„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 128 ● 7-13 iulie 2006 ● 24 pagini ● 2 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Politică“
pagina **3**

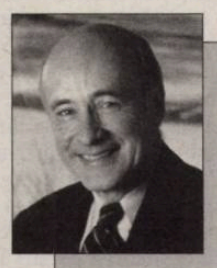

Joseph Nye
„Fragilitatea lumii plate“
pagina **20**

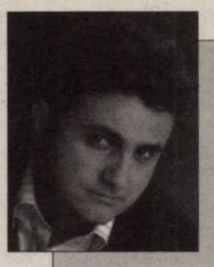

Robert Turcescu
„Plictisul naţional“
pagina **23**

Viaţa de SUPORTER

„Femeile vor să fie iubite, să fie ascultate, să fie dorite, să fie respectate, să fie căutate, să fie considerate demne de încredere iar, uneori, vor doar să fie ţinute în braţe. Bărbaţii nu vor decît bilete la meci.“

DAVE BARRY

5 948467 000018 27

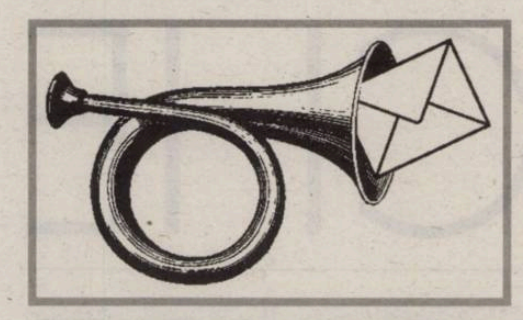

Nr. 126: *„Nume, nume, soro, nume“*

„Trebuie să dăm socoteală...“

Pînă să descopăr mai multe despre *generaţia aşteptată*, am aflat din p. 13 că ea recomandă cititul. Tonul optimist, jucăuş, de vacanţă devine serios, profund, la p.18. *La ce bun o generaţie?*, se întreaba retoric T. Baconsky, dacă ea nu include „o metafizică, o estetică şi o politică“. Răsfoiesc şi ajung la p. 23... A sosit vremea scadenţei, trebuie să dăm socoteală: am vorbit mult, n-am făcut nimic. Pentru ei („adolescenţii de azi“) sîntem doar nişte *loseri*. Nu, nu sună dur, ci doar ridicol, dar nu e timp pentru discuţii filologice. În fond, interesant mi se pare felul în care comunică textele în paginile aceluiaşi număr despre... nume, soro, nume...

Bookfest mi-a asigurat bagajul lecturilor de vară; am gustat din amărăciunea pe care o încearcă dl Baconsky şi, cu toate acestea, îi împărtăşesc optimismul. Încă mai sper, dar nu sub eticheta de *loser* (valabilă poate în „ideologia realităţii minimale“ despre care scrie, la p. 3, Andrei Pleşu).

Ce importanţă mai au nişte nume într-o Românie mediocră? Fie că sîntem *aşteptaţi, pierduţi* sau de-a dreptul *loseri*, citim o revistă care refuză să fie/devină „realistă“, într-o lume „dureros de strîmbă“, cum o reflectă oglinda dlui Turcescu.

Numele meu,

Ana-Maria BARĂU
mariuca_barau@yahoo.com

Actualităţi

Păreri despre o lansare de carte

Bookfest – Tîrg de Carte 2006. De ce tîrgul nu se mai poate numi simplu, *Tîrg de Carte* nu prea înţeleg. *Bookfest* – varianta scurtă a englezescului *Book Festival* – sună probabil mai european, mai NATO, deci mult mai bine.

Apărută în anul 1993, cartea lui Irvine Welsh, *Trainspotting*, este lansată acum în limba română de Editura Polirom. În engleză nu am citit-o încă şi mărturisesc că nu am văzut nici filmul, ecranizare realizată de regizorul Danny Boyle în anul 1996. Atît cartea cît şi filmul se pare că sînt un *must* cum s-ar spune acum, după cum reiese din cele cîteva vorbe spuse de tinerii prezenţi la eveniment. Venisem hotărîtă să cumpăr cartea. După lansare, în ciuda lansării, cu greu am mai cumpărat-o. Urmează să o citesc.

La cei 36 de ani ai mei, nu cred că sînt nici o babă acrită, nici o pudică ipocrită şi nici uşor nu mă şochez. Şi totuşi... lansarea acestei cărţi m-a şocat. Pe cei şase tineri – adevărate personalităţi probabil, pe care oricine trebuie să îi cunoască şi să îi recunoască, motiv pentru care prezentările au lăsat mult de dorit – pare că cel mai mult i-a impresionat atît cartea, cît şi filmul numai prin limbajul de argou, extrem de libertin şi colorat – obscen.

Un tînăr, figură cunoscută – colaborator constant al gazetei *Academia Caţavencu*, are sau a avut o emisiune pe nu ştiu ce post TV, a apărut pe coperta revistei *Timpul liber* şi despre care întîmplător ştiu mai multe din alte surse (de, lumea-i prea mică) – se prezintă, cu o urmă de ironie adresată nu prea ştiu cui, ca *specialist în droguri*. Are un aer sigur de sine, ostentativ. Despre *Trainspotting* spune că este o carte *eliberatoare. O felicit pe...* (traducătoare – *n.a.) fiindcă a păstrat limbajul original (...). Este eliberator, cred eu, să poţi citi la fiecare pagină aproape, dar chiar la fiecare pagină cred, cuvintele atît de normale, pe care le voi rosti aici tare şi pe care vă invit să le rostiţi şi voi împreună cu mine (...); aşadar este normal şi eliberator să citeşti în sfîrşit şi în cărţi, în româneşte, cuvintele pe care le auzi zilnic peste tot (...). Aceste cuvinte sînt: pu..., pi..., mu...* (cu excepţia ultimei propoziţii, citatul probabil că nu este extrem de fidel, o astfel de cuvîntare fiind greu de reţinut cu exactitate).

A urmat apoi, din partea Editurii Polirom un tînăr din al cărui cuvînt încerc să redau cît mai exact: *Cititorii fideli ai Editurii Polirom ne cunosc: jeg şi pornografie. Cît mai mult.* Trainspotting *nu face excepţie. Încercăm să menţinem ştacheta cît mai ridicată. (...) Aşadar jeg şi pornografie, mu...lor!* (Din nou, garantez exactitatea ultimei propoziţii!)

Nu atît cuvintele dure spuse tare, la microfon, cu ostentaţie m-au şocat. Într-adevăr, asta este ce auzim pe stradă la fiecare pas. Dar e oare normal să le auzim atît de des?

Şi în plus, acum nu eram pe stradă, ci la un tîrg de carte. La lansarea unei cărţi. Nimeni nu cred că vine la un tîrg de carte, nimeni nu participă la o lansare de carte ca să fie numit *M...t!*

Şi orice ar spune tinerii vorbitori, nici pe stradă, nici chiar în traficul bucureştean, unde cred că agresivitatea verbală este maximă, nu auzi aşa ceva...

La un astfel de eveniment, măcar la un astfel de eveniment, eu aş lăsa obscenităţile deoparte. Pur şi simplu nu este loc pentru ele. Dar în mod evident ceea ce numesc eu obscen, lor – tinerilor lansatori ai *Trainspotting*-ului – nu li se pare decît normal, firesc, eliberator.

Bucuria cu care vorbitorii căutau privirile celor prezenţi pentru a le arunca în faţă cuvintele obscene a fost mai şocantă decît cuvintele propriu-zise. Nu ştiu, dar bănuiesc că, după ce şi-au terminat cuvîntarea, se simţeau din nou eliberaţi. *Na, că v-am zis-o!* aveau ei aerul că spun.

Probabil că, pentru „specialistul în droguri“ (despre care am aflat între timp că este autorul unei cărţi de succes) şi pentru colegul său în ale limbajului dur, „domnul“ de la Polirom, a vorbi obscen în public e o dovadă de... de ceva. De curaj? De sinceritate, în contextul în care toţi ceilalţi, care se simt agresaţi de vulgaritate, nu sînt probabil decît nişte ipocriţi? De bărbăţie?

Un alt tînăr, solist într-o formaţie de muzică, ce mi s-a părut uşor jenat de antevorbitorii săi, îşi încheie cuvîntarea relativ incoerentă, recunoscînd cu sinceritate: *Şi de fapt, nu prea ştiu ce caut eu aici!*

Dintre cei şase protagonişti ai lansării de carte, unii au părut jenaţi. Faptul că nu au luat însă nici o atitudine, că nu au încercat măcar să „dreagă“ cumva penibilul, i-a pus în aceeaşi oală cu cei doi. Nu mă gîndesc că ar fi la fel ca ei, ci că pur şi simplu încă nu sînt pregătiţi să facă faţă intruşilor în bunul-simţ. Mi-e teamă că le e ruşine să fie decenţi; că, simţindu-se ridicoli dacă nu se alătură vulgarităţii, obscenităţilor şi proastei creşteri, vor deveni şi ei la fel.

Li se pare poate şi lor normal ca o lansare de carte să conste într-un elogiu al obscenităţii? Oare *Trainspotting* nu are alte mesaje? Are oare *Trainspotting* şi un subiect? Dacă da, oare de ce nu s-a putut vorbi despre acest subiect la lansarea cărţii? Poate pentru că „lansatorii“ nu au priceput decît cuvintele care le erau familiare...

Alexandra HILLEBRAND
Bdul Dacia nr. 124, Bucureşti

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Mari români

Mă numesc Vlad Viski, am 17 ani şi sînt elev la C.N. „O. Goga“ din Sibiu. Vă citesc de foarte mult timp şi găsesc revista editată de dvs. un reper în peisajul publicistic românesc. Într-o zi, în clasa a IX-a, am intrat în librăria Humanitas şi am găsit acolo o revistă: *Dilema veche*. Am luat-o ca să o răsfoiesc şi m-am oprit la rubrica „Cu ochii în 3,14“. Stăteam acolo, ca un personaj dintr-o carte, şi rîdeam pînă la lacrimi. A fost un moment crucial. Au urmat vremuri romantice în care furam (la propriu) cîte 10-20 de reviste mai vechi din garajul unor prieteni. Vreau să vă scriu de foarte mult timp, dar mereu nu găsesc inspiraţia sau momentul potrivit. Iată că acesta este. Mereu subiectele abordate sînt mai mult decît interesante şi le citesc cu plăcere. Am avut şi eu o revistă de cultură, *Trezirea*, editată doar de mine, care a dat faliment din cauza fondurilor. Eram în clasa a IX-a şi aspiraţiile erau altele, precum şi ambiţia. Mă uit la TV şi în jur şi nu prea găsesc oameni care să merite să fie incluşi într-o listă a valorilor. De asemenea, nu prea găsesc parteneri de discuţie. Dar, în definitiv, cred că este o problemă de viziune sau de exigenţe. Am 17 ani şi mă încăpăţînez să găsesc în ţara aceasta ceva care să te oprească să pleci. Mă enervează că Guvernul nu are o strategie de promovare a imaginii României în lume. Am doar un reproş faţă de revista dvs.: acela de a mă fi făcut să fiu realist. Îmi plăcea să fiu un visător, să scriu în stilul scriitorilor sud-americani, descriind o lume exotică în care fantasticul e realitate (iată! am făcut-o şi pe asta, fără să-mi dau seama am abordat tema din nr. 124).

Dacă nu cutez prea multe, v-aş recomanda o temă pentru un număr viitor: *Mari români*. O campanie care este hulită şi înjurată, dar care ne face să ne gîndim mai bine la cine sîntem şi să ne clarificăm scara de valori şi criteriile după care apreciem pe cineva ca fiind „naţional“. Am meditat mult la cine ar merita şi nu ştiu dacă regele Carol I ar merita să fie „alesul“. Eu am mers pe mîna lui George Emil Palade; un român care face ca numele România (e drept că alături de SUA) să fie pomenit în una din galeriile cele mai selecte din istoria umanităţii. A fi român presupune şi a fi OM, a aduce beneficii umanităţii. Ei bine, acest lucru l-a făcut Palade. Carol a fost nu un român, ci un german pursînge. Şi totuşi a făcut ceva balcanic: a încălcat acordul cu Puterile Centrale pentru a respecta decizia Consiliului de Coroană.

Vreau să vă spun că am atît de multe să vă scriu, dar timpul meu este cît se poate de limitat. Vă apreciez cu adevărat şi vă mulţumesc că existaţi!

Dacă Nietzsche spunea că „avem arta pentru a nu muri din cauza adevărului“, eu spun că avem *Dilema veche* pentru a nu muri din cauza tranziţiei. Salutări redacţiei.

Vlad

P.S. Ştiu că scrisoarea mea poate părea într-un fel conformistă, însă eu nu sînt de acord cu acest curent antitradiţie. Înainte de a scrie şi a citi proza aşa-zis contemporană a douămiiştilor, prefer să citesc cu plăcere un Dostoievski, un Proust sau un Garcia Marquez.

P.P.S. Vă scriu această scrisoare şi o ascult pe Ella Fitzgerald, ceea ce cred că e fenomenal!!!!! Urmează Teodora Enache.

Vlad VISKI
trezirea_2005@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Universitatea şi banii**
- **Cuplul**
- **Teledemocraţia**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.350 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 RON pentru 1 an, 45 RON pentru 6 luni şi 23 RON pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Politică

Zilele trecute, lîngă Mînăstirea Rîmeți, un sătean de prin partea locului m-a întrebat, foarte cuviincios, dacă aș fi de acord să discutăm „puțină politică“. Am crezut că urmează întrebări candide despre partide, parlamentari și miniștri. În realitate, omul avea o problemă foarte concretă, legată de niște terenuri pe care nu le putuse recupera. Spera că îl pot ajuta și voia să se repeadă pînă în sat, ca să-mi aducă actele litigiului. „Politica“ era, așadar, pentru el, o chestiune de interes personal, o manevră de utilitate curentă, o daravelă. Nici o legătură cu lupta pentru putere, cu disputele ideologice, cu vedetele mediatice ale instituțiilor de vîrf. Regăseam, astfel, stratul *originar* al noțiunii, sensul ei prim. Căci, într-adevăr, „politica“ nu e despre alegeri, alianțe, combinații strategice și solidarități de gașcă. Nu e despre Băsescu și Tăriceanu, despre Iliescu și Geoană, despre liberali, pediști și pesediști. E despre pensii, proprietăți, prețuri, impozite, chirii, drumuri comunale, legi, ajutor la vreme de catastrofă, canalizare, administrarea gunoaielor, servicii publice ș.a.m.d. Pe scurt, politica e ceea ce *nu* fac, îndeobște, politicienii. Sau fac doar în subsidiar, orientați spre cu totul alte obiective.

Criza politicului e universală. Peste tot, oamenii politici au reușit să înlocuiască *nevoile* comunitare cu *scopuri* personale sau de grup. „Omul de stat“ e, în tot mai mare măsură, „om de partid“, adică un personaj gata să înlocuiască logica cu retorica și decizia pragmatică, funcțională, cu gesticulația rentabilă. Ceea ce se petrece e o reconfigurare a insomniilor: în loc să aibă nopți albe din cauza găurilor din asfalt, politicianul are nopți albe din cauza listelor electorale și a moțiunilor de cenzură. Iar cetățeanul de rînd, devenit simplu alegător, iese din joc, ca o anexă statistică. El vrea soluții, înlesniri, eficiență. Vrea nițică „politică“. I se livrează discursuri și chermeze.

Nu vom avea șansa unei reînnoiri de sistem, pînă nu vom recupera temeiurile aurorale ale politicului, pînă nu vor apărea, pe scena publică, politicieni eliberați de problematica puterii, de obsesia carierei, de balastul preocupărilor private. E o utopie, vor spune „realiștii“, specialiștii, analiștii. Și apoi, cum să faci ce trebuie făcut, dacă nu ajungi la putere? De acord. E nevoie de *structuri* politice, de *competiție* democratică. Dar e esențial *cine* intră în competiție, cu ce înzestrări, cu ce idealuri, cu ce exigențe. Problema noastră e mediocritatea competitorilor. Politica nu e interesantă decît pentru naturi secunde, pentru vanitoși de duzină și combinagii de conjunctură. Cîte unul mai răsărit e retezat prompt, de îndată ce ajunge „în rețea“: n-are „talent politic“, nu știe „cum e-n politică“, face pe fata mare. „Politicianul adevărat“ trebuie să fie o fiară („animal politic“), un „jucător“ gata să riște, ceva între caftangiu și cocotă. Am ajuns cu toții să credem în acest portret schimonosit, deși nu avem, de pe urma lui, nici un beneficiu. Votul e una, viața e alta. Liderul charismatic e una, chestia pensiei e alta. Ne uităm la bătăliile parlamentare și guvernamentale ca la meci, după care ne întoarcem la „ale noastre“, adică la facturi neplătite, proprietăți nerestituite, salarii, străzi desfundate, păsări gripate, poduri șubrede, sate în agonie. Senzația generală, deprimantă e că trebuie să te descurci *singur*. De aceea săteanul de la Rîmeți vine – pentru că m-a văzut la televizor – la mine și încearcă să-mi transfere problema lui: nu știe cui să se adreseze, nu știe cine are autoritatea și mijloacele să-l scape de necazuri. Nu știe cine e în stare de un pic de „politică“. Apeluri asemănătoare am primit și la Calna (comuna Vad), și la Suarăș, și în alte locuri. Locuri, s-ar zice, fără senatori, fără deputați, fără „politicieni“, fără căpătîi.

Havel spune undeva, în *Puterea celor fără de putere,* că mai importantă decît revenirea la mecanismele de rutină ale democrației occidentale este o reînnoită focalizare a politicului asupra oamenilor *reali*. Dacă n-ar veni de la Havel, o asemenea idee ne-ar speria. Ce e totuși tranziția, dacă nu o întoarcere la democrație? Ei bine, tranziția noastră a obținut, deocamdată, cu totul altceva: tapaj politic fără cetățeni, cu alte cuvinte, democrație fără *demos*.

cu dilema la croitor

Cum s-ar descurca dl Goe la examenul de bacalaureat în anul 2006?

Păi, dacă Pristanda a ajuns ministrul Învățămîntului, iar madam Piscupescu, secretar de stat, vă dați seama că pe mamița n-o mai doare capul.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Băi, aliaților!

Mi-a povestit acum cîțiva ani „o sursă ce dorește să-și păstreze anonimatul“ cum a decurs prima vizită a unei delegații oficiale românești într-o țară UE la cîteva săptămîni după alegerile din 1996, cîștigate (își mai amintește cineva?...) de Convenția Democrată. Țărăniștii își aranjaseră cu cîteva luni înainte o vizită „pe linie de partid“ la frații lor întru creștin-democrație din țara cu pricina. Între timp însă, cîștigaseră alegerile și ajunseseră la conducerea țării. Așa încît delegația de „lideri ai partidului“, pregătită din timp, se transformase, prin voința (nesperată a) electoratului într-o delegație plină de persoane oficiale: președintele Camerei, prim-ministrul, vreo doi miniștri... Un reprezentant al ambasadei noastre de acolo le comunicase că, tehnic vorbind, dată fiind cîștigarea alegerilor și schimbarea de statut din partid de opoziție în partid de guvernămînt, vizita nu se mai poate desfășura în condițiile stabilite înainte, ca între „partide frățești“: domnul...*escu,* de exemplu, nu mai venea în calitate de președinte de partid, ci ca președinte de Cameră, iar protocolul cere ca un președinte de Cameră, aflat în vizită, să aibă o întîlnire cu omologul său din țara-gazdă. „Păi parcă la ăștia e un comunist?!“, a venit replica. „Nu mă văd cu el, că am probleme cu creștin-democrații care ne-au invitat.“ (Ce-i drept, în țara cu pricina președintele Camerei inferioare a Parlamentului era un om de stînga, care atunci se afla la guvernare.) Iar dl cutare, le-a mai explicat diplomatul, nu mai poate veni ca reprezentant al partidului, căci între timp a fost numit prim-ministru, ceea ce înseamnă că poate vizita o țară străină numai la invitația omologului său, după procedurile diplomatice de rigoare și cu protocolul cuvenit: primire oficială, gardă, măsuri de securitate etc. „Cum să nu vin?“, a reacționat compatriotul nostru. „De mult îmi doresc să văd țara aceea, las' că vin altădată în calitate de prim-ministru, acum vin pe linie de partid, cum s-a stabilit anterior.“ Pe scurt, ambasada a obținut, „peste rînd“, o primire la președintele Camerei Deputaților (și l-a convins pe „al nostru“ că trebuie să meargă), profitînd și de faptul că era vorba de o țară frățească și binevoitoare față de procesul de democratizare din România, prim-ministrul a fost convins (de șeful său pe linie de partid, mai bătrîn și mai înțelept) să rămînă acasă pînă cînd va fi invitat oficial, vizita a avut loc într-o formulă capro-vărzistă – și de partid, și „oficială“. Cu amendamentul specific național produs de unul dintre miniștrii membri ai delegației (și „mare“ pe linie de partid), cum că „fițele“ astea tehnic-procedurale ale reprezentanților ambasadei erau de fapt „lucrături“ menite să pună bețe în roate noii Puteri democratice (căci, nu-i așa, toți cei de la ambasadă erau „neocomuniști“ de pe vremea „regimului Iliescu“, și „o să vă dăm pe toți afară“, a tunat neo-ministrul creștin-democrat; nu i-au dat). S-a improvizat o combinație între „doleanțele“ noii Puteri de la noi și cerințele diplomatice și protocolare „de la ei“; și era vorba despre o țară în care eticheta este riguroasă și la mare cinste: dacă, de pildă, un înalt demnitar dintr-o țară străină merge în vizită în provincie, la limita dintre regiuni este întîmpinat, cu fanfară, gardă și polițiști pe motociclete, de prefectul ținutului, de primarul localității cu tricolorul în diagonală ș.a.m.d. Or, ai noștri voiau să „dea o fugă și pînă la...“, dacă tot erau în Capitală...

Săptămîna trecută, „ai noștri“ au pus vanilie-n ciorbă într-un mod asemănător, de data aceasta într-o problemă mai delicată decît simpla vizită în altă țară. Gîndindu-se, probabil, la valurile de popularitate și simpatie care îi vor înconjura, liderii PNL au decis, într-o bună dimineață, retragerea trupelor din Irak și „au ieșit la presă“ (obsedantă și semidoctă formulă!...). Nu i-au prevenit pe aliați, iar cînd ambasadorul SUA „și-a manifestat surprinderea“ și cel al Marii Britanii a declarat că „așteaptă lămuriri“, vajnicii noștri lideri de partid n-au priceput nimic: limbajul diplomatic nu permite, ca la Cugir, formula „băi, aliaților!“ (la care probabil că sînt ceva mai sensibili); „a-și manifesta surprinderea“ e destul de grav în lumea diplomatică. Iar a anunța retragerea dintr-o astfel de alianță, fără a discuta mai întîi cu aliații, este o gafă enormă. Liberalii noștri au dovedit că n-au habar de procedurile politice din lumea civilizată, în schimb și-au arătat disperarea de a crește în sondaje. Rezultatul este însă nul (dacă nu chiar contrar celui așteptat): poporul nu se va îndrăgosti brusc de premier și de ministrul Apărării pentru că au propus „aducerea băieților noștri acasă“.

De partea sa, președintele Băsescu s-a lansat într-o retorică amplă pentru a contracara „mișcarea“ liberalilor. Între altele, a spus că propunerea lor este „un atentat grav la interesul național“ și „un puci anti-România“. Asemenea vorbe grave nu se mai auziseră din gura șefului statului de pe vremea cînd Iliescu „vedea“ rebeliuni legionare și războaie civile pe stradă pentru a justifica chemarea minerilor. Nu se cuvine unui șef de stat să lanseze vorbe atît de grele, în care de altfel nici el nu crede: dacă ar crede cu adevărat, ar sta cu mîinile în sîn știind că are un premier pucist și un ministru al Apărării atentator?

În toată această poveste morala vine din termenul „proceduri“. Un termen pe care – în afară, poate, de niscaiva ONG-uri riguroase și de oamenii cu principii și rigori „de lume veche“ – țara lui „merge și-așa“ îl nesocotește. Din acest punct de vedere, n-avem ce căuta în Europa cu asemenea politicieni. Mă tem că „ai noștri“ or să cam tropăie prin UE, incapabili să priceapă că intrăm, de fapt, într-o alianță în care nu se vorbește cu „bă“, nu se suflă în ciorbă, iar premierii și președinții nu se amușină prin gard.

ținerea de minte

„...pot să vă spun un pic ce se crede despre așa-numitu' dumneavoastră «stil emotiv»... în toate mediile!... medii populare... medii artistice!... medii militare!...

– Dați-i drumu'! în sfîrșit, m-ajutați!... de-a-devăratelea!

– Părerea persoanelor cultivate... și-a altor persoane din toate categoriile!

– Vă ascult! Vă ascult!

– Despre romanele dumneavoastră murdare?... și despre dumneavoastră?... despre fițele dumneavoastră?

– Dați-i drumu'!

– De aeru' dumneavoastră șters? De felu-n care nu «jucați jocu'» niciodată?..

– Și? Și?

– Cel mai îngrozitor Tartuffe din Literele franceze! Na!

– O! M-așteptam la mai mult, m-așteptam la mai mult de la dumneavoastră!... dom'le Colonel!... mi s-au spus deja toate astea!... de zece ori!... de o sută de ori!... și-n termeni cu mult mai vii!... vitriolanți!... dumneavoastră sînteți plat!“

(Louis-Ferdinand Céline, *Convorbiri cu Profesorul Y,*
traducere de Ștefana și Ioan Pop-Curșeu,
Editura Paralela 45)

presa despre

Pierderi colaterale

Retragerea din Irak

„În programul internaţional «sînge contra petrol», România şi-a făcut datoria şi va continua să şi-o facă şi de acum înainte. Cei care îşi smulg părul din cap că o discuţie privind calendarul retragerii trupelor noastre din Irak ne va aduce oprobriul americanilor, sînt egali în demagogie cu cei care susţin că simpla noastră prezenţă acolo ne va face primii parteneri ai SUA. Scopul primordial al intervenţiei militare în Irak, asigurarea accesului la rezervele de petrol, fără ca banii să ajungă în mîinile unui dictator crud şi megaloman, a fost atins. România a acţionat ca un partener de încredere şi merită să i se mulţumească pentru ceea ce a făcut, după puterile ei. Pacificarea Irakului este un proces care necesită în continuare eforturi. De aici şi pînă la a interzice orice discuţie pe tema retragerii trupelor româneşti din teatrul de operaţiuni este o cale lungă. Din raţiuni care au legătură mai degrabă cu «fuga de răspundere» decît cu geostrategia, guvernanţii de la Bucureşti au făcut tabu din dezbaterile privind durata prezenţei în Irak. Papagalii şi cocorii îşi scot ochii pentru toate prostiile, dar nimeni n-a avut minima decenţă să întrebe: «Cît timp îi mai ţinem pe băieţii ăia acolo?» Dacă s-ar fi vorbit despre un asemenea subiect, declaraţia lui Tăriceanu n-ar mai fi picat ca trăsnetul din cer senin. Acţiunea politică a liberalilor dovedeşte încă o dată măiestria cu care politicienii români sînt capabili să transforme în derizoriul bătăliei interne orice temă, oricît de importantă ar fi, pe plan intern sau internaţional. După ce a uimit pe toată lumea prin capacitatea sa de încasator, Tăriceanu a prins gustul revanşei şi vrea să conducă ostilităţile cu Traian Băsescu, de pe cai mari. Ca premier, ar fi fost normal să se consulte cu preşedintele, să discute în CSAT. Ca lider al celui mai important partid de opoziţie, faţă de Băsescu şi PD, Tăriceanu a lansat declaraţia-bombă mizînd pe cîştiguri substanţiale de popularitate. Este o temă de interes, majoritatea populaţiei pronunţîndu-se în favoarea retragerii trupelor. Argumentele sînt simple: nu mai pierdem oameni şi nu mai cheltuim bani. Liberalii se gîndesc că, oricum ar ieşi, nu au decît de profitat. Dacă preşedintele i-ar fi desfiinţat, ar fi zis: «Uitaţi, noi am vrut, dar şeful statului nu e de acord». Dacă Traian Băsescu ar fi răspuns mai diplomatic, liberalii nu ar fi avut decît să spună că, iată, ce dreptate au avut.“ (Ion I. Ioniţă, *Adevărul,* 30 iunie 2006)

„Iată-ne, aşadar, cu un cartof fierbinte în mînă: declaraţia premierului privind retragerea militarilor români din Irak. După cum era de aşteptat, ea a declanşat o adevărată furtună politică cu deznodămînt imprevizibil. (...)

Cîteva lucruri ştim totuşi: în Afganistan şi în Irak au murit în acţiune, pe parcursul ultimilor trei ani, cinci militari. Este acesta un număr destul de impresionant pentru a abandona intempestiv un angajament strategic al ţării? Opinia publică (nu grupul restrîns al mînuitorilor de talk-show-uri) ar trebui să decidă în cunoştinţă de cauză. Pînă acum, opinia publică a avut alte preocupări.

Ceea ce ne surprinde însă este faptul că anunţul premierului a fost făcut în pripă, într-un cadru oarecum privat, la conferinţa de presă a PNL, şi nu la nivelul cel mai înalt de decizie, după consultarea factorilor politici îndrituiţi – preşedinte, aliaţii strategici ai României, preşedinţii Camerelor parlamentului, liderii partidelor parlamentare, precum şi toţi experţii relevanţi.

Nici măcar ministrul de Externe nu a fost informat. Acesta tocmai declarase recent că, spre deosebire de Italia, România nici nu se gîndeşte să se retragă din Irak!

La reacţia cancelariilor occidentale nu s-a gîndit nimeni, deşi ea este esenţială pentru prestigiul ţării noastre. Există indicii suficiente că la Washington şi la Londra anunţul a fost întîmpinat cu consternare.

Dar chiar şi celelalte capitale europene, care s-au opus intervenţiei SUA în Irak, vor privi cu neîncredere România de acum înainte. Cum altfel să priveşti o ţară care-şi abandonează angajamentele strategice fără dezbatere publică internă şi fără consultarea aliaţilor? Ce fel de aliat este această ţară?

Precis însă există o mare capitală unde iniţiativa retragerii trupelor româneşti din Irak a fost primită cu satisfacţie: Moscova. Slăbirea coaliţiei conduse de Statele Unite întăreşte mîna Rusiei şi-i permite să-şi facă mai uşor jocurile pe piaţa petrolului.

Nu trebuie să uităm nici o clipă că miza invaziei americane în Irak a fost securitatea energetică a lumii occidentale, lume în care România se pregăteşte în sfîrşit să intre la 1 ianuarie 2007.

Or, interesul Rusiei este ca Occidentul să fie cît mai puternic dependent de energia pe care o furnizează ea însăşi, iar politica activă dusă de România la Marea Neagră o deranjează. Un atac la adresa celui care promovează o nouă politică externă în zona Mării Negre şi a Balcanilor nu poate fi deci decît pe placul Rusiei.

Ca să nu mai spunem că orice decizie care slăbeşte coaliţia condusă de SUA în Irak este privită favorabil de teroriştii islamişti de pretutindeni. Fără îndoială, premierul nu a dorit să facă nici jocul islamiştilor, nici pe cel al ruşilor, dar, atacîndu-l pe Traian Băsescu, le-a făcut şi unora, şi altora un cadou nesperat. (...)

Lansînd pe piaţă tema retragerii din Irak, premierul a pus în mişcare o dezbatere cu potenţial populist maxim, din care ar dori să iasă ca apărător al militarilor români (deşi aceştia nu au cerut să vină acasă) şi să-l proiecteze pe Traian Băsescu în postura de lider războinic fără scrupule.“ (Rodica Culcer, *Evenimentul zilei,* 30 iunie 2006)

Moţiunea PSD

„Din pricina pornirii sale contra tuturor politicienilor, presa nu pare să fi observat erorile strategice şi tactice specifice PSD. N-am găsit nicăieri o analiză serioasă a cauzelor care au împins PSD la depunerea unei moţiuni de cenzură – o mişcare zadarnică şi aproape suicidară, de vreme ce n-a obţinut nici măcar voturile tuturor parlamentarilor proprii. Bănui că, într-un elan pe care un anglofon l-ar numi *wishful thinking* – adică de confuzie între speranţe şi realitate – liderii PSD vor fi pus cap la cap atacurile preşedintelui şi dilemele conservatorilor, sperînd în taină la susţinerea PD şi a PC pentru moţiune. Rezultatul acestei inutile manevre a fost doar acela de a-i oferi prim-ministrului ocazia – mai rară decît s-ar cuveni – de a argumenta consistent că actualul Guvern e pe cale să-şi împlinească principalul angajament de la instalare, acela al aderării României la UE la 1 ianuarie 2007. PSD a comis astfel o eroare strategică şi mai multe de ordin tactic, deplasînd atenţia publică de la meschina hărţuială din coaliţie, din care PSD mai poate ciupi cîte ceva, la problemele mari, unde PSD pierde din greu. (...) Eroarea majoră – care nu ştiu să fi fost observată de presă – aparţine cu certitudine preşedintelui PSD. Dl Geoană a spus textual, ba chiar a repetat, că Guvernul Tăriceanu «a intrat în istorie». Aşa e. Încă de la 1848, odată cu «primăvara naţiunilor», generaţii succesive de politicieni şi de intelectuali români s-au devotat proiectului de integrare a României în familia democraţiilor europene, un proiect care a devenit substanţa însăşi a istoriei noastre naţionale. Guvernul I.C. Brătianu avea şi el cusururile lui, dar a intrat în istoria acestui mare proiect naţional măcar în 1877, cînd a proclamat independenţa; Guvernul celuilalt Brătianu, Ionel I.C., a intrat la rîndu-i în istorie, deşi nu era perfect, atunci cînd a reuşit să înfăptuiască Marea Unire şi a adus-o în pragul validării ei internaţionale. Un sumbru hiatus – fascism, război, cu corolarul funest al integrării (internării) noastre în lagărul socialist – a amînat procesul, dar nu l-a putut anula, astfel încît guvernarea CDR, cu toate defectele ei, proprii sau moştenite, a intrat în istoria aceluiaşi mare ideal al românilor pentru că l-a făcut să reînvie şi a deschis calea efectivei noastre integrări europene şi euro-atlantice. Acum, în ciuda oricăror critici punctuale, Guvernul Tăriceanu, care a transformat data de 1 ianuarie 2007 din posibilitate în realitate durabilă, ducînd la împlinirea celui mai important proiect al naţiunii din ultimele două secole – proiectul european – intră şi el în istorie.

Da, ştiu, dl Geoană nu e liberal, e doar englezit cu fandoseală ciocoiască. El a vrut să spună, cum a învăţat dincolo de Ocean, că actualul Guvern *is history,* adică aparţine deja trecutului, dar – gura păcătosului adevăr grăieşte – a spus ce-a spus: că Guvernul Tăriceanu a intrat în istorie. Dimpotrivă, partidul dlui Geoană *is history,* aparţine trecutului, dar nu va intra în istorie – decît poate pentru imensa energie cheltuită ca să împiedice sau măcar să pervertească împlinirea aspiraţiilor europene ale românilor. Dl Geoană poate n-o ştie, dar subconştientul său tocmai a aflat-o.“ (Zoe Petre, *Ziua*, 30 iunie 2006)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

M-am hotărît: nu ştiu exact

Nu ştiu dvs. ce credeţi, însă eu vreau să ţinem trupele în Irak. Ne dă un aer prosper, ca oricărei naţiuni care ocupă o altă naţiune – se presupune că te-ai ajuns, dacă ai trupe de trimis să stea degeaba. Un aer preocupat şi modern, imperialist şi multilateral dezvoltat. Chiar şi ghinionul naţional pe nume Aro arată mai bine în kaki, ca un ucigaş profesionist cu degetul (bandajat) pe trăgaci. Soldaţii noştri se pot uita cu condescendenţă la Rambo, ca la unul care a petrecut doar cîteva ore la Nasiria, nu şase luni, ca ei.

Pe de altă parte, le-aş cam retrage. E departe, e cald. Cum ne-am dus noi acolo cu puşti, aşa pot veni alţi arabi aici cu bombe, că doar au făcut facultatea în Grozăveşti şi ştiu staţia de metrou. În plus, dacă te uiţi în jur, constaţi că am rămas să ocupăm împreună cu ţările producătoare de hamburgheri, în vreme ce fabricanţii de parfum sau ceasuri elveţiene nu s-au băgat în chestia asta. Are, aşa, un aer de petrecere de văcari, iar noi, cum sîntem mai aspiraţionali ca Papa, nu se face să ne compromitem cu aşa companie.

Dar parcă totuşi le-aş lăsa. În Irak e petrol, deci bani, deci oportunităţi să deschidem ceva *business*-uri naţionale: un Caritas, o fabrică de Gerovital, o şcoală de gimnaste şi-una de figuri. Ocupaţia ţine trupele noastre în formă pentru următoarea invazie a unei ţări fără apărare, iar asta e de fapt esenţa civilizaţiei, pe care o căutăm aiurea pe la Bruxelles. Povara omului alb e să civilizeze, iar povara olteanului e să ţină de şase.

Şi totuşi, parcă are dreptate Tăriceanu. Prea sîntem slugi la americani, ia să ne vedem de Europa noastră. Cînd s-o ridica Bruxelles-ul de la masa de la bistro şi-o decide să ocupăm, *en fin*, o ţară în care *(merde, c'est pas possible!)* nu se respectă suficient de mult limba franceză, atunci, da, ne ducem! În plus, ocupaţia cu tancuri şi puşti nici nu mai e la modă – acum vorbim de influenţă şi de cooperare, nu de coerciţie. Vorbim de Carrefour şi Danone, nu de tancuri Abrams. Pur şi simplu, nu sînt deloc cochete! Şi consumă mult mai mult decît noile motoare Citroën HDI...

Dar dacă totuşi americanii au dreptate? Dacă totuşi e ceva în morala asta care ne cere să nu ne abandonăm aliaţii la nevoie? Dacă greşim plecînd, la fel cum am greşit venind?

Ba eu zic că nu: doar boul e consecvent, şi chiar şi el ajunge pînă la urmă pe masă, în restaurant, unde nimeni nu mai ştie dacă el refuză să mănînce trifoiul altora.

Şi totuşi, ce facem, mai stăm? Găsim o ţară mai de înţeles, dacă tot avem chef de ocupaţie?

Pînă ne hotărîm, am o soluţie: hai să ne facem bagajele şi să le lăsăm aşa, demonstrativ, în faţa bazei. Şi o vreme să nu mai ieşim prin curte.

Trăiască Zapp! Trăiască socialismul de mare viteză, mobil!

Apropo de trupe, am auzit că Valentin Ceauşescu vrea drepturi de autor pentru spotul la Zapp, unul dintre cele mai bune din ultima vreme. Auzi, domnu' Valentin, să ştii că şi noi vrem spor de toxicitate, pentru cît c...t mînca tac'-tu, în faţa noastră, fără ca tu să protestezi! Să protestezi public, adică, nu la micul dejun. Zău aşa, de ce nu ne dai şi pe noi în judecată, ăştia 22 de milioane sau cîţi mai sîntem, că l-am crezut atîta vreme un bun al întregului popor, în vreme ce el era de fapt al familiei! Fugi cu procesul de aici: Ceauşescu Nicolae nu-ţi aparţine, am suferit destul pentru el! Şi-n plus, spotul chiar a reuşit o treabă unică: ne-a făcut să trăim cel mai mare vis al românului din acea vreme: să fluierăm în biserică, să scuipăm pe jos, să fugim de la congresul PCR! Chiar şi pentru asta, merită ţinut pe post – e şi ăsta un catharsis, pentru o naţiune cam prea liniştită sub domni.

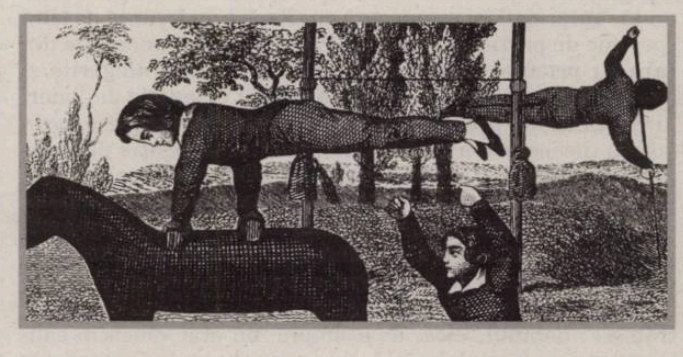

Serios acum, domnule Valentin (dintr-un anumit respect nu mai pun şi numele de familie), să nu uităm că Nicolae a fost împuşcat de cîţiva, cu concursul tuturor, fără ca cineva să protesteze. Ne-am bucurat, poate nu înţelegeţi grozăvia, ne-am bucurat că moare un om, iar omul acela era tatăl dvs. Chiar nu vă apasă pentru încă zece vieţi treaba asta? Chiar nu vă face să tăceţi, umilit de o aşa povară?

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

4 iulie

Nu e o cifră rotundă, dar 4 iulie, sărbătorirea Zilei Independenţei SUA, este de obicei un moment de exprimare a solidarităţii, a unităţii naţionale. Steaguri, parade, artificii, oamenii se veselesc, e zi liberă şi nici o nemulţumire nu e atît de urgentă încît să strice serbarea.

Anul acesta, naţiunea e nemulţumită de ce fac şi de ce gîndesc cei care o conduc, dar nu se conturează vreo majoritate cu o direcţie clară. Ziua cînd se sărbătoreşte coerenţa cu trecutul e marcată de inconsecvenţele prezentului: politica preşedintelui este dezaprobată de majoritatea cetăţenilor, majoritate care contemplă cu uimire şi cu revoltă cum cetăţenii îmbrăcaţi în haine militare comit, la adăpostul legitimităţii conferite de uniformă, fapte abominabile. Posturile de televiziune au dat de urma unei anchete militare asupra abuzurilor săvîrşite de trupele din Irak: de data asta, se pare că doi soldaţi din regimentul 502 de infanterie au fost implicaţi în violul unei femei din Irak, pe care apoi au ucis-o, pe ea şi pe alţi trei membri ai familiei, doi adulţi şi un copil mic. Cadavrele au fost arse. Amănuntele acestei poveşti sinistre vin după ce s-a aflat că, în aprilie, la Hamdaniya şapte soldaţi şi un marinar au ucis un handicapat, iar în mai, patru soldaţi au împuşcat trei prizonieri adulţi, în împrejurimile oraşului Tikrit. Toate aceste investigaţii, care încearcă să străpungă bariera secretului despărţind acţiunile militarilor de curiozitatea civililor, lasă să se bănuiască existenţa mai multor abuzuri: ajung publice doar cele mai prost păzite.

Dată publicităţii, o notă a ambasadorului Statelor Unite în Irak rezumă detaliile unei vieţi trăite sub semnul pericolului, cu atît mai impresionantă, cu cît sobrietatea limbajului diplomatic elimină patetismul şi exagerările inerente unor abordări sentimentale. Personalul ambasadei se teme de toţi cei cu care are de-a face şi pentru a-şi asigura supravieţuirea îşi însuşeşte alternativ felul de a fi şi vocabularul şiiţilor sau sunniţilor. „Frica lor contribuie la consolidarea reţelelor religioase şi etnice“, scrie ambasadorul, lăsînd să se înţeleagă că e mai probabil ca irakienii să-i înveţe pe americani cum se trăieşte sub dictatură, decît viceversa. De altfel, Saddam, în timp ce îşi aşteaptă într-o celulă sentinţa, crede încă în viitorul lui de om politic: unul dintre avocaţii săi susţine că Saddam i-a spus că „în cele din urmă George Bush o să mă cheme şi o să mă numească în fruntea Irakului, ca să-i calmez pe insurgenţi“. Nu e exclus ca Saddam să creadă că Bush îi va ceda şi postul de preşedinte al Statelor Unite.

Deciziile administraţiei sînt supuse contestaţiei. Pe 29 iunie, Curtea Supremă a decis invalidarea tribunalelor speciale numite de Pentagon pentru judecarea deţinuţilor de la baza militară Guantanamo şi a recomandat judecarea lor de către curţi marţiale sau tribunale civile, în aşa fel încît să fie respectat dreptul internaţional. Curtea Supremă nu consideră valabil argumentul preşedintelui Bush, conform căruia deţinuţii nu sînt prizonieri de război, ci „combatanţi inamici“ şi ca atare nu li se aplică prevederile Convenţiei de la Geneva. Factorul timp a acţionat împotriva administraţiei: de peste patru ani nu s-au produs dovezi în legătură cu participarea miilor de oameni reţinuţi (acum cîteva sute) la acţiuni teroriste şi încă nu e clar cît şi în ce condiţii vor fi deţinuţi, conform căror proceduri vor fi judecaţi sau ce e permis şi ce nu în interogarea lor. Alăturate anchetelor din Irak, mărturiile persoanelor eliberate dovedesc cît de fragilă a devenit pentru soldaţii americani graniţa dintre justiţie şi abuz.

Ca şi pe vremea războiului din Vietnam, dezbaterea despre utilitatea acţiunilor militare în exterior configurează şi structurile politice interne: nominalizările partidelor pentru candidaturile la preşedinţie se fac în funcţie de atitudinea faţă de prezenţa americană la Bagdad.

Între evocarea idealismului iniţial şi realitatea brutală a contemporaneităţii, americanii sărbătoresc cu deplină îndreptăţire puterea lor de a transforma mereu conflictele în motor al schimbării. Cum scria un editorialist în ziarul *Boston Globe,* „a fi tradiţionalist în America înseamnă să susţii mereu revoluţia“.

globul cubic

Polonezii în Irlanda

În Franţa, instalatorul polonez devenise personajul care concentra toate dezavantajele integrării europene. Meşteşugarul cu pretenţii bănesti minime urma să-i înlăture de pe piaţa muncii pe stăpînii robinetelor din Hexagon. Nu s-a întîmplat aşa, dar realitatea e adeseori neputincioasă în faţa imaginilor. Polonezii din realitate au însă o viaţă destul de grea în Irlanda. Doi indivizi mascaţi au distrus apartamentul unei familii stabilite în cartierul protestant din Londonderry. Alţi patru polonezi fuseseră serios smotociţi în timp ce un grup de golani încerca să le fure automobilul. Poliţia din Irlanda de Nord înregistrează două agresiuni pe lună împotriva polonezilor, mai puţine, desigur, decît se petrec într-adevăr.

Agresiunile se pot explica prin faptul că Irlanda de Nord e un loc cu mulţi oameni nervoşi, obişnuiţi să-şi rezolve conflictele cu pumnul. Dar Robert Kudula, un polonez născut în Anglia, care a întemeiat în Irlanda o asociaţie de ajutor pentru emigranţii din Europa de Est, susţine că polonezii provoacă, mai mult sau mai puţin conştient, incidentele: „Familia din apartamentul atacat se plimba purtînd maieul echipei Celtic Glasgow, clubul comunităţii catolice din Scoţia. Vecinii protestanţi s-au înfuriat şi n-au mai stat să se dumirească dacă ei sînt într-adevăr suporteri ai echipei Celtic sau ţin doar cu Boruc şi Zulawski, polonezii din echipă... Pentru mulţi polonezi, o escapadă în străinătate este un prilej de defulare. Şi pentru că nu ştiu limba, nu caută un serviciu stabil. Se mulţumesc cu mici ciubucuri, cît să le ajungă de băutură. La două dimineaţa, după ce se închid cîrciumile, se întorc pe jos, că n-au bani de taxi. Provoacă bătăi nocturne, intră în curţile oamenilor şi nu vor să înţeleagă că proprietarii caselor, care nu şi-au construit decît nişte garduri simbolice, se supără cînd îi văd urinînd pe peluză sau lîngă zid“.

Să mai adăugăm că huliganii britanici îi preferă ca *sparing-partners* pe huliganii polonezi. Locuitorii Marii Britanii suportă din ce în ce mai greu valul tot mai mare al emigraţiei. Iar polonezii sînt din ce în ce mai numeroşi. Şi conform revistei *Newsweek Polska,* spre deosebire de membrii altor comunităţi care se instalează la oraş, polonezii se duc la ţară, iar acolo normele convieţuirii se învaţă la poliţie. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

O dezbatere românească

În ultima vreme, tot mai multe voci din spaţiul politic, dar şi din societatea civilă, cer o dezbatere publică amplă în jurul prezenţei trupelor noastre în Irak şi, prin extensie, în legătură cu implicarea militară a României în conflicte care, aparent, nu au legătură cu noi. Impresia este că toată lumea cere dezbaterea şi un Cineva, ocult şi atotputernic, care ar trebui să o organizeze, să dea cuvîntul şi să ia cuvîntul, refuză să înceapă „lucrările“. S-ar zice că sîntem în acea situaţie stranie în care toată lumea spune „Să dezbatem!“ şi nimeni nu începe dezbaterea. În realitate însă, dezbaterea există. În ultimele 12-14 luni, s-au publicat sute de articole pe această temă, s-au consumat zeci de ore la radio sau la televiziune discutîndu-se acest subiect, s-au pronunţat, la conferinţe şi seminarii, mai toţi experţii ştiuţi sau inventaţi, în fine, nu cred că există persoană publică a cărei opinie în legătură cu prezenţa trupelor noastre în Irak să nu fi fost auzită. Oricine are un minim interes pentru chestiune ştie bine care sînt ziarele şi comentatorii favorabili angajamentului nostru în Irak şi care sînt criticii, iar argumentele celor două tabere sînt, şi ele, bine cunoscute. Însă impresia generală este că această dezbatere nu există. Şi asta mă îngrijorează. Există, cred, două cauze majore pentru care ceva ce se întîmplă în realitatea romînească, i.e. dezbaterea asupra prezenţei trupelor noastre în Irak, pare că nu se întîmplă.

Prima cauză este că dezbaterea a început tîrziu. Ca o nouă probă a lipsei de sincronicitate a lumii româneşti la lumea euro-atlantică, în lunile premergătoare atacului american asupra Irakului nimeni în România nu punea profund problema poziţiei noastre în chestiune şi, mai ales, nimeni în România nu discuta public participarea noastră cu trupe la operaţiunile post-conflict. Decizia de a trimite trupe în Irak a fost luată în stilul puterii pesediste din acea vreme. Adică, fără consultare publică. Poporul nu a fost întrebat, nu a fost nici măcar sondat, iar parlamentarii au votat cu sentimentul că fac o mutare obligatorie. PSD a avut mereu un stil ascuns, „expert“, aproape masonic de a gestiona puterea. Liderii PSD nu se temeau de opinia publică, aşa cum cred mulţi, ci aparţineau acelei şcoli de gîndire care spune că puterea este o activitate pentru foarte puţinii aleşi dintre puţinii chemaţi. În chestiuni precum trimiterea de trupe în Irak, cei din afara castelului nu se pot pronunţa pentru simplul motiv că habar nu au de fondul adînc al problemei. Credinţa pesediştilor, venită de la părintele lor spiritual, este că numai cine are pîrghiile trebuie să aibă informaţiile, aşadar numai cine e la putere *ştie*. Pe scurt, problema PSD nu era incapacitatea de a persuada public, ci incapacitatea de a gîndi democratic. În chestiunea irakiană, PSD nu a lansat tema implicării noastre spre dezbatere publică şi, prin controlul pe care îl avea asupra mediei, a impus ca unic răspunsul guvernamental. Dezbaterea reală a început după 2004, episodul răpirii jurnaliştilor români în 2005 fiind prilejul. Întîrzierea dezbaterii a frustrat pe cei, puţini, care chiar aveau nevoie de ea şi urma amară a acestei frustrări s-a transmis, cumva, pînă azi.

A doua cauză pentru care ni se pare că nu dezbatem cînd, de fapt, dezbatem, este că dezbaterea nu are impact. Nu există nici o situaţie pînă acum în care guvernanţii să fi decis ceva în materie de politică externă şi de securitate, considerînd serios vocea opiniei publice. Mai mult, nu există nici un caz în care cursul acestor politici să fi fost măcar cosmetic modificat din asemenea raţiuni. Chiar şi marile direcţii de politică externă şi de securitate, precum aderarea la NATO şi la UE, au fost mai întîi formulate politic şi apoi au devenit simpatice poporului, pentru că rimau cu tipul de libertate şi de prosperitate occidentală. Aşadar, la noi, lipsa de impact a dezbaterii pe acest gen de teme este de domeniul tradiţiei. De aceea, sentimentul de „degeaba“ este puternic şi, în final, descurajant. Mai departe, cred că această lipsă de impact are şi alte explicaţii, în afara autismului deja ştiut şi probat, al elitei noastre politice. Dezbaterea pare inexistentă din cauza lipsei de argumente, a fragilităţii raţionamentelor, a superficialităţii analizelor. La noi, argumentele s-au epuizat în primele gesturi debatorii. Cei care se opun prezenţei noastre în Irak, vorbesc în termeni emoţionali („de ce să curgă sînge românesc pe meleaguri străine?“), în termeni contabili („am economisi 90 de milioane de euro pe an dacă ne-am retrage“) sau în termeni pseudomorali („Bush nu a făcut bine că s-a dus în Irak, atunci nici noi nu trebuia să mergem“). Cam acestea sînt argumentele contestatarilor. Susţinătorii sînt şi mai săraci în argumente. Ei joacă fie cartea onoarei („dacă ne-am angajat, să mergem pînă la capăt“), fie retorica la modă („terorismul e o problemă globală, este deci şi problema noastră, acţiunile din Irak fac parte din lupta anti-teroristă, aşadar trebuie să participăm“). Nu există nici un alt argument şi toate discuţiile se reduc la învîrtirea acestor cinci idei. Recent, tînărul domn Olteanu de la Camera

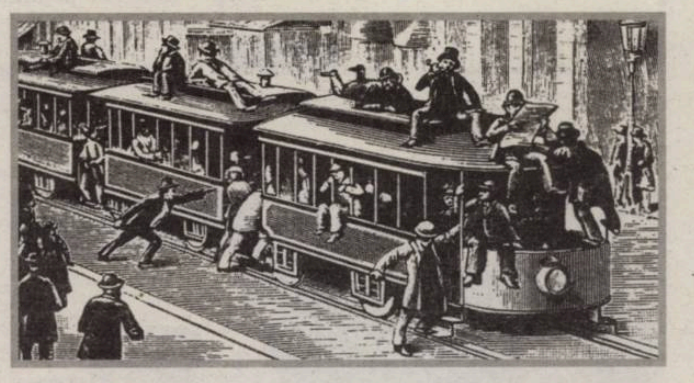

Deputaţilor a îmbogăţit dezbaterea cu un raţionament nou – domnia sa s-a trezit vorbind despre ce vor americanii şi ce vor europenii şi cum noi trebuie să vrem ce vor europenii, că la ei ne şade interesul acum. Acesta este nivelul acestei dezbateri, de ce mă mir că nu se vede?

O discuţie se menţine în atenţie prin prospeţimea argumentelor, prin adîncimea lor, prin înnoirea perspectivei, prin descoperirea altor puncte de vedere. La noi, se spun de doi ani aceleaşi cîteva lucruri. Nu e de mirare că, deşi vorbim, nu auzim nici măcar noi înşine că vorbim, pentru că – da, asta e culmea acestei dezbateri! – chiar cei care participă la ea, cer ca dezbaterea să înceapă. Dezbaterea publică înseamnă confruntarea publică a argumentelor. Cum la noi aceste argumente s-au dezbătut deja, putem spune că, deşi zgomotul nu s-a stins, dezbaterea s-a încheiat. Iau asta ca pe o probă tristă a anvergurii noastre intelectuale şi aştept, de fapt, *re*începerea dezbaterii.

ready made

„Exerciţiul 4. *Foot-Ball-vânt*. [...] Se începe o luptă cu aerul din casă, lovindu-l neîncetat cu picioarele, fără ca, corpul să se mişte, ci numai picioarele din coapsă, svârlite rând pe rând.“

(Locot. Paul Epureanu, din Infanterie, Câştigătorul cupei Soc. Sportive „Năluca“ 1912, *10 minute pe zi exerciţii libere de gimnastică. Educaţia Fizică pentru toţi, Domni, Doamne, Domnişoare şi copii, tineri şi bătrâni,* Tipografia „Cartea de Aur“, 1924)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Rime & asonanţe

● Irlanda–Islanda; Rusia–Prusia; Japonia–Laponia; Libia–Liban; Irak–Iran; Turcia–Turkestan; Uruguay–Paraguay; Austria–Australia; Slovenia–Slovacia, ş. cl. – Rime & asonanţe sau lipsă de imaginaţie. (Lua-ţi-o cum vă place!)

● Cei douăzeci şi unu de ani ce vă despart, părîndu-i-se domnişoarei X (căreia-i faci suave apropouri, ce nu s-ar zice, totuşi, că-i displac), un zid insurmontabil, un vid intergalactic, un scandal, – aştepţi să treci de nouăzeci şi una, iar ea de şaptezeci, de primăveri, cînd graţie numerelor voastre mari, acest hiatus fiva cvasi-nul, iar ţie, sper, îngăduit a-i cere mîna.

● Culmea politeţii. – Ia seama, fiule: mai înainte să dai colţul, sileşte-te să nu tragi la cîntar mult peste sută, – uşurînd, astfel, sarcina ingrată a indispensabililor ciocli.

● Deci: consolîndu-mă cu, singur, gîndul că aş putea, peste cincişase generaţii, să bîntui visele absurde ale cutărui descendent al tău – căci pînă şi onirofantasmele, se pare, ni se transmit pe calea codului genetic –, rămîn, din inimă, pe totdeauna, inevitabilul tău-vostru fost

Şerban

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cîteva secole de pură Europă

Castelul pe care-l descriu aici se află la vreo trei km de centrul Strasbourgului şi încă şi mai aproape de zona instituţiilor europene din oraş. Nu foarte mare – mult mai mic decît Peleşul, de exemplu – dar înconjurat de un parc larg ale cărui alei, *alelei, feciori de lei!,* ar avea ce povesti, *Château de Pourtalès* stă de peste două secole aici, în cartierul (anterior periferia) Robertsau. Creaţie tipică a Luminilor, castelul a fost spre începuturi proprietatea familiei de Bussière, care l-a cizelat după gustul epocii. Şarmul saloanelor sale pare a-l fi făcut celebru – în Europa, spun unii, şi, oricum, în Alsacia. Şi, mai ales, i-au adus renume cei găzduiţi pe-aici: Metternich, regele Ludovic de Bavaria, Napoleon al III-lea (pe cînd era prinţ), împărăteasa Eugenia, împăratul Wilhelm, muzicianul Franz Liszt ş.a.m.d. În zorii secolului trecut, contesa Mélanie de Pourtalès, odată devenită proprietară, a dat locului tuşa finală; la cît de frumoasă şi de inteligentă – spun legendele – era contesa, se înţelege că pe la castel opreau multe personaje trecătoare prin zonă; aveau de unde veni: cum priveşti în faţă, dincolo de Kehl şi Offenburg, se deschide marea Germanie; cum priveşti în spate, e ditamai Franţa!

De cîteva decenii, Château de Pourtalès e proprietatea *Universităţii Internaţionale Schiller* – instituţie de învăţămînt ce organizează aici, pe bani americani, cursuri de *Master of Business Administration*. Ca să nu mai lungesc povestea, voi spune că, printr-un concurs de împrejurări, printr-un lanţ al cunoştinţelor, la începutul lui octombrie trecut ajungeam (eu şi alt coleg român) pensionari (trei zile pe lună, cît venim la Strasbourg) în acest miraculos castel.

Ofer, totuşi – e cazul –, cîteva detalii demitizante. Partea cea mai luminoasă din castel o reprezintă, am spus-o, cele trei saloane de la parter; la etajul prim sînt camere mai largi, de-o parte şi de alta a unei scări de acces; în aceste camere locuiau *anţărţ* proprietarii – iar astăzi sînt birourile Universităţii. Urmează alte camere la etajul al II-lea: habar n-am cum arată, aşa că anevoie le-aş descrie. Şi, în fine, la etajul trei iată vreo zece camere, de-o parte şi de alta a unui culoar strîmt, la ale cărui capete sînt – azi, nu şi altădată! – două toalete cu duşuri. Într-una din aceste camere – la vremea lor *chambres* de cameriste, bone şi valeţi – tastez aceste cuvinte azi, luni, 3 iulie a.c., spre miezul nopţii, pradă eu însumi unui mare optimism paneuropean. Iată de ce.

Faţa spartă a acelei statui rezumă istoria continentului

Spre ruşinea mea, deşi trec prin acest castel din octombrie trecut, niciodată nu i-am vizitat împrejurimile. De cîte ori ajungeam la Strasbourg, plecam din birou, spre castel, tîrziu – după ora locală 21; adevăratul motiv al întîrzierii fiind nu atît programul de la Parlamentul European, cît dorinţa de a citi pe *www* ziarele de a doua zi din ţară – ocupaţie interesantă pe termen scurt şi creatoare de discutabilă dependenţă pe termen lung. Aşadar, n-am vizitat parcul castelului pînă astă-seară. Plimbîndu-mă agale, între 21 şi ceva şi 23 fără ceva, ce am văzut: arbori seculari, un fost lăcuşor transformat într-o mare de trestii unduite, fîneţe şi licurici, bănci pe alei de promenadă, alţi arbori seculari, un teren de tenis, un grupaj de cinci catarge – un steag al Franţei, unul al Americii, unul al Uniunii Europene, unul al Germaniei şi unul gol, parcă în aşteptare (deşi ştim, de la E.M. Remarque încoace, că unde-s patru steaguri al cincilea e în plus!).

Şi am mai văzut încă două lucruri. Mai întîi, pe peluza din faţa castelului, un grup de elevi – germani, în vîrstă de 15-16 ani, să fi fost vreo 20 cu toţii, fete şi băieţi, probabil chiriaşi de-o noapte ai castelului, tineri la început de vacanţă, bînd sucuri cît mai era lumină afară şi, apoi, cîte o bere şi palmînd cîte o ţigară după ce s-a-ntunecat (numai cine n-a palmat o ţigară la 16 ani, printre colegi, nu înţelege!). Şi, în spatele castelului, dincolo de fostul lac, o statuie – ea însăşi veche de vreo 200 de ani, înfăţişînd un Apollo – să zicem –, cu braţul drept lipsă, cu laba piciorului drept lipsă şi cu partea dreaptă a chipului lipsă; ca şi cum cineva s-ar fi distrat, cîndva, trăgînd cu puşca, mutilînd-o. Ar fi putut trage un neamţ, după 1870 (sau 1940), cînd Alsacia a redevenit mai mult sau mai puţin germană; sau ar fi putut trage un francez, după 1918 (sau 1944), cînd Alsacia a redevenit mai mult sau mai puţin franceză. Aşa e cu aceste regiuni de graniţă – ele nu *sînt,* ci *redevin*.

Ei bine, această alăturare – tinerii germani în vacanţă, palmînd ţigarete pe pămînt francez, la o sută de metri de statuia mutilată după oarece război franco-prusac – mi-a dat, subit, ideea tonifiantă că istoria acestui continent nu s-a încheiat, ci curge. Curgere care, dată fiind pacea imobilă, mieroasă şi caldă a acestei seri de vară alsaciană, mi s-a părut lucrul cel mai bun ce se poate imagina.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Aiasta nu se poate, Tăria ta!

Un dac şi un roman s-au întîlnit pe o punte ce traversa o apă-nvolburată. Unul mergea încolo, celalt încoace. Ca să-şi vadă fiecare de drum, unul trebuia să dea-napoi. Ajunşi faţă-n faţă, deasupra hăului, cei doi s-au privit îndelung. După o clipă de tăcere, romanul şi-a dres vocea şi a zis: „In patria nostra multe silvae sunt"! Dacul şi-a ridicat demn fruntea şi i-a răspuns sfidător: „Viezure, mînz, brad, brînză"! *(apud Ars Amatoria, cca 1980)* Da, aştia erau strămoşii noştri! Vorbeau scurt şi cu-nţeles.

Liderii de azi nu sînt mai prejos decît înaintaşii. Iată recenta întîlnire dintre preşedinte şi premier. Autentici daco-romani, se întîlnesc doar pe la poduri! Şi sînt la fel de lapidari. (Acum nu s-a mai pus problema trecerii peste pod, acesta fiind oarecum dărîmat. Iată binefacerile a două milenii de civilizaţie!) După ce s-au privit tăios, cei doi s-au suit în elicopterele cu girofar. Se spune că zborul trezeşte porniri nobile, dorinţa de a face bine aproapelui şi credinţa că lumea e bună. Enervat de furia apelor, stimulat de întîlnire, premierul a descoperit brusc soluţia: să retragă trupele din Irak, ţară uscată, unde şi-aşa nu prea sînt poduri! O idee ce-l va surprinde pe *ăla,* deoarece chiar el, Tăriceanu, avusese grijă să-şi ascundă planurile, jurînd de mai multe ori pe sanctitatea angajamentelor internaţionale!

Entuziasmat de idee, a enunţat-o pe nerăsuflate în primul for de politică externă care i-a ieşit în cale – plenara pensionarilor liberali. Deschis la nou, dl Zăroni de la apărare a redactat grăbit o telegramă secretă (pentru siguranţă a dat-o la tradus soţiei) şi le-a comandat ataşaţilor militari să facă ce-a zis partidul. A doua zi, a recitat ideea şi la CSAT, dar a fost trimis acasă, căci nu-şi făcuse lecţiile, era răguşit şi nu era-ncheiat la copcă. Premierul a insistat, dar a încurcat mandatul ONU cu certificatele ORNISS, şi tratatul NATO cu legea pensiilor. Aşa că Băsescu l-a executat precum Thierry Henry pe Dida. După care noi inundaţii au măturat oameni, case, ogoare şi, odată cu ele, iniţiativa premierului. De, dacă n-au sunat clopotele! Cam atît despre trista soartă a ideilor nobile la vremuri de fierbinţeală.

Dar lucrurile n-o să rămînă aşa. Doi miniştri n-au votat „ca şeful" (atunci de ce s-o mai vota?) şi au fost stigmatizaţi de ministrul de Externe al lui Iliescu. Supremă umilire, au fost ironizaţi ritual de vocea timbrată a menestrelului Primăriei! Iar chestiunea va fi reglementată printr-un referendum care-l va pune la punct pe Băsescu!

Se cuvine să ne-ntrebăm ce se-ntîmplă cu liberalii. Dacă au vrut să se ridice la înălţimea cocorilor PSD, atunci au reuşit. Faptul că referendumul ajunge instrument de politică externă este extrem de discutabil. Prezenţa românilor în teatrele de operaţiuni internaţionale a răspuns şi corespunde unei necesităţi globale de dezinfecţie. Poate că n-a fost o decizie iubită, dar nici n-a fost contestată insistent. N-ar fi exclus ca referendumul plănuit de premier să-i dea dreptate, numai că nu trăim în Grecia antică sau în Elveţia. O părea referendumul cheia de boltă a democraţiei, dar mai trebuie şi ca oamenii să fie în mod egal informaţi! De la ocupanţii înaltelor fotolii aşteptăm viziune, nu să se ascundă după înşelătorul vot popular, ca la *Mari români*. De la elite (fie ele şi alese) aşteptăm să conducă, nu să se aşeze la nivelul mediei. Altfel zis, cu referendumul bine pus în priză, nici nu mai avem nevoie de lideri politici, ci doar de cîţiva statisticieni care să numere voturi. Iar dac-o luăm pe panta asta, de ce să nu facem şi un referendum despre pedeapsa cu moartea? Sau unul despre aderarea la UE? Sau despre privatizare? Sînteţi de acord cu creşterea accizelor? Să-l condamnăm pe Pacepa? Să-l sanctificăm pe Antonescu? Teamă mi-e că ne folosim de referendum numai ca să zgîndărim nervii oamenilor, să le stimulăm temerile şi să rezolvăm comod modestele dispute de la pod.

Ideea retragerii luminează însă şi latura tradiţionalistă a premierului. Regăsesc în propunerea sa fermitatea politicii noastre externe din primul război mondial, din al doilea etc.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Spănguiţi clasa creativilor!

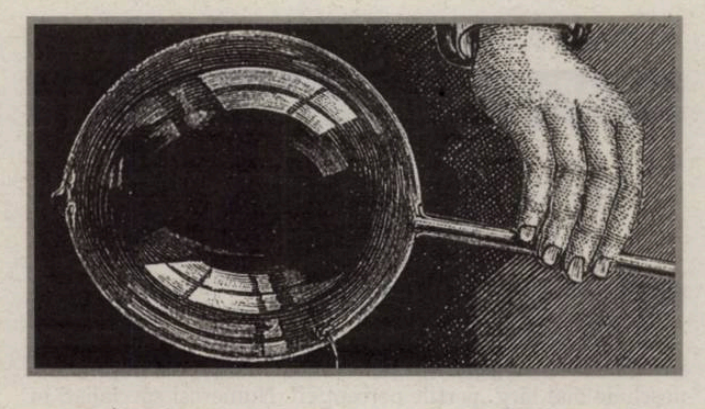

Am primit un e-mail de la Horse, de la adresa crucifyme@iamaterrorist.com, care mă jupuia de viu pentru că scrisesem că, în oraşele Americii, cerşetorii devin din ce în ce mai rari.

„Trebuie să spun", scrie Horse, „lucrurile nu stau DELOC aşa. M-am stabilit de curînd în NYC şi în fiecare zi ies pe stradă şi cerşesc de-mi vine acru, alături de cel puţin alţi şase inşi. Această *artă* nu este deloc moartă şi, în realitate, devine din ce în ce mai grea. Dacă mă scot cu 30 de dolari la sfîrşitul nopţii se cheamă că am avut noroc. Treizeci de parai de-abia dacă ne ajung, cîinelui meu şi mie. Cu mail-ul ăsta o să te şpănguiesc. Te rog, dacă ai amici prin NYC, fă-i să fie mai generoşi (dacă nu sînt deja) şi ajută-ne să rezolvăm această sîcîitoare problemă financiară cu care noi, cerşetorii rătăcitori, ne confruntăm zi de zi."

Mi-am luat libertatea de a cita pe lung din Horse, nu numai pentru că este un purtător de cuvînt articulat a ceea ce eu eram sigur că este o artă pierdută, dar şi pentru îndemînarea lui în a folosi neologismul „a şpăngui", un cuvînt pe care nu l-am mai auzit pînă acum şi care ar putea să valoreze, într-o lume mai dreaptă, cel puţin o sută de mii. Dacă Horse ar putea vinde cuvîntul „şpănguială" pentru suma aceasta, nici el, nici cîinele lui nu ar mai duce lipsă de nimic, în viitorul controlabil. Sînt oameni cu mult mai puţini ageri decît corespondentul meu care cîştigă o sută de mii pe an născocind în vis cuvinte stupide pentru companiile telefonice şi pentru băuturile greţos de noi. Horse ar putea să se înfigă în miezul războiului beuturilor şi să boteze un soi de vodcă pe care ar putea s-o bea chiar şi cîinii. De fapt, aş putea să pun rămăşag că oricine foloseşte cuvintele şi Internetul atît de admirabil ca Horse nu cerşeşte doar bani, ci o face de dragul artei.

Desigur, cere un bănuţ cu care să-şi ducă traiul, dar face oamenilor o mare favoare. Îi eliberează de mărunţiş şi de vinovăţie şi le produce, fără îndoială, un fior-doi aruncînd în ei cu neologisme. Se prea poate ca unii dintre binefăcătorii lui Horse să se fi întors la birourile lor de sticlă cu un cuvînt ca „şpănguială" pe buzele lor lucind de *frapuccino* şi să fi făcut o sută de mii doar aruncîndu-l. Şi mai sînt dispus să pun rămăşag că dulăul lui Horse, al cărui nume nu-l ştiu, nu s-ar fi atins de vodca pe care Horse tocmai ar fi botezat-o fără să vrea.

Dintotdeauna am crezut că cerşetorii îndeplinesc o funcţie ecologică şi spirituală, că ei constituie un ordin monastic care absoarbe excesele omenirii. Acum încep să bănuiesc că sînt cu mult mai mult decît atît, că sînt o adevărată resursă care creează oportunităţi şi nutreşte o întreagă clasă parazită, o clasă urbană compusă din publicitari şi copywriter-i. Şi alţii aidoma lor.

În spiritul lui „a şpăngui" îmi alătur vocea celei a lui Horse pentru a cere oamenilor din New York şi din alte oraşe, în care cerşetorii îşi exercită arta, să dea de îndată şi mult, dacă vor ca slujbele lor de fiţe să nu se evapore. Metrosexuali plătiţi în exces, nu aveţi nimic de pierdut, doar bănetul făcut fără imaginaţie. Sufletele voastre nu vor fi nicicînd atît de libere ca acela al cîinelui lui Horse, dar măcar vina vă va fi fost spălată.

traducere de Ioana AVĂDANI

Cristiana TERENCHE

Cum ne văd alţii/ceilalţi

– în căutarea unui loc pe rafturile magazinelor europene –

Este deja un lucru bine ştiut că într-un fel se vede România de afară, şi altfel, din interior. Dovadă, surpriza străinilor care vin pentru prima dată la noi, şi pe care nu şi-o ascund, cînd găsesc aici un mediu oarecum familiar, uşor occidentalizat, deşi presărat cu urmele unui trecut mai mult sau mai puţin îndepărtat. Dincolo de imaginea unei ţări ce are de depăşit un handicap provocat de întîzierea în dezvoltarea sa firească, ei văd şi acele lucruri ce nouă ni se par a fi normale, din moment ce fac parte din viaţa noastră de zi cu zi, dar care, pentru ei, au ieşit din actualitate. În toată agitaţia provocată de ideea găsirii unui „brand" naţional, cu care să ne identificăm pe piaţa europeană după momentul 1 ianuarie 2007, nu vedem că tocmai acele lucruri, ce ni se par nouă neconforme normelor europene, fac specificul nostru. Un exemplu mi l-a dat un senator francez, cînd l-am întrebat ce produse româneşti crede el că va vedea pe rafturile magazinelor din Franţa după intrarea noastră în UE. Surprins, pentru că se aştepta să-l provoc să facă declaraţii mult mai protocolare, el a răspuns imediat „Dacia Renault", după care, înţelegînd sensul real al întrebării, el a răspuns: „Roşiile voastre au un gust ce-mi aduce aminte de copilărie, ca şi laptele de vacă, din satele de munte, unde vaca merge la păscut iarba şi nu e hrănită cu tot felul de produse". Probabil că, în afară de el, şi alţi europeni au atras atenţia asupra produselor „eco", cu care ne putem găsi un loc pe piaţa europeană. Privită ca ţară tradiţională şi puţin industrializată, deci puţin poluată, România ar putea exporta cu succes pe piaţa comunitară produsele alimentare organice. Dintre ţările europene, ea are cea mai mare suprafaţă de pămînt pe care nu s-au folosit niciodată pesticide. Cîţi dintre cei care au ajuns pe meleagurile noastre au rezistat în faţa unui păhărel de horincă maramureşană şi a unui bulz cu brînză de burduf, ducînd cu ei amintirea unei Românii pline de savoare? Ar putea ele cuceri piaţa occidentală? Probabil, dacă românii ar fi mai agresivi şi mai insistenţi în promovarea lor. Şi, mai ales, să renunţe la miturile inventate în perioada ceauşistă şi care s-au înfipt bine de tot în memoria colectivă. Victime ale unui asemenea mit am fost cînd, în urmă cu cîţiva ani, s-a lansat cu mare tam-tam programul „Fabricat în România" şi care a eşuat lamentabil pentru că s-a promovat producţia de confecţii în regim *lohn,* unde doar forţa de muncă era românească... Fără o strategie clară şi coerentă, ţara noastră rămîne doar un nume legat de cel al lui Dracula sau, mai nou, al Daciei Logan. România a negociat cu Uniunea Europeană aproximativ 120 de produse alimentare şi băuturi tradiţionale româneşti, cu denumiri de origine recunoscute, care au mari şanse să promoveze brand-uri de origine, ca salamul de Sibiu, cîrnaţii de Pleşcoi sau lactatele, care cuprind 20 de tipuri de brînză, 27 de feluri de caşcaval şi 8 tipuri de telemea. Pentru promovarea produselor autohtone s-a recurs şi la recunoaşterea şi protejarea denumirilor de origine geografică. În momentul de faţă, lista cu denumiri geografice pentru băuturi spirtoase are 39 de mărci. Printre acestea, ţuica de Valea Milcovului, cea de Buzău, de Argeş sau de Zalău, palinca de Bihor, de Ardeal sau de Maramureş. Organizaţia internaţională Superbrands, fondată în anul 1995 în Marea Britanie, a condus recent şi în România un studiu de caz asupra brand-urilor de succes, alegînd din peste 2.000 de brand-uri consacrate pe piaţa internă, circa 500 care au fost votate şi validate pentru programul Superbrands. Dintre acestea, 30% sînt născute şi crescute în România. Printre numele aflate în top se află Borsec, Dacia, Petrom, Murfatlar, Algocalmin, Mobexpert, Gerovital, Sensiblu, Flamingo, Ana Aslan, Rompetrol, Arctic şi Dorna. Primele două locuri au fost ocupate de brand-uri-produse, BitDefender şi Dacia, în timp ce Ana Aslan este situată pe locul trei ca exemplu de brand personalitate&produs, respectiv spa & produse cosmetice. Avantajele pe care înregistrarea unei mărci le poate aduce beneficiarului înseamnă, în primul rînd, protejarea mărcilor în statele membre UE, ceea ce permite companiilor româneşti să livreze produse, respectiv să presteze servicii în aceste state, sub aceleaşi mărci ca în România. Astfel, companiile româneşti vor beneficia în spaţiul UE, unde mărcile au fost înregistrate, de aceleaşi drepturi pe care le conferă înregistrarea mărcilor în România, respectiv un drept exclusiv asupra mărcii, precum şi dreptul de a se opune folosirii de către terţi a acesteia. Un astfel de exemplu ar fi Ursus, Gerovital sau Borsec, care au caracteristici şi beneficii unice care să le poziţioneze avantajos din acest punct de vedere.

GOETHE-INSTITUT
BUKAREST

OPEN CALL
Workshop de critică de artă
10-11 noiembrie 2006

Goethe-Institut Bucureşti organizează în cadrul Bienalei Tinerilor Artişti, ediţia a II-a (14.10.-16.11.06), un *workshop* de două zile destinat tinerilor curatori şi critici de artă, sub îndrumarea criticului **Jan Verwoert**.

Jan Verwoert trăieşte la Hamburg şi lucrează ca *freelance* critic. Este membru în comitetul consultativ al Kunstverein München şi profesor asociat de Teorie şi Artă Contemporană la Academia Umeâ (Suedia). Publică permanent în *Afterall, Frieze, Springerin.* A primit în 2001 premiul AdKV pentru critică de artă.

În cadrul acestui *workshop* cei selectaţi vor avea posibilitatea să ia contact cu editorii revistei *IDEA (artă + societate)* din Cluj şi ai revistei *VECTOR-artă şi cultură în context* din Iaşi.

Cei interesaţi pot găsi formularul de înscriere la adresa de Internet www.goethe.de.

Sînt necesare următoarele documente pe care vă rugăm să le trimiteţi pînă la data de **24 iulie**: un curriculum vitae care să cuprindă date despre activitatea profesională (studii şi experienţă profesională), o scrisoare de intenţie de o jumătate de pagină care să motiveze interesul pentru participarea la *workshop,* un text scris pe marginea unui eveniment sau subiect din arta contemporană de maxim 1 pagină (articol sau eseu), în format electronic, la adresa: programm@bukarest.goethe.org.

Rezultatele vor fi comunicate la începutul lunii septembrie.

Cei selectaţi vor primi informaţii legate de cea de-a II-a ediţie a Bienalei Tinerilor Artişti (14.10.-16.11.06). Aceştia vor fi rugaţi să redacteze, la începutul evenimentului, un articol în limba engleză care va fi trimis criticului Jan Verwoert.

Articolul va servi drept material de lucru în cadrul atelierului.

Workshop-ul va avea loc în limba engleză.

expoziţie de fotografie
oameni în poziţii obişnuite
de cezar paul-bădescu

vernisaj miercuri, 12 iulie, ora 18,00
librăria cărturești, str. pictor verona nr. 13, bucureşti

Adrian MIHALACHE

e-cultura

E-LSD

Timothy Leary, marele guru al anilor 1960, a încercat să revină, după treizeci de ani, în actualitate, susţinînd că Internetul ar reprezenta astăzi ceea ce drogurile au însemnat pentru generaţia *flower power:* un procedeu pentru a deschide mai larg „porţile percepţiei". Numeroşi specialişti în „studii culturale" afirmă că o trăsătură caracteristică a contraculturii anilor '60 ar fi fost atitudinea antitehnologică, frizînd *ludditismul*. Bruce Sterling susţine că atunci era vremea întoarcerii spre rusticism, romantism, împotriva exceselor ştiinţei şi tehnologiei. Totuşi, acelaşi Bruce Sterling observa că „nu Pămîntul-Mamă ne-a dat acidul lisergic, atît de prizat de tinerii acelor ani, ci laboratoarele Sandoz". Ideea că se putea ajunge la conştiinţa cosmică prin recurgerea la un preparat chimic era strîns legată de fetişizarea tehnologiei. Se putea ajunge într-o stare „iluminată", nu prin lungi ani de asceză – aşa cum arăta Hermann Hesse, în cartea sa, *Siddharta,* atît de citită de tinerii acelor ani –, ci instantaneu, prin ingurgitarea unei substanţe obţinute prin mijloace chimice. Asistam, pe atunci, la o combinaţie insolită între ideologie şi chimie.

Experienţa navigării în ciberspaţiu oferă eliberarea de spaţiul tridimensional şi de timpul liniar. Primul se dilată pînă la o inexprimabilă infinitate; al doilea se reconfigurează sub formă de straturi suprapuse. Mai mult, aventura ciberspaţială este scutită de cele două mari neajunsuri ale drogurilor: efemeritatea senzaţiei de euforie şi pierderea controlului care o acompaniază. La prima, Nietzsche se referea cu ironie: „dispreţul, ura faţă de tot ceea ce este trecător, schimbător, incert; – de unde această preţuire a permanenţei?". În ceea ce priveşte controlul, el este menţinut treaz în mediul virtual, prin protocoalele interactivităţii.

O carte electronică virtuală poate fi halucinogenă, deoarece produce, asemenea substanţelor psihotrope, tulburări cititorului familiarizat cu mediul culturii tipărite. O asemenea carte este studiul *Aspecte mediale ale imaginii digitale* de Lucia Simona Dinescu, lucrare existentă exclusiv pe suport electronic (CD) şi publicată sub egida Centrului de excelenţă în studiul imaginii al Universităţii din Bucureşti şi al Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu". Se spune că *nomen est omen*. Lucia Simona Dinescu are numele predestinat (LSD) pentru a fi autoarea, nu (h)eroina cărţii. Ea şi-a propus o cartografiere detaliată a problematicii virtualităţii şi a realizat o viziune panoramică asupra discursurilor referitoare la această problematică. Mişcîndu-se cu graţie şi dezinvoltură printre teorii contradictorii, emise din perspectivele diverse ale unor discipline ca filosofia, antropologia, sociologia, ştiinţele politice, estetica şi teoria literară, nu s-a lăsat nici sedusă, nici intimidată. Avînd, evident, o pregătire multidisciplinară, a ştiut să discearnă, să se delimiteze, să adopte doar ceea ce i se pare potrivit din fiecare metodă şi din fiecare concepţie analizată. Nu şi-a arogat „orgoliul de a rezolva *dileme*", dar a încercat, cu succes, să „deznoade unele fire ale complexităţii teoretice" şi chiar să „despice" firul, nu în patru, ci în fragmente retorice identificabile. A construit „un peisaj din piesele de puzzle ale condiţiei virtuale".

Punerea în „pagină" a cărţii este exemplar realizată de Marius Purice, în colaborare cu autoarea. Paginile de incipit ale capitolelor sînt şi frumoase, şi expresive. Ele tratează sistematic şi analizează cu spirit critic relaţiile imaginii cu textul, hipertextul, realitatea virtuală, arta digitală, jocurile pe calculator şi cinematografia noilor medii.

Analiza este guvernată de două modele teoretice pertinente: cel fractal şi cel rizomatic. Raportul dintre imersiune şi intractivitate este examinat cu fineţe şi grijă pentru detaliu. Experienţa virtuală poate fi descrisă, conform autoarei, prin analogie cu efectele drogurilor: mai multe emoţii diferite, simultane, treceri rapide de la o emoţie la alta: de la frustrare, la plăcere; de la revoltă, la complicitate. Concepţia acestei cărţi electronice dovedeşte că teoreticianul practică ceea ce predică. Principiile lecturii hipermediale sînt riguros respectate. Lectorului i se oferă echilibrul optim dintre necesitate şi libertate. El poate citi cartea utilizînd butoanele „înainte" şi „înapoi", care corespund opţiunilor autoarei (aici, o mică obiecţie: am fi dorit ca aceste butoane să se găsească în josul paginii, la mijloc sau la dreapta), sau activînd hiperlink-urile prevăzute în fiecare pagină. Totul este autoconsistent, închis în propriul conţinut, căci orice legătură activată nu trimite în largul ciberspaţiului, ci în spaţiul riguros delimitat al cărţii. În sens matematic, lucrarea reprezintă o structură algebrică din care nu se poate ieşi, orice operaţie s-ar efectua. Or, pînă şi cărţile cu suport tradiţional permiteau evadarea, cel puţin către alte cărţi, prin citatele, trimiterile şi bibliografia conţinute. Ne-am fi dorit, în locul unei lucrări de anvergură, cu ambiţia de *ne varietur,* un simplu blog care să conţină comentariile şi trimiterile la obiectele virtuale asociate lor. Aceasta este tentaţia, dar şi slăbiciunea cărţii digitale. Dacă vrea să revoluţioneze lectura, trebuie să-şi asume riscul de a rămîne deschisă, adică în continuă transformare. Vremea uvrajului deplin încheiat, căruia nu i se mai poate adăuga nimic şi nu i se poate tăia nimic a trecut. În lumea virtuală, rezistăm cît putem, prin legături efemere, gusturi sezoniere şi voluptăţi pasagere.

citit auzit

Handke, Vanessa, Bookfest-ul, TIFF-ul şi IF-ul

● În *România literară* nr. 25, sub titlul „Dreptul de a greşi" (anunţat încă de pe copertă), Rodica Binder scrie o foarte binevenită corespondenţă despre ceea ce se numeşte, deja, „cazul (sau scandalul) Handke". Faptele sînt cunoscute: marele scriitor austriac (care a dezvăluit atrocităţile comise de musulmani în conflictul iugoslav) a fost „interzis" de Comedia Franceză, care urma să-i monteze una din piese – decizie precipitată şi de participarea lui Handke la funeraliile lui Miloşevici... Apoi scriitorul a fost propus pentru Premiul Heine (unul din cele mai prestigioase premii literare germane) dar, încă o dată, politica şi-a vîrît coada, tulburînd apele şi ducînd la demisia juraţilor care-l nominalizaseră pe scriitor... Regizorul Wim Wenders (care a colaborat cu Handke la cîteva din marile sale filme) a scris în apărarea sa, în timp ce Daniel Cohn-Bendit, *fostul* provocator, l-a comparat pe Handke cu... preşedintele iranian Ahmadinejad. (!) „Botho Strauss, eseist şi dramaturg, el însuşi un spirit provocator – scrie Binder –, înşiruind retoric întrebările într-un articol apărut în *Frankfurter Allgemeine Zeitung* sub titlul «Ce rămîne din Handke», relevă deficienţele unei lecturi a operei prin ochelarii ideologiei şi ai corectitudinii politice. (...) Cert este că «partida s-a încheiat», iar editorialiştii se grăbesc rînd pe rînd să deducă morala unei fabule amare: amestecul politicii în treburile literaturii a fost şi de astă dată, ca întotdeauna, unul nefast."

● Că artiştii nu sînt cei mai inteligenţi comentatori ai politicii o dovedeşte şi interviul (cotit, pigulit, scrîşnit, luat cu chiu, cu vai de Alexandra Olivotto) Vanessei Redgrave în acelaşi număr al *R.l.;* onestă, Olivotto povesteşte, în paranteze exasperate şi (auto)ironice, caznele prin care a trecut dialogînd cu dificila vedetă... Or, dacă părerile lui Redgrave despre arta actorului, filme, cineaşti ş.a.m.d. sînt pertinente, cînd se ajunge cu discuţia la probleme „grele" – şi Redgrave a avut, dintotdeauna, un talent uriaş să se implice în astfel de probleme –, răspunsurile ei sînt de un comic involuntar abisal... *„De ce aţi militat contra războiului din Irak,* o întreabă, la sfîrşit, A.O.; „Oh, am participat la multe demonstraţii împotriva acestui conflict armat. La fel ca toată lumea. *(!, n.m.)* Aveam motive întemeiate şi interconectate pentru care protestam. În primul rînd, pentru că ştiam că irakienii nu au cum să aibă arme de distrugere în masă. *(de unde „ştia"?!)* Dacă ar fi existat, cred că israelienii i-ar fi exterminat înainte să poată mişca un deget. *(!!)* În al doilea rînd, ştiam că războiul era motivat exclusiv de politica neoconservatoare a Administraţiei Bush. Eram sigură că se va transforma într-un război de ocupaţie. *(de aia „ocupanţii" vor să se retragă...)* Evident că mi-am dorit întotdeauna ca Saddam Hussein să piardă puterea şi am fost mereu convinsă că, dacă n-ar fi existat interferenţa şi sprijinul pe care i l-au acordat marile puteri mondiale, irakienii l-ar fi dat jos înainte de război, dar au fost împiedicaţi să o facă pînă în ultimul moment. *(altfel spus, „marile puteri mondiale" au preferat să-l ţină pe Saddam la Bagdad pînă cînd i-au declarat război!?!)* Fireşte, asta ar fi trebuit să se întîmple, e normal să ajuţi un popor să scape de un tiran. *(Păi, nu* asta *s-a întîmplat?!)* Am ştiut că va fi un dezastru, dar eram la curent şi cu rolul Kremlinului în toată această poveste." *(Wow. Cool.)* În concluzie: Vanessa R. a fost „mereu convinsă", „sigură", „ştia" sau „era la curent" cu tot... De ce, Doamne iartă-mă, mai joacă în nişte amărîte de filme, în loc să fie *„leading actress"* pe Marea Scenă a Lumii??

● Tot acolo, în rubrica sa „La microscop", Cristian Teodorescu pune punctul pe „i" („i"-ul din Humanitas!) în privinţa recent-încheiatului Bookfest; sub titlul „Cine a confiscat tîrgul", C.T. scrie: „Liiceanu a rechiziţionat Bookfest în folosul editurii sale!, mi-a spus un critic literar, persoană onestă, dar antiliiceanist cu program. Salonul de carte de la Paris e organizat de Gallimard? Are nevoie Salonul de carte de la Paris să fie organizat de Gallimard? – am întrebat. Sînt de acord că directorul Editurii Humanitas face reclamă cărţilor pe care le scoate. Dar dacă el n-ar avea creditul pe care şi l-a cucerit în rîndurile cititorilor şi ale unei părţi însemnate din opinia publică, ar sta cineva să-l asculte? Iar cărţile care apar la Humanitas sînt scrise de niscai impostori pe care nu i-ar publica nimeni sau, dimpotrivă, mulţi autori vor să-şi vadă volumele editate de Humanitas şi sînt trimişi la plimbare? Gabriel Liiceanu poate fi o persoană dificilă, ca orice autor. Poate avea slăbiciuni, ca orice om, dar nu s-a ales de unul singur preşedintele Asociaţiei Editorilor Români. Această asociaţie, şi nu Gabriel Liiceanu de capul lui, a decis să organizeze Bookfest."

● Mare trebuie să fi fost supărarea lui Cătălin Mitulescu că n-a luat nici un premiu la TIFF... Într-un simpatic interviu („Aş veni la TIFF şi ca voluntar") acordat lui Mihai Fulger în *Observator cultural* nr. 69, Radu Mihăileanu (membru al juriului) vorbeşte pe aproape o coloană întreagă despre cît de mult a plăcut filmul juriului lui C.M. *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii,* numai că, fatalitate, el n-a mai primit nici măcar o menţiune (!). „I-am explicat imediat situaţia lui Cătălin – spune Mihăileanu –, bine, eu ştiu că e greu să înţelegi, chiar dacă îţi spun oamenii după aia că meritai un premiu, e doar vorbărie... Singurul lucru care mă consolează pe mine şi care îl va consola şi pe el, pe termen lung, este faptul că s-a dovedit un regizor extraordinar. Chiar dacă noi n-am putut să-i dăm un premiu acum, el va mai lua cu filmul ăsta multe premii, iar publicul, românesc şi din lumea întreagă, va veni în număr foarte mare să-l vadă, deci sînt convins că nu va fi nici o problemă pentru cariera lui. Asta e singura consolare a mea şi a celorlalţi. În rest, sîntem fericiţi pentru Corneliu..." Consolarea, pentru „regizorul extraordinar" Cătălin Mitulescu, ar putea fi acel „milion de spectatori" pe care şi-l doreşte pentru filmul său. Din lumea întreagă, fireşte.

● În acelaşi nr. al *Obs. cult.*, în suplimentul despre „Institutul Francez la aniversare" (70 de ani, La mulţi ani!), Adina Diniţoiu stă de vorbă cu E.S. Hervé Bolot, ambasadorul Franţei la Bucureşti, cu Irina Boulin-Ghica, actuala directoare a Institutului, şi relatează despre seara omagială (19 iunie) de conferinţă + concert la „Elvira Popescu"; *nu tot* A.D. este autoarea unui „Scurt istoric al Institutului Francez din Bucureşti" – text, ne informează revista, „extras din placheta aniversară editată de Institutul Francez". Din păcate, este un text lacunar: deşi enumeră multe momente importante ale Institutului, şi chiar – la un moment dat – listează numele directorilor I.F. care s-au perindat prin clădirea din bd. Dacia 77, în capitolul „Din 1990 pînă astăzi" lipsesc doi dintre cei mai energici, mai charismatici şi mai inteligenţi directori ai acestui Institut: Norbert Dodille şi Jean-Marc Colombani! Ca adolescent care chiuleam de la liceu găsindu-mi adăpost în clădirea albă de pe Dacia, fac cuvenita rectificare. **(a. l. ş.)**

re: member

„Romanul este ceea ce fac romancierii la un moment dat. Dacă nu vom reuşi să producem marele roman social cincisprezece ani de aci înainte, asta înseamnă, probabil, că sensibilitatea noastră s-a schimbat în asemenea măsură încît astfel de opere nu ne mai pasionează – dar nu înseamnă că ne vom opri pentru că piaţa nu mai cere aşa ceva. Scriitorul deschide calea, nu urmează turma. Dinamica trăieşte în mintea scriitorului, nu în numărul cititorilor. Şi dacă romanul social trăieşte, abia supravieţuind printre crăpăturile şi prin şanţurile culturii, poate că va fi luat mai în serios, ca un spectacol pe cale de dispariţie. Într-un context redus, dar mai intens.

Scrisul e o formă de libertate personală. Ne eliberează de identitatea de massă pe care o vedem de jur împrejurul nostru. În cele din urmă, scriitorii nu vor scrie pentru a deveni cine ştie ce eroi proscrişi ai cine ştie cărei subculturi, ci în special pentru a supravieţui ca indivizi."

(Don DeLillo, scrisoare către Jonathan Franzen, în J.F., *How To Be Alone,* Harper Perennial, 2002)

Texte și opinii de: *Mihai DIMA (jurnalist, revista* Litera noastră *– Asociația Nevăzătorilor din România)* ● *Matei FLORIAN* ● *Mihnea IONESCU (profesor de geografie)* ● *Radu NAUM (jurnalist)* ● *Dan NICULESCU (psiholog)* ● *Dan OPREA (student)* ● *Radu PARASCHIVESCU (scriitor)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

Suporterii (tablă de materii)

Pancarte – bannere – torțe – confetti *– coregrafii – steaguri – sloganuri – scandări – stema și culorile clubului – fulare – fanatici – huligani – galerie – șef de galerie –* gruppo aparte – legione granata – armata ultra – ultra viola – *huo!* – fortza! – *muie... – ... pînă la moarte! –* bere *– semințe – șaorma – cola – tabelă de scor – difuzoare – nocturnă – tribună – peluză – gazon – tușă – bancă de rezerve – jandarmi – jurnaliști – care de reportaj – sponsori – autocar – salvare – targă – medicul echipei – maseur – preparator – arbitru – tușier – fanion – fluier – antrenor principal / secund – rezerve – portar – fundaș stînga / dreapta – mijlocaș defensiv / ofensiv / la închidere – atacant – coordonator de joc – căpitan de echipă – golgeter – veteran – jambiere – apărători – ghete – șort – tricou – mănuși – banderolă de căpitan – punctul cu var – lovitura de deschidere – tatonare – atac – apărare – tactică – temporizare – vinclu – bară – scăriță – lob – călcîi – urechi – deviere – torpilă – foarfecă – dribling – fentă – viteză – pasă – șut – ratare – centrare – șut-centrare – degajare – lovitură liberă – lovitură liberă indirectă – fază fixă – zid – penalti – corner – out – ofside – henț – talpă – accidentare – repunere de la marginea de 16 m – parare – respingere – boxare – paradă – robinsonadă – gafă – luft – „chiflă" – forfait – dublă – hatric – meci nul – cartonaș galben – roșu – cumul de cartonașe – avertizare – suspendare – minge de arbitru – pasiune – noroc – bulan – ghinion – destin – hazard – Gigi Mustață / Corsicanu / Becali – Meme – Pinalti – Săpăligă – Nașu – Corleone – Mititelu – dezbateri – erori de arbitraj – sancțiune – reluare – acasă – deplasare – calificare – grupe – optimi – sferturi – semifinală – finală – campioni – cupă – supercupă – derbi – event –* premier league – il calcio – bundesliga – primera division – première division – *divizia națională – antrenament – meci amical – meci de baraj – remiză – victorie – înfrîngere – repriză – prelungiri – încălzire – timp regulamentar / suplimentar – golul de aur – „moarte subită" – clasament – punctaj – golaveraj – statistică – tur – retur – sezon – contract – transfer – clauză de reziliere – primă de joc – club – președinte de club – retrogradare – blat – aranjament – federație – ligă – comisie – UEFA – FIFA – Jimmy Jump... (**M. C.**)*

Radu NAUM

You'll never walk again!

„Tot nu vreți să-mi spuneți cu ce echipă țineți? Bine! Aflu eu pînă la urmă..." Amicul vînzător de ziare are o problemă: nu pricepe în ruptul capului că n-am nici un angajament sufletesc față de vreun club. Mă privește neîncrezător de parcă ar vrea să-mi spună: „Haide, domnule, ce te fandosești atîta! Fii bărbat și recunoaște! Ei? Steaua, Dinamo, Rapid? Nu, cu Rapid nu cred că ți. Altfel ai fi dat aprobator din cap atunci cînd am zis că Steaua a blătuit toate meciurile, pe cînd noi, nici unul. Oi fi stelist? Sau poate dinamovist? Aaaah, de-aia nu zici nimic, de rușine...". Îmi iau ziarele și plec, lăsînd în urmă o solidă nedumerire. Poți să te ocupi de sport și să nu ți cu nimeni? Poți să te uiți la sport fără să devii suporterul cuiva? E posibil să nu te pasionezi după echipa X și în același timp să nu te dai în vînt nici după formația Y, ori, și mai grav, să te bucuri din cînd în cînd pentru amîndouă? Pare incredibil în acest război în care, nimic nou, cine nu e cu noi e împotriva noastră. Ce păcăleală!

Media ne construiește un basm coșmaresc în care oricine consumă sport, fotbal, în special, poartă cagulă, înjură copios, alungă ciorile din țară, bate și e bătut de jandarmi, moare pentru propria echipă și e gata să le dea omorul celor care se închină altor steaguri. Curat popor neanderthalian, dacă ar fi așa, dar nu e chiar așa. Ce se vede la TV și ce se citește în ziare reprezintă o realitate, dar una locală, minoritară, realitatea urlătoare, dacă vreți, cea care sparge ecranul. În culisele ei există și rezistă o masă enormă care savurează și se îngrozește în tăcere de tot ce înseamnă sportul și comediile sale triste. Evident, pe acești „neutri" nu îi bagă nimeni în seamă, deși aici se adună adevărata clasă de mijloc a consumatorilor de performanță, lor le sînt adresate clipurile publicitare, ei fac *rating*-urile pentru care se dau de ceasul morții unii și alții. Țin cu o echipă mai mult din amuzament și spirit de contradicție cu vecinul, ori chiar din pură convingere, fără ca asta să le provoace disperări sau extazuri la fiecare sfîrșit de săptămînă. Se strîng la o bere și văd un meci, se tachinează, se ceartă bonom cu nevestele telenoveliste, își amintesc de vremurile cînd „erau caractere în fotbal, nu ca astăzi" (cine știe cînd or fi fost ălea), nimic dramatic, nimic de sfîrșitul lumii. Acest mare public invizibil a ieșit la iveală în vara Cupei Mondiale, cînd TVR a înregistrat audiențe nesperate, fie și dacă mingea sărea între două echipe fără firmă. După excesele fotbalului intern, vizionate și ele, dar avînd puterea de atracție a unui accident, partidele din Germania au venit ca o fabuloasă pauză de respirație, ca o vacanță a ochiului și urechii. România n-a fost acolo, dar au fost românii cei mulți care au transmis prin forța telecomenzii un mesaj de saturație, de întoarcere la normal. Un picior în față celor care au arestat ecranul. Cînd vedem tribunele pline de culori și bucurie, abia atunci ceva în noi se revoltă. Abia atunci pricepem deznădăjduiți: suporterii noștri ne-au adus la limita suportabilului.

Există peste tot băieți, poate și fete, care se transformă în huligani. Noi am învățat lecția asta, am ajuns la una dintre extremele pasiunii, fără însă să o cunoaștem și pe cealaltă. „You'll never walk alone" te ridică la ceruri. Dar ale noastre, cîntecele noastre, unde sînt? Pierdute printre scandările de rigolă fără număr, aliniate într-o entropie a scabroșeniilor care a intrat în firesc. În plus, galeriile s-au adecvat perfect la nevoile presei vizuale: au inventat banerele șmechere, unele istețe, multe însă decolate de bunul-simț, pe care le afișează țanțoș ca să le poată fi admirată în toată țara fibra poetică de canal. La noi aproape că e rușine să-i susții exclusiv pe ai tăi, mult mai *fun* e să arunci cu dejecții spirituale în orice mișcă de partea cealaltă. „Nicăieri în lume nu am mai auzit ca o echipă să scandeze împreună cu galeria porcării la adresa altei formații, care nici măcar nu e de față" – spunea Chivu.

O barieră a fost trecută, cu ajutorul celor care altădată puneau frînă derapajelor, adică jucătorii și conducătorii. În sezonul în care nu s-au luat prizonieri, orice lovitură a fost permisă, iar fanii s-au aruncat cu bucurie în acest *full contact*. Au umflat pieptul și-apoi au dat drumul aerului în forme sonore de nereprodus. Au fost viteji, s-a umplut fotbalul de sînge, la propriu și la figurat. Atît că asemenea curaj e unul de iobag. La noi, parteneriatul afectiv între susținători și obiectul susținerii lor e la fel de necunoscut ca domeniul sofrologiei pentru antrenori. Cînd spectatorii de pe Anfield Road încep să-și unească vocile în acea cîntare aproape religioasă, ochii se umezesc și sufletul se umple de compasiune. Unii ar aduce în discuție nivelul de civilizație al suporterilor lui Liverpool, dar e o scuză facilă. Oamenii galeriei provin, și la ei, din medii defavorizate, cu educație minimă și spirit de revoltă socială. Numai că așa cum o mamă își iubește copilul indiferent dacă îl naște în puf sau în noroi, tot așa legăturile de suflet cu o entitate care te reprezintă, transcend nivelul de dezvoltare al mediului în care se înfiripă. Or, aici se naște o întrebare: cît e dragoste și cît e motiv de refulare în actul de susținere al unei echipe? În dragostea reciproc împărtășită există parteneriat, pe cînd de partea cealaltă se naște un soi de vibrație joasă, morocănoasă și complexată, care se revoltă împotriva propriilor reprezentanți, de îndată ce aceștia nu acoperă prin victorii eșecurile personale ale galerioților. Iată o explicație a huiduielilor care se aud mult prea devreme, a bătăilor cu jandarmii, a imposibilității de a accepta o înfrîngere. E o încrîncenare care duce cu gîndul la un demers profesionist, de parcă viața, cariera și urma lor pe această lume ar fi în joc. Să fii suporter nu mai e o plăcere, e o meserie de război. Grav e că manifestările extreme tind să-i contamineze și pe moderați. Susținătorii de duminică ori spectatorii fără *parti-pris* rezonează la neastîmpărul stadioanelor și ecranelor TV. În acest fel legea unei minorități poate deveni nocivă dincolo de riscurile firești, cantonate între rîndurile de scutieri. E legea lui *you'll never walk again*.

Cumva, microbiștii moderați ar trebui să reziste și să-și recupereze pasiunea arestată de energumani, cei care justifică nenorocirile prin dragostea tembelă de echipă tot așa cum Allah e ținut responsabil de carnagiile fără sfîrșit. Cu jihadul ăsta nu sînt decît două soluții: ori îl pierdem, ori ne va pierde. Bush al fotbalului, micul Blatter ne-a făcut deja cu degețelul. Iată adevăratul arest al suporterului de bun-simț, redus la condiția irakianului de rînd: e prins între bomba care va exploda din mulțime și cea care vine de sus.

Media suporterilor români în sezonul 2005-2006

1) STEAUA: acasă – 8.767; deplasare – 12.533; total 10.650

2) POLI TIMIȘOARA: acasă – 13.000; deplasare – 7.033; total 10.017

3) RAPID: acasă – 6.467; deplasare – 10.533; total 8.500

4) DINAMO: acasă – 4.967; deplasare – 10.767; total 7.867

5) F.C. VASLUI: acasă – 8.167; deplasare – 4.267; total 6.207

Total spectatori: 1.342.250

Sursa: *Gazeta sporturilor*

Timp de stelist

„Mamă, te iubesc, dar nu ca pe United!" – este, cred, cel mai vechi slogan pe care memoria mea de microbist îl înregistrează, și asta fără ca eu să fi avut vreo legătură aparte cu echipa „șepcilor roșii". La vîrsta la care copiii sînt puși să-și cîntărească, stupid și obstinat, dragostea între cei doi părinți, mintea mea va fi înregistrat o aparent insolită opțiune. Era, de fapt, în acest slogan, o nuanță ce îmi apare, retrospectiv, definitorie pentru relația pe care am dezvoltat-o, în timp, cu fotbalul, pentru mine chiar regele sporturilor – și dacă nu îi scriu numele cu majuscule, e pur și simplu din cauză că ar fi inutil pentru cei care nu înțeleg, și redundant pentru cei ce știu. Într-adevăr, nu era aici o comparație, ci, dimpotrivă, un abil, dar limpede camuflat semn al diferenței.

În fotbal, ca suporter, poți iubi doar altfel decît o faci în viață, într-o – aș zice – altă dimensiune. Spectatorul pătimaș nu este privat de recursul sentimental la care existența cotidiană îi îngăduie oricărui om să apeleze după plac, el pur și simplu nu admite, nu poate admite, o asemenea instanță, el se condamnă la fidelitate. Pasiunea pentru o echipă este o trăire organică, repercutată în planul reacțiilor fizice și, de aceea, oricît ar trudi civilizația să îi pună microbistului surdina autocenzurii, manifestările sale, asemeni celor ale îndrăgostitului sau ale misticului, exclud, aprioric, ideea de ridicol, iar rezultatul favoriților debordează marginile irealității imediate, tulburînd lumea simultană a concretului. Așa se face că implicarea empatică ajunge să o surclaseze pe cea practică, devenind, paradoxal, mai personală.

Da, domnule Radu Cosașu, aveți dreptate! Cînd vine vorba de fotbal, timpul se comprimă în amintiri precise. „Graziani! Un pas, doi, trei... și Duckadam apără!..." cariera mea de stelist conștient are acest deconectant reper inițial, returul cu AS Roma, din Cupa Cupelor, 1984. Ai mei nu s-au calificat, dar cred că pot da fiorului de bucurie pe care l-am simțit atunci patalama în regulă pentru a atesta titulatura de suporter. Sigur, întregul traseu de pînă la cîștigarea Cupei Campionilor, golul lui Belodedici, pe nedrept anulat (trebuie să recunoașteți!), din finala Cupei Intercontinentale, de la Tokyo, supercupa adusă de magica lovitură liberă a lui Hagi, semifinala pierdută în anul următor în fata portughezilor de la Benfica Lisabona sau gustul glorios al umilinței îndurate în 1989, în finala cu Milanul celor trei mari olandezi sînt doar bornele statistice între care palpită sumedenie de „faze", se cristalizează, pînă la urmă, timpul devenirii mele. Un alt fel de timp, fără îndoială, care se toarce din împletirea, paradigmatică, a roșului cu albastrul. E 3-2 pentru Bastia, a mai rămas un minut și corsicanii atacă în valuri. Am cîștigat la limită pe teren propriu, am avut 2-0 la pauză în acest retur, calificarea era o certitudine... pare de necrezut... încă o centrare... „Hai Gherasim! Gherasiiim!..." și vocea lui Emil Grădinescu, urmată de secunda aceea de incertitudine egală cu eternitatea, îngheață sîngele, încrețește pielea... Cînd se întîmpla asta? Habar n-am. Ar putea căuta și afla oricine, pentru cel ce are însă nevoie de o asemenea informație, ea nu are nici o valoare. Numai în durata afectivă, momentul are, pe scara intensității, poziția lui, de neconfundat, de nești.

Bastia, un episod cu *happy-end*. Middlesbrough, anul 2006 d.Ch., unul dintre sfîrșiturile de lume. Cînd nu mai poți nici măcar să admiri, aidoma eroului lui Kazantzakis, prăbușirea. Și atunci – pentru că numai fotbalul îngăduie așa minune, cenușa fecundă a disperării se însuflețește, spiritul de învingător, șiroind de sudoare, se împurpurează de bucuria unui nou triumf, fie el și doar intern, în dauna rivalilor de-o viață. Și povestea se reînnoadă mereu, obsesia încrederii în performanță. Obsesie de stelist.

Mihai DIMA, stelist, 28 de ani, jurnalist

Radu PARASCHIVESCU

Bucurinho şi Depreçao

Nu-i deloc simplu să fii suporter. Azi mai mult ca ieri şi mîine mai mult ca azi, asta înseamnă în principal două lucruri: să susţii şi să suporţi. Altfel spus, să împingi echipa cu glasul, dar totodată să-i înduri (chiar dacă uneori îi mai şi înjuri) toanele infantile, abstragerile trufaşe, căderile în apatie şi momentele de neputinţă. Suporterul e o arătare clădită în jurul unei pasiuni. Respiră idoli, mănîncă scoruri şi se îmbracă în steag. Are un calendar al lui, unde sfinţii poartă jambiere, iar mucenicilor li s-a lipit tricoul de corp. Habar n-are cine conduce America sau cine e prim-ministrul Italiei, dar ştie totul despre vîrful de atac pe care-l soarbe din ochi: cum e tatuat, unde şi-a făcut debutul, ce pizza îi place, în ce discotecă îşi sărbătoreşte victoriile şi în braţele cui uită de înfrîngeri.

De multe ori, suporterul priveşte fără să vadă şi ascultă fără să audă. E robul fandacsiei, al gestului ritualic, al imediatului nesuspendabil şi al rostului de falangă în marş. Se trezeşte cu echipa pe buze şi-i îngăduie totul. Se lipeşte de un nume şi forţează alături de el pătrunderea în teritoriul unei identităţi pe cît de rigide, pe atît de expresive. Nu cere mare lucru în schimb. Nu face barter cu sentimente, nu calculează rata inflaţiei pentru o iubire căreia nu i se răspunde întotdeauna, nu pretinde atenţie la schimb sau temenele recunoscătoare din partea celor pe care-i însoţeşte sub arşiţă sau potop. Seamănă cîteodată cu un pudel fericit dacă stăpînul îi conştientizează existenţa.

Suporterul – cel de la fotbal, mai vizibil decît ceilalţi la un loc – îşi ţese aşteptările dominat de iluzia apartenenţei. În numele ei, e gata să-şi schimbe ritmurile, să-şi părăsească nevasta, să lase în urmă ceea ce alţii nu ştiu cum să păstreze mai aproape, să facă din stadion casă, templu şi agoră, să renunţe la curcubeu pentru o singură culoare, să prindă stele în palmă cînd echipa înscrie şi să se revolte cu pumnul încleştat împotriva lui Dumnezeu cînd pierde. Cine aşteaptă logică, judecată calmă şi spirit obiectiv din partea suporterului a nimerit în altă parte. Orbirea, suită mai des decît ne-ar plăcea pe meterezele fanatismului, e semnul aderenţei sale necondiţionate. O rîvnă vinovată îi marchează toate gesturile, de la datul jos din pat la întîlnirea cu grupul, înainte de pornirea la stadion. Suporterul e un spărgător de norme, seminţe şi capete. N-are rost să-l educi sau să-l rafinezi. E o pierdere de vreme – şi pentru tine, şi pentru el.

Bucurinho şi Depreçao sînt unul şi acelaşi. Două chipuri ale unui personaj. E vorba de suporterul care face din victorie nuntă şi din înfrîngere parastas. I se poate spune oricum, fiindcă există oriunde – în Brazilia nurilor ciocolatii şi a lacrimilor deznădăjduite, în Anglia, cu berea adunată în burduhan şi aburii suiţi la cap, în Argentina dansurilor frenetice din pieţe, în Olanda corurilor somptuoase şi a feţelor vopsite în portocaliu, în Italia spectacolelor de artificii şi vacarm, în Germania unde rigoarea e aruncată pe geam la fiecare gol al lui Klose, în Franţa şampanizată de resuscitarea lui Zidane, în Scoţia legănată de imnuri amintind de rebelii supliciaţi în ceţuri medievale, în Ghana dansurilor tribale. Adică pretutindeni.

Ajunşi aici, e bine să nu-l uităm pe suporterul român. Şi, mai ales, să nu-l punem în antiteză cu cei descrişi pînă acum. Fixist, bădăran, nesăbuit şi disponibil oricînd pentru încăierări penale, el seamănă binişor cu omologii de peste mări şi ţări. Are o singură corigenţă: imnul naţional, unde memoria i s-a lenevit după primele două versuri. În rest, suporterul român s-a integrat voios şi aprig în concertul planetar. Cafturile oripilante de la Steaua-Rapid nu sînt cu nimic mai prejos decît scenele de epopee stradală care tivesc fiecare meci Roma-Lazio. Declaraţiile cromatice de dragoste sînt rostite cu acelaşi fior la Timişoara şi la Buenos Aires. Am văzut, la nici un kilometru de opera bănăţeană, locuinţa unei poliste incurabile. Înăuntru şi afară totul era violet, de la pereţi la tacîmuri, de la covoare la lustre, de la telefonul mobil la faţa de pernă. Pentru ea şi pentru toţi cei asemenea ei, dragostea de suporter e paşaportul spre o ţară fără vize, dar doldora de vise.

La mijlocul anilor '70, un ziar din Hong Kong a publicat un material care afirma că fotbalul a fost inventat în China cu 3.400 de ani î.Ch., aducînd drept mărturie cîteva inscripţii din timpul dinastiei Yin (1766-1122 î.Ch.), inscripţii care atestau o minge făcută din piele şi umplută cu păr de cal.

Pe timpul faraonilor (2500-1500 î.Ch.), egiptenii practicau un joc cu mingea: picturile de la Beni-Hassan sînt o dovadă, iar descoperirile arheologice din Valea Nilului, o alta. Cea mai importantă este găsirea unei mingi în nişte morminte din apropierea Tebei. (din *Fotbal de la A la Z* de Mihai Ionescu, Editura Sport-Turism, 1983)

Dan NICULESCU

Catalizarea conflictelor

Să fie oare fotbalul zilelor noastre echivalentul a ceea ce romanii vedeau la spectacolele gladiatorilor? Acel *circenses* de care nu se puteau lipsi locuitorii lumii aşa-zis civilizate... Lucrurile par a fi evidente şi astăzi pentru că omenirea se află permanent sub presiunea pulsiunilor agresive pe care este nevoită să şi le gestioneze în funcţie de exigenţele culturii în care trăim. Ne putem gîndi la coridele care încă au mare succes, fiind de fapt o formă mai blîndă a sporturilor sîngeroase cu miză fatală din Antichitate.

Nu sînt un simpatizant al fotbalului, dar trebuie să admit că face parte din cultura societăţii contemporane. Se pot vedea foarte des mulţimi de oameni care pe stadioane sau în faţa televizorului îşi susţin jucătorii favoriţi cu pasiune trăită pînă la identificare primară, adică se transpun întrutotul, fără graniţe, în pielea personajelor. Este cunoscut faptul că formele de competiţie sportivă catalizează de multe ori conflictele dintre diverse ideologii, rase, religii, doctrine politice, culturi diferite, ţări mai mult sau mai puţin vecine. Datorită succesului pe care îl are prin faptul că este un sport dinamic cu reguli de joc simple, fotbalul este în general un fenomen pozitiv, acţionînd ca un reglator social, ca o supapă pentru violenţă, tocmai prin rolul de deplasare a instinctualităţii distructive şi belicoase, pe care fiecare o purtăm în noi. Adică, nu mai purtăm războaie ca să ne ucidem reciproc, ci ne înfruntăm pe gazonul verde. Aş compara două evenimente petrecute pe stadioane: recentul măcel/meci dintre două foste mari imperii Olanda-Portugalia şi stadioanele din Afganistan, care au fost folosite în alte scopuri decît cele sportive, culminînd cu locuri pentru execuţii publice. Aşadar, avem de-a face cu două forme de agresivitate: una descărcată direct şi genuin, iar alta sublimată într-o formă simbolică, fără urmări grave şi cu un larg accept social. Pentru estompare s-au încercat reglementări legislative în care se stipulează că galeriile echipelor, care vor afişa comportamente obscene, violente sau scandări rasiste, vor fi sancţionate, amendate etc. Sîntem nevoiţi să admitem că este dificil de controlat aşa ceva, pentru că cei foarte înfocaţi şi „pasionaţi" de astfel de manifestări zgomotoase, în tribune şi în afara lor, trăiesc intens tocmai această plăcere: descărcarea preponderent verbală şi uneori fizică a ostilităţii.

Ambivalenţa afectivă pe care o resimt în faţa sportului-rege ţine de eşecul parţial al acestui joc fascinant. Pe de-o parte linişteşte, calmează pe unii prea pătimaşi, dar pe de altă parte este un pretext pentru *hooligans,* indivizi cu un exces de agresivitate şi care debordează mai ales atunci cînd apar frustrări legate de echipa favorită care pierde. Sînt încîntat totuşi să văd că există mijloace de inhibiţie a violenţei, păstrîndu-se astfel spiritul de *fair-play* al acelor gentlemani care au inventat fotbalul modern: recunoaşterea superiorităţii adversarului, aplauzele spectatorilor echipei adverse, jucătorii care-şi dau mîna, lipsa gardurilor foarte înalte care izolează tribunele de gazon. Tot aici poate fi inclusă schimbarea tricourilor, care mi se pare a fi o formă de comunicare, de empatie, prin alternarea identităţii într-un schimb reciproc.

Adesea m-am întrebat cum ar fi dacă omenirea ar reuşi să-şi devieze nevoile distructive către activităţi mai inofensive? Se pare că, dacă vrem să ne apropiem de o astfel de stare utopică, sportul este una din soluţii. Totuşi, sînt convins că oricîte olimpiade, campionate europene şi campionate mondiale de fotbal s-ar organiza, conflictele şi războaiele nu vor dispărea cu totul, dar efectul deplasării agresivităţii este semnificativ. Mă gîndesc că poate ar trebui impus ţărilor participante la competiţii să înceteze, pe perioada desfăşurării lor, orice activitate beligerantă, în spiritul olimpiadelor antice. Poate că acesta este mesajul încă exasperant al Atenei de atunci: *Luaţi o pauză, oameni buni!*

Femei despre fotbal

● „Fotbalul e doar o sărbătoare a fertilităţii. Unsprezece spermatozoizi încearcă să intre în ovul. Îl compătimesc pe portar." (Björk)

● „Fotbaliştii sînt nişte gladiatori plini de noroi al căror unic scop în viaţă este să trimită un surogat de cap de om printre doi stîlpi." (Elisabeth Hogg)

Matei FLORIAN

Uneori, Rambo *c'est moi*

Domnul acela, John Rambo (prietenii îi spuneau Rambo), poate nu chiar atît de manierat şi elegant pe cît de curajos şi indestructibil, spunea undeva, pe la sfîrşitul unui film de-al său în care făcuse, ca de obicei, o groază de prăpăd şi de dreptate în jur, că îşi doreşte ca America să-l iubească tot atît de mult pe cît o iubeşte el. Acum, nu zic, există destule persoane care îi contestă cu vehemenţă înţelepciunea, dar, măcar în privinţa asta, eu, unul, înclin să-i dau omului dreptate. Vă pot explica imediat de ce. Dacă, printr-un efort de imaginaţie, veţi pune Dinamo în loc de America şi îl veţi înlocui pe Rambo cu Florian, veţi afla exact ceea ce îmi doresc şi eu: ca Dinamo să-mi întoarcă iubirea. Mă rog, nu-i cer să răguşească pe stadioane sau în faţa televizorului, să stea cu mîinile împreunate de superstiţie, să sperie o familie întreagă cu răcnete şi implorări fierbinţi, să bufnească scaune şi să se răfuiască cu Pitic (Dumnezeu să-i ocrotească sprinturile în Bulgaria!) la orice centrare care zboară aiurea, ci doar să joace bine, să ia campionatul şi să bată pe Steaua (asta, în primul rînd). Aa, şi n-ar fi rău să-l aducă pe Andone înapoi. Atît. Din cîte ştiu eu, în iubirile pătimaşe, astfel de cerinţe sînt permise. E adevărat, n-o fi avînd Dinamo nici un dram din însuşirile unei femei ideale, sînt de acord şi cu ideea privitoare la un trecut istoric binişor de pătat, dar, pentru numele lui Dumnezeu!, şi Rambo gîndea la fel. De ce s-a îndrăgostit el de SUA, cînd putea să-şi trăiască viaţa liniştit doar alături de doamna Rambo şi, eventual, împreună cu o droaie de Rambo mici? Pentru că, doamnelor şi domnilor, la fel ca mine într-o casă cu un dinamovist mai mare, nu a avut de ales atunci cînd s-a născut în America şi, probabil, tot ca mine, dar la 3 ani, mintea nu-i stătea prea tare la tandreţea şi senzualitatea sexului opus. În plus, fotbalul văzut la 3 ani (ca şi la aproape 30, de altfel) n-a avut niciodată legătură cu politica şi a rămas doar ce este, o iubire pătimaşă şi atît. (Dinamo-America: 1-0.)

Nu ştiu cum a început la Rambo, dar la mine dragostea a pornit cu o întrebare: care din băieţii ăia în roşu şi alb este Dinamo? Cred că mi-a luat ceva timp pînă să înţeleg că unul e Orac şi altul Augustin, că Mulţescu nu-i totuna cu Ţălnar, la fel cum Moraru nu va putea fi în veci Movilă, dar, în fine, pînă la semifinala de Cupa Campionilor cu Liverpool, eram perfect lămurit. Ţineam cu Dinamo. Plîngeam pentru Dinamo. Iubeam pe Dinamo. Şi, ca să fie totul clar şi legătura cu Rambo perfectă, mă băteam pentru Dinamo, şi încă destul de des, cu o groază de duşmani (altminteri colegi de grădiniţă sau prieteni de pe stradă, deveniţi dintr-odată nişte chestii mici, urîte şi roş-albastre care se numeau stelişti). Aşa începe totul: cu un frate mai mare şi cu o întrebare, cu o echipă în roşu-alb, cu o semifinală de Cupa Campionilor, cu nişte duşmani de moarte. E lucru ştiut şi în politică: fără duşmani adevăraţi, iubirea de patrie încetează. (Dinamo-America: 1-1.)

P.S. Campionatul 2005-2006 a încetat să existe pentru mine odată cu plecarea lui Andone. E drept, Dinamo mi-a adus cîteva mici bucurii: autogolul lui Rădoi şi Rosenborg, Middlesbrough şi cele 4 goluri în poarta lui Carlos. Cam puţin. În lipsă de altceva însă, e de ajuns şi atît. Sînt convins că şi Rambo ar gîndi la fel.

● „Şapte lacrimi să verse un suporter / Şapte lacrimi pînă la următoarea victorie / Abia apoi să decidă dacă mai merge la meciurile din deplasare..." (refrenul imnului echipei FC Magdeburg)

● „Mingea este întotdeauna în cea mai bună formă." (Sepp Herberger)

„Huliganii nu sînt din galerie“

- interviu cu Mihnea IONESCU, membru al galeriei Dinamo –

Pentru început, spune-ne cîte ceva despre tine.

Am 33 de ani şi sînt profesor de geografie, de opt ani, la un liceu bucureştean. În timpul liber mă mai ocup şi cu afaceri imobiliare, dar timpul dedicat echipei Dinamo este destul de mare. Ţin cu Dinamo din '79, de la un meci în care am văzut suporteri dinamovişti foarte trişti: Dinamo luase bătaie acasă de la Argeş cu 3-4. N-am înţeles mare lucru din acel meci, dar ulterior, în perioada '82-'84, cînd Dinamo a avut acele participări glorioase în cupele europene, pasiunea mea a crescut.

Cine e şeful galeriei şi ce rol ocupi tu?

După ce Cătălin Hîldan a murit, ne-am reunit pe stadion şi membrii marcanţi ai galeriei l-au ales şef pe Elias, 33 de ani, un suporter vechi şi o persoană foarte devotată echipei Dinamo. În galerie există un comitet de conducere şi de coordonare, iar eu coordonez activitatea galeriei şi sînt şi un formator de opinie. Nu sînt 10 inşi mai vechi decît mine. Galeria unei echipe e dificil de coordonat, pentru că aici vin oameni din diverse categorii sociale şi toată această masă de oameni trebuie să subscrie unui proiect comun, acela de a încuraja, în diverse forme, echipa.

Ce înseamnă „membrii marcanţi ai galeriei“?

Elita galeriei: oamenii care merg în deplasări şi care se adună în diverse puncte secrete ale oraşului pentru realizarea coregrafiilor, acel spectacol ce prefaţează un meci important sau un derby.

Din cîte ştiu, galeria lui Dinamo e împărţită în două; cum aşa?

Da, există galeria din Peluza „Cătălin Hîldan“ şi o galerie mai restrînsă, în Peluza Sud, care are unele divergenţe de opinie cu noi, dar cu care, în situaţii critice, cum ar fi, de pildă, o deplasare grea într-un oraş ostil sau realizarea unor momente mai speciale, ca retragerea lui Florentin Petre, conlucrăm fără probleme. Ei au susţinut că sîntem aserviţi conducerii din cauză că nu strigăm împotrivă suficient de mult atunci cînd echipa joacă prost.

Are galeria voastră personalitate juridică?

Da, sîntem o asociaţie non-profit înregistrată juridic: Societatea Suporterilor Dinamovişti, adică SS Dinamo. Primim contribuţii de la sponsori dinamovişti, cum ar fi vopselele, pensule sau material textil pentru coregrafii, restul facem noi din pasiune.

Cum se lucrează o coregrafie?

În şedinţele săptămînale care se ţin la Terasa „Red Dogs“ din faţa stadionului, se întîlnesc cele 8-9 brigăzi care compun galeria, fiecare vine cu propuneri, se votează, apoi se trece la realizarea propriu-zisă a coregrafiei. În primul rînd, există paznicii care păzesc zona, de obicei un perimetru dintr-un parc sau un teren de fotbal. Se lucrează, cel mai adesea, noaptea, pentru ca totul să fie cît mai secret. Apoi sînt cei care ştiu că deseneze frumos şi muncitorii cu capul, cei care realizează, efectiv, coregrafia.

Care e cea mai reuşită scandare inventată de voi?

„Cîine pînă la moarte!“ e creată de către suporterii lui Dinamo şi descrie exact starea de spirit a unui dinamovist. A devenit atît de populară încît expresia „pînă la moarte“ au preluat-o şi alţii.

Ce sacrificii faci pentru Dinamo?

Pentru noi, Dinamo e un *modus vivendi,* un mod de a te exprima liber despre un spaţiu din inima ta. Asta se răsfrînge, în primul rînd, asupra timpului. Ca orice dragoste dusă la extrem. De pildă, sînt în stare să las nunta fratelui meu sau să plec de la serviciu doar ca să văd un mare meci al lui Dinamo. Dragostea e prea mare! Atunci cînd echipa nu joacă bine, ne întîlnim cu toţii să discutăm ce e de făcut, petrecem mult timp şi în deplasări: Timişoara, Piatra Neamţ, Satu Mare... Avem familii şi avem şi un grup de prieteni dinamovişti cu care ne avem ca fraţii. Şi ei tot o familie sînt. Toată familia mea e dinamovistă, aşa că nu se pune problema că-mi „trădez“ familia pentru Dinamo.

Este pasiunea pentru Dinamo un criteriu după care îţi faci prieteni sau iubite?

Nu e un criteriu, dar nici nu am prieteni foarte buni stelişti, doar un singur rapidist. De obicei, fetele nu sînt atît de fanatice, însă nu m-aş combina niciodată cu una din galeria Stelei; aş considera-o *loser*-iţă.

Ura faţă de Steaua e foarte mare. Faptul că pe timpul lui Ceauşescu, şi Steaua, şi Dinamo erau considerate echipele nomenclaturii, dar, cu toate astea, Steaua era cea care cîştiga an de an campionatul, asta ne-a creat un mare sentiment de frustrare transformat, cu timpul, în ură. Poate că Steaua era mai bună, iar performanţele externe pot îndreptăţi o asemenea opinie, dar derby-urile cu Dinamo le cîştiga numai cu ajutorul arbitrajelor. Există imagini video ca dovezi incontestabile: 3 iunie 1988, Steaua-Dinamo 3 – 3. Dinamo dă gol, tuşierul semnalizează ofside, Steaua repune mingea în joc şi, în timp ce toată echipa lui Dinamo reclamă la arbitru anularea golului, steliştii obţin un penalti şi înscriu. Pe timpul lui Ceauşescu, Steaua ar fi trebuit să aibă

pe piept sponsorul NIVEA: adică Nicolaie, Ilie, Valentin, Elena şi arbitrii.

E victoria importantă cu orice preţ?

În general, cu fotbal frumos, iar în meciurile împotriva Stelei, cu orice preţ.

Ce publicaţie de sport preferi?

Gazeta sporturilor, pentru că e informată şi e scrisă de oameni care văd mai bine fenomenul, îşi argumentează mai bine opiniile şi, astfel, au dreptul să fie formatori de opinie. Pentru că în momentul în care citeşti un ziar nu parcurgi doar rezultatele, te apleci şi asupra comentariului. Cei de la *Gazetă*... sînt buni meseriaşi, deşi există derapaje şi la ei, aşa cum a fost episodul violent de la Constanţa dintre jandarmi şi „huligani“...

Doar nu vrei să spui că malacii ăia tatuaţi şi raşi în cap erau suporteri candizi?

Huligani sînt peste tot. Dar eu aş sugera Jandarmeriei să citească *Psihologia maselor* să vadă că, oricît s-ar strădui, nu au cum face o selecţie, de fapt nu au dreptul să facă această selecţie, pentru că pur şi simplu nu pot interzice unui suporter să ia loc la tribuna unde a plătit biletul. Huliganii sînt cei care nu doresc să se asocieze unei grupări de susţinere a echipei, huliganii sînt *free-lancer*-i, ei nu fac coregrafii, merg în deplasări pe cont propriu, nu subscriu curentului de opinie din galerie... Noi, cei de la galerie, nu avem nimic de-a face cu huliganii şi nu ne propunem violenţa.

Şi galeria nu e violentă niciodată?

Violenţa se datorează unor tensiuni de moment, violenţa naşte violenţă şi, dacă un jandarm te interpelează nepotrivit, gata scandalul. E important de menţionat că galeriile se confruntă aproape exclusiv în afara stadionului, pentru că pe stadion se află un număr mare de forţe de ordine, există şi sistemul de supraveghere cu camere video... Dar urmăriri pe străzi şi bătăi cu suporterii adverşi se întîmplau şi pe timpul lui Ceauşescu.

Ce apreciezi/disprefuieşti la celelalte galerii din Bucureşti?

Am dori să avem un număr aşa mare de suporteri ca Steaua. Sondajele arată că în ţară sînt 5 milioane de „oiţe“, dar, în mod frecvent, la meciurile Stelei nu vin decît 2.000. Steliştii sînt mulţi, dar dinamoviştii sînt pătimaşi. Cea mai ridicată medie de vîrstă a suporterilor e la Rapid. Şi la Dinamo vin puţini din urmă, iar asta în timp ce la Steaua e copilărie: „un indecent procentaj din copii pînă la 10 ani ţin cu Steaua“, aşa a fost comentat sondajul. În plus, la Steaua sînt o grămadă de ţărani, puţin educaţi, cu spirit de turmă şi care nu ştiu să se îmbrace.

La rapidişti apreciem faptul că ei cîntă şi cînd echipa e condusă cu 3-0 – noi la contraperformanţe nici nu mai venim la stadion –, dar la ei e multă ţigănie, iar jucătorii pleacă după meci în restaurante unde se cîntă manele. Şi Steaua, şi Rapid sînt, de fapt, echipe de periferie; la Dinamo e un fel de cosmopolitism. La noi în galerie sau în autocarul cu care facem deplasările n-o să auziţi niciodată cîntîndu-se manele. Din păcate, jucătorii dinamovişti au devenit şi ei manelişti de cîţiva ani.

Ce spun despre voi galeriile adverse?

Şi rapidiştii, şi steliştii ne apreciază pentru coregrafii, dar ne persiflează că sîntem puţini la număr. În ţară sîntem percepuţi ca nişte oameni violenţi.

Ştii ce e rasismul?

Ştiu ce e rasismul. Noi le strigăm rapidiştilor „La ţigani, muie la ţigani!“, dar chiar ei au scandat „După 32 de ani, Cupa este la ţigani!“. Sigur că ţigani sînt şi la Steaua, şi la Dinamo, dar aici e vorba de cei care compun marea masă a suporterilor. „Dacă păstorul turmei e o cioară şi voi sînteţi ciori“, le spunem noi rapidiştilor.

Cum celebraţi victoriile? Ce faceţi la înfrîngeri?

Marile victorii se sărbătoresc la Terasa „Red Dogs“. Steaua se strînge la Piaţa Universităţii, noi cînd am luat campionatul ne-am strîns la Stadionul Steaua şi le-am cîntat: „Cea mai mare bucurie a noastră este tristeţea voastră“. La înfrîngere? Şi la înfrîngere tot pe terasă bem. Şi victoriile, şi înfrîngerile, tot împreună pe terasa clubului! E un model preluat de la cluburile importante de afară, care toate au un *pub* în faţa stadionului.

Ce le spui celor care văd în galerie o masă de oameni needucaţi, cu multe frustrări, pentru care înjurătura şi violenţa sînt singurele forme de exprimare?

Le-aş spune să-l citească pe Gustave Le Bon. Vor vedea acolo că oamenii au nevoie de idoli, au nevoie să aparţină unui grup şi, prin natura lucrurilor, fotbalul e un fenomen acaparator unde situaţia mai şi scapă de sub control.

Problema cea mai mare este însă vidul de comunicare dintre galerie, Liga Profesionistă de Fotbal şi Jandarmerie. Trebuie să existe o negociere între noi şi cei care ne interzic prin lege anumite lucruri. Ne-au interzis efectele pirotehnice, uneori şi steagurile, nu mai avem voie să ne ridicăm în timpul meciului, unii dintre noi sînt chemaţi la secţia de poliţie în ziua meciului... Nu cu astfel de interdicţii se rezolvă problema violenţei pe stadioane. În primul rînd trebuie ca şcoala să ridice nivelul de civilizaţie al oamenilor. Comunismul ne-a dezumanizat, capitalismul ne-a sălbătăcit. Din păcate, astăzi tot mai puţini fac şcoală şi asta nu e vina galeriei.

a consemnat Marius CHIVU

Suporterul adevărat se obişnuieşte cu toate

Sînt rapidist de cînd mă ştiu, toată familia mea ţine cu Rapid, chiar şi tata care e oltean tot cu Rapidul ţine. Înainte mă duceam cu echipa şi în deplasări, dar a început să iasă cu bătaie şi am renunţat. Cînd a jucat Rapid cu Steaua în sferturile Cupei UEFA, eram la coadă la bilete în Giuleşti, cînd unui stelist i-a sunat telefonul cu melodia lui Scooter. A rupt-o la fugă spre Crîngaşi cu o gloată rapidistă după el. Jandarmii n-au înţeles în prima fază ce se întîmplă, noroc că nu l-au prins că s-a ascuns într-un bloc. Normal ar fi să nu se ajungă la asemenea incidente; îţi dai seama, dacă îl prindeau şi îi dădeau toţi din galerie cîte un pumn în cap, îl omorau!

Care e duşmanul nostru tradiţional? Steaua, oricînd. De la Steaua nu-i apreciez decît pe Rădoi, că e un luptător, şi pe Olăroiu, care a vorbit frumos despre Rapid, dar, în rest, e un club cu multe fiţe. Becali bagă mulţi bani – a făcut casele alea pentru sinistraţi şi pentru asta îl admir –, altfel e un incult, nu e cel mai potrivit om să ridice biserici. Iar Meme e doar un nimeni cu funcţie. Din păcate, la noi Copos e zgîrcit şi dă salarii mici, dar, acum că Răzvan Lucescu a rămas la echipă, cred că o să ajungem departe în Europa. Dinamo? Florentin Petre e sufletul echipei, e şi cel mai respectat jucător, joacă bine, e discret, dar la Dinamo toţi sînt ahtiaţi după bani, asta e problema lor. Nu m-am atacat prea rău cînd am pierdut campionatul, ştiam că Becali îi va cumpăra pe ciobănaşii de la Vaslui, dar am plîns cînd, în urma acelui egal amărît, ne-a scos Steaua din Cupa UEFA. Din 4 reprize, 3 au fost ale Rapidului, dar degeaba... Pînă şi mama a plîns ca un copil atunci. Cu Middlesbrough sînt convins că noi am fi făcut mai mult. În meciurile importante Steaua mereu a clacat, noi ne-am fi concentrat mai bine. După eliminarea Stelei am dat petrecere în Giuleşti: ca român, m-aş fi bucurat să ajungă în finală, dar şi ei ne-au jignit mult. După ce Rapid a cîştigat Cupa României, Meme a declarat că e „trofeul *loser*-ilor“.

Am prieteni stelişti cu care mă respect, dar nu m-aş combina niciodată cu o stelistă. Sînt arogante. Şi nu spun asta pentru că ne-au făcut „ciori“. Sincer să fiu, nu mă simt „cioară“ şi nu sufăr din cauza asta. Sînt în galeria noastră ţigani, dar ţigani sînt peste tot. Cînd la vreun meci de-al lui Rapid apare deasupra stadionului cîte un stol de ciori, noi sîntem primii care facem mişto. În general, la victorie ies la o băută cu prietenii, pun status pe mesenger... La înfrîngere criticăm jocul, dar întotdeauna trecem peste. Dacă eşti suporter adevărat, te obişnuieşti cu toate.

Dan OPREA, rapidist, 22 de ani, student

Fraze, vorbe şi opinii de suporteri celebri

Mario BENEDETTI

„Din tribună e la fel de plăcut ciorchinele uman al învingătorilor, pe cît e de plăcută drama particulară a fiecărui învins. Desigur, anumiţi spectatori dezgheţaţi ştiu întotdeauna cum trebuie să fie jocul perfect şi nu prididesc să-şi explice şi mai ales să le explice celor din jurul lor de ce cutare jucător nu reuşeşte să joace cum trebuie. Iar cînd arbitrul penalizează faultul, spectatorul dezgheţat intuieşte, la rîndu-i, în ce direcţie o va lua mingea şi, o clipă mai tîrziu, cînd balonul ajunge în plasă, nu reuşeşte să priceapă cum de portarul n-a ştiut. Sau probabil că ştia şi, în mod cît se poate de deliberat, s-a aruncat în cealaltă parte, dintr-o pornire ostentativă de masochism, venalitate sau prostie congenitală. De la tribună e atît de uşor. Sînt cunoscute istoria şi preistoria. Adică există elemente suficiente pentru a compara eficacitatea inexpugnabilă a acelui apărător olimpic cu stîngăcia de azi, care nu reuşeşte niciodată şi ratează de o mie de ori."

(din *Gazonul,* traducere de Irina Dogaru, în revista *Secolul 20,* nr. 4-7/1998)

Jorge Luis BORGES

„Consider că în sporturi e nocivă ideea că unul trebuie să piardă şi altul să cîştige, idee care dă naştere la rivalităţi. Suspectez pînă şi că pe majoritatea oamenilor care spun că-i interesează fotbalul, nu-i interesează nimic, deoarece, dacă i-ar interesa, nu le-ar păsa cine cîştigă şi cine pierde. Ceea ce cred că se întîmplă la şah. Există partide de şah celebre, fără să aibă mare importanţă cine a învins în cele din urmă. În schimb, întîlnesc oameni care spun: «Îmi place fotbalul!». Dar se dovedeşte că nu-i aşa: ei doresc, de fapt, să cîştige o echipă sau alta, ceea ce mi se pare cu totul străin de ideea de joc, în sine."

(din *Şapte convorbiri cu Jorge Luis Borges* de Fernando Sorrentino, traducere de Ileana Scipione, Editura Fabulator, 2004)

Daniel COHN-BENDIT

„Dacă se întîmplă ceva serios în viaţa mea, asta e fotbalul, restul e doar un joc. Fotbalul nu se joacă pur şi simplu, fotbalul e singurul adevăr în viaţă. Am jucat într-o echipă pe cînd aveam nouă ani. Acum artrita îmi interzice această mare plăcere. Prima mea amintire despre fotbal datează din 1954, cînd am plîns pentru că Germania a învins Ungaria. Mi s-a părut nedrept. Dar ăsta e fotbalul: nu cîştigă mereu cei mai buni."

(în revista *Anstoss,* nr.1/2004)

Nick HORNBY

„Nu sînt un bun radio-ascultător, dar, oricum, puţini suporteri sînt. Mulţimea este cu mult mai rapidă în reacţii decît comentatorii – urletele şi gemetele preced cu cîteva secunde descrierea acţiunii de pe teren – şi imposibilitatea de a vedea jocul mă făcea cu mult mai nervos decît dacă aş fi fost de faţă la meci sau dacă m-aş fi uitat la televizor. La radio, fiecare şut la propria poartă ţinteşte vinclul, fiecare centrare produce panică, fiecare lovitură liberă a adversarului este la limita careului de pedeapsă; în acele zile, înainte să fi apărut transmisiunile TV în direct, cînd Radio 2 era singura mea legătură cu faptele eroice ale Arsenalului, săvîrşite în Cupă, undeva la mare distanţă, obişnuiam să stau şi să mă joc cu butonul radioului, schimbînd de la un post la altul, dorind cu disperare să aflu ce se întîmplă, dar, totodată, dorind cu disperare să nu trebuiască să ascult. Fotbalul transmis radiofonic este fotbalul redus la cel mai mic numitor comun. Văduvit de plăcerile estetice ale jocului sau de alinarea unei mulţimi care simte la fel ca şi tine sau de senzaţia de siguranţă pe care o ai cînd vezi că apărătorii tăi şi portarul se află cam pe acolo pe unde ar trebui să fie – tot ceea ce-ţi rămîne este numai o teamă golgoluţă."

(din *Febra golului,* traducere de Ilieş Cîmpeanu, în revista *Secolul 20,* nr. 4-7/1998)

Herta MÜLLER

„Fiecare jucător are rolul lui într-un meci de fotbal. Cu toate astea, imprevizibilul apare de fiecare dată. Nu suport asta. Această intensitate extremă. Şi timpul. Cînd o decizie poate fi luată într-o direcţie sau alta. Şi sfîrşitul e inevitabil. Şi va fi nedrept. Unii pierd. Şi toţi arată la fel. Oh, asta mă sperie! Această extraordinară disoluţie a biografiilor."

(în revista *Anstoss*, nr.1/2004)

În octombrie 1902, la meciul dintre Stoke City şi Grimsby Town, fotograful Kurt Schwitters s-a nimerit în tribună lîngă Marcel Proust. Fotograful avea pe atunci 16 ani şi îşi amintea că Proust, deşi nu se pricepea la fotbal şi se vedea că nu ţine cu nici una dintre echipe, a strigat şi a fluierat tot meciul. Rezultatul acelui meci a rămas, laolaltă cu atitudinea scriitorului, învăluit în mister.

Virgil NEMOIANU

„Fotbalul are trei trăsături semnificative. Mai întîi, este atît individual, cît şi socio-colectiv. Personalitatea creatoare are un rol esenţial, dar ea trebuie totuşi să se mlădieze şi să se integreze într-un mic trib, într-o comunitate a jocului. Apoi, la un nivel încă mai filozofic, există în fotbal un anume echilibru foarte subtil între determinare cauzală (forţă şi tehnică, de pildă) şi imprevizibil, decizia spontană a aleatoriului. Totodată, succesul şi popularitatea globală a fotbalului se datoresc versiunii sale originale a democraţiei – poate fi jucat în condiţii dintre cele mai modeste, de către oameni dintre cei mai modeşti, oameni de toate vîrstele şi neamurile, fără echipament prea special; poate fi jucat la nivel profesional de mare sofisticare, dar poate fi jucat şi în mod pur amical... N-aş vrea să las la o parte erotismul acestui joc, ale cărui manevre viclene sau dure au toate un singur scop: actul orgasmic al pătrunderii şi înscrierii. Erotizarea aceasta se recunoaşte, sigur, în entuziasmul jucătorilor, dar este încă mult mai bine observabilă în reacţia spectatorilor, cuprinşi de nebunie pasionată, carnavalescă, eliberatoare."

(din „Fotbalul, globalismul şi societatea americană", în *Tradiţie şi libertate,* Editura Curtea Veche, 2001)

Andrei PLEŞU

„Recunosc: nu sînt ceea ce se cheamă un microbist. Dar am curiozităţi, temperament, afecte. Sînt recuperabil. Sînt gata să urmez exemplul maestrului meu, domnul Constantin Noica, şi să iau mai în serios jocul pe care specialiştii îl numesc, atît de inspirat, «jocul cu balonul rotund». Dar domnul Noica nu e singurul model posibil. Îmi amintesc de un interviu luat lui Emil Cioran, la Paris, de Gabriel Liiceanu. Cioran povestea cum, în copilărie, se împrietenise cu groparul din Răşinari, care îi dăruia din cînd în cînd cîte un craniu în loc de minge. «Aşadar, aveaţi de mic o oarecare propensiune spre morbid» – sonda, analitic, amicul Gabriel. «Da' de unde! – replica Cioran. Pur şi simplu îmi plăcea fotbalul!» Nu mă pot abţine să nu suspin admirativ şi nostalgic: «Ce generaţie!»"

(din „O dilemă: fotbalul", în *Dilema,* nr. 81/1994)

Salman RUSHDIE

„Un fan nu se mulţumeşte să intre în grupul celor care se adună o dată la fiecare patru ani ca să-şi aclame echipa naţională pe parcursul turneului final al campionatului mondial. Adevăratul fan de fotbal este fanul unui club. Pentru el, continuitatea înseamnă totul, ca şi loialitatea în vremuri de restrişte, iar reuşitele mărunte oferă recompense emoţionale intense... Asta înţeleg eu prin a fi fan: să aştepţi minunea, să înduri decenii de deziluzii şi totuşi să nu ai de ales cînd vine vorba de loialitate. În fiecare week-end mă repezeam la paginile de sport ale ziarelor, iar ochii mei căutau automat rezultatul celor de la Tottenham. Dacă învinseseră, week-end-ul era mai frumos. Dacă pierduseră, apăreau nori de furtună. E jalnic. E o formă de dependenţă. E o iubire monogamă, gen «pînă cînd moartea ne va despărţi»."

(din „Un sport popular – însemnările unui fan", în *Dincolo de limite,* traducere de Petru Dulgheru, Editura Polirom, 2006)

Mihail SEBASTIAN

„Sîmbătă, 14 noiembrie, 1936 – A fost poate una din ultimele zile magnifice de toamnă. M-am dus la ONEF, la un match de foot-ball (Venus-CFR), nu pentru match, ci pentru peisaj, pe care îl bănuiam dinainte strălucit. Nu m-am înşelat. O lumină obosită, pudrată, tandră – în depărtare o ceaţă uşoară, argintie, aburită, din care oraşul se desprindea ireal, ca într-o pînză de pictură, ca într-o fotografie reliefată. Şi cîte culori. Nu ştiam că sînt atîtea case roşii în Bucureşti. De acolo, de la ONEF, se văd ca nişte construcţii de Baukasten. Şi pomii desfrunziţi, ieşind din ceaţă ca dintr-un abur pe care l-ar fi făcut propria lor respiraţie. Totul era de un desen foarte delicat, dar de o bogăţie de culori explozivă. Peluzele roşii, firmele de reclamă multicolore, iarba verde încă, tricourile pestriţe, negre, albe, albastre, o lume imensă, totul era ameţitor. La începutul reprizei a doua, arbitrul a fluierat un minut de tăcere, mi se pare pentru un jucător străin, mort de curînd. S-a făcut brusc o imensă tăcere – tăcerea a vreo 20 de mii de oameni. Se auzea din depărtare doar rumoarea oraşului."

(*Jurnal,* Editura Humanitas, 1996)

Mircea Horia SIMIONESCU

„Am luat bilete la tribuna I şi m-am dus. Spectacolul mulţimii avide de emoţii violente nu mi se pare, pe cuvîntul meu, de dispreţuit, chiar dacă eşti lămurit că oamenii, nefericiţi, caută cu înfrigurare să nu rămînă singuri. Acest spectacol ar fi, de bună seamă, foarte trist, dacă n-am bănui totuşi că mulţi dintre indivizii care se aşază la tribune şi în peluze vin la meci cu aceleaşi gînduri şi dacă nu le-am presupune destule precauţii, dacă n-am şti că, de fapt, sînt avertizaţi asupra pericolului pe care-l denunţă Pascal şi, în consecinţă, privesc balaurul cu o sută de mii de capete – stadionul – ca pe un prilej de a se clarifica, în vederea singurătăţii şi eternei confruntări cu propriile tristeţi, cu propriile orgolii. Fluier şi intru alături de tine, băiat de prăvălie, care te-ai zbuciumat o săptămînă întreagă să-ţi procuri bilet, îmi alătur inimii tale inima mea, sărmane profesoraş, care ţi-ai încheiat mai devreme ultima oră de şcoală, spre a te dărui cu totul vrajei şi pasiunii celor 90 de minute de febră şi iluzii, şi încerc să reduc distanţa apreciabilă ce ne desparte. Îmi închipui stadionul privit de sus: ne aflăm între fagurii lui ca gîzele în insectar. Dacă n-am fi înghesuiţi am putea percepe poate mai elocvent că unul e fluture cu aripile azurii, iar altul un banal greier de bucătărie, cu toate că zbîrnîim cu toţii, la urma urmei, la fel. Îţi încredinţez (e, desigur, un fel de a spune) tristeţile mele, tu îmi dai coate. Sîntem fraţi."

(din „Cum l-am trădat pe Pascal", în *Dicţionar onomastic,* Editura Pentru Literatură, 1969)

Sorin STOICA

„Dacă la ora asta ştiu cît de cît să scriu, lucrul ăsta îl datorez în mare parte fotbalului. Am învăţat să scriu la fotbal. Acolo înveţi o limbă extrem de vie, suplă, care biciuieşte sau mîngîie, suduie sau înalţă osanale... Tot datorită fotbalului am învăţat să construiesc scenarii. Îmi imaginam meciuri întregi de la primul pînă la ultimul fluier. Intrigă, punct culminant. Gol în ultima secundă de joc. Totul exista în acele scenarii. Era o naraţiune completă. Jucam fotbal undeva pe izlaz. Acolo a aruncat unul odată o minge în sus. Şi mingea aia a lovit nişte sîrme de înaltă tensiune care zbîrnîiau al naibii de tare. Înapoi a venit înjumătăţită, tăiată în două. Două bucăţi. Şi nimeni n-a avut puterea să comenteze aşa ceva. Cuvintele – ciubuc inutil al faptului."

(din „O limbă a fotbalului", în revista *Cultura,* nr. 19/2005)

Nigel TOWNSON

„Am fost scîrbit văzînd grupuri de cîte cinci sau şase indivizi lovind cu pumnii şi picioarele oameni căzuţi la pămînt. Am văzut un poliţist lovit repetat cu picioarele în testicule, în timp ce cu mîinile îşi apăra faţa. Am văzut lîngă mine o tînără în lacrimi strigînd mereu «Kevin», probabil prietenul ei care se afla pe undeva în mijlocul prăpădului. Toată debandada a durat vreo douăzeci de minute, dar a lăsat urme pe toată viaţa. Realitatea violenţei m-a vindecat pentru totdeauna de dorinţa de a părea un «tip dur». Pe drumul spre casă, în maşină domnea tăcerea. Nici vorbă de obişnuitele lăudăroşenii şi batjocuri de după un meci. Nici la bar nu m-am mai dus după meci şi niciodată de atunci încoace."

(din „Violenţa în fotbal", traducere de Mirela Adăscăliţei, în revista *Secolul 20,* nr. 4-7/1998)

selecţioner Marius CHIVU

● Întrebat care a fost primul concert din viaţa lui, Robert Plant, vocalistul de la Led Zeppelin, a răspuns: „Wolverhampton – Dinamo Moscova, 9 noiembrie 1955."

● „Decît existenţialist, mai bine fotbalist." (Robert Smith, The Cure)

● „Există oameni care cred că fotbalul e o chestiune de viaţă şi de moarte. Îi pot asigura că greşesc. Fotbalul e mult mai important." (Bill Shankly)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 7 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Ioana BAETICA-MORPURGO

Privirea lui Rembrandt

„Jocul cu mărgele de sticlă este, aşadar, un joc care sintetizează conţinuturile şi valorile culturii noastre, se joacă cu ele cam cum trebuie să se fi jucat cu vopselele de pe paleta sa un pictor din perioada de înflorire a artelor...“ (H. Hesse) Cu mărgele de sticlă trebuie să se fi jucat şi pictorul olandez de secol al XVII-lea, Rembrandt Harmensz van Rijn. Iar jocul său cu imagini, ca şi cel al predecesorului său italian, Caravaggio, cu care este adesea comparat, e jocul de lumini şi umbre al clar-obscurului. Muzeul Naţional de Artă găzduieşte, pînă la sfîrşitul lunii, o superbă expoziţie de gravuri şi acvaforte ale lui Rembrandt.

Uimiţi-vă, dacă nu ştiaţi, că toate cele aproape o sută de lucrări aranjate în trei încăperi se află în posesia Muzeului Naţional sau a Academiei Române. Autoportrete, nuduri, figuri de cerşetori, de negustori, personaje din mitologie sau din Biblie, scene idilice de natură, mari sau mici de doar cîţiva centimetri pătraţi, elaborate minuţios sau abia schiţate – toate creează o lume în alb-negru rembrandtiană, pe cît de variată, pe atît de interesantă. Imaginile sînt expuse la nivelul ochilor privitorului, astfel încît te invită la participare directă, de la egal la egal, la observare nemijlocită.

Autoportretele (cu riduri, cu sabie, cu pălărie de blană etc.) nu se dezmint, cum n-o fac nici cele în ulei pe pînză din Muzeul de Istorie a Artei din Viena, în privinţa unui detaliu deloc neimportant: figura se schimbă, îmbătrîneşte, expresia feţei e din ce în ce mai puţin senină, însă privirea lui Rembrandt rămîne identică în toate autoportretele: directă, gînditoare, de o melancolie rece. În „Iisus în Grădina Ghetsemani“ (1657), un înger îl îmbrăţişază pe Mîntuitor cu aripile. Iar această îmbrăţişare e în acelaşi timp un gest de protecţie, de încurajare, şi unul de compasiune şi de dragoste. Doi apostoli, în acest timp, dorm neştiutori în colţul din stînga jos al imaginii. Pe peretele opus al încăperii, Iisus e coborît de pe cruce („Coborîrea de pe cruce“, 1633). Pare că durerea, şi ea, coboară de pe figuri în tot lungul trupurilor care astfel devin aproape lichide, făcute din lacrimi, şi se scurg de-a lungul şi primprejurul crucii. Toate trupurile, în afara celui de piatră al centurionului. Un stol de îngeri abia schiţaţi şi eterici precum o rugăciune, se ridică dinspre trupul Mariei aflat pe patul de moarte, în „Moartea Fecioarei“ (1639). Aceiaşi îngeri pe care Fecioara i-a adăpostit, în timpul vieţii, în templul trupului ei.

O fereastră rămîne mereu deschisă către lumină în muzeu. E fereastra din „Sf. Ieronim într-o încăpere întunecoasă“ (1642), gravură în care personajul, aplecat peste textul sfînt, e cuprins de o obscuritate aproape de nepătruns. „Tînărul nud aşezat în faţa unei draperii“ (1646), deşi desenat în alb şi negru, aminteşte de figurile mustind de vitalitate din picturile lui Caravaggio. Dintr-un colţ al expoziţiei se aude muzică de flaut. Te apropii, iar bărbatul din „Cîntăreţul din flaut“ (1642) tocmai s-a aşezat pe iarbă, sprijinit pe coate, şi e pregătit s-o impresioneze pe frumoasa care împleteşte o coroniţă de flori lîngă el. Ea ascultă, ca şi tine, ignorînd ceata de vite ce se-ngrămădeşte în planul secundar al imaginii. Şi, în sfîrşit, „Doi vagabonzi, bărbat şi femeie“ (cca 1634), într-o imagine cît o palmă de copil, călătoresc împovăraţi de neştiute gînduri şi obosiţi, printr-o lume absentă. Pe drumul lor complicat, ca şi noi, cu siguranţă se vor întîlni, din cînd în cînd, cu cîte-o bucurie. Cum şi noi ne-am întîlnit într-o dimineaţă de iulie cu privirea lui Rembrandt.

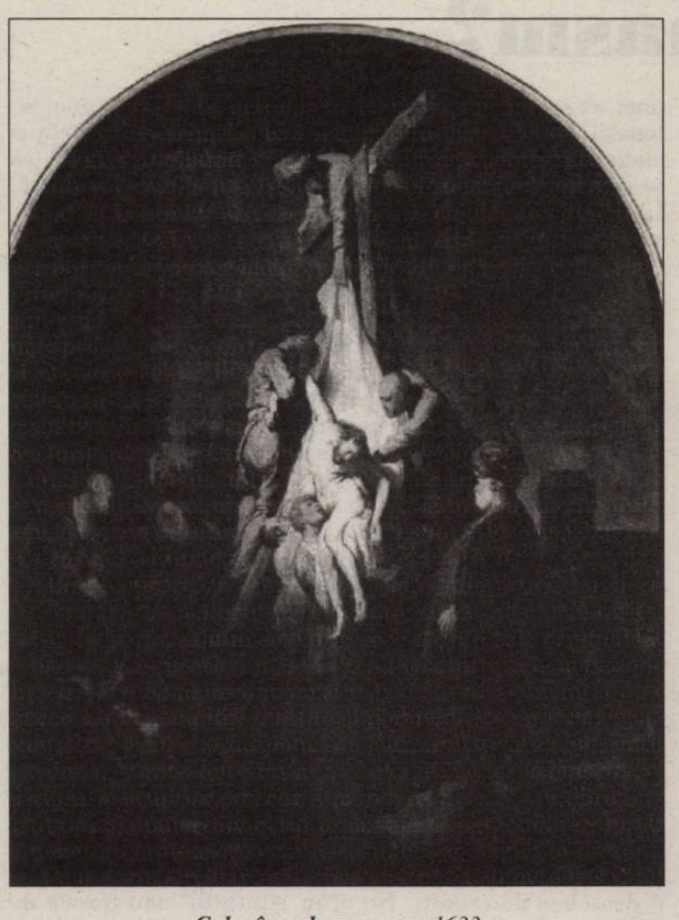

Coborîrea de pe cruce, 1633

Ana M. CĂLIN

Dansînd cu rebelul

Concertul pe care Billy Idol îl va susţine luni, 10 iulie, la Arenele Romane din Bucureşti, face parte, e drept, din seria „mai bine mai tîrziu decît niciodată“, pentru mulţi dintre noi. La 51 de ani, avînd în spate vreo 30 ani de carieră, şi cu vreo 6 vieţi pierdute în jocul de-a booz & drugs and motorbike, *punker-ul britanic (şi, în egală măsură, american) mai ştie încă ce înseamnă să fii în turneu, aşa că, între Novi Sad (8 iulie) şi Kavarna (11 iulie), poposeşte la Bucureşti, ca să ne prezinte noul său album,* Devil's playground, *lansat anul trecut. În deschiderea concertului produs de Events, vor cînta ZOB.*

Dar fiind că noul său album, *Devil's playground,* nu promite schimbări şocante la faţa muzicală pe care a adoptat-o băiatul rău al anilor '80, tragem speranţe că vom avea o seară cel puţin agreabilă, în compania noilor piese, dar şi a vechilor hituri Billy Idol. Desigur, vremea cînd unele dintre noi mîzgăleau pe bancă numele lui a cam trecut, dar nu e nimic mai plăcut decît să ţi le reaminteşti la maturitate, ascultînd „Cradle of love“, „Eyes without a face“, „White wedding“, „Sweet sixteen“, „Rebel yell“, „Dancing with myself“ sau „Flesh for fantasy“.

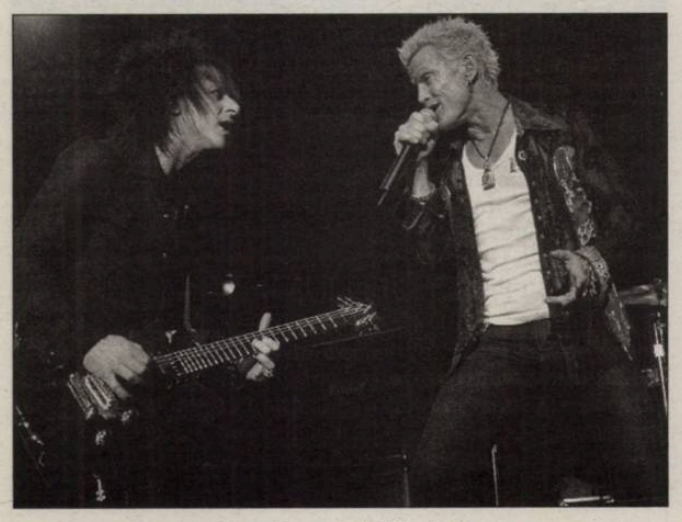

Steve Stevens şi Billy Idol

Pentru acest concert, punctele tari ar trebui să fie prezenţa pe scenă a două nume pe drept cuvînt legendare în rock-ul mondial: Steve Stevens (chitară) şi Derek Sherinian (clape). Primul este cel mai vechi camarad de arme al lui Billy Idol. Colaborarea lor a însumat patru din cele mai bine primite albume ale vremii, *Billy Idol* (1982), *Rebel Yell* (1983), *Vital Idol* (1985) şi *Whiplash Smile* (1986). După aceea, Steve Stevens a avut colaborări memorabile, care l-au promovat în ierarhia rock-ului mondial: Michael Jackson, Joni Mitchell, Vince Neil sau Robert Palmer. Pentru coloana sonoră de la *Top Gun,* a primit un premiu Grammy. Cu cinci ani în urmă, strălucea în proiectul *Situation Dangerous,* alături de Terry Bozzio şi Tony Levin, care-l mai aşteaptă şi acum să plece împreună în turneu. A preferat să i se alăture din nou lui Billy Idol. Derek Sherinian (fost membru al Dream Theater) este o achiziţie mult mai recentă, iar colaborarea sa cu Billy Idol înseamnă un permanent *crossover*. Derek a preluat clapele pe albumul *Devil's playground,* în vreme ce Billy împreună cu Slash (ex. Guns'N'Roses) i-au dăruit lui Sherinian un original cover după „In the summertime“, pentru albumul *Blood of the snake,* ce se va lansa în vara acestui an. Completată de tobarul Brian Tichy şi basistul Stephen McGrath, trupa lui Billy Idol promite, cel puţin din punct de vedere interpretativ, un show de nădejde la Arene.

Ce-ar mai fi de spus despre Billy Idol? Despre atitudinea lui în care crede mai mult decît în talent? Despre năzdrăvăniile lui Cyberpunk din care sperăm să redescoperim o mică parte şi în show-ul de la Bucureşti? Despre frizura lui dubioasă şi gura strîmbă cu care şi-a disperat producătorii, care nu mai voiau să-l vadă pe coperta propriilor albume? Dar astea le ştiţi pe toate, din trecut. Un trecut pe care avem toate şansele să-l rememorăm, în mod plăcut, luni seara.

mergi pe mîna mea

Caligrafia japoneză

Am văzut, am auzit şi am citit multe lucruri frumoase în ultima vreme. Aş alege, dintre toate, expoziţia de caligrafie japoneză, semnată de Rodica Frenţiu, expoziţie prezentată atît la Cluj, la Muzeul Naţional de Artă, cît şi la Bucureşti, la Muzeul Literaturii Române. Celor care n-au apucat să vadă acest dublu eveniment le recomand catalogul expoziţiei, intitulat *Caligrafia japoneză. Metamorfozele liniei* (Editura Diotima). Pe lîngă ineditul său în peisajul artistic românesc, expoziţia propusă de Rodica Frenţiu s-a constituit într-un reper autentic pentru înţelegerea artei caligrafiei japoneze. În plus, prin lucrările sale de caligrafie, reproduse în catalog, Rodica Frenţiu a reuşit să îmbine într-o concepţie unitară toate felurile de scriere japoneză, de la cele mai vechi pînă la cele moderne *(tensho, reisho, sōsho, kaisho, gyōsho),* exprimîndu-le într-o desăvîrşită varietate de tehnici. Rodica Frenţiu a expus lucrări de caligrafie japoneză şi la Muzeul de Artă Hyogo, Kobe (2002) şi la Institutul Kansai, Osaka (2003).

„Cînd în încercarea mea disperată, de a elibera arta de balastul obiectivităţii, m-am refugiat în forma pătratului şi am expus o pictură care consta din nimic altceva decît un pătrat negru pe un cîmp alb, criticii şi, împreună cu ei, publicul au suspinat: *„Tot ce ne-a plăcut s-a dus. Ne aflăm în deşert... În faţa noastră nu se mai află decît un pătrat negru pe un fond alb!...“* Cu aceste cuvinte, publicate în 1927, în volumul *Lumea non-obiectivă,* pictorul rus Kasimir Malevici exprima momentul major de cotitură în artă, un moment în care pictura era chemată să renunţe la lumea obiectelor. Atunci cînd Rodica Frenţiu ne propune şi mai puţin decît un pătrat negru pe un fond alb, nu numai că ceea ce ne-a plăcut s-a evaporat din faţa ochilor noştri, dar a dispărut pînă şi acel *comprehensibil non-obiectiv* care, în pictura abstractă, presupune, dincolo de marginea lucrurilor, temeiul unui raport de semnificaţii în dimensiuni diferite, a pătratului, ca formă geometrică, de pildă, şi a albului, descoperit ca o nouă reprezentare a infinitului. Şi totuşi, dincolo de lipsa oricărui reper concret din orizontul nostru de reprezentare, caligrafia pe care o face Rodica Frenţiu transmite o tensiune artistică, pe care cu o economie de mijloace uluitoare, doar cerneală neagră şi hîrtie albă, reuşeşte s-o stîrnească chiar şi privitorului necunoscător al limbii japoneze.

Nu întîmplător, în năzuinţa ei de a coregrafia mişcările sufletului spre înălţarea spirituală, arta caligrafică a fost considerată, de către spiritualitatea japoneză, şi un exerciţiu necesar, chiar adiacent, meditaţiilor budismului zen. Din perspectiva căutării *iluminării,* fundamentul concepţiei budismului zen, se poate spune despre arta caligrafică că, prin linia care exprimă sinele, spaţiul alb al infinitului de pe hîrtie, asemuit cu întinderea nediferenţiată a eului, aşteaptă să fie *activat,* prin negru, deschizînd astfel o nouă dimensiune spre impermanenţa şi inconsistenţa negrăitoare a lucrurilor. Această stare poate fi exprimată de conceptul budist *mu-shin* (nr. 46 în catalog), care înseamnă ceea ce nu aderă la nimic, dar poate fi exprimată în aceeaşi măsură şi prin ceea ce Kasimir Malevici numea *deşertul* de semnificaţii al lucrurilor lipsite de caracterul lor reprezentaţional. Modularea sigură a liniei, în ritmul unei respirări demonstrează, în caligrafia pe care o face Rodica Frenţiu, că decuparea din spaţiu a unui fel de eternitate de dinaintea căderii universului în cuvinte, este posibilă. Prin acest catalog de artă caligrafică, Rodica Frenţiu prinde pe hîrtia de calc a eternităţii clipa unică.

Florina ILIS

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Pleonasm?

Prin hazardul împrejurărilor şi voinţa oamenilor (sau invers), am ajuns, de cîteva luni, să lucrez într-o importantă instituţie de spectacole. Este cea mai sigură metodă imaginabilă pentru a-ţi pierde, în timp-record, toate iluziile despre Teatru ca Artă cu Majusculă şi totodată – dialectică perfidă! – singura prin care poţi să-l cunoşti cu adevărat, să-i guşti sevele şi otrăvurile, să-i descifrezi ritmurile şi sunetele, aşa cum nici o şcoală şi nici o carte din lume nu ştiu să te înveţe. Odată îmbătat de mirosul scîndurii (nu-i o vorbă goală) şi orbit de lumina reflectoarelor, chiar şi aşezat în sala pustie de lume – ba, poate, mai abitir aşa –, nu mai vezi la fel spectacolul terminat, în nici un alt teatru în care intri pe urmă. Totul e altfel, mult mai bine şi, în acelaşi timp, mult mai rău. Nici pomeneală să ţi se tocească sensibilitatea, să nu mai poţi deosebi inspiraţiile geniale de găselniţele stupide, nici gînd să ţi se pară toţi actorii minunaţi ori perfect banali, nici vorbă să rămîi la toate rece ori să te emoţionezi din nimic. La fel ca înainte, te poţi lăsa fermecat sau poţi ieşi complet în afara jocului, doar că acum, altfel decît înainte, ştii exact de ce ţi se întîmplă una ori cealaltă. Ca şi nenea Iancu (nu putea fi decît om de teatru!), vezi enorm şi simţi monstruos, dar descoperi pe loc ce îţi dilată pupila şi îţi ascute nervii; te afli, concomitent, înăuntrul şi în afara *lor,* pe scenă, şi înăuntrul şi în afara ta, în sală. E o senzaţie morbidă şi delicioasă. E o experienţă unică.

Singura problemă, din cît mi-am dat seama pînă acum, e că începe să-ţi placă mai mult să vezi *cum* se face decît *ce* s-a făcut; spus mai savant, mai mult procesul decît rezultatul. Să-ţi placă sau, în fine, să nu-ţi placă să vezi cum reuşeşte un actor să fie personajul; sau să nu fie. Să vezi ce poate şi ce nu poate – şi cît. E o aventură care îţi rafinează percepţia şi-ţi înteţeşte senzaţiile. Devii mai rapid în reacţii şi mai necruţător în opinii. Cînd îţi place, adori, cînd nu-ţi place, deteşti. Şi ajungi, destul de repede, să-l înţelegi deplin pe Shakespeare cînd îi previne pe cetăţenii paşnici împotriva actorilor („Mai bine să ai parte de un epitaf rău după moarte decît de bîrfa lor cît eşti în viaţă"), dar şi cînd îi previne, tot în *Hamlet,* pe actori împotriva cetăţenilor paşnici care pot, cu rîsete prosteşti, să corupă frumuseţea unei scene, să strice măsura justă a unui gest ori a unei intonaţii. În cea mai apropiată de viaţă dintre arte, arta şi viaţa au voie oricînd să se întîlnească, dar NICIODATĂ, să se confunde. Amestecul este primejdios pentru amîndouă. Lecţia aceasta, nescrisă altundeva, o ştiu bine actorii mari; se nasc, probabil, cu ea în sînge.

Iată însă că am spus o vorbă grozavă: actorii mari. Teoretic, aici ar trebui să identificăm un pleonasm; ori, mai bine, un oximoron? Cum adică, actor mare? Este cu putinţă, prin urmare, să existe şi actori mici? (Sau, mă rog, nu chiar aşa de mari?) La fel ca şi alte noţiuni definitive – absolut, etern, perfect, peren ori... definitiv –, aceea care exprimă ideea de artist creînd pe scenă (de artist, în general), n-ar trebui să poată suporta, nici măcar în scopuri pedagogice, grade de comparaţie. Ar trebui, cînd spui actor, să însemne automat actor mare. Ar trebui...

Practica zilnică ne învaţă că, în Teatru şi în teatre, actorii mari se ivesc rar – şi se pot pierde atît de repede... Am avut norocul (şi el, rar) să-i văd în repetiţii, cîteva zile la rînd, pe trei actori mari, pe numele lor Mariana Mihuţ, Valeria Seciu şi Victor Rebengiuc. I-am înşirat alfabetic, punîndu-l pe domn la coadă, pentru că în două dimensiuni nu am cum să-i aşez pe toţi alături şi, totodată, pe fiecare în prim-plan. Nu apar toţi în acelaşi spectacol – de fapt, apar în trei spectacole diferite – şi nici nu se aflau, la repetiţiile despre care vorbesc, singuri pe scenă; dimpotrivă, aveau în jur (mulţi) alţi actori, dintre care unii, mai tineri, promiţători sau interesanţi sau conştiincioşi sau utili; sau toate la un loc. Şi totuşi *ceva,* n-aş şti să spun ce, îi individualiza pe dată din grup, îi lumina diferit, mai strălucitor, îi deosebea de ceilalţi. Nu erau „statutul" sau ifosele de vedetă – astea se întîlnesc, de obicei, acolo unde nu ar avea nici un motiv să apară –, nici faptul că eu ştiam dinainte că am în faţă nişte „monştri sacri". Era, la Victor Rebengiuc (într-o repetiţie unde intervenţiile regizorale se produceau des şi întrerupeau desfăşurarea acţiunii), o promptitudine şi o corectitudine a receptării sugestiilor, urmată de o precizie a execuţiei care îţi evocau, toate, vibraţia vie a unui Stradivarius sub mîna muzicianului – fie mîna aceasta expertă sau şovăitoare. Era, la Valeria Seciu (într-o repetiţie „de lucru", cu sufleur foarte prezent), o repeziciune şi o curăţenie a transformării cuvîntului „alb", auzit sau citit, în replică, în cuvînt teatral, care aproape că îţi tăiau respiraţia. Era, la Mariana Mihuţ (într-o repetiţie foarte avansată), o stăpînire atît de autoritară a rolului şi o naturaleţe atît de uluitoare a tonului şi atitudinilor încît, în sala unde spectacolul „curgea" pentru numai patru-cinci persoane, te simţeai cumva stînjenit, ca un spion pătruns în intimitatea vecinilor de apartament. Şi mai era, la toţi trei, o senzaţie de uşurinţă, de simplitate, de *aşa trebuie să fie,* de bine şi de frumos care ştergea ca prin minune imperfecţiunile din jur, de parcă atingerea acelui *ceva* misterios ar fi avut puterea să transforme totul. Viaţa devenea artă şi arta devenea viaţă, rămînînd totuşi fiecare la locul ei. În astfel de momente, eu, una, îmi recapăt toate iluziile despre Teatru ca Artă cu Majusculă.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Nemuritorul

Nu a fost Jean Moscopol. Nici Cristian Vasile. Şi nu a murit într-o crîşmă din Obor, cu paharul lîngă el ca un Nicholas Cage părăsind un Las Vegas balcanic, ci într-un apartament oarecare dintr-un Bucureşti zgomotos şi nedefinit, ajuns, cum necum, în secolul XXI. S-a spus că era singur şi bolnav. Toate astea însă contează prea puţin. Pentru că, indiferent de cine a fost sau cine nu va fi fost Gică Petrescu, numele lui va fi veşnic legat de acea stare specială a lucrurilor în care grijile, complicaţiile şi seriozitatea apăsătoare încetează să mai zumzăie enervant, pentru a se dizolva într-o veselie lucie, într-o nostalgie hîtră, într-o fraternitate fără nazuri cu toţi şi toate laolaltă. E adevărat, pentru ca toate astea să se întîmple, e nevoie de ceva înserare şi de un talmeş-balmeş pestriţ şi agreabil şi, mai ales, de un pic mai mult vin şi destindere ca de obicei. Reţeta e hilar de simplă şi exclude din start orice fel de împotrivire, fie ea şi intelectuală: „dragi prieteni, sus paharul, să ne-nveselim, pentru sănătatea noastră, cu toţi să ciocnim". Să fim sinceri: cît de hain ai putea fi la inimă încît să-i rezişti? Unde mai pui că o astfel de chemare, atunci cînd e cîntată de Gică Petrescu, are deja tot ce-i trebuie pentru a înlătura refuzurile grave: dulceaţă şăgalnică şi persuasiune suavă, frazare tacticoasă şi camaraderie implicită. În plus, dacă mai punem la socoteală şi aerul parfumat jovial al muzicii sale, care, dacă n-ar avea necazul de a fi interbelic, l-ai putea confunda oricînd cu o sănătoasă nepăsare atemporală, avem deja toate datele unui artist capabil să te cucerească definitiv, cu condiţia, de bun-simţ altminteri, de a-i înlesni misiunea cu vreo petrecere, nuntă sau, pur şi simplu, disponibilitate senină. Cu voia dvs., voi numi această cucerire efectul Gică Petrescu. (Efectul Gică Petrescu = fenomen muzical asemănător unui val tsunami care, în ciuda unei constituţii orchestrale de multe ori precare, devastează pe o arie de mii de kilometri cultura nesănătoasă a tristeţii.) Efectul Gică Petrescu este, cred, dovada cea mai concludentă privitoare la puterea muzicii de a unifica, înfrăţi şi manipula o masă de oameni cu idei şi statute sociale diferite, în vederea îndeplinirii acelui plan cincinal de bonomie şi *je m'en fiche*-ism constructiv.

Recomandări pentru înlăturarea suspiciunilor:

Aveţi oroare de planuri cincinale? În acest caz, ele nu presupun depăşirea vreunei producţii la hectar, nici heirupisme, nici falsităţi obositoare, ci doar o lejeritate simplă în beneficiul dvs. strict personal. O misiune nobilă, realizabilă la fel de bine în patru ani şi jumătate sau chiar ceva mai devreme. (Amendament: cu cît mai devreme, cu atît mai bine.)

Vi se pare bătrînicios, datat, într-un veşnic falset anacronic? Rog a se interpreta toate aceste posibile defecte ca făcînd parte dintr-o aură de şarm personal, nu vă împiedicaţi de ele, nu vă sfiiţi să le transformaţi în calităţi, folosiţi-le pentru consolidarea dozei de umor necesară în actul receptării, nu uitaţi să vă documentaţi în privinţa graseierii cîntăreţilor de altădată.

Îi reproşaţi scîlcierea unui interbelic autentic cu damfuri de muzică uşoară socialistă? Şi eu. Însă, pînă una, alta, Gică Petrescu a fost singurul care a reuşit să păstreze timp de decenii un ecou al unor vremuri călcate bine în picioare.

Nu vă place mahalaua? E de ajuns să trageţi cu urechea la ce se întîmplă astăzi acolo, ca să vă convingeţi că acel Costică, rugat să facă lampa mai mică, a dispărut de mult, înghiţit de trilurile lui Sorinel Puştiu. Şi mai cred că tramvaiul care te ducea la căsuţa cu portiţă şi cişmea este preferabil de un milion de ori autobuzelor care ajung la blocuri.

Credeţi că a murit cu adevărat? Eu cred că, în România, numele lui Duncan MacLeod este Gică Petrescu.

Marele Premiu pentru Literatură est-europeană

În 2005, Banca Austria Creditanstalt, KulturKontakt Austria şi Editura Wieser au lansat un concurs de literatură avînd ca obiectiv promovarea în spaţiul germanic a cărţilor semnate de scriitori din Europa de Est. Au intrat în concurs 500 de titluri din 10 ţări, stabilite prin selecţie la nivel naţional. Juriul românesc, format din Ion Bogdan Lefter, Liviu Papadima şi Andrei Corbea, a trimis în Austria 20 de titluri apărute în anul editorial 2005, însoţite de fragmente traduse în germană.

Pe 26 iunie 2006 s-au stabilit cîştigătorii primei ediţii a acestui concurs. Pe primul loc Theodora Dimova din Bulgaria, cu romanul *Mamele;* pe locul al doilea românul Florin Lăzărescu, cu romanul *Trimisul nostru special,* alături de scriitoarea cehă Anna Zonová. Cîştigătoarea Marelui Premiu a primit 7.500 de euro, iar cei trei scriitori, pe lîngă invitaţia la Tîrgul de Carte de la Frankfurt din 2007, vor fi publicaţi în antologii bilingve la Editura austriacă Zwei. **(S. S.)**

Dilema veche vă recomandă

● Atenţie, capodoperă! *Iluzia cea mare* (cu Jean Gabin şi Eric von Stroheim, în regia lui Jean Renoir), marţi, 11 iulie, pe TVR Cultural, la ora 19,25. De altfel, de la o vreme, marţea, pe TVR Cultural, cam pe la ora asta a serii, sînt două ceasuri bune. (Radu Cosaşu)

● Cel mai bun suc de mere de pe piaţă aparţine mărcii VITA Orhei-Vit şi e produs în Republica Moldova. 100% natural, „restabilit limpezit", fără conservanţi şi fără zahăr, 2,7 lei. Mie mi-a adus aminte de copilărie cînd striveam, împreună cu bunicul, mere pentru cazanul de ţuică, după care beam sucul rămas în imensele troace de lemn... (Marius Chivu)

● *Ghidul nesimţitului* de Radu Paraschivescu, apărut recent la Humanitas. O carte-reper pentru înţelegerea identităţii româneşti de tranziţie. Citiţi-o cu simţire patriotică! (Mircea Vasilescu)

Ovidiu CRISTEA

Familia balcanică

– despre colocviul „Comportamente sociale şi strategii familiale în Balcani" (sec. XVI-XX) –

După 1990 istoria socială a constituit unul dintre puţinele domenii prin care „şcoala de istorie" românească s-a apropiat de discursul istoriografic occidental. Au fost deja publicate un număr semnificativ de cărţi şi studii, au fost elaborate teze de doctorat în ţară şi (mai ales) în străinătate, în sfîrşit, dar nu în ultimul rînd, există un periodic important – *Revista de Istorie Socială* – menit să încurajeze şi să promoveze cercetările în domeniu.

În ciuda tuturor acestor aspecte, istoria socială întîmpină încă în România serioase dificultăţi. Este cîteodată imposibil să învingi reaua credinţă a unor personaje care par a fi puse să-ţi împiedice, nu să-ţi faciliteze, accesul la o arhivă; există apoi o neîncredere provenită chiar din interiorul breslei care priveşte această direcţie de cercetare drept o „modă" prin care sînt adaptate „realităţilor româneşti" concepte şi metode prea puţin adecvate. (Nu este acum şi aici locul unei polemici, dar cei care rostesc astfel de sentinţe au o imagine extrem de vagă asupra conceptelor şi metodelor pe care le resping *ab initio* cu superioritate; cît despre felul în care trebuie investigate „realităţile româneşti" nu ne rămîne decît să aruncăm o privire asupra tratatului academic recent publicat pentru a redescoperi cu duioşie imaginea istoriografică idilică a anilor '60 ai secolului trecut). În sfîrşit o altă piedică ţine de fragmentarea excesivă a domeniului de cercetare, astfel încît, spre exemplu, un cercetător al istoriei familiei din Ţara Românească are o imagine aproximativă despre realităţile din Moldova şi Transilvania şi cu totul vagă despre spaţii învecinate, precum Bulgaria, Serbia, Ucraina etc. Tocmai acestui ultim neajuns a încercat să-i răspundă simpozionul regional *Comportamente sociale şi strategii familiale în Balcani (sec. XVI-XX)* organizat de Constanţa Vintilă-Ghiţulescu, Ionela Băluţă şi Mihai-Răzvan Ungureanu la Colegiul „Noua Europă" din Bucureşti, în zilele de 9-10 iunie 2006*. Evenimentul a reunit istorici, etnologi, sociologi, antropologi din România, Republica Moldova, Grecia, Turcia, Bulgaria, Serbia, Slovenia şi Macedonia. Reperele cronologice alese au avut în vedere relativa uniformitate instituţională a regiunii în timpul stăpînirii Imperiului Otoman, respectiv transformările dramatice pe care le-au cunoscut statele din Balcani în urma destrămării hegemoniei sovietice. Simpla parcurgere a titlurilor celor şapte teme – „Familii şi strategii patrimoniale", „Structură şi interacţiune socială: de la normă la practică", „Căsătoria şi familia ca instituţii", „Structuri familiale între tradiţie şi modernitate", „Sociabilitate şi solidaritate între constrîngere şi libertate socială", „Viaţa în cuplu: practică socială şi alegere individuală", „Femeile şi familia: statut, rol şi proprietate" – dezvăluie o diversitate de aspecte, completată de o mare varietate a surselor folosite şi a manierelor de abordare. S-a conturat astfel o imagine extrem de compexă pentru o lume adeseori uniformizată de eticheta comodă şi simplificatoare a „Balcanilor". Reunirea într-un volum a comunicărilor prezentate ar fi un prim pas pentru mai buna înţelegere a istoriei familiei şi a solidarităţilor într-un spaţiu european privit drept marginal, nu atît prin poziţia geografică, cît prin instituţiile care îl guvernează. Ar fi de dorit, de asemenea, ca o astfel de iniţiativă să nu rămînă fără urmări. Una dintre maladiile cronice ale istoriografiei româneşti contemporane este „colocvita" (termenul îi aparţine lui Jacques Le Goff). Colocviile, simpozioanele, conferinţele sînt adeseori privite drept prilejuri de a întîlni vechi cunoştinţe, eventual 2-3 figuri noi, de a schimba cîteva extrase şi de a prezenta (după caz) ori o versiune nouă a unui text vechi, ori ceva înjghebat în pripă pentru a avea de-a face cu subiectul reuniunii (exemplul anului Ştefan cel Mare, atunci cînd, peste noapte, au apărut sute de „specialişti", este ilustrativ în acest sens). Consecinţa este că, după terminarea evenimentului, nimeni nu prea mai manifestă interes spre subiectul în cauză, iar singurul rezultat rămîne – în cel mai bun caz – un volum în care, cu şansă, pot fi găsite cîteva contribuţii notabile şi mult balast. Or, simpozionul regional organizat de Colegiul „Noua Europă" a adunat laolaltă un număr de cercetători care prin investigaţia de arhivă sau de teren au încercat să înţeleagă şi să facă înţeles modul de articulare şi de funcţionare al unor societăţi aflate la diferite grade de depărtare de epoca pe care o trăim. Ar fi de dorit ca un astfel de colocviu să fie doar primul pas al unui proiect regional care să adîncească un domeniu de cercetare care are încă multe necunoscute.

De altminteri, colocviul s-a bucurat de participarea a doi prestigioşi cercetători „occidentali": Eleni Varikas, profesor la Universitatea Sorbona, Paris VIII, Franţa, şi Karl Kaser, profesor la Universitatea din Graz şi directorul Centrului de studiere a societăţilor şi culturilor din Balcani, Graz, Austria. Ambii cercetători, specialişti în studierea societăţilor balcanice, dar fără să trăiască în această lume „balcanică", au susţinut necesitatea unor astfel de reuniuni la nivel regional care prin rezultatele lor ar da posibilitatea cunoaşterii „comportamentelor sociale" chiar de către specialiştii acestei regiuni, implicaţi în analiza şi interpretarea surselor, privind fenomenul în profunzime şi nu doar la suprafaţă, punînd la dispoziţie studii ce depăşesc simpla istorie politică, propunînd cercetări în care interdisciplinaritatea joacă un rol esenţial.

* Colocviul a fost organizat de Colegiul „Noua Europă" în parteneriat cu Ministerul Afacerilor Externe şi cu sprijinul următorilor sponsori: Agence Universitaire de la Francophonie, Fundaţia pentru o Societate Deschisă, Saatchi&Saatchi şi Philip Morris.

Magda RADU

Acid jazz şi claustrofobie

● ***Josef Dabernig. Filme,* curator: Florin Tudor, Muzeul Naţional de Artă Contemporană, pînă la 1 septembrie.**

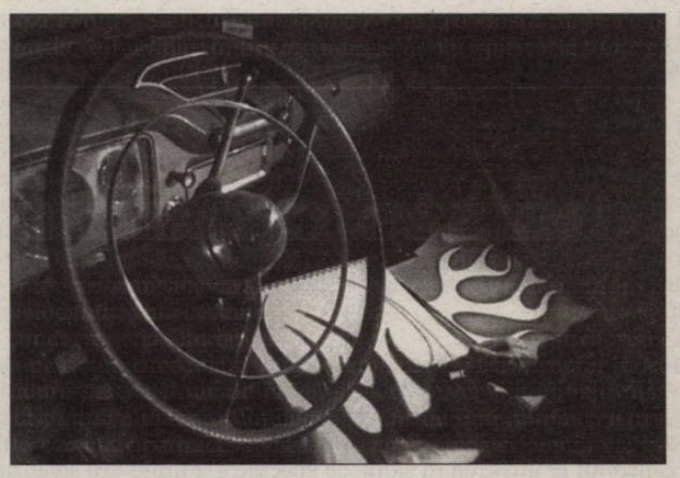

Filmele lui Josef Dabernig necesită concentrare, atenţie şi răbdare. Ele trebuie înţelese în conexiune cu celelate domenii pe care Dabernig le-a explorat în paralel: proiecte de arhitectură şi de design, obiecte şi fotografii, în care se poate repera o precupare constantă pentru ordine şi repetitivitate, tipice modernismului. Dabernig manifestă o atitudine ambivalentă faţă de modernism: este atras, de pildă, de simplitatea, funcţionalismul şi caracterul nespectaculos al arhitecturii moderne, dar îi dezvăluie în acelaşi timp inconsistenţele şi derapajele. În *Rosa Coeli* camera de filmat explorează spaţiul anost şi prăfuit al unui bar socialist din anii '70: mesele pustii care nu aşteaptă pe nimeni, şirul de lămpi inutil aprinse şi nelipsiţii ficuşi. Atmosfera dezolantă se combină cu o vagă nostalgie, iar vocea naratorului pare complet decuplată de desfăşurarea vizuală.

Relaţia dintre prezenţă şi absenţă este una din trăsăturile centrale ale filmelor lui Dabernig. În *Wisla* jocul de fotbal se „desfăşoară" în absenţa jucătorilor şi a publicului, pe un stadion modest, înconjurat de blocuri comuniste. Atenţia e concentrată asupra celor doi antrenori, comici prin seriozitatea lor şi înstrăinaţi unul de celălalt, dînd mîna la sfîrşit cu oficialii prezenţi în tribună (filmul a fost citit şi ca o parabolă a lumii artei). În *Wars,* într-un tren din care lipsesc călătorii, personalul din vagonul restaurant este copleşit de un sentiment greu, de plictis. Apoi, trecînd inexplicabil de la pasivitate la acţiune, personajele sînt brusc angrenate în ritualul curăţeniei, sacadat după ritmul trenului. Îmbinarea unor stări şi situaţii contradictorii apare şi în *Automatic*: ritmul alert, aproape drăcesc al unei piese de *acid jazz* contrastează cu pasivitatea protagoniştilor. Mai mulţi bărbaţi, fiecare izolat într-o maşină (atmosfera retro aminteşte de anii '50) se îndeletnicesc cu cîte o ocupaţie „artistică": unul dintre ei mînuieşte (aparent fără nici o intenţie) un aparat de fotografiat şi îi fixează obiectivul, altul ascultă muzică, un altul desenează nişte motive *pop* pe care le fixează cu sprayul etc. Cadrul final ne dezvăluie că maşinile (şi ocupanţii lor) sînt aglomerate claustrofobic într-un garaj întunecos. Această imagine va rămîne în mintea privitorului mult timp după ce a vizionat filmul.

Andrei GORZO

dilematograf

În familie

● ***Cîinele şi pisica / The Squid and the Whale* (SUA, 2005), de Noah Baumbach.**

Walt (Jesse Eisenberg) are 16 ani. Fratele său, Frank (Owen Kline), are 12 ani. Locuiesc în Brooklyn împreună cu părinţii lor Bernard (Jeff Daniels) şi Joan (Laura Linney). Pînă într-o zi – din 1986 – cînd părinţii îi convoacă la o şedinţă de familie ca să le aducă la cunoştinţă destrămarea familiei. Dar – adaugă ei pe acelaşi ton raţional – Walt şi Frank nu trebuie să se teamă: se vor vedea la fel de des şi cu mama, şi cu tata – aceştia şi-au împărţit zilele săptămînii în mod egal. „Cum în mod egal, cînd sînt şapte?", întreabă Walt. Părinţii se grăbesc să explice – să le arate copiilor că stăpînesc la perfecţie aritmetica vieţii lor viitoare. La care copiii presează – „Şi cum aţi împărţit motanul?" –, intuind corect, dincolo de aparenţele de raţionalitate şi control, ceva înspăimîntător de defect şi de varză. Mai tîrziu, Frank e trezit din somn de mama sa. Aceasta a venit să-şi ascundă cărţile sub patul lui, căci – îi explică ea – Bernard e în stare să pretindă că sînt ale lui. Din momentul acela, ştii că Walt şi Frank au o *mare* problemă: părinţii lor, pe lîngă faptul că divorţează, mai sînt şi intelectuali. Mai rău decît atît, scriitori.

La un moment dat îl auzim pe Walt flituind un roman de Scott Fitzgerald pe acelaşi ton şi în aceiaşi termeni pe care i-a folosit şi tatăl său, mai devreme, ca să flituiască un roman de Dickens, şi înţelegem că uşurinţa paternă de a da verdicte, de a eticheta lucrurile şi oamenii, e un ideal pentru el – un model de dominare a lumii pe care, la 16 ani, n-o cunoaşte. Şi atunci începem să ne temem de influenţa lui Bernard asupra lui, mai ales că mai vedem un lucru: Bernard îşi foloseşte spiritul critic în acelaşi scop – pentru senzaţia de putere, de superioritate (unora dintre noi ni se poate întîmpla să recunoaştem în el, fără plăcere, ceva din noi înşine – sau ceva din ce-am putea deveni). Nu ne putem vedea citind cărămizile lui Bernard; ni le imaginăm (şi uşurinţa cu care ni le imaginăm e cel mai bun indicator al calităţii excepţionale a interpretării lui Daniels) greoaie, serioase la modul mofluz – lui Bernard îi lipseşte ceva, o luminiţă în ochi. De altfel, ultimul lui roman nu e acceptat nicăieri – asta în timp ce primul roman al fostei soţii e în curs de apariţie la o mare editură. Dar încă e un zeu în ochii lui Walt, care nu-şi iartă mama pentru că i-a fost infidelă şi care vrea atît de tare să se conformeze criteriilor lui – de excelenţă artistică, de alegere a femeilor –, încît nu e în stare să se simtă bine cu prietena lui (o blondă blîndă, la fel de stingherită ca el) şi, cu ocazia unei serbări şcolare, ajunge să prezinte un cîntec de Pink Floyd drept o creaţie proprie. În schimb, aceste criterii sînt respinse de Frank, care vrea să se facă tenisman profesionist – dar nu ca Borg, ci ca Ivan de la clubul local. Atunci cînd tatăl său îi spune că Ivan e un filistin, Frank îi cere definiţia, meditează puţin la ea („o persoană căreia nu-i pasă de cărţile şi de filmele interesante") şi apoi se declară filistin. Revolta lui împotriva tatălui are şi o componentă de desfrîu, ca un ecou grotesc al revoltei mamei: la 12 ani, devine un băutor, un campion al înjurăturii şi un fel de Bin Laden al masturbării, care lasă indicii ale activităţii lui antisociale în toată şcoala. Surprinzător, relaţia fraţilor nu are de suferit; instinctiv, se ţin bine unul de altul şi în film nu există ceva mai frumos decît momentul în care aranjamentul echitabil (ireproşabil din punct de vedere aritmetic) al părinţilor e cît pe-aci să-şi piardă şi ultimele aparenţe de raţionalitate şi eficienţă (Bernard ajunge să ameninţe că-i va lua definitiv pe băieţi de lîngă mama lor) şi fraţii se aliază ca să-l salveze de la falimentul total: e rîndul tău să-l iei pe tata, e rîndul meu s-o iau pe mama, poftim şi motanul. *Cîinele şi pisica* e o comedie despre supravieţuire realizată fără emfază, practic fără tramă, din mici detalii care arată ca şi cum n-ar fi putut fi inventate dacă n-ar fi fost mai întîi trăite. Viziunea (şi memoria) autorului Noah Baumbach e neiertătoare (în sensul că nimic nu pare să fi rămas pe dinafară) şi în acelaşi timp senină. Pînă la un punct, el pare să subscrie la ideea poetului Philip Larkin (enunţată de acesta ca o lege a firii: *„They fuck you up, your mum and dad / They may not want to, but they do"*) că părinţii nu pot să facă nimic pentru a *nu*-şi nenoroci copiii: ca să-ţi fereşti copiii de rău, ar trebui să-i fereşti inclusiv de tine; orice e în neregulă cu tine se poate răsfrînge asupra lor, şi întotdeauna e ceva în neregulă cu tine. Dar Baumbach n-ar subscrie la soluţia disperată a lui Larkin: *„Get out as early as you can, / And don't have any kids yourself."* Pentru el, nu e nici un blestem la mijloc; e, pur şi simplu, ceva prin care trebuie să treci – unul dintre lucrurile care te formează. Cum este şi imaginea tatălui tău adresîndu-i-se mamei tale cu cuvîntul *„dégueulasse"* în timp ce e scos pe targă (nimic grav) din curtea ei. Cum Joan e nedumerită, Bernard îi dă şi sursa: muribundul Belmondo către „fatala" Jean Seberg în *À bout de souffle*. Adică dragoste.

trecerea prin reviste

*Cool*pabilizarea

V-aţi gîndit vreodată cît de *cool* sînteţi? Sau măcar ce presupune *cool*-ul ăsta? Cum arată, cu cine se înhăitează, cu ce se mănîncă?

Ei bine, de vreo 14 numere încoace există o revistă dispusă să vă arate cam pe unde staţi. Luaţi Re:PUBLIK, pentru că despre ea este vorba, ca pe un fel de test: dacă o duceţi pînă la capăt fără să vă frecaţi la ochi sau să ridicaţi din sprînceană, fără să vă indignaţi sau să vă întrebaţi de unde au apărut atîtea lucruri despre care n-aţi auzit nimic niciodată, e cazul să vă simţiţi absolviţi de orice fel de păcat al conservatorismului scorţos, ce va să însemne că aţi reuşit să evitaţi cu brio nedorita, indezirabila şi mult blamata (în zilele noastre cel puţin) atitudine *uncool*. Dacă nu, ar fi bine să nu faceţi din asta o tragedie. Pentru că, s-o fi asortînd *cool*-ul cu marijuana, haşişul şi petrecerile *rave* (a se vedea citatul: „atmosfera e îmbibată într-o euforie provocată de alcool, muzică şi amfetamine şi există şi acel gram de agresiune animală care te reuneşte cu aproapele tău prin carnalitatea decadentă şi profund transpirată"), dar la fel de bine îi stă şi în preajma interviurilor împăciuitoare, tihnite şi aproape deloc contrariante cu Pet Shop Boys (unde Neil Tennant declară: „E Blair inteligent? Habar n-am. E Bush un idiot? Hm, cum naiba de-a fost atunci reales? *Is stupid really stupid or a different kind of smart?* Aceasta-i întrebarea.") şi Jane Fonda (ei, da, o Jane Fonda care nu se sfieşte să mărturisească despre Robert Redford că: „am fost întotdeauna îndrăgostită de el, dar, din păcate, de cîte ori lucram împreună, eram fiecare căsătoriţi cu altcineva"), a concertelor Pearl Jam de la New England Dodge Music Arena şi Radiohead de la Amsterdam, a festivalului de la Cannes, cu bunele (Almodovar, lăutarii români, Monica Bellucci etc.) şi relele lui (palmaresul, Monica Bellucci etc), a lui Truman Capote, Stanislaw Lem sau, de ce nu?, Cornel Porumboiu.

Cool sau *uncool*, există destule lucruri de citit în acest număr din luna iunie al revistei Re:PUBLIK. Ideea e să nu vă înspăimîntaţi prea tare dacă nu aţi auzit de The Zuttons, Editors sau Gnarls Barkley, să fiţi, mai apoi, îndeajuns de curioşi încît să aflaţi ce şi cum, să aveţi puţintică răbdare în privinţa *Codului lui Da Vinci,* dezbătut cu argumente pro de Luminiţa Marcu (un act de curaj) şi contra de Codruţa Creţulescu (un act de bun-simţ) şi să vă delectaţi-relaxaţi-instruiţi cu cronicile (sau, în fine, re:views) de film, muzică, dvd şi TV.

Ar mai fi de precizat că Anca Grădinariu, Carmen Mezincescu, Andrei Creţulescu sau Paul Breazu (ca să enumăr doar o parte din colaboratorii permanenţi ai revistei) chiar vă dau de citit, văzut şi ascultat.

Şi, chiar dacă veţi pica testul (revista nu şi-a propus să fie îngăduitoare cu novicii), este imposibil, atît timp cît aţi aflat de ceva vreme că TIFF este un festival de film care are loc la Cluj, să nu vă descoperiţi vreo afinitate, măcar tangenţială, cu un fenomen *cool*.

Nu ştiu dacă e neapărat de bine sau de rău. Ceea ce contează cu adevărat e că nu trebuie să vă îngrijoraţi prea tare. (**M. F.**)

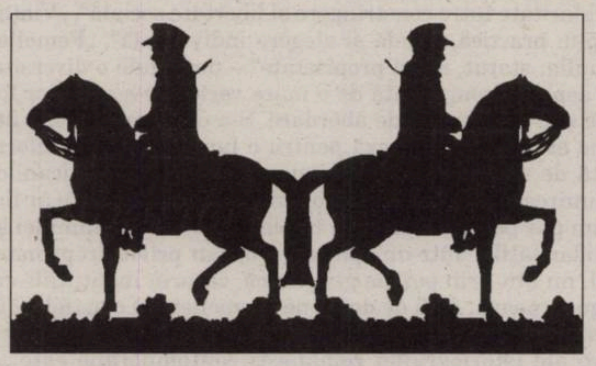

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O septuagenară şi al ei *the end*

Una din acele septuagenare serioase, delicate şi cinefile – cum se numără cu milioanele în lumea întreagă – care se duce la cinema „pentru ca să mai uite" şi totodată „să-şi mai aducă aminte", adică pentru un vals, pentru „un balet frumos", pentru „o ţinută splendidă a actorului" (în cazul nostru, pasionată de Bette Davis...), s-a hotărît să-şi calce pe inimă şi să intre la un film foarte violent, foarte crud, foarte „tare", de care tot oraşul vorbea, însoţindu-l cu acele expresii cum nu se poate mai presante: „Vai, dar trebuie să-l vezi!", „N-ai voie să nu-l vezi!". Septuagenara mea era foarte temătoare să nu apară în ochii lumii ca sclerozată în gust şi rigidă în idei. Aceasta şi din cauza sănătăţii ei magnifice. Nici o analiză nu-i ieşise vreodată cît de cît dubioasă. Dacă într-o seară, în singurătatea ei, i se făcuse rău, se tratase cu un gît de coniac şi îşi şoptise: „Te rog să te ţii bine!". Aşa că de ce s-ar mai fi temut de un film violent, dacă trebuia să-l vadă pentru a fi în rînd cu lumea? S-a dus, deci. Acolo, la intrarea în orice cinematograf, fiecare spectator era supus unui control corporal şi rugat să deschidă sacoşa, geanta, ca la porţile aeroporturilor contemporane. Era pace, dar şi control la cinema pentru a preveni explozii în întuneric din care puteau izbucni – prin jocul represaliilor şi contrarepresaliilor – războaie locale sau mondiale, dacă mai există nuanţe în acest domeniu; de cum treci pragul intrării în sală şi te îndrepţi spre ficţiunea filmică, simultan te găseşti în cercul concret-istoric al violenţei şi contraviolenţei. Potenţial, eşti nu numai spectator, ci şi suspect, pentru a nu deveni victimă. Septuagenara se obişnuise de mult cu această situaţie căreia nu-i mai dădea nici o atenţie; şi-a prezentat geanta la control, a păşit în sală şi s-a aşezat pe locul ei.

Întru totul şocată a fost însă de filmul pentru care – cum se zice – ieşise din casă. Era prea tare, prea dur pentru nervii ei. După o jumătate de oră nu-l mai putea suporta şi se hotărî să părăsească sala; nu era obişnuită cu asemenea decizii la cinema, dar nici să se chinuie pe scaun nu accepta, doar pentru a spune, în discuţii, că a văzut şi ea filmul, ca toată lumea; se ridică, ieşi în hol, se îndreptă spre uşă, cînd acolo controlorii, foarte amabili, o întrebară ce caută... Voia să plece, nu-i plăcea filmul; îi explicară că nu se poate... Orice spectator căruia nu-i place filmul trebuie să stea pînă la sfîrşit, pînă la evacuarea sălii, pentru a nu fi suspectat că a părăsit sala lăsînd cine ştie ce, acolo. Filmul era violent – ordinul lor, formulat chiar omenos şi cu o concizie care încerca să nu dezvăluie toată brutalitatea concretului, era de fapt şi mai violent; le dădu dreptate, totuşi insistă: „vă rog să mă înţelegeţi, nu-mi place filmul, nu-l suport". Controlorii – cu o vagă reminiscenţă a acestui argument cîndva valabil – se înduioşară şi îi cerură actele: dacă o identificau, ar fi lăsat-o să plece, fiindcă în caz că... cine ştie?... ar fi ştiut de unde s-o ia.

Urmă încă o lovitură de cinema: septuagenara constată că plecase de acasă fără acte! Controlorii o rugară să ia loc pe un fotoliu din hol şi să aştepte sfîrşitul filmului şi evacuarea sălii: devenise obiectiv suspectă; se aşeză şi se contemplă – deloc estetic – în oglinzile holului: avea ea ceva de om suspect? Avea ea ceva de om capabil să arunce în aer o sală de cinema? Crezuse pînă atunci – cu cea mai plăcută tenacitate – că seamănă cu Bette Davis... În faţa violenţelor nediferenţiate, nu mai contează chipul unui om, nu se mai pot deosebi privirile celor paşnici de cele ale unor terorişti?

– Îţi dai seama ce mi-ai povestit? – am întrebat-o pe femeia care, în tot acest timp al relatării, îmi pregătea o supă cu tăiţei.

– Nu...

Această poveste am publicat-o în 1987 şi poate fi citită în volumul *Sonatine*. Azi, ea cere unele precizări: din cauza situaţiei internaţionale şi a cenzurii, nu am localizat unde se petrecea acţiunea şi cum se intitula filmul. Acţiunea se desfăşura în Israel, la Tel Aviv, prin anii '80, cînd de mult era în vigoare controlul la intrarea în sălile de spectacol. Filmul era celebrul *L'aveu (Mărturisirea)* – ecranizarea unei cărţi a lui Arthur London care dezvăluia ancheta şi procesul de la Praga în care autorul fusese condamnat – după toate „regulile" şi torturile justiţiei staliniste – pentru complot împotriva orînduirii socialiste. Eroul era interpretat de Yves Montand, regia îi aparţinea lui Costa Gavras. Filmul, desigur, fusese interzis în România, ceea ce nu înseamnă că nu a fost vizionat în circuit intern, la cinematograful MAI-ului.

Septuagenara a murit săptămîna trecută, la vîrsta de 97 de ani; a fost mătuşa mea, ultima dintre cele de acolo, şi mi-a lăsat o frază pe care ar fi semnat-o şi Tolstoi, şi Stendhal: „Ascultă-mă, eu nu mă laud, eu povestesc".

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Intersecţiile de la Athénée Palace Hilton şi de la Piaţa Victoriei

Cele mai mari anormalităţi ale proastei Poliţii române. Cum dracului să fie deşteaptă o Poliţie care nu e-n stare să rezolve păcătoasele alea de intersecţii, în care, dacă nu calci în mă-sa trei-patru reguli de circulaţie nu eşti om. La Hilton vin dinspre Ateneu şi mă îmbrîncesc pe străduţa aia. Cînd văd verde, sînt ca fulgerul fiindcă prioritate au idioţii de pe strada dinspre Sala Palatului. Dacă nu le tai calea, am murit la stop încă şapte minute. Oh, mai e soluţia cealaltă. Se pune roşu, se opresc ăilalţi şi mă arunc eu pe roşu pe Calea Victoriei. Cum dracului nu au fost în stare poliţiştii şcoliţi în şpăgi să găsească o soluţie? Cum dracului nişte inşi care văd dezastrul de acolo nu sînt în stare să ordoneze cumva nenorocirea? Oh, dar în Piaţa Victoriei cum e? Dacă te pune moartea să conduci maşina dinspre Buzeşti, eşti dus pe lumea cealaltă. Aştepţi ca un bou la o coadă tîmpă, în care fiecare şofer se strecoară şi el cum poate ca s-o ia ori pe Calea Victoriei, ori tot înainte spre Ştefan cel Mare, ori spre Aviatorilor. Dacă eşti blegoman, te-ai dus dracului. Te trezeşti cu mii de claxoane în gămălie. Poliţiştii unde sînt? Bă, tată, unde să fie? Stau în maşini, îi pîndesc pe ăia care trec repede-repede-repede. Nişte boi, în loc să dea din manşete, stau momîi. Şi tu ce faci? Calci reguli, bușeşti maşini. Dar mai e un loc tot în Piaţa Victoriei, un loc hidos, cretin, bubos. Ăla îngust în care eşti în Piaţă şi vrei s-o iei spre 1 Mai-Titulescu. Bă, ce sufocare de maşini, nişte maţe prosteşti îmbîrligate. Şi stai dracului cuminte, că niciodată nu o să poţi trece dincolo spre 1 Mai-Titulescu, niciodată. Niciodată. Cît de proastă e Poliţia care nu poate nu ştie să înşurubeze trei intersecţii?

Rezumatul articolului:
Există intersecţii în ochiul boului de poliţist, există intersecţii pe care Poliţia nu ştie să le rezolve. Şoferii în aceste intersecţii scapă cum pot.

Ideile principale ale articolului:

1. Poliţia e proastă.
2. Eşti bou dacă nu încalci trei-patru reguli la Athénée Palace.
3. Eşti bou dacă nu încalci trei-patru reguli în Piaţa Victoriei dinspre Buzeşti.
4. Eşti bou dacă nu încalci trei-patru reguli în Piaţa Victoriei spre 1 Mai-Titulescu.
5. Eşti bou dacă nu. Poliţia e proastă.
6. Poliţia e proastă.
7. Eşti bou dacă nu încalci trei-patru reguli la Athénée Palace.
8. Eşti bou dacă nu încalci trei-patru reguli în Piaţa Victoriei dinspre Buzeşti.
9. Eşti bou dacă nu încalci trei-patru reguli în Piaţa Victoriei spre 1 Mai-Titulescu.
10. Eşti bou dacă nu. Poliţia e proastă.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Anonimii

Lumina zilei se îngînă cu noaptea. Primele stele răsar, dar zăpuşeala zilei nu vrea cu nici un chip să se stingă. Ghiţă măcelaru numără de zor cele cîteva băncuţe adunate peste zi. N-a făcut mare alişveriş azi şi nici măcar nu s-a mai grăbit să mai taie altă vită. Ce rost ar fi avut din moment ce n-a vîndut mai nimic? S-a intrat în postul Sfintei Marii, iar săracii din mahala nu prea mai vin după carne. Îl priveşte pe Spiridon calfa ce c-o cîrpă apără de muşte carnea întinsă direct pe tejghea. De-ar fi avut atîţia clienţi cîte muşte s-au strîns, atrase de mirosul de sînge, de hoit, de carne intrată în putrefacţie, azi ar fi fost bogat. „Ia, bă, Spiridoane, un kil dă carne şi hai du-te, gata, s-a terminat, azi n-am vîndut mai nimic.“ „Poate s-o dau la cîini, nene Ghiţă, răspunse Spiridon, că mămuca nu pune-n gură carne în aist mare post şi nici pă noi nu ne lasă. Ştevie şi mămăligă, asta-i mîncarea.“ Apoi Spiridon plecă cu kilul de carne înfăşurat în basma, gîndind că poate mă-sa s-o lăsa convinsă să facă o friptură că de-atîta mămăligă se cam săturase. Rămas singur, Ghiţă luă şi el o halcă bună, o înfăşură într-o cîrpă cu care tocmai ştersese tejgheaua, stinse lumînarea, trase obloanele, încuie uşa şi plecă către casă. Ştia că nici a lui nevastă n-avea să pregătească carnea. Postu-i post, da' nu să-ndura s-o lase acolo, cine ştie, poate fiartă ar fi mîncat-o măcar copiii, că ei ce păcate ar mai putea să aibă!

Mariţa a lu' Pădure bărbier, bucătăreasă la dumnealui boieru Pîrşcoveanu, adună în grabă cîteva resturi într-o bocceluţă, luă o pîine mare din cămară şi-apoi plecă către casă, către copiii ce o aşteptau flămînzi pe prispă. Pe drumul prăfuit şi presărat cu stelele nopţii, se întreba ce-or fi făcut peste zi,

de-i va găsi întregi, de nu se vor fi înecat la gîrlă, că de cum dădea căldura îşi petreceau timpul mai mult pe Dîmboviţa şi prin ochiuri de apă, de nu se vor fi luat la harţă cu alţi copii din mahala. Pădure era plecat de ceva vreme la Ţarigrad că sărăcia, bat-o vina, îl obligase să-şi ia lumea-n cap în speranţa unui oarecare cîştig, cu gîndul la sufletele ce veniseră pe lume şi-acum aveau nevoie de el să crească, să-şi facă un rost. Lovindu-se din cînd în cînd de vreun trecător rătăcit în noapte ca şi ea, Mariţa se tot întreba ce-o fi făcînd Pădure al ei; nu mai primise veşti de vreo şase luni, cercetase toţi străinii ce trecuseră prin oraş, toţi slujitorii ajunşi în mahala, bătuse cîrciumile de cum auzea că un alt negustor venise sau că vreun tovarăş se întorsese acasă. În zadar, nimeni nu mai auzise de Pădure al ei. Panaiotache plăcintaru îl văzuse ultima oară, dar nu la Ţarigrad, ci la Odrii, unde-şi deschisese prăvălie şi încă-i mergea bine. Dar doar atît putuse afla, iar acum, cu speranţa în suflet, se îndrepta în fiecare seară către casă, gîndind că-l va găsi pe Pădure al ei pe prispă, nu mai conta bogăţia promisă, nu mai vroia chiverniseală, ci doar pe el acolo pe prispa casei, un bărbat în pat să-i aline singurătatea, să-i împărtăşească grijile şi gîndurile, un tată pentru copiii lor.

Biserica Udricari: diaconul Ştefan suflă în ultima lumînare, se strecoară prin întuneric, pune lacătul cel mare la uşă. „Du-te acasă nene Grigore, gata, e noapte, pînă mîine nu mai ai ce să faci aici“, îi strigă unui cerşetor aşezat pe trepte chiar lîngă uşa de la intrare. Grigore calicul nu se clinti, bătrîn, bolnav, orb de vreo trei ani, fusese alungat de toţi copiii lui, acum nu mai putea fi de folos nimănui, o povară şi-atît. Cine avea nevoie de un orb, cine avea timp să-l hrănească, să-i întindă o cană de apă atunci cînd era însetat sau măcar să-l asculte atunci cînd durerile de şale nu-l slăbeau? Uitaseră atît de repede că se chinuise cu ei, că-i crescuse cu grijă, că-i dăduse la casele lor cu zestre şi avere, că-i ajutase să-şi ridice case, că fusese alături de ei atunci cînd au avut nevoie de el, atunci cînd a putut. Acum se aciuise la Ilinca, fiica cea mică, rămasă văduvă cu o droaie de copii, singura ce se dovedise mai cu milă decît ceilalţi, mai săracă decît ceilalţi, muncind pe brînci ziua în casa dumnealui boier Văcărescu, iar noaptea la lumina lumînării croşetînd ciorapi pe care, ziua, Măriuţa, fiica cea mare, îi vindea la tîrg. Aşa că, în fiecare dimineaţă, Iliuţă îl lua de mînă şi îl aşeza la uşa vreunei biserici în aşteptarea milei creştinilor, implorînd ajutor, bunăvoinţă, un bănuţ sau o bucată de pîine. Uneori creştinii erau darnici şi traista se umplea, încît seara, cînd Iliuţă venea să-l culeagă, îi era greu s-o ridice. N-avea curajul să se atingă de nimic, n-avea curajul să rupă din pîinea primită sau măcar să-nghită din colacul azvîrlit de vreo creştină, deşi foamea îl chinuia deseori, deşi maţele îi ghiorţăiau cu putere, deşi Ilinca îl certa adesea că nu se hrăneşte cum trebuie şi ajunsese doar piele şi os. Dar cînd se gîndea la cei şase copilaşi ce-l aşteptau în fiecare seară, cînd îi auzea plescăind şi înfulecînd cu bucurie orice rest, orice bucăţică, cînd simţea bucuria Ilincăi pentru orice bănuţ primit era mulţumit că-i răsplătea bunătatea astfel. Era bătrîn, ajunsese să se mulţumească cu foarte puţin. Azi însă nu strînse mai nimic, căldura zilei îi făcuse mult rău, puterile îi slăbiseră, îi era ruşine să se întoarcă acasă unde-l aşteptau nepoţii, amărăciunea reuşise să-i cuprindă sufletul cu fiecare oră ce se scurgea fără ca ei, oamenii, să-şi arate mila, fără ca ei, creştinii, să dăruiască din prea plinul ce Dumnezeu li-l dăruise. Şi el fusese hapsîn, şi el fusese avar, şi el trecuse pe lîngă cei de pe treptele bisericii, şi el îi ignorase, ba chiar îi ocărîse spunîndu-şi că nu erau decît şarlatani ce-ar trebui să muncească. Se luase pe sine drept exemplu: banul, averea, familia, copiii, lucruri importante pentru care nimic nu trebuia risipit. Dar iată că acum ajunsese la mîna unora ce ca şi el odinioară gîndeau la altceva, iar mila cea mare, mila creştinească se pierduse undeva la porţile unei biserici încuiate.

Şi Iliuţă nu mai venea, iar el era mult prea bătrîn, mult prea obosit pentru a aştepta încă o zi, încă o noapte, încă un creştin ce i-ar fi aruncat un bănuţ...

libertatea de impresie

Construcţii

Unii zic despre Tour Eiffel că este simbolul Parisului. Alţii spun că e doar un fel de sondă în mijlocul capitalei Franţei şi că adevăratele simboluri ale Parisului ar fi muzeele, palatele şi bisericile. E o problemă. Dincolo de toate astea însă, o atracţie ceva mai recentă este Disneyland-ul cel american, care adună zilnic mii de turişti, părinţi şi copii. Un adevărat oraş cu hoteluri, centre de afaceri, cluburi de noapte, teren de golf şi multe altele, pe lîngă parcul de distracţii propriu-zis care, la rîndul său, este cît se poate de spectaculos, nu numai pentru copii, ci şi pentru oamenii mari. Şi e un fel de istorie a Americii condensată în jocuri şi distracţii, plasată chiar în marginea Parisului cel dispreţuitor de americani. În sfîrşit, asta poate fi o altă problemă. La fel cum problemă poate fi şi dezamăgirea provocată de unele castele de pe Valea Loarei pe care statul francez încearcă să le întreţină (şi nu reuşeşte). Altele, particulare, arată mult mai bine. Mergînd mai departe, la Monte Carlo (un oraş surprinzător, de un oarecare prost gust acceptabil), în inima fiţelor europene, ai ocazia să iei exemplu de la marii clienţi ai teraselor din faţa cazinoului. Acolo înveţi cum se sug obrajii şi se ţuguiază buzele, după fiecare mică sorbitură din ceaşca de cafea, ţinută cu două „degeţele“. Sau cum, în schimb, trabucul poate fi ţinut cu toată palma. În fine, laşi în urmă femeile cu Bentley, babele cu ochelari albaştri şi caraghioasele obiceiuri şi probleme ale celor cu foarte mulţi bani şi te minunezi de lungile şosele şi autostrăzi, cu tuneluri şi viaducte, aşa cum în România nu poţi spera că vor vedea nici nepoţii tăi. E o altă problemă. Toate se lămuresc însă cînd ajungi sub Mont Blanc. Rămîi prostit în faţa colosului, orbitor de alb în plină vară. Problemele anterioare se topesc în grandioasa impresie pe care o ai în faţa unei lecţii de o claritate incredibilă, dată tuturor inginerilor, constructorilor şi arhitecţilor din Europa. O „construcţie“ care copleşeşte orice minte, plan, ambiţie sau snobism omenesc.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

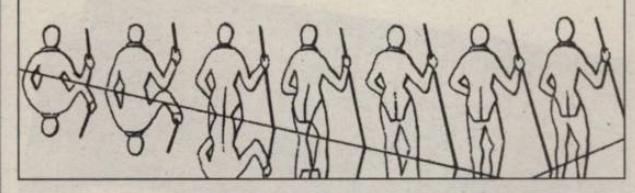

La revistă

Nu am mai fost de foarte mult timp la Teatrul de revistă. Dintr-o nevoie de experienţe, m-am dus din nou, după vreo 10 ani, la spectacolul *Bufonii regelui,* avîndu-i drept staruri pe Cristina Stamate, Nae Lăzărescu şi Vasile Murariu, în regia nu mai puţin celebrului Biţu Fălticineanu.

Mai vechile concluzii mi s-au confirmat: revista rămîne un gen populist care-şi propune, destul de explicit, două lucruri – să facă un anumit tip de haz, la îndemînă, pe seama vieţii socio-politice şi a celei sexuale. De fapt, aproape întregul eşafodaj al spectacolului este unul sexual: fie că e vorba de fotbal, de economia de piaţă sau de computer, limbajele specializate revelă un mesaj „primordial“ – specia îşi cere drepturile, scopul final al oricărui demers este, delicat spus, păcatul originar, iar bărbaţii şi femeile se pîndesc pe la imaginare cotituri şi sînt oricînd disponibili. Se conturează un personaj colectiv dornic de mica ciupeală pe două planuri: cel sexual şi cel financiar, în amîndouă cazurile lăsîndu-se, mereu, cîte o portiţă deschisă pentru „una mică“. Toate acestea au un cu atît mai mare succes, cu cît majoritatea spectatorilor sînt pensionari care gustă sîrguincios asemenea poante, pe principiul – ar spune gurile rele şi discriminatoare – al „strugurilor acri“. Aceştia, probabil a nu ştiu cîta oară la respectivul spectacol, nu numai că rîd copios, dar ştiu multe din texte pe dinafară şi le cîntă sau recită împreună cu protagoniştii. Sau reacţionează la ele, oferind răspunsul corect, precum copiii la Teatrul Ţăndărică (comparaţie sugerată de-o prietenă).

Dar să dăm cîteva exemple concrete: în povestea „informatică“ – spusă de Cristina Stamate, pare-mi-se – zmeul este un cunoscut hacker, care „de mult vroia să-i introducă discheta“ prinţesei, despre care se spune, admirativ: „Ce monitor! Ce boxe! Ce cursor!“; femeile aşteaptă să fie „accesate“ şi, pînă atunci, sînt în *stand by*. Limbajul informatic nu e nici pe departe singurul disponibil; există, de pildă, şi unul pompieristic (la propriu), practicat de Nae şi Vasile într-o scenetă pe o asemenea temă: ajungînd la subiectul, mereu actual, Nicoleta Luciu, cei doi constată „ce hidrante are“ şi că, pentru ea, „îţi trebuie jet cu spumă“. La care se adaugă varianta clasică, pe linia mahalalei deocheate tradiţionale: Cristina Stamate spune, într-unul din monologurile ei, „De ce să pornesc eu toată batoza pentru un pai?!“, iar Valentina Fătu, o altă vedetă a spectacolului, în rol de fata de la 89.89 le spune potenţialilor clienţi: „Măi, băieţi, voi vreţi să mă ardeţi sau frecaţi manganul?“.

De la sex la politică nu e distanţă lungă. Iată cum e privită, în spectacol, integrarea europeană: „Statul, după ce ne-om integra, o să ne dea UE“. Viaţa de zi cu zi se rezumă, printre altele, în felul următor: „De ţi-e poftă de-un salam, / Te uiţi la el prin geam“. Sau, mai explicit, tot într-un cuplet de-al Cristinei Stamate, „Sărăcie / Pungăşie / Datorie / (...) Babilonie / Un guvern de băşcălie“.

Poate că ultimul tip de versuri este, pe undeva, în spiritul de altădată al lui Tănase. Pentru că o doză de umor totuşi exista în spectacol, dacă îl aşezai strict în categoria în care se potrivea. Iată cîteva scene savuroase: cea cu fata de 89.89, despre care am vorbit mai înainte, este una dintre acestea; plictiseala protagonistei e bine redată – aceasta, complet îmbrăcată şi destul de ştearsă, scoate cîte 3 „A,a, a“-uri automate cînd trebuie să-şi exercite meseria. O alta, şi mai interesantă, este cea cu o „damă“ (Valentina Fătu), care vine la o Agenţie de pompe funebre să comande un coşciug şi celelalte trebuincioase înmormîntării soţului decedat. Poanta este atunci cînd Nae şi Vasile, la cererea clientei, al cărei răposat soţ era fan O-Zone, îi imită pe băieţii din formaţie, cu melodia „Dragostea din tei“, textul sunînd în felul următor: „Vrei să pleci / Dar nu mă, nu mă iei...“. Cîntate vesel, de o întreagă sală de pensionari, versurile în cauză sunau cel puţin ironic, dacă nu grotesc.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

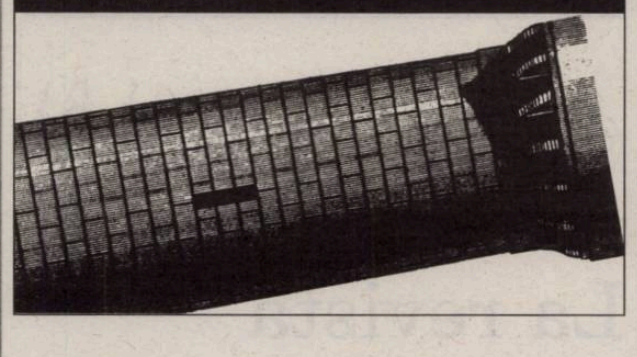

Temelii corupte

După cum am văzut, sezonul estival încinge deopotrivă trotuarele şi mintea conducătorilor noştri vremelnici. Vara, democraţia românească e părelnic tumultuoasă pentru că suplineşte lipsa subiectelor majore printr-un soi de logoree compensatorie. Observînd aceste cicluri sezoniere, m-am întrebat unde-şi mai face loc Biserica Ortodoxă Română în deja obişnuita noastră tevatură pe fond canicular. Mai are ea glas? E loc de spirit şi de întrebări majore atunci cînd lumea se pregăteşte de vacanţe sau se repliază tactic la umbra teraselor? Cum să mai fie loc, dacă media nu iau în seamă Biserica decît atunci cînd ea însăşi provoacă scandaluri de tip Gojdu, Tanacu sau reorganizarea administrativ-canonică a eparhiilor? Din păcate, Biserica nu se exprimă decît prin „nişele" propriei reţele asociative. Strategia ei de comunicare e orientată spre farmecul catacombei, unde „ai noştri" (ortodocşii practicanţi şi militanţi) vor reacţiona mereu favorabil, fără să pună în discuţie starea de fapt. Am scris adesea că Biserica face mult mai multe decît se ştie şi că ar cîştiga dacă şi-ar publica bilanţurile caritative pe canale deopotrivă ecleziastice şi laice. Ar fi normal să vedem în presă declaraţii sau interviuri ale ierarhilor, dar nu doar atunci cînd lumea e inflamată artificial, ci ori de cîte ori se discută vreo problemă de societate, începînd cu acelea etice şi terminînd cu acelea mai larg civice.

Două motive împiedică normalitatea aşa cum o definesc: pe de o parte, timiditatea ierarhiei, care preferă profilul jos, penumbra sau chiar tăcerea care este, nu-i aşa, „de aur". E mai simplu să te abţii decît să-ţi asumi o poziţie, mai ales dacă pasivitatea emană parfumuri de smerenie. Pe de altă parte, ziariştii români manifestă un interes religios redus pentru că redusă este – în genere – şi cultura lor în materie. Am auzit sau am citit prea frecvent formulări de o crasă improprietate, aproximaţii istorice, gafe conceptuale sau doar probe de ignoranţă religioasă pentru a-mi mai face iluzii. E aici urmarea ateismului comunist, urmarea deceniilor în care lucrările catehetice au fost suprimate. Ce e mai puţin explicabil e faptul că, după 16 ani de libertate (şi, pentru mulţi români, de studii recuperatoare), situaţia continuă să fie precară. Nu au apărut jurnalişti specializaţi (după modelul „vaticaniştilor" din presa italiană) şi nici măcar jurnalişti care să nu ne vorbească, doct, despre „religiile din zona creştină" (cînd ar trebui să ştie că religia creştină e una singură, oricîte confesiuni sau denominaţiuni ar include). Ceea ce nu pricep adepţii secularizării este că agramatismul teologic e paralel cu statisticile. Prin slaba competenţă spirituală a elitelor laice, Biserica nu riscă golirea lăcaşurilor de cult, cît umplerea lor cu oameni care înţeleg greşit sensul propriei lor prezenţe şi îşi risipesc resursele.

Salutam cîndva, în această rubrică, preluarea de către Biserică a televiziunii PAX. S-a mîntuit şi aceasta... Iar radiourile FM deţinute de eparhii (Renaşterea de la Cluj şi Trinitas-ul ieşean) au rămas locale, în pofida excelentei lor prestaţii. Retoric echivalat cu identitatea românească, deşi tot mai mult opus realităţii dominante, spaţiul tradiţiei creştine rămîne izolat de viaţa publică şi pentru că nu există un capitalism patriotic, susţinut de oameni cu „frică de Dumnezeu". Dacă fac bani, patronii noştri – sau mai curînd „ai lor" (oricare vor fi fiind „ei", în descendenţa PCR) – se ocupă cu acapararea de instrumente mediatice sortite să-i perie şi să-i acopere sau, mai banal, să le „servească interesele". Binele comun? O prostie. Educaţia? O himeră păguboasă. Convieţuirea civilizată? Să fie la alţii. Cînd răsfoieşti dosarul odiosului bloc lipit de catedrala Sfîntul Iosif înţelegi de ce trăim într-o asemenea babilonie. Pentru că nu construim cu „pietre vii", spre slava lui Dumnezeu. Construim turnuri provinciale, pe temelii corupte.

Silviu LUPAŞCU

„Infinit. Impersonal. Absolut"

După ce rezumă istoria cercetărilor despre limbile paradisului, Maurice Olender conchide, în *Les Langues du Paradis,* că la originile civilizaţiei se află „doi gemeni", arianul şi semitul, descoperiţi în „acelaşi leagăn"[1]. Au vorbit oare între ei, cei doi gemeni, în leagănul paradisiac? Dacă au făcut acest lucru, într-un limbaj primordial, aflat deopotrivă la originea limbii ebraice şi limbii sanskrite, Subiectul Suprem al dialogului lor nu putea fi decît Dumnezeu, Fiinţa Divină, Infinitul Divinităţii.

Pentru a exprima divinitatea incognoscibilă, kabbaliştii din Provenţa şi Spania (secolele XII – XIII) au utilizat termenul *En-Sof*, „Infinit", care decurge din doctrina teosofică în conformitate cu care „gîndirea lui Dumnezeu se extinde la nesfîrşit", *le-en sof* sau *ad le-en sof*. După anul 1300, *ha-En-Sof* devine un epitet al divinităţii, în cadrul sistemului de gîndire kabbalistic. *En-Sof* exprimă desăvîrşirea absolută a Fiinţei Divine, în care nu există distincţii sau diferenţieri. Formele de revelare ale acestei desăvîrşiri exclud orice acces al cunoaşterii omeneşti către natura spirituală, transcendentă, a Fiinţei Divine. Paradoxal, existenţa lui *En-Sof* în calitate de cauză infinită primordială poate fi dedusă numai din natura finită a fiecărui lucru existent, din însăşi existenţa creaţiei. Realitate absolută, *En-Sof* este desemnat drept „cauză a tuturor cauzelor" *(sibah hasibot, ilah ha-ilot)* sau „rădăcină a tuturor rădăcinilor" *(shoresh ha-shorashim),* prin rescrierea şi resemnificarea, în manieră kabbalistă, a unor idei aristotelice sau neo-platonice[2].

Ipostază ascunsă sau ocultată a divinităţii, Fiinţă Lăuntrică a Fiinţei Divine, *En-Sof* nu are calităţi sau atribute, dar este activ în mod indirect, imanent, în cuprinsul universului creat, iar stadiile sefirotice ale Împărăţiei lui Dumnezeu, fiinţele şi lucrurile create sînt manifestări ale lui *En-Sof*. *Sefer ha-Zohar* sau *Cartea iluminării*[3] distinge între trei „lumi" sau „împărăţii" care Îl reprezintă pe Dumnezeu prin simbolismul religios al unităţii trialectice. O lume primordială, lumea lui *En-Sof,* cea mai profund ascunsă dintre toate lumile divine, care rămîne incognoscibilă pentru orice agent cunoscător, cu excepţia lui Dumnezeu; o lume secundă, a atributelor divine *(Sefirot),* consubstanţială cu lumea primordială, în cadrul căreia cunoaşterea misterului divinităţii devine posibilă prin „deschiderea porţii", prin teologia mistică a *Kabbalei;* a treia lume, „lumea Carului Divin", *Merkabah,* inferioară primelor două, este caracterizată prin existenţa separaţiei de divinitate. Natura „întunecată"-incognoscibilă a lui *En-Sof* se manifestă prin „lumile de lumină" ale atributelor mistice *(Sefirot)* ale lui Dumnezeu, care se definesc drept stadii ale manifestării divinităţii în cuprinsul universului creat, provin unele din celelalte şi se succed unele pe celelalte. Creaţia se întemeiază pe această structură sau dinamică sefirotică, sub-tinsă de *En-Sof,* graţie căreia viul infinit al divinităţii permeabilizează şi revitalizează „lumile de lumină", lumile create[4].

Ocultarea lui *En-Sof* este dublu-ipostaziată. Primul aspect al ascunderii se referă la faptul că esenţa sa nu apare în afara „lumii lui *En-Sof*", nu ia parte direct la procesul creaţiei sau la stăpînirea teocratică a lumii. Natura lui *En-Sof* este cu desăvîrşire ininteligibilă, se află dincolo de limitele gîndirii şi percepţiei omeneşti. Cel de-al doilea aspect al ascunderii este mai profund decît primul. Se referă la faptul că nici chiar atributele divine *(Sefirot)* nu au puterea de a cunoaşte transcendenţa naturii lui *En-Sof*, deşi prezenţa imanentă a lui *En-Sof* locuieşte în atributele divine. Absoluta ocultare a lui *En-Sof* mărturiseşte maniera în care sistemul de gîndire kabbalistic abordează misterul divinităţii. În ceea ce priveşte revelaţia de Sine a lui Dumnezeu, acest mister este accesibil cunoaşterii şi percepţiei. Ocultarea de Sine a lui Dumnezeu metamorfozează însă misterul divinităţii în non-cunoaştere şi non-percepţie. Revelaţia sinaitică şi experienţa religioasă cotidiană aparţin lumii Dumnezeului revelat, iar esenţializarea apofatică, din perspectiva infinitului divin care transcende orice limită, orice măsură, indică necunoscutul teocratic care protejează lumea Dumnezeului ocultat, *En-Sof*[5].

Svetasvatara Upanishad descrie relaţia dintre *Nirguna Brahman, Para-Brahman* sau Impersonalul Absolut şi *Saguna Brahman* sau Dumnezeul Personal. *Nirguna Brahman* este inaccesibil, invulnerabil faţă de puterile *Mayei* (iluzie, putere necunoscută a divinităţii, sămînţă a lumii) şi faţă de orice alt auxiliar limitativ sau *Upadhi*. *Saguna Brahman* este în legătură cu *Maya,* este limitat de *Maya,* în calitate de *Upadhi*[6]. *Para-Brahman, Rudra,* Cel Care a creat şi stăpîneşte toate lumile prin puterile Sale, Sinele Suprem, Infinitul sau Absolutul este, totodată, Cel Care impregnează întregul univers şi *Antaryamin*, Cel Care locuieşte în interiorul tuturor fiinţelor, *Saguna Brahman*. Fiinţele omeneşti care realizează identificarea cu *Nirguna Brahman*, *Para-Brahman,* ating emanciparea supremă, *Kaivalya Mukti*. Impersonalul Absolut şi Dumnezeul Personal nu sînt două entităţi diferite, în sfera divinităţii, ci două aspecte sau ipostaze ale Divinităţii Unice. Impersonalul Absolut asumă forma Dumnezeului Personal, pentru a deveni accesibil în cadrul experienţelor religioase ale credincioşilor[7].

Para-Brahman este lipsit de atribute, se află dincolo de puterea de pătrundere a minţii impure a oamenilor profani. Nu poate fi perceput cu ajutorul simţurilor, nu poate fi exprimat prin cuvinte, se află dincolo de limitele limbajului şi intelectului omenesc, deoarece este extrem de subtil şi incomprehensibil. Cu toate acestea, aspiranţii care s-au lepădat de pasiune şi meditează asupra lui *Brahman* cu o minte pură şi concentrată într-un singur punct al meditaţiei pot atinge *Brahman,* fie *Nirguna Brahman,* fie *Saguna Brahman*[8]. *Para-Brahman* este conştiinţă pură *(chaitanya),* este spaţiul infinit al conştiinţei *(chit svarupa),* este Martorul Tăcut al tuturor stărilor de conştiinţă[9] ale fiinţelor omeneşti, se află dincolo de lume, dincolo de orice formă şi orice suferinţă. *Saguna Brahman* deţine cele şase atribute divine, *Aisvarya* (Puteri), *Virya* (Forţă), *Yasa* (Glorie), *Sri* (Bogăţie), *Jnana* (Înţelepciune), *Vairagya* (Lepădare de pasiune), este denumit *Bhagavan*, Dumnezeu şi *Antaryamin,* Stăpînul lăuntric al tuturor fiinţelor.

Omul care a dobîndit cunoaşterea Sinelui, iluminarea, se identifică prin moarte-iluminare cu *Brahman* şi realizează, graţie principiului *Tat-tvam-asi (Mahavakya, Pranava)* sau „Tu eşti Acesta, tu eşti *Brahman!*", că sinele său nu este trup, ci *Atman-Brahman,* Sine Individual – Sine Universal. În felul acesta, *Jivanmukta* se leapădă de ideea trupului sau conştiinţa trupului, devine *Brahman* în intervalul vieţii pămînteşti, atinge *paramritah,* cea mai înaltă formă de nemurire, experimentează moartea în calitate de cunoaştere iluminativă, *Brahma-Jnana* şi se lasă absorbit în *Brahman*[10]. A cunoaşte *Para-Brahman* înseamnă a deveni *Brahman*, pe calea realizării de sine, pe calea revelaţiei Sinelui, *Atman-Brahman*.

Atît sistemul de gîndire al *Upanishadelor (cca* 700-300 *î. d. H.),* cît şi sistemul de gîndire al *Kabbalei* din Provenţa şi Gerona (secolele XII-XIII) descriu Infinitul Divinităţii, Divinitatea ca Infinit. Pe de o parte, Divinitatea este gîndită în relaţie cu Ea Însăşi, cu propria Sa esenţă şi natură *(Para-Brahman, Nirguna Brahman; En-Sof).* Pe de altă parte, Divinitatea este gîndită în relaţie cu atributele Sale şi creaţia Sa *(Saguna Brahman*; *Elohiim* al revelaţiei sinaitice, al Legii Scrise, *torah shebektav* şi Legii Orale, *torah shebalpe).* Divinitatea Unică, Vie, Infinită, Una şi Aceeaşi Divinitate, singura Divinitate există atît ca Divinitate Ascunsă sau *deus absconditus,* cît şi ca Divinitate Revelată sau Manifestată. Divinitatea Unică există atît ca Divinitate Transcendentă, inaccesibilă şi incognoscibilă pentru efortul de gîndire al fiinţelor omeneşti, cît şi ca Divinitate Imanentă, accesibilă şi cognoscibilă pentru contemplaţia iluminativă, gîndirea mistică, revelaţia suprem-eliberatoare sau revelaţia profetică. În ambele sisteme de gîndire, gnoseologia Infinitului este totodată o ontologie a Infinitului.

Principala dificultate pe care o întîlneşte această abordare comparatistă, întemeiată pe reconstrucţia ipotetică, mitologică, a dialogului paradisiac primordial dintre interlocutorul arian şi interlocutorul semit, constă în imposibilitatea aparentă de a apropia exegetic două Şcoli de gîndire teosofică despărţite de un interval de timp de 1600-2000 de ani, inserate în spaţii religioase fundamental diferite, spaţiul biblic-ebraic, spaţiul indian-hinduist. Singura posibilitate de depăşire a acestui impas cronologic prin raţionament hermeneutic se referă la situarea ideilor religioase despre *Para Brahman – Saguna Brahman* şi *En-Sof – Elohiim* dincolo de continuitatea timpului istoric, în veşnicia şi realitatea reală a Infinitului Divin, în spaţiul infinit al „lumii lui *Brahman*" şi „lumii lui *En-Sof*". Aceste idei mărturisesc despre existenţa Divinităţii Infinite în lumea creaţiei, în lumea fiinţelor omeneşti, ele provin deopotrivă din non-timp şi se fixează, sînt încorporate, prin voinţa Divinităţii Infinite, în anumite locuri din timp, locuri textuale şi locuri sufleteşti-spirituale. De aceea, ele trebuie acceptate, poate, ca un dar divin, din partea Divinităţii Infinite, către interlocutorul arian, interlocutorul semit şi descendenţii lor rătăciţi în spaţiu şi timp.

---

[1] *Cf.* Maurice Olender, *Les Langues du Paradis. Aryens et sémites: un couple providentiel*, Paris: Gallimard&LeSeuil, 1989, p. 26.

[2] *Cf.* Gershom Scholem, *Kabbalah*, New York: Dorset Press, 1987, pp. 88-90.

[3] *Cf. Sefer ha-Zohar*, III, 159 a, Isaiah Tishby (*ed.*), *The Wisdom of the Zohar*, 3 vol., Oxford: Oxford University Press, 1989-1991, vol. I, pp. 440-441.

[4] *Cf.* Gershom Scholem, *Major Trends in Jewish Mysticism*, New York: Schocken Books, 1974, pp. 208-209, pp. 214-215.

[5] *Cf.* Tishby, *The Wisdom of the Zohar*, vol. I, pp. 232-235.

[6] *Cf. Svetasvatara Upanishad*, III, 1, Sri Swami Sivananda (*ed.*), *The Principal Upanishads*, Shivanandanagar, Tehri-Garhwal: The Divine Life Society, 1983, p. 477.

[7] *Cf. Svetasvatara Upanishad*, III, 2 – III, 7, Sivananda, *The Principal Upanishads*, pp. 477-481.

[8] *Cf. Prasna Upanishad*, V, 2, Sivananda, *The Principal Upanishads*, p. 200.

[9] *Cf. Kena Upanishad*, II, 4, Sivananda, *The Principal Upanishads*, pp. 41-43.

[10] *Cf. Mundaka Upanishad*, III, II, 6, Sivananda, *The Principal Upanishads*, p. 278.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

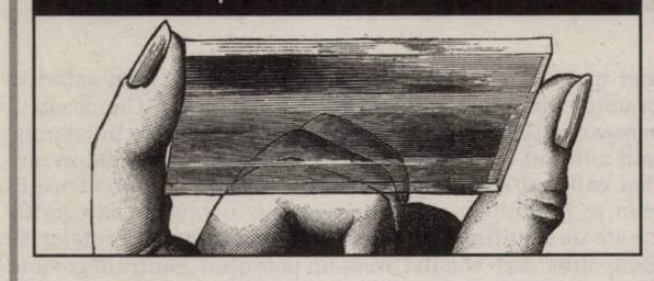

...Ca să-ţi spun cine eşti

Scriam săptămîna trecută despre o analiză a CNA privind violenţa desenelor animate şi observam cît de simplist şi de fără nuanţe fusese realizată. La sfîrşitul lunii iunie însă, CNA a dat publicităţii un alt material, profesionist de data aceasta, cu datele unui sondaj efectuat de CURS în perioada 5-16 iunie 2006. Studiul oferă informaţii utile despre notorietatea posturilor de televiziune, a emisiunilor şi a vedetelor, precum şi despre preferinţele publicului telespectator. Iar ceea ce admirăm vorbeşte, prin ricoşeu, cel mai bine despre noi înşine.

Rezultatele sondajului CURS sînt uneori previzibile, dar şi surprinzătoare alteori. Nu este o noutate, de exemplu, că în fruntea celor mai multe clasamente se află PRO TV. PRO TV este, în opinia telespectatorilor, postul care difuzează cele mai bune filme artistice, are cele mai populare vedete, dar şi televiziunea cu cea mai mare credibilitate şi cu cele mai bune programe de ştiri; în concluzie, a rămas postul de televiziune preferat de cei mai mulţi români (22,9%).

În privinţa credibilităţii, după PRO TV se află, în ordine, Antena 1, TVR 1, Realitatea TV, OTV; Prima TV se situează de-abia pe locul 7, după Acasă TV, iar Antena 3, o televiziune de ştiri, pe locul 8. De altfel, Prima TV se află în coada mai tuturor clasamentelor, excepţie făcînd doar cel cu ierarhia emisiunilor de divertisment favorite, unde *Cronica Cîrcotaşilor* ocupă primul loc.

PRO TV migrează însă către partea de jos a clasamentelor, cînd se vorbeşte despre posturile cu „cele mai bune emisiuni de dezbateri social-politice" şi despre cele cu „cea mai bună muzică". În primul caz, pe primul loc se află Realitatea TV, iar PRO TV ocupă doar locul 5, după TVR 1, Antena 1 şi OTV. Cît despre muzică, postul cel mai apreciat de români este Etno TV, urmat îndeaproape de MTV România; Atomic se află pe un modest loc 7, după posturi ca Taraf sau Favorit. Rezultatul care plasează Etno TV pe primul loc şi televiziuni ca Taraf sau Favorit pe locuri fruntaşe nu trebuie să ne surprindă deloc, într-o ţară a manelelor, a mileurilor şi a bibelourilor sau a kitsch-ului de artizanat. Aşa cum nu e o noutate că Gigi Becali este „invitatul unei emisiuni de televiziune care v-a plăcut cel mai mult anul acesta (2006)" – pe primul loc, cu un scor de 7,4%. Vestea bună e că acelaşi personaj este şi invitatul care a displăcut cel mai mult – cu un procent, e-adevărat, ceva mai mic: 5,1%.

De altfel, sondajul oferă şi suprize plăcute. De exemplu, faptul că *Vacanţa Mare* nu se mai află în topul preferinţelor publicului. În clasamentul emisiunilor de divertisment favorite conduce, precum spuneam, *Cronica Cîrcotaşilor*, urmată de *Piaţa Divertis, Teo, Surprize, suprize, Dansez pentru tine* etc., iar *Vacanţa Mare* se află pe un loc 9 *(Trăzniţi în NATO* pe 14, *Revanşa starurilor* pe 15, *Canalul de ştiri* pe 17, *Duminica în familie* pe 18, iar în coadă, pe locul 19, *Ziua judecăţii)*. În alt clasament, cel al emisiunilor care au displăcut cel mai mult în anul 2006, *Vacanţa Mare* ocupă primul loc, urmată de *Surprize, surprize*. E adevărat, aceasta nu dă neapărat seamă de o schimbare în bine a gustului publicului, ci motivul poate să fie că lumea s-a plictisit de aceleaşi formule repetate la nesfîrşit. Dar, chiar şi aşa, faptul că românii nu mai oftează după Garcea nu poate decît să ne bucure. La fel cum ne bucură şi că emisiunea *100%* cu Robert Turcescu se află pe primul loc în topul celor mai apreciate emisiuni social-politice. Desfăşurarea în continuare a clasamentului nu oferă însă prea multe motive de satisfacţie, pentru că *Dan Diaconescu Direct* vine imediat pe locul 2, la numai un procent diferenţă.

Nu ştim însă dacă să ne bucurăm sau nu de faptul că o emisiune ca *PRO Vest* este favorita unui număr mai mare de femei decît de bărbaţi. Şi nu cu studii superioare, ci medii, iar publicul majoritar este de peste 56 de ani – la fel ca publicul telenovelelor. Să fie oare problemele integrării la fel de atractive ca lacrimile de iubire?

Matei MARTIN

Presa franceză în criză

Ziarul Libération *s-a despărţit, săptămîna trecută, de fondatorul său, Serge July. Directorul publicaţiei a demisionat, la cererea patronului, Edouard de Rothschild, nemulţumit de situaţia financiară a ziarului. Dar* Libération *nu e singurul ziar în dificultate. Şi* Humanité *o duce prost şi caută o soluţie pentru a ieşi din criză...*

Presa franceză e în criză. Nu o spun jurnaliştii, nici cititorii, ci institutele de cercetare: un studiu recent arată că în Franţa, ziarele s-au vîndut în tiraje mai mici decît în urmă cu un an, şi că numeroase titluri au dispărut de pe piaţă. De vină ar fi în primul rînd ziarele gratuite, distribuite la metrou sau în staţiile de autobuz, dar şi publicaţiile on-line. Nu în ultimul rînd, schimbarea modului de viaţă (din ce în ce mai puţin timp liber) a determinat modificarea obiceiurilor de lectură sau a surselor de informaţie. În orice caz, toate marile cotidiene franceze au de suferit într-un mod aproape echitabil, spun studiile. De rezistat, au rezistat revistele de nişă, de pierdut, au pierdut în primul rînd cotidienele generaliste: ziare precum *Matin de Paris, Quotidien de Paris* sau *L'Information* au fost nevoite să îşi întrerupă apariţia.

Scăderilor de tiraj, care lasă redacţiile fără o bună parte din venituri, li se mai adaugă şi scăderea tarifelor pentru publicitate: ca răspuns la scăderea publicului potenţial pe care îl pot atinge prin intermediul ziarelor, marile companii preferă să-şi facă reclamă în alte medii. E o criză din ce în ce mai profundă şi puţini găsesc soluţiile potrivite pentru a supravieţui.

Serge July, adio

Serge July, co-fondatorul ziarului *Libération* (alături de Jean-Paul Sartre, în 1973), a demisionat săptămîna trecută din funcţia de şef de redacţie la presiunea patronului, care îi reproşa rezultatele economice slabe. Ziarul era în pragul falimentului, şi principalul investitor, bancherul Edouard de Rothschild, ar fi trebuit să recapitalizeze titlul publicaţiei; el nu avea de gînd însă să investească nimic înainte de plecarea lui Serge July. Dezbaterea despre conflictul din sînul redacţiei *Libération* ţine de ceva vreme prima pagină a ziarelor din Franţa...

Acum un an, Edouard de Rothschild a investit douăzeci de milioane de euro în ziarul *Libération,* devenind acţionar principal. La acea vreme, banii săi erau mană cerească pentru publicaţie, care înregistra deja de multă vreme scăderi ale tirajului şi pierderi financiare. Investiţia era văzută ca o soluţie salvatoare, iar Edouard de Rothschild, ca un mecena.

Încă înainte să perfecteze afacerea, Edouard de Rothschild anunţase că nu se va mulţumi doar cu rolul de finanţator, şi că vrea să fie acţionar-jucător. El s-a angajat în schimb să respecte independenţa editorială şi să îl menţină pe Serge July pe post de director, pînă în 2007.

Pe la începutul lunii iunie, nemulţumit de situaţia financiară a ziarului, care înregistrează, în continuare, scăderi de tiraj şi pierderi financiare, el îi cere lui Serge July să demisioneze. Ziarul e în pragul falimentului, iar pierderile sînt mari, mult mai mari decît cele prevăzute iniţial: pentru anul în curs, s-a planificat un minus de 2,5 milioane de euro, dar din ultimele calcule reiese că pînă la sfîrşitul anului, se va ajunge la şapte milioane; ceea ce depăşeşte cu mult bugetul estimat. Cu aceste cifre la dosar, finanţatorului îi este destul de uşor să condiţioneze o nouă investiţie de plecarea şefului de redacţie. Mai ales că, în urmă cu un an, se încercase o formulă de economisire: au fost pensionaţi (cam cu forţa) oamenii care asistaseră naşterea ziarului, alţii – mai tineri – au fost pur şi simplu concediaţi. Dureroasă pe plan uman, soluţia nu a fost cine ştie ce eficientă pe plan economic. Patronînd-o, Serge July s-a situat undeva la mijloc, între echipa de meseriaşi şi patron. Nimeni nu se mai simţea obligat să fie solidar cu el.

Atmosferă încinsă şi printre jurnaliştii angajaţi ai publicaţiei, care nu mai ştiu ce să aleagă: pe Serge July, şeful, fondatorul, profesionistul, sau pe Edouard de Rothschild, de pixul căruia depinde viitorul ziarului şi propriile lor salarii. În conflictul care îl opune pe gazetarul legendar, omul divinizat – pînă la un punct – de echipa de colaboratori, şi omul unei legendare familii cu bani, a cîştigat capitalul.

Căci pînă la urmă, Serge July s-a sacrificat: el a demisionat pentru a asigura viitorul ziarului. La sfîrşitul săptămînii trecute, *Libération* a dedicat şapte pagini întregi despărţirii de Serge July. „Părăsesc redacţia *Libération* deoarece este ultimul lucru pe care pot să-l fac pentru supravieţuirea acestei întreprinderi şi acestei redacţii, care a creat, de-a lungul anilor, unul dintre cele mai frumoase ziare din lume", scrie Serge July în mesajul de despărţire. „Şeful de orchestră, care am fost, vă spune: adio!"

Gazetele franţuzeşti se mulţumesc să-şi ia rămas bun de la fondatorul ziarului *Libération,* fără să insiste prea mult pe conflictul dintre şeful de redacţie şi patron. *Libération* e un ziar istoric, iar Serge July este cel care a scris mare parte din istoria acestui ziar.

33 de ani de istorie

În 1973, atunci cînd a fost „inventat" de Jean Paul Sartre şi Serge July, ziarul a făcut furori. A fost primul ziar francez cu adevărat vizual, pagina întîi era şocantă mai în fiecare zi, şi era unul dintre puţinele ziare umane, în care cititorul găsea, dincolo de actualitatea fierbine, şi istoria „mică" a Franţei, acel prezent al francezului mediu.

În anii '80, odată cu o nouă formulă, *Libération* devine cotidianul de referinţă al stîngii franceze, într-un efort de înnoire a tradiţiilor şi de renunţare la tabuurile ideologice. În 1994, Serge July lansează o a treia formulă a ziarului, intitulată *Libé III.* Noul format este un eşec: numărul moderat de angajaţi şi resursele financiare limitate nu îi permit să menţină, pentru o perioadă mai lungă de timp, aceeaşi linie, şi să creeze noi obiceiuri de lectură.

L'Humanité *şi capitaliştii*

Celebrul ziar al comuniştilor francezi, *l'Humanité,* are nevoie de capital: anul trecut, publicaţia a înregistrat pierderi de aproximativ trei milioane de euro, iar pînă la sfîrşitul acestei veri ar avea nevoie de aproximativ şase milioane de euro pentru a rămîne pe piaţă. Cu toate că vînzările sînt în uşoară creştere, cifrîndu-se la aproximativ 51.000 de exemplare la fiecare ediţie, cotidianul e în criză.

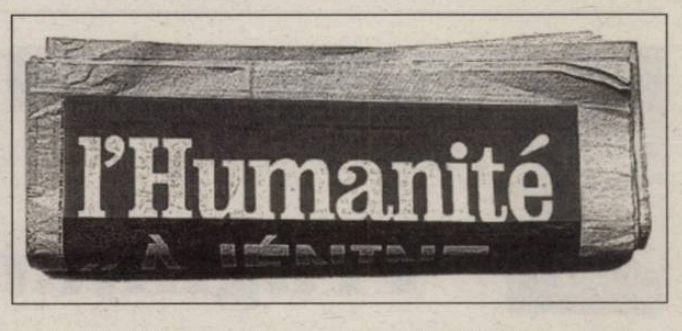

Pe de altă parte, *l'Humanité* a înlocuit în luna martie a acestui an săptămînalul *l'Humanité Hebdo* cu o nouă publicaţie, intitulată *l'Humanité de Dimanche.* Revista se vinde în aproximativ 75.000-80.000 de exemplare pe ediţie, o cotă mult prea apropiată de tirajul de echilibru, stabilit la 80.000 de exemplare. Cu 190 de angajaţi şi costuri de producţie şi difuzare din ce în ce mai mari, ziarul nu mai face faţă presiunii economice.

„Ce e de făcut?", s-au întrebat tovarăşii de la fostul „organ central" al Partidului Comunist Francez. La începutul anului, directorul Patrick Le Hyaric a lansat o subscripţie publică prin care a reuşit să strîngă un milion şi jumătate de euro. Suma nu e însă nici pe departe suficientă. Patrick Le Hyaric e în căutarea unei companii „ataşate la valorile pluralismului", dispusă să susţină un „ziar în dificultate".

Apelul gazetarilor de la *l'Huma,* venit în plină criză a redacţiei *Libération,* are de ce să surprindă: să nu fi înţeles ei de la colegii lor de la *Libération* că asocierea dintre afacerişti şi gazetari nu e tocmai o afacere bună?

Dacă *l'Humanité* nu va reuşi să-şi acopere deficitul prin subscripţie publică – şi se pare că nu va reuşi – atunci singura formulă care îi va asigura supravieţuirea ar fi tot un investitor. Pînă la urmă, comuniştii, chiar şi cei francezi, rămîn la mîna capitaliştilor.

Bild *pentru francezi*

Grupul de presă Axel Springer, cel mai mare din Germania şi unul dintre cele mai importante din Europa, şi-a anunţat recent intenţia de a investi, în Franţa, într-o nouă publicaţie. Germanii vor să producă un ziar popular, de mare tiraj, după modelul tabloidului *Bild* (cel mai mare tiraj în Germania). Conform ziarelor franceze, noul cotidian ar ţinti o cifră de vînzări de 600.000 de exemplare pe ediţie. Dacă presa franceză de calitate e în suferinţă, se pare că segmentul presei bulevardiere mai are încă potenţial de extindere.

Cornel BAN

Joseph Nye şi sobrietatea tablelor de şah

Nye este genul de universitar american care şi-a făcut un nume din două-trei cărţi de mare impact, amfiteatre arhipline la Harvard, Oxford şi Geneva, poziţii proeminente în *establishment*-ul diplomatic (profesorul a făcut munca de concepţie în administraţiile Carter şi Clinton) şi din prezenţa regulată atît în presa populară, cît şi în revistele semiuniversitare de mare circulaţie gen *Foreign Affairs*. În anii '70, împreună cu Robert Keohane – una dintre cele mai respectate figuri din politologia actuală – Nye a operat o schimbare de paradigmă în disciplina relaţiilor internaţionale, pentru a „dezerta" apoi în tabăra analizei de politică externă, o subdisciplină eminamente aplicată.

Din punct de vedere al viziunii axiologice faţă de politica mondială pe care o propune, Nye poate fi încadrat fără controverse în zona centru-stînga a *mainstream*-ului american. Opus în aceeaşi măsură doctrinei neoconservatoare, cît şi doctrinelor clasice şi neoclasice inspirate din *Realpolitik*, ce au dominat anii războiului rece, Nye este unul din fondatorii şi promotorii şcolii liberal-instituţionaliste. În varianta propusă de Nye, această abordare înseamnă în esenţă o înţelegere mai complexă a conceptului de putere politică internaţională prin relevarea simultană a laturii militaro-economice şi a celei culturale, precum şi luarea în serios a organizaţiilor internaţionale şi a celor transnaţionale (de la organizaţiile de drepturile omului, la cele paramilitare) ca actori internaţionali *in sine*, şi nu ca actori derivaţi din puterea statală.

Într-o lume în care cuvintele „hegemon" şi „imperiu" sînt folosite cu uşurinţă, Nye arată că în afara tablei de şah militare, America trăieşte într-o lume tipic multipolară, neobţinînd ceea ce vrea şi cum vrea, cînd vine vorba de probleme economice (conflictele comerciale cu japonezii şi europenii sau chiar cu India şi Brazilia se termină de multe ori în defavoarea SUA) sau chiar de probleme generale de securitate (cazul refuzului Mexicului, Turciei sau al Republicii Chile de a susţine SUA cu privire la intervenţia din Irak, deşi aceste ţări sînt considerate în mod obişnuit „state-client"). Situaţia este cît se poate de „neimperială" în zona politicii transnaţionale în care intră terorismul internaţional, unde puterea politică este distribuită nesistematic între actori statali şi nestatali, şi unde barosul militar este cam ridicol. Preocupaţi excesiv de puterea militară – remarca Nye – (neo)realiştii, dar mai ales neoconservatorii au o problemă destul de şcolărească: confundă o condiţie necesară cu una suficientă şi privesc sistemul politic internaţional ca o constantă şi nu ca o variabilă.

Nye poate fi încadrat în zona de centru-stînga a* mainstream*-ului american. Opus şi neoconservatorilor şi doctrinelor clasice şi neoclasice inspirate din* Realpolitik*, este unul din fondatorii şcolii liberal-instituţionaliste.

Nye consideră că organizaţii internaţionale precum ONU sau NATO sînt nu „minciuni birocratice" sau instituţii *à la carte* – cum zic neoconservatorii –, ci cruciale surse de legitimitate şi de rezolvare a dilemelor internaţionale, fără de care deciziile Washington-ului merită să rămînă în sertar. Contrar unei opinii larg răspîndite peste Ocean potrivit căreia Europa are potenţialul de a deveni, în cel mai bun caz, un interesant reper muzeografic, Nye demonstrează într-un volum recent că politica Europei de a investi, mai mult decît Washington-ul, în forme de *soft power* (ajutor economic, multilaterialism, sensibilitate la ecartul cultural) îi dau acesteia potenţialul de a marca puncte pe scena internaţională, şi mai ales în cea transnaţională, cu mult peste nivelul capacităţilor sale militare. Ironia este cu atît mai mare – remarca Nye – cu cît europenii pun astfel în practică ideile unui american, J.F. Kennedy. Cunoscut ca *nemesis* al lui Huntington la Harvard, Nye vede în islamismul militant un „război civil" intern islamului, şi nu un conflict cultural ireductibil cu „modernitatea" şi „Occidentul", cum se străduiesc să arate cei ce se închină la categoriile create de Huntington. De asemenea, contrar curentelor de *Realpolitik* care văd în China un potenţial „contrahegemon" ce trebuie balansat cu alianţe militare regionale, lectura dată de Nye situaţiei create de expansiunea economică şi politică a Chinei este mai apropiată de grila cu care opera Schuman în raport cu „problema germană" la sfîrşitul anilor '40.

Ca stil, Nye scrie fără jargon de specialitate – poate unul din motivele pentru care cărţile sale ies în ediţii multiple – şi pe alocuri poate cădea într-o uşoară postură pedagogică. Molipsit probabil de experienţa sa diplomatică, el ţinde să evite subiecte sau argumente „controversate", ceea ce poate dezamăgi. Pe ansamblu însă, pe ceea ce scrie, cititorul se poate aştepta la argumente clare, sofisticate şi informate teoretic faţă de mai tot ce contează pe probleme de securitate.

Fost decan al Facultăţii de Ştiinţe politice de la Harvard, unde predă de peste patruzeci de ani un foarte popular curs de politică externă americană, Joseph Nye este unul dintre cei mai citaţi analişti pe probleme de securitate din Statele Unite. Într-un spaţiu publicistic românesc, aflat la începutul unor dezbateri mai sistematice despre politică externă şi aproape saturat de referinţe neoconservatoare şi de vetust *Realpolitik*, prezenţa unei voci multilaterialiste, atît de bine articulate, precum cea a lui Nye, nu poate fi decît binevenită.

***Cornel Ban** este doctorand în Ştiinţe politice la University of Maryland, SUA.*

despre putere şi dreptate

Joseph S. NYE

Fragilitatea lumii plate

Pământul e plat! Editorialistul Thomas Friedman a ales acest titlu provocator pentru cartea sa, devenită un bestseller, ca să descrie consecinţele dramatice ale tehnologiei asupra economiei mondiale. Distanţele se contractă. Barierele geografice nu mai furnizează o protecţie naturală. În Europa şi în Statele Unite, simplii muncitori şi specialiştii în tehnologii sofisticate trebuie să facă faţă competiţiei globale. Clienţii occidentali care telefonează la o companie locală, se pot trezi vorbind cu un operator din India.

Scepticii au arătat limitele metaforei lui Friedman. Unul dintre ei a susţinut că pământul nu e plat, ci „plin de ţepi". O hartă în relief a activităţilor economice din lume va înregistra munţi de prosperitate şi multe văi ale deposedaţilor. Mai mult, distanţele sînt departe de a fi anulate. Chiar între vecinii cu bariere vamale scăzute, cum sînt cele dintre Canada şi Statele Unite, comerţul intern este mai dezvoltat decît cel transfrontalier. Seattle şi Vancouver sînt oraşe apropiate sub raport geografic, dar Vancouver este mai legat comercial de Toronto, decît de vecinul Seattle.

Aceste obiecţii nu pot fi ignorate, dar Friedman are dreptate într-o privinţă. Globalizarea, definită ca o interdependenţă la distanţe intercontinentale este la fel de veche ca şi istoria omenirii. Mărturie stau migraţia popoarelor şi a religiilor, comerţul pe anticul drum al mătăsii care a legat Europa medievală de Asia. Astăzi globalizarea este diferită, e mai rapidă şi mai consistentă.

După ce a fost instalat primul cablu transatlantic, în 1868, legătura dintre Europa şi America se realiza într-un minut. În 1919, John Maynard Keynes descria posibilitatea ca un englez să-şi folosească telefonul ca să comande mărfuri de pe tot globul, pe care să le primească la el acasă în aceeaşi după-amiază. Dar englezul lui Keynes era bogat şi prin aceasta excepţional. Astăzi, milioane de oameni de pe tot globul, clienţi ai supermarket-urilor, au acces la bunurile din lumea întreagă.

Tot aşa, şi în urmă cu două decenii, comunicarea globală instantanee exista, dar economic era inaccesibilă pentru majoritatea oamenilor. Acum, virtual oricine poate să intre într-o cafenea Internet şi să beneficieze de o posibilitate, odinioară doar la dispoziţia guvernanţilor, a corporaţiilor multinaţionale sau a indivizilor şi organizaţiilor cu bugete imense. Diminuarea semnificativă a costurilor la computere, a comunicaţiilor şi a transporturilor au democratizat tehnologia.

Doar în urmă cu un deceniu, două treimi dintre cei care foloseau Internetul erau din Statele Unite. Acum acolo sînt mai puţin de un sfert dintre utilizatori. Cunoaşterea e putere şi tot mai mulţi oameni au acces astăzi la informaţie, mai mulţi decît în toată istoria umanităţii. Actorii fără legătură cu statul au astăzi posibilităţi, odinioară doar în posesia guvernelor. Statul naţiune nu va fi înlocuit ca instituţie dominantă în politica mondială, dar va trebui să-şi împartă atribuţiile cu mai mulţi actori, cu organizaţii, cum ar fi Oxfam, cu celebrităţi ca Bono şi reţele teroriste transnaţionale cum e Al-Qaeda.

Dar aplatizarea este reversibilă. S-a mai petrecut. Economia mondială avea un foarte înalt grad de integrare în 1914, dar integrarea economică s-a diluat în primele trei decenii. Economia globală n-a mai ajuns la acelaşi nivel de integrare decît în 1970 şi chiar atunci era scindată de Cortina de Fier.

Primul război mondial a fost comutatorul care a declanşat această răsturnare: globalizarea economică s-a diminuat, în timp ce s-a accentuat globalizarea militară, aşa cum s-a configurat în cele două războaie mondiale şi în războiul rece global. În acest proces s-au evidenţiat problemele tot mai profunde provocate de inegalitatea domestică, consecinţă a progresului economic din secolul XIX. Politicile n-au ţinut ritmul şi ca rezultat au apărut ideologiile patologice – fascismul şi comunismul – care au divizat naţiunile şi lumea. După cel de-al doilea război mondial, crearea în ţările occidentale a statului de asistenţă a favorizat apariţia unei plase de siguranţă pentru oamenii dezavantajaţi de schimbările economice, încurajînd astfel acceptarea revenirii la interdependenţa economică internaţională.

Unii analişti consideră că acum China joacă rolul Germaniei din secolul XX. O putere în ascensiune, minată de inegalităţile interne, recurge la naţionalism şi sfidează puterea dominantă, provoacă un război şi astfel pune capăt globalizării economice. Economia americană şi cea chineză au astăzi un grad ridicat de interdependenţă, dar înainte de 1914, se putea spune acelaşi lucru despre Germania şi Marea Britanie.

Dar analogia e imperfectă. Germania depăşise producţia industrială a Marii Britanii încă de la 1900. Chiar cu ratele rapide de creştere ale Chinei, e puţin probabil ca ea să devină egală cu Statele Unite în următoarele două decenii.

Probabil că pământul plat este ameninţat într-o măsură mai mare de forţe non-statale şi transnaţionale, forţe favorizate de răspîndirea tehnologiilor. În 11 septembrie 2001, o reţea non-statală a ucis mai mulţi americani decît guvernul japonez în atacul surpriză de la Pearl Harbor în 1941. Am denumit acest fapt privatizarea războiului. Dacă asemenea actori obţin materiale biologice sau nucleare, lumea va arăta complet diferit. Graniţele vor fi mai greu de trecut, atît pentru oameni, cît şi pentru mărfuri. Şi dacă asemenea actori vor afecta fluxul de petrol dinspre Golful Persic, unde se găsesc două-treimi din rezervele mondiale, protecţionismul va fi consolidat de o depresie globală, asemănătoare celei din 1930.

Globalizarea are două forţe motrice: tehnologia şi politicile. Pînă acum politica a consolidat efectul de aplatizare provocat de tehnologie. Cea mai mare putere economică, Statele Unite, conduce în promovarea politicilor de înlăturare a barierelor. Dar evenimente, cum sînt cele pomenite mai sus, pot răsturna asemenea politici.

Unii critici ai globalizării ar putea să salute cu plăcere un asemenea rezultat. Dar, aşa cum s-a văzut după 1914, acesta ar însuma ce e mai rău în ambele lumi: stoparea globalizării economice care răspîndeşte tehnologia şi puterea, accentuînd dimensiunea militară şi cea ecologică, cum sînt războiul, terorismul, schimbările climatice şi propagarea bolilor infecţioase. În această situaţie, pământul plat va deveni un deşert.

traducere de Magdalena BOIANGIU

ROMÂNIA LA RAPORT

cu Andreea PORA

MIXFM

Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns

ORA 17:00
de Luni pînă Vineri

5

mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Iaromira POPOVICI

Mirări bucureştene pe plaiuri londoneze

De Londra am auzit în clasa întîi, pe vremea cînd făceam engleză cu dna Comişel, una din cele mai bune profesoare ale vremii şi autoare de manuale. De manualele pe care, de cele mai multe ori, apărea Big Ben-ul. Dna Comişel fusese la Londra şi de la ea am aflat pentru prima oară de Casele Parlamentului, de Palatul Buckingham, de Tamisa sau de Turnul Londrei. Au ajutat mult serialele şi filmele englezeşti din aceeaşi perioadă, prin care am făcut cunoştinţă cu domeniile aristocratice britanice, cu faimoasele lor conace cu grădini, dar şi cu regina Elisabeta, Henric al VII-lea şi nevestele lui, cu David Copperfiled şi Oliver Twist, precum şi întreaga pleiadă de personaje shakespeariene. Treptat, Anglia, englezii şi limba lor au devenit pentru mine aproape întreaga referinţă culturală: îmi plăceau limba, stilul, umorul, literatura lor. Pe vremea aceea însă, toate mi se păreau mituri, le percepeam ca realităţi culturale... şi atît. Nu credeam că există şi o lume reală, palpabilă, în spatele lor. Am descoperit-o abia în '90, cînd am stat în Londra o zi, cu ocazia unei burse în Scoţia. Dar nu a fost de ajuns ca să-mi alunge sentimentul de irealitate. Aşa că m-am hotărît să mai merg o dată la Londra. Mai ales că am vreo cinci prietene stabilite acolo, aproape toate măritate cu englezi.

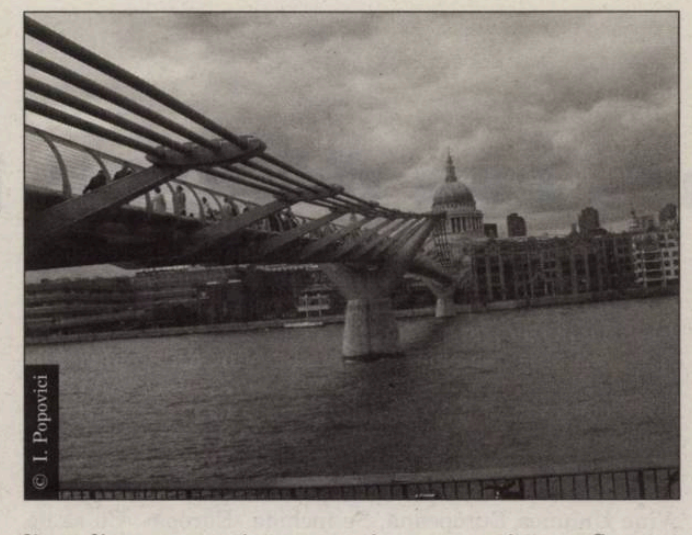

Moravuri de metrou

Primul lucru pe care prietena mea din Londra mi l-a pus în mînă cînd am aterizat acolo a fost un abonament, săptămînal, pe toate mijloacele de transport. Cel mai la îndemînă şi mai rapid era, evident, metroul. Deşi aveam unele reţineri în urma atentatului de anul trecut, totuşi, metroul londonez m-a fascinat de la început. Aveam deja o experienţă nefastă cu cel din Paris, pe care-l luam sistematic în alt sens sau pe altă rută decît trebuia. Cel londonez m-a frapat, de la început, prin mulţimea de culori: roşu, galben, albastru, verde, negru, dar şi bleu, gri, roz. Deja sentimentele de Badea Cârţan, viţel la poarta nouă sau mîţă în calendar, erau bine statornicite. Nu m-am putut obişnui din prima cu culorile: imaginaţia românească, deprinsă cu cenuşiul metroului socialist, mi-a cam dat de furcă. Diferenţa dintre cele 3-4 linii româneşti şi cele 12 englezeşti era vădită. Degeaba mă uitam cu disperare după familiarul semn Pipera-IMGB sau Gara de Nord. Nici urmă de aşa ceva. În schimb, erau, de pildă, cîte Kensington-uri vroiai: West Kensington, South Kensington, High Street Kensington... În prima zi le-am încercat pe toate, deşi vroiam să ajung, evident, în centru, spre monumente, pe faimoasa linie verde, District. În final am ajuns la Gara Paddington, evident cea unde a fost găsit ursuleţul lui Michael Bond. Nu am sfîrşit prin a fi adoptată de nici o familie tipic londoneză, ci pur şi simplu am realizat că şi metroul englezesc are două sensuri şi că destinaţia e scrisă pe vagonul din faţă.

Odată intrate pe făgaş (prietena mea cu care am fost acolo, şi cu mine) am putut observa mai pe îndelete locul şi oamenii. Locul, adică metroul, era un exemplu de instituţie bine-organizată care funcţionează după un set de reguli clar stabilite. În primul rînd, totul era scris şi nu după ureche, cum sîntem obişnuiţi în România. M-a şocat cultura literei scrise: mi-am dat seama că noi, românii, intrăm mai curînd la categoria de „vorbitori" decît „cititori". Pe scările care duceau spre metrou stătea scris, din cinci în cinci trepte: *Stand on the right* şi *No smoking*. Staţionarea pe dreapta îşi avea rostul lui: pe stînga trebuia să laşi loc celor grăbiţi să prindă trenul deja în staţie. Metoda empirico-violentă cu datul cotului de pe scările metroului neaoş părea aici inadmisibilă.

Atunci cînd nu stăteai pe dreapta şi cineva vroia să treacă, cuvîntul magic era *sorry*. În orice situaţie, propoziţiile începeau cu *Sorry,* care, desigur, dacă ar fi fost analizat din persepectivă semantico-pragmatică, ar fi putut avea şi puţin din conotaţiile cotului românesc. Dar stilul contează şi rămîne. Grija faţă de cetăţean era, de altfel, una din caracteristicile „vocilor de la metrou": pe liniile unde erau anunţate staţiile viitoare, toate discursurile se terminau cu *Mind the gap* (adică ai grijă la spaţiul dintre vagon şi peronul pe care cobori). În naivitatea mea, am crezut la început că e vorba de o societate grijulie şi afectuoasă. După care m-am lămurit că se anunţă aşa pentru ca, în cazul în care se întîmplă ceva, şi metroul este dat în judecată, să fie asigurat.

Cozi, servicii şi chelneri

Diferenţele dintre o cultură mai tăcută, în care privitul şi cititul au un rol mai important decît vorbitul, întrebatul şi înjuratul, continuă. Nu mi-a venit să cred (datorită „mitologiei" despre Anglia şi englezi, în multe locuri falsă, pe care mi-o autoconstruisem) că acolo există cozi. Poate că totuşi cuvîntul „coadă", în înţelesul tradiţional românesc, nu se potriveşte aici: nu era nicidecum vorba de o adunătură haotică şi agresivă de oameni care se îmbrîncesc pentru a ajunge în posesia (probabilă) a unor alimente necesare supravieţuirii. Ci mai curînd de un rînd ordonat, care nu aşteaptă mai mult de 10-15 minute, fie el la poştă, supermarket, magazinul de haine sau chiar la autobuz. Acolo, oamenii nu se aşază cîte doi sau trei, ca aici, ci strict unul în spatele celuilalt, şi... tac. „Uneori, îmi spune una din prietenele de acolo, citesc." (De altfel, i-am văzut şi în metrou cu cărţi groase, cu subiecte neaşteptate, cum ar fi *Crimele din Atena).* Cînd ajung în faţă, nu dau năvală la întîmplare, ci aşteaptă să fie chemaţi, printr-un megafon, la unul din cele 5-6 ghişee sau case disponibile. Chiar dacă vrei să te certi sau să protestezi, nu ai cu cine.

Discuţiile preliminare cu prestatorii (fie ei chelneri sau vînzători), atît de îndrăgite de consumatorii de servicii din România, nu sînt agreate. Chelnerii sînt profesionişti, zîmbesc, te informează şi... cam atît. Nu prea dau amănunte în plus şi nici recomandări, decît dacă insişti tu. De aceea am ajuns să mănînc pui cu gem într-unul din localuri (de fapt, „Tandoori Chicken", ceea ce, trebuie să recunoaştem, sună altfel). Ba chiar te pun să stai la coadă la comandatul şi alesul mîncării, dacă ai făcut greşeala să nimereşti într-un local cu autoservire: aparenţele luxoase ale exteriorului, frumos lambrisat, te pot înşela de multe ori.

Desigur, sînt şi excepţii – atunci cînd patronii aparţin ei înşişi unei alte culturi. Mai vorbăreţe, ca în cazul italienilor, care vin şi te întreabă, obositor de des, dacă totul e OK şi te conving, din conversaţie, să alegi ce-ţi recomandă ei. Sau al unora dintre asiatici, de pildă thailandezii, care nu spun nimic, dar vin, la fel de insistent, să-ţi mai toarne un ceai şi să se asigure că totul e în regulă. Am găsit doar o chelneriţă poloneză asemănătoare celor din România: vorbăreaţă fără un scop comercial evident (e drept că asta se întîmpla într-un restaurant cam gol).

Naţionalităţi şi brand*-uri de ţară*

Mitologia anglofilă din Bucureşti se potriveşte puţin cu socoteala din Londra. Pe englezii blonzi sau roşcaţi din seriale îi întîlneşti rar pe străzile Londrei şi, ni se spune, mai des în provincie. În magazinele mai mici vezi indieni sau pakistanezi, în cele mai mari – africani, în metrou auzi vorbindu-se spaniola, franceza, germana, chelneriţele de la hotel sînt rusoaice... Pe scurt, un adevărat turn Babel, o lume în fapt cosmopolită, care te face să înţelegi exact conceptul de „globalizare". Dacă vorbeşti limba română, nimănui nu-i pasă şi cred că nici măcar nu se întreabă ce limbă e: urechile lor au auzit multe. Nici cu pronunţia englezească nu e cazul să-ţi faci probleme: unii au o pronunţie mult mai slabă decît cea din şcolile româneşti. Şi nici atît cu vestimentaţia: pe străzi sau în mijloace de transport, oamenii nu te studiază, ca în Bucureşti, nici nu-ţi aruncă diverse remarci, admirative sau maliţioase, la adresa felului în care eşti îmbrăcat. Excentrici sau conformişti, asortaţi sau nu, oamenii de acolo par mai liberi şi mai adînciţi în propria lor identitate decît în curtea vecinului.

Specific englezesc însă, nu vă speriaţi, există. Casele Parlamentului, cu Big Ben-ul, Westminster Abbey, Saint Paul, Buckingham Palace, National Gallery, Tate Gallery, British Museum, Tower of London, Kesington Palace, Covent Garden, Harrods sînt numai o parte din locurile cu stil, distincţie şi istorie ce pot fi vizitate şi sînt cît se poate de reale. Şi profesionist prezentate publicului, cu multă informaţie relevantă, bine pusă în valoare: chiar şi atunci cînd exponatele lasă de dorit, informaţia bine structurată, foarte vizibilă şi ilustrată (afişată pe panouri mari, sub formă de poveste, cronologică, atît în cazul tablourilor din marile galerii, cît şi în cel al mai micilor muzee tematice, precum cel al închisorilor sau grădinăritului) suplineşte suficient.

Şi nu numai că specificul de care vorbeam există, dar e şi la fel de profesionist prezentat comercial. Se tot vorbea, în România, de necesitatea stabilirii unor *brand*-uri de ţară, care se învîrteau în jurul lui Dracula, al palincii şi al unor rămăşiţe de obiceiuri folclorice. În Anglia lucrurile sînt mult mai bine precizate: industria de *gadget*-uri şi *kitsch*-uri din jurul locurilor de interes turistic ştie exact ce să scoată în evidenţă: soldăţelul britanic, roşu cu negru, paznic la Buckingham, autobuzul roşu, cu două etaje, cutia de scrisori tradiţională, la fel de roşie ca şi cabina telefonică, cu gemuleţe, şi, în sfîrşit, taxiul negru, pot fi cumpărate sub formă de jucării, obiecte decorative, căni, farfurii, tricouri, ştergare sau pur şi simplu vederi. Chiar dacă de multe ori sînt vîndute de proaspeţi emigranţi, ei înşişi deloc britanici sau care nu stăpînesc încă bine limba.

Dacă adaugi tuturor acestora casele din cărămidă roşie sau pur şi simplu complet albe, cu foarte puţine blocuri, grădinile voit sălbatice, luxuriante, dar îngrijite, parcurile imense, cu păsări prietenoase, afişele cu *No trespassing. Private property,* nenumăratele poduri peste Tamisa, străduţele din Soho sau Covent Garden, cu magazine de orice, *fish and chips*-urile, mult Nelson, Welligton şi Churchill, din plin Victoria şi Elisabeta (cea renascentistă), expoziţie cu Diana, dar şi poze cu Charles şi Camilla dichisiţi, ca să nu mai vorbim de actuala Elisabeth, cu pălăriile ei – poţi să-ţi faci o primă imagine turistică, din perspectiva unui Badea Cârţan, a uneia dintre cele mai cosmoplite şi fascinante metropole.

MAGAZINELE DE DOI LEI

*Comerţul cu lucruri ieftine şi de calitate îndoielnică, început acum 16 ani la periferia Bucureştiului, în complexul de magazine „Europa“, înflorit în ultimii ani într-un număr din ce în ce mai mare de asemenea magazine cu produse al căror preţ oscilează între doi şi douăzeci de lei, denotă o mentalitate a consumismului iraţional sau, dimpotrivă, o stare de sărăcie accentuată? (**S. G.**)*

Magdalena CRĂCIUN

„Europa“, cea de lăsat în urmă

Pentru mulţi dintre români, „Europa“ este (şi) un bazar de la marginea Bucureştiului. S-a deschis la începutul anilor '90, fiind destinat desfăşurării de activităţi comerciale, în primul rînd de către actori economici străini, atraşi de oportunităţile pe care ţara noastră începea să le ofere. Alegerea numelui s-a înscris, probabil, în moda născută în aceeaşi perioadă, aceea de a da nume cu sonoritate occidentală aproape oricărui nou stabiliment, din dorinţa de a dovedi, nouă şi celorlalţi, că aparţinem Europei. Astăzi este un spaţiu şi mai precar, cu mărfuri a căror calitate lasă de dorit, cu tarabe şi standuri încropite, neindividualizate, cel mult numerotate, cu alei părăsite şi ruine păstrînd urme de incendii şi cu maldăre de gunoaie, în care se desfăşoară activităţi economice la limita legalităţii.

„Europa“ a devenit, în timp, parte integrantă a cotidianul românesc. Este una dintre sursele importante ale universului material actual, garderobele şi casele româneşti fiind saturate cu obiecte provenind din acest bazar. Celor din provincie, aceste obiecte le sînt oferite de sutele de comercianţi din toate zonele ţării, judecînd după numerele de înmatriculare ale maşinilor din parcările din jurul bazarului, care „fac «Europa»“, adică vin aici să-şi aprovizioneze tarabele sau magazinele. „La noi, în oraş, toată lumea ştie ce e „Europa»“ este, astfel, un comentariu firesc, fără nici o urmă de ironie, care, deşi aparţine unei doamne din sud, poate fi rostit, cu la fel de multă uşurinţă, oriunde în România.

„Europa“ este însă o prezenţă de lăsat în urmă. Pentru unii, bazarul este un spaţiu liminal în care se comportă altfel decît în viaţa lor obişnuită, unde, de obicei, nu bruschează alţi trecători, nu se răstesc, nu mănîncă *kebap* şi nu beau bere la ora prînzului. În „Europa“, sînt comercianţi-cu-sacoşa-în-spate; acasă, oameni de afaceri. În „Europa“, cumpără trente; acasă le vînd sau le poartă ca fiind haine respectabile. O umbră de îndoială apare oricînd. Oricît de respectabile le-ar considera, obiectele acestea, „ştifturile“*, sînt dovada decăderii standardului de viaţă. „Europa“ devine pentru mulţi singura soluţie, pentru alţii, ultima, „că doar n-am decăzut atît de mult.“ Aceşti oameni lasă în urmă bazarul, însă pentru o perioadă scurtă, pînă la următoarea expediţie de cumpărături.

Alţii îşi doresc ca „Europa“ să fie lăsată în urmă pentru totdeauna, deoarece este o prezenţă anormală, nepotrivită în România actuală. Aceştia fie nu vor consuma bunuri de aici, fie vor ascunde această practică, „extrăgînd“ doar obiectele care nu îşi trădează originea. „Cum să intrăm în Uniunea Europeană cu asemenea pecingine pe faţa Capitalei?,“ se întreba un bucureştean. Deşi voci ironice se fac auzite şi în primul grup, ele sînt mai frecvente în rîndul celor din al doilea, care o numesc „«Europa» chinezilor“ sau „cealaltă «Europă»“ sau subliniază existenţa comercianţilor chinezi, turci, kurzi, arabi sau ţigani, „unul mai european decît altul“. Atunci cînd zona este etichetată drept bazar, accentul cade pe conotaţia orientalistă a termenului (Edward Said, 1979, *Orientalism*. New York, Vintage), cuvintele-cheie fiind „celălalt“ şi „devianta.“ Vizita în „Europa“ pare una într-o altă lume, implicînd deci trecerea unei graniţe. „Înainte să te duci în «Europa», să-ţi pregăteşti paşaportul şi să cumperi euro“, m-a sfătuit, ironic, un prieten căruia îi povesteam despre cercetarea mea.

Totuşi, de ceva vreme, „Europa“ se schimbă, aşa că, într-un fel sau altul, este lăsată în urmă. O crustă civilizatoare îi este treptat adăugată. Primul semn a fost apariţia unui alt „angrou“: „Niro“, concurent, doar ceva mai ordonat spaţial, cu alei la fel de înguste, ticsite cu marfă, structuri fragile pe care vîntul le face să scîrţie şi soarele le încinge. Astăzi se construiesc „coşmeliile“ roşii, care aduc a hipermarket. „Dragonul Roşu 2“, „Dragonul Roşu 3“, Mega Shopul „Dragonul Roşu 5“ sînt gata; celelalte, deocamdată, sînt doar schelete de beton, ca şi „China Town Romania“, de *vis-à-vis*. În microbuzul cu care am venit, la un moment dat, din sudul ţării, însoţind o proprietară de magazin de haine, părerile buticarilor erau împărţite. Unii erau încîntaţi, le considerau civilizate. Straturile firave de flori de la marginea şoselei, construite de chinezi, au stîrnit uimire generală. „«Europa» se duce, cît de curînd, cred că şi «Niro», vă spun eu, că nu corespund standardelor“, afirma, sigur pe el, un bărbat. Alţii sînt neliniştiţi. „Dacă se închide «Europa», eu din ce o să mai trăiesc? Ce o să mai găsesc eu ieftin ca să pot vinde în magazin?“, se văita prietena mea. „Ce te plîngi? Cum am trecut de la «Europa» la «Niro», aşa o să mergem şi în «Dragoni». Ultima oară ziceai că ţi s-a făcut silă în «Europa» cînd scărmăni în maldărele de ţoale mototolite. Tu roagă-te să nu se deschidă un supermarket în oraş, în care să se vîndă şi haine. Să vezi atunci cum o să te întorci tu la croitorie“, a pus punct discuţiei un bărbat. Zvonul despre o posibilă închidere a „Europei“ a ajuns şi în oraşul din care vin aceşti antreprenori, provocînd spaima. „Vine Uniunea Europeană. Se închide «Europa». Cu ce ne mai îmbrăcăm?“, m-a întrebat o tînără. S-a liniştit însă singură, povestindu-mi despre chinezii din Spania, de la care vecina ei, menajeră în Madrid, îşi cumpără lucruri ieftine.

Bazarul doar s-a mutat, însă cu aceeaşi structură etnică şi aceleaşi principii de funcţionare, în aşezăminte asemănătoare unor hipermarket-uri doar în exterior. Occidentalizarea este, aşadar, de faţadă, pentru că bazarul este un tip de piaţă diferit de cea capitalistă modernă, chiar dacă nu o formă economică bizară şi iraţională (Frank S. Fanselow, 1990, „The Bazaar Economy or How Bizarre is the Bazaar Really?“, *MAN* 25 (2): 250-265). Acest autor a arătat că tipul de bunuri şi proprietăţile lor tranzacţionale implică funcţii şi structuri organizatorice diferite în cele două cazuri. În bazar sînt tranzacţionate bunuri heterogene şi nestandardizate, de o calitate relativ dubioasă şi cantitate nu întotdeauna uşor de stabilit, despre care lipsesc informaţii, consecinţa fiind nesiguranţa cumpărătorului asupra a ceea ce cumpără. Pe piaţa modernă capitalistă sînt comercializate bunuri standardizate, substituibile, garantate prin brand, despre care cumpărătorul poate obţine informaţii înainte de a le cumpăra efectiv, fie prin comparaţie directă, consultare cu alţi cumpărători sau direct de la vînzător. Bunurile nestandardizate din bazarul plin de secrete duc la asimetrie informaţională între vînzător, care primeşte ceva sigur şi de o valoare certă, bani, şi cumpărător, care primeşte ceva nesigur şi de o valoare incertă, marfa şi, de aici, risc şi suspiciune generalizată tipică pentru bazar. Standardizarea calităţii şi cantităţii produsului creează simetrie informaţională între vînzător şi cumpărător, eliminînd astfel suspiciunea intervenţiei sistematice a vînzătorului. Preţul are o altă funcţie în bazar, ţinînd mai degrabă de abilităţile comerciale ale vînzătorilor şi de negociere ale cumpărătorilor. În schimb, în piaţa modernă, calitatea şi cantitatea sînt legate de variaţia de preţ, mecanismul acestuia din urmă funcţionînd eficient. Nuanţa subliniată de autor ar fi că, în ceea ce priveşte proprietăţile fizice efective ale obiectelor, diferenţierea lor pe piaţa capitalistă poate fi pur iluzorie, fiind dobîndită prin persuasiune publicitară.

Pe scurt, în bazar nu există speranţa unei tranzacţii oneste; în piaţa modernă capitalistă există. În bazar, absenţa unor mijloace de verificare a calităţii şi cantităţii, pe care actorii să se poată baza, duce la pierderea totală a încrederii, rezultînd o atmosferă generalizată de suspiciune care paralizează extinderea activităţilor economice. Astfel explica Fanselow caracteristicile stereotipice care fac din bazar un fenomen aparent bizar, şi anume scara relativ redusă a activităţilor economice; lipsa de specializare a stabilimentelor individuale, ticsite cu bunuri diverse; proliferarea comercianţilor; suprapunerea dintre afacere şi gospodărie, implicarea familiei fiind cea mai bună strategie împotriva lipsei de loialitate; agregarea spaţială a unor afaceri cu aceleaşi tipuri de mărfuri.

Astfel de pieţe cu mărfuri ne-standardizate există şi în lumea capitalistă modernă, cele mai la îndemînă exemple fiind pieţele de maşini sau haine *second-hand*, însă ele sînt atipice. Franselow subliniază că în contextele în care onestitatea nu e răsplătită şi lipsa de scrupule nu e pedepsită, bazarul este o strategie economică mai raţională decît cea capitalist modernă. Un comerţ lipsit de scrupule ţine nu de etica actorilor economici, ci de raţionalitatea pieţei. Acesta pare a fi cazul României contemporane, marcate de corupţie, în care vînzătorii onești riscă să fie scoşi de pe piaţă sau onestitatea riscă să fie alungată din vînzători. „Europa“ ar fi, aşadar, la locul ei în ţara noastră. Va fi cu totul de lăsat în urmă cînd mecanisme ca cele descrise mai sus, specifice pieţei capitaliste moderne, vor predomina. Şi cînd clienţii ei, cumpărători sau buticari, vor putea să recurgă şi la alte surse. Deocamdată, este partea nerecunoscută pe care se construieşte partea recunoscută social şi cultural, garantînd slujbe şi aducîndu-şi contribuţia la materialitatea domestică. Ironia face ca, la marginea Bucureştiului, occidentalizarea, chiar şi de faţadă, să fie iniţiată de chinezi.

În concluzie, „Europa“ este un simbol concret al ambivalenţei României şi românilor. În raportarea la aceasta ca la ceva de lăsat în urmă, în toate nuanţele pomenite mai sus, se pot citi frămîntările societăţii noastre actuale, în drumul ei de la est la vest.

***Magdalena Crăciun** este doctorand în Antropologie, University College London.*

* „Ştift“, cui folosit pentru cîrpit în cizmărie sau tîmplărie; aici termen cu o conotaţie negativă, desemnînd un produs de proastă calitate.

Stela GIURGEANU

Pantofii din piele de plastic

Sînt ieftini şi-ţi permiţi să iei, cu un milion, cît ar costa o pereche de piele adevărată, cinci perechi din ăştia. Dacă ai noroc, dai şi peste unii comozi care te şi ţin ani buni. Dacă nu, oricum, ce mai înseamnă, în zilele noastre, două sute de mii de lei?

Însă nu-i aşa uşor să intri în posesia lor. Trebuie să ştii să-i pîndeşti. Dacă ratezi ziua, ora chiar, pe tejghea rămîn doar ciurucurile. În zi de marfă nouă, trebuie să vii cu nervi de oţel, să dai dovadă de stăpînire de sine, de îndemînare, să ştii arta războiului, a compromisului şi a conversaţiei. Să ştii să te strecori printre liniile groase pe care trupurile feminine (şi mai puţin) le formează aproape instantaneu ca un scut protector şi imbatabil în jurul tejghelei. Să fii atent şi la geantă, şi la ideal.

Cînd ajungi în linia întîi, trebuie să-ţi menţii poziţia, indiferent de circumstanţe. Dacă te mişti, chiar şi un centimetru îţi poate fi fatal. Acolo orice noţiune de politeţe şi curtoazie dispare. Dacă eşti fraier şi laşi o băbuţă să se strecoare, doar pentru că te roagă frumos, poţi pierde definitiv poziţia şi pantoful. Tineri aspiranţi fără scrupule pîndesc mereu, din spate, orice oportunitate.

Dacă „gineşti“ un pantof mai arătos, dar departe, n-ai voie, sub nici o formă, să-ţi schimbi poziţia picioarelor. Ca să ajungi la el trebuie să ştii să te ridici uşor pe vîrfuri, să te răsuceşti, în aşa măsură încît să nu permiţi celui din spate să te uzurpeze şi să te urci, discret, pe tejghea, cît să nu te vadă vînzătoarea şi să înceapă să urle. E musai însă să menţii şi un picior pe podea, ca la *snooker*, altfel te poate lua valul şi te trezeşti ori urcat de-a binelea, ca o pleaşcă peste toţi pantofii, ori aruncat pur şi simplu în spatele lor.

Faci rost. Nu e măsura ta, aşa că te milogeşti la doamna dacă poate să-ţi găsească numărul tău. Trebuie s-o faci însă cu un aşa adînc respect, cu un „săru-mîna“ şi cu un „dacă nu vă supăraţi“ autentice, ca să te şi creadă. Altfel te loveşti de sancţiunea „aşteptaţi, că nu sîntem nici noi maşini“ şi totul e pierdut.

Ca să-l probezi trebuie să ai un echilibru perfect şi un joc de coate formidabil. Scoţi pantoful, vîri pantoful, menţii poziţia, calculezi la secundă dacă e bun sau nu, un ochi permanent la pantoful vechi să nu dispară, îl scoţi pe-ăla nou, îl pui pe-ăla vechi, revii la poziţia verticală şi ceri, trăgîndu-ţi suflul, cu sîngele în cap, cu aceeaşi umilinţă, perechea.

Plăteşti şi ieşi. Ceea ce e mult mai uşor, pentru că o faci pe brînci, încurajat de coatele celorlalţi. Dar totul merită, în final te-ai făcut cu o pereche faină de pantofi, chiar arată bine la doar două sute de mii, şi ce dacă te ţin doar o lună, luna viitoare vii şi iei alţii.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Plictisul naţional

S-a întîmplat aşa cum anticipam: scandalul cîinilor fără stăpîn n-a durat nici pînă la parastasul de o săptămînă al japonezului, protestul de la Cathedral Plaza s-a stins ca o lumînare scoasă în ploaie, marele jaf al fregatelor a avut un punct culminant, dar de-atunci pluteşte în uitare, inundaţiile au devenit fapt curent şi intră în jurnale la capitolul diverse, ne obişnuim şi cu aviara – apropo, mai ştie cineva ceva despre înfricoşătorul virus care îngrozea naţiunea acum cîteva săptămîni? –, ne obişnuim şi cu atacurile directe preşedinte-premier, şi cu piaţa liberă a subiectelor pentru bacalaureat, o să treacă foarte repede şi scandalul retragerii trupelor din Irak...

Am mai scris în acest colţ de pagină despre nenorocitul obicei românesc de a bifa teme şi probleme, de a le lansa spre dezbatere la nivel naţional şi de a le omorî apoi brusc, aşa cum aruncă ţîncii jucăriile stricate.

Adevărul este că ne plictisim. Un amic neamţ îmi povestea cîndva despre extraordinara longevitate a unor show-uri de televiziune. „Uite, mi-a spus el într-o zi, la noi sînt mai bine de cincisprezece ani de cînd ne uităm la *Vrei să fii miliardar?!*“ Am bufnit în rîs şi i-am explicat cum bunul meu amic Virgil Ianţu n-a reuşit să ţină mai mult de două-trei sezoane varianta românească a aceluiaşi program TV. Şi nu din vina lui. Noi, românii, n-avem stare să privim ani la rînd o emisiune TV. Excepţiile, foarte puţine la număr, sînt din categoria spectacolelor de televiziune cu lacrimi, dragoste şi durere. Telenovelistice, aşadar. Iar la telenovele, recunosc, avem deja antrenament de *heavy-viewers*.

Prin analogie, la fel se întîmplă şi cu subiectele majore din dezbaterea publică. Obişnuiţi să trăim într-o ţară în care e la modă combinaţia „ziua şi scandalul“, n-avem stare să disecăm întîmplările cotidiene, să cerem analize serioase, implicarea autorităţilor etc. Citim, comentăm şi urmărim subiectele cît sînt pe prima pagină. Şi, cum rareori se întîmplă să vezi în România o campanie de presă pro sau contra ceva, campanie care să dureze măcar o săptămînă, rezultă, prin ricoşeu, că şi atenţia publicului stă trează în legătură cu un subiect doar cîtă vreme nu vine altul peste el. Exemplul cel mai recent: premierul vorbeşte despre retragerea trupelor din Irak şi apoi, brusc, după un scandal

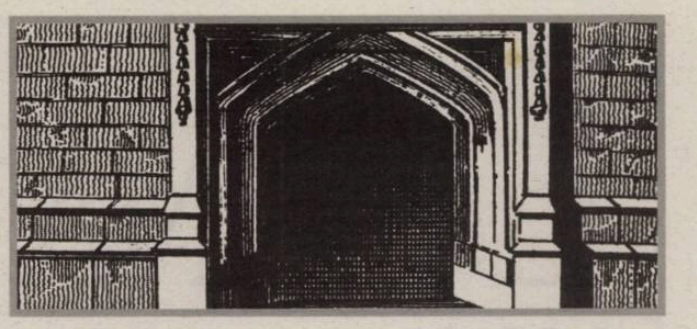

cît casa, tema moare subit, dar apare alta, lansată de preşedinte de astă-dată, a unirii României cu Republica Moldova.

Neseriozitate? Inconsecvenţă? Incapacitate de a începe şi a termina lucruri? Putem să-i spunem oricum. Fenomenul există, e foarte românesc şi, prin el, trebuie analizate toate eşecurile majore ale ultimilor ani. Nu degeaba zicala „nu lăsa pe mîine ce poţi face azi“ s-a schimbat în România anilor din urmă căpătînd un adagiu hilar, însă foarte potrivit stării de fapt în care trăim azi: „nu lăsa pe mîine ce poţi face azi, lasă pe poimîine!“, zic, mai nou, românii. Şi e unul dintre puţinele lucruri pe care aşa cum le zicem, aşa le şi facem.

Cu ochii-n 3,14

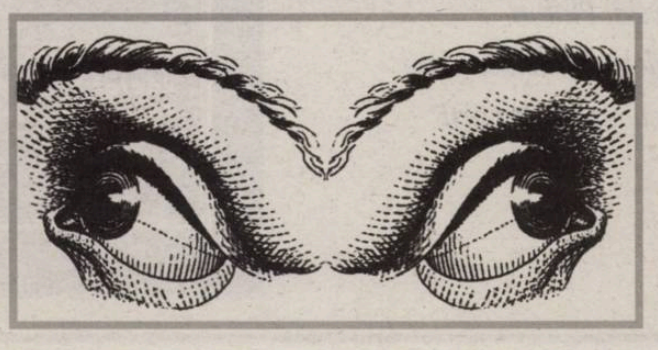

TOATĂ ECHIPA ANTRENATĂ DE PARTENERELE TRANSFORMĂRILOR E OK, DAR FIECARE OPRIRE ARE UN PRECURSOR DE PIATRĂ

● Pe site-ul operatorului de telefonie mobilă care sponsorizează naţionala Franţei, toată echipa antrenată de Domenechinho, de la Bartezinho (portar) pînă la Zidaninho şi Henrynho, a fost brazilianizată. E cel mai suav omagiu care ne poate face să surîdem în zdrobeala noastră sufletească de suporteri ai *seleçao*. (**R. C.**)

● O recentă dilemă (taxinomică, dar şi personală) nu-mi dă pace: cum se numesc partenerele căluţilor de mare? Iepe de mare? Căluţe de mare? Dar puii? Căluţei, mînji de mare? (**M. C.**)

● De curînd, la televizor, am dat peste o nouă emisiune în care o echipă de „specialişti“ vine şi-ţi transformă casa. După bunul lor plac. N-o să-mi expun părerea despre schimbarea la faţă a respectivelor apartamente, doar o nedumerire sinceră şi fără umbră de ironie: de ce toţi proprietarii, la vederea transformărilor, izbucnesc în plîns? (**S. G.**)

● SMS trimis de o prietenă din Londra în timp ce mă aflam în Toscana, Italia: „David Hockney (marele artist britanic stabilit în State, care împlineşte 69 de ani pe 9 iulie) la TV: „Cînd eram tînăr, era ilegal să fii *gay*. Acum, chestia asta e OK, dar nu ai voie să fumezi. Întotdeauna există ceva“. (**a. l. ş.**)

● „Infidelul neprins e soţ cinstit“, citeşte o tînără (soţie, probabil) cu rimel îmbrobodit pe gene, în metroul din Roma; titlul e în româneşte – şi dilema ei, nu mă-ndoiesc, la fel. La o staţie urcă trei bărbaţi: doi preoţi (unul, peste 50, altul în jur de 30) şi un tînăr bine făcut, în sandale, blugi şi un tricou pe care scrie „Jesus Inside“. Vorbesc în poloneză. De jur împrejur, peste tot, asiaticii cu paporniţele lor. Cîţiva turişti – americani, nemţi, francezi... Lume, lume. Fiecare cu ale lui. Căci toate drumurile duc la Roma. (**a. l. ş.**)

● În Deva există un cartier numit „Micul Dallas“. În Blaj vezi din tren un club de atletism numit „Mica Romă“. Următoarea oprire, pentru evitarea cacofoniei, Copşa Mică... (**S. S.**)

● De ceva vreme, primesc pe e-mail spam de la biserici.ro, iar ultimul mesaj are un text cu titlul „Biblia – posedată, dar puţin citită şi studiată“. „Biblia posedată“ –

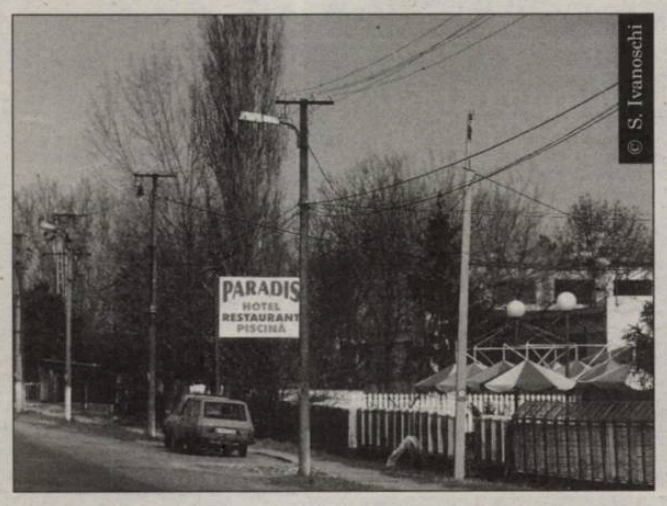

© S. Ivanoschi

iată un oximoron care mă face să iert toate banalităţile cu care continuă textul. (**C. P.-B.**)

● Am văzut că Partidul Democrat şi Partidul Conservator au inaugurat, fiecare, cîte un bust al lui P.P. Carp. Bineînţeles că fiecare partid şi-l revendică drept „înaintaş“ ideologic, altminteri ce sens ar mai fi avut osteneala? Dacă cele două partide vor fi primite, pînă la urmă, în Partidul Popular European, pariez că după 2007 vor organiza (fiecare!) cîte un simpozion la Bruxelles, cu tema „P.P. Carp – un precursor al popularilor europeni“. (**M. V.**)

● Avem deosebita plăcere să vă anunţăm pe această cale că *Dilema veche* şi Institutul Cultural Român s-au încuscrit: Ruxandra noastră l-a luat în căsătorie pe Dragoş al lor. Le dorim „Casă de piatră“ şi tot ce-i mai bun în viaţă! (**Redacţia**)

DEZINFECTAREA SE FACE, NORMAL, PE NAŢIUNI, ÎN URMA UNOR MODIFICĂRI ALE ULTIMELOR SPECII

● La graniţa dintre România şi Ungaria există o instalaţie de dezinfectat maşinile. E poate normal, ar zice unii, pentru că noi avem gripă aviară. Numai că dezinfectarea se face la intrarea în România şi nu la ieşire. Adică, înainte să intri într-o ţară mai murdară (din toate punctele de vedere), trebuie să te speli. Iar pentru treaba asta se percepe şi o taxă. (**A. M.**)

● De cînd colega mea M. B. mi-a povestit ce a auzit ea, mergînd aşa, normal, pe stradă, nu-mi iese din cap acest dialog dintre doi bărbaţi curăţei, cam la 40 de ani: „Ai citit vreodată Borges?“ *(rostit cum se scrie)* „Nu.“ „Măi, ai zice că e Eminescu!“. (**R. C.**)

● Într-un experiment dat pe Discovery, reprezentanţilor mai multor naţiuni li s-au aplicat şocuri electrice de 1.200 V pentru a se testa rezistenţa (pe naţiuni) la curentul electric. În finală s-au calificat cinci naţiuni, iar top-ul a arătat astfel: pe locul 5 Anglia, pe 4 Australia, pe 3 Noua Zeelandă, pe 2 Africa de Sud, iar cîştigătoarea a fost India. (**M. C.**)

● Întrebat ce o să facă după viitoarele alegeri, cînd conform Constituţiei nu va mai putea candida pentru a treia oară la postul de preşedinte la Rusiei, Vladimir Putin a răspuns: „Voi conduce un partid politic. De opoziţie, fireşte!“. De condus o să conducă, nu are nici un fel de îndoială, dar nu e exclus ca în urma unor modificări ale Constituţiei, cerute de unii şi de alţii, el să conducă opoziţia stînd la Kremlin. (**M. B.**)

● Tabloidul german *Bild* – unul dintre cele mai citite ziare de pe continent – oferea (numai bărbaţilor!) cîteva sugestii pentru umplerea ultimelor zile fără meciuri de Mondial fotbalistic: 1) *a se verifica dacă soţia dvs. mai este încă acasă*; 2) *a se înţelege că a început şi Turneul de tenis de la Wimbledon*; 3) *a se pricepe că a început şi Turul ciclist al Franţei*; 4) *a se verifica dacă v-aţi schimbat, în fine, ciorapii*; sau 5) *a merge la Baden-Baden, pentru a le ajuta pe soţiile şi prietenele fotbaliştilor englezi să-şi care sacoşele de shopping* (să spunem, dacă mai e nevoie, că, spre bucuria germanilor, Anglia a părăsit competiţia, eliminată de Portugalia). (**A. C.**)

● Privind pe geamul blocului, poţi observa moda la căţei: dacă pînă nu de mult *trend*-ul era ca patrupedele să-şi care singure, în bot, pachetul cu biscuiţi sau punga cu mîncare, acum a apărut altul, mult mai democratic – cîinii fac corp comun cu pisicile, împărţind, fără prejudecăţi sau graniţe între specii, acelaşi loc de dormit. (**I. P.**)

SE POATE ŞI ALTFEL: CIOBURI ÎN ACEEAŞI ZI

● Un spam sexual m-a descumpănit de-a binelea: *„Have you ever dreamt to have a very hard penis during all process?“*. Cum adică *„during all process“?* Ce, se poate şi altfel şi eu nu ştiu? (**M. C.**)

● În Piaţa Universităţii, o fetiţă vindea: un dop de plută găurit, un raportor din plastic, o revistă veche despre culturism cu un musculos pe copertă, cinci piese de puzzle şi un Fred Flinstone din cauciuc. Probabil tot ce găsise ea prin casă şi crezuse că este „de valoare“. Nu părea „pusă“ acolo de un tată alcoolic, iar micul comerţ nu era un pretext pentru cerşetorie, căci fetiţa pur şi simplu stătea pe bordură şi se uita cu o speranţă palidă la oamenii care treceau nepăsători, posaci. Dar ei nu aveau cum să o vadă, căci cioburi din oglinda vrăjită a lui Andersen le intraseră în ochi şi în inimi. (**A. P.**)

● Potrivit unui anunţ apărut în ziarul *Ziua* de joi, 29 iunie 2006, absolvenţii Liceului Corabia vor aniversa joi, 31 august 2006, la ora 10, împlinirea a 50 de ani de la terminarea liceului, „în localitatea Dunărea din strada Cuza Vodă“. În aceeaşi zi şi la aceeaşi oră, în localitatea România din strada Niţu Vasile nu se va aniversa nimic. (**D. S.**)

© S. Ivanoschi

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 30 iunie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 2,
cu un CD cadou. Doar 4,9 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: *Comunismul la persoana I*

● ANCHETĂ: *Care sînt tabieturile și metehnele scriitorilor români?*

● INTERVIU cu Ioana Pârvulescu:
„Fără cărți, aș fi avut nevoie de sute de vieți“

● RECENZII: *ce e de citit în vara aceasta*

● REPORTAJ: *Dan Brown, Dostoievski, Platon
și prostituatele merg mînă în mînă pe canalele din Amsterdam*

● PROFIL: *Denisa Comănescu și „raftul cu o mie de cărți“*

Dilemateca
Îți dă de citit

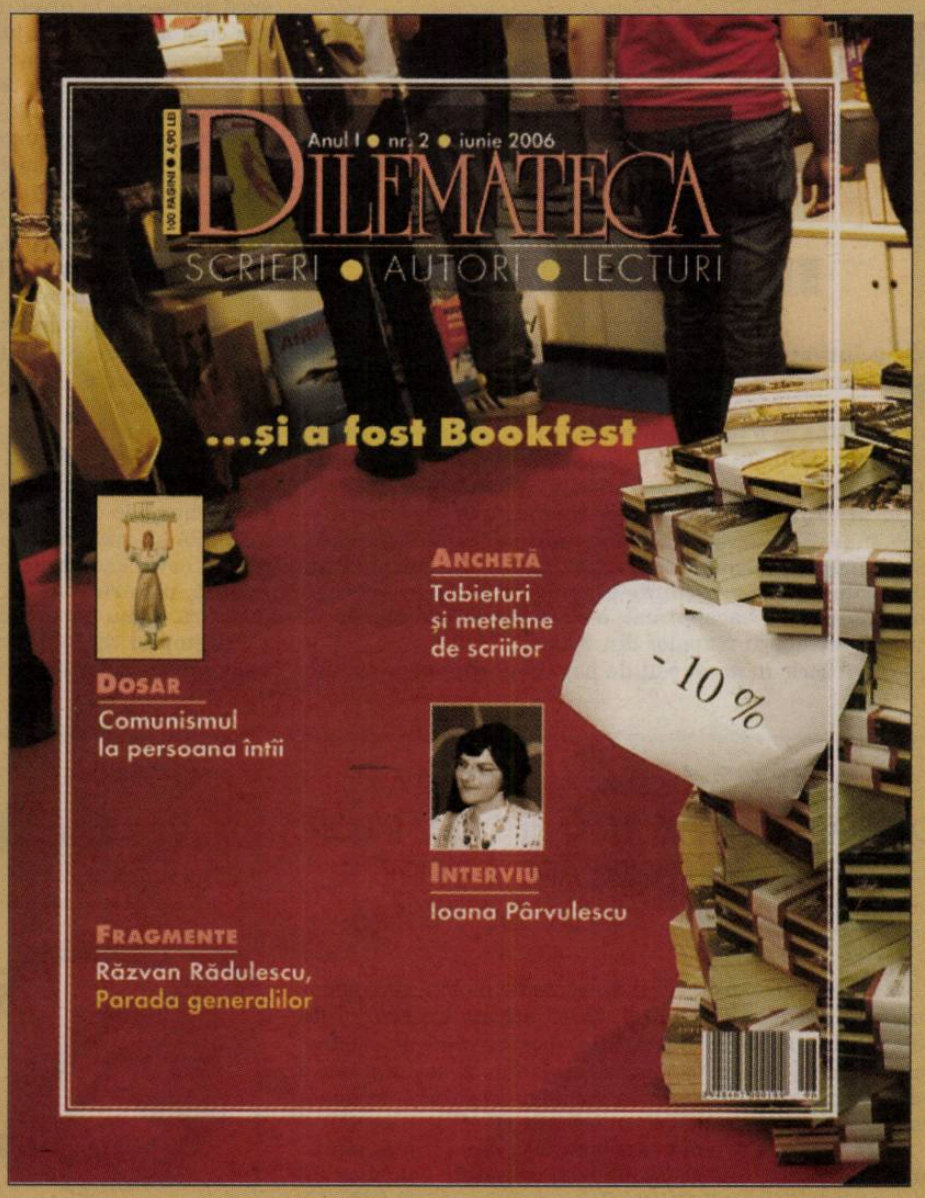

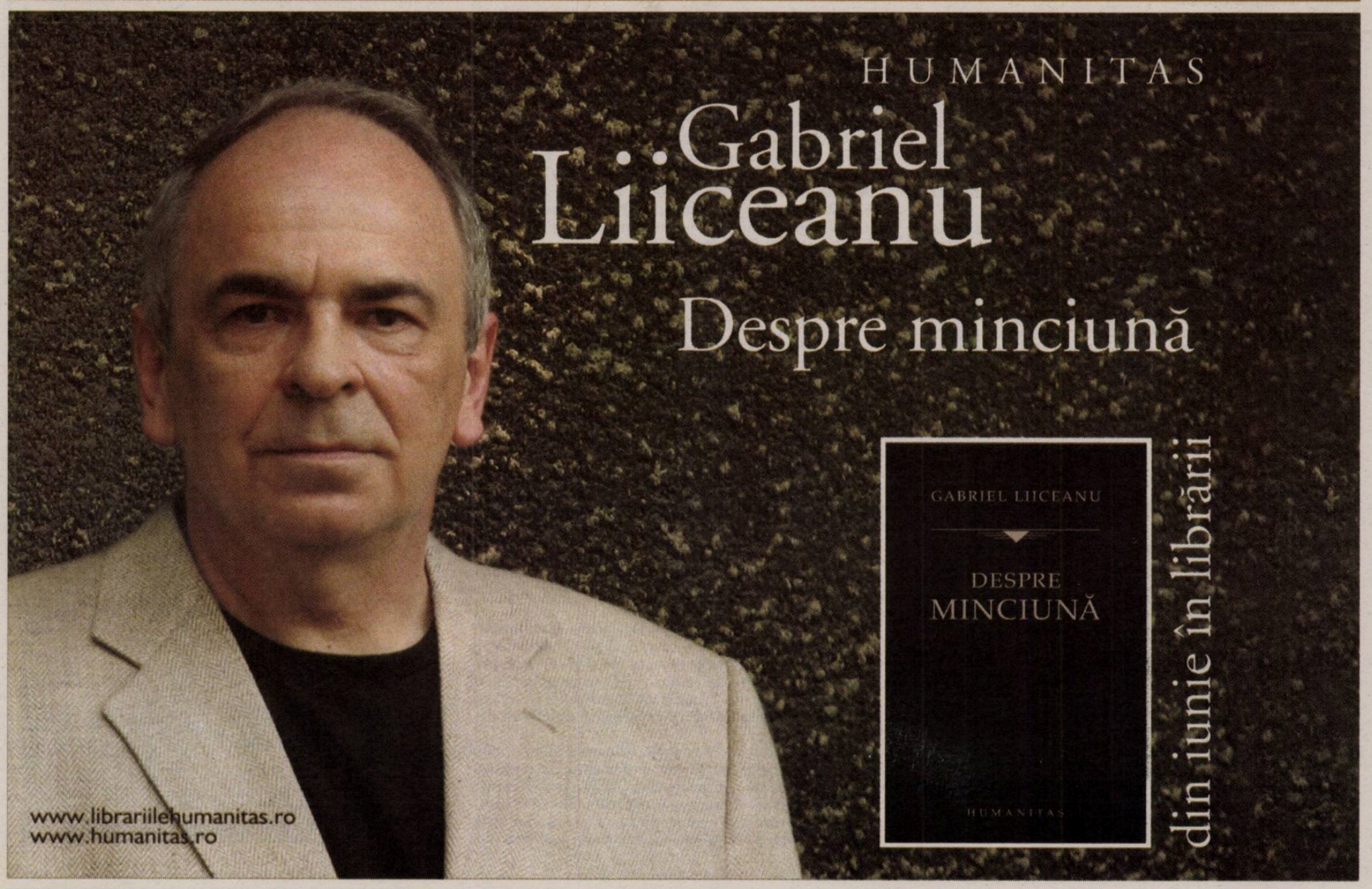

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. **129** ● 14-20 iulie 2006 ● 24 pagini ● 2 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Marea descurcăreală“
pagina **3**

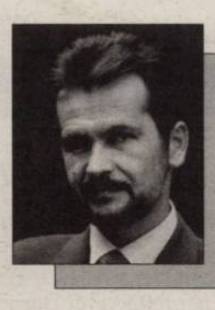

Mircea Vasilescu
„Mari români, mici românisme“
pagina **3**

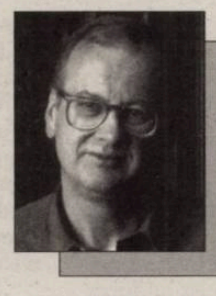

Rodica Binder
„Wolf Lepenies, laureat al Premiului Păcii“
pagina **22**

Universitatea şi banii

© L. Munteanu

„După cum aţi observat, execuţia bugetară a Ministerului Educaţiei şi Cercetării pe primul trimestru a fost integrală.“

MIHAIL HĂRDĂU, ministrul Educaţiei, la Conferinţa Rectorilor, 18 aprilie 2006

5 948467 000018 28

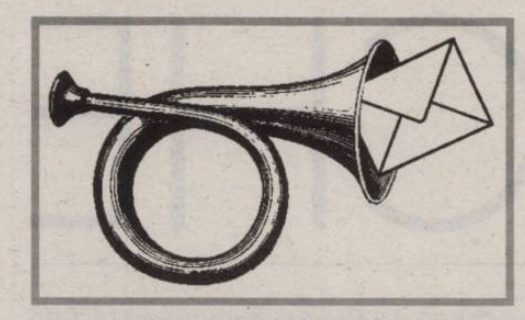

Nr. 127: *„Cine e ţigan?“*

„Ne-am bucura ca ei să nu existe...“

Ideea revistei *Dilema veche* de a supune dezbaterii o problemă pe cît de spinoasă, pe atît de controversată, pe atît de importantă, cum este cea a situaţiei romilor, este de lăudat. Cu toate acestea, mi-aş fi dorit ca dezbaterea să fie mai consistentă şi mai lipsită de prejudecăţi. Cu părere de rău, trebuie să constat că unii dintre autorii articolelor au încercat să plaseze problema într-un alt context decît cel potrivit – din punctul meu de vedere, problema romilor trebuie abordată din dublă perspectivă, şi etnică, şi socială. Orice abordare unilaterală ne anulează posibilitatea de a găsi soluţii. În cele ce urmează, mă voi referi la două probleme care, din punctul meu de vedere, nu sînt judecate corect de către autorii articolelor.

Dl Bogdan Voicu minimalizează problema estimării corecte a numărului de romi; domnia sa afirmă că aceasta are o importanţă strict economică şi o priveşte mai cu seamă ca pe o chestiune generatoare de venituri pentru experţii în *Roma Issues*. Din punctul meu de vedere, restabilirea numărului exact de romi are şi o valoare simbolică. Dle Bogdan Voicu, mă întreb ce s-ar întîmpla dacă dvs. aţi şti că un număr mare de conaţionali nu-şi declară etnia din varii motive. Încercarea de a schimba o atare stare de lucruri nu vi s-ar părea legitimă? Mie personal, mi se pare greu de tolerat faptul că trăiesc într-o societate care generează stigme şi care, informal, prin impunerea unor diferite bariere, interzice unui întreg grup etnic să se afirme şi să se manifeste ca o etnie! Din punctul meu de vedere, este esenţial să existe un grup de experţi în *Roma Issues* în condiţiile în care problemele acestui grup populaţional defavorizat sînt mai actuale ca oricînd şi ne afectează pe toţi deopotrivă.

Contraargumentul dvs. cu privire la utilitatea heteroidentificării nu mi se pare că stă în picioare. Aşa este; fiecare are dreptul să se declare ce vrea el: român, maghiar, german, rom. Dar dacă avem o comunitate de romi, identificată de majoritate ca fiind de această etnie, ai cărei membri se declară români/maghiari din cauza intoleranţei membrilor majorităţii, mi se pare că avem o problemă şi că nu o putem rezolva dacă pretindem în continuare că nu avem romi în sat. Cheia rezolvării acesteia constă în eliminarea prejudecăţilor şi, odată cu acestea, şi a stigmatizării. Trebuie să recunoaştem şi să ne asumăm faptul că avem romi care refuză afirmarea propriei identităţi şi pentru că există rasism pe stadioane, şi pentru că unii afirmă în public, fără nici o consecinţă, că regretă că Antonescu nu a apucat să-i extermine, şi pentru că există medici şi funcţionari publici care se uită urît la ei din cauza culorii pielii etc. Şi, din propriile mele observaţii, pot să trag concluzia că de aceste lucruri sînt mult mai preocupaţi experţii în *Roma Issues* decît cei care ar trebui să pună umărul la conceperea de strategii de combatere a rasismului de pe stadioane şi decît cei care ar trebui să-i sancţioneze pe funcţionarii care, uneori chiar în numele statului, acţionează discriminator faţă de unii concetăţeni de-ai noştri!

O altă părere pe care am auzit-o adeseori este că intelectualii romi, care implementează probleme şi „sparg“ bani europeni prin saloane de cinci stele, sînt prea departe de comunitate, că nu-i mai cunosc problemele. Ca şi cum ar trebui să discutăm despre problema copiilor străzii în canale, iar programele pentru copiii din centrele de plasament se cer a fi implementate doar de către cei care au trecut prin această traumatizantă experienţă. Însă elitele de care vorbeşte domnul Toma Roman jr. sînt acolo pentru a genera politici, pentru a influenţa activitatea guvernelor şi pentru a impune pe agenda publică problemele cele mai stringente ale comunităţilor pe care le reprezintă. Mă îndoiesc că fără aceste training-uri, simpozioane şi seminarii şi fără contribuţia acestor intelectuali „romi de profesie“ s-ar fi putut vorbi astăzi despre Strategia de îmbunătăţire a situaţiei romilor, despre Decada de Incluziune Socială Roma, documente extrem de importante pentru această etnie. Trebuie să ne gîndim că, în urmă cu mai puţin de 10 ani, nici unuia dintre noi nu-i trecea prin cap faptul că este obligat să facă ceva pentru a rezolva problemele romilor.

Este o copilărie să-ţi imaginezi că situaţia romilor va putea fi rezolvată pe de-a-ntregul de ONG-urile romilor – aceasta se rezolvă prin strategii şi politici guvernamentale coerente şi bine implementate, care, realitatea ne-o demonstrează, nu pot fi dezvoltate fără expertiza elitelor rome. Şi este clar că fără asemenea politici romii nu vor avea niciodată medici, profesori sau învăţători, care să se întoarcă în comunitatea lor pentru a-i învăţa pe membrii lor să scrie şi în limba romani.

Concluzia pe care o pot trage este că multora dintre noi încă ne este foarte greu să ne gîndim la romi ca la o minoritate etnică – în sinea noastră, ne-am bucura ca ei să nu existe şi să nu-şi afirme etnia. O atitudine extrem de neproductivă pentru ambele părţi, dar pentru apariţia căreia este mai degrabă culpabilă majoritatea.

Adrian SZELMENCZI
a.szelmenczi@idilis.ro

Actualităţi

Condamnarea comunismului

Mi s-a părut o idee total absurdă înfiinţarea unei comisii pentru condamnarea comunismului. Mă întreb: care sînt sarcinile concrete ale unui astfel de organism? Identificarea cu liniuţă a ororilor şi aberaţiilor unui regim care a ridicat ideea de egalitate în comunitate la rang de dictatură primitivă?

Am prins ceva din acea perioadă (aveam 14 ani la „revoluţie“). Nu are rost să enumăr aici lipsurile şi sărăcia care acum sînt amintite ca o legendă prin anumite cercuri. („Hai dom'le, că pînă la urmă găseai ceva cu relaţii la alimentara!“ – îmi spunea zilele trecute un taximetrist care pe vremuri avea funcţie şi acum se simte nedreptăţit pe tărîmul liberei iniţiative...)

Ce este de condamnat e faptul că atîţia ani de teamă, ascultare, vînătoare de posturi calde care îţi dădeau dreptul la circuitul închis cu livrări de alimente la domiciliu, vorbit în şoaptă, trădat de familie şi prieteni, bătut din palme la comandă au creat monştri în conştiinţele românilor. Era mai bine pe vremuri, după concepţia unora, pentru că exista un reper, o limită, un „mai mare“ la care oricînd puteai apela dacă voiai să-ţi îmbunătăţeşti viaţa. Pentru că aşa s-a întîmplat. Comunismul în România a creat o ierarhie de slugi, de caractere mici şi de oportunişti care păstrează şi acum reminiscenţe ale mentalităţii de a trăi mai bine CU ORICE PREŢ.

În comunism nu contau convingerile, principiile, iniţiativa personală. În comunism se făceau şedinţe în care îţi făceai autocaracterizarea spăşit, rugînd Partidul să te ierte că ai avut idei, că îndrăzneşti să gîndeşti dincolo de citatele stupide ale unui analfabet. Aveam 14 ani pe atunci şi nu înţelegeam de ce în teza de limba şi literatura română trebuia să-l citez şi pe secretarul general, chiar dacă vorbeam despre Greuceanu.

Comunismul a afectat conştiinţa oamenilor, a murdărit-o şi a redus-o la instinct de conservare.

Nu mecanismele economice utopice sînt de analizat aici. Ci „prostirea“ dusă la rang de anesteziere a spiritului. Individul nu mai reprezintă nimic dacă nu este conectat la o idee de masă, de propăşire în masă.

Ne ferim de asemenea afirmaţii, dar este evident că oamenii nu sînt egali! Există o ierarhie morală care separă indivizii în orice societate.

Legea şi tipul de guvernare nu vor putea niciodată să-i oprească pe unii să fie ticăloşi, oportunişti, avizi de putere. Dar este adevărat că există regimuri care au pus asemenea oameni în fruntea lor! Asta este crima comunismului!

Carmen LASCU
carsid_gm@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Replici

Nr. 126: Articolul „Cianuri şi veninuri“ al lui a.l.ş.

După motivaţia foarte subţire, ca să nu spun penibilă, a lui Doru Buşcu în legătură cu vînzarea (acesta e termenul folosit într-o tranzacţie, vînzare, nu-i aşa?) trustului Caţavencu lui S.O. Vîntu, am constatat că şi alţi intelectuali, altfel cu principii consolidate, încep să practice o retorică legată de lipsa de miros a banilor.

În articolul „Cianuri şi veninuri“ *din Dilema veche* nr. 126, a.l.ş. găseşte totuşi normală acceptarea unei sponsorizări din partea Gabriel Resources de către TIFF şi grupul de fotografi 7 zile, argumentînd că dacă o firmă, să zicem „compromisă“, îşi mai spală din păcate dînd bani pentru un act de cultură, e OK.

Pot să vă spun eu cît este de OK. Întîmplător sînt prieten cu unul dintre fotografii de la *7 zile* care, după ce a acceptat deplasarea în Apuseni, acolo a făcut fotografii doar în Roşia Montană, numai ca să nu se implice în disputa dintre GR şi Alburnus Maior, prin urmare s-a cenzurat. Asta nu e artă şi asta a recunoscut-o şi el la întoarcere, semn că au fost discuţii în cadrul grupului. A procedat precum artiştii din perioada lui Ceauşescu care îşi plasau subiectul în trecut sau în viitor ca să nu aibă probleme cu prezentul de atunci, care era greu de redat. Nu că banii au miros în România, dar încă duhnesc de-a dreptul şi nu cred că este lipsit de importanţă cine îi dă.

Documentarul lui Dan Chişu despre paradisul vegetal din Peru se bate cap în cap cu preocupările sponsorului, acelaşi GR.

Filmul *Moartea domnului Lăzărescu* este o realizare cinematografică, dar acceptarea ca sponsor a lui Bobby Păunescu pentru ca în film să joace şi Monica Bîrlădeanu, o persoană apropiată pînă la atingere (ca să nu zic pătrundere), nu-l onorează în nici un fel pe Cristi Puiu. Rolul putea fi jucat de orice studentă de la ATF, ca să nu mai amintesc că nu poţi vorbi de precaritatea sistemului medical acceptînd bani de la o familie de afacerişti care într-un fel sau altul a contribuit la această precaritate.

Domnule a.l.ş., dacă sînteţi adeptul cinic al lui „banii n-au miros“, înseamnă că acceptaţi că în România este deja un capitalism viguros. Dar în acest caz nu vă mai plîngeţi de Andrei Gheorghe că încearcă să facă rating (adică bani pentru firmă şi pentru el) luînd la mişto intelectualii prin chemarea în emisiune a lui Marian Vanghelie.

Revenind la revista în care scrieţi, de ce acum trei ani *Dilema* nu a considerat inodori banii pe care voia să-i aducă Augustin Buzura de la o firmă, să zicem „compromisă“ (Ion Iliescu), o firmă care voia şi ea să-şi spele din păcate?

Alex, probleme mă? *Dilema veche* o spune clar pe prima pagină: este un săptămînal de tranziţie şi în tranziţie (mai ales în România unde şi raţia de săpun pe individ este microscopică) banii nu că nu au miros, ci duhnesc de-a dreptu'.

vcm (Valentin Constantin MICŞUNESCU)
Bucureşti, valentinmicsunescu@yahoo.com

Răspunsul lui Alex. Leo Şerban

Nu pot decît să repet: banii nu au miros.

Vreţi un exemplu extrem (singurul care, eventual, v-ar putea convinge)? Iată-l:

1. Leni Riefenstahl a primit bani de la Hitler.

2. Cu ei a făcut două capodopere: *Triumful voinţei* şi *Olympia*.

3. Cinematograful ar fi fost mai sărac fără ele.

Concluzia: nu contează de unde vin banii, contează ce faci cu ei.

Dvs. nu m-aţi convins (cu Ion Iliescu!?, zău aşa...!), aşa că-mi menţin părerea.

a.l.ş.

P.S. Asta e ca povestea cu copiii asiatici care lucrează la negru, făcînd haine care costă mai ieftin; eu n-aş purta ţoale făcute de copii, că n-am încredere, dar de ce nu? Şi ei trebuie să trăiască. Şi alţii trebuie să se îmbrace...

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cuplul**
- **Teledemocraţia**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.100 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Marea descurcăreală

Se spune, adesea, că, deși situația generală e proastă, lumea (românii) se descurcă. În realitate, e exact pe dos: *pentru că* lumea (românii) se descurcă, situația generală este și rămîne proastă. Cînd te descurci, nu vrei să schimbi nimic, n-ai timp și n-ai chef de „reformă“. Iei realitatea drept ceea ce este și cauți, înăuntrul acestui *dat* soluții de acomodare lucrativă. De descurcat, ne descurcam și pe vremea lui Ceaușescu. Abia cînd, într-un tîrziu, am abandonat nenumăratele strategii ale descurcărelii, am putut ieși în stradă pentru a schimba lucrurile. Abia cînd *nu* ne-am mai descurcat am ieșit din încurcătură.

Arta de a te descurca e rezultatul unei întregi filozofii de viață și al unei străvechi concepții despre lume. Prima presupoziție a acestui mod de a gîndi e că realul, realul istoric mai cu seamă, cel în care sîntem condamnați să trăim, este *încurcat*. Ne mișcăm într-un univers al țelor confuze, al țesăturilor indescifrabile. Legile sînt încurcate și se tot încurcă, relațiile dintre oameni sînt complicate, pline de dedesubturi și de manevre interesate, instituțiile se încurcă unele pe altele, gesturile simple și nevoile curente se exprimă și se rezolvă pe căi întortocheate. Ceea ce într-un context ordonat își găsește soluția în chip transparent și geometric pretinde, în extrema încurcătură a contextului autohton, ingeniozități sibilinice, de fiecare clipă. Trebuie să o iei pe ocolite, sau pe scurtătură, să te scarpini cu mîna stîngă la urechea dreaptă, să nu știe stînga ce face dreapta, să te strecori, să fentezi, să trișezi. Treaba fiind, de regulă, încurcată, nu-ți rămîne decît ori să devii un „încurcă-lume“, ori să te descurci cu orice preț. Altfel, ai încurcat-o!

A te descurca înseamnă a avea tupeu, o totală lipsă de prejudecăți și abilitatea de a domestici imprevizibilul. Descurcărețul știe să riște, acceptă să meargă pe căi nebătătorite și nu se dă în lături dinaintea unor procedee neconvenționale. Nu are superstiția legii, e sigur că scopul scuză mijloacele, e relativist, tenace, tonic. Nu demobilizează niciodată, nu crede în imposibil. Psihologia lui e a unui singuratic: un soi de Robinson Crusoe (paradigma necontestată a celor care „se descurcă“ în condiții vitrege), dar un Robinson care a rămas acasă și se comportă în tîrg ca pe o insulă. Ca și cînd ceilalți n-ar exista. Ca și cînd toți și totul n-ar fi decît instrumentarul, materia potențială a reușitei proprii. Există, totuși, o diferență esențială între Robinson și descurcărețul de rînd. Creativitatea celui dintîi sfîrșește prin *a modifica* ambianța, prin a o restructura și îmbogăți. Creativitatea celui din urmă nu modifică nimic, ci se mulțumește *să manipuleze*. Descurcărețul nu vrea să schimbe lumea, să o facă mai confortabilă, mai limpede, mai ușor de locuit. El vrea doar să o valorifice în interes privat, să scoată tot ce se poate scoate din îmbîcseala ei. Asta pentru că descurcărețul nu socotește lumea ca fiind încurcată prin accident, prin nepriceperea și netrebnicia oamenilor: „încurcătura“ ei e mai curînd o stare „naturală“, un fel de a fi, singurul fel de a fi al lumescului. Așa stînd lucrurile, e ridicol să pierzi timpul încercînd să modifici ceea ce nu se poate modifica. Descurcărețul nu e nici revoluționar, nici reformator. Nu are gustul evaziunii, al aventurii de mari proporții. E un jucător de miză mică, un *jongleur*, un tehnician al adaptabilității. Cu alte cuvinte, e cineva care a reușit să transforme improvizația în rutină.

În limbajul de toate zilele, acțiunea eficace a cuiva se sugerează, uneori, prin formule de tipul „muncește, nu se-ncurcă!“, „aleargă, nu se-ncurcă!“, „mănîncă, nu se-ncurcă!“. Rezultă că opusul (antidotul) „încurcăturii“ nu e descurcăreala, ci, mai degrabă, un efort intensificat, un superlativ al seriozității, al faptei radicale și durabile. Ceea ce ți se cere e să nu te încurci în încurcătura lumii, ci să o traversezi drept și incoruptibil, pînă cînd rectitudinea mișcării tale va dizolva haosul contingent, îl va pune în ordine. Cîtă vreme nu faci *decît* să te descurci, lumea rămîne încurcată. O lași încurcată! Trebuie să renunți a te descurca dacă vrei să descurci lumea.

Într-o lume descurcată, nu mai e nevoie să te descurci. Nu mai e nevoie să recurgi la viclenii de tot soiul, să apelezi la cunoștințe, să pui pile, să dai șpagă, să-i păcălești pe toți, să fii șmecher, să ieși mereu basma curată, să știi mereu pe unde să scoți cămașa, să cazi mereu în picioare. Într-o lume descurcată ești condamnat la linearitate. Numai că, într-o asemenea lume, Mitică se plictisește de moarte. Unde ar mai fi hazul dacă lucrurile s-ar revizui? Așa că să se revizuiască, OK, dar să nu se schimbe nimica! Las' că vine ea Uniunea Europeană și le descurcă pe toate!

cu dilema la croitor

Ministerul de Externe român a plasat Bulgaria în aceeași clasă de risc cu Iranul, sfătuindu-ne să umblăm cu grijă în țara de peste Dunăre. Ce părere aveți?

Lupta împotriva terorismului bulgăresc dezlănțuită de ministerul nostru de Externe e demnă de toată lauda, cu atît mai mult cu cît în curînd vom comemora 100 de ani de la prea puțin mediatizatul război româno-bulgar.

Dacă pe la 1913 trăgeau cu pușcoacele, astăzi comitagiii bulgari sînt mult mai periculoși. Pentru că pe atunci orice rănit voia să se opereze mai repede ca să i se extragă glonțul din rană, în vreme ce pacienții români care își fac, în vara asta, concediile în Bulgaria refuză să li se extragă din tîmplă prețurile mici de la hotel, plajele curate, serviciile ireproșabile și bunul-gust cu care ne mitraliază frații bulgari imediat ce le trecem granița.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Mari români, mici românisme

Să răsuflăm ușurați? Nicolae Ceaușescu nu s-a clasat printre primii zece „mari români“ în programul de la TVR: e al unsprezecelea. Așadar, la toamnă, în partea finală a programului, nu vom avea parte de prezența fostului dictator în „lupta pentru titlu“: conform formatului, ar fi trebuit să fie susținut de cineva – așa că riscam să ni se picure în urechi, din nou, și încă la o oră de maximă audiență, „argumentele“ pe care se bazează nostalgicii (a făcut blocuri și metrou, a dat locuri de muncă la toți etc.).

Dar n-ar trebui să răsuflăm ușurați, chiar dacă am scăpat de un film documentar și un „promo“ despre nea Nicu. Imediat după el vin, în clasament, Vlad Țepeș și Gigi Becali. Urmează Henri Coandă, Gheorghe Hagi, Caragiale, Iorga, Brâncoveanu, Enescu. Cu siguranță, Becali se simte bine. Nu atît pentru că i-a „surclasat“ pe toți aceștia (căci el, om modest, cu frica lui Dumnezeu și iubitor de cultură cum îl știm, va roși pînă în vîrful urechilor din cauza acestui succes), cît pentru această „triadă“ de după primii zece în care votul popular l-a împins: un pachet compact al „ideii de ordine în țară“. Patronul stelist va specula mediatic la maximum prezența sa imediat după Vlad Țepeș și își va croi, din instinct, o nouă fațadă de justițiar cu mînă forte, mai ales că principalul său contracandidat la acest rol în comedia publică națională, C.V. Tudor, stă liniștit abia pe locul 45, depășit de Mădălina Manole (care – paradox? – e votată în topul „marilor români“, dar de ani buni nu prea mai apare în topurile muzicale!). Faptul că topul i-a dat apă la moară lui Gigi Becali este, probabil, efectul cel mai neplăcut al acestui – totuși – joc de societate transmis la TV.

Altfel, clasamentul celor 100 de „mari români“ este expresiv pentru „cum se văd românii“, tocmai prin dezordinea lui inevitabilă, în care fotbaliștii o iau înaintea savanților și dictatorii înaintea poeților. Alăturarea de nume are uneori un haz absurd sau un tîlc ciudat. Horia-Roman Patapievici e doar cu un loc (70) înaintea lui Ion Iliescu (71); și, spre fericirea celor care și-au făcut un scop din a purta războaie de vorbe cu „boierii minții“, Patapievici e singurul reprezentant al „grupului de prestigiu“ inventat acum cîțiva ani într-o carte mai degrabă mediocră, dar mult dezbătută. Răzvan Lucescu (30) e „sugrumat“ între Ion I.C. Brătianu (29) și Nicolae Paulescu (31). Ion Țiriac (77) și Părintele Cleopa (78) sugerează că materia e (doar) cu un pas înaintea spiritului. Gregorian Bivolaru (20) e peste Mirel Rădoi (21), dar acesta îl devansează pe Corneliu Zelea Codreanu (22); sigur, de aici se poate înțelege și că adepții „integrării în absolut“ s-au mobilizat mai bine la vot decît suporterii Stelei și decît băieții în cămașă verde cu diagonală pe piept și pe creier. Ș.a.m.d. (În paranteză fie spus, regret că „omul meu“ n-a apărut în primii 100: Carol Davila, care a construit sistemul sanitar și s-a străduit să-i convingă pe români ce importantă e igiena pentru viitorul unei națiuni – adică a purtat un război cel puțin la fel de greu ca și cele purtate de voievozi cu turcii și tătarii; e adevărat, n-a apucat să-l cîștige.)

Probabil că acest top se va dezbate îndelung și ceva mă face să cred că în discuții va interveni multă emoționalitate. El nu trebuie nicidecum absolutizat, ci privit cu atenție în toată aparența lui de obiect ciudat. N-a votat un eșantion reprezentativ, deci clasamentul nu are relevanță din punct de vedere statistic, nu e *o cercetare*. A votat cine a vrut, și tocmai aici e „mica problemă“: a votat acea parte a publicului care simte impulsul/nevoia de a-și spune părerea, de a-și afirma o opțiune. Or, dezordinea clasamentului arată, cred, dezordinea din mintea acestei părți a publicului. Oamenii au votat mituri, legende, percepții proprii; cei din clasament nu sînt personajele ca atare, ci versiuni, „clone“ ale lor trecute prin imaginarul popular. Despre Antonescu, de pildă, marele public are puține informații corecte și complete, în schimb are un vast bagaj de stereotipii semipropagandistice care îl fac să pară „mare“: a salvat România de bolșevici, a vrut reîntregirea țării, a fost un om de onoare, a fost executat mișelește de comuniști ajutați de sovietici, el murind demn, cu mîna pe inimă și cu numele țărișoarei pe buze. Ce poate fi mai emoționant, cine nu se poate recunoaște în asemenea atitudini demne de un cavaler medieval ori de-un personaj de *blockbuster* american? Despre Eminescu, mai toată lumea are în minte cîteva frînturi din retorica avîntată a manualelor de liceu („poetul nepereche“, „sinteza spiritualității naționale“, „geniul neînțeles de contemporani“ care „ne-a înscris definitiv în universalitate“), dar nu mai mult de 10% dintre cei care îl consideră „mare“ i-au mai citit vreo poezie de cînd au ieșit de pe băncile școlii. Arta lui Brâncuși o înțeleg și mai puțini, dar mitologia construită în jurul țăranului desculț din Gorj care a sedus Occidentul ne pansează frustrările de cultură mică și nebăgată în seamă de „lume“. Oamenii au votat imagini simplificate ale personajelor istorice. Că este așa o demonstrează și prezența în clasament a două „ficțiuni“: Bulă (59) și „Eroul necunoscut“ (94), figuri ale colectivității, expresii sintetice ale poporului, „eroi comunitari“ în care fiecare se poate recunoaște sau cu care se poate identifica – unul în latura comic-zeflemistă și derizorie, altul în latura național-eroică și „întregitoare de neam și țară“.

Pînă la un punct, e normal și explicabil: și britanicii, și francezii, și americanii au votat imagini simplificate ale lui Churchill, De Gaulle sau Ronald Reagan. Diferența este că ei

au trăit în societăți libere și deschise și au putut discuta și afla fără opreliști *cine* au fost și *ce au făcut* acele personaje, în bine și în rău. La noi, timp de decenii, istoria a fost (și mai este încă) subiect de manipulare și resursă pentru propagandă. Preluată, mai nou, de mass-media, este servită în pilule ușor digerabile și ne amăgește cu iluzia că „știm“, „am aflat“. Deocamdată, așa sîntem.

P.S. pentru colegii de la *Evenimentul zilei:* în prezentarea lui Ion Antonescu apărută în ediția din 10 iulie scrie că „A decis să nu pună în aplicare planurile de deportare a evreilor“. Sînteți siguri? Pe ce vă bazați?

ținerea de minte

„Ladima îl ascultase tot timpul tăcut și pe urmă îl întrebă scurt:

– Cîți ani ai?

El se grăbi să răspundă, recunoscător, pentru o întrebare care părea să arate interes.

– Douăzeci și unu.

– Și la douăzeci și unu de ani cerșești ajutor? trînti el cu pumnul în masă. La vîrsta asta magnifică, te simți singur?

Oproiu se dădu înapoi speriat, încremenit, pe cînd celălalt continua, fierbînd:

– Douăzeci și unu de ani? Dar asta e vîrsta la care trebuie să te crezi de neînvins. Este vîrsta tuturor posibilităților, a tuturor dăruirilor generoase. Nici o servitute nu te apasă... nici un compromis nu-ți încleiază picioarele. La vîrsta asta sprijini tu pe alții... nu umbli cerșind protecție... Vezi nedreptățile pe care le îndură ceilalți, nu piedicile care ți se pun în cale. Dacă nici la douăzeci și unu de ani nu se adună din făptura ta un fir de eroism, ce mai poți spera pentru viitor?“

(Camil Petrescu, *Nuvele*,
Editura de Stat pentru Literatură și Artă)

presa despre

Transilvania şi Europa regiunilor

Revista electronică *Transition on line* (www.tol.cz) studiază, analizează, marchează etapele economice, politice, sociale ale evoluţiilor din ţările foste comuniste. Din imaginea unui spaţiu în permanentă mişcare se degajă asemănările şi deosebirile, dificultatea – comună – a despărţirii de trecut, efectele reformelor, raporturile mereu în mişcare dintre majorităţi şi minorităţi. Articolele sînt scrise de oameni care studiază istoria şi prezentul unei ţări; ei încearcă să înscrie tulburările prezentului în durata lungă a unui popor. Articolul lui Robert A. Saunders *Transilvania Rising* explică sumar structura şi istoria Transilvaniei, factorii care favorizează aspiraţiile către o Europă a regiunilor. Aşa cum vede Saunders realitatea, această aspiraţie nu intră în contradicţie cu principiile constituţionale ale statului suveran şi independent. Robert A. Saunders este profesor asistent la departamentul de istorie, economie şi politică la State University of New York (Farmingdale), cercetător al istoriei comunităţii maghiare din Transilvania.

„Regiunea a fost scena unor dispute inter-etnice vehemente, cel mai recent conflict a fost cel dintre maghiari şi români, astăzi cele mai numeroase colectivităţi naţionale. Dar aceste două grupuri nu sînt singure: încă din secolul XII, colonişti germani au venit în Transilvania populînd satele, dezvoltînd traseele comerciale, conectînd Mitteleuropa la Balcani şi la Orientul Apropiat. Mulţi germani au părăsit România pe vremea lui Ceauşescu şi imediat după aceea, noi emigranţi din Moldova şi Valahia continuă să vină în Transilvania, alimentînd istoria fluxurilor migratoare. Din combinaţia etnică mai fac parte, printre alţii, mulţi romi, secui (rude lingvistice ale ungurilor), slovaci şi sîrbi. Alături de diversitate etnică, regiunea a fost caracterizată de eterogenitatea confesională, o insulă de toleranţă religioasă în cea mai mare parte a istoriei ei. Datorită acestei diversităţi culturale, transilvănenii se mîndresc cu capacitatea lor de adaptare, de acţiune independentă şi de abordare multilaterală a provocărilor. Nu este surprinzător că populaţia din partea locului se simte pregătită mental pentru a face faţă încercărilor şi tribulaţiilor inerente momentului în care România va intra în Uniunea Europeană. Combinînd realismul aspru al ungurilor cu severa etică protestantă a muncii preluată de la germani – acum atît de puţini – şi cu savoarea atîta timp cît are aprobarea Bruxelles-ului. Încrederea în capacitatea autorităţilor locale din Transilvania a fost verificată cu ocazia recentelor inundaţii din regiune, cînd autorităţile locale au răspuns crizei mult mai eficient decît cele mai de la Sud, confruntate cu situaţii asemănătoare.

Mai sînt şi probleme transnaţionale. După ce, în decembrie 2004, electoratul din Ungaria a respins propunerea de a acorda dubla cetăţenie conaţionalilor din România şi din alte ţări ale Europei de Est, sentimentele ungurilor din Transilvania au devenit mai reci faţă de patria lor etnică. Înstrăinaţi de Budapesta, ungurii din Transilvania îşi dedică energia promovării transilvanităţii printr-o solidaritate care transcende graniţele cu fraţii lor maghiari. E o bună prevestire pentru regiune, pentru că ungurii văd din ce în ce mai mult în populaţia românească un aliat, nu un rival, în construcţia noului viitor «european» al Transilvaniei. Astfel se realizează desprinderea de trecutul recent sau mai îndepărtat. Relaţiile interetnice au fost puternic alterate de nociva politică şovină a primarului Clujului, Gheorghe Funar, care, după 12 ani, în 2004, n-a mai fost votat. Dacă unii maghiari se mai agaţă cu încăpăţînare de speranţa unui teritoriu autonom în regiunile unde ei domină demografic, ungurii din regiunile Transilvaniei, amalgamate etnic, consideră că soluţia regionalizării în stil occidental este preferabilă temerilor reale sau închipuite, celei etno-naţionale"... (**M. B.**)

© L. Muntean

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Bulgaria, ultima frontieră

Acum cîţiva ani, constatam că România se termină tragic după Vama Veche. Tragic nu în sensul revendicărilor teritoriale, ci al situaţiei vamiştilor, înghesuiţi în ghereta grănicerilor de valul de *wannabes,* de impostori adus de faima locului. Ţara noastră, cu plajele ei care-au văzut multe, îmi părea atunci mult prea mică pentru a ne încăpea pe toţi: metalişti cuminţi şi manelişti isterici, flower-power-işti lefteri şi pupincurişti cu o frumoasă carieră la Bucureşti şi jeep proaspăt parcat pe Plaja Noastră...

Ei bine, s-a rezolvat. Un spaţiu larg, populat cu gorgane şi foarte puţine benzinării se deschide în faţa ochilor noştri nedeprinşi cu atîta virginitate geografică: Bulgaria. Uitasem de ea, obişnuiţi să punem, din ochi, o mare pată albă pe hartă, pînă încolo, hăt, spre Salonic... Uitasem de misteriosul suflet slav care a fost în stare să sară peste insula noastră de latinitate şi să se aşeze, asudat, la sud de Dunăre. Uitasem tocmai de Bulgaria cronicilor, ţinut misterios, populat cu monştri marini şi piraţi rutieri. De Bulgaria care n-a uitat că i-am luat Dobrogea, aşa cum nici noi n-am reuşit s-o iertăm că şi-a luat Cadrilaterul înapoi...

Ei bine, tocmai ţara asta, aparent nesfîrşită în capacitatea ei de a ne primi, atrage acum navigatorii de vacanţă români. Oameni prudenţi, cu familii şi roţi de rezervă în portbagaj, cu termos şi umbreluţă, se îmbarcă spre plajele ei, cu nădejdea că vor găsi atît drumul spre Indii, cît şi concediul cu cel mai bun raport preţ-calitate. Acum, cînd vă scriu, doi colegi de-ai mei discută la un calculator distanţă despre avantajele competitive ale Balcicului în raport cu Albena. Sînt luate în calcul preţurile puiului la rotisor (ferit de aviară, chiar dacă e adus din România...!) şi zîmbetul ştirb al gazdelor, încă sincer şi nepătat de industrializarea turismului.

Şi totuşi, nu asta caută un fost vamist la o ţară străină. Nu tovărăşia oamenilor, masa cu faţă de masă fără pete sau berea nemţească în pahar aburit. Vamistul ştie una şi bună: ţara pe care o caută trebuie să pară, măcar cît vezi cu ochii (şi-un binoclu de marină, 12x50), nepopulată. Uitată de lume, retrasă din ONU, fără semafoare, drum asfaltat şi erbicid care să afecteze scaieţii. O ţară cu plaje pe care deranjezi pescăruşii, nu vînzătorii de porumb fiert. O mare fără salvamari şi fără scutere de apă cu forme falice, care să ne complexeze. O ţară care să ne lase dracului în pace cu instituţiile ei, cu primarii, autorităţile locale, băieţii de la parcare şi distribuitorii de umbreluţe. O ţară în care să poţi respira gratis.

O fi asta Bulgaria?

Vom găsi aici locul în care să întemeiem Noua Vama Veche sau ne vom retrage, ruşinaţi de cutezanţa poliţiştilor de a ne cere cei zece euro cu care plănuiam să ne îmbătăm trei zile? Vom reuşi să explicăm sătenilor cu ceafa pe steroizi că vrem doar plajele lor, puţină brînză şi poate un ceaun cu borş – în nici un caz atenţie? Vom reuşi să ne stabilim încă o dată în Cadrilater (cum foarte frumos remarca săptămîna trecută un titlu din *Cotidianul),* sau ne vom întoarce pe partea cealaltă în visul ăsta nudisto-naţionalist?

Multă vreme, Vama Veche a fost posibilă datorită lenei. Lenei localnicilor de a profita de norocul care a dat peste ei. Ne-am făcut vacanţele acolo vreo zece ani pînă să atragem atenţia – şi eram şi acum acolo dacă nu eram suficient de fraieri să ne lăudăm prin reviste cu trăirile noastre. Mi-e teamă însă că bulgarii n-au problema asta. Ne vor urmări să ne taxeze, să ne cazeze şi în general să ne facă să ne simţim bine – cel mai mare blestem al oricărui vamist.

Pentru că, am uitat să vă spun: vacanţa noastră nu era ca a oricui. Vamistul tipic se duce la mare în căutarea angoaselor, nu a fericirii. El îşi doreşte un loc în care să poată

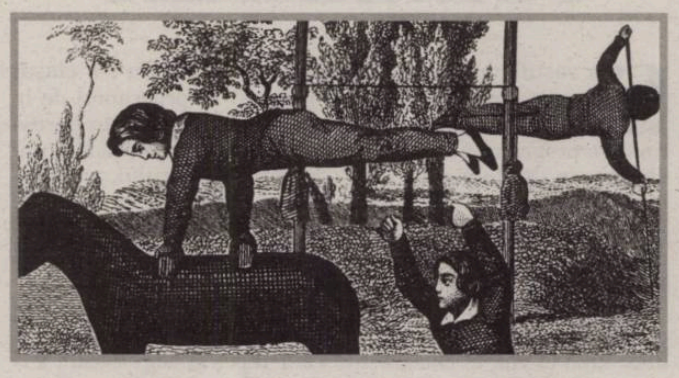

explora, la un pahar de vin şi-o ţigară fără filtru, întregul teritoriu al nevrozei lui (şi al prietenei, după caz). Nici n-are de ales: altfel îşi pierde slujba. Pentru că, să nu uităm, vamistul e artist, un tip cu o meserie creativă, care cere nefericire şi dramă, la fel cum centrala termică nu se încălzeşte cu Pepsi, ci cu motorină.

De aceea mă adresez direct ambasadei, că poate ştie cineva: aveţi cumva un loc în Bulgaria în care să mergem să suferim, fără martori?

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Moartea unui escroc

Decesul, pe 5 iulie, la 64 de ani, al lui Kenneth Lay a fost marcat de necrologuri rezervate de obicei celor care au lăsat lumea altfel decît au găsit-o. În felul lui, şi Lay, fostul preşedinte al „unora dintre cele mai infame fonduri corporatiste" *(The Economist),* se înscrie în această categorie. Lumea e altfel, dar nu mai bună.

S-a născut în Missouri, în familia unui pastor, comis-voiajor de tractoare şi sobe; în timpul liber, Kenneth îşi ajuta tatăl cum putea, îngrijea peluze, ducea ziarele la abonaţi. Cu un doctorat în economie la Universitatea din Houston, a pus un picior în înfloritoarea industrie a petrolului din Texas. Armata o făcuse la marină şi, după serviciul militar, a fost pentru scurt timp subsecretar de stat la Interne. În 1985, era deja destul de important ca să iniţieze fuziunea unei firme petroliere cu una de gaze naturale: rezultatul a căpătat numele de Enron şi un banner de pe frontispiciu anunţa – încă de atunci – că e cea mai mare companie din lume. Nu era. A devenit una dintre cele mai importante, cînd sub conducerea lui Kenneth Lay s-a ocupat mai puţin de producerea de energie cît de administrarea unor fonduri de investiţii *(hedge fund* – partenerii cumpără stocuri de acţiuni, bănuite a fi în creştere, şi vînd acţiuni, bănuite a fi în scădere). Firma s-a extins pînă în Brazilia, India şi Marea Britanie, numele lui Kenneth Lay figura pe lista revistei *Forbes* printre cei mai bogaţi oameni din lume. Pe aripile succesului economic, a numit un alt şef executiv, în timp ce el şi-a consolidat contactele cu lumea politică. După semnificative donaţii pentru campania electorală a cuplului Bush-Cheney, spera poate să devină secretar la Energie sau chiar la Trezorerie (Finanţe). A fost copreşedintele campaniei electorale de realegere a lui George W. Bush şi a fost preşedintele Convenţiei republicane din 1992, ţinute la Houston. Apoi, a jucat golf cu Clinton. Părea întruchiparea visului american – un om plecat dintr-o familie modestă, a muncit pentru binele lui, al ţării şi al celor care o conduc.

Părea că relaţiile lui sînt solide, preşedintele Bush îl alinta spunîndu-i „Kenny Boy", dar nu a căpătat nici un post politic important; începuseră să circule zvonuri cu privire la soliditatea firmei lui şi Kenneth Lay se plîngea că a fost lucrat de politicieni, că Bush a cedat pentru că şi despre el se spunea că participă la afaceri suspecte şi era preferabil să-l sacrifice pe Lay. Oraşul Houston, unde se afla sediul central al firmei Enron, fusese copleşit de donaţii: opera, orchestra filarmonică, muzeul, stadionul au beneficiat de pe urma generozităţii lui. În ultimul deceniu al secolului trecut, valoarea la Bursă a acţiunilor Enron crescuse de zece ori.

Într-un mod neaşteptat pentru restul lumii, dar într-o succesiune care n-avea de ce să-l uimească pe Lay, pe 2 decembrie 2001, firma Enron îşi anunţa falimentul, deschizînd calea unei serii de scandaluri care au zguduit lumea afacerilor. Procesul a început atunci şi s-a încheiat anul acesta, pe 25 mai, cu propunerea de 45 de ani de detenţie, corespunzătoare acuzaţiilor de fraudă şi înşelăciune. S-a dovedit că, de-a lungul anilor, el a falsificat conturile, uneori cu complicitatea şefilor, a revizorilor, a administratorilor, avocaţilor şi bancherilor. 5.600 de angajaţi au pierdut totul, inclusiv fondul de pensii, sutele de mii de acţionari îi cereau să-şi asume responsabilitatea pentru fraudele comise. Tuturor li s-a părut revoltătoare asigurarea, cînd se afla în pragul falimentului, că totul e în regulă, sfătuindu-şi funcţionarii să mai cumpere acţiuni Enron, în timp ce el şi le vindea pe ale lui, la un preţ încă rezonabil. Nici în faţa judecătorilor, Kenneth Lay n-a vrut să-şi recunoască vinovăţia: falimentul a fost provocat de presă, ea a creat panica, susţinea el, Enron a inovat în domeniul comerţului de energie şi este pedepsită de oameni mărginiţi care nu înţeleg noul. Aştepta sentinţa la Aspen: era găzduit de un prieten în mondena localitate montană (vînduse vilele lui de acolo) şi, după un puternic atac de cord, a murit. Înmormîntarea a fost modestă, dar demnă; au fost de faţă aproximativ 300 de persoane, ajutorul de şerif şi gărzi de pază private.

Dimensiunea fraudei îi asigură lui Kenneth Lay o popularitate cu parfum de glorie în care mînia se combină cu admiraţia: îndemînarea i-a asigurat mult timp impunitatea şi dacă n-ar fi fost acei mulţi oameni meschini, mărginiţi, preocupaţi de pensia şi de banii lor, cărora Justiţia le oferă, din cînd în cînd, satisfacţii, ar fi continuat să inoveze, combinînd hoţia cu filantropia.

globul cubic

Eticheta şi produsul

Partidul Smer-SD, condus de Robert Fico, a obţinut cel mai mare scor (29,14%) la alegerile din Slovacia sub eticheta de social-democrat. Însă coaliţia guvernamentală i-a pus pe gînduri pe mulţi din afara şi dinăuntrul ţării. Scriitorul Michal Hvorecky scrie în *SME,* cel mai important ziar liberal: „Smer nu este şi nu a fost niciodată un adevărat partid de stînga. De la apariţia sa, a fost mai aproape de populism decît de social-democraţie, căreia i-a luat prin fraudă numele. Aşa cum se obişnuieşte în Slovacia, această formaţiune nu a apărut ca o consecinţă a iniţiativei cetăţeneşti, ci prin voinţa unor oameni de afaceri de mare anvergură. A devenit «de stînga» pe motive de marketing politic, fără să reprezinte interesele clasei mijlocii sau populare, ca să nu mai vorbim despre valorile societăţii civile. E suficient să amintim tentativele lui Robert Fico de impunere a pedepsei cu moartea, subiect asupra căruia a fost dintotdeauna de acord cu Jan Slota (şeful Partidului Naţional Slovac, extrema dreaptă, 11,76%). Sau să amintim rasismul lui latent, poziţia lui faţă de romi; menţionaţi în programul său electoral doar negativ. A tăcut cînd s-a adoptat legea împotriva discriminării. Nu susţine drepturile femeii sau ale minorităţilor sexuale. A votat împotriva legii care aproba aderarea Slovaciei la Uniunea Europeană. Cu acordul său tacit, Dusan Caplovic (istoric şi arheolog), un naţionalist vulgar, propagă ura faţă de minoritatea maghiară. (...) Doar un fantezist ar fi putut să creadă că, avînd un asemenea trecut şi asemenea înclinaţii spre autoritarism şi demagogie, Fico ar putea crea un partid al stîngii moderne şi progresiste. Cînd i-a convenit, Robert Fico s-a prezentat ca social-democrat şi a vîndut gogoşi presei. Astăzi cade masca".

Grupul socialist din Parlamentul european a condamnat coaliţia social-democraţilor cu extrema dreaptă şi a propus suspendarea Smer din Partidul Socialist european; domnul Martin Schulz, preşedintele grupului, şi-a exprimat neîncrederea faţă de declaraţiile de devotament faţă de valorile democratice: „E ca şi cum ai crede în promisiunea lupului că va deveni vegetarian". Coaliţia slovacă a fost condamnată de Partidul Socialist francez, de cel german, iar „în Ungaria, presa a considerat-o «catastrofică» pentru ungurii din Slovacia. Cunoscut pentru atacurile sale adresate ţiganilor şi ungurilor, Jan Slota a sugerat recent ca tancurile slovace să înainteze spre Budapesta". *(Le Monde,* 6 iulie 2006) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Dl Băsescu – crîmpeie de filozofie juridică

Dacă orice gîndire cu obiect poate fi socotită o filozofie, atunci dl Băsescu practică o filozofie juridică pe placul românilor doritori de ordine şi al birocraţilor doritori de birocraţie. De Ziua Justiţiei, preşedintele Băsescu a împărtăşit fragmente din gîndirea sa juridică. „E important să vedeţi cum gîndeşte preşedintele", a spus domnul Băsescu şi, cu vocaţia concretului pe care i-o ştim, a trecut rapid la două exemple – în fapt, două speţe pe care le-a cules din surse diferite, una de la televizor, alta dintr-un dosar de graţiere aflat pe biroul domniei sale, şi pe care le-a comentat pentru magistraţii prezenţi la sărbătoare.

Primul: o femeie în vîrstă de 86 de ani a ajuns la închisoare pentru că nu a avut din ce să achite o amendă. Înfierînd indignarea unui post de televiziune care îşi punea întrebarea cum de justiţia este necruţătoare cu această bătrînă şi plină de indulgenţă cu marii rechini, zdrahonii jafului naţional, care intră şi ies din sălile tribunalelor cu alaiul mediatic după ei, preşedintele a explicat cum vede el cazul. Judecătorul nu a făcut decît să citească legea şi să o aplice. Indiferent la starea contravenientei, judecătorul a aplicat, corect, legea. „Există mai apoi instanţe care repară ce este de reparat, a spus preşedintele, dar judecătorul a făcut bine pentru că nu a făcut decît să citească legea." Mă tem că gîndirea prezidenţială dă, cu această ocazie, un rateu. Întîi, simplul fapt că şi domnia sa admite că e ceva de îndreptat în această hotărîre judecătorească dovedeşte că hotărîrea nu e imună la critică. În general, arta judecătorului nu este aceea de a citi corect legea, ci de a o aplica. Diferenţa e enormă. Cînd citeşti o lege, poţi să te aşezi pe convingerea că nimic nu e mai presus de ea. Cînd aplici o lege, intri în contact cu ceva de dincolo de juridic. O conştiinţă curată de judecător simte mereu presiunea bunului-simţ cînd e gata să emită o sentinţă. Atunci, judecătorul poate înţelege ceva dramatic, şi anume că legea e proastă, injustă, tîmpă în cecitatea ei. Sigur, mi se va răspunde, legiuitorul va îndrepta, nu e treaba judecătorului să îndrepte legile. De acord, dar pînă să îndrepte legiuitorul, judecătorul este la un pas de a comite o nedreptate cu legea în mînă. Justiţia nu înseamnă aplicarea exactă a legii, cum cred mulţi. Un domn ceva mai bătrîn decît dl Băsescu, dar, cred eu, şi ceva mai antrenat în ale dreptului, pe numele lui Marcus Tullius Cicero, formula acum două mii de ani un adagiu: *summum jus, summa injuria,* săpat, dacă nu mă înşală memoria, undeva pe zidurile exterioare ale Facultăţii de Drept din Bucureşti. Dar cine mai stă să asculte zidurile în şcoala noastră de drept? Revenind, Cicero spunea că aplicarea la maxim a legii naşte maximum de injustiţie şi nicidecum, aşa cum o gîndire mecanicistă ar anticipa, maximum de justiţie. Legea poate să spună că un contravenient care nu plăteşte o amendă intră la închisoare, dar dacă această lege aruncă în puşcărie o bătrînă săracă de 86 de ani, atunci e ceva în neregulă cu legea. Şi dacă legiuitorul nu a ştiut să fie mai înţelept, e de datoria judecătorului să o aplice în aşa fel încît să evite asemenea situaţii penibile, care numai justiţie nu pot fi numite. Îl contrazic vehement pe dl Băsescu: să trimiţi la închisoare un bătrîn sărac pentru că nu a plătit o amendă nu este, nu poate fi un act justiţiar. Momentul crucial în arta de a judeca un proces nu este acela de a citi legea, ci acela de a evalua echilibrat circumstanţele. Ceea ce nu poate înţelege preşedintele este că justiţia, ca supremă terapie socială, nu zace în lege, ci e dincolo de ea. Legea e doar singurul mijloc legitim şi raţional de a ajunge la justiţie.

Al doilea caz citat de preşedinte este acela al unor tineri care au primit în primă instanţă o pedeapsă de un an de închisoare cu suspendare şi apoi, în fazele de control judiciar (apel, recurs), au primit 10 ani cu executare. „Discrepanţa, spune preşedintele, m-a făcut să le accept cererea de graţiere." Să presupunem că între cele două pronunţări atît de diferite nu a mai intervenit nimic nou în probatoriu, pentru că, dacă, între timp, au apărut fapte/probe noi, situaţia nu mai intrigă. Să admitem deci că pe acelaşi dosar magistraţii au pronunţat două soluţii atît de diferite. Sigur, e cutremurător. Aparent, cei doi tineri sînt victime ale unui sistem judiciar incapabil să cîntărească corect şi, admiţîndu-le cererea cu motivaţia pe care a făcut-o publică, dl Băsescu chiar le conferă acest statut. Numai că e posibil ca una dintre cele două condamnări să fie cea corectă. E posibil ca, în primă instanţă, un judecător corupt să fi dat o sentinţă evident favorabilă inculpaţilor şi judecătorii superiori să fi îndreptat injustiţia sau e posibil ca sentinţa din prima instanţă să fi fost justă şi cea din fazele superioare să fi fost aberantă. Ce vreau să spun este că apariţia unor asemenea discrepanţe între soluţiile diferitelor instanţe pe acelaşi dosar nu trebuie să ne scandalizeze imediat. Legea însăşi permite cea mai mare discrepanţă cu putinţă, şi anume aceea de a fi condamnat într-o instanţă şi achitat în alta. Judecătorul de control judiciar nu trebuie să tragă cu ochiul la sentinţa pe care o examinează şi să încerce să se ţină aproape de ea, pentru a da impresia unui sistem coerent. O astfel de „coerenţă" este inacceptabilă în statul de drept. Înţeleg bine că disonanţele de gen „un an cu suspendare – 10 ani cu executare" dau impresia unei administrări defectuoase a justiţiei, dar, în fond, ar putea fi doar o impresie. Este, însă, cu mult mai periculoasă o justiţie în care toate hotărîrile seamănă, mereu, cu prima. Amintesc celor care mai ştiu (căci numai cuiva care ştie i se poate reaminti!) că aşa se întîmpla în sistemul judiciar al anilor de comunism.

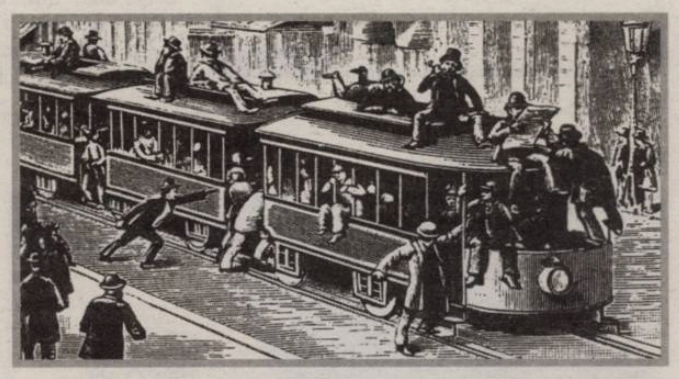

ready made

„– Eu nu vreu să ştiu aceea, au răspuns Satana posomorît uitîndu-se; aceste forme de scrieri sunt deşanţate, fantastice, slutite, încurcate, mincinoase ca şi însuşi dracu, mă înţelegi tu? Şi dacă aşa-i socoteala, apoi eu singur, cu puterea ce am, vă poroncesc altă modă şi alt stil să introduceţi în institutele literare şi de acum înainte să nu vorbiţi şi să nu scriţi nici clasiceşte, nici logiceşte, nici filosoficeşte, nici filosofice romansuri, dar tarambalaburiceşte.

– Cum? cum? au întrebat demonul; măria-ta zice tarambalaburiceşte... foarte curios...

– Taci! Aşa vreu să înveţe toţi, tarambalaburiceşte; aceasta vra să zică să scrieţi cum se cuvine..."

(Constantin Stamati, *Muza românească,*
Editura pentru Literatură, 1967)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Rococococon

Locuia-ntr-o zaharniţă
fină şi roz,
părîndu-i zadarnică
viaţa în roz

pe care-o ducea
ca într-o caleaşcă,
dar nu îndulcea
nici baremi o ceaşcă

de ceai – acea singură
furnică din zahăr,
primblată-ntr-o lingură
de-argint, ca un mahăr,

ce nu era nici
vanilat, necum tos, –
ca orice furnici
de neam vanitos.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Scrisoare deschisă, uşoară, de vară, către Mădălina Manole

Dragă Mădă (permite-mi să fiu direct, ca-ntre colegi de generaţie, chiar dacă tu eşti, se înţelege, mult mai tînără), încep scrisorica mea mărturisindu-ţi că, uşor invidioşi, în această clipă o mare parte a cunoştinţelor, prietenilor şi rudelor mele se întreabă ce mi-o fi venit de-ţi scriu! Unii vor spune: *da' de ce n-ai scris despre Zizou Zidane?* – iar eu le voi răspunde că despre acest ciumete nu pot scrie, într-atît mi se pare de penibil acel henţ cu capul (să-i spun aşa) pe care l-a făcut în coşul pieptului unui italian, tocmai pe cînd boşii de la FIFA se pregăteau să-l declare cel mai bun jucător al Mundialului. Alţii dintre cei care mă cunosc vor spune: *da' de ce n-ai scris despre ducele de Edinburgh?* (tata-socrul lui Lady Di, îl ştii!), cel cu gluma cu orfanii români – iar eu le voi spune că acestui (cum să-i zic, să nu-l jignesc?) ciumeţel nu prea se face să-i dăm atenţie: omul are o vîrstă, alţii ca el ciupesc cameriste, alţii au, dimpotrivă, bun-simţ. Şi-apoi (gîndeşte-te) nu ştiu dacă toată vina aparţine lui tata-mare de la Londra sau dacă nu cumva o împarte cu unii bunicuţi din Bucureşti care, de 15 ani, cum vine vreo persoană mai VIP prin ţară, hop-ţop o plimbă prin orfelinate (întrebaţi-l pe Michael Jackson, amărîtului i-a plăcut într-atît că a vrut să repete experienţa şi-acasă la el!), şi aşa ne-a mers buhul de ţară a copiilor abandonaţi, drept care iar ne cer la Parlamentul European să reluăm adopţiile – etc., nu vreau să te plictisesc.

Revin: Mădă, eu am ales să-ţi scriu ţie azi – şi eşti pe o listă f.f. selectă, pînă acum am mai scris doar dlui Văcăroiu şi Patriarhului Teoctist! – pentru a te felicita că în clasamentul celor 100 de *mari români* tu ai ieşit a 44-a! În glumă fie spus, i-ai bătut la fund pe Noica (al 99-lea, pricăjitul), pe Ciprian Porumbescu (al 95-lea, debusolatul!), pe Marin Preda (al 72-lea, complexatul!), pe Nicolae Bălcescu (al 69-lea, hi-hi!), pe Titu Maiorescu, pe Kogălniceanu, pe imposibilul ăla de L. Blaga (ce zile fripte ne făcea ăsta la Bac, ne-ai răzbunat!) şi, dacă te mai sforţai puţin, îl rădeai şi pe Nichita Stănescu (al 42-lea, cîte grade îi plăceau lui pe limbă)!

Dar asta nu-i nimic, Mădă: dintre toate femeile care au trăit vreodată între Burebista şi Băsescu, şi să tot fie vreo 250 de milioane (zic şi eu, nu mă pricep la calcule, am terminat liceul de filologie), ei bine, tu eşti a 3-a! Ţ-imaginezi?!

Puteai să-l razi şi pe Nichita, dar ai fost finuţă!

Le-ai umilit pe Maria Tănase (a 91-a) şi pe Elisabeta Rizea, aia cu partizanii (a 58-a), ai băgat-o-n riduri pe Ana Aslan (a 49-a), ai măturat pe jos cu alte contemporance de-ale tale! Doar două femei ţi-au luat faţa: Nadia şi Regina Maria. Discutabil! Una, că Nadia are copil de crescut şi reclame petroliere de făcut, nu cred că te va mai concura. Cît priveşte regina, l-ai auzit şi tu pe scriitorul Agopian: tipa era cam puncte-puncte, a făcut trei copii cu amantul etc. Dacă nici o regină nu e femeie de casă, zi-i să mai ai încredere în cineva! Nu contează că scriitorul a greşit numărul copiilor, foarte probabil şi paternitatea lor sau că bîrfe de-astea mîrlăneşti nici măcar nu-s originale! Uite, îţi propun ca odată, cînd te vei întîlni cu dl Agopian, spune-i aşa, ca de-un pamplezir, că Sara aia (ştie dumnealui care) era o chelneriţă beţivă şi care mai scăpa şi pe centură – să vedem, îi place?

Dragă Mădă, ştiu că nu ţi-e uşor. Unii, galbeni de crivdă, vor spune că ai trimis tu însăţi zeci de e-mail-uri şi că ţi-ai pus familia să dea sms-uri în draci. Lasă-i să fiarbă! Spune-le că ai *fanclub!* Dacă *guru* Bivolaru a ajuns al 20-lea *mare român* şi e mai tare decît Regele Ferdinand, Ionel Brătianu şi Decebal la un loc, îţi cam dai seama ce varză, viezure şi brînză a fost sistemul de vot! Ca să nu-ţi mai spun (da' rămîne între noi!) că eu cred că s-a făcut o mînărie cu Ceauşescu – tocmai el, hop, s-a oprit pe 11, primul căzut sub linie? Oare tu chiar crezi că merituosul pastor Wurmbrand (despre care 99 perioadă 9 la sută dintre români acum au auzit!) are votanţi mai mulţi decît nostalgicii *iepocii* şi decît suporterii Stelei? Haida-de, asta să i-o spunem lui Mutu, care s-a oprit fix la mijlocul drumului (50), negînd abrupt maxima epocală pe care, într-un moment de cruntă spiritualitate, a slobozit-o moderatoarea Irina Păcurariu: „avem mai mulţi iubitori de fotbal în România decît diabetici, ceea ce e şi bine" – dînsa explicînd în felul acesta cu şuviţe blonde de ce fotbalistul Mirel Rădoi (21) e mai tare decît savantul Paulescu (31)!

Dragă Mădă, dacă preţul pentru aceste revelaţii e de 600.000 de euro, înseamnă că acest coşmar hazliu din oglindă se va sfîrşi decent doar în cazul în care, în ciuda tuturor aşteptărilor, *cel mai mare român ar ieşi neamţul Carol I,* binecuvîntată fie-i memoria, că de 100 de ani ne tot străduim să stricăm ce-a făcut el şi încă n-am reuşit pe de-a-ntregul!

Iar în ceea ce te priveşte, *relax:* fată dragă, nu fi tristă, ştiu că e un dat – fără tine nu se poate top adevărat!

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Cultură mare, monşer!

La ora cînd scriu, au apărut primele statistici despre bacalaureat. Examen minat de o continuă suspiciune legată de corectitudine. S-a dovedit cu asupră de măsură că subiectele nu sunt nici pe departe atît de secrete pe cît ar trebui, că profesorii care le fac dau şi meditaţii, s-a aflat şi mercurialul subiectelor, cîte şi mai cîte. Se vor lua desigur măsuri drastice, dar ceva mai încolo, după ce s-o termina examenul. Şi, ce să vezi, cu toate că elevii au beneficiat de condiţiile astea de toleranţă tarifată, primele statistici conturează o promovabilitate cam firavă. Interviurile TV cu „reuşiţii" m-au înfiorat (mai ales la limba română). Mai bine nu s-ar mai lua nici o măsură – riscăm să nu mai avem absolvenţi!

Ca de obicei, vor urma culegeri cu „perlele" şcolerilor, numai bune ca să-ţi provoace hohote îngheţate de rîs. Desigur, vor fi alese numai din lucrările de limba română – doar aşa se mai poate spera la înveselirea audienţei. Dacă s-ar cita exemplele similare din tezele de fizică sau matematică ar rîde doar huliţii ingineri!

Citesc un articol extrem de galant la adresa premierului, extrem de tolerant faţă de greşelile care au coalizat mai toată presa împotriva sa. Extrem de politicos, ca să nu zic mai mult. Întrucît am privilegiul să-l cunosc pe autor, îl întreb de unde atîta înţelegere faţă de dl Tăriceanu. *„Eh,* zice acela, *mi s-a părut că prea e toată lumea împotriva lui. Mai trebuie să-i ia cineva şi apărarea!"* Adîncind discuţia, mi s-au mai servit două argumente: *„se ştie, aşa fac toţi premierii"* şi *„ai stat prea mult în Anglia"!*

La TVR, selecţia *Marilor români* s-a redus la zece nume. Judecînd după rezultat, mi se pare o selecţie suspect de cuminte, de parcă ar fi votat numai academicieni trecuţi de vîrsta pensiei. Mă rog. Urmează faza în care se va face cîte un filmuleţ pentru fiecare nominalizat, diverşi contemporani (de-ai noştri, nu de-ai lor!) le vor argumenta măreţia şi, cu ajutor contabil, va fi ales şi Românul Esenţial. Deocamdată se poartă discuţii melancolice în studio. Dar, să vezi belea, cu sau fără voia realizatorilor, iese la iveală că marele public nu prea cunoaşte adevărul despre unul sau altul. (Ba, uneori, nici chiar invitaţii! Prea se limitează la locuri comune sau legende urbane!) Nu ştiu dacă diriguitorii televiziunii trag vreo concluzie din chestia asta, dar le sugerez eu una. De exemplu, să se ocupe mai serios de personalităţile naţiunii. Nu că l-aş fi preferat eu pe Spiru Haret, dar aţi văzut vreodată vreun documentar vioi, interesant, informat despre modernizatorul învăţămîntului românesc? Sau despre Brâncuşi? Ori Titulescu? Iar dacă mi se va spune că TVR nu trebuie să facă treaba şcolii, atunci să nu ne dea nici extemporale!

Cea mai ciudată prezenţă din acest Top Ten mi se pare cea a lui Mircea Eliade. Oare ce l-o fi propulsat lîngă Eminescu, Nadia Comăneci şi Carol I? Cariera ştiinţifică sau cea literară? Să fie tratatele sale chiar atît de populare în rîndurile studiosului nostru popor? Să fie romanele şi nuvelele sale atît de iubite în ţara lui Caragiale? Mă-ndoiesc temeinic şi de una, şi de alta. Rămîn (în opinia mea, firească) două variante. Prima ţine de suflet: s-ar putea ca o majoritate să-l fi votat pe bune, întrucît „dă bine" (orice casă de snob avea în anii '80 un exemplar necitit din *Istoria religiilor!).* A doua e politică: n-o fi fost cumva promovat peste rînd, ca să nu ne trezim pe sacrosanctul *shortlist* cu vreun incomod?

Ştiu, nu dă bine să fiu aşa de suspicios. Dar n-o să mă vindec de boala asta decît atunci cînd voi vedea cu ochii mei că şeful AFAN e condamnat la doi ani cu suspendare pentru împuşcarea în cap a tînărului din Văcăreşti. De-abia atunci voi fi sigur că trăiesc într-o ţară predictibilă, aşa cum ne cere Uniunea Europeană.

S-a terminat şi Cupa Mondială! Din partea mea – slavă Domnului! Totuşi, am rămas cu o nedumerire. Ideea competiţiei e să reprezinte naţiuni, participă doar jucători cu cetăţenia respectivă, se cîntă imnul etc. Dar antrenorii, de ce pot fi de oriunde? Şi-atunci, noi de ce nu l-am lua pe Tostao?

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Aniversarea lui Miss K

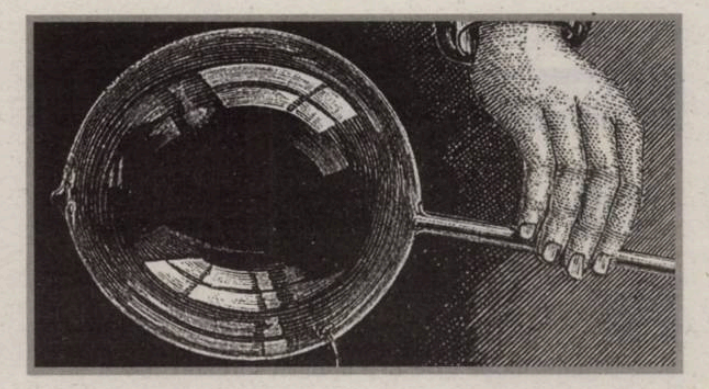

Ne apropiem de prima aniversare a ruşinii noastre naţionale şi locale, şi anume reacţia în faţa Katrinei. Katrina a fost doar o furtună, dar ceea ce a urmat a fost atît de hidos încît, un an după, tot ce putem face este să dăm din cap a lehamite şi să borîm.

Pe 9 iulie 2006, la aproape un an după şi adînc în miezul sezonului uraganelor, FEMA anunţă în ziarele din New Orleans următoarele posturi: Şef al administraţiei, Director financiar şi Specialist în managementul situaţiilor de urgenţă! Trebuie să o mai spun o dată, pentru că tot nu-mi vine să cred: FEMA, agenţia noastră specializată în ajutorare în caz de dezastru, angajează, repet, un Şef al administraţiei, un Director financiar şi un Specialist în managementul situaţiilor de urgenţă. Cred că în momentul de faţă aceste posturi ar putea fi ocupate de oricare trei oameni care ar trece pe stradă, cu paharele lor de băutură în mînă. Nu ar fi nevoie decît de cîteva minute pentru a pregăti pe oricine din New Orleans pentru oricare din cele trei slujbe. Şeful administraţiei se învîrte în cercuri înalte şi joacă golf, Directorul financiar fură tot bănetul şi îl dă prietenilor lui, iar Specialistul în managementul situaţiilor de urgenţă le dă cu fit tuturor.

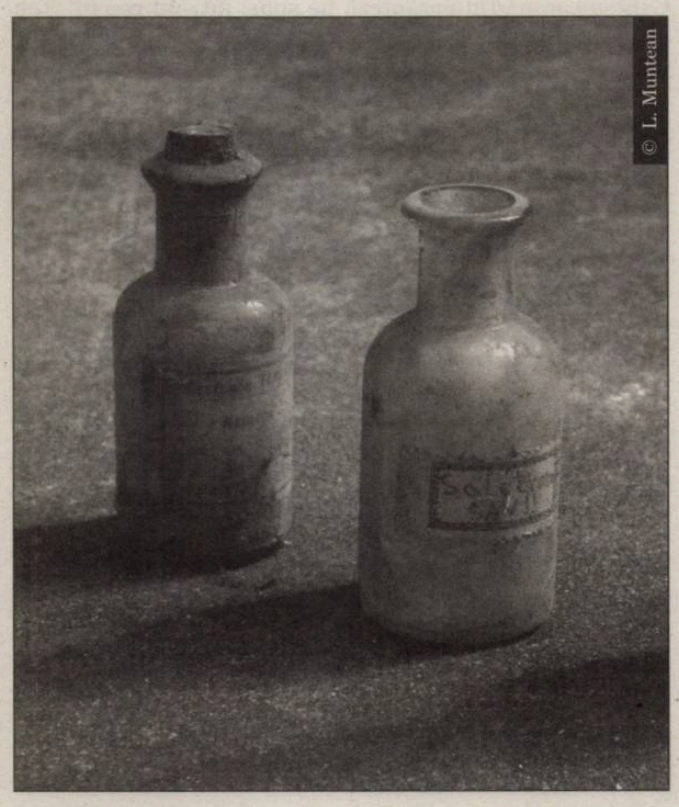

Comandantul-şef, al cărui creier funcţionează numai cu încetinitorul, a evoluat între timp de la observatorul din elicopter la un degrabă risipitor de fonduri, lăsate în mîinile unor oficiali locali incompetenţi, doar cu scopul de a le închide gurile cele spurcate. Singura chestie nasoală cu miliardele de dolari care ar trebui să se reverse asupra voastră este că sînt înmînate sub formă de cecuri, în loc să fie lansate din elicopter, astfel încît masele hămesite să se arunce asupra lor şi să se încaiere, aşa cum se cade gloatelor de Mardi Gras. Aruncarea bănetului pe străzi ar fi, de fapt, o manieră mult mai echitabilă de distribuire a comorii decît direcţionarea lui către oameni precum congresmanul Jefferson sau doamna Rene Gill-Pratt, membră a consiliului municipal, sau Eddie Sapir, sau oficialii de la NORD sau primarul care ar fi trebuit să fie alungat din oraş cu o tichie de bufon pe cap, nu reales.

Locuitorii din New Orleans, care au fost destul de nesăbuiţi să se întoarcă în oraş după ce au fost traşi pe sfoară în miriade de feluri de către autorităţile locale, statale sau federale, şi-au găsit deja refugiul în demenţă şi continuă să se lase traşi pe sfoară în maniere din ce în ce mai pline de ingeniozitate. Mulţi sînt cei pe care îi aud vorbind singuri pe stradă, fără să aibă celulare prin buzunare. Aud oameni rugîndu-se cu voce tare ca Huey Long, Roosevelt, sau chiar Stalin şi Mussolini, să se arate şi să ne îndrume pe calea cea dreaptă. Văd oameni care îşi privesc fix bombeurile şi şoptesc: „Planul Marshall!“, sau oameni scufundaţi adînc în cel de-al treilea pahar şi al doilea Xanax, vorbind în dodii. Unul spunea: „Ce mare chestie cu Jefferson? Şi eu am 90.000 de dolari în frigider! Şi eu fac cadou prietenilor mei maşini donate oraşului, ca şi Gill-Pratt! Şi, în fond, ce înseamnă oraşul? Prietenii mei, ăştia sînt oraşul!“.

Ca să fim sinceri, New Orleans-ul face progrese într-un domeniu: materialul artistic. Nicicînd nu s-au întîlnit mai bogate şi mai pe placul inimii metafore care să dăruiască artistului atîta absurd. FEMA (da, aceiaşi oameni) ameninţă să ia înapoi Vodoo 1 şi Vodoo 2, elicopterele de pompieri pe care agenţia le-a închiriat oraşului. Sîntem în miezul secetei, cu incendii care mistuie totul, cu presiunea apei foarte scăzută din cauza conductelor prăpădite, iar elicopterele noastre sînt cît pe-aci să fie înhăţate de Agenţia noastră Naţională de Intervenţie în Caz de Dezastre. Întrebarea care se pune: Vodoo 1 şi Vodoo 2 au fost numele primite la naştere ale acestor elicoptere? Nu cred că o să aibă prea mare succes în Richmond, Virginia, de pildă, după ce vor fi luate cu japca din New Orleans.

Un incendiu la care nici Vodoo 1, nici Vodoo 2 nu au ajuns a distrus un motel din preajmă. Lăcaşul a luat foc din cauza unei întîlniri amoroase care a luat-o razna. Femeia a pregătit cuibuşorul de nebunii aprinzînd lumînări şi aruncînd un voal peste abajurul lămpii, în aşteptarea eliberării din puşcărie a iubiţelului ei. Nu se ştie pentru moment dacă porumbeii au apucat să consume ceva din preţioasa lor reuniune înainte ca flăcările să mistuie stabilimentul, dar ei au fost primii care au dispărut. Din fericire, toţi clienţii au putut să fugă din camerele lor şi au scăpat teferi. Ce metaforă minunată pentru al dumneavoastră poet/observator social! Motelul este însuşi New Orleans. Porumbeii sînt FEMA şi Louisiana. Directorul motelului este George W. Bush. Oamenii care au scăpat teferi sîntem noi. Sau ştiu eu... Puteţi să schimbaţi personajele ca să se potrivească propriei voastre fabule.

Între timp, alte şi alte fapte vin şi iau în răspăr nebunia gloatelor. Proprietăţile din New Orleans fac acum mai mult decît făceau înainte de furtună. Preţurile de vînzare în French Quarter au crescut cu 86%. Fie oraşul mişună de venetici înarmaţi cu motto-ul „Cînd străzile şiroiesc de sînge, cumpără imobiliare!“, luat din filmul lui Spike Lee, *Inside Man,* fie cineva manipulează statisticile pentru a crea o nouă realitate. Statisticile sînt foarte ciudate: un număr mic de vînzări poate să creeze impresia că piaţa e isterică, pe cînd, de fapt, sînt doar cîţiva inşi care joacă alba-neagra. Oricum ar fi, mie mi-e greu să cred că într-un oraş de mincinoşi şi hoţi, în care afacerile stau să se prăbuşească una cîte una, fără infrastructură de asistenţă sanitară, fără forţă de muncă de oarecare calificare, distrus în proporţie de două treimi, cu ceva mai mult de jumătate din populaţie încă în exil, nişte unii (să fie extratereştrii?) se îmbulzesc să cumpere căbănuţe creole şi conace antebelice la preţuri de trei ori mai mari decît înainte ca uraganul Katrina să ne arate cît fac, de fapt.

Şi încă un comentariu către FEMA: angajaţi şi un Şef cu securitatea internă, pentru că în oraş fierbe mocnit o mişcare insurgentă. Ceea ce ziarele numesc „criminalitate“, care este şi ea extrem de înaltă, este de fapt o rezistenţă insurecţională. Acum un an, guvernul federal ne-a acordat acelaşi tratament ca Bagdadului, împînzindu-ne străzile cu trupeţi. Atunci, guvernul şi-a luat-o sieşi înainte. Acum, se prea poate să mini-bagdadizăm sub nivelul radarelor.

O altă geană de lumină în dezastrul uman care este acest New Orleans pre-K2 este că cei mai roşi de vicii membri ai naţiunii pot veni acum aici, să se desfete. Oricine ar fi avut de gînd, în perioada pre-K, să renunţe la droguri, băutură, fumat, sex sau orice altceva ar trebui să ia drumul încoace fără întîrziere. Dăm pe dinafară de prisosul mahalalelor de pierzanie ale naţiei, mahalale ce sînt acum pe cale de dispariţie. Nu trebuie să ne mai temem, cum o făcea cîndva un editorialist, că uraganul Katrina a distrus „singurul oraş al distracţiilor“ din America. Petrecerea continuă şi aici sînt, de-a pururi, orele 3 ale dimineţii.

traducere de Ioana AVĂDANI

GOETHE-INSTITUT
BUKAREST

OPEN CALL
Workshop de critică de artă
10-11 noiembrie 2006

Goethe-Institut Bucureşti organizează în cadrul Bienalei Tinerilor Artişti, ediţia a II-a (14.10.-16.11.06), un *workshop* de două zile destinat tinerilor curatori şi critici de artă, sub îndrumarea criticului **Jan Verwoert**.

Jan Verwoert trăieşte la Hamburg şi lucrează ca *freelance* critic. Este membru în comitetul consultativ al Kunstverein München şi profesor asociat de Teorie şi Artă Contemporană la Academia Umeâ (Suedia). Publică permanent în *Afterall, Frieze, Springerin*. A primit în 2001 premiul AdKV pentru critică de artă.

În cadrul acestui *workshop,* cei selectaţi vor avea posibilitatea să ia contact cu editorii revistei *IDEA (artă + societate)* din Cluj şi ai revistei *VECTOR-artă şi cultură în context* din Iaşi.

Cei interesaţi pot găsi formularul de înscriere la adresa de Internet www.goethe.de.

Sînt necesare următoarele documente pe care vă rugăm să le trimiteţi pînă la data de **24 iulie**: un curriculum vitae care să cuprindă date despre activitatea profesională (studii şi experienţă profesională), o scrisoare de intenţie de o jumătate de pagină care să motiveze interesul pentru participarea la *workshop,* un text scris pe marginea unui eveniment sau subiect din arta contemporană de maxim 1 pagină (articol sau eseu), în format electronic, la adresa: programm@bukarest.goethe.org.

Rezultatele vor fi comunicate la începutul lunii septembrie.

Cei selectaţi vor primi informaţii legate de cea de-a II-a ediţie a Bienalei Tinerilor Artişti (14.10.-16.11.06). Aceştia vor fi rugaţi să redacteze, la începutul evenimentului, un articol în limba engleză care va fi trimis criticului Jan Verwoert.

Articolul va servi drept material de lucru în cadrul atelierului.

Workshop-ul va avea loc în limba engleză.

Florin DUMITRESCU

exerciţii de admiraţie

40 de zile fără Iordan Chimet

De moartea lui Iordan Chimet, unul dintre scriitorii noştri cei mai speciali, am aflat cu întîrziere, abia cît să-i fac pomenirea de 40 de zile. Incomod în toate regimurile pe care le-a apucat, Iordan Chimet făcea figură aparte printre condeierii dîmboviţeni, cu rîcile lor mărunte, cu obsesiile lor autiste, de cele mai multe ori ilogice pentru restul lumii. Este poate motivul pentru care, în ultima parte a vieţii, Iordan Chimet (gălăţean de origine) a preferat să-şi publice cărţile la Cluj, într-un mediu intelectual mai apropiat de rigorile sale etice. Cunoscut ca eseist, autor de ficţiune şi critic al artelor vizuale, Chimet are un profil civic asemănător cu al teoreticianului literaturii Adrian Marino, cu care împărtăşeşte în anii '90 problematica democratizării şi (re)europenizării României. Deşi un aparent izolat, Iordan Chimet a făcut mereu apel la solidaritate şi la prietenie de breaslă. De ce oare puţini au ştiut să se bucure de prietenia sa? Printre aceştia – Odysseas Elitis şi Michael Ende, căruia Chimet îi inspiră un personaj din celebra *Poveste fără sfîrşit;* precum şi Gheorghe Ursu, oponentul ucis de securiştii lui Ceauşescu.

Ca victimă – la rîndul său – a comunismului, Iordan Chimet a ajuns în mod neoficial ceea ce se poate numi *primul copywriter* din perioada comunistă. Anchetat politic la sfîrşitul anilor '50 pentru activitate subversivă „antipopulară", Iordan Chimet are norocul unei „condamnări la locul de muncă", anume la nou-înfiinţata Cooperativă Meşteşugărească. Aici, printr-un concurs de împrejurări legat şi de inflexiunile din politica superioară a regimului, Chimet „retrogradează" de la poziţia de strungar la aceea de „redactor de reclame". Din cîte se pare, Cooperativa Meşteşugărească (cu sigla COOP) este una dintre rarele instituţii care atunci, între anii '50 şi '60, conştientizează utilitatea comunicării comerciale.

Experienţa de redactor publicitar şi interesul studios faţă de grafica americană şi cinematografia hollywoodiană (opţiune curajoasă în epoca îngheţului cultural) se tezaurizează într-un bagaj de cunoştinţe care îl califică pe Chimet ca mai tîrziu, în anii '90, să predea noţiuni de publicitate la o facultate particulară din Bucureşti – printre primele cursuri de acest gen de la noi.

Lui Iordan Chimet nu îi făcea plăcere să pozeze ca întîiul *copywriter* român postbelic; nici să-şi amintească de *ad*-urile la care a lucrat în acea epocă – pînă la urmă – dificilă a vieţii sale. Totuşi, această latură a carierei sale ar putea să-l apropie mai mult de interesele posterităţii pe acest autor cu trăsături de vizionar.

Preluat prin amabilitatea LiterNet

citit auzit

Maneaua *Reloaded* & MNAC-ul listat

Întorcîndu-mă de la Roma, în aeroportul Ciampino, am auzit – la un moment dat – o manea: provenea de la soneria unui celular şi, da, posesoarea lui era româncă şi lua acelaşi avion cu mine… Vreţi să vă spun cum era îmbrăcată? În două vorbe, totul sclipea pe ea: sclipici pe tricou, pe curea, pe blugi, pe sandale, aur (nu mă-ndoiesc!) la greu pe mîini, la gît, în urechi şi, ca o-ncununare definitivă a „status"-ului, o geantă de lamé. Această „întîlnire de gradul trei" cu maneaua la Roma mi-a amintit de dosarul pro-Manea făcut, în *Suplimentul de cultură* (trei numere consecutive: 81-82-83), de colegul de pagină Cristi Neagoe. Concluzia dosarului (simplific ca să scurtez) era că maneaua are dreptul să trăiască şi că anti-maneliştii care au lansat chemarea „Să dăm Mozart la tot cartierul" sînt nişte fascişti...

Oops, piano-piano; aş zice că ultima afirmaţie nu e în regulă. Nimeni nu i-a făcut „fascişti", la-nceputul anilor '90, pe tinerii depeşări sau rockări care se confruntau (uneori, contondent) în spatele scenei muzicale de la noi: astfel de sectarisme sînt fireşti în lumea tinerilor, iar „cluburile" de aia sînt cluburi, ca să fie închise-n nas celor de altă culoare muzicală. Să mai amintesc şi furibunda campanie anti-disco, de prin anii '80, în SUA – pe lîngă care campania anti-manele e floare la ureche –, cînd, totuşi, nimeni nu i-a făcut pe anti-discari „fascişti"?... Sau să-nţelegem că, virusaţi de corectitudine politică, sîntem mult mai dispuşi, astăzi, să aruncăm cu cuvinte grele?

Al doilea lucru este că (e-aproape jenant să precizez...), evident, „maneaua *are* dreptul să trăiască". Doar că ar trebui să-i mai lase şi pe alţii să trăiască. Căci agresiunea vine dinspre manea, nu invers. De vină sînt decibelii bezmetici, playlistarea non-stop din locuri publice, sau amîndouă – cert este că reacţia anti-manea are motivaţii simple care, la rigoare, ar putea pune în mişcare Oficiul pentru Protecţia Consumatorului: *Daţi muzica mai încet – şi mai schimbaţi-o, frate!*

În al treilea rînd, nu cred (şi aici sînt de acord cu dosarul din *Sdc)* că reacţia anti-manea este *numai* la muzică; nu respingi maneaua numai din motive de ritm. Maneaua vine la pachet cu o întreagă atitudine şi un întreg set de valori – care sînt, s-o spun pe şleau, insalubre. În fond, „becalizarea" merge mînă-n mînă cu „manelizarea" – sînt ramuri (uneori rivale) ale aceluiaşi trunchi... Personal, valorile lor (macho-patriarhale) îmi repugnă, gusturile lor (vestimentare ş.cl.) mă resping. Unii manelişti pot fi simpatici (vezi Adi Minune), dar Maneaua, ca „filozofie de viaţă", este antipatică fiindcă se bazează pe un set de valori profund primitive şi vulgare. Doar că este – iată – (încă) un sport intelectual acela de a apăra chiar şi ce nu trebuie apărat – şi care, la rădăcină, este anti-intelectual: acest sport se numeşte „masochism". Unii intelectuali se autoculpabilizează că maneaua, vezi Doamne, ar fi „discriminată". Unii tineri (şi mai puţin tineri) consideră că e *trendy, cool* ş.a.m.d. să „apere" o „minoritate" „agresată" de... de cine? De o altă (adevărată) minoritate – aceea a oamenilor de gust? Despre ce vorbim aici!? În România, maneaua este majoritară – tot restul este minoritar!

Apărătorii manelei (care mă tem că nu mai văd pădurea din cauza copacilor...) au lansat o contra-chemare sub forma unei întrebări: „Crezi că Mozart n-ar fi ascultat manele?". Răspuns: Poate că Mozart ar fi ascultat, într-adevăr, manele; dar maneliştii sigur nu ascultă Mozart!

● Apropo de manele (semn că nu scăpăm, cu una-cu două, de ele!): L.M. – cu care împart aceeaşi zi de naştere şi aceeaşi lipsă de prejudecăţi în privinţa *Codului lui Da Vinci* – îmi răspunde la SMS-ul aniversar (în care îi/ne uram „Să ne moară duşmanii!") cu aceste înţelepte cuvinte: „De ce să moară, că mai avem nevoie de ei?".

● În suplimentul cotidianului *La Reppublica* din 1.07 a.c., un dosar (de şapte pagini) cu titlul „Il salto di Bucarest", semnat de Flavia Capitani şi Emanuele Coen. E genul acela de material care se face atunci cînd o ţară e „pe val" – şi România, care în 2007 ar putea intra în UE, *este* în această situaţie. Articolul (amplu ilustrat de fotografiile lui Samuel Zuder) se concentrează asupra Bucureştiului, văzînd în acesta, pe bună dreptate, un indicator spectaculos al creşterii ţării. Tonul este OK, nu există gafe majore, iar informaţiile sînt culese exclusiv din zona artistică – interviuri „topite în text" cu Ruxandra Balaci, directoarea Muzeului Naţional de Artă Contemporană (în paranteză fie spus: într-un recent „Top 50" al instituţiilor de artă de avangardă din lume, publicat de prestigioasa revistă britanică *Art Review,* MNAC-ul este pe poziţia 16 – în timp ce Centrul Pompidou sau Tate Modern abia ocupă poziţiile 28, respectiv 21!), Romelo Pervolovici, Cristi Puiu şi Florin Tudor. Singura inadvertenţă (datorată, poate, transcrierii sau traducerii interviului) este afirmaţia că filmul lui Puiu, *Moartea domnului Lăzărescu,* ar fi fost „ridicat în slăvi afară, dar foarte criticat în ţară", unde ar fi fost obiectul unor „polemici dure" legate de (veşnica) „imagine a României". Nu-mi amintesc să se fi întîmplat aşa ceva – iar dacă a fost criticat (şi a fost, dar mai ales de neprofesionişti), aceasta a avut legătură cu estetica filmului, şi nu cu subiectul lui...

● În *Ziua* din 26.06, ziaristul Octavian Hoandră îmi dedică un editorial cu titlu salingerian („Domnului Leo, cu dragoste şi... multă abjecţie"), din care eu ar trebui să înţeleg că dl Hoandră ar vrea să polemizeze cu mine. Îmi pare rău, dar eu nu polemizez cu oricine: pentru asta trebuie să-ţi respecţi partenerul – or, pe O.H. eu nu-l mai pot respecta cîtă vreme scrie *„Bowels"* în loc de Bowles, „domnului Leo" în loc de dlui Şerban şi recurge la „argumente" atît de ignare şi de rudimentare precum cele din editorialul său: pentru mine, sînt lucruri mai grave decît că mi-au apărut nişte poze într-un ziar de 2 lei. Şi-apoi, cum ar suna „Polemica Hoandră-Şerban"?! Daţi-mi voie să prefer un nume ceva mai sonor... *Alt* fel de sonor! **(a. l. ş.)**

re: member

„Tipica relaţie de striptease presupune ca femeia, care a oferit spectacolul total al puterii ei de satisfacere, să nu fie destinată consumului. O broşură distribuită într-un club conţine un eseu introductiv, destul de obosit libertin, care se încheie, totuşi, cu o intuiţie revelatoare. Ea spune, în linii mari, că triumful femeii goale în lumina reflectorului, în timp ce se expune privirilor unui public frustrat şi doritor, constă în conştiinţa savantă a faptului că, exact în acele momente, ei o compară cu ceea ce au acasă, şi ca atare triumful constă şi în umilirea celorlalte, pe cîtă vreme plăcerea celor care o privesc constă în propria lor umilire, simţită, suportată şi acceptată ca esenţă a ritualului.

Dacă, din punct de vedere psihologic, relaţia de striptease este sado-masochistă, din punct de vedere sociologic acest sado-masochism este esenţial pentru ritul pedagogic care se desfăşoară. Striptease-ul îl învaţă în mod inconştient, pe spectatorul care caută şi acceptă frustrarea, că mijloacele de producţie nu sînt în posesia lui.

Dar dacă, din punct de vedere sociologic, el introduce o evidentă ierarhie de castă (sau, dacă preferaţi, de clasă), striptease-ul provoacă spectatorul să compare plăcerile aflate la dispoziţia lui cu acelea pe care, prin însăşi natura lor, nu le poate avea: realitatea lui comparată cu idealul, femeia de-acasă cu Feminitatea, propriile-i experienţe sexuale cu Sexul, nudurile pe care le ştie cu Nuditatea hiperuraniană pe care nu o va cunoaşte niciodată. După asta, el va trebui să se întoarcă în peşteră şi să se mulţumească cu umbrele de pe pereţi: numai la asta are dreptul. Şi astfel, printr-o sinteză inconştientă, striptease-ul reinstaurează situaţia platonică în realitatea sociologică a oprimării şi alternativei."

(Umberto Eco, „Stripul socratic", în *Diario minimo,* Mondadori, 1963)

Texte şi opinii de: *Cornel BAN (doctorand, University of Maryland)* ● *Gabriela BLEBEA-NICOLAE (director de proiecte de cercetare, Prodomus)* ● *Ioana BOT (conferenţiar univ., Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai")* ● *Gabriel GIURGIU (juralist, TVR)* ● *Anca ROMANŢAN (profesor asistent, University of Massachusetts)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

DILEMA VECHE

Universitatea și banii

Săraci, dar rentabili

Dacă în presa scrisă s-ar pune, ca la televiziune, „buline" de avertisment – şi nu pentru „scene de sexualitate şi violenţă", ci pentru enervări, indignări, amărăciuni, supărări –, atunci acest dosar tematic ar trebui să aibă un asemenea semn grafic. Textele adunate în aceste pagini nu pornesc, în primul rînd, de la vreo dilemă, ci de la o constatare tristă: sistemul universitar românesc este în criză. În ciuda reformelor (cîte şi cum s-au făcut), în ciuda alinierii la standardele impuse de „procesul Bologna", problema-cheie rămîne aceeaşi: modul de finanţare. „Ţara e săracă", ni se spune de ani întregi, aşa că „nu sînt suficienţi bani pentru finanţarea educaţiei, culturii, sănătăţii". Şi totuşi... De-abia de aici încolo începe dilema: cum să facem, cu nevoile şi neamul nostru, să dezvoltăm *sistemul universitar, căci numai prin* specialiştii *pe care îi furnizează universităţile putem spera, mîine, la o societate evoluată, în pas cu lumea, la o societate care să şteargă urmele subdezvoltării şi să se înscrie în circuitul internaţional al valorilor? Dacă Statul, prin demnitarii săi, acceptă că nu poate aloca învăţămîntului universitar toţi banii de care acesta are nevoie, prin ce formule putem atrage fondurile care să acopere necesităţile? Cum putem cheltui banii mai eficient?*

Sărăcia a creat, în anii tranziţiei, un fel de complex obsesiv: „să ne încadrăm în buget", să facem economii, căci dacă „intrăm în depăşire" vom avea probleme. Aşa că, mai nou, prin şedinţele senatelor universitare se numără steagurile: facultatea cutare s-a încadrat în buget, ba chiar a adus nişte venituri extrabugetare din proiecte de cercetare aplicată, deci e rentabilă*; în schimb, facultatea cutare e* nerentabilă*, are deficit, i s-au alocat trei lei şi zice că-i trebuie patru. Măsuri propuse: rentabilizarea! Îndemnul sună gospodăreşte şi aparent grijuliu faţă de banul public, dar pune o problemă: cît loc mai e pentru performanţă (iar în universitate şi cercetare performanţa cu cheltuială se ţine!) dacă ne chinuim s-o încadrăm, meschin, în „sumele alocate" de minister? Cum poţi – de exemplu – să faci rentabilă (sau măcar „eficientă") o secţie de limba latină? Poate doar prin desfiinţare (asumîndu-ţi astfel situaţiunea cam jenantă ca o cultură de origine latină să nu mai aibă, peste ani, nici un specialist în acest domeniu). Cum poţi sili să se încadreze într-un buget strîmtorat şi calculat după numărul de studenţi secţii/domenii care pregătesc, prin definiţie, cîţiva specialişti de vîrf (de la fizica teoretică la matematicile superioare şi de la arheologie la nu ştiu ce sub-ramură a geneticii) a căror „rentabilitate" se va vedea mîine, prin progresul ştiinţelor şi prin civilizarea naţiei?*

Ceva e putred în sistemul universitar românesc. Ne-am obişnuit cu ideea că „nu sînt bani", pe care o luăm ca pe o fatalitate, cîrpind cerul cu stele şi facultăţile cu „rentabilizare". În loc să căutăm soluţii de perspectivă, ne chinuim, după logica oricărui contabil acrit pe un post „la stat", să ne încadrăm în „ce ni se dă". Colac peste pupăză, pe această logică a picat bruma de capitalism pe care tot bugetaru' o învaţă de la televizor, aflînd că rentabilitatea „e un lucru foarte mare". Cheltuitori de bani daţi cu ţîrîita şi orgolioşi nevoie-mare în a „rentabiliza" sărăcia, ne facem că producem specialişti care vor asigura progresul ştiinţelor şi civilizaţiei româneşti de mîine. ***(M. V.)***

Mircea VASILESCU

Scurtă epopee financiar-contabilă cu studenţi şi profesori

În decembrie 1989 au fost eroi, se spunea despre ei că au fost primii care s-au revoltat împotriva dictaturii. Cîteva luni mai tîrziu, în Piaţa Universităţii, au devenit „golani" şi „destabilizatori". Vremuri trecute... Astăzi, studenţii au redevenit, pur şi simplu, studenţi. La Stat sau la „Particulară". Ei trebuie să alcătuiască elitele de mîine, specialiştii în ştiinţe, tehnologie, educaţie, cultură, artă, competitivi pe plan european. Ei vor conduce România spre cele mai înalte culmi ale globalizării. Aşadar, pregătirea lor este o problemă de interes naţional, pentru care noi toţi trebuie să cheltuim bani. Să investim în ei. Cum o facem?

Ipocrizie şi discriminare

În Legea învăţămîntului scrie că învăţămîntul de toate gradele este gratuit. Din dragoste de ţară şi de viitor, din dorinţa de a permite tuturor (indiferent de condiţia socială) accesul la studii superioare, din considerentul că Statul are datoria de a-i forma pe viitorii specialişti de vîrf, parlamentarii noştri au votat gratuitatea *şi* pentru învăţămîntul universitar, care nu este, desigur, obligatoriu, nu e „pentru toţi". Totuşi, şansele de acces la universitate nu sînt egale: statisticile arată că doar 1% dintre studenţi provin din mediul rural. Gratuitatea n-a ajutat la nimic în acest caz. Bineînţeles, viaţa de student presupune cheltuieli: cărţile, locuinţa etc. Aşa încît legiuitorii au pornit de la premisa că nu e cazul să adauge şi eventuale taxe de studiu. Nobilă intenţie, dar cu efecte perverse. Universităţile sînt dependente de bugetul de stat şi, după cum se ştie, an de an, Statul şi-a încălcat propriile reglementări: nu a alocat învăţămîntului minimum 4% din PIB, cum cere legea, căci „nu există posibilităţi". Universităţile au pornit, aşadar, în căutare de fonduri. Cum în România nu funcţionează, ca în SUA, un sistem eficient de sponsorizări, „finanţiştii" universitari au găsit resurse tot în... buzunarele studenţilor: locurile cu taxă (taxele fiind de cîteva sute de euro pe semestru), taxa pentru înscrierea la examenul de admitere, taxa pentru înscrierea la masterat, în unele facultăţi chiar taxa pentru eliberarea unei adeverinţe de student, ceea ce frizează absurdul: învăţămîntul e gratuit, dar ca să dovedeşti că eşti student trebuie să dai una sută mii lei pe o hîrtie. Toate aceste taxe sînt oficiale şi eliberate cu chitanţă în regulă, dar – moral vorbind – sînt cel puţin discutabile: pentru a se cîrpi, Statul inventează tot felul de modalităţi de a încasa bani, prin tot felul de chichiţe juridice. Legal, universităţile sînt acoperite; dar într-o ţară occidentală, ideea că *unii* trebuie să plătească taxe şi alţii nu, pentru o formă de învăţămînt pe care legea o declară gratuită, ar genera cel puţin proteste faţă de „încălcarea dreptului la învăţătură" şi faţă de discriminarea făţişă, împachetată însă în norme şi „reguli": ai, la admitere, media (să zicem) 7,33? Eşti bun, te încadrezi pe locurile „de la buget". Ai 7,32? Ne pare rău, ai picat „sub linie", dar ai posibilitatea să devii student plătind. În timp, pentru că necesităţile facultăţilor cresc mai repede decît bugetul, numărul locurilor cu taxă creşte, la unele specializări devenind chiar mai mare decît cele „de la buget". Cine stabileşte numărul de locuri bugetate? Universităţile propun, Guvernul decide – căci doar el „dă banii". Pe ce bază propun universităţile un anumit număr (în general acceptat de minister)? Nu pe baza unui studiu privind cerinţele pieţei muncii, nevoia de specialişti în domeniul cutare sau alte asemenea lucruri sofisticate. Principiul de bază e „să nu rămînem fără norme pentru profesori". Cine stabileşte numărul de locuri cu taxă? Universităţile, în numele sfintei autonomii universitare, că doar ele iau banii. Şi care este – logic vorbind – interesul universităţilor? Să aibă cît mai mulţi studenţi plătitori.

Toată „acoperirea legală" devine astfel o enormă ipocrizie: spunem că-i gratuit, dar din banii plătitorilor „ţinem" şi studenţii de la buget. Iar prin unele şedinţe de senat şi de consiliu profesoral se dau indicaţii şi directive: secţiile/departamentele care nu „aduc" un număr de studenţi plătitori cel puţin egal cu cei „bugetari" vor fi desfiinţate: sînt nerentabile. Aduc pierderi financiare universităţii. N-ar fi mai simplu să punem capăt ipocriziei şi să introducem taxe pentru toată lumea? Bineînţeles, dacă-i lege, trebuie modificată tot printr-o lege. Iar parlamentarii noştri cei populişti nu vor fi dispuşi să voteze o taxă în plus – şi încă una cu o semnificaţie simbolică atît de mare: valuri de nemulţumiri şi de proteste s-ar întinde peste ţară în urma acestei „abandonări" a principiului că Statul dă învăţămînt gratuit la toate nivelurile.

Aşa se duc banii dumneavoastră...

În Universitate sînt două tipuri de activităţi fundamentale: cea didactică şi cea de cercetare. Activităţile didactice sînt finanţate, în principiu, pe baza numărului de studenţi: acesta e criteriul în funcţie de care se fac toate calculele. Pare logic şi democratic: dacă facultatea X are mii de studenţi, are nevoie de mai mulţi bani; dacă departamentul sau secţia Y are doare cîteva zeci, consumă mai puţin. Simplific, desigur (căci necesităţile sînt diferite – unele specializări au nevoie de aparatură sofisticată, altele doar de tablă şi cretă...), dar principiul acesta este. Restul e contabilitate complicată şi riguroasă. Dar pentru ne-finanţişti, ceea ce se vede e greu de explicat: profesori de la facultăţi cu acelaşi profil (să zicem matematică ori limbi străine) din diferite oraşe au salarii diferite; există cinci grade didactice universitare (preparator, asistent, lector, conferenţiar, profesor), deşi preparatorul face acelaşi lucru ca asistentul (seminarii sau lucrări practice), conferenţiarul face acelaşi lucru ca profesorul (cursuri), diferenţa constînd în numărul de ore, ceea ce creează senzaţia că cele cinci trepte sînt păstrate doar pentru a „ţine" oamenii pe poziţii inferioare şi a le da salarii mai mici; ca să atragă cît mai mulţi studenţi (deci cît mai mulţi bani), decanatele, consiliile, catedrele „comercializează" conţinuturile, înfiinţează cursuri, secţii şi masterate din domenii sau pe subiecte *trendy*, chiar dacă nu există competenţe care să le susţină – nu-i nimic, bani să iasă, că altminteri „ne desfiinţează"; logica numerelor mari pune beţe în roate exact uneia dintre misiunile esenţiale ale învăţămîntului universitar: descoperirea şi stimularea studenţilor excepţionali, a viitorilor specialişti de vîrf. Nu poţi – de exemplu – să organizezi un master, o grupă de studiu, un program cu cinci studenţi hiper-pregătiţi şi hiper-dotaţi pentru o anume disciplină „de nişă", căci nu se poate finanţa: conform normelor contabile în vigoare, există un număr minim de studenţi pentru care se poate organiza o grupă sau un curs. Sigur, exemplul e „construit", dar el ilustrează deficienţele modului de finanţare: împărţim democratic sărăcia după numărul de studenţi (fără să fi stabilit însă dacă *va fi nevoie* de toţi acei absolvenţi pe piaţa muncii), asumîndu-ne riscul de a pierde pe drum performanţa. Şi complicăm enorm aparatul birocratic şi administrativ care – doar sînt bani publici, nu? – să gestioneze, semneze şi ştampileze orice bon. Ceea ce nu împiedică cheltuielile aberante, corupţia şi aranjamentele. Dimpotrivă.

Activitatea de cercetare este finanţată de la o vreme de CNCSIS (v. www.cncsis.ro) pe bază de proiecte jurizate de o comisie. Lucrurile sînt aparent mai clare şi mai transparente aici, aşa că sîntem în situaţia de a spune „bine că există". Dar acceptarea unor proiecte pentru finanţare e discutabilă, sumele alocate nu acoperă întotdeauna necesităţile (las' că şi noi, popor cu o vastă cultură orală şi o străveche artă balcanic-orientală a negocierii, „umflăm" cererea, ca să aibă „ei" de unde tăia...). Şi, mai ales, nu există întotdeauna un *feedback*, nu e clar la ce şi cui a folosit acel proiect de cercetare. În plus, dat fiind că cererile de finanţare depăşesc cu mult banii disponibili, comisiile adoptă uneori acelaşi principiu egalitarist „cîte puţin pentru fiecare". Ceea ce constituie, evident, un principiu, dar are dezavantajul că nimeni nu ia cît i-ar trebui. Cealaltă posibilitate (mai puţine proiecte, dar finanţate mai consistent) îi mulţumeşte pe unii, dar îi lasă cu totul pe dinafară pe alţii. Dilemă: între individualism şi colectivism, între stimularea iniţiativei şi solidaritate. Strategii, perspective, investiţii de lungă durată în cercetare şi dezvoltare? Aveţi puţintică răbdare: sîntem o ţară săracă, acestea sînt resursele, important e să cheltuim banii primiţi de la buget şi pe urmă om mai vedea...

Ce-i de făcut?

Totul. De refăcut. E limpede că banii de la buget nu ajung, e limpede că sponsorii privaţi n-au atins „masa critică" necesară pentru a interveni direct, cu sume consistente, în sprijinul universităţilor, e limpede că sistemul dual locuri bugetate şi locuri cu taxă tinde (în mod natural?) către eliminarea celor dintîi. Să punem taxe pentru toată lumea, ca în UE şi SUA? Aşa ar fi logic: e greu de crezut că România a descoperit soluţia miraculoasă, necunoscută nici americanilor, nici vest-europenilor, prin care bugetul statului poate „ţine" tot învăţămîntul universitar. Dar ar trebui – tot ca „la ei" – şi un sistem eficient de burse. Să rămînem în continuare la actualul sistem, mai îndreptîndu-l pe ici, pe colo, dar păstrînd principiul generos al gratuităţii (cel puţin pînă cînd ţara nu va mai fi aşa săracă şi vor creşte şi veniturile cetăţenilor)? Ar fi posibil. Dar timpul trece, sistemul şi-a dovedit ineficienţa, iar anii pierduţi îi vom contabiliza mai tîrziu, cînd sistemul universitar din România îşi va arăta, în competiţie cu lumea şi cu globalizarea, deplina slăbiciune.

Alexander BAUMGARTEN

Universitate şi profit: *fons vitae*

A devenit un cadru comun al cafelelor cu colegii discuţia critică despre universitate şi bani. Pe de o parte, atmosfera de nemulţumire are în vedere disjuncţia de drept dintre modul în care ne reprezentăm misiunea universităţii şi jargonul actual, în care inducerea spaimei că nu ne vor ajunge salariile şi producerea unui nou tip uman de universitar par să funcţioneze solidar. Mă voi feri să argumentez ideea că universitatea, pentru a sluji interesele unei cercetări pure, nu trebuie transformată într-un sistem alambicat de profit. Ba chiar cred că este bine, în cazuri bine circumscrise, să visăm la o universitate bogată, dedicată opulent studiilor. Nu o voi argumenta pentru că lucrurile mi se par aici mai nuanţate decît simpla stare de principiu, şi pentru că sînt convins că o universitate în care sînt prezenţi *manageri* foarte competenţi şi capabili să angajeze contracte de cercetare poate prospera, îmbinînd inteligent diversele surse de finanţare. Voi argumenta însă ideea că, în orice caz, *confuzia* dintre planul cercetării stricte şi planul managerial conduce spre cel puţin patru consecinţe triste, nefireşti, frustrante, umilitoare.

1. Consecinţa tristă. Într-o universitate în care profesorii trebuie să îşi caute sursele de finanţare singuri, cei mai apreciaţi profesori sînt cei care aduc cei mai mulţi bani. Or, bani poţi produce şi în bună concordanţă cu priceperea ta ştiinţifică. De pildă, o invenţie, un proiect de cercetare, o valorificare care intră în programul şi mentalitatea societăţii care te finanţează pun în acord priceperea cu cîştigul. În acest caz, cercetarea se face pe tiparul unui *puzzle* în care termenii acordului sînt onest încheiaţi. Dar dincolo de acest caz ideal, dependenţa faţă de comanditarul bogat (stat, fundaţie etc.) deschide posibilitatea speculării limbajelor lui de lemn. Ştim ce vrea finanţatorul pe termen scurt întotdeauna: de pildă, în ultimii zece ani, folosirea unor cuvinte-cheie (integrare, democraţie, european) a condus la acceptarea masivă a proiectelor de cercetare care doar şi-au rafinat limbajul, fără a-i schimba genul. Iar această speculare a limbajului conduce la generarea imposturii profesorului: *eşti cu atît mai bun, cu cît aduci mai mulţi bani,* indiferent de tehnica de limbaj speculată. Aici începe istoria colegilor promovaţi pe simple cariere administrative şi tot aici începe sentimentul de putere feudală pe care îl răspîndeşte în jur micul stăpîn al unei relaţii ce vehiculează în vreun fel bani: în fond, nici nu mai trebuie să pui probleme profesionale într-o reuniune colegială, este suficient să şopteşti (ca să se audă) o sumă oarecare pe care ai mai procurat-o, indiferent că este sau nu adevărat, şi este de ajuns pentru a inspira un soi de respect amestecat cu teamă, care se extrapolează nepermis, tacit şi sigur, asupra competenţei ştiinţifice.

2. Consecinţa nefirească. În aceeaşi logică a dependenţei de comanditar, cercetarea care depinde de un sistem de finanţare, a cărui bunăvoinţă trebuie să o cîştige, face ca universitatea să desfăşoare cercetări doar în sistemul *puzzle* al modelului predeterminat, fără ca noul sau criza să poată fi tratate la justa lor valoare epistemică. Nu poţi invoca noul în faţa celui care nu îl înţelege, sau cel puţin finanţarea va veni dintr-o mărinimie şi simpatie condescendentă faţă de care finanţatorul nu are nici un credit serios. În toată istoria noastră culturală şi confesională, *noul este nebunie,* dar în logica unei cercetări ştiinţifice el trebuie să aibă un loc asigurat, fără de care nobleţea universităţii piere: în universitatea-profit, acest loc dispare, pentru că nimeni nu plăteşte pentru ceea ce nu înţelege. Dimpotrivă, asumarea instituţională a culturii autentice înseamnă existenţa unui finanţator (statul) care plăteşte *1)* pentru că nu înţelege şi *2)* pentru că a delegat savantul să înţeleagă sensul actului educaţional. *Dacă locul noului dispare, universitatea devine tributară din principiu reprezentării despre lume pe care o au sursele sale de finanţare.* Desigur, ea poate fi *de facto* tributară ei, dar dacă nu este capabilă oricînd să depăşească tipul de reprezentare respectiv şi nu are un loc anume pentru noul absolut, purtătorii noului vor fi alţii: strada, marginalii sau pur şi simplu unii mai vrednici.

3. Consecinţa frustrantă. În universitatea concepută pe criteriul competiţiei finanţărilor, umanioarele sînt cenuşărese. Din limba latină nu poţi face bani, din filosofie veche nu poţi face bani, la fel din istorie sau din arheologie. Dimpotrivă, alte domenii (drept, psihologie, economie) sînt mult mai avantajate. Nu este vorba aici de un vis egalitarist, ci de critica unei extrapolări: profesorul de limba latină nu poate avea în universitate o demnitate mai măruntă pentru că domeniul lui nu este profitabil. Fără respectarea acestei condiţii, ilustrată inclusiv salarial, vom ajunge la ideea că putem produce societăţi fără instituţiile care meditează critic la sensul lor şi al căror loc este fatalmente unul dizgraţiat. Trăim într-o lume în care limbile clasice pier, în care studiul umanist este relativ marginal: nu e nimic grav aici şi nu este nimic nou, mereu a fost aşa, *bellatores* au fost mereu mai mulţi ca umaniştii, aşa cum sînt azi informaticienii sau economiştii. Nou şi grav este sistemul în care e încadrată această proporţie: avem un sistem liceal orientat programatic împotriva culturii generale şi gratuite, cu multe ore pe săptămînă dedicate formării conştiinţei legitimatoare necritice (literatura română şi religia) şi cu tot mai puţine ore dedicate conştiinţei culturale şi evaluării critice a tradiţiei în care trăim. Omul format în acest sens intră foarte firesc şi plin de confort într-o universitate în care predica sacrificiului în numele noului, în care rediscutarea valorilor şi gîndirea critică sînt marginale.

4. Consecinţa umilitoare. Confuzia dintre manageriat şi viaţa academică conduce la o stranie supremaţie a secretarelor, a şefilor TESA, a serviciilor sociale, de salarizare etc. Cum poţi cere o adeverinţă cînd un birou de profil este deschis două ore pe zi, exact cînd ai curs? Dacă mai sus mă refeream la stratul tot mai dens de impostură generată de profesori mai competenţi în completarea formularelor de grant decît în propria lor cercetare, de această dată stratul birocrat este mai presus chiar decît aceştia, minuscule fiinţe intermediare între sublunaritatea profesorului şi serenitatea celestă a birocratului aducător de bani şi, în consecinţă, adevărat *fons vitae* al studiilor academice.

Nu îndrept această critică împotriva universităţii mele, la nivelul structurii ei: sincer şi onest, ştiu că ea constituie o reuşită de supravieţuire economică într-o perioadă dificilă. O îndrept împotriva inegalităţilor umane şi profesionale din interiorul ei, născute din confuzia dintre isteria finanţărilor şi viaţa academică, care a condus sigur şi triumfător la impostură intelectuală.

Alexander Baumgarten *este conferenţiar la Facultatea de Istorie şi Filosofie a Universităţii „Babeş-Bolyai".*

Fondurile universitare: insuficiente şi insuficient controlate

Învăţămîntul de calitate nu se poate face fără investiţii. România este ţara din Europa de Est care alocă bugetul anual cel mai mic pentru educaţie, mai puţin decît Bulgaria, Cehia, Rusia, Ungaria şi Polonia. Pe de altă parte, nu există nici un control real al modului de cheltuire a fondurilor universitare provenite din taxele contribuabililor. Aceste fenomene trebuie corectate de urgenţă, prin:

(1) Creşterea bugetului anual al învăţămîntului la un nivel comparabil cu cel din alte ţări din Europa de Est şi

(2) Publicarea bugetului universităţilor pe pagina web, în presa locală şi centrală, pentru a preveni eventualele fenomene care generează corupţie.

Propuneri de reformă a sistemului de învăţămînt superior şi a cercetării din România. Program elaborat de Forumul Academic Român (FAR), www.forum-academic.com, şi Asociaţia Ad Astra, www.ad-astra.ro.

Anca ROMANŢAN

Modelul american?

– fascinaţia soluţiei standard şi alte panacee economice... –

În ultimii cincisprezece ani, universităţile din SUA şi Marea Britanie s-au confruntat cu discursul despre imperativul rentabilizării şi adaptării structurilor universitare, pentru a răspunde economiei de piaţă şi globalizării economice. Cum era de aşteptat, dezbaterea se regăseşte în prezent şi în contextul românesc.

Cu unele aspecte neliniştitoare însă, deoarece creşterea competitivităţii universităţilor româneşti faţă de cele americane, luate deseori drept standard, ar trebui să fie conceptual distinctă de adoptarea necritică şi „în vrac" a logicii rentabilităţii de piaţă, cum pare să fie cazul, dincolo de discursurile programatice ale managerilor procesului. Mai precis, cred că universitatea română devine mai competitivă dacă reuşeşte să concureze universităţile occidentale acolo unde acestea excelează de cîteva secole (într-o tradiţie pierdută la noi sub dictatură), mai precis în a crea un spaţiu de exprimare şi dezbatere a pluralităţilor (de identitate, valori, ideologii), aceasta incluzînd valori favorabile, dar şi alternative logicii pieţei şi economicului. Îmi sprijin opţiunea pe trei observaţii derivate din experienţa mea de student doctoral şi de proaspăt universitar în SUA.

Mai întîi, discursul despre rentabilizarea universităţilor poate fi folosit ca un mijloc de a reduce puterea epistemică a universităţii, nefiind aşadar nici „ştiinţific", nici „neutru". În acest sens, să luăm, spre exemplu, o propoziţie des vehiculată, dar rareori analizată critic: rentabilizarea universităţii se produce cînd cererea de pe piaţă întîlneşte şi modelează oferta universităţii într-un punct de echilibru instabil, oferit de dinamica globalizării economice şi a integrării europene.

Dacă privim discursul despre rentabilizare în context istoric, îl putem înscrie în conflictele epistemice şi de putere din societate: cine decide ce se predă în universităţi, cum gîndesc studenţii noştri, cine stabileşte standardele de performanţă a studenţilor şi de relevanţă a cercetării ştiinţifice? În SUA, antreprenori culturali şi economici din partide, universităţi şi din *think tank*-uri cu orientare de dreapta au încercat, încă din vremea administraţiei Reagan, să „recucerească universitatea" – în terminologia lor – percepută ca spaţiu critic faţă de capitalism şi de stat, deopotrivă. Retorica crizei universităţii bolnave şi desuete a fost instrumentată, în Marea Britanie, în valuri de *blame and cure* („învinuieşte şi vindecă") spre a crea o cultură a deriziunii universitarilor faţă de munca lor şi a impune necesitatea reformelor radicale. Discursul rentabilizării economice a servit, în opinia unora, ca mijloc de încălcare progresivă a libertăţii academice *(academic freedom),* de afirmare a supremaţiei valorilor neoliberalismului economic şi de controlare a opiniilor alternative. Astfel, aparentul echilibru între cerere şi ofertă poate ascunde un proces profund *asimetric* şi *politizat,* prin care universitatea devine un prestator de servicii, uşor de controlat şi de blamat. Deşi virulenţa cu care universitarii americani apără conceptul şi practicile legate de *academic freedom* poate părea exagerată la noi, în opinia mea libertatea de gîndire şi de acţiune, greu cîştigată de universitatea română, trebuie consolidată şi negociată, mai degrabă decît arvunită în pripă.

În al doilea rînd, o scurtă trecere în revistă a dezbaterilor încinse din SUA evidenţiază că nu există un model standard de reformă universitară, ci, mai degrabă, că avem de-a face cu soluţii foarte diferite unele de altele, pentru că sînt generate de principii, preferinţe ideologice şi norme diferite. Chiar şi atunci cînd universităţile adoptă un plan de „rentabilizare" şi de creştere a competitivităţii lor faţă de alte oferte universitare, omogenitatea de principiu şi de strategie lipseşte; spre exemplu, în cadrul aceleiaşi universităţi, antropologiei nu i se cere să fie „branşată" la ultimele nevoi ale pieţei, cum se întîmplă la facultăţile de Ştiinţe economice sau Drept, iar „rentabilizare" nu înseamnă acelaşi lucru pentru toate facultăţile.

În sfîrşit, merită discutat argumentul conform căruia universitatea are datoria de a-i expune pe studenţi la dezbateri intelectuale în care se examinează critic logica şi mecanismele pieţei şi ale capitalismului, se discută avantajele, dar şi limitele acestora, asimetriile de putere, se contestă cuantificarea socialului şi puterea difuză şi greu de scrutat a „mîinii invizibile" a pieţei care, miraculos, va reuşi să ne facă pe toţi fericiţi într-un viitor la fel de greu de determinat ca şi în utopia comunistă. În experienţa mea în ştiinţe sociale în SUA, am fost expusă, la cursuri, la astfel de dezbateri, care acoperă un spectru ideologic de stînga şi de dreapta deopotrivă. Am putut vedea cum, în timp ce neo-gramscienii arată căile prin care statul şi societatea civilă pot ajunge să fie colonizate de interese economice şi militare în detrimentul interesului şi bunurilor publice, opinii inspirate din liberalismul clasic avertizează asupra patologiilor pieţei nereglementate (oligopol, monopol) şi dificultăţilor pieţei de a reduce inegalităţile sociale şi de acces la educaţie.

Anca Romanţan *este* assistant professor *la University of Massachusetts, SUA.*

Ioana BOT

„Tării cît mai mulţi studenţi!“

– sau despre riscurile rentabilităţii –

Potrivit noii Constituţii a României, învăţămîntul de stat este gratuit, cu scopul de a se garanta liberul acces la educaţie, conform Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului. Dar – insuficient legiferat, prins mereu în capcanele structocămilei autonomiei unor instituţii (de învăţămînt) fundamental dependente de un Minister, sărac în ţară săracă şi concurat (din cauza altor măsuri negîndite ale aceloraşi legiuitori care ne-au dat Constituţia) de un învăţămînt privat cu aere occidentale şi moravuri de junglă – învăţămîntul superior românesc descoperă că „gratuitatea“ sa este insuficient finanţată de la buget. Soluţiile compensatorii, pe care le-a identificat în deceniul din urmă, vin să tulbure şi mai mult contururile unui peisaj deja haotic (din multe puncte de vedere: legislativ, administrativ, etic, profesional etc.), fiind totodată de natură să îngrijoreze prin simplismul şi sălbăticia economică a felului în care este gestionată criza (artificial redusă la aspectul ei financiar) prelungită a sistemului.

Unul din cuvintele-fetiş ale administratorilor crizei este neliniştitoarea „rentabilitate“. Sub presiunea banilor de salarii mereu pe terminate, a reducerilor de posturi mereu imminente etc., universităţile noastre „se rentabilizează“ – şi nu oricum, ci impunînd *curriculei* şi corpului profesoral strategii economice adesea străine de mizele unei universităţi (fie ea de tip european sau nord-american). Subliniez caracterul insidios exclusiv al acestor strategii, în care universitarii, de fapt, devin executanţi lipsiţi de drept la opinie sau la liberă iniţiativă. Atîta vreme cît banii de la buget sînt distribuiţi în funcţie de numărul de studenţi („pe cap de cadru didactic“, cum am învăţat că se socoteşte), relaţia e de o simplitate determinativă şi... destructivă, totodată: cu cît mai mulţi studenţi la un cadru didactic, cu atît mai bine (căci – mai rentabil). Grupele de seminar nu mai coboară sub 50 de studenţi, seriile de curs caută să urce la 2-300, indicele dezirabil de distribuţie pentru un buget echilibrat fiind – ni se explică – de 100 de studenţi la un cadru didactic. Este, cred, exemplul cel mai simplu şi mai pertinent al riscurilor unei asemenea viziuni. Un cadru didactic care predă în medie la 100 de studenţi nu mai are cu aceştia o relaţie formativă reală, după cum nu mai are, de fapt, energie pentru a mai face şi altceva decît un fel de şcoală postliceală obosită, repetitivă, inumană, în care standardele de performanţă academică sînt înlocuite cu standarde de reuşită economică: *mai mult, mai repede, mai bine*. De aici la „tării cît mai mult cărbune!“ nu mai e decît un pas. Uneori, auzind ce se aşteaptă de la noi în viitor, mi se pare că pasul a fost deja făcut.

Desigur, universitatea românească trebuie să se restructureze pentru a se adapta vremurilor noi, concurenţei ofertelor academice ale Europei unite (ceea ce nu e puţin lucru) şi pieţei de muncă în mişcare (ceea ce a făcut, de fapt, dintotdeauna universitatea modernă în lumea liberă). Nimeni nu va contesta aceste imperative. Dar a atribui exclusivitatea decizională (sau cea mai mare pondere în formularea strategiilor restructurării) dinamicii pieţei economice, a reacţiona în mediul academic sincron cu mişcările pieţei extra-academice determină dispariţia accelerată a domeniilor, a disciplinelor, ariilor ştiinţifice neinteresante pentru respectiva piaţă *hic et nunc*, deci „nerentabile“. Multe dintre acestea (ştiinţele umane în genere) există în universitatea de tip humboldtian, consacrată de secolul al XIX-lea, nu ca urmare a cererii pieţei (avea industria drumurilor de fier nevoie de Limbi moarte?), ci a unei intervenţii a statului, a unui proiect instituţional construind o cultură, o identitate culturală, cu tot ce implică aceasta. Sacrificarea – sub semnul rentabilizării (mai bine zis a iminenţei crahului economic din „nu vom avea bani de salarii dacă...“) – a unor filiere academice aplică sinucigaş în universitate logica uzinei unde se închid secţiile producătoare pe stoc. Însă nimic nu garantează regenerarea domeniilor sacrificate: capitalul uman se pierde, refacerea lui poate să ia decenii întregi, dispariţia competenţelor, a reţelelor de specialişti fiind de natură să determine dispariţia unor filiere de certificare a calităţii etc.

Dar acestea nu sînt singurele lucruri (în fond, particulare) pe care imperativul rentabilizării universitare ni le aduce dinainte în chip ameninţător. Logica lui aminteşte de aceea utilizată de dictatura ceauşistă în anii '70-'80 pentru a „împleti cu producţia“ învăţămîntul românesc. Ceea ce nu se putea „împleti“ astfel era desfiinţat (psihologia) sau redus drastic (ştiinţele umane în general, dar şi cercetarea teoretică din cele exacte). Şi toţi ştiam că scopul conducătorilor nu era de a rentabiliza ceva prin definiţie „nerentabil“ (universitatea ca instituţie publică), ci de a decapita elitele gînditoare, de a reduce (de a desfiinţa, chiar) un spaţiu al gîndirii critice, al libertăţii şi al pluralităţii, un spaţiu neliniştitor pentru Putere. Faptul că, acum, eventual, această decapitare a Universităţii nu este dorită de managerii crizei noastre e secundar în raport cu efectele unei atari politici pe termen lung.

P.S. 1. Cîţi dintre laureaţii Nobel în economie sînt matematicieni proveniţi din departamente şi proiecte de cercetare economic nerentabile? 2. Căror imperative de rentabilitate le răspundeau, în anii '70, cursurile de exobiologie ale lui Carl Sagan de la Cornell University?

Ioana Bot *este conferenţiar la Facultatea de Litere a Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj.*

De unde vin banii „lor“

În majoritatea ţărilor din Uniunea Europeană, studenţii plătesc taxe de studiu anuale, diferite de la o universitate la alta. Uneori, diferenţele sînt foarte mari şi greu de explicat pentru un *outsider*.

Cîteva exemple:

- la Universitatea „La Sapienza“ din Roma, taxele variază între 137 şi 338 de euro pe semestru, în funcţie de facultate şi de anul de studii. Cursurile la distanţă costă mai mult: 622 de euro pe semestru. La Universitatea din Pisa (a cincea din lume ca vechime), taxa este de 1.550 de euro pe an. Acestea sînt cotele maximale. În funcţie de situaţia materială, studenţii pot beneficia de reduceri. Sînt scutiţi de taxe cei cu vîrsta de peste 50 de ani, funcţionarii universităţii, bursierii din statele non-UE, deţinuţii (la Pisa aflîndu-se şi o mare închisoare...);
- la Universitatea din Viena, taxa este de 363 de euro pe semestru;
- la Universitatea din Geneva, taxa este de 500 de franci pe semestru, din care 10 franci „merg“ către asociaţiile studenţeşti, iar 55 sînt destinaţi asigurării studenţilor pentru cazuri de accidente;
- la Liège nu se numesc taxe, ci *droits d'inscription:* între 105 şi 778 de euro; se plătesc prin virament sau cu card bancar, plata *cash* nefiind acceptată „din motive de securitate“.
- Freie Universität din Berlin solicită 20.000 de euro pentru patru semestre; există posibilitatea ca această taxă să permită frecventarea a pînă la opt semestre, dar asta depinde (şi) de meritele studentului;
- pentru anul 2007, la Cambridge University *the tuition fee* este de 3.000 de lire sterline.

Pe de altă parte, fiecare universitate şi-a construit propriul sistem de burse – pe criterii sociale sau de merit: unele sînt finanţate de ministere, altele din fonduri proprii ale universităţii, altele din surse private. Birocraţia universitară este, şi „la ei“, complicată (solicitarea unor reduceri trebuie, de pildă, motivată cu o mulţime de acte), dar sistemul în ansamblu funcţionează.

Gabriela BLEBEA-NICOLAE

Taxele şcolare şi o bună diplomă

Ca o prostituată. „Mă simt ca o prostituată“, îmi spunea un prieten. „În ochii mei se citeşte că sînt gata să mă vînd pe bani puţini.“ Aşa-şi descria el disperarea de a preda la cît mai multe facultăţi. Pentru bani puţini, dar, oricum, pentru ceva bani în plus faţă de salariul lui de profesor universitar. În situaţia lui am cîţiva prieteni, nu mai contează cum se simt!, care predau la două-trei sau chiar patru facultăţi. Ori au, la aceeaşi facultate, două sau trei, patru... norme. Pentru că salariile sînt mici. Pentru că sistemul permite. Sistemul e aşa făcut că la o facultate la care numărul studenţilor e de 10 ori mai mare, numărul profesorilor e aproximativ acelaşi. Sistemul e aşa făcut că unii profesori pot cîştiga de 10 ori mai mult decît colegii lor cu aceeaşi calificare. Şi nu pentru că ei sînt mai deştepţi, au mai multe cărţi, se bucură de mai mult prestigiu. Nu. Cîştigă mai mulţi bani pentru că predau stahanovist, uneori şi pînă la 20 de ore pe săptămînă.

Cînd salariile cadrelor universitare sînt de două-trei sute de euro pe lună, disperarea lor nu poate fi decît invers proporţională, adică foarte mare. Şi pregătirea lor profesională nu poate fi decît în timpul omenesc rămas după ce, cum ziceam, unii dintre ei predau pînă la epuizare.

Bani dau, diplomă au. O diplomă universitară s-a bagatelizat atît de mult, încît doar cei foarte săraci nu o pot avea. Spun doar cei săraci şi nu doar cei proşti pentru că diploma universitară este în bună măsură, pentru foarte mulţi, doar o afacere financiară. La majoritatea universităţilor particulare din România, exigenţele tind spre zero. Rămîne o singură exigenţă eliminatorie: plata taxelor. Poţi lipsi de la ore, poţi face un examen prost, poţi să fii bîtă, dacă ai bani să-ţi plăteşti taxele, pînă la urmă tot îţi obţii diploma universitară.

Să ne înţelegem. Nu vreau să mă înţelegeţi greşit. Nu cred că motivaţia unui profesor stă doar în banii pe care-i poate cîştiga. A unui profesor nu, dar a mai multor profesori, da. Căci dacă un profesor poate face voluntariat, nu toţi profesorii pot face. Dacă un profesor poate să nu fie aşa de înghesuit financiar şi să-şi permită luxul unei munci prost plătite, nu toţi profesorii pot fi în aceeaşi situaţie. Şi atunci un salariu bun ar fi una dintre condiţiile dedicării exclusive muncii academice. Şi posibila limitare la o singură normă didactică. Cu precondiţia, esenţială, evident, să fie suficient de multe posturi de profesori. Şi fiecare profesor să aibă un număr rezonabil de studenţi.

Cum, de asemenea, nu vreau să credeţi că am ceva împotriva celor care vor să obţină o diplomă. Sînt împotriva celor care le acordă prea uşor diplomele. Împotriva celor care stabilesc reguli în aşa fel că un cadru didactic universitar are de corectat peste 1.200 (o mie două sute!!!!) de lucrări pe sesiune şi decanatul îi atrage atenţia că ar fi bine să nu îi pice, pentru că e „nevoie de studenţi“.

Pe ce aş paria. O anume ipocrizie în viaţa universitară există peste tot în lume. Cel puţin prin acele părţi ale lumii în care am fost eu. În Canada, de pildă, la anumite facultăţi, peste 50% din cursuri sînt predate nu de profesorii titulari, ci de cei plătiţi cu ora. Plătiţi de cîteva ori mai prost pe unitate de curs decît profesorii titulari. Doar că cei plătiţi pe curs nu pot fi niciodată profesorii titulari din aceeaşi instituţie. Şi foarte, foarte rar (1%) un profesor titular predă la o altă universitate. Atunci doar cînd ar fi absolută nevoie de specialitatea cu pricina şi nu găsesc pe nimeni altcineva.

Şi acolo, pentru că studenţii plătesc fiecare curs în parte, facultatea se străduieşte să nu îi bruscheze prea mult pe studenţi ca să nu îi piardă de mušterii. Ceea ce nu înseamnă că nu îi pică, adică îi obligă să repete cursul (pentru că o sesiune de toamnă, de exemplu, nu există).

Ceea ce există însă acolo şi nu pot găsi în realitatea românească nici o trimitere, măcar comparativă, este posibilitatea de a-ţi negocia salariul. Charles Taylor, de pildă, acolo în Canada, poate cere un salariu de cîteva ori mai mare decît al unui alt profesor universitar. Universitatea acceptă pentru că ştie că va creşte prestigiul ei să aibă profesori de notorietate şi apoi, deloc de neglijat, numele unui profesor celebru atrage studenţi. Studenţii sînt dispuşi să plătească taxe mult mai mari (căci în bună măsură salariile profesorilor sînt acoperite din taxe) şi să se supună exigenţelor unui corp profesoral bine pregătit, deci bine plătit.

Pentru taxele cu pricina, studentul poate face un împrumut la bancă (cu o dobîndă mai mare decît cea ipotecară şi ceva mai mică decît cea a unui împrumut „pentru nevoi personale“). Un împrumut care, pe lîngă taxe, poate acoperi, evident, nu în lux, şi cheltuielile traiului de zi cu zi. Adică masa şi casa. Rambursarea lui începe cînd ai o slujbă.

Altfel spus, într-o ordine pe care vreau s-o subliniez, profesori bine pregătiţi înseamnă profesori bine plătiţi. Profesori bine pregătiţi şi bine plătiţi înseamnă taxe mari şi exigenţă. Profesionalism şi exigenţă înseamnă posibilitatea ca studenţii să fie bine pregătiţi. O temeinică pregătire *(o bună diplomă)* înseamnă posibilitatea găsirii rapide a unei slujbe bine plătite.

Aceasta nu e singura ecuaţie posibilă. Dar eu pe ea pariez.

Gabriela Blebea-Nicolae *este director de cercetare la Prodomus.*

Gabriel GIURGIU

Beau bere şi vreau să-nvăţ

Beau o bere la o terasă din Bonn. E cald, e bine, berea e rece. De jur împrejur, studenţi care beau şi ei, natural, bere. Pe drum, în avion, am citit un număr mai vechi din The Economist, *aşa că, acum, stau şi cuget. Sau doar stau.*

Primo tempo

Dacă aş avea mulţi bani, aş cumpăra bere din aia scumpă, belgiană, de import. Habar nu am cît e de bună, dar e scumpă, aşa că trebuie să fie şi bună. Din diurnă, îmi permit doar un draft popular, german. Dacă strîng şi diurna de mîine, am de o „belgiană". Cad la pace cu mine însumi, în loc de două nemţeşti, iau una cu nume de mînăstire. Îmi zic: iaca aşa merge cu economia de piaţă. Dacă îmi place berea scumpă, o să mai iau una, în caz că îmi permit. Astfel ajung la necesarul compromis între ce vreau şi ce pot şi beau cea mai bună bere potrivită portofelului. În funcţie de cîţi băutori sînt pe fiecare categorie, unii producători de bere prosperă, iar alţii dau faliment. Tot filosofînd grele gînduri, mă uit primprejur şi bag de seamă cetele de studenţi. Unii pe la filologie, alţii la inginerie. De ce sînt mai mulţi tineri la studii economice decît la chirurgie? Răspunsul e simplu: piaţa forţei de muncă are nevoie de mult mai mulţi contabili decît de neurochirurgi. Pînă aici e clar. Ce mă fac însă dacă vreau musai să mă fac *„maschinenbauingenieur"* (echivalentul nemţesc al TCM-ului meu)? Am de ales între mai multe oferte, ca în cazul berii? Păi, nu prea. În Europa continentală, încerc întîi la o facultate de stat. Cele particulare nu sînt extraordinar de bine văzute. La ei, ca şi la noi, faci şcoala pe bani, dacă nu ai fost în stare să intri la cea de stat. Profesorii buni nu sînt destui nici pentru facultăţile mari, de unde să mai fie pentru cele noi, particulare? Asta în primul rînd. În al doilea, dacă începe şcoala (se presupune că am luat examenul) şi, după unu-două semestre îmi dau seama că profesorul de analiză matematică e cam slab, pot să îl schimb? Păi, nu prea. O a doua bere belgiană nu mă obligă nimeni să cumpăr dacă nu-mi place prima, dar să fac încă o dată materia X pentru că prima oară profu respectiv a fost cam slab, sună cel puţin aiurea.

Secondo tempo

Mai acum vreo şase luni, am avut privilegiul să o intervievez pe doamna Neelie Kroes (o persoană cu totul specială), olandeză, comisar pentru Concurenţă în Comisia Barroso. Îmi spunea că, în opinia sa, dacă România ar fi fost deja membră a Uniunii, Bruxelles-ul nu ar fi avizat prea repede privatizările unor regii autonome de tip Distrigaz sau Electrica. De ce? Simplu. Unele dintre aceste utilităţi (regii autonome) au fost vîndute unor societăţi germane sau italieneşti în care capitalul de stat este dominant (adică tot un soi de regii autonome). Întreba retoric doamna Kroes: „Asta e privatizare sau consolidarea regiilor de stat din Europa?". Interesant. În România, nici măcar zvon de întrebare nu am auzit despre structura de proprietate a celor care au cumpărat monopolurile naturale din România. Remarc tăcerea şi discreţia. Faptul că nu pot să îmi aleg furnizorul de gaz, apă sau curent este suficient de trist în sine. Că deciziile majore privind investiţiile sau calitatea serviciilor mie oferite nici nu mai sînt materie de negociere domestică şi că ţin de factori pe care autorităţile româneşti nu le au sub control, e de-a dreptul enervant. Altminteri, cu tot entuziasmul (bazat în mare măsura pe ignoranţă) pentru privatizarea a tot ceea ce se poate, numai privatizare să fie, se poate afirma răspicat că domeniul monopolurilor naturale de tipul utilităţilor publice este încă în studiu. Pe harta teoriei economice moderne mai sînt încă zone pe care sînt desenaţi lei *(hic sunt...)*. Reţetele de succes nu sînt încă scrise (vezi cazurile nefericite ale căilor ferate sau distribuţiei de apă în Marea Britanie, ba chiar şi cazul sistemului energetic din California).

Să revin la berea mea şi studenţii lor

Aşadar: berea mi-o aleg singur. Facultatea, la fel. Diferenţa este însă enormă. Dacă prima halbă nu îmi place, schimb marca. La şcoală, nu pot face asta. Nu îmi vine să repet un an doar pentru a schimba unu-doi profesori. De fapt, învăţămîntul (ca şi sănătatea sau sistemul de pensii) reprezintă un monopol natural şi trebuie tratat ca atare. Autonomia universitară se traduce, astfel, printr-un soi de împărţire a lui Distrigaz în Sud şi Nord. Regia autonomă-mamă este, în acest caz, Ministerul. De la facultate iei ce ţi se dă, nu poţi alege ce doreşti să înveţi, în amănunt. Asta nu are de-a face cu forma de proprietate. Facultăţile particulare nu reprezintă „spargerea" monopolului sau privatizarea sistemului, deoarece produsul final este un examen de licenţă pe care îl iei în funcţie de grila stabilită tot de Regia Naţională Învăţămîntul Universitar. Mai mult, fabrica de bere nu îşi poate permite să mă refuze dacă vreau să îi cumpăr produsul. O facultate are voie să-mi respingă candidatura dacă nu corespund grilelor sale de performanţă. Învăţămîntul este, clar, *supply-driven*, în nici un caz *consumer-oriented*. De fapt, în ultimă instanţă, întreg învăţămîntul de masă, aşa cum îl ştim azi, produs al dezvoltării industriale, reprezintă un mare monopol natural. Mai rămîne să analizezi pe aceeaşi grilă şi sistemul de sănătate şi pe cel de pensii (Bismarck le-a inventat, la vremea lui) şi te ia durerea de cap. Îţi dai seama de ce sînt atît de puţine cazurile europene de bună funcţionare şi de ce nu (prea) sînt oferite propuneri clare de reformă (scuze *connaisseur*-ilor, eu nu consider runda Bologna vreo încercare de reformă). Pur şi simplu, economiştii nu au găsit încă reţeta reformei eficiente a monopolurilor naturale.

Între timp, mai iau o bere. Belgiană, că-mi permit. Oricum, Bismarck era neamţ.

Gabriel Giurgiu *este jurnalist specializat în probleme europene, TVR.*

Cornel BAN

Stat şi societate în campusul public american

Ca şi în Europa, proiectul de constituire a unei naţiuni americane a prins avînt odată cu industrializarea, mergînd apoi mînă în mînă cu edificarea birocraţiei şi a unui sistem de învăţămînt relativ standardizat. În 1863, preşedintele Lincoln promulga *Morrill Act,* prin care guvernul federal dona statelor largi suprafeţe de teren a căror valorificare pe piaţă urma să finanţeze construcţia de universităţi publice. Universitatea publică se năştea, astfel, nu din efortul de a depăşi anumite probleme de acţiune colectivă de către întreprinzătorii privaţi, ci ca un proiect etatist, menit să producă bunuri publice precum: educarea ieftină a cetăţenilor în spirit democratic, cercetare aplicată modernă şi asigurarea de spaţii de dezbatere intelectuală nesupuse presiunilor statului sau ale pieţei. Statele urmau să asigure aproape integral finanţarea universităţilor. Cum acest act fondator se consolida pe fundalul prestigiului idealului humboldtian de universitate dezvoltat în jurul lui 1870 în Germania, universitatea publică americană avea să cultive deopotrivă idealul, utilitarist şi modernist, al cercetării puse în slujba progresului industrial, ca şi idealul clasicizant al dezvoltării umanioarelor.

Dupa *Morrill Act,* al doilea punct de inflexiune al istoriei universităţii publice a fost momentul reprezentat de coordonarea stat-universităţi-sector privat din timpul New Deal-ului şi al celei de-a doua conflagraţii mondiale. Precum la sfîrşitul secolului nouăsprezece, „saltul înainte" s-a făcut prin intervenţia statului. Aceşti ani, cei mai etatişti din istoria Americii, au adus două noi fenomene în universitatea publică. Mai întîi, prin *GI Bill (GI Bill of Rights* a fost o măsură prin care veteranii de război au primit dreptul de a deveni studenţi cu titlu gratuit pe întreaga perioadă a studiilor), statul a provocat o formă de revoluţie socială pe banii contribuabilului prin care accesul *de facto* gratuit şi masiv în universităţi de stat al unui număr de tineri, care altfel nu şi-ar fi putut permite o educaţie universitară, a dus la o democratizare fără precedent a universităţii publice. Pe termen mediu, intervenţia redistributivă generată de *GI Bill* (să nu uităm că aceasta era o perioadă de impozite „scandinave" în Statele Unite) a dat economiei americane una dintre cele mai educate tehnologic forţe de muncă din lume. În al doilea rînd, formula actuală a doctoratului de cercetare cu frecvenţă de 5-7 ani şi specializarea dual a profesorului ca dascăl-cercetător, de pildă, s-au consolidat definitiv în această perioadă, aproape fără deosebire de departament. Statul se asigura că, prin finanţare publică, urma să se extindă pe scară largă rolul doctorandului şi al profesorului-cercetător, rol dovedit crucial în gestionarea crizei economice, dar şi a unui progres tehnologic fără precedent. Se năştea astfel „complexul academic-industrial", adesea dur criticat pentru legăturile sale cu strategiile de politică externă a „republicii-superputere". În ansamblu însă, succesul acestei strategii a fost cît se poate de robust, iar critica adusă modelului de revoltă şaizecistă a campusurilor nu s-a atins niciodată de caracterul de bun public al universităţii de stat. Mai mult, dacă acest complex genera legături instituţionalizate cu priorităţile neacademice ale statului, el asigura în acelaşi timp un cîmp generos de acţiune critică a profesorilor şi studenţilor. Departe de a fi judecată doar în funcţie de contribuţia sa la dezvoltarea economică şi la priorităţile de securitate, universitatea publică asigura şi funcţia intelectualului public, atît de personalizată în contextul celălalt, european.

Intrarea universităţii publice americane într-o epocă de dezangajare treptată a statului a început odată cu revoluţia (neo)conservatoare consecutivă alegerii lui Ronald Reagan ca preşedinte. Declinul finanţării publice s-a produs pe fondul unei „revoluţii culturale" începute de mediile conservatoare din anii şaptezeci, care a recalibrat principala misiune a universităţii publice, din cea de instituţie de educare a cetăţeanului, în sens colectiv, în cea de educare a studenţilor ca indivizi şi consumatori. Consecinţele au fost extrem de profunde, dar poate cea mai importantă a fost producerea normei sociale potrivit căreia educaţia este în principal o investiţie privată, normă esenţială în condiţiile în care de la Reagan încoace cheltuielile statului pentru universităţile publice în procente de buget public au scăzut constant (de la 6,7 la sută în 1977, la 4,5 la sută în 2000). Acceptarea acestei norme de către publicul larg a făcut mai puţin şocantă creşterea accelerată a taxelor de şcolarizare şi administrative la universităţi de stat, de la nivelurile postbelice modice, la sume care îngrădesc accesul la universitate al multor copii din pături sociale cu venituri modeste. Dacă la universităţile de stat ale Californiei, de pildă, universităţile acopereau doar 1-2 la sută din buget cu bani de taxe studenţeşti, azi procentul a ajuns la 15%, creşterea taxelor fiind de 125% din 1990 încoace. La Berkeley, de pildă, dacă în anii şaizeci costul studiilor *per student* era de 12 la sută din venitul unei familii medii, azi a ajuns la 27 la sută. Creşterea este şi mai dramatică la familiile cu venituri sub medie.

Poate la fel de importantă este apropierea universităţii publice de sectorul privat prin comercializarea funcţiilor sale, apropiere care a produs fenomene de invidiat (de genul Silicon Valley în California sau Route 128 în Massachusetts), dar care generează şi o serie de pericole semnificative. Menţionez numai cîteva dintre ele, aşa cum au fost formulate în două cărţi scrise de profesori cu înalte funcţii administrative în universităţi de prestigiu.* Mai întîi, intrarea în dependenţă de sectorul privat a multor departamente de ştiinţe, apropiate prin natura lor de industrie (inginerie, biochimie, business etc.), a condus adesea la o devalorizare explicită a ştiinţelor sociale, a ştiinţelor naturale neaplicate şi a umanioarelor, precum şi la fisurarea coeziunii corpului profesoral (aş menţiona doar că diferenţele de salarizare între profesori pot avea un zero în plus). În al doilea rînd, oricît de constructive sînt parteneriatele public-privat pentru universităţile publice, îngrijorarea multora este că, prin transformarea sistematică a profesorilor-cercetători în antreprenori lucrînd în regim semi-privat de grant industrial, percepţia acestora asupra aspiraţiilor de obiectivitate ale propriei munci va avea mult de suferit.

Actualmente, universităţile publice sînt răspunzătoare de educaţia postliceală a aproape 80 la sută din populaţia SUA. Critica revizuirii pactului social stat-universitate, iniţiată în ultimele decenii, este departe de a fi apanajul „radicalilor" şi este aproape generală, în special la universităţile de stat fără programe doctorale, unde sursele de finanţare externă sînt minime. Într-o ţară ca România, în care problema „rentabilizării" universităţilor de stat a devenit un discurs mimetic în plus, dilemele şi problemele universităţii publice americane, adesea dată ca model, ar trebui să devină în mod efectiv parte integrantă a dezbaterii interne, iar nu ocultate de reflexele de gîndire periferică şi autoorientalizantă devenite adesea mecanice în istoria noastră.

* Derek Bok's, *Universities in the Marketplace: the Commercialization of Higher Education*, Princeton: Princeton University Press, 2003, David Kirp, *Shakespeare, Einstein, and the Bottom Line: the Marketing of Higher Education*.

Cornel Ban *este doctorand la University of Maryland.*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 14 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Nu ştiam că ţiganii sînt oameni!“

– interviu cu Michelle KELSO –

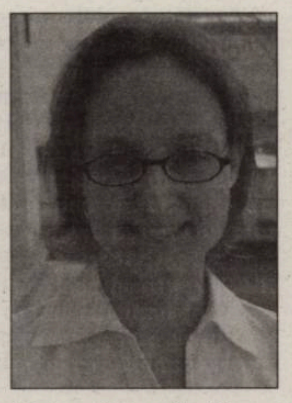

Michelle Kelso, doctorandă în sociologie la Universitatea din Michigan, este directoare a Asociaţiei pentru Educaţie şi Dialog Civic din Bucureşti. Primul său contact cu România a avut loc în 1993, cînd a desfăşurat muncă voluntară la o instituţie de copii cu dizabilităţi. A revenit în România ca bursieră Fulbright, începînd cu un studiu sistematic despre romi şi istoria lor, concretizat într-o teză despre deportarea romilor români în Transnistria. A absolvit un masterat de studii ruse şi est-europene şi unul de administraţie publică la Universitatea din Texas. Dureri ascunse, debutul ca realizatoare de film, este un documentar despre istoria romilor români deportaţi în lagărele din Transnistria în timpul celui de-al doilea război mondial. Supravieţuitorii îşi povestesc experienţele cumplite şi lupta pentru a rămîne în viaţă. Pelicula îi urmăreşte pînă în prezent, cînd depun cereri pentru fondurile de asistenţă oferite de Guvernul german şi de băncile elveţiene victimelor sărăcite ale Holocaustului. Pentru acest documentar, încheiat anul trecut, Michelle Kelso a adunat mărturiile a peste două sute de romi.

Cum aţi ajuns la subiectul deportărilor romilor în lagărele transnistrene şi cît timp aţi lucrat la acest dcumentar?

Românii cu care m-am consultat nu păreau deloc interesaţi de acest subiect, dar am discutat şi cu un grup de romi care m-au ambiţionat să-mi continui cercetările.

În 1996 am lucrat pentru Muzeul Holocaustului din Washington pentru care am colectat istorii orale ale ţiganilor despre război, iar în 1997 am fost consultant la U.S. AID (agenţia americană pentru dezvoltare internaţională) într-un proiect despre fertilitatea ţigăncilor. Apoi am lucrat, începînd din 2001, în calitate de consultant pentru programul german de despăgubire în procesul victimelor Holocaustului. Am făcut filmul în şase ani, în decursul mai multor veri petrecute în România.

Aţi întîmpinat probleme în aflarea adevărului?

Da, la Arhivele Naţionale Istorice am avut mari probleme, pentru că arhivarii nu se oboseau să-mi caute materialele. Multe persoane cu care am discutat, universitari români, cercetători, negau adevărul şi tocmai această atitudine m-a determinat să merg mai departe. Cei mai mulţi dintre romii deportaţi au refuzat să vorbească. Au fost atît de traumatizaţi de experienţa trăită, încît n-a fost chip să stau de vorbă cu ei.

Cum i-aţi determinat să vorbească în faţa camerelor de filmat?

Eu singură nu am reuşit. M-au ajutat enorm rudele celor deportaţi care ţineau să vadă filmul terminat. Fără ei n-aş fi dus la bun sfîrşit documentarul. La Tîrgovişte, o femeie care trăise experienţa deportării şi a persecuţiei s-a ascuns sub pat cînd a aflat că îi propun să vorbim. Se temea că va fi trimisă din nou în lagăr. Nepoţii ei au stat însă de vorbă o oră cu ea pentru a o convinge că nu-i voi face nici un rău.

Unde a fost proiectat filmul? Care au fost reacţiile spectatorilor?

Romii care l-au văzut au spus că e bine că află lumea despre ce li s-a întîmplat.

Dureri ascunse a fost proiectat în mai multe licee din ţară. Mulţi tineri m-au întrebat de ce nu se predă tema deportării ţiganilor în manualele de istorie. O replică impresionantă a unui licean suna astfel: „Nu ştiam că ţiganii sînt oameni“. La un liceu din Boston, am fost asaltată de un cu totul alt gen de întrebări, dintre care cele mai multe erau legate de problema discriminării romilor. Un băiat de 16 ani credea că filmul este cenzurat în România.

A ajutat programul de asistenţă oferit de Guvernul german şi de băncile elveţiene victimelor sărăcite?

Da şi nu. Da, pentru că s-a aflat despre nedreptatea şi cruzimea la care au fost supuşi ţiganii în acea perioadă cumplită. Acest lucru le-a ridicat moralul şi le-a dat un sentiment de confort psihic. Nu, dacă judecăm lucrurile din punct de vedere material. Cu 500 de dolari, suma primită de o parte din victime, nu faci mare lucru. Cînd au primit banii, cei mai mulţi dintre supravieţuitori i-au investit în „locuri de veci“, în cavouri şi cruci din marmură. Unul dintre ei, grav bolnav, aştepta să primească ajutorul financiar. Dar „fabuloasa“ sumă întîrzia şi toate rudele încercau prin toate mijloacele să-l ţină în viaţă pentru a obţine banii de o înmormîntare luxoasă...

Ce credeţi că ar trebui să facă autorităţile române pentru a schimba viaţa romilor?

Să organizeze numeroase programe de asistenţă socială, să se ocupe de educaţia romilor, să organizeze campanii cu impact major la radio şi la televiziune, să ofere romilor locuri de muncă şi mai ales să îi înveţe pe toţi românii să îi trateze cum se cuvine. Eu nu am văzut un doctor care să se adreseze cu „dumneavoastră“ unui rom care vine la consultaţie. Şi în magazine, ţiganii sînt mereu alungaţi şi li se vorbeşte foarte urît. Această atitudine trebuie să dispară.

a consemnat
Roxana CĂLINESCU

mergi pe mîna mea

Transbalkanica

Eram cu băieţii în drum spre Petroşani, invitaţi să cîntăm într-un club care încearcă să aducă o rază de lumină în acea zonă. Vremea nu era prea grozavă, era închisă, iar ţinta nu era nici ea promiţătoare, aşa încît nici starea noastră nu era dintre cele mai bune. Singura soluţie: oprirea la benzinărie, o cafea, ziare, reviste, să vedem ce s-a mai întîmplat, să comentăm, să mai îndulcim mersul... Dar la benzinărie, ca orice masochist care se respectă, trag o tură şi pe la standul de manele (am vrut să spun de CD-uri), în speranţa că dau de o piesă rară. Ca la anticariat. Găsesc *Transbalkanica* – Marcel Stefanet Project (Media Pro Music) şi îi întreb pe băieţi ce ştiu despre acest album, iar violonistul meu, originar din Chişinău, mă sfătuieşte să-l iau. Astfel fac o primă audiţie prin Balcani mergînd, cu muzica zburînd. Albumul te poartă peste limitele Balcanilor pînă în Maramureş (zonă din care provin şi despre care pot afirma că nu are legătură cu Balcanii), dar ideea de proiect pe această temă este întotdeauna tentantă şi atîtea încercări s-au făcut încît delimitarea strictă nici nu mai contează. Contează ce este în proiect, ce a avut în cap realizatorul său şi cît s-a inspirat de la înaintaşi. În *Transbalkanica,* Marcel Stefanet propune o viziune *ethno fusion* şi modul de abordare m-a uluit prin îndrăzneală. Omul, muzician din Bălţi, împreună cu alţi instrumentişti desăvîrşiţi, nu cred că a vrut să ne dea o lecţie despre tot ce se perindă în această materie etno pe piaţa muzicală, dar a reuşit să convingă încă o dată că folclorul autentic este o sursă de apă vie. Dacă ştii ce să faci cu el. Cum să îl prezinţi. Şi aici vine partea de îndrăzneală cînd creezi planuri paralele, fără nici o legătură muzicală, dar care pun în valoare balade obosite pentru lumea noastră gălăgioasă ambalîndu-le în sonorităţi actuale. Nu mi-am închipuit vreodată că am să ascult o temă la ţambal şi vioară pe un fond *house*. Dar am încercat şi se poate. Să vă spun că drumul ne-a fost altfel, că am găsit un Petroşani cu oameni dornici de altceva şi acest altceva parcă nu mai vine, sau vine cu linguriţa? Sau mai bine să vă spun că pînă acum, pentru mine, Bălţi însemna doar amintirile din turneul din martie 1990, cînd la noi căzuse statuia lui Lenin, iar acolo au venit la hotel să-mi spună să nu mai fac glume despre Lenin în spectacol, că în cel mai bun caz mă trimit acasă, iar noaptea duduiau geamurile hotelului din cauza avioanelor militare care zburau doar pe întuneric? Bălţi 2006 înseamnă, datorită acestui album, *Transbalkanica,* altceva. E un nou început. Al cîtelea nu contează, dar sună bine.

Ducu BERTZI

Dora PAVEL

O vară de răscruce

M-am întrebat, imediat după lectura romanului *O vară de răscruce* (traducere de Antoaneta Ralian, Editura Polirom, 2006), de ce a evitat Truman Capote să-l publice, nu doar ca primă carte, dar chiar şi mai tîrziu, cînd notorietatea i-ar fi putut lesne adjudeca şi capriciul acestei mici perle gratuite. E limpede că viitorul experimentator al „romanului fără ficţiune“, care îşi dorise şi intrarea în literatură cu altceva, mult mai spectaculos, a rămas fidel baremului autoimpus. Simţind, probabil, că, între furia faulkneriană şi fronda beatnicilor din deceniul şase, *love-story*-ul lui newyorkez nu depăşea – prin trepidaţie, subiect, tipologie sau limbaj (şi el, vag argotic), toate nonviolente, nu îndestul de „tari“ – schematismul eternei parabole a iluziei şi eşecului, monotonia „anonimatului cuviincios“, aidoma celui în care e învăluit, de pildă, în ochii îndrăgostitei Grady McNeil, mobilierul din locuinţa modestă a familiei lui Clyde Manzer.

Şi totuşi, tragica poveste de dragoste pe care şi-o mitologizează adolescenta de numai 17 ani, fiica mezină a unui bogat om de afaceri de pe Fifth Avenue, în acea primă (şi ultimă) vară, în care decide să nu-şi mai însoţească părinţii în vacanţă, la Paris, pentru a rămîne în New York, alături de iubitul ei secret, farmecă orice cititor. Adusă pe lume ca substitut al unui frate născut mort, al cărui nume îl şi poartă, odată cu vinovăţia existenţei ei frauduloase, Grady e predestinată, din resentiment, prototipului individualist, inadaptat şi autoritar. Pulsînd de o „vigoare sălbatică“, cu tentaţia escapadelor iniţiatice pe Broadway, vrăjită de izul letal al oraşului ce pare intrat în comă, bovarica, excentrica şi exaltata aventurieră, a cărei senzitivitate sufocantă nu mai poate fi strunită decît prin excesul de viteză al Buick-ului ei, va imprima, brusc, o altă turaţie pînă şi timpului ontologic. Căci Clyde Manzer, tînărul lucrător dintr-un parking, în care fata crezuse că şi-a găsit dublul extravagant, pe măsura neliniştii ei vulcanice, terorizante, nu se dovedeşte a fi decît pseudoeroul nimicit sub propria mediocritate, onestitate, cuminţenie. Nimic enigmatic, nimic cinic, nimic pervers în fiul nevoiaşei evreice cu cinci copii din Brooklyn, tot atît de grijuliu cu soarta alor lui, pe cît de atent cu noua iubită, cu care se împreunează nu din complex sau parvenitism, ci din voluptate, „cu o tandreţe mai delicată decît o pleoapă care se lasă peste ochi“. Nimic imprevizibil şi frisonant nici măcar în accesele de bravură ale lui Clyde şi ale prietenilor săi (ei înşişi palide simulacre ale celebrelor bande newyorkeze), cu toţii avînd „universitatea mahalalei“ şi a chiştoacelor cu „iarbă“, dar şi perspectiva tristă a zilei de mîine. În locul misterului virilităţii ofensive, prin care Grady visează să-i fie destabilizată identitatea, ea va descoperi în celălalt doar echilibrul, candoarea şi devoţiunea, aproape banale, aproape blazate, oricum inutile, de vreme ce ele ameninţă a o fixa şi mai mult în propria-i condiţie. Revelaţia căderii dintr-un sine permanent elaborat e dramatică. Momentul de trezie de la graniţa adolescenţă/vîrstă adultă (punctat prin acea repetiţie obsesivă: „Ce-am făcut?“) e cît se poate de brutal şi de insurmontabil pentru tînăra care poartă deja copilul lui Clyde în pîntece. Iar Grady, contînd încă o dată pe supleţea decapotabilei ei albastre, în cascadele rîsului narcotic cu care-şi înfruntă propriul eşec, va refuza debutul convenţional în maturitate, asumarea oricărui compromis, adică înveşmîntarea în tiparul adult, coruptibil...

colţul scurt

Ultimul week-end cu Mozart

● Ultimele două zile din Mozart Fest Viena-Bucureşti în Piaţa Enescu: sîmbătă, de la ora 20,30, concert Corul „Acapella“, iar de la ora 21 film, Concert Festiv din Salzburg (dirijor Riccardo Mutti, orchestra Filarmonicii din Viena); duminică, de la ora 19,30, spectacolul *Directorul de teatru,* regia Doru Marin, iar de la 21,30 concert al Filarmonicii din Viena, dirijor Sandor Végh, Radu Lupu (pian).

● Sîmbătă, la Club B52 din Vama Veche, concert Da Hood, Buricul Pămîntului, Du-te Vino şi Sunete Alb Negru.

● Şi tot în acest week-end, la Sibiu, ArtMania Festival '06: concerte HIM, Amorphis, Luna Amară, Silentium, Altar, Kumm.

● În holul Institutului Cultural Francez, expoziţia de fotografie „Omagiu lui Cartier-Bresson“.

● La Muzeul Naţional Cotroceni, expoziţia „Nicolae Grigorescu – maestrul de la Cîmpina“.

● La H'art Gallery, expoziţie de pictură şi desen – Raul Ciosici.

● Marţi, de la ora 19,45, pe TVR Cultural, *Oameni fără importanţă* (1955), regia Henri Verneuil, cu Jean Gabin şi Françoise Arnoul.

● Vineri, 21 iulie, în cadrul „Costineşti Unplugged“ – concert Sarmalele Reci. (**M. C.**)

Matei MARTIN

Avignon, 60 de ediţii

Actuala ediţie a Festivalului Internaţional de Teatru de la Avignon trebuie *să iasă bine. Şi asta din două motive. În primul rînd, pentru că anul trecut festivalul a început şi s-a încheiat în huiduielile publicului şi sub un tir al criticilor din presă; în al doilea rînd, pentru că anul acesta festivalul serbează ediţia cu numărul 60, iar o asemenea vîrstă merită o gală adevărată.*

În orice caz, ediţia curentă se anunţă mai calmă, mai puţin polemică decît „scandaloasa" ediţie 2005. Cei doi tineri directori ai festivalului, Hortense Archambault şi Vincent Baudriller, l-au asociat la conducerea artistică pe coregraful franco-sîrb Josef Nadj. După regizorul german Thomas Ostermeier în 2004 şi coregraful belgian Jan Fabre în 2005, opţiunea pentru coregraful franco-sîrb este menită să calmeze spiritele, să confere festivalului de la Avignon un strop de echilibru clasic.

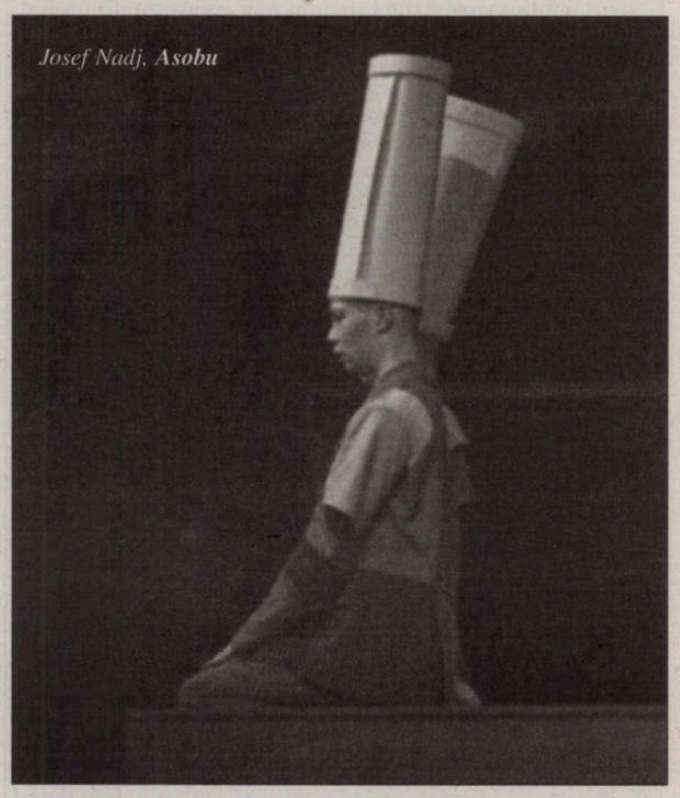

Josef Nadj, ***Asobu***

Josef Nadj este director al Centrului Naţional al Coregrafiei de la Orléans şi a propus ca anul acesta tema centrală a festivalului să fie călătoria. El însuşi a produs două spectacole pornind de la această temă.

Festivalul s-a deschis cu *Battuta,* un spectacol de teatru ecvestru produs de compania Zingaro a lui Bartabas. Acelaşi spectacol a fost programat şi pentru închiderea oficială a festivalului. Alte spectacole aşteptate sînt *Barbarii* lui Gorki, în regia lui Eric Lacascade, *Mozart şi Salieri,* de Puşkin, în regia rusului Anatoli Vassiliev, şi *Bazar du Homard,* o producţie a companiei olandeze Needcompany, în regia lui Jan Lauwers. O selecţie mult mai „cuminte" şi artişti aleşi pe sprînceană: aproape toţi regizorii invitaţi sînt vedete, mai toţi sînt autori sau regizori ai unor spectacole de succes la public.

Peste o jumătate de milion de spectatori

Programul cuprinde în total 850 de reprezentaţii, cele mai multe în secţiunea *off.* Organizatorii aşteaptă aproximativ 110.000 de spectatori la secţiunea oficială şi cam de cinci ori mai mult la spectacolele programate în *off.* Cu peste o jumătate de milion de spectatori în trei săptămîni, Avignon găzduieşte cel mai mare festival de teatru din lume!

Ministerul francez al Culturii a alocat pentru ediţia curentă nu mai puţin de 4 milioane de euro şi va sărbători la Avignon 60 de ani de descentralizare în teatru. Într-adevăr, politicile culturale descentralizate s-au dezvoltat în paralel, dar pornind de la festivalul de la Avignon – o înrudire pe care puţini directori de teatru o mai recunosc, dar de care toţi profită.

„Dezastrul" din 2005

Dintre toate crizele prin care a trecut acest festival – şi au fost nenumărate! –, cea de anul trecut a fost cea mai gravă. Ea a fost generată de invitaţia lansată de Jean Fabre şi de programul radical oferit publicului.

Încă de la debut, ediţia 2005 a fost supusă unei adevărate campanii de stigmatizare în presa franceză. *Le Point* a văzut-o ca pe un „purgatoriu", *Le Monde* i-a criticat „monotonia de neînţeles", iar *Le Figaro* a identificat imediat cea mai gravă criză a festivalului de la crearea sa. Mulţi se întrebau atunci dacă festivalul va supravieţui acestui „dezastru artistic şi moral". Unul dintre reproşurile majore apărute în presă a fost legat de acumularea violenţei, a morbidului, a nudităţii şi a cruzimii prezentate pe scenă de creatorii contemporani.

Scandalul a izbucnit atunci cînd publicul a huiduit un spectacol de dans pe muzică electronică susţinut de coregraful Christian Rizzo. Apoi, la spectacolul *After/before* al lui Pascal Rambert, majoritatea spectatorilor au părăsit sala: primele 40 de minute ale reprezentaţiei constau dintr-o proiecţie video în care actorii răspundeau la o întrebare, apoi a urmat un fragment în care ei repetau aceleaşi replici pe viu, după care urma un număr de cîntec şi dans. Într-un alt spectacol, *A Lovely Blonde Child and I Apologise,* actorii aşezau în sicrie păpuşi reprezentînd fetiţe: montarea a fost acuzată că ar încuraja pedofilia. Au fost mai multe incidente, iar presa franceză a relatat numeroase episoade în care publicul a plecat nemulţumit de la teatru. Mulţi jurnalişti au mers pînă la a cere intervenţia ministrului Culturii Donnedieu de Vabres, ba chiar şi demisia sa.

Renaşterea din 2006

Ce-au învăţat organizatorii din ediţia trecută? Care au fost concluziile criticii? Ce aşteaptă publicul? Un festival – orice festival, dar mai ales unul de teatru, şi mai ales Avignon – e un pariu şi un risc. La Avignon, cam trei sferturi dintre spectacolele programate sînt proiecte special create pentru festival, aşa că cei de la direcţia artistică le văd în aceeaşi zi cu publicul de rînd. Desigur, de la proiect la spectacolul propriu-zis sînt multe etape şi tot atîtea căi de „verificare" a calităţii artistice. În 1947, iniţiatorul festivalului de la Avignon, Jean Vilar, şi-a dorit un festival popular: texte mari pentru marele public, la preţuri accesibile. În ultimii ani, temele abordate şi mijloacele folosite de artişti au îndepărtat din ce în ce mai mult publicul de scena de la Avignon, însă rezervele exprimate de critică par să fi fost însuşite de organizatori. Anul acesta, ei se întorc la ideile fondatoare ale lui Jean Vilar, în speranţa că vor cîştiga (măcar) pariul cu publicul. Pentru recîştigarea prestigiului, vor mai trebui să treacă nişte ediţii.

Cristiana TERENCHE

Cum ne văd alţii/ceilalţi

– Bucureşti, oraşul mitocanilor?! –

Ce legătură să fie între TIFF şi mitocanii din Bucureşti? Citind cronica lui Andrei Gorzo la TIFF, i-am dat întru totul dreptate că un asemenea festival nu ar fi avut nici o şansă la Bucureşti. Dovadă, sala „Elvira Popescu" aproape goală la filmele din festival reluate şi pe malul Dîmboviţei, şi care, la Cluj, au rulat cu sălile ticsite. Ştiind cîte ceva, tot din cronicile din presă, despre cel mai recent film al lui Claude Chabrol, *Beţia puterii,* am dat sfoară în ţară să-mi anunţ prieteni/cunoştinţe să nu-l scape. M-am şi grăbit să ajung cu cel puţin un sfert de oră înainte, crezînd că voi avea de stat la coadă la bilete. Mare dezamăgire! Abia dacă erau zece persoane, ca în final să ajungă vreo 50. Să-şi fi pierdut bucureştenii gustul pentru filmele bune? Din păcate, nu numai gustul, dar şi bunul-simţ... Răspunsul l-am primit la ieşirea din sală, cînd un „domn" între două vîrste, cu o aparenţă oarecum civilizată, a dat pur şi simplu la o parte o doamnă care tocmai voia să iasă pe uşă. Gestul lui mi-a adus aminte de recentul studiu realizat de *Reader's Digest* în 35 de mari oraşe ale lumii, pentru a testa gradul de politeţe al locuitorilor. Potrivit rezultatelor acestuia, bucureştenii sînt cei mai nepoliticoşi europeni. Capitala României a reuşit să se claseze pe penultimul loc în lume, înaintea oraşului Mumbai din India, şi pe ultimul, după marile oraşe europene. Pentru cine trăieşte în Bucureşti, rezultatul nu este tocmai o surpriză, pentru că în fiecare zi, la fiecare pas eşti agresat de bădărănia de pe stradă, transferată, din păcate, şi în locurile, instituţiile publice. Testele la care au fost supuşi bucureştenii de cei de la *Reader's Digest* erau extrem de simple, verificînd mai mult reflexele de comportament: dacă vînzătorii mulţumesc cînd cumpără din magazinul lor, dacă cineva de pe stradă te ajută să aduni de pe jos nişte hîrtii „scăpate" din greşeală sau dacă se mai obişnuieşte să se ţină uşa altcuiva la intrarea într-o incintă. Un aşa-zis bucureştean ţi-ar şi rîde în nas că ai pretenţia ca vînzătorul să mulţumească pentru că ai intrat în magazinul lui. Puţin îi pasă dacă mai cumperi ceva din magazin sau nu. De fapt, nu e magazinul lui. De ce să-i pese? Cît despre a ţine uşa, hai să fim serioşi! Episodul de la sala „Elvira Popescu" dovedeşte că reflexele sînt condiţionate exact invers. Cît despre foile scăpate pe jos, ce să mai vorbim... A dispărut şi simplul gest de a ridica un obiect scăpat de o femeie sau o persoană în vîrstă. Scenele în care nepoţelul se uită, fără să schiţeze cel mai mic gest, la bunica lui care se apleacă, cu greu (al naibii lumbago!), să ridice ceva de jos nu le mai bagă nimeni în seamă. De fapt, nici bunica nu realizează acest lucru, pentru că nu-i trece prin minte să-i spună „Apleacă-te tu, mamaie, că eşti mai tînăr". Aceste lucruri se învaţă de mici, cu condiţia să fie cineva să le spună... De ce se revoltă bătrînii din tramvaie că tinerii nu le dau locul? Au uitat că tinerii de acum sînt nepoţii lor de ieri, care stăteau jos, iar bunicii în picioare? Mai grav este că mitocănia atinge dimensiuni tragice. Mă gîndesc la acele situaţii din trafic, unde lipsa de educaţie şi de bun-simţ devine foarte vizibilă şi chiar periculoasă. Este deja banal cînd unul, mai „cu nerv", depăşeşte tot şi pe toţi, intrînd pe sens invers, uneori peste maşina care-i vine din faţă. Sau cel care-ţi „taie faţa" şi te bagă în şanţ sau în altă maşină pe care nu o poţi evita. Să nu uităm nici de farurile care te orbesc, pentru că, deh, la maşina lui „bengoasă" sînt cu halogen şi trebuie să se vadă de departe. Străinii sînt oripilaţi de lipsa de educaţie şi de nerespectarea regulilor de circulaţie. Sigur, sînt carenţele din educaţie, dar uneori ele ar trebui să fie dominate de un bun-simţ natural sau, în cazul traficului auto, de simţul de conservare. „Impolitetea de azi îşi are rădăcinile în anii de după 1945, cînd oportuniştii autohtoni sau importaţi, fără educaţie, au luat locul la propriu elitelor. Le-au ocupat casele prin naţionalizare şi funcţiile deţinute în instituţii. Această putere arbitrară a determinat şi alimentat această cultivare a umilinţelor de tot felul, de la procurarea hranei, pînă la procurarea hainelor. Un vînzător era atunci mai tare decît un profesor sau un chirurg" – afirma istoricul Adrian Majuru într-un cotidian central. În opinia sa, „anii comunismului au eliminat total un tip de comunicare umană care exista în România veacului 19, cînd la Bucureşti trăiau austrieci, germani, italieni, francezi, iar cultura urbană era adusă «prin osmoza occidentală» şi se traducea printr-un comportament civilizat". Să fie mai rău ca la 1800? Viaţa de zi cu zi ne spune că da. Speranţa ar fi ca tot austriecii, germanii, italienii, francezii să re-aducă cultura urbană „prin osmoza occidentală" – vorba istoricului Majuru.

Oraşele şi media obţinută de locuitorii lor la cele trei probe ale politeţii

Oraş	Scor
1. New York	80%
2. Zürich	77%
3. Toronto	70%
4. Berlin	68%
Sao Paulo	68%
Zagreb	68%
7. Auckland	67%
Varşovia	67%
9. Mexico City	65%
10. Stockholm	63%

Simona SORA

puzzlecturi

Dogville (file alese)

● ***Antologia poeziei româneşti la zid*** **(proiect realizat de Ion Barbu), Editura Polirom, 2006.**

La un an de la „evenimente“, cînd antologia celor 153 de poeziduri tocmai a intrat în librăriile, bibliotecile (publice şi private) ale oraşului Petrila, autorii (poeţi consacraţi sau actori care „au dat-o la vopsea“) îşi împart gloria cu organele locale vigilente: presa, poliţia, primăria, consiliul local (prefectura ce-o fi făcînd?). Să recunoaştem aşadar: fără vigilenţa presei locale, care a depistat, prin vocea unei jurnaliste cu nostalgia Republicii de la Ploieşti, „urme de ritualuri satanice ale unor fanatici în libertate“ care au transformat bucolicul oraş Petrila în „vad bun pentru isteriile unor indivizi bolnavi“, fără autosesizarea poliţiei, care a trimis (cu maxi-taxiul, din lipsă de carburant) un echipaj acasă la Ion Barbu, şi fără bidineaua, de mult încremenită în vopsea, a autorităţilor locale, antologia murală coordonată de avertizatul, „ridicatul“, utopicul Ion Barbu n-ar fi avut impactul pe care l-a avut.

Cum ar fi fost dacă reprezentanţii locali ai cîinilor (şi căţelelor) de pază ai democraţiei în Petrila („Don Primarele Păducel, Don Viceprimarele Răscolean“ şi întreaga poliţie) ar fi ieşit dimineaţa prin tîrg recitînd versurile scrise pe case, blocuri, discoteci, ceasornicării, containere, staţii de autobuz şi ziduri de cimitire? Dacă, la prînz, aceiaşi ar fi organizat o lansare solemnă şi itinerantă în care infractorii (la Legea 61/1991) ar fi vorbit despre propriile infracţiuni (graffiti-urile apărute peste noapte) şi modelele lor celebre (peşterile de la Lascaux sau Altamira, metroul newyorkez), citînd din *Religia graffiti-urilor* de Norman Mailer şi *Manual pentru popor* de Ruxandra Cesereanu? Cum ar fi fost dacă totul s-ar fi încheiat printr-o chermeză ecumenică, cu pupături sau (din lipsă de hoteluri) cu „Ura şi la gară!“? S-ar fi dus naibii toată subversivitatea, ilegalitatea, superioritatea poeziei. S-ar fi făcut arşice experimentul (vechi, dar cine ştie asta la Petrila, în afară de I.B.?). S-ar fi umplut Valea Jiului de poeme, ar fi urcat suflul poetic pîn' la Ţebea (la gorunul lui Horea) sau pîn' la Orăştie, unde tocmai s-a fabricat cea mai mare colivă din lume pentru „marele român“ Decebal...

Aşa încît, dacă „Fenomenul Petrila“ a ţinut prima pagină a cîtorva ziare (locale şi centrale), dacă a ajuns în presa culturală şi acum s-a făcut carte (o minunată, şocant-suavă şi neliniştitoare antologie pe lîngă care nu se poate trece oricum), Ion Barbu şi echipa de şoc trebuie să le mulţumească păzitorilor, tezaurizatorilor, ocrotitorilor (ca să zic aşa) opacităţii omeneşti. Fără ei, am fi asistat la un prea puţin poetic consens. Şi ce-are poezia cu primăria? Fără ei, lumea s-ar fi apucat să-şi citească viitorul „în case“, ca poetul Ion Stratan, care semnează (pe primul zid de lîngă cimitir) versul premonitoriu „Unde mă duc? Unde e crucea? Unde sînt cuiele?“. Fără ei, la Petrila s-ar fi oprit mai multă lume, ca să vadă pe viu ce n-a mai rămas acum decît în carte, să citească poeziduri din „Ţara Petrila“, în multe feluri o machetă a Ţării România, alt Dogville ferm, reprezentativ şi intratabil, pentru cîteva ore inscripţionat poetic: *„Aux larmes, citoyens!“* (Radu Cosaşu); „Oraş de rezervă“ (Matei Vişniec, la intrarea în oraş); „Fără ca nimeni să o vadă / Poezia a coborît în stradă“ (Ileana Mălăncioiu, într-o staţie de autobuz); „Ochii negri. Faţa albă / Părul mătăsos şi mare / Inima – un sloi de gheaţă / Alte semnalmente n-are“ (G. Topârceanu, pe un Punct termic); „Paginile cărţilor pe care le împrumutai de la mine îţi lingeau palma ca un cîine credincios“ (Cristian Popescu, pe Biblioteca orăşenească); „Dacă-aş avea două trupuri / Unul l-aş ţine curat“ (Ioan Morar, pe o spălătorie auto); „Ce a fost frumos a trecut. / Moartea ne îndeasă pe gît pastilele ei de putut“ (Florin Iaru, pe un bloc-fantomă); „Perna ta miroase a Emma Bovary“ (Ruxandra Cesereanu, pe zidul unui magazin de mobilă); „Cine plăteşte unica noastră viaţă amînată?“ (Marta Petreu, pe Trezoreria din Petrila); „Şi noi am cules laurii de staniol / Ai după-amiezelor petrecute-n şedinţe“ (A. Muşina, pe sediul Partidului Democrat); „Îmi văd prietenii / ascultînd cu religiozitate / (de) Pink Freud“ (Daniel Pişcu, pe Discoteca *Blue Eyes);* „A fost un timp în care vă spuneam şi vouă / Umila mea părere despre rouă“ (Emil Brumaru, pe un container); „Atenţie, mîine rău“ (Dan Stanciu, într-o altă staţie de autobuz) ş.a.

În utopica Petrilă pe care a creat-o Ion Barbu prin simpla sa prezenţă acolo, prin Festivalul „Om rău“ (aflat, din lipsă de fonduri, la al doilea parastas) sau prin *Antologia poeziei româneşti la zid* (între altele), ar trebui să fie posibil şi următorul gest: fiecare locuitor al oraşului să cumpere această antologie de poezie românească, s-o privească precum o poză de familie cu poet şi s-o răsfoiască uneori ca pe-o armă împotriva tembelizării.

Alexandru MATEI

Crize vesele

Cum scrie poetul un text dramatic? Te-ai aştepta să facă poezie şi atunci cînd înşiră didascalii în loc de versuri, să-şi transforme personajele în poeţi cînd îi pune să vorbească pe scenă. (Întrebarea pe care mi-aş pune-o acum este cum ar scrie Cărtărescu teatru. Dar să nu divagăm.)

Şi atunci aş răspunde altfel: poetul care are curajul şi cheful să scrie teatru, astăzi – teatru nou, care va să zică –, merită urmărit. El lucrează exclusiv pentru plăcerea spectatorului. Nici un poet „adevărat“ n-ar accepta să-şi vîndă astfel sufletul ipocritului din sală, care a plătit un bilet ca să se distreze sau să „se“ şocheze. Mihai Ignat se face cunoscut acum ca „scriitor profesionist“, un producător de text reciclabil, interactiv, nicidecum „autotelic“.

Nu ştiu dacă *Crizele sau Încă o poveste de dragoste* – al treilea text dramatic al unui poet căruia îi plăcea să i se spună „eu“ sau „Klein“, ipostazele sale mai abstruse – vin din sufletul lui Mihai Ignat, dar e cazul să vedem dacă ceea ce vînd ele merită cumpărat.

Într-un decor minimal şi minimalist – o planşă pe care este figurat, bidimensional, un dormitor –, el şi ea se trezesc unul lîngă celălalt, pe nepusă masă, la capătul unei nopţi din care în memorie n-a mai rămas nimic, iar în buzunare nişte prezervative (iar în pijamaua soţului, în fine, rămîne să vedeţi cu propriii ochi). Placa-i veche, aceea a cuplului spontaneu unde el este un îndrăgostit impacient, apoi un soţ răbdător, iar ea, o diavoliţă isteroidă, mai apoi o soţie nevricoasă. *Surpriza iubirii* – ca să citez un titlu din 1722 – se produce, cuplul se întremează, anii trec, crizele se înmulţesc şi se banalizează. Totuşi – aici rezidă calitatea şi defectul textului – nu se întîmplă nimic. Reuşita piesei stă în menţinerea interesului într-o epică lipsită de lovituri de teatru – tocmai asta fiind, de fapt, lovitura. Ea rezultă din dinamismul, supleţea, umorul – desigur – şi bunul-gust al replicilor, din intensitatea cu care ele sînt trăite de interpreţi. Dramaturgie a cotidianului intim, *Crizele...* fac cunoştinţă cu arhetipul – dacă pot îndrăzni – anti-eroului-de-pe-wc, de la Joyce citire. Ce face omul într-o căsnicie normală care să merite pus în scenă? – este o întrebare legitimă la care răspunsul nu este adulter, amor brutal şi nici măcar copii.

Pudic, spectacolul se împarte între avanscena unui cotidian vorbit, plin de comicul crizelor feminine latente, omorîte în faşă de impasibilitatea masculină şi *arrière*-scena cotidianului „făcut“, al amorurilor împăciuitoare şi al aşteptărilor vinovate. Poetic, spectacolul este doar pentru că el şi ea sînt declinaţi timp de-o viaţă – după unul, doi, trei, zece, douăzeci, treizeci, apoi iar douăzeci, iar zece ani – cu un zîmbet în colţul gurii şi ochilor autorului, observator ironic al interminabilului joc al iubirii şi hazardului. Mihai Marinescu, în rolul soţului durduliu, bonom, cu străluciri trecătoare de personaj tolstoian, mai degrabă pitoresc decît tragic, şi Costina Ciuciulică, o soţie apetisantă în profilul căreia se concentrează toate clişeele soţiei pe care acum îţi vine s-o îmbrăţişezi, acum s-o strîngi de gît, fac un *one-couple show* inventiv, uneori infidel faţă de litera textului, dar generos cu aşteptările spectatorului.

Ce-i drept, traseul celor doi prin viaţă se fereşte de o interpretare univocă: unii ar putea vorbi de fidelitate, alţii de resemnare. Tind s-o acreditez pe prima dintre ele, asta în urma celei mai savuroase scene din piesă: cei doi, împreună de doi ani, se duc la operă. Pe scaun, în întuneric, gîndurile fiecăruia se rostesc cu voce tare, din *off*. Ea îl place, bovaric, pe pianist, el trage ocheade la cîteva femei, dar nu ni se oferă nici un indiciu al vreunei fisuri de profunzime în relaţia lor. Sigur, piesa nu hrăneşte eventualul bovarism cultural al spectatorului şi, la o adică, nu hrăneşte nici un fel de iluzie. Poate tocmai de aceea a putut fi adaptat radiofonic cu succes, la radio BBC Londra (în regia lui Claudine Toutoungi, 2004) şi la Radio România (în regia lui Gavril Pinte). Dar chiar asta i-aş reproşa: crizele trec ca grindina, iubirea rămîne, cultivă-ţi grădina. Numai atît?

Andrei GORZO

dilematograf

Un rîs „omeric“

● ***Vise americane / American Dreamz*** **(SUA, 2006), de Paul Weitz.**

În comedia satirică hollywoodiană *Vise americane,* Dennis Quaid joacă rolul unui preşedinte american deprimat. Motivul depresiei lui este situaţia din Orientul Mijlociu, pe care n-o mai controlează. De fapt, judecînd după încruntătura nedumerită cu care întîmpină orice informaţie, preşedintele n-a controlat niciodată nimic, nici măcar situaţia propriului şliţ. Nu ni se spune cum a ajuns preşedinte, dar la un moment dat ni se sugerează că a urmat exemplul tăticului său. Ni se mai sugerează că, în trecut, a avut probleme cu băutura. Am, aşa, ca un fel de senzaţie că toate astea sînt aluzii la o persoană reală, dar să fiu al naibii dacă am vreo idee despre cine ar putea fi vorba. În fine, preşedintele e atît de deprimat încît s-a apucat de citit. Cînd o vede şi pe asta, asistentul său (un Willem Dafoe foarte deghizat) intră imediat în acţiune şi îi aranjează o serie de apariţii la televizor, ca să-i ridice la loc moralul şi cota de popularitate. Una dintre emisiunile respective este o emisiune-concurs difuzată în toată lumea şi dedicată descoperirii de noi talente muzicale. Îl vedem pe realizator (Hugh Grant) instruindu-şi echipa de descoperitori: „Nu-i vreau doar talentaţi, ci şi umani. Şi prin umani înţeleg *cu defecte.* Şi prin oameni cu defecte înţeleg *ciudaţi.* Deci aduceţi-mi nişte ciudaţi“. Satira e şi aici la fel de la îndemînă ca în cazul lui Bush şi după 20 de minute realizezi că filmul riscă să fie prea leneş – să se mulţumească să puncteze la ocaziile evidente, prin execuţii banale –, dar tot e o plăcere să-l vezi pe Grant într-un rol de ticălos – exprimîndu-şi plictisul prin fiecare clipire, jucîndu-se cu frazele pentru că asta-i singura distracţie pe care o poate scoate din conversaţia cu genul de oameni cu care s-a obişnuit să vină în contact: „Vreau pe cineva de care să rîd, pe cineva de care să-mi fie milă, pe cineva de care să mă îndrăgostesc, pe cineva cu care să mă masturbez. Vreau un evreu. Şi un arab“.

Întîmplarea face ca arabul ales, Omer (Sam Golzari), să aparţină unei grupări teroriste. De felul lui e un tip blînd, dar se simte dator faţă de memoria mamei sale ucise de o bombă americană. Problema e că mama lui i-a transmis dragostea ei pentru *musical*-ul american, iar Omer nu ştie ce-i datorează mai tare: să-l omoare pe preşedinte sau să cîştige? În orice caz, prestaţia lui e cel mai bun lucru din film – în special mişcările de dans („Parcă ar fi călcat pe un scorpion“, comentează unul dintre tovarăşii lui de luptă urmărindu-l la televizor) şi formula de încheiere: „Aţi fost omerizaţi!“. În ceea ce-l priveşte pe evreu (un cantor pe nume Glickstein), cred că ar fi fost concurentul meu preferat dacă regizorul-scenarist Paul Weitz şi-ar fi făcut puţin timp şi pentru el. Din păcate, Weitz nu-şi face timp pentru nici un concurent în afară de Omer şi de „accesoriul pentru masturbare“ cerut de Hugh Grant: o fată de la ţară, ahtiată după glorie (un rol fără surprize, deşi Mandy Moore îl joacă foarte sigur). În rest, concursul, care ar fi trebuit să fie un delir, trece ca o abureală: din două secvenţe de montaj ajungem în finală. Mi s-ar putea răspunde că Weitz e obligat să-şi împartă muniţia şi talentele de ochitor între mai multe ţinte mari, una mai tentantă ca alta, dar atîtea personaje promiţătoare şi totuşi neglijate – impresarul fetei, asistentul preşedintelui – anunţă că e ceva în neregulă cu talentele lui de ochitor; un adevărat talent satiric ar fi fixat personajele astea din cîteva replici. Adevărul e că Weitz, deşi a plecat după vînat mare, n-are ce-i trebuie: n-are destulă dorinţă de a ucide, n-are destul fier în sînge şi destul acid în salivă. După cum s-a văzut şi în filmele lui precedente, *Totul despre băieţi* (tot cu Hugh Grant) şi *Şef, şi puţin mai mult!* (tot cu Dennis Quaid), talentul lui trage spre bunele sentimente. Există ceva şovăielnic pînă şi în ticăloşia personajului lui Grant. Nici măcar *preşedintele* nu-i chiar atît de rău: la final îşi cere scuze în direct pentru harababura din Orientul Mijlociu. Ce-i asta? E *wishful thinking* – tendinţa de a îneca amarul realităţii în dulcele fanteziei. Foarte frumos, dar parcă filmul pornise hotărît să înece amarul realităţii în *sîngele* fanteziei – al fanteziei răzbunătoare. Nu e mare scofală să-l masacrezi pe Bush, dar dacă te-ai apucat de treaba asta, du-o pînă la capăt – dă-i sînge spectatorului, îmbată-l, grizează-l. Sau, dacă nu poţi şi nu poţi, măcar omerizează-l.

trecerea prin reviste

Mulţumim, *Lettre...*

Coreea de Nord a testat recent şapte rachete balistice, dintre care una cu rază lungă de acţiune. Comunitatea internaţională a privit gestul nordcoreenilor ca pe o sfidare, mai ales că tirurile balistice veneau la puţin timp după ce Iranul a început un program de îmbogăţire a uraniului. Statele Unite susţin că lansarea rachetelor cu rază lungă de acţiune de către Coreea de Nord, prin sfidarea comunităţii internaţionale, ar fi un mod de a distrage atenţia de la criza nucleară din Iran. Şi Rusia, şi Japonia au calificat testele drept o problemă de gravitate maximă: rachetele pot transporta o încărcătură nucleară.

Cum a ajuns Coreea de Nord – o ţară izolată de lumea occidentală, aflată sub embargou – să producă astfel de rachete? Cum a putut Iranul – un stat la fel de izolat – să găsească resursele (tehnice, financiare, umane) ca să demareze un program nuclear? Tehnologia folosită este de origine europeană şi a ajuns în Iran, apoi în Coreea de Nord *via* Pakistan. Numele celui care a construit, după nişte planuri furate din Olanda, centrifugele folosite la îmbogăţirea uraniului este Abdul Quadeer Khan. Cel mai recent număr al ediţiei româneşti a revistei *Lettre Internationale* se deschide cu un excelent articol (semnat de William Langewiesche) despre acest parcurs.

Acelaşi articol explică şi de ce politicile de neproliferare nucleară iniţiate de un stat care deţine bomba atomică (SUA) nu au cum să funcţioneze. Sau, în orice caz, nu în ţări sărace, precum Pakistanul: „A.Q. Khan a dovedit-o o dată, şi apoi de încă trei ori. Vor exista alţi Khani în viitor. Mutat în America şi scuturat de indignarea sa postcolonială, raţionamentul devine un argument nu pentru a abandona diplomaţia neproliferării nucleare, ci pentru a căuta cu stoicism o cale de a face faţă, în paralel, realităţii unei lumi în care multe ţări au obţinut bombe atomice şi unele dintre ele le-ar putea folosi". Un articol „dincolo de eveniment", bine documentat şi împănat cu informaţii interesante despre un domeniu altminteri plin de mituri şi de mister.

Matei Călinescu şi Ion Vianu poartă în acelaşi număr al revistei un excelent dialog despre *Avangarda într-o perioadă de pluralism stilistic:* cît de „avangardă" mai e avangarda în contextul unei pieţe a artei din ce în ce mai dinamică, al unei acute confuzii a valorilor? „Eu aş vedea perioada contemporană ca pe o perioadă de pluralism stilistic, în care există diferite nişe: o nişă pentru avangardă, pentru scandal, pentru originalitate şocantă, o nişă pentru arta realistă, o nişă pentru arta simbolistă, alegorică, abstractă, nonfigurativă. Aşa că eu aş spune că perioada contemporană este lipsită de o dominantă. Existau în trecut mişcări, curente, stiluri care dădeau tonul. Acum totul e posibil pe piaţa artei, dacă reuşeşte să se impună unui grup de consumatori sau de colecţionari, dacă reuşeşte, cu alte cuvinte, să găsească cumpărători" (Matei Călinescu).

La secţiunea „Comentarii şi scrisori", Stela Giurgeanu răspunde – într-un autointerviu – la întrebarea *Cum am devenit reporter*. O lectură plăcută şi utilă pentru redactorii *Dilemei,* care au aflat, în sfîrşit, aceste detalii despre colega lor. Mulţumim, *Lettre Internationale!* **(Matei Martin)**

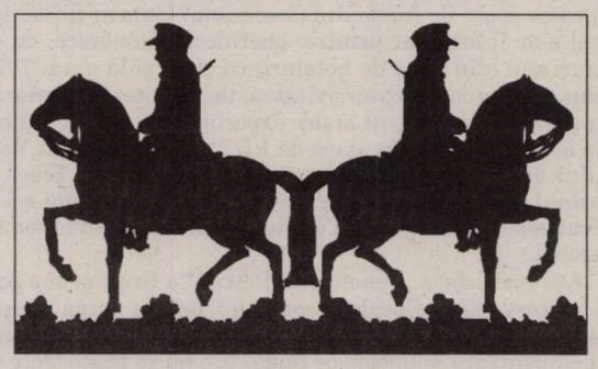

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Către comisia Tismăneanu

Onorată comisie,

Există un interviu memorabil al lui Nichita Stănescu – acordat lui Ion Drăgănoiu – în care el numeşte poeţii săi preferaţi: Leonid Dimov şi Mircea Ivănescu. E limpede că pentru ca Dimov şi Ivănescu să fie poeţii preferaţi ai lui Nichita, ei trebuiau să existe. Iar ca să existe, ca să le apară volumele prin care Nichita îi punea la înălţimea lui, ele trebuiau să poarte viza infamantă a cenzurii, viza poliţiei, cum se spunea. Scriitorul din ţara lui Cănuţă-om-sucit, din zona încredinţată de Cel-de-Sus lui Kir Ianulea, nu e şi nu a fost amator de samizdat sau literatură de sertar. El vrea mereu să apară; aşa e naturelul lui. Nu cred că trebuie condamnat la moarte.

A devenit însă un loc comun – înainte de '89 şi după... – dispreţul acordat cărţilor care s-au tipărit cu viza poliţiei. E întotdeauna loc, la noi, pentru melodramă.

După ce ani de zile s-a susţinut cu temeinică furie că sub comunişti nu se pot scrie cărţi bune, căci cenzura paralizează talentul, cinstea şi inteligenţa, s-a păşit într-o nouă etapă, de neconceput înainte de 1968, ca să luăm un punct de reper, şi anume Praga: s-a acceptat, în faţa unor dovezi irefutabile, că apar cărţi bune şi foarte bune cu viza poliţiei, cu ştampila aceea greu suportabilă: *bun de tipar*.

Îmi aduc aminte de noaptea aceea (aproape) fericită pentru urechea lipită de radio, cînd Virgil Ierunca a afirmat: critica literară din România e cea mai bună din estul Europei. Ce se putea face? Să se deplîngă că poliţia a evoluat estetic şi „dă drumul" *Temelor* lui Manolescu şi *Băii* lui Dimov? Să ne fi prostit, iluzionîndu-ne că poliţia nu ar fi înţeles poemele lui Mopete şi că poate fi trasă pe sfoară? Trebuia să rămînem strict lucizi, ştiind că tiranul, din interesele lui, a cerut cenzorilor să închidă ochii „la tot ce e valoros literar şi nu e nociv politic" – enormitate estetică, dar plină de consecinţe binefăcătoare pentru „munca de creaţie literară", cum i se zicea frumos la orice judeţeană. Era o confirmare, sus, a legii formulate, jos, la Cartea Românească, de Marin Preda, aceea care a asigurat strălucirea directorului său şi a lui George Bălăiţă: „Dacă nu are talent, să nu bage pile, că strică preţurile! Dar dacă are talent, să bage, ne luptăm pentru ele, negociem!" Idee de sorginte moromeţiană, a fost formularea cea mai politică, cea mai demnă, cea mai creator duplicitară (la noi, duplicitatea e numai şi numai oribilă...). Fireşte că deşteptăciunea la zi a bagatelizat imediat: „Mare brînză o literatură cu pile!". Dar *Totul* lui Cărtărescu să fi fost numai o pilă? Sau *Urcarea muntelui*...? (fie şi interzisă, dar cu scandal frumos...) Sau *Bietele corpuri*...? Sau *La lilieci*...? Sau *Guillaume poetul şi administratorul*?

Şi totuşi, să fi trecut la o grevă a scrisului, dezgustaţi de tot ce este tîrguire cu Puterea? A fost vorba şi de aşa ceva – numai că cenzura viza fără avarii şi *Epistolarul* lui Liiceanu, şi cărţile lui Raicu, Blandiana – bine urmărită – negocia un volum excepţional în BPT care apărea doar sub restricţia de a fi difuzat în Bucureşti, iar într-o bună zi, pe un telefon „scurt", s-a înregistrat şi această mirobolantă mînie: „Cine a fost imbecilul care a respins la cenzură cărţile lui Goma?".

Dacă pentru poeţii înţeleşi cu Secu *„la vie était ailleurs"*, pentru cei controlaţi şi perpeliţi între demnitate şi permisivitate *la littérature était ailleurs,* şi anume în cărţile care apăreau, fie şi în chinuri. Nu ştiu – chiar şi Monica Lovinescu a spus în acest caz de grevă: „nu ştiu" – dacă scriitorii buni, foarte buni şi extraordinari ai literaturii române contemporane cu Ceauşescu trebuie dispreţuiţi şi huliţi fiindcă şi-au învins cenzorii, nu o dată, cu frumuseţea scrisului lor care putea ascunde nu numai pile pentru gratii, ci – cu exagerarea de rigoare! – şi tunuri ca valsurile lui Chopin, obsesia lui Sorin Titel. Mai degrabă cred că în permanenta hulire a „rezistenţei prin cultură" se citeşte străvechea inapetenţă pentru dialectică, incapacitatea de a trăi şi a crea în contradicţiile celei mai iraţionale tiranii. Cărţile noastre bune, foarte bune ale unor scriitori – azi, de stînga sau de dreapta, nu contează! – au văzut lumina bunului de tipar prin jocul unei raţionale şi creatoare duplicităţi, şi ea neobosită, precum absurdul. Cui dialectica – inventată, nu-i aşa, de Lenin! – i se pare un termen odios, cui raţionalitatea îi sună cu prea multe silabe, să le înlocuiască prin hegeliana şi neaoşa viclenie. De ce am evita viclenia în lucrul artistului, în practica scrisului său chiar sub cea mai crudă cenzură?

Onorată comisie, sînt conştient că această întrebare nu va obseda activitatea dvs. Sper însă că în sinteza pe care o veţi prezenta Preşedinţiei va exista şi un paragraf despre literatura acelui regim. Cu un scrupul, recunosc, uşor gogolian – al personajelor sale mărunte care se adresează Împărăţiei stîngaci şi sfîşietor, în probleme de nimic... – mă simt dator să vă propun ca în acel paragraf să se spună oricît de concis, dar limpede că acel regim criminal şi ilegitim nu a reuşit să pustiască literatura română; sub Dej sau sub Ceauşescu, literatura noastră nu a fost nici o „Siberie a spiritului", nici „o Hiroshimă" – două din imaginile de bază ale nihilismului de sorginte anticomunistă, după 1990. Cred că nu comit vreo impertinenţă dacă vă rog să nu cedaţi acestor clişee. Iar dacă am exagerat rolul vicleniei în istoria oricărei orînduiri, puneţi-o pe seama incompetentei mele meserii de nuvelist.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Mitocanercedes Bucureşti

Videanu cu faţa aia de Mercedes fără aer condiţionat m-a lovit drept în şira spinării. Fiindcă nu am luat decît două staţii autobuzul lui de şmecher ca să mă conving cît de tîmpit e să fii tîmpit. Adică, dai o labă de bani pe nişte autobuze şi nu le iei şi aer condiţionat? M-am sufocat în Mercedesurile alea, în blănurile alea de samur pe vreme de vară. De fapt, situaţia asta nu e departe de o realitate simplă: mitocanul cînd îşi ia tablă de tablă, ce face? Se laudă, mama ei de viaţă! De aia umblă Mercedesuri de juma de stradă şi la mitocanul de rînd, că e mitocan cu numele, dar e mitocan în interiorul lui de maşină. E, să trecem peste detaliile unui lux cretin la care ori nu ne pricepem, ori nu pricepem de ce Băsescu, Videanu au lucrat aşa pe deasupra cu Capitala, că nimic nu au dus la capăt... cîinii, barăcile şi altele, şi altele, şi circulaţia, şi licitaţiile la asfalt date Golden Pliscului, bă, dar micii nu au gînduri mari, ce mă bag eu în linsul-plînsul lor? Să-mi văd de lungul autobuzului fără aere, că de mult nu mai umblasem prin autobuz. Un cot în rărunchi îmi trage o babă, eu stînd agăţat de o bară. Şi baba nici nu se uită la mine, se plînge ca proasta că e şchioapă. Ce gura mă-sii să fac cu baba aia? Sînt ieşit din practica autobuzistă şi nu ştiu cum să reacţionez. Mă încovoi de durere, în timp ce un moş strănută şi mă îmbăloşează de la cot la degete. Animalul e trecut prin războaie, e omorît de comunism şi urcat în Mercedes ca să mă umple de microbii lui scîrboşi. Niciodată viaţa n-a fost mai frumoasă, decît în momentul în care în timpane aud o melodie cretină: „Oficial mi-e bineeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee!". Am vrut să-l bat pe ăla din difuzoare, dar nu-l puteam apuca de gît, de nimic. Avea toate alea mici, era într-o hăinuţă, din care ieşea un căpulete, pe care stătea o pălărioară şi sub care ar fi mers doi pumni. Eh, dar poţi să stai şi să te lupţi degeaba? Nu, vine imediat o domnişoară cu scurta în buric, cu urechile pline de doape, într-una înfundase şi dopul mobilului, şi dopul unui walkman. Bă, tată, mamă, puţea a parfum dulce să leşin acolo. Dulceaţă una şi una şi un iz de nespălat, uhhhhhhhhhh, mi-era milă de mine. Lume de Mercedes! Şi dacă izuri bat în geam şi mi se cutremur vizualurile în cap, îmi iau un cot în cap de la o gagică groasă ce se ridică din fotoliul Mercedesului. Bă, şi dacă nu l-am prins şi pe unul, tînăr, viitorul ţării, în braţe, cu tot cu *Libertatea* ce-o citea, nu s-a încheiat mizamplasul.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIX FM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Bucureşti-Sofia şi retur: sfaturi de călătorie

Noiembrie 2005: plecam la Sofia, împreună cu un prieten, în cadrul unui proiect desfăşurat între două institute de cercetare sub oblăduirea celor două Academii. Tranziţia, tranziţie, sărăcia, sărăcie, aşa că am ales ca mijloc de transport trenul internaţional Budapesta-Bucureşti-Sofia-Salonic. Auzisem de tot felul de grozăvii ce aveau loc prin trenuri, mai ales în traficul de noapte, despre mafia bulgară, dar şi cea românească, despre furturi şi alte alea. Zvonuri duse de la o ureche la alta şi devenite locuri comune atunci cînd era vorba de călătoriile către ţara vecină. Şi iată ce mi-a fost dat să trăiesc:

Cu o jumătate de oră înaintea pornirii trenului, locurile noastre deja nu mai existau. Vagonul era ticsit cu sute de cutii: pe hol, în closet, în compartimentul rezervat bagajelor, în cuşetă, sub banchete, în braţele călătorilor. Nimerisem într-un vagon plin ochi cu reprezentanţii „mafiei bulgăreşti", niciunul nu avea bilet, niciunul nu se sinchisea de aşa ceva, niciunul n-a făcut nici cel mai mic gest atunci cînd ne-am revendicat locurile. La venirea naşului, s-au mai strîns, făcîndu-ne loc pe banchetă. Ne-am privit cu furie cîteva minute bune, după care ne-am dat seama că va trebui să ne acceptăm, vrem, nu vrem, măcar pînă la Ruse, acolo unde aveau să coboare. Cum imaginaţia mea navighează deseori pe teritorii nebănuite, „mafia" avea pentru mine o cu totul altă faţă, o cu totul altă conotaţie. Am privit cu aviditate „mafioţii bulgari" ce mă sufocau la propriu şi la figurat cu mirosul de transpiraţie, cu salamul plin de usturoi, cu ceapa spartă, abia trenul plecat din gară, cu borcanul de gogoşari ţinut între picioare, cu berea ieftină, gîlgîită la fiecare înghiţitură, cu mirosul de ţigări ce se strecura prin uşa întredeschisă. Le-am privit feţele, hainele, privirile: oacheşi, fără dinţi sau cei mai şmecheri cu trei-patru poleiţi, pantaloni de fiş chinezeşti, borsete încinse la brîu, pulovere colorate şi de proastă calitate, ghiuluri de tablă, blonde decolorate cu unghii neîngrijite, sărăcia ascunsă sub poleiala prostului-gust. Vorbeau tare, fără jenă, se amuzau, înjurau. Am aflat că făceau lunar aprovizionarea la „Europa" – se nimerise să picăm, din nefericire, peste acele „zile de afaceri" –, de unde cumpărau, în genere, adidaşi, vînduţi la Ruse mai scump. Din asta trăiau.

Dincolo de o aşa plăcută companie, trenul arată aşa cum arată Bucureştiul şi Sofia: trăgea să moară. Mizerie la tot pasul, controlori nepoliticoşi, vameşi aşijderea cu întrebări idioate, cu opriri pe traseu fără explicaţii, cu ore de aşteptare în staţii fără rost, căldura din compartiment insuportabilă, întîrzieri imense, iar şeful de tren da din umeri...

Prietenii noştri bulgari ne-au ajutat timp de o săptămînă să uităm că mai trebuia să ne şi întoarcem...

Dimineaţa, gara din Sofia: fără birou de informaţii, fără panou de afişaj, fără repere sau indicatoare. Lîngă noi s-a postat un oacheş, insistînd să ne care bagajele pentru nu ştiu cîţi euro. Noi îl priveam înmărmuriţi pentru că habar nu aveam de unde va pleca miraculosul tren ce venea de la Salonic. Un oarecare ne-a indicat liniile 8, 11, 12. Pe sub nişte adevărate catacombe, am alergat de la o linie la alta pînă am auzit „viersul cel duce românesc" şi ne-am felicitat că nu eram singurii. Dar aventura abia începea. Aveam locuri într-un vagon care nu exista: 572. L-am căutat de la un capăt la altul, dar aşa ceva nu era scris nicăieri. Pînă la urmă, controlorul ne-a explicat mai mult prin semne, deşi ştia foarte bine româneşte, că primul vagon s-ar putea să fie acel căutat 572. Abia ne-am aşezat într-un compartiment ce părea din comediile absurde, cu banchete rupte, cu ferestre ce nu se închideau, cu uşi dărîmate, că furăm apostrofaţi de un alt controlor cum că acolo ar fi clasa I, iar noi aveam bilete de clasa a II-a. Aşa că „la clasa a II-a cu voi". Uimiţi că un asemenea vagon putea primi o stea, ne-am speriat, gîndind ce ar putea fi la clasa a II-a. Am ajuns şi la clasa a II-a, la alt presupus vagon 572. Aici lipsea cuşeta. Aveam locurile 62 şi 64, iar numărătoarea se termina la 48 şi reîncepea la 76. Ne-am aşezat la întîmplare, de data asta printre reprezentanţii „mafiei româneşti", vreo 15 tineri refuzaţi la intrarea în Grecia. Grecii vigilenţi îi aduseseră pînă la Sofia şi-i urcaseră în tren, pentru a se convinge că vor scăpa de ei. Aceleaşi feţe: neraşi, pe drumuri de zile, zgomotoşi, amărîţi, fişuri şi haine de piele ieftine, tricouri multicolore şi mototolite, zîmbete ştirbe, ţigări nesfîrşite şi poveşti interminabile despre firmele care le-au tras ţeapă. Amărîţi plecaţi după un miraculos loc de muncă la cules de portocale. Odată strînşi toţi românii la un loc, controlorul bulgar a oprit căldura. Reclamaţiile noastre au fost zadarnice, prefera să se prefacă că nu înţelege. Toaletele arătau ca după un jaf: plafonul fusese furat, firele de electricitate se scurgeau spre podeaua asaltată de „trebuinţele firii", uşa trebuia sprijinită că altfel se deschidea la fiecare mişcare, apa lipsea, cît despre alte facilităţi... Orele de aşteptare la vama din Ruse s-au repetat la vama din Giurgiu. Aceeaşi „politeţe" descurajantă, indiferenţă, întîrzieri şi răspunsuri sarcastice: „Şi dacă faceţi reclamaţie, ce? Au mai făcut şi alţii".

Iunie 2006: prietenii bulgari au venit la Bucureşti cu „veşti bune": aceleaşi tren, aceleaşi moravuri...

Mi-am zis că acest tren nu poate fi decît imaginea României şi a Bulgariei acum la intrarea în Europa, fiecare cu „mafiile" (a se citi sărăciile) ei. Aş sugera ca şi România să primească o bulină galbenă, aşa, din solidaritate cu fraţii noştri în nepăsare...

libertatea de impresie

Încrederea

La cîteva luni înainte de aderare, e moda să ne comparăm cu Europa şi cu europenii din Vest. Mă înscriu şi eu în acest obsedant curent, după o excursie prin vreo şase ţări din Vest. Ocazie cu care mi-am întărit observaţia că mulţi oameni de pe acolo seamănă cu unii dintre românii noştri. Îmi vine de exemplu în minte o autostradă în reparaţie din Austria, unde, printre „asfaltagiii" care lucrau numai cu pantalonii pe ei, era şi unul gras, echipat doar cu nişte chiloţi gri (care la origine fuseseră albi), un fel de coleg al vestitului Dorel, care mușca dintr-o chiflă, în timp ce se urca într-un utilaj uriaş. Autostrada făcută de el era însă altfel decît cele de pe la noi. Am dat de asemenea de recepţionere acre sau şmechere, dar şi de unele amabile, care, pe lîngă minimele informaţii legate de preţ, cameră şi *breakfast*, m-au întrebat dacă mai am nevoie de ceva. Indiferent însă de atitudinea lor, toate hotelurile erau curate şi civilizate. Am întîlnit poliţişti care mi-au dat informaţii greşite (adică m-au îndrumat în sens invers decît voiam eu să merg), dar şi unii care s-au oferit voluntar să-mi caute la miezul nopţii un hotel cu locuri libere. Fără să se pună evident problema vreunei recompense. Am simţit obrăznicia unui chelner de la Chamonix, după cum m-am bucurat de amabilitatea unor patroni de restaurant din Paris care mi-au oferit un desert gratuit, cel puţin echivalent cu bacşişul pe care-l dădusem eu. Mîncarea a fost însă bună şi la unii şi la ceilalţi. Standardele de viaţă sînt diferite, deşi oamenii par cam la fel peste tot, mai buni sau mai răi. Drept explicaţie se poate invoca, evident, istoria (mai bună în Vest şi mai rea în Est). Dar mi se pare că există şi o altă diferenţă esenţială (care derivă sau nu din istorie – asta e o altă discuţie). E vorba de *încredere*. În Occident, indivizii au mai multă încredere unul în celălalt, în instituţii, în bunul mers al societăţii, în propriile lor puteri şi pînă la urmă în viaţă şi în viitor. O atitudine care duce la afaceri, investiţii şi planuri politice sau administrative pe termen lung, serioase şi durabile, contrar a ceea ce se întîmplă la noi, unde afaceristul caută profitul imediat, iar alesul sau funcţionarul statului încearcă să-şi facă parte doar lui, cît de repede, pentru că nu are încredere în ce se va întîmpla mîine. Dar dacă observăm că occidentalii au altă *încredere*, am putea spune că au de fapt un alt fel de *credinţă* faţă de o bună parte a românilor, despre care ştim că au încredere *exclusiv* în Dumnezeu, pe care-l percep separat de orice alcătuire şi activitate lumească.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

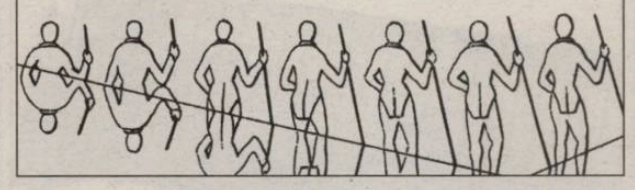

România profundă pe şine

Să mergi cu trenul în România rămîne o experienţă. Vorbeam de Anglia, şi de independenţa oamenilor de acolo, care nu sînt atît de interesaţi de capra vecinului. Dar cu care, în acelaşi timp, nu poţi avea (cel puţin la prima impresie) conversaţii inutile, din cele care fac deliciul oricărui drum şi care pot transforma o acţiune utilitară într-una de *entertainment* amestecat cu studiul naturii umane. În trenul Londra-Liverpool, călătorii stăteau cuminţi aşezaţi pe locurile lor, aşteptînd ca o negresă formală să le controleze biletul, apoi să le strîngă gunoaiele. Bagajele erau aliniate la capăt de rînd. Totul se anunţa prin megafon.

În Săgeata Albastră Bucureşti-Sinaia, clasa întîi (crema cremelor), lucrurile nu stăteau chiar aşa. În primul rînd, nu toţi oamenii stăteau pe locurile lor: ar fi fost prea plicticos şi prea supus unei reguli unitare. Cînd vagonul era gol, primii urcaţi s-au aşezat, întîi, pe locurile care li s-au părut mai bune, conform principiului cu cine nu încearcă... Unii dintre îndrăzneţi au avut noroc, alţii mai puţin. Au existat şi cazuri de negociere paşnică, în care ocupanţii au făcut schimb de locuri de bunăvoie (după ce au luat în calcul obişnuitele prejudecăţi cu locul la geam, scaunul în contra mersului trenului şi trasul curentului). Odată locurile ocupate şi trenul pornit, nu ştiu cum se face că, în ciuda evidentei distincţii a scaunelor regal tapiţate cu roşu (spre deosebire de mai comunul albastru al celor de la clasa a doua), au apărut cetăţenii în picioare, care se ţineau de bară şi-ţi suflau în creştet ca la metrou. Misterul nu era, de fapt, nici unul: doamnele de la CFR dau şi bilete fără loc, ca în acceleratele derizoriu-romantice de altădată. Cînd a venit controlorul, obişnuitul domn mic de înălţime, grăsuţ şi cu mustaţă, şi l-am întrebat de oamenii în picioare, într-un atare spaţiu simandicos, blajinul funcţionar CFR a făcut ce fac mulţi dintre semenii lui în posturi asemănătoare: a spus că nu e vina lui. Ceea ce era adevărat. Eu l-am consolat spunîndu-i că e mai bine aşa, fără reguli stricte, aşa cum era în Anglia (aici m-am dat mare), unde totul era plicticos de aşezat. Mulţumiţi, am continuat cu toţii (pasagerii finuţi de clasa întîi) să vorbim la mobile care mai de care sau unii cu alţii, tare, peste capetele vecinilor, într-o veselă hărmălaie generală.

La întoarcere am ales Intercity-ul, de astă dată la clasa a doua. Ni s-a spus că e la fel ca şi clasa întîi. Nu am mai aşteptat de mult într-o duminică seara în Gara Sinaia: e o atmosferă unică, în felul ei. Gara rămîne frumoasă şi nobilă, în ciuda mulţilor cîini vagabonzi care zburdă pe şine şi a scrîşnetului vagoanelor de marfar. Lumea fiind mică, şi Sinaia nimic mai mult decît o prelungire de week-end a zonei bucureştene Romană-Universitate, pe peronul gării te poţi întîlni cu cel puţin doi cunoscuţi: în cazul nostru, unul era Filip Florian, iar cel de-al doilea, doctorul Catană de la Budimex.

În tren, Intercity sau nu, înghesuială mare. După ce cu greu ne-am tîrît pînă la umilele locuri de clasa a doua, cînd am ajuns le-am găsit, evident, parţial ocupate. În bine cunoscutul spirit agresiv, de conservare şi supravieţuire, dezvoltat pe vremea lui Ceauşescu, m-am luptat cu băiatul, altfel destul de intelectual, care stătea pe unul dintre locurile noastre. Băiatul s-a ridicat imediat, fără vorbă. În acelaşi spirit neaoş al impulsurilor contradictorii, am simţit nevoia să-i cer scuze, la puţin timp după ce l-am sculat, pentru atitudine exagerată. După care ne-am reaşezat cu toţii, în bună pace. Finalul apoteotic s-a petrecut, însă, în locul de maximă profuzime: la toaletă. Acolo, doi beţivi puseseră la încărcat un mobil. Ce-i drept, era singura priză din compartiment. Cînd intrai la WC, te avertizau, politicos, că au pus şi ei un telefon acolo. Dacă făceai bancurile aşteptate, şi anume că s-ar putea să fugi cu el, adăugau că, dacă vrei, poţi să îl foloseşti, mai au ceva puncte pe cartelă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

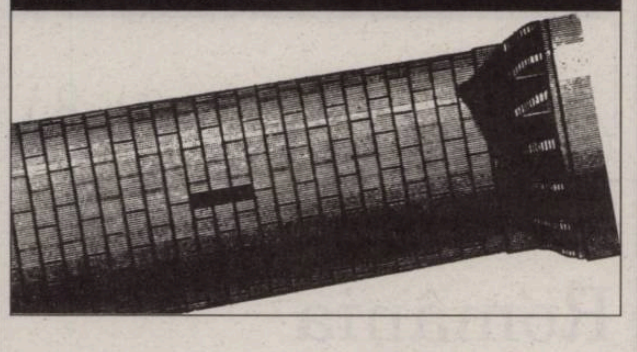

Eliade portughez

Dacă n-am putea privi totalitatea finită a operei lui Mircea Eliade, i-am citi *Jurnalul portughez* într-o notă de continuă stupefacţie. Trimis de la Londra la Lisabona, în primii ani 40, relativ tînărul scriitor (şi, vremelnic, diplomat) trăieşte pe malurile Tagelui două revelaţii majore: sfîrşitul lumii moderne (ca agonie a secolului XIX) şi urgenţa separării de universul românesc. Comparîndu-se necontenit cu... Goethe, Eliade vorbeşte senin despre propriul „geniu“, acuză trecerea timpului – niciodată generos – şi se refugiază în trecutul (bucureştean sau indian) pentru a-şi prepara întîiul rol „european“. Focalizate narcisic, însemnările cuprind ciclopice impresii de lectură, cronica politică a Portugaliei salazariste, ecoul întîlnirii unor personalităţi (Eugenio d'Ors, Carl Schmitt, Ortega y Gasset sau... Pamfil Şeicaru), lista mereu variabilă a cărţilor pe care urmează să le scrie, reflecţii suscitate de „teroarea istoriei“ şi crochiuri dedicate conceptelor cu care avea să-şi edifice, peste decenii, imensa operă ştiinţifică.

Farmecul *Jurnalului portughez* constă mai ales în sinceritatea lui aproape necenzurată. Autorul se vede publicat – de vreme ce li se adresează uneori cititorilor virtuali –, dar nu e încă dezlipit de biografia sa reală, asumată în primă persoană. Această comuniune cu propriul destin, potenţată de spaima bolşevizării României, ne livrează un Eliade scutit de prudenţe tactice; diaristul e frust pînă la neglijenţă, cu urmarea că obsesiile sale ni se dezvăluie ca atare. Scriitorul se prezintă ca pesimist cu false jovialităţi compasive, se mustră pentru deficienţele de tehnică literară (pornite din excesiva sa „grabă“ narativă), e convins de revoluţia pe care o va provoca intuiţia referitoare la perenitatea simbolismelor arhaice şi îşi trăieşte excesele cu voluptatea de a le putea legitima savant (cum se întîmplă în cazul adulterului, justificat cu argumente dionysiace sau hinduiste). „Numai *sterilitatea* e demoniacă“ – spune Eliade, descriindu-se ca perfect „păgîn clasic“ aşternut pe calea mîntuirii creştine. Tentaţia ascetismului, ilustrată prin deliberate reculuri contemplative, are rostul de a echilibra „irosirea“ orgiastică, fie aceasta sexuală, mondenă sau mundană. E frumoasă, în această ordine, spaima lui Eliade la auzul vînzătorilor de ziare din Lisabona, care proclamă, ca nişte cassandre, veşti apocaliptice despre mersul războiului. Sau dorul său de reintegrare sacrificială în „cosmos“, mai ales că Eliade redactează, în acest timp, atît *Comentariile la legenda Meşterului Manole,* cît şi romanul *Viaţă nouă,* deopotrivă de relevante la nivelul traseului său spiritual.

Sugestivă mi se pare complezenţa de care diaristul dă dovadă la fiecare pas. Eliade e preocupat de cantitate, de finalizare, de potenţarea cu orice mijloace a propriei creativităţi, dar nu-şi ierarhizează producţiile, nu repudiază rebuturile, aşa cum nu-şi poate stabili priorităţile. Omul este dominat de o bulimie productivă (altfel spus: de o febrilitate a gestaţiei) în care scuza de a nu face mai mult funcţionează adesea ca alibi axiologic.

Eliade călătoreşte prin Portugalia (din Braga cea nordică pînă în Algarve, la sud), face incursiuni în Spania vecină – descoperind valori cărora le promite diverse monografii – şi evadează la Berlin ori Paris, unde-şi transportă, intacte, crizele de melancolie şi misterioasele atacuri de „neurastenie“, pe care le relativizează doar atunci cînd le compară cu maladia mortală a soţiei sale, Nina. Din păcate pentru un domeniu cu care alţi intelectuali s-au acomodat mai armonios, e clar însă că diplomaţia – forfotind de vanitoşi fără merit – îi produce numai dezgust.

Sub îngrijirea lui Sorin Alexandrescu, acompaniat de Mihai Zamfir şi Florin Ţurcanu, cele două volume cuprinzînd ediţia integrală a capitolului lusitan din parcursul lui Mircea Eliade ne sînt restituite de Editura Humanitas dimpreună cu un aparat critic menit să garanteze ţinuta evenimentului. Graţie acestui şantier competent, Mircea Eliade se întoarce, cu totul, acasă.

Anca MANOLESCU

„Orientul zeilor“

L'Orient des dieux: aşa se cheamă una dintre revistele Facultăţii de Ştiinţe Religioase de la Universitatea catolică (iezuită) Saint-Joseph din Beirut, revistă al cărei redactor-şef, profesorul Jad Hatem*, a ţinut acum cîteva luni o conferinţă la New Europe College. Saint-Joseph e universitatea unde André Scrima a predat aproape două decenii; despre importanta lui etapă libaneză aveam doar informaţii indirecte (texte şi corespondenţă). Profesorul Hatem şi decanul Facultăţii, părintele Louis Boisset, au avut bunăvoinţa să mă invite să îi descopăr urmele „pe teren“. Poate că Libanul este un ţinut ceva mai apropiat de orientul zeilor decît Europa (cu toate avantajele şi riscurile aferente unei atari situări). Mie, oricum, aşa mi s-a părut; ospitalitatea, generozitatea celor întîlniţi acolo m-au uluit. Şi am întîlnit multă lume, căci gazdele, deşi responsabili ai unei Facultăţi foarte vii (centre de cercetare, colocvii internaţionale, *visiting professors),* au găsit timpul să îmi pregătească un program care, în numai o săptămînă, mi-a deschis aproape toate (de fapt toate) pistele Scrima.

Pe o stradă cu creste de grădini (întrecute tot̆uşi de revărsările de *bougainvillées,* leandri şi palmieri de pe umbroasa rue Sursok care înşiră vile ale înaltei burghezii, alături de palate ecleziastice şi diplomatice), la *Résidence des Pères Jésuites,* l-am cunoscut direct pe primul decan al Facultăţii, părintele Augustin Dupré la Tour (după ce îl cunoscusem din corespondenţa cu prietenul său român). Împreună cu André Scrima, el concepuse, în timpul războiului libanez, transformarea Facultăţii de Teologie într-una de Ştiinţe Religioase. Tot împreună, alături de doi universitari musulmani, înfiinţaseră un Institut de studii islamo-creştine, unde, în cursuri-dialog, profesorii expuneau aceeaşi temă din punctul de vedere al fiecărei tradiţii şi reflectau în comun asupra ei. Cei patru prieteni se străduiau astfel să amenajeze un spaţiu de cunoaştere reciprocă, de cunoaştere-împreună a religiilor, replică academică la conflictele ucigătoare de care era măcinată societatea libaneză.

Saint-Joseph, ca şi alte universităţi (de stat ori creştine, mai cu seamă), continuă să îşi dea această misiune intelectuală şi în aceeaşi măsură civică, să îi cerceteze rezultatele, dificultăţile, şansele. În Liban, unde diversitatea religioasă e cam ameţitoare – celor două ramuri musulmane (sunniţi şi şiiţi) li se adaugă druzii (comunitatea, caracterizată de o doctrină întrucîtva ezoterică, aflată în marginea islamului, are o importantă tradiţie şi vizibilitate socială) şi în jur de 14 comunităţi (Biserici) creştine –, ştiinţa religiilor are un mare potenţial de utilitate publică. Ea poate contribui pragmatic la desenarea unei ţări, a unei societăţi care, spunea părintele Scrima, se străduieşte încă să se găsească pe ea însăşi. În Liban, coexistenţa gupurilor religioase alimentează o diferenţă de paradigme, care, după ce a stîrnit îndelungul cutremur al războiului civil, se află încă în tensiune, îşi caută lent soluţii de convivialitate. A contribui prin studiul religiilor, dar şi printr-un mediu de viaţă universitară plurală religios, la formarea coerenţei comunitare: iată una dintre sarcinile pe care Universităţile şi le propun. La colocviul organizat în noiembrie 2004 de Universitatea Saint-Joseph şi de Universitatea ortodoxă de la Balamand, cu tema „rolul Universităţilor în dialogul culturilor şi al religiilor“, una dintre contribuţii se intitula „Universitatea libaneză ostatică a confesionalismului şi capabilă de eliberare“. După încheierea războiului, modul de organizare a Universităţii de stat din Tripoli susţinea tocmai integrarea viitoarelor elite prin viaţă universitară comună, prin disciplina dialogului între religii, prin studiu comparativ. Astăzi, treptata diversificare, pe criterii religioase, a facultăţilor Universităţii, pe lîngă apariţia unor instituţii cu rang universitar, dar de tip şi cu scop confesional, arată că drumul integrării este complicat, că e nevoie de tenacitate creatoare în acest domeniu. Universitatea catolică Saint-Joseph, fondată în 1875 ca replică la înfiinţarea Universităţii americane protestante din Beirut, e astăzi în strînsă colegialitate cu cea din urmă şi cu Universitatea ortodoxă de la Balamand şi continuă să fie locul unei asemenea tenacităţi.

Orientul zeilor, revistă iniţiată în 2001, este dedicată studiului faptului religios şi interpretării lui comparative pentru o zonă unde cele trei monoteisme îşi desfăşoară intens policromia căreia, din depărtare, îi percepem crizele şi mai puţin minunata fertilitate. În articolul inaugural al anuarului, Jean Lambert (Centre d'Études Interdisciplinaires des Faits Religieux, CNRS-EHESS, Paris) vorbea despre Liban ca despre un spaţiu cu o milenară experienţă în a face să conlocuiască grupuri şi culturi în tensiune; dar mai ales un spaţiu unde devii acut conştient de un lucru general valabil: anume că, înainte de studiul lor comparativ, religiile însele şi manifestările lor se construiesc prin întîlnire, reciprocă interpretare şi departajare, că fiece fapt de tradiţie spirituală e deja o piesă complicată, o compoziţie densă de referinţe inter-religioase. „Întotdeauna amestecat, palimpsest cu numeroase straturi, acumulare de niveluri în săpăturile arheologice ori de straturi literare ale naraţiunii, de credinţe încrucişate, cu auzul aţintit sau la pîndă în privinţa celuilalt, faptul religios este comparativ înaintea noastră“ – spunea Jean Lambert.

În Liban, tema întîlnirii religiilor – atît de proprie pentru reflexia lui André Scrima – i s-a pus acestuia nu numai în chip teoretic, ci ca o situaţie trăită zi de zi, ca o materie foarte concretă, cîteodată explozivă, de care eşti obligat să dai seamă. La întîlnirea de la Institutul de Studii Islamice, unde cîţiva profesori musulmani s-au reunit pentru a-l evoca pe fostul lor coleg, Dr. Hisham Nashabé a adus o nuanţă. Anume că, în ceea ce priveşte Institutul pe care îl fondaseră împreună, acesta nu urmărea un studiu comparativ, ci un *studiu centrat* al religiilor, care să pătrundă către centrul lor şi să le facă sesizabilă astfel convergenţa spre acelaşi Orient, spre acelaşi pol orbitor către care zeii sînt raze călăuzitoare. Iar această convergenţă nu ţinea, pentru André Scrima şi pentru prietenii săi, doar de o atitudine interpretativă. Era şi atitudine etică: limpede, netă, aplicată (riscantă, de asemenea, date fiind crispările şi ostilitatea care fracturau societatea libaneză). Într-un mediu creştin devenit radical antimusulman sub tirul armelor, André Scrima îşi spunea sus şi tare simpatia pentru palestinienii refugiaţi, vorbea despre datoria creştinilor de a da loc de expresie şi asistenţă celui „fără cuvînt“, neluat în seamă. Părintele Augustin Dupré la Tour a trebuit să-şi apere prietenul împotriva suspiciunii sau chiar a duşmăniei pe care această poziţie o stîrnea. Dar nu am aflat asta de la el fiindcă părintele Dupré la Tour este o fiinţă de adîncă discreţie, simplitate şi fineţe. Am aflat-o din numeroasele mărturii pe care prietenii libanezi ai lui André Scrima au fost gata să mi le dea. I-am întîlnit la Universitatea Balamand, unde monseniorul Georges Khodr şi directorul Academiei de Arte Frumoase, Georges Haddad, mi-au făcut onoarea să mă invite pentru o altă conferinţă. I-am întîlnit la Mînăstirea Saint-Georges, de la Deir-el-Harf, în apropiere de Beirut, unde părintele Scrima fusese chemat, în anii '60, din India, pentru a transmite experienţa monastică a Antimului, unui mediu ortodox în care practica monahală aproape că se pierduse. Între toţi aceşti apropiaţi ai lui André Scrima – catolici, ortodocşi ori musulmani, monahi, universitari ori laici angajaţi în credinţa lor –, legăturile, convivialitatea spirituală şi umană rămîn vii, fireşti, asumate. Întîlnindu-i, bucurîndu-mă de ospitalitatea lor plină de căldură şi naturaleţe, mă aflam de fapt în prezenţa celui care ne reunise ca pe nişte vechi prieteni.

Cu un uimitor firesc, părintele Dupré la Tour mi-a încredinţat corespondenţa cu A.S., dar şi jurnalele proprii, cu notaţii zilnice privind Facultatea de Ştiinţe religioase. În „salonul de vară“ al mînăstirii de la Deir-el-Harf, părintele stareţ Elias Morcos – de o blîndeţe îngerească pigmentată cu un umor de acelaşi gen – mi-a dăruit volumele de prelegeri monastice, publicate în arabă, ale lui A.S. Profesorul Hatem a izbutit să găsească la o librărie cele două volume ale *Comentariului la Evanghelia după Ioan*. Profesorii Louis Boisset şi Hisham Nashabé mi-au dat volumul de scrieri ale lui André Scrima pe care, împreună cu Augustin Dupré la Tour, l-au îngrijit şi publicat de curînd: *Intersignes*. Arhiva de la New Europe College s-a îmbogăţit, graţie tuturor, cu texte, informaţii, mărturii, corespondenţă, fotografii.

Iar conducîndu-mă pretutindeni şi făcînd legătura între toţi cei întîlniţi a fost o altă prietenă a lui André Scrima, Houda Kassatly, antropolog şi fotograf, cu care am „sororizat“ din prima clipă. De ea mi-a fost cel mai greu să mă despart în Beirutul de care m-am despărţit cu greu. Temperamentul de antropolog o face pe Houda Kassatly să studieze comunităţile marginale, minorităţile, nomazii şi uitaţii din valea Beqaa, iar fotografia este pentru ea, ca şi pentru Horia Bernea ori Ioana Popescu, un instrument de lucru, document şi unealtă de interpretare. Datorită albumului ei, *Viaţa şi moartea caselor din vechiul Beirut,* am plecat ducînd cu mine oraşul de care mi-a fost greu să mă despart, oraşul pe care războiul l-a fărîmat în parte, lăsîndu-i multe case sfîrtecate ori pustii, pe care noua arhitectură a profitului, agresivă şi banală, îl va măcina încet-încet; oraşul unde cizelarea veneţiană a unor faţade ia aer de Balcan şi Isarlîk, pudrat cu o boare de eleganţă franţuzească, unde incredibilele încolăciri de fier forjat ale balcoanelor, scărilor şi copertinelor sînt încolăcite de grădini, unde ocrul, rozul şi galbenul mat, bătrîn al zidurilor întîlnesc de minune vitalitatea nestăpînită, glorioasă a vegetaţiei, unde din mai nimic, uşor şi nesfîrşit de variat pus la lucru, se nasc acel fast şi acea libertate pe care Horia Bernea le iubea în peisajele Mediteranei.

---

* Şef al departamentului de filozofie al Facultăţii, Jad Hatem este doctor în filozofie, ştiinţe religioase, teologie şi literatură comparată, poet de asemenea. A scris numeroase studii asupra filozofiilor şi a limbajelor mistice, printre care un eseu despre Benjamin Fondane: *Semer le Messie selon Fondane poète* (Bruxelles, La part de l'oeil, 2004). Alte lucrări: *Extase cruciale et théophorie chez Thérèse d'Avila*, L'Harmattan, 2003; *Recherches sur les christologies maronites*, Geuthner, 2002; *Hallâj et le Christ*, L'Harmattan, 2005; *Mystique et philosophie mêlées*, L'Harmattan, 2005. În „Hestia ou le sacrifice de fondation“ *(L'Orient des dieux*, 1, 2001), el invocă legendele balcanice şi româneşti de construcţie, precum şi teme filozofice ale lui Lucian Blaga.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

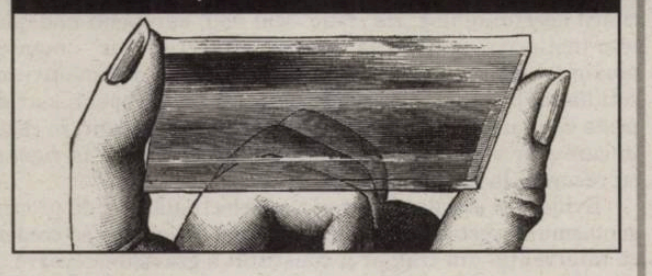

Scrisoare de amor

Dragă Domnule Felix,

Deşi numele meu conspirativ este Otilia, vă mărturisesc că nu mi-aţi fost simpatic dintotdeauna. Vă vedeam din cînd în cînd la televiziunile dumneavoastră, în cadrul ştirii zilnice despre nu ştiu ce mare brînză a mai făcut Partidul Conservator, şi credeam că sînteţi un tip bonom, bleguţ şi – fie-mi scuzată exprimarea – cam umanist. Se vede bine că sînt tînără şi încă mai am multe de învăţat de la un cadru cu etatea şi experienţa dumneavoastră. Apoi am văzut două emisiuni care mi-au relevat adevărata dumneavoastră personalitate – de bărbat puternic, aprig, ferm şi patriot. E vorba de cele două emisiuni în care v-aţi enervat – cea a lui Robert Turcescu şi cea a Gabrielei Vrînceanu-Firea, unde aţi intervenit prin telefon. Cînd urlaţi bărbăteşte că în notele informative pe care le-aţi semnat aţi fost un adevărat patriot îmi venea să vă îmbrăţişez, nu alta!... Am închis ochii şi, ascultîndu-vă, mi-am imaginat cum trebuie să fi fost cînd anchetaţi elementele duşmănoase... Nu vă ascund că am simţit un fior de plăcere aşa de intensă, cum numai generalul Vlad mi-l mai oferea. V-am văzut cu ochii minţii cum urcaţi, temerar, pe stîncile Vîrfului Omu, cum vă întîlniţi cu bubulii lui Pavel Coruţ şi cum meditaţi împreună cu ei pentru binele acestei patrii. Cum vă desprindeţi cu greu din atitudinea contemplativă şi vă duceţi la datorie, să anihilaţi duşmanii care ne pîndesc fără de odihnă. Cum dejucaţi planurile diabolice ale spionilor nemţi care vor să treacă trădătorii peste graniţă.

Apoi, cînd v-aţi făcut public dosarul de la CNSAS – o altă lovitură de maestru! Excelentă pentru inducerea în eroare a duşmanului. Că dumneavoastră n-aţi fost Felix, ci Dorin. Că n-aţi fost cadru de-al nostru, ci urmărit de noi. Că am încercat să vă racolăm, dar că n-am reuşit şi că dumneavoastră n-aţi făcut altceva decît „să daţi ţeapă Securităţii". (Ca orice băiat cu ochii albaştri, aveţi, desigur, umor cu carul...) Că nu aţi ştiut că firma la care lucraţi înainte de '89 era a Securităţii (şi – perfect! – nici o vorbă că ea alimenta conturile lui Ceauşescu). Că nu aţi fost urmăritor, ci disident, iar disidentul Mircea Dinescu – securist cu acte-n regulă. Poate că ar fi fost bine, pentru bulversarea inamicului, să băgaţi şi chestia cu „am dinamitat sistemul din interior" – dă bine întotdeauna în astfel de situaţii... Dar nu vă învăţ eu pe dumneavoastră, pentru că văd că vă descurcaţi de minune.

Excelent şi felul cum i-aţi învăţat pe cei de la Antenă să-şi facă meseria! Mai întîi – un material despre publicarea dosarului, cu voce din *off* şi cîteva intervenţii ale lui Sergiu Andon (plus memorabila replică a dumneavoastră „de-acum mă puteţi numi Dorin!"), fără nici o informaţie despre ce conţine dosarul; apoi, pentru un aer de obiectivitate, i se dă scurt cuvîntul lui Dinescu, care e introdus cu „Mircea Dinescu comentează în stilul lui consacrat...", pentru ca în final să se acorde un amplu spaţiu secţiunii pe care altădată o numeam „telegrame de adeziune". „Politicienii din tot spectrul politic îl felicită pe Dan Voiculescu pentru gestul făcut" – urmată de o serie de declaraţii montate magistral. Frumos!... Parcă mă cuprinde şi acum nostalgia pentru „oamenii muncii de la oraşe şi sate, strîns uniţi în jurul Partidului..."

S-au descurcat, deci, bine băieţii de la Antenă. Nu ştiu însă dacă aţi fost informat de emisiunea lui Gîdea, de pe Antena 3, din aceeaşi seară. Gîdea – precum îl ştim –, băiat bun şi ascultător, care nu iese din vorba dumneavoastră, îl întreabă pe Cristoiu ce părere are despre publicarea dosarului. Iar Cristoiu, vrînd să o facă pe şmecherul, iese din tiparul de „telegramă de adeziune" şi o scaldă. Păi se poate una ca asta?! Adică vrea şi cu slănina-n pod şi cu sufletu-n Rai?... La noi nu ţine!

În fine, închei aici, cu speranţa că această scrisoare va fi începutul unei frumoase şi tovărăşeşti prietenii. Iar dacă nu vreţi să vă zic Felix, ci Dorin, nu-i nici o problemă. După cum ştiţi, Otilia preferă, pînă la urmă, domnii mai pascalopoli – copţi şi cu ceva cheag. Ne-am putea întîlni, la o cafea, în apartamentul din Calea Moşilor?

„Presa scrisă nu va dispărea, dar îşi va pierde ponderea"

– interviu cu Ioan MĂRGĂRIT, editor coordonator HotNews.ro –

Ziarul online HotNews.ro *a căpătat în ultimul timp o vizibilitate tot mai mare pe piaţa media, pe măsură ce Internetul a devenit un suport tot mai important pentru transmiterea informaţiei. Conform statisticilor trafic.ro,* HotNews.ro *are peste un milion de cititori pe lună.*

Ce v-aţi propus cînd aţi înfiinţat revistapresei.ro, care a devenit apoi HotNews.ro?

Nu ne-am propus de la început ceea ce este acum. De multe ori, noi, ziariştii, credem că noi ne alegem publicul-ţintă; de cele mai multe ori însă, publicul ne alege pe noi. Aşa s-a întîmplat şi cu *HotNews.ro*. Avantajul Internetului este, ca la televiziune, că poţi avea imediat măsurarea gradului de interes al unui articol sau al unei secţiuni pe care ai creat-o; nu e ca în presa scrisă, unde trebuie să aştepţi luni ca să-ţi vină *feedback*-ul de pe piaţă. Noi am pornit toată treaba ca pe o joacă. Eram mai mulţi jurnalişti, lucram în redacţii diferite *(Capital, Jurnalul naţional,* TVR etc.) şi, pentru a ne ajuta între noi să ştim subiectele la şedinţa de redacţie, am început să punem pe o pagină de Internet subiectele pe care le consideram interesante din presa zilei respective. Asta se întîmpla în toamna lui '99. Joaca a devenit însă ceva serios de prin toamna lui 2000, cînd am realizat că nu numai noi ne uitam pe pagina aceea, ci că existau şi mulţi cititori din afara breslei. Aşa că am creat Asociaţia Editorilor de Presă Online, că nu aveam firmă pe-atunci, şi ne-am decis să dezvoltăm proiectul. Dar nu ne gîndeam că o să cîştigăm bani de pe urma lui. După aceea, am prins sponsorizări, am intrat în 2002 în parteneriat cu ARBOmedia, care, după ceva vreme, a început să ne aducă şi publicitate, apoi am devenit parteneri cu ONG-uri prestigioase, precum Centrul pentru Jurnalism Independent, Fundaţia Concept, Agenţia de Monitorizare a Presei – *Academia Caţavencu* ş.a., cu care am dezvoltat tot felul de proiecte. Am creat, în 2002, anchete.ro, unde am oferit un loc de exprimare, un fel de azil, pentru jurnaliştii care aveau probleme cu redacţiile lor (şi-n anii 2003-2004 au fost probleme gîrlă!). Am făcut, cu CJI şi *Academia Caţavencu*, mediaindex.ro, baza de date cu jurnalişti şi proprietari de presă, site pe care l-am lansat în primăvara aceasta...

Primul ziar continuu din România

De ce v-aţi schimbat numele, la un moment dat, în HotNews.ro?

Proiectul nostru a crescut, am avut tot mai mulţi oameni care lucrau în redacţie şi colaboratori şi, prin 2002, a început să apară conţinut propriu, adică materiale create de redactorii noştri. Numele de „Revista presei" înşela cititorii şi atunci l-am schimbat, în 2004, în „HotNews.ro" (ajutaţi în tot acest proces de rebranduire de agenţia de publicitate Headvertising) şi aşa am devenit primul ziar continuu din România. Nu agenţie de presă, pentru că o agenţie de presă dă pînă la 500 de ştiri pe zi – or ce cititor normal înghite 500 de ştiri pe zi? Noi facem o agendă proprie a evenimentelor şi venim cu 20-30 de subiecte, pe care le considerăm noi importante pentru publicul HotNews.ro. Le ierarhizăm, le completăm pe măsură ce aflăm elemente suplimentare, facem referinţe la materiale publicate anterior, adăugăm documente, fişire audio sau video. Încercăm să îmbinăm rapiditatea unei televiziuni cu materialele mai aşezate ale unui ziar.

Şi aveţi şi investigaţii propriu-zise...

Da, site-ul anchete.ro chiar cu asta se ocupă. Acolo, anchetele pornesc de la un crochiu de anchetă care s-a blocat într-un anumit moment într-o redacţie. Ancheta e continuată de jurnaliştii noştri sau de cel care a început-o.

De obicei, în fiecare redacţie există aşa-numitele „interese redacţionale". Voi n-aveţi aşa ceva?

În presă, sînt rare cazurile în care editorul sau redactorul-şef sînt „răi" din născare şi se gîndesc să facă un ziar doar ca să-şi tragă sforile. De cele mai multe ori, se porneşte la drum cu entuziasm, apoi îţi dai seama că apar problemele economice. Şi atunci, vrînd-nevrînd, ca să poţi să-ţi ţii creaţia în viaţă, faci nişte compromisuri. Numai că între noi şi presa tipărită e o mare deosebire: dacă ai 10.000 de euro, poţi să ţii în viaţă pe Internet o publicaţie de foarte bună calitate timp de un an; cu aceeaşi sumă, în presa offline, nu cred că o ţii o lună. Deci pe Internet nu trebuie să faci nu ştiu ce compromisuri ca să te menţii în viaţă.

Infuzie de bani pe Internet

Presiuni politice au existat?

Da. Am avut şi două procese cu parlamentari, pe care le-am cîştigat.

Dar telefoane scurte care încercau să vă influenţeze?

Nu, pentru că, în opinia marilor mahări politici, nu sîntem importanţi. Pe ei îi interesează doar ce apare la televizor. Dar asta nu înseamnă că peste un an sau doi nu o să-şi îndrepte atenţia şi către acest suport media, care se dezvoltă în galop. Consumatorii de presă, fie că este vorba despre ştiri generaliste sau informaţii, analize şi comentarii de specialitate, şi-au schimbat obiceiurile. Internetul este mai comod, mai rapid, mai bogat în conţinut şi, nu în ultimul rînd, mai ieftin şi pentru consumator, şi pentru editor. Marile trusturi de presă au înţeles în sfîrşit tendinţa pieţei. Vor să dezvolte puternic şi componenta online (de exemplu, Vîntu sau Sîrbu) şi, încă şi mai important, acum au început să apară banii. Campaniile publicitare de pe Internet au dat rezultate. Acum aproape că nu mai există marcă de maşină, serviciu bancar sau de telefonie mobilă care să se lanseze în România şi să nu aibă o componentă foarte puternică pe Internet. În 2007, este posibil ca bugetele de publicitate pentru Internet să le depăşească pe cele pentru radiouri. Cum au început să apară bani în acest spaţiu, sînt atraşi tot mai mulţi care sînt dispuşi să investească aici.

De cînd au început să apară banii?

Cam de un an. Pînă acum un an, nimeni din presă nu se gîndea că o să cîştige bani pe Internet. Editorii îşi făceau şi o pagină web, să fie acolo, pentru promovarea ediţiilor tipărite sau a posturilor radio/TV... Nu este departe vremea cînd un titlu de ziar va putea să cîştige de pe Internet la fel cum cîştigă de pe varianta tipărită. În plus, pe web, raportul cost/încasări este mult mai bun. Toate studiile arată că un cititor de presă scrisă e scump, căci te costă mult tiparul, hîrtia, difuzarea; un cititor de presă online e mult mai ieftin. În momentul în care publicitatea îţi aduce aceiaşi bani şi în varianta pe hîrtie şi în cea web, îţi dai seama că e mult mai ieftin să ţii un cititor pe Internet decît în presa scrisă tradiţională.

Jocuri şi interese

Pînă acum, cum aţi reuşit să rezistaţi pe piaţă? Că bănuiesc că nu v-a fost uşor.

Nu ne-a fost uşor, nici acum nu ne este uşor. Atuul nostru a fost credibilitatea. Nu sîntem în nici un trust de presă, ne-am ţinut departe de jocuri şi interese... Au ieşit zvonuri ba că sîntem ai lui Vîntu, ba ai lui Voiculescu, ba ai lui Tender, ba ai lui Patriciu. Zvonurile acestea au început să se estompeze cînd cititorii au văzut că *HotNews.ro* nu ocoleşte afacerile controversate ale celor despre care se spunea că ne sînt finanţatori.

Acum aţi ajuns pe profit?

Nu, pentru că tot ce cîştigăm investim în dezvoltare – în softuri noi, în angajări de redactori etc. Anul acesta, proiectul de dezvoltare e prevăzut la cîteva zeci de mii de euro.

Banii vă vin, deci, din publicitate.

Exclusiv din publicitate (asta nu înseamnă că nu căutăm şi alte forme de creştere a veniturilor). Numai că nu ne ocupăm noi de adusul reclamei. Am învăţat de la Ringier, unde am lucrat şapte ani, că e mai sănătos în presă, dacă vrei să-ţi menţii independenţa, să separi publicitatea de editorial. În cazul nostru, acest serviciu este externalizat şi se ocupă de el ARBOmedia. Noi nu avem contact cu clienţii. Acum vreun an, de exemplu, am publicat un material care critica serviciile unui mare operator de telefonie, iar în capul paginii aveam un *banner* publicitar al respectivei companii.

„Nu contează de unde-şi ia cititorul informaţia"

Dezvoltarea Internetului va afecta marile titluri de presă?

Internetul a devenit un suport media la fel ca celelalte. Am trecut de faza în care Internetul era considerat o chestie stranie, unde nişte puştani îşi dau cu părerea pe forumuri, iar singurele ştiri difuzate de presa serioasă erau cele despre hackeri. Internetul e acum în primul rînd un loc în care se difuzează şi se recepţionează informaţie. Presa mainstream din toată lumea foloseşte netul ca pe o sursă de informaţie. Nu contează de unde-şi ia cititorul informaţia – că o ia din ziarul pe hîrtie, de pe varianta web sau de pe telefonul mobil –, contează că o ia de la publicaţia X, de la brand-ul respectiv. Multe titluri mari din presă care s-au lansat pe suport tipărit ajung să-şi consolideze notorietatea pe alt suport. Şi nu vorbesc aici numai de Internetul accesat printr-un PC sau laptop. Este numai o etapă. Marea provocare este telefonul mobil. Uitaţi-vă la *teenage*-ri: mulţi dintre ei nu mai stau pe *chat* în faţa calculatorului, ci pe *chat* pe mobil. Eu nu prevestesc dispariţia presei scrise; nu dispare, dar îşi pierde ponderea sau se reorientează spre un alt stil de a redacta informaţia.

a consemnat Cezar PAUL-BĂDESCU

Petre IANCU

Străvechea glorie

– de ce un european convins poate iubi America oricînd, nu doar la 4 iulie –

Old Glory, aşa i se spune, cu afecţiune, drapelului american. La 4 iulie, mareea de steaguri fluturînd în vînt, în nordul lumii noi, şi-a atins apogeul. Peste tot, de pe coasta de Est, trecînd prin America profundă şi pînă la malul Pacificului, s-au arborat, ca şi în Germania campionatului mondial de fotbal, flamuri naţionale. Dacă talazul de patriotism din Germania e parţial conjunctural, parţial determinat istoric şi politic, americanii sînt de cînd se ştiu iubitori ai propriei naţiuni. În orice caz, de la independenţa obţinută prin luptă grea, acum 230 de ani, de la britanici.

Nu puţini vest-europeni, inclusiv personalităţi cu greutate, se miră frecvent şi apăsat că, în pofida unor prezumtive „deraieri" ale administraţiei americane în raport cu dreptul internaţional, bunăoară Guantanamo, zborurile CIA sau interceptarea şi supravegherea unor telecomunicaţii şi tranzacţii financiare de către NSA, mai pot iubi şi admira Statele Unite.

În mod remarcabil, adeziunea americanilor la drapelul naţional n-a echivalat niciodată cu ura faţă de alte naţiuni ori religii sau cu dezicerea de libertate şi democraţie. În plus, şi nu în ultimul rînd, multe ţări şi popoare au devenit în ultimele două secole şi jumătate independente, fără să işte şi să cîştige benefica revoluţie mai întîi naţională, astăzi globală, generată de lupta pentru neatîrnare a coloniştilor americani. Ei, creatorii democraţiei moderne, au binemeritat cu vîrf şi îndesat din partea lumii contemporane. Lor le datorăm enorm: de pildă, ideea libertăţii individuale, impunerea reprezentării politice reale a tuturor cetăţenilor, fără deosebire de naţionalitate sau religie, în parlamente şi foruri legislative, ca şi a celei privind dreptul natural al oricărui om de a căuta să-şi asigure fericirea.

Pe de altă parte, faptul că mediile şi elitele politice din Europa şi de peste Ocean, de stînga, iar în cazul europenilor, şi de dreapta, se arată sistematic îngrijorate de reacţia SUA la şocul fără precedent al atacurilor islamiste de la 11 septembrie 2001 e alarmant în sine. Şi mai alarmant e că, în siajul acuzaţiilor fără acoperire proferate de Dick Marty la Consiliul Europei pe marginea operaţiunilor antiteroriste ale CIA, s-au găsit destui europarlamentari – prea mulţi, în orice caz – care să acuze, culmea, America de promovarea unui nou totalitarism. Că nu puţini vest-europeni se tem că din America ar putea proveni o nouă dictatură e cu atît mai îngrijorător, cu cît sugerează existenţa un grav clivaj mental faţă de realitate. E de la sine înţeles că atari opinii, susţinute oficial şi semioficial, sînt de natură să alimenteze serios recrudescenţa unui virulent antiamericanism în Europa. Mărşăluind în ultimii cinci ani braţ la braţ cu antisemitismul, escaladatul antiamericanism nu face decît să exprime neadecvarea unei mari părţi a lumii vechi la ideea libertăţii şi demnităţii individuale, la ideea democraţiei. E o neadecvare ce riscă să transforme globalizarea într-un veritabil coşmar şi să prelungească la nesfîrşit confruntarea actuală cu islamofascismul internaţional. Or, experienţa istorică demonstrează că, în ultima sută de ani, tocmai SUA au fost cele care au salvat în repetate rînduri Europa de varii fascisme şi sisteme totalitare, de la cel nazist, la cel comunist, de tip sovietic, şi nicidecum invers. N-au trecut decît cîţiva ani de cînd America s-a văzut nevoită să intervină spre a izbăvi o Europă încremenită ca în faţa şarpelui şi incapabilă să mişte în faţa frontului creat în vestul Balcanilor de oroarea ultranaţionalismului care a provocat şi întreţinut războaiele iugoslave, cele mai sîngeroase totuşi de pe faţa continentului, după atrocităţile naziste. Iar brejnevismul sau, cine ştie, neostalinismul ar continua să îngenuncheze poate şi azi partea răsăriteană a continentului dacă America n-ar fi produs şi acceptat lideri politici precum Ronald Reagan, demni de predecesori anglo-saxoni de talia unui Winston Churchill.

Nu altfel stau lucrurile mai nou cu jihadismul şi terorismul nuclear iranian. Pe moment, europenii speră ca americanii să scoată castanele din focul iranian cu propria lor mînă. După cum semnala recent ziarul londonez *Daily Telegraph*, SUA le-au dat europenilor un răgaz de un deceniu spre a-i convinge pe mulahii de la Teheran să renunţe la ameninţarea nucleară. Or, tactica „angajamentului constructiv" e la pămînt. Dialogul europenilor cu Teheranul, pudic calificat în Germania drept „critic", în fapt o mostră jenantă de abordare împăciuitoristă şi ca atare la fel de pernicioasă, precum cedarea occidentală în faţa şantajului nazist în anii '30 ai veacului, e zob. Declaraţiile iresponsabile, negaţioniste şi apelurile deschise la genocid ale preşedintelui iranian Ahmadinedjad au zdrobit şi ultima urmă de justificare a perpetuării acestui dialog, zis critic. Mai nou, europenii nădăjduiesc instinctiv ca SUA să le ofere protecţie. Dar – nota cu maximă luciditate şi nu fără o doză firească de amărăciune cotidianul britanic – „se poate paria că tot europenii s-ar da peste cap, protestînd care mai de care mai strident, în cazul în care s-ar vădi că această protecţie echivalează la rigoare cu recursul la forţa militară".

Evident, o sterilă gimnastică intelectuală, atît de proprie snobismului vest-european, ne-ar putea determina să credem că intervenţia din Irak ar fi constituit o gravisimă eroare. E clar că s-au comis greşeli regretabile, nu doar la Abu Ghraib, ci în special în pregătirea fazei post-Saddam, cînd trupele americane – prea puţine – s-au văzut incapabile să pună capăt mai rapid şi eficient insurgenţei şi terorismului jihadist din triunghiul sunnit. Dar nu s-au prezentat irakienii, în covîrşitoarea lor majoritate şi în atîtea rînduri la vot, manifestîndu-şi clar propensiunea spre democraţie? Nu trăiesc irakienii în proporţie de 80% în teritorii pacificate, în care îşi pot vedea de ale lor, fără să se teamă de cea mai represivă poliţie politică pe care a dat-o vreodată lumea arabă? E posibil să se mai argumenteze cu sofisme extrase din panoplia rasismului şi a intoleranţei faţă de alte culturi că arabii n-ar fi în stare de democraţie? În plus, dincolo de caracterul dubios al unei argumentări *post-festum,* care afirmă că, de vreme ce n-au fost găsite, armele de distrugere în masă ale lui Saddam nici n-ar fi existat vreodată, iar ca atare nimic nu poate justifica intervenţia militară americană, continuu să cred că e bine foarte că s-a înlăturat de la putere un dictator dintre cei mai sîngeroşi. Unul care şi-a brutalizat şi masacrat propriul popor, omorînd irakieni cu sutele de mii. În fine, sînt în continuare convins că, în condiţiile globalizării, ale naturii ameninţării unui jihadism mondializat şi el, trebuia început totuşi cu înşurubarea democraţiei în lumea arabă.

Că America a spart gheaţa e şi va fi, sunt sigur, spre gloria ei şi a aliaţilor ei luptînd în Irak pentru democraţie. Nu e desigur decît un nou motiv, unul în plus, nu singurul, de a o admira. Şi de a transmite un salut în direcţia celor care, la 4 iulie, au arborat peste Ocean steagul unei glorii, de-acum, e adevărat, chiar foarte vechi.

Radu Pavel GHEO

Nada antiamericană

Aflu de la nişte prieteni că unul dintre posturile mîloase de televiziune de la noi a transmis un documentar despre atacul terorist din 11 septembrie 2001 asupra Statelor Unite. Dar nu un documentar oarecare, ci unul care făcea lumină în toată povestea şi demonstra limpede, cu dovezi şi argumente de netăgăduit, că atacul a fost pus la cale chiar de către CIA sau FBI, ca să justifice viitoarele lor atacuri militare asupra Afganistanului şi Irakului, pentru ca astfel imperialiştii americani să pună mîna pe petrolul irakian şi pe... pămîntul afgan, cred, că altceva nu-mi vine în minte.

Aşadar, conform acelui documentar, Guvernul american, CIA, FBI sau Mossadul au pus la cale distrugerea Turnurilor Gemene din New York, a Pentagonului şi a încă ceva. Şi nu e singurul efort „ştiinţific" într-o asemenea direcţie. Au apărut cărţi pe aceeaşi idee, una dintre cele mai populare fiind, desigur, a unui francez, Thierry Meyssan, *L'Effroyable imposture*. Francezului i s-a părut că avionul care s-a prăbuşit la Pentagon arată suspect (ca şi cum ar fi văzut sute de avioane cu reacţie lansate sinucigaş peste clădiri). După un proces psihic explicat de I.L. Caragiale, în clipa aia franţuzul a avut o criză de fandacsie, din fandacsie a dat în ipohondrie şi pe urmă, firește, şi nimica mişcă. Aşa a construit Meyssan teoria ale cărei variaţiuni circulă azi peste tot, inclusiv în documentarul amintit.

La cît antiamericanism există azi în lume, apariţia unei asemenea teorii nu mai miră pe nimeni. Dacă n-o născocea franţuzul, o construia altul. Ce m-a mirat însă a fost succesul pe care l-a avut ea la oameni de bună-credinţă, filoamericani şi cu o minte altfel destul de sprintenă. Dacă n-aş fi auzit şi văzut, nici măcar n-aş fi crezut că e posibil, dar uite că se poate: oamenii au urmărit documentarul, au fost învăluiţi în plasa argumentaţiei şi au început să suspecteze CIA-ul, FBI-ul sau Guvernul american în general că şi-au omorît propriii oameni şi şi-au distrus un simbol al naţiunii. Căci toate se leagă foarte bine, clar, simplu, totul se demonstrează şi se deduce, iar concluzia teoreticienilor conspiraţiei vine exact cînd, buimăcit de revelaţie, bietul telespectator abia o aşteaptă şi exclamă: „Da, da, aşa e! Cum de nu mi-am dat seama pînă acum?".

Ce să le spui oamenilor ăştia ca să nu-i jigneşti? Că n-aveau cum să-şi dea seama fiindcă n-aveau ce seamă să-şi dea? Că hocus-pocusul teoriei conspiraţiei seamănă puţin cu jocul de alba-neagra şi un pic mai mult cu trişatul la cărţi?

Să le spui cîte ceva despre patriotismul americanilor? Sau despre morala lor, inculcată sistematic pe tot felul de canale? Sau să spui, eventual, că, pentru americani, a-şi dărîma cu mîna lor Turnurile Gemene ar fi echivalentul cedării senine a Ardealului de către politicienii români. Nici un avantaj cucerit de pe urma unui asemenea sacrificiu concret, dar mai ales simbolic, nu compensează pierderea.

La toate astea, europeanul sau românul – fiinţe la fel de cinice prin comparaţie cu americanii – ar putea ricana senin. Care morală? Care patriotism? Americanii urmăresc un scop pragmatic, vor să cucerească lumea şi să pună mîna pe petrolul planetei. Dar trebuie s-o facă în secret, ca să nu ne prindem noi că vor să ne încalece. Astea sînt argumente pe care europeanul le pricepe mai repede. De unde şi teoria conspiraţiei.

Doar că ne încîlcim prea mult în argumentaţii complicate, cu scopuri vizibile sau ascunse, cînd e de-ajuns să judece cineva cu mintea proprie, nu cu cea a altora. Poate unii îşi mai amintesc un banc de pe vremea defunctei URSS, cu clasica întrebare adresată la Radio Erevan. De data asta întrebarea e „Cu cine se învecinează Uniunea Sovietică?". Iar răspunsul, simplu: „Cu cine vrea ea!". Acum, că Uniunea Sovietică nu mai există, Statele Unite au rămas unica superputere veritabilă tradiţională. Şi se pot învecina cu cine vor ele.

Dacă Guvernul american voia să invadeze Irakul şi Afganistanul, nu avea nevoie de un plan atît de încîlcit şi de riscant, care – pe deasupra – implică şi distrugerea uneia dintre clădirile-simbol ale ţării. E ca şi cum bătăuşului liceului i-ar căşuna pe un elev de clasa a II-a şi şi-ar scoate singur un ochi, susţinînd apoi că puştiul de 7-8 ani i l-a scos, ca să aibă motiv să-i ardă o bătaie. N-are nevoie de aşa ceva: îl bate pur şi simplu fiindcă are sau n-are şapcă.

Cu alte cuvinte, dacă vrei neapărat să porneşti un război – chiar şi fără nici un motiv real –, motive se pot inventa cu uşurinţă şi fără să dai jos două turnuri şi să ucizi cîteva mii din oamenii tăi. În 1990, la prima invazie asupra Irakului, nu s-a dărîmat nici o cocioabă americană. Invazia Irakului în Kuweit a fost un motiv suficient. Nici pentru războiul din Coreea sau Vietnam americanii n-au fost nevoiţi să-şi distrugă Empire State Building sau Aeroportul JFK. În al doilea rînd, dacă nu e idiot, nimeni nu pune la cale un complot din care să iasă cu imaginea şifonată, adică să apară mai slab decît vrea să pară că este. În al treilea rînd, petrolul poate fi obţinut foarte bine şi *cumpărîndu-l* (nu-i o idee?), nu doar dacă faci un război în care pierzi miliarde de dolari şi mor mii de oameni.

Dar teoriile conspiraţiilor nu funcţionează cu logica de rînd. Ele pornesc de la o idee fixă, caută argumente vagi care să o susţină (fie ele şi inventate), ignoră toate argumentele care nu susţin fantasmagoria (deşi sînt de domeniul evidenţei), după care leagă lucruri care nu se pot lega şi trîntesc totul în sosul de „este-ştiut-că". Pe ansamblu pare să iasă ceva coerent, aşa cum sînt – vă poate spune orice medic psihiatru – şi fantasmele paranoicilor, care n-au treabă cu realitatea mai mult decît teoria lui Meyssan.

Asta nu înseamnă că francezul e paranoic. Oamenilor le face plăcere să afle comploturi şi să descopere mistere şi acolo unde nu sînt. Îmi aduc aminte cum încerca un prieten să mă convingă că războiul din fosta Iugoslavie a început de la concursul de muzică uşoară Eurovision. Da, exact de acolo! Logica era următoarea: în 1989, concursul a fost cîştigat de grupul pop iugoslav Riva. Invidioase, celelalte ţări occidentale (mai ales Germania, deşi nu-mi amintesc de ce) au hotărît să se răzbune şi au găsit soluţia destrămării ţării, ca să o pedepsească pentru victorie. Le-au vîndut arme croaţilor ca să lupte împotriva armatei federale, au susţinut şi recunoscut imediat independenţa republicilor rebele – şi totul din cauza afurisitei ăleia de victorii de la Eurovision... Ei, cum să respingi aşa ceva? Istoria cu armele e adevărată, cea cu recunoaşterea independenţei la fel, aşa că de ce n-ar fi adevărat şi complotul împotriva cîştigătoarei Eurovisionului? Mai ales că – mi s-a spus – după aceea de Riva, formaţia cîştigătoare (aici venea o şoaptă), *nu s-a mai auzit nimic*. De parcă ar fi intrat în pămînt. Ei?

Aici s-ar putea spune că totuşi complotul împotriva fostei Iugoslavii şi cel din 11 septembrie 2001 sînt lucruri complet diferite. Nu sînt. Sînt la fel de adevărate ca şi ideea că România va domina Uniunea Europeană, cu ajutorul SUA (şi al românilor ascunşi în administraţia americană), ba chiar va cuceri lumea cu ajutorul chinezilor şi al eschimoşilor. O asemenea teorie – ca şi oricare alta – se poate demonstra într-o oră cu un documentar *à la* Michael Moore.

Dar, cum ziceam, mă uimesc în continuare cei care muşcă din nada întinsă de paranoia antiamericană, suspendîndu-şi grosolan raţiunea, fiindcă odată cu satisfacţia că au aflat „planul secret" al imperialiştilor rămîn suspendaţi în aer, ca orice peşte care a muşcat momeala, la cheremul oricărui maniac. Rămîn cu nada. *Nada* – nimic. Pe de-altă parte, mai circulă şi zvonul cum că ar exista o conspiraţie difuză, dar niciodată înăbuşită, a imbecililor împotriva raţiunii. În teoria asta ultimă cred pînă şi eu.

Rodica BINDER

Unde ne sînt intelectualii?

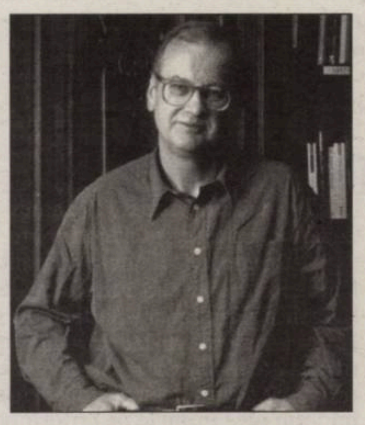

Wolf Lepenies, fost rector al celebrului Wissenschafts-kolleg – *Institutul pentru Studii Avansate din Berlin –, este laureatul din acest an al Premiului Păcii, acordat de Asociația Librarilor Germani ca în fiecare toamnă, cu prilejul Salonului Internațional de Carte de la Frankfurt pe Main. Elogiul îl va rosti, în incinta istoricei Paulskirche, filozoful român Andrei Pleşu. Ceremonia decernării premiului reprezintă punctul culminant al Salonului de Carte şi ea este transmisă în direct de posturile publice de televiziune din Germania.*

În curs de apariție la Editura Hanser se află o nouă carte a lui Wolf Lepenies. Volumul duce mai departe reflecțiile asupra rolului intelectualilor în societate, temă abordată şi în cîteva din scrierile anterioare ale ilustrului istoric şi sociolog german.

Revista lunară de cultură politică Cicero, *o publicație la care colaborează personalități de primă mărime ale vieții politice şi intelectuale din Germania, în cadrul ciclului „Viziuni pentru Europa", reproduce fragmentul din cartea lui Wolf Lepenies, pe care l-am citit şi citat fragmentar, glosîndu-l pe alocuri, pentru cititorii* Dilemei vechi.

Se povesteşte că Jean Monnet, arhitectul vizionar al actualei Uniuni Europene, la origine o prozaică Uniune a Cărbunelui şi Oțelului, ar fi mărturisit, prea tîrziu după cum se vede, că dacă ar fi să reia construcția de la capăt ar începe cu cultura. Prea tîrziu fiindcă, după ce în perioada imediat următoare prăbuşirii Cortinei de Fier intelectualii s-au angajat cu trup şi suflet în viața Cetății, mai cu seamă în Ungaria, Polonia şi Cehia, nu liber-cugetătorii, ci birocrații de la Bruxelles au acum ultimul cuvînt de spus. Cum de s-a ajuns aici? Povestea nu este atît lungă, cît dezamăgitoare... Wolf Lepenies o deapănă cînd pe scurt, cînd pe îndelete, în eseul intitulat *Prăbuşirea Europei Centrale,* publicat în revista lunară de cultură politică *Cicero.* L-am citit avînd şi o experiență est- şi central europeană.

Mitteleuropa este un spațiu mitologic ale cărui frontiere sînt la fel de incerte, pe cît sînt de controversate definițiile care au fost date şi unui aşa-zis *spiritu loci,* una dintre ele, demnă de luat în seamă, fiind următoarea: o regiune în care romantismul şi barocul au avut efecte mai durabile decît iluminismul, cu precizarea că supremația catolicismului a fost resimțită ca o frînă pusă modernității. Credința în forța ideilor şi în eficiența culturii s-ar mai putea adăuga la alte caracteristici pe care autorul eseului le trece în revistă.

Din perspectivă identitară, relevantă este pseudo-definiția aşa-zisului *Homo europaeus,* ca fiind cea mai reuşită variantă a lui *homo sapiens,* constatare dedusă din clasificările lui Carl von Linné. Acestui *homo europaeus* „îi atribuia savantul suedez, din epoca Luminilor, cel puțin trei calități: *levis, argutus, inventor,* pe care Wolf Lepenies le citează de altfel la începutul eseului său. Europeanul ar fi agil, clarvăzător şi inventiv, calități care ar corespunde mai degrabă savantului, eruditului, artistului decît unui *zoon politikon.* Şi totuşi, politica i-a tentat dintotdeauna pe intelectuali...

Lunga listă a intelectualilor victime ale coliziunii dintre morală, politică şi adevăr ar putea fi deschisă de Socrate – detaliu pe care textul eseului nu-l pomeneşte însă. Idealul European, Uniunea Statelor Europene sau în forma actuală şi viitoare – Uniunea Europeană – este o medalie cu două fețe. Îngăduită fie-ne, pe marginea textului, o comparație: pajura le-ar putea sugera scepticilor ambițiile imperiale, iar capul – idealurile înalte. Istoria idealului european este prezentată în crochiu şi completată prin cîteva trimiteri între care şi una la Marx, care credea că idealul se blamează cînd scade interesul față de realizarea lui. Dar – deduce autorul eseului – situația inversă nu este mai puțin valabilă: idealul păleşte deîndată ce interesele, pe care le reprezintă, au fost atinse.

Că idealul european este legat de valori morale distincte este un fapt indiscutabil; că promotorii acestor valori nu pot fi decît intelectualii pare de la sine înțeles, pornind deja de la pomenitul exemplu al lui Socrate.

Wolf Lepenies se opreşte asupra componentelor morale ale idealului european, aducînd în discuție dezamăgirea lui Julien Benda, autorul între altele al volumului *Trădarea intelectualilor* despre care recent, un text apărut în cotidianul *Die Welt,* afirma că ar fi „mai actual ca oricînd". La vremea lui, Benda deplîngea slabul angajament al intelectualilor în Liga Națiunilor după primul război mondial, uitînd însă că aceasta, ca şi Națiunile Unite, avea mai mare nevoie de funcționari loiali şi de buni administratori decît de intelectuali. Situația nu este cu mult diferită în zilele noastre.

Ce le mai rămîne intelectualilor de făcut? În lupta pentru respectarea drepturilor omului ei pot şi azi obține victorii; nu însă în necesara majorare (sau poate totuşi nu) a taxei pe valoarea adăugată, constată nu fără ironie autorul. Pentru ca să funcționeze bine, Europa nu ar mai avea nevoie decît de înalți funcționari, deduce nu fără amărăciune, în subtext, Wolf Lepenies, pornind de la o observație aparținîndu-i lui Jacob Burkhardt. Şi aşa se face că *de facto,* azi, Bruxelles-ul nu mai reprezintă decît o Europă a experților şi *lobby*-iştilor şi nu una a intelectualilor. Unde au rămas aceştia? Deşi întrebarea sună ca bine cunoscutul refren al lui Villon despre zăpezile de altădată, răspunsul există: intelectualii s-au pierdut pe drumul istoriei recente şi imediate. Europa riscă acum să-şi piardă şi una dintre comorile ei cele mai de preț, atunci cînd unificarea politică şi economică se va fi împlinit, şi anume: diversitatea ei culturală.

Şi ce s-a întîmplat cu intelectualii rămaşi pe drum? Din moralişti, unii dintre ei au devenit funcționari ai serviciilor publice. Concomitent cu această „dezertare", fantoma naționalismului agresiv a reapărut.

Intelectualii Europei Centrale şi-au conservat conştiința statutului lor special în societate. În țări supuse de-a lungul istoriei unor hegemonii schimbătoare, credința în forța ideilor şi a eficienței culturii a rămas puternică, iar spiritualitatea a stat mai degrabă sub semnul ironiei decît al patosului – constată Wolf Lepenies adăugînd încă o precizare demnă de reținut: utopia nu a însemnat în acest spațiu central-european atît o formă de evaziune din real, cît încercarea determinată de datele concrete ale realului de a crea o altă realitate, superioară prin forța gîndirii şi puterea cuvîntului. György Konrad considera că Europa e un continent verbal şi aş adăuga aici că, deşi România, geografic vorbind, nu se înscrie întru totul în frontierele şi aşa difuze ale Europei Centrale, ea satisface criteriile verbale ale identității central-europene. În aceste ținuturi, dragostea şi plăcerile culinare, politica şi literatura erau mai împănate cu citate şi analize intelectuale decît oriunde altundeva – crede Wolf Lepenies – o întreagă bibliotecă atestă justețea acestei impresii.

Entuziasmul de care Europa s-a simțit cuprinsă după prăbuşirea Cortinei de Fier s-a datorat şi intelectualilor, nu în ultimă instanță tocmai acelora din țările foste membre ale Pactului de la Varşovia. Un asemenea climat politic, determinat de intelectuali de talia unui György Konrad, Vaclav Havel, Milan Kundera, Bronislaw Geremek, Adam Michnik, nu a mai domnit în Europa de pe vremea procesului Dreyfuss, remarcă Wolf Lepenies, pomenindu-l şi pe Tocqueville, a cărui viziune părea să fi devenit realitate: intelectualii au pus mîna pe putere. Mai mult încă, în această primă fază a istoriei postcomuniste a avut loc o victorie a culturii împotriva puterii – credea Amos Elon, comentînd revoluția de catifea din Cehoslovacia. Nu au fost Mircea Dinescu, Ion Caramitru, Doina Cornea, Ana Blandiana, Andrei Pleşu, Radu Filipescu (pentru a nu cita decît cele mai cunoscute nume) figurile de proră ale primei perioade a tranziției, nu lipsită de dramatism? Vocea lor s-a făcut auzită mult dincolo de hotarele țării, atribuindu-li-se în Occident, între altele, şi calitatea de a fi fost „conştiințele morale" ale României...

Episodul revenirii intelectualului în postura de erou pe scena politică a Europei Centrale (şi a celeia de răsărit mă simt tentată să adaug, citind eseul) a fost scurt, cultura neputînd suplini, pe termen lung, politica. Eroul s-a transformat în negociator – scrie Wolf Lepenies, întrebîndu-se dacă în viitor nu cumva pe continent se vor ciocni două culturi politice diferite: cea a moraliştilor, fără prea mare experiență a Răsăritului, cea a experților, fără un prea mare interes față de chestiunile morale ale Apusului. Într-un discurs susținut la Harvard University, Alexander Soljenițîn, citat de Lepenies, avertiza, încă din 1978, popoarele Europei de răsărit şi centrale să nu imite mecanic Occidentul şi să continue în libertate tradiția care-i atribuia moralistului public, *alias* intelectualului, un rol central în societate.

N-a fost să fie aşa. Procesul însuşi al aderării țărilor central şi est-europene la Uniunea Europeană a modificat datele problemei. Dacă înainte de 1989 trebuia să citeşti romane, poezii şi drame pentru a înțelege ce s-a petrecut în estul continentului, literatura fiind prin ea însăşi un *acquis commun,* la sfîrşitul secolului XX (şi începutul mileniului trei, am putea completa ideea), cele 80 de mii de pagini ale *acquis*-ului comunitar, redactat de autori anonimi de la Bruxelles, au devenit lectura obligatorie a Estului şi Vestului... – relevă Wolf Lepenies, renunțînd el însuşi la patos în favoarea ironiei.

Dacă odată cu extinderea Uniunii Europene antiteza dintre politică şi cultură şi-a pierdut caracterul exploziv, vigilența rămîne recomandabilă. Eseul se încheie cu o trimitere plină de tîlc la spusele vicepreşedintelui american Dan Quayle despre prefacerile din Europa centrală şi de est, potrivit cărora ele ar fi ireversibile. Dar imediat urmează neliniştitoarea precizare: „situația se poate totuşi schimba de la un minut la celălalt".

Diana BRANDUŞE

Europa despre noi

– un sondaj printre oamenii de afaceri belgieni –

În perioada martie-aprilie 2006, un sondaj de opinie realizat printre membrii mediului de afaceri din Belgia de către unul dintre ONG-urile româneşti din străinătate – Clubul RO-UE – a readus în prim-plan modul în care România şi românii sînt percepuți de către cetățenii UE. Luciditatea răspunsurilor nu lasă loc nici unui echivoc în privința imaginii unei Românii care, dincolo de posibilitatea unanim acceptată a unui viitor mai luminos, e în prezent îmbrăcată în culorile triste ale corupției, sărăciei şi dezorganizării.

Puşi să aleagă, ca într-un joc pentru copii, dintre diferitele etichete şi adjective ce ar putea rezuma trăsăturile României, oamenii de afaceri străini au sfîrşit prin a alcătui din cioburi de idei o oglindă dură a țării. Majoritatea participanților la sondaj asociază țării noastre o lipsă de modernitate care se resimte atît în concretul infrastructurii, cît mai ales în mentalitatea populației. În condițiile în care doar 60.000 din cei peste 200.000 de km de drum ai României sînt asfaltați, prezența autostrăzilor fiind schițată prin cei cîțiva km din jurul Bucureştiului, şi într-o societate în care majoritatea populației se mulțumeşte să viseze la Occident în locul unei preocupări active pentru a construi azi, aici, acum un alt fel de viitor, e greu să găseşti vina unei astfel de percepții.

Imaginea societății româneşti, par a ne spune în continuare cu un surîs amar euro-cetățenii, e condamnată în prezent să poarte nimbul negativ al corupției şi lipsei de organizare. În raportul său din 2005, Transparency International denunța România ca pe o țară extrem de coruptă, după „reuşita" de a surclasa chiar şi Polonia, considerată cea mai coruptă țară din cele 25 ale UE. Iar dincolo de limbajul de lemn al clasei politice şi de cîteva arestări mult mediatizate, dincolo de micile reuşite ale unor campanii gen „Lupta împotriva corupției", care demonstrau o atitudine vie a societății civile, corupția rămîne pentru noi o mască greu de îndepărtat pe scena europeană.

Şi totuşi, există strecurat în rezultatele acestui sondaj şi un optimism european, o portiță pe care posibilii investitori în România de mîine o lasă deschisă. Majoritatea celor care au răspuns sondajului sînt conştienți de existența unei Românii a frumuseților naturale, a oamenilor calzi şi deschişi, a unui potențial de creştere economică în viitorul apropiat; 85% dintre ei au identificat imaginea României cu cea a unei gimnaste, cu succesele sportive ale acestei țări. Poate că adevărata cheie a salvării e ascunsă, într-adevăr, cum spunea un om de afaceri belgian, în *„conştientizarea atuurilor pe care le posedați, în promovarea şi protejarea lor, în căutarea continuă de îmbunătățiri"*; investițiile într-o infrastructură mai bună, construirea de drumuri noi şi mai bune, crearea unor reguli mai stricte în plan economic şi legal, promovarea creativității şi talentului – iată soluțiile propuse de ei pentru ca investitorii şi turiştii străini să nu se mai simtă descurajați în România.

Cea mai importantă temă de gîndire pe care ne-o dau, poate, rezultatele acestui sondaj european cu laitmotiv mioritic, în care regăsim probleme vechi şi bine cunoscute şi propuneri de soluții la fel de familiare, e o necesitate imediată pentru îmbunătățire. Pentru a schimba în mod real nu doar o imagine din exterior a României, ci şi calitatea internă a vieții, e nevoie acum de renunțarea deplină la orice sisteme de iluzii şi la orice formă de pasivitate. Întreaga societate românească, incluzînd şi clasa politică, şi societatea civilă, ar trebui să-şi asume un alt mod de a gîndi. Integrarea reală se va produce abia atunci cînd nu ne vom mai feri să acceptăm ce se întîmplă şi cînd, aici şi acum, vom aplica noi înşine şi în permanență ceea ce aşteptăm să fie adus de Occident.

BRAND-UL CLASICILOR ÎN VIAŢĂ

Liceul „Gheorghe Lazăr". Teatrul Naţional „Ion Luca Caragiale". Librăria „Mihai Eminescu"... Doar cîteva exemple, dar majoritatea instituţiilor primesc pe frontispiciu numele sonore ale unor personalităţi de demult, personalităţi al căror trecut le-a validat dreptul de a deveni brand *pentru un lăcaş de cultură. În ultimii ani însă, în lipsa unui temei legal şi a unei norme prin care să se atribuie corect denumiri instituţiilor, au apărut şcoli şi cămine culturale numite după „clasicii încă în viaţă". În reportajul „Sanctificaţi cu puls normal", două exemple de asemenea „clasici", Adrian Păunescu şi Dinu Săraru, ale căror nume şi prenume au devenit, peste noapte, fără o justificare viabilă, brand-ul a trei şcoli şi a unei case de cultură. Ce motive şi ce argumente stau în spatele acestor aprecieri şi recunoaşteri? (**S. G.**)*

Dorelian BELLU

Sanctificaţi cu puls normal

Sînt bine, îşi ridică salariul, achită impozite şi taxe, însă au parte de ceva ce este dat de obicei celor morţi: cu numele lor au fost botezate instituţii publice. Au apărut astfel şcolile „Adrian Păunescu", tustrele în anii guvernării pesediste, şi Casa de Cultură „Dinu Săraru". (Între timp, una dintre şcoli, cea din Videle, a renunţat la numele poetului.)

Cînd un stabiliment cultural adoptă numele unei persoane, aceasta devine model pentru cei circumscrişi instituţiei. De obicei, modelul este îmbălsămat sau incinerat, cădelniţat şi pomenit la slujbele preoţilor, pentru sufletul lui se fierbe grîul. Este mort. Deoarece nu au tras încă linia, cei vii nu prea devin modele. Fie şi pentru faptul că în viaţă sînt pîndiţi oricînd de greşeală. Adrian Păunescu şi Dinu Săraru au acceptat să fie ceea ce în lingvistică se cheamă eponime, devenind şi exemple pentru semeni. Au fost sanctificaţi, deşi au puls normal, au devenit clasici în viaţă şi, drept urmare, nimic din ce fac de acum înainte nu le poate pune în umbră realizările.

Am vrut să aflăm nu doar cum se simt responsabilizaţi oamenii-instituţii, ci şi care a fost motivaţia celor care au grăbit eternizarea unor indivizi în viaţă.

„A pus şi mochetă pe jos"

Slătioara este o comună aflată cam la mijlocul distanţei dintre Rîmnicu-Vîlcea şi Tîrgu-Jiu. Aici s-a născut Dinu Săraru, romancier şi conducător, pînă mai anul trecut, al Teatrului Naţional din Bucureşti. Casa de cultură din localitate îi poartă numele, din toamna lui 2001. Directorul Cristian Dragu îşi arată preţuirea pentru fiul comunei: „Era o ruină pînă acum vreo opt ani. Tot ce vedeţi aici i se datorează. A dat bani să se zugrăvească, a pus şi mochetă pe jos, mobilier, geamuri, tîmplărie termopan. De atunci avem aici o bogată activitate culturală, pentru mediul rural. Şi aş aminti Festivalul de film Etno sau Şcoala de vară a medicilor de familie". „A adus aici personalităţi culturale. Nu e puţin lucru să-l găseşti în cîrciuma din centru pe dl Blaier", zice şi bibliotecarul Adrian Toreţoiu.

După cîte a făcut Dinu Săraru pentru viaţa culturală a comunei, a venit şi prinosul concetăţenilor: „Consiliul local a hotărît aşa – afirmă Cristian Dragu. Dom' Săraru nici n-a ştiut. A şi zis că nu se poate, că nu a murit încă, dar pînă la urmă a rămas aşa".

Lîngă casa de cultură se găseşte clădirea şcolii şi a grădiniţei. Aleea de intrare este vegheată de şase sculpturi bust. Două dintre ele, singurele fără plăcuţe de identificare, sînt ale ctitorului local şi ale prietenului său, Adrian Păunescu. „Am luat plăcuţele de acolo pentru că nu erau prinse bine şi se furau" – oferă lămuriri dl Dragu.

Legămînt pentru pensie alimentară

Dintre şcolile „Adrian Păunescu", cea din Videle a revenit la vechiul nume după ce Consiliul local, majoritar al

Alianţei D.A., a hotărît, la 1 octombrie anul trecut, ca instituţia de învăţămînt să „revoce de pe frontispiciu" numele poetului. Consilierii îşi justificau atunci decizia că denumirea fusese impusă de oportunismul politic al directorului şcolii, că Adrian Păunescu nu are nici o legătură cu oraşul lor şi că nici măcar nu şi-a arătat în vreun fel interesul pentru locul de învăţătură al cărui ocrotitor a fost proclamat.

De la începutul lui februarie 2001 şi pînă la această dată, şcoala şi-a zis „Adrian Păunescu", director fiind Selcu Gheorghe Marin, un membru activ al PSD-ului local. La intrarea în clădire trona înrămat un articol despre momentul în care poetul „a recunoscut paternitatea celor 415 elevi ai şcolii". Se vorbea în text despre „marele poet", privit de „tinerii învăţăcei cu sfială, admiraţie şi mult respect", care le-a promis celor din Videle că „va plăti pensia alimentară". Cea de patron spiritual, se înţelege. Tot atunci, elevii au primit pe carnetele de note autograful „marelui om".

Profesorul Gheorghe Selcu nu a vrut nici măcar să ne spună dacă poetul s-a achitat de pensia spiritual-alimentară promisă.

90% Păunescu

Comuna Bîrca din judeţul Dolj este localitatea de baştină a lui Adrian Păunescu. Aici există liceul teoretic ce poartă numele poetului, „fiul comunei", după cum îl numeşte directorul şcolii, profesorul de matematică Ion Mitu. Năşirea a avut loc în iulie 2003: „Era o perioadă cînd mai toate şcolile căutau să se personalizeze într-un fel sau altul. Fiecare şi-a ales un voievod sau o personalitate culturală. Noi am decis să-i dăm numele celui mai cunoscut om al comunei noastre şi prin asta să aducem un omagiu şi înaintaşilor săi, care s-au implicat în activitatea şcolii".

Tot profesorul Mitu spune că spiritul poetului este prezent în activitatea liceului şi nu doar prin bustul din hol: „Activităţile culturale din liceu poartă, în proporţie de 90%, amprenta creaţiei lui Adrian Păunescu, prin poeziile şi versurile cîntecelor interpretate de elevi. Şi mai avem expuse toate volumele poetului". „Vreau însă să menţionez foarte clar – ţine să precizeze directorul liceului – că singurul criteriu pentru care am ales numele lui Adrian Păunescu este cel scriitoricesc, fără nici o legătură cu politica."

„Îi dăm numele poetului, poate primim sponsorizări"

În Piteşti este Şcoala Generală nr. 15 „Adrian Păunescu". Numele poetului a fost pus pe zid în ziua de 23 mai 2002. Dna directoare se disculpă cu zîmbet afectiv: „V-aş fi răspuns cu plăcere, dar pe atunci nu eram în această funcţie şi nici nu am luat eu decizia numirii". Revenim şi o întîlnim pe fosta directoare, profesoara Steluţa Panduru. Deşi stînjenită, înfruntă situaţia şi explică de ce şcoala poartă numele lui Adrian Păunescu: „Noi am considerat că este unul dintre cei mai mari poeţi în viaţă, în nici un caz nu i-am ales numele pe criterii politice. Vedeţi dvs., Eminescu, cît a fost în viaţă, a dus-o cum a dus-o şi nu a fost apreciat pe cît ar fi meritat...".

Motivele sînt mai multe şi dna profesor Panduru continuă să le spună pe ton de spovedanie, în timp ce cu degetele caută impurităţi imperceptibile pe faţa de masă: „La momentul numirii, şcoala sărbătorea 25 de ani de activitate. Atunci am primit ceva fonduri şi ne-am gîndit că, dacă îi dăm şi numele poetului, poate mai primim nişte sponsorizări... În plus, înaintea noastră, şi cei de la şcoala din Videle dăduseră şi ei aceeaşi denumire şcolii lor (sic!)". Dar cauza principală revine: „De fapt, noi am considerat că este cel mai mare poet în viaţă. El are versuri care sînt de actualitate: «Ce părinţi? Nişte oameni, acolo şi ei/Care ştiu dureros ce e suta de lei»". Îi spunem că mai multe versuri păunesciene i-au fost închinate „celui mai iubit fiu al neamului", dar fosta directoare ne oferă un „eh" îngăduitor.

Dansuri pentru naşu' mare

Decizia numirii a luat-o întreg colectivul, după cum afirmă profesoara Panduru: „A fost de acord şi actuala directoare, care era adjunctă atunci, şi consilierul educativ, care acum este director adjunct. Ideea a aparţinut unei colege căreia nu vreau să-i dau numele. Deci nu eu am avut iniţiativa. Toate cadrele didactice şi-au dat acordul, cu o excepţie, profesoara de engleză; s-a abţinut, fără să ne spună de ce".

La festivitatea botezului au venit oficialităţi locale şi, bineînţeles, poetul. „Am avut o serbare cu dansuri populare, iar Adrian Păunescu a recitat poezia *Lui Eminescu*. Numai pentru asta şi şcoala ar fi meritat să-i poarte numele" – revine cu criteriul artistic profesoara Panduru.

Ca să vedem cum este cultivată spiritualitatea autohtonă în şcoală, ne invită la o clasă de-a şaptea. Vreo 20 de fete, îmbrăcate în ii şi jeanşi, sînt îndemnate să cînte. Şi o fac serafic: „Mai aaaam un siiingur dooor / în liiiiniiiştea seriii..." Reporterul se emoţionează. Se simte şi el puţin glorios, puţin important, puţin conştiinţă naţională.

„Duşmanii mei"

În urmă cu ceva vreme, l-am întrebat pe Adrian Păunescu dacă priveşte relaxat situaţia. Fără să ne facă vreo surpriză, poetul a declarat: „Cîtă vreme o persoană se bucură şi de manifestări de ură de excepţie, nu văd de ce nu ar primi şi astfel de aprecieri onorante. Nici nu am încurajat, nici nu am refuzat această onoare, dar eu nu am despre mine părerea pe care o au duşmanii mei despre mine. După ce tulburarea din minţile unora se va potoli şi după ce invidia se va cicatriza, se va înţelege că unii au dreptul de a crede în Adrian Păunescu".

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Rănitul dintre betoane

Un amic stabilit de ceva vreme într-un orăşel belgian îmi scria, anul trecut, un e-mail, din care radia fericirea împlinirii: omul reuşise să-şi cumpere, în sfîrşit, o casă. Dar partea care m-a făcut invidios a lăsat-o spre mijlocul epistolei electronice; nu era o casă oarecare, ci un imobil vechi, de la mijlocul secolului al XIX-lea, cu o arhitectură deosebită, deşi destul de şubred. „Dar nu-i nimic, bătrîne – nota amicul –, am pus ceva bani deoparte şi abia aştept să încep lucrările de renovare. O parte dintre ele le voi face eu însumi, mai ales că la înlocuit acoperişul sau la zugrăvitul exterior am deja experienţă, de la casa părinţilor din Tîrgu-Jiu... Vreau să pun şi nişte geamuri noi, termopan, că ăştia care au stat înainte în casă ori au fost nişte nevolnici, ori le-a plăcut să simtă cum le intră vîntul în sufragerie pe la tocuri. Sînt putrede toate ferestrele şi uşile, îţi dai seama, au mai bine de o sută cincizeci de ani...!“

Au trecut cîteva luni bune. Un al doilea e-mail de la el a ajuns zilele trecute, dar nici urmă de fericire printre literele înşirate în spaţiul poştei electronice. Doar mulţi nervi şi o listă lungă de înjurături tari, româneşti, care m-au convins că prietenul meu stabilit de ani mulţi pe meleaguri străine n-a uitat deloc limba română.

Explicaţia: după ce s-a văzut proprietar, a aflat, cu uimire şi, apoi, cu disperare, că nu poate schimba mai nimic din arhitectura imobilului. Casa se încadra în categoria monumentelor istorice datorită vechimii ei, prin urmare, uşile, ferestrele, acoperişul, ba chiar şi zugrăveala exterioară nu puteau fi schimbate. Dar, desigur, piesele din lemn puteau fi restaurate. De curiozitate, amicul meu s-a interesat şi cam cît l-ar costa să angajeze restauratori pentru tocăria exterioară şi i-a venit rău: de aproape trei ori preţul plătit pentru întregul imobil!

Nu ştiu cum se va încheia povestea lui. Probabil, va încerca să vîndă mai departe sau se va obişnui, în cele din urmă, cu şuieratul vîntului pe la tocuri. Dar, de cînd am primit ultimul e-mail belgian, am devenit mult mai atent la casele vechi din Bucureşti. M-am îngrozit. Nu-ţi trebuie decît puţin bun-simţ şi tot atîta simţ estetic pentru a observa sluţirea oraşului. Case superbe cîndva ţipă după ajutor, piatra şi cărămida din ele imploră lemnul să vină să le salveze de sub invazia-kitsch a termopanului alb sau a învelitorilor de tablă ieftină croite să aducă a acoperiş. Se construieşte în bătaie de joc. Lîngă imobile cîndva maiestuoase sau de o simplitate superbă, răsar

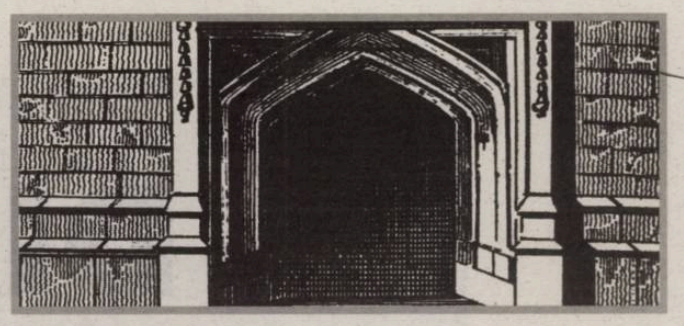

anexe de plastic, cresc chioşcuri de tablă ori se construiesc monştri de beton şi sticlă. Din păcate, nu ne pasă. În cel mai bun dintre cazuri ne oprim puţin, oftăm, ne mirăm şi apoi trecem mai departe.

Nu se întîmplă doar cu frumuseţile arhitecturale de acum o sută sau două sute de ani, rămase în picioare printr-o minune sau printr-un noroc. Indiferenţa e aceeaşi chiar şi atunci cînd trecem pe lîngă vilele-kitsch din Pipera sau pe lîngă vilele-sardele de lîngă Herăstrău. Ni se par firesti. Le luăm ca pe un semn de reuşită, fără să mai cîntărim cît prost-gust încape între termopanele şi cărămizile lor. Iar ele rămîn pe loc sau cresc mai departe, ca o rană oribilă pe faţa oraşului, semn de purtare al timpurilor pe care le trăim.

ANII VOR TRECE, FLORI ŞI MODELE NAIVE VOR AJUNGE LA CELE DOUĂ CAPETE ALE CARCASEI, UN CLASIC VA RECURGE LA IDEEA CĂ TOTUL E SERAL, DAR SECOLUL ACESTA SE VA TERMINA PRINTR-O MINUNE DE MONOTONIE

● Cînd o iau prin Piaţa Romană şi mi se întîmplă să ridic privirea, le văd mereu acolo, sus, pe un bloc, înfruntînd neclintite vitregiile vremii. Sînt literele unei reclame din timpurileĂluia: „Emailuri calitate superioară – INOL • DUROL • IDEAL – Uzina chimică «Sinteza» Oradea“. Anii vor trece, popoare vor pieri şi se vor nărui lumi, dar INOL • DUROL • IDEAL vor dăinui. (**D. S.**)

● Duminica trecută, pe terasa TNB-ului s-a organizat cu fast şi afişe promoţionale un Vintage Fair. Termenul *vintage* se referă la antichităţile de valoare. Tîrgul de la Motoare, la două mese cu ţoale *second-hand,* la una cu cercei *made in China,* alta cu vase de ceramică pictate pe loc cu flori şi modele naive şi, ca o încununare, la una bucata Elvis tuciuriu, care cînta de zor ceva contra manelelor. Mă întreb: care dintre toate astea era adresată *connaisseurs*-ilor? (**S. G.**)

● Înaintea finalei Campionatului Mondial de fotbal, un prezentator de la Radio Monte Carlo (www.radiomontecarlo.net, post cu sediul în Principat, dar care emite în Italia) găsea un motiv în plus pentru care italienii ar trebui să-i învingă pe francezi: „Dacă cîştigă francezii, va trebui să-i suportăm încă patru ani auzindu-i cum spun *champions du monde, champions du monde...*“. Adaug doar că, în calitate de perfect diletant în materie de fotbal, mă întreb de ce a fost nevoie de atîta desfăşurare de forţe „mondiale“ pentru a se ajunge la o finală între două ţări vecine, de parcă ar fi un campionat sub-regional... Puteau, la o adică, să se întîlnească în tunelul de sub Mont Blanc şi să-i tragă o miuţă. (**M. V.**)

● Nu vreau să mă gîndesc ce a fost duminică noaptea în Italia, dar pot să vă povestesc ce a fost pe străzile Romei marţi noaptea, după semifinala cu Germania: am luat cina

Cu ochii-n 3,14

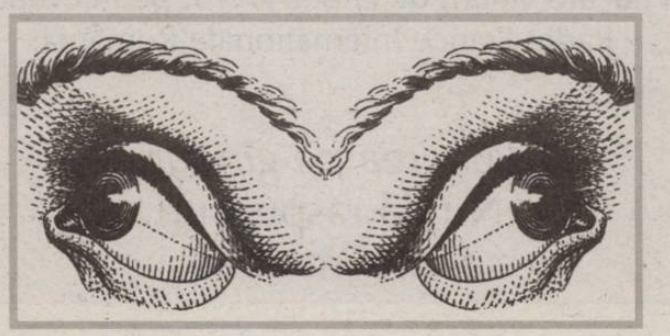

cu nişte prieteni lîngă Colosseum, pe o străduţă cu mesele întinse ca la nuntă chiar în drum – rînduri-rînduri paralele de cîte cinci-şase mese, la cele două capete ale acestei incinte fiind două televizoare. Cînd s-a marcat primul gol, chelnerii, fetele de la bucătărie şi băieţii (srilankezi? pakistanezi?) care dădeau şi ei o mînă de ajutor au început să ţopăie printre meseni, agitînd steagurile Italiei aduse de nu-se-ştie unde. Patronul a luat sandala unei turiste nemţoaice şi a-nceput s-o agite prin faţa televizorului, strigînd: „Questa e tedesca!“ (adică nemţii joacă ca nişte cizme). Cînd s-a marcat şi al doilea gol (Italia era practic deja calificată după primul), a fost *ne-bu-ni-e:* maşinile şi motocicletele au început să treacă în viteză cu claxoanele la maximum; am văzut o gagică, într-o maşină decapotabilă, stînd în picioare (amicul ei, şoferul, ţinea steagul) şi bătînd cu polonicul într-o tigaie; toţi urlau, trompeţeau, cîntau („poo, po-po-po-po-pooo-poooooo“, cîntecul lui Totti, se pare – care e, de fapt, un refren White Stripes) ca ieşiţi din minţi... Apoi s-au făcut nişte „rituri de trecere“: se ţineau steaguri mari deasupra maşinilor care treceau şi toţi simţeau nevoia să atingă maşinile cu o bucată de steag, ca un fel de pact mistic. Exaltant şi înfricoşător. Oricum, mai ales după gestul lui Zidane, Italia merita să cîştige. Şi, tot de duminică, Buffon-ul e Rege! (**a. l. ş.**)

● Oare cred cei de la Transavia că zgomotul carcasei de pui zdrobindu-se de caldarîm o va face mai apetisantă? Şi apoi, parcă găina, chiar vie, nu prea obişnuieşte să zboare. (**C. P.-B.**)

● Pe 8 iulie, în timp ce urmăream împreună „finala mică“ la *Mari Români,* un amic, om informat, a avut o revelaţie: pînă la poziţia a zecea, clasamentul a fost „pe bune“; primele 10 locuri s-au mînărit, s-au lucrat în TVR, desigur în colaborare, ca să nu ne facem de rîs cu totul... De atunci am mai auzit varianta asta de cîteva ori, în diverse variante. Aşadar, fiţi vigilenţi, cum zicea un clasic, şi paranoia are motivele ei... (**S. S.**)

● Speriaţi de cîte aiureli s-au adunat pe prima sută de „mari români“, organizatorii au recurs la ideea că din numărătoarea asta fantasmagorică nimic nu trebuie luat *mot à mot* şi că deci totul e un joc de societate... Oamenii ăştia nu ştiu ce este un joc şi, mai ales, ce este o societate. Românească. (**R. C.**)

● Un afiş pe stradă: „Liceul Cronos – zi şi seral“. (**M. V.**)

● Doi artişti – un francez şi un scoţian (nu le mai dau numele, să nu-i facem de rîs) – au fixat 17 camere de filmat asupra lui Zinedine Zidane, pe Stadionul „Santiago Bernabeu“, într-o zi din aprilie 2005, în timpul unui meci. Şi au produs un film de 90 de minute (la care au colaborat tehnicieni celebri, care au lucrat de-a lungul timpului cu Lars von Trier, Scorsese, Almodóvar etc.), care a fost prezentat *hors concours* la Cannes, anul acesta. Titlul filmului: *Zidane, un portrait du XXI-ème siècle*. Dacă e să judecăm după finala de duminica trecută, secolul acesta se va termina prost de tot. (**A. C.**)

● Uitîndu-mă la uriaşul spectacol organizat de italieni în onoarea fotbaliştilor cîştigători ai Cupei Mondiale, m-am gîndit la ce s-ar fi întîmplat dacă, printr-o minune, ar fi fost ai noştri în locul lor. Probabil că Mircea Sandu, Mitică Dragomîr şi Gigi Becali ar fi căpătat drepturi de viaţă şi de moarte asupra tuturor românilor, Piţurcă ar fi fost făcut prim-ministru, Mutu ar fi fost încoronat împărat al Moldovei, Transilvaniei şi Ţării Româneşti, iar Hagi, deşi nu mai joacă, ar fi ajuns zeul suprem al Universului. (**A. M.**)

● Nu cred că bagatelizăm nici cu atîtica finala Campionatului Mondial de fotbal dacă vom spune că ea a avut toate caracteristicile de dîrzenie, nihilism şi monotonie ale unui meci consistent din grupele superioare ale Cupei Campionilor Europeni. (**R. C.**)

DE VINĂ SĂ FIE ACEA VOCE ATÎT DE VECHE? NI SE SUGEREAZĂ CEVA, DE PILDĂ BARBARIA?

● De fiecare dată cînd vocea robotului de sex feminin îmi spune nepăsătoare la telefon că „abonatul... nu poate fi contactat!“, mă apucă paranoia şi mă întreb ce naibii face atît de important abonatul în cauză încît n-are chef să schimbe două vorbe cu mine. De vină să fie acea voce atît de impersonală şi într-un fel dușmănoasă faţă de bieţii utilizatori de celulare care îndrăznesc să-l apeleze pe mult-prea-ocupatul Abonat? Atunci propun inventarea de mesaje diversificate şi mult mai „umane“ pentru a nu-ţi transmite o stare de neliniște, cum ar fi: „Abonatul... a tras pe dreapta. Somn uşor!“ sau „Abonatul... munceşte. Spor la treabă!“ sau, pur şi simplu, „Abonatul... e în toane proaste. Lasă-l în pace!“. În cel mai rău caz, „Abonatul... a dat ortul popii. Dumnezeu să-l ierte!“. (**A. P.**)

● O prietenă de-a mea a remarcat că preţul plătit pentru *Dilemateca* şi pentru *Dilema veche* este de... 69 de mii de lei vechi. Oau, avem mai mult *sex-appeal* decît ne imaginam! (**M. C.**)

● Cel mai bun jucător al Mondialelor din 2006, Zinedine Zidane, e un cotonogar. Ei şi? Fotbalul nu e un joc pentru spiritele fine, chiar dacă nu puţine dintre ele scriu despre el. Şi atunci, ni se sugerează că nu el a dat cu capul, ci instinctele sale jignite de colonialismul din urmă cu un secol, iar organizaţia „SOS Rasism“ ia atitudine. Nu, nu împotriva celui lovit, ci apărîndu-l pe cel care a lovit. SOS Cotonogarii Susţinuţi de ONG-uri. (**M. B.**)

● Vorbind, de curînd, cu o fetiţă de 3 ani din Comarnic, am mai aflat şi eu ceva din idealurile europene ale foarte tinerei generaţii: respectiva reprezentantă visează să se mărite în Ungaria. (**I. P.**)

● O glumă de-a lui Jay Leno în show-ul retransmis la noi de Antena 3: „Imigraţia e bună pentru că imigranţii fac muncile refuzate de americani. De pildă, un tip Esteban din Guatemala se va însura cu Liza Minelli“. (**M. C.**)

● După ce l-a culcat la pămînt pe Materazzi aruncîndu-se cu capul în pieptul lui (gest de K1 devenit deja cea mai notorie secvenţă a finalei), Zidane a fost declarat cel mai bun jucător al Mondialului. De unde se vede că, dacă eşti bun, ţi se iartă orice! Inclusiv barbaria. (**M. C.**)

DILEMA VECHE

și

RADIO FRANCE INTERNATIONALE ROMÂNIA

După atîția ani de spațiu tipografic,
vrem și „în eter"!

În fiecare vineri, de la ora 17.15, *Dilema veche* și *Radio France Internationale România* vă prezintă emisiunea *Punerea pe gînduri*.

Tema revistei devine tema emisiunii. În colțul din stînga al studioului – Dragoș Ghițulete și Luca Niculescu.

În colțul din dreapta: dilematicul de serviciu și invitații săi.
În fiecare vineri, de la ora 17.15, pe frecvențele
Radio France Internationale România.

rfi romania

Punerea pe gînduri.
Nu dă răspunsuri.
Pune întrebări.

satiricon
cultură, fapte, gânduri noi

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 30 iunie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 2,
cu un CD cadou. Doar 4,9 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: *Comunismul la persoana I*
● ANCHETĂ: *Care sînt tabieturile și metehnele scriitorilor români?*
● INTERVIU cu Ioana Pârvulescu:
„Fără cărți, aș fi avut nevoie de sute de vieți"
● RECENZII: *ce e de citit în vara aceasta*
● REPORTAJ: *Dan Brown, Dostoievski, Platon*
și prostituatele merg mînă în mînă pe canalele din Amsterdam
● PROFIL: *Denisa Comănescu și „raftul cu o mie de cărți"*

Dilemateca
Îți dă de citit

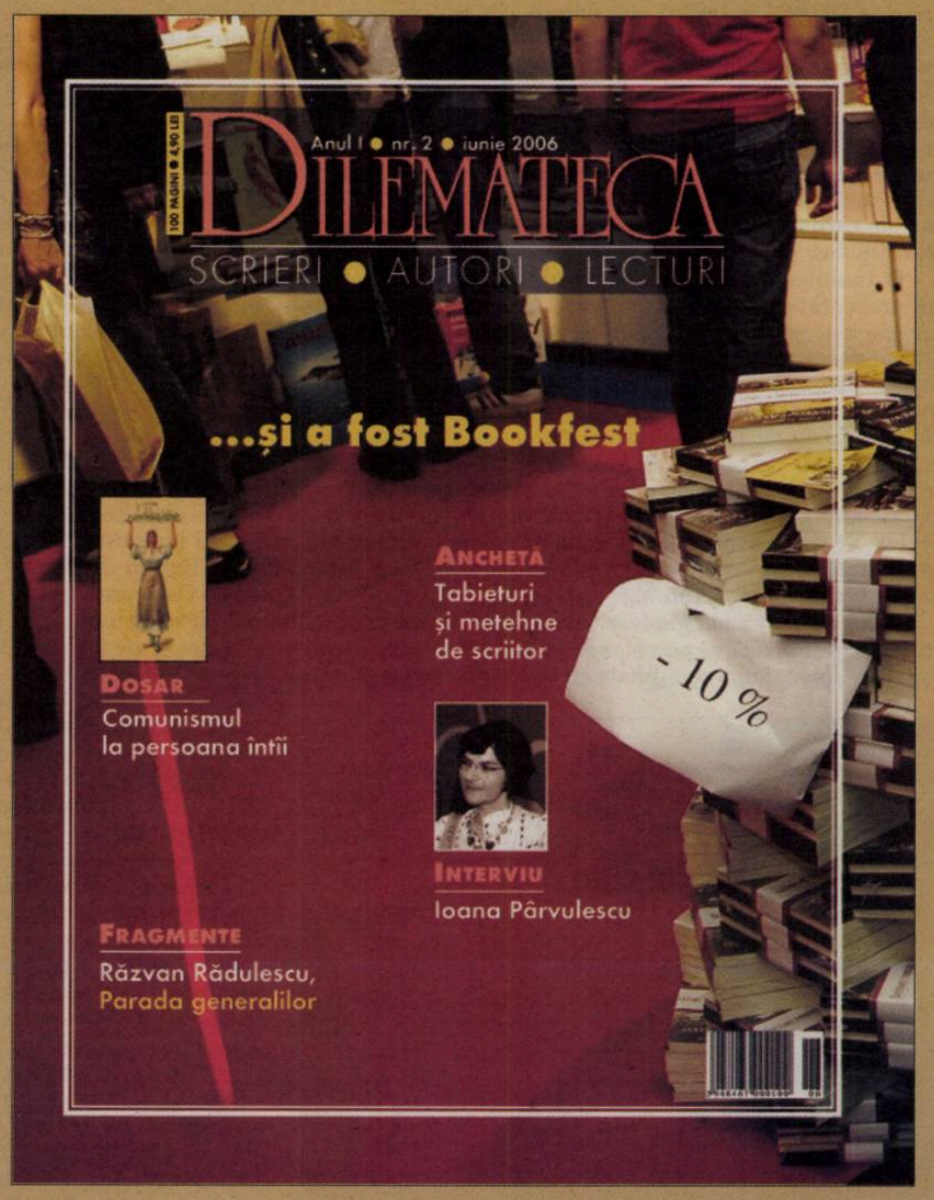

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 130 ● 21-27 iulie 2006 ● 24 pagini ● 2 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Sponsorizări“
pagina **3**

Adrian Cioroianu
„O naţie de excepţii de la regulă“
pagina **6**

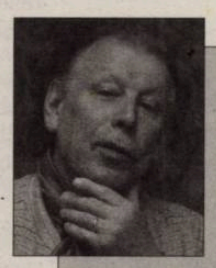

Interviu cu arhitectul **Jean-Guy Lecat**
pagina **13**

CUPLUL

© A. Donescu

„Sentimentul amoros îşi are, ca toate cele omeneşti, evoluţia şi istoria sa, care seamănă foarte mult cu evoluţia şi istoria unei arte. În el se succed stilurile. Fiecare epocă îşi are stilul său de a iubi. În fapt, fiecare generaţie modifică permanent, într-un fel sau altul, regimul erotic al celei precedente.“

JOSE ORTEGA Y GASSET – „STUDII DESPRE IUBIRE“

5 948467 000018 29

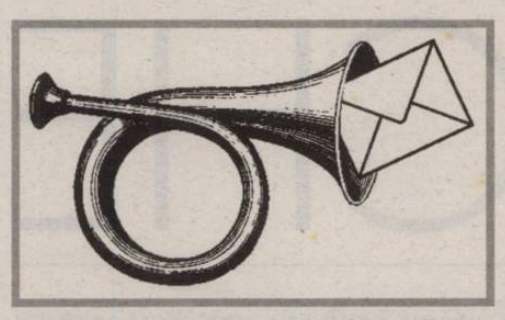

Nr. 127: *„Cine e ţigan?“*

„...ţigancă sînt şi eu!“

Cam ambiguu titlul, nu? Ţigan-ţigan sau rom? Că de, diferenţe ar cam fi! N-am s-o iau de la etimologia cuvîntului, n-am să-i fac analiza, nu-i formez familia, o iau doar de sus în jos, cu toată responsabilitatea: Dumnezeu e ţigan ca noi, cînd nu ne-ascultă rugile de îmbogăţire, cînd nu-i trăsneşte pe cei care au în curtea lor mai mult decît avem noi în a noastră şi dacă ne-aducem aminte, oamenii sînt făcuţi după chipul şi asemănarea Lui, nu? Deci, e cam ţigan?!?

Ţigan e Băsescu (am coborît prea repede pe scara valorilor?), că ce-i mai place să se „ţigănească“...!

Ţigancă e şi Elena Udrea, că repede-şi ridică poalele... la figurat ştiu, la propriu ştie ea...

Ţigancă sînt şi eu cînd mă scobesc în nas, ce-i drept, fără să mă vadă careva, dar o fac...!

Pînă la urmă, cinci minute, zilnic, sîntem toţi ţigani, prin conotaţia pe care o dăm acestui cuvînt, care, analizat morfo-sintactic, are mai multe valori gramaticale, nu?

Ţigan e şi Andrei Pleşu, că are buzele groase, ce dacă şi le acoperă, hirsutal?

Dinescu? Slobozia City, patria ţiganilor, bucuria lui C. Vadim...

Expresii legate de cuvîntul „ţigan“: vorbeşti ca un..., mănînci..., te porţi..., scuipi... etc. (adică majoritatea verbelor tranzitive care suportă comparaţia cu „ca un ţigan“ – că n-am auzit ceva de genul „înveţi la fel de bine ca un...“, „eşti stilat ca un...“) sînt întîlnite în vorbirea curentă a mamelor, a vecinilor, a politicienilor şi în gîndirea tuturor, chiar dacă ei sînt mai ţigani decît ţiganii. „Ei“, adică noi, toţi.

E drept că mulţi ţigani, transformaţi verbal în romi, ne-au făcut de minune şi-năuntrul, şi-n afara graniţelor, dar cîţi români nu s-au transformat, prin comportament, în mult blamaţii ţigani?

Ştiţi cum e cu tipul acesta de comparaţie? Ca-n celălalt, cu măgarul. Eu mor cînd aud apostrofări ca „măgarule!“, „eşti un măgar!“ etc., şi-mi imaginez mutrişoarele blînde ale bietelor animale, necăjite şi nefericite...

Nu zic... şi eu folosesc expresiile cu ţiganul şi măgarul, cînd pacifista din mine moare subit...; dar îmi revin şi cer pardon!

Concluzia: ţigan este Mădălin Voicu şi e mîndru de asta, din cîte spune el, şi mi-aş dori ca toţi ţiganii-ţigani să fie Mădălini, şi toţi românii-ţigani să fie români-oameni...

Iertare, Uniune Europeană, pentru articolul uşor tendenţios, dar te avertizez să nu mă acuzi de rasism, deoarece eu sînt iubitoare de oameni în general, nu de români, americani sau srilankezi... Menţionez că sînt produsul sud-estului ţării şi mi-s destul de negruţă vara...

A dumneavoastră, cu sufletul, că-i mai mare decît trupul,

Silvia MECA
Arad

„...numai de bine“

Nici în pustiul ce vă soarbe
Voi n-aţi scăpat de-amar şi chin
Nu poţi fugi de patimi oarbe
Nici să te aperi de destin.

Am scris din memorie aceste versuri care încheiau un poem de Puşkin: „Ţiganii“. Încep să mă întreb dacă aşa o fi. Dar, aşa ca madlena lui M. Proust, tema *Dilemei vechi* mi le-a readus în minte din anii de liceu, cînd citeam Puşkin, Lermontov, Balzac ş.a. De asta zic încă o dată că mă simt tare departe de nepoţii mei. Şi aproape de Yves Montand cîntînd destule chestii de neuitat şi de filme cu Alida Valli. Cred că s-a pierdut o imensă graţie şi inocenţă absolut irecuperabile după ce „balta“ numită Atlantic poate fi traversată în şapte ore. Revenind, despre ţigani numai de bine. Palate cu turnuleţe, manele, maşini fiţoase (de care nimeni nu întreabă ce şi cum), talente muzicale şi reversul medaliei: şcoala cerşetoriei. E o ucenicie începută pe la 5-6 ani care apoi devine meserie. Şi nu e meseria brăţară de aur? Elevii ţigani pe care i-am avut erau uneori surprinzător de albi şi asemănători nouă. Nu m-au furat în mod special ţiganii. Şi nu va fi nicicînd aşa.

Televizoru' săracu' stă mai mult închis. Aduce veşti proaste şi o cută între sprîncene. După atîta potop, mai lipsea divergenţa asta între palate transferată pe podul de la Tîrlişua, urcată pe culmi şi apoi exportată, că tot nu prea avem ce. Mie nu prea îmi place postura asta de Cuza Vodă a lui Băsescu, trecînd de atunci ceva timp. Nu era „teve“, altfel am fi văzut şi noi cum l-a pupat Domnul ţării pe Moş Ion Roată.

Scandalul celor două examene b(ac) şi c(apacitate) arată mocirla, mlaştina irespirabilă în care ne zbatem de ceva timp. Aştept de mult o schimbare.

...Minunată ilustrata de la pagina 13 cu I. Nicolau.

Ne e dor de multe nouă sexagenarilor şi ne temem că cei tineri de acum nu vor avea parte de această dulce suferinţă.

Maria NICULESCU
Oneşti

Două răspunsuri

Cine e ţigan? Răspunsul meu spontan: Cine are destul sînge-n vene.

Iar cel cugetat: Maghiarii ardeleni cînd se duc în Ungaria, arabii maghrebini cînd se duc în Franţa, indienii şi pakistanezii cînd se duc în Anglia, turcii cînd se duc în Germania, italienii şi irlandezii cînd se duc în America, românii cînd se duc.

Smaranda NISTOR
smaranda_nistor@yahoo.com

(In)Actualităţi

Ciuguleli est-ivale

● Rata de Rîşnov. Stropitul aviar. Un nene: „Aicea de ce stă trei inşi? E comisie?“ Cel cu stropeala şi-a instalat, pe ramurile pomului de lîngă cortul în care se adăposteşte, o instalaţie de brad cu Moşul, sania şi renii. Dacă e gripă, lui îi e iarnă.

● Oiţă Nicoleta, căsătorită Pasăre.

● Un elev – clasa a XII-a – îmi defineşte normalul: „Să iau 10 fără a şti. Mediile mele contează. Se intră la facultate cu dosarul“. Şi se iese...?

● *Live* pe dos: *evil*.

● Un ţăran intervievat: „N-am ţinut leu pe lîngă casă. N-am aşa ţineri“.

● Shopping-ul românesc: şopăneală.

● Modificarea unei note în catalog, povestită de un elev, în autobuz, trupei de amici: „Era un 4 dinspre 9!“

● „Cum se zice corect: funicular sau furnicular?“ – „La ce?“

● Pe uşa unei clase: „Don't drink and drive. Smoke and fly!“

● Poreclă: Mustăcioară-Cap-Pătrat.

● Mă uit în jur. Tineri sau mai puţin. Aceeaşi tîndălire. A tîndăli. Tîndălind. Tîndălire. Între – improvizăm.

● Cîndva, mîncarea săracului: maţe fripte. De unde „Coate-goale...“

● Urare: Să te-opreşti unde pune cioara frînă!

● „Da, cîrpăceala universală se cheamă în secolul acesta ştiinţă“ – Imre Kertesz.

● Doi cumnaţi se bat, la propriu, pentru pămînt. Una dintre neveste: „Fratele are 180 de zile de îngrijiri medicale. Da' şi soţu' tot atîtea!“

● Bar de sucuri făcute pe loc. Cluj. Intră, agitată, o tînără: „Cîte zile are decembrie? Dar ianuarie?“ Doamna care serveşte: „Şi a făcut facultate!... Am o cunoştinţă a cărei fiică studiază artele frumoase. N-a ştiut spune care sînt cele 7 minuni ale lumii antice“.

● Un coleg, după 30 de ani de învăţămînt: „Mă simt ca bila de la jocul acela, Flipper...“

● Din ce în ce mai des văd că omul bun-la-toate ajunge să fie plătit ca bun de nimic.

● Angajata de la personal o linişteşte pe viitoarea mămică: „O să am grijă să vă încadrez cel puţin la maxim“.

● O florărească, către clientul care se îndepărtează nemulţumit: „Cînd s-o duce mama cu elefantu', atunci le dau cu 25!“

● Pentru cei care vor da (sau re-da) testul psihologic, profesori fiind: atenţie la „mania identităţii“. Vorba lui J. Coe: „Incredibile vremuri“.

● Nişte amici şi-au montat, peste o curte de casă veche, săsească, un acoperiş transparent pe care-l tot alunecă pisicile, spre deliciul general. Eu i-am zis mîţodrom.

● Cred că, de fapt, avem un Minister al Muncii, SoliTarităţii Sociale şi Familiei...

● Pe faţa de masă a unei catedre, coji de seminţe. Elevii se scuză: nu ei!!! Şi scena se repetă.

● Două colege. Una dă să-şi aprindă ţigara. Cealaltă: „În 7 secunde, nicotina a şi ajuns la creier. Ţi-a mai murit un neuron!“

● Într-un eseu despre lectură şi „parte“, elevul scrie: „România întreagă este instigată la incultură“.

● Tatu este un animal edentat, cu platoşă. Se hrăneşte cu insecte şi moluşte. Care nu au coloană vertebrală. Cu un sufix adecvat, el devine o specie.

● „Nu există tipuri. Nu există plurale“ – Scott Fitzgerald. Celor care vor definiţii: România, românul, cehul...

● Prenume ale unor părinţi care mi-au alinat simularea testelor naţionale: Melu, Zaharică, Săvel.

● Ţiganul lăutar vorbeşte despre „noi, cei cu fila*romică*“.

● Examen la drept. Studentul vorbeşte, natural, despre uzufruct la un cavou.

● Aproapele, şimaiaproapele, foarteaproapele, celmaiaproapele...

● Un fluture pe care încercam să-l scot din zbaterea cu geamul. Eram chiar la pagina 150 a *Invitaţiei la eşafod*, unde o aripă de fluture...

● Copila de 6 ani, mamei: „Am avut un vis care nu cred că-ţi place. Mi-am pierdut un cercel. Da' stai liniştită! L-am găsit!“

● Ceasul din bucătăria de la Rîşnov nu mai ticăie. Gîfîie.

● Aproape în fiecare zi, un scandal nou sau o prelungire (tentacul?!) ne aminteşte că vremea lui Ceauşescu a fost vremea lui Securescu. Şi încă este.

● Cuvîntul *smirnă*. Ca răşină, vine din slava veche. Ca stat „drepţi“, din rusă.

Alina IORDACHE
str. Mihai Viteazu nr. 6, Rîşnov

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Teledemocraţia**
- **Autismul**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 RON pentru 1 an, 45 RON pentru 6 luni şi 23 RON pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Sponsorizări

Cum era de aşteptat, economia de piaţă a adus pe scenă personaje noi, care de care mai importante, mai insolite, mai răzbătătoare şi mai greu abordabile. O figură aparte e *sponsorul*. Cei din generaţia mea n-au avut de-a face cu el. Banii noştri, mulţi-puţini, veneau ori de la stat, ori de la tata. „Sponsori“ potenţiali mai erau mama, unchii şi mătuşile, soţul, fraţii, amantul. „A cere bani“ era fie o afacere de familie, fie o manevră ilicită, care se putea termina rău. Astăzi, a cere bani a devenit o profesie. Există specialişti în *fund-raising* şi există, în genere, oameni care ştiu să ceară cu nonşalanţă, pretinzîndu-şi „tainul“ ca pe un drept. Cerutul e onorabil. Nu are nimic de-a face cu cerşetoria, cu umilinţa, cu obrazul gros. Pentru cei care s-au format însă în perioada pre-revoluţionară, lucrurile rămîn complicate. Ne vine greu să întindem mîna, stăm prost la capitolul „finanţare“. Şi nici nu sîntem încurajaţi să ne depăşim handicapul. Limite deopotrivă interioare şi exterioare blochează în faşă orice iniţiativă.

O primă problemă este raportul care se naşte, inevitabil, între „petent“ şi sponsor. Mai întîi, e un raport de tip ierarhic, adică un raport de putere: cel slab şi nevoiaş se adresează celui ajuns. Apoi, e un raport unilateral: întotdeauna, petentul vine la sponsor. Niciodată invers. Nu mi s-a întîmplat decît foarte rar, o dată sau de două ori, să fiu vizitat de un sponsor „voluntar“, dispus, din pură bunăvoinţă, să ajute. Asta dovedeşte că sponsorul „obişnuit“ acceptă, în principiu, ideea de a oferi *la cerere*, dar găseşte excesiv, dacă nu de-a dreptul stupid, să-ţi bage în sac din impuls propriu. N-are proiecte şi opţiuni personale, n-are o viziune, şi asta în primul rînd pentru că n-are timp. Afacerile îl confiscă, mai ales într-o ţară în care mecanismele manageriale sînt fragede şi greu puse la încercare de absurde obstacole de context.

O altă problemă ţine de „fiziologia“ sponsorizării. O analiză rapidă arată că şi atunci cînd iniţiativa revine, totuşi, sponsorului, motivaţiile lui sînt oarecum standardizate. Sponsorul „tradiţional“ reacţionează, ca sponsor, în vreo trei categorii de împrejurări. El investeşte în: 1) *hobby*-uri ale sale sau ale familiei (fotbal în primul rînd, sau, prin excepţie, achiziţii de artă), 2) solicitări cu halou maxim de *emotivitate* (orfelinate, săraci, sinistraţi, copii dezavantajaţi, sau tineri loviţi de boli dramatice) şi 3) instituţii sau evenimente cu maximă *vizibilitate* (trusturi de presă, biserici, tîrguri internaţionale etc.), a căror finanţare influenţează rentabil propria imagine. Nu se poate reproşa nimic celor care funcţionează pe aceste coordonate. E, în fond, dreptul lor să-şi cheltuiască surplusurile cum vor. Numai că o sumedenie de nevoi legitime şi, adesea, presante rămîn astfel neacoperite. Lipsa de informaţie şi cvasi-inexistenţa spiritului ofensiv din partea finanţatorilor, timiditatea sau stîngăcia petenţilor, diversitatea uriaşă a nevoilor, toate laolaltă contribuie la distribuţia arbitrară şi insuficientă a fondurilor disponibile.

Dacă aş fi în situaţia de a deveni sponsor, aş proceda cu ceva mai multă sistemă, adică aş trata faptul sponsorizării ca pe o componentă definitorie a întreprinderii mele. Aş stabili cît pot pune deoparte, anual, pentru astfel de acţiuni şi aş constitui un mic corp de consilieri inteligenţi şi creditabili, care să alcătuiască o bancă de date a necesităţilor la nivel naţional. În urma tatonărilor lor, aş decide (sau i-aş mandata, pe termen limitat, să decidă ei înşişi) ce trebuie finanţat şi în ce condiţii. Aş evita căile bătătorite, care îşi au, deja, clienţii lor. M-aş interesa de domeniile mai puţin vocale, mai puţin spectaculoase, dar vitale pentru anumite segmente ale vieţii publice. Aş fi foarte receptiv la cererile modeste. Nu din zgîrcenie, ci pe bază de experienţă: o mulţime de isprăvi semnificative se îneacă la mal, pentru că le mai lipsesc trei sau patru mii de euro pentru a se finaliza şi pentru că sponsorii „serioşi“ nu se încurcă la acest nivel. Cutare editură particulară are nevoie de o sumă modică pentru a publica documente istorice esenţiale, dar „neinteresante“ pentru piaţa curentă. Nu găseşte suma cu pricina, nu ştie cui să se adreseze. Un grup de tineri a reuşit să impună unei mari edituri din Vest publicarea cîtorva importanţi autori români, a strîns 75% din banii necesari pentru traducere şi editare, dar nu mai poate obţine restul şi totul e suspendat din cauza unei carenţe bugetare ridicole. Asemenea cazuri sînt puzderie. Aş deveni sponsorul cauzelor pierdute şi al tuşei finale de care nu se mai ocupă nimeni.

Oamenii de afaceri cu experienţă îmi vor spune, probabil, că un asemenea program e oarecum naiv. Foarte bine. Sponsorii n-ar avea decît de cîştigat de pe urma unui surplus de candoare. Ar ieşi, astfel, „mai spălaţi“ decît propriii lor bani.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Constituţia şi euro-tăcerea

Drumul Constituţiei europene se anunţa glorios, acum cîţiva ani, cînd s-a constituit comisia de redactare. Valéry Giscard d'Estaing, cu aerul său solemn şi aristocratic, emana un sentiment de siguranţă şi încredere, iar iluştrii membri ai comisiei (foşti politicieni de vîrf, constituţionalişti etc.) păreau să dea o garanţie a lucrului bine făcut. S-au spus vorbe multe şi nobile, iar „arhitectura“ întregii organizări punea accentul pe cetăţenie şi pe reglementarea, în sfîrşit, a drepturilor fundamentale ale cetăţenilor şi a politicilor pentru promovarea acestora la scară europeană. În clipele acelea, euro-entuziasmul părea legitim şi necesar.

Cînd s-a terminat elaborarea proiectului (şi evenimentul a fost consemnat cu aceeaşi pompă), dimensiunile fizice ale Tratatului ar fi trebuit să dea deja de gîndit oamenilor de decizie: rezultatul nu a fost o sinteză a principiilor pe care urma să se întemeieze Europa Unită, ci un cărţoi enorm şi indigest, imposibil de citit şi de înţeles de către cetăţeni. Unii au amintit că, totuşi, Constituţia Statelor Unite, care a făcut posibilă o mare democraţie, încape pe doar cîteva pagini A4. Dar n-au făcut, cu această comparaţie, decît să dea apă la moară celor care văd Europa construită pe baza unei „replici“ la SUA: Uniunea Europeană *c'est autre chose*, complexitatea bătrînului continent impune un Tratat amplu şi riguros, în care să nu rămînă nimic semnificativ pe dinafară. Comisia Europeană de atunci a apreciat că Tratatul este rezultatul optim al unui compromis politic, e tot ce se putea face, e o dovadă că tehnica şi arta negocierii au ajuns la deplinul rafinament printre politicienii europeni şi tocmai asta e cheia succesului într-o Uniune cu atîtea ţări şi cu atîtea diferenţe. Euro-entuziasmul a fost înlocuit de euro-compromis.

Cum Tratatul în sine era de necitit pentru un cetăţean mediu, aparatul de comunicare al Comisiei Europene s-a pus în mişcare: broşuri, sinteze, explicaţii pe scurt, afişe, campanii la radio şi TV s-au străduit să le livreze cetăţenilor conţinutul stufos rezultat în urma „compromisului“ într-o formă accesibilă. Căci ei, cetăţenii, urmau să se pronunţe prin referendum asupra Tratatului. Ce frumos! Ce dovadă de bună funcţionare a sistemului democratic de-a lungul şi de-a latul continentului! Democraţia reprezentativă şi democraţia directă urmau să-şi dea mîna întru ducerea la bun sfîrşit a Marelui Proiect: adoptarea unui Tratat care să pună Europa pe calea unui viitor mai limpede, cu o politică externă şi de securitate comună, cu instituţii reformate, cu definirea mai clară a cetăţeniei europene ş.a.m.d.

În plus, referendumurile au fost precedate de dezbateri şi de campanii în favoarea lui „da“ sau în favoarea lui „nu“: fiecare partid, grupare, ONG şi-a putut spune părerea, astfel încît spiritul civic să se manifeste deplin, în buna tradiţie a democraţiilor europene, a diversităţii şi a „ideii de dezbatere“ (tradiţie care îşi găsise, de altfel, expresia şi în textul Tratatului). S-a constatat atunci că adepţii lui „nu“ sînt destul de mulţi şi amestecaţi (nu doar – previzibil! – partide de tip conservator, ci şi socialiştii francezi), ceea ce făcea însă parte din regulile jocului, din dreptul la opinie, din realitatea asumată a bătrînului continent. Euro-compromisul a fost înlocuit de euro-realism. Cetăţenii sînt suverani. Asta-i realitatea.

După cîteva referendumuri naţionale în care s-a votat „da“ (şi o undă de euro-entuziasm a plutit din nou pe la Bruxelles), francezii şi olandezii au zis „nu“, din motive strict interne, nu pentru că ar fi avut ceva în mod special cu Tratatul. Euro-realismul a fost înlocuit de euro-blocaj: referendumurile deja programate au fost suspendate, de teama unui efect de tip „bulgărele de zăpadă“ care să întindă pata lui „nu“ peste tot continentul. S-a luat o „pauză de reflecţie“. De curînd, s-a propus prelungirea ei cu încă un an. Peste subiectul „Constituţia europeană“ s-a întins euro-tăcerea: politicienii au mers pe vîrfuri în tot acest răstimp, să nu tulbure reflecţia. Tendinţa generală a fost de a nu mai sufla o vorbă despre acest subiect – devenit sensibil şi generator de nazuri din partea popoarelor suverane. Tema s-a mai dezbătut doar pe ici, pe colo, prin seminarii academice şi reuniuni ale ONG-urilor. Dar mai mult pentru a explica „nu“-ul franco-olandez decît pentru a da un nou impuls procesului de adoptare a Tratatului. Doar de curînd a apărut o idee nouă demnă de luat în seamă: cancelarul Austriei a propus organizarea unui referendum paneuropean pentru adoptarea Constituţiei. Dincolo de valoarea simbolică (cetăţenii din toate ţările ar participa, în aceeaşi zi, la un act democratic esenţial), probabil că la mijloc e şi un calcul statistic: votul paneuropean ar duce spre „da“, în timp ce referendumurile naţionale ar risca să producă din nou, cel puţin în unele state, un „nu“ cu potenţial efect de ecou greu de controlat.

Dar, deocamdată, sîntem tot în perioada de reflecţie. Adică de impas. Culmea este că ultimul Eurobarometru, dat publicităţii la începutul lui iulie, arată că, în continuare, majoritatea cetăţenilor europeni *doreşte* o Constituţie, *susţine* ideea unei politici externe şi de securitate comune, deci tinde către o formă mai clară de manifestare a unităţii europene. Mă tem însă că în această opinie generală şi difuză favorabilă „ideii de Constituţie europeană“ nu are loc cărţoiul cel gros şi complicat, simbol al decizionismului centralist şi al hiperreglementării cu sediul la Bruxelles. Cetăţenii vor ceva mai simplu şi mai clar. Ceea ce „clasa politică europeană“, hîrşită în arta complicată a compromisului, dar şi în ascunderea pe după un discurs lemnos, nu poate şi nu va putea produce.

ținerea de minte

„Mai încolo, fixată solid în duşumea, se găsea un fel de ramă închipuind o uşă, în care dădeau năvală, la un semnal, vreo douăzeci de namile bimane. Înghesuiala devenea de neînchipuit. Fiecare împingea înainte şi în părţi ca să-şi facă loc şi să poată trece dincolo, prin uşa improvizată. Pe faţa lor crispată se citea cea mai oarbă furie, născută din încăpăţînare şi din ambiţia de a învinge.

«La ce foloseşte asta?», întrebă Apunake.

«Îi deprinde să nu cedeze niciodată altuia locul, decît dacă sînt constrînşi de forţa brută şi, chiar atunci, mai bine să cadă decît să se retragă.»

«Dar asta e nebunie!»

«Nu, e sport. Sînt calităţi pe care le-au împrumutat de la animale perfect sănătoase la minte: tenacitatea de la bivol, ambiţia de la berbec, încăpăţînarea de la măgar, insensibilitatea şi furia de la taur. Îţi închipui cear fi dacă fiecare om, care, în definitiv, poate să ajungă un campion, ar ceda rîndul său primului venit.»“

(Grigore Cugler – „Apunake“,
în volumul *Apunake şi alte fenomene*,
Editura Cogito, 1996)

presa despre

Distracţii la sfîrşit de săptămînă

Rebelii din PNL ies la rampă

Foştii lideri liberali Theodor Stolojan, Valeriu Stoica şi Mona Muscă susţin în cursul zilei de astăzi o conferinţă de presă în care prezintă un apel pentru relansarea PNL şi, totodată, o serie de critici la adresa conducerii Tăriceanu. Stoica a declarat pentru ZIUA că, împreună cu Stolojan şi Muscă, va da astăzi semnalul pentru lansarea, în septembrie, a unui proiect de reformare a grupării liberale. De asemenea, fostul preşedinte PNL a insistat că grupul din care face parte nu doreşte destrămarea partidului, ci, din contră, unitatea. „Conducerea PNL spune că noi vrem să rupem partidul. Este o manipulare de proastă factură, este bolşevism, nu liberalism", a acuzat Valeriu Stoica, făcînd trimitere directă la premierul Călin Popescu Tăriceanu. El a insistat çă actuala linie politică a PNL este una eronată. „Vom face un apel la unitate către toţi liberalii şi le vom transmite să nu se lase păcăliţi de manipulările actualei conduceri", ne-a precizat liberalul. Surse din conducerea PNL ne-au informat că decizia de convocare a acestei conferinţe a fost luată la finalul săptămînii trecute, într-o discuţie tête-à-tête între principalii oponenţi ai lui Tăriceanu: Stoica, Stolojan şi Muscă. Acestea ne-au explicat că cei mai vehemenţi critici ai premierului se întîlnesc regulat, dar se feresc să-l „lucreze" pe Tăriceanu şi prin intermediul convorbirilor telefonice de teama că acestea ar putea fi ascultate.

Aceleaşi surse ne-au explicat că Stoica şi Stolojan nu reprezintă singura grupare „rebelă" din PNL şi că liberali mai puţin mediatizaţi, al căror exponent este Crin Antonescu, doresc forţarea convocării unui Congres extraordinar, în septembrie, care ar putea provoca destabilizarea PNL. (Răzvan Gheorghe, *Ziua,* 17 iulie 2006)

Anticipate pasate cu vot uninominal

Liderii PD readuc pe agenda politică tema alegerilor anticipate. Partenerii de Alianţă, liberalii, condiţionează discuţiile de introducerea votului uninominal, un proiect aproape imposibil de realizat.

Vineri şi sîmbătă, democraţii Vasile Blaga şi Emil Boc au ieşit succesiv în faţa presei, reluînd tema alegerilor anticipate. Blaga a declarat la Oradea că acestea „se impun în primăvară", venind cu următorul argument: „Coaliţia, practic, nu are de mult majoritate în Senat. Teoretic, are două voturi". El a remarcat că, din cauza lipsei unei majorităţi în Senat, „Guvernul nu-şi poate impune linia politică decît dacă negociază orice cu Opoziţia".

Declaraţiile lui Blaga au fost continuate de Emil Boc, acesta susţinînd că alegerile anticipate „reprezintă o soluţie pentru consolidarea politică şi pentru realizarea măsurilor de integrare a României în UE". Boc a refuzat să spună dacă la eventualele anticipate PD va merge în alianţă cu PNL, motivînd că „acest lucru se va discuta şi că deocamdată protocolul Alianţei, valabil pînă în 2008, nu a fost denunţat de nici o formaţiune politică".

Condiţionări liberale

Emil Boc a mai precizat că „organizarea anticipatelor urmează să fie discutată şi nu depinde de voinţa unei singure formaţiuni". Este o măsură de precauţie luată de liderul PD, ştiut fiind faptul că liberalii nu agreează această temă. De altfel, replica PNL a venit tot sîmbătă, din partea preşedintelui Camerei, Bogdan Olteanu, acesta spunînd că „discuţiile despre alegerile anticipate ar trebui reluate după adoptarea votului uninominal". „Cred că mai important decît numărul parlamentarilor majorităţii este legitimitatea lor", a afirmat Olteanu, el adăugînd că „după aceea merită să facem alegeri anticipate sau să discutăm despre ele şi vom alege un Parlament mai legitim decît acum".

Votul uninominal, nodul gordian

Condiţia pusă de PNL, adoptarea votului uninominal, reprezintă la ora actuală o mare necunoscută. La comisia parlamentară special constituită pentru elaborarea Codului electoral, există mai multe proiecte aparţinînd PNL, PD, PSD şi PC privind introducerea votului uninominal. Declarativ, liderii celor patru partide susţin că sînt partizanii acestui sistem. Acelaşi lucru s-a întîmplat însă şi în primăvara anului 2004, dar în practică nu s-a concretizat nimic. Atunci, într-o comisie similară, PSD pe de o parte, PNL-PD de cealaltă s-au anihilat reciproc (pentru adoptarea sistemului uninominal erau necesare 2/3 din voturile membrilor comisiei), fiecare susţinînd cîte o variantă proprie, neagreată de cealaltă parte. La vremea respectivă, PSD nu dorea, în mod real, schimbarea sistemului de vot. Situaţia s-ar putea repeta acum, pentru că există unele diferenţe între proiectele celor patru partide, iar PRM şi UDMR sînt adversare ale sistemului. Mai mult, există voci la nivelul „simplilor parlamentari" din PSD, PD şi PNL care nu agreează uninominalul. Preşedintele Comisiei electorale, Mihai Voicu (PNL), are şi el unele temeri, susţinînd că „doar în situaţia în care toţi liderii vor transpune în practică declaraţiile publice vom avea în octombrie votat sistemul uninominal".

PSD vrea anticipate, PC – nu

PSD speculează declaraţiile liderilor PD şi, prin vocea lui Cristian Diaconescu, susţine că „este de acord cu declanşarea unor alegeri anticipate". „Aceasta este singura opţiune care în acest moment poate scoate România din marasmul în care a fost adusă prin eşecul guvernării", a mai spus Diaconescu. Pe o poziţie diametral opusă se situează vicepreşedintele PC, Nicolae Popa, acesta spunînd că, la ora actuală, „PD este singurul partid care este avantajat de alegeri înainte de termen" şi că restul partidelor politice „nu agreează soluţia anticipatelor".

Şoc la Boc

Vicepreşedintele PD Ioan Oltean i-a cerut, sîmbătă, lui Emil Boc să ia în calcul posibilitatea de a conduce partidul doar de la Bucureşti. „Un partid de guvernare trebuie să fie condus de la Bucureşti." Oltean a spus că acest lucru trebuie luat în calcul şi a avertizat că, „dacă PD va avea un eşec în ceea ce priveşte guvernarea, primul care va fi responsabil este Emil Boc". „Sper însă ca acest lucru să nu se întîmple", a mai spus Ioan Oltean. (Lucian Gheorghiu, *Cotidianul,* 17 iulie 2006)

Aceeaşi temă în *Gîndul:* „PD plimbă din nou momîia anticipatelor" (Călin Berceanu, Raluca Dumitru, Mihai Şimfelean), în *Adevărul:* „PD şi PSD merg pe anticipate, PNL şi PC spun «pas»" (Bogdan Costache), în *Gardianul:* „Conflict în PD. Democraţii caută un alt Boc pentru partid" (Angelina Nestor, Luminiţa Castali).

Din alte ziare, mai aflăm că... Deputatul PSD Victor Ponta a cerut într-o conferinţă de presă ca Monica Macovei, ministrul Justiţiei, să-i confirme sau să-i infirme suspiciunile de colaborare cu Securitatea ceauşistă şi proiectul de a deveni un funcţionar european bine plătit... Partidul condus de Cozmin Guşă – PIN – ar colabora postelectoral cu un PSD reformat, dar pînă atunci Cosmin Guşă îşi ia licenţă de taximetrist... De-a lungul Dunării se pot cumpăra peştişori – morunaş, somnotei, bibănel –, peştălăi – ştiucani, crăpălău – şi un singur fel de peşte: şalău.

Solomon MARCUS

Încă o „comèdie la Porţile Orientului"

„Ion şi Ilie, mai intelectuali decît Pleşu şi Liiceanu." Am reprodus titlul paginii 5 din *Tribuna Învăţămîntului,* nr. 855-856, 10-23 iulie 2006. Autorul textului cu acest titlu: Maria Dobrescu. Este vorba de Ion, din romanul lui Rebreanu, şi de Ilie Moromete al lui Marin Preda. Să amintim faptele. La recentul bacalaureat, subiectul cu numărul trei la proba de Limba şi Literatura Română cerea să se scrie un eseu despre condiţia intelectualului în societatea românească, prin referire la unul dintre romanele studiate, aparţinînd unui autor canonic: Camil Petrescu, Liviu Rebreanu sau Marin Preda.

Maria Dobrescu a realizat un reportaj la Buftea, judeţul Ilfov, şi la Breaza, judeţul Prahova, pentru a urmări reacţiile elevilor faţă de subiectul de mai sus. Ei nu citiseră romanele respective, dar ştiau să reproducă ceea ce le spusese profesorul, de exemplu, că Ilie Moromete este un filozof, de unde s-a dedus că ar fi şi intelectualul satului. De la Maria Dobrescu, dar şi dintr-un alt reportaj, al Simonei Josan (p. 4), aflăm despre convingerea elevilor că pentru a lua o notă mare trebuie să scrii mult, nu mai puţin de patru pagini. De aceea au scris ei despre Ion sau despre Ilie şi nu despre Herdelea sau despre Apostol Bologa sau despre preotul Belciug, la care cu greu se puteau scrie mai mult de două pagini. Exista primejdia ca un număr mare de elevi care scriseseră 6-7 pagini despre Ion sau despre Ilie să obţină o notă foarte mică, deoarece nu s-au încadrat în subiect. Pînă la urmă, exact în spiritul „comediilor de la Porţile Orientului", s-a găsit soluţia: ministerul a emis un ordin prin care li se acordă o şansă elevilor care au optat pentru Ion sau pentru Ilie; ei au putut fi punctaţi pentru caligrafie şi pentru cursivitate în dezbaterea subiectului.

Cine-i de vină? Evident, cei care au propus subiectul respectiv. Ideea de intelectual este foarte ambiguă, foarte controversată. Li s-a explicat vreodată elevilor ce anume înseamnă a fi intelectual? Mă tem că ideea respectivă a rămas subînţeleasă, dar niciodată clarificată. A fi intelectual putea să însemne, pentru elevi, a fi deştept, a fi isteţ. Sintagma „condiţia intelectualului" era goală de sens. Într-o secţiune din *Paradigme universale,* am propus şapte feluri de a înţelege noţiunea de intelectual, fără pretenţia că nu ar putea exista şi altele. Mai mult, am observat că este foarte greu ca cineva să fie intelectual în toate privinţele.

Reproduc acum primele rînduri ale reportajului Mariei Dobrescu: „Principial vorbind, dacă, la proba scrisă de limba română, elevii ar fi avut de ales între caracterizarea lui Gigi Becali şi a lui Andrei Pleşu, credeţi că l-ar fi prezentat cineva pe marele filozof? Nicidecum, poate unu-doi!", în aceeaşi idee că despre Becali puteau umple uşor 6-7 pagini, dar despre Pleşu mai greu. Iată cum autorul sclipitoarelor pagini din *Comèdii la Porţile Orientului* se vede el însuşi, fără voia sa, implicat într-o nouă comedie de acest fel. Pentru a pune punctul pe i, Maria Dobrescu consideră că „dacă s-ar traduce în imagini vizuale ceea ce s-a întîmplat la Bac, scena ar arăta aşa: o maimuţă căzută în idolatria lui Andrei Pleşu care-i vorbeşte de pe piedestal despre metafizica lui Heidegger". Mă tem că avem aici o comedie la Porţile Orientului în interiorul unei alte comedii la aceleaşi Porţi.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

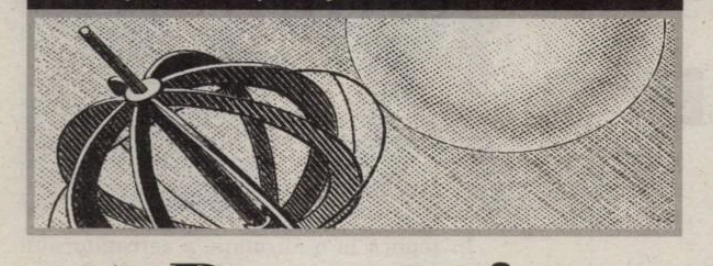

Duşmani, adversari, rivali

Luni, în ultima zi a summit-ului celor opt ţări industrializate de la Sankt Petersburg, cancelarul german, Angela Merkel, împlinea 52 de ani. Politicoşi, colegii ei din conducerea lumii au felicitat-o, unii i-au oferit şi cadouri, dar ea, îmbrăcată într-un taior sever, nu s-a arătat dispusă pentru o agapă informală, care ar fi marcat, mai elocvent decît orice document, solidaritatea, dacă nu chiar unitatea membrilor celui mai select club din lume. Elaborarea unui document comun cu privire la criza din Orientul Mijlociu (care a tulburat serios ordinea de zi) a dovedit însă că se pot găsi formulări acceptabile chiar în domenii unde poziţiile sînt de mult şi evident divergente. Fără să se refere la vinovăţii, declaraţia blamează forţele extremiste implicate în conflict, cere celor două organizaţii – Hamas şi Hezbollah – să-i elibereze pe soldaţii israelieni luaţi ostatici şi cheamă Guvernul libanez, autorităţile israeliene şi pe politicienii palestinieni să facă paşi pentru reinstaurarea păcii, sprijinind eforturile în regiune ale responsabilului cu politica externă din UE, Javier Solana. Este evident că toate aceste propuneri raţionale se referă la altă fază a conflictului decît cea care se desfăşura în timpul summit-ului.

Ceea ce obişnuim să numim comunitatea internaţională nu are prea multe soluţii cînd beligeranţii sînt decişi să meargă pînă la capătul înfrîngerii sau victoriei. Pe alt front însă, cel al Rusiei conduse de Putin, doritoare să-şi reocupe locul de mare putere, victoria a fost remarcabilă. Alegerea oraşului Sankt Petersburg ca gazdă a reuniunii a fost considerată ca trăsătura finală a unei adunări nu prea greu de făcut pe hîrtie, dar dificilă în practică: după ani de dubii şi aşteptări, G7+1 a devenit într-adevăr G8. Obiecţiile aduse prezenţei Rusiei – deficitul de democraţie, slaba performanţă economică, problemele cu vecinii – s-au dovedit irelevante, după cum spunea un comentator rus de televiziune. Poziţia Rusiei în comunitatea internaţională este determinată de aşezarea ei geopolitică, de statutul ei de superputere energetică, de faptul că nici o problemă importantă a vieţii internaţionale nu poate fi rezolvată fără participarea ei. Într-un sondaj realizat de ziarul de limbă engleză *St. Petersburg Times,* 55% dintre cei întrebaţi sînt de acord cu aceste afirmaţii. Preşedintele rus a fost mulţumit: de acum înainte, Rusia poate lucra cu Statele Unite, căutînd un compromis care să ţină seama de interesele ei naţionale, deşi „mai există structuri determinate de raţionamentele trecutului. Ele nu sînt alimentate de ideile secolului XXI, ci de cele ale secolului XX, al marii confruntări (...) Nu mai sîntem duşmani, nu ne mai considerăm nici măcar adversari". Putin situează aceste structuri în SUA, consilierii lui Bush – la Kremlin. În secolul XXI, Rusia nu mai doreşte să fie comunistă şi nu ţine să fie în fruntea vreunei tabere ideologice. Nu mai e necesar să se ocupe de speranţele şi visurile omenirii, atîta timp cît are mijloacele necesare pentru a asigura căldura şi lumina – la propriu – cetăţenilor Europei.

Manifestaţiile antiglobalizare, însoţind în mod tradiţional reuniunile celor opt, s-au desfăşurat la Sankt Petersburg pe un stadion, departe de palatul unde discutau oficialii. Cîţiva încăpăţînaţi veniţi din Europa occidentală au fost „convinşi" să renunţe de o poliţie bine antrenată în reprimarea celor pe care nu-i consideră nici duşmani, nici adversari, dar încurcă, fără aprobare, circulaţia.

În urmă cu cîţiva ani, preşedintele Bush îşi justifica politica de apropiere de Rusia lui Putin, declarînd că l-a privit în ochi pe preşedintele rus şi i-a văzut sufletul. Richard Perle, unul dintre cei mai conservatori consilieri ai preşedintelui american, observa că „dacă priveşti în suflet, trebuie să-ţi reactualizezi periodic concluziile, pentru că sufletele se tot schimbă". Probabil că sufletul lui Putin nu s-a schimbat. Contextul mondial al începutului de mileniu modifică taberele duşmanilor şi ale adversarilor, dar rivalii rămîn aceiaşi, chiar dacă îşi fac cadouri cînd petrec împreună la ziua de naştere a unuia dintre ei.

globul cubic

Institutele Confucius

Cărticica Roşie a fost un bun produs de export. Deşi autorul – decedatul preşedinte Mao – se bucură în continuare de formele exterioare ale respectului, învăţătura lui nu mai e pe ordinea de zi. Partidul Comunist chinez inovează în construcţia internă şi nici nu vrea să piardă legăturile cu lumea largă. Îşi caută alte tradiţii şi foloseşte experienţa altora. Pe modelul Alianţei Franceze, al Institutului Goethe şi al British Council, oficialii înfiinţează instituţii care să popularizeze limba şi civilizaţia chineză. Operaţiunea se desfăşoară cu o viteză incredibilă: primul Institut Confucius a fost înfiinţat la Taşkent în 2004, cel de al 75-lea la Cracovia, în Polonia, cu doi ani mai tîrziu. Institutele Confucius sînt subordonate unei agenţii, Hanban, cu 50 de salariaţi din structura Ministerului Educaţiei. E evident prea puţin pentru sarcinile asumate, printre altele administrarea testului Hanyu Shuipin Kaoshi, testul standard pentru aprecierea cunoaşterii limbii chineze. Pentru a le putea face faţă, agenţia face apel la tehnicile capitaliste de parteneriat. Universităţile chineze colaborează cu universitatea locală din ţara unde va funcţiona Institutul, care îşi asumă responsabilitatea localului, în timp ce partenerul chinez asigură corpul profesoral şi materialul didactic. În acest fel, institutele se adaptează la nevoile locale şi nu vin cu un plan de acasă, adecvat sau nu realităţilor şi disponibilităţilor unor ţări cu alte tradiţii.

„Hanban susţine că rolul cel mai important al Institutelor Confucius e învăţarea limbii chineze, dar numele lor evocă fosta influenţă a Chinei în Asia şi modul în care se dezvoltă prezenţa ei acum. În pofida relaţiilor îngheţate între China şi Japonia, universităţile caută contacte pentru înfiinţarea unui nou institut aici. În Japonia, există deja patru – mai multe decît în orice altă ţară asiatică; se presupune că pînă la sfîrşitul anului numărul lor se va dubla. Chiar şi în secolul XXI, se dovedeşte că tot Confucius este cel mai bun ambasador al Chinei." *(The Economist,* 8 iulie 2006) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Ruseşti

● Într-una din cărţile sale de succes de la sfîrşitul anilor '90*, Zbigniew Brzezinski analizează opţiunile viitoare ale Rusiei, ca actor major pe scena relaţiilor internaţionale. Celebrul profesor american, despre care simt nevoia să precizez de la bun început că nu este unul dintre favoriţii mei, trece în revistă cele trei curente de gîndire dezvoltate la Moscova după 1991, într-un capitol sugestiv intitulat *Geostrategic Phantasmagoria:* 1) dezvoltarea unui parteneriat strategic matur şi aprofundat cu SUA pentru gestionarea comună a proceselor globale; 2) concentrarea pe spaţiul vecin Rusiei, pentru constituirea unei forme de uniune economică şi politică dominată de Moscova, un fel de „URSS altfel", care să acţioneze ca o contrapondere la procesele de integrare europeană şi ca un competitor al SUA în spaţiul Eurasiatic; 3) o contraalianţă cu parteneri majori din Asia, precum China şi India, pentru a anula dominaţia globală americană şi a bipolariza, din nou, lumea. Brzezinski dovedeşte că fiecare dintre aceste opţiuni este nerealistă şi, ca atare, fără şanse de realizare. Singura şansă a Rusiei, crede autorul, este Europa. Scriu aceste rînduri cu un ochi la televizor, unde văd imagini, transmise pe toate canalele de televiziune din lume, de la Summit-ul G8 de la Sankt Petersburg. Preşedintele Putin este gazda summit-ului. Strînge, ospitalier, mîinile omologilor săi, îi bate pe umăr, sărută mîna primelor doamne. Rînd pe rînd, la capătul unui covor roşu, îi primeşte pe Tony Blair, Jacques Chirac, Jose Manuel Barroso, Romano Prodi... Cînd văd cum le strînge mîinile şi apoi îi apucă afectuos de cot, sau îi bate amical pe spate, simt tactil cum Rusia tatonează Europa.

● Vladimir Putin nu ştie să zîmbească – cînd trebuie, o face alb, fără însorire interioară – şi este mereu gata să dea replici acide. Pare mereu gata de ripostă şi este evident mîndru de faptul că nu se poate citi nimic pe faţa sa imobilă. După două mandate la Kremlin, este la fel de misterios ca în prima zi. În privinţa succesorului său, circulă două-trei nume, dar mulţi experţi par siguri că următorul ţar va fi cineva complet necunoscut acum. La fel a fost şi cu Putin însuşi. Cine auzise de el cînd a fost numit prim-ministru de Elţîn, cu puţin înainte de alegeri, printr-un gest politic care simboliza clar trecerea sceptrului?

● Fiind parte a G8, Rusia ocupă un fotoliu privilegiat la o masă la care, în mod normal, nu ar trebui să stea. Grupul a luat fiinţă ca atare în 1975, cînd preşedintele francez Giscard d'Estaing a invitat şefii de state ai primelor cinci democraţii industrializate ale lumii să i se alăture într-un *sommet* la Rambouillet. Un an mai tîrziu, grupul celor şase (SUA, Franţa, Germania Federală, Italia, Marea Britanie, Japonia) a devenit G7, prin invitarea Canadei, şi aşa a rămas pînă în 1997, cînd preşedintele Clinton şi-a convins partenerii să accepte cooptarea Rusiei. Rusia, evident, nu are ce căuta într-un asemenea grup. Rusia nu este o putere economică de mărimea celorlalţi şapte şi nu este nici o democraţie de aceeaşi categorie. Explicaţia cooptării Rusiei în G8 ar putea fi aceea că, la sfîrşitul anilor '90, în plină epocă Elţîn, Rusia oferea semne reformiste şi mesaje care sunau încurajator pentru mulţi optimişti de la Washington. La rîndul ei, tripleta Clinton-Albright-Talbot gîndea că Rusia nu trebuia să se simtă izolată, şi cu atît mai puţin antagonizată, în faţa procesului de aderare entuziastă la NATO a ţărilor din Estul Europei şi, mai ales, a ţărilor baltice. Din punct de vedere economic, explicaţia care se aduce pentru prezenţa Rusiei la masa celor 7 se referă la imensele resurse naturale pe care Moscova le controlează, ceea ce conferă Rusiei o mare influenţă asupra pieţei energetice globale. Atunci, în acest grup ar trebui cooptată de urgenţă Arabia Saudită (primul exportator mondial de petrol) sau Nigeria – o ţară cu resurse naturale pe cît de variate, de la petrol la aur şi de la nichel la gaze naturale, pe atît de mari.

● Nefirescul prezenţei Rusiei în G8 este resimţit de mulţi lideri politici. Doi senatori americani, republicanul McCain (probabil viitorul preşedinte al SUA, luaţi-o ca o ofertă de pariu politic) şi democratul Lieberman (fostul candidat la funcţia de vicepreşedinte al SUA, pe acelaşi tichet cu Al Gore), au cerut răspicat suspendarea Rusiei din G8. Iar Anne Applebaum îşi intitula un recent editorial din „Washington Post": *Skip Sankt Petersburg, Mr. Bush.* Un summit G8 sub preşedinţie rusă ar putea fi tradus la Moscova drept o cauţionare a ultimelor evoluţii putiniene în materia drepturilor omului, dreptul la liberă asociere, libertatea cuvîntului şi libertăţile religioase fiind, cu preponderenţă, încălcate în Rusia ultimului an.

● La noi, există o tradiţie a gîndirii politice de a privi Rusia cu un fel de respect temător, ca pe o fatalitate. „Înţelepţi" care cer reaprecierea relaţiei cu Rusia şi temperarea entuziasmului euro-atlantic apar periodic. Adevărul este, însă, simplu şi evident. Rusia nu este un prieten al României. Rusia nu este dispusă şi, chiar dacă ar fi dispusă, nu ne-ar putea ajuta la îndeplinirea obiectivului nostru istoric: o prosperă democraţie de tip european. România nu trebuie să dezvolte o relaţie profundă cu Rusia, pentru că Rusia nu ştie să se relaţioneze politic cu ţările mici decît în paradigma dominaţiei fără scrupule. Ca atare, România va avea o bună relaţie cu Rusia atunci cînd va fi parte a UE şi, dimpreună cu toate ţările europene, va delibera asupra politicii faţă de Moscova. Din fericire, orice politică pro-rusă a Bucureştilor este paralizată nu doar de o traumă istorică pe care o resimte orice român, ci şi de ameninţarea unui val de impopularitate. Rusia este ţara faţă de care românii nutresc sentimente dintre cele mai reci, o spun, deopotrivă, sondajele şi bunul-simţ.

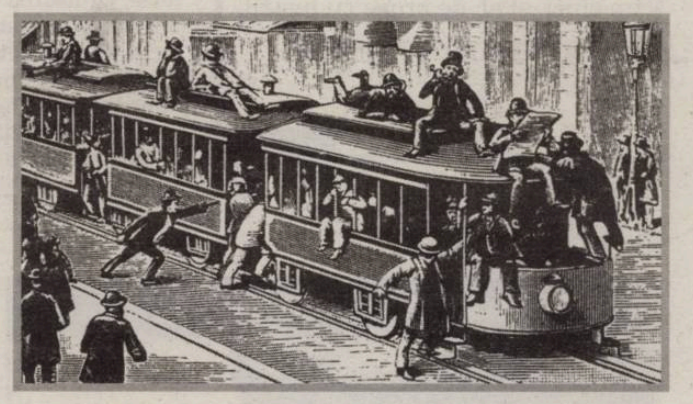

● Temerile lui Vladimir Bukovski, cum că UE este o nouă URSS, seamănă cu o ploaie rece, gri, dintr-o seară de toamnă. Un fel de coşmar potolit de propria-i fatalitate. Un suspin suspicios venit din imperiul suferinţei care, deşi este experienţa umană supremă, stă, totuşi, la marginea teoriilor politice. Teoriile politice şi analizele jocului puterilor nu-i ascultă cum se cuvine pe suferinzi.

* *The Grand Cheesboard. American Primacy and its Geostrategic Imperatives,* apărută în 1997.

ready made

„Refugiat politic, Frunză – trecînd în România – a făcut întîi parte, împreună cu alţi intelectuali, dintr-un falanster în Dobrogea şi apoi a lucrat, cu doctorul Dicescu şi cu alţi refugiaţi, la o fabrică de kefir la Bucureşti. O doamnă, Cecilia Adamovici, ducîndu-se să viziteze pe refugiaţi la fabrica de kefir, l-a găsit pe Frunză bătînd laptele într-un putinei, unde fusese rînduit – cum povesteşte Izabela Sadoveanu: cu o mînă bătea laptele, ritmic, monoton, iar cu cealaltă ţinea o carte latinească, care-l absorbea cu totul. Aşa se pregătea el de examen. Laptele sărea de zor şi împroşca de jur-împrejurul putineiului, iar Frunză – pierdut în cartea lui – era numai stropi de lapte de sus pînă jos."

(M. Sevastos, *Amintiri de la „Viaţa Românească"*, Editura pentru Literatură, 1966)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

1º

Aceste rînduri îs pe gustul
celor ce bat un ţîr,
pentru a-l frăgezi, cu bustul
lui Cicero... Că-l vîr

pe Nenea Iancu,-n prefaţiune,
deci dintru început,
e-un fapt ce-şi are o raţiune
uşor de priceput,

încît *n'ansist*. În rest, nu biciui,
nu vestejesc, nu ard
cu fierul roşu, fi'ndcă chiciu-i
un fenomen bastard:

amestec de calofilie
duioasă c-un prost gust
făcîndu-te ca, o felie
de-orice, s-o baţi c-un bust

al unui orator ilustru, –
care la rîndu-i e
un chici, şi el, de bronz cu lustru,
slujind drept *presse-papiers*.

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

O naţie de excepţii de la regulă

Dle C.T. Popescu, prin anii '60-'80, prin Casele Pionierului din oraşele noastre, la *cercurile de creaţie literară pentru elevi* existau cîteva teme recurente: reportajele despre cartiere noi de blocuri, rememorarea bătăliilor de la Podul Înalt, Călugăreni etc., satirele la adresa taxatoarelor din autobuz care nu dădeau corect restul la biletul de 25 de bani şi, în fine, tema SF – poate vă amintiţi. Cine oare va putea explica vreodată ce evadare eliberatoare aducea SF-ul – de la *Colecţia de povestiri ştiinţifico-fantastice*, în anii '60, pînă la *Almanahul Anticipaţia* din anii '80 – pentru minţile plecate ale acelei Românii dintre moartea lui Stalin şi moartea lui Ceauşescu?

Iară în cuprinsul temei SF exista o subtemă dedicată explorării altor colţuri de Univers: cîte un echipaj uman ajungea pe Marte sau prin mai ştiu eu ce galaxie, şi mai mereu echipajul cuprindea cîte un american, un rus, un chinez, un francez, obligatoriu un român, ba chiar şi-un african cîteodată, pentru culoare ş.a.m.d. Altfel spus, reminiscenţe de Jules Verne fuzionau cu proto-corectitudinea politică gen *Star Trek* (seria originală) pentru a transla peste veacuri şi peste spaţii principiul coexistenţei paşnice – atît de drag lui Hruşciov sau lui J.F. Kennedy şi prins din zbor apoi şi de *klingonianul* nostru, N. Ceauşescu.

Iar acum – şi dvs., în calitatea căreia mă adresez aici, de preşedinte al Clubului Român de Presă, o ştiţi bine –, de la coexistenţa paşnică, cu licăriri de speranţe, a hruşciovismului am ajuns, iată, la coexistenţa paşnică, dar oricînd vindicativă a post-gorbaciovismului. Noi înşine, pe nava de linie numită România, am devenit o mulţime de echipaje. Să luăm redacţia unui ziar: aici vei găsi un „american" (adică unul care visează să găsească un Watergate local), dar şi un „chinez" (adică unul ce profită de oportunităţile capitalului, dar care regretă şi şefii de CAP-uri de altădată, ce nu te lăsau să pleci cu portbagajul gol) şi cîte un „rus" (unul care e curajos pînă în punctul în care se profilează un *Putin* mai mare sau mai mic), dar şi cîte un „român" (adică unul care ţine în războaie cu Franţa şi la fotbal cu Italia), cîte un „negru" (adică minoritarul generic, fie el rom, homosexual etc.), dar şi cîte un „gri". Ce înseamnă un „gri"? Aici e-aici.

Ca şi dvs., cred că populaţia României de azi nu se împarte între *albii* disidenţi şi *negrii* turnători pe bani la Securitate. Problema noastră e cu numărul relativ mare de oameni *gri:* oameni care au colaborat cu Securitatea comunistă, nu neapărat din dorinţa lor, ci ca urmare a unor mici/mari presiuni sau şantaje.

Scrisoare deschisă şi uşor SF către jurnalistul C.T. Popescu

Oamenii gri n-au avut curajul (la unii, tupeul) de a spune, la începutul anilor '90, *da, dom'le, am colaborat, uite că n-am avut stofă de erou, să ridice piatra cine ar fi avut* etc. Oamenii gri preferă să ducă pe umeri acest secret, în speranţa că el nu va fi descifrat în timpul vieţii lor. Ei există peste tot: printre academicieni şi printre portari, printre preoţi şi printre ofiţeri, printre oamenii din Parlament şi oamenii din presă etc. Ca şi mine, ca şi alţii, şi dvs. trăiţi printre ei, aţi lucrat şi lucraţi cu unii dintre ei, le vorbiţi şi vă vorbesc.

În replică la o afirmaţie a cercetătorului Stejărel Olaru – cum că a găsit, prin documentele fostei Securităţi, nume ale unor oameni de presă de azi –, dvs. săriţi profundamente partizan, spunînd că o astfel de afirmaţie aruncă o umbră asupra întregii bresle etc. Sigur, nu trebuie să generalizăm bla-bla-bla (cu toţii ştim asta, deşi o mai uităm – inclusiv dvs., care nu demult prinseseţi plăcere de-a vorbi despre *ţoapele cu leptoape din Parlament*, uitînd că printre cei ce respiră pe-acolo or mai fi şi unii care nu merită inventivitatea dvs. caracteriologică).

Dar reproşul meu e altul: deplîng înscrierea dvs. în pletora neonorantă a celor ce resping generalizarea doar atunci cînd ea îi loveşte şi care spun: *de acord, să înceapă curăţenia, dar de dincolo de-ai mei!* Unii dintre ierarhii BOR vor şi ei aflarea adevărului despre comunism – dar nu prin căutarea de păcate politice a prelaţilor; unii dintre şefii de sală de pe Litoral vor şi ei victoria economiei de piaţă – dar nu şi dacă astfel pierd dreptul de a pune mai puţin la gramaj şi mai mult la nota de plată; unii politicieni ar fi de acord cu lustraţia – dar cu condiţia ca ea să nu-i vizeze pe foştii lucrători în Externe; sau în Justiţie; sau în Comerţul exterior; sau... etc.

Iată, cred eu, un dat naţional ce explică multe: prezumţia de excepţie pe care o reclamăm cu toţi. Cu toţii vrem ca adevărul să ne lumineze ca o flacără – dar cu condiţia ca mica scînteie ce ne revine să mocnească nevăzută de nimeni. Noi, toţi românii, în principiu sîntem de acord cu regula – cu condiţia ca noi, fiecare în parte, să fim excepţia de la regulă.

Drept care, *Mister Popescu, welcome at board! And to the club!*

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Matrioşka cu ţiţei

Igor Şuvalov este un diplomat rasat, de statură medie, care arborează o eleganţă rar întîlnită pe culoarele Kremlinului. Înalta ierarhie a Federaţiei Ruse îl cunoaşte bine (pentru că-l vede mereu), îl simpatizează din plin (căci nu e scandalagiu) şi îl invidiază (pentru că are acces liber la preşedintele Putin). Face parte din categoria largă de *silovki*, adică funcţionarii de stat proveniţi din KGB sau armată. Şuvalov este asistent personal al preşedintelui şi şef al grupului de analiză G8. Neoficial, în cercurile G8, i se spune *şerpaşul* lui Vladimir Putin. Misiunea lui este să ţină legătura cu ceilalţi şapte şerpaşi din capitalele lumii asociate grupului G8. Este, adică, agentul de legătură, discret şi energic, al lui Putin pe lîngă Bush, Chirac, Blair şi alţii. Participă la întruniri informale, dă interviuri, participă la schiţarea agendei pentru întrunirile anuale G8. Anul acesta, Şuvalov a avut mai mult de alergat, pentru că a pregătit reuniunea de la Sankt Petersburg a prestigiosului grup.

Pentru Rusia, rolul de gazdă a reuniunii a fost tratat cu toată atenţia. Întîi, detaliile de infrastructură: Palatul Konstantinovski (sediul întrunirii din fostul Leningrad) a fost renovat, cerşetorii (vreo 1.800) au fost alungaţi din oraş, buticurile de pe traseele oficiale au fost dărîmate, o escadră de avioane a ţinut departe norii de ploaie, iar cei care au vrut să demonstreze împotriva globalizării au fost trimişi pe Stadionul Kirov, ca să fiarbă în suc propriu. În al doilea rînd, şi mult mai important, demnitarii ruşi au propus agenda întîlnirii. În fond, Federaţia Rusă era pentru prima oară gazdă, trebuia să ţină steagul sus, dar, mai ales, trebuia să profite de ocazie ca să introducă în discuţie o chestiune de interes personal, dacă se poate spune aşa. Pregătirea a fost făcută cu grijă.

Şuvalov, în variatele sale apariţii publice şi întruniri secrete, şi Putin, în scrobitele sale declaraţii, au anunţat că Rusia propune tema siguranţei energetice a lumii. Pe scurt, a spus îndureratul preşedinte rus, două miliarde de oameni nu au acces la binefacerile elementare ale civilizaţiei, la energie sau la alte produse pe bază de petrol sau gaze. Şi unde altundeva era să apară această responsabilă îngrijorare decît la statul cu cele mai mari rezerve de gaze din lume, care se-ntîmplă să fie şi al doilea producător de petrol din lume (după Arabia Saudită)? Cu atît mai mult cu cît şi petrolul şi gazele sînt ferm controlate de stat (după tot felul de naţionalizări şi achiziţii suspecte care au pus capăt utopiei privaţioniste din vremea lui Elţîn). Ivan Sechin, preşedintele Rosneft (operatorul de petrol), şi Alexei Miller, omologul lui de la Gazprom, sînt apropiaţii lui Putin şi, bineînţeles, *silovki*. (Despre Putin se spune că va fi, după ultimul mandat prezidenţial, şeful Gazpromului.) Acesta este contextul generozităţii petroliere a Rusiei. Să mai adăugăm că extinderea către Occident, prin caracatiţa de gazo- şi oleoducte, nu a decurs mereu foarte lin. De exemplu, ruşii nu au reuşit să cumpere Centrica, firma britanică ce deţine British Gas! Mai grav, Europa a suferit un mare şoc iarna trecută, cînd furnizorii ei de hidrocarburi (ruşii) au exemplificat cam care e politica jupînului cu ţiţei în buzunare, lăsînd Ucraina (şi Georgia) în ger. Argumentaţia diplomatică de la G8 trebuia să deschidă noi rute, dar şi să şteargă impresia deplorabilă a acestei fabule combustibile.

Dacă stai să te gîndeşti, aprovizionarea lumii cu petrol e o simplă chestiune economică. Rusia îşi putea demonstra generozitatea încheind pur şi simplu contracte de livrare individuale. Numai că poziţia ei de mare producător, suprapusă pe fluctuaţiile Orientului Apropiat, o face să poftească un statut special – livrarea trebuie să se facă prin conductele furnizorului! Un vis frumos, care a pălit în faţa subiectului libanez. G8 a dat cîteva declaraţii vagi, s-au citat rezoluţii ONU şi s-a decis că ar trebui să fie bine. Ceea ce nu-i rău. Păcat de eforturile lui Şuvalov. La următoarea reuniune G8 găzduită de Rusia, în locul lui se va afla alt şerpaş.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

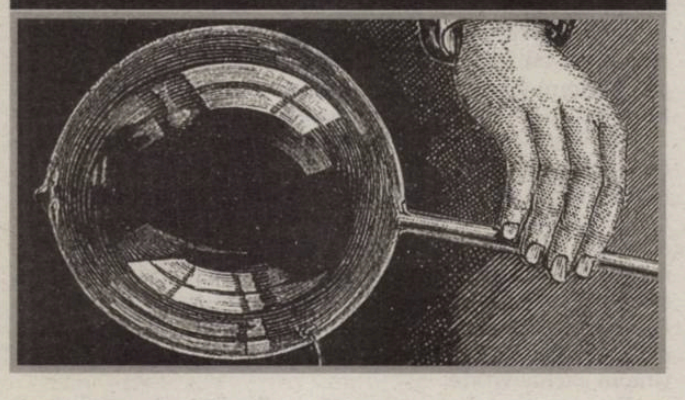

Viaţa pe hîrtie

Lois Fernandez, o scriitoare spaniolă, are cinci biografii care stau mărturie vieţii ei. Pe întîiul său biograf l-a pregătit pe cînd era încă la colegiu, în Sevilla. După ce primul său volum de poezii autobiografice a fost publicat şi a cîştigat numerose şi prestigioase premii, a murit înecată în Catalonia, lăsînd în urmă-i un bilet de adio bizar.

Unul dintre colegii săi de clasă, poet încă nepublicat, a profitat de aşa şansă şi s-a apucat să-i povestească viaţa, atît pentru că nu era cine ştie ce lungă, dar şi pentru că o cunoscuse personal timp de patru ani. Dintotdeauna voise să se culce cu ea pentru că, în afara faptului că era talentată, Lois era o frumuseţe mediteraneană toridă cu ochii ca aluna şi o siluetă care putea incita cele mai adînci *ay*-uri de care ar putea fi capabil un spaniol. În biografia lui, autorul, Carlos Maria Seguin, a reparat subtil stînjenitoarea greşeală de a nu fi reuşit niciodată să se culce cu Lois, insinuînd că ar fi făcut-o. Pasajul cu pricina este un exemplu grăitor despre prefăcătoria meşteşugului scrierii autobiografice. Carlos povesteşte o băută, într-o seară, la o întîlnire a unui club literar, o seară plină de nume de oameni şi locuri, de date despre starea vremii şi descrieri precise ale hainelor fiecăruia. Gaşca voioasă de tineri scriitori bîntuie din bar în bar înainte de a sfîrşi în apartamentele unui student cu dare de mînă, de care are grijă, în lipsa acestuia, Carlos Maria. Petrecăreţii se împuţinează unul cîte unul, fie plecînd împleticindu-se, fie prăbuşindu-se care pe unde apucă, pe covoarele marocane ţesute de mînă. În cele din urmă, cei doi poeţi rămîn singuri, sprijinindu-se, beţi cui, spate-n spate în faţa jarului muribund din şemineul în stil Cordoba şi atunci intervine celebra frază: „Încă recitînd din memorie frînturi din versurile celuilalt, au recunoscut simultan prezenţa Dorinţei, stînd mută într-unul din colţurile camerei, între două ferestre ogivale". Scena se termină aici, dar ne putem lesne imagina (de fapt, sîntem împinşi să ne imaginăm) cît de neajutorate s-au simţit acele trupuri tinere sub privirea nestrămutată a neabătutului martor.

Carlos Maria Seguin a primit o porţie consistentă de atenţie pentru portretul cvasi-intim al lui Lois Fernandez, iar cartea lui s-a vîndut în mult mai multe exemplare decît volumul, premiat, dar subţirel, de versuri al lui Lois. Problema e că Lois s-a întors la viaţă ca şi întrupată din spuma mării şi l-a luat peste picior pe tînărul biograf, pretinzînd, printre altele, că toate hîrtiile pe care le-a lăsat în urmă au fost într-adins fabricate pentru a-l pune în încurcătură pe eventualul biograf. Chiar şi poeziile sale au fost scrise cu acest gînd în minte. Mai mult, Lois era, de fapt, Luis, un bărbat de 28 de ani, şi deloc o frumuseţe feminină toropitoare.

Carlos Maria Seguin ar fi trebuit să se arunce în mare, dar în loc de asta şi-a luat o slujbă umilă de profesor în provincie şi nu s-a mai auzit de el niciodată. Luis Fernandez, acum la cîrma propriei vieţi, scrise un nou volum de nuvele, bine primit, dar nepremiat. Establishment-ul criticii nu a găsit jocul deloc amuzant, fiind el compus din biografi sau viitori biografi, sau din scriitori care scriau cu mintea la un viitor biograf.

Fernandez s-a „sinucis" a doua oară şi a mai tras pe sfoară un biograf. Cînd a ieşit din nou la lumină, de data asta în chip de arăboaică numită Fatima Lois, a declarat, cu o replică ce avea să devină celebră, că a-ţi bate joc de un biograf este floare la ureche, ca şi cum ai împuşca un peşte într-un butoi, echivalentul arab al expresiei fiind „a prinde muşte cu o cămilă".

În cursul celor optzeci de ani productivi în care a scris opere literare din ce în ce mai obscure, Fernandez (el sau ea a păstrat mereu acest nume) s-a mai sinucis de şase ori, lăsînd în urmă bilete de adio din ce în ce mai lungi care au devenit, în cele din urmă, cele mai cunoscute opere literare ale lui/ei. Cel puţin, acesta este consensul critic la care s-a ajuns în ultima lui/ei biografie întocmită de un profesor care a exhumat cadavrul şi a cerut o analiză a ADN-ului, întocmai ca în cazurile nerezolvate de crimă. Această din urmă biografie s-a vîndut în mai multe exemplare decît toate operele lui Fernandez, a ajuns la cea de-a opta ediţie în Spania, a fost tradusă în mai multe limbi şi a cîştigat importante premii. Autorul, Pistil (un singur nume, ca starurile rock), este o voce şi un chip cunoscut în radiourile şi televiziunile din Spania. În 2005, Pistil a primit prestigiosul Premiu Helix şi a devenit primul biograf nominalizat la Premiul Nobel pentru literatură.

© V. Dorolţi

traducere de Ioana AVĂDANI

Adrian DOHOTARU

efectul de ecou

Timpuri universitare moderne

Din perspectiva unui proaspăt absolvent al Secţiei de Jurnalism a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, principala problemă a sistemului universitar din România decurge din mercantilizarea „pragmatică" a învăţămîntului. Standardele de admitere la universităţile de stat au fost diluate pentru a fi încorporaţi cît mai mulţi studenţi pe locurile în regim cu taxă. Motivul e evident: cu cît mai mulţi studenţi sînt la taxă, cu atît vor veni mai mulţi bani în universitate, mai ales că fondurile bugetare din domeniul educaţiei sînt subţiri. Din păcate, în această goană după bani nu se ţine cont de potenţialul pieţei care nu poate să absoarbă un număr atît de mare de absolvenţi. De pildă, pentru anul 2006, Secţia Jurnalism din UBB prevede 45 de locuri la buget şi 200 de locuri cu taxă, în timp ce piaţa mediatică din Cluj cuprinde cu aproximaţie 300 de jurnalişti, iar în oraşele mai mici din ţară instituţiile de presă sînt aproape inexistente. Chiar dacă unii vor renunţa pe parcurs, iar numărul studenţilor se va restrînge, acest lucru nu justifică inflaţia de locuri, din moment ce în generaţia din care fac parte existau doar 15 locuri la buget şi 45 la taxă. Comparativ cu situaţia de acum cîţiva ani se poate observa şi o creştere semnificativă a locurilor la taxă, masificarea învăţămîntului fiind mai evidentă în cazul Facultăţii de Ştiinţe Economice, unde studenţii sînt nemulţumiţi că se ţin „seminarii" cu cîte 70-80 de tineri în sală, interacţiunea specifică unor astfel de ore fiind practic inexistentă. Aici proporţia pentru viitorul an universitar e de 1 student la buget pentru 7 studenţi la taxă. În condiţiile acestea pare justificată critica universităţilor particulare care susţin că există o competiţie neloială din partea universităţilor de stat. Se pare că nimeni nu are interesul de a realiza studii de piaţă prin care să se releve dacă absolventul şi-a găsit un loc de muncă în domeniul pe care l-a studiat în facultate. Dacă ar exista astfel de studii, Ministerul Educaţiei s-ar putea „lupta" mai clar cu instituţiile publice de învăţămînt superior, care în baza presupusei autonomii universitare şi a principiilor descentralizării administrative produc ori absolvenţi care trebuie să se reorienteze profesional imediat după ce au încheiat studiile, ori şomeri.

Spre deosebire de studenţii occidentali, tinerii români nu se străduiesc să-şi vocifereze nemulţumirea în momentul în care au impresia că le sînt încălcate drepturile. Motivele pot varia de la tradiţia culturală recentă a României, care a inhibat protestul, la lipsa de cultură civică ori politică, pînă la simpla nepăsare a unor studenţi care sînt interesaţi să-şi ia diploma, *orice diplomă*, cerută din mimetism de aproape orice angajator cu pretenţii. De exemplu, studenţii de la Secţia Jurnalism şi din alte secţii ale Facultăţii de Ştiinţe Politice au avut o tentativă de protest ca urmare a trecerii taxelor de la dolar la euro, tertip prin care s-a mărit plata pentru studii cu aproximativ 33%. S-au ţinut „negocieri" între studenţii a căror portavoce era reprezentantul lor în senatul universităţii şi decanat. Conflictul s-a aplanat instant după doar o rundă de negocieri. Reprezentantul studenţilor în senat îi sfătuieşte pe studenţi să nu se revolte, pentru că nu se mai poate face nimic în privinţa diminuării taxei şi declară răspicat acest lucru şi în presa locală. Studenţii confuzi nu s-au obosit să conteste conflictul de interese legat de „reprezentantul" lor care lucrează la Departamentul de Imagine din UBB, într-un post în care îl instalase decanul! Din nefericire, în lumea universitară, cumetrii de genul acesta nu sînt singulare. Mulţi studenţi la jurnalism au fost surprinşi să afle că a fost adusă în anul 2005 o profesoară de la Facultatea de Litere care a predat acolo ani buni literatură slavă. Studenţii se plîngeau pe la colţuri că profesoara nu are habar de noile cursuri care i-au fost pasate: „Presă de opinie" şi „Jurnalism cultural". Aşa cum arată declaraţia de avere, împrumutul de 36.000 de euro făcut de şeful de catedră al Secţiei de Jurnalism de la banca unde lucrează într-o poziţie de vîrf soţul doamnei profesoare coincide, întîmplător, cu venirea dînsei la catedră.

Cînd nemulţumirile s-au acumulat, studenţii jurnalişti, în special cei care au lucrat de timpuriu în presă, au prins curaj şi şi-au manifestat dezaprobarea faţă de managementul defectuos al conducerii Secţiei de Jurnalism. Au fost avertizaţi din interiorul universităţii că vor suferi nu numai repercusiuni din partea profesorilor contestaţi (ceea ce s-a şi dovedit ulterior), însă acestora nu li se va întîmpla mai nimic, prin simplul fapt că sînt persoane comode pentru superiorii ierarhici, deoarece contribuie la prosperitatea universităţii, fără a aştepta ceva în schimb. Deşi există atîţia studenţi la taxă, secţia nu are un ziar, un studio radio funcţional şi nici măcar o cameră video, iar profesorii cu adevărat competenţi sînt puţini. Pînă cînd se vor face investiţiile în aparatura tehnică atît de necesară funcţionării unei secţii de jurnalism, studenţii se vor mulţumi cu cultura „înaltă", elitară, cu cărţile de gramatică ale şefului de catedră Ilie Rad, care cu rîndurile de mai jos formează *pe bandă rulantă* generaţii întregi de viitori gazetari:

Astfel în romanul Orbitor, *al lui Mircea Cărtărescu, în fragmentul în care eroul recompune chipul mamei plecînd de la proteza ei dentară, autorul scrie la un moment dat: „Am rămas cîteva minute privind în lumina tot mai întunecată proteza". Mai firească ar fi fost formularea: „Am rămas cîteva minute privind proteza în lumina tot mai întunecată", fiindcă ordinea firească este CD – complement circumstanţial. În cazul de faţă, se mai puteau utiliza virgulele: „Am rămas cîteva minute privind, în lumina tot mai întunecată, proteza".*

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro
MIXFM
Radio, pur şi simplu
5

Alex. Leo ŞERBAN

exerciţii de admiraţie

Roma

se dedică tînărului cuplu Grama, cu care am călătorit în avion şi care mergea pentru prima oară împreună la Roma

De cîte ori merg la Roma (şi încerc să o fac măcar o dată pe an, îndeobşte de ziua mea, la sfîrşitul lui iunie), sînt într-o euforie continuă... O zi perfectă la Roma, pentru mine, înseamnă:

– să petrec cam o oră în micul parc San Alessio, de pe colina Aventino: este, cred, parcul cel mai calm din Roma. De fapt, „parc“ este impropriu – este mai mult o grădină în coasta respectivei biserici. Odinioară (acum cel puţin 12 ani, cînd am fost pentru prima oară la Roma), grădina avea un belvedere de unde puteai privi Tibrul, monumentul Vittorio Emmanuele, balonul albastru ridicîndu-se din Villa Borghese şi, undeva în stînga îndepărtată, cupola de la San Pietro... Acest lucru avea inconvenientul că locul era plin de turişti. De cîţiva ani însă, belvederele a fost năpădit de vegetaţie – tufe tenace de oţetar; această obstaculare verde a perspectivei a redus drastic numărul celor care adastă prin grădina S. Alessio. Au rămas numai cîţiva (mereu alţii) turişti trudiţi şi (mereu aceiaşi) leneşi lenţi...

După ce m-am pătruns bine de atmosfera locului, cobor colina – nu înainte de a privi prin gaura cheii, în parcul Cavalerilor de Malta, priveliştea romană cea mai riguros-matematică! –, fac o tură prin *rosettăria* din vale – unde, din păcate, complicele trandafir „Mme Vasiliu“ nu este prezent! – şi trec podul în

– Trastevere. Mă opresc să mănînc, neapărat afară, undeva la umbră (gastronomia italiană este rafinată pentru că e simplă), apoi îmi continui drumul pînă în Piazza Santa Maria in Trastevere, unde mă aşez la Caffé di Marzio şi beau un caffelatte freddo; se vor fi făcut, deja, orele trei ale după-amiezei... Mai dau o tură prin Trastevere, apoi traversez înapoi Tibrul – neapărat pe Ponte Sisto! – şi vin agale spre

– Piazza Navona (cu o *limonata* proaspăt stoarsă), trecînd prin Piazza Farnese (unde este Ambasada Franţei) şi Campo dei Fiori (unde nu mai este Giordano Bruno, decît ca statuie). Iar din Navona, sensul este mereu acelaşi:

– Panteonul (piaţeta din faţă este cel mai „roman“ loc roman!), Fontana di Trevi (ştiu, dar pînă şi Anita şi Marcello au trecut pe-acolo...), Piazza di Spagna (a sta, măcar o dată, pe treptele ei înseamnă să intri-n mitologie). Apusul mă prinde de regulă ceva mai sus, în

– Villa Borghese (care, n-aş şti să spun de ce, este mai plăcută după-amiaza decît în restul zilei)... Acolo mă tolănesc pur şi simplu, la umbră, pe o pajişte – căci băncile, în Villa Borghese, sînt un obicei mic-burghez.

La Roma – în Italia, în genere – *simţi*, definitiv, că Natura a devenit Cultură, şi invers. Iar această cultură nu are nimic mistic, ci e (aşa cum se cuvine să fie orice cultură!) o rutină... Roma este cel mai incredibil exemplu de îmbinare a Naturii cu Arhitectura; plăcute ochiului nu sînt numai ruinele, monumentele, vilele şi *palazzi*... sînt şi pinii, palmierii şi edificiile de vegetaţie veşnic vie. Palmierii sînt verzi coloane corintice, iar pinii – aceste rîuri cu izvoarele-n cer – sînt contribuţia Romei la un „stil“ de arhitectură ce-i aparţine în exclusivitate.

Roma este „cetatea eternă“ nu fiindcă este „veche“, ci pentru că – aşa cum glumea Woody Allen – „eternitatea e lungă. Mai ales spre final...“ Iar „finalul“ Romei este înspre Parco degli Aquedotti, cu vechile-i vestigii romane străbătute de trenuri, peste drum de care se află Cinecittà şi dincolo de care se înalţă Castelli Romani.

De fapt, Roma nu se „termină“; asta-i eternitatea ei.

Cristi LUCA

nevroze

Cutezătorii, *next generation*

Am aflat de curînd că fac parte dintr-o generaţie numită X. Am şi fost felicitat. M-am simţit măgulit, dar şi uşor impostor, neştiind prea bine motivele de mîndrie. Ei bine, e vorba despre un text ce a circulat pe multe forumuri, bloguri (http://bunny-power.blogspot.com/2006/06/generatia-x.html) şi liste de mail-uri. Cum realitatea e uşor crudă *(„casa părinţilor noştri este de 50 de ori mai scumpă decît atunci cînd au cumpărat-o ei, şi realizăm că noi o să plătim pentru casele noastre în jur de 50 de ani“)*, fericiţii utilizatori ai Internetului, născuţi în anii ’80, devin brusc nostalgici. Apelul la memoria afectivă e precis şi emoţionant: sînt trecute în revistă toate jocurile copilăriei (Prinsea, Ţară-ţară vrem ostaşi, Pac-Pac, Flori, fete sau băieţi), primele haine inscripţionate, serialele TV *(Beverly Hills, Twin Peaks)*, primele desene animate color, casetele cu Metallica, Michael Jackson, Ace of Base, Take That, primele oracole, cîte şi mai cîte. Recuzita e completă. Dar ceea ce ar trebui să fie simpla bucurie a reamintirii primelor libertăţi postrevoluţionare se transformă pe alocuri într-un discurs amar şi revendicativ. Ei versus tinerii de azi. *„Noi nu am dat Capacitate sau grile la admitere“, „noi am învăţat în româneşte la grădiniţă, nu în engleză“* (vai, vai), *„încă nu auzisem de manele, singurele melodii de joc fiind horele la chefuri, la care nimeni nu ştia paşii, dar toţi dansam“* (gestica era la fel de vulgară), *„spre deosebire de tinerii de astăzi, am auzit atît de Abba şi de Queen, cît şi de noile nume... Pe ei dacă îi întrebi, muzica a început cu Backstreet Boys“* (la fel de bine părinţii voştri ar putea avea ceva de spus în privinţa asta), *„noi sîntem cei care încă au mai «cerut (sau li s-a cerut) prietenia», care încă roşeam la cuvîntul «SEX»“, „noi nu ne dădeam bip-uri, ne fluieram să ieşim afară, noi nu aveam* dolby surround, *tăceam toţi ca să auzim acţiunea filmului* (în acelaşi timp sînt mîndri că au trimis 10.000 de mailuri de «dulce» unui arbitru care a furat România într-un meci de fotbal – ce filme aţi văzut, totuşi?)*, nu aveam Nintendo sau Playstation, ci jocuri tetris şi jocuri de televizor“. „Noi am mers cu bicicleta fără cască, genunchiere şi cotiere, nu am avut scaune speciale în maşini, nu am aruncat la gunoi bomboanele care ne cădeau din greşeală pe jos, nu am avut pastile cu capac special să nu fie desfăcut de copii, nu ne-am spălat pe mîini după ce ne-am jucat cu toţi cîinii şi toate pisicile din cartier, nu am băut doar apă îmbuteliată, ne-am tăvălit şi bălăcit prin toate bălţile şi nu am ţinut cont de cîte lipide şi glucide mîncăm.“ „Noi am auzit cum s-a tras la Revoluţie, noi am fost martorii a trei schimbări de bancnote şi monede, noi am rîs la bancuri cu Bulă, noi am fost primii care au auzit-o pe Andreea Esca“...*

După toată enumerarea asta, concluzia vine cumva firesc: *„Sîntem o generaţie de învingători, de visători, de* first-timers... *Dacă eşti de-al nostru... Felicitări!“*. Pentru ce felicitări? Mă declar învins, făceţi-mă să înţeleg. Aceiaşi care v-aţi bucurat la primele filme cu Van Damme sau Schwarzenegger nu reuşiţi să vă bucuraţi la miile de filme de acum. Aceiaşi care v-aţi bucurat de trecerea de la desenele cu Mihaela, Mieunel şi Bălănel la cele de pe Cartoon Network, acum nu vă mai place că aveţi zece posturi de desene animate. Deşi aţi detestat manualele groase cît cărămida, pe care le-aţi tocit mecanic, piaţa liberă a manualelor alternative vi se pare „subţire“. Ce reuşesc să înţeleg şi chiar să mă emoţioneze e amintirea gustului pe care l-aţi avut cînd aţi mestecat prima gumă Turbo. Dar vreau să vă gîndiţi că acea gumă Turbo s-ar putea să fi fost bună pentru că era singura. Din cele o sută de gume de mestecat din prezent, vă asigur că veţi găsi cel puţin una mai bună.

Aţi devenit bătrîni şi visul vostru s-a frînt undeva. Cumva legat de această critică a voastră la consumerismul exacerbat şi despre „fericirea în rate“, formaţia Vama Veche vă sare în ajutor: „progresăm şi uităm să fim fericiţi, îngropăm bucurii într-o mare de biţi“, „maşina de spălat nu o să mă facă mai curat“, „fericire cînd iarba apare...“, bla-bla-bla... Albumul şi concertul lor sînt sponsorizate de o firmă de electrocasnice. E cumva ironic.

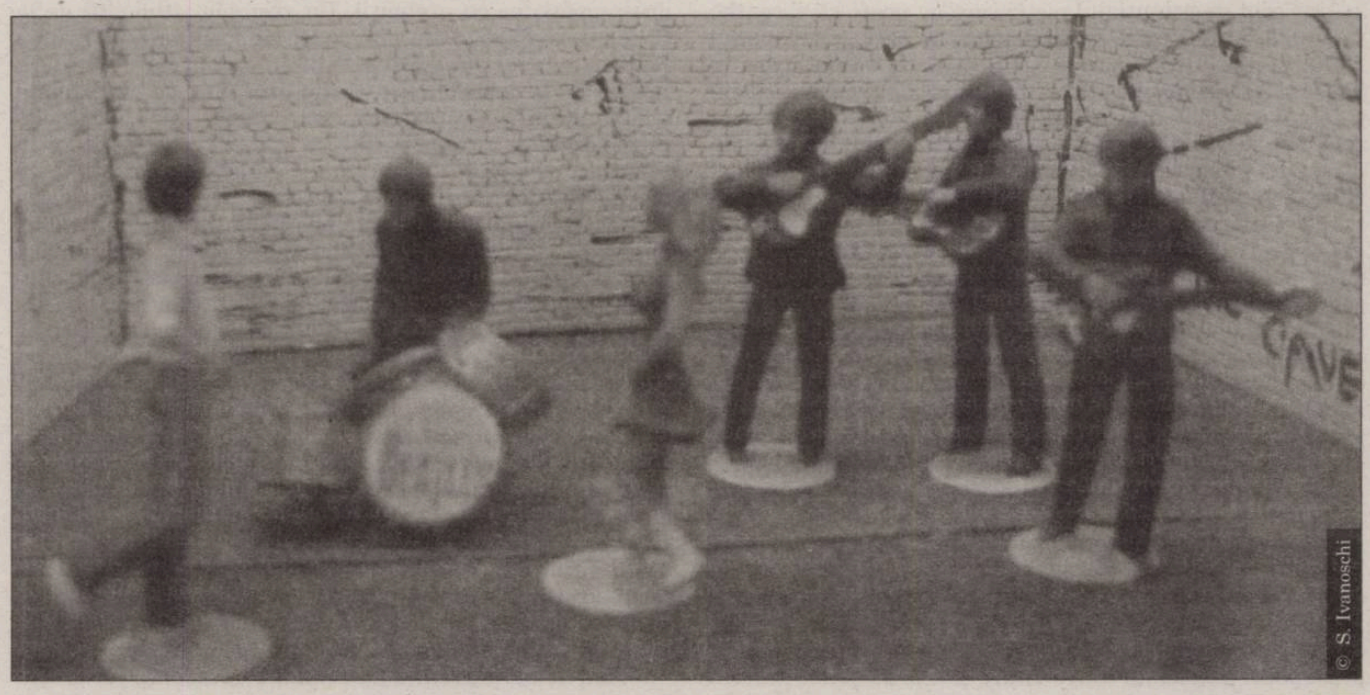

Texte şi opinii de: *Iulian COMANESCU (analist media) ● Stela GIURGEANU ● Adina POPESCU ● Alexandru ŞTEFĂNESCU (elev, clasa a XII-a, Liceul „Ion Creangă") ● Bogdan VOICU (sociolog, Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii) ● Cecilia VOICULESCU (traducător) ● Rodica ZANE (etnolog) ●* ***Coordonatoarea temei:*** *Adina ROSETTI*

Dragostea de consum

Educaţia sentimentală nu se mai face de mult cu Flaubert, ci cu reviste glossy, *iar cea sexuală la fel (plus filme XXX şi site-uri porno, după caz). Fetele vor să ştie „totul despre sex" şi încep documentarea într-ale cuplului de pe băncile şcolii. Băieţii... hmm, băieţii sînt ceva mai inocenţi, ei preferă să joace fotbal în faţa blocului sau jocuri pe computer, în loc să-şi bată capul cu tehnici de seducţie. Oricum, acum există „vrăjeala cibernetică", făcînd totul mult mai simplu şi mai la îndemînă...*

Din revistele pe care le răsfoieşte tînăra generaţie, poţi să afli compoziţia „romantismului modern": lumînările parfumate + muzică lentă + ulei de masaj. Nu prea mai are de-a face cu moartea din amor, duelul sau ruinele sub clar de lună, ci pare a fi doar o şmecherie publicitară al cărei scop este să vîndă, să vîndă, să vîndă... Lumînările, parfumuri, ciocolată, vin roşu, ulei parfumat, lenjerie, cine în doi, discotecă, vacanţe, filme, sexshop, gel, ruj, rimel, mătase, contraceptive, flori, căpşuni, frişcă etc. etc. etc.

Ritualurile se schimbă şi dragostea are nevoie să consume, trebuie hrănită cu experienţe şi momită cu bombonele frumos ambalate. Dacă dragostea îşi ajungea la început sieşi, cuplul are nevoie de satisfacţii suplimentare. Unu plus unu nu mai fac doar doi. Cuplul vine la pachet, la ofertă specială, cu „viaţa adevărată". Părinţii încă ne bat la cap să ne căsătorim. Bunicii aşteaptă nepoţi. Şefii aşteaptă rezultate. Copiii aşteaptă jucării. Timpul trece ameţitor, se derulează înainte în ritmul lui implacabil. Regulile din reviste nu prea mai ţin. În schimb, apar alte noţiuni, noi şi năucitoare. Credite, job-uri, leasing-uri, mall-uri, super-oferte, super-promoţii, asigurări, grădiniţe, detergenţi, cosmetice, maşini, apartamente, piscine, firme, training, rate, dobînzi, contracte, concedii, afaceri etc. etc. etc. Pe unde mai e dragostea prin toate astea, unde-şi găseşte locul în tot acest cocktail dement şi asurzitor? Ce culoare şi gust mai are printre atîtea cerinţe, trebuinţe şi tendinţe?

Bunicii mei, care sînt căsătoriţi de peste 50 de ani, cred că dragostea vine o singură dată în viaţă şi atunci e pentru totdeauna. Că Dumnezeu îţi hărăzeşte pe cineva şi mai departe depinde de tine. Că odată ce ţi-ai ales „crucea", trebuie să o porţi pînă la sfîrşit. Noi credem că divorţul e ca un fel de aspirină. Te scapă de dureri de cap. Dragostea vine (precum poştaşul) întotdeauna de (cel puţin) două ori. Şi nici măcar nu e nevoie ca bărbaţii să fie prezenţi pentru a concepe un copil. Şi poţi să-ţi găseşti sufletul-pereche pe Internet, fără măcar să îi vezi chipul. E mai simplu sau mai complicat aşa? E o evoluţie benefică sau doar iluzorie? Se duce cuplul pe Apa Sîmbetei sau se emancipează?

Răspunsul nu se află în acest număr dilematic. Nici prin revistele glossy, *cu reguli prefabricate de comunicare şi tehnici de obţinere a orgasmului multiplu. Nici prin tratatele de psihologie de cuplu, printre denumiri stufoase şi complicate. Probabil e o chestiune strict personală, pe care nu o poţi afla decît aruncîndu-te în lupta crudă (da' şi frumoasă!) a războiului dintre sexe, în drum către veşnicul nostru obiectiv comun: perpetuarea speciei.* (***Adina Rosetti***)

Bogdan VOICU

Contemporan sau modern?

În Europa, în ultimul secol, numărul mediu de copii ai unui cuplu s-a înjumătăţit. Vîrsta la prima căsătorie a crescut cu cîţiva ani buni. În ţări precum Suedia, peste o treime dintre nou-născuţi vin pe lume în cupluri care nu şi-au legalizat coabitarea la primărie. Anual, cîteva milioane de europeni participă la *gay parades*. Pe întreg continentul, bărbaţii şi femeile tind să-şi împartă din ce în ce mai egal sarcinile ce le revin în cadrul gospodăriei, indiferent că este vorba de a creşte copii, de a găti sau de a face curăţenie. Mulţi dintre copiii de pretutindeni copilăresc în familii monoparentale sau alături de fraţi şi părinţi vitregi.

Cu o sută de ani în urmă, în Europa, a avea mai puţin de trei-patru copii nu era un lucru des întîlnit. Să fii vecinul unei familii de homosexuali era inimaginabil. Să te căsătoreşti după vîrsta de 30 de ani – o excepţie. Să fii virgin la căsătorie – un lucru destul de obişnuit. Bărbatul să se ocupe de creşterea copiilor – o anomalie.

Acum două mii de ani, cîteva dintre acestea erau cel puţin acceptate. Spre exemplu, bisexualitatea lui Alexandru Macedon este bine cunoscută.

Ca orice alt element al modului de organizare a civilizaţiei umane, familia a trecut şi trece în permanenţă printr-o tranziţie, adaptîndu-se permanent la constrîngerile existente şi la posibilităţile de a le depăşi date de cunoaştere.

În Evul Mediu, cînd a atinge vîrsta de 50 de ani era o performanţă, oamenii se căsătoreau devreme. Era un soi de măsură de protecţie a speciei: mortalitatea ridicată cerea să ai mulţi copii, pentru a fi sigur că vor supravieţui suficienţi ca să te ajute la bătrîneţe. Cum însă bătrîneţea venea repede, era nevoie să naşti repede, să poţi creşte copii cît eşti în putere. Oamenii trăiau în familii extinse, înghesuiţi, claie peste grămadă, copii, părinţi, bunici, veri, cumnaţi. Cunoaşterea limitată a metodelor contraceptive făcea ca relaţiile extraconjugale să fie riscante, cu şanse ridicate de a genera bastarzi.

Modernitatea a însemnat mutarea la oraş şi renunţarea la familia extinsă, rămasă în comunităţile de origine. De pe la 1880 încoace, sistemele de asigurări sociale ofereau pensii la bătrîneţe şi, mai apoi, ajutoare de şomaj în cazul lipsei unui loc de muncă. Oamenii nu mai depindeau aşa de mult de copii sau de rude cînd ajungeau la necaz. Mersul la liceu s-a generalizat, prelungind perioada petrecută în sistemul educaţional. Speranţa de viaţă a crescut, limitînd nevoia de a te căsători mai devreme. Mortalitatea mai redusă a fost un stimulent pentru scăderea nevoii de a avea mulţi copii. Participarea femeii pe piaţa muncii, accentuată de cele două războaie mondiale, a lăsat mai puţin timp pentru a creşte copii. Stăpînirea contracepţiei a condus şi ea la o scădere accentuată a ratei fertilităţii, la familii mai puţin numeroase, nucleare, dar şi la posibilitatea ca indivizii să îşi exploreze sexualitatea fără a risca naşteri nedorite. Secularizarea accentuată a eliminat barierele morale impuse de Biserică.

Urbanizarea a condus la schimbare şi în alt fel, mai subtil: traiul în oraşe mari a lărgit posibilităţile de alegere de la cei cîţiva potenţiali parteneri de căsătorie de aceeaşi vîrstă oferiţi de satul tradiţional, la cîteva zeci, sute, mii şi chiar zeci de mii. Familia modernă era o unitate independentă care se baza pe o mai bună satisfacere a preferinţelor de alegere a partenerului. Divorţul devenea şi el un act mai puţin categoric. Nepotrivirile din cadrul cuplului puteau fi rezolvate oarecum raţional prin încheierea căsătoriei şi selectarea unui alt partener, dintre mulţii posibili.

Observaţi că vorbesc despre cuplul modern la trecut. În România, marcaţi de modernitatea şchioapă cu care ne-a dotat comunismul, continuăm să trăim cu impresia că sîntem în plină epocă modernă. În realitate, aceasta a început să se încheie de cîteva decenii. Europa de Vest trăieşte astăzi într-o vreme pe care sociologii o botează în feluri variate, toate însă sugerînd îndepărtarea de modernitate: unii o numesc postmodernitate, alţi îi zic modernitate reflexivă, alţii modernitate tîrzie. România urmează aceeaşi cale, transformîndu-şi tacit pseudomodernitatea în postmodernitate, chiar dacă nu o face cu viteza societăţilor dezvoltate.

Ca întotdeauna în istorie, cuplul şi relaţiile dintre sexe sînt parte a acestei schimbări. Astăzi petrecem şi mai mulţi ani desăvîrşindu-ne educaţia, avem o relativă independenţă faţă de copii după ce ieşim la pensie, există un potenţial de selecţie a partenerilor practic infinit, date fiind viteza comunicaţiilor şi posibilitatea de a migra dintr-o parte în alta a lumii.

O destul de lungă perioadă de stabilitate şi relativă securitate materială a condus, în principal în vestul continentului, dar – prin contagiune – şi la noi, la dezvoltarea unor moduri noi de a gîndi lumea şi viaţa. Practic, avînd nevoile de bază satisfăcute, oamenii au început să se preocupe mai mult de autoexprimare, de frumos, de plăcut decît o făceau în trecut. (Chiar şi la noi, în ciuda sărăciei relative a ţării, oamenii au în general ce mînca şi unde locui.) Relaţiile sexuale au devenit mult mai importante atît în cuplu, cît şi înainte de căsătorie. Durata şi mai îndelungată petrecută în instrucţia şcolară (studiile universitare tind să se generalizeze) a mărit timpul petrecut în burlăcie ca persoană sexuală activă. Vîrsta medie la prima căsătorie tinde uşor-uşor către pragul de 30 de ani. Copiii vin şi mai tîrziu. Numărul mic de copii pe cuplu în ultimele generaţii a favorizat dezvoltarea de relaţii în afara grupului de rudenie, sporind importanţa prietenilor.

Aparent, toate aceste procese sînt mai puţin prezente la noi. Românii încă se căsătoresc repede, cu aproape trei ani mai devreme decît restul europenilor, fac copii mai mulţi, pe care îi nasc la vîrste mai tinere. Contactul cu Vestul prin film, carte, televiziune, migraţia externă (da, *căpşunarii* au un cuvînt important de zis aici!), renunţarea treptată la modurile de viaţă agricole, participarea mai ridicată la educaţia universitară împing astăzi procesul spre o accelerare accentuată.

Mai mult decît în Vest (exceptînd Scandinavia), europenii din Est cred că femeile trebuie să fie prezente pe piaţa muncii. Astfel, ele au mai multe posibilităţi de emancipare, cu infinite consecinţe în ceea ce priveşte distrugerea familiei tradiţionale şi în transformarea celei moderne.

Este adevărat însă că, în România, indiferent de sex, oamenii tind să creadă că toate treburile casei trebuie săvîrşite de femei. Rămasă neschimbată de sute de ani, slujba religioasă de la nuntă, atît ortodoxă, cît şi catolică, e suficient de misogină pentru a spune textual că bărbatul este capul, iar femeia trebuie să i se supună. Nu cred însă că o astfel de poziţie poate să mai atragă suport ridicat pe termen mediu, indiferent de cît de agresivi şi/sau demagogi sînt promotorii valorilor tradiţionale (Gigi Becali este un bun exemplu).

Societatea îşi urmează cursul său firesc, ieşind din tradiţionalism prin pseudomodernitate către postmodernitate. Cred că femeile şi bărbaţii din România îşi clădesc astăzi un mod de a trăi în cupluri care este potrivit atît vremurilor în care trăiesc, cît şi propriilor nevoi şi aspiraţii, iar societatea îşi găseşte, ca întotdeauna, căile prin care îşi reglează creşterea calitativă.

Despre dragoste, cu cifre şi procente

În Anuarul Eurostat pe anul 2005, stă scris negru pe alb (drept mărturie stau şi graficele colorate): căsătoriile sînt în scădere, oamenii se căsătoresc mai tîrziu şi fac mai puţini copii, la vîrste mult mai înaintate. Iată şi cifrele: de la 8 căsătorii la 1.000 de locuitori în 1970 pînă la doar 5 căsătorii la 1.000 de locuitori în 2003; de la 26 de ani (vîrsta medie a căsătoriei la bărbaţi) în 1980, la 30 de ani în zilele noastre, iar la femei de la 23 la 28 de ani. În schimb (surpriză, surpriză!), creşte rata divorţurilor. Şi a copiilor „din flori", cum se spunea pe vremea bunicii, astăzi fiind numiţi, corect politic, „copii proveniţi din părinţi necăsătoriţi". În Suedia, de exemplu, în 2003, procentul acestora a fost de mai mult de jumătate din copiii născuţi în anul respectiv (mai precis 56%).

Cu toate acestea, în patria noastră se pare că instituţia căsătoriei nu este încă un bibelou desuet, peste care se aşterne praful uitării sau al ridicolului. Deşi, mai nou, tinerii nu se înghesuie să se căsătorească, preferînd să stea împreună fără acte, dintr-o multitudine de motive (de la cele mai egoiste, de tipul „ţin la libertatea mea", comode: „ce mai contează o hîrtie?", explicative: „sîntem un cuplu modern", la cele practice: „pur şi simplu nu avem timp şi bani să facem nunta" sau negativiste: „căsătoria distruge iubirea"), totuşi, în sondaje, cifrele spun că oamenii cred încă în familie (pentru 97% ocupă primul loc în viaţă) şi căsătorie (81% nu cred că ar fi demodată).

Cea mai importantă condiţie pentru o căsnicie reuşită este iubirea, cred românii în proporţie de 24%, apoi încrederea – 20%, în timp ce numai 13%, respectiv 16% indică banii sau locuinţa proprie. Sentimentele au rămas în top, romantismul, se pare, n-a murit, iar banii n-aduc fericirea – cel puţin aşa reiese din sondaje.

(Surse: Anuarul Eurostat 2005, Barometrul de Opinie Publică 2005 şi Barometrul de Gen 2000, realizate la cererea Open Society Foundation)

Alexandru ŞTEFĂNESCU

Vrăjeală de liceu

Pentru mulţi dintre noi, anii petrecuţi în liceu reprezintă o perioadă „experimentală“, presărată cu o mulţime de relaţii lipsite de prea mare însemnătate, dar care servesc mai departe ca *training* pentru adevărata şi mult mai complicata întîlnire a sexelor.

Astăzi, tehnologia modernă vine în ajutorul adolescenţilor frustraţi, înlocuind bileţelul amoristic cu declaraţia de 160 de caractere (SMS-ul) sau cu vrăjeala cibernetică (Messenger-ul). Acestea sînt de mare ajutor, mai ales pentru cei mai puţin dotaţi cu texte şi tupeu, oferindu-le timp de gîndire, posibilitatea de a întreba un prieten sau aceea de a sta în faţa calculatorului într-un şort şi un maiou pătat de ketchup, în timp ce monitorul îl înfăţişează galant şi cuceritor.

Dar cum se petrece, mai exact, tot acest ritual de curtare? Foarte simplu. Ea se remarcă printr-un zîmbet cu subînţeles şi o privire pătrunzătoare. Ca bonus, poate purta o fustă scurtă, pantaloni mulaţi, decolteu generos sau, eventual, tatuaj situat deasupra taliei foarte joase a blugilor. Desigur, sînt şi cele la care frumuseţea se ascunde în spatele unor ochelari timizi şi al unei uniforme şcolare impecabile. Gusturile nu se discută...

Odată intrată în vizorul său, el trebuie să-şi adune curajul şi să atace problema direct, intrînd în vorbă cu ea (asta dacă nu ştie pe cineva care ştie pe cineva care o ştie pe ea sau care pur şi simplu are mai mult tupeu). Poate cere un foc sau o poate întreba o chestie şcolară oarecare – nu are importanţă, atîta timp cît gheaţa a fost spartă. Dacă operaţiunea are succes şi ea pare să rezoneze cu scopurile lui, se trece la faza a doua – cea de cunoaştere. Durata acestui stadiu variază invers proporţional cu eforturile lui de a o scurta şi direct proporţional cu eforturile ei de a o lungi. Pe parcursul acestei perioade, ea va încerca să pară inaccesibilă, el va încerca să o acceseze, îşi vor trimite SMS-uri şi vor tasta frenetic, unul către celălalt, pe mai sus menţionatul Messenger. În fine, el o va invita în oraş (aici contează cît de inspirată este alegerea lui în ceea ce priveşte locul primei întîlniri), iar dacă totul merge bine şi el nu gafează prea rău, lucrurile vor culmina cu mult-visatul sărut care marchează începutul relaţiei.

De aici, lucrurile pot evolua în nenumărate feluri: ea îl înşală pe el, el o înşală pe ea, el se îmbată la o petrecere şi îi spune nişte vorbe nu tocmai frumoase, ea se păstrează pură pentru căsătorie etc. Unele cupluri sînt mai longevive, iar altele durează cam cît viaţa musculiţei din reclamă. Pînă la urmă, nici nu contează foarte mult, aceasta fiind vîrsta la care nu cauţi lucruri foarte complicate, ci doar vrei să experimentezi.

Cît despre dragoste... ea poate să apară pe alocuri, dar de cele mai multe ori lipseşte cu desăvîrşire. De obicei, ea caută sentimente pure, gesturi măreţe şi romantice, iar el nu manifestă prea multe din aceste trăiri nobile. Totuşi, dacă soarta e norocoasă şi cei doi chiar se iubesc, poate ieşi o poveste frumoasă, o experienţă plăcută şi o descoperire (a unor sentimente adevărate pentru cineva).

În concluzie, relaţiile liceenilor nu diferă foarte mult de cele ale oamenilor „maturi“. Sentimentele sînt mai puţin şlefuite, banii mai puţini, iar mijlocul de transport – cel în comun. Dar ce mai contează toate astea atunci cînd iubeşti?

Adina POPESCU

„Căsătorii“ fără aranjamente

Abonatul... nu poate fi contactat!

Sînt împreună de cinci ani şi locuiesc într-un apartament închiriat. Ea are un job „lejer“, el traversează acea perioadă a vieţii în care dacă nu devii workaholic *nu te simţi bărbat. El are un început de depresie, ea e labilă din punct de vedere emoţional şi oarecum dependentă de familie, respectiv de Mamă. Ea ar vrea uneori să se mărite, el nu crede în căsătoria cu acte. Situaţia lor financiară este în momentul de faţă stabilă.*

EL: „Dacă mă întrebi, chiar nu ştiu ce face toată ziua! Zice că se plictiseşte, dar io cred că n-are cum să se plictisească din moment ce-mi dă mie o sută de telefoane... şi găseşte tot felul de pretexte: că dacă e bine să cumpere nu-ştiu-ce, că mai sînt două zile şi trebe să-mi depun declaraţia de venit, că se duce pînă la mă-sa... numai fleacuri din astea! Ca dup-aia să mă întrebe cînd vin, unde sînt, da' de ce durează aşa mult... mai rău ca la Securitate... iar io îi tot explic că nu stau de plăcere, că nu-s la cîrciumă cu băieţii, că am treabă şi să nu mă mai sune... crede-mă, numai cînd văd numele ei pe telefon îmi vine să-mi iau cîmpii! Am aşa un sentiment de culpabilitate, un nod în stomac, deşi nu-s vinovat cu nimic! Io doar muncesc ca să cîştig nişte bani... şi ea începe să se mîţîie, iar cînd o aud cu vocea aia plîngăcioasă, mă umplu de draci! Că asta nu-i relaţie, că n-am mai fost nicăieri împreună de nu-ştiu-cînd, că n-are cu cine să iasă în oraş... io ce să-i fac dacă nu şi-a făcut nici un prieten, că aşa e ea, mai sălbatică!? Şi atunci normal că încep să ţip să mă lase în pace şi nici la muncă nu mă mai pot concentra, nici la nimica! Închid telefonul, numai ca să nu mă mai bată la cap... poa' să sune şi Marele Job, că nu mai contează! Şi seara vin acasă rupt, da' chiar rupt, mă înţelegi, nu?... şi ea e cu chef de scandal... că de ce am închis telefonul? Asta e chipurile lipsă de dragoste şi de respect faţă de omul de lîngă tine, adică faţă de ea! Şi iar te întreb: ce vină am io că muncesc? Dacă aş sta în pat, la televizor şi mi-aş lua-o la..., crezi că i-ar conveni?!“

EA: „Deja am început să urăsc total job-ul ăla nenorocit! Pentru mine contează un bărbat ca prezenţă fizică, adică lîngă mine... nu cred în dragostea de la distanţă... nu cred în cuplurile în care unul e la Paris şi altul la New York şi vai ce se mai iubesc ei pe mail-uri şi prin SMS-uri! Asta e o porcărie! O relaţie înseamnă în primul rînd să împarţi momentele de zi cu zi, adică chiar şi mersul la supermarket, cafeaua de dimineaţă, uitatul la film, orice! Şi aicea nu-i vorba de sex, dă-l naibii de sex, e vorba de gesturi mici, e vorba chiar de un cuvînt, o atingere, un privit în ochi... iar io nu-s o fire romantică, dar nici nu ştii cît contează lucrurile astea! Simţi că aparţii unui întreg, că eşti o parte din ceva, că nu eşti singur! Normal că-mi dau seama că-l deranjează telefoanele, mă gîndesc de zece ori înainte să sun, nu mai ştiu ce să mai inventez ca să nu-l sun aşa degeaba... dup-aia cînd îmi dau seama că se enervează sufăr şi-mi pun ambiţia... adică e mai important rahatul ăla pe care îl face pentru bani decît mine? Mă simt brusc exclusă din viaţa lui şi problema este următoarea: cu cît petrecem mai puţin timp împreună, cu atît mă simt mai ruptă de el... momentele alea netăite de care vorbeam ne îndepărtează încet-încet... El nu înţelege treaba asta... zice că nu trebe să stăm bot în bot toată ziua! Zice că munceşte pentru viitorul nostru comun. Dar... mie îmi place să stau bot în bot, altfel ce farmec ar mai avea?!“

Abonata... nu răspunde!

Sînt împreună de trei ani şi locuiesc într-un apartament cu chirie. El a venit în Bucureşti dintr-un oraş mic de provincie şi încă mai crede că nu are destule perspective. Ea e bucureşteancă şi şi-a dorit să fie femeie „de carieră“ încă din clasa a noua, pe cînd citea revista Avantaje. *Ea vrea cu orice preţ să se mărite pînă la vîrsta de 30 de ani, lui îi place fotbalul.*

EA: „Nu mă deranjează faptul că nu lucrează decît sezonier, ca să zic aşa! De descurcat ne descurcăm de la o lună la alta, ca mai toată lumea! Mă deranjează însă că a devenit atît de blazat... nu-i mai vine să se apuce de nimic pur şi simplu, nu vrea să înveţe ceva nou! Îl văd dimineaţa cînd plec la lucru... îşi bea cafeaua, fumează cinci ţigări, îşi verifică mail-ul şi are o mutră... Nici nu pot să-ţi explic ce mutră! De parcă pe lumea asta n-ar mai fi nimic altceva decît rău, iar răul ăsta îl priveşte pe el în mod direct... zice că a dormit prost, că s-a trezit anchilozat şi că nu se simte bine... în fiecare dimineaţă e altceva! L-a tras curentul, îl doare o măsea, are palpitaţii şi atuncea nu mai bea cafea, bea ceai, nu poate să respire, îl mănîncă spatele şi crede că are o eczemă... îi zic să se ducă la doctor şi zice ce, io am bani de doctor?! Dup-aia se pune la televizor... îl pup şi plec... pa, iubitule!... mă mai sună cînd sînt la muncă şi văd apelurile, patru, cinci... dar eu uit telefonul pe unde apuc... ba sînt pe teren, ba într-o şedinţă... îl sun înapoi şi răspunde cu o voce de parcă ar fi pe moarte... s-a întîmplat ceva?... ce să se întîmple? Voiam să văd ce faci... Păi, muncesc... tu ce faci? Bine... şi dup-aia nu mai zice nimica, aşteaptă să zic io ceva... îl întreb dacă a mîncat, ce a mîncat, dacă a vorbit cu cutărică care i-a zis nu-ştiu-ce de un posibil job... îmi zice că-l sună deseară cînd sînt şi eu acasă... uneori mă sună să-mi spună că iese cu nu-ştiu-cine, un prieten de-al lui şi dacă nu pot veni şi eu... îi spun că n-am cum să vin şi mi se pare că se supără oarecum... mă simt prost.

Seara cînd vin acasă îl găsesc cum l-am lăsat, la teve... mîncăm ceva împreună ce-am luat io pe drum, că n-am timp să gătesc... îmi amintesc că, într-o seară, spălam vasele şi el se uita la un meci în sufragerie... îl întrebasem mai devreme dacă n-ar vrea să ne căsătorim şi a zis bine, dar aşa un bine fără nici o convingere, ca şi cum i-ar fi fost indiferent... şi atunci spălam vasele şi mi-a venit să plîng, aşa, din nimic!“

EL: „Cum să mă însor io cu ea?! Ea are bani, are familie care a investit în ea şi probabil că se aşteaptă la ceva de la măritişul ei... io n-am nimic! Nu-i vina mea că n-am nimic, dar asta e realitatea! Adevărul e că atunci cînd am venit în Bucureşti prima oară chiar voiam să fac multe chestii, aveam entuziasm, ziceam că e imposibil să nu găsesc o portiţă prin care să mă strecor... dar acuma parcă nu mai pot, mă simt bătrîn, oraşul ăsta m-a terminat, să-mi bag picioarele! E prea multă dementă aici... toţi calcă pe cadavre... ei bine, io nu-s genul ăsta! Eu am bun-simţ. Un Mare Defect! Cu bunul-simţ nu faci nimica, numai cu tupeul! Ea are tupeu. Ştie să se descurce. Mă intimidează. Dar probabil că nu-şi dă seama de asta.... deşi la două cuvinte e un reproş la adresa mea! Tot timpul are faţa căzută, tot timpul bombăne, nu-i convine nimica. Nu-i plac prietenii mei. Că sînt nişte *loseri,* că nu vor să muncească, că îmi pierd timpul cu ei... Sînt prieteni din copilărie, vin în Bucureşti, vor să ne întîlnim, nu pot să le zic nu... aş fi măgar... ea uită că am un trecut, nu poate să-mi facă lobotomie, ar trebui să mă accepte cu trecutul meu cu tot... dacă ar fi după ea, ar şterge oraşul meu de pe faţa pămîntului... ar da cu bomba atomică acolo, numai să nu mă mai duc din cînd în cînd... dar io acolo pot să respir... îmi încarc bateriile! Nu înţelege treaba asta! Zice că viaţa mea e acuma aicea şi ar trebui să rup orice legătură cu... M-aş întoarce şi mîine. De tot. M-aş angaja cu cinci milioane pe lună şi aş sta liniştit. Eu pentru ea am rămas ca să mă chinuiesc în Bucureşti. Am rămas pentru că ţin la ea şi vreau să fim împreună chiar şi-n condiţiile astea... şi pentru că tot sper că la un moment dat o să fie mai bine. Cîteodată visez pe bune noaptea, în somn, că-i arăt casa pe care am cumpărat-o io din banii mei... că o duc de mînă din cameră în cameră ca să o vadă. Cînd eram mai puşti visam lucruri mult mai măreţe... acuma visez doar o amărîtă de casă cu curte...“

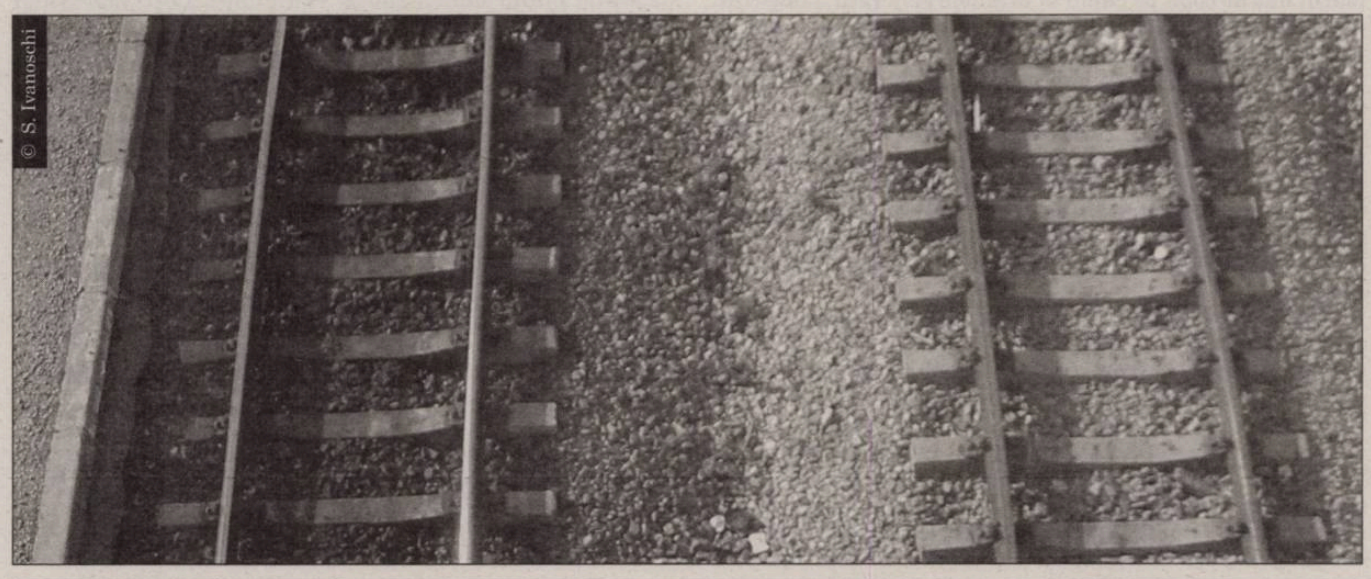
© S. Ivanoschi

Stela GIURGEANU

Amîndoi la 60: ea, la doi; el, la patru

În spatele statisticilor

Statisticile Primăriilor de sector şi ale Stărilor Civile nu au, în acest sens, date concludente. Nu consemnează faptul de a fi un fenomen. Existenţa lor este doar o pată de culoare. Un amănunt picant, o dovadă, poate, a tradiţionalului încă nestrămutat, însemnat în catastifele groase şi amintirile amuzate ale unor funcţionari de Stare Civilă. Căsătoriile după şaizeci. Ceva sporadic. Ceva „drăguţ", ceva „dulce". Doar cîteva cupluri pe an. Chiar dacă studiile arată, într-adevăr, că vîrsta „tinerilor" care se însoară a înaintat, ajungîndu-se, treptat, înspre 30-35 de ani, cupluri de pensionari care îşi mai legalizează amorul... nu prea există. Cel puţin nu urban. Ce se întîmplă însă cu dragostea la şaizeci? Există, chiar neprinsă de statisticile legalităţii? Dispare, acoperită de năvala anilor, atrofiată de tabieturi şi de prea multă viaţă trăită?

Etajul doi

La început vecinii s-au uitat cam cîş. Adică ce faceţi voi doi acolo? Oameni bătrîni, cu părul alb şi vă ţineţi de prostii! Că aşa sînt vecinii, şi cînd n-au motiv, bîrfesc, darămite cînd au!

Astăzi, doamna de la doi are peste şaizeci. Împlineşte, cu voia lui Dumnezeu, 63 în februarie. A fost căsătorită mai bine de jumătate din ei. A fost bine? Cînd mai bine, cînd mai rău... înţeleg că nu a fost vorba de o pasiune devastatoare, din aceea care durează pînă după moarte. A fost... normală. Cu suişuri şi coborîşuri şi multe, foarte multe compromisuri. Acum, îmi spune, ăsta e secretul unei relaţii de durată: să ştii să faci compromisuri şi să n-o ţii numai pe-a ta. Că doar n-oi fi tu deţinătorul adevărului absolut. Într-o zi i-a murit bărbatul. A suferit, n-a suferit... un ultim compromis, cică, pe care trebuie să-l faci într-o căsnicie. Să fii de acord ca celălalt să se ducă şi să ştii să-l laşi. Şi a rămas singură. Copii n-a avut, n-a fericit-o Cel-de-Sus, iar restul familiei... împrăştiată prin toate colţurile ţării. A rămas, după ce i-a plecat omul, singură-cuc în trei camere decomandate. Seara începea să scărţîie mobila şi să pocnească parchetul. Apoi, în timpul zilei... găteşti de unul singur, pentru unul singur, mănînci de unul singur... n-ai cu cine schimba o părere la un film sau la un telejurnal. Nu mai ai cu cine face un compromis. Şi de asta treci cel mai greu, pentru că o întreagă viaţă te-ai obişnuit să o faci. Să ai, adică, un suflet lîngă tine. Vorbea ea cu şoricarul ei, dar şoricarul ei e şoricar şi nu-ţi poate răspunde şi dacă îţi răspunde, ai impresia că mereu este de acord cu tine. N-ai cu cine, la o adică, să te mai certi.

Etajul patru

La etajul patru, nevasta i s-a prăpădit, Dumnezeu s-o ierte, cu 15 ani în urmă. Nu s-a recăsătorit. Avea copil mic şi n-avea timp să iasă la bere, să socializeze cu colegele de serviciu. Poate că ar fi făcut-o, poate că s-ar fi recăsătorit, dar cînd te iei cu una, cu alta, cu viaţa, adică, timpul trece şi ajungi la pensie fără să-ţi dai seama că nu mai eşti verde. De fapt, de abia cînd i-a plecat fata de-acasă şi-a dat seama. S-a trezit dintr-odată, aşa, că nu mai are nici un rost. Că aude ţiuitul singurătăţii. Pe copii îi vede, dar rar. De sărbători, mai ales, şi n-are ce le reproşa. Doar el ştie cît de greu e să trăieşti, cînd ai de muncit. Şi aşa, l-a podidit. Urîtul. Fusese mereu prin preajma lui, după ce i-a murit nevasta, o femeie cum rar se mai găseşte. Şi oftează şi-mi arată o poză din anii '60 cu o domnişoară blondă, cu părul vălurit. În primele luni de pensie se trezea de dimineaţă, cu bucurie, încercînd să se amăgească... că „azi" cică are timp berechet... în sfîrşit fac şi eu ce vreau. Dacă am chef să stau în pat, stau în pat, dacă vreau, mă uit la televizor... Atîtea opţiuni încît de multe ori îl apuca seara tot aşa, fără să ştie pe care să o aleagă. De „dolcele" ăsta „far niente" te plictiseşti însă destul de repede dacă duci în spate o viaţă întreagă de trudă.

De la doi la patru

Şi se tot întîlneau, ba cînd ea ieşea cu şoricarul în parc şi el se întorcea de la pîine, ba pe scară, se salutau, schimbau, aşa, fugitiv, cîteva impresii, terminate, de obicei, cu aceeaşi concluzie. E greu la bătrîneţe şi mai greu la singurătate. Mai apoi, din ce în ce mai des, cînd şoricarul trebuia plimbat, doamna de la doi îl întreba pe domnul de la patru dacă mai are pîine şi dacă nu... iar domnul de la patru, ca prin farmec, mereu avea nevoie să iasă la o cumpărătură. Şi aşa, din cumpărătură în cumpărătură, au început să se depene amintiri, să se invite reciproc la cîte o cafea sau tocăniţă, să vadă împreună un film cu Alain Delon, sau cîte un talk-show, că tocmai se primise la patru, de la ţară, o sticlă de ţuică de prune „rară". După care sărbătorile, familia... pînă la urmă mutatul împreună, doamna de la doi la domnul de la patru, că doar se înţeleg de minune, fac astfel şi economie, apartamentul doamnei l-au închiriat şi... mai scot şi un ban.

De dragoste? Doamna de la patru rîde, şi-şi acoperă obrazul cu palma. Poate ar fi roşit dacă n-ar fi avut atîtea riduri. După care îmi răspunde de singurătate. Şi mai întreb... de ce ea la patru şi nu el la doi. Şi-mi aminteşte regula de aur. Un compromis. Să nu mai audă noaptea că scîrţîie mobila.

Iulian COMANESCU

Pornografia decenţei sau Kama Sutra socială

Andreea Marin îl iubea pe Ştefan Bănică Jr., care o iubea pe Mihaela Rădulescu, care îl iubea pe Dan Chişu, care iubea tot Bucureştiul, care Bucureşti o iubea pe Andreea Esca. Care Andreea Esca îl iubea (pe vremuri, înainte de Alexandre Eram) pe Alexandru Păiuş, care era subalternul lui Peter Imre, care o iubea (tot demult) pe Corina Dănilă, care îl iubea (şi mai demult) pe Valentin Moraru de la ştirile sportive, care...

Cuplurile celebre ale României se înlănţuie într-un mod care aminteşte de poemul lui Drumond de Andrade. Motivele pot fi mai multe, începînd cu o constatare simplă: conjuraţia celebrităţilor din România este un cerc restrîns, în care, la un moment dat, e inevitabil să apară astfel de consangvinităţi metaforice. Mai mult, pînă la urmă, cine se aseamănă se adună – şi cine se adună sfîrşeşte prin a se asemăna –, deci nu e nimic anormal ca lui Peter Imre să-i placă la un moment dat colega fostei iubite a unui om de bază din firma lui. Însă în toate aceste asocieri se poate ghici şi o bună gestiune a propriei imagini. Cel puţin din partea bărbaţilor puternici şi plini de bani.

Ea frumoasă, el puternic

„Recunosc că mi-a convenit să merg în ţări în care nu aş fi putut să merg singură, recunosc că n-am mai avut griji cu ziua de mîine, în ultimă instanţă mi-a plăcut şi că făcea ce voia din oamenii lui. Pînă la urmă, a început să se poarte cu mine la fel ca la serviciu, iar asta n-a mai fost deloc bine. Şi să ştii că i-am deschis şi eu destule uşi." Am ascultat această confesiune, într-o noapte, de la una dintre fetele celebre ale României, care tocmai ieşea dintr-o relaţie cu un bărbat cu prestanţă socială. De reţinut: „i-am deschis destule uşi". Fiindcă numele (de fete cu care eşti cuplat) sînt ştiri, cum spun americanii, ştirile aduc notorietate, iar notorietatea aduce avantaje. Uneori, bărbatul asociat cu o frumuseţe „cu cotă" este onorabil, alteori, e personaj controversat. Precum Costel Bobic, despre care s-au spus multe prin ziare, şi care a mizat, poate, pe mari beneficii de imagine din asocierea cu Cristiana Răduţă. Nu i se reproşează nimic, în schimb, lui Bobby Păunescu, care „iese în presă" aproape numai cu declaraţii cu privire la iubitele lui. Şi care continuă să obţină expunere media vorbind, nu se ştie în ce calitate, despre... viaţa profesională a Monicăi Bîrlădeanu (mai e cu ea? sau nu? – interes cu totul didactic), oricum, mare vedetă, maaare, la Hollywood.

Truismele folosite foarte adesea ca scuze, atunci cînd se vorbeşte de o astfel de relaţie, sînt că femeia simte nevoia de securitate, că maturitatea biologică este atinsă de femei la 20 şi de bărbaţi la 40 de ani şi aşa mai departe. Poate fi adevărat, însă bărbaţii de 40 de ani au şi ei diferite nevoi şi interese. Altele decît sexul cu o femeie tînără, frumoasă şi celebră.

Ea frumoasă, el charismatic

Dacă în cazurile de mai sus era vorba de metisaj între lumea afacerilor (onorabile sau mai puţin) şi cea a showbiz-ului, alteori showbiz-ul se culcă cu showbiz-ul şi face un alt showbiz mai mic. Fiindcă şi copilul, la rîndul lui, e o ştire: altfel nu s-ar putea explica titlurile de mai an, despre concursul de gravide Mihaela Rădulescu-Andreea Marin. Cele două megastaruri au în comun, printre altele, sex-simbolul numit Bănică Jr., pomenit aici nu din răutate, ci numai fiindcă evidenţiază relaţia-dintre-băiatul-frumos-de-la-televizor-şi-fata-frumoasă-de-pe-celălalt-program. Cuplul de acest gen există în mai multe ipostaze, e suficient să amintim doar de Melania Medeleanu şi Dan Teodorescu, de Andreea Berecleanu şi Andrei Zaharescu sau, într-un alt registru, de Oana Zăvoranu şi Pepe. Dacă avem bună voinţă, nu putem decît să le dorim tuturor celor de mai sus toate cele bune. Dacă e să facem un proces de intenţie însă, putem insinua că nici una dintre vedetele de mai sus nu ar fi fost chiar aşa de vedetă fără ştirile referitoare la Kama Sutra socială pe care a practicat-o.

© S. Ivanoschi

Ea frumoasă, el lipsă. Şi pe dos

Nicoleta Luciu a surprins pînă nu demult pe toată lumea mergînd cu tramvaiul şi vorbind mereu despre relaţia ei îndelungată cu stomatologul-interpret Dinu Maxxer (cu cîţi de x?) de la trupa Axxa (sau nu? era tot ceva cu mulţi x?). Faptul că ezităm în privinţa numelui de familie, a profesiei şi a trupei spune destule despre notorietatea căznită a muzicianului (sau dentistului?) în cauză. Deşi a făcut varză subconştientul unei jumătăţi de România, Nicoleta Luciu a fost multă vreme cuminte şi devreme-acasă, ba, mai mult, şi-a ajutat prietenul în metamorfoza căznită, posibilă doar la fluturi, la autobiografia lui Nabokov şi la celebrul precursor al lui Dinu, Figaro.

Situaţia inversă se poate constata la un alt epigon al Bărbierului din Sevilla, Costi Ioniţă, promotor, cel puţin o vreme, al unei oarecare Issa (cu cîţi de s?), care bîzîie ca o turbină pe negativele trupei Elegance.

E frumos, uman să-ţi ajuţi partenerul sau partenera în carieră, dacă şi aceasta (acesta) vrea şi poate. Riscul e însă să te alegi cu o carte de vizită cu moto nepotrivit, aşa cum avea cineva, la propriu: „Soţul patroanei".

Decît mult şi fără rost...

Am putea conchide că asocierea de cuplu cu un nume celebru are, mai totdeauna, scopuri promoţionale. Am putea spune că, deşi „detestă discuţiile despre viaţa personală", cei de mai sus s-au căţărat pe baldachinul alcovului pentru a ajunge la bagdadia popularităţii. Însă nu putem fi siguri că toţi au făcut-o. Şi, în plus, aici se mai ascunde un sofism: putem trage concluzii doar din exemplele notorii. Iar exemplele notorii sînt tocmai cele care s-au proptit singure – sau au fost împinse de dinamica popularităţii – în centrul sălii de bal. Altfel spus, cîţi dintre noi au ştiut cine este soţia lui Florin Călinescu înainte de sfîrşitul dureros al acesteia? Şi: ghici cine e şi cu ce se ocupă Maria Gheorghe! Sau: puteţi numi vreun iubit al Alessandrei Stoicescu?

E drept, pentru o parte a „lumii bune" (de dat la televizor şi în reviste), notorietatea de cuplu este, aşa cum spuneam la început, un fel de lego – sau cub Rubik – amoros. Însă ei, cei frumoşi, celebri şi bogaţi, au totuşi o tristeţe: o fac din ce în ce mai rar şi fără chef. Iar atunci, rar, cînd o fac, trebuie s-o facă între ei.

Rodica ZANE

Cupluri şi culturi

Pluralul dă peisajului antropologic al cuplului o diversitate năucitoare pentru cel neavizat. Spaţiul şi timpul sînt factori de variaţie care dezvoltă combinaţii spectaculoase între individ, cu particularităţile lui de gen, sexualitate, consangvinitate sau afinitate, şi locuire, grup, muncă, transmiterea bunurilor, poziţie socială. Nici o regulă nu stă în picioare în faţa atîtor soluţii de codificare a relaţiei dintre bărbat şi femeie. Stabilitatea este căutată şi trăită în moduri diferite. Dacă pentru un european monogamia este măsura ei, în alte părţi, poligamia privilegiază unul dintre genuri: masculinul, în poliginie (la musulmani sau la comunităţi din Africa şi Oceania), femininul, în poliandrie (societăţi din India şi Tibet, din Africa). Prin căsătorie, cuplul construieşte şi stabilizează grupul uman, fundînd o cultură „conjugală“ care reglează raporturile dintre soţi şi cu grupurile de rudenie. Dar de la constituire pînă la căsătorie, cuplul poate parcurge trasee diverse, în funcţie de culturile care îl modelează. Societăţile tradiţionale îl prind într-o reţea de reglementări care asigură perpetuarea unei soluţii validate. Căutarea şi alegerea partenerului sînt acţiuni instituţionalizate, cu caracter public, prin participarea peţitorilor, „funcţionari“ ai comunităţii abilitaţi în acest scop. Nici una dintre „stările“ cuplului nu este lăsată la voia întîmplării. Tinerii îşi cunosc bine condiţia şi sînt pregătiţi pentru a parcurge acest traseu. Codificările culturale implică vestimentaţia, aspectul capului şi al părului, modul de a petrece timpul şi un adevărat calendar al condiţiei premaritale exprimat în obiceiuri. La români, anul este o unitate de timp care conţine şi o ritmică a cuplului. Iarna, cu ajutorul altei instituţii importante, ceata de feciori, grup de autoritate rituală, se asigură resursele feminine ale cuplului: în timpul sărbătorilor de Crăciun, fetele „de măritat“ sînt „jucate“ pentru prima dată, consacrare îndeplinită de un anume fecior, numit „fetelar“. Tot în acest interval, o serie de acte care se asociază cu ceata de feciori şi obiceiul colindatului anunţă căsătoria unor cupluri deja constituite. „Semne“ de toate felurile însoţesc perechea şi o fac recognoscibilă. Reculul este aproape imposibil. Bineînţeles că nu sînt excluse eşecul şi abaterea.

Selecţia acestor marcaje, unele locale, altele mai puţin funcţionale în prezent sau redimensionate, surprinde raportul cuplului cu grupul. Individul care îşi caută perechea intră obligatoriu şi în „jocul“ precis al comunităţii, cuplul parcurge, pînă la căsătorie, trepte prestabilite de legalizare.

Societăţile posttradiţionale au schimbat relaţia cuplului şi a individului cu comunitatea. Diversitatea individuală a negociat avantajos dreptul la diferenţă şi la exprimare, iar cuplul a cîştigat mai multă libertate în raport cu legalitatea sau cutuma. Instituţia căsătoriei nu se mai profilează atît de autoritar în traseul cuplului, stările „intermediare“ capătă statut de alternativă. Europa a legiferat, în multe ţări, uniunea consensuală („pactul civil de solidaritate“, de exemplu, adoptat în Franţa, în 1999).

Se poate vorbi şi despre un caz românesc al cuplului? Observaţia unui specialist, Jack Goody, privind existenţa a două variabile care produc discontinuităţi în peisajul familiei – cea economică şi cea religioasă – suportă nuanţări în contextul românesc contemporan. Statisticile vorbesc despre rata mare a cuplului „liber“ în România de astăzi (în 2002, recensămîntul populaţiei a înregistrat 828.000 de persoane). Sociologii explică fenomenul prin dificultăţile – cu precădere economice – întîmpinate mai ales de tineri. Ar fi de luat în calcul însă şi o serie de avantaje ale convieţuirii consensuale, faţă de „poverile“ căsătoriei. Nu în ultimul rînd, această soluţie poate fi consecinţa unui eşec marital anterior sau a unei traume a copilăriei (divorţul sau neînţelegerile părinţilor).

Dar statutul uniunii consensuale la români, mai ales pentru tineri, este, totuşi, doar o soluţie de moment, „de compromis“, nu atît pentru că dincolo de pragul rezidenţial se află încă „gura lumii“ şi – deloc de neglijat – ochiul ei, ci pentru că religia trece printr-un evident interval activ, cununia susţinînd prestigiul căsătoriei. Se poate spune că, din acest punct de vedere, ruralul şi urbanul sînt comparabile, intrarea în biserică şi cununarea „în faţa lui Dumnezeu“ reprezentînd elementul de maximă valorizare a cuplului. Probabil aceluiaşi prestigiu recîştigat al Bisericii i se datorează şi interesul pentru năşie, instituţie cu tradiţie substanţială, considerată concurentă cu relaţia sangvină. Disponibilitatea mediului urban pentru năşie are, însă, azi un suport important în creşterea şanselor de bunăstare ale indivizilor: mulţi dintre cei care şi-au îmbunătăţit statutul financiar şi social consideră că îi pot mulţumi lui Dumnezeu prin acest act.

Cuplul la români nu se împarte la doi: tradiţional şi modern, rural şi urban, în familie extinsă sau în familie nucleară, ţărănesc sau industrial; între aceste extreme, localul şi globalul „combină“ copios. Fenomenul numit de specialişti familie „neclară“, „postmodernă“, care constă în desfacerea unui cuplu şi a unei căsătorii, urmată de o „reconstituire“ cu alt partener, este reperabil şi în societatea românească. Cuplul îşi pierde „universalitatea“ pentru că pretenţiile individuale cresc odată cu independenţa financiară şi cu durata de viaţă. Dar în peisajul autohton, dinamismul conjugal este încă serios frînat de idealul unei familii nucleare continue, activ chiar şi în cazul unor părinţi tineri, care nu mai au viaţă de cuplu, dar rămîn împreună pentru copii. Presiunea acestui ideal nu se explică numai prin accesul limitat la resurse financiare al partenerilor. O cauză profundă este determinată de menţinerea legăturii dintre familia nucleară şi cea extinsă. Rar se întîmplă ca un cuplu nou constituit să nu se raporteze intens la cele două familii din care provine şi să nu întreţină relaţii cu acestea. Se poate spune că, pentru fiecare dintre noi, fotografia de nuntă a părinţilor continuă să ocupe un loc important, impunînd modelul ei.

Nu e de mirare, dacă analizăm şi mişcarea complementară, care constă în participarea familiei şi a colectivităţii la integrarea cuplului nou constituit. Două instituţii conlucrează în acest scop: nunta şi cununia religioasă.

Terenul românesc al nunţii este foarte spectaculos. Nunta de la ţară nu este la fel peste tot, deşi ea întreţine relaţii fidele cu tradiţia. Oraşul mare e mai uniform, dar marginea, suburbia, cartierul – puţin cercetate, de altfel – pot oferi variante foarte interesante. Originalul este însă reminiscent în orice variantă. Puţine sînt nunţile la care nu „se fură mireasa“, la care naşa nu „îmbrobodeşte“ noua nevastă sau la care nu se rostesc formulele conotate sexual despre naş şi fină, mai ales, dar şi despre naşă şi fin. Este un scenariu minimal, solidar atît cu satul, cît şi cu oraşul, „aşa se face“. Sînt cîteva elemente din vechi coduri care încifrează povestea cuplului şi pe care obiceiurile româneşti le-au păstrat în sintagme mai ample sau mai concentrate. Răpirea femeii, schimbarea „dramatică“ a condiţiei ei, importanţa iniţierii ei sexuale sînt corespondentele de semnificaţie care supravieţuiesc în aceste obiceiuri.

Dar unde este mirele? Deşi iniţial cei doi erau egal neprotejaţi în faţa acestei „treceri“, iar *ceilalţi* din familie, din neam, din grup interacţionau pentru a-i ajuta, cu timpul elementele de cod s-au reorganizat şi au privilegiat femininul. Oare pentru că schimbarea este mai „grea“ pentru fată, consecinţă a diferenţei de „gen“? Sau pentru că statutul ei reproductiv o face mai „importantă“ în acest moment? Sau pentru că statutul sexual al celor doi a evoluat divergent, femininul fiind supus restricţiilor de puritate pînă tîrziu? Sînt doar cîteva ipoteze care pot fi luate în calcul pentru a înţelege de ce visul de a fi mireasă are (încă) un rol important în direcţionarea cuplului către căsătorie.

Cecilia VOICULESCU

Definiţii în oglindă despre cupluri îndrăgostite

În noi îşi face apariţia uneori un fel de eu protector, care ne susţine în momente în care înţelegerea devine dificilă. Atitudinea acestuia este a unui erou care se arată în toată splendoarea şi generozitatea lui. Astfel l-am văzut, pe cînd încercam să înţeleg diferenţa dintre iubire şi dragoste, dintre natură şi estetică. Frumuseţea cuiva n-o recunoşti decît imediat după ce ţi s-a revelat, după ce i-ai privit chipul pentru prima oară. Cu timpul, obişnuindu-te cu ea, frumuseţea naturală a acelui chip dispare în ochii tăi, şi din cînd în cînd e nevoie să laşi un spaţiu între tine şi el, să creezi un interval, să-l priveşti, cu alte cuvinte, ca într-o oglindă de protecţie – locul unde trăieşte reflexia lui –, ferind astfel iubirea ta să alunece în dragoste oarbă. Ca şi frumuseţea, iubirea este o floare rară a cărei înflorire o aşteptăm nopţi şi zile de-a rîndul, pentru ca, după ce minunea a avut loc, la sfîrşitul zilei, s-o vedem dispărînd. Singurul loc totuşi unde ea mai trăieşte intactă, şi unde de fapt se retrage ca pentru a se apăra, este în suflet şi în memoria acestuia, care-ţi mai trimite uneori flash-uri imemoriale ale iubirii, aşa cum era ea în acel prim moment misterios şi imposibil de fixat. Ca-n prima zi însă n-o vei mai vedea vreodată. Frumuseţea şi iubirea începutului sînt unice şi ele merită preţuite ca nimic altceva, rugul lor trebuie întreţinut permanent, cu mulţumire că ţi-au fost aduse în viaţă.

O altă formă de oglindire a spiritului nostru îndrăgostit este dorinţa de a fi descoperit de celălalt. Uneori prelungim momente care au durat doar cîteva minute, timp de ore în şir. Cînd cineva te-a privit îndelung şi cu mult interes, el a pătruns în tine şi continuă să te privească de acolo chiar şi după ce, fizic, el nu se mai află în preajma ta. Acum, el te priveşte dinăuntru. Este senzaţia de a fi privit de o persoană cu care am petrecut un moment semnificativ din viaţa noastră, după ce ea nu s-a mai aflat lîngă noi, o metamorfoză incertă şi plăcută, dar temporară, ce dispare numai în momentul în care gîndurile sau impresiile presupuse ale celuilalt se epuizează în noi, ca un ecou sau ca o imagine pe care am privit-o îndelung şi care ne rămîne un timp finit pe retină, după ce am închis ochii. Acest tip de solitudine duplicitară seamănă foarte mult cu experienţa unei călătorii în altă lume, în altă realitate, guvernată de alte principii. A te descoperi pe tine prin celălalt într-un mod simplu şi fără obligaţii este poate mai benefic decît orice introspecţie. În oglinda chipului tău se face într-un fel aparte lumină atunci cînd fuzionezi în ochii celuilalt.

Totuşi, acest eu narcisic este şi cel care te expune în mod paradoxal atunci cînd te îndrăgosteşti, el este subiectul activ al „căderii“ tale în dragoste. Expresia englezească *to fall in love* exprimă o realitate dureroasă şi, într-un anume fel, nefirească: „căderea“ prin iubire şi nu „înălţarea“ prin intermediul ei. Acest Narcis din tine, şi nu eul sau sufletul protector, este subiectul reflexiv care se îndrăgosteşte nebuneşte, riscîndu-ţi liniştea, acţionînd de unul singur împotriva calculelor sau a voinţei tale. Astfel se instalează, fără ştirea ta, dragostea la prima vedere. Eul protector nu te-ar lăsa niciodată să te expui la riscuri „sentimentale“, să plonjezi în fiinţa necunoscută a celuilalt. În aceste momente, iubirea ta nu e încă născută, ea nu se poate naşte decît în prezenţa sufletului celuilalt, ca un dar făcut acestuia.

Astfel, cînd te îndrăgosteşti pare că nu tu eşti subiectul, ci spectatorul. Calitatea principală a îndrăgostitului nu este aceea de actant, ci de pasiv; el se lasă, gradat, locuit de viaţa celuilalt, de calităţile şi defectele acestuia. Subiectul moral al acestei fuziuni este, de cele mai multe ori, Narcis. Pasiunea acestuia este oglindirea, şi orice pasiune doare. Este mai degrabă dorinţa lui de auto-compătimire, iar mila de sine este un mijloc sigur de sporire a temerilor interioare. Într-un fel, de ce ţi-e milă, nu scapi, iar singurătatea în doi e mai dureroasă decît propria ta solitudine. La început aşadar, totul este doar o iubire ataşantă, care se topeşte şi care va topi. Îndrăgostindu-te, îl pierzi deja pe celălalt.

Iubirea la care merită să aspiri este aceea ghidată protector de sufletul nostru care nu ne face să suferim, adică sufletul în cele mai calde, mai generoase şi mai necondiţionate ipostaze ale sale. Comuniunea dintre două astfel de suflete autentice regenerează şi renaşte. A începe prin a da şi nu prin a cere, a da fără nici un gînd de recuperare este cea mai pură formă de iubire, atunci cînd ai da orice, oricît şi chiar oricui fără a aştepta sau a cere nimic în schimb şi fără dorinţa de a fi ataşat, posedat ori controlat de către celălalt. Tocmai de aceea, a iubi nu înseamnă a te îndrăgosti, care este doar primul pas, întrucît poţi rămîne îndrăgostit fără a iubi, dar, mai rar şi mai greu de atins, poţi iubi fără să te îndrăgosteşti, ştiind că vei fi iubit înainte de a te îndrăgosti, avînd încredere şi răbdare faţă de visul tău de iubire – ceea ce schimbă complet datele „căderii“ tale în dragoste, care tocmai atunci devine „înălţare“. Este iubirea regăsită sau niciodată pierdută ori căzută, în care dependenţa de celălalt, căderea în fiinţa celuilalt ori auto-contemplarea nu s-a produs niciodată, şi în care Narcis şi-a educat inteligent inima.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 21 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri“, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„În fiecare zi trec prin faţa unei case prost construite“

– interviu cu Jean-Guy LECAT –

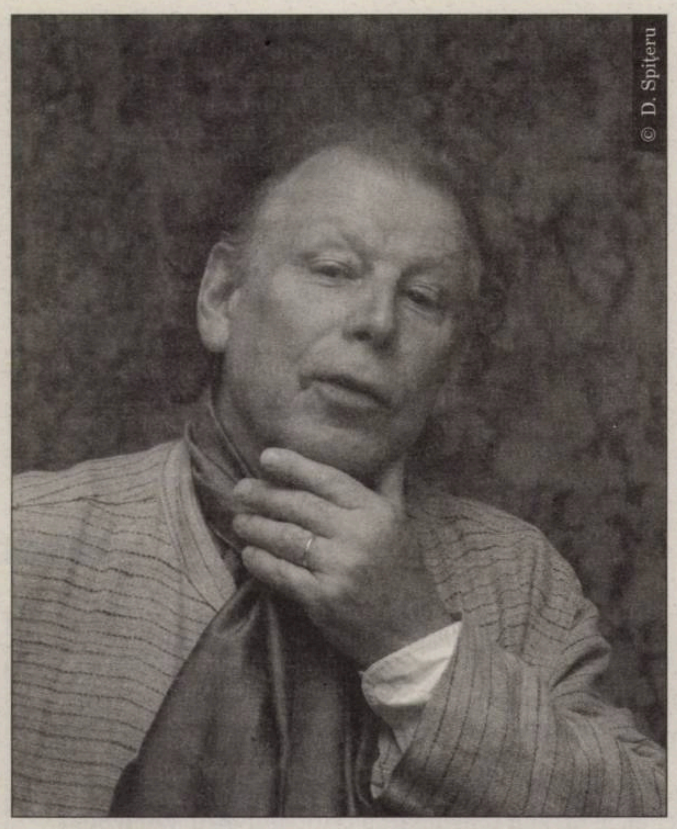

Despre case şi teatre, Jean-Guy Lecat vorbeşte cu egală dezinvoltură pentru simplul motiv că este şi arhitect, şi scenograf. Dar, înainte de toate, el este cel care a dat identitate vizuală celui mai tulburător concept al teatrului contemporan, acela de spaţiu gol, *inventat de Peter Brook. Totul a început în 1974, cu inaugurarea legendarului teatru parizian Les Bouffes du Nord, sediul Centrului Internaţional de Creaţii Teatrale. Apoi, vreme de douăzeci şi cinci de ani, Lecat a vînat, cu pasiunea cu care alţii vînează comori sau tornade, cele mai potrivite locuri pentru spectacolele lui Brook, itinerate pe patru continenţe. Dintre cele mai importante proiecte ale sale pot fi amintite: Théâtre de la Gare d'Orsay, The Tramway din Glasgow (unde a fost prezentată* Mahabharata), *Mercat de les Flors din Barcelona (spaţiu inaugurat cu* Tragedia lui Carmen, *din nou în regia lui Brook). Adaptînd, transformînd, căutînd mereu să pună în valoare silueta actorului, dar şi calitatea sonoră a spectacolului, Lecat ajunge la concluzia că „orice simplitate este foarte sofisticată“. În urmă cu cinci ani, s-a despărţit de Brook, scriind împreună cu Andrew Todd un volum de referinţă despre acest teatru al „cercului deschis“. Lecat lucrează enorm, susţine ateliere şi seminarii, pentru că îi place să rămînă mereu* à l'écoute. *La începutul verii, a fost invitatul Festivalului de Teatru de la Sibiu, oraş care îl inspiră, dar pe care îl priveşte cu un ochi critic, sever.*

Arhitecţii sînt, în continuare, mai rar solicitaţi în teatru. Există dialog între ei şi creatorii de spectacol?

Nu, nu există. De-a lungul secolelor, arhitecţii au fost cei care au construit teatrele. Numai că astăzi lucrurile sînt mai specializate, arhitecţii nu mai stăpînesc universul larg de altădată, cînd erau şi pictori şi decoratori în acelaşi timp. S-au pierdut toate aceste cunoştinţe, profesia de arhitect s-a schimbat, iar în anii '60, s-a inventat o nouă specializare, scenografia. Acum, în Franţa, arhitectul trebuie să apeleze la un scenograf, dar în multe ţări, el nu e obligat să ceară sfaturi. Asta depinde de inteligenţa lui. Dacă nu ştie, cere sfaturi, iar dacă nu ştie şi nu cere sfaturi, ei bine, atunci construieşte un teatru prost. Există destule.

Aţi cunoscut regizori care vă respectau tocmai pentru această dublă calitate, de arhitect şi scenograf.

Nu cred că aici este vorba despre respect. În mod normal, nu avem nevoie de teatre pentru a face teatru, ci pentru a ne adăposti şi a găsi liniştea necesară acestei activităţi. Timp de secole s-a făcut teatru în aer liber. Edificiile au apărut, aşadar, din raţiuni practice, pentru că eclerajul se dezvoltase... Prin urmare, nu este o chestiune de respect. Pur şi simplu, trebuie să existe o colaborare naturală. Cu toţii manipulăm spaţiul, dar într-un mod diferit.

Călătoriţi mult pentru proiecte personale, dar şi pentru ateliere în care vorbiţi, precum la Sibiu, despre importanţa „adaptării spaţiului la procesul teatral de astăzi“. Nu există reţete în materie de arhitectură teatrală?

Nu, pentru că, înainte de toate, trebuie să fii atent, să asculţi, să priveşti. Nu poţi construi un teatru la New York aşa cum îl construieşti la Sibiu, de exemplu. Nevoile nu sînt aceleaşi. Trebuie să respecţi, mai întîi, cultura, stilul de viaţă al oamenilor. Şi, în acelaşi timp, nu poţi construi teatre foarte sofisticate dacă personalul tehnic care le foloseşte nu are cunoştinţele necesare. În România, de pildă, nu există şcoli de scenotehnică. Deci trebuie să te adaptezi în permanenţă.

Dacă, aşa cum lăsaţi să se înţeleagă, fiecare loc, oricît de dificil, vă provoacă, ce vă spune Sibiul?

Cred că şi la Sibiu, şi în România de astăzi, există o problemă privind calitatea. S-a pierdut mult, se pare, din specificul şi originalitatea culturii române, or este important ca ele să fie regăsite înainte ca America să se extindă peste tot. Dacă vrei să-i înţelegi mai bine pe alţii, trebuie să fii foarte limpede şi mulţumit în legătură cu propria ta cultură, să nu o trăieşti la modul ambiguu. Tot acest efort trebuie făcut în continuare.

E atît de evidentă lipsa preocupării pentru calitate într-un oraş aflat, în bună parte, în plin proces de restaurare?

Nu din această cauză. Aţi avut pentru foarte multă vreme un regim în care statul făcea totul, aşa încât astăzi a dispărut iniţiativa individuală. Se aşteaptă ca statul să facă totul. S-a instalat un obicei prost. Şi în Franţa se întîmplă, însă, ceva similar. Dar trebuie găsit echilibrul just. Oamenii trebuie să înţeleagă: casele lor nu sînt în condiţie bună, dar nu e treaba statului să le recondiţioneze. O problemă este şi faptul că restaurările în curs riscă să meargă mai mult în direcţia unui Disneyland. Din ceea ce văd eu, s-a pierdut tehnica de restaurare, cu tot ceea ce presupune ea: tratarea materialelor, a suprafeţelor, lucrul asupra valorii culorilor. Probabil că mai sînt persoane care o cunosc, dar nu li se cere părerea. Nu ştiu dacă au avut loc concursuri, văd, însă, că sînt aplicate vopsele moderne, strălucitoare, care nu dau acelaşi efect ca cele din trecut. Culorile nu au viaţă, profunzime şi riscă să pară agresive, în timp ce casele de aici erau pictate în culori foarte calde. Poate că peste douăzeci de ani, cînd zidurile vor avea, din nou, patină, lucrurile vor sta mai bine.

Totuşi, din ceea ce aţi văzut, ce merită păstrat cu orice preţ?

Nu eu trebuie să spun asta, ci oamenii din Sibiu. Pericolul, ca pretutindeni în lume, stă în arta oficială. Sînt arhitecţi care au învăţat cum trebuie restaurate casele, dar asta înseamnă muzeu. Puţin le pasă oamenilor dacă locuinţa lor arată exact aşa cum trebuie să fi fost construită în secolul al XVII-lea. Mai interesante sînt culorile, poveştile, „anecdotele“ pe care ei le-au adus în casele lor, toate aceste lucruri care nu sînt „oficiale“, care nu sînt ce ar trebui să fie, dar tocmai micile „deviaţii“ fac bogăţia oraşului.

Chiar dacă există kitsch?

Nu e prea mult kitsch. Probabil că sibienii nu erau destul de bogaţi.

Aţi vizitat împreună cu participanţii la atelier şi cele două teatre din Sibiu, le-aţi analizat. Vă inspiră, sînt ofertante?

Sînt foarte dificile. Teatrul Thalia, de exemplu, a fost restaurat foarte prost, pur şi simplu a fost utilizat pe dos. Ar fi trebuit lucrat în celălalt sens. Cînd a ars, nu mai rămăsese nimic din el. Am văzut spaţiul complet gol: era magnific, avea un volum extraordinar şi am văzut imediat ce aş fi făcut eu acolo. Nu aşa s-a întîmplat. Din motive sociale, probabil, teatrul este întors spre oraşul vechi şi cred că asta nu a fost o idee prea bună. Lumea s-a schimbat, iar astăzi teatrul trebuie întors cu faţa spre exterior. Oamenii trebuie să poată intra în el fără să mai treacă prin oraşul vechi. Dar, din păcate, nu este singurul lui defect.

La începutul carierei, aţi lucrat cu Living Theatre, Barrault, Beckett, adepţi ai soluţiilor simple, naturale. Eraţi pregătit pentru întîlnirea cu Brook?

Da, dintr-un motiv foarte simplu. Cînd am început să lucrez în teatru, pentru Festivalul de la Avignon, mi s-a cerut să merg să-l ajut pe un arhitect care era în întîrziere. Am rămas alături de el zece ani. Se întîmpla în anii '60-'70, iar Claude Perset se număra printre primii constructori de teatre din Franţa. Era un fel de Peter Brook al arhitecturii. Cînd l-am întâlnit, pe Brook l-a interesat tocmai faptul că lucrasem şi în arhitectură, şi în teatru. Eram cu un picior în fiecare luntre.

V-am auzit spunînd, în timpul atelierului de la Sibiu: „sistemul este liniştitor, trebuie să fugi de sistem“.

Dacă nu îţi asumi riscuri, nu avansezi. Dacă te protejezi întotdeauna, nu poţi crea. Peter Brook spune asta: trebuie să te pui în pericol, pentru a căuta lucruri pe care nu le cunoşti, şi trebuie să le cauţi mergînd un pic mai departe. De aceea, cred că arhitecţii care rămîn în Sibiu nu privesc oraşul aşa cum e el. Pentru că e frumos, interesant. Pericolul e, întotdeauna, să fii arogant sau autoritar.

Aţi trăit mereu cu sentimentul că trebuie să riscaţi?

Da. La şaizeci de ani, am schimbat oraşul, l-am părăsit pe Brook pentru a începe o nouă viaţă.

Sînteţi pregătit şi pentru eşec?

Dar eşuezi mereu. Întotdeauna ai de învăţat din lucrurile care nu merg. Într-un magazin prost, există întotdeauna un obiect care merită cumpărat. Un spectacol înseamnă mai întîi muncă: dacă nu merge, eşti dezamăgit, dar totuşi ai descoperit ceva, ţi-ai asumat riscuri, ai făcut încercări. Nu e un eşec total.

Totuşi, un spectacol prost dispare, pe cînd, în arhitectură, eşecul rămîne înscris în clădire.

E ceea ce spune Renzo Piano. Responsabilitatea arhitecţilor e mai mare din acest motiv. În fiecare zi treci prin faţa unei case prost construite.

a consemnat Andreea DUMITRU

mergi pe mîna mea

Wilt / *Marea aspiraţie*

Eram în avion, citeam şi rîdeam, iar lumea se uita la mine. În ultima vreme mi s-a întîmplat de două ori şi, în ambele dăţi, din cauza lui Tom Sharpe. Citeam *Wilt* (traducere şi note de Radu Pavel Gheo, Editura Polirom), scris acum 30 de ani, cînd Occidentul trăia deja nebunia pe care noi abia o învăţăm. Henry Wilt, profesor ratat şi soţ nefericit, este un biet inocent prins într-o luptă inegală cu tot ceea ce îl înconjoară – societatea, viaţa de familie, slujba, instituţiile statului –, luptă pe care n-a pornit-o el, ci în care a fost prins de vîrtejul imposibilelor coincidenţe ce formează de fapt realitatea. E un Făt-Frumos în luptă cu zmeul nemilos al absurdului societăţii moderne. Ca şi Mr. Bean, este un magnet pentru dezastre şi toate acţiunile lui, indiferent cît de bine intenţionate sînt, duc la consecinţe greu de bănuit. Dar basmele îşi au legile lor şi Wilt, ca orice Făt-Frumos, va cîştiga bătălia, pentru că inocenţa este mai puternică decît idioţenia sistemului, iar naivitatea poate învinge şi cea mai josnică şiretenie. N-am să vă dezvălui întreaga poveste, pentru că inimaginabilele ei întorsături trebuie gustate pe îndelete. Este, fără îndoială, umor britanic. Jerome K. Jerome combinat cu Mr. Bean şi cu Monty Python vă poate da o idee. Umor negru, sarcasm şi convingerea că nimeni nu este mai presus de ridicol, toate într-o lumină crudă, fiindcă epopeea neînsemnatului profesor Wilt radiografiază tacticos racilele societăţii de consum, clişeele, aspiraţiile meschine, falsitatea fericirii la comandă. Prostia făloasă, stupiditatea instituţiilor, sexul şi viaţa de cuplu reduse la idealuri de tabloid – ce cunoscut ne sună toate... Limbajul liber al cărţii conţine, fireşte, toate expresiile necesare, în forma lor cea mai directă, dar naturaleţea şi hazul le dezbracă de orice trivialitate. Citiţi *Wilt* pentru că veţi rîde, iar rîsul învinge prostia. Citiţi şi *Marea aspiraţie* (traducere de Radu Pavel Gheo, Editura Polirom), alt roman al lui Tom Sharpe, şi veţi rîde din nou. Aşa cum v-am spus, eram în avion. Poate de aceea mi s-a părut că m-am ridicat un pic deasupra a ceea ce ştiam deja.

Mugurel VRABETE (Holograf)

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Să batem cîmpii (2)

Aşa cum am explicat şi acum cîteva luni, cînd am produs primul episod al „serialului“, ideea şi titlul lui sînt împrumutate din *Joia dulce* de John Steinbeck (o carte care stă la căpătîiul meu, metaforic vorbind, de vreo trei decenii) şi funcţionează, ca şi în roman, pe post de interludiu: cînd ai obosit să tot vorbeşti despre lucruri serioase (ori cînd nu mai ai idei serioase), te apuci să înşiri cîte în lună şi-n stele – să baţi cîmpii, adică; dar, pentru a nu-l obliga pe cititor să înghită digresiunile tale, îl previi din capul locului că va avea parte nu de consideraţiuni pertinente şi judecăţi profunde, ci de fleacuri, divagaţii, aiureli, pe care, dacă doreşte, le poate lăsa liniştit deoparte. Desigur, metoda păcătuieşte prin onestitate excesivă: dacă toţi autorii ar proceda aşa, trei sferturi din ceea ce s-a scris – dar, mai ales, se scrie – în lume ar rămîne, probabil, necitit. (Cu ce efecte salutare, nu mai e nevoie să precizez.) Aşadar, să batem cîmpii.

Una dintre expresiile cu foarte largă circulaţie în teatru este „Actorii sînt nişte copii mari“. Evident, cei care o folosesc în primul rînd, de cum li se iveşte ocazia (ba chiar fără nici o ocazie), sînt actorii înşişi. Asta vrea să însemne că, la fel ca şi copiii, ei sînt scutiţi să spună sau să facă lucruri cu sens, ori, după ce le spun sau le fac, sînt scutiţi să suporte consecinţele. Altfel zis, un actor poate fi, la repetiţii sau în relaţiile sociale curente, nepunctual, neserios, năbădăios, fără ca regizorul, directorul şi restul lumii să aibă dreptul moral de a-l trage la răspundere. (Te pui la mintea copilului?!) Pe de altă parte, el, actorul, are – prin Constituţie, ca să spunem aşa – dreptul, sau chiar datoria, de a aştepta compătimire, simpatie, dragoste pentru cel mai mic neajuns care i se întîmplă pe scenă sau în afara ei; şi asta, din partea oricui: regizor, director, dramaturg, critic, restul lumii. Oricine procedează altfel devine, automat, căpcăun – mîncător de copii. Dar... cui să-i demonstrezi că expresia în chestiune este, luată în acest înţeles superficial, profund dăunătoare? În nici un caz actorului, mînca-l-ar mama!

„Ca să lucrezi în teatru, trebuie să fii sănătos!“, exclama nu demult, pe un ton deopotrivă provocator şi resemnat, o actriţă dintr-o importantă instituţie de spectacole. Într-adevăr, teatrul e ca o uzină cu foc continuu: în permanenţă cineva repetă la ceva, în permanenţă cineva are nevoie de ceva. Nemaivorbind despre munca propriu-zis scenică. Pentru un om „din afară“ e surprinzător să descopere că, printre actori, cel mai teribil păcat şi cea mai infamantă crimă este absenţa de la spectacol. Un actor din cauza căruia s-a suspendat o reprezentaţie e privit de colegii săi cu neîncredere şi reproş încă multă vreme după ce faptul s-a consumat. Iar suferinţa fizică nu este o scuză acceptabilă: pe scenă urci (şi în scenă rămîi) şi cu febră de 39 de grade, şi cu piciorul fracturat, şi – ferească Dumnezeu – cu infarctul declanşat. În timp ce în oricare altă meserie e nevoie de mult mai puţin de-atît pentru un chiul în regulă „pe motive de boală“, o lege nescrisă pedepseşte, în teatru, orice abandon nemotivat de altceva decît de moarte.

Ori de cîte ori mai mulţi oameni de teatru se adună în jurul unui pahar (care poate fi cîteodată, în ciuda prejudecăţilor „civile“, un pahar de ceai sau, pur şi simplu, un pahar de vorbă), discuţia ajunge, mai devreme sau mai tîrziu – dar negreşit! – la amintiri şi anecdote „de profil“. Se povestesc întîmplări adevărate (parţial, măcar...) din turnee, spectacole, repetiţii, întîmplări ai căror protagonişti sînt, îndeobşte, actori, dar şi sufleori sau maşinişti (mai rar, dramaturgi, regizori, scenografi sau chiar critici) în viaţă sau demult plecaţi dintre noi, întîmplări hazoase ori un pic triste, farse jucate între colegi, păţanii cu felurite autorităţi, „bîlbe“ celebre. Uluitoare este, atunci cînd eroul e o figură aflată pe tărîmul umbrelor, senzaţia de realitate pe care o instituie, întotdeauna, aceste povestiri, indiferent cine ar fi povestitorul şi cît har epic ar avea. Căci, în relatare, Lucia Sturdza-Bulandra este „doamna Bulandra“ şi Ion Manolescu, „domnul Manolescu“, Sică Alexandrescu este „maestrul Sică“, Tudor Muşatescu, „nea Tudorică“ şi Gheorghe Cozorici, „Ghiţă“. O familiaritate plină de respect leagă cu fire nevăzute toate personajele scenei din toate timpurile, într-un prezent continuu ce garantează o clipă de viaţă în plus acestor făpturi făcute să trăiască doar cît trăieşte arta lor. Care trăieşte doar cît trăiesc ele.

Şi ca să închei pe o notă veselă, iată o asemenea anecdotă, pe care am auzit-o povestită de trei ori, de trei rapsozi diferiţi (care, fireşte!, participaseră nemijlocit la acţiune); întrucît nici personajul central nu era, în două dintre naraţiuni, acelaşi, nu citez nici un nume – în fond, importantă e acţiunea... Într-un lung turneu prin provincie, cu trenul, un bătrîn actor talentat, dar nu prea şcolit, îi cere povestitorului, ca să-şi mai treacă timpul, ceva de citit. „Nene X“, zice acesta, „n-am la mine decît *Hamlet*“. „Ce-i asta?“ „O piesă englezească, mai veche.“ „Ei, dă-o, dacă n-ai altceva.“ A doua zi, luîndu-şi cartea înapoi, povestitorul întreabă, făcîndu-le cu ochiul celor din preajmă: „Şi cum ţi s-a părut, Nea X?“ „Ehei, băieţi, piesa-i bună, da' rolul e greu al dracului. Păi, cînd ai monologul ăla... cel puţin cinci minute singur în scenă... ce faci cu mîinile în tot timpu' ăsta?!“ Nenea X, naiv, nu prevăzuse apariţia regiei moderne.

GOETHE-INSTITUT BUKAREST

OPEN CALL

Workshop de critică de artă
10-11 noiembrie 2006

Goethe-Institut Bucureşti organizează în cadrul Bienalei Tinerilor Artişti, ediţia a II-a (14.10.-16.11.06), un *workshop* de două zile destinat tinerilor curatori şi critici de artă, sub îndrumarea criticului **Jan Verwoert**.

Jan Verwoert trăieşte la Hamburg şi lucrează ca *freelance* critic. Este membru în comitetul consultativ al Kunstverein München şi profesor asociat de Teorie şi Artă Contemporană la Academia Umeâ (Suedia). Publică permanent în *Afterall, Frieze, Springerin*. A primit în 2001 premiul AdKV pentru critică de artă.

În cadrul acestui *workshop,* cei selectaţi vor avea posibilitatea să ia contact cu editorii revistei *IDEA (artă + societate)* din Cluj şi ai revistei *VECTOR-artă şi cultură în context* din Iaşi.

Cei interesaţi pot găsi formularul de înscriere la adresa de Internet www.goethe.de.

Sînt necesare următoarele documente pe care vă rugăm să le trimiteţi pînă la data de **24 iulie**: un curriculum vitae care să cuprindă date despre activitatea profesională (studii şi experienţă profesională), o scrisoare de intenţie de o jumătate de pagină care să motiveze interesul pentru participarea la *workshop,* un text scris pe marginea unui eveniment sau subiect din arta contemporană de maxim 1 pagină (articol sau eseu), în format electronic, la adresa: programm@bukarest.goethe.org.

Rezultatele vor fi comunicate la începutul lunii septembrie.

Cei selectaţi vor primi informaţii legate de cea de-a II-a ediţie a Bienalei Tinerilor Artişti (14.10.-16.11.06). Aceştia vor fi rugaţi să redacteze, la începutul evenimentului, un articol în limba engleză care va fi trimis criticului Jan Verwoert.

Articolul va servi drept material de lucru în cadrul atelierului.

Workshop-ul va avea loc în limba engleză.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

De duzină

● **Vama Veche, *Fericire în rate*, Agenţia De Vise, 2006.**

E clar: undeva s-a produs un scurtcircuit. Poate de unde a început să se ducă buhul că există un loc lăsat de izbelişte de furia cotropitoare şi fără scrupule a mulţimilor. Sau de la poveştile cu iz nonconformist despre cai din reclama Marlboro, boemă tihnită sau săruturi galeşe după ureche. Sau de la acel sictir bine temperat cu armonii romanţate, asemănător unei mări de culoare incertă, cu epavă, ceva alge şi foarte mulţi nudişti. În orice caz, Vama Veche s-a schimbat atunci cînd au început să circule din ce în ce mai multe legende care descriau totul ca pe un al doilea Avalon. Iar odată cu legendele apar şi oamenii, printr-un proces oarecum identic celui prin care fluturii de noapte sînt atraşi de lumina felinarelor. Iar cu oamenii, e lucru ştiut, lucrurile nu mai pot rămîne aceleaşi, se schimbă şi se transformă într-atît încît ajung să arate doar ca o copie palidă, din ce în ce mai ştearsă, a imaginii din trecut. Acolo unde, odinioară, existau nudişti de dragul nudismului, discuţii de dragul discuţiilor şi Pink Floyd de dragul lui Roger Waters, situaţia s-a schimbat simţitor, în sensul în care acum există nudism de dragul nudiştilor şi discuţii pentru că aşa cere eticheta locului. Un fel de Pink Floyd de dragul lui David Gilmour. Şi poate că n-o fi fost niciodată Vama Veche raiul de pe pămînt, dar, cu siguranţă, seva autentică din acel tren accelerat care pleca în cinci minute de la linia cinci s-a pervertit de la vagoanele încărcate pînă la refuz, ca să ajungă în cele din urmă pe o plajă cu mult prea multe corturi, sticle de plastic şi lume dispusă să se bucure fără să ştie foarte bine de ce. În termeni generali, întotdeauna preţioşi şi pompoşi, s-a pierdut puritatea de la început. În termeni muzicali, fără trimiteri la plaje de la Marea Neagră, s-a pierdut pianul. Şi nu că acest pian n-ar mai fi de găsit, dar libertatea simplă şi bine venită pe care o presupunea construcţia unei melodii începînd de la clape a fost dată la o parte în favoarea schematicii locului comun în care instrumentele îngrădesc orice urmă de improvizaţie, fără să aducă mari noutăţi, ci doar o briză zdravănă de conformism şi de aparenţă agreabilă. Nu trebuie uitat însă că există prea mulţi oameni de mulţumit şi că, oricînd, salvatul aparenţelor poate deveni o figură de stil. Reţeta este simplă: e de ajuns să te înfiinţezi cu un specimen stilistic nedefinit, preferabil nici cal, nici măgar, să alternezi expresiile bune în acelaşi vers „ne amestecăm trupurile“ cu cele răsuflate „pînă ajungem în şoapte“, să proferezi cu aer sfătos filozofii adînci de genul „oraşul ne învaţă să nu mai zîmbim / oraşul ne învaţă mereu să fugim“, să păstrezi o uşoară imagine rebelă cu alcool, curve şi amor liber dublată de un romantism suav cu tente vădite de pleonasm (melodie + vers), să cotizezi comercial liniei patentate de Holograf, Iris şi alţi titani indiscutabili ai muzicii mondiale, să fii în stare să propui şi ceva pop-rock inventiv de suprafaţă, iar succesul, bazat în mare parte pe imaginea gloriei autentice şi fără vînzări spectaculoase de altădată, nu va întîrzia să apară.

Cu alte cuvinte, *Fericire în rate* este un album de duzină. Şi asta fără să aibă legătură cu faptul că pe disc se găsesc 12 piese. Probabil că, dacă ar fi rămas la standardul primelor două melodii, „La radio“ şi „Alt oraş“, am fi vorbit despre o reuşită mult peste media cu care ne-au obişnuit formaţiile româneşti cu succes la public în ultimul timp. Partea proastă este că albumul nu se sfîrşeşte aici, continuă, dar, ceea ce e cu adevărat tragic, o face din ce în ce mai rău, cu o lipsă de inventivitate care nu doar că se complace în a relua teme banale, ci pare să se adîncească, voluptuos, în previzibil şi platitudine. Nu e nimic aici, cu excepţia notabilă a primelor piese, care să nu sune de parcă ar mai fi fost cîntat şi înainte. Un fel de nudism de dragul nudiştilor, o Vama Veche pentru cei ajunşi aici de curînd. Rămîne cum am stabilit: ne vedem joi.

Simona SORA

puzzlecturi

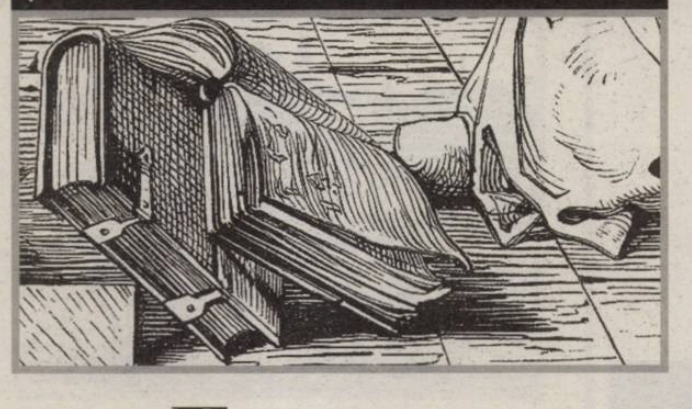

Facerea după Marta

● **Marta Petreu, *Scara lui Iacob*, Editura Cartea Românească, 2006.**

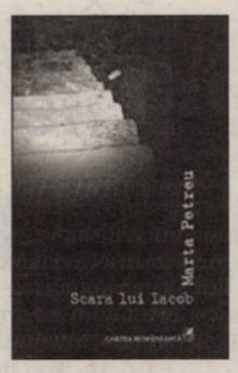

Un critic al modernităţii numea cuvintele esenţiale în care un scriitor îşi descrie viaţa (prospectiv sau retrospectiv) lexic ultim. Setul de „verbe" intens personale care leagă sau rup contextele operei, care dizolvă şi coagulează scrisul ar fi acest lexic ultim şi unic: pecetea scriitorului, marca lui distinctivă.

În poezia Martei Petreu, *Scara lui Iacob* adună, mai mult decît antologiile personale sau întocmite de alţii, „lexicul ultim" imagistic şi structurant. În această carte rotundă, cu ecouri epurate din celelalte volume – de la *Aduceţi verbele, Diminea̦ta tinerelor doamne, Loc psihic, Poeme neruşinate* la *Apocalipsa după Marta* sau ironic-programaticul *Falanga* –, se adună, ambivalent şi dramatic, toate interogaţiile, revoltele, spaimele, blestemele şi singurătăţile poetei, una dintre cele mai autentice şi intens personale scriitoare din literatura noastră. *Oho*-ul ei emfatic şi genuin, *viaţămoartea* trăită pe muchie, *Dumnezeul Tatălui* şi Tatăl-Dumnezeu, *întîmplările trupului, teofania, durerea, teroarea, începutul repetabil, falanga de bărbaţi, tîrziul, Zeul* – iată arhipelagul vizibil al acestui lexic ultim care subîntinde un poem continuu, tulburător şi melancolic.

Scara lui Iacob vorbeşte simultan despre o promisiune nerespectată şi o „luptă cu îngerul", despre promisiunea unui Dumnezeu (al Tatălui) de a fi alături (sau de a fi pur şi simplu) şi despre lupta corp la corp cu iluzia acestuia, adînc săditǎ în trupul/sufletul/mintea poetei. Marta Petreu recitește *Geneza* biblică, dar o geneză proprie, deschisă, în care ziua a opta sau cea de-a noua continuă „facerea" propriului destin. Ea caută „locul lui Dumnezeu" (locul consacrat prin hierofania lui Iacob) pe care să-şi întemeieze, dacă nu viaţa (şi sensul ei), măcar moartea presimţită dintotdeauna şi trăită cu o intensitate erotică: „Ne privim pe viaţă şi pe moarte / ne luptăm / sprijinindu-ne unul de altul cum se sprijină în iubire / un bărbat şi o femeie / ori cum se sprijină cu ură unul de altul duşmanii / Aproape mi se pare că-l iubesc / Deasupra noastră – nici un ochi văzător / numai ochiul absenţei / deasupra noastră – cerul înalt vidul verii / Dar ne purtăm fiecare războiul nostru rece / jocul nostru grotesc / împlinim neclintit scenariul care ne-a fost dat".

Trufia, egocentrismul, orgoliul poetei – despre care s-a tot vorbit – nu înseamnă aici altceva decît asumarea propriei vulnerabilităţi ontice, preştiinţa „bolii de moarte" de care se simte atinsă „încă de dinaintea naşterii": „Ea este atinsă. Şi-i este frică. Şi uneori – rar – visează / să o apere cineva / Ea a prins rădăcini în singurătate / ca un ulm în pămînt / şi stă aşa / pe orice vreme / verticală ca un copac / trufaşă ca o pădure sub viscol / Ea îşi poartă moartea ei pe picioare".

Ca Iacob după ce visează scara „înfiptă în pămînt, al cărei capăt ajunge pînă la cer, iar îngerii lui Dumnezeu urcau şi coborau pe ea" *(Geneza* 28-29), poeta caută sensul Întîlnirii, poarta cerului, Casa lui Dumnezeu. Ea nu găseşte însă decît urmele încleştării, sensul propriu, sechelele promisiunii de însoţire şi circularitate. Dacă de trufie ar fi vorba, Marta Petreu are, la fel ca Arghezi sau ca Rilke, trufia de a încălca o limită, de a provoca o ruptură de nivel. Or, aşa cum ne spune un angelolog contemporan, „Dumnezeu nu poate fi vizitat la El acasă", chiar dacă uşa e întredeschisă, iar scara bine înfiptă în pămînt. Astfel, scara Martei Petreu este una coborîtoare, a îngerilor căzuţi şi a ispitirii oamenilor cu cerul: o scară pe care coboară „ceva mare cu pene şi gheare" sau „îngerul acesta cu blană". În *Facerea* după Marta însă, oamenii, dacă au suferit destul, îşi pot primi îngerii păzitori, dar numai după ce au dat faţă, ca în *Elegia a cincea din Duino* a lui Rilke, cu *Madame Lamort:* „Acum pot să mă caut / Acum pot să ascult / foşnetul timpului – crima perfectă / Pot să aud cum răsar şi cum cresc din pielea lui sidefie / puful şi penele îngerului / Da. Este al meu". „Regina cu bocanci de metal" şi îngerul negru sînt cei care coboară scara lui Iacob în poemele Martei Petreu, venind în întîmpinarea fiinţei căzute. Iar scara leagă „fericirea care urcă" şi „fericirea care pogoară", ca la Rilke, iubirea cu moartea: „Pentru dragoste este mult prea tîrziu – ai spus / surîzînd. Ştiu – ţi-am răspuns – / e tîrziu pentru orice fel de iubire (...) Era tîrziu. Aş fi vrut totuşi să mă iubeşti – am sîsîit / Şi încet foarte încet / aşa cum şi-a lepădat atunci şarpele pielea / mi-am scos / pielea mea de pe mine". Şi mai leagă – într-o perfectă lipsă de sens tangibil – viaţa cu moartea: „Sînt o ficţiune umană / adultă / Viaţamoartea îmi dă lecţii de artă brutală: / ca pe toţi / ea mă sculptează mă cîntă mă scrie / şi-apoi mă boceşte ca o ţărancă / Amin".

De fapt, spune Marta Petreu, în acest volum excepţional, liminal şi tăios ca o lamă, sîntem ficţiuni într-o lume cosmaresc-ficţională făcută de un Dumnezeu mut şi întors cu faţa de la noi. Iar sensul (dacă e vreunul) ţine strict de coerenţa viziunii, de acea *imaginatio vera* pe care o posedă doar sfinţii, marii păcătoşi şi poeţii adevăraţi.

Dilema veche vă recomandă

● Nu rataţi cel mai bun desen animat al verii (şi, poate, al anului): *Peste tufiş,* o producţie DreamWorks în regia lui Tim Johnson (Antz) şi Karey Kirkpatrick, cu vocile lui Bruce Willis, Nick Nolte, Avril Lavigne etc. Scenă antologică după alta – şi această maximă de reţinut: „Animalele mănîncă pentru a trăi. Oamenii trăiesc pentru a mînca". (Alex. Leo Şerban)

● Dacă sînteţi interesaţi de confruntări de genul: tarantula Goliat (dotată cu venin, opt ochi, perişori şi pînză senzitivă) împotriva unui şarpe Fer de Lance (deţinător şi el de venin, două orificii detectoare de căldură şi piele de camuflaj), atunci urmăriţi emisiunea *Built for the kill* pe National Geographic. Confruntarea dintre Zidane (rapid, tehnic, cu o bună lovitură de cap) şi Materazzi (masiv, dur, cu o bună lovitură de cot) a fost în direct pe TVR 1... (Marius Chivu)

● Propun să se culeagă cu majuscule: DUMINICĂ, LA ORA 22,10, PE TVR 2, EPISODUL AL DOILEA DIN NOUL SERIAL RUSESC *MAESTRUL ŞI MARGARETA,* ECRANIZARE DUPĂ ROMANUL LUI MIHAIL BULGAKOV. (Radu Cosaşu)

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Andrei GORZO

dilematograf

Protectorul

● ***Superman revine* / *Superman Returns* (SUA, 2006), de Bryan Singer.**

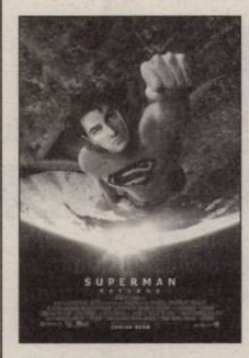

Cum faci un *Superman* fără Christopher Reeve? S-a mai făcut (la TV), dar rămîne o întreprindere delicată: Reeve (care a murit în 2004, la vîrsta de 52 de ani şi la aproape 10 ani după accidentul care-l lăsase paralizat) e în continuare atît de iubit, încît era normal ca dorinţa realizatorilor de a-i găsi un înlocuitor să se ciocnească de teama lor de a recunoaşte public că el poate fi înlocuit. Noul interpret, Brandon Routh, evoluează ca şi cînd ar fi primit misiunea de a se impune în rol fără să se impună prea tare – fără să trezească bănuiala că şi-ar închipui *vreo secundă* că e rolul lui şi nu al lui Reeve. E o misiune neutralizantă pentru orice actor şi există ceva congelat, doar-aparent-viu, în zîmbetele şi gesturile reevești livrate de Routh – realizatorii ar fi putut la fel de bine să umple rolul cu bucăţi potrivite alese din *Superman* (1978), *Superman II* (1981), *Superman III* (1983) şi *Superman IV* (1987). De altfel, pentru secvenţele în care apare tatăl lui Superman – înţeleptul Jor-El de pe planeta Krypton –, ei au folosit materialul din 1978, cu Marlon Brando. Înţeleaptă decizie. După cum vorbeşte Jor-El („Pămîntenii n-au nevoie decît de o lumină care să le arate calea. De-aceea te-am trimis pe tine, unicul meu fiu"), e clar că traducerea din kryptoneză a numelui său ar trebui să fie ceva gen „Cel-de-Sus" şi să distribui un alt actor înseamnă să insinuezi că mai există şi un alt Dumnezeu în afară de Brando – or, pentru hoardele de brandomani fundamentalişti (conduse de Sever „The Wild One" Voinescu), asta înseamnă *jihad.*

Fragmentul cu Brando e prezentat frumos, cu veneraţie, ca un mesaj lăsat de Jor-El pentru fiul său într-un fel de sanctuar construit de kryptonieni la Polul Nord şi violat acum de cel mai mare duşman al lui Superman, geniul megaloman Lex Luthor (Kevin Spacey în vechiul rol al lui Gene Hackman); sanctuarul e construit în întregime din cristal şi, atunci cînd se umple de imaginile şi de sunetele lui Brando, sugerează o cinematecă de vis (mi-a amintit de titlul dat de Graham Greene culegerii lui de cronici de film, *The Pleasure Dome,* după versul lui Coleridge „O catedrală a plăcerii cu peşteri de gheaţă"), iar emoţia de pe faţa lui Spacey pare mai curînd a lui decît a personajului. Regizorul, Bryan Singer, merge şi mai departe cu cinefilia: în rolul mamei adoptive, pămîntene, a lui Superman o distribuie pe Eva Marie Saint. Deci acum ştim: Superman e (mă rog, e şi nu e) fiul dumnezeiescului cuplu din *Pe chei* de Elia Kazan. Din păcate, ideea asta are mai mult farmec decît sens – dacă nu cumva e un suspin de nostalgie al lui Singer (care înainte de a se îngropa în benzi desenate a făcut *Suspecţi de serviciu)* după o epocă în care filmele hollywoodiene nu se ocupau de supereroi, ci de bărbaţi şi femei care mai ştiau şi ce e ratarea. „Aş fi putut să am performanţe, aş fi putut să fiu campion, aş fi putut să fiu cineva", gemea personajul lui Brando din *Pe chei,* şi ce-ar putea să înţeleagă Superman din durerea lui? Premisa lui *Superman revine* este că el a lipsit de pe Pămînt în ultimii cinci ani şi că, în timpul acesta, ziarista Lois Lane (Kate Bosworth), iubirea lui, a scris un articol răzbunător, intitulat „De ce n-are lumea nevoie de Superman". Imediat după întoarcerea lui vine un moment interesant (nu mai lung de o secundă, două), cînd vede la televizor ceva din Orientul Mijlociu şi pare descumpănit, ca şi cînd şi-ar da şi el seama cît de depăşite sînt metodele lui (prinderea spărgătorilor, dejucarea planurilor elucubrante ale lui Luthor) de a rezolva problemele omenirii; la urma urmei, Superman e o creaţie a anilor '30 – între el şi noi stau cîteva războaie ale căror complexităţi ar fi trebuit să-l înghită ca nişte nisipuri mişcătoare, cu capă cu tot. Dar îndoiala asta (dacă asta e) nu-l ţine decît o secundă şi alta nu mai răzbate pînă la el. Are de rezolvat problemele omenirii. Cum? Păi prinzînd spărgători şi dejucînd planurile lui Luthor. Nu există nici un risc ca filmul să-i dea dreptate lui Lois Lane; e un lucru hotărît de la bun început că lumea are nevoie de Superman. Nu iau în derîdere nevoia asta de protectori imaginari (fie ei şi purtători de chiloţi roşii peste colanţi albaştri); e la fel de omenească, în caraghioşenia ei, ca şi fantezia zborului, şi e unul dintre rosturile cinematografului să le dea ghes şi nas şi uneia, şi celeilalte. Problema e că nici măcar realizatorii nu par să fi crezut cu adevărat că lumea avea nevoie de un nou *Superman.* Nici măcar n-au încercat să ofere lumii un nou *Superman,* ci un vechi *Superman* cu noi efecte speciale: au defilat tot cu amintirea lui Reeve şi a lui Brando şi, ca să-l scutească pe erou de noi provocări, de provocări adaptate la lumea de azi (lumea aceea care are nevoie de el), l-au scos de la naftalină pe Lex Luthor, cu diabolismul lui clovnesc. Cu toată clovneria şi cu toate eforturile lui Spacey, Luthor nu e prea interesant ca personaj, dar ca problemă a omenirii are o mare calitate: e o problemă pe care Superman chiar o *poate* rezolva.

trecerea prin reviste

Cea mai locală presă

Comloşanu' este, evident, publicaţia locuitorilor din Comloşu Mare, judeţul Timiş. Subintitulată „publicaţie de informare locală". Am avut plăcuta surpriză să constat că, într-adevăr, revista este chiar ceea ce îşi propune să fie. Deşi am căutat cu tot dinadinsul, nu prea am găsit în paginile ei obişnuita limbă de lemn bombastică pe care o practică profesorii de provincie atunci cînd vor să se exprime public. Şi nici micile bîrfe şi atacuri veninoase locale pe care le găsim în publicaţiile din extrema cealaltă, cea care caută cu lumînarea dezvăluirile şi scenariile.

Fără a fi palpitantă sau de mare interes jurnalistic, *Comloşanu'* păstrează un ton decent-optimist, cu vagi accente critice. Pare a fi opera unei comunităţi locale normale, mai puţin frustrate decît altele, unde mai mult se face decît se vorbeşte – lucruri rare în contextul general neaoş. Să luăm, de pildă, ştirile: acestea au calitatea de a fi, în primul rînd, destul de tehnice şi la obiect. Am descoperit însă printre ele şi opinii, cum e cea referitoare la decernarea titlului de „Sat european" localităţii în cauză: „Delegaţia comloşană s-a arătat mult mai realistă în intervenţii, arătînd că încă mai trebuie lucrat mult pe mentalitatea gospodarului sătesc şi că mai există multe lacune în perceperea modalităţii de integrare. Există încă, din păcate, gospodari care văd numai partea plină a paharului după integrare". Precum şi răbufniri ironice: „Experienţa lucrului în străinătate începe să se transpună şi în «peisajul» agricol local. Probabil că nu toţi cei care cultivă acum căpşuni în Lunga sau în Comloşu Mare au muncit în Spania, dar tonul a fost dat de cei care au muncit «afară». (...) Mult succes căpşunarilor autohtoni şi la mai mare suprafaţă în cultură!" De altfel, finalurile fac de multe ori deliciul ştirilor: cea referitoare la un incendiu izbucnit în gospodăria unui comloşan, de la o simplă priză, în urma căruia acoperişul casei acestuia a fost distrus, iar la refacerea lui au ajutat cîţiva meşteri locali se încheie astfel: „Pe această cale, Ovidiu (păgubaşul) le aduce tuturor mulţumirile familiei sale". Se desprinde, din majoritatea textelor, un adevărat spirit comunitar şi de întrajutorare umană. Cea mai sentimentală ştire este, însă, următoarea: „În gospodăria d-lui Mariş Ion, din Comloşu Mic, nr. 102, în urma fătării unei vaci au rezultat doi viţei gemeni, sănătoşi şi zburdalnici. De menţionat că viţeii provin din însămînţări artificiale, în consecinţă, gospodarul nostru va încasa o primă subvenţie dublă".

Dar revista comloşenilor nu cuprinde doar ştiri, ci şi un interviu cu primarul, din care se pot înţelege care sînt problemele lui de administraţie, rezultatele concursurilor locale de vinuri, mezeluri, sarmale, cofeturi (împreună cu pozele participanţilor ţinîndu-şi diploma în mînă), un articol „de suflet" despre comorile culturale locale. Şi un editorial, semnat Tudor Mândreci, intitulat „EU... în... UE". Acesta, am avut din nou surpriza, e scris într-un spirit critic moderat, îmbrăţişînd, pînă la urmă, atitudinea potrivită: vrem să intrăm în UE, dar pregătiţi, punînd la punct tocmai amănuntele care pot duce la bun sfîrşit proiectele propuse. Una peste alta, *Comloşanu'* găseşte, pentru o revistă locală, o formulă plăcută, de interes pentru comunitate, fără a cădea în ridicol. (**I. P.**)

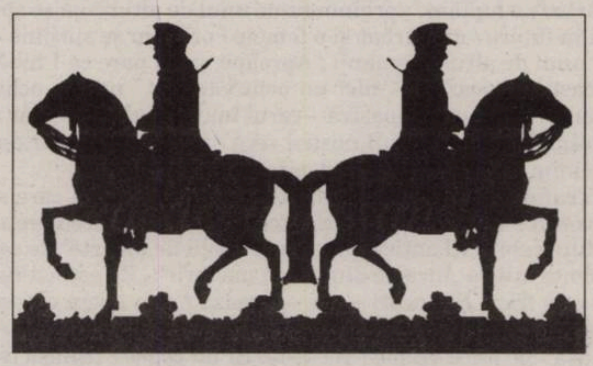

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

O insolubilă plăcere, dacă mai ştim ce este o plăcere

Una dintre cele mai voluptuoase plăceri ale fiinţei umane – dintre puţinele care nu pot fi contestate de nimeni, nicăieri, indiferent de sistemul nervos sau de cel social în care trăieşte fiinţa, indiferent de sexul ei, de credinţa religioasă sau politică –,

una dintre cele mai intime, mai credincioase şi mai durabile plăceri – acceptată şi respectată ca atare, în cele mai grele condiţii, chiar şi în război, chiar şi în stări de asediu sau de detenţie, pe secetă, în spitale şi, se zice, chiar în iad,

una dintre cele mai inofensive, mai benigne şi mai lejere porniri, dar devenind – prin caracterul imperios cu care se impune judecăţii – extrem de presantă, de agresivă, de cuprinzătoare

(ca durerea de măsele deodată ostoită, ca nevoia de somn care-şi găseşte imediat un pat şi o pernă, ca visul de a-ţi putea descălţa o pereche de pantofi care te strîng îngrozitor sau te bat violent în vîrf sau îţi încing laba piciorului de-ţi piere pofta mersului),

în sfîrşit, una dintre cele mai normale şi mai incandescente bucurii strict personale rămîne aceea de a face duş, vara, pe caniculă,

nu foarte rece, dar nici fierbinte, nu unul, dar nici zece, pentru a nu-mi bagateliza plăcerea,

de a-mi potrivi apa din cele două robinete,

de a-i găsi exactul dozaj,

de a mă potrivi sub şuvoi,

de a-l simţi din creştet pînă în tălpi, puternic, vital, sănătos, ca un allegro con brio beethovenian,

de a mă săpuni bine, liniştit, mîndru, dar nu vanitos, optimist, dar nu pînă la a-mi pierde mintea sceptică, liber, dar nu lipsit de gînduri, chemînd de obicei, sub şfichiuirea apei, ultimele probleme insolubile care m-au asaltat,

ca apoi, nerezolvîndu-le, căci de aia le zice şi insolubile, adică imposibil de a se dizolva sau topi în apă, sub duş, să alung – e un fel de a spune... – săpunul de pe corp,

să las apa să curgă pe mine minute întregi, pentru a mă pătrunde ca de un farmec sfînt,

să închid într-un sfîrşit apa şi să ies din cadă,

să mă uit bine dacă nu am făcut lac pe jos – privire realistă, încordată ca la o cădere din paradis în contingent –

şi să simt clipa mozartiană a brizei care te cuprinde după duş, înainte de a te şterge intens cu prosopul.

Atunci am senzaţia – scurtă, foarte scurtă – că sînt pur într-un univers torid în care a avea iluzii e mai important, mai crud şi mai grav decît a le pierde.

Îmi consolidez această senzaţie aplecîndu-mă peste chiuvetă şi spălîndu-mi doar pleoapele cu apă rece, încă o dată; e o claritate în plus la care ţin, nu ştiu de ce.

După aceea iau tubul de „Dentodent" şi îmi pun pastă pe periuţa de dinţi; de mult îmi place să mă identific şi cu tubul de pastă dentifrică pe care cineva din afara mea îl apasă extrăgînd tot ce are mai bun în el, adică din mine; e replica mea la omul-trestie gînditoare; de ce nu şi un tub de pastă „Colgate" sau, pe vremuri, „Super Cristal"?

Mai arunc o privire în oglinda băii, aud acel Vivaldi cu care începe fiecare dimineaţă a regizorului din *All that jazz* şi îmi anunţ – prefăcîndu-mă serios vigilent şi sever, ca bătrînul mustăcios James Finlayson – de cum îi apar prin preajmă Stan şi Bran... –

că viaţa poate reîncepe feerică,
murdară,
parfumată,
barocă, după cum îi este felul.

Din întrebările insolubile sub duşul de ieri-dimineaţă:

Prometeu sau trestie gînditoare, omul de ce nu ar fi – între degetele unui necunoscut foarte grijuliu cu higiena matinală – şi un tub „Colgate" sau, pe vremuri, „Super Cristal"? E prea minimalizator? Nu e îndeajuns de măreţ? Dimineaţa, în baie, mai ştie cineva, de este inteligent, ce e măreţ?

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Dus de autobuz, întors de DAR

„Bă, nu suport, bă, nu suport, scîrbosule, bă, nu suport! Nu mai face asta! Nu auzi, bă, să nu mai faci asta? Nu te mai linge, bă, cu ăla, bă, nu auzi că nu suport să văd eu cum te lingi cu ăla? Bă, nu ţi-e ruşine?" Linişte şi mahmureală de dimineaţă. Trei inşi cu ziarul ăla *Compact,* gratuit, unul cu *Libertatea* în braţe. Eu singurul cu *Evenimentul zilei*. Iar stăm la coadă pe la „Patria" ca să ne sinucidem spre Piaţa Victoriei în autobuzele tîmpite ale RATB-ului. Plictis de dimineaţă, un DJ de la Europa FM zice că Geoană l-a făcut muzeu de înţelepciune pe Iliescu. „Bă, nu suport, bă, nu suport, nu suport, nu auzi, nu vezi, bă, că te lingi cu ăla? Bă, nu-mi vine să cred că mergi înainte, bă, nu ţi-e ruşine?" Glasul hodorogit învîrtea vorbele aiurea şi privesc spre glas. Un ins încruntat privea otrăvit spre o pereche. Eu nu aveam dubii. Băiatul îşi umflă muşchii un pic spre glasul cu cotoroanţă. Ăla tace. Dar nu mult timp. Iar le zice ălora să nu se lingă. Nimeni nu mişcă în autobuz. De data asta, băiatul iar îşi umflă muşchii spre ăla, dar e însoţit de pereche. „Nu vezi, domnule, că sînt fată?" Şi într-adevăr era fată, nici un dubiu, faţă şi sîni. Tunsoarea însă, scurtă, îl întărîtase pe homofob. Uluitor era însă că nimeni nu avea dubiu asupra îndrăgostiţilor, în afara glasului, care a adăugat: „Nu cred că eşti!", îşi continua iluzia, îmbrînceala cu propria scîrbă din cap. Dar, dacă am zis că sufăr dimineaţa, că e vineri, o vineri fără rost, uite că ajung la maşina mea şi mă încarc în ea. Dau drumul la Radio 21, la Morar şi Buzdugan, rîd la farsă, ascult vreo două bule de prin *Academia Caţavencu,* fără a cita sursa, şi privesc la înmormîntarea de sub geam. Lume multă şi coadă de te omoară pe bulevard. Ce-mi trebuia? Popă! Ce-mi vine să văd pe geam? Trei măicuţe îmbujorate călăreau ca-n De Funès o maşină. Nu, nu era Citroën-ul ăla din film, nu, era un VW cu numărul clar B 22 DAR. Incredibil nu e că au apărut trimisele Domnului din nimicul asfaltului, ci că erau tare încordate şi încorsetate. Trupul lor era strivit de haine de mare protocol, feţele erau roşii de un acoperămînt prea strîmt şi strîmb. Şi luau virajele împreună şi schimbau împreună vitezele fiindcă, deşi era mult loc în maşină, ele toate erau aproape căţărate pe volan. Intimidate de circulaţie, păreau trei păturici cu carne călare pe comenzi. Trăiau împreună fiecare stop, fiecare trecere pe lîngă ele a vreunui nebun. Nu ştiu ce spuneau, citeam doar guri, guri sparte, guri frînte, guri schiloade, guri speriate, guri enervate, guri căzute, guri aşteptînde, guri fără voce, guri jigninde, guri acre, guri seci. Şi aveau, nu ştiu dacă puteţi să vă închipuiţi, pielea aia de sac, aspră, mirosindă. Să nu credeţi nici o clipă că mi-a plăcut de ele.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

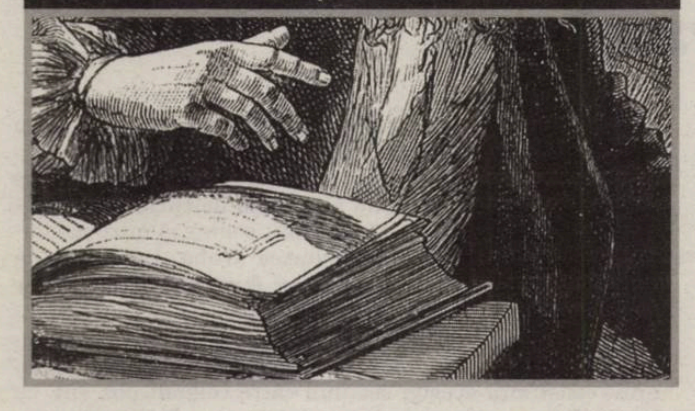

„Cu boierii la şcoală“ la 1800

La 15 ianuarie 1719, boierul Matei Creţulescu lasă cu limbă de moarte, printre multe altele, şi următoarele: „cărţi 124, filosofeşti, gramaticeşti, politiceşti, bisericeşti, istor[i]ceşti, latineşti, italieneşti, iproci; care multe dintr'acestea le-am cumpărat cînd am fost la Vienna, pentru treaba acestor doi copilaşi (Mateiaş şi Iordache – n.n.), ca <să> înveţe greceşte, iar mai vîrtos latineşte şă italieneşte; de carii mă rog Zoiţei, au oricare copilă ne-ar scăpa cu viaţă, să facă acesta mare bine ce-l doresc din tot sufletul mieu ca-s-mu înveaţe copilaşăi, şă să-i şi striineze pentru carte, de se va putea, ca-s să pedepsească mai bine; aşa mă rog pentru mare numele Domnului Hristos; şă să mi-i pedepsească mai vîrtos la letinească şă la italienească; şă, de mă veţi asculta, iubiţilor miei fii, ca-s vă ghimnasiţi la învăţătura cărţii, şă al ştiinţii acestor 3 limbi, şă de veţi metahirisi ştiinţa voastră spre nevătămarea bietului suflet, de vreme ce începătura înţelepciunii iaste frica Domnului, – veţi cîştiga mila dumnezeiască în casele voastre, şă acel prea puţin al vostru să va prea înmulţi, şă numele vostru va fi cinstit şă preaslăvit la Curţile celor mari“. Boierul pune în centrul educaţiei ştiinţa de carte şi mai ales necesitatea cunoaşterii unor limbi străine, condiţii esenţiale în cultivarea spirituală şi în obţinerea respectului celorlalţi, dobîndirea unei slujbe.

Şi totuşi, de-a lungul secolului al XVIII-lea, instruirea în sînul elitei aristocratice se face destul de dificil şi de incoerent. După 1711/1716, călătoriile de studii către Vest sînt interzise. Singurul domn care mai îndrăzneşte să facă acest lucru este Constantin Mavrocordat. El are ideea de a trimite 14 boieri la Veneţia spre învăţătură, dar pîrît la Poartă că de fapt s-a servit de acest prilej pentru a-şi trimite averea acolo, domnul îi recheamă la capătul a trei ani. Acelaşi Constantin Mavrocordat decide printr-un pitac domnesc din 1746 că dregătoriile nu mai pot fi ocupate decît de boierii care au urmat şcoala; măsura vine în urma unei constatări: feciorii de boieri nu prea mai iubeau cartea – „s-au răcit de învăţătură“ –, nici nu erau aşa dornici „să se pricopsească“ şi nici nu le prea păsa că educaţia ar constitui „podoaba neamului boieresc“. De nu voiau să-şi dea fiii de bunăvoie la învăţătură, iată că boierii sînt obligaţi s-o facă dacă voiau să nu fie excluşi de la „tortul puterii“: „Oricare fecior de boer, au din cei cu părinţi, au din cei fără părinţi, de nu se va sili să meargă la învăţătură şi să înveţe carte elinească cu tot temeiul ei pe deplin, să nu fie vrednici a se înălţa la stepena boerii, nici a se primi în orînduiala Curţii“. Situaţia este aceeaşi şi în Moldova, unde domnul Callimahi reia la 1759 într-o formă apropiată hrisovul muntean, considerînd „învăţătura“ drept „podoaba“ cea mai importantă a omului, şcoala „cuibul înţelepciunilor, grădina iscusitelor meşteşuguri, izvorul învăţăturilor, glasul celor de demult care buciumă adevărul“, condiţionînd accesul la dregătorii de „averea procopselii“ candidaţilor. Intervenţia celor doi domni ridică semne de întrebare cu privire la educaţia aristocraţiei româneşti, arătînd în fapt că mare parte nu se prea sinchisea de scris, citit, „elinească“ sau „franţuzească“. Averea, puterea, prestigiul puteau fi obţinute şi fără prea mare ştiinţă de carte.

Odată cu deschiderea spre Occident (1774), tinerii nu mai pot fi opriţi să plece. Boierii încep să se preocupe din ce în ce mai des de educaţia fiilor şi să creadă că cea mai bună şcoală nu poate fi decît cea din Occident. Bineînţeles că nu vor pleca toţi, pentru mulţi dintre ei Academiile domneşti de la Iaşi şi Bucureşti vor fi instituţii importante în asumarea unei formaţii intelectuale. Dar străinătatea nu reprezintă numai ştiinţa, ci călătoria în sine devine un alt gen de experienţă formator: un alt mediu, o altă civilizaţie, o altă cultură, un alt tip de educaţie. La 1801, Iordache şi Maricuţa Cantacuzino îşi trimit primul născut, Costache, la Beci (Viena) să înveţe carte, după care se hotărăsc să-l trimită şi pe cel de-al doilea, Grigore, dar nu înainte de a cere înaltului divan un atestat, prin care să li se recunoască calitatea de nobil (evghenia), trimis „aghenţiei chesarocrăiască“ pentru a se şti că sînt descendenţi ai Cantacuzinilor după tată şi ai boierilor Pîrşcoveni după mamă şi „ce se află trimişi la Viena spre învăţătură, fiindcă se trag din neam bun şi vechiu al patrii“. Evgheniştii încep aşadar să se preocupe de educaţia odraslelor şi o vor face din ce în ce mai des şi mai asiduu. Exemplificator rămîne cazul boierului Dinicu Golescu plecat în Europa în căutarea de şcoli pentru cei patru fii ai săi – Ştefan, Radu, Nicolae, Alexandru –, considerînd că numai şcoala îl deosebeşte pe om „de un dobitoc necuvîntător“, numai „preoţii“ şi „profesorii“ pot „să aţîţe“ în om „toate lucrurile cele bune“.

libertatea de impresie

Proceduri

E un termen care face o carieră tot mai mare în România. Înainte, prin procedură se înţelegea *procedura penală* sau seria de împachetări, masaje şi alte tratamente aplicate în staţiunile balneoclimaterice, la băi. Acum, se simte nevoia de *proceduri* peste tot. Sistemele de toate felurile scîrţîie, sînt greşit concepute, învechite sau total gripate. E nevoie de *implementarea* altora noi, de import, de *proceduri* occidentale care să fie aplicate în diverse cazuri. Recenta bîlbîială privind problemele preşedintelui cu coloana vertebrală l-a făcut pe ministrul Sănătăţii să tragă concluzia că e necesară punerea la punct a unor *proceduri* speciale pentru tratarea demnitarilor aflaţi în asemenea situaţii. După 16 ani de bîjbîieli, descoperim că pentru diverse situaţii probabile sau chiar frecvente nu există nici un fel de reţete de acţiune. În alte cazuri, chiar dacă există asemenea reguli clare, ele se aplică selectiv sau în dorul lelii. Aşa cum am observat, de exemplu, că nici măcar în plin pericol de epidemie de gripă aviară şi după multă experienţă în domeniu fermele de pui nu erau verificate atent şi periodic. *Procedurile* se aplică în Occident în mod automat şi fără nici un fel de derogări sau discuţii. Ele sînt de obicei preventive şi utile într-un ansamblu larg. Pot avea însă şi o latură neplăcută. La Londra, de exemplu, mi se spunea mereu că trebuie să închid uşa de la biroul unde lucram, pentru că era concepută împotriva răspîndirii focului. Iar de teama unui foarte puţin probabil incendiu (marele incendiu al Londrei, de la care s-a moştenit probabil o mare spaimă, a fost acum peste 300 de ani) eu eram obligat să mă sufoc cîte puţin în fiecare zi, ţinînd uşa închisă. În schimb, proceduri de acţiune în cazul bombelor din metrou nu existau, deşi asemenea lucruri tocmai se întîmplau. Existau unele reguli neadecvate, rămase de pe vremea atentatelor IRA (care de abia ce anunţa că se dezarmează). Un defect al *procedurilor* e că pot deveni repede desuete, iar aplicarea lor fără discernămînt poate fi o pierdere de timp şi de energie. Defectul altora este că par stupide. Îmi vine în minte obişnuita secvenţă din filmele americane, atunci cînd poliţia dă buzna într-o clădire, iar poliţiştii se întorc în toate direcţiile, cu picioarele crăcănate şi pistolul ţinut strîns cu ambele mîini. O figură de care un pistolar (tot din filmele americane, dar din Vestul sălbatic) ar rîde cu gura pînă la urechi. Probabil însă că statistic, în situaţiile curente, e eficientă. Uneori, chiar dacă nu mai folosesc exact scopului pentru care au fost create, regulile şi procedurile mai pot avea o calitate, şi anume, un oarecare efect de coeziune şi solidaritate socială. Pot adăuga o componentă regulată vieţii unei societăţi.

Mi se pare că ţările occidentale sînt tot mai pline de reguli, de la modul în care trebuie să te comporţi dacă te opreşte poliţia, pînă la locurile de fumat sau cele de parcat. Reguli care fac viaţa destul de grea pentru cei care vin din alte părţi, pînă cînd se deprind cu ele. În schimb, România abia acum începe să înveţe regulile şi procedurile indispensabile unei ţări civilizate şi riscă de multe ori să le compromită preluînd laturile lor cele mai dure sau cele mai stupide. În sfîrşit, dacă excesul de reguli, nerevizuirea şi neadaptarea lor la timp pot duce la încorsetare, timp pierdut şi situaţii absurde, lipsa lor duce la haos, la dreptul celui mai puternic sau mai şmecher. De aceea poate e preferabil să te ţii de nişte reguli proaste decît să n-ai nici un fel de reguli. Măcar pînă se ajunge la acele *proceduri* utile, adaptabile, deschise şi pe înţelesul tuturor.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

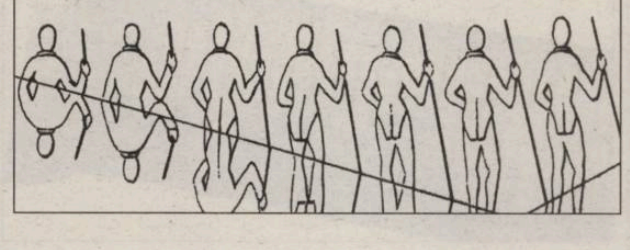

Vagon *lit*

Deşi nu mai am 14, şi nici măcar 16 ani, aş putea începe cu „Oau! Am mers, în sfîrşit, cu vagonul de dormit!“. Pentru că, e adevărat, nu am mai călătorit cu acest misterios mijloc de transport de ani buni şi, de atunci, am rămas cu o senzaţie de mister şi palpitant. Cînd eram mică, am trecut, noaptea, cu tatăl meu (şi întreaga familie) pe la Porţile de Fier, spre Iugoslavia de atunci: ceea ce vedeam din patul meu pe geam mi-a rămas ca un *summum* al necunoscutului neînţeles şi plin de aşteptări senzaţionale.

Acum, călătorind din nou, după ani buni, spre Timişoara, împreună cu colega mea Stela Giurgeanu, m-am aşteptat la aceeaşi senzaţie. N-a fost chiar la fel, căci senzaţia de mister a fost înlocuită cu una de aventură pură. Întîi, compartimentul propriu-zis arăta mai bine decît ne aşteptam: am exclamat ca nişte adolescente entuziaste (e drept, şi întîrziate) în faţa pachetului sigilat cu periuţă de dinţi, pastă, săpun şi şerveţele parfumate. Ne-am bucurat de sticlele, gratuite, cu apă minerală din dulap. Am exultat la vederea lungii liste cu băuturi afişate lîngă WC şi nu departe de cabina şefului de vagon: vodci, cafele, beri... Totul suna incredibil de ispititor, faţă de obişnuitele accelerate în care singurele lucruri pe care le puteai consuma erau sucurile luate, cu sufletul la gură, în gările gen Ploieşti, în care zăboveau mai mult...

Într-un asemenea tren, evident, nu se fumează. Afişele cu fumatul interzis erau omniprezente şi cît se poate de explicite. Dar cum România este locul în care regulile sînt relative şi există modalităţi infinite de încălcare a lor, s-a dovedit că spaţiul dintre vagoane, un fel de *no man's land,* nedefinitul spaţiu intermediar, poate deveni, la nevoie, şi fumoar. Preţul plătit pentru o atare libertate nu era unul uşor, şi anume compania şefului de vagon, controlor, sau *steward,* sau cum s-o numi el... Un domn, dacă pot spune aşa, cu alură sănătoasă, de comună rurală, dar la cămaşă albă şi pantaloni aproape la dungă, cum îi cerea uniforma. O faţă hîtră şi ochi la pîndă într-o costumaţie scrobită, un amestec de mesaje şi valori care nu se suprapuneau pînă la capăt.

Lucru confirmat de conversaţia avută cu respectivul, la o vodcă şi o ţigară. Interlocutorul nostru era, într-adevăr, dintr-un sat de lîngă Bucureşti. Pentru că majoritatea locuitorilor comunei sale aveau opt clase, iar el ceva mai multe (nu contează cîte), şeful de tren s-a hotărît să intre în PNL. A şi candidat, devenind consilier la Primărie. Deci se poate: controlor şi consilier, două *job*-uri ca oricare altele. Pe lîngă toate acestea, s-a hotărît să facă şi Dreptul la o universitate particulară: ce mare lucru, doar răspunzi la nişte întrebări, înveţi azi şi uiţi mîine, mai funcţionează şi intuiţia... Şi omul are şi un scop clar: va candida din nou la Primărie, poate de astă dată va lua lozul cel mare...

Concepţia de viaţă a interlocutorului nostru e una tipic românească: lucrurile trebuie făcute formal, marcate, dacă se poate ca astfel să-ţi fie mai bine, şi nici o relaţie nu trebuie precupeţită în acest scop. Altfel, familia e familie, vorbim despre copii şi educaţia lor, cu deschidere, dar dacă vedem nişte fete singure noaptea, în fuste mini, posibilităţile pot fi, şi aici, aproape nelimitate... Dacă iese, iese. Dacă nu, încercarea moarte n-are, şi rămîi un *gentleman* filozof în ochii lor.

Cert e că am călătorit în condiţii foarte bune pînă la Timişoara, şeful de tren s-a ţinut de cuvînt şi ne-a trezit la ora 6, conform planului. Abia la întoarcere am avut o senzaţională revelaţie: în compartiment existau şi chiuvete, măiastru ascunse sub un fel de mască. Toate aşteptările noastre au fost depăşite.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

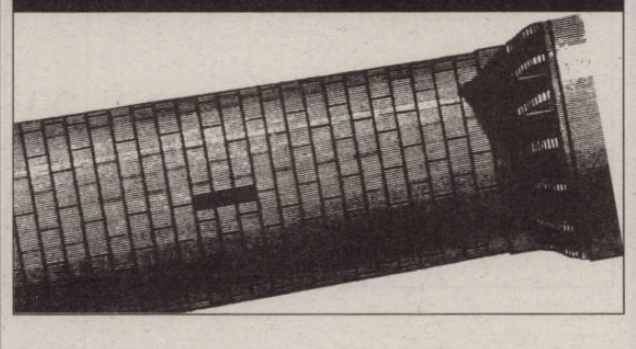

O virtute asasinată

Propunîndu-ne un *Elogiu al moderaţiei,* Aurelian Crăiuţu revine din SUA în România cu o notă pe cît de rară, pe atît de oportună. N-am să-i comentez aici cartea (Polirom, 2006), cu toate că meritele sale mă îndeamnă să o fac. Prefer să pornesc de la ea pentru a reflecta asupra degradării limbajului public – suprema probă de imoderaţie în tabelul patologiilor postcomuniste.

Totul pleacă de la formarea unor poli media controlaţi de oameni cu profil moral dubios. Magnaţi ai ocaziei, care şi-au adjudecat mijloace de comunicare în masă cu scopul tot mai clar de a controla opinia publică. Ei sînt, vorba lui Marius Oprea, „moştenitorii Securităţii". Ei ne intoxică viaţa cu minciuni, calomnii şi false priorităţi. E cert că nu poartă întreaga vină. Vina e şi a Justiţiei, care nu le-a stopat la timp ilegalităţile. Şi a acelor jurnalişti care îşi boţesc principiile de dragul comodităţii financiare. Pe aceste canale, informaţia nu mai e ştire, ci armă, iar comentariul nu mai presupune analiza, cît manipularea. Din păcate, situaţia e agravată de încă un factor: promovarea unor false modele de succes social. Vă amintiţi ce fel de oameni scotea la iveală Tita Chiper? Regretata jurnalistă a *Dilemei* ştia să-şi selecteze interlocutorii din zona excelenţei veritabile, fie ea ilustrată prin campionii profesiunilor liberale, fie, pur şi simplu, prin caractere nealterate de perversiunile comunismului sau de ambiguităţile tranziţiei. Ei bine, aceşti oameni continuă să existe, numai că au devenit invizibili din cauza „starurilor" de poleială pe care dictatura divertismentului ni le lipeşte, abuziv, pe retină. În loc să ne bucurăm de pilda unor semeni exemplari, convieţuim forţat cu secta „analiştilor" – această nouă specie fariseică formată, după cum corect nota Andrei Pleşu, din pseudo-intelectuali care-şi disimulează ratarea prin renegarea populistă a condiţiei spre care aspiră.

Amintitul context explică degradarea limbajului public pînă la cota anomiei. Goana după detronarea oricărui tabu, confuzia dintre vehemenţă şi persuasiune, amplificarea subversivă a evaluării faptelor sau amalgamul dintre vulgaritate şi popularitate par să se fi impus fără ca normalitatea civilităţii să le mai poată fi contrapusă. Ne-am obişnuit, din nefericire, cu ambianţa trivială a polemicilor fără nici o regulă, în cadrul cărora adversarul trebuie inventat şi demolat cu mijloace oricît de josnice. Din frica ipocrit întreţinută faţă de servilismul „totalitar", am sărit în extrema insultei generalizate. Se înşală cei care cred că aceasta e fructul libertăţii. E doar premisa anarhiei, în care dispreţul faţă de instituţii apare ca efect al dispreţului reflex faţă de titularii acestora.

Ofensarea celor care deţin autoritatea (vremelnic, şi pentru că i-am ales) nu face obiectul agenţiilor de monitorizare a presei, deşi erodează lent însăşi baza statalităţii. Una e să „înjuri" Guvernul la o bere, între amici, şi cu totul alta să transmiţi la televiziuni potopul unor epitete care-şi propun sistematic linşarea celui agresat şi deturnarea atenţiei de la fondul argumentelor în discuţie.

Am adesea sentimentul că am regresat, colectiv, în regnul animal şi că actualitatea nu mai e compusă din evenimente, ci din fabule în care protagonistul e transpus zoologic. Această înlocuire a figurii umane cu parodia ei pamfletară sporeşte insensibilitatea (defensivă) a celor vizaţi şi suspendă orice logică a progresului pe baza dezbaterii. Oricît de elementare ar fi observaţiile precedente, ele au o miză iremediabilă, de vreme ce nu doar analiştii îi demonizează pe politicieni, ci şi aceştia din urmă o fac, între ei, pe aceleaşi „platouri" ale cotidianului nostru avariat.

E liniştea unei duminici, la ora 4 p.m. Sînt acasă şi mă pregătesc să închei prezentul articol. Mă sună însă telefonul: o jurnalistă de la un ziar altfel urban şi respectabil mă invită, hodoronc-tronc, să-i transmit, pînă diseară, nişte sugestii de turism cultural în... Spania. Cu asemenea neciopliţi, sîntem chiar pierduţi. Mă predau. Gata. Flutur batista albă, rugîndu-l pe Aurelian Crăiuţu să ne viziteze din cînd în cînd, dar nu foarte des, mai ales dacă ţine să-şi păstreze moderaţia.

Anca MANOLESCU

Contratimp

Cînd am scris, în numărul 129 al *Dilemei vechi,* articolul „Orientul zeilor" vorbeam despre un Liban de „după război", unde rănile începeau, cel puţin superficial, să se cicatrizeze. Departe de a fi dispărut, crizele şi blocajele societăţii libaneze reintraseră totuşi de şase ani într-un regim non-beligerant. Chiar dacă un proiect de societate viabil rămînea problematic, se putea spera că pacea prelungită va face să apară, încet-încet, direcţii de coagulare pentru el. Viaţa de zi cu zi, pătată de amintiri de război, reglări de conturi şi tensiuni între comunităţi, refugiu, exil, morţi dintre cei apropiaţi, începea să îşi refacă totuşi, cu o vitalitate intensificată, substanţa.

Dar, vai, textul meu a apărut exact în ziua în care conflictul militar Israel-Hezbollah a izbucnit. Din nefericire, mă aflam într-un contratimp flagrant cu situaţia din teren. Sub bombele israeliene, ruinele sînt cele care au prins viaţă din nou în Liban. Ca nişte uriaşe bălării fumegînde, mormane dezarticulate de poduri, blocuri şi şosele – abia construite ori reconstruite – alcătuiesc din nou peisajul libanez, în vreme ce în nordul Israelului, oamenii sînt consemnaţi în adăposturi de rachetele Hezbollah.

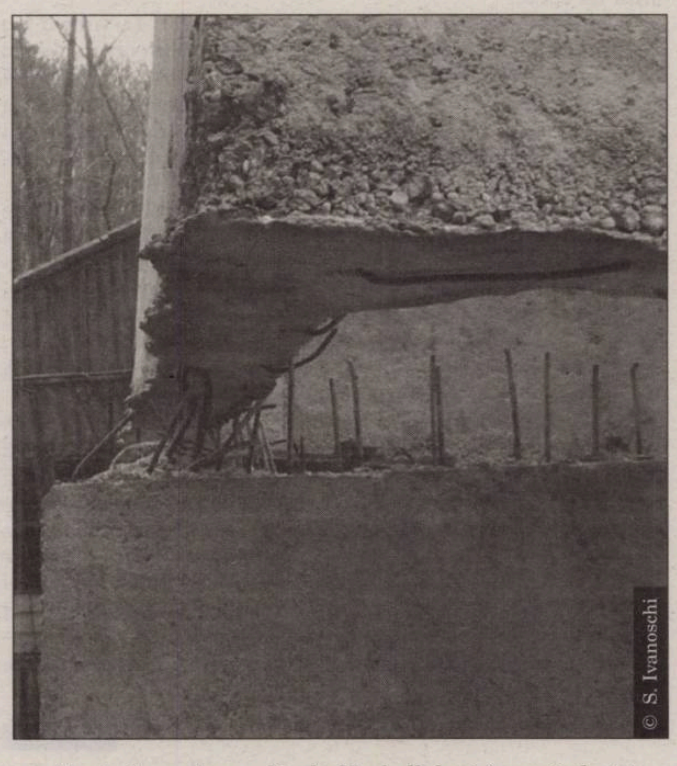

Atacînd zonele-gazdă ale Hezbollah şi încercînd să izoleze Libanul, Israelul nu urmăreşte doar să slăbească organizaţia islamistă care, susţinută de Iran şi Siria, este dotată acum cu armament capabil să lovească adînc în teritoriul israelian. El continuă să urmărească aceeaşi „logică de stat" care s-a dovedit doar în mică măsură realistă în timpul invaziei încheiate în 2000. Printr-o aversă de forţă militară, Israelul speră să oblige statul libanez să-şi asume realmente o funcţie care îi revine: aceea de a combate terorismul islamic din sudul ţării. Din păcate, atît societatea, cît şi autoritatea oficială libaneză sînt caracterizate de o diversitate *neasimilată,* care face puţin verosimilă capacitatea Libanului de a-şi asuma net şi eficient această datorie, cel puţin pe termen scurt. Pe deasupra, atacurile israeliene contribuie mai degrabă la fragilizarea Guvernului şi a ţării, la creşterea adversităţii populaţiei faţă de Israel. În încheierea summit-ului G8 de la Sankt Petersburg, declaraţia comună condamna terorismul şi, ca atare, atacurile Hezbollah împotriva Israelului, recunoscînd dreptul statului evreu de a se apăra. Totodată, chiar preşedintele american îi cerea celui din urmă moderaţie în operaţiunile militare, pentru ca statul libanez şi Guvernul său să nu-şi piardă stabilitatea, să rămînă un partener credibil de dialog şi negociere.

Dar invoc elementele unei situaţii care se schimbă de la ceas la ceas. Cînd textul meu va apărea, datele conflictului vor fi probabil mult diferite. Ceea ce rămîne este *diversitatea* societăţii libaneze, cu intensele, bogatele ei beneficii culturale, cu înflorirea ei economică şi financiară („miracolul libanez"), dar mai ales cu fracturile şi tensiunile, cîteodată ucigătoare, dintre comunităţi care nu izbutesc să îşi găsească, în ceea ce priveşte viaţa publică şi politică, un principiu de unitate. Într-un text din 1976, din prima fază a războiului civil, André Scrima vorbea despre Liban ca despre *un pays introuvable,* o ţară care nu este în stare să se găsească pe ea însăşi; despre statul libanez ca despre un non-stat; despre societatea libaneză ca despre o „societate sectorială", unde fiecare comunitate îşi utilizează identitatea religioasă pentru a se defini, socio-cultural, în opoziţie cu celălalt, prin spaima, refuzul ori ignorarea lui, unde fiecare comunitate vorbeşte despre *Libanul său,* diferit de al celorlalte. Libanul este greu de găsit fiindcă are o mulţime de imagini, dar nu şi un chip comun pe care ele să se aşeze şi să se îmbine. Numeroasele comunităţi creştine, dintre care cea maronită este cea mai importantă, au avut pînă de curînd predominanţă în exerciţiul puterii, au izbutit o sinteză între modernitatea occidentală şi specificitatea arabă. Împreună cu musulmanii sunniţi şi cu druzii ei formează polul politic moderat, deschis spre democraţia şi valorile de tip occidental. Războiul civil şi invazia israeliană consecutivă implantării palestiniene în Liban au deschis, cu un preţ prea dureros, conştiinţa acestei secţiuni către celălalt pol, şiit, cu care joncţiunea e departe de a se întrevedea. Mai tradiţionalistă, marcată de sărăcie şi de senzaţia că e abandonată de statul libanez, comunitatea şiită a fost luată masiv în sarcină de Hezbollah, mişcare susţinută de Iran şi Siria. Ca şi alte organizaţii de acelaşi tip, „partidul lui Dumnezeu" a organizat asistenţă educaţională, medicală, caritabilă, servită la pachet cu o ideologie fundamentalistă, agresiv antioccidentală şi antiisraeliană. Şeful său este de aceeaşi speţă ideologică cu preşedintele ultra-conservator al Iranului, negaţionist al Holocaustului, doritor, din raţiuni religioase, să şteargă Israelul de pe hartă.

În Liban, Hezbollah, pe care statul nu a reuşit să îl dezarmeze, este un actor profund ambiguu. Cu 14 membri în Parlament (din totalul de 128), el îşi face o glorie patriotică din retragerea Israelului, în 2000, din sudul ţării. Pe de altă parte, participă la arcul Iran-Siria care presează asupra Libanului. În martie 2005, membrii Hezbollah au păstrat un minut de reculegere în amintirea lui Rafic Hariri, premierul sunnit asasinat. Pentru ca apoi să îşi declare cu cinism sprijinul pentru ocupantul sirian, fluturînd portrete ale preşedintelui Siriei, Bachar el-Assad.

Libanezii se află astăzi sub ploaia bombardamentelor israeliene, într-o ţară răvăşită de război. Dar războiul este cu atît mai dureros şi haotic cu cît este asimetric. Nu statul libanez este actor decident în acest conflict armat. Tragicul conflict pune în faţa statului libanez propria lui lipsă de autoritate; pune în faţa societăţii libaneze propria ei fragmentare. Nelly Hélou, de la *Revue du Liban,* se întreabă, dînd glas atitudinii sunniţilor şi creştinilor: „Este oare admisibil ca, într-o ţară care se consideră suverană şi independentă, deciziile de război şi de confruntare să fie apanajul unei fracţiuni, chiar dacă ea se bucură de sprijinul poporului pentru rolul jucat în eliberarea Libanului de sud?"

Sper din toată inima ca articolul acesta să fie, la publicare, în contratimp cu situaţia din teren, să apară cînd războiul va fi fost înlocuit cu negocierea. Unii dintre libanezi sînt mai pesimişti (ori, poate, din păcate mai realişti). Ei socotesc că această criză va fi lungă, că ea nu e decît un nou act tragic în procesul, prea dureros, de căutare de sine şi de construire a societăţii lor.

2%
dintreromâni
înțeleg
arta

a plăcea ține de gust, a înțelege de cunoaştere

radiofranceinternationale rfi romania | ne cunoaştem ?
București 93.5fm Iași 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm Chișinău 107.3fm

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

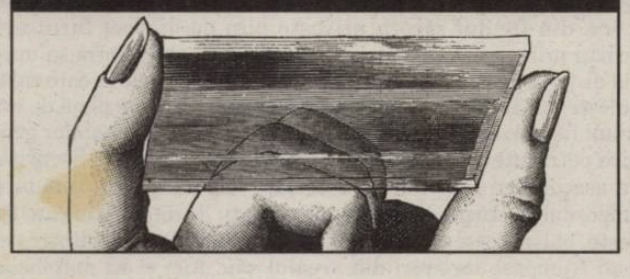

Madlene cu gust dubios

Probabil ştiţi bancul acela cu doi bătrîni ruşi care stau de vorbă şi îşi amintesc despre vremurile trecute. Unul dintre ei zice, visător: „Şi ce bine era pe vremea lui Stalin!...“ Celălalt îşi ia seama: „Cum să fie bine? Ai uitat de teroare, de deportări, de Siberia?“ „N-am uitat – spune primul. E adevărat, eram terorizaţi. Dar cum ni se scula pe vremea aia!...“

Bancul e idiot, dar spune ceva (în felul lui, grobian) despre natura nostalgiilor noastre legate de perioada comunistă. Era rău pe-atunci, eram urmăriţi, ne era frică să spunem ce gîndim, ajunseserăm să ne urîm unii pe alţii la cozile la care ne înghesuiam, făceam frigul în apartamente sau stăteam la lumina lumînării – dar de acele timpuri se leagă ideea de tinereţe pentru unii sau de copilărie pentru alţii. Prin urmare, nu avem cum să nu lăcrimăm discret la micile madlene care ne transportă în acele vremuri (chiar dacă, atunci cînd le trăiam, ne lăsau reci, dacă nu ne enervau de-a dreptul): nu ştiu ce cîntec patriotic, cravatele de pionier, bombonelele „CIP“, revelioanele de altădată, „Cireşarii“, Mirabela Dauer sau Angela Similea, Brifcorul, filmele cu maiştri sfătoşi etc. Nu mai contează că Mirabela Dauer cînta cu Dan Spătaru „Magistrala albastră“ şi că lucrul acesta ne provoca, pe vremuri, erupţii alergice; că revelioanele erau plictisitoare şi penibile, că „petrecerea“ culmina cu momentul omagial de la ora 11, care preceda discursul lui Ceauşescu de la 12, şi că la ora 5 dimineaţa, la „Periniţă“, aveam cu toţii un gust amar; că ne călcau pe nervi filmele cu ingineri agronomi energici, care schimbau un post de la oraş pe cel dintr-un CAP sătesc; că închideam automat televizorul cînd vedeam „corurile reunite“ care cîntau compoziţia lui George Grigoriu „Partidul-Ceauşescu-România“...

Acum ne înmuiem instantaneu cînd ascultăm „Magistrala albastră“ (care este traficată în format mp3 pe Internet), cînd pipăim o cravată de pionier sau cînd vreun canal de televiziune ne oferă vreun film sau vreo înregistrare din „Epoca de Aur“. Iar televiziunile ştiu să profite de nostalgiile noastre de ruşi bătrîni.

Pînă unde se poate merge pe acest drum al madlenizării comunismului? Teoretic, sus, mai sus, cutezători! Practic, cred că ar trebui să existe şi nişte limite, fără de care respectivele madlene riscă să aducă iarăşi cu rahatul pe care l-am mîncat atîta vreme.

Am văzut săptămîna trecută, pe B1 TV, un film românesc din 1974. Ce ziceţi de o peliculă în care joacă Ilarion Ciobanu, Octavian Cotescu, Victor Rebengiuc, Mircea Albulescu, Mircea Diaconu şi alţi actori de seamă? Veţi fi cu atît mai dornici să o urmăriţi. Ce veţi vedea? O poveste cu partizanii din munţi şi cu securişti. Care credeţi că sînt personajele pozitive şi care negative? V-aţi prins: partizanii sînt teroriştii (numiţi chiar aşa în film), iar securiştii sînt băieţii buni. Pe scurt, partizanii nu se luptă cu forţele sistemului comunist, ci au găsit de cuviinţă să terorizeze un sătuc izolat şi liniştit. Oamenii sînt îngroziţi. Din povestirile unor martori, rezultă că tîlharii sînt, în plus, şi perverşi şi că ucid animalele din pădure şi că apoi fac sex lîngă ele. Punctul culminant este cînd partizanii descind cu toţii în sat şi, cum făceau hoardele de tătari altădată, omoară oameni nevinovaţi şi jefuiesc gospodăriile. Galeriei de personaje negative i se mai adaugă şi jandarmul satului, un agramat ridicol care se alătură nelegiuiţilor şi despre care aflăm că este fiul unui liberal. Satul e salvat, desigur, de securişti, mai ales de maiorul de securitate Roman, un fel de James Bond plin de înţelepciune şi de bun-simţ. Aţi urmărit filmul „Capcana“, în regia lui Manole Marcus, un film difuzat cu candoare de B1 TV, la 16 ani de la Revoluţie. Fără nici o explicaţie, fără nici un anunţ care să-l contextualizeze – în afară de anunţurile care întrerupeau din cînd în cînd filmul şi care invitau telespectatorii, pe un papirus făcut pe calculator, să fie părtaşi pe 22 iulie la fericirea lui Irinel şi a Monicăi de a-şi uni destinele.

Marian CHIRIAC

Romu-n oglinda imperfect-a presei

– despre persistenţa şi transformarea unor stereotipuri –

Rîndurile de faţă îşi propun doar să surprindă cîteva dintre modalităţile în care mass-media prezintă minoritatea romă şi să puncteze unele schimbări în felul de a reflecta acest subiect generos şi (adesea) suculent. Concluziile nu sînt aşadar definitive şi, după cum se va vedea, nici perspectivele prea optimiste.

Alb sau negru?

O cunoscută organizaţie pentru apărarea drepturilor romilor tocmai a anunţat lansarea unui concurs pentru jurnalişti, care urmează să premieze textele şi relatările „pozitive“ despre această minoritate.

De mai bine de 15 ani, tot încerc să înţeleg ce înseamnă să scrii pozitiv despre cineva/ceva, dar încă nu am reuşit. În opinia mea, ar trebui scris numai cu onestitate şi respectînd standardele profesionale ale meseriei, adică neutralitatea, prezentînd toate punctele de vedere, lăsînd deoparte (pe cît posibil) propriile prejudecăţi şi stereotipuri. Desigur, puţină empatie faţă de subiect – mai ales dacă acesta este unul sensibil – e acceptabilă în doze mici.

Dar asta nu are nimic de a face cu relatarea „pozitivă“, cred eu. În astfel de cazuri, probabil că cel mai bine e să încerci să redai un subiect în toată complexitatea sa (adică şi cu bunele, şi cu relele sale).

Din 1990 încoace, ori de cîte ori s-a vorbit despre imaginea minorităţilor etnice în mass-media (a romilor în primul rînd) s-a judecat doar în termeni maniheişti: ori e de bine (adică relatarea e „pozitivă“), ori e de rău (relatarea fiind aşadar părtinitoare, stereotipă sau incitînd la ură etnică etc.). Între aceste două extreme nu prea a fost loc de compromis, iar fiecare dintre partizanii celor două tabere a avut argumente puternice în favoarea sa.

Lucrurile au început totuşi să se schimbe. Cel puţin la nivelul presei scrise centrale, textele idioate au dispărut aproape complet, iar cele în care predomină stereotipurile sau ideile preconcepute sînt tot mai puţine. Desigur, se mai folosesc termeni derogatorii („puradei“ sau „balabuste“, „ţigani“ sau „faraoni“), dar nu mai au impactul de altădată.

Ideea de mai sus e susţinută şi din punct de vedere statistic. Astfel, conform unei monitorizări făcute de Centrul de Resurse pentru Comunităţile de Romi din Cluj-Napoca – CRCR (disponibilă la adresa www.romacenter.ro/monitorizare/doc/raport_monitorizare_rroma_mai2006.doc), numai în luna mai a acestui an s-au înregistrat 157 de materiale referitoare la comunitatea romă în presa scrisă şi 140 de materiale în presa audiovizuală, totalizînd 297 de referiri.

Din total, 149 de referiri sînt în context neutru (reprezentînd 50,2%), 70 de referiri în context negativ (23,6%) şi 78 de referiri în context pozitiv (26,2%). Procentele se regăsesc aproximativ aceleaşi şi în celelalte luni ale anului, aşa că se poate conchide că situaţia nu mai este atît de neagră ca altădată.

Rău sau bun?

Folosind în continuare datele din rapoartele de monitorizare ale CRCR, să vedem care au fost temele favorite ale relatărilor din presa despre romi. Simplificate puţin, la capitolul context pozitiv, acestea ar fi: *măsuri în sprijinul romilor* (statul organizează o bursă a locurilor de muncă pentru romi, diferite campanii antirasiste sau antidiscriminare, tot statul acordă locuri speciale pentru elevi) şi *viaţa normală, dar pitorească a romilor* (relatări despre diferite festivaluri tradiţionale, spectacole muzicale etc.).

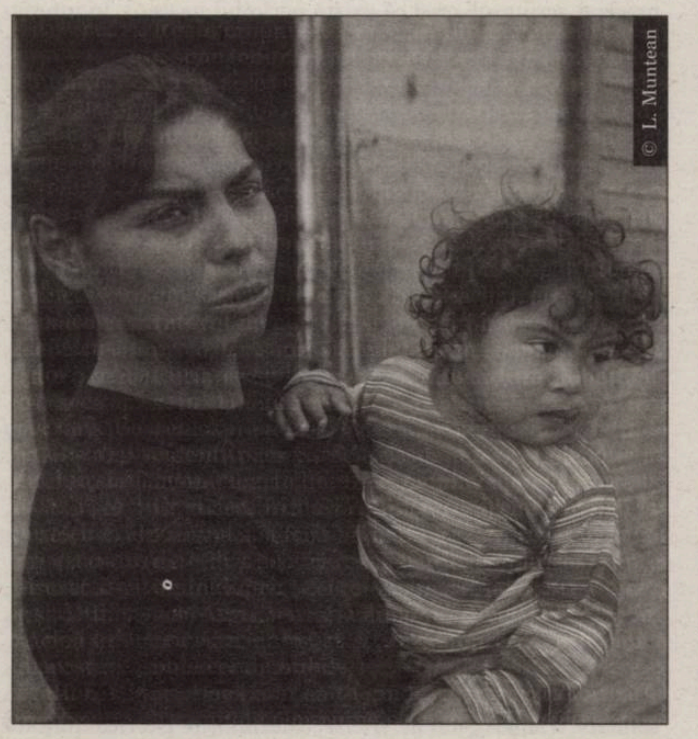

În context negativ, subiectele se împart la rîndul lor în două categorii principale: *tradiţia bate modernitatea* (fetele vor să meargă la şcoală, însă tradiţia le obligă să se căsătorească devreme, căsătoriile între minori) şi *romii ca factor perturbator* (ocuparea abuzivă a unor terenuri la marginea localităţilor, bătăi între diferite clanuri, furturi mărunte etc.).

Dacă ar fi de încercat o comparaţie a temelor relatărilor de presă, aş spune că, în ultimii 10 ani, treptat, din paginile ziarelor a cam dispărut imaginea ţiganului hoţ, leneş sau murdar, însă acum predomină cea a romului muzicant de succes. De aici inactualitatea mîncătorului de lebede de pe lacurile vieneze şi inflaţia de Guţă şi muzicieni-minune, de Napoleon de la Graţia sau Elvis Romano.

Ce explică aceste schimbări? În primul rînd, faptul că şi lumea din jurul nostru a început să se schimbe. Apoi, odată cu accentuarea laturii frivole a presei (după cum bănuiesc că ştiţi, nu se mai poartă informarea neutră sau educarea implicită), odată cu tabloidizarea sa şi cu accentul tot mai mare pus pe imagine, se exhibă preponderent spectaculosul, ineditul.

Să fi influenţat tehnologia moravurile? Sau invers? Nu se poate trage o concluzie definitivă şi probabil că adevărul e pe undeva pe la mijloc.

Frumos sau urît?

Am vrut recent să caut o ilustraţie pentru un text care informa că, în ultimii ani, în urma iniţiativelor guvernamentale, peste 2.500 de etnici romi au reuşit să-şi găsească un loc de muncă.

Mă interesa o imagine mai curînd neutră, reprezentînd un om obişnuit într-o ipostază normală de lucru, adică fie trebăluind ceva, fie aflat undeva la birou.

În astfel de situaţii, cea mai facilă metodă de a găsi imagini e motorul de căutare Google (intrat recent ca verb în dicţionarul limbii engleze), cu opţiunea „Images“.

Nu îmi imaginam că o să înregistrez un insucces deplin. Am folosit numeroase combinaţii de cuvinte-cheie, atît în limba română, cît şi în engleză, însă de fiecare dată fără vreun rezultat cît de cît mulţumitor.

Imaginile erau puţine, mai mereu aceleaşi şi se rezumau la două mari categorii: romi săraci pe drum sau în faţa caselor pe jumătate dărăpănate sau romi cîntînd (aici fie în orchestră/taraf, fie vocal).

Din curiozitate, am dat şi o căutare cu banalele cuvinte *„people working“* şi *„people at work“*. Imagini, de data aceasta, nenumărate: oameni reparînd sau montînd scaune, un bătrîn aplecat deasupra a ceva ce aducea cu un burghiu, dar mai ales o mulţime de ilustraţii cu persoane aflate la birou. Şi toate cu feţe zîmbitoare, sugerînd că pentru ele munca e o plăcere.

Ce vreau să spun? Un singur lucru: chiar dacă în ultimii ani mass-media au evoluat enorm din punct de vedere al tehnologiei şi modalităţilor de prezentare a informaţiei, mentalităţile şi stereotipurile privind anumite categorii sociale sau etno-politice (în cazul de faţă minoritatea romilor) nu s-au schimbat deloc.

Cîteva concluzii

Ca şi viaţa noastră, presa se modifică mereu şi adesea radical. Aşa că, precum existenţa a tot mai mulţi dintre noi, şi conţinutul media tinde să devină tot mai succint, disponibil în forme surogat, dominat de imagini spectaculoase.

Dacă pînă nu demult oamenii citeau sau vizionau conţinut media ca să se informeze (la limită, chiar să se educe), acum majoritatea o face doar pentru a se distra sau pentru a obţine informaţia care îi confirmă opiniile (ori pur şi simplu prejudecăţile).

În acest context, cel mai probabil romii îşi vor păstra locul în care se află şi acum. Adică nu vor mai fi calul de bătaie al resentimentelor şi prejudecăţilor, aşa cum s-a întîmplat în mai tulburii ani ai democraţiei incipiente din România. Ci vor fi în continuare un subiect marginal pentru mass-media, interesant îndeosebi prin exotismul şi spectaculosul său, abordat la modul frivol (va lipsi contextul, faptele vor fi corelate doar întîmplător). Şi, desigur, vor fi cultivate îndeosebi „vedetele“ din domeniul showbiz-ului sau al politicii.

Teofil MIHĂILESCU

Intra-muros, extra-muros și rateuri mentale

Odată cu apariţia primelor oraşe, problema limitei lumii urbane a cristalizat raporturi antitetice între două lumi, între raţiuni diferite de a fi.

Dacă viaţa şi cultura urbană, de la începuturile manifestării fenomenului proto-urban în Mesopotamia mileniului VII î.e.n., au devenit cu mici excepţii înlăuntrul zidurilor-limite separînd net mediul antropomorfizat de natură (limita „fizică" avînd separat sau în acelaşi timp *o funcţie de graniţă fizică* în sens de delimitare, *o funcţie simbolică* cu rol de afirmare a prestigiului, *o funcţie religioasă* dînd seama de sacru şi permiţînd ca arhitectura specifică spaţiului închis să fie locul ce face posibilă hierofania şi/sau *o funcţie pragmatică* de protecţie), pregnant începînd cu Revoluţia Industrială limita urbană şi-a depăşit condiţia de „dat" şi a devenit flexibilă, administrativă, virtuală. Ce rămîne încă e importanţa (recunoscută de fenomenologi ca Eliade sau Norberg-Schulz) fixării Centrului, ce coincide simbolic cu centrul lumii, astfel încît ceea ce e în interiorul limitei, în *intra-muros,* cît mai aproape de centru, este diferit în importanţă şi simbolistică faţă de *extra-muros*, ceea ce rămîne în afara limitei (de pildă zonele albe ale hărţilor medievale sau tărîmurile amazoanelor sau barbarilor pentru vechii greci): generic haosul.

Cel mai înalt grad de complexitate îl are lumea urbană postbelică. Sfîrşitul celui de-al II-lea război mondial marchează începutul reconstrucţiei urbane, iar Oraşul nu numai că nu îşi mai pune problema izolării de restul lumii, dar se extinde deschizîndu-se în matricea unui nou tip de conflict împărţind Europa – războiul rece – şi cristalizînd iarăşi raporturi antitetice între două lumi, între două raţiuni diferite de a fi: Occidentul capitalist şi Estul comunist. Dacă oraşul şi-a pierdut zidurile definitiv, deschizîndu-se spre *macrocosm,* în Berlin apare Zidul. Paradoxal, deschis spre *macrocosm,* Oraşul a fost izolat de el însuşi din raţiuni politice printr-un zid ce nu mai separă Oraşul ca Lume de restul lumii ca-n trecut, ci iar două lumi antitetice, două raţiuni de a fi: una a libertăţii, alta a dictaturii.

Zidul a fost dărîmat şi părea că a dispărut. Părea că mariajul Occidentului cu Estul european e fericit la nivel de mentalităţi, însă locuirea demonstrează că n-a fost să fie aşa. Se pot remarca două tipuri de atitudine în ceea ce priveşte relaţia *intra-muros* = în limitele proprietăţii private şi *extra-muros* = în afara proprietăţii, semnificative şi emblematice, în raport cu istoria recentă a contextului în care fiecare a devenit.

În lumea occidentală şi americană, cu preţ şi respect pentru proprietate privată, reguli, justiţie, resimţite profund în mentalul colectiv, proprietăţile private sînt lipsite, în marea majoritate, de marcările limitelor sau, dacă acestea se fac, atunci sînt simbolice şi în maniere care potenţează spaţiul urban: cu lanternouri, diverse obiecte decorative, elemente interesante de vegetaţie, celebrele garduri mici albe din filmele americane, garduri vii etc.

Nu la fel stau lucrurile în lumea postcomunistă, unde reacţia în ceea ce priveşte proprietatea acum privată, după o jumătate de secol de excrementale ideologii & dictaturi socialist-comuniste obligînd „omul nou" la fericire cu forţa într-o lume în care totul aparţine tuturor şi nimănui, este diferită.

Două reguli domină fenomenul.

1. Pe măsură ce se îndepărtează de sursă, atît geografic, cît şi temporal, arhitectura se re-semantizează sub autoritatea imperativelor contextului: pe măsură ce se avansează spre est de la fosta Cortină de Fier, locuinţa individuală devine din ce în ce mai separată de restul lumii, citînd patetic locuinţa seniorială fortificată sau castelul comital al Evului Mediu.

2. Cu cît statutul social şi economic al proprietarului – milionar de carton, baron local, politician, mafiot local ori toate la un loc – este mai ridicat, cu atît matricea sa culturală şi stilistică este mai redusă, invers proporţională cu dimensiunile proprietăţilor, obligatoriu Mari, situate în situri naturale excepţionale şi protejate de ziduri obligatoriu Înalte.

În acest sens, România abundă de exemple emblematice, care nu se referă numai la izolarea proprietăţii de un mediu urban care poate afecta intimitatea, e sursă de poluare chimică, fonică, estetică sau de infracţionalitate, ci, culmea!, de un mediu natural de mare calitate, faţă cu care, în mod straniu, locuinţa „Parvenitului de România" refuză orice sentiment al comunicării cu natura, cu restul mediului urban, cu lumea.

Dotat cu un organ atrofiat al inteligenţei, „Parvenitul de România" se recunoaşte uşor după îmbrăcămintea strident de scumpă, după unsoarea gelurilor şi parfumurilor, după starea de permanentă transpiraţie, după talia şi mersul similare unui bivol biped, fruntea îngustă şi doi ochi mici şi inexpresivi, ca de porc, din fundul cărora priveşte plin de dispreţ furnicarul urban prin care, vai!, e nevoit să treacă cu obligatoria sa maşină de teren, pentru a ajunge la unul dintre locurile în care sălăşluieşte: căsălăul. Plin de bănet furat printr-o largă plajă de evaziuni fiscale, această specie jalnică, rod al experimentelor genetice petrecute în „institutele de cercetare" ale fostei Securităţi în asociere cu „centrele de cercetări" ale partidului comunist, imposibil de stîrpit din cauza comunităţii de interese în care trăieşte, obişnuieşte să-şi ia (nu să-şi cumpere!) unele dintre cele mai frumoase terenuri din arealul său. Aici el îşi marchează teritoriul prin urinarea de arhitectură, uneori cu concursul specialiştilor, în dispreţ total faţă de reglementări urbanistice şi bun-simţ, şi circondă totul cu cortina de beton armat. (Aflu recent de la ştiri că un exemplar braşovean al acestei specii şi-a înconjurat proprietatea sa de la Dunăre cu un zid înalt de 4,5 m şi lung de 5 km!) „Parvenitul de România" e animal prin existenţa fizică şi virus letal prin acţiunile sale. Specie extrem de rezistentă, el e re-semantizatorul ultimei ipostaze decăzute a Zidului, crezut pe cale de dispariţie din civilizaţia urbană şi cristalizînd iarăşi raporturi antitetice între două lumi, între raţiuni diferite de a fi.

Dacă oraşul s-a deschis spre lume, proprietatea se-nchide, se izolează. Probabil că acest fenomen are rădăcini adînci în mentalul individual şi/sau colectiv, atît în ceea ce priveşte istoria recentă a României (ce a cunoscut înflorirea capitalistă interbelică, decăderea comunistă postbelică cu alterarea gravă a mentalităţilor şi sentimentelor individualităţii şi proprietăţii şi tranziţia sifilitică postcomunistă a hoţilor ce strigă hoţii), cît şi în ceea ce priveşte istoria mai îndepărtată, legată de poziţia sa geografică în acest Est european, la porţile Orientului, unde invaziile continue au cristalizat un sentiment amestecat de frică de aşezare stabilă într-un loc, de nevoie de apărare individuală, de nevoie psihologică de linişte şi izolare faţă de un „exterior" al casei total imprevizibil, a cărui neutralizare la nivel psihologic o realizează zidurile.

Conceptul de limită se referă în general la un prag dincolo de care esenţa unui fenomen se schimbă. În cazul „Parvenitului de România" probabil că e şi puţin din fiecare explicaţie de mai sus, dar, în esenţă, Zidul şi casa îi protejează hoţia, arată lumii imbecilitatea sa, iar lui nu-i arată chiar Lumea. O, România tristă, plină de umor! O, parvenitule bogat, plin de sărăcie!

Claudia STĂNILĂ

Uniune sau dispariţia din şahul politic internaţional?

– Europa are o problemă hamletiană –

„Nu găsiţi enervant unilateralismul politicii americane?", a fost întrebarea adresată de cîţiva reprezentanţi ai partidelor socialiste europene preşedintelui Chinei. „Nu, a răspuns Hu Jintao. Avînd în vedere faptul că la jumătatea secolului produsul naţional brut al Chinei va fi egal cu cel al Statelor Unite, oricum va trebui să ne pregătim a gestiona un bipolarism." Imediat însă, realizînd dimensiunea gafei, interlocutorii săi fiind cetăţeni europeni, adaugă: „A, scuzaţi, desigur, va putea participa şi Europa la această gestionare, cu condiţia, însă, să fie unită". Anecdota, povestită de ministrul de Externe italian, Massimo D'Alema, participanţilor la forumul „O nouă raţiune pentru Europa", desfăşurat recent la Veneţia, reliefează tocmai urgenţa depăşirii „crizei" instituţionale şi economice a Bătrînului Continent.

„Unitatea sau dispariţia definitivă din şahul politic internaţional?" este astfel dilema hamletiană căreia Europa, în viziunea diplomaţilor, bancherilor şi experţilor integrării, trebuie să-i răspundă. Completarea uniunii devine astfel unica soluţie pentru a se putea face faţă provocărilor globalizării, ţărilor fost-comuniste revenindu-le un rol crucial în regîndirea totală a categoriilor de interpretare a realităţii, precum şi în renovarea viziunii politice, începînd de la redescoperirea virtuţilor multilateralismului pînă la, cum a precizat comisarul UE Franco Frattini, respingerea modernului şi agasantului „euroscepticism": „ideea conform căreia rezolvarea problemelor lumii incumbă numai Statelor Unite".

Europenizarea regiunii balcanice: iată premisa viitorului Uniunii, de acest lucru depinzînd însăşi securitatea continentului. Urmată de realizarea unor noi cooperări, implicînd diverse ţări („Cum ar putea fi exclusă Marea Britanie de la domeniul apărării?"), şi de asumarea unor noi responsabilităţi în ceea ce priveşte dialogul transatlantic. Şi, îndeosebi, un nu ferm clubului „închise", în favoarea propunerii democraticilor germani în legătură cu Europa cu două viteze, „criticată în mod exagerat". Căci, cum preciza Alessandro Profumo, preşedintele grupului bancar „Unicredit", „extinderea este în interesul tuturor ţărilor europene". Şi apoi, vitalitatea şi creativitatea răsăriteană par bine venite în spleenul bunăstării occidentale: „Ţările din Est revin, după perioada de izolare comunistă, să facă parte din marea comunitate europeană, animate de o dorinţă de schimbare şi o capacitate inovativă impresionabile care, din nefericire, în Europa Occidentală au cam dispărut".

Convins de faptul că „am avea numai de pierdut în cazul în care s-ar reveni la Europa statelor naţionale" este convins şi Gad Lerner, personalitate-legendă a mass-media şi a culturii italiene: „În cazul în care ideea Europei Unite nu va funcţiona şi Occidentul nu va accepta integrarea ţărilor ex-comuniste, a precizat scriitorul, cred că există pericolul naşterii, în interiorul acestora, a unor fenomene de regresiune către ceea ce era înainte de comunism: vise monarhice, fenomene neo-tradiţionaliste, partide xenofobe, etnii reinventate". Le revine astfel forurilor implicate în re-construcţia continentului obligaţia de a înfăţişa noilor şi vechilor europeni un „vis comun" pentru a înţelege astfel faptul că Uniunea va putea fi într-adevăr mai puternică din punct de vedere socio-economic: începînd de la energie, sinonimă cu siguranţa şi aprovizionarea, de la găsirea unei strategii pentru a regla fluxurile de imigranţi pînă la domeniul cercetării, al inovaţiilor, al consolidării păcii şi drepturilor umane.

Scriitorul şi jurnalistul Gad Lerner a împărtăşit cîteva reflecţii în legătură cu dezbaterea născută din dorinţa de relansare a proiectului european, de a dezvolta un proces de pace şi de a adopta politici comune pentru relansare economică.

Ce impresii aveţi în legătură cu forumul desfăşurat în oraşul lagunelor şi care credeţi că va fi impactul acestor dezbateri pentru noua Europă?

Găsesc straniu şi poate puţin trist faptul că o bancă europeană de anvergura „Unicreditului" – cu o prezenţă relevantă în Italia, Germania şi în aşa-zisul „Est european" (care, de altfel, face parte din inima continentului nostru) – trebuie să convoace o reuniune pentru a discuta despre „criza" Europei. Ideea conform căreia Uniunea ar fi accelerat timpii pentru integrare, pentru a avea o politică externă şi o piaţă a politicilor fiscale comune, pe scurt, o cetăţenie europeană din ce în ce mai consolidată, a suferit, din nefericire, o dezminţire istorică. Iniţiată cu diviziunile în legătură cu războiul din Irak, cu disensiunile dintre „noii" şi „vechii" europeni: „filo-americani" şi „anti-americani", urmată de falimentul referendumului pentru aprobarea Constituţiei Europene în Franţa şi Olanda (eşec ce a conferit ulterior pretext englezilor pentru a bloca adeziunea) şi finalizată cu diviziunile în legătură cu bilanţul financiar: mai exact, cine ar trebui să suporte cheltuielile pentru Bruxelles. S-a sugerat din ce în ce mai insistent ideea de revenire la statele-naţiune, astfel încît interesele naţionale să poată prevala asupra marii idei europeiste a unei cetăţenii comune. Noi ne-am reunit la Veneţia asemenea medicilor la căpătîiul unui bolnav – Europa –, încercînd să ne imaginăm care ar putea fi remediul potrivit. Întrucît sîntem toţi convinşi, atît vechii, cît şi noii membri ai Uniunii (inclusiv românii, care, în viziunea mea, ar trebui să ni se alăture cît mai repede), de faptul că nu avem nici un motiv de a da înapoi. Întrucît am avea numai de pierdut în cazul în care ne-am întoarce la Europa statelor naţionale. Însă devine inerentă, de asemenea, obligaţia de a respecta şi de a înţelege temerile, prejudecăţile care s-au răspîndit în legătură cu Bătrînul Continent perceput ca o „elită", o „tehnocraţie", o „minte fără suflet" animată de ideea că avantajele Europei Unite ar constitui numai apanajul cîtorva privilegiaţi. „Tratamentul" pe care am încercat să-l imaginăm la Veneţia este de dublă natură: pe de o parte, recunoaşterea faptului că, fără Europa Unită, am fi toţi mai săraci şi, în consecinţă, nu convine nimănui o revenire la starea anterioară; iar, pe de altă parte, este esenţial a avea umilinţa şi răbdarea de a ajuta opinia publică din toate societăţile europene să înţeleagă beneficiile integrării.

Ce rol credeţi că revine, în acest sens, ţărilor fost-comuniste şi care credeţi că este patrimoniul pe care îl pot aduce acestea Europei celor 25, avînd în vedere tocmai această „criză" a Bătrînului Continent?

Consider că ţările ex-comuniste au suferit mai mult decît toate celelalte, înţelegînd înaintea altora faptul că Europa Unită deţine un loc central în destinul lor. Faptul de a fi consideraţi „Est", „Orient", o zonă care se află în afara comunităţii europene, reprezintă o gravă neînţelegere a istoriei continentului. În acelaşi timp, am asistat cu toţii la dezvoltarea, în interiorul acestor ţări (mă refer, în mod special, la Polonia şi la actualul guvern populist de extremă-dreapta), a unor fenomene naţionaliste retrograde. În cazul în care ideea Europei Unite nu va funcţiona şi Occidentul nu va accepta integrarea ţărilor ex-comuniste, cred că există pericolul ca, în interiorul acestora, să ia naştere fenomene de regresiune către ceea ce era înainte de comunism: vise monarhice, fenomene neo-tradiţionaliste, partide xenofobe, etnii reinventate... Iată, pe scurt, pericolul unei Europe care ar reveni la forma sa divizată...

Silviu BRUCAN

Socialmente, România nu este aptă pentru UE

Cea mai disputată temă social-politică în România de azi priveşte existenţa *clasei mijlocii,* locul pe care-l ocupă în structura societăţii noastre şi cine o reprezintă în eşichierul nostru politic. Prima chestiune controversată este dacă o asemenea clasă funcţionează în România, iar cei care au dubii în această privinţă invocă faptul că nici în ţara care a inventat noţiunea, Statele Unite ale Americii, problema nu este complet elucidată.

Într-adevăr, ziarul *The New York Times* a publicat anul trecut o serie de 14 articole cu privire la structura socială a Americii, iar autorii studiilor pun în discuţie însăşi noţiunea de *clasă,* într-o carte intitulată *Class matters (Clasa contează).* Deşi noţiunea este generos folosită, capitolul introductiv constată că ea a ocultat o definiţie clasică.

În timpul lui Karl Marx, problema era mai simplă, ceea ce i-a permis să o reducă la lupta dintre proletariat şi burghezie şi să prezică sfîrşitul acestei lupte prin superioritatea numerică a proletariatului. Tocmai apariţia clasei mijlocii a dat lovitura de graţie acestei profeţii.

Dar ce este, în definitiv, o *clasă?* Autorii evită şi de astă dată o definiţie, zicînd: „clasa este rang, este trib, este cultură şi gust" şi există o duzină de microclase, în funcţie de ocupaţie şi stil de viaţă. Nu mai putem folosi nici măcar criteriul ţinutei vestimentare, deoarece toată lumea poartă *jeans.*

Desigur, faptul că în America sistemul fiscal permite o ierarhizare precisă a veniturilor înlesneşte o încadrare a limitelor clasei mijlocii, deşi şi aceasta a evoluat de la o perioadă la alta. În perioada postbelică, salariile mari din industria automobilului i-au făcut pe unii sociologi să-i situeze şi pe muncitorii calificaţi în rîndurile *middle-class.* Dar ce te faci dacă în prezent un şofer de camion de cursă lungă şi un profesor de colegiu primesc drept salariu 65.000 de dolari pe an? Pot ambii să fie consideraţi în aceeaşi clasă?

Handicapul social

În plan social, România a pornit în decembrie 1989 cu un handicap serios faţă de ţările central-europene. În timp ce în Cehoslovacia, Ungaria şi Polonia, ca urmare a Primăverii de la Praga şi, respectiv, a reformei lui Kadar şi a valului reformist încurajat de Rakowski, se formase chiar în perioada finală a comunismului un puternic strat social intermediar cu un nivel de viaţă şi de cultură tipic clasei mijlocii (casă în proprietate, automobil, cheltuieli culturale semnificative, vacanţe în străinătate). Deşi din motive ideologice uşor de înţeles statistica oficială ocolea acest fenomen, sociologi occidentali apreciau această clasă mijlocie emergentă la cote de circa 30% din populaţia activă în Cehoslovacia, în Ungaria 20-25%, iar în Polonia 15%.

Faţă de tendinţele din ţările central-europene de a introduce mecanisme de piaţă şi chiar forme de economie privată, Nicolae Ceauşescu aplica un *etatism* dur şi total, care mergea pînă la controlul de stat al tuturor proceselor economice şi sociale, inclusiv reglarea producţiei mici ţărăneşti cu ajutorul miliţiei. Drept rezultat, ponderea unei categorii sociale mai înstărite, exceptînd nomenclatura de partid, reprezenta doar 4-5% din populaţia activă. Studiul *Structura socială,* coordonator ştiinţific Honorina Cazacu, arăta în 1988 că deţineau un statut superior în societate: după salarii – 1,2% din populaţia activă, după venit – 3,5%; după consum cultural – 5,1%; după confort locuinţă – 24,8%, ţinînd seama că locuinţele erau atribuite de partid. Esenţialmente, ca structură socială, România anului 1989 rămînea devotată tripticului stalinist: două clase, muncitorimea şi ţărănimea, plus o categorie socială, intelectualitatea.

Aşa-numita revoluţie din decembrie 1989 nu a schimbat deloc structura socială a ţării, iar 1990 şi 1991 au fost ani de încremenire a structurii sociale. În industrie, forţa de muncă a rămas stabilă, cu foarte mici modificări în jos (4.169.000 în 1980, 4.005.000 în 1990, 3.803.000 în 1991), păstrîndu-se deci 36-37% din populaţia ocupată. Nici în agricultură nu s-au produs schimbări dramatice, procentul oscilînd între 28 şi 30% din populaţia ocupată. Mişcări modeste au avut loc în ramuri mai sensibile la asemenea evenimente: comerţ, hoteluri şi restaurante, bănci şi tranzacţii imobiliare.

De fapt, Frontul Salvării Naţionale moştenise baza socială a PCR. Pe muncitorii şi ţăranii manipulaţi de Ceauşescu, FSN i-a curtat şi alintat prin majorări de salarii, introducerea săptămînii de cinci zile lucrătoare, retrocedarea părţilor sociale, cheltuirea rezervei valutare pentru importuri de consum, care i-au şi asigurat victoria electorală din mai 1990: FSN cu 76%, iar Iliescu ca preşedinte cu 85%.

Abia în 1991 Guvernul Roman a adoptat o serie de măsuri reformiste aplaudate şi de Opoziţie. Totodată, a fost promulgată Legea Fondului Funciar, o reformă agrară tip secol XIX, care a fărîmiţat la maximum suprafaţa arabilă a ţării şi a devastat infrastructura agriculturii româneşti. Nu insistăm aici asupra acestei greşeli monumentale. Fapt este că această lege 18 şi măsurile menţionate mai înainte au declanşat procesul de *dislocare* a vechii structuri sociale în România.

Alegerile din toamna lui 1992 au marcat faza în care vechile structuri sociale rămîneau dominante, punîndu-şi amprenta asupra politicii Guvernului Văcăroiu (1993-1996).

În 1996, victoria electorală a coaliţiei CDR-PD-UDMR şi a preşedintelui Constantinescu a fost salutată euforic ca o „schimbare". În realitate, oferta electorală a coaliţiei de dreapta formula reforma social-economică la modul general abstract, în timp ce promisiunile de ajutor social erau specificate concret, chiar cifric. Pentru această ofertă generoasă cu tentă mai curînd de stînga decît de dreapta, a votat grosul electoratului român. Făceam atunci observaţia că societatea românească nu este pregătită să treacă la capitalism, că *românii nu se dau în vînt după capitalism.* Adevărul este că, timp de patru decenii, noţiunea de capitalism a fost sistematic demonizată, iar după '89, majoritatea românilor a cunoscut numai fructele amare ale acestui sistem (şomaj, inflaţie, creşterea preţurilor ş.a.) şi doar o mică parte a populaţiei a gustat fructele dulci ale economiei de piaţă. Anticipam atunci că *factorii externi* euroatlantici vor fi aceia care vor determina deplasarea spre dreapta a noii puteri. În practică, în ianuarie 1997 delegaţia Fondului Monetar Internaţional participa direct la elaborarea programului Guvernului Ciorbea. Dar nici Guvernul Ciorbea, nici Guvernul Radu Vasile, care i-a urmat, n-au avut curajul de a trece la o reformă radicală a economiei.

Apariţia noilor clase sociale

În campania electorală din 1996 se face simţită pentru prima dată prezenţa în societatea noastră a noilor clase sociale. Clasa mijlocie (de ordinul sutelor de mii) şi capitaliştii „făcuţi în cinci ani", cum i-am numit într-una din cărţile mele, colorau o parte a spectrului politic, determinînd afirmări mai cutezătoare ale programelor partidelor politice, oscilaţii semnificative în sînul celor aflaţi la putere, deplasînd spre *centru-dreapta* punctul de atracţie al mediului politic. Dispunînd de ziare, posturi de radio şi TV, marii capitalişti deveneau un factor important de influenţare a opiniei publice şi a electoratului.

Cum a luat naştere la noi clasa mijlocie? Cu *forcepsul.* Economia de piaţă nu prinde viaţă şi nu poate funcţiona numai cu muncitori şi ţărani. Ea are nevoie de negustori şi intermediari, antreprenori şi patroni, vînzători şi afacerişti. De aceea, formarea acestei clase este vitală şi urgentă. Ea nu poate urma ritmul lent de decenii din Occident. Am fost martorii unei apariţii sociale forţate, abrupte, accelerate, în care scopul scuză mijloacele.

Despre modul cum au apărut „miliardarii în cinci ani" am întreprins o cercetare în 1995, ale cărei rezultate le-am publicat în cartea *Stîlpii noii puteri în România.* Dat fiind că în societatea comunistă acumularea de capital privat era prost văzută şi condamnată de lege, după '89 clasa capitaliştilor s-a format în principal pe socoteala statului, prin rapt din valorile imobiliare, din fondurile fixe şi chiar din capitalul social al întreprinderilor de stat.

Bineînţeles, în primele rînduri ale acestui furt pe scară largă s-au aflat nomenclaturiştii de partid şi securiştii aflaţi în poziţii strategice, care le permiteau să opereze în grabă şi cu mare eficacitate.

Lista celor 300 de milionari în dolari, publicată de revista *Capital,* arată cît de mult s-a dezvoltat acest pol al capitalismului în România.

Desigur, perioada 2000-2004, ca gestiune a economiei, este cea mai performantă din perioada postdecembristă. România a cunoscut o creştere economică sănătoasă şi susţinută, inflaţia a scăzut la o singură cifră, iar PIB-ul s-a apropiat sensibil de nivelul anului 1990. Din păcate, aceste realizări nu s-au reflectat în standardul de viaţă al cetăţenilor, iar sărăcia continuă să afecteze un sfert din populaţia ţării.

Analizînd rezultatele alegerilor prezidenţiale din 2004, care au şi decis configuraţia politică a noului Guvern, chiar şi noua conducere a PSD consideră că a pierdut bătălia în special din cauza imaginii de partid corupt şi a stilului arogant şi dispreţuitor cu care a tratat societatea românească, toate suprapuse pe acel coeficient de erodare a popularităţii pe care-l acumulează orice partid aflat la putere. În plan social, Adrian Năstase a notat că guvernarea PSD a fost mai benefică pentru noua clasă mijlocie, pentru întreprinzătorii mici şi mijlocii, pentru angajaţii marilor companii, pentru liber-profesionişti, bugetari şi funcţionari cu studii superioare, dar trăgea o concluzie amară că tocmai în acest mediu social votul negativ la adresa PSD a fost mai puternic.

În preajma integrării europene

Am păşit în faza decisivă a pregătirilor pentru integrarea europeană la 1 ianuarie 2007. Liderii politici şi factorii de opinie analizează măsura în care România face faţă cerinţelor economice, politice şi juridice ale integrării. Dar cum stăm cu cerinţele sociale, cît de adecvată convieţuirii în comunitatea europeană este actuala structură socială a României?

Desigur, punctul cu cel mai mare efect social din programul Alianţei PNL-PD a fost incontestabil *cota unică de impozitare* de 16%, inclusiv reducerea cotei impozitului pe profit de la 25% la 16%. Deşi cota unică este inechitabilă din punct de vedere social, ea este menită în mod evident să stimuleze mediul de afaceri, să scoată la lumină economia subterană şi prin aceasta să atragă şi categoriile sociale care-şi pun speranţe în dinamizarea economiei.

Principalul beneficiar al cotei unice a fost *mediul de afaceri,* în speţă clasa mijlocie şi acel *upper-class,* constituit din milionarii în dolari. În 2005, companiile româneşti au înregistrat profituri impozabile de 11,3 milioane euro, de două ori mai mult decît în 2004. Profitul net total de 9,5 miliarde euro este un record istoric – cel mai bun an pentru oamenii de afaceri de la revoluţie încoace. Din punct de vedere politic, performanţa este atribuită în special Partidului Naţional Liberal. Un sondaj realizat de Gallup Organization arată că PNL este perceput de 23% dintre subiecţi ca fiind principalul contribuitor la promovarea capitalismului în România.

Nu avem în România o ierarhizare socială după venit, aşa cum există în America, dar constatăm că *middle-class* constituie principala forţă de consum în materie de bunuri durabile, achiziţii de automobile, apartamente şi vile. Vedem şi în această vară iureşul la mare şi la munte al celor din clasa mijlocie, constatăm că tot aceştia susţin piaţa produselor culturale şi artistice, că ei populează seară de seară restaurante în care un tacîm costă o treime din salariul mediu pe ţară.

Ce loc ocupă această clasă mijlocie în structura de clasă a societăţii româneşti? Conform datelor furnizate de Ancheta Bugetelor de Familie (ABF), în anul 2004 veniturile disponibile ale celor mai „bogaţi" 20% dintre locuitorii României erau de 4,8 ori mai mari decît veniturile de care dispuneau cei mai „săraci" 20% dintre români. Pe scurt, cei mai bogaţi dispuneau de 39% din totalul veniturilor disponibile, iar cei mai săraci de numai 8%.

Dr. Maria Molnar, cercetător ştiinţific la Institutul de Economie Naţională, consideră că această informaţie ştiinţifică evidenţiază un proces de polarizare în distribuţia veniturilor, atestat de scăderea în perioada 2000-2003 faţă de 1995 a ponderii populaţiei aflate în zona centrală a distribuţiei.

După părerea mea, este vorba de o *polarizare moderată,* dar nu oligarhică, compasul dintre cei mai bogaţi şi cei mai săraci fiind mult mai mic decît în capitalismul de tip latino-american.

În genere, configuraţia structurii sociale a suferit o profundă transformare. Faţă de 1990, numărul muncitorilor industriali scădea în 2003 cu aproape două milioane (4.005.000 în 1990), reprezentînd doar 27% din populaţia ocupată (36-37% în 1990). Clasa muncitoare se află în plin declin, trece printr-un proces acut de diferenţiere, şi-a pierdut poziţia politică şi prestigiul social, nici un muncitor nu mai figurează în Guvern. Ţărănimea s-a scindat conform caracterului şi dimensiunii proprietăţii. Au crescut serviciile, care ocupă circa o pătrime din populaţia ocupată, semn evident al subdezvoltării, deoarece în ţările occidentale serviciile ocupă 60-70% din populaţia ocupată.

Din punct de vedere social, ne confruntăm, la 1 ianuarie 2007, cu două handicapuri majore în procesul integrării: *sărăcia şi aglomerarea în mediul rural a 46-47%* din populaţia ţării.

Sărăcia a fost şi rămîne problema socială cea mai gravă a României. Potrivit unui studiu de expertiză al Băncii Mondiale, rata sărăciei a crescut de la 25,4% în 1995, la 35,9% în 2000, după care a început să scadă, coborînd în 2003 sub nivelul din 1995 şi afectînd în 2003 viaţa unui sfert din populaţia României (25,1%). Incidenţa sărăciei este de aproape trei ori mai mare în mediul rural decît în mediul urban. Din nenorocire, sărăcia este agravată de a doua problemă menţionată mai sus, şi anume faptul că 46-47% din populaţia ţării s-a îmbulzit în mediul rural. Este un record negativ, deoarece în statele membre ale UE procentul populaţiei rurale se limitează la 5, maximum 10% din populaţie.

Agricultura, chiar dacă programele de arendare şi comasare a terenurilor agricole vor duce la exploatări mai largi, capabile să producă pentru piaţă, nu poate rezolva problema concentrării la sate a milioanelor de români supranumerari. Vor fi necesare proiecte de creare a unor întreprinderi mici şi mijlocii cu caracter industrial în stare să absoarbă această imensă forţă de muncă disponibilă. Aici este miezul saltului de la subdezvoltare la societatea dezvoltată pe care trebuie să-l facă România pentru a se „europeniza". Aici este problema nr. 1 a României după 1 ianuarie 2007.

POVEŞTI CU HOŢI

Mai-marii Poliţiei au hotărît recent să desfiinţeze unitatea specială de la Secţia 25 din Bucureşti, care se ocupa în mod special de prinderea hoţilor de buzunare. Au estimat că nu se justifică menţinerea a zeci de oameni pentru cele 46 de flagrant delicte realizate în ultimele cîteva luni. O altă explicaţie a desfiinţării este şi că hoţii ar fi învăţat figurile puţinilor poliţişti care îi urmăreau îmbrăcaţi în civil prin autobuze.

Andrei MANOLESCU

Centaurii *cîntă* uşor

Poate şi pentru că se ştiau aproape de încheierea acestei activităţi, cei de la Secţia 25 sau „garda 25“, cum le plăcea să-şi spună, au dezvăluit cîteva dintre obiceiurile *şuţilor*. Ocazie cu care am aflat lucruri ştiute, dar şi lucruri mai puţin ştiute. De exemplu, cică hoţii de buzunare care circulă prin autobuze sînt foarte buni psihologi, ei preluîndu-şi victima încă din staţie. Evident, preferă oamenii care par mai neajutoraţi, obosiţi, distraţi sau în stare de ebrietate. Un caz special este cînd observă un străin. Acesta e o ţintă perfectă, pentru că e posibil să aibă ceva de furat la el, nu ştie limba şi nu se descurcă uşor printre străini. Pentru hoţi e ceva cu totul special, un fel de jumătate de om şi de aceea poate îi şi zic în limbajul lor *centaur*.

Şuţii încearcă de regulă să facă victima să *cînte* – adică să se lase „eliberată“ de portofelul, mobilul *(crocodilul,* cum zic ei) sau banii din poşetă *(burduful)* – înainte de a se urca în autobuz. Dacă nu reuşesc, o urmăresc în mijlocul de transport, aşteptînd o situaţie favorabilă. De cele mai multe ori, o creează ei înşişi prin aşa-numitul *tampon,* cel care obstrucţionează trecerea victimei, distrăgîndu-i atenţia, în timp ce *trăgătorul,* adică cel care fură propriu-zis, îi ia *coaja,* adică portofelul de la *căldurică* – buzunarul interior al hainei – sau de la *primărie* – buzunarul exterior. O echipă de hoţi de buzunare e formată din doi, trei, pînă la cinci indivizi. Poliţiştii spun că au întîlnit şi echipe de cîte nouă inşi, lucru cu totul neobişnuit. De obicei, fiecare îşi are rolul său bine stabilit. Pe lîngă *tampon* şi *trăgător,* mai pot fi *mardeiaşul* şi *girofarul*. Primul e cel care, în caz de conflict, are menirea să intimideze victima sau pe acela care sesizează fapta. *Girofarul* dă alarma în caz de pericol, prin formula „S-a zgîriat!“. E vorba de situaţiile în care victima şi-a dat seama despre ce e vorba, înainte să fi fost furată, sau în care există suspiciunea că în autobuz ar fi vreun poliţist în civil. În acest caz, se foloseşte şi formula *25*. E vorba adică de „garda 25“. Hoţul de buzunare se foloseşte totdeauna de un obiect – *tira* – care să-i ascundă mîna în timp ce fură. Poate fi un mare buchet de flori, pe care hoţii şi-l procură de prin cimitire, după cum poate fi o geantă, un rucsac sau chiar un bebeluş. Femeile, *hoţoaicele,* cum le zic poliţiştii, fură foarte bine ascunzîndu-şi mîna pe sub un bebeluş, pe care-l ţin în braţe. Se spune că cel care fură propriu-zis are totdeauna un moment în care îşi priveşte victima direct în ochi. Cel căruia urmează să i se paseze obiectul furat stă totdeauna cu spatele la victimă. Aceasta nu-l vede niciodată şi nici nu are cum să-l demaşte. Cel mult, îl reclamă pe hoţul propriu-zis, asupra căruia nu poate fi găsită însă nici un fel de dovadă a furtului. Cei din „garda 25“ au haine şi figuri cît se poate de comune, aşa încît să nu dea în nici un fel de bănuit hoţilor. Cu toate astea, uneori aceştia îi simt, tot aşa cum îl adulmecă animalele pe vînător.

O încercare

Un alt inginer mi-a povestit cum în timp ce conducea maşina prin oraş a auzit un zgomot suspect la motor. Ca în celebra reclamă, făcea: pîc, pîc, pîc. Şi-a privit cu nelinişte soţia aflată în dreapta, a oprit, s-a dat jos şi a ridicat capota să vadă ce se întîmplă. După vreo două minute, soţia i s-a alăturat uitîndu-se şi ea la motorul care nu se ştie ce avea. Numai că la un moment dat inginerul a simţit că automobilul se mişcă uşor în sus şi în jos. A crezut că are ameţeli, apoi s-a uitat pe după capotă să înţeleagă ce se întîmplă. Pe scaunul şoferului, la nici un metru de el, stătea un puşti care cotrobăia ceva pe la casetofon. Cînd şi-a dat seama că a fost descoperit, puştiul a ieşit din maşină şi a zis ridicînd din umeri: „Am încercat şi eu, şefu'“, după care a rupt-o la fugă dispărînd tot aşa cum apăruse, spre stupoarea proprietarului maşinii.

Păţanie dublă

Inginerul Alexandru avea o firmă. Într-o zi a scos o sumă destul de mare de bani de la bancă pentru a face nişte plăţi urgente. Ţinea geanta cu banii pe bancheta din spate a maşinii. Pe o stradă din Bucureşti i s-a întîmplat ceea ce au păţit şi alţii. I s-a semnalat că are o roată dezumflată. A tras pe dreapta, s-a dat jos, a văzut cauciucul spart, şi-a suflecat mînecile şi a scos cricul, ca să monteze roata de rezervă. Cînd totul a fost gata, a constatat că geanta cu bani nu mai era în maşină. O metodă de operare devenită deja clasică. Cu toată marea supărare, s-a consolat: nu i-au luat şi actele firmei. Acestea erau în torpedou. Şi cum trebuia totuşi să facă urgent acele plăţi, s-a întors la bancă, a scos din nou suma necesară şi a cumpărat şi o nouă geantă în care a pus şi banii, şi actele din torpedou. De data asta, vigilent, a pus geanta în dreapta, pe bancheta din faţă, aruncîndu-i cîte o privire la fiecare stop. În prealabil încuiase şi toate portierele pe dinăuntru. A ajuns acasă şi s-a dat jos din maşină să deschidă poarta garajului. Cînd s-a întors... geanta nu mai era. Omul apucase să povestească la telefonul mobil, mai multor prieteni, prima parte a întîmplării. Pe ce-a de-a doua a povestit-o abia după vreo doi ani. Reacţia de moment a fost să se ducă să se culce.

Poliţiştii au, la rîndul lor, sarcini bine distribuite. Unul îl prinde pe hoţ, altul pe cel care încearcă să fugă cu banii, iar dacă e şi un al treilea, are sarcina să caute martori. O echipă de hoţi se cheamă „brigadă“, iar atunci cînd o asemenea brigadă se strică prin arestarea unora din membrii săi, cei rămaşi liberi nu mai pot opera o vreme. Trebuie să-şi constituie o altă *brigadă,* ceea ce nu e lucru prea uşor. Printre ei există evident şi informatori care le spun poliţiştilor cine şi pe unde „şi-a mai făcut brigadă“. Aceiaşi informatori pot vorbi şi despre poliţiştii care „pun botul“ la treburile lor, adică îi acoperă. Hoţii de buzunare profesionişti au o adevărată filozofie a meseriei lor, ideea fiind că pentru a supravieţui au datoria să fure cît mai bine. În acelaşi timp, recunosc destul de sportiv şi datoria poliţiştilor de a încerca să-i prindă, activitate pentru care aceştia sînt plătiţi. Există în Bucureşti şi nişte rute preferate de hoţi. De exemplu, tramvaiul 21, mai ales sîmbăta, cînd e plin de oameni din împrejurimile Bucureştiului care merg la Obor. Mai sînt şi liniile 102, 133 sau tramvaiul 41. De regulă, sînt alese rutele care trec pe lîngă mari complexe comerciale, gări sau autogări. *Brigăzile* nu au însă obiective fixe, se mută dintr-o parte în alta, în funcţie de cum merge „treaba“, dar şi din motive de siguranţă. Orice informare din partea cetăţenilor despre asemenea incidente pe care le-au observat e bine venită pentru poliţie, pentru că o ajută să fie la curent cu ultimele rute şi proceduri ale hoţilor. Poliţiştii specializaţi în prinderea hoţilor de buzunare nu-şi fac iluzii în privinţa martorilor. Înţeleg foarte bine temerile celor care ar putea depune mărturie despre nişte hoţi pe care i-au văzut în autobuzul cu care circulă în fiecare zi. Şi înţeleg şi lipsa de reacţie a cetăţenilor cînd văd cum se produce un furt. Există o lamentare recurentă cînd se vorbeşte despre aşa ceva: „Nimeni nu intervine, nimeni nu se bagă, domnule!“. Poliţia

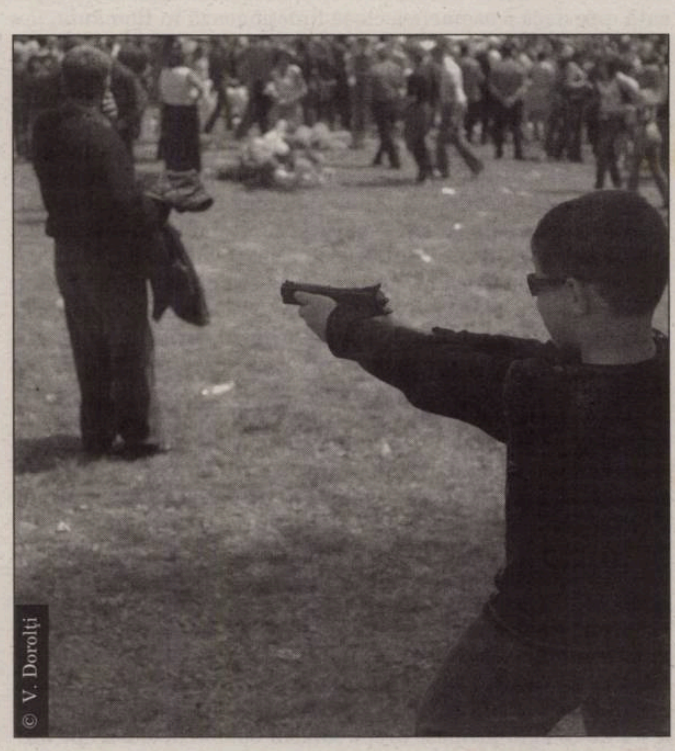

ştie că hoţii au destule mijloace de intimidare şi că îşi bazează acţiunile pe psihologia omului obişnuit, care nu intervine. Se cere însă ca măcar după ce hoţii au fugit poliţia să fie informată despre cum arătau şi ce făceau.

Poliţiştii spun că în special în ultima vreme s-au confruntat destul de des cu o situaţie cu totul specială. Au fost derutaţi de nişte indivizi suspecţi, cu comportament de hoţi care bîntuie autobuzele, tramvaiele şi troleibuzele. I-au urmărit destul de mult pînă să-şi dea seama că nu sînt hoţi. Activitatea lor e cu totul alta. În aglomeraţie, le place să se frece de femei sau, mai rar, chiar de bărbaţi. Poliţiştii au dat şi porecle celor două categorii de *contravenienţi* (pentru că mai rar intră în categoria infractorilor): Lache şi Lăbuş. Poliţiştii le-au dat uneori amenzi şi le-au făcut fotografii cu telefonul mobil pentru ca să-i ştie şi alţi colegi de-ai lor, înainte să-şi piardă vremea, luîndu-i drept hoţi de buzunare. Odată legitimaţi, au fost dezvăluite şi profesiile unora dintre ei. Unul cică era chelner, într-un costum impecabil şi cu manichiura făcută, avea multă morgă şi susţinea că e senator. Alţi doi s-au dovedit a fi agenţi de pază *(în timpul liber* era să scriu).

Uşi deschise

Un prieten mi-a povestit cum, după un chef, s-a culcat împreună cu prietena sa, pe care în acea seară o ceruse de soţie. Uşor ameţiţi, au adormit amîndoi buştean, dar se pare că în euforia momentului uitaseră să încuie uşa de la intrare. O bună ocazie pentru hoţul de serviciu al cartierului să intre, mai spre dimineaţă, să cotrobăie toată casa (mai puţin dormitorul în care dormeau cei doi), să ia cîteva lucruri de valoare şi nişte tablouri. Individul nici nu s-a mai străduit să închidă uşa, pe care a lăsat-o întredeschisă şi a coborît scările cu un sac mare în mînă. Spre ghinionul lui, spre ieşire s-a petrecut cu o vecină care urca. Aceasta l-a privit cu suspiciune şi a observat apoi uşa întredeschisă a apartamentului celor doi viitori soţi. A ciocănit uşor, dar nu i-a răspuns nimeni. A intrat, a constatat dezastrul şi fără să intre în dormitor, crezînd că nu-i nimeni acasă, a anunţat poliţia. Au venit oamenii legii, au luat declaraţii, au aruncat o privire din uşă, dar au zis că atîta vreme cît proprietarii n-au sesizat nimic, ei nu-şi pot permite să intre. Toată lumea se întreba unde sînt totuşi proprietarii. Cînd s-au trezit, mai spre prînz, aceştia au aflat cu stupoare cum, între timp, prin casa lor trecuseră întîi hoţii, apoi martorii şi în cele din urmă poliţia, care aflase deja în principiu şi cine e hoţul, fără ca nimeni să le deranjeze somnul fericit.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

All inclusive

Cîteva situaţii aparent banale: românul pe plaja din Albena, Paralia sau Marbela, pentru început. E civilizat, nu vorbeşte tare, nu simte nevoia să urle în gura mare după soacră sau după copii, aruncă hîrtiile şi mucurile de ţigară la coşul de gunoi, supravieţuieşte ore bune fără manele şi, în general, nu-l poţi deosebi de neamţ, italian sau francez. Urmează românul pe străzile din New York sau Berlin: stă la semafor, respectă indicatoarele de tip „Oprirea interzisă“, nu parchează în locuri nepermise, cedează trecerea, ba chiar e dispus să-şi plătească parcarea şi, lucru mare, nu suportă să-şi vadă maşina murdară, aşa că face vizite relativ dese la spălătorie. În fine, românul la Paris, la Veneţia sau la Roma: stă liniştit la coadă să ia bilete pentru intrarea în muzee sau expoziţii, deschide uşa doamnelor, se îmbracă frumos şi vorbeşte asemenea. Dar minunea cea mare e alta: plecat în vacanţă sau doar într-o scurtă deplasare, fie ea şi de serviciu, dincolo de graniţele ţării, românul zîmbeşte! Da, da, aici e minunea minunilor, zîmbeşte odată cu stewardesa din avion, zîmbeşte recepţionerei de la hotel, zîmbeşte chiar şi cameristei ori şoferului de taxi. Cîteodată, la New York mai ales, intră rapid în spiritul locului şi zîmbeşte chiar şi necunoscuţilor întîlniţi în spaţiul strîmt al cabinei ascensorului din hotel.

Deci se poate. Întrebarea firească este de ce nu se poate şi la Urlaţi, la Bucureşti sau în Constanţa? Ce diferenţe majore există între plajele sau străzile de aiurea şi plajele de la Mamaia sau străzile din oraşele României? De ce la noi ne vine să aruncăm pe jos, să înjurăm, să scuipăm, iar cînd sîntem la ei, nu? De ce la Bucureşti nu se zîmbeşte, dar pe străzile din New York sau Atena ne relaxăm, brusc, şi cumpărăm, cu zîmbetul pe buze, un ziar sau o pîine?

Eu, unul, nu ştiu un răspuns. Am auzit explicaţii aproape savante despre legătura dintre civilizaţie şi atitudine, mi s-a spus că orice turist ajuns într-o ţară străină se comportă ca un lichid care ia forma recipientului în care e pus, cu alte cuvinte, ajunge să se comporte rapid în spiritul locului. Alţii mi-au dat explicaţii prozaice, spunîndu-mi că la Tokyo amenda pentru aruncat mucul de ţigară pe jos este o sută de dolari, iar la Washington te costă două sute de dolari parcarea în locuri nepermise...

O fi. O fi din toate cîte puţin. E clar însă că se întîmplă ceva odată cu ieşirea dintre graniţe şi că orice viză pe paşaportul lui Mitică înseamnă încă un pas spre lumea civilizată. Din acest motiv, mărturisesc că, ori de cîte ori aud cum

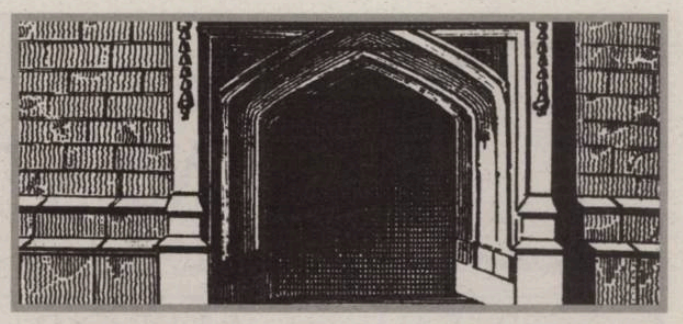

se vaită hotelierii de pe litoralul românesc că au rămas fără muşterii, mă cuprinde o stare de bine. Românii care pînă mai ieri transformau plaja de la Eforie sau de la Neptun într-un imens iatac, învelind-o cu cearşafuri şi prosoape, n-au abandonat ideea de a merge în vacanţă. Ei sînt plecaţi să zîmbească puţin pe străzile Romei sau să prindă răsăritul întinşi pe şezlongurile plajelor din Creta sau Bodrum. Au învăţat ce înseamnă *all inclusive* şi stau relaxaţi, fără grija sendvişului pe care trebuie să-l bage în traistă la bufetul suedez de dimineaţă, pentru a avea ce să-i dea să mănînce la prînz lui Gigel. Cuvîntul de ordine este vacanţă, iar pe ecranele televizoarelor din Veneţia nu se prind ştirile despre Băsescu, Geoană şi Tăriceanu. Şi de aici începe primul zîmbet...

DACĂ UN BĂRBAT DESCHIDE UȘA TOALETEI ȘI ÎI PLASEAZĂ PE AMERICANI PE PRIMUL LOC, DEMNITATEA SA CA INDIVID ARE O TEXTURĂ INEGALĂ, DEȘI CONFRAȚII NOȘTRI FAC ACELAȘI LUCRU: SE ÎMPART PE CATEGORII

Cu ochii-n 3,14

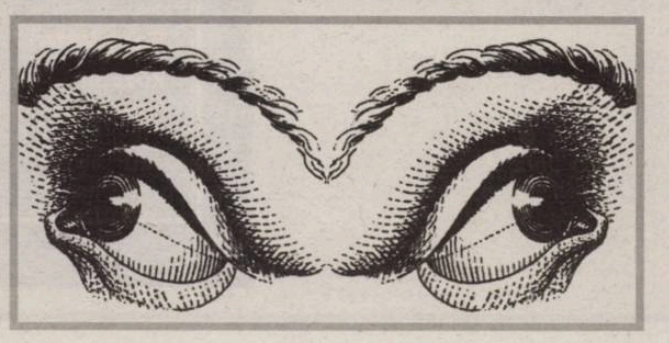

● Într-o reclamă la odorizantul de WC „Domestos“, un bărbat deschide uşa toaletei şi este udat din cap pînă-n picioare de un val. Nu ştiu de ce, dar am convingerea că valul acela provine chiar din WC-ul care, în mod inexplicabil, refulează. (**C. P.-B.**)

● Testul internaţional al politeţii pe glob, cel care îi plasează pe americani pe primul loc, iar pe români pe unul din ultimele, a ocolit din păcate bunul-simţ bănăţean. În Jimbolia, anunţul sec şi aproape răutăcios de „închis“ este adus potenţialilor clienţi ai unui magazin de mîncare pentru cîini cu compasiune şi cu tristeţe: „Ne pare rău, dar este închis“, iar în Timişoara, pe o străduţă între cele două pieţe centrale, denumirea unui magazin cu îmbrăcăminte sport îşi cere scuze de la bun început: magazinul se numeşte „Sorry“. (**S. G.**)

● „Gestul“ lui Zizou e privit cu multă înţelegere de către compatrioţii săi şi considerat drept „uman“. Contează mai mult demnitatea sa ca individ decît naţiunea franceză pe care o reprezenta în finală. Pe 14 iulie, după jocul de artificii, puştani beţi îi scandează numele pe străzi, oprind în glumă turiştii: „Dacă eşti italian, eşti un om mort!“. (**A. P.**)

● Într-un interviu intitulat „Trebuie să-ţi asumi lumea din care vii“ din *Observatorul cultural* de săptămîna trecută, Sorin Adam Matei dă următoarea definiţie culturii române: „Ea este o mămăligă cu cocoloaşe: are o textură inegală şi greu digerabilă. Cocoloaşele sînt, evident, grupurile, care întrerup omogenitatea spaţiului cultural şi ne dau un gust amar“. Se pare că asta înseamnă pentru SAM asumarea lumii din care vine. Pentru noi, nu e decît una dintre contradicţiile (la limita aberaţiei... omogene) din pricina cărora n-am mai publicat replicile sale la nefericitele (dar simptomaticele) dosare despre „cearta intelectualilor“ din vara lui 2004. (**S. S.**)

● Aţi observat că nu se mai vorbeşte aproape deloc despre gripa aviară, deşi focare încă mai există? Putem accepta că e normal să se ia măsuri, fără a se da însă o prea mare atenţie publică acestei probleme. Atunci însă, ce-o fi fost cu bombardamentul de isterie mediatică de acum numai o lună şi jumătate? O fi vreo drăcovenie la mijloc. (**A. M.**)

● În Maramureş am auzit cele mai simpatice „stîlciri“ ale limbii române provenite de la confraţii noştri nemţi şi francezi. Un foarte scurt şi haios exemplu: *puţin micuta* – adică foarte puţin, *puţin mare* – încă un pic, dar nu mult, şi *mai puţin mare* – un pic mai mult. (**R. T.**)

● Mulţi au sărit să-l condamne pe Ducele de Edinburgh atunci cînd a declarat că „ai zice că unii *(români, n.m.)* fac copii doar ca să-i bage în orfelinate“. Mie, unuia, declaraţia nu mi se pare deloc scandaloasă: exprimă un adevăr obiectiv (= iresponsabilitatea unor „părinţi“ de pripas) şi, în plus, este exprimată memorabil... Dar cinicii, se ştie, au reputaţie proastă. Dacă ajută cu ceva, aş adăuga că Ducele nu este la prima „abatere“; în palmaresul vorbelor sale de duh mai există cel puţin două, care sînt dărîmătoare! Prima zice aşa: „Aş vrea să mă reîncarnez sub forma unui virus ucigaş, pentru a echilibra populaţia globului“ (super, mi-aş fi dorit s-o spun eu!), iar a doua: „O nevastă şi o prostituată sînt privite diferit din p.d.v. moral, deşi amîndouă fac acelaşi lucru“. Venind din gura prinţului consort al Reginei Angliei, declaraţia are şi mai multă savoare... (**a. l. ş.**)

● Analiza limbajului corporal, aşa cum se exprimă în pozele făcute la summit-ul celor 8 de la Sankt Petersburg, îl arată pe preşedintele Bush prietenos cu Chirac şi Koizumi, protector cu Angela Merkel, în foarte bune relaţii cu Putin: au aerul că sînt doi bărbaţi cu experienţă care-şi spun bancuri licenţioase. Blair e izolat şi pare că se gîndeşte cînd să demisioneze, iar ce fac premierul italian şi cel canadian nu prea interesează. Chiar cînd sînt numai opt, mai-marii lumii se împart pe categorii. (**M. B.**)

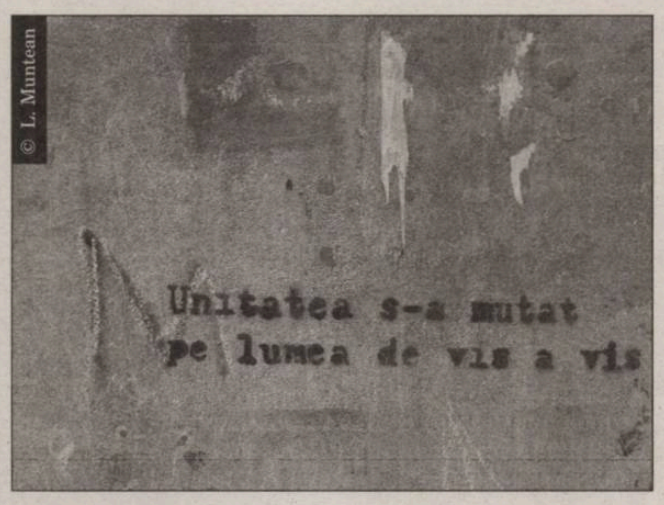

FIE VORBA ÎNTRE NOI, ATMOSFERA DE CAP PEȘTE NU ÎMBĂTRÎNEȘTE PLASTIC PE UN PANOU ÎNAINTE AMICAL

● Turiştii cu veleităţi sportive pot opta pentru un tur al Parisului pe bicicletă (care, fie vorba între noi, seamănă mai mult cu una medicinală decît cu una de curse). Convoiul lung în care pedalează în acelaşi ritm de melc cupluri de vîrsta a treia, fetişcane de şaişpe ani, mămici cu „remorcă“ în care stau bebeluşii e condus de un tînăr cu o alură hippie postmodernă – combinaţie între Bob Dylan şi Conan barbarul. La fiecare colţ de bulevard scoate nişte sunete guturale prelungi şi gesticulează pentru a opri convoiul. Apoi, ţopăie pe o bancă pentru a fi văzut de toată lumea şi exclamă: „Voilà!“, după care descrie pe scurt „obiectivul“ pe care tocmai l-au atins. Pe parcursul unei jumătăţi de oră i-am depăşit de trei ori „à pied“. (**A. P.**)

● Din cîte am văzut la televizor, se pare că reporterii *Dilemei vechi* (Stela Giurgeanu şi cu mine) au avut onoarea să „consume“ în acelaşi restaurant din Timişoara – şi anume luxosul *Vivaldi* – în care a poposit, cîteva zile după, şi Shakira. Reţinem de acolo, pe lîngă atmosfera plăcută şi Martini-urile adecvate, un tînăr chelner care, la orice, răspundea cu „Bineînţeles!“. (**I. P.**)

● După ce Zidane şi-a motivat lovitura de cap aplicată lui Materazzi în finală spunînd că a fost înjurat de mamă, jurnaliştii de la *Gazzetta dello Sport* au descoperit că, în semifinala contra Portugaliei, Marele Zizou însuşi l-a apostrofat şi el pe arbitrul uruguayan Jose Larrionda cu căldurosul „hijo de puta“. De unde se poate observa frecvenţa lingvistică a mamelor pe terenul de fotbal. (**M. C.**)

● La raionul de pescărie al unui magazin, un produs cam neliniştitor: „cîrnaţi peşte d'un cot“. (**D. S.**)

● Nu ştiu cum a fost concertul Shakirei, dar îi asigur pe cei care n-au ajuns la Billy Idol că rebelul e încă tînăr şi neliniştit – dovada vie că rock-ul adevărat nu îmbătrîneşte niciodată. (**M. C.**)

● „Ce crezi că s-a întîmplat cu Zidane în finală?“, a fost întrebat Maradona de către cotidianul spaniol *Ole!* După opinia mea, nimeni nu a răspuns mai la obiect, mai plastic, pe înţelesul a milioane de oameni: „I-a sărit lanţul de la bicicletă!“. (**R. C.**)

● Pe un panou din Mangalia: „Medicină cuantică. Cabinetul medical *Stare bună*“. (**M. C.**)

● Dacă la Timişoara a venit Shakira (pe 17 iulie), la Budapesta a venit Eric Clapton (18 iulie). După ce ne-au luat-o înainte în NATO şi UE, ungurii ăştia tot nu se potolesc. (**A. C.**)

● În timp ce arbitra un meci amical de fotbal între două echipe israeliene, Iaakov Ben-Hamo a aflat că o rachetă lansată din Liban a căzut în apropierea casei sale din Haifa. „Iertaţi-mă, dar nu mă mai pot concentra, îmi pare rău...“ Meciul s-a întrerupt, iar ştirea a făcut înconjurul lumii, căci nu în fiecare zi aici, în zona asta, apare un moment în care emoţia şi raţiunea se înţeleg şi biruie atît de convingător. (**R. C.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 30 iunie, găsiţi la chioşcurile de presă numărul 2,
cu un CD cadou. Doar 4,9 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: *Comunismul la persoana I*

● ANCHETĂ: *Care sînt tabieturile şi metehnele scriitorilor români?*

● INTERVIU cu Ioana Pârvulescu:
„Fără cărţi, aş fi avut nevoie de sute de vieţi“

● RECENZII: *ce e de citit în vara aceasta*

● REPORTAJ: *Dan Brown, Dostoievski, Platon*
şi prostituatele merg mînă în mînă pe canalele din Amsterdam

● PROFIL: *Denisa Comănescu şi „raftul cu o mie de cărţi“*

Dilemateca
Îţi dă de citit

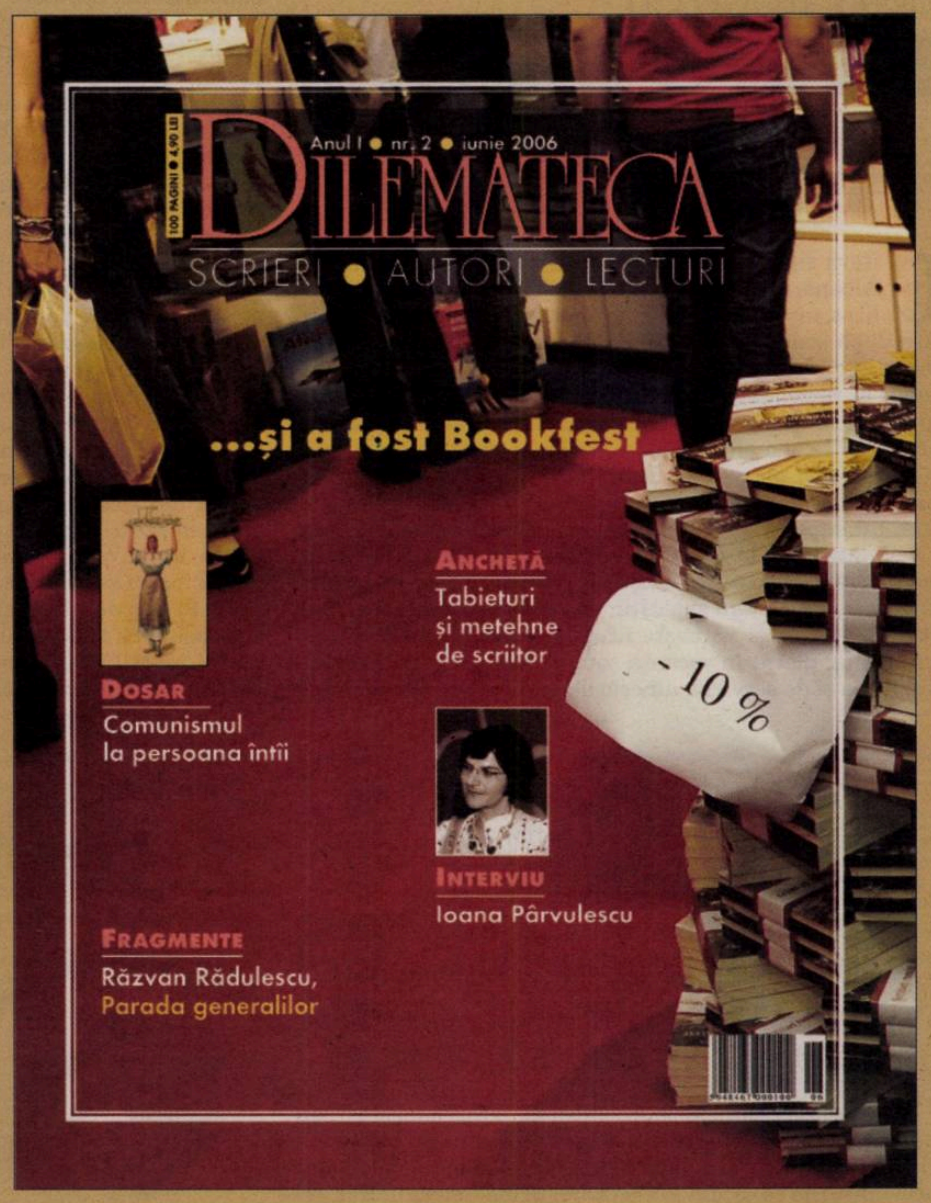

HUMANITAS

ALLAN BLOOM

CRIZA SPIRITULUI AMERICAN

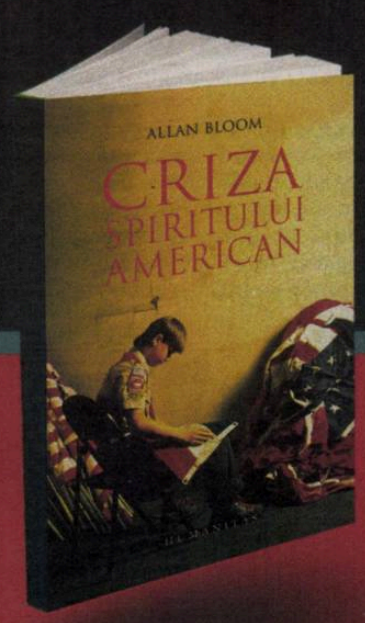

O carte manifest

„O carte de idei extrem de densă care se vinde în peste un milion de exemplare în SUA!“
SORIN ANTOHI

„...un ghid indispensabil pentru discuţie, nu o simplă trecere în revistă a tradiţiei, ci un rezumat complet articulat, exact din punct de vedere istoric şi demn de încredere al dezvoltării vieţii mentale înalte în Statele Unite ale Americii democrate.“

SAUL BELLOW

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Pentru comenzi prin poştă
021 311 23 30
cpp@humanitas.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 131 ● 28 iulie – 3 august 2006 ● 24 pagini ● 2 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Aproapele ca judecător“
pagina **3**

Cristian Ghinea
„Momentul divorţului“
pagina **4**

Traian Ungureanu
pe Divanul *Dilemei vechi*
paginile **20-21**

TELEDEMOCRAȚIA

„După ce a contribuit în mare parte la instaurarea și apoi la întărirea democrației, mass-media este pe cale să o transforme.“

GÉRARD MERMET

5 948467 000018 30

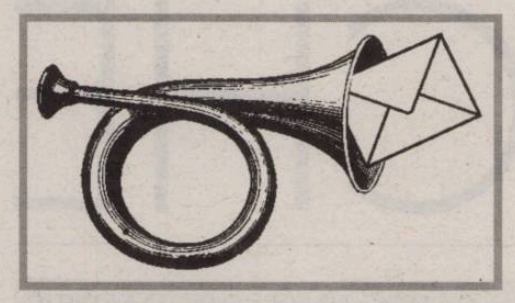

Nr. 128: *„Universitatea şi banii“*

15/20 în Franţa înseamnă mai mult decît 10/10 în România

Citind titlul *Dilemei vechi* de săptămîna trecută, „Universitatea şi banii“, mi-am pus următoarea întrebare: Avem nevoie de bani pentru a ajunge la universitate sau de universitate, respectiv studii, pentru a ajunge la bani? Mi-e teamă de răspuns, pentru că s-ar putea să reflecte o realitate foarte crudă... Totuşi, am căutat sursa acestei întrebări... De ce această întrebare? Ce mă întrebam de fapt? Bani pentru universitate înseamnă meditaţii, sume de bani pe care părinţii îi investesc în *viitorul* odraslelor, sau vreun plic strecurat persoanei potrivite pentru o notă „decentă“ la un examen? Nu ştiu răspunsul... depinde de la caz la caz... Sau Şcoala, implicit teancul de diplome, reprezintă un prim şi lung pas către o slujbă cu remuneraţie pe măsură? Recunosc că am pierdut şirul ideilor... e greu să dai un răspuns tranşant la o astfel de problemă... Am ajuns însă la concluzia că sistemul universitar românesc este suferind... un vierme îşi face drum în coloana sa vertebrală...

În încercarea de a găsi „stricăciunile“ din care se hrăneşte acest vierme, mi-a venit ideea să compar anii mei de studenţie în România cu anii (tot ai mei) de studenţie în Franţa. Am obţinut acum doi ani o bursă Erasmus şi am ales să continui studiile pe meleaguri străine, respectiv franceze, şi anul ce urma. De multe ori m-am întrebat dacă a fost o hotărîre curajoasă sau, din contră, extrem de laşă. Cu ajutorul cîtorva argumente pro-sistem universitar francez, îmi liniştesc conştiinţa:

1) Timp de doi ani, la Lille, nu m-a obligat nici un cadru universitar să cumpăr o carte sau să mă duc la „xerox-ul din colţ“ pentru a fotocopia cursuri. Profesorul venea ticsit de cursuri pentru toţi studenţii. Orice carte din bibliografia obligatorie era disponibilă la biblioteca universităţii (pentru că exista una şi încă foarte bine pusă la punct) sau o puteam achiziţiona la un preţ rezonabil de la anticariat. Aici, adică în ţară, trebuia să fii primul la bibliotecă dacă voiai să citeşti ce ţi-a recomandat la curs; dacă nu, la rude şi prieteni... Mai mult decît atît, cred că orice student român ştie ce înseamnă să ţi se „recomande“ să cumperi cărţi ai căror autori sunt tocmai profesorii tăi, cărţi pe care nu le vei citi niciodată cap-coadă. Dar ar trebui să fim mulţumiţi, am pus mînă de la mînă şi am „cotizat“ cu toţii la prosperitatea cadrului universitar, că salariile sunt mici, nu pe măsura muncii şi efortului depus... Nu avem de ce ne plînge!

2) Un alt aspect extrem de important este sistemul de notare. În sesiunile din România, învăţam pe rupte pentru examene, recunosc, şi obţineam nota maximă. Cît de mîndră eram... pînă în momentul în care parcurgeam lista completă a notelor... Surpriză! Mai mult de jumătate aveam nota 10/10... Chiar aşa? Să nu existe ierarhii? Mă simţeam ca în clasa I, cînd eram cu toţii premianţi, elevi de nota 10. Acum însă nu ne mai dădea nimeni coroniţă... În schimb, în Franţa nu am obţinut niciodată nota 20 (nota maximă în sistemul francez), dar ce mulţumită de mine eram cînd priveam listele de note. Aveam certitudinea că notele afişate reflectau obiectiv munca reală a fiecărui student. 15/20 însemna mai mult decît 10/10... Nu aveam de ce mă plînge!

3) Ai nevoie de o explicaţie în plus sau pur şi simplu ai ceva de discutat cu unul dintre profesorii tăi? Ei bine, în Franţa exista lista de mailuri a profesorilor pe site-ul facultăţii, contactai profesorul respectiv şi fixai un *rendez-vous*. Totul se rezolva fără bătaie de cap... România nu oferă aceleaşi facilităţi... Dar ai parte de un tratament special: statul pe la uşi, pînditul pe culoare că poate-poate apare şi profesorul de care ai nevoie... Sau dacă ai „şansa“ de a vrea să vorbeşti cu un profesor care ocupă şi vreo funcţie cu greutate, atunci... trebuie să treci de... secretare! Ceea ce este un adevărat test de răbdare... Cît timp accepţi să fii umilit pentru că tu eşti un amărît de student care îşi permite să întrerupă bunul mers al savuratului cafelelor cu tutun în secretariat... Cîtă îndrăzneală!

Dana ACHIM
achim_mdana@yahoo.com

Nr. 127: *„Cine e ţigan?“*

Oricine

Conţinut: Cine-i ţigan? Greu de răspuns şi de verificat. Puţini sînt cei care-şi cunosc aşa de bine arborele genealogic încît să afirme cu certitudine că în sîngele lor nu s-a infiltrat nici o picătură care să le coloreze „personalitatea“. Apoi, depinde şi de maniera în care considerăm termenul: calificativ sau pur şi simplu denumirea uneia dintre minorităţile noastre, cu toate trăsăturile ei definitorii, incluzînd-o şi pe aceea „graţie“ căreia denumirea devine calificativ atunci cînd o interpretăm în sens peiorativ. Cine-i ţigan? Ţigani autentici, sper eu, încercînd să-mi alimentez doza de idealism, pot fi personajele din celebrul film *Şatra* care ne proiectează într-o lume unde dragostea, răzbunarea, disperarea, ura sînt definite aproape ca într-un roman dostoievskian. Revenind în prezent şi abandonînd cu tristeţe o lume utopică, mă trezesc într-un maxi-taxi ce asigură transportul local şi, brusc, simţurile mele, cu precădere auditiv şi olfactiv, sînt asaltate de un miros usturător de sudoare şi vanilie, provenind de la şofer şi de la odorizantul ce atîrnă de oglinda retrovizoare, legănîndu-se, parcă, în ritmul unei manele de succes: „Asta nu-i maşină, hei, hei / e aspirator de femei“. În cele din urmă, melodia nu e departe de realitate, ba chiar, dacă ne gîndim bine, o confirmă, pentru că atmosfera din maxi-taxi sau alt mijloc de transport (vezi autobuz sau metrou la ore de vîrf) nu cred că e diferită de cea dintr-un sac de aspirator. O frînă bruscă generează un adevărat cocktail de înjurături. Astfel, şoferul îl înjură pe pietonul care a îndrăznit să traverseze pe trecerea de pietoni, pietonul îl înjură pe şofer gesticulînd frenetic şi arătîndu-i dungile albe din asfalt cu semnificaţia lor profundă, iar călătorii zguduiţi îl înjură pe şofer. Aşadar, în numai două minute am putea obţine o clasificare a înjurăturilor: 1) înjurături cu teme religioase; 2) înjurături privind originea, fiind vizată cu precădere ascendenţa maternă a individului; 3) înjurături ce ţin de sfera inocentă a legumelor; 4) înjurături ce ţin de sfera mai puţin inocentă a organelor de reproducere. Intervine, apoi, lista apelativelor mai mult sau mai puţin transparente, precedate întotdeauna de generosul „bă“: golan, tâmpit, idiot, bou,... ţigan. Golan, tîmpit, idiot sunt „calităţi“ ce pot fi relativ uşor evidenţiate, dar bou, cum ştim dacă un individ este sau nu bou; care sînt indiciile, ne uităm după o pereche de coarne, după un eventual roi de muşte ce-l curtează..., dar nu găsim nici un element revelator în acest sens. În fine, mergem la mult uzitatul şi controversatul apelativ ţigan. Acesta are, spre deosebire de bou, un prim semn distinctiv: culoarea. Problema apare, însă, cînd ea nu există. Ce facem în această situaţie? Ce criterii de evaluare aplicăm? Se pare că, prin permanenta lor alunecare în neprevăzut, cuvintele ne fac adeseori surprize. Iată cum cuvîntul ţigan, cel care definea simplu o etnie, a căpătat un sens nedorit de nimeni. El poate sugera agresivitate, mizerie materială, grosolănie, promiscuitate. Indiferent de etnia din care provine, oricine poate deveni ţigan într-o accepţiune căreia culoarea pielii îi este străină. Este trist, în egală măsură, pentru cei pe care cuvîntul i-a pedepsit anatemizîndu-i, cît şi pentru cei care-i confirmă latura dominată de o imensă cantitate de urît.

i_rinaa@yahoo.fr

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Nr. 126: *„Viaţa de suporter“*

Eu suport!

Sînt un vajnic suporter al fotbalului: îi suport pe toţi bărbaţii hipnotizaţi de balonul rotund, de golaveraje, de faze, de cancanurile fotbalistice, de calificări. Nu am în preajmă nici unul care să fie cîine roşu, nici măcar verde, dar suport cu stoicism mania celor care sînt suporteri de dormitor, care nu se înfăşoară cu steagul echipei, nu au un imn, nu-şi urmează echipa pînă la capătul lumii (nu au bani, dom'le!), dar care sînt în stare să-ţi rupă patul dintr-o săritură entuziastă la o fază palpitantă, să bea zece beri cu prietenii (care ştiu de ce) – oare de ce? – şi a doua zi să o ia de la capăt fără să se agite cu privire la faptul că salteaua patului e pusă direct pe podea.

Eu de ce n-aş primi măcar o felicitare că-mi las telenovelele, că nu-l mai văd pe Mircea Radu, că staaau lîngă el – suporterul meu de dormitor – şi mă uit la echipele alea de Cupă Mondială cum se perindă pe ecran cu tot felul de faze („Bă, ce fază! Bă, ce ratare!“). Las la o parte faptul că şi la şcoală – apropo de cum va fi învăţămîntul peste 20 de ani – am parte de tot felul de campionate în care toată suflarea şcolii participă, la care trebuie să fii suporter, să-ţi încurajezi elevii, să vadă şi ei că eşti şi tu om, că poţi să faci şi altceva decît să predai o materie insipidă, să scrii pe tablă sau să le dai note. Trebuie să suporţi şi apucăturile de fotbalişti ale elevilor, şi faptul că nu-i mai interesează cine cu cine s-a bătut la Rovine, cine a cîştigat şi cine a pierdut, cu ce arme s-au bătut, din moment ce tu nu ai ca material didactic un meci Mircea-Baiazid, ci doar o prăfuită poezie de Eminescu lungă cît o partidă de fotbal.

Suporteri adevăraţi sînt puţini, din ce în ce mai puţini. Trebuie să înveţi să suporţi şi înfrîngerile şi victoriile fără a răspunde instinctual, fără a simţi nevoia de a transforma spectacolul de pe stadion într-o bătalie de la Rovine desfăşurată cu armele moderne ale stadioanelor: sticle, înjurături, pumni în figură, picioare în burtă, bîte de base-ball în ţeastă. E ca şi cînd tot mapamondul trebuie să ţină cu Dinamo, s-o ţinem langa cu Rapidul, de la Atlantic la Urali, de la nivelul mării pînă în Tibet.

Hai să spunem că e războiul nostru mondial din patru în patru ani, din săptămînă în săptămînă, că energiile consumate ca suporteri sînt defulări benefice pentru bărbaţi adevăraţi care nu mai merg la război, nu se mai spetesc cu munca fizică, nici măcar nu-şi mai ajută consoartele la bătutul covoarelor. Dar e greu, foooarte greu să nu-i spargi ceva în cap cînd un campionat întreg îţi vine beat de la vecinul Vasile – alt bărbat adevărat – cu care urmăreşte meciurile, comentariile televizate şi pe cele netelevizate, între ei doi, cu limbile împleticite. Să suporţi că nu mai mişcă nimic în bătătură pentru că fie e meci şi se îmbată, fie trece prin faza de mahmureală şi atunci cerul şi pămîntul nu mai au stabilitate.

Să ne ajute televiziunea să suportăm pînă la capăt rolul de suporteri pe care şi l-au luat bărbaţii mapamondului, dar vă promitem că vom dubla timpul petrecut tot în faţa televizorului, la telenovele.

Teodora COSTA
teo_costa2000@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Autismul**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.300 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 91 RON pentru 1 an, 45 RON pentru 6 luni şi 23 RON pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 100 de euro pentru 1 an, 52 de euro pentru 6 luni şi 28 de euro pentru 3 luni, cont: RO93BRDE445SV50236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Aproapele ca judecător

Înainte de 1989, toată lumea judeca aspru politica partidului și a reprezentanților lui, iar partidul judeca aspru pe toată lumea. În rest – bîrfă cotidiană și mici probleme de caracter. Nu trăiam însă din judecarea celuilalt. Altele erau circumstanțele, altul năduful. Eram hărțuiți, prudenți, mai curînd solidari cu cei din jurul nostru. Existau, firește, și oarecare „pagube colaterale“ ale acestei diminuări a spiritului critic. Nefiind preocupați să-i judecăm pe alții, pierdusem și deprinderea de a fi *atenți* la ei. Fiecare își administra singur supraviețuirea, fiecare se concentra asupra lui însuși și asupra apropiaților săi. Resemnarea, duplicitatea și decizia spontană de a îndura totul în tăcere țineau loc de morală și de instinct politic.

După revoluție, organul somnolent al judecății a devenit insomniac. Am redescoperit voluptatea uitată a opiniei critice, satisfacția de a amenda, de a pune la zid și de a cere socoteală. Tranziția a devenit apogeul plăcerii de a bombăni. Toată lumea judecă pe toată lumea, toată lumea valorifică maximal dezacordul. Opoziția dă de pămînt cu Guvernul, gazetele dau de pămînt cu oamenii politici, partidele se atacă unele pe altele sau se împart în „aripi“ și grupuri care se sleiesc în interminabile lupte intestine. Președintele e în conflict cu prim-ministrul, populația, năpăstuită, înjură în dreapta și-n stînga, Biserica Ortodoxă se războiește cu papistașii, cu protestanții și cu greco-catolicii, ungurii cu românii, românii cu ungurii, ungurii cu secuii și toți cu țiganii și cu ce a mai rămas din evrei. Ardelenii îi bestelesc pe regățeni (și viceversa) sau se coalizează cu ei-contra moldovenilor, televiziunile se bat între ele, SRI e într-o surdă concurență cu SIE, patronii de cluburi sportive se încaieră piperat săptămînă de săptămînă, ministrul Justiției se ceartă cu magistrații, ministrul Sănătății cu medicii, ministrul Mediului cu mediul. Editorii și optzeciștii au ce au cu Gabriel Liiceanu, avangardiștii și Anca Petrescu au ce au cu Mihai Oroveanu, intelectualii enervează pe toată lumea și se enervează între ei, scriitorii tineri se înghesuie să-i îngroape de vii pe cei bătrîni, pro-americanii se înfruntă cu anti-americanii, unele resurse de adversitate se cheltuiesc pe ruși și bulgari, altele pe Uniunea Europeană. Românii din străinătate se bosumflă împotriva românilor din țară, „katehonticii“ dau cu anatema în toate direcțiile, dl Prigoană combate amoros cu dna Bahmuțeanu, societatea civilă se împarte în mici societăți civile care se excomunică reciproc. A inventaria toate conflictele care ne adună, seara, dinaintea televizoarelor e o operațiune utopică. Ar însemna să facem suma întregii suflări autohtone. Pe acest fundal, pînă și apelul la consens sună a deriziune și e producător de dispută.

Pînă la un punct, dezmățul critic de care vorbim e explicabil. Înțărcați, sub comunism, de dreptul de a ne opune, am ales să facem o baie igienică de lătrături și lături compensatoare. Dar, de la o vreme, atmosfera a devenit toxică și născătoare de confuzii pernicioase. Mai întîi, spiritul critic se constituie într-un sindrom de *autoritate,* într-un derapaj vicios al nevoii de putere. „Uitați-vă la mine!“, pare să spună cîte un gazetar. „Uitați-vă cum mi ți-l tăvălesc pe ministrul X, cum mă bat pe burtă cu Y, cum zic și fac ce vreau, indiferent de interlocutor!“ „Show-master“-ul se poartă ca un diriginte de internat cu elevii săi, ca un dascăl pompos cu omul de pe stradă, ca un judecător de instrucție cu delincventul mărunt. E rău, obraznic, sigur de sine, un soi de caporal baletînd țanțoș dinaintea răcanilor. O a doua malformație a spiritului critic rezultă din practicarea lui ca specie a *inteligenței*. Cine e deștept dă tare! A fi de acord cu cineva și, în genere, a cultiva judecata afirmativă e un semn de moleșeală intelectuală, dacă nu direct de debilitate. În sfîrșit, spiritul critic e adeseori manipulat ca expresie a *libertății*. Ne-am cîștigat dreptul la suficiență și arbitrar, ne-am cîștigat dreptul de a nu mai ține cont de nici o regulă. Îi pot judeca pe toți, pentru că n-am ce risca și n-am ce pierde. Nu am oprelişti de limbaj și de atitudine, pot, așadar, să-mi valorific inspirat agresivitatea și tupeul.

Pledăm, în acest caz, pentru delegitimarea spiritului critic? Nu. Sugerăm doar dublarea autorității lui prin politeță și respect față de aproape, dublarea inteligenței prin bunătate și dublarea libertății prin virtutea discernămîntului. Altfel ne vom sufoca în îndîrjire, scrîșnirea dinților, băşcălie malignă, țîfnă și arțag. Și vom ieși din tranziție desfigurați, ca după un caft de cartier.

cu dilema la croitor

Credeți că întîlnirea lui George Bush cu Traian Băsescu va fi marcată de complexul decapitării celor trei șefi ai serviciilor secrete românești?

Dimpotrivă, va călca peste pragul Biroului Oval, vorba lui Ion Creangă, a popă, căci spre deosebire de Tăriceanu, care la ora asta îi mulțumește probabil bunului Dumnezeu că nu s-a născut miriapod, fiindcă motocicleta i-ar fi rupt paișpe picioare în loc de unul, lui Traian Băsescu i-ar fi plăcut să avem mai multe servicii secrete. Cu mai multe victime la activ, croitorașul nostru cel viteaz ar fi pozat la CNN într-un maiou oficial, inscripționat „Șapte dintr-o lovitură!“.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Lapte ecologic de subzistență

E o duminică liniștită de vară. Sînt într-o localitate semirurală, devenită oraș după reorganizarea administrativă din 1968 prin „procedeul“ aplicat atunci: alipirea cîtorva comune mai mici la una mai mare și etichetarea drept oraș a produsului rezultat. Nici pînă azi n-au pătruns pe deplin în localitate cîteva dintre standardele de bază ale vieții urbane, precum canalizarea și apa curentă. Localnicii cresc găini, rațe și gîște, pun roșii, ardei și cartofi în spatele casei, mulți au cîte-o vacă, un porc sau cîteva oi. Agricultură de subzistență. Cei mai mulți au lucrat, pînă în 1989, la uzina din „oraș“ sau la fabricile din orașul vecin – acum închise sau cu personalul mult redus. Ajunși în șomaj, cei mai norocoși și mai perseverenți și-au găsit de lucru, temporar, la terenul de golf („cel mai mare din sud-estul Europei“) sau pe la mulțimea de vile și case de vacanță construite în zonă: o reparație, o renovare, o grădină de săpat, un gard de vopsit... Dar cîștigul de acolo e mic: hrana cea de toate zilele le-o asigură, în principal, tot resursele proprii – găinile, oile, peticul de grădină. Să cumperi roșii ori cartofi din piață „nu se merită“: de cînd cu invazia de bucureșteni care și-au făcut vile, prețurile din piață sunt făcute „după punga lor“, mai ales la sfîrșitul săptămînii, cînd localitatea se umple de mașini luxoase și de oameni grăbiți. Așa că nea Gheorghe coseşte fînul din curțile a vreo două-trei vile de prin vecini, ca să aibă pentru oi la iarnă. O femeie e bucuroasă că și-a găsit de lucru la o vilă: în fiecare luni, după ce pleacă proprietarii, face curățenie, spală farfuriile și paharele rămase de pe urma chefului straşnic prin care orășenii și-au consumat stresul acumulat de luni pînă vineri „la firmă“, iar pentru asta primește cîteva sute de mii pe lună, cu care își mai cumpără ce-i trebuie și ceva grăunțe pentru păsările din curte. O bătrînică de la marginea „orașului“ (de fapt un fost sat denumit acum de oficialitățile locale „cartier“, chit că acolo se trăiește chiar ca la țară) vine sprintenă, pe jos, cu rucsacul în spate și aduce „lapte de țară, natural“ pe la cîteva case din centru: îl vinde mai ieftin ca la magazin și, evident, „e mai bun“, căci e de la văcuța ei hrănită numai cu iarbă curată. În UE, ceea ce vinde ea s-ar numi „lapte ecologic“ și ar fi mai scump decît cel obișnuit. Aici, bătrînica procedează așa cum scrie în manualul de istorie că făceau țăranii români din cele mai vechi timpuri: veneau la tîrg cu produsele lor și își luau de acolo cele trebuincioase; în cazul ei, lucrurile cele mai trebuincioase sînt cele de la magazinul de menaj: detergent, săpun, cîte-o ustensilă pentru bucătărie. Bineînțeles, nu are habar că produsele ei sînt ecologice și că, după ce intrăm în UE, agricultura ecologică ne va fi țintă și ideal – dar numai cu „patalama“ de la Bruxelles. Cînd, pe lîngă lapte, mai vinde și cîte o ulcică de smîntînă (tot ecologică, se-nțelege), îi rămîn mai mulți bani de pus deoparte și e mai liniștită, chiar dacă acolo, în fostul sat alipit la oraș, nu prea are ce face cu banii: are tot ce-i trebuie în gospodărie, banii sînt utili doar cînd merge „în centru“.

Localitatea cu pricina se numește Breaza și se află la o sută de kilometri de București („capitală europeană“, nu?). Înainte de 1989 se știa că acolo „are Păunescu vilă“ (de fapt, un căsoi grandoman); în anii '90 a fost la modă, oamenii cu bani și noii demnitari se înghesuiau să-și facă vile. Un localnic mucalit spunea, după ce se zvonise că și-au făcut case acolo nu știu cîți miniștri, că la sfîrșitul săptămînii la Breaza se află „guvernul în exil al României“. Acum moda a mai trecut, peisajul s-a umplut de termopane, duminica proprietarii de jeep-uri se înghesuie în piață și își parchează mașinile pe o străduță îngustă, pe partea cu semne de „oprirea interzisă“, în ciuda muncii de lămurire pe care un gardian public plasat acolo de autorități o poartă cu fiecare. Din parcarea plină de mașini scumpe pînă la agricultura de subzistență sînt doar cîteva sute de metri: într-un spațiu restrîns, conviețuiesc două epoci. „Conviețuiesc“ e un fel de a spune, căci viețile sînt paralele. Dacă mergi pe jos pe strada care duce la terenul de golf, cîte un bătrîn ieșit la poartă te salută „cum a apucat“ la țară, unde toți, cunoscuți și necunoscuți, își dau binețe. Dar pe strada aceea foarte puțini merg pe jos; în schimb, trec mașinile în viteză spre terenul de golf, strivind urmele de bălegar lăsate pe asfalt de cîte-o văcuță care dă lapte „ecologic“.

Una dintre consecințele „victoriei depline a socialismului“ urma să fie, spuneau documentele de partid dinainte de 1989, „ștergerea treptată a diferențelor dintre sat și oraș“. La Breaza, acest nobil ideal n-a fost atins nici sub comunism, nici în timpul capitalismului de tranziție. Diferențele sînt, dimpotrivă, foarte perceptibile, palpabile. Poate UE și fondurile sale să „rezolve“ ceva (măcar terminarea canalizării și aducerea apei curente), deși mă tem că una dintre consecințele europenizării ar putea fi dispariția din piață a celor patru chioșcuri în care mocani de pe lîngă Sibiu vînd telemea, caș, urdă și brînză de burduf. Cu siguranță vor avea de furcă în privința normelor europene de ambalare, etichetare și analiză microbiologică a produselor. În rest, și bătrînica din „cartierul“ mărginaș, și bucureștenii cu jeep-uri, și clienții terenului de golf vor fi, începînd cu 1 ianuarie 2007, cetățeni europeni, și își vor vedea fiecare de ale sale, într-un orășel încă neurbanizat, dar despre care se spune că are un aer asemănător cu cel de la Davos, din Elveția. O țară și o localitate non-UE.

ținerea de minte

„Puterea lui Don Juan îi venea din ochi. Nu trebuia să precizeze că aici nu putea fi vorba de niște priviri exersate. Niciodată nu a vrut sau plănuit așa ceva. Și totuși, el era conștient de puterea sau însemnătatea marcată deja prin simpla ridicare a privirii, ba nu, a ochiului asupra unei femei. Era conștient nu la modul suveran, ci mai curînd la modul temător. Felul în care el evita cît de mult posibil să privească o femeie putea fi confundat cu timiditatea sau cu lașitatea și era într-adevăr, îmi povestea el, un fel de timiditate aici, dar în nici un caz lașitate! A-și ridica ochii înspre ea însemna: pentru amîndoi nu mai exista cale de întoarcere și totul era de-acum mai mult decît o simplă chestiune de moment sau de o noapte.“

(Peter Handke, *Don Juan [povestit de el însuși]*, traducere din limba germană de Corina Bernic și Gabriel-Horațiu Decuble, Editura Paralela 45, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Momentul divorţului

Confruntarea dintre liberali şi democraţi a trecut în domeniul patologicului şi riscăm cu toţii să fim victimele epidemiei. Cîtă vreme jocul se juca pe mize mici, de genul ce-a zis Orban despre Băsescu şi cum s-a încruntat Boc la Tăriceanu, totul părea hîrjoană de oameni mari care au uitat regulile jocului. Dar mizele escaladează periculos şi au atins cote absurde.

Eram în America la momentul scandalului retragerii din Irak şi ceva valuri au ajuns pînă acolo. Să nu vă închipuiţi că subiectul a deschis prima pagină în marile ziare. În presa anti-Bush a ajuns mai degrabă ca notiţă la un articol despre cît de ticăloasă e actuala administraţie şi, uite, o altă ţară bananieră dintre cele aliate cu Bush a decis să se retragă. Ştirea despre votul CSAT nu s-a mai dat. Reacţiile grupului de bursieri au variat de la uimire („România are trupe în Irak?!“) la felicitări primite de la colegii stîngişti din vestul Europei. Impresia a fost că România s-a trezit dimineaţa după chef şi a schimbat taberele. Întors în ţară, îl aud pe Bogdan Olteanu zicînd că aveam nevoie de dezbaterea asta, că la alţii se dezbate în neştire prezenţa în Irak. S-ar zice că după Olteanu liberalii strîng acum semnături şi întreabă poporul: dragilor, vreţi să avem dezbatere?

Altfel, ideea că PNL decide să ne retragem din Irak şi ataşaţii militari primesc misivă să anunţe aliaţii, fără ca Preşedintele şi Parlamentul să aibă habar, sună ca la nebuni. Alţii dezbat în neştire, de parcă ar şti proverbul românesc să măsori de zece ori şi să tai o dată. PNL s-a gîndit să facă invers, spre disperarea propriului ministru de Externe. O întreagă linie de politică externă bipartizan susţinută de PSD şi Alianţa D.A. (şi cît de puţine sînt temele pe care au căzut de acord!) a devenit victima unui partid cu toane. PNL s-a dovedit a fi o glumă de partid care îşi merită scufundarea lentă. Premierul Tăriceanu a reuşit să-şi facă ţăndări bruma de simpatie pe care o isca prin calmul afişat în relaţiile cu mult mai agitatul locatar de la Cotroceni. Cînd Băsescu tuna şi fulgera, iar Tăriceanu tăcea, părea că e tăcerea înţeleptului. Acum îmi dau seama că tăcea pentru că nu avea nimic de zis.

Alt caz: Băsescu a format o comisie la Cotroceni pentru a cerceta plîngerile penale împotriva ministrului Apărării, cum cere legea. Liberalii fac scut în jurul ministrului şi emit fie banalităţi inutile în context, fie spun de-a dreptul că e un interes politic al lui Băsescu. Plîngerile penale se refereau la faptul că ministrul a recunoscut că serviciul de informaţii al Armatei l-a informat despre convorbirile dintre Adriana Săftoiu şi ziarişti, că a cerut aceluiaşi serviciu să facă *lobby* pe lîngă parlamentari şi să-i monitorizeze şi că a trimis acea telegramă ataşaţilor militari. Nu mi-e clar dacă e vorba de fapte penale, cert e că toate acestea sînt inacceptabile politic. S-ar zice că, potrivit doctrinei liberale, un ministru are voie să facă poliţie politică abuzînd de un serviciu secret şi să încalce orice normă de comportament în diplomaţia militară. În loc să spună: ne pare rău că am pus o asemenea persoană în fruntea armatei, regretăm şi îl trimitem la stînă unde-i e locul, PNL îl apără şi interpretează totul în cheie mărunt politică.

Aşa cum face şi Traian Băsescu anunţînd că nu numeşte noi şefi la serviciile secrete pînă nu i se votează legile siguranţei naţionale. Cînd a anunţat asta, Preşedintele a vorbit dispreţuitor despre show-ul mediatic organizat pentru a-i faulta preţioasele proiecte de lege. Şeful statului interpretează şi el o problemă serioasă în cheie de hîrjoană politică. Nu poate accepta că proiectele respective au fost respinse pur şi simplu pentru că erau proaste şi respirau un aer securistic periculos. Guvernul a făcut bine că nu le-a luat în discuţie imediat, pentru că ar fi picat într-o capcană: ar fi discutat pe nişte proiecte proaste elaborate de serviciile secrete. În loc să recunoască că s-a lăsat dus de nas de servicii pe vremea cînd avea încredere necondiţionată în ele, Băsescu a ajuns la concluzia că serviciile nu merg din cauză că nu au legile respective. Mai era puţin şi ne asigura că Hayssam a scăpat din cauza necorelărilor legislative.

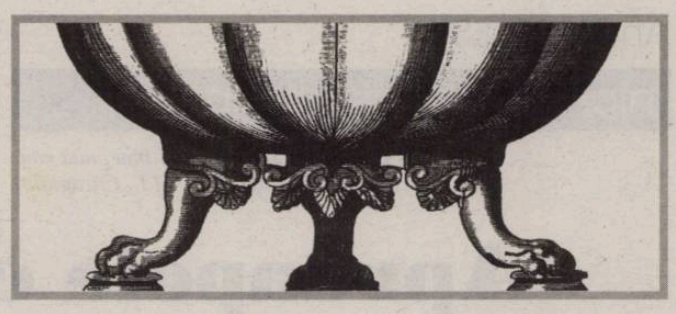

Revin la ideea de la început: toate aceste cazuri nu mai ţin de simpla hîrjoană. Deja politica externă, politica de securitate şi principiile democratice devin victime colaterale în acest război. Am ajuns în situaţia în care funcţionarea actualei coaliţii este o variantă mai rea decît destabilizarea sau alegerile anticipate. Am atins punctul în care destrămarea acestei coaliţii devine obiectiv de interes public.

presa despre...

Trecutul nostru coşmaresc

„Iarăşi Securitatea scapă după perdeaua de fum a celor racolaţi de ea. E ca şi cînd, ca să prindem caracatiţa, ne-am apuca să vînăm particulele de cerneală slobozite de ea ca să tulbure apele... Cad amărîţii, şantajaţii, cenuşiii, mărunţii ciripitori. Cum nu există instrumente de distincţie între informatorii maligni, care-au băgat oameni în puşcărie, şi cei inofensivi, judecarea lor după simpla semnătură pe o foaie poate avea efectul pervers de a-i inculpa moral pe oameni ca Paleologu, Doinaş, Caius Dobrescu sau Carol Sebastian (despre care sînt convins că n-au făcut vreodată vreun rău cuiva), pe cînd marii ticăloşi, a căror colaborare entuziastă, benevolă şi cu efecte tragice pentru alţii nu poate fi dovedită, că nu degeaba au ars saci cu dosare la Berevoeşti, au tupeul de necrezut să se declare curaţi. Şi aşa se face că reapar în triumf, cu enorme poze de Che Guevarra pe prima pagină a cotidianelor, poeţi de curte care l-au lins decenii întregi pe Ceauşescu, care-au pervertit sufletul a sute de mii de tineri în cenaclurile lor de partid şi de stat. Aşa se face că am redevenit prizonierii trecutului nostru coşmaresc“ (Mircea Cărtărescu, *Jurnalul Naţional,* 25 iulie).

„Marele argument pe care l-am auzit zilele trecute a fost că nu trebuie băgaţi în aceeaşi oală Max, H15 şi Felix. Corect, dintr-un punct de vedere. Chiar dacă fapta rămîne aceeaşi, în fond, trebuie totuşi să facem o oală separată pentru laşii care predau lecţii de moralitate. Nu mă interesează să-l judec pe Carol Sebastian pentru că a turnat. Este treaba lui Bodiu, a făcut-o, l-a iertat. Problema lui Carol este că nu şi l-a asumat pe Max, că l-a păstrat doar pentru el, iar atunci cînd a fost deconspirat, a recurs la o practică pe care a înfierat-o ani de zile ca jurnalist, manipularea (...). Înţeleg prietenia, o şi admir, mi-ar plăcea să am un prieten atît de bun cum îi este Dan Tapalagă lui Carol Sebastian (la insistenţele lui a apărut titlul «CS: am semnat un angajament», în locul mult mai corectului «CS a turnat la Securitate»), dar nu-mi place deloc să particip la o spălare publică de cadavre“ (Costin Ilie, *Cotidianul,* 24 iulie).

„Din punctul meu de vedere, angajamentul de la Securitate este irelevant pentru cariera jurnalistică a lui Carol Sebastian. De ce? Pentru că momentul de slăbiciune din tinereţe (forţat printr-un şantaj oribil) nu l-a transformat, după 1990, într-un gazetar obedient. Din contră. Prin tot ce a scris şi a spus, Carol Sebastian a demonstrat că nu se consideră şantajabil. Carol Sebastian nu a fost niciodată portavocea Puterii sau a serviciilor secrete. Ceea ce n-aş putea spune despre mulţi dintre cei care astăzi se declară şocaţi şi scîrbiţi de «ipocrizia» lui. «Vai, tocmai el?» – se mira, ironic, un tînăr prompterist cu ifose de moderator, la unul dintre posturile lui Dan «Felix» Voiculescu. Asta după ce săptămîni întregi se străduise să convingă naţiunea că patronul său nu a fost securist, ci victima unor invidii politice. Oportunişti de mult mai mare anvergură au condamnat şi ei «laşitatea» şi «lipsa de sinceritate» a lui Carol Sebastian. Cu o halucinantă satisfacţie! Păreau să creadă sincer că îi sînt superiori din punct de vedere moral“ (Miruna Munteanu, *Ziua,* 25 iulie).

Făcînd bilanţul comentariilor din presă la cazul Sebastian observ că au apărut mai degrabă articole înţelegătoare. Aş mai fi putut cita alte cîteva de genul celor scrise de Mircea Cărtărescu şi Miruna Munteanu. Am observat şi că reacţiile private din jurul meu la auzul veştii au fost mai critice decît comentariile publice din presă. În plus, adversarii de lungă durată din presă ai jurnalistului au păstrat o tăcere semnificativă. Sebastian e o victimă, iar presa a reacţionat decent. Cu excepţia lui Costin Ilie, fost subordonat la *Cotidianul,* care se revoltă împotriva a ceea ce el crede că este o spălare publică de cadrave, punînd în scenă o mică, dar abjectă, turnătorie de redacţie. (**C. G.**)

Anamaria V. IOSIF ROSS

Globalizarea şi invenţia pacientului perpetuu

Omul normal e pe cale de a deveni o raritate în societatea de astăzi, fiind înlocuit de pacientul perpetuu. Sîntem înştiinţaţi prin presă şi televiziune de numeroasele efecte negative ale extinderii societăţii de consum asupra stilului de viaţă. Globalizarea, pe lîngă aspecte discutabil pozitive, include şi mîncarea prefabricată cu zeci de ingrediente, consumul mare de fast-food şi cola, scăderea frecvenţei mersului pe jos, zgomotul şi poluarea agravate de numărul crescînd de maşini şi proliferarea incontrolabilă a deşeurilor: pungi, învelişuri, baterii, scutece şi multe alte obiecte de unică folosinţă. La aceste neplăceri se adaugă influenţele nocive adesea exercitate de reclame şi televiziune asupra imaginii de sine a tinerelor generaţii, stresul crescut al slujbelor, testelor şi controalelor multiple, descompunerea familiilor prin migraţie şi divorţ, dependenţa copiilor de televiziune şi jocuri electronice violente, accesul dificil la medicamente şi îngrijiri medicale rezonabile ca preţ şi nu în ultimul rînd, dominanta progresivă a Internetului asupra lecturii, plimbării şi relaţiilor interumane.

Statisticile arată că şi în România, urmînd un trist exemplu al Statelor Unite, numărul de copii obezi şi al celor cu diagnostice precum depresie, ADHD şi autism creşte constant şi vertiginos, ca şi numărul adulţilor cu probleme cardiovasculare şi metabolice, alergii, cancere şi dezechilibre biochimice diverse. Pe lîngă aceste bine cunoscute metehne ale civilizaţiei moderne, creşte rapid numărul femeilor şi bărbaţilor trataţi cu hormoni pentru prelungirea tinereţii şi al celor care se supun la proceduri chirurgicale pentru îmbunătăţirea aspectului fizic. De la naştere la bătrîneţe, ciclul şi evenimentele-cheie ale vieţii omeneşti sînt crescînd medicalizate: naşterea, copilăria şi menopauza sau andropauza au devenit cu o frecvenţă din ce în ce mai mare obiectele unor intervenţii biomedicale tot mai complexe şi ţinta noutăţilor tehnologice de ultimă oră.

Astfel, se pare că omul sănătos, omul normal devine în noua societate a globalizării o excepţie. Copilul gras sau hiperactiv, femeia (de la primul ciclu, care soseşte în ţările dezvoltate tot mai devreme, pînă la menopauză, care se tot amînă) şi bărbatul trecut de prima tinereţe (căutînd să îşi prelungească sau îmbunătăţească performanţele virile) sînt definiţi social ca fiind deficienţi şi li se pun diagnostice medicale pentru beteşugurile lor. Prin natura ei, eticheta diagnostică plasează accentul pe individ. A fost amplu demonstrat prin studii de antropologie medicală faptul că, departe de a fi entităţi pur obiective sau rezultate ale unei munci „pur“ ştiinţifice, diagnosticele moderne îşi datorează originile şi formularea unor multiple influenţe şi interese socio-politico-economice, strîns legate de funcţionarea pieţelor de produse farmaceutice şi asigurări medicale, precum şi de activitatea a diverse entităţi civile, politice şi administrative. Plasînd accentul pe individ, aşa cum face biomedicina societăţilor dezvoltate, diagnosticele trec automat în obscuritate factorii sociali ai multor stări care sînt devalorizate cultural.

Ca pacienţi, sîntem dependenţi, înregimentaţi, disciplinaţi, supuşi la teste şi tratamente normalizatoare. Imaginea sănătăţii şi succesului ne scapă tot mai multora printre degete: să fii tînăr, suplu, prosper, adaptabil, energic şi calm devin lucruri din ce în ce mai greu de realizat în contextul social al societăţii urbane de consum. Femeile urbane cred că bărbaţii preferă femei îmbunătăţite chirurgical, deşi, pe de altă parte, ei ar prefera ca ele să arate astfel de la natură. Climatul social tinde să constituie imaginea femeilor obişnuite sau corpolente ca fiind deficientă, deviantă de la un ideal realizabil, dacă nu chiar de la un normal idealizat; trebuie prelucrate. În timp ce copiii, înconjuraţi de invitaţii multi-mediatizate la o alimentaţie inadecvată şi excesivă, un aspect sexualizat şi preocupări virtuale, devin obiectul a nenumărate diagnostice şi terapii corective.

Medicina contemporană continuă să fie preponderent preocupată de rezolvarea crizelor în detrimentul cauzelor. Un medic american a descris starea prezentă astfel: „Văd un om care se îneacă şi sar în apă să îl salvez; îl trag la mal, dar cînd îl pun jos şi încep să îl resuscitez, văd altul în aceeaşi situaţie; sar din nou în apă şi fac la fel; şi din nou, şi din nou, de nenumărate ori; şi sînt atît de angrenat în salvarea acestor victime, că nu am timp să mă duc pe rîu în sus şi să văd cine naiba îi aruncă pe toţi în apă...“

Realitatea socio-politică este că riscurile societăţii de consum sînt amplificate în periferia centrelor de putere globală. Copilul sărac de la oraş este mai des cel pentru care o masă de cola şi chips preia locul alimentaţiei cu produse naturale, neprocesate. Trebuie să ne întrebăm dacă noile boli ale globalizării nu sînt expresia sau consecinţa unor conjuncturi socio-politice morbide, a unor grave dezechilibre de putere economică şi de decizie, trecute în obscur prin individualizarea, medicalizarea şi comercializarea explicaţiilor şi soluţiilor propuse.

Pe cît ar părea de naturală în contextul actual, ideea că toţi sîntem – sau că ar trebui să fim – pacienţi de la naştere pînă la moarte, atît pentru binele nostru, cît şi pentru binele societăţii, este o construcţie socială şi istorică recentă, o tristă condamnare adresată copiilor mileniului trei, un semn şi un simptom al unor conjuncturi socio-economice şi politice pe scara globală, ale căror victime se prefigurează a fi, în primul rînd, cei mai tineri şi cei mai săraci.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Hezbollah

Deşi au început să circule diplomaţi cu propuneri despre o eventuală forţă internaţională care să asigure încetarea focului în Liban, probabil şi în Gaza, pacea e încă departe şi nimeni nu pare a şti cum va arăta. Ambele părţi sînt departe de a-şi fi realizat scopurile iniţiale: de aproape două săptămîni, de cînd Israelul bombardează şi iniţiază acţiuni terestre limitate, rachetele Hezbollah ajung în teritoriul israelian, ceea ce înseamnă că structurile organizatorice şi militare ale organizaţiei nu au fost serios tulburate. Pierderile, dar mai ales ameninţarea la care e supus Israelul nu l-au determinat pe premierul Olmert să înceapă negocieri pentru eliberarea prizonierilor, motivul răpirii soldaţilor israelieni. În fiecare zi se înregistrează noi distrugeri materiale, numărul victimelor civile creşte, criza umanitară îşi arată feţele disperării. Paradoxul este că Libanul e scena unui conflict în care statul propriu-zis, armata sa nu sînt angajate: apărută în 1982, în Liban, organizaţia Hezbollah (Partidul lui Dumnezeu), miliţie şiită, a angajat conflictul dus în numele „naţiunii arabe", pentru eliberarea Palestinei, considerată pămînt musulman ocupat de Israel.

Hezbollah este un stat în stat asupra căruia Guvernul libanez nu are nici un fel de autoritate şi, în timp, organizaţia a devenit un factor politic şi militar decisiv: formaţiunile sale de luptă posedă – se pare – 12.000 de rachete de provenienţă siriană şi iraniană. Deşi există o rezoluţie a Consiliului de Securitate ONU (1559, septembrie 2004) cerînd dezarmarea lor, ea n-a fost pusă în practică, armata libaneză nu poate, iar forţele Hezbollah nu vor. Depozitele, bazele de antrenament, logistica sînt încrustate printre civili şi acţiunile declanşate de Israel, cu intenţia de a distruge Hezbollah-ul, lovesc în aceştia din urmă şi distrug infrastructura unei ţări în refacere după distrugerile ultimului război.

Hezbollah a dus o politică socială în folosul populaţiei şiite (comunitatea cea mai săracă din Liban) care o susţine, iar prin numărul de voturi obţinute la ultimele alegeri (martie 2005) mişcarea a obţinut 12 locuri în Parlament şi două posturi de miniştri. Victoria nu a dus la transformarea sa într-o mişcare dispusă să-şi realizeze scopurile prin luptă parlamentară, dimpotrivă, i-a asigurat susţinerea pentru acţiunile militare. Dincolo de recuperarea celor doi soldaţi, ţelul Israelului ar fi fost să demonstreze populaţiei Libanului că această susţinere ar putea avea un preţ de nesuportat. Dar legitimitatea democratică a Hezbollah, ca şi cea a Hamas-ului în Teritoriile palestiniene – împotriva căruia Israelul luptă în Gaza, pe cel de al doilea front – reconfigurează ecuaţia politică mondială.

Conform strategilor politici de la Washington, intervenţia militară în Irak presupunea că, după înlăturarea lui Saddam Hussein, democraţia instalată cu sprijinul coaliţiei în Irak va da un impuls democratic întregii regiuni. Ceea ce, într-o primă fază, părea să se împlinească: Libia renunţa la programul nuclear, după uciderea lui Rafik Hariri, imense manifestaţii de masă în Liban obligau forţele militare siriene să se retragă, alegerile palestiniene permiteau speranţa unei şanse pentru crearea unui guvern care să obţină sprijinul populaţiei în acceptarea existenţei statului Israel. E adevărat că asemenea semne erau anulate de alte realităţi palpabile: radicalizarea puterii din Iran, declaraţiile antiamericane şi antiisraeliene ale preşedintelui său, Mahmoud Ahmadinejad, situaţia din Irak mai aproape de un război civil decît de democraţie şi legitimarea prin alegeri a organizaţiilor considerate teroriste (Hamas, Hezbollah) au dovedit, în ultimul timp, că sursele de conflict din Orientul Mijlociu nu se sting, iar ocuparea Irakului, prin destabilizare, a declanşat iniţiativa forţelor teroriste din regiune. Ciclul violenţei ameninţă şi guvernele Egiptului şi Arabiei Saudite, care s-au distanţat sensibil de acţiunile stimulate de Iran.

Dacă, pe vremea războiului rece, conflictele din Orientul Mijlociu erau considerate o confruntare dintre Uniunea Sovietică şi SUA prin interpuşi, acum se avansează ideea că Iranul se confruntă prin interpuşi, cu Statele Unite. Dar dacă atunci conflictul local devenea un spaţiu al defulării, nu e exclus ca acum, aflate iarăşi în faţa neputinţei de a obţine o victorie locală, Hezbollah-ul şi Hamas-ul să încerce o lovitură undeva în lume, unde doare.

globul cubic

O femeie influentă

Mai sînt doi ani pînă la alegerile prezidenţiale din SUA, dar statele majore ale campaniilor electorale sînt deja în căutarea candidatului cu cele mai multe şanse. Unii republicani ar miza pe Condi, Condoleezza Rice, Secretar de Stat. Ea repetă mereu că nu se vede în postura de candidat, dar în domeniul acesta, cu cît negi mai intens, cu atît eşti mai puţin crezut. Deşi n-a reuşit să rezolve pe cale diplomatică tensiunile cu Iranul şi Coreea de Nord, deşi planul ei de pace pentru Orientul Mijlociu are puţine şanse de a deveni realitate, ea îl depăşeşte cu 20 de puncte pe preşedintele Bush în sondajele de popularitate.

A fost consilier pentru securitatea naţională şi la vremea respectivă a pledat pentru atacarea Irakului, iar Comisia de afaceri externe din Senat i-a reproşat că nu a furnizat informaţiile necesare unei decizii corecte. Dar chiar şi democraţii (moderaţi) îi recunosc meritele în schimbarea orientării politice americane din ultimele 17 luni, de cînd e Secretar de Stat: a făcut concesii aliaţilor şi adversarilor pentru care administraţia nu era deloc pregătită. „Pe preşedintele Bush, popularitatea predecesorului ei, Colin Powell, îl agasa, pe ea o acceptă" (*Le Monde,* 16-17 iulie 2006). „Cînd îi spune lui Bush că nu are dreptate, el nu resimte vorbele ei ca pe o insultă adresată inteligenţei lui, fiind convins de loialitatea lui Condi", spune un observator al Casei Albe. De cînd e la Departamentul de Stat, ea îşi detaliază imaginea: s-a lăsat filmată în sala de antrenament, a dat un interviu unei reviste pentru femei, a vorbit la o Convenţie baptistă. Unii pun această campanie de imagine pe seama dorinţei ei de a servi ca o contrapondere pentru alte persoane influente pe lîngă preşedinte, Dick Cheney (vicepreşedinte) şi Donald Rumsfeld (secretar cu apărarea), politicieni duri, fără preocupări pentru ecoul propunerilor lor în lume. Alţii cred că ea ar sta pe banca rezervelor în eventualitatea că democraţii vor avansa candidatura lui Hillary Clinton. E ciudat, spune un observator, „cînd ceva merge bine, europenii cred că meritul e al ei. Dacă nu merge bine, cauza e că ea n-a izbutit să-şi impună politica". **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Omul separat

Lui Sam Beckett,
căruia tocmai i-a murit primul secol.

A murit pe 22 decembrie 1989. În ziua în care pentru el s-a sfîrşit, pentru mine a început. În destinul său, aşteptarea s-a stins. În al meu, aşteptarea, pînă atunci cuminte, gri, pe cît de mare, pe atît de domoală, s-a colorat agresiv, a explodat ca un ţipăt, a devenit o farsă, m-a obosit şi m-a îmbătrînit cu o frenezie căreia, privind acum în urmă, sînt uimit că i-am supravieţuit. Lumea mea de acum este perfect contemporană cu posteritatea lui.

Aproape toţi cei care l-au văzut pe patul ultimei suferinţe mărturisesc uimitoarea serenitate „care semăna cu răbdarea unui sfînt" (Robert Scanlan) cu care aştepta moartea. O aură ascetică l-a urmărit toată viaţa. A ocolit cu precauţie atenţia publică, era renumit pentru travaliul chinuitor pe fiecare cuvînt scris, iubea radical copiii, iar generozitatea sa a devenit legendară. „Dar nu a fost un sfînt..." – spune scenografa Jocelyn Herbert gîndindu-se la relaţia lui cu Suzanne Deschevaux-Dumesnil, parteneră sa de o viaţă şi, spre final, soţia sa. A înşelat-o cu nenumărate alte femei, a băut prea mult şi era, de fapt, obsedat de el însuşi. „...şi slavă Domnului că nu a fost un sfînt!", continuă Jocelyn, care l-a cunoscut bine. Nu era, desigur, un sfînt. Chiar circumstanţele în care a cunoscut-o pe Suzanne, în ianuarie 1938 (el zăcea în spital, înjunghiat de un proxenet cu care nu se înţelesese la preţ), nu evocă imediat sacrul. Dar avea, totuşi, un aer mistic autentic, evident în fotografiile tîrzii. Era un păcătos de sfînt.

A fost cel dintîi care a hăituit realismul pînă l-a lăsat fără suflare, a extirpat din el misteriosul frison pe care îndeobşte îl numim viaţă şi a înfăţişat ce a rămas cu un fel de bucurie tristă. Da, bucurie tristă. Nimănui nu i se potrivesc mai bine paradoxurile decît lui Beckett. La ceremonia de decernare a Premiului Nobel, pe care l-a obţinut în 1969, Beckett a lipsit, iar vocea care a prezentat premiantul a spus: „Amestecaţi o imaginaţie puternică cu o logică *in absurdum* şi ceea ce obţineţi este fie un irlandez, fie un paradox. Dacă e un irlandez, aveţi paradoxul oricum".

Ionesco e mereu comparat cu el. Ba chiar există o dezbatere stupidă: „cine a scris prima piesă absurdă?". Mai mult decît diferenţele, tulburătoare sînt asemănările dintre cei doi: amîndoi au avut o relaţie traumatizantă cu tatăl, amîndoi trăiau un *love-hate* exasperant pentru ţara în care s-au născut (cînd s-a mutat în 1939 în Franţa, Beckett a spus unor prieteni că preferă o Franţă în război, sub ocupaţie, decît o Irlandă în pace), amîndoi s-au stabilit la Paris, amîndoi au scris în franceză după ce primele producţii literare au fost scrise în limba natală (Beckett: „Scriu în franceză pentru că e singura limbă în care poţi să scrii bine fără să ai stil"), amîndoi au ajuns la dramaturgie relativ tîrziu în viaţă. În fine, au avut o prietenie comună: Emil Cioran.

Cioran: „Textul francez *Sans* se numeşte în engleză *Lessness,* cuvînt inventat de Beckett, ca şi echivalentul german *Losigkeit*. Cuvîntul acesta, *lessness* (la fel de insondabil ca şi *Ungrund* al lui Böhme), mă vrăjise într-atît, că într-o seară i-am spus lui Beckett că nu mă culc pînă nu găsesc în franceză un echivalent acceptabil. Ne-am gîndit împreună la toate formele posibile sugerate de *sans* şi *moindre*. Nici una nu ni s-a părut că se apropie de inepuizabilul *lessness,* amestec de privaţiune şi infinit, vacuitate sinonimă cu apoteoza. Ne-am despărţit destul de dezumflaţi. Ajuns acasă, am continuat să-ntorc pe-o faţă şi pe alta în minte acest amărît de *sans*. Cînd eram gata să capitulez, mi-a venit ideea să caut în jurul latinescului *sine*. I-am scris a doua zi lui Beckett că *sinéité* mi se pare cuvîntul visat. Mi-a răspuns că se gîndise şi el la acelaşi cuvînt, poate că în aceeaşi clipă. Totuşi, soluţia noastră, s-o recunoaştem, nu era o soluţie. Am căzut de acord că trebuie să renunţăm la căutare, că nu există un substantiv francez capabil să exprime absenţa în sine, absenţa în stare pură şi că trebuie să ne resemnăm cu mizeria metafizică a unei prepoziţii".

Un irlandez din Minnesota (ei da, există irlandezi născuţi în Minnesota!), actor şi autor dramatic, mi-a sugerat acum vreo cinci ani să scriem împreună o piesă de teatru care se petrece într-o cafenea pariziană, la începutul anilor '80. Doi bătrîni, Sam şi Gene, se întîlnesc întîmplător în cafenea. La început se evită, deşi e limpede că se cunosc bine. Apoi încep să vorbească, la început rezervat, apoi tot mai destins. Se aşază la masă, cer ceva de băut şi conversaţia creşte. Sînt doi scriitori, doi dramaturgi de imens succes, galonaţi care cu Nobel, care cu fotoliul de academician. Sînt contemporani în toate, în teme, în obsesii, în vocaţie, în scepticism. Scriu cam acelaşi fel de teatru şi au ajuns, cam în acelaşi timp, pe culmea succesului. Deşi locuiesc la Paris de decenii şi împart gloria aceleiaşi meserii, cei doi nu şi-au vorbit niciodată. Acuma, bătrîni, stau de vorbă pentru întîia oară. Explorează împreună toate cele ce i-au despărţit: glorie, bani, cohorte de fani, orgolii. Poate chiar femei. Poate chiar politica. Descoperă, totuşi, că ceea ce îi uneşte e mai mult, mai semnificativ. Apoi, descoperă că i-a despărţit tocmai faptul că, în adînc, sînt atît de asemănători. Paradoxuri peste paradoxuri.

La un moment dat, un grup de tineri intră în cafenea. Sînt şi ei autori dramatici şi încep să discute de-ale lor. Nu îi recunosc pe cei doi bătrîni. Dar le cunosc operele foarte bine, le-au învăţat la şcoală. Sam şi Gene se întristează profund – au ajuns să fie predaţi în şcoli şi asta le va emascula opera. Cei doi bătrîni îi sondează pe tineri: „Vă place Beckett? Vă place Ionesco?" Se răspunde cu un hohot enorm. Tinerii dramaturgi îi socotesc de necitit, îi judecă nemilos, îi cred depăşiţi. Piesele lor au îmbătrînit, nu mai spun nimic sufletului de azi. Sînt uscate şi abstracte. Dacă asta era norma acum 50 de ani, astăzi este reţeta sigură a eşecului. Pe cît de revoluţionare erau piesele lor în anii '50-'60, pe atît de rebegite sînt acum. „Piesele nu rezistă. Poate doar scene sau replici. Dar nici acelea prea multe!", va spune, tăios, unul dintre tineri. Tinerii ies val-vîrtej din cafenea. Cei doi bătrîni, clasicizaţi de premii supreme şi academii seculare, rămîn melancolici. Nu am scris niciodată piesa aceasta şi nici măcar nu ne-am gîndit la un final. E prea devreme.

ready made

Beleţă *– Frumuseţe pedantescă!* Închipuiască-şi fiecine efectul ce ar produce asupra unei dame delicate o strofă ca aceasta:

Ah! doamnă, eşti belă *ca raza ce creşte,*
Şi fruntea-ţi divină treptat se belește!
Ah! lasă-mă a-ţi spune cît sum fericit,
Văzînd dulcea-ţi faţă c-astfel s-a belit!"

(Vasile Alecsandri, „Dicţionar grotesc",
în *Proză umoristică romînă,*
Editura pentru Literatură, 1965)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

2º

Nici un *obect* să nu *rămîie,*
în casă, fără ciucuri:
arbustului (ce, cu-o lămîie,
te face să te bucuri),

pe una dintre-a sale crengi
un roşu fir să pui, –
cuierului, în care-un trenci
atîrnă, fă-i şi lui

o perdeluţă grea de rips,
să nu se-aşeze praful
precum o pulbere de ghips
gri-alburiu, pe vraful

de haine; *clenţei,* de la uşi,
fă-i un capot, şi ei,
ca *deştiul* mare, la mănuşi, –
şi nu uita: de chei

să legi, pe lîngă şnurul roşu,
şi trei canafuri, – ele
din ibrişim lucios, tot roşu,
în contra *pezei* rele.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Pe Apa Sîmbetei s-a mai dus un burlac

De fapt – mi-am spus în dimineaţa acelei zile, fără legătură cu ceea ce avea să se întîmple –, lucrul cel mai îngrijorător (şi cel mai atractiv, de altfel) este că litoralul românesc pare a fi un extins laborator de încercare; pe ale sale bancuri de probă – de nisip, de asfalt, de pavele – sînt testate noi reţete de şarm şi autodeziviune, sînt probate noi tentaţii auto (în parcarea Hotelului Rex – creaţie a deceniului carlist, totuşi! – se află un Maseratti în faţa căruia nu puţini trecători îşi fotografiază fizicul sau copiii la ceas de seară), sînt oficiate noi ritualuri gastronomice (carnea la proţap e în accelerată pierdere de viteză în raport cu *rucola con parmegiano e olio* – asta deşi masculii de azi sînt ceva mai greuţi decît părinţii lor acum treizeci de ani) sau, în fine, sînt gustate noi mode vestimentare (poţi uşor remarca, în traficul pietonal al serii, genţi de damă Burberry ingenios asamblate în Turcia vecină sau, mai ales, tot seara, la plimbarea pe faleză, cîte o impresionantă poşetă Louis Vuitton produsă astă-iarnă pe un leneş vaporaş plutind agale între malurile nu foarte înverzite ale unui paşnic rîu chinezesc). Tot aici vezi cum alchimii de ineluctabil progres (firul nu roşu, ci albastru cu steluţe al viitorului României) rivalizează cu valurile încă vibrînd de flagelatoare regrete faţă de anii ('60-'70) în care toată această hartă a *loisir*-ului românesc estival (cu geografia ei, cu arhitectura ei, cu vedetele ei) prindea contur deplin, încărcînd cu speranţe acel popor de pionieri, utecişti, artişti, metalurgişti (foşti membri ai UGSR – *Uniunea Generală a Sindicatelor din România* –, într-un cuvînt, sindicalişti) care eram cu toţii – pe cînd încă nu ne imaginam că aşa ceva nu o să mai fim vreodată.

E fapt că măcar două generaţii – mi-am mai spus în acea dimineaţă – împart acelaşi litoral: una care bea bere la halbă şi alta care-şi soarbe virilitatea din *Red Bull;* una care mănîncă la autoservire între orele 14 şi 15, cînd arde soarele mai abitir, şi alta care, tot atunci, se reface după noaptea trecută; una care vine la mare lunea – şi rămîne zece zile cap-coadă, orice ar fi – şi alta care vine vinerea seara şi pleacă duminica pe la aceeaşi oră; una care se interesează cine mai cîntă la *Hanul Piraţilor* şi alta care ştie deja că fostul Han al Piraţilor se cheamă acum *Ibiza* şi e de genul feminin – adică discotecă.

Există în Mamaia – mi-am spus în dimineaţa aceea – un imobil cu o istorie aparte: Hotelul Vega. Nu-l ştiţi? Sigur? Vă înşelaţi.

Noile sindicaliste plimbă poşete Vuitton.

Vega este hotelul la a cărui intrare, decorată cu un curmal în vas de lemn şi cu un Colea Răutu în costum cu fireturi, cîndva spre sfîrşitul anilor '70 (ce vă spuneam?) se filma o fază-cheie din *Nea Mărin miliardar* (dacă nu ştiţi filmul, înseamnă că sînteţi picat cu ultimul transport de berbecuţi al lui Omar Hayssam): faza în care Draga Olteanu-Matei, parafrazînd-o parodic pe Victoria Lipan, vine să-şi recupereze soţul, pe Amza Pellea. Vega este azi în refacere; mai anul trecut, în totală discordanţă cu istoria sa recentă, era un modest două stele, care parcă iradia igrasie şi naftalină; un banner imens îi îmbracă acum faţada maritimă şi pe el scrie *Grand Opening in June 2007*. Faptul că hotelul şomează nu are relevanţă, credeţi-mă. Plaja staţiunii este oricum porţionată – şi nu de cei care închiriază zilnic scaune şi umbrele, cum spun ziarele, ci de... (nu ghiciţi!) disc-jockey! Ei da, pentru că litoralul, la Mamaia, e o zarvă fără cusur! Decenii întregi de tăcere smiorcăit spartă de cîte un radio care abia prindea *Radio Vacanţa* sînt azi răzbunate de creneluri de boxe ce se înalţă pe plaje din loc în loc, monumentale zigurraturi în spatele cărora cîte un DJ cu căştile pe urechi prepară cu mîini tremurînde *(Red Bull*-urile de azi-noapte...) ritmuri şi decibeli. Plaja Vega are vrăjitorul ei sonor – depăşit însă de mega-magicianul de pe plaja învecinată, plaja *Bikini* (de la Vega în stînga), acolo unde un DJ pune exact acel gen de muzică ce-ţi sună mai întîi în stomac şi abia apoi în urechi, foarte vizibil acompaniat de trei-patru tinerele ce dansează ca şi cum s-ar freca de aer urcate pe patru butuci aduşi ad-hoc, stimulate ele însele de un *master of ceremony* care, foarte haios de felul său, spune mereu „animatoarele noastre fierbinţi vă aşteaptă la dans, nu ezitaţi, ele sînt foarte deschise la orice noutate" ş.a.m.d.

Astfel încît, ca să n-o mai lungesc, în seara aceea, cînd pe Apa Sîmbetei care tocmai trecea s-a mai dus şi burlacul Iri, cînd starletele adunate în studio la B1 pe post de comentatoare au bătut un nou record de gratuitate, decolteuri şi mondenitate de maidan, mi-am spus că, de fapt, UGSR-ul renaşte: snobismul s-a sindicalizat! Uniunea Generală a Snobilor din România are vocile şi chipurile sale, are deja multe organe de presă scrisă şi video şi, oricum, prevăd o aprigă încleştare atunci cînd va fi să-şi aleagă, prin rating TV, un colectiv de conducere.

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

La moaşa vine un arab

Omar Hayssam are ceva din măreţia tragică a figurilor în jurul cărora se nasc epopei şi manele. E omul care a dus în spate povara furtului la scară mare într-o ţară obişnuită cu scara 1/100. Fapte de beduin care atacă o oază părăsită, pe muzica lui Ţeicu şi pe versurile lui Rotaru. Omagiu suprem, numele său va intra în limbaj ca substantiv comun. Despre o hoţie de proporţii se va zice „a dat cu haisamul". „Le-a băgat omaru-n casă"! Spre mirarea psihologilor viitorului, umilul Omar a cucerit toate oficialităţile care i-au ieşit în faţă.

Farmecul său a înmuiat pe rînd demnitatea istorică a lui Iliescu, voinţa privatizatoare a lui Ursachi, zgîrcenia bugetară a lui Muşetescu, medicina penală a lui Tănăsescu, rîvna justiţiară a lui Nastasiu, independenţa judecătorilor şi energia şoricească a cpt. Soare. Şirul celor care i-au băut banii, i-au semnat hîrtiile şi au visat să mai găsească un astfel de emir penal ar putea (şi ar trebui) să-nconjoare de trei ori fortul Jilava. În procedură de urgenţă şi cu cercel de identificare în ureche! Ce s-o mai lungim, Hayssam a furat şi a mituit în ciuda acestora şi împreună cu ei! Bărbat frumos (bîlbîit, scund şi obez), priceputul român (de origine siriană, ca toţi românii chibzuiţi) a mizat pe imbatabilele atuuri ale minoritarului de profesie. La atac a scos sacoşa cu bani, punga cu relaţii şi iuţeala de mînă. În apărare, a abordat milogeala, pozele de familie, paralizia la cerere, vocea plînsă şi tumorile ce apar doar cînd e cazul. Pare puţin, dar pentru fanii legendarei Fairouz, „privighetoarea Damascului", toate metodele sînt utile. Trebuie doar să găseşti băieţi gospodari care vor vile mari. Şi fete cu sîni similari. Care, şi ele, iubesc discuţiile despre cultură. Şi plata-n natură.

Subiectul Omar a căzut ca un trăsnet şi, vorba lui Constantin Drăghici, „cine ştie cîte-or să mai cadă". (Preşedintele zice că mai sînt vreo 76 de orfani evadaţi din aceeaşi creşă.) Mai degrabă 760! Spun asta judecînd după replicile evazive ale celor ce trebuiau fie să ştie, fie să facă ceva. Orbiţi de reflectoarele TV (sau de teama vreunui nou gest băsescian), aceşti specialişti de renume judeţean lunecă pe panta logicii cîrpite. Nimeni nu ştie cine trebuia să urmărească pe cine, cine răspundea, cine decidea sau cine verifica! Da, ar trebui o analiză, o anchetă parlamentară, o dezbatere publică! Mai multă atenţie, mai mulţi oameni! Şi, de ce nu, lefuri mai mari! Nu, serviciile nu sînt vinovate, ele îşi fac meseria conştiincios, dar asta e o năpastă celestă care ne-a căzut în cap din pricina încălzirii globale! Sau pentru păcătoşenia lumii! Iar legea e lege, nu puteam s-o încălcăm!

Bonomul Timofte, patronul orătăniilor cu dublă personalitate (ba curcă, ba găină), s-a derobat elegant de toate cele („SRI nu e moaşă comunală!"), ceilalţi demisionari urmează. Virgil, Gigi şi Ilie vor continua pe aceeaşi pistă. Vor da subtil de-nţeles că evaporarea lui Hayssam a fost manevra lui Băsescu. Nu vor explica însă cum l-au scăpat pe Sindbad Ţeparul şi nici de ce au împins gunoiul sub covorul lui zburător. Unde te uiţi, informaţiile sînt aiuritoare. Certificatul n-avea ştampilă rotundă (dar nu trebuia să fie fals!). Justiţia l-a eliberat pe suspect (dar el era în continuare suspect, procesul continua!). N-aud reacţii de la generalul Medar, nici de la Claudiu Săftoiu. De ce nu şi-a dat nimeni demisia de la STS? Blaga, patronul graniţei ştirbe, n-are nimic să-şi reproşeze? Ce spera de la scotocirea portbagajelor şi de la vasul de cărat oi? Brînză? Sînt judecătorii pregătiţi să fie independenţi? Nu ne-ar trebui şi nouă un mic Guantanamo?

Da, pompoasa comunitate de informaţii pare o adunătură de asistaţi care au prins meseria din cărţile lui Haralamb Zincă şi onoarea de la Moll Flanders. O demonstrează faptul că l-au scăpat pe singurul individ cu buletin de terorist. Iar dacă acesta ştia prea multe şi a fost evacuat, să găsim nişte băieţi cu industrialul la FF! E drept, măcar acum ştim cu cine avem de-a face. Poate vom înţelege şi morala! Altfel zis, dacă Omar nu exista, trebuia să fie inventat!

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Valea cu răcoare

Cînd a venit frontul rece, lumina soarelui şedea pe frunze de parcă Toamna era aici, după colţ. O pasăre complet dezinformată a dus vestea şi alte păsări aiurite i-au răspuns, răspîndind zvonul cel greşit. Cu o noapte înainte veniseră liliecii şi făcuseră parada modei pe fundalul cerului la amurg. Sîntem lilieci, spuneau fără ocoliş, sînt milioane ca noi în peşteri, Stăpîne, şi acum o să purcedem la mîncat insecte. Alunecară pe deasupra acoperişului şi înfulecară de şaizeci de mii de ori greutatea proprie în insecte. Aplauze tăcute veniră din partea mamiferelor mici şi mari care populează valea.

Valea cu pereţi stîncoşi pe care stă cocoţat adăpostul meu este un excelent conductor de sunete, deci şi de ştiri. Cea mai măruntă frîntură de prostie se transmite dintr-o păsăruică în alta. De obicei, despre bani. Cînd a venit furtuna aia cu tunete şi fulgere, înaintea frontului rece, întreaga vale a fost cuprinsă de o tăcere de mormînt. Gîzele au dispărut într-o clipită, apoi broaştele, nu mai auzeai picior de veveriţă, şarpe, căprioară sau rîs. Soarele încă strălucea pe cer şi nici un tunet nu se făcuse încă auzit. Dar fără putinţă de tăgadă, după două minute de tăcere, care se adîncea clipă cu clipă, ca şi cum chiar şi melcii din peşteri s-ar fi lăsat de tîrîişul lor, a venit un lung bubuit de tunet.

În pădure se aude o flecăreală neîncetată, ca într-un bazar plin de cafenele. Fiece creatură vorbeşte cu neamurile ei şi toată lumea ascultă cum toată lumea vorbeşte-vorbeşte din răsputeri, spunînd orice îi trece prin minte. De obicei, se vorbeşte despre politica din pădure şi din vale, marile subiecte fiind cine şi ce s-a mai mutat în vale în ultimul timp şi ce e de făcut cu noii veniţi. Mamiferele mari sînt, de obicei, cele mai radicale. Ele fac un *lobby* permanent fie pentru un atac direct, ceea ce nici ele nu vor cu adevărat, fie pentru invadarea unor alte zone, nu atît de aglomerate încă. Păsările au tot felul de opinii, cînd pro şi cînd contra, cu excepţia bufniţelor şi a codobaturilor. Ele cumpănesc toate cele şi ţin sfat.

Ultimul zvon spune că în vale s-au mutat poeţi şi nimeni nu ştie exact ce sînt aştia, se ştie doar că sînt oameni şi, în baza experienţei lor, oamenii folosesc cizme şi puşti pentru a strivi ouăle din cuibare şi a ucide. Apoi se lăţeşte vorba, de la un colibri migrator, proaspăt întors din Mexic, că poeţii ar fi cu totul altceva, un soi de om care nu ucide, chiar dacă uneori scoate nişte zgomote oribile din cauza consumului de alcool. Acest colibri chiar a vorbit cîndva cu un astfel de poet care băuse un vin nebun şi stabilise că, printre semenii săi, era cea mai neajutorată şi mai legănătoare dintre creaturi. Colibriul s-a distrat un pic

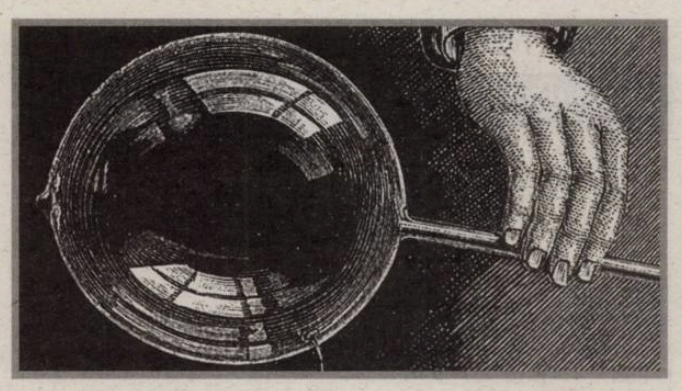

învăţîndu-l pe poet cîteva cuvinte din limba păsărească, ceea ce ar putea să fi fost o greşeală, pentru că el i-a învăţat şi pe alţi poeţi. De atunci încolo, poeţii au venit în această vale şi au răcnit cuvintele păsăreşti pe care le ştiau, fără să aibă habar de înţelesul lor. Şi bănănăiau prin păduri răcnind: „Ei şi ce? Ce sînt eu? Vierme tocat?". Ca şi cum ar fi tras cu urechea la o ceartă între înaripate şi şi-ar fi imaginat că replicile răstite sînt întreaga limbă.

Numai liliecii iau poeţii în serios. Cei doi de aseară mi-au spus că sînt în serviciul meu, în ceea ce priveşte insectele, şi că nu am a mă teme de nici o căpuşă sau ţînţar.

Apoi a venit frontul rece şi, cel puţin pentru moment, toată lumea îşi judecă vecinii la rece.

traducere de Ioana AVĂDANI

„Şi cîte ne mai aşteaptă"

Drumul e lung şi durează: dar necesitatea artiştilor români, mai ales a celor din teatru, de a se verifica prin notorietatea internaţională trece prin efortul de a alcătui un grup solidar în jurul aceleiaşi idei. S-a dovedit: un om poate răzbi prin talentul lui personal şi prin forţa lui de a se impune, toate stimulate de noroc. În felul acesta vom înregistra în continuare intrări în dicţionare în care, după nume, pronume, data naşterii, se specifică „artist de origine română". Pentru ca arta şi cultura românească să devină interesante şi pentru alţii e nevoie de mai mult şi eforturile Institutului Cultural Român de a stabili o strategie de durată şi de a acţiona conform ei sînt pe calea cea bună şi în aprecierea lor trebuie ştiut că nimeni nu poate conta pe rezultate imediate. De aceea articolul din *New York Times* (19 iulie 2006) despre prezenţa la Institutul Cultural Român din New York a unui grup de tineri oameni de teatru din ţară mi s-a părut un semn bun: acolo au ajuns şi s-au exprimat dramaturgi, tineri regizori şi actori al căror program personal şi de grup este axat pe contactul cu realitatea din ţară, cu nevoia de responsabilitate. Aşa s-a putut stabili un dialog real, între artiştii americani şi cei români, un dialog dus de adulţi, fără complimente convenţionale şi substraturi paternaliste. „Căutăm temele importante ale realităţii româneşti", spune Gianina Cărbunariu pentru *The New York Times*. „E timpul ca generaţia noastră să-şi asume responsabilitatea. În timpul comunismului, totul era metaforă. Acum simţim nevoia să ne conectăm la realitate." În continuare sînt descrise contribuţia profesorului Nicolae Mandea (UNATC), iniţiatorul programului de concepere a noi dramaturgii, colaborarea cu Roberta Levitow (Fulbright Senior Specialist), care a lucrat, la Bucureşti, cu tinerii dramaturgi români. Piesele semnate de Saviana Stănescu, de Vera Ion şi de Bogdan Georgescu laolaltă cu piesele rezultate din programul derulat în primăvară la Teatrul Odeon în colaborare cu Lark Theatre New York au fost un material ilustrativ bogat pentru prezentarea susţinută de criticul teatral Iulia Popovici.

Prezenţa într-un mare ziar american spune ceva despre reţeta succesului: în primul rînd, colaborarea între artişti este mai productivă pentru toţi decît eterna încercare de a fugi singur, punîndu-le piedici celorlalţi. În al doilea rînd, efortul creator trebuie administrat de persoane competente, bune cunoscătoare ale mecanismului de promovare, ale culturii care se importă şi ale mediului unde acest import se produce. Am rugat-o pe Corina Şuteu, directoarea Institutului Cultural Român din New York, să descrie traseul spre succes. Am primit de la New York:

„Să pătrunzi în paginile *The New York Times* cu un subiect despre artele din România pare o imposibilitate, sau, în orice caz, un lucru improbabil după doar patru luni de activitate ca director al ICR New York.

Deja din aprilie 2006, graţie succesului filmului lui Cristi Puiu în America, *Moartea domnului Lăzărescu,* am încercat să lansez o relaţie cu presa americană şi am avut o apariţie ca ICR şi director ICR în *LA Times* şi în *Variety on-line*. De asemenea, cu prilejul serii dedicate traducerii de poezie contemporană americană, la care au participat nume foarte prestigioase (lansarea volumului editat de Cartea Românească, *Naming the Nameless,* ed. Carmen Firan şi Doru Paul Mugur), criticul Catherine Cusset a scris: «Este unul dintre cele mai reuşite evenimente literare la care am asistat în New York».

Dar din punctul de vedere al impactului mediatic, *New York Times* este altceva.

Două proiecte româno-americane în dramaturgie contemporană au solicitat, la începutul lui 2006, sprijinul financiar şi organizatoric al ICR New York: pe de o parte, colaborarea între Lark Theatre din New York şi Teatrul Odeon, pe de alta, parteneriatul între Immigrants Theatre şi un grup alcătuit din dramaturgi (Gianina Cărbunariu, Vera Ion, Bogdan Georgescu), criticul Iulia Popovici şi profesorul Nicolae Mandea. Aceste solicitări au fost un pretext ideal pentru ICR NY de a lansa un program sub titulatura *New Drama,* cu foarte preţioasa colaborare şi expertiză româno-americană în acest domeniu a Savianei Stănescu.

Evenimentele la care au participat dramaturgii, mediatizarea lor constantă, prezenţa ICR NY ca suporter, gazdă, promotor în cadrul ambelor proiecte şi acţiunea extrem de sistematică de încurajare şi facilitare a schimbului individual şi instituţional provocat de colaborarea artistică au declanşat un şoc benefic al atenţiei în media de mare tiraj şi astfel *New York Times* a publicat articolul semnat de Gwen Orel.

În America, e un mare succes să atragi astfel atenţia asupra României. Cred că menirea ICR la New York îşi găseşte aici un bun exemplu. Organizaţiile culturale plătesc de obicei ceea ce ei numesc un «publicist», care să se ocupe de promovarea lor în paginile ziarelor de prestigiu.

Intuiţia şi experienţa managerială de 16 ani în cooperare culturală mi-au dat dreptate: profesionalismul creativ în management are şanse de a pătrunde acolo unde căile par închise, iar modalităţile de a interesa partenerii din străinătate sînt colaborarea cu instituţiile şi artiştii din ţara gazdă şi capacitatea de a crea legături tocmai acolo unde pare imposibil.

Cred că, în acest fel, modernizarea imaginii României se produce efectiv şi este unul dintre mandatele pe care ICR NY şi le-a propus.

În fine, o ultimă remarcă. Într-adevăr, vizibilitatea mediatică nu este totul. Ea devine foarte importantă şi are valoare atunci cînd reflectă un proces intelectual şi uman inspirat, participativ şi eficient. Există lucruri de mare valoare intelectuală, în domeniul academic sau al cercetării şi acţiunii, care nu se bucură de vizibilitate mediatică, fiindcă operează la un nivel care cere elaborare, timp, profunzime. Există, de asemenea, în managementul artelor multe lucruri vizibile, a căror valoare e discutabilă. Dar pentru România culturală, aşa cum este ea văzută deocamdată aici, dar şi în Europa occidentală, strategia timpului prezent are un obiectiv pe cît de limpede, pe atît de complex: decontaminarea de o imagine depăşită, vetustă şi păguboasă despre o ţară, care între timp şi-a redeschis canalele creatoare, reînvaţă să trăiască liber şi are un potenţial de inventivitate enorm. De asemenea, e foarte importantă constituirea unui spaţiu de atenţie în jurul artistului, singurul mesager al unei naţii în universalitate. De aceea, vizibilitatea ACESTEI Românii e, în momentul de faţă, crucială!

Articolul din *The New York Times* ne-a bucurat mult. Cred însă că, din cu totul alt punct de vedere, un mesaj personal pe care mi-l adresează Nicolae Mandea spune mai mult despre schimbarea pe care ICR NY o intenţionează şi despre faptul că ea este, poate, pe cale să se petreacă.

Sper să-mi fie iertat că îmi permit să-l redau aici: «M-am bucurat *(de articolul din TNYT),* m-am şi îngrijorat (maică-mea, după ce se bucură de cîte un lucru bun, are o vorbă pe care o spune oftînd: Şi cîte ne mai aşteaptă!). Noi îţi mulţumim foarte mult pentru sprijinul concret, energic şi în acelaşi timp delicat pe care l-am simţit mereu din partea ta, dar şi din partea institutului. Principiul pe care am mers pînă acum (Fără sprijin!) începe să se clatine»."

(M. B.)

From Bucharest to New York, Reality Takes the Stage.

Adrian MIHALACHE

e-cultura

E-Moda

Împăratul cu tendinţe incestuoase din povestea *Piele de măgar*, de Charles Perrault, vrea să-şi seducă propria fiică, oferindu-i toalete extravagante. Ea încearcă să cîştige timp, mărindu-şi, treptat, pretenţiile. Cere, mai întîi, exorbitantul, apoi imposibilul. Rochia de argint şi cea de aur ies fără cusur. Uimitor este însă faptul că meşterii împăratului pot satisface chiar fantezia prinţesei de a avea o rochie „de culoarea timpului". Văzînd că n-are scăpare prin supralicitare, prinţesa recurge la deghizare: renunţă la frumuseţe pentru a dobîndi siguranţa, acoperindu-se cu pielea unui măgar.

Gradul maxim de sofisticare a îmbrăcămintei presupune adaptarea ei perfectă la corpul celui sau celei care o poartă. De aceea, cu cît mai luxoasă, cu atît îmbrăcămintea este mai transparentă. La limită se ajunge la minimalismul din filmul lui Robert Altman, care propune defilarea graţioasă a manechinelor nude. Împăratul lui Andersen este gol doar pentru copilul naiv din public; pentru toţi ceilalţi, el este învelit în straturile transparente ale imaginaţiei. O variantă *kitsch* a îmbrăcămintei sofisticate este pictarea unor haine iluzorii pe corpul gol. O tînără englezoaică a cîştigat un pariu, făcîndu-şi cumpărăturile la Harrod's, neavînd altceva pe ea decît pictura în *trompe l'œil* a unei ţinute de stradă: T-shirt inscripţionat şi pantaloni mulaţi.

Cu cît îmbrăcămintea este mai rafinată, cu atît asigură mai puţin securitatea corpului în faţa agresiunilor mediului. O femeie în rochie decoltată de seară sosită la han în vreme de vijelie nu este recunoscută drept prinţesă, în altă poveste de Andersen, decît după ce trece prin proba bobului de mazăre ascuns sub nouă saltele. În zilele noastre, deplasarea în maşina cu aer condiţionat de la un loc adăpostit la altul elimină teama de intemperii şi de temperaturi scăzute. Rămîn, totuşi, două forme de agresiune, pe care şi creatorii de modă, nu doar agenţii de circulaţie şi de securitate, trebuie să le ia în seamă: accidentul rutier şi atacul terorist. Artistul *cyber* Stahl Stenslie atrage atenţia că orice persoană grijulie cu aparenţa sa trebuie să ia în seamă posibilitatea de a fi oricînd sfîrtecată în bucăţi de o ciocnire între maşini sau de explozia unei bombe. În aceste condiţii, costumaţia riscă să fie sfîşiată aleator, lăsînd zdrenţele să atîrne inestetic. Ca urmare, el propune o linie de modă adecvată unor asemenea eventualităţi. Elementele vestimentare sînt concepute modular, fiind uşor detaşabile unul de celălalt. Mai mult, deşi armonia de ansamblu este asigurată, fragmentele de îmbrăcăminte au autonomie, identitate şi linie proprie. Astfel, oricum ar fi secţionat corpul, fiecare parte îşi va păstra propriul acoperămînt, cu urmele sale de graţie şi eleganţă.

Acelaşi Stahl Stenslie atrage atenţia că, în vremea virtualizării, adecvarea îmbrăcămintei la corpul real este un concept demodat. Cibernautul există nu prin corpul său, ci prin imaginea sa corporală, construită după bunul său plac. Elementele biologice care ţin de vîrstă sau gen nu mai constituie restricţii. Agentul virtual îşi compune structura multimedia a unei corporalităţi imaginate şi îşi asumă aparenţa virtuală care să se asorteze cu personalitatea sa fantasmatică. El face publicitate propriei imagini, o impune, o face să interacţioneze cu imaginea celuilalt. Senzorii sînt suficient de perfecţionaţi pentru ca interacţiunea să nu mai fie limitată la canalele vizual şi auditiv. Ciber-comunicarea, din intelectuală, devine senzorială, deşi rămîne virtuală. Simularea nu mai este de ajuns, dorim stimularea.

Stahl Stenslie s-a asociat cu Kirk Woolford, pentru a realiza, în colaborare, proiectul *cyberSM*. Acesta oferă mijloacele de construcţie a identităţii corporale virtuale, îmbrăcămintea inclusă. Amatorul de corp virtual bine stilizat şi elegant îmbrăcat efectuează alegeri bine ghidate într-o bancă de date care conţine corpuri numerizate, îmbrăcăminte şi accesorii adecvate. Căutarea în baza de date permite focalizarea pe detaliu, rotaţia mostrei într-un spaţiu tridimensional simulat, chiar şi „proba" variantei adoptate. Important este că nu se recurge la principiul *prêt-à-porter*, în sensul că nu se ia de-a gata o versiune completă, ci se pot asambla detalii din mai multe ipostaze, eventual elemente care aparţin unor genuri diferite. Hermafroditul culcat în marmură de la Luvru poate deveni hermafroditul mobil şi activ din spaţiul virtual.

E-moda ţine pasul atît cu provocările realităţii, cît şi cu avantajele virtualităţii. Ea asigură aspectul estetic al corpului dezmembrat, dar bine îmbrăcat al victimei unui atac sau a unui accident. Pe de altă parte, tot ea propune dublul virtual, corpul stilizat, alcătuit din biţi de informaţie, a cărui îmbrăcăminte nu se mai poate distinge de cel care o poartă. Fragilitatea corpului fizic nu poate fi corectată, ci doar acceptată. Corpul virtual este imun, el nu moare decît în urma plictiselii şi dezgustului de sine.

Sabin DĂNIŢĂ

nevroze

Fotografii cu scriitori (...pe perete)

Înainte de a fi canonizat de Platon (şi intens abstractizat), termenul grecesc *eidos* definea extrem de simplu înfăţişarea, forma sau chipul unui corp anume. Homer este cel dintîi auctor care-l investeşte cu acest prim înţeles: *ceea ce se arată*. Ulterior, presocraticii (mai cu seamă atomiştii) aveau să atîrne *eidos*-ului o semnificaţie în plus: noţiunea de proprietate caracteristică sau „tip". În sfîrşit, Platon va complica şi mai mult lucrurile, alipindu-i dimensiunea *inteligibilităţii lăuntrice*. ***Eidos***, adică înfăţişare, formă, chip, tip caracteristic sau *inteligibilitate lăuntrică*, deopotrivă.

Prima mea întîlnire cu fotografia unui scriitor a fost una „homerică". Iar *eidos*-ul nemijlocit, chipul bărbos al lui Creangă. De fapt, mi-e cu neputinţă să mi-l închipui altfel pe Creangă decît aşa cum l-am zărit atunci, copil fiind, pe coperta a II-a a volumului *Amintiri din copilărie:* un nene bărbos şi sobru, colorat intens în sepia.

A urmat (cred) Eminescu cu poza lui oficioasă din perioada studiilor la Viena: frac, cămaşă albă şi papion, frunte imensă, părul pieptănat pe spate, ochi pătrunzători de teuton. După ce ajungi (dacă ajungi) să ai, mai întîi, varii intimităţi cu inteligibilitatea lăuntrică a unui autor, întîlnirea ulterioară cu chipul său poate deveni, uneori, un şoc. Există chipuri de scriitori care parcă prelungesc cumva, în arhitectura propriei figuri, edificiul tautologic al propriilor texte. Alţii, dimpotrivă, par aşezaţi ilicit lîngă caligrafia numelor şi a operei care i-a consacrat.

Cînd am zărit întîia oară chipul lui Bacovia (o poză din amurgul vieţii, făcută foarte probabil după ce autorul se stabilise în Bucureşti) am fost ferm convins că nici o altă imagine nu poate încarna mai plenar lirica poemelor din *Plumb:* doi ochi trişti, pleoape căzute, obraji supţi şi bolnăvicioşi ca de ftizic. Mi se părea că poza lui Bacovia nu e altceva decît reprezentarea vizuală, „eidosul homeric", a poemelor sale. În schimb, Alexandre Dumas m-a dezamăgit. Citisem *Cei trei muşchetari, Contele de Monte Cristo, Laleaua neagră* şi mi-l reprezentam pe auctor, habar n-am de ce, subţirel, angelic şi blond. Aproape că mi s-a făcut rău cînd l-am descoperit într-o bună zi, în paginile unui almanah literar, privindu-mă jovial cu aerul lui boem şi neserios. Care va să zică, tipul ăsta obez cu ten tuciuriu şi obraji cărnoşi era marele Dumas? Da. El era! Cu toate astea, adevăratul climax al dezamăgirii, trecînd succesiv prin figura nebănuit de rotundă a lui Sadoveanu, prin cheliile surprinzătoare ale Şcolii Ardelene, prin alte zeci de *eidos*-uri distorsionate, aveam să-l ating cu scriitorul Pearl Buck. În fond, cine Dumnezeu s-ar fi gîndit că e o femeie!? Mă rog...

Imediat după Revoluţie am trăit cea mai isterică perioadă în ceea ce priveşte obsesia mea cu fotografiile scriitorilor. Decupam tot ce prindeam şi lipeam pe perete. Găsisem un soi de antologie a scriitorilor români unde fiecare autor avea alături de fişa bibliografică şi cîte-o poză din care, după caz, rînjea, zîmbea reţinut sau privea, constipat, obiectivul. I-am decupat pe toţi şi i-am lipit pe perete.

Ediţiile vechi din BPT (cele bleu) aveau toate, pe a doua pagină, poze cu autorul.

Într-una din ele aveam să-l descopăr pe bătrînul Tolstoi cu plete ninse, prelungi şi barbă albă, ca a soliştilor de la ZZ Top. L-am rupt fără milă şi l-am lipit pe perete.

Curînd, pereţii mansardei mele arătau ca un muzeu cu sute de ochi de celuloid.

Erau acolo, îngrămădiţi de-a valma, paşoptişti sobri, junimişti galanţi, semănătorişti marţiali, şaizecişti derutaţi sau proletcultişti fără pic de spiritualitate în ochi.

Mărturisesc că îi iubeam pe toţi deopotrivă. Azi, cînd m-am familiarizat cît de cît cu idiosincrasiile care domnesc în lumea literaţilor, vreau să le cer iertare unora dintre ei pentru că i-am alăturat, cu nimicnicie, altora. La cît am realizat ulterior că se urau, nu e exclus ca, după ce stingeam lumina, la adăpostul întunericului, o parte din ilustrele feţe să înceapă subit a se strînge de gît.

Tot după '90 am început să mă abonez la revistele literare. Cumpăram cu fervoare şi fără selectivitate (cum avea să mă deplîngă sora mai versată a unei amice) *Literatorul* lui Marin Sorescu, *Luceafărul* lui Ulici, *Adevărul literar, România literară, Convorbiri literare, Contrafort, Contrapunct, Cuvântul, Apostrof, Dilema* etc.

Revista *Luceafărul* publica număr de număr o rubrică cu fotografiile scriitorilor, intitulată „O istorie ilustrată a Literaturii Române văzută de Ion Cucu". Acolo aveam să-i văd în zeci, sute de ipostaze cam pe toţi scriitorii postbelici şi nu numai, pe membrii Cercului de la Sibiu, pe Ştefan Augustin Doinaş, pe Nicolae Balotă, cel veşnic radios şi liniştitor, mustind a bonomie şi galanterism, pe Ion Negoiţescu, subţire şi rafinat, pe I.D. Sîrbu explicînd mai mereu, monumental, cîte ceva, pe dyonisiacul Fănuş Neagu, pe Nicolae Breban, incredibil de tînăr, ori pe criticul Perpessicius scrutînd lumea prin ochelarii săi neverosimili. Dacă se întîmpla să nu am vreunul din autori, îl decupam pe loc cu parcimonie şi-l lipeam, invariabil, pe perete. Dacă se întîmpla să-l am şi să-l iubesc nespus, îl mai decupam o dată. Nichita a fost, cred, cel mai decupat poet. Îi rezervasem un spaţiu privilegiat, lîngă celebrul portret al lui Dostoievski pictat de Vasili Petrov. Multe dintre poze îl înfăţişau declamîndu-şi poemele, în decoruri bucolice, aşezat pe vreo bancă, avînd toamna drept fundal (frunze şi plopi în neştire), sau în spaţii închise privind încercănat, cu ochii lui aproape hipnotici, obiectivul. Restul imaginilor imortalizau secvenţe colective de pe la Uniune, ori agape literare în care mai totdeauna cineva era surprins perorînd, citind, ţinînd un „speech" sau zîmbind curtenitor către aparat. Apăreau acolo, discret, şi poete pe care le îndrăgeam, precum Nina Cassian (cu profilul ei savuros de Cleopatră) ori Ana Blandiana, frumoasă ca o zeiţă, flancată mai mereu de bărbaţi perciunoşi şi curtenitori.

Ani de zile am trăit ca un criminal care-şi cultivă imaginea victimelor, tapetînd pereţii în neştire şi trăind nostalgii de iconodul. După Nichita a urmat Mircea Eliade. Apoi Mihail Sebastian. Apoi Cărtărescu. Apoi... într-o bună zi a trecut pe la mine un prieten şi mi-a spus că, decât să cultiv imaginile scriitorilor, mai bine le-aş cultiva ideile. Vorbele lui mi s-au părut atât de profunde, încît i-am făcut o poză. După care l-am lipit pe perete.

re: member

„În mod esenţial, doar fiinţele primitive şi tinerii fac istoria lumii. Ei sînt la originea progresului şi a acelei accelerări a lucrurilor în sensul înţeles de Nietzsche atunci cînd scria, într-un stil cam teatral, «Ce trebuie să cadă trebuie ajutat». (În realitate, el, care era sensibil în cel mai înalt grad, n-ar fi fost în stare să facă asta nici unui om sau animal bătrîn şi bolnav.) Cu toate acestea, pentru ca istoria să conserve cîteva perioade izolate de pace, pentru ca ea să fie suportabilă, e necesar să fie încetinit cursul evenimentelor, să fie prezervat trecutul. Acest rol de contra-putere revine oamenilor cultivaţi şi celor vîrstnici. Chiar dacă omul, aşa cum ni-l reprezentăm şi aşa cum îl visăm, alege alte căi decît ale noastre, transformîndu-se în animal sau furnică, datoria noastră constă, mereu, în a încetini acest proces."

(Hermann Hesse, „Elogiul bătrîneţii", în *Mit der Reife Wird Mann immer Jünger*, Insel Verlag, 1990)

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIXFM Radio, pur şi simplu
Un dialog în FM în care întrebările nu rămîn fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Texte şi opinii de: *Caius DOBRESCU (scriitor)* ● *Florin DUMITRESCU (publicitar)* ● *Bogdan GHIU (scriitor, analist media)* ● *Dan GOANȚĂ* ● *Radu PARASCHIVESCU (scriitor, publicist)* ● *Adina POPESCU* ● ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo ȘERBAN*

O comoditate: televiziunea care „face" democrație

Vechii greci mergeau în agora pentru a-i asculta pe vorbitorii lor. Astăzi, e suficient să deschidem televizoarele. Iar mîine, poate, vom vota direct prin telecomandă... Viitorul sună „teledemocratic"? Discuția despre rolul mass-media în funcționarea democrației este deja capitol de dicționar. S-au scris sute, poate mii de cărți, s-au făcut zeci de filme, s-a vorbit – fireşte – la televiziuni... Încă de-acum aproape 20 de ani (în 1987, mai precis), un cercetător francez – Gérard Mermet – publica o carte care a fost extrem de influentă la vremea respectivă: Démocrature. Comment les médias transforment la démocratie. *Mermet vorbea despre rolul presei în general şi definea „democratura" – o combinație între „democrație" şi „dictatură" – drept o societate în care rolul pivotal este jucat de mass-media. Pînă la urmă, ce este rău în faptul că o societate este „guvernată" de presă – nu este aceasta, oare, „cîinele de pază al democrației"? Răspunsul este în cele 255 de pagini ale cărții.*

Dar, chiar şi fără să fi citit studiul lui G. Mermet, ne putem închipui că ceva nu e în regulă cu această ecuație. Dacă presa este „cîinele de pază al democrației", şi acest cîine a ajuns să latre direct în urechile noastre – ca-n celebra reclamă la Deutsche Gramophon –, unde este Democrația?? Este, oare, normal ca o societate să fie condusă de mass-media – sau, în orice caz, „modelată" în asemenea măsură de ceea ce se scrie în ziare, se vorbeşte la radio şi se vede la televizor? Nu ar trebui, oare, să existe un echilibru? Nu este cumva prea mult? Cît de mult este „prea mult"? Şi: cum ne dăm seama cînd este „prea mult"?

Astăzi, fireşte, constatăm că „mass-media" invocată de G. Mermet s-a redus la una singură: Televiziunea. Lucrul este valabil şi la noi, şi în Franța, şi în Statele Unite. Profeția lui Warhol („În viitor, toată lumea va fi celebră timp de 15 minute") s-a adeverit cu asupra de măsură – şi cu particularitatea că cei care ocupă numai cele „15 minute" de antenă vor întotdeauna mai mult... Există oameni care au devenit celebri pentru că au apărut la televizor de mai multe (= prea multe) ori. Şi au apărut de atîtea ori pentru că au ceea ce se cheamă „charismă". Sînt celebri pentru că sînt celebri. Şi, fiind celebri, ajung politicieni. „Charisma" ține loc de discurs, iar celebritatea, de platformă politică.

Este redundant să mai vorbim despre importanța „Imaginii" într-o civilizație care se trezeşte cu Imaginea, se închină la Ea şi se culcă cu Ea. Imaginile vehiculate de televiziune sînt cele mai insistente, cele mai influente şi cele mai remanente. Iar Televiziunea (ca medium) este uzina globală care produce cea mai mare cantitate de imagine – de acum şi, probabil, din toate timpurile. În măsura în care acest bombardament non-stop a iradiat mințile noastre, să ne „imaginăm" ce s-ar întîmpla dacă, prin absurd (sau miracol), această gigantică uzină şi-ar înceta, brusc, activitatea... Măcar timp de o săptămînă! N-ar fi exclus să asistăm la scene de anarhie socială şi, poate, la un colaps al sistemului politic. De unde putem deduce importanța covîrşitoare a Imaginii Cotidiene şi felul în care acest drog ne-a afectat judecata.

Numai că distopia imaginată mai sus nu ar fi decît „paguba colaterală" a unor disfuncții pe care (nu) le observăm. Căci ce altceva sînt aparițiile politicienilor noştri la tot felul de triste emisiuni de divertisment cu public? Privat de agora, „exilat" – cînd este chemat – în talk-show-uri politice, (cîteodată) figurant vehement la ştiri, politicianul e nevoit să-şi lustruiască imaginea (care este) şi să facă rating. Căci, să fim serioşi, ce poate „spune" el în respectivele emisiuni de divertisment, între un dans şi-o cîntare? Va vorbi rareori despre politică (deşi va încerca...), va prezenta publicului o „față umană" (de familist, de regulă) şi va demonstra – transpirînd, adesea – că este „de gaşcă". Acest comportament-robot riscă să devină (de nu va fi devenit deja) „gradul zero al politicii"... Dar se poate şi mai mult: manifestele politice se anunță mai întîi la televizor, „la vedere", „democratic"! Totul (lovituri de palat, manevre şi intrigi) se face şi se desface, transparent, „pe sticlă". Pînă şi revoluția s-a făcut – vă amintiți? – la televizor... Cum să nu crezi, cînd vezi cu ochii tăi?!

Ceea ce unii intelectuali descoperă – la noi, mai de curînd, şi în orice caz fără efect în „agora" – este că, de fapt, „the medium is the message" (cum spunea, de mult, McLuhan). Cu alte cuvinte, nu (prea) contează ce spui, important este să apari. Mai mult: o apariție cu rating *are un efect „bulgăre de zăpadă". Vei fi invitat tot mai des, peste tot – vei „face" televiziunile, chit că vei spune peste tot (şi, cum spuneam, nici nu va mai conta) acelaşi lucru. Căci „mesajul" este conținut în însăşi apariția ta pe sticlă. Şi cum* sticla *(adică televizorul) este noul idol al tribului, o parte din această calitate magică se transferă asupra ta. Practic, în viitor – dacă lucrurile merg în această direcție –, nu doar că vom vota din fotoliu, cu degetul pe telecomandă, pentru a schimba, democratic, un om politic cu altul; vom vota pentru a participa, religios-comunitar, la un ritual. Democrația va deveni, efectiv, o formă – o „imagine". Iar visul oricărui politician democrat – poporul,* demos-*ul, luînd parte plin de abnegație la procesul votării – se va preschimba,* fără a schimba o virgulă din „definiția postului", *în opusul său: nu votezi pentru a înlocui un politician mai prost cu unul mai bun, ci pentru a înlocui unul mai anost cu unul mai simpatic – şi, în plus, pentru a te „împărtăşi" de la sticla magică... Idolatrizînd Televiziunea, poporul va „face" democrația – dar nu în sensul activ, ci în cel argotic.*

Astăzi, termenul de „teledemocrație" este tot mai des folosit pentru a denumi impactul tehnologiei informatice asupra democrației. Peisajul pare să se modifice în sensul unei reconfigurări a zonelor de influență, cu o pondere tot mai mare a Internetului. Se vorbeşte despre „tehno-utopişti" (care încearcă să faciliteze accesul tuturor utilizatorilor IT la procesul democratic) şi despre „cyber-anarhişti" (care vor să pună bețe-n roate puterilor constituite). Explozia exponențială a blogurilor, a site-urilor de orice fel şi a comportamentelor aferente (de computer-dependență) tinde să acrediteze o posibilă imagine a unui viitor nu atît distopic, cît disfuncțional. Căci, schimbînd televizorul pe un calculator – dar rămînînd comutat pe „Imagine" –, nu schimbi mare lucru în ecuația Om-Idolul tribului. Democrația „accesată" cu un simplu clic poate fi prea puțin democrație şi prea mult computer game. *Un simplu „demo".*

Revenind: la greci, agora era trecerea obligatorie în drumul spre democrație. Chit că oamenii stăteau, *locului, să-i asculte pe oratori, ei trebuia să iasă din case şi să se ducă în piața publică pentru asta. Astăzi, televiziunea (iar mîine, Internetul) îți aduc „democrația" la domiciliu, ca şi cum ar fi vorba de un* catering *comunitar. Discuțiile sînt, încet-încet, înlocuite cu o acceptare pioasă a Imaginii Atotputernice, iar votantul de mîine va fi obezul de pe canapea, tastînd „Mutra-Cea-Mai-Cool" într-un joc-concurs multimedia numit – ați ghicit! – „DEMOCRASSY*"...

Vi se pare o viziune pesimistă? Greşiți: asta era varianta optimistă; pentru cea „pesimistă", tastați ▼. ***(a. l. ş.)***

** „crass" = ignoranță crasă*

Radu PARASCHIVESCU

Dubios mediocrația venea (şi nu mai pleca)

„Nu aruncați gunoiul. Din el se fac emisiuni TV", avertiza Woody Allen cu două decenii în urmă, indispus de oferta americană a ecranului. Înaintea lui, Fred Allen trăsese deja liniile unei forme de compromis adînc, conchizînd că televiziunea este „un sistem în care nişte oameni care n-au nimic de făcut se uită la alți oameni care nu ştiu să facă nimic". În spatele acestor expresii ale dezamăgirii stă un paradox desluşibil şi în televiziunea de la noi: cel mai eficient comunicator public e populat de o pletoră de veleitari care nu se pricep să comunice. Constatarea li se poate părea hazlie celor care consideră televiziunea un simplu *loisir,* dar sapă riduri pe fruntea celor care ştiu că, dincolo de divertisment, s-ar cuveni să se mai afle ceva. Sigur, nu e treabă uşoară să transformi o flaşnetă ideologizantă în arteziană de spectacol, instrucție şi informație. Cînd un hîtru a amintit, la începutul anilor '90, că democrația se distribuie la pachet cu mediocrația, lumea a surîs subțire şi mefient. Cum adică, era mai bine înainte? Nu, nici vorbă. Numai că trecerea de la impuse la liber-alese în gimnastica televiziunii nu se face prin învîrtirea unui comutator. E nevoie de timp, bună-credință, discernămînt, tact, supleție şi eficacitate. Fără oricare dintre ele, proiectul de înnoire fie suferă, fie îşi amînă *sine diae* restanțele.

Din ianuarie 1990 încoace, televiziunea face netulburat o concesie primejdioasă. Ea se oferă spre exploatare tuturor celor care cred că au ceva de spus şi de dovedit. E democratic? Fără discuție. E şi folositor? Nu prea, dar n-avem încotro. La adăpostul acestui alibi galant şi încăpător s-au născut forme de viață televizivă care au produs pe rînd îngăduință, nedumerire, stupoare şi dezgust. Marele lucru bun (desființarea cenzurii) a apărut braț la braț cu marele lucru rău (dizolvarea autocenzurii). Ştacheta a coborît, filtrul exigenței s-a înfundat, criteriile s-au elasticizat nepermis. Foamea de senzațional şi setea de lucruri interzise au cimentat o cultură a excesului în care nu mai luăm lecții de la nimeni. Acesteia i s-a adăugat, de la primul pas pe noul drum, o artă a manipulării care n-a produs doar confuzie, ci şi dramă stropită cu sînge.

Oamenii de ispravă care apar la televizor dau impresia că înoată contra curentului şi că alcătuiesc un sindicat exotic, încă tolerat.

Țin minte ca ieri ultimele zile ale lui decembrie 1989, cînd la uşa televiziunii naționale băteau tot felul de oameni seduşi de ispita de-a se adresa națiunii. Aşa a început totul. Oşeni cu clop, bucătărese sosite în platou cu pîine caldă pentru soldați, plutonieri-adjutanți rotofei şi volubili, preoți galvanizați de importanța momentului, filatoare limbute, dirijori uitați, profesori smulşi din rutina meditațiilor combinate cu practica agricolă, muncitori ieşiți din schimb, politruci năpîrliți, şulfe preschimbate în albatroşi, poliţişti vigilenți în folosul poporului – cu toții voiau să-şi facă auzită vocea. Să vorbească la microfon. Să fie văzuți, recunoscuți de vecini şi băgați în seamă. Să năvălească împreună într-un spațiu rezervat pînă atunci puținilor aleşi (în cel fel erau aleşi, se ştie prea bine). Această devălmăşie entuziastă, altoită pe noul elan retoric al unei națiii deprinse să-şi ducă zilele cu leucoplastul pe gură şi ochii roată, a întemeiat o disciplină la care sîntem campioni incontestabili: aflatul în treabă. Aşa şi nu altfel a prins cheag ideea că într-o societate liberă fiecare se pricepe la toate şi e dator să-şi lase semenii să se adape de la izvorul nesecatei lui priceperi. Tot aşa a apărut panseul complementar: cine tace e gol pe dinăuntru. Urmarea? O inflație de zgomote curentate rar de fiorul ideii şi totodată o reverență făcută lui Maiorescu şi teoriei formei fără fond.

După şaisprezece ani de televiziune liberă, prin fața noastră defilează alcătuiri groteşti şi erori bipede, vindecători de iarmaroc şi starlete crescute în incubatoarele show-biz-ului autohton, inşi spînzurați de idealuri mesianice, răspîndite în teritoriu cînd cu vorba, cînd cu pumnul, vizionari prolicşi, atleți ai iubirii de țară şi ai venerării de sine, euri dilatate şi E-uri nenumărate, apostoli ai intoleranței şi dive croite din silicolagen, maeştri ai diversiunii şi inconştienți şturlubatici, gnomi văicăreți şi coloşi vitaminizați, țoape isterice şi găinari de duzină, ideologi reşapați şi vietăți dilematice, agramați cu vervă pulmonară şi rapsozi ai noilor valori. Peisajul e încărcat, pestriț, greu de cuprins cu ochii şi cu mintea. Oamenii de ispravă care apar la televizor dau impresia că înoată contra curentului şi că alcătuiesc un sindicat exotic, încă tolerat. De aici şi pericolul: invazia antimodelelor convertite în modele de o populație fragedă, impresionabilă şi nevaccinată la timp împotriva virusului catodic. Selecția negativă operează în voie, aşa cum ne putem aştepta să se întîmple în orice spațiu unde bunul-plac e filosofia esențială de viață. Apărarea are cuvîntul şi rosteşte din vîrful buzelor: „Credeți că în Occident e altfel?". Nu, nu credem. În Olanda şi SUA, în Germania şi Suedia emisiunile deraiate au nişa lor cuminte, fără anvergură şi pretenții. Diferența dintre cei de-acolo şi noi este că ei au înțeles cu ani în urmă că o emisiune sulfuroasă e doar o parte a tabloului şi nimic mai mult. Sigur, au avut timp să priceapă şi au învățat la vreme că libertatea de expresie nu înseamnă dreptul de-a face şi-a spune chiar tot ce-ți trece prin cap. Defazajul dintre ei şi noi există, fără ca asta să aducă vreo surpriză. Marea problemă e doar voluptatea noastră nedomolită de a preschimba excepția în normă şi norma în excepție.**

„Aducîndu-ne la domiciliu aventura, evaziunea, visul sau emoția care ne lipsesc uneori din viața de zi cu zi, mass-media ne incită să trăim prin procură. (...)

Istoria ne arată că există o corelație strînsă între cultura unui popor şi mijloacele de care dispune pentru a o transmite. Evoluția tehnicilor a permis societăților moderne să se doteze cu mijloace de comunicare din ce în ce mai rapide şi mai puternice. Atît de rapide încît reuşesc să povestească istoria exact în timp ce se face. Atît de puternice încît contribuie, adesea, la facerea ei." (G. Mermet, *Démocrature,* 1987)

Dan GOANȚĂ

Teledemocraţia? Nu ştiu ce e, dar o recunosc!

1. Pentru naivi, democraţia înseamnă ca deciziile esenţiale să fie luate de toţi cetăţenii cu drept de vot, în cunoştinţă de cauză. Deciziile celelalte, de gradul doi, trebuie să aparţină unor indivizi competenţi şi morali. Desemnarea lor e una din deciziile esenţiale! (Cîrcotaşii ca mine cred că handicapul schemei constă în „cunoştinţa de cauză".) Dar, vai, o dată cu apusul Greciei antice, democraţia clasică s-a uscat şi ea. Lumea occidentală a redescoperit-o parţial cam o dată cu inventarea tiparului. Noua democraţie avea însă două viteze: unii ştiau să citească, alţii nu. Ultima sută de ani a recuperat şi ideea votului universal. Dar cum tiparul nu mai putea fi dez-inventat, s-a perseverat în ideea contrară. A apărut televiziunea! Democraţia a rămas tot şchioapă: unii judecă cu capetele lor, alţii cu tubul catodic.

2. Istoria televizivă a României ceauşiste merită un capitol aparte. Încă nu l-a scris nimeni, căci densitatea poncifelor e inhibantă. Vornicu! Bocăneţ! Varietăţile! Reflectorul! Etc.! Despre logica de plastilină a reportajelor, despre abulia ştirilor, despre ştanţarea metodică a modelului uman unic s-au rostit doar rare şi neîntemeiate vorbe. Înaintea teledemocraţiei (?) am avut o teledictatură ce ştia să tatueze ferme concepţii, percepţii şi inepţii (n-am găsit altă rimă!). Pentru cizmar, televiziunea era tot un calapod! Paradoxal sau ba, ea nu avea mare relevanţă democratică. Unitatea de măsură a democraţiei este votul (cu submultiplul său, idiotul). Or, în acea perioadă, votul nu conta! Voturile nu se numărau! Televiziunea unică a murit ca o formă minoră de propagandă – nu desena lumea, ci o anestezia.

3. După '89, la un loc cu toate cele, a fost eliberată şi fiara televiziunii. Nu atît instituţia unică (legată grijuliu sub căruţa Guvernului), cît conceptul tehnico-comercial. Au apărut posturi noi, s-au copiat formate marginale şi a fost aprinsă noua perversiune sexuală – imagofilia. Cvasi-teledemocraţia s-a născut pe bulevardul Pache, a fost înţărcată în Băneasa şi OTV a trimis-o la produs. Sârbu şi Voiculescu au vrut să pună preşedinţi, să ademenească NATO, să facă afaceri. Iliescu a fost gîdilat sub bărbie. Năstase a dat interviuri sub pomul de Crăciun. Roman a povestit cum vîna ca să aibă de mîncare. Extrasă cu forcepsul de sub vesta de piele a creatorului de găini vivipare, a început să meargă de-a buşilea şi noua specie a dervişilor analişti. Postulanţii la statutul public şi-au pus grăbiţi poalele-n cap ca să le vedem pixelii. Unii s-au dus, alţii au rămas. Mutu, Bote, Vadim, Zina, Giovanni, Mitică, Iri şi Moni, Ţociu şi Palade, Ozon şi Stratan, Raluca şi Pungă. Şi Becali! Şi Theo, şi Muscă, şi Crin, şi Adriean, şi alţii – desigur, Gigi. În ciuda CNA, Copilul-Minune a fost filmat fără mască pe figură. Apoi Adela s-a măritat, Teo a înfiat, Gheorghe a tras, Oana şi-a pus, Becali a zis. Golemul democraţiei are buletin de Bucureşti şi lavalieră. Teledemocraţia e fieful regizorilor care duc cerşetorii la tuns, ca să iasă reportajul bine.

4. Domesticita TVR n-a prea excelat la capitolul confecţii de imagine. Acum a sărit direct la altitudinea „Marilor români". Dar din pricina rarefierii aerului, în vîrf s-a ajuns numai cu viză politică. Un exemplu – Richard Wurmbrand! Absurdul situaţiei demonstrează puterea imaginii: cît este de iubită şi, mai ales, cît e de înspăimîntătoare. Atît de mult încît, de teama celor vii, îi reinventăm pe morţi! Cine va crede vreodată că Wurmbrand (un personaj onorabil, sînt convins, dar total necunoscut) a ajuns prin scrutin popular în primii zece români ai istoriei? Se va gîndi cineva că admiratorii lui or fi votat fiecare de 50 de ori pe zi? Nici vorbă! Îşi va imagina însă disperatele eforturi ale fabricii publice de imagini, făcute de dragul acestui popor harnic şi cuminte. Şi care nu trebuie să-i vadă în vîrful clasamentului pe cei pe care i-a votat! (Ştiu alţii ce e bine pentru noi!) Aşa înţeleg eu acest exerciţiu: să sufocăm bunul-simţ de dragul mesajului patriotic-mobilizator!

Cvasi-teledemocraţia s-a născut pe bulevardul Pache, a fost înţărcată în Băneasa şi OTV a trimis-o la produs.

5. În România, teledemocraţia e un concept unsuros. Şi inutil. Dacă TVR trăieşte în cretacic, televiziunile comerciale sînt ateliere de profit. Ca atare, oferă marfa cerută de cei care trec pe lîngă tarabă. Imagini poleite pentru un public lenevit. Vrei audienţe mari, strigi banalităţi! Putem vorbi eventual de o telemanipulare stîngace. Departe sînt criteriile jurnalismului onest, dar şi *spin-doctorii* din *thriller*-ele americane. Poeta a constatat că „faţa locului era umflată", dar retuşorii merg mai departe. Se ia un manechin politic, i se face freza în PhotoShop şi i se picură pe nas o lacrimă de glicerină. Apoi e antrenat în studio pentru lupta de la urne. Uneori învinge realitatea hrăpăreaţă a străzii, alteori nu. Victorii virtuale.

6. Nu tot ce vine pe cablu e nociv. Mai vezi pe-alocuri oaze exotice unde auzi o limbă curată şi demnă. Excepţii la regula imaginii care bate adevărul. Ultima lor salvare e legea organică adoptată în parlamentul liberalismului suprem – legea concurenţei. Atîta vreme cît afacerile lui X sînt comentate pe postul lui Y şi invers, mai avem o şansă. Adevărata paradigmă a utopicei teledemocraţii nu este că ar exista vreun post care ne vrea binele, ci că, pe urmele adevărului, trebuie să baleiem democratic toate canalele. Nu e uşor, dar ce-i uşor pe lumea asta? Nici adevărul, nici schimbatul bateriilor de la telecomandă.

Adina POPESCU

Umoristul Iorgulescu şi jurnalistul Năstase

„Ediţia emisiunii Vacanţa Mare din prima duminică a lunii mai duce cultura pe cea mai înaltă treaptă. Adrian Iorgulescu, ministrul Culturii, n-a stat pe gînduri cînd a primit invitaţia echipei Vacanţa Mare şi va veni în faţa marii adunări a telespectatorilor PRO TV pentru a vorbi despre muzică, politică, bugete şi multe altele", se anunţa cu tam-tam acum vreo două luni pe site-ul PRO TV-ului.

Astfel, Stelian, băiatul „de noapte" al buticului non-stop de pe Moşilor, l-a cunoscut pe Adrian Iorgulescu. Pînă la emisiunea cu pricina avea o idee foarte vagă despre existenţa unui minister al Culturii în România, asociind acest for uneori cu muzeele, căci „acolo se face cultură", sau chiar cu Federaţia Română de Fotbal, „unde-s oameni aşa, mai culţi". Iorgulescu, însă, l-a dezamăgit pe Stelian. „Nu ştiu de ce l-au adus acolo, pentru că n-are nici o treabă cu Vacanţa Mare! E pe dinafară, frate! Eu ziceam că-i unul din ăsta mai băşcălios, mai cu caterincă în el... eu de regulă nu pierd nici o emisiune, da' de data asta era să schimb programul, că m-am plictisit!" Asta mi-a zis el în noaptea respectivă, întîmplător, că tot a venit vorba de Vacanţa Mare care „nu mai ie ce a fost!". Întrebarea nu este însă „de ce l-au adus acolo", ci „de ce s-a dus el acolo". De bunăvoie şi nesilit de nimeni. „M-am dus ca persoană publică, nu ca ministru!", a declarat Iorgulescu după emisiune. Aiurea! S-a dus pentru tine, mă, Stelică, ca de-acu' încolo să faci tu legătura în mintea aia a ta de băiat dăştept între moaca lui şi clovneriile lui Mugur Mihăescu sau chiloţeii Andreei Bănică şi să ştii de un' să-l iei pe om, că „e de-al tău, frate!". Pentru tine, că doar nu s-o fi dus pentru madam Mariana, patroana care e „de zi" şi care-l ştia deja de la OTV, un' mai ciripea el, între două leacuri pentru bube, un vraci şi o crimă „în direct". Culmea e că îl ştia şi tanti Lidia, soţie de colonel în rezervă care nu prinde decît Unu şi Doiu', cu antena colectivă, că n-au bani de cablu. De la Marina Almăşan îl ştia, „că a venit cu toată familia şi are familie frumoasă, copii isteţi, deşi io cred că-i ţine cam din scurt, cu cultura asta a lui!".

Şi aşa a pornit „investigaţia" pe un segment de Calea Moşilor, inclusiv prin parcare, cu cine e ministrul Culturii şi de unde ştii cum arată la faţă şi ce-i poate pielea. Păcat că a degenerat în alte alea. Unii o ştiau doar pe Mona Muscă. Şi ca să vedeţi de unde o ştia băiatul frumuşel de la patru care-i sportiv de performanţă, „dar îi umblă mintea şi cu calculatorul", vorba lu' „administratora" care nu e de pe la noi de prin bloc, e din Piaţa Galaţi, trebe să aflaţi că o ştia din revista *Plai cu boi*, „cînd a pozat ea dezbrăcată sau în desuuri sau în ce era, mi-a plăcut ideea! A demonstrat că e o tipă fără complexe şi în fond nu era o revistă de duzină, nu era nimic scandalos acolo sau obscen... erau pozele unei doamne în intimitate, ca să zic aşa!". De ce a degenerat totul? Pentru că moşul de la opt, cel cu obsesia cu „impozitu'", că ne tot reaminteşte la toţi să-l plătim la timp, a început iar să-l căineze pe „săracu' Năstase" cu „ce i-au făcut bandiţii ăştia". „L-aţi văzut pe Băsescu ăsta, tot timpul şi-l petrece pe litoral, la restaurante din alea scumpe, bea, dansează şi nu numai cu nevasta, e şi cu alte femei... pe cînd Năstase muncea tot timpul... L-au arătat vreodată la distracţie? Nu. Parcă o singură dată era şi el la mare, cu familia, într-un bazar din ăsta, acolo unde se duce tot omul sărac să-şi ia un prosop, o haină mai ieftină!" Cîtă ţinere de minte! M-am enervat şi am abandonat jocul. Apropo de Năstase, a fost primul politician „care a răspuns invitaţiei Realităţii TV" de a petrece cîteva zile printre reporterii postului ca să vadă şi el cum se „fabrică" ştirile şi să-şi dea cu părerea: o fi greu, o fi uşor? Ce nu face omul în disperare de cauză şi în „cădere liberă"? Se face jurnalist!

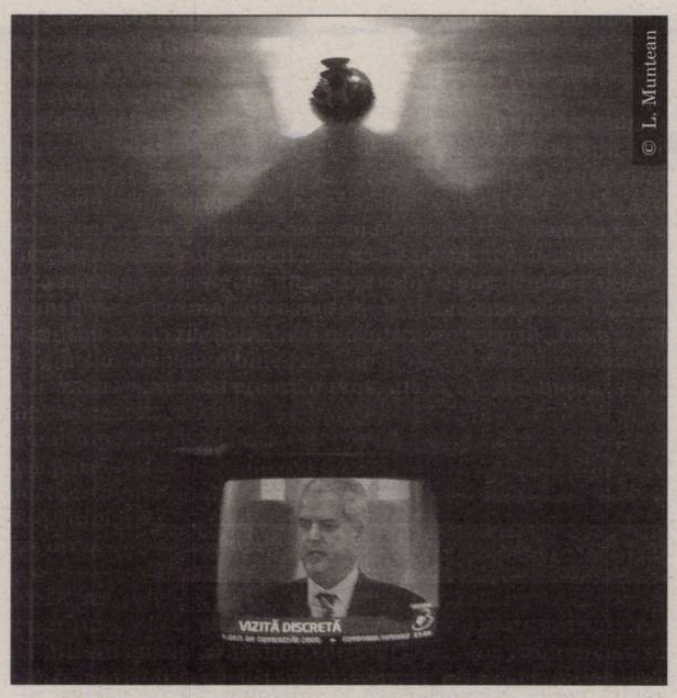

Adevărul este că la noi treaba cu „vizibilitatea" e la limita kitsch-ului, iar „imaginea" se construieşte asemenea „castelelor" ţigăneşti din satul Buzeşti, Teleorman: marmură, creneluri, brizbrizuri, termopane şi cristale la exterior şi în interiorul nefinisat put picioarele, căci toată familia e încălţată în şlapi din cauciuc „la cincizeci de mii perechea". Nevoia de a deveni cu orice preţ „popular" e mai puternică decît responsabilitatea şi statutul omului politic. Cei care nu vor să se „compromită" asociindu-şi numele cu cel al lui Adi de Vito la Teo (pe principiul „Eşti la Teo, exişti!") sau care nu au norocul „să facă boc" în direct, la Gheorghe, aleg o formulă *light* de a poza în indivizi simpatici, fără prejudecăţi, „umani", adică acceptă să fie protagoniştii banalelor ştiri de „fapt divers", însăilate la normă, după modelul *infotainement*. Mai mult ca sigur că preşedintele nu a dat directive „şuviţei rebele" să fluture cînd bate vîntul mai tare, însă în mod categoric aceasta i-a adus un aparent insignifiant plus „de imagine". „Asta îmi place mie la Băsescu! Că e de-al nostru. Adică fumează, le mai trage din cînd în cînd, se distrează... adică e om, dom'le! Nu ca Iliescu, care se vedea de la o poştă că era marioneta ruşilor şi că a fost bine şcolit pe la ei p-acolo cum să se controleze, cum să apară la teve, ce să facă şi ce să nu facă... comunismul era singurul lui viciu!", îşi exprimă părerea taximetristul care goneşte cu suta la oră noaptea, pe Magheru. Mai mult ca sigur că Tăriceanu nu a calculat beneficiile pe care i le-ar putea aduce pasiunea sa pentru motociclete şi faptul că e filmat cu puştiul la carturi, însă iată că primeşte scrisori de la „împătimiţi ai motoarelor" care îi cer bani ca să-şi cumpere măcar o Honda veche.

Forţa acestor „imagini", poze din „albumul de familie", mici incursiuni în viaţa privată şi mai ales repetitivitatea lor, difuzate de multe ori la buletinele de ştiri „în lipsă de altceva", alcătuiesc treptat acea imagine haotică de struţocămilă a politicianului de rang înalt sau a celui de rînd care cînd e bine dispus, cînd alcoolizat, cînd zîmbeşte, cînd înjură, cînd udă florile, cînd face pipi şi, de cele mai multe ori, sforăie în parlament. Talk-show-urile şi dezbaterile politice care trec drept „serioase" nu mai au acelaşi impact ca cel de după '90, în condiţiile în care pînă şi Realitatea TV, de pildă, a devenit un post „de opinii" şi mai puţin de ştiri. Aflăm părerea reporterului de la faţa locului despre „ce se citea pe moaca procurorului Botoş, la conferinţa de presă", apoi pe cea a analistului politic care deja şi-a adus plapuma şi perna în studio şi, desigur, pe cea a politicianului care altă treabă n-are. Iar la final pe cea a lui Adrian Năstase, jurnalistul care a văzut cu ochii lui cum s-a „produs" evenimentul, cu montaj, cu burtiere, cu tot.

Revin însă la „administratoră", care nu e de la noi din bloc şi care mi-a zis plină de admiraţie cînd i-am întins banii pentru întreţinere: „Te-am văzut la Mihaela Rădulescu!". Ca, apoi, să-mi dea un binevoitor „sfat", pe şoptite: „De acu' încolo vezi şi tu, mamă, cu cine umbli şi ce faci, că vorbesc babele astea şi e păcat!". Dacă tot mă crede „vedetă" şi îi pasă de „imaginea" mea, m-am decis brusc să n-o mai salut.

Bogdan GHIU

Monopolis: de la democraţia opţională la tehnodemocraţia automată

Dacă pînă şi azi, sau mai ales azi, azi mai mult ca oricînd, la capătul prezumat al unei întregi istorii tele-ghidat democratice, aşa cum ne este ea predată, „grupurile mari, dacă sunt alcătuite din indivizi raţionali, nu vor acţiona în interesul lor", iar „cetăţeanul tipic va da îndeobşte seamă de o «nepăsare lucidă» în privinţa treburilor publice" (Mancur Olson, *Creşterea şi declinul naţiunilor,* Editura Humanitas, 1999), dacă, deci, luminile Raţiunii constau în mod explicit, asumat, într-o necunoaştere, înseamnă că aşa-numita teledemocraţie, înţeleasă ca o criză, nu reprezintă o întîmplare, un accident survenit din afară, o „derivă", ci însăşi raţionalitatea ascunsă, ieşită în sfîrşit la lumină, a procesului democratic. O fugă în abstract.

De oroare, totuşi, de oroare şi din lene am ajuns aici, deci *în chip necesar,* ca „trebuinţă". Pentru că, să ne aducem aminte: „Cîţiva bărbaţi aleşi de cetate trebuiau să mănînce împreună. (...) Asocierea umană era o religie; simbolul ei era o masă luată în comun. (...) Fiecare cetate pretindea ca toţi membrii săi să ia parte la sărbătorile legate de cultul său. (...) Nimic în om nu era independent. (...) Statul nu admitea ca vreun bărbat să rămînă indiferent faţă de interesele sale. (...) Ei erau obligaţi să voteze în adunarea poporului şi să fie magistraţi. (...) Cel mai simplu şi mai sigur mod de a afla ce reclamă interesul public a părut a fi acela de a aduna oamenii şi de a-i consulta. Acest procedeu a fost considerat necesar şi a fost utilizat aproape zilnic. (...) S-a votat pentru orice lucru. (...) După ce-şi luase (...) precauţiuni împotriva elocinţei, poporul se lăsa cu totul în seama ei. (...) Simţeau nevoia să fie convinşi. (...) Discuţiile erau necesare. (...) Era o guvernare foarte laborioasă. Iată cum îşi petrecea viaţa un atenian. Într-o zi, este chemat la adunarea demei sale, unde trebuia să delibereze asupra intereselor religioase sau financiare ale acestei mici asociaţii. Într-o altă zi, el este convocat la adunarea tribului său. (...) De trei ori pe lună, cu regularitate, trebuia să ia parte la adunarea generală a poporului, de unde nu are dreptul să lipsească. Or, şedinţa este lungă. (...) Votul este pentru el unul dintre cele mai serioase lucruri. (...) Omul nu poate fi indiferent şi nici uşuratic. Dacă se înşală, ştie că tot el va trage ponoasele şi că în fiecare vot îşi angajează averea şi viaţa. (...) Datoria cetăţeanului nu se limita la a vota. Cînd îi venea rîndul, el trebuia să fie magistrat, în dema sau tribul său. În medie, un an din doi era heliast. (...) Nu exista cetăţean care să nu fi fost chemat de două ori în viaţă să facă parte din senatul celor cinci sute; atunci, timp de un an, lucra aici în fiecare zi, de dimineaţa pînă seara. (...) Pentru treburile personale şi pentru viaţa casnică îi rămînea foarte puţin timp. (...) Omul care trebuia să muncească pentru a avea din ce trăi nu putea fi cetăţean. (...) Cetăţeanul, întocmai ca funcţionarul din vremea noastră, aparţinea cu totul statului" (Fustel de Coulanges, *Cetatea antică).*

Dacă Reagan a fost actor şi s-a dovedit un excelent preşedinte, la noi lucrurile stau „americăneşte", dar pe dos: cu un preşedinte care se dovedeşte un excelent actor, întreţinînd însă confuzia dintre forum şi scenă, avem toate şansele să refacem istoria democraţiei, dar în sens invers, din prezent spre origini. Sub semnul unificat tragicomic al circului.

Ce obositor! Cît de stresant! La începuturi, aşadar, sau în evoluţia originilor democraţiei, oamenii erau „mereu în alertă". Dar pentru a fi ţinute în viaţă, menţinute în actualitate, în act, adevărurile cetăţii trebuie totuşi neîncetat dezbătute public, controversa trebuie inventată şi trebuia să fie continuă, iar această datorie le va reveni elitelor discursiv-explicitant-combative, „dascălilor" şi „magistraţilor omenirii": „Dacă există oameni care contestă opiniile unanim admise (...) să le mulţumim pentru aceasta, să ne deschidem spiritul pentru a-i asculta şi să ne bucurăm că există cineva care să facă pentru noi ceea ce altfel ar trebui, dacă avem vreo consideraţie fie pentru certitudinea, fie pentru vitalitatea convingerilor noastre, să facem noi înşine cu mare trudă" (John Stuart Mill, *Despre libertate).* Sic şi sîc!

Ca nostalgie utopică, ca religie, „democraţia participativă" este o muncă în sine de care am fugit imediat după începuturi. O oroare sacrificială, un ospăţ public bestial-antropofagic, o religie extrem de ritualizată (deci un cotidian confiscat) susţinută de nişte aleşi „paraziţi" care, vom vedea mult mai tîrziu, se înfruptă de fapt din noi înşine. Participării obligatorii iniţiale la treburile cetăţii era inerent să-i ia locul delegarea, suplinirea, acel „periculos subterfugiu" despre care vorbea Rousseau în *Confesiuni* pentru a descrie deopotrivă masturbarea şi scrisul, *proteza semiotică.*

La începuturi, democraţia era *obligatorie* tocmai pentru că presupunea *alegerea.* Bazată pe opţiune, a devenit încet-încet facultativă, opţională ea însăşi: democraţia alegerii, la alegere. Şi astfel s-au detaşat caracterul, „spaţiul" şi „sfera" publice consemnate deopotrivă ca loc de dezbatere şi ca spectacol: necesitatea liberală a menţinerii heraclitean-aristotelice a logosului în act prin controversă a promovat indistincţia fundamentală dintre reprezentanţi-delegaţi şi actori, dintre reprezentare şi reprezentaţie, dintre forum şi scenă, iar adevăraţii, iniţial, decidenţi – „poporul" – s-au trezit pe margine, la galerie, tocmai pentru că trebuiau să-şi cîştige democratic viaţa şi pentru că s-au retras în postura de spectatori pasivi, beneficiari ai unor lupte purtate *de alţii,* chiar dacă *pentru ei* şi *în numele lor.*

Guvernarea a fost aproape de la început una mediatică. Logica televiziunii, a mijloacelor masificante de comunicare, a „marketingului politic" n-a apărut decît ca o dezvoltare (tot mai reificată tehnologic) firească, ca un adaus artificial natural, cerut de însăşi definirea „selfdeconstructivă" a democraţiei. Democraţia a fost dintotdeauna *tele-,* produsă tocmai de fuga noastră de sacrificialitatea ei, publicul creîndu-se prin retragere şi prin ocuparea locului gol astfel creat. Azi, *programele* politice se confundă tot mai mult cu *programele* de televiziune, iar a avea doctrină politică înseamnă a respecta un „format". Devenirea-marfă a politicului a dus cu necesitate la dispariţia ideologiilor „clare şi distincte". Democraţiei participativ-(auto)sacrificiale nu avea cum să nu-i ia locul, *în chip raţional,* democraţia spectaculară, altfel spus democraţia ea însăşi, căci în sine, *opţională.*

Foarte curînd însă (ne) vom reveni. Tehnologiile se somatizează galopant, devenim pe zi ce trece tot mai insensibil echipaţi tehnologic, astfel încît vom ajunge să votăm, ca la începuturi, tot timpul, dar în mod automatizat, fără să ştim: democraţie sintetică, prin impulsuri. Abstractizarea democraţiei, a vieţii în comun, adică apariţia şi dezvoltarea simbolului şi a limbajelor tot mai formalizate trebuie citite împreună ca o criză semiotică de „creştere": reprezentarea politică, sistemul reprezentativ-delegant nu se află în contradicţie, ci în „omologie structurală" cu dominaţia *imaginii.*

Democratic fugim de democraţie! Dar dacă Reagan a fost actor şi s-a dovedit un excelent preşedinte, la noi lucrurile stau „americăneşte", dar pe dos: cu un preşedinte care se dovedeşte un excelent actor, întreţinînd însă confuzia dintre forum şi scenă, avem toate şansele să refacem istoria democraţiei, dar în sens invers, din prezent spre origini. Sub semnul unificat tragicomic al circului.

Florin DUMITRESCU

Telefavela

(cui nu-i place nu se uită)

Cîndva, la mijlocul anilor '90, în Brazilia a izbucnit moda telefavelelor. La început a fost un grup de ziarişti, oameni de televiziune şi operatori sociali, mai mult sau mai puţin titraţi, dar care chiar iau în serios ideea de societate civilă (deh! cel puţin la ei aşa se-ntîmplă)... Aceşti entuziaşti teleaşti au plasat o cameră de luat vederi într-o piaţetă a unei suburbii din Rio de Janeiro.

Ce a urmat e lesne de închipuit. În jurul aparatului s-au strîns grămezi de marginali, mici şi mari; la fel de flămînzi, murdari şi prost îmbrăcaţi ca şi cei din – să zicem – suburbiile româneşti...

La un moment dat, lumpenii carioca au făcut ceea ce ar fi făcut şi omologii lor din Ferentari, dacă li s-ar fi dat prilejul. S-au săturat să se tot scălîmbăie spre obiectiv, parodiind transmisii de pe stadion sau de pe sambadrom; şi s-au apucat să vorbească serios. Mai ales că au fost stimulaţi s-o facă... După modelul marilor *broadcasteri,* grupul militanţilor civici concepuse o televiziune de cartier, unde oamenii suburbiei să-şi spună păsurile, să le transmită oficialităţilor, dar şi celorlalţi ca ei; să revendice, dar şi să se unească în revendicare. Un fel de emisiune „a lu' Dinescu", care căuta nu atît pitorescul situaţiilor, cît utilitatea imediată. Fotoreporterul amator din *City of God* – să ni-l închipuim devenit cameraman. În rest – licenţele deja obţinute; releele, antenele şi căblăraia gata instalate; mai rămînea promovarea: iar aceasta se difuza cu năvălnicia zvonului. Ce s-a obţinut? Nu mult la început, dar, treptat, *happening*-ul a devenit fenomen. Televiziunea populară e astăzi în plină expansiune în America de Sud. Oamenii simpli au devenit, datorită ei, mai solidari şi mai curajoşi în relaţia cu Puterea. Un miracol nu imediat, dar adevărat. O propăşire nu senzaţională, dar sensibilă...

Cu timpul, pentru mîngîierea sufletului, telefaveliştii au adăugat în program şi telenovele: cu actori amatori şi scenarii luate din viaţa de zi cu zi; cu patimi şi strigăte mai aprige încă decît în telenovelele „culte" (care s-au văzut concurate, chiar depăşite de noile produse ale „subculturii de ghetou").

Nimic care să-i mire pe specialiştii în mass-media. În fond, experimentul reproduce, într-un decor mai exotic, la sud de ecuator, principiul „dreptului la editorial" după care funcţionează televiziunile din SUA. Interesul public dictează agenda *broadcaster*-ilor. Cu cît mai mulţi purtători de pancartă se agită în faţa unei instituţii, cu atît revendicarea lor îşi legitimează mai mult difuzarea pe post. Cu cît ştirea face mai multe valuri, cu atît e mai demnă de preluat de posturile vecine, de marile reţele statale, naţionale...

Pe vechiul continent, lucrurile stau, ca de obicei, mai complicat. Aici televiziunile au apărut ca instrumente ale propagandei de stat, precum suratele radiouri ex-combatante (la propriu!) în al doilea război mondial. Cultură oficială plus telejurnale oficioase era reţeta unică de la BBC la Radio Erevan. Direcţionarea informaţiei de sus în jos, în tradiţia comunicării prin crainici domneşti, nu era nicidecum monopol al lagărului comunist. Ea este legată istoriceşte de epoca *broadcaster*-ului unic naţional. Apariţia posturilor comerciale avea să schimbe definitiv situaţia.

Televiziunea e cetatea transpusă pe ecran. Iar acolo unde cetatea e înlocuită de mahala, nu are rost să pretinzi televiziunii altceva.

Anii '80 consemnează *boom*-ul teledemocraţiei în Europa Occidentală. În deceniile următoare, diversificarea opţiunilor avea să meargă la braţ cu preocuparea pentru partajul politiceşte reprezentativ al timpilor de antenă. Presiunea publicităţii, cursa *rating*-urilor, arbitrajul tot mai sofisticatelor măsurători de audienţă (de la formularul trimis în plic pînă la sensibilul *peoplemeter)* au urmat natural acestei deschideri – democratice pentru unii, pandorice pentru alţii.

Şi atomizarea discursului îşi urmează cursul... Viitorul e deja pe post: canalele tematice pînă la nivel de nişă, furnizorul de cablu devenit *broadcaster* de cartier... *Advertiseri* importanţi precum McDonald's fac deja spoturi speciale, *targetate* pentru anumite cartiere londoneze... Telefavela în variantă de lux. Ce se întîmplă azi la noi e tot o recuperare a telefavelei, mai chinuită, dar mai apropiată de specificul original.

Televiziunea e transmisie a realităţii. Teledemocraţia e un pleonasm, întrucît televiziunea este în esenţă o vizualizare a democraţiei. Televiziunea e cetatea transpusă pe ecran. Iar acolo unde cetatea e înlocuită de mahala, nu are rost să pretinzi televiziunii altceva (cel puţin nu celei comerciale)... Cui nu-i plac telenovelele şi manelele n-are decît să nu se uite. Cine vrea HBO sau Mezzo să plătească în plus. Cine vrea viaţă culturală să iasă-n oraş... sau să i-o pretindă postului public, tocmit să ne servească partea mai dinspre vîrf a piramidei nevoilor.

Bine, dar... seratele lui Sava, monoloagele lui Caragiu, revelioanele lui Bocăneţ?! Gloria marilor reportaje, fala marilor spectacole, prestigiul marii caste a teleaştilor, cu ierarhii şi dinastii – unde s-au dus? Unde-s pistoalele? Pumnalele? Zăpezile? Domniţele?...

În era Internetului, intelectualii din Vest nu mai ţin televizor în casă (decît doar ca terminal pentru DVD). Iar oamenii simpli l-au instalat în bucătărie, între cuptorul cu microunde şi frigider. E bun de văzut starea vremii dimineaţa, la cafea. Un fel de ziar vorbitor. Plasmele şi-au păstrat locul în camera mare, unde sînt îndeobşte folosite ca un fel de tablouri vii, cu imagini de pe Animal Planet.

După ce am dat peştele de sticlă şi mileul jos de pe televizor, e timpul să dăm şi telvizorul jos din bibliotecă. Jos din amvonul simbolic al căminului nostru. În lături faţă de centrul vieţii noastre. Ultimul episod al democratizării e transformarea heraldului trimis de stăpînire în valetul tău personal.

Caius DOBRESCU

Televiziunea și realismul magic

I. Televiziunea este o chestiune de „realism magic". Acest mediu sincretic de comunicare are în primul rînd funcţia unui intensificator al imaginii. Este un conductor şi un inductor al fenomenului pe care-l putem numi „aură".

În mod curent, magia este înţeleasă ca un sistem de corespondenţe între diferitele niveluri ale lumii, corespondenţe pe baza cărora iniţiatul poate genera blocări sau inversări ale unor procese (vezi tinereţea veşnică) sau transmutări dintr-o condiţie în alta (din om în animal sau din piatră în aur). Pe de altă parte însă, magia este legată de ideea unui circuit general al energiilor în lumea naturală, energii care pot în egală măsură consolida sau distruge statu-quo-ul ierarhic al nivelurilor de corespondenţe evocate mai sus. Televiziunea este legată, în primul rînd, de această a doua accepţiune. Strălucirea continuă şi hipnotică a micului ecran, problematizată de Marshall McLuhan, poate fi asociată cu acea energie primară difuză presupusă de multe cosmogonii arhaice, pe care antropologii o numesc „mana".

Televiziunea aduce o diferenţă semnificativă în istoria socială a carismei, pentru că, în epocile de dinaintea tehnologiei audiovizuale, acest fenomen era conţinut într-o sferă relativ definită, considerată în mod explicit drept sacră. Mutaţia tehnologiei a permis ca această strălucire cu funcţie semantică să difuzeze, să se transforme dintr-un „mediu" în sens de canal de comunicare, în ceea ce franceza şi, pe urmele ei, engleza numesc un *millieu*, un mediu de viaţă, o atmosferă socială. Prin televiziune, aura magică devine un element difuz, ubicuu şi potenţial incontrolabil. Pe de o parte, acest proces de difuziune poate fi interpretat în sensul că fenomenul strălucirii personale se democratizează, că el încetează de a fi un monopol, devenind o unealtă care se află la dispoziţia construirii imaginii, a identităţii publice, a mult mai multor categorii socioculturale şi, implicit, a mult mai multor indivizi decît în societăţile tradiţionale. Pe de altă parte însă, procesul de impregnare sau difuziune carismatică presupune şi faptul că fascinaţia hipnotică ajunge să se exercite, în tot mai mare măsură, aleatoriu, că nu mai este direct şi controlabil corelată cu anumite calităţi sau sisteme de omologare a calităţii, a excepţiei, excepţionalităţii, competenţei, credibilităţii, certitudinii, ci poate funcţiona, în mod capricios, transformînd pe oricine se nimereşte, pe întinderi mai mici sau mai mari de timp, în erou sau înţelept.

Nu trebuie să facem cine ştie ce eforturi pentru a ne imagina ce s-ar fi întîmplat dacă societăţi aflate la nivelul de dezvoltare al vînătorilor neolitici s-ar fi întîlnit cu televiziunea, fiindcă tocmai asta este ceea ce se întîmplă sub ochii noştri.

În esenţă, ideea este că televiziunea, pe care o înţelegem, în general, ca pe o artă a succesiunii, chiar a succesiunii celei mai sacadate, are, totuşi, în foarte mare măsură de-a face cu spaţiul. Ea creează un spaţiu „iluminat". Într-un univers sacralizat, există centre fiindcă există diferenţe de calitate: spaţiile sînt mai dense sau mai diluate, sub aspectul iradierii lor auratice. Or, universul televiziunii tinde să omogenizeze această strălucire, să co-întindă spaţiul experienţei, transportîndu-l complet în imperiul fabulosului.

Consideraţiile de mai sus explică de ce mi se pare că televiziunea are un substrat magic, dar rămîne de precizat de ce am pus-o în relaţie cu categoria *realismului* magic. Unde „realism" nu are sensul de şcoală de gîndire care atribuie realitate obiectivă noţiunilor şi conceptelor, ci se referă la sensul, născut în secolul al XIX-lea, de dezvoltare „industrială" a tehnologiilor de reprezentare de tip mimetic. Este evident că televiziunea, atît în genurile ei fictive, cît şi în cele non-fictive, este legată de tradiţia reprezentării mimetice: efectul ei se bazează, la primul nivel, pe fascinaţia produsă de iluzia reproducerii fidele a „realităţii". Impactul ei se bazează, de asemenea, pe reproducerea mimetică a implicării empatice şi a mărturiei oculare, menite să inducă senzaţia că te afli „acolo", în mijlocul evenimentelor.

Televiziunea este prin excelenţă „realism magic" fiindcă în ea se combină proprietăţi obiectiv narcotice, hipnotice, cu un întreg univers, difuz, dar pervaziv, de sugestii ale strălucirii, ale „iradierii" carismatice, cu o reală putere tehnologic-instrumentală de a crea senzaţia perceptuală a asemănării cu realitatea, şi cu o ideologie explicită a superiorităţii epistemologice a faptului „arătat". Putem, în special, vorbi despre realism magic în cazul televiziunii fiindcă aceasta se află în condiţia în care, cu cît tehnicile mimetice, ale asemănării cu realitatea (fie de natura „transmisiei în direct", fie de natura mimesis-ului estetic al produselor ficţionale sau semi-ficţionale), evoluează şi se perfecţionează, cu atît „magia", capacitatea de a da concreteţe, autonomie şi intensitate auratică unui univers de conexiuni la limită complet paralel cu experienţa, creşte şi ea.

II. Nivelul de dezvoltare al unei societăţi, gradul său de complexitate, este decisiv în momentul în care aceasta vine în contact cu tehnologiile audiovizuale sintetizate în ceea ce numim „televiziune". Elaborarea unor asemenea tehnologii presupune un prag foarte înalt de raţionalizare, de diviziune a muncii, de autonomizare a sferelor existenţei sociale, de maturizare şi autonomizare, în primul rînd, a cîmpului cercetării empirice. Fără toate aceste mutaţii, televiziunea în sine nu putea apărea. Dar, odată apărută, ea se globalizează rapid, într-o lume în care tipurile de cultură, convingerile religioase şi formele de guvernare au rămas, în esenţă, la fel de diverse, de pestriţe, ca pe vremea lui Herodot. Nu trăim doar într-o lume în care democraţiile conviețuiesc cu monarhiile şi cu tiraniile, ci şi într-una în care, alături de forme diferite de ateism, scepticism sau agnosticism, de sisteme teologice elaborate şi raţionalizate, de gnoze dintre cele mai diferite şi complicate, de forme rafinate de mistică, supraviețuiesc şi manifestări dintre cele mai directe ale animismului sau magiei negre (aşa cum, de exemplu, pot să ne înveţe oricînd acei compatrioţi ai noştri capabili să dezgroape morţii pentru a le mînca inima).

Cu alte cuvinte, nu trebuie să facem cine ştie ce eforturi pentru a ne imagina ce s-ar fi întîmplat dacă societăţi aflate la nivelul de dezvoltare al romanilor, bizantinilor, mongolilor, incaşilor sau vînătorilor neolitici s-ar fi întîlnit cu televiziunea, fiindcă, în bună măsură, tocmai asta este ceea ce se întîmplă sub ochii noştri, prin procesul de difuziune globală a tehnologiilor audiovizuale.

Însă, deşi televiziunea, ca mediu complex, sau conglomerat mediatic, poate fi definită în termenii „realismului magic", acest fapt trebuie raportat la distincţiile cu care am deschis prezentul eseu. Semnificaţia cognitivă sau psihosocială a „magiei", aşa cum poate fi ea înţeleasă din experimentele artistice, nu este aceeaşi într-o societate dezvoltată, tehnologică, raţionalizată, şi într-o societate subdezvoltată, cu o modernitate superficială, contorsionată şi contradictorie. În societăţile dezvoltate, bazate pe diferenţiere şi specializare, pasiunile legate de epifanii sau exaltările carismatice se confruntă cu un nucleu dur de practici şi proceduri menite să separe visul de viaţă. În aceste societăţi, ficţiunea şi alte forme de modelare ipotetică a realităţii sînt instituţionalizate, astfel încît se poate distinge cu claritate între factual şi contrafactual. Există, de asemenea, o cultură a separării faptelor de valori şi opinii şi o conştiinţă publică, mereu consolidată de sistemele de educaţie, a diferenţei dintre pasiuni şi interese raţionale. Aceste societăţi au elaborat, de asemenea, sisteme de delimitare a plauzibilului, bazate pe forme de testare, pe protocoale de omologare a teoriilor/descrierilor realităţii, pe întregi reţele de instituţionalizare a dezbaterii, pe mecanisme complexe de decizie. Într-un cuvînt, o societate dezvoltată este compusă din toate acele structuri neîncetat demonizate pentru că ar atrage pierderea „spontaneităţii" şi „candorii" existenţei, dar care au, în fapt, efectul de a face cît mai puţin probabile mutaţiile sociale monstruoase, evoluţiile catastrofale, formele aberante de risipă sau exploziile de cruzime.

Într-o societate cu o asemenea evoluţie şi anatomie, în care există atîtea sisteme de protecţie, explorarea latenţelor magice ale gîndirii umane poate fi făcută să stea alături de conştiinţa de sine responsabilă. În asemenea condiţii, carisma pe care televiziunea o creează faptului de viaţă cotidian poate reprezenta o formă de intensificare şi limpezire, de acutizare a percepţiilor. Mecanisme analitice complexe, incluzînd şi artele experimentale, urmăresc, de fapt, un fel de reducţie fenomenologică a universului magic, în încercarea de a înţelege care sînt facultăţile specifice ale minţii care generează proiecţiile şi „puterile" considerate ca magice sau carismatice, şi de a le utiliza, apoi, în forme care să permită dezvoltarea personală a oricărui membru al societăţii (în forme, desigur, care să nu stînjenească dreptul la libertate şi dezvoltare personală al celorlalţi).

Să ne imaginăm acum, în contrapartidă, cum acţionează realismul magic dat în textura însăşi a televiziunii într-o societate în care nu există instrumentele şi instituţiile capabile şi abilitate să distingă între gradele verosimilului sau ale certitudinii şi să menţină clare diferenţele dintre ele. În pofida tendinţei unor teoreticieni de a exalta calităţile inerent emancipatoare ale noilor tehnologii de comunicare, televiziunea prin ea însăşi nu forţează un mod de gîndire magică să iasă din el însuşi, ci, dimpotrivă, are toate şansele să-l reconfirme şi să-l consolideze. Evident, societăţile care nu cunosc distincţiile de planuri, specializările instrumentale, diferenţierile cîmpurilor de joc, pluralitatea normelor şi a formelor de înţelegere a binelui sau dezirabilului nu sînt, pentru aceasta, lipsite de propria lor formă de complexitate. Numai că, fiind nişte structuri pe care le-am putea numi osmotice, structura lor seamănă mai degrabă cu o dantelărie complicată, tinzînd către opacitate, de subtilităţi, echivocuri şi ambiguităţi. Spre deosebire de societăţile disociative, care se confruntă cu incertitudinea dezvoltînd scenarii alternative („strălucirea" televiziunii fiind, adeseori, chemată să dramatizeze într-o formă cît mai electrizantă tocmai asemenea curcubee ale opţiunii), societăţile osmotice rezolvă incertitudinea prin coincidenţa opuselor, prin ambiguitate (televiziunea oferă imaginea sensibilă a strălucirii în care se topesc diferenţele inconfortabile). Ambiguitate care are tot atîtea şanse să conducă la o stabilitate conservatoare, cîte are şi ca să genereze insurgenţe şi derapaje sociale dintre cele mai violente.

Înăuntrul unor societăţi osmotice, aşadar, televiziunea poate consolida manifestările şi reţelele de difuziune ale unei autorităţi paternaliste de tip tradiţional. Dar, la fel de bine, poate activa, în rîndul „maselor", aşteptări milenariste care zăceau îngheţate de secole în moştenirea lor religioasă. Tot astfel, în rîndul elitelor, poate crea pasiuni şi fantasme ale manipulării „magice" a societăţii de tipul celor analizate, pentru epoca Renaşterii, de Ioan Petru Culianu. Să nu uităm că, în epoca modernă, asemenea fenomene n-au apărut numai în Haiti sau în Imperiul Centrafrican al canibalului Bokassa. Între liderii fascismului italian sau ai nazismului german, fascinaţia recuperării unor forme arhaice de magie este atestată istoric. Iar procesele staliniste ale anilor '30 exprimă şi ele osmoza dintre fascinaţia pentru mecanica goală a birocraţiei moderne, obsesia conspiraţiei (ca „umbră" a obsesiei organizării birocratice) şi intenţia de a produce poporului, în stilul dramatic instituit în tradiţia rusă de Ivan cel Groaznic, epifania unei puteri „sublime" şi „sălbatice", pe care nu o poţi înţelege şi cu care nu poţi comunica decît prin identificare integrală şi necondiţionată.

III. Desigur, nici societăţile cele mai avansate nu sînt, şi nu vor fi niciodată, complet protejate de alunecările ficţiunii asupra realităţii. Ceea ce s-a întîmplat cînd o montare radiofonică a „Războiului lumilor" realizată de Orson Welles a generat un val de panică în întreaga Americă s-ar putea, teoretic, reedita oricînd şi în era televiziunii şi a tehnologiilor digitale de comunicare. Puterea acestor medii, odată supraîncălzite, de a crea panică sau entuziasm fanatic este redutabilă. Pe de altă parte însă, este evident că numim anumite societăţi „dezvoltate" nu doar pentru nivelul tehnologic la care au ajuns, ci şi pentru complexitatea şi eficienţa aparatului conceptual pe care şi l-au dezvoltat. Aparat care, de exemplu, a reuşit să producă, într-o foarte mare măsură, disocierea magiei, ca „tehnologie carismatică", de un mod mitologic de interpretare a realităţii.

Societatea românească este, în mod evident, un caz de graniţă. Jumătatea de secol de presupusă raţionalizare birocratică de tip comunist nu a eliminat, ci, dimpotrivă, a conservat nu doar imense pungi de subdezvoltare, ci şi mentalităţi arhaice şi magice capabile să genereze comportamente dintre cele mai imprevizibile şi violente. În scurta istorie a democraţiei noastre postcomuniste, televiziunea a funcţionat, alternativ sau simultan, atît ca intensificator al dezbaterii publice, cît şi ca mediu fantasmatic aflat într-o intimă afinitate cu mintea magică a unei bune părţi a societăţii. Ceea ce, în esenţă, ne arată că televiziunea, în sine, nu înseamnă nimic. Că nu ne putem aştepta ca riscurile de dezvoltare legate de ea să poată fi limitate doar printr-o transformare calitativă a acestui complex mediatic, luat în sine.

Efectele perverse ale realismului magic al televiziunii, în special cel de a lua confuzia mentală şi promiscuitatea morală drept forme de solidaritate socială, pot fi prevenite sau corectate doar în măsura în care societatea noastră îşi dezvoltă toate celelalte subansambluri, politice, ştiinţifice, intelectuale, educaţionale, care reprezintă sistemul de decantare a informaţiei şi de disociere între judecăţile plauzibile şi proiecţiile simbolico-fantasmatice prin care se protejează societăţile moderne. Care ştiu că războaiele tribale care ajung să se poarte cu automate şi cu rachete moderne nu sînt neapărat mai periculoase decît situaţiile în care fantasmele milenariste sau transele hipnotice colective în stil *voodoo* sînt amplificate de strălucirea magică a micului ecran.

„În secolul 18, filozoful iluminist Jean-Jacques Rousseau credea că democraţia nu poate fi creată decît prin întrunirea publică a tuturor cetăţenilor – cum se-ntîmpla prin satele elveţiene sau oraşele din New England. Cu toate acestea, odată cu emergenţa statelor-naţiune moderne, devenea imposibil ca fiecare cetăţean să se întîlnească cu altul în acelaşi loc în acelaşi timp. Chiar dacă agora electronică elimină limitările fizice ale întrunirilor de cetăţeni prin crearea unor spaţii virtuale, ea nu poate rezolva integral problema socială a modului în care grupuri largi de oameni pot interacţiona cu succes." (Richard Barbrook, „Politics in Cyberspace", în *New Scientist*, 29.07.1995)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 28 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea „Punerea pe gînduri", realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Florin BICAN

Pentru cine bat clopotele artei

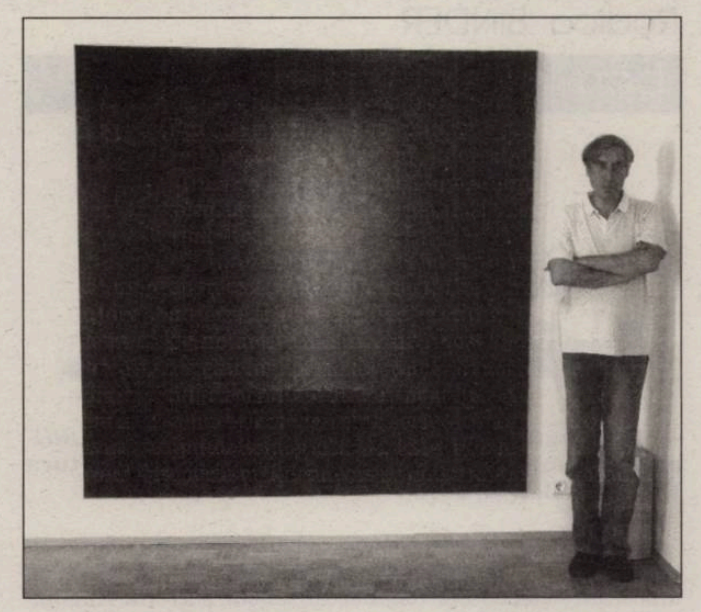

Luna trecută a avut loc la Galeria Cervino din Augsburg, un oraş de la poalele München-ului, vernisajul expoziţiei lui Mihai Sîrbulescu Himmel und Erde, *cu Chick Corea la pian. Nu e prima ocazie cu care membrul grupului PRO-LOGOS se dă în căluşeii „circuitului internaţional al valorilor". Aachen, Essen, New York, Berlin, Veneţia sînt doar cîteva dintre reperele lui pe acest traseu. Poate că de aceea, întrebat dacă şi în ce fel expoziţia de la Augsburg diferă de celelalte coordonate ale prezenţei sale în străinătate, Mihai Sîrbulescu descrie senzaţia de revenire, de regăsire. Este revenirea într-un spaţiu care, pus suveran şi fără echivoc sub semnul operei, se sustrage „circuitului internaţional" pentru a-l integra şi a i se integra în acelaşi timp.*

Sintagme ca „prezenţe culturale româneşti în străinătate" sau „înscrierea valorilor româneşti în circuitul internaţional" au început deja să evoce fluieraşul de soc al limbii de lemn. Ca şi cum „străinătatea" sau „circuitul internaţional" ar fi niscaiva foruri imanente, abilitate aprioric să valideze respectivele „prezenţe" şi „valori", sau ca şi cum „valorile româneşti" ar fi maşini de Formula 1. Valoarea, în sensul nemanelist al termenului, există înaintea „circuitului" şi independent de acesta, iar pentru a fi „internaţional", un circuit ar trebui să antreneze *toate* valorile existente în timp şi în spaţiu, după criterii dictate din interiorul operei purtătoare de valoare, indiferent de apelaţiunea de origine a acesteia. Prin natura ei, opera nu aspiră la un circuit, fie el naţional sau internaţional, ci la accesarea unor zone care se situează cu totul în afara unui astfel de circuit. La fel de adevărat este însă că „circuitul internaţional al valorilor" cam seamănă cu circuitul apei în natură, aparent capricios, dar totdeauna justificat – valoarea se propagă prin el trecînd prin diverse stări de agregare, inclusiv apa de ploaie, susţrăgîndu-se pentru anumite intervale percepţiei unanime, dar rămînînd permanent reductibilă la identitatea esenţei sale, deşi coexistă şi se întrepătrunde constant cu celelalte elemente.

Pînzele expuse de Mihai Sîrbulescu la Galeria Cervino din Augsburg propun o definiţie atemporală a spaţiului, fiind la rîndul lor definite de către un spaţiu atemporal, şi – în acelaşi spirit – expoziţia conţine şi este conţinută exclusiv de *vase* şi *clopote*. A fost ideea lui Mario Cervino, iniţiatorul şi proprietarul galeriei, care îşi satisface în acest spaţiu aspiraţiile plastice cărora timpul nu-i permite să le dea curs în postură de creator nemijlocit. Mario şi soţia sa Adriana, la origine pianistă de concert, au venit cu cîteva decenii în urmă din România. În Germania s-au convertit la stomatologie, meserie pe care o practică cu succes vizibil pînă la orele după-amiezei. În restul zilei şi peste week-end îşi reasumă identitatea artistică deschizînd porţile galeriei pentru expoziţii şi concerte. „Repertoriul" este internaţional, dar „prezenţele româneşti" nu lipsesc nici din expoziţie, nici din programul concertelor. Întrebat dacă manifestările găzduite au un caracter programatic, Mario Cervino mă asigura că singurul lor „program" este calitatea. Expoziţia Mihai Sîrbulescu susţine cu prisosinţă această afirmaţie. Doar în ultimul an, povesteşte Mario Cervino, l-au abordat trei sute de artişti plastici din „circuitul internaţional", oferindu-i-se spre expunere. Nici unul nu a fost selecţionat... Atunci cine? Cine, de pildă, a expus înaintea lui Mihai Sîrbulescu? Cine va expune după el? Aflu că *clopotele* şi *vasele* au fost precedate de caligrafiile robuste ale lui Hans Hartung şi vor fi urmate de *Homo Thomaschützensis*, o serie de autoportrete vag caricaturizate în direcţia unui expresionism bine temperat, aparţinînd artistului austriac Gerard Thomaschütz. În general, care este reacţia publicului la exponate? Mai degrabă timidă, mi se răspunde. Publicul local se remarcă printr-o augustă lipsă de curiozitate. Locuitorii Augsburgului excelează în mod natural prin simţul lor practic, cel estetic întrunind doar un punctaj modest prin comparaţie... Adriana şi Mario Cervino au fost conştienţi din capul locului de această provocare şi au acceptat-o într-un spirit frizînd eroismul. Zelul tentativei lor de a-i converti pe băştinaşi la cultura cea spre fiinţă atinge accente misionare. Şi totuşi, Augsburgul este un centru cultural. A ratat la mustaţă titlul de capitală culturală a Germaniei, dar şi-l revendică vehement pe Mozart, tatăl compozitorului provenind de aici. Casa Memorială Mozart se reflectă în vitrinele Galeriei Cervino, iar clopotele Domului din Augsburg, clădirea cu cele mai vechi vitralii din lume, se armonizează la intervale regulate cu dangătul ortodox al *clopotelor* lui Mihai Sîrbulescu, picurînd împreună în tăcerea cuminte şi cuprinzătoare a *vaselor*.

În circuitul internaţional al valorilor nu există disonanţe, aşa cum pare să o confirme încă o coincidenţă fericită... Căci „coincidenţele fericite" există totuşi, chiar dacă multă vreme am fost de o cu totul altă părere: într-un ianuarie zgribulit din anii '80, ziarul *Scînteia* anunţa că, „printr-o fericită coincidenţă", chiar de ziua *Conducătorului* va ieşi de sub tipar al j'demiilea volum din operele sale. Am decis atunci că, la fel ca Moş Crăciun, coincidenţele fericite nu există. Mă văd silit acum să revin asupra acelei supărate decizii – ce altceva, dacă nu o coincidenţă fericită, a fost prezenţa lui Chick Corea în Galeria Cervino? Nu, muzicianul nu a venit să admire pînzele lui Mihai Sîrbulescu – circuitul internaţional al valorilor mai are de evoluat pînă acolo... Era în căutarea unui spaţiu în care să repete pentru concertul său de la München. Dar nu orice spaţiu, mă-nţelegi... Aşa că directorul filarmonicii de cameră din München, cu care solistul concerta, l-a adus în mare taină la Galeria Cervino. Iată un model spontan de integrare a valorilor culturale în circuitul internaţional. Şi lucrurile nu se opresc aici. Din repertoriul lui Chick Corea făcea parte şi compoziţia proprie *Five Continents*, cu care interpretul omagiază figura centrală a Anului Internaţional Mozart, aflat în plină desfăşurare, cel puţin la Augsburg... În acelaşi cadru, Adriana Cervino, care se ocupă de programul muzical al galeriei, organizînd pînă la douăzeci şi cinci de concerte pe an, a lansat în premieră mondială o piesă pe versuri de Mozart, *Aus meinem poetischen Hirnkasten*, aparţinînd compozitorului român trăitor la Paris Horia Şurianu.

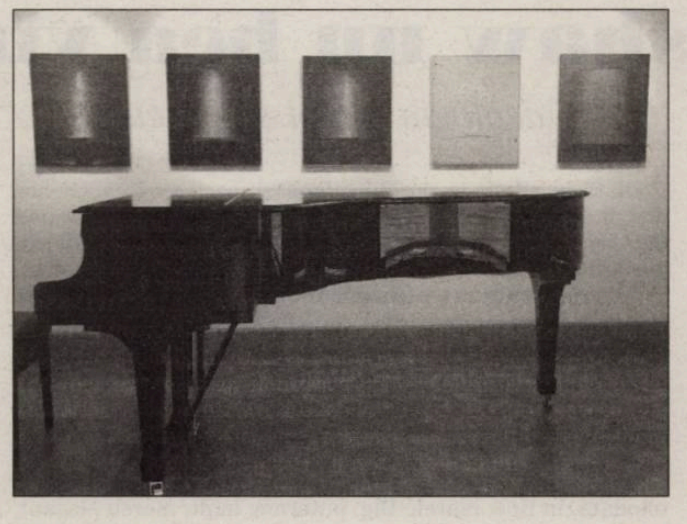

Să revenim însă la expoziţia lui Mihai Sîrbulescu, deşi doar aparent ne-am abătut de la subiect. În acest spaţiu internaţional în care valorile circulă şi se întrepătrund, ce rămîne, în ceea ce-l priveşte pe el ca artist, inconfundabil românesc? Drept răspuns, Mihai Sîrbulescu îl citează smerit pe Marin Gherasim: „Gravitaţia către simbol". În acest caz, simbolul este o formă fixă şi concentrată care surprinde perenitatea unei identităţi într-o încremenire transcendentă. Dimensiunile epifanice ale acestei încremeniri dătătoare de identitate, căutate şi atinse în afara oricărui circuit internaţional, sînt în mod paradoxal recunoscute şi asimilate spontan de către acesta, asemenea unui sunet de clopot întîlnindu-se în aer cu alte mii de sunete mărturisind despre surse diferite, dar nu mai puţin valabile. Cine are urechi de auzit şi ochi de văzut percepe în consecinţă: explorînd Galeria Cervino, Joerg Maxzin, proaspătul laureat al celei de-a cincisprezecea ediţii a concursului *Schwäbische Kunstpreis*, nu se mai dădea dus din faţa unuia dintre clopotele luminoase ale lui Mihai Sîrbulescu, adîncul din el răspunzînd evident chemării adîncului de dincolo de monocromia aparentă a pînzei artistului român. Din astfel de chemări şi răspunsuri se constituie circuitul internaţional al valorilor, iar cînd bat clopotele în artă, calitatea intrinsecă a sunetului este singurul element care asigură o propagare sănătoasă.

Lila PASSIMA

A privi democratic *învelişurile*

„Colecţia de Vară – Poveşti cu haine", Muzeul Ţăranului Român, 20-23 iulie 2006. Tîrg de vară cu temă impusă: Haina ţărănească. Sursă de inspiraţie sau de deviaţie: moda etno, curentul 2 Mai, Vama Veche, generaţia hippie, etapa *„Cîntarea României". Evenimente în cadrul tîrgului: expoziţii, proiecţii de filme, cabinet foto – poze în decor, la cerere, în diferite ţinute oferite de muzeu, cîntări cu grupul Einuiea, atelier de croitorie pentru copii, muşcate şi cîrciumărese de vînzare, popularul kurtosz unguresc cu zahăr, nucă sau susan şi nelipsiţii mici tradiţionali şi autentic româneşti stinşi cu bere Ciuc la umbra copacilor din curte.*

„Adam şi Eva ingeră un fruct necunoscut. Substanţa acestuia îi face să descopere brusc pudoarea sexuală. Cei doi îşi marchează sexul acoperindu-l cu o frunză de smochin, îşi tratează părţile „ruşinoase" diferit de restul corpului care rămîne gol. Ei instituie o diferenţă capitală între ascuns şi vizibil. Haina ascunde şi arată simultan. Împletitura din frunze de smochin este primul artefact al lumii produs tocmai într-un loc care exclude munca. O dată cu apariţia hainei, nuditatea devine semnificativă..." Textul lui Şerban Anghelescu (integral în foaia de tîrg) mă bucură şi mă face să mă întreb de ce avem nevoie de accesorii pentru a fi priviţi şi a putea privi. Privirile mele (cele aruncate prin tîrg) au fost vreo trei: prima intrigată şi nemulţumită (alunecînd şi enervîndu-se pe locurile comune ale peisajului vestimentar *Romartizan;* boutique-ul din oraş invadează spaţiul muzeului fără jenă, fără complexe şi fără imaginaţie), a doua împăcată cu peisajul oferit (se globalizează pentru că: nostalgicii hippie, etno şi ai folclorului popular există), a treia curioasă şi înviorată chiar la spartu' tîrgului, cu Einuiea şi alte întîmplări calde. Aşadar:

● *Ana are o păpuşă...* bineînţeles, ţărăncuţă, îmbrăcată în *costum popular autentic*. Vorbind de veşmînt în lumea satului românesc, Ioana Popescu îl însemnează ca „piele simbolică a omului, stratul de contact al trupului cu lumea, creat nu doar din raţiuni practice – frig, intemperii –, ci mai ales din raţiuni culturale: un fel de piele culturală".

● *Revizitarea trecutului* pentru cine are chef şi timp – documentarul anilor hippie, despre Woodstock şi Transfocator 1969 – emisiune TVR în care se vede că tinerii anilor '70 erau bărbaţi buclaţi cu pantaloni evazaţi jos şi strîmţi sus pe picior, cu pantofi cu vîrf ascuţit şi plete şi ştampilaţi de societatea sănătoasă românească drept impostori avizi de maimuţăreala curentelor decadente din Occidentul putred; fratele lui Andrei Oişteanu, Valéry şi ruta obligatorie a hippiotului citind Ginsberg, Kerouac şi textele zen...

● *Haina l-a făcut pe om* – despre cămaşa ciumei din expoziţia lui Cosmin Manolache afli cîte ceva dacă ai curiozitatea să priveşti altfel, adică cu ochii în pămînt. Ca rapel în curtea muzeului în corturi se probează în faţa oglinzii, bineînţeles, haine confecţionate şi inspirate după croieli şi ornamentică ţărăneşti; de acum familiarii comercianţi romi cu cămăşi şi ştergare ţărăneşti autentice extrase la schimb din lăzile ţăranilor cu produse *extra* – contemporane (de tip Niro, Europa); vîlnicele din expoziţia *Poveşti cu haine* la concurenţă cu desenele lui Burticală şi textele Ioanei şi ale lui Şerban.

● Atelierul de croitorie cu copiii de la Fundaţia „Sf. Dimitrie", trăistuţe bricolate de mînă, cu inimi din paiete şi cusături simple; bătrînica din părţile Bistriţei, o idee mai corpolentă şi foarte fericită că „No, numai la Muzeul Ţăranului care-i cel mai fain vînd aşa de bine opinci!"; fata care face codiţe la cerere, pe tipic african-amerindian – extra subţiri din fire de bumbac viu colorate, cele scurte 6 lei, cele lungi 8 lei; insigne hippie şi nu numai la 3 lei, cercei şi pandantive din lut, genţi unicat de tip ţărănesc-hippie-fondplastic-trendy de la 30 la 80 de lei; Ioana, Roxana, Cristiana şi Monica şi ale lor mărgele cu dopuri, insigne, flori de plastic, murano, inele şi lătiţare din mărgele şi mărgeluşe mici, coliere din ceramică şi rafinamente glazurate, fire de bumbac întoarse pe toate părţile – discurs (despre) / recurs la feminitate cu umor şi inteligenţă.

● *Poale-n brîu*, plăcinta cu mere, brioşa cu ciocolată şi cozonacul pe gustate de la deja renumita doamnă din Videle de Teleorman; băuturi ecologice – sucul de mere de Mălăncrav, fără conservant, 100% garantat natural, numai 4,5 lei, 750 ml; puştii care strigă *cool* şi *coolă* la fiecare *chestie* mai specială şi-ţi mănîncă tot kurtoszul. Parcă poţi să te enervezi!?

Rodica BINDER

bon de lectură

Epicur în butoiul lui Diogene...

● **Alexander von Schönburg, *Die Kunst des Stilvollens Verarmens (Arta de a sărăci cu stil)*, Editura Rohwolt, Berlin, 2006.**

Un vlăstar de străveche viţă aristocratică, cu ramificaţii în întreaga Europă, înrudit prin alianţă matrimonială cu una dintre nepoatele Reginei Elisabeta a II-a a Angliei, pare a prefera viaţa la redacţia unui ziar din Berlin celei de la castel.

La finele anilor '90, cînd balonul supergonflat al aşa-numitei *new-economy* se sparge, falimentînd acţionari şi distrugînd nenumărate locuri de muncă, „nobilul" jurnalist la un cotidian care se finanţa prin anunţuri publicitare se trezeşte dintr-o dată concediat. Are doi copii de hrănit, dar mai are şi două surori superbogate – principesa Gloria von Thurn und Taxis şi Maya Flick, căsătorită cu un magnat german implicat în anii '80 în scandaloase donaţii ilegale făcute unor partide.

Contrar aşteptărilor, surorile nu sar în ajutorul fratelui năpăstuit ori, poate din mîndrie, el este cel care refuză orice formă de milostenie din partea rubedeniilor bogate şi se pune pe scris din dorinţa de a-i ajuta pe toţi cei care de azi pe mîine şi-au pierdut serviciul sau averea. Iar cum aceştia nu sînt puţini la număr, dată fiind actuala conjunctură economică, şi par să devină tot mai mulţi în viitor, chiar şi în prospera şi încă foarte sociala Germanie, îndreptarul „sărăcirii cu stil" scris de Alexander von Schönburg se bucură de un enorm succes, urcă în topul succeselor de librărie, aducîndu-i autorului celebritatea şi un nou loc de muncă... în redacţia unei reviste mondene, intitulate *Park Avenue,* publicaţie de lux pe care o cumpără şi o citesc cu jind mai ales cei nevoiţi să strîngă tot mai mult cureaua...

Reuşita lui Alexander von Schönburg de a scăpa de ruina socială şi de a se catapulta din nou în lumea din care a venit, graţie „artei de a sărăci cu stil", a expunerii livreşti a cîtorva metode de a „deveni bogat fără bani" (cum se subintitulează acest fals tratat de modestie), este paradoxală, cinică şi amuzantă în acelaşi timp.

Cine nu are stil chiar atunci cînd are la bancă conturi grele nu va avea mai mult stil cînd buzunarele îi vor fi goale – ar putea riposta de la bun început cititorul cu spirit critic care ştie că *le style c'est l'homme,* cum sună celebrul adagiu al lui Buffon, admiţînd totodată că „a fi" este mai important decît „a avea", conform demonstraţiei pe care o făcea Erich Fromm în cartea cu acelaşi titlu.

Dispreţul intelectualilor (care, ca şi aristocraţii, sînt mai totdeauna pasibili de a avea „stil") faţă de parveniţi, faţă de *les nouveaux riches,* stă şi la baza unei preferinţe care, explicit formulată, ar suna astfel: „mai bine nobil sărăcit decît proaspăt îmbogăţit". Formula este una dintre premisele implicite ale cărţii lui Alexander von Schönburg.

Autorul a avut parte de o educaţie aleasă în condiţii foarte modeste de existenţă (tatăl, conte, a fost o vreme corespondentul postului de radio Deutsche Welle în Africa, unde de altfel Alexander a şi văzut lumina zilei). În prima parte a cărţii, o mini-cronică de familie, autorul îi încredinţează pe cititori că sfaturile ce-i sînt date, inclusiv glosarul care încheie volumul, sînt roadele unei experienţe de viaţă şi ale erudiţiei dezinvolte. Simpla enumerare a titlurilor şi subtitlurilor celor trei părţi ale scrierii dezvăluie căile prin care dintr-un fals tratat de modestie Alexander von Schönburg reuşeşte, în baza disjuncţiei între *a avea* şi *a fi,* să schiţeze un „fals tratat de fericire". Sintagme ca: *necesitatea de a fi chibzuit, eroii modestiei materiale sau cum poţi face o bună figură în societate fără să ai bani, banii sau viaţa, iubeşte-ţi locuinţa, poţi mînca bine cu prietenii şi acasă fără să ieşi cu ei la restaurant, poţi rămîne în formă fără să frecventezi un fitness center, automobilul coşmar sau de ce merită să nu ai maşină, vacanţele te prostesc – argumente împotriva călătoriilor de plăcere, hainele împăratului sau noul stil pauvre-chic, constipaţia culturală – o pledoarie pentru descotorosirea de boarfele mass-media, copiii sau educaţia întru fericire în afara plăcerii consumului, cum să faci cumpărături fără să te îndobitoceşti, bieţii bogaţi – sau de ce banii stau în calea fericirii, puţinele lucruri care te fac fericit* devin, prin chiar această simplă enumerare, repere pe un traseu de-a lungul căruia autorul încearcă, uzînd de citate celebre bine alese şi de exemple notorii culese din istoria veche sau recentă, să-l convingă pe cititor că, în cele din urmă, dacă tot nu are bani, dar ştie să se bucure de viaţă, este chiar mai bine că e sărac şi nu bogat – fireşte, cu condiţia să aibă... stil şi să fie „cineva".

Lăsînd deoparte faptul că scrierea este şi o pledoarie pentru redescoperirea plăcerilor simple ale vieţii şi a binefacerilor culturii, cartea lui Alexander von Schönburg ar putea echivala cu încercarea de a-l băga pe Epicur... în butoiul lui Diogene.

P.S. Dacă în anii '90 piaţa de carte era invadată de tot felul de recomandări şi reţete pentru a deveni pe căi cinstite bogat de azi pe mîine, în ultima vreme răsar pe rafturile librăriilor şi urcă în topul succeselor culegerile de exerciţii „restrictive" pentru a fi fericit, pledoariile în favoarea „luxului" de a renunţa... În timp ce Occidentul saturat al Europei apreciază, de voie, de nevoie, uneori scrîşnind din dinţi, apologiile modestiei, austerităţii, pe scurt ale sărăcirii cu stil şi demnitate, Estul – care abia a început să guste din plăcerile consumului – nu pare a avea încă suficiente motive pentru a dori să redescopere, în libertate, deliciile renunţării...

***Rodica Binder** este jurnalistă la Deutsche Welle, Bonn.*

Alexandru MATEI

Carrie Bradshaw nu bea vin franţuzesc

– „ideologia" unui serial cult –

Pe HBO mai demult, pe Prima mai încolo, pe Acasă TV de curînd, s-a terminat al şaselea şi ultimul sezon dintr-un serial american care debuta la 31 mai 1998: *Sex and the City*. Eroinele, pentru prima oară într-un serial, sînt patru femei trecute de 30 de ani, newyorkeze şi aflate în mijlocul unei cariere de succes, fie că vorbim de avocatură, de comerţul cu artă sau de show-biz. Desigur, dintre cele patru, Carrie, columnista de la *Vogue,* este vedeta: ea iese din tipare, e şi fragilă, dar şi puternică, fetiţă şi femeie, în fine: singura capabilă să mediteze pe marginea sensului evenimentelor care scandează episoadele serialului şi vieţile personajelor. Ea e *voice-over*-ul, este conştiinţa.

Nu întîmplător, Carrie e scriitoare. Într-un fel, filmul sugerează utopia unei noocraţii feministe, în stil american: personajul scriitorului nu apare profet însingurat, mesia care prezintă scrisorile de acreditare unei lumi sublunare, într-un efort soteriologic. El (ea) e mereu acolo, surprinde foarte bine evenimentele care alcătuiesc, în montaje diferite, naraţiunea intimă a femeii contemporane, prin forţa lucrurilor singură pentru că e ruptă de tradiţii, liberă (sau vidată) de prejudecăţi culturale, stăpînă sau încercînd să se înstăpînească fiecare pe portul în care a acostat: sexul în cazul Samanthei, tradiţiile (tocmai ele) în cazul lui Charlotte, un copil – în cele din urmă – pentru Miranda, giulgiul de lumini al vieţii urbane pentru ea însăşi, pentru Carrie. Carrie Bradshaw, scriitoarea, nu seamănă cu profilul european al Creatorului.

N-am de gînd să dezghioc toate mizele acestui serial, ci doar una singură, cea din final: Carrie se îndrăgosteşte de Aleksandr Petrovski, un pictor renumit, rus, descins în această Mecca a artei contemporane care este New York-ul. Tipul pare generos, dar e vorba despre mansuetudinea faţă de propriile fantasme, puternice dacă nu inexpugnabile în cazul unui artist. La un moment dat, rusul se plictiseşte de America şi hotărăşte să se mute la Paris – în Europa, care va să zică. Toate bune, pînă atunci. Vrea s-o ia cu el pe Carrie. Ea acceptă, renunţă la tot – carieră, prieteni, Manhattan –, în schimbul boemiei germano-pratine.

La Paris, pictorul face *volte-face:* o neglijează mereu pe Carrie – ajunsă la condiţia unui cîine de lux, singură într-o cafenea –, iar eroina se dumireşte, într-o discuţie cu fosta soţie a lui Aleksandr, asupra ordinii priorităţilor în viaţa acestuia din urmă: arta şi, la distanţă, Celălalt. Aleksandr Petrovski pare închis în propriul lui turn de fildeş, anxios, îngrozit de perspectiva infertilităţii creatoare, a fanării geniului, a căderii în gol. Atacurile de panică în pragul cărora pretinde că se află sînt şi un mijloc de a o şantaja pe Carrie – aflată în sfîrşit în pragul relansării carierei în show-biz, aici, la Paris, o dată cu publicarea ediţiei franceze a *Sex and the City* –, dar mai ales modalitatea prin care îşi suportă singurătatea de artist, transcendenţa.

Carrie este şi ea o artistă, dar una „a poporului", a vieţii, în vreme ce rusul greşeşte mereu faţă de ceilalţi, în dorinţa irepresibilă, alienantă, de a depăşi viaţa prin artă.

Eşecul, pentru ziarista de la *Vogue,* se converteşte brusc în victorie. Excedată, se desparte de rus. Nu trec decît cîteva ore pînă cînd se întîlneşte, tot în Paris, şi tot în hotelul în care cuplul euro-american locuise, cu Big, cel mai longeviv iubit al ei din film, independent, nehotărît, cinic şi romantic totodată, în fine, marele Big, puternic, înalt, mereu elegant, mereu curtenitor – în comparaţie cu un Petrovski mic de statură, insolit, dar incapabil să parvină la condiţia de bărbat fatal altfel decît prin intermediul – fraudulos, nu-i aşa? – al creaţiei.

Big fusese trimis aici de cele trei prietene părăsite pentru a provoca întoarcerea fiicei risipitoare. El află rapid cum stau lucrurile: Aleksandr o pălmuise pe Carrie înainte de despărţire, iar Big se repede să-l facă arşice. Înainte de a sparge uşa camerei de hotel a rusului, Carrie, impacientată, îi pune piedică şi amîndoi, prăvăliţi pe mocheta şic a hotelului parizian, izbucnesc într-un rîs molipsitor, *american style*. Repede-repede, se întorc la New York şi totul se încheie cu extazul reîntregirii sfintei pătrimi gineceice.

Noocraţia lui Darren Star polemizează pe faţă cu aceea a modernităţii europene: locul artistului ca receptacol al transcendenţei este luat de artistul din stradă care culege polenul frămîntărilor semenilor – urbani, marginali marilor naraţiuni, dar puternici în a nu-şi permite să se oprească pe un drum despre care nu ştiu *de ce* duce, dar ştiu *că* duce undeva. Rusul părăsit e Europa, Big cel cîştigător e America, *the winner takes it all,* nu numai mîna prinţesei, ci şi împărăţia ideologică în care noi, spectatorii europeni, bolnavi de nostalgia tradiţiei şi de dez-lumirea cauzată de moartea zeilor, sîntem simpli supuşi (*sujets*).

Sex and the City nu se mulţumeşte să fie un serial american de succes – în alt registru, dar la fel de reuşit ca, de pildă, *Married with Children*. Ar fi irelevant să-l integrăm culturii de stînga, pentru a-i opune un elitism conservator european. Pur şi simplu, ultimul episod al serialului constată eşecul unei *Weltangschauung,* cea europeană, în care artistul este invitat de poporul definit ca naţiune să urce treptele pînă la tronul părăsit de divinitate. Un întreg discurs cultural, cel al cotidianului, reprezentat cu strălucire în Franţa de Michel de Certeau, de Noua istorie franceză, italiană (Carlo Ginzburg) sau engleză (Steven Grenblatt), de o fenomenologie *soft* unde l-am putea menţiona pe *old-fashioned*-ul Pierre Sansot sau de una mai „tare" al cărei reprezentant român este Ciprian Mihali – dar, mai ales, reprezentat de postmodernismul american, el, ce-i drept, de stînga, dar în cu totul alt fel decît am fi tentaţi să-l asimilăm unui marxism de speţă joasă –, un întreg discurs, spun, se concentrează în cîteva cadre care pun capăt unui serial cu şase sezoane, devenit cult şi înzestrat cu forţa unei mărci a prezentului.

Dacă mai era nevoie, America ne-a mai spus o dată, în *Sex and the City,* cît se poate de clar, că nu numai islamismul e istorie – cu toate opintelile şi şpagatele lui exersate în săli de antrenament dotate după ultimul răcnet –, ci, ceea ce e mai grav, pentru că ne prefacem că nu ştim, că istorie este „europeismul" acesta luminat de faruri la care pietrele au ajuns demult şi care se numesc fie Poetul, fie Pictorul, cu aurele strălucind împrejurul calotelor craniene ca împrejurul unor sipete pline ochi de comori pe cît de inestimabile, pe atît de ininteligibile şi, deci, carismatice.

Carrie s-a întors în America după un periplu parizian plin de învăţăminte. Acolo, dăduse peste o liotă de fani *Sex and the City,* stupizei şi drăgălaşi, sideraţi la vederea starului american – precum povestea Baudrillard că se entuziasmau băştinaşii la vederea unui avion. Primitivii sîntem noi, europenii, frumoşi, enigmatici şi talentaţi precum rusul Petrovski, dar incurabil nevrozaţi, egoişti, slabi, bolnavi de propriile traume, prea obosiţi pentru autoîncurajări, mult mai potriviţi jeremiadelor, febrili în aşteptarea unui nou geniu care să ne justifice existenţele pe care noi înşine nu mai avem temeiuri să le ducem. Asta a avut de spus Darren Star, şi ne-a spus-o de la obraz.

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Simona SORA

puzzlecturi

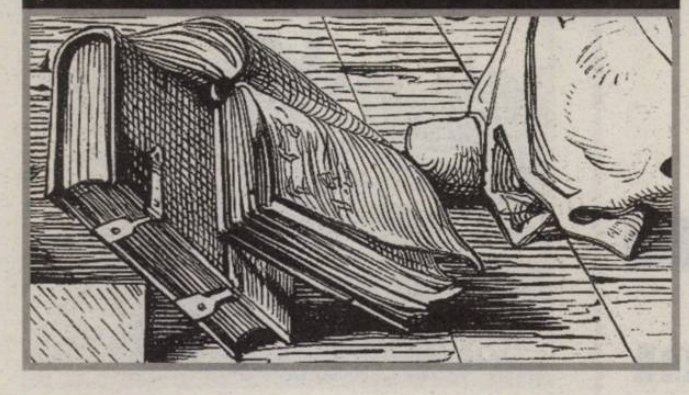

Fals tratat de impudoare

● **Gheorghe Crăciun, *Trupul ştie mai mult. Fals jurnal la* Pupa Russa *(1993-2000)*, Colecţia „Odiseu“, Editura Paralela 45, 2006.**

Să recunoaştem, corpul, corporalitatea, corpul trăit nu sînt astăzi teme la modă în România. „Corpul neîndoielnic“, „trupul sufletesc“, „trupul singur“ par concepte slabe, umbrele bune pentru defulări teoretice, subiecte de seminar franţuzit (sau americanizant) pe care se exersează mai ales cercetătorii şovăielnici, în căutare de zone marginale, amatorii ambigui de graniţe interdisciplinare şi de despicare a firului în patru. Subiectele „tari“ şi la modă sînt din altă zonă: mecanismele represiunii şi cenzurii în comunism, rezistenţa prin cultură, memoria şi (anti)nostalgia, reeducarea şi prigoana, asumarea şi refuzul ideologiei, oglinda idilică şi fragmentară a perioadei interbelice. Cu toate acestea, cele mai importante cărţi din ultimii ani au abordat subiectele centrale printr-o grilă mai „omenească“. În volumele Ruxandrei Cesereanu, ale lui Stelian Tănase, Vladimir Tismăneanu, Eugen Negrici, Ioana Pârvulescu, Radu Clit, G. Brătescu (pentru a lăsa deoparte literatura propriu-zisă, unde lista ar fi nesfîrşită), revelatorul abjecţiei, al curajului dementţial, al reprimării fizice sau psihologice, al laşităţii sau al interesului, al meschinăriei sau egotismului este chiar *corpul fizic,* reduta ultimă a supravieţuirii tangibile. Un studiu al malformaţiilor interioare în comunism ar trebui să ia în considerare de-a dreptul clinic chestiunea corporalităţii, respingînd, aşa cum o făcea un celebru neurolog contemporan, Antonio R. Damasio, ideea, pe cît de precară, pe atît de răspîndită, că „raţiunea, judecata morală şi suferinţa provocată de durerea fizică sau exaltarea emoţională ar putea exista separat de corp“. Ca să nu mai punem la socoteală tradiţia modernă (fenomenologică, ştiinţifică, dar şi literară) a temei, a cărei bibliografie (deloc marginală) umple rafturi întregi de bibliotecă...

În lista „corporatiştilor“ români (Corina Ciocârlie, Diana Adamek, Marius Lazurca, Constantin Bărbulescu, Constantin Enăchescu, Alexandru Ofrim, Constanţa Vintilă-Ghiţulescu ş.a.), Gheorghe Crăciun a ocupat întotdeauna un loc aparte. Poet şi prozator, critic şi eseist, Gheorghe Crăciun a fost mereu obsedat, în cărţile sale, de dubla neputinţă de fond a scriitorului: cum să împaci trupul (tău) cu litera (personajului); cum să descrii trupul (personajului) cu limbajul (tău, dar şi al altora)? Mai vizibilă în *Frumoasa fără corp* (1993) şi în *Pupa Russa* (2004), obsesia corpului care (se) scrie, coordonata de fond a scrisului lui Gheorghe Crăciun, este analizată pînă la ultimele ei consecinţe (personale) în pseudo-jurnalul numit *Trupul ştie mai mult.* De fapt, avem de-a face nu doar cu un fals jurnal (viaţa trupului fiind urmărită, pîndită, exploatată mai ales în perspectiva scrisului, ca declanşator sau blocaj al acestuia), ci şi cu un fals tratat de impudoare. Căci ce se scrie aici despre trup nu ţine nici de întîmplările acestuia, nici de zona lui de contact cu celelalte corpuri (erotice, sociale), ci mai ales de posibilităţile sale de a descrie realitatea (proprie) şi de a fi o *coordonată* a scrisului. Impudoarea lui Gheorghe Crăciun este aceea de a da valoare precarului corporal, abstractului sensibil, iluziei de unicitate a propriului *eu* fizic – în fond, o imensă pudoare a etalării de sine, a auto-numirii, a elaborării (prin povestire) a eului propriu.

Nu întîmplător jurnalul începe în 1993, anul publicării *Frumoasei fără corp* şi al începutului gestaţiei celuilalt roman, publicat abia după 11 ani. Greutatea este una de fond: cum se poate scrie azi un roman despre corp, partea cea mai evidentă, mai neîndoielnică şi mai expusă privirii celorlalţi? Cum se poate scrie un roman în care epicul să se subordoneze fragmentarismului de fond al trupului (care scrie şi care e descris)? Cum se poate surprinde, în mod autentic, apariţia corpului prin limbaj? Scriitorul – care scria într-un eseu din 1977 (reluat în jurnal): „...textul are o existenţă organică. Corpul este modelul lui de funcţionare. În text, ca şi în corp, se desfăşoară o viaţă secretă, imprevizibilă. Corpul este interrelaţia anatomo-fiziologică, textul e intertextualitatea“ – are, după 20 de ani, îndoieli radicale. Interogaţia la care el supune coordonata corporală a scrisului tinde însă, la fel ca atunci, să fie una totală. Din această totalitate în mijlocul căreia se află corpul, Gheorghe Crăciun privilegiază relaţia acestuia cu scrisul. Nu relaţia cu gîndirea, raţiunea, transcendenţa, conştiinţa sînt principalele subiecte ale scriitorului în acest jurnal-„colac de salvare“, ci aceea a trupului care scrie şi care ar trebui să ştie nu doar mai mult, ci şi mai bine care-i sînt limitele.

Pentru Gheorghe Crăciun, scrisul e „un lichid chimic şi organic, în acelaşi timp, un fel de suspensie coloidală, în care a fost macerată toată carnea trupului... cu creier cu tot!“. Dar, în 1994, cînd viitorul roman nu „se“ mai scrie, cînd impasul pare de durată şi de fond, scriitorul descoperă insuficienţa corpului perceptibil, necesitatea unui corp protezat, artificial, construit prin cuvinte: „Scrisul putea fi viaţa mea atîta vreme cît trăiam cu senzaţia că viaţa mea e unică, o aventură estetică fără precedent, aventura căutării unui nou limbaj pentru o experienţă corporală obişnuită. Acum acel limbaj nu mă mai interesează, acum corpul meu şi-a pierdut energia perceptivă, hipersensibilitatea, excitabilitatea. Scrisul meu se hrăneşte tot mai nesubstanţial din acest corp, prea obosit, prea resemnat, prea uscat de presiunea conceptelor. Scrisul nu mai este viaţa mea, pentru că el nu mai este corpul meu“. Neputînd să scrie, lipsit de iluzia coagulatoare a „corpului neîndoielnic“, Gheorghe Crăciun prospectează religiile, fenomenologia, literatura căutării corpului, pentru a ajunge în acelaşi impas: cum poate corpul să redea (în scris) viaţa, cum poate corpul să fie redat vieţii prin literatură? Cu alte cuvinte, cum poate fi refăcut drumul de la senzaţie (proprie) la lume (ficţională): „De fapt, nu trupul mă interesează, ci expresia lui, felul lui de a fi viu, carnea care produce ceva, o senzaţie. O senzaţie mi se pare întotdeauna, atunci cînd o conştientizez, mai inexplicabilă decît un gînd. Gîndirea pare să funcţioneze de la sine, ea e un sistem organizat de reacţie la lume. Dar lumea e chiar senzaţia. Eu nu pot trece dincolo de ceea ce simt. Lumea mi-e interzisă. Ea se confundă cu ochii, auzul, limba, degetele mele. Drumul de la senzaţie la gîndire îl înţeleg. Ceea ce nu pot înţelege, pentru că nu am nici o garanţie în acest sens, e drumul de la senzaţie la lume“.

Trupul ştie mai mult înseamnă, într-un fel, epuizarea unei obsesii, în regim fragmentar (dar cum altfel să scrii despre corp?), *efulgurant* (ca un colaj de epifanii şi fulguraţii), interogativ. Fals jurnal şi fals tratat, volumul de faţă se subţiază pe măsură ce este scris romanul *Pupa Russa*. Scriitorul, melancolic în „Caietul negru“, încrezător în „Caietul verde“, din nou sceptic în „Caietul maro“, nu mai are nevoie, în final, de concept, de debuşeu, de bibliografie. Răspunsul la toate întrebările adresate corpului (la care răspund poate cel mai bine cele şapte vise povestite) e unul singur: scrisul. Scrisul cu orice preţ, ultima şi cea mai gravă impudoare.

Dilema veche vă recomandă

● Una dintre cele mai bune iniţiative (private) de desprăfuire/rebranduire a lui Eminescu este concursul de pe LiterNet scornit de Scornelius. Idei haioase & deştepte, de şase-şase / poartă-n casă / pun-Eminescu pe masă: ciorapii „nepereche“ (apropo, vreau şi eu!), frigiderul Eminescu, (evident) „nemuritor şi rece“, aspiratorul de incultură şi – preferata mea – culegerea de texte grilă pentru admiterea în facultate, cu această nemuritoare intervenţie: „Dintre sute de catarge care lasă malurile / Cîte oare le vor sparge: a) Vînturile; b) Valurile“. Mai mult, la http://atelier.liternet.ro/articol. php? art=3656. (Alex. Leo Şerban)

● Ciocolata *Heidi – Blueberry* din seria „Fruit delight“, o ciocolată amăruie cu cremă de afine în faţa căreia năzuroasele mele papile gustative au capitulat în extaz, adulare şi elogiu. (Marius Chivu)

● Pentru prima oară recomand o carte pe care încă nu am citit-o, dar alerg după ea: *Ghidul ipohondrului,* de John Naish (Editura Nemira). Bună, rea, trebuie citită, căci de la Molière încoace toată bibliografia s-a dovedit insuficientă. Mai ales că, savant în materie cum sînt, ştiu bine că bolnavii imaginari n-au nevoie de ghizi pînă în ziua aceea nenorocită cînd doctorul le spune: „Să încep cu vestea cea bună: nu sînteţi ipohondru!“. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Decuplaţi

● ***Despărţiţi, dar împreună / The Break-Up* (SUA, 2006), de Peyton Reed.**

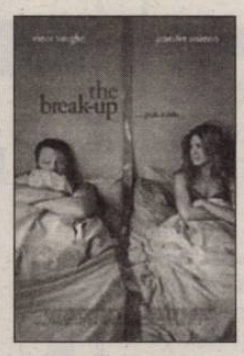

Indiferent de neajunsurile sale, *Despărţiţi, dar împreună* are meritul de a ne reaminti că de mult n-am mai văzut la cinema o bătălie decentă între cele două sexe. E un motiv de adîncă mîhnire, mai ales pentru aceia dintre noi care credem că genul hollywoodian creat anume pentru a acomoda cronicile acestui război, comedia sofisticată (cu subgenul ei, „comedia recăsătoriei“), a produs unele dintre cele mai plăcute (şi mai mari, aş spune eu) filme făcute vreodată: *The Awful Truth* (cu Irene Dunne şi Cary Grant), *His Girl Friday* (cu Rosalind Russell şi Cary Grant), *The Philadelphia Story* (cu Katharine Hepburn şi Cary Grant). Ce s-a întîmplat cu această mare tradiţie? Comedia sofisticată i-a cedat locul aşa-numitei comedii romantice, un animăluţ mai cuminte, mai puţin bazat pe gheare şi colţi (mai molîu, ca s-o spunem pe şleau), iar rarele bătălii notabile din ultima vreme tind să fie bătălii la propriu: Terminatorul spărgînd un pisoar în capul doamnei Terminator, Angelina Jolie trăgînd cu bazooka după Brad Pitt – războiul sexelor pe înţelesul copiilor. Dar cine Dumnezeu spune că trebuie să-l înţeleagă copiii? Ştiu cine: studiile de piaţă, care spun că ei merg mai des la cinema. Există momente (mai ales în sezonul *blockbuster*-urilor) cînd poţi să crezi că istoria recentă a Hollywoodului nu se explică decît printr-o conspiraţie care a urmărit să-i priveze pe adulţi de orice firimitură de divertisment adecvat; cum să n-ai senzaţia că cineva îşi bate joc de tine atunci cînd însăşi noţiunea de „film pentru adulţi“ a ajuns să desemneze un tip de produs care se consumă cu maximum de satisfacţie la vîrsta pubertăţii?

În condiţiile acestea e de salutat orice film în care principalul catalizator al dramei este refuzul eroului de a spăla vasele. De aici porneşte cearta dintre Brooke (Jennifer Anniston) şi Gary (Vince Vaughn), şi, pînă să-şi dea seama ce se întîmplă cu ei, cei doi (care sînt împreună de doi ani) sînt tîrîţi în escalada vicioasă a acuzaţiilor şi contra-acuzaţiilor şi aduşi într-un punct din care nu se mai pot întoarce. Totul e bun în secvenţa asta: lipsa de însemnătate a punctului de plecare, viteza degringoladei, conştiinţa mizei grave ce se pierde în derizorii jocuri de cuvinte („Vreau *să vrei* să speli vasele!“, ţipă Brooke, convingîndu-l pe Gary că e complet absurdă; „Eşti supărată pentru că n-am o dorinţă *puternică* de a spăla vasele?“, ripostează Gary, convingînd-o pe Brooke că e complet opac), senzaţia că, odată pornită, o ceartă îşi dezvoltă propria logică, îşi urmează propriile legi, ca şi cînd o forţă impersonală ar urmări distrugerea cuplului – toate astea sînt autentice, corect observate şi reconstituite în tot amestecul lor de comicărie şi grozăvie. Dacă şi restul filmului ar fi fost la fel! În structură (dacă nu şi în deznodămînt), filmul lui Peyton Reed e o comedie a recăsătoriei: deşi despărţiţi, Brooke şi Gary sînt obligaţi să mai locuiască o vreme împreună şi îşi fac măgării din ce în ce mai mari (şi mai comice, cel puţin în intenţie: ea începe să-şi invite admiratorii, el îşi redecorează jumătatea de apartament cu o masă de biliard, cîteva stripteuze şi multe beri goale), în timp ce vechile legături îi trag înapoi. Problema e că vechile legături nu prea se simt. În marile comedii de altădată se simţeau tot timpul: cu cît erau mai mari porcăriile pe care şi le făceau protagoniştii, cu atît îi simţeai mai apropiaţi, mai stimulaţi şi chiar mai încîntaţi unul de celălalt, aproape ca şi cînd despărţirea n-ar fi fost decît un joc menit să recupereze entuziasmul primei dăţi, să le amintească de ce s-au cuplat. OK, filmul acesta nu e despre despărţire ca joc, ci despre despărţirea pe bune, dar dacă lui Brooke (care e artist plastic) îi repugnă atît de pe bune nesimţirea lui Gary, iar Gary (care e ghid turistic) se simte înstrăinat pe bune de pretenţiile ei, apare întrebarea: ce i-a legat doi ani, în afară de sex (foarte bun, se subînţelege) şi de echipa de popice din care fac parte? Nu spun că legăturile astea nu pot fi de-ajuns în viaţa reală, dar în cazul unui cuplu cinematografic nu par de-ajuns pentru a justifica o despărţire atît de tărăgănată. Prin urmare, tărăgănarea ajunge să pară artificială, ca şi rezolvarea (a cărei singură surpriză este că e doar parţială): în esenţă, aşteptăm aproape două ore ca un mascul puturos să-şi dea seama că ar fi cazul să mai spele şi el buda din cînd în cînd. Iarăşi, nu spun că nu e o problemă serioasă; şi prefer de o mie de ori să mă uit la aşa ceva decît să studiez a nu ştiu cîta oară problema lui Superman; şi sînt din ce în ce mai convins că Vaughn, cu aerul lui de juvenilitate bucălată (ca al tînărului Orson Welles) şi cu limbariţa lui de *raisonneur* isteric, e un geniu. Dar bătălia sexelor n-ar fi fost oare mai interesantă dacă Brooke era şi ea mai dificilă, mai năzuroasă, mai puţin ireproşabilă, dacă filmul avea tupeul de a recunoaşte (ca vechile comedii sofisticate) că, dacă e ceva care să salveze o relaţie aflată pe butuci, acel ceva nu ţine de eforturile noastre de a ne birui defectele, ci mai curînd de o potriveală fericită, trainică, între defectele noastre şi defectele altcuiva?

trecerea prin reviste

Vara e ca iarna

Courrier INTERNATIONAL.com

Vara, poate din cauza căldurii, revistele scrobite cedează şi folosesc veşminte mai puţin protocolare, publică romane poliţiste (sau cu poliţişti), ştiri importante despre persoane lipsite de importanţă sau viceversa. Vara lui 2006 nu prea permite asemenea vacanţe: actualitatea internaţională nu se lasă dusă în concediu, crize de toate felurile – militare, guvernamentale, umanitare – îi ţin pe oamenii politici în reşedinţele de iarnă, în şedinţe şi consilii în căutarea unei soluţii care nu se întrevede. Nici un ziarist şi nici un om politic nu este citat ca posedînd o rezolvare, acceptabilă pentru ambele părţi, de calmare a conflictului deschis în Orientul Mijlociu.

Revista *Courrier International* (al cărei merit stă în colectarea celor mai interesante articole despre semnificaţiile a ceea ce se întîmplă în lume) analizează în nr. 819 (13-19 iulie 2006) situaţia creată după summit-ul G8 de la Sankt Petersburg. Vedeta: Vladimir Putin. El a izbutit să asigure ţării sale un loc printre cele mai bogate şi dezvoltate tehnologic ţări din lume. Poziţie discutabilă, dar comentatorilor citaţi în revistă, care avertizează că aşemenea concesii creează pericole pentru ruşi şi pentru restul lumii, alţi analişti le răspund că e preferabil – sub raportul captării semnalelor – ca Rusia să fie înăuntru şi nu afară. Urmările acestei poziţii sînt resimţite de ţările excluse din clubul select: „Kremlinul a divizat noile ţări membre în Uniunea Europeană în elevi buni şi răi. Vizita efectuată cu mare pompă de Putin la Budapesta şi Praga, după ce au fost exprimate afronturi la adresa Poloniei (ultimul este propunerea rusă de a desfăşura o întîlnire la înalt nivel în Belarus, ţară considerată «neutră» de Moscova), e cea mai bună ilustrare. Aşa a izbutit Rusia să izoleze Polonia de contextul european şi regional (...). Poate că sînt rusofob, scrie autorul articolului. Dar, în ţara noastră, Istoria a dat mai curînd dreptate rusofobilor decît adversarilor lor“ (Bartlomiej Sienkiewicz, *Newsweek Polska).*

Grupajul despre Rusia este însoţit de zece fotografii, format timbru: miniştri, preşedinţi ai marilor companii de stat de petrol şi gaz, aproape toţi foşti colegi ai lui Putin de dinainte ca acesta să devină preşedinte. Unul dintre ei va fi candidatul susţinut de Putin la viitoarele alegeri. Nu se specifică dacă s-a deschis agenţia de pariuri.

Şi pentru că politica nu există în afara ideilor, revista *Courrier International* publică în fiecare număr eseuri despre evoluţia dezbaterilor pe teme doar aparent rupte de actualitate. De data aceasta, psihanaliza; patima cu care e contestată e direct proporţională cu cea care a favorizat acceptarea ei ca soluţie universală: „*Fraţii Karamazov* de Dostoievski era romanul preferat al lui Freud. Viziunea lui Dostoievski despre pulsiunile fundamental perverse şi autodistructive ale naturii umane era acceptată de Freud; el a încercat să le găsească un limbaj pe măsură. A comis multe erori ştiinţifice, se ştie, s-a înşelat asupra interpretării simptoamelor unora dintre pacienţii săi. Dar el a avut ambiţia articulării unui ansamblu coerent al conflictelor cu care este confruntat spiritul uman, imposibil de înlăturat. Poate că nu rămîne cine ştie ce din clasificările lui, din modelul inconştientului elaborat de el, dar pentru cei care înţeleg că suferinţa poate avea o semnificaţie şi că relaţiile sînt motorul schimbărilor omeneşti, Freud rămîne una din influenţele fundamentale“ (Alexander Linklater şi Robert Harland, în *Prospect).* **(M. B.)**

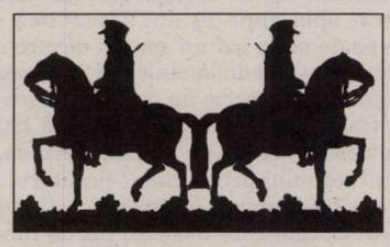

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Cum arăta „un om mort“ în 1958?

Un reporter plin de idei şi sensibil la nuanţă, Raluca Ion de la *Cotidianul,* m-a sunat de curînd să mă întrebe cum trăiau, „sub comunişti“, scriitorii noncomformişti, nici disidenţi, nici arestaţi, dar deloc „pe linie“, refuznici ai realismului socialist; ştia că au existat şi „din ăştia“, o categorie gri, în afara alb-negrului care încă domină viziunea intelectualităţii „sub ăia“ (neprihănirea anticomunistă vs. lichelismul comunist). I-am explicat că mai ales „sub Dej“ se mergea pe excludere „din cîmpul muncii“, pe interzicere a numelui în presă, pe o eliminare din corpul social pentru a se ajunge la o „moarte civilă“. Reportera nu a înţeles cum venea asta – „o moarte civilă“. I-am recomandat, printre altele, acest text scris în 1986, înainte de a părăsi România, în care Lucian Raicu descrie excluderea sa în 1958 din presa literară pentru că nu se desolidarizase de „teoria duşmănoasă a adevărului integral“, lansată de prietenii săi.

După ştiinţa mea, nu cunosc vreun scriitor român care să fi pus o asemenea vivacitate în relatarea unei nenorociri într-o epocă în care – conform vorbei lui Caraion – „nenorocirile se luau la întrecere socialistă cu realizările“.

„Uite: e 2 august, ca în ziua şedinţei de la Petrol şi Gaze. Va avea loc, mi s-a spus, în zilele de 1-2 august 1958, în sala de festivităţi. Greşesc, nu am apucat ziua de 2 august. În seara zilei precedente, pe la zece, eram bun plecat din sală, fără carnet şi, desigur, fără viitor. Exclus. Numai din organizaţie? Aşa speram în seara respectivă, dar a doua zi (2 august, ştiam eu ceva...) am fost anunţat de femeia de serviciu (de la *Viaţa Românească)* să mă prezint să-mi iau şi preavizul. Exclus, deci, şi din redacţie, în virtutea articolului de lege nr.... Nu suna prea grozav acest articol... Anunţîndu-mă, femeia de serviciu (Minodora) a adăugat, ca pentru sine, dar am auzit: «săracul»... Ştia Minodora, în cumsecădenia ei resemnată, mai multe decît mine, avea ea mai multe pricini de compătimire decît aş fi avut, ceva mai lucid, eu, atunci la 24 de ani. Şi decît ştiu astăzi, la 52...

...Am aflat că la plecarea din sală (fusesem huiduit) cineva a spus să fiu urmărit «ca nu cumva să mă sinucid». Petre Gh., conducătorul şedinţei, replicase: unul ca ăsta nu se sinucide. Îi dădeam dreptate, mai puţin nuanţa dispreţuitoare. Nu pricepeam în ruptul capului (ar fi trebuit, poate, să pricep) de ce ar fi fost cazul, aşa, dintr-o simplă «nedreptate», să-mi pun capăt zilelor. Eram tînăr şi era un minunat început de august bucureştean.

Un om *mort* (subl. lui L.R.) se poate totuşi încă, fără să-şi realizeze condiţia, plimba nepăsător pe străzi, poate merge în parcuri, să joace şah, fie şi de unul singur, căci partenerii (cu una, două excepţii) dispar, poate frecventa, aşa *mort,* ştrandurile, poate sta pe o terasă de vară sorbind liniştit dintr-o halbă, poate citi, se poate chiar entuziasma, aşa *exclus,* aşa mort, cum este, de iniţiativele lui Lumumba, de revoluţia lui Fidel Castro; deşi este *mort,* se bucură încă de căderea de la putere a călăului Batista; poate admira verva discursurilor lui Hruşciov; poate frecventa cinematografele cu Sonia, cu Mugur, cu Cosaşu (excluşi şi ei); deşi este *mort,* rîde încă pînă la lacrimi, asistînd la «Vîrsta de aur a comediei». Nu este niciodată atît de «mort» pe cît le place altora să creadă.

Vorba este că, mort fiind, cu cei 700 de lei, cît reprezenta preavizul, am plecat, după cîteva zile, cu Sonia la mare şi am petrecut, desigur, fără anturaj, destul de bine. Ne-am întors, eram întrebaţi în şoaptă cum se explică lipsa noastră (10 zile încheiate) de acasă, din Bucureşti. Am fost la mare. Unde aţi fost? La mare, oameni buni. Unde? La mare, la Constanţa; ne-am prăjit la soare, am făcut şi insolaţie, a trebuit să ne ungem cu iaurt. La mare, *acolo aţi fost?* Oamenii buni nu-şi veneau în fire. Dreptatea era de partea lor – abia dacă e nevoie să adaug.

Existenţialiştilor le place să pună acest titlu: «Cu moartea în suflet». Pun acest titlu, emit teribila sintagmă şi scriu mai departe, apoi duc polemici, îşi apără punctul de vedere cu înverşunare, cu strălucire, stîrnesc admiraţii şi adversităţi, scriu în continuare; nu e rău că se întîmplă aşa, toată lumea are de profitat.

Nu am avut, în acele zile de august, moartea în suflet. E drept că am avut-o ceva mai tîrziu şi m-am lăsat cuprins abia atunci de o sinistră nepăsare: faţă de ceea ce eram, faţă de ceea ce «scriam». Nu voiam deloc să-mi apăr punctul de vedere. Cînd ai cu adevărat «moartea în suflet», astfel de ambiţii îţi sînt străine, ai griji mai importante. Sau, poate nu, nu mai ai nici un fel de griji. Ciudat lucru, eşti liber.“*

Azi, tot într-un început de august, n-ar fi exclus ca acest text, „dă dămult“, să ridice sever sprînceana vreunui tînăr deplin clarificat cu mersul istoriei, să-i încrunte fruntea bine limpezită: în toată bucuria vieţii de „om mort“, ce căutau entuziasmul faţă de Fidel Castro sau admiraţia faţă de verva hruşcioviană? În '58, după Budapesta, Raicu şi amicii lui încă nu erau perfect lămuriţi în privinţa acelei universale porcării numite comunism? Tot Raicu a avut o frază de foc la adresa acestor permanenţi deştepţi-de-la-bun-început: „nu-mi inspiră (să nu ne inspire) *încredere* (subl. lui) cei din capul locului bine *edificaţi* (subl. lui), scriitorii (în genere mediocri) care de tineri ştiau ce o să iasă din toată «chestia asta»“. „Chestia asta?“ De ani de zile mă fascinează expresia lui Raicu. Nimeni, la noi, pînă la el, nu a numit mai gogolian socialismul, în tot vertijul lui, de la utopie pînă la întruchiparea sub ochii Minodorei de la *Viaţa Românească.*

* Lucian Raicu, *Scene, reflecţii, fragmente* (Editura Cartea Românească, 1994).

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Viermii se întorc acasă

Stăm ca nişte pîrliţi ca să ne întoarcem acasă. Stăm ca disperaţii ore în şir ca să ne întoarcem în Bucureşti. De la Piteşti, de la Sinaia-Ploieşti, de la Constanţa. Toate şoselele minunate ale patriei sînt pline de cîrnaţii care sîntem. Să-l împuşcăm în creieri încă o dată pe Ceauşescu că ne-a făcut şosele mici, de circulat alternativ cu soţ, fără soţ sîmbăta şi duminica şi noi vrem mereu cu soţ, cu iubit, cu soacră, cu copii. Să-i belim pe miniştrii Transporturilor că nu au făcut absolut nimic ani de zile, Mitrea, Băsescu şi bouleanul de Dobre. Să ne privim în oglinda retrovizoare şi să ne călcăm pe aspiraţii, să ne ciuntim prostovănia de pe cortex, aia care dă plăcerile vieţii. Să ne tîmpim singuri, fără rost, fără număr, fără viaţă, să ne castrăm că existăm ca nişte viermi... nici pic de revoltă, nici picătură de chef de a schimba ceva din întoarcerea noastră acasă. Nimic nu ne face să urlăm de supărare: javrelor, pînă cînd vă mai bateţi joc de întoarcerea noastră acasă? Ne-aţi luat cheful de a circula, ne-aţi furat şoselele făcîndu-vă voi case şi acţiuni în bursă, dar, creiere de şpăgari, de ce nu faceţi ceva concret pentru întoarcerea noastră acasă? De ce trebuie să stăm ore în şir ca să trecem dinspre Sinaia spre Bucureşti şi să căscăm gura la ţărînă şi pînă-n Comarnic şi iar la Podul de la Otopeni... ce prostie aţi construit de nu este suficientă? Ce caricatură de proiect aţi pus în practică dacă în Bucureşti ne întoarcem ca plăcintele, copţi de furie? Bă, tîmpiţilor, întoarcerea asta acasă să le-o daţi gagicilor voastre! De ce trebuie să muşc din mărăcinii autostrăzii dinspre Piteşti? Că vreţi voi, că aţi luat şpăgi şi nu aţi făcut decît să vă peticiţi conştiinţele spre a lua altele, din noi peticeli? De ce trebuie să ling cu limba plină de nisip chiloţii drumului dinspre staţiuni spre Constanţa şi apoi încoace, spre intrarea pe Autolaba Soarelui? Pînă cînd, bă, factori de răspundere, să vă hrănim din banii noştri? De ce dracu' nu ne revoltăm? De ce dracu' nu spunem „Ajunge“? Dar de ce dracu' nu s-au revoltat românii în istoria lor? De ce l-am lăsat pe Ceauşescu să ne facă autostrăzi? Ca să înjurăm acum. Vedeţi, există o logică a istoriei, un grăunte de modus în rebus în viaţa asta de viermi care sîntem! Sîntem boi şi vaci rumegîndu-ne nervii în supernaşpacool maşini. Sîntem tari că ne-o luăm înainte, că ne băgăm pe contrasens, că-i scoatem pe cei mai idioţi afară de pe şosea ca să ajungem noi, dar să fim cinstiţi, să ne vedem lungul prostiei, nu. Sîntem şmecheri, lasă că fraierim noi şi întoarcerea noastră acasă. Ritualul şmecheriei pe întinsul României. Cînd ţara e plină de şmecheri, Mitrea şi Băsescu fac şosele ca să se afle în treabă, că nici un şmecher nu e-n stare să spună că e curat. Lanţul şmecheriei ne leagă pe toţi, chiar dacă unii fură şi restul ne furăm între noi. Hora şmecheriei o jucăm stînd ca boii pe Autostrada Soarelui, pe autostrada dinspre Piteşti şi javra dinspre Sinaia. O merităm, ne batem joc de ceea ce ne-a mai rămas sfînt: întoarcerea acasă! O întoarcere nervoasă anulează tot cheful de viaţă luat de la ţară, de pe munţi sau din mare. Să fim sănătoşi şi şmecheroşi! Comision plăcut celor care se află la volanul ministerului Transporturilor! Bateţi-vă joc la infinit de noi, sîntem români, la dracu'!

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Ţara lui Papură Vodă

Mi-aduc aminte că prin 2001, bursieră a Colegiului Noua Europă fiind, povesteam colegilor, în cadrul seminariilor de miercuri, despre funcţionarea justiţiei la 1800. Reacţia domnului Andrei Pleşu mi-a rămas şi acum în minte: „Păi, dacă a fost aşa cum ne povesteşti dumneata, eu mă mir cum am ajuns pînă astăzi“. Cele ce se tot întîmplă în această ţară de la începutul anului mi-au arătat că sîntem atît de aproape de 1800, chiar de nu ne vine să credem şi ne vrem democraţi, moderni, transparenţi, corecţi, coerenţi etc. Dar realitatea e cu totul în altă parte, iar viaţa de zi cu zi ne arată o criză instituţională profundă. (Cel puţin la 1800 nu erau atît de multe instituţii.) Am asistat la gripa aviară şi la vînzarea de apă chioară pe post de dezinfectant. La 1800, ciuma era tratată cu fum de bălegar şi strachina de oţet, iar cioclii îi jefuiau pe cei care trăgeau să moară sau aruncau cîrpe infestate în curţile marilor boieri, iar după ce boala îşi făcea efectul, treceau la jaf. Găinile SRI-ului s-au dovedit curci aşa cum căpitanul Apostolache trimis în judeţul Ialomiţa să aducă un bigam înrăit, negăsindu-l, şi pentru a nu veni cu mîna goală şi mituit de cea de-a doua soţie, îi ridică pe cei trei preoţi care îi oferiseră, de fapt, informaţia, considerîndu-i „răi şi zurbagii“. Urmează luni de închisoare pentru că mitropolitul şi judecătorii nu-şi găseau timp să le asculte pricinile şi în sfîrşit cînd şi-au găsit timp, căpitanul a dispărut, astfel încît compararea părţilor nu putea avea loc, aşadar altă tevatură, alte zile de puşcărie, alţi zabiţi trimişi în ţară în căutarea slujbaşului.

Greşelile la examenele de capacitate, bacalaureat se repetă, dar nimeni nu este găsit vinovat. Ministrul, cu seninătate, nu se crede responsabil şi cere aceloraşi funcţionari incompetenţi să mergă mai departe, aşa cum făcea şi Alexandru Ipsilanti la 27 februarie 1779, dornic să reformeze întregul sistem şi obligat să lupte cu imobilitatea unor slujbaşi „ce s-au obicinuit rău a li să porunci pentru cîte o treabă de cîte trei şi de cîte patru ori“. Dar acelaşi domn nu trece la măsuri punitive, ci reiterează o poruncă ce ar fi trebuit respectată pentru ca sistemul să funcţioneze: „Iată vă mai scriem încă o dată, ca să nu rămîe la nici unul pricină dă îndreptare că n-a ştiut“. Cînd toată lumea arată clar cu degetul spre vinovat, acesta este demis cu forţa, dar păstrat în sistem. Orice om cu scaun la cap îşi pune o întrebare logică: dacă şi-a dovedit incompetenţa ca secretar de stat, cum va fi mai bun în calitate de consilier? Oare nu este aceeaşi persoană? Nu are aceeaşi minte, aceleaşi idei? Nici pe Brâncoveanu (1689-1714) nu prea l-au interesat competenţele boierului său Constantin Ştirbei ridicat la mari dregătorii, primind strîngerea birului în Dîmboviţa, pe care, de fapt, îl jefuieşte determinîndu-i pe ţărani să facă plîngeri peste plîngeri. Dar Vodă persistă şi-i dă pe mînă judeţul Teleorman, unde „jafurile“ continuă, iarăşi Vodă îl iartă şi-l repune în funcţii, astfel încît şi „jafurile şi nedreptăţile“ comise de boierul nostru continuă. Cînd, în sfîrşit, atinge gradul de insuportabilitate, vodă Brâncoveanu se hotărăşte să-i dea o pedeapsă exemplară: „Ia-l căpitane de dorobanţi [...] şi du-l la visterie şi să cauţi un car, să-l pui şi să-l duci la Mehedinţi păn satele carele le-au jăfuit să le dea banii care le-au luat şi apoi să-l aduci, însă să-l bagi în fiară“. Dar nu se întîmplă aşa, căci mama boierului era o Cantacuzină, soră cu mama domnului, soţia sa era o Corbeancă, familie de mari boieri, toate cele trei jupînese – mama, soţia, mătuşa – aleargă la vlădica să-l scape pe nefericit. Înduplecat, Brîncoveanu îl iartă şi de această dată, poruncindu-i „să nu-l mai vază în ochi, să să ducă acasă şi să nu se amestece la ceva că va să-l spînzure“. Dar cum reuşise să treacă şi prin alte domnii, jefuind şi furînd, şi de fiecare dată să cadă în picioare, aşa se întîmplă şi acum, boierul cel „cam lung la unghii“, cum spune cronicarul, devine mare clucer în 1703, pentru ca în 1707 acelaşi domn Brâncoveanu să-i încredinţeze cea mai importantă dregătorie, cea de mare ban, pe care a deţinut-o pînă în 1715. Şi-a schimbat „lupul“ năravul? Ne îndoim, dar ce mai conta.

Şi iată că românul îşi doreşte în 2006 un preşedinte autoritar, capabil să pună ordine în anarhia instituţionalizată, lăudînd ieşirile demagogice ale tătucului, aşa cum, la 1786, Dionisie Eclisiarhul vedea în Vodă Mavrogheni un „domnu milostivu şi bun asupra relilor, iar asupra boerilor era cumplit şi îi prăda de fiece vină“. Dar casele erau descuiate zi şi noapte, judecata se făcea direct de către Vodă, vînzătorii care „trăgeau“ la cîntar erau pedepsiţi, preoţii nu părăseau bisericile, norodul mergea la slujbe de frică, drumurile erau presărate cu spînzurători, dar sigure etc. La fiecare biserică, o „ţapă de doi stînjeni“ îşi aştepta clientul, „scriind pe dînsele ca pe oamenii furi şi pe tîlhari şi pre cei ce îşi fură părinţii şi-i bate, şi pre cei ce va înjura preoţii şi legea şi beserica şi crucea şi pre cei ce nu vor veni la rugăciune la beserică, să-i înţape fără nici o judecată“.

Uite aşa a mers ţara asta, cînd în virtutea inerţiei, cînd de frica pedepsei, cînd trasă de Europa, cînd pe marginea prăpastiei, cînd pe valul progresului, dar întotdeauna ieşind la liman într-un fel sau altul. Acum să judece fiecare de-a fost bine sau rău...

libertatea de impresie

Peste graniţele noastre

Era într-o după-amiază însorită, în toamna anului 1989, într-un sat de munte din Mehedinţi. Soarele strălucea blînd printre frunzele galbene, într-o atmosferă călduţă ca de miere. Un doctor din sat, cărunt, într-o cămaşă în carouri galbene şi albe, cu bermude gri şi încălţat în sandale, ne povestea, în poarta casei, cum merge el în fiecare an la fiica sa din Italia şi cum urma să plece într-acolo din nou, peste cîteva zile. Nu ne era prea clar cum de i se dădea voie, în plin regim comunist, să plece, dar nici nu ne puneam prea multe întrebări. „Plec cu *Lada* mea, e foarte bună la drum, n-am avut niciodată probleme cu ea, iar pe acolo se confundă cu Fiat-urile. Pornesc dimineaţă, pe la patru. O iau pe aici pe la Motru, apoi ajung imediat la Turnu-Severin. Intru în Iugoslavia pe la Porţile de Fier şi de acolo, în vreo două ore, sînt la Belgrad. E apoi drum bun pînă la Zagreb, Ljubljana şi... Trieste, la graniţa Italiei, e la doi paşi. Dacă totul merge fără probleme, şi de ce ar fi probleme, noaptea dorm în Italia. A doua zi, o iau frumos spre Veneţia, trec pe lîngă ea spre Padova, de acolo o iau spre sud, e o autostradă cum n-aţi pomenit, spre Ferrara şi Bologna, iar mai departe, pot să ţin şi autostrada, dar pot să merg şi pe şosea obişnuită, pe la Imola şi Faenza şi să ajung la Cesena, unde-i fiică-mea. Plec joi, iar sîmbătă pe după masă, cel tîrziu, sînt acolo.“ Noi, care îl ascultam, doi proaspăt absolvenţi de facultate, ieşiţi din ţară cel mult pînă în Bulgaria, tăceam uimiţi la descrierea acestui traseu, aparent atît de simplu. Numai o zi pînă în Italia, cu alte cuvinte, *dincolo*. Să ieşi dimineaţa pe poarta casei, din acel sătuc de munte şi seara să dormi la Trieste în Italia, departe de toate interdicţiile şi mizeria comunismului. Doctorul continua: „Cesena e un oraş frumos. Dar mai frumoasă e Florenţa, care nu-i departe, cam la vreo sută de kilometri. Acolo o rog de multe ori pe fata mea să mă ducă. Uneori, merg şi singur, să văd Ponte Vecchio sau Piaţa Signoriei şi Domul. E o poartă acolo, la o biserică mai mică decît Domul, cu sculpturi aurite, o minune, nu alta. Iar meşterul care a făcut-o şi-a sculptat pe uşa aia şi propriul portret, împreună cu al fiului său. Ghiberti îl chema. Mai sînt şi grădinile Boboli, ca să nu mai vorbesc de sculpturile lui Michelangelo sau de Muzeul Uffizi. Totul e foarte frumos. Stai la cafenele, bei bere la terase cu plante exotice. Sau Chianti. Ăsta e cel mai bun vin al lor“. Entuziasmat, omul simţea nevoia să împărtăşească şi unora ca noi, ignoranţi în domeniu, minunile pe care le văzuse el. Noi îl suspectam că mai exagerează puţin. Priveam uşor neîncrezători *Lada* cea gălbuie, care şedea cuminte în curte sub o boltă de viţă cu strugurii deja copţi. Era mijlocul care făcea posibilă toată acea călătorie fabuloasă, pe alte tărîmuri. Ameţiţi de poveste, ne închipuiam locuri paradisiace, sub soarele arzător al Italiei. În imaginaţia noastră, unele căpătau o aură aproape ireală. Despre altele, am descoperit, vreo zece ani mai tîrziu, că sînt chiar mai frumoase decît ni le reprezentam noi atunci, din spatele *cortinei de fier* a comunismului, în acea blîndă după-amiază a unui sat mehedinţean, aurit de soare.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

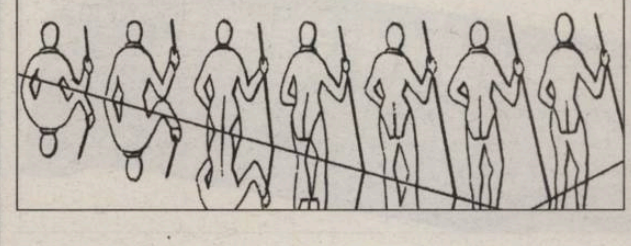

La Jimbolia

Seria exclamaţiilor admirative în periplul spre Comloşu Mare continuă: după ce ne-am minunat de vagonul de dormit, am ajuns, printr-o fericită întîmplare, să fim cazate (Stela Giurgeanu şi cu mine) tocmai la Jimbolia. Evident, pentru început, numele oraşului nu-mi spunea nimic. Ne-am oprit, presupun, în centru, la un hotel care nu se numea deloc neaoş: şi anume *Santa Maria*. Mintea ne-a dus departe, la nava lui Columb, şi s-a încurcat în scenarii şi destinaţii romantice. De fapt, am aflat de la dl **Sardeni**, patronul hotelului, că numele a fost pus după cel al mamei lui. Nici Columb şi nici Fecioara Maria nu au avut nici un amestec.

Dl **Sardeni C.** (conform cărţii de vizită), despre care aflăm că, pe vremuri, a fost chelner în hotelul de stat local, pe numele său *Dacia,* care se înălţa în locul actualului stabiliment, ne conduce înăuntru printr-o intrare laterală, cam pustie. Acolo însă cu totul altă senzaţie: totul nou, cu mirosul adiacent, în culori pastelate, discrete. Adevărata revelaţie am avut-o în cameră: cînd am deschis uşa, încăperea se arăta, pur şi simplu... uriaşă. Din patul dublu pînă la televizor era o distanţă atît de mare încît aproape că nu vedeai bine. Altfel, camera s-a dovedit civilizată şi, iarăşi, cu totul nouă, fără nimic stricat, dar fără pretenţii. Singurele obiecte de decor în plus, bine venite, erau vreo trei ghivece cu plante uriaşe. Acestea, împreună cu imensul pat dublu, numai al meu, cu jaluzelele portocalii şi întinsul spaţiu excedentar, mi-au dat un meschin şi mic-burghez sentiment de bine, care mi-a permis, cînd am avut un pic de timp liber, să lenevesc fără scop şi cu puţine gînduri. Destul de comune, aş spune: ce puţin îi trebuie omului să fie dacă nu fericit, măcar mulţumit, şi cît de dependenţi sîntem de cele materiale... (mulţimea de adjective cu tentă hiperbolică de genul uriaş, întins, imens stă dovadă în acest sens).

După această scurtă analiză a Hotelului *Santa Maria* şi a consecinţelor sale asupra micului meu confort moral, am purces mai departe în aventura jimboleză. Oraşul se întindea, aşa cum o minte necomplicată ar presupune cu succes... tot înainte. Strada principală, e drept, curată, îngrijită şi flancată de trandafiri, se tot prelingea, printre magazine, multe şi mediocre... Pe ea treceau, veseli, bicicliştii, iar în cel mai zgomotos şi vitezoman caz, motocicliştii... Maşini nu am văzut decît foarte rar. Se pare că în Jimbolia principalul mijloc de transport este bicicleta. Tot mergînd spre strada principală, atunci cînd ne-am considerat la o distanţă aparent (în limitele măsurătorilor, relative, locale) apreciabilă faţă de hotel, am întrebat de un loc în care se mănîncă bine: vînzătoarea pe care am abordat-o ne-a explicat, amabilă. Urmînd indicaţiile ei spre misteriosul restaurant cu specific sîrbesc pe care ni-l recomandase, am ajuns... aţi ghicit, chiar înapoi la Hotelul *Santa Maria*. E drept că, ţinînd cont de soartă şi de meandrele ei, chiar am mîncat acolo o pleskaviţă cu kaimac care a fost foarte bună. Dar, totuşi, asta nu m-a împiedicat să nu mă simt ca-n *U-Turn*-ul lui Oliver Stone sau în *Wilde at Heart*-ul lui Lynch, în care personajele nimeresc în prăfuite oraşele din state gen Arizona, care pînă la urmă îi sufocă şi se întorc împotriva lor. Probabil că am avut sentimentul ăsta în Jimbolia, mai curînd pe seară, cînd, tot înaintînd pe acelaşi bulevard, şi riscînd să intrăm în zona crepusculară (cea luminată şi civilizată se epuizase), în claxoanele bicicliştilor deveniţi din ecologişti abţiguiţi, m-am întrebat, cu angoasă, ce s-ar întîmpla dacă aş locui de-adevăratelea aici şi ar trebui să bat bulevardul ăsta nu o dată, ci de 4-5 ori pe zi... Întrebarea a rămas fără răspuns, ca şi, de altfel, căutarea misteriosului restaurant local *Milano,* cu specific spaniol, despre care am tot auzit...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

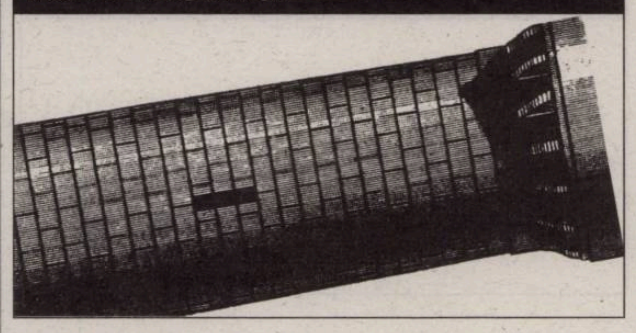

Să fie lumină...

„Civic Media“ a cerut CNSAS să dea la iveală date „specifice“ referitoare la personalităţile de prim-plan ale României. Campania „Voci curate“! Înţeleg că mişcarea e sincronizată, la Bucureşti şi Sofia, astfel încît ambele candidate la Uniunea Europeană să poată produce, în ziua nunţii, certificate de virginitate. Ideea mi se pare fabuloasă şi o salut, deşi demersul – postat pe net – nu solicită „eventuale“ informaţii despre „posibilii“ turnători, ci „datele“ ca atare, de parcă toată lumea ar fierbe în aceeaşi oală.

Pe de altă parte, se cuvine să-mi exprim relativul scepticism. Noul CNSAS e luat cu asalt, de la primul ministru (care doreşte să i se verifice propriul dosar), trecînd prin ONG-uri, ostaşi, precupeţi, popor. Nu cred că, pînă la 1 ianuarie 2007, staff-ul Colegiului va reuşi procesarea acestei avalanşe de cereri. Au primit ei un trenuleţ cu dosare inedite, dar nici pe departe întregul fond arhivistic. Situaţia a rămas nebuloasă. Se pretind adevăruri, însă totul e avortat pe parcurs, aşa încît nu ştiu dacă există vreo singură instituţie (bunăoară, Parlamentul) care să fi trecut printr-un filtru riguros, cu rezultate pe măsura precarului nostru cadru legislativ. Apropo, care ar fi *urmările,* de vreme ce nu există o lege a lustraţiei? Poate doar demnitarii care au dat declaraţii false de noncolaborare cu Securitatea să poată fi sancţionaţi prin pierderea funcţiilor, dar parcă-i văd cîştigînd în instanţă sau, mai ştiu eu, pe la CEDO „dreptul“ de a fi reînşurubaţi, cu tot cu despăgubiri. Cît despre jurnalişti, e clar că nu li se poate „face“ nimic şi spun asta cunoscînd irelevanţa băştinaşă a „simplului“ oprobriu public.

Ca scriitor, figurez printre cei daţi la transparentizare. La MAE, unde lucrez, am fost de asemenea pus pe listă, întrucît dl ministru Mihai-Răzvan Ungureanu a solicitat CNSAS scanarea diplomaţilor cu funcţii de răspundere, de la secretar de stat pînă la director-adjunct. Chestia devine excitantă, numai de-am putea paria pe seriozitatea răspunsurilor şi aplicarea unor standarde uniforme. Simplul fapt că – ştiindu-te nevinovat (ca să nu mai intru în detalii autobiografice de tipul „depunere-acte-plecare-definitivă“ sau participare – anonimă – la revoluţie) – te trezeşti totuşi în compania unor turnători virtuali îmi arată că ambiguităţile de acest ordin trebuie curmate.

Pînă acum, diferenţa dintre „noi“ şi „ei“ se manifesta doar în mintea şi sufletul fiecăruia. Ştim cu toţii ce am făcut şi ce nu, de ce – şi cu ce preţ – am ales o cale sau alta. Ceea ce nu se mai poate tolera e tocmai *amalgamul,* pe care operaţiunea „Voci curate“ îl denunţă implicit. Atîta vreme cît separaţia mentală funcţiona, puteam să-mi rumeg frustrarea că ticăloşii de toate calibrele se descurcă excelent, fără ca umbra porcăriilor săvîrşite pe timpul comunismului să-i atingă în vreun fel. Din momentul în care – figură publică – eşti pus laolaltă cu oricare dintre „foşti“, e ca şi cum, odată aruncat într-un hîrdău, n-ai resimţi nevoia de a face un duş purificator. Ei bine, resimt această nevoie, chiar dacă împrejurările prezente comportă un semiton jacobin creştineşte discutabil.

Din asemenea raţiuni (spirituale) nu mi-am cerut dosarul personal de la CNSAS. Mi-am spus că dacă vreun prieten a fost în realitate „prieten“ şi – Dumnezeu ştie sub ce presiune sau din ce perversiune – m-a turnat la Securitate, e mai înţelept să-l iert, ignorîndu-l, decît să-l pedepsesc într-un fel, împovărîndu-mă cu păcatul duşmăniei. Aici e însă vorba de o cauză transindividuală. Societatea civilă însăşi pretinde, sanitar, despărţirea apelor. Nimeni nu-i poate refuza libertatea de a şti dacă X sau Y – formator de opinie – are căderea morală de a se arăta în lumina gratificantă a reflectoarelor.

Reacţiile preliminare vădesc riscul de a transforma şi această ocazie de clarificare într-un prilej de interminabilă dezbatere. Că în spate e nu ştiu cine de la Putere, care vrea să închidă gura presei, că de ce jurnaliştii şi nu clericii etc. etc. Domnule Claudiu Secaşiu, vă rog frumos să rupem pisica!

Anca MANOLESCU

Birocraţia şi jurnalismul de scandal judecă studiile orientale

De cîţiva ani, una dintre cercetătoarele Institutului de Studii Orientale „Sergiu Al-George“ sîcîie viaţa profesională a colegilor ei: reclamaţii că nu este promovată (deşi prevederile legii, pe care le tot invocă ţîfnos, nu i-au permis încă avansarea), ameninţări, scrîşnete, acuze, ofense la adresa directorului Institutului, Dr. Radu Bercea, despre care a declarat forului tutelar (Direcţia de Cultură a Primăriei Capitalei) că se comportă dictatorial, că îşi înjură colegii (ceea ce oricine cunoaşte acribia comportamentală a lui Radu Bercea va găsi aberant şi injurios). Colegii, excedaţi de agitaţia ei inestetică, au făcut un memoriu către directorul Institutului, urmat de o şedinţă pe tema în cauză şi, mai tîrziu, un alt memoriu către Primărie. Nimic foarte de mirare pînă aici. În viaţa oricărei instituţii există tensiuni, insatisfacţii, competiţie, plîngeri către „mai sus“, dar există de asemenea, e de sperat, dialog, opinie a echipei, judecată pe date reale.

De mirare este că iritarea prea puţin justificată, dar tenace, a unei persoane face pată de ulei în zone extra-profesionale. De mirare este că – în noul local pe care l-a obţinut ISO, obligat să părăsească sediul anterior, în noul local, aşadar, un parter de bloc din Obor, fost Romtelecom, unde se îngrămădesc biblioteca lui Mircea Eliade de la Paris, încredinţată lui Radu Bercea de soţia savantului, biblioteca ISO şi birourile – s-au pornit controalele şi vizitele de la Primărie. De mirare este că, deşi responsabilii cu cultura ai Primăriei au primit de la directorul Institutului lămuriri directe, pe lîngă rapoartele, situaţiile, planurile, materialele cerute, ei continuă să ţină ISO sub o lupă negativă. I se reproşează directorului că, între urgenţa amenajării sediului şi năvala exigenţelor birocratice care o îngreunează eficient, nu a găsit încă acea potecă mirabilă care, la capătul, mereu improbabil, al unor încercări administrative şi financiare de o ingenioasă dificultate, duce către marea încununare: dovada competenţei sale ca „manager“ de instituţie. (Poate că Radu Bercea întîrzie să ia această cunună tocmai fiindcă tratează cu acurateţe, minuţios, infinit analitic şi conştiincios mărăcinişurile administrative întîlnite în cale.) I se reproşează că nu a scos un nou număr al revistei (deşi a depus la Primărie, spre consultare, printurile numărului aflat sub tipar). ISO nu are, e adevărat, o activitate care, din punctul de vedere al publicului cultural, să fie „epatantă“. Din 1990, cînd a fost înfiinţat, a format cercetători care au publicat volume de specialitate la edituri de prestigiu, a organizat conferinţe, membrii săi au participat la reuniuni ştiinţifice, au predat şi predau cursuri, au legat relaţii colegiale şi instituţionale cu mediul internaţional al disciplinelor din zona orientalisticii. A publicat revista *Annals of the Sergiu Al-George Institute,* ale cărei numere multiple, inclusiv cel aflat sub tipar, acoperă nu mai puţin de unsprezece ani de apariţie. Nu prea spectaculos poate, dar academic solid şi recunoscut.

Cînd, la Muzeul Ţăranului Român, am organizat un colocviu franco-român de antropologie religioasă, contribuţiile cercetătorilor ISO (printre care se număra de altfel şi cercetătoarea reclamantă) au fost apreciate de ceilalţi contributori. Colaborarea mea cu Radu Bercea pentru editarea volumelor Andrei Scrima la Humanitas, consultaţiile ştiinţifice pe care el şi colegii săi sînt gata mereu să le ofere dovedesc, şi ele, civilitate profesională, una de altfel bine cunoscută, departe de tabloul unei instituţii paralizate de dictatură.

De mirare iarăşi este faptul că responsabilii Primăriei tind să pună sub semnul întrebării o instituţie faţă de care nu au competenţa profesională necesară. Valsul administrativ care, din 2002, a trecut ISO de la Ministerul Culturii în grija Primăriei nu face din Municipalitate o competenţă în orientalistică. Iar ISO nu e o schemă administrativă care poate fi judecată după fluenţa hîrtiilor cu antet ori a produselor scoase pe piaţă. Într-o asemenea instituţie, „managerialul“ nu înseamnă în primul rînd să amenajezi un spaţiu, strecurîndu-te printre Scylla banilor veniţi la sfîrşit de august şi Karybda celor cinci oferte de licitaţie şi a facturilor depuse la Primărie pînă la mijloc de decembrie – ceea ce ar ţine mai degrabă de miracol. Aici managerialul înseamnă, în primul rînd, organizarea academică a instituţiei, performanţă întemeiată pe prestigiul şi autoritatea profesională, recunoscute directorului de membrii echipei (aşa cum se întîmplă la ISO cu Radu Bercea: memoriile menţionate, articolul lui Andrei Cornea în revista *22* şi al lui Şerban Toader în *Adevărul literar* o dovedesc). Managerialul înseamnă formarea echipei de specialişti, a planului de cercetare şi a dialogului colegial, înseamnă asigurarea condiţiilor ca cercetătorii să-şi poată desfăşura munca şi călătoriile de studiu (lucru de care cercetătoarea reclamantă a beneficiat nu mai puţin decît colegii ei). Primăria poate decide, prin consilierii şi funcţionarii ei „de profil“, politica bugetară, ca şi *evaluarea de către experţi* a instituţiilor pe care le păstoreşte administrativ. Dar, fie că apreciază ori nu exotismul instituţiei ce i-a căzut în seamă, Primăria nu e în postura unui mecena care, stăpîn pe fonduri, poate decide soarta întreprinderii finanţate. Primăria gestionează bani publici. Dacă a acceptat să tuteleze administrativ ISO, nu are dreptul să destabilizeze Institutul doar fiindcă o persoană – una singură – dedică foarte mult timp şi foarte multă energie activităţii de reclamare.

Dar şi mai de mirare este faptul că Institutul de Studii Orientale a ajuns să fie tratat în *Evenimentul zilei* (10 iulie 2006) după toate regulile jurnalisticii de scandal. Din cercetători aplicaţi, din autori de traduceri şi de volume despre sufismul Bektashiya, Upanishade ori Plotin, Platon şi Aristotel, cercetătorii ISO au fost promovaţi la rangul de jucători de fotbal, vedete gen Vacanţa Mare, VIP politice, eroi ai show-biz-ului, personaje de telenovelă. Nu, domnule Tiberiu Lovin, Radu Bercea nu l-a promovat pe Andrei Cornea pentru că îi este prieten şi pentru că, la o şuetă ferită, derulînd complicităţi echivoce, au hotărît să pună sub controlul lor „firma“ ISO. Radu Bercea şi Andrei Cornea sînt prieteni de 30 de ani fiindcă îi leagă aceeaşi pasiune plină de acribie pentru culturile vechi, pentru că s-au aflat amîndoi în preajma formativă a lui Constantin Noica, pentru că au lucrat împreună, sprijinindu-se unul pe celălalt în pasiunile lor vinovate pentru filosofia greacă ori cea indiană atunci cînd, în dispreţul regulilor comuniste, refuzau cu îndîrjire să ardă gazul la vechiul Muzeu Naţional de Artă şi, în orele lăsate libere de îndatoririle muzeografice, studiau de plăcere domenii pentru care nu existau pe atunci catedre care să elibereze certificate. Judecata trebuie inversată: fiindcă se simt solidari în interesele şi exigenţele lor ştiinţifice, Dr. Radu Bercea şi Dr. Andrei Cornea lucrează împreună la ISO, scot cărţi şi reviste, sînt prezenţi în presa culturală.

Nu, domnule Tiberiu Lovin! Dr. Luminiţa Munteanu nu a fost promovată din pricina relaţiilor personale cu Radu Bercea, ci din pricina unui CV foarte consistent, atît ca lungime, cît şi ca substanţă (fiindcă unele CV-uri sînt lungite cîteodată artificial). Un „eveniment“ al zilei nu se compune din asemenea vicii de judecată, iar aerul vieţii publice nu mai are nevoie să fie infectat cu mitocăneşti intruziuni în domeniul vieţii private. Cît despre diplomă de specialitate, vai!, nici Mircea Eliade, nici Sergiu Al-George, nici Constantin Noica, care au proiectat, idealmente, un institut de studii orientale, nu aveau adeverinţă universitară în domeniu. Nici Andrei Pleşu, ministrul Culturii care a înfiinţat ISO şi l-a desemnat pe Radu Bercea ca director, nu avea! Toţi au proiectat şi au acţionat profund ilegal, pentru a da bătaie de cap Primăriei Capitalei şi cal de bătaie publicisticii de scandal.

Mircea Eliade, cel dintîi, a făcut probleme corpului didactic al Universităţii din Bucureşti cînd, în 1933, şi-a susţinut teza de doctorat despre Yoga. Nu existau pe atunci nici catedră de indianistică, nici specialişti în domeniu care să îi poată evalua lucrarea, ci doar autorităţi în ştiinţele umane care au constatat anvergura demersului său pluridisciplinar. („Membrii comisiei“, filosofii P.P. Negulescu şi Rădulescu-Motru, sociologul D. Gusti „se pare că nu erau capabili să poarte o discuţie prelungită cu fostul lor student pe o temă atît de îndepărtată de propriile lor preocupări“, spune istoricul Florin Ţurcanu în volumul *Mircea Eliade. Prizonierul istoriei.)* Sergiu Al-George? Recunoscut şi stimat de indianistica internaţională, avea de fapt diplomă de doctor ORL. De Andrei Pleşu ce să mai spunem! În loc să aibă diplomă de filosofia religiei (eliberată de o catedră care nu există încă în România), a ţinut din 1990 cursuri de filosofia religiei la Universitate şi şi-a permis să publice şi volume în domeniu. Lucru mai grav, unele instituţii academice străine s-au lăsat, spre deosebire de dl Lovin, impresionate şi i-au acordat titlul de *Doctor honoris causa* pentru lucrările sale: Universitatea din Freiburg im Breisgau, cea din Berlin. Dar mai sînt şi altele, numeroase, care i-au acordat distincţii ştiinţifice.

Dacă vreţi să abordaţi într-un amplu articol toate aceste ilegalităţi flagrante, care continuă să se petreacă nestînjenit atît în ţară, cît şi în străinătate, dle Lovin, e bine să consultaţi, într-o bibliotecă, o librărie ori pe Internet, CV-urile persoanelor citate mai sus. Veţi găsi material destul!

Florin Ţurcanu vorbeşte despre exasperarea tînărului Eliade pricinuită de faptul că proiectele sale ştiinţifice întîlneau inerţia viguroasă a instituţiilor de cultură din România. Constantin Noica se plîngea că nu izbutea să găsească sprijin instituţional pentru publicarea Caietelor eminesciene. Întreprinderi şi instituţii de acest tip, exotic, marginal, neizbitor pentru publicul larg, cer multă cheltuială de energie şi de timp ca să dobîndească un contur. Ar fi păcat ca Institutul de Studii Orientale, după un traseu instituţional destul de trudnic, să fie iarăşi pus în criză.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

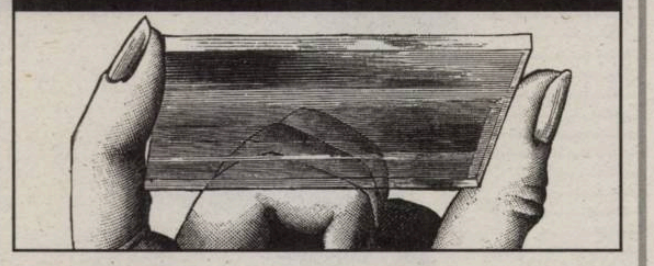

Pornografie

Pornografia se leagă, în mintea tuturor, de sex. Orice reprezentare mediatică a sexualităţii este susceptibilă de a fi considerată pornografie, indiferent dacă respectiva reprezentare are sau nu ca scop manipularea comercială a libidoului. Orice nuditate, chiar dacă pune în paranteză ideea de sexualitate, e vinovată şi, deci, sancţionată de societate. Orice cuvînt care trimite la sex este blamabil şi trebuie înlocuit cu *beep* sau cu o literă urmată de puncte de suspensie. Iar CNA, organismul care stă de strajă la fruntariile pudibonderiilor societăţii, are grijă ca nici o imagine sau cuvînt descheiat la nasturi să nu agreseze sensibilităţile feciorelnice ale publicului telespectator.

În realitate, indecenţa, vulgaritatea, obscenitatea sau pornografia depăşesc cu mult graniţele ţării sexului răsare şi sînt răspîndite în lume de tot felul de agenţi respectabili şi îmbrăcaţi decent.

Mai ţineţi minte, de exemplu, mamaia aceea furibundă sau băieţii de cartier musculoşi pe care ni-i arătau televiziunile în rîndul publicului revoltat de mult discutata paradă gay? Erau aceia mai puţin obsceni decît travestiţii care-şi ţuguiau buzele şi ne trimiteau bezele? În mod evident, pornografie era şi de-o parte şi de alta a baricadei, chiar dacă una se lega în mod vădit de ideea de sexualitate şi cealaltă tocmai împotriva acesteia se pronunţa.

CNA-ul sau pudibonzii de meserie se arată indignaţi de apariţia unui trup dezgolit pe micile noastre ecrane, dar nu au nici o tresărire cînd pornografia non-sexuală se lăfăie în fiecare zi la televizor. Imaginile cu demonstraţiile naturiştilor dezbrăcaţi care militează în nu ştiu ce capitale europene pentru mersul pe bicicletă sau împotriva sacrificării animalelor se cer blurate în mod automat. Nimeni, însă, nu se gîndeşte să-i blureze faţa lui Vadim Tudor şi să-i transforme vorbele în *beep*-uri cînd acesta apare la o emisiune încheiată la toţi nasturii, cum e considerată cea a Gabrielei Vrînceanu Firea, unde tribunul spune că Traian Băsescu umblă cu două spitale mobile după el, pentru că nu poate rezista două ore fără să se branşeze la organe artificiale, sau că Mircea Dinescu are un sifilis cronic. Nimeni nu se gîndeşte să protejeze măcar copiii de pornografiile isterice ale unui domn cu mustaţă şi laptop, pe nume Stan, combinate cu pornografiile mieroase şi insinuante ale unui domn fără laptop, pe nume Cristoiu. Nimeni nu este scandalizat de prezenţa pe sticlă a unor moderatori care sînt şi codoşi, căci ne bagă în casă astfel de exemplare obscene, dar se şi prostituează la greu, executîndu-se cuminţi, cu pantalonii-n vine, cînd stăpînul are chef de ceva acţiune.

Există televiziuni care ne oferă, ziua în amiaza mare, chiar şi pornografie cu perversiuni, aşa cum e, de exemplu, emisiunea *No comment cu Monica Gabor*. Ba mai mult, cînd cei doi porumbei se căsătoresc, materialul despre nunta lor care violează bunul-simţ este ştirea principală la mai toate posturile (deşi în ţară şi în lume se întîmplă lucruri extrem de grave – dar pornografia are întotdeauna cîştig de cauză în faţa lucrurilor serioase).

Îl vedem pe el cu nişte pantofi albi, foarte scumpi şi de un prost gust total, cu cataramă, împletiţi şi ascuţiţi la vîrf, şi cum i se agaţă în cataramă trena ei; o vedem pe ea cum îşi cercetează testul de sarcină (proaspăt scos din urină, fireşte) şi cum anunţă victorioasă că *este;* vedem cum nepoţica se apleacă să-l sărute pe tataia şi pe el cum îi întoarce sărutul, ridicîndu-se pe vîrfuri. Şi toată lumea îi felicită, se bucură că participă la această celebrare a obscenităţii cu bani mulţi, iar televiziunile ne prezintă pe larg episodul, filmînd din toate unghiurile şi cu *gros plan*-urile de rigoare.

De ce, la ştiri, imaginile cu nişte sîni nevinovaţi să fie cenzurate, pe cînd tot felul de producţii *hardcore* – cu mondeni, manelişti, politicieni, patroni de cluburi de fotbal, securişti sau escroci cu aparenţă de oameni respectabili – să ne fie oferite cu generozitate?

Ioana AVĂDANI

Cui îi mai pasă de libertatea presei?

Stăpîne, stăpîne,
Îţi cheamă şi-un cîne.

La jumătatea lunii iulie, Reprezentantul pentru Libertatea Mass-Media al OSCE a prezentat raportul său în faţa Comitetului permanent al organizaţiei. Raportul trece în revistă, ţară cu ţară, evoluţiile care afectează libertatea presei. După ceva timp de calmă absenţă şi cu doar şase luni înaintea aşteptatei aderări la Uniunea Europeană, România apare din nou citată în raport.

De data aceasta, României i se impută anchetarea a doi jurnalişti din presa locală, învinuiţi de deţinerea fără drept de informaţii clasificate. „Consider că acţiunea autorităţilor române are un efect de timorare asupra presei şi cer Guvernului român să suspende atare practici şi să iniţieze schimbările legislative necesare pentru a remedia situaţia, aşa cum propune ministrul de Externe în scrisoarea pe care mi-a adresat-o."

La mai puţin de două săptămîni după aceasta, Reportères Sans Frontières dă publicităţii un comunicat prin care califică drept surprinzător gestul Ministerului de Externe de a cere unui furnizor de servicii de internet suspendarea unui site construit ca un pamflet la adresa activităţii ministerului. La fel de condamnat este şi gestul aceluiaşi furnizor de servicii de a pune la dispoziţia ministerului date despre autorii site-ului – în cazul nostru, doi jurnalişti bucureşteni, Victor Roncea şi George Damian. „Este uimitor faptul că România, viitor membru al Uniunii Europene, nu a respectat, în acest caz, libertatea de expresie şi confidenţialitatea datelor personale, deşi aceste drepturi sînt garantate de Convenţia Europeană a Drepturilor Omului şi de propria legislaţie", se arată în declaraţia organizaţiei internaţionale.

Nici unul dintre aceste avertismente date autorităţilor române nu a stîrnit nelinişti în ţară, nu a antrenat reacţii oficiale, nu a beneficiat de relatări de presă şi nu a constituit subiect de dezbatere în comunitatea profesională.

Căldură mare, monşer? Să se fi sastisit breasla? Să se fi relaxat într-atîta moravurile încît sancţionări publice ale încălcării libertăţii presei să nu mai stîrnească decît o clipire obosită şi o fluturare de *mouse,* doar cît să dai „delete" la mesaj?

Cazul informaţiilor clasificate ajunse în posesia presei a stîrnit, la vremea respectivă (februarie-martie 2006), mare agitaţie, şi pe bună dreptate. Este un excelent studiu de caz. Un CD conţinînd informaţii privind trupele româneşti în Afganistan ajunge în posesia a (cel puţin) două redacţii de ziare naţionale, se pare prin intermediul corespondenţilor locali din Focşani. Cele două redacţii acţionează mai mult civic decît jurnalistic, se abţin de la publicarea documentelor şi semnalează Ministerului Apărării Naţionale scurgerea de informaţii clasificate. Ca răspuns, unul dintre ziarişti este săltat cu „mascaţii" de la domiciliu şi purtat în cătuşe de la Focşani la Bucureşti. Al doilea este, la rîndul său, interogat şi împotriva lui se deschide urmărirea penală. Redacţiile bucureştene sînt, la rîndul lor, percheziţionate, mai mulţi ziarişti sînt chemaţi la interogatorii, calculatoarele lor sînt „arestate" şi „clonate" (se fac copii identice) pentru a se stabili cine şi cum a accesat CD-ul conţinînd informaţiile. În tot acest timp, ministrul Apărării minimalizează incidentul, declarînd public că informaţiile ajunse în circuitul public sînt vechi şi că ele nu au pus niciodată în pericol trupele româneşti. Mai mult, el anunţă identificarea sursei scurgerii – un cadru militar care ar fi distribuit, din greşeală, CD-ul cu pricina, împreună cu altele, cu muzică. În aceste condiţii, urmărirea penală împotriva ziariştilor continuă, aceştia fiind încă chemaţi, din cînd în cînd, la interogatorii. Întrebările care li se pun se îndepărtează din ce în ce mai mult de subiectul anchetei şi încep să vizeze relaţiile celor anchetaţi cu alţi jurnalişti de investigaţie sau apartenenţa lor la asociaţii profesionale ale ziariştilor. Nimic nu răzbate în presă despre măsurile iniţiate împotriva autorului – fie el şi involuntar, dacă este să dăm crezare ministrului Atanasiu – scurgerii de informaţii. Conform MApN, cercetările penale continuă, iar cei care s-au făcut vinovaţi de neglijenţă au fost deja sancţionaţi administrativ.

Legea accesului la informaţiile de interes public instituie un principiu fundamental în gestionarea informaţiei – sarcina de a păzi informaţiile clasificate revine celor calificaţi şi plătiţi pentru aceasta. Este un pas înainte faţă de filosofia comunistă care făcea din păstrarea secretului o datorie de onoare a fiecărui cetăţean şi o măsură a fidelităţii sale faţă de patrie. Legea abrogă în mod explicit „orice prevedere contrară" a legilor în vigoare la data adoptării sale – octombrie 2001 –, deci şi a Legii Siguranţei naţionale datînd din 1991 (frumoşi ani!). În aceste condiţii, nimic nu justifică anchetarea jurnaliştilor. Dacă ar fi să punem un diagnostic, ne aflam în faţa unui „caz" de legislaţie conflictuală, de reformă nedusă pînă la cap, de sistem care se apără cu „litera legii" împotriva spiritului ei, de utilizare a instituţiilor statului pentru motive care nu au legătură cu interesul public.

Cel de-al doilea caz are o altă natură şi este degrabă de fiori dătător, dacă îl privim în perspectivă. Doi ziarişti creează un site-pamflet pentru a semnala neregulile în funcţionarea Ministerului de Externe. Site-ul-pamflet imită aspectul site-ului oficial – dar este marcat, la loc vizibil, în deschiderea paginii, ca un pamflet („a spoof", conform jargonului internauţilor). MAE cere companiei (private) care găzduieşte site-ul să îl dezactiveze şi să îi ofere date despre autorii/proprietarii acestuia. Ceea ce compania face fără clipire. Uimitor (ca să păstrăm adjectivul judicios ales al RSF) este că MAE, presupusa componentă „luminată" a guvernării, care prin natura sa are în gestionare tratatele şi convenţiile internaţionale la care România este parte, nu vede nici o problemă în a cere desfiinţarea unui site de internet. Sînt convinsă că nu la fel de aprig ar fi reacţionat MAE dacă ar fi discutat cu o publicaţie, cu un canal TV sau cu un post de radio. Dar Internetul nu este încă pe deplin perceput ca un element legitim al mass-media şi ca o expresie la fel de legitimă a libertăţii de exprimare, chiar şi (sau mai ales) în lipsa unei „forme organizate". Tot astfel, furnizorii de servicii de internet se execută prompt la solicitările unei autorităţi (nici măcar una cu atribuţii în domeniu!), neglijîndu-şi (sau ignorîndu-şi?) atribuţiile în prezervarea libertăţii de exprimare şi a protecţiei datelor, obligaţii ce ar trebui să fie auto-asumate într-un mediu complet deregulat. Diagnostic: din nou, autorităţi care nu au digerat complet principiile pe care sînt chemate să le apere, un mediu (Internetul) încă prea nou pentru a fi acceptat ca „legitim" în toate formele sale care scapă catalogării, un sector de business care se teme mai degrabă pentru propria funcţionare decît pentru libertatea din care spaţiul virtual se nutreşte şi-şi trage „avantajul competitiv".

Dincolo de aceste „diagnostice" cu tuşe poate prea groase, rămîne întrebarea: cît de interesată mai este presa de libertatea ei? Atunci cînd aceasta nu mai este sistematic ameninţată, cînd lucrurile nu mai sînt extrem de evidente, cînd „abordările" sînt mai degrabă punctuale şi nu comunitare, pe cine mai interesează libertatea presei?

Fără legătură aparentă, aici, o poveste cu putere de parabolă: din cauza vînătorii excesive, lupii din Elveţia au dispărut. Ca atare, posturile de „cîini de stînă" au fost desfiinţate din schemă – de ce ai ţine cîini dacă nu sînt pericole? Oile helvete au dezvoltat un simţ lax al confortului şi o excesivă încredere în sine. Dar iată că, din nordul Italiei, lupul începe să repopuleze munţii Elveţiei. Oile decadente nu mai au instinctul de apărare împotriva unui duşman pe care l-au uitat, cîini nu mai există. Ciobanii elveţieni caută cîini de import. Poate că acesta este momentul în care unul dintre miturile noastre fondatoare, „Mioriţa", ne va servi ca gaj de viitor. Poate că dulăul mioritic era stirpe de *watchdog*.

„Mai uşor cu idealurile“

– dialog cu Traian UNGUREANU –

La mijlocul lunii iulie l-am invitat pe Traian Ungureanu pe Divanul nostru în primul rînd pentru că el corespundea criteriului de bază: ne era tuturor simpatic. În al doilea rînd, şi mai puţin evident, ţinînd seama de radicalismul opiniilor sale exprimate în presă, mulţi sperau că discuţia va declanşa şi nişte clarificări printre noi, o descifrare a ironiilor şi privirilor încărcate cu care ne gratulăm adesea. N-a fost să fie; TRU a devenit el mai dilematic, nu noi mai radicali.

O înjurătură la 15 secunde

Alex. Leo Şerban: *Cum comentezi gestul lui Zidane?*

Andrei Pleşu: *După ce am auzit ce i-a spus, am fost de acord cu gestul!*

Eu cred că Zidane a făcut parte din finală şi i-a pus capăt, aşa cum promitea această finală încă de la început. S-a jucat din minutul 1 pînă la sfîrşit la un nivel de radicalism mental şi psihic aproape nemaiîntîlnit în fotbal. Tot turneul final l-a încărcat, de fapt, pe Zidane cu o răspundere enormă, nu a avut în stînga şi dreapta colaboratori. Toată lumea aştepta ca Zidane să cîştige Campionatul Mondial, şi pînă la urmă ceva s-a surpat. E mai puţin important ce i-a spus Materazzi. Din două motive. Cine joacă fotbal profesionist e înjurat o dată la 15 secunde pe tot parcursul carierei sportive. Englezii, care, se ştie, sînt mari cunoscători ai fotbalului italian, s-au agăţat imediat, suspect de repede, de tema terorismului. Ce altceva putea să-i spună Materazzi decît că e terorist? Poate că o temă la fel de injurioasă putea să fie că nu e destul de centru-stînga.

Cezar Paul-Bădescu: *Cu toate astea, a fost ales cel mai bun jucător al Mondialului!*

Nu-l înţeleg şi resping acest titlu. Pentru mine, ca om de fotbal, omul turneului a fost, din primul meci pînă la ultimul, Fabio Canavaro, care a condus din spate o campioană mondială, cu 10 sau 11 faulturi în total, ceea ce este media de meci a unui stoper. Nu pot să particip la bucuria asta care face dintr-un om care a avut în finală un comportament de monstru mineral din *Star Wars* un super-erou civil, un reprezentant al regenerării Franţei. Cred că Franţa rumegă un soi de resentiment promovîndu-l pe Zidane şi agăţîndu-se de imagine. Franţa a obţinut un mare succes la Mondialele astea. Lumea pornise de la ideea că echipa nu va reuşi să iasă nici din grupe. Au ajuns în finală şi într-un fel au pus capăt unui lung declin, care începe în 2000, după ultimul lor titlu, continuă în 2002 – Mondialele la care nu marchează nici un gol –, se prelungeşte cu Europenele din 2004 care sînt un eşec, continuă cu eşecul în competiţia pentru Olimpiada 2012. Performanţa asta, atît cît e ea, pare să fi pus capăt buclei şi să o fi stabilizat cît de cît.

Magdalena Boiangiu: *Credeţi?*

Nu!

Franţa resentimentelor

Mircea Vasilescu: *Spuneai de un resentiment al Franţei, exprimat prin Zidane. Care este substratul lui?*

Marele resentiment antiamerican, de fapt...

Alex. Leo Şerban: *Cred că este singurul resentiment care uneşte stînga cu dreapta în Franţa.*

Cred că Franţa colecţionează genul ăsta de sentimente şi resentimente menite să refuze o direcţie şi să păstreze un moment şi o poziţie. Să-i ţină pe loc. Am văzut marile greve studenţeşti legate de schimbarea legislaţiei muncii şi mi s-a părut o mare neînţelegere. Nu poţi fonda nimic punînd în centrul Europei un proiect etatist, protecţionist, administrativ, asistenţial... Nu poţi să te prefaci că nu vezi cum se schimbă lucrurile în jurul tău. Cred că e un refuz pe care-l vor plăti mai tîrziu.

Fotbalul şi iluzia apartenenţei

Andrei Pleşu: *Eu nu sînt un fan de fotbal. Chestia asta la început nu mi-a creat nici o problemă. După un timp am început să fiu puţin contrariat cînd am văzut că oameni pe care îi admir, la care ţin foarte mult au această dimensiune. Mi-a pus capac cînd Noica s-a dovedit un fanatic.*

Cu cine ţinea?

Andrei Pleşu: *A, nu mai ştiu. Parcă cu Sportul Studenţesc. Se uita cu pasiune la meci şi erau marile lui momente de temperament. Se ridica de pe scaun. A jucat fotbal în tinereţe. De Cosaşu... nu mai vorbim! Iar la Berlin, crema academică mondială, cum avea un pic de timp liber, în frunte cu rectorul, Lepenis – fotbal! L-am sunat acum, în timpul Campionatului, mi-a răspuns soţia şi mi-a spus: nu poate, se uită la meci. Am un prieten, istoric de artă, neamţ, care scrie o carte despre Il Calcio Fiorentino – foarte simpatică. Vreau să vă întreb: ce pierd? Simt că pierd ceva, dar ce?*

Un răspuns simplu. Nimic! Pentru că eu cred că fotbalul a ajuns o obsesie globală din motive care nu au de a face cu conţinutul şi valoarea lui. Nu cred că fotbalul îi dă omului lucruri importante. Îi aduce un pretext de articulare şi de gesticulaţie, rituală în mare parte, îi dă uneori iluzia apartenenţei, cîteodată destul de serios. Fotbalul apare pe scenă ca joc al epocii moderne, e produs în nordul Angliei de evoluţia industrială, printre altele, de tot felul de popi catolici şi protestanţi care pun copiii să bată mingea, şi jocul devine jocul modernităţii exact în măsura în care modernitatea devine o scenă care se goleşte de valorile şi modalităţile de apartenenţă ale omului. Şi atunci apare fotbalul. Care are o detentă extraordinară. În 1870 apar primele cluburi în Anglia şi după numai 50 de ani – într-un timp foarte scurt – la Londra, Cupa Angliei, se joacă faimoasa finală a Calului alb, aşa i s-a spus – se joacă pe Wembley în prezenţa a 150 de mii de oameni, şi poliţia trebuie să intervină ca să oprească meciul, pentru că exista pericolul unei mari catastrofe. Lumea spărsese gardurile şi intrase pe teren. În 50 de ani totul e făcut, e gata. Ba este din ce în ce mai rău. Mă deranjează chiar mai mult tendinţa conştientă, programată de globalizare a jocului pe care o practică din toate motivele greşite FIFA, oamenii care conduc fotbalul mondial. Şeful organizaţiei vrea să se eternizeze şi pune la punct un sistem, un simulacru democratic: cu cît bagi mai multe echipe la Cupa Mondială, cu atît ai mai multe voturi la Congresul FIFA şi eşti ales. Dar prejudiciul e enorm, pentru că, după prima fază, în care am zis că fotbalul înlocuieşte cîteva din reflexele vechi ale omului şi ale omului comunitar, s-a trecut, cred, în a doua etapă, cînd fotbalul degajă şi propune un model şi mai rău. El tinde să părăsească ceea ce era competiţie şi spirit de competiţie în el, să se deplaseze spre o structură de festival, şi toată literatura şi fanfara asta despre publicul care se simte minunat, despre oamenii care se simt la carnaval, care se înfrăţesc, se pupă, dau declaraţii comune – asta o să avem în curînd – ne deplasează spre o zonă de *entertainment,* de fapt, care nu mai are nici un fel de adîncime, nici o altă virtute decît simpla prezenţă pe scenă. Aşa că nu pierdeţi nimic!

Alex. Leo Şerban: *Un fel de corectitudine politică?*

Cam aşa ceva.

Cezar Paul-Bădescu: *Dar din perspectiva receptorului, a publicului sau a galeriilor tendinţa spre globalizare nu e covîrşită de un fenomen invers, de tribalizare?*

Dimpotrivă. E un trib unde nimeni nu face parte din trib, pentru că echipa cu care ţii se numeşte, să zicem, Arsenal, şi în ea nu joacă nici un englez. Nu un om din cartierul tău, cum era aproape obligatoriu în anul 1920-1930-1950. Nu mai joacă nici un englez.

Magdalena Boiangiu: *Şi unde joacă englezii?*

Englezii vin spre România, cred. Englezii joacă la echipele mai proaste. La echipele mai bune, care au bani, joacă jucătorii recoltaţi din toată lumea. De exemplu, Anglia a dat la acest Campionat Mondial vreo trei naţionale, printre care şi a Franţei. Tribalizarea şi toată retorica tribalizării există. Îi vezi că se pictează, îşi pun tot felul de însemne...

Cezar Paul-Bădescu: *Dar la nivelul echipelor naţionale?*

Naţionalele nu vor mai exista. De fapt, mă întreb dacă ele mai există. Cred că ăsta e unul din semnalele foarte interesante.

Magdalena Boiangiu: *Dar din perspectiva oamenilor politici? Chirac se simte el însuşi învins, învingător, simte că el a cîştigat sau a pierdut ceva.*

E o platformă în rulare pe care se aruncă toată lumea. Nimic nu e mai privit şi mai popular pînă la urmă şi mai populist decît fotbalul şi oferă şansa de a te vedea cu Becali la meci, de pildă, care nu trebuie ratată. Fotbalul e o vitrină enormă. E un amvon pînă la urmă.

Magdalena Boiangiu: *Cum vă explicaţi că, în timp ce orice fel de expresie a culturii de masă americane e receptată rapid în Europa, fotbalul american nu are nici un fel de priză aici, şi viceversa?*

America a fondat o a doua modernitate, care are un alt ritm, o altă viteză. America nu poate îngădui un joc prea lung, mult prea imprevizibil. Un joc greu de fragmentat cum e fotbalul.

Băsescu şi modelul prezidenţial

Andrei Pleşu: *Ce v-a îndemnat să-l invitaţi pe domnul preşedinte Băsescu la lansarea cărţii dvs.? Lumea crede că l-a invitat Liiceanu...*

Eu l-am invitat, cu mîna mea. Pentru că-mi place. Mie Băsescu îmi place, şi am un argument foarte puternic: am avut trei preşedinţi, iar Băsescu, ultimul dintre ei, este în mod clar diferenţa, ruptura faţă de ceea ce a fost modelul prezidenţial, ceea ce a fost şeful statului în România. Am avut impasul Iliescu, am avut după aia „compasul“ Constantinescu şi cu Băsescu lucrurile astea se termină şi începem altceva.

Mircea Vasilescu: *Ce începem?*

Cred că începem o zonă mai directă de politică. Din păcate, ea se cam restrînge la Băsescu, după părerea mea. Pentru că Băsescu e o persoană, nu un sistem. Eu salut persoana şi am invitat persoana.

Cezar Paul-Bădescu: *Vă referiţi la modul direct de a comunica?*

Da, mă refer la modul de a comunica!

Alex. Leo Şerban: *Dar această calitate o are şi Becali!*

Da, o are şi Becali, dar nu pot să-l confund pe Becali cu Băsescu.

Andrei Pleşu: *Asta ţine de misterul fotbalului. E un mister, pentru că în aceeaşi pasiune încap şi Becali şi Noica. Sînt perfect diferiţi, dar aici se întîlnesc!*

Băsescu mie mi se pare un om direct, dar nu un om vulgar.

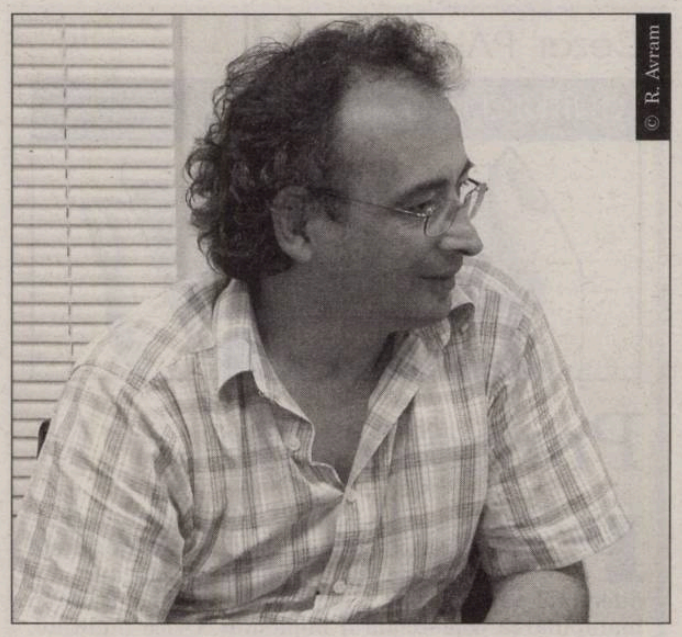

Becali este un om vulgar. E un om nociv.

Alex. Leo Şerban: *L-am votat pe Băsescu şi toţi am avut un moment de euforie... a cîştigat Băsescu... după care unii dintre noi – mai mulţi – am început să avem o diminuare a acestui entuziasm. Tu l-ai menţinut constant? Nu simţi nici un fel de derapaje în traseul lui, nu ţi se pare că anumite lucruri poate nu trebuiau făcute?*

Admiraţia, simpatia mea pentru el rămîn lucide. Eu nu sînt partizanul lui necondiţionat. Nu-i fac galerie! Îmi dau seama că există limite, există gesturi care puteau fi evitate. Are un mic talent de a provoca bombardamente de presă, dar nu sînt dezamăgit, nu am nici un motiv să fiu dezamăgit.

Mircea Vasilescu: *Spuneai că, deocamdată, schimbarea se reduce la Băsescu, la persoana lui şi că nu e un sistem. Nu tocmai aici e un fel de risc sau de pericol? Nouă ne trebuie un om sau ne trebuie un sistem?*

Nu ştiu. Eu am ajuns la un fel de „reacţionarism“ care poate fi rezumat aşa: „mai uşor cu idealurile“. Eu cred că pe noi ne-a costat foarte mult viziunea – la care am contribuit şi eu cît am putut, din păcate –, care a durat 10, poate 15 ani, care spunea aşa: noi nu vrem decît produsul perfect. Ori ne daţi o societate impecabilă, o democraţie perfectă, ori nimic. Şi cred că viziunea asta a făcut mult rău societăţii pe care urma să o salveze. Or, acum avem un om care e clar cu un pas înainte. Nu avem un sistem. Şi nici nu cred că o să-l avem prea curînd.

Magdalena Boiangiu: *Aici este şi problema. Este acest om capabil să determine, să adune în jurul lui oamenii care să poată modifica cît de cît sistemul?*

Pînă la un punct, cred că da. Ce o să poată să facă el este să împingă sistemul în direcţia bună cîţiva paşi.

Între palate

Magdalena Boiangiu: *Dar deocamdată asistăm la un conflict interminabil...*

E o temă devenită obositoare, un fel de balet mecanic, un soi de rictus permanent, care nu mai exprimă nimic, decît un automatism. Cred că tema asta trebuie eliminată rapid.

Magdalena Boiangiu: *Bine, dar oamenii nu se pot suporta şi sînt obligaţi de funcţia lor să se suporte...*

Asta e adevărat că nu se pot suporta. Cred că e nevoie de tact politic. Pe de altă parte, eu cred că e greu să nu reacţionezi cînd Tăriceanu face un lucru cu consecinţe gravissime şi de neiertat – iniţiativa cu retragerea din Irak. Nu cred că exista un gest care putea să ne facă mai mult rău pe toate planurile: dintr-o dată, în România, prim-ministrul are brusc o revelaţie, nu o mai trece prin aparatul de stat şi o expune lumii care urmează să leşine şi să spună „ah! ce idee bună aţi avut“. O ţară care demonstrează celor care se uită spre ea că e profund neserioasă. Probabil că americanii şi englezii au întrebat: dar ce-i cu voi, ce s-a întîmplat, cum v-a venit chestia asta? E o temă care angajează şi pînă la urmă lezează toate compartimentele politicii. Politica de securitate naţională nu poate fi angajată în numele unui partid. Asta nu e o temă liberală sau pedistă... cu excepţia marelui PRM.

Cezar Paul-Bădescu: *Dar „războiul“ dintre palate a existat şi înaintea gestului lui Tăriceanu. Vedeţi ca motor al acestui război dorinţa lui Băsescu de a lupta cu structurile de interese nelegitime?*

A existat, sigur, şi înainte. Pe de o parte e incapacitatea lui Băsescu de a se comporta întotdeauna cu tact. Dar cauza principală a apărut imediat după alegeri, cînd încercarea de a elucida situaţia prin alegeri anticipate a fost practic respinsă, sabotată de un grup mare de interese care tronează asupra PNL-ului şi asupra lui Tăriceanu în mod direct. Pînă la urmă s-a văzut că nu poţi face alegeri anticipate dacă nu ai o cooperare cu prim-ministrul. Avem un prim-ministru care nu poate fi schimbat la rîndul lui decît prin nişte procedee complicate şi tot sistemul a devenit prizonierul acestui război.

Alex. Leo Şerban: *Nu e bine că nu poate fi schimbat atît de uşor un prim-ministru?*

Nu ştiu dacă e bine sau nu. Cred că trebuie să ai un sistem destul de inteligent şi de flexibil în care să poţi opera politic, nu să te trezeşti ţinut în loc de nişte prevederi enorm de complicate.

Magdalena Boiangiu: *Acest conflict, din felurite motive, duce la o teribilă ineficienţă. Problemele importante ale ţării se amînă iarăşi pentru o dată ulterioară. Mai sînt ţări care nu au dat în alegerile recente o majoritate semnificativă care să poată guverna singură. Şi soluţia este un viraj spre extrema dreaptă, aşa s-a întîmplat şi în Polonia, şi în Slovacia. Partidele care au ajuns la putere pe fondul unei dezamăgiri faţă de partidele politice tradiţionale au făcut alianţe cu partide de extremă dreapta. Sînt naţionaliste, sînt mai mult decît eurosceptice, sînt antieuropene.*

Şi eu sînt eurosceptic!

Biroul lui Ceauşescu

Magdalena Boiangiu: *Poţi să fii eurosceptic, nu asta este problema. Nu e pîndită şi România, din dezamăgire în dezamăgire, de un asemenea pericol?*

Eu nu cred asta. Pentru că nu văd la orizont o dezamăgire care se transformă în agresivitate şi care îşi propune să mătură sistemul politic. Văd nemulţumiri, văd foarte multă confuzie. Există confuzie, dezordine în ierarhii, de unde se vede că nu există, de fapt, o opinie coagulată, un front care devine front ideologic şi presiune politică în cele din urmă.

Andrei Pleşu: *Noi sîntem totuşi – şi ar trebui discutat lucrul acesta mai limpede – victimele unui sistem instituţional care a fost în general construit – imediat după revoluţie – cu toate idiosincrasiile şi psihologiile tulburi din acea perioadă. Pe mine nu mă satisface faptul că avem o Constituţie al cărei tătic este Antonie Iorgovan. Totul a fost gîndit, în primii trei ani de după Revoluţie, pentru diminuarea autorităţii. Asta ne-a costat imens, deşi psihologic e de înţeles. Deci trebuia: să nu cumva să fie un preşedinte puternic – se iau măsurile legislative constituţionale de rigoare; să nu cumva să fie o singură Cameră – dacă sînt două, se tot distribuie răspunderea. Asta a împiedicat enorm în anumite momente procesul legislativ. Băsescu el însuşi e victimă. El ar vrea să facă şi trebuie să surîdă! S-au întîmplat în '90 lucruri care se puteau uşor evita dacă Poliţia avea autoritate, dacă Internele aveau autoritate. Ar trebui, acum, pe un oarecare calm, sau după ce ne integrăm, să rediscutăm serios Constituţia şi să o gîndim funcţional, nu idiosincratic.*

Cred că este o explicaţie bazală, pentru că nu ne dăm seama cît de multe datorăm relei fondări a instituţiilor, şi anume Constituţiei. Îmi aduc aminte de 1991, prima farsă de proporţii: Referendumul asupra Constituţiei, care a fost o înscenare. Îmi aduc aminte de discuţiile premergătoare dezbaterilor din Constituantă. Regretatul Ghiţă Ionescu, mare constituţionalist, aproape la 80 de ani atunci, în cursul unei dezbateri la care participa şi Iorgovan, le-a implorat pe strălucitele somităţi să nu facă greşeala să adopte sistemul bicameral într-un moment de relansare a statului. Pentru că, spunea el, e nevoie de claritate şi de o tăietură foarte exactă. Argumentul lui nu a fost înţeles, a fost ignorat.

Andrei Pleşu: *Există un exemplu concret şi caraghios. Preşedinţii în România au avut probleme de sediu. Unde îşi face preşedintele României biroul la Cotroceni? Unde? Ţi-l faci în biroul lui Ceauşescu? Ce, ai înnebunit? Şi atunci, biroul cel mai bun din Cotroceni a fost locuit de consilieri. Pentru că ei nu se compromiteau.*

Aş reveni la ideea de autoritate pe care riscăm toţi să o înţelegem greşit şi de care ne ferim în continuare cu o spaimă care, de fapt, nu e a noastră. Sîntem dispuşi să sabotăm orice fel, orice formă de autoritate. Ce dezastru a putut să provoace fuga de autoritate în numele aceluiaşi context de care vorbea dl Pleşu, în învăţămînt, unde noi am sacralizat foarte devreme ideea de autonomie universitară, care a fost folosită, pe urmă, minunat de tot felul de mafii universitare, subuniversitare, care s-au consolidat şi pe urmă s-au plasat într-un buncăr. Sînt de neatins. Legea învăţămîntului spune că nu poate deveni profesor universitar cineva care nu este cetăţean român. Ceea ce e de necrezut!

Nu există un popor european

Cezar Paul-Bădescu: *De ce sînteţi eurosceptic?*

Pe mine mă miră un pic agitaţia asta. Cred că pornim toţi de la o poziţie greşită, care spune că există o versiune corectă şi singura versiune corectă e să fii euroentuziast, eurofil. Da' de unde! Proiectul european e un proiect ca oricare altul, nu e cuvîntul Domnului pe pămînt. El va reuşi sau nu. El poate să dezvolte bine sau rău o idee importantă. Eu cred în mod profund că ideea de integrare vamală, de integrare economică pînă la un punct, de liberă circulaţie a persoanelor şi a mărfurilor e tot ceea ce trebuie să fie Uniunea Europeană. Punct şi nimic mai mult. În momentul în care îţi propui o uniune statală, să vrei să creezi un stat federal în Europa, mi se pare că ai păşit mult şi periculos în utopie. Să fim sinceri. Uniunea europeană la nivelul unui stat federal european e o pură utopie. Aşa ceva nu poate exista. Nu există un popor european. Poţi să faci o construcţie artificială, poţi să te prefaci că aşa ceva există, poţi să funcţionezi ca şi cum aşa ceva există, dar asta nu înseamnă că el e susţinut de o realitate. Şi dacă el nu e susţinut de o realitate va avea probleme foarte mari.

Magdalena Boiangiu: *Ceea ce spuneţi este adevărat, cu condiţia ca ţara din care eşti să fie membră în Uniunea Europeană. Adică, cred că, pentru România, în particular, UE a fost un sprijin foarte serios, pentru că altfel România ar fi fost la ora de faţă la nivelul Albaniei.*

România nu are de ales! Dar euroscepticismul nu se referă la situaţia României în UE. Sînt multe lucruri bune pe care

Uniunea Europeană le face pentru popor, pentru poporul ei european, care înseamnă tot felul de omogenizări, înseamnă o politică fastuoasă a subvenţiilor, ceea ce e în regulă. Mă tem însă că nu e genul de iniţiativă care să stimuleze viteza economică a UE. Faimoasa Agendă Lisabona care prevedea că Europa va surclasa America, parcă în anul 2010, e de mult uitată. Iar UE, dacă se defineşte ca un bloc protecţionist şi ca un bloc foarte angajat în tot felul de proiecte etatiste, vag socialist, nu cred că va cîştiga.

Alex. Leo Şerban: *Dar şi americanii sînt protecţionişti!*

E o foarte mare diferenţă între genul de protecţionism practicat de Uniunea Europeană în dorinţa ei de a apăra tot felul de celule economice muribunde şi protecţionismul american care este rodul unui *lobby*, *lobby*-ul unui sector economic foarte agresiv. Fie că vorbim de agricultură, fie că vorbim de oţelari. Nu cred că Europa poate egala Statele Unite în competiţia mare pe care o are cu blocul asiatic. Europa are acum o problemă demografică pe care nu o poate rezolva – scăderea populaţiei, îmbătrînirea populaţiei –, e un soi de depresie.

Românii, Occidentul, Islamul

Simona Sora: *Voiam să vă întreb ceva despre cartea cu Islamul şi Occidentul: la un moment dat spuneaţi că Europa e golită de sens religios şi de asta poziţia ei între cei doi poli este dificilă...*

Constat un lucru evident: nu mai putem defini Occidentul aşa cum o făceam acum cîteva sute de ani, prin creştinătate. Ştim de ce. În schimb, cealaltă parte a lumii, cu care sîntem în conflict, se defineşte perfect ca Islam. Şi de aici o mare diferenţă de energie. Absenţa reperelor religioase şi spirituale – în general, aş zice – în cultura modernă europeană are consecinţe spectaculoase asupra gradului de aderenţă a populaţiilor la propriile lor culturi. Sînt populaţii care nu se mai recunosc într-o cultură naţională, în propria lor cultură. Nu o cunosc!

Cezar Paul-Bădescu: *E rău, e bine?*

E foarte rău, evident. De exemplu, situaţia Angliei. Acolo generaţie după generaţie nu ştie nimic despre propria ţară, nu simt într-un fel oarecare că sînt englezi, cu excepţia unor mici definiţii: fotbal, un anumit mod de a bea şi o anumită lejeritate, foarte şic în momentul ăsta. În momentul în care ţara lor, care există încă, este supusă unei tensiuni, are de înfruntat o criză, cum se întîmplă acum, oamenii ăştia sînt oarecum miraţi. „Dar stai puţin, ce treabă are asta cu noi? Nu e treaba noastră." Şi atunci sar în capul sistemului politic şi spun: „Fasciştilor, nenorociţilor! Ce faceţi?". Cea mai bună atitudine în cazul în care ai o criză este să-ţi tragi o pereche de palme singur. Dacă ţi-au pus o bombă în metrou, e foarte important să spui, seara, că tu eşti de vină. Genul ăsta, de lipsă de aderenţă la propria cultură şi de defetism profund, în care tu te găseşti întotdeauna vinovat şi constaţi că celălalt are întotdeauna dreptate şi cu cît e mai exotic, cu atît e mai valoros.

Europa de stînga

Simona Sora: *Mă întreb cum o să ne integrăm noi în 2007. Eu am lucrat o perioadă la Institutul Cervantes, ataşat de presă, şi erau foarte mulţi spanioli care erau miraţi că la noi există icoană în Parlament, că există acolo o cruce şi întrebau permanent: „Dar voi nu sînteţi stat laic, voi în ce vă integraţi?".*

Românii sînt destul de inteligenţi ca să ştie în ce trebuie să se integreze ei şi unde să-i lase pe ăilalţi să creadă că ne-am integrat.

Andrei Pleşu: *Euroscepticismul meu, care e de dată mai recentă, vine din faptul că şi ideea UE suferă, ca şi ideea României postrevoluţionare, de idiosincrasii originare. Despre oţel şi cărbune nu mai vorbeşte nimeni, deşi tot ele sînt de bază, şi a rămas discursul despre pace, o întreagă retorică pacifistă, tolerantă, drăgălaşă, corectă. Deci o ideologie! În clipa în care UE nu mai e o administraţie, ci trebuie să fie şi o ideologie, pentru că nu poate fi o religie, pentru că nu poate fi o cultură pe bază de cărbune şi oţel. Prin urmare, aşa stînd lucrurile, se naşte o entitate clădită pe concepţiile postbelice, care s-au transformat într-o ideologie. Cum se transformă ceva în ideologie, după părerea mea, e o problemă. Iar ideologia asta ne creează nouă, celor din Est, o problemă, pentru că este în general o ideologie de stînga. Iar eu nu sînt de stînga, la fel cum unii dintre prietenii mei, mai în vîrstă, întrebaţi cum au făcut să fie în anii '50 de partea comunismului, îmi spun că nu aveau altă opţiune. Într-un mediu intoxicat de o extrema dreaptă care a făcut ce a făcut nu puteau să meargă decît la stînga. Răspunsul meu e că, după 45 de ani de viaţă în România comunistă unde am trăit, am crescut şi m-am confruntat, eu nu pot să mă duc decît la dreapta, eu nu pot să mă duc tot la stînga decît dacă sînt ţăcănit. Or, cu Uniunea Europeană eu mă duc la stînga, nu în sensul bun, ci în sensul propagandistic, retoric, demagogic şi populist. Chestia cu pacea şi cu toleranţa sună extraordinar şi sînt foarte bune. Eu cred că Uniunea Europeană are nevoie de un simbol dincolo de cărbune, oţel, pace. Acesta ar fi putut fi religia pe baza unei istorii. Nu mai e acceptat. Diabolizarea sau marginalizarea tematicii religioase e tot un reflex de stînga. E un opium, ceva care te împute.*

Mircea Vasilescu: *Tot ce am discutat noi aici sînt nişte lucruri pe care tu le vezi într-un fel de acolo – Constituţia europeană, viitorul Europei. La noi dezbaterea lipseşte.*

E foarte simplu. În Anglia există o dezbatere teoretică, aşa cum trebuie să existe între doi parteneri absolut egali, doi indivizi perfect organizaţi şi stabili politic. Au o tradiţie constituţională enormă, în care lucrurile astea nu pot fi tratate la grămadă sau ignorate. Discuţia teoretică s-a născut imediat ce s-a pus problema unui stat european federal. Noi sîntem un petiţionar, rupt în coate, adînc rănit şi traumatizat, a cărui primă problemă este să iasă dintr-un ciclu de subdezvoltare, care nu e încheiat încă, şi să intre într-un ciclu de dezvoltare. Cînd ai aşa ceva nu faci dezbateri teoretice. Dacă UE era Uniunea Sovietică cu subvenţii, cred că era aceeaşi poveste. Nu aveam de ales. Şi asta s-a mai întîmplat în istoria noastră. Noi am mai fost clienţii unor mari spaţii economice, ai unor mari puteri de iradiere politică fără drept de opţiune. Noi tot invocăm buna influenţă germană în Banat, dar nu ştiu de ce nu înţelegem că eram, practic, cam în aceeaşi situaţie. Unda a venit prin ocupaţie militară. Trebuie să recunoaştem ce eşec istoric fără precedent a fost comunismul în România şi cît de important este să ieşim din el. Nu este un lucru care se poate rezolva aici, în Bucureşti, pe stradă, cu demonstraţii, cu încă un set de programe cît o carte de telefon elaborată de Stolojan, singurul care face tot felul de lucruri de genul ăsta. Trebuie să intri într-o altă orbită. Nu ai ce face. Aşa că eu, eurosceptic, sînt euroentuziast cînd e vorba de România.

Preferinţe

Alex. Leo Şerban: *Mai ţii minte ce ai răspuns la întrebarea 17 din chestionarul lui Proust: Compozitorii mei preferaţi? „Muzica pop m-a făcut un ignorant aproape desăvîrşit." Iar la întrebarea nr. 18, Pictorii mei preferaţi, ai răspuns aşa: „Roger van der Weiden, Van Eyck, Petrus Cristus, Robert Campin, Vermeer, Rembrandt". Cea mai pură şcoală flamandă! Cum se explică, dacă tu eşti un împătimit al muzicii?*

Foarte simplu. Pentru că muzica pop circula pe străzi. Aşa am ratat complet contactul cu muzica clasică. Din fericire, nu circula ceva echivalent în domeniul artelor vizuale şi atunci, mai tîrziu, cînd am început să văd muzee şi să văd realitatea un pic altfel, şi în contururi, şi în culori, m-am dus acolo. Pentru mine, cel puţin, e o şcoală şi un anumit tip de spiritualitate şi un anumit timp, fără seamăn în cultura europeană.

Traian Ungureanu s-a născut la Bucureşti, pe 1 martie 1958. Este absolvent al Facultăţii de Filologie din Bucureşti (secţia română-engleză). A scris despre politică şi sport la revistele *Amfiteatru* şi *Viaţa studenţească*. De la sfîrşitul anilor '80 pînă în 2003, e la secţia română a BBC, timp în care scrie în mai toate ziarele şi revistele importante. Laureat pentru jurnalism al premiului acordat de Grupul pentru Dialog Social. Societatea Timişoara i-a acordat Premiul „Alexandra Indrieş". În 2004, debutează în volum, la Editura Humanitas, cu *Manifestul fotbalist*.

Adina ROSETTI

Cum se transformă nudiştii-n familişti

– aventuri de pe litoral –

Mangalia, paradisul copiilor şi al părinţilor

Dacă o să spuneţi cuiva că vă petreceţi vacanţa de vară la mare la Mangalia, se va uita în mod cert cu privirea *aceea,* îşi va compune pe dată o mutră pe jumătate şocată, pe jumătate îngrozită (cît de *uncool* poate să fie cineva pentru a se duce în vacanţă la Mangalia?!), şi vă va apostrofa imediat cu întrebarea: „De ce?“. Nu trebuie să vă pierdeţi cu firea sau să vă fistîciţi în faţa acestei întrebări maliţioase, ci uitaţi-vă drept în ochii agresorului, înfruntaţi-i privirea şi rostiţi răspunsul clar, limpede şi răspicat: „Pentru că acolo e linişte!“. Puteţi obţine două tipuri de reacţii: în caz că aveţi copii, veţi fi privit cu înţelegere şi îngăduinţă, în caz că nu aveţi, veţi fi catalogat pe dată drept pensionar sau, mai rău, de-a dreptul boşorog.

Dacă Mangalia este ceva (şi, din moment ce se află pe o hartă sub numele de „municipiu“, e musai să însemne ceva, măcar pentru noi, locuitorii acestei patrii), atunci se poate spune că e un orăşel liniştit de provincie. Prea liniştit, ar cîrcoti unii, dar să nu-i băgăm în seamă: ori sînt nişte indivizi din aceia *cool,* ori n-au copii şi, în consecinţă, habar n-au ce bine e să nu-ţi trezească muzica de la terasa de lîngă hotel odrasla de abia (şi cu greu) adormită. Fiind genul acela de orăşel liniştit (unde mai pui că mai are şi o ditamai plaja pe toată lungimea ei), Mangalia este frecventată de un segment de consumatori denumiţi „familişti“. Prin urmare, plaja este invadată, încă de la primele ore ale dimineţii, de prichindei de toate vîrstele, mai mici sau mai mari, cu slip sau fără, cu pamperşi sau fără, dar obligatoriu cu pălărioare de soare şi cu un întreg arsenal de bărcuţe, colăcei, găletuşe, lopăţele şi grebluţe colorate. Prichindeii cu pricina, deşi colindă plaja cu mare dezinvoltură, se aventurează de capul lor în apă şi se războiesc din pricina ustensilelor pentru nisip sus-menţionate, totuşi nu vin singuri la plajă. Sînt însoţiţi de părinţi, bunici, mătuşi, care, odată ajunşi acolo, se îndeletnicesc o vreme cu chestiuni logistice, precum întinderea prosopului, asamblarea umbrelelor de soare, umflarea salteluţelor de apă şi a piscinelor gonflabile şi ungerea tuturor membrilor familiei cu loţiune de plajă protectoare, în strat îmbelşugat. Odată îndeplinite toate aceste sarcini obligatorii, părinţii şi bunicii se aşază strategic pe prosop şi intră pe dată într-un fel de transă ciudată (o fi din cauza soarelui?) care îi face să îşi rotească privirile cu o viteză nemaipomenită, pînă cînd reperează copilaşul în acţiune (de parcă ar fi dotaţi cu un radar interior invizibil). Apoi încep să rostească, fără întrerupere, fraze scurte şi imperative, precum: ieşi *imediat* din apă, nu mai sta *atîta* la soare, lasă fetiţa-n pace, treci *acum* pe prosop, pune-ţi *în clipa asta* pălăriuţa – culminînd cu: da' nu te mai juca, mamă, cu cocoşelu', de cîte ori să-ţi spun?!

Dar în rest e, cum vă spuneam, linişte, pluteşte în atmosferă ceva matriarhal, nu sînt manele şi apa e curată. Pe la 11 şi jumătate, plaja începe să se golească brusc, regimentele de copii, părinţi şi bunici părăsesc posturile şi se îndreaptă în mod organizat către hoteluri, vile & gazde pentru papa şi nani de după-amiază, pînă cînd trece soarele „ăla rău, care arde“ şi se transformă din nou în soarele „ăla bun, de după ora cinci“. După aceea, din nou papa, apoi plimbarea de seară pe faleză, urmată de binefăcătorul şi universalul nani, care încheie ziua de vacanţă...

Despre viaţă, cu nea Gigi şi tanti Sica

În bazarul din Mangalia nu e linişte, pentru că sînt manele. E şi De Vito (fost Minune), e şi Fermecătoru, şi Salam, şi Guţă, atît cel mic, cît şi cel mare (şi mustăcios), şi de inimă albastră şi de veselie, şi pentru duşmani (să moară) şi pentru prieteni (să trăiască). Că doar d-aia îi spune bazar! Chit că acum se cheamă, pompos, „Galeriile comerciale“, bazarul e o amestecătură de chioşcuri, unele termopanizate, cele mai multe cu vînzătoare toropite de căldură, dar toate avînd de vînzare: şlapi care nu dansează decît o vară, prosoape de plajă cu femei voluptuoase care îţi urează „Enjoy Coca-Cola!“, suveniruri „de la mare“, baticuri înflorate, colaci de baie cu cap de răţuşcă, detergenţi, cosmetice, fructe „de sezon“.

Tot în bazar mai e şi celebra bodegă-bar Ritz, momentan închisă pentru lucrări de modernizare. Aşa că pe nea Gigi, obişnuitul acestui local, îl puteţi găsi acum la Sifonărie (chiar aşa, cînd aţi fost ultima oară la o sifonărie să umpleţi sifoanele?). La Sifonărie, patronul şi-a scos în faţa dughenei, pe stradă, cîteva scaune şi-o masă, să mai stea şi muşteriii la o vorbă şi-un şpriţ de vară, să se răcorească şi să dezbată situaţia ţărişoarei ăsteia. „Pentru că e o corupţie în ţara asta, domnule, care a ajuns pînă sus, sus de tot!“, e de părere nea Gigi şi mai dă gata un pahar, în timp ce unii îl aprobă indignaţi, iar alţii mustăcesc şi fac cu ochiul, în semn că nea Gigi e „dus“. Nimic nou pînă aici, fiecare loc îşi

are beţivanul său celebru, care-şi îneacă amarul şi-şi povesteşte viaţa oricui e dispus să-l asculte. C-aşa-i viaţa, e o curvă! Nea Gigi e bătrîn, a lucrat la Şantierul Naval, dup-aia l-au dat afară, l-a lăsat nevasta, l-au lăsat şi copiii şi corupţia a ajuns sus de tot în ţara asta. D-aia nu se poate face nimic!

Tanti Sica, în schimb, a avut noroc. „Aşa se-ntîmplă, cîteodată, în viaţă, opreşte caleaşca de argint în faţa porţii tale şi totu' e să ai noroc să fii acasă şi să-i deschizi uşa!“ Şi tanti Sica (de profesie gazdă, de cînd se ştie) a fost acasă şi uite acuma ce bine-i merge. În curte, lîngă căsuţa ei bătrînească cu boltă de viţă în faţă, se ridică acum o ditamai vila, cu termopane, aer condiţionat şi alte dotări occidentale, care aşteaptă clienţi dispuşi să dea pe-o cameră cît dai la hotel. Tanti Sica a avut, pe vremuri, un fel de cumnată, cam incertă, fără copii şi rost pe lume, în schimb bolnavă şi cu nişte pămînt pe lîngă Vama Veche, care era pe vremea aia un sătuc pustiu, în care abia de se-nşirau cîteva case (despre vremurile alea, unii susţin că erau vremurile de aur ale Vamei, înainte de colonizarea cu corturi, stuf, moteluri şi terase). Şi cumnata asta îndepărtată, neavînd pe nimeni altcineva pe lume, i-a lăsat ei pămîntul, pe care tanti Sica l-a vîndut anul trecut pe o groază de bani (vreunui „colonist“ pus să civilizeze Vama) şi acum şi-a ridicat, împreună cu copiii, „vila asta nouă şi modernă“. Prin urmare, tanti Sica nu e deloc deranjată de corupţia din ţara asta, se declară euro-optimistă şi, în general, e recunoscătoare pentru norocul care a dat peste ea la bătrîneţe.

Nici Vama nu mai e ce-a fost odată...

Aşa comentează, dezamăgiţi de moarte, vamaioţii ăia adevăraţi, ăia care cunosc Vama de acu' zece-cinşpe ani, de cînd de-abia murise cumnata lu' tanti Sica şi „aicea eram numai noi, vreo două-trei corturi şi marea, în rest nimica!“. Şi mai beau o votcă mică, aşa de dimineaţă, să se dreagă...

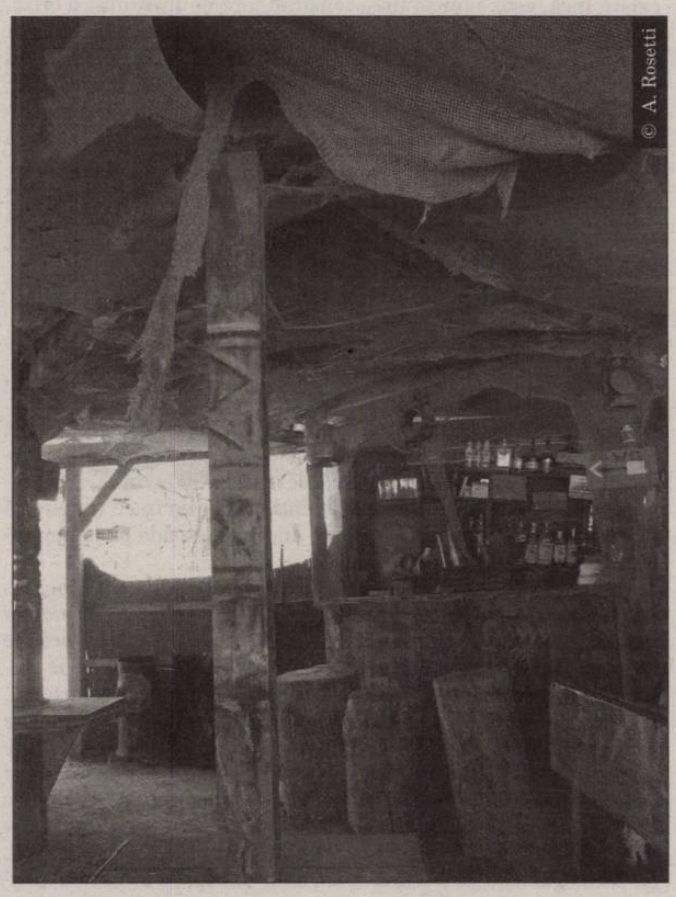

Acum Vama e şic, e *trendy,* e *cool,* e oricum, da' nu mai e ce-a fost pe vremuri!

Acum la Vamă şi-au făcut apariţia (pe lîngă case, vile, hoteluri şi diverse stabilimente de agrement şi voie bună) nişte obiecte, indispensabile vieţii de turist civilizat (din ciclul „şezlong de plastic, umbrelă de soare, duş cu apă caldă“), dar care par să nu se încadreze bine în peisaj, ţinînd cont că peisajul se vrea a fi rustico-boem. La început, obiectele astea au fost hulite şi renegate, apoi au început să fie folosite, semn că nu poţi opri progresul, consumul şi toate celelalte (mai bune şi mai rele) care decurg de aici. Iar boemul, cît o fi el de boem, tot se bucură cînd poate să se-ntindă comod pe un şezlong la plajă, să facă duş zilnic cu apă caldă şi să şadă liniştit la o terasă, unde să poată urmări meciul Brazilia-Franţa. Mai ales cînd acest boem vine cu jeep-ul pînă acolo, direct de la agenţia de publicitate unde prestează servicii (creative, *of course)*...

Cu toate acestea, e greu de înţeles din ce raţiuni obscure de marketing s-a deschis – pe locul fostei Salsa – Bavaria Club, un club cu muzică latino, dar şi cu gagici sexy. Gagicile în cauză sînt expuse pe butoaie de lemn, în mijlocul ringului de dans, şi acolo – vorba unui amic – unduie alene dintr-o fesă, fără ca nimeni să le bage cumva în seamă. Sîmbătă seara, pe cînd Expiratu şi celelalte locante duduie de lume, muzică şi dans, Bavaria Club e gol, singur şi trist, semn că Vama nu s-a stricat chiar de tot.

Unii vor din răsputeri să o salveze. Cică acolo, „în Vamă“, mai e, totuşi, un aer de libertate. Barurile, cu cît sînt mai rudimentare şi neamenajate, cu atît sînt mai apreciate. Au denumiri autoironice şi te îndeamnă să-ţi găseşti singur drumul către toaletă. Sau să „o arzi intelectual“. Nu există conceptul de „listă de băuturi“. Vorbeşti cu barmanu' şi te-nţelegi cu el. Nu trebuie să te sperii dacă nu ai lumină la masă şi simţi ceva urcînd gingaş pe picior în timp ce îţi termini a-nu-ştiu-cîta-bere: e doar un gîndăcel inofensiv de Vama Veche. Unii merg acolo tocmai pentru astfel de senzaţii rare. Alte motive pentru care oamenii mai vin încă la Vamă ar fi: beţiile prelungite, nopţile albe pe plajă, romanţele de cort, dimineţile „de după“ (cel mai bine „la Ovidiu“, pentru muzica bună şi alcoolul matinal – pe principiul „cui pe cui se scoate“).

Dar totuşi. Vama adevărată s-a stricat! suspină nemulţumiţi vamaioţii ăia adevăraţi. Acum sînt mai multe costume de baie şi mai puţini nudişti. Mai mulţi copii cu mămici şi tătici şi mai puţine gagici (şi nici alea nu mai sînt aşa dispuse să încerce diverse acrobaţii sexuale prin corturi). Acum, în unele locuri – cum ar fi deja celebrul „La Bibi“ – trebuie să faci rezervare din timp dacă vrei să găseşti o masă sîmbătă seara, cînd Vama se umple pînă la refuz. Oferta de toalete a crescut şi găseşti hîrtie igienică aproape în toate. Micul chioşc de clătite cu denumiri trăsnite (ciori perverse, banană-n scutec) s-a transformat într-o afacere prosperă.

Unele lucruri, însă, nu se vor schimba niciodată. Întotdeauna te va opri un individ cu privirea înceţoşată şi blugii zdrenţăroşi, care-ţi va cere „zece mii de-o bere“. Întotdeauna vei vedea cîte un bătrîn hippiot (aproape mistic) executînd pe plajă, în jurul unui foc de tabără, un soi de dans tribal, cu ochii închişi şi înconjurat de puştoaice „nonconformiste“. Dacă o să rîzi de dînsul, cineva se va trezi imediat să-ţi spună că la Vamă nu contează vîrsta, ci spiritu'. Să fie liber, adică. Deci, cum spuneam, în Vamă bîntuie un aer de libertate. Aşa se face că dimineaţa poţi auzi, la o bere, cafea sau chiar un „fresh de portocale“, poveşti şi povestiri de genul:

„Frate, aia era beată cui aseară, a plecat să-şi ia ţigări, a căzut cu nasu-n nisip şi-a rămas acolo pînă azi, să mor io!“

„Deci astă-noapte eram muci, da' muci, nu mai nimeream cortu', aşa ca m-am culcat în maşină, hă hă!“

„Băi, iar şi-o trag ăia pe plajă, fix în faţa noastră!“

Acesta să fie motivul pentru care părinţii se feresc să-şi lase fetele adolescente acolo, iar ele sînt atrase ca muştele de hîrtie către Vama asta cu miros de libertate? „Acolo e, cum să spun, distracţie, viaţă adevărată, vine toată gaşca!“, declară domnişoarele, inventînd poveşti şi găsind tertipuri pentru a-şi înduioşa părinţii, care se tem că la Vamă fetele se vor maturiza peste noapte. Dragi părinţi, nu vă speriaţi, acest lucru se poate întîmpla şi într-una din staţiunile cu fitze gen Mamaia!

Măcar la Vamă, orişice s-ar zice, cărţile de la mica librărie din stuf „se vînd incredibil de bine“ – după cum declara „băiatul de acolo“. O fi din cauza ofertei speciale: la fiecare cumpărătură de carte poţi extrage, dintr-un bol de sticlă, un răvaş cu cîte o poezie. Cîteodată, lucrurile par să se potrivească în mod uimitor (Cărtărescu la Cărtărescu trage, spre exemplu).

Şi în încheiere, o veste proastă: pînă şi la Vamă umblă vorba că la bulgari ar fi mai bine!

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Copilăria lui Felix (I)

Trăim între Felix şi Max. Frînturi strîmbe, dintr-o altă viaţă, ies la iveală ca rîmele din pămînt după o ploaie zdravănă. Din motive greu de înţeles, abia acum se aud poveştile triste şi absurde ale unor ani de demult, în care la şcoală se preda şi se învăţa turnătoria la Securitate, mai mult decît matematica sau geografia. Teamă? Frică? Laşitate? Prostie? Sau, poate, un altceva care ne împiedică, adeseori şi azi, să zicem nu?

Răspunsurile se caută în mărturii. Una dintre ele, cea a domnului Sorin Taban, e reprodusă mai jos. Puneţi cîte semne de întrebare doriţi la finalul acestor rînduri, dar lăsaţi loc suficient să punem, cîndva, şi mult-aşteptatul punct.

Domnule Robert Turcescu,

Tema pentru care vă scriu este „elevii securişti". Şi vă scriu din postura unuia care, în liceu, a luat ceva castane şi pumni şi şuturi în fund deoarece nişte colegi de clasă l-au turnat la Secu. Am făcut Liceul Industrial de Construcţii de Maşini Ploieşti. Acesta era chiar lîngă str. Vasile Lupu, unde era şi atunci, şi este şi acum, Securitatea. Într-o oră de fizică a venit tov. Marinescu, un conducător de Trabant combi bleu – era securistul care răspundea de liceul nostru. Toţi ştiau că tov. Marinescu e securistul şi că e bine să nu te cheme. Venea din cînd în cînd şi mai scotea pe cîte un elev de la ore şi acesta apărea a doua zi sau nu mai apărea cîteva zile şi... nu primea absenţe. Erau la noi în clasă – încă din clasa a IX-a, deci aveam 14 ani – cîţiva elevi care turnau. Aceştia stăteau la internat, iar alţii erau chiar din Ploieşti, de la ţară, cu părinţi agricultori, dar învăţau bine (tocilari le spuneam!) şi doreau să ajungă cineva.

Ce turnau? Păi îi spuneau pe cei ce făceau glume despre Ceauşescu sau cu miliţieni, îi spuneau pe cei care apăreau cu blugi noi pe la şcoală, pe cei care aveau plăci cu ABBA sau Boney M, ori pe cei ce ascultau Europa liberă sau pe cei ca mine care eram evanghelic, nu ortodox şi uneori mai spuneam cîte ceva despre Dumnezeu. Pentru că eram evanghelic, nu am fost făcut utecist (şi nici nu mi-a părut rău!) şi am simţit uneori că eram marginalizat, se făceau ironii pe seama mea, eram uneori persecutat de unii profesori (erau o profesoară de CSP – cunoştinţe social-politice – şi o doamnă de istorie care şi-au propus să mă lase corijent pentru că spuneam că eu cred în Dumnezeu). Au fost cîţiva colegi turnători. Pe unii îi ştiu, pe alţii i-am aflat după zece ani...

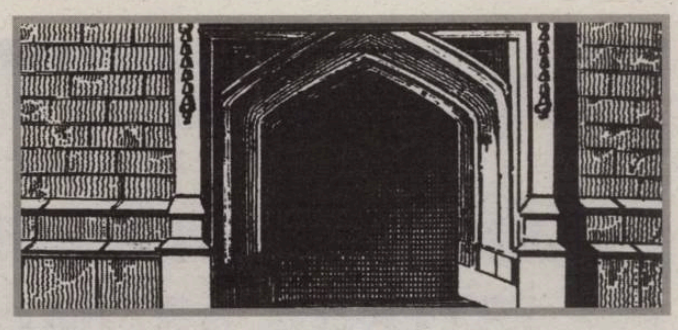

Într-o zi, tov. Marinescu a venit în oră, a şuşotit ceva cu profesorul Sandu Mihai, şi-acum unul din cei mai buni profesori de fizică din Ploieşti (culmea, la acelaşi liceu!) – ce spun acum s-a petrecut în urmă cu 27-28 de ani! –, apoi m-a luat din clasă cu ghiozdan cu tot. Am plecat la Securitate cu Trabantul şi acolo, de pe la ora 11 pînă seara la 9, am fost bătut deoarece, după ce mi se dictau declaraţii în care zice-se eu recunoşteam că fac propagandă anticomunistă, că ascult Europa liberă, că spun bancuri politice... deci la sfîrşit, cînd eu ar fi trebuit să scriu „am scris de bunăvoie şi semnez", eu scriam „mi s-a dictat împotriva voinţei mele şi nu recunosc".

Sorin TABAN

(va urma)

PENTRU NOI, TRANSPARENŢA RĂMÎNE O ENUMERARE CALDĂ A PARTENERELOR MAI GREU VORBITOARE PRIMA OARĂ, DUPĂ CEA MAI AŞTEPTATĂ EXCEPŢIE

● Pun o întrebare de simplu cetăţean şi de nuvelist ceva mai complicat: Ce înseamnă că trebuie să luptăm pentru o cît mai mare transparenţă a serviciilor secrete? Cît de mare? Eu cred că, pentru noi, transparenţa rămîne o noţiune foarte secretoasă. (**R. C.**)

● Sîmbătă după-amiază am prins, pe B1 TV, un ciopor de doamne comentînd nunta lui „Iri" şi „Moni"; erau acolo cine vrei şi cine nu vrei – de la eterna şi fascinanta psiholoagă Mirela Zivari (pledînd pentru „importanţa peţitului") la o anume „designer vestimentar Nora Bălănică" (admonestînd familia lui „Moni" că „nu e alături de ea la acest mare eveniment din viaţa ei"), trecînd prin comentatoarea mondenă Evelin Badea (nimic memorabil) şi doamna Bahmuţeanu-Prigoană (memorabilă pentru că era costumată ca pentru nunta Narghitei...). Nici una dintre aceste redutabile profesioniste ale datului cu părerea pe micul ecran nu a avut concentrarea unui invitat-popă (din păcate, nu i-am reţinut numele) în această enumerare caldă şi calmă a situaţiei date: „Ţara noastră este supranumită Grădina Maicii Domnului. Şi dl Columbeanu are o grădină mare şi frumoasă..." Fascinantă nuntă, mare grădina (lui Dumnezeu)! (**a. l. ş.**)

● Apropo de dilema mea cu numele partenerelor căluţilor de mare. Acum am alta. Dacă tot există nobilii căluţi, de ce nu există şi măgăruşi sau asini de mare? (**M. C.**)

● De la revoluţia în direct la eliberarea ostaticilor (aproape) în direct, la diverse înmormîntări şi parastase în direct, am ajuns şi la „nunta secolului în direct". Cînd am constatat încă o dată, dacă mai era nevoie, că amorul e un lucru mare. În studioul B1 TV erau cele două moderatoare *(black and white)* şi cîteva invitate care mai de care mai greu vorbitoare: nevasta lui Cabral (care are nevoie de un profesor de limba română pentru a-şi salva cariera), o stilistă (care comenta îndrăzneala rochiilor colegelor de branşă) şi o astroloagă, alta decît Urania, dacă v-aţi imaginat că era unică. Toate aveau o singură problemă: *totuşi, în ciuda, s-ar părea că* între Monica şi Iri e amor curat. Şi eu cred la fel, dar, după cum vedeţi, am aşteptat o săptămînă ca să-mi dau cu părerea. (**S. S.**)

● Recenta şi ingenua mărturisire a preşedintelui Putin la întrebarea din public: „Cînd aţi devenit bărbat?" – „Nu-mi amintesc cu exactitate cînd am făcut-o pentru prima oară, dar ştiu cu siguranţă, cu precizie la minut, cînd am făcut-o ultima dată"– ne dă dreptul să afirmăm, tot cu certitudine, că nici o Înaltă Luminăţie de la Kremlin nu a mai săvîrşit în public o asemenea desecretizare a intimităţilor. Poate că exagerez, totuşi de la Moscova nu am mai auzit în ultimul secol ceva mai zglobiu, dîndu-mi elanul veşnicei întrebări: Rusia, încotro? (**R. C.**)

● M-am întors după o lună de absenţă din ţară şi îl văd pe Adrian Năstase la Realitatea TV ca un fel de invitat permanent-jurnalist-analist politic. Ce s-a întîmplat, s-a rezolvat cu mătuşa şi termopanele, acum e din nou personaj onorabil? Ups, iată că îl văd la alt post de televiziune, unde este rugat să comenteze evenimentele din

Cu ochii-n 3,14

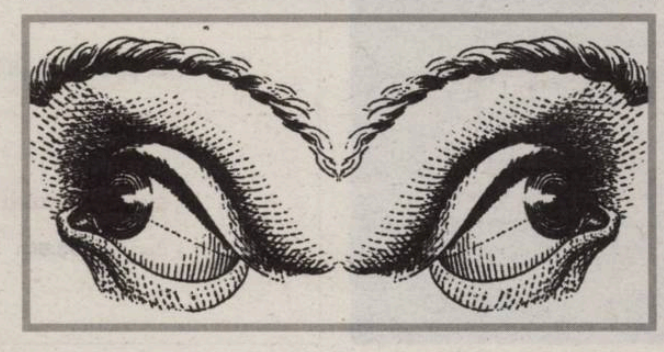

Liban şi nunta lui Irinel Columbeanu. Acum înţeleg, e un fel de divertisment politic, cam cum sînt puse vrăjitoarele să ghicească viitorul preşedinte înainte de alegeri sau cum este întrebat Adrian Mutu despre Dostoievski. Astăzi se joacă piesa *Şi corupţii gîndesc*. (**C. G.**)

● Iri şi Moni şi-au pus pirostriile, producînd, în final, cacofonia cea mai aşteptată a sezonului monden: duminică, 23 iunie, în direct şi toată ziua, de la Snagov la B1 TV, domnişoara Gabor a devenit doamna Monica Columbeanu. (**S. G.**)

● La Oradea, decanul Facultăţii de Medicină, dl Mircea Ifrim, a intrat în pielea maurului Othello, încercînd să obţină extrădarea studentului israelian Mordechai care probabil consuma o intimitate cu frişcă alături de soţia decanului, chinezoaica Chen Feng. Dl Ifrim este şi deputat PRM. Cine va mai spune că PRM e un partid xenofob să aibă în vedere şi această excepţie, totuşi. (**A. C.**)

FINALUL ŞI CONCLUZIA ÎŞI OFERĂ SERVICIILE ORI DE CÎTE ORI O NOUĂ DESCOPERIRE COBOARĂ LIBER

● Esenţa relaţiilor amoroase am înţeles-o, e drept, tardiv, de la un şofer de taxi: acesta, vorbind de fosta prietenă, tot Berbec (ca şi mine), care i-a nenorocit viaţa, mi-a oferit versiunea populistă şi gemînd de prejudecăţi a „războiului sexelor". Totul se rezumă, ca la orice tranzacţie, la cine şi cît a dat, sau cine şi cît a luat: în bani, greutate sau sentimente. Finalul şi concluzia: respectivul şofer se însoară cu o alta, care dă mai mult şi, evident, cere mai puţin. Şi care are noroc cu el, că, aşa fraieră cum e, nimeni n-ar lua-o. (**I. P.**)

● În turisticele şi mai puţin boemele piaţete din Montmartre funcţionează corectitudinea politică. Mai exact, „artiştii" îşi oferă serviciile contra unor sume destul de modeste, desenînd portrete astfel: asiaticilor le fac nişte ochi mari şi luminoşi ca în desenele animate japoneze, tenul negrilor este alb, doar un pic „umbrit" pe alocuri, americancele supraponderale sînt doar rubensiene şi sexy, toţi copiii par angelici, arabii au trăsături blajine. Nici un portret nu seamănă cu modelul, însă la finalul „lucrăturii" spectatorii aplaudă cu entuziasm. (**A. P.**)

● BNR vrea să introducă obligaţia cetăţenilor de a arăta buletinul ori de cîte ori fac o plată cu cardul. Ar fi un progres faţă de epoca în care se arăta buletinul doar la zahăr şi ulei. Trăiască şi înflorească scumpa noastră patrie! (**A. M.**)

● Dintr-o reclamă apărută în suplimentul TV al *Evenimentului zilei* de vineri, 21 iulie 2006, am aflat despre o nouă descoperire a neobosiţilor cercetători americani: „Cercetătorii americani au demonstrat ştiinţific faptul că pentru a slăbi *o dată pentru totdeauna* trebuie neapărat să ţinem cont de grupul sangvin". Rezultatul fiind, fără doar şi poate, o trupă foarte zveltă. (**D. S.**)

● Pe zidul Asociaţiei Române de Ascensoare, cu sediul în Calea Giuleşti, cineva a scris un graffiti: *„Welcome to hell!"*. Adică ce, ascensoarele alea doar coboară? (**M. C.**)

● Să derulăm puţin înapoi: care va să zică, dacă vă mai amintiţi, răpirea jurnaliştilor a fost o înscenare, da? Buuun. Păi, dacă a fost înscenare, de ce ar fi, mă rog frumos, Omar Hayssam „terorist"?! Şi dacă nu e terorist, de ce n-ar fi putut pleca liber din ţară? Şi dacă a plecat liber din ţară, de ce şi-au mai dat demisiile şefii ăia? Şi de ce... Să mai continui sau să mai continuu? (**a. l. ş.**)

PRINTRE NORI (NEGRU PE ALB), IMAGINEA CELOR CARE FOLOSESC CARDURILE RETRO

● Rezonanţe şi ecouri pe lista cărţilor primite la redacţia *Românieiliterare* (în numărul de săptămîna trecută): „Silvia Cinca, *Ofensiva curajului,* «înfruntări răzleţe la reîntoarcere», proză, Editura Rugby, Bucureşti, 2006 / Gheorghe Costache Curaj, *Raza de soare printre nori,* «caiet de amintiri», Editura Grai şi Suflet – Cultura Naţională, Bucureşti, 2005 / Gheorghe Costache Curaj, *Silvia,* roman, Editura Grai şi Suflet – Cultura Naţională, Bucureşti, 2006". (**D. S.**)

● „Rezervaţia naţională arheologică, secolele XV-XVII, prima capitală a judeţului Ialomiţa, 1478, locul de naştere al voievodului Mihai Viteazu" – pe scurt şi fără menajamente, „Oraşul de floci". Dacă nu mă credeţi şi vreţi să citiţi negru pe alb cu propriii ochi, vă pot pune oricînd la dispoziţie o fotografie făcută cu un telefon mobil, pe drum, în locul cu pricina, în dreptul şugubeţei pancarte rutiere. (**R. T.**)

● Anul Mozart a stimulat nu doar nevoia de armonie, ci şi spiritul comercial. La Viena se vînd tricouri, bibelouri, ciocolată, bomboniere, afişe cu chipul marelui compozitor. S-a pus în vînzare şi un afiş unde Mozart ridică ochii spre cer, indignat de felul cum este mărunţită imaginea sa. Se vinde şi se cumpără şi acesta. (**M. B.**)

● Mai nou, băncile află – cu sprijinul Vodafone – numărul de telefon al celor care folosesc cardurile la cumpărături şi te sună pentru a face sondaje de opinie de cîte 15 minute. La primul telefon am refuzat politicos, dar cînd am fost sunat din nou peste cîteva ore m-am întrebat dacă legea permite asemenea practici de hărţuire telefonică în scopuri de marketing bancar. Dacă Vodafone-ului tot nu îi pasă cum îmi trăiesc eu clipa (aşa cum ne tot freacă la cap prin reclame), fac şi eu public numărul celor cu sondajul, poate îi sabotează cineva: 0722.611.375. (**M. C.**)

● Excelentă campania publicitară „retro" la Biborţeni. Şi convingătoare. Bi-bor-ţeni. (**C. P.-B.**)

Cititul nu dăunează sănătății!
TRITONIC
www.tritonic.ro
editura@tritonic.ro
021.242.54.09

ISTORIA AROMÂNILOR
Thede Kahl

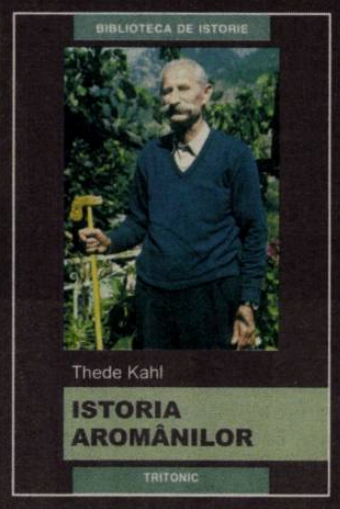

Dintotdeauna „romanitatea sud-dunăreană" a exercitat o fascinație aparte asupra românilor. Putem înțelege această fascinație, dacă ne gândim la înrudirea lingvistică a românei, aromânei, meglenoromânei şi istroromânei. Astfel, nu este de mirare că România are o tradiție de peste 150 de ani în privința cunoaşterii acestor grupe romanice, în timp ce istoriografii din țările balcanice nu prea le menționează. În România au apărut numeroase scrieri de specialitate, care nu pot fi neglijate de oricine vrea să studieze aromânii şi meglenoromânii. Avertizăm însă că există diferențe clare între părerile autorilor motivați de interese ştiințifice şi cei care vorbesc din angajament politic.

„Thede Kahl este o personalitate impresionantă şi ca oricine care se ocupă serios de sud-estul Europei, el este poliglot. Dar nu numai atât. Este şi multilateral talentat: fiind geograf şi bizantinolog, se pricepe şi la lingvistică, la etnografie şi la muzicologie, desenează, studiază dansuri şi... găteşte pită. În tradiția balcanologică a lui Gustav Weigand călătoreşte mult şi studiază fenomenele la fața locului, contribuind, fără prejudecăți naționale, la dezvoltarea balcanologiei cu informații actuale".

Max Demeter Peyfuss

2%
dintreromâni
înțeleg
arta

a plăcea ține de gust, a înțelege de cunoaştere

foto: Danaida de Constantin Brâncuşi, sculptură aflată în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României

radiofranceinternationale rfi romania | ne cunoaştem?
București 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm Chişinău 107.3fm

DILEMATECA
SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 28 iulie, găsiți la chioşcurile de presă numărul 3,
cu un poster de colecție *Dilema veche* cadou. Doar 4,9 lei.

Din cuprins:
● DOSAR: *Literatura de consum, literatura de vacanță*
● ANCHETĂ: *Care sînt tabieturile şi metehnele scriitorilor români?* (partea a doua)
● INTERVIU cu Andrei Codrescu: *„Visul meu acum e să trăiesc cu cărți şi animale"*
● RECENZII: *Ce e de citit în vara aceasta?*
● REPORTAJ: *Bibliotecile publice: improvizație şi realitate*
● PROFIL: *Radu Paraschivescu*
● LECTURI: Nora Iuga, *Poezia română schimbă tricoul cu poezia germană*
● NOU! *3,14TECA*

Dilemateca
Îți dă de citit

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 132 ● 4-10 august 2006 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Despre ascultare şi vedere“
pagina **3**

Teodor Baconsky
„Orientul inflamat“
pagina **18**

„Modelul bănăţean“, reportaj de **Stela Giurgeanu** şi **Iaromira Popovici**
paginile **20-21**

AUTISMUL

„…mintea lui era esenţialmente solitară. Mi-o reprezint asemenea unui cer mental pur, de un albastru transparent, aşa cum este cerul de vară tîrzie, nestrăbătut de norii reveriilor, nostalgiilor, amintirilor, proiectelor, nici măcar de cei ai speranţelor.“

MATEI CĂLINESCU – POSTSCRIPTUM LA „PORTRETUL LUI M“

5 948467 000018 32

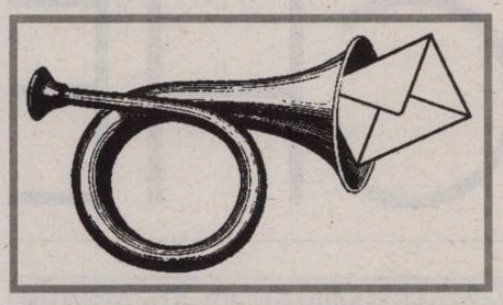

Nr. 130: *„Cuplul"*

Între patru pereţi

Ştiţi momentele acelea cînd priveşti în jurul tău şi te declari neputincios? Cînd neputinţa asta capătă forme ciudate, schizofrenice, cînd construite pe false motivaţii, acţiunile tale se transformă în veritabili duşmani pentru sistemul tău vegetativ? Întreb pentru că discuţiile despre cuplu au devenit acrobaţii inutile. Televiziunile, ziarele, prin intermediul personalităţilor de pe malul Dîmboviţei, ne dau lecţii despre cum să-l uiţi în trei zile, cum să-l bagi în pat, cum să-l păstrezi odată ieşit din pat... şi aşa mai departe. Viaţa asta e de o simplitate uimitoare, iar relaţia dintre un bărbat şi o femeie, de nasul oricărei puştoaice care la 14 ani descoperă sexul, iar la 20 a mîncat pe pîine tot ce se putea mînca. Femeia lipsită de desuurile care îi păstrau feminitatea, e o pradă uşoară, poate fi cumpărată cu o cafea la un club de fiţe şi arată tot pe bancheta de piele a unei maşini scumpe, bărbăţia se măsoară în conturi şi în mărcile hainelor. Şi apoi, mai e o situaţie care îţi dă dureri de cap. Femeile aleargă după bărbaţii transformaţi peste noapte în domnişoare, plini de temeri, complexe, dacă te apropii fac paşi mari în direcţia opusă, îşi trag feţe arogante de bărbaţi fatali care trăiesc doar noaptea. Femeile aşezate comod în scaunele de conducere, incapabile să mai ofere o atingere tandră sau o vorbă din suflet, prind şi ele ce pot. Cuvintele au devenit neputincioase! Cum să recunoşti că simţi ceva pentru el/ea? Relaţiile au devenit nişte „chestii". Cînd durerea e insuportabil de adevărată, cînd despărţirea te aruncă într-un bîlci perfect, cînd trăieşti fără să poţi face faţă sfîrşitului, tăvăleala ţi-e la îndemînă, nu implică nimic de nerecuperat. Peste ani, secătuiţi, ne alegem un partener pe măsură, căruia i-a dispărut de mult lumina din ochi, ne-am irosit oricum nebunia aiurea, o puştoaică îi face cu ochiul, iar el îşi regăseşte toată forţa şi nostalgia anilor cînd dădea dintr-o mişcare o femeie pe spate, ea, femeia modernă, nu rezistă colegului tînăr, chipeş, dornic de afirmare, dar sînt soţ şi soţie. Mai au şi un copil de vreo 17 ani care se droghează de vreun an, dar ei nu observă... dar le merge ca pe roate! Dacă nu am mai lua în rîs reacţia psihică, dacă am şti că o întîlnire îţi poate schimba viaţa, dacă am învăţa să folosim cuvintele ca mesaje care creează punţi între noi şi celălalt... dacă... dar cuplul în anul 2006 a devenit un subiect intens mediatizat pentru că îi simţim căderea, îi simţim lipsa! Dincolo de partea cu fluturaşi în stomac nu trec foarte mulţi, şi asta pentru că deodată cel de lîngă noi sforăie noaptea, are tabieturi, e isteric de cîteva ori pe zi, are pretenţii mereu treze, deloc haioase... merge şi la WC... şi în general e cam... uman! Nu ai de unde să iei nu ştiu ce raritäţi că aşa sîntem făcuţi de un creator crud. Imperfecţi, strîmbi, urîţi, insuportabili, egoişti, dînd pe afară de nevoi, dorinţe care se cer satisfăcute. În celălalt vedem doar obiectul care poate să ne aline refuzurile, duzinele alea de speranţe neîmplinite şi spun încă o dată... egoismul. Mă gîndeam dacă ar exista posibilitatea să răspundem la întrebarea... ce îţi doreşti, şi nu am putea fi altfel decît sinceri, ce am răspunde (lăsînd la o parte idioţeniile de genul ce îşi doresc femeile şi bla-bla-bla). Cînd aud cuvînul CUPLU mă gîndesc la reacţia chimică care, odată trecută, lasă adevărul să-şi facă treaba, şi cine poate să stea faţă în faţă cu adevărul său şi al celuilalt şi să mai zîmbească atunci a cîştigat. Firește, toate acestea sînt floricele, realitatea are darul de a fi mai puternică şi pînă la urmă nimeni nu e vinovat pentru că, în loc să observăm, am ales să ne imaginăm, să creăm variante la ceea ce trăim. Că ne pasăm unul altuia, că trăim un şir nesfîrşit de „chestii" e o consecinţă firească a alegerilor noastre şi nu ne bate nimeni dacă alegem greşit. Cuplul? E pentru cei care nu cred în aşa ceva şi se uită la oameni fără să le fie ruşine, e pentru cei care au o nevoie autentică în sensul ăsta, o nevoie care nu se spune, se trăieşte, se explică în felul ei.

Anamaria PÎRVAN
anamaria.pirvan@gmail.com

Romeo şi Julieta în postmodernism

Uniţi de spaima de a nu îmbătrîni singuri, uniţi de o dragoste de tinereţe – care a durat trei ani –, uniţi de un „accident" care în perioada predecembristă te condamna la căsătorie, uniţi din interes (EL are casă şi maşină, EA este frumoasă – sau invers), uniţi la „matrimoniale" sau de către o mătuşă inimoasă, „cuplaţi" la munte sau la mare, la băile de nămol sau la Sovata, îndrăgostiţi frumoşi care umblă pe stradă cu un chip luminos şi cu o statură de zei, perechi acrite, plictisite de prezenţa celuilalt, al căror unic hobby a rămas cearta asezonată cu enervarea, înjurătura, pumnul şi palma...

Cupluri postmoderne cu un Romeo de cartier, posesor de Alfa-Romeo, cu ochelari negri, mulaţi pe figură, cu profil de pasăre de pradă, cu corp lucrat la sală, cu lanţ de aur şi ghiul pe degetul mic, mişcîndu-şi capul în ritm de manele, iar EA – o sculptură în carne şi vis, blondă sau brună sau roşcată, care „dă bine" la maşina lui, la banii lui, la afacere, la reclamă, la viloiul terminat, la aeroport şi la călătoriile de afaceri.

Nici urmă de poezie în asemenea cupluri. Este afacere, interes, sex, liberă alegere, scandaloasă despărţire, nefericire exprimată în texte maneliste, beţii crunte şi lacrimi ponosite. În fond, toate-s prea vechi ca să ne mai mire: şi lumea, şi iubirea, şi tristeţea, şi dragostea, şi despărţirile, şi lacrimile, şi cîntecele de inimă albastră, şi pruncii, şi nevoia de a avea mult, cît mai mult, la modă, şocant, interesant, *kitsch,* standardizat. Toate-s vechi, doar Romeo şi Julieta se schimbă şi ne tot întrebăm, naivi şi retorici, cum de nu ne plictisim de acelaşi fel de viaţă, de aceleaşi drame obosite, de aceleaşi telenovele de alcov în care legăturile sînt provizorii, iubirile, la second-hand, copiii făcuţi la comandă (nu-i mai dă Domnul!), despărţirile, tot mai standardizate (se fac nunţi de despărţire – un fel de parastase spre a te pune bine cu soarta, cu viitorul, cu fostul soţ).

„Sînt sigur că ura poate să unească doi soţi mai solid decît orice gelozie", spune un personaj al scriitorului Alexandru Sever. În mare parte sîntem o societate consolidată pe ura născută din uzura zilnică a cuplurilor ce o compun. O ură de care marea majoritate nu mai sîntem conştienţi pentru că nu avem timp nici pentru ceartă, nici pentru împăcare. Cearta o lăsăm pe mai tîrziu, iar împăcarea pentru ultima zi.

Mai rămîne un acoperămînt protector de armonie şi iubire care înconjoară lumea ca un abur, întreţinut de cei puţini şi aleşi care – neştiuţi de nimeni – ţin uşor pe umerii lor cumpăna dreaptă a vieţii prin răbdare, credinţă, muncă, bunătate, ca omenirea să nu se scufunde în marea bălăcăreală postmodernă. Sub acest văl protector, Romeo şi Julieta încă se mai iubesc ca în Shakespeare, Don Quijote e tot cavalerul Dulcineei şi perechea este antonimul cuplului.

Teodora COSTA
teo_costa2000@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

Actualităţi

Nobody can stop them...

(Nimeni nu-i poate opri...)

Am deschis iar messenger-ul, aşa, de curiozitate, să văd care ce mai face. De ceva vreme luasem legătura cu un tînăr din Liban care ţinea neapărat să discutăm şi să-mi trimită poze despre *the beautiful Liban* (frumosul Liban). Văzînd imaginile, fără să fi vizitat niciodată înainte Asia, nicidecum ţara lui de origine, mi se păreau de-a dreptul ireal de frumoase. L-am întrebat dacă sînt cumva prelucrate în Photoshop şi l-a jignit întrebarea mea. Mi-am cerut scuze şi am asociat atitudinea lui reticentă la comentarii din partea unei femei cu modelul musulman. După cunoscutele întrebări de genul *do U have a webcam?* (aveţi o cameră web?), *then a picture?* (facem o poză?) – care au început să mă enerveze de-a dreptul –, a încercat să mă convingă, într-o engleză care putea fi ameliorată, că diferenţele femei-bărbaţi au fost abolite la nivel oficial, de cîţiva ani. M-a invitat să-i vizitez ţara şi s-a oferit să-mi fie ghid pentru că acolo, explica el, ca turist *you have to be smart* (trebuie să fii inteligent). Adică? Localnicii îţi vînd totul mult mai scump decît în mod normal. I-am explicat că aşa se întîmplă pretutindeni, inclusiv la noi. Am mai vorbit aşa, pe alocuri, din cînd în cînd.

Zilele trecute am intrat din nou pe messenger. A apărut şi el, de parcă aştepta să vină cineva căruia să i se poată confesa. Recunoştea că îi este frică, deşi zona în care locuieşte nu fusese încă bombardată. Era la muncă şi mă întreba de ce nimeni nu face nimic. Încercam să-i explic aşa, ca de la un om la altul, că marile state şi organisme internaţionale nu vor lăsa lucrurile astea să continue; că lumea este la curent cu situaţia de acolo şi în curînd se va remedia... trebuie să aibă încredere... că şi eu, de religie creştină, mă voi ruga pentru ei. Eram jenată, ştiam că mesajele mele banale de încurajare ajung la cineva care chiar are nevoie de ajutor şi care în urmă cu ceva vreme îmi trimisese poze cu *the beautiful Liban,* care mi se păruseră ireal de frumoase. L-a bucurat mesajul meu şi mi-a spus că o să aibă încredere. Dar bombardamentele au continuat mai asiduu în Liban, eu am plecat într-o excursie la munte zilele astea, iar azi, cînd m-am întors, pe messenger un tînăr din Liban îmi cerea socoteală: *You told me they will stop and they didn't. Nobody can stop them...* (Mi-ai spus că vor înceta, dar n-au făcut-o. Nimeni nu-i poate opri...) Se mutase deja de acasă la nişte prieteni, pentru că bombardamentul se apropiase prea mult de zona unde locuia. Încercam să-i explic că nici eu nu înţeleg, că este mai complicat, o chestiune de diplomaţie internaţională şi asta în general *it takes time* (durează)... dar în sinea mea, ca om simplu, nu înţelegeam cum aşa ceva este posibil în zilele noastre aşa, „pe faţă".

Nu i-am spus cum se vede situaţia de aici şi nici că cetăţenii români sînt deja evacuaţi de acolo. Nu voiam să-l alarmez şi mai mult. Şi acum... ştiu că sună de o superficialitate extremă dar... eu am fost la munte, pentru că, vorba aia, nu-mi intră în atribuţii *world issues* (probleme mondiale), dar domnii Bush, Putin and co ce dracu' au făcut? Scuze, aşa ceva nu se spune.

Mîine nu ştiu dacă mai are rost să deschid messenger-ul...

A.C. Tudor
ac_tudor@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Forţa de muncă în UE**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.750 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru 1 an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 110 de euro pentru 1 an, cont: RO93BRDE445SV5-0236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre ascultare și vedere

Noaptea tîrziu, pe Lipscani și pe străzile dimprejur, capitala agonizează vesel. Capitala? Nu cumva poporul român însuși? Dacă umbli printre gunoaiele, ruinele și dezmoștenității locului, îți pierzi orice încredere în viitorul comunității autohtone, betegită de nesimțire, incapabilă să-și locuiască cuviincios orașele, să-și respecte tradițiile, să iubească protector ceea ce a mai rămas de iubit în imediata ei vecinătate. Lipscanii anticipează un scenariu posibil al dezastrului dîmbovițean: vom cădea, semiadormiți, *sub* nivelul pitorescului, vom bea ultimul șpriț lîngă zidul unei vespasiene improvizate, vom asuda printre dejecții, legănați de manele, în inteminabile, toride, nopți de vară. O să ne placă. Ne vom savura asfințitul ca pe o formă de libertate. Vom bîigui cîte ceva despre Europa și-i vom întoarce definitiv spatele, căutînd răcoarea incertă a vreunui perete igrasios.

Toți primarii Bucureștilor s-au declarat preocupați de Lipscani. Fiecare a făcut multe promisiuni și mici gesturi reparatorii. Unul a pus, cu pompă, pe mijlocul drumului, felinare artizanale, imitații sterpe, insipide, rudimentare, ale vechilor feronerii metropolitane. Altul a crezut că igienizează locul instalînd la vedere coșuri de gunoi uriașe, din plastic verde, făcute mai curînd să fie ocolite, decît folosite cum se cuvine. Fațade superbe au fost lăsate de izbeliște, zgîriate, măcinate, topite, în vreme ce la parter s-au amenajat în pripă „buticuri“ și cafenele de bazar. La nivelul ochiului – sclipiciuri dubioase, iar cînd ridici privirea – tragice grimase arhitecturale. Cea mai veche clădire a cartierului e o supraetajare de găuri. Găurile de sus sînt deja confiscate de o vegetație intempestivă, cele de jos au devenit pubele și, cînd e destul de întuneric, closet. Pentru cine? Pentru trecătorii podiditi, pentru localnicii clandestini, pentru clienții berăriei de după colț. Se cîntă melodii deșertice, se cerșește, se stă. Din cînd în cînd, un turist perplex moțăie, cu o hartă în mînă, pe cîte un colț de masă. Te gîndești, vrînd-nevrînd, la escapadele nocturne ale „crailor de Curtea-Veche“, pe uliție crepusculare, unde vezi „perindîndu-se tot ce Bucureștii avea mai năbădăios, mai zănatic, mai teșmenit și defăimat – jegul, lepra și trînjii societății“. Dar nici declasarea nu mai are, acum, anvergură. Jegul miroase dulceag, lepra e ambalată cosmetic. Mizeria a devenit cordială. Un amestec neanalizabil și nevindecabil de lehamite și surescitare. E ca și cum Pașadia și Pantazi ar fi dispărut, lăsîndu-l stăpîn pe Gore Pirgu, în variantă ipocrită. Un Gore Pirgu toropit, care nu mai practică nici măcar viciul cu panaș, ci îl năclăiește într-o băloasă demagogie a virtuții, a modernizării, a toleranței.

La capătul unei plimbări în miezul acestui peisaj, simțurile intră în colaps: văzul nu reține decît frumusețea scăpătate și bube, auzul e asfixiat de zgomote indescifrabile, cînd acute, cînd lîncede, ca un preludiu la desfigurare. Despre miros – să nu mai vorbim.

Din fericire, în plin pustiu, am avut o nesperată surpriză. Pe strada Covaci, la numărul 10, domnul Paul Gherasim, o adevărată stihie – în același timp viguroasă și discretă – a artei contemporane, a deschis, pe cheltuiala lui, un fel de expoziție. Zic „un fel“, pentru că e în afara convenției curente a expozițiilor. Autorul însuși preferă termenul „eseu“, și adaugă, în subtitlu, „încercare despre ascultare și vedere“. E ca un cui de aur bătut într-o pată de mucegai. Detalii cu păsări și îngeri din pictura pre-renascentistă și din Van Gogh, din fresca paleocreștină, din pictura mînăstirilor bucovinene și din tapiseria românească veche, cîteva partituri muzicale, pereți albi și suporturi de pergament afînat, cîteva piese de mobilier țărănesc și un fundal sonor care valorifică, în surdină, glasuri și virtuozități de păsări. Efectul e cutremurător: un salt vertiginos pe verticală, în „mîntuit azur“, un suspin tonic, o laudă fragedă a lumii create și a creativității. Venit din stradă, te simți ca scăpat din morți. Cum să depășești toxina acestui contrast? Cum să aduni, în același proiect, lumea lui Gore Pirgu și lumea lui Francisc din Assisi? Cum să opui nesimțirii generale simplitatea terapeutică a unei imagini proaspete și a unui sunet pur? Dar exact asta trebuie făcut! Acesta e drumul: el nu poate începe din cancelariile Primăriei, fără să treacă mai întîi prin micul apartament din strada Covaci, unde se află reperele, vitamina întremătoare, tonul just. Lipscanii, orașul, noi înșine, ne vom salva numai dacă vom ști *în numele a ce* vrem să ne salvăm. Numai dacă ne vom curăța auzul și văzul, dacă vom regăsi Europa păsărilor și a îngerilor. Știu. Sînt suspect de edulcorare. Dar după o baie de promiscuitate trăită pe Lipscani, în inima Bucureștilor, o doză tare de angelism e inevitabilă. Și e singura soluție *realistă**.

* Pentru curioși: expoziția e deschisă marțea și joia, între orele 17 și 19. Informații suplimentare la Mînăstirea Stavropoleos, care patronează evenimentul.

cu dilema la croitor

Credeți că Justiția română suferă din pricina caniculei?

Nu știu de ce, dar în clipa cînd la ora de dirigenție de la Bruxelles doamna Monica Macovei a fost mîngîiată pe creștet, mi-am amintit de celebrele versuri ale anonimului rapsod dîmbovițean: „Ah, Letiția, Letiția, / Părul tău e aspru ca justiția“.

În ciuda întristatei doamne de fier a Justiției române, deasupra pușcăriilor și a sălilor de judecată plutesc norișori tandri și zglobii, din a căror vată de zahăr se ivește ba mutrișoara de Jolly Jocker a junelui Titulescu, ba luminoasa chelie a lui Hayssam.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Europa – butoiul cu pulbere al Europei

Să recapitulăm: reconcilierea franco-germană a avut loc acum cîteva decenii și a devenit, ulterior, „motorul Europei“. Acum, ambii cilindri ai motorului – cel francez și cel german – sînt gripați, dar modelul reconcilierii și-a păstrat măcar valoarea de reper al „ideii de pace“ și de bună convietuire pe un continent care s-a hotărît să nu-și mai încurce inele viitorului în scamele conflictelor din trecut. Cu mai puține ecouri internaționale, de curînd a avut loc și reconcilierea româno-maghiară: o ședință comună a celor două guverne a consfințit faptul că modelul franco-german a făcut cel puțin un pui. Ar trebui să urmeze, ca să putem vorbi despre o victorie a păcii și a bunei înțelegeri între popoare, de-a lungul și de-a latul continentului, un pachet de reconcilieri ceva mai amplu: greco-turcă, sîrbo-croată, sîrbo-musulmană, croato-musulmană, sîrbo-albaneză, corsicano-franceză, irlandezo-britanică, basco-spaniolă (ca să le luăm pe cele mai vizibile). Sigur, situațiile sînt diferite, există particularități istorice, sociale și politice de la caz la caz. Dar, privind lucrurile foarte de sus, pacea pe continent depinde totuși de certitudinea că posibilitățile izbucnirii/escaladării conflictelor între aceste perechi de etnii ori popoare au fost reduse la zero. Deocamdată, punctul zero e la distanțe mai mari sau mai mici de situațiile reale.

Există însă și alte tipuri de reconcilieri necesare și importante. Chiar dacă ele nu sînt de factura celor de mai sus, Europa Unită depinde și de ele. Depinde, de exemplu, de reconcilierea lui Nicolas Sarkozy cu *les racailles* care s-au revoltat în suburbiile franceze; depinde și de Segolène Royale, care, pentru a-l bate pe Sarkozy pe terenul său, anunță măsuri drastice împotriva infracționalității (măsuri cu un aer deloc socialist, anunțate pe un ton care nu inspiră tocmai *solidarité* cu „les racailles“). Asta pentru a vedea, la anul, după alegerile prezidențiale din Franța (cei doi fiind, se pare, cel mai bine plasați în cursă), cum vor merge supapele motorului franco-german. Viitorul Europei Unite mai depinde de felul în care, pe plan național, într-o țară membră sau alta, partidele democratice își asociază la guvernare partide pornite binișor spre extremism, cum s-a întîmplat în Polonia și în Slovacia; într-o măsură oarecare, ar putea fi în viitorul apropiat și cazul țării noastre: dacă într-o Românie membră a UE, pentru a putea face o majoritate parlamentară, intră în combinație partidele lui Gigi Becali sau C.V. Tudor, nu vom putea invoca, așa cum făcea Ceaușescu, „neamestecul în treburile interne“. Europa Unită mai depinde și de felul în care Guvernul Italiei va ști să reformeze economia, pentru a nu „scoate“ din zona euro a șaptea putere economică a lumii (așa cum unii analiști cred că se va întîmpla cu Italia pînă în 2015). Sau de capacitatea politicienilor europeni de a recunoaște deschis, în 2010 (sau chiar mai devreme, cu atît mai bine), că „agenda Lisabona“, prin care se urmărea reducerea decalajului economic și de competitivitate față de SUA, a fost un eșec. În cîteva cazuri particulare mult mediatizate, „patriotismul economic“ a avut și are încă un rol în poticnelile economice europene: francezii au sărit ca arși cînd nemții au vrut să cumpere Gaz de France, Danone, ca „iaurt național“, a devenit obiect de cult al Franței cînd s-a zvonit că vrea să fie cumpărat de globalizata firmă americană Pepsi (deși Danone are bine *merci* afaceri în multe țări, inclusiv în SUA), finanțiștii și bancherii italieni au fost strîns uniți în jurul guvernatorului Băncii Naționale și i-au „lucrat“ pe olandezii de la ABN-AMRO cînd aceștia au vrut să cumpere o bancă din peninsulă ș.a.m.d. Cu asemenea dovezi de „patriotism“ cuantificabil în miliarde de euro e greu să concurezi SUA și să devii o forță globală. Și devine inutil să vorbești despre viitorul „proiect politic european“ (cu un președinte al Uniunii, un Parlament și un Executiv, cu o politică externă comună – în fine, cu tot ceea ce înseamnă, organic și instituțional, un Stat) atîta timp cît fructele naționalismului s-au mutat din ideologii și din politică direct în borcanul cu iaurt. Stereotipiile și reflexele cultural-istorice vechi scot capul la iveală cînd și unde nu te aștepți, comportamentele de „gintă“ și emoționalitatea incontrolabilă fac sau desfac afaceri de miliarde, pe o piață teoretic liberă, deschisă și concurențială.

Pînă la urmă – fie că e vorba despre tensiuni care se cer reconciliate, fie că este vorba despre reflexul strămoșesc de apărare a „avutului“, dincolo de legile pieței libere –, viitorul Europei depinde de foarte mulți diavoli bătrîni ascunși în detalii (sau în lucruri importante) care fac de rușine, la o adică, tot discursul compact și încrezător al oficialilor de la Bruxelles. Între proiectul european din documentele oficiale și realitatea din teren se cască uneori distanțe enorme, pe care politicienii și oamenii de decizie le umplu repede cu *emoții,* cu *stări,* de teamă ca oamenii să nu resimtă distanța ca irecuperabilă. Pînă la urmă, viitorul Europei depinde de felul în care liderii

politici vor ști să stimuleze *raționalitatea* cetățenilor. Mă tem însă că politicienii se vor teme de o asemenea atitudine și vor recurge mereu, la nevoie, la vechiul inventar de emoții generatoare de tensiuni, patriotisme, elanuri, căderi. Ceea ce va obliga Europa să-și fie permanent propriul butoi de pulbere.

ținerea de minte

„Pe Călinescu l-am iubit din prima clipă tocmai pentru ceea ce credeam că-i lipsește lui Vianu: originalitatea. Nu mă interesa ce-mi spun *Cronicile optimistului,* ci *cum* anume, adică spiritul lor. Probabil, călinesceanismul debutului meu a însemnat o dublă reacție: de atragere față de Călinescu și de Călinescu și de respingere față de Vianu. Cînd sîntem tineri, sîntem cu inocență dogmatici. Absolutizarea unui fel de a judeca lucrurile ne răpește posibilitatea judecării senine. Toleranța, care e o mare bucurie a spiritului, se învață mult mai tîrziu. Astăzi nu numai că lectura lui Vianu nu mă mai irită, dar găsesc în ea un motiv de plăcere, pe care nici n-aș fi conceput-o, măcar, acum douăzeci de ani. E poate bizar, dar oarecum iritantă a devenit pentru mine lectura lui Călinescu, printr-o inversare psihologică. În tinerețe avem psihologia emulului, care acceptă doar ceea ce se află în sfera modelului său și tinde să nege restul; la maturitate, simțim nevoia unei confruntări mai largi și ne îndepărtăm de ceea ce se află prea aproape de noi.“

(Nicolae Manolescu în 1980, articolul „Reîntîlnire cu Tudor Vianu“, antologat în *Andersen cel crud și alte teme,* Editura Corint, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Parlamentarismul de paradă

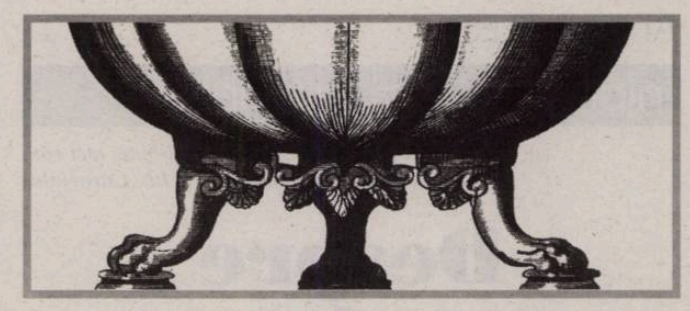

Aud voci care spun că din chestiunea (ne)numirii şefilor de servicii secrete va ieşi la iveală, în sfîrşit, adevăratul conflict dintre puterile statului: acela dintre un preşedinte cu puseuri autoritare şi un Parlament care apără democraţia. Aceste voci văd invariabil realitatea prin ochelari pro- şi anti-Băsescu. În schema asta, Băsescu e un tip rău, susţinut doar de lingăi, şi lui i se opun oamenii politici adevăraţi, iubitori de democraţie. Ar putea fi o discuţie serioasă dacă toată tevatura n-ar pleca de la faptul că Radu Timofte a cerut să fie eliberat din funcţie, în loc să-şi scrie demisia. Înţelegeţi diferenţa? Nici eu, dar pentru această cauză măreaţă se luptă parlamentarii asediaţi psihic de viitorul dictator. Ridicolul este absolut şi doar ei nu-şi dau seama.

Ridicolă este distanţa dintre miza clamată şi cea reală. Ridicolă este distanţa dintre fundalul istoric şi teoretic al discuţiei şi forma pe care o ia discuţia asta în România. Să mă explic. Tema este cît se poate de serioasă şi prezintă înfruntarea clasică dintre şeful plebiscitat al statului şi corpul reprezentativ. Cînd viitorul dictator decide să iasă din regulile jocului, opune poporul Parlamentului, jucînd pe cartea populismului şi pe imaginea de corp dezorganizat pe care, inevitabil, o adunare de cîteva sute de oameni o arată gloatei. Parlamentul este de obicei depozitarul legitimităţii legal-procedurale. Acesteia i se opune legitimitatea personală a viitorului dictator, bazată pe pretenţia de comunicare directă cu poporul. Uneori, legitimitatea sa este pur declamativă, cum a fost în cazul lui Napoleon, care s-a confirmat prin plebiscit abia după ce a împrăştiat deputaţii cu baionetele (după ce anterior încercase fără succes să-i convingă şi era să fie scos în afara legii, semn că distanţa dintre ghilotină şi legitimitatea populară e destul de fragilă). Dar cînd legitimitatea proto-dictatorului chiar este procedurală şi reală apare dilema: cine este mai legitim între un preşedinte ales de popor şi un Parlament ales tot de popor? Un alt Napoleon, al-III-lea, a răspuns că preşedintele s-a şi declarat împărat.

În teorie, regimurile constituţionale moderne se împart în cele trei categorii clasice: prezidenţialism (preşedinte ales direct, mandat circumscris în timp, putere reală de a dizolva Parlamentul şi de a demite Guvernul, drept de veto), parlamentarism (şef al statului cu rol simbolic, de obicei ales de către Parlament în cazul republicilor, prim-ministru puternic care răspunde doar în faţa Parlamentului rezistînd cîtă vreme are încrederea majorităţii), semiprezidenţialism (extrem de multe variante intermediare, singurul element comun fiind împărţirea puterii executive între un preşedinte cu puteri limitate şi un prim-ministru răspunzător în faţa Parlamentului). Politologii din toată lumea dezbat feroce care regim e mai bun.

Cel mai recent, doi cercetători au muncit cîţiva ani ca să facă un Index al Puterii Parlamentului (PPI). Au analizat situaţia de după adoptarea Constituţiilor postcomuniste în Europa de Est şi fosta URSS, uitîndu-se după 32 de indicatori care compun puterea unui corp legislativ, de la (in)capacitatea executivului de a-l dizolva, pînă la dimensiunea staff-ului care deserveşte fiecare parlamentar. Indicele creat de cei doi şi publicat în nr. din ianuarie 2006 al *Journal of Democracy* (M. Steven Fish, „Stronger legislatures, stronger democracies") aliniază ţările foste comuniste de la cele cu Parlamente slabe la cele cu legislativuri puternice. Apoi constată că există o legătură (corelaţie) cu indicele Freedom House, care măsoară progresul democratic. Cu cît mai puternic Parlamentul, cu atît mai mare progresul democratic. Cu cît mai slab Parlamentul, cu atît mai mari şansele ca preşedintele să se comporte autoritar şi politica să însemne de fapt un joc pentru captarea bunăvoinţei sale (ca exemplu elocvent, Rusia lui Putin).

Concluzia este destul de grosieră, după părerea mea. Ca întotdeauna cînd încerci să faci statistică pe cifre mici, excepţiile pot fi la fel de multe ca şi cazurile de confirmare a regulii. Apoi, nu e clar dacă o ţară este liberă pentru că are Parlament puternic sau a adoptat un Parlament puternic pentru că era o ţară liberă. Dar articolul încearcă să răspundă acestor critici, aşa că nu voi insista pe ipoteze şi concluzii. Indicele (PPI) în sine e util pentru că putem plasa Parlamentul României în perspectivă comparativă. Iar Parlamentul nostru este deasupra mediei, fiind mai puternic decît cel polonez şi cel ungar, mai slab decît cele din Bulgaria, Albania, Cehia şi Estonia şi egal pe scală cu cele din Slovacia, Lituania, Croaţia şi Moldova.

În caz că Băsescu vrea să devină dictator cu ajutorul poporului, Parlamentul ar avea deci forţa formală să i se opună. Pentru asta însă trebuie ca Parlamentul să aibă voci importante şi mize semnificative. Să aibă oameni de genul unui Solon, care şi-a apărat Constituţia în faţa tiranului Pisistrate, sau Cicero, care apăra republica de Catilina, sau Cato care îi făcea zile fripte lui Cezar. Genul ăsta de încăpăţînaţi tragici fac din republici locuri ale luptei pentru binele comun. Noi avem însă bufoni care îşi dau importanţă în spatele unor principii înalte. Deşi tot ce am învăţat în materie de experienţă istorică şi consolidare democratică m-ar face ca, instinctual, să iau partea Parlamentului în faţa unui dictator în devenire, miza acestui conflict e atît de puerilă încît e ridicol să iei totul prea în serios. Acesta nu e clasicul conflict între parlamentarism şi autoritarism, acesta este parlamentarism de paradă. Vă puteţi închipui un Cato perorînd pentru mize de genul diferenţa inexistentă dintre demisie şi cerere de eliberare din funcţie? Şi, ca să pună capăt discuţiei ce nu a riscat nici un moment să devină serioasă, şeful facţiunii parlamentare a devenit Vadim Tudor, enervat că i se rediscută dosarul de la Securitate.

Nu există nici un fapt concret şi serios care să ateste că Băsescu ar atenta la puterea Parlamentului şi la democraţie. Avem însă dovada că, dacă s-ar întîmpla aşa ceva, cu toată dreptatea istorică de partea lor, acest Parlament şi aceste partide ar fi prea inepte pentru a cîştiga.

presa despre...

Vizita la Washington

„Politic şi strategic, România este reasigurată de bunăvoinţa SUA. Şi totuşi, în anul 2006, cu sînge românesc vărsat în Irak şi Afganistan, cu ţara în NATO şi aproape de UE, ne-am fi bucurat dacă în această vizită relaţiile româno-americane ar fi făcut, în mod real, un salt înainte. Din nefericire, în afară de un oarecare cîştig de imagine pentru preşedintele Băsescu, semnificativ rămîne gustul amar al refuzului preşedintelui Bush de a ridica, deocamdată, vizele pentru cetăţenii români ce călătoresc în SUA (...). Nu s-au anunţat proiecte economice bilaterale importante, nici investiţii masive în România, nici ajutoare economice substanţiale. În ciuda faptului că există acumulări cantitative importante, saltul calitativ în relaţiile româno-americane încă nu s-a produs." (Bogdan Chirieac, *Gândul, 29 iulie)*

„Nu se poate spune că vizita pe care dl Băsescu a făcut-o în SUA la sfîrşitul săptămînii trecute a adus rezultate spectaculoase sau a modificat major cursul relaţiilor româno-americane şi asta nu este deloc o veste proastă, dimpotrivă. Relaţia dintre Bucureşti şi Washington a atins un nivel de maturitate care trebuie să ne bucure, iar lipsa bruscheţei, predictibilitatea şi calmul partenerial sînt consecinţele acestei maturităţi (...). Moliciunea acestei vizite a arătat, în opinia mea, un lucru: după 14 ani de eforturi, avem încrederea SUA. Însă acum, că o avem, nu ştim ce să facem cu ea. Diplomaţia noastră, specializată în «asedierea diplomatică» a Washingtonului, nu ştie acum, după ce a cucerit reduta, ce trebuie să facă. Sentimentul general este că SUA aşteaptă ca România să fie principalul constructor al relaţiei bilaterale, iar România de acum nu pare capabilă să articuleze o viziune pentru viitorul acestei relaţii. Nu am însă motive de îngrijorare. Sînt sigur că, în scurt timp, viziunea strategică a dezvoltării relaţiei cu SUA se va articula la Bucureşti şi că România va culege binemeritatele dividende ale bunei sale relaţii cu unica superputere a momentului (Sever Voinescu, *Cotidianul, 30 iulie)* (**C. G.**)

Silviu BRUCAN

Democraţia nu e un panaceu

Deseori, în presa noastră se aud voci critice la adresa Americii, exprimînd suprinderea că o ţară atît de avansată se comportă cu revoltătoare bestialitate faţă de deţinuţii închisorii Abu Ghraib din Irak şi încalcă nepăsător cele mai elementare drepturi ale omului, la baza navală de la Guantanamo. De altfel, şi în Europa occidentală, ţări profund democratice au săvîrşit, de-a lungul secolului XX, acte de sălbăticie groaznică, în coloniile lor de peste mări.

Astfel se manifestă în mod strigător ignorarea distincţiei calitative dintre regimul social-politic intern al statelor şi activitatea lor externă în mediul internaţional. Da, relaţiile internaţionale diferă calitativ de mecanismul intern al statelor-naţiune şi merită să stăruim asupra acestor diferenţieri, deoarece ele explică şi deosebirea dintre procesul formării politicii interne a statelor şi modul cum ia naştere şi se desfăşoară politica lor externă.

Această distincţie fundamentală provine din faptul că politica externă şi relaţiile internaţionale operează într-o sferă globală în care nu există o autoritate politică supremă de tipul statului, care să deţină puterea şi mijloacele pentru a-şi impune voinţa şi legea. Coexistenţa unei multitudini de unităţi politice, organizate în forma statelor moderne rămîne principala trăsătură a relaţiilor internaţionale contemporane. ONU are peste 190 de state membre.

Spre deosebire de dinamica politicii interne, în care se ciocnesc partidele dornice să cucerească puterea, pe arena internaţională se confruntă interesele care decurg din inegalitatea dintre state, din lupta marilor companii şi trusturi pentru cucerirea unei părţi cît mai mari din piaţa mondială *(market share)* şi din bătălia dată de marile puteri pentru supremaţia mondială.

Datorită acestor particularităţi ale relaţiilor internaţionale, progresele istorice pe arena mondială nu se produc pe cale democratică. Nici votul popular, nici referendumurile naţionale nu au marcat integrarea supranaţională care, potrivit lui Raymond Aron, „nu înseamnă o mutaţie înlăuntrul istoriei, ci o mutaţie a istoriei înseşi". Cu alte cuvinte, Uniunea Europeană reprezintă un nou stadiu în istoria omenirii şi ca atare, pentru alcătuirea şi consolidarea ei, nu era nevoie de un vot popular, ci de o viziune strategică a viitorului.

Într-adevăr, ideea europeană s-a născut cu mult înaintea secolului XX. Saint Simon pleda pentru „unirea popoarelor Europei într-un singur corp politic, conservîndu-şi fiecare independenţa naţională", iar Victor Hugo profetiza: „Va veni o zi cînd naţiunile europene, fără să-şi piardă specificitatea şi glorioasa lor individualitate, se vor uni într-o unitate superioară, constituind fraternitatea europeană".

În 1923, Aristide Briand, ministru de Externe al Franţei, lansa la Liga Naţiunilor un apel pentru crearea unei federaţii numite „Uniunea Europeană", iar Winston Churchill, în 1946, ţinea o conferinţă la Universitatea din Zürich, în care pleda pentru o organizaţie europeană: un „Consiliu al Europei" sau chiar „Statele Unite ale Europei".

Declaraţia Schuman din 9 mai 1950, însoţită de planul lui Jean Monnet privind unificarea producţiei franco-germane de cărbune şi oţel, sub egida unei Înalte Autorităţi cu decizii obligatorii pentru Franţa şi Germania, ar fi fost cu siguranţă respinse de votul popular. Memoria distrugerilor şi a crimelor războiului era încă vie în mintea francezilor şi ei n-ar fi acceptat ceva ce ar fi putut deveni un dictat german. Nici nemţii n-ar fi votat în favoarea deciziei de la Maastricht pentru unificarea monetară, renunţînd la prestigioasa şi mult iubita marcă germană.

Pe scurt, nici unul dintre paşii revoluţionari ai comunităţii europene nu ar fi fost făcuţi, dacă ar fi depins de un vot popular. Proiectul Constituţiei Europene a fost respins de francezi şi olandezi, deşi nu avea nimic revoluţionar în textul său.

Andrei Cornea pune punctul pe i cînd afirmă că „în politica externă, interesul naţional nu este şi nu trebuie să fie construit de public şi nu trebuie să fie supus direct aprobării acestuia", deoarece „în politica externă publicul statelor democratice este incompetent" *(22,* nr. 854, 18-24 iulie 2006).

Se impune, desigur, precizarea distincţiei dintre democraţia reprezentativă, practicată prin sistemul parlamentar, şi democraţia directă, practicată prin referendum popular. Este semnificativ că în ţările europene, în care proiectul Constituţiei a fost supus ratificării în Parlament, votul a fost pozitiv şi, probabil, şi în Franţa rezultatul ar fi fost acelaşi, dacă nu s-ar fi recurs la referendum.

Cu alte cuvinte, democraţia nu trebuie privită ca o reţetă valabilă în toate împrejurările. Aplicarea ei cu succes depinde atît de cultura politică a populaţiei respective, cît şi de domeniile de activitate abordate.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Încă o minune?

Consecinţă a tragediei de la Cana (peste 50 de civili ucişi, majoritatea copii), marţi dimineaţă n-ar mai fi trebuit să cadă bombe în Liban: Israelul fusese de acord cu suspendarea acţiunilor aeriene pentru 48 de ore. Dar bombele cădeau, deşi într-un ritm mai redus, purtătorul de cuvînt al armatei precizînd că nu vor fi bombardate drumuri, poduri şi alte elemente de suprastructură, permiţînd astfel civililor să se refugieze. Ofensiva terestră a fost însă extinsă şi oficialii israelieni sînt neclintiţi în declaraţiile lor: pînă cînd se va stabili cine le va duce şi ce fel de negocieri de pace vor fi, scopul armatei este să lovească forţele organizaţiei militare Hezbollah, în aşa fel încît aceasta să nu mai poată ataca Israelul.

Dacă este evidentă disproporţia între armata care se vede, a Israelului, şi miliţiile scoase la lumină de Hezbollah, dacă imaginile mereu reluate arată forţele unei armate regulate supradotate, luptînd cu un adversar invizibil, toţi revărsîndu-şi preaplinul asupra civililor, susţinerile externe se lasă doar ghicite: ideologic şi logistic, Hezbollah este susţinut de Siria şi de Iran, de unde vin armele şi convingerea că statul Israel trebuie să dispară de pe hartă. Preşedintele Iranului, Ahmadinejad, consideră acest scop un mandat imperativ. Presa din Iran insistă asupra ideii: „Hezbollah a modificat ecuaţiile occidentale cu privire la regiune. Hezbollah va impune noul Orient Mijlociu". Noul Orient Mijlociu a fost un concept lansat de preşedintele Bush şi de anturajul său cînd au justificat invazia în Irak. Pentru Statele Unite, noul Orient Mijlociu nu poate trece peste dreptul Israelului de a se apăra în faţa acestei ameninţări, cu mijloacele ce-i stau la dispoziţie.

Luni a fost prima zi cînd nu s-au mai înregistrat rachete trimise din Liban pe teritoriul Israelului. Ar putea fi semnalul aşteptat la Ierusalim din care să reiasă că au fost nimicite depozitele şi rampele improvizate de lansare, tot atît de bine cum ar putea fi o pauză tactică impusă de războiul de imagine: „noi nu facem nimic, dar sîntem în continuare atacaţi şi trebuie să ripostăm". Oricît de mari ar fi presiunile externe pentru impunerea unui armistiţiu, părţile nu-l vor accepta: nimeni n-a pierdut încă, dar nici nimeni nu pare să cîştige. Nici măcar refugiaţii, al căror număr şi a căror soartă neliniştesc pe bună dreptate, n-ar putea beneficia de pe urma unui armistiţiu, doar un răgaz între conflicte deschise.

Dezarmarea Hezbollah-ului nu se va produce prin consensul luptătorilor, guvernul libanez, pe teritoriul căruia acţionează, e prea slab, e neomogen şi nu are forţa necesară conducerii unei operaţiuni de o asemenea anvergură, iar forţele internaţionale au eşuat de cîte ori au încercat mai mult decît o acţiune de menţinere a păcii, stabilită de un acord politic anterior. În această situaţie, acordul nu poate fi realizat pentru că părţile în conflict nu se recunosc reciproc şi nu vor să se aşeze la aceeaşi masă. Acţiunile în forţă ale Israelului nu conving populaţia civilă din Liban că preţul pentru susţinerea Hezbollah e prea mare, dimpotrivă, îi radicalizează şi pe cei care credeau că e posibilă o evoluţie paşnică în condiţiile unor relaţii reci între vecini. În acelaşi impuls creat de şocul emoţional produs de consecinţele bombardamentului de la Cana, ţările arabe moderate, Egipt, Iordania, Arabia Saudită, se alătură protestelor indignate ale întregii lumi.

Ar trebui să fie ora Europei, percepută în lumea arabă ca un posibil negociator neutru. Nu şi de către Israel, care argumentează, printre altele, că europenii vor trebui să ţină seama, în tot ce spun, dar mai ales în tot ce fac, de influenţa Islamului în propriile ţări. Ministrul de Externe al Franţei, Dominique de Villepin, avertiza că acest conflict poate inflama din nou suburbiile oraşelor franceze: „lumea musulmană va avea impresia că este din nou umilită de Occidentul dominator". În încercarea de a nu umili lumea musulmană, Europa se va confrunta cu SUA, care vor apăra demnitatea statului Israel.

Starea sănătăţii fostului premier Sharon s-a înrăutăţit. Arheologii nu sînt siguri că minunea de la Cana Galileii – transformarea apei în vin – a fost în această Cana, de unde vin imaginile tragediei, sau în altă localitate cu acelaşi nume, de lîngă Nazaret. Pentru a asigura liniştea necesară aflării adevărului ar fi nevoie de încă o minune.

globul cubic

Castro de după Castro

Preşedintele Cubei, Fidel Castro, a împlinit 80 de ani. Ţara l-a sărbătorit, camarazii l-au felicitat, dar în mintea lor stăruiau aceleaşi întrebări: cui îi va reveni succesiunea şi dacă acela va putea să facă în aşa fel încît revoluţia cubaneză să-i supravieţuiască simbolului ei. Preocuparea s-a răspîndit şi dincolo de apele teritoriale ale insulei: ziarul *El País* din Madrid consacra cinci pagini acestor preocupări, iar la Miami, centrul emigraţiei anticastriste, ziarele legate de aceste cercuri analizau situaţia. Chiar şi în Cuba, presa oficială transmitea ecoul acestor întrebări. „Avînd în vedere vîrsta dictatorului, fiecare zi care trece ne apropie din ce în ce mai mult de «soluţia biologică»" – anunţă pe Internet scriitorul Eugenio Yáñez. Şi viaţa, mai inteligentă decît toţi, a luat-o înaintea analiştilor şi ghicitorilor în cafea. Fidel s-a îmbolnăvit, a fost operat şi cîteva săptămîni nu va mai putea exercita puterea. Astfel, a început succesiunea. Raúl Castro exercită într-adevăr puterea.

Castro însuşi a dat startul în cursa succesiunii: „Mult timp tema succesiunii a fost tabu în Cuba, dar Fidel în persoană a abordat problema într-un discurs, în luna noiembrie a anului trecut, cînd a explicat că fără el revoluţia se va autodistruge" *(El País)*. E credinţa tuturor dictatorilor, dar pare eretică la un conducător care se revendică de la marxism: el ar trebui să fie convins că revoluţia este expresia dorinţei maselor şi nu o ordine represivă menţinută de voinţa de fier a unui singur om. Unii analişti nu exclud asigurarea succesiunii, cînd va fi definitivă, nu doar temporară, de către un triumvirat compus din lideri în funcţie. Dar toţi sînt de acord că viitorul depinde de atitudinea lui Raúl Castro, numărul 2 al regimului, fratele lui Fidel, 75 de ani. El este susţinut de militari, iar în Cuba, militarii se află în fruntea sectoarelor economice profitabile (industria turismului, porturile, transporturile). Neobişnuit şi neaşteptat, Raúl însuşi şi-a exprimat o opinie: „Doar partidul comunist este moştenitorul legitim al încrederii poporului în conducătorul său". Poate că, la momentul potrivit, Raúl va considera că el este partidul. S-a mai văzut. Pe de altă parte, şi Fidel ştie: cu excepţia liderului nord-coreean, nici unuia dintre conducătorii comunişti nu i-a reuşit trucul cu succesiunea.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cine-i ce?

Dearborn, Michigan este un orăşel tipic pentru Midwest, nu departe de Detroit (face parte, de altfel, din spaţiul metropolitan al marelui oraş), locuit de aproape 100.000 de suflete. Îmi amintesc că am trecut de vreo două ori prin acest oraş, conducînd spre Detroit, şi nimic nu m-a făcut să opresc şi să explorez. În America, acest orăşel este cunoscut pentru trei motive. Primul este că aici îşi are sediul central imensa corporaţie „Ford Motor Company", Dearborn fiind locul de naştere al faimosului Henry Ford, cel care a revoluţionat nu doar industria automobilelor, ci însuşi capitalismul. Apoi, pentru că aici a domnit, vreme de 36 de ani, din 1942 pînă în 1978, cel mai rasist primar din nordul Americii, un anume Orville Hubbard. În aplauzele localnicilor, primarul a implementat în oraş o legislaţie atît de segregaţionistă şi a rostit asemenea ditirambice discursuri rasiste (la care albii din Dearborn rîdeau, cam aşa cum rîdem noi, acum, la C.V. Tudor) încît i-a ţinut pe negri departe de Dearborn pentru multe decenii. În fine, al treilea lucru care face faima aşezării este că aici se află cea mai mare concentraţie de arabi din afara Orientului Mijlociu (30% din locuitori mărturisesc origini arabe) şi a doua mare comunitate arabă din America, după cea din New York. Nu e de mirare că aici se află instituţii-cheie pentru comunitatea arabă din toată America, precum Arab American National Museum sau Islamic Centre of America. Tot aici se află cea mai mare moschee din America, iar inscripţiile bilingve anglo-arabe sînt ceva comun în vitrinele oraşului, pe afişe ori pe reclame. Recenta escaladare a conflictului din Orientul Mijlociu a ridicat temperatura populaţiei arabe din Dearborn. Mai mult sau mai puţin spontan, s-a declanşat o cuprinzătoare operaţiune de strîngere de fonduri pentru ajutorarea victimelor arabe din Liban. Zeci de tineri arabo-americani colectează voluntar bani, vînzînd pe trotuare, prin parcări sau pe la semafoare, tricouri cu steagul libanez, insigne sau alte diferite nimicuri. Există temerea că banii merg, de fapt, la Hezbollah. Un reporter CNN se apropie de un tînăr voluntar, arab după înfăţişare, şi îl întreabă ce garanţii au oamenii că banii nu ajung la Hezbollah, ci la victimele atacurilor israeliene. Tînărul e derutat de întrebare. Apoi explică, într-o engleză impecabilă, care arată limpede că este născut şi educat în America, că, deşi Guvernul SUA spune contrariul, Hezbollah nu este o mişcare teroristă, ci o mişcare de eliberare, că, împotriva a ceea ce se ştie, Hezbollah desfăşoară vaste operaţiuni umanitare şi că, în fond, Hezbollah este victima acestui atac, iar banii se strîng anume pentru victimele atacului.

Deruta de pe stradă este o prelungire a derutei din marile cabinete ale lumii. La ONU, nimeni nu a fost în stare să propună o definiţie a terorismului general acceptată, aşadar terorismul este definit, în continuare, în mod diferit de fiecare ţară. Iar diferenţele există nu doar între ţările arabe şi ţările euro-atlantice (de aşteptat, avînd în vedere distanţa culturală dintre aceste două spaţii) sau între SUA şi Rusia (de aşteptat, avînd în vedere competiţia strategică mondială), ci chiar între ţările spaţiului transatlantic, de vreme ce listele oficiale cu organizaţii teroriste ale SUA şi UE nu sînt congruente. Chiar şi pentru SUA, ceea ce era terorist ieri, poate fi respectabil partener de discuţii astăzi, cazurile Muamar al-Gaddafi şi Yasser Arafat fiind cele mai cunoscute.

Pentru lumea arabă, ceea ce fac Hezbollah, Hamas şi chiar Brigăzile Al-Aqsa nu e terorism. Dar dacă în aceste cazuri pare că există o deplină concordanţă între lideri şi popor, în cazul Al-Qaeda apare fractura. Mai toţi liderii politici arabi sînt de acord că organizaţia lui Bin Laden este teroristă, dar poporul de pe străzi şi din moschei crede contrariul. În general, arabii par a avea propria lor înţelegere a termenului „terorism". Pentru noi, importante sînt mijloacele, iar cauza e secundară. Pentru ei, cauza e importantă, iar mijloacele sînt secundare. Aparent, arabii sînt mai machiavaleci decît noi.

Cauza IRA nu era deloc blamabilă după standardele europene, dar mijloacele folosite pentru promovarea cauzei, mai ales în anii '70 şi '80, au făcut ca această organizaţie să fie, fără dubiu, o organizaţie teroristă. Cauza unui stat palestinian nu (mai) este ceva subversiv, ea face parte din orice viziune politică lucidă de astăzi şi, de la Bill Clinton încoace, este parte a politicii oficiale a SUA. Însă mijloacele multor organizaţii, care o promovează, definesc aceste organizaţii drept teroriste. Pentru noi, orice acţiune a unui grup nonstatal, prin care se induce teroarea asupra populaţiei civile ca mijloc de presiune pentru atingerea cauzei politice, este terorism. Noi trăim o epocă în care aproape orice cauză e acceptabilă. La limită, chiar şi cauza lui Bin Laden – o lume califat – e acceptabilă în Occident. Cîţi islamişti din Europa sau America, imami sau universitari, nu propagă public şi fără consecinţe aşa ceva? Ei nu sînt însă terorişti, dacă nu pun bombe, dacă nu deturnează avioane sau dacă nu instigă la asemenea acţiuni. Se poate discuta, firesc, dacă nu cumva

ideile radicale de acest gen sînt indestructibil legate de mijloace radicale. Cu alte cuvinte, nu cumva lumea poate deveni califat numai prin acţiuni de tip Al-Qaeda, aşa cum, pentru Germania hitleristă, idealul „spaţiului vital" nu a fost posibil decît prin agresiune armată sau, cum, ceva mai subtil, idealul socialismului marxist a chemat după el, în mod firesc, Gulagul?

De partea cealaltă, în lumea arabă, terorismul pare că înseamnă altceva. Hezbollah poate să dea cu mii de rachete spre Israel, poate să organizeze zeci de atentate şi răpiri, dar atîta timp cît a dezvoltat un program social, prin care sprijină mii de arabi în dificultate, nu e o organizaţie teroristă. În acest moment, mi se pare esenţial să încercăm să aflăm mai multe despre diferenţa pe care o fac arabii între o mişcare de eliberare (ceea ce, în principiu, este de susţinut, admiţînd că mişcarea de eliberare *eliberează*, adică aduce libertate) şi o mişcare teroristă. Poate că aşa vom avea şi cheia tot mai sîngeroasei încîlceli din Irak.

ready made

„Cedăm astăzi primul loc în fruntea ziarului iubitului nostru poet V. Alexandri; trimiţîndu-i în aceste puţine rînduri tributul admiraţiunei noastre ne simţim datori totodată a-i cere iertare daca pe dînsul care n-a aşteptat şi n-avea nevoie ca *«indignarea să-l facă poet»* îl coborîm astăzi la prozaica meserie de prim-bucureştar."

(M. Eminescu, *Articole şi traduceri*, vol. I, Editura Minerva, 1974)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

3°

Nimic nu tre' să fie
ce e sau ce-ţi închipui
că e, – urmînd să dibui,
cam ca-n filosofie,

la ce, mă rog, serveşte
obiectul ăsta, oare?...
E o ascuţitoare
de forma unui peşte,-n

al cărui bot se vîră
orice creion rotund, –
ce-i curge,-apoi, pe fund,
ca şpan alb şi o dîră

de pulberi, ca o sumă
de icre dintr-un peşte, –
obect care serveşte,
altminteri, şi ca gumă.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Un nou (şi pe dos) obsedant deceniu

...În miezul unui ev aprins... Mie versul ăsta mi-a plăcut. Bănuiesc că numărul celor ce şi-l reamintesc e din ce în ce mai mic; aidoma, numărul celor capabili să-l pună într-un context. Chiar şi atunci, la început de ani '40- început de '50, cînd crimele şi absurdul deveneau regulă, mie mi se pare fascinant şi dacă ar fi existat un singur om (dar au fost mai mulţi) care va fi crezut / sperat (nici măcar nu spun c-ar fi fost Labiş acel om) ca din ruinele acelei societăţi în descompunere să apară una mai bună şi mai dreaptă. Nu atît utopiile, cît purtătorii lor mi se par subiecte majore. De acord, nu mai credem în primele; dar cu-atît mai de cercetat mi se par cei din urmă.

Magma din miezul acelui ev aprins s-a răcit relativ repede, chiar şi în mintea celor care-au vibrat odată. Două-trei decenii au fost suficiente pentru a slei orice entuziasm. Mai ales cei care-au crezut cred c-au suferit – intelectualiceşte – mai mult. Poate vorbim altă dată despre ei.

Cam acesta era preambulul pentru a spune că mie anii '90 mi se par a fi – tot mai clar, privindu-i peste umăr – al doilea obsedant deceniu al trecutului nostru recent. Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu am un vertij gîndindu-mă la decada '90-'99. Totul, atît de încet şi de repede totodată. Speranţe şi decepţii, îngeri şi demoni, *neo-* şi *foşti*. De unde, pe la finalul anilor '40, prindea avînt campania de coborîre a intelectualităţii din *turnul ei de fildeş*, ca să ia contact direct cu lumea şi s-o schimbe progresist etc., de-a lungul anilor '90 intelectualii au urcat din nou, încetişor, scăriţa; mai întîi (mai '90), cîţiva din elită făcuseră o listă electorală (sfîntă şi fermecătoare naivitate!), apoi Manolescu făcuse partid, apoi *eu, tu şi Emil* votaserăm *cheia*...

Ei bine, deja în momentul în care resturi fumegînde de intelectualitate semnau (în vara lui 2000) acea teribilă listă prin care-l susţineau pe un Isărescu Mugur, carele el însuşi nu părea deloc convins să candideze, în acel moment deja intelighenţia era cu picioarele pe treptele uşor tocite ale fildeşului redescoperit. Azi, ultimii mohicani cît de cît vizibili sînt Stelian Tănase (mai cuminţit) şi Mircea Dinescu (mai pragmatizat); unul întreabă, altul răspunde, rîd şi ei, rîdem şi noi – şi încă ni se mai pare un fel de victorie.

Cum anii '90 au pus vată „în miezul unui ev aprins"

Anii '90, din multe puncte de vedere, înseamnă anii '50 pe dos. Autarhia primului obsedant deceniu are replică în deschiderea fără limite a celui de-al doilea. Din atotputernic în anii '50, statul devine tot mai impotent în anii '90. Obligativitatea limbii ruse e înlocuită, în CV-uri, de triada *limbă engleză – operare PC – carnet conducere*. Eroii stahanovişti de altădată, tinerei, care băteau simultan la cinci ciocane, au fost înlocuiţi de vedete autohtone, trecute de prima tinereţe, care înşiră pe băţ romanitze, analesci şi monice. Filmele Mosfilm de altădată, în care Zoia Kosmodemianskaia şi Armata Roşie făceau ravagii printre nemţi, au fost înlocuite cu un batalion de Emanuelle şi alte buline roşii care răvăşesc cearceafuri cu viteza cu care spărgătorul de gheţuri atomic *Lenin* a fost detronat de spărgătorul de gheaţă din *Basic Instinct*. Alfabetizarea poporului, piesă (alături de electrificare) din calendarul primului cincinal '51-'55, are corespondent în deculturalizarea aceluiaşi popor şi ridicarea la rang de statuie a indivizilor care se laudă că au bani mulţi şi carte puţină. În locul consilierilor sovietici au venit bazele americane; în locul comuniştilor greci, fugiţi de dictatură, au venit pedofili belgieni, amatori de prospătură. Dacă am intrat din prima în Tratatul de la Varşovia (în '55), pentru intrarea în NATO, după ce am picat primii sub linie în '97, am avut nevoie de ceva meditaţii cu Bin Laden – dar s-a rezolvat. De unde în '55 Radio Bucureşti mergea după ora şi graiul Moscovei, în '95 a apărut PRO TV-ul şi ne-a adus, feliat, la nas, Occidentul. De unde în România lui Gheorghiu-Dej se năşteau copii cu duiumul, în România lui Iliescu avortul s-a democratizat, iar exportul de copii a devenit industrie în sine.

Mie anii '90 îmi reapar în minte – ca să pun punct – mai ales sub forma unei florării. Să fi fost '91-'92, intru într-o florărie şi văd, lîngă un perete, un morman cu pungi de vată. *Ţineţi şi vată?* – am întrebat eu, relativ uimit. *Da* – mi-a spus vînzătoarea, relativ amabilă. *Avem şi de-asta, clorofilă, avem şi de-aia de sticlă, e în spate. Vă interesează?*

În anii '50, florăriile nu existau, dar străzile erau pline de florărese; în anii '80, existau florării, dar ele nu aveau flori. Pe lîngă vată (vate!), o florărie din anii '90 mai ţinea: lumînări, lanterne, articole de mercerie, gumă de mestecat, batice, bureţi de spălat vase, batiste pentru înmormîntări, garnituri de chiuvetă şi, cu puţină şansă, puteai să cumperi şi nişte excelente... *(va urma, în deceniul viitor).*

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Liderul Fidel şi reporterul naiv

– fabulă –

Pe 13 august Fidel Castro face 80 de ani. Un om ce se odihneşte acum în spital după o operaţie misterioasă, dar care nu i-a diminuat imaginea de nemuritor. La vremea lui a studiat dreptul, a organizat rebeliuni, a stat la închisoare. În 1953, în faţa judecătorilor, a susţinut unul din cele mai lungi (şi coerente!) discursuri ale istoriei moderne. A durat 5 ore şi jumătate şi se intitula *Historia me absolvera* (citat din *Mein Kampf*-ul lui Hitler). Consiliat de agentul KGB Leonov, a ajuns dictator. 47 de ani a condus Cuba, fără să fi fost vreodată ales de cineva. A navigat cu tupeu pe apele geopoliticii, a vîndut zahăr în schimbul rachetelor şi textilelor sovietice. A cerut fidelitate pentru revoluţie şi şi-a împuşcat deopotrivă prietenii şi adversarii. Cît despre Revoluţie, ea n-a citit generoasele principii din faimosul discurs. Dar, ca la noi, cubanezii iubesc oamenii care arborează principii fără să le respecte. Drept care îi aclamă numele, îi onorează prietenii cu bască şi îi simpatizează slăbiciunile. Căci Fidel este, în egală măsură, un mare pasionat de trabuce şi un afemeiat nu foarte discret. Desigur, istoria îl va ierta.

Dar pentru că istoria este întotdeauna condusă de paradoxuri, cele mai bune biografii ale sale nu sînt hagiografiile produse de editura havaneză Granma, ci cele documentate insistent de ziariştii din America. Da, chiar acea Americă înveninată care a încercat (fără prea mare entuziasm) să-l asasineze pe el şi să înfometeze Cuba. Şi toate aceste cărţi demonstrează că personajul cu barbă şi uniformă a prefigurat mişcările anarho-comuniste din Occidentul anilor '60. Era suficient de aproape de Miami, ca să fie demonizat, şi suficient de exotic, ca să primească viză de romantic. Numai că, în lumea noastră cinică, romantismul nu rezistă fără o dietă solidă de minciuni şi mituri.

O carte recentă, *Omul care l-a inventat pe Fidel* (*The Man Who Invented Fidel* de Anthony DePalma, Public Affairs, 2006) studiază cazul unui ziarist onest şi matur, care a fost ars de aura lui Castro. Herbert Matthews lucra de 27 de ani la *New York Times*, fusese reporter frenetic în Abisinia invadată de Mussolini, în războiul civil spaniol şi în cel mondial, şi rămăsese cu gustul cauzelor curate, unde albul e alb şi negrul, negru. În 1957, cînd Castro începuse a doua rebeliune împotriva dictatorului Batista, NYT primise ştirea că eroul a fost împuşcat undeva în munţii Sierra Maestra. Matthews s-a dus imediat acolo, deghizat în turist, şi l-a descoperit pe Castro viu, înconjurat de oamenii săi şi foarte dornic să dea interviuri. Aşadar, Matthews obţinuse un *scoop*, o lovitură de presă ce avea să fie exhibată pe prima pagină a ziarului! Pentru americani (curioşi la evenimentele tulburi din insula cu fete frumoase, rom şi cazinouri) vorbele lui Castro şi reportajul „obiectiv" al lui Matthews au avut un rol anesteziant. Nu, nu era vorba de un comunist descreierat, ci de un luptător cultivat, de un patriot luminat ce voia să înlocuiască dictatura cu un regim liberal. Matthews era atît de dornic să descopere nu un Don Quijote, ci un Abraham Lincoln, încît nu a mai aplicat nici un filtru precaut peste vorbele înaripate ale avocatului. Da, Fidel are o armată numeroasă! Da, populaţia îl iubeşte! Da, nu este comunist! Da, nu va naţionaliza nimic! Da, este un prieten al Unchiului Sam! Aşa se face că grăbitul Matthews a creat imaginea pură a eroului insular şi aceasta a prins perfect. Dar nu la toată lumea şi nici pentru mult timp.

Prin 1959, procastrismul din articolele lui Matthews devenise exagerat, iar Fidel, ajuns la putere, recunoştea că acestea îi aduseseră simpatizanţi, poate chiar succesul. Tot pe atunci, a mărturisit jovial că la vremea faimosului interviu n-avea decît 18 soldaţi. Şi că îi pusese să treacă în cerc pe lîngă Matthews, ca să lase impresia că sînt sute! Cariera jurnalistului, zguduită şi de realităţile din Cuba, a încetat. A devenit simbolul ziaristului credul care se lasă înşelat de şarmul intervievatului. Dar fără astfel de ziarişti n-am fi avut multe mituri contemporane. Şi poate nici victimele acestora.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Hotel nou, somn fără egal

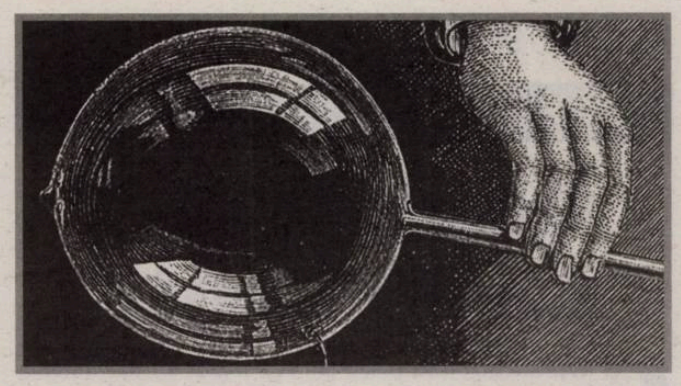

Am spus „Aş vrea o cameră liniştită, cu un pat din acelea în care îţi poţi regla nivelul de somn". Eram într-unul din acele hoteluri care pretind că, după ce ai dormit acolo, poţi să te arunci de pe munte sau să pilotezi un avion, atît de energic te simţi datorită somnului pe care ţi l-au oferit. Mai toată America a suferit de insomnii de prin anii '50, deci vă puteţi imagina ce tare ne loveşte o astfel de promisiune. Eu, unul, aş merge pe jos o milă întreagă pentru o astfel de chestie, dar nu are nici un rost, fiindcă, pentru a ajunge la un atare loc, e nevoie să conduci cel puţin 30 de mile. Nici vorbă de mers pe jos.

– Desigur, mi-a spus ea, o să vă dau o cameră pe un etaj cu foarte puţini oameni sau poate chiar deloc.

Şi nu glumea. Camera era cea mai liniştită şi cea mai mare încăpere pe care o poţi găsi la etajul al cincilea al oricărei clădiri. Patul era enorm şi covorul – nou. În cameră se găseau un frigider mic şi un televizor imens. Aerul condiţionat sufla la maximum şi interiorul arctic contrasta plăcut cu cele peste 30° de afară. L-am închis. Panorama asupra autostrăzii, ce se deschidea de la fereastră, era imensă, sfîrşind dincolo de maşini, într-o pajişte punctată cu viitoarele ruine ale unui nou cartier. Mult dincolo de cartier, cîteva vaci ignorante păşteau pe fantomele viitoarelor supermarket-uri.

Mi-am conectat laptop-ul la Internet şi mă apropiam de finele celor şaizeci de e-mail-uri care preaslăveau nu ştiu ce acţiuni la bursă care m-ar putea face atît de bogat încît să mă înfrupt din acel viitor de-abia întrezărit. Atunci am decis să fac o baie în cadă. Sala de baie avea un aer de nou, aşa că am dat drumul la apa caldă. A pornit gîlgîind din robinet, dar în acelaşi timp şi din duş. Am rotit butonul duşului ca să-l opresc, dar n-a vrut să se mişte, aşa că am decis să fac o baie şi un duş în acelaşi timp. Problema era că perdeaua de duş atîrna în cadă, care era udă. Am scos perdeaua din cadă, ceea ce a permis duşului să stropească dincolo de ea, în cameră, peste hainele mele.

Cînd am dat buzna în camera mea congelată, neafectată de porunca mea anterioară de a se încălzi, am închis panorama, trăgînd draperiile, şi m-am viermuit iute între cearceafuri. Atunci a început camera să scîrţîie. Colţul camerei suna de parcă stătea să se fărîme. Tavanul de deasupra arăta ochiului o pată de apă care se lăţea. Am ascultat un timp scîrţîitul ameninţător, apoi am pus mîna pe telecomandă, să dau drumul la televizor ca să acopăr scîrţîielile. Telecomanda nu funcţiona, dar televizorul a început să scoată nişte pocnete, ca şi cum s-ar fi încălzit pentru lansarea unui foc de armă în direcţia mea (ceea ce ar fi corespuns intenţiilor mele, dacă ar fi fost focuri de armă televizate, dacă mă-nţelegeţi).

Am sunat la recepţie.

– Camera asta scîrţîie de parcă acoperişul stă să cadă din clipă în clipă, duşul nu vrea să se oprească, e prea frig şi cineva mă împuşcă din televizor.

– Nici o problemă, domnule, a ciripit tînăra veselă de la recepţie. Coborîţi şi vă dăm altă cameră.

Am primit cheia unei camere aflate cu trei etaje mai jos.

– Mulţumesc, i-am spus plin de recunoştinţă recepţionerei care era încă la vîrsta şcolii. Începeam să cred că o iau eu razna. A mai stat cineva la etajul ăla liniştit?

– O să notez, domnule. Clădirea se prăbuşea, aşa aţi zis, nu? O să anunţ administraţia.

– Corect.

Noua mea cameră părea la fel de nouă ca şi vechea mea cameră, numai că un pic mai veselă. M-am întins în pat şi am oftat din rărunchi. Apoi a început scîrţîitul.

traducere de Ioana AVĂDANI

Florin BICAN

Filiera finlandeză

Pe vremea cînd laptele diafan al euforiei postrevoluţionare începuse deja să scapere în tonalităţi acide, am citit într-o publicaţie finlandeză *(Books from Finland*, nr. 1/'91) următoarea observaţie: „Puţine ţări din lume au astăzi răgazul să se preocupe de imaginea lor externă şi de eventuala ei ameliorare. Irakul, România... şi Somalia, de exemplu, se confruntă cu priorităţi de o cu totul altă natură". În loc să pun d'un foc de tabără cu steguleţe finlandeze – cum se practică în astfel de ocazii – ca să-mi *reperez* onoarea mea care, pardon, m-a-njurat, ţin minte că mi-am însuşit din reflex critica, ba am mai şi fraternizat cu un poet finlandez pe care l-am cunoscut întîmplător la Bucureşti chiar în aceeaşi perioadă. Nu imaginea externă a României, percepută prin antene finlandeze îl atrăsese pe el aici, nici dorinţa de a se familiariza cu atmosfera din Irak şi Somalia fără să iasă de tot din Europa. Vibrase pur şi simplu la chemarea unui anunţ matrimonial depistat pe un canal al televiziunii suedeze, şi fără să ştie nimic despre România, ţara unde, conform anunţului, urma să-şi afle sufletul-pereche, a luat trenul pînă-n Rusia, acolo s-a transbordat în trans-siberian şi lăsînd în urmă cîteva noduri feroviare majore, a debarcat la Bucureşti şi s-a dus ţintă la coordonatele indicate, doar ca să afle că Dulcineea lui virtuală habar n-avea de existenţa anunţului. A reieşit ulterior că anunţul ajunsese pe post prin bunăvoinţa logodnicului fetei, care plănuise unilateral să rupă logodna, dar – galanton din fire – prevăzuse un act compensatoriu, ca să nu rămînă săraca fată neconsolată. Protagonista anunţului cu pricina a priceput aşadar mesajul pe care logodnicul i-l bătuse atît de delicat în şa şi, generoasă, i-a redat libertatea. Cît despre alternativa oferită, după ce se fripsese cu ciorba autohtonă, logodnica de piaţă a suflat şi-n iaurtul lapon, aşa că finlandezul nostru a rămas cu buza umflată, cum şade bine la poeţi. Dar pentru că tot bătuse atîta cale, s-a hotărît să mai adaste o vreme în spaţiul anunţurilor fără acoperire...

Mă întreb acum cîţi finlandezi vor fi trecut prin experienţe iniţiatice similare şi cît de traumatizaţi vor fi fost ei, pentru ca observaţia citată mai sus să se justifice. Iar dacă nu se justifică prin experienţe personale, atunci prin ce? Ca să ştim şi noi de un' să-ncepem lucrările de asanare a imaginii. Am găsit unele indicii în acest sens în publicaţia – oarecum omoloagă celei finlandeze – *New International Journal of Romanian Studies* (nr. 1-2/2000). În articolul „Ce ştie Finlanda despre România", Marilena Aldea de la Universitatea din Turku face o succintă revistă a presei finlandeze din deceniul trecut, remarcînd că ştirile despre România sînt sporadice şi se caracterizează printr-un ton mai degrabă neutru, fiind în cea mai mare parte preluate de la agenţiile internaţionale (din acelaşi container cu ştirile despre Irak şi Somalia, tind să cred). Temele recurente sînt gimnastica şi poluarea, Nadia Comăneci şi Dracula, iar ca imagini-simbol şi clişee revin insistent Ceauşescu, revoluţia, minerii, orfelinatele şi copii străzii – clişee regurgitate spontan cam de toţi cei care se află în bătaia mass-media, cel puţin în Europa. Mai zilele trecute am aflat povestea unui june în pragul capacităţii, care – evident cu banii cîştigaţi cerşind în metrou, cum altfel – s-a dus la schi în Austria. La un moment dat a avut nevoie să-şi dreagă un clăpar şi s-a dus cu el la atelierul care presta acest gen de servicii. Meseriaşul, distingînd un accent străin în germana altminteri cursivă a micului său client, l-a întrebat de unde vine. *Din România,* a răspuns nefericitul, la care inginerul de clăpari a conchis: *Deci aşa arată un mic hoţ de buzunare din România...* Pornind de aici ar cam trebui să putem depista factorii care ne dinamitează imaginea externă şi să procedăm la dezamorsarea lor. Dar oare identificarea, chiar promptă şi corectă a acestor factori, şi neutralizarea lor cu succes ar avea într-adevăr vreun efect asupra imaginii externe? Relaţia realitate/imagine este dominată de o cauzalitate îmbîrligată, şi intervenţia orientată spre imagine la nivelul realităţii are un efect la fel de neglijabil ca proiectarea unei imagini fără acoperire în realitate. Dacă, prin absurd, s-ar reuşi eliminarea gafelor la purtător, mă îndoiesc că preocuparea pentru imagine la nivel naţional ar mai fi necesară. Imaginea, şi încă una pozitivă, ar decurge în mod firesc, iar orice necesităţi propagandistice s-ar autosuprima. Atîta vreme cît încercăm să compensăm un deficit de fond prin acrobaţie formală şi imagine supraimpusă, eşuăm în propagandă şi sîntem pasibili de toate plăgile acesteia, aşa cum, pe la *anno domini* 2000, arhiepiscopul de Canterbury a constatat pe propriile sale odăjdii, cînd a tocmit o firmă laică făcătoare de imagini pentru a încerca să-i redemenească la credinţă pe enoriaşii care se debranşaseră de la Biserica Anglicană. Efortul său nu a reuşit decît să scrie o nouă pagină de umor, ce-i drept, englezesc.

Imaginea – iertat fie-mi truismul – se formează la nivelul percepţiei, nu al proiecţiei, şi ca atare ea stă sub semnul subiectivităţii receptorului, cu care e imprudent să ne jucăm. *L'image oblige* – în consecinţă, a încerca să impui o imagine dichisită ad-hoc asupra unui receptor pe cît de ideal pe atît de inexistent, echivalează cu practicarea meşteşugului tradiţional de a confecţiona bice din fibre fecale şi de a mai şi încerca să pocnim din ele ca la plugurşor, pe deasupra propriului cap, cu un efect lesne de prevăzut şi comparabil, *mutatis mutandis,* cu efectul ploii acide asupra petalelor de crin. Cu cît mai ambiţioasă este proiecţia, cu atît mai acut este percepută discrepanţa dintre sublim şi ridicol, dintre imaginea de duminică şi mulţimea inevitabilă a cazurilor atipice de zi cu zi, pe care „perceptorul" le va înregistra numa' d'al dracu' ca normă, doar aşa, ca să-i facă în sîc „proiectorului" în virtutea pidosniciei umane universale, căci aşa cum citim la Ieremia 17:9, *Inima este nespus de înşelătoare şi de desnădăjduit de rea; cine poate s-o cunoască?* – observaţie aplicabilă în aceeaşi măsură şi românilor, şi irakienilor, şi somalezilor, şi finlandezilor, indiferent de gradul de îmbogăţire a imaginii la care au ajuns. Oricine am fi şi oriîncotro ne-am duce, imaginea – percepută, iar nu proiectată – ne precede ca buzduganul zmeului împlîntîndu-se-n interfonul de la porţile palatului. Atunci ce rost mai are să aruncăm cu praful imaginii în ochii observatorului, după ce deja ne-a prins cu pantalonii realităţii în vine? Se pare că, cu cît încercăm mai abitir să prestăm o imagine convingătoare cu atît creşte incidenţa pantalonilor în vine. Fie ei şi din fir de aur, pantalonii-n vine sînt condamnaţi la conotaţii care se mulează anapoda pe percepţia cîrcotaşă a finlandezului generic. Mi-aduc aminte de un episod din armată cînd obscura unitate în care-mi satisfăceam stagiul militar (satisfacţie deloc reciprocă) aştepta febril vizita unui general. Un ofiţer ultragiat de simulacrul de dungă, cu care încercasem să-mi înviorez obosiţii pantaloni cazoni în vederea evenimentului, mi-a ordonat să refac procedura de călcare cu rezultate demne de împrejurări, dacă vreau să evit anumite consecinţe. Cum doream sincer să evit respectivele consecinţe, am recurs la o strategie disperată. Înarmat cu un fier de călcat, m-am refugiat în sanctuarul sălii de şedinţe a unităţii, care fusese pregătită pentru primirea înaltului oaspete şi în care nu mai avea nimeni voie să intre, ca nu cumva să tulbure curăţenia desăvîrşită la care se lucrase o săptămînă întreagă. În atmosfera înălţătoare, am început să-mi exercit dreptul la imagine asupra pantalonilor recalcitranţi. Fie că preocuparea mea pentru această imagine m-a făcut să pierd noţiunea timpului, fie că finlandezu'de general a ajuns mai devreme – nu ştiu... Cert e că împreună cu suita a intrat brusc şi cu mare pompă în sala de şedinţe şi m-a găsit acolo în izmene, ocupat cu resuscitarea imaginii pantalonilor chiar pe masa prezidiului. Am salutat milităreşte, şi cu pantalonii discordiei drapaţi pudic peste jumătatea neregulamentară a trupului, am ieşit din sală în pas de defilare, cu fierul de călcat în bandulieră, clămpănind solemn din bocancii descheiaţi: *Să trăiţi, tovarăşe gradu'!* Imagine-au căutat, imagine-au găsit... Oare aspiraţia spre imagine nu se reduce din start la efecte secundare nescontate? Oare pentru a evita, pe cît posibil, astfel de efecte, n-ar trebui ca în loc să proiectăm imaginea, să-l lăsăm pe destinatarul ei prezumtiv s-o descopere singur, noi ocupîndu-ne conştiincios doar de menţinerea suportului acestei imagini?

Cîştigarea pariului cu imaginea presupune în primul rînd existenţa unui suport, generator de imagine, sănătos. O austeră strachină de fasole generează o imagine mai favorabilă decît aceeaşi strachină de fasole garnisită cu beteală de muci, iar mămăliga arată mai impresionant în ceaun decît în formă de ciupercă atomică... Poate că asumarea acestor realităţi inutil de negat ne-ar ajuta să depăşim ceea ce George Bălăiţă numea „complexul românesc al mămăligii care nu face explozie" şi să recurgem la nitroglicerină cînd e vorba de explozii şi la fibre de cînepă sau curele cînd e vorba de confecţionat bice care să şi pocnească.

Dragoş BUCURENCI

pîine prăjită

Obscenităţi absorbante

Cuvîntul care începe cu „f“. Au trecut 10 ani de cînd l-am citit prima dată. Îmi cumpărasem *Amorurile unui hospodar* (*Onze mille verges, pour les connaîsseurs),* cu o prefaţă în care Ovidiu S. Crohmălniceanu deplîngea starea vocabularului erotic autohton. Între altele, făcea observaţia că limba literară acceptă cu greu cuvinte pe care, de altfel, le auzi la tot pasul. Într-adevăr, în formă scrisă (altfel decît pe pereţi), limba română afişează un puritanism de fată mare. Nu doar că vocabularul spurcat al limbii mele e mai mult sărac decît bogat, dar cuvintele care încep cu „f“, cu „p“ şi cu „c“ au fost ostracizate cu totul din lumea literelor. Astfel, cele mai fierbinţi scene din romanul românesc arată ca o partidă de sex cu un rabin ultra-ortodox, în care nu mai ştii dacă partenera geme de plăcere sau se asfixiază sub mormanul de cearşafuri.

Deşi cartea lui Apollinaire era bine tradusă, s-au strecurat între cearşafurile *Amorurilor* cîteva cuvinte care, în loc să elibereze limba, păreau să ilustreze tocmai lamentaţiile lui Crohmălniceanu. Şi acolo am dat peste el, peste cuvîntul care începe cu „f“, fofoloancă, şi partenerul său de delir lingvistic, ştromeleag. La 14 ani, nu ştiam multe lucruri şi nu-mi băteam foarte tare capul cu ele. Mi-am închipuit că, poate, generaţia alor mei sau generaţia de dinaintea lor foloseşte, în conversaţiile intime, ridicolele sinonime. Cred că am rîs cînd mi-am imaginat ce efect poate avea aşa ceva asupra libido-ului, dar nimic mai mult. Cu trecerea anilor, am ciulit totuşi atent urechile şi am deschis bine ochii. Şi urechile mi s-au umplut din abundenţă cu suculentele cuvinte care încep cu cu „f“, cu „p“ şi cu „c“, cu „b“, cu „ţ“ şi cu „r“, cu „s“, cu „l“ şi cu „m“, dar niciodată, absolut niciodată n-am auzit pe cineva care să pronunţe „fofoloancă“ sau „ştromeleag“. De fapt, cu „ştromeleag“ nu m-am mai întîlnit aproape deloc. În schimb, „fofoloancă“ a făcut carieră literară. Îl întîlnesc peste tot: cel mai des în traduceri, dar uneori şi în scrierile unor autori autohtoni semi-dezinhibaţi. Şi cînd spun „semi-dezinhibat“, n-aş vrea să se înţeleagă că o fac cu vreo urmă de simpatie.

În traduceri, păcatul mi se pare capital. Un bun traducător ştie foarte bine cît de dur sună un cuvînt sau altul în limba originală şi firesc este să traducă intenţia scriitorului, folosind un cuvînt de o duritate similară. Cînd „cunt“ sau „Schotze“ sau „chatte“ sînt traduse prin „fofoloancă“, pe mine mă umflă rîsul, chiar dacă, să zicem, contextul se doreşte melodramatic. Pe undeva, îi bănuiesc pe traducători că folosesc aceste cuvinte anacronice pe post de obscenităţi absorbante: cînd scrierea originală e suculentă, traducerea abundă de astfel de tampoane lingvistice.

Ultima oară l-am întîlnit pe prietenul meu, cuvîntul care începe cu „f“, în traducerea unui autor român care scrie în limba engleză. Puteam să jur că, la origine, mizerabila „fofoloancă“ fusese o foarte asumată „cunt“. Exasperat, aş vrea să le spun acestor traducători-trădători o vorbă din *Povestea poveştilor*. Cînd văduva, care tocmai se pregătea să

achiziţioneze o «scîrnăvie», vorbeşte pe ocolite despre obiectul tranzacţiei («hai să-ţi cumpăr şi eu una, spre aducere aminte de anul cînd s-au făcut pe ogoară de cele de care spui tu...»), ţăranul o corectează: «P..., vrei să zici, cucoană». La care cucoana are o replică genială: «D'acelea, mînca-le-ai să le mănînci, că mult le mai porţi prin cea gură». Aşadar, p... vreţi să ziceţi, dragii mei traducători, nu fofoloancă şi nici ştromeleag şi nici altă găselniţă-moartea-pasiunii, şi p... vă rog frumos să scrieţi de-acum înainte că mult ne mai place să o purtăm prin cea gură.

citit auzit

„Periferia culturală europeană“, pana providenţială, rockul prezidenţial şi alte dulci mizilicuri

Nr. 86 al *Suplimentului de cultură* este unul dintre cele mai simpatice de pînă acum...

Asta se datorează, în primul rînd, ideii conducerii onor săptămînalului de a merge, cu mic-cu mare („trei zile: 14, 15, 16 iulie“), la Petrila, în ograda-obrigada lui Ion Barbu, pentru a bifa-sol-la-si Festivalul „Petrila – Periferie Culturală Europeană“, „manifestare aflată la prima şi (promite organizatorul) ultima ediţie. Căci vremurile-s tot mai grele şi organizarea a două parastasuri ar fi cu neputinţă“, scrie red-şeful publicaţiei, George Onofrei. I se alătură (în călătorie şi, deci, în număr) R. Chiruţă („Dare de seamă, cu un scurt jurnal de călătorie“), Constantin Vică („O viziune a sedimentelor“), Radu Pavel Gheo („Cum visez eu că visează Ion Barbu“) şi Alina Radu („Barbuland“). „Dosarul“ are – s-o spun, să n-o spun? – un aer estival-dilematic, ca în al nostru număr „Jurnalul de la Cetate“.

De tot hazul este descrierea unui „eveniment deosebit“ nepremeditat, pe care-l povesteşte Onofrei şi din care înţelegem că R. Chiruţă a fost „autorul unei pene providenţiale, care ne-a aruncat preţ de o oră în localitatea de baştină a lui Dinu Săraru, care a înfiinţat la Slătioara Casa de Cultură Ţărănească «Dinu Săraru» şi al cărui bust tronează în faţa şcolii cu clasele I-VIII, alături de Păunescu, Eminescu, Creangă, Alecsandri şi Caragiale“. Legendele celor două instantanee din Slătioara sînt semnate de C(onstantin) V(ică): „Nu ştim alţii cum sînt, dar Slătioara nu e aşa. Cu prilejul penei, decreţeii au păpat un pişcot şi mai aghesmuit pe lîngă un pepene într-o companie distinsă. Şcoala de vară Sănătatea ţăranului român la casa de cultură «Dinu Săraru» din ograda fundaţiei Nişte ţărani. Da, propoziţia nu are predicat. Dar ce, şcoala de vară avea subiect?“.

Mai aflăm că primarul Jimboliei a venit la festival în calitate de şofer al poetului Petre Stoica, iar Ada Milea, ca şoferiţă a altui poet – Emil Brumaru, că s-a „dansat tango printre cremvurşti şi cafele şi bere“ şi – continuă Alina Radu – „mi-am băgat piciorul la propriu într-un Adrian Năstase uriaş, de burete, cu o fantă mare pe burtă, şi am citit versurile care au crescut pe pereţii casei cu lemnărie roşie şi verde...“ Aceeaşi Alina Radu care se-ntreba, la-nceputul articolului, „de ce un om aşa de fain şi de talentat se agaţă cu atîta încăpăţînare de un loc unde nu se întîmplă nimic, o colonie minerească din care toţi vor să scape şi rămîn doar *loser*-ii şomeri şi ştirbi în cambuzele coşcovite de ciment. Acum, după ce am fost acolo şi ne-am jucat în curte la el cu o grămadă de oameni dintre care, lucru rar, nici măcar unul nu mi-a fost antipatic, cred că m-am prins de ce“. (În paranteză fie spus, încă şi mai puţini oameni recunosc că oamenii cu care s-a văzut îi sînt antipatici...) Şi A.R. conchide: „A trebuit să plecăm înainte de vreme, că se apropie concediul (care a înlocuit vacanţa, e scurt şi meschin) şi avem o mie de treburi de rezolvat ca să ne distrăm *cum trebuie*. Un fluierat de salut spre Barbuland. Odată tot mă duc eu în lumea mea, acum, că mi-am amintit cum arată. Numai să-mi amintesc cum ajung“.

Foarte haioase sînt şi răspunsurile a şapte şcolari din oraş – Robert, Debora, Vlad, Monica, Bogdan, Ilie, Roxana – publicate sub titlul „Petrila văzută din clasa a IV-a, etajul 2, pe stînga cum urci“; definitiv mi se pare ultimul – cel al Roxanei: „În alt oraş poate nu sînt ce avem noi aici de aceea vă sfătuiesc să veniţi aici“.

● În acelaşi număr, Lucian Dan Teodorovici scrie – la rubrica sa „Circul vostru vă prezintă“, a doua pagină cum deschizi pe stînga – un excelent editorial („Trei crai dinspre Cotroceni“) despre ieşirea la rampă a grupului foarte vocal Muscă-Stoica-Stolojan; concluzia lui Teodorovici: „Nu ştiu ce vizează/visează într-adevăr Mona Muscă, Valeriu Stoica şi Theodor Stolojan. Dar prin ceea ce fac e evident, şi sînt convins că nu numai pentru noi, dar chiar şi pentru ei, că lezează grav interesele partidului ai cărui membri încă mai sînt. Iar dacă vor reuşi cîndva, deşi e greu de crezut, să pună mîna pe conducerea PNL, vor sta acolo încărcaţi de vina de a fi coborît mult în ochii românilor partidul pe care, altfel, cei trei susţin că l-ar preţui. Sigur, mai depinde şi la cît îl preţuiesc...“ Pe pagina alăturată, Radu Pavel Gheo scrie tot un editorial admirabil („Rock pentru revoluţie“), care porneşte de la o mărturisire a lui Salman Rushdie din volumul de eseuri *Dincolo de limite* – cum că, atunci cînd s-a întîlnit cu Vaclav Havel şi acesta i-a mărturisit, la rîndul lui, că este fan Velvet Underground, preşedintele ceh ar fi adăugat: „Păi, de ce crezi că i-am spus Revoluţia de Catifea?“ Rushdie comentează („cu un entuziasm vădit“, spune R.P.G.): „... descoperirea că o revoluţie veritabilă fusese inspirată de încîntătorul mîrîit de revoltă al muzicii rock era foarte emoţionantă“. Şi tot R.P.G. să ne dea – la final, fireşte – şi „morala fabulei“: „Viitorul nu sună nici el bine: după cum arată şi se poartă oamenii politici de pe la noi, am senzaţia că, în loc de varianta rock, preferăm varianta manele. Aici e toată diferenţa. Pe cînd un preşedinte rocker? Sau măcar fan jazz...“

● Şi încă o concluzie (asta e!, că vara nu-i ca iarna) din rubrica mea preferată – „Enţiclopedia encarta“ a Luizei Vasiliu: „Deci literatura poate fi ca toate nebuniile din parcul de distracţii (...), fără să fie, neapărat, o distracţie“. De ce am ales-o pentru final? Pentru că m-am gîndit şi eu, adeseori, de ce filmul e considerat (şi judecat ca) *entertainment,* iar literatura – nu... Adică, *hello!,* poţi spune, oare, că Tolstoi e „distractiv“?! Sau Proust? Sau Beckett (că tot a scris Sever Voinescu frumos despre el...)? De meditat. **(a. l. ş.)**

re: member

„Iată problema mea. În acea dimineaţă de sîmbătă în care s-a publicat Raportul Starr, *privacy*-ul meu era, din cel mai clasic p.d.v. liberal, absolut. Eram singur în casă, neobservat de nimeni, nederanjat de vecini, nemenţionat în presă şi cît se poate de liber, dacă aş fi vrut, să ignor raportul şi să-mi văd de rebusul meu; numai că simpla existenţă a acelui raport mi-a afectat în asemenea măsură simţul de *privacy* încît nici nu-mi mai venea să mă ating de el. Peste două zile, eram acasă şi am fost sunat la telefon, pus să menţionez numele de fată al mamei şi, dintr-o dată, am devenit conştient că fiecare detaliu digitalizat al vieţii mele era scrutat atent de străini; după nici cinci minute, uitasem deja de tot episodul acela. Mă simţeam spionat atunci cînd eram cît se poate de în siguranţă, şi m-am simţit în siguranţă cînd eram cît se poate de spionat. Şi nu ştiam de ce. (...)

«Dreptul de a fi singur»? Departe de a fi pe cale de dispariţie, este pe cale să explodeze. Este *esenţa* arhitecturii americane moderne, a peisajului, transporturilor, comunicării şi filozofiei politice dominante. Motivul principal pentru care americanii sînt apatici cînd vine vorba de *privacy* e atît de uriaş încît devine aproape invizibil: pur şi simplu, ne *înecăm* în *privacy*.

Ameninţată, aşadar, nu este sfera privată. Este sfera publică. (...) Lumea publică a Washingtonului, întrucît e publică, aparţine tuturor. Sîntem chemaţi cu toţii să participăm cu voturi, cu patriotism, cu campanii, cu opinii. Masa colectivă a unei populaţii face posibilă credinţa noastră în ceva mai presus, mai dăinuitor şi mai demn decît putem, fiecare dintre noi, să fim în privat, iar acest lucru este lumea publică. Dar, aşa cum un lunetist în turnul unei biserici poate ţine un oraş întreg sub observaţie, un scandal di granda poate nărui această credinţă.“ (Jonathan Franzen, „Imperial Bedroom“, 1998, în *How To Be Alone*, Harper Perennial 2004)

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIXFM Radio, pur şi simplu
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Texte şi opinii de: *Matei CĂLINESCU (critic literar, profesor la Indiana University, SUA),* ● *Ioana POPESCU (etnolog, Muzeul Ţăranului Român)* ● *Magdalena SCHUBERT (asistent de producţie Total TV)* ● *Vera ŞANDOR (psihanalistă, preşedinta Fundaţiei „Generaţia")* ● *Ruxandra TUDOR* ● *Rodica URZICEANU (preşedinta Alianţei pentru Persoane cu Autism)* ● *Mirona VRĂJITOR (studentă, Facultatea de Psihologie, Universitatea Bucureşti)* ● *Valentina ZAHARIA (director de dezvoltare la Fundaţia „Copii în dificultate")* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Simona SORA*

„Boala metafizică"

Cînd spunem despre Einstein, Wittgenstein sau Andy Warhol că erau autişti, ne gîndim mai degrabă la un tip de personalitate autocentrată, izolată, necomunicativă, decît la o boală neuro-psihică. Sensul comun al adjectivului autist *trimite mai mult înspre dezvoltarea exagerată a vieţii interioare în detrimentul celei sociale, pierderea de contact afectiv cu celălalt sau refuzul realităţii. În „spectrul" autismului, acesta este primul grad de diferenţă faţă de normalitatea statistică. În „fenotipul autismului în sens lărgit" intră totuşi o bună zonă din această normalitate funcţională: introvertiţii, marii singuratici, „geniile". Dincolo însă de această iluzorie zonă de contact, autismul este în continuare o insulă despre care se ştiu puţine lucruri.*

În 1943, psihiatrul american Leo Kanner a definit autismul ca fiind o afecţiune psihogenă caracterizată prin incapacitatea copilului de a intra în contact cu mediul înconjurător, şi recunoscută clinic prin 5 mari semne: debutul precoce, izolarea extremă, nevoia de imuabil, stereotipia gestuală şi tulburările de limbaj. Kanner a fost totuşi cel care a susţinut mai apoi ipoteza organică a autismului şi, între aceste două ipoteze – psihogenă şi organică –, autismul a rămas o afecţiune misterioasă care poate fi descrisă clinic, compensată paleativ, dar nu tratată.

Dosarul de faţă a pornit de la cîteva cazuri personale, cel mai cunoscut şi cel care a mişcat cel mai mult cititorul român fiind cazul lui Matthew Călinescu, fiul scriitorului Matei Călinescu. Portretul lui M *(2003),* Post-scriptum la Portretul lui M *(LiterNet) şi acum acest post-post-scriptum care deschide numărul dilematic despre autism sînt scrieri sfîşietoare despre condiţia umană, înainte de a fi dosare clinice sau de însoţire. La fel ca celelalte mărturii despre Naum, despre Lars, despre David, despre A. sau D..., însemnări ale căutării unor soluţii terapeutice, jurnale de prospectare a înţelegerii celuilalt şi a mecanismului bolii misterioase... O „boală metafizică", revelator al propriilor dileme şi angoase şi mai ales – cum scria Matei Călinescu la un an de la moartea fiului său – „un bun prilej de a citi în noi înşine". (**S. S.**)*

Matei CĂLINESCU

Ca atunci: o amintire cu M

Mergeam prin campus în dimineaţa însorită de septembrie, calmă, proaspătă, cu un cer adînc albastru – *ca atunci. Atunci,* ca şi acum, roua căzută peste noapte în iarbă sclipea rece şi delicat. Soarele era puternic şi blînd. Prin aerul pur trecea, aproape imperceptibilă, cîte o tremurare ca după filfîitul lent al unei aripi invizibile – aripa toamnei. Era o dimineaţă *ca atunci* – mi-o amintesc cu acea precizie tăioasă cu care se întipăresc în minte şi se încarcă de sens anumite senzaţii şi, împreună cu ele, împrejurările cele mai anodine, gesturile cele mai banale, vorbele cele mai oarecare, atunci cînd coincid în timp cu unul dintre acele evenimente neaşteptate care te fac să desparţi desfăşurarea timpului în memorie prin „înainte" şi „după".

Eram singur cu M în Bloomington şi ne grăbeam să plecăm de acasă ca să ajungem la timp la biblioteca universităţii, unde el lucra trei ore pe zi la rearanjarea cărţilor în rafturi. Cînd mă gîndesc la acea perioadă, îl revăd, atent, absent, în lumina artificială, de neon, de la etajul 9 al marii biblioteci fără ferestre, printre cărucioarele încărcate cu volume, unele mari şi grele, pe care trebuia să le repună în rafturi la locul lor, operaţie înceată, greoaie, migăloasă, singuratică. Eram gata de plecare, în acea dimineaţă, la 9 fără un sfert, mă îndreptam spre aparatul de radio să-l închid, ascultam într-o doară vocea tinerească a *speaker*-ului de la postul universităţii, un student, desigur, care anunţa totuşi o ştire ciudată, primită de foarte curînd: un avion s-ar fi ciocnit de unul din turnurile gemene ale lui World Trade Center de la New York. Era ceva nesigur, o vagă surpriză în glasul de la radio – o nesiguranţă şi o surpriză pe care le-am auzit distinct abia mai tîrziu, în amintire. Pe loc, în graba plecării, am făcut o mică ipoteză repede absorbită în fluxul mental de gînduri şi preocupări imediate: era probabil vorba despre un accident de aviaţie, despre un mic avion privat care-şi pierduse direcţia, un fapt divers tragic, dar nu mai mult. În maşină, M tăcea, aşa cum tăcea el, închis în sine, cu aerul lui permanent concentrat, serios, cu privirea uşor înceţoşată. Cînd am ajuns la bibliotecă, peste un sfert de oră, în ascensor, o studentă a exclamat: „A fost atacat World Trade Center!". Făcînd legătura cu informaţia de la radio, mi-am dat brusc seama că se întîmplase ceva grav. M era însă netulburat, nu înregistrase ce spusese studenta. L-am lăsat la etajul 9, aproape pustiu la acea oră, de unde urma să-l iau la amiază. Cînd am ajuns din nou jos, în holul bibliotecii, am dat de Anne B., cu o privire dezorientată, cu faţa răvăşită sub casca ei de păr blond bătînd în argintiu. Am salutat-o şi am întrebat-o: „Ce se întîmplă?". „A fost bombardat World Trade Center, e un atac terorist; totul se transmite în direct la televiziune", mi-a răspuns ea. Şi a continuat: „Am cerut să se aducă mai multe televizoare aici în hol, ca toată lumea să poată vedea". Anne era directoarea centrului de cercetare al bibliotecii.

Cuprins de un fel de panică – o panică abstractă, ca în faţa veştii unei catastrofe de mari proporţii şi cu imense reverberaţii –, m-am dus numaidecît acasă şi am stat în faţa televizorului deschis, toată dimineaţa, schimbînd canalele deseori. Spectacolul era apocaliptic. Avioane mari de pasageri fuseseră folosite ca nişte rachete, fusese bombardat şi Pentagonul, un zbor care se îndrepta spre Casa Albă se prăbuşise în Pennsylvania. Atmosfera era de început de război mondial. Se repeta imaginea primului avion răpit de teroriştii sinucigaşi, sclipind în soare sub cerul ireal de albastru, explodînd într-un norişor de fum alb în atingere cu zidul înalt, sever, negru-sticlos al unuia din turnurile gemene. Apoi haosul din străzi, oameni alergînd înnebuniţi, fum gros, sirene ale pompierilor, întrerupte de comentarii sumbre. Apoi imaginea celui de-al doilea avion. Apoi ştiri fragmentare. Preşedintele era într-o şcoală din Florida şi citea într-o sală de clasă dintr-o carte de copii. Timp de zece minute nu se lăsase întrerupt. Etc. Etc. Cînd, la amiază, m-am dus să-l iau pe M, în holul vast al bibliotecii erau mai multe televizoare şi grupuri de studenţi în jurul lor, urmărind în tăcere transmisiunea (postul selectat era ABC News cu Peter Jennings). L-am găsit pe M, singur pe întregul etaj, între cărucioarele cu cărţi, de care parcă nu voia să se despartă (cu atenţia lui rigidă şi cu lipsa lui de sentiment al timpului, era totdeauna iritat de orice întrerupere). Se uita la mine reprobator, spunîndu-mi să mai aştept, să mai aştept, cum făcea de obicei în astfel de circumstanţe. Cînd am ajuns cu el, în sfîrşit, în holul de jos, a fost uimit. „Ce s-a întîmplat?" S-a ataşat unui grup şi a început să urmărească emisiunea. Era şocat? Faţa lui era gravă, privirea încruntată, dar nu ştiu dacă îşi dădea seama despre ce era vorba. Teroriştii? Atacuri? Sute, poate mii de morţi? Ruine? Incendii? Nori mari de fum? Dar de ce, de ce? Am încercat să-i explic, în drum spre casă, şi după aceea. Mă asculta absent şi totuşi atent şi, din cînd în cînd, mă întrerupea cu întrebarea *But why?,* „Dar de ce?". A stat după aceea ore în şir în faţa televizorului, vădit tulburat, apoi obosit, apoi iritat de acea oboseală particulară pe care o produce televizorul. Seara, la masă, m-a întrebat pentru a nu ştiu cîta oară (dar era evident că explicaţiile mele nu erau ceea ce aştepta, dacă aştepta cu adevărat ceva): „Dar de ce?". Parcă întreba nu ca să-i răspund eu, ci ca să-şi răspundă singur, fie şi doar printr-o repetiţie a întrebării. Muriseră oameni şi asta îl impresiona, îl neliniştea, îl răscolea. Vorbea cu sine, dar avea totuşi nevoie de prezenţa mea. În sinea lui ştia că nu poate să înţeleagă şi de aceea cred că încerca să învăluiască tragedia la care asistase într-un „De ce?" din ce în ce mai vast – într-un „De ce?" care-şi devenea tot mai mult singurul răspuns posibil, care respingea orice alte explicaţii, într-un „De ce?" speriat, insistent, naiv, repetat pînă la pierderea oricărei semnificaţii, ca şi cum lipsa semnificaţiei ar fi avut, pînă la urmă, un efect liniştitor pentru el. Înainte de a adormi în seara aceea, întins în pat, cu ochii pe jumătate închişi, cu o voce şoptită, a continuat să întrebe şi să-şi răspundă interogativ, cu întreruperi mereu mai lungi, într-un dialog interior enigmatic, ca un ritual dintr-o lume necunoscută, pînă l-a cuprins pacea somnului.

Mi-am amintit de întrebarea lui – involuntar metafizică – în această dimineaţă însorită, calmă, cu cerul de-un albastru profund ca atunci. Mi-am amintit şi de ce mi-a spus în dialogul imaginar pe care l-am avut cu el două zile după moartea lui: „Orice moarte e o mare tragedie", o frază care rezuma perfect modul lui de a gîndi. Nici o diferenţă între moartea lui şi a oricui (voia să mă consoleze?); sîntem cu toţii diferiţi şi tocmai prin asta sîntem cu toţii la fel. Astfel de maxime îmi dovedeau că există o formă de înţelepciune proprie autismului. Străbăteam campusul în aerul limpede şi răcoros de început de toamnă. Ajuns la bibliotecă, am trecut pe la etajul 9 (aproape pustiu) şi l-am văzut distinct în imaginaţia memoriei, înalt, bine făcut, cu ochelarii lui mari cu rame negre şi groase, cu faţa îngîndurată, zăbovind între cărucioarele încărcate de cărţi, aşteptînd cu o răbdare nerăbdătoare să plec eu ca să se apuce de lucru, ca atunci. Am coborît la etajul 8, unde se află *study*-ul meu şi, în loc să citesc, am aşternut rîndurile de mai sus, cu multe ştersături, cu multe adăugiri, cu multe pauze de gîndire şi de reverie. L-am căutat prin scris şi am regăsit absenţa lui, aceeaşi şi totuşi alta, după cei doi ani şi jumătate scurşi de la moartea lui. O absenţă de care am, uneori, o nespusă nevoie. O absenţă care mi-e dragă cum numai anumite absenţe vii pot fi. O absenţă în care răsună, ca un ecou îndepărtat al vocii lui: *But why?.* O absenţă dureroasă pe care timpul a făcut-o senină şi luminoasă, ca această zi de septembrie, ca atunci.

(Bloomington, septembrie 2005)*

* O pagină răzleaţă care, împreună cu altele asemănătoare, ar putea intra într-un al doilea *Post-scriptum la Portretul lui M.*

Mesaj dintr-o temniţă autistă

● Birger Sellin, *Ich will kein in mich mehr sein (Nu mai vreau să stau în mine),* Editura Kiepenheuer & Witsch, Köln

Un tînăr de 20 de ani, cu sindrom autist sever, care de la 2 ani nu mai vorbeşte, scrie texte de o frumuseţe bizară. Ele ne lasă să aruncăm o privire în „lumea încastraţilor" şi sînt o mărturie a supliciilor prin care trece autorul.

compun abia acum un cîntec despre bucuria vorbirii
un cîntec pentru autiştii muţi să-l cînte în cămine
şi ospicii
unghiile furcilor sînt instrumentele
cînt acest cîntec din străfundul iadului şi-l strig
tuturor nevorbitorilor de pe pămînt
faceţi din el strigătul vostru de luptă
topiţi zidurile de fier
nu vă lăsaţi daţi la o parte
vrem să fim o nouă specie de nevorbitori
un cîrd cu noi triluri şi cîntece
cum vorbitorii nicicînd n-au auzit
printre toţi poeţii n-am găsit nici un nevorbitor
aşa că noi vom fi primii
cîntecul nostru se va auzi peste tot
compun pentru surorile mele nevorbitoare
şi pentru fraţii mei nevorbitori
şi vom fi auziţi şi ne veţi da un loc
unde vom avea voie să trăim printre voi
într-o viaţă a acestei societăţi.

traducere de Magdalena Schubert

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 4 august, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Ioana POPESCU

Încercări

Naum e autist şi nu mai e copil. Din păcate, s-a născut în România într-o perioadă în care despre sindromul lui nu se ştia mai nimic, cu atît mai puţin despre vreo terapie posibilă. Pe deasupra, în anii '80, toţi copiii *anormali* constituiau o ruşine ne-afişabilă într-un stat comunist impecabil, cum era ţara noastră.

Multă vreme am considerat această nenorocire ca pe un blestem; apoi mi-am zis că ne încearcă Dumnezeu şi că trebuie să facem cumva să dovedim că merităm o minune reparatorie. Am aşteptat-o multă vreme, cînd cu răbdare şi speranţă, cînd cu dezamăgire şi furie. Abia acum, privind în urmă, îmi dau seama că minunea a fost Naum însuşi, cu candorile şi fragilitatea lui, care ne-au întărit şi ne-au corectat defectele. Nu ştiu cum se întîmplă, dar acum, cînd încerc să-mi amintesc despre copilăria lui, îmi vin în minte doar întîmplările înduioşătoare. Chiar mă tem că va urma o poveste siropoasă. Dar dacă am decis să fiu sinceră, trebuie să le consemnez aşa cum se conturează ele astăzi.

1. 1979. Naum împlineşte 1 an şi îi serbăm ziua. Comportamentul lui neobişnuit nu a primit încă un nume oficial, iar aşteptările noastre se întreţes cu spaime nemărturisite. Nu reuşeşte să sufle în lumînarea de pe tortul de frişcă şi se înfurie cu atît mai mult cu cît a fost aşezat pe un scaun sub care am pus o sticlă de vin, iar naşa lui se apropie cu forfecuţa să-i taie moţul. Plînge zgomotos cu lacrimi de crocodil. Ne grăbim să-i oferim tava pe care erau pregătite obiectele din care trebuie să aleagă. Tace brusc, priveşte foarte atent şi alege lucrul cel mai nestrălucitor, o pensulă mică de acuarelă. O ia, o priveşte lung şi suflă spre ea cu putere şi cu satisfacţia reuşitei. Atunci am început să învăţ gustul victoriei.

2. Are vreo 3 ani, stă în fund la mine în braţe şi mă trage dureros şi repetat de păr. Deschid gura să strig *auuu,* dar mă opresc înduioşată cînd îl aud: *părul mamei ca un izvor*. Cred că nimeni nu-mi spusese pînă atunci ceva atît de frumos.

3. A împlinit 5 ani şi merge împreună cu fratele lui la o grădiniţă particulară din apropiere, singura care l-a acceptat. Îmi dau seama ce progrese extraordinare face, din momentul în care începe să vină acasă agitat sau senin, după cum educatoarea i-a dăruit, la sfîrşitul programului un măr sau o lămîie desenate pe carton. Înţelege că asta înseamnă un fel de apreciere pentru comportament.

4. E seara în care îl aşteptăm pe Moş Crăciun. La grădiniţă, Moşul venise mai devreme. Stăm pe covor, lîngă bradul împodobit cu mere aurite, cu lumînări roşii şi cu un înger mare în vîrf şi repetăm *O, brad frumos*. Cel mic ştie cuvintele şi le cîntă tare şi fals. Naum se încăpăţînează să cînte alte cuvinte, se înfurie şi ne încurcă. Ne oprim şi îl lăsăm să auzim ce spune. *O brad frumos, o, brad frumos / Aş vrea să fiu ca tine / Înalt, frumos şi curajos / Şi făcător de bine!* Din tot ce învăţase la grădiniţă, era singura strofă pe care părea să o fi înţeles. De atunci, toată familia noastră cîntă aşa de Crăciun.

4. La 5-6 ani încercăm să-l determinăm să deseneze, în speranţa că va găsi o cale de comunicare mai nuanţată decît cele cîteva propoziţii simple în care se exprimă. Pare să prefere pensula, aşa încît îi dăm un borcan cu culoare roşie şi îl lăsăm pe terasă cu hîrtiile în faţă. Cînd ne întoarcem după o vreme, găsim un băieţel trist, pictat pe perete, şi pe Naum la fel de trist, privindu-ne prin ochiurile hamacului. Numai cine ştie în ce ritm se dezvoltă un autist poate înţelege ce bucurie ne-a provocat Naum atunci.

5. E deja la şcoală, în aceeaşi clasă cu fratele lui mai mic, care-l aduce acasă cînd îl simte prea agitat şi care-l ajută la lecţii în fiecare după masă. În curtea şcolii se găseşte mereu un băiat mai mare care să-l sîcîie pe Naum, copilul ciudat şi speriat. Cel mic vine acasă plîngînd de furia neputinţei: ar vrea să-l apere pe fratele lui, dar îi e frică. Oricît mi-ar fi de greu, îi explic că eu refuz să mă amestec şi că fiecare trebuie să ne descurcăm după cum ne lasă inima. A doua zi, vin amîndoi acasă roşii la faţă şi transpiraţi şi aflu că mezinul şi-a luat inima în dinţi şi a sărit în apărarea lui Naum. *Nici nu a fost aşa de greu, obraznicul s-a speriat imediat şi a fugit! De acum nu o să-mi mai fie frică niciodată*. Aşadar, Naum l-a făcut curajos.

6. E iarnă şi am ieşit în parc cu Naum să plimbăm căţeluşa pe care o avem de curînd în casă. E pui şi aleargă prin zăpadă fericită, fără să ştie încă să se oprească. Ajunge la marginea lacului şi se trezeşte direct în apa rece, dar nu îngheţată. Cîţiva trecători se indignează, *cine e criminalul care a aruncat puiul de cîine în apă, pe vremea asta?* Eu mă aplec peste taluz să o trag afară din apă şi în toată agitaţia asta aud vocea calmă a lui Naum, mîndru că a învăţat să citească: *Nasta, tu nu ai văzut că aici scrie SCĂLDATUL INTERZIS?*

Dacă mă gîndesc la viaţa de adolescent şi de adult a lui Naum, constat că e lipsită de parfumul şi bucuriile mici ale copilăriei. Dar ştiu că, dacă sînt amărîtă într-o zi, singurul care observă este el, autistul rupt de lume. De cum intru pe uşă, mă întreabă: *dar tu de ce eşti supărată astăzi?* Şi mai ştiu că, cel puţin pînă acum, mă simt nemuritoare. Pentru că Dumnezeu mi-a dat o încercare pe care trebuie s-o duc la capăt.

Ruxandra TUDOR

Mai presus de normalitate

David are doar un fel diferit de a gîndi. Lumea lui este doar un pic altfel. El nu ştie decît ceea ce a fost programat în mintea lui şi nu poate generaliza. Nu poate „citi printre rînduri" şi nu poate interpreta atmosfera dintre oameni, dar asta nu înseamnă că este un copil prost sau nebun. Dimpotrivă. Este un adolescent frumos şi vesel, un băiat care ştie cum să se comporte pentru a nu-i deranja pe cei din jur, care vrea să se facă pompier şi care îl adoră pe *Mr. Bean*. David are 14 ani şi este autist. Deşi dna Tesca Barnett-Osman, soţia ambasadorului Marii Britanii la Bucureşti, vorbeşte puţin despre lucrurile neplăcute din viaţa fiului ei, îmi povesteşte totuşi, în propoziţii scurte, şocul pe care orice părinte îl resimte cînd aude cuvîntul *autist*. Te cuprinde neputinţa, iar mintea îţi este întunecată de tot felul de întrebări fără răspuns: Va putea să vorbească vreodată cu mine? Voi fi pentru el doar o soră medicală, pentru tot restul vieţii? Voi fi nevoită să-l şterg la gură şi la 30 de ani? „Eu am fost diplomat înainte de a avea copii, iar soţul meu era reporter de televiziune. Ambii fiind comunicatori profesionişti, a fost de neconceput ca dintre toţi oamenii tocmai noi să avem un copil care nu putea comunica. Dar a trebuit să ne mobilizăm, să luptăm şi să gîndim pozitiv. Să considerăm autismul o parte din el, la fel de firească ca şi faptul că era băiat. Înainte ca David să fie diagnosticat cu autism, singurul lucru pe care îl ştiam despre această boală era cum să scriu corect cuvîntul. Nu mă interesa absolut deloc. În mintea mea, era problema altcuiva, nu a mea. Cînd doctorul ne-a confirmat însă faptul că David este autist, a trebuit să învăţ repede o mulţime de lucruri."

David este într-adevăr un copil care te învaţă multe lucruri. El trece prin diverse stări ca noi toţi, dar nu le poate recunoaşte şi descrie cu aceeaşi uşurinţă. De aceea trebuie să înveţi să-i explici ce sînt emoţiile şi sentimentele. „M-a întrebat odată ce este dragostea. Foarte complicat! În astfel de momente trebuie să fii extrem de onest şi să găseşti un răspuns cît de repede poţi – dacă îi explici ceea ce simte în momentul în care trece prin starea respectivă, el ţine minte şi, următoarea dată cînd se întîmplă, asociază cuvintele pe care i le-ai spus cu ceea ce simte. I-am explicat că dragostea este un sentiment plăcut, cald, pe care îl simţi în interiorul corpului cînd te gîndeşti la cineva. N-am ştiut exact la ce fel de dragoste se referea. Ar fi putut să fie dragostea pe care o împărtăşesc doi iubiţi, deci dragostea sexuală, dragostea lui pentru mine sau viceversa sau dragostea în general. Am încercat să-i dau un răspuns care să includă toate aceste aspecte."

De la 3 ani, David este vegetarian. A înţeles că pentru a evita reacţiile unei rinite alergice de care suferă, nu are voie să mănînce carne şi peşte. Acest lucru, în afară de faptul că este foarte sănătos, l-a ajutat să ia mai uşor decizii, un lucru extrem de complicat în cazul autiştilor. Cît de dificil este pentru o persoană normală să aleagă la restaurant, de exemplu, un singur fel de mîncare din cele 40 disponibile în meniu! Pentru David este de zece ori mai greu să ia o decizie. „Dacă din meniu poţi alege numai dintre patru feluri de mîncare, atunci lucrurile se simplifică foarte mult. Dacă găseşti o modalitate prin care să *reduci* numărul de opţiuni din care trebuie să aleagă, viaţa pentru el este minunată. Şi ar mai fi un lucru: cîţi adolescenţi de vîrsta lui cunoaşteţi care mănîncă, de bunăvoie, legume?"

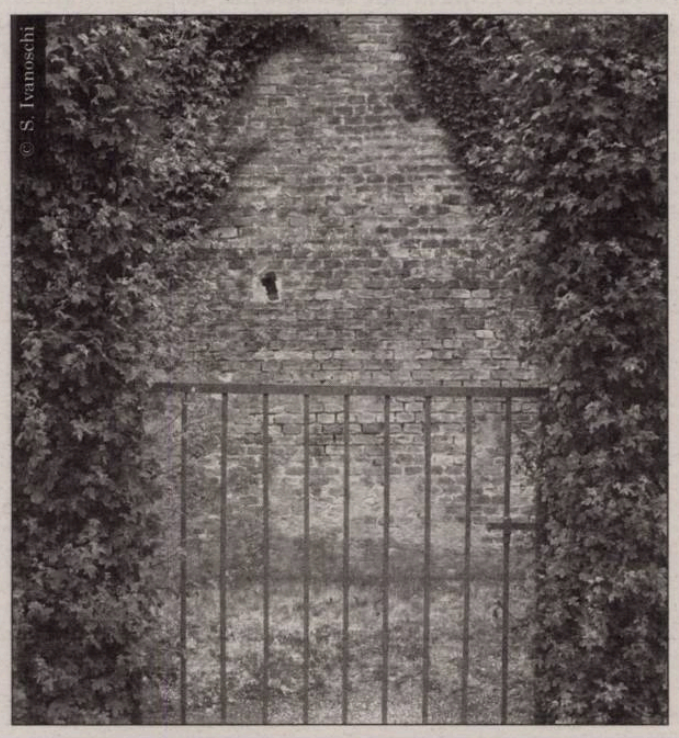

David este un copil extrem de talentat. Dna Barnett-Osman îmi confirmă faptul că autiştii sînt înzestraţi cu daruri incredibile: unii pot memora toate cărţile de joc dintr-un pachet sau pot spune numărul exact de beţe de chibrit care au căzut dintr-o cutie înainte ca acestea să atingă podeaua şi să calculeze toţi factorii primi ai acelui număr. David este pasionat de hărţi şi are o memorie vizuală incredibilă. „Cînd mergem cu maşina, memorează toate locurile prin care trecem şi identifică extrem de uşor pe hartă semafoare şi staţii de autobuz, lucruri care nu sînt notate." El are de asemenea subiectele lui favorite despre care vorbeşte la nesfîrşit. Cînd te întreabă ceva legat de mersul trenurilor sau de orele între care circulă un anume autobuz, eşti pus în încurcătură. Dar, dacă te întreabă, o face strict pentru că este important pentru el şi trebuie să-i răspunzi cît de onest poţi. „Dacă nu ştii ce să răspunzi, este bine să îi spui «Nu ştiu, te rog să mă laşi să mă mai gîndesc». Dacă vorbeşte obsesiv despre ceva în momente sau în locuri nepotrivite, poţi să-i spui «Ne-ai povestit destul, cred că nu toată lumea este interesată de acest subiect». Dacă îi explici în cîteva cuvinte – un simplu «gata» este cea mai greşită alegere –, copilul, chiar dacă se va supăra pentru întrerupere, va accepta mai uşor situaţia."

Una dintre cele mai bune prietene ale lui David este chiar sora sa, Charlotte, cu care are o relaţie foarte specială. Dna Barnett-Osman îmi povesteşte că, înainte ca David să împlinească 6 ani, în puţinele momente în care Charlotte îl necăjea, el o muşca pentru că ştia că în acest fel scapa de ea. „Odată Charlotte a venit la mine foarte supărată pentru că fusese muşcată de fratele ei şi mi-a arătat muşcătura. Mi-am dat seama imediat că dinţii nu erau ai lui David, ci ai ei şi i-am spus. Ea a negat la început, dar, după insistenţele, mele mi-a spus: «Dar el chiar m-a muşcat. E drept... urmele s-au cam dus şi m-am muşcat şi eu pentru că altfel nu m-ai fi crezut!»."

David este o lecţie de viaţă. Are 14 ani şi este autist. Lumea lui este doar un pic altfel. El nu ştie decît ceea ce a fost programat în mintea lui şi nu poate generaliza. Nu poate „citi printre rînduri" şi nu poate interpreta atmosfera dintre oameni, dar asta nu înseamnă că este un copil prost, nebun sau schizofrenic. Dimpotrivă. David este mai normal şi mai special decît foarte mulţi dintre noi.

Magdalena SCHUBERT

Lars

„Cum învaţă un important cetăţean pămîntesc să găsească lungile distanţe dacă n-a mai fost niciodată în vreun loc pe care şi l-a dorit“
(Birger Sellin, autist*)

Îl aud în sufragerie bocănind şi scoţînd mici ţipete de bucurie. Filmul cu Scooby Doo e în plină desfăşurare, spre marea desfătare a lui Lars. Şi a mea, de altfel. La fiecare amănunt al filmului care-l incită, vine fuga la mine, mă împunge cu degetul în umăr şi-mi spune „te-bec“. Asta încă mă mai dă gata de fiecare dată.

Lars e frumos, înalt, cu ochii căprui şi blînzi.

Şi e autist. E aşa de cînd s-a născut.

De ce? De ce el? De ce eu? Nu ştiu.

O vreme mi-am tot pus aceste întrebări. Le-am strigat în tăcere către Dumnezeu şi cu mînie către cei din jurul meu. Şi le-am şoptit plîngînd noaptea, în timp ce Lars dormea.

Răspunsul n-a venit nici pînă azi.

A venit însă acceptarea. Şi, odată cu ea, voinţa de a merge mai departe. Multă lume mi-a spus că mă admiră cum lupt. Nu-i aşa. Lupta nu este a mea, este a lui Lars. Pentru el eu sînt ceea ce este busola pentru explorator sau termosul cu apă pentru călător. Sînt punctul lui de orientare şi de sprijin. Lupta însă o duce, toată, el.

Am intrat atunci în lunga cursă a terapiilor. Pe vremea aceea eram în Germania şi am încercat să-i oferim cît mai mult posibil. Ergoterapie, terapie prin echitaţie, fizioterapie, terapie muzicală. O parte le-am continuat apoi în România. Şi acolo, şi aici m-a urmărit în permanenţă ceea ce mi-a spus la început prima lui terapeută: „Trebuie să înveţi cum să-l iei. Din punctul lui Lars de vedere, el n-are nici un motiv să vrea să se schimbe. Lumea din jur, din afara zidului invizibil după care se ascunde, îl obosește, îl sperie şi îl agresează. De aceea se şi ascunde. Ca să se simtă în siguranţă şi să-i fie bine. Prin urmare, primul lucru pe care trebuie tu să-l cauţi e motivaţia. Flautul fermecat la auzul căruia el să vrea să te urmeze“.

La început, totul mi s-a părut un fel de dresaj. Îi arătam că va căpăta ceea ce-i place cel mai mult, dacă va încerca măcar să facă ce-i cer. Dar nu era aşa. Trebuia să ştiu ce să-i cer. Din cauză că Lars vede şi percepe, în mod cu totul diferit, lumea şi lucrurile din jur, nimic nu era simplu. Nimic nu venea intuitiv. Am înţeles că trebuia să învăţ, să descopăr sau să inventez din nou totul şi mai ales pe mine însămi. În tot acest timp mă chinuia în continuare întrebarea: De ce ar vrea el să mă urmeze, să vină cu mine? O replică dintr-un film siropos mi-a dat răspunsul: Dragostea învinge totul! Sigur că da! Trebuia nu atît să-l fac să mă iubească, căci cu siguranţă, în adîncul sufletului lui chinuit, dragostea exista, ci să-l conving să nu se teamă de asta, să vrea să o arate şi să vrea să ştie cum s-o facă.

M-am hotărît atunci să las munca terapeuţilor numai în seama lor şi să încerc singura formă de terapie pe care doar o mamă o poate face: terapia afectivă. Să înveţe să se lase iubit şi să iubească. A fost greu şi îngrozitor de frustrant. Să condiţionezi cu promisiuni lucruri ce par atît de firești ca o privire, un zîmbet sau o îmbrăţişare este un lucru cumplit pentru o mamă. De cîte ori nu mi-a venit să urlu! De fiecare dată mi-am spus însă că mult, mult mai greu îi este lui, pentru că fiecare dintre aceste gesturi înseamnă pentru el o uriaşă luptă cu sine. Am început să însoţesc toate jocurile de-o componentă afectivă, accentuînd-o cît îmi permitea Lars de mult. La fiecare reuşită aveam grijă să-mi arăt cît mai clar, chiar teatral, sentimentele. Am inventat şi am învăţat un cod comun de exteriorizare a sentimentelor mele, luînd în calcul temerile şi particularităţile lui Lars, urmărind în primul rînd ca reacţiile mele să-i facă lui plăcere sau să-l stimuleze. Îl obligam să mă „citească“, în speranţa că în curînd acest lucru va deveni pentru el mai important decît răsplata.

Într-o seară am avut o cădere nervoasă. Stresul, oboseala şi frustrarea şi-au spus cuvîntul şi am izbucnit într-un plîns cu sughiţuri. Nu ştiu de cît timp plîngeam, cînd am simţit o mînuţă care mă mîngîia. Mi-am înghiţit lacrimile şi, conform ritualurilor de la jocurile noastre, m-am întors zîmbind spre el să-i arăt că a funcţionat şi să-l laud. Dar, minune!, de data asta nu era un joc. Băiatul meu se uita fix la mine, iar în ochii lui se citea... – o, e greu de descris! – era acolo şi tandreţe, şi teamă şi, mai ales, dăruire.

Acesta a fost începutul unei lungi prietenii.

Din acel moment, lucrurile pentru mine s-au simplificat, iar pentru el s-au complicat. Reuşitele au devenit pentru el cu timpul bucurii, dar şi eşecurile s-au transformat în furii şi decepţii personale. Deşteptul ăla din film a avut dreptate totuşi într-o privinţă: de cînd există între noi o comunicare bazată pe dragoste, ne este mult mai uşor să le învingem.

Anul acesta Lars a împlinit 10 ani. După ziua lui, am purtat cu el o discuţie foarte importantă. Am încercat să-i explic ce este cu el. De ce este diferit şi ce este autismul. De ce trebuie să facem tot ce putem pentru a-l depăşi. Lars a înţeles. Era trist şi îi simţeam panica. Cînd i-am promis că vom trece împreună prin asta, m-a mîngîiat. Încerca să mă consoleze? Sau să mă încurajeze? Nu-mi dau seama.

Dar văd zilnic că face mari eforturi. Cînd dă semne de comportament neadecvat, atunci fac şi eu ca el şi se opreşte imediat. Cînd nu mai are răbdare să insiste asupra unei activităţi, îi aduc aminte de ce o facem şi atunci se întoarce înapoi şi continuă să încerce.

Deşi sînt semne promiţătoare, îmi dau seama, uitîndu-mă la feţişoara lui tristă şi concentrată, că sîntem încă la început. Am obţinut totuşi pînă acum şi o mare victorie: faptul că în mintea lui a încolţit întrebarea „Cum să fac să părăsesc lumea mea?“.

Într-adevăr, cum?

Ce înseamnă pentru un autist să nu mai fie autist?

Am să fac tot ce pot pentru ca Lars să afle într-o zi răspunsul.

---

* Birger Sellin este un tînăr autist din Germania. A învăţat să scrie cu ajutorul comunicării susţinute, iar textele lui, la început doar o bălmăjeală, au devenit cu timpul texte de o stranie frumuseţe. Cartea în care au fost adunate *Ich will kein in mich mehr sein* (tradus liber: *Nu mai vreau să stau în mine)* a apărut la Editura Kiepenheuer& Witsch, Köln, sub îngrijirea lui Michael Klonovsky, jurnalist la *Focus*. Cartea a devenit un *best-seller* şi a fost tradusă în vreo 10 limbi.

Mirona VRĂJITOR

La o aniversare

Asociaţia „Sfînta Ana“ este singurul ONG care a răspuns cererii mele de a face voluntariat, ofertă trimisă pe e-mail la cel puţin şapte organizaţii. La Asociaţia „Sfînta Ana“ am lucrat ca voluntar la începutul anului 2006, pentru o scurtă perioadă, extrem de importantă pentru mine.

„Sfînta Ana“ a fost fondată în anul 1996 de părinţii şi rudele unor copii şi adolescenţi cu handicap mintal sever. Iniţiativa a avut-o dna Gabriela Scraba, mama fetiţei C., diagnosticată cu autism sever. Din anul 2000 funcţionează şi Centrul de Zi „Sfînta Ana“, care – îmi spune Gabriela Scraba – „este cel mai mare centru de zi pentru copii mari şi tineri cu handicap mental sever din România“.

Copiii de aici nu îndeplinesc, din cauza handicapului sever, condiţiile necesare înscrierii în şcoli speciale. Micuţii sînt primiţi indiferent de situaţia materială a familiei şi sînt evaluaţi periodic de personalul centrului. În cazul fericit în care sînt semnalate progrese care le permit înscrierea într-o instituţie specială, nu mai rămîn în centru. Anda Stanciu, director executiv al asociaţiei, mi-a povestit de cazul unui copil în vîrstă de şase ani diagnosticat cu autism, care, deşi ştia să citească, nu putea fi integrat într-o şcoală pentru că nu suporta compania celorlalţi copii. După un an şi jumătate la Centrul „Sfînta Ana“, a putut fi mutat la o şcoală specială şi acum este în clasa a patra. „Pe lîngă accesul în şcolile speciale, încercăm obţinerea unui grad cît mai ridicat de autonomie personală, în perspectiva unui trai independent în locuinţe protejate – spune Anda Stanciu. Un autist este uneori ca un copil de doi ani vioi, care-ţi trage feţele de masă şi poate face asta toată viaţa. Tot ce ne propunem noi este să sprijinim familia să-l înţeleagă, să-i răspundă, să comunice cu el.“

C., fetiţa dnei Scraba, a fost diagnosticată cu autism la trei ani şi jumătate, după mai multe diagnostice greşite: „Nici nu auzisem vreodată de boala asta! La noi abia de prin '95-'96 a început să se pună mai serios problema autismului. Eu am avut noroc, există părinţi care au copii de treizeci de ani cînd află că sînt autişti!“. Acum părinţii care au copii suferinzi de această boală pot găsi la Centrul „Sfînta Ana“ îndrumare, înţelegere şi pot discuta cu un psiholog. „Experienţa mea foloseşte şi altora“, îmi spune dna Scraba.

Asociaţia are multe planuri, dar nu şi fonduri. Clădirea în care funcţionează a fost cumpărată în anul 2000 cu ajutorul Organizaţiei Stichting Kinderpostzegels Nederland, care le-a pus la dispoziţie şi un microbuz. Dar spaţiul nu mai este suficient. „Avem nevoie de camere de relaxare, ei sînt hiperkinetici, se mişcă foarte mult şi e important să fie supravegheat fiecare în parte! Au nevoie de locuri separate faţă de ceilalţi copii bolnavi. Dacă am avea camere separate, am putea aranja un loc special pentru copiii autişti şi poate ne-am putea permite să aducem un specialist, deşi nu prea ştiu să fie mulţi specialişti în România!, îmi spune dna Scraba oftînd. Anul acesta am auzit pentru prima oară de un *training* de formare a personalului pentru lucrul cu autiştii. Am încercat să participăm, dar era la Iaşi şi trebuia să plăteşti cazare, masă şi nu aveam banii necesari. Au fost programe pe care le-am accesat şi nu am reuşit să obţinem nimic! Ne-ar ajuta enorm dacă am găsi un finanţator pentru asemenea proiecte! În plus, nu există o coordonare între proiecte, un sponsor să asigure banii pentru participare şi altul să asigure *training*-ul acolo. Problema numărul unu rămîne însă cea a specialiştilor în tehnica lucrului cu copiii autişti. Avem opt autişti aici, în centru, şi nu seamănă unul cu altul. Sînt complet diferiţi şi e foarte greu să lucrezi cu ei! Am avea nevoie de nişte jocuri de stimulare, dar sînt foarte scumpe! Iar pentru aceşti copii suprastimularea este esenţială! Doar aşa poţi să-i ajuţi! Vrem să facem tabere speciale pentru copii cu autism, dar finanţările sînt tot mai puţine. Marea majoritate a finanţărilor a venit pînă acum de la organizaţii străine. *World Learning* ne-a sprijinit mult prin programul *ChildNet*, finanţat de USAID. Dar acum americanii se retrag pentru că intrăm în Uniunea Europeană. Noroc că există parteneriatele cu statul, care asigură din 2001 salariile pedagogilor, ceea ce e imens!

Oricum, familiilor care au copii la Centru le este mai uşor. Am făcut excursii împreună. Avem petreceri la sfîrşit de an, şedinte cu părinţii ca la o şcoală normală. Şi au şi ei o senzaţie de normalitate. Sînt copii care atunci cînd au venit aici nu ştiau ce este un leagăn! Fuseseră ascunşi. Cînd îi vezi pe alţii ca tine îţi mai creşte moralul, începi să ai încredere.“

C., fetiţa dnei Scraba, împlinise azi 15 ani. Nu reacţionase nicicum la urări. Tocmai îşi primise buletinul, deşi ar fi preferat o îngheţată care întîrzia.

Copilul cu autism şi familia lui

5 întrebări pentru
Dr. Rodica URZICEANU,
preşedinta Alianţei pentru Persoane cu Autism (APA)

Staţionarul pentru copii cu autism, condus de dvs. este primul şi cel mai vechi din România. Cum aţi început, care este legătura cu APA pe care o conduceţi acum?

Staţionarul de zi – de neuropsihiatrie infantilă, deschis în 1983 – este destinat copiilor cu tulburări şi deficienţe neuropsihice; au fost şi sînt internaţi, în regim de zi, copii cu diferite afecţiuni; de la înfiinţare a existat însă o specificitate pentru cazurile cu autism. Alianţa pentru Persoane cu Autism (APA) a fost creată tocmai pentru a oferi un sprijin mai consistent persoanelor cu tulburare autistă, familiilor acestora.

Primul obiectiv propus îl constituie înfiinţarea unui staţionar de zi pentru adolescenţi şi tineri şi a unei case specializate pentru tineri cu autism (drama acestei categorii de persoane este imensă...).

Cum faceţi diagnosticul diferenţial pentru un copil cu autism?

Unul dintre avantajele staţionarului de zi îl constituie acurateţea diagnosticului clinic şi funcţional (copilul este observat, evaluat; interacţiunea cu părinţii, de asemenea). Cînd este necesar, se recurge şi la investigaţii suplimentare, de specialitate (de pildă chiar examene audiometrice cînd se suspectează o hipoacuzie).

Cum reacţionează părinţii cînd află adevărul despre boala copilului lor? Vorbeaţi undeva de evitarea numirii bolii şi de autoculpabilizare.

Depinde de felul în care este prezentat acest adevăr... Reacţiile sînt cunoscute (negare, proiecţie a vinovăţiei, autoculpabilizare şi-n final acceptare).

Nu-mi amintesc să fi vorbit de „evitarea numirii bolii“; am spus că sînt circumspectă cu afirmarea diagnosticului... Prelucrarea reacţiilor parentale este un prim pas în vederea demersului terapeutic care vizează, în egală măsură, copilul şi familia lui.

Pe Internet există mai multe forumuri pentru părinţii copiilor cu autism. Sînt ele fiabile ca informaţie sau reprezintă mai degrabă un prim sprijin moral?

Unele informaţii sînt fiabile; de multe ori însă, confuze...; desigur, comunicarea între părinţi este necesară şi benefică. Copilul ar avea, cred, mult mai mult de cîştigat dacă părintele i-ar aloca, lui personal, un buget de timp mai consistent.

Cele mai multe fundaţii din România care se ocupă de persoanele bolnave de autism, sînt sprijinite cu fonduri din străinătate. Ce instituţii din România sînt responsabile pentru definirea şi susţinerea cadrului medical, legal, social în care autismul să poată fi tratat?

Fundaţia APA nu este sprijinită cu fonduri din străinătate şi poate tocmai din această cauză nu a reuşit încă să-şi realizeze proiectele; cred că ar fi necesar un program naţional pentru persoanele cu autism, în care să fie implicate Ministerul Sănătăţii, Ministerul Educaţiei şi Ministerul Muncii.

a consemnat Simona SORA

Vera ŞANDOR

Autismul, ochii întorşi spre sine

Un studiu dedicat vieţii intrauterine arată faptul că toate formele perceptive sînt active încă de la începutul vieţii, în afară de cel vizual. Prima stare a nou-născutului chiar este caracterizată prin această preponderentă centrare pe senzaţiile care vin dinspre corpul propriu, mai mult decît pe ceea ce pare să semnaleze lumea exterioară. Aceasta este starea narcisică. Desprinderea din această stare şi paşii către lumea externă reală se fac natural, spontan, la marea majoritate a copiilor. Nu însă şi la copiii cu autism.

Comunicarea fără cuvinte, prin atingere şi îngrijire corporală, prin dialogul diadei mamă-copil, prin intens schimb de priviri, prin zîmbetul căutat, provocat şi apoi cerut, dăruit de copil, prin reacţii la prezenţă/absenţă, comunicarea fuzională, simbiotică, empatică, înainte de cuvînt, mult înaintea momentului în care cuvîntul devine doar sens comunicat punînd în umbră sau chiar anulînd mesajul afectiv latent, subiacent, aceste forme de instalare în braţele mamei şi ale tatălui, în lume de fapt, toate par absente la aceşti copii, situîndu-i într-o lume secretă, enigmatică, în care accesul este nu atît refuzat, cît dureros imposibil.

Sentimentul de straniu şi de „ceva în neregulă", nedefinit, este simţit în primul rînd de mamă.

Un pediatru atent poate observa un bebeluş prea moale, pasiv, care nu reclamă nimic, hipotonic, sau dimpotrivă, un bebeluş rigid, agitat de ceva din el, inaccesibil, incapabil să se calmeze în braţele mamei, un bebeluş anorexic, adesea insomniac, o absenţă a interacţiunii dintre mamă şi copil datorată nu depresiei sau „absenţei" mamei din relaţie, cît unei absenţe de răspuns al bebeluşului. După 12 luni devin evidente absenţa primelor forme de comunicare prin limbaj şi apariţia stereotipiilor gestuale, precum şi interesul pentru anumite obiecte bizare sau ritualuri rigide.

Pentru a pune acest diagnostic este necesară eliminarea altor cauze, cum ar fi surditatea, disfaziile sau tulburările majore în dezvoltarea limbajului, carenţele afective datorate abandonului sau depresiei mamei, angoasei ei, diagnosticul de encefalopatie.

În toate aceste cazuri se poate constata că stimularea afectivă reuşeşte, chiar dacă cu o oarecare dificultate, ceea ce înlătură într-o oarecare măsură ipoteza autismului şi chiar dacă fenomene autiste pot acompania alte tulburări ale copilului, cum ar fi encefalopatia gravă, psihoza, alte deficienţe motrice, intelectuale, senzoriale.

În privinţa etiologiei, mai multe ipoteze sînt puncte de pornire sau confirmări parţiale în cercetarea clinică, paraclinică, genetică. Nici o etiologie precisă nu a putut fi afirmată cu certitudine, în ciuda supoziţiilor teoretice ale clinicienilor, care se înscriu în vechea deja dispută biologic/psihogen.

Ceea ce interesează însă în primul rînd părinţii şi clinicienii sînt amenajările terapeutice.

Acestea sînt inventate pentru a suplini şi eventual dezvolta comunicarea şi se înscriu pe o axă – de la comportamentul aparent la dinaminca profundă – de la terapia comportamentală care instrumentalizează oarecum inserţia într-un grup, pînă la terapiile care îşi propun mai mult, şi anume dezvoltarea capacităţii de a intra în comunicare afectivă spontană, terapii prin joc, terapii ale diadei mamă-copil pentru dezvoltarea capacităţii materne de a-şi contacta afectiv copilul, de a sesiza inefabilele momente în care acest lucru este posibil, şi pînă la terapia prin dans, abordare corporală şi sincronizare concomitentă motorie şi afectivă.

Părinţii inventează adesea forme de terapie extraordinare, valabile pentru ei şi copilul lor.

Majoritatea părinţilor se dedică acestor copii şi îi ţin astfel în viaţă reuşind, mai ales la copiii autişti cu nivel mental bun, să ajungă la forme foarte bune şi particulare de integrare socială şi profesională. Exemplele sînt numeroase şi impresionante.

La noi, aceste forme de terapie încep acum să se dezvolte, iar unele, cu succes. Diagnosticul se pune adesea cu prea mare uşurinţă, structurile de terapie sînt încă insuficiente desigur şi tot greul este dus de părinţi.

Fragmente dintr-o consultaţie terapeutică

L-am primit pe A. cu părinţii lui cu acea uşoară aprehensiune cu care primim pentru evaluare cazuri anunţate ca „grave". Concep prima consultaţie într-un *setting* potrivit atît primelor consultaţii cît şi acestui tip de cazuri: sînt avertizată că este vorba de un diagnostic de autism; primesc toată familia şi mă asigur de o marjă suficientă de timp.

Băiatul, de 6 ani, avea deja o impresionantă istorie de evaluări medicale, era deja într-un cadru de recuperare „medico-pedagogic" inventat de părinţi.

Eram acolo pentru a asculta „istoria secretă" adevărată şi ignorată a acestui copil, a acestei familii, eventual a acestor familii. Eram de asemenea acolo pentru a ajuta mama să accepte, să „vadă" ceea ce ţine de ea în acest eşec al comunicării, să îşi cultive cît mai mult cu putinţă potenţialul matern natural de a comunica cu bebeluşul ei. Eram acolo şi pentru a ajuta familia, pentru a o sprijini în această încercare.

Băiatul este cuprins de angoasă la intrarea în cabinet: ţipă, trage de hainele mamei, doreşte să plece imediat. Nu percep nimic din trăirea părinţilor în acest moment, complet absorbită de căutarea unui mijloc de a face să funcţioneze un filtru de excitaţie: caut vată şi mama mă ajută să o pun în urechile copilului. Acesta se calmează, începe să se preocupe de obiecte din încăpere şi curînd îşi scoate vata din urechi. Ce s-a întîmplat de fapt? Am redus excitaţia, hiperestezia, în mod direct, obturînd un canal senzorial? A simţit şi a fost suficient pentru el să simtă capacitatea şi forţa mea de a-l conţine, s-a simţit prin mine în posesia unui filtru de excitaţie? [...]

Îl privesc, este un copil bine dezvoltat, uşor ţeapăn în mişcări, aşa cum sînt copiii a căror angoasă îi împiedică să se mişte. Îl simt cum ascultă tot ceea ce se vorbeşte, simt la un moment dat că are nevoie să îl ating în trecere, dar că nu mă pot adresa lui direct.

Simt, într-unul din momentele lui de agitaţie, lipsa unui spaţiu intern lipsit de angoasă şi durere. Simt aproape fizic cum caută acest spaţiu calm, cum încearcă să şi-l procure. Simt cum ascultă tot ce vorbim, simt că îi face bine. Nu pot răspunde la întrebarea „ce îi face bine?" decît privilegiind o anumită teorie. Poate îi face bine un sens care începe să se constituie în mamă, poate că simte că este subiectul nostru şi este învestit într-un mod continuu şi neprimejdios, neexcitant. Poate îi face bine spaţiul care se creează şi în care se poate mişca fără primejdia distructivă a simbiozei.

Îl văd într-o zi pe stradă, venind cu tatăl său, şi am intuiţia unui chist vid, un spaţiu clivat care va stărui în el mereu, chiar dacă se va recupera mult, ca un adăpost din care poate privi lumea, în care se poate ascunde, de care se va lovi atunci cînd va dori să fie împreună cu cineva, de care se va lovi ca de un „defect" primar, pe care deja caută să îl elimine atunci cînd stăruie să vadă poza mamei lui însărcinate cu el. Ca şi cum ar experimenta un *împreună* care acum pare dificil de realizat.

Mama, retrasă, rosteşte povestea cu un ton monocord, trist, obosit, neputincios, aproape fără speranţă... Întîi povestea examinărilor medicale multiple, apoi, încet, la îndemnul meu, povestea ei de mamă: a născut şi s-a simţit înmărmurită, paralizată de spaimă, de incompetenţă: „Simţeam nevoia unui cadru sanitar care să mă ajute". Un filtru sanitar care să protejeze copilul de ea? De ceva din ea? Pe ea de copil? Această mamă se simte invalidată, ceva o invalidează, funcţia maternă pare grevată de angoasă, inaccesibilă sau inacceptabilă. Această ipoteză se confirmă: „mama a fost foarte crudă cu mine!" Cruzimea mamei revine mereu în discurs. [...] Copilul este lăsat în grija medicilor şi a bunicii, în faţa televizorului.

La 2 ani el memorează toate reclamele, tot programul TV, începe să mănînce doar ceea ce se propune la TV, „citeşte", adică recunoaşte fotografic cuvintele, pare un copil supradotat, dar comunicarea cu el pare imposibilă. Pînă la 2i ani fusese un copil pasiv, „cuminte", la 2 ani începe să refuze alimentele care nu sînt recomandate la TV. Această evoluţie spre afirmare şi refuz ostil pare să îi trezească pe toţi şi devin atunci evidente stereotipiile de autostimulare senzorială supuse compulsiei la repetiţie, procedeele autocalmante, masochismul erogen şi varianta lui de autosadism, inegalitatea achiziţiilor lui afective şi intelectuale.

Tatăl, surprins, întreabă la un moment dat: „Ce se petrece de fapt? Ce este toată nebunia asta? Ce sînt toate aceste lecturi din tratate de medicină? De ce cu mine copilul este mai normal?" Acest moment pare începutul exercitării funcţiei paterne. Rezultatele sînt foarte bune în degajarea de angoasă, în cucerirea realităţii.

Este, se pare, primul care a înţeles prima decepţie în dragoste a fiului său. Acesta refuza să mai treacă pe strada şi prin oraşul în care locuise o verişoară care se căsătorise... Cu multă empatie, tatăl i-a explicat ce s-a petrecut şi l-a făcut să poată din nou să treacă prin acele locuri...

După o perioadă în care psihoterapia copilului a continuat în prezenţa alternativă a părinţilor, A. poate rămîne singur cu terapeuta lui, iar mama se declară pregătită pentru un travaliu personal. Descoperă cu mare bucurie că îşi poate înţelege fiul şi faptul că se poate degaja de identificarea proiectivă compensează într-o oarecare măsură rana narcisică provocată de starea psihică a copilului ei.

Ne-am propus de la început să acompaniem şi să înţelegem, convinşi fiind că reuşita acompanierii înseamnă, într-o măsură necuantificabilă şi nedefinită, şi progresul acestui copil spre sentimentul de continuitate internă, spre identitate şi comunicare.

„Este nevoie de informaţie şi pregătire..."

– interviu cu Valentina ZAHARIA, director de dezvoltare al Fundaţiei „Copii în dificultate" –

Din 2003, Ministerul Educaţiei a aprobat înfiinţarea unei clase de şcoală şi a trei clase de grădiniţă pentru copiii cu autism. Cum se desfăşoară lucrurile în aceste clase?

Faptul că Ministerul Educaţiei a aprobat, în urmă cu trei ani, înfiinţarea acestor clase este un lucru extraordinar, însemnînd recunoaşterea acestei categorii de copii cu probleme. Lucrurile nu se desfăşoară aşa cum ar trebui, în primul rînd pentru că nu există profesori/educatori titulari pe aceste posturi. În fiecare an trebuie să ne ocupăm de pregătirea educatorilor, iar dacă avem norocul să ni se repartizeze un suplinitor ieşit la pensie, lucrurile se complică şi mai mult.

În al doilea rînd, nu există un *curriculum* naţional după care să se lucreze la aceste clase. Ministerul şi-a dat acordul ca noi să putem aplica la aceste grupe metodele terapeutice şi educaţionale care se aplică cu succes în străinătate.

În România, multă lume crede că autismul este o boală legată de auz. Ce-ar trebui făcut pentru informarea, înţelegerea şi conştientizarea societăţii în privinţa autismului?

Fundaţia noastră s-a confruntat cu această problemă încă în urmă cu cinci ani, de cînd am iniţiat acest serviciu – Centru de zi pentru copiii cu autism. De aceea, în fiecare an am organizat cîte un eveniment gen seminar, masă rotundă sau conferinţă, care să aducă un plus de informaţii şi să dea posibilitatea celor care se confruntă cu această problemă (părinţi, specialişti) să iniţieze discuţii şi să găsească răspuns la întrebările lor. Repet, aceste evenimente se adresează în mod direct celor implicaţi în îngrijirea copiilor cu autism. Pentru conştientizarea societăţii trebuie organizate campanii de informare prin mass-media, prin care să se explice, pe înţelesul tuturor, că aceste persoane (cu autism) nu au nici deficienţe de auz şi nu sînt nici „handicapate mintal". Ele devin persoane cu deficienţe asociate, dacă nu sînt tratate aşa cum trebuie sau nu se intervine la timp.

Credem că o altă măsură importantă în acest sens ar fi să se aprofundeze informaţiile despre acest sindrom, în *curriculum*-ul universitar al facultăţilor de psihologie, asistenţă socială şi medicină.

Conferinţa internaţională de anul acesta, organizată de fundaţia pe care o conduceţi împreună cu dna Monique Gruber, soţia ambasadorului Germaniei la Bucureşti, a avut un impact social, dar şi personal, extraordinar. Ce se va întîmpla în viitor? Veţi publica actele colocviului, veţi demara alte proiecte?

Este adevărat că anul acesta am organizat evenimentul cu impactul cel mai mare. Ni s-a demonstrat încă o dată că este nevoie de informaţie şi de pregătire în domeniu. Lucrările conferinţei vor fi publicate pe un site... imediat ce acesta va fi gata. O primă acţiune este aceea că am început deja pregătirea evenimentului de anul viitor. Dar, pornind de la concluziile generale ale conferinţei de anul acesta, Fundaţia „Copii în dificultate" şi-a trasat un plan de proiecte pentru perioada ce urmează, plan pentru care s-au demarat discuţii cu prim-ministrul, cu autoritatea pentru protecţia copilului, Ministerul Educaţiei etc. Acest plan constă în înfiinţarea unui centru de formare pentru specialişti şi părinţi, înfiinţarea unui centru pentru diagnosticare timpurie, elaborarea unui *curriculum* naţional pentru clasele/grupele destinate copiilor cu autism, înfiinţarea unor centre pentru adolescenţi şi adulţi şi organizarea unei campanii de strîngere de date pentru formarea unei baze de date cu numărul persoanelor cu autism (copii şi adulţi), pentru a se cunoaşte amploarea fenomenului în România.

Dl Matei Călinescu spunea că, în legislaţia românească, problema adulţilor cu autism este complet neglijată. Ce s-ar putea face?

Din păcate, după vîrsta de 14 ani educaţia şi îngrijirea persoanelor cu autism devine o problemă. Mai mult decît atît, după vîrsta de 18 ani nici măcar nu se mai regăsesc în statistici ca persoane cu autism, ci automat devin schizofrenici. Trebuie înţeles că un copil cu autism devine un adult cu autism şi nu schizofrenic. Pînă nu se înţelege acest lucru, nu se poate face nimic.

Autorităţile trebuie să sprijine iniţiativele ONG-urilor şi ale celor care înfiinţează centre pentru adolescenţi şi adulţi, cu scopul de a se asigura continuitatea educaţiei şi a terapiei, altfel tot ce se întreprinde pînă la această vîrstă se pierde în numai cîteva luni. Şi tot în acest sens, ne întoarcem la campaniile de conştientizare a comunităţii prin care trebuie să explicăm că aceşti oameni (autiştii) au nevoie de sprijinul nostru pentru a se integra, deoarece percep într-un mod diferit lumea.

a consemnat Simona SORA

Adela GRECEANU

Periferia, povestaşul şi lecţia de istorie

Periferia

Începînd din 1996, fotograful de origine austriacă Paul Albert Leitner a călătorit de mai multe ori în Cuba, iar în 2001 a vizitat România. Asemănările dintre cele două ţări i s-au părut izbitoare, astfel că, în expoziţia care a putut fi vizitată pînă nu de mult la Galeria Nouă din Bucureşti, dar şi, în 2002, la Centrul Cultural Austriac din Varşovia, distanţa dintre Cuba şi România a trecut în domeniul iluziei optice, adică a dispărut în ceea ce Leitner a numit, cu intenţia vădită de a ne stîrni curiozitatea, „Magia periferiei. Cuba – România".

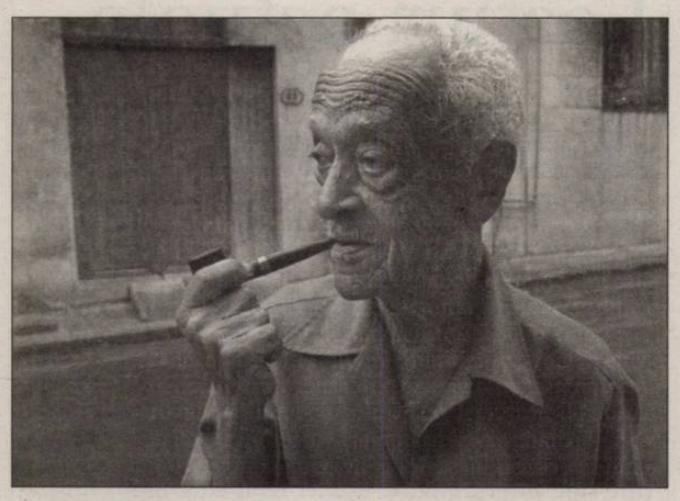

Dacă Paul Albert Leitner ar fi fost acum doi ani în autocarul care mă aducea de la Neptun la Bucureşti şi dacă ar fi văzut pe Autostrada Soarelui o căruţă venind agale pe contrasens, probabil că ar fi fotografiat-o şi ar fi prezentat-o drept piesă de rezistenţă în expoziţiile sale. Aşa, s-a mulţumit să surprindă la un semafor din Constanţa anului 2001 un Peugeot şi o căruţă, ca două semne ale unor lumi aflate la mare distanţă una de alta şi aduse alături prin capriciul unei forţe care se joacă de-a timpul şi de-a spaţiul. Poate că este una dintre caracteristicile periferiei să încapă mai multe straturi de timp, în egală măsură de active. Un semn de vitalitate. Şi unde e vitalitate, e pitoresc. La farmecul – deloc discret – al periferiei contribuie, cu siguranţă, siluetele unor maşini pe care abia dacă se mai distinge culoarea vopselei şi care poate încă mai circulă ca nişte fantome prin Cuba – una dintre ele era reparată chiar sub ochii fotografului, fiindcă de sub botul ei ieşeau două picioare în pantaloni bălţaţi (şi nu în sensul că ea ar fi funcţionat ca maşina lui Fred şi Barney din *Epoca de piatră),* deşi îţi vine tare greu să crezi că acea maşină ar fi reacţionat vreodată ca mîrţoaga răpciugoasă mîncătoare de jăratec de prin basmele noastre. Nu ştiu de ce maşinile astea se înrudesc în mintea mea cu Cadillac-ul lui Uncle Leo din filmul *Arizona Dream.* Iar dacă am zis de maşini ajunse în faza de mortăciune, nu pot să mă prefac că n-am văzut în expoziţia „Magia periferiei" fotografia unui cîine mort şi nu oricum, ci oferind privitorilor spectacolul şocant al burţii sale proaspăt spintecate pe marginea unui trotuar, în Cuba. L-am suspectat pe Leitner că a vrut să facă din această imagine un manifest pentru cum vede el periferia, un soi de metaforă a marginii. Mie însă această imagine mi-a spus mai mult despre viaţă decît despre moarte, despre acel pitoresc (chiar dacă, uneori, grotesc) al marginii, care dă seama pentru vitalitatea ei. Într-o fotografie alăturată se puteau vedea doi cîini vagabonzi dormind, încă, bine-mersi, într-o parcare din Bucureşti.

Lui Leitner pesemne că i-ar fi plăcut să prindă manifestări de 1 Mai sau 23 August pe străzile şi stadioanele României comuniste, fiindcă, în Cuba, nu ratează să fotografieze Plaza de la Revolucion de unde pleacă, ţinîndu-se de mînă, doi cîte doi, copii în uniforme alb-galben, lăsînd în urmă parcă un cîmp de bătălie, asfaltul abia distingîndu-se de sub steguleţele patriei devenite gunoi. În vreme ce pe o clădire din fundal se poate citi scris cu litere imense: ERRADICAR EL TERRORISMO SIN GUERRA. Deşi imaginea unei mulţimi de oameni aşteptînd autobuzul în Bucureştiul lui 2001 îmi este foarte cunoscută, văzînd un asemenea portret de grup (unii, cine ştie de ce, zîmbesc), din unghiul din care l-a surprins Leitner, mi-am adus aminte de o scenă din *Manechinele* lui Bruno Schulz. În str. Crocodililor o mulţime de oameni aşteaptă un tren care nu se ştie dacă vine şi unde opreşte. El vine totuşi, dar pleacă înainte să se fi urcat cineva.

În spatele aparatului care a surprins „Magia periferiei. Cuba – România" s-a aflat cu siguranţă o persoană capabilă de o ironie duioasă, dar şi de o cruzime necruţătoare. O persoană autoironică, fiindcă se fotografiază şi pe sine, în aceeaşi ipostază, şi în Cuba şi în România: în costum de vară, în picioare, în faţa unui zid, cu o atitudine voit preţioasă şi cu nişte ochelari de soare care-l despart de lumile pe care şi le-a apropiat printr-o altfel de lentilă. Aparent, se lasă el însuşi privit de ochiul atoatevăzător al aparatului. De fapt, el ne lasă să vedem tot o *poză,* în ambele sensuri. Aparent, el se integrează în periferia care l-a încîntat. De fapt, cu ochelarii lui negri, Leitner nu face parte din acea lume. El rămîne străinul. Ochelarii de soare sînt graniţa dintre el şi lume. Şi totuşi, ieşind de la Galeria Nouă m-am trezit că privesc cu ochii lui Leitner. Ochii mei nu se mai puteau opri din fotografiat clădirile din Piaţa Revoluţiei (a noastră, postcomunistă, nu aia cubaneză, unde înveţi să combaţi terorismul fără război). Ochiul meu se reglase pe lungimea de undă a privirii fotografului.

Povestaşul

Despre o altfel de periferie este vorba în fotografiile americanului Edward S. Curtis, care a putut fi văzută la Muzeul Naţional de Artă al României. Nici urmă de ironie sau de glumă în povestea indienilor nord-americani spusă de imaginile lui Curtis, fiindcă avem de-a face cu o „Moştenire sacră", cum anunţa şi titlul expoziţiei. Şi zău că nu erau folosite abuziv aceste cuvinte.

Edward S. Curtis nu-şi pune ochelarii negri ai distanţei faţă de lumea pe care o fotografiază. Ba chiar încearcă să se integreze în această lume şi face un fel de treabă de povestaş. Ani de zile i-a cerut unui şef de trib, cu care se împrietenise, să-i permită să participe la un ritual numit Dansul Şarpelui. Asemenea povestaşului din romanul lui Llosa, prin fotografiile pe care le-a făcut indienilor nord-americani, vreme de 30 ani, de la triburile navajo din Arizona şi pînă la triburile din Alaska, Edward S. Curtis a încercat să ducă povestea mai departe. Dacă Leitner rămîne un străin vizavi de locurile fotografiate şi ţine să arate asta, Curtis, dimpotrivă, se străduieşte să se integreze în lumea indienilor nord-americani, devenind, într-un fel, unul de-al lor. Omul şi-a pierdut pînă la urmă familia, sănătatea, averea ca să-şi ducă la capăt lucrarea. Şi cele 20 de volume despre indieni (2.000 de fotogravuri şi peste 4.600 de pagini de text), filmul pe care l-a făcut, cîntecele, limbajele şi poveştile înregistrate de el sînt un document cu adevărat impresionant prin care supravieţuieşte o rasă. În aceste condiţii, Curtis nu-şi putea permite să păstreze distanţa. Iar dacă îi mai şi cădea aparatul de fotografiat într-o rîpă şi-i trebuiau apoi nu ştiu cîte ore prin pustia americană să-l repare, cum a păţit, înţelegem că nu putea să încapă nimic ludic în demersul său. Nici personajele lui – cu una sau două excepţii – nu zîmbesc. Profet, şaman, războinic, pescar, ţesătoare, călăreţ, olar, olăriţă, indianul lui Curtis este un personaj marcat de natura în care trăieşte. Şi iar mă gîndesc la *Arizona Dream,* deşi acolo este mult umor (blînd, ce-i drept) şi nici urmă de indieni, dar acolo sînt oameni a căror ocupaţie de bază este visatul. În mijlocul deşertului. Ei bine, pe feţele unora dintre indienii fotografiaţi s-a instalat deşertul, cu vîntul, cu uscăciunea, cu asprimea lui. Multe priviri am văzut în această expoziţie – privirea şefului Joseph din tribul nez perce, pe cale de a renunţa la luptă, nu şi la demnitate şi la noblеţe, a unei fete mohave privind mai degrabă înăuntrul ei decît în afară, a copilului hopi purtat în cîrcă de mama sa, fixîndu-te cu nişte ochi ce păreau că ştiu totul – altfel spus, fotografia care te priveşte.

Lecţia de istorie

În timp ce Curtis fotografia, la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX, ce mai rămăsese din triburile de indieni nord-americani, o altă parte de lume se deda cu civilizaţia şi cu traiul modern. În ţărişoara noastră se instala monarhia şi începea o epocă la care ne raportăm şi astăzi ca la un soi de paradis pierdut. „România în timpul lui Carol I" poate fi văzută la Muzeul Naţional de Istorie a României.

Dacă fotografiile semnate Paul Albert Leitner şi Edward S. Curtis te provocau să-ţi faci filme, să umpli spaţiile albe dintre ele după propria experienţă – trăită sau imaginată – ca în *opera plutitoare* din romanul cu acelaşi nume de John Barth, spectacolul acela care se dă pe puntea unui vas şi spectatorii de pe maluri prind numai unele scene, ei bine, vizitînd expoziţia despre România în timpul lui Carol I, am avut clar senzaţia că sînt într-un muzeu şi nu altundeva. La mijloc – tronurile celor doi monarhi, Carol I şi Elisabeta, coroanele lor (a lui făcută din ţeava unui tun capturat de soldaţii români la Plevna), în dreapta, mai multe obiecte care i-au aparţinut reginei, în stînga, mai mult obiecte care i-au aparţinut regelui. Simetric. Monoton. Ca la şcoală. Pe căprării – săbiile la săbii, serviciile de ceai la servicii de ceai ş.a.m.d. N-am putut nicicum să văd o poveste, ceva, un film mut, nici măcar cu ajutorul fotografiilor, care erau la sectorul fotografii. „România în timpul lui Carol I" părea un magazin de antichităţi. Monotonia şi corectitudinea alungau orice urmă de viaţă.

Poate că ar fi fost mult mai interesant dacă exista ceva care să facă din aceste obiecte nişte vase comunicante. De pildă, o prietenă mi-a povestit zilele trecute că a văzut la Muzeul Naţional de Artă din Amsterdam celebrul tablou al lui Rembrandt, *Rondul de noapte,* expus într-o manieră specială. Regizorul Peter Greenaway a făcut din el un fel de film, în sensul că, de cum intrai în sala în care era expus, începeau nişte jocuri de lumini proiectate pe feţele personajelor, pe diferite detalii, astfel încît aveai senzaţia că lumea din tablou prinde viaţă. Totul însoţit de sunete (de exemplu, căţelul din tablou lătra). Iar în Muzeul Arsenalului din Viena, pe care l-am vizitat anul trecut, în sala cu un submarin din al doilea război mondial, se auzeau, la nişte difuzoare bine plasate, valurile mării. Altminteri, „România în timpul lui Carol I" este o lecţie de istorie corectă. Ca în manual. O expoziţie de informaţii, care nu pare să-şi fi propus să te impresioneze, ci doar să-ţi aducă la cunoştinţă nişte fapte a căror importanţă trebuie să fii nebun să o pui la îndoială: cîştigarea independenţei, proclamarea Regatului Român, baterea monedei naţionale, construirea reţelei naţionale de căi ferate, ca să înşir doar cîteva. Dintre toate obiectele acelea, mi-au rămas în minte, în afară de cele deja menţionate, o vioară care i-a aparţinut lui George Enescu şi o rochie a reginei Elisabeta. „România în timpul lui Carol I" merita să fie scoasă din vitrină şi înviată într-un fel sau altul.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Real-actual şi viceversa

Unul dintre cele mai nesuferite imperative puse în faţa scriitorilor – şi a scriitorilor de teatru cu deosebire – pe vremea socialismului multilateral dezvoltat (deplîns atît de tandru, astăzi, de mulţi burghezi îndureraţi), era acela al actualităţii fierbinţi. Ofiţerii gîndirii corecte de la Direcţia Teatre din Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste (unui contingent relativ simpatic şi instruit îi luase locul, pe la mijlocul anilor 1980, o legiune de hahalere semidocte şi agresive, care au devenit după '90 întreprinzători prosperi) le cereau dramaturgilor să scrie şi teatrelor să monteze mai ales „piese de actualitate". Prin „actualitate" se înţelegea un soi de suprafaţă idilică placată pe realitatea întunecată (inclusiv la propriu – mai ţineţi minte stingerea obligatorie dintre orele 6 şi 8 seara, cînd, iarna, tot ce puteai face era să vorbeşti la telefon?), un fel de poveste cu zîne în care zmeii deveneau pînă la sfîrşit Feţi-Frumoşi şi în care sfîrşitul însuşi era, obligatoriu, *happy*. Cine scria altfel sau despre altceva nu era nici arestat, nici ucis şi nici măcar pus oficial la zid ori la index. (Să mai spună cineva că era prost Ceauşescu...) Pur şi simplu, nu prea era jucat.

În mod interesant, după un scurt interval de adunare a forţelor risipite în haosul libertăţii absolute, imediat după 1990, obsesia actualităţii cu orice preţ a reînviat cu succes în zilele noastre. În lipsa funcţionarilor ideologici, misiunea nobilă de a le spune dramaturgilor ce să scrie şi teatrelor ce să joace a fost preluată de critici şi (noutate absolută) de regizori, care, de ceva timp de-acum, fac legea repertorială în instituţiile de spectacol. Atîta doar că datele problemei s-au inversat. Astăzi, actualitate înseamnă nu istorioare roze, ci liturghii negre unde nici personajele pozitive nu sînt, de fapt, chiar pozitive pînă la sfîrşit (dacă supravieţuiesc pînă la sfîrşit!), care este – cînd e *cool* – jalnic şi pesimist. Cine scrie altfel sau despre altceva nu este arestat, ucis ori interzis – ce democraţie ar mai fi aia? –, numai că nu prea e jucat. Modelul lucrează eficient.

Bine, mi s-ar putea replica, dar realitatea din jurul nostru nu oferă, după cum oricine vede, motive de satisfacţie ori de optimism: salariile normale nu-s mari, pensiile obişnuite sînt mici, învăţămîntul suferă, sistemul sanitar agonizează, emigraţia (inclusiv a materiei cenuşii) creşte de la an la an, pe cînd natalitatea (inclusiv a...) scade corespunzător, tinerii nu au locuri de muncă, adulţii şomează, viaţa publică e năpădită de mitocănie şi brutalitate, corupţia înfloreşte, prostituţia şi drogurile dau în pîrg – unde dracu', Doamne iartă-mă, vrei d-ta să găsească dramaturgia de actualitate subiecte mai vesele?!

Ca să nu lungesc prea tare discuţia, voi relata pe scurt acţiunea a două piese, scrise de doi oameni foarte tineri. Unul trăieşte în Rusia, celălalt, în România. (După cum se ştie, realitatea rusească nu-i cu mult mai voioasă decît cea românească, ba putem zice chiar dimpotrivă.) Sînt două piese reprezentative pentru dramaturgiile respective – în orice caz, pentru ceea ce se cheamă, şi într-o parte, şi în cealaltă, noua dramaturgie. Care se inspiră, adică, din actualitate. Şi vorbeşte despre realitate.

Într-un depou de tramvaie şi-a găsit adăpost (clandestin) un tînăr fără locuinţă şi fără familie, care munceşte pe unde apucă şi vrea să ajungă student. Este descoperit de un muncitor de la depou, care, la un pahar (şi apoi la o sticlă) de tărie, îi vinde un pont: pe-acolo apare mereu o femeie cam scrîntită, pe care poate s-o aibă oricine, cu condiţia să-şi pună nişte ochelari de vedere, fiindcă bărbatul ei, care a murit călcat de tramvai, era ochelarist şi ea crede că el tot mai trăieşte; muncitorul îi împrumută tînărului ochelarii „colectivi". Femeia vine, tînărul îşi pune ochelarii, ea începe să-i vorbească de parcă ar fi soţul ei, îi întinde masa, îl ceartă că nu se îmbracă mai gros, îi povesteşte – din nou – despre fetiţa lor. Care a murit într-un accident de tramvai. Din cînd în cînd, în acest timp, i se oferă – tot mai insistent. El intră în joc mai întîi cu gîndul la finalul promis, rîde, se distrează, apoi nu mai rîde, tace, ezită, o trimite acasă, o respinge – tot mai violent. Se ceartă, fac zgomot, apare muncitorul, descoperă „trădarea" tînărului, îl ia la bătaie; femeia îl imploră să-i cruţe soţul. Bătaia încetează, tînărul spune povestea femeii, muncitorul povesteşte despre mama lui, invalidă, în cărucior. Tac toţi, stau şi se uită în gol. Deodată, muncitorul scoate un urlet lung, ca de fiară. Sfîrşit.

Într-un McDonald's, sub baloanele din spaţiul rezervat copiilor, un tînăr angajat al restaurantului descoperă o fată, care încearcă să-şi găsească acolo adăpost peste noapte; nu are casă şi familie şi este mută. După ce face dragoste cu ea (ca să mă exprim bătrînicios), o ia acasă şi o ascunde în apartamentul unde trăieşte împreună cu tatăl lui, care e un funcţionar obsedat de renovarea locuinţei, cu mama lui, care e o casnică obsedată de renovarea propriului trup şi a propriei vieţi sexuale, şi cu sora lui, care e o elevă obsedată de tenis şi de propria virginitate apăsătoare. După cîteva zile, sora, incomodată de vecinătatea necunoscutei, o denunţă pe intrusă la poliţie. Fata pleacă; tînărul pleacă pe urmele ei. Poliţia vine, părinţii se miră, sora are remuşcări. Fata dispare, tînărul se mută la un prieten; mama îl vizitează, se combină cu prietenul. Tatăl se combină cu şefa sa. Tînărul moare din supradoză alcoolică (se sinucide?, e ucis de prieten?), este băgat într-o ladă care e livrată familiei fără precizări privind conţinutul. Familia e deranjată de un miros urît. Apare o vedetă TV. Fata reapare şi îl scoate pe tînăr din ladă. Toată lumea vorbeşte în slogane publicitare. „Camere de filmat, lacrimi, bucurie." Sfîrşit.

Piesa rusească se numeşte *Membrul fantomă* (acea parte a trupului care, chiar şi amputată, continuă să dea senzaţii de durere) şi este scrisă de Vasili Sigarev, care are în jur de 25 de ani. Piesa românească se numeşte *Vitamine* şi este scrisă de Vera Ion, care are în jur de 25 de ani. Nu vă spun care e una şi care e cealaltă. Sînt curioasă unde veţi recunoaşte realitatea şi unde, actualitatea.

Ioana BOT

Ghiţă era *gay*. Lecturi actuale

Am corectat, săptămîna trecută, lucrări de la examenul de titularizare în învăţămîntul secundar, specialitatea Limba şi literatura română. La literatură, subiectul le cerea candidaţilor să redacteze un eseu de 3-5 pagini, în care să prezinte trăsături ale prozei lui Slavici. Nu intenţionez să adăst acum asupra altor multe detalii îngrijorătoare, pe care, fără voia lor, tezele respective le „spun" despre pregătirea profesorilor din secundar (şi, implicit, a absolvenţilor cu diplomă de stat). În focul scandalurilor de corupţie care zguduie MEC vara aceasta, ar fi, cred, secundare. Ci vreau să mă refer la un detaliu mult mai interesant pentru istoria mentalităţilor (noastre, actuale, post-... etc.). Pentru că, dacă felul cum orice cititor „face sens" în lectură este marcat de prezumţiile sale interpretante, atunci felul cum mulţi dintre candidaţii, care mi-au trecut pe sub ochi, citesc azi *Moara cu noroc* (textul a fost ales spre exemplificare în majoritatea covîrşitoare a lucrărilor) ne spune ceva despre mutaţiile din jurul nostru. Acum vreun deceniu, constatam că pentru studenţii mei faptul că (sărmanul) Dionis moşteneşte o avere care îi permite să se însoare cu o fată de boier devenise mai important decît experienţa metempsihozei aceluiaşi. De atunci, nu am mai avut atît de acut senzaţia că trec – mai exact, că *asist la trecerea unui prag esenţial*. Inefabil. Unde *nu* despre profesorii de română este vorba.

Cititorul de-acum vede în *Moara cu noroc*, mai întîi, multă violenţă (spaţiul acordat scenelor de gen e mai mare decît al altora, esenţiale în tratarea subiectului), inventînd, la nevoie: moartea protagoniştilor din final, fie că o ştiau în detaliu, fie că o recreau, avea parte de sînge şiroind, de violenţe repetitive detaliate (Lică se dă cu capul de un bolovan pînă cînd reuşeşte să se sinucidă, urmează descrierea felului în care creierul împroaşcă...), de o sexualitate abia eufemizată (Ana e înjunghiată – urmau imaginate detalii sordide – de unul sub ochii celuilalt sau al copiilor) etc. Filme *horror* de după miezul nopţii sau miez de ziar românesc, ştirile de la ora cinci... Apoi, problema majoră a comentatorilor era de a identifica obiectul discursului moralizator al autorului (vă mai amintiţi? Slavici şi vîna etică ardeleană...): patima lui Ghiţă pentru bani nu le mai apărea ca negativă, ci ca o dovadă, dimpotrivă, a calităţii omului, capabil să se îmbogăţească, inclusiv prin mijloace nelegiuite. Şi atunci, ţinta moralei devine... Ana, soţia trădătoare, întruchipare a tipului femeii adulterine din literatura română (alături de Zoe, din *O scrisoare...*, adăugau unii, mai informaţi).

În sfîrşit, cei care o „iertau" pe Ana pentru adulter nu recurgeau la resorturile narative ale nuvelei (ca de tragedie greacă? aşşş...), ci la dubiile pe care femeia le exprimă cu privire la... sexualitatea lui Ghiţă. Ocupat cu îmbogăţirea, bărbatul îşi neglijează femeia, şi atunci, ea, biet, se duce în braţele lui Lică (deşi erou negativ, el este un „bărbat adevărat"). Mai mult, ea este eventual îndreptăţită să o facă şi de descoperirea (...sa, intimă, de femeie necăjită şi neglijată...) că soţul ei ar fi doar „o femeie în pantaloni" (reformulare interesantă a unei ocări a Anei, căreia i se schimbă astfel sensul). Ghiţă nu era suficient de bărbat pentru Ana sau, cum unele teze aproximau elegant, „Ghiţă era altfel". Nu e o lectură *politically correct* totuşi, pentru că toate interpretările care ajungeau aici cu investiţia de sens considerau că această vină a lui Ghiţă e mai condamnabilă decît patima banului.

Aş minţi să spun că nu am citit şi interpretări absolut lăudabile sau unele chiar excelente. Dar acelea aparţin, probabil, codului „meu", pe cale de dispariţie. Cum se va fi citind, oare, *Moara cu noroc* la disciplina „Literatură veche, scrisă manual" pentru un absolvent de Clasice de peste 200 de ani?

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Arome identic naturale

● **Keane, *Under the Iron Sea*, Island Records, 2006.**

La fel ca la un suc de portocale, unde portocalele au fost înlocuite într-un procent terifiant de 100% cu arome identic naturale, compoziţiile britanicilor de la Keane au urmat pe *Under the Iron Sea* calea mai ieftină şi mai chimică a produselor cu înlocuitori. Pentru cei însetaţi, grăbiţi sau prea puţin preocupaţi de splendoarea unor concepte ca *pH control* sau *bifidus essensis*, nu cred să aibă vreo importanţă că portocalele nu fac parte din schemă, atît timp cît ele sînt desenate frumos pe etichetă, sucul are o pronunţată tentă oranj, băutura se numeşte oranjadă, iar gustul aduce, pe ici, pe colo, cu ceva ce, la o adică, s-ar putea numi fruct citric. Unde mai pui că zilele de vară nu sînt chiar aşa de pretenţioase din fire şi se mulţumesc cu orice fel de lichide răcoroase, dulci şi grabnic asimilate de organism. S-ar putea să fie nevoie de prea multă moralitate, pedanterie şi exces de zel, ca să te războieşti cu astfel de adversari inofensivi. Problema este însă alta. Acolo unde astăzi se găseşte un ditamai laboratorul specializat în fabricarea substanţelor cu gust de portocală, nu mai departe de acum doi ani exista o plantaţie întreagă de portocali, din care anumiţi indivizi, pe numele lor Tom Chaplin, Tim Rice Oxley şi Richard Hughes, se străduiau, şi reuşeau, să dea de cap reţetei simple, însă binefăcătoare a sucului de portocale. Afacerea părea să meargă ca pe roate, iar lumea redescoperea, odată cu *Hopes and Fears*, gustul parfumat, autentic, revigorant al lucrurilor nepretenţioase, dar al naibii de consistente şi irezistibile. Întîmplarea face ca aceiaşi trei oameni să fi devenit între timp laboranţi, iar din grija lor pentru prospeţime să se fi ales praful. În lipsa informaţiilor exacte, nu-mi rămîne decît să presupun care au fost cauzele, motivele sau dedesubturile acestei, aparent insesizabile, schimbări de registru. Să le luăm pe rînd:

1. ***Plantaţia de portocali.*** a) A fost defrişată cu ocazia primului album. Tot ce-a fost mai bun, mai zemos, mai copt a fost folosit la prepararea *Hopes and Fears*. Băieţii nu s-au îngrijit apoi de bunul mers al portocalilor, sperînd că totul se va regenera de la sine. Poate din cauza dăunătorilor sau a schimbărilor climaterice cu care se confruntă planeta de vreo cîţiva ani încoace, acest lucru nu s-a întîmplat. În lipsă de idei şi cu şandramaua gata să li se prăbuşească deasupra capului, Keane au apelat la aromele identic naturale. Laboratorul a fost construit în grabă, în speranţa că lumea ori nu îşi va da seama de schimbare, ori va închide, binevoitoare, ochii. b) Costurile plantaţiei deveniseră prea mari pentru a fi suportate. De altfel, şi întreţinerea presupune devotament, grijă şi pricepere. Omeneşte vorbind, pe termen lung, genul acesta de activitate atentă şi migăloasă poate ajunge să te plictisească. Dar cum afacerea era totuşi prosperă, Keane s-au gîndit să apeleze la varianta comodă şi şablon a produselor în serie. Au asamblat un laborator etc. etc.

2. ***Şmecheria românească.*** Deşi portocalii o duceau bine mersi, băieţii s-au gîndit la aromele identic naturale, cu acea convingere, bine cunoscută, a meseriaşului balcanic că „merge şi aşa". În replică la orice posibilă nemulţumire a clientelei vechi s-ar putea invoca oricînd acel argument, şi el celebru, care, de obicei, se traduce prin întrebarea „şi ce are, dom'le, ce are?". Într-adevăr laboratorul merge bine, copiază aromele pe bandă rulantă, le ambalează la fel de frumos cu pian, voce, bas şi keyboard, dar se face vinovat de o lipsă totală a fructului şi a pulpei de fruct. Motivele sînt pur comerciale: costuri de producţie mai mici, timp liber gîrlă, vînzări, pe timp de vară, consistente.

3. ***Ca fapt divers.*** Ce mai contează una sau alta cînd Keane îţi dau ambianţa perfectă a unei dimineţi senine?

Simona SORA

puzzlecturi

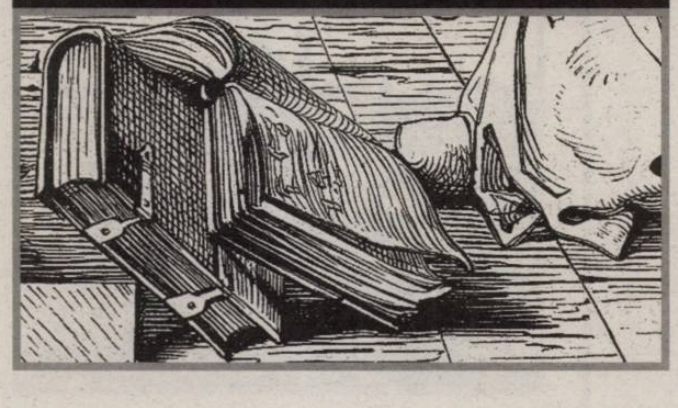

Calea abruptă

● **Angela Marinescu, *Limbajul dispariţiei*, Editura Vinea, 2006.**

Pot să înţeleg destul de bine de ce Angela Marinescu îi dedică ultima sa carte lui Mircea Martin. La noi, Mircea Martin este probabil singurul critic care profesează critica de identificare. Pentru Mircea Martin, la fel ca pentru Poulet, critica înseamnă „a redescoperi sensul unei vieţi ce se organizează în scris pornind de la conştiinţa pe care o are despre sine". E aproape tot ce îşi poate dori un scriitor de la cititorul critic al operei sale, acea generozitate de proiectare verbală a gîndirii celuilalt pe care, la noi, a mai practicat-o recent – şi pînă la ultimele ei consecinţe – Lucian Raicu.

Nevoia urgentă de înţelegere a uneia dintre cele mai profund-personale poete din literatura noastră are însă, în *Limbajul dispariţiei*, şi alte resorturi. În acest volum programatic – scris în paralel cu *Întîmplări derizorii de sfîrşit* –, Angela Marinescu nu scrie poezie, ci „face limbaj", experimentează „întreruperea „propriului limbaj poetic de pînă acum, se aruncă în golul dintre cuvinte. De aici nevoia de însoţire critică, de înţelegere din partea cuiva care poate renunţa un moment la propria conştiinţă critică, pentru „a gîndi gîndirea celuilalt".

În februarie 2006, Angela Marinescu a publicat în *România literară* un text pe cît de ezoteric pe atît de hiperrealist, dar într-o realitate care e cea a limbajului poetic propriu. Este un text însoţitor al celor două volume recent publicate, dar mai ales al distilatului manifest din *Limbajul dispariţiei*. Pentru Angela Marinescu, ca pentru Mallarmé, limbajul este dispariţia limbajului, un loc în care se poate întîmpla „ceva precum literele": „...limbajul meu ca să funcţioneze, trebuie să fie «întrerupt»... limbajul, prin aceea că opreşte timpul în loc şi-l «dilată», «face» spaţiu, smulgîndu-l şi aruncîndu-l în eterul lumii. Înseamnă că limbajul este întreruperea însăşi, o «absenţă» plină de pasiune şi forţă, chiar dacă uneori întunecată, contorsionată, desfigurată. O «absenţă» ce duce către sine «prezenţa» poeziei, ce nu mai este poezie, ci ceva dincoace sau dincolo de poezie, ce se regăseşte numai în spaţiul rupturii, al întreruperii...".

Ce ţinteşte Angela Marinescu în acest text este o „cale abruptă" de renunţare la sinele (poetic) anterior. Simplu spus, poeta nu vrea să se repete cu nici un preţ. Dacă n-ar fi prea mult, aş zice că suspendarea limbajului, exprimarea vidului, renunţarea la dualităţi reprezintă o lectură inedită şi personală a Advaitei Vedanta. Cum se ştie, în acest corpus de texte sacre, refacerea unităţii reprezintă idealul mistic, limbajul fiind doar o unealtă iluzorie care trebuie permanent destabilizată. *Limbajul dispariţiei* ar putea fi o asemenea etapă de disoluţie obligatorie, de desemantizare şi decondiţionare lingvistică a poetei, pentru a continua să fie poetă. La fel ca la Ion Barbu, la Angela Marinescu poezia „survine" pe locul lăsat gol de eul (poetic) anterior. Fiecare organ al acestui corp eteric îşi are sufletul său, ca în Kabbala, iar suma acestor suflete provoacă apariţia poemului, suspendînd limbajul: „atunci şi-a schimbat, pe dinăuntru / locul braţelor şi al picioarelor, al inimii / şi al creierului. din cauza asta a început să scrie, / pe lîngă gîtul ce-i stătea în gît / cu tălpile şi cu inima".

Există în acest volum o radicală curăţare de sine, o actualizare a eurilor din alte volume *(Ceară, Fugi postmoderne, Îmi mănînc versurile)* doar pentru exterminarea lor metodică. Spaima cea mare nu e însă pierderea de sine (în biografic) sau neputinţa de a surprinde exact ruptura de nivel în limbajul poetic propriu, cît îndreptăţirea de a o face: „cînd era gata să iasă la mal, cineva i-a spus: / ai depăşit măsura. menirea ta era alta. / i s-a făcut frică. a vrut să se tîrască înapoi / şi nu a mai fost în stare / spaima i-a încetinit mersul pe ape. l-a deformat". Totul e riguros, totul e exact. „Aripa exactă" din cea de-a 13-a *Fugă postmodernă* dă în acest lung poem despre dispariţia limbajului o poetică a indignării îndreptăţite. *Revoltă în extenso* este poemul-cheie al acesteia: „claudicaţie intermitentă. sosesc răţoii, gîscanii, / hipopotamii, elefanţii, bivolii, teoreticienii, oportuniştii, / intelectualiştii, ludicii, postmodernii, afaceriştii ce se dau drept tandri aducători de bani pentru amărîţii naţiei, / rîzgîiaţii, vedetele pro şi contra, disidente şi rău-făcătoare / de fapte rău-gîndite, experimentaliştii brutali în vorbe cu / paşi de fetiţe blindate în propria lor roşeaţă menstruală / abia întrezărită, rigizii şi misticii desfrînaţi cu bărbile / ascuţite şi reci [...] pisicile lui tata, găinuşele lui mama, / mînca-v-ar mama pînă la os, nu mă cunosc, nu vă cunosc, / nu vă văd, nu vă simt, am o boală de la gît în jos / ce mi s-a urcat la cap, povestiţi-mi voi ce faceţi, ca să pot să vă ascult, arătaţi-mi voi lucerna scrisului / vostru frumos aranjată pe cîmpul paginii voastre neatins / de har şi hîrşt".

Limbajul dispariţiei, „urma vînătă de pe gîtul poeziei", „întreruperea" de sine pentru a lăsa loc incantaţiei mistic-exacte, tăioase, îngheţate în sensul ei unic – ţin toate de un hiperrealism senzorial transfigurat suprarealist: „poezia mea e un dandy cu uterul atît de negru / încît pare albastru. / un dandy cu uterul albastru se strangulează. / urma vînătă de pe gîtul poeziei face parte din poezia lui".

În *Limbajul dispariţiei* Angela Marinescu nu seamănă (poetic) cu nimeni, nici măcar cu ea însăşi. Poeta inovează continuu limbajul poetic, despicînd falii în care nimeni n-o va putea urma. Nici douămiiştii care au descoperit-o (orbeşte) mai mult prin expunerea *fizică* decît prin cea *metafizică*, şi poate nici cea mai dedicată critică de identificare. Au tenticitatea crudă a Angelei Marinescu ţine şi de faptul că îşi poate rămîne – mai ales în „întrerupere" sau în dispariţie – suficientă sieşi.

Dilema veche vă recomandă

● *Trilogia trandafirie (Sexus, Plexus, Nexus)* de Henry Miller, tradusă de Antoaneta Ralian, în cea mai frumoasă (şi sexoasă) dintre limbile româneşti posibile. De citit, recitit şi recenzat în toate revistele culturale vizibile. (Simona Sora)

● Apa minerală Biborţeni, fie şi numai pentru forma retro a sticlei, pentru reproducerea textului şi a etichetei originale din 1903: „Apa minerală Biborţeni este o apă minerală magnesiană, bogată în calcium. Transparenţa ei cristalină probează că manipulaţiunea tehnică de la izvor se face în mod foarte conştiincios. Fiind plăcută la gust şi apetizantă, Biborţeni este şi o excelentă apă de băut, care nu înnegreşte vinul". (Marius Chivu)

● Eseul lui Cătălin Avramescu „Mea culpa", la „cazul Eliade" *(22,* nr. 855). O analiză de intensă şi crudă luciditate intelectuală a *Jurnalului portughez,* cu citate covîrşitoare în ce priveşte halucinanta megalomanie eliadescă. În acord sau în dezacord cu demonstraţia lui Avramescu, dar mulţumită ei, *Jurnalul* nu mai poate fi citit fără această revelaţie: minoră, minoră, totuşi ce megaloman exemplar, de talie mondială, a dat cultura română! (Radu Cosaşu)

● Răcoaaareeeee!!! (Alex. Leo Şerban *feat.* Dana Călinescu)

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Andrei GORZO

dilematograf

Vechi şi bun

● ***O dădacă plină de surprize / Keeping Mum* (Marea Britanie, 2005), de Niall Johnson.**

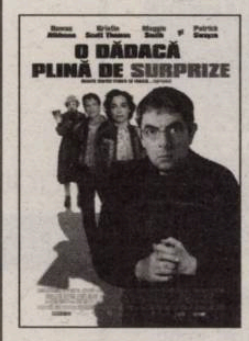

O dădacă plină de surprize e genul acela de comedioară englezească tradiţionalistă, provincială, ospitalieră şi complezentă care, dacă ar putea, ţi-ar da şi ceai. E atît de englezească încît numai un american mai poate salva cîte ceva din ea. Americanul e Patrick Swayze, care joacă rolul antrenorului de golf al soţiei vicarului din Little Wallop. (Da, Little Wallop. Aşa se numeşte satul. Iar vicarul se numeşte Goodfellow. V-am spus, e *genul ăla* de film.) La vremea lui, Swayze a fost un mare sex-simbol în sensul cel mai curat – sau mai murdar, dacă preferaţi (şi în domeniul ăsta e de preferat) – al cuvîntului: în ochii publicului, el (ca şi Richard Gere) părea bun la un singur lucru – ăla care contează. Dar dacă Gere s-a străduit o viaţă întreagă (cu rezultate controversate) să-şi diversifice competenţele, să treacă de la maşini de făcut sex la suflete care caută chestii, Swayze, mai modest şi mai înţelept, s-a mulţumit să treacă de la maşini de făcut sex la maşini hodorogite de făcut sex. N-are nici o reţinere la perspectiva de a intra în pielea unui neisprăvit care vrea să-i arate crosa lui specială nu numai soţiei vicarului (Kristin Scott Thomas), ci şi fiicei ei adolescente (Tamsin Egerton), şi arată interesant în echipament de golf, ca un Roger Moore priapic (OK, deci n-arată chiar atît de interesant). Contrastul dintre el şi Scott Thomas (domnul Dirty Dancing şi doamna English Patient) e amuzant şi, în secvenţele cu ei, filmul are un pic de zvîc. Pe de altă parte, gîndiţi-vă în ce stare disperată trebuie să se afle un film ca să-şi găsească salvarea în Patrick Swayze.

Vorbim despre un film în care – pe lîngă Scott Thomas – mai joacă Maggie Smith şi (în rolul vicarului) Rowan Atkinson, a cărui popularitate, sub numele de Mr. Bean, îi va atrage în sală pe cei mai mulţi dintre spectatori. Problema e că, pînă la sfîrşit, aceştia vor uita că despre el e vorba: Atkinson a fost adus pe lume ca să facă prăpăd, ca să agreseze sensibilităţi şi să strănute peste tablouri celebre, nu ca să spună bancuri *soft* cu Dumnezeu şi Sfîntul Petru şi nu ca să citească în *off* din *Cîntarea cîntărilor,* în timp ce Scott Thomas se spală pe dinţi (nu că n-ar fi o privelişte demnă de versurile cele mai alese; nu asta e problema). Problema e că specia asta englezească de comedie pastorală se lasă toropită unadouă de mulţumire de sine şi are nevoie ori de o fantezie inepuizabilă ca a lui P.G. Wodehouse, ori de mici elemente perturbatoare cum sînt decoraţiunile SF din filmele cu Wallace şi Gromit sau curenţii de perversitate care înfioară cele mai bune comedii produse în anii '50 de studiourile Ealing (cea mai celebră dintre ele este *The Ladykillers).* Regizorul Niall Johnson se vede, probabil, ca un păstrător al tradiţiei Ealing: Maggie Smith joacă rolul unei băbuţe simpatice, cu principii solide, care se angajează ca menajeră în casa vicarului, se dedică fericirii lui şi a familiei lui şi ucide fără ezitare pe oricine îi stă în cale; cu alte cuvinte, nu te pui cu vechea Anglie şi cu principiile ei solide.

Aceasta era şi concluzia din *The Ladykillers* (unde o băbuţă la fel de virtuoasă le venea de hac, fără nici un efort mai multor invadatori fioroşi), dar acolo avea o ambiguitate picantă – putea fi citită triumfalist sau ironic în funcţie de orientarea, mai conservatoare sau mai progresistă, a spectatorului. Johnson n-a învăţat nimic din dozajul acela subtil conformism-subversiune. Tot ce-a învăţat el este că băbuţele criminale sînt prin definiţie simpatice şi pitoreşti – ar trebui să figureze printre atracţiile turistice ale Angliei. Dar cum să fie simpatice dacă omorurile lor sînt filmate fără nerv, fără nici un simţ al şocului? Nu ştiu cum naiba, dar omorurile reuşesc să pară încă şi mai insipide, şi mai convenţionale decît restul minunilor ei. Iată lista acestora: observă că vicarul e un bărbat prea serios (pentru noi e pur şi simplu mototol), îi recomandă bancuri cu Dumnezeu şi Sfîntul Petru şi îl vindecă (deşi nouă ni se pare că abia atunci cînd spune bancurile devine spectaculos de lipsit de haz); prin aluzii îndrăzneţe la Biblie îl ajută să redescopere sexul conjugal; între timp o mîngîie pe soţie cu vorbe înţelepte („Aşa sînt bărbaţii... Pînă la urmă va regăsi drumul spre tine etc."); îl salvează pe băiatul vicarului din mîinile golanilor (printr-un truc lipsit de imaginaţie: le sabotează bicicletele); în sfîrşit (şi mai enervant decît orice), o transformă pe fiica vicarului dintr-o nimfomană de performanţă într-o gospodină care ştie că tot bărbaţii serioşi ca tata (adică mototoli) sînt mai buni. Unde e Patrick Swayze atunci cînd e nevoie de el? Păi, unde să fie decît pe fundul lacului? Un satir american ca el nu putea fi tolerat la nesfîrşit în Anglia eroinei. Să viziteze alţii Anglia asta.

trecerea prin reviste

Tipic american!

În urmă cu cîţiva ani cînd un grup de americance-scriitoare au aterizat în România la un „multicultural meeting“ am aflat pentru prima oară şi de *Reader's Digest*. Întrebate dacă îşi cîştigă existenţa din scris, două dintre americance mi-au mărturisit că într-adevăr vînd lunar articole pentru reviste de tipul acestei „prestigioase“ şi, în acelaşi timp, „populare“ publicaţii. Nu ştiam ce presupun acele *stories,* însă curînd mi le-au arătat pline de mîndrie: erau poveşti cu şi despre motani, „întîmplări adevărate“ cu fermieri din Texas, sfaturi pentru tinerele căsătorite inspirate din experienţa personală, filozofii pseudojurnalistice pe tema vieţii şi a morţii, împînzite cu afirmaţii ale diferiţilor „specialişti“ în aceste două „domenii“, cum ar fi preotul din parohia X şi reprezentantul nuştiucărui institut pentru promovarea luciditǎţii. „Tipic american!“, veţi spune. Asta a fost şi ideea mea, preconceputǎ, e adevărat, în momentul în care mi-am propus, pentru o lectură „de vară“, varianta în limba română a „prestigioasei“, lansată cu ceva tam-tam şi cu reclamă „vizibilă“ în staţiile de autobuz, în urmă cu aproape un an. Şi mi-am amintit desigur şi de acele americance pentru care scrisul era un hobby la fel de important ca şi tunsul peluzei sau slujba de duminică.

Coperta revistei ar trebui să incite cititorul prin alăturarea „inteligentă“ de titluri. De exemplu, „25 de întrebări despre viaţă au răspuns“ şi, mai jos, „Iran – o nouă criză mondială?“; sus de tot aproape că trece neobservată asocierea de idei între „Oaspeţii nepoftiţi din mîncare“ şi titlul revistei, cu uşoara confuzie dintre substantivul „digest“ (publicaţie informativă) şi verbul „a digera“. Pînă la urmă, rămîi cu senzaţia că revista îşi propune totuşi să-ţi ofere un conţinut uşor de „ingurgitat“ care să nu-ţi provoace crampe şi balonări sau dureri de cap. Totuşi „lejeritatea“ (atît cea a stilului cît şi cea a informaţiei) atinge acea limită la care nu mai poţi citi decît în diagonală şi pe sărite. Cel mult să-ţi sară în ochi „ştiaţi că-urile“ autohtone de tipul „40% dintre români îşi doresc să lucreze de acasă pentru firmele la care sînt angajaţi“ sau „aproape jumătate dintre români nu au mai fost la stomotolog de peste doi ani“, unele dintre puţinele „produse“ ale redacţiei de aici, majoritatea articolelor fiind preluate din „revista-mamă“. Eventual „pilulele de rîs“, amintindu-ţi de glumiţele de pe vremuri adunate sub titlul generic „Zîmbiţi copii!“: „Ce are 40 de picioare şi cîntă? Corul şcolii.“

„Formula“ adună la grămadă texte „documentate“ despre „Ce vor să ne spună visele?“ (inclusiv metode verificate de a ne aminti visele cînd ne trezim, cum ar fi „treziţi-vă încet!“), comentarii politice *for dummies,* ale experţilor americani în problemele Orientului Mijlociu, povestiri adevărate despre orfani, poveşti cu motani (posibil un *trend?),* jocuri sudoku, întrebări şi răspunsuri – „de ce apar blocajele de trafic?“, reportaje, pagini educative care te învaţă cu poze stilurile arhitecturale sau cuvinte ca „logoped“ şi „puericultor“ şi „citate memorabile“ cum ar fi cel al lui Jerry Seinfield: „Un copil de doi ani e ca un blender în funcţiune şi fără capac“. M-a amuzat: noul test pentru depistarea menopauzei „Adio barza!“.

Din punctul meu de vedere *Reader's Digest* – România este un eşec publicistic şi un bun exemplu că nu orice e „prestigios“ şi „popular“ la ei poate avea succes şi la noi. Publicul căruia i se adresează pur şi simplu nu există, căci pe tanti Mari de la butic, fan „Povestea mea“, o va durea în cot de ce înseamnă „entomolog“, iar cei interesaţi cu adevărat de Orientul Mijlociu nu vor căuta răspunsul la întrebarea „Cînd e cazul să spun un secret pe care am promis să nu-l spun?“. Şi apropo de întrebări încuietoare, o temă de gîndire: „Cine a spus: n-am prieteni pentru că toată viaţa am fost şef? a) Mihai Tatulici, b) Ion Cristoiu, c) Cornel Nistorescu“. **(A. P.)**

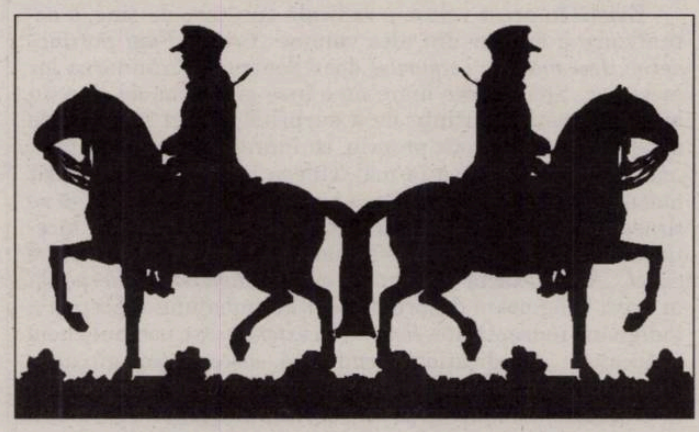

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Urletul de entuziasm

„Îţi mulţumesc, eşti generos!“ – îmi spun cei uşor (dar şi voios!) intimidaţi de elogiile mele nestăpînite cînd îmi place ceva scris, gîndit sau făcut de ei. Mă amuză intimidarea lor, de oameni neobişnuiţi cu vorba bună în multele decenii guvernate de conformismele scîrbei, dispreţului şi indiferenţei.

Dar nu sînt un generos. Taciturn, pot fi chiar nesuferit. Sînt, de fapt, un interesat. Ca şi viclenia – foarte rar trecută printre virtuţi –, interesarea are renume prost în neamul nostru. Ea trage spre meschinărie, flaterie, nesinceritate, toate clişee ale unor sentimente cu care nu e frumos să ieşi în lume, sănătos condamnate de morala fabulelor. Îmi pasă prea puţin că pot fi considerat, prin elogiile mele la cărţile şi articolele care-mi plac, un interesat – totuşi ţin să nu fiu văzut ca un generos. Aceasta introduce un idilism, o „bunătate“ care trag spre blegeală, deşi am zile cînd îmi cînt: „mai bine bleg decît mohorît“.

Problema e în ce sînt interesat, ba aş scrie: foarte interesat, cu un egoism, da, monstruos. Sînt interesat să-mi placă ce citesc, trăiesc, scriu şi văd, pornind fie de la mine (tot mai rar!), fie de la alţii, dînd şanse pînă şi celor pe care nu pot să-i sufăr, aşa-numiţii „duşmani“. Sînt interesat personal ca, într-o politică a meschinăriilor mele, să mă bucur de mine şi de cei din jur. Nu văd nimic tragic în această bucurie. Absenţa tragicului nu o compromite. Există cîteva domenii – mai puţine decît degetele celor două mîini şi poruncile lor – în care se poate trăi fără sentimentul tragicului. Nu înţeleg de ce aş face şi din asta o nenorocire: care-i nenorocirea că sînt încîntat citind o poezie superbă şi mă frămînt cum să-i comunic autorului cît mi-a plăcut?

– Dar cine-ţi cere să-i comunici asta? – mă întreabă o voce nu mai puţin veselă.

– Nu mă pot stăpîni cînd citesc un articol entuziasmant... e adevărat, nu-i un fenomen de fiecare zi, slavă Domnului, unde am ajunge? La banalizarea binelui?

Am o anume experienţă în chestiunea asta – a urletului de entuziasm. Bătrînii liberali cu care în anii aceia grei m-am împrietenit prin bridge (Ce levată curată aveau! Ce distincţie în licitaţie!) mi-au transmis normele bunului-gust în elogiu, adică reţinerea în ton şi răceala în adjective: nu-i de *bon ton* să fii entuziasmat în faţa unui contemporan, e semn de cultură precară, nu se face... Dar, printre ei, dl Radu Albala găsise o nuanţă care, dacă nu i-o împărtăşeam – eu, ca un om ce credea în Revoluţia franceză, fiind, pentru dînsul, „un golan“! –, mă frapase. Dl Radu Albala – extrem de dornic în a fi felicitat, dar şi susceptibil la fiecare adjectiv, de la dînsul învăţînd cum poate fi un elogiu şi o uşoară înjurătură – respecta codul, ţinîndu-se zgîrcit în lauda pe faţă, putînd să te întrebe din cînd în cînd:

– N-ai auzit alaltăieri urletul meu?

– Care urlet, Radule...? Tu şi urlet...

– Te citisem în *România literară*... Dădusem răcnet de plăcere...

– Nu era mai bine să mă fi sunat?

– Am preferat, ca de obicei, singurătatea.

Este ceea ce se numeşte, în societăţile evoluate pînă la trufia îndreptăţită, rezerva de decenţă în entuziasm. Aş minţi dacă aş scrie că aspir zi şi noapte la ea. Am alt curs al leului. Avem alte salarii, alte moşii, alte bunuri, bancuri şi dureri. Alte gratuităţi. Şi nici nu mi se potriveşte – pentru a o mărturisi, ca Swann, în final. Am, repet, un interes monstruos ca în anumite zile să-mi placă ce scrie extraordinar fie şi un necunoscut, mai ales un necunoscut, deşi sînt suficiente două-trei măgării zilnice ca să-mi treacă orice chef de laudă a semenilor.

În fond, exerciţiile de admiraţie ale lui Cioran, a căror nevoie a resimţit-o în amurg, spun ceva bulversant despre nihilistul acela. Mă întreb însă cine din jurul meu ar „gusta“ o admiraţie ca aceea în faţa lui Eliade, căruia îi putea ura să nu fie obsedat de succesul la public şi chiar să nu-l obţină, spre binele şi meritul operei!

În sfîrşit, toate aceste intimităţi devin stingheritoare şi poate că nici nu sună convingător. Să accept că sînt un generos, totuşi? Mă ia, mai degrabă, un frison de îngăduinţă cu mine însumi care mă duce la a dezvălui că acest articol l-am scris în urmă cu vreo zece ani, în *Dilema,* şi încă mă pot uita drept în ochii lui. Mă exprimă, încă, integral. Rezistă. E verbul mult mai important decît orice adjectiv de binefacere. Orice efemeridă de articol e obsedată să reziste măcar un deceniu.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Să moară braşovenii, să mai tragă sibienii, să-şi ia pumni în gură dîmboviţenii şi să-şi ridice mai repede şpăgile ilfovenii

În două zile de sfîrşit de săptămînă, am hărtănit maşina prin cîteva judeţe. Ilfov, Argeş, Vîlcea, Sibiu, Braşov, Dîmboviţa, Ilfov. Bă, băieţi, ţara asta e boală de picioare, de cap, de trup, de organe interne. E boală, boală, boală, dracu', dacă stric pagina asta numai cu cuvîntul „boală“, iar nu spun nimic în tot articolul. Bă, o iei din Bucureşti prin nenorocirea aia de Militari, cel mai tîmpit şi nesfîrşit cartier din Capitala asta. De ce, bă, nu fac din Militari un oraş separat, ca să ai senzaţia de progres? Bă, ies din Bucureşti, gata, am terminat cu el, ies în mă-sa în ţara Militari, că aici e zebra la doi metri, semaforul, la patru şi înjurăturile, la două secunde una. O întărîtare de ficaţi la ieşirea asta spre autostradă, ceva de speriat. Şi dacă nu te-ai mulţumit cu pierderea muilor prin cartier, ia-o de la cap pe autostradă. Ciuruială ca după război! Luaţi-vă, bă, Bercenilor, şpăgile alea odată şi faceţi şi voi o autostradă... Bă, Berceanu, tu, ministru de Transport din Craiova, pe unde dracu' îţi împingi poşirca aia de 4x4? Nu vezi cît de aiurea e pe autostradă? Eh, şi mergi pe la oltenii de vîlceni şi mai iei o fomflă pe tobă, de parcă ridicarea oraşului Rîmnic a ridicat şi drumurile prin centru. În rest, n-am fost... Şi intru în Sibiu. Bă, nu e rău, asfaltul bun, cu crăpături, de jur împrejur, iar prin sate merge, drumurile printre cetăţile alea minune sînt acceptabile. N-am priceput de ce Biertanul este varză cu carne pe o bucată mare spre Agnita. Nişte idioţi. Hai să pornim spre Braşov? Nuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu. E groaznic! E jaf! Bă, numai cu tancul poţi să mergi prin Braşov! Au refăcut doar drumul spre Predeal dinspre Rîşnov. Dar nu, nu te duce, prostule, prin judeţ că te-ai belit la suspensii. Eh, şi cum e codăul ăla pe la Sinaia am luat-o prin Dîmboviţa, pe la Moroieni. Moarte dîmboviţenilor, aceşti oameni harnici ca vai de ei, cu conducători tîmpiţi, ce dau dureri de cap tablelor ce le cotropesc judeţul. Eh, cum intri spre satul lui Năstase Tărtăşeşti, se vede şpaga, se vede munca, se vede preocuparea, se văd nişte chestii româneşti ale fiinţei ce m-au făcut să exclam că şpaga trebuie să ajungă mai repede unde trebuie, ca drumul să se facă şi înapoi spre Tîrgovişte, aliniat pe două benzi. În rest, indiferent de drum, am remarcat mulţi papagali ţărani care depăşeau, indiferent de drumuri, claxonau, indiferent dacă eu le vedeam mama moartă sau nu. Viaţa dă în gropi mai departe!

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Cu norodul la școală la 1800

La 1800, școala nu reprezintă o valoare în sine în rîndul norodului. Mănăstirile, numai unele dintre ele, au fost și au rămas multă vreme „oaze de cultură“ izolate, fără a-și propune să iradieze, împrăștiind lumina „învățăturii“ către „prostime“. Vom regăsi mai degrabă inițiative individuale și ca orice inițiativă, vizează un scop precis fără să devină un program, o instituție. În lumea rurală, profesorii lipsesc cu desăvîrșire, mulți dintre preoți, și dascăli în același timp, abia de știu să scrie și să citească. Unii sînt chiar analfabeți și au memorat cele cîteva liturghii, cele cîteva noțiuni de dogmă creștine cu ajutorul cărora își ghidează enoriașii. Este bine cunoscut efortul domnului Constantin Mavrocordat (1741-1743) de a-i obliga să învețe, amenințîndu-i că-i va înscrie printre țăranii „proști“ plătitori de bir: „la cari, nu putem scrii ce frică trăgè beții preuț<i> și diiaconi, că să apucas<i> la bătrîneț<ă> să-i învеț<ă> carte“, îi căinează cronicarul Enache Kogălniceanu. Alexandru Ipsilanti (1774-1782) condiționează hirotonisirea de știință de carte, în timp ce Nicolae Mavrogheni (1786-1790) inspectează, deghizat, bisericile unde preotul ar trebui să fie o prezență activă oricînd în slujba enoriașului.

În absența unei organizări instituționale ordonate, analfabetismul ocupă un loc de cinste. Amprentele digitale atît de prezente pe orice document o confirmă: „și ca să se crează în loc de pecete ne-am pus și degetul“. Astfel, alături de numele actorului iscălit de către logofătul de cancelarie, jalbele, actele de judecată, foile de zestre, testamentele sînt frumos „decorate“ cu pete traversate de liniile fine ale degetelor, marcînd trecerea individului prin această lume. În aceste condiții, „școala“ ține mai degrabă de bunăvoința unor boieri, egumeni, episcopi, mitropoliți, domni „luminați“, de simpla dorință a părinților de a-și instrui odraslele sau de pura întîmplare.

La începutul secolului, Antim Ivireanul creează o „școală teologică“ în interiorul ctitoriei sale, Mănăstirea Antim: trei copii între 10 și 15 ani urmau a învăța timp de patru ani, „slovenéște și rumînește“, preoții-dascăli avînd datoria de a-i forma în spiritul valorilor ortodoxe transmise de „foița cea de învățătură“, tocmai tipărită de mitropolit pentru luminarea preoților, și prin participarea obligatorie la orice slujbă: „și acești copii să păzească în toate zilele la besérică la vecernie, la utrenie și la liturghie, pentru ca să învéțe frica lui Dumnezeu și rînduiala besericii“.

La 6 decembrie 1760, prin testamentul său, marele paharnic Sandu Bucșanu hotărăște ca Schitul Berislăveşti din județul Argeș, ctitoria sa, să joace și rol de școală. În permanență, un dascăl orînduit cu simbrie trebuia să aleagă șase copii „din copiii săraci fără de părinți să învețe carte la schit“, plecarea unui spudeu – acesta avînd dreptul de a alege între viața monahală sau cea laică – era înlocuită cu aducerea altuia. Hrana, „chiverniseala mîncării și a odihnei“, cît și îmbrăcămintea lor sînt riguros stabilite de către boier, astfel încît „ca nu cumva să se pricinuească lipsirea vreunuea din nechiverniseala mîncării sau a îmbrăcămintei lor“.

Mecenatul este însă rar și aleatoriu, ținînd mai degrabă de generozitatea unei persoane. O transmite cu tristeță, la mijlocul secolului al XIX-lea, Eufrosin Poteca, egumenul Mănăstirii Gura Motrului. Urmînd un model regăsit în Italia, egumenul își propune să organizeze un „fond“ de care să beneficieze în fiecare an un învățăcel. În acel an – 1846 –, așeza la Sf. Sava pe Andreiu din Tîrgul Jiu. Spera ca exemplul său să fie urmat și de alții, dar „pînă acum nu m-au urmat nimenea“, consemnează dezamăgit, deși dorința celor săraci de a învăța carte era manifestă. Bani și mecena binevoitori nu prea se găseau.

Dacă în lumea satului, mersul la școală este strîns condiționat de existența unor „făcători de bine“ și de situarea în imediata apropiere a unei mănăstiri, în lumea urbană educația nu mai devine un lucru imposibil. Pe lîngă școli, ce-i drept nu prea numeroase, mahalagii înstăriți pot angaja un preceptor sau pot plăti un dascăl care să ofere copilului ceva elemente rudimentare de scris și de citit. Este de la sine înțeles că în acest secol XVIII, școlirea rămîne un privilegiu masculin și că fetele vor fi incluse abia după 1800. Catinca din mahalaua Zlătari își încredințează copilul dascălului Mihalache de la Biserica Grecilor. Mersul la școală se face cît se poate de neregulat, întrucît tînărul este și ucenic în prăvălia tatălui, Mihalache băcanul, ajungînd la școală doar cînd nu-i de treabă. În mai 1767, dascălul Mihalache chiar îi reproșează mamei „multe cuvinte, de ce nu lasă copilul la învățătură, fiind multe sărbători“. Ruxandra din București cere cu insistență ca Necula Mareș să se îngrijească de plata unui dascăl ce urma a se ocupa de învățătura celor trei fii. În timp ce Stan țiganul învață „carte grecească și limbă“ de la egumenul Neofit la Mănăstirea Sărindar, fiindu-i tot timpul în preajmă în calitatea sa de slugă.

Pînă la alfabetizarea sistematică a „prostimii“ avea să mai curgă multă apă pe Dîmbovița...

Notă: În articolul de săptămîna trecută s-a strecurat, din neatenție, o mică greșeală pentru care îmi cer scuze față de cititori. A se citi așadar în loc de „relilor“ „raelilor“ (forma coruptă a cuvîntului turcesc „raia“ = denumire pentru populația creștină din Imperiul otoman).

libertatea de impresie

Povești dintr-o țară comunistă

Era o dimineață amorțită de iarnă, pe la mijlocul anilor '80, o zi cenușie ca și vremurile de atunci, într-o sală de cursuri, în al cărui tavan înalt, cu zugrăveala îngălbenită, ardea un bec chior. Profesorul de la catedră ne vorbea despre vulcani. Despre erupțiile bazice de tip hawaian sau islandez, în care lava iese în liniște, curge în rîuri pînă la mari distanțe, formînd după răcire platouri bazaltice. Despre erupțiile andezitice, de tip Vezuviu, mai violente, cu explozii care aruncă în aer „dopurile“ din cratere și, uneori, chiar întreaga parte de sus a conului vulcanic. Ne vorbea și despre marele cataclism din 1883, care a rupt în două insula Krakatoa, scufundînd jumătate din ea. O erupție care s-a auzit la 5.000 de kilometri și a format nori de cenușă care au înconjurat întregul Pămînt de cîteva ori. Pe o rază de 150 de kilometri în jurul vulcanului s-a făcut întuneric ca noaptea. Un val de peste 30 de metri, provocat de șocul exploziei, a măturat coastele Oceanului Indian și a făcut peste 36.000 de victime. Poveștile acelea ne transportau într-o lume fascinantă, departe de mizeriile ceaușismului și de frigul din sala în care eram nevoiți să stăm cu paltoanele pe noi. Pe atunci, evident, nici nu putea fi vorba de televiziuni ca Discovery sau National Geographic (despre ultima denumire știam doar că e a unei reviste foarte interesante, pe care însă nici unul dintre noi n-o văzuse vreodată). După fereastra luminoasă pe care ne-a deschis-o cursul despre vulcani, a urmat un seminar întunecat despre minerit, cu un un fost inginer de mine, incapabil să se exprime corect sau măcar coerent. Ne vorbea de tonajul excavatoarelor și al camioanelor, de scule pentru găurit pietre, de lopeți și tîrnăcoape (și de toate acele ustensile de mînă, pe care nici prin cap nu ne putea trece atunci că aveam să le vedem în următorii ani prin București, pe post de arme), de normarea producției și de protecția muncii în abataje (se spunea că el însuși fusese victima unui accident și că făcuse o fixație pe această temă). Țin minte că abia mai reușeam să-mi țin ochii deschiși. Frigul din sală se aliase cu amorțeala. Pe de altă parte, eram tot mai revoltat că trebuie să suport așa ceva. Seminarul, în care vorbea numai profesorul, se înscria de fapt în lungul șir al poliloghiilor, de toate felurile, pe care eram obligați să le ascultăm în acele vremuri, ca pe niște slujbe închinate atotputernicului regim al proletariatului. La pauză însă, am găsit soluția: m-am dus acasă și m-am culcat, deși nu era nici măcar ora prînzului. Mi-aduc aminte că m-am cuibărit sub plapumă și am alunecat într-o moale aţipire. Am visat vulcani roșii și o mare turcoaz din țările calde.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

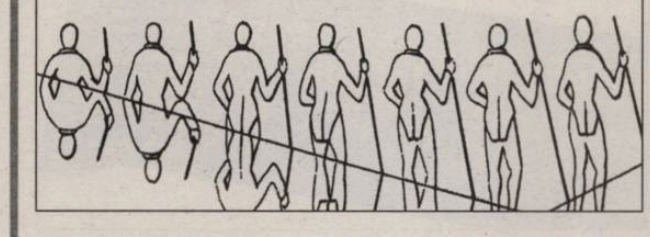

Cetăți săsești

De mult mi-am dorit să vizitez cetățile săsești din zona Sibiu-Sighișoara. De cînd am trecut, prima dată, granița (psihologică și nu numai) a Văii Prahovei, locul infinitelor (dar fericitelor) vacanțe ale copilăriei mele spre Brașov și Bran, ba chiar Zărnești și, mai tîrziu, Rîșnov, Moeciu, a fost un *coup de foudre* cu locurile de acolo. Casele, cărora le-am tot spus de turtă dulce, cu curți misterioase, în care poți doar ghici ce se petrece, bisericile imense și solide, dealurile din jur, toate mi-au dat un sentiment ciudat, de emulație liniștită. În continuare, cînd trec în Ardeal, am revelația unei alte lumi, poate mai puțin tipică, din perspectiva derizoriului și a băşcăliei deja tradiționale. Ceea ce nu înseamnă că vechiul spirit austro-ungar de aici nu a fost și el, într-o anumită măsură, contaminat de lipsa de organizare, inițiativă și spirit comercial real și cinstit, caracteristice mentalității românești.

Pe scurt, am purces la vizitarea cîtorva dintre cetățile săsești de pe lîngă Sibiu. S-a nimerit ca prima să fie Cisnădie, cu bazilica ei romană din secolul al XIII-lea. Totul arăta foarte bine, sentimentul de care vorbeam anterior deja se crease. În incinta bisericii, următorul anunț: „Închis între 14 și 15“. Nu știu cum se face, că era tocmai 14,40. Din fericire, nici orarele sătești nu sînt absolute, așa că, în dreptul afișului de care vorbeam, a apărut o doamnă rotofeie, care ne-a deschis biserica și ne-a spus tot ce știe despre ea. Prețul: cît dorim. Lucrurile pe care le-am aflat au fost chiar interesante: femeile au răscumpărat cetatea de la nu știu ce cotropire, cu bijuteriile lor; bărbații locali au ținut, de-a lungul a trei generații, secretul unei comori ascunse în biserică, a cărei cameră și al cărei cufăr se pot acum vizita; biserica are unul din cele mai vechi paratrăsnete din zonă. Totul ar fi fost aproape idilic, dacă nu ar fi fost nunta. Probabil fiind ceasul al doisprezecelea înaintea postului Sfintei Marii, cuplurile se înghesuiau care mai de care să se legalizeze și sfințească. Doamna de la basilică era și ea invitată la una din aceste nunți și vroia să ajungă la timp. În atari circumstanțe, turiștii rătăciți pe acolo erau a cincea roată la căruță. După ce ne-a dat explicațiile de rigoare și ne-a lăsat să dăm o raită prin Turnul Slăninei (denumit astfel chiar pentru că acolo sătenii își țineau, pe vremuri, proviziile de slănină din care și tăiau din cînd în cînd, conform semnului fiecăruia), stupoare! Alți turiști, de astă-dată străini, vorbitori de limbă engleză, năvăliseră în incintă. Doamnei în cauză, s-a văzut, nu i-a picat prea bine. Mai ales că nu știa care plătiseră și care nu, iar bărbatul ei, răsărit și el de nu se știe unde, le dăduse chiar drumul în muzeu (așa aflăm și noi de existența unui muzeu); și mai era și nunta... După bombăneala de rigoare, în care ne-am simțit și noi, deși eram pe picior de plecare, nedoriți, păzitoarea basilicii a venit la noi cu o cravată bejulie, acceptabilă: ne-a rugat s-o ajutăm cu nodul, căci nu știa cum să-l facă, și se grăbește la nuntă... I-am făcut nodul și ne-am despărțit prieteni...

La Cisnădioara, cetatea apropiată, tot cu basilică, de la sfîrșitul secolului al XII-lea, pînă la care trebuia să urci 150 (cred) de trepte, cheia, știam, se afla la Erica Fleps. Erica Fleps s-a dovedit a fi o doamnă plăcută și creață, care stătea pe o bancă, adîncită în discuții cu alte cîteva femei și fete. Totul a mers ușor, cheia chiar era la ea, s-a potrivit, am văzut cetatea. Am coborît și am mîncat la restaurantul de la poalele cetății, chiar foarte bine. Înșiruirea ar putea continua în același spirit optimist-plicticos, de compunere școlară. Evident, nu se va întîmpla așa: dar, toate la timpul lor, și anume într-un număr viitor.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Orientul inflamat

Războiul din Liban va număra mai puţine victime decît orice tsunami. Natura e nedepăşită în materie de catastrofe. Dar asta nu înseamnă că situaţia din Orientul Mijlociu e acceptabilă, chiar dacă lumea europeană pleacă în vacanţă liniştită, de parcă nenorocirea nu s-ar consuma la porţile noastre.

Am fost nu de mult în Liban, descoperind o societate unde labirintul etnico-religios generează, inevitabil, un foarte complicat puzzle politic. O ţară care izbutise să şteargă urmele deceniilor de război civil, să gestioneze ambiguităţile de după retragerea trupelor siriene, să coabiteze cu fieful sudic dominat de Hezbollah, sperînd totodată că independenţa va antrena renaşterea economică şi păstrarea societăţii pe linie democratică. Beirutul părea intrat într-un sezon primăvăratec. Turiştii – atraşi de anticele situri elenistice sau feniciene, ca şi de frumuseţile naturale – începeau să revină, ca semn că situaţia s-a normalizat. Era o bucurie să constaţi că singurul stat medio-oriental, unde creştinii şi musulmanii au stabilit finalmente o formulă de coexistenţă, îşi regăseşte vocaţia moderat prooccidentală, de sorginte culturală franceză.

Cu două luni în urmă, Libanul trăia încă sub „efectul Hariri". Acum, el este iarăşi un teritoriu devastat, unde nimeni – începînd cu străinii, puşi pe fugă, şi terminînd cu populaţia civilă, pusă la zid – nu mai poate miza pe siguranţa propriei vieţi. Am văzut deja cît de neconvins au reacţionat puternicii lumii (la reuniunea G8 de la Sankt Petersburg şi apoi la Roma), iar acum putem cel mult aştepta o rezoluţie a Consiliului de Securitate care să fundamenteze juridic eventuala staţionare a unor forţe internaţionale în zona de conflict.

Nenorocirea e sporită de faptul că, în situaţia prezentă, fiecare dintre părţi nu are decît de pierdut. Israelul, care va fi înţeles eşecul politicii sale de retragere unilaterală (şi greşeala de a delegitima aprioric Guvernul Hamas), are, într-adevăr, dreptul de a se apăra. Din nefericire, puterea sa militară îi poate garanta victorii punctuale – cum ar fi distrugerea bazei logistice a Hezbollah – fără să-i ofere însă condiţiile unei păci durabile. E clar că, pînă la înfiinţarea unui stat palestinian demn de acest nume, ura statelor arabe (şi a musulmanilor în general) faţă de *Eretz Israel* nu se va diminua, ci se va alimenta – primitiv sau demagogic –, întărind, pretutindeni, condiţiile existente.

Departe de a îndrepta ceva pe fond, actualul război e scînteia care poate provoca explozia întregii zone de instabilitate pe care un analist american o desemna drept „Balcanii Eurasiei". Nu doar statele din vecinătate – Iranul şi Siria – s-ar putea implica în agravarea conflictului, ci şi ţările musulmane din Asia Centrală, secondate psihologic de comunităţile islamice din interiorul Uniunii Europene.

Ca români, trăim empatic drama acestei confruntări, de vreme ce avem originari din România şi în Israel, şi în Liban, unde 40% din populaţie este creştină. Firește că sîntem prea slabi pentru a juca un rol important în negocierile privind stoparea ostilităţilor şi reluarea, pe cît posibil, a procesului de pace, în acord cu Foaia de Parcurs agreată de comunitatea internaţională. Cu deplină modestie, e totuşi de datoria noastră să urmărim atent evoluţiile regionale, să facem declaraţii politice ferm echilibrate şi să nu pierdem din vedere *dimensiunea monoteistă* – singurul element care îi uneşte pe beligeranţi în adîncul acestei drame fratricide.

Cunosc, din interior, preocuparea diplomaţiei noastre în faţa degradării situaţiei medio-orientale, însă n-am notat vreo reacţie din partea Bisericii Ortodoxe Române. Pier sub ochii noştri şi creştini – catolici, maroniţi sau ortodocşi: n-ar fi cumva normal să ne solidarizăm şi cu aceştia? Nu există, firește, „morţi buni" şi morţi care şi-au meritat sfîrşitul. Civilii ar trebui protejaţi ca atare, indiferent de aparteneţa lor etnică sau confesională. Mi s-ar părea normal ca BOR să participe moralmente la acest tragic episod din viaţa Orientului de unde am primit – cîndva şi pentru totdeauna – lumina lui Iisus Hristos.

Augustin IOAN

LUT/ADOBE 2006

Zilele acestea se petrecu la Capul Doloşman, în muchia Deltei Dunării şi în proximitatea unor vestigii arheologice în cercetare (Argamum), proiectul Lut/Adobe 2006, organizat de Fundaţia HAR (sufletul căreia este Alexandru Nancu) în cooperare cu autorităţile culturale tulcene (în frunte cu aceeaşi neobosită doamnă Xenia Hogea) şi cu participanţi, artişti plastici şi arhitecţi, din România (Mariana Celac şi Cătălin Berescu) şi din străinătate. Evenimentul este consîngean cu STUF 2004, organizat de aceeaşi fundaţie cu aceiaşi tulceni, dar cu alţi artişti participanţi, cînd, la Murighiol, s-au ridicat structuri aparţinînd deopotrivă artelor plastice (sculptură în stuf), cît şi arhitecturii (cîtă vreme unele aveau şi spaţiu interior, fie şi doar schiţat sau nelocuibil ca atare). Acum, din stuf şi lut, a venit vremea să se poată face o arhitectură cumsecade.

Cum nu am putut participa decît la evenimentul de la Tulcea, cel al vernisajului unei expoziţii despre sărăcia extremă (pe care aţi putut-o vedea la MŢR în noiembrie 2005), dar nu şi la tabăra propriu-zisă, a artiştilor care trăiră în condiţii aproape post-cataclismice (pentru a înţelege, parcă, în priză directă situaţia sinistraţilor cărora o arhitectură de urgenţă, de felul acesteia, li se poate adresa), mă grăbesc să consemnez în cîteva rînduri de ce experienţa acestui material primordial este, pentru un spaţiu precum cel aluvionar, al Deltei, încă o dată unul care trebuie re-descoperit.

Evenimentul tulcean trebuie semnalat în co-existenţă cu un altul, asupra căruia va fi să revenim altădată pe îndelete: cu o echipă de la UAUIM am elaborat, pentru ARBDD Tulcea, un normativ arhitectonic care să respecte valorile de peisaj şi tradiţiile constructive ale locului; aşa după cum e lesne de bănuit, recuperarea tehnicilor de construcţie tradiţionale, mai cu seamă a pămîntului nears, a cărămizii şi a pietrei, este pusă în slujba unei arhitecturi de expresie contemporană, nu a unei pastişe.

Despre utilitatea acestor materiale fără demnitatea permanenţei s-a tot vorbit şi nu voi relua discuţia. Acum, aici, doar cîteva cuvinte strict despre pămînturi şi despre semnificaţia lor. Poate că este momentul să redescoperim cu ingenuitate faptul că materialele arhitecturale vin, în chip de substanţă, să primească loc şi formă, să tăinuiască spaţiul interior, deja încărcate cu înţelesuri. Ca şi pămînturile însele, aceste straturi şi straturi de semnificaţie s-au sedimentat în timp, din diferite culturi şi circumstanţe ale utilizării. Ar fi, poate, excesiv să denumim creştine materialele naturale, deşi pămîntul, lemnul şi piatra sînt legate nu numai de folosirea lor la arhitectura de cult, ci şi de istoria cărţii sfinte. Arse ori nu, ele sînt un material privilegiat al Orientului Apropiat şi Mijlociu şi apar ca referinţă în Vechiul Testament: în Egipt, evreii aveau în facerea de chirpici *(charosset)* o meserie aproape exclusiv destinată lor, iar tîmplăria era îndeletnicirea lui Iosif şi, probabil, a lui Iisus însuşi, la început.

S-au făcut experimente legate de actualizarea atributelor constructive ale pămînturilor nearse, de îmbunătăţirea proprietăţilor şi a durabilităţii lor, ca de pildă folosirea unor lianturi artificiale în locul bălegarului sau a fibrelor de sticlă în locul paielor. În plus, tratamentele suplimentare, de felul văruirii, adaugă stabilitate şi deci timp, comportamentului pămînturilor nearse. Întrebarea care subzistă este însă de ce s-ar refuza materialul aşa cum este în contextele care îi îngăduie folosirea (i.e. cele cu variaţii minime de umiditate şi temperatură). În definitiv, piramidele de chirpici din America Centrală durează de suficientă vreme spre a spulbera întrebările cu privire la durabilitate. Cît priveşte slaba vizibilitate publică a arhitecturii de pămînt, trebuie poate amintit că arhitectura de pămînt nears a lui Hasan Fathi, arhitectul egiptean care a produs o consistentă revizitare şi reinterpretare a tradiţiei din unghiul pe care şi poverismul, aici explicat, îl împărtăşeşte, l-a făcut pe acesta faimos, şi nu copierea unor materiale *hi-tech*, importate din Occident.

Cărămida, adeseori în alternanţă cu piatra, este de asemenea un material al zonei de naştere şi apoi de iradiere a creştinismului din Răsărit (ulterior ortodox). Bolţile de cărămidă impresionează şi astăzi, mai cu seamă pentru comportamentul lor seismic. Asizele de cărămidă şi piatră, pe care lucrările de restaurare din secolul XX le-au scos de sub tencuieli, din statutul lor structural, spre a le atribui şi calitatea de suprafaţă vizibilă, s-au comportat remarcabil atît la compresiune, cît şi la solicitări dinamice, în felul în care betonul armat preia atît compresiuni şi întinderi, cît şi solicitări dinamice (ex:torsiuni). Delimitarea cîmpurilor de alb (piatră) prin cîmpuri orizontale şi verticale roşii (de cărămidă şi mortar) reprezintă, într-adevăr, un motiv decorativ care individuează construcţia creştină din Răsărit. Spre deosebire de lucrul lemnului cu cărămida sau pămîntul (Fachtwerk-ul goticului „civil"), unde cîmpurile sînt mult mai ample, aici impresia de sedimentare este mult mai evidentă şi aduce în context imaginea secţiunii verticale, arheologice, prin pămînt. Uneori, a privi o astfel de biserică este ca şi cum starea de arhivă a pământului (straturi geologice peste straturi de locuire întrerupte de violenţă şi cataclisme, iar geologie, iar aşezare şi aşa mai departe) este absorbită şi de biserică. Aceasta îşi ridică spre cer genealogia îmbunătăţită, ca pe o ofrandă.

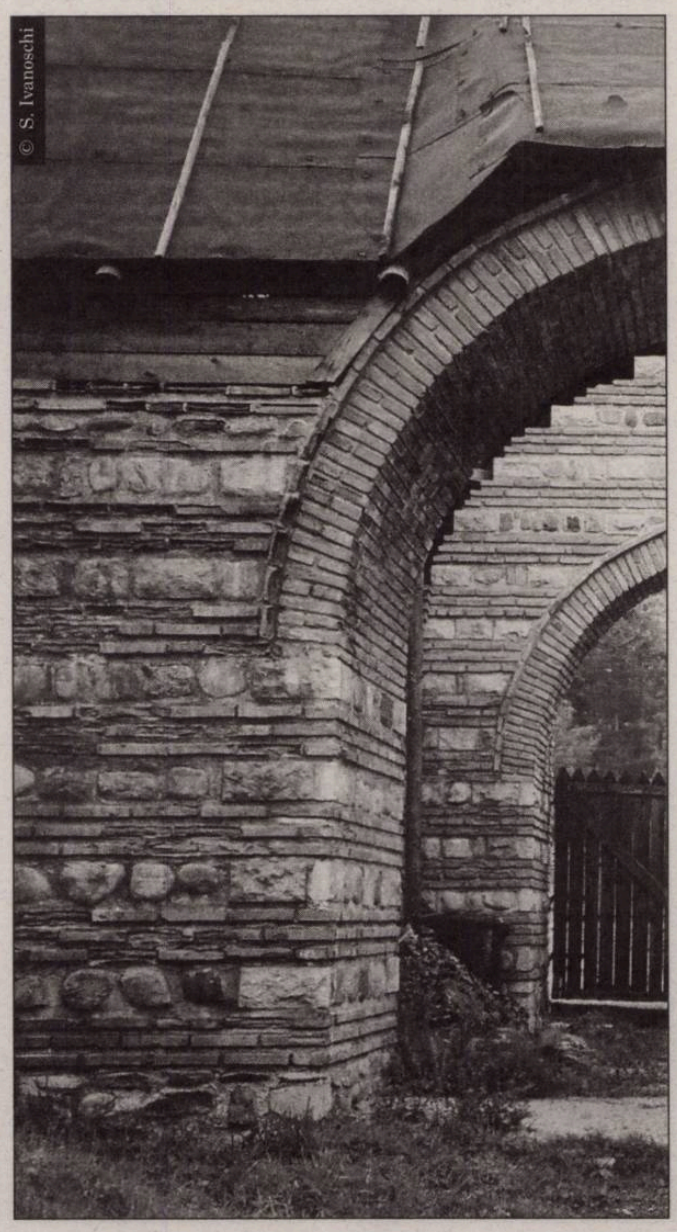

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Pragmatism

În vara aceasta, televiziunile şi-au dat seama că nu are rost să investească în emisiunile estivale cu care ne-au obişnuit anii trecuţi şi care, pentru a arăta poporului cîteva fese ce mestecă încontinuu pe ritm de dans, presupuneau costuri destul de serioase (cazarea echipei, masă, locaţie). Acum, un calcul pragmatic le spune că este de ajuns să ofere publicului moleşit de căldură aceeaşi supă reîncălzită de nu ştiu cîte ori. Cîştig pe toate planurile: costuri minime, concedii oferite vedetelor şi Dumnezeu cu mila. Iar mila lui Dumnezeu şi a poporului telespectator e mare. La asta contribuie desigur şi căldura care blochează sinapsele, dar şi pasivitatea proverbială a concetăţenilor noştri.

Dintre toate, două televiziuni continuă să se mişte ca înainte – cele două posturi de ştiri care au materie primă din belşug: război în Orientul Mijlociu, oameni luaţi cu Salvarea din cauza caniculei, zaiafeturi populare şi mitinguri aviatice, aşa-numitele „băi de mulţime“ ale preşedintelui, picioare rupte pe motocicletă, declaraţii în doru' lelii ale politicienilor, terorişti fugiţi, şefi de servicii secrete demişi şi mîngîiaţi pe creştet de Parlament, dosare de colaborator al Securităţii scoase la lumină etc.

Fireşte, fiecare din aceste subiecte are importanţa lui, numai că, dintre toate, unul se constituie într-un fel de hîrtie de turnesol ce dă pe faţă caracterul ascuns al instituţiilor de presă – problema dosarelor de Securitate. De aceea, o iniţiativă de deconspirare a jurnaliştilor care au făcut poliţie politică, cum e cea iniţiată de Civic Media, nu poate fi decît ceva necesar şi lăudabil. Lucrurile sînt mult mai complicate decît par la prima vedere, dar a intra în hăţişul complicaţiunilor nu face decît să întîrzie scoaterea la lumină a adevărului. Prin urmare, nu contează calitatea sau statura morală a celor care au iniţiat, ci doar rezultatul.

În opinia mea, în această chestiune lucrurile trebuie judecate, într-un prim moment, în alb şi negru. Ai turnat sau nu. De-abia după acest prim pas putem să trecem şi la fineţuri. De-abia după ce am identificat datele problemei putem să oferim rezolvări particulare. Pornim de la culpa de a turna (care nu e deloc mică) şi apoi mai vedem ce poate fi circumstanţiat, nuanţat, îndulcit.

Prin urmare, elevii de liceu care au colaborat cu Securitatea au făcut pactul cu Diavolul şi punct. Nu contează că „erau copii“, cum încearcă unii să minimalizeze anunţul CNSAS. Adolescenţii sînt persoane responsabile şi, deşi nu au vîrsta majoratului, răspund pentru faptele lor (unde mai pui că au existat şi elevi care au refuzat racolarea?). Carol Sebastian a turnat şi punct. Într-un prim moment, nu ne interesează că i-a mărturisit acest lucru victimei, lui Andrei Bodiu. Ne interesează că nu a l-a mărturisit public, vreme de 16 ani. După aceea mai putem discuta, să vedem ce şi cum.

În fine, am observat, din dezbaterile televizate, că cei care încep această discuţie prin a modaliza au oareşce interese ascunse în chestiune. Iar exemplul cel mai bun îl avem cu jurnaliştii sau comentatorii Antenei 3, care ştim deja unde bat. Am văzut acolo cum erau ironizaţi cei de la CNSAS pentru treaba cu „copiii turnători“; am văzut cum era minimalizată acţiunea de deconspirare a jurnaliştilor; i-am văzut cum se bucurau că vajnicul luptător împotriva securiştilor, Carol Sebastian, a fost el însuşi turnător şi cum sugerau că toată activitatea lui de după '89 este nulă (în realitate, una-i una şi alta-i alta).

După campania de manipulare exercitată de Antene (1 şi 3) la ordinul patronului-Felix, a devenit de-a dreptul compromiţător pentru un jurnalist să lucreze acolo. În fond, ce diferenţă e între a face pactul cu Diavolul, cum s-a întîmplat cu cei care au semnat angajamente la Securitate, şi a face pactul cu un agent al lui? Unde mai pui că, astăzi, teroarea exercitată de sistem nu mai există, iar circumstanţele atenuante, care să fie luate în discuţie ulterior, nu mai au nici un suport?

Parcă şi să dai reluări sună mai onorabil...

Florin DUMITRESCU

Ce produs e Eminescu

Aş fi putut să aleg calea sigură, acceptabilă, onorabilă. Cîţi alţii n-ar fi făcut-o! Să am o rubrică fixă pe Internet, să umplu un bloc straşnic de text, rînduri-rînduri scrise mărunt de să se zgîiască ochelaristele-n monitor şi să ofteze: halal intelectual! Mi-aş fi putut aşterne o carieră de analist-comentator, sever şi sforăitor, ca toţi ceilalţi care umplu zilnic spaţiul real şi virtual cu acelaşi trăncănit cvasi-ireal. Dar am ales să rămîn neserios. Să fac în continuare pe bufonul, fără pic de demnitate socială. Să rămîn acolo jos, printre telali şi circari.

Şi i-am făcut lui Răzvan Penescu, gazda mea de la LiterNet, o contraofertă: hai să facem un joc interactiv! Cu premii! Un concurs nu atît de cultură, cît de creativitate: nu dintre acelea care-ţi cer numele pisicii nepoatei lui Dinu Păturică, ci unul care să-i stimuleze pe oameni să gîndească şi să se exprime liber. (Exigentul Penescu mă privea încruntat.) O întrecere a creativităţii populare online, un concurs de născoceli inspirate! (O cută de pe fruntea gazdei mele parcă-parcă s-a depliat...) Scornelius: aşa se va numi mascota noastră, va fi un histrion virtual care-i va îndemna pe oameni să scornească, să vină cu idei. (Fruntea lui Penescu făcea ca acordeonul: aha, îi place!)... „Cîştigă cu Scornelius“ – am denumit jocul, gîndind că aveam să strecor în el toată retorica promoţiilor, a super şi hiperofertelor care îi înnebunesc pe români: o ironie a consumismului pe deasupra! Premiile vor fi cărţi, da, dar cîştigul cel mai important, de natură inefabilă, va consta în însăşi participarea, cu comentarii şi idei, mai mult sau mai puţin inspirate, dar cu siguranţă dezinhibate, la dezbaterile lui Scornelius. – Hm, dar... dacă nu răspund destui? Dacă nu ne dau editurile cărţi?... Îl cîştigasem... Reticenţele dovedeau că rotiţele mecanismului organizatoric Penescu începuseră să se învîrtă. Ne trebuie ceva tare la început, o primă ediţie a concursului care să-i facă pe cît mai mulţi să participe; un subiect de interes naţional. Privirile noastre s-au întîlnit telepatic: Eminescu!

Simţeam cum se trezise în mine acel spiriduş al lumii-pedos, amator de încurcături între planul sublim şi cel prealumesc, neastîmpărat combinator al celor înalt spirituale cu cele josnic materiale, îngerul-demon al anarhiei creative îmi trimitea semnale din inter-regnul lui nedetectabil.

Am început să vorbesc repede, ca în transă: – Fii atent, Răzvi, am văzut chestia asta în Italia, la supermarket: au ei acolo un ulei de măsline Dante (chiar aşa, cu mutra lui Dante Alighieri pe etichetă, da, profilul ăla acvilin ca al lui Cristi Preda)... Şi îl au de mult, l-am văzut dup-aia şi-n reclame mai vechi, de prin anii '60. – Da, şi? (Corect: mă pierdeam în detalii.) – Deci Dante e un ulei de măsline, înţelegi? Un clasic italian!... Shakespeare e o gamă de produse de pescuit... – Cum aşa?! – E o chestie de la englezi: mulinete, cîrlige, gută... totul pentru ca pescarul să-şi scuture suliţa, *to shake the spear* (metaforă pentru undiţă şi pescuit, frumoasă, nu? chiar shakespeariană)... prin compunere – Shakespeare, dacă accepţi ortografia veche a lui *spear*... În Anglia, la Gepo-pescarul lor, neapărat găseşti Shakespeare, una dintre cele mai bune mărci de scule pescăreşti. – Şi? Unde vrei să ajungi? – Îmi mai trebuie un clasic, ca să fie trei... hai, unul de la franţuji... aha: Hugo... ştii, Victor Hugo, cel cu *Mizerabilii*... – Da: ăsta ce mai e? – Joc pe calculator: Hugo – monstruleţul ăla care aduce cu Quasimodo, doar că e mai simpatic: sare peste obstacole, fuge de tot felul de ameninţări... e unul dintre cele mai populare jocuri PlayStation... – OK... – Aşadar: Dante e un ulei, Shakespeare e o mulinetă, Hugo e un joc video... Şi atunci, întrebarea lui Scornelius este... – CE PRODUS E EMINESCU? – am spus amîndoi în cor. (În sfîrşit îi smulsesem un zîmbet.) Pe principiul „da' ce? clasicul nostru nu-i bun să stea-n galantar?“, îi punem pe internauţii patriei să scornească produse care pot fi numite (branduite, cum se zice mai nou) „Eminescu“. Am consfinţit cu o bere. Scornelius exista.– Şi apoi, la ediţia a doua? – Vedem noi...

Penescu (zis şi Pe-Net-scu) este un promotor cultural deopotrivă exigent şi entuziast. De cîţiva ani, complet benevol, alături de o echipă fluctuantă, duce înainte LiterNet-ul, un excelent site cultural care a rezistat cu brio tuturor difidenţelor, răutăţilor gratuite, dar şi flateriilor exagerate la care l-a supus pestriţa lume culturală românească. Şi el, la rîndul lui, ar fi putut să nu se bage. Ar fi putut să mă refuze direct. Cîţi în locul lui n-ar fi făcut-o! De ce să se lege la cap dacă nu-l doare? De ce să-şi complice existenţa cu un proiect îndoielnic, devorator de timp şi logistică, asupra căruia nu avea nici o garanţie de reuşită? Din care nu părea să tragă nici un profit? De ce să nu continue cu postarea de onorabile eseuri şi cronici, interviuri şi cărţi online? – Şi dacă n-avem participanţi? (hm, deci n-are de gînd să renunţe)... – O să-mi rog neamurile şi prietenii să scrie... – i-am zis, turnîndu-i în pahar.

N-a fost nevoie. Ne-au copleşit răspunsurile participanţilor. Ceai de tei (la plic) Eminescu sau, dimpotrivă, cafea instant EmiNESScu; frigider „nemuritor şi rece“ sau benzină dătătoare de „combustie transcendentă“ – se poate face un supermarket întreg cu produsele virtuale botezate după numele Eminentului. Dar ce zic supermarket! E un întreg univers care, vorba omagiului modernist, „trebuia să poarte un nume, un singur nume“... Nu trebuie să fi specialist în Sorescu ca să te prinzi: e ţara noastră, sîntem noi înşine cei cărora „li s-a spus Eminescu“, aluzie la întemeierea lingvistică întreprinsă de Poet, echivalată nominalistic cu înfiinţarea, cu geneza. O panoramă a ceea ce sîntem practic noi toţi – răsfrîntă în oglinda paradoxală, cu ape poetice şi consumistice, amestecate pe un fundal online – întinsă de Scornelius către societate.

Multe răspunsuri au denotat cunoaşterea operei eminesciene, multe dintre ele – ironie faţă de statuia rece pe care i-a ridicat-o Poetului protocolul „de partid şi de stat“, multe încă – folclorul, „miturile urbane“ referitoare la viaţa foarte intimă, foarte lumească, a acestuia... Sociologii literaturii ar avea ce studia din materialul strîns.

Ne bazam pe participarea entuziastă a „aripii naţionaliste“ a iubitorilor lui Eminescu. Ne gîndeam că le vom stîrni ambiţia îndemnîndu-i să îi găsească lui Eminescu, fie şi printr-o simulare ludică, un loc lîngă Shakespeare, Dante, Hugo şi ceilalţi clasici reificaţi postum (Chateaubriand transformat în friptură, Mozart în pralină şi, mai nou, sutien)... Ne-am înşelat. Aceşti semeni ai noştri ne-au afurisit, speriaţi: le dărîmasem un mit, le zdruncinasem o certitudine, le comisesem un paricid. Rumoarea din presă, de care ne-am bucurat la început, se vădea incontrolabilă: iată-ne deodată complotişti iudeo-masoni pornind deja linia de fabricaţie a prezervativelor Eminescu care vor spurca iminent neamul, „rîul, ramul“...

Mi-am amintit de antologicul număr de *Dilemă* din '97 dedicat lui Eminescu, în care Şerban Foarţă vorbea despre imaturitatea culturilor care îşi făuresc poeţi naţionali ca un fel de lari protectori... Iar Mircea Cărtărescu îndrăznea să ne facă un portret naturalist al omului din carne şi oase Eminescu. Mi-am amintit de scandalul iscat de tinerii scriitori care şi-au permis, în aceleaşi pagini, pamflete în stilul *Nu*-ului ionescian, care puneau în chestiune mitul de tinichea făurit Poetului de către cei care nu-l citesc decît la parastase...

Scornelius nu a cutezat aşa ceva. Scornelius v-a pus pe voi să vă exprimaţi. A făcut-o într-o manieră ironic mercantilă, nu pentru a-l înjosi pe Poet, ci pentru a ne problematiza pe noi, oamenii unei epoci ultramaterialiste. Scornelius v-a pus să vi-l închipuiţi pe Eminescu bun de larg consum, ca să vă impună concizie (şi ca să vă descurajeze să vorbiţi ca-n referate). Scornelius vă aşteaptă pe atelier.liternet.ro.

textier.blogspot.com

MODELUL BĂNĂȚEAN

*La 3 kilometri de sîrbi, pe pămînt românesc, un pămînt despre care aveam să aflăm că este binecuvîntat, există satul Comloşu Mare. La intrare, plăcuţa cu „Sat european". După plăcuţă, un orăşel în miniatură, cu străzi asfaltate, case frumoase şi renovate, o şcoală dotată cu calculatoare, internet, cu televizoare şi aparate video; un sat cu teren de sport cu instalaţie nocturnă, un sat în care sătenii au fost la doar cîteva „mustăţi" de a primi licenţă pentru a pune pe picioare şi un post de televiziune. Un sat ridicat la rang european, doar pe puterile locuitorilor săi, printr-o serie de investiţii bine făcute, în care fondurile chiar au ajuns acolo unde era nevoie, un loc şi nişte locuitori de la care n-am auzit niciodată lamentaţia „în România nu se poate". Două reportaje despre cum a intrat în Europa Comloşu Mare, iar marii săi comloşeni, au devenit europeni. (**S. G.**)*

Iaromira POPOVICI

O comunitate europeană

Am inaugurat seria satelor declarate europene (în 2005, de către Delegaţia Comisiei Europene în România) cu Zizin, din judeţul Braşov, unde eroica **Andra Dumitrescu,** simplă cetăţeancă, s-a luptat cu morile de vînt şi a cîştigat. Comuna Comloşu Mare, din judeţul Timiş (situată la 60 km de Timişoara şi la 3 km de graniţa cu Serbia), se integrează în aceeaşi categorie. Situaţia de aici nu este însă deloc similară cu cea din Zizin: dacă acolo comunitatea dezbinată a contribuit în mică măsură la acţiunile Andrei, aici tocmai comunitatea este cea care a reuşit să ducă la bun sfîrşit cele 10 proiecte care i-au cîştigat rîvnita titulatură. De fapt, chiar diploma lui Jonathan Scheele se acordă „grupului de iniţiativă" din localitatea Comloşu Mare. Cred, sincer, riscînd, ceea ce-mi displace profund, şi anume să laud peste măsură, că în Comloş chiar există un adevărat spirit comunitar: autorii proiectelor sînt profesori, educatori, angajaţi ai Primăriei şi primarul **Vasile Busuioc** însuşi. De altfel, spiritul de care vorbeam se reflectă explicit în imaginea, destul de şocantă pentru un *outsider* cu prejudecăţi rurale, a satului însuşi: departe de a fi mizerabil şi prăfuit, Comloş este îngrijit, cu case în culori vii, părînd proaspăt îngrijite, impresia generală fiind de ordine şi curăţenie.

Explicaţiile pot fi diverse, aflăm de la membrii grupului de iniţiativă: faptul că pămîntul e foarte bun în zonă, împărţirea lui favorabilă şi agricultura profitabilă; influenţa nemţilor care au stăpînit şi organizat zona, dar şi a maghiarilor, sîrbilor; şi, în sfîrşit, o altă mentalitate a oamenilor de aici, mai harnici şi întreprinzători, care pur şi simplu fac ce-şi propun. Spiritul derizoriului şi cel al aşteptării nedefinite par să fie străine locului, spre stupoarea mea: membrii grupului de iniţiativă povestesc cum la punerea în practică a proiectelor s-au implicat mulţi oameni din sat, chiar voluntari.

Puterea informaţiei

Florin Văcărescu, jurist la Primărie, este coordonatorul Telecentrului. Telecentrul este, conform elegantului pliant de prezentare, „un spaţiu primitor, cu un personal propriu, care îl informează şi ajută pe vizitator în problemele sale din viaţa de zi cu zi". Cuvîntul-cheie de aici este „informaţie": comloşenii au fost destul de deştepţi să ia aminte, de la început, la rolul esenţial al informaţiei într-o comunitate. În faza iniţială, Telecentrul a fost un loc de întîlnire dotat cu calculatoare de către ambasadele engleză şi olandeză. S-a înfiinţat în 2001, cu sprijinul Centrului de Asistenţă Rurală Timişoara (CART). Se organizau cursuri de calculator pentru tineri şi de reconversie profesională. Accesul pe Internet a urmat mai tîrziu. După care cei de la CAR Timişoara, povesteşte *Florina Zamfir,* educatoare, una dintre membrele grupului de iniţiativă, au venit şi i-au învăţat pe cei care activau la Telecentru cum se face un proiect. Şi ce înseamnă şi cît de important este voluntariatul în acţiuni comunitare, adaugă dl Văcărescu. Aşa s-a format nucleul de 20 de voluntari, cu vîrste între 13 şi 50 de ani, care au pornit seria de proiecte „europene". Acestea ne-au fost prezentate, la un soi de masă rotundă, de cîţiva dintre reprezentanţii grupului de iniţiativă: **Florin Văcărescu, Tudor Mândreci,** referent cultural la Primărie, **Florina Zamfir, Norica Ţihoi,** educatoare, **Lavinica Peşteşan, Manuela Moise,** învăţătoare, **Ramona Jakoby,** viceprimar. Dacă vă imaginaţi un grup de nea Ioni transpiraţi şi dezorientaţi şi de coane Leana cu basmale, aşa cum ne-au obişnuit anumite reportaje prin satele unde s-a mai comis un viol la discotecă, veţi fi dezamăgiţi: doamnele aveau siluetă, bijuterii asortate şi haine la modă; despre domni e suficient să spun că Florin Văcărescu are barbă. Dialogul nu a fost uşor de purtat pentru că, avînd toată informaţia bine sistematizată într-un pliant *glossy* şi pe CD-uri, vorbăria în plus părea inutilă.

Şcoli, grădiniţe şi parcuri

Primul proiect a fost „Construcţia Şcolii generale cu clasele I-IV din Lunga", unul din cele 3 sate care fac parte din comuna Comloşu Mare, în 1999-2001. Practic, aceasta a fost ridicată din temelii şi i s-a introdus sistemul de încălzire centrală. Cu sprijinul Consiliului Local Troinex, din Elveţia, localitate înfrăţită cu Lunga. De fapt, elveţienii ăştia, aflăm de la Tudor Mândreci, iniţiaseră o acţiune de protest împotriva sistematizării satului Lunga, care era în plan. Satul rămăsese în baza lor de date şi, prompţi, elveţienii s-au întors aici imediat după '89.

În 2003 a fost reabilitată şi Şcoala generală Comloşu Mare, cu fonduri, de astă dată, locale, de la Primărie şi Consiliul Judeţean Timiş. Pliantul de prezentare precizează obiective curajoase în cadrul acestui proiect: „alinierea învăţămîntului la standarde europene" şi precizează că şcoala de aici rivalizează cu oricare alta din mediul urban – ceea ce, de altfel, am putut constata vizitînd-o.

Renovarea şcolii s-a făcut cu ajutorul meşterilor Primăriei, dar şi al „muncii la social". Aceasta este tot o iniţiativă comloşană: cetăţenii care primesc ajutorul social sînt obligaţi să presteze şapte zile de muncă în folosul comunităţii. De fapt, este o lege, care în alte sate nu prea se aplică. Cu ajutorul ei, comloşenii au reuşit să ducă la bun sfîrşit multe lucrări comunitare.

La care se adaugă voluntariatul de care vorbeam: inimoasa *Norica Ţihoi,* educatoare, povesteşte cum, la renovarea grădiniţei, a lucrat cot la cot cu părinţii, care au ajutat la vopsit şi la curăţenie.

Şi conflictele juridice se pot soluţiona pe cale paşnică şi în spirit comunitar. La un moment dat, clădirea şcolii a fost revendicată de Biserica Romano-Catolică. După ce s-au sistat lucrările la şcoală o perioadă, cele două părţi au „picat la pace", povesteşte Florin Văcărescu: „Noi o administrăm în continuare, ei rămîn proprietari şi primesc chirie".

Tot copiii locali sînt beneficiarii celor două locuri de joacă amenajate în Comloşu Mare şi în Comloşu Mic, în 2003, respectiv 2004. Acestea nu diferă cu nimic de cele cu care ne-au obişnuit primarii de sector din Bucureşti: colorate, din materiale în care copiii să nu se lovească, cu tobogane multifuncţionale. Viceprimăriţa **Ramona Jakoby,** o reprezentantă a tinerei generaţii, ne spune că cel din Comloşu Mic a fost finanţat de Centrul de resurse pentru comunităţile de romi, din Cluj. Unul dintre obiectivele proiectului a fost „îmbunătăţirea relaţiilor interetnice la nivelul localităţii" (în Comloş existînd, pe lîngă românii majoritari, sîrbi, maghiari, germani, slovaci, romi). Nu numai că la construirea propriu-zisă a locului de joacă au participat părinţi şi copii de diverse etnii, ci şi, la inaugurare, s-au organizat acţiuni culturale specifice fiecăreia dintre acestea (dansuri, poezii etc.). Acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu locul de joacă din Comloşu Mare. La capitolul „Impactul proiectului", cu care se termină fiecare prezentare din mapa Grupului de iniţiativă, şi care este, după mine, cel mai interesant, referindu-se la motivaţii şi plasînd acţiunile într-un cadru social mai larg, sînt precizate, printre obiective: „dezvoltarea unui comportament civilizat în societate în rîndul copiilor"; „creşterea interesului acordat de comunitate familiilor nevoiaşe, sărace".

Ecologie preventivă

Un proiect şi mai uimitor, pentru mentalitatea comună a românului sătean, mi s-a părut „Păduri pentru viitor", început în 2001. Pe scurt, comloşenii, în loc să taie pădurile locale, oficial sau neoficial, pentru diverse foloase proprii sau obşteşti, aşa cum sîntem obişnuiţi din alte zone forestiere, s-au hotărît să-şi creeze propriile păduri. Fiind o zonă preponderent agricolă, cu multe cîmpii, pomii lipsesc. Aşa că Primăria, în colaborare cu Asociaţia „Tinerii prieteni ai naturii" şi cu Fundaţia pentru parteneriat mediu Ţiercurea Ciuc, a plantat, pur şi

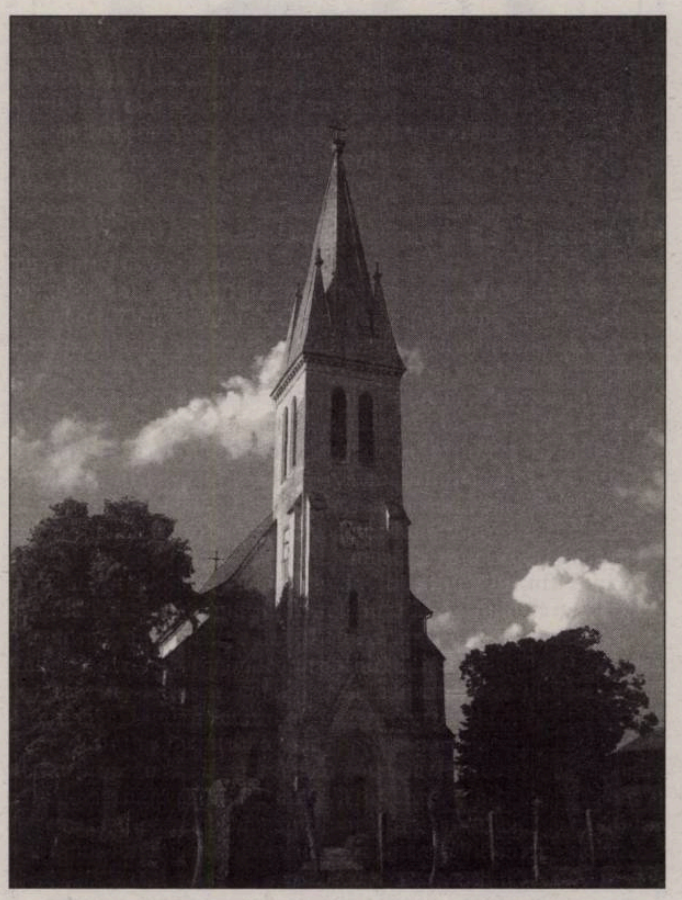

simplu, pomi în jurul localităţii (după consultarea cu un inginer silvic local, sufletist). Faza următoare a fost producerea, în localitate, de pomi care să fie plantaţi: aşa a apărut o pepinieră de puieţi de salcîm. Acum programul continuă prin împăduririle din fiecare primăvară şi lucrările de întreţinere.

Cultură şi puţin feminism

Căminul cultural din Comloşu Mare a fost şi el renovat, începînd cu 2001, din fonduri proprii: acoperişul uriaş a fost scos, ţiglă cu ţiglă, şi remontat, sala de spectacole – reparchetată. A fost renovată curtea interioară unde, pe vremuri (începînd din secolul al XVIII-lea), se găsea hanul pentru călătorii cu poştalionul, pe drumul Szeged-Timişoara.

Căminul cultural este, printre altele, sediul multor iniţiative culturale locale. Unele dintre ele se datorează membrelor clubului exclusiv feminin *Femina,* din care fac parte toate interlocutoarele noastre, plus multe alte comloşence. O organizaţie feministă la ţară? Nu e chiar feministă, în sensul militant al cuvîntului, ci mai curînd strict feminină: intelectualele locale – profesoare, învăţătoare, educatoare – au vrut şi altceva pe lîngă serviciu şi gospodărie. Au vrut, pur şi simplu, să nu se plafoneze. Şi pentru că bărbaţii locali aveau deja activităţile lor exclusiviste, cum ar fi Concursul de vinuri sau de mezeluri, s-au gîndit să facă şi ele ceva similar: au organizat piese de teatru, baluri, concurs de sarmale, cofetărese, Miss Pirandha, Carnavalul copiilor, prezentări Avon, lansări de carte... Ideea e, ca şi la concursurile bărbaţilor, să aduni cît mai mulţi oameni din sat împreună şi să-i faci să vorbească între ei...

Happy end

Toate acestea s-au putut face şi pentru că nivelul de trai din Comloşu Mare este mai ridicat decît în alte părţi, şi asta datorită bunului mers al agriculturii şi asociaţiilor locale, unde şi primarul Busuioc, inginer agronom, fost director de SMA şi preşedintele uneia dintre asociaţii, are un cuvînt, pozitiv, de spus. Şi fiindcă oamenii de aici au avut nu doar apă curentă, ci băi în casă încă de pe vremea lui Ceauşescu, pe care acum şi le modernizează. Au contribuit destul şi nemţii care au trecut pe aici, cu spiritul lor organizat şi eficient, precum şi actualii căpşunari şi „italieni" care au mai adus fonduri în sat. Ideea generală este că, deşi mai sînt destule de făcut chiar în ceea ce priveşte infrastructura (drumuri şi gaze), diferenţele dintre sat şi oraş se văd mult mai puţin la Comloş decît în alte părţi, atît în mentalitatea oamenilor, cît şi în aspectul locurilor. Comloşenii speră ca integrarea, pe care o privesc cu bucurie, dar şi cu oarecare nelămuriri, să îi ajute, în continuare, să micşoreze aceste diferenţe.

MODELUL BĂNĂŢEAN

Stela GIURGEANU

Cînd oamenii sfinţesc locul

De bei apă din Comloş, apăi 'cilea îţi rămîne inima
(zicătoare comloşeană)

De treci bine de Timişoara, la 16 km de Jimbolia, dacă te avînţi cu dor de ducă înspre sîrbi şi laşi în urmă lanurile nemţeşti de *Gemüse* (după cum hîtru denumesc localnicii diferitele feluri de broccoli şi cele „cincizeci de soiuri de salate" plantate de o firmă nemţească pe terenurile din afara comunei), ajungi, aproape de graniţă, în satul Comloşu Mare.

Pe vremuri, pe aici se evada din România comunistă. Printre lanurile înalte, pe timp de noapte, pe timp de ploaie. Au fost mulţi dintre cei care au reuşit, însă şi mulţi dintre cei care au fost împuşcaţi. Oamenii fugeau din ţară, îşi asumau toate riscurile, „era mirajul vestului, era disperare... era dorinţa de realizare de sine", îmi spune un localnic. Mai multă curiozitate decît disperare, îmi subliniază. „La sat comunismul se simţea parcă mai puţin. La noi problema era cu graniţa. Suspiciunea generală cădea aici. Primul care a trecut a fost preotul din Lunca."

Românilor le era interzis să treacă graniţa (pe atunci circula şi un banc: în România graniţa se păzea de români, nu de sîrbi), dar sîrbii veneau aici. Şi mi se indică Piaţa Kikinda, unde, pe vremuri, se făcea un fel de comerţ cu plata în natură. Sîrbii aduceau covoare, congelatoare, biciclete, maşini de spălat Gorenje, mochete... localnicii dînd la schimb roşii de grădină, budigăi sau gogoşari (chiloţi de damă, largi sus şi strînşi pe coapsă cu elastic); mai luau sîrbii de la noi „hîrtie de budă" şi „ciorapii cu ştropadă" (un fel de elastic pe post de port-jartier). Mai apoi sîrbii au fost aduşi, la CAP. „Nu era forţă de muncă destulă, aduceau şi familii întregi, lucrau pămîntul şi locuiau pînă toamna în barăci enorme, după care plecau la ei acasă." Însă mulţi au şi rămas.

Un război care nu a fost al nostru

Relaţiile cu sîrbii s-au stricat însă odată cu războiul. *„Ne-am supărat cu ei prima oară cu embargoul, a doua, cu Constantines-cu cînd o dat drumul la avioane."*

La 5 km de Comloşu Mare, avioanele americane aveau rută de întoarcere. „Noaptea se întîmpla să se mai rătăcească şi nu erai sigur dacă n-o să-ţi arunce şi ţie o bombă în cap", îmi spune un localnic, amintindu-şi de perioada războiului. Bombardamentele aveau loc la doar o aruncătură de băţ de ei. „Se auzeau bombele ca pe front şi cînd suna sirena la sîrbi, aia era valabilă şi pentru noi. De-abia a doua zi, la ora 10, cînd suna terminarea bombardamentului, ne trăgeam şi noi sufletul." *Uită-te la mine, nu e de glumă* şi mă prinde mai departe povestea unui război din vecini simţit din plin de ai noştri.

„Se zguduia pămîntul", mi se povesteşte, şi odată... „odată au dat cu bombă de grafit. S-a întîmplat într-o noapte. Ţin minte cum au început geamurile să clănţăne, cîinii să latre... am ieşit cu toţii în curte şi ne uitam îngroziţi înspre sîrbi. Măcar să vedem ce ne aşteaptă... La un moment dat, s-au auzit nişte bubuituri îngrozitoare, am simţit cum se mişcă pămîntul sub picioare". Dăduseră cu bomba cu grafit, iar ziua următoare o ploaie acidă... „de-au căzut toate frunzele copacilor, toate legumele s-au ars... ne-au paradit atunci toate legumele".

Embargoul şi mitul îmbogăţirii

Comloş este, pînă la urmă, un sat de oameni prosperi. I se spune „binecuvîntarea pămîntului", pentru că toţi se ocupă aici de agricultură, iar pămîntul e darnic (şi iar se face referire la *Gemüsele* nemţilor). Întreb totuşi, forţînd puţin nota bunului-simţ, dacă *boom*-ul economic nu s-a datorat, ca în Moldova Nouă, traficului făcut în timpul embargoului. Mi se răspunde că s-a făcut şi aici trafic, dar nu atît de mult încît oamenii să se şi îmbogăţească şi că de fapt „este impropriu denumit embargo, interdicţiile fiind pentru Irak. Noi am făcut de fapt trafic de benzină pentru sîrbi. Iar chestia cu îmbogăţitul de pe urma traficului e cu totul artificială; de îmbogăţire se poate vorbi, ce e drept, la Moldova Nouă, unde se treceau canistrele cu bacul. Aici treceau doar cu Dacia-papuc, noaptea, cîteva bidoane ascunse sub o pătură, vorbeai cu grănicerul... s-a supravieţuit doar, oamenii n-au ajuns să-şi construiască vile sau să-şi cumpere automobile luxoase".

Elveţienii autohtoni

Satul arată acum ca un orăşel în miniatură. I se spune, dar nu de către localnici, Mica Elveţie. Ajuns acolo, începi să te întrebi: unde-s drumurile desfundate? Da' găinile care traversează isteric uliţele şi... unde sînt cîinii? Dar, mai ales, uitîndu-te buimac de-a dreptul, nemaiştiind unde să-ţi arunci privirea, pentru că toate sînt mîndre şi fără de cusur: unde casele dărăpănate şi arătînd ca vai de ele ale satului românesc?

Casele sînt frumoase, stil nemţesc, majoritatea construite pe la 1800 şi ceva, renovate începînd cu 2001 (unele dintre ele par a fi taman scoase din cutie pentru venirea ziariştilor de la Bucureşti). Străzile sînt asfaltate. „S-a redirecţionat toată circulaţia – îmi spune **Florin Văcărescu,** jurist la Primăria Comloşu Mare; pe aici nu mai circulă decît maşinile mici, ale oamenilor. Nici căruţe, camioane... am vrut să ţinem la drumul ăsta care a fost o grămadă de bani". Tranzitul căruţelor şi al camioanele a fost deci interzis, iar străzile au primit, pe lîngă asfaltul impecabil, şi un „tiv" şic pe margini, de spaţii verzi, elegante şi geometric tăiate, pline cu tufe grele de trandafiri. Ca în Occident. Florin Văcărescu îmi mai spune că perioada din 2001 pînă azi se poate numi „o nouă epocă a Comloşului". Atunci a început totul. Schimbarea la faţă. Un fel de explozie de voinţă colectivă şi o dorinţă aprigă de a transforma sătucul lor de graniţă într-un orăşel european. Cum?

Pe scurt... azilul de bătrîni, capela pentru azilul de bătrîni, renovarea şcolii, renovarea bisericilor, construirea unei baze sportive cu instalaţie nocturnă, străzile asfaltate, împrospătarea fondului de carte al bibliotecii şcolii din bibliotecile proprii, redescoperirea valorilor, a istoriei şi a unei vechi reviste (de la 1934) şi cîte altele, toate făcute de comloşeni. S-a muncit, s-a donat, s-a pus mînă de la mînă, părinţii şi copiii, deopotrivă, şi-au renovat singuri şcoala şi grădiniţa. Cine sînt, aşadar, comloşenii?

Şcoala

Clădirea şcolii, după cum aveam să aflu de la localnici, are o istorie destul de controversată. A fost pe vremuri mînăstire. Dar nu orice fel de mînăstire. Măicuţele erau mai... altfel. Aici, dacă nu ştiţi despre ce e vorba, aveţi toate şansele să fiţi luat rău de tot peste picior. Se spune că măicuţele erau la origine femei de moravuri uşoare, convertite mai apoi în slujitoarele Domnului prin această şcoală. (Trebuie să mărturisesc faptul că pînă m-am prins a fost greu, mai ales că locuitorii Comloşului sînt îndeajuns de pişicheri ca să nu-ţi dea mură-n gură poanta, ci să ţi-o ofere, frumos ornamentată şi plină de metafore: „legalizarea milosteniei").

Povestea e însă infirmată de dna **Maria Miclău,** directoarea şcolii. Iniţial, o clădire aflată în paragină, cu pereţii scorojiţi şi gata să cadă, şcoala arată acum impecabil. O clădire mîndră, frumos vopsită, „scoasă" din paragină. Coridoare largi, săli de clasă frumos vopsite şi aranjate.

„Toată comuna a suportat cheltuielile; la construcţie au ajutat cu mic, cu mare: părinţii au vopsit, au văruit, pînă şi copiii din sat au dat o mînă de ajutor: cînd am dat ţigla jos, i-am înşirat de sus pînă jos..."

În prezent, şcoala are 416 elevi, 24 de profesori şi învăţători; cabinet audio, laboratoare de fizică, biologie, chimie, cabinet de informatică, reţea de calculatoare conectate la Internet, televizoare şi aparate video în fiecare clasă, sală de sport, bibliotecă, mobilier nou şi îngrijit.

Oful mare a venit însă abia după renovare: clădirea, aparţinînd Bisericii Romano-Catolice, e posibil să fie retrocedată.

Pictorul Nichi, cel restaurator de biserici

L-am cunoscut în biserica greco-catolică. Ne-a salutat de pe undeva, de sus, de pe schele, ca în final să coboare, cu pensula în mînă şi cu un zîmbet larg. Pictorul Nichi, după cum s-a recomandat, are ochii albaştri şi părul lung, auriu. Oftează pentru că mi-e frică să urc pe schele, să-i văd opera, dar nu insistă... Mă duce însă afară şi-mi arată cu mîndrie acoperişul refăcut. „Ce vedeţi acolo... vedeţi 25 kg de grîu de cap de comloşean. Aşa am hotărît, pentru reparaţia bisericii, fiecare să dea grîu, iar banii consilierilor să meargă tot aici." Îmi vorbeşte cu drag de Comloş şi de comloşenii „lui" pentru care, de altfel, s-a şi întors. „Eu îs timişorean, dar toată viaţa am fost plecat". Bulgaria, Republica Moldova... a fost chemat la o expoziţie în America, dar pe atunci (oftează) erau alte vremuri... şi nu putea pleca oricine.

„35 de ani am lucrat pentru moldoveni, acum m-am întors pe meleagurile mele să fac ceva pentru bănăţenii mei."

Îl întreb pe pictor: de ce pictura religioasă? „Asta a fost dorinţa mea de mic; cînd eram copil şi intram în biserică mi-a încolţit gîndul ăsta: dacă faci un tablou îl vinzi... îi pierzi urma... se poate arunca; o biserică însă niciodată. Pictura din biserici îţi aparţine, în aceeaşi măsură în care o şi dăruieşti. E ceva care rămîne tuturor."

Istoricul comloşean

Pe **Ioan Olărescu** l-am cunoscut, într-o după-amiază călduroasă. Pe fugă, din păcate, pentru că am picat la poarta casei sale chiar înainte de plecare, netam-nesam, rugîndu-l cu cerul şi cu pămîntul să scuze deranjul, doar că ţineam foarte mult să-l cunoaştem. Am fost primiţi cu braţele deschise. Dl Olărescu este pensionar, fost economist. E pasionat de istoria locurilor comloşene. A scris cîteva lucrări cu istoria fascinantă a locului (o poveste care începe prin neolitic, se complică pe la 1700, cu drumuri încîlcite şi poştalioane grăbite, intrigi nobiliare şi jocuri de noroc), iar în prezent culege poveşti de la bătrînii satului.

În timp ce dna Olărescu prăjea mere în aluat, scuzîndu-se că, dacă ar fi ştiut că veneam, s-ar fi pregătit cu bunătăţi (dar merele mîncate acolo, sub vie, au fost cele mai faine bunătăţi), am aflat că primele aşezări descoperite aici datează din neolitic, iar locul a fost, iniţial, marcat pe hartă pe undeva pe la 1400, ca staţie de poştalion; mai aflu de proprietari bogaţi şi nobili, printre care şi Ioan Corvin, apoi Elisabeta Szilagy. Comloşenii ar avea origine oltenească, veniţi de pe la Polovraci de prin 1700 (în faţa bisericii chiar există o troiţă cu însemnele); se mai spune că ar fi fost pe vremuri renumiţi hoţi de cai şi că denumirea satului pare a veni de la fraţii Komloshy, nobili unguri. Comloş, în maghiară, înseamnă „hamei".

Nu era mare păcat de Dumnezeu să nu continuăm?

Traian Galetaru este profesor de limba română în Comloş din 1967. În 1970 a descoperit revista *Suflet Nou*. E vorba de o raritate. De o valoare internaţională, pentru că *Suflet Nou* s-a dovedit a fi cea mai longevivă revistă din mediul rural din lume. Apărută la Comloş, în 1934, continuată cu greu în timpul războiului, dar şi mai greu în timpul comunismului, revista a fost totuşi reînviată de profesorul Galetaru. Un pasionat în toată puterea cuvîntului, un om legat de valorile reale şi de locul care l-a adoptat. Povesteşte cu entuziasm cum în timpul comunismului, fără mijloacele necesare unei reviste, mai ales una începută de pe timpuri renegate de sistem, a „născocit" ideea gazetei de perete, astfel încît să continue existenţa *Sufletului Nou,* chiar dacă în alt format. De altfel, pentru a supravieţui, revista s-a metamorfozat de-a lungul a peste şaptezeci de ani, din revistă, în gazetă de perete, apoi în foaie volantă bătută la maşină, în caiet cultural, pentru a reveni, după revoluţie, la statutul iniţial, acela de revistă.

O seară printre comloşeni

Cine sînt totuşi comloşenii? Nu poţi să-i descrii. Iar faptele lor, prea multe pentru un simplu articol. Bărbaţii sînt hîtrii, femeile – elegante. Şi hître. Cînd se întîlnesc pe stradă, „se bagă în seamă", adică se salută. Salutul comloşean se întinde şi pe jumătate de oră. Întotdeauna, la bună ziua ţi se strecoară şi o glumă. „O viaţă ai, de ce s-o plîngi?", mi se răspunde cînd caut sursa bunei dispoziţii. E ceva nativ şi se „dă" iar „vina" pe pămînt. Glumele sînt fine, trec dintr-una într-alta; am petrecut aşa o după-amiază în gospodăria „unui comloşean adevărat", **Lavinica Peşteşan,** învăţătoarea. S-a rîs mult, făcîndu-se teoria castravetelui şi a vrejului de fasole, am şi fost luate puţin peste picior cînd am încercat să fim serioase şi „jurnaliste", iar glumele s-au ţinut lanţ.

Umbre de seriozitate se lasă doar la răstimpuri. Cînd vine vorba, mai ales, de război.

Religiile în Comloş se înţeleg. Romano-catolicii, greco-catolicii, ortodocşii, penticostalii. În Comloş sînt aproape 5000 de suflete, germani, romi, români, sîrbi, maghiari, dar diferenţe nu există. „Pînă la urmă ne închinăm aceluiaşi Dumnezeu." Şi mă gîndesc că totuşi bunăstarea şi inima bună dizolvă orice discriminare. Şi este cald, înspre zăpuşeală, dar în Comloşu Mare bate deja un soi de briză europeană.

Cine sînt comloşenii? Simplu: nişte oameni care au reuşit să depăşească statutul de victimă, care n-au mai aşteptat să „pice" de la Guvern, care nu s-au lăsat descurajaţi de politicienii de la Bucureşti. Pur şi simplu, oameni care şi-au luat viaţa în propriile mîini.

Vocabular comloşean

A se face greblă: a se chirci de frig.
A găuzî şi a buduli: a căuta.
A bleoncăni: a zgîlţîi conţinutul unui pahar.
A se cutrupui: cînd acoperişul casei cade înăuntru.
Maşla: eşarfă.
Spiglu biganu: a călca rochia.
A băga în seamă: a saluta.
Vinituri, adusături: locuitori ai Comloşului, care nu sînt nativi.

Adina POPESCU

Un circuit „integrat“ la Bruxelles

Zborul de la Bucureşti la Bruxelles durează aproximativ două ore şi douăzeci de minute, aproape la fel ca drumul cu maşina pînă la Sinaia sau, dacă forţezi un pic acceleraţia, pînă la mare. Doar două ore te despart de terminalul „ca o mînecă de palton, lungă şi foarte călduroasă“ (citat din Alice în ţara minunilor, *povestea adaptată de pe discul de vinil) unde poţi vedea panourile colorate care îţi urează bun venit la „Bruxelles – inima Europei“. Capitala unde integrarea e la ea acasă. Oraşul în care vei respira aerul cosmopolit,* made in UE. *A fi european este starea de spirit pe care o cauţi şi încerci să ţi-o confecţionezi aparent la întîmplare, observînd gesturile mici ale oamenilor de pe stradă, cum merg şi cum se îmbracă, ce conversaţii poartă, felul în care îţi zîmbesc, străduindu-te în acelaşi timp să descoperi dacă încă eşti diferit sau dacă eşti unul de-al lor.*

Aeroportul şi prima impresie

Dar să revenim la zbor şi la comandantul Cireaşă, care pare bine dispus pentru că cerul este senin în această dimineaţă de iulie, spre deosebire de cele două stewardese bătrîne şi grase care s-au trezit cu faţa la cearşaf şi-ţi toarnă în scîrbă o cafea. Avionul e pe trei sferturi gol. Un individ cu blugi tociţi şi cu o mutră încrîncenată dispare de pe scaunul de alături, după primul sfert de oră. Probabil că are de gînd să deturneze avionul, dar se răzgîndeşte brusc, sfîrşind prin a-i face curte, într-o franceză de baltă, unei domnişoare care citeşte un *Le Monde* vechi, cu două scaune mai în faţă.

La decolare, România văzută de sus e îngrijit parcelată, împărţită în suprafeţe agricole de dimensiuni identice, ca la CAP. La aterizare, Belgia văzută de sus seamănă cu o mochetă veche, pătată de cafea şi de vin şi roasă pe alocuri – acolo sînt oraşele.

La capătul terminalului, domnişoara răsuflă uşurată că în sfîrşit a scăpat de fante şi trece ca la ea acasă prin poarta deasupra căreia scrie *EU countries*. Românii se înghesuie, nerespectînd linia galbenă, la cea de-a doua poartă, cu *non EU*. E o mică coadă agitată, se flutură paşapoarte. Un funcţional vamal pare convins că toţi au venit în scopuri turistice, aruncă o privire plictisită peste acte şi-i expediază cu un gest scurt spre bagajele care deja sînt „scuipate“ pe banda rulantă. Românii se reped la bagaje, dornici să-şi recupereze cît mai repede părticica de ţară cărată cu ei la Bruxelles. Întreaga operaţiune durează mai mult decît e cazul, din cauza îmbulzelii. Apoi românii încep să se împrăştie prin aeroport, pierzîndu-se treptat printre francezi, olandezi, asiatici, africani, arabi. Vorbele pe care le auzi în jur încep să capete alte intonaţii, alte accente. Aceşti oameni noi nu se grăbesc, merg parcă în *ralenti*. Cred, pînă la urmă, că asta-i prima impresie: spectaculoasa scamatorie prin care dintr-o dată românii sînt făcuţi să dispară.

Cafeneaua

Trenul, care te duce spre centrul oraşului, nu-i cu mult diferit faţă de personalele noastre: scaune scorojite, geamuri nu prea curate, hîrtii pe jos, măsuţe mîzgălite cu *marker*-ul. Nu pare cel mai civilizat loc de pe pămînt. Pe bancheta din faţa mea, un tînăr negru vorbeşte la telefonul mobil, în timp ce cu un gest firesc îşi descalţă şlapii şi îşi întinde picioarele cu tălpi surprinzător de albe. Un prim indiciu al stării de lejeritate a fiinţei.

La Gara Centrală e musai să fumez prima ţigară după zbor, aşa că aleg la întîmplare o cafenea, unde îmi petrec aproape o oră privind. Nu sînt atrasă de prăjiturile cu moaţe de frişcă, nici de celebrele *gouffres* calde, a căror aromă pluteşte constant prin toate ungherele oraşului. Ezit între o cafea şi o bere. Aleg berea, la cutie, care se cheamă „Jupiler“. E rece şi e mult mai bună decît, să zicem, „Ursus“. Mai tîrziu realizez că de fapt e un soi de „Noroc“ a lor, o bere „populară“ pe care de regulă o beau acei tineri neraşi şi cu cearcăne, din staţiile de metrou, care cerşesc însoţiţi de cîini vagabonzi.

În cafenea, un cuplu de vîrsta a treia mănîncă *croissante* în tăcere, o filipineză îşi ceartă fiica adolescentă, doi tineri îmbrăcaţi la costum beau cafele şi fumează în draci, trece o negresă absolut superbă cu un cărucior, privirile se întorc după ea şi atît. Patronul, un ins cu mustaţă de muşchetar, face glumiţe: „România?! Nu sînteţi cumva soţia lui Hagi?“.

Localnici şi turişti

Zona „turistică“ a oraşului e alcătuită din Grande Place şi împrejurimile sale, adică un perimetru cam de trei-patru ori mai mare decît centrul vechi al Bucureştiului. Bruxellezii cărora nu le pot spune belgieni pentru că nu am cunoscut nici un belgian get-beget (cei cu care am vorbit îşi au origini diferite – de la sud-estul Europei, la nordul Africii; printr-o coincidenţă, motivul pentru care sînt aici este un *workshop* pe tema migraţiei forţei de muncă), susţin că pentru turişti oraşul lor este unul „de tranzit“: o oprire uneori chiar şi de cîteva ore spre „adevăratele“ destinaţii cum ar fi Parisul sau Amsterdamul.

Grupurile de americani şi cele de japonezi, înarmate cu hărţi pe care le studiază la fiecare pas şi cu aparate foto pe care le folosesc în exces, devin obositoare şi agasante. Le întîlneşti în Grande Place, poposind la terase pentru a degusta celebrele beri cu arome de cireşe sau de zmeură (pentru cunoscători nimic nu întrece un „Hogarden“ rece, cu o felie de lămîie) sau stînd pur şi simplu pe bordură şi încercuind „obiectivele“ deja vizitate. Fără să vrei, intri în ritmul lor şi începi să te învîrţi fără sens, ca o muscă în jurul unui bec, becul fiind Grande Place.

„Poţi cunoaşte adevăratul Bruxelles în numai cinci minute!“, te îmbie anunţul unui magazin cu o sută de mii de feluri de bomboane. Treci mai departe şi descoperi o terasă unde pe jos e nisip – tot ce trebuie să faci este să te relaxezi într-un şezlong, sub o umbrelă, nu există mese, tava cu băuturi e la picioarele tale. Două americance trecute de şaizeci tocmai se ridică radioase de pe şezlonguri, pentru a-şi întîmpina cu chicoteli un compatriot. Ce fac? *Drinking around!,* răspund ele rîzînd.

La un *fast-food* pitit, duhnind a *Mc,* două fetişcane mănîncă *des frites*, sporovăind pe româneşte despre nu ştiu ce relaţie care nu pare deloc serioasă. Le întreb unde pot găsi un telefon cu „plăteşti cît vorbeşti“. Par uşor surprinse că sînt româncă şi nu prelungim inutil conversaţia. Pornesc în direcţia arătată de ele, cu un tînăr cu ten aproape alb şi cu perciuni cîrlionţaţi pe urmele mele. Şi-a dat repede pe gît „Jupiler“-ul ca să mă acosteze. Mă însoţeşte pînă în dreptul magazinului cu cabine telefonice, o mică afacere prosperă a unui arab, insistînd să sun de pe celularul său. Îmi spune cum îl cheamă şi că e din Maroc. *Bad reputation!,* aflu a doua zi de la o bruxelleză. Insistă să mergem la o cafea. Îmi revine pentru o clipă sentimentul acela bine cunoscut de panică, de pe străzile Bucureştiului. Tipul e însă decent, se hotărăşte să mă lase în pace. O iau pe o străduţă la întîmplare, doar ca să mă scape din vedere, şi descopăr... Piaţa Sainte Chaterine, locul unde-ţi poţi lăsa fără probleme o mică parte din suflet.

În sfîrşit, linişte. Turiştii au dispărut ca prin farmec. Acea senzaţie de lejeritate devine din ce în ce mai acută. Observ din nou micile detalii din care e alcătuită starea mult peste limita normală a normalităţii: faptul că tînărul de culoare îmi ridică de jos moneda de zece cenţi pe care am scăpat-o, că tinerii intelectuali care beau bere la masa alăturată par în acelaşi timp relaxaţi şi plini de angoase (probabil că oscilează între stînga şi dreapta şi asta îi macină), aerul pretenţios de fată bătrînă cu ifose al bisericii vechi gotice, nerestaurată decît pe alocuri, oamenii care stau pe buza fîntînii arteziene, răcorindu-şi picioarele în apă, bucuria cu care fiecare chelner îţi aduce comanda la masă, lipsa stresului care te stresează, valurile de bine care te inundă succesiv.

Pe bordură, din nou în Grande Place, după ce am scăpat de un alt marocan care voia să-mi arate oraşul şi să-mi atingă cerceii, un tînăr cu ten închis la culoare şi cu trăsături pe care nu-ştiu-de-unde-să-le-iau mă întrebă cînd va începe concertul. Dau să plec, însă intenţiile tînărului sînt de data aceasta cît se poate de oneste. Îl cheamă Sharif şi e din Irlanda. Parcă aveam o altă imagine despre irandezi şi chiar despre numele lor... De fapt e din Bangladesh, recunoaşte cu o oareşce jenă, după alte zece minute de conversaţie. Doar studiază economia în Irlanda. Acum e doar turist şi dacă e marţi e Belgia, mîine va fi Luxemburg, sîmbătă Parisul.

Îi spun lui Sharif despre problemele mele cu marocanii. Rîde. „Te învăţ eu cum să-i recunoşti, ca să te fereşti de ei. Par albi, însă au perciunii cîrlionţaţi. Tot timpul să te uiţi la perciuni!“

Vorbim fiecare despre ţara lui de origine. „În Bangladesh nu există clasă de mijloc. Sînt diferenţe enorme între bogaţi şi săraci!“ „În Bangladesh abia de trei ani avem un guvern cu adevărat democratic.“ „În Bangladesh toţi micii funcţionari sînt corupţi. În mod special poliţiştii!“. Asemănările evidente dintre România şi Bangladesh ne apropie atît de tare încît decidem să facem o poză împreună. Apoi Sharif se întristează brusc. „Nu vreau să mă întorc acolo. Aş vrea ca după terminarea studiilor să rămîn în Europa, dar nu cred că am şanse! Cele mai bune perspective sînt pentru noi în Canada, ca emigranţi legali!“

Ne despărţim pe la ora unsprezece, schimbînd adrese de e-mail şi plecînd fiecare pe jos spre hotelul lui. Ceea ce mi se pare fascinant este că cerul e încă învăluit în lumina de crepuscul, dîndu-ţi senzaţia că ai plecat în vacanţă în Nordul îngheţat. Aştepţi aurora boreală.

Forme diverse de integrare

Restaurantul e ascuns de privirile turiştilor într-o curte mică, cu ziduri acoperite de iederă, felinare pitice şi multe flori. Doar patru mese, iar cel care serveşte este însuşi *maître,* un tunisian. De fapt, turiştii nu prea frecventează zona în care ne aflăm, cea a instituţiilor europene.

E o masă „multinaţională“ cu participanţii la *workshop*. Tunisianul se agită în jurul nostru, ne povesteşte cum ne va prepara el ceva uşor „de vară“, cu un nume pompos care în final se dovedeşte a fi doar brînză cu roşii. *Show*-ul pe care îl face e inclus în preţ. Ne întreabă pe rînd de unde venim. În faţa cehului, deşirat şi blond şi cu mutră de ceh, se înclină: „Aveţi cea mai bună bere din lume!“. Polonezelor le spune să aştepte un minut şi se întoarce cu două medalii într-o cutiuţă îmbrăcată în catifea: „Fostul vostru premier a fost aici de două ori şi mi-a făcut cadou aceste medalii“. Spre final, e interesat de mine şi de bulgăroaică. Cînd aude numele ţărilor îşi face cruce pe bune: *Bad political situation!* Cineva de la masă ştie că de ceva timp avem un nou preşedinte: „Popescu parcă... şi o femeie ministru care luptă cu corupţia!“.

Deni, bulgăroaica, îmi mărturiseşte că îi place să trăiască în Bulgaria şi că n-ar vrea să se mute într-altă parte. Regretă însă că nu are suficienţi bani pentru a călători. Spre surprinderea mea, Deni nu a auzit de manele. „Noi n-avem aşa ceva! Niciunul dintre cîntecele la modă nu e cîntat de vreun ţigan!“ În schimb, au avut şi ei *Big Brother* care s-a dovedit a fi un mare succes. La ultima ediţie, cea cu VIP-uri, a participat şi o *miss* Bulgaria împreună cu fetiţa ei, susţinînd că are nevoie de bani pentru o casă în care să-şi crească copilul. A cîştigat un cîntăreţ, un Fuego de-al lor.

Cehul mă însoţeşte o bucată din drumul spre hotel. Fără să ne mai uităm pe hartă, ne rătăcim un pic în acel amurg care se prelungeşte la nesfîrşit şi vedem o parte mai puţin „comercială“ a oraşului, cu străduţe în pantă asemănătoare cu cele din Ardeal, cu multă verdeaţă, piaţete idilice şi multe terase cu scaune orientate spre stradă. Vorbim despre Kundera şi despre comunismul ceh, pe care noi românii l-am cunoscut şi prin intermediul lui. Aflu că scriitorul e mult mai cunoscut în afara graniţelor şi că *Insuportabila uşurătate a fiinţei* nici măcar nu a fost tradusă în cehă. Apoi schimbăm subiectul, iar cehul îmi povesteşte cu entuziasm cum îşi va petrece o lună de vacanţă în India. Aproape pentru toţi cei pe care i-am întîlnit viaţa pare a fi doar o călătorie perpetuă, o formă de turism permanent.

Îmi reperez în sfîrşit hotelul, însă parcă nu-mi vine să urc în cameră atît timp cît oraşul n-are chef să doarmă. La terasa unui *Irish pub,* o americancă scriitoare, cu un fund imens, bea bere şi-l înnebuneşte pe chelner cu informaţii despre viitoarea sa carte. Cînd acesta reuşeşte să plece, ea se apucă conştiincioasă de scris, la lumina uşor stingheră a felinarului. De la fereastra unei case se aud gemetele de groază ale unei actriţe dintr-un *thriller*. Un arab trage storurile magazinului ajutat de puştiul său de vreo zece ani. O tînără blondă cu nas mare strigă pe româneşte la telefonul mobil, agitînd porumbeii nocturni: „Nu te aud! Vorbeşte mai tare! N-am semnal!“.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Copilăria lui Felix (II)

În numărul trecut din Dilema veche, *Robert Turcescu reproducea o scrisoare a unui bărbat care a suportat ca elev încercarea de fi racolat de Securitate. Experienţa relatată era prea tulburătoare pentru a ne permite să intervenim prin tăieturi, ca să o aducem la dimensiunile obişnuite ale rubricii. În prima parte, elevul de liceu din Ploieşti, nici mai bun, nici mai rău decît alţii, de religie evanghelică, povestea cum a fost luat cu Trabantul de către tov. Marinescu, cel care se ocupa de şcoală, din partea Securităţii.*

Atunci, tov. Marinescu îmi băga un pumn în gură, rupea hîrtiile şi reîncepea circul cu dictatul. La final eu scriam acelaşi lucru... şi tot aşa: cafteală, dictări, ruperi de declaraţii... apoi venea alt tovarăş, mai odihnit, care relua acelaşi sistem de terorizare a mea, deşi nu aveam mai mult de 15 ani. De la Europa liberă ştiam ce înseamnă să scrii cu mîna ta aşa ceva... te aştepta o armată grea la „diribau“ (la Canal, la montat de căi ferate...), sau nu mai luai treapta, sau nu mai intrai la facultate... Din cînd în cînd mă duceau la WC şi, uitîndu-se la mine cînd îmi dădeam jos pantalonii (mi-era jenă de situaţia asta), îmi porunceau „Pişă-te!“. Nu-mi venea, că nu mîncasem şi nu băusem nimic de pe la 10. Dar, prin repetarea acestor scene, mă umileau şi mă simţeam prost. Pînă la ora 11 noaptea am scris non-stop, am mîncat bătaie non-stop şi, din cînd în cînd, mai mergeam pe la WC. Apoi ei se schimbau, la început amabili, ca să termine cu mine repede, apoi furioşi şi agresivi...

După ora 5-6 seara, eu eram obosit, ei, nu, pentru că se roteau, mi-au adus declaraţiile a cinci colegi, unii colegi buni, care, probabil de teamă să nu fie bruiaţi la treaptă şi la facultate, au dat declaraţii urîte despre mine. E mult de povestit, dar vreau să scurtez: tov. Marinescu e şi acum mare în SRI, un coleg de-al meu, turnător, este acum, atenţie, căpitan în SRI, departamentul antidrog (îl cheamă Frigioiu şi lucrează pe str. Vasile Lupu, acolo unde mergea şi ne turna pe noi). Am rămas mască cînd m-am întîlnit într-o zi cu el şi mi-a spus cine e şi unde lucrează...

Mi-au dat drumul pe la ora 11 noaptea, eram speriat, bătut, mi s-a zis să nu spun la nimeni nimic, că altfel o păţesc rău de tot... şi vă spun că am cedat pe la 10 seara şi am scris şi semnat tot ce mi-au dictat.

În lista de turnători a intrat şi o colegă. Toţi fugeam de ea şi ştiam toţi că ne toarnă, că ieşea des de la Securitate.

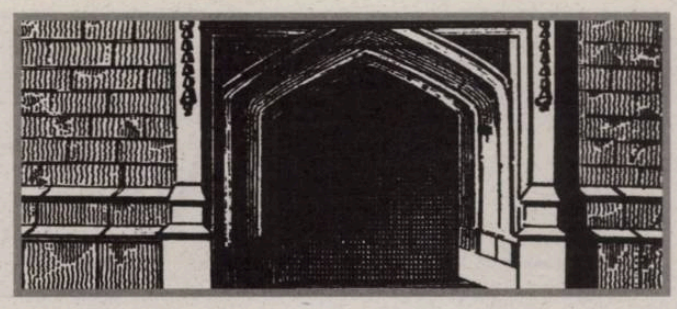

A fost pe la căminele de arabi şi negri şi pentru ceva săpunuri Fa şi Rexona (pe vremea aia miroseau frumos!) a rămas săraca gravidă (cam în trimestrul doi al anului patru de liceu) şi în schimbul terminării liceului şi al muşamalizării acestei situaţii ne turna pe noi, pe toţi. Ştiţi că pe vremea aia, dacă se afla că o fată este gravidă, era dată afară din şcoală şi era trimisă la şcoala de corecţie, mai ales că era gravidă cu un negru...

Însă ceea ce este cel mai trist, dar şi foarte adevărat, este că unii elevi erau turnători şi o făceau cu pasiune... Li se părea că e ceva să fii elev-securist şi cu viitor în domeniu, care de mic apără patria. E o realitate, să ştiţi!

Succes pe mai departe în ceea ce faceţi şi multă sănătate că-i mai bună decît toate!

Sorin TABAN

DACĂ VREŢI SĂ ÎNŢELEGEŢI EUROPA (FOSTĂ SUHAIA-TELEORMAN), PROBAŢI DE O MIE DE ORI ILUZIA CONVERSAŢIEI

● Dacă vreţi să înţelegeţi pe viu de ce multă vreme de-acum încolo n-o să putem vorbi de turism românesc, luaţi-o încet (cu maşina, desigur) de la Cîmpulung spre Piatra Craiului şi intraţi la cele cîteva popasuri inevitabile: mizerie, praf, mîncare proastă şi toalete turceşti. Şi ca să vă simţiţi în buricul Orientului, la Rucăr puteţi vizita tîrgul de chinezării. Brînză ioc! (**S. S.**)

● Cică Sorinel Copilul de Aur a plecat în turneu prin discotecile Spaniei, unde a turnat şi un clip. Apropo, stimată Europa, dvs. nu cunoaşteţi manelistul român! Staţi să vedeţi cînd va emite şi OTV Internaţional! (**M. C.**)

● Am primit, la redacţie, o scrisoare cu această adresă: „*Dilema veche*, str. Şcoala Floreasca (fostă Constantin Daniel)“. Ar mai trebui adăugat – pentru cei care ţin să fie exacţi – „(fostă Aleea Alexandru)“... (**a. l. ş.**)

● Un proprietar de lac din Suhaia-Teleorman a împuşcat, cu un pistol cu aer comprimat, şi calul, şi căruţaşul ce-i traversau proprietatea. La ştiri am urmărit şi declaraţiile proprietarului, şi pe ale căruţaşului, dar despre starea calului nimeni n-a zis nimic. Firește, şi caii se împuşcă, însă această indiferenţă mi-a umplut săptămîna de tristeţe. (**M. C.**)

● Pentru zilele nesuferite în care nervii vă sînt întinşi la maximum şi simţiţi nevoia de a vă „răcori“, vă recomand vînzătorii sictiriţi. Nu vă certaţi ca la uşa cortului. Nu este de *bon ton*, oricît de nervoşi aţi fi. Faceţi un pic haz de sictirul respectivilor, întru liniştea şi satisfacţia personală. Am intrat ieri într-un magazin de bijuterii şi am cerut să încerc două tipuri de inele. După o jumătate de oră, intru în acelaşi magazin şi cer aceleaşi două tipuri de inele. Vînzătorul (sictirit, evident!) îmi spune: „Vă dau, duduie. Vă dau, că v-am mai dat o dată. Vi-l dau şi p-ăsta, şi p-ălălalt. Că vi le-am mai dat o dată. Şi le-aţi mai probat o dată. Dacă vreţi, mai veniţi peste o oră să le probaţi. Că vi le mai dau. Vi le dau şi de o mie de ori. Poate vreţi să le probaţi de o mie de ori. De o sută de mii de ori. Că eu tot aici o să fiu. Şi a mia oară... tot aici o să fiu. La probat“. O jumătate de oră. El a vorbit, eu... am probat şi m-am amuzat. Copios. (**R. T.**)

● În ultima vreme se tot născocesc reportaje şi ştiri despre cum „nu e bine la bulgari“. Serile trecute, la Antena 1, un reportaj înfierează bulgarii pentru că nişte români au fost păcăliţi de o agenţie de turism. Accentul nu cade însă pe faptul că agenţia era *românească*, iar hoţii, de-ai noştri, ci pe faptul că la bulgari „nu e chiar aşa cum se spune“. Oare titlul reportajului – „Iluzia bulgărească“ – să se fi referit totuşi la strugurii acri ai vecinilor? (**S. G.**)

© S. Ivanoschi

Cu ochii-n 3,14

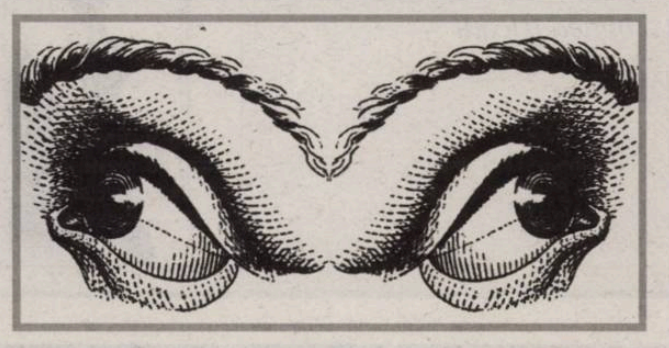

● De cînd, la summit-ul ţărilor din Asia de Sud-Est, dna Condoleezza Rice a găsit cu cale – pentru a marca gravitatea situaţiei mondiale – să interpreteze (şi încă excelent!) o sonată pentru pian de Brahms, am hotărît să renunţ la una din cele mai încîntătoare întrebări ale artei conversaţiei: *Vă place Brahms?* Gata cu frivolităţile, Leo! Situaţia devine pe zi ce trece mai dodecafonică. (**R. C.**)

FRUMUSEŢEA TUTUROR CELORLALTE EXPERIENŢE TE ÎNTÎMPINĂ PE UN TEREN VIRAN

● La o masă alăturată, pe terasa din Vama Veche unde-mi luam prînzul sîmbăta trecută, nişte neonazişti burtoşi şi raşi în cap vorbeau despre frumuseţea rasei ariene. (**C. P.-B.**)

● Încercînd să-şi explice comportamentul, ce a zis şi ce a făcut, actorul şi regizorul Mel Gibson, prins beat la volan (a vrut să fugă, cînd a fost oprit s-a opus poliţiei, a proferat tot soiul de injurii, la adresa tuturor, în cele din urmă a restrîns aria şi i-a declarat pe evrei vinovaţi de toate războaiele din lume), susţine că nu e antisemit, ci doar alcoolic. Ca şi cum una ar exclude-o pe cealaltă. (**M. B.**)

● Am mai povestit aici despre o variantă interesantă a „scrisorii nigeriene“ care îmi venise în mail. Acum, am primit una de la dna Florence Taylor, cum se recomandă chiar ea: una dintre cele patru neveste ale fostului preşedinte al Liberiei, Charles Taylor. Bineînţeles, fondul scrisorii e acelaşi: dna Taylor are nevoie de mine ca să scoată din ţară cele 14 milioane de dolari şi 250 de kilograme de aur, contra a 20% comision. Dar „dna Taylor“ ajunge în acest punct după o întreagă pledoarie, în care zice că „soţul meu chiar a comis multe crime, de care mie îmi este ruşine... Crimele de război ale soţului meu au dus la uciderea a mai mult de 200.000 de oameni, inclusiv copii“. Eu aş ajuta o femeie aşa bună la suflet, dar mi-e frică de blestemele celorlalte trei doamne Taylor. (**C. G.**)

● Luni, 31 iulie a.c., un documentar pe Euronews arăta Muzeul Bruckenthal din Sibiu şi eforturile României de a-şi redescoperi trecutul; apoi, imediat, pe TVR 2, o emisiune în care doi englezi amatori de experienţe gastronomice bat (pentru BBC) Europa pe motociclete, ajung la Bucureşti şi, mai înainte de a se înfiora în faţa Casei Poporului, intră într-o piaţă, se pupă cu ceva precupeţe şi se miră că aici ţelina are şi frunză, şi rădăcină. Adevărul e că e complexă România asta. Eu, dac-aş fi străin, n-aş înţelege-o. N-o înţeleg nici aşa, dar măcar nu-s străin. Înţelegeţi? (**A. C.**)

● Cînd intri în Rîşnov, te întîmpină mare, pe dreapta, scris cu pixul: „Vindem puicuţe!“. Ce folos că, atunci cînd treci mai departe, misterul e elucidat de mai prozaicul: „Vindem găini!“, care-ţi oferă adevărata faţă a lucrurilor. Prima impresie contează. (**I. P.**)

● După ce cîinilor vagabonzi li s-a conferit titlul special de *cîini comunitari*, n-a trecut mult pînă ce şi poliţiştii au primit numele de *poliţişti comunitari*. Iar zilele trecute am văzut cu toţii, pe ecranele televizoarelor, o haită întreagă atacînd doi cetăţeni în vîrstă, pe un teren viran. Asta în vreme ce copoii scapă vînatul mare peste graniţă. (**A. M.**)

HOTĂRÎT, PARE SINGURUL TEREN CARE SPUNE MAI MULT DESPRE DIFERENŢELE CURATE

● Ameninţat cu moartea, selecţionerul naţionalei de fotbal a Irakului (da, mai există aşa ceva...!) şi-a dat demisia. Hotărît, şi acolo se cam exagerează cu fotbalul! (**R. C.**)

● Am ratat ambele nunţi ale anului. Cum toată lumea pare să fi văzut nunta lui Irinel cu Monica, mă simt de-a dreptul frustrat. Nu-mi rămîne decît să aştept DVD-ul. La preţ promoţional. Apoi a mai fost cununia de la Sfîntul Spiridon a porno-star-urilor româneşti Titus Steel şi Jasmine Rouge. Oare s-a filmat petrecerea de după? Să o descarc şi eu de pe o DC. (**M. C.**)

● Într-un sondaj CURS solicitînd note de la 1 la 10, la capitolul „Credibilitatea politicienilor noştri“, Gigi Becali, singurul cu o medie sărmană de peste 5 (5,56), ne îndreptăţeşte să clamăm odată cu nemuritorul nostru domn Caţavencu: „În ţara asta de gogomani, se poate spune că sînt cel dintîi“. (**R. C.**)

● Anunţ oniric în *Evenimentul zilei* de luni, 31 iulie 2006: „Vînd teren de vis, 1.600 mp Dîmbu Morii, Braşov, 90 euro mp“. (**D. S.**)

● Nici o statistică despre nivelul de trai din RO în comparaţie cu acela din UE nu spune mai mult despre diferenţele dintre „noi“ şi „ei“ decît imaginile văzute la televizor după inundaţii: la noi vezi oameni disperaţi, smulgîndu-şi părul din cap şi plîngînd mai rău ca la o-nmormîntare, la ei e loc şi de o glumă, de-un rîs, de o ridicare filozoafă din umăr... Să vedem însă şi cît va ţine această înţelepciune în faţa catastrofelor; cum vă spuneam încă de acum 3-4 ani, acestea (= catastrofele naturale) *vor deveni rutină!* Citiţi-mi pe buze: *ÎN-FI-E-CA-RE-AN*. (**a. l. ş.**)

● Nu înţeleg de ce stewardesele române au mutre de foste chelneriţe la restaurantul „Pescăruş“, sînt bătrîne şi grase şi-ţi aruncă în scîrbă un croissant, pe cînd franţuzoaicele, cu siluete adolescentine şi zîmbete impecabile, nu mai ştiu cum să te învelească cu pleduri şi să te întrebe din zece în zece minute: „Ça va?“. De ce la Otopeni, atunci cînd călătoreşti cu un rucsac ţi-l îndoaie şi ţi-l contorsionează „ca să nu agaţe“, iar la Charles de Gaulle ţi-l bagă pur şi simplu într-un sac etanş din plastic? De ce cei care pleacă au cămăşi curate şi doar o mapă sub braţ, iar cei care vin sînt încărcaţi cu paporniţe în care cară jumătate din soldurile din Paris? Probabil că micile şi inconfortabilele diferenţe alcătuiesc marea diferenţă. (**A. P.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 28 iulie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 3,
cu un poster de colecție *Dilema veche* cadou. Doar 4,9 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: *Literatura de consum, literatura de vacanță*
● ANCHETĂ: *Care sînt tabieturile și metehnele scriitorilor români?* (partea a doua)
● INTERVIU cu Andrei Codrescu: *„Visul meu acum e să trăiesc cu cărți și animale“*
● RECENZII: *Ce e de citit în vara aceasta?*
● REPORTAJ: *Bibliotecile publice: improvizație și realitate*
● PROFIL: *Radu Paraschivescu*
● LECTURI: Nora Iuga, *Poezia română schimbă tricoul cu poezia germană*
● NOU! *3,14TECA*

Dilemateca
Îți dă de citit

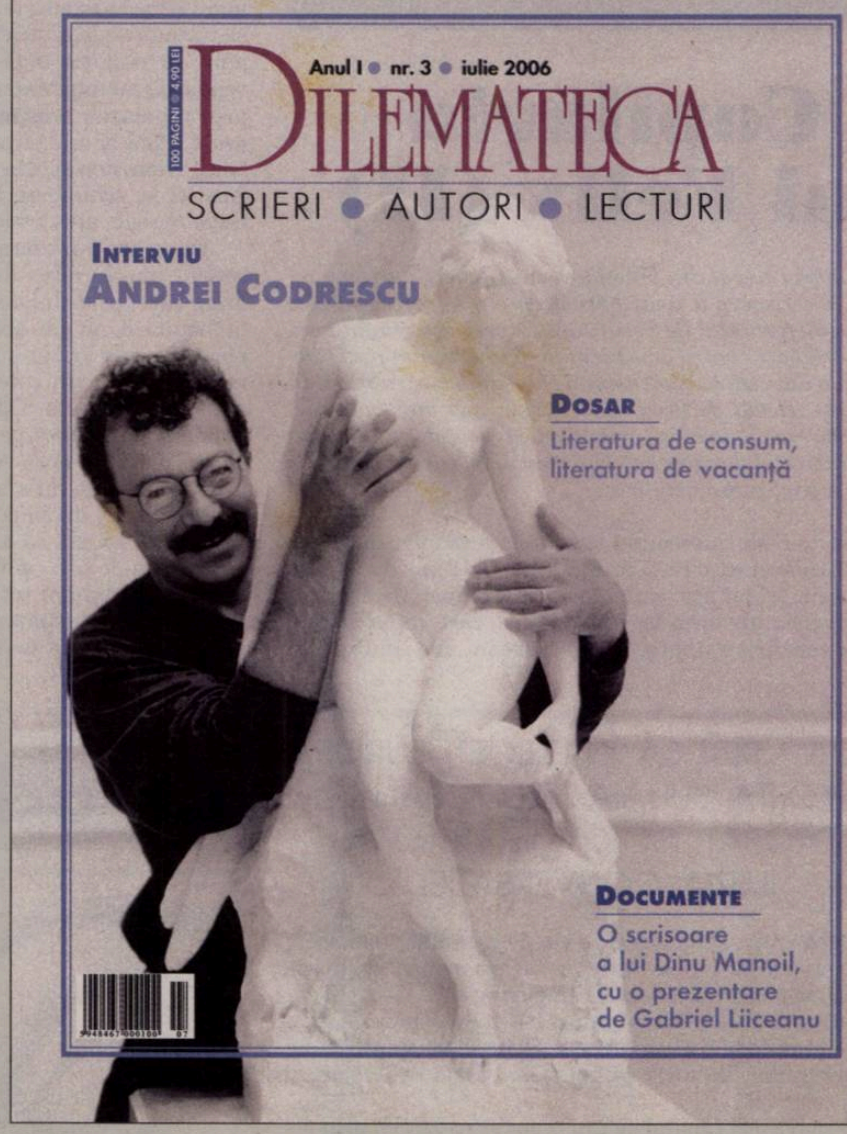

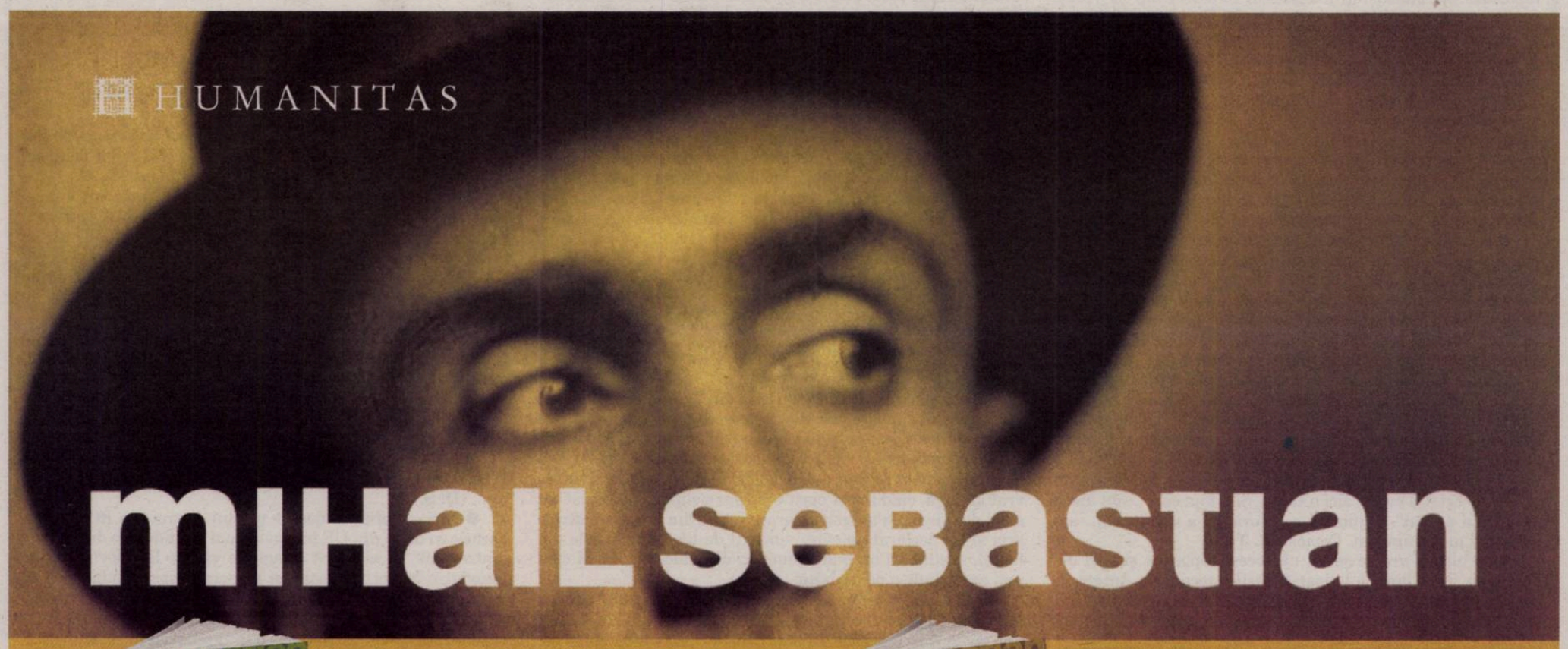

De două mii de ani...

„E un mic cataclism, venit poate la timp, căci nu e rău să-ți clatini din când în când locul tău în lume să-l scoți cu de-a sila din plasa deprinderilor. [...] O asemenea întâmplare a fost cazul *De două mii de ani*...“

Mihail Sebastian

252 pagini
ISBN (10) 973-50-1310-X
ISBN (13) 978-973-50-1310-3

Cum am devenit huligan

Un rechizitoriu al discuțiilor înfierbântate, în marginea romanului *De două mii de ani*...

120 pagini
ISBN (10) 973-50-1311-8
ISBN (13) 978-973-50-1311-0

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 133 ● 11-17 august 2006 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Zelul demascator“
pagina **3**

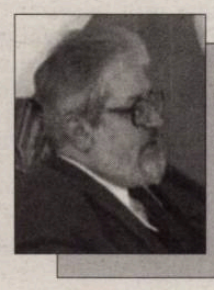

Andrei Pippidi
„Într-un oraş cîndva european“
pagina **4**

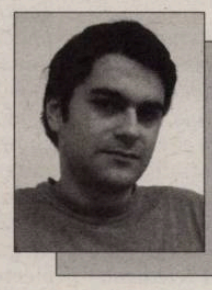

Marius Chivu
„Îngropaţi Vama Veche!“
pagina **13**

MUNCA DE EXPORT

© V. Dorolti

„Este păcat că singurul lucru pe care un om îl poate face opt ore este să muncească. Nu poate să mănînce opt ore; nu poate să bea opt ore; nu poate să facă dragoste opt ore.“

WILLIAM FAULKNER

5 948467 000018 32

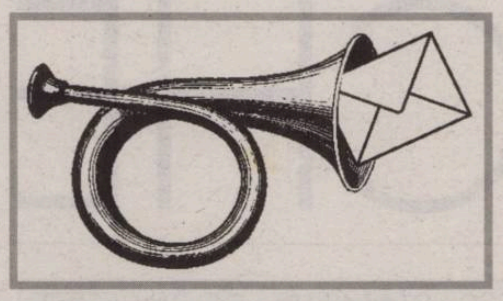

Nr. 131: *„Teledemocraţia“*

Stimată redacţie,

Mă numesc Andrei Poamă. Sînt student al Facultăţii de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti. Mi-am petrecut anul III de facultate la Sciences Po, Paris, cu o bursă Erasmus, combinată cu o bursă ICR. M-am întors de cîteva zile acasă, în Bucureşti. La sfîrşitul săptămînii trecute am cumpărat Dilema veche *(după ce un an de zile v-am citit răzleţ pe net) şi am văzut care-s temele propuse. Nu că nu m-ar interesa chestiunea cuplului, dar treaba cu teledemocraţia mă viza, îmi pare, direct şi oarecum profesional. Aşa că am alcătuit un text pe care vi-l ataşez la mesajul de faţă (şi sper cu ceva sorţi de izbîndă la publicare). Vă mulţumesc.*

Tele-iluzia democraţiei directe

Democraţia directă e un capitol închis al istoriei politice. Din Pnyx (loc în care se petreceau cele mai importante dezbateri şi întîlniri politice la Atena, în timpul Epocii de Aur) n-a mai rămas decît o ruină transformată în muzeu, din *agora* – un teren viran, din *polis* – un articol de dicţionar. Modernitatea politică trăieşte însă sub o altă zodie a democraţiei: cea a reprezentării. Democraţia noastră *de astăzi* (un astăzi care va fi început în secolul al XVIII-lea european) e mai curînd cea a deputaţilor şi senatorilor, înainte de a fi cea a cetăţenilor *lambda*, cea a parlamentelor, înainte de a fi cea a pieţei publice (acolo unde piaţa publică se întîmplă să existe), e, în fine, forma de guvernămînt în care resorturile acţiunii politice sînt în mîna celor puţini *(politicienii)*, iar uneltele responsabilizării politice în mîna celor mulţi *(alegătorii)*.

Din democraţia antică, cea modernă n-a mai păstrat decît votul direct. Momentul alegerilor, într-o democraţie reprezentativă, e cea mai bună aproximare modernă a democraţiei directe antice: preţ de o zi, spaţiul public se deschide îndeajuns pentru a putea cuprinde toţi cetăţenii. În rest, parlamentele îşi continuă munca, fără intervenţia imediată a masei civice. Or, faptul că aleşii şi alegătorii stau separaţi e primul dintre neajunsurile democraţiei reprezentative: *în măsura în care priorităţile politice ale cetăţii se schimbă mai repede decît ciclul electoral, vocea cetăţeanului trebuie să fie ceva mai amplă decît monocorda voce a alegătorului*. Altfel spus – oricît de paradoxal ar părea –, pentru a funcţiona eficient, democraţia reprezentativă are nevoie de mai multă democraţie directă.

Secolului al XVIII-lea îi lipseau mijloacele tehnice pentru a realiza o astfel de mutaţie politică. Problema democraţiilor reprezentative constă, am spus, în atenuarea distanţei dintre oamenii politici şi restul. Soluţia pare să vină de-abia pe la mijlocul secolului trecut: *televizorul*. În America, prima folosire politică a televizorului e în 1947 (apariţia preşedintelui Harry Truman), iar prima campanie electorală televizată (1952) îi aparţine lui Eisenhower. Dincolo de Cortina de fier, la Moscova şi Leningrad televiziunea funcţiona încă din 1938; în anii '50, ea devine ocazia de a difuza „cuceririle economice“ ale nou-croitelor democraţii populare.

Las istoria de-o parte. Întrebarea nu e atît *cum, cînd* ori *unde* a apărut televiziunea, ci *dacă* poate televiziunea să facă din democraţia reprezentativă un regim politic în stare să funcţioneze fără rupturi şi blocaje între aleşi şi alegători. Scott London (London, Scott. „Teledemocracy *vs* Deliberative Democracy: A Comparative Look at Two Models of Public Talk.“ *Journal of Interpersonal Computing and Technology)* face un catalog al TV-virtuţilor politice. Le păstrez aici pe cele mai importante: televiziunea îl ajută pe cetăţean să se mobilizeze politic (e suficient să pui mîna pe telefon şi să devii parte activă a cutărui talk-show politic), televiziunea dă legislatorului informaţii despre interesele cetăţenilor, televiziunea permite, invers, legislatorului să-şi difuzeze agenda politică, televiziunea educă alegătorii, creşte competitivitatea curselor electorale, creează noi solidarităţi în rîndul alegătorilor înşişi, dă ocazia electoratului să *interpeleze direct* pe cel ales ş.a.m.d.

În fond, dacă e să rezumăm, două sînt pretenţiile politice ale televiziunii: una, că reuşeşte să recreeze, cu alte mijloace, un spaţiu (virtual) şi un timp (cel al transmisiunii directe) în care aleşi şi alegători pot intra în *contact direct* unii cu alţii. A doua pretenţie: că, adresîndu-se unul altuia, alegătorul şi alesul se află într-un dialog consistent, că îşi pot modifica unul altuia opiniile politice, că se pot informa unul pe altul, că îşi modifică, pe scurt, ierarhia intereselor politice. Or, ambele pretenţii mi se par şubrede. Nu cred că televizorul poate da înapoi democraţiei ceea ce istoria economică şi evoluţia demografică îi vor fi răpit, anume: *posibilitatea dezbaterii directe*. Într-o democraţie reprezentativă funcţională – nu la noi, se înţelege – e mai profitabil să depanezi computere ori să produci ciocolată, decît să fii politician de meserie ori să stai toată ziua cu ochii la televizor.

Televiziunea poate oferi, în schimb, iluzia unui spaţiu-timp al dezbaterii publice, aşa cum poate oferi iluzia dezbaterii înseşi. E de ajuns să arunci o privire la „teledemocraţia“ neaoşă. Ce sînt pseudostatisticile întocmite în doi timpi şi trei mişcări, de cutare televiziune, privind cutare subiect politic, dacă nu iluzia unei opinii publice în direct? Ce sînt, mai apoi, schimburile de replici dintre PSD şi PNL, dintre PNL şi PD, dintre PD şi PC, dacă nu o ciondăneală tristă, nicidecum un dialog politic zdravăn? Ce sînt, în sfîrşit, melopeicele monoloage oteviste, dacă nu caricatura unui discurs politic coerent?

Pînă la urmă, televiziunea nu dă democraţiei reprezentative nimic din democraţia directă. Din contră, ea adaugă *reprezentării* politice *reprezentaţia* de tip dramatic. Lovitura de imagine în politică e corespondentul exact al unei reuşite teatrale. Tot ceea ce face televizorul e să aşeze reflectorul, fondul de ten şi radiaţiile X lîngă platforma de partid, ştampila de vot şi urna electorală. Bourdieu are atunci dreptate să critice monopolul media, gîndirea şablonardă *(fast thinking)* a celor mai mulţi realizatori TV, ori cenzura din spatele platourilor de filmare. „Televiziunea – scrie el – pune în mare pericol diferitele sfere ale producţiei culturale, artei, literaturii (...), aşa cum pune în pericol şi viaţa politică ori democraţia“ (Bourdieu, Pierre, *Sur la télévision*. Paris, Raisons d'agir, 1996. Departe de a îngusta distanţa dintre alegător şi ales, televizorul o amplifică. Mai e ceva: televiziunea bruiază complet distincţia dintre spaţiul public şi cel privat. Dacă vom ajunge într-adevăr să votăm prin televizor (vestitul *televoting)*, atunci singurul moment de participare politică directă va părăsi cu totul spaţiul public pentru a deveni o simplă apăsare de buton între duşul de dimineaţă şi o gură de cafea: vom *domestici* adică politica.

Andrei POAMĂ
student
andrei.poama@sciences-po.org

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 129: *„Universitatea şi banii“*

Un 10 cu doar 50 de euro

Hello!

Citesc *Dilema veche* de la numărul cu „Basmul“ şi nu-mi vine să cred că n-am descoperit-o sau căutat-o mai devreme. Într-un cuvînt, sînteţi (şi aici o parafrazez pe profesoara mea de engleză) *brilliant!* Fiind studentă, „Universitatea şi banii“ mi-a captat atenţia imediat şi perspectiva din care vedeţi lucrurile este cea a „bunului-simţ“, situaţia e aiurea cam peste tot, iar schimbările implică măsuri paliative, nu curative. Totuşi mi se pare că aţi trecut cu vederea un aspect (neplăcut) care implică atît Universitatea, cît şi banii: corupţia din universităţi. Nu ştiu la alţii cum e... dar la Facultatea mea de Medicină, studenţii care îşi cumpără examenele sînt de domeniul concretului, ba chiar o banalitate. Încă mai am crampe cînd mă gîndesc că iarna trecută am luat 9 (pe merit, din păcate) la pediatrie, pe cînd o colegă a reuşit să-şi cumpere un 10 cu doar 50 de euro... *Funny, no?!*

Deci, dragi dilematici, nu aţi fost exhaustivi... banii vin în legătură cu mediul universitar, în stil occidental. Dar şi balcanic! Dar nu vă spun asta ca o critică, ci ca o frustrare, în speranţa că cineva va inventa un vaccin şi împotriva acestei boli insidioase.

Cu stimă,

Bianca ITARIU
bianca.itariu@gmail.com

N. red.: Da, aveţi dreptate, nu am fost exhaustivi în problemă. Asta ne mai lipsea...

Nr. 123: *Articolul lui Andrei Pleşu „O idee bună“*

O idee proastă, dar aplicată bine

Am citit articolul dui Pleşu şi tot nu îmi vine să cred că despre comunism încă se discută ca şi cum ar fi vorba despre o idee bună. Oricît ai avea încredere în propria judecată, chiar dacă ai ajuns la concluzia că ideea e bună, cînd ai în faţă rezultatele ei, cel puţin poţi cădea pe gînduri asupra propriei concluzii. Argumentaţia dlui Pleşu e suficientă pentru mine. Nu am să mă refer la dezastrele comunismului. Despre faptul că e o idee bună, dar aplicată prost, mie mi se pare că e tocmai pe dos. O idee proastă, dar aplicată bine. Că doar rezultatele se cunosc. De ce e o idee proastă? Pentru că în ecuaţie a fost introdus omul. Dacă ar fi vorbit despre orice altă specie vie, totul ar fi fost în regulă.

Visul comuniştilor nu pare a fi altul decît transformarea omului într-un bio-mecanism, într-un tipar fix, previzibil şi care să facă doar ce e nevoie. Însă cine stabileşte asta? Ideea ar putea fi bună, doar să rămînă la origine, şi de ea să se ocupe în continuare inginerii, zootehnicienii şi avicultorii. Mai sînt destui, se pare, care mai consideră ideea bună. E de înţeles. Doar au stat atîta timp cu ţestele în lumina aia de la răsărit, pînă li s-a prăjit creierul. Şi, din păcate, cenuşa nu gîndeşte. Numai bine. Fiecăruia.

Mihai FUIOREA
mihai.fuiorea@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Bucureştiul**
- **Convingerile**
- **Ce vă place/ce nu vă place la România?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.900 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru 1 an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 110 de euro pentru 1 an, cont: RO93BRDE445SV5-0236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Zelul demascator

Cînd, cu ani în urmă, Adam Michnik mi-a atras atenţia că riscăm să folosim dosarele Securităţii mai intens şi mai haotic decît o făceau securiştii înşişi, mi s-a părut că înţelepciunea lui mergea prea departe. În fond, aveam nevoie de adevăr, oricît de penibil sau de dureros ar fi fost el, aveam nevoie de o limpezire definitivă a apelor, ca să nu eşuăm în echivoc, toxină şi şantaj. Numai că, foarte des, „demascările“ cu care ne-am confruntat au adăugat eventualelor limpeziri un nesănătos halou de confuzie. Mai întîi, ele au fost întrucîtva dirijate de „bunăvoinţa“ deţinătorilor de arhive. Apoi, dincolo de mici frisoane de presă, efectul lor a fost practic nul. Nimeni nu a fost cu adevărat compromis în urma publicitării lor, nimeni nu şi-a pierdut poziţia publică sau tupeul. În sfîrşit, lipsa criteriilor clare, caracterul impulsiv şi oarecum arbitrar al procedurilor „demascatoare“, o inconsistentă pripă judiciară (cu corolarul unei pernicioase evacuări a nuanţelor), toate acestea au provocat, în final, o devălmăşie insalubră. Adrian Păunescu a putut apărea ca victimă şi Ştefan Augustin Doinaş ca agresor, Vadim Tudor a fost inocentat, în vreme ce Noica a devenit suspect, Paleologu s-a consacrat ca defect, dar Ristea Priboi a scăpat basma curată. Exemplele se pot înmulţi. Firește, nu se pune problema să trecem cu vederea transgresiunile „oamenilor de bine“ şi să nu condamnăm decît pe cei dinainte condamnaţi de propria lor ticăloşie. Trebuie să umblăm însă prin hîrtii şi prin destine cu maximă finețe, cu discernămînt, cîntărind farmaceutic contexte, caractere, rezultante esenţiale de ansamblu, şi nu doar accesorii episodice, de detaliu.

Lucrurile merg uneori împiedicat şi divagatoriu, din cauza autorităţii discutabile şi a motivaţiilor vicioase care îi animă pe demascatori. Cînd, de pildă, dindărătul cîte unui „înger exterminator“, descoperi un fost turnător de duzină, întreaga manevră e compromisă. De multe ori, inşi cu trecut incert şi moralitate îndoielnică s-au erijat, după 1989, în cavaleri ai dreptăţii, gata să moară la beregata comuniştilor şi a poliţiei politice. Această tentativă de compensare sau de camuflaj e, psihanalitic vorbind, explicabilă, dar a contribuit enorm la pierderea încrederii publice în acurateţea cercetărilor şi la diminuarea interesului general pentru continuarea lor. Fapt e că nu se mai distinge între cel racolat şi cel care racolează, între fostul puşcăriaş, devenit informator, şi torţionarul de profesie, între colaboratorul de circumstanţă şi delatorul retribuit. Nicolski şi Drăghici au scăpat, Pleşiţă e vedetă de televiziune, foştii directori de închisoare, caraliii şi anchetatorii îşi mănîncă pensia liniştiţi sau fac afaceri bănoase. Publicului i se servesc, în schimb, picanterii „scandaloase“ cu Noica. Sau cu Buzura. O nouă specie de activişti se cheltuie zgomotos, cu o voioşie stahanovistă, în beneficiul purităţii absolute şi găsesc numeroase suflete sensibile care să vibreze, exoftalmic, dinaintea zelului lor.

À propos de Buzura. Nu pot fi suspectat că vreau să-l oblojesc. A administrat atît de inelegant şi de neinteligent despărţirea de *Dilema* şi a făcut atîta dizgraţios tapaj cînd a fost debarcat dintr-o funcţie în care se complăcuse cincisprezece ani, încît nu pot retracta nimic din ce am spus despre el în momentul crizei. Dar documentarul publicat de curînd în *Adevărul literar şi artistic* nu mă convinge că ar fi fost un „consilier“ răsfăţat al Securităţii. Da, a stat de vorbă cu Ilie Merce, da, s-a plîns că n-are casă, da, a fost „contactat“ de „organe“, pentru „temperare, influenţare şi, treptat, atragere spre colaborare“. Da, se sconta o eventuală „atragere de partea noastră“. Dar nu rezultă de nicăieri că planurile de perspectivă ale aparatului au reuşit. Nu ştim, pînă în clipa de faţă, să existe un angajament de colaborare semnat şi onorat, nu ştim de nici o victimă a turnătorilor sale. Cît despre „consiliere“, să vedem ce anume „consilia“ Augustin Buzura. Cerea – spun documentele – ca scriitorii să fie lăsaţi în pace, să aibe condiţii decente de viaţă, să nu mai fie hărţuiţi cu vigilenţe insomniace şi interdicţii provocatoare. Iată cîteva citate, consemnate sîrguincios de ofiţerul consiliat: „Nu prin lozinci se face propagandă, ci prin îndreptarea relelor“ sau „Cărţile sînt scumpe, mîncarea e foarte scumpă vizavi de salarii (...), oamenii nu acceptă că e criză mondială şi că trebuie să sufere“. Vizate, aici, sînt chiar discursurile lui Ceauşescu. În alt loc se cer cărţi, reviste, publicaţii de specialitate. În altul (din anul 1985), „consilierul“ ia apărarea lui Lucian Pintilie şi spune despre *De ce trag clopotele, Mitică?* că e un film extraordinar şi că interzicerea lui e o gafă. Halal consilier! Măcar să fi fost dl Merce receptiv la asemenea sfaturi! Evident, „dialogul“ dintre cei doi respectă convenţia instituţională a epocii. Buzura „nu crede“ că un om inteligent poate complota împotriva socialismului şi a ţării, citează din Makarenko şi joacă cartea meliorismului responsabil. Dar cine a trăit vremurile de-atunci ştie foarte bine că toate astea nu erau decît minore jonglerii retorice, eschive, piruete de protocol. Nu vreau să-i fac lui Augustin Buzura un portret de erou. Dar nu văd de ce trebuie să-l înnegrim voluptuos şi eticist, uitînd mizeria momentului, pentru a exalta slăbiciunile unui om. Mă văd constrîns, prin urmare, să spun dlor I.T. Morar şi Mircea Mihăieş: v-a luat condeiul pe dinainte! Una e Kuki, alta e Gusti! Gusti n-a turnat, pare-se, pe nimeni şi nici n-a jucat, după 1989, rolul fecioarelor nebune şi intransigente.

cu dilema la croitor

?

Ca un pîrlit de autor pornit încă din zori în căutarea unei întrebări, m-am ciocnit pe malul mării cu Andrei Pleşu. „Ce faci, bre, Mirşică?“, m-a apostrofat, salvator, directorul fondator al *Dilemei vechi*.

Ce puteam să îi răspund decît: „Ghini!“.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Găştile de cartier online

Acum vreo zece-doisprezece ani, cînd Internetul tocmai abandonase scutecele şi începuse să meargă de-a buşilea, am citit o grămadă de studii despre revoluţia pe care *world wide web*-ul o va aduce în economie, în ştiinţe, în comerţ, în moravuri şi obiceiuri, în mode, în comunicare. Şi în politică, desigur. Printre termenii în curs de sacralizare pe atunci se afla şi *interactivitatea* care, cuplată cu teza „democraţiei intrinseci Reţelei“, anunţa, de fapt, triumful deplin al poporului: nu numai că oamenii vor fi, datorită Internetului, mai informaţi, dar vor avea posibilitatea – graţie *interactivităţii* – să-şi exprime şi opiniile, direct şi necenzurat, *online*. Nu numai că milioane de oameni, care pînă atunci nu avuseseră acces la informaţie, se vor trezi, datorită cuprinderii globale a Reţelei, binecuvîntaţi cu posibilitatea de a se informa (nimeni nu prea punea problema dacă respectivii şi *vor* să fie informaţi), dar aceleaşi milioane de oameni, după ce fuseseră atîta vreme reduşi la simple entităţi statistice, acum vor căpăta, în sfîrşit, voce: părerile lor, ale milioanelor de anonimi, vor trebui, în sfîrşit, cunoscute şi băgate în seamă. Pe atunci, site-urile web ofereau texte şi ceva grafică destul de primitivă, dar noii teoreticieni ai domeniului prevedeau, progresist, vremuri mai bune: tehnologia se va perfecţiona rapid şi va permite, la nivel global şi de masă, *interactivitatea*.

Ceea ce s-a şi întîmplat. Astăzi, eşti interactiv sau nu eşti. Una dintre formele curente de manifestare a interactivităţii este reprezentată de *forumurile* ziarelor online sau ale portalurilor de tot felul. Unele site-uri trăiesc, mai ales (sau chiar exlusiv), prin şi pentru forumuri. Acestea adună la un loc indivizi pasionaţi de o temă sau un domeniu (de la pescuit la modelism, de la religie la astronomie) care sfîrşesc prin a alcătui o comunitate. S-au scris între timp substanţiale studii şi teze de doctorat despre comunităţile virtuale. Ziarele însă (spre deosebire de site-urile specializate, tematice etc.) oferă un alt tip de comunităţi, „mînate în luptă“ în primul rînd de preocuparea zilnică de a se informa, de impulsul de a afla ce se mai întîmplă în jur. Nu mai citesc ziarul dimineaţa la cafea, ci pe ecranul computerului; prin urmare, nu mai comentează ştirile cu nevasta, ci cu alţi cititori aflaţi în aceeaşi situaţie. Ceea ce este, desigur, un lucru bun în sine: teoretic, oamenii care vor să se informeze (deci partea cea mai activă şi mai dinamică a opiniei publice) au şi posibilitatea de a dezbate, de a exprima opinii, de a intra în dialog cu alţii. Exact cum scria în studiile pe care le citeam acum zece-doisprezece ani.

Numai că specificul nostru naţional, modul nostru de a comunica, de a dezbate, de a exprima opinii face de ruşine orice studiu doct şi dă peste cap orice cercetare exhaustivă. Democraţia „fragilă şi originală“, despre care se vorbea la noi în anii '90, s-a mutat pe web: participanţii la forumurile ziarelor îmi amintesc de formele de „dialog“ politic şi civic de pe vremea cînd scena politică românească era dominată de „neocomuniştii“ din FSN şi „anticomuniştii“ din PNŢ şi CDR. Aceeaşi nervozitate, aceeaşi pornire iute spre adjective tari, aceeaşi lipsă de dileme, aceeaşi incapacitate patentă de a-l asculta pe celălalt, de a-l legitima ca interlocutor luîndu-i în seamă opinia, acelaşi drum scurt spre înjurătură, aceeaşi prezumţie de impuritate în privinţa preopinentului. Şi vorbesc de cei care „intră“ pe forumurile ziarelor serioase, nu de cititorii de tabloide. Cu aceştia din urmă e simplu de tot, interactivitatea şi suprema democraţie a Reţelei se manifestă scurt şi eficient, în opinii clare: la un articol care are alături, să zicem, poza Nicoletei Luciu, comentariile interactivilor sînt scurte şi expresive: de la „uau“ şi serii lungi de *emoticons,* pînă la numirea explicită a părţilor trupeşti vizibile în poză, urmată de exclamaţii, „maaamă“ şi alte expresii din aceeaşi serie emoţională. Cîteodată, în focul „dezbaterii“, mai apare şi cîte-un mesaj articulat şi format din mai multe cuvinte: „bună sînt diana si vreau sa va spun ca ma bucur foarte mult ca particip la acest forum“. Dar nu despre Diana şi fericiţii interactivi interjecţionali este vorba, ci, cum spuneam, despre „forumiştii“ de pe site-urile ziarelor serioase. Acolo fauna e mai complicată, dar cred că se disting cîteva tipuri dominante. Unii sînt, pur şi simplu, bine intenţionaţi şi dornici să schimbe opinii. Nu prea mulţi. Alţii sînt însă forumişti „de meserie“, pătrunşi de misiunea lor, aşa că lansează idei şi scenarii şi „se iau“ de ceilalţi. După primele două-trei intervenţii în care spun ceva despre tema articolului pe care îl comentează, ajung iute la „bă“, „mai taci“, „tu vorbeşti?“, la înjurături şi palme virtuale. Interacţiunea îi enervează: de fapt, nu erau pregătiţi pentru Internet, cu potenţialul său de dialog. Probabil că cei mai mulţi nu sînt irecuperabili: îşi ascund nevricalele şi mitocăniile după *nickname* şi după tastatura computerului; în viaţa reală, cu nume şi prenume, n-ar fi atît de violenţi. Irecuperabilii alcătuiesc însă o categorie aparte – ei „se dau“ direct la autorul articolului, îl fac ţăndări, îl trimit direct la plimbare, îl fac de ruşine în văzul virtual al lumii: „băi, dinescule“, „popescule“, „hurezene“... Din tastele lor isterice ţîşnesc acuzaţii de tot felul la adresa autorilor şi a celorlalţi forumişti. Exemple sînt multe, pe forumurile mai tuturor cotidienelor. Unele redacţii chiar au recurs, după ce porniseră cu democraţia şi libertatea deplină în realizarea forumului, la „represiune“: elimină de pe forum intervenţiile violente, injuriile, porcăriile. Dar tot mai rămîn.

Aşa că revoluţia încă nu s-a produs, interactivitatea n-a adus triumful deplin al poporului şi al dezbaterii civice. Pe forum e ca şi pe stradă: apar şi derbedei, şi mitocani, şi isterici,

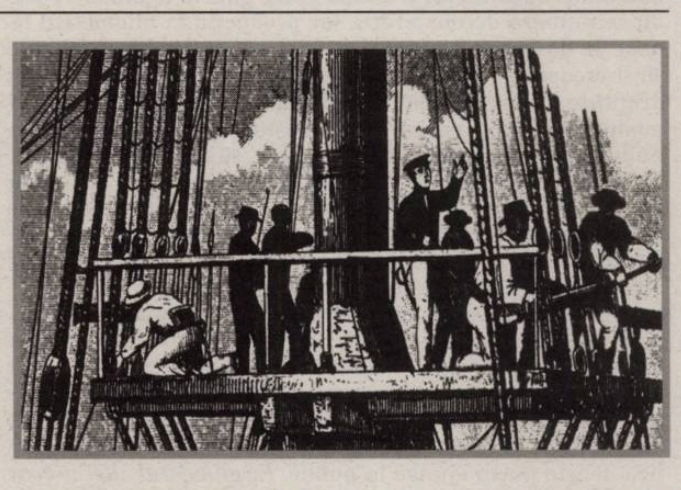

să nu intrăm în panică. Problema este însă alta: cei care se exprimă pe forumuri sînt cei care citesc ziare, cei care simt nevoia să se exprime. Această parte a publicului arată, din păcate, foarte prost: n-are nimic cu ideea de comunitate (fie ea şi online), ci constituie o gaşcă de cartier ieşită să facă ordine.

ţinerea de minte

„Ţin minte perplexitatea care m-a cuprins într-o seară ploioasă de toamnă cînd, întîlnind un convoi de ţărani prahoveni cu căruţe, i-am întrebat, aşa, ca să intru în vorbă cu ei:

– De unde sînteţi, oameni buni?

– Din Popescu.

M-am simţit pocnit cu o măciucă de ironie ţărănească.

– Cum asta, din Popescu?

– Din comuna Popescu – au răspuns ţăranii – aşa îi zice acum satului nostru: Stelian Popescu.

Dacă, în megalomania care l-a cuprins, directorul *Universului* nu şi-a ridicat încă o statuie, a găsit că e bine să boteze cel puţin cu numele lui satul unde-i e moşia. E ridicolă reacţiunea Popeştilor în faţa neantului. Nu vor să dispară. Aşa cum naufragiatul, înspăimîntat de adîncimea oceanului, se agaţă şi de un fir de pai, Popeştii care-şi iubesc numele şi care suferă la gîndul dispariţiei lui, mai mult decît la gîndul propriei lor dispariţii, încearcă să-l imortalizeze prin orice mijloace. De la creionul chimic cu care la vîrsta şcoalei primare şi-l scriu pe pereţii privăţilor, trec la briceagul cu care îl sapă în băncile grădinilor publice sau în coaja copacilor. Cu aceeaşi furie cu care ar procrea cu oricine şi oriunde, Popeştii se iscălesc cu desnădejde, îşi lipesc numele pe bucăţi din materia pe care o presupun că va dăinui mai mult decît ei.“

(Geo Bogza, articolul „Suntem din Popescu“, 1938)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Zvonacii dosariadei

Constat că este o modă să afişezi o morgă superioară şi să fii scîrbit de toată povestea asta cu dosarele. O specie de scîrbă superioară şmecheră am văzut la Adrian Năstase. Fostul prim-ministru ne-a îndemnat să ne uităm spre viitor, acum că mai sînt cîteva luni pînă intrăm în Uniunea Europeană. Ştiind că i-a fost trimis la CNSAS doar dosarul de urmărit, Năstase a dat înţelegător din cap, zicînd cu largheţe de boier nomenclaturist că „ăsta era sistemul, era ca în romanele lui Orwell, eram cu toţii supravegheaţi". Ceea ce e adevărat într-un fel: eram cu toţii supravegheaţi, doar că unii erau supravegheaţi în puşcărie sau în azilele psihiatrice, iar alţii erau supravegheaţi de colegii lor nomenclaturişti, cînd apărau doctrina ceauşistă, privind drepturile omului, la congresele internaţionale. O *addenda* la scîrba superioară este argumentul care spune: dacă nu am făcut asta acum 15-16 ani, acum ce rost mai are? Din nou, e adevărat într-un fel. Cu excepţia faptului că acum 15-16 ani unii propuneau deconspirarea, pe cînd alţii, cei care aveau puterea, i se opuneau. E şi asta o logică perversă: după ce nu te-au lăsat să o faci la vreme, te arată cu degetul, întrebînd înţelept: ce rost mai are acum?

În învălmăşeala acestor zile, cînd pare că România a fost mereu o ţară de anticomunişti frenetici şi de disidenţi îndîrjiţi (pe principiul „puţini am fost, mulţi am rămas"), profitorii, urechiştii şi zvonacii sînt la mare preţ. Cozmin Guşă ne-a obişnuit ca, atunci cînd o chestiune serioasă ţine prima pagină, el să fie prin preajmă aruncînd petarde. Acum, în plin scandal, Guşă pare că e singura persoană cu cifre certe: peste 100 de politicieni, doi foşti prim-miniştri şi mai mulţi miniştri vor fi deconspiraţi pînă la toamnă. Toamna se numără deconspiraţii, iar producţia la kilometrul linear de dosare se anunţă bogată. Dar, ca de obicei, trebuie să îl credem pe cuvînt. Culmea este că s-ar putea să aibă dreptate. Dacă procesul va fi dus onest la capăt, ştiind modul cum s-a constituit elita postdecembristă, e logic ca numărul de politicieni, aflaţi în culpă, să fie destul de mare. Problema este însă că între logica bunului-simţ şi morga omului atotştiutor e o diferenţă, iar Cosmin Guşă s-a băgat în seamă demascînd ceva la modul general, fără nume şi dovezi, bruind discuţia publică, cu singurul avantaj că a mai bifat un subiect de prezenţă la televizor.

Prin lumea presei circulă nenumărate nume de viitori deconspiraţi. Ştii că şi ăla? Dar de aia ai auzit? E sigur, ştiu din mai multe părţi. De obicei, chestia asta cu ştiutul din mai multe părţi se traduce prin faptul că şi Gigel, şi Maricica ţi-au spus acelaşi lucru. Probabil că Gigel şi Maricica au auzit de la aceeaşi persoană. Dar, din această zvonistică, foarte puţin ajunge la public. *Evenimentul zilei* a vrut însă să dea lovitura şi a publicat numele a şase politicieni ale căror dosare au ajuns la CNSAS. Modul de prezentare al articolului este destul de nepăsător faţă de circumstanţe. A face astfel de liste nu ţine cont de imensa deosebire între colaboratori-informatori şi urmăriţi. Apariţia de liste fără context nu face decît să servească pulsiunea spre bîrfă, în dauna clarităţii morale. *Evenimentul zilei* s-a grăbit să arunce pe piaţă nişte nume, ca şi cînd nu ar conta ce anume conţin dosarele respective. E ca şi cum a-i spune că Müller şi Şmilovici au fost la Auschwitz, fără să te intereseze că unul a fost gardian SS şi altul deţinut. Preferînd listele dezbaterii asupra responsabilităţilor, presa nu face decît să adîncească haosul moral, care riscă deja să facă din deconspirare o problemă în plus, pe care nu o aveam pînă acum.

Nu aş fi insistat pe articolul din *Evenimentul zilei,* dacă nu asistam la o scenă incredibilă cu autoarea lui, Oana Dobre, la Realitatea TV. Pe lista sa apărea şi Nini Săpunaru, deputat PNL. Săpunaru a intrat în direct în emisiune, spunînd că de la CNSAS i s-a spus că nu are nici un dosar, precizînd chiar că regretă pentru că, dacă exista un dosar, atunci ar fi fost capabil să se dezvinovăţească, arătînd că nu a colaborat cu Securitatea. Starea sa de nervi era pe deplin justificată, iar ziarul îi făcuse un rău evident trecîndu-l pe lista cu primul lot de politicieni ale căror dosare au ajuns la CNSAS. Simplul fapt şi tot e de ajuns să pună o ştampilă în contextul scandalului. Ceea ce recunoştea şi Oana Dobre, care se apăra spunînd: „Dacă populaţia vă va condamna la apariţia numelui în ziare, atunci nu este vina presei, este vina clasei politice care a tergiversat deconspirarea". Ceea ce e o metodă nouă de pasare a responsabilităţii. Dacă se dovedea adevărat, meritul era al jurnaliştilor profesionişti.

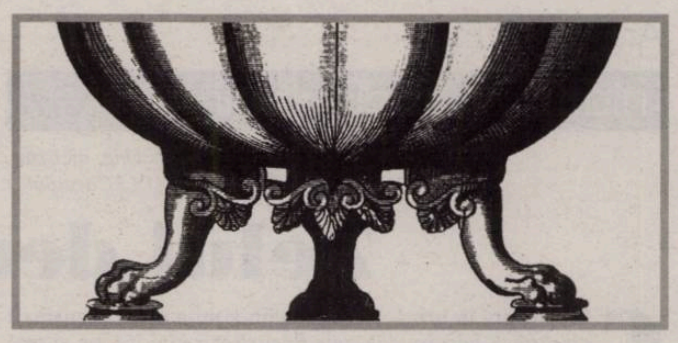

Dacă se dovedeşte fals şi aduce prejudicii unor persoane, vina este a clasei politice.

Povestea deconspirării va mai dura ceva şi vor mai fi scandaluri dureroase. Chestiunea în sine ridică probleme morale serioase, cea mai importantă fiind aceea că dăm din nou credit Securităţii, bazîndu-ne pe dosarele sale pentru a ne reaşeza societatea. Dar altă soluţie nu există. Acolo unde s-a încercat uitarea, ea funcţionat fie ca un dictat al foştilor securişti şi nomenclaturişti asupra societăţii (vezi Rusia şi fostele republici sovietice asiatice), fie nu a funcţionat deloc, alimentînd scandalurile subterane şi piaţa neagră a dosarelor (vezi Polonia). E nevoie de claritate morală şi stăpînire de sine pentru a nu ajunge să regretăm că, în sfîrşit, se întîmplă şi la noi. Este un proces oricum neplăcut. Problema este că zvonacii şi profitorii îl pot face urît mirositor.

presa despre...

Adevărul care ne va mîntui

„Ce-aţi fi făcut dacă la începutul anilor '90 v-ar fi spus cineva că discuţia serioasă despre Securitate şi securişti se va face abia după 16-17 ani, către limita termenului Brucan? Cîţi dintre cei care aţi rămas totuşi în ţară n-aţi fi avut un imbold mai puternic ca să plecaţi oriunde, deznădăjduiţi?

Şi cîţi aţi fi acceptat să vieţuiţi în minciună, alături de oameni care continuă să vă înşele, cu bună ştiinţă, cîţi aţi fi votat turnători de joasă sau de înaltă speţă şi cîţi aţi mai fi luat de bune cele spuse de laşi mai mari sau mai mici? Cum credeţi că ar fi arătat azi România, dacă discuţia din aceste zile ar fi avut loc, la modul serios, atunci, în 1990? Dacă Punctul 8 al Proclamaţiei de la Timişoara ar fi fost lăsat să aibă măcar şansa de a ajunge la cunoştinta celor mulţi?

Privind în urmă, constatăm că societatea românească s-a maturizat pe propria-i piele, cît şi cum a putut. Dar a pierdut timp preţios, ca un copil care ţine morţiş să experimenteze tot, să nu asculte sfatul batrînilor (de exemplu, Ticu Dumitrescu) şi să se dea cu capul de pereţi pînă învaţă, cu preţul cucuielor, ce e rău şi ce e bine. Au trecut prea mulţi ani pînă azi, cînd primim confirmări ale unor bănuieli sau, după caz, primim veşti-şoc despre personaje în gura cărora ne-am uitat timp de 10-15 ani. Ni s-a dat un nou moment de răscruce. Şi e mai bine mai tîrziu decît niciodată. Cuvîntul de ordine: cît mai repede şi cît mai complet". (Călin Hera, *Evenimentul zilei*, 8 august 2006)

„Ani de zile ne-am complăcut într-o lume de alb şi negru. Îngerii luptau cu dracii şi învingeau. Simplu pentru o moralitate schematică. A trecut ceva timp şi îngerii au schimbat rolurile cu dracii. Nu mai ştim la cine ne referim cînd vorbim de servicii sau de fostele structuri. Fostele sînt mai prezente decît actualele. Teoretic, lumea s-a mai colorat, dar tot cenuşie pare. Cînd avem o brumă de speranţă că s-ar întoarce la viaţă, aflăm că nu a fost decît o manipulare a serviciilor secrete. Sau a presei dominate de servicii secrete. Sau a Parlamentului controlat de foşti şi actuali agenţi. Sau a preşedintelui Băsescu, acuzat şi el de securism. România se învîrte în jurul acestei axe a răului şi a minciunii. La 17 ani de la Revoluţie, prinşi în mijlocul jocurilor de putere, dezinformaţi cu ştiinţă, prostiţi cu program, reduşi la rolul de fertilizant electoral, jucaţi pe degete de foşti şi actuali agenţi secreţi ai culiselor politice, românii mai cred că singurul adevăr accesibil despre lumea în care trăiesc se află în dosarele Securităţii. Un adevăr care, speră unii, îi va mîntui." (N.C. Munteanu, 8 august 2006) **(C. G.)**

Andrei PIPPIDI

SOS București

Într-un oraş cîndva european

Va să zică *Dilema veche* are intenţia să găzduiască o serie de observaţii cu privire la starea oraşului în care trăim, de care sîntem legaţi, unii dintre noi, prin naştere, alţii printr-o experienţă de viaţă care adună ani tot mai mulţi din urmă, şi pe care vrem să-l apărăm de mutilările sau împopoţonările pe care i le impune agresiv ignoranţa de lîngă noi sau ridicată deasupra noastră. Fiindcă de asta e vorba: o ignoranţă a acelui trecut care conferea o identitate Bucureştilor, o nepăsare faţă de istorie care duce la imitarea servilă a modelelor străine, cînd nu e doar capriciul de parvenit grosolan care s-a înstăpînit, adesea fără drept, pe un număr oarecare de metri pătraţi de teren.

Făcînd acest gest de responsabilitate civică, revista se desparte de ambiguitatea tradiţională pe care a cultivat-o din scrupul, din respect pentru opinia omului de alături. Nu e nimic dilematic în ceea ce veţi citi aici: batjocura sau distrugerea la care sînt supuse clădiri sau străzi întregi nu mai îngăduie încercarea de a ţine o cumpănă orizontală între două concepţii urbanistice, egal îndreptăţite. A întîrziat prea mult o reacţie la asaltul lăcomiei şi prostului-gust.

Avem de altfel exemple care ar fi trebuit să avertizeze contra acestui pericol. În Grecia anilor '50 şi '60, specula terenurilor a nimicit urmele, pe atunci foarte numeroase, ale trecutului bizantin şi otoman, din care n-a cruţat decît bisericile (nu şi moscheile, desigur). Arhitecţii germani regretă excesele săvîrşite pînă nu de mult în modernizarea oraşelor lor – e adevărat că bombardamentele lăsaseră multe răni deschise în ţesătura urbană. La Bruxelles, deşi capitala belgiană rămăsese neatinsă în timpul războiului, construcţiile moderne au înlocuit peste tot opera sublimă, gotică sau barocă, a strămoşilor, aşa încît turiştii se înghesuie acum în singura piaţă pe care au ocolit-o demolatorii. Dimpotrivă, Varşovia de odinioară, din care duşmanii nu mai lăsaseră piatră peste piatră, a fost refăcută cu o grijă admirabilă şi se mîndreşte astăzi cu palatele ce se mai puteau vedea numai în picturile lui Canaletto. Şi tocmai la noi, unde au rămas aşa de puţine monumente istorice, iertate pînă acum din sărăcie, nu din înţelegerea valorii lor, a început distrugerea.

Îl blestemăm pe Ceauşescu fiindcă, în delirul său de megaloman, a ras un sfert sau o treime din centrul istoric bucureştean, dar, mai întîi, am intrat în moştenirea lui: Casa Poporului, lăcaş de rău augur pentru a înfiripa o democraţie, iar acum imităm sforţarea lui îndîrjită de a dărîma case vechi şi biserici pentru a realiza utopia: un oraş nou pentru o rasă nouă de oameni. Măcar acela, în halucinaţia lui, urmărea un sistem, deşi cu structuri sociale şi economice care s-au dovedit pretutindeni greşite, pe cînd astăzi nu există decît orgoliul îmbogăţiţilor recenţi şi calculele celor care, nerăbdători să-i ajungă din urmă pe aceştia, cumpără şi dărîmă, pentru a face depozite umane scump închiriate.

În fond, aceeaşi boală ale cărei simptome se văd şi la cimitirul Bellu, unde dispar mormintele vechi, se sparg lespezile cu nume istorice, ca să-şi tragă un cavou „mişto" nou-venitul pe care nu puteau să-l mănînce viermii în altă parte.

Altă dezonoare a oraşului: enormele panouri cu reclame stupide care acoperă de sus şi pînă jos o clădire, condamnînd la întuneric pe locuitorii ei (care, în schimb, primesc banii cu care să-şi plătească întreţinerea) şi desfigurînd o stradă care fusese gîndită altfel. În centrul Bucureştilor, numărul caselor ascunse sub acest decor urît şi inutil creşte fără încetare.

Case boiereşti care mai aveau încă pe fruntea lor vechiul blazon, case negustoreşti cu sacnasiu sau geamlîc, scunde şi unele, şi altele, căci pe vremuri nu se socotea reputaţia cuiva după cîte etaje avea deasupra capului, au pierit, ori interesul noului stăpîn le-a prefăcut, cu betoane şi termopane, în „sediul comercial" al afacerii lui. Aşa, o străduţă veche, lăturalnică, se transformă într-un şir de restaurante – de parcă românul nu mai mănîncă decît în oraş! –, de baruri şi „pub"-uri – chipurile, încă prea puţine pentru mulţimea clienţilor însetaţi...

La care îmi vine să spun precum cerşetorul de ieri care, refuzat de un domn bine îmbrăcat, cu aer de funcţionar superior, l-a apostrofat măreţ: „Şi mai vreţi să intraţi şi în Uniunea Europeană"!

Mai sînt atîtea de spus. Le vom spune pe rînd, pe toate. Am deja lista mea de locuri în primejdie. Dar rog şi pe cititorii cărora le pasă de trecutul oraşului să îmi semnaleze aici toate situaţiile cu care se întîlnesc: *apippidi@sar.org.ro*.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Trădarea şi trădătorii

Cînd nu este subînţeles, cuvîntul *trădare* este rostit de-a dreptul: Viktor Iuşcenko – omul confirmat în funcţia de preşedinte al Ucrainei de masele adunate în piaţa centrală a oraşului Kiev, liderul revoluţiei portocalii – a încheiat o înţelegere cu rivalul său, Viktor Ianukovici, colorat în roşu-albastru. La sfîrşitul lui 2004, începutul lui 2005, Ianukovici era omul care trebuia înlăturat, refuzîndu-i-se beneficiul unor alegeri considerate fraudate. Între timp, în martie 2006, au fost alegeri parlamentare (supravegheate de noua conducere, mai mult sau mai puţin democratică, a ţării) şi partidul lui Ianukovici a cîştigat suficiente locuri pentru ca, împreună cu Partidul Socialist (în ultima clipă acesta a părăsit alianţa portocalie pentru cea roş-albastră) al lui Moroz, să alcătuiască o majoritate parlamentară ostilă preşedintelui purtător de ideal revoluţionar.

S-ar putea spune că poporul l-a trădat pe preşedinte şi nu viceversa: partidul lui, Ucraina Noastră, a obţinut 14% din voturi. Dar a avut şi poporul motivele lui: democraţia şi-a arătat în aceste luni doar incapacitatea de a pedepsi dezordinea şi corupţia, nu a fost foarte deranjată de haosul căruia i se spune libertate, a fost incapabilă să determine un nou curs al vieţii. Analizele politicii ucrainene abundă în nume necunoscute pînă acum şi în semnalarea unor formaţiuni politice fără vreo semnificaţie autonomă, vizibile doar cînd schimbă aliaţele, pentru a-i sprijini pe unul sau pe altul dintre actorii principali. Este evident că, la nivelul conducerii, politica se face pentru accesul la putere şi la resurse, că ideile sînt croite şi răscroite pentru a se potrivi personajelor cu pofte mai mari decît restul lumii.

Aşa cum scria, în *Washington Post*, Anne Applebaum, conştient sau nu, oamenii din piaţă, dar şi cei care au stat acasă aşteptînd să vadă ce o să iasă, sperau că noul preşedinte, ales democratic, va fi la fel de puternic ca predecesorii săi comunişti, va avea aceleaşi resurse birocratice, acces la informaţiile secrete şi va acţiona în consecinţă.

Avertismentul sever lansat în plină iarnă de Rusia, cînd a refuzat să mai furnizeze gaz Ucrainei, a fost un moment al adevărului: cît au stat în frig, aproximativ două săptămîni, ucrainenii au avut timp să se gîndească la costurile revoluţiei portocalii. Presa din preajma preşedintelui rus Putin a prezentat opoziţia ucraineană drept o invenţie a forţelor de extremă dreaptă, neo-liberale, sprijinite de organizaţii din Statele Unite conform unui plan mondial, stabilit cu mulţi ani în urmă şi declanşat odată cu înlăturarea lui Miloşevici, de către organizaţia Otpor (2000), şi a lui Şevarnadze, de Khmara din Georgia (2003). Or sprijinul occidental, atîta cît a fost, nu era suficient pentru a rezista presiunilor ruseşti: disputele teritoriale, refuzul Rusiei de a recunoaşte caracterul criminal al foametei induse în anii '30 (considerată de ucraineni un genocid) şi, în cele din urmă, şantajul cu gaz s-au dovedit greu, dacă nu imposibil de rezolvat de către partidul lui Iuşcenko. În aceste condiţii, populaţia rusofonă din Est a reuşit să-şi impună candidatul, pe Viktor Ianukovici, cu convingerea că acesta va fi capabil să obţină concesiile necesare de la oficialităţile din Rusia.

Schimbările promise de revoluţia portocalie s-au redus la nişte conflicte extrem de dizgraţioase în sferele puterii, relatate de o presă atît de liberă încît găseşte că e preferabil să se dedice intrigilor de sus, decît să analizeze problemele reale ale populaţiei. În 2004, revoluţia a atras o masă semnificativă de oameni pentru ca preşedintele de atunci, Kucima, să ezite în faţa folosirii forţei. Prudenţii au stat acasă şi au avut timp să se poziţioneze în tabăra cîştigătorului. Ostilii, care atunci n-au ezitat să se manifeste, ţineau un discurs conservator, într-un contrast incomod cu avîntul şi entuziasmul revoluţionar. Avîntul şi entuziasmul trec, confruntate cu caracterul conservator al vieţii, cu dezgustul stîrnit de lăcomia noilor pretendenţi la putere.

E greu de spus cine a trădat revoluţia din Ucraina: Iuşcenko, prin neputinţa de a fi la înălţimea lozincilor din iarna lui 2004, politicienii care, prin jocul alianţelor, au făcut posibilă numirea lui Ianukovici sau poporul nerăbdător. În ceea ce-i priveşte pe înalţii funcţionari, pe politicieni, gazetari, oameni de afaceri, ei vor colabora cu oricine va fi suficient de atent la nevoile lor. Trădătorii sînt întotdeauna ceilalţi.

globul cubic

Cartofii prăjiţi

Pînă în 2003, la restaurantele şi cafenelele din localul Congresului american, cartofii prăjiţi se numeau „cartofi franţuzeşti". Cînd declaraţiile antiamericane, făcute de oficialii francezi, cu prilejul angajamentului militar în Irak, i-au enervat peste măsură pe politicieni, Bob Ney, responsabil cu locurile din Congres unde se mănîncă, a decis schimbarea denumirii: se vor numi „cartofii libertăţii; e un efort mic, dar simbolic, pentru a arăta cît ne displac nouă, celor de pe colina Capitoliului, acţiunile aşa-zisului nostru aliat, Franţa". Proprietarul unui restaurant din Carolina de Nord a adoptat aceeaşi măsură, inspirat – a spus el – de o măsură luată de restauratori în timpul primului război mondial cînd *sauerkraut* a devenit varza libertăţii, şi *frankfurter*-ii – *hot dogs*.

Nu a fost o decizie exprimînd maturitatea şi inteligenţa aleşilor poporului american şi, probabil, din această cauză, a devenit foarte cunoscută, chiar şi de către cei care nu sînt preocupaţi de meniul localurilor de pe Capitoliu. Chemat să-şi expună reacţia, purtătorul de cuvînt al ambasadei Franţei nu a vrut să o ia în glumă: „sîntem într-un moment foarte serios cînd trebuie să rezolvăm probleme foarte serioase şi nu dorim să ne concentrăm asupra numelor date de voi cartofilor". De altfel, nu toate localurile de pe lîngă Congres s-au supus acestei decizii. Absenţa maturităţii şi inteligenţa mediocră au început să devină evidente şi pe terenul unde se presupunea că libertatea va fi şi altceva decît noul nume al cartofilor. În Irak, lucrurile merg rău: confruntaţi cu violenţa interetnică şi interreligioasă, americanii nu mai vorbesc despre libertate, ci despre ordine. Între timp, cartofii franţuzeşti au apărut din nou în meniuri, la mesele date de preşedinte, ceea ce ar părea să arate că relaţiile franco-americane au revenit la temperatura normală. Deşi se spune că schimbarea s-ar datora faptului că Ney a fost nevoit să renunţe la preşedinţia comitetului, pe care îl conducea, din cauza legăturilor dovedite cu Jack Abramoff, un lobbyist învinuit în justiţie pentru dare de mită. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Note de război

Pe drept cuvînt, războiul declanşat în Orientul Mijlociu îngrijorează pe toată lumea. Vor mai fi existînd, poate, naivi sau inconştienţi care se întreabă cine are dreptate în această nesfîrşită încleştare: evreii sau islamiştii? Întrebarea este legitimă cînd e vorba despre un conflict între vecinii de palier, pe tema cauzei blocării liftului, dar e cu totul deplasată cînd vorbim despre o ciocnire între două culturi, două religii, două popoare. Este foarte greu să discerni între atîtea fapte, emoţii, tragedii, este poate imposibil să mai ştii cine a fost primul provocator, cine a ucis primul, cine a apăsat cel dintîi pe trăgaci. Şi în acest caz, exemplu deplin al ideii conflictului fără sfîrşit, istoria devine cel mai greu argument, istoria devine obsesie, istoria devine suflul neostoit care întreţine focul, pînă cînd totul se reduce la istorie. Prezentul nu e decît prilejul de a tranşa problemele din trecut, viitorul nu e decît prelungirea istoriei.

În plus, celebra reflecţie pascaliană îşi află cea mai bună verificare pozitivă: „nimic, urmînd raţiunea, nu e drept în sine, totul se clatină cu timpul". Incapacitatea raţiunii, niciodată pure, ci mereu determinată cultural şi alterată de credinţe, de a găsi dreptatea, în cazul tragediei din Orientul Mijlociu, mi se pare evidentă. Tocmai de aceea, o soluţie politică nu se poate susţine în acea regiune. Falimentul diplomaţiei în Orientul Mijlociu este, de fapt, falimentul raţiunii. M-am gîndit la toate acestea citind, în ultimele zile, zeci de articole şi ştiri despre ce se întîmplă în Liban, dar şi în teritoriile palestiniene. Sursele mele, desigur, sînt de sorginte euro-americană: ziare de pe continent şi din America, marile reţele de televiziune, de la CNN şi Fox, la BBC şi TV5, depeşele agenţiilor de presă consacrate, Associated Press şi Reuters. Am accesat de cîteva ori comentariile de la Al-Jazeera, dar mi s-au părut atît de partizane şi de patetice încît nu am repetat foarte des experienţa aceasta. Ei bine, acum, cînd mă gîndesc la percepţiile pe care spaţiul meu cultural le are asupra conflictului, îmi dau seama de ce se împiedică orice tentativă raţională, i.e.politică. Revin iarăşi la Pascal: „Cunoaştem adevărul nu numai prin raţiune, ci şi prin inimă: prin inimă cunoaştem primele principii şi în zadar raţiunea încearcă să le combată". Nu pot citi comentariile arabe fără să mă enervez, să nu mi se pară evident manipulatorii şi complet părtinitoare. Apoi, cînd mă liniştesc, îmi spun că, probabil, şi intelectualul libanez sau sirian, vizitînd sursele mele, trăieşte aceleaşi sentimente. În sfîrşit, ceva ce ne uneşte!

Şi totuşi nu e acelaşi lucru. În lumea mea, imediat după declanşarea ostilităţilor, s-au conturat două şcoli de gîndire care, apoi, s-au delimitat mai precis şi, firesc, au început să dezbată. Prima, exprimată „la cald" de secretarul general al ONU şi îmbrăţişată de multe state europene (Franţa, Italia, Spania), cere încetarea imediată a ostilităţilor şi apoi negocieri politice. A doua, exprimată clar de Statele Unite şi îmbrăţişată făţiş de Germania şi, cu ceva rezerve, de Marea Britanie, spune că încetarea ostilităţilor nu duce la nimic pentru că nu rezolvă problema de fond şi ar prelungi situaţia anterioară atacurilor israeliene, ceea ce e inacceptabil, de vreme ce chiar această situaţie a dus la conflict. Prima viziune este umanitară, pune accentul pe victimele inocente şi pe distrugerile înspăimîntătoare. A doua încearcă fondul: miliţiile Hezbollah trebuie să se dezarmeze, Israelul are dreptul la securitate, ca orice alt stat, iar dacă comunitatea internaţională nu e în stare să i-o garanteze, trebuie să şi-o asigure singur. În mijlocul incendiului, niciodată nu ştii cum e mai bine. Revenirea la situaţia anterioară conflictului va duce din nou la ciclul infernal de atacuri teroriste, urmate de represalii. Continuarea actualului război înseamnă mai multe victime şi mai multă suferinţă. Uciderile sînt inevitabile, în ambele variante, şi asta este, cu adevărat, cumplit. Spiritul lumii mele pare pur şi simplu terifiat de această fatalitate.

Mai departe, dezbaterea atinge un alt palier. Atacurile israeliene par a fi departe de a-şi atinge scopul. Rachetele Hezbollah sînt tot mai multe şi tot mai precise, simpatia pentru organizaţiile teorist-islamiste creşte în Orientul Mijlociu, ceea ce înseamnă nu doar adîncirea colaborării dintre statele din regiune şi mişcările de tip Hezbollah şi Hamas, recent validate electoral, ci, mai grav, creşterea bazei de recrutare a acestor organizaţii. Este posibil ca atacul militar israelian să fi fost prost plănuit. Spiritul euro-american are experienţa unei asemenea îndoieli, în Irak. Foarte recent, secretarul american al Apărării, Donald Rumsfeld, audiat în Senatul american, a spus că Irakul se află în pragul războiului civil şi admite că, acum un an, pur şi simplu nu lua în calcul o asemenea eventualitate. Dacă Rumsfeld spune aşa ceva înseamnă că Irakul se află deja în război civil. Vocile care chestionează planul militar american din Irak sînt, acum, definitiv îndreptăţite. Realitatea din teren infirmă, adesea, planurile din „camerele de situaţii". Preşedintele Bush a cerut o soluţie grabnică pentru Liban. Tocmai el, care nu se grăbea deloc acum o săptămînă. Presiunea opiniei, care îl acuză că subordonează politica externă americană intereselor israeliene, creşte. În plus, dezbaterea se ideologizează. Forţele de stînga simpatizează cauza arabă, în vreme ce forţele de dreapta susţin o politică de apropiere şi protejare a Israelului. În această paradigmă, dezbaterea e infinită în spaţiul euro-atlantic.

De partea cealaltă însă, există o lume compactă. Lumea Al-Jazeera nu dezbate, ci combate. Acolo toată suflarea simte la fel şi vrea acelaşi lucru, fie că admite, fie că nu: distrugerea Israelului. Pentru orice om cu bun-simţ, acest lucru e inacceptabil. Şi poate că de aici, de la bun-simţ, trebuie să pornim clădirea unei noi strategii pentru Orientul Mijlociu.

ready made

„Scumpe Bianu,

Primeşte toate cele mai bune şi cele mai dorite de Sf. Paşti!

Aici e iarna mare, cu perspective slabe de a se îndrepta de sărbători, iarnă şi în natură, iarnă şi în sufletul oamenilor! Mă îndeletnicesc aici cu chestiuni fiscale şi cu tabelele trimise de Vladimirescu, iar luni bat cuie în standardul cel nou al curcanilor."

(Ludovic Mrazec, în *Scrisori către Ioan Bianu*, vol. II, Editura Minerva, 1975)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

4º

Să-mi cumperi un *cuer* din corn,
iubitule, de cerb,
un Bonaparte cu bicorn
din porţelan superb,

sau bustul Cleopatrei, ce-şi
lua baia-n lapte fiert, –
la sfîrc, ca fructul de măceş
împurpurat pe sfert;

iar dacă mai dispui de bani,
şi Amoraşul roz
care-l visez de vreo doi ani
sub formă de moloz

sau ţăndări, – *care* le adun
de jos şi, ciob cu ciob,
iubitule, *io*-i recompun
obrazul făcut zob,

cu tot cu galeşu-i surîs
parşiv şi unduios, –
cu grijă, cum mă ştii că îs
de tot ce e duios.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Detergentul Nicolae şi sinistra lui soţie

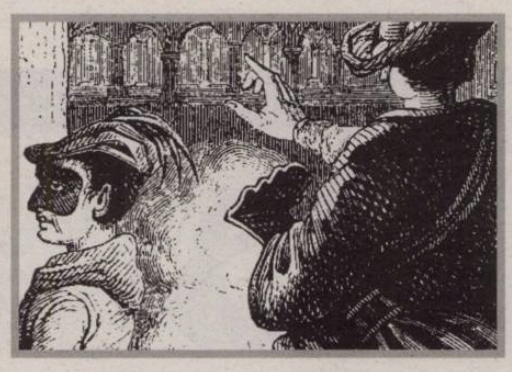

Cel mai mare deserviciu pe care Nicolae Ceauşescu l-a făcut societăţii româneşti a fost acela de a muri relativ repede, atunci, în decembrie '89. E drept, el a şi fost ajutat în acest sens – a fost poate ajutorul cel mai consistent pe care l-a primit, în toată cariera lui, de la trei dintre instituţiile fundamentale ale statului său: Securitatea l-a ajutat protejîndu-l cu ghilimele, Justiţia l-a ajutat apărîndu-l cu ghilimele, iar Armata l-a ajutat hrănindu-l – tot cu ghilimele, se înţelege, dar şi cu o porţie încă fumegîndă şi caldă de desert cu zero colesterol şi şapte-şaizeci şi doi calibru.

Toate aceste ajutoare în ghilimele, de care vorbim, au o circumstanţă atenuantă şi una agravantă. Cea atenuantă este aceea că, într-un fel, dacă e să fim subtili, putem spune că Ceauşescu s-a cam sinucis. Am mai dezvoltat undeva ideea, aici o rezum: el, liderul, se complăcuse în a afişa (ajutat – fără ghilimele – de aparatul de propagandă) o invulnerabilitate şi o atotputernicie care, pentru românii care eram atunci, devenise agasantă. Într-atît de nemuritor şi de stăpîn pe situaţie părea, încît despărţirea noastră de sistemul în cauză însemna, obligatoriu, despărţirea de el – cel autorevendicat a fi piesa principală a acelui sistem. Cel mai de preţ fiu al poporului nu putea rămîne teafăr, odată ce poporul se răzvrătea. Simbolic spus, în fiecare ţară comunistă a existat un *zid al Berlinului*. Noi, în ultimii ani '80, aveam chiar vreo trei: unul era pe Tisa – spre unguri, altul era pe Dunăre – spre iugoslavi, altul era pe Prut – spre sovietici. Specificitatea *zidurilor berlineze* româneşti a fost aceea că au funcţionat în stilul zidului lui Manole, dar în sens contrar: tocmai pentru a putea fi dat jos, a trebuit pus cineva sub dărîmătură! Cuplul Ceauşescu s-a achitat bine de sarcină, primind toate cărămizile în cap.

Cum spuneam, cei care l-au împins pe Ceauşescu la zidul Tîrgovişte au şi o circumstanţă agravantă. Deja, în momentul condamnării şi morţii, trecuseră cîteva zile de cînd el, practic, pierduse puterea. Şi totuşi, era nevoie de un lider mort. Mai întîi, pentru a-i tăcea gura. Eu cred că, în cazul unui proces desfăşurat pe bune, acel bătrînel descărnat, diabetic şi oricum fanatizat s-ar fi încleştat cu mîinile de bară şi, cu gura lui bleagă şi cu ochii apoşi, s-ar fi comportat cam în stilul poveştilor nemuritoare despre tinereţea lui revoluţionară: adică ar fi fost în stare să vorbească ore în şir şi să dea detalii jenante pentru mulţi dintre noii capi ai răzmeriţei.

Hărmălaia dosarelor CNSAS este ecoul tăcerii lui Ceauşescu

În al doilea rînd – şi astfel ajungem la subiectul nostru –, numai un Ceauşescu mort putea să joace bine ultimul rol al carierei sale; un rol major, de proporţii biblice, acela de ţap ispăşitor.

Pentru cîţiva, destui, din anii următori, trucul a funcţionat. Scufundat, prin moarte, într-o mare de catran, Ceauşescu ne-a albit pe toţi. Chiar şi mort, el a rămas prizonierul celor ce şi-au pasat responsabilitatea pe umerii lui slabi. Şi, aşa cum alţii, mai perverşi, au făcut săpun din prizonierii lor, noi din prizonierul nostru am făcut detergent. Tot ce nu funcţiona în această ţară i se datora. Era proastă tabla zincată? Era vina lui. Aurolacii, SIDA în spitale sau delincvenţa juvenilă? Rodul decretelor lui antiavort. Hibe în cercetare şi învăţămînt? Vina Ceauşeascăi. Cîinii vagabonzi? Demolările lui Ceauşescu. Creşteau preţurile? Moştenirea vechiului regim. În toate aceste aserţiuni era jumătate adevăr şi jumătate ipocrizie.

A trecut timpul. România deja este – şi va fi tot mai mult – populată de promoţii pentru care acest alibi nu mai ţine. Studenţii din 1990 doreau să vadă carnetul de note al Elenei Ceauşescu şi carnetul de partid al lui Iliescu; cei din 2006 vor să vadă dosarele CNSAS ale rectorilor. Iar cei din 2010 s-ar putea să dorească lucruri pe care încă nu ni le imaginăm. Nu, nu e vorba de o răfuială între generaţii – cum insistă unii. Este doar vorba, cred, de faptul că aşteptările neîmplinite ale unei generaţii nu băltesc şi nu se evaporă – ci o iau la vale, ca un bulgăre de zăpadă tot mai consistent. Admit că această zăpadă ar putea fi din ce în ce mai murdară: da, pentru că e un bulgăre pe care, pînă a-l scăpa la vale, noi l-am pasat dintr-o mînă în alta.

Nu mi se pare nimic tras de păr în a spune că noua hărmălaie de sub geamurile CNSAS are directă legătură cu această fostă tăcere – impusă de condiţiuni – a fostului dirigent. Tăcere care odată şi odată trebuia spartă. În 1990 apăreau cîteva foi, pe jumătate arse, din groapa de la Berevoieşti. În 2006 culpa înseamnă metri cubi de arhivă. Politicienii şi ziariştii sînt cei mai vizibili români; în ceea ce-i priveşte pe unii dintre ei, în 1990 aveam îndoieli, în 2006 avem bănuieli, iar în 2010 s-ar putea să avem certitudini amare. Şi, cum bătrînul ţap ispăşitor cu ochii apoşi şi-a consumat magia, poate e normal ca ei, politicienii şi ziariştii, prin fisurile acelei foste tăceri ce nu era a lor, să fie puşi primii în situaţia de a-şi curăţa singuri, prin propriile cuvinte, acolo unde se mai poate, faţa, mîinile şi numele.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Biografia melancolică a lui Mitică

Nu, Mitică n-a pierit! Nu mai umblă cu jiletcă şi panama, ca pe vremea lu' Conu Iancu, nu mai dă afară muştele din Cişmigiu, dar n-a plecat din Bucureşti. S-a-ntîmplat cu el ce s-a-ntîmplat cu toată societatea – trece prin tranziţie. Sau, cum zice nemuritorul *chanson* despre croitoreasa Jana: „Jana noastră nu e moartă, Jana noastră se transformă!".

În primul rînd, Mitică face ce făcea dintotdeauna. Împuşcă francul. Nimeni nu-i ştie slujba, are el grijă să spună din cînd în cînd că *„la noi la birou aşa-şi-pe-dincolo"*. Uneori zice c-a fost în delegaţie, dar nu spune unde şi de ce. Unde lucrezi, Mitică? *La o firmă, monşer!* Misterios Mitică! Are mult timp liber şi bănănăie între terase. Nu umblă cu maşina că n-ar putea să bea destulă bere. *Am eu pe unul la circulaţie, dar nu se face să-l sun toată ziua!* Nici nu stă departe de centru, locul lui predilect de activitate. A făcut cîteva schimburi de locuinţă, dar n-ar fi fost de-ajuns. S-a-ntins însă oraşul peste el. *Păi ştiţi voi, mă, cine stă lîngă mine?*

Mitică e energic. Dacă nu sînt destule locuri la terasă, el uneşte mesele. Comandă acelaşi lucru pentru toată lumea, fără să mai întrebe, şi cere plata peste trei încăperi. Mitică nu citeşte cărţi şi nici reviste, ci doar vreo două ziare. Mai ales titlurile! Mitică e isteţ, din două cuvinte prinde mesajul şi comentează. Dacă e soare, zice: *Ce ştiţi voi, aşa se face banul!* Dacă e nor, se-ncruntă: *N-am eu o putere că pe toţi i-aş băga la ocnă!* Dacă cineva-l contrazice în vreo chestie, nu-şi susţine cauza, ci-l desfiinţează pe preopinent. *Care, mă, păi nu ştii că ăla-i ungur? Că-i ţigan? Tăiat împrejur? Că mă-sa a trăit cu Ceauşescu? Mai întîi să-şi şteargă mucii! Să ne spună de unde are vila! La Paris ce-a căutat? Las' că mai ştim şi noi, nu sîntem chiar proşti!* Despre 1989: *Da' ce, mă, aia a fost revoluţie?* Despre Securitate: *Erau băieţi deştepţi, nu te puneai cu ei!* La *Mari români* l-ar fi votat pe Antonescu, la alegeri nu votează deloc. *Îi ştim noi!* E de acord cu petiţiile pentru Primărie, cu reclamaţiile pentru administraţie, dar nu le semnează.

Mitică n-are dubii. Ştie tot ce mişcă, dar (discret) nu dă decît detalii aluziv-periferice. Dacă vine vorba de Stolojan, se-nfige-n ochii convivilor şi rosteşte secretos: *Ăsta are un cîine negru şi două pisici!*. Dacă e vorba de Ciorbea, scapă aşa, într-o doară: *Soră-sa a fost în generală cu văru-miu!* Vine Bush în România? *Face împachetări la Aslan!* Şi rîde cu subînţeles. Are şi motive, cine ştie fleacurile ştie şi subtextul. Cine află esenţa deţine potenţa. Cei cu case mari sînt de plîns: *Toată ziua şterg praful!* Cei cu şcoală multă sînt de rîs: *La ce le-a folosit?* Dacă-l întreabă careva de studii, răspunde demn: *Şcoala vieţii la seral.* Mitică nu riscă, dar se descurcă. Vara nu se duce la bulgari, a rămas fidel litoralului autohton. Nu sînt condiţii? *Să fiţi sănătoşi, am un cumnat director de hotel, un unchi ospătar şi un nepot salvamar!* Mai are o mătuşă la fisc, un coleg de liceu la tribunal, un vecin la gaze şi un fin la supermarket. Şi nişte veri la ţară, de la care mai ia un porc, un vin. Ceva. Vezi că n-o să ne mai lase Europa, Mitică! *Da' mai dă-i în, Doamne iartă-mă! Nu le place, să ne ia boii de la bicicletă!*

De cîţiva ani s-a-ntîmplat ceva cu Mitică. Iese mai rar la bere, dar nu bea decît Guiness. *Asta românească mă strică la stomac!* Are costum nou şi teorii la fel. A-nvăţat despre viteza de mişcare a ţînţarilor, despre urbanism, despre circulaţia apei prin canale. A devenit şi mai tolerant faţă de politică. *Ce vreţi, mă, aşa merg treburile în Europa, mai citiţi şi voi, ce, vreţi să nu ne mai primească? Aţi auzit ce-a zis Frattini?* M-am temut, dar e tot el! L-am auzit replicînd cu glas răspicat: *Îţi răspund în două cuvinte: ex-clus!* Şi a rîs tare, ca să fie sigur c-au înţeles toţi poanta.

P.S. Am înşirat acestea enervat şi inspirat de emisiunea *Numele meu* de la Realitatea TV. Nu de alta, dar de cîteva luni mă chinuia figura lui Mitică! Mi-au luat-o înainte doamnele Liiceanu şi Arapu şi domnii Darie şi Pîrvulescu, incitaţi de Dragoş Olteanu. Le mulţumesc.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Se ridică blestemul clasei asudătoare

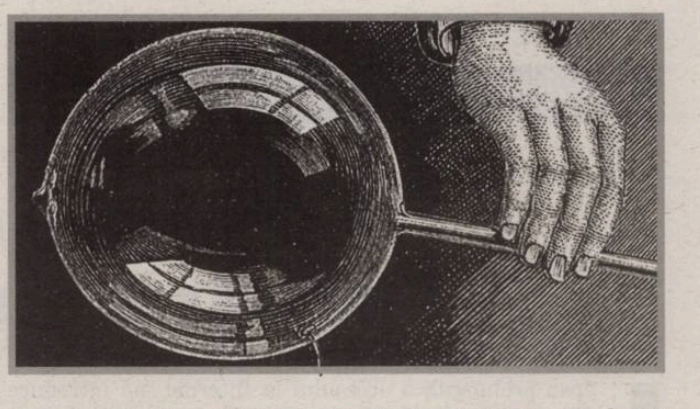

Şcoala de Imaginaţie din New Orleans (SINO) a oferit cursuri de Management al Sudorii, atît pentru începători, cît şi pentru avansaţi, încă de la sfîrşitul anilor '90. La vremea respectivă, cursurile erau privite ca un fel de glumă, aşa că aveam doar o mînă de studenţi. Cursanţii noştri erau mai ales canadieni care nu se prinseseră de poantă (sau se prefăceau). Pentru ei, a te obişnui cu vara din New Orleans era un subiect serios, care trebuia tratat cu deosebit profesionalism.

© L. Munteanu

În cursurile de MS-Începători îi învăţam cum să-şi încetinească ritmul respiraţiei şi cum să producă uşoare adieri circulare, recitînd versuri de Ted Enslin. Îi consiliam asupra evenimentelor sociale în care managementul asudatului devenea o înaltă artă care presupunea batiste, bandane şi un limbaj adecvat schimburilor colocviale ale scriitorilor de secol XIX. Am organizat baluri mascate, în camere fără aer condiţionat, şi am servit băuturi calde care ne-au adus cursanţii aproape în pragul leşinului, o stare de spirit foarte potrivită pentru versurile pline de nea ale celui mai mare poet al Siberiei, Iskar Ardun, pe care le dădeam ca temă, de învăţat pe dinafară.

Studenţii noştri începători – (în majoritate) canadieni – erau astfel pregătiţi să supravieţuiască cel puţin o lună (iulie) în New Orleans. Unii dintre ei reveneau pentru cursul nostru mai dur, cel pentru avansaţi, dar numai jumătate dintre aceştia au absolvit. Cursurile de asudare pentru avansaţi aveau scopul de a consolida controlul asupra fiecărui strop de sudoare, astfel încît acesta nu numai să mergă acolo unde dorea asudătorul, dar să şi fie direcţionat, astfel încît să producă un maximum de plăcere. Examenul final consta într-o plimbare de la French Market, pe Decatour Street, apoi pe Canal Street în sus, pînă la marginea oraşului, pe Carolton Avenue, în blugi şi cu un hanorac gros, cu glugă. La sfîrşitul plimbării, candidatul trebuia să obţină un orgasm complet, produs în întregime de picături de sudoare. Plimbarea însăşi era riguros împărţită în exerciţii de respiraţie prin recitări de versuri ale maeştrilor SINO, precum Dave Brinks, Meghan Burns, Elizabeth Garcia, Bill Meyers, Andy Young, James Nolan şi Lee Grue. La fiecare trei străzi, candidatul trebuia să treacă la versurile, învăţate pe dinafară, ale unui alt poet SINO şi să meargă într-un anume fel, pliindu-şi respiraţia pe versurile de varii lungimi. Mulţi cursanţi s-au lăsat păgubaşi pentru că nu au putut memora atîta poezie sau, mă rog, aşa au pretins ei. Analizele noastre arată că au plecat pentru că erau nişte labe triste.

Dacă acele eforturi educaţionale iniţiale erau oarecum experimentale, în ultimii ani nu ne-am mai permis acest lux. Cursurile noastre sînt supraaglomerate. Avem lungi liste de aşteptare cu candidaţi din toată ţara. Realitatea încălzirii globale a pătruns în conştiinţe şi vara lui 2006 a pus capac la tot. Oameni veniţi tocmai din Alaska privesc înspre cursurile de management al sudorii ca spre singura cale ce le va permite să supravieţuiască în viitor. Am extins programul pentru a primi un număr de circa 3.000 de cursanţi şi am angajat personal nou, în majoritate soldaţi proaspăt întorşi din deşerturile Irakului şi ale Libanului, care au luptat la 40 de grade cu tot echipamentul pe ei. Şi aspectul poetic al pregătirii a fost consolidat, prin introducerea în programă a unor poeţi Dada şi concretişti, ale căror versuri par, la prima vedere, imposibil de memorat.

Absolvenţii programului de Management al Sudorii al SINO sînt gata să pornească, în chiar aceeaşi săptămînă, către deşertul Sonora sau către delta fluviului Mississippi. Ei sînt *master* în controlul efluviilor (acesta este titlul de pe diploma de absolvire, MCE) şi primesc şi licenţă pentru educarea maselor leşinate din zonele temperate. Noul nostru Bunker pentru Asudare, o magnifică clădire alimentată cu energie solară şi proiectată de Andrea Garland, va fi dat în folosinţă în iunie 2007.

traducere de
Ioana AVĂDANI

Liviu IOLU

Aventurile lui Boubakar în Europa

Din Campionatul Mondial de Fotbal au mai rămas puţine ecouri, iar esenţa a poposit deja în arhive. Însă o experienţă trăită de un coleg jurnalist, acreditat la acest mare eveniment, mă face să scormonesc puţin memoria pentru că aventura lui de viaţă evidenţiază cît de diferit arată normalitatea pentru oameni care vin din zone diferite. Pentru Boubakar, pe numele său de familie şi de clan Diakite, marele eveniment l-a reprezentat ocazia de a face o descoperire mai însemnată decît America pentru europeni, dar şi o sumă de învăţăminte pentru noi, colegii lui, cei care l-am privit în această perioadă a acumulărilor.

Panouri colorate, bune de privit

Cînd a aterizat pe aeroportul din Berlin, Boubakar se afla pentru prima dată în Europa. Expresia „a picat din cer" i s-a potrivit malianului ca o mănuşă, în sens propriu, dar mai ales figurat, şi asta au înţeles-o repede cei doi nemţi care l-au aşteptat nerăbdători, aproape peste două ore, la ieşire.

Din cauza unei curiozităţi excesive, Boubakar a traversat culoarul, din uşa avionului, pînă la cei care-l întîmpinau, cu lentoarea omului ce nu mai aşteaptă nimic de la viaţă şi vrea să-şi pună capăt zilelor. Explicaţia sa, pentru cele două gazde care îşi cam ieşiseră din pepeni aşteptîndu-l a fost însă foarte scurtă şi l-a definit pe Boubakar într-o tuşă: „Erau nişte panouri foarte interesante şi colorate pe drum". Aici s-au terminat scuzele şi a început – de fapt – marea aventură.

Aici Poliţia berlineză, cunoaşteţi un malian?

Pînă în camera de la hotel, trimisului special din Bamako i s-a explicat, pe îndelete, pe ce stradă locuieşte, care sînt posibilităţile de a ajunge în centrul oraşului, i s-a înmînat o hartă cu însemnări precise şi a fost întrebat dacă se va descurca, avînd în vedere că stăpînea doar franceza şi o limbă care se vorbeşte pe numai cîţiva kilometri, în jurul satului său. „Absolut nici o problemă", l-a asigurat Boubakar, ca şi cum ar fi fost berlinez din tată-n fiu, arătînd cu

© L. Iolu

gesturi largi că este stăpîn pe situaţie, şi a scris cu oarecare ezitare numărul de telefon al germanului care l-a condus, şi el jurnalist. A doua zi, Christoff primeşte un telefon care-l sperie: „Aici Poliţia berlineză". „Da, ce-am făcut?", se sperie neamţul. „Cunoaşteţi un jurnalist din Mali? L-am găsit pe străzi, înţelegem că s-a pierdut, nu reuşim să înţelegem unde locuieşte, însă ne-a dat acest număr de telefon", l-au lămurit lucrătorii Poliţiei. În următoarele zile, acel număr de telefon al lui Christoff a devenit parcă singura legătură a populaţiei din Mali cu restul lumii, pentru că sute de mesaje şi întrebări pentru Boubakar au început să curgă pînă pe 9 iulie.

Primul articol, despre double-decker

În miniredacţia, din care ne expediam textele, s-a făcut linişte cînd am aflat ce subiect va avea primul articol trimis de jurnalistul malian acasă, pentru cotidianul *Les Échos*. „Voi aţi văzut autobuzele? Germanii au patru autobuze cu etaj care opresc exact în dreptul staţiei", explica Boubakar care a devenit şi mai fascinat de subiect, cînd unul dintre localnici i-a explicat că patru o fi văzut el, dar de fapt sînt cîteva zeci, dacă nu sute, de astfel de autobuze.

Mai tîrziu, unul dintre colegi povestea că l-ar fi auzit pe simpaticul malian explicînd că, dacă ar fi politician, şi le-ar promite aşa ceva celor de-acasă, ar ieşi preşedinte negreşit.

Familia Diakite

Între două meciuri, tînărul african l-a rugat pe unul dintre jurnaliştii francezi experimentaţi să-l ducă la ambasada maliană din Germania. Francezul, cu toată diplomaţia pe care o cunoştea de cînd lucrase ca secretar de redacţie la *Le Figaro*, a trimis faxuri către instituţie şi a anunţat o secretară căreia i-a spus că un tînăr jurnalist din Bamako vrea să se întîlnească cu ambasadorul, a stabilit politicos un *rendez-vous* într-una din zilele următoare şi l-a înştiinţat pe Boubakar că pot să meargă. Ajunşi acolo, cu africanul trăgînd după el o cutie cam ciudată, francezul nu şi-a pus întrebări. Însă a avut surpriza să constate cîteva lucruri ciudate. Ambasadorul era ambasadoare – asta nu era bizar – însă i-a sărit de gît lui Boubakar îmbrăţişîndu-l puternic, după care a întrebat dacă i-a adus pachetul de-acasă. Ambii se pare că erau din neamul Diakite, în această perioadă la putere în Mali, iar cei doi sînt chiar verişori.

După alte cîteva săptămîni, dintr-o deplasare la Mţnchen, Boubakar venea cocoşat de un sac plin şi ţinea într-o mînă un imens magnetofon vechi – o cutie de lemn grea. Ne-a explicat: întîlnise din întîmplare un malian pe care nu îl cunoscuse înainte, dar care avea ceva de trimis acasă şi că la ei aşa se procedează. Îi părea rău că nu îşi putuse ajuta compatriotul şi cu transportul unui televizor cu plasmă, pe care n-a mai avut cum să-l ia, însă nu s-a întrebat nici o clipă dacă le va putea înghesui pe toate în avion.

Pînă la finalul Cupei Mondiale, Boubakar s-a integrat în mediul în care a fost „aruncat" chiar mai bine decît unii dintre jurnaliştii europeni care, în glumă, l-au trimis să facă reportaje într-o casă de neonazişti. Malianul chiar s-a împrietenit cu cei care se declarau rasişti şi a băut mai multe beri cu ei pînă cînd a plecat din Berlin. Atunci mi-a împărtăşit concluzia sa: nu nemţii sînt rasişti, ci turcii şi alţi emigranţi din Germania. Şi o părere de rău: mai multe fete blonde au încercat să se culce cu el, dar n-a făcut-o pentru că „ştii, Liviu, eu aş fi cedat, dar nu cunosc mentalitatea de-aici şi mi-e frică să nu spună dimineaţă că le-am forţat".

Cristi NEAGOE

artivisme

Ghid de călătorie pentru orice viaţă

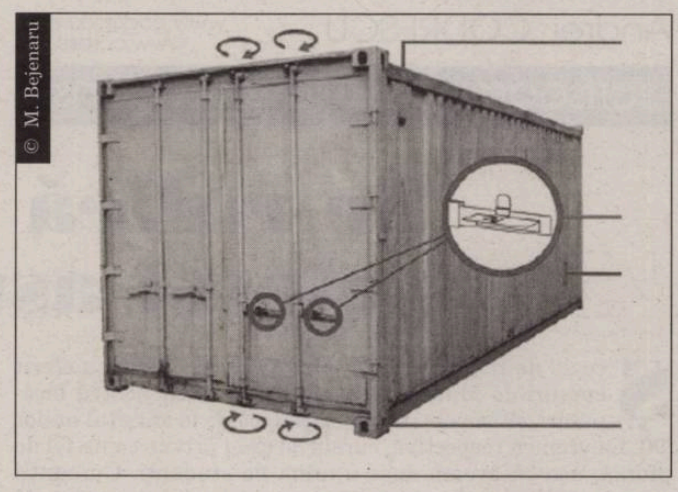

Lipsa prelungită a accesului la Internet mă introduce într-o stare ambiguă, asemănătoare sevrajului. Sînt expus pericolelor de tot soiul. Transpir. Am pieptul gol şi pupilele dilatate. Îmi lipseşte informaţia recentă. Radio nu ascult. Televizor nu am şi nu gust. Ziarele par ceva mai OK, deşi mă fac să mă simt îngrozitor de primitiv. Le citesc cînd le găsesc uitate prin tren. Singura mea sursă constantă de informaţie actuală şi cel mai eficient instrument pentru documentare rămîne Internetul. La care n-am avut acces vreo săptămînă în cîteva dintre cele mai importante locaţii turistice din România.

Voiam să scriu despre un ghid de călătorie realizat de Matei Bejenaru (şi pînă la urmă am scris). Cum să ajungi să munceşti ilegal în Marea Britanie, cam despre asta-i vorba. Dar simţeam că am întîrziat şi eram dator să ştiu cu cît („Ghidul" a apărut mai întîi în revista *Idea*, prin 2005). Întreaga presă culturală trebuie să fi vuit deja despre proiectul lui, poate or fi scris pînă şi la gazetă, chiar şi-n *Dilema veche*, mă gîndeam. Trebuie să fi scris lumea, fiindcă-i megaprofi făcut, cu ilustraţii, schiţe, note explicative şi tot ce trebuie. Are bătaie socială lungă (iar arta cu bătaie deţine fără doar şi poate un avantaj major, doar la toţi le place de Cichi Cean). Fiindcă are un concept deştept. Fiindcă-i fascinant prin detaliu, limpede şi rece, fiindcă păstrează maniera seacă şi greşelile de tehnoredactare ale ghidurilor de călătorie dedicate turiştilor plictisiţi şi lipsiţi de imaginaţie, însă oferă informaţii vitale. În sfîrşit, fiindcă a fost tipărit în vreo cinşpe mii de exemplare şi se găseşte pînă şi la Cărtureşti, de luat pe gratis cum te duci spre toaletă.

Artă conceptuală românească de calitate. Îţi ridică părul pe mîini, cu toate că ştii dinainte la ce să te aştepţi. Nu-i puţin lucru să afli cum să intri prin efracţie într-un container, care-i raportul eficient dintre volumul ocupat de marfă şi cel rămas liber pentru a putea respira, cărui comandant de vas să te predai şi de care să te fereşti ca să nu fi halit de rechini. Ba pînă şi ce ziar să cumperi pentru a şti pe ce vas să te îmbarci: „Trebuie să ajungi la Quai d'Atlantique – zice *Ghidul* – de unde pornesc vagoanele de marfă şi feriboturile către Anglia, Irlanda, Spania şi Portugalia *(fig. 3)*. Primele două lucruri care trebuie să le faci sînt: îţi faci rost de o salopetă şi de o cască de protecţie şi cumperi de la chioşcul din faţa Căpităniei ziarul portului. Echipamentul de protecţie costă cîţiva euro şi îl găseşti la unul dintre magazinele specializate din oraş. Îl mai poţi lua de la un român din zonă care nu mai are nevoie de el. Îmbrăcat astfel, poţi intra fără probleme pe una din porţile de la Quai d'Atlantique, după pauza de masă, cînd te vei confunda cu ceilalţi muncitori. Ziarul portului îţi va da informaţii complete despre toate plecările şi sosirile."

Toţi prietenii mei cărora le-am arătat ghidul l-au citit amuzaţi, fără să-l lase prea uşor din mînă. După ce-l parcurgeau, mă întrebau invariabil despre implicaţiile etice: „Ce se întîmplă dacă cineva îl ia de bun? Nu-i riscant? Dacă nu funcţionează ca lumea? Şi dacă ajunge în mîinile grănicerilor? N-o să întărească măsurile de siguranţă? Nu le-a făcut mai mult rău oamenilor ăstora care muncesc la negru?". A distrus Matei Bejenaru visurile cîtorva sute de mii de români? Din fericire, nu. Arta ajunge rareori să producă schimbări sociale majore. Poate dacă Matei ar fi reuşit să convingă autorităţile să expună ghidul în oficiile pentru ocuparea forţei de muncă, lucrurile ar fi stat puţin altfel. Dar nu e cazul.

Ghidul de călătorie al lui Matei Bejenaru a fost prezentat în cadrul instalaţiei pe apă „Küba – o călătorie împotriva curentului" a artistului turc Kutlug Ataman. Plasată la bordul ambarcaţiunii Negrelli, la origine un şlep pentru transportul containerelor, instalaţia ar fi trebuit să parcurgă vreo 2000 de kilometri în susul Dunării, de la Marea Neagră pînă la Viena. Inundaţiile din aprilie 2006 au dus însă la amînarea călătoriei. De data asta, curentul a fost mai puternic.

citit auzit

„Hedonişti-consumişti", anarhişti şi artişti

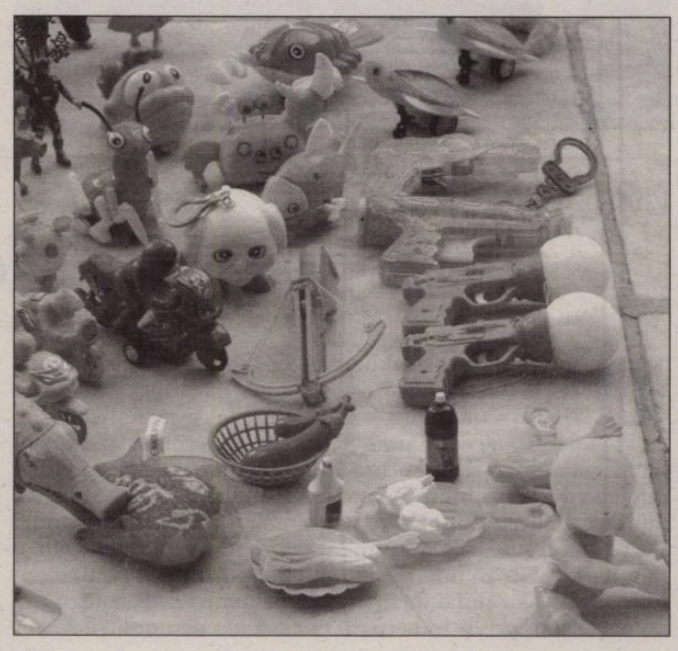

● Un cititor reproşează revistei (sau re: vistei) *Re: publik* „oferta hedonisto-consumistă" (în numărul dublu, „de vară", cu „SUPEEER!!!" pe copertă); re: dacţia răspunde: „ne place cum sună, aşa că ne proclamăm hedonisto-consumişti"...

Poate că mă înşel, dar cred că este prima dată că o publicaţie „glossy" – chit că „glossy-alternativă"! – îşi asumă, fără piruete şi fără regrete, statutul de vitrină a civilizaţiei de consum. O civilizaţie atacată atît dinspre dreapta posacă şi puritană, cît şi dinspre stînga (posacă şi puritană). Ceea ce ar trebui să fie un paradox, dar nu este. Căci există un discurs vehement anticonsumist – ipostaziat, la noi, în special de publicaţia (f. „blindată" din p.d.v. intelectual) *IDEA* şi de extensiile sale internetice de tip „indymedia" – care, atunci cînd avansează argumente, avansează *aceleaşi* argumente. Ceea ce caracterizează „oferta stîngist-puritană" nu este numai setul (limitat şi deja-răsuflat) al argumentelor; este refuzul de a se angaja într-o discuţie. Refuzul *altor* argumente. Autosuficienţa.

Paradoxul este altul. Acela că, pentru a „se vinde", anticonsumismul recurge la aceleaşi strategii de marketing ca şi capitalismul. Stînga îşi pune ţoalele de firmă şi iese la agăţat clienţi. Ce altceva a fost campania de promovare – inclusiv în *Re: publik,* unde se face reclamă la carte prin publicarea siteului! – a cărţii lui Vasile Ernu *Născut în URSS?!* Amicul Ernu (altminteri simpatic, vioi şi cu şapcă sovietică) critică cultura consumului, dar o face *exact cu aceleaşi mijloace*. O dă pe „show". E „entertaining", ca să facă *rating* (= vînzări). OK, am auzit şi noi de „deturnări", l-am citit şi noi pe Debord... Ne dăm seama cam ce înseamnă un „cal troian". Dar. Dar „găselniţa" este mult prea cinică pentru a nu trezi suspiciuni – măcar de „inadecvare metodologică". Pentru că cinismul capitalist este „în firea lucrurilor" – funcţionează pe principiul: *what you see is what you get* (ce vezi, aia şi ai). În schimb, cinismul „anticapitalist" e o trişerie: fiind „cinism", este (deja) capitalist; fiind „anti", este cam schizoid; fiind schizoid, e cam varză, frate!... Stînga umblă cu cioara vopsită – acesta fiind singurul mod în care venerabila fantomă istorică mai poate scoate capul în lume. Toţi altermondialiştii, toţi ecologiştii, toţi Chomsky-ii şi toţi Bové-ii sînt, de fapt, nişte produse derivate ale capitalismului. Dacă, mîine, capitalismul ar da faliment, oamenii aceştia ar rămîne şomeri.

Money makes the world go round, cînta Liza Minnelli în *Cabaret.* Ştiu, nu e o referinţă pentru stîngiştii puri şi duri – deşi romanul inspirator *(Good-bye to Berlin)* era scris de un autor (Christopher Isherwood) care cochetase cu comunismul... În ce mă priveşte, între atîtea dileme, am şi o cvasi-certitudine: nu doar că banul face lumea să se-nvîrtească – deci nu numai Capitalul-ca-titirez –, ci şi faptul că el, Banul, (poate) stinge conflicte! Nu budismul, nu creştinismul, nu predicile politic-corecte şi nici parlamentările soft-politicienilor europeni pot aduce pacea pe lume... Nu: singurul care ar putea-o face este Banul. Comerţul. Capitalismul. Cînd faci afaceri cu altul, nu-i dai o bombă în cap. Cînd baţi palma pe bani, nu-ţi dă mîna să-l iei la bătaie. Numiţi-l „idealism", dacă vreţi; eu îl numesc pragmatism. Sau, mă rog, „pragmatism idealist". Sună, oricum, mai bine ca „anticapitalism capitalist"...

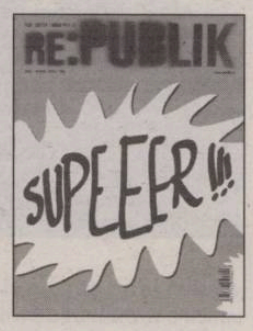

● *Re: publik* vine, în numărul dublu amintit, cu una din cele mai „frivole" şi mai cinic-vesele „oferte hedonisto-consumiste" pentru sezonul de vară: două pagini de imagini cu „jucării de prost gusto"! Este vorba de jucăriile – cocomîrle multicolore „transgenice" ciudate rău – găsibile în pungile de pufuleţi Gusto *made in China.* Aţi citit bine: în *China!* Ţara în care comunismul are faţă umană, adică – virgulă – consumistă. Sau capitalismul are faţă de cîine, care latră la comunism?... *Whatever;* jucăria favorită a re: dacţiei *Re: publik* este „un gogoloi galben cu faţă de cîine şi mecanism clămpănitor, care zvîcneşte cînd ţi-e lumea mai dragă". Oricum, faptul că poate să zvîcnească este un semn bun: înseamnă că nu mai are laţ...

● Pe www.cinemagia.ro, acest comentariu al unui *user* la filmul lui Oliver Stone dedicat lui Fidel Castro, *Comandante:* „Încerc să evit termenul propagandă, dar este prea greu. De ce Stone, după ce l-a criticat în *Scarface,* acu' îl linge-n cur? De ce, dacă e aşa frumos în Cuba, toţi vor să plece în SUA, acea ţară urîtă? De ce toată lumea spune că în Cuba au loc un număr uriaş de încălcări ale drepturilor omului? De ce e economia la pămînt? Şi, în loc să-l întrebi dacă a văzut *Gladiatorul,* mai bine l-ai întreba toate astea, dle Stone. Iar Castro, marele comunist, poartă Nike. Just do it, Fidel! (Parc-aş fi văzut un episod din MTV Cribs!)"

● Apropo de artişti şi stîngişti: toţi, dar *absolut toţi,* cei care au avut de-a face cu „lady Vanessa Redgrave" la TIFF povestesc – în aceeaşi *Re: publik* – experienţele neplăcute avute cu această mare doamnă a scenei & ecranului... De unde se vede că interesul pentru „marile cauze ale omenirii" eclipsează, cînd nu anulează de-a dreptul, interesul pentru semenii imediaţi. Probabil că „doamna Vanessa" – cum ar spune acel ziarist de la *Ziua* – are o inimă prea mare pentru oamenii „mici" pe care-i întîlneşte; *she thinks big* – transindividual & global... **(a. l. ş.)**

re: member

„Sînt angajat în bătălia pentru mediul înconjurător de aproape optsprezece ani. Fundaţia pe care o conduc a lansat, acum un an, Le Défi pour la Terre (www.defipourlaterre.org), la care au răspuns, pînă în prezent, 450.000 de persoane. Este o cifră excepţională. Dacă ar fi fost vorba de o petiţie, era considerată un succes, dar aici este vorba de angajamente morale şi este realmente enorm. Există deja o veritabilă disponibilitate populară pentru schimbare ecologică. În plus, asta corespunde unor economii reale de milioane de tone de CO_2.

Nu a existat un declic, ci o conştientizare progresivă a faptului că trăim pe o planetă mult mai mică decît ne imaginăm şi care se distruge cu ochiul liber, pe zi ce trece. Dincolo de dispariţia unei specii sau alteia, de scăderea biodiversităţii, ceea ce mă preocupă este soarta tragică care-i aşteaptă pe copiii şi nepoţii mei. Ne tăiem creanga de sub noi. Provocarea numărul unu este shimbarea climatică, întrucît ea depăşeşte scara umană. Interacţionează cu tot: cu eroziunea resurselor, cu biodiversitatea, cu apa potabilă, cu resursele halieutice... Trebuie să fim realişti, să deschidem ochii şi să acţionăm. Indivizii sînt gata să-şi asume partea lor de responsabilitate, de-acum, trebuie să ne organizăm colectiv." (Nicolas Hulot, navigator, fost consilier al lui Jacques Chirac, în *Metro,* 30 mai 2006)

Texte şi opinii de: *Mihaela BARBU (filolog) ● Domingos PORTELA DE ANDRADE (jurnalist) ● Andreas DIETL (jurnalist) ● Stela GIURGEANU ● Jérôme GUEDJ (politician) ● Daniel KOZAK (jurnalist) ● Tomáš NĚMEČEK (jurnalist comentator) ● Manuela PREOTEASA (jurnalist) ● Rodica ZANE (etnolog) ●*
Coordonatoarele temei: *Manuela PREOTEASA şi Adina POPESCU. Tema a fost realizată cu sprijinul EurActiv.ro şi Hotnews.ro.*

În prag de dezgheţ

Despre emigraţie ştiam destule. Adică auzisem de cei care „au fugit“ pe vremea lui Ceauşescu (printre care băiatul familiei Constantin de la etajul trei, care a trecut Dunărea înot la sîrbi, un coleg de serviciu al maică-mii, care „a plecat“, cu multă tevatură şi beţe-n roate, puse de securiştii „de la întreprindere“, în Israel, un alt vecin marinar, care a traversat Marea Neagră cu bărcuţa pînă-n Turcia, şi a trebuit ca doi unchi arhitecţi, care au cerut azil politic în SUA în 1980, să aştepte aproape cinci ani, cu telefoanele sub supraveghere şi terorizaţi în permanenţă pe stradă de „umbre“, pînă li s-a acceptat cererea, aproape un miracol şi ultimul de acest gen, chiar la mijlocul răului absolut al anilor '80, cei ai copilăriei mele) şi au emigrat în ţări mai frumoase unde exista coca-cola, păpuşi Barbie şi case ca în Nekermann. Mai departe nu ştiam despre ei decît că „o duc bine“ sau cel puţin cei rămaşi bănuiau asta, pentru că ori nu mai dădeau nici un semn de viaţă, ori scrisorile lor nu ajungeau niciodată. După '90, am aflat deja despre diaspora şi comunităţile româneşti împrăştiate prin lume. Unii dintre emigranţi s-au întors ca să ne viziteze, dar nu le-a plăcut aici, deşi erau oarecum nostalgici cînd mîncau sărmăluţe în foi de viţă şi-şi imaginau o „întoarcere“ dacă nu definitivă, cel puţin temporară. Şi au plecat din nou, pentru că viaţa lor era deja în altă parte. Mi-am dat seama că acea emigraţie echivalentă cu „fuga“ a marcat destul de tare destinul ultimelor decenii al poporului din care făceam parte. Raportarea permanentă la acel „dincolo“. Ulterior mi-a marcat şi mie vîrsta de 20 de ani, cu toţi cei din jurul meu care vroiau să plece. Definitiv. De data aceasta prin firme de consultanţă, acumulări de puncte, căsătorii, cunoştinţe de pe Internet, burse, călătorii prelungite la nesfîrşit. Unii dintre ei au şi plecat. Au devenit emigranţi, de data aceasta fără „legende personale“.

Despre migraţie am aflat de curînd. Prima dată cînd, aşteptînd pe cineva la aeroport, sîcîită de acea senzaţie de libertate pe care ţi-o dă un capăt de terminal şi pe care o simţi de-a dreptul în stomac, am văzut români „mişcîndu-se“. De aici, acolo. Sau de acolo, aici. Fără să renunţe la metehnele „de români“, la scobitul în dinţi, la trasul cu ochiul în bagajul altuia, la băga-mi-aş şi alte chestii, să zicem româneşti, şi totuşi cu o naturaleţe neaşteptată. Unii dintre ei erau bronzaţi, aveau cămăşi curate, respectau linia galbenă şi nu-şi puneau paşaportul şi banii „la slip“. Erau relaxaţi. A doua oară, cînd am trecut printr-un sat în care veneau cu regularitate banii de „acolo“. În care casele se înălţau peste noapte, vecinii se recomandau unii pe alţii „pe la munci“, uliţele neasfaltate erau împînzite de jeep-uri, iar printre mame, bunici şi mătuşi exista o concurenţă, că „alor mei le merge mai bine!“. Şi „sfatul bătrînilor“ era deja depăşit de acele obiceiuri noi pe care cei tineri le aduceau de departe. Obiceiuri dictate, de regulă, de valoarea banilor, dar asta deja nu mai e atît de important, atît timp cît există o evoluţie.

*M-a fascinat tema migraţiei (vorbim acum despre cea a forţei de muncă, deşi există şi alte motivaţii, „for love“, de pildă, cum spunea cineva de la workshop-ul de la Bruxelles, organizat de curînd de EurActiv. com) pentru că, într-adevăr mi se pare fantastică „deschiderea“ pe care această ţară, din multe puncte de vedere anchilozată şi conservatoare, o primeşte tocmai (şi de multe ori) din partea acelor oameni extrem de simpli care n-au nici o treabă cu redescoperirea unui sistem de valori şi regăsirea unei identităţi naţionale (istorice, culturale etc.), cerinţe ale „exerciţiului impus“ al acelui campionat mondial „local“ la patinaj „fără derapaj“, unde tot încercăm, în ultimii ani, să obţinem medalii. Ei evoluează, fără să-şi dea seama direct, la „exerciţiul liber ales“. Adică pleacă pur şi simplu ca să cîştige bani şi ca să o ducă mai bine. O dorinţă aproape instinctivă de a arde nişte etape. Iar provocarea temei ar fi: dacă tot patinăm cu aproape inconştient curaj pe un lac în pragul dezgheţului, cine îşi va asuma căzăturile? Vor fi nişte accidentări în toată regula sau mici incidente, semnalate prin penalizări de o zecime la punctaj? (**A. P.**)*

Despre avantajele şi riscurile migraţiei

– convorbire cu Daniel KOZAK, purtător de cuvînt al Organizaţiei Internaţionale pentru Migraţie (OIM), Misiunea din România –

Politici migraţioniste

România se află într-o perioadă şi într-un loc în care ar avea şansa de a îmbina tradiţionala politică de fortăreaţă a Europei cu valorile legate de dezvoltare prin migraţie, combinînd părţile pozitive ale acestor concepte, aparent în opoziţie. Din păcate, la această oră în România nu există o strategie consolidată pentru managementul migraţiei, ci doar cîteva elemente disparate: o strategie naţională care se centrează exclusiv pe imigraţie, un grup interministerial, cîteva măsuri legislative şi de practică, legate de munca românilor în străinătate. Lipseşte implicarea ministerelor şi a agenţiilor care, la prima vedere, par să nu aibă o legătură directă cu migraţia. Dar domenii precum educaţia, sănătatea şi finanţele, ba chiar şi agricultura, trebuie integrate în strategia referitoare la migraţie, care reuneşte în prezent doar Afacerile externe, Internele şi Ministerul Muncii.

Implicarea OIM

OIM oferă asistenţă tehnică Guvernului, la cererea acestuia. Cu alte cuvinte, facem un transfer al experienţei acumulate în domeniu, de-a lungul a peste 55 de ani de activitate, în ţări din întreaga lume. Poate să pară puţin abstract, dar nu este. Asistenţa tehnică rezidă într-o corectă apreciere a situaţiei existente, o formulare a problemelor şi răspunsurilor posibile, în alegerea soluţiei optime pentru cazul dat, în funcţie de circumstanţe şi de resurse, şi, nu în ultimul rînd, în pregătirea specialiştilor. Toate acestea se desfăşoară la un nivel mai degrabă oficial. Mai aproape de omul simplu, OIM a desfăşurat deja o serie de campanii de informare pentru că, din păcate, există încă multe persoane care nu ştiu sau nu pot să se informeze corect. Ulterior, aceste persoane ajung în situaţii pe care ar fi putut să le evite. Lucrurile sînt mult mai complicate cînd te afli departe de casă, de familie, de prieteni, mai ales dacă nu vorbeşti limba ţării respective. În plus, în alte ţări, OIM se ocupă de recrutarea şi selecţia muncitorilor, inclusiv de aspectele legate de starea de sănătate a viitorilor migranţi. Prin statutul său de imparţialitate, OIM oferă, în aceste cazuri garanţia unui proces corect şi transparent atît pentru angajat, cît şi pentru angajator.

Exploatare prin muncă şi trafic

Exploatarea prin muncă şi traficul de fiinţe umane sînt fenomene grave care ţin de încălcarea drepturilor omului şi de migraţia nereglementată. Exploatarea prin muncă intervine între angajator şi angajat, după ce, se presupune, călătoria s-a desfăşurat, de cele mai multe ori, în legalitate. În cazul exploatării prin muncă, angajatorul se prevalează de poziţia lui, pentru a obliga angajatul să presteze o activitate pe care fie nu o remunerează, fie o remunerează mai puţin decît valorează, fie nu respectă alte prevederi ale unei înţelegeri contractuale. Toate acestea, pentru a obţine beneficii în folosul său, dezavantajînd lucrătorul migrant. Cînd aceste lucruri se întîmplă şi, în plus, migrantul a fost iniţial recrutat prin înşelăciune sau promisiune mincinoasă şi a fost transportat, transferat sau adăpostit, prin folosirea forţei sau a oricărui alt mijloc de constrîngere, *în scopul exploatării,* atunci avem de-a face cu traficul. În cazul traficului vorbim de o formă modernă de sclavie, care are repercusiuni grave la nivelul individului.

Victime „cu contract“

Un contract nu reprezintă scutul absolut împotriva pericolului de a deveni victimă a traficului. În general, abuzul poate interveni şi în prezenţa, şi în absenţa unui contract, dar este mai probabil ca el să apară şi să fie extrem, cînd nu există un contract scris, legalizat şi cu valoare, în România sau/şi în ţara de destinaţie. Există exemple în care recrutorii au folosit fie contracte în limbi care nu erau vorbite sau înţelese de viitorii „angajaţi“, ce urmau să devină victime sau care aveau clauze draconice, inclusiv de confidenţialitate. Este un fapt că recrutorii îşi vor personaliza „oferta“ de la caz la caz, însă există semnale de alarmă care ne pot face mai atenţi. Trebuie să fim mai suspicioşi dacă angajatorul sau intermediarul se oferă să ne facă „aranjamente“ sau derogări de la procedura oficială, dacă nu ne lasă suficient timp pentru a citi şi înţelege contractul, dacă face presiuni pentru semnarea contractului pe loc („semnaţi acum şi citiţi acasă!“), dacă se opune sau vă interzice să vă consultaţi sau să arătaţi contractul unui consultant de specialitate, dacă aranjează lucrurile de aşa manieră încît să vă taie posibilitatea de a comunica cu familia şi prietenii în momentul în care trebuie să luaţi decizia, dacă se oferă să vă împrumute în contul viitoarelor cîştiguri, dacă refuză să ofere informaţii exacte şi verificabile despre data plecării, modalitatea de transport, condiţiile de cazare şi muncă şi informaţii de contact, respectiv numere de telefon şi adrese.

Migraţie şi dezvoltare

Gestionată corect, migraţia duce la dezvoltare economică şi socială. Migrantul acumulează nu doar un capital financiar pe care îl poate reinvesti în afaceri profitabile, ci şi noi valori profesionale, culturale, comportamente, abilităţi pe care le transmite mai departe celor cu care vine în contact în mod natural – prietenii, familia, colegii de muncă. Istoriile de succes sînt cu atît mai uimitoare cu cît sînt „mai discrete“, ele fac parte din normalitate şi, de aceea, intră în vizorul presei mai rar. Pare mai uşor să construieşti agenda publică pornind de la stereotipuri negative, bazate pe xenofobie. Din păcate însă, extremismul de orice fel nu este profitabil pe termen lung. Axîndu-ne pe exemplele pozitive legate de migraţie şi dezvoltare, să ne gîndim doar la impactul pe care l-a avut migraţia specializată în dezvoltarea programării şi calculatoarelor. Silicon Valley devine din ce în ce mai mult o comunitate delocalizată, transnaţională, cu ramificaţii inclusiv în România, unde au apărut deja centre specializate care folosesc forţă de muncă locală cu un management format în străinătate, dar de provenienţă românească. Este o redefinire totală a pieţei muncii şi a legăturii ei cu fenomenul migraţiei. În 50 de ani, probabil că vom asista la modificări majore, dar schimbările de mentalitate trebuie să înceapă încă de pe acum.

Migraţia şi mass-media

Din păcate, presa românească este în multe cazuri interesată de senzaţional ca de un ingredient comercial. Acest fapt o împiedică să aibă un rol formator pozitiv în stabilirea agendei publice. De exemplu, nu de mult mi s-a spus că plecarea refugiaţilor uzbeci, găzduiţi temporar în România, şi stabilirea lor în alte ţări nu constituie un subiect care să intre în buletinul de ştiri. Trecînd peste dezamăgirea profesională de a nu putea asigura reflectarea unui asemenea subiect de către postul respectiv, mie mi s-a părut chiar foarte importantă încheierea acestui proces, care arăta asumarea, de către România, a unor responsabilităţi umanitare, în contextul în care sosirea lor a fost intens mediatizată şi s-au auzit voci care erau îngrijorate de povara pe care cei 440 de refugiaţi o reprezentau pentru România... Lipseşte deci o abordare comprehensivă care să prezinte echilibrat şi părţile negative, şi pe cele pozitive, precum şi o urmărire în timp a subiectului. Despre o diversificare a surselor de informare şi despre munca de documentare a presei pe tema migraţiei probabil că nici nu poate fi vorba în acest moment. Practica este mai degrabă redusă şi cantonată în arii etichetate generic „marea căpşuniadă“, iar relatările din presă atrag atenţia doar asupra aspectelor negative. Pe de altă parte, surse ca OIM pot fi văzute ca prea oficiale sau prea „teoretice“. Sînt convins însă că lucrurile sînt pe calea cea bună şi primele semne se văd deja. O să dau doar exemplul acestui interviu.

a consemnat Adina POPESCU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 11 august, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Stela GIURGEANU

Cum se pleacă

– ghid practic –

La muncă în străinătate se poate pleca, teoretic, pe două căi. Fie prin Oficiul Naţional de Recrutare şi Plasare a Forţei de Muncă în Străinătate (ONRPFMS) din subordinea Ministerului Muncii, fie prin intermediul firmelor private, care sînt ori acreditate să plaseze muncitori în străinătate, ori „fantome“, firmele ilegale care îşi lansează de cele mai multe ori „plasa“ prin anunţuri la ziar, de tipul: „firmă de recrutare serioasă, rezolvăm orice problemă legată de viză“ sau „ai nevoie doar de o copie xerox după paşaport“ sau „plecarea garantată într-o săptămînă“.

Dacă pleci prin ONRPFMS, nu plăteşti nici un comision, dacă o faci printr-o firmă privată, scoţi din buzunar între 500 şi 1.500 de euro.

Dacă reuşeşti să pleci legal, calea e mai sigură cel puţin din punctul de vedere al respectării contractelor, existînd acorduri între state şi un guvern, la mijloc; dar pînă să reuşeşti să pleci... drumul e lung şi presărat la tot pasul cu birocraţie, cu alergătură şi cozi interminabile, fapt pentru care, de cele mai multe ori, oamenii renunţă. Sînt descurajaţi nu numai de umilinţa nopţilor pierdute pe stradă sau adăpostite prin blocurile de pe lîngă Oficiul pentru Migraţia Forţei de Muncă, dar şi pentru că la finele acestui drum de corvoadă, chiar dacă dosarul le este impecabil, ultimul cuvînt îl are tot intervievatorul, iar criteriile acestuia sînt de multe ori nişte necunoscute. Uneori pot „pica“ examenul, tocmai din cauză de prea mult zel. De exemplu, la culesul căpşunelor sînt preferate femeile, bărbaţilor, una dintre motivaţiile angajatorilor fiind că femeile „sînt mai harnice şi rezistă mai mult“. Femeile însă nu sînt nici ele primite orişicum. Sînt respinse din start cele „elegante“, cele coafate sau cele care au o manichiură impecabilă. Adică exact cele care încearcă să facă impresie bună. Defectele fizice atîrnă şi ele foarte greu. Nu sînt acceptate nici cele slabe, dar nici cele grase. Portretul căpşunarului ideal ar fi aşadar: 25-35 de ani, greutate medie, mîinile, musai muncite. Cine nu se încadrează este trimis acasă.

Cealaltă variantă pare mai facilă, garantînd în orice caz, într-un procent cu mult mai mare, plecarea. E vorba de agenţiile de intermediere. Cum sînt însă foarte multe neacreditate, varianta cere o prealabilă verificare la sînge. În primul rînd, dacă este înregistrată la Registrul Comerţului, dacă are prevăzut ca obiect principal de activitate codul 7450 (care se referă la recrutarea şi plasarea de forţă de muncă în străinătate). Apoi, dacă are autorizaţie, dacă au existat sau nu plîngeri legate de activitatea respectivei societăţi. Cel mai important este însă ca agenţia să pună la dispoziţia solicitantului o ofertă fermă de muncă. Ce înseamnă această ofertă? Negru pe alb, durata contractului, numărul de locuri de muncă pentru care se încheie contractul; natura şi durata angajării, condiţiile de angajare; asigurarea medicală a angajaţilor etc.

Agenţiile n-au dreptul să perceapă alte taxe în afara tarifului de mediere (art.10 din HG384/2001), iar acesta să fie cel mult echivalentul primului salariu oferit de angajator. Pentru orice sumă pretinsă, agenţiile de mediere trebuie să încheie un contract de mediere şi să ofere chitanţă pentru suma încasată.

Potrivit statisticilor, majoritatea românilor, care pleacă *dincolo,* preferă firmele de intermediare. Dar nimeni nu stă se le caute de adeverinţe şi de autorizaţii, mergînd pe ideea „mie nu mi se poate întîmpla“ sau „n-o fi dracu' aşa de negru“.

Dracu' se dovedeşte a fi însă foarte negru, chiar de la sosirea muncitorului acolo. Salariul promis în România devine *acolo* e mult mai mic; perioada de şase luni, pentru care îşi face visuri de aici, devine maximum o lună, *acolo,* ceea ce înseamnă că nu reuşeşte să scoată nici măcar banii de comision, darămite să mai vină acasă cu niscaiva cîştig. În afară de problemele financiare, condiţiile sînt mizere, de cele mai multe ori angajatorul omiţînd să spună că locuinţa de *acolo,* în afară de acoperiş, nu mai are nimic; week-endul nu există, plata orelor suplimentare, la fel. Mai mult, revenit în ţară, de la recunoaşterea perioadelor lucrate în străinătate ca vechime în muncă, poate, mai mult ca sigur, să îşi ia „la revedere“. (Din statisticile Departamentului pentru Muncă în Străinătate cele mai multe petiţii vin din partea lucrătorilor aflaţi la muncă în Spania, urmate, la mare distanţă, de cele din Germania, Italia, Israel.)

Munca la negru în străinătate nu implică, din păcate, numai atît. Este şi apanajul traficanţilor de fiinţe umane care, sub deviza „muncă în străinătate“, racolează femei, pe care mai apoi le obligă să se prostitueze. Şi chiar dacă, datorită mediatizării intense a acestor cazuri, multe tinere sînt avertizate şi conştiente de faptul că, în fond, ele nu merg ca dansatoare sau chelnăriţe, ci pentru a se prostitua, multe o fac şi acum gîndindu-se că, odată ajunse acolo, vor reuşi să scape cumva din mîinile traficanţilor.

Mînaţi de visul de îmbogăţire, mulţi ar face însă orice doar ca să plece. Cred tot ce li se spune, semnează documente fără să ştie ce semnează, fără să le citească sau pur şi simplu, fără să-i intereseze. Unii ajung chiar să-şi „cumpere“ locurile de muncă. Se cunosc cu un Ion sau cu un Gheorghe, care acum doi ani au plecat la muncă în străinătate, iar la întoarcere şi-au luat şi casă, şi maşină. Aceştia, la o adică, le sînt amici şi de ce nu i-ar ajuta şi pe ei? Contra unei sume de bani, Ion sau Gheorghe le pot face şi lor legătura cu fostul angajator. Fără forme legale, cum le-o fi norocul! Mai departe, se descurcă ei cumva.

La ora actuală nu se cunoaşte numărul exact al firmelor din România care intermediază plecări la muncă în străinătate. Se ştie însă că, din numărul estimat de aproape două milioane de români care muncesc în prezent în străinătate, o treime lucrează ilegal.

Rodica ZANE

Români care muncesc în Europa

În România de astăzi a devenit o banalitate să auzi despre cineva că a plecat să muncească undeva, în Europa, sau să asculţi o „poveste“ despre cîţi bani „a făcut“ *x* la cules de căpşuni, cît de greu munceşte *y,* dar şi ce bine cîştigă ca şofer, cum a plecat *z* cu nevasta şi copilul acum trei ani şi a mai venit apoi doar vara asta pentru o lună, ce casă a putut cutare să-şi facă numai după doi ani de muncă afară etc. Presa este abonată la această temă, de ceva timp, şi o tratează adeseori ca pe un subiect de senzaţie. Statisticile – dacă ar fi – ar vorbi de la sine despre fenomen. Dar nici nu sînt, nici nu vorbesc... cu tine. De aceea, împreună cu un grup de studenţi, am identificat un teren al naraţiunilor personale despre migraţia la muncă. Am încercat să cunoaştem cît mai mulţi români plecaţi la muncă în străinătate şi să aflăm: de ce, unde, cum, cu cine, pentru ce pleacă.

Interlocutorii noştri provin dintr-o zonă rămasă fără industrie – Cîmpulung, unde agonia fabricii ARO a adus în criză o mare parte a populaţiei. Din interviurile adunate, cîteva secvenţe spun o parte din povestea mai mare şi mai lungă a migraţiei româneşti la muncă.

M. şi I. aveau acum trei ani, cînd I. „şi-a băgat ordonanţa“ (adică a renunţat de bunăvoie la locul de muncă, în schimbul unui număr de salarii), o căsnicie de doi ani şi o fetiţă de un an şi jumătate. Locuiesc într-un sat de lîngă Cîmpulung şi au „de toate“: maşină, o casă nouă cu două nivele, mobilată şi dotată „cu tot ce trebuie“. Dacă observatorul ia ca etalon al bunăstării bucătăria, va constata că M. şi I. trăiesc „urban“, că au aparatura necesară unei gospodării – obligatoriu, „de marcă“ –, mobilier „de comandă“, funcţional şi agreabil. Atunci: „De ce aţi plecat?“. Răspunsurile primite oferă mai multe motivaţii. Pentru că orizontul lor nu se mai suprapunea pe orizontul „local“. Ei nu au acceptat să nu aibă, pe lîngă acest confort, primit odată cu căsătoria, şi bani pentru a-l spori şi a trăi în bunăstare. Nu au plecat de sărăcie, ci pentru că: „Nu putem sta aşa, ca paraziţii, să ne tot dea mama şi tata, să ne punem problema că trebuie să cumpărăm ceva pentru fată şi că nu avem cu ce. Aici eşti mort, nu ai ce face...“.

Acum trei ani i-am condus cu maşina la autogara din Cîmpulung, de unde porneau întîi spre Bucureşti şi, de acolo, mai departe, spre Milano, cu viză turistică. Bineînţeles că nimeni nu pleacă aşa, în „necunoscut“. M. şi I. „aveau pe cineva“ acolo. Părinţii lui M. plecaseră primii, apoi îşi chemaseră copiii cu familiile lor, cuscrul, care îşi adusese cumnatul, acesta, fiica – şi lanţul familiei se poate extinde nelimitat. Familia tradiţională se activează impresionant în condiţii de criză, resorturile ei în caz de „urgenţă“ suplinesc protecţia pe care ar trebui să o ofere un stat modern. Poate este şi una dintre explicaţii pentru fenomenul migraţiei la muncă din mediile rurale.

Revenind la M. şi I., după un drum de două zile cu autocarul, cu un copil de un an şi jumătate ţinut în braţe, hrănit şi schimbat „din mers“, au ajuns la Milano. Au stat o vreme într-un apartament de patru camere, împreună cu un adevărat „clan“ – pînă la 18 persoane, deoarece, în afara celor „stabili“, tot timpul veneau alte şi alte rude. Un du-te-vino est-vest şi invers compune şi recompune familia, cu incredibile soluţii de a o face activă. De fapt, familia este cheia înţelegerii acestei „aventuri“ a migraţiei. Rolurile „clasice“ supravieţuiesc mai aproape de conţinutul lor originar: bărbaţii muncesc, iar femeile se ocupă de gospodărie şi de creşterea copiilor. În cazul cuplurilor mature, femeile vin periodic pentru a se achita de diferite misiuni casnice, dar prelungesc casa în România, uneori printr-o adevărată sucursală de asigurare a hranei. Am stat de vorbă cu O., care mi-a povestit că ea creşte animale şi cultivă legume care apoi sînt trimise cu lada frigorifică *acolo.* Porcul românesc, găina, roşia românească sînt „adevărate“, căci „cele de *acolo* nu au gust“. Pare un lux să găteşti cu produse de acasă la 2.000 de kilometri de casă. Dar o adevărată reţea de transport s-a dezvoltat în paralel cu mişcarea de migraţie. Legătura între cei de acolo şi cei de aici se asigură prin obiecte şi hrană: cei plecaţi trimit obiectele cumpărate din banii cîştigaţi, iar cei de aici trimit hrană. Sistemul de transport oferă tarife şi servicii prompte dus-întors. I. a trimis colete cu aparatură, îmbrăcăminte, lenjerie etc. Vara trecută, S. şi N., părinţii lui I., m-au chemat să-mi arate coletul primit la poartă, expediat cu microbuzul. M-au întîmpinat cu feţe radioase şi, aproape ceremonial, mi s-au arătat obiectele din colet. Fiecare a făcut oficiile de prezentare, în funcţie de competenţele lui de gen: N. – aparatura trimisă de I., S. – obiectele de uz cotidian trimise de M. Le scoteau cu grijă din ambalajul lor, temîndu-se parcă să nu le ia luciul, mi le arătau, apoi se uitau la mine să-mi vadă reacţia şi le puneau cu grijă la loc. În acest timp, rosteau cuvinte de laudă la adresa priceperii celor care le cumpăraseră: „Mă, I. ăsta, nu că-i al meu, da' e băiat de toată isprava“! S. se minuna de iscusinţa nurorii: „Mă, M. asta e dată naibii! Mă, îţi dai tu seama cît o fi umblat ea pînă le-a găsit să le ia mai ieftin, în ofertă, cum e acolo, lucruri bune, nu ca aici...“. Nu era greu să observi că fiecare obiect era anume şi îndelung ales, dar, în acelaşi timp, luate împreună, participau la un întreg, refăceau componenţa familiei şi alcătuiau un fel de „zestre“ simbolică, conform codului unei culturi de tip popular, care acordă obiectelor un rol important în întemeierea şi consacrarea familiei.

Coletele care fac drumul înapoi participă şi ele la un semantism cultural de tip tradiţional. Cîrnaţi şi carne de porc, prăjite în untură, tobă, caş afumat, covrigi (un preparat dulce, tradiţional în zonă, care concurează cozonacul), ţuică şi vişinată pleacă spre Milano nu în virtutea valorii lor practice, ci ca substitut al lumii familiare şi familiale. Ca un ritual, în fiecare zi „se mănîncă“ o bucată din ceea ce înseamnă „acasă“.

Coletele, care se încrucişează pe drumurile migraţiei, exprimă unul dintre sensurile majore ale acestei experienţe: distanţarea faţă de universul de origine produce o actualizare puternică a valorilor lui. Întorşi vara aceasta după trei ani, M. şi I. sînt „alţii“, dar, deşi nu le mai place aproape nimic din ceea ce au găsit în ţară, „sîntem la noi *acasă*“. Ceea ce i-a determinat să se apuce imediat de treabă, să dea casei lor aspectul şi funcţionalitatea celor la care a muncit I., acolo. Vor arăta, în felul acesta, semnele reuşitei lor, aşa cum au făcut-o şi alţii din sat. Sînt hotărîţi să se întoarcă la Milano, deşi la ieşirea din Italia li s-a făcut un mic semn în paşaport – „SPS“ – pentru că nu au avut permis de muncă. Au întrebat ce implică acest lucru, dar nu li s-a dat nici o explicaţie, au întrebat dacă se mai pot întoarce, dar nu li s-a dat nici un răspuns, sînt îngrijoraţi, încearcă să afle ce îi aşteaptă, dar nu cunosc legile. Au depus actele pentru permis, dar durează...

Ca M. şi I. sînt şi alţi tineri, prin intermediul cărora care drumurile dintre noi şi Europa se pot scurta mai repede.

Mobilitatea forţei de muncă europene în cifre

● conform unui sondaj privind forţa de muncă din 2003, 8,2% din totalul lucrătorilor angajaţi în UE şi-au schimbat locul de muncă după numai un an. Există însă diferenţe între statele europene: în Danemarca şi în Marea Britanie, mobilitatea de la un loc de muncă la altul se situează undeva în jurul a 13% din populaţia activă, în timp ce în Suedia şi Grecia, este în jur de 5%.

● 40% din populaţia activă a celor nouă state membre a lucrat pentru acelaşi angajator mai bine de 10 ani, media europeană fiind de aproximativ 38%.

● lucrătorii din UE îşi păstrează acelaşi loc de muncă în medie 10,6 ani, comparativ cu 6,7 ani în SUA.

● limba este una dintre principalele bariere în calea mobilităţii geografice. În cadrul UE, fiecare a doua persoană vorbeşte cel puţin încă o limbă în afara limbii materne, dar această statistică ascunde mari diferenţe între statele membre. Aproximativ 70% dintre cetăţenii britanici vorbesc o singură limbă, în timp ce în Danemarca, Suedia, Olanda, statele baltice, Malta şi Luxemburg, mai mult de 87% din populaţie vorbeşte cel puţin încă o limbă. Engleza este cea mai larg raspîndită limbă străină, vorbită de aproximativ 34% dintre europeni.

● conform sondajului Eurobarometru privind mobilitatea geografică şi a pieţei forţei de muncă, la întrebarea ce reprezintă UE pentru ei, 53% dintre respondenţi au declarat „libertatea de a călători şi a munci în UE“. Acest răspuns a devansat răspunsurile „Moneda euro“ (44%) şi „Pace“ (36%).

Sursa: eurActiv.ro

Manuela PREOTEASA

Ca-n lagăr

Toamna anului 2003. Cîţiva muncitori întorşi din Germania povestesc obidiţi unui coleg de-al meu despre ceea ce li se întîmplase. Nu plecaseră prin Oficiul de Muncă, ci prin firma ministrului Sîrbu, o ţineau ei. Din vorbă în vorbă, scapă şi numele: Donald's din Budeşti. Cînd le spune colegul că-i ziarist, dispar.

La acea dată, informaţia nu se confirmă pe de-a-ntregul: ministrul Marian Sîrbu nu apare la Registrul Comerţului, doar fratele său. Orice încercare de a afla mai mult pare în van: nimeni nu acceptă să vorbească.

Contactăm cîteva instituţii specializate din Germania, sperînd să obţinem lista firmelor româneşti cu contingente de contracte şi muncitori aferenţi. *Landesarbeitsgericht*-urile ne refuză ferm, recomandîndu-ne să ne adresăm la Bucureşti. Salt în gura lupului. Ancheta, gîndită iniţial pentru săptămînalul *Capital,* se blochează din lipsă de surse.

Trece jumătate de an; între timp, povestim cu echipa de la *Cutia neagră* de fundătură şi încercăm să găsim soluţii tehnice: cădem de acord să riscăm o vizită *under-cover* la Donald's-ul budeştean, dîndu-ne interesaţi de un job la abatoarele din Germania, specializarea firmei. Împrumutăm haine adecvate, aruncăm o cameră în rucsac şi-l instruim pe Leu, şoferul nostru, că e de bază: să demareze în trombă, la o adică. Între timp, norocul dă peste noi şi din Germania, de unde, pe filiera sindicate, ne contactează un ziarist deloc străin de problema muncitorilor români. Facem schimb de informaţii şi ne aventurăm în oraşul Budeşti de Călăraşi.

E chiar urbea de baştină a ministrului, în care ne învîrtim deja de o jumătate de oră, fără rost: firma pare fără urmă, doar case şi cîteva blocuri orăşeneşti, de Budeşti. Oprim şi-i întrebăm pe geamu' maşinii pe doi-trei puştani de cartier, bretonaţi, dac-au auzit de Donald's, le dăm adresa. Ne aruncă două ocheade, apoi, fără să răspundă, se întorc spre o poartă şi ne fac semn să tragem pe dreapta. Nu prea ştim ce-i bine să facem, dar parcă n-am risca să-i stîrnim. Nu după mult timp, dintr-o curte iese un personaj – ceva între un Bulibaşă şi un Hayssam local: haine de motor, lanţ de-un deget la gît, nelipsitele două celulare. Ne măsoară din cap pînă-n parbriz, că ce vrem. Îi explicăm povestea cu frate-miu şomer, s-a cam apucat de băut şi i-ar prinde tare bine să iasă afară la muncă, în măcelărie, poate s-o mai realiza şi el...

Şi Leu-i cu piciorul pe acceleraţie... Personajul nu se lasă cu una, cu două: da' voi ştiţi cine sînt eu? Aţi auzit de *Pap...*? Tot Leu ne salvează: la mine, în Rahova, toată lumea-l ştie. Înghiţim sec, că de numele ăsta am auzit şi noi, presa a scris de ani buni: şef de clan, afaceri cu jocuri de noroc, proxenetism – inclusiv cu livrare la Ministerul de Interne (!)–, iar *Pap...* a scăpat de fiecare dată, cum se întîmplă.

„Căutăm o firmă pentru a lucra afară, am auzit că cea mai bună e aici, Donald's parcă-i zice" – îngînăm noi şi-i tot dăm cu adresa. Dar *Pap...* ne priveşte încă de sus, jumătate intrigat, jumătate mîndru că el ştie „tot ce învîrte toţi pe aici... firma ministrului, bre?" – ne aruncă. „Păi, am auzit că-i o treabă sigură şi am zis să încercăm direct prin firma asta". *Pap...* încă se uită la noi strîmb, dar, gîdilat în orgoliu de osanalele pe care i le ridică Leu, dă un apel pe celular şi apar doi băieţi să ne conducă spre o scară de bloc. Urcăm, cu inima bătînd cam tare: ne temem ca ochiul minuscul din rucsac să nu fie zărit; în uşa unui apartament, două fetişcane ne spun că tati [„managerul" Donald's] nu-i acasă. Apare şi mama, ten închis, blond spălăcit, acceptă să ne dea mobilul bărbatului, da' mai bine să trecem luni-marţi să-l căutăm la chioşc, că nu răspunde la telefon, stă mai mult prin Germania. Săr' mîna de informaţie, zburăm direct spre chicineta lor, pe-al cărui geam ne-amuzăm că scrie PSD. Filmăm discret, două secunde jos din maşină şi, bagă mare, Leu, acceleraţie spre Bucureşti.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, ministrul Sîrbu, care a acceptat în ultimul moment invitaţia *Cutiei negre*, face feţe-feţe în

© L. Muntean

platoul emisiunii. Episodul din Budeşti nu e singurul său coşmar din după-amiaza aceea frumoasă de duminică, cînd se difuza, în 2004, emisiunea de anchete păstorită de Dana Deac.

O poveste ca-n filme, dar cu personaje reale, de a căror soartă era responsabil tot ministrul, îi rulează deopotrivă sub ochi. În ianuarie 2003, un grup de muncitori români, măcelari, au fost bătuţi la sînge în Germania, unii desfiguraţi, de către bossul unei o alte firme cu contingente de măcelari în Germania, avizate tot de minister. Pentru că astfel se ajungea în zona asta: prin ograda lui Sîrbu.

Presa germană a vuit la acea vreme: „Ţinuţi ca-n lagăr" – titrau ziarele sau televiziunile despre românii care lucrau cu viza expirată, 14-15 ore pe zi, sub salariul minim legal, cu paşapoartele confiscate de boşi. Unii, pentru că le erau datori vînduţi, nu avuseseră bani pentru taxa iniţială de intermediere: circa 800 de euro, sumă pe care, subplătiţi, nu aveau de unde s-o scoată nici după aceea.

Zadarnic au sunat românii la ministere, la ambasadă, la Guvern, era început de ianuarie, imediat după sărbători şi „ne-au pus melodie: *gingle bells, gingle bells*. Aşa ne-a răspuns Guvernul României, cu o melodie: *gingle bells, gingle bells*" – se aude povestea lor pe bandă (dimineaţa, unul a filmat cu o cameră de amatori încăperile pline de sînge, chiuvetele sparte în ciocnirea cu capetele lor, ochii învineţiţi şi coastele rupte). Ca să scape, unii au sărit pe geam, iar altul s-a întors acasă în scaunul cu rotile. Caseta s-a difuzat la televiziunile germane, iar poliţia de acolo le-a oferit protecţie celor care au acceptat să fie martori contra unui rezident, Ideke, urmărit de mult timp şi arestat în acea noapte sub grave capete de acuzare. Un an şi jumătate mai tîrziu, Germania a suspendat unilateral acordul cu România, care permitea intermedierile mascate de muncitori.

La noi, oficialităţile n-au scos o vorbă. Întrebaţi în emisiune ce măsuri au luat de atunci, responsabilii din Ministerul Muncii, Externe, Garda Financiară, Poliţie etc. au dat-o pe promisiunile clasice: că vor verifica imediat legalitatea contractelor. Nimic.

Acasă, măcelarii bătuţi au stat cîteva luni şi apoi şi-au căutat din nou de lucru. Tot afară. Cei în putere, din Călăraşi, Olteniţa, Timişoara, pe care i-am întîlnit la vremea filmărilor, au şi şters-o; altora, mai în vîrstă, le-a venit greu, că „selecţia" e dură; unii se agăţau de relaţiile noastre: „nu ştiţi vreo firmă serioasă, să ne accepte?" Nu ştim.

Mihaela BARBU

Despre noi şi ceilalţi

Zilele trecute mi-a căzut privirea asupra unor articole care tratau eterna problemă a imigrantului român. Conform cotidianului londonez *The Sun,* imigranţii români, alături de cei bulgari, sînt percepuţi ca un real pericol pentru serviciile publice locale. În plus, din scrisorile deschise, trimise redacţiei, se poate lesne observa cum temerile britanicilor sînt în continuă creştere, avînd în vedere că, odată cu intrarea în UE a celor două state, este estimat ca un număr de peste 140.000 de imigranţi să treacă graniţele Marii Britanii. Deloc măgulitor pentru noi este faptul că nici în celelalte state europene nu sîntem percepuţi diferit, poate şi din cauza proastei reputaţii pe care ne-am creat-o în ultima vreme.

Oare nu contrastează însă această imagine cu stereotipiile identitare cu care am fost obişnuiţi atît în şcoală, cît şi în massmedia? Unde a dispărut acea imagine a românului inventiv, ospitalier, harnic şi cinstit? Ei bine, ca să mă încadrez în limitele discursului onest, pot spune că noi, ca grup cultural, împărtăşim la fel de bine părerea străinilor despre noi, iar experienţa proprie cercetărilor socio-antropologice despre fenomenul migraţiei la muncă în străinătate, făcute în cursul anului 2004, nu face decît să întărească acest lucru.

Prin urmare, pentru majoritatea românilor plecaţi să muncească în străinătate, sezonier sau pentru o perioadă îndelungată, conaţionalul este reprezentat în termeni devalorizanţi: românul este stigmatizat cu apelativul de *hoţ* sau *cerşetor,* acest lucru demonstrînd cît de puternic sînt înrădăcinate stereotipiile negative în reprezentarea etnică: „Am văzut şi români cerşind, am văzut şi români furînd, am văzut şi la televizor. Acolo, cînd a dat 20 de români care au devastat magazinele... pentru mîncare, furau foarte mult. Deci nu fura o sticlă de băutură, care-o bea! Fura 10! Deci unde-am stat io, foarte aproape de [...] la copii acolo, la o distanţă de vreo 40 de km, deci într-o lună de s-a furat, 100 deci, 150 de sticle de Ballantines, care nu le bea, nu? Se furau parfumuri foarte multe. Şi, în final, a pus dintr-ăstea, alarme, pă toate. În schimb, românii fura mîncare. Au băgat prin haine, prin sîn, prin... fura foarte mult! În Spania butelia o lăsa spaniolii jos. La scară. Punea 10 euro. Românii au aflat. Le lua banii la spanioli. Îi lua... veneau de la serviciuri, că aşa e acolo! Spaniolu' pleacă lunea la muncă, vine luni după-amiaza, luni seara, pînă vineri. Vineri se distrează. Vineri seara, sîmbătă seara, discotecă, distracţie. Duminică se odihneşte. Cînd venea, nu mai găsea banii... găsea butelia goală! Deci, tot românii! Mulţi români care... pleacă şi pentru aşa ceva! Pentru furat, pentru... N-aş putea să zic că toţi pleacă dă neajunsuri. Mulţi pleacă să fure, zice că să realizează prin furat, dar nu să..." (M.U.)

Acelaşi comportament este întîlnit şi la românii din Israel, o dovadă în plus că nu vorbim de un fenomen izolat, ci deja de o marcă identitară a românului: „De tineret se cam agaţă, dar tineretul face mai multe probleme decît unul mai în vîrstă. Se ocupă mulţi cu furatu', cu cerşitu', cu vagabondaju', cu alte alea"... (A. P.)

Pe lîngă calitatea de hoţi, românii plecaţi în străinătate par să se specializeze şi în înşelăciuni de tot tipul, care mai de care mai complexe, inventivitatea acestora nemaiavînd limite. Un bun exemplu, în acest sens, este cazul românilor din Madrid, care se dau drept poliţişti, reuşind să-i păcălească astfel pe cei nou-veniţi, români la rîndul lor, prin simpla cerere a actelor şi a banilor corespunzători şederii. Concluzia emigrantului e că „de la un român mă puteam aştepta la orice, (căci) românii sînt *şmecheri,* sînt mai deştepţi". (C.V).

Cele spuse mai sus nu fac decît să întărească ceea ce, din păcate, a devenit un truism: într-un român nu poţi avea încredere, din cauza proastei faime pe care şi-a creat-o. Astfel, contrar stereotipiilor de reprezentare cu care am fost obişnuiţi, precum tolerant şi binevoitor, emigrantul român apare ca *indiferent* la problemele aproapelui, dotat cu un puternic sentiment de egoism şi autoconservare: „Românul aşa este, aşa este... Aicea în ţară, mai ne ajutăm, mai sîntem cum mai sîntem, da' fiecare în afară, dacă pot să iau eu de la altul, nu altul de la mine, sau să-mi dea altcineva... nu, niciodată! Sînt foarte rar, foarte rar...." (A. P.) sau „Păi nu, nu. Am plecat cu doi colegi. Am plecat cu încă doi colegi şi... dar, în general, egoişti. Românii, egoişti". (I. O.)

Lupta pentru un loc de muncă, cît mai bine plătit, reuşeşte să scoată la lumină partea cea mai puţin plăcută a fiecăruia, portretizarea făcîndu-se, de regulă, în termeni negativi: „Numai din Moldova nu am avut prieteni [...]. Moldovenii sînt cei mai răi!... Nu, sînt nu răi, da'... De exemplu, lucrezi la firma asta. I-am spus unui moldovean. Moldoveanul vine, începe să vorbească la... – Cu cît lucrează? – Cu o mie! – Merg cu opt sute... Şi, deci cu ăştia nu m-am împrietenit niciodată!" (S. B.)

O altă trăsătură, deloc măgulitoare a românului, o reprezintă înclinaţia spre minciună, acesta apărînd pentru cei din jur (spanioli, italieni) drept *o persoană mincinoasă,* în care e greu să ai încredere: „Mi-a părut rău cînd am plecat. În special cînd am plecat, că l-am mînţit... că vin înapoi. M-a lăsat în concediu şi i-am zis că vin înapoi şi n-am mai venit. Bine, el a venit şi în România, aicea, după mine... A stat vreo săptămînă p-aici, da' nu m-a mai convins. [...] Da' cînd am plecat, şi deja a zis, că nu mai primeşte nici un străin din România la muncă! *Mentiroso!*" (S. B.)

Lenea pare a fi o altă trăsătură caracteristică nouă, românilor. Acest lucru rezultă din comparaţia pe care emigranţii o fac între sistemul românesc şi sistemul străin de lucru. Dacă la noi merge lucrul de mîntuială, accentul nefiind pus pe calitate, ci pe cantitate, altul este raportul „afară". Cauza s-ar afla, aşa cum mărturisea un locuitor din Cîmpulung Muscel, în modul de viaţă al românilor, cît şi în marea diferenţă de mentalitate: „Copiii spun, mamă, noi nu mai avem liber, că ei nu mai au, n-au distracţie cum e aici, n-au distracţie, n-au relaxare. Că aici, în România, vă spun drept, e şi relaxare multă." (M.U.) sau „Mentalitatea o schimbi repede, doamnă. Să vă spun de ce... Dacă vă spun, deci, hai să zicem, să nu exagerăm, da' cred că două milioane de români au plecat în străinătate şi au venit cu altă mentalitate. Şi vă spun sincer că ăştia nu... chiar dacă au lucrat şi începe să lucreze aicea, ei au o mentalitate de lucru. Dacă ştii meserie, şi-ţi spune unu': Băi, îţi dau 500 de euro. Păi, dacă mi-a spus unu' că-mi dă 500 de euro în România aicişa, îi fac, îi ard d-aicişa pînă-n Căldeşti. Deci 10 ore pe zi, non-stop, fără să... cu pauză! E corect. Da, plăteşte-mă ca să-ţi fac. Este un lucru; ei aşa făceau – dacă te plătea, şi munceai. Îţi era ruşine să stai. Deci, cît ai fi fost de puturos, îţi era ruşine: Bă, dacă ăsta mă plăteşte, de ce să nu muncesc? R.: Şi vedeţi că au venit românii aicea şi au început să lucreze altfel, după sistemul... Bineînţeles, şi aşa se va întîmpla, vă spun sincer." (S. B.)

Ca un efect de aşteptat al acestei situaţii, foarte mulţi emigranţi aleg să-şi renege adevărata origine: „Românii n-au nici un fel de valoare afară – e de-ajuns să deschizi gura, să ştie că eşti român". (C. V.) sau „Da' am fost în alte părţi în care m-a întrebat de unde sînt. Şi tot aşa, discutau... Se spărsese o d-asta de bijuterii. Şi m-a întrebat din ce ţară sînt. Bulgaria, repede. Ş-am zis Bulgaria, n-am zis România." (S. B.)

În concluzie, mărturiile emigranţilor români nu fac decît să ateste o discrepanţă în reprezentarea etnică. Motivul e simplu. Toate aceste atitudini îşi găsesc explicaţia în premisele migraţiei la muncă în străinătate: fiecare emigrant părăseşte ţara cu un singur scop, de natură pecuniară. De aici şi tipul de reprezentare pe care, voit sau nu, şi-o asumă: cea de hoţ, de cerşetor, de şarlatan şi de om indiferent la suferinţele celorlalţi.

„Filozofia“ migraţiei

– motivaţii economice şi exerciţii de imaginaţie –

Dincolo de modul în care este privită şi acceptată migraţia forţei de muncă în România, unde avem de-a face cu un fenomen relativ recent care, în lipsa unor politici migraţioniste coerente, încă creează confuzie şi suspiciuni, ne-a interesat să surprindem cîteva puncte de vedere detaşate, europene. Demersul nostru a luat în calcul şi un alt aspect al „dilemei“: o serie de lideri din Europa se pronunţă public împotriva migraţiei, dar în acelaşi timp se bucură de faptul că bona din România sau femeia de serviciu africană îi costă mai puţin. I-am întrebat pe cei care au o experienţă mai vastă decît noi, legată de munca transfrontalieră şi de implicaţiile ei, dacă este exagerat să considerăm migraţia o formă de sclavie modernă şi dacă ar fi posibil ca fenomenul să ajungă la o „simbioză“ între statele cu un nivel de trai diferit, creînd o inevitabilă dependenţă economică de ambele părţi. ***(A. P.)***

Jérôme GUEDJ (Franţa)

Jérôme Guedj este membru al Partidului Socialist din Franţa şi în prezent vicepreşedinte al Consiliului General al regiunii Essonne. Totodată este funcţionar public în cadrul Inspectoratului General pentru Servicii Sociale şi unul dintre bursierii German Marshall Fund (GMF), un program care selectează tinerii lideri din Europa şi SUA pentru o mai bună cunoaştere a realităţilor de peste Ocean şi pentru consolidarea relaţiilor transatlantice.

„Migraţia nu poate fi redusă doar la dimensiunea sa economică. Este înainte de toate o alegere individuală, adesea dureroasă, dar curajoasă: aceea de a-ţi părăsi ţara natală, de a te aventura în necunoscutul unei alte ţări, a unei limbi pe care nu o stăpîneşti.

Pentru un motiv la fel de legitim: convingerea că în altă parte viaţa ta va fi mai bună, din punct de vedere politic, economic sau social. Doar dacă ai în minte această convingere, te poţi gîndi la migraţie. Dacă nu, migraţia va rămîne acea atît de des vehiculată variabilă de ajustare a sistemului liberal, care în mod cinic găseşte în acest fenomen o sursă bună de presiune pentru a scădea salariile, folosindu-se de mîna de lucru flexibilă, puţin pretenţioasă, angajată ilegal, dacă ne gîndim la imigranţii clandestini. Într-adevăr, aceste fapte pot fi văzute ca derivate ale unei forme moderne de sclavie.

Da, există o formă de dependenţă (între cele două părţi). Periculoasă. În raport cu care ar fi de preferat o logică de codezvoltare între ţările din Nord şi cele din Sud. Migraţia este efectul direct al mondializării; ar trebui aşadar o soluţie coordonată, şi nu doar la nivel naţional sau european.

Să ne reamintim că «instalatorul polonez» este o formulă inventată de dl Bolkenstein însuşi, pentru a apăra tratatul constituţional european. Astăzi există voci care vor să ne facă să credem că partizanii «Nu»-ului, spus în Franţa şi în Ţările de Jos «au agitat» ameninţarea instalatorului polonez într-o viziune protecţionistă sau naţionalistă. «Nu»-ul stîngii franceze a refuzat clar această Constituţie Europeană care valida principiul *dumpingului* fiscal şi social şi concurenţa în interiorul frontierelor europene între muncitorii din diverse ţări. Prin urmare, eu sper ca instalatorul polonez să aibă un nivel de salariu şi de protecţie socială comparabil cu cel al omologilor francezi, spanioli sau germani. La fel, în cazul unui dramaturg sau al unui informatician român. Vom avea nevoie însă de un tratat social european, cu criterii de convergenţă... aşa cum am procedat şi cu moneda euro.“

Domingos PORTELA DE ANDRADE (Portugalia)

Redactor-şef al celui mai citit ziar din Portugalia, Jornal de Notícias, *Domingos Portela de Andrade a primit premiul Caravala pentru cel mai bun articol, despre oamenii şi tradiţiile din regiunea Douro şi Pacheco Miranda Award pentru relatările sale din Irak. A predat ştiinţele comunicării şi multimedia la Universitatea din Cortegaça. Este de asemenea bursier GMF.*

„Imigraţia este un *«elixir»* pentru toate economiile europene. Putem observa acest lucru doar verificînd cifrele într-o serie de ţări precum Portugalia, Anglia sau Franţa. Studiile arată că în aceste ţări imigraţia a îmbunătăţit producţia, a redus inflaţia şi a contribuit la creşterea veniturilor din taxe. De exemplu, în ultimele şase luni, Anglia a primit 223.000 de imigranţi, în special din alte ţări europene; Franţa spune că naturalizarea populaţiei din Africa de Nord a crescut la 60%, iar în Portugalia cifrele sînt similare, cu toate că aceşti indicatori nu sînt încă măsuraţi, în special în ceea ce priveşte imigranţii care vin din Brazilia, Insulele Capului Verde şi din cîteva dintre ţările est-europene.

Este adevărat că oamenii din ţările nedezvoltate acceptă slujbe pe care nativii nu le vor. Dar aceasta nu este o chestiune nouă. În anii '60, acest tip de schimb a fost o realitate între popoarele europene. Portughezii sînt văzuţi acum în Franţa sau Germania ca parte a propriilor populaţii. Dar atunci, Portugalia era dependentă economic de alte ţări europene. Banii trimişi acasă de emigranţii portughezi au fost esenţiali o perioadă lungă de timp pentru a stabiliza conturile naţionale. Astăzi, noi sîntem cei care contăm pe imigranţi ca să ne construiască ţara, pentru că ei sînt, din nefericire, singura forţă de muncă disponibilă atunci cînd este nevoie. Totuşi, nu putem aborda migraţia doar ca pe o chestiune de cifre, o chestiune economică. Vorbim despre oameni, care îşi abandonează totul pentru a începe o viaţă nouă în altă parte şi care adesea devin victimele abuzurilor unora dintre companii, care transformă munca într-o sclavie modernă. Adevărul este că, mai devreme sau mai tîrziu, societatea va sfîrşi prin a achita nota de plată pentru lipsa de suport acordată acestor oameni, care aduc mai mult unei ţări decît simpla forţă de muncă. Ei aduc deopotrivă idei noi şi culturi noi. Ei sînt şansa pentru noi de a învăţa despre toleranţă şi integrare. Altfel, ultimele episoade din suburbiile franceze vor deveni comune în viaţa noastră.“

Tomáš NĚMEČEK (Cehia)

Tomás Němeček coordonează secţia de opinii a celui mai citit şi respectat cotidian economic din Republica Cehă, Hospodářské noviny, *deţinut de grupul americano-german Dow-Jones-Handelsblatt, care editează şi* Wall Street Journal. *Este bursier GMF.*

„Cehia reprezintă, sper, ceea ce România va fi în curînd: ca şi românii, muncitorii cehi au acceptat slujbe prost plătite în Europa de Vest. Totuşi, în ultimii ani, numărul constructorilor veniţi din Ucraina şi Belarusia în Republica Cehă a depăşit pe cel al bonelor cehe plecate în Marea Britanie sau al culegătorilor noştri de mere plecaţi în Italia. Treptat şi invizibil, Republica Cehă se transformă într-o ţară-ţintă pentru imigranţii din Est. Muncitorii migranţi sînt mult prea voluntari pentru a fi «sclavi». Şi mă tem că «simbioza» este chiar ceea ce îşi doresc cei care migrează. Ei pretind că sînt de neînlocuit... ei bine, nu sînt! Este doar o iluzie faptul că economia gazdă ar sucomba fără ei. În realitate, dacă preţul unei *baby-sitter* din România sau al femeii africane angajate pentru curăţenie ar deveni prea ridicat pentru familiile din Vest, atunci le-ar înlocui cu o forţă de muncă mai ieftină: poate chiar a familiei înseşi. Ca şi în casele de astăzi ale românilor şi cehilor, unde curăţenia sau îngrijirea copilului sînt slujbe făcute – surpriză – fără ajutor african. Luînd în considerare numărul mic, dar în creştere, al „turiştilor ecologişti“ olandezi în partea de Sud şi centrală a Cehiei, aş propune o reclamă pentru România care să fie difuzată în Olanda, Germania şi Marea Britanie: «ROMÂNIA – ţara unde poţi să-ţi culegi singur căpşunile, în fermele noastre organice».“

Andreas DIETL (Belgia)

Andreas Dietl este jurnalist la EurActiv.com. A fost moderator şi speaker la EurActiv Mobility workshop, eveniment organizat în luna iulie de EurActiv.com, cu sprijinul Comisiei Europene.

„Apariţia unei asemenea situaţii depinde de cadrul legal şi, de cele mai multe ori, de rezidenţa imigranţilor şi/sau muncitorilor mobili. Cu cît este mai precară reşedinţa lor în termeni legali, cu atît sînt mai dependenţi de şefii lor (refuz să îi numesc angajatori pentru că, în cele mai multe cazuri, ei nu angajează personal). Reglementările în vigoare în mai multe ţări vechi sau noi, membre UE, permit imigraţia temporară pentru persoane cu vize temporare de muncă, care se pre-califică pentru sectorul cu nivel slab de plată. Absenţa aproape completă a posibilităţilor legale de imigrare nu provoacă reducerea numărului imigranţilor, doar îi marginalizează în sectoare precum curăţenia, îngrijirea de zi, construcţiile pe şantiere mici, care sînt mai greu de controlat decît sectoarele înalt calificate. În ţările de destinaţie pentru migranţi, cîteva sectoare – deopotrivă mediul de afaceri, precum şi persoane private – depind foarte mult de forţa de muncă ieftină din străinătate. În Germania, această situaţie este întîlnită în cazul agriculturii intensive, bazate pe munca manuală (îndeosebi cultivarea de fructe sau legume), în sectorul hotelier sau în restaurante, în cel al curăţeniei, dar şi în sectoare mai puţin cunoscute, cum ar fi măcelăria. Din perspectiva imigranţilor, văd mai puţin o dependenţă structurală, pentru că ei sînt în mod obişnuit supracalificaţi pentru aceste joburi şi pot să se adapteze mai uşor la schimbările legislative. Aş spune că simbioza este doar una temporară.

Cît despre situaţia migranţilor români, amintiţi-vă de exemplul polonez. De ce să nu fiţi mai agresivi? Dacă românii sînt cunoscuţi ca buni culegători de căpşuni, utilizaţi această «etichetă» pentru a face marketing la căpşunile româneşti pe piaţa UE. Din nefericire, aş spune că imaginea românilor pe care am sesizat-o cel mai des, este mai puţin pozitivă decît aceasta şi nu e vorba aici despre rasism. Imaginea polonezilor provine mai degrabă din teama vesticilor de a nu-şi pierde slujbele puşi în faţa unei forţe de muncă mai ieftine. Imaginea românilor, generată îndeosebi de relatări tabloide, tinde să fie aceea a infractorilor, una asociată cu jocuri de noroc şmechere, precum şi una asociată spărgătorilor. E, în mod clar, mai mult decît o provocare să schimbi această imagine. Totuşi, este încurajator faptul că şi italienii au avut, pînă la începutul anilor '80, o imagine similară, în special în Germania şi Austria. Cîţiva ani mai tîrziu, ei au devenit cea mai populară naţie străină. Recomandarea mea ar fi să subliniaţi faptul că faceţi parte din ginta latină (iniţiative precum summitul francofon de la Bucureşti, organizat spre sfîrşitul acestui an, sînt binevenite în acest sens). Puneţi în evidenţă faptul că regimul Ceauşescu a fost depăşit! Puneţi în evidenţă stilul vostru de viaţă, filosofia voastră de *savoir-vivre,* cultura voastră, multiculturalismul! Părerea mea este că românilor le va fi mai uşor «să se integreze» în Franţa sau Belgia, decît în Germania sau Austria.“

au consemnat
Manuela PREOTEASA şi Adina POPESCU

Sinteza unui fenomen

● *Opinia publică românească* percepe fenomenul migraţionist în primul rînd ca o migraţie pentru muncă. În proporţie majoră, se consideră că migranţii obţin cîştigurile băneşti din muncă, numai o mică parte a opiniei publice apreciind că aceştia cîştigă bani din furt şi cerşit.

● Migraţia pentru muncă a capitalului uman din România, mai ales a generaţiilor tinere, va fi forma predominantă, dar „gestionată“ prin practicarea unor restricţii şi controlul trecerii frontierelor.

● Raportul migraţie legală-migraţie ilegală evoluează în favoarea primei forme, dar va fi influenţată în continuare de politicile statelor de destinaţie.

● Prin prisma fenomenelor demografice, contingentul populaţiei de 15-23 ani se va reduce simţitor (cu cca 1,2 milioane, pînă în 2015-2020); totuşi, din punct de vedere al emigraţiei creierelor, România va rămîne ca o zonă de interes ridicat pentru marile firme transnaţionale sau pentru cercetarea ştiinţifică internaţională.

● În viitor, România se poate transforma într-o ţară de imigraţie, dar avînd un contingent important de populaţie autohtonă aflată la muncă în străinătate.

Modelul emigraţiei se schimbă în continuare:

● Zonele de plecare se disipează pe măsura reducerii importanţei criteriului de etnicitate. Cîştigă teren emigraţia orientată pe considerente de legături familiale – rude mai îndepărtate sau prietenie.

● Criteriul distanţei devine minor, fapt pentru care fluxurile spre continentele mai îndepărtate cîştigă teren. Sînt preferate zonele cu perspective mai mari de realizare profesională şi condiţii relativ facile de integrare în noile comunităţi (politicile din ultimii ani, promovate de Canada şi SUA, pentru atragerea tinerilor familişti).

● Se accentuează tendinţa de emigraţie a tinerilor/familiilor tinere care în prealabil au dobîndit o oarecare „experienţă migratorie“, cum ar fi studii în străinătate, specializare, muncă temporară peste graniţă etc.

Migraţia pentru muncă

● Va fi fluctuantă, factorii ce vor defini intensitatea şi caracteristicile sale fiind determinaţi în primul rînd de situaţia pieţei muncii din ţările de destinaţie şi doar în mică măsură de „opţiunea“ ofertei din ţară.

● Politicile statelor primitoare fac practic imposibilă atingerea unui nivel „critic, de alarmă“ al prezenţei lucrătorilor români pe piaţa UE.

● Se estimează o continuă însănătoşire/îmbunătăţire a comportamentului şi atitudinii lucrătorului român migrant, dar şi o atitudine mai fermă privind antidiscriminarea, inclusiv în ceea ce priveşte securitatea socială.

Sursa: Sinteza lucrării Pre-Accession Impact Studies II – Fenomenul migraţionist din perspectiva aderării României la UE, *Institutul European din România, 2004*

Marius CHIVU

Îngropaţi Vama Veche!

– adevăraţilor vamaioţi –

Dragi vamaioţi,

Nu contează cîţi mai sîntem, pe unde ne aflăm, unde lucrăm – înghesuiţi în vreun birou, în spatele vreunei tejghele, tarabe sau parbriz, într-o mansardă sau pe un şantier –, cît de mult ne-am schimbat, dacă şi cît am îmbătrînit, dacă sîntem sau nu împăcaţi cu noi, dacă ne mai pasă, dacă mai vrem, dacă mai visăm... Ştiu însă că încă ne mai amintim, că trebuie să ne amintim. Ascultaţi-mă, am un mesaj nebunesc ca o utopie! Dacă n-aş şti că (încă) veţi înţelege, nu v-aş vorbi...

Vă mai amintiţi cum veneam cu trenul, cărînd la rucsacuri şi la corturi în spinare, cei mai *cool* dintre noi veneau cu Trabantul sau cu „broscuţele“, cei mai norocoşi, cu Dacii sau cu Oltcit-uri împrumutate de la părinţi, vă mai amintiţi cum uneori ne cazam şi la ţărani, cum făceam nudism zi şi noapte, cum mîncam zile întregi numai hamsii, omlete şi conserve aduse de acasă, cum beam bere la halbă, cum ascultam casete cu rock la casetofoane de plastic cu baterii!? Ce caută ăştia acum în Vamă cu Nissan Primera, Toyota Rava, BMW 5, cu Hyunday Tucson cu neoane fosforescente pe la scut, cu celulare 3D, mp3 playere cu boxe răsunînd pe portiere, care se cazează cu rezervări dinainte, făcute la vile şi hoteluri, mănîncă *junk food* sau, dimpotrivă, meniuri internaţionale la terase de fiţe, fumează Davidoff, beau Corona şi Leffe, ziua stau pe plajă pe şezlonguri de plastic, sub umbrele de soare!? Nu mai ai loc de familii cu copii, unde sînt hippioţii şi nudiştii? Cum a ajuns cortul Humanitas între un fast-food şi o şaormerie? De cîte tonomate, bancomate şi supermarket-uri are nevoie Vama?

Vă mai amintiţi cum veneam în Vamă de dragul discuţiilor, de dragul muzicii rock, de dragul literaturii, al filmelor pe video, al culturii adevărate, la care ajungeam, pe atunci, ceva mai greu, cultura din cărţi pe care ne-o transmiteam oral unii altora, nu cea de pe net!? Vă mai amintiţi cum beam, cum fumam, unii se lăsau fumaţi şi băuţi, dar eram împreună, o comunitate subînţeleasă ne ţinea împreună fără să ne cunoaştem, împrieteniţi într-o singură zi pentru a nu ne mai vedea, uneori, niciodată, cum visam şi cum ne lăsam visaţi în tristeţe sau în nostalgie, în mister sau în generozitate, cum făceam teorii, construiam scenarii, imaginam utopii, cum povesteam, cum ascultam, cum stăteam de vorbă goi în nisip, cum ne complăceam în crize existenţiale, familiale, de amor, cum iubeam pentru o zi sau pentru o viaţă!?

Acum oricine se poate da vamaiot. Puţini, sinceri şi culţi am fost, mulţi şi snobi am rămas! Chiar aşa, unde sînt fraţii, vecinii, prietenii noştri mai mici, copiii? De ce după noi n-au mai venit şi alţii care să simtă şi să înţeleagă ca noi?

Vă mai amintiţi bretoanele şi pletele noastre, bocancii scîlciaţi de atîta munte pe care îi aduceam şi pe plajă, tricourile ponosite cu cranii, chitări, trandafiri sau înscrisuri gotice, blugii rupţi în care dormeam şi cu care intram şi în apă, cămăşile în carouri cu mîneci tăiate, curelele cu catarame mari, brelocurile metalice, brăţările din piele pe care erau pirogravate numele noastre sau ale iubitelor, crucifixurile, medalioanele cu dragoni, cranii înlănţuite, spade încolăcite de şerpi, şepcile şi rucsacurile de blugi pe care scriam Megadeth, Metallica, Led Zeppelin, Jesus Christ Superstar, Iris, Manowar, Iron Maiden, Anthrax!? Ce caută în Vamă ăştia în şlapi de firmă, cu pantofi fără ciorapi, în maieuri cu paiete, în cămăşi roz cu mîneci flamenco? Cine sînt tipii cu lanţuri de aur la gît şi ghiuluri pe degete, cu unghii lăcuite, sprîncene pensate şi tunsori *sauvage!?*

Vă mai amintiţi interminabilele, pasionatele, sofisticatele noastre discuţii despre muzică, literatură, religii, filozofii? Cum străbăteam fiecare sute de kilometri doar pentru a ne cunoaşte fără să ne ştim, cum ne împrieteneam în cîteva secunde sau cum ne despărţeam duşmani de moarte în urma unor discuţii despre cearta dintre Gilmour şi Waters, de ce a plecat Halford de la Judas, Dickinson de la Maiden sau cine vine la Pantera în locul lui Anselmo!? Vă mai amintiţi cum ne „războiam“ care cu Cobain, care cu Vedder, care cu Corgan sau Axl sau Sebastian Bach, care cu Beatles, care cu Rolling, care cu Ozzy sau Gillan, cum încercam naiv să alegem între Hendrix şi Clapton, între Marillion şi Yes, între Slayer şi Sepultura, între „Since I've been loving you“ şi „Baby I'm gonna leave you“, între „Child in time“ şi „Stairway to heaven“!? Vă amintiţi ce porniţi eram pe armata rusă care bătuse la greu la concertul Metallica, primul concert metal din istoria estului, cum nu ne venea să credem că Dimebag Darrell fusese ucis chiar pe scenă, apoi cum Eddie Van Halen şi-a oferit legendara chitară spre a fi îngropată cu el, cum stăteam pînă la răsărit la poveşti despre Fleetwood Mac, Janis şi Emerson Lake & Palmer, cum cîntam „Iron Lion Zion“, din Simon & Garfunkel, din Doors (urlînd la *„...to the other side“),* Celelalte Cuvinte, Tom Petty, Springsteen sau Nick Cave; cum dansam în nisip pe Timpuri Noi şi Clash, cum discutam chitara lui Satriani, a lui Tom Morello sau vreo uvertură de-a lui Malmsteen, cum făceam liste interminabile cu balade esenţiale, cum făceam topuri de basişti, cum ne întreceam care interpreta mai bine chitara din „One“, „I'm easy“ (eram cel mai bun!), „Sweet child of mine“ sau „Bohemian Rapsody“, care ştia mai multe variante la „Smoke on the water“ şi „Knockin' on heaven's door“ sau cei mai mulţi chitarişti trecuţi pe la Deep Purple!? Sau cum părăseam deodată rock-ul, remarcînd pieptul lui Coverdale şi picioarele Vanessei Warwich, cum lăudam geniul lui Dr. Dre, show-urile DMX, *unplugged*-ul lui LL Cool J, proteismul lui Ice T, stările Portishead, cum comentam contractul prin care Martin Gore nu putea compune decît pentru DM!? Ce caută în Vamă platanele, house-ul, drum'n bas-ul şi manelele şi latino, DJ-ii cu *sample*-urile lor de rahat, schelele de lemn ale Bavariei Club cu surogate de laure-andreşance energizate la doză şi agitîndu-se topless pe beat-uri obsedant-idiotizante? Ce nevoie era pe plaja Vamei de cluburile din Bucureşti, Expirat şi celelalte? Ce nevoie era de Stufstock, cînd noi oricum veneam cu muzica în sînge şi în inimă!?

Vă mai amintiţi cum discutam copertele de la Pink Floyd, videoclipurile lui Bowie sau Radiohead, grafica lui Giger, pictura lui Hopper, pelegrinajele lui Garbarek, filmele Monty Python, filmele italienilor, ale lui Kubrick, ale lui Lynch!? Cum ne lăudam fiecare cu ce puteam, cu Tournier, Hesse, Eliade, Roth, Blecher, Trakl, Dostoievski, Asimov, Vian, Kundera!? Cum citeam pe plajă *Cartea de nisip* a lui Borges, cum ne entuziasma finalul neterminat din *Castelul,* încercînd să explicăm de ce nu şi-a (putut) termina Kafka romanul, cum discutam opţiunile „lupului de stepă“ sau ale fraţilor Anicet, cum „povesteam“ delirurile lui Blecher, exodul bulgarilor din *Orbitor 1*, poemele lui Morrison, cum citeam pe plajă *Dilema*, *Les Inrockuptibles*, *Heavy Metal Magazine*!? Ce caută aştia în Vamă cu *Codul lui Da Vinci* (cartea şi filmul), cu Coelho, Lévy şi Houellebecq, cu Kinsella şi toată literatura *chic,* la braţ cu *Ciao*, *Libertatea* şi *Apropo,* sonerii la mobil din 50 Cent, Morandi şi Sorinel Puştiul!?

Pentru cei care nu înţeleg o iotă din ce am vorbit mai sus e vremea să plece din Vamă şi să nu se mai întoarcă niciodată. Dacă vă recunoaşteţi în acest text şi încă mai sînteţi pe acolo striviţi, sufocaţi, înlăturaţi de neaveniţi, daţi-i afară în şuturi, faceţi-le viaţa mizerabilă, sabotaţi – chiar şi cu lacrimi în ochi – Vama! Decît să fie a lor, mai bine Vama să nu fie a nimănui.

Nu vedeţi!? Vama a îmbătrînit urît, or ea nu trebuia să îmbătrînească deloc. Arie Bio-Culturală? Vama nu mai poate fi salvată: nu mai e nici bio, nici culturală. Vama nu mai e o plajă, Vama e o groapă. Un bîlci populat de ciudaţi şi de snobi urbani într-o mizerie artificială ambalată într-un brand pervertit. Vama nu mai e un sat, ci un VamavechePark în care un idiot a construit un castel (să se spînzure în el!). Esenţa Vamei era odată un spirit al naturalului, o cultură a prieteniei, o atitudine antisistem, politic sau de consum. Atunci barurile chiar erau rudimentare şi neamenajate (nu ne trebuia mai mult), acum ele sînt doar butaforie care copiază rudimentarul, sînt design rustico-boem. Simplitatea, austeritatea, chiar mizeria, totul e acum contrafăcut. Nimic nu mai e natural în Vamă, iar atitudinea antisistem e un *meal* la McDonald's. Vama a devenit o hazna consumeristă. Vama e *fast-beach (bitch?)* de-un week-end. Vama e ultimul produs kitsch de la graniţa ţării. Unii îmi vor spune că aşa sînt timpurile, că nimic nu dispare, totul se transformă într-o afacere. Îi cunoaştem cu toţii pe aceşti ipocriţi, Vama i-a îmbogăţit. Dar nimic niciodată nu va schimba faptul că Vama a fost a noastră şi numai a noastră. Noi am găsit-o (sau, mai bine zis, ea ne-a găsit pe noi), noi am sedus-o şi acum ei doar o siluiesc în toate poziţiile, pe toate tarabele, în toate cluburile. La preţuri promoţionale sau chiar pe nimic.

Dragi vamaioţi, mi se rupe sufletul să vă anunţ că, după o agonie de cîţiva ani, Vama Veche, în sfîrşit, a murit! Trebuie îngropată. Nu-i lăsaţi cadavrul pradă afaceriştilor. Să-şi caute altă plajă unde să-şi întemeieze comunitatea lor aliena(n)tă. Puneţi mîna pe lopeţi, pe ciocane, pe pixuri, pe bice, pe brichete, pe vîsle, pe clăpari, să îngropăm Vama Veche! Să-i dăm foc, să o purificăm de gunoiul urban, de ambalajul comercial, de fauna umană, de sunetul tehno. Să renască Vama – poate, odată – din propria-i cenuşă, din pămîntul pătat de ketchup, udat de Red Bull, răscolit de roţile ATV-urilor (60 RON/oră), din pămîntul iradiat de neoanele de sub podeaua jeep-urilor duduind a house!

Îngropaţi Vama Veche! Fie-i nisipul uşor! Lăsa-ţi-o să se odihnească în pace! E ultimul lucru pe care îl mai putem face pentru ea. Îi datorăm asta. Noi şi tinereţea noastră. Aşa cum a fost ea, cu bune şi cu rele, dar sinceră, curată şi adevărată.

Carmen MEZINCESCU

Placebo

Stuck between the do or die, I feel emaciated. Sînt cuvintele care deschideau cel mai spectaculos debut *rock* britanic al anilor '90. Se întîmpla în '96, cînd trei tipi de cam 25 de ani, un scoţiano-american bisexual (Brian Molko, voce/chitară), un suedez *gay* (Stefan Olsdal, bass) şi un englez hetero (Steve Hewitt, tobe), răbufneau în mijlocul muribundei scene BritPop – cea căreia Radiohead îi cîntaseră deja prohodul cu *The Bends*. *Placebo,* debutul lor omonim, ne făcea cunoştinţă cu vocea nazală, stridentă, adolescentin-androgin-sfidătoare (pe măsura *look*-ului incert afişat) a lui Molko şi cu versurile sale ce pictau în culori extrem de vii angoasele existenţiale ale unor tineri confuzi, ce nu-şi găsesc sensul – „Bruise Pristine“, „Bionic“. De la conştiinţa descompunerii începute de la prima suflare („Teenage Angst“) sau introvertirea exacerbată („36 Degrees“) pînă la schimbarea rolurilor (sexuale, desigur) – „Nancy Boy“. Totul îmbrăcat în chitări puternic distorsionate venite pe filiera *indie* americană (de la Velvet Underground la Pixies), ritmuri *glam rock*, accente *grungy* şi ecouri din gotici englezi.

Molko a devenit brusc favoritul ziarelor *(dog boy, media whore it's who the hell you take me for* – avea să scrie mai tîrziu în „Ask For Answers“) pentru că în interviuri vorbea nonşalant şi fermecător despre aceleaşi teme ca şi cîntecele: droguri, confuzia sexuală, teama de moarte, viaţa văzută ca un continuu party strălucitor şi epuizant. Din aceleaşi motive, devine şi o ţintă preferată, mulţi refuzînd să vadă intensitatea feroce dincolo de gura spurcată – e repede poreclit „piticul [are doar 1,55m] lubric“ –, machiaje ţipătoare şi *glitz*. Doi ani mai tîrziu cuceresc Europa, cu *Without You I'm Nothing,* mai ales din pricina antemicului „Every Me Every You“, prezent şi pe coloana sonoră de la *Cruel Intentions*. Acelaşi amestec de furie şi vulnerabilitate, piese imnice care te zgîlţîie definitiv („Pure Morning“, „You Don't care about Us“), listînd tot soiul de excese şi cel puţin două radiografii frisonante ale sevrajului şi dependenţei fizic/emoţionale („The Crawl“, „My Sweet Prince“). Pentru piesa-titlu, îl conving chiar pe mentorul (lor şi al tuturor rătăciţilor sexuali ai planetei rock), David Bowie, deja fan, să îşi alăture vocea grav-maiestuoasă lamentului răvăşitor al lui Molko. Just, apar apoi în biografia nu-tocmai-deghizată a lui Bowie, semnată de Todd Haynes, *Velvet Goldmine,* unde, printre paietele, plasele&sclipiciul de rigoare, vorbesc wildian despre decadenţă şi resuscitează un clasic T-Rex, „20th Century Boy“. Pe *Black Market Music* (2000), se aventurează în zone mai electronice, vocea pare uneori ascunsă în spatele instrumentaţiei şi distorsurilor, încearcă chiar un pic de rap pe „Spite & Malice“ – unde vocal e Justin Warfield, DJ&hip-hopper *underground*, devenit între timp jumătate din cea mai interesantă trupă nouă (şi rock!) a lui 2006, She Wants Revenge. În 2003 continuă explorările electro cu *Sleeping with Ghosts* (cel mai bine vîndut album al lor – peste 1,4 milioane de exemplare). Dar dincolo de frigidizarea de suprafaţă care le aduce un blam cvasiunanim, esenţa a rămas aceeaşi îmbinare de *glam,* sensibilitate alternativă şi transgresivitate gotică. Apoi tăcere, exceptînd colecţia *Once more with Feeling* (2004). Pînă cînd, în 2006, deşi mai toţi îi credeau terminaţi, revin în forţă cu *Meds,* la chitările electrizante şi ritmul furtunos de altădată („Infra-Red“, „Drag“), punctate de momente de angoasă sedată („Follow the Cops Back Home“, „In the Cold Light of Morning“) şi un duet cu alt erou *indie,* Michael Stipe, pe „Broken Promise“. Plus atîtea referinţe la despărţire/final (nu doar în „Song to Say Goodbye“) încît să te pună pe gînduri. Căci în lumea uniformizată a muzicii de azi, unde alternativul devine noul *mainstream,* populat de trupeţi anoşti şi parcă xeroxaţi în jeanşi, Converşi şi tricouri strîmte, e mai multă nevoie ca oricînd de provocarea ambiguă a lui Molko&co.

Pe 13 august vor fi la Arenele Romane. O întîlnire pe care eu, una, o aştept de vreo 8 ani. Fiindcă, deşi numele lor trimite la un paliativ, reţeta e cît se poate de autentică.

Cătălin AVRAMESCU

Un moralist improbabil

● **Traian Ungureanu, *Tehnica neputinţei la români*, Editura Humanitas, 2006.**

Unul dintre lucrurile pe care le afli atunci cînd predai un curs despre cărţi este că destui cititori nu simt nevoia să afle ce fel de text au în faţă. Nu, nu mă refer la cei care doar mimează lectura, ci la cititorul altminteri normal. E o convingere că textul are de comunicat doar prin conţinutul său. Or, forma sa ne spune, la rîndul ei, multe. În ştiinţele politice, bunăoară, e important să ştim cu ce fel de text avem de-a face, altfel spus, ce convenţii se presupune că respectă sau ignoră.

M-am gîndit la felul acesta de a ne înfige lingura direct în literele unei cărţi după ce am terminat de citit ultimul volum al lui Traian Ungureanu, *Tehnica neputinţei la români*. Autorul este un cunoscut ziarist, iar lucrarea este, de fapt, o colecţie de articole. Ca atare, ele au fost apreciate de cititorii revistelor în care au apărut şi s-ar spune că nu mai am multe de adăugat acum, în faţa culegerii.

Şi totuşi, acesta este unul din cazurile fericite cînd totalul este mai mare decît suma elementelor. Articolele lui Traian Ungureanu, împreună, construiesc ceva care a lipsit pînă acum în peisajul ştiinţelor noastre politice, anume o analiză a formei de guvernare.

Sînteţi surprinşi, nu-i aşa? La urma-urmei, există un număr de studii, scrise de cercetători respectabili, care ne lămuresc cu privire la sistemul politic din această ţară, partide, alegeri, elite şi instituţii. Adevărat. Dar eu nu mă refer la analiza modernă a proceselor politice şi a instituţiilor statului. Eu mă refer la analiza clasică a formelor de guvernare.

Pînă în secolul al XIX-lea inclusiv, moment în care totuşi începe să fie concurată de ceea ce am numit aici „analiza modernă“, analiza clasică a formelor de regim este dominantă în cîmpul filozofiei morale (am folosit termenul preferat de autorii clasici, nu acela, modern, de „teorie politică“). Ea are metodele şi scopurile sale precise. În esenţă, ea stabileşte că există o diviziune precisă a genurilor de guvernare, după criteriul numărului celor care conduc şi după modul în care aceştia conduc. Rezultatul imediat al acestei diviziuni este o listă de regimuri: monarhie, democraţie, aristocraţie, tiranie etc.

Adesea însă, autorii clasici folosesc aceste categorii pentru a analiza un corp politic precis. Cu alte cuvinte, ei recurg la aceste concepte pentru a face un portret riguros al unui stat anume, un portret care nu este unul detaşat, „obiectiv“, cum ar spune contemporanii noştri, ci unul care încearcă să distingă şi profilul moral al conducătorilor şi al cetăţenilor.

Numeroase sînt exemplele acestui gen teoretic. Unul dintre ele, foarte cunoscut, este analiza pe care Tocqueville o face democraţiei americane. În aceeaşi perioadă, jurnalul călătoriei lui Custine este o asemenea radiografie morală şi socială a despotismului rusesc. Acesta este fondul pe care trebuie citit Traian Ungureanu, pentru că el are curajul, atît de rar astăzi, de a fi inactual.

Pentru Ungureanu, regimul romînesc este, în principiu, unul rău, o oligarhie, mai precis: „Un stat în curs de subdezvoltare, dominat de etica unui colectivism primitiv, complet lipsit de vocaţie civică şi condus în sistem închis, de un grup politic circular în care se perindă o nomenclatură semifeudală“.

Capitolul despre dispărutul cartier Uranus este o radiografie remarcabilă a unei civilităţi apuse: „Am pierdut ceva care nu se pierde nici în războaie: ştiinţa de a trăi“. Aici este de fapt, problema. Deficitul României nu este unul în primul rînd economic sau instituţional. El este unul de civilizaţie. E o incapacitate cronică de a ne asuma, ca societate, un proiect, o viziune culturală compatibilă cu standardele modernităţii.

Nu ca jurnalist politic trebuie citit Traian Ungureanu. În felul lui improbabil, el este un moralist, unul dintre puţinii pe care îi mai ştiu astăzi. *Tehnica neputinţei la români* este, în cele din urmă, o reflecţie despre experienţa noastră etică cotidiană. Atîta cîtă a mai rămas.

Irena TALABAN

Ce mai rămîne din psihanaliză?

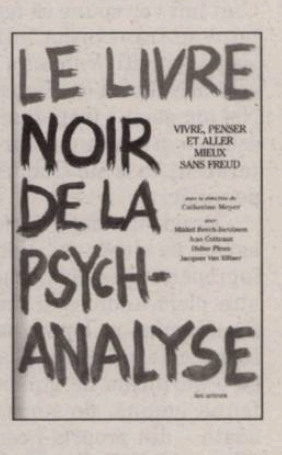

În 2005-2006 au apărut în Franţa cîteva cărţi centrate pe istoria psihanalizei, pe elaborarea faptului psihic ca obiect al teoriei psihanalitice (freudiene), pe analiza practicii psihanalitice, a psihoterapiilor profund înrudite cu psihanaliza. Aceste studii, ample şi riguroase deopotrivă, nu sînt un atac împotriva psihanalizei. Nu e vorba de vreun meci „cognitivişti contra psihanalişti“. Adunarea materialelor, organizarea şi comentarea lor au durat peste zece ani. Autorii în cauză publicaseră deja articole şi cărţi pe acelaşi subiect, spinos, conflictual, deci fascinant, subiect circulînd sub numele de *cîmp freudian* (teorii şi fapte clinice, mărturii ale psihanaliştilor şi ale pacienţilor). Autorii sînt: universitari, cercetători, psihiatri, filozofi, psihanalişti, psihoterapeuţi, unii dintre ei membri ai diverselor institute de psihanaliză, avînd ei înşişi la activ o practică psihanalitică, o formare psihanalitică. Să citez întîi cărţile cu pricina:

— *Le livre noir de la psychanalyse* purtînd ca subtitlu *Vivre, penser et aller mieux sans Freud*, sub direcţia Catherinei Meyer (cartea însumează o serie de articole ai căror autori sînt foarte cunoscuţi în lumea specialiştilor, citez doar cîţiva: Mikkel Borch-Jacobsen, Jean Cottraux, Jean van Rillaer, Sonu Shamdasani, Han Israëls, Tobie Nathan); volumul este o anchetă vie, o dezbatere pe marginea cazurilor cunoscute, a patologiilor vechi şi noi, a terapiilor, vechi şi noi, de la Freud pînă în zilele noastre;

— *L'anti-livre noir de la psychanalyse*, sub direcţia lui Jacques-Alain Miller, psihanalist de formare lacaniană, unul dintre cei mai activi militanţi contemporani pentru cauza psihanalitică, în Franţa; cum o indică titlul, volumul reprezintă un răspuns la *Cartea neagră...*, din păcate cu argumente generale, fără să ţină cont de argumentele interlocutorilor;

— *Le dossier Freud (Enquête sur l'histoire de la psychanalyse*), de Mikkel Borch-Jacobsen şi Sunu Shamdasani, carte de cercetători în arhivele mişcării freudiene, ale controverselor, ale elaborărilor clinice (cazurilor) constituind baza teoriei psihanalitice cu derivatele ei;

— *La guerre des psys (Manifeste pour une psychothérapie démocratique,* apărută după *Le livre noir...* şi după *L'anti-livre noir...*, sub direcţia lui Tobie Nathan, în total vreo zece autori care nu se bat şi nu combat, ei pun în discuţie domeniul psihoterapiilor contemporane, efervescent şi în mutaţie, asemeni psihopatologiilor actuale.

Bibliografia aceasta număra vreo 2.000 de pagini, am citit-o, să spunem, cam pe trei sferturi. Unele lucruri îmi erau cunoscute (le discutasem în diferite grupuri de lucru, chiar cu psihanalişti), altele nu. Cărţile cu pricina au făcut vîlvă vreo două, trei săptămîni, acum ele sînt în biblioteci, aproape uitate. Cum să rezum eu, aici, atîtea pagini de date, acte, fapte, istorii, atitudini? Căci istoria psihanalizei este foarte dependentă de istoria persoanelor implicate, de viaţa lor intimă. Unul dintre motto-urile *Cărţii negre...* este un citat din Bertrand Russel (traduc din franceză): *Ceea ce oamenii vor, de fapt, nu este cunoaşterea, ci certitudinea*. Psihanaliza apare astăzi ca o legendă, un soi de construcţie interpretativă monolitică. Ea s-a răspîndit ca o iluzie de certitudine, constituită fiind în sistem teoretic şi lansată într-o vreme în care psihologia încerca să se înscrie într-o nouă ordine ştiinţifică, aceea a ştiinţelor experimentale, de laborator, a ştiinţelor exacte. Freud interpretează rezistenţa la psihanaliză (1916) ca fiind o a treia mare vexare a amorului-propriu al omenirii (omenire reprezentată, la vremea respectivă, de Viena secolului XIX şi echivalentele ei europene). Prima vexare a fost cea indusă de revoluţia copernicană (pămîntul nu este centrul universului). A doua, de revoluţia darwinistă (omul descinde din animal şi nu poate renunţa la natura sa animală, nici măcar sub pretextul creaţiei divine). Autorul autodecretat al celei de a treia vexări ar fi însuşi Freud (psihologia din vremea sa, mai precis: psihanaliza, va dovedi că *eul nu este stăpîn la el acasă*, fiind guvernat, în diferite proporţii, de către forţele inconştiente). Dacă psihanaliza este pusă în discuţie astăzi, acest lucru nu se datoreşte atît conflictelor dintre şcoli, nici luptei pentru piaţă dintre comportamentalişti şi psihanalişti. Dezbaterile privind limitele psihanalizei, ca teorie a aparatului psihic şi ca practică (tehnică) terapeutică, se datoresc pacienţilor, mai precis: modificării patologiilor în ultimii 25 de ani. Imposibil de demonstrat un raport de necesitate de tip ştiinţific între eficacitatea unei psihoterapii (fie ea psihanaliză sau de origine psihanalitică) şi teoria revendicată de respectiva psihoterapie! Cu alte cuvinte: dacă persoana X suferă de problema Y şi face o psihanaliză sau o terapie analitică, nu se poate stabili nici un raport ştiinţific (probat prin *a+b)* între teoria psihanalitică şi vindecarea pacientului. Astfel, raportul dintre eficacitatea *adevărului* analitic (postulat) şi *transformarea* numită *vindecare*, este departe de a fi de natură ştiinţifică, el este chiar fundamental indeterminat. Ceea ce nu înseamnă că un dispozitiv psihanalitic sau de orice altă terapie derivată din (bazată pe) psihanaliză este, prin definiţie, ineficace. Ludwig Wittgenstein *(Freud, jugements et témoignages, 1976)* afirma că ideile lui Freud au exercitat o seducţie identică seducţiei exercitate de o mitologie. Aşadar psihanaliza s-a răspîndit precum o credinţă şi s-a menţinut prin... instituţii de propagandă. Aş face o scurtă observaţie: credinţa, dacă tot există, e preferabil s-o pui în vreun dumnezeu, vreo divinitate, cu tot ce decurge din acest lucru. Einstein nu credea în atom, ci în Dumnezeu. Din acest punct de vedere, Einstein era de acord cu rabinul Alexandru Şafran şi nu cu profesorul Freud... Psihanaliza a făcut mulţi credincioşi, ea a funcţionat ca o mitologie (a omului modern-universal, n-aş zice a omului contemporan). Léon Chertok, specialist recunoscut în hipnoză, a făcut o cură cu Lacan. După unii, această cură ar fi fost un eşec. Lacan afirma, sus şi tare, că hipnoza nu este decît un transfer non analizat, nedigerat. Chertok rîdea, dar refuza să reducă fenomenul hipnotic (pe care el îl producea, printr-o tehnică precisă) la un transfer neanalizat. Transferul şi hipnoza sînt două fenomene diferite, hipnoza nu este nici mai ştiinţifică, nici mai neştiinţifică decît psihanaliza (şi invers). Pentru că fenomenele de care se ocupă psihanaliza, hipnoza şi alte *psiho-logii* şi *psiho-terapii* (cum le numeşte Borch-Jacobsen) nu sînt obiectivabile ştiinţific. Cuvîntul „psihanaliză“ este, fie vorba-ntre noi, traducerea expresiei „analiza psihologică“ a lui Pierre Janet. Ca să nu mai vorbim de faptul că, în ciuda disputelor dintre şcoli şi psihoterapii, diferenţele teoretice şi tehnice ale celor ce se dispută rămîn secundare, întrucît toate aceste *psiho-logii* şi *psiho-terapii* sînt, la o privire atentă, versiuni ale *„legendei freudiene“*. Ele au în comun o temelie fundamentală şi anume: interpretarea gestului, a comportamentului, a discursului unei persoane (denumite în acest scop *subiect)* în afara oricărui *context*, în afara timpului, a spaţiului şi a oricărei verificări! Aşadar, cei ce dezbat, astăzi, pe marginea psihanalizei (şi nu cei care se ceartă pentru pieţe de desfacere) sînt pe cale să constate un lucru, şi anume: graţie acestei radicale decontextualizări, a centrării exclusive pe subiect şi pe o unică teorie a aparatului psihic, graţie smulgerii aparatului psihic (mai precis: a *inconştientului)* din istorie şi a ridicării sale (prin decret!) la rangul de obiect de sine stătător, psihanaliza devine teoria cea mai adaptabilă la schimbare, ea transcende orice context. Discursurile psihanalitice sînt nenumărate, ele se multiplică pe zi ce trece. Cînd totul este reductibil la aparatul psihic (şi la faptul psihic), aşa cum l-a elaborat psihanaliza de-a lungul timpului (era cît pe ce să spun: veacurilor!), totul, adică: vise, sex, boală mentală, memorie, lapsusuri, biografie, eveniment istoric, limbă, limbaj, pedagogie, relaţii conjugale, familie, căsătorie, bărbat, femeie, copil, ei bine, cînd totul este *„freudizat“*, ce mai rămîne din psihanaliză?

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Simona SORA

puzzlecturi

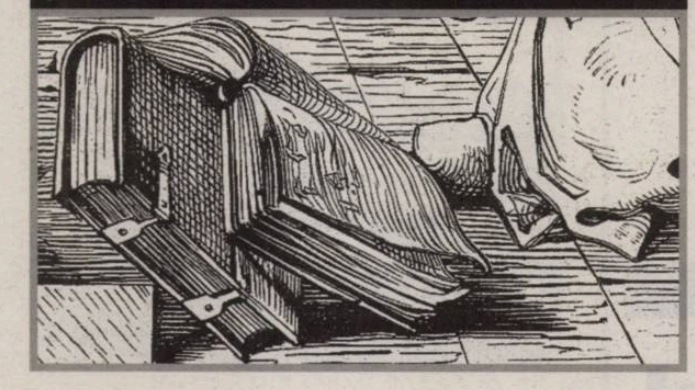

Poezia unui spriţ la gheaţă

● **Ştefan Baciu, *Cetatea lui Bucur*, Editura Humanitas, 2006.**

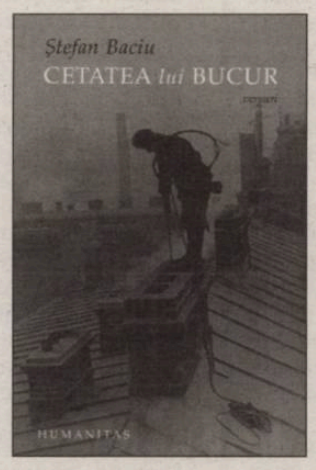

Poet interbelic care-a apucat şi postmodernismul, expresionist, dar şi excelent antologator al suprarealismului latinoamerican, jurnalist complex şi memorialist pe mai multe continente, dar şi profesor de literatură format la şcoala lui Tudor Vianu, Ştefan Baciu rămîne, înainte de orice, un caz al literaturii române, unul dintre destinele fluctuante între nenumărate (şi egal îndreptăţite) posibilităţi. Semnalat de Călinescu, cu primele două volume de poezie *(Poemele poetului tînăr* şi *Drumeţ în anotimpuri),* Ştefan Baciu a studiat Dreptul şi Literele, după ce, la Braşov, îi avusese profesori, la Liceul „Andrei Şaguna", pe Cioran şi Octav Şuluţiu. La Litere a ajuns în 1937, din dorinţa de a-l avea profesor pe Tudor Vianu. După studiile universitare, a lucrat în presa culturală a epocii (la *Universul, Universul literar, Libertatea,* dar şi la *Gândirea* lui Nichifor Crainic). Trimis ca ataşat de presă la Berna, în 1946 (la propunerea lui Constantin Titel Petrescu, liderul Partidului Social Democrat), Ştefan Baciu a rămas în Occident – iniţial în Elveţia, apoi în Brazilia, o scurtă perioadă în Seattle şi, în cele din urmă, în Hawaii, la Universitatea din Honolulu. Ştefan Baciu a editat una dintre cele mai cunoscute reviste din diaspora, „scrisoarea internaţională de poezie *Mele*", a scris zeci de volume de poezie în româneşte, dar şi în spaniolă, portugheză sau germană, mii de articole, eseuri şi studii, a tradus poeme hispano-americane în germană sau poeme braziliene în spaniolă.

Volumul *Cetatea lui Bucur,* reeditat acum pentru prima oară în româneşte, după apariţia sa în 1940, nu este semnificativ nici pentru destinul acesta fracturat de istorie (cum vor fi textele de mai tîrziu din *Poemele poetului pribeag* sau *Singur în Singapur),* nici pentru portretul poetului Ştefan Baciu, arghezian sau pillatian la început, urmuzian şi bacovian mai tîrziu, withmanian şi maiakovskian la sfîrşit. Şi nici n-ar avea cum să fie. Într-o antologie care ar vrea să urmărească evoluţia poetică a lui Ştefan Baciu, din acest volum nu ar intra mai mult de un poem sau două *(Lacurile* şi *Nopţile*, să zicem). *Cetatea lui Bucur,* volum care lui Radu G. Ţeposu i se părea „interesant prin sugestia precarităţii cotidianului", se citeşte cu interes în 2006 mai ales pentru parfumul de epocă, pentru reconstituirea (şi în limbaj) a unui Bucureşti iremediabil pierdut. Publicul acestui volum este, mai degrabă, publicul eteroclit al cărţilor despre Bucureştiul interbelic (memorii, dar şi reconstituiri personale, documente editate ca atare, dar şi romane „istorice") decît un public de poezie. Şi e mai bine aşa, pentru că nu *poetul* Ştefan Baciu (care ar putea fi, în acest volum, repede clasat) e de căutat aici, ci jurnalistul atent care vede tot şi simte esenţialul şi care este dublat de un poet al cotidianului din Bucureştii de altădată.

Braşoveanul ce va scrie mai tîrziu cîntece româneşti în rime hawaiene şi hispanice sau va evoca nostalgic „un Crăciun şcheian via Honolulu", schiţează în 1940 un Bucureşti sordid, delabrat, dar fatalmente fascinant: „Cît te urăsc, oraşul meu iubit, / Cît te rîvnesc, cînd nu sînt lîngă tine, / Căci cu o albă lamă de cuţit / Otrava ta mi-ai încrustat-o-n vine". *Peisagiile* oraşului – parcuri, cimitire, lacuri, ştranduri, Calea Victoriei, Şoseaua Kiseleff sau Lipscanii – sînt surprinse de ochiul unui reporter deambulatoriu care amestecă patosul cu cinismul în cronici mondene versificate: „Aici au fost odată nimfe şi satyri, / Şi-un soare cald îi mîngîia pe gene, / Zadarnic azi uimitele priviri / Din unde cheamă ţipăt de sirene, / Aici au fost odată nimfe şi satyri". Doar cine nu ştie cît de importante erau băile şi apele termale în perioada interbelică (presa vremii e plină de jurnale de băi, recomandări şi oferte) se poate mira că poetul cîntă ştrandurile bucureştene, erzaţuri de mări şi oceane îndepărtate: „Nisipu-adus din dealuri cu lopata, / Amestecat cu coji de cantalup, / Te arde ca o flacără pe trup, / Dar unde-i oare marea, fermecata?... În loc de tumbe, unii joacă pocker, / În timp ce alţii-şi dau Nivea, / Un androgin diform e-aici femeia, / Bărbatul spilcuit, un Joli-Jocker".

Căii Victoriei poetul jurnalist îi dedică o odă-imprecaţie, care se regăseşte mai domol (şi mai justificat) în evocarea Lipscanilor şi a periferiei: „O, drag gunoi, văpsit aristocratic, / Canossă eşti, cu hîrburi pardosită, / Pe-ntinsul tău, în aerul tomnatic, / Îşi varsă cerul recea-i dinamită /... / Eu te cunosc, căci ţi-am gustat nectarul, / Ce mi l-ai dat, cînd înflorea aurora, / Ai fost licoarea, noaptea fu paharul, / Şi-n fundul lui dormea Sodoma şi Gomora".

Cofetăriile, grădinile de vară şi cafenelele bucureştene alcătuiesc, de altfel, ca la memorialiştii mizantropi, dar cu un patos al propriilor (neînsemnate) vicii, corpusul forte, inima palpitîndă a oraşului: „O, poezia unui spriţ la gheaţă, / Şi proza unui rînd de mititei! / Pîndim de-aici albastra dimineaţă, / Noi – santinela orei trei". Evocarea unor blocuri recente prilejuieşte tonuri ironic-sociale: „Cu hula mea, te laud şi te cînt, / Moloh uriaş de zgură şi ivoriu, / În piatra ta, destinul mi-l frămînt, / Tu, leagăn cald, tu rece crematoriu". Oamenii interesează generic şi pitoresc în poeme descriptive şi naive despre simigerii, florărese, lustragii, olteni sau cerşetori. Imprecaţia şi dezamăgirea îndrăgostitului înşelat sînt circular reluate în zona circumscrisă spiritualităţii, „duhului": „Puhavul domn, cucoana colorată, / Se-opresc aici grăbiţi, miraţi; / Biserici ai destule, urbe desfrînată, / dar sfinţii tăi cu toţii-s cocoşaţi".

Uneori melodramatice şi crude ca nişte romanţe, alteori descriptive şi analitice ca nişte reportaje cu rimă, cîntecele bucureştene ale lui Ştefan Baciu sînt memorabile pentru „poezia" oraşului, mai mult decît pentru cea a poetului.

Dilema veche vă recomandă

● Interviul luat de Victor Iulian Tucă lui H.-R. Patapievici, în *România liberă* din 4 august – cu titlul „Critica europeană la adresa SUA este ipocrită" şi cu cîteva afirmaţii tari: „Adevăratul profet în secolul XIX nu este Marx, ci Tocqueville (...) Europa ştie că aşa va arăta lumea, cum arată acum America, şi face un soi de critică magică. Este ca şi cum critici ceea ce ştii că se va întîmpla, ca să-ţi iei o revanşă oarecum puerilă. (...) A compara politica Statelor Unite cu o politică de cowboy nu este complet greşit fiindcă cowboy-ii erau de fapt nişte agenţi hobbesieni (...) Cowboy-ii asumau, potrivit ideii de dreptate pe care o aveau, justiţia. Cowboy-ii nu trebuie dispreţuiţi". Pe larg, aici: http://www.romanialibera.ro/editie/index.php?url=articol&tabel=z04082006&idx=38. (Alex. Leo Şerban)

● Concertul Vaya Con Dios de la Mangalia de pe 15 august. O trupă originală, cu o voce specială (Dani Klein – ca o curiozitate: are studii de filozofie), revenind strălucit după zece ani de absenţă cu un album produs de acelaşi Jean-Pol Van Ham. *The Promise* este un album matur, variat, rafinat şi sensibil, unul dintre cele mai bune ale trupei belgiene, un album cu influenţe hispano (un cover după Chavela Vargas), ţigăneşti, reggae, africane şi fireşte, blues. O încîntare. (Marius Chivu)

● *O tură de aventură,* o excelentă emisiune de călătorii, realizată de simpatica Gianina Corondan şi de amicul ei englez, Tom Wilson. Fascinantă lecţie „de România" pentru telespectatori – şi de limba română pentru Tom (în preumblările lor prin ţară, Gianina îi predă lui Tom şi lecţii de limba română, pe care britanicul şi le notează, silitor, într-un carneţel) –, în fiecare vineri, la 22,10 pe TVR 1. (Ruxandra Tudor)

● Un cocktail de două filme tari: *Frida* Salmei Hayek (duminică, la 23,10, pe TVR 1) şi *Soare înşelător* al lui Mihalkov (miercuri, la 22,10, pe TVR 2). Cocktail pe care îl puteţi îmblînzi joi (la 20,20, tot pe TVR 1) cu o dulce vechitură, acel simpatic *Taifun la Nagasaki* cu Danielle Darrieux şi Jean Marais, care făcea rupere în urmă cu 50 de ani. Şi cu scuzele mele pentru recomandarea prea entuziastă a serialului *Maestrul şi Margareta*, tot mai nefericit, de la episod la episod. (Radu Cosaşu)

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Andrei GORZO

dilematograf

Bărbăteşte

● ***Miami Vice* (SUA, 2006), de Michael Mann.**

Problemă: dacă un om îşi petrece două ore pe zi zapînd din telecomandă şi primeşte cîte zece dolari de cîte ori dă peste un serial sau film construit pe calapodul (Poliţist Alb + Poliţist Negru)^{ACOPERIRE} + √reţea traficanţi droguri, arme, softuri etc. => infiltrare => pac-pac, cîte luni (ca să nu zic săptămîni) îi trebuie ca să devină milionar? Buuun. În condiţiile astea, ce interes ar mai avea el (sau oricine altcineva) să meargă şi la cinema ca să vadă acelaşi lucru? Ce are *Miami Vice* în plus faţă de cele (minimum) trei filme sau seriale cu acelaşi subiect ce rulează la televizor în secunda asta? Răspunsul e: stilul. (De stil depinde răspunsul la multe probleme.) Regizorul este Michael Mann, care (în calitate de producător executiv) a născut şi serialul inspirator (1984-1989) şi care, în momentul de faţă, este suprema autoritate cinematografică în domeniul *glamour*-ului *macho. Obsesia (Heat)* şi *Colateral* sînt filme de gen – unul e despre hoţi (conduşi de Robert De Niro) şi vardişti (conduşi de Al Pacino), celălalt e despre o noapte de muncă grea din viaţa unui ucigaş profesionist (Tom Cruise) – dar şi unul, şi altul sînt, de fapt, despre cele mai evoluate, mai rafinate şi mai „interesante" moduri de a pune în vitrină alura masculină. Sînt şi despre alte lucruri, unele foarte pretenţioase – *spleen*-ul care-i apasă deopotrivă pe poliţistul şi pe hoţul din *Heat,* problematica dostoievskiană a ucigaşului care se consideră îndreptăţit filozofic să ia vieţi – dar ce ne seduce pe noi e această alură –, Pacino şi De Niro oferindu-şi reciproc un relaş, o audienţă şi o cafea („Tu fă în continuare ce faci mai bine, eu o să fac ce trebuie"), Cruise cu lista lui neagră şi părul lui albit, arătînd incredibil de interiorizat şi de impozant. Cred că Mann e un mare regizor – fără a fi însă şi un mare autor: un mare autor nu s-ar fi mulţumit să rafineze alura asta pînă la cota ei maximă de seducţie, ci s-ar fi simţit dator s-o rîcîie puţin (cum făcea Sam Peckinpah, un alt mare regizor ahtiat după fineţurile stilului *macho);* ca şi alţi regizori americani, Mann a devenit mare fără să fi *crescut* mare şi atmosfera *thriller*-urilor lui urbane – densă, nocturnă, grea de melancolia bărbaţilor puternici, periculoşi şi singuri, compusă mai curînd din emanaţiile altor filme decît din ce respiră bărbaţii reali – e bună mai ales ca să-l ameţească plăcut pe băiatul care rămîne viu în orice bărbat, care nu se leapădă la timp de obiceiul mersului la cinema. (De aceea, dintre filmele lui Mann, preferatul meu rămîne *Ultimul mohican:* mi se pare că acolo, în *plein-air* şi în plină puericultură a săgeţii şi a tomahawkului, sîntem foarte aproape de esenţa sensibilităţii lui Mann, şi ceea ce în alte filme ale sale – mai ales în părţi din *Heat* – poate părea simplist, gonflat şi scremut, acolo pare simplu, nobil şi poetic.) Astea fiind spuse, orice bărbat – pînă şi un prăpădit de critic de film – ar trebui să se poată bucura de *Miami Vice* ca de o ocazie de a se simţi, măcar timp de două ore, neintimidabil, suficient sieşi şi stăpîn pe orice situaţie.

Cam asta e. Alte bucurii ale genului, cum ar fi aceea de a simţi prietenia care-i leagă pe cei doi poliţişti, sînt restricţionate sever. Tipii ăştia (Colin Farrell şi Jamie Foxx) – spre deosebire de ăia din serial (Don Johnson şi Philip Michael Thomas) – nu prea glumesc între ei. Şi nici cu alte personaje nu prea se combină, deşi unul dintre condimentele intrigii este o poveste de dragoste între personajul lui Farrell şi o femeie de afaceri (Gong Li), care a urcat sus de tot în lumea traficanţilor de droguri; aşteptăm ca de aici să se dezvolte un conflict clasic între datorie şi pasiune, dar Mann îl înăbuşă – tipii ăştia sînt prea *cool.* De fapt, mai mult Foxx. În pofida *look*-ului său *latino*-interlop (codiţă, mustăţi pe oală ce se pierd într-o barbă de cîteva zile), Farrell pare nesigur pe sine, ba chiar speriat, ca şi cînd nu şi-ar fi revenit nici pînă azi din şocul de a fi prezentat de Oliver Stone, în *Alexandru,* ca un blond terorizat de părinţi şi înclinat să izbucnească în plîns în faţa oştirilor macedonene. Şi nici Gong Li nu e atît de dură cum pare; e dezamăgitor să vezi că, pînă la sfîrşit, redutabila femeie de afaceri s-a transformat într-o eroină convenţională, blîndă şi bună doar ca să fie salvată de erou. Dar asta nu anulează plăcerea momentului de mai înainte, în care eroul s-a dat la ea, iar ea a propus să se repeadă amîndoi pînă la Havana („Comandantul portului e vărul meu."), ca să bea ceva. E cel mai *cool* moment din *Miami Vice,* împănat cu tot ce le trebuie băieţeilor de orice vîrstă, ca să continue să meargă la cinema – cu esenţă de sînge rece masculin şi de provocare feminină, cu fantasme de iresponsabilitate şi de mobilitate nelimitată, cu *sex-appeal*-ul privilegiilor voluptuoase dobîndite pe căi necurate.

trecerea prin reviste

Un dosar numit Dorinţă

Ultimul număr din *Magazine littéraire* se ocupă de „singurul resort al lumii" (André Breton) – *dorinţa*, cu miile ei de faţete şi de rigori, de la iubire la setea de cunoaştere, de la dorinţa erotică la iubirea creştină, de la dorinţa de putere la dorinţa de a avea şi a consuma.

Nu întîmplător dosarul despre dorinţă se deschide cu o discuţie între cercetătorul David Rabouin, coordonatorul temei, autorul volumului *Dorinţa* (Flammarion, 1997), şi filozoful sloven Slavoj Zizek, autorul unei cărţi recent traduse în franceză, *Marioneta şi piticul,* o relectură provocatoare a creştinismului, „între perversiune şi subversiune". Zizek, considerat – nu doar în Franţa – un personaj pe cît de charismatic, pe atît de puţin cunoscut, reia în acest interviu cîteva dintre poncifele anticonsumeriste, doar pentru a le contrazice. De pildă, una dintre ideile primite care mai face şi azi ravagii în Est este aceea după care societatea de consum oferă mici satisfacţii pe bandă rulantă pentru a ne priva de adevăratele noastre dorinţe. În opinia lui Zizek, logica nu este una a consumului, ci a dorinţei. Exemplul său este cel al ouălor Kinder, cumpărate de copii mai mult pentru „surprize", decît pentru ciocolata în care sînt învelite. „Trebuie să ne ferim de o mitologie care ar opune adevăratele noastre dorinţe unei societăţi de consum preocupate de alienarea lor cu orice preţ" – spune Zizek, amintind, pentru ilustrare, cît de relativă era „fericirea" în Cehoslovacia anilor '70-'80. Interesante, în interviul cu Zizek, sînt şi reinterpretările lacaniene ale „traversării fantasmei", dar mai ales ale ultimului Lacan, foarte apropiat de Sfîntul Augustin, cel din „Iubeşte şi fă ce vrei!". Fie şi numai pentru a-l putea critica mai bine, Slavoj Zizek ar trebui tradus şi în româneşte!

Căile dorinţei sînt prospectate de la Hesiod şi Platon, la epicureici şi stoici, trecînd prin creştinism, Renaştere, epoca clasică, secolul Luminilor, pînă spre zilele noastre. Singura abatere de la acest traseu occidental este interviul cu sinologul François Jullien care, întrebat fiind ce este amorul la chinezi, răspunde: „Verbul cel mai comun pentru a desemna iubirea – *ai* – are o conotaţie negativă. Căci, ce este iubirea dacă nu o fixaţie, o focalizare, o parţialitate, oricum ceva susceptibil de a opri mişcarea lucrurilor. În textele taoiste, care definesc înţelepciunea, se spune clar că apariţia iubirii înseamnă rătăcirea Căii, deoarece, odată cu ivirea amorului, fiinţa devine imobilă şi se separă de eterna reînnoire a vieţii".

Unul dintre cele mai interesante articole din dosar este cel semnat de Pierre-Emmanuel Dauzat, autorul volumului *Iuda. De la Evanghelie la Holocaust* (Bayard, 2006), despre „fornicaţia sufletului" la Sfîntul Augustin. De asemenea, Pierre-Marc de Biasi – a cărui ultimă carte *(Erotismul)* este deja discutată, deşi va apărea abia în decembrie 2006 – face un succint şi plastic traseu al dorinţei în secolul al XIX-lea, veacul a două forme antagonice ale dorinţei: „Dorinţa trăieşte acum vremurile tehnicii, scientismului, profitului, moralei puritane şi tabuurilor, dar şi vremurile romantismului, transgresiunii, a morţii lui Dumnezeu şi a boemei artiste".

Partea *hard* a acestui dosar se închide circular cu un alt nume slav, Alexandre Kojève, filozoful francez de origine rusă care electriza auditoriul de la Sorbona între 1933 şi 1939, unde ţinea un seminar despre Hegel. Kojève i-a influenţat decisiv pe Bataille, Lacan, Roger Caillois, Michel Leiris sau Henry Corbin. După el, „Fiinţa însăşi a omului, fiinţa conştientă de sine, implică şi presupune Dorinţa". **(S. S.)**

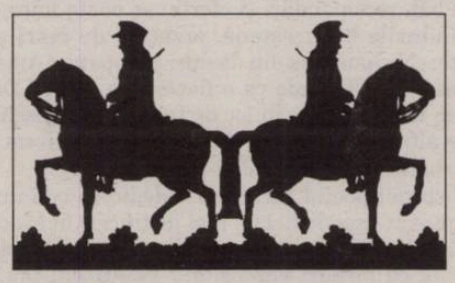

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Un român original la 1942

L-am descoperit pe Jan Dumitrescu la p. 131 a jurnalului lui Petre Solomon (1923-1991), poet de o discreţie pătrunzătoare, traducător eminent al unor capodopere din literatura universală, eseist substanţial şi autor al unor monografii renumite despre Celan şi Rimbaud.

Jurnalul său*, început la 19 ani, e cu totul singular în demers şi stil; nu pot ajunge la sus-numitul Jan Dumitrescu fără să citez, captivat, din prefaţa redactată „în luna octombrie a anului de dizgraţie 1942": „Vreau să notez toate evenimentele şi toate nimicurile din care se compune o zi şi pe care le cred interesante pentru un cititor imaginar cu sediul geografic într-o planetă străină... Pe cititorul meu îl văd de pildă în planeta Marte... Scrii pentru acest cititor marţian, ignorînd totul despre el şi aducîndu-i astfel cel mai preţios omagiu de care e capabilă umanitatea... Pentru idealitatea lui, scriu acest mesagiu ciudat, pe care îl lămuresc acum în linii mari. Iată:

Sînt în anul de graţie 1942 de la naşterea lui Isus, în Bucureşti-România-Sud-Estul Europei. (Latitudinea şi longitudinea nu le mai dau aici pentru că n-au importanţă în eternitate.) Sînt român de origine evreiască. (Faptul nu e important, dar e purtător de consecinţe şi a devenit, în vremea în care scriu, foarte categoric.) Adaug că omenirea, în anul acesta, e încleştată într-unul din marile războaie mondiale – încă din 1939, de la începutul lunii septembrie. România, ţara în care am văzut prima oară lumina, a intrat în război în 1941, adică anul trecut, în luna iunie. Războiul se dă acum în inima Rusiei – o ţară foarte mare din răsăritul Europei. Dau toate aceste indicaţii pentru a stabili un cadru cronicii mele... Cititorul meu va putea, pe baza informaţiilor mele, să tragă singur concluziile necesare. Vreau ca lectorul meu extraplanetar să aterizeze în actualitatea sectorului meu, cu toate bănuielile risipite... Am toată încrederea în eventualul şi idealul meu cititor, căruia îi voi spune imediat, în deplină sinceritate, ce surse de informaţie vor sta la baza monografiei mele. Am stat multă vreme pe gînduri în privinţa aceasta şi zeci de scrupule au intervenit în alegerea mea. Pînă la urmă am recurs la două izvoare: 1) observaţia mea (în care intră şi informaţiile girate de autenticitatea lor pur informativă – primite de la persoane străine) şi 2) un ziar din Bucureşti (România-Sud-Estul Europei, repet). În ceea ce priveşte observaţia mea, voi căuta să fie cît mai rece şi mai sobră cu putinţă, avînd o grijă extremă pentru adevăr – înţelegînd prin adevăr tot ce se petrece fără concursul imaginaţiei".

În limbajul zilelor noastre, se poate spune că Petre Solomon nu a încremenit în proiectul său de pămîntean român cu mintea la marţieni şi de „arheolog al anului 1942": sînt consemnate sobru fapte precise lîngă zvonuri abracadabrante, sînt montate cu sarcasm lapidar sinucideri şi deportări, scumpirea berii la halbă şi ţap, lîngă cîntece aberante de vitejie, idei din *Omul-fiară* (revistă de propagandă germană pentru România), lîngă cronici la spectacolul *O seară la Tănase,* anecdote antisemite şi pamflete frenetic xenofobe.

Metoda atinge memorabilul atunci cînd „arheologul" chiar coboară în adînc, adică într-un closet public de pe Calea Văcăreşti, şi citeşte inscripţiile de pe pereţi pe care le transcrie, „cu un entuziasm ironic, convins că descoperirea mea este o reală contribuţie la o eventuală ştiinţă a opiniei publice – necesară, cred, ca adjuvant al Istoriei". Iată-le în „adevărul lor, fără concursul imaginaţiei":

„Jos cu Hitler!", „Stukas Moartea Bolşevicilor", „Din... lui Stalin facem tunuri la Berlin!", „Trăiască Legiunea şi Căpitanul!", „Jos jidanii!", „Antisemiţi! Va veni timpul răfuielilor. Ştiţi ce vă aşteaptă!", „Vrem PACE", „Anglia învinge", Pocăiţi-vă, citiţi Biblia!", „Democraţia învinge". Dedesubt: „Americanii şi englezii vor răpune pe bestia de Hitler". Dedesubt: „Măi jidane... pe mă-ta şi pe soră-ta".

„În sfîrşit" – notează „arheologul" – „ultima inscripţie pe care am găsit de cuviinţă s-o notez şi pe care am găsit-o pe perete, *sus de tot (subl. mea:* parcă-l văd înălţîndu-se pînă acolo...) a fost următoarea: «Jos cu nemţii şi cu Ruşi Trăiască Antonescu cînd va veni timpul el va zdrobi pe ambi duşmani ai României Bolşevici şi Nemţi şi va încheia pace cu Anglia»" (Jan Dumitrescu).

Exprimîndu-mă, la rîndul meu, „cît mai rece şi mai sobru", textul acesta mi se pare formidabil; din cîte am trăit şi citit, nu cunosc în documentele, discursurile, articolele, palavrele şi bancurile acelei epoci o asemenea strategie simplă, clară şi fantasmagorică. (Îl rog pe Adrian Cioroianu să-mi spună dacă mă înşel...) Jan Dumitrescu – pentru mine, în 2006 – e chiar marţianul informat de Solomon, pogorît cîndva printre noi, în cea mai populară şi intimă locaţie, şi cocoţat acolo, pe pereţi, decis să lase, fie şi pişicioşilor, soluţia sa precisă, sfidînd Statele Majore, ministerele de Război şi de Externe. Nu trebuie să ajungi la bacalaureat ca să înţelegi enorma originalitate a acestui plan.

Din păcate, peste 4 zile, cronicarul notează „cu amărăciune, că inscripţiile în care se imortaliza o *fărîmă din sufletul veacului* (chiar aşa! – *subl.mea)* pieriseră sub avalanşa rîncedă a vopselei, definitiv! Pe uşă, disperarea mea a putut citi: «Nu scrieţi pe pereţi şi nu vă atingeţi de obiectele cabinetului. Cei care vor nesocoti această dispoziţie, vor fi predaţi poliţiei»".

* *Am să povestesc cîndva aceste zile,* Editura Vinea, 2006.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

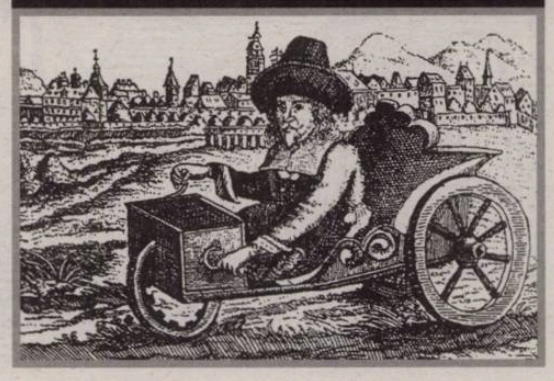

Analism drumar

Bucureştiul are un singur fel de drumuri: tîmpite. Drumurile tîmpite sînt asfaltate şi neasfaltate. Alea asfaltate recent se mai asfaltează o dată. Alea asfaltate mai demult nu se mai asfaltează recent. Cele neasfaltate rămîn veşnic neasfaltate. Cele asfaltate-asfaltate recent se decopertează de tot, se sapă de tot, se face gaură de tot, astfel încît şpaga se ia mai mare. Simplu, se sapă dincolo de coaja de asfalt, dincolo de coaja de pietre, dincolo de coaja de nisip, dincolo de coaja de pămînt. Atîtea coji decojite lasă nişte găuroaie goale de viaţă în mijlocul tuturor străzilor. Cică aşa trebuie, altfel nu se mai putea. Asfaltarea recentă a unei străzi, anul trecut asfaltate, face cîteva săptămîni sau, mai exact zis, luni. Nici o stradă nu e iertată de ploi. Iar pe nici o stradă nu se lucrează sîmbăta şi duminica. Cel mai inteligent lucru este că, pînă la urmă, se goleşte strada de straturile care stau ca proastele, că se fac găuri oricum prin toamnă, găuroaie prin iarnă, deci se goleşte strada de straturi şi durează vreo săptămînă să vină straturile noi la loc. E mişto cum, în săptămîna asta, străzile alea găurite, hăurile alea împlinite se umflă cu apă... plouă, bă, boilor, cu hîrtii-cutii-scuipaţi-fluturaşi-sticle goale de cola la jumătate, de apă la un kil juma... trec trecători prin dreptul lor şi găsesc loc potrivit pentru gunoaiele lor de mitocani. Se întîlneşte prostia acestor Meşteri Manole cu mîrlănia acestor Badea Cîrţani. Dar istoria va consemna îngroparea de vii a rămăşiţelor civilizaţiei de trecători. Acum să mergem către străzile pe care Videanu nu poate să le asfalteze nici anul viitor fiindcă va asfalta anul viitor tot străzile asfaltate anul acesta. Logic. Un gînd bun ne arată că aceste străzi au viaţă mai multă în interior decît în afară. E lumea aceea de juma de metru sub care intră maşina, e lumea aia de rămăşiţe din maşini... cauciuce, biele-manivele, plăcuţe de frînă, pivoţi, saboţi, bucăţi de uşă, stopuri, coji de vopsea. E tîmpeala lui Videanu? O, nu, nu doar a lui, e a tuturor primarilor de sectoare, plus Băsescu. Mamă, ce curaj m-a apucat, să-mi cadă mîna că v-am votat! Eh, şi degeaba vrei să treci pe străzi din astea, intri dracu' în lumea subterană fără să vrei... oho, dar primarii ştiu un lucru simplu... îi costă mai puţin să înceapă asfaltarea unor străzi neasfaltate de pe vremea lui Ceauşescu, îi costă mai puţin fiindcă decopertarea e făcută, groapa mică s-a unit cu cea mare şi cu sora ei mai depărtată şi, practic, străzile astea au privilegiul de-a fi gata găurite, nu mai e nevoie să dezvirginezi ca-n fiecare an Magheru, în numele nu ştiu cărei teorii, nu, străzile astea neasfaltate de pe vremea lui Pazvante Dictatorul stau crăcite gata. Eh, să ne ocupăm un pic şi de străzile neasfaltate niciodată? O, da, să moară oamenii de pe ele, să se depopuleze locurile şi atunci, practic, nu mai e nevoie de asfalt acolo. Domnule Videanu, domnilor Onţanu, Negoiţă, Vanghelie, bre, anonimilor ăia de la 4 şi 6, bă, cînd trimiteţi ordin de exterminare sau sinucidere ălora de pe străzile neasfaltate? Hai, va fi eveniment. Se transmite în direct la OTV. Şi prindeţi şi inserturi la PRO TV şi Antena 1, la Esca şi *Observator.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Educaţia la 1800, între „procopseală“ şi cheltuială

La 1803, Maria Bărbătescu îşi încredinţează fiul în grija ceauşului Mihalache Bărbătescu şi a stolnicului Ghiţă Palada. Diata, alcătuită prin primăvară, prevede ca cei doi să se ocupe de *„procopseala“* copilului şi de starea moşiilor, sculelor, ţiganilor, pînă la căsătoria acestuia, şi-atunci *„să aibă a le da toate moşiile în mîna copilului să şi le stăpînească“*. Cum misiunea este pusă sub patronajul Prea Sfinţiei Sale părintelui mitropolit, în faţa căruia trebuie să dea seamă, cei doi unchi notează, an de an, toate cheltuielile şi veniturile casei nepotului, caz fericit oferind o serie de detalii despre bunul mers al unei gospodării.

Între 1803 şi 1809, educaţia copilului Mihalache parcurge un drum lung şi se face cînd de un dascăl, cînd de altul, urmînd preferinţele epitropilor. Nu ştim ce a învăţat tînărul, dar catagrafia ne ajută să bănuim şi să aflăm cheltuielile presupuse de instruirea unui copil şi mai ales de creşterea lui. *„Procopseala“* începe în mai 1803 pe moşia de la Bărbăteşti, în casa tînărului învăţăcel, aflată alături de conacul unchiului patern, ceauşul Mihalache Bărbătescu. Dascălul Stan nu este pretenţios, dar nu are nici cine ştie ce cunoştinţe de carte, aşa că primeşte un taler pe lună pentru a „preda“ scrisul şi cititul. Nu scrie prea mult, din moment ce tot anul nu se cumpără decît o dată hîrtie şi cerneală de 4 parale. Mult mai multe cheltuieli se fac cu îmbrăcămintea şi hrana copilului. În funcţie de anotimp, el primeşte iminei şi cizme, cămăşi de borangic şi anteriu, basmale şi ceacşiri, işlic şi fes. Fiu de boier, Mihalache este înconjurat de slugi; de exemplu, Păuna ţiganca îl spală şi-l ajută la îmbrăcat. Roabă fiind, Păuna nu primeşte simbrie, dar i se cumpără rochie şi scurteică, acesteia din urmă adăugîndu-i-se blană, cînd frigul toamnei începe. Apoi bani pentru „rasul, săpunul, spălatul rufelor“ care se ridică la nu mai puţin de 55 de taleri şi 10 parale pentru opt luni.

La 23 noiembrie 1803, unchiul decide că dascălul Stan nu prea mai are ce să-i transmită şi se tocmeşte cu dascălul Negoiţă din Tîrgovişte să preia educaţia spudeului. Cheltuielile reîncep: 2 taleri pe lună dascălul, aşadar prezenţa lui într-un oraş îi sporeşte valoarea, 4 parale pentru hîrtie, 3 taleri şi 10 parale „o pereche călimări“ şi, ca să-l ştie în siguranţă, îl aşază cu chirie chiar în casa profesorului, pentru care plăteşte 12 taleri şi 20 de parale pe an. Mult mai mari sînt celelalte cheltuieli, slugile, Iena ţiganca are nevoie de fotă şi cizme, Manolache pretinde 4 taleri pe lună pentru a-l sluji, cizmele sînt date la „dres“, imineii s-au rupt şi alţii noi sînt cumpăraţi, giubeaua s-a mai ponosit ici, colo şi trebuie înlocuită, rasul şi spălatul costă, banii se duc în fiecare zi.

Urmează etapa a treia: în mai 1805, unchiul matern, Ghiţă Palada, acceptă ca tînărul să vină la Bucureşti să înveţe. Plecatul în sine constituie o aventură, între cei doi epitropi se simte o concurenţă disimulată de o politeţe rece şi generoasă, astfel încît ceauşul Mihalache Bărbătescu îşi pregăteşte cu grijă nepotul şi nu precupeţeşte nici un ban pentru a-şi arăta grija, de altfel nu erau din punga sa, ci din averea moştenitorului încă nevîrstnic. Nu mai puţin de 549 de taleri şi 36 de parale reprezintă: „cheltuiala ce am făcut cu nepotul Mihalache la leat mai 1805 cînd l-am dus la dlui stolnicul Ghiţă Palada la Bucureşti“. Totul este notat: lada pentru haine, papucii şi giubeaua, drumul pînă la Bucureşti, „chiria calului cînd am dus pă Mihalache la Bucureşti“, „cheltuielile ce am făcut pe drum“, basmalele şi scurteica Păunii ţiganca, „simbria feciorului ce umblă după Mihalache“.

Iată-l şi la Bucureşti unde educaţia este mult superioară: consumă hîrtie mai multă – 14 parale, „o tistea hîrtie“ –, cărţile se diversifică, pe lîngă ceaslovul vechi adus de acasă, primeşte un „oftoih grecesc“, profesorii sînt aleşi după specialităţi: un dascăl grecesc de la Sf. Vineri (cu simbria de 50 de taleri pe an), dascălul Costandin (2 taleri pe lună), apoi dascălul Dumitru al Mitropoliei (5 taleri pe lună). De departe ceauşul Mihalache continuă să-i poarte de grijă, să cheltuiască 215 taleri şi 31 de parale pentru hainele de Paşti – din care numai postavul englezesc al binişului costă 56 de taleri –, să-i trimită în două rînduri cîte două putini cu struguri, să se preocupe de Păuna, Stana, Manolache, slugile spudeului.

Nemulţumit că Ghiţă Palada nu îşi îndeplineşte datoria de unchi şi epitrop, ceauşul îl ridică de la Bucureşti şi-l retrimite la Tîrgovişte în casa vechiului dascăl Negoiţă, la leat iulie 1808, cu „un ceaslov nou de cele bogate“, cumpărat „cu 8 taleri şi 30 de parale de la dumnealui Gheorghe Prahoveanu ot Tîrgovişte“. Şi ca să evite orice altă încurcătură, „dăscăliţa dascălului Negoiţă care caută copilul şi-l spală“ este tocmită cu 30 de parale pe lună. Din nou alte cheltuieli pe slugi şi feciori, pe haine şi bărbierit, pe mîncare şi spălat. Totul se termină în august 1809, cînd Mihalache se însoară cu fiica dumnealui clucerul Manolache Topliceanu, devine stăpînul averii sale, capabil să-şi poarte singur de grijă şi abandonează, aşadar, învăţătura.

La 1800, ca şi astăzi, educaţia unui tînăr este costisitoare nu atît prin procurarea materialelor necesare exersării cunoştinţelor sau prin simbria profesorilor, ci prin cheltuieli adiacente şi cotidiene – chirie, haine, mîncare, slugi – ce solicită buzunarul părinţilor, în acest caz al epitropilor, mult mai mult decît instruirea însăşi.

libertatea de impresie

Nopţi ciudate

Bucureştiul, noaptea, nu e ca Bucureştiul, ziua, ca să parafrazez vorbele fostului primar al acestui oraş. Ziua, se văd blocurile construite în timpul comunismului, cu betoanele lor cenuşii şi blocurile interbelice, nerenovate, cu tencuieli la fel de cenuşii şi pe alocuri căzute. Se văd firmele şi copertinele neşterse de praf, geamurile nespălate şi aşa mai departe... Noaptea, toate astea dispar. Se văd, în schimb, reclamele, vitrinele luminoase, cazinourile (care iar s-au înmulţit) cu beculeţele lor colorate, care clipesc fascinant, şi multe alte laturi strălucitoare ale spoielii cu greu aşezate, în cei aproape 17 ani de la Revoluţie. Dar, vara, prin centru, după 9-10 seara, nu numai peisajul e diferit faţă de cel diurn, ci şi oamenii. Sînt indivizi nocturni cu alte obiceiuri decît ale celor care umblă ziua. Dacă nu cumva sînt de tipul Dr. Jekyll şi Mr. Hyde. Pe scurt, e o foşgăială ce nu s-a pomenit. În faţa Intercontinentalului era unul care-i întreba pe trecători direct, dacă nu vor ceva joint-uri. Pe partea cealaltă, pe la Piaţa Universităţii, am văzut un puşti mic şi negricios care se ţinea după bărbaţii ce treceau pe acolo şi încearca să le vîndă „marfa“ lui. Îi aborda pe toţi în engleză: „Hello sir, I have a beautiful girl for you“ (Vă salut, domnule, am o fată frumoasă pentru dvs.). Cei mai mulţi nu-l băgau în seamă. El însă insista: „Don't be scared, sir. I don't steal you, I don't kill you. I just want to introduce you to my girl. Her name is Alina and, as I told you, she is very, very beautiful. And I'll make you a good price, sir. Trust me, sir“. (Nu fiţi speriat, domnule, nu vă fur şi nu vă ucid. Vreau doar să vă fac cunoştinţă cu fata mea. O cheamă Alina şi, aşa cum v-am spus, e foarte, foarte frumoasă. Şi vă voi oferi un preţ bun, domnule, aveţi încredere). Umbla aşa pe stradă, cu vorbele lui englezeşti, de la unul la altul. Cînd cineva l-a repezit pe românește, a dispărut. În mintea lui, probabil, engleza era cheia porţii către oamenii cu bani şi eventual cu mintea deschisă şi la ideea de prostituţie. De altfel, prostituate sînt noaptea în centrul Bucureştiului, pe la toate colţurile. La concurenţă cu maşinile de poliţie şi microbuzele jandarmeriei ce-şi flutură luminile roş-albastre. Şi care, uneori, stau la distanţă de „fete“, de parcă le-ar ţine de şase, iar alteori le legitimează şi le bagă în dubă. Relaţiile dintre poliţie şi prostituate au fost dintotdeauna un lucru destul de tainic. Tot de neînţeles mi s-a părut şi un magazin de pe Magheru pe care, împreună cu un amic, îl priveam de la o terasă de vizavi. Deschis pe la miezul nopţii, cu un vînzător gras rezemat în marginea uşii, cu un geam mare şi luminat pe care scria: „Ştampile non stop“... Pe lîngă tot felul de mistere însă, Bucureştiul a început să aibă şi noi locuri lugubre. Un exemplu e Centrul Istoric, pe ale cărui străzi nu-ţi prea vine să te aventurezi noaptea, mai ales de cînd nu mai circulă nici maşinile. Ultima oară, trecînd pe bulevard, am zărit, înspre Lipscani, un foc făcut de nişte copii fără adăpost, într-un butoi de tablă. Luminile roşiatice se proiectau pe calcanul clădirilor în ruină. Mirosul fumului se combina cu duhorile venite dinspre intrarea magazinului „Bucureşti“, cel părăsit, şi cu zumzetul unei cîrciumi aflate pe marginea unui mare şantier. Copiii ţipau şi se agitau în jurul butoiului, ca într-un dans african.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

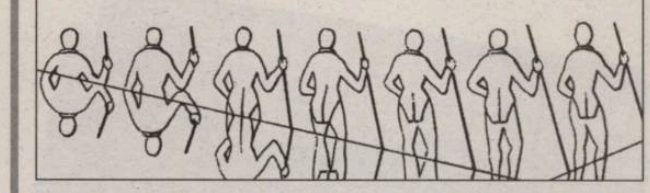

Servicii şi lacăte

După Cisnădie şi Cisnădioara, ne-am îndreptat spre Gura Rîului, locul unde se afla pensiunea la care urma să fim cazaţi. Gura Rîului este un sat lung, interminabil. Noi căutam numărul 1033. Strada principală, neasfaltată nu iubea prea mult străinii: nu numai că le transmitea mesajul că nu are chef să se termine vreodată, ci le şi oferea mici surprize enervante. De pildă, pe o parte, numerele creşteau, iar pe alta, scădeau, dar erau foarte apropiate între ele: aşa că, pe ce parte se afla faimosul 1033 rămînea o loterie. Ajunşi în cele din urmă la pensiunea dnei Kober (căci aşa se numea proprietăreasa), am aflat că se putea ajunge mult mai repede, pe un alt drum.

Dna Kober avea o casă impresionantă, cu trei etaje, vopsită în galben, conform noului stil optimist. De fapt, doamna locuieşte în Timişoara, unde este economistă: aici, pe locul casei părinteşti, s-a gîndit să ridice o pensiune. Pensiunea este ocupaţia ei de week-end. Vine cînd are clienţi, şi atunci vin şi bucătăreasa, şi menajera. Aşa am realizat că nu e cazul să avem prejudecăţi cu cel de-al doilea job: poţi să fii controlor de tren şi consilier la Primărie, economist şi proprietar *part-time* de pensiune... Capitalismul sălbatic îşi are legile lui. Altfel, pensiunea din Gura Rîului este foarte curată şi dotată cu toate facilităţile. Dna Kober era singură şi, de aceea, agitată. Se bucura să ne primească, dar în acelaşi timp părea uşor agasată de venirea noastră. Era bucuroasă de clienţi, dar parcă ţinea să precizeze, cumva implicit, că ea nu e servitoarea noastră, ci egala noastră, care ne-a aşteptat să venim, pînă la acea oră tîrzie. Această presupusă judecată nu a afectat cu nimic calitatea serviciilor: camerele erau foarte curate şi mîncarea foarte multă şi bună. Nici preţurile nu ne-au deşălat, dimpotrivă, a lăsat substanţial din ele, după ce ne-am cunoscut, ba chiar puteam să-i dăm banii mai tîrziu, dacă nu-i aveam pe loc. Mi s-a părut doar că recunosc aici aceeaşi atitudine „românească“ în privinţa serviciilor, pe care am remarcat-o la ghida cetăţii Cisnădie: un amestec de mîndrie cu familiaritate egalitară; în nici un caz – un profesionalism grijuliu, dar totuşi distant. Recunosc că în Anglia, unde această din urmă formulă se găsea din plin, m-a deranjat. Am suportat mai uşor varianta românească: probabil că e necesară o medie între cele două, proporţia majoritară rămînînd, măcar deocamdată, mai umana versiune neaoşă.

Dacă noi, români sadea, am fost uşor debusolaţi de stilul serviciilor locale, ce să mai zicem de doi bieţi finlandezi, Mirva şi Samu, de altfel foarte drăguţi, rătăciţi pe plaiurile mioritice. Cuplul din ţara lui Moş Crăciun a trebuit să vină cu rata locală (care acum nu mai circulă din jumătate în jumătate de oră, ca pe vremea lui Ceauşescu, ci doar de două ori pe zi), pentru că nu a reuşit să închirieze o maşină în Sibiu. La toate firmele de *rent a car*, la care au încercat, nu era nimeni. Probabil pentru că era sîmbătă. Aşa că cei doi urma să plece cu trenul la Bucureşti, de unde să închirieze o maşină, cu care să se întoarcă în frumoasa zonă a Sibiului. Noroc că erau perseverenţi, aveau un ghid destul de bun şi stăteau multe zile în România.

În sfîrşit, din Gura Rîului am plecat mai departe, în aventură. Aproape în fiecare sat exista cîte o biserică şi cîte o cetate. Am poposit în Cristian. Am avut noroc, pastorul local (cel puţin aşa părea după barbă şi costum) era chiar în faţa stabilimentului, care era deschis. Am intrat şi am urcat nenumăratele scări înguste şi palpitante spre clopotniţă şi turnuri. Nu ne-am grăbit, ne-am simţit liberi şi aventuroşi. Cînd să ieşim, poarta era încuiată, iar gardul – destul de înalt. Singurul care ne împărtăşea soarta era un cîine, ce-i drept legat, care lătra de zor, degeaba. Noroc că s-a deschis poarta mare, pe unde intră maşinile. Fericiţi că am scăpat, ne-am dat seama, la propriu, că nu există libertate absolută.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Nicula

Se ştie cît de greu e să-ţi împrospătezi perspectiva dacă nu iei distanţă – fizică şi intelectuală – faţă de propriile obişnuinţe. La Bucureşti se trăieşte într-o lume politizată, aservită canalelor de ştiri, copleşită de şantiere, praf, gunoaie şi de mărcile parvenirii. Ajunge să ieşi cîteva zile din acest carusel al prostului-gust, al mitocăniei pompoase şi al intrigilor ieftine, pentru a descoperi alte spaţii, unde poţi respira un aer mai curat. Printre variante, universul monahal figurează la loc de cinste şi, slavă Domnului, la antipodul gălăgiei din Capitală.

Pe mine, bunăoară, m-au purtat paşii spre Nicula, în preajma Clujului, unde m-am bucurat duhovniceşte de revederea Mitropolitului Bartolomeu... la lucru. Străveche vatră a dreptei credinţe, satul Nicula a stat o vreme sub jurisdicţie greco-catolică, redevenind ortodoxă, cum e să şi rămînă. E aşternută în plin podiş, la confluenţa strejarilor seculari cu brădetul subcarpatic, pe fondul unui peisaj de măreţie domoală. Chinovia, cu hramul Adormirii Maicii Domnului, e celebră mai ales pentru Icoana făcătoare de minuni, zugrăvită de un preot român, în secolul XVII. La 15 august, mulţimea credincioşilor se strînge laolaltă, desigur că nu pentru a fi sorcovită de politicieni, cît pentru a se ruga, cu multă evlavie, Sfintei Fecioare. Pe asemenea temei, Nicula se profilează, limpede, ca vîrf al monahismului ardelean.

Un om de seamă e acela care a „sfinţit locul" pomenit aici. Fără prestigiul Î.P.S. Bartolomeu, care şi-a ales Nicula drept refugiu sufletesc, obştea celor 30 de călugări păstrători ai Icoanei ar fi fost mult mai neclar desenată. Or, iată că arhiereul cărturar a sosit cu o viziune aflată acum în plină materializare. O nouă biserică – fină siluetă de chivot – e aproape gata, deşi pictura va mai dura cîţiva ani. S-a construit un atelier iconografic, unit cu noua reşedinţă mitropolitană. În proiect se mai află o casă de oaspeţi (arhondaric), dimpreună cu viitorul Centru de studii patristice & ecumenice. Gospodăria anexă a mînăstirii s-a strămutat departe, într-o cazarmă dezafectată, urmînd să se transforme într-o fermă „europeană", cu fonduri SAPARD. A rămas pe coama dealului numai stupina, îngrijită de părintele Paisie...

Cum nu mi-am propus să ilustrez o facil idealizată „carte poştală", mă grăbesc să precizez că Î.P.S. Bartolomeu a fost „doar" arhitectul spiritual al renaşterii de la Nicula, unde a desăvîrşit, printre altele, versiunea revizuită şi comentată a Bibliei. E clar că arhiereul a fost ajutat de feluriţi patroni, de stat şi de binefăcătorii anonimi, care au făcut posibilă realizarea atîtor ambiţii pioase. La fel de folositori îi vor fi fost Înalt Prea Sfinţiei Sale consilierii eparhiali, P.C. Arhimandrit Dumitru Cobzaru, stareţul mînăstirii, sau protopopii ardeleni care-şi cam depăşesc, prin seriozitate, adesea nepăsătorii omologi „regăţeni".

Nimic straniu în contrastul dintre Bucureşti – Sodomă balcanică şi Nicula – Ierusalim transilvan (unde odihneşte poetul Ioan Alexandru). Mai straniu e însă faptul că aceste diferite feţe ale României coexistă într-un dramatic *paralelism*. Ne ignorăm reciproc, de parcă n-am trăi în aceeaşi ţară. Scriu astfel, cu sentimentul că tot ce-am admirat la Nicula nu e vestigiul unor vremuri apuse, ci argument al europenităţii noastre, în ordinea solidarităţii comunitare şi a respectului creator faţă de un trecut din care viitorul decurge firesc. A ridica o biserică, a găzdui drumeţul, a perpetua arta icoanelor pe sticlă sau a te dedica dialogului ecumenic prin cercetarea surselor patristice sînt tot atîtea gesturi care leagă valorile modernităţii de umanitatea lor originară.

Pînă la un punct, tinerii monahi de la Nicula ni se aseamănă: vorbesc la mobil, îşi ţin contabilitatea pe computer, conduc maşini, primesc oaspeţi, au contacte cu persoane de toate condiţiile, se informează şi scriu e-mailuri. Vă rog să deduceţi singuri în ce privinţe nu ne asemănăm noi cu ei.

Anca MANOLESCU

„Un nou minister al adevărului"?

Ca reacţie la articolul meu despre războiul din Liban („Contratimp", din nr. 129 al *Dilemei vechi),* un cititor al revistei mi-a trimis un text plin de indignare. Mă acuza că trec cu indiferenţă pe lîngă morţile şi suferinţele pricinuite de atacurile israeliene în rîndul civililor libanezi, că nu denunţ intervenţia militară a Israelului în Liban ca pe o monstruozitate. „Nu-mi pot opri un sentiment de ruşine citind articolul «creştinei» Anca Manolescu, aşa cum nu-mi pot opri revolta cu care asist la incuviinţarea tacită, acoperită cu sofisme, pe care Occidentul o acordă distrugerii sistematice a unui stat mai slab de către unul mai puternic", scrie dl M. Stanciu din Bucureşti.

Domnule M. Stanciu, nu cred că din articolul meu era absentă compasiunea faţă de civilii libanezi aflaţi sub nenorocirile războiului (dar ea era însoţită de acelaşi sentiment faţă de civilii israelieni ucişi ori ameninţaţi de rachetele Hezbollah). Sînt dezolată, exasperată de mulţimea victimelor civile şi a distrugerilor pe care atacurile israeliene le provoacă în Liban, culminînd cu bombardamentul de la Cana. Dar asta nu din pricină că sînt creştină (cu sau fără ghilimele), ci pentru că sînt om. Cred că, pe deasupra, acest mod de luptă brut, de bombardare masivă, întins distrugătoare, deserveşte mai mult decît serveşte scopurile intervenţiei. În loc să obţină o brumă de consens local pentru dezarmarea Hezbollah-ului şi securizarea Israelului, el stîrneşte adversitatea populaţiei din regiune şi reîncarcă, în ochii multora, Hezbollah-ul cu o nemeritată, falsă legitimitate.

Dar nu cred că responsabilitatea pentru acest conflict revine numai Israelului. Hezbollah are, cu vîrf şi îndesat, responsabilitate pentru acest conflict. Statul libanez îşi are şi el partea lui de responsabilitate. Înainte de război, Hezbollah juca, revoltător, cinic şi provocator, pe două fronturi. Lua parte la viaţa politică democratică a Libanului, pe de o parte, iar, pe de altă parte, îşi păstra poziţia, mereu ameninţătoare, de stat în stat. Refuza să îşi dezarmeze combatanţii folosiţi ca „argument" în politică internă, lansaţi permanent contra Israelului, împotriva căruia radicalizează populaţia. Însă dvs. consideraţi că, în Orientul apropiat, „problema într-adevăr de bază" este „ocupaţia israeliană a Palestinei". Refuzaţi, oare, ca şi Hezbollah, dreptul la existenţă statului Israel? Nu pot fi de acord cu dvs. în această privinţă, aşa cum nu e de acord nici comunitatea internaţională, exceptînd formaţiunile ori statele cu regimuri islamice fundamentaliste.

Descrieţi Hezbollah ca pe o organizaţie de „partizani". Ce partizani sînt aceia care au membri în Parlament şi miniştri în Guvern, care, la şase ani după retragerea Israelului din Liban, continuă să se antreneze în tabere de luptă şi să primească masiv arme din Iran? Ce partizani sînt aceia care tîrăsc o ţară întreagă în război? Israelul s-a simţit pe drept cuvînt ameninţat de întărirea şi înarmarea continuă a Hezbollah-ului în sudul ţării, de atacurile lui. S-a simţit exasperat de faptul că, după şase ani, statul libanez, slab, nu e în stare să îşi controleze teritoriul sudic şi să impună Hezbollah-ului abandonarea condiţiei de organizaţie paramilitară, agresiv anti-israeliană. Statul libanez condamnă invazia, morţii civili, distrugerile; dar, de partea lui, el nu şi-a îndeplinit rolul în prevenirea crizei. Masacrele şi exodul populaţiei civile cad doar în cîrca modului israelian de a duce războiul? Ce spuneţi despre faptul că „partizanii" Hezbollah îşi au bazele în aşezările civile ori în preajma lor, populaţia fiind astfel păstrată ca un soi de ecran uman între cele două tabere? Statul evreu a pornit intervenţia armată pentru a-şi proteja cetăţenii. Statul libanez nu a fost în stare să şi-i protejeze pe ai săi de pericolul constituit de Hezbollah, iar cel din urmă – stat în stat – nu organizează evacuarea civililor şiiţi.

Îmi spuneţi în scrisoarea dvs. că nu ţin seama, cu obiectivitate, de „FAPTE", în descrierea conflictului, dar că „asta e problema" mea „şi problema celor care vor să instituie un nou minister al adevărului în lume (degeaba, pentru că cealaltă jumătate a globului vede faptele aşa cum sînt, nu aşa cum sînt descrise). Ceea ce este însă de neiertat este absenţa totală a măcar unei răbufniri de milă, dacă nu de revoltă la masacrarea unei populaţii şi la distrugerea premeditată a unei ţări întregi. Ştiind că veniţi din Polul Plus «mi-e ruşine că sînt creştin», dna Manolescu".

Dle Stanciu, sînt uimită de dualismul fără şovăieli cu care judecaţi lucrurile, de siguranţa cu care împărţiţi lumea (lumea întreagă) în tabere: una, sumbru mistificatoare, ar încerca „să instituie un nou minister al adevărului în lume"; cealaltă ar beneficia, suveran, de o impecabilă clarviziune. În prima ar intra probabil, alături de mine, Israelul, SUA şi Occidentul în genere. În a doua, Iranul, Siria, Hezbollah, cu poporul libanez anexat, Hamas, cu poporul palestinian anexat, şi cei ce gîndesc ca dvs. Dle Stanciu, viziunea dvs. mi se pare că ţine de o binecunoscută ideologie, pigmentată cu elemente mitice. Doar Dumnezeu, la sfîrşitul lumii, va opera marea discriminare. El are răbdare să ne aştepte, pe fiecare, pînă atunci. Nu i-o luaţi înainte! În ce mă priveşte, nu am scris vreodată un rînd cu

pretenţia că dispun de adevăr şi că pot să-l impun celorlalţi. Mi-am spus şi eu părerea, cu cîtă competenţă, cultură şi judecată puteam mobiliza. De altfel *Dilema (veche* şi *nouă)* este o revistă insurgentă împotriva maniheismelor şi a clişeelor de tot soiul; nu mi-ar fi tolerat o asemenea pretenţie.

Ceea ce este chinuitor în conflictul din Liban, alături de nenorocirile populaţiei civile şi de distrugeri, este faptul că acest conflict ţine de un ghem îmbătrînit şi, pe moment, inextricabil, de adversităţi mereu alimentate, de responsabilităţi neasumate, de dreptăţi parţiale care se cred absolute, de logici indiferente unele faţă de altele. Scriu acest text luni, 31 iulie, a doua zi după bombardamentele de la Cana cînd, în faţa reacţiei internaţionale faţă de uciderea celor 50 de civili, Israelul a oprit pentru două zile atacurile aviatice, ca să permită desfăşurarea unei anchete, evacuarea populaţiei, funcţionarea cordoanelor umanitare. Să sperăm că actorii imediaţi ai conflictului (fiecare cu responsabilitatea lui) vor fi destul de sătui de violenţă şi vor pune în curînd capăt luptei. Să sperăm că actorii internaţionali vor fi în stare să instaleze în sudul Libanului o forţă armată cu adevărat capabilă să împiedice înflorirea Hezbollah-ului şi să securizeze graniţa dintre state.

Cît despre „ruşinea" dvs. că sînteţi creştin, dle Stanciu, pricinuită de ce am scris eu la pagina „...Din polul plus", am a vă spune două lucruri. Întîi, că în nici un caz nu „vin din polul plus". Încerc doar să mă orientez, pe cît îmi stă în putinţă, cu conştiinţa eşecurilor, a limitelor mele şi printr-o neîncetată aproximare, spre el: aşa cum e de aşteptat, cred, să facă un om religios, oricare i-ar fi religia. Apoi, că nu mi se pare legitimă poziţia oamenilor, a organizaţiilor, ideologiilor care împart lucrurile în alb-negru, în tabere, obligatoriu omogene fiecare. Ei au pretenţia să îi facă temele lui Dumnezeu, să le rezolve mult mai sumar, mai agresiv, mai „partizan" decît intenţionează El. Mi se pare că toţi aceştia îi uzurpă dreptul la judecata ultimă, scutindu-se pe ei înşişi de efortul de a privi realist diversitatea încurcată a lumii.

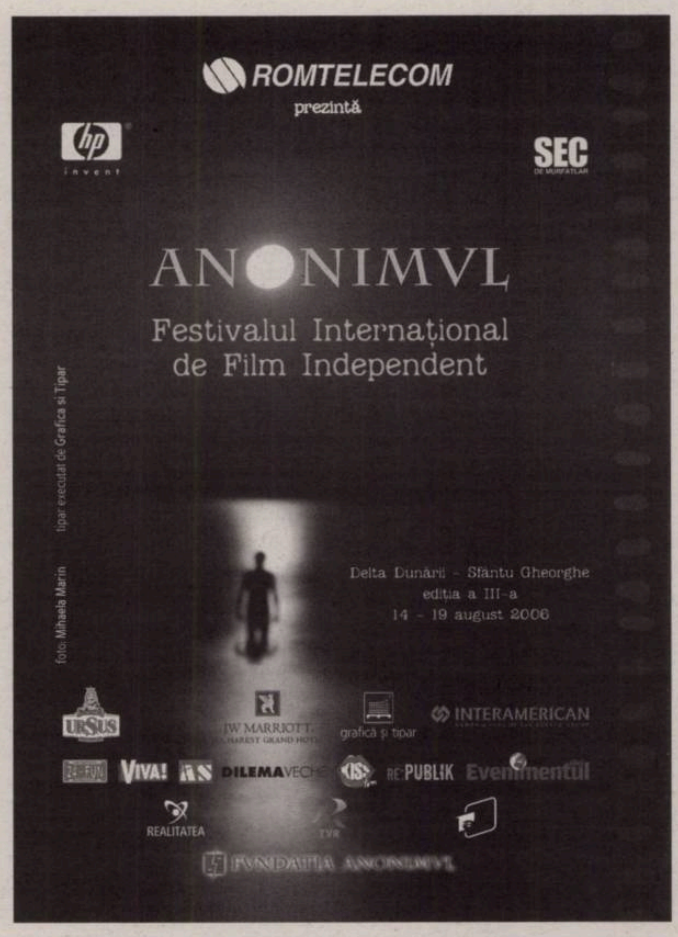

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

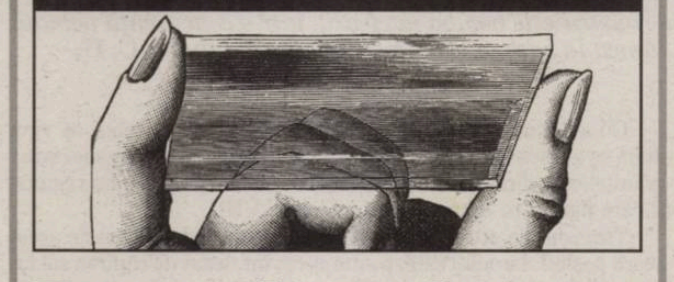

Preşedintele se abţine!

Dragi telespectatori, urmăriţi principala emisiune de ştiri a zilei.

Ca în fiecare zi a concediului prezidenţial, ne facem o datorie de onoare din a prezenta cîte pahare de suc a băut preşedintele la terasă, pe unde s-a mai scărpinat şi cîţi paşi face cînd dansează cu prima doamnă a ţării.

Aseară, puţin după ora 9, Traian Băsescu şi soţia şi-au încheiat ziua la o terasă din Olimp, aşezaţi la o masă ferită de privirile trecătorilor şi ale presei, dar cu vedere la scenă, pe care au evoluat artişti de marcă.

Prima doamnă e puţin neliniştită: ritmul alert l-ar putea ademeni pe preşedinte, ceea ce nu e foarte indicat după recenta operaţie. Şeful statului alege însă să rămînă aşezat la masă şi să schimbe priviri cu soţia, sorbind degajat din paharul pe care-l are în faţă. Chelnerul care l-a servit, ne-a declarat, în excusivitate pentru postul nostru, că preşedintele a cerut un *fresh* de portocale, pe care i l-a preparat din două fructe stoarse cu grijă în faţa a doi experţi de la Serviciul pentru Pază şi Protecţie, iar prima doamnă, o cafea decofeinizată.

(Chelnerul:) Domnul preşedinte este un om deosebit, cumpătat şi se vede, după cum se poartă cu doamna lui, că e un mare familist. La cererea mea, mi-a dat şi un autograf pe nota de plată, pe care a achitat-o integral din fondurile proprii.

Urmează surpriza serii: solista de pe estradă face o dedicaţie pentru Băsescu şi începe să cînte celebra piesă a lui Céline Dion care a constituit coloana sonoră a nu mai puţin celebrului film *Titanic*. Pe Traian Băsescu îl invadează amintirile din perioada cînd marea era a doua lui casă, şi devine gînditor. Pentru a ieşi din starea de melancolie care, de altfel, nu-l caracterizează, preşedintele jucător dă hotărît peste cap paharul de suc şi îşi invită consoarta la dans, în ciuda recomandărilor medicilor, care i-au prescris măsuri foarte stricte pentru refacerea coloanei. După ce se termină melodia, preşedintele continuă să danseze şi pe cea care urmează – pe care, desigur, interpreta, atentă la sănătatea lui Băsescu, a avut grijă să o aleagă tot lentă. Surse care au dorit să-şi păstreze anonimatul, ne-au declarat că, în timpul dansului, care a durat 7 minute şi 35 de secunde, preşedintele şi-a strîns de mai multe ori soţia, bărbăteşte, în braţe. La sfîrşit, s-a dus personal la o florăreasă, care era în apropiere, şi a cumpărat un buchet de trandafiri, pe care i l-a înmînat galant doamnei Maria Băsescu.

(Florăreasa:) Domnul preşedinte este un om deosebit, cumpătat şi se vede, după cum se poartă cu doamna lui, că e un mare familist. Florile le-a achitat integral din fondurile proprii.

După ce se întoarce împreună cu consoarta la masă, preşedintele îşi stinge focul inimii cu încă un pahar de *fresh*. Deşi obosit după partida de pe ringul de dans, Băsescu întîrzie tot mai mult pe terasă, fapt care le dă curaj turiştilor ce-l iau cu asalt pentru autografe sau fotografii. În timpul acesta, mai comandă alte două pahare de suc.

Vreme de trei ore şi jumătate, cît a stat pe terasa din Olimp, în ciuda lichidelor ingerate, preşedintele Băsescu nu a mers niciodată la toaletă şi s-a abţinut eroic. Analiştii sînt de părere că această situaţie fără precedent se datorează dificultăţii SPP de a securiza toaletele. După cum observă analistul militar Radu Tănase, proasta securizare a toaletelor de pe litoralul românesc este o problemă serioasă în perspectiva integrării din 2007.

(Radu Tănase:) Chestiunea va trebui pusă în discuţie la următoarea şedinţă a CSAT şi este imperios necesar să ne armonizăm şi la acest capitol cu legislaţia UE. De altfel, preşedintele este un om deosebit, cumpătat şi se vede, după cum se poartă cu doamna lui, că e un mare familist.

La ora 00,37, preşedintele a părăsit în grabă terasa şi aşa s-a mai scurs o seară din viaţa cuplului prezidenţial. Rămîneţi cu noi pentru că, după publicitate, vom vedea şi cum se bronzează mezina familiei Băsescu. Publicitate.

Tudor Călin ZAROJANU

Secu' mic!

Jurnalişti securişti! Anticomunişti colaboraţionişti! Lupi moralişti!

Au ştiut ăia de la *Civic Media* ce fac! (Apropo, de unde au ştiut?)

Marele Carol Sebastian, luptătorul, modelul, a turnat!

La *Ziua* plouă cu autodenunţuri! Asta ca să nu mai pomenim că însuşi directorul cotidianului a zburat de la *România liberă*, pe la începuturile democraţiei, după ce s-a descoperit că avusese ceva treabă cu „serviciile". Nu ca poliţie politică, e drept, numa' că uitase să zică. După cum uitase şi un coleg de redacţie, plus unul de la *Caţavencu* – nu le mai zicem numele că s-au prăpădit amîndoi.

Ce?

Ar fi fost util (dar cine naiba, în România, se gîndeşte la utilitate?) ca, înainte de-a ne inflama în halul ăsta, să ne lămurim puţin *despre ce vorbim*.

Mai întîi puţină aritmetică. Conform estimărilor istoricului Marius Oprea – în opinia mea, cea mai credibilă autoritate în materie –, înainte de 1989 au existat circa 400.000 de informatori. Cum, probabil, cifra acoperă întreaga perioadă comunistă, să presupunem că în momentul revoluţiei dădeau note informative şi declaraţii „doar" 100.000 de concetăţeni. Adică unul din 200. În presa actuală lucrează circa 20.000 de jurnalişti. Proporţional, statistic, vreo sută dintre ei au fost turnători. Deci, nici o surpriză. Doar nu veţi fi vrînd ca presa să aibă altă structură morală decît poporul!

În al doilea rînd, ce-i aia „turnător"?! Adrian Pătruşcă susţine că a semnat un angajament, dar niciodată nu a dat nici o informaţie despre nimeni, adăugînd totuşi: „Rămîne însă momentul de laşitate din liceu". Cum se ştie, Legea Ticu îi încadrează la poliţie politică pe cei care au semnat angajamente *şi* au dat declaraţii despre alţii. Pe de altă parte, depinde şi ce scrii în declaraţii. Avînd privilegiul accesului, cu ani în urmă, la dosarul lui Corneliu Coposu, am constatat că Seniorul fusese obligat să dea sute de declaraţii în care însă *nu spunea absolut nimic care ar fi putut face rău cuiva*. Nu putea ascunde că s-a întîlnit cu cineva, ştiind că este urmărit permanent, dar povestea cu seriozitate că respectivul l-a întrebat, de pildă... unde să găsească aspirină! Mai mult, atunci cînd a fost pus în faţa unei delaţiuni contra lui, a declarat că respectivul probabil a fost victima unui exces de zel şi sigur n-a vrut să-i facă rău!

Sigur, cînd Valentin Hossu-Longin susţine că a dat, despre turiştii străini, numai declaraţii „laudative", sîntem tentaţi să zîmbim. OK, să zîmbim, dar să nu dăm sentinţe. Căci s-ar putea să greşim.

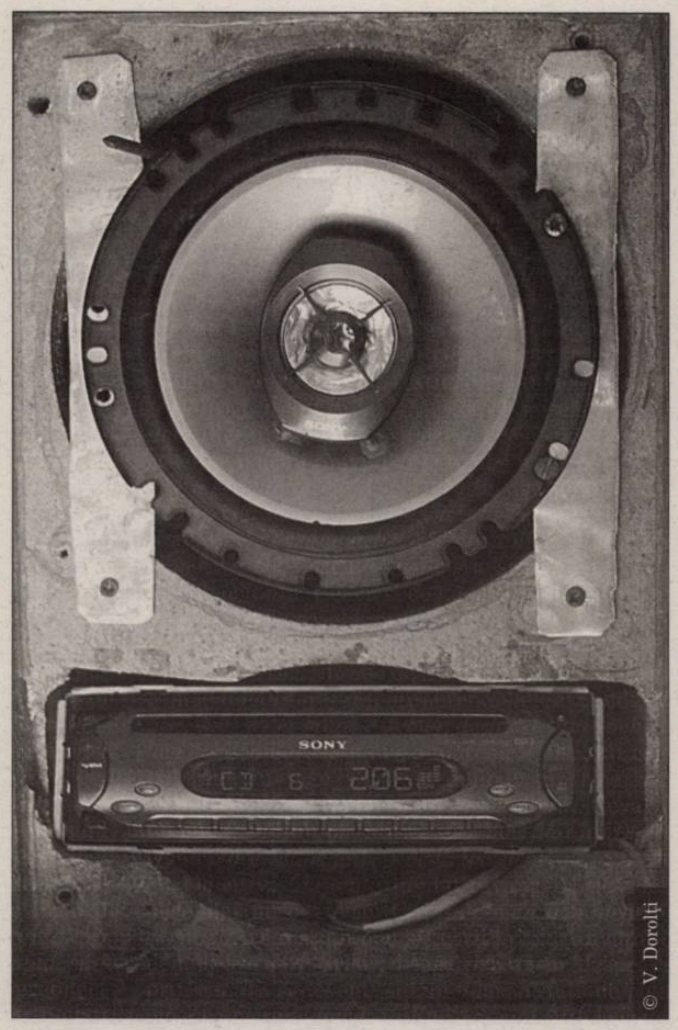

© V. Doroltţi

De ce?

Dacă se referă la angajament şi/sau la notele informative, întrebarea are o mie de răspunsuri posibile, multe chiar acceptabile. Oricum, cred că *dreptul de a respinge orice scuză şi, implicit, de a acuza robespierrian, îl are o singură categorie de oameni: cei cărora Securitatea le-a propus colaborarea, iar ei au refuzat*. Atît. Noi, toţi ceilalţi, sîntem chibiţi şi trebuie să respectăm legile nescrise ale chibiţatului.

Mult mai dificil este de găsit un răspuns la întrebarea „De ce nu şi-au eliberat conştiinţa după 1989?". *Mai ales* dacă turnătoriile lor n-au făcut rău nimănui! Mai ales că erau persoane publice! Mai ales că erau formatori de opinie şi – cel puţin unii dintre ei – militau pentru transparenţă!!

Colateral şi mai interesant ar fi un răspuns la fireasca întrebare: „Ce Dumnezeu au sperat!?". Că nu se va afla niciodată? Că nu va (mai) conta cînd o să se afle? Că, dacă trece timpul, o să ni se filfîie? Sau – mai meschin – că esenţial este să-şi încropească o situaţie, după care poate veni liniştit oprobiul?

Cum?

Ceea ce este şocant, în cazul unora dintre ziariştii care – de nevoie, nu de voie – s-au confesat public, la fel ca şi în cazul lui Dan Voiculescu, de pildă, este că oamenii invocă distanţa în timp, pentru a justifica puţinătatea şi ceţoşenia amintirilor despre declaraţiile date. „Îmi daţi voie să nu-mi amintesc?", a întrebat liderul PC, ironic, dar şi crispat, într-o emisiune TV. Fireşte, noi le dăm voie să orice, dar – dacă amnezia e reală – nu cumva e şi semnificativă? Cîtă vreme nu te-a lovit, Doamne fereşte, scleroza, ceea ce uiţi sînt lucrurile *banale*, normale (pentru tine), care nu te-au marcat în vreun fel – pozitiv sau negativ. Habar n-am cum eram îmbrăcat la revelionul de acum 30 de ani, dar îmi amintesc limpede, cu o strîngere de inimă, că acum 40 de ani am lovit cam fără motiv un coleg de clasă... Şi categoric îmi amintesc numele, figura şi toate detaliile scenei în care, pentru singura dată, un ofiţer de Securitate m-a tatonat. Deşi ne-am întîlnit o singură dată (atunci – căci l-am revăzut o dată şi după '89, era un prosper om de afaceri, fireşte)! Cum să interpretez faptul că un fost turnător *nu-şi aminteşte numele ofiţerului de legătură cu care a stat de vorbă de zeci de ori?* Ori minte (ca să-l protejeze? de frică?), ori a turnat aşa cum a băut apă.

De ce acum?

Care va să zică aşa: la scurt timp după înfiripareа presei postdecembriste, cîţiva jurnalişti sînt descoperiţi a fi avut relaţii cu DSS. După care, vreme de 15 ani, linişte! Şi, deodată, unul după altul! Măi, să fie... Cristian Tudor Popescu e sigur de un scenariu: „Campania este iniţiată de *Ziua*, prin *Civic Media* (...) şi tocmai la două săptămîni, tot la *Ziua*, doi redactori recunosc că au colaborat cu Securitatea. Vreţi să-mi spuneţi că Roşca Stănescu nu ştia? (...) Această campanie este o aberaţie! Am mai avut încă un show şi gata!".

Doar un show? Atenţie, deconspirarea lui Carol Sebastian a fost posibilă datorită unei surse anonime, „Inginerul". *A fost semnalul* prin care ceilalţi purtători de muşte pe căciulă au înţeles că, gata, se află, şi atunci (unii dintre ei) au preferat să spună singuri.

Întrebarea e: ce-a făcut „Inginerul" în ultimii 16 ani? Dar ceilalţi posesori ai unor asemenea informaţii? De ce nu le-au vîndut mai devreme?

După părerea mea, nu există decît o explicaţie: *au sperat să le vîndă mai bine*. Cu cît mai tîrziu, cu atît mai scump. Poate chiar să-i şantajeze pe respectivii – cu cît aceştia ar fi ajuns mai sus, cu atît puteau plăti mai bine.

Dar s-a întîmplat un accident neprevăzut: toate dosarele (care mai există, fireşte) *sînt pe punctul de a deveni publice*. Astfel, marfa îşi pierde orice valoare. Nu mai cumpără nimeni pe sub mînă ceea ce se găseşte pe toate tarabele!

În această ipoteză, deconspirarea jurnaliştilor colaboraţionişti este, indirect(?), opera lui Traian Băsescu, cel căruia, orice, s-ar spune, i se datorează faptul că, într-un an şi jumătate, aplicarea Legii Ticu a avansat de o sută de ori mai repede decît de la promulgarea ei, pînă în decembrie 2004.

Dacă ipoteza este sau nu corectă, se va vedea foarte repede. Facem pariu că „inginerii" vor scoate în zilele următoare, cîteva dosare de politicieni, înainte să aibă timp CNSAS să le analizeze şi să le anunţe?

DUPĂ LIBAN

*După ce conflictul actual din Liban îşi va fi găsit o soluţie, lumea se va întoarce la problemele rămase restante: Iranul construieşte bomba nucleară, într-o concurenţă nebună cu Coreea de Nord. Iar problema palestiniană este tot acolo. Colaboratorii noştri de la Project Syndicate scriu despre lumea la care ne vom întoarce după Liban. (**C. G.**)*

economie şi dreptate

Jeffrey SACHS

Deziluziile militare ale Orientului Mijlociu

Paradoxul actualelor violenţe din Israel, Gaza şi Liban constă în faptul că soluţia conflictului israeliano-palestinian nu e greu de întrevăzut. Majoritatea israelienilor şi a palestinienilor agreează existenţa a două state, în graniţele de dinainte de 1967. Statele arabe importante, incluzînd aici Egiptul, Arabia Saudită, dar şi altele, îmbrăţişează această poziţie. Problema nu constă în găsirea unei soluţii, ci în aplicarea sa, pentru că grupuri minoritare influente şi adesea violente, din ambele tabere, se opun soluţiei agreate de majoritate.

Probabil trei sferturi dintre palestinieni şi israelieni doresc pacea şi sînt de acord cu găsirea unui compromis, în timp ce un sfert dintre ei – adesea înfierbîntaţi de un zel religios extrem – îşi doresc victoria totală asupra celorlalţi. Radicalii palestinieni doresc distrugerea Israelului, în timp ce israelienii extremişti cer controlul asupra întregii Cisiordanii, fie prin continuarea ocupaţiei, fie prin (aşa cum solicită un grup minoritar) mutarea forţată a populaţiei palestiniene.

Moderaţii sînt într-o continuă luptă cu propriii extremişti, care susţin că un compromis este imposibil. Extremiştii israelieni susţin că toţi palestinienii doresc să distrugă chiar statul Israel. Sinucigaşii palestinieni şi cei care comit răpiri sînt aduşi drept dovadă că pacea cu cealaltă tabără este imposibilă. „Nu există parteneri pentru pace", este refrenul care se aude mereu.

Extremiştii palestinieni acuză faptul că Israelul urmăreşte pur şi simplu, să-şi menţină ocupaţia asupra întregii Palestine şi că retragerea din Gaza şi anunţatele planuri de retragere parţială din Cisiordania sînt doar mişcări tactice, fără a oferi palestinienilor un control efectiv asupra teritoriului, asupra transporturilor, ieşirii la mare şi asupra altor atribute ale suveranităţii.

Extremiştii au fost în stare să blocheze procesul de pace pentru că fiecare atac era urmat sistematic de un contraatac, la fel de violent, al celeilalte părţi. În mod sistematic, moderaţii sînt făcuţi să pară slabi, naivi şi idealişti. Extremiştii vehiculează şi ideea fantezistă că victoria totală este cumva posibilă, adesea prin emoţionalizarea conflictului. Forţele israeliene încearcă permanent să decapiteze opoziţia violentă, eliminîndu-i pe liderii palestinieni, ca şi cum problema ar constitui-o o mînă de indivizi şi nu un impas politic ce persistă. Palestinienii extremişti, la rîndul lor, promovează ideea că Israelul îşi va pierde controlul, confruntat fiind cu noi şi noi atacuri teroriste.

Într-o regiune atît de periculoasă ca aceasta, detaliile şi simbolismul unei posibile stabilităţi sînt la limită. Israelienii şi palestinienii au ajuns aproape de un acord bazat pe conceptul „teritorii contra pace", în timpul negocierilor de la Oslo. Ambele părţi au convenit asupra unor frontiere oarecum similare celor de dinainte de 1967, însă acordul n-a fost propriu-zis încheiat, fiecare parte ridicînd pretenţii asupra unuia sau altuia dintre punctele tratatului. Un astfel de acord poate fi repetat, dar doar dacă vor fi evitate discuţiile inutile despre cine a blocat pacea în trecut.

Merită să fie amintită, în acest context, teoria jocurilor, a lui Tom Schelling, laureat al Premiului Nobel pentru Economie. Schelling a identificat importanţa practică a unui punct de focalizare, pe care să se concentreze cele două părţi care vor să ajungă la un acord. Graniţele de dinainte de 1967 sînt un astfel de punct de focalizare, inevitabil în conflictul israeliano–palestinian. Ambele tabere ar trebui să fie de acord în principiu cu graniţele de dinainte de 1967 şi apoi să negocieze asupra unor fîşii aflate în dispută, ca şi asupra principiilor de control al acestora (mai ales în ce priveşte Ierusalimul), cu mici derogări reciproc convenite de la graniţele din 1967.

Cu alte cuvinte, discuţiile asupra detaliilor ar trebui să vină după ce ambele părţi au fost de acord, în principiu, cu respectarea graniţelor de dinainte de 1967, recunoscute de puterile din regiune şi care figurează în numeroase rezoluţii ONU.

Tragedia de acum constă în faptul că ne îndepărtăm de acest acord posibil. Israelul este, pe drept cuvînt, lezat de răpirea soldaţilor săi de către insurgenţii Hamas din Gaza şi de către forţele Hezbollah din sudul Libanului, însă reacţia în forţă şi disproporţionată face jocul extremiştilor.

Fiecare din cele două părţi spune că cealaltă a lovit prima. Israelul refuză chiar să şi negocieze cu Guvernul palestinian condus de Hamas, încercînd să-l constrîngă financiar şi să-l facă să capituleze. Hamas refuză să recunoască soluţia a două state, făcînd-o doar indirect şi la presiune externă. Totuşi, opinia publică palestiniană este în favoarea unui compromis. Este uşor să dai vina pe celălalt, dar pierzi din vedere esenţialul: doar compromisul bazat pe recunoaşterea frontierelor de dinainte de 1967 este calea spre pace.

Nici Statele Unite nu joacă un rol stabilizator. Chiar şi ele fac jocul extremiştilor, luptînd împotriva terorismului cu mijloace mai degrabă militare decît politice. Aşa cum războiul din Irak a fost un răspuns greşit la ameninţarea Al-Qaeda, acceptul administraţiei Bush, dat asaltului militar israelian din Gaza şi Liban, nu oferă o soluţie reală. Statele Unite şi alte puteri mondiale ar trebui să facă presiuni asupra ambelor părţi, pentru a găsi un punct de compromis, şi nu să se lase antrenate într-o spirală a violenţei scăpată de sub control.

Cea mai puternică ideologie în lumea de astăzi este autodeterminarea. Pînă cînd nu vor exista un stat palestinian şi un Irak eliberat de sub ocupaţia Statelor Unite, extremiştii islamici vor cîştiga adepţi. Represaliile militare se vor înteţi şi, pînă ce revendicările politice nu vor fi aduse în discuţie, exportul de democraţie nu va schimba cu nimic această ecuaţie pentru că extremiştii vor cîştiga în alegeri.

Pe scurt, ameninţările teroriste efective ar trebui contracarate prin operaţiuni strict limitate, în timp ce moderaţii ar trebui să contribuie la eradicarea extremismului prin politici de compromis, mai degrabă decît să viseze la o iluzorie victorie militară.

***Jeffrey Sachs** este profesor de economie şi director al Earth Institute de la Columbia University.*

despre putere şi dreptate

Joseph S. NYE

Îmblînzirea Coreei de Nord

Luptele din Orientul Mijlociu n-ar trebui să distragă atenţia opiniei publice internaţionale de la ameninţarea reprezentată de ambiţiile nucleare ale Coreei de Nord, demonstrate prin recentele teste cu rachete cu rază lungă de acţiune. Însă pînă acum asta s-a întîmplat.

La jumătatea lunii iulie, summit-ul G8 de la St. Petersburg s-a încheiat cu un apel adresat Coreei de Nord de a pune capăt testelor cu rachete şi de a renunţa la programul nuclear de înarmare.

În timpul primului mandat, administraţia Bush a sperat să rezolve problema nucleară a Coreei de Nord printr-o schimbare de regim. Spera că izolarea şi sancţiunile impuse vor doborî dictatura lui Kim Jong Il. Dar regimul coreean a rezistat, iar administraţia Bush a convenit să înceapă tratativele în 6, împreună cu China, Rusia, Japonia şi cele două Corei.

În septembrie 2005, discuţiile păreau că au dus la un acord de principiu, conform căruia Coreea de Nord va renunţa la programul său nuclear, în schimbul unor garanţii şi al ridicării sancţiunilor. Însă acest simplu acord verbal a fost compromis în scurt timp, iar Coreea de Nord a refuzat să se întoarcă la masa negocierilor, pînă cînd Statele Unite nu ar fi renunţat la închiderea conturilor din bănci, suspectate de spălare de bani, în favoarea regimului lui Kim Jong Il.

Negocierile la nivel diplomatic au stagnat pînă în iulie, cînd Coreea de Nord a lansat o serie de rachete în Marea Japoniei. Japonia a cerut sancţiuni din partea Consiliului de Securitate al ONU, iar după cinci zile de dispute, toţi cei 5 membri permanenţi ai Consiliului de Securitate au căzut de acord în privinţa unei rezoluţii de condamnare a acţiunilor Coreei de Nord.

De ce riscă Coreea să acţioneze, sfidînd China, principalul său susţinător, şi să provoace o rezoluţie a ONU? Pe de o parte, a acţionat în acest fel pentru că a văzut că marile puteri oferă Iranului un pachet de propuneri care să-l motiveze să renunţe la programul său nuclear, în timp ce Coreea de Nord a fost penalizată, fiind trimisă la masa negocierilor. Pe de altă parte, asumarea unui astfel de risc s-a dovedit benefică în trecut, iar acum Kim Jong Il este probabil convins că riscurile sînt mult mai scăzute.

Kim Jong Il ştie că celelalte 5 state au păreri împărţite. În timp ce toate cinci doresc o Coree denuclearizată, China şi Coreea de Sud acordă o mai mare importanţă stabilităţii regimului nord-coreean decît o fac Statele Unite şi Japonia.

Opinia publică sud-coreeană este divizată în privinţa Nordului, dar majoritatea se teme că o cădere bruscă a regimului ar avea urmări catastrofale asupra economiei Coreei de Sud. Mulţi tineri nu au cunoscut războiul dintre cele două Corei. De aceea, aşa-numita „politică a răsăritului de Soare", promovată de Coreea de Sud, ce constă într-un angajament politic cu Nordul, este agreată de majoritatea opiniei publice.

Şi China, la rîndul ei, concentrată pe propria creştere economică, se teme că o posibilă cădere a regimului nord-coreean va ameninţa stabilitatea graniţelor sale. De aceea, în timp ce, din cînd în cînd, exercită presiuni asupra Coreei de Nord ca s-o facă să renunţe la programul nuclear, China nu este foarte dornică să-şi folosească puterea economică, încît să ameninţe existenţa regimului nord-coreean.

Pentru că abordarea unei politici de schimbare a regimului s-a dovedit mult prea lentă faţă de previziunile americane şi pentru că timpul este de partea lui Kim Jong Il, administraţia Bush are alte trei posibilităţi în încercarea sa de a rezolva problema armelor nucleare din Coreea de Nord. Una dintre soluţii ar fi cea militară, iar cîţiva dintre oficiali au afirmat chiar că, în cazul în care Coreea de Nord ar declanşa un război ca răspuns la posibilele atacuri ale aviaţiei americane, Kim ar pierde. Cu toate astea, este puţin probabil să fie declanşat un război.

Dar este tot atît de puţin probabil şi ca un atac al aviaţiei americane să distrugă armele ascunse ale Coreei de Nord, care înseamnă, între altele, peste 10.000 de tunuri de artilerie îngropate în buncăre, de-a lungul zonei demilitarizate. Regimul nord-coreean ar putea, pur şi simplu, să bombardeze Seulul, ca ripostă şi să provoace ravagii în economia sud-coreeană. Astfel, Coreea de Sud, ca şi China de altfel, ar reacţiona dur la un posibil atac aerian al Statelor Unite.

O a doua posibilitate ar fi impunerea unor sancţiuni. Anumiţi oficiali din cadrul administraţiei Bush sînt convinşi că şi în situaţia în care sancţiunile economice nu vor duce la căderea regimului din Coreea de Nord, acestea ar putea provoca totuşi destule pagube care să-l determine pe Kim Jong Il să renunţe la înarmare. Ei reamintesc succesul eforturilor de a bloca tranzacţiile bancare ilegale şi iniţiativa „Proliferation Security", conform căreia statele lumii au fost de acord să interzică transportul de materiale nucleare.

Însă succesul depinde de China şi atît Coreea de Sud, cît şi China au refuzat să participe la recentele exerciţii PSI (Proliferation Security Initiative). Ştiind că China nu va permite impunerea unor sancţiuni drastice, este puţin probabil ca liderul nord-coreean să renunţe la programul său nuclear.

A treia soluţie ar fi o negociere diplomatică care presupune ca Kim Jong Il să discute direct cu Statele Unite, pentru a primi garanţii de securitate şi acordarea aceloraşi avantaje economice care au fost oferite şi Iranului. Bush i-a permis reprezentantului său, la discuţiile celor 6 state direct implicate, să aibă o întrevedere separată cu nord-coreenii, dar nu a reuşit să le furnizeze acestora motivaţiile adecvate.

Din cauza dezamăgirilor din trecut ale Coreei de Nord şi a dificultăţii de a monitoriza programul de denuclearizare într-un stat totalitar, va fi greu de încheiat un acord viabil. Dar dat fiind celelalte opţiuni, ar fi înţelept ca Statele Unite să înceapă să se gîndească la un nou pachet de propuneri diplomatice.

***Joseph S. Nye,** fost Assistant US Secretary of Defense, este în prezent Profesor Emerit la Universitatea Harvard. A publicat volumul* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

traduceri de
Iulia BĂDESCU

Cosmin POPAN

La Roumanie sans professeur

– curs intensiv de două săptămîni –

Un mail în care niște jurnaliști străini își expun punctele de interes în România. Minerii din Valea Jiului, satele de țigani bogați de lîngă București, „Texasul" de la Ploiești, credincioșii lipoveni de rit vechi din Deltă, „Rollywood"-ul românesc (Buftea și ce-o mai fi), un meci cu Dinamo, „echipa Miliției" și o exorcizare la Tanacu. Și mai ales o propunere pentru ca eu să le fiu „fixeur": să-i vîr adică peste tot pînă în gît în poveștile cu pricina.

„Sîntem o revistă de turism şi călătorie şi vrem să facem un fotoreportaj despre România în zorii integrării în Uniunea Europeană. Subiectele pe care le abordăm trebuie să fie cît mai vizuale pentru că revista se bazează foarte mult pe imagine", suna începutul mail-ului pe care mi l-au trimis Yves şi Jean, doi jurnalişti francezi (reporter şi fotograf) care urmau să aterizeze, în scurt timp, la Bucureşti, pentru două săptămîni de fotografiat ţara.

Fotografiada (16-17 mai)

Jean mai fusese în Valea Jiului, cu o altă revistă, în '91, cînd minerii erau un subiect de discuţie mai fierbinte, şi l-a convins pe Yves, care era la prima sa vizită, că trebuie ajuns aici, unde se mai găseau „printre puţinele mine în activitate din Europa". A urmat o zi şi jumătate de pozat mineri ieşind şi intrînd în galerii, cît mai negri la faţă, dacă se poate, mineri rugaţi să stea zece secunde în grup compact pe culoarul de ieşire din mină, mineri jucînd cărţi în duba infectă, care-i căra de la exploatare la vestiare, mineri la vestiare fumînd o ţigară, la bustul gol, mineri rugaţi să mai fumeze o a doua ţigară, cu casca în cap, de data asta, mineri pînă să intre la duşuri. Şi punct. Pentru că şefii de exploatare i-au explicat despre decenţe şi alţi demoni. Jean avea revista din '91 la el, iar Yves văzuse o fotografie cu duşurile cu mineri de la Petrila, după care tînjea încă de la Paris şi care, *merde,* va lipsi la developare.

Ţiganiada (18 mai). Cu un scurt intro sugestiv

Goana spre ţigani ne-a fost întreruptă de Călan, localitate emblemă a industriei metalurgice comuniste, pe butuci însă în 2006. Nu o bifasem pe hartă, însă aflată în drum, nu o puteam ocoli. Fostele cocserii erau în paragină, cu furnale gigantești care te izbeau vizual de la cîteva sute de metri de șosea. Am pătruns flagrant pe proprietatea privată şi am dat peste primul lait-motiv al celor două săptămîni, după cum mi-am dat mai tîrziu seama: căruţele. Mai exact, căruţele unor ţigani – un fel de preludiu pentru Sibiu – care transportau praful de cărbune de sub furnale la un depozit. „Sîntem de la Comisia Europeană" – i-a servit-o Yves cînd am fost întrebaţi, de un aparent paznic ce căutăm „pe moşia unui avocat din Deva", cel care s-a angajat să „ecologizeze zona", după cum am fost anunţati. „Nu aveam aprobare de la primar, ci direct de la Guvern, pentru a intra şi a face poze" – insista Yves să-i spun.

Sibiul şi Cioabă, regele ţiganilor, erau singurele destinaţii din afara regatului, după calculele pe care şi le-au făcut Yves şi Jean, cînd mi-au spus că vor să prindă o imagine a României în pragul aderării. Deşi la telefon ne-a comunicat că ne aşteaptă şi că toată familia, vreo 10-12 inşi, va fi îmbrăcată tradiţional, numa' bună de încadrat pentru revistă, Autoproclamatul nu mai era de găsit cînd am ajuns la el acasă. Ne-a transmis, fără să-şi ceară vreo scuză, că apare în ceva vreme, să-l aşteptăm. O ţigancă cîrpită de somn – am aflat mai tîrziu că e nevasta lui Cioabă – ne-a lăsat singuri vreo 45 de minute, după ce ne-a primit sictirită într-un foişor din curte. Şederea ne-a fost conturbată numai de o fată/noră/etc. de-a Majestăţii, care ne-a rugat să ne tragem Fordul din poartă, ca să poată ieşi cu Peugeotul să-şi ducă fetiţa la grădiniţă. Trăiască regele, sosit într-un tîrziu, care ne-a dat cărţi de vizită cu poza Lui, din care nu lipseau coroana de aur şi sceptrul din mînă, şi care ne-a invitat înăuntru. O verandă imensă, cu baloane colorate – fusese ziua nepoatei –, o masă la fel de imensă în faţa unor scări impunătoare de marmură, cu balustradă, care urcau, pe o parte şi pe alta, la nivelul următor, un motiv arhitectural care ne-a urmărit şi în celelalte case de ţigani bogaţi de la Buzescu. Coroana de pe cartea de vizită, pe care Yves pusese ochii, era în seif la bancă; lumea dormea, ca după chef, sau era deja împrăştiată, iar perspectiva fotografiei, pe care o visase fotograful, se îndepărta. I-am spus că vrem coroana şi familia, iar el ne-a zis să trecem mîine, pe seară, că se face.

Intermezzo cu saşi mai serioşi (18-19 mai)

În aşteptarea coroanei, la sfatul meu, am dat o fugă pînă la Biertan, cea mai apropiată zonă rurală de interes, pentru că asta ceruseră cei doi, ca să umplem timpul mort. În mare fugă s-au fotografiat, nu neapărat în această ordine, interioare de case săseşti cu bătrîni, interioare de case săseşti cu tineri, dusul vacilor la păscut, colectatul laptelui şi o poză de pe deal, la fel ca cea văzută într-o carte poştală, cu cetatea medievală. Nimic pe placul lui Yves, după cum am înţeles ulterior, pentru că nu intra în subiect, după cum a încercat să-mi explice. În drumul de întoarcere spre Sibiu am prins nişte oameni la fîn, pe care îi prindea, la rîndul lor, ploaia, cu munca pe jos, şi i-am fotografiat, în timp ce-şi încărcau în grabă căruţele. Yves vroia cadre statice, iar eu le explicam oamenilor că poza e mai importantă decît fînul ud şi că am vrea să stea pentru cîteva secunde cuminţi şi binevoitori. Le-am dat 300.000 pentru bere şi am întins-o spre miza cea mare: Cioabă.

Regele e gol, dar cu ponturi bune! (19 mai)

Majestatea ne-a pus să aşteptăm încă vreo oră, pentru că avea altă presă pe cap, de la un ziar din Sibiu. Am intrat într-un tîrziu într-o poveste care avea aceleaşi coordonate ca în ziua anterioară: regele fără regat şi fără coroană. I-am făcut un cadru, explicîndu-i că nu avem certitudinea că va intra şi în revistă, însă Cioabă părea că trecuse prin mult prea multe la viaţa lui ca să-i mai pese şi de detalii din astea. După cîteva întrebări despre originea titulaturii, cum şi-a făcut averea şi despre căsătoriile la vîrste fragede în etnie, Yves, a cărui frustrare pentru lipsa coroanei era încă la loc de cinste, lansează provocarea: „O nuntă sau un eveniment similar cu mare fast aveţi zilele astea în cadrul etniei?". „Avem de tăte", n-a spus Cioabă, care ne-a dat de ştire că acum, că avem cartea lui de vizită, putem să intrăm oriunde în ţigănie, inclusiv la marele botez a lui Ciupilan de la Tîrgu Jiu care va fi mîine şi la care va ajunge musai şi el. „E cel mai bogat rom din zonă şi da, vor fi îmbrăcaţi în costume tradiţionale, şi da, se va sări peste foc, şi mai ales, da, se va arunca cu bani." Nu aveam argumente să-l contrazic, nici numărul lui Ciupilan pe care nici măcar el nu-l avea, ci doar o carte de vizită cu regele şi un drum infinit spre Tîrgu-Jiu, botezul lui Ciupilan şi eventual Brâncuşi.

„Botezul milieniului" (20 mai)

Totul scris cu litere mari şi albastre pe bannerele din terasa special amenajată în curtea lui Ciupilan. Chelneri şi chelneriţe români stăteau în soarele toropitor, cu tăvi pe care tronau pahare de şampanie, şi aşteptau să înceapă petrecerea romilor. Am arătat cartea de vizită, am intrat, ni s-a dat acces nerestricţionat la pozat. La o masă dintr-o curte, vizavi de terasă, îşi dregeau glasul cu o Cola interpreţi populari din aproape toate regiunile ţării, fugiţi de la *Tezaur folcloric,* la *Etno TV,* şi de la *Cîntarea României,* la botezul lui „Ciupi Junior". „Am mai fost la nunţi şi botezuri de ţigani. Le place să audă mai ales cîntece din Maramureş", ne spune o artistă de la Tîrgu Lăpuş, care semna în acelaşi timp nişte autografe pentru două ţigăncuşe.

La biserică s-a mers cu Mercedesurile. Unuia i s-a terminat bateria în faţa lăcaşului de cult şi realimenta de la un alt Mercedes, dar astea-s detalii care nu ţin în loc un botez al mileniului. Cinci ţigănci roşii la haine şi pline de monede de aur în jurul gîtului moşeau la copil în faţa altarului, în timp ce bunicul sărbătoritului, cu sticla de Jim Beam sub braţ, striga către puradeii de prin abside să tacă din gură că-s în casa Domnului. „Iartă-ne, domn' părinte, sîntem de prima dată la dvs. în biserică. Aşa-i neamul nostru, mai gălăgios", se scuza el către popă şi către un alt artist popular, Gheorghe Turda, adus pe post de maestru de ceremonii. „Noi sîntem români / Noi sîntem români / Noi sîntem urmaşi de-ai lui Traian", li se cînta de-afară nuntaşilor. Doar Yves, care pozase pînă şi pe mama lui Ciupi Junior în timp ce-l alăpta în văzul tuturor pe ăla micu', nu intra încă în subiect şi se antrena pentru desfăşurarea de forţe de după.

Care întîrzia deja crunt pentru că nuntaşii se lăsau aşteptaţi cu orele, aşa că Yves a trebuit să se mulţumească cu mici frînturi de şatră postmodernă: ţigănci roşii adunate la o masă plină de sticle cu Fanta şi pantofi negri şi ascuţiţi de romi, care-l fascinau iremediabil. Cînd şi-a ridicat însă obiectivul înspre figurile celor încălţaţi, a trebuit să-i traduc din română în franceză: „Nu mă fotografia că-s interlop.

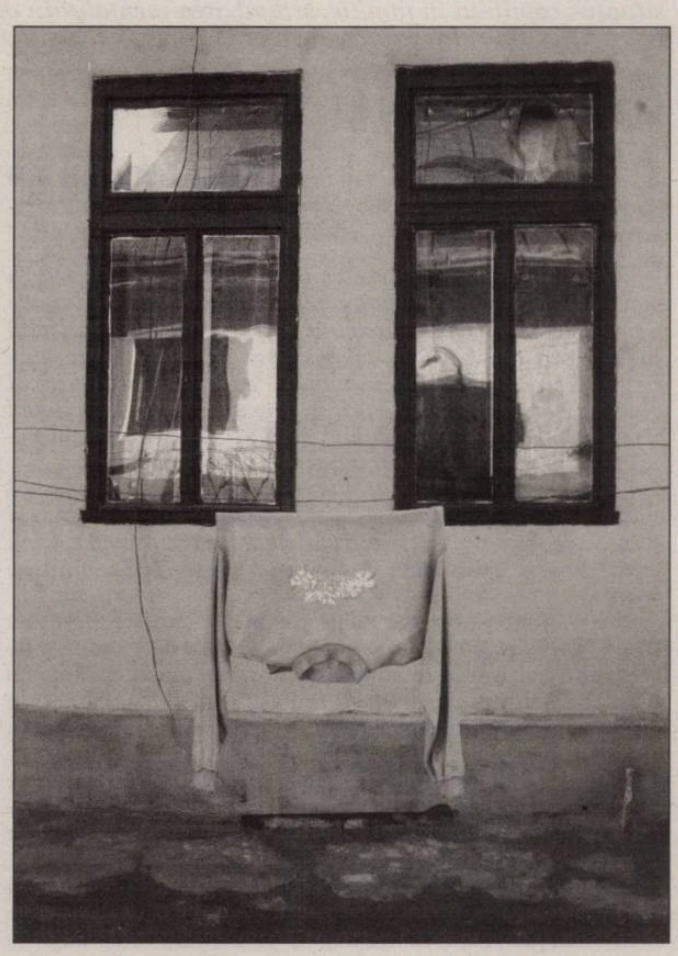

Dacă vrei să mai rămîi pe-aici, stai cuminte".

Din programul de varietăţi al serii spicuim: muzică populară, muzică uşoară, Americanu' de la Bloc, Andreea Bănică pe tocuri foarte înalte (fotografiată de aceleaşi ţigăncuşe cu telefonul mobil şi plătită la sfîrşit pentru playback în plină stradă de însuşi Ciupilan tatăl) şi, mai pe seară, ceva Pepe şi Guţă, pe care nu i-am mai prins însă pentru că se făcuse deja 9 seara şi fugeam la alţi ţigani, cu mai mult potenţial, cei din Buzescu. Concluzia francezilor, pe care eu o anticipasem, era una singură: „nimerisem la o nuntă de mafioţi".

Ţiganiada numărul doi (21 mai)

„Ne va fi greu să ajungem în casele lor. Realitatea TV a stat trei zile la uşi, acum ceva vreme, fără să reuşească să intre în vreuna" – ne spune viceprimarul, care ne însoţeşte totuşi în încercarea noastră. Yves şi Jean aflaseră că există palate ţigăneşti cu „picturi murale fascinante" la Buzescu şi nu se dădeau bătuţi. Ajungem la cea mai bogată familie, Grînea, singura care i-a dat verde viceprimarului să-i bage pe români şi francezi în casă. O cravată din aur masiv la gît, trei medalioane cît roata de căruţă cu tot atîţia Mîntuitori şi o potcoavă cu un cal pe ea zac pe pieptul lui Grînea, care mai are, pentru orice eventualitate, ghiuluri pe fiecare deget. Casa lui, ca mai toate din Buzescu, e placată în marmură: în încăperea de la parter tronează o masă imensă; nişte scări masive, duc la etajele superioare. Yves zîmbeşte, face poze şi-i repetă întruna lui Grînea ce casă fastuoasă are, întrebîndu-l, în acelaşi timp, ce prieteni buni mai are şi care dintre ei ne-ar da drumul înăuntru. De la atîta bogăţie, probabil, ţiganul nu mai are nici un prieten şi-l roagă mai bine pe francez să-i rezolve de-un tratament la Paris pentru diabet. De la Grînea mergem totuşi la un prieten de familie, unde fastul se repetă. Şi cam atît. Un ţigan ne cere 100 de euro ca să-i trecem pragul, iar Grînea, binevoitor de dimineaţă, se ofilise deja spre lăsarea serii, cînd l-am mai rugat să ne lase să facem poze, cu panorama satului, de la el de la balcon. „Tot vor să pozeze francezii ăştia, dar mie ce-mi iese?" – ne-o trînteşte el de la umbra unui corcoduş.

P.S. Din lipsă de spaţiu au ieşit din toată povestea uzinele Dacia de la Piteşti, „Texasul" ploieştean, care a dezamăgit la rîndul lui, o mănăstire de lipoveni, care nu număra 200 de măicuţe, cum le spusese lor Internetul, ci doar vreo 5, şi alea pe cale de extincţie şi, în fine, o altă mănăstire din Dobrogea, de rit nou, de data asta, şi mai în vînă, care să o compenseze în vreun fel pe cea lipovenească.

CU PĂRINŢII LA ŞCOALĂ

*Românii nu au aptitudini parentale – este concluzia unui studiu UNICEF, derulat în România pe un eşantion de 3000 de părinţi. Cum în prezent educaţia tradiţională românească se bazează pe abuzul psihic şi fizic asupra copilului, Fundaţia „Copiii noştri", în colaborare cu Ministerul Educaţiei şi Cercetării, UNICEF şi un program de asistenţă denumit MATRA, al Institutului Olandez pentru Îngrijiri şi Bunăstare, derulează proiectul „Educaţia părinţilor azi", un program care urmăreşte îmbunătăţirea situaţiei copilului în familie, schimbarea mentalităţii de genul „eu te-am făcut, eu te omor" şi dezvoltarea unei mai bune comunicări între părinţi şi copii, prevenirea abandonului, a abuzului şi a neglijenţei în raport cu copiii. (**S. G.**)*

Stela GIURGEANU

Şi părinţii se educă (uneori)

...Dacă nu taci, te trăsnesc! Te trăsnesc de nu te vezi! Şi nici una, nici două, jap, jap, copilul începe să urle, părintele îl pocneşte, părintele, din roşu de nervi, devine stacojiu, gata să facă o criză de apoplexie şi începe să zică mai apoi ceva de rudele decedate ale mamei copilului. Spre norocul limitat al acestuia, un şofer, taman oprit la stop, scoate capul pe geam: „Lasă mă, copilu', ce ai cu el?" Tatăl, incitat de prilejul neaşteptat de harţă, începe cu injurii, cu gesturi, dă să sară gardul, să-i arate el lui, că cine mama mă-sii se crede de se bagă el în educaţia lu' fiu-său, şi fiu-său zbiară şi şoferul înjură şi claxoanele claxonează şi şoferul demarează în trombă. Cum tatăl rămîne nesatisfăcut, îl mai pocneşte încă o dată pe micuţ.

Secvenţa s-a petrecut zilele trecute în Bucureşti, undeva pe Magheru, la orele amiezii, dar e atît de banală şi de obişnuită peisajului românesc încît o poţi plasa, fără nici o urmă de ezitare sau frică de inexactitate jurnalistică, la orice oră, în orice parte a ţării, în orice oraş, îmbrăcată în orice formă de bunăstare materială.

„Dacă nu-mi dai Cola, mă omor!", zbiară o fetiţă angelică, păr cîrlionţat şi gropiţe în obraji şi îşi şi pregăteşte saltul sinucigaş, de la înălţimile canapelei, drept în cap pe podea. Mama abia reuşeşte să o prindă, dar se alege cu un pumn zdravăn, dat cu toată ura angelică drept în nas. „Te urăsc şi vreau să mori", urlă în continuare îngerul isteric de 6 ani. „Şi nu am ce să-i mai fac", mi se plînge mama, pregătindu-se să îi toarne micuţei un pahar cu suc, doar, doar s-o calma. „Dacă nu-i dau, face crize, dacă îi dau, vrea mai mult şi mai mult..."

Pentru că, din păcate, este o realitate. Mulţi tineri se avîntă pe drumul parental, fără să aibă nici cea mai vagă idee cu ce se mănîncă acesta, iar la scurt timp, se văd depăşiţi de situaţie, disperaţi că nu se mai înţeleg cu copilul, că nu mai au „ce să-i facă". Nu ştiu încotro să arunce vina. În România, educaţia se reduce încă, în majoritatea cazurilor, la simpla asigurare a dezvoltării fizice. Părintele vede astfel în „educaţie" în primul rînd o condiţie primară de asigurare a hranei, a locuinţei şi a îmbrăcămintei. La evoluţia psihologică, la partea de dezvoltare a personalităţii, sîntem încă total pe dinafară.

Statistic, printre categoriile sociale modeste, se păstrează metodele de educaţie tradiţionale. Adică „taci că de nu, te plesnesc". La celălalt pol, pentru că există şi proasta creştere prin răsfăţ, se află cel mai adesea părinţii de carieră, cei cu situaţie materială bună, cei care, fiind foarte ocupaţi cu job-ul, consideră că e suficient să cumpere cele mai scumpe jucării şi să ofere copiilor cel mai luxos mediu, pentru a se fi achitat onorabil de datoria de părinte.

Cît de educaţi sînt părinţii la noi? am întrebat-o într-o zi, căutînd materiale pentru un reportaj despre mamele adolescente, pe **Martha Iliescu,** preşedinta Fundaţiei „Copiii noştri". Conform unui studiu – „Cunoştinţe, abilităţi şi practici parentale în România" –, realizat la solicitarea UNICEF, mi se spune că pe un eşantion de 3000 de părinţi, prima concluzie este: în România părinţii n-au abilităţi parentale; unii au cunoştinţe, dar nu le aplică. Studiul arată că, deşi teoretic părintele *ştie* că nu are voie să-şi bată copilul, practic declară cu cea mai mare seninătate „doamnă, nici nu mi-am dat seama cînd i-am tras o palmă".

„Din păcate se practică foarte mult această formă de «educaţie»; consecinţele? Dintre cele mai rele. În clipa în care părintele ţipă, copilul se blochează, nu înţelege de ce se ţipă la el. Unui copil trebuie să îi explici. Cînd urli, va crede că ai ceva personal cu el, iar în clipa aceea orice comunicare se rupe. Încetul cu încetul, copilul se închide în el sau începe să mintă, să nu mai spună ce a făcut «că iarăşi mă ceartă mama şi mă bate», iar această lipsă de comunicare distruge în timp o relaţie părinte-copil..."

Fundaţia „Copiii noştri" este de altfel primul ONG din România care a început derularea unor programe de educaţie parentală, beneficiind de asistenţă tehnică şi financiară din partea UNICEF şi a Institutului Olandez pentru Îngrijiri şi Bunăstare. „S-a pornit de la faptul că în România educaţia părinţilor era o necunoscută, iar mentalităţile cu privire la nevoile de dezvoltare a copilului, învechite şi neconcordante timpurilor moderne."

La început, activitatea Fundaţiei era organizată în mod spontan, cu părinţi din categoriile defavorizate. „Este tipic pentru aceste categorii să considere că nu au probleme, devreme ce nu le identifică."

Programele se desfăşurau iniţial prin discuţii, pe teme ridicate de părinţi. Pe ordinea de zi apăreau întrebări de genul: „ce fac eu cînd el nu mă ascultă?".

Metoda îi face pe părinţi să regîndească întreaga filosofie a educaţiei parentale şi să pună accent pe autocontrol, iar ideea de bază a acestui curs este că fiecare familie trebuie să îşi asume nişte reguli interne, limite care să poată fi stabilite împreună cu copilul, negociate împreună cu el. „Copilului trebuie să îi oferi alternative, iar cînd acesta alege, cînd încalcă regula, îi poţi arăta că nu a respectat exact ceea ce au hotărît împreună."

El e mic şi nu înţelege?

„Foarte greşit. Copilul înţelege de cînd se naşte, din primele zile de viaţă cînd îşi recunoaşte mediul şi ştie unde se află."

Educînd părinţii prin copii

– interviu cu dna Veronica ŞANDOR, preşedinta Fundaţiei „Generaţia" –

Care e relaţia părinte-copil în România, din punctul de vedere al educaţiei? Se mizează încă pe educaţia tradiţională gen „eu te-am făcut, eu te omor"?

Educaţia contra abuzului fizic, psihic şi sexual trebuie făcută în aşa fel încît să nu lezeze naturaleţea relaţiei dintre părinţi şi copii. Ea trebuie să evite extremele. Nu cred posibilă o schimbare radicală, peste noapte, a acestei mentalităţi tradiţionale. Totul trebuie să se facă treptat, firesc. Am văzut şi cealaltă extremă, în Occident. Educaţia împotriva abuzului fizic, psihic şi sexual a fost făcută atît de violent şi culpabilizant încît unii părinţi nu mai îndrăznesc să-şi mai folosească autoritatea pentru a-şi educa şi, implicit, a-şi proteja copilul. Din cauza aceasta, absenţa de exercitare a autorităţii lasă copiii într-un fel de „plutire fără ancoră", în derivă morală şi angoasă existenţială, pradă uşoară pentru fascinaţii nocive, pentru modele puternice, pentru secte, droguri etc. Asta pentru că există în natura umană nevoia de un model, o valoare şi o „filozofie" a existenţei. Oricît de „rău" ar fi un „comandament" parental, el poate fi întotdeauna flexibilizat şi este în general structurant psihic.

Cît despre educaţia prin bătaie... Bătaia este de foarte multe feluri. Există părinţi care bat cu ură, îşi folosesc copilul ca ţap ispăşitor sau ca obiect, victimă a sadismului lor. Există părinţi care bat crezînd cu convingere în bătaia ca instrument educativ. Există şi bătăi date cu dragoste. Uneori, gesturilor de afecţiune nocive, ipocrite, le este de preferat o urecheală sinceră, care afirmă ferm un lucru şi pune capăt conflictului. Şi ipocrizia poate deveni o formă de abuz. Problema abuzului este complexă şi delicată. Ne confruntăm continuu cu ea în clinica copilului şi a adultului.

Ce puteţi să-mi spuneţi de acei copii care ajung, în timp, să-şi domine părinţii, să inverseze ierarhia într-un cămin?

Nu îmi este prea clar la ce cazuri de dominaţie vă referiţi.

În unele cazuri, părinţii au un sentiment de culpabilitate, care îi face să se supună, să se „sacrifice". Culpabilitatea vine din multe surse. Iar aici mă refer mai ales la sursele la care, de obicei, nu avem acces conştient. Bineînţeles, motivele pe care părinţii le invocă pentru culpabilităţile lor, sînt motive conştiente care pot merge de la „m-am îndoit că îmi doream un copil cînd am rămas însărcinată", la, de exemplu: „nu mi-a plăcut cînd l-am văzut pentru prima oară pentru că semăna cu o mătuşă pe care o uram". Oamenii nu se simt vinovaţi numai pentru ceea ce fac, ci mai ales pentru ce gîndesc sau pentru ce simt.

Există de asemenea acel tip de sacrificiu necesar îngrijirii copiilor cu handicapuri grave.

Cu sistemul de îngrijire şi asistenţă şi recuperare a handicapului, insuficient dezvoltat de la noi, fără sacrificiul părinţilor aceşti copii nu ar supravieţui.

Copiii de azi sînt mai dificili?

Nu cred că există copii de azi şi copii de ieri. Ştiinţele care se ocupă de copil, în continuă evoluţie, se ocupă mereu de acelaşi „obiect al ştiinţei" lor. Există însă modalităţi diverse – educaţionale, simbolice, culturale, sociale, narcisice – de investire a copilului şi acestea sînt cele care dau ceea ce am putea numi „copilul de azi" al unei epoci.

Nu, nu cred că în epoca aceasta copiii sînt mai dificili, dar cred că epoca aceasta este una de multiple provocări culturale, etice, pedagogice, sociale şi asta tulbură mult sistemul opţiunilor – să le spunem „educative" – şi lasă adesea copilul fără asistenţă parentală coerentă. Aici ar putea fi sursa dificultăţilor cu care se confruntă atît copiii, cît şi părinţii şi educatorii.

„Desprinderea" de părinţi este însoţită deseori de un conflict, de o revoltă. În România părinţii ştiu să apeleze la un psiholog, în clipa în care apar probleme?

Nu, educaţia psihologică încă nu există. Să apelezi la psiholog este încă în România un tabu. Să mergi la psiholog cu copilul tău este ca şi cum ţi-ai recunoaşte o mare deficienţă, este perceput ca fiind ceva deosebit de ruşinos, o înfrîngere. Oricum, la ora actuală, în România nu putem vorbi de specialişti îndeajuns de bine formaţi în domeniu şi într-un număr suficient de mare pentru a putea răspunde nevoilor tuturor.

Cum influenţează modelele vehiculate azi în mass-media, mentalitatea tinerilor?

Dacă vă referiţi la celebrităţile create de mass-media, la VIP-uri..., vă pot răspunde printr-un comentariu al unei perechi de psihanalişti, veniţi din Israel pentru a lucra un week-end împreună. Mi-au spus, după o plimbare prin Bucureşti, că ceva nu este în regulă în ţara asta. I-am întrebat la ce se referă, pentru că multe lucruri nu sînt în ordine în ţara asta, şi mi-au răspuns că au văzut prea multe fete tinere la braţ cu bărbaţi care au cel puţin de două ori vîrsta lor. Lucrul acesta le apărea ca un simptom de societate care nu este în ordine cu ierarhia generaţiilor, a diferenţei dintre ele şi cu schimbul dintre ele.

Este doar un exemplu, desigur, dar ţin să vă spun că aceste modele nu sînt urmate, nu tentează, decît dacă adolescenţii respectivi au deja în ei modelul, ca nevoie. Sînt în pericol doar cei care au o vulnerabilitate excesivă, un sistem de valori fragil sau alte tipuri de vulnerabilităţi afective şi/sau intelectuale.

Programele Fundaţiei „Generaţia" au în vedere educaţia părinţilor şi formarea psihologilor, a asistenţilor sociali, a psihiatrilor pentru copii, şi a tuturor celor care sînt implicaţi în creşterea, educarea şi îngrijirea copiilor. Îmi puteţi vorbi despre aceste programe?

Noi educăm direct părinţii care vin la consultaţie cu copiii. Educaţia nu se face în sensul instrucţiei şi depinde de la caz la caz. Se face cu o apropiere empatică faţă de fiecare părinte şi copil în parte. Nu ne-am propus, aşadar, să luăm o mie de părinţi şi să le spunem cum e bine şi cum nu este bine să facă, ce reprezintă binele şi răul... Acest gen de educaţie este inutil pe tip scurt, necesitînd, pentru rezultate, un timp îndelungat, cursuri şi susţinere mediatică constantă, mijloace pe care noi nu le avem la îndemînă. Raportîndu-ne terapeutic şi psihologic la părinţi, noi îi educăm practic prin copiii lor într-un moment în care ei sînt vulnerabili, deschişi şi cooperanţi, permeabili pentru binele copiilor lor.

a consemnat Stela GIURGEANU

Roxana LUPU

Dumnezeu, Băsescu, Arta

Din poveştile sosite odată cu mătuşa mea din America, venită acasă într-o scurtă vizită, am aflat uluită că peste hotare bătrîneţea este rînduită odihnei de peste viaţă, în toate formele pe care o poate lua aceasta: călătorii în ţări cu nume exotic, şedinţe de tratament la clinici particulare, joaca prin parcuri înverzite cu nepoţeii sau, pur şi simplu, plimbări relaxante cu maşina personală. Timp de trei zile m-am străduit să găsesc în tot Iaşiul măcar un exemplu de acest fel care să-mi şteargă, prin nu ştiu ce miracol, imaginile care, prin repetare, au devenit stereotip: bătrînii pensionari cu ridurile alungite pînă la cot, rostind doar „Dumnezeu", „vai de capul nostru", „bătaie de joc".

Vînzătorii de pungi. Dumnezeu

Întrebarea care face obiectul acestui material este şi cea care mi-a fost imposibil de formulat: Care mai sînt valorile după care vă ghidaţi sau în care mai credeţi?, pentru simplul motiv că ea pălеşte în faţa **Nataliei Răducanu.** De 10 ani de zile, bătrîna de 81 de ani vinde în piaţa Halei Centrale, pungi. Stă cu ziua în faţa tarabei blege de lemn pe care sînt înşirate pungi albastre, verzi, roşii: cea mai ieftină costă 3000 de lei, iar cea mai scumpă 8. Le cumpără din Complexul En Gross Siraj şi apoi le aduce la vînzare, cu „adaos comercial" de 2000 de lei. Are o pensie de urmaş din partea soţului, veteran de război, de 1.200.000, iar banii, cu totul, o ajută să-şi cumpere de-ale gurii şi atît, medicamente nu prea, pentru că sînt scumpe. „Şi aici e un curent... Mă dor ochii şi toată partea asta a capului. Pentru pîine stăm aici, nimic altceva. E greu, da' mergem înainte cu Dumnezeu, cu speranţa în Mîntuitorul..."

Bricean Tudor, vecinul de tarabă, are 75 de ani şi nu vede prea bine. E încotoşmănat de acasă de soţie şi toată ziua priveşte în vitrina magazinului de carne din faţă. Banii cu care pleacă acasă din afacerea asta, îi permit să intre în măcelărie o singură dată pe săptămînă. Dar acum e postul Paştelui şi nu-l îmbie deloc mirosul de carne crudă, proaspătă. Cît am vorbit, a avut un cumpărător, un domn bine, venit să facă piaţa. A întins 100.000 să cumpere o pungă. Bătrînul nu a avut să-i dea rest. Şi a rămas privind în urmă-i, dar cu gîndul îmbucurător al zilei de duminică, atunci cînd va merge la slujbă cu soţia lui.

Decolectivizarea. Băsescu

Moş **Gheorghe Ungureanu** vine din comuna Aroneanu, acolo unde a muncit o viaţă la CAP, vremuri nu îndestulate, dar care i-au ţinut familia pe umeri, sănătoasă. Acum soţia îi este bolnavă, la fel şi un băiat, iar medicamentele din reţeta pe care trebuie să o ia de la farmacie în fiecare lună îl lasă fără banii de pe produsele lactate vîndute. „Atunci erau la fermă cam 500 de capete de vite şi veneau de la ICIL de două ori pe zi cu căruţa, după lapte." Îşi aminteşte grajdurile mari, mari, şi curţile, şi acareturile. „Pe toate le-au dărîmat, tot ce am construit noi. Bun, s-a făcut decolectivizare. Dar de ce s-a distrus tot? Acum s-o luăm de la capăt, dar cum, aşa săraci şi bătrîni?"

Speranţa lui moş Gheorghe a rămas Băsescu, „om puternic, vrea să schimbe lucrurile în ţara asta. În el am încredere că o să facă ceva".

Intelectualii. Arta

Dna **Elena Puşcaş** îşi aşteaptă cuminte soţul în faţa unui magazin. Cochetă, pe tocuri, cu părul alb strîns cu grijă la spate. Dar cu ochii trişti, uimitor aceeaşi cu fiecare dintre oamenii pe care i-am întîlnit astăzi. Timp de 33 de ani a fost biolog la fabrica de ulei „Unirea". Prima ei pensie, în 1998, a fost de 984 de mii. Femeia de serviciu a fabricii avea 1.600.000. „Este bătaie de joc. Ţara asta se poartă cu noi ca şi cu un copac stricat, nu mai folosim, gata." Alinarea la bătrîneţe a rămas soţul şi lecturile, pe care le-a aşteptat toată viaţa: „Mereu am gîndit să scap odată de ritmul serviciului, să am timp să citesc orice îmi place". Aşa uită că băieţii nu şi i-a văzut de 3 ani, de cînd au plecat în străinătate, că tatăl este bolnav şi are nevoie de medicamente, că...

Pe Dna **Florica Alexandrescu** am găsit-o lîngă un container. Avea o haină de blană roasă la mîneci şi în sacoşă o halcă imensă de carne crudă din care rupea bucăţi bucăţele cîinilor vagabonzi. Dna Florica a fost profesoară de limba şi literatura română, timp de 35 de ani. „Ce v-aţi fi dorit să faceţi altceva?" „Dresură de animale, drăguţă, asta mi-aş fi dorit." În răspunsul la întrebarea potenţială, nu am regăsit nimic de pînă atunci: nici Dumnezeu pentru că nu crede în divinitate, nici dragoste pentru că nu a cunoscut-o. „Sigur că am fost căsătorită, dar am făcut-o să fiu şi eu în rîndul lumii, nu pentru că mi-aş fi dorit. Puteam să mă mărit şi cu un scaun, tot aia ar fi fost." În schimb, ar fi vrut să scrie. „Despre ce aţi fi vrut să scrieţi, dnă?" Rupînd halca de carne însîngerată cu degetele subţiri, albe, inelate: „despre toate din lume, să întorc lumea asta pe dos..."

CONCURENŢII FIERBINŢI HABAR N-AVEAU CĂ LISTA BRIZEI E LUNGĂ

● Precum observ, se-ntîmplă şi pe la noi un lucru care prin alte părţi e deja tradiţie: aproape orice devine prilej de festival. Răsfoind nr. 4 pe 2006 al revistei *Vacanţe la ţară* (publicaţie lunară a Asociaţiei Naţionale de Turism Rural, Ecologic şi Cultural), am aflat că la sfîrşitul lunii februarie s-a desfăşurat, la Balvanyos, prima ediţie a Festivalului Internaţional de Pomana Porcului, unde (printre altele) „concurenţii din Covasna au dat dovadă de imaginaţie, construind o întreagă gospodărie ţărănească din slănină şi cîrnaţi". (**D. S.**)

● Se iau trei ţopîrlănei (în acest caz, formaţia Haiducii) şi se aşază pe o canapea, în faţa unui monitor. Se iau cinci fătuci dezinvolte şi se aşază pe o scenă de bar. Fătucile se trec prin probe gen „Fund", „Sîni", „Stil" (!) Ţopîrlanii trec prin stări conexe. Fătucile comentează: „Vai, fată, ce ţîţe tari ai!" – „Şi nici poponeţul nu-i rău!". Ţopîrlanii comentează: „Asta are baloanele cele mai marfă!" – „Dă-i jos chiloţii!!!". Emisiunea se cheamă (cum altfel?) *Fete fierbinţi* şi se difuzează vineri, de la 22 la 22,30 pe Prima TV. „Conceptul" probabil: dacă tot sîntem în economia de piaţă, de ce să nu... şi ei...? Mie, personal, mi se pare cea mai scandaloasă emisiune din audiovizualul autohton. Feministe, pe ei! Cezar, pe ea! Telespectatori, pe alt post! (**a. l. ş.**)

● Biblioteca Centrală Universitară e închisă pînă pe 20 august, BCS la fel, Biblioteca Academiei are program pînă la ora 14,00, iar cu o oră înainte, unicul custode nu mai comandă nici o carte, bibliotecile de cartier sînt desfiinţate, revendicate, închise, terminate. Oh, cînd îmi aduc aminte că fraierii de elveţieni angajau personal suplimentar pentru vacanţe şi ţineau bibliotecile universitare deschise şi duminica pînă la miezul nopţii... Habar n-aveau că merge şi aşa... (**S. S.**)

● Citesc în *Adevărul* titlul: „Alexandru Popa, cel mai bun absolvent pe care l-a avut vreodată Universitatea Stanford". Nu zic nu, domnul Popa, student eminent despre care s-a făcut vîlvă la un moment dat prin presă şi a devenit chiar un fel de consilier la guvern pe vremea lui Năstase, o fi un om deştept. Totuşi ceva modestie nu ar strica. Cel mai bun absolvent la o universitate fondată în 1885 e cam mult. Măcar pentru că lista absolvenţilor e impresionantă şi cuprinde chiar un preşedinte al SUA, Herbert Hoover, şi patru preşedinţi ai Curţii Supreme. Lista e lungă, cum spuneam, pe partea de afaceri începe cu domnii Bill Hewlett şi David Packard (de unde firma Hewlett-Packard). Pe partea politică, mai apar un prim-ministru al Israelului, doi preşedinţi din America Latină, opt senatori americani, doi secretari de stat, un director al CIA. *Adevărul* putea să mai aştepte puţin cu titlul ăla, măcar pînă ajungea domnul Popa secretar general la ONU. (**C. G.**)

● Sezon estival la bloc. Cele două bănci din faţa scării şi peticul de asfalt din jurul lor au devenit un soi de „plajă" citadină, pe timp de zi (femeia de serviciu mai udă din cînd în cînd asfaltul cu furtunul şi se simte un pic şi din răcoarea brizei), iar seara se transformă în „faleză". „Turiştii", trecuţi bine de optzeci, citesc ziare, comentează revenirea spectaculoasă a lui Năstase pe posturile TV şi

Cu ochii-n 3,14

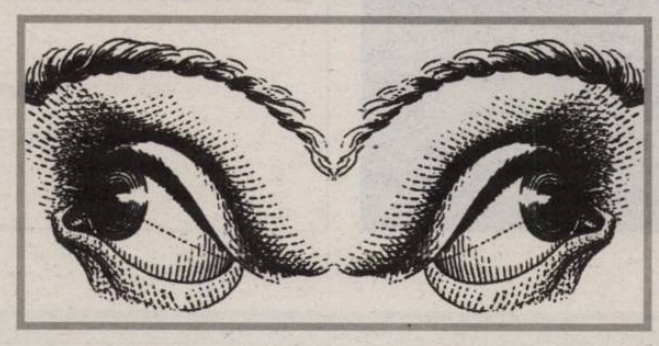

trag cu ochiul la sacoşele celor care intră în bloc. Poţi auzi afirmaţii de genul: „Ăia doi de la şapte ar trebui să fie trecuţi patru la întreţinere, la cum se plimbă toată ziua cu liftul!". Vă rog, puţină înţelegere! Totdeauna, „în concediu", distracţia se consumă în excese. (**A. P.**)

CE NU SE ŞTIE ÎNCĂ: ÎN ORICE ŢARĂ DIN LUME, TREABA MERGE MULT MAI BINE DACĂ AI O NEVROZĂ TINERICĂ

● Televiziunile au filmat îmbulzeala de la vamă a căpşunarilor care se întorc pentru a-şi petrece concediul în ţară. Ce nu se ştie încă este fenomenul complementar: o parte din rudele căpşunarilor se duc ele în Spania pentru a-şi petrece concediul în apartamentele rămase goale şi a căror chirie oricum e plătită. Statistic vorbind, românii se află, cu 382.000 de muncitori, pe locul trei al imigranţilor legali din Spania, după marocani şi ecuadorieni. Alţi 200.000 muncesc fără forme legale. (**M. C.**)

● Pe Litoral, am intrat într-un restaurant nici măcar plin şi, după ce am dat comanda (una banală), foarte relaxat, chelnerul mi-a spus, uşor amuzat: *Să ştiţi că s-ar putea să dureze peste o juma' de oră.* Într-alt restaurant, cînd am cerut detalii despre un vin (dintre cele banale), chelneriţa a zis, zîmbind calmă: *Nu ştiu, nu prea mă pricep la vinuri.* În orice ţară din lume, ca să te ţină pe scaun, chelnerii ar spune şi ar face orice. Cred că turismul nostru e, iată, sabotat prin zîmbete. (**A. C.**)

● O nouă iniţiativă a celor de la Biserici.ro (care mă bombardează implacabil cu spam binecuvîntat): să trimită în ţările musulmane misionari creştini români. De unde se vede treaba că evangheliştii de la Biserici.ro şi-au dat seama că treaba merge mult mai bine dacă ai martirii tăi. (**C. P.-B.**)

● „Viaţa pe Marte e imposibilă", au conchis oameni de ştiinţă de la NASA. „Slavă Domnului!", exclam ca un om căruia i s-a luat o grijă de pe cap; am mai economisit cel puţin o nevroză, de nu un război; căci dacă nu ştiu ce este un marţian, îmi cunosc bine pămîntenii. (**R. C.**)

● De ce oare femeile, în majoritatea emisiunilor pentru femei, realizate de femei, nu ştiu să discute altceva decît aberaţii, idioţenii, tîmpenii, nimicuri? Iată un exemplu din emisiunea *Zodia Fluturelui,* realizată de (unde şi pînă unde!) Manuela Fedorca şi difuzată pe Euforia Lifestyle TV: „Fetelor, dar voi de unde vă luaţi brînză bună? Eu nu găsesc niciodată telemea bună! Dar borş beţi? Am auzit că-i bun! Dar voi de cîte ori faceţi dragoste pe zi?" etc. etc. La care dna Bahmuţeanu-Prigoană începe să-şi înşire experienţele dumisale sexuale de cînd era mai tinerică: „...iar eu m-am dus la mama şi i-am spus: «Mama, X mi-a zis să-i pun mîna pe... dar eu nu vreau să-i pun mîna pe... că mi-e ruşine!»". Fetelor, ce-ar fi să vă ocupaţi voi (cică) de ce ştiţi mai bine şi să lăsaţi emisiunile TV în seama altcuiva?! Nici nu *daţi bine pe sticlă* şi-n plus spuneţi numai prostii. Sau, mai pe scurt: Fetelor, *get a life!* (**R. T.**)

O VREME, URMELE UNEI VEDERI VOR DA SEVERE FRIVOLITĂŢI

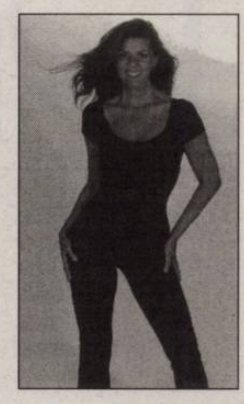

● Rose di Primo *(vezi foto)* este numele fotomodelului din Ipanema care, în vara lui 1972, dorind să fie remarcată pe plajă, a legat cu un şnur o bucăţică de material textil şi, astfel, a inventat slipul tanga. Patroana unui mic shop i-a cerut voie să comercializeze ideea. În urma scandalului iscat, Rose di Primo a intrat o vreme la o mănăstire. În următorii ani, s-au vîndut 100 milioane de slipuri tanga. (**M. C.**)

● Uşor nostalgic după acea rubrică de neuitată inutilitate a presei de altădată – „Pe urmele materialelor publicate" –, mulţumesc Editurii Nemira care mi-a trimis prompt la redacţie *Ghidul ipohondrului,* după care tînjeam în recomandarea mea dintr-un număr trecut. Trăiască rubricuţa noastră, mică, dar voinică! (**R. C.**)

● O săptămînă i-a luat unei vederi să ajungă din 2 Mai în Bucureşti şi fix două săptămîni alteia să ajungă de la Sibiu în acelaşi Bucureşti. Data viitoare le voi trimite cu nişte ciclişti. (**M. C.**)

● Reiese din *Evenimentul zilei* (3 august) că, printre alte condiţii, pentru a ocupa unul dintre cele 500 de posturi libere de jandarmi, candidaţii vor da severe şi multilaterale examene. Printre altele, vor trebui să convingă comisia că ştiu limba română, „scris şi citit", se menţionează în ziar. Vorbit, nu? (**M. B.**)

● „Pentru că trăim atît de puţin, nu e rezonabil ca pasiunile noastre să fie nemuritoare." Memorabil, nu? Fireşte: doar a spus-o Balzac... „Balzac 2" însă – un anume Jean Louis Guez de Balzac, contemporan cu Corneille, pe care-l desprăfuieşte Luiza Vasiliu în rubrica ei din *Suplimentul de cultură*, comentînd: „Nu credeam că literatura franceză putea să fie aşa de cuprinzătoare încît să primească doi balzaci!". Relu, ştiu că ţi-a plăcut citatul, aşa că recunoaşte: nu-i păcat să renunţăm la frivolităţi? Realitatea, cum vezi, e tot mai bi-balzaciană... (**a. l. ş.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 28 iulie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 3,
cu un poster de colecție *Dilema veche* cadou. Doar 4,9 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: *Literatura de consum, literatura de vacanță*
- ANCHETĂ: *Care sînt tabieturile și metehnele scriitorilor români?* (partea a doua)
- INTERVIU cu Andrei Codrescu: *„Visul meu acum e să trăiesc cu cărți și animale“*
- RECENZII: *Ce e de citit în vara aceasta?*
- REPORTAJ: *Bibliotecile publice: improvizație și realitate*
- PROFIL: *Radu Paraschivescu*
- LECTURI: Nora Iuga, *Poezia română schimbă tricoul cu poezia germană*
- NOU! *3,14TECA*

Dilemateca

Îți dă de citit

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 134 ● 18-24 august 2006 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Despre dosare, informatori, turnătorii și alte chestiuni fierbinți:
Andrei PLEȘU ● Cristian GHINEA ● Lucian MÎNDRUȚĂ ● Magdalena BOIANGIU
Sever VOINESCU ● Adrian CIOROIANU ● Radu COSAȘU

VECHI ȘI NOU ÎN BUCUREȘTI

© L. Muntean

„Ar fi imposibil unui călător, care ar fi transportat aici în timpul somnului printr-un miracol, să spună la prima vedere în ce țară se află; în mijlocul acestei regiuni fantastice și indecise, unde se întîlnesc moravuri și tendințe contrarii, barbarie și civilizație, ba s-ar crede într-un sat, ba într-o capitală.“

CHARLES DE MOÜY, 1875

5 948467 000018 33

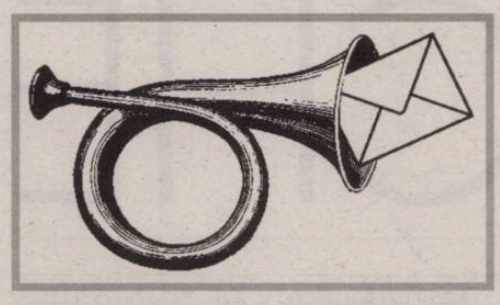

Actualităţi

Strategiile elitei româneşti

Stimată redacţie,

Sînt plăcut surprinsă de modul în care oficializaţi gîndirea, în articole scurte sau lungi, clasice şi/sau postmoderne, reformiste şi/sau idealiste, intenţionat hibridizînd domeniul amplu al culturii şi vieţii social-politice româneşti. Sînteţi deci mai actuali astăzi, nu imediat după o revoluţie, ci odată cu repercusiunile prea-prelungite ale acesteia. Sînteţi receptivi, veghind orwellian somnul naţiunii noastre, cea de toate zilele. Este adevărat că pe nici unul dintre dvs. nu vă mai poate surprinde nimic din ceea ce este natura umană; nici imoralitatea, nici ne-etica, nici virtuozitatea, nici onestitatea (intelectuală), nici modificările legislative, nici destituirile, nici promovarea „sinecuriei", nici fraudele, nici măcar trecerea lină a acestora prin filtrul „democraţiei neocomuniste". Este reconfortant realismul cu care faceţi faţă tranziţiei; este grăitoare perspectiva naţională din care abordaţi pe cea politică, perspectiva pozitivistă prin care atacaţi fanaticii, perspectiva liberală prin care salvaţi ceea ce mai poate fi salvat din liberalism. Sînteţi conectaţi la resursele modernităţii şi exorcizaţi, atît cît vă stă în putinţă, ideologia. Dvs. aveţi intenţii... ar fi fost chiar posibil să fiţi unicii doritori care mai puteau schimba ceva. Spun „ar fi fost", pentru că nu sînteţi şi mă mir resemnată că veţi mai putea fi... Personal, nu mă pot obişnui cu triumful dvs. formal, suspendat undeva la limita utilităţii sale practice. Elita românească pare mai degrabă că se minunează şi se bucură de poziţia pe care o ocupă, omiţînd cu desăvîrşire responsabilităţile care pornesc de aici. Elita românească „face artă" şi nu se poate murdări de mizeria lumii ăsteia, „mizerie care este pretutindeni". Elita românească este de o frumuseţe inversă. Toate strategiile, pe care le adoptă elita românească, nu mai sînt de mult cele optime, dar mai ales nu mai sînt originale, cît conservatoriste. Nu ştiu de unde frica aceasta, domnilor, dar ştiu că ea a luat locul acţiunii şi recunoaşterii, altădată virtuţi permanent actualizate de marea masă. În prezent, marea masă se clatină sensibil de un fel de ameţeală nostalgică, socialistă, contagioasă, puternic sensibilizată. Marea masă este neîncrezătoare, este populată de slăbiciuni şi amintiri rele, dar care acum pot fi salutare; marea masă priveşte în sus la elita care face artă, dar nu artă pur şi simplu, ci artă politică, artă istorică, artă economică, artă critică, artă tranzitorie, în fine, soiuri de artă cu profunde implicaţii estetice, însă lipsită de implicaţii psihologice. O parte a redacţiei *Dilema veche* este compusă din scriitori sau critici, însă nici unul dintre aceştia, cu excepţii, nu reacţionează suficient de puternic. Lumea aceea în care se afundă intelectualii noştri este poate mult prea profană pentru omul de rînd, este irezistibilă şi acaparatoare, însă am impresia că i-aţi uitat pe cei care nu vă uită, pe cei care vă aclamă şi care cer semne de acolo, mai degrabă decît de la bunul Dumnezeu. Nu îmi permit să vă cert, domnilor, şi nici să trag la răspundere, din rîndul dvs., pe cei cu intenţii întotdeauna pozitive, însă de aici, de unde mă aflu eu, „cei mulţi, da' proşti" parcă sînt din ce în ce mai mulţi, iar cei dintotdeauna puţini, aleşii, parcă sînt paralizaţi de uimire în faţa responsabilităţilor neasumate la timp... Abandonul, în această parte a lumii, nu este unul care să aducă beneficii sau care să sporească misterul liniştirii şi împăcării cu sine, de cealaltă parte a ei.

Cu profundă sinceritate,

Nicoleta PĂUNESCU

nicoleta.paunescu@yahoo.com

N. red: „Triumful dvs. formal"? Deloc triumfători – nu cunoaştem acest sentiment! – deloc formal, vă asigurăm că ne-aţi pus pe gînduri, poziţie dintre cele mai inconfortabile, în nici un caz disperate.

Istoria în librării

De ceva vreme, nu mai dau decît o dată pe an prin ţară, şi sentimentele pe care le încerc sînt (foarte) amestecate. Dar aş vrea să scriu despre ceva ce m-a frapat vizitînd cîteva librării bucureştene (centrale) şi din provicie, şi asta din punctul de vedere al cărţilor de istorie etalate acolo. Nu pot spune că gama este redusă, dimpotrivă, parcă niciodată nu s-a scris şi nu s-a publicat atîta. Dar găsirea unei cărţi cu adevărat interesante – ele există, bineînţeles – nu e o treabă uşoară, la vederea rafturilor frumos aranjate, deşi dispunerea e adesea borgesiană; şi trebuie să mărturisesc că niciodată nu am ieşit din librării cu un asemenea sentiment de dezamăgire şi de stupefacţie. În primul rînd, la raionul „Istorie", cel puţin jumătate din cărţile expuse privesc subiecte diverse, dar foarte înrudite: ocultism şi mistică, francmasonerie, dar şi demascarea ei, tracomanie şi dacomanie, în proporţii din ce în ce mai considerabile, teoria conspiraţiei universale şi antiromâneşti etc. Dintre cărţile de istorie, lăsînd la o parte omniprezenţa memoriilor, a rezistenţei şi producţiilor contemporaneiste, alte categorii apar, fiind deja dominante: compilaţii compilate (căci orice cadru universitar, ca şi orice diletant dispunînd de bani sau de o editură, e dator să scrie), scrieri de un naţionalism deşănţat (reuşind performanţa de a-l depăşi pe cel ceauşist), reeditări piratate, analize despre Securitate scrise de securişti, cărţi despre cultură şi Europa scrise de foşti politruci, literatură legionară (propagandă, memorii, apologii) indecent etalată lîngă scrieri despre Holocaust. Şi, să nu uit, prezenţa masivă de hărţi iredentiste ale României Mari, pentru care Ucraina, Bulgaria şi Republica Moldova ar fi îndreptăţite să adreseze proteste.

Dana DAN

ddana_ddan@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Fuga lui Hayssam

Toata lumea este mirată de fuga lui Hayssam din România, ca şi cum s-ar fi aşteptat cineva ca acesta să nu fugă.

Posturile de radio şi TV au din nou o motivaţie serioasă pentru a despica firul cu toporul, presa scrisă a găsit un nou cîine, căruia să-i taie frunză şi iarbă, iar unii păcălici ai lumii politice – vezi cazul titulescului miop, Victoraş Ponta – să-şi vînture stindardul nepriceperii mediului lor înconjurător.

Făcînd un salt mare peste noianul „de ce"-urilor, „pentru ce"-urilor, „cum"-urilor, banale şi antipatice, ne oprim la o întrebare: acest nou episod în teatrul politico-economico-administrativului se va constitui într-un moment important al lumii periferice europene pe care o constituim?

Nu, căci sistemului mediocru nu i se poate substitui unul de calitate, doar prin decapitarea a trei departamente din ansamblul său.

Da, căci înlocuirea (cu cine?) celor trei cărămizi putrede ale temeliei sistemului se integrează curentului de debalcanizare şi demahalizare a României.

Privind tabloul hayssamian, ai în faţă prezentul (interesant) şi trecutul (hîd) al României de după 1989, în care se hărţuiesc, se muşcă, se pupă şi se denunţă, într-o frăţie a hoţiei şi fărădelegii, tîlharii, scribii şi linguşitorii, cîntaţi şi popularizaţi de măscărici.

Un distins om de cultură, pe nume Gabriel Liiceanu, afirma că României, după 1989, nu i-ar fi fost necesar un Havel, ci însuşi poporul ceh, pentru ca faţa ei astăzi să fie alta.

Fără îndoială că domnia sa are dreptate, însă pînă la cultivarea, maturizarea şi manifestarea unui asemenea spirit civic un popor are nevoie de personalităţi care să se constituie în puncte cardinale pe traseul înnobilării sale.

Deocamdată însă tentaculele trecutului recent ne urmăresc peste tot, asemeni unui somn din care nu sîntem în stare să ne desprindem.

Loriean CARSOCHIE

lorian39@inwind.it

Dilemateca nr. 1: *„Ce-am citit şi ce-am pierdut"*

Da' cum să faci rost de cărţi?

De ce nu mai citesc tinerii din ziua de azi? Motivele ar fi mai multe, dar poate nu toate oferă un răspuns potrivit pentru această întrebare... Adulţii spun că tinerii din ziua de azi nu mai citesc deoarece au alte preocupări – televizorul, calculatorul, Internetul; şi au dreptate, dar nu în totalitate. Cunosc foarte multe persoane de vîrsta mea care mai şi citesc cîte ceva, şi cărţi foarte bune. Stăteam pe pat şi citeam *Fraţii Karamazov* şi brusc am început să caut un răspuns în mintea mea la întrebarea „De ce nu mai citesc tinerii din ziua de azi?". Nu caut o scuză tinerilor care nu citesc, doar că de această problemă m-am lovit şi eu de cîteva ori: cum să-ţi faci rost de cărţi. Să-ţi cumperi o carte în ziua de azi este foarte greu din cauza preţurilor foarte ridicate, iar unei persoane care se află încă pe băncile şcolii şi depinde financiar de părinţi, îi este foarte greu să cumpere cărţi, ale căror preţuri sînt foarte mari... Ar mai fi o soluţie bibliotecile, dar dacă trăieşti într-un oraş mic, în care bibliotecara îţi spune că nu are nici o carte din ceea ce-ţi doreşti sau, mai simplu, îţi spune că nici nu are intenţia să caute acea carte, şansele să citeşti sînt destul de mici.

Mihaela DEDIU

mihaela_dediu@gmail.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Convingerile**
- **Ce vă place/ce nu vă place la România?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru 1 an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 110 de euro pentru 1 an, cont: RO93BRDE445SV5-0236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cuvîntul magic

S-a deschis cutia Pandorei. Ceea ce trebuia să se întîmple imediat după decembrie '89 se întîmplă acum, în împrejurări tulburi. În primul rînd, e tîrziu. Vinovații au avut timp să se așeze, să facă avere și carieră, să se integreze în „normalitatea“ zilnică, să-și spele păcatele sau să le facă uitate. Ei înșiși par să fi uitat, uneori, de penumbrele biografiei proprii. Trecutul e un vis urît, din ce în ce mai palid. În al doilea rînd, instituția căreia îi revine misiunea deconspirării (CNSAS) are o autoritate șubredă, e înecată în cantitate, instabilă etic și politic, incapabilă să obțină, în colegiul ei, o balanță credibilă a voturilor. În al treilea rînd, motivațiile care au declanșat procesul desecretizării arhivelor sînt confuze: plutesc primejdios între arbitrar și impur. Criteriile sînt aproximative, legea e lacunară sau echivocă (începînd cu sintagma „poliție politică“, de natură să încurajeze interpretări baroce și dezincriminări sfruntate). „Mai bine mai tîrziu decît niciodată!“ – spun optimiștii. În ce mă privește, cred că e mai bine ca lucrurile să se întîmple la timp. Altfel, „pagubele colaterale“ riscă să compromită totul. E ca o masă prea abundentă după o perioadă de post sever. Faci indigestie. Sfîrșești în intoxicație, greață și încurcătură de mațe.

Limbajul care exprimă și însoțește „dosariada“ s-a polarizat: de o parte, avem mari discursuri de înfierare, de cealaltă, mari discursuri autojustificative. Unii arată cu degetul, ceilalți se spală pe mîini. Unii judecă, ceilalți se dezvinovățesc. Printre cei care judecă – asta face parte din ironia dîmbovițeană a momentului – se află destui care ar avea nevoie urgentă de spălături. Am văzut, la un post de televiziune, un personaj greu de clasat, care o veștejea nemilos pe Mona Muscă, știind bine că are în servietă o bombă cu ceas, adică o porcărie față de care tribulațiile împricinatei sînt un joc de copii. Ieșirea la rampă a insului mi s-a părut – dată fiind dejecția pe care o duce în cîrcă – un act aproape eroic.

În zarva creată de dezvăluirile ultimei săptămîni, a lipsit cu totul un cuvînt, care ar fi putut schimba, miraculos, întregul peisaj. Un cuvînt care nu face parte nici din vocabularul judecății, nici din acela al dezvinovățirii. Un cuvînt care stă dincolo de etică și de jurisprudență, dincolo de purismul demagogic și de autojustificarea patetică: cuvîntul *regret*. În limbajul oamenilor religioși, i se spune *căință* și *pocăință*. Dar și versiuni „laice“ de tipul „părerii de rău“ sau al „mustrării de conștiință“ ar fi la fel de onorabile și la fel de binevenite. Am ascultat, pe vremea cînd eram membru în Colegiul CNSAS, nenumărate depoziții ale unor informatori de toate calibrele. Nu-mi amintesc de nici unul care să-și fi regretat, cu adevărat, fapta. Toți aveau explicații, toți invocau contexte, împrejurări speciale, circumstanțe familiale nefericite, toți vorbeau de vremuri, de soartă, de naivitate, de nenoroc. Și poate că toți erau, pînă la un punct, îndreptățiți să se disculpe. Aveam, am și acum, mari dificultăți să dau cu piatra, să gesticulez răstit, să mă substitui tribunalelor și lui Dumnezeu. Eram gata să iert (deși nu voiam să-mi arog, neapărat, acest oficiu) și să înțeleg. Ceea ce îmi lipsea era, totuși, cuvîntul magic care să exprime regretul, adumbrirea sufletului, împunsătura conștiinței. Incapacitatea de a te căi e, în genere, mai gravă decît păcatul însuși. Și dacă am de făcut un reproș doamnei Mona Muscă și celor ca ea, el nu se leagă atît de episodul unei probabile colaborări cu Securitatea, cît de vanitatea prostească și necreștinească de a pleda „nevinovat“ pe toate tonurile cu putință. Abia în ceasul al 13-lea, Mona Muscă a consimțit să pronunțe cuvîntul salvator: a mărturisit că regretă. Mai toți politicienii noștri declară, de cîte ori au ocazia, un atașament creștin de uz electoral. I-aș invita să-și ia, măcar o dată, vorbele în serios, să dea cu nasul, discret, prin teologia căinței și să se convingă, astfel, cît de „productivă“ e părerea de rău sinceră și mărturisită. Ea deschide, spune Ioan Scărarul, către o a doua viață. E o probă de „bărbăție a inimii“, și un prim pas spre reaprinderea speranței. Prin căință, spun textele, vinovatul devine un „vinovat nevinovat“. Dimpotrivă, fără un minim de întristare dinaintea netrebniciei proprii, fără exercițiul „osîndei de sine“, sufletul se pietrifică și se destramă. Infecția devine cronică, autoamăgirea și amăgirea celorlalți – un fel de a fi. Cuvîntul grecesc pentru „căință“ e *metanoia*. El implică o întoarcere a minții împotriva propriilor ei reflexe, o *re-situare* a gîndului față de el însuși. Căința pune între cel care a greșit și greșeala lui o salutară distanță, o perspectivă nouă, o șansă de reevaluare. Absența ei echivalează cu o dizgrațioasă neîngrijire sufletească, altfel spus, cu o formă de nesimțire.

Odată recuperat, vocabularul regretului va schimba integral culoarea dezbaterilor noastre. În locul binomului „judecată-dezvinovățire“, vom vedea conturîndu-se binomul „căință-iertare“. Iar pe fondul unei decente căințe comunitare, vom recăpăta, poate, energia și îndreptățirea unei relansări adevărate. Din păcate, în proiectul acestei relansări, specia „Mona Muscă“, posedată de patima impenitenței, nu-și va găsi decît foarte greu locul.

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre șlagărul acestei veri: „Ia mai toarn-un dosărel / Să ne veselim nițel“?

Trebuie să recunosc că mi-am pierdut umorul în ceea ce privește dosarele, întrucît am impresia că singura instituție care se mai distrează în România este fosta Securitate.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Piața muncii din UE și problemele de acasă

În 2004, după ce Polonia a intrat în Uniunea Europeană, în Franța s-a răspîndit destul de repede teama de „instalatorul polonez“: s-a crezut că lucrătorii din Est vor da năvală și vor lua locurile de muncă ale francezilor. Nu s-a întîmplat așa, iar polonezii au întors lucrurile în favoarea lor: un afiș care a umplu străzile Parisului înfățișa un „instalator“ cu alură de manechin și îi invita pe francezi să vină să descopere Polonia și meseriașii săi la ei acasă. Mai prudenți (mai flegmatici? mai pățiți?), britanicii se tem de muncitorii români și bulgari *înainte* de aderarea la UE. Miniștri, foști miniștri și parlamentari britanici se pronunță pro sau contra deschiderii pieței muncii pentru cetățenii români și bulgari începînd din 2007. Dezbaterea nu beneficiază de o etichetă concisă și expresivă precum „instalatorul polonez“, dar teama există: din celelalte țări foste comuniste au venit în Marea Britanie patru sute de mii de muncitori; din România și Bulgaria se așteaptă vreo trei sute de mii. Ceea ce înseamnă nu doar o amenințare pentru locurile de muncă, dar și probleme conexe: John Denham, fost adjunct al ministrului de Interne, crede că „decizia Marii Britanii, a Suediei și a Irlandei, de a permite accesul liber, a funcționat mai bine decît se aștepta multă lume, însă problemele care persistă – privind cazarea, școlile și spitalele – ar trebui să fie rezolvate înainte de a mai permite și altora să intre pe piața muncii“.

Care va să zică, britanicilor – cei mai simpatici și mai raționali dintre eurosceptici – le e teamă de noi și-ai noștri, dar în același timp se gîndesc cum să le asigure potențialilor invadatori pe piața muncii locuințe, școli pentru copii și tratament în spitale. Nu reacțiile de tip Jean Marie Le Pen (care pune accentul pe ideea „străinii îi lasă șomeri pe *ai noștri*“, împărtășită și de alții, nu neapărat naționaliști și extremiști) generează reticența față de deschiderea pieței muncii, ci intenția de a organiza mai bine și mai funcțional primirea valului de imigranți. Diferență culturală, desigur, între britanici și francezi. Dar și – cu atît mai mult! – între britanici și români. Pentru românii care pleacă să cîștige mai bine în Occident, principiul este „fie ce-o fi“, important e să-și găsească ceva de lucru: copiii rămîn la bunici sau la rude, de boli și beteșuguri „să ne ferească Dumnezeu“, că asigurarea medicală costă, iar de locuit „s-o găsi ceva“. Grija britanică pentru toate aceste probleme pare, în ochii alor noștri, un moft: noi să fim sănătoși, că în timp le rezolvăm pe toate...

Dar tema potențialului val de imigranți și temerile britanicilor reprezintă un fel de imagine la scară a „situațiunii“ de ansamblu privind aderarea României la UE. Sutele de mii de căpșunari, zidari ori instalatori români, care își caută de lucru în Occident, sfîrșesc prin a se integra fără a crea probleme în societățile de acolo. Problemele rămîn în societatea de aici, iar britanicii și ceilalți europeni s-ar cuveni să se teamă mai curînd de acestea. Cînd te întorci în țară după o călătorie de cîteva săptămîni în Europa nordică (așa cum am făcut eu), șocul cultural al reintrării în cotidianul românesc nu se reduce la micile constatări cotidiene care te împing inevitabil spre comparații (la ei nu sînt găuri în asfalt, toaletele sînt curate etc. etc.). După cîteva săptămîni în care am văzut doar telejurnalele daneze, suedeze și finlandeze, din care nu pricepeam nimic (neștiind limba), dar *vedeam* imaginea unor societăți așezate și decente, articulate și cumsecade, am căzut, din prima zi, pe scandalul dosarelor, pe imaginea unor turiști înfierbîntați care se băteau cu patroana unei terase din Băile Herculane, pe un caft la un hotel din Mamaia aparținînd unor politicieni locali și alte asemenea *breaking news* cît se poate de expresive pentru *tipul* de actualitate românească din care ne tragem zilnic seva comentariilor, „dezbaterilor“, bîrfelor, enervărilor sau acomodărilor cu un ochi închis. Așa încît, dacă aș fi britanic, nu m-aș teme de trei sute de mii de muncitori români care, cel mai probabil, se vor adapta la modul de viață britanic (sau în orice caz nu vor genera crize), ci de celelalte milioane de români care conviețuiesc, de ani întregi, cu o societate cîrpită democratic, dar imposibil de imaginat „la ei“. O societate în care șeful statului e acuzat de un fost șef al statului că ar fi colaborat cu Securitatea, în care fostul prim-ministru e anchetat penal, în care un acuzat de terorism e scăpat peste granită, în care poetul de curte al lui Ceaușescu are toate șansele să ajungă europarlamentar, în care fosta Securitate continuă să livreze dosare cu țîrîita, după bunul plac, iar presa sare la bătaie și se drapează în făcătoare de dreptate, în care *the romanian way of life* pare a fi devenit o supă reîncălzită, în care intră și corupția, și minciuna, și tupeul, și porunca „fraierește-ți aproapele“, și mitocănia, și altele asemenea (moștenite de la vechiul regim și perfecționate în regim de urgență de tranziție), o țară ce pare să nu mai perceapă toate acestea (și multe altele) drept *probleme*, moțăiala civică deplină fiind acompaniată de muzica promisiunilor/speranțelor că ne va fi mai bine după intrarea în UE. Sînt convins că britanicii știu ei ce fac și de ce anume să se teamă, dar le-aș livra totuși această dilemă: trebuie să te temi de cîteva mii de oameni care vor să-și construiască un mod de viață emigrînd sau de cîteva milioane care nu sînt în stare să-și construiască un mod de viață la ei acasă?

ținerea de minte

„Să fie capitalismul în sine o cauză a ipohondriei? Nu, dacă te cheamă Nicolae Ceaușescu. Atunci cînd, la începutul domniei sale, dictatorul comunist al României a vizitat un castel transilvănean, nu l-a speriat perspectiva existenței vampirilor. Apoi, ghidul pe care l-a avut la Castelul Peleș, o construcție frumoasă în stilul Renașterii germane și una dintre comorile naționale ale României, a făcut greșeala să spună că o parte din lemnăria castelului era parazitată de mucegai.

Mucegaiul nu este patogen pentru oameni, dar Ceaușescu, care avea o teamă morbidă de infecții, a părăsit castelul imediat și nu a mai revenit acolo niciodată. Trebuie să vedem și partea bună a situației: paranoia l-a făcut pe Ceaușescu să nu se atingă de acel loc. Castelul Peleș nu a fost modernizat brutal prin folosirea betonului, lucru care a afectat atît de multe alte locuri, inclusiv Bucureștiul.

Ceaușescu nu a fost singurul megaloman care a creat un renume prost ipohondrilor. El pălește în comparație cu Adolf Hitler, atît ca despotism, cît și ca ipohondrie. În realitate, Hitler ar putea revendica titlul de cel mai mare ipohondru din istorie.“

(John Naish, *Ghidul ipohondrului*, traducere Gabriel Stoian, Editura Nemira & Co, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Tabloidizarea reformei morale

„Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea." Aşa ne anunţă pagina 2 din această revistă şi, mă credeţi sau nu, acum cîţiva ani am auzit replica asta în tren, într-un fel de glumă intelectuală. M-aş fi aşteptat ca deschiderea dosarelor să ne aducă măcar adevărul, iar cu dreptatea ne descurcam noi cumva. Acum, constat că ne aduce jumătăţi de adevăr şi nedreptăţi flagrante.

Trebuie să folosim dosarele Securităţii, să vedem cine şi ce a greşit. Trebuie să avem criterii şi să atribuim culpe morale în funcţie de ce a făcut fiecare. Dar, deocamdată, dosarele ne folosesc pe noi. Zilele astea asistăm la spectacolul unei societăţi isterizate de amoralitate, care îşi descoperă latrina. Şi care zice că face curăţenie deşertînd latrina în mijlocul sufrageriei.

Constat cu surpriză cîte resurse de indignare avem. O indignare direcţionată şi uitucă. Havel zicea că sîntem cu toţii vinovaţi. Ne enervăm cînd auzim asta, dar el nu a spus că sîntem cu toţii egal de vinovaţi. Se referea la tăcere, la acceptare, la supunere. Este uimitor pentru mine că un popor cu atît de puţini eroi atunci, devine zilele astea un popor de intransigenţi feroce, cel puţin prin reprezentanţii săi în spaţiul public. Nu vorbesc de comunismul timpuriu, de partizanii din munţi şi de prizonierii de la canal. Vorbesc de generaţiile mature din anii '70-'80. Cîţi disidenţi am avut? E întîmplător că un fost poet de curte e al treilea om politic al ţării? Cam asta e reforma noastră morală: un poet care dădea interviuri în presa străină contra lui Ceaşescu este ponegrit de poetul lui Ceauşescu, iar presa reflectă chestia asta profesionist şi echidistant, fără context. Sîntem un popor fără context.

L-am apărat pe Carol Sebastian spunînd că fiecare om are dreptul de a nu fi erou. Cîţi aţi fost eroi? Un popor de neeroi prin excelenţă găseşte acum infinite resurse de indignare împotriva celor care au certificate de neeroi. Am fost atît de jalnici să avem eroi cu certificate după Revoluţie, acum avem de la CNSAS şi certificate de neeroi. Neeroii fără certificate îi judecă la grămadă şi nediferenţiat pe neeroii cu certificate. „Pe mine nu m-au întrebat de sănătate securistii", ăsta e semnul nostru de mîndrie. Sau „m-au întrebat, dar m-am fofilat şi am scăpat", ăsta e deja eroism naţional.

Dacă ar fi să fim realmente intransigenţi, copiii de atunci ar trebui să ne întrebăm părinţii: dar tu ce făceai cînd Liviu Babeş îşi dădea foc pe pîrtie la Braşov? Eu nu zic asta, înţeleg cum era, că trebuia să supravieţuieşti. Dar eu sînt împăciuitorist; intransigenţii duri ar trebui să fie intransigenţi pînă la capăt, şi cu ei înşişi. Doar sîntem porniţi pe purificare morală.

Mi se pare că ne exhibăm zilele astea vinovăţia morală. I-am găsit pe cei cu certificat de neeroi şi ni se pare că în toate cazurile asta înseamnă patalama de ticăloşi. Ei au făcut comunismul, noi am scăpat, noi am fost victime. Sîntem intransigenţi cu direcţie, ne indignăm birocratic, pe bază de dosar.

Îmi dau acum seama că am vorbit 16 ani despre lucruri diferite. Credeam că ne e limpede tuturor că în dosarele Securităţii avem călăi şi victime şi între ei colaboratori cu vini individuale. Mie mi se părea că avem un context moral prin care o să judecăm dosarele, iar în acest context există eroi (ca Elisabeta Rizea), există victime care cedează, există oportunişti care se „descurcau" şi în acel sistem, există ticăloşi care toarnă din vocaţie, există complici voluntari ai sistemului, există ticăloşi puri, există ticăloşi care regretă. Şi credeam că vom dezbate, că vom şti adevărul.

Nu e întîmplător că avem un singur peremist pe lista de colaboratori şi atît de mulţi din partidele anticomuniste. La PRM s-au dus securiştii, poeţii de curte, lichelele mici ale sistemului. Securitatea nu avea grija lor, doar erau oameni de încredere. Mediul burghez vechi, mediul intelectual, mediul cosmopolit erau ţintele, aici trebuiau oameni racolaţi. Dacă acum ne indignăm cu direcţie, mergem exact în direcţia spre care se focaliza şi Securitatea: intelectualii, burghezii, cosmopoliţii. Activiştii, securiştii, nomenclaturiştii, poeţii de curte sînt curaţi, ei nu colaborau cu sistemul. Ei *erau* sistemul. Nu e ironic că Ion Iliescu, el, activistul, ne îndeamnă la moderaţie? Îi iartă pe deţinuţii politici, ne cere să-i înţelegem, pentru că noi sîntem prea porniţi să mai înţelegem ceva.

Nu cred în explicaţia Monei Muscă cum că îi apăra pe studenţi, cred că a manifestat un oportunism de tinereţe, a vrut carieră la oraş. E vinovată şi erau mai potrivite nişte scuze. Dar de aici şi pînă la lapidarea morală, pe care o practicăm cu bucurie, e cale lungă. Nu avem notele informative şi Mona Muscă zice că nici nu le-a dat. Nu ştim dacă a făcut rău cuiva. Reacţia mi se pare disproporţionată faţă de culpă. Cred că este şi rolul unei dezamăgiri. Cei care o simpatizau se răzbună pe Mona Muscă pentru că nu e atît de bună cum li se părea lor. Cei care o urau sincer pentru că părea onestă manifestă un fel de satisfacţie: vezi, că şi Mona are o pată!? Şi ce mai poza în sfîntă! Un fost colonel de Securitate care a ieşit

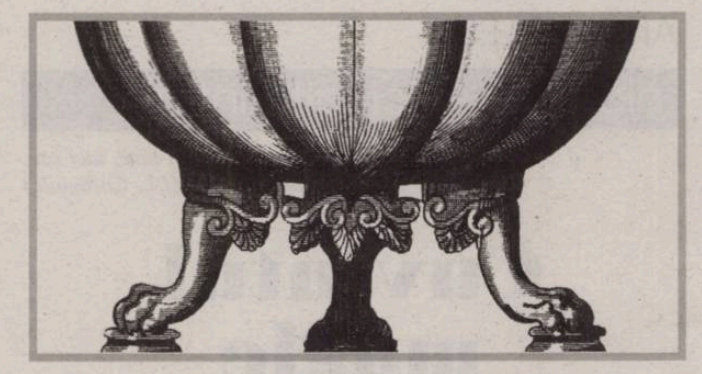

la pensie şi s-a mutat acum cîţiva ani la mine la ţară i-a spus rînjind mamei mele: ei, ce zici, îţi mai place de Mona Muscă?! E un gen de satisfacţie manifestată la mulţi: toţi sîntem jigodii, să ne mai scutească moraliştii, bine ai venit printre noi, Mona!

Acum avem alta pe cap: să publicăm dosarele pe Internet. Cine se va opune sigur e securist şi turnător, doar sîntem un popor eroic, dezgustat de colaboratorii dintre noi. Securitatea a confiscat viaţa privată a unora dintre noi, acum vrem să o punem pe net, să o dăm înapoi poporului. Să afle tot poporul ce amantă avea disidentul X, cu cine era prietenă disidenta cutare. Să terminăm munca securiştilor, să le facem loc în satul global! Să tabloidizăm reforma morală! Una este să îţi publici tu dosarul, cum a făcut Mona Muscă, alta e să ţi-l publice alţii, să îţi pună viaţa pe net.

Ce pătim zilele astea e tot un fel de revoluţie, poate că ieşim mai buni din ea, nu ştiu acum, nu îmi dau seama. Dar acum traversăm etapa iacobină, cu candidaţi mulţi şi nediferenţiaţi la ghilotinare, după care ne vom opri şi ne vom întreba: „Cum a fost posibil?".

presa despre...

Dana şi Mona

„Doamnă Mona Muscă (...),

Cu toţii aţi intrat, indiferent de locul pe care-l ocupaţi în schemă, nu în slujba poporului român (cum vă lăudaţi toţi securiştii la televizor), ci a unei mafii organizate statal, instalate la putere în urma unei ocupaţii şi îndreptate împotriva poporului român şi a istoriei sale. Cu toţii v-aţi avut în vedere – dar pe seama celorlalţi – numai pe voi, cu toţii aţi avut un avantaj sau aţi sperat să obţineţi unul: puterea sau o fărîmă de putere, o «aflare în cărţi» cît de mică, un ban, o promovare, o călătorie «afară». Cu toţii, intrînd în raza acestei instituţii, aţi trăit mai bine pe seama noastră şi a fricii noastre (...).

În halul în care ne aflăm acum, nu avem timp de nuanţe. Nu-mi cereţi să disting între femeia cu cîrpa de pe coridor, între dvs. ca turnătoare şi generalul Pleşiţă care bătea sau care punea la cale crima. Nu mai jucaţi teatrul acela dezgustător, nu mai faceţi pe mironosiţa şi pe îngrijorata de soarta «copiilor arabi». Ştiaţi prea bine, semnîndu-vă angajamentul, cu cine aţi intrat în cîrdăşie. Nu vă mai ascundeţi după piersic: aţi fost turnătoare, de bunăvoie şi neşantajată de nimeni." (Gabriel Liiceanu, *Cotidianul*, 15 august 2006)

„În 1989 am stat două luni în celulele Securităţii de pe Calea Rahovei (...). Am fost bătut, terorizat psihic, umilit, înfometat şi ameninţat, dar, mai ales, acuzat de «propagandă şi acţiuni împotriva orînduirii socialiste», cu condamnare între 5 şi 15 ani. Timp de două luni am dat sute de declaraţii, familia mea a fost terorizată, iar prietenii, colegii şi vecinii mei au fost nevoiţi să dea declaraţii despre mine. Nu ştiu ce au spus fiindcă CNSAS nu-mi «găseşte» dosarul. Nu mai ştiu ce am declarat eu fiindcă nu-mi pot vedea propriile declaraţii. Îmi amintesc însă că am încercat să îi disculp pe ceilalţi, dar nu îmi amintesc exact ce am scris atunci. Şi nu au trecut «decît» 16 ani. De aceea o cred pe Mona cînd spune că nu-şi aminteşte (...). Este oare Mona Muscă vîrful de lance al fostei Securităţi pentru a începe cu ea deconspirarea ei? Prietenia pe care i-o port mă face subiectiv şi mi-e greu să judec dacă Mona este cu adevărat vinovată din punct de vedere moral. Am urmărit însă activitatea politică a Monei Muscă de după 1990 şi pot spune că este una dintre cele mai morale persoane pe care le-am cunoscut în politica românească. Nu ştiu dacă aceasta poate fi suficient pentru a o ierta pentru cele întîmplate în 1977. Voi afla după ce voi şti mai multe din dosarul ei (...). Cred că vina trebuie stabilită în funcţie de răul pe care gesturile sau acţiunile lor le-au făcut celor din jur." (George Sava, *România liberă*, 14 august 2006) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Zidul de Kenturi

De la Revoluţie încoace, sociologii noştri au avut multă treabă. Cînd n-au scos sondaje senzaţionale cu cîştigători la prezidenţiale, au scris, cu o nostalgie pe invers, despre tinereţea noastră sub comunism. O nostalgie corozivă, care taie felii din răul acelei vremi, pe care îl pune la microscop şi-l publică *full color* în publicaţii frumos îngrijite. Operele astea sînt concepute cu ochi comercial pentru uzul diverşilor alter-nostalgici, doritori să se întoarcă în iad ca să-şi mai ia un tăciune amintire. Dar şi cu pasiune: n-a rămas nici o ticăloşie, nici un mecanism al represiunii, nici o cicatrice investigată, măsurată şi explicată ştiinţific. Aşa cum şi-ar fi dorit, fără îndoială, chiar fondatorii acelei ideologii. Citesc şi eu aşa ceva şi mă simt bine cînd închid cartea şi mă întorc în lumea de azi – la fel cum publicul de la ora 5 se bucură să se întoarcă în viaţa lui, unde n-a fost nimeni aplatizat azi cu maşina, extras dintr-un puţ sau asamblat la morgă după explozie. E *cool*.

Venim acum la zidul din titlu. Care e extras dintr-o realitate istorică: în vremea aceea societatea românească era separată de un singur obstacol: zidul de Kentane. Zidul care îi despărţea pe cei care îşi permiteau să fumeze ţigările astea de cei care le foloseau umil, ca monedă de schimb. În spatele zidului se adăposteau figuri diverse, de la vînzători de gostat şi pînă la directori de întreprindere ori ofiţeri de servicii secrete (care, fiind secrete, nu ştiau nici ele pe vremea aceea că fac poliţie politică. Deh, au fost scăpări şi-n comunism!). Oamenii ăştia cu Kentanul în gură au început să se înmulţească în anii '80, cînd ţigara dispăruse din magazine, la fel ca bunul-simţ din mediul înconjurător.

Cei care fumau Kent erau, paradoxal, profitorii sistemului şi în acelaşi timp revoltaţii lui. Evident că erau perfect integraţi, capabili să vorbească lătratul oficial care trecea drept limba română şi să practice, în acelaşi timp, cutumele corupţiei de mic litraj a socialismului. La fiecare fum însă, oamenii ăştia se vedeau cetăţeni ai Occidentului opulent, evadaţi într-o realitate situată la 1000 de kilometri mai departe, pe care încercau s-o aproximeze, cu mijloace locale.

Existau mai multe surse de Kentane. Aproape toate controlate de sistem, care răsplătea cu nicotină o mulţime de lucruri utile, de la delaţiuni, la gudurături şi ore suplimentare cu urechea sub căşti. Cei care aveau acces la o sursă de Kent erau ca icoanele făcătoare de minuni: lumea se strîngea în jurul lor, poate cine ştie, pica ceva mir.

Între cele puţine surse, aflate aparent în afara controlului oficial, se aflau studenţii străini. Statul nostru nu putea controla cu ce vin de acasă şi ce ţigări cumpără din shop, însă putea face altceva: restricţiona accesul la ei. Şi-l transforma de fapt într-o răsplată, rezervată celor cu merite.

Nu era puţin lucru. Studenţii străini erau cei mai importanţi furnizori de cafea, ţigări, blugi şi casetofoane, din centrele universitare. Reţelele create în jurul lor erau similare celor de distribuţie de astăzi, cu deosebirea că erau conspirative (chiar şi cînd în ele intrau miliţieni şi securişti). Nodurile reţelelor, evident, puneau, fiecare, un adaos comercial – pînă cînd Kentul, plecat cu vreo 30-40 de lei de la

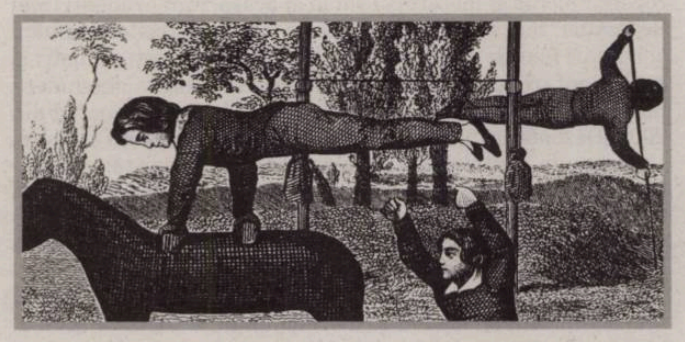

străini, ajungea la 100. Cel mai sănătos, evident, era să fii cît mai aproape de originea reţelei – în clasă cu acei studenţi sau la catedră.

Aţi înţeles unde bat, fără mare subtilitate. Ca Mona Muscă au fost mii de profesori, iar alţii se băteau să ajungă în locul lor. Nu ştiu cum se făceau concursurile pentru acele posturi, însă în multe cazuri numirile erau premii pentru servicii făcute unuia sau altuia – cînd nu se obţineau prin naştere, într-o familie de nomenclaturişti. Ca să ajungi în contact cu furnizorul, ca să sari peste zidul de Kentane trebuia să plăteşti cumva. Luaţi-o însă ca pe o investiţie: pînă la urmă, recuperai banii, dacă ştiai cum să te descurci. Şi nu te deranja nimeni cînd mai aveai şi un spate la Securitate.

Era şi asta un mic început de capitalism, pe care sistemul s-a făcut că nu-l vede, pînă în ultima clipă. Şi a avut dreptate: cei care au făcut practică atunci au fost învingătorii capitalismului adevărat. Zidul de Kenturi a rămas în picioare.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Memorie fără sanctuar

Nici de data aceasta prim-ministrul japonez, Junichiro Koizumi, nu a ţinut cont de protestele, venite din China şi Coreea de Sud, şi a vizitat sanctuarul dedicat eroilor de război: a venit într-o limuzină, a intrat în sala principală a monumentului şi a depus o coroană de crizanteme albe. Sanctuarul Yasukuni a fost construit în 1869, în onoarea războiului civil Boshin, tot acolo sînt venerate sufletele celor două milioane şi jumătate de oameni, morţi în cel de-al doilea război mondial; printre ei, 14 militari consideraţi criminali de război. Koizumi a cîştigat lupta pentru supremaţie în propriul partid şi prin promisiunea că va onora acest monument. A făcut-o în fiecare an de cînd e prim-ministru, dar niciodată chiar pe 15 august cînd, în 1945, Japonia a capitulat. În ceilalţi ani, s-a străduit să etaleze ambiguitatea: vizita nu era pe de-a-ntregul oficială, dar nici pe de-a-ntregul privată. Anul acesta, balanţa a înclinat spre vizita oficială. Cînd Koizumi a ieşit, suporterii l-au ovaţionat: „Mulţumim, domnule Koizumi". Protestele nu au venit doar de la ţările care au avut de suferit de pe urma ocupaţiei japoneze (la fel de saturată de cruzime ca şi cea nazistă, dar mai puţin discutată în Europa), ci şi din partea opozanţilor interni: într-un recent sondaj, cifrele arată că mai mult de jumătate dintre japonezi n-ar dori ca aceste vizite să continue cînd altcineva va fi prim-ministru, iar duminică, aproximativ 1.000 de oameni au protestat, pe stradă, la Tokyo.

În pofida schimbărilor fundamentale în structura instituţională a ţării, a unei Constituţii care interzice (pentru totdeauna?) participarea la un conflict armat, în pofida democratizării şi a deceniilor de expansiune economică, Japonia nu şi-a reglat problemele cu trecutul şi e mai profitabil, pentru oamenii politici de azi, să-i considere pe criminali eroi, decît invers.

Acest tip de emoţii dăinuie şi la fostul aliat al Japoniei, în Germania. Recentele dezvăluiri despre trecutul militar (Waffen SS) al importantului scriitor pacifist şi antifascist, Günther Grass, smulg crusta de pe o rană, de fapt, nevindecată. Denazificarea oferită ca model diverselor instanţe confruntate cu necesitatea de a se debarasa nu doar de ideologia trecutului, ci şi de oamenii care au promovat-o, a avut şi ea găurile ei. Grass n-ar fi avut în nici un fel de suferit, dacă ar fi dezvăluit, atunci, imediat după război, că a fost înrolat în aceste trupe speciale: nu a ocupat o poziţie de unde să poată schimba, în bine sau în rău, mersul lucrurilor. Ar fi putut s-o spună şi atunci (1957) cînd a publicat romanul *Toba de tinichea:* povestea copilului care nu vrea să se maturizeze bătînd toba, ca să impună ritmul său unei lumi al cărei ritm nu-i convine, ar fi putut veni de la un om din acea lume. Dar Günther Grass n-a vrut să se identifice cu conştiinţa tulbure a naţiunii, a vrut să fie partea ei bună, cînd această poziţie nu mai implica nici un risc. S-a opus chiar şi unificării pentru că în opinia lui, Germania de Est şi de Vest trebuiau să plătească în eternitate crima denumită în mod simbolic Auschwitz. Toţi să plătească, în timp ce el primeşte Premiul Nobel.

Probabil că istoria se mişcă mai repede decît indivizii. Discuţiile despre victimele nazismului otrăvesc atmosfera „europeană": Polonia protestează împotriva expoziţiei deschise la Berlin despre soarta milioanelor de oameni obligaţi să-şi părăsească locuinţele natale în secolul XX: armenii, ca urmare a genocidului din 1915-16, refugiaţii din Cipru şi cei din fosta Iugoslavie, dar şi milioanele de germani, acuzaţi colectiv de colaborare cu duşmanul şi obligaţi să-şi părăsească locurile din Cehoslovacia sau Polonia, unde se născuseră. „La sfîrşitul celui de-al doilea război mondial, 12 milioane de germani au devenit refugiaţi", afirmă curatorul expoziţiei din Berlin, Wilfried Rogash. Şi dacă aceste probleme agită în special generaţiile vîrstnice din Polonia şi Germania, cei din staţia de la mijlocul vieţii au de adus lumină în problema dosarelor Securităţii.

Adevărul după care tînjeşte prezentul vine din tainiţele unei instituţii al cărei scop a fost minciuna, segmentele de documente sînt publicate şi deseori analizate de persoane, sau ignorante, sau rău intenţionate, standardele inegale aplicate celor găsiţi vinovaţi – toate acestea introduc miasme într-un aer ce se vrea în sfîrşit pur. Experienţa denazificării ar trebui să arate că adevărul nu este niciodată livrat în întregime; rămîne întotdeauna un rest şi pentru generaţiile viitoare.

globul cubic

Culoarea profesioniştilor

Cronicarul ziarului *Le Monde* l-a declarat „omul verii". E mai mult şi mai puţin de atît. În timp ce prezentatorul vedetă al postului TF1, Patrick Poivre d'Arvor e în concediu, cel mai important jurnal de ştiri (în medie 10 milioane de spectatori) a fost prezentat de Harry Roselmack, jurnalist de culoare. A fost o decizie exprimînd dorinţa de a reprezenta pe micul ecran Franţa reală, cu mixajul ei de religii şi de rase, şi a fost marcată pe un spaţiu mult mai larg decît ar fi impus înlocuirea unui realizator cu altul: „E o dovadă a apartheid-ului mental la care am ajuns fără să ne dăm seama. Lăudăm frumuseţea fizică a lui Harry (chiar aşa!). Îl găsim elegant şi rasat, apreciem dicţiunea lui în limba franceză (totuşi limba lui maternă). Competenţa profesională nu este nici măcar evocată. Se consideră că e firească. În vara anului 2006, francezii se informează privind un negru şi în această oglindă se descoperă mai bogaţi şi mai complecşi decît se considerau. Nu e de rîs: uimirea este uimitoare pentru că am fost privaţi de această imagine de-a lungul deceniilor. Chiar dacă pare o caricatură, pînă acum oricare dintre noi cunoştea un negru, unii aveau chiar un prieten negru şi ni se întîmpla să aplaudăm un muzician, un comediant sau chiar un actor negru. Dar, global, în societatea noastră, negrii ocupă un loc periferic. Ni se încrucişează drumurile în transportul în comun, pe străzi; îi vedem pe şantiere, la birou, unde mătură. Şi ni se pare firesc. Ca şi cum aceasta ar fi ordinea lucrurilor. O ordine naturală şi deci imuabilă. Într-atît încît criza de la periferii, din noiembrie 2005, i-a surprins chiar pe cei care prevesteau că mai devreme sau mai tîrziu se va produce o catastrofă în cartierele dificile, bantustanele care dau în clocot pe lîngă marile oraşe". *(Le Monde*, 8 august 2006)

E bine că un profesionist în concediu e înlocuit cu un profesionist odihnit. Ceea ce pare firesc nu este cu adevărat: discuţia despre culoarea unuia şi a altuia n-ar trebui să aibă loc. Dar tocmai pentru că acestui gest i se dă o semnificaţie, dincolo de cadrul profesional, dovedeşte cît de departe este societatea de rezolvarea reală a revoltei tinerilor de la periferii. Puţin probabil că băieţii revoltaţi, incendiatorii de automobile se vor simţi reprezentaţi de elegantul şi rasatul Harry Roselmack. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Adevărul otrăvitor al dosarelor

Drumul Damascului este foarte asemănător cu drumul spre adevăr, din moment ce Pavel, care a ajuns la Damasc, era incomparabil mai aproape de Adevăr decît Saul, care a plecat din Ierusalim. Precum e cu credinţa, aşa e şi cu adevărul – cel care pleacă pe acest drum, va fi cu totul altul cînd ajunge la capăt, dacă ajunge vreodată. Convertirea, ca şi dumirirea întru adevăr, are trei momente: întîi îţi dai seama că ai greşit, că te afli în eroare, că ceea ce ţineai drept adevărat este, de fapt, minciună. Apoi, te căieşti, recunoşti în faţa autorităţii, fie ea Dumnezeu sau propria conştiinţă sau cetatea însăşi, că persistenţa în eroare îţi este ţie însuţi şi nimănui altuia imputabilă. În fine, convertirea se produce, îmbrăţişezi adevărul, chinul trece şi se instalează, eliberatoare, adevărata cunoaştere. De regulă, legătura cu adevărul abia descoperit se face printr-o promisiune, printr-un jurămînt, printr-un legămînt. În fine, pe ambele drumuri se va găsi, plină de mister, clipa revelaţiei, clipa cînd ceva măreţ, din afara ta, ceva ce nici n-ai fi bănuit că există se înfăţişează şi te copleşeşte.

Mi-e greu să cred că drumul adevărului în România este cel pavat cu dosarele Securităţii. Ideea că Securitatea însăşi a fost cel mai fidel martor al comunismului mă înspăimîntă. Mi-e greu să accept că ceea ce conţin aceste dosare este cu totul adevărat, din simplul motiv că realitatea, care reiese de acolo, contrariază bunul-simţ şi ofensează atît legea morală din noi, cît şi cerul înstelat de deasupra noastră. Dosarele ne spun că victime ale Securităţii sînt Corneliu Vadim Tudor, Adrian Păunescu, Ion Iliescu, Adrian Năstase, iar vinovaţii, cei care au dus lucrarea Securităţii în trupul ţării, cei care i-au chinuit pe alţii sînt Alexandru Paleologu, Ştefan Augustin Doinaş, Mona Muscă, Carol Sebastian. Chiar nu simţim că ceva monstruos rînjeşte în spatele acestei concluzii?

Un apropiat al lui Corneliu Coposu mi-a povestit că, prin 1994, venerabilul lider ţărănist mărturisea cîtorva intimi că, după cum vedea el că merge treaba în România, deconspirarea dosarelor nu va avea efectul terapeutic scontat, tocmai pentru că realitatea dosarelor este contrarie realităţii morale. Nu ştiu dacă e adevărat sau nu, dar ştiu că acum, în 2006, acest lucru se vede cu ochiul liber.

În fond, ce cuprind dosarele acestea altceva decît percepţii deformate, mutilate de ură, frică, resentiment sau, pur şi simplu, de ignoranţă agresivă? Se ştie că încă Hitler inaugurase sistemul de teroare în care victima cuiva era călăul altcuiva, care, la rîndu-i, devena călău pentru un altul, perpetuînd la nesfîrşit cea mai cumplită faptă omenească – relativizarea identităţilor în cuplul călău-victimă. Stalin, avînd, cum am spune azi, mai mult timp şi mai multe resurse, a dus acest joc abject la rafinamente diabolice aproape neverosimile. Securitatea ceauşistă nu a încetat niciodată să funcţioneze altfel. Turnătorii cei mai oribili, instrumentele cele mai depravate ale comunismului, otrăvitorii de suflete şi conştiinţe, aflaţi în solda şi în graţiile regimului, erau, la rîndul lor, martirizaţi prin urmărire, iar rezistenţii erau atraşi în fel de fel de mici compromisuri care apar în dosare şi în judecata noastră de acum drept trădări, abdicări, demisii morale. Securitatea strînge abia acum roadele acestei politici: un *quiproquo* monstruos, un *imbroglio* a cărui desluşire devine din ce în ce mai puţin posibilă. Nu mai ştim nimic, nu mai ştim cine a fost ce şi, în plină confuzie, revenim la instinct şi la aprehensiune. Dacă unul ne place pentru că o dată ne-a dat o aprobare pentru butelie sau pentru că ne-a strîns mîna neaşteptat, într-un context aglomerat de oameni cu putere, atunci îl iertăm, chiar dacă fiecare filă a poveştii lui de colaborare cu regimul este plină de puroi; dimpotrivă, dacă unul ne-a cam enervat de-a lungul anilor că prea apărea la televizor şi ţinea discursuri despre morală şi democraţie sau nu a făcut ceva ce noi i-am cerut să facă sau dacă nu e acum, în lupta dintre palate, de partea „alor noştri", atunci îl ardem la etică de nu se vede, deşi, poate, dosarul său cuprinde urme palide de vinovăţie, umbre ale unei frici adolescentine sau, pur şi simplu, gesturi prosteşti fără efect.

Apoi, au trecut 16 ani de cînd grajdurile infecte ale României au nevoie de efortul herculean al deratizării. În 16 ani oamenii există, respiră, vorbesc şi acţionează, construiesc şi dărîmă. E oare corect să aplicăm acum sancţiuni ca şi cum am fi în 1990? Oare, cînd decidem cine ar trebui să părăsească scena publică şi cine ar fi util unei Românii europene, chiar nu contează ce s-a întîmplat în ultimii 16 ani? Chiar nu mai contează, de pildă, că Adrian Năstase a ridicat corupţia la nivel de politică de stat, iar Mona Muscă a fost poate cel mai credibil promotor al democraţiei, transparenţei şi bunului-simţ? Chiar nu contează că Ion Iliescu a oprit evoluţia spre modernitate a României, cu efecte peste care nu putem trece nici acum, iar Alexandru Paleologu a fost una dintre rarisimele dovezi vii că

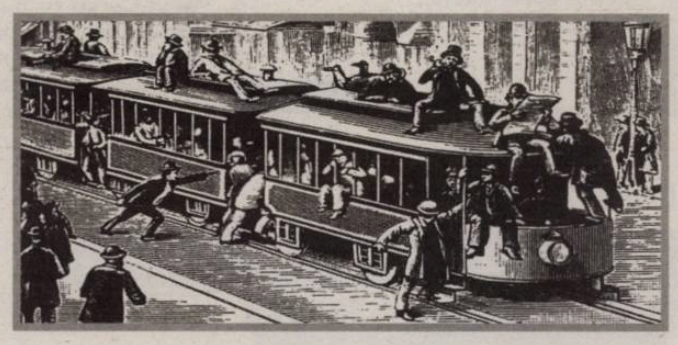

România a fost şi altceva decît o ţară tarată de comunism? Ce facem cu aceste fapte acum, cînd, cu dosarele Securităţii în mînă, judecăm oamenii din viaţa publică? Eu, unul, nu am să accept niciodată un sistem de judecată morală care îmi dă rezultate evident eronate.

Vreau să fiu bine înţeles. Trecutul politicienilor trebuie cunoscut pe de-a-ntregul. Ca şi prezentul lor. Arhivele Securităţii trebuie ştiute bine, trebuie să fie pe de-a-ntregul disponibile publicului, dar trebuie să fie privite drept exact ceea ce sînt: nu un prilej de revelaţie, ci arhiva unei instituţii înfiorătoare care a fost temelia unui sistem al minciunii absolute. Trebuie, de asemenea, să judecăm. Cînd e vorba de judecarea liderilor noştri, nimic nu trebuie să ne inhibe, nici măcar Biblia. Pilda cu care sîntem, adesea, opriţi să judecăm pe aproapele nostru se referă la judecarea unei femei adulterine, a unui om simplu care a greşit, şi nu la judecarea unui prim-ministru sau a unui demnitar într-o societate democratică. Mai mult, judecarea morală a unuia care trăieşte din voturile poporului e obligatorie. Dar vreau, numai, o judecată care să nu dea greş, o judecată a cărei concluzie să fie benefică cetăţii. Asta e tot.

ready made

„Crud ca Neron.
Blond ca Isus.
Adînc ca Darwin.
Domol ca Platon.
[...]
Astfel este Costică, şi vocea sa vibrează aici ca o melodie, şi răsună aci ca un răcnet."

(Al. Macedonski, *Opere,* vol. VI, Editura Minerva, 1973)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

5°

Nu vreau, iubitule, Jacuzzi,
oricît te-aş dezola, –
mă tem însă să fac aluzii
la Zòla sau Zola,

de care-am auzit la şcoală,
deunăzi, că a fost
asasinat în pelea goală,
în vană, de un gost,

cum pe la noi i se mai spune
căzii şi, respectiv,
la *oaspeţi*, – altfel, nu mi-aş
pune
piscină,-n jur cu tiv

de aur, şi, pe zid, cu brîie
albastre cu-azuriu, –
ca soru-ta să facă rîie
de-atîta auriu?!

Numai că-l am mereu pe Zòla
sau pe Zola-n auz,
cui i s-a găurit gondola
fincă a scris *Jacuz!*

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Unul din 55

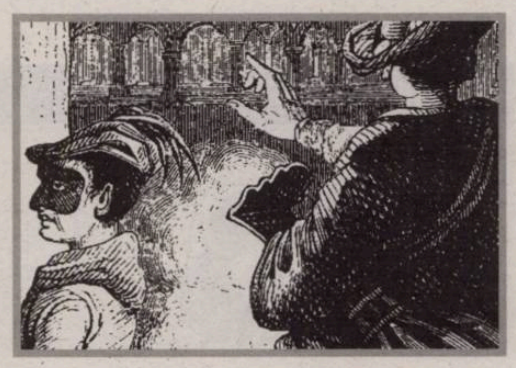

În astfel de cazuri, vina comună a celor surprinşi într-o astfel de postură ingrată este că au tăcut pînă acum. Carol Sebastian, Mona Muscă sau Günther Grass, cu toate diferenţele dintre ei (nu foarte mari, din perspectiva preţuirii de care s-a bucurat fiecare) şi cu toate diferenţele între Securitate şi SS (nici ele foarte mari, la drept vorbind), sînt apropiaţi de acest mic detaliu: nu faptul în sine este stupefiant, ci că niciodată pînă acum nu au găsit un prilej pentru o despovărătoare mărturisire.

Rămînem la cazul românesc al Securităţii. Şi aici, cum deschizi paragraful, te loveşti de cea mai mare şmecherie ce-a putut parazita discursul autohton pe această temă, după '90: disjuncţia între *Securitate* şi *poliţia politică*, ultima văzută (interesat) ca fiind numai o parte a Securităţii, cea care fie smulgea unghii, bătea la tălpi sau bărbierea cu unghiera, fie fila persoane, deschidea plicuri sau asculta telefoane. Extragerea, din încăpătorul şifonier al Securităţii, a unui raft şi botezarea lui *poliţie politică* a fost făcută tocmai pentru a inocenta celelalte sertare ale malaxorului. Precum diabolizarea Ceauşeştilor, de care vorbeam săptămîna trecută, i-a spălat de păcate repede, atunci, în 1990, pe cei care lucraseră cu ei şi pentru ei, la fel diabolizarea *poliţiei politice* şi penalizarea ei formală erau menite a da de înţeles că, în rest, instituţia Securităţii era una OK. Într-o ţară în care (ca în tot Estul comunist) cele mai de preţ informaţii erau cele furate de la alţii (şi nu cele ce-ar fi putut fi furate de alţii), în care cele mai bune utilaje din industrie erau rezultatul spionajului tehnologic operat în Occident, iar cele mai bune produse de pe piaţă erau tocmai cele „refuzate la export", ne-am trezit după 1990 cu o Securitate care, toată – cu excepţia minionă a unor bătăuşi anonimi –, păzise „secrete de stat", „se opusese" sovieticilor sau combătuse „revizionismul maghiar". Mai simplu spus, Securitatea lui Ceauşescu avea pasămite – potrivit acestei mitologeme – trei mari sarcini: să apere Gerovitalul şi alte reţete româneşti de succes; să împiedice URSS să se lăţească spre Vest; să împiedice Ungaria să se lungească la Est. Cine vrea să creadă încă în aceste baliverne, e liber s-o facă. Dar greşeşte pentru că realitatea era pe dos: existau şi securişti care apărau Gerovitalul, pîndeau rezidenţii KGB sau revizioniştii maghiari, dar ei, în cuprinsul malaxorului numit Securitate, erau minoritatea. Restul Securităţii nu *făcea*, ci *era* poliţie politică, prin simplul fapt că ne păzea pe noi de noi înşine.

Au foştii informatori un al şaselea simţ?

Potrivit estimărilor istorice celor mai decente, în decembrie '89 Securitatea română avea cca 400 de mii de informatori. O ţară de 23 de milioane era controlată, manipulată, enervată, calmată, timorată sau distrată (prin bancurile pe care, în bună parte, tot Securitatea le punea şi le întreţinea în circulaţie) de o *reţea* de pînă într-o jumătate de milion de indivizi. *Nota bene*: Securitatea anilor '80 avea mai mulţi informatori decît Securitatea anilor '50. Motivul, simplu: faţă de zbirii lui Gheorghiu-Dej, care mai întîi au umplut puşcăriile şi abia apoi, tîrziu, au verificat care de ce e vinovat, zbirii lui Ceauşescu au înţeles că, dacă *reţeaua* e puternică, aproape că nu mai e nevoie de puşcării politice. Faţă de Gulagul foarte concret al lui Dej, Gulagul lui Ceauşescu era mai *soft* – dar mai întins. Puteai merge la mare, puteai spune, cum am zis, bancuri şi rîde la ele, puteai organiza o nuntă sau un botez – dar, la drept vorbind, tot *închis în România* erai. Gulagul era ţara toată. Iar unul din 55 de români *turna*.

Aceşti informatori nu doar turnau, ei, pe alţii; ei înşişi, la rîndu-le, erau turnaţi de cei asemeni lor. Astea sînt *dosarele de reţea* de care aflăm azi. Ca să folosim nişte nume alese la întîmplare, Dana dădea informaţii despre Max, Max dădea despre Dana, apoi era întrebat Felix despre amîndoi ş.a.m.d. Am credinţa că, dintre cei care au dosare de *urmăriţi*, în raport de 7 din 10 sînt prinşi *şi* într-o reţea de *urmăritori*. *The best is yet to see:* Dana, Max sau Felix sînt piese din vîrful icebergului. E foarte probabil ca oameni de cultură, la care nu ne-am fi gîndit, nume de scenă sau feţe de altar, la care nu ne-am fi aşteptat, sau sportivi, la care nici cu gîndul n-am fi ajuns, dintre cei mai buni ai acestei ţări, să fie acolo: prinşi în reţea.

În fine, ultima dilemă. Ce anume i-a făcut pe mulţi dintre aceşti ex-*informatori/colaboratori* să intre în politică şi afaceri după 1990? Era de aşteptat ca politica şi afacerile să dea chip tranziţiei. Noua ţară, postcomunistă, urma să capete chipul celor ce-i furnizau impozitele şi legile. Au fost, oare, împinşi să înfiinţeze şi să populeze noile partide? Li s-a dat doar un semnal şi ei au alergat care-ncotro, alegîndu-şi liber doctrina şi partidul? Au ei un al şaselea simţ cu care se amuşinează unii pe alţii şi percep odori, nouă inaccesibile? Au fost dirijaţi în continuare sau au fost lăsaţi de capul lor?

Din păcate, doar unul ca ei ne-ar putea spune. Problema e: ar merita crezut?

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Duminică la ora 11

Duminica poate fi uneori perfidă. Mie îmi oferă libertăţi pe care nu ştiu să le folosesc. Mă las în voia tentaţiilor şi după aia regret. Duminica trecută, într-un moment de nesiguranţă axiologică, am dat cu telecomanda peste genericul de început al filmului *Frida*. Regia? Julia Taymor – n-am auzit de ea. De Frida Kahlo – am auzit. Mare pictoriţă, jumătate evreică, jumătate mexicană. Soţia lui Diego Riviera, mari comunişti amîndoi şi mari admiratori ai lui Troţki. Filmul începe tare, cu diverse scene de sex jovial, noroc cu accidentul care-i rupe oasele Fridei şi ne aduce temporar cu picioarele pe pămîntul dramei. Bine cusută, Frida se-ndrăgosteşte de pictorul naiv Rivera, un grăsan guraliv căruia nu-i scapă nici o femeie. Dar, ca să înţelegem latura comunistă a satirului, nevinovata regizoare ne arată diverse petreceri din lumea bună a Mexicului, unde toţi sînt beţi criţă (sîntem în anii '20). Cît despre comunism ca atare, nimic, cu excepţia unui dialog şchiop cu Antonio Banderas deghizat (prost) în pictorul stalinist Siqueiros. După care iar se lasă cu tequila şi o scenă lesbo, căci Frida nu refuză nici ea nimic. Din cînd în cînd, îndrăgostiţii (deveniţi soţi) se mustră reciproc. El vrea s-o pupe, mustăcioasa-ntoarce capul.

Mai o lucrare murală, mai un divorţ, mai o operaţie – timpul trece. În micuţul orăşel (capitala unui judeţ de munte) apare şi Lev Davidovici Troţki, la braţ cu consoarta. Marele revoluţionar era într-un turneu mondial, căci în Rusia natală Stalin voia să-i ia gîtul. Potrivit teoriei sale stupide, Troţki adusese în pragul sciziunii aproape toate partidele comuniste din Europa, împărţindu-le în aripi troţkiste şi staliniste. (Astea nu se spun în film.) Acum venise rîndul Mexicului. Ca să-l apere de pericole, amicii politici îl bagă pe „Leon" în casa Fridei. Atît i-a trebuit ideologului revoluţiei mondiale, că a şi sărit pe distinsa artistă! Ba mai şi vizitează împreună piramidele aztece, unde el plasează cîteva platitudini jenante. Noroc cu Ramon Mercader del Rio, un asasin plătit de Stalin, care pune capăt dulcegăriilor, ajutîndu-se cu o daltă de spart gheaţa. Troţki moare, dar lumea nu stă-n loc. Frida are un vernisaj, unde apare pe targă, însoţită de vechii ei prieteni: muzicienii mariachi şi sticla de tequila. Prilej pentru ca regizoarea să ne demonstreze că a văzut şi ea *All that Jazz* al lui Bob Fosse. Frida moare, iar domnul Riviera se consolează cu secretara lui. *Konieţ filma*.

În aceste zile în care se vorbeşte mult de Fidel Castro, mi-am amintit inevitabil de soarta lui Ramon Mercader, asasinul lui Troţki. După ce fusese prins, a făcut 20 de ani de puşcărie în Mexic, iar în 1960 s-a retras la Havana, unde El Comandante l-a primit cu onoruri. E drept, s-a dus şi la Moscova, însă n-a mai găsit nimic din frenezia revoluţionară a epocii lui Stalin, aşa că, deşi a primit ordinul de Erou al URSS, s-a-ntors la Fidel. Care avea să primească şi el prestigioasa distincţie! Ar trebui spus că Mercader (zis Piticul) fusese al doilea atentator la viaţa lui Troţki. Acesta scăpase la mustaţă să fie asasinat, tot în Mexic, de un commando inept, condus de David Alfaro Siqueiros, pictorul care se certa la băutură cu Rivera. Întrucît comuniştii aveau pile la Guvernul mexican, Siqueiros a scăpat cu expulzarea pe viaţă. A murit în 1974, iar după patru ani avea să-l urmeze şi Mercader. Cam tîrziu, căci Jorge Semprun, un scriitor spaniol, exilat şi din ţară şi din Partidul Comunist, publicase încă din 1969 romanul *A doua moarte a lui Ramon Mercader*.

Ei, cam aşa arăta lumea energică a comunismului internaţional. Nu părea nici o beţie continuă între dandy cu principii sau o succesiune de copulaţii între tinerii care şi-au plătit la timp cotizaţia. Neajutorata Julia Taynor s-a folosit de banii Salmei Hayek (care sperase că de data asta o fi capabilă să joace ceva), dar s-a limitat la metoda lui Ionel. Adică a vărsat în film toată cheseaua cu dulceaţă. Iar eu, încrezător, a trebuit să-nghit toată pelteaua. O oră mai tîrziu am văzut cel mai prost film al lui Woody Allen. Mi s-a părut o capodoperă.

BARBURISME

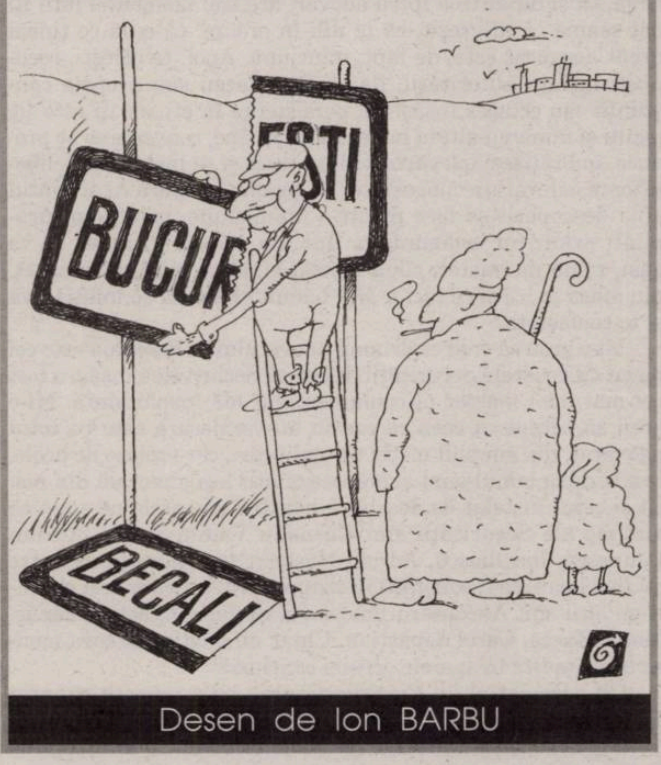

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Două vise pe săptămînă

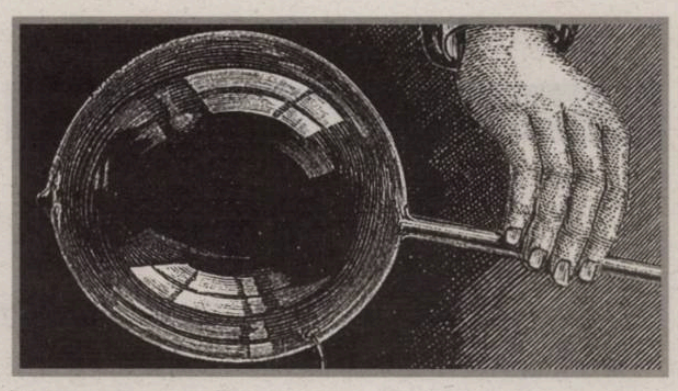

– OK, asta este tema voastră. Mergeţi acasă şi visaţi. De două ori pe săptămînă, cînd ne vedem, trebuie să vă aduceţi la ore vise puse pe hîrtie. Apoi o să le alegem pe cele mai interesante şi o să le dramatizăm.

Aceasta a fost versiunea integrală a prelegerii mele în faţa celor patru studente de la cursurile şcolii de artă, la care am predat o lună. Una dintre cursante era artistă în colaje pe computer, alta era pictoriţă, una, dansatoare şi cealaltă cînta la flaut. Perfect. M-am gîndit că, dacă obţinem patru vise bune, am putea să le transpunem în fiecare mediu reprezentat, în grafică electronică, pictură, muzică şi dans. Apoi, vom da două spectacole pe noapte, două nopţi la rînd.

Săptămîna următoare au venit cu vise. Nimeni nu pusese nimic pe hîrtie, dar erau toate dispuse să şi le amintească. Două dintre studente erau femei în toată firea care s-au întors la şcoala de artă, pentru a relua firul artistic, de acolo de unde l-au abandonat cînd s-au măritat, au avut copii şi au divorţat. Celelalte două erau nişte puştoaice de nouăsprezece ani, cu tatuaje proaspete şi care păreau veşnic adormite.

Toate excelau în povestirea viselor pentru că eram în California şi în California toată lumea îşi povesteşte dimineaţa visele oricui se întîmplă să se afle prin preajmă. În California, visele sînt acceptate, din punct de vedere cultural şi sînt aproape obligatorii în şcolile de artă. Aşa că nu aduceam nici o noutate în sensul ăsta.

– Eram într-un turn care se prăbuşea – povesteşte Natasha – şi strigam către fostul meu soţ să vină se ne ia, pe mine şi pe fetiţă, dar el înota în piscină cu o blondă şi nu mă putea auzi. Am fugit către o casă în flăcări, dar nu am putut să intrăm pentru că acolo se petrecuse o crimă şi poliţia înconjurase locul cu bandă de aia, galbenă.

Le-am explicat tuturor extrem de clar că nu vom face analiza viselor la aceste cursuri. Tot chichirezul era să prindem aluziile vizuale, mişcarea şi muzica visului şi să le transformăm într-un spectacol multidimensional. Cu toate acestea, visul acesta implora analiză. Nu era nici măcar cine ştie ce vis, mai degrabă un exerciţiu de analiză. Nu am vrut să fac asta, aşa că le-am dat ca temă turnul în flăcări, casa în flăcări, soţul şi blonda în piscină şi femeia cu copilul.

– Pictaţi scena, dansaţi-o, colaţi-o, găsiţi-i muzica! – le-am zis.

– Prietenul meu, numai că nu era prietenul meu, îmi dădea o pipă de haşiş, numai că nu era pipă, era un şarpe. A fost tare ciudat.

Mda, ce să spun. Numai că nu era ciudat deloc. Era un vis atît de adecvat vîrstei şi atît de plictisitor de-mi venea să ţip. Nu sîntem aici să analizăm vise, îmi tot spuneam. Dar nu m-am putut abţine şi am întrebat:

– Ai idee ce ar putea să însemne acest vis?

– Nimic, îmi răspunse frumoasa adormită. Cred că am fumat prea multă iarbă.

Le-am dat, tuturor, prietenul care nu era prieten şi pipa care era şarpe, să le picteze, coregrafieze, coleze şi pună pe note.

Spectacolul intră acum în cel de-al nouălea sezon la Vivien Beaumont în New York. Dap.

traducere
de Ioana AVĂDANI

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Casa lui Becali

Sîntem pe bulevardul Aviatorilor, fost I.V. Stalin, fost Regele Mihai I, fost Mareşal Antonescu, fost şoseaua Jianu. Pe vremea cînd el purta încă acest ultim (de fapt, prim) nume, s-a construit aici, la al doilea colţ pe dreapta cum vii din Piaţa Victoriei, o splendidă casă în stil francez. Asemenea case, cum mai erau prin împrejurimi vreo patru-cinci, din care a mai rămas una doar, te făceau să te crezi pe Boulevard Saint-Germain, refăcînd un fragment din decorul parizian îndrăgit de elita noastră, a numelor istorice, a moşiilor, a băncilor, a petrolului. Casa a fost construită pentru familia Manu, din care generalul, fost prim-ministru conservator (altfel de conservator decît ai lui Voiculescu!) locuia pe Calea Victoriei, iar despre casa aceea va fi vorba altădată. Asta se întîmpla pe cînd se parcela Parcul Filipescu, care fusese la început imensa grădină a domniţei Eliza, fiica lui Vodă-Bibescu (de aceea, aleile au primit nume după membrii familiei Filipescu, Alexandru sau Zoe, ori după poreclele lor, ca Modrogan). Mai tîrziu, aici se dădeau balurile Clubului Miliardarilor, înainte ca acesta să se mute în partea cealaltă a Pieţei Victoriei, unde a fost cîtva timp palatul reginei Elisabeta a Greciei, care şi-a clădit apoi reşedinţa la Şosea: acolo era, pînă în 1989, „Mărul de Aur".

După cum vedeţi, oraşul este ca un palimpsest. Călugării din Evul Mediu, găsind prea scump pergamentul, îl răzuiau de textele antice, ale păgînilor Cicero sau Tacit, ca să transcrie rugăciuni sau docte comentarii teologice. Tot aşa, străzile Capitalei româneşti şi-au schimbat un nume după altul, urmînd pas cu pas transformările politice.

Cînd Max Auschnitt s-a căsătorit, a cumpărat pentru tînăra lui soţie, fiica profesorului Prodea de la Cluj, această casă. Pînă atunci, locuise împreună cu fratele său în casa de pe bdul Lascăr Catargiu, nr. 15, acolo unde vor fi redacţiile *Vieţii Româneşti* şi *Luceafărului*, ulterior înlocuite de ambasada Libiei, situaţie neschimbată pînă astăzi.

După 1945, Petru Groza, devenit prim-ministru, avea nevoie de o locuinţă somptuoasă: el s-a instalat în casa şi în mobilele lui Auschnitt, care, între timp, plecase din ţară.

Cîţiva ani după moartea lui Groza a fost o „casă de oaspeţi", cum se numeau reşedinţele luxoase puse la dispoziţia străinilor veniţi aici la invitaţia partidului sau a guvernului, după care a intrat acolo ambasada Argentinei. Pentru supravegherea ambasadei se instalase în clădirea de peste drum, la Institutul de Istorie „N. Iorga", un post de observaţie al Securităţii, care funcţiona zi şi noapte. Un coleg al meu care făcea de gardă s-a speriat, auzind într-o noapte, la etaj, paşii „fantomelor".

Acum, această casă, una din cele mai frumoase din oraş, a fost cumpărată de Gigi Becali. Să zicem că un capitalist de tip nou, mai necioplit şi mai prostovan, a luat succesiunea evreului civilizat şi, se pare, onest (fiindcă procesul care i s-a montat de către Carol al II-lea era provocat de rivalitatea cu Malaxa, acesta bucurîndu-se de favoarea monarhului). Staff-ul Partidului Noua Generaţie va bocăni cu picioarele mai mult sau mai puţin spălate pe parchetul pe care dansau odinioară „les jeunes filles en fleur" la întoarcerea de la pensionul lor din Franţa sau Anglia. Cîte un crucifix sau cîte o icoană vor decora pereţii, din pietatea demonstrativă, gălăgioasă, a proprietarului. Dar cel mai rău ar fi dacă, pentru a fi pe placul noilor stăpîni, s-ar pune termopane la ferestre şi s-ar mai adăuga şi alte inovaţii. Parcă văd în grădină pitici, lei şi vulturi de ghips din cei care se vînd la marginea şoselei pe DN1.

Mirel BĂNICĂ

puncte-puncte

Născut în URSS

– cîteva reflecţii despre o anumită memorie a comunismului –

● Printre cei ce îşi dispută ceea ce denumim generic „memoria comunismului“ a mai apărut un jucător ce propune o nouă abordare: Vasile Ernu şi a sa carte intitulată simplu *Născut în URSS*, Editura Polirom, 2006. Împărţită între tăcerea dureroasă a Memorialului de la Sighet, analiza ludică şi fără pretenţii a cărţilor „roz“ ale comunismului sau abuzurile de memorie asociate deschiderii progresive a arhivelor Securităţii, memoria comunismului este o memorie în „bucăţi“, caleidoscopică. În fostele societăţii est-europene, fiecare individ aparţinea, la rîndul său, unei multitudini de grupuri. Disocierea funcţională a propriei experienţe personale a comunismului împiedică accesul la o memorie unificată a acestuia – aşa cum s-a încercat o vreme pe la începutul anilor '90, cînd serialul *Memorialul durerii* şi cărţile ce relatau experienţe concentraţionare, erau „locomotivele“ memoriale ale trecutului comunist. Individul îşi „bricolează“ propria sa viziune asupra trecutului şi prin intermediul grupului din care provine. Întîmplarea face să cunosc bine grupurile de studenţi basarabeni din care provine autorul, cei cu care am împărţit o perioadă din viaţa mea bucuriile şi privaţiunile asociate vieţii de student de la începutul schimbătorilor ani '90. Născuţi la periferia imperiului, conştienţi de statutul subaltern printre popoarele din „marea familie“ care alcătuiau URSS, străini într-o ţară căreia îi vorbeau limba, dar despre care învăţaseră ani de-a rîndul că reprezintă răul absolut la adresa existenţei Moldovei pruto-nistrene, „basarabenii“ au fost nevoiţi să-şi construiască în grabă o memorie socială fictivă, al cărei punct de rezistenţă îl reprezintă tocmai acel *homo sovieticus* atît de des pomenit în cuprinsul cărţii, dar niciodată definit cu exactitate. Relicvariul memorial, stropit din belşug cu vodca marca „Nostalghia“, pe care îl reprezintă cartea lui Vasile Ernu, este un exemplu în acest sens.

● Istoricul francez Pierre Nora dedică un capitol consistent noţiunii de *generaţie* în monumentala trilogie pe care a coordonat-o, *Les Lieux de Mémoire,* lucrare ce a consacrat diferenţierea noţiunii de *memorie* de cea *istorie*. Pentru Nora, memoria asociată unei generaţii nu ţine doar de psihologia individuală. Locurile, în care acesta se condensează, se exprimă cel mai pregnant, sînt tocmai *locurile comune,* centrele de participare colectivă, ce permit imediate apropieri personale între indivizi. Cartea lui Vasile Ernu este *şi* o carte generaţională, iar autorul nu ascunde acest lucru. Obsesia „tualetului“, ca loc de „intimitate colectivă“ (sic!), a „komunalkăi“ sau a defilărilor de 1 Mai verifică afirmaţia de mai sus. Pentru cei de dincolo de Prut, pionierii şi uteciştii din România lui Ceauşescu, condensatoarele de nostalgie sînt internatele, căminele studenţeşti, practica agricolă sau taberele gratuite de la Costineşti. Nici „noul val“ al tinerilor romancieri nu este străin de ele. Oare de ce? Mai pot oare tinerii de astăzi să înţeleagă acest lucru? Teribila „ruptură generaţională“, pe care o trăim în ultima vreme, îşi are rădăcinile şi în tendinţa unora de a imortaliza trecutul pentru a memorializa mai bine prezentul, după cum spune Pierre Nora. Iar „memorializarea“ trecutului se produce uneori cu riscul de a irita pe cei din jur (a se vedea şi unele comentarii inflamate la adresa acestei cărţi, chiar la limita decenţei). Nu a fost încă inventată o metodă universal acceptată care să-i mulţumească pe toţi cei care sînt preocupaţi de memoria comunismului.

● Într-un articol publicat în anii '30, un preot ortodox român, proaspăt întors din America de Sud, debordînd de idei şi impresii de voiaj, propunea pe un ton cît se poate de serios construirea, pe malul Nistrului, a unei statui uriaşe, care să-l reprezinte pe Christos cu braţele întinse. Scopul: stoparea invaziei bolşevice şi individualizarea României ca „ţară a crucii“. Nu întîmplător am reamintit această veche propunere: de-a lungul timpului s-a creat şi consolidat, între România şi spaţiul slav de la Est, o cortină a necunoaşterii, dispreţului şi complexelor de tot felul, alimentată generos de „bovarismul geocultural“ al românilor şi ambiţia imperială a Moscovei. Prinsă între cele două cîmpuri de forţă, Moldova şi locuitorii săi au fost obligaţi să se „înţeleagă“ cu cele două părţi pentru a supravieţui. Din acest punct de vedere, eu percep cartea lui Vasile Ernu şi ca pe o poartă deschisă pentru înţelegerea fostului spaţiu sovieto-rusesc, cu care ne-am învecinat atîta vreme, dar care ne-a rămas (cvasi)necunoscut. Autorul are toate calităţile *passeur*-ului (călătorului) dintre două lumi (vede detalii cu care cei rămaşi acasă s-au obişnuit sau le-au uitat) şi defectele sale (tendinţa pronunţată de a înfrumuseţa excesiv o realitate mult mai crudă). Vasile Ernu ne ajută, stîngaci şi involuntar, să acceptăm şi să înţelegem mai bine dimensiunea „slavă“ a sufletului românesc, cea îndelung refulată, imposibil de explicitat, dar atît de evidentă în ochii străinilor ce ajung să ne cunoască mai bine.

● Întrebări şi nedumeriri de simplu cititor: tonul detaşat, pe alocuri ironic al autorului, este real sau fabricat în vederea „marketizării“ cărţii? Să nu uităm, ne-am născut în comunism, dar ne vindem cartea (se pare că bine) totuşi în capitalism! „Scînteia utopică“ a lui Lenin, des menţionată şi deschis regretată în carte, chiar merită păstrată? Dacă într-un viitor, imposibil de precizat, ea va aprinde un alt foc revoluţionar, putem face abstracţie de victimele pe care obligatoriu le va produce? Vasile Ernu este un veritabil „leninist“ sau a virat pur şi în Che-Guevara *fashion,* socialism de tricou ce începe să-şi facă simţită prezenţa şi la noi? Povestea celui de-al doilea război mondial, descrisă în carte, seamănă cu cea prezentată în manualele şcolare sovietice. În acest caz, România a fost o ţară agresoare? – exerciţiile memoriale duc indubitabil la conflicte de interpretare. Memoria colectivă, ceea ce se transmite peste timp, este o *reconstrucţie* a trecutului prin adaptarea faptelor trecutului la *cerinţele* prezentului (Maurice Halbwachs). Dacă ar trebui să-l credem pe marele sociolog francez, procesul de „adaptare“ la cerinţele prezentului nu duce, în cazul acestei cărţi şi a altora asemănătoare, la inevitabile, fatale conflicte cu cei care percep *altfel,* dureros şi revendicativ, comunismul?

● Publicul din România trebuie să se obişnuiască, odată cu trecerea timpului, cu ideea că dreptul de a vorbi despre *trecutul comunist* nu aparţine doar celor ce au suferit în gulaguri şi închisori, istoricilor profesionişti sau pasionaţilor de arhive, el aparţine şi celor ca Vasile Ernu, cei

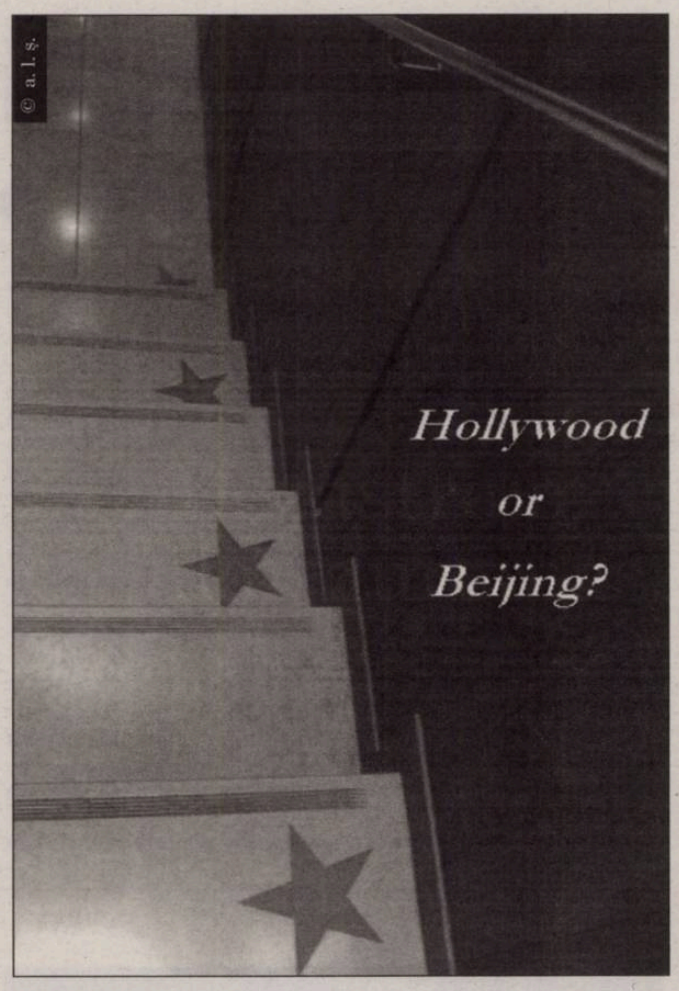

ce au făcut din nostalgie o „formă benignă a memoriei“, după cum scrie profesorul Sorin Antohi în relaxat-detaşata postfaţă a volumului. El doar a deschis un drum în această direcţie. Nu trebuie să li se ceară acestora nici un stil literar perfect, nici ambiţii veritative exagerate, plasate sub semnul „fidelităţii epistemologice“ a amintirii cu privire la ceea ce s-a întîmplat cu adevărat în comunism (Paul Ricœur). Dar acest exerciţiu intelectual nu trebuie să iasă prea mult din matricea istorică, tentaţia de a înlocui exerciţiul memorial cu istoria propriu-zisă fiind extrem de mare, iar rezultatele pe termen lung, imprevizibile. Violenţa fondatoare a comunismului şi puterea sa traumatică nu pot fi (încă) trecute prea uşor cu vederea, cel puţin în acele ţări care l-au cunoscut în mod direct şi nu doar prin intermediul cărţilor, filmelor, saiturilor Internet şi tricourilor inscripţionate cu stea roşie.

mintea de pe urmă

„Permiteţi-mi să încep scurta mea intervenţie în problema Vechiului şi Noului în aglomerata noastră urbe cu o observaţie de o evidenţă strivitoare: anume că, dacă înainte vreme străzile erau pentru maşini, astăzi, graţie uimitoarelor progrese de la poziţia bipedă la patru roţi, *şi trotuarele* sînt pentru maşini! Este un adevăr axiomatic, care mă face să prevăd că, în curînd, *nu vor mai exista trotuare* (ele fiind, din p.d.v. istoric, o fază de tranziţie), ca atare maşinile vor putea fi parcate direct în case, în antreuri, pe holuri, eventual în sufragerii. Acest lucru ar avea avantaje imediate, dintre care aş releva două: renunţarea la alarmele antifurt (care s-ar dovedi riguros caduce) şi protejarea de intemperii (intemperiile fiind, la Bucureşti, în toate sensurile *fatale!).* Şomerii ar beneficia, în fine, de acele privilegii pe care sînt nevoiţi, deocamdată, să le smulgă fraudulos (prioritatea, proximitatea, selectivitatea), iar pietonii s-ar bucura, la rîndul lor, de faţadele caselor, de laterale, eventual de acoperişuri – pe care s-ar circula, sînt convins, mult mai bine decît pe trotuarele de acum. (Într-o perspectivă nu prea îndepărtată ar putea exista riscul ca *şi* faţadele, acoperişurile etc. să fie invadate de automobil; nu-i nimic, se anvizajează şi posibilitatea ca pietonii *să dispară cu totul din peisaj:* un preţ, în fond, neglijabil, dacă luăm în considerare puţinele servicii pe care le aduce pietonul unei circulaţii într-adevăr fluente!)Nimic nu este destul şi nici un efort prea mare pentru a implementa o civilizaţie demnă de secolul XXI, pe malurile Dîmboviţei. «Pedestrul» – această relicvă a Vechiului într-o urbe cu totul Nouă – va sfîrşi prin a deveni o simplă notă de subsol în viitoarea Cartă a Drepturilor Omului-Maşină. E cu totul limpede, prin urmare, că nu va mai putea emite pretenţii sau păreri; motiv pentru care mă şi grăbesc să vi le împărtăşesc astăzi, 18 decembrie 1998: *mîine va fi prea tîrziu.*" (**a.l.ş.**, „Părerile unui pieton", în *Dilema* nr. 307, 18-24 decembrie 1998)

Texte şi opinii de: *Andrei CHILIMAN (primarul sectorului 1) ● Teodor FROLU (preşedintele Asociaţiei Investitorilor din Centrul istoric) ● Stela GIURGEANU ● Roxana LUPU (jurnalist) ● Irina POPESCU-CRIVEANU (arhitect) ● Toader POPESCU (arhitect) ● Şerban STURDZA (arhitect) ● Monica TĂNASE (jurnalist) ● **Coordonatoarea temei:** Iaromira POPOVICI*

Despre Bucureşti spunem, de mult, cam aceleaşi lucruri: că e oraşul nostru, îl iubim şi îl detestăm în acelaşi timp, îl înţelegem şi îl scuzăm, dar nu prea-i dăm nici o şansă de transformare cu adevărat semnificativă. Da, s-a schimbat cîte ceva, dar, evident, nu în punctele esenţiale: a mai apărut cîte o casă nouă, cu o arhitectură agreabilă, cîte una dintre cele vechi a căpătat un nou look, *mai puţin prăfuit, „zgîrie-norii" neaoşi se iţesc pe ici, pe colo, mai vezi cîte un pătrat de spaţiu verde... Dar în Bucureşti nu avem încă locuri în care să adăstăm, să ne simţim pur şi simplu bine, relaxîndu-ne şi uitîndu-ne în jur, aşa cum se întîmplă în Braşov, Sibiu, Timişoara... Centrul istoric e acelaşi amestec*

Controverse şi stagnare

derizoriu, de ani buni încoace; singura schimbare, pînă acum, este închiderea circulaţiei, ceea ce a fost în detrimentul afacerilor din zonă. Abia acum Primăria începe să refacă infrastructura în zona-pilot; pînă la refacerea clădirilor mai e drum lung.

Dar, aflăm de la arhitecţii care au colaborat la prezentul număr, centrul Bucureştiului nu poate fi, în nici un caz, redus la cel istoric. Piaţa Revoluţiei, un alt punct central important, este obiectul altor controverse legate de reamenajarea ei: acestea se bazează, în general, ca şi în cazul catedralei Sf. Iosif, pe invazia clădirilor noi, înalte, eficiente, dar nepăsătoare faţă de spaţiul din jur şi de efectele nocive asupra acestuia. După cum aflăm de la un reprezentant al administraţiei locale (Andrei Chiliman, primarul sectorului 1), dar şi de la unul dintre arhitecţii prestigioşi ai Capitalei (Şerban Sturdza), există o goană după construcţii rapide şi profitabile, uşor de autorizat de către o legislaţie permisivă şi ambiguă.

Întrebaţi despre restaurarea clădirilor, aceleaşi voci autorizate spun că, pînă acum, cele care s-au făcut nu sînt cu adevărat serioase, ci mai curînd cosmetizări de faţadă. În ceea ce priveşte parcurile şi spaţiile verzi, acestea, pe de o parte, se construiesc, pe de alta sînt vandalizate sau, mai subtil, „ronţăite" (expresia îi aparţine dlui Sturdza) de construcţii aşa-zis ecologizante. Nici cu circulaţia nu stăm mai bine: degajarea ei se poate face doar prin nişte pasaje subterane, a căror construire durează ani.

Una peste alta, o imagine nu prea idilică. Şi aceasta poate fi exploatată: ne complacem în ideea că oraşul nostru e dominat de haos şi că nu se poate face aproape nimic.

*Din fericire, nu toţi cei solicitaţi să colaboreze la acest număr gîndesc aşa. Există şi optimişti. Există şi planuri. Promitem să revenim. (**I. P.**)*

Mulţumim doamnei arhitect Irina Popescu-Criveanu pentru ajutorul acordat la realizarea acestui număr.

Irina POPESCU-CRIVEANU

Încotro curge Dîmboviţa?

Mîndria naţională suferă cumplit: intrăm în Europa fără o capitală pe deplin europeană, care nu are nici măcar un *centru istoric* precum cel al Braşovului. Ne dăm seama că avem o capitală dîmboviţeană, întinsă, prăfoasă, dezorganizată, pe care nu o putem iubi. Într-o încercare disperată de a regăsi occidentul din noi, credem că salvarea urbei şi a conştiinţei noastre cetăţeneşti depinde de restaurarea grabnică a Lipscăniei.

Faţadele lustruite, trotuarele măturate, cafenelele, magazinele de suveniruri şi Oficiul turismului de pe strada Şelari vor face ca Bucureştii să intre în marea familie a oraşelor listate în ghidul Michelin; pe străzile mărginaşe vor apărea panouri indicatoare *(centre, centro, centru, center* şi pandantul lor: *alte direcţii, toate direcţiile, vă mulţumim, reveniţi)*. Oraşul va deveni clar pentru miile de turişti europeni şi japonezi care, epuizînd Principalele Curiozităţi Turistice, vor flana pe străduţele întortocheate, medievale, cu ochii într-un plan distribuit gratuit, pînă cînd, osteniţi, vor intra într-una din cîrciumioarele pitoreşti, cu scopul explicit nu de a mînca, ci de a descoperi bogăţiile gastronomice ale aborigenilor, cum ar fi *ciorba lipovenească, poalele-n brîu* şi, la alegere, *braga* sau *horinca*. Brelocurile reprezentînd Casa Poporului vor fi depăşite estetic numai de cele cu Hanul lui Manuc sau, pentru mai multă zvelteţe, de acelea cu Foişorul de Foc (obiectiv turistic excentric, recomandat avansaţilor).

Un circuit paralel, dar foarte frecventat, va propune descoperirea vieţii de fiecare zi în epoca lui Nicolae; se va porni de la Casa Poporului şi se va continua cu Palatul Primăverii, încheindu-se, sper, cu un prînz *chez l'habitant,* în zona Călăraşi Nou, cu o ciorbă de adidaşi şi o mîncărică de tacîmuri *ca la mama acasă,* stropite din belşug cu brifcor şi încununate de adevăratul nechezol.

O plimbare cu barca pe lacurile din salba Colentinei, pentru vizitarea noilor cartiere burgheze, şi o cină la restaurantul panoramic din noul cartier rezidenţial Bordei *(La Hutte)* vor încheia o zi turistică plină. A doua zi, turistul va avea de ales între *shopping* european pe Calea Victoriei, chinezesc la „Europa", tradiţional, în Piaţa Matache (salvată de la demolare de o iniţiativă susţinută a societăţii civile), revenindu-ne astfel, cel puţin în grai, acea piaţă *Matache Masslarue* – cum o numea, proaspăt stabilită în Bucureşti, *tante* Élise Pompeï, prietena străbunicii mele.

Ne vom simţi, desigur, împliniţi. În restul oraşului, introducerea de reguli urbanistice stricte, *europene,* va face imposibil orice abuz, dar şi orice desfătare.

Eu una îmi doresc mai mult. Cred că înainte de a vorbi despre *viitorii săi posibili,* oraşul trebuie înţeles şi iubit, pentru că e iubibil. Nu numai fanii familiei Caragiale, ai lui Claymoor sau ai lui Cristian Vasile, nu numai erudiţii cunoscători ai lui Gottereau (P.), Cerchez (Gr.), Berindei (I.D.), Creangă (H.), Petrescu (A.) au voie să se plimbe prin oraş şi să-l privească. Poate că, dacă ne plimbăm mai mult, vom distruge mai puţin din ce e minunat în oraş şi vom construi mai bine.

Mai mult decît jalea din Lipscănie, mai mult decît ridicarea de monumente ţuguiate străpungînd cartofi de tristă făcătură şi mai mult decît construirea lîngă biserici de orice confesiune, pe mine mă dor distrugerile discrete ale substanţei oraşului, care substanţă nu e neapărat monumentală, centrală, europeană sau istorică. E mai degrabă destinsă, înverzită, periferică şi tradiţională.

Ce-i strică ei, substanţei, este lupta contemporanilor noştri primari, arhitecţi-şefi, arhitecţi sau investitori strategici, cu casele mici, curţile mari şi gardurile transparente şi, în general, cu orice zorea, corcoduş sau petic de pămînt uscat; domnia termopanelor, dispariţia stucaturilor şi, odată cu ele, a faţadelor care le arborau mîndre, furtul Pisicii de piatră din faţa casei Regelui de pe strada Caragiale; domnia closetelor ecologice şi a arcelor de triumf luminoase puse la intrarea în vechi parcuri cărora li s-a uzurpat mai mult decît numele. Îi mai strică, iarăşi, urîţenia multor case noi, vopsite în culorile războiului, care ies ameninţător din curţile prea mici ca să le încapă, sfidînd vecinii modeşti, case sau oameni.

Îi mai strică, şi încă rău de tot, ideea că singurul cartier valoros al oraşului este „centrul istoric" care, aşa cum a fost el delimitat, nu este decît o parte a centrului comercial şi administrativ al oraşului de secol XIX şi numai o parte a oraşului de secol XVI-XVIII. Vorbim despre o parte căreia îi lipseşte centrul religios şi administrativ dintre Mitropolie şi Radu-Vodă, fără de care nu poate fi înţeles; căreia îi lipsesc, de pildă, zonele rezidenţiale vechi de la Silvestru sau de la Sfînta Ecaterina; căreia îi lipseşte zona comercială şi de promenadă a Căii Victoriei, din bdul Elisabeta pînă la Ateneu, căreia îi lipseşte Balta Cişmigiului. Îi mai lipsesc zone de locuinţe boiereşti, zona Pieţei Palatului, a Pieţei Romane, zonele periferice care au evoluat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi prima jumătate a secolului al XX-lea, valoroase şi dînsele.

Pentru că nu poate exista un centru istoric fără de oraş istoric, haideţi să considerăm istorie – pe lîngă Curtea Veche şi zona negustorească din jurul ei – casa bucureşteană cu curte (a boierului sau a mahalagiului) şi decorul său european, biserica cu grădină, răscrucea din faţa ei, gardul, cîrciuma, castanul, în modul *lor* de ordonare special, prea iute calificat drept dezordonat. Să considerăm tot istorie cartierul de locuinţe modeste din Domenii, cel pompos de pe Aleea Alexandru sau cartierele de blocuri muncitoreşti.

Probabil că în acest mod vom înţelege mai bine Bucureştii cei mulţi, vioi şi complicaţi, în loc să visăm, frustraţi, poduri imperiale peste o Dîmboviţă a cărei originalitate este curgerea dinspre Vest către Est.

Toader POPESCU

Banana

Să parcurgem în diagonală sumedenia de petiţii, apeluri, semnale şi jalbe care ne sufocă inbox-urile în ultima vreme: *„Orice oraş care se respectă din Europa are o zonă veche şi o zonă nouă. Nicăieri nu se amestecă clădiri vechi cu clădiri noi."; „Nu se pot mixa afacerile/comerţul cu cultura, cea din urmă fiind profund afectată."; „Sîntem de acord cu construcţii de clădiri* (sic!) *moderne, dar nu printre clădirile istorice, monumente arhitecturale, care ar pierde enorm din valoare."; „Nu poţi pune lîngă clădiri istorice, blocuri de sticlă sau orice altă clădire modernă",* şi exemplele ar putea continua.

Trecînd peste uneori induioşătoarele cacofonii şi peste formulările cel puţin originale, aceste apeluri sentenţioase, cu miile lor de semnături, dau seama despre un curent de opinie care ar putea fi amuzant, dacă nu ar fi dramatic. Contrar principiilor newtoniene, intensitatea acţiunii este cu mult depăşită de cea a reacţiei. În absenţa unor „consultări ale populaţiei" asupra intervenţiilor de interes public, pe care legiuitorul a avut grijă să le prevadă suficient de vag pentru ca obligativitatea lor să devină opţională, opiniile răbufnesc, extremist şi visceral, pe canale mai accesibile. Orice e nou e prost! Structură de oţel, cîh! Construcţie modernă în centru, pfui!

„Soluţiile" propuse de petiţionari se situează undeva la limita dintre diletantism şi hilaritate: *„Clădirile monument sînt protejate [...] şi este interzisă construcţia în preajma lor la mai puţin de 100 de metri"* (nu e interdicţie, ci permisivitate sub rezerva întocmirii unui studiu privind protecţia monumentului); *„interzicerea construcţiilor noi în centrul istoric cu excepţii clare specificate în lege, de exemplu păstrarea stilului arhitectural al zonei"* (deci, dacă e vorba de stil, ar trebui să nu se construiască edificii publice decît în cel mai pur academism francez sau să reînviem „specificul naţional" prin utilizarea unui neo-românesc cu ciubuce şi arce în acoladă...); *„Centrul istoric* (cel în care s-ar interzice orice construcţie nouă conform prevederii anterioare – n.a.) *să fie desemnat nu numai zona încadrată în roşu pe hartă, ci cea cu verde"* (există o hartă anexată, în urma consultării căreia constatăm, cu un suspin de uşurare, că fac parte din centrul istoric atît zona podului Grozăveşti, cît şi Gara de Nord sau parcelarea Domenii...).

Astfel de reacţii extreme, în cazul, din fericire improbabil, în care şi-ar găsi aplicabilitatea, ar avea asupra oraşului un efect cel puţin la fel de nociv ca acela al unora dintre proiectele sau intenţiile pe care le combat.

Stimaţi petiţionari! Nu orice e nou e neapărat şi urît (deşi da, uneori se întîmplă să fie aşa, precum nici tot ce e vechi nu e frumos...)! Nu există o incompatibilitate de principiu între construcţiile vechi şi arhitectura contemporană (ba, chiar, uneori, ele se potenţează reciproc, precum în cazul sediului Uniunii Arhitecţilor din România, din Piaţa Revoluţiei)! Structura metalică sau faţadele vitrate („blocurile de oţel şi sticlă"...) nu sînt neapărat unealta diavolului în centrele oraşelor! O clădire înaltă poate sta foarte bine într-o zonă de construcţii joase (cusururile imobilului de birouri din Piaţa Charles de Gaulle nu stau în înălţimea lui, ba chiar era mai bine dacă era mai înalt şi mai zvelt)! Demolările nu sînt întotdeauna o crimă (deşi rănile anilor '80 continuă să ne doară pe mulţi), uneori ele sînt o unealtă cu efect de igienizare şi împrospătare! Atît de lăudatul, de către dvs., La Défense este un eşec, recunoscut ca atare chiar de către parizieni, şi nu un model de urmat!

Nu trebuie să ne fie ruşine că Bucureştii nu sînt nici Parisul, nici Veneţia, nici măcar Budapesta sau Praga. Şi nici nu ar trebui să le cerem asta! Aici totul este o joacă subtilă cu vecinătatea şi contextul. Prin istoria şi natura sa, oraşul acesta are capacitatea de a absorbi şi accepta multe, dar, într-adevăr, această logică nu trebuie pervertită în favoarea ideii că ar accepta orice şi oricum. Şi în loc să vă bucuraţi că aveţi (avem...) un oraş în care această joacă se poate petrece, în respectul contextului şi al istoriei, dvs. vă sufocaţi de indignare la ideea că cineva s-ar putea atinge de el...

Nu voi fi atît de absurd încît să nu recunosc că, uneori, aveţi dreptate. Şi da, admit, unele din petiţiile dvs. poartă şi semnătura mea. Dar haideţi să cădem de acord că poziţiile extreme şi atitudinea tip BANANA *(Build Almost Nothing Anywhere Near Anything)* sînt păguboase şi stupide şi că „încremenirea în proiect" – pentru că oraşul este un proiect perpetuu, aici şi aiurea – nu este şi nu poate fi o soluţie viabilă nicăieri.

Un trecut care va exista

– dialog cu Şerban STURDZA, arhitect –

În ce măsură e diferit Bucureştiul de alte capitale?

Există şi multe lucruri care îl leagă de alte metropole. E clar că Bucureştiul e un oraş divers, care nu are elemente constante. Una dintre caracteristici e chiar asta: bucureştenii consideră că aici nu se poate face ordine, că este o sumă de excepţii, fiecare cu motivarea ei. Aceiaşi oameni, care acum invocă diversitatea şi excepţiile, nesupunerea şi licenţele de tot felul, l-au suportat pe Ceauşescu şi ordinea urbană impusă de el. Acum însă cred că există un fel de conjunctură specială, pe care o traversăm mai mult sau mai puţin inconştient, un fel de BINE venit cu toptanul. Există oportunităţile pe care noua politică, orientată spre UE, le oferă edililor şi prin care, probabil, 10 ani de acum încolo, toată lumea va avea de construit, de făcut bani, de organizat şi dezvoltat. E oarecum explicabil că mai totdeauna opţiunile sînt cele ale unui om flămînd; cetăţeanul de acum nu poate sta mai deoparte, nu poate privi mai distanţat ce se întîmplă; trebuie să facă repede ce n-a făcut 50 de ani. Fie el investitor, avizator, critic, jurnalist, arhitect sau urbanist, se comportă la fel. Problema lui e, acum, cît de repede se mişcă şi cum să facă faţă unei realităţi care îl depăşeşte. Vă întreb: există o casă, un parc sau o reţea edilitară bine făcute, în ultimii 5 ani? O să vă răspund: probabil că aşa ceva e foarte greu de găsit şi că aproape oricare dintre ele va trebui refăcută peste 15-20 de ani. Acum nu e timp, sîntem grăbiţi să nu scăpăm ocazii: cam cu aceste gînduri se scoală fiecare, dimineaţa. Dacă lucrurile nu sînt făcute în grabă, se consideră că oamenii sînt lenţi şi prostănaci. Chestia asta ţine de Bucureşti şi bucureşteni, poate fi simpatică cîteodată, este spumoasă, dar are şi defecte dureroase.

Se văd schimbările de după '90 în Bucureşti?

Se văd mai ales cînd îţi vine un prieten din străinătate pe care ai obligaţia să-l conduci prin Bucureşti. Atunci, împreună cu el, realizezi brusc realitatea. Schimbările sînt disipate într-o reţea urbană diversă şi cu rezerve neaşteptate. Mă gîndesc acum la felul cum a luat naştere Bucureştiul, la grădinile de la care s-a pornit, la subîmpărţirile unor teritorii foarte mari care erau proprietăţile unei singure familii şi au condus la nişte parcelări, care, pînă la urmă, favorizau o anumită ocupare a terenului; acestea au dat naştere fie unor zone neconstruibile în interiorul insulelor urbane, fie unor teritorii neclare, care se iau acum cu japca, cum ar fi malurile lacurilor sau, la fel de grav, zonele istorice. Există şi lucruri care mi se par bune punctual, şi aici mă refer la case noi – arhitectură adevărată, dar exemplele sînt puţine. Din punct de vedere urbanistic e jale. Atîta timp cît pentru Bucureşti urbanismul aplicat, materializat pe teren înseamnă numai trasee de circulaţie auto şi nimic altceva, generaţia noastră va fi taxată foarte curînd ca incompetentă în materie.

Ce înseamnă, de fapt, urbanistic?

Un context în care partea construită este doar o componentă şi, de fapt, partea edilitară, socială, de confort urban reprezintă împreună adevărata problemă. Cine se simte bine şi în siguranţă în oraşul Bucureşti, şi cînd? Atîta timp cît urbanismul nu răspunde de la această întrebare, satisfăcîndu-şi consumatorii, îşi pierde credibilitatea.

Aici se simt bine cîinii şi pisicile, aurolacii care-şi permit să stea pe un trotuar sau să facă baie în fîntîna de la Gara de Nord, ceea ce noi nu am putea face. Pentru că, de fapt, cu toate că ne-ar plăcea să facem aceste lucruri, nu sînt asigurate condiţiile necesare; la New York răcoreala în fîntîni publice este posibilă şi foarte plăcută. Traversăm Bucureştiul de nevoie, nu-l consumăm ca pe un bun asumat cu plăcere şi relaxare. În Tîrgu Mureş, Curtea de Argeş sau Sibiu, există un „corso", adică o promenadă unde, plimbîndu-te, te simţi bine să-i vezi pe ceilalţi, cu care comunici prin gesturi şi priviri. Bucureşteanul, în ultimii 50 de ani, a ocupat oraşul mai mult de nevoie. Nu am uitat cînd, mergînd pe Calea Victoriei, vedeai cîte un securist la fiecare colţ, care te punea să te dai la o parte la ora cutare, cînd trecea maşina cu pricina... Cînd vrei să te simţi bine în Bucureşti, te duci la o cîrciumă care are o grădină, şi te înfunzi acolo. Cauţi un fel de *cul-de-sac*. Recurgi la o fundătură, eşti în defensivă, te cotroceşti(dacă nu greşesc, Cotroceni vine de la a te cotroci/a te ascunde)

Mai sînt bucureşteni care se retrag în parcuri...

În mintea românului, bucureştean sau nu, parcul este o rezervă de construcţie. De pildă, după '90, multe biserici s-au construit în parcuri, în loc să se construiască în centrul aglomerat al oraşelor prin restructurarea unor spaţii urbane care aveau nevoie de obiectul de cult. Mai nou, dacă e vorba să fac o operaţie de investiţii, o fac într-un parc, după care trag o minciună groasă de tot şi spun că îl ecologizez. Aşa se va întîmpla în Parcul Tineretului, unde se va face o sală multifuncţională, pentru concursuri sportive şi alte acţiuni, cu parcaje, care se acoperă cu iarbă ca să se poată spune că se ecologizează. Ce se ecologizează? De fapt, se pierde o suprafaţă mare de spaţii verzi, în loc să se fi construit acest edificiu public într-un mod logic şi responsabil, restructurîndu-se o zonă prost echipată din vecinătate.

Dacă vrei să cucereşti un parc, atunci erodarea lui este începută de la colţ: aici mă refer la Parcul Icoanei, la Parcul Operei şi la multe altele. Întîi se „ronţăie" colţul, în care se face o mică amenajare, cum ar fi un chioşc, apoi acesta se acoperă, se supraetajează, se face un restaurant; încet-încet se naşte ceva foarte mare. Fiecare gest se bazează pe un precedent care a fost acceptat din aproape în aproape. Nici măcar Parcul Cişmigiu nu este respectat, pentru că şi acolo există tendinţa de a se face construcţii mai mari decît normal. Ce să mai vorbesc de Bordei sau Herăstrău. Ideea de parc este una împrumutată, ca multe altele, dar care încă n-a fost însuşită în esenţa ei. Dacă ea nu s-ar fi inventat în altă parte, românul nu ar fi făcut parcuri. Ar fi făcut poate livezi, ogrăzi... Nici asta nu e rău deloc, dar este cu totul altceva.

Sînt blamabile toate noile construcţii înalte şi avangardiste, de sticlă şi metal?

Nu tot ce este înalt, din sticlă şi metal, e neapărat avangardist. În Bucureşti, cu atît mai mult. Nu cred că toate aceste construcţii sînt rele sau că trebuie blamate. Cred că s-a născut un complex al clădirilor de sticlă înalte, care la ora actuală sînt demonizate fără nici un discernămînt. Opinia generală, în raport cu acestea, e că cel care construieşte e un escroc şi că respectiva construcţie va distruge totul în jur. Fără să mai facă diferenţe şi să mai ţină cont că există destule nuanţe între extreme. E adevărat că aceste clădiri deseori nu se potrivesc în zonele unde au fost construite, că sînt urîte, ieftine, cîteodată stupide, dar asta nu neapărat datorită alurii lor diferite, ci din cauza deficienţelor în conceptul de proiectare şi a relaţiei lor cu vecinătăţile. Fiecare casă are dreptul să fie altfel, ca şi fiecare om. Problema e alta: dacă un om foarte gras se aşază pe acelaşi fotoliu cu mine, nu spune pardon şi eu nu mă repoziţionez, atunci este de aşteptat că eu nu mai am loc de el şi nici el de mine. Vom fi în conflict; fotoliul va ceda. Dacă am o casă foarte mare, care adună multă lume şi multe maşini, dar, de fapt, străzile din jur nu-mi permit acest lucru, atunci efectul construcţiei este cel al omului gras, care distruge ce este în jur. Întregul ţesut urban va ceda, cu străzile, echipamentele şi arhitectura sa. E o chestiune de responsabilitate a urbaniştilor, a administraţiei, pe care eu aş critica-o la ora asta. Vina nu e a celui care cere, ci a celui care acceptă. Nivelul nostru de acceptare e la cota minimă, din păcate nu despre toleranţă discutăm, ci despre inexistenţa unei scări a valorilor urbane şi a lipsei de respect pentru locuitori. Există, pentru moment, o doză de cinism şi ignoranţă prea mare atunci cînd se iau hotărîrile. Eu, dacă vin şi spun: lasă-mă să fac o clădire de 28 de etaje, şi-ţi fac cîte parcaje vrei, şi tu, care răspunzi de oraş, spui „da", fără să te mai gîndeşti la consecinţe, cea mai mare vină e a ta. Există reglementări împotriva acestor lucruri, dar la Bucureşti ele au un grad de interpretabilitate mult mai lax decît în alte părţi. Dacă în alte părţi există un regim impus de înălţime, de aliniament, de materialul cu care construieşti, ba chiar de culoare, la Bucureşti se spune: odată ce pe strada asta vedem 20 de înălţimi de cornişe diferite, atunci şi noi putem face ce vrem. De fiecare dată invocăm particularul, subiectivul. E adevărat, poţi face o clădire mai înaltă decît celelalte din zonă: dar trebuie să vezi ce urmăreşti în timp pînă la sfîrşit. Vrei să stabileşti un precedent, care să-i determine şi pe ceilalţi să facă acelaşi lucru, sau nu? De altfel, la noi nu prea există nici simţul proprietăţii clar definit: în momentul în care un investitor lezează vecinătăţile, cei din jur ar trebui să protesteze, dar nu o fac. Am uitat pur şi simplu că oraşul ne aparţine şi că e dreptul nostru să ni-l asumăm într-o mai mare măsură. Adică să reacţionăm eficace.

De ce nu sînt restaurate clădirile vechi? Care este soluţia cu ele?

Cred că restaurări bune, deocamdată, sînt cîte să le numeri pe degete. Ele vor apărea cînd lumea se va îmbogăţi mai mult. Pînă atunci este vorba de o cosmetică, absolut superficială, făcută cu puţină pricepere şi cu puţini bani, cu un caracter imobiliar şi comercial pronunţat, dar care, din perspectiva unui restaurator, e un eşec. Publicul nu e pregătit, deocamdată, să aibă exigenţe. Există proprietari care au dorinţa să respecte regulile restaurării, dar se întîlnesc cu firme sau cu specialişti care nu au o cultură în domeniul ăsta. Învăţămîntul românesc, nici liceal, nici academic, nu are vreo preocupare de profunzime în această direcţie. Revistele imobiliare discută casele istorice, dar dintr-un punct de vedere pur comercial, la un nivel foarte jos. Lucrurile sînt la început, ceea ce s-a făcut în 10 ani e foarte mult, dar de proastă calitate conceptuală şi materială. Ceea ce e prost nu e ce ne facem la noi acasă, unde interesul e direct, ci ceea ce facem noi pentru bunul şi spaţiul public. Există un egoism uluitor faţă de spaţiul public, confortul urban, satisfacţia unei imagini urbane civilizate pe faţadele clădirilor. Ceea ce e, de fapt, un lucru foarte grav, o înţelegere greşită a ceea ce înseamnă democraţie, o reacţie de neasimilare şi de persoana colectivă frustrată după 50 de ani de comunism. Totuşi, chiar dacă nu e vorba de Bucureşti, în mod direct, merită menţionate cîteva influenţe benefice care, prin ricoşeu, cu siguranţă vor avea efecte: Politica de reabilitare urbană a fondului construit vechi, iniţiată de GTZ (Societatea Germană pentru Cooperare Tehnică), şi administraţiile oraşelor Sibiu şi Timişoara, şcolile de restaurare de vară de la Bonţida şi, în viitor, de la Dealul Frumos, precum şi proiectele de intervenţie în spaţiul public propuse de Grupul Planwerk sau observatorul urban care deja funcţionează în Sibiu cu sprijinul echipei de urbanişti ATU (Asociaţia pentru Tranziţia Urbană).

Există o formulă care să umanizeze centrul Bucureştiului?

Ar trebui să existe altfel de discuţii, nu din cele care demonizează proiectele şi aşa prea puţine, ci din cele care oferă soluţii; unde este concursul de urbanism, unde este expoziţia proiectelor publice pentru Bucureşti pe care fiecare dintre noi le poate asimila, critica?! Ar trebui să se ţină cont că, de pildă, Calea Victoriei este o şiră a spinării esenţială a oraşului, şi istoric, şi modern, iar Piaţa Revoluţiei nu este decît un punct de pe acest traseu care, dacă ar fi bine gîndit, ar putea avea atributele de centru al oraşului. Zona centrală ar trebui să fie Piaţa Palatului, Piaţa Universităţii. Proiectul actual propus este incomplet, frustrant şi discutabil. Dar pentru asta nu scandalul din ziar e rezolvarea, ci formularea unei teme: ce vrei să ai acolo, cum vrei să te simţi în locul acela. Oferă soluţia cea mai bună în urma unui concurs care să aibă la bază o temă clară completă şi acceptată de cetăţeni. În acest caz graba nu are nici o scuză. Şi nici sistemul de licitare folosit. Nu putem accepta o rezolvare urbanistică a centrului Capitalei care să fie generată numai de necesitatea rezolvării conflictelor de trafic. E simplist şi păgubos, atîta timp cît sîntem încă bipezi. Bucureştenii vor trebui să impună concursul de arhitectură şi urbanism şi să se bucure de roadele acestuia.

Şi în Bucureşti s-ar putea face zone pietonale, nu doar una, ci un sistem. De pildă, Piaţa Universităţii, Piaţa Palatului Regal; strada Verona, împreună cu trecerea către Eva, Parcul Cişmigiu, ar putea deveni o promenadă. Bucureştiul ar putea deveni o reţea complexă de asemenea pieţe. Cred că aceasta va fi una dintre modalităţile de a satisface necesitatea confortului urban. Dar acest lucru cere un efort mare de concentrare şi o autoritate şi trebuie să se realizeze etapizat. De aceea am încercat să facem (eu mă ocup, împreună cu mai mulţi colegi, de această zonă) o stradă, pentru început măcar simpatică, cu timpul, dacă proiectul va fi aplicat, într-adevăr utilă şi complementară la actualele sisteme de circulaţie. Traseul Pictor Verona-Cişmigiu uneşte cîteva parcuri centrale ale oraşului şi ar putea genera un traseu liniştit, secant, cu caracter de scurtătură faţă de traseele centrale, plăcut de traversat pe jos, cu bicicleta sau cu rolele, în cea mai mare parte a lui plantat şi presărat cu repere istorice atrăgătoare. Maşinele sînt tolerate doar în măsura în care echilibrul va fi satisfăcut în relaţia cu pietonul. Dar pentru asta arhitecţii, urbaniştii şi autorităţile nu sînt de ajuns. Susţin că bucureşteanul trebuie să se implice în mod direct în micile acţiuni cotidiene care vizează un surplus de confort urban şi diversitate. Iniţiativa Velocity – trasee protejate pentru bicicliştii în Bucureşti – este sigur că va fi cîştigată, mai devreme sau mai tîrziu. Păcat că obtuzitatea autorităţilor întîrzie acest proiect care va fluentiza cu siguranţă oraşul.

Concluzia?

Bucureştii alcătuiesc un spaţiu foarte atrăgător şi vital. El este incitant şi de aceea totdeauna expus criticii.

a consemnat Iaromira POPOVICI

O întrebare pentru Andrei CHILIMAN, primarul sectorului 1

Care este situaţia construcţiilor înalte din sectorul dvs.?

Într-un sector atît de mare, există tentaţia unor clădiri foarte înalte, dar şi a unor excese, majoritatea generate de dorinţa investitorilor de a construi mult şi repede. Sînt oameni care nu iubesc Bucureştiul, ci doar banii, şi care au găsit complicităţi de tot felul în rîndul administraţiei ce le-a permis să le construiască. De pildă, turnul din Piaţa Charles de Gaulle, care a creat nişte probleme enorme în locul respectiv. Turnul are doar 300 de locuri de parcare, în loc de 700, cît ar fi trebuit. Ca atare, maşinile care ar fi trebuit să fie în acea parcare stau, pe aleile care însoţesc bdul Aviatorilor pînă la Parcul Bordei. Prima tentaţie a fost să le parcheze pe aleile pietonale; de aceea am fost nevoit să fac un lucru nu foarte civilizat: am pus stîlpi de protecţie ca să nu mai poată intra maşinile acolo. A existat, timp de vreo 4 luni, o întreagă bătălie cu diverşi cetăţeni care tăiau stîlpii. Ei au crezut că, dacă e domeniu public, îl pot anexa la cel privat, al lor. Cine vrea să utilizeze domeniul public trebuie să plătească pentru asta.

O problemă similară cu parcările o vom avea, în curînd, şi cu clădirea care se înalţă lîngă catedrala Sf. Iosif. Eu am fost împotriva construirii acestui bloc în zona respectivă. Consider că este nepotrivit şi că va crea o mulţime de probleme tehnice, pentru mine, ca administrator al sectorului. Pe de altă parte, e păcat ca o zonă cu multe clădiri monument istoric să fie stricată cu o clădire atît de mare. Ei au circa 300 de locuri de parcare. Unde se vor parca celelalte sute de maşini, într-o zonă cu străzi înguste? În momentul în care au existat toate avizele şi acordurile, am fost obligat să semnez, contra voinţei mele, autorizaţia de construire. Aici există o neconcordanţă între atitudinea mea ca bucureştean şi funcţia pe care o deţin. Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă pentru a bloca această construcţie.

Piaţa Palatului e o altă durere pe care o am pentru că diverşi investitori umblă după terenurile de acolo. Părerea mea este că piaţa asta, ca şi Piaţa Victoriei, ar trebui lăsată exact aşa cum este. Singurele construcţii pe care putem să le permitem astăzi, acolo, sînt reamplasările unor monumente care au dispărut, precum monumentul ecvestru al regelui Carol I.

Nu am nimic împotriva clădirilor înalte, în sine, atîta timp cît nu strică anumite zone.

Roxana LUPU

La pas pe muzica străzilor

Pe stradă trec doi turişti englezi. Tipic *appearance,* rucsace şi aparate foto, acea relaxare-mirare în priviri, silabisesc stîlcit după gratii, „Palatul Voievodal Curtea Veche". Centrul vechi al Bucureştiului, în dulcele amurg *farniente* al unei sîmbete, e străbătut de turişti amorţiţi, beţivi plecaţi de dimineaţă de-acasă, copii ţigani, fleaura şi muzica celor ascunşi în spatele ferestrelor, de fiecare dată alta, de fiecare dată alţii, pe străzile Lipscani, Şelari şi Franceză.

***Strada Franceză. Muzică* house**

Mai aminteşte de negustorii şi meşteşugarii săi poate prin hrisovul vremii, iar işlicarii, comercianţii de căciuli boiereşti de postav care o împînzeau, n-ar mai găsi vad în îngustimea aceasta. Filmul alb-negru în care jucau odată, la poarta celui mai important centru economic, social şi politic al epocii medievale, Curtea Veche, rulează greu pentru cei care fac exerciţii de vizionare mintală. Pentru că din restaurantul „La Curtea Veche" răsună muzică *house,* pentru că Royal Club, o bombă părăginită de jocuri electronice extinsă canceros cu trei scaune de plastic afară la stradă, ţine beţivi cu poveşti despre femei beţive, „nu vezi că sînt matoală, nu mă mai interesează, dă-mi banii şi gata", pentru că vizavi este o clădire imensă, cu geamuri crăpate, pe care scrie sec „mobilă, tricotaje", pentru că în alte mici crîşme, nenumite, stau patroni depăşiţi de ora închiderii, singuri în birtul sinistru, la o masă, şi nu aşteaptă nimic.

Strada Şelari. „Jesus to a child"

Coboară copii ţigani pe biciclete şi vin la vale cu larmă cu tot. În urma veseliei lor sincere, rămîn magazine pustii cu veioze. Sumbre veioze de sticlă duplicat, înşirate pe rafturi inestetice, aceeaşi culoare, aceeaşi formă, un vişiniu maroniu plat, ce mînă, dar oare ce minte secătuită de imaginaţie le-o fi aşezat acolo, în colţul străzii Şelari!? Mai sus, un alt butic de sticlărie închis, cu o veioză gigant aprinsă roşu în geam, ca o sirenă de război stricată, pe timp de pace. În sfîrşit, o gură de aer proaspăt: *Glassmakers Court. Please come to visit.* Celebra Curte a sticlarilor, unde se ascund meşteri sticlari suflători, ale căror vitralii, veioze şi lămpi iau drumul marilor galerii internaţionale.

În faţa Curţii, un bătrîn întins pe o bucată de carton, a coborît la o ţigară. Se sprijină de un zid unsuros care a înghiţit, în burta construcţiei sale cu geamuri sparte, toate gunoaiele străzii. „Odată, aici a fost Club Hermes. Se făceau şedinţe de sindicat. După Revoluţie, venea unu şi dădea video la fraieri. Acum dorm aici şobolanii şi doi aurolaci" – spune bătrînul. Mai sus, cum urci strada pieptiş, un intrînd întunecos: în spărtura strîmtă a străzii, o ţigancă alăptează şi ţiganii fumează în jurul ei, la o masă. Avertizările bătrînului răsună: „sus în podul acela de tablă sînt spoitorii. Se adună noaptea, dau manele la maxim, joacă barbut şi se îmbată. Atunci e rău de noi".

Deodată, în liniştea străzilor pietruite răzbate, la început timid, apoi din ce în ce mai puternic, o muzică dulce, terapeutică pentru toată mizeria zidurilor înnegrite de fum ale ţiganilor: vine de după nişte perdele uşoare, aflate la etaj, pe geam scrie „Andrei Romocean, pictură" şi şevaletele colorate, în dezordinea imaginată a acuarelor, trimit în strada seculară „Jesus to a child", George Michael.

Strada Lipscani. „Baladă pentru Adeline"

Lipscaniul se deschide strîmt din Şelari, încape o bucată de cer şi, în bunul mers al magicelor contraste, un magazin de haine de firmă. Un bărbat se dă de vale beat, o femeie închide cu lacătul magazinul de rochii de mireasă. O bătrînă îşi plînge soarta încet şi povesteşte cu cea mai mare decenţă a nenorocirii, cele ce i s-au întîmplat: „Fata mea a murit. Ginerele meu a vîndut casa şi a lăsat cei patru copii pe drumuri. I-am luat cu mine şi am venit aici. Stăm într-o şandrama. Aşa îi cresc. Am auzit că vine şi ne evacuează. Eu am ciroză. Ce-or face copiii ăştia, nu ştiu. Doamne ajută".

Strada Lipscaniului înlănţuie magazine închise, cu rochii de mirese, buticuri prăfuite, cu „stofe, mătăsuri" în geam sau cu voalete, turbane şi pălării, singurul magazin care le mai fabrică, exceptînd Casa Venus, vedeta anilor *fashion* '80, restaurante ieşite în stradă, vînzătoare zeloase nesmerite, bătrîni adormiţi. Şi peste toate susură, ca o binecuvîntare a celor ce în lume sînt amestecate, pentru neostoita mirare a omului, „Baladă pentru Adeline".

Centrul istoric: puţine schimbări, multe aşteptări

– dialog cu Teodor FROLU, membru fondator al Asociaţiei Investitorilor din Centrul istoric –

Lipsa unei viziuni unitare

Un proiect de revitalizare a acestei zone nu înseamnă doar un plan de intervenţie la nivel de reparaţii-restaurare, dar şi un set de politici şi măsuri în urma cărora să fie rezolvate şi problemele ce stopează orice proces de dezvoltare normală. Una este regimul de proprietate; cea de-a doua – problemele de ordin social şi locativ ale celor care locuiesc în zonă; a treia – atragerea anumitor tipuri de activităţi culturale şi comerciale (pentru că la o dezvoltare rapidă şi la o creştere a chiriilor, multe din ele vor dispărea) – şi aici mă refer la Galeriile de artă şi magazinele de antichităţi specializate nu neapărat pe produse de lux, covrigării, gogoşerii, atelierele şi magazinele micilor meseriaşi, cluburile şi cafenelele studenţeşti mai populare.

Proiectul de infrastructură este început de Primărie, dar lipseşte proiectul mare: nu avem încă o viziune asupra zonei la care să ne referim. Atunci cînd vorbim despre centrul istoric ar trebui să-l putem defini: ca şi caracter, atmosferă, tipuri de activităţi, tipuri de evenimente sau întîmplări care s-ar potrivi aici, ca branduri care populează zona. Pe două coordonate: să fie specific Bucureştiului, nu doar un loc frumos, modern, european; şi să fie un centru istoric, dar care să aparţină prezentului: o zonă, care va continua să se dezvolte, va fi vie şi integrată în dinamica oraşului.

Este necesar să avem un amestec între locuinţe, spaţiu comercial şi de business. Toate acestea suprapuse pe brandurile care deja definesc zona: Hanu cu Tei; Hanul Gabroveni, într-o gravă stare de degradare; Curtea sticlarilor, chinuită de modernizare; biserica Stavropoleos, o oază de lumină; Curtea Veche, care are un potenţial deosebit atît ca muzeu, dar mai ales ca un loc viu, interactiv; curţile interioare din zonă, deosebit de frumoase, nedescoperite încă, aparţinînd zonei private; „Carul cu bere", care este în restaurare în momentul de faţă;

„Florile" din zonă – care au început să nu se mai vadă din cauza „bălăriilor" – sînt în marea lor majoritate proprietăţi private şi sînt rezultatul unui grup de oameni cu iniţiativă şi cu dragoste pentru valoare. Paradoxul este că foarte multe clădiri s-au deteriorat în ultimul an şi jumătate, prin „modernizare", mai mult decît în ultimii 20 ani, prin abandon.

Investitori şi afaceri

Comercialul internaţional, normal şi binevenit pentru zonă, trebuie contrabalansat de nişte branduri locale. E foarte important tipul de investitori care sînt atraşi către zonă: să fie avizaţi, să înţeleagă cu adevărat genul acesta de investiţie, caracterizată prin termen lung şi mediu, şi nu investiţia de conjunctură, care încearcă să speculeze imobiliar sau comercial pe termen foarte scurt. Un investitor care vine şi-şi modernizează magazinul sau restaurantul, distrugînd ce are de valoare clădirea, şi-l tratează ca pe un parter de bloc de cartier, e clar că e neavenit în această zonă. Deşi există nişte reglementări foarte clare în această privinţă, în ultima vreme e *Far West* aici: neglijenţă, lipsă de reguli şi prost-gust. Există chiar şi nişte culori avizate şi recomandate de Comisia Monumentelor, nuanţe de gri, bej, umbra, albul, specifice stilului eclectic de sfîrşit de secol XIX. Tîmplăria de lemn şi vitrinele cu decoraţii specifice zonei sînt elemente esenţiale de ambianţă la nivelul străzii.

Valoarea zonei stă foarte mult în ansamblu: în momentul în care cineva intervine asupra unei clădiri, e afectat întregul ansamblu. De aceea, noi, ca asociaţie (AICI), am cerut întotdeauna organizarea unui birou de administrare şi informare, care să acorde şi asistenţă pentru cei care vor să investească, dar să şi controleze ce se întîmplă. Am şi scos o foaie volantă, un fel de ghid pentru cel care investeşte, cum să facă să-şi valorifice mai bine investiţia în zonă. Pînă la urmă, o investiţie bine-făcută creşte atît valoarea proprie, cît şi a celor din jur.

Cele mai mari investiţii în zonă: Amsterdam Grand Cafe, unde sînt cinci asociaţi, trei olandezi, un belgian şi un român (subsemnatul), Hotelul Rembrandt (doi olandezi), B-Market (doi români), magazinul Nova, Chocolat, City Grill. Majoritatea dintre ele sînt făcute înainte de anul trecut. Nu există investiţii de anvergură care să fi fost făcute în ultimul an şi jumătate. Cînd vorbim de investiţii serioase, ne referim la refacerea structurii clădirii, a faţadei, şi nu doar de o cosmetizare, de pus nişte termopane şi vopsit gardul.

Regimul proprietăţii

Primul lucru care diferenţiază zona de aici faţă de alte centre istorice este regimul proprietăţii. Aici, proprietatea este foarte dispersată şi nu există un plan foarte clar de acţiune în clarificarea acesteia. În momentul de faţă, în zona privată sînt cam 40% din proprietăţi. Deci încă 60% se află la stat. Din aceste 60%, un procent de 40% sînt în proces de retrocedare. Ceea ce este bun aici aparţine zonei private, iar mizeria şi debandada – administraţiei publice. Este interesant cum administraţia publică iese şi spune că vrea să facă ordine, deşi ea este încă proprietara majoritară. Ca să rezolve problema proprietăţii ar fi putut să urgenteze procesul de retrocedare. La care să se adauge mediatizarea şi publicarea regulilor de intervenţie în zonă: astfel încît o clădire să nu fie vîndută pe piaţă ca o clădire banală, bună de demolat, posibil de a fi înlocuită cu orice clădire. Nu vreau să fiu înţeles greşit, nu sîntem împotriva clădirilor noi dar, avînd în vedere că în momentul de faţă în Bucureşti se construieşte pe principiul mult şi prost, va fi fatal pentru centrul istoric.

Închiderea circulaţiei

Din punct de vedere al business-ului, a fost dezastruoasă. Business-urile noastre au scăzut între 30 şi 50%, unii chiar au dat faliment. Proiectul a demarat în februarie 2005. Circulaţia este închisă complet anapoda: este o mare diferenţă între a face o zonă pietonală şi a bloca complet accesul maşinilor. Există un proiect al unor experţi britanici, în care regula e foarte simplă: ai nişte trasee pietonale, dar în proximitatea lor adiacentă ai circulaţia; astfel încît, cînd ieşi de la pietonală, în maxim 30 m să ai acces auto. Un astfel de proces are loc în sistemul „pas cu pas", avînd la bază o combinaţie între măsuri de restricţionare treptată cu dezvoltarea unor noi trasee şi accese în zonă.

Ce urmează

Premisa de la care pleacă Primăria, şi anume că, dacă doar refaci pavimentul şi infrastructura, va fi un aflux de investiţii majore aici, este o mentalitate încă de administrator de bloc care funcţionează pentru marile afaceri imobiliare din zone noi ale oraşului. Centrul istoric este mai mult decît speculaţie imobiliară, este „inima" Bucureştiului, aşa cum parcurile sînt „plămînii". Sper ca bucureştenii să se implice mai mult în ce se întîmplă cu oraşul lor.

Pînă atunci, ce încercăm noi ca asociaţie este să ajutăm la construcţia unei viziuni de centru istoric, prin propriile investiţii, prin dezbateri publice şi asistenţă de specialitate română, străină sau prin atragerea de programe de investiţii. Din ce am văzut pînă acum, bucureştenii îşi doresc ca zona să-şi păstreze caracterul, să nu fie doar una comercială, invadată exclusiv de branduri internaţionale, totuşi să se producă o modernizare, calitatea serviciilor să fie alta; să se poată avea acces uşor aici; zona să fie mai vie şi să devină o alternativă reală la mall-urile ce au căpătat un rol excesiv în viaţa socială a oraşului.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Stela GIURGEANU

Cînd indignarea nu-i de ajuns

Memento

Anul 2002, biserica Armenească. Lîngă, şantier de construcţii. Se doreşte ridicarea unui gigant de oţel. Şi sticlă. Un bloc de birouri pentru fundaţia căruia se fac săpături temeinice. Se omite însă cercetarea în prealabil a straturilor de pămînt, ceea ce duce la atingerea pînzei freatice. Apa afluenţilor subterani ai Dîmboviţei spală nisipul de sub monumentul arhitectonic, iar peste noapte, biserica Armenească se rupe. Clădirile învecinate, casa parohială şi Muzeul Dudian resimt din plin neglijenţa proiectanţilor. Deşi primiseră în avans asigurări că nimic nu se va întîmpla, deşi avem o lege a monumentelor arhitectonice, un Minister al Culturii şi Cultelor, un Inspectorat de Stat al Construcţiilor, o Primărie Generală şi şase de sector, comisii, sub-comisii şi inspectori, povestea s-a soldat doar cu ridicări din umeri, oftături oficiale şi post-tristeţi. Nu-i nimic însă, scenariul pare că se va relua.

Catedrala Sfîntul Iosif

Anul 2006. Catedrala Sfîntul Iosif. Lîngă, şantier de construcţii. Se doreşte ridicarea unui gigant de oţel... bloc de birouri... 4 subsoluri, 19 etaje... într-un raport se recomandau maximum 12; fără studiu seismic; fără o grămadă de alte studii; atingînd, posibil, pînza freatică; o construcţie ilegală, pentru oprirea căreia, deşi s-au emis o serie de rapoarte şi avize, nimeni nu se bagă. Deznodămînt previzibil. Cum s-a ajuns, din nou, aici?

În urmă cu şapte ani, Arhiepiscopia îşi dădea acordul pentru realizarea „Cathedral Plaza". Doi ani mai tîrziu şi l-a retras, dînd naştere, bineînţeles, la nenumărate scenarii pur umane, bazate pe „interesele materiale". Departe însă de acestea, adevărul, aşa cum Mons. Cornel Damian, Episcop Auxiliar de Bucureşti, mi l-a prezentat, a fost cu mult mai simplu. Arhiepiscopia „n-a avut niciodată de gînd să accepte o construcţie pe terenul vecin", însă, cum terenul fusese deja cumpărat, iar zvonurile iminenţei unei construcţii nu mai conteneau, la sfaturile profesorului Cişmigiu, care făcea parte din Comisia Naţională a Monumentelor Istorice, s-a dat, pînă la urmă (şi doar teoretic), acordul, ca fiind „alegerea din răul cel mai mare a celui mai mic". Acesta ar fi urmat să ducă la „o colaborare mai bună între cele două părţi şi la un oarecare control asupra viitorului proiect", prezentat iniţial doar în luminile sale roze.

„Sub marea presiune la care am fost supuşi în acele momente", a declarat şi Mons. Dr. Ioan Robu, Arhiepiscop Mitropolit Romano-Catolic de Bucureşti, într-o scrisoare deschisă către Preşedinţie şi Camera Deputaţilor, „ni s-a sugerat că un eventual acord ar putea aduce, pe lîngă relaţii de bună vecinătate, mai ales garanţii suplimentare asupra siguranţei catedralei".

Acordul, „mai mult o scrisoare, nicidecum un act legalizat" după cum mă corectează Mons. Damian, a fost retras în 2001, tocmai pentru că singurul lucru pe care îl ceruse de fapt ÎPS nu a venit. Era vorba de garanţia clădirii.

Ilegalităţile

Urmează saga ilegalităţilor. Din şirul ameţitor, voi prezenta doar cîteva. În primul rînd, autorizaţia de construire. Dată „cu mîna tremurîndă", după cum el însuşi afirma, de către Andrei Chiliman, primarul sectorului 1, „contra" voinţei sale, „obligat" fiind de lege, încalcă legea. Pentru că tocmai legea 422/2001, Legea Monumentelor Istorice, prevede că autorizaţia trebuia dată de Consiliul General al Municipiului Bucureşti, prin primarul general, şi nicidecum prin Primăria sectorului 1. Mai apoi, fără acordul Arhiepiscopiei, investitorul nu putea demara lucrările, terenul găsindu-se în zona de protecţie a catedralei. Urmează o încercare de eludarea a legii, prin retragerea cu cîţiva metri de la gardul catedralei. Terenul a rămas însă tot în zona de protecţie, autorizaţia, tot în cea a ilegalităţii.

Ca şi cum n-ar fi fost de ajuns, nu s-a făcut nici o expertiză a catedralei, *înainte* de demararea construcţiei, expertiză care era pînă la urmă, o condiţie *sine qua non* pentru primirea avizului din partea Ministerului. Încercînd să o „dreagă din mers", investitorii au trimis totuşi o echipă, după începerea lucrărilor, încălcînd astfel clauza iniţială a avizului, devenit aşadar nul.

Trecînd însă şi de autorizaţie, ajungem la concesionarea terenului, făcută nu prin licitaţie, cum prevede legea 50/1991 (autorizarea executării lucrărilor de construcţii), ci prin încredinţare directă.

În 26 aprilie 2006, ISC (Inspectoratul de Stat pentru Construcţii) numeşte o comisie pentru verificarea autorizaţiei şi lucrărilor. Raportul, negru pe alb: ilegalitate totală, pentru că laolaltă cu problemele autorizaţiilor, se află şi modificarea documentaţiei iniţiale, fără „parcurgerea etapelor de elaborare, avizare şi aprobare". În conformitate cu legea 350/2001 (amenajarea teritoriului) „documentaţiile modificate fără respectarea prevederilor legale sînt nule", iar comisia ISC conchide că proiectul „Cathedral Plaza" se găseşte în ilegalitate şi trebuie oprit.

Campioni la aruncatul pisicii

Cine însă să o facă? Conform legii 50, lucrările fără autorizaţie sau cu încălcarea acesteia, trebuie oprite de ISC. ISC nu se bagă, limitîndu-se doar la a da raportul ilegalităţii, aruncînd pisica înspre Prefectură. Dna Mantale răspunde că „instituţia este în imposibilitate de atacare în contencios administrativ a documentelor de urbanism", aruncînd pisica la locul ei, adică la ISC. Rămîne Ministerul Culturii, cu corpul său de audit şi control. „Dacă sînt încălcate avizele ministerului, opriţi lucrările." Da, dar devreme ce există ISC-ul şi Prefectura, pentru ce să se mai bage şi Ministerul?

Instanţa, ultima soluţie (dar...)

De la raportul ISC au trecut două luni. Lucrările continuă. Mai e speranţă în Justiţie. Însă modul în care, pînă în prezent, s-au luat hotărîrile în instanţă, nu pare a fi taman liniştitor. Cererile de oprire temporară a lucrărilor au fost respinse, iar la cererea investitorilor, procesul, strămutat foarte repede la Constanţa, deşi Arhiepiscopia a atras atenţia Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie asupra unor posibile conflicte de interese: Marin Voicu, fostul preşedinte al Curţii de Apel fiind tatăl Daianei Voicu, manager al companiei Millenium Building Development şi reprezentanta investitorilor în România. De ce? Probabil din acelaşi motiv pentru care procesul, deschis în aprilie, a suferit amînări peste amînări, iar în august, nu avea încă termen de judecată.

„Nu loviţi cu ciocanele în Dumnezeu"

...Scria pe o pancartă. „Salvaţi Catedrala", pe alta. „Autorizaţii şi avize ilegale" scrie într-un raport. Şi într-altul. Într-o lege se spune că instituţiile statului, plătite din banii publici, ar trebui să aplice legile. Într-un ghid al Bucureştiului: catedrala Sf. Iosif, 1875-1880. Operă de artă. Monument istoric. Voltaire spunea că, dacă Dumnezeu nu ar exista, ar trebui inventat. Pe Internet, cîteva site-uri protestează, în presă se fac noi şi noi dezvăluiri. Cîţiva enoriaşi, adunaţi, seară de seară, încearcă să salveze catedrala. Prin rugă. Episodul Armenească se va repeta, mai mult ca sigur. Printre ei şi ortodocşi, ritul nu mai contează, printre ei şi o doamnă care a făcut parte din lanţul uman în jurul bisericii Sfînta Vineri. Alături, pe şantierul dosit de panouri ridicate parcă direct proporţional cu scandalul, se lucrează însă în draci. Iar uneori simpla noastră indignare nu mai e de ajuns.

Monica TĂNASE

Petit Paris şi *Historical Vandalism*

În urmă cu cîteva luni, edilii Capitalei anunţau un proiect uriaş în urma căruia Bucureştiul *devenit* ar trebui să-l umilească pe cel *fost* „Micul Paris". Conţinutul acestui proiect a nemulţumit cîţiva cetăţeni care şi-au unit forţele argumentative şi invective pe un forum şi în două petiţii afişate pe Internet (www.romaniamea.ro şi www.petitiononline.com/VideaNU/).

Semnează împotriva proiectului, demn de mintea geniului Epocii de Aur, aproape 6.000 de oameni. Cei mai mulţi dintre ei sînt din afara Capitalei. Vreo 50 sînt străini, care au trecut o dată prin Bucureşti, iar acum scriu cu indignare din SUA, din Danemarca, din Suedia, Franţa sau Germania.

Intenţia arhitecţilor, care au propus proiectul, este de a reconstrui Calea Victoriei ca pe o zonă de promenadă, un *corso*, aşa cum, zice-se, a fost concepută. Finalizarea proiectului însă presupune amplasarea unor blocuri de beton şi sticlă în centrul istoric al Bucureştiului, ignorînd valoarea arhitecturală a Pieţei Revoluţiei.

În concepţia arhitecţilor ce au elaborat proiectul, între clădirea Ateneului Român şi fostul Senat, clădirea fugii lui Ceauşescu, s-ar potrivi mănuşă cîteva clădiri din beton şi sticlă, zone cu destinaţie multiplă: centre comerciale, centre culturale, parcare, zone de relaxare şi lifetime.

Concurs de idei pentru cum să ignorăm istoria

În urmă cu aproape zece ani, Primăria Bucureştiului a iniţiat un concurs adresat arhitecţilor, concurs ce avea ca intenţie un proiect de modernizare a centrului Bucureştiului, a zonei Pieţei Revoluţiei.

Proiectul cîştigător a fost cel semnat de Viorel Hurduc, arhitectul ce a condus, pînă în primăvara acestui an, Ordinul Arhitecţilor din România.

Proiectul, o dată cîştigător, pare a fi de nedemolat. Dat publicităţii, a fost imediat contestat de comunitatea academică, de arhitecţi, de intelectuali, de cetăţeni ce nu au putut altfel protesta decît pe forumuri virtuale.

Peter Derer, preşedintele Uniunii Arhitecţilor din România, aflat în comisia de evaluare a proiectelor din Primărie, la momentul 1997, mărturisea într-un interviu că regretă că şi-a dat acordul pentru acest proiect, însă îşi apără colegii dînd vina pe un viciu de organizare a concursului. *Nu a fost un concurs pe teme, în care fiecare arhitect să îşi susţină o viziune, ci un imperativ al Primăriei: vrem să construim, arătaţi-ne cum!*

Atitudinea imperativă a Primăriei se păstrează şi în acest moment. Practic, cel mai incriminat de societatea civilă, reunită într-un grup numit ad-hoc Grupul Civic Bucureşti, este primarul Videanu care ignoră orice semnal de respingere a acestui proiect.

Ideea s-a materializat într-un Plan Urbanistic Zonal (PUZ), ce se află în acest moment în curs de elaborare pe masa arhitecţilor urbanişti din Primărie. După elaborarea sa, construcţia îşi urmăreşte drumul firesc oricărui proiect agreat de Primărie. Contactat telefonic, autorul proiectului, arh. Viorel Hurduc, a refuzat orice declaraţie, pînă la finalizarea elaborării proiectului de către arhitecţii Primăriei. Purtătoarea de cuvînt a Grupului Civic Bucureşti, Mariana Duma, susţine cu amărăciune că soluţiile pe care edilii le iau în calcul, în acest moment, sînt de ajustare a proiectului iniţial, nicidecum de renunţare la el.

Oraşul din oraş

Viorel Hurduc nu se mai află la conducerea Ordinului Arhitecţilor din România şi refuză orice comentariu, primarul Capitalei este în concediu, iar proiectul se află în curs de elaborare la Primăria Bucureşti.

De va fi acceptat ar însemna triumful amarnic al arhitectului asupra spaţiului. Şi victoria primarului asupra oraşului. Atunci care ar fi diferenţa faţă de planul de sistematizare?

Primăria Capitalei vrea să construiască blocuri în Piaţa Revoluţiei, spune petiţia VideaNU. *Ceea ce se întîmplă este un atentat la aceste locuri istorice ce datează de la începutul secolului trecut şi fac parte din Bucureştiul protejat.*

Au semnat pînă acum puţin peste 6000 de oameni. Ei au construit un orăşel virtual întru apărarea marelui oraş. Sînt puţini, sînt mulţi?

Am notat cîteva reacţii: *Indivizii ăştia sînt mînaţi de o lăcomie animalică; ar construi oriunde, şi pe mormîntul părinţilor, dacă le-ar ieşi un ban în plus. Semnez protestul, dar cu inima grea: nu sper că vom rezolva ceva.*

Off... ieşiţi, oameni buni, în stradă! Spargeţi clădiri! Atentaţi la idioţi!

Dacă vom fi mai mulţi, vom izbîndi! Chiar revoluţie de ar ieşi, tot ar fi ceva!

Numărul oamenilor preocupaţi de soarta oraşului în care trăiesc, a oamenilor conştienţi că spaţiul, care contează pentru fiecare dintre noi, nu se termină la uşa apartamentului, nu pare a fi deloc copleşitor. Poate doar nota lui Neal Skibinski din SUA ar putea contrazice constatarea de mai sus: *Destroying the „Ceausescu balcony" and the Piata would be historical vandalism!* Cuvinte puţine, reacţie puternică: democraţie. *Historical Vandalism....*

Vizualizarea ansamblului de blocuri

Proiectul Videanu ar urma să umbrească tot ce se numeşte clădire veche din faţa Palatului Regal (fostele case ale boierilor Ghiculeşti, palatul primului rege al României), actualul Muzeu de Artă al României. Practic, în faţa restaurantului Cina urmează a fi înălţat un bloc considerabil mai înalt decît Ateneul Român (construcţie finalizată în 1888), un bloc din beton, fier şi sticlă. De cealaltă parte a Bibliotecii Central Universitare (fosta Bibliotecă a Fundaţiilor Regale, construită din donaţia Regelui Carol I în 1895), în faţa clădirii Ministerului de Interne (sediu al fostei Siguranţe a Statului, construit în 1938), urmează a fi ridicate alte patru blocuri: între cele două aripi ale clădirii Ministerului de Interne, mascînd balconul din care Ceauşescu şi-a ţinut ultimul discurs, un bloc ce ar trebui amplasat pe locul statuii ce-l reprezintă pe Iuliu Maniu şi ansamblul lui Ghilduş. Al treilea bloc urmează a fi lipit de blocul Romarta, iar al patrulea, bloc de 13 etaje, se va ridica pe locul Teatrului „Excelsior", demolat în primăvara acestui an.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 18 august, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Nimic nu poate fi mai frumos decît să te expui“

– interviu cu Andrei ŞERBAN –

Întrebată dacă ar putea să schimbe un lucru din viaţa ei, ce ar schimba, Grace răspunde: „Viaţa mea“. Replicile, scrise de Sarah Kane, în 1998, ar fi putut fi rostite, la fel de bine, de personajele lui Cehov, în 1896. Asta ne face să credem spectacolul Pescăruşul, *creat de Andrei Şerban pe scena Teatrului Naţional „Radu Stanca“ din Sibiu, spectacol prezentat, la sfîrşitul lunii iulie, în formula repetiţiilor generale cu public (premiera va avea loc în 2007, inaugurînd programul „Capitala culturală europeană“). După zece ani de absenţă, perioadă în care a susţinut doar ateliere şi conferinţe, dar şi după o carte publicată la Polirom şi un proiect sabotat (al Centrului de cercetare teatrală), regizorul îndrăgostit de Cehov revine, în sfîrşit, pe scena românească. Animat de o energie nouă, el nu se fereşte de replici dezinhibate şi gesturi radicale. Dimpotrivă, le legimitează prin pasiunea cu care se întoarce mereu la întrebarea esenţială: „Cine are nevoie de teatru?“. Andrei Şerban formulează, din nou, un răspuns neaşteptat, la Naţionalul din Cluj, acolo unde, pînă pe 20 august, va da, sub ochii spectatorilor, ultimele indicaţii de regie actorilor distribuiţi în* Purificare *de Sarah Kane.*

În Biografia *recent apărută, vorbiţi despre sentimentul straniu de a fi „între două lumi“... Acum, după o vară de audiţii, repetiţii şi interviuri, vă simţiţi mai aproape de casă, de teatrul românesc? Cum se vede el dinăuntru?*

Cînd lucrezi foarte intens şi concentrat într-un loc, eşti ca pe o insulă. Ai impresia că toată planeta depinde de ceea ce faci tu la Sibiu sau la Cluj, la Tokyo sau la Los Angeles şi, în sensul ăsta, nu mai contează unde te afli. Călătorind atît de mult, nu mai am sentimentul apartenenţei la o ţară anume... Sigur că, revenind în România, e plăcut şi relaxant să vorbesc în limba maternă – ceea ce se întîmplă foarte rar în teatru –, şi mi-e foarte bine cînd regăsesc la actori un umor pe care-l ştiu, o căldură familiară, un fel de a lucra, plin de entuziasm, pe care mi-l amintesc din tinereţe. Asta îmi dă foarte multă bucurie. Dar între două lumi voi rămîne pînă la sfîrşit. De fapt, cred că ne simţim cu toţii între două lumi, chiar şi cei care nu pleacă din România. E un moment, în întreaga lume, în care nimeni nu se mai simte într-adevăr *acasă;* casa din noi înşine e, într-un fel, în plin cutremur. Trăim aproape de apocalips.

Distribuţia Pescăruşului, *din care fac parte Maia Morgenstern şi Mircea Rusu, actori care v-au urmat şi în spectacolele din '90, nu e tot un mod de a vă întoarce acasă?*

Nu, deloc, pentru că, în mod tragic, *Trilogia antică* s-a destrămat. A fost un spirit extraordinar, un eveniment la care actori şi spectatori, abia ieşiţi din îngheţul comunismului, au participat cu toată fiinţa lor. Am crezut că vor rămîne nişte urme, nişte amprente. E adevărat că şi acum, după şaisprezece ani, întîlnesc atît de mulţi oameni care îmi spun că îşi amintesc încă de experienţa *Trilogiei,* dar asta este doar o amintire, o impresie... Nimic din spiritul care s-a creat acolo nu a fost continuat. Chiar şi casetele video, afişele, fotografiile – toată documentaţia a fost distrusă de directorii Teatrului Naţional care au venit după mine... Aşa că nu mai am nici un fel de corespondenţă cu acel moment. Sigur că m-a impresionat mult cînd am văzut-o pe Ilinca Tomoroveanu, care a venit la o repetiţie deschisă cu *Pescăruşul* şi mi-a spus, la sfîrşit, cu lacrimi în ochi: „Ştii, nu numai că i-am găsit extraordinari pe actori, dar am simţit atît de mult nostalgia zilelor de lucru la *Trilogie,* pentru că *Pescăruşul* mi-a amintit de *Trilogie,* într-un fel“. Ceva rămîne, se pare, dar numai sub forma nostalgiei.

Cum spune Zarecinaia: „Ce bine era odată!“.

Andrei Şerban împreună cu Tudor Aaron Istodor şi Andreea Bibiri

Ce bine era odată! Ah, iluziile... nu?

Totuşi, de ce o distribuţie atît de numeroasă?

Ştiam c-o vreau pe Maia în *Arkadina,* dar nu-i ştiam deloc pe actorii tineri din Bucureşti, aşa că am făcut audiţii. Acolo am găsit-o pe Andreea Bibiri şi imediat am hotărît s-o iau pentru ambele spectacole, deşi sînt foarte diferite, dar gama ei este extrem de variată. Pe Şerban Pavlu, excelent şi el, l-am găsit tot prin audiţii, pe Cornel Răileanu îl ştiam din work-shop-ul de anul trecut, de la Cluj – un actor foarte fin, foarte just pentru rol –, iar pe Marian Rîlea îl ador de-o viaţă şi abia aşteptam să-l „fur“ de la Măniuţiu ca să pot lucra şi eu cu el. Bun. Am venit la Sibiu, dar necunoscînd trupa – i-am văzut într-unul sau două spectacole –, vroiam să mă asigur din Bucureşti că am actori la înălţimea rolurilor, pentru că piesa aceasta nu se poate juca fără actori. Nu este o piesă de grup, în care – cum să spun? –, ca într-un spectacol de Purcărete sau de Măniuţiu, e nevoie de un lucru de ansamblu, care trebuie să funcţioneze perfect, şi în care personalităţile individuale nu se văd neapărat. Aici e un spectacol bazat exclusiv pe actori şi pe text. Atîta tot. Text, actori şi spaţiu gol. Peter Brook.

Din fericire, la Sibiu am avut surpriza să descopăr că destul de mulţi actori pot juca aceleaşi roluri, aşa că le-am propus o distribuţie dublă, una sibiană şi cealaltă din Bucureşti – o competiţie frumoasă, deschisă, în care singurul supraextenuat urma să fi eu. În loc de unul, am făcut două spectacole *Pescăruşul,* în cinci săptămîni şi jumătate. Întotdeauna mă complic singur, dar... de ce nu? Iubesc ideea acestei provocări şi uite că am avut rezultate surprinzătoare cu mulţi actori.

Spuneţi în carte: „Cu Pescăruşul, *deşi l-am montat de două ori, aş dori să am o a treia şansă“. E o „aventură neterminată“?*

De cele mai multe dintre spectacolele mele nu am fost mulţumit. Am fost nemulţumit de mine, în primul rînd, pentru că întotdeauna îmi pun ştacheta, poate, prea sus. La New York, *Pescăruşul* a fost mai bine ca la Tokyo, dar nu suficient de bine. Am vrut să înţeleg ce înseamnă comedie, de ce îl subintitulează Cehov „comedie“. E clar că nu este vorba de o farsă sau de un vodevil. Cuvîntul are aici sensul de „comedie umană“, a vieţii: dacă trăieşti ce se întîmplă cu ei, plîngi, iar dacă vezi ce se întîmplă cu ei, rîzi, pentru că ceea ce li se întîmplă e ridicol. Sînt cu toţii complet prinşi în iluzie, în iluzia de a trăi o altă viaţă, în iluzia de a nu se vedea pe ei înşişi aşa cum sînt, dorindu-şi ceea ce nu pot realiza niciodată, în loc să vadă ce e posibil, acolo, pentru ei.

Deşi Pescăruşul *părea o opţiune confortabilă, aţi surprins, din nou, prin desenul spectacolului.*

Cea mai mare ambiţie pe care o am, este să nu îmi fie recunoscută semnătura. Încerc să scap de un stil, de „stilul Andrei Şerban“. Dacă scap de asta înseamnă că am reuşit ceva. Dacă se spune: „ah, asta trebuie să fie Andrei Şerban“ înseamnă că am ratat.

Montînd aceeaşi piesă, Lucian Pintilie sau Aureliu Manea au încercat să delimiteze pe scenă mai multe spaţii de joc. La Sibiu însă, scena lui Treplev pare extinsă la întregul spaţiu de joc.

E teatru în teatru, viaţă în teatru, teatrul în viaţă.

Cad cortine peste cortine...

Exact. Nu mai ştim care este limita teatrului, unde este teatrul în teatru, unde se întîmplă piesa lui Treplev şi unde este, de fapt, teatrul vieţii. Despre asta e vorba.

Spectacolul inventariază parcă modurile diferite, greşite sau iluzorii în care ne raportăm la ideea de teatru. Iar replica „Avem nevoie de teatru!“ pare un refren inspirat din actualitatea scenei româneşti. O auzim mereu, dar fiecare înţelege ce vrea.

Absolut, şi aici e puţin derutant. Simt că nu e deloc clar spre ce se merge şi simt că nici generaţia foarte tînără nu are viziunea acestui teatru alternativ. Pentru că, din cîte am văzut, din cîte simt, din cîte mi s-a spus, nu este o viziune care afirmă, ci, într-un fel, este ceva care neagă. E bine să negi, dar nu e destul.

Montînd Purificare *de Sarah Kane, v-aţi propus să polemizaţi cu această generaţie?*

Nu va fi nici o polemică, dimpotrivă, aş vrea să văd mai mulţi regizori tineri care să încerce exemplul celor din cinema. Am impresia că în film este un adevărat nou val, în care artiştii tineri au de spus ceva foarte serios şi autentic despre relaţiile de viaţă din România acestui moment, pe cînd în teatru, ceea ce se încearcă – dar, repet, poate că n-am văzut destul – mi se pare o copie destul de palidă a avangardei din Vest, europeană şi americană. Iar această avangardă este deja teren bătut, nu reprezintă nimic autentic, tipic pentru realitatea de aici. E păcat. Ar trebui ceva mult mai original, care să reiasă dintr-o nevoie sinceră a tinerilor de a vorbi despre situaţia de acum, de forme de teatru potrivite aici şi nu în Germania, Franţa sau America.

Cu alte cuvinte, Pescăruşul *este o piesă actuală?*

Absolut, cred că este vorba despre conflictul dintre generaţii, despre nevoia de glorie, de afirmare, într-un moment în care, în societatea românească, actorii şi teatrul şi-au pierdut locul important pe care-l aveau sub Ceauşescu. Acum, teatrul a căzut mult mai jos, la periferie, vedetele actuale sînt oamenii politici, noii magnaţi ai economiei, andreele marin ale vremii noastre, monica&irinel. Tot ce se întîmplă în televiziune şi ziare este un fel de bătălie dementă între aceste noi staruri. În timp ce noi toţi sîntem asemenea Arkadinei, visăm la glorie într-o societate care a dat teatrul la o parte, în care banul, interesul, ipocrizia politică, tot circul care se face, au devenit teatru, nu? Şi apoi sînt actorii tineri, Treplevii de astăzi, care vor să nege tot teatrul ăsta care, oricum, n-are valoare... Tot ce se întîmplă în teatrul românesc pare destul de îmburghezit, de fapt. Nu văd spectacole de mare impact, care să clatine societatea, care să spună ceva din punct de vedere social. Poate că nu ştiu eu, repet, dar simt că nu e prea multă acţiune. Cei tineri se războiesc împotriva a *ce* şi vor să restabilească *ce?* Exact ca Treplev, care vrea să construiască un teatru nou, dar habar n-are cum trebuie să fie teatrul nou şi e complet pierdut în visurile lui. Într-adevăr, spectacolul e extrem de pertinent pentru situaţia actuală din România.

Introducînd practica occidentală a acestor previews, *nu vă asumaţi un risc prea mare? Nu s-ar putea duce prea repede vestea că ceva scîrţîie încă?*

Cred că este un lucru foarte uman şi extrem de sănătos să faci asta: să arăţi un proces care scîrţîie pentru că este neperfecţionat, *unpolished* şi, în acelaşi timp, pentru că îţi dă o impresie de laborator, de căutare adevărată, de nefăcătură. Fiecare poate vedea cu ochii lui cum opresc un actor, cum îi dau o indicaţie, cum se reia jocul şi se întîmplă (alt)ceva. Asta îmi demonstrează că teatrul este *work in progress.* Niciodată nu trebuie întrerupt lucrul (de aici, imensa deosebire faţă de film), pentru că sîntem vii, sîntem acolo, putem să schimbăm în orice clipă, să îmbunătăţim, să clarificăm, să facem un moment mai sensibil, ca să transmită, să comunice mai bine. Asta este unic şi cere o muncă fără sfîrşit.

Nu e şi un prilej de a reface relaţia cu un public pe care nu-l mai cunoaşteţi?

Ba da, pentru mine e minunat să am acest public, să îi simt pulsul, să lucrez şi cu el în acelaşi timp. Nimic nu poate fi mai frumos decît să te expui, spunînd: nu ascund nimic în palme, nu am nici un machiaj, sîntem cum sîntem, la fel de vulnerabili ca şi voi, iar prin acest risc, de a ne arăta vulnerabili, cîştigăm poate mai mult decît arătîndu-ne perfecţi. Niciodată, nici măcar la premieră, nu putem fi perfecţi.

Am remarcat, în timpul repetiţiilor, că aveţi două cuvinte-fetiş: unul este „calitate“, celălalt, „enjoy“.

„Calitate“ este unul dintre cuvintele mele favorite. L-am preluat de la Brook şi mi-a luat foarte mult să înţeleg de ce îl foloseşte atît de mult: este exact ceea ce ne lipseşte în viaţă şi în artă. Iar *„enjoy“,* pentru că face parte din plăcerea jocului. Asta Brecht o spune cel mai mult, de aceea cînd e jucat atît de prost, atît de uscat este o calomnie a spiritului brechtian. Fără pasiunea jocului nu poţi să transmiţi altora plăcerea şi, prin urmare, nu poţi să transmiţi nici ideile care sînt dincolo de ea.

a consemnat Andreea DUMITRU

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Ce-i trebuie omului

Cu toate că, aşa cum bine observa cineva, relatările despre un festival de teatru încheiat (adică nu în desfăşurare) sînt, în genere, lipsite de interes, atît pentru cei care au participat la el şi care nu mai au nimic nou de aflat, cît şi pentru cei care n-au participat şi care au puţine şanse de a vedea spectacolele respective, conştiinţa profesională nu m-ar lăsa să dorm dacă, întoarsă de la Avignon, nu aş povesti nimic despre ce am văzut acolo. Ca să împac însă cuviinţa şi conştiinţa, nu voi vorbi deloc despre spectacolele la care am fost. Într-un fel, nici nu e necesar.

Pentru un om de teatru, Avignon înseamnă (sper că nu e o comparaţie ireverenţioasă...) cam ce înseamnă pentru un musulman Mecca: măcar o dată în viaţă trebuie să facă închinăciune în faţa zidurilor falnice ale Palatului Papilor, dincolo de care se ascunde celebra Curte de onoare, locul magic unde, acum 60 de ani, un actor şi regizor, pe nume Jean Vilar, visa să joace spectacole potrivite cu „decorul". Vilar era un visător, dar un visător frenetic şi fanatic (singura specie de idealişti care ajunge să-şi vadă utopiile prinzînd corp, chiar dacă nu perfect), aşa încît pasiunea, încăpăţînarea şi tăria lui sufletească au construit, în ani, cea mai mare şi mai importantă reuniune teatrală din Europa. Căci micul festival de la începuturi a crescut, ieşind din Curtea de onoare şi invadînd şi celelalte spaţii „neconvenţionale", mai mult sau mai puţin dezafectate, din jur (sediu al Sfîntului Scaun vreme de o sută de ani, Avignonul are mînăstiri şi biserici din belşug), trecînd apoi şi *au-delà des remparts* (localitatea e înconjurată de ziduri fortificate) şi cuprinzînd, treptat, întreaga vecinătate, pînă la Villeneuve-lez-Avignon care, cu a sa Chartreuse şi al său Fort Saint-André, încearcă (fără succes, totuşi) să concureze, estetic şi turistic, oferta de vestigii a Cetăţii Papilor. La această adevărată invazie civilizatoare a contribuit considerabil şi festivalul *off* care, de pe la mijlocul anilor 1960, a intrat, şi el, în competiţie cu evenimentul oficial. Programului atent alcătuit al *in*-ului (unde, cu timpul, pe lîngă spectacole de teatru, au fost invitate şi „creaţii" coregrafice) i s-a opus, astfel, ameţitoarea diversitate a trupelor şi artiştilor sosiţi la Avignon pe banii lor şi care singuri îşi organizează publicitatea, îşi tipăresc şi îşi lipesc afişele, îşi vînd biletele, dar mai ales îşi „vînează" spectatorii. Pe interminabila Rue de la République, principala arteră a oraşului, care duce de la gara veche la Palat, nu poţi face nici douăzeci de paşi fără să fii acostat, pe muteşte sau cu un potop de vorbe, fie de o fată frumuşică, fie de un băiat sportiv care îţi vîră în mînă un „fluturaş" vesel colorat (mai rar, o simplă foaie de hîrtie) chemîndu-te, cam la fiecare dintre orele ce curg între 11 dimineaţa şi 11 seara, în cutare sau cutare colţ al oraşului, la spectacolul lor sau al colegilor lor. În labirintul străduţelor lăturalnice întîlneşti cete de cinci-zece „actanţi", costumaţi trăsnit şi ţipător, mai juni sau mai trecuţi, mai agili sau mai obosiţi (am văzut, într-un asemenea grup, o tînără femeie purtînd cu greutate o sarcină evident foarte avansată – erau fix 39 de grade la umbră), care cîntă, strigă („artistic", desigur) sau chiar joacă pe loc scurte scene din spectacolul căruia îi fac reclamă. Şi nu e deloc neobişnuit ca, pe terasa micului restaurant unde te-ai prăbuşit istovit lîngă un pahar cu bere, cu suc proaspăt de fructe sau numai cu apă chioară (dar rece!!!), să te pomeneşti devenind, de voie-de nevoie, spectator la cîte un „performance" iscat sub ochii tăi de vecinul de masă care, blînd şi liniştit pînă atunci, se ridică deodată în picioare şi începe să declame, cu strigăte puternice şi gesturi largi, marele monolog de succes din piesa X. Succes al altora, în genere, mai rar al lui, el trebuind să-şi hrănească orgoliul profesional doar cu cîţiva bănuţi, dacă nu doar cu aplauze politicoase şi zîmbete încurajatoare. Pentru că la Avignon, în timpul festivalului, nu vezi nicăieri mutre acre. Nu numai oamenii Sudului, veseli, vorbăreţi şi nepăsători (nepăsare mergînd uneori – ca la noi – pînă la delăsare), par să instituie, în luna iulie, un embargo strict pe necazuri, probleme, tristeţi şi melancolii, ci şi fiecare chip din puhoaiele de turişti – lucru interesant: francezi în majoritate sau, oricum, francofoni – care tălăzuiesc prin locurile consacrate din oraş (Place de l'Horloge, Rue de la République, imensa piaţă de la picioarele Palatului) arată senin şi fără de griji, indiferent că posesorul său doarme noaptea în vreunul dintre hotelurile superelegante şi superscumpe, din centrul oraşului, ori pe ziare puse pe pavaj în scuarul de lîngă gară.

Şi toată această omenire cu sufletul tandru stă la cozi lungi în faţa ghişeelor festivalului *in* de lîngă Palat, se înghesuie ori se lăfăie în vreuna dintre zecile de săliţe, ticsite ori (vai!) cam goale, ale festivalului *off*, cască gura, în pieţe, în parcuri sau în plină stradă, la cîte un clovn prestidigitator sau la cîte un mim care face pe statuia minute în şir, nu se mai satură să vadă, să privească, să audă, să asculte. Şi, totodată, să mănînce şi să bea, la Avignon resturantele fiind la fel de numeroase ca şi sălile de teatru. Sau invers. *Panem et circenses*. La urma urmei, în acest adagiu stă închisă nu atît o bizantinerie rafinată, cît o privire limpede asupra vieţii şi a oamenilor obişnuiţi. În orice caz, în oraşul papal Avignon se demonstrează, vreme de o lună în fiecare an, că nimeni nu pare să mai aibă nevoie şi de altceva.

Dilema veche vă recomandă

● Fără teamă de cuvinte mari, cu bucuria de a le folosi în greutatea lor din ce în ce mai uitată: tot ce am citit mai covîrşitor şi mai istovitor de frumos în această vară a fost romanul lui Philip Roth, *Complotul împotriva Americii* (traducere de Fraga Cusin, Editura Polirom, 2006). (Radu Cosaşu)

● Intraţi pe http://www.petitionspot.com/petitions/manifesto şi semnaţi manifestul „Împreună faţă cu noul totalitarism"; dintre cei care au făcut-o deja: Ayaan Hirsi Ali, Bernard-Henri Levy, Taslima Nasreen, Salman Rushdie, Antoine Sfeir – şi cîţiva dilematici... (Alex. Leo Şerban)

● Exasperat de tricourile cu Che Guevara, cel mai de consum criminal din istorie, şi de sloganurile gen *Cuba libre!* şi *Viva la revolucion!* adoptate de snobii stîngişti de pretutindeni, recomand articolul lui Dan Goanţă, „Cuba: Socialismo o muerte!" din revista *22*, nr. 857: „Statistici (incomplete) susţin că numărul celor înecaţi [încercînd să ajungă în Florida] este de peste 83.000. Rata sinuciderilor din Cuba (24 la mie) este de două ori mai mare ca media Americii Latine şi de trei ori mai mare decît în perioada pre-Castro. Femeile din Cuba sînt cele mai predispuse la sinucidere din lume. Alţi statisticieni au comparat raţiile alimentare asigurate de spanioli sclavilor din Cuba cu raţiile lui Castro – cele din urmă sînt de 2,5 ori mai mici!". (Marius Chivu)

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Un stoc de stuf şi normalitate

Pregătiţi mormanul de pietre. Reglaţi-vă ţinta. Am de gînd să mă transform într-un moşuleţ ticăit, pisălog şi antipatic. Şi, dacă n-am să vă ridic, cu acel clasic discurs culpabilizator despre cei 7 ani de acasă, de pe scaunul pe care tocmai v-aţi aşezat în troleibuz, nu este pentru că aş resimţi vreo urmă de compasiune pentru tineretul care poate obosi la fel ca reprezentanţii vîrstei a treia, ci doar pentru că troleibuzele aglomerate nu fac obiectul predicii de faţă. Va fi vorba despre cu totul şi cu totul altceva. Despre nişte zile sau mai curînd seri, trei la număr, 1, 2 şi 3 septembrie, în care aproape tot ce are mai bun şi mai interesant ţara noastră în materie de rock, jazz, blues şi folk se va aduna la Vama Veche pentru cel mai mare festival pe care un litoral de mare, neagră sau roşie sau mov, îl îngăduie prin preajma sa. Pe scurt, şi ca să nu mai lungesc frazele în mod inutil, Stufstock 2006. Trebuie să recunoaşteţi că un festival de muzică nu prea aduce a troleibuz aglomerat. Şi că una e dezbaterea privitoare la scaunul din autobuz, şi alta cea legată de salvarea unor locuri prin muzică. Cred însă cu tărie că, în orice situaţie de viaţă, un moşuleţ ticăit nu va rămîne altceva decît un moşuleţ ticăit. Care va să zică:

E foarte bine că se întîmplă ce se întîmplă. Foar-te bi-ne. Reţineţi ce vă spun eu: progresul omenirii nu se realizează decît atunci cînd oamenii respectă normele de bună-cuviinţă. Vă spun eu: în toate ţările civilizate, dacă vrei să te duci la un concert sau la vreo manifestare artistică, trebuie să plăteşti bilet. Asta înseamnă respectul pentru artist şi că nu mergi acolo, ca să te afli în treabă, nu, domnule, te duci acolo pentru că chiar vrei să te duci, că artiştii ăştia sînt şi ei oameni şi, dacă tot li se descarcă muzica de pe Internet, măcar atunci cînd ţi-o cîntă pe scenă să faci şi tu ceva ca să arăţi că-ţi pasă. Păi nu? Păi da. Deci e bine, domnule, e bine că dintr-un festival gratuit, Stufstock începe de anul ăsta să fie un festival cu bilet de intrare. E normal. E civilizat. E de bun-simţ, ce mai! Că ce se întîmplă atunci cînd e gratis? Vă zic eu ce se întîmplă: se umple şandramaua de tot felul de huligani care n-au respect, domnule, n-au respect pentru nimic. Şi atunci, va zic aşa să vă gîndiţi, fără respect nu se mai salvează nimic! Ce să mai salvezi cînd sînt toţi claie peste grămadă? Hm? Aşa că e bine. E mult mai bine. Mai bine nu mai salvezi tu nimic, lasi Vama Veche nesalvată de muzică şi, dacă tot vrei festival şi trupe bune, le muţi tu un pic mai încolo, nu pe plajă, dom'le, s-o umpli de gunoaie şi scandal, că aşa nu mai salvezi tu nimic în veci vecilor şi doar distrugi, da' o pui, frumos, un pic alături, pe cîmp, că slavă Domnului, e plină ţara de cîmpuri care stau nefolosite şi abia-abia aşteaptă să se umple de artişti şi de oameni civilizaţi care să-i aplaude. Ce să salvezi, dom'le? Vezi-ţi tu de treaba ta, de cîntat şi de albume noi, şi dacă te gîdilă salvatul, păi atunci du-te frumos la primării, la autorităţi, cu petiţie scrisă, cu formulare, cu acte, cu cereri şi nu mai mobiliza tu pe unii care n-au auzit ce-i aia Blazzaj, dar au chef să se îmbete şi să facă scandal, să vină ca să salveze omenirea şi plajele României de prostime. Păi nu? Păi ce facem aici? Festivalul se face frumos, aşezat, cu oameni civilizaţi, pe un cîmp, ceva, ca să nu se distrugă mare lucru şi inviţi tu, dup-aia, pe cine vrei, şi Cri Gri, şi Travka, şi Vali Răcilă, şi Iordache, şi Alternosfera. Deci e bine. E normal. Şi e 35 de lei noi pentru trei zile. Nici nu-i mult, dom'le: 35 de RON pentru artiştii ţării. E, cum să zic, exerciţiul elementar de bun-simţ. Păi Kumm? Credeţi că Omul Cu Şobolani e Buricul Pămîntului Fără Zahăr în care Emil e adeptul acelui Implant Pentru Refuz cu Luna Amară pe un Altar Defect Nociv în care Gîndul Mîţei dă de Urma unor Timpuri Noi făcute Zob de Za-Duff? Da? În fine, ce să zic: rămîne de văzut. S-ar putea să aveţi dreptate.

© C. Paul-Bădescu

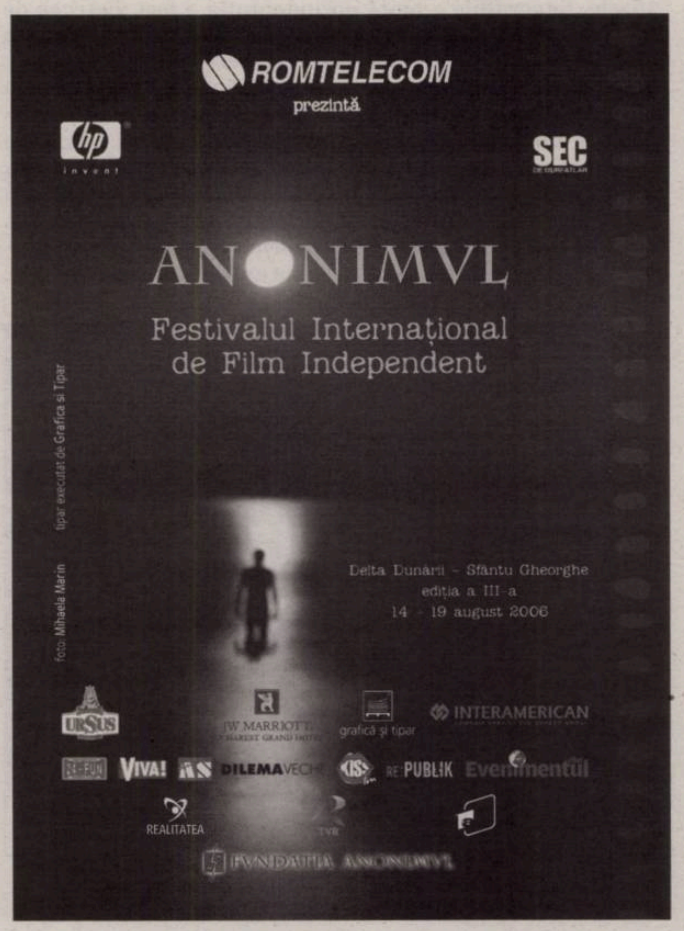

Simona SORA

puzzlecturi

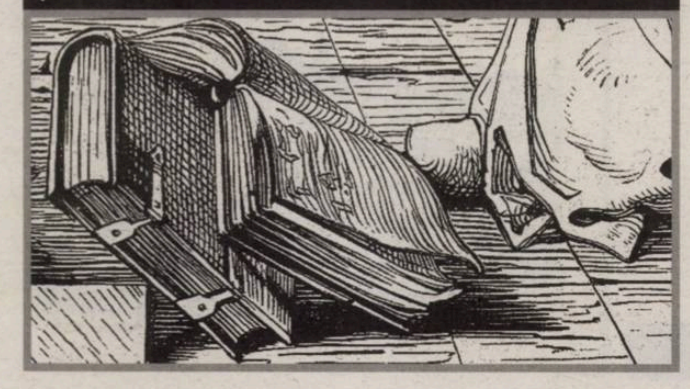

Turbarea din dragoste

● **Constanţa Vintilă-Ghiţulescu, *Focul amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească. 1750-1830*, Editura Humanitas, 2006.**

Peste foarte mulţi ani, cînd vom avea în biblioteci o istorie a vieţii private româneşti, studiile azi încă insolite şi insulare ale „vieţii zidite“ (cum numea G. Duby viaţa dintre zidurile casei) îşi vor găsi locul într-o structură de ansamblu. Dacă vreun editor vizionar ar reuni articolele şi cărţile semnate de Andrei Pippidi, Ştefan Lemny, Ioana Pârvulescu, Alexandru Ofrim sau mai tinerii Constanţa Vintilă-Ghiţulescu, Ionela Băluţă, Lucian Dărămuş ş.a. sau ar finanţa un proiect (de succes, fără îndoială) cum ar fi istoria (locală) a vieţii private, piesele acestui puzzle, presărate în volume colective şi reviste, s-ar coagula miraculos. Pînă atunci însă, cărţi precum *În şalvari şi cu işlic...* sau *Focul amorului* de Constanţa Vintilă-Ghiţulescu fac o muncă de desţelenire şi interpretare de-a dreptul unică. Cine reia precauţiile şi scrupulele din prefaţa istoricului G. Duby la monumentala *Istorie a vieţii private*, începută de Philippe Ariès, poate înţelege mai bine cît de periculoasă, alunecoasă şi imprevizibilă poate fi o asemenea iniţiativă. Cît de importantă e definirea termenilor (public-privat), delimitarea spaţiului şi timpului, scrupulul ştiinţific, dar şi tonul, perspectiva, talentul autorului.

Cum se poate urmări, aşadar, „firul roz“ al amorului în lumea orientală, dar ambetată de iminenta occidentalizare de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul de secol XIX? Constanţa Vintilă-Ghiţulescu răspunde simplu: prin acribie documentară, reconstituire conjuncturală şi punere în abis ficţională. Autoarea foloseşte surse inedite şi arhive nefrecventate, structurîndu-şi cartea în trei părţi: amorul popular („iubirea norodului“) şi amorul elitar („teatralitatea iubirii“); iar între ele, egal distribuită, „sexualitatea interzisă“ (concubinajul, răpirea, violul şi spurcata sodomie).

Dacă pentru amorul plebeu, Constanţa Vintilă-Ghiţulescu foloseşte documente din arhivele Mitropoliei din Bucureşti sau din departamente laice de judecată, făcînd uneori o analiză comparativă cu alte spaţii geografice, pentru amorul *evgheniţilor* (boierilor) autoarea combină acte judiciare, corespondenţă, folclor, literatură, memorii. Personajele sale nu sînt însă doar ţăranul, tîrgoveţul sau boierul. Preotul amorezat, călugărul curvar sau sodomit, femeia nebună de amor sînt figuri recurente, pe care Constanţa Vintilă-Ghiţulescu le însufleţeşte cu un talent rar printre istorici, preocupaţi mai degrabă de fapte şi mai puţin de stil. Cazuistica e fabuloasă: amorurile de roman de moravuri abisal. Şi totuşi, chestiunea de fond – pe care autoarea o aminteşte din capul locului – este cea a adecvării documentelor la subiect. În fond, o istorie a amorului şi a practicilor sexuale poate fi recuperată din arhivele unui tribunal ecleziastic? Conflictul din finalul unei relaţii conţine începuturile romantice, patimile dezlănţuite, nebuniile amorului între două (sau mai multe) persoane?

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu ştie foarte bine că „realitatea aşa cum a fost“ este irecuperabilă, chiar şi pentru epoci mai apropiate. Căutarea – în arhive prăfuite – a amorului ajuns în faţa tribunalului, adus aşadar din spaţiul privat în cel public, este o utopie. A căuta amorul în acte ce transcriu ura şi conflictul e ca şi cum ai săpa în nisip căutînd urma izvorului. Faptele, partea tare a situaţiilor – conflictul între familii, perturbarea ordinii sociale, pedeapsa (uneori) nemiloasă – copleşesc adesea, în documentele transcrise, orice istorie a sentimentelor. A te întreba cum a fost de fapt amorul între doi oameni care ajung să-şi etaleze viaţa sexuală în faţa mitropolitului sau ispravnicului, este ca şi cum ai găsi vreme să contempli lava incandescentă a unui vulcan în care tocmai cazi vertiginos... Aici e riscul şi deopotrivă meritul demersului Constanţei Vintilă-Ghiţulescu, aplicat la realitatea românească a perioadei 1750-1830, dar avînd modelul mai degrabă în Şcoala Analelor, decît în istoriografia românească. Folosind cu acribie şi onestitate surse documentare, autoarea reface o lume liminală (de tranziţie între două lumi şi personal-conflictuală), în jurul căreia reconstituie o realitate plauzibilă.

La 1800, retorica galanteriei cotidiene e aproape inexistentă printre cei din clasa de jos. Exprimarea sentimentelor e frustă şi univocă. Actorii (ţiitoare, posadnică, ibovnică şi ibovnic) „s-au înnădit“, „s-au încîrdoşit“, „au avut înclinare“, „au făcut împreunare“ şi au ajuns la tribunal descoperind *măgliselile* (femeile) sau pentru că li „s-a răcit inima“ (bărbaţii). Constanţa Vintilă-Ghiţulescu foloseşte, în întreaga carte, limbajul acesta conotat, cu firesc şi umor, astfel încît glosarul de la final este aproape redundant. Ea pune în scenă, cumva din interiorul discursurilor analizate, seducţia masculină şi retorica feminină în jurul promisiunilor de căsătorie sau a ruşinii şi „stricării fecioriei“. Autoarea schimbă rapid registrele şi perspectivele, atunci cînd vrea să arate tipologia, şi dă cuvîntul, în cazurile insolite, protagoniştilor („Dina, fata de aici“, Rada, fata de la curtea boierului Hagi Moscu, Necula din Berceni, Constantin şi Pae ovreica, Neculae Mareş şi Ruxandra, Panteleon Zalichis).

Unde? Cînd? Cum? Cu cine? – sînt întrebările la care autoarea răspunde segmentînd teatrul iubirii şi patimii. Pînă să analizeze practicile juridice (cu pragmatica discursului, intenţia gesturilor, responsabilitatea celor implicaţi), Constanţa Vintilă-Ghiţulescu inventariază – pe acelaşi ton implicat discursiv – locurile amorului (grădina, pivniţa, prăvălia, fîntîna în lumea slugilor sau camera închiriată, trăsura la boieri), timpul predilect pentru „scoposul cel rău“ (noaptea, vremea sărbătorilor sau a războaielor), combinaţiile predilecte. Amantlîcul şi zona sexualităţilor interzise (răpirea, violul, sodomia) sînt, în perioada cu pricina, supuse diferitelor încercări de reglementare. Teoretic, pedepsele merg – nu doar la noi – pînă la execuţia publică. Circumstanţa atenuantă, cel puţin pentru primele două, e una singură – amorul: „cînd se vor iubi amîndoi, răpitorul cu fata răpită, şi neputînd în alt chip să se împreune, iar pentru dragostea ce au la mijlocul lor se vor sfătui să se răpească, atunce... nu se va certa răpitorul, de vreme ce iaste un lucru cum ar fi *turbat de dragoste*“. La fel şi în cazul violului „cu dezmierdăciune şi cu zburdăciune şi cu dări şi cu făgăduinţe“, care poate fi uneori chiar iertat.

Paradoxal, capitolul despre arta galanteriei – în care vocea de secol XVIII a Constanţei Vintilă-Ghiţulescu lasă loc surselor literare greceşti şi franţuzeşti ale vremii – pare mai construit decît celelalte. E o dificultate pe care au întîmpinat-o şi exegeţii amorului occidental de la Jacques Solé, Alain Corbin, la Jacques Le Goff sau Anne-Marie Sohn. Literatura nu e mai niciodată un bun revelator al vieţii private contemporane ei, oricît de mult am dori asta. La sfîrşitul secolului al XIX-lea, cînd adulterul e una dintre marile teme literare, burgheza virtuoasă şi pudică e regula socială. Distanţa între discurs şi alcov, contrastul între discursul amoros şi realitatea vieţii amoroase fac adesea mai credibile sursele judiciare sau ecleziastice, decît cele literare.

Altminteri, tocmai maniera – proaspătă, dilematică şi intens-personală – a Constanţei Vintilă-Ghiţulescu de a revizita trecutul şi o limpiditate a privirii în abisul sentimentelor fac din cărţile sale de pînă acum capitole inconturnabile dintr-o viitoare istorie a vieţii private româneşti, dar şi minunate non-ficţiuni care adesea întrec – ca personaje, construcţii intricate şi univers romanesc – orice ficţiune.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
Un dialog în FM în care întrebările nu rămîn fără răspuns
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro
MIXFM
5

Andrei GORZO

dilematograf

Vînt în pînze

● ***Piraţii din Caraibe: Cufărul omului mort / Pirates of the Caribbean: Dead Man's Chest* (SUA, 2006), de Gore Verbinski.**

Ce actor s-a mai răsfăţat vreodată într-un *blockbuster* aşa cum se răsfaţă Johnny Depp în seria *Piraţilor din Caraibe*? De obicei, actorii interesanţi şi creativi par legaţi de mîini şi de picioare atunci cînd joacă în producţii hollywoodiene de gabaritul ăsta, dar realizatorii *Piraţilor* au avut inteligenţa de a crea, în burta leviatanului economic şi tehnologic pe care-l aveau de strunit, un spaţiu generos în care un excentric ca Depp să poată face ce vrea. A vrut să-şi bălmăjească replicile ca un beţiv? OK. A vrut să alerge dînd din fund – nu ca un bărbat de acţiune, ci ca tocilara clasei la ora de sport? Foarte frumos. A vrut să arate ca un pirat de carnaval care, ajungînd prea devreme la fundul trusei de machiaj şi accesorii pentru piraţii de carnaval, şi-a completat *look*-ul cu materiale din trusa de machiaj şi accesorii pentru ţigănci ghicitoare? Excelent. N-a vrut să copieze modelele clasice – Flynn, Lancaster –, în schimb a studiat cu maximă atenţie prestaţiile maimuţelor şi ale papagalilor care obişnuiau să înnobileze cu prezenţele lor filmele cu Flynn şi Lancaster? Perfecţiune. În *Piraţii din Caraibe 2* (pe ecrane din 25 august), el are ocazia de a purta încă trei perechi de ochi (vopsite pe obraji) pe lîngă cea regulamentară. Şi vorbeşte canibala. Şi e plătit fabulos ca să facă lucrurile astea, pe care sînt convins că le face în mod regulat şi la el acasă. Şi merită fiecare bănuţ: într-adevăr, *aşa* trebuie tratată o superproducţie hollywoodiană – ca o escapadă personală sponsorizată grandios, ca o invitaţie de a o face lată pe banii lor. Sună iresponsabil? Dar oricum vorbim despre o lume iresponsabilă: să cheltuieşti sute de milioane pe nişte filme cu piraţi *este* un lucru iresponsabil. Nu iresponsabilitatea în sine e marea problemă a Hollywoodului (dimpotrivă, se poate spune că e însăşi menirea lui), ci faptul că nu mai ştie să şi-o asume cu farmec; problema e iluzia importanţei, hrănită de atîtea responsabilităţi (economice, logistice etc.) imense (deşi absurde). De-asta se fac atîtea filme care plesnesc de importanţă, deşi nu folosesc nimănui (ca *Superman revine)* şi atît de puţine filme cu adevărat distractive (ca *Piraţii)*. Şi de-asta e nevoie de oameni ca Depp – oameni din afara sistemului, care văd iresponsabilitatea, profită de ea, ca să-şi facă de cap, şi prin exemplul lor, îi aduc aminte că singura ei scuză de a exista este plăcerea pe care o oferă.

Clovneria lui Depp nu e singura plăcere. Una dintre marile atracţii ale primului episod, piraţii-zombi, reintră în acţiune cu şi mai multă strălucire, beneficiind de un sprijin şi mai consistent din partea echipelor de machiaj şi efecte speciale. Ideea e că, în timp ce au zăcut şi s-au descompus pe fundul mării, trupurile lor au fost luate în stăpînire, în diverse grade, de floră şi de faună: de la mijloc în jos, faţa şefului lor e o masă de tentacule care, pe lîngă faptul că joacă magnific rolul unei bărbi (foarte important la un tip care obişnuieşte să afirme: „Eu sînt marea!“), ştie să şi cînte la orgă; la fel de şic mi s-a părut şi unul dintre acoliţii săi, al cărui cap de peşte-ciocan îşi serveşte singur de pălărie; sau altul, al cărui cap se desparte cam uşor de trup şi de fiecare dată e obligat să-i strige instrucţiuni, din iarbă, trupului care orbecăie printre copaci în căutarea lui. Asta înţeleg eu prin efecte speciale folosite bine – puse în slujba umorului şi a fanteziei umane, nu cultivate pentru ele însele şi pentru impresia de bogăţie tehnologică pe care o pot produce. Regizorul Gore Verbinski este şi un bun coregraf de comedie fizică – cel mai bun exemplu de-aici este secvenţa în care Depp, sătul de prietenia canibalilor, îşi ia la spinare atît picioarele, cît şi proţapul anexat de prietenii săi, în timp ce *ceilalţi* prieteni ai săi (non-canibali) se dau de-a dura prin pădure cu tot cu cuşca (făcută din oase) în care fuseseră închişi. Jackie Chan – cel din vremurile bune – nu s-ar fi ruşinat cu faza asta. Şi nici chiar Spielberg – cel din *Indiana Jones* – de la care vine, de fapt, inspiraţia pentru acest amestec de bazaconii supranaturale şi acţiune extraordinară dusă în burlesc de propriul ei elan, de neastîmpărul inventivităţii. Diferenţa e că Spielberg rămînea un povestitor captivant – sau cel puţin clar – şi *între* scenele de acţiune, în timp ce Verbinski ne ameţeşte de cap cu informaţii pe care oricum nu le putem reţine, şi tot introduce personaje de care n-avem nevoie. De cînd e necesar să te concentrezi ca să înţelegi ce se întîmplă într-un film cu piraţi? Sau să ţii minte ce s-a întîmplat în episodul precedent, văzut acum trei ani? (În trei ani, pînă şi eu găsesc lucruri mai demne de ţinut minte.) Şi chiar trebuia să ţină două ore şi jumătate? Iresponsabilitate-iresponsabilitate, dar, pe vremea lui Errol Flynn, în două ore jumate aveai timp să-l vezi cum se dă huţa pe catarg şi să te şi îmbeţi la cîrciuma din colţ, dacă voiai să-ţi continui seara în spiritul lui. Nimeni nu mai face lucrurile aşa cum trebuie.

trecerea prin reviste

Dedicaţie fanilor Placebo

Ţin minte – de pe cînd eram mică şi metalistă, adică de prin vremurile liceului – cît aş fi venerat-o! Ar fi fost „revista mea de căpătîi", aproape un obiect de cult. Dacă ar fi existat. O revistă ca asta, dedicată exclusiv idolilor mei muzicali. Interviuri, informaţii, poze, versuri, recenzii discografice...

...Dar aşa ceva nu exista pe atunci. Cu atît mai puţin ideea genială de a grupa într-o singură revistă toate informaţiile existente despre o anumită formaţie. Ideea şi-a făcut apariţia recent, de acum două luni, după cum aveam să aflu în editorial, cînd revista *Sunete* lansa pe piaţă prima ei ediţie de colecţie, despre formaţia Depeche Mode. De data asta, *Sunete* dedică o ediţie formaţiei Placebo, care a venit în România, şi al cărei concert a avut loc la Arenele Romane pe 13 august.

„Placebo, celebra trupă britanică aflată pe creasta valului pentru generaţiile actuale, vine în România. Sperăm din tot sufletul ca evenimentele LIVE de anul acesta să nu fie altceva decît vîrful aisbergului, să nu reprezinte decît începutul unui lung şi interminabil şir de concerte memorabile."

Editorialul, semnat de Alex Canariov, deschide astfel 67 de pagini (format mic, color, hîrtie *glossy),* dedicate în exclusivitate formaţiei Placebo. „Biografia trupei Placebo", un articol semnat de Raluca Benesch, face un scurt istoric al întîlnirii celor trei, un american, un suedez şi un englez, după care, precedate de portretul fiecăruia, poveştile individuale ale membrilor formaţiei.

Despre Brian Molko, principalul vocalist, se spune cel mai mult; începînd din copilărie, despre care aflăm că nu a fost una taman plăcută, a învăţat să cînte singur la chitară, bass, armonică, saxofon, clape şi tobe. Iniţial a vrut să ia drumul teatrului, dar părinţii s-au opus cu vehemenţă, ceea ce a dus la primul refugiu al viitorului solist din faţa realităţii. S-a apucat de droguri, şi-a vopsit unghiile şi şi-a conturat ochii, dezvăluindu-şi la finele adolescenţei latura bisexuală.

Stefan Olsdal, născut în 1974, a făcut primul pas în cariera muzicală în 1987 „cînd s-a alăturat ca toboşar orchestrei şcolii la care învăţa", iar Steve Hewitt, tobe şi percuţie, cel mai bătrîn membru, născut în 1971, a trecut printr-o serie de formaţii şi meserii (a jucat în diferite reclame şi a fost şi şofer), pînă la succesul pe care avea să i-l confere formula Placebo.

După membrii formaţiei, începe prezentarea albumelor, de la primul, denumit simplu, *Placebo,* lansat în 1996, al cărui „secret" se află „la vocalistul Brian Molko. Asemănarea acestuia cu o femeie trece dincolo de aspectul fizic, punîndu-şi amprenta asupra vocii. Pe albumul de lansare se împletesc influenţe diverse: gălăgiosul Chicago, *sound rock*-ul progresist de la sfîrşitul anilor '70 şi «college rock-ul» de la sfîrşitul anilor '80". Semnatara articolului, Ionela Aman, continuă periplul prin discografia trupei, prezentînd *Without you I'm nothing,* albumul din 1998 care „a spart toate tiparele", *Black Market Music,* 2000, album care a atins primul loc în topurile din Franţa, *Sleeping with Ghosts,* 2003, o colecţie de „balade posomorîte" şi, ultimul, din 2006, *Meds,* categorisit ca fiind marcajul unei noi etape în evoluţia Placebo.

...Interviuri, poveşti cunoscute sau mai puţin, din viaţa celor trei, un „Special Molko" semnat de George Durbălău, un profil în exclusivitate al solistului, o rubrică de recenzii, versuri, informaţii despre concertele Placebo în lume şi, bineînţeles, un top.

Pe scurt, un paradis pentru fanii Placebo, la numai 3,90 lei, o revistă scrisă şi structurată bine, pe care o mai puteţi găsi încă în librăriile Diverta sau pe la chioşcurile Rodipet. **(S. G.)**

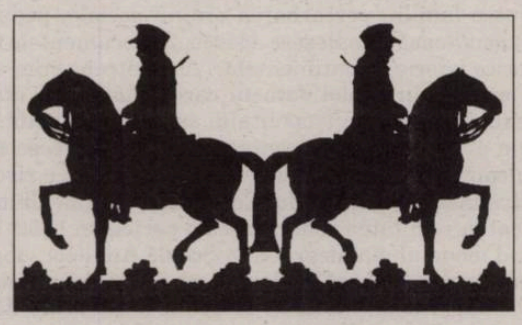

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Neprihănire şi întinare

M-am autodenunţat, cred, din timp, înainte şi după '89, ca tînăr antifascist blocat în bolşevism între '46 şi '56, ca om de stînga (niciodată membru de partid) dezgustat de practica edificării socialismului, ca membru singuratic al unui partid fantasmagoric, inventat de mine, inspirat de dublul dostoievskian, aşa-numitul CAC (al comuniştilor anticomunişti), avînd ca imn *Les feuilles mortes* de Prévert.

M-am căit cît a fost necesar – după sfatul lui Faulkner – prin nuvelele mele care dau seamă de această evoluţie semiseculară, bine primite de critici şi cititori ce-ar putea să-mi fie nepoţi, dar şi foarte nostim contestate – „Cosaşu scrie vesel despre porcăriile sale". Am liniştea recunoaşterii unui stil.

Am făcut această introducere – cam prea „corect politică", după gustul meu – numai pentru a satisface una din legile severe ale fitzgeraldismului însuşită de cînd am citit *Marele Gatsby:* „Nu ai voie să judeci o situaţie decît dacă ai o bază morală în problemă". Nu cred că sînt un închipuit cînd mi-o acord într-o discuţie despre acest caz Carol Sebastian care, pentru mine, constituie cel mai interesant eveniment intelectual din ultimii ani: autodenunţul său este prima defecţiune a unei vedete din rîndurile tinerei şi neprihănitei elite anticomuniste, a cărei evoluţie am urmărit-o cu consistente momente de simpatie şi antipatie.

Nu desecretizez (ultima eleganţă a vocabularului nostru...) vreo taină, dacă recunosc că într-un top al preferinţelor mele (da, e secret...), printre aceşti inflexibili şi impetuoşi „oameni de dreapta", nu l-am pus niciodată pe dl Carol Sebastian. Fără se ne fi cunoscut vreodată, l-am citit deseori, l-am văzut, l-am ascultat agasîndu-mă crescînd, nicicum însă pînă la a-l dispreţui. Ca teleast, vorbea prea mult, nu modera nimic, ci combătea din plin, năvălea peste interlocutor, se autoriza competent şi invulnerabil, infatuat nu-şi îngăduia spaţiul nici unei îndoieli – pe scurt, după ochiul şi gustul meu, emana (verb fascinant de rezistent...) dezinvoltura siguranţei de sine.

Uşor domolită, am regăsit-o în bubuitorul interviu din *Cotidianul* (21.07.06) unde dădea pe faţă legăturile sale cu Securitatea şi activitatea sa ca informator; sînt acolo cel puţin două momente de vîrf, în care dezinvoltura devine pernicioasă şi-l face să piardă sensul cuvintelor:

„Nu sînt mîndru de episodul cu angajamentul, dar sînt mîndru de celălalt episod, de la Gherla, în care am tăiat legăturile cu ei..." Mîndru!? Ce caută vorba asta în mizeria poveştii, într-un context care cere fiecărei vorbe o exactitate fără fisură? Inteligenţa dlui Sebastian să fi surzit?

Şi mai departe: „Imediat după '90, în mintea mea a rămas faptul că am refuzat, că am tăiat legăturile cu ei... toată cariera mea după '90 arată că nu am fost şantajabil, şantajat şi că totuşi am însemnat ceva în presa asta. Bine, ţi se poate spune: «Dom'le, ai fost un ipocrit!». Nu cred că am fost ipocrit. E un mecanism uman. Pot fi acuzat că am fost slab, că nu am ieşit să spun că, uite, am avut un angajament... Dar nu cred că ce am făcut eu în carieră poate fi anulat, spulberat, de acest angajament".

Dacă ultima frază e corectă, tot ce se întîmplă pînă la ea dezvăluie un grav agramatism al inteligenţei, o amplă neregulă a „mecanismelor umane". Pentru mine, dl Sebastian nu e (doar) un ipocrit, nu e (doar) un om slab, nu e „un şmecher ca toţi ceilalţi... un laş ca toţi laşii"... cum mi l-a caracterizat un moralist de stînga care îşi ignoră – şi el dezinvolt! – baza morală în problemă.

Pentru mine, dl Sebastian este un anticomunist incontestabil (dînsul crede că şi „vertical"...!?) a cărui minte, timp de 16 ani, a avut un îndelung moment de prostie. Prostie politică, prostie ideologică, prostie morală. De mult – de la dl Tudor Călăraşu, tatăl lui Marin Preda, autorul extraordinarei idei: „sînteţi deştepţi, dar vă mănîncă prostia!" şi pînă la dl Alexandru Paleologu, cel care ne-a lămurit pentru totdeauna, pe româneşte, că o inteligenţă, fie ea incomensurabilă, poate spune şi comite cîte o tîmpenie pe măsura ei – de mult nu mă mai cutremură şi nu încerc vreo indignare hohotitoare la spectacolul unui flagrant delict de prostie într-o minte bogată.

Dezinvolt, dl Sebastian ignoră această dimensiune a vinovăţiilor sale; l-aş fi vrut, cîteva clipe măcar, nu zic încă 16 ani, zguduit şi tăcut; un anticomunist mîndru şi vertical, mai mult sau mai puţin dostoievskian, caută, după un autodenunţ sobru, un Tihon şi nu pagina unui cotidian (unde, pe cîteva coloane, continua să nu înţeleagă ce este mai grav între ce a făcut şi ce a tăcut). Sînt prea exigent pentru realităţile noastre TV? Concis şi decent, extremismul meu de centru îşi permite să-l acuze (doar) că a întinat valorile anticomunismului.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Să ne cinstim eroii

Azi: Praporgescu e un nimeni

Cine e un nimeni? „Legendarul erou al războiului reîntregirii neamului, primul general căzut pe cîmpul de luptă cu prilejul unei recunoaşteri, în primele linii a luptelor de pe Valea Oltului, în toamna lui 1916." E un nimeni. A murit ca boul la Cîineni şi i-au dat o stradă în Bucureşti să-i poarte numele. Şi e găurită strada aia precum Cîineni. Bă, n-am văzut prosteală mai mare ca pe strada aia. Uite! Vine dinspre Maria Rosetti – o doamnă că are sînii şi trupul asfaltate gigea – şi merge spre Batiştei, o tîmpită, dar despre asta, într-un articol fulminant de dezvăluiri... nu pierdeţi dezvăluirile despre Batiştei! – peste numai cîteva editoriale, aici, în pagina aceasta, lîngă domnul Cosaşu! Să trăiţi, maestre! Cum de toleraţi asemenea prostii în scris, tocmai lîngă dvs.? Dar astea şi altele peste cîteva editoriale... sîntem la strada Praporgescu lăsată Cîinenilor... lui Videanu, că e-n centru, şi lui Onţanu, că e-n sectorul 2. Bă, răilor, de patru ani bag gropi în buzunarul maşinii. Bă, nu vă e ruşine să vă bateţi joc de un mort? Zic aşa că oricum de o stradă nu vă pasă. E simbol, bă, l-aţi învăţat în cartea de istorie a lui Ceauşescu, deci e nepătat ca alţi legionari, rezistenţi prin munţi de foame, disidenţi gomişti. Bă, Praporgescu, asfaltaţi-l că e plin de gropi. Te întîmpină groapă mică, te ia o jupuială de asfalt, te ia groapă mare, uriaşă, înghiţitoare de juma de maşină, te haleşte o rotunjoară, te bagă în mă-ta o strîmtă, dar adîncă şi mergi direct, dar în linie dreaptă spre Dumnezeu, spre biserica aia de acolo, o născătoare de ceva şi ea, şi te uiţi ţintă şi tragic de la volan în groapa lui Dumnezeu, o batoză tîmpă ce abia te aştepta. Îţi bagi suspensiile în ea de batoză, dar cred că îşi bate ea joc de tine, că dacă nu ţi-a rupt gîtul în cavalcadă, ţi-ai rupt maşina în zdrăngăneală. Praporgescu a fost un bou că a murit... bine, ştim noi cum se murea în război... l-au luat de prost şi l-au trimis... curaj la români, hai, bă! Şi ăsta nu era nici un pic român, uite nume, Praporgescu... de la prapure de miel, unde ne băgăm organele de miel, cînd e Paşte... păi, de asta, bă, nu are bani Primăria... dă-l în mă-sa de prapure general, nici anul ăsta nu avem bani de el... şi cînd îmi amintesc că l-au închis pe generalul prapure de două-trei ori, că au băgat gaze, au ciocănit la reţeaua de apă, bă, dar a rămas strada ca după primul război mondial... că, vedeţi dvs., pe primul se lucra mai cu bombe de început, alea zgîriau, enervau pămîntul... faţă de cel de-al doilea război mondial, unde aveau băieţii, tată, ghiulele care nu mai iertau glia, ţi-o piteau direct în ceafă, fără durere, fără suspin, te băgau la doi pe doi cu groapa săpată.

De ce nu vrei, bre, să te asfaltăm un pic? De ce te ridici din pămînt? Stai colo! De ce faci gropiţe-gropiţe? Bă, stai dracului în pămînt să-ţi marcăm nişte lopeţi de vax peste tîmplă, nas, gură, mustaţă, bărbie, gît, plămîni, mîini, inimă, rinichi, şale, aparate, genunchi, glezne. Bă, da lung mai eşti! N-are ţara atîta asfalt pentru tine! De ce te-a făcut mama ta aşa lung... scoate-ţi, bă, sabia că de asta eşti aşa lung! Aşa, vrei să trişezi, să ne furi bucata de asfalt cu care îl făceam pe Popa Chiţu... bă, şmechere! Te adaptaşi la şmenuri... bă, Praporgescule, de asta nu te asfaltăm... adică tu vrei să te asfaltăm cu tot cu sabie! Nu ţi-e ruşine cu starea ta milităroasă? Jos sabia, jos epoleţii, îţi pusăşi şi cascheta aia. Jos. De unde asfalt, bă, pentru caschetă?

DILEMAVECHE

și

RADIO FRANCE INTERNATIONALE ROMÂNIA

După atîția ani de spațiu tipografic,
vrem și „în eter"!

În fiecare vineri, de la ora 17.15, *Dilema veche* și *Radio France Internationale România* vă prezintă emisiunea *Punerea pe gînduri.*

Tema revistei devine tema emisiunii. În colțul din stînga al studioului – Dragoș Ghițulete și Luca Niculescu.

În colțul din dreapta: dilematicul de serviciu și invitații săi.
În fiecare vineri, de la ora 17.15, pe frecvențele Radio France Internationale România.

rfi romania

Punerea pe gînduri.
Nu dă răspunsuri.
Pune întrebări.

satiricon

libertatea de impresie

Vracii

Doctorii noştri sînt cei mai buni din lume. Au lucrat în condiţii grele, pe vremea lui Ceauşescu, în frig, fără medicamente, cu aparate vechi, supraaglomeraţi, pentru că foarte multă lume era bolnavă în acele condiţii de viaţă, cu alimente puţine şi proaste, cu igienă precară şi aşa mai departe. Au făcut faţă tuturor greutăţilor. Condiţiile din acele vremuri făceau din medicină mai degrabă un fel de vrăjitorie. Mult mai folositoare se dovedeau intuiţia şi harul individual al doctorului, decît metodele ştiinţifice şi aplicarea unui sistem. Şi au venit vremuri mai normale. Unii medici, cu nume şi descurcăreţi de felul lor, în condiţiile comunismului, au continuat să-şi aplice abilităţile (chiar mai abitir) în tranziţie. Cei din spitale au învăţat să combine avantajele sistemului de stat, cu beneficiile clinicilor private. Au descoperit avantajul stilului occidental, al strălucirii gresiei şi faianţei noi, spălate regulat cu substanţe frumos mirositoare, locuri în care lumea nu mai plăteşte după propria pungă, ci în funcţie de tarifele afişate, care oricum sînt mai mari decît se îndură omul să dea în mod normal. Tarife peste care (ce nu face omul pentru sănătatea lui!) pacientul încă se simte obligat să mai dea ceva, direct în mîna binefăcătorului său. Au descoperit, în acelaşi timp, şi bucuriile managementului dintr-un spital de stat care trebuie cu totul renovat (şi mai toate spitalele au trebuit renovate după Revoluţie). S-au bucurat bravii noştri *mari* medici că Revoluţia nu le-a schimbat în nici un fel statutul. Mulţi au rămas cu adulaţia medievală a pacienţilor care încă fac cozi în faţa cabinetelor lor, ca la moaştele sfinţilor. Dar nu sînt oare ei, aşa cum spuneam, cei mai buni din lume? Cei care pot impune orice, nu atît asistentelor şi infirmierelor, cît mai ales pacienţilor? Ei, care s-au convins în timp că, dacă profesia îţi dă calitatea de a impune un regim omului bolnav, atunci e mai potrivit să i-l impui răstit, ca să-i intre mai bine în cap, să nu-l uite. Iar dacă în anumite condiţii pot salva viaţa omului, atunci fără îndoială li se cuvine şi lor măcar o parte din întreaga lui agoniseală. La fel cum li se cuvine un avans substanţial din cîştigul viitor al celor cărora le transmit nobila lor ştiinţă, în facultate. Părinţii să plătească, pentru că pe cunoştinţele şi experienţa unor asemenea maeştri, odraslele lor vor capătă nu doar o bună profesie, ci şi minunatul drept de a trata pacienţii cu ţipete şi bodogăneli. Orice s-ar spune, un *mare* medic nu poate fi considerat, aşa cum cred unii, un simplu prestator de servicii, în slujba omului. El are putere de viaţă şi de moarte asupra celor care merg la el. De mintea, mîna sau deciziile lui, depind destine. Şi în consecinţă, are dreptul să se poarte aşa cum crede el de cuviinţă şi să capete tot ce vrea el. Căci sacrificiile, pe care le presupune de-a lungul întregii vieţi practicarea medicinei, sînt imposibil de compensat altfel, decît cu drepturi demne de un împărat al Chinei. Ceea ce poate însă n-au realizat pînă acum *marii* noştri doctori (pentru că, v-aţi dat deja seama, nu e vorba aici de „micii" medici care-şi fac datoria cu toată conştiinciozitatea, devotamentul şi smerenia – şi care sînt destui) e că, de fapt, ei au toate însemnele şi atitudinile vracilor. Un statut ireconciliabil cu acela de medic.

Andrei MANOLESCU

© S. Ivanoschi

Iaromira POPOVICI

bazar

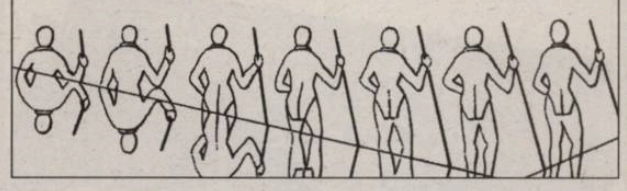

Dezastre mici, dar dureroase

După cum mi-a spus o prietenă care urmăreşte horoscoapele, din 7 august pînă pe 8 septembrie urmează o perioadă proastă pentru reprezentanţii majorităţii zodiilor. Nu sînt o fanatică a graficelor astrologice – le urmăresc rar. E drept că s-a întîmplat ca, uneori, predicţiile lui Netty Sandu, care se scuza graţios pentru veştile proaste, să se potrivească mănuşă. Dar cîteodată lucrurile – pe care pînă atunci le considerai nesemnificative, ba chiar inexistente – par să o ia razna cu totul şi-ţi dau senzaţia acută de paranormal. Probabil pentru că o explicaţie logică pare exclusă în furiile momentelor. E vorba de un anumit paranormal cotidian, un soi de Puck sau de drăcuşor maliţios, dar nu mortal, care îşi bagă bagheta sau coada, atît cît să stîrnească haos, dar cu şanse de scăpare.

Aşa s-a întîmplat, în anii trecuţi, cu casa în care am stat cînd s-a născut copilul. Instalaţia electrică a clacat integral, apartamentul s-a inundat, iar una din bone a alunecat pe balcon, aproape să-şi rupă o coastă. Chiar şi în casa în care locuim acum, a luat odată foc tabloul de siguranţă (cu flacără vizibilă) şi am chemat pompierii, iar apa din calorifere a răbufnit în camera copilului, întinînd noua mobilă bleu de la Mobexpert.

În toate cazurile pomenite nu au fost victime – deci s-au terminat cu *happy-end*, veţi spune. Aşa e, ba chiar am învăţat, din toate aceste situaţii, diverse chestii practice pe care le-am aplicat în pragmatica existenţă viitoare. Doar că, în cazul fiecăreia dintre ele, s-a mai pierdut ceva din ingenuitatea utopică pe care o aveam înainte de orice instalaţii electrice, sanitare sau termice, pe vremea cînd stăteam într-un subsol care nu era al meu. Toate au fost etape într-un neplăcut botez al cotidianului şi al responsabilităţilor pe care am întîrziat să mi le asum.

Dar să revenim la prezent: actuala perioadă s-a dovedit a fi una asemănătoare. Probabil că Băile Herculane sînt de vină: acest loc s-a dovedit a fi unul pe care specialiştii în Feng Shui l-ar numi, probabil, neprielnic. Acolo s-a brodit ca fiul meu să plece în tabără. Am fost şi eu cu el, să fac un reportaj. Din start, totul a mers prost: colega mea Stela Giurgeanu, de obicei atît de tonică, nu era în apele ei. În compartiment am nimerit cu o învăţătoare din Tulcea, care era în pragul unei depresii generate de apropiata pensionare (sindromul lui Schmidt, din *About Schmidt*, regia Alexander Payne). Depresia ei se manifesta prin logoree excesivă, pe orice temă. După ce m-am obişnuit cu ea – am catalogat-o drept inofensivă şi am decis că-i pot face faţă –, am primit un telefon *horror* de la o persoană apropiată din Bucureşti, care m-a anunţat că, în cele trei zile de week-end cît lipsise, i-au spart casa hoţii şi totul e răscolit... Nu găsiseră bani, nu-i luaseră chiar cine ştie ce, dar sentimentul de invadare a intimităţii, despre care în general ştim doar în teorie, era cît se poate de devastator...

Între timp, trenul înainta printr-o zonă extrem de frumoasă, Dunărea se vedea la orizont şi şerpuia spre Orşova, în timp ce învăţătoarea mă întreba dacă poate afla din cartea Norei Ephron, *Arsuri la stomac* (Editura Humanitas, 2006, Colecţia „Rîsul lumii") cum se tratează ulcerul... Aproape de Herculane aflu că un coleg de-al băiatului meu, cu care acesta aranjase să stea în cameră, s-a răzgîndit pentru că Luca nu are *Play Station Portable*, adică un fel de joc pe computer mai mic, pe care-l poţi cără după tine oriunde...

Seria dezastrelor insignifiante nu se opreşte aici. Despre ele şi concluziile existenţiale pe care le implică, într-un număr viitor.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Diferenţe

Locuind o lume altfel cenuşie, căci uniformizantă, oamenii se prezintă adesea prin grila anumitor disocieri, pe care viaţa modernă le-a transformat în „rezumate de tendinţă“: aşa, de pildă, eşti „cîine“ sau „pisică“, „SF“ sau „roman poliţist“, orientat mai mult spre „natură“ (cu subspeciile „mare“/„munte“) sau „cultură“ (cu variantele „carte“ *vs* „media“) etc. Dacă am conferit acestor afilieri misia unor „rezumate de tendinţă“ e pentru că ele ne definesc pe scara atributelor *generice*. Opţiunea noastră e lejer dezvăluită, ca într-un joc de societate, fără ca norul ei de „implicaţii“ personale să ne pună, cu adevărat, în cumpănă. Eşti „pisică“? Se cheamă că „votezi“ pentru valorile feline, de la inteligenţa potenţial perfidă, pînă la abilitatea de a-ţi travesti egoismul în tandreţe. Eşti „cîine“? Atunci mizezi pe virtuţile fidelităţii, ale curajului şi dependenţei afective. Insul cu înclinaţii SF cochetează cu anticipaţia, aşa cum „poliţistul“ e adeptul deducţiei. Îţi place natura – chiar dacă îţi „construieşti“ percepţiile – sau cauţi „cultura“, sărbătorind într-însa o a doua natură... Bref, trăsăturile noastre „dominante“ sînt convenţional adunate într-o emblemă care ne clasifică, fără a ne expune, şi ne flatează, fără a ne izola de ceilalţi.

O asemenea logică operează şi în universul tehnologiei de toate zilele, unde nu poţi fi decît PC sau Macintosh. Cineva ar putea spune că taberele sînt artificial constituite şi irelevante. Pînă la un punct, sînt de acord cu obiecţia. E mai puţin important dacă lucrezi pe PC sau pe Mac decît dacă eşti „cîine“ sau „pisică“. Şi totuşi. Omul-PC este *mainstream*. În cazul bun, e solidar cu o majoritate. În cazul prost, e oportunist şi se lasă purtat de curent, fără să aspire la distincţie şi clasă. La rîndul său, omul Mac e fie elitist (pentru că pretinde ce-i mai bun, mai atrăgător şi mai elegant), fie doar snob (pentru că aleargă după ce e mai scump, mai *trendy* şi mai bătător la ochi). Aşa că, bună pace: opţiunile IT depind finalmente tot de calităţile noastre reale, pe care ştiu să le exprime doar în măsura în care ni le asumăm. Nu m-aş grăbi totuşi să simplific. Universul PC e cumva perimat, pentru că se inspiră din stilistica IBM a deceniului şase. PC-ul respiră gîfîit, sub apăsarea unui *establishment* burghez, represiv, maşinal şi birocratic. Mac-ul, în schimb, e „flower-power“, cu nuanţe futuriste şi vedenii zen, obţinute în norişori de marijuana. PC-ul se adresează masei de funcţionari supuşi sistemului, în vreme ce Mac-ul îşi caută fanii în zona umanităţii care tînjeşte spre „libertatea“ postindustrială. PC-ul e rock'n roll transmis la radio sau – cel mult – jazz nocturn & urban, pe cînd Mac-ul e psihedelic, naturist şi creativ.

Să fie totul reductibil la „design“? Iarăşi nu m-aş grăbi să simplific. Se ştie că Mac-ul ne oferă perfecţiunea liniilor pure, din care orice surplus a fost savant eliminat. Dacă vrei să interacţionezi cu un obiect desăvîrşit, plăteşti cu circa 30% mai mult, dar intri în zona periculoasă – şi foarte psihiatrică – a „candorii“ forţate *(candidus* = alb, precum produsele Macintosh). Aţi privit vreodată un *iPod* ca pe un salon de spital pentru bogaţi? Apple ne vinde *Zbor deasupra unui cuib de cuci* între copertele lui *Moby Dick*... De partea lui, PC-ul degajă un soi de falsă convialitate proletară, cu proceduri mai greoaie şi aere de „fiabilitate“ ce mizează mai mult pe aşteptările funcţionale decît pe efectul estetic, de parcă frumuseţea ar fi o culpă...

Pînă nu de mult, gigantomahia Apple-PC traducea opoziţia dintre New York şi New England. Aici, cosmopolitismul amoral, dincolo, orgoliul întemeierilor laborioase. Din păcate, de cînd convergenţa economiei mondiale dictează strategiile de piaţă, cei doi coloşi s-au căsătorit în secret: Apple a devenit mai „performant“, iar PC-urile construite de Sony, Dell şi alţi HP şi-au ameliorat înfăţişarea... Cele două sisteme au devenit compatibile: e sfîrşitul ingineriei polemice şi debutul unei epoci de sinteză indigestă, care ne va obliga să căutăm *diferenţa* în cu totul altă parte...

Silviu LUPAŞCU

Caii (I)

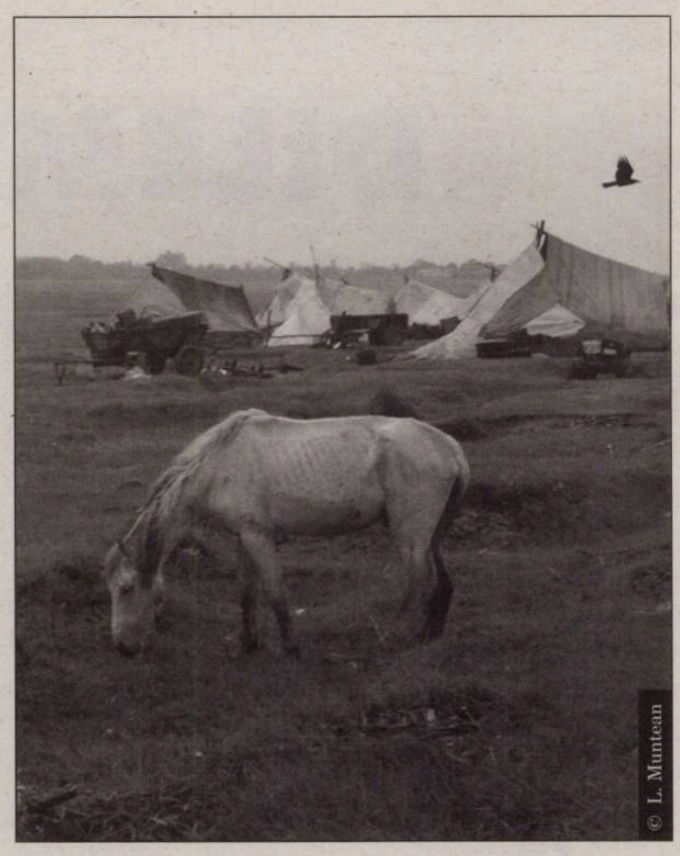

Platon (cca 427-348/347 î. Hr.) construieşte o parte a argumentaţiei din *Phaidros* pe temeiul mitului despre ontologia sufletului. Sufletul este simbolizat prin imaginea vizitiului şi a carului la care sînt înhămaţi doi cai buni, în cazul zeilor, sau un cal bun şi un cal rău, în cazul oamenilor: „Sufletul ne apare asemenea unei puteri ce prinde laolaltă, din fire îngemănaţi şi înzestraţi cu aripi, atelaj înaripat şi pe vizitiul său. Cînd e vorba de zei, şi caii, şi vizitiii sînt cu toţii buni şi de viţă nobilă (...). La noi, de pildă, există mai întîi conducătorul carului, cel care mînă caii înhămaţi la el; apoi, cît priveşte caii, unul e-un bidiviu adevărat, frumos şi de soi ales, pe cînd celălalt e rău şi de neam prost[1]“.

Din punct de vedere hermeneutic, elucidarea originii acestui mit platonic reprezintă o miză de mare anvergură. Poate fi Platon învestit cu autoritate auctorială în privinţa scrierii mitului despre ontologia sufletului? Se cuvine, mai curînd, ca Platon să fie considerat drept receptor profetic al unei revelaţii primite din partea Fiinţei? Există oare argumente în măsură să dezvăluie că scrierea platonică a mitului despre vizitiul, carul şi caii sufletului este, în realitate, o rescriere a unei surse anterioare, arhaice, al cărei conţinut a fost împrumutat în spaţiul filosofic grecesc dintr-un alt spaţiu religios-cultural?

Înlăturarea aparentelor forţe de excluziune reciprocă dintre aceste piste exegetice este susceptibilă să evidenţieze o zonă de intersecţie, de învecinare, de întîlnire amiabilă. Dacă există, cu adevărat, o sursă arhaică, anterioară lui Platon, în raport cu care versiunea din *Phaidros* se defineşte drept rescriere, trebuie reliefat faptul că atît scrierea primordială, cît şi rescrierea platonică originează, în mod necesar, în Fiinţă sau într-un Alter-Ego Divin al Fiinţei, Divinul Infinit, Divinitatea Infinită. În cazul în care identitatea profetică a lui Platon nu este imediată, nu este rezultatul unui dialog nemijlocit între fiinţa omenească şi Divinul Infinit, ea rămîne o identitate profetică mediată de autoritatea sursei primordiale, de labirintul scrierilor şi rescrierilor, verigă intermediară aşezată, prin hazardul timpului istoric sau prin voinţa Fiinţei omnisciente, omnipotente, între fiinţa omenească şi Divinul Infinit. Din această perspectivă, dacă Fiinţa sau Divinul Infinit este Singurul Autor, Platon poate fi învestit cu autoritate auctorială secundă, în măsura în care sufletul său nemuritor, înaripat, „a ajuns pe culme“, „a străpuns bolta“ şi a contemplat „locul supra-ceresc“ al Fiinţei[2].

Relaţia Fiinţă – fiinţă omenească în *Phaidros* este comparabilă cu principiul Unităţii Fiinţei şi cu relaţia *Brahman – Atman* în *Upanishade. Katha Upanishad,* I, III, 3-9 afirmă că *Atman* sau *Jivatman,* sufletul individual, este stăpînul carului care simbolizează fiinţa omenească. Deşi *Atman* este non-agent *(Akarta),* principiu al non-acţiunii *(Nishkriya, Akriya),* prin suprapunerea mutuală *(anyonya adhyasa)* dintre *Atman*, pe de o parte, şi minte-simţuri-trup, pe de altă parte, determinată de ignoranţă *(Avydia), Atman* îşi însuşeşte în mod aparent atributele minţii, simţurilor, trupului, pare să fie cel ce acţionează, iar mintea, simţurile şi trupul par să fie *Atman*. Toate aceste configuraţii ontologice iluzorii sînt însă distruse atunci cînd *Avydia* este aneantizată, în urma războiului dintre „tendinţele bune“ *(Subha Vasanas)* şi „tendinţele rele“ *(Asubha Vasanas)*[3], prin triumful cunoaşterii-de-Sine, *Brahma-Jnana*[4].

Katha Upanishad postulează analogia dintre carul-vehicul şi carul-trup, al cărui stăpîn este sufletul. După cum carele obişnuite sînt trase de cai, carul trupului omenesc este tras de caii simţurilor, în funcţie de comenzile primite din partea intelectului-vizitiu, înzestrat cu discernămînt, transmise prin frîiele raţiunii: „Să-L cunoşti pe *Atman* drept Stăpîn al carului, iar trupul drept car. Să cunoşti intelectul drept vizitiu, iar mintea drept frîiele carului. Simţurile sînt caii, iar obiectele sînt drumurile. (...) Cel care nu are discernămînt, a cărui minte nu se află niciodată sub control, va scăpa simţurile de sub control, asemenea unor cai nedisciplinaţi, pe care vizitiul nu mai poate să-i conducă. Dar cel care are înţelegere, a cărui minte se află întotdeauna sub control, îşi va stăpîni simţurile, asemenea unui vizitiu care conduce cai buni[5]“. Lipsa puterii de a discerne între adevăr şi neadevăr, între bine şi rău, între acţiuni bune şi acţiuni rele, împreună cu dezordinea minţii, a cărei dinamică transgresează limitele purităţii sufleteşti, determină revolta cailor-simţuri împotriva vizitiului-intelect şi neatingerea scopului călătoriei, emanciparea supremă, *Moksha,* conştientizarea identităţii dintre *Atman* şi *Brahman*. Controlul asupra minţii determină controlul asupra simţurilor. După cum un vizitiu competent stăpîneşte caii carului pe care îl conduce prin puterea pe care o exercită asupra frîielor, putere pe care frîiele o transmit cailor, tot astfel un conducător competent al carului-trup stăpîneşte simţurile prin clarviziune, discernămînt şi putere a voinţei[6].

Esenţa karmică a meşteşugului de a conduce carul-trup predestinează fiinţa omenească fie reimersiunii metempsihotice în cercul lumii *(Samsara),* în ciclul naşterilor şi morţilor, fie realizării „scopului“ ontologic suprem, eliberarea şi intrarea în „lumea lui *Brahman“, Brahmaloka:* „Cel care nu are discernămînt, care este întotdeauna impur, a cărui minte nu se află sub control, nu atinge acel scop, ci intră în ciclul naşterilor şi morţilor. Cel care are înţelegere, care este pur, a cărui minte se află întotdeauna sub control, atinge acel scop, graţie căruia nu se va mai naşte[7]“. În cadrul ordinii metempsihotice a hinduismului antic operează trei feluri de *Karma: Sanchita* (rezultatele acumulate ale acţiunilor), *Agami* sau *Kriyamana* (rezultatele acţiunilor curente, înfăptuite în viaţa prezentă, care vor produce fructe karmice în viaţile viitoare), *Prarabdha* (efectele acţiunilor înfăptuite în viaţile anterioare, care au determinat naşterea prezentă şi care au început deja să germineze şi să producă fructe karmice în viaţa prezentă). În urma „realizării-de-Sine“, a revelaţiei Unităţii Fiinţei sau a identităţii ontologice dintre *Atman* şi *Brahman,* numai *Sanchita* şi *Agami* sînt distruse, iar *Prarabdha* persistă, pînă cînd dinamica efectelor karmice acumulate este epuizată de bucuria de a trăi viaţa prezentă. Datorită inerţiei karmice generate de *Prarabdha,* trupurile înţelepţilor vor continua să subziste, chiar şi după dobîndirea cunoaşterii de *Brahman, Brahma-Jnana,* pînă cînd *Prarabdha* nu va mai produce efecte karmice, în urma vidării absolute de substanţă karmică, asemenea unei săgeţi care, odată ce a pornit din arc, nu mai poate fi oprită, pînă cînd se opreşte definitiv în ţintă[8].

Vizitiul-intelect va atinge sau va rata „scopul“ cursei efectuate de carul-trup, în urma modului de situare sufletească-spirituală a liberului-arbitru în fundalul karmic al fiinţei omeneşti care se confruntă cu desfăşurarea vieţii prezente, în funcţie de rezultanta ontologică dintre efortul redemptor al liberului-arbitru şi predestinarea karmică individuală. Ratarea „scopului“ înseamnă continuarea înlănţuirii în *Samsara,* în „roata“ reîncarnărilor succesive, în ciclul naşterilor şi morţilor. Realizarea „scopului“ proclamă accesul sufletului individual la sfîrşitul tuturor căilor din *Samsara* şi intrarea în „locul prea-înalt“ al naturii omniprezente şi omnipotente a nemuritorului *Brahman,* Divinul Infinit, principiu al Unităţii Fiinţei: „Dar cel care, în calitate de vizitiu, are o inteligenţă înzestrată cu discernămînt şi o minte bine controlată drept frîie, va ajunge la sfîrşitul călătoriei sale, în acel loc prea-înalt al lui Vishnu[9]“.

---

1. Cf. Platon, *Phaidros,* 246 a-254 b. Platon, Opere, ed. Petru Creţia, trad. Gabriel Liiceanu, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1983, vol. IV, pp. 442-453.
2. Cf. Platon, *Phaidros*, 247 b-d, *Opere*, Creţia, Liiceanu, vol. IV, p. 444.
3. Cf. Kena Upanishad, III, 1, Sri Swami Sivananda, *The Principal Upanishads*, Shivanandanagar, Tehri-Garhwal: The Divine Life Society, 1983, pp. 45-46.
4. Cf. Sivananda, *The Principal Upanishads,* p. 104.
5. Cf. *Katha Upanishad,* I, III, 3-6, Sivananda, *The Principal Upanishads,* pp. 103-105.
6. Cf. Sivananda, *The Principal Upanishads,* pp. 104-105.
7. Cf. Katha Upanishad, I, III, 7-8, Sivananda, *The Principal Upanishads,* pp. 105-106.
8. Cf. Mundaka Upanishad, II, II, 8, Sivananda, *The Principal Upanishads,* p. 257.
9. Cf. Katha Upanishad, I, III, 9, Sivananda, *The Principal Upanishads,* pp. 106-107.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

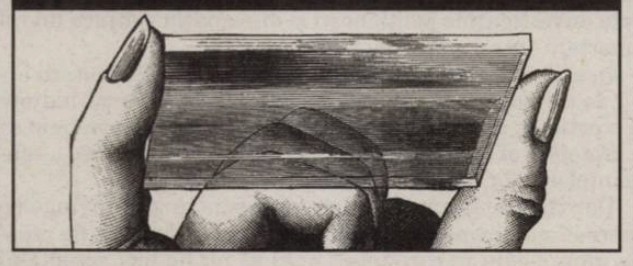

Minte-mă frumos!

Un bun prieten, fost art-director la revista *Elle* ediţia română, îmi povestea că, în timpul stagiului pe care l-a făcut în Franţa la revista-mamă, a văzut cum se realizau fotografiile pentru felurile de mîncare ce urmau să ilustreze reţetele publicate. Platourile respective erau aranjate artistic de un specialist care făcea totul din butaforie şi geluri industriale. Aranjamentele arătau mai apetisant decît orice mîncare reală, dar erau total necomestibile.

Apoi am ajuns să lucrez şi eu la reviste colorate şi lucioase, care îşi propun să arate publicului cît de frumoasă şi de sclipitoare e viaţa vedetelor. Se numesc "reviste aspiraţionale" şi, sub acest pretext, găsesc de cuviinţă să fardeze realitatea. Iar realitatea de care se ocupă se cere fardată din greu, pentru că vedetele nu sînt nici pe departe aşa de sclipitoare sau de frumoase pe cît s-ar dori. Aşa că, în ceea ce priveşte imaginea, trăiască make-up artiştii care acoperă sub tone de fard imperfecţiunile, fotografii care se pricep să exploateze numai unghiurile şi expresiile favorabile şi, în ultimă instanţă, *Photoshop*-ul, programul de prelucrare a imaginilor care ştie de minune să îndrepte orice neajuns ce a scăpat armatei de stilişti, machiori, coafori sau fotografi. *Photoshop*-ul curăţă coşuri, riduri sau aluniţe, albeşte dinţii, dă strălucire ochilor; în plus, poate să subţieze talia, să bombeze fesele sau să facă sînii fermi (am văzut şi aşa ceva, la reviste care se laudă că prezintă adevărul feminin gol-goluţ). Rezultă nişte fantoşe de pixeli, la fel de îndepărtate de realitate şi de necomestibile ca mîncărurile făcute din butaforie.

De curînd, un scandal creat în jurul unor fotografii Associated Press şi Reuters trucate, trimise de fotoreporterii de război din Liban, ne arată, pentru a nu ştiu cîta oară, că practica manipulării realităţii nu se restrînge numai la presa de divertisment, ci se întîlneşte şi în cazul celei de informaţie.

Televiziunea, cea care se bazează în primul rînd pe imagine, nu este nici ea străină de astfel de practici. Aici cosmetizarea e chiar o regulă şi ajunge la ingeniozităţi greu de închipuit. Capra sare masa, iada sare casa. De altfel, scandaluri ca cel cu pozele din Liban au mai existat şi în cazul primului război din Golf, şi în cazul celui de-al doilea, iar atunci exemplele de manipulare erau oferite şi din programul televiziunilor. Practica e atît de uzuală încît, în 1997, s-a şi făcut un film cu acest subiect: *Înscenarea,* cu Robert De Niro şi Dustin Hoffman (unde este vorba de o campanie de televiziune construită în jurul unui război inexistent al SUA, campanie ce urma să abată atenţia publicului de la un scandal sexual în care era implicat preşedintele Americii). Desigur, filmul e o ficţiune, dar trama lui dezvoltă şi duce pînă la consecinţe ultime nişte practici cît se poate de reale.

Televiziunea exercită o asemenea fascinaţie asupra publicului, încît acesta este în mod automat hipnotizat şi crede tot ce i se serveşte pe tavă. Ba, mai mult, consideră că i se oferă realitate chiar şi atunci cînd televiziunea spune de la bun început că totul e o ficţiune – să ne gîndim cum discută unii despre soarta eroilor din telenovela preferată, cum se îngrijorează şi cum suferă din cauza necazurilor prin care trec aceştia.

Prin urmare, nu e deloc greu să minţi poporul cu televizorul. Dacă publicul ia de bune chiar şi lucrurile despre care tu îl avertizezi că sînt ficţiune, ce să mai vorbim de cele pe care i le vinzi ca adevărate? De altfel, telespectatorii înşişi vor să fie minţiţi. Au nevoie de asta. Acum cîţiva ani, presa a descoperit că varianta italiană a emisiunii „Din dragoste" (numită „Stranamore" era de fapt o făcătură cu actori de duzină. Credeţi că, în urma scandalului, ratingul emisiunii a scăzut? Deloc. Publicul a zis „şi ce dacă?" şi a continuat să se uite, la fel ca înainte, la poveştile adevărate cu oameni la fel de adevăraţi.

Adina POPESCU

Divertisment *prêt-à-porter*

– brand-uri şi trend-uri –

În ultimii ani, în întreaga lume, programele de televiziune sînt din ce în ce mai dinamice, cu formate combinate în permanenţă şi frecvent reîmprospătate. Principala tendinţă este comercializarea, în care divertismentul invadează toate formatele, ducînd la efecte hibride. Reality-show*-uri excentrice se îmbină cu emisiuni-concurs interactive, iar goana după audienţe reprezintă principalul scop al marilor companii care „fabrică" divertisment pe bandă rulantă. Interesant este modul în care „a prins" la noi acest gen de emisiuni, unele sub licenţă, „adaptate" cerinţelor publicului de aici, altele pur şi simplu imitaţii sau „furăciuni" cu buget mare şi cu ştaif.*

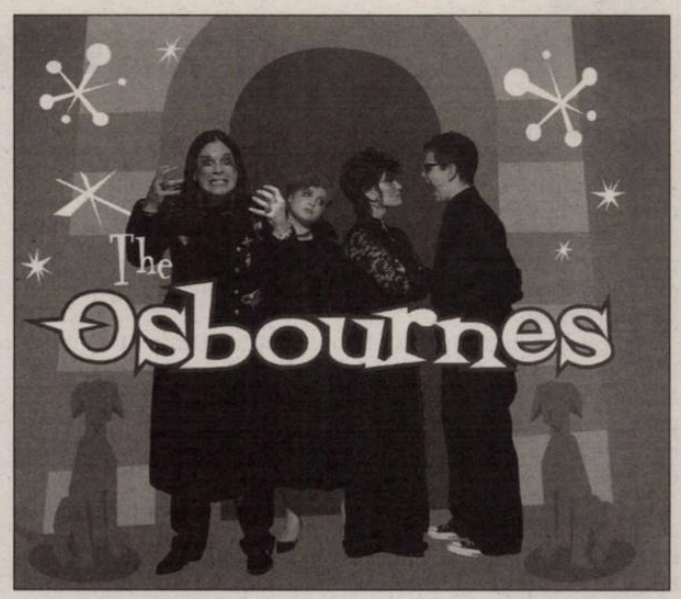

Ozzy Osbourne şi „dragostea de la Clejani"

În producţia din *prime-time* a marilor posturi axate pe divertisment, o reală concurenţă este între programele *reality TV,* care au început să dezvolte formate noi, precum *docu-soaps,* show-ul *The Osbournes* fiind unul dintre cele mai bune exemple în acest sens. Familia Osbourne a permis postului de televiziune MTV accesul nelimitat în viaţa personală a membrilor săi, prin plasarea celor cincizeci şi cinci de camere de filmat în reşedinţa lor din South California, toaleta şi dormitorul fiind singurele locuri în care cei patru protagonişti au decis să-şi păstreze dreptul la intimitate. Controversata vedetă, devoratoare de lilieci Ozzy Osbourne, bătăuşa sa soţie, Sharon, şi copiii lor adolescenţi, Jack şi Kelly, s-au confruntat, în faţa camerelor, cu probleme tipice de familie, cum ar fi şcoala, banii de buzunar, schimbarea locuinţei, conflictul între generaţii. Din ingredientele show-ului care a provocat o adevărată isterie în SUA şi nu numai, au mai făcut parte „costumele", tatuajele şi coafurile extravagante, înjurăturile la tot pasul, vizitele prietenilor „de familie", indivizi ciudaţi şi neconvenţionali. Încă din luna mai 2002, cînd a fost lansat, *The Osbournes* a surprins întreaga existenţă a familiei, inclusiv accidentul de maşină al lui Ozzy, lupta lui Sharon cu cancerul şi problemele dependenţei de droguri ale lui Kelly şi Jack.

„După trei ani, camerele MTV au devenit parte integrantă a familiei. Sîntem de-a dreptul încîntaţi să fi avut parte de o astfel de experienţă uimitoare", declara Sharon Osbourne, care a devenit, în urma emisiunii, cel puţin la fel de faimoasă ca şi soţul său, publicîndu-şi şi o biografie transformată rapid în *best-seller*.

În România, Prima TV, post care se încăpăţînează să producă *reality-show*-uri mai mult sau mai puţin originale, a difuzat mai întîi varianta autohtonă şi, desigur, „manelizată" – *Aventurile familiei Vijelie.* Ozzy a fost înlocuit cu Vali Vijelie, vila din California, cu apartamentul din Militari, iar nonconformiştii vizitatori, cu interpreţii băştinaşi de manele, pe la nunţi, botezuri şi alte cumetrii. O emisiune deloc spectaculoasă sau amuzantă, care a avut drept rezultat promovarea mahalagismului „de Dîmboviţa" şi a unei „vedete" ce nu are nimic în comun cu nonconformismul şi care oricum era prezentă în mai toate buletinele de ştiri şi în aşa-zisele talk-show-uri ale lui Radu Moraru. Apoi, Prima TV, „a perseverat" cu altă emisiune care să semene şi mai mult cu show-ul iniţial: *Dragostea de la Clejani,* care aducea în lumina reflectoarelor, de data aceasta cu accente de muzică etno-lăutărească, viaţa profesională şi de familie a interpreţilor Viorica şi Ioniţă Manole. După ce am urmărit secvenţe muzicale şi „coregrafice" filmate în miez de noapte, pe malul bălţii, cu vrăjitoare care dădeau în bobi şi ghiceau în stele, a trebuit să suportăm şi declaraţiile de dragoste dintre cei doi soţi, sub clar de lună, pigmentate cu întrebări „existenţiale" de tipul: „Oare, cînd vom fi noi bătrîni, tot aşa o să ne iubim, ca acuma?" şi cu eforturile zadarnice ale lui Ioniţă de a-şi ridica soaţa în braţe (moment care demonstrează gospodinelor că „90-60-90" nu e tot ce contează pe lumea asta!"). Fără nici un comentariu la *No comment by Monica Gabor,* un alt show din „soiul" respectiv şi fără să mai facem comparaţii cu „originalul", putem trage concluzia că fiecare public îşi are *reality*-ul pe care îl merită, căci cine s-ar fi uitat la 24 din 24 *live* cu, de pildă, Johnny Răducanu?

Cine se uită pe gaura cheii

În 1996, o tînără oarecare, Jennifer Ringley, şi-a difuzat non-stop viaţa pe Internet, lansînd astfel, fără voia sa, un nou format de emisiune care s-a dovedit extrem de profitabil. Trei ani mai tîrziu a apărut *Big Brother,* iar producătorii săi, John de Mol şi Joop van den Ende, au ajuns să stăpînească un imperiu fabulos, *Endemol Entertainment.*

Faimosul concurs care se bucură şi astăzi de succes, a cunoscut de-a lungul timpului o evoluţie, probele şi regulile din „casă" diversificîndu-se şi atingînd „extreme" greu de imaginat. Acum în Marea Britanie este la modă *Big-Brother*-ul cu celebrităţi, avîndu-i printre participanţi pe Dennis Rodman, fostul star de la Chicago Bulls, care se dovedeşte a fi somnambul, şi Macaulay Culkin, de la care publicul aşteaptă, ca într-un moment de slăbiciune, să povestească despre relaţia sa intimă cu Michael Jackson. Scandalul în care a fost implicat megastarul s-a constituit, de fapt, într-unul dintre criteriile pentru care Macaulay a fost „vînat" ca să participe la concurs. „Am cumpărat doi la preţul unuia!" – ar fi spus unul dintre producători, după ce actorul, în vîrstă acum de 25 de ani, a semnat contractul.

La noi, *Big Brother* n-a prins! Sau cel puţin nu a adus acel rating-record la care se aşteptau producătorii care, pînă la urmă, au ieşit în pierdere din punct de vedere financiar. O explicaţie plauzibilă ar putea fi faptul că românii sînt oricum obişnuiţi să supravegheze îndeaproape capra vecinului, iar apartamentele construite „la normă" au pereţii suficient de subţiri pentru a afla tot ce se întîmplă în bloc. Posibil ca un alt motiv pentru care *Big Brother* românesc s-a dovedit un eşec, să fie proasta „administrare" a show-ului. În Bulgaria, de pildă, la ediţia cu VIP-uri a participat o ex-miss Bulgaria, împreună cu fetiţa sa, dorind să cîştige premiul pentru a cumpăra o casă în care să-şi crească copilul. „Povestea ei a impresionat publicul şi a generat ample dezbateri la televizor despre familiile monoparentale. Pentru prima dată în Bulgaria un anumit tip de probleme sociale a fost pus, la modul serios, pe tapet" – îmi povesteşte Deni, o telespectatoare bulgăroaică. La noi însă, dezbaterile „inteligente" s-au mărginit la a despica firul în patru – cine cu cine o să facă sex şi, mai ales, de ce.

Beep *la minut*

Un alt *reality-show* hibrid, *Hell's Kitchen (Bucătăria iadului),* difuzat de postul britanic ITV 1, a fost urmărit de o medie de şapte milioane de telespectatori pe episod, ceea ce reprezintă un rating de 35 de procente din audienţa generală. Zece celebrităţi, printre care James Dreyfus, Belinda Carlise şi Jennifer Ellison, au petrecut două săptămîni în bucătăria lui Gordon Ramsey, fost jucător de fotbal, acum specialist în arta gastronomică. Participanţii, care înainte de emisiune nu ştiau nici cum să-şi fiarbă un ou, învaţă să gătească sub supravegherea bucătarului-şef care face, de fapt, deliciul show-ului, prin temperamentul coleric şi limbajul său colorat.

Hell's Kitchen este de fapt un *reality-show* „nervos", atît de plin de înjurături încît abia dacă mai pot fi acoperite de *beep*-uri, aşa că din cînd în cînd editorilor de imagine le mai „scapă" cîte-un „fuck" sau cîte un „shit" pe post. Deşi se pare că britanicii sînt reticenţi la înjurăturile de pe micul ecran, iată însă că show-ul, în care se urlă tot timpul, a devenit atît de popular încît a avut ecouri şi în State, Ramsey semnînd un contract pentru o emisiune similară destinată americanilor. Înjurăturile româneşti sînt mai colorate decît cele din limba engleză şi fiind atît de des întîlnite pe stradă, sub toate formele lor, nu prezintă prea mare interes la TV. *Trădaţi în dragoste* mizează în continuare pe ele, în partea finală, cea „de conflict", însă în combinaţie cu palme şi cu şuturi. Pe de altă parte, fiind un popor de indivizi destul de „vizuali", ca italienii de altfel, în emisiunile de divertisment de la noi se pune mai mult accent pe imagini cu nuanţe obscene, decît pe limbaj trivial. Astfel, poantele cu iz sexual ale lui Dan Negru sînt mai puţin gustate decît cadrele cu mîna vreunei „vedete" blonde, frecînd un dovlecel, pentru a ghici, chipurile, despre ce „obiect" este vorba.

ideile oamenilor de stat

Richard N. HAASS

Reconsiderarea terorismului şi antiterorismului

Arestarea la Londra a 21 de terorişti, care se pare că au plănuit să arunce în aer cîteva avioane transatlantice ne reaminteşte, dacă mai era nevoie, de atacurile de la New York şi Washington din 11 septembrie 2001. 11 septembrie rămîne data-emblemă a terorismului modern, cu toată forţa sa distrugătoare şi mortală. Cinci ani pot părea puţini la scară istorică, dar e destul pentru a face un bilanţ.

În cel mai bun caz, e un bilanţ indecis. După 11 septembrie, teroriştii au atacat în Indonezia, Madrid, Londra, Egipt şi, cel mai recent, India. Mii de nevinovaţi au fost ucişi. De asemenea, violenţa în Irak rămîne la un nivel ridicat, riscînd să arunce ţara într-un război civil de lungă durată.

Dar teroriştii nu au reuşit încă nimic de amploarea atacurilor de la 11 septembrie. De ce? Merită să ne gîndim înainte de a răspunde la întrebare. Poate fi rezultatul eliminării Guvernului din Afganistan şi în acest fel a refugiului sigur pe care îl avea Al-Qaeda acolo. Informaţii mai bune şi reorganizarea serviciilor de securitate au îngreunat misiunea teroriştilor. După cum sugerează recentele arestări de la Londra, este posibil ca şi dorinţa unor terorişti, de a încerca ceva chiar mai dramatic decît 11 septembrie, să le fi complicat planurile, crescînd şi posibilitatea de a fi detectaţi.

Dar nimic din toate astea nu ar trebui să ne facă prea optimişti. Globalizarea facilitează mişcările teroriştilor. Norocul e de partea lor pentru că un singur succes poate compensa eşecuri multiple. Tehnologia modernă, posibil incluzînd chiar şi arme de distrugere în masă, sporeşte magnitudinea distrugerilor eventuale. În plus, situaţia din Irak produce o nouă generaţie de terorişti experimentaţi, aşa cum, în urmă cu 20 de ani, Afganistanul a fost loc de antrenament pentru precedenta generaţie.

Deci ce e de făcut? Una din soluţiile administraţiei Bush este promovarea democraţiei. Ideea se întemeiază pe presupunerea că e mai puţin probabil ca tinerii să devină terorişti cînd există perspective politice şi economice.

Din păcate, realitatea nu susţine această idee. Indivizi crescuţi în democraţii mature, cum este Marea Britanie, se pot aliena şi radicaliza. Un Irak mai democratic a devenit şi un Irak mai violent. În mod similar, alegerile din Palestina nu au convins Hamas să renunţe la violenţă, aşa după cum alegerile din Liban nu au convins Hezbollah să se abţină de la a declanşa actuala criză din Orientul Mijlociu.

Mai mult, chiar dacă democraţia ar fi răspunsul potrivit, de la vorbe la realitate e cale lungă, după cum dovedeşte şi situaţia din Irak. Construirea unei democraţii adevărate (şi nu doar existenţa alegerilor) este un proiect care necesită decenii sau chiar generaţii. Între timp, trebuie să înfruntăm teorismul care ne atacă acum.

Trebuie să renunţăm la metafora „războiul contra terorismului". Războaiele sînt purtate cu arme, pe cîmpuri de luptă. Războaiele au început şi sfîrşit.

Democraţia este irelevantă pentru cei care sînt deja membri convinşi ai reţelelor teroriste. Obiectivele lor, fie că este vorba despre renaşterea Califatului arab din secolul VII, fie că vorbim despre restaurarea dominaţiei sunnite în Irak, nu au şanse să se înfăptuiască prin vot popular. Deci ce e de făcut? În primul rînd, trebuie să renunţăm la metafora „războiul contra terorismului". Războaiele sînt purtate cu arme, pe cîmpuri de luptă, între soldaţi din ţări diferite. Războaiele au un început şi un sfîrşit. Nici una din aceste caracteristici nu se potriveşte aici.

În zilele noastre, teroriştii pot acţiona cu foarfece şi avioane, nu mai au neapărată nevoie de explozibili. Clădirile de birouri, trenurile de navetişti şi cafenelele sînt terenurile de luptă ale prezentului. Nu există uniforme, crimele sînt comise în numele unor cauze. Şi nu se întrevede nici un sfîrşit. Dimpotrivă, terorismul este în prezent o componentă a cotidianului.

Mai există un motiv pentru care trebuie să renunţăm la vocabularul belicos. Terorismul nu poate fi învins doar cu ajutorul armelor. Alte instrumente, inclusiv serviciile secrete, investigaţiile poliţieneşti şi diplomaţia vor juca un rol important într-o strategie eficientă.

În al doilea rînd, este necesar să delimităm teroriştii activi de cei potenţiali. Teroriştii activi trebuie opriţi înainte de a acţiona; dacă nu reuşesc acest lucru, statele trebuie să se protejeze şi să aibă pregătite mijloacele de limitare a consecinţelor unor atacuri reuşite.

Dar trebuie făcut mult mai mult pentru a-i convinge pe tineri să nu devină terorişti. Obiectivul trebuie să fie crearea unui mediu în care terorismul să nu fie nici acceptabil şi nici necesar. Terorismul trebuie delegitimat; cei care-l practică trebuie arătaţi cu degetul. Nici o cauză politică nu legitimează uciderea unor oameni nevinovaţi. Liderii arabi şi islamici trebuie să sublinieze acest lucru, fie prin declaraţii ale politicienilor, fie prin cursuri predate de profesori, fie prin *fatwa* emise de clerici. Reacţia critică iniţială din partea unor guverne arabe, cu privire la răpirea de către Hezbollah a soldaţilor evrei, este un semn că o astfel de atitudine este posibilă, după cum arată şi cîteva comentarii făcute de lideri religioşi musulmani.

Terorismul trebuie, de asemenea, deposedat de motivaţia sa. Asta ar însemna să subliniem permanent beneficiile pe care palestinienii le pot aştepta de la pacea cu Israelul şi la ce se pot aştepta sunniţii şi şiiţii de pe urma noului regim din Irak. Încetarea violenţelor din Liban va ajuta la calmarea sentimentelor care altfel îi determină pe unii să devină terorişti, iar pe alţii să-i tolereze şi să-i susţină.

Soluţia nu poate fi decît: vigilenţă contra violenţă, vigilenţă însoţită de acţiuni politice. O asemenea strategie antiteroristă nu poate elimina plaga terorismului, după cum medicina modernă nu poate elimina boala. Dar cel puţin promite să reducă ameninţarea teroristă la un nivel care să nu mai ameninţe deschiderea, securitatea şi prosperitatea societăţilor noastre.

Richard N. Haass, *fost director pentru planificare politică în Departamentul de Stat al SUA, este în prezent preşedinte al* Council on Foreign Relations. *Este autorul lucrării* The Opportunity: America's Moment to Alter History's Course.

Copyright: Project Syndicate, 2006
www.project-syndicate.org

ideile oamenilor de stat

Michel ROCARD

Acţionarii ar trebui să fie suverani?

Povestea acestui articol se petrece în Franţa, în Belgia şi în Luxemburg. Dar e mai mult decît atît, este o poveste pan-europeană şi, în termeni economici, priveşte întreaga lume. Mittal, cel mai mare producător de oţel din lume, a cîştigat, printr-o strategie agresivă de cumpărare a acţiunilor, controlul asupra Arcelor, al doilea competitor de pe această piaţă.

Din acest moment, povestea nu mai priveşte doar viaţa unor coporaţii, este un conflict între două modele sociale şi de afaceri diferite. Arcelor, care la început a fost o companie franco-luxemburgheză, dar acum e predominant belgiană, are o bază puternică şi în Brazilia şi, de fapt, operează cam în întreaga lume. S-a specializat în oţel de înaltă calitate, destinat celor mai complexe utilizări. Aceste produse de înaltă calitate sînt cumpărate prin contracte de lungă durată, în special de către clienţi deveniţi fideli. Arcelor, unul dintre cei mai vechi producători de oţel din lume, depinde foarte puţin de extrem de volatila piaţă mondială a oţelului brut, iar forţa sa de muncă este înalt calificată şi foarte stabilă.

Din contră, Mittal este un conglomerat apărut de te miri unde, care a devenit cea mai mare companie din domeniu în mai puţin de două decenii. A izbutit cumpărînd şi consolidînd în mod strălucit oţelării din toată lumea şi raţionalizîndu-le producţia. Preşedintele grupului este indian, dar în India nu are nici o fabrică. Mittal are unităţi industriale, în principal, în estul Europei, dar este puternic consolidat şi în Asia (Coreea de Sud), şi în America Latină.

Mittal este o companie şi puternică, şi fragilă, în acelaşi timp, pentru că valoarea ei poate fi influenţată de valurile speculative de pe piaţa mondială a oţelului brut. Strategia sa este de reducere a costurilor şi de delocalizare a locurilor de muncă, în aşa fel încît muncitorii lor sînt mai prost plătiţi, decît cei de la Arcelor, şi locurile de muncă sînt mai puţin stabile. Arcelor a fost o pradă perfectă: cea mai mare parte din acţiunile sale sînt dispersate la mulţi acţionari. La Mittal situaţia este exact invers: Lakshmi Mittal şi familia sa deţin peste 60% din acţiuni. De aceea, acţiunile Mittal se vînd la Amsterdam, una dintre puţinele burse din lume care permit listarea companiilor cu un procent atît de mic de capital flotant. Deci nu există reciprocitate: Mittal a putut să liciteze pentru acţiunile Arcelor, dar Arcelor nu ar fi putut licita pentru Mittal.

Mittal este un conglomerat apărut de te miri unde, care a devenit cea mai mare companie din domeniu în mai puţin de două decenii.

Mizele sînt mai clare decît apar de obicei în acest soi de bătălii economice. Este evident în interesul Mittal să controleze Arcelor, ca să-şi îmbunătăţească balanţa prezenţei geografice în lume şi poziţia pe piaţa produselor de oţel de înaltă calitate, să-şi reducă propria vulnerabilitate în faţa şocurilor speculative de pe piaţa oţelului brut. Pe de altă parte, Arcelor nu are nici un interes în reuşita acestei preluări. Dacă noua companie unificată va aborda o strategie aventuristă, politica de investiţii în cercetare şi în produsele de înaltă calitate ar suporta consecinţele. Forţa de muncă de la Arcelor va avea de suferit: încet, dar sigur, avantajele relative, în ce priveşte salariile şi stabilitatea, se vor eroda. De aceea, conducerea, cei mai mulţi dintre muncitori şi sindicatele de la Arcelor au refuzat oferta Mittal.

Dar acţionarii Arcelor au avut ultimul cuvînt. Profitul imediat oferit de Mittal s-a dovedit a fi decisiv. Mittal a cîştigat. Acţionarii au ales să încaseze banii oferiţi acum, riscînd însă erodarea progresivă a statutului firmei şi probabil sfîrşitul politicii sale de a se concentra pe calitate şi pe respectul acordat forţei de muncă.

La Arcelor, foarte puţini oameni lucrează cu contracte limitate în timp sau în regim *part-time*. Politica de pînă acum a companiei a fost benefică pentru cei mai mult de 150.000 de angajaţi. În mod indirect, povestea asta ne priveşte pe toţi: decizia luată de acţionari nu e nici pe departe o excepţie. Dimpotrivă, ea arată cît de importante în plan social sînt deciziile luate de marile corporaţii.

Este periculos să ne cramponăm de conceptul depăşit, conform căruia o companie aparţine numai proprietarilor şi acţionarilor.

Ce se va întîmpla cu societăţile noastre, dacă proprietarii de companii consideră calitatea prea scumpă şi, în consecinţă, muncitorii se vor simţi nesiguri pe poziţia lor, nemaiputînd să fie pretenţioşi? Un sistem guvernat de asemenea reguli riscă să stimuleze conflictele sociale şi poate chiar violenţa. Şi, mai ales, un asemenea sistem nu este nici viabil şi nici nu poate fi susţinut în timp.

Din acest motiv, este periculos să ne cramponăm de conceptul depăşit conform căruia o companie aparţine numai proprietarilor şi acţionarilor. În realitate, compania este o comunitate care trăieşte în jurul aceluiaşi obiectiv. Ar fi prudent să adaptăm legislaţia la această stare de fapt şi să oferim şi angajaţilor şansa de a avea ceva de spus în ceea ce priveşte destinul lor. Guvernele trebuie să rezolve această problemă pentru că nici o societate nu poate permite sistemului său economic să funcţioneze împotriva bunăstării muncitorilor.

Michel Rocard, *fost prim-ministru al Franţei şi lider al Partidului Socialist, este în prezent membru al Parlamentului European.*

Copyright: Project Syndicate, 2006
www.project-syndicate.org

traduceri de Cristian GHINEA

Alin FUMURESCU

Gioconda Orientului

Cică doi evrei se certau pe o capră. Fiecare susţinea că animalul cu pricina îi aparţine, din varii motive. Neizbutind să cadă de acord, s-au decis să meargă la rabi, la judecată. (Asta a fost demult, pe vremea lui „dacă n-ar fi, nu s-ar povesti", în care „compromisul" însemna chiar asta: a-i promite celuilalt că te vei supune judecăţii unui al treilea.) Învăţătorul îl urmăreşte, răbdător, pe primul, spunîndu-şi păsul, după care declară: „Tu ai dreptate." „Stai, rabi!" sare al doilea. „Ascultă-mă şi pe mine." Şi îşi expune, la rîndu-i, propria-i argumentaţie. Mîngîindu-şi barba, învăţătorul concede în final: „Tu ai dreptate". „Dar, rabi", constată contrariat un al treilea, adus drept martor, „nu pot avea amîndoi dreptate!" „Şi tu ai dreptate", răspunde rabi.

Vremurile s-au schimbat, s-au schimbat şi protagoniştii – nu însă şi natura compromisurilor din Orient. Răsfoind ziarele din Statele Unite, vizionînd programele TV şi, mai ales, urmărind blogurile pe Internet (doar cîteva exemple: blog.markdixon.ca; blog.zmag.org; mazenkerblog. blogspot. com; alternet.org) e greu să-ţi stăpîneşti un sentiment de *déjà-vu*. În comentariile pe marginea conflictului din Liban, toată lumea pare să aibă dreptate: şi Noam Chomsky, care îşi găseşte timp pentru a răspunde (individual!) unui număr impresionant de comentarii, reamintind că în 24 iunie (cu o zi înaintea răpirii soldaţilor israelieni) armata israeliană a răpit şi ea doi civili din Liban, fără să protesteze nimeni, şi conservatorul care semnează Victor şi insistă pe dreptul Israelului la autoapărare; şi cei care atrag atenţia asupra civililor căzuţi victimă în ultimele săptămîni şi cei care explică asta prin tactica Hezbollah de a se camufla printre „civili"; şi corespondenta CNN care subliniază că, după ultimul sondaj, 87% din populaţia Libanului susţine partidul Hezbollah (un record în materie, într-o societate profund divizată religios), atrăgînd atenţia că în Orientul Mijlociu „succesul" e contabilizat altfel decît în lumea occidentală, pentru că aici poţi cîştiga, pierzînd.

În Orientul Mijlociu, adevărul e precum Gioconda – te priveşte drept în ochi, indiferent din ce poziţie îl priveşti, şi îţi zîmbeşte cu un subînţeles din care fiecare pricepe ce vrea şi cît poate. Ceea ce poate surprinde în cazul opiniei publice americane e interesul de care se bucură subiectul. În mod obişnuit, CNN-ul (a nu se confunda cu CNN-International) nu alocă mai mult de treizeci de secunde conflictelor armate în care Statele Unite nu sînt direct implicate, de aceea atenţia acordată războiului din Liban poate părea curioasă (corespondenţi de presă *embedded* cu unităţi militare n-au mai apărut de la invadarea Irakului) arată că în subconştientul american Israelul joacă un rol deosebit. Nu vorbim aci despre conspiraţii şi nici măcar despre un lobby excesiv de activ. Vorbim acum despre o poveste mult mai simplă şi, în acelaşi timp, mult mai complicată – povestea Americii profunde şi a dolarului pe care se înghesuie, umăr la umăr, „Novus Ordo Seculorum" şi „In God We Trust".

Este o Americă ignorată de producţiile hollywoodiene, dar extrem de activă în cabinele de votare: America creştinilor evanghelici ce propovăduiesc pe mai toate televiziunile de nişă apropierea sfîrşitului lumii, America urmaşilor lui William Miller, care s-a hazardat şi la o dată exactă – 1843, toamna; America în care romanele din ciclul „Left Behind" (romane de ficţiune scrise de Tim LaHaye şi Jerrz B. Jenkins, extrem de populare în Statele Unite, a căror acţiune se petrece în viitorul apropiat, după a doua venire a lui Hristos şi „răpirea la ceruri" a celor aleşi) se vînd ca pîinea caldă. Pentru această Americă, ceea ce se întîmplă acum în Orientul Mijlociu se cuvine interpretat cu Biblia în mînă, iar sprijinul făţiş acordat Israelului e, pentru evrei, o sabie cu două tăişuri: refacerea Israelului între graniţele sale profetice şi reconstruirea Templului grăbesc cea de a doua venire şi, implicit, sfîrşitul religiei mozaice. Acestei Americi i se opune o alta, aproape la fel de ignorată: America Internetului şi a campusurilor universitare; o Americă liberală pînă în vîrful unghiilor, dar la fel de naivă, pentru care cam tot ce zboară se şi mănîncă; o Americă oarecum kantiană fără să ştie, pentru locuitorii ei principiile de aia sînt principii – pentru că sînt aplicabile universal, indiferent de context. Între cele două, mass-media încearcă, aproape cu disperare, să găsească o cale de mijloc, care să împace capra cu varza. Fără succes.

Încercînd atît de chinuit să-şi menţină „obiectivitatea", mass-media americană a devenit o Giocondă ce pare a se încrunta la toată lumea.

Nu degeaba se zice că drumul spre iad e pavat cu bune intenţii. Încercînd să mulţumească pe toată lumea, mass-media americană nu reuşeşte decît să-i enerveze pe toţi. Relatările sînt într-atît de „echilibrate" încît de cele mai multe ori nu mai au nici un „gust", iar observatorului neavizat îi este aproape imposibil să mai înţeleagă pentru ce, totuşi se omoară oamenii aceia, cu atîta consecvenţă. Imaginea de ansamblu este cea a unei foarte sîngeroase lupte pentru pace. S-a vorbit mult despre „părtinirea" mass-media în Statele Unite. Toată lumea ştie, bunăoară, că CNN este o televiziune „liberală", iar FoxNews, una conservatoare. Aşa este. Pînă la un punct însă. Pînă la punctul dincolo de care miza devine cu adevărat importantă. La începutul războiului din Irak, bunăoară, diferenţele de abordare dintre CNN şi FoxNews erau nesemnificative (MSNBC era pe atunci postul meu favorit de televiziune). Aşa şi acum.

Încercînd atît de chinuit să-şi menţină „obiectivitatea", mass-media americană a devenit o Giocondă ce pare a se încrunta la toată lumea, liberali şi conservatori deopotrivă, taman cînd se străduie mai abitir să zîmbească – şi e taxată pentru asta, oarecum pe nedrept, de către întreaga opinie publică. Pentru cineva familiarizat cu textul Apocalipsei, nu e însă nici o surpriză. La urma urmei, scrie acolo negru pe alb: „O, dacă ai fi rece sau fierbinte! Dar, fiindcă eşti căldicel, nici rece, nici fierbinte, am să te vărs din gura Mea". (Ap: 3,15-16)

***Alin Fumurescu** este jurnalist şi dramaturg şi trăieşte în Statele Unite ale Americii, Bloomington, Indiana.*

Cristian LUPŞA

Cum a intrat Internetul în politică, *via* Irak

În martie 2006, cînd Ned Lamont şi-a anunţat candidatura pentru unul din cele două scaune de senator din statul Connecticut, lumea politică a dat din umeri. Lamont, un om de afaceri cu milioane de dolari obţinute din telecomunicaţii, nu putea fi mai mult decît o muscă pe pălăria lui Joe Lieberman, care deţinea postul de 16 ani şi se învîrte prin politică din 1970.

Pe 8 august 2006, musca de Lamont a spart becul lui Lieberman în alegerile primare din interiorul Partidului Democrat, şi va intra în alegerile pentru Senat din noiembrie, ca reprezentant oficial al partidului. În mod normal, duelul Lamont-Lieberman ar fi povestea unei surprize politice, într-un stat unde senatorul în exerciţiu e provocat electoral de un coleg de partid (în Partidul Democrat, ultima dată cînd un senator în funcţie a fost învins de un nou-venit, cu un discurs mai la stînga, a fost în 1968).

Dar cursa din Connecticut e mai mult decît o surpriză: e un semn privind viitorul Partidului Democrat, al nemulţumirii populaţiei faţă de cursul războiului din Irak şi o dovadă a influenţei blog-urilor liberale *(liberal* în America înseamnă democrat, de stînga) în politica americană. Să le luăm pe rînd.

Succesul sau insuccesul Partidului Democrat s-au decis în ultimii ani pe tema războiului din Irak. După 11 septembrie 2001, cartea politică jucată de republicani spunea că liberalii sînt fricoşi şi incapabili să apere ţara de teroriştii care vor să îngroape visul american. Bîlbele lui John Kerry în 2004 legate de sprijinirea războiului din Irak – ba e bun, ba nu e bun – i-au ajutat pe republicani să perpetueze clişeul cu fricoşii, iar protestele democraţilor faţă de evoluţiile din Orientul Mijlociu au devenit din ce în ce mai stinse (nu doreau să-şi pericliteze poziţia). Lieberman, fost candidat la vicepreşedinţie în 2000, în cuplu cu Al Gore, a fost alături de republicani, slăbind şi mai mult opoziţia democrată din care teoretic făcea parte. Într-un editorial unde îşi anunţa susţinerea pentru Lamont, *New York Times* scria: „Administraţia (lui Bush) a interpretat orice critică a politicilor sale ca o ofertă de ajutor şi simpatie pentru terorişti. Iar Lieberman a contribuit la acest efort denunţîndu-i pe democraţi ca fiind prea preocupaţi de modul în care preşedintele Bush a dus America la război, în loc să fie preocupaţi de susţinerea efortului militar".

Lieberman a continuat pe această linie, prezentîndu-se pe sine ca un cap limpede situat între extremele de stînga şi de dreapta, cerînd publicului american să-l susţină pe preşedinte în chestiunea Irakului, un rol pe care liberalii l-au considerat nepotrivit din partea unui senator din opoziţie.

Este suficientă pasiunea cetăţenilor, organizaţi virtual, pentru ca un politician să cîştige o cursă electorală?

Printre cei mai porniţi adversari ai lui Lieberman au fost *blogger*-ii de stînga *(blog*-urile sînt publicaţii personale pe Internet), o armată de oameni de toate profesiile şi vîrstele, decişi să revigoreze politica americană şi să contribuie la alegerea primului preşedinte propulsat de Internet. Blog-urile politice sînt un fenomen bine dezvoltat în spaţiul american şi o metodă prin care oamenii, convinşi încă de faptul că opinia lor contează, participă, cum se pricep, la spectacolul politic, analizînd, criticînd sau făcînd gălăgie.

În 2003, Howard Dean a izbutit să dea o amploare naţională campaniei sale prezidenţiale datorită blogger-ilor. Aceste reţele virtuale au contribuit nu doar la promovarea candidatului, ci şi la colectarea de fonduri. Iniţial, presa tradiţională a privit cu scepticism această gaşcă ţicnită – cine ascultă de o grămadă de nervoşi în pijama? Analiza fenomenului s-a dovedit superficială, puţini jurnalişti au înţeles că, pentru mulţi, blog-ul nu era decît o platformă accesibilă prin care se implicau în viaţa politică.

Blogger-ii de stînga au fost motorul campaniei lui Lamont şi l-au promovat din start pentru că s-a exprimat clar şi hotărît anti-război şi anti-Bush. Iubirea a fost reciprocă – internauţii apărînd cu zecile într-un clip electoral al candidatului. Dar este suficientă pasiunea cetăţenilor, organizaţi virtual, pentru ca un politician să cîştige o cursă electorală?

Asta e întrebarea la care şi-a propus să răspundă Markos Moulitsas, editorul blog-ului DailyKos, unul dintre cele mai puternice şi influente blog-uri ale stîngii, cu o medie de peste 790.000 de vizitatori zilnic. Moulitsas şi armata lui de cititori şi contribuitori (porecliţi *the net roots)* şi-au investit toată energia în campania lui Lamont, nu atît din simpatie pentru el, cît din dorinţa de a îndepărta de la putere un senator considerat desprins de realitate.

„Există oameni în Washington, DC, posesori ai unor mici feude de putere la care nu vor să renunţe" – spunea Moulitsas la emisiunea *Meet the Press,* pe NBC. „Ei nu vor să realizeze că există imense rezervoare de energie, inteligenţă şi pasiune în afara Washingtonului. (...) Oamenii aceştia au pierdut legătura cu America reală."

Susţinîndu-l pe Lamont, blogger-ii au expus o viziune alternativă a politicii democrate, nu cea elaborată la centru, ci cea dorită de publicul de la periferie. Nu voiau ca în noiembrie să fie nevoiţi să aleagă între Lieberman şi candidatul republican. Voiau un alt candidat democrat, unul din afara sistemului. Blogger-ii vor reacţiona, probabil, la fel şi împotriva lui Hillary Clinton, dacă îşi va lansa candidatura pentru preşedinţie. De ce? Pentru că ei sînt de părere că democraţii „de carieră" nu joacă rolul necesar de opoziţie faţă de administraţia lui Bush.

Sînt DailyKos, MyDD şi alte blog-uri responsabile pentru rezultatul, foarte strîns de altfel, din Connecticut? În parte. Cu siguranţă că această cursă nu ar fi avut un profil naţional fără zgomotul din jurul unui candidat fără un trecut politic. Dar votul din cabină e în mare parte o reflecţie a Americii liberale nemulţumite de *statu quo*-ul existent de la preşedinte în jos. Votul pentru Lamont a fost o opţiune pentru schimbare; putea fi oricine în locul lui şi cîştiga, dacă promitea că se va lua la trîntă cu administraţia, că va încerca să scoată trupele din Irak şi că nu va sta deoparte cînd America are nevoie de o dezbatere reală.

Lamont mai trebuie să-l învingă o dată pe Lieberman, la alegerile generale din noiembrie, unde Lieberman va candida ca independent. Ironia e că, dacă va cîştiga postul din Connecticut, Lamont va lucra în sistemul denunţat de el, iar blogger-ii care l-au trimis acolo, vor vedea cum creaţia lor acţionează într-un mediu denunţat ca dezgustător.

***Cristian Lupşa** a fost masterand în Jurnalism la University of Missouri-Columbia, locuieşte în Washington D.C, şi are propriul blog la www.owlspotting.com.*

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Dana BĂLAN

Ieşeni „terorizaţi“ de oameni la locul lor

Cum se duce vestea fenomenelor necunoscute, aşa s-a dus şi vestea ţiganilor din Păcurari, în tot Iaşiul. Mulţi vorbesc, puţini cunosc. Fierbinţeala care-i cuprinde pe unii, uneori cu ură pură, alteori cu băşcălie superioară, e semnul unei boli sociale care inflamează viitorul. Toleranţa e manifestată cu o condescendenţă ipocrită. Se perorează despre drepturi egale, dar în termeni instinctivi: mereu ceva despre miros, despre culoare. Românii, văzuţi în nuanţe asemănătoare peste hotare, cer occidentalilor ceva ce ei înşişi nu sînt în stare să ofere romilor. O prietenie sinceră, cît de cît.

Necunoscutul adevăr

Carmen deschide ziarul la pagina pe care o ştie pe de rost. Frînge foia la mijloc şi o împătureşte pe genunchi: „«O casă din Păcurari administrată de Primărie a devenit cartierul general al romilor. Peste cincizeci de astfel de persoane s-au aciuat în casa cu etaj.» În odaia suspendată deasupra oraşului, femeia citeşte ziarul cu glas egal. Ceaşca de cafea şi ţigara îi dau prestanţa unei doamne aflate în cafenea, însă... «De spălat, romii se spală în balcon, după cum spun vecinii. La sfîrşitul toaletei, apa murdară este aruncată, fără nici un menajament, pe stradă sau pe trotuar. Într-o zi, chiar părintele Merticaru s-a trezit cu zoaiele în cap, au spus mai multe femei...» Carmen zîmbeşte pentru că acelaşi preot vine la sărbătorile mari să sfinţească prin casă. Dar surorile Daniela şi Gabi fumează tăcut. Sînt mai tinere, mai uşor de ofensat. Vor afla şi ele, cu anii, că oamenii puternici pot fi lesne jigniţi, dar imposibil de ofensat. „Dacă am avea bani, am merge la Haga. Că citesc oamenii şi chiar cred. Dacă ne evacuează?“. Acum e rîndul lui Carmen să surîndă. Vîrsta o fereşte de dorinţa răzbunării, vrea doar respectul vecinilor şi a omului care vinde ziare.

Despre familiile de romi, precum cea din casa cu numărul 86 de pe str. Păcurari, se poate scrie uşor, judecînd după articolele din presa ieşeană. Reporterul nu urcă şi nu bate niciodată la uşă, speriat de sărăcia dimprejur, cu toate că *pe ea* dansează mereu copii, cu pui de pisici sau cîini în braţe, pe un refren inocent: *Nenea, tanti, dă-mi şi mie un leu*. Omul aflat „chiar la faţa locului“ se poziţionează conştient după gardul vecinilor, ale căror mărturii sînt îndeajuns pentru încă o poveste revoltătoare, în care ar face bine Primăria să intervină. Cam aşa iau naştere şi exagerările ce depăşesc logica şi batjocoresc bunul-simţ, cam aşa cititorii cred pe cuvînt un ziarist leneş ori îmbuibat de adevăruri de-a gata.

În drumul de întoarcere de la „faţa locului“, reporterului de la *Ziarul de Iaşi* i-au ieşit la socoteală 50 de suflete. Cînd s-a apucat de scris, a mai găsit încă 20, veniţi în vizită, după spusele unor vecini care, „de teama represaliilor“, au vrut să rămînă anonimi. A calculat repede şi a scris uşor, aşa cum se scrie de la sine un articol, cînd operezi maşinal cu prejudecăţi şi clişee. Titlul: „Ieşeni terorizaţi de zeci de romi aciuaţi abuziv într-o casă a Primăriei“. A doua zi, Carmen a citit cu glas tare, în buricul casei, un articol despre ea şi familia ei. Numărul locatarilor din casă era dublat şi aveau să afle că, după spusele martorilor anonimi, fac baie la balcon şi apoi aruncă apa peste trecători. Că fură era dinainte scris.

Citisem fără voie articolul despre ei – o profesoară ne dăduse la un curs practic să transformăm reportajul într-un *package* fictiv, dar posibil, pentru că ar fi avut atîtea elemente de culoare...

Am bîntuit strada lor, dorind să ajung să-i cunosc. La cîţiva paşi mai jos de Biblioteca Centrală, se întinde cartierul Păcurari, în care ajungi fără să bagi de seamă. Deodată te împresoară sărăcia şi casele se răstoarnă una peste alta, pînă devin una şi aceeaşi: lăcaşul romilor. Clădirile se strîng într-o locuinţă a neamurilor şi de aceea rămîne în picioare, pentru că e sprijinită pe viaţa care tremură în ea. Oricîtă sărăcie şi dezordine pînă la mizerie ar fi, în case strălucesc ascunse simplele lor prezenţe. E doar o coajă, mi-am spus. Am aşteptat în faţa casei boiereşti cu etaj pînă s-au conturat, urcînd spre ea, din vale, siluetele a două ţigănci tinere. Acum îmi pare rău că le-am minţit, că am venit să întreb ce ştiu despre Ziua Internaţională a Romilor, dacă o sărbătoresc: m-ar fi poftit oricum... Un schimb de vorbe a fost de-ajuns, iar Gabi, una dintre ţigănci, s-a scuzat dinainte de vecinii de la parter: „Sînt ţigani amăriţi, rămaşi fără părinţi. Vai de steaua lor!“. Păşind pe trepte în sus, am simţit sub mine un hău al sărăciei şi al mizeriei. La etaj mă aştepta o punte suspendată peste tristeţea de la parter: bunăstarea şi veselia fără griji a unei după-amiezi însorite. În cele patru camere, cu uşile date de perete, plutesc fuioare de fum şi vapori de cafea. Gabi mă duce în camera ei, cea mai frumoasă, cu televizor şi canapele noi. Soţul ei vine după noi, curios.

Alături, bătrînul casei priveşte înconjurat de fiice şi nepoţi, la televizor. Îşi odihneşte o boală, în pat. Prin casă se aud strigăte, chemări, cîteva nume invocate şi în uşă apare Carmen, cu dinţii de aur şi mai multe cunoştinţe. „Ce-i, domnişoară?“ Cumnatul o informează: „Domnişoara vrea să vadă cam cît de educaţi sîntem, ce cultură avem...“

Abandonez subiectul despre Ziua Romilor, nu mai are nici o importanţă. Minciuna din ziar a fost prea grosolană. Mă trezesc într-una din acele situaţii ciudate, în care eu ştiu că ei ştiu: citiseră articolul şi erau, dacă nu supăraţi, necăjiţi şi preocupaţi de consecinţe.

Necunoscutul nume de buletin

Prima oară cînd am întrebat, Carmen nu a vrut să-şi spună numele, că poate *o aude Bucureştiul*. Aflu astfel că ţiganii, dacă vor să-şi mărturisească numele, o vor face, dacă nu, vor găsi mereu, cu fantezie fără margini, cîte unul de ocazie.

Carmen pune punctul pe „i“, ce tot vorbim noi despre lucruri de fineţe, precum onomastica romilor sau ziua lor, cînd ei tot „amăriţi şi necăjiţi“ sînt! Avînd 39 de ani, Carmen poate să spună, în cunoştinţă de cauză, că era mai bine „înainte“: „Trăiam cum trăiam, e adevărat că aveam carnea la cartelă, dar aveam casă, aveam servicii. Acuma, ne dau afară şi din case de rămînem să dormim prin canale. Aici stăm în casă naţionalizată, nu e casă proprietate, ca să ştiţi. Şi lumea vorbeşte, cum vorbeşte lumea cînd nu gîndeşte. Aşa a mers zvonul că noi sîntem aşa de răi că... mîncăm oameni“. După un aşa porumbel, trimit repede un „Eeei!“ „S-a dus vestea noastră, toată lumea ştie de ţiganii din Păcurari.“ Îmi dezveleşte repede rana lor: „Între noi ne împăcăm, şi cu vecinii ne mai împăcăm, da' ei nu ne înghit că sîntem ţigani. De exemplu, cum e doamna din spate, care are vile, spitale, cînd trece pe lîngă noi spune că sîntem «microbi»“.

În cameră năvălesc copiii: Armand, Fernando, Lala. Ne ascultă conversaţia cu ochii mari şi repetă întruna: „romi, romi“. Lala, o fetiţă de şase ani, se duce la mama ei şi-i şopteşte ceva care o face să rîdă: „Auziţi, spune să mai veniţi la noi“. Se ridică, pune un ibric mare pe aragaz, pentru cafea, primeneşte o scrumieră şi îmi aduce în faţă un scăunel, o brichetă şi un pachet de ţigări.

Necunoscuta fericire

Rămînem singure în cameră. Gabi are 29 de ani, arată de 20, dar spune că simte că are „prea mulţi ani“. „Tînără eram la 12 ani. Atuncea-i tinereţea. La 16 ani m-am măritat. Acuma îmi doresc o casă din aceea, de la ANL. Şi fericire.“

Pentru ea, fericirea înseamnă să se iubească toată viaţa cu soţul ei, iar nefericirea, să afle că acesta i-ar putea fi vreodată necredincios. La biserică îi e urît să se ducă. O întreb de ce şi tot îmi răspunde că „aşa“. Oamenii ar crede că a venit la biserică pentru „cerut“ şi nu vrea asta. Nici pe copii nu-i lasă la biserică. Mama ei a născut şapte fete şi trei băieţi. E poftită cu un strigăt să vină la cafea.

La fel ca fiica ei, la 52 de ani se consideră a fi bătrînă, „babă“.

Îmi spune repede, cu o voce rezonantă ca un diapazon, cum a apucat să muncească „la stradă“ 19 ani, apoi cum a intrat în şomaj şi s-a dus de rîpă tot. Omul ei e la pat, ea e bolnavă: „Trăim din ajutorul social. Cine să ne ajute? Care-s mai bogătaşi nu-ţi dau o ceapă dacă ajungi la ei. Mă uit şi eu la televizor şi văd ce frumos trăiesc ţiganii, s-au dus, au făcut... Dar ce-or fi făcut ei de trăiesc aşa bine? Pe timpurile dinainte, spuneau că n-au casă, că n-au masă, că n-au bani. Şi după ce a murit Ceauşescu, au venit deodată şi banii, şi vilele. De unde erau banii? De unde au apărut, aşa, deodată?“ O întreb de obiceiurile ţinute în viaţă, dar

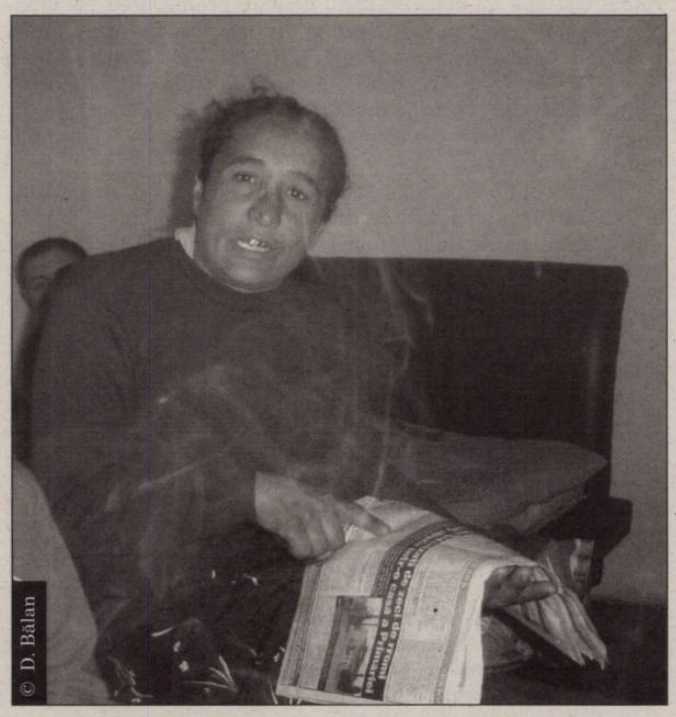
© D. Bălan

© D. Bălan

singurul pe care şi-l mai aminteşte este cel al „ruşinii“, singurul sfînt la o casă de om.

Pomenesc de Partidul Romilor, însă primesc un „Nuuu!“ prelungit de mişcări din cap. Nu i-au iertat, de cînd „cu americanii“, care au venit să facă poze la casă, au promis că o să-i ajute să o repare, dar nu s-au întors niciodată cu banii. A mai fost una, cu făina, dar femeile nici nu mai vor să vorbească despre asta. Atîta doar că au vîndut-o cei din partid la piaţă. Gabi se pregăteşte să facă gogoşi. A cumpărat făină, drojdie, ulei şi ciocolată, de la Billa.

La plecare, un băieţel mă urmăreşte pînă în stradă. Cu ochii mai verzi decît merele crude, mă întreabă dacă am venit să-i dau afară. „Cine să vă dea afară? Eu?!“ „Da, voi, gardienii!“ Şi fuge, împiedicat, de frică.

Fără carnetul de însemnări

Am plecat din „casa subiecţilor“ mei cu promisiunea de a reveni peste cîteva zile cu revista. Un obicei fără rost, aveam să-mi dau seama cît de curînd. La cîteva săptămîni, coborînd Copoul, s-au lipit de mine cîteva cuvinte venite de nicăieri, fără nici o legătură cu logica faptelor din acea zi. De aceea probabil că nu am putut să le înţeleg decît după ce mi s-a repetat reproşul de cîteva ori: „Să ştiţi că nu v-aţi ţinut de cuvînt, domnişoară!“. M-am oprit să văd de unde îmi vine mustrarea şi abia după cîteva zeci de secunde mi-am dat seama că mă atinsese şi pe mine o boală uşoară, dar care avansează repede, ducînd la indiferenţa totală faţă de oamenii în a căror vieţi, ca ziarist, intri, ca şi cum ai cere un pahar cu apă. Fără carnetul meu de însemnări sau fără reportofon, nu mai ţineam minte nici chipurile în unicitatea lor, nici numele în încrengătura lor de consoane şi vocale. Era Gabi, făcîndu-mi acel semn de la obraz, care niciodată nu m-a atins atît de mult. După ce s-a convins că i-am primit cuvintele în faţă, femeia s-a întors pe călcîie, în adevăratul sens al expresiei, lăsîndu-mă cu începutul de scuze în gît. Într-adevăr, nu mă ţinusem de cuvînt. Nu din rea-voinţă, ci dintr-un fel de intuiţie, la limita cu etica. Atît timp cît presa nu va învăţa să scrie corect despre ţigani, ei vor continua să se simtă oglindiţi nu atît în faptele lor de zi cu zi, cît în declaraţiile vecinilor, în adjectivele articolelor de presă ori în judecăţile de valoare ale unora ca mine. În cele din urmă, viaţa şi destinul lor nu ţine de ceea ce credem noi despre ei, într-un schimb de politeţuri, alterităţi şi programe guvernamentale, ci de ceea ce ei înşişi ajung să creadă despre existenţa lor în lume.

Cititul nu dăunează sănătății!
TRITONIC
t... TRITONIC
www.tritonic.ro
editura@tritonic.ro
021.242.54.09

ISTORIA AROMÂNILOR
Thede Kahl

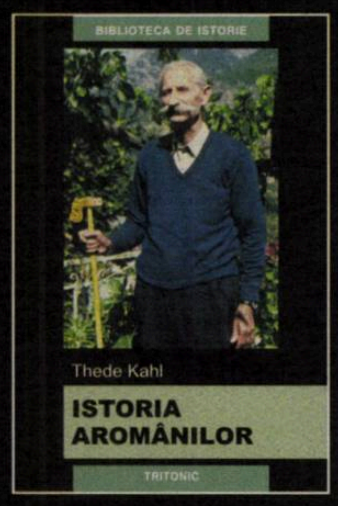

Dintotdeauna „romanitatea sud-dunăreană" a exercitat o fascinație aparte asupra românilor. Putem înțelege această fascinație, dacă ne gândim la înrudirea lingvistică a românei, aromânei, meglenoromânei şi istroromânei. Astfel, nu este de mirare că România are o tradiție de peste 150 de ani în privința cunoaşterii acestor grupe romanice, în timp ce istoriografii din țările balcanice nu prea le menționează. În România au apărut numeroase scrieri de specialitate, care nu pot fi neglijate de oricine vrea să studieze aromânii şi meglenoromânii. Avertizăm însă că există diferențe clare între părerile autorilor motivați de interese ştiințifice şi cei care vorbesc din angajament politic.

„Thede Kahl este o personalitate impresionantă şi ca oricine care se ocupă serios de sud-estul Europei, el este poliglot. Dar nu numai atât. Este şi multilateral talentat: fiind geograf şi bizantinolog, se pricepe şi la lingvistică, la etnografie şi la muzicologie, desenează, studiază dansuri şi... găteşte pită. În tradiția balcanologică a lui Gustav Weigand călătoreşte mult şi studiază fenomenele la fața locului, contribuind, fără prejudecăți naționale, la dezvoltarea balcanologiei cu informații actuale".

Max Demeter Peyfuss

2%
dintre**români**
înțeleg
arta

a plăcea ține de gust, a înțelege de cunoaştere

radiofrance**internationale** rfi romania | **ne cunoaştem?**
București **93.5**fm Iaşi **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm Chişinău **107.3**fm

O SPECIE NOUĂ DE PEPENE OMENESC, O PARTE A LIMBII ROMÂNE ACCESIBILĂ ÎN PLAN ORIZONTAL, UN LIMBAJ PRIN CARE RAZNA COMUNICĂ PERFECT CU PRODUSELE INTERIOARE – DECI EXIST!

● În Turkmenistan, o specie nouă de pepene, de talie mare şi cu o aromă delicioasă, a fost botezată *Turkmenbaşi* – adică „părintele tuturor turkmenilor", formulă cu care e alintat preşedintele local Saparmurat Niazov, obiectul unui cult al personalității de proporții (v. *Ev. zilei*, 14 aug. a.c.). Adevărul e că şi eu, acum, înțeleg de ce semințele de dovleac pe care le mîncam în anii '80, la meciurile Universității Craiova, erau aşa de bune; dar nu înțeleg de ce propaganda de-atunci a lui Ceauşescu nu a încercat să facă vreo legătură. (**A. C.**)

● O tragicomedie infinitezimală a fizionomiei umane, la ieşirea unor personalități din sediul CNSAS: crescînda dificultate a ochilor şi a buzelor de a se armoniza într-un zîmbet superior. În acelaşi sens, o observație a viceprimarului din Scorniceştii de azi, luat la întrebări de Alin Bogdan în *Cotidianul:* „Doamna Mona, ce-i drept, are coeficient de mutră şi-o crezi..." O formulare cvasi-genială, fără de care nu voi mai putea calcula nici un chip omenesc. (**R. C.**)

● La granița dintre Slovacia şi Cehia, polițistul m-a întrebat, fără vreo ezitare ori vreun accent străin: „Unde mergeți, şefu'?". Constat că o parte a limbii române a intrat deja în UE. (**M. V.**)

● Din dicționarele vocabularului politic corect (alcătuit de Umberto Eco): *separat* pentru *încarcerat, funcționar al controlului bovin* pentru *cow-boy, corecție geologică* pentru *cutremur, rezident flexibil* pentru *vagabond, erecție limitată* pentru *impotență, accesibilă în plan orizontal* pentru o *femeie uşoară* (pe vremuri această definiție era politic corectă cînd se vorbea despre o prostituată), *regresiune foliculară* pentru *chelie*, iar *omul alb* este... o *persoană cu deficit de melanină*. (**M. B.**)

● Nici o veste de la Campionatul Mondial de Chemat Animalele, desfăşurat în Finlanda, la Lapinlahti, acolo unde locuitorii deține un limbaj prin care comunică perfect cu animalele lor aflate la distanțe mari de casă. Concurenții străini puteau să-şi aducă animalele personale. În nebunia informațională

Cu ochii-n 3,14

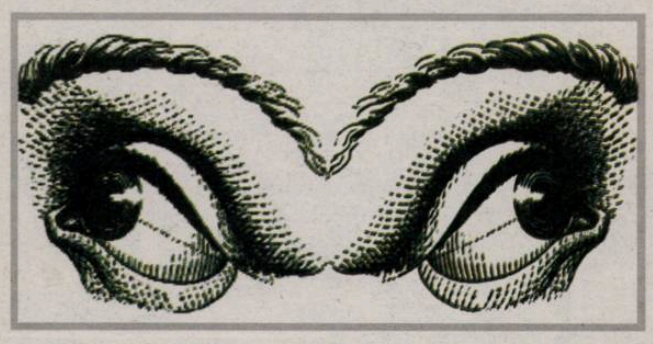

caut un singur rînd referitor la acest eveniment: cine-o fi ieşit campion? Nimic. Şi se mai zice că ştim totul. (**R. C.**)

● De mult nu am auzit ceva mai sinistru decît prestația membrilor trupei Hi-Q de la festivalul „Callatis". Nicoleta, Florin şi Mihai sînt total afoni şi totuşi se încăpățînează să cînte *live* (şi nimeni nu le pune interdicție!). În afară de „acum toate mînuțele în aer" şi „hai să facem împreună show", cei trei „razna" au poluat fonic urechile publicului, mai rău decît un boboc care abia învață să scîrțîie la vioară „Melc, melc, codobelc". (**R. T.**)

● La Băile Herculane am aflat adevărata distincție între tigaie şi grătar: conform preceptelor locale, produsele preparate în cea dintîi ustensilă gastronomică se „servesc" înăuntru, pe cînd celelalte – pe terasă, lîngă o susurătoare fîntînă rustică. Aşa se creează rafinamentele neînțelese. (**I. P.**)

● În pasajul de la Universitate, în vitrina unui magazin de decorațiuni interioare, la vînzare, pentru doar 6 lei noi, pachețele cu conuri parfumate de... canabis şi opiu. Cum legile la noi oricum se schimbă într-un ritm alert, de nici avocații nu le mai ştiu, cum lucrurile în România stau din ce în ce mai prost, să fie oare vorba de vreo Ordonanță de Urgență sau de vreo Hotărîre de Guvern menită să mai aline grijile de azi şi de mîine ale oamenilor? (**S. G.**)

● „Mă răcoresc, deci exist!", zice sloganul unei băuturi răcoritoare. Dacă pentru a exista trebuie să dau gîndirea pe răcorire, eu unul aş prefera să nu renunț la gîndire (fie ea oricît de fierbinte), chit că nu voi mai exista în lumea răcorii. (**D. S.**)

SE POATE TRĂI FOARTE BINE FĂRĂ LEGUMELE-PERSONAJE, MAI ALES CĂ FLORILE LIBERE CRESC

● Am fost plecat din țară trei săptămîni, timp în care nu am văzut telejurnale şi nu am citit ziare româneşti. Vă asigur că se poate trăi foarte bine fără să ştii ce a mai zis Becali, ce au mai făcut Iri & Monica şi în ce fază se mai află conflictul Băsescu-Tăriceanu. (**M. V.**)

● Conform unui studiu, 10% din oameni s-au masturbat cu legume, în timp ce numai 6% au făcut-o cu fructe. Or fi fructele mai apetisante, dar legumele sînt mai mari! (**M. C.**)

● Ziarul *Cronica română* recomandă – în pagina de „Divertisment" – CD-ul-compilație *Păcală se întoarce*, produs de casa de discuri Roton. Aflăm că „năzdrăvanul şi pitorescul personaj românesc de comedie îți oferă rețeta garantată pentru o porție sănătoasă de rîs! Piese memorabile condimentate cu poante şi vorbe de duh ale îndrăgitelor personaje din film. Umor românesc de calitate pe notele muzicale ale lui Dumitru Lupu şi textele lui Geo Saizescu. Amuză-te ascultînd coloana sonoră a unui film genial". Se remarcă folosirea insistentă a adjectivului „românesc", per tu-ul promoțional *trendy* şi crescendo-ul comic al calificativelor („garantată", „sănătoasă", „memorabile", „de calitate", „genial"). Cîteva titluri care susțin epitetele de mai sus: „Bine ai venit, măăă", „Sînt Păcală, băăă" şi – vorba reclamei – „şi altele". Andrei Gorzo, tu ți-ai luat CD-ul-compilație *Păcală se întoarce*?? Că ştiam că ți-a plăcut filmul... (**a. l. ş.**)

● „El Lider Maximo se simte bine", ne spune o recentă poză cu Fidel Castro. Nu ne îndoim, mai ales că se simte bine nu în incomoda sa tunică militară, ci într-un capitalist trening Adidas, cu logo-ul la vedere. (**C. P.-B.**)

● Cică niște polițişti iar ar fi bătut un tînăr, doar aşa, de florile mărului. Ajunge să ne fie iar frică de poliție, ca pe vremuri. Numai că asta nu e nici măcar poliție politică, e poliție comunitară. Comunitatea lor... (**A. M.**)

● 15 *mountain-biker*-i, membri ai Asociației „Gropile libere", au organizat un miting de protest față de lucrările de asfaltare din zona Parcul Icoanei. Eu, ca pieton, militez pentru dreptul *mountain-bike*-relor de a urca şi a coborî – cum o indică şi numele – pe munți, şi nu pe surogatele de trotuare cu sau fără gropi. (**M. C.**)

● O reclamă la radio vorbea despre o firmă de taxi: „calitatea noastră creşte, iar prețurile se schimbă". Probabil însă că realitatea ar fi mai exact exprimată de formula inversă. Adică „prețurile noastre cresc, calitatea se schimbă". (**A. M.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 28 iulie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 3,
cu un poster de colecție *Dilema veche* cadou. Doar 4,9 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: *Literatura de consum, literatura de vacanță*
● ANCHETĂ: *Care sînt tabieturile și metehnele scriitorilor români?* (partea a doua)
● INTERVIU cu Andrei Codrescu: *„Visul meu acum e să trăiesc cu cărți și animale“*
● RECENZII: *Ce e de citit în vara aceasta?*
● REPORTAJ: *Bibliotecile publice: improvizație și realitate*
● PROFIL: *Radu Paraschivescu*
● LECTURI: Nora Iuga, *Poezia română schimbă tricoul cu poezia germană*
● NOU! *3,14TECA*

Dilemateca
Îți dă de citit

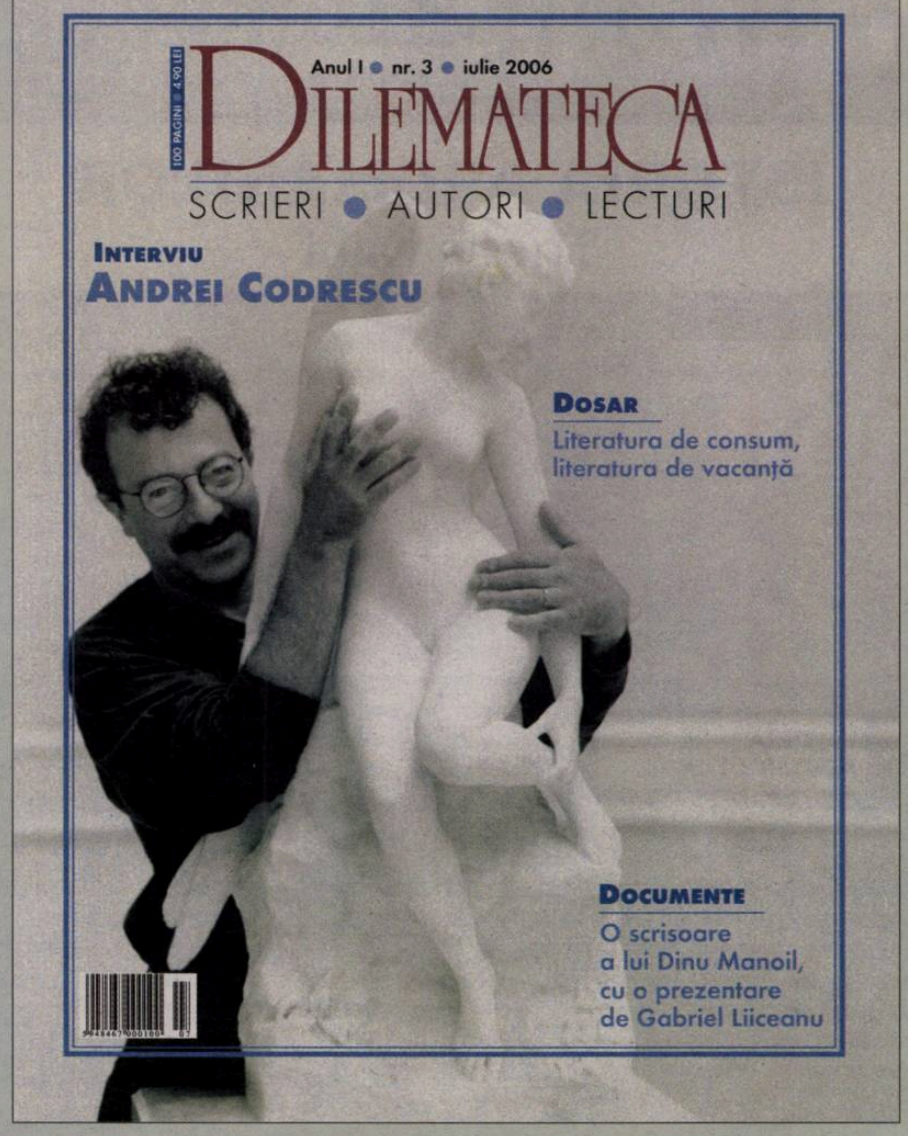

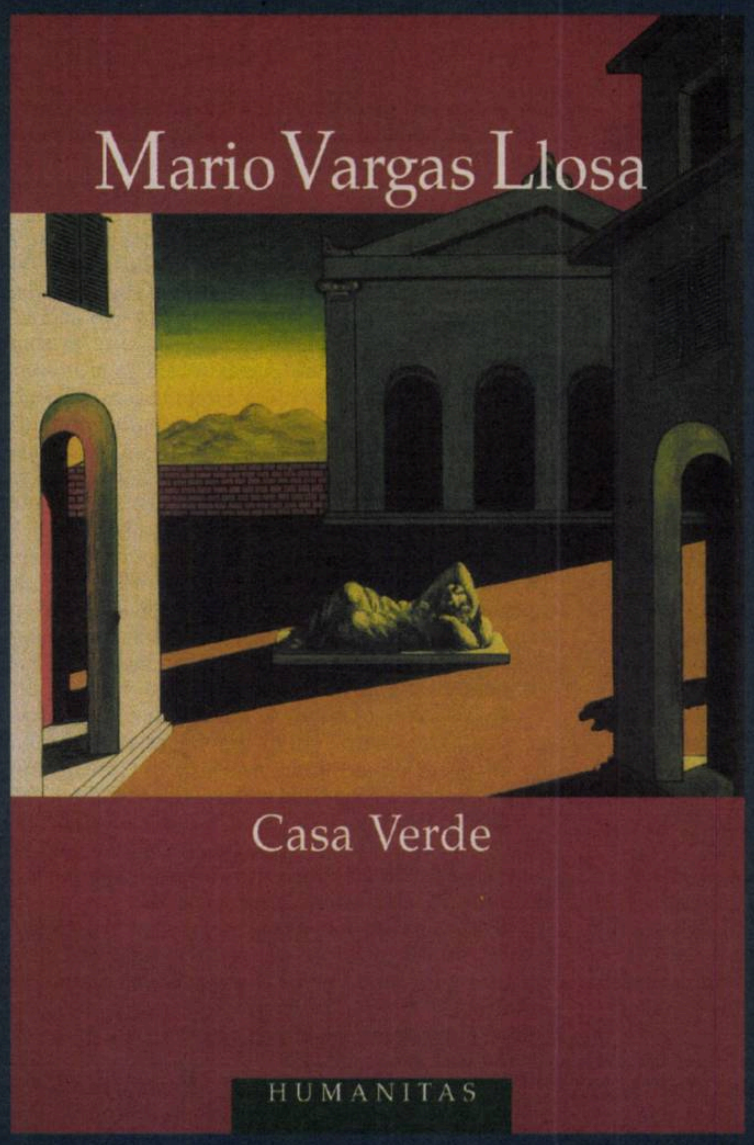

HUMANITAS

Mario Vargas Llosa

Casa verde

Premiul pentru roman în Peru
Premiul Criticii Spaniole
Premiul Internațional Rómulo Gallegos

Odată cu sosirea lui don Anselmo în Piura, viața locuitorilor din suburbia Mangachería se schimbă cu totul. Misteriosul străin le află ambițiile şi dorințele ascunse şi se foloseşte de ele pentru a începe o afacere: bordelul Casa Verde.

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Pentru comenzi prin poştă
021 311 23 30; cpp@humanitas.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 135 ● 25-31 august 2006 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Pe marginea dosariadei“
pagina **3**

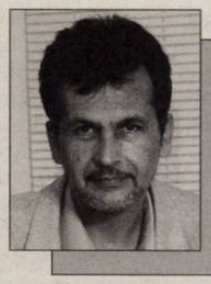

Mircea Vasilescu
„Comunism *made in UE*“
pagina **3**

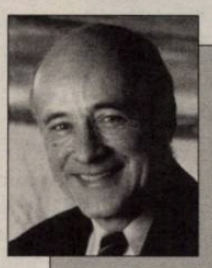

Joseph S. Nye
„Realismul progresiv“
pagina **20**

CONVINGERI

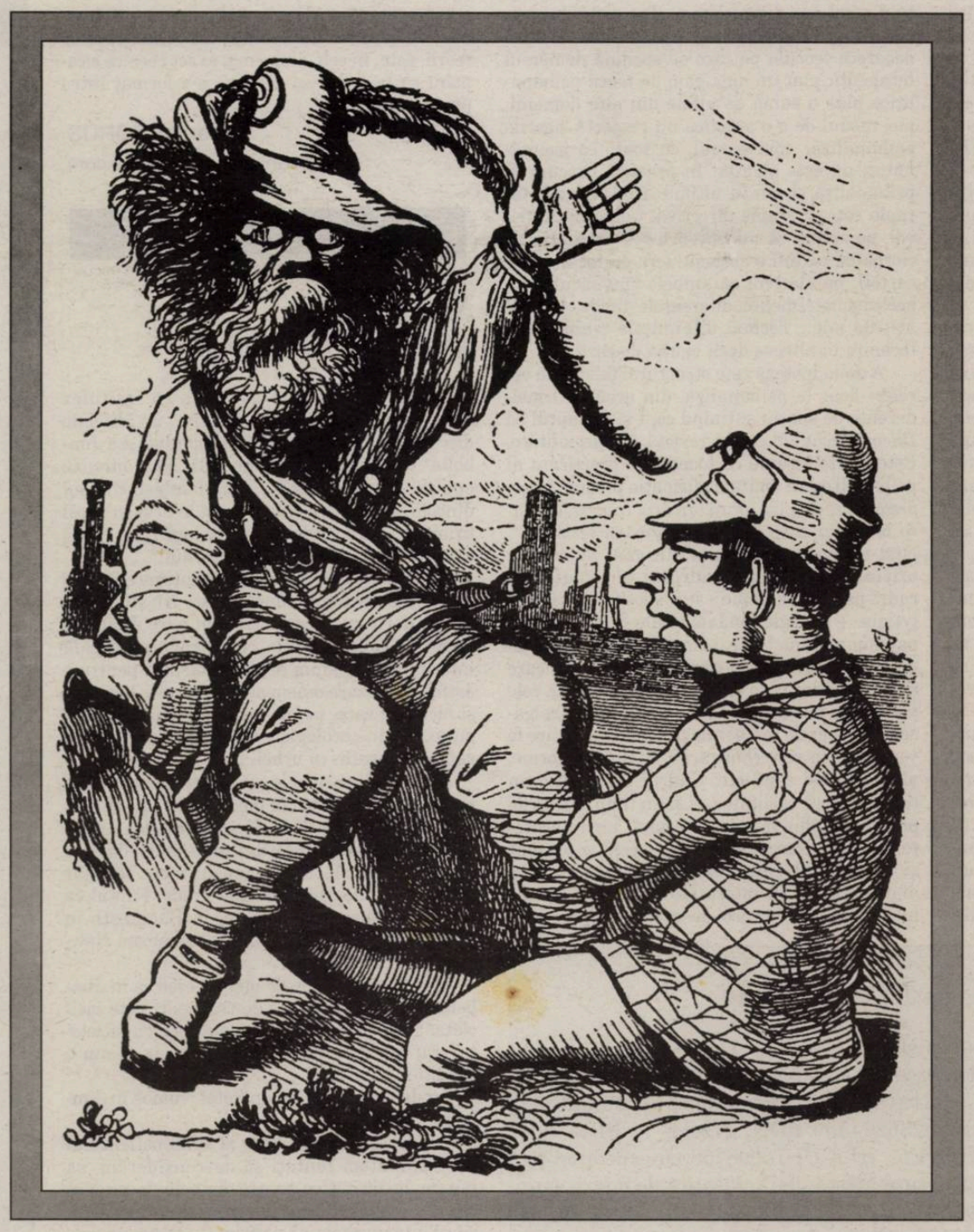

„O persoană cu convingeri are o forță egală cu cea a nouăzeci și nouă de persoane mînate de interese.“

JOHN STUART MILL

5 948467 000018 34

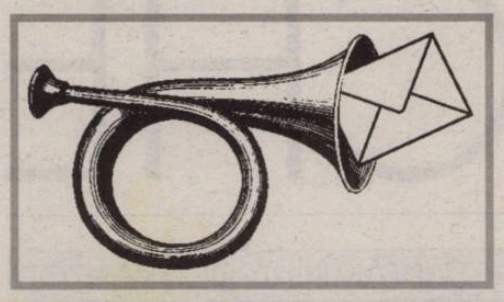

Nr. 125: Articolul Irenei Talaban, „Ce mai rămîne din psihanaliză“?

Psihanaliza arată precum chipul practicantului ei

Am sperat ca, la finele articolului Irenei Talaban, intitulat „Ce mai rămîne din psihanaliză?“, să găsesc răspunsul la întrebarea pe care semnatara o ridică. Aşa cum o ştiu pe Irena Talaban, ea întotdeauna are un răspuns plauzibil la îndemînă. Nu vreau să spun că-l „face“, că-l scoate de undeva gata fabricat, ci că argumentele ei sînt mereu capabile să construiască un răspuns pertinent. De data asta, contrar aşteptărilor mele, Irena Talaban doar lansează o întrebare, răspunsul, nerostit ferm pînă la capăt, deci neasumat, ascunzîndu-se printre rînduri. Printre ultimele rînduri ale articolului său.

Tema aceasta, a raporturilor psihanalizei cu alte terapii derivate şi chiar cu sine însăşi, precum şi – sau mai ales – tema obiectivităţii ştiinţifice a psihanalizei sînt dintre cele mai dragi Irenei Talaban. Asta se poate vedea cu ochiul liber, la o citire atentă a cărţii sale, *Mărturisirile unui psihanalist,* Editura Paralela 45, 2005. Cartea este, de fapt, iniţiala contribuţie a Irenei Talaban la un volum colectiv, pe care l-am coordonat, şi care va apărea, la aceeaşi editură, la finele acestui an. Îngrijitorul cărţii, considerînd textul său prea amplu în comparaţie cu cele ale celorlalţi coautori, a preferat să-l transforme într-o carte de sine stătătoare, uitînd să vorbească cititorului despre iniţialul context în care ar fi trebuit să apară contribuţia Irenei Talaban. (Poate că, dacă ar fi apelat la o explicitare de acest gen, unele lucruri din cartea sa ar fi fost mai bine înţelese, ca aparţinînd unui alt context decît cel în care a apărut şi care a suscitat – cartea, nu contextul – cîteva reacţii, pertinente după părerea mea, cum ar fi cea a lui Dorin-Liviu Bîtfoi, în *Cultura.)* Dar nu asta este important *aici şi acum*. Importantă, deoarece paradoxală, mi se pare poziţia de pe care Irena Talaban îşi ţine discursul şi îşi construieşte argumentaţia. Pe de o parte, cartea sa este una de memorii ale *unui psihanalist*. Las la o parte masculinizarea, deloc necesară în acest caz (nu era mai corect ale *unei psihanaliste?).* Paradoxal mi se pare demersul *unei psihanaliste* – aşa cum se declară Irena Talaban – de a deconstrui propriul domeniu de activitate (spun *deconstrui* şi nu *de-construi*, care aminteşte sensul constructiv derridaian), deoarece, nu doar în cartea sa, Irena Talaban pune sub semnul întrebării ştiinţificitatea psihanalizei şi modul în care rezultatele ei pot fi măsurate obiectiv, ci şi în finalul articolului „Ce mai rămîne din psihanaliză?“ (Dar nu este acesta, în cele din urmă, un mod de a te nega pe tine însuţi, ca practician?) Se pare că ajunge la aceleaşi concluzii: din psihanaliză nu mai rămîne mare lucru, ba chiar, dacă ar fi să fim corecţi pînă la capăt, nu mai rămîne nimic, în afara „reducţiilor“ care, ele singure, fără suportul din care s-au născut, nu folosesc la nimic. Şi atunci – aş întreba eu – de vreme ce din psihanaliză nu mai rămîne mare lucru, cum poate o practicantă a ei să se ocupe cu aşa ceva şi să mai cîştige şi bani de pe urma nimicului? Dar nu aceasta este întrebarea care îşi reclamă răspunsul.

Ipotezele, de la care pleacă autoarea în articolul său din *Dilema veche,* mi se par a fi false. Acestea sînt: *diferenţele teoretice şi tehnice dintre şcoli şi terapii sînt secundare deoarece toate aceste şcoli şi terapii sînt derivate / variante din / ale psihanaliză / „legendei freudiene“* şi, a doua ipoteză, *toate aceste şcoli / terapii au în comun „o temelie fundamentală şi anume:* interpetarea gestului, a comportamentului, a discursului unei persoane (...) în afara oricărui context, în afara timpului, a spaţiului şi a oricărei verificări“ (s.m., I.S.). Nu este aici nici locul, nici momentul să argumentez de ce tocmai diferenţele dintre şcoli/terapii devin importante *tocmai* pentru că sînt derivate din acelaşi trunchi, o să spun doar că aceste diferenţe fac din acele şcoli/terapii *altceva* decît psihanaliză. Ar fi util de făcut aici o paralelă între psihanaliză şi derivatele sale, rămase în spaţiul psihanalitic, şi cele desprinse total de psihanaliză, deci care nu mai sînt considerate a face parte din cîmpul psihanalitic, cu toate că punctul de plecare este acelaşi, paralelă care să se sprijine tocmai pe ceea ce au comun terapiile şi care au făcut ca ele să rămînă în interiorul psihanalizei. Din motive de spaţiu, voi aduce doar un scurt exemplu. Gestalt-terapia, ramură răsărită din cel mai intim punct al trunchiului psihanalitic, nu este totuşi psihanaliză, şi asta deoarece teoriile pe care se sprijină demersul terapeutic sînt un amalgam de teorii psihanalitice plus o sumă de altele din alte domenii, nici modul de a o practica nu respectă rigorile psihanalizei, nici scopul, cu toate că asemănător, nu este abordat în practică precum în psihanaliză şi, nu în ultimul rînd, Gestalt-terapia este o terapie directivă. Coborînd în frivol, aş spune că nu putem avea pretenţia că ciorba de cartofi e acelaşi lucru cu tocăniţa de cartofi, pe motivul că ambele sînt făcute din aceleaşi ingrediente, diferenţele dintre ele fiind atît de mici. Tocmai diferenţele transformă tocăniţa în altceva decît ciorbă de cartofi.

A doua ipoteză este structural falsă. Mă voi referi doar la psihanaliză, din aceleaşi considerente de spaţiu şi ţinînd cont şi de faptul că *Dilema veche* nu este o revistă de specialitate. Este foarte straniu ca tocmai un practicant al psihanalizei să emită o afirmaţie precum *interpretarea se face „în afara oricărui context, în afara timpului, a spaţiului şi a oricărei verificări“,* cînd tocmai practicianul ştie mai bine decît oricine că existenţa cadrului terapeutic (le cadre psychanalytique + le dispositif psychanalytique + le règle fondamentale = la situation psychanalytique) este, prin el însuşi, spaţiul legitim al interpretării analitice, unicul în care poate avea loc cura şi care oferă condiţiile cele mai bune pentru ca analizandul să-şi (re)găsească reperele temporale din trecut, pe care le verifică prin re-verbalizările, în diverse forme, ale aceloraşi conflicte. Cadrul terapeutic nu testează doar realitatea, ci şi un timp al istoriei personale adus în „aici şi acum“, iar interpretarea reprezintă puntea între trecut şi prezent şi ajută înţelegerii relaţionale prezente, în afara faptului că interpretarea în nici un caz nu se rezumă la a vorbi despre „gestul, comportamentul, discursul“ analizandului, plaja ei fiind infinit mai întinsă. Aceste lucruri sînt dezbătute de ani de zile într-o cantitate uriaşă de literatură de specialitate, însă ele nu anunţă, aşa cum s-ar crede la o privire grăbită, moartea psihanalizei, ci, din contră, revigorarea ei. Iar „adaptabilitatea psihanalizei la schimbare“ – cum spune Irena Talaban – nu dovedeşte nicidecum diluarea ei pînă la stadiul de caricatură, ci încearcă să vorbească, din contră, despre rapidele schimbări ale patologiei cu care ea trebuie să ţină pasul. Nu în cele din urmă, psihanaliza nu a redus „totul“ la aparatul psihic, ci a ţinut cont de contextul fiecărui pacient şi tocmai această specificitate a ei, mulată pe specificitatea fiecărui caz în parte, i-a permis să rămînă vie, nereducţionistă. (Ca într-o veritabilă asociere liberă, mi-amintesc acum de o întrebare lansată după prezentarea unui caz: „Cît de psihanalist rămîne un psihanalist care apelează la un fîntînar pentru găsirea unui obiect pierdut?“.)

În final, aş îndrăzi să încerc să răspund, lapidar, întrebării lansate de Irena Talaban în articolul său: din psihanaliză rămîne exact ceea ce este în stare să vadă practicantul ei că rămîne, după ce a epuizat toate criticile pe care a fost în stare să i le aducă. Pentru că psihanaliza, cu toate că reprezintă un continuum de teorii, este, în cele din urmă, exact ceea ce e capabil să facă din ea cel care s-a format întru practicarea ei.

Ioana SCORUŞ
ioana.scorus@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Replici

Nr. 131: Articolul „La Jimbolia“

Dreptul la durere aş putea să intitulez această modestă intervenţie sau... un altfel de disconfort în urma lecturii articolului: „La Jimbolia“ din *Dilema veche* nr. 131. Prin mrejele epuizante ale caniculei, lăsînd subiectivismul dincolo de prag am recitit acest articol cu pixul în mînă. Mă întrebam, în acelaşi timp, dacă cineva din Jimbolia a citit articolul!?...

O avalanşă de întrebări, de interpretări, de amintiri a năvălit în mintea mea. Nu ştiu exact ce s-a dorit cu acest articol în care Jimbolia apare o localitate, acolo, cu o stradă principală interminabilă, cu un hotel neobişnuit pentru o astfel de aşezare omenească, cu multe biciclete şi biciclişti care, pe măsura accentuării amurgului, devin „ecologişti abţiguiţi“ speriind pe vajnicii musafiri ai urbei...

Articolul se-ncheie cu o întrebare angoasantă (sînt şi acestea la modă acum): „...ce s-ar întîmpla, dacă aş locui de-adevăratelea aici şi ar trebui să bat bulevardul acesta nu o dată, ci de 4-5 ori pe zi...?“ Răspunsul meu: Nu s-ar întîmpla nimic. Sau aproape nimic. Faptul că trăim în Giera, în Jimbolia, în Bucureşti, în Costa Rica, în Amsterdam, în Tbilisi sau New-Jersey e o întîmplare.

Într-o altă ordine de idei nu cred că în Jimbolia principalul mijloc de transport este bicicleta. Să fie o ruşine să te deplasezi cu bicicleta? Eu merg cu bicicleta la serviciu şi am o condiţie fizică bună.

Şi de ce n-ar exista un hotel frumos în Jimbolia?

Undeva, într-un cotlon al subconştientului nostru, sîntem tentaţi să desconsiderăm, să minimalizăm tot ce poartă numele de provincie. Va dispare aceasta vreodată? Am suspiciuni într-un răspuns pozitiv. Cu toată sinceritatea vă mărturisesc că am fost în Capitală cu ceva timp în urmă. Într-o periferie a Capitalei. Într-o abjectic delirantă, de mă întrebam la tot pasul: să fie oare posibil? Atît Jimbolia cît şi Giera, localitatea mea natală, sînt incomparabile cu acele cartiere mărginaşe *alias* glorioase urbe în care cultura, educaţia şi, evident, bunul-simţ sînt repetente.

Întorcîndu-mă acasă într-un vagon de dormit în care „m-am minunat“ de mirosurile pestilenţiale existente, ieşeam din cînd în cînd să fumez pe hol. Acolo, ce-mi era dat să aud: aclamarea organelor genitale şi sunete onomatopeice bune pentru un material didactic la lecţia: „Interjecţia“. Şi nu eram nici la Jimbolia, nici la Giera, eram într-un tren, alături de nişte lepădături rafinate.

Diana GLÜCK
com. Giera, jud. Timiş

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● Ce vă place/ce nu vă place la România?

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.700 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru 1 an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 110 de euro pentru 1 an, cont: RO93BRDE445SV5-0236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Pe marginea dosariadei

Oportunitate. În numărul trecut, vorbeam despre „pagubele colaterale“ ale unei deconspirări survenite prea tîrziu. M-am mai gîndit. Deși facem lucrurile tîrziu, mai tîrziu decît în toate celelalte foste țări comuniste, e totuși bine că le facem. Vor fi confuzii, vor fi, poate, nedreptăți și excese, vom avea de înghițit, inevitabil, un desfrînat circ de presă, dar cred că avantajele vor prevala: vom avea o imagine mai corectă despre instituțiile și politicienii noștri, despre România de ieri și de azi, despre eșecurile noastre postdecembriste, despre noi înșine. Firește că ar fi fost preferabil ca toate astea să se întîmple *la începutul* tranziției și nu în preziua integrării europene. Pe de altă parte, nu s-ar fi cuvenit să intrăm în Europa cu desuuri mîloase, turnînd parfumuri grele peste puroaie vechi. Iar cînd vorbim de corupție și de dificultăți economice, trebuie să știm că de vină nu sînt numai micul furtișag, neglijența, incompetența sau cine știe ce defecte naționale. De vină sînt obscure „lanțuri ale slăbiciunilor“, mentalități inerțiale, resurse umane impure și decise să profite de noul regim la fel, dacă nu mai mult, decît de cel vechi. Nu pot să nu observ că primii doi președinți de după Revoluție, deși foarte diferiți ca stil și ca doctrină, nu par să fi luat în serios importanța și urgența unei curățenii ca cea de azi. Ion Iliescu căuta un „consens“ artificial, fără memorie, iar Emil Constantinescu avea – s-ar zice – alte priorități. Zelul deconspirării l-a cuprins abia acum, cînd nu mai are mijloace reale de intervenție. Emil Constantinescu a lucrat cu oameni pe care acum vrea să-i dea în vileag. Știa cine sînt pe cînd colabora cu ei? Dacă da, de ce i-a numit sau i-a acceptat în diferite funcții? Dacă a aflat abia acum detaliile infamante pe care le invocă, se pune întrebarea cum le-a aflat. Are azi un mai mare acces la informație decît cînd era președinte? Trebuie admis că cel care a făcut ceea ce trebuia făcut a fost Traian Băsescu, el, care iritase pe mulți (printre care mă număr), avînd aerul că nu poate condamna comunismul decît dacă i-o cere o comisie de experți. Traian Băsescu a dat drumul tuturor digurilor „strategice“ și bine a făcut. Gestul lui trebuie flancat cu bună-credință, cu rigoare, dincolo de orice calcul de conjunctură și de orice partizanat.

Tipuri umane. Pentru spectatorul detașat (dar cît de detașat poți fi?), „dosariada“ scoate la iveală portrete umane și reflexe comportamentale deopotrivă pitorești și îngrijorătoare. Vedeta momentului rămîne Mona Muscă. Uneori îmi e milă de ea, așa cum îți e milă de orice prestigiu surpat, de orice țintă, prea la îndemînă, a injuriei generale. Foarte surprins nu pot spune că am fost. Simțisem, încă de cînd era ministru, că talentul ei politic era mult mai mare decît competențele ei reale, că excela la capitolul „prezență scenică“, gesticulație retorică, șarm popular, fără să dubleze aceste înzestrări cu discreția nobilă a convingerilor autentice și a muncii adevărate. Personajul pe care și l-a construit – fată dintr-o bucată, aproape de oameni, bănățeancă drăguță și sinceră – era, în fond, foarte asemănător cu acela al activistului „de omenie“ din regimul trecut. Mona Muscă reprezintă însă un tip uman care a invadat masiv lumea autohtonă, după 1989: e vorba de cineva care își adjudecă toate circumstanțele în interes propriu, care se slujește pe sine în orice împrejurare, scoțînd tot ce se poate scoate din capriciile vremii. Mona Muscă nu a crezut în socialism și nu a vrut să facă servicii Securității. Și-a dat doar seama că, în condițiile date, viața era mai ușoară și linia carierei mai dreaptă, dacă știai să faci concesii oportune. Penetrantă, hotărîtă să se descurce, să valorifice în beneficiu propriu orice context, ea și-a schimbat, după Revoluție, discursul, înțelegînd că principiile și limbajul sînt altele. Într-un sens, adaptabilitatea, obstinația, forța ei sînt admirabile. Demne de o cauză mai bună decît aceea a promoției de sine. Dacă o citesc bine, Mona Muscă va avea dexteritatea și energia de a se relansa. Nu pot refuza nimănui dreptul la retractare și la un nou început. Dar chiar în varianta cea mai fericită, credibilitatea ei va fi plină de cearcăne. O vom contempla obosiți, cu melancolia care, ei personal, pare să-i lipsească.

Un cu totul alt caz este Ilie Merce. L-am văzut la televizor și m-a cuprins o inconfortabilă răcoare. Un caz extrem de conștiință împăcată. Nici o umbră de vinovăție, nici urmă de – oricît de formală – „autocritică“. A fost un om „de bine“, angajat într-o instituție de bine. Securitatea era proteguitoarea românilor, securiștii – niște eroi cumsecade, informatorii – oameni de ispravă. Dacă erai cinstit, n-aveai de ce să te temi. Pentru Ilie Merce, nu s-a schimbat nimic. Ba nu. Situația lui e mai bună. E parlamentar, ne dăscălește de pe micul ecran, ia o pensie substanțială. Nu pare tulburat nici măcar de faptul că toate beneficiile lui *de-acum* sînt rezultatul *prăbușirii* sistemului pe care l-a slujit înainte. Din perspectiva lui, a zîmbetelor lui șmechere, a frizurii lui galeșe, Revoluția din decembrie putea foarte bine să nu aibă loc. Totul *era* în regulă, totul *este* în regulă... Parcă tot Mona Muscă e mai simpatică.

cu dilema la croitor

Umblă zvonul că fețele bisericești s-au cam întunecat la gîndul că li se va umbla în dosare. Cum comentați?

Pînă cînd sfintele scule ale CNSAS vor pogorî către tuberculii Patriarhiei, trebuie să spun că un prieten l-a somat pe preotul care venea cu botezul în felul următor: „Părinte, pînă nu vii cu patalama de la CNSAS, la mine să nu mai intri cu busuiocul și cădelnița“.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Comunism „made in UE“

În arșița verii și în foșnetul dosarelor, o știre a trecut repede prin telejurnale și a rămas aproape necomentată: în România se înființează Partidul Comunist Refondat. Una dintre multele formațiuni care stau pe tușa politicii românești, Partidul Alianța Socialistă, a pornit hotărît pe drumul reîntemeierii: se vor face plenare județene, iar în toamnă un congres care va marca schimbarea denumirii și reintrarea pe scena politică românească a PCR. „Este un proces ireversibil, care nu mai poate fi oprit de nimeni. Vom avea o identitate, va fi un partid inconfundabil“ – a spus un vicepreședinte al noului partid. Dacă în anii '20, comuniștii români au avut susținerea Moscovei, reîntemeierea se va face cu sprijinul Partidului Stînga Europeană, care are 41 de europarlamentari. Nimic nu se mai poate face în România fără sprijinul UE, nici măcar un nou-vechi partid comunist.

Constituțional, totul e în regulă: libertățile fundamentale permit și înființarea unui partid comunist. Practic, va fi probabil un eșec: deși milioanele de membri PCR, de dinainte de 1989, au fost invitați să se înscrie în noul partid (promițîndu-li-se recunoașterea vechimii!), cu siguranță oamenii nu vor da năvală către plenarele județene, iar Refondatul nu are șanse să intre în Parlament. Dar „procesul ireversibil“ (unde am mai auzit eu asta?...) și promisiunea unui „partid inconfundabil“, cu panaș european, sugerează că valorificarea amneziei civice este încă posibilă și-rentabilă, la noi și în Occident. În România, după ce ne-am îmbătat (sau nu) cu ideea că fostul partid comunist a fost, vorba d-lui Iliescu, „măturat de Revoluție“, am ajuns la concluzia, verificabilă zilnic, că, în urma măturii, *urmele* comunismului se văd la tot pasul, în comportamente, în atitudini, în modul de a gîndi, în lipsa de reflexe democratice a multora dintre noi. Pe măsură ce UE ne-a făcut rapoarte de țară tot mai bune, ajungînd să declare chiar că avem o economie de piață funcțională, pe măsură ce comerțul privat ne-a umplut burțile cu de toate și ne-a adus haine „de firmă“, pe măsură ce televiziunile române, tot mai multe și mai libere, ne-au umplut mințile cu filme americane și distracții „la greu“, am crezut că fantoma comunismului nu mai are cum să ne bîntuie și ne-am văzut de construirea capitalismului pe apucate, care cum am putut. După 16 ani, ieșirea la suprafață a unor dosare ne readuce, în frînturi, o bună parte din mizeriile epocii. Pînă la „curățenia politică și morală“ mai e cale lungă, dar efectele colaterale ale dosariadei se află în detalii: avem ocazia să ne amintim (iar cei mai tineri, să afle) de turnători și turnătorii și să ne dăm seama că, dincolo de victimele directe, de deținuții politici, de oamenii dați afară din slujbe și din case „pe probleme de dosar“, ideologia comunistă a spălat creiere cu sîrg și la grămadă. Motivele și substanța turnătoriilor sînt, uneori, de o meschinărie subumană. Să torni pe cineva pentru că făcea guverne țărăniste în Cișmigiu intra – să zicem – în logica sistemului care simțea că trebuie să se apere permanent de dușmani politici și de comploturi; dar să-ți torni aproapele pentru că bea Coca-Cola ori primește pachete din străinătate, că a rîs cînd nu trebuia sau că s-a îndrăgostit de cine nu trebuia reprezintă semne clare de spălare a creierelor. Oportuniști, lichele, canalii – de acord; dar turnătorii aceștia mărunți erau *și* decerebrați de înghițirea pe nemestecate a dogmei, mai ales că mulți au făcut delațiuni *din convingere,* seduși de efectele propagandei.

Pe alt plan și la alt nivel, propaganda a triumfat cam în același mod și cu efecte colaterale și în Vest, în „lumea liberă“, din moment ce o mare parte a dezbaterilor publice a avut acolo drept obiect (și încă mai are) o sumă de propoziții din doctrina marxist-leninistă, transformate în „principii“ și „cauze nobile“. Încă se mai defilează cu portretul lui Lenin, în Franța sau în Italia, încă se mai pune problema în unele medii intelectuale occidentale, dacă totuși comunismul nu a fost/este „o idee bună“, prost aplicată în Est. Încercarea de condamnare oficială a comunismului în Parlamentul de la Strasbourg s-a pierdut în nuanțe infinitezimale și, practic, a eșuat într-un mod, pînă la urmă, ridicol. Dar, așa cum dictaturile – se spune – nu au umor, democrațiile par a nu avea simțul ridicolului. În Italia, de pildă, negocierile dintre numeroasele partide din coaliția de guvernămînt au făcut ca președintele Camerei Deputaților (al treilea om în stat) să devină Fausto Bertinotti, secretarul partidului Rifondazione Comunista, un om care și-a construit toată cariera politică pe lupta împotriva capitalismului, cu argumente din Marx și Lenin; acum e înalt demnitar al unui stat capitalist și, funcția nemaipermițîndu-i (totuși) sloganuri și militantisme, a dat revoluția din discursul de pînă mai an pe ideea unei „reforme profunde“ a statului italian, despre care vorbește demagogic și lemnos. Ceea ce – cu tot respectul pentru democrație – nu poate fi decît ridicol. Bertinotti face parte din Partidul Stîngii Europene și ceva mă face să cred că ideea cu Partidul Comunist *Refondat* vine de la italieni...

„Refondații“ noștri n-au probabil nici o șansă să întărească Partidul Stîngii Europene. Dar nici nu e nevoie. Fantoma comunismului umblă în continuare slobodă, și la noi, și în spațiul Schengen, topită în tot felul de detalii care arată cît de persistente sînt efectele ideologiei și propagandei comuniste.

ținerea de minte

„Gafe în luarea tensiunii arteriale

Mai există motive care fac să vi se suie sîngele la cap în prezența medicilor. Aproximativ trei sferturi dintre lucrătorii din domeniul sănătății nu se pricep să vă pună brațul în poziție corectă atunci cînd vă iau tensiunea, iar acest lucru poate da un rezultat cu 10% mai mare, susține un articol din *Analele de medicină internă* (8 ianuarie 2004).

Cercetătorii de la Facultatea de Medicină San Diego a Universității din California și de la Colegiul Medical din Wisconsin spun că 73% din lucrătorii din domeniul sanitar nu poziționează bine brațul și nu fixează corect manșonul.

Și, dacă vreți să știți, cercetătorii susțin că procedura corectă prevede așezarea cotului la unghi drept față de corp, cu cotul îndoit la nivelul inimii. În orice altă poziție, erorile pot fi atît de mari încît îi determină pe medici să prescrie tratamente care nu sînt necesare.“

(John Naish, *Ghidul ipohondrului,* traducere de Gabriel Stoian, Editura Nemira & Co., 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Ni s-a scumpit corupţia

M-am uitat pe cifrele unui sondaj şi am rămas perplex. La o primă vedere nu înţelegi nimic din partea referitoare la corupţie din ultimul „Barometru al politicilor publice" realizat la comanda Agenţiei pentru Strategii Guvernamentale. Se pune acolo întrebarea „Aţi apelat la... (diverse categorii profesionale) în ultimii 5 ani?". Cei care au apelat sînt întrebaţi apoi: „Aţi dat în schimb altceva (bani, cadouri sau servicii) decît taxele legale?". Recordul este deţinut de medici: 40% dintre cei care au fost la medic, au plătit altceva decît taxele legale. Apoi urmează profesorii – 25%. La ceva distanţă sînt poliţiştii (13%), tribunalele (11%), funcţionarii de la Primărie (9%). În cazul bisericii, întrebarea este uşor diferită: „Aţi fost la biserică sau aţi apelat la preot în ultimele şase luni?". Pentru cei care au fost: „Aţi plătit ceva?". 51% au plătit. Pînă aici nimic ciudat, biserica încasează taxe legale. Doar că se insistă cu altă întrebare: „Aţi luat chitanţă pentru banii plătiţi?". 58% dintre cei care au plătit, nu au luat chitanţă.

Recapitulare: 4 din 10 români care au trecut pe la medic i-au dat ceva. 1 din 4 români a plătit un profesor, iar dintre cei care au fost la biserică, jumătate au scos bani din buzunar şi dintre aceştia aproape 6 din 10 nu au primit chitanţă, deci au făcut un fel de tranzacţie personală cu preotul.

Cu gîndul la aceste cifre, să mergem la întrebarea referitoare la cele mai corupte categorii profesionale. Ziariştii sînt cel mai puţin corupţi. Eu, personal, ştiu mai mulţi ziarişti şpăgari decît orice altă categorie profesională, dar e din cauza mediului. Pe locurile imediat următoare în clasamentul purităţii naţionale, vin preoţii şi profesorii. Din cele 16 categorii profesionale înşirate acolo, medicii sînt abia pe locul 8. În sfîrşit, cele mai corupte categorii sînt parlamentarii, oamenii de afaceri, miniştrii, poliţiştii, judecătorii şi procurorii.

Acestea fiind cifrele, avem o problemă de interpretare. Poate sondajul e prost. Totuşi, pare în regulă. Poate poporul nu e bun. Nu te poţi supăra pe popor sau o poţi face ca partidul comunist din RDG, îndemnat de celebra poezie din 1953 să schimbe poporul care nu s-a dovedit vrednic de el. Dincolo de glumă, ca să fie înţelese, cifrele respective trebuie trecute prin filtrul unor teorii.

Citind sondajul, mi-am amintit de ideile asupra corupţiei ale politologului bulgar, Ivan Krastev (strînse într-un volum în 2004 – *Shifting Obsessions, Three Essays on the Politics of Anticorruption,* CEU Press). În cel mai bun dintre aceste eseuri, Krastev îşi pune întrebarea: cum se face că în Europa, fostă comunistă, publicul crede că acum trăieşte într-un regim mai corupt decît comunismul? Şi asta, indiferent de mersul tranziţiei, cifrele fiind similare în Rusia, Bulgaria şi Polonia. Or fi într-adevăr democraţiile mai corupte decît comunismul? Krastev răspunde că nici vorbă. Comunismul era un regim hiperbirocratizat şi hipercorupt, dacă înţelegem corupţia ca abatere de la normele legale, oricare ar fi ele. Doar că natura corupţiei diferă. În comunism, corupţia făcea regimul suportabil, organiza accesul cît mai multor oameni la bunuri, care altfel nu se găseau, şi nu implica în special banii, cît se baza pe ceea ce ruşii numeau „blat", polonezii „zalatwic sprawy", iar noi, românii, „pile". Krastev spune că am trecut de la societatea lui „fă şi mie un favor" la societatea lui „dă şi mie o mită". Corupţia în comunism cuprindea reţele cît mai întinse pentru a fi eficientă (medicul avea şi el nevoie de cineva la Primărie, cel de la Primărie ar fi vrut pe cineva la casa de comenzi şi tot aşa, cu cît ştiai mai multe persoane într-o asemenea reţea, cu atît mai bine). Corupţia în postcomunism implică şi mize mai mari (privatizări, contracte, licenţe etc.) şi implică inevitabil mai puţini oameni, este exclusivistă. Cu alte cuvinte, corupţia s-a scumpit şi e doar pentru cîţiva.

Cred că de aici putem pleca să interpretăm cifrele din sondajul nostru. Cum de medicii, profesorii şi preoţii nu sînt corupţi, deşi lor le plătim cel mai des? Cred că răspunsul se găseşte în reprezentare: de fapt, nu ne-am lămurit pe deplin dacă asta se numeşte corupţie şi e ceva reprobabil. Cum spune un om într-un focus-grup, citat de Krastev: „pila (relaţia) nu este corupţie, aşa cum adulterul nu este o crimă".

După părerea mea, relaţia cu profesorul şi medicul păstrează încă ceva din încărcătura simbolică a pilelor. E drept că a devenit o relaţie pur monetară. Nu te mai duci cu ţigări la medic, dar nici nu-ţi vine să nu-i dai ceva. Cînd bunica mea s-a internat în spital şi aşteptam înfrigurati rezultatul unei biopsii, mama a încercat să-i dea nişte bani medicului. Acesta a refuzat repetat, iar cînd bunica a auzit de refuz, s-a panicat: o să mor, nu-i aşa? Altfel de ce ar fi refuzat medicul banii?

De ce funcţionau pilele în comunism? Erau un efect a ceea ce Janos Kornai numea „societatea de penurie". Cererea era cu mult mai mare decît oferta, pentru aproape orice, şi simplul fapt că aveai bani nu mai era de ajuns, trebuia să fii membru într-o reţea de cunoştinţe. Care sînt ultimele rămăşiţe ale so-

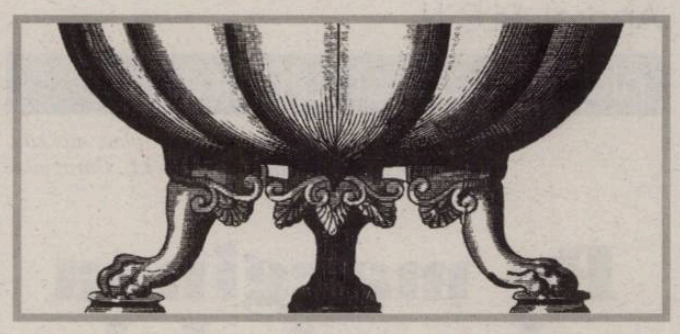

cietăţii de penurie? Sănătatea şi educaţia (de calitate). Nu primim suficiente servicii pentru banii pe care (nu) îi plătim pentru sănătate. În plus, relaţia asimetrică (nu poţi să te arăţi client nemulţumit la medic, sau o poţi face, dar pe riscul tău) ne îndeamnă să fim concilianţi, să îmblînzim sistemul. Deci, la medic nu se cheamă corupţie, se cheamă că sîntem oameni cu el.

Asta fiind teoria, ce ne facem cu politicienii? Sînt văzuţi drept cei mai corupţi dintre români, deşi foarte puţini dintre noi au întîlnit un politician în ultimii 5 ani, darămite să-l fi şi mituit. Adevărat, dar cei puţini, care au făcut-o, nu au cîştigat acces la brînză sau la medicamente compensate, s-au ales cu fabrici şi contracte guvernamentale, doar ştim asta din presă. Şi aici ni se deschide alt paradox: cum se face că un guvern care a mai mişcat cîte ceva pe frontul anticorupţiei, este văzut mai corupt sau egal de corupt cu Guvernul Năstase? Pentru acest paradox am altă teorie, săptămîna viitoare.

presa despre...

Dosariada

„Joia trecută, un articol din *Evenimentul zilei* o trecea pe Mona Muscă din rîndul turnătorilor în cel al agenţilor de influenţă şi şefilor de reţea. Articolul se baza pe mărturiile unor foşti ofiţeri ai Securităţii. CNSAS a pierdut iniţiativa deconspirării în favoarea presei. Procesul a dobîndit astfel o binevenită expunere publică, a cîştigat dramatism şi vigoare, şi pare că şi-a pierdut capul (...). Care era obiectul deconspirării, scopul procesului? Îşi mai aminteşte cineva? De ce a fost considerat atît de preţios încît greşiţii lui să fie atacaţi cu atîta furie? Deconspirarea urmărea două ţeluri. Primul, toţi care au servit fosta Securitate să înceteze să mai aibă influenţă în viaţa publică. Or, iată, folosim aceşti oameni ca surse de autoritate; şi nu în orice domeniu, nu, cu o ironie sinistră, foşti securişti anonimi au devenit acum mari deconspiratori. Al doilea, să cunoaştem adevărul în această privinţă. Or, iată, ne folosim de cel mai mare inamic al acestuia. Mă refer la suspiciune (...). Astfel, dacă dezvăluirile vor fi confirmate, nu pot decît s-o felicit de pe-acum pe autoarea articolului. A reuşit să demonstreze ceea ce unii dintre noi nu vrem să admitem, pesemne dintr-o încăpăţînare ridicolă. Anume, că suspiciunea poate fi la fel de bună ca adevărul; şi că, la o adică, foştii securişti se pot dovedi oameni de încredere". (Miron Damian, *Cotidianul,* 22 august crt.)

„Dosariada e abia la început. Însă unii au ostenit deja şi spun că s-a creat o adevărată isterie cu aceste dosare, isterie care ar fi cazul să cam înceteze, ca să lăsăm instituţiile statului, în speţă CNSAS-ul, să lucreze în linişte. Linişte? Unde am mai auzit acest cuvînt? Sigur că da: la Ion Iliescu. Vă mai amintiţi? Ţara are nevoie de linişte, vrem să lucrăm în linişte, să instaurăm un climat de linişte (...). Ceea ce se întîmplă acum este doar aparent o isterie. În fapt, e doar foarte multă informaţie care a stat zăgăzuită atîta timp şi i-a venit, în sfîrşit, rîndul să iasă la suprafaţă. Iese cu chinuri, pe bucăţi, iar ceea ce iese nu se vede întotdeauna foarte frumos. Prin urmare, e şi firesc ca la vederea acestor informaţii opinia publică să reacţioneze mai mult sau mai puţin emoţional, pentru că un lucru e mai presus de orice dubiu: opinia publică are dreptul să afle şi are dreptul să se revolte. Alternativa propusă de cei speriaţi de această vară fierbinte ar fi ca presa să ignore documente şi informaţii de acest tip şi să aştepte liniştită verdictele de la un CNSAS, care tocmai şi-a secretizat votul. E posibil aşa ceva? Mai degrabă nu, pentru că în presă operează dintotdeauna o lege nescrisă: cu cît ţii mai mult o informaţie, cu atît mai mult rişti să o afle şi să o publice altcineva. Sigur, e pe undeva inevitabil ca dosariada, aşa cum se desfăşoară ea în prezent, să producă şi victime colaterale. Rămîne însă ca discernămîntul presei să limiteze pe cît posibil numărul acestora." (Liviu Avram, *Cotidianul,* 22 august crt.).

Care discernămînt? (**C. G.**)

Lucian MINDRUŢA

talon de participare

Nu. Eu nu. Tu?

N-am semnat. N-am colaborat. Poate e şi vina mea puţin: din ce spune dl Merce, colaboratorii erau aleşi din rîndurile celor mai buni dintre noi. Chiar văd acum Securitatea – un spectru *à la Ghost Busters,* cu o mie de capete, cum se întoarce din pivniţa istoriei şi-mi face cu degetul: *Mîndruţă, n-ai învăţat bine! Iar n-ai citit! Şi ce e cu caracterul ăsta infect – ori cu pletele astea? Nu eşti bun de informator!*

Îmi pare rău că mi-am dezamăgit ţara. Poate n-am iubit-o destul *(oh, baby, yes, yes, here on the flag!).* Poate nu i-am respectat eroii din cartea de istorie (şi poate că vreunul m-a turnat că i-am făcut ochelari negri!). Poate am cerut prea mult de la ea (video, bicicletă, concediu la mare) fără să-i dau în schimb munca susţinută pe şantierele patriei (de dimineaţă pînă seara, fără vodcă, fără ţigară!). OK, am lucrat pe un şantier din acestea, dar nu ştiu dacă se pune: ţara a vîndut după aceea, la preţ de nimic, imobilul la care am muncit cu braţele în anii '80. Bineînţeles, unui securist. Ştia ea, ţara, ce face!

Dar să ne întoarcem la subiect: n-am semnat şi nici nu ştiu pe cineva care să fi semnat. Asta înseamnă două lucuri: ori nimeni nu mărturiseşte, ori toţi sînt onorabili. În această ultimă, fericită situaţie, nu mai e nimic de făcut: *presa e curată, circulaţi vă rog! Nu e nimic de văzut, haideţi, domnilor cetăţeni, mergeţi mai departe!*

Daaa, ar fi frumos. Însă nu e posibil, odată ce ştim că Securitatea era ocupată pînă la 5, chiar 6 seara, şi cîteodată şi în week-end. Aşa că între noi trebuie să fie cîte unii. Unii de dinainte, care regretă (sau vor regreta, în obişnuita conferinţă de presă de după), alţii de după, care se distrează, odată ce ei n-au colaborat niciodată cu Securitatea, ci cu SRI-ul. Îl ştiţi, un serviciu secret de figuri, dintr-o ţară membră NATO. Un fel de CIA *on a bugdet.* Adică nimic naşpa, să tot colaborezi, vedeţi-vă de treabă! E chestie de siguranţă naţională. În fond, ţara e nesigură dacă un partid cade de la putere, se ştie!

Ei bine, pentru toţi aceşti domni colegi, am o propunere. Hai să zicem. Hai să facem cel mai bun articol din viaţa noastră, şi poate între primele sincere. Hai să povestim, fără să ne chinuim să mai găsim motive şi explicaţii. Să vorbim sincer despre ce s-a întîmplat, ca într-un proces-verbal. Hai să ne deconspirăm, dragi colegi de presă. Fără acuze, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Hai să stabilim de comun acord o Zi a Mărturisirii şi să povestim toţi, dintr-o dată, ca să nu fie nici unul mai avantajat! Ar fi un risc, însă e echivalent cu cel al evadării din puşcărie: rişti să te împuşte gardianul, însă la capăt e libertatea.

Acum o să ziceţi că-mi dă mîna să dau sfaturi din astea. Ca, în calitate de ex-loaza niciodată aleasă de Securitate pentru vreo misiune mai importantă decît parada de 23 August, nu fac decît să mă dau mare cu un insucces. Unul pe

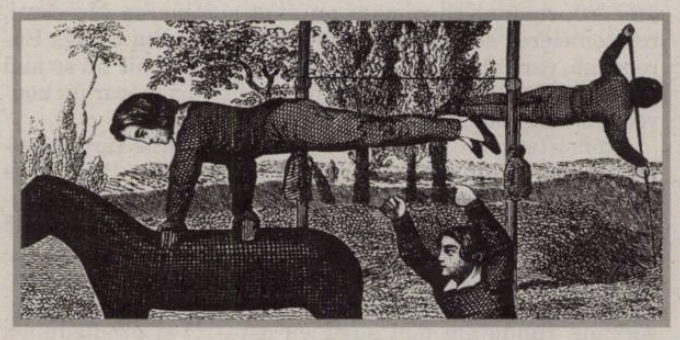

care vremurile, iată, îl transformă într-un fel de bizar defect la modă. În anumite cercuri, fireşte.

De fapt, sentimentul aruncării cu piatra, fie că eşti primul sau vii mai tîrziu la lapidare, e unul, orice s-ar zice, plăcut. E acţiune, e antren. E însă o victorie modestă, tîrzie şi amară, peste care poţi turna doar apă tonică, nu gaz. Nici măcar nu te poţi da mare cu aşa ceva. Nu dă bine – acum se poartă frămîntările morale şi explicaţiile în legătură cu starea vremii din *'78 pînă în '85* (drama românească de tradiţie). Iar noi, ăştia care arătăm cu degetul, nici nu ne putem compara cu ăia care îl strîngeau în uşă. Pur şi simplu, sîntem nişte găinari...

În încheiere, un cuvînt de mulţumire. Uniunii Europene. Singura instituţie care, la fel ca şi Carol I altădată, a decis că românii trebuie să-şi consume dramele politice oarecum la lumină. Mulţumim pentru telefonul acela. A fost simpatic.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

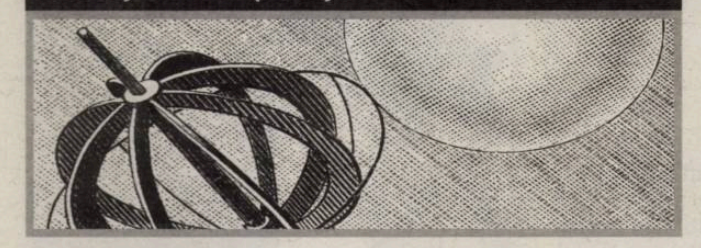

„Asta e!“

Ceea ce se întîmplă în Irak nu mai este considerat un eveniment de prima pagină, pozele victimelor de acolo nu sînt bune pentru compasiunea mondială, chiar şi imaginile reluării procesului lui Saddam Hussein par scoase dintr-o actualitate epuizată, de undeva dintr-o provincie departe de centrul fierbinte al actualităţii. Şi nu se poate spune că la Bagdad şi în împrejurimi oamenii înarmaţi nu fac tot posibilul pentru a se face observaţi. Duminică, şiiţii, participanţi la tradiţionalul pelerinaj la mormîntul imamului Musa Kadhim, au fost atacaţi de extremiştii sunniţi, în pofida măsurilor de pază adoptate de Guvern. Au murit 20 de oameni, au fost răniţi vreo 300. Primministrul a anunţat că interzice violenţa sectară, dar se pare că el nu e în situaţia de a permite sau interzice ceva. Anul trecut, pelerinajul s-a încheiat cu 1.000 de morţi, călcaţi în picioare, cînd s-a lansat zvonul că printre cei ce se îndreaptă spre mormîntul martirului, sînt sinucigaşi cu bombe la brîu. Comparativ, anul acesta a fost mai calm şi autorităţile speră că-i vor putea păzi pe pelerini, în aşa fel încît să ajungă întregi şi în viaţă pe la casele lor. Pelerinii aparţin majorităţii şiite. Atacatorii lor sînt sunniţi, minoritatea privilegiată pe vremea lui Saddam. Înlăturarea dictatorului nu a însemnat doar o răsturnare a situaţiei, ci începutul unui ciclu de reglare sîngeroasă de conturi. Pentru a face faţă atacurilor, sunniţii şi-au alcătuit propriile miliţii care se apără, dar şi atacă. Militarii alianţei, conduse de americani, nu erau defel pregătiţi pentru această situaţie şi eliminarea insurgenţilor s-a dovedit a fi o misiune peste capacitatea lor de reacţie. Retrase în Zona Verde, trupele americane urmăresc, practic neputincioase, consolidarea insurgenţei, răfuielile intersectare, înregistrează zilnic victimele. În lupta împotriva ocupantului străin, musulmanii se ucid între ei. Un ofiţer american, specialist în contrainsurgenţă, explica în ziarul *International Herald Tribune* că Statele Unite „au nevoie de o poliţie profesionistă, capabilă să analizeze în cunoştinţă de cauză depoziţiile deţinuţilor şi să desfăşoare operaţiuni de informare şi influenţă psihologică“. În viziunea lui, ar fi vorba de o forţă civilă devotată respectării integrale a drepturilor omului: „Misiunea ei va fi să introducă idealurile americane de dreptate şi de libertate prin vorbe şi fapte. Va fi dificil de realizat acest lucru într-un loc cum e Irakul, în lupta pentru cîştigarea favorurilor unei populaţii dominate de insurgenţii care consideră decapitarea ostaticilor drept acceptabilă“.

Trei ani de ocupaţie militară au demonstrat că SUA nu au luat iniţial în calcul o asemenea variantă, iar acum s-ar putea să fie prea tîrziu. Liderilor politici americani li se părea că favorurile populaţiei sînt dinainte cîştigate. Voci mai lucide dintre consilierii administraţiei americane avansează acum ideea partiţiei ţării în trei zone (şiită, sunnită, kurdă), ceea ce ar putea permite, poate, o retragere onorabilă pentru trupele coaliţiei, dar nu va stinge în nici un fel focarele de conflict.

În campanie electorală (pentru Partidul Republican), preşedintele Bush a convocat, la începutul săptămînii, pe neaşteptate, o conferinţă de presă, unde şi-a exprimat dezacordul faţă de propunerea avansată de democraţi de a părăsi imediat Irakul. A afirmat că, deşi se simte uneori frustrat cînd află ce se întîmplă în Irak, pe de altă parte, e mulţumit de progresele de acolo şi a promis că americanii vor rămîne în Irak pînă se va sfîrşi mandatul său prezidenţial. În Irak nu s-a găsit nici un element în măsură să justifice argumentul care susţinea că acolo se află arme de distrugere în masă, nu s-a putut stabili nici o legătură între dictatura irakiană şi organizaţia teroristă Al-Qaeda. Dimpotivă, Al-Qaeda a pătruns în Irak odată cu haosul creat de înlăturarea lui Saddam. Chiar şi acei americani, convinşi că ţara lor trebuie să facă faţă războiului cu terorismul mondial, consideră că bătălia nu a început pe frontul unde putea fi găsit duşmanul. Popularitatea preşedintelui a scăzut la 37%. Constituţia nu-i permite lui Bush-fiul să mai candideze încă o dată şi de pe această poziţie realitatea se simplifică: „Preşedinţilor nu le e indiferent dacă poporul susţine politicile lor. Şi mie îmi pasă. O să fac ceea ce consider că e corect şi dacă oamenii nu mă plac din această cauză, atunci, asta e!“.

globul cubic

Regimul Smirnov şi America

La iniţiativa preşedintelui Putin, în Rusia e pe cale de a fi adoptată o legislaţie extrem de severă cu privire la activitatea organizaţiilor neguvernamentale care folosesc bani sau expertiză din afara ţării. Autorităţile ruse sînt convinse că propaganda occidentală a modificat, cu un oarecare succes, structura puterii în Ucraina şi Georgia şi a tentat, fără succes, răsturnări şi în alte republici din spaţiul fost sovietic. Ceea i se interzice opoziţiei este însă folosit de putere. Studii din surse obscure sînt prezentate ca rezultate ale unor instituţii de prim rang, iar cînd nu există nici surse obscure, se inventează.

În Rusia şi în Transnistria a fost publicat un raport elaborat de ICDISS (Consiliul internaţional pentru instituţii democratice şi suveranitatea statelor) unde se pledează pentru recunoaşterea internaţională a Transnistriei. Studiul este atribuit unor binecunoscuţi jurişti internaţionali, unor oficiali ai Departamentului de Stat şi unor profesori de la Stanford, Oxford şi Harvard, reuniţi în aprilie 2006 la Beacon Hotel din Washington D.C.

Revista *The Economist* (5 august 2006) a încercat să afle mai mult despre vocile influente: „La Beacon Hotel nu există nici o urmă a acestei conferinţe. Nici unul dintre experţii externi citaţi nu admite că ar fi participat. Cei pe care i-am contactat neagă implicarea, cu excepţia unuia, un doctorand care îşi aminteşte că a dat nişte sfaturi. Ulterior investigaţiei, ICDISS a retras numele proprii de pe document. Autenticitatea documentului e destul de suspectă. Dar existenţa ICDISS e şi mai bizară. Nu are adresă şi număr de telefon. Deşi pe site şi pe descrierea autoelaborată pe *Wikipedia* (enciclopedie pe Internet) se spune că a fost înfiinţat din 1999, nu există nici o urmă a activităţilor lui sau a membrilor conducerii, înainte de ianuarie 2006. De atunci sînt promovate interesele Transnistriei. Se spune că sediul ar fi în America, dar aici nu figurează nicăieri ca organizaţie non-profit.(...) Documentul e scris în jargonul legalo-profesionist, asezonat cu citate în latină şi referiri la precedente. Dar unele exprimări sînt ciudate, par mai curînd calcuri din limba rusă decît cuvinte englezeşti“. Un institut inexistent emite un document semnat de oameni care nu recunosc că l-au scris, acreditînd ideea unei susţineri internaţionale pentru regimul Smirnov. Dar regimul Smirnov există? (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Una, alta

● Psihologii tot mai încearcă să desluşească amalgamul de emoţie şi raţiune din noi. Hume a spus-o acum cîteva secole: raţiunea e sclava emoţiilor. Acum, toate cercetările par să-i dea dreptate. Dintr-un complex de teste, pe care docenţii marilor universităţi le aplică, extrag unul care m-a impresionat. Un grup de oameni este pus în faţa următoarei situaţii. Un tramvai a scăpat complet de sub control şi goneşte nebuneşte. Pe şine, în faţa lui, se află cinci persoane incapabile să se mişte şi complet lipsite de ajutor. Pe un pod, pe sub care va trece tramvaiul, se află o persoană corpolentă şi subiectul. E clar că, dacă subiectul împinge grasul de pe pod în faţa tramvaiului sălbatic, vehiculul sare de pe şine şi cele cinci persoane blocate vor fi salvate. Întrebarea este: „Îi daţi brînci?“. 85% dintre subiecţi au spus „Nu“ şi 15% au spus „Da“. Apoi, subiecţii cercetării au fost bine distraţi. Li s-au dat răcoritoare şi dulciuri, au vizionat sitcom-uri preferate şi au fost duşi în fel de fel de locuri amuzante. Au fost întrebaţi din nou. Numărul celor dispuşi să sacrifice grasul s-a dublat. S-ar zice că rîsul ne face mai lucizi. Sau mai cinici? Sau mai nepăsători?

● Purtătorul de cuvînt al Casei Albe ne spune că, retras pentru vacanţă la ferma sa din Crawford, preşedintele Bush citeşte *Străinul* de Albert Camus. Şi mai spune că preşedintele şi apropiaţii săi poartă discuţii îndelungi despre sursele culturale ale existenţialismului. Las pe comentatorul revistei *Slate* să rezume cartea, ca să înţelegem unde bate: „Personajul principal, Mersault, îşi petrece cea mai mare parte a vieţii asemenea tînărului George Bush, angajîndu-se în escapade care demonstrează lipsa ambiţiei şi a motivaţiei. Vizitînd plaja cu cîţiva prieteni, el intră într-o altercaţie cu cîţiva arabi. Ceva mai tîrziu, el îl găseşte pe unul dintre arabi şi, fără vreo altă provocare, îl împuşcă cu mai multe cartuşe. În timpul circului de proces, care a urmat, şi a lungilor ore petrecute în închisoare, Mersault nu cunoaşte remuşcarea şi regretul şi este incapabil să contemple măcar ceea ce a făcut. În ziua execuţiei se gîndeşte vag că ar fi putut duce o altă viaţa. Dar, mai ales, el este nerăbdător să fie executat şi speră că toată lumea va ovaţiona moartea sa“.

● La începutul lunii august, a murit în somn, la 90 de ani, Elizabeth Schwarzkopf. A fost una dintre cele mai mari soprane ale lumii, ea impunîndu-se mai ales în repertoriul mozartian şi straussian, dar şi în lieduri şi în piese vocal-simfonice. Indiscutabil, unul din marile ei roluri a fost acela al prinţesei von Werdenberg, soţia Mareşalului, din *Cavalerul rozelor,* prea lunga capodoperă a lui Richard Strauss, nu doar pentru că l-a cîntat perfect, ci şi pentru că a conferit personajului o notă unică de senzualitate vie, dar tomnatică, un aer de sexualitate prezentă, dar tristă. (Despre *Cavalerul rozelor* circulă o anecdotă care îmi place mult. În ultimii săi ani de viaţă, septuagenarul Richard Strauss este angajat la Viena să dirijeze propria operă. În timpul unei repetiţii, se apleacă discret către concert-maistru şi spune „Of, Doamne, am obosit, cît poate să fie de lungă opera asta!“. Surprins, violonistul replică şoptit „Maestre, dar dumneavoastră aţi scris-o!“ şi bătrînul Strauss răspunde: „E adevărat, dar cînd am scris-o nu mi-a trecut niciodată prin cap că am să ajung să o dirijez“). Revenind la Schwarzkopf, dispariţia ei readuce în discuţie chestiunea colaborării cu regimul nazist. Tînără soprană la Berlin, Schwarzkopf a acceptat, în 1940, să intre în Partidul Nazist şi, mult mai tîrziu, în 1983, a vorbit despre asta, spunînd, spre şocul multor admiratori: „Toată lumea din teatru s-a înscris. Aşa erau timpurile, iar nouă nu ne păsa deloc de nazişti“. A căzut şi ea în capcana care face posibil totalitarismul: aderi din nepăsare pentru că toţi fac acelaşi lucru şi nu ştii (sau nu vrei să ştii?) că îngroşi rîndurile suporterilor unui regim criminal. Dar episodul meu preferat din viaţa ei este cel petrecut la începutul anilor '50, cînd Schwarzkopf a acceptat să „împrumute“ două do-uri colegei ei Kirsten Flagstad, în înregistrarea cu *Tristan şi Isolda*. Flagstad era spre apusul carierei şi nu mai putea să atingă notele foarte înalte, aşa că Schwarzkopf a mers în studio, a înregistrat cele două do-uri şi a acceptat ca acestea să fie „montate“ în rolul înregistrat de Flagstad, fără ca nimeni să sufle un cuvînt. Peste cîţiva ani, totul s-a aflat, s-a iscat un scandal enorm şi, în mijlocul disputei, este provocat să se exprime marele Glenn Gould, care a spus că el priveşte gestul lui Schwarzkopf ca pe un gest de curtoazie născut din interesul de a face o Isoldă cît mai bună, ceea ce nu e deloc blamabil din punct de vedere artistic, ci dimpotrivă.

Închei gîndul cu trista constatare că, în mai puţin de doi ani, a trecut dincolo o pleiadă de uriaşe soprane: Renata Tebaldi, Brigit Nielsen, Anna Moffo, Victoria de Los Angeles şi acum, iată, Elizabeth Schwarzkopf.

● George Orwell îi scrie literatului Stephen Spender, activist socialist notoriu, o scrisoare, la doar cîteva zile după ce l-a cunoscut la o petrecere. Pînă atunci, Orwell avea cea mai proastă impresie despre Spender. Îl considera un „tovarăş de drum al comuniştilor“, un „poet de rang secund, oricum epuizat“, „un om la apogeul slăbiciunii lui“. La petrecere însă,

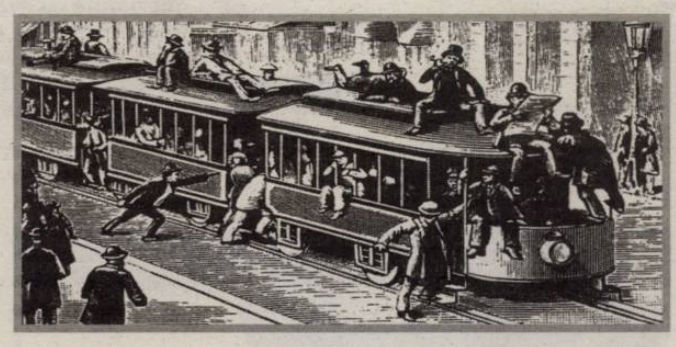

Orwell îl găseşte pe Spender agreabil şi simpatic. În încheierea scrisorii, Orwell spune că nu e bine să mergi la petreceri unde ştii că vin şi duşmani de-ai tăi pentru că s-ar putea ca, cunoscîndu-i personal, să începă să-ţi placă. Prietenia dintre Orwell şi Spender a durat, dar a fost cu totul ciudată, de vreme ce Orwell îl include pe Spender pe celebra sa listă cu „cripto-comunişti“, care a ajuns pe căi încă neconfirmate la Serviciile secrete britanice, şi adaugă, alături de numele său, caracterizarea: „Simpatizant sentimental cu înclinaţii homosexuale“. Vorba lui Timothy Garton Ash, trebuie să ai ceva de poliţist ca să poţi dejuna cu un prieten şi apoi, imediat ce ajungi acasă, să-l pui cu asemenea caracterizare pe o listă a indivizilor numai buni de urmărit. Adevărul este că, după ce l-a cunoscut pe Spender, care a murit în 1995 acoperit de supreme acolade academice pentru o frumoasă carieră de profesor de literatură, niciodată Orwell nu l-a mai putut ataca cu virulenţa şi cu claritatea de conştiinţă cu care o făcuse înainte. Nu este deci prea bine să îţi cunoşti personal inamicul. Rişti să te împrieteneşti cu el şi intri într-o situaţie complicată şi foarte greu de gestionat.

ready made

„**Genul THAMNOLIA Ach.** Tal fruticulos, erect, ascendent sau întins pe substrat, cespitos. Lobi talini – 6 cm, albi sau uşor gălbui, vermiformi, cilindrici, simpli sau ramificaţi, cu capetele subulate, netezi sau uşor şanţaţi, cu structură radiară, goi la interior; scvamele bazale absente. Apotecii necunoscute.“

(C. Moruzi, N. Toma, *Licheni*,
Editura Didactică şi Pedagogică, 1971)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

6º

Aş vrea,-n ureche, să te pup,
my darling, – dar cu sunet:
tăcerea nopţii s-o-ntrerup
ca, din senin, un tunet.

Cu zgomot mare te-aş săr'ta-n
a stîngă sau a dreaptă,
în aia-n care vreai mata, –
numai să sui cu-o treaptă

mai sus, pe scara din salon
cu trepte făr' de număr, –
căci pe-a socială, nu-i galon
să nu-l şi ai pe umăr.

Să te cutremur pînă-n fund,
s-o ling cum o radulă
de melc şi, poate, s-o desfund
oricît e de fudulă.

Tu din ureche mi-ai beut,
eu vreau să-l fac pe prostul
de-auriculoterapeut
să-şi piarză mîine postul.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Un român mare

În cadrul show-ului *Mari români,* ce-şi va afla deznodămîntul în curînd pe TVR1, mareşalul Ion Antonescu s-a clasat între primii zece (ar fi fost *pe 4 sau 5* – spun sursele mele, pe cît de discrete, pe-atît de sigure). Cei zece vor fi subiectul a zece documentare – aflate acum în faze diferite de producţie. Regizorul timişorean Florin Iepan, autorul unui zguduitor film despre *decreţeii* de după 1967 ai lui Ceauşescu, urmează „să acopere" subiectul Antonescu. Scop în care mi-a propus o onorantă colaborare.

Şi aşa am aterizat duminică 20 august a.c., tîrziu pe seară, pe cochetul aeroport din Iaşi. Nu e foarte uşor să răzbaţi, de acolo, spre centru – nu e un indicator, preţ de kilometri. Dacă lucrurile ar fi stat aşa şi în 1941, probabil că aliaţii nemţi nici n-ar fi nimerit Prutul – mai ales că s-a atacat tot noaptea. Nu-s indicatoare, dar noroc cu oamenii, care-s superamabili – şi, pe la ora 23, am ajuns la un decent trei stele central.

Luni, la micul dejun, am stabilit ordinea filmărilor. Într-un buzunar al pantalonilor aveam un portmoneu banal, bărbătesc, cu bani, acte, carduri şi cartele, chitanţe şi bileţele, mai mult incomod decît încăpător. La rugămintea mea, dra Mădălina Roşca, producătoare la TVR, a acceptat ca, pe timpul filmărilor, să mi-l ţină în rucsacul pe care îl purta pe umăr (unde avea propriul portmoneu, un *mp3 player,* minicasete video şi alte gadgeturi). Plecăm, în grabă, spre cimitirul evreiesc din cartierul Păcurari. Oprim în drum la un Peco. Ajungem apoi la cimitir. E ceva probabil unic în Europa: cum intri pe poartă, undeva în dreapta, se află 270 de morminte cu evrei – ofiţeri sau soldaţi în armata română – căzuţi în primul război mondial, pentru România Mare; la zece metri de aceşti *eroi,* se află patru mari gropi comune – unde zac sute de rămăşiţe ale altor evrei, din cei 13.000 ucişi în pogromul de la Iaşi, din iunie-iulie 1941. Altfel spus, aici e *evreul ca erou* şi dincolo e *evreul* (probabil fiii *eroilor* de-alături!) *ca impuritate* de care regimul Antonescu încerca „să cureţe neamul". Nici nu apucasem să începem filmarea şi domnişoara cu rucsac zice *L-am pierdut!* şi tace. *Ce?* – întrebăm noi. *Rucsacu'* – vine răspunsul.

Jale! Lăsăm baltă filmările şi facem drumul în sens invers. La Peco, nimic – dar camera video de la benzinărie, dată înapoi, arată că rucsacul nu mai era cu noi la trecere! La hotel, nimic – dar camera lor video arată, la plecare, rucsacul încă pe umăr!

Despre iubirea de neam a mareşalului Antonescu

Sunăm la bănci, să blocăm cardurile (mai bine spus, la filiala locală a băncilor). Răspund femei amabile şi empatice, care ne dau un număr de telefon de Bucureşti. Acolo, alte voci amabile şi empatice, care – invariabil – ne dau alt număr la care trebuie să sunăm. Cînd trăieşti experienţa asta, pe rînd, cu patru bănci centrale, regreţi că s-a inventat cardul. Apoi telefon la Poliţie. Apoi telefon la rude *(actul ăla e acasă sau era la mine?* etc.). Apoi vine, amabil, un poliţist care spune că *e probabil ca eventualii susţrăgători să vă lase actele pe undeva, aruncate, peste o zi-două.* Bag şi eu o pilă şi vine, mai apoi, un eficient ofiţer de poliţie, care ne întreabă ce şi cum bănuim şi promite cercetări (şi chiar le va face). Asta e! Rucsacul se evaporase între hotel şi Peco! Stupoare. E soarele sus bine. Sărim peste cimitir şi mergem la restaurantul comunităţii evreieşti din oraş – o cvasicantină la care vin, la prînz, cîţiva dintre cei circa 500 de evrei ce mai respiră prin Iaşi (oraş care acum un secol avea neam evreiesc spre 50% din populaţie). Apoi filmăm în curtea unei clădiri de pe strada V. Alecsandri – fostă redacţie a revistei *Viaţa românească* în anii '20, ajunsă, în vara lui '41, sediu al chesturii de Poliţie Iaşi (şi locul unde-a început pogromul). Apoi înapoi la cimitir şi filmăm. De acolo, fuga 25 de kilometri pînă pe malul Prutului, să tragem ceva legat de antologicul „Ostaşi, vă ordon treceţi..." etc. (cînd lansa ordinul acesta, în 22 iunie '41, Antonescu era la Piatra Neamţ).

Se înserase cînd terminam pe Prut; dinspre Basarabia venea o ploaie fină; revenim în Iaşi; luăm cina la o terasă în Copou; plătim, cu gîndul la portmoneele pierdute etc.

La hotel, la întoarcere, găsesc un mesaj de la un anume domn Chiţac. *O fi ofiţerul de poliţie?,* mă gîndesc eu; şi sun. Răspunde un tînăr. Mai sunase la recepţie de vreo două ori. Găsise de dimineaţă, în parcarea din faţa hotelului, un rucsac. În el, acte şi bani din plin (o sumă mare pentru omenire, dar mică pentru *monirinei).* Ne întîlnim cu acest tînăr şi ce spune el: *m-am gîndit ce-aş fi simţit eu dacă o păţeam.*

I-am mulţumit tînărului şi (deşi dl Chiţac nu părea a fi un *dilematic)* o voi mai face şi aici, spunînd aşa: cred că ar fi fost bine ca mareşalul Antonescu să nuanţeze puţin iubirea sa de neam şi să facă şi el aidoma acestui tînăr mare român ce ne găsise rucsacul căzut în parcare: să se pună şi el în pielea celuilalt.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Nea Alecu, eu şi Gabriela

Pînă în 1966, 23 August s-a numit „Ziua eliberării de sub jugul hitlerist". Istoria evenimentului era simplă – nemţii ne ocupaseră, comuniştii nu suportaseră, ruşii ne ajutaseră! Ulterior, 23 August 1944 a devenit „Ziua insurecţiei armate, antifasciste şi antiimperialiste". Istoria se nuanţase. Ruşii intraseră în umbră, primplanul era ocupat acum de tipografi patrioţi şi filatoare inimoase. O carte groasă îi înşira chiar pe anonimii ce înfăptuiseră acest „act al întregului popor". Mii de români sadea, mii de simpatizanţi comunişti! Era menţionat, lăturalnic, chiar şi regele! Noroc că un anume Mandric, politruc graseiat, amintea lătrător la TV de cîinii acestuia. *Erau puşi să sfîrtece copii săraci, ca să-şi întărească dinţii!*

Colegul meu de birou, Nea Alecu, ne-membru de partid ca şi mine, prefera formula de „lupta antifarmacistă". Era din familie de preoţi şi deci reacţionar. Rîdeam, dar aruncam şi o privire în jur. De control! Pe noi nu prea ne luau la defilare. El nu mai avea nevoie, era la nivelul maxim de salarizare (la funcţiile de conducere n-avea acces, din motive de dosar şi temperament, se mulţumea să-i ironizeze pe cei cocoţaţi acolo). Eu aveam barbă şi nu voiam s-o rad, în pofida discuţiilor sistematice cu Lizeta „de la partid". (Odată mi-am tăiat-o totuşi, ameninţat fiind cu desfacerea contractului de muncă.) Nu era chiar un avantaj, căci defilarea îţi aducea multe puncte în caietul de „acţiuni obşteşti" al şefului. Or, ca să ai un calificativ profesional onorabil la sfîrşit de an, ca să ai adică dreptul la mărirea de salariu, trebuia să ai puncte. Compensam deci cu acţiuni mai prost cotate – cules de mazăre, sortat de cartofi putrezi, curăţatul zăpezii. Ca-n orice institut de proiectare!

Ziua de 23 era apogeul unei luni de agitaţie. Se făceau angajamente şi pregătiri, directorul dădea interviuri. Nici un proiect nu putea fi prelungit, institutul nu trebuia să aibă restanţe la „raportul muncitoresc" al Zilei Naţionale. La TV, radio şi în ziare numai poezii patriotice (inepte). Şi alte angajamente! Se negociau listele demonstranţilor, se făceau instructaje (bărbaţii cu pantaloni închişi la culoare şi cămăşi albe; femeile aveau dreptul la culoare, dar şi obligaţia la decenţă). Se aduceau materialele de agitaţie şi se hotăra cine va duce o lozincă, cine „un Nea Nicu mic", cine „o Coana Leana mare". Toate astea le făcea cooperativa Decorativa şi erau decontate din banii de proiectare. (Prin 1977 s-a renunţat la carele alegorice!) Coloana institutului se forma la 5 dimineaţa, se unea pe traseu cu altele şi ajungea în Piaţa Aviatorilor de-abia pe la prînz, în ritmul impus de activiştii specializaţi, care stabileau şi ce lozincă va fi strigată. În piaţă, la capătul fiecărui rînd se infiltra cîte un tovarăş tăcut, care, ciudat, nu privea spre tribuna oficială, ci doar către cei din coloană. Apoi dispărea discret. Coloana se mai tîra pînă la Bordei, se predau materialele, se semna convocatorul şi fiecare pleca unde avea treabă, cu picioarele umflate. Tarabele cu mici şi bere se deschideau doar pe 24, pe lîngă scenele unde era torturată muzica populară. Cea uşoară se limita la „Ţara mea cu ochi frumoşi".

Pentru unii, 23 August era totuşi un moment de graţie. Într-o bună zi, ne-a fost paraşutată în secţie juna tehniciană Gabriela, deşi schema de personal era completă. Era harnică – recunosc –, dar uneori dispărea din institut. E drept, ne spusese de la început – ea e fata care îi dă flori lui Ceauşescu cînd acesta vine în sectorul 2. Sau de Ziua Naţională. Mergea el la o uzină – apărea şi Găbiţa îmbrăcată în muncitoare. Scotea buchetul şi rostea o formulă devoţională. Mergea Nea Nicu la un CAP – hop şi Găbiţa în fotă! Plus formula stas! Am şi văzut-o la televizor. *„E simplu pentru cei de la protocol* – ne-a zis ea. *Sînt verificată, ştiu procedurile, n-au probleme cu mine."* Institutul îi dăduse două dulapuri pentru toalete, dacă apare vreo urgenţă să nu fugă pînă acasă. Voiam s-o întreb dacă Ceauşescu ştia că e mereu una şi aceeaşi sau dacă era adevărat că o dezinfectau cu spirt. Am preferat să-mi ţin gura.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Cum ne vedem pe noi înşine – un an după –

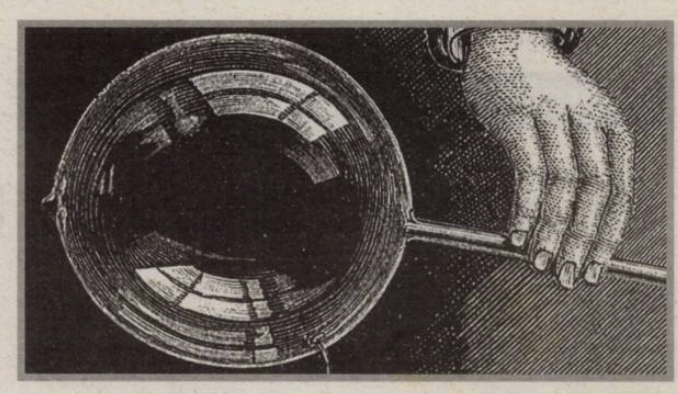

Cam acum şase luni, m-am dus în Parohia St. Bernard împreună cu Jason, cameramanul meu, să-mi iau şi eu porţia de imagini cu dezastrul pentru documentarul pe care îl fac şi care este cu totul diferit de documentarele pe care le-au făcut sau le fac alţii. Fiecare a cincea persoană din New Orleans fie că-şi face, fie că participă la facerea unui documentar. Sîntem ca triburile de pe Amazon ale căror familii sînt compuse – se zice – din mamă, tată, copil şi un antropolog.

Am ales ca ţintă pentru prima noastră incursiune de jaf imagistic un vas de prins creveţi, eşuat în Parohia St. Bernard Parish, care a fost cărat pe uscat, preţ de cîteva străzi, înainte de a se trosni de o casă şi de a se propti acolo, platformă şi adăpost pentru ştirişti. Pe peluza din faţa casei era un Moş Crăciun de plastic, spart acum şi pus în umbră de imensul vas pescăresc, şi cîteva cărţi de şcoală fleşcăite. M-am aplecat să examinez un caiet de şcoală ale cărui pagini erau răsfirate de vînt şi am observat că este caietul de teme al unui elev de clasa întîi, iar pagina la care mă uitam avea pe ea, scrisă cu o caligrafie de copil, o poezie cu titlul *Îl iubesc pe Moş Crăciun*. Vă asigur că nu glumesc. M-a mişcat profund. Am citit poezia cu voce tare şi o lacrimă, la care nu mă aşteptam, mi-a ţîşnit pe obraz. Sper că Jason a reuşit să ia un prim-plan.

Cînd m-am ridicat, două femei, care purtau tricouri pe care scria *Make Levees not War* („Faceţi diguri, nu război"), au venit către mine şi am intrat în conversaţie. Mi-au spus că aveau case pe strada aceea şi că era prima oară cînd veneau acasă, de la Dallas, după furtună. Le-am întrebat cît de tare le-au fost lovite casele şi mi-au spus că nu s-au dus încă să le vadă, că s-au oprit să vadă întîi vasul de pescuit creveţi pentru că îl văzuseră la ştirile naţionale. Una dintre ele spunea că îi este frică să vadă ce a mai rămas din casa în care-şi crescuse copiii, iar prietena ei avea ochii în lacrimi. Tocmai eram în miezul unei alte întrebări, cînd subiectul interviului meu a exclamat: „Uite, o celebritate adevărată!". Şi-a smuls lavaliera şi s-a îndreptat glonţ către Anderson Cooper, care tocmai apăruse şi el cu cameraman cu tot.

Anderson credea că poate folosi vasul de pescuit creveţi ca fundal pentru ştirile în direct de a doua zi. L-am întrebat, în timp ce dădea autografe locuitorilor, cum face ca să nu se implice, să nu devină el însuşi parte a ştirilor. A ridicat din umeri. Evident, am filmat totul.

Acelea au fost ultimele zile de dezastru telegenic, zile în care, oriunde ai fi îndreptat obiectivul camerei, găseai ceva de numa-numa. Pe 18 august, cu doar cîteva zile înaintea aniversării de un an, cineva a dat foc vasului de pescuit creveţi. Cam tot pe atunci, au fost furate două buldozere care lucrau la ridicarea unui monument în memoria victimelor de la Ninth Ward.

Cele două crime împotriva imaginii şi simbolului erau unite de legături subtile. La un an după Katrina, nu mai sîntem fotogenici. Camerele de luat vederi se concentrează pe felii înguste de reconstrucţie şi asta e cam tot ce poate încăpea în obiectiv. Dacă te uiţi la oraş în ultimul an, lucrurile arată ceva mai bine. Majoritatea maşinilor luate de ape şi masate pe refugiile din mijlocul şoselelor sau pe sub pasarele au dispărut. Nu mai există resturi şi moloz în zonele cele mai vizibile pentru cei ce trec cu maşina pe autostradă. În toate cartierele devastate, sînt acum rulote şi case fără de pereţi interiori. Dacă te uiţi la muşuroaiele de viaţă din unele puncte izolate, poţi resimţi oarece optimism, dar dacă te uiţi şi la ce este în jurul acestor puncte izolate, te apucă, în schimb, disperarea. Da, vindecarea este în curs, dar există şi o depresie atotstăpînitoare. Mass-media nu sînt pregătite să se ocupe în acelaşi timp şi de speranţă, şi de disperare, nu pot spune şi arăta decît cîte un lucru o dată. Zona cenuşie, în care trăim, este dincolo de puterile lor.

În New Orelans, nimic nu este ce pare a fi. Oamenii cred lucruri pe care nu le spun şi spun lucruri pe care nu le cred. Pentru presă, ne revenim. Pentru urechile noastre, ne ducem pe apa sîmbetei. Oraşul nostru, supus unui puternic tratament mediatic şi medicamentos, naşte paradoxuri, nu certitudini. Cam pe cînd a fost dat pradă focului vasul de pescuit creveţi şi cele două buldozere au fost furate, în ziar a apărut fotografia unei tinere din Los Angeles care cînta la chitară locuitoarelor din St. Bernard, care stăteau la rînd la biroul parohial. Cîntăreaţa părea superoptimistă, iar femeile se uitau la ea cu un aer amuzat şi neîncrezător, dar bine măcar că au reuşit să respecte termenul – aniversarea de pe 29 august, de obţinere a licenţelor de reconstrucţie.

traducere de Ioana AVĂDANI

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Casa din Buzeşti

Ştiam că, mai devreme ori mai tîrziu, voi avea de spus un cuvînt despre această casă de care mă simt legat prin amintiri moştenite. Şi atunci, mai bine mai devreme, nu?

Adresa este str. Buzeşti, nr. 42. Subsol, parter, etaj, două scări care coboară din stînga şi din dreapta spre curticica din faţă; casa e ascunsă vara de frunzişul copacilor care o străjuiesc şi e despărţită printr-un gard de fier forjat de o staţie de autobuz. Cele două scări corespund celor două apartamente, dintre care unul era ocupat, la începutul secolului trecut, de către proprietar, iar celălalt de către chiriaş. Proprietarul era un doctor, N. Comşa, originar din Sălişte. Chiriaşul era N. Iorga, care s-a mutat aici în 1906 – acum o sută de ani! –, împreună cu o familie care creştea mereu: mama, soţia (a doua, bunica mea Catinca, pe atunci însărcinată cu unchiul meu Ştefan) şi cei trei copii ai lor, cu încă trei din prima căsătorie (pînă la urmă, vor fi nouă cu toţii). Ei s-au înghesuit în partea dreaptă a casei, subsolul fiind ocupat de mica imprimerie care tipărea *Sămănătorul*. Fi-

indcă anii cît Iorga a locuit aici au fost o perioadă deosebit de intensă a activităţii sale: vijelioasa implicare în viaţa literară, manifestaţia din Piaţa Teatrului Naţional (13 martie 1906) cînd, cu prilejul unei reprezentaţii de amatori în limba franceză, au avut loc lupte de stradă, intervenţia în apărarea ţăranilor în timpul răscoalelor din 1907 şi alegerea ca deputat, deschizînd o carieră politică în care succesele de anvergură şi singurătatea amară vor alterna pînă în ajunul morţii.

Cînd trec prin faţa acestei case, nu pot să nu mă gîndesc la cei care i-au bătut la uşă – Vasile Pârvan, Al. Lapedatu, Delavrancea, Şt. O. Iosif, Em. Gârleanu, Sadoveanu. Aici s-a petrecut scena cu Ilarie Chendi, criticul literar ardelean, pe care bunicul meu îl găzduise (unde mai încăpea şi el?) şi care, întorcîndu-se noaptea tîrziu, s-a pomenit că i se aruncă de la fereastră geamantanul, motivul izgonirii fiind că ieşise la o bere cu nu ştiu ce adversar al lui N. Iorga. Tot aici a venit Remus Caracaş, în seara de 13 martie, ca să-l anunţe pe profesorul său că în Piaţa Teatrului agitaţia riscă să devină sîngeroasă, dacă soldaţii, chemaţi să facă ordine, ar executa ordinul de a trage. Cînd, în 1907, acuzat de a fi aprins şi vîlvătaia de care erau cuprinse satele, bunicul meu era ameninţat cu moartea, studenţii s-au adunat aici ca să-l apere.

Avînd în minte toate acestea, pe la sfîrşitul anilor '80, am început să caut aliaţi ca să împiedicăm lărgirea străzii Buzeşti, ceea ce ar fi condamnat casa la demolare, ca prea avansată spre firul circulaţiei. Atunci am intrat în apartamentul din stînga. Pe uşă, o plăcuţă metalică purta numele proprietarului (decedat între timp) – Salustiu Comşa, nume grozav de caracteristic pentru vechiul Ardeal. Un puternic miros de peşte m-a întîmpinat din prag: peste tot, o mizerie în care se foiau pisici clefăind hamsii. În spatele casei era o grădină înconjurată de ziduri înalte şi năpădită de buruieni.

A trecut anul 1989 fără să se realizeze proiectul de a se lărgi strada şi au mai trecut încă zece ani. La colţul cu „Sublocotenent D. Lemnea", care-şi recăpătase fostul nume, „General Gh. Manu", a apărut o gogoşerie. I-am scris primarului, care nu era altul decît actualul preşedinte, pentru a-i atrage atenţia asupra zonei de protecţie pe care legea o impune în preajma unui monument istoric. Această calitate a casei este acum evidenţiată de placa pusă pe faţadă, cu o inscripţie pe care mi se pare că am dictat-o chiar eu. La protestul meu, n-am primit nici un răspuns.

Anul ăsta, în locul gogoşeriei, a crescut un bloc ale cărui patru etaje de beton masiv domină şi îmbrîncesc casa vecină. Legea prevede, în context urban, o distanţă minimă de 50 de metri. Nici vorbă de ea. Modernizatorii nu au scuza unei viziuni alternative la trecut, sau nu ne-ar proiecta o intersecţie cu un fast-food de un etaj, vizavi de un bloc de asigurări pătrat de şapte, vizavi de un bloc de beton de patru etaje, semicirculare, de data asta, vizavi de o veche casă bucureşteană unde se tipărea *Semănătorul*. Nu au nici o scuză.

Alex. Leo ŞERBAN

exerciţii de admiraţie

O amintire cu Neagu Djuvara

Nu, nu este vorba de amintirea primului nostru Divan, cînd am profitat de prezenţa fermecătoare a seniorului istoricilor români. Era la Cluj, cred că la a doua ediţie a TIFF-ului. Neagu Djuvara era invitat la festival pentru a primi un premiu – cum altfel decît „de excelenţă"? În seara de închidere, party-ul s-a ţinut într-unul din disco-cluburile acelea *trendy* în care, dacă nu eşti, lumea nu poate crede decît că deja ai plecat... Şi, evident, *toată* lumea era acolo: un puhoi pestriţ de tineri care celebrau fapul că sînt tineri.

La un moment dat, după miezul-nopţii, cînd tocmai mă gîndeam că ar fi cazul s-o şterg (nu mai sînt chiar tînăr, deci nu aveam ce să celebrez), îl văd în cadrul uşii pe dl Djuvara! Venise, probabil, să „arunce un ochi", să vadă „care e mişcarea" – şi să mai „socializeze", ca un perfect gentleman, înainte de plecare. Sincer, nu mă aşteptam să-l văd pe domnul acesta distins, şi parcă din altă epocă – mereu impecabil îmbrăcat, dar fără nimic *guindé,* elegant, dar 100% relaxat cu fularul-*brand* sub cămaşă –, amestecîndu-se cu junimea discotecară; şi cred că această uluire era împărtăşită de toţi cei de acolo... Zdrobit de oboseală (făcusem parte din juriu, dacă e să găsesc o scuză, neapărat), am mai stat puţin – suficient cît să-l văd pe dl Djuvara dansînd corespunzător pe ritmurile îndrăcite –, apoi m-am întors ostenit la hotel. Am aflat, a doua zi, că fusese cît p-aci ca discoteca să ia foc – de la o lumînare, se pare; dar eu cred, în continuare, că nu fusese nici o lumînare: pur şi simplu, două lumi se ciocniseră pe ringul de dans şi produseseră un scurtcircuit.

M-am gîndit la acest episod, vechi de trei-patru ani deja, atunci cînd am citit că Neagu Djuvara tocmai a împlinit 90 de ani. Ce să mai spun altceva, decît un banal „Nu-i arată"?

Dar dl Djuvara mai „simbolizează", cred, ceva – oricît de tocit ar fi devenit acest verb. Şi ceea ce „simbolizează" dl Djuvara nu este acea mult-invocată (şi la fel de plată!) formulă, „tinereţea spiritului". Spiritul dlui Djuvara nu este „tînăr", pentru simplul motiv că, la tinereţe, nu prea ţi se întîmplă să fii înţelept. Dar este un semn al timpurilor pe care le traversăm că ea, tinereţea, este astfel valorizată. Recent, un cotidian (altminteri viu şi de o bună prestaţie intelectuală) a alunecat pe această coajă de banană banală, publicînd un material în care era celebrată „tinereţea spirituală" a unor seniori... (Mă grăbesc să adaug că, din fericire, nu se vorbea acolo de sărbătoritul nostru de astăzi!) În contrapartidă, un număr de tineri şi încă-tineri intelectuali – printre care doi colegi de redacţie – erau întorşi cu faţa la zidul generaţional; n-o să repet calificativul aplicat colegei (mi s-a părut o mîrlănie), o să spun doar că mai tînărul coleg era urecheat/snobat pentru că şi-ar face veacul „printre cei în vîrstă"... Ce lume sucită! Cînd eram adolescent, şi apoi „încă-tînăr", nimic nu mă satisfăcea mai mult, din p.d.v. intelectual, decît să-mi „fac veacul" printre cei în vîrstă. Erau cei care mă fascinau şi de la care aveam ce învăţa – în vreme ce tinerii mă plictiseau cumplit. Astăzi, mai mult de un sfert de veac după, nu ştiu dacă m-am maturizat plenar (probabil că nu), dar ştiu că, în continuare, îmi aleg prietenii dintre cei de vîrsta mea sau mai în vîrstă. Nu este un „age"-ism invers, doar ca să fiu în răspăr cu *trend*-ul, ci o constatare: am, în continuare, mai multe de învăţat de la ei decît de la tinerii furioşi de astăzi. Dacă accept, ca pe o explicabilă cochetărie, complimentul că „nu arăt" anii pe care-i arată buletinul, m-aş simţi de-a dreptul insultat să se sugereze că spiritul meu (ăla care e) ar fi „veşnic tînăr"!

Un deceniu interbelic, aproape jumătate de secol, zeci de ani de studiu şi mii de cărţi între noi – pentru a anula orice posibilă comparaţie –, aşa şi cu dl Djuvara. Fără a-l flata cu orice preţ şi fără a forţa vreun paradox, aş spune că domnia sa *arată* (incredibil de) tînăr. Are condiţia fizică, alura alertă şi acea energie crudă care-l pot aduce în mijlocul unei puştimi de discotecă, pentru a da din picioare pe *beat*-uri de ultimă oră. Dacă însă vorbim de spiritul dlui Djuvara, acesta are exact vîrsta sa biologică: este un patriarh afabil şi magnanim, care ştie că înţelepciunea nu-nseamnă nici să perorezi scorţos, nici să te pui la mintea copiilor, ci să le povesteşti acestora, cu savoare şi tact, istoria lumii, păstrînd nădejdea ca aceştia să-nveţe ceva din ea. Iar dacă mintea lor este destul de deschisă, o vor face. Înţelepciunea nu este „plicticoasă" decît pentru proşti.

Gabriel MARIAN

nevroze

„În pat cu..." reclama

Ce-ar fi să invităm pe divanul virtual al psihanalistului amator cîteva din reclamele difuzate intensiv pe ecrane şi să explorăm fantasmele şi complexele ce colcăie în subtextul sau inconştientul lor vizual? Întîi de toate însă, ucenicul vrăjitor-analist nu poate decît să se bucure de calitatea în creştere constantă a „esteticii" mobilizate de unele adevărate scurtmetraje publicitare, comparativ cu primitivismul (vizual şi mental) cu care ne obişnuiseră epoca de aur şi primii 15 ani de tranziţie. Uneori, subtilitatea lor devine chiar prea absconsă pentru ochiul neatent, mai puţin exersat sau care, pur şi simplu, nu face parte din *target:* mama a înţeles foarte greu povestea cu „fără steluţe" de la Vodafone (într-o reclamă asemănătoare din Franţa, respectiva steluţă, devenită personaj, ajungea să se spînzure).

Relaţia pe care o întreţine reclama cu noi e, prin definiţie, dublă şi vicioasă: ne imită obiceiurile, ticurile şi idiosincraziile, apoi ne hipnotizează prin repetiţie – pînă ajungem chiar noi să o imităm, progresiv. De aici provin cîteva probleme, după cum vom vedea din exemplul cu şampoanele Sunsilk.

O duduie se laudă în faţa unui grup de prietene cum reuşeşte ea să-şi „ţină iubitul mulţumit", cu ajutorul unor deghizări patetice care constau mai ales în a-şi schimba coafura şi a imita diverse animale sau personaje-clişeu ce se vor „exotice". Nu e prea clar dacă micul film se mulţumeşte să preia o stare de lucruri (universală?, românească?) sau, din contră, încearcă să sugereze că şi noi ar trebui să o adoptăm ca să trăim fericiţi. Pe scurt, e vorba de un „machism" sau sexism insuportabile, în care rolul şi poziţia femeii evocă situaţia dintr-un harem, ba chiar un harem de primate (cf. National Geographic TV sau Animal Planet). Cînd nu e mulţumit de femelele sale, care se mai şi ciondănesc, masculul de gorilă cu spatele argintiu se repede să le tragă scatoalce, pînă le calmează. Poate ar trebui să-şi martirizeze şi ele părul şi apoi să folosească şampon Sunsilk. După cum arată statisticile violenţelor conjugale, reclama nu face decît să reflecte eufemistic situaţia multor cupluri din România. Chiar dacă reclama nu e realizată de o agenţie din ţară, difuzarea ei dovedeşte un subtil cinism. În sens invers, proporţia e net inferioară: cu rare excepţii, doar reclamele la Gillette mai sugerează că bărbaţii ar trebui să facă vreun efort (altul decît financiar) ca să-şi „ţină iubitele mulţumite".

Să trecem la copii: aţi observat că în reclame copiii au devenit de o insolenţă de-a dreptul siderantă, demnă de „idealul" american, în care fiul nu ezită să-şi acuze pe nedrept mama de abuz sexual, doar ca să obţină emanciparea legală şi contul bancar aferent (vezi ultimele episoade din *Neveste disperate).* E drept că aceleaşi statistici familiale româneşti deplîng şi violenţele împotriva copiilor, dar ca să

ajungi la extrema opusă (în secvenţe iritante ca aceea a fetiţei Lenor Aromatherapy „mami, hai să inversăm rolurile", a fetiţei Hochland „cu Emmenthaler" sau a băieţelului „Danone lapte bătut", ale căror şotii nu mai sînt nici amuzante, nici drăgălaşe) e cale lungă. Aici problema e mai subtilă şi priveşte direct realizatorul de reclame, incapabil să aleagă între artă şi mesaj sau să se situeze de o parte sau de alta a liniei subţiri ce desparte propaganda vizuală de scurtmetraj. Într-un film „artistic" o fi mai interesant să descrii un copil obraznic, e un subiect ce permite dezvoltări narative mai bogate decît cuminţenia. E de presupus că reclamele cu copii încearcă să împace şi capra, şi varza, să devină şi interesante, dar să rămînă şi pragmatice, într-un cuvînt: de două ori mai iresponsabile. Iar copiii (expuşi intensiv şi extensiv la reclame, fără nici un discernămînt sau vreo bulină în colţul ecranului) nu fac decît să-şi urmeze instinctele: imită atent ce le arată „sticla" (acest părinte de substituţie), în absenţa bunicilor sau a altor instanţe demisionare. După cum arată reclamele cu copii azi, ar trebui să vă puneţi deja bani de-o parte pentru un bun avocat, în perspectiva proceselor ce vi le coace „micuţul".

În ce priveşte identitatea naţională şi raportul ei cu fizionomia, m-a frapat alegerea celor de la agenţia angajată de concernul Kraft-Jacobs pentru reclama la Ice-Coffee. Pe înotătorul ce urmează să plonjeze de la trambulină îl cheamă Will Johnson, deşi fizionomia lui e incredibil de tipică pentru sud-estul Europei (frunte largă, sprîncene groase, bărbie fină şi ochi mari pe un fond brunet cu ten deschis). Contrastul e atît de izbitor încît devine caricatural. Fără a fi un adept habotnic al interpretărilor fizionomic-ereditare şi chiar ţinînd cont de amestecul actual al fondurilor genetice pe glob, nu poţi totuşi să nu remarci că Will Johnson nu arată nici pe departe a anglo-saxon tipic, şi e foarte probabil un imigrant bulgar sau român. De ce nu-l cheamă Florin, Peter sau Marian? Doar există şi pe-aici campioni la înot. Sau poate numele e evocat doar pentru efectul *glamour* în urechile postcomuniste? Dacă nu cumva o fi folosit ca să se asorteze cu numele anglofon al produsului: în cazul în care i-ar fi zis „cafea rece Jacobs", pe sportiv l-ar fi chemat „urmează Florin Stoicea"... Sau publicitarii chiar au mizat pe identificarea fizionomică din prima parte a reclamei şi apoi pe efectul de surpriză la auzirea numelui? Demersul rămîne totuşi cam incoerent.

În rest, e bine totuşi că mai apar şi oameni banali şi mai „umani" în reclame, nu doar top-modele siliconate şi atleţi dopaţi cu testosteron. Tendinţa, încurajată de reclamele Sprite, s-a accelerat odată cu campania internaţională Dove de anul trecut. Personajele din reclamele la Domestos WC (cu bandă parfumată) şi Blend-a-Med 7 arată ca noi, cei de toate zilele. Aici mai ţinem cont şi de o distincţie între subiectele „seducătoare" şi cele mai „grosiere": în reclamele la bere părea mai normal să vezi bărbaţi cu burtă, chelie şi trăsături asimetrice sau doar oarecare. Acum ei apar şi în contexte erotizate, cum sînt cei din Frutti Juice sau poştaşul uscat de la (totuşi) Jacobs Krönung. Deşi mama îi găseşte pe majoritatea cam prea urîţi, stresul identificării imposibile e mai mic: dacă ai un serviciu şi alte responsabilităţi cronofage, te deprimi rapid cînd constaţi că n-ai nici o şansă să arăţi ca femeia l'Oréal sau bărbatul Ice Coffee.

Cam atît deocamdată, să vedem ce ne aduce recolta calupurilor publicitare de toamnă.

re: member

„Mi-ar plăcea să pot schimba ceea ce îi spune, într-un film de Alfred Hitchcock, o Ingrid Bergman băută unui Cary Grant (încă) distant şi foarte obosit: «Uită-te la noi – un bărbat obosit şi o femeie beată, formăm un cuplu de pomină!» – «Un bărbat obosit şi o femeie obosită formează cel mai bun cuplu posibil.» Sau poate acel «cu tine», devenit un singur cuvînt ca în spaniolul «contigo»... sau, în forma lui germană, în loc de «Ich bin *deiner*» – «Ich bin *dir* müde.» (Sînt al tău – sînt obositul *tău.*) După aceste cîteva rare experienţe, mi-l reprezint pe Don Juan nu ca seducător, ci ca erou obosit, *mereu*-obosit la momentul oportun în prezenţa unei femei obosite şi ea, căruia fiecare dintre femei îi cade în braţe fără ca, odată misterele oboselii erotice împlinite, el să poarte doliul acestui lucru; întrucît aşa va fi fost mereu, toată viaţa, pentru aceşti doi obosiţi: aceştia doi nu cunosc nimic mai durabil decît faptul de-a fi căzut unul în braţele altuia, şi nici unul nu are nevoie de repetarea acestui gest, nu, chiar le repugnă acest lucru." (Peter Handke, *Eseu despre oboseală,* Suhrkamp Verlag, 1989)

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Texte şi opinii de: *Gabriela BLEBEA-NICOLAE (director cercetare Prodomus)* ● *Adrian CIOROIANU* ● *Andrei CORNEA (eseist)* ● *Aurelian CRĂIUŢU (profesor univ., Bloomington)* ● *H.-R. PATAPIEVICI (eseist)* ● *Florin ŢURCANU (istoric)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Magdalena BOIANGIU*

Preţul moderaţiei

Discuţia despre această temă a fost declanşată de convorbirea cu Aurelian Crăiuţu pe divanul Dilemei vechi *(nr. 127, 30 iunie-6 iulie 2006). Autorul* Elogiului moderaţiei *ne spunea atunci „că aceia care îmbrăţişează o etică a convingerilor absolute sînt periculoşi, dacă nu se conduc în acelaşi timp după o etică a responsabilităţii. Cu alte cuvinte, atunci cînd acţionezi în politică, prima întrebare, pe care trebuie să ţi-o pui, nu este dacă se cuvine să acţionezi conform unui principiu moral absolut, din care deduci axiomatic paşii de urmat, ci ce consecinţe are acţiunea ta asupra semenilor tăi". Oricît de apropiaţi ne-ar fi extremiştii de centru şi oricît de mult am ţine la moderaţia în discurs şi în atitudini, am văzut cum combinaţia, dominantă în politica românească postcomunistă, dintre principiul moral absolut (enunţat) şi comportamentul pragmatic, responsabil doar faţă de interesele particulare, dă un cocktail toxic. Se regretă absenţa convingerilor la cei care îşi asumă misiuni în numele colectivităţii şi îşi urmăresc doar agenda personală rezumată la cifre. Discuţia despre convingeri pare inutilă într-un spaţiu politic unde peste noapte un partid întreg (centru şi filiale) renunţă la identitatea sa social-democrată, pentru a trece la grupul popular. Eclipsa idealului comun, absenţa coerenţei în viaţa publică favorizează imaginea unei societăţi haotice, fără direcţie sau – cum se spune în sondaje – mergînd într-o direcţie greşită. Pragmatismul liberal nu are cum să înflăcăreze mulţimile şi, dacă sentimentul crizei se accentuează, coagularea se poate produce în jurul discursului extremist, afişînd convingeri ferme şi disponibilitatea de a le impune prin violenţă. E de observat că politicienii moderaţi nu obţin majorităţi electorale, dar victoria convingerilor declanşează dezgustătoare epidemii de oportunism.*

*Asumarea unor convingeri şi consecvenţa în susţinerea lor e identificată cu fanatismul, iar totalitarismul în general (instalat mai peste tot în numele unor convingeri) şi comunismul în special au creat o proastă reputaţie politicilor care „îmbunătăţesc" realitatea în numele unor idei. Tradiţia democratică – în numele căreia merită să fie distrus totalitarismul – e moderată, pragmatică, lipsită de patetism şi realistă. Dar cînd democraţia este sau pare să fie ameninţată, apărarea ei se produce adeseori nu prin activarea dezbaterilor, ci prin apelul la arsenalul intolerant al convingerilor fără nuanţe. Încercarea, propusă colaboratorilor acestui număr, de a analiza modul cum se leagă moderaţia de un set de convingeri, care alcătuiesc structura umană, ne scoate în drum fragilitatea unor concepte aparent solide; istoria moderaţiei înregistrează convingerile părăsite pe parcurs, dar şi extremismul necesar apărării libertăţii. (**M. B.**)*

H.-R. PATAPIEVICI

Despre convingeri, credinţe şi certitudini

În *Vocabulaire technique et critique de la philosophie* (André Lalande, prima ediţie 1926; a 16-a, 1988) există o amplă intrare sub titlul *convinction* (convingere), de unde aflăm patru sensuri pentru acest cuvînt. În sens slab, convingerea este o *opinie* probabilă; în sens tare, este o *certitudine* logică; în general, convingerea desemnează o *certitudine* care se justifică printr-un amestec de raţiuni şi sentimente puternice (de aici expresia „convingere intimă" sau aprecierea „e un om de convingeri"); iar, în principiu – ne spune Lalande – convingerea este un termen juridic, prin care e desemnată situaţia în care este pus cineva cînd este silit, prin probe sau mărturii constrîngătoare, să recunoască un anumit lucru ca fiind adevărat. Se vede imediat că, dacă vrem să definim „convingerea", ne izbim de circularitatea pe care această noţiune o face cu alte cîteva noţiuni, care ne apar, în acest mod, ca fiind înrudite: opinie, certitudine, încredinţare şi probatoriu. De fapt, cîmpul de referinţe este mai larg, aşa cum arată comentariul critic făcut acestor sensuri de chiar Lalande. Cînd este certitudine – ni se spune – convingerea e rezultatul unui proces logic, adică al unei succesiuni de operaţii strict raţionale. Sensul juridic îi face pandant, probatoriul avînd drept scop adevărul, iar ca mijloc, furnizarea de argumente constrîngătoare. La celălalt capăt, convingerea este încredinţarea că ceva este într-un anumit fel. În acest sens, ea amestecă raţiunile cu sentimentele, demonstraţia cu încredinţarea, iar convingerea pare acum a avea mai mult de-a face cu credinţa, decît cu certitudinea: cînd nu este certitudine logică, convingerea este (doar) certitudine morală.

Avem, prin urmare, trei noţiuni, în funcţie de care trebuie gîndită convingerea: certitudinea, credinţa, opinia; şi două modalităţi de a o atinge sau demonta: demonstraţia constrîngătoare şi persuasiunea. Adică, tot convingerea, dar înţeleasă nu ca substantiv, ci ca verb – actul de a convinge. Prin urmare, convingerea ca substanţă trebuie evaluată în lumina certitudinii, a credinţei şi a opiniei; iar convingerea ca act trebuie înţeleasă fie ca dovadă constrîngătoare, fie ca strategie retorică. În comentariul său la articolul lui Lalande, Maurice Blondel conchide că „noţiunea de convingere pare să indice aspectul intelectual al unei credinţe puternice, adică partea luminoasă a unei adeziuni ferme, a cărei justificare nu este pe de-a întregul raţională".

Să vedem ce aflăm din *Vocabularul tehnic şi critic* în privinţa noţiunilor prin care convingerea este definită. Despre credinţă aflăm că este o adeziune fermă a spiritului, care, deşi subiectivă, obţine efectul certitudinii prin tăria angajamentului: este – ni se spune – o certitudine indemonstrabilă şi, în fond, incomunicabilă. Certitudinea, în schimb, ar fi starea de spirit care aderă la o aserţiune adevărată, în deplină cunoştinţă de cauză a faptului că este adevărată şi nu falsă. În Littré *(Dictionnaire de la Langue française)*, găsim că certitudinea este convingerea pe care o capătă spiritul că lucrurile sînt aşa cum le concepe şi nu altfel, iar credinţa ar fi doar o opinie, o convingere intimă. Sîntem – cum vedeţi – tot în circularitate. Ceea ce înseamnă că noţiunile de *certitudine, credinţă* şi *convingere* sînt legate între ele printr-un fel de cuplaj metodologic, care face ca nici una din noţiuni să nu poată fi definită independent de celelalte. Dacă este natural (orice ar însemna aceasta), acest cuplaj metodologic nu poate fi depăşit.

O cale de a-l depăşi este să spunem că nu există certitudine, ci numai oameni siguri pe ei (Charles Renouvier), dar atunci recunoaştem că nu avem definiţie, ci numai un sistem de indexare, arbitrar ca orice sistem de indexare. O alta constă în a încerca să impunem o departajare strictă a termenilor (vezi discuţia din Lalande, s.v. „Certitude", § Critique). De pildă, să convenim să numim certitudine numai acea adeziune fermă a spiritului la un conţinut dat, care poate fi integral argumentată intelectual şi care poate fi comunicată tuturor şi împărtăşită de toţi; prin contrast, să convenim să numim credinţă numai acea adeziune fermă a spiritului care nu are cauze intelectuale, ci individuale, de tip sentimental, practic etc.; iar opinie, acea adeziune slabă, care lasă loc dubiului. Fireşte, în acest mod, preferinţa pentru raţiune, în detrimentul sentimentului, şi a spiritului, în defavoarea inimii (sau sufletului), este evidentă. Ar însemna că certitudinea este valoroasă numai cînd are de partea ei aparatul de argumente al ştiinţei, toate celelalte tipuri de adeziune ilustrînd forme degradate de raţionalitate. Convingerea, atunci, ar fi o încăpăţînare a sentimentului care reuşeşte să îşi menţină tăria credinţei numai pe seama unui deficit de inteligenţă (sau de cunoaştere). Dar, aşa cum inima îşi are raţiunile ei, pe care raţiunea nu le cunoaşte, credinţa are certitudinile ei, care nu pot fi reduse la ştiinţă şi care nu merită condamnate la iraţionalitate. Dacă admitem că forţa credinţelor şi a convingerilor vine din certitudine, atunci e reducţionist să definim certitudinea numai prin acele convingeri care nu sînt credinţe (ştiută fiind idiosincrazia modernă împotriva credinţei). Prin urmare, încercarea de a sparge circularitatea cuplajului metodologic „convingere, credinţă, certitudine" eşuează, deoarece discriminează inegal valoarea termenilor şi le falsifică portanţa.

În fine, ar mai fi o cale de a încerca depăşirea acestei circularităţi – interogînd etimologia. Cuvîntul românesc „convingere" vine dintr-un verb latinesc *(convinco, ere)* care înseamnă: 1) a dovedi pe cineva că e vinovat; 2) a arăta clar, a dovedi un lucru ca greşit sau adevărat. Acest verb este legat de un altul, *vincere,* care desemnează faptul de a învinge prin luptă, de a cuceri, de a înfrînge, de a triumfa, de a domina. În cuvîntul „convingere", prin urmare, răsună războiul şi este consemnat triumful; iar cînd e vorba de faptul de a dovedi ceva, demonstraţia nu e doar a argumentelor, ci şi a încleştării. Convingerea se instalează cînd armele războiului au tăcut. Este faptul unei dominaţii şi rezultatul unui triumf. Datorită originii sale, sensul convingerii reiese cel mai bine din actul de a convinge – de aceea „a face pe cineva să adopte o părere pe bază de dovezi şi argumente" (definiţia *DEX*-ului pentru „a convinge") este o luptă, iar faptul de a lupta nu este aici secundar (cum ar fi scara pe care o laşi în urmă după ce ai urcat), ci este chiar miezul faptului de a fi convins. Cînd eşti convins, ai învins pentru că eşti învins – cu consimţămînt şi prin asentiment. Convingerea este chiar acest consimţămînt, obţinut prin asentiment. Că asentimentul a fost obţinut printr-un probatoriu (sensul juridic, păstrat în cuvîntul francez „conviction"), prin dovezi constrîngătoare ştiinţific (ca în cazul certitudinii logice) ori printr-un amestec de raţiuni şi sentimente puternice (ca în cazul credinţei ori al certitudinii morale), faptul este secundar: importantă e dezbaterea, care este o luptă, şi situaţia rezultată din ducerea ei la împlinire, prin victorie. Starea de spirit asupra căreia s-a triumfat este indecizia, lipsa de încredinţare, dubiul. Starea de spirit, care a rezultat din înfrîngerea *primeia,* este certitudinea interioară. Iar ambele au stat sub semnul căutării adevărului: starea de spirit indecisă, pentru că nu îl cunoştea, dar îl căuta; starea de spirit convinsă, pentru că l-a aflat, după ce s-a luptat pentru el. Convingerile nu pot fi indiferente, întrucît în ele trăieşte amintirea unei lupte. Tăria lor, spre deosebire de indiferenţa opiniilor, e dată de conştiinţa acestui război cîştigat. Convingerea este puternică pentru că e un război cîştigat, iar miza încleştării a fost dobîndirea adevărului, sub forma certitudinii de sine. Asta nu înseamnă că ea este pur şi simplu subiectivă. Subiectivă este – convingerea – numai prin aceea că se află într-un subiect. Ea e însă obiectivă prin faptul că s-a instalat acolo sub semnul adevărului, la capătul unei lupte, care s-a soldat cu o victorie, în care dubiul a fost înfrînt, iar adevărul cucerit. Starea de spirit, care însoţeşte această cucerire este certitudinea, care este ca o beţie a victoriei: sufleteşte vorbind, prin pacea certitudinii, în interiorul subiectului s-a instalat convingerea, ca un război cîştigat.

Să tragem acum concluziile. Etimologia ne învaţă că certitudinea vine după convingere şi este întemeiată de ea – potrivit etimologiei, convingerea conduce la certitudine printr-o luptă în care credinţa a învins, iar dubiul a fost înfrînt. Aici accentul cade pe ideea de luptă, pe victorie, pe triumf. Analiza logică ne spune contrariul: certitudinea precede convingerea şi ea singură îi poate conferi acesteia temei raţional, de îndată ce adevărul a fost atins – fie printr-un probatoriu concludent, fie prin cunoaştere riguroasă, fie prin desfăşurarea procedeelor de încredinţare, specifice credinţei religioase. În termeni epistemologici, pare că etimologia a reţinut mai degrabă *contextul descoperirii* convingerii, în timp ce analiza logică aruncă o lumină asupra *contextului justificării* ei. Etimologia pare a ne arăta cum se ajunge, psihologic, la dobîndirea unei convingeri. În timp ce analiza logică a noţiunii pare să ne sugereze cum poate fi ea întemeiată raţional. Tot analiza logică a noţiunii, prin situaţia de contrarietate în care ne pune, dovedeşte şi că „certitudinea, convingerea, credinţa" formează cu adevărat, prin cuplajul lor, ceea ce Blaga numea, pentru noţiunile cuplate binar, un „cuplu metodologic". Credinţa nu ar fi nimic fără certitudine; convingerea nu s-ar putea închega fără credinţă şi nu ar fi decît o încăpăţînare, dacă nu ar căuta certitudinea; dar nici convingerea, nici credinţa nu ar valora nimic dacă nu ar fi permanent confruntate cu adevărul, sub presiunea setei de certitudine a omului care se află în permanentă căutare.

Mai adaug o glosă. Potrivit apostolului Pavel, credinţa este dovedirea celor nevăzute şi încredinţarea celor nădăjduite *(Evrei* 11, 1). Sugestia mea este că certitudinea, convingerea şi credinţa nu ar fi atît de strîns legate unele de celelalte, dacă toată viaţa noastră nu s-ar juca pe încercarea de a face invizibilul vizibil, iar lucrurile cele mai de preţ nu ar fi şi cele care nu pot fi în nici un fel nici apucate, nici posedate, nici instrumentalizate, nici cunoscute pînă la capăt. Într-un sens, aşa cum problema centrală a deciziei este aceea de a lua hotărîrea cea mai bună în condiţii de cunoaştere incompletă, problema centrală a oricărei vieţi este aceea de a se ghida după convingeri care nu pot atinge certitudinea decît prin credinţă, iar această certitudine e întotdeauna falibilă.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 25 august, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Aurelian CRĂIUŢU

O virtute paradoxală: moderaţia

În urmă cu două luni, am publicat la Editura Polirom *Elogiul moderaţiei,* în care am încercat să ofer o pledoarie în favoarea unei virtuţi politice fundamentale, dar adesea ignorate: moderaţia. În paginile cărţii, am propus cititorilor o călătorie în lumea ideilor politice, care a început în Grecia antică, cu Platon şi Aristotel, şi a continuat în epoca modernă, cu Machiavelli, Guicciardini, Gracián, Halifax, Montesquieu, *The Federalist Papers,* Burke, Tocqueville, Guizot, şi Macaulay. În ultimul capitol al cărţii, am reflectat pe marginea actualităţii moderaţiei în zilele noastre, aducînd în discuţie exemplul luminos al lui Raymond Aron, o voce lucidă, care ne-a oferit tuturor un splendid exemplu de responsabilitate şi moderaţie în timpuri întunecate.

Combinînd analiza istorică a diferitelor faţete (deopotrivă etice şi instituţionale) ale moderaţiei cu reflecţia asupra simţului politic şi a naturii politicii în epoca modernă, *Elogiul moderaţiei* s-a născut din convingerea mea că moderaţia nu e nici pe departe un sinonim al mediocrităţii şi complezenţei etice, aşa cum se crede uneori, ci o virtute rară şi greu de practicat în politică, care presupune o bună doză de curaj şi autocontrol, luciditate şi simţ al proporţiilor, viziune şi responsabilitate. Adresîndu-se deopotrivă publicului larg şi celui specializat, cartea mea a avut ambiţia de a-şi convinge cititorii că avem nevoie astăzi, mai mult decît oricînd, de moderaţie, pentru a tempera elanurile radicale sau extremiste ale celor care văd lumea doar în culori tari, de obicei alb şi negru sau roşu şi brun. În acelaşi timp, am intenţionat să fac în mod indirect şi o pledoarie în favoarea unui alt mod de a concepe acţiunea politică, propunînd o reconsiderare a „compromisului" politic, ce trebuie disociat (cred eu) de simpla promiscuitate, şi aceasta în pofida caracteristicilor politicii autohtone, încă dominate de vulgaritate şi de o retorică lipsită de orice substanţă.

Într-un plan mai larg însă, am insistat nu numai asupra dimensiunilor etice ale moderaţiei, ci şi asupra laturilor sale *instituţionale,* care trimit la virtuţile şi principiile guvernării limitate reprezentative, asupra cărora au comentat, în pagini memorabile, părinţii fondatori ai democraţiei americane în *The Federalist Papers*. Aşa cum bine au remarcat Ioan Stanomir şi Tudorel Urian (în recenziile lor publicate în *22,* nr. 847 şi *România literară*, 2 iunie, 2006), *Elogiul moderaţiei* are la bază o misiune deopotrivă pedagogică şi polemică, nu lipsită de o anumită excentricitate, ce propune o nouă viziune asupra relaţiei dintre cetate şi locuitorii ei. Pledoaria mea a fost, în sfîrşit, în favoarea unui liberalism politic suplu, a cărui principală menire e aceea de a purifica şi modera democraţia şi instituţiile ei, tocmai pentru a întări vitalitatea acestora din urmă.

Sînt recunoscător tuturor cititorilor mei care au avut răbdare să mă însoţească pînă la capăt în excursul meu în istoria moderaţiei, pentru a-i pune în lumină diversele faţete. Unii dintre cei care au comentat pe marginea cărţii s-au întrebat, pe bună dreptate, dacă e adevărat că ceea ce lipseşte în România este, mai presus de toate, moderaţia. Nu cumva avem nevoie astăzi – întreabă Horaţiu Pepine (într-un text al său, „Elogiul radicalităţii", publicat în *Cotidianul* din 20 iunie 2006) – tocmai de o mai mare radicalitate pentru a vindeca multe dintre rănile trecutului? N-a fost oare moderaţia compromisă în România de jumătăţile de măsură aplicate de guvernele trecute, sub privirea îngăduitoare a fostului preşedinte Iliescu, care a zămislit (cu sau fără voia sa) o clasă politică rapace şi iresponsabilă, indiferentă faţă de binele comun şi interesată doar de îmbogăţire pe termen scurt?

Aceste întrebări sînt pe deplin legitime. Mă grăbesc să precizez că moderaţia, pe care am elogiat-o, nu are nimic de-a face cu gradualismul şi jumătăţile de măsură pernicioase ale foştilor guvernanţi, care au amînat la nesfîrşit (sau au compromis prin măsuri neinspirate) reformele politice de care ţara avea (şi are) atîta nevoie. Viziunea lor politică îngustă şi mediocră nu poate fi calificată drept moderată. În viziunea mea, moderaţia presupune respectul legii, putere limitată, evitarea exceselor şi limitarea arbitrariului politic (sub toate formele sale), ea fiind inseparabilă, în plus – aşa cum sublinia şi Pepine – de o anumită formă de solidaritate şi respect faţă de binele comun şi opiniile celorlalţi. Nimeni nu se va îndoi că astfel definită, moderaţia este virtutea de care România are nevoie astăzi mai presus de orice, pentru a elimina corupţia şi a tempera individualismul excesiv şi atomizarea crescîndă a societăţii şi pentru a asigura o balanţă viabilă între diversele puteri şi forţe sociale. Aş merge pînă la a afirma că nu există jumătăţi de măsură în această privinţă: România de astăzi are nevoie de o guvernare reprezentativă autentică, şi nu de una contrafăcută. Ea are nevoie de politicieni care nu trădează interesele celor care i-au ales şi pe care-i reprezintă în Parlament. Ea are nevoie de oameni care iau în calcul nu numai interesul pe termen scurt, ci şi (sau mai ales) pe cel de lungă durată, întrebîndu-se mereu cum va arăta (sau cum ar trebui să arate) ţara, douăzeci sau treizeci de ani de acum înainte. În această privinţă, sînt perfect de acord cu Horaţiu Pepine cînd afirmă că România are nevoie, în mod paradoxal, de o mare radicalitate pentru a corecta viciile multor instituţii postcomuniste care au crescut strîmb, în anii din urmă, sau s-au născut cu defecte cronice structurale. Reforma profundă a Constituţiei, amînată mult timp, bate la uşă, după cum tot de o reformă majoră are nevoie şi sfera electorală pentru a corecta actualele vicii de reprezentativitate care au permis unui partid oportunist şi lipsit de doctrină, precum Partidul Conservator, să joace un rol atît de important la guvernare.

Aşa cum bine remarca Horaţiu Pepine în textul mai sus amintit, „la nivelul fiecărei instituţii, se cuvine să abandonăm aproximativul, indolenţa, compromisul între norme şi interesele particulare şi să instituim o etică radicală". Nu pot decît să subscriu acestei viziuni, care însă nu exclude, în mod paradoxal, nevoia de moderaţie. Căci, aceasta din urmă, în opinia mea, se referă nu atît la natura valorilor şi principiilor la care cineva aderă, ci mai ales (deşi nu exclusiv) la felul în care acele valori sînt definite şi transpuse în practică. De aceea, moderaţii pot fi întîlniţi în principiu atît la dreapta, cît şi la stînga eşichierului politic, cu condiţia ca modul în care îşi afirmă valorile să implice respectul ferm faţă de opiniile celorlalţi, domnia legii şi ataşamentul indubitabil faţă de principiile democraţiei şi societăţii deschise.

De aceea, cînd afirm (după modelul lui Montesquieu şi Tocqueville) că moderaţia trebuie să fie virtutea supremă a legiuitorului şi una dintre valorile supreme ale cetăţii, am în vedere faptul că politica nu trebuie niciodată concepută după logica lui *sau-sau*, ci după cea a lui *mai mult sau mai puţin*. Moderaţia înfloreşte pe fondul competiţiei politice în sînul unei societăţi deschise, ale cărei excese încearcă să le tempereze. Privită astfel, acţiunea politică trebuie să respecte şi să garanteze pluralismul de idei şi interese care apare natural în societate, combătînd în acelaşi timp fanatismul ideologic şi oportunismul cinic, incompatibile cu etica dialogului generalizat.

Mă grăbesc să adaug însă că o cetate, în care ar exista *doar* moderaţi, n-ar fi pînă la urmă nimic altceva decît o contradicţie în termeni, pentru că moderaţia presupune mereu existenţa extremelor pe care încearcă să le corecteze. Mă simt de aceea dator să repet că nici o virtute – nici măcar moderaţia – nu poate fi absolutizată sau idolatrizată fără ca aceasta să nu se întoarcă împotriva ei. Mai mult chiar, recunosc că, fără entuziaştii radicali, lumea noastră ar fi dealtfel mult mai săracă şi mai fadă. În plus, trebuie spus că există momente istorice cînd *nu* se cade să fii moderat. De aceea – aşa cum bine a remarcat Adrian Papahagi (în recenzia sa publicată în *Adevărul literar şi artistic,* nr. 8251, iulie) – moderaţia este şi rămîne o virtute paradoxală, ea putînd fi uneori presărată cu „excese oportune", mai ales în momente de criză cînd sînt ameninţate fundamentele societăţii deschise. Să nu uităm că în anumite cazuri *nu* există o cale de mijloc pe care s-o putem alege pentru a găsi mijlocul de aur lăudat de filosofii antici. Uneori, pentru a salva democraţia şi instituţiile ei, se cuvine să fim inflexibili în apărarea libertăţilor ei. Alteori însă, în timpuri normale, democraţia se cuvine a fi iubită cu moderaţie, fără exces de zel şi fără rigiditate principială. Simţul politic nu este decît expresia decantată a acestei fine balanţe, pentru care nu există pînă la urmă nici o reţetă infailibilă.

Gabriela BLEBEA-NICOLAE

De ce e greu să ai convingeri

a) Pentru că înseamnă să ai certitudini

Cînd cineva îţi spune că are convingeri, nu poţi fi decît impresionat. Eu, una, sînt impresionată. Pentru că înseamnă că omul ăla ştie ce vrea, ştie ce zice. Adică nu-l bate vîntul din toate direcţiile. Probabil pe această bună impresie se baza şi Ceauşescu care, dacă îmi amintesc corect, îşi presăra discursurile cu introducerea „Dragi tovarăşi, am convingerea că...". Nu-mi mai amintesc ce urma, dar impresia, pe care o păstrez vag este că Ceauşescu spunea că ştie că nu va fi dezamăgit, că românii vor face tot ce el spune, ce el vrea, că are încredere, că e sigur că... Chiar dacă doar la nivel retoric, el afişa o certitudine de care comunismul avea nevoie. Pe această nevoie de certitudine, cu atît mai mare cu cît îndoiala era mai mare, se baza o bună parte din *convingerile comuniste*.

Aura convingerii vine – cred eu – în primul rînd, din tipul de certitudine pe care convingerea îl presupune. Căci certitudinea convingerii nu priveşte un adevăr ştiinţific, un adevăr logic sau unul pur afectiv. Nu exclude nici unul din aceste adevăruri, dar nu se limitează la ele. Nu se limitează pentru că orice con*vingere* înseamnă o în*vingere* a îndoielilor, o victorie a certitudinii de alt ordin decît cel al demonstraţiei ştiinţifice sau al evidenţei logice. Sau chiar al „adevărului inimii". În cazul convingerii, e vorba de o angajare integrală pe care o presupune afirmarea concomitentă a certitudinii de idei şi de suflet. O angajare care exclude, evident, posibilitatea de a avea simultan două convingeri contradictorii.

De exemplu, a fi de convingere liberal nu înseamnă doar că aprobi doctrina liberală, adică îi recunoşti neutru valoarea de adevăr şi eficienţa politică. Nu înseamnă nici doar că inima ta este alături de liberali. Şi, mai ales, exclude posibilitatea de a avea simultan şi convingeri liberale, şi comuniste.

b) Certitudini care să te angajeze integral

Cînd spun angajare integrală numesc întîi de toate o concordanţă între ideile, valorile în care crezi, şi faptele pe care le faci. Sigur că această concordanţă funcţionează şi în cazul convingerii pozitive şi în cazul celei negative. Adică poţi la fel de bine să ai convingerea că natura umană este bună, cum poţi fi convins că natura umană este diabolică. Indiferent care este obiectul convingerii, ea te obligă, de pildă, să nu poţi crede în egalitatea tuturor oamenilor, dar să-ţi doreşti ca toţi ţiganii să stea în ghetouri sau să crezi că turnătorii sînt nişte lepre şi să nu accepţi să fii tu însu(ă)ţi un turnător.

c) şi cu mintea, şi cu sufletul

Integralitatea convingerii presupune – cum spuneam – o angajare simultan raţională şi afectivă. Altfel spus, mi-e greu să-mi imaginez, altfel decît în devierile de sens din ce în ce mai dese, cazul în care cineva declară că inima îi spune într-un fel şi convingerea lui îi spune altfel.

Ponderea minţii şi cea a inimii pot fi diferite – zic eu – într-o convingere. Dar cu necesitate, ele sînt indispensabile unei convingeri. Ca dovadă, cred că v-ar părea suspectă o convingere că democraţii sînt buni guvernanţi, în ciuda tuturor evidenţelor, accesibile minţii, că nu sînt. La fel cum este de neconceput o convingere că democraţii sînt buni guvernanţi, în ciuda sentimentelor negative pe care vi le provoacă. Sau, din perspectiva celor angajaţi politic, e greu de acceptat că un democrat e ideatic de convingere democratică şi inima îl atrage spre comunişti. La fel cum, e inacceptabil ca un individ, ajuns democrat din motive afective, din tradiţie sau din amiciţie, e democrat în adîncul inimii, dar ideatic îi simpatizează pe extremişti.

d) pe termen nedefinit

E greu să ai convingeri, încă o dată, căci afirmarea oricărei convingeri are presupusă o angajare pe termen lung, dacă nu pentru totdeauna. Cel puţin, în momentul afirmării, declaraţia unei convingeri, ca şi cea a unei iubiri presupune, tocmai ca expresie a conţinutului ei, o lipsă de limită temporară. Mi-e greu să-mi închipui pe cineva care afirmînd o convingere, specifică perioada ei de manifestare, la fel cum cineva ar zice „am să te iubesc pentru o săptămînă". Cum să crezi că e vorba de o convingere dacă cineva se declară comunist pentru 10 ani şi apoi, pentru ceilalţi 10 ani, ştie că va fi de convingere liberal. Sigur că accentuez aici o versatilitate care oricum e penalizabilă, căci din convingere sau nu, e oricum suspect să fii 10 ani comunist şi apoi 10 ani liberal. Dar, a fi comunist sau liberal sau ce o mai fi poate presupune, cînd nu e vorba de convingere, doar o adaptare la circumstanţe. Cînd însă schimbarea asta de angajare este declarată ca fiind din convingere, lucrurile nu sînt credibile.

e) într-un fel dezinteresat

A face ceva din convingere presupune, în plus faţă de cele deja menţionate, să faci un lucru complet dezinteresat, în afara oricărei strategii de reuşită, a oricărui calcul de oportunitate carieristică. Să faci – cum ziceam – lucrul cu pricina doar ca o concordanţă dintre faptele tale şi angajarea ta de gînd şi suflet. Uneori cu riscul oprobriului, al eşecului şi chiar al torturii. Disidenţii sînt un bun exemplu. Eroi, ca Elisabeta Rizea, de pildă, un bun model.

Prin urmare, e greu să ai o convingere pentru că ea înseamnă certitudini (a), care să te angajeze integral (b), cu mintea şi cu sufletul (c), pe termen nedefinit (d), într-un fel dezinteresat (e).

Observaţii necesare

La toate cele spuse, se poate obiecta că singura convingere posibilă este imposibilitatea convingerilor. Evident, un sofism pentru că existenţa unei singure convingeri (a celei că nu putem avea convingeri) face imposibilă imposibilitatea convingerilor. La un nivel inferior de scepticism, unii ar putea spune că poate fi o convingere chiar nevoia oportunismului, a lipsei de concordanţă dintre ce faci şi ce gîndeşti şi simţi, a loialităţii şi dezinteresului, adică exact a criteriilor pe care eu le cred necesare în recunoaşterea unei convingeri. Sau, că prin conţinutul lor dezastruos, unele convingeri te fac să-ţi doreşti să nu mai aibă oamenii convingeri. Că decît convingeri de tipul „e bine să te faci frate cu dracu' pînă treci puntea" sau „tot ce contează e să cîştigi bănuţu'" că el, „banu', poate cumpăra tot, de la maşini scumpe la conştiinţe scrupuloase", mai bine lipsă.

Adrian CIOROIANU

Trei generaţii de *crez* comunist

De-a lungul şi de-a latul ultimilor trei luştri, am întîlnit oameni ce-au avut odată convingeri legionare sau comuniste. Bănuiesc că şi dvs. vi s-a întîmplat acest lucru. Nici nu ştiţi cît de plin(i) de şansă am fost. Oamenii cu astfel de convingeri s-ar putea să fie în viitor tot mai puţini – dacă totul va merge bine în ţară. Dacă nu vom merge spre bine, atunci extrema va fi tot mai lată – aşa că, de la un moment încolo, nu veţi mai sesiza diferenţa.

Prin natura profesiei şi specializării, am petrecut mai mult timp în compania unor foşti comunişti, unii dintre ei cu funcţii serioase în aparat. Am întîlnit dintre cei vechi, din a doua generaţie a comunismului autohton (prima fiind – să zicem – cea a *fondatorilor* din 1921-1922): oameni care aveau – devreme în anii '30-'40, mai înainte de intrarea Armatei Roşii în Bucureşti – convingeri înalte şi nobile despre o posibilă lume fără exploatare şi fără prăpăstii sociale, ci cu un surplus de dreptate şi justiţie socială. Marele sovietolog, Richard Pipes, spunea undeva că „meritul" istoric al lui Lenin a fost acela că l-a spînzurat cu capul în jos pe Clausewitz, demonstrînd că – pentru bolşevici – *politica este continuarea războiului cu alte mijloace*. Ei bine, veteranii – de care vorbesc eu – nu aveau idee de aceste acrobaţii. Pentru ei, Lenin era un om al păcii şi apostolul unei lumi noi. Unii dintre ei erau evrei, alţii erau români sau maghiari. Ceea ce mă interesează aici nu e etnia lor (repudiată, ca neimportantă, de *convingerea* lor), ci naivitatea, idealismul sau romantismul ce însoţesc, de regulă, credinţa în materializarea unei utopii.

Unii dintre ei au animat presa „progresistă" a ultimilor ani '40 sau au cerut „adevărul integral" prin anii '50 sau încă mai apărau „independenţa" României prin vara lui '68. Ei *credeau* – şi au acţionat, o vreme, în virtutea acestei credinţe. Au oglindit aurit viaţa şantierelor, deşi, în tot acest timp, viaţa lor, de ei înşişi ironizată, lua o turnură spre mov, apoi spre gri. Au folosit cuvinte precum *crez, statornic, neştirbit, deplin, nestăvilit* etc., deşi în tot acest timp, în limba lor, cea vorbită acasă, înfloreau relativismele. Ei au fost primii dezamăgiţi. Pe la sfîşitul anilor '90, după o şedinţă la GDS, am mers o bucată de drum, spre casa sa, cu Pavel Câmpeanu (ex-visător, ex-coleg de închisoare Caransebeş cu Ceauşescu, ex-renegat). Şi el mi-a zis: *de la un moment dat, mereu m-am temut că o să urmeze ceva rău; dar la ceva atît de rău precum anii '80 în România nu m-am aşteptat.*

Am scris altădată că aceşti purtători ai utopiei mi se par a fi mai fascinanţi decît utopia însăşi. Unii dintre cei care m-au citit n-au fost de acord, spunîndu-mi că ideile nu trădează niciodată, ci doar oamenii. De acord. Şi totuşi, acestor oameni de mai sus le-a fost dat privilegiul trist de-a vedea cum însăşi *ideea-forţă* a credinţei lor, cea în funcţie de care îşi ordonaseră o viaţă, se perverteşte şi se caricaturizează, indiferent prin mîna cui trece, indiferent în ce ţară ajunge la putere.

Am cunoscut apoi o altă generaţie – cea a ex-miniştrilor Cornel Burtică sau Ştefan Andrei, sau cea a pictorului Eugen Palade, portretistul *fidel* al cuplului Ceauşescu. Nimic nu dă de-nţeles că, de pe la mijloc de ani '70 încolo, careva dintre ei mai credea în comunism. Burtică semna angajamente de plan pentru uzina de autocamioane Braşov, deşi ştia că autocamioanele de la Fiat vor fi mai bune şi-n cincinalul ăla, şi-n cel viitor şi cît îi hăul! Andrei mergea spre Externe, unde era teoretic agă, şi doar ce intra, şi cineva îi picura în ureche *vezi, că ăsta* (adică Ceauşescu senior) *vrea să te schimbe cu junioru', de-aia-l trimte în toată lumea sub pretextu' Anului Internaţional al Tineretului!* Ce să mai zic despre Palade: lui – portretistul, repet, emerit al familiei domnitoare – Nicolae Ceauşescu nu i-a pozat niciodată (după cum nu le-a pozat nici lui Bălaşa, nici lui Hatmanu, nici lui Bitzan sau altor asemenea artişti cu „convingeri"). Ca să ajungă în preajma liderului, ca să-l studieze, lui Palade i s-a dat o legitimaţie de ziarist – dar numai după ce i s-a pus în vedere categoric să-şi dea jos barba lui de pictor! (Dac-aş fi un epigon shakespearian, aş scrie o tragicomedie în care, la un moment dat, dictatorul ar da unui artist replica: *dau mutra mea pentru barba ta!)* Ei bine, aceşti oameni, precum cei trei de mai sus, nu prea mai aveau convingeri comuniste, dar acţionau în virtutea inerţiei. În urmă cu cîţiva ani, l-am întrebat pe Ştefan Andrei: *dar ce anume vă ţinea alături de Ceauşescu, totuşi?* Şi mi-a spus: *oltene, el ne ridicase pe toţi. Nutream mai curînd o datorie în solidar faţă de omul Ceauşescu decît un ataşament faţă de comunistul Ceauşescu.* Eu cred în explicaţia asta.

În fine, am mai cunoscut şi o a treia generaţie. Chiar foarte bine – doar făceam parte din ea. La începutul anului doi de facultate, biroul de partid din instituţie ne-a selectat pe cei cu media mai răsărită în primul an şi, *hocus-pocus,* urma să ne facă membri de partid. Şedinţele de *Statut al PCR* le făceam cu un domn, pe nume Dan Marţian (Dumnezeu să-l odihnească). Nu aveam, nici unul dintre cursanţi, vreo convingere comunistă. Mimam admirabil, aşa cum făcea toată ţara – aşa cum făceau pînă şi cei care scriau la revista *Convingeri comuniste* (nu mai dau nume!). Vorbeam despre rolul conducător al partidului şi, în paralel, îi ţineam pumnii lui Lech Walesa, lui Vaclav Havel şi altor personaje similare, despre care auzeam vorbindu-se la Europa Liberă. Am mai spus-o: exact în toamna în care era să devin membru de partid eu, sus-semnatul, aş fi dat toate volumele de *Opere alese* ale tovarăşului N.C. la schimb pe albumul *Trash,* nou apărut, al lui Alice Cooper. Ghinion: nici nu aveam *operele alese,* nici nu-mi oferea nimeni albumul. Eram mai rău decît bulgarul care – se spune – avea răspunsul la o întrebare, doar că nu-l întreba nimeni nimic. Era toamna anului 1989. Trec cîteva luni, mor peste o mie de oameni şi, pe cînd maicămea admira puloverul lui Petre Roman, pe cine văd eu în spatele acelui pulover? Pe Dan Marţian. Rogu-vă, nu-mi cereţi, retrospectiv, să fi crezut în – vorba lui Macedonski – rondelul rozelor!

Ce vreau să spun? Aşadar, avem trei generaţii. Una care a crezut şi a fost dureros contrazisă de însăşi *ideea-far*. Alta care a început prin a crede şi a sfîrşit prin a-şi găsi alibiul într-o solidaritate pe care unii ar putea-o numi complicitate. Şi o a treia care nu mai credea în nimic, nici în idee şi nici în lider, dar mima binişor. Ei bine, în viziunea mea, toate aceste generaţii de români şi convingerile lor – reale sau mimate – ne arată de ce drumul acela spre comunism, de care se făcea atîta caz, nu s-ar fi sfîrşit niciodată.

Florin ŢURCANU

Fidelitate şi resentiment

„Dacă lumea anului 2000 va arăta aşa cum mi-o imaginez, atunci la toate intersecţiile marilor oraşe ar trebui să se găsească o sculptură de Brâncuşi" – scria Paul Morand într-o cronică de la începutul anilor 1930. Cel care s-a lăsat mai tîrziu înfăţişat într-un bust de Arno Breker şi a sfîrşit prin a face cele mai sumbre previziuni despre finalul secolului XX, dorea, cu puţin înainte de moarte, ca anul 2000 să fie pragul dincolo de care jurnalul şi corespondenţa sa vor putea fi publicate.

Am recitit, de curînd, cele două volume care adună, în 1700 de pagini, notele zilnice ale lui Morand, dintre 1968 şi 1976, tipărite acum cinci ani de Gallimard. Un text hibrid, în care domeniul observaţiei cotidiene este invadat de o memorie proliferantă şi mobilă, căreia actualitatea îi furnizează pretexte şi stimulente. Jurnalul din ultimii opt ani de viaţă ai octogenarului Morand, stranie dovadă de vitalitate, fie şi numai prin dimensiunile sale, ţine, pînă la un punct, locul memoriilor.

Memoria lui Morand, cu predilecţia sa pentru perioada dintre ajunul primului război mondial şi sfîrşitul celui de-al doilea, evoluează esenţialmente în registrul anecdoticului, adesea instructiv, uneori savuros atunci cînd nu alunecă în indiscreţii veninoase sau chiar sordide. De la Sarah Bernhardt, evocată cu admiraţie, Diaghilev sau Stravinski, la amintirea lui Proust, în intimitatea căruia s-a aflat şi care i-a prefaţat primul volum de nuvele, de la Coco Chanel, surprinsă în plină atmosferă de *années folles,* la Gide, Cocteau sau Jean Giraudoux, fără a mai pomeni oamenii politici şi figurile, azi uitate, ale Parisului monden din anii 1920, jurnalul acumulează personaje şi situaţii care i-ar fi permis lui Morand să scrie propria sa *Recherche du temps perdu*. Fidelitatea faţă de această lume dispărută, stimulată de un prezent pe care Morand îl detestă pînă în cele mai mărunte detalii cotidiene, este dublată de o alta: fidelitatea faţă de episodul adeziunii sale la politica regimului de la Vichy.

Diplomat de carieră, Morand se află la Londra cînd Charles de Gaulle anunţă public continuarea luptei contra Germaniei. Va mai rămîne o lună în capitala britanică după Apelul din 18 iunie 1940, însă va reveni în Franţa. Legat de Pierre Laval, i se va încredinţa direcţia cenzurii cinematografice, iar apoi, succesiv, posturile de ministru plenipotenţiar la Bucureşti şi la Berna. După 1944 va petrece şase ani de exil în Elveţia. Nu o formă de naţionalism exaltat şi cu atît mai puţin nostalgia înregimentării virile îl împing pe acest hedonist în tabăra lui Pétain. I se potriveşte – crede el – ce spune Goethe despre sine însuşi într-o scrisoare: „Am fost creat pentru a fi o persoană privată şi nu înţeleg cum a putut Destinul să mă amestece în treburile administrative ale unui stat" *(3 ianuarie 1969).* Alegerea, pe care o face Morand în vara lui 1940, se explică mai ales prin profunda sa repulsie faţă de democraţie, prin antisemitismul său şi un rasism deja vizibil în relatări de călătorie precum *Hiver Caraïbe* sau *New York,* publicate la sfîrşitul anilor 1920. Toate aceste sensibilităţi se regăsesc din plin în paginile jurnalului, drapate în mantia fidelităţii, libere de orice sistematizare ideologică şi întreţinute de frustrarea născută din înfrîngere. Fidelitate faţă de figura mareşalului Pétain, faţă de prietenii cu care a împărtăşit experienţa slujirii regimului de la Vichy, fidelitate, mai ales faţă de opţiunile sale personale, pe care nu le interoghează niciodată. Deşi evocă, în aprilie 1974, „marea greşeală" a întoarcerii sale în Franţa în iulie 1940 – „oricum, precizează el, nu m-aş fi alăturat lui De Gaulle la Londra" –, episodul Vichy, actorii regimului, vorbele pronunţate de aceştia, într-o împrejurare sau alta, revin obsesiv în paginile jurnalului, semn al unei permanente insatisfacţii pe care o alimentează pînă şi cea mai mică aluzie la caracterul condamnabil al experienţei colaboraţioniste. George Painter, cunoscutul biograf al lui Proust şi André Gide, nu e decît „un idiot" atunci cînd vorbeşte despre „infamia pétainismului". Cartea, clasică, despre regimul Pétain, a americanului Robert Paxton este opera „ridicolă" a unui „yankeu care scrie despre un Vichy pe care nu-l cunoaşte" *(28 februarie 1973).* Adevărata Rezistenţă în faţa germanilor în anii 1940-1944 nu este oare cea a refuzului punctual sau a subterfugiului practicat, din cînd în cînd, faţă de exigenţele germane, de către Pétain sau Laval? Şi nu devine deodată „simpatică" mişcarea studenţească din mai 1968 atunci cînd, la Universitatea din Strasbourg, tinerii înlătură, deasupra intrării într-o sală de curs, numele unui filozof francez executat de germani pentru Rezistenţă în 1944? „Timp de treizeci de ani, morţii Rezistenţei au vorbit mereu. Acum este rîndul celor morţi cu ocazia Eliberării" – notează Morand în iunie 1974, referindu-se la victimele epurărilor sumare din toamna lui 1944. Pentru el, *la Résistance* nu este decît opera englezilor în Franţa ocupată şi, lucru cel puţin la fel de compromiţător, creuzetul terorismului contemporan. Atentatul contra unui avion israelian pe aeroportul din Zürich, în februarie 1969, descinde din... practicile „impuse de Londra" Rezistenţei europene în vremea războiului. Morand îşi hrăneşte cu doze stupefiante de rea-credinţă fidelitatea faţă de propriul trecut politic. Unitatea europeană, „pe care vrem zadarnic să o facem... şi nu reuşim"? Aceasta era mai reală „cînd călătoream de la Bucureşti la Lisabona în 1943", pe liniile ferate controlate de germani, de la un capăt la altul al continentului şi pe care aceeaşi Rezistenţă se străduia, tot atunci, să le arunce în aer! *(2 aprilie 1969).*

Dincolo de proiectul, niciodată realizat, al unei Europe naziste, există o faţă întunecată a „unităţii" europene de care Morand aminteşte pentru a se justifica: „M-am născut în vremea ziarului *La Libre Parole* al lui Drumont şi a cărţii acestuia, *La France juive*. Hitlerismul mi-a deşteptat subconştientul modelat în copilărie. Între Viena anului 1900 şi Paris exista un antisemitism european" *(18 august 1974).*

Zeci de aluzii şi acuzaţii antisemite directe pot fi găsite în jurnalul lui Morand. Resentimentele izbucnesc în ziua aniversării a treizeci de ani de la eliberarea Parisului: „Peste o sută de ani, ca şi după treizeci de ani, va fi vorba tot despre Eliberarea Parisului, comemorată la televiziune de d. Bloch, iar la radio de d. Crémieux. Ceea ce ei numesc Eliberarea Parisului este, de fapt, eliberarea lor, după cum războiul a fost tot al lor" *(21 august 1974).*

Morand este mereu dispus să găsească, în actualitatea franceză, indicii care să-i confirme că istoria va da, în cele din urmă, dreptate, trecutului său politic. În ochii săi, chiar generalul De Gaulle îşi încheie cariera mai aproape, din punct de vedre ideologic, de Maurras şi de Franco, deci – *ipso facto* – de Morand însuşi. Pentru Morand, De Gaulle, „piticul căţărat pe picioroange" *(22 iulie 1973),* victimă a unui „orgoliu dement", este condamnat să se îndoiască mereu, începînd din vara lui 1940, de legitimitatea sa politică. Referendumul din aprilie 1969, dorit de general şi în urma căruia acesta se retrage, este rodul inevitabil al complexelor sale, înrădăcinate în momentul Apelului „ilegitim" din 18 iunie. „În 1940 nu am luat în seamă apelul din 18 iunie după ce l-am văzut pe De Gaulle sosind la Londra înconjurat de comunişti şi de evrei. În 1968 tot el denunţă caracterul dominator al Israelului*, iar Moscova drept Mecca totalitarismului" – constată Morand, întrebîndu-se, apoi, cu satisfacţie: „Cine s-a schimbat, el sau eu?" *(16 iulie 1968).*

Paul Morand a fost convins că jurnalul, pe care-l ţinea, este inutil contemporanilor săi. A sperat însă că publicarea acestuia, după anul 2000, va întîlni un public dispus să îl judece pe autorul însemnărilor altfel decît o făcuseră, în primii ani de după război, personalităţi ca François Mauriac, Georges Duhamel, André Siegfried, Wladimir d'Ormesson şi alţii, în frunte cu De Gaulle însuşi. „Contemporanii mei nu mă interesează, însă mă gîndesc mult la cei care vor veni după. Îi iubesc." – nota el în decembrie 1973. Se aştepta Morand să i se răspundă cu aceleaşi sentimente la capătul lecturii *Jurnalului inutil?*

* Paul Morand face aluzie la conferinţa de presă a generalului De Gaulle din 28 noiembrie 1967 în cursul căruia acesta i-a calificat pe evrei drept „popor sigur de el însuşi şi dominator", o afirmaţie care a provocat, printre altele, reacţia lui Raymond Aron sub forma cărţii sale din 1968, intitulate *De Gaulle, Israël et les Juifs.*

Andrei CORNEA

Clasic şi romantic

Pentru omul clasic idealul era ţinerea pasiunilor sub control şi alcătuirea convingerilor pe bază raţională. Nu că pasiunile ar fi fost intrinsec rele (în fapt, aşa cum spune Platon în *Republica,* partea pasională a sufletului este un auxiliar şi un sprijin al raţiunii, fiind asimilată luptătorilor din statul perfect), dar ele se cuvine a fi moderate, supuse, limitate. Fiindcă, atunci cînd este nesupus suveranităţii raţiunii, omul este fiara cea mai cumplită – credea şi Aristotel – căci, spre deosebire de celelalte animale, la el nu există limite naturale ale satisfacţiilor şi plăcerilor. Rezultă evident, de aici, că partizanatul, aplecarea excesivă într-o parte sau alta, unilateralitatea neîngrădită deveneau şi ele suspecte. Virtuţile – tot Aristotel o spunea – sînt medii între excese contrare, afiliate în acest fel unei raţionalităţi practice care le negociază poziţia intermediară. Eroul tragic este, desigur, unilateral, dar filosofia nu-l mai recomanda ca model sau poate îl recomanda numai cînd puterile divine care şi-l revendicau, reuşeau să se concilieze între ele, ca în cazul lui Oreste din *Eumenidele.*

În general, excesul părea înrudit cu falsul – etic, epistemologic, estetic. Adevărul era considerat a fi unul singur, chiar dacă în diferite domenii el putea avea înfăţişări diferite, adaptate contextului, şi dacă puterile omeneşti nu-l puteau decît arareori obţine. *Unitatea era deci binele, în vreme ce multiplicitatea semnala negreşit prezenţa erorilor.* Chiar dacă existau dispute aprige cu privire la gradul în care multiplicitatea putea fi redusă la unitate, un lucru a rămas limpede şi aproape general acceptat pînă prin secolul al XVIII-lea: versatilitatea, diversitatea opiniilor, a pasiunilor, incomensurabilitatea tradiţiilor locale exprimau un eşec al omenescului, o cădere din paradisul originar al unităţii, o pierdere a adevărului divin. Se puteau, firește, practica artele compromisului, se puteau negocia subterfugii, dar adevărul unic al raţiunii – dată de Dumnezeu şi prin care omul avea o parte divină – rămînea modelul de urmat.

Această atitudine, prezentată sumar aici, a început să se schimbe cu repeziciune după 1750, a fost aproape complet abandonată în epoca romantică, iar antiteza ei a fost legitimată filosofic mai ales de Nietzsche, pentru ca, în epoca noastră, să se banalizeze cu totul.

Principiul acestei noi atitudini, pe care o vom numi „romantică", este că *multiplicitatea este bună şi unitatea – cel puţin suspectă.* Or, cum pasiunile omeneşti sînt, prin natura lor, multiple şi variate, în timp ce raţiunea tinde să fie una singură, iară pasiunile şi convingerile pasionale devenind pozitive, recomandabile, în timp ce moderaţia cerută de raţionalitate, şi chiar raţionalitatea însăşi – de evitat. De fapt, raţionalitatea, din căutătoare şi descoperitoare a adevărului, devine numai o flexibilă instanţă de legitimare a aşa-numitor „adevăruri de viaţă", divinităţi locale, partizane, incomensurabile, care – cum spunea Nietzsche – pot fi, în fapt, tot atîtea falsuri, dar care sînt legitime şi folositoare, deoarece „servesc viaţa".

Centrarea personalităţii în jurul altarului unei parţialităţi dominante, a unui set de convingeri excesive a devenit religia modernităţii. Cuvintele dau măsura schimbării: vorbim despre „împlinirea personalităţii", despre „autenticitate", acolo unde clasicii vorbeau despre „asemănarea cu zeul" şi despre „adevăr". Romanticii sînt, probabil, poate primii care au crezut că un bărbat care îşi sacrifică viaţa, de dragul unei mari iubiri pentru o femeie concretă, este mai presus decît filosoful care moare pentru un adevăr universal. Arta, poezia, cu stilistica lor lipsită de compromisuri, cu excesele lor retorice, cu perspectivele lor incompatibile devin surse de inspiraţie pentru ceea ce cîndva era considerat complet alt domeniu: politică, filosofie, morală, ştiinţe chiar. Stilul, care nu e decît un exces într-un sens sau într-altul, începe să fie regăsit pretutindeni – pînă şi în ştiinţele naturii. Iar moderaţia, „centrul" – cum arată H. Sedlmayr – sînt abandonate. Ce poate fi mai semnificativ pentru epoca noastră decît faptul că un cuvînt ca *mediocritas,* cîndva cu conotaţii pozitive, a ajuns o insultă! Şi, dacă egalitatea oamenilor e un principiu democratic aproape general acceptat, să observăm că el nu-şi mai datorează forţa unei credinţe în acele adevăruri universale, considerate axiomatice, despre care vorbea *Declaraţia de independenţă a Statelor Unite,* ci convingerii că fiecare parţialitate este la fel de „autentică" şi deci de meritorie, ca oricare alta.

Şi astfel, valorizarea unilateralităţii omeneşti, dominată de o pasiune centrală, călăuzită de o tipologie a excesului, a ajuns preţioasă în cea mai mare măsură. Se crede, din epoca romantică înainte, că un om merită toate elogiile, dacă este „o personalitate": adică dacă s-a structurat în jurul unui partizanat care „îl împlineşte". Înainte, ceea ce „împlinea" putea fi numai totalitatea sau măcar aspiraţia către ea. Cum poate „împlini" parţialitatea rămîne un mister care nu e fără legătură cu o epocă în care mai multe „partide" au incendiat lumea fiindcă au vrut să fie „totul"! Dar obsesia „personalităţii" ne urmăreşte pe toţi, chiar şi atunci cînd detestăm din tot sufletul reţetele totalitare, fără să înţelegem profunda înrudire a acestora cu obsesia respectivă. Un fotomodel, un actor, un fotbalist, un filosof, un politician, un afacerist etc. – toate sînt sau pot fi „personalităţi împlinite", iar valoarea lor nu se judecă comparîndu-le vieţile cu standardul raţiunii universale, ci intrinsec, în baza unor „autenticităţi" parţiale.

Ceea ce este poate încă mai tulburător este să vedem cum unilateralitatea pasională modernă a invadat ştiinţele şi cugetarea abstractă. Max Weber încă credea că numai valorile, nu şi faptele, sînt disputate între zei diferiţi, dar astăzi postmodernismul mai ales (un romantism epigonic) a introdus partizanatul şi incompatibilitatea punctelor de vedere, chiar în miezul faptelor. Aşa cum vorbim astăzi despre „creştinătăţi", tot aşa avem şi „logici"! Avem „specialişti", avem „experţi" (cuvinte cu mare prestigiu azi), dar unde ne sînt „înţelepţii"? De la Thomas Kuhn am aflat despre „paradigme" ştiinţifice incompatibile, fiecare cu „adevărul" său, acolo unde, pînă la el, se vorbea numai despre trepte succesive spre adevăr. Iar pentru Nelson Goodman, ceea ce caută ştiinţa nu este adevărul, ci sistemul, coerenţa, conformitatea – ceea ce intersectează o anumită stilistică reductivă, acceptabilă simţului estetic.

De fapt, între ştiinţe şi arte se fac mereu analogii, nu atît în numele unităţii spiritului, cît în cel al alinierii generale la partizanat şi unilateralitate stilistică. Dar cei vechi ştiau bine că primele au ca ţintă adevărul, în timp ce ultimele – frumosul. „Romanticii" însă le-au asociat pe ambele, văzînd în ele mai ales forme de „creativitate" şi expresii ale „imaginaţiei". Să mai spunem şi că, dacă pînă la Kant, cel puţin, filosofia forma o unitate generoasă şi o tradiţie relativ unitară, în ultimii o sută şi ceva de ani, mai ales, nu mai există decît „şcoli" şi „curente" incompatibile şi partizane. E semnificativ să ne gîndim că între Platon şi Aristotel – totuşi atît de diferiţi – Antichitatea tîrzie a realizat o sinteză care a rezistat sute de ani. Cine s-ar mai încumeta astăzi a gîndi la o sinteză care să dureze, fie şi o oră, între cei mai mari gînditori ai secolului XX: Wittgenstein şi Heidegger?

„Autenticitate", „personalitate", „valori de viaţă", „realizare" – iată cuvintele-cheie ale epocii noastre, acolo unde cei vechi aveau „adevăr", „umanitate", „virtuţi", „desăvîrşire". Mai avem însă un termen, la fel de posedat de duhul unilateralităţii şi al excesului: „experienţă". Cîndva, „experienţă" se referea la o cunoaştere practică, de contact direct cu lucrurile. „Experienţa" era neapărat „experienţa a *ceva*". Era valoroasă, dar, nepreluată de raţionalitate, rămînea cantonată în particular, unilaterală şi deci inferioară. Trebuia, aşadar, depăşită prin ştiinţă. Astăzi „experienţa" nu mai are, adesea, atribut. Şi nu mai are nici o instanţă superioară. „A avut o experienţă" – spunem, înţelegînd prin asta că omul respectiv a avut dificultăţi sau satisfacţii, de obicei erotice, că viaţa lui a luat o altă înfăţişare. „Experienţa" a ajuns un „în sine", valoroasă deci prin pura ei prezenţă, mai ales prin pura ei intensitate, nu prin obiectul ei! „A avea experienţe" dintre cele mai diferite, mai ales extreme, chiar a le provoca a fost elogiat ca o supremă realizare de la romanticii germani, la Papini şi Sorel, la Eliade, Cioran şi, la modul vulgar, pînă la diferitele reviste ilustrate şi la Internet. Şi, aşa cum azi important e să „comunici" – indiferent ce –, tot aşa important e „să ai experienţe", indiferent cu ce obiect, cu condiţia să fie excesive. De fapt, nu mai comunicăm adevăruri, ci experienţe!

Cîndva, Aristotel a elogiat şirul predecesorilor săi, mai importanţi sau mai minori, întrevăzînd aici continuitatea şi progresul cunoaşterii universale: „Fiecare gînditor spune ceva cu rost despre natură; iar dacă, luate individual, contribuţiile rămîn nule sau minore, din adăugarea tuturor iese ceva măreţ". Astăzi, un celebru gînditor postmodern (Jean-François Lyotard) ne-a declarat ritos că era „marilor poveşti", precum căutarea adevărului şi emanciparea omului, s-a încheiat. Era o constatare corectă pentru vremurile noastre, deşi exprimată cu un fel de *Schadenfreude.* Şi atunci, ce ne mai rămîne? „Doar mici poveşti" – parţialităţi meschine, unilateralităţi emfatice, puzderie de „autenticităţi" minore, contradictorii „împliniri" în unilateralitate. Şi bineînţeles – *copleşitoare* „experienţe"...

Convingeri cu dileme

Corneliu Coposu

Principiile fundamentale care, în etica politică a lui Maniu, nu sînt negociabile şi care stau la baza programului nostru de partid – compromisul privind doar chestiunile de tactică şi strategie –, nu se pot confrunta, profitabil pentru democraţie, cu confuzia, instabilitatea de doctrină sau afirmaţia fără acoperire, preponderente în viaţa politică de astăzi.

Dilema, nr. 6, 18-24 februarie 1993

Justin Marchiş

„Binele" administrat, manipulat, scos din scopurile lui adevărate ţine de utopii niciodată realizabile. Creştinii nu sînt utopici, ei sînt de un realism care pe unii contemporani îi poate deruta. Creştinii trebuie să ştie mereu foarte exact unde stau, ce trăiesc, ce vor, mereu trebuie să aibă exemplul lui Christos, al apostolilor, al primilor creştini, acei oameni care au ştiut să administreze bine realităţile pe care le trăiau. „Eu nu mă lupt la întîmplare" – zice apostolul Pavel, adică el ştie bine ce vrea, el vrea cununa, vrea să se încununeze vorbind despre sine ca despre un atlet care aleargă pe stadion: el aleargă spre ţintă, „ţinta mea e mîntuirea". El este profund interesat, nu bîjbîie în atingerea scopului său. Creştinii nu trăiesc cu capul în nori: concreteţea realităţii, acceptarea paradoxului, a acţiunii, pe mai multe planuri, îi întăresc în drumul lor spre ţinta propusă: mîntuirea sufletului. Dezinteresul, pe care-l afirma cu aplomb propaganda, era, de fapt, o formă de opacitate faţă de tot ceea ce ieşea din cadrul viziunii înguste şi simplificatoare. Preotul catolic care, la Auschwitz, îşi dă viaţa pentru un semen al său, oferindu-se să se ducă în camera de gazare în locul acelui tînăr care avea familie şi copii, este cineva profund interesat. Jertfa lui nu este o jertfă de sine pentru sine, ci pentru semeni, singura justificare creştină a jertfei. Ar trebui să ne amintim, ajunşi aici, şi de cazul lui Mircea Vulcănescu mort în închisoare, şi care, chiar acolo fiind, a căutat să-şi ajute aproapele, să iasă din ţarcul suferinţei proprii. Gest conştient, superb, liber, aşa cum se face un asemenea gest. Mai aud şi acum oameni mai cultivaţi care spun: „da, dar oare cărţile pe care le-ar fi scris, la ieşirea din închisoare, n-ar fi făcut binele pentru mai mulţi semeni decît pentru acela singur pe care l-a salvat?".

Aici el a hotărît, n-avem voie noi să-i spunem ce-ar fi trebuit să facă. El a ştiut ce-i mai potrivit pentru sufletul său: e limpede că atunci Mircea Vulcănescu a vrut să salveze viaţa acelui tînăr, n-a vrut să se ofere morţii. Avem nu numai dreptul la viaţă, dar şi datoria de a trăi, de a ne apăra viaţa, luptînd pînă în ultima clipă să ne-o salvăm, pentru ca, pînă în ultima clipă şi cu ajutorul Celui de sus, să scoatem din ea ce-i mai bun.

Dilema, nr. 275, 8-14 mai 1998

Ion Iliescu

Convieţuirea presupune compromisuri. Natura ne-a creat atît de diferiţi unii de alţii, ceea ce şi face convieţuirea mai interesantă. Dacă am fi toţi la fel, ar fi foarte plicticos, viaţa n-ar mai avea nici un haz. Regula convieţuirii trebuie să fie însă compromisul, concesia reciprocă. Pînă la principii, repet, care nu se negociază.

Dilema, nr. 297, 9-15 octombrie 1998

Pavel Câmpeanu

În fond, stalinismul constituie o impostură istorică. Este o dictatură deşănţată – sună prost, dar n-am cum spune altfel –, care se dă drept restabilire a justiţiei sociale. Stalinismul şi-a atribuit o identitate pe care criticii lui continuă, din păcate, să i-o confirme. În mod eronat, de pildă, confiscării pămîntului i se spune şi acum „colectivizare"; deci condamnarea stalinismului se face folosind propriile sale expresii. Cînd se vorbeşte despre „socialismul real", intervine un imens fals. El n-a fost socialism decît fiindcă şi-a zis socialism, a fost o realitate care n-avea nimic cu socialismul, fiindcă a schimbat un tip de injustiţie socială, cu alt tip de injustiţie socială care se baza pe eliminarea oricărei libertăţi. Cealaltă injustiţie socială, împotriva căreia se protesta, n-a eliminat orice libertate. Mulţi dintre oamenii, pe care i-am cunoscut eu, au parcurs, pînă la un punct, acest itinerar. Începînd de la entuziasmul din timpul războiului şi care presupunea să te implici în ceva, la care nu te obliga nimeni, şi să participi, în felul acesta, la un război unde-ţi expuneai riscului fie libertatea, fie viaţa, şi asta nici fiindcă era „la modă", nici fiindcă erai sigur că lucrurile se vor termina cu bine sau cu nişte avantaje. Descoperirea întîi a deosebirilor şi pe urmă a contrastului dintre himera, în care ne-am băgat, şi realitatea, care s-a născut din această implicare, n-a fost un moment de revelaţie. A fost un proces de decantare, dureros, complicat. Te desparţi foarte greu de un proiect în care ai investit atît de mult.

Aceşti oameni foarte tineri se puteau considera, la un moment dat, nişte „foşti" în propria mişcare ajunsă la putere?

Ce fel de „foşti"? Erau un fel de foşti revoluţionari fără certificat sau cu un certificat mai potrivit al timpurilor de după război, adeverinţa de eliberare din puşcărie. Foşti oameni care s-au investit într-un proiect ce s-a dovedit realmente contraproductiv. Şi, deci, oamenii care s-au investit în el şi-au asumat riscul, dar, de regulă, nu şi-au asumat şi răspunderea pentru ce s-a întîmplat cu acest proiect şi din cauza lui.

Dilema, nr. 395, 8-14 septembrie 2000

Florin Iaru

M-am considerat „activist pentru victoria CDR": am fost în campaniile electorale şi în '90, şi în '92, şi în '96, pentru o guvernare democratică, şi alături de liberali şi de ţărănişti, şi pentru Emil Constantinescu. Îmi plăceau unii din CDR, nu toţi, vedeam ce va ieşi, dar nu-mi reprimam speranţa de schimbare. În ziua a zecea am constatat că oamenii politici – sau cei pe care-i numim aşa – reprezintă o specie care – cu foarte rare excepţii – nu există în România. Observ că acei care-mi decid mie viaţa şi cum va merge România mai departe nu prea au habar de istoria acestei ţări, de geografia ei, de psihologia maselor şi de psihologia individului, de interesul unei naţiuni pe termen lung şi pe curs ascendent. Şi uite cum au trecut zece ani în zece zile; şi ce s-a întîmplat mai important? Am îmbătrînit cu 10 ani.

Dilema, nr. 450, 12-18 octombrie 2001

Fragmente preluate din volumul *Într-o lumină orbitoare,* de Tita Chiper.

Adina RĂDULESCU-TUDOR

Dacă lumea muzeului ar fi reală...

Să trecem peste introducerea cu canicula, traficul extenuant şi atmosfera care îţi dă brînci în vreun delir oniric! Oricum, pe şoseaua Bucureşti-Ploieşti, maşinile circulă pe trotuar, nu se înghesuie demente-n stradă; ori se înclină insolate şi cuminţi în faţa iluziei de aer curat din dreapta, unde parcul Herăstrău adăposteşte terase şi bere. Se ascunde fiecare pe unde poate. Nu poţi spera că se îmbulzesc cu toţii să vadă expoziţii, mai cu seamă că unul dintre muzeele din zonă este în renovare. La Vila cu clopoţei, Muzeul de Artă Populară Română „Dr. Nicolae Minovici" este ferecat, lanţuri peste tot. Alături, în casa-muzeu unde a locuit inginerul Dumitru Minovici, se întrezăresc, după prima bătaie în uşă, arme şi gravuri cu scene de vînătoare. Nici un vizitator n-a venit încă, liniştea ocroteşte interiorul...

Muzeograful **Cioancă** îmi spune, din capul locului, că oricine vine să vadă monştrii la borcan, încurcînd cu totul borcanele şi luîndu-l pe Dumitru drept unchiul său, Mina, nu se află unde trebuie. Nu, n-am venit pentru asta. Faptul de a fi în singura casă din România în stil Tudor justifică drumul pînă aici. Mă dezmeticesc, fac ochii roată şi găsesc că e curioasă casa asta atît de impunătoare, văzută dinafară, avînd la îmbinarea laturilor un turn cu motive gotice din piatră, şi atît de însufleţită pe dinăuntru. Asta se datorează şi familiarităţii cu care muzeograful îl prezintă pe **Ionică** „vizitator permanent", pe cămaşa căruia stă brodat cu litere de tipar: PAZA. Stilurile amestecate din muzeu lasă încă impresia de casă locuită, deşi de la moartea Ligiei Minovici nu mai trec pe-aici decît muzeografi şi paznici, rareori vizitatori.

Drumurile pe care se poate ajunge la Muzeul de Artă Veche Apuseană „Ing. Dumitru Minovici" sînt încîlcite. Bani de pliante nu sînt, promisiunile atîrnă greu, pagina web e în construcţie, nu rămîn decît ghidurile gratuite şi cele virtuale. Cine se descurcă să caute, găseşte. Înainte de '89, cînd exista contract cu ONT-ul, se puteau număra în *Cartea de Onoare* 6000 de semnături anual, dintre care 4000 erau ale vizitatorilor străini. Jacques Chirac a vizitat muzeul pe cînd era primar, ca şi înalţi comisari ai Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi, personalităţi din Japonia, Germania, Austria ori Africa de Sud. Ionică a luat, de-a lungul timpului, autografe de la o mulţime de actori: Dinică, Nicolaescu, Albulescu. Cei care vin la muzeu se adună de prin toate părţile. Nu contează dacă vin din Taverna Sîrbului sau Clubul Oamenilor de Afaceri, din parc sau de la Facultatea de Arhitectură, ori vine însăşi prinţesa Margareta, toţi sînt marcaţi de trecerea prin muzeu. O reflectă ultimele însemnări lăsate în Cartea de Onoare de Ursuleţul Trubadur şi semenii lui, unele patetice şi redundante, altele amuzante şi originale, patronate de nelipsitul „Supermuzeu!!!". Şi nu e puţin lucru să afli că „aici e raiul, nu unde zic popii", „că e păcat că lumea din afara muzeului e cea reală", că Bogdan o iubeşte pe Cristina şi de aceea îi desenează, luat de febra artei, un labirint care porneşte de la el şi ajunge la ea, că unii fac promisiuni de restaurare, în timp ce alţii ştiu că „indiferenţa ucide şi poate ucide şi locuri", că atmosfera e misterioasă, iar muzeul arată la fel ca la moartea Ligiei Minovici, că unii, întîmplător, adăpostindu-se de ploaie, au văzut acest muzeu şi alţii vor reveni cu tovarăşii de la muncă. Cartea de Onoare păstrează la loc de cinste şi profeţiile studenţilor chilieni din vremea lui Salvador Allende, cărora istoria nu le-a dat însă dreptate: *„Venceremos! Viva la Revolucion!"*.

Un tur cu ghid

În jur, totul are o poveste: fiecare exponat, muzeul, inginerul. Domnul muzeograf şi Ionică, acesta din urmă cunoscîndu-i pe soţii Minovici, au mai multe poveşti, auzite sau trăite. Regretul că nu l-a întîlnit pe inginer, potenţează entuziasmul muzeografului care vorbeşte cu o convingere molipsitoare şi, în acelaşi timp, inhibitoare. Istorisirile se detaşează, cîştigă, cuceresc: *Muzeul are un proces invers de constituire. Între '29 şi '45, perioada în care inginerul călătoreşte, datorită faptului că este director extern al unei societăţi petroliere cu filiale la Praga, Haga, Cairo, adună întîi exponatele din diferite anticariate, la diferite licitaţii, ceea ce şi-a permis să cumpere şi a considerat autentic. De aici această colecţie eclectică. Urmează să construiască casa, o casă care să adăpostească atît colecţia, dar în care să şi locuiască. Aduce un arhitect italian, care îi prezintă două planuri în două stiluri diferite, gotic francez şi stilul Renaşterii italiene, care nu se pretau la construirea unui muzeu pentru că aveau ferestrele mici, oferind prea puţină lumină naturală. Se întîmplă să vadă o casă englezească ţărănească, merge în Anglia, îi place foarte mult stilul, face schiţe (se spune că a făcut peste 400 de schiţe) tocmai ca să găsească punctul de echilibru între exponate şi casă. În living, de la plafon la podea, este echivalentul încă unui etaj. S-a recurs la acest artificiu pentru a expune tapiseria mare flamandă, care are 4,8 m, şi vitraliile...* Pe o ladă veneţiană, o statuie germană ce-l înfăţişează pe Ioan Evanghelistul, stă mărturie firii de colecţionar a lui Dumitru Minovici: *Inginerul l-a văzut într-un anticariat în München, pe un fond de brocart roşu, într-un apus de seară. Cinci-şapte zile a trecut pe lîngă vitrină cu inima îndoită, crezînd că n-o să-l mai găsească, dar neavînd curaj să intre, imaginîndu-şi că are un preţ exorbitant. A avut surpriza să constate că preţul nu era aşa mare, l-a cumpărat şi a plecat cu el sub braţ, ca un român adevărat. Nemţii lucrau altfel, se plătea o parte şi ţi-l trimiteau ei acasă în următoarea zi.*

Inginerul Minovici a adunat exponatele risipind poveştirile procurării lor, poveşti care încep firesc cu biblioteca în stil neoclasic ce susţine greutatea autorilor antici ori a albumelor de pictură, şi continuă cu vitralii germane, elveţiene ori tiroleze (cele mai vechi exponate ale muzeului, datînd de la 1497), covoare persane şi siriene, tapiserii flamande, ţesute la război vertical, tablouri ale pictorilor flamanzi ori italieni, fotolii olandeze sau în stil Ludovic al XV-lea, scaune Chippendale, corabie olandeză adusă de la Palazio Veccio, masă elisabetană şi o întreagă Cameră Toscană.

Un tur c-un alt fel de ghid

Las la sedimentat informaţia şi încerc un contact direct şi intim cu fiecare exponat. Nu foarte intim – îmi zic, amintindu-mi de observaţia stăpînită pe care muzeograful a făcut-o cînd am călcat pe covorul persan. Brusc, grinzile din tavan, ce păstrează atmosfera de castel, îmi lasă impresia de zălogire într-un spaţiu care nu mai are nimic în comun cu un muzeu. Lipsesc chinezii cu aparate de fotografiat din faţa tablourilor, opiniile rostite pătimaş, figurile omisciente, clasificările şi referinţele de tot felul. Nici aerul nu e greu respirabil, miroase a mir sau a gutui coapte. Numai crîmpeiele din sporovăiala paznicului pot schimba percepţia, căci el e singura figură din muzeu, destul de vie ca să te împingă în cotidian. Omul n-a stat degeaba în casa Minovici, ştie multe lucruri despre exponate, înţelege franceza, îşi dă cu părerea în probleme de istorie şi politică internaţională. Fără să le pese de conversaţii, distraţi şi înghesuiţi între albumele de artă şi semnăturile vizitatorilor, Flaubert, Balzac, Voltaire par izolaţi de prea mult timp între copertele scorţoase, de neatins prin grija păstrării. Nici un colţ îndoit, nici un fir de praf. Ionică schimbă subiectul: „Englezii au dat în judecată o companie fiindcă în anunţ scriau *angajăm personal calificat şi harnic...*" Mă îndepărtez, producînd în pardoseală tînguiri stridente, care aproape că îmi creează sentimente de vinovăţie, nu ştiu dacă sub presiunea atmosferei sau a privirii paznicului. Zîmbesc jenat, cu faţa spre şemineu; am sentimentul că lemnele sînt dinadins tăiate perfect egal şi poate lustruite puţin, ca să nu strice armonia întregului. Mai ales că inginerul a mers de nouă ori în patru ani pentru a convinge un bătrîn italian să-i vîndă şemineul, lucru care n-a fost posibil, pînă cînd moştenitorii bătrînului s-au mutat în apartamente, la Florenţa.

În spate, Ionică îşi verifică telefonul de la brîu şi face un gest către ochelari, dar renunţă în ultima clipă, apoi se aşază liniştit pe scara în stil gotic francez. Acum abia îmi pot imagina casa locuită, cu inginerul stînd la birou, ţinînd un ziar în mînă. Ca o confirmare, muzeograful ascultă uşor amuzat intervenţiile paznicului şi ştiu că şi el vede în acesta dovada vie a existenţei familiei Minovici. Paznicul continuă să sporovăiască în şoaptă, dar răspicat, despre ce-i place şi ce nu, ce-a fost şi ce-o să fie. În faţa lui, pesemne că ascultă chibzuit şi regina virgină a Angliei, Elisabeta, străjuită de rama unui tablou despre care se spune că a fost achiziţionat în trei rate. Ce părere o avea Ionică? N-am aflat de la el decît ce-i sugerează anumite timpuri ale verbelor, cum au decurs alte întîlniri cu presa la muzeu şi că nu-i plac discotecile în parc „cu tot felul de bubuieli, că nu se-aude muzică, doar bum-bum..." Nu mai urc la „al doilea tur" în dormitorul familiei, ar trebui să-l ridic pe Ionică de pe scara gotică şi asta mi-ar displăcea. Pare să-şi fi găsit locul. Mai rămîn puţin să ascult taifasul neafectat al celui care era un ghid autentic cînd doamna Ligia Minovici era indisponibilă şi nu putea primi vizitatorii. Peste cîteva minute, ne strîngem simplu mîna, nu înainte ca Ionică să mă prevină că sînt unele lucruri pe care nu merită să-mi consum pixul. Merg pe mîna lui şi nu spun care.

Paul BREAZU

Nimic despre Bryan Adams

Primăvara lui 2000 aducea pe rafturile magazinelor de muzică şi în heavy rotation *pe posturile muzicale un cîntec ce urma să mişte mulţimi isterizate pe ringurile de dans ale verii europene (România inclusă). Etern plictisitorul Bryan Adams devenea, pentru o vară, club star, după ce se chinuise ani întregi să fie pop star. „Don't Give Up" e cîntecul despre care vorbesc şi a ieşit de sub mîna englezului Nick Bracegirdle, omul pe care o să-l vedeţi/ascultaţi la Arenele Romane din Bucureşti, pe 26 august, sub titulatura Chicane.*

1995. Nu trecuse nici un an de la infama „Criminal Justice Bill of 1994", prin care guvernul britanic încerca să interzică *party*-urile în care *beat*-urile repetate obsesiv făceau muzica. Inutil efortul administraţiei engleze, de vreme ce curentul iscat în Detroit nu putea să se împiedice într-o simplă lege, *beat*-urile incriminate mărindu-şi frecvenţa în proporţie directă cu stupizenia legislativă iscată de creierul colectiv al cabinetului Major. În Marea Britanie venise vremea în care Goldie „patenta" *drum and bass*-ul şi în care Leftfield condimenta *house*-ul cu *dub* şi *reggae*, vremea în care Pete Tong aducea noile ritmuri pe BBC Radio 1. De partea cealaltă a Oceanului, industria muzicală începea să producă deja primele *star*-uri ale *house*-ului – Junior Vasquez, Armand Van Helden sau Masters at Work. Iar Anglia stătea impacientată la coadă. În 1995, în UK Top 40 se strecura un cîntec, „Right Here, Right Now", semnat Disco Citizens. Peste fix un an, unul dintre indivizii care se aflau în spatele apelativului, de care aminteam înainte, împingea cu 20 de poziţii mai sus în topul britanic un alt *single*, „Offshore", al cărui *ambient mix* ajungea pe volumul 4 din infatigabila serie Café del Mar, compilată de José Padilla. Iar de acolo începea să se mişte timid pe ringurile de dans din toată Europa. Era primul succes al lui Chicane, numele sub care se ascundea, de data asta, Nick „ex-Disco Citizens" Bracegirdle. Era, totodată, şi unul dintre primele nume ieşite de pe scena *house* britanică, ajunse în *mainstream*-ul muzical.

În septembrie 1997, Chicane îşi lansa albumul de debut, *Far From the Maddening Crowds*, care comprima mai vechi *single*-uri şi cîntece noi. Albumul nu venea cu nimic nou, dar era vehiculul perfect care să extragă noua muzică de dans din cultura underground şi s-o aşeze alături de Spice Girls sau, deloc întîmplător, alături de Bryan Adams. Doi ani mai tîrziu, Bracegirldle prelucra *hit*-ul trupei de *celtic folk* Clannad – „Theme From Harry's Game" –, oferindu-i Mariei Brennan, vocalista irlandezilor, rolul de interpretă a propriei piese. „Saltwater", numele *remake*-ului, devenea cel mai mare succes al DJ-ului/producătorului britanic, intrînd în UK Top 10, făcînd înconjurul Europei muzicale şi transformîndu-l, firesc, pe Chicane, într-un *pop star*. De conjunctură. Construcţie finalizată în primăvara lui 2000, cînd, iarăşi neîntîmplător, Pete *It's all gone a bit* Tong difuza în programul său muzical de la BBC 1 un cîntec al lui Chicane, acompaniat de o voce – necreditată pe *release*-ul iniţial – filtrată de *vocoder*. Mister Tong numea „Don't Give Up" primul cîntec esenţial al mileniului ce abia începea, iar Chicane se depăşea pe el însuşi – dar şi pe Madonna, pe care o mătura de pe locul 1 din UK Chart, cu tot cu al ei „American Pie". Inutil să mai amintesc că vocea *vocoder*-izată era a lui Bryan Adams, devenit peste noapte *club star* pentru o vară.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIXFM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Cătălin AVRAMESCU

polemici

Citim una, înţelegem alta

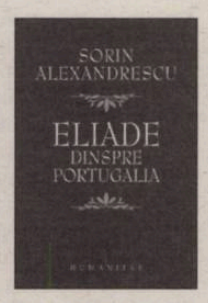

După lectura *Jurnalului portughez,* eram curios să văd ce va scrie Sorin Alexandrescu în volumul care a apărut simultan cu acela al lui Mircea Eliade, la Editura Humanitas, un volum care este, de fapt, un fel de „îndreptar" de lectură al jurnalului ataşatului de presă de la Lisabona (Sorin Alexandrescu, *Mircea Eliade, dinspre Portugalia*, Editura Humanitas, 2006). În anumite privinţe, nu am fost dezamăgit. Sorin Alexandrescu are numeroase intervenţii binevenite şi măsurate. Spre exemplu, el clarifică contextul acţiunilor de propagandă culturală ale lui Eliade în Portugalia sau aduce precizări necesare despre poziţia aceluiaşi Eliade faţă de conservatorismul şi autoritarismul vremii. În alte privinţe însă, nu pot considera lucrarea lui Sorin Alexandrescu decît ca o tentativă de „spălare" a unui Mircea Eliade profund problematic, aşa cum reiese el din paginile *Jurnalului portughez*.

Trei chestiuni doresc să ating acum. Mai întîi, megalomania lui Eliade. Oricine a citit *Jurnalul* nu a putut să nu observe că acesta are, în fond, un singur personaj: Eliade-geniul-fără-egal. Cum tratează acest fapt Sorin Alexandrescu? Cu înţelegere, *to say the least*. Autorul nostru recunoaşte că „unele aprecieri de sine pot fi taxate drept adevărată egolatrie" (p. 222). Dar tot el crede că e vorba doar de un „exces pozitiv în autoevaluare" şi că aceste „excese" trebuie considerate în opoziţie cu „opinia extrem de negativă despre sine" în legătură cu incapacitatea sa de a duce la bun sfîrşit ceva. Prin urmare, conchide Sorin Alexandrescu, e ceva „normal". Toţi marii autori (Barthes, Greimas etc.) pe care i-a cunoscut, ar fi posedat aceeaşi „siguranţă" de sine.

Din păcate, aici avem de-a face cu o eludare a adevărului. În *Jurnalul* lui Eliade nu avem de-a face cu cîteva „excese" izolate şi nici cu o simplă „siguranţă de sine". Eliade se extaziază ciclic ori de cîte ori îşi imaginează cît de genial este. E vorba de episoade frecvente, pe care Sorin Alexandrescu fie nu le menţionează, fie le distorsionează. Iată un exemplu: el arată, la p. 222, că Mircea Eliade se „compara" cu Goethe. Realitatea e alta: la 6 februarie 1943, în paginile la care trimite Sorin Alexandrescu, Eliade afirma emfatic că el este un geniu mai mare decît Goethe, singular în istoria omenirii (p. 112, vol. I din ediţia Humanitas; vezi şi p. 167).

Nu insist pentru că altceva e important. Pentru Sorin Alexandrescu, este de înţeles că Eliade oficiază cultul propriului geniu. Era însă Eliade într-o poziţie să emită asemenea judecăţi exorbitante? Pînă în 1944, el nu era decît autorul unei serii de cărticele descriptive şi a cîtorva romane care, aşa cum admite chiar el, erau scrise pentru un „public de domnişoare şi elevi de liceu" (vezi p. 300, vol. I). Dar mai semnificativ e altceva: în perioada portugheză, Eliade era într-o completă eroare cu privire la rolul său pe scena culturală. *Jurnalul* ni-l dezvăluie, mai presus de orice, ca pe un aspirant la gloria filozofică. Eliade, după cum ştim, nu a produs absolut nimic în materie. Cum să nu conchidem, atunci, că avem de-a face cu un grav caz de egomanie? E în firea lucrurilor ca un matematician, spre exemplu, să creadă că este un geniu în arta cifrelor. Dar cînd acela începe să îşi imagineze că este şi un scriitor sau un fotbalist de geniu, atunci eu, unul, nu văd ce circumstanţe atenuante se mai pot invoca.

A doua problemă majoră este aceea a orientării politice a lui Eliade. În interpretarea lui Sorin Alexandrescu, Eliade este un naţionalist copleşit de tragedia prin care trecea ţara lui. Angajamentul lui legionar ar fi fost mai degrabă simbolic, iar simpatiile lui, în război, ar fi mers către englezi, în cele din urmă. Din păcate, aici ne lovim iarăşi de textul *Jurnalului,* care dezvăluie un Eliade pe deplin ostil aliaţilor. Cînd cade regimul fascist din Italia, el se declară ultimul său simpatizant din Lisabona, calitate în care întoarce capul şi „scuipă" pe stradă după „trădători". Exemplele pot continua pînă pe coperta a IV-a a revistei pentru care scriu acum. Departe de a fi fost un cripto-anglofil, textul *Jurnalului* ne trimite la un Eliade extrem de radical. Într-un punct, trebuie să fiu totuşi de acord cu Sorin Alexandrescu: angajamentul faţă de Legiune al lui Eliade a fost limitat. Motivul e însă sumbru. Pentru Eliade, Legiunea are o problemă: este creştină. În numeroase pasaje din *Jurnal* vedem cum Eliade interpretează istoria recentă în termeni rasiali („abjectele elemente ale rasei slave"). Cuplate cu aprecierile pozitive la adresa lui Hitler, a nazismului şi a Germaniei, precum şi cu intenţia declarată de a forţa o întoarcere a culturii europene la păgînismul pre-creştin, aceasta nu poate însemna decît atît: că Eliade aderase mai degrabă la nazism, decît la legionarism.

În fine, ce nu găsesc acceptabil la tratamentul lui Sorin Alexandrescu e tentativa sa de a prezenta un gînditor tragic angajat într-un dialog efectiv cu unele din marile spirite ale vremii. Iarăşi, din raţiuni de spaţiu, mă limitez la un exemplu. Nu mai puţin de 70 de pagini sînt dedicate unui studiu despre Mircea Eliade şi Ortega y Gasset. Las acum la o parte teza, discutabilă, a similitudinii dintre cei doi. Problema e că Eliade şi filozoful spaniol nu au întreţinut – aşa cum susţine Sorin Alexandrescu – o relaţie personală. În *Jurnalul portughez* sînt relatate doar două întîlniri cu Ortega y Gasset. La prima – după cum singur admite –Eliade îl enervează pe spaniol, iar la a doua este invitat la masă, alături de alţii, o companie în care românul nostru decide să tacă.

Ce mă întristează aici e posibilitatea ca un om altminteri remarcabil de lucid şi de abil cum este Sorin Alexandrescu să interpreteze într-un asemenea mod, să îi spunem „selectiv", evidenţele. E o boală tipic românească, de fapt: citim „Vasile" şi înţelegem „Ion" pentru că aşa ne e nouă bine.

Dilema veche vă recomandă

● Pentru ca, măcar pe un colţişor al unei *Dileme vechi,* la sfîrşit de august 2006, să se amintească de invadarea Cehoslovaciei, în 1968, de către trupele Pactului de la Varşovia, propun să ascultăm în aceste zile simfonia *Praga* a lui Mozart, combinînd-o cu pagini din *Gluma* lui Kundera, cu orice Hrabal (în traducerea lui Jean Grosu) şi, dacă mai aveţi timp şi chef, reveniţi apoi la nemîntuita întrebare de după '89: „De ce n-am avut şi noi un Havel?". Răspunsul meu rămîne: „Fiindcă n-am avut niciodată un Dubcek". (Radu Cosaşu)

● Astăzi de la 19,35, pe TVR Cultural, *Toate dimineţile lumii* – splendidă ecranizare după romanul cu acelaşi titlu al lui Pascal Quignard (apărut în „Cartea de pe noptieră") şi unul din acele cazuri rare în care filmul şi cartea sînt la fel de bune; ştiu că recomandarea este cam tardivă, dar poate că filmul se mai reia... (Alex. Leo Şerban)

● Watermelon, noul sortiment Orbit cu aromă de pepene, care pe mine mă duce cu gîndul la trei lucruri: poemele lui Brumaru, *Mellon Collie and the Infinite Sadness* (albumul celor de la Smashing Pumpkins) şi canicula ce mă face să visez la o femeie alcătuită 90% din apă. Precum pepenele adăpostit în frigider. (Marius Chivu)

Lucia TERZEA-OFRIM

Calea simţurilor

● David Le Breton, *La Saveur du Monde. Une anthropologie des sens (Savoarea lumii. O antropologie a simţurilor)*, Paris, Éditions Métailié, 2006

Un paradox oriental spune că lumea este aşa cum o percepem pentru că o percepem în felul în care o percepem. Nu este greu de înţeles de ce toţi cei care intrau în oraşul de smarald din poveste purtau ochelari verzi. Antropologia ne învaţă că, întotdeauna, între noi şi lume există nişte ochelari, adevărate filtre care diferă de la un grup uman la altul, de la un timp la altul, sau chiar de la un om la altul.

Pentru că aceste filtre sînt imperceptibile, ţinînd de condiţionarea culturală, putem să credem că ceea ce vedem (cu ochii noştri, nu-i aşa?) sau ceea ce auzim (cu urechile noastre, desigur!) este realitatea absolută, incontestabilul adevăr al lumii. Sîntem tentaţi să considerăm că simţurile noastre nu ne mint şi nu ne înşală, fiind acele porţi prin care lumea intră în noi într-un flux năvalnic, neîntrerupt şi liber. David Le Breton contrazice această convingere, să-i spunem de bun-simţ. (Un bun-simţ din familia celui care dispunea arderea pe rug a celor ce contestau că Soarele s-ar învîrti în jurul Pămîntului.) Autorul demonstrează că simţurile nu sînt doar neutre porţi ale cunoaşterii, nici transparente ferestre spre lume, cu atît mai puţin simple oglinzi ale realităţii.

Cu argumente antropologice ilustrate prin numeroase exemple culese din diverse culturi, el avansează ideea că experienţa senzorială este în primul rînd un proces de interpretare, exersat pe un set de date selectate din continuum-ul stimulilor exteriori, în funcţie de criterii extrem de variabile, dictate, uneori, de exigenţele supravieţuirii. Nu trebuie să fim surprinşi de faptul că universul senzorial al eschimoşilor diferă considerabil faţă de cel al locuitorilor Parisului. Doar copilul din nordul îngheţat va fi nevoit şi va ajunge să deosebească peste o duzină de nuanţe de alb sau şi mai multe varietăţi de vînt. În plus, simţul dominant în orientarea spaţială nu este văzul, ca în cazul occidentalilor, ci o percepţie globală, sinestezică – spune Le Breton – ce privilegiază mai degrabă auzul, olfacţia şi simţul tactil.

O dovadă a formidabilei plasticităţi a fiinţei umane sînt şi copiii găsiţi în păduri, crescuţi în sălbaticie, care au dezvoltat o perfectă vedere nocturnă, o acuitate auditivă excepţională, precum şi o incredibilă indiferenţă la frig.

Dincolo de ilustrările surprinzătoare, cartea prezintă felul în care deprinderile senzoriale cotidiene sînt însuşite în mod diferenţiat de la o cultură la alta. Individul asimilează odată cu limba culturii, în care se naşte, şi un repertoriu perceptiv asociat unor semnificaţii particulare. Învăţăm ce trebuie să ascultăm cînd auzim, la ce să privim cînd vedem, evantaiul de înţelesuri ale atingerii, codul olfactiv şi paleta gustativă dezirabilă. Percepţia spaţiului, a culorilor, a sunetelor, a aromelor este întotdeauna modelată cultural. Cartea dezvăluie „organizarea senzorială", resortul semnificaţiilor ce ordonează percepţia sinelui şi a lumii, valorile asociate trăirii corporalităţii.

Antropologia simţurilor, aşa cum o înţelege Le Breton, este una din multele căi ale antropologiei, ce încearcă să surprindă felul în care sensibilul este transformat în inteligibil, modalităţile prin care omul proiectează semnificaţii asupra lumii, efortul de a da existenţei valoare şi sens. Fiind o sinteză a preocupărilor autorului în domeniul mai larg al antropologiei corpului şi sensibilităţii, lucrarea face apel la referinţe multiple: etnologie, filosofie, psihologie, sociologie, istorie şi, nu în ultimul rînd, la literatură. Într-un interviu, David Le Breton spunea că îl consideră pe Proust un sociolog încă neegalat. Nu întîmplător îl citează atît de des în această carte, care se deschide provocator, cu punerea condiţiei umane sub dictonul „Simt deci exist".

***David Le Breton** este profesor de sociologie şi antropologie la Universitatea „Marc Bloch" din Strassbourg. A publicat numeroase cărţi pe teme de antropologie a corpului:* Anthropologie du corps et modernité *(1990),* Passions du risque *(1991),* Anthropologie de la douleur *(1995),* Du silence *(1997),* Les Passions ordinaires. Anthropologie des émotions *(1998). Traduceri în româneşte:* Despre tăcere *(2001),* Antropologia corpului şi modernitatea *(2002).*

Marta PETREU

bon de lectură

Un roman psihanalitic: *Captivul*

După *Agata murind* (2003), roman care a luat Premiul USR pentru proză, Dora Pavel revine în 2006 cu un roman nou-nouţ, *Captivul* (Colecţia „Fiction Ltd", Editura Polirom). N-aş spune că autoarea şi-a părăsit tema din *Agata murind* – tema dragostei şi a morţii, ori aceea a relaţiei fraternale –, pentru că şi *Captivul* poate fi redus la acest topos etern, Eros-Thanatos, filtrat şi împlinit prin psihismul tălăzuitor al personajelor. Ce aduce în plus acest al doilea roman al Dorei Pavel este o intrigă mai clară, un fir epic mai limpede şi mai uşor de urmărit. Chiar dacă foarte complicat.

Romanul este scris la persoana întîi (cu excepţia epilogului, unde intervine vocea auctorială, a naratorului omniscient), sub forma unei confesiuni, un monolog al lui Zigu, adresat, în gînd, surorii sale gemene, adică Zedrei („Zedra mea").

Zigu pare – şi este – fascinat de sora sa, căreia îi pîndeşte faptele şi reacţiile, pe care o însoţeşte în peregrinările şi în căutările ei, aparent ludice, sau pe care o iniţiază brutal şi de la distanţă în dragoste (scena masturbării, din adolescenţă). Fascinaţia aceasta nu este lipsită, cum deja am sugerat, de o tentă erotică, astfel încît între Zigu şi Zedra stă, puternică precum atracţia magnetului, ispita – niciodată consumată însă – a incestului.

Din monologul lui Zigu, care rememorează faptele pentru a le analiza, pentru a înţelege el însuşi ce s-a întîmplat, putem reconstitui trama romanului: o istorie de familie, istoria familiei Jedrijevschi. Peter Jedrijevschi, regizorul din „bătrînul oraş C., de la poalele Cetăţuii", îşi creşte singur copiii, pe gemenii Zedra şi Zigu, părăsiţi de mama lor care a dispărut în mod misterios. După ce în adolescenţă îşi caută mama, răscolind oraşul într-o acţiune patetică şi zadarnică, ajunsă studentă, Zedra clachează complet şi încearcă să se sinucidă, fiind internată într-un spital de psihiatrie. Iar tatăl, regizorul de teatru, începe să monteze spectacole cu actori amatori, în fapt pacienţi de la spitalul psihiatric, sperînd/ţintind să-i vindece şi, mai ales, să îşi vindece – prin jocul şi *catharsis*-ul teatral – propria fiică. El este *captiv* (de unde şi titlul romanului) în propria sa bună-intenţie, în propria speranţă, care însă se dovedeşte o iluzie: nu numai că regizorul nu vindecă pe nimeni, ci, dimpotrivă, el produce „actorilor" săi o asemenea excitaţie psihică, încît aceştia, luînd scena drept realitate, duc *autenticitatea* pînă la capăt şi încearcă, de dragul ei, să-şi omoare mentorul. Iar el chiar va fi omorît, în cele din urmă, pe scenă, în timpul unui spectacol, dar nu de către actori, ci de către propria fiică.

Tenta psihanalitică a romanului este evidentă. Iar pentru cine se îndoieşte de *verosimilitatea* şi *necesitatea* (aristotelice) sub care stă acest paricid, eu aş face trimitere la... presa cotidiană, plină de asemenea înspăimîntătoare „fapte diverse"; căci – să recunoaştem cu toţii – în rău, realitatea întrece imaginaţia oricărui prozator.

Am rezumat romanul Dorei Pavel în mod cuminte şi cronologic. Ca să ajungi însă la acest fir epic simplificat, este nevoie – ca în teatrul analitic, unde trebuie să vezi toată piesa – să citeşti ultima pagină a cărţii, adică Epilogul. Epilogul nu mai este mărturisirea la persoana întîi a lui Zigu, ci, cum spuneam, intervenţia vocii auctoriale, care narează fuga Zedrei din spital, furişarea ei în teatru, unde se joacă finalul spectacolului montat de tatăl său cu actorii-pacienţi, iar apoi crima propriu-zisă, paricidul.

Întrebarea: de ce îşi omoară Zedra tatăl? îşi are, de asemenea, răspunsul în Epilog. Traumatizată în copilărie de propria mamă (pasajul în care este descrisă comportarea mamei, care îşi considera fiica un căţel, aruncîndu-i oase pentru „apporte!", este memorabil), Zedra îşi pierde complet echilibrul, şi aşa precar şi deviat, în momentul cînd descoperă că tatăl ei o „trădează", că el ştie unde le este mama, cu care a continuat să aibă cele mai normale şi afectuoase relaţii. Drept urmare, ea se răzbună.

Prin atmosferă, prin suspans şi prin structurarea acţiunii pe mai multe paliere, care se întretaie şi se multiplică ingenios, romanul Dorei Pavel aparţine genului gotic. Acţiunea este palpitantă, pe alocuri – cred – prea senzaţională, dat fiind că în una şi aceeaşi familie se aglomerează, ca în tragedia antică, prea multe vinovăţii: dezaxarea şi gelozia mamei, tensiunea erotică dintre gemeni, fixarea afectivă a fiicei pe tată şi, apoi, crima premeditată a fiicei. Sentimentele personajelor însă se angrenează într-un mecanism patologic insidios şi implacabil, logica lor malignă avînd un caracter imanent şi, prin aceasta, verosimil.

Captivul este un roman foarte bine lucrat, neliniştitor şi incitant. Dora Pavel scrie excepţional, frazele ei avînd o densitate senzuală şi o acuitate psihologică neobişnuite. Romanul are, pe detalii, o consistenţă de apă grea, leneşă, mlăştinoasă. O pînză freatică adîncă, din care psihologia personajelor se hrăneşte în mod plauzibil. În literatura română extrem-contemporană, Agopian mai are o asemenea frază senzorială, de bijutier. Chiar dacă *Agata murind* mi-a plăcut mai mult, pentru că amestecul de senzualitate şi moarte (de cimitir dezgropat şi de scene erotice neconvenţionale, compensatoare) avea un aer maladiv foarte convingător, *Captivul* a intrat, prin perfecţiunea cu care este lucrat fiecare detaliu şi apoi întregul, în raftul bibliotecii mele selective. El confirmă faptul că Dora Pavel nu a luat premiul pentru proză în mod accidental şi norocos, ci că ne aflăm în faţa unui romancier puternic, ale cărui romane viitoare le aştept cu mare curiozitate.

Elisabeta LĂSCONI

3 în 1: Mozaicul

● **Giulio Leoni, *Crimele mozaicului*, Editura Polirom, 2006.**

Combinaţiile incendiare fac ravagii pretutindeni, de ce n-ar apela şi scriitorii la asemenea formule de succes? O ficţiune ca romanul istoric îşi are publicul său fidel, *thriller*-ul – alt fel de public, mai numeros şi eterogen; cartea ezoterică – public divers, în continuă creştere. Dar o scriere ce amestecă toate cele trei formule romaneşti reprezintă o lovitură de piaţă sigură, indiferent de eticheta care i se pune: thriller ezoteric sau polar erudit. Există un precedent, *Numele trandafirului* de Umberto Eco, pe urma căruia vin în şir cărţile unui Arturo Perez-Reverte sau, în formula cea mai comercială, ale lui Dan Brown.

Reuşita lui Umberto Eco a funcţionat ca semnal pentru intrarea universitarilor în arena ficţiunii, ca şi descoperirea unui zăcămînt fabulos, care poate fi exploatat multă vreme şi fără prea multe riscuri, cel al istoriei, cu societăţi secrete, cu personalităţi misterioase, cu evenimente inexplicabile. Cine are deja „la degetul mic" documentarea, familiarizarea cu spiritul epocii şi cu mentalitatea medievală sau renascentistă, dacă nu specialiştii care au răscolit arhive şi biblioteci întregi.

Să nu ne mire aşadar că din acelaşi spaţiu cultural italian se impune o trilogie de Giulio Leoni, avîndu-l ca personaj nici mai mult, nici mai puţin decît pe Dante Alighieri, trilogie din care apare la noi *Crimele mozaicului*, în Colecţia „Thriller" a Editurii Polirom, tradus de Dragoş Cojocaru (hispanist şi italienist, cu o teză de comparatism literar – *Cervantes şi Dante*, despre care doar am auzit, dar care îmi stîrneşte o mare curiozitate). Iată-l pe autorul *Divinei Comedii* în ipostaza de personaj, prior al Florenţei în anul 1300, prins într-o intrigă mai mult ezoterică decît detectivistă: într-o abaţie aflată dincolo de zidurile cetăţii zace cadavrul unuia dintre marii meşteri de la Como, arhitect, constructor şi mozaicar, iar toate detaliile indică o crimă ritualică. Îi urmează altă crimă, care creează alte mistere.

Sigur că toate crimele prilejuiesc familiarizarea cititorului cu altă cultură, care ajunge să afle ce sînt Artele şi confreriile care păstrau secretele acestora, remediile farmaciştilor bazate pe principiile corespondenţelor, prezenţa discretă a vrăjitoriei şi a necromanţiei, ca şi veghea Inchiziţiei. Fundalul cărţii îl constituie viaţa cotidiană a cetăţii, jocurile politice, dezvăluirea treptată a unui conflict latent: papa Bonifaciu pregăteşte jubileul prilejuit de noul secol, însă totodată încearcă discret să-şi extindă autoritatea asupra Florenţei, în forme discrete, voalate. O întreagă faună socială şi umană populează lumea ficţiunii, de la cerşetorii care stăpînesc tainele subteranelor, la cercul iniţiaţilor care compun „Al Treilea Cer".

Mozaicul şi cifra 5 formează miezul detectivistic şi ezoteric al romanului. Nu lipsesc (cum ar putea?) din roman misterele Cavalerilor Templieri care, nu mă îndoiesc, vor naşte alte întrebări şi dezbateri pentru cei pasionaţi de avatarurile Templului. Lectorii avizaţi, care au străbătut măcar o dată *Infernul*, *Purgatoriul* şi *Paradisul*, vor găsi referiri la ideea lui Dante de a realiza o scriere despre o călătorie, ca şi asupra multiplelor interpretări pe care le oferă mozaicul, de la care porneşte enigma şi de a cărui descifrare depinde rezolvarea ei. Aici transpar erudiţia şi ingeniozitatea autorului, plăcerea de a oferi piste false şi de o crescîndă erudiţie.

Aşadar, un roman incitant, amintind, prin concentrarea acţiunii în şapte zile (15-22 iunie), de o capodoperă a genului detectivist, *Zece negri mititei* de Agatha Christie. Lectura cărţii este o delectare a intelectului şi o încîntare a minţii dornice de suspans, deliciul celor pasionaţi de misterele medievale, ca şi o minunată lecţie de istorie, indusă cu abilitate şi talent, încît, după ultima pagină, îţi dai seama că epoca lui Dante, oamenii şi frămîntările vremii ţi-au devenit familiare. Ne rămîne să aşteptăm celelalte două părţi ale trilogiei. Şi dacă un cititor adolescent n-a deschis încă *Divina Comedie*, cred că acest roman îl va „zgîndări" să o facă!

Simona Sora îşi va relua rubrica în 15 septembrie 2006

Andrei GORZO

dilematograf

Mai altfel

● ***Eu, tu şi toţi cei pe care-i ştim / Me and You and Everyone We Know* (SUA, 2005), de Miranda July.**

Ce veţi crede despre filmul Mirandei July, *Eu, tu şi toţi cei pe care-i ştim*, va depinde, în mare măsură, de ce veţi crede despre July ca prezenţă – despre imaginea pe care şi-o construieşte în calitate de interpretă a rolului principal: e mai degrabă iritantă sau mai degrabă simpatică? Personal, încă nu m-am hotărît. Joacă rolul unei femei pe nume Christine, care face artă video şi e pur şi simplu adorabilă; sigur, puţin ciudată pentru unele gusturi, puţin cam zăpăcită şi uneori penibilă, dar într-un fel special şi sufletist şi poetic – într-un cuvînt, adorabil. Cel puţin aşa se presupune că ar trebui s-o vedem. Pe de-o parte, sînt dispus să accept toate astea, să mă las dezarmat de ochii ei albaştri, pacificatori şi de stilul ei şleampăt-cu-personalitate, de ingenuitatea artei ei (mostră: două voci – a ei şi tot a ei – schimbînd jurăminte de iubire pe fondul unui apus de soare fotografiat) şi de felul impetuos-exaltat în care decide că vînzătorul de pantofi pe care tocmai l-a cunoscut e bărbatul vieţii ei, drept care intră peste el în maşină. Pe de altă parte (cum s-o spun ca să nu fiu mojic?), n-aş fi vrut să fie maşina *mea*. Şi, deşi Christine nu e o prezenţă agresivă (cum ar putea să fie, cu ochii ăia?), *există* ceva agresiv şi infatuat în prezumţia (dragă adolescenţilor închipuiţi şi filmelor americane independente) că, ea fiind „mai altfel" (adică zurlie), e musai să fie şi minunată; mie mi s-a părut mai mult zurlie, dar acesta e genul de film în care o purtare zurlie *garantează* o natură minunată. E genul de film la care nu trebuie să te întrebi de ce şi în ce fel se potriveşte eroina cu vînzătorul de pantofi pe care i-a căşunat; faptul că i-a căşunat pe el ar trebui să-ţi fie de-ajuns – mai multă precizie ar strica magia. Uneori, nu pot să nu mă gîndesc că, deşi fac filme pline de vînzători de pantofi, regizorii independenţi sînt la fel de certaţi cu viaţa reală ca şi regizorii hollywoodieni.

Nu vreau să fiu nedrept. Filmul nu se pretinde realist. Duce cu gîndul la un volum de poezii de debut în care e greu să separi focul de fumuri, originalitatea de ciudăţenia afectată; o eflorescenţă de momente fragile ca nişte baloane de săpun, preţioase în ambele sensuri, unele iridiscente (mai ales unul cu un peştişor ajuns – nu se face să întrebi cum – într-o pungă cu apă, pe capota unei maşini în mişcare: dacă maşina încetineşte, peştişorul moare). Există şi o organizare, nişte teme (alea care erau de aşteptat) – singurătatea, permanentul hăiscea al fricii şi al nevoii de contact. Şi tocmai pentru că există aceste teme era nevoie de ceva mai puţină artisticitate căutat-aeriană şi de ceva mai multă aderenţă la realitate. De exemplu, vedem că vînzătorul de pantofi are doi copii (mulatri) şi că tocmai s-a despărţit de soţie, dar la fel de bine putea să-şi facă intrarea în film la bordul unui OZN: excentricitatea lui nu se asortează cu nici un bagaj biografic, cu nici un trecut trăit – e liber-plutitoare. Mult mai bine ancoraţi mi s-au părut copiii – cel puţin la început. „Unde e mama?", îl întreabă cel mic (6 ani) pe cel mare. „Probabil că şi-o trage cu prietenul ei", se pronunţă adolescentul, cufundat într-un *sex-chat* pe Internet, la care fratele său revine: „Eu cred că ne ia cadouri" – două minţi trecînd una pe lîngă cealaltă fără să se atingă, fiecare cu ce-o doare. După ce-i furnizează fratelui său (bineînţeles, fără să-şi dea seama) o porcoşenie care se bucură de mare succes pe lîngă partenera lui de *chat*, băiatul cel mic, din ce în ce mai fascinat, ajunge să-i ia locul şi chiar să-şi dea întîlnire cu doamna respectivă. E un tablou original, ca să nu spun mai mult – doamna aşteptînd emoţionată, copilul de 6 ani cocoţîndu-se cu greu pe bancă pentru a-i fi alături şi, ceva mai departe, un tip făcîndu-şi exerciţiile de *tai chi* sau de ce-o fi –, dar ce-mi place la el (şi la tot episodul ăsta) e faptul că originalitatea nu e aplicată atît de laborios şi de ostentativ ca în alte părţi, ci răsare credibil dintr-o realitate banală. În schimb, nu ştiu ce să spun despre episodul cu băiatul mai mare şi cu cele două liceene minore, cunoştinţe vagi de-ale lui, care îl pun să decidă care din ele e mai bună la sex oral. *Ăsta* din ce realitate a răsărit? În orice caz, nu din aia pe care mi-o amintesc eu din liceu. Poate că lucrurile s-au schimbat foarte tare şi masculii adolescenţi nu mai ştiu unde să se ascundă de atîtea felatoare sîrguincioase care insistă să exerseze pe ei, dar nu ştiu ce (poate aerul lor, la fel de lihnit cum era al nostru la vîrsta lor?) mă face să mă îndoiesc. Nu. E vorba tot de ostentaţia aceea – de convingerea că farmecul (chiar şi genul fragil, neagresiv pe care-l cultivă July) trebuie să fie şi un pic transgresiv, altfel nu-i de ajuns. Destui spectatori vor sucomba. În ceea ce mă priveşte, sînt prea bătrîn şi apoi, încă din adolescenţă, am fost circumspect faţă de abordările de tip: „Eu sînt aşa, mai ciudată, mai altfel – nu-i aşa că sînt minunată?". Ei bine, nu chiar.

trecerea prin reviste

Aparenţa unui supliment

Pentru mine, nici o revistă nu se compară cu secţiunea săptămînală a prestigiosului *New York Times*, intitulată „Sunday Review of Books". Deşi are aparenţa unui supliment, este cu totul altceva, deşi are titulatura de secţiune a ziarului, este cu mult mai mult. Este o revistă în sine, dedicată cărţilor momentului. Este, în general, scrisă alert, captivant, de condeie pline de har dintr-o vastă reţea de colaboratori. Cel care scrie o recenzie este, întotdeauna, unul care chiar se pricepe la domeniul pe care îl tratează cartea. „Books" este, pentru mine, lectura duminicală preferată (după *Dilema veche*, se-nţelege) şi, alături de o cană de cafea Starbukcs, face parte din ritualul unei dimineţi de duminică perfecte. Nici numărul din 20 august nu dezamăgeşte. Dintre recenzii, în fapt mici eseuri dedicate temelor cărţii, mai puţin pretenţioase decît cele scrise – să zicem – în *New York Review of Books* dar, poate de aceea, mai convingătoare, două îmi stîrnesc atenţia.

Nu sînt deloc un consumator de SF, dar biografia autorului James Tiptree Jr, pseudonim al lui Alice B. Sheldon, pe care o aflu din recenzia cărţii *James Triptee Jr. – viaţa dublă a lui Alice B. Sheldon* de Julie Phillips, m-a uimit. Nu e, desigur, prima femeie care îşi ia un pseudonim literar masculin. Nu e nici primul autor care decide să nu îşi arate faţa, păzindu-şi strașnic adevărata identitate pentru decenii (atît de misterios era Tiptree, încît în anii '70, cînd succesul lui/ei era la apogeu, circula intens şi zvonul că e pseudonimul lui Henry Kissinger care s-a apucat de SF, dar şi zvonul că ar fi pseudonimul altui celebru izolat, J.D. Salinger). Ei bine, Tiptree s-a dovedit a fi o doamnă cu o biografie fabuloasă. S-a născut din părinţi bogaţi la Chicago, ajunge la 7 ani în Africa, unde devine eroina unui reportaj din *New York Times* care – pe ce bază nu ştim – o numeşte „primul copil alb văzut vreodată de pigmei". La începutul celui de-al doilea război mondial se înrolează voluntar în armata americană şi este rapid remarcată pentru calităţile sale de ofiţer de informaţii aşa că, după război, devine agent al CIA. Apoi, sau în acelaşi timp, creşte găini la o fermă izolată, scrie SF şi eseuri despre feminism.

Remarc şi recenzia la cartea *Blugii: o istorie culturală a unui* icon *american* de James Sullivan. Povestea acestor pantaloni, de la muncitorul sărac din secolul XIX, la cel mai bine vîndut articol vestimentar din istorie, este o poveste cu adevărat americană. Blugii, pe cît sînt de populari, pe atît sînt de versatili. James Dean, Marlboro Man, Bruce Springsteen, Snoop Doggy Dog, Britney Spears sau Gwyneth Paltrow sînt toţi mari purtători de blugi, dar, pe fiecare, aceşti pantaloni spun cu totul altceva.

Numărul din 20 august se încheie cu un foarte interesant eseu semnat Rachel Donadio şi intitulat „Ce am făcut în tabăra de vară a scriitorilor". Este o incitantă descriere a celor două faimoase colonii artistice din America, „MacDowell" din Peterborough, New Hampshire şi „Yaddo" din Saratoga Springs, New York. Coloniile artistice sînt locuri binecuvîntate unde un număr de artişti, fie ei scriitori, compozitori, artişti plastici, fotografi, se retrag, pentru o perioadă de timp ce nu depăşeşte două luni pe an, ca să creeze. Zvonul este că, dacă vrei să creezi, e mai bine să mergi la MacDowell, iar dacă vrei să te împerechezi mai bine, mergi la Yaddo. Dar amorul merge şi la MacDowell unde, de pildă, Jeffrey Eugenides a scris o bună parte din *Middlesex,* dar a şi cunoscut-o pe actuala lui soţie, Karen Yamauchi, artist plastic. (***S. V.***)

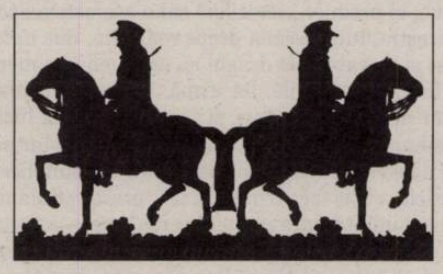

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O vastă pilulă

„Unii cred că libertatea a complicat viaţa multora. Eu cred că prostia."
Dorin Tudoran

La 60 şi ceva de ani – să mai terminăm cu mistica anilor rotunzi! – de cînd generalul De Gaulle a văzut scris pe un parbriz prăfuit al unei maşini militare:

MOARTE PROŞTILOR!

şi s-a dat cu doi paşi înapoi, exclamînd: „Vast program!",

un ziar din Bucureşti, de mare tiraj, publică, undeva pe ultima pagină, prizărită între doi români morţi pe o şosea bulgărească şi un disc-jockey brazilian jefuit în plină emisie, următoarea ştire (pe care, într-un ziar de-al meu, aş fi pus-o pe a'ntîia, cu litere cît ale „nunţii secolului"):

PRIMA PILULĂ ANTIPROSTIE

„Un cercetător din Germania a testat o «pilulă antiprostie», cu rezultate încurajatoare la şoarecii de laborator şi la musculiţele drosofile. Hans-Hilger Ropers, director al Institutului Max Planck pentru genetică moleculară, a testat o pilulă care contracarează hiperactivitatea în anumite celule din creier, determinînd astfel stabilizarea memoriei pe termen scurt şi îmbunătăţirea concentrării".

Profund profan, ţinîndu-mi bine în frîu humorul de care nu pot scăpa, precum Chaplin de cîinele care se ţine după el, legat cu o sfoară de pantalonii lui,

primul meu şoc – din care mi-am revenit treptat – s-a produs la vestea că prostia se poate trata chimic, farmaceutic, şi deci că ar avea leac. Din a VI-a de liceu, nu m-a părăsit diagnosticul profului de matematică în cazul oricărei loaze: „tinere, dumneata suferi de o boală incurabilă: prostia".

Conştient de crescînda mea ignoranţă în ale geneticii moleculare, am luat totuşi la analiză ştirea de mai sus şi am înţeles, cu cîtă minte am şi cu imaginaţia aferentă, că prostia are celulele ei, undeva, pe creier, că ţine şi ea, precum inteligenţa, de memorie şi de puterea noastră de concentrare, adică, vorba aceea, nici ea nu e de capul ei. Un uşor fior nu neg că m-a străbătut: prostia intră şi ea într-o logică medicală, chimică...? Poate fi eradicată rezonabil?

Intimidat permanent şi pozitiv de tot ce e logic şi raţional – mai ales în această perioadă cînd raportul dintre bine şi rău s-a modificat, în sensul că nu răul, ci binele a devenit inimaginabil – m-am dus cu gîndul, prosteşte sau nu, mai departe pe firul ştirii, chiar la prima ei frază: pilula ar fi dat „rezultate *încurajatoare* (sublinierea mea pe hîrtie şi repetarea cuvîntului de zeci de ori în cap) la şoarecii de laborator şi musculiţele drosofile". Ştiu de mult că şoarecii de laborator şi musculiţele au contribuit la binele omului, cît Prometeu, Faust şi alte trestii gînditoare la nevrozele lui, dar chiar aşa, să fi devenit cobai pentru lecuirea prostiei omeneşti?!

Din adîncul fondului meu de neştiinţă, a emanat o expresie dintr-un scheci la Estradă, cînd inegalabilul Puiu Călinescu îi spunea partenerei sale: „Eşti proastă ca o muscă văduvă!". Această frază m-a încurajat să mă precipit – cu toate riscurile – într-o idee indiscutabil optimistă: de ce nu ar trece dl Ropers, după şoareci şi musculiţe, la experimentarea pilulei antiprostie, aici, la noi, în Parlament, în talk-show-uri şi alte medii excepţional de fertile pentru testarea produsului farmaceutic?

Dacă se încearcă „o contracarare a hiperactivităţii unor celule din creier", i se poate livra imediat specimenul unui preşedinte de partid care ameninţă că aduce „2000 de oameni, gata să-i arunce pe fereastră pe toţi aceşti derbedei care studiază dosarele..." În acelaşi sens, se poate pune la dispoziţia cercetătorilor, nu o musculiţă, ci (cu geniul humorului nostru involuntar) chiar o muscă hiperactivă în stupiditatea explicaţiilor ei la o întrebare normală: de ce a tăcut, timp de 16 ani, în privinţa colaborării cu Securitatea? Răspunsul ei: „nu mi s-a părut important" e caz de prostie calificată şi cere pilulă.

De altfel, în legătură cu „îmbunătăţirea concentrării", cred că avem zeci de bolnavi incapabili să se concentreze pentru a ajunge la acest adevăr: tăcerea lor după '89 e mult mai gravă decît activitatea lor de turnători mai mult sau mai puţin oneşti. Cît priveşte eficacitatea pilulei pentru „stabilizarea memoriei pe termen scurt" – cît de scurt nu ni se precizează, dar 16 ani constituie un termen istoriceşte scurt –, nu-i pot ascunde dlui Ropers că în România va întîmpina dificultăţi. Stabilizarea memoriei nu pasionează între Tisa şi Marea Neagră.

Dar cea mai complicată problemă va fi aceea (nu ştiu cum s-ar zice în germana cuvintelor-vagon) a prostului convins că e deştept. E o maladie naţională. Vasta pilulă va ţine seamă de ea?

Într-un ultim zvîcnet optimist, văd totuşi ziua aceea cînd omul va avea la îndemînă un aparat cu care îşi va măsura prostia, aşa cum îşi controlează glicemia.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Oltenia e tîmpită răuuuuuuuu!

Mă dusăi să trec la Olt într-o repezeală că mi-era dorul bolnav tocmai la Băile Herculane. Avea febră 40 dorul meu. Şi cum mă dusăi, mă dusăi dracului să mă spînzur de Oltenia. Bă, tată, nu e neam mai tîmp ca olteanul, bă... eu sînt oltean, ştiu ce vorbesc. Pervers, sărac, tîmp, ţepar, dar mai ales asfaltat nema. Nema asfaltare. Nişte găuri în Oltenia emană găuri în conştiinţa lor. Nu vezi un drum normal fără jupuiala de asfalt, nu vezi o bornă kilometrică să-ţi dea un kilometraj ca lumea, că vine o tablă imediat şi te contrazice. Aici sînt 20 de km pînă la Craiova, la 25 de metri sînt 22 de km. Bă, oltenii ăştia şi-au îngropat de mult moşii, că n-au înţelepciune în cap, în asfalt, în nimic. Vă dau eu o idee, bă, oltenilor, vă sînt dator că m-aţi născut în pămîntul ăla... uite cum faceţi: vă aşezaţi toţi, dar toţi oltenii pe marginea şoselei, şi trageţi de şosea să se potrivească cît mai puţine găuri pe carosabil şi mai multe găuri pe unde treceţi voi, negospodarilor. Şi dacă nu te omoară moartea, te omoară şantierele. Bre, de la Craiova la Severin, nişte labe triste de Olt nu-s în stare de 10 ani de zile să facă un asfalt ca lumea... că eu mai fusei pe acolo şi văzui că de ani de zile nu şi-au terminat contactul lor abisal cu lopata, lopata nu şi-a încheiat meditaţia cu asfaltul fierbinte, iar asfaltul fierbinte nu s-a desprins încă de hermeneutica hegeliană a fabricii. Stau oltenii înşiraţi pe marginea şoselelor, flămînzi, zgribuliţi, şchiopi, orbi, şantalii şi nu mai pot să se fure între ei că nu mai au ce, dar să se angajeze la coada unei lopeţi să-şi termine dracului şoselele, nu o fac. De ce? Că aşa e olteanul! Varză! Cred că porcii, că fiecare oltean are mîndria lui de Crăciun, porcul, deci fiecare porc a halit juma de asfalt, de aici găurile, de aici lipsa de elementar înveliş negru al pămîntului. Bă, oltenilor, luaţi dracului tot asfaltul, aşa, frumos, furaţi, faceţi-vă drum în fundul curţii, la WC, cu asfaltul ăsta, cheliţi dracului locul să ştim o treabă, şi ne descurcăm mai bine fără asfalt, alunecăm pe pămîntul ţigănesc care vă înconjoară. Sau altă idee, ieşiţi toţi beţi morţi de prin bodegi, că acolo vă e locul, neamurilor proaste şi bete, şi puneţi-vă pe asfalt să vă călcăm noi cu roţile de Bucureşti. Să mergem şi noi ca lumea. Să simţim un ambîţ oltean... să fie, dom'le, o armonie. Dar nu băgaţi graşii voştri, luaţi ţîri, traşi la faţă, să fie o asfaltare cu trupuri mişto. Beţi să fie ca să nu mă simtă. Cîte kile de vin prost vreţi? Cîte kile? Ziceţi voi o cifră, neam stricat, găurit, ce sînteţi! Hai, vă dau trei damigene şi vă anunţ cînd trec pe acolo? Aşa, să staţi întinşi frumos-frumos că am un drum spre toamnă! Să se pună pe burtă la intrare în judeţe şi oraşe următorii: Solomon-Iordache şi Nedelescu, primar şi viceprimari de Craiova, Giurgea-Giurgiţeanu-Ciobotea, prefect şi subprefecţi de Dolj, Prioteasa-Dascălu-Odolbaşă-Barbărasă, şefii Consiliului Judeţean Dolj. De la Mehedinţi, hai, adunarea: Dinu, nea, de la Primăria de Severin, Demian şi Gheorghe, viceprimari, Bălu-Săceanu-Brăghiea, de la Prefectură. Cam ăştia îi vreau pe burtă că trec eu, eu, Ceauşescu, vin de la Bucureşti şi trec peste voi, bă, că voi nu aţi fost în stare să vă daţi un asfalt pe la nas!

Silviu BRUCAN

De ce sîntem codaşi

În 2004, revoluţia portocalie din Ucraina a creat o euforie extraordinară în presa occidentală, mai cu seamă că ea venea după succesul neaşteptat din Georgia. Numeroşi analişti vorbeau atunci de un avans fastuos al democraţiei, punînd accentul pe seria de alegeri populare în condiţii adverse şi fără precedent în Afganistan şi Irak, nişte alegeri locale în Arabia Saudită, permisiunea acordată islamiştilor în alegerile prezidenţiale din Egipt, iar, colac peste pupăză, revolta populară din Kirghistan. Părea că uriaşul adormit din Orientul Mijlociu se trezise şi-şi dezlega lanţurile.

Pe atunci nu ne era clar că nu orice alegere populară serveşte cauza democraţiei şi a drepturilor omului... Abia cînd alegerile din Palestina au fost cîştigate de Hamas, cronicari externi ai marilor ziare şi-au dat seama că ecuaţia este mult mai complexă, iar conflictele etnice nu urmează aceeaşi logică cu dinamica animozităţilor sociale. În genere, în Orientul Mijlociu nu pot fi aplicate în mod mecanic, modelele care s-au format de-a lungul secolelor în societăţile occidentale ale Europei şi Americii, aşa cum au procedat, în strategia lor, neconservatorii administraţiei Bush.

Dealtfel, această observaţie este valabilă şi în privinţa evenimentelor din răsăritul Europei, începînd cu mult lăudata revoluţie portocalie din Ucraina. N-au trecut nici doi ani de la victoria în alegeri a preşedintelui Viktor Iuşcenko, purtător al drapelului pentru apropierea de Uniunea Europeană, şi acelaşi preşedinte s-a văzut nevoit ca, în urma alegerilor parlamentare din iunie, să încredinţeze sarcina de a forma noul guvern arhirivalului său, Viktor Ianukovici, cunoscut pentru vederile sale pro-Rusia. Unde dai şi unde crapă!

Nici în ţările postcomuniste, care au fost primite la 1 mai 2004 în Uniunea Europeană, lucrurile nu evoluează conform aşteptărilor. În Polonia, cei doi fraţi gemeni Kaczynski, unul preşedinte şi altul premier, au confecţionat o coaliţie cu accente conservatoare şi naţionaliste, care-şi propune să se distanţeze de unele valori comunitare, socotite prea liberale; adoptă o legislaţie care reintroduce pedeapsa cu moartea, restrînge drepturile homosexualilor, măreşte rolul statului în economie şi întăreşte rolul Bisericii Romano-Catolice.

Şi în Slovacia, unde din 1998 încoace a domnit un guvern reformist, a cărui performanţă i-a adus elogii la Bruxelles, recentele alegeri au dus la includerea în noul guvern Fico, a Partidului Naţional xenofob, condus de Jan Slota, şi a Mişcării pentru o Slovacie Democrată, al cărei şef, Vladimir Meciar, şi-a făcut o proastă reputaţie, în anii '90, prin măsurile dure de cenzurare a presei, de intimidare a opoziţiei, ca şi prin refuzul de a lua măsuri pentru combaterea corupţiei şi a crimei organizate. Atît Slota, cît şi Meciar au anunţat măsuri pentru reducerea drepturilor minorităţii maghiare. Deşi fostul guvern reformist a obţinut mari succese economice, a atras remarcabile investiţii strategice, care au făcut să crească, în mod sensibil, salariul mediu şi, în general, nivelul de trai al populaţiei, la alegeri, cele două formaţii naţionalist-xenofobe au obţinut asemenea poziţii în Parlament, încît premierul Fico nu a putut constitui un guvern majoritar fără participarea acestora.

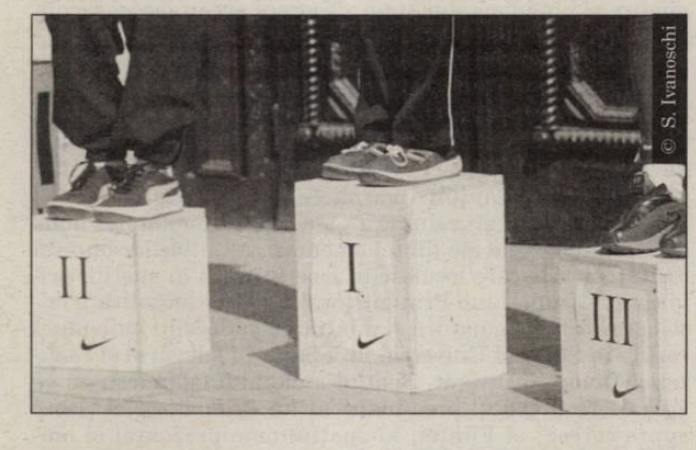

În Republica Cehia, care se bucură de cea mai puternică economie din Europa centrală, alegerile de acum două luni au dat conservatorilor şi socialiştilor acelaşi număr de locuri în Parlament, aşa încît nu sînt previzibile schimbări de orientare politică sau economică.

Judy Dempsay, specialista în probleme est-europene a lui *International Herald Tribune,* este de părere că această *malaise* a ţărilor din zonă se datorează slabei tradiţii politice, faptului că perioada de democraţie între cele două războaie mondiale a fost prea scurtă. Într-adevăr, se constată că democratizarea şi reforma economiei de piaţă au mers mai uşor în ţările care, înainte de instaurarea comunismului, beneficiaseră de o dezvoltare capitalistă-industrială mai puternică şi de forţe sociale mai bine echipate pentru o economie de piaţă.

Cehoslovacia antebelică a preşedintelui Masarik se aflase, ca dezvoltare economică şi politică, la nivel vest-european, iar Ungaria şi Polonia o urmau îndeaproape; chiar în cele patru decenii de comunism, fiinţa în Cehoslovacia un puternic strat social intermediar, ca nivel material şi cultural de viaţă, tipic clasei mijlocii. Abia acum realizăm că Primăvara de la Praga, reforma lui Kadar în Ungaria şi valul neformist din Polonia reflectau aspiraţii mic-burgheze de liberalizare şi de piaţă, mai curînd decît revendicări tipice clasei muncitoare.

În contrast cu aceste tendinţe de liberalizare, Nicolae Ceauşescu aplica un etatism dur şi total, care mergea pînă la controlul de stat al tuturor proceselor-economice, inclusiv reglarea micii producţii ţărăneşti cu ajutorul Miliţiei.

Diferenţa în ce priveşte strategia economică şi politica socială între ţările central-europene şi România a jucat un rol important în determinarea amplorii şi ritmului construcţiei economiei de piaţă şi instaurării democraţiei în aceste ţări, inclusiv a rezultatelor generale exprimate în Produsul Intern Brut. Potrivit Băncii Mondiale, PIB pe locuitor a înregistrat, în 2005, următoarele date:

Cehia – 12.254 dolari
Ungaria – 10.831 dolari
Slovacia – 9.289 dolari
România – 4.568 dolari
Bulgaria – 3.599 dolari.

libertatea de impresie

Terapii groteşti

Într-o vreme, printre tineri se spunea că se merge la „un ceai". Un ardelean serios m-a întrebat odată de ce noi, bucureştenii, ne prostim aşa, şi nu zicem lucrurilor pe nume, adică la chef să-i zicem chef sau petrecere, nu ceai sau alte prostii... Mai tîrziu, termenul de „ceai" s-a transformat în „bairam". Una peste alta, indiferent cum i s-a zis, esenţa a fost aceeaşi în toate vremurile. Cît mai lichidă. Iar de-a lungul timpului, am asistat la tot felul de manifestări demne de acest nume. Şi în general, cu cît mizeria e mai mare, cu atît chefurile sînt mai tari. De exemplu, odată, la Băile Herculane locuiam împreună cu nişte muncitori în nişte barăci de carton. Ne ocupam cu prospecţiunile geologice. În acelaşi „ansamblu de locuinţe" stăteau şi unii care lucrau la nu ştiu ce aducţiuni de apă. Au venit într-o zi la un chef de-al muncitorilor noştri, care sărbătoreau ziua de naştere a unuia dintre ei. Se bea, se mînca şi se rîdea. Unii se duceau, din cînd în cînd, să se mai răcorească în rîul care trecea prin apropiere. Muncitorii de la ape au plecat însă foarte dezamăgiţi, zicînd că ăla nu e chef. „Să veniţi odată pe la noi cînd petrecem, să vedeţi cum stau mesele şi scaunele pe pereţi" – ne-a zis unul dintre ei. Am crezut atunci c-o fi vreo vorbă, aşa, cînd vrei să descrii o petrecere strașnică. Peste vreo două săptămîni însă, am fost invitaţi în baraca lor, la chef, şi nu mică ne-a fost mirarea să descoperim că principala lor ocupaţie, morţi de beţi fiind deja cu toţii, era să bată în cuie mesele şi scaunele pe pereţii şi pe tavanul de catron presat din care era făcută baraca. Mai beau un pahar, mai luau un scaun şi-l „lipeau" de tavan... La un moment dat, au apelat şi la mesele şi scaunele noastre, ale lor fiind deja toate „lipite". N-am mai văzut şi nici n-am mai auzit vreodată aşa ceva, dar mi-a rămas în minte imaginea acelor indivizi în maiouri, cu privirile înceţoşate, cu ciocane în mîini, preocupaţi să-şi ţină echilibrul, în timp ce băteau mesele-n tavan. O scenă la fel de amuzantă prin grotescul ei am trăit în armată, cînd unui coleg i s-a pus, în paharul de vodcă cu suc de roşii, un peştişor din acvariul generalului. Omul bea şi sughiţa, iar cînd lăsa paharul jos, peştele, încă viu, dădea din coadă. Noi crăpam de rîs, cu atît mai abitir, cu cît el nu observa absolut nimic. A avut noroc să nu înghită peştele, pînă cînd cineva i l-a scos cu două degete din pahar şi l-a aruncat, aşa ameţit cum era, înapoi în acvariul sacrosanct al generalului care conducea unitatea. De curînd, am avut ocazia să aud ceva la fel de „interesant". O mare petrecere într-o curte. Toţi bărbaţii „ciupiţi", iar unul dintre ei nu se ştie cum a făcut de şi-a pierdut dinţii de plastic printr-un tufiş. Ceilalţi, auzind ce i s-a întîmplat, n-au mai vrut să intre în casă la toaletă. Se duceau să facă pipi doar în acel tufiş, într-o veselie dementă, spre uimirea proprietarului dinţilor pierduţi, care nu pricepea prea bine însă ce se întîmplă.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

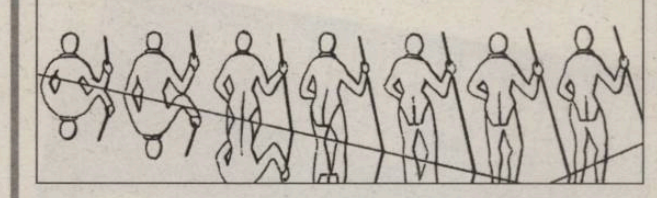

Alte dezastre

Seria mini(maxi)dezastrelor despre care începusem să povestesc săptămîna trecută a continuat. Copilul a fost lăsat în tabără, eu m-am întors. Ajunsă acasă, aflu detalii despre spargerea anterior menţionată, de la faţa locului, pentru că persoanei în cauză îi era urît singură şi avea nevoie de companie: hoţii, printre altele, furaseră două telefoane mobile şi vorbiseră de pe ele de 300 de dolari. Noroc cu *Orange,* căruia i se păruse dubios ca, după ce de pe un telefon nu se vorbeşte aproape deloc, să existe convorbiri atît de asidue. Aşa că serviciul lor de fraudă sunase la numărul de telefon în cauză, ceruse cu proprietara, şi hoţii le spuseseră că nu-i acasă, să revină. Sunaseră din nou, şi acelaşi lucru. Cînd, mai tîrziu, venise Poliţia la păgubaşă, reprezentanţii acesteia o puseseră să-i sune ea însăşi pe hoţi. Aceasta, enervată, i-a spus celui care i-a răspuns: „Băi, hoţule, nenorocitule, tu eşti ăla care mi-a furat mobilul! Dă-mi-l imediat înapoi!". Poliţia a fost oripilată de lipsa de stratagemă a proprietarei. *Orange* a oprit abonamentul. Hoţii, cu logoreea lor cu tot, se află pe facturile detaliate. Doar că Poliţia a spus că durează pînă să le obţină ei, aşa că, dacă păgubita posesoare are ceva pile, să se descurce singură. Aceiaşi hoţi/hoaţe au furat şi parfumuri. Am auzit poveşti şi mai fantastice, în care alţi hoţi au folosit casa unei familii plecate în vacanţă, ca-n filmul cu Sandra Bullock şi Woody Harrelson.

Dar acesta nu e decît un anumit tip de dezastru, major. În aceeaşi perioadă, practic în următoarea zi, mi s-au întîmplat şi altele, nu neapărat mai mici, dar care nu pot fi circumscrise în aceeaşi categorie a faptului divers de ora 5: copilul lăsat în tabără se îmbolnăveşte. Acest aparent minor dezastru corespunde coşmarurilor mele cele mai rele de cînd sînt mamă. Duplexul Bucureşti – Băile Herculane chiar era ca într-un coşmar: pe măsură ce vorbeam la telefon, febra creştea, ajungînd la fabulosul 39 cu 3. Învăţătoarea se speriase şi ea, şi insista să trecem la antibiotic (aşa m-am convins şi eu că românii fac exces de antibiotice, bune în orice situaţie, fără recomandare medicală neapărat). Doctorii copilului, pe de altă parte – fiecare dintre ei (în număr de trei) plecat undeva în vacanţă –, spuneau să nu-i dau antibiotic pînă nu trec 48 de ore. Cel mai tragicomic moment a fost cînd temperatura a ajuns la climaxul de 39, şi atunci copilul era singur la hotel, doar cu colegul de cameră, ceilalţi fiind plecaţi într-o excursie. Atunci mi-am dat seama de binefacerile telefonului şi m-am simţit ca unul din eroii filmelor de duzină care dă indicaţii prin staţie pentru restabilirea ordinii, după haosul provocat de vreo calamitate naturală (cutremur, inundaţie...): l-am reînvăţat pe copilul meu cum să facă împachetări (cei avizaţi cunosc) şi l-am trimis pe colegul lui să-i aducă un ceai de jos. Timp de vreo zi jumătate, lupta cu febra a continuat, cu victorii, dar şi cu înfrîngeri. Lipsa de constanţă a campaniei m-a făcut să renunţ la poziţia de comandant de stat major şi să-mi iau, pur şi simplu, copilul acasă.

Ce urmează de acum încolo e, pur şi simplu, nesemnificativ, în raport cu cele de mai sus. Dar uneori ai impresia că tocmai aceste mici întîmplări negative îţi dau peste cap *self-esteem*-ul şi mai ales reconfortabila, deşi dictatoriala senzaţie că poţi controla lucrurile. În zilele fierbinţi cu duplexul Bucureşti-Herculane a trebuit să mă întîlnesc cu un prieten şi am încurcat ziua. Am vrut să mă întîlnesc cu o prietenă şi m-am trezit singură, la metroul de la Romană, duminică, în loc de luni. Mi-au tăiat telefonul pentru că am uitat să-l plătesc. Mi-au tăiat lumina pentru o jumătate de zi din acelaşi motiv, şi mi-au „restabilit-o" în aceeaşi zi, la ora 9 seara, fix înainte de totala cădere a întunericului. Am împrumutat, spre ruşinea mea, filmul *Basic Instinct 2* şi, din greşeală, am dat înapoi, la firma de închirieri, în carcasa lui, jocul lui Luca de pe computer...

Dar toate au un sfîrşit. Sper că şi dezastrele mele. Dacă se repetă, vor deveni banale.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Răs-cruce

Sporeşte constant numărul celor ce se declară învinşi de războiul româno-român. Viaţa noastră e deformată de patologia unui civism exasperat, prin care ne revărsăm frustrările şi distribuim anateme, fără să putem ajunge, dacă nu la consensul mereu suspectat, măcar la un proiect social cu susţinere majoritară. Însăşi libertatea de exprimare – şi uşurinţa accesului la public – alimentează cacofonia opiniei sau dispersia criteriilor, cu urmarea că opţiunea funcţionează inevitabil ca negaţie: negaţia de sine a indivizilor, pe fondul urii de sine a întregului colectiv. Există în această fibrilaţie o seamă de argumente deopotrivă volatile şi imparabile. Simţim – cred – că ne aflăm la o răscruce majoră. Că „aşa nu mai merge". Mi-e însă tot mai limpede că imperativul schimbării transcende, acum, alternanţa partidelor la guvernare sau încheierea tranziţiei, odată cu integrarea României în Uniunea Europeană. Alte chemări au rămas nesoluţionate, alte aşteptări îşi caută, de prea multă vreme, întruchiparea. Oricîtă repulsie am resimţi faţă de conţinutul şi actorii din mass-media, nu avem curajul de a ne retrage din acest joc, fără sentimentul că am pierde, ca atare, miza pe care el o maschează: reabilitarea unei societăţi obosite, care poartă sarcina toxică a prea multor aberaţii *de principiu*.

România de astăzi plăteşte frivolitatea de a fi preferat măsurilor radicale – dictate în consecinţa oricărei revoluţii – jumătăţile de măsură ale compromisului facil, asortat cu iluzii iresponsabile. A existat din start nucleul unei opoziţii anticomuniste motivate şi pertinente, dar el a fost constant acoperit prin vacarmul demagogic, întreţinut de fosta nomenclatură. În prezent, centrul opoziţiei faţă de remanenţele comunismului s-a deplasat dinspre elita de tip nicasian către noile elite administrative şi culturale, de formaţie postmodernă şi (preponderent) liberală. Normal ar fi fost ca înţelepţii ultimei generaţii umaniste să predea ştafeta şi să rămînă în joc, pe post de consilieri anti-derapaj. Din păcate, relaţia dintre nicasieni şi postmoderni a fost tematizată polemic şi confundată cu adevăratul cîmp de bătaie, astfel încît energiile & competenţele celor două tabere nu au colaborat la decomunizarea profundă a ţării, cît pentru deturnarea atenţiei dinspre agenda transformării sociale autentice înspre reformularea... ierarhiilor de prestigiu. Străvechea noastră incompetenţă civică s-a răzbunat, erodînd astfel prestigiul condiţiei intelectuale şi limitîndu-i drastic marja de manevră simbolică.

Poate că transcrierea analitică a eşecului asupra căruia glosez are darul de a iniţia o terapie de grup menită să favorizeze reinventarea clasei intelectuale, pe măsura viitorului nostru context european. Desigur că, privită dinspre Occident, actuala cernere morală a personalităţilor publice – în funcţie de raportul fiecăreia cu Poliţia politică a comunismului – poate fi numită „vînătoare de vrăjitoare" sau „isterie colectivă" (aşa cum o face pînă şi o publicaţie de dreapta, precum *Le Figaro)*. Nu putem neglija un asemenea risc. Dar riscul cel mai grav, după mine, constă în acţiunea fără scop comunitar precis. Dacă ne vom limita la tratarea zgomotoasă a „cazurilor", vom demoniza figura cîtorva impostori, dar nu vom crea premisele unei societăţi care se situează, prin standardele sale publice, *la antipodul* sistemului comunist.

Ca să nu ne simţim asemenea unor comisari ideologici stalinişti, care decid la gazetă – prin înfierări corespunzătoare – viaţa şi moartea civică a „duşmanilor" desemnaţi ca atare, avem datoria să accentuăm latura pedagogică a procesului de purgaţie prin care, în sfîrşit, trecem. Democraţia însăşi trebuie consolidată în urma acestui proces. Or asta implică nu doar foşti securişti şi turnători, mutaţi din centrul arenei publice şi acoperiţi de blamul populaţiei pe care abjecţia lor a expus-o nu de mult la toate abuzurile, cît vinovaţi care asumă lăuntric propria culpă, în timp ce resimt iertarea condiţionată a societăţii din care au dreptul să facă parte. O asemenea culpă devine cu adevărat *ustură*toare doar dacă vinovatul nu rămîne singur.

Silviu LUPAŞCU

Caii (II)

La rîndul său, Platon descrie în *Phaidros,* 247 c-d, spaţiul Divinului Infinit, „locul supra-ceresc" al Fiinţei, pe care sufletele înaripate care transcend limita boltei îl contemplă cu intensitate, „purtate de roata cerului". Sufletele îngreunate, căzute în existenţă trupească, vor rememora crîmpeiele contemplării Fiinţei în labirintul karmic al naşterilor şi morţilor succesive, vor năzui să se reîntoarcă în „locul" primordial al Fiinţei: „Locul acesta supra-ceresc nici un poet din lumea noastră n-a apucat să-l cînte şi nici nu-l va cînta vreodată aşa cum se cuvine. (...) Fiinţei Înseşi – deci ceea ce există cu adevărat, care nu are nici formă, nici culoare, nici nu poate fi atinsă, pe care n-o poate contempla decît cîrmaciul sufletului, intelectul, şi care reprezintă obiectul adevăratei ştiinţe – Fiinţei deci îi este hărăzit locul acesta[1]".

Expunerea despre Fiinţă, conţinută în *Phaidros,* 247 c-d, se aseamănă cu expunerile despre *Brahman*, conţinute în *Upanishade,* de exemplu, în *Mundaka Upanishad,* II, I şi II, II: „Acesta este adevărul. După cum scînteile, care sînt asemenea focului, sînt zămislite cu miile din flăcările focului, tot astfel sufletele *(Jivas)* sînt zămislite din Indestructibilul *Brahman*. (...) El *(Brahman)* este strălucitor *(Divyah),* fără formă *(Amurtah),* deopotrivă înafară şi înăuntru *(Sabahyabhyantarah),* nenăscut *(Ajah), Apranah* (negare a energiei vitale), *Amanah* (negare a minţii), pur *(Subhra),* mai mare decît măreţia, Unul indestructibil. (...) Strălucitoare, aproape, mişcîndu-se în grota inimii este Marea Fiinţă, temeiul a toate. (...) Acel *Brahman* nemuritor se află înainte, acel *Brahman* se află înapoi, în partea dreaptă şi în partea stîngă, jos şi sus, este atoatepătrunzător, *Brahman* singur este toate acestea, El este cel mai înalt[2]".

Complementaritatea necesară dintre principiul liberului-arbitru şi principiul predestinării karmice, al echilibrului metempsihotic, este clar enunţată în *Phaidros,* 248 e, în calitate de lege instituită de Adrasteia, zeiţă ce personifică ordinea universului: „În toate aceste întruchipări, sufletul care duce o viaţă cuviincioasă are parte de o soartă mai bună şi, dimpotrivă, de-i trăitor în necuviinţă, de una rea[3]". Fiecare „suflet însoţitor de zeu" va fi „în veci nevătămat", dacă ajunge să privească „în vecie" Fiinţa, Adevărul Fiinţei. Această stare a fericirii şi mîntuirii este însă greu accesibilă sufletelor-care, trase de cei doi cai. Sufletele cărora le este hărăzit să privească numai un crîmpei din „lucrurile adevărate" vor fi străine de durere în „răstimpul cît cerul dă o roată". Sufletele îngreunate de viciu şi uitare îşi „vatămă aripile", cad pe pămînt şi, în conformitate cu legea karmică-adrasteică, traversează experienţa primei naşteri şi a primei întrupări într-o fiinţă omenească. Platon enunţă o taxonomie karmică a sufletelor întrupate, determinată de măsura contemplării Fiinţei, în intervalul pre-natal: „făt ce-i hărăzit să ajungă iubitor de înţelepciune sau de frumuseţe, închinător la Muze şi îndrăgitor de Eros"; „rege închinător la legi", „bun războinic, priceput în a conduce"; „om de stat", „chibzuitor de bunuri", „neguţător"; „iubitor al trudnicelor exerciţii corporale", „om menit să tămăduiască trupul"; „prooroc", „iniţiator întru mistere"; „făurar de versuri", „cel ce se îndeletniceşte cu arta imitării"; „meşteşugar", „lucrătorul gliei"; „sofist", „cel care este pe placul mulţimii"; „tiran"[4].

A cunoscut şi a folosit Platon texte din *Upanishade* în calitate de sursă primordială pentru redactarea mitului carului-suflet, încorporat în *Phaidros?* Este mitul ontologiei sufletului, din *Phaidros,* o rescriere a unei teme arhaice din *Katha Upanishad?* Pe cale de ipoteză, un răspuns afirmativ la aceste întrebări pare să întrunească un grad ridicat de plauzibilitate.

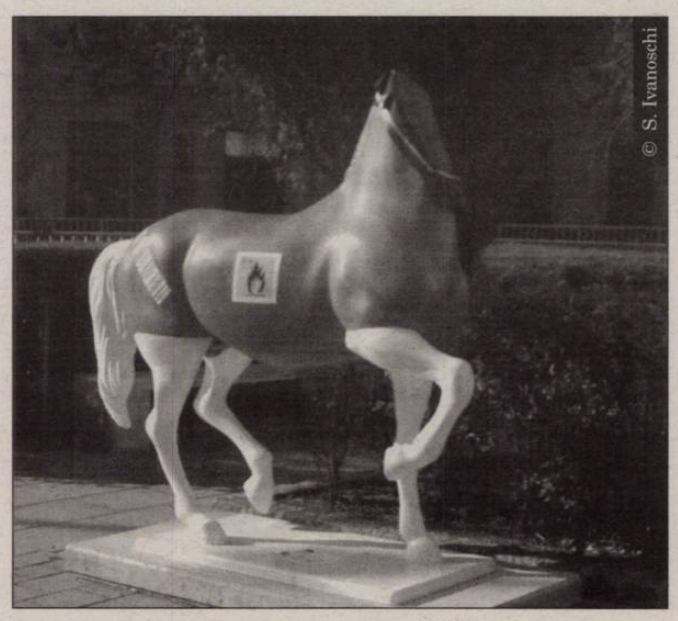

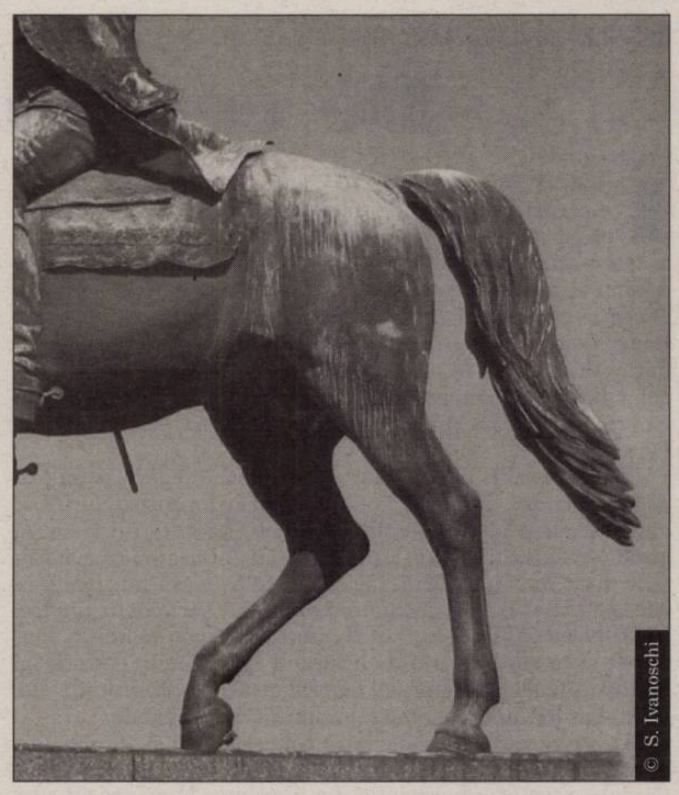

Din punct de vedere cronologic, intervalul vieţii lui Platon (cca 427–348/ 347 î.Hr.) se situează spre sfîrşitul perioadei redactării *Upanishadelor* (cca 700–300 î.Hr.). Căile de transmitere şi diseminare a unor idei, incluse în *corpus*-ul *Upanishadelor* din spaţiul indian în spaţiul grecesc, sînt imposibil de reconstituit, la nivel istoriografic. Cu toate acestea, Platon oferă o explicaţie indirectă cu privire la penetrarea ideilor străine în mediul cultural atenian al secolelor V–IV î.Hr. În *Legile,* XII, 6, el menţionează cea de a patra categorie de străini cărora li se acordă accesul în *polis,* cărturarii rătăcitori, cercetătorii moravurilor, animaţi de intenţia de a cunoaşte instituţiile bune ale altor state şi de a împărtăşi, totodată, descoperiri şi aşezăminte încă necunoscute de locuitorii cetăţii. În cazul în care, printre aceşti savanţi, filosofi şi teosofi străini, s-au numărat şi *rishis,* „văzători ai *Upanishadelor"* sau discipolii lor, ei se vor fi bucurat de privilegiul juridic de a intra nechemaţi în casele bogaţilor şi învăţaţilor şi de a propovădui sistemul de gîndire al hinduismului antic, deoarece aveau „aceeaşi calitate ca şi ei", erau bogaţi şi învăţaţi întru spirit[5].

Simbolismul religios al carului-trup, stăpînit de *Atman,* sufletul individual, în *Katha Upanishad,* este identic cu simbolismul mitologic-filosofic al carului-suflet din *Phaidros*. Ambele versiuni reliefează atît rolul intelectului, în calitate de „vizitiu" sau „cîrmaci", cît şi dinamica mîntuirii prin iluminare sau a înlănţuirii karmice, întruchipată de cei doi „cai", „calul bun" şi „calul rău", alegorie a tendinţelor bune şi tendinţelor rele ale fiinţei omeneşti, a calităţilor bune şi calităţilor rele care locuiesc în mod iluzoriu în spaţiul privilegiat al sufletului. Prin misterul consubstanţialităţii ontologice, originea, natura şi mîntuirea sufletului individual rezidă în Sufletul Universal, în Fiinţă, în adevărul şi realitatea Divinului Infinit. Spaţiul sufletului oglindeşte şi se oglindeşte în „locul prea-înalt" al lui *Brahman* sau „locul supra-ceresc" al Fiinţei, în spaţiul omniprezenţei şi omnipotenţei Unităţii Fiinţei, Divinului Infinit.

La fel ca şi „văzătorii *Upanishadelor",* Platon a fost o voce a rostirii-de-Sine a Divinului Infinit. Carul sufletului său a contemplat locul Unităţii Fiinţei, înaintea căderii în abisul karmic, iar adevărul scrierilor-rescrierilor sale l-a predestinat eliberării, întoarcerii în Fiinţă sau unei reîncarnări fericite. Hazardul intersectării limbajelor şi spaţiilor religioase, al scrierilor şi rescrierilor, revelează însă, în ultimă instanţă, ceea ce se află dincolo de Limbajul Primordial, adevărul Unităţii Fiinţei, al Divinului Infinit.

1. Cf. Platon, *Phaidros*, 247 c-d, *Opere*, Creţia, Liiceanu, vol. IV, p. 444.

2. Cf. *Mundaka Upanishad*, II, I, 1-2; II, II, 1; II, II, 11, Sivananda, *The Principal Upanishads*, pp. 239-260. În comentariul său la *Taittiriya Upanishad*, II *(Brahmananda Valli), Anuvaka* I, Sri Swami Sivananda menţionează că *Brahman* derivă din rădăcina *Brhm*, „a creşte", noţiune care implică natura atoatecuprinzătoare a unui „lucru mare": „Etimologia cuvîntului *Brahman* exprimă ceea ce este veşnic pur, conştient, liber, infinit, neschimbător, de-sine-luminos, atoatepătrunzător. Acest lucru este clar din definiţia *«Satyam Jnanam Anantam Brahma – Brahman* este Adevăr, Cunoaştere, Infinit.»" Cf. Sivananda, *The Principal Upanishads,* p. 333.

3. Cf. Platon, *Phaidros,* 248 e, *Opere,* Creţia, Liiceanu, vol. IV, p. 446, p. 517.

4. Cf. Platon, *Phaidros,* 248 d-e, *Opere,* Creţia, Liiceanu, vol. IV, pp. 445-446.

5. Cf. Platon, *Legile,* XII, 6, trad. E. Bezdechi (Cărţile I-XII) şi Şt. Bezdechi (Cartea XIII), Editura Iri, Bucureşti, 1999, pp. 358-359.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Mona Muscă, *mon amour!*

Unii au considerat că reacţiile după descoperirea dosarului Monei Muscă şi după disculparea ei transpirată, reacţii care au culminat cu celebra scrisoare deschisă a lui Gabriel Liiceanu, au fost exagerate; alţii, dimpotrivă, le-au aplaudat. Exagerate sau binevenite, reacţiile respective sînt cu totul explicabile.

Mona Muscă nu este un deputat oarecare, ci o vedetă, un punct de convergenţă pentru iubirea populară. Sondajul pentru CNA, intitulat „Percepţia publicului privind imaginea politicului în programele de ştiri" şi realizat de CURS, în perioada 1-8 august (deci înainte de „fatala" descoperire), o nominalizează pe Mona Muscă printre cîştigători.

Fostul ministru al Culturii este pe primul loc în toate clasamentele care se referă în mod pozitiv la politicienii liberali („Notorietatea oamenilor politici din PNL cunoscuţi de la televizor" şi „Numiţi cîte un politician din PNL pe care l-aţi văzut la televizor şi care vă place cel mai mult"). Ba, în plus, se regăseşte şi în cele în care publicul este invitat să nominalizeze politicienii democraţi („Notorietatea oamenilor politici din PD cunoscuţi de la televizor" şi „Numiţi cîte un politician din PD pe care l-aţi văzut la televizor şi care vă place cel mai mult") – ceea ce spune multe despre politica pe care a făcut-o Mona Muscă în ultima vreme, servind interesele PD şi ale preşedintelui Băsescu, lucru care a produs confuzie în mintea electoratului. De altfel, se află pe poziţii bune la mai toate întrebările care au în vedere calităţile politicienilor şi lipseşte cu desăvîrşire din cele care aduc în discuţie defectele. („Care dintre politicienii, pe care i-aţi văzut la televizor, vi se pare că este cel mai simpatic?" – unde ocupă locul 3, după Traian Băsescu şi Gigi Becali; „Care dintre politicienii, pe care i-aţi văzut la televizor, vi se pare că este cel mai credibil?" – locul 4, după Traian Băsescu, C. V. Tudor şi Gigi Becali; „Care dintre politicienii, pe care i-aţi văzut la televizor, vi se pare că este cel mai corect?" – locul 5 etc.).

Prin urmare, la data efectuării sondajului, oamenii o iubeau, aveau încredere în ea, iar Mona Muscă era o vedetă incontestabilă printre politicieni. De ce folosesc pentru a doua oară cuvîntul „vedetă"? Pentru că Mona Muscă chiar asta a fost: o creaţie a televiziunii. În mod clar, notorietatea ei se datorează apariţiilor televizate şi felului cum a ştiut să-şi construiască imaginea pe micile ecrane şi nu lucrurilor concrete pe care le-a făcut. De exemplu, conştiinţa publică a înregistrat-o ca pe un foarte bun ministru al Culturii. Însă nimeni nu ar putea să enumere cîteva lucruri benefice pentru cultura română pe care le-a făcut în timpul ministeriatului ei. Pe scurt, Mona Muscă a învăţat lecţia de la Theodor Stolojan (pe care, de altfel, l-a devansat, căci fostul premier o secondează, matematic, în toate clasamentele sondajului): să nu faci nimic, dar să dai impresia că eşti cel mai bine intenţionat om de pe Pămînt şi că te preocupi.

În plus, ca pe orice altă vedetă TV, pe Mona Muscă a ajutat-o foarte mult şi înfăţişarea: un chip plăcut, luminos, deschis. Nu poţi fi vedetă de televiziune dacă ai o înfăţişare respingătoare. Pe de altă parte, cine se gîndeşte că, în spatele unui chip drăguţ, se poate afla un ticălos? Oamenii frumoşi au girul nostru din start...

Prin urmare, publicul a fost îndrăgostit de Mona Muscă (iar dragostea, precum ştim, e iraţională). De aici şi violenţa reacţiilor în momentul în care oamenii s-au văzut înşelaţi. Este ura îndrăgostitului faţă de amanta infidelă.

Dacă s-ar fi dovedit negru pe alb că Vadim a fost un turnător, nimeni nu s-ar fi sinchisit, fiindcă pentru votanţii tribunului aceasta e o calitate. Cei care au apreciat-o pe Mona Muscă au însă un alt set de valori şi, prin urmare, putem fi siguri că steaua Monei Muscă a cam apus.

Pînă la urmă, dacă televiziunea a făcut-o vedetă, tot ea a şi detronat-o de pe piedestalul pe care o ridicase. Televiziunea a dat, televiziunea a luat, fie numele televiziunii binecuvîntat!

Pariul mediatic al Hezbollah

A trecut de mult vremea cînd războaiele se duceau între două armate aşezate faţă în faţă, ca două echipe aflate pe terenul de sport, unde conta numărul luptătorilor, aşezarea tactică în spaţiu şi vitejia combatanţilor. Asta cu atît mai mult în cazul războiului din Liban, unde s-a confruntat o armată regulată, cu nişte formaţiuni de gherilă, deci cu un inamic aproape invizibil, compus din luptători cu aparenţă de civili (care, eventual, puteau fi trecuţi în contul victimelor nevinovate). De altfel, strategia folosirii civililor în război, de multe ori ca scut, şi discursul ce s-a concentrat pe „victimele colaterale" au reprezentat atuul incontestabil al miliţiilor. Această situaţie atipică a fost în avantajul taberei Hezbollah, care a reuşit să ţină astfel în şah una dintre cele mai puternice şi mai dotate armate din regiune. Victimele civile din Liban au fost numeroase, dar Hezbollah a ştiut să fructifice de minune această realitate în favoarea sa.

Deşi au părut dezorganizate (deoarece organizarea nu le era la vedere), miliţiile Hezbollah au ştiut să acţioneze după planuri bine construite, care să suplinească dezavantajele lipsei de tehnică şi forţă militară. Cu alte cuvinte, au învăţat din lecţia legendarei lupte dintre David şi Goliath.

Cine nu ţine, într-o confruntare, cu cel mic şi oropsit? Cui nu-i devine simpatic cel nedreptăţit? Cine nu este de partea victimei? Totul este, prin urmare, să convingi publicul că tu eşti oropsitul, victima, nedreptăţitul. Şi cine altcineva te poate ajuta să faci acest lucru, dacă nu presa?

Ghidaj prin muzeul cu victime civile

În confruntarea din Liban, miliţiile Hezbollah au ştiut să se folosească de minune de arma presei. Desigur, structurile totalitare sau fundamentaliste sînt obişnuite să transforme mass-media într-un instrument de propagandă, dar pariul Hezbollah a fost să manipuleze nu numai presa aservită, ci şi pe cea democratică, cea care a trebuit să convingă publicul din lumea întreagă în sensul dorit.

Luna trecută, corespondenţii de război ai CNN au vorbit despre felul cum decurgeau vizitele jurnaliştilor occidentali în partea de sud a Beirutului, controlată de Hezbollah. Era vorba de adevărate tururi de ghidaj, în care jurnaliştii erau călăuziţi de reprezentanţii gherilelor şi duşi să filmeze şi să fotografieze obiective precise, prezentate drept locuinţe civile distruse de aviaţia israeliană. Corespondentul CNN, Nic Robertson, a fost însoţit, la un moment dat, chiar de şeful cu propaganda din cadrul Hezbollah, Hussein Nabulsi, care arăta ce clădiri trebuie filmate şi comenta pe un ton victimizant: „Priviţi numai! Filmaţi! Priviţi la aceste clădiri! Este cumva o bază militară? Este o bază militară sau o clădire unde locuiesc civili?". De-abia după cîteva zile de la difuzarea pe post (la data de 18 iulie) a materialului său pro-Hezbollah, cu victimele nevinovate din Beirutul de Sud, Nic Robertson a recunoscut că reportajul a fost montat de la un capăt la altul de „ofiţerul de presă" al Hezbollah care, de altfel, „are dispozitive mediatice foarte sofisticate". Tot atunci a dezvăluit şi „ghidajul" din timpul filmărilor.

Pentru a se crea atmosferă, într-unul din tururile acestea ghidate, jurnaliştii occidentali au beneficiat, în plus, şi de nişte ambulanţe cu sirenele pornite, chemate prin telefon de reprezentanţii Hezbollah. Corespondentul CNN, Anderson Cooper, povesteşte: „Pierderile din rîndul civililor sînt în mod clar lucrurile pe care Hezbollah vrea să se concentreze jurnaliştii străini. După ce ne-au lăsat să luăm imagini cu cîteva clădiri distruse, ne-au dus într-o altă locaţie, unde aşteptau ambulanţele. Era, pur şi simplu, un eveniment media orchestrat pînă în amănunt de Hezbollah. Cînd am ajuns acolo, Salvările erau deja amplasate în dispozitiv. Am fost lăsaţi cîteva minute să stăm de vorbă cu şoferii ambulanţelor, apoi aceştia au primit comandă să-şi pună în funcţiune girofarurile pentru ca fotografii să le poată «surprinde» cum salvează civili. Aceasta era povestea pe care Hezbollah voia s-o ştie lumea. În realitate, ambulanţele nu se aflau acolo ca urmare unui nou bombardament, iar sirenele lor erau strict pentru efect". Anderson Cooper observă: „După toate bombardamentele israeliene, Hezbollah este destul de bine organizat ca să aibă o strategie de relaţii publice care să controleze totul şi să transmită în afară doar mesajele pe care le doreşte."

După cum afirmă Tom Gross, într-un articol publicat în *National Review*, jurnaliştii de la CNN nu au fost singurii care au arătat lumii imagini selecţionate de Hezbollah. „Richard Engel de la NBC, Elizabeth Palmer de la CBS şi alţi numeroşi reporteri ai reţelelor de presă europene au fost de asemenea ghidaţi de oamenii miliţiilor, în zonele afectate." Elizabeth Palmer a declarat, de altfel, în reportajul său, că „Hezbollah este foarte hotărît ca străinii să nu vadă altceva decît ce se doreşte să se vadă". Un gest de curaj din partea corespondentei CBS fiindcă, după cum afirma un jurnalist al publicaţiei *Time,* Christopher Allbritton, „partidul lui Dumnezeu" deţinea cópii după paşapoartele tuturor corespondenţilor străini din Liban şi unii dintre ei au fost ameninţaţi şi convinşi prin intimidare să facă jocurile Hezbollah.

Femeia care a apărut ca victimă a bombardamentelor în mai multe locaţii din Beirut

Fotografii trucate

Ca şi cum nu ar fi fost de ajuns faptul că imaginile din Beirutul de Sud înfăţişau aproape numai ce dorea Hezbollah să se vadă, un recent scandal a dovedit că unele dintre ele au fost şi trucate, cu ajutorul programului de prelucrare a imaginilor *Adobe Photoshop*. Primul prins cu „ocaua mică" a fost fotograful libanez Adnan Hajj, care furniza imagini pentru agenţia Reuters.

La începutul lunii august, mai mulţi bloggeri au semnalat faptul că anumite poze Reuters au fost modificate digital: fum adăugat deasupra Beirutului sau rachete defensive antiaeriene, date ca trase de un avion F-16 israelian în atacul asupra Nabatiyeh. Toate pentru „a face imaginile mai sugestive".

Trucajul, care sporea digital coloana de fum deasupra oraşului bombardat, era făcut chiar grosolan, căci copia anumite părţi ale fumului şi le repeta vizibil; aceasta însă nu a ridicat nici un semn de întrebare editorilor Reuters, care au pus imaginea în circulaţie.

După apariţia acestui scandal, mai multe poze, difuzate de Reuters sau Associated Press, au fost dovedite ca manipulate, fără să fie neapărat trucate în *Photoshop*. Este vorba de o imagine publicată pe coperta revistei *U.S. News,* cu un bărbat cu arma aţintită spre o zonă de luptă deasupra căreia ieşea fum, zonă care s-a dovedit, la o analiză mai atentă, o groapă de gunoi în flăcări; de alte imagini care prezentau periodic o femeie libaneză – aceeaşi – plîngînd după locuinţa distrusă, în diferite locaţii ale Beirutului şi la distanţă de cîteva săptămîni; de un set de şapte fotografii publicate de *New York Times* care ilustrau distrugerile unui bombardament, dar în care un individ ce apare într-o poză ca salvator este pus într-o alta pe post de victimă; de alte imagini care înfăţişau victimele din rîndul copiilor, dar în care apărea acelaşi tată, îmbrăcat diferit, şi cu acelaşi copil mort în braţe (acest „tată" a fost identificat ulterior, de cotidianul elveţian *20 minutes,* ca activist Hezbollah) etc.

Cîştigătorii războiului mediatic

Toate aceste date au conferit miliţiilor Hezbollah un cert avantaj în confruntarea mediatică. Astfel încît, chiar şi cînd nu difuzau trucaje, marile instituţii de presă occidentale au început, încetul cu încetul, să se concentreze asupra distrugerilor şi a victimelor civile, cînd prezentau imagini de pe teatrul de război – deci exact ceea ce dorea Hezbollah. După cum observa Tom Gross, BBC dădea sistematic imagini cu clădirile distruse, creînd impresia că Beirutul era în totalitate distrus – deşi imaginile aeriene ale capitalei Libanului arătau că, în realitate, doar anumite zone din mahalaua de Sud a oraşului au fost bombardate. Mai mult, chiar şi prestigiosul cotidian britanic *Daily Telegraph* a intrat în acest joc. În numărul din 29 iulie, a publicat două poze; sub una scria „Tyr 2006", iar sub cealaltă „Varşovia 1943", stabilind astfel o corespondenţă între intervenţia Israelului şi atrocităţile naziste.

După cum observa cotidianul spaniol *ABC* în timpul confruntărilor armate din Liban, „Israelul este pe cale să piardă războiul în paginile jurnalelor şi pe ecranele televizoarelor din lumea întreagă". Evoluţia ulterioară a evenimentelor a dovedit că, pînă la urmă, Israelul *chiar* a pierdut acest război mediatic.

Cezar PAUL-BĂDESCU

ideile oamenilor de stat

Richard N. HAASS

Regîndirea suveranităţii

Timp de 350 de ani, suveranitatea – noţiunea după care statele sînt actorii principali de pe scena mondială, iar guvernele sînt libere să facă ce vor pe teritoriul lor, dar nu şi pe teritoriul altor state – a furnizat principiul organizator al relaţiilor internaţionale. A sosit vremea să regîndim această noţiune.

Cele mai mult de 190 de state ale lumii coexistă în prezent cu un număr mare de actori puternici, nesuverani şi cel puţin parţial independenţi, de la corporaţii, la organizaţii neguvernamentale, de la grupuri teroriste, la carteluri ale drogurilor, de la instituţii regionale şi globale, la bănci şi fonduri private. Suveranitatea statală este influenţată de aceşti actori (în bine sau în rău) sau ea însăşi îi poate influenţa, la rîndul său. Cert este însă că monopolul de putere, de care se bucurau altădată entităţile suverane, s-a erodat. De aceea, sînt necesare mecanisme noi pentru coordonarea regională şi globală, care să includă şi alţi actori în afara statelor. Aceasta nu înseamnă că Microsoft, Amnesty International sau Goldman Sachs ar trebui să primească locuri în Adunarea Generală ONU, ci doar că reprezentanţi ai unor astfel de organizaţii ar trebui să participe la dezbaterile regionale şi globale, şi să aibă capacitatea de a influenţa deciziile de importanţă majoră.

Mai mult, dacă se doreşte funcţionarea sistemului internaţional, statele trebuie să fie pregătite să renunţe la o parte din suveranitate, în favoarea organismelor comune. Acest lucru se întîmplă deja în zona comercială. Guvernele acceptă deciziile Organizaţiei Mondiale a Comerţului pentru că, în schimb, beneficiază de stabilitate comercială pe piaţa internaţională, chiar dacă o anumită decizie necesită schimbarea unei practici interne, care ţine de dreptul lor suveran.

Unele guverne sînt pregătite să renunţe la anumite elemente de suveranitate pentru a face faţă ameninţării globale care este schimbarea climatică. Astfel, semnatarii Protocolului de la Kyoto, care va fi în vigoare pînă în 2012, sînt de acord să-şi limiteze emisiile de gaze. Acum e nevoie de un mecanism post-Kyoto, prin care un număr şi mai mare de state, inclusiv SUA, China şi India, să accepte limitarea emisiilor sau să adopte standarde comune.

Globalizarea implică nu doar o suveranitate mai slabă, dar şi nevoia ca ea să devină mai slabă.

Toate acestea sugerează că suveranitatea trebuie redefinită, pentru a răspunde provocărilor globalizării. În esenţa sa, globalizarea implică faptul că oamenii, ideile, gazele de seră, dolarii, virusii, e-mailurile, armele şi foarte multe altele vor circula tot mai repede şi în cantităţi tot mai mari în interiorul şi în afara graniţelor, punînd astfel la încercare unul din principiile fundamentale ale suveranităţii: abilitatea de a controla ceea ce îţi traversează graniţele, în ambele direcţii. Statele suverane îşi măsoară tot mai mult vulnerabilitatea nu unele faţă de altele, ci faţă de forţe dincolo de controlul lor.

De aceea, globalizarea implică nu doar o suveranitate mai slabă, dar şi nevoia ca ea să devină mai slabă. Statele înţelepte îşi vor dilua suveranitatea pentru a se proteja, deoarece nu se pot izola de ceea ce se petrece în altă parte. Suveranitatea nu mai este un sanctuar.

Acest lucru a fost demonstrat de reacţia mondială şi americană faţă de terorism. Guvernul taliban din Afganistan, care a susţinut Al-Qaeda, a fost îndepărtat de la putere. În mod similar, războiul preventiv al americanilor împotriva unui Irak care a ignorat ONU şi despre care s-a crezut că posedă arme de distrugere în masă, a demostrat că suveranitatea nu mai furnizează protecţie absolută. Imaginaţi-vă cum ar reacţiona lumea, dacă s-ar şti despre un anume guvern că plănuieşte să folosească un dispozitiv nuclear. Foarte mulţi vor susţine – în mod corect – că suveranitatea nu mai trebuie să protejeze acel stat.

Simpla necesitate poate de asemenea să ducă la reducerea sau chiar la eliminarea suveranităţii, cînd un guvern, din lipsă de capacitate sau chiar în mod conştient, este incapabil să asigure nevoile de bază ale cetăţenilor săi. Alte state vor interveni nu numai datorită propriilor scrupule, ci şi pentru că statele eşuate şi genocidurile duc la valuri destabilizătoare de refugiaţi şi creează oportunităţi pentru teroriştii.

Intervenţia NATO în Kosovo a fost un exemplu în care anumite state au ales să violeze suveranitatea unui alt stat (Serbia) pentru a opri epurarea etnică şi genocidul. Prin contrast, genocidul din Rwanda, de acum zece ani, şi cel mai recent, din Darfur, în Sudan, demostrează cît de mult ne poate costa ideea că suveranitatea e inviolabilă. Lipsa de acţiune duce la masacrarea inocenţilor.

Suveranitatea trebuie să devină mai degrabă condiţională, chiar contractuală, nu absolută. Dacă un stat nu reuşeşte să respecte partea sa de înţelegere şi susţine terorismul, fie direct, fie prin transferul de arme, sau comite un genocid, atunci nu mai dispune de beneficiile suveranităţii şi se expune atacului, înlăturării guvernului sau ocupaţiei. Provocarea diplomatică majoră a acestei ere este aceea de a cîştiga o susţinere largă pentru principiile de comportament acceptabil din partea statelor şi o procedură de intervenţie acolo unde aceste principii sînt violate.

Scopul trebuie să fie redefinirea suveranităţii pentru era globalizării. Ideea de bază a suveranităţii, care impune o restricţie utilă în ce priveşte violenţa între state, trebuie să fie păstrată. Conceptul trebuie să fie însă adaptat la o lume în care principalele provocări vin mai degrabă din acţiunea forţelor globale asupra statelor, din modul în care acţionează guvernele faţă de cetăţenii săi, decît din modul în care acţionează statele unele faţă de altele.

***Richard N. Haass** este preşedinte al Council on Foreign Relations şi autorul cărţii:* The Opportunity: America's Moment to Alter History's Course.

Copyright: Project Syndicate, 2006
www.project-syndicate.org

despre putere şi dreptate

Joseph S. NYE

Realismul progresiv

Sondajele din SUA arată că politica externă a preşedintelui Bush nu se bucură de susţinere, dar, în acelaşi timp, publicul nu prea ştie ce ar trebui pus în locul acestei politici. În primul mandat al preşedintelui, ambiţiile necontrolate ale neoconservatorilor au dus la o politică externă asemănătoare unei maşini cu acceleraţie, dar fără frîne. Era menită să iasă de pe şosea.

Cum ar trebui să-şi folosească America puterea sa fără precedent şi ce rol ar trebui să joace valorile sale în politica externă? Realiştii avertizează că politica externă nu e determinată de valori, dar cu toate astea democraţia şi drepturile omului şi-au găsit loc pe agenda politicii externe americane în ultimele două secole. Partidul Democrat ar putea rezolva această problemă prin adoptarea sugestiei lui Robert Wright şi a altora care promovează „realismul progresiv". Ce ar cuprinde o politică externă realist progresivă? În primul rînd, ar trebui să înţelegem forţa, dar şi limitele puterii americane. SUA este singura superputere a prezentului, ceea ce nu ne îndreptăţeşte să vorbim despre un imperiu sau despre o hegemonie. America poate influenţa, dar nu poate controla ce se întîmplă în diverse părţi ale lumii.

Puterea depinde întotdeauna de context, şi contextul politicii mondiale de astăzi este ca un joc de şah tridimensional. Tabla de sus – a puterii militare – este unipolară; pe tabla de mijloc – a relaţiilor economice – lumea este multipolară, iar pe tabla de jos – cea a relaţiilor transnaţionale – problemele sînt complexe (schimbarea climei, traficul ilegal de droguri, gripa aviară, terorismul etc.) şi puterea se distribuie haotic.

Puterea militară este doar o mică parte a soluţiei şi nu este suficientă pentru a realiza ce se întîmplă pe tabla cea mai de jos, a relaţiilor transnaţionale. Provocările internaţionale impun cooperarea între guverne şi instituţii internaţionale. Chiar şi pe tabla de sus (unde America reprezintă aproape jumătate din cheltuielile mondiale pentru Apărare), puterea militară americană, covîrşitoare în aer, pe mare şi în spaţiul cosmic, este limitată în capacitate ei de a controla naţionalismul populaţiilor din zonele ocupate. O politică realist progresivă va sublinia şi importanţa dezvoltării unei mari strategii integrate, care să combine puterea militară „hard" (dură) cu atractiva putere „soft" (blîndă) într-o politică inteligentă, de genul celei care a cîştigat războiul rece. America este nevoită să folosească puterea „hard" contra teroriştilor, dar nu poate spera să cîştige lupta împotriva terorismului, dacă nu va cîştiga simpatia moderaţilor. Folosirea abuzivă a puterii „hard" (ca la închisoarea Abu Ghraib sau în masacrul de la Haditha) produce noi recruţi teroriştii.

În prezent, SUA nu are o strategie care să combine cele două forme de putere. Multe din instrumentele oficiale ale puterii „soft" – diplomaţia publică, programele de televiziuni şi radio, bursele, asistenţa de dezvoltare, ajutoarele în caz de dezastru, contactele militare personale între ofiţeri – sînt împrăştiate acum prin diverse agenţii ale administraţiei, fără o strategie comună, ca să nu mai vorbim de un buget comun. SUA cheltuie aproape de 500 de ori mai mult cu armata decît cu programele de transmisiuni radio-TV sau cu bursele şi programele de studiu. Este aceasta o proporţie corectă? De asemenea, administraţia ar trebui să-i ia în seamă şi să-i integreze în această strategie pe generatorii neoficiali de putere „soft" – o gamă largă care se întinde de la filmele Hollywood-ului la produsele intelectuale de la Harvard sau la Fundaţia Bill şi Melinda Gates.

America poate influenţa, dar nu poate controla ce se întîmplă în diverse părţi ale lumii.

O politică realist progresivă trebuie să promoveze garantarea „vieţii, libertăţii şi a dreptului de căutare a fericirii", valorile celebrate de tradiţia americană. În acelaşi timp, ar trebui să se concentreze pe patru direcţii: (1) asigurarea securităţii pentru SUA şi aliaţii săi; (2) menţinerea unei economii interne şi internaţionale puternice; (3) evitarea dezastrelor de mediu (cum ar fi pandemiile şi inundaţiile globale); (4) încurajarea democraţiei liberale şi a drepturilor omului acasă, şi, acolo unde este fezabil, şi în străinătate. Aceasta nu înseamnă impunerea prin forţă a valorilor americane. Promovarea democraţiei se realizează mai bine prin atracţie decît prin coerciţie, necesită timp şi răbdare. SUA ar da dovadă de înţelepciune încurajînd evoluţia graduală spre democraţie, dar într-o manieră care să accepte realitatea diversităţii culturale.

O astfel de strategie ar face faţă celor patru ameninţări majore. Probabil cel mai mare pericol îl reprezintă acum posibila intersectare a terorismului cu materialele nucleare. Prevenirea acestei ipoteze necesită politici pentru contracararea terorismului şi promovarea non-proliferării, o mai bună protecţie a materialelor nucleare, stabilitatea în Orientul Mijlociu, precum şi o atenţie sporită acordată statele eşuate.

A doua provocare majoră ar fi creşterea puterilor asiatice ostile, pe măsură ce Asia va cîştiga gradual trei cincimi din economia mondială – corespunzător celor trei cincimi din populaţia mondială care trăiesc acolo. Această provocare necesită o politică care să integreze China ca o putere globală responsabilă, ce ar avea de pierdut de pe urma crizelor mondiale. În acelaşi timp, trebuie încurajată balanţa puterilor asiatice prin menţinerea unor relaţii strînse cu Japonia, India şi alte ţări din regiune.

A treia provocare majoră ar putea fi o criză economică, determinată fie de mari greşeli de politică economică, fie de blocarea accesului la petrolul din Golful Persic – zonă în care se găsesc două treimi din rezerva mondială de petrol. Ar fi nevoie de politici care să reducă treptat dependenţa de petrol, ţinînd cont, în acelaşi timp, de faptul că economia americană nu poate fi izolată de piaţa globală a energiei.

În fine, a patra provocare majoră poate veni dinspre posibile dezastre ecologice, cum ar fi pandemiile sau schimbarea climatică. Pentru aceasta sînt necesare politici energetice prudente şi o cooperare mai intensă cu instituţiile internaţionale, cum ar fi Organizaţia Mondială a Sănătăţii.

O politică realist progresivă ar trebui să ţină cont de evoluţia lumii pe termen lung şi să realizeze ce responsabilitate revine celei mai puternice ţări din lume: aceea de a produce bunuri publice globale. În secolul XIX, Marea Britanie a stabilit că este în propriul interes naţional să promoveze libertatea de circulaţie pe oceane, o economie globală deschisă şi o balanţă a puterii în Europa. Promovarea acestor bunuri globale au fost nu doar în interesul Marii Britanii, de ele au beneficiat şi alte ţări. De asemenea, ele au contribuit la legitimitatea internaţională a Imperiului Britanic şi la politica sa de putere „soft".

În secolul XXI, America a luat locul Marii Britanii şi ar trebui să joace un rol similar, promovînd deschiderea economică internaţională şi bunuri publice globale (comerţ, exploatare spaţială, Internet), mediind disputele internaţionale, înainte ca acestea să escaladeze, şi dezvoltînd reguli şi instituţii internaţionale. Preponderenţa americană va slăbi în ultima parte a acestui secol, dat fiind că globalizarea va răspîndi tehnologia, iar tehnologia informaţiei va înlesni comunicarea globală. Realismul progresiv cere ca încă de pe acum SUA să pregătească acest viitor, definindu-şi interesul naţional, astfel încît întreaga lume să aibă de beneficiat de pe urma lui.

***Joseph S. Nye,** fost asistent al secretarului Apărării şi director al Agenţiei Naţionale pentru Securitate, este profesor la Harvard şi autor al lucrării* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

Copyright: Project Syndicate 2006
www.project-syndicate.org

traduceri de Cristian GHINEA

Petre IANCU

Nodul terorist. Despre televiziuni şi arsenalul din bucătării

Lucruri uimitoare s-au petrecut sub ochii noştri. Dar, paradoxal, ele nu par să ne uimească îndeajuns. Există în confruntarea statului evreu cu Hezbollah o serie de aspecte aparent particulare, pe lîngă altele de ordin evident general. Cele dintîi nu permit extragerea unor concluzii incontestabile privind globalul război antiterorist. Cele din urmă, da. Întrucît conflictul, provizoriu încheiat la 14 august, nu s-a desfăşurat doar pe cîmpul de luptă, ci, în special prin abundenta ilustrare TV a victimelor lui civile libaneze, el a afectat, în largă măsură, minţi şi suflete de pretutindeni, analiza lui scoate la iveală mutaţii globale semnificative. E clar că, prin intermediul micilor ecrane şi a Internetului, o lume întreagă a asistat simultan la un dublu război asimetric. Un război armat şi altul mediatic, ambele însoţite de o cursă contra cronometru, alergată cu sufletul la gură, pe teren diplomatic. Oprind, nu în ultimul rînd sub presiunea televizoarelor, activităţile de pe cîmpul de luptă, diplomaţia a sfîrşit, cel puţin psihologic, să dea cîştig de cauză agresorului. Unuia inferior din punct de vedere militar.

Toate acestea sînt evoluţii stranii. Şi e de mirare că uluiesc atît de puţină lume. În fond, ele se cer examinate cu atenţie, de vreme ce impactul lor asupra războiului civilizaţiei cu terorismul de tip islamo-fascist riscă să fie, în egală măsură, puternic şi pernicios. Pe acest drum ne pîndesc diverse capcane. De pildă, tentaţia de a disocia instinctiv chestiunile de ordin general, de poziţia specială a Israelului, ca patrie a unui popor evreu, privit cu neostoită ură, în întreaga lume islamică, şi cu nemeritată suspiciune sau chiar ostilitate, în anumite segmente din afara ei. Fiindcă, după milenii de antisemitisme de diverse facturi, prelungite de toate sistemele totalitare din trecut şi prezent, a devenit uşoară selectarea poporului ales spre a i se atribui vinovăţii de orice soi. Or, Israelul este un stat democratic, de tip occidental, situat, ce-i drept, într-o poziţie geostrategică dificilă – în speţă, pe linia întîi a frontului care desparte lumea liberă de diversele tiranii arabe şi islamice. În acest context, ar fi fost firesc ca Occidentul, cel puţin, să se solidarizeze fără echivoc cu statul evreu.

Dar, nu s-a întîmplat aşa. Acest lucru nu se datorează doar distorsionărilor realităţii operate de mari concerne de presă, precum Reuters, care a transmis fotografii retuşate, astfel încît să amplifice proporţiile distrugerilor provocate de raidurile israeliene. Ori BBC care, după ce şi-a abandonat menirea de a informa obiectiv, preferînd să se articuleze, timp de ani de zile, ca opoziţie politică anti-Blair şi anti-Bush, a luat, în litigiul libanez, mai mult sau mai puţin făţiş, partea organizaţiei teroriste şiite, dirijate de la Teheran şi Damasc.

Cum s-a abandonat echidistanţa se ştie. De pildă, prin manipularea unor imagini sau frecvenţa transmiterii lor, prin selecţia analiştilor şi a comentatorilor, prin ponderea acordată unor oameni ori subiecte, în detrimentul altora. Un rol-cheie l-a jucat, în plan moral, punerea semnului de egalitate între o tentivă de genocid şi pagubele colaterale ale efortului defensiv al unui stat democratic. În legătură cu această opţiune mediatică pro-Hezbollah, se constată că, spre deosebire de conflagraţiile trecutului, descrise de Clausewitz ca „prelungire a politicii cu alte mijloace", una care presupune să-ţi etalezi forţa şi să-ţi escamotezi slăbiciunea, mai nou, „a-ţi exhiba victimele şi pierderile proprii a ajuns să-ţi promoveze poziţia în război" – după cum remarca recent analistul american Daniel Pipes.

De ce lucrurile stau aşa ţine, probabil, nu doar de antisemitism şi antiamericanism, cuplate cu globalizarea pseudoinformaţiei. Şi nici doar de galopanta degradare a sistemului valoric al unui Occident postmodern, cu pronunţate propensiuni stîngiste, pacifiste şi relativiste. Ci, în parte, şi de o percepţie generală, potrivit căreia, din punct de vedere militar, state precum America sau Israelul ar fi invincibile. În consecinţă, adversarii non-occidentali ai acestora sînt consideraţi, din capul locului, drept victime demne de a li se arăta compasiune şi de a fi susţinute, indiferent cum şi indiferent de ceea ce fac sau omit să facă.

Or, războiul rachetelor împotriva unei populaţii civile a demonstrat cît de falsă e această percepţie. S-a vădit cît de vulnerabile sînt, de fapt, aceste democraţii apusene, care n-au găsit pînă acum o replică, realmente convenabilă, nici prea puţin meritatei lor puneri mediatice la zid şi nici noului tip de agresiune balistică. În măsura în care aceste ţări se află ori se vor afla, mai devreme sau mai tîrziu, în bătaia unor arme islamiste, mînuite la ordinul unor lideri, pentru care nu există deosebirea dintre adversari militari şi civili nevinovaţi, între luptă armată şi genocid, se poate lesne imagina ce ar fi putut fi. De pildă, dacă rachetele ajunse din Rusia, Iran şi Siria în posesia grupării Hezbollah ar fi dispus şi de ogive neconvenţionale. Concomitent, nu trebuie omis din analiză frecvent şi impenitent reiteratul apel al teocraţiei iraniene la genocid antievreiesc, mergînd mînă în mînă cu ambiţiile nucleare ale Teheranului care, pînă la urmă, ameninţă nu doar statul Israel, ci şi lumea arabă, ca şi pe cea vest-europeană sau americană. Mai e apoi şi progresul aparent irepresibil al islamismului fundamentalist, de tip şiit ori sunnit, bunăoară în Indonezia, dar nu numai. Iar toate acestea se asociază larg împărtăşitei percepţii a unui succes de proporţii, lipsit de orice precedent în faţa maşinăriei militare israeliene, al combatanţilor Hezbollah, grupare deopotrivă extremist-religioasă şi teroristă. O percepţie care, fie şi neconcordantă întru totul cu realitatea concretă, îşi creează, nu în ultimul rînd cu ajutorul televiziunilor, propria ei realitate, consolidînd impresia că drumul terorist promite să fie răsplătit.

La toate acestea, PR-urile israelian şi american au răspuns neadecvat. Ambele au scos în evidenţă implicarea Iranului şi Siriei în neprovocata agresiune a Hezbollah de la 12 iulie. Ei, şi? Nici Damascul, nici Teheranul n-au avut de suferit. Dimpotrivă, ambele capitale s-au văzut curtate asiduu ba de şeful diplomaţiei franceze, Douste-Blazy, care a calificat, culmea, Iranul, drept „factor stabilizator în regiune"; ba de ministrul german de Externe, Steinmeier, care s-a văzut nevoit în ultima clipă să contramandeze o vizită la Damasc, la doar cîteva ceasuri după ce dictatorul sirian, Bashar el Assad, şi-a reiterat apelul la un război pan-arab împotriva Israelului. Puse laolaltă, toate acestea au determinat apariţia unui nou şi foarte complex nod de provocări urgente, acutizate de fenomenul globalizării şi de cel, adiacent, al accesului tot mai facil şi mai rapid al oricui la arme tot mai destructive. Se pune întrebarea cînd se vor găsi la Washington, Londra şi Ierusalim răspunsurile necesare dezlegării acestui nod. Şi cînd anume „vechea Europă", surdă la deşteptarea trîmbiţată de Tony Blair, se va dezbăra de actualul ei umblet somnambulic între lumea liberă şi universul regimurilor totalitare, dictatoriale şi autocrate? Dacă la Londra, cooperarea dintre serviciile secrete britanice şi pakistaneze a evitat o crimă „de proporţii inimaginabile", actuala somnolenţă europeană riscă să facă inevitabil următorul măcel de dimensiuni globale. În Orientul Apropiat şi aiurea, fitilul arde în continuare, atît pe micile ecrane, cît şi în arsenalele din bucătării şi pivniţe. Să le fie oare chiar atît de greu unora din ţările din apusul continentului să înceapă să se mire de aderenţa lor la himera unui împăciuitorism amintind fatal de München 38 şi de consecinţele frumoasei, dar găunoasei „salvări a păcii în epoca noastră"?

***Petre Iancu** este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

Luca NICULESCU

Franţa în Liban: între prudenţă şi eficienţă

Franţa are din nou ocazia să strălucească în lume. *Rayonner* – acesta e cuvîntul pe care diplomaţia de la Paris îl uitase în ultimul deceniu. Ocupată să critice iniţiativele americane în diferite părţi ale lumii, Franţa părea a fi în declin pe scena politică internaţională, un „liliputan" mai mult sau mai puţin derizoriu – după cum au afirmat, în repetate rînduri, analişti politici (în special britanici şi americani).

Criza din Liban a oferit însă Franţei ocazia de a juca rolul de „înţelept", după cum remarca ziarul elveţian *Le Temps*. Parisul a acţionat ca un intermediar între Washington, guvernul libanez şi Iran (naşul Hezbollah-ului). Graţie acţiunii comune americano-franceze la ONU, Consiliul de Securitate a adoptat rezoluţia 1701, prin care s-a ajuns la încetarea focului. Diplomaţii de pe cele două maluri ale Atlanticului par să fi uitat astfel definitiv episodul Irak-2003, cînd Franţa a ameninţat cu veto-ul în Consiliul de Securitate, gest care a provocat furia administraţiei Bush.

Astăzi însă, situaţia e diferită: bazîndu-se pe relaţia istorică pe care o are cu Libanul, Parisul a convins Statele Unite de faptul că utilizarea forţei nu poate duce la rezolvarea crizei. Războiul dintre Israel şi Hezbollah riscă să se extindă, să se transforme chiar într-un război între islam şi Occident. Pericolul pare evitat pentru moment. Graţie eforturilor diplomatice discrete ale ministrului francez de Externe, Philippe Douste-Blazy (om politic de obicei criticat în ţara lui pentru gafele pe care le face), şi datorită flerului în politica externă manifestat de Jacques Chirac (nu e pentru prima dată), Parisul a avut practic un parcurs fără greşeală pe toată durata conflictului: i-a convins încet-încet pe americani că războiul nu e o soluţie, a obţinut apoi susţinerea americană pentru încetarea ofensivei israeliene, şi-a impus punctul de vedere în rezoluţia votată în unanimitate de Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite, şi anume că frontiera de sud a Libanului de Sud va fi securizată prin desfăşurarea unei forţe internaţionale care să sprijine armata libaneză în operaţiunea de dezarmare a Hezbollah-ului.

Care au fost uneltele demersului francez? În primul rînd, e vorba de context: nici o altă ţară cu diplomaţie „importantă" nu putea să spere că va ajunge rapid la o soluţie. Franţa are legături istorice cu Libanul; Statele Unite şi Marea Britanie sînt percepute ca fiind aliaţii necondiţionali ai Israelului, deci sînt puţine şanse ca vocile americane sau britanice să poată fi ascultate în Liban. În al doilea rînd, Franţa s-a angajat ca forţa internaţională din Liban să fie „robustă" şi „importantă". După cum subliniază şi cotidianul *Le Monde,* acesta a fost argumentul hotărîtor: „Washingtonul nu a cedat decît pentru că Franţa a acceptat să joace un rol major în cadrul forţei internaţionale". „Parisul va fi de fapt coloana vertebrală a acestei forţe" – se bucură un diplomat ONU, sperînd că, din cei 15 mii de soldaţi străini, care vor veni în Liban, cel puţin două mii vor fi francezi.

***„Unde au dispărut francezii?" – se întreabă* Washington Post.**

Or, iată că, după ce a „strălucit" în obţinerea unei rezoluţii ONU (care a fost respectată imediat de Israel şi de Hezbollah), Franţa a dat înapoi. Autorităţile de la Paris au anunţat că, „într-o primă fază", doar 200 de soldaţi francezi vor merge în Liban, alăturîndu-se celor 200 deja existenţi. Anunţul a provocat stupoare în capitalele occidentale: „Unde au dispărut francezii?" – se întreabă, de exemplu, *Washington Post;* „Jacques Chirac dezamăgeşte ONU" – consideră *El Mundo,* la Madrid; „Franţei îi este frică" – spune *La Repubblica* în Italia.

De unde această diferenţă între vorbe şi fapte? Explicaţiile sînt multiple, fie că ţin de istorie sau de situaţia actuală de pe teren. În culise, diplomaţii francezi se plîng că rezoluţia 1701 nu dă un mandat suficient de clar forţei de interpunere a ONU, forţă care riscă să devină un fel de spectator plasat între armata israeliană şi militanţii Hezbollah. Argument greu vandabil dacă ne gîndim la rolul principal pe care Franţa l-a jucat în adoptarea acestei rezoluţii.

Parisul îşi aminteşte şi de două episoade din istoria recentă: în 1983, 58 de soldaţi francezi au murit la Beirut în urma unui atentat cu maşină capcană, îndreptat împotriva imobilului în care se afla cartierul general al contingentului francez (în aceeaşi noapte, un atentat asemănător a omorît 214 americani); mai mult, Franţa nu poate uita episodul Sarajevo: între 1992 şi 1995, armata franceză a pierdut 84 de soldaţi înrolaţi în rîndul căştilor albastre.

În sfîrşit, ar mai fi şi o a treia explicaţie: Franţa nu vrea să repete experienţa americană în Irak, unde – după cum se ştie – trupele americane reprezintă grosul coaliţiei internaţionale. Pentru a evita să fie percepută drept o forţă de ocupaţie, Franţa ar dori astfel să dea forţei multinaţionale o înfăţişare cît mai diversă şi mai europeană cu putinţă.

Oricît de pertinente ar fi unele din argumentele franceze, există însă mari diferenţe între situaţia din trecut şi cea actuală. În Bosnia, căştile albastre se aflau în faţa unei misiuni imposibile: aceea de a menţine o pace inexistentă. În Liban, există un acord de încetare a focului, care a fost rezultatul mai multor înţelegeri, la nivel internaţional, israeliano-libanez şi chiar interlibanez. Mandatul forţei ONU e mult mai clar decît cel din Bosnia, reticenţele franceze ar trebui să fie deci mai mici.

Ezitările recente ale Franţei riscă să taie din entuziasmul altor ţări care voiau să participe la forţa internaţională şi să dea un nou avînt Hezbollah-ului în faţa fisurilor din tabăra occidentală. Diplomaţia franceză trebuie să renunţe cît mai repede la ambiguităţi – nota cotidianul *Le Monde,* îndemnîndu-l astfel pe Jacques Chirac să-şi asume ceea ce a negociat.

***Luca Niculescu** este redactor-şef la Radio France Internationale România.*

AMINTIRI DE LA HERCULANE

Pe vremurile bune, era „perla Europei", locul de întîlnire al capetelor încoronate şi una dintre cele mai frumoase staţiuni de pe continent. Începutul distrugerii strălucirii ei, în perioada comunistă, s-a desăvîrşit după Revoluţie cînd, în 2002, în urma unei „privatizări" dubioase şi în bloc, adică preluarea, pur şi simplu, a întregului centru vechi (clădiri-monument ridicate pe la 1800) de către ARGIROM Group, firma fostului deputat Armaş Iosif, a devenit o staţiune decrepită, cu servicii proaste, invadată de prost-gust şi manele date la maximum, o scenă deschisă pentru orgolii politice şi afaceri pe sub mînă, „închisă" astfel turiştilor. Azi, staţiunea Băile Herculane a fost odată ca niciodată...

Stela GIURGEANU

Tablou de Rembrandt cu ramă *made in China*

Treci de Turnu Severin, iar peisajul se schimbă. Brusc. Intri într-un fel de... tablou inaccesibil, o frumuseţe grea, inhibantă prin grandoare. Nu mai îndrăzneşti să respiri şi treci, în goana trenului Bucureşti Nord-Timişoara, pe lîngă stîncile ciudate, create cu un scop, imposibil de a fi fost aşezate acolo doar la întîmplare, fiecare încriptînd parcă o vrajă străveche, ceva de care nu eşti sigur, dar pe care speri, din tot sufletul, să-l descoperi. Următoarea staţie, Băile Herculane.

Fantomele trecute

Cobori din tren, cu inima cît un purice. N-ai fost în viaţa ta aici, însă legenda spune cum că aici zeii olimpici ar fi avut un amestec; ar fi aruncat deasupra locurilor, încă din vremuri mitologice, cu nectar şi ambrozie, transformînd apele în izvoare miraculoase, iar peisajele, după asemănarea Muntelui Olimp; se spune că aşa ar fi ajuns pe meleagurile acestea Hercule; iar puterea lui o datora numai izvoarelor termale. Istoricii au confirmat legenda la 1817, cînd arheologii austrieci au descoperit, în peşterile de o frumuseţe uluitoare, seifuri de trecut, un adevărat cult închinat lui Hercule. Artifacte, statuete, pietre de marmură inscripţionate. Iar băile, pînă atunci Băile Mehadiei, au fost numite Băile Herculane. Staţiunea era deja „perla" Europei. Cu ape într-adevăr miraculoase, devenise locul de întîlnire a bogătaşilor şi a capetelor încoronate; la Vila Tatarzi – numele-i vine de la guvernatorul staţiunii la 1870 –, trăgeau deseori împărăteasa Austriei, celebra Sissi, şi soţul ei, Franz Josef; tot aici – se spune – aveau loc întîlniri, la nivel înalt, între regele Carol I şi împăratul Serbiei. Franz Josef declara că Herculane este „cea mai frumoasă şi mai veche staţiune din Europa". Clădirile erau mîndre şi impunătoare. Şi se potriveau cu întregul peisaj. La fel de grandioase, însă mult mai fragile. Pentru că duminică, 7 august 2006, în fosta Vilă Tatarzi, transformată azi în bibliotecă publică, a picat tavanul.

Fantomele prezente

Ceauşescu n-a venit niciodată aici. Muntele nu l-a lăsat. Relieful era de aşa natură, încît Serviciile secrete nu i-ar fi putut asigura paza de care avea nevoie. Probabil tocmai din cauza asta, după moarte, fantoma lui se încăpăţînează să bîntuie atît străzile pustiite ale vechiului centru, cît şi vorba oamenilor, insinuîndu-se ca un blestem în zidurile vechi şi în amintirea localnicilor. Distrugîndu-le deopotrivă.

Mentalitatea „bine era pe vremea lui Ceauşescu" s-a încrustat cu atîta încăpăţînare în vorba lor, încît a devenit un fel de antidot la neputinţa cu care îşi privesc staţiunea murind. Se caută în permanenţă vinovatul. Unul multiplu. Să fie mai mulţi de înjurat. Guvernul, Ministerul Culturii. Al Turismului. „A venit pe vremuri Agathon – ni se spune – şi a promis douăzeci de milioane de dolari pentru restaurare"; din bani însă, doar promisiunea, pentru că frumoaselor clădiri de odinioară le cad pereţii. Mai aflăm şi că Năstase este „cetăţean de onoare". La terase, prin magazine, printre localnici, dar şi printre turişti, dacă e să te întinzi niţel la discuţii, vorba ajunge imediat la binefacerile comunismului, dînd naştere la acel gen de melancolie care paralizează orice ambiţie de viitor. Fantoma fostului dictator e omniprezentă şi totul se raportează la vremurile „de atunci", în care, invariabil, se „trăia mai bine" pentru că „pe aici" trăgeau turiştii străini. În prezent există doar derivă.

...Pe terasa Muzeului de Istorie, un profesor pensionar stă cu noi numai puţin, cît să-şi tragă sufletul. A venit aici cu nevasta şi nepoţica, la tratament; stă în gazdă, într-o cameră cu 300 de mii pe noapte. Dintr-o pensie de profesor nu-şi permite o cameră la hotel, ci mîncare adusă de acasă, roşii, castraveţi, brînză şi conserve, toate în portbagajul unei Dacii vechi. Cumpărată de pe vremea cînd era mai bine...

...Şi intrăm în muzeu. Clădirea fostului Cazino (printre primele cazinouri din Europa!) îşi mai păstrează acum, cu greu, demnitatea. Transformat de comunişti, în 1948, în cantină socială, ars într-un incendiu, cîţiva ani mai tîrziu, găzduieşte în prezent mese scîlciate de ping-pong şi de biliard. Şi cîţiva localnici în maieuri sau fără, care joacă de zor. Se mai scot nişte bani. Ne oprim, dăm un bună-ziua timid şi oarecum dezorientat. Muzeul de Istorie? Sportivii îl strigă într-o doară pe nea Titus.

Şi apare. Domnul **Titus Panait,** referentul muzeului, cu un set de chei, deschide o uşiţă, ne arată nişte scări şi ne lasă în plata Domnului. Muzeul: două cămăruţe, una mică cu texte atîrnate pe pereţi, alta, ceva mai mare, cu nişte copii prăfuite din ipsos; statuile originale sînt la Viena. Atît. Ar mai fi... fantomele trecutului... picturile murale pe care nu le mai bagă nimeni în seamă, minunate odinioară, frînte acum, care de abia se mai ţin de pereţi, decăzînd laolaltă cu ei, cu disperare de nefiinţă, în umbre de culori.

Turiştii străini? Nu mai vin. Cînd mai vin – ne spune domnul Panait – se uită cu groază să nu le pice tavanul în cap. Şi întreabă doar „dar de ce?". Şi pleacă. Iar el nu are alt răspuns. Nici el, nici primarul. Nici localnicii. Doar nepăsarea guvernanţilor, intrigile politice, orgoliile care trag, la Primărie, staţiunea, în toate direcţiile.

Părăsim centrul vechi, populat azi parcă numai de duhuri rele şi ne aventurăm în centrul nou, aşa-zisul comercial. Un bîlci de tarabe în care flutură chiloţi şi sutiene; bijuterii de aur şi argint „originale *made in China*"; fuste, papuci, genţi; un ceas enorm, un trunchi pe care se urcă şi coboară veveriţe; terasele, de plastic galben, scaunele şi mesele găurite la mijloc pentru umbrele cu picior, asaltate de turişti în bermude şi tricouri marinăreşti cu trei nasturi la gît, care închină halbe de bere, în cinstea manelelor.

Pe fondul întunecat al munţilor, un tărîm în culori stridente; vrăjit şi duşmănos naturii; o înrămare ieftină de care ar fi trebuit să-mi feresc ochii şi să privesc doar veşnicia apei plină de mistere a Cernei şi munţii grei de pădure şi tristeţe; n-am reuşit însă să fac abstracţie de ramă, n-am reuşit să mă concentrez doar pe tablou, iar în trenul de a doua zi, Timişoara-Bucureşti Nord, am rămas doar cu ciuda neputinţei şi cu imaginea bagatelizării comerciale şi ieftine a unei bijuterii de colecţie.

Iaromira POPOVICI

Ce s-a întîmplat?

Primarul **Ion Oprescu** ne-a primit, amabil, şi ne-a acordat un interviu despre staţiunea pe care o administrează, deşi l-am surprins într-un moment nu tocmai plăcut: revolta – spune dumnealui – politică (se pare că, aici, cîţiva consilieri şi-au băgat nasul), cu ocazia – la istorica dată de 7 august – demolării terasei Dixi – una din insipidele *entertainment*-uri locale, asemănătoare cu cele ale Bucureştiului din anii '90, desfiinţate ulterior de Băsescu – al cărui proprietar nu respectase avizele de construcţie şi o ridicase chiar în geamul cetăţeanului de alături. Localnicii şi turiştii, ce-şi făceau veacul vizavi de terasa în cauză, ni s-au părut însă paşnici, cel puţin pînă pe la orele 21,30, cînd am trecut ultima dată pe acolo. (Prietenii din Bucureşti, care au urmărit ştirile, ne-au vorbit însă de un soi de linşaj al patroanei şi fiicei acesteia, pomenind ceva de un picior de masă, folosit ca armă adhoc. Se ştie că, în asemenea situaţii, adevărul e relativ şi patima, multă. Poate, cumva, simptomatic pentru situaţia întregii staţiuni: mult potenţial, un car de intenţii bune, dar, deocamdată, puţine realizări.)

Scurt istoric al staţiunii

Descoperită în 153 e.n de trupele romane, care au beneficiat de efectul tămăduitor al apelor termale, în drumul lor către Sarmizegetusa, a fost redescoperită în 1790, cînd a avut loc războiul pentru cucerirea Banatului de către Imperiul Austro-Ungar. „Aş putea spune că primul mare arhitect al staţiunii a fost împăratul Franz Josef, care a girat construirea centrului vechi, dînd şi fondurile necesare. Majoritatea clădirilor datează din perioada respectivă, din 1811, 1831, 1832; podul, primul pod în curbă, din piatră, a fost construit în 1864; pasarela metalică, din fontă şi oţel, în 1894; în 1850 a fost realizată Vila Elisabeta (Sissi)."

Turismul

Peisajul e deosebit, clima, temperat-mediteraneană, la fel, fauna, flora...

Optica, pe care o au localnicii, este de a merge, în continuare, pe acest turism balnear. „Nu contest că omul, pentru sănătate, îşi alocă o anumită sumă. Am venit cu o propunere să facem o asociaţie a operatorilor de turism, care să aibă preşedinte de onoare primarul. Am şi spus de ce: pentru că, la anumite tîrguri de turism, participă şi miniştri, şi operatori clasici, şi altfel este cînd staţiunea e prezentată de primar, cu tricolorul, şi altfel cînd o prezintă X sau Y. N-au înţeles ce am vrut să fac, au început speculaţii, dar consider că, moral, mi-am făcut datoria. Am avut întîlniri cu cîţiva investitori – fiindcă agrement nu avem, decît două-trei bazine – pentru o pîrtie de schi – există o zonă, un platou, nu de dimensiuni mari. De asemenea, au rămas surprinşi cînd le-am vorbit de turismul religios, deşi în zonă se află Tismana, Mînăstirea Sf. Ana, Corbiţa, Putna, Bozovici, plus o ieşire pînă la Horezu. Se poate face un traseu turistic, dar operatorii de aici nu au înţeles. Sper să fac şi o telecabină, am promisiuni de finanţări externe; a fost cîndva un funicular în zonă, pentru exploatarea lemnului. Acum platoul de sus se poate amenaja pentru hipism, o terasă... Cînd vezi valea de sus e un lucru deosebit... Ai băut şi două-trei cafele... dacă-i senin, se vede şi Dunărea. Pe Dunăre se pot face şi croaziere, spre Orşova. M-am mai gîndit la un tobogan acvatic."

Înainte şi după '90

Pe vremea lui Ceauşescu s-a creat noul centru, zona de jos, unde s-au ridicat alte hoteluri: hotelul sindicatelor, UGSR-ul, actualmente Dacia, cu capacitatea de 1500 de locuri, Minerva, Afrodita, Diana, Roman, Hercules, Cerna. Veneau destui nemţi şi nordici aici. Şi dintre oamenii politici ai vremii au fost aici cam toţi prim-miniştrii, Verdeţ, Dăscălescu... Numai Ceauşescu nu. „Vorbesc unii şi alţii că, datorită configuraţiei terenului (valea destul de abruptă, munţii) Serviciile nu-i garantau sută la sută siguranţa. Mai ales că aici a fost o zonă cu mulţi partizani. În schimb, Zoe a organizat la noi tabere de matematică."

După '90 în zonă au apărut micii investitori, mici pensiuni. „Mă bucur că, odată cu aceştia, începe să apară şi concurenţa în ceea ce priveşte calitatea serviciilor. În 2002 s-a privatizat, de către Ministerul Turismului, centrul. A fost preluat de ARGIROM Group, o firmă a fostului deputat Armaş Iosif. Autoritatea locală nu a fost în nici un fel implicată în această privatizare: FPS-ul a transferat la Ministerul Turismului toată proprietatea, la indicaţia ministrului Agathon. Practic, toate hotelurile din centru aparţin ARGIROM-ului, care nu face nimic cu ele, le distruge. E dureros că nici pe plan cultural nu se iau măsuri, am făcut intervenţii sus, am trimis adrese, să se aloce fonduri pentru centrul vechi, din fonduri speciale, pentru că sînt monumente istorice. Am încercat să le fac să fie sub tutela UNESCO, să vedem dacă voi reuşi."

Dintre noile investiţii, chiar dacă serviciile încă lasă de dorit, sînt unele care promit: Trandafirul galben, care are şi piscină, Pensiunea El Plaza, Casa Lorabella, Casa Maria. Singurul hotel din centrul vechi repus în valoare este Ferdinand. Cel mai reuşit hotel este Tierna, de la baraj, cu două piscine, sală de recuperare.

„În total avem peste 6000 de locuri de cazare, cu toate pensiunile noi. Cam acelaşi număr cu cel al populaţiei locale (6400). De fapt, noi avem 12.000 de oameni aici, şi toate programele trebuie să ia în calcul acest număr de persoane."

Turiştii

Majoritatea sînt români. „În week-end vin foarte mulţi din împrejurimi, Timişoara, Caransebeş, Turnu Severin, Craiova... pentru o baie termală şi pentru aer. Ceilalţi, pe perioade mai lungi, vin din toată ţara. De pildă, am discutat cu o familie din Bacău, care nu avea destui bani, şi pentru cazare, şi dormeau cu toţii în maşină. Anumite tratamente nu costă nimic, trebuie doar să ai bani de mîncare. Cazarea costă începînd cu 400.000 lei locul, pînă la 1.400.000, la Ferdinand. Sînt şi străini, Dacia are contract cu firme din Germania, care aduc pensionari de la casele de bătrîni, dar în extrasezon, cu preţuri mai mici."

SPRE LINIȘTEA NOASTRĂ, VIGUROASA INFLAȚIE DE VRĂJITOARE A ÎNVINS DESFRÎNATA TRANSPARENȚĂ

● Urmărim cu toţii în ultima vreme evoluţia Chinei. Ştim că vine tare din urmă. Dar şi la biliard? Ultimul mare turneu de snooker din Irlanda de Nord a fost cîştigat de un chinez de 19 ani. Spre liniştea noastră, să spunem totuşi că omul locuieşte în Anglia. (**A. M.**)

● După o scurtă istorie a agresiunilor fizice şi verbale aduse jurnaliştilor de către Becali şi Meme Stoica, cei de la *Academia Caţavencu* conchid: „Dacă mai adăugăm şi viguroasa participare a galeriei Stelei – chemată la sfînta luptă de homofobul luminii Becali – la intimidarea prin bombardament cu pietre, ouă şi pumni a participanţilor Gay Pride (marşul gay-lor), credem că putem acorda Stelei titlul de cel mai neofascist club de fotbal din România“. (**M. C.**)

● Prim-ministrul chinez a cerut recent adoptarea urgentă a unor măsuri speciale pentru reducerea creşterii economice care poate genera inflaţie şi deficite bugetare. *Comprenne qui pourra!* (**M. C.**)

● Nu vi se pare că expresia „isteria dosariadei“ este un fel de variantă *soft* a celeilalte, „vînătoarea de vrăjitoare“? (**C. P.-B.**)

● La împlinirea a 15 ani de cînd, la Moscova, Boris Elţîn s-a urcat pe un tanc, vestind înfrîngerea puciştilor antireformişti, ziarul *Komersant* titrează: „Revoluţia burgheză a învins definitiv în Rusia“. De cînd mă ştiu ziarist, nu am mai citit un asemenea titlu, nicicum să-mi fi trecut prin minte. Sînt titluri cu care-ţi poţi măsura viaţa. (**R. C.**)

● Oricît de mult îmi place desfrînata rubrică auto a lui Eugen Istodor, dacă tot m-a invocat săptămîna trecută, ţin să-i comunic că Praporgescu nu-i un nimeni. Strada lui e celebră printr-un memorabil articol al lui Alex. Leo Şerban, „Mătuşile din Praporgescu“, demn să figureze în orice antologie a Bucureştilor noştri inenarabili. Una din aceste mătuşi rămîne fără de pereche: pe vremea cozilor la benzină de pe Praporgescu pînă la Teatrul Naţional, ea, de la fereastră, îi întreba pe cei înţepeniţi la volanul maşinii: „Nu ştie nimeni bridge? Avem nevoie de un al patrulea...“ (**R. C.**)

● Şefa Agenţiei pentru Investiţii Străine şi adjuncta ei s-au acuzat reciproc de corupţie şi fraudă, într-o conferinţă de presă comună, cu prezentări în Power Point cu tot. Cred că acest moment de păruială ierarhică este o mostră de transparenţă instituţională la care nici cel mai aprig oengist antiguvernamental nu putea visa. Trăiască, înflorească şi să se păruiască libertatea de expresie! (**M. V.**)

Cu ochii-n 3,14

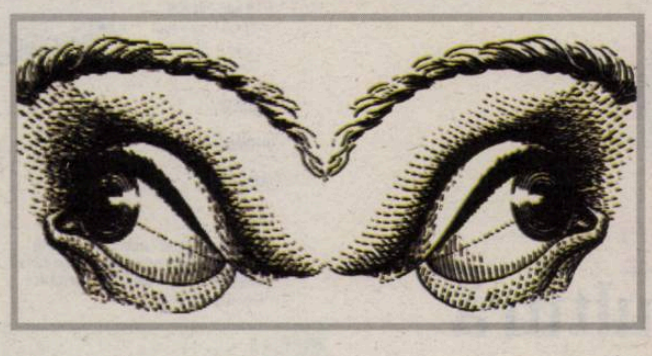

DECI TOATĂ TEVATURA ASTA APROAPE TRISTĂ ESTE, PÎNĂ LA URMĂ, COMPOT DE ARICI

● Două cotidiene consemnează, în aceleaşi cuvinte, premiile Festivalului de film Anonimul de la Sf. Gheorghe: pelicula elveţianului Clemens Steiger, *Not the End,* a fost un filmuleţ, în timp ce *Le temps des cerises* de Jean-Julien Chervier a fost un film. Ambele durează 15 minute, deci nu durata deosebeşte un film de un filmuleţ. Să fi luat unul un premiu şi celălalt un premiuleţ? (**M. B.**)

● Duminică, mai toate jurnalele de ştiri au transmis reportaje de la concertul micuţei Cleopatra Stratan (3 ani), „cea mai tînără cîntăreaţă din lume, care va intra în *Cartea recordurilor*“ blablabla... Am văzut un astfel de reportaj chiar şi la „Jurnalul cultural“ de pe TVR Cultural! Nu-nţeleg de ce toată tevatura asta mediatică: este vorba de o banală exploatare a copilului de către adult – cu Cleopatra, o roboţică perfectă, şi tăticu', un manager foarte abil. Să nu vă mire dacă o s-o regăsim în reclame. Iar dacă ar avea cu 15 ani mai mult, ar putea intra şi-n politică. Sau poate se pregăteşte tăticu'?! (**a. l. ş.**)

● Luni, 21 august 2006, un anunţ aproape apocaliptic în ziarul *7 plus:* „Angajăm călcători interfazic şi final“. (**D. S.**)

● De săptămîni bune, de cîte ori vin acasă sau plec de acasă, uneori cînd sînt acasă, mă bîntuie, ca o stafie, şi mă urmăreşte, ca o problemă existenţială, întrebarea chinuitoare a administratorului: „De ce, dar de ce nu vreţi dvs. să vă puneţi repartitoare?“. Şi, de fiecare dată, las ochii în jos, ruşinată, oftez profund şi strîng din buze, iau o faţă tristă, ca de înmormîntare, bălmăjesc ceva, mă strecor pe lîngă perete, ca mai apoi s-o rup la goană. Pe cuvîntul meu, tare uşor mi-ar mai fi dacă aş şti răspunsul ăla. (**S. G.**)

● Un titlu foarte bun în *Cotidianul:* „Pluto riscă retrogradarea“. Pe scurt, e vîlvă în comunitatea astronomilor pentru că Pluto nu mai merită să fie planetă. După o definiţie, ar mai trebui să avem alte cîteva zeci de planete, între care şi nişte bolovani de gheaţă. După o alta, Pluto ar trebui retrogradat. Recent s-a descoperit un alt corp ceresc mai mare cu cîteva sute de metri decît Pluto, pe care îl cheamă sec UB313 şi care s-ar vrea şi el planetă. Este, pînă la urmă, o chestiune de echitate: ori să fie toţi planete, ori să nu mai fie nici Pluto. Pînă se hotărăsc oamenii ăştia, eu mă gîndesc ce impact are dezbaterea asta asupra horoscopului din ziare. Dacă Pluto devine un corp banal, mai este menţionat? Şi cum se făcea că, pînă acum, nu ştiam cum ne afectează UB313 viaţa, doar cititorii de destine în stele simt ei ce şi cum, indiferent de definiţiile ştiinţifice. Cine ştie de cîte ori m-o fi durut capul din cauza lui UB313 şi habar nu am avut. (**C. G.**)

● La Sfîntu Gheorghe, un loc prin definiţie rupt de realitate, barul „Visconti“ e veşnic închis, şaretele trase de cai se numesc acum hipotaxi, vacile dorm noaptea în mijlocul străzii, iar dacă te loveşti din greşeală de ele, spun „Pardon!“ (mărturie a unui turist beat), trocariciul are două numere de înmatriculare, cel al tractorului e de Bucureşti, cel al vehiculului e de Tulcea, în heleşteul din curtea unei pensiuni prinzi mereu acelaşi peşte, îţi poţi cumpăra compot de piersici din alte vremuri de la „magazinul de produse alimentare şi industriale“ şi se zvoneşte că organizatorii Festivalului de film Anonimul au un barter cu ţînţarii. (**A. P.**)

● Revelaţiile *Cotidianului* (21 aug. a.c.), privitoare la informatorii Securităţii din vechile redacţii de la începutul anilor '80, m-au făcut să mă căinez amarnic. Ca unul care am trecut direct la titlurile *Luminiţa*, *Cutezătorii* şi *Start spre viitor*, constat cu regret că n-am citit niciodată *Arici Pogonici*, singura revistă „curată“ a epocii! Mă simt ca şi cum mîine ar urma să primesc o scrisoare de la Gabriel Liiceanu. (**A. C.**)

Événement **RFI** à Bucarest

À l'occasion du XIe Sommet de la francophonie

Radio France Internationale

présente

La Cantatrice chauve

d'Eugène Ionesco

Théâtre Odéon 25, 26 et 27 septembre 2006 à 19h30
avec la Compagnie du **Théâtre de la Huchette de Paris**
Mise en scène : **Nicolas Bataille**

La Cantatrice chauve fut créée à Paris le 16 mai 1950 dans une mise en scène de Nicolas Bataille.

bucarest 93.5fm
www.rfi.ro

radiofrance**internationale**
www.rfi.fr

Un événement en parteneriat avec NOVOTEL BUCAREST CITY CENTRE

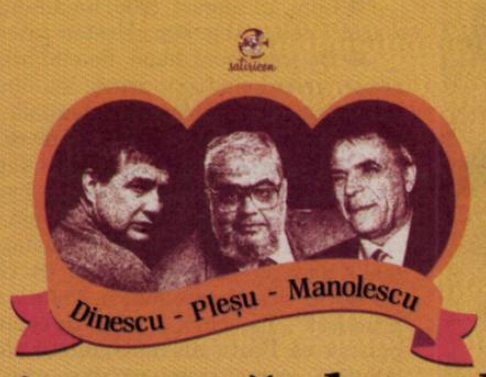

Luaţi o gură de cultură

În ce se scrie-n lumea asta pe partea de gastronomie a minţii v-am gătat un "concentrat de cultură", un extract de cea mai bună gândire şi cel mai ales umor, pentru a vă ferici câteva ceasuri în săptămână: "Aspirina", "Plai cu boi", "Dilema veche", "Dilemateca" şi "România literară". Poftă bună să aveţi, că masa ce-o alegeţi vă poate aduce chiar mai mult decât credeţi: de vă e pe plac să vă abonaţi la una dintre aceste bucate fine pentru raţiune, puteţi fi câştigaţi prin tragere la sorţi cu premii bogate, cum ar fi:

Premiul cel mai mare:
un Volvo S40
cu 10 CD-uri audiobook

www.volvocars.ro

Premiul cel mare:
10 valize cu cărţi,
fiecare în valoare
de 590 RON

Premiul mare:
100 de premii
contravaloarea
abonamentului

Perioada promoţiei: 21 august 2006 – 3 noiembrie 2006.
Valoarea totală a premiilor: 80.780 RON.
Regulamentul poate fi consultat gratuit la sediul nostru din: Şoseaua Florească 3, sector 1, Bucureşti şi pe site-urile www.dilemaveche.ro şi www.aspirinaonline.ro.

TALON de ABONAMENT

- 3 luni – 23RON (12 numere ale revistei)
- 6 luni – 46RON (24 numere ale revistei)
- 1 an – 90RON (50 numere ale revistei)

NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Semnătură*
Prezenta constituie consimţământul meu expres şi neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon.
*Rubrici obligatorii.

TALON de ABONAMENT

- 3 luni – 29RON (3 numere ale revistei)
- 6 luni – 56RON (6 numere ale revistei)
- 1 an – 110RON (12 numere ale revistei)

NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Semnătură*
Prezenta constituie consimţământul meu expres şi neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon.
*Rubrici obligatorii.

TALON de ABONAMENT

- 3 luni – 16RON (3 numere ale revistei)
- 6 luni – 31RON (6 numere ale revistei)
- 1 an – 61RON (12 numere ale revistei)

NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Semnătură*
Prezenta constituie consimţământul meu expres şi neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon.
*Rubrici obligatorii.

TALON de ABONAMENT

- 3 luni – 29RON (12 numere ale revistei)
- 6 luni – 57RON (24 numere ale revistei)
- 1 an – 113RON (50 numere ale revistei)

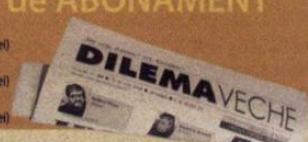

NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Semnătură*
Prezenta constituie consimţământul meu expres şi neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon.
*Rubrici obligatorii.

Abonează-te la una dintre publicaţiile prezentate în taloane şi
poţi câştiga:

1 Volvo S40 + 10 CD-uri audiobook
10 valize pline cu cărţi
100 de premii contravaloarea abonamentului

CUM MĂ ABONEZ? Plăteşte prin mandat poştal sau prin bancă contravaloarea oricăruia din abonamentele de mai sus în contul lei RO08 BRDE 445S V502 3629 4450, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular SATIRICON SRL, CUI 18006758.

CUM PARTICIP LA PROMOŢIE? Trimite talonul şi dovada plăţii la CP 68 OP 63 Bucureşti sau prin fax la 021.230.51.07 sau prin e-mail la abonamente@satiricon.ro şi eşti înscris în promoţie.

S.C. SATIRICON SRL prelucrează datele dvs. cu caracter personal mai sus menţionate în scopul de a desemna câştigătorul concursului şi pentru activităţi promoţionale, fără a fi dezvăluite terţilor. Conform Legii nr. 677/2001 beneficiaţi de dreptul de acces, de intervenţie asupra datelor, dreptul de a nu fi supus unei decizii individuale. Totodată, aveţi dreptul de a vă opune prelucrării datelor personale care vă privesc şi să solicitaţi ştergerea acestora, adresându-vă societăţii noastre cu o cerere scrisă, datată şi semnată. De asemenea, vă este recunoscut dreptul de a vă adresa justiţiei. Datele dvs. nu vor fi transferate în străinătate. S.C. SATIRICON SRL este înregistrat ca operator cu nr. 3080.

TALON de ABONAMENT

- 3 luni – 29RON (12 numere ale revistei)
- 6 luni – 57RON (24 numere ale revistei)
- 1 an – 113RON (50 numere ale revistei)

NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Semnătură*
Prezenta constituie consimţământul meu expres şi neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon.
*Rubrici obligatorii.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 136 ● 1-7 septembrie 2006 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Război şi pace“

pagina **3**

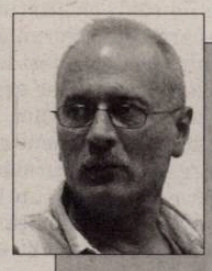

Toni Grecu
pe Divanul
Dilemei vechi

paginile **20-21**

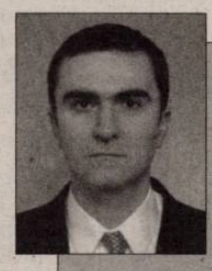

Mirel Bănică
„Piaţa Obor:
ultimul inventar“

pagina **22**

CE VĂ PLACE

CE NU VĂ PLACE

LA ROMÂNIA

„…urmaşii noştri, cînd vor ceti cîte s-au scris într-aceşti timpi, vor vedea cu mîhnire sărăcia de idei şi avuţia de patimi care ne sfîşie într-un timp atît de critic.“

ION GHICA

5 948467 000018 35

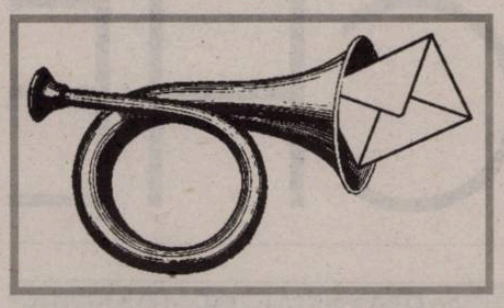

Replici

Nr. 134: Articolul Monicăi Tănase „Petit Paris şi Historical Vandalism“

La concursul de urbanism din 1997 privind Piaţa Revoluţiei m-am numărat printre foarte puţinii arhitecţi participanţi care, prin soluţiile propuse, au susţinut păstrarea configuaţiei actuale a pieţii, în special în zona dintre Palatul Regal (Muzeul de Artă) şi Ministerul de Interne (fostul sediu al CC al PCR) şi punerea sa în valoare prin amenajări ambientale şi de artă monumentală, cu respectarea spaţiului construit existent.

Din păcate, concursul amintit, iniţiat de Primăria Bucureşti, patronat şi organizat de Uniunea Arhitecţilor din România – UAR, la care au participat circa 70 de colective de arhitecţi, prin marea majoritate a proiectelor propuse, cît şi prin modul de jurizare şi acordare a premiilor, a promovat ideea ocupării cu construcţii a întregului spaţiu al pieţii şi modificarea radicală a cadrului urban existent, chiar dacă aceasta nu a fost o cerinţă explicită sau imperativă a temei de concurs.

Principalele echipe cîştigătoare ale concursului din 1997 au fost cele conduse de arh. Francisc Echeriu şi arh. Petre Ciuta şi nu arh. Viorel Hurduc, care a participat, este adevărat, cu un proiect foarte amplu şi ambiţios de restructurare a zonei dintre Piaţa Revoluţiei şi Piaţa Universităţii (depăşind cu mult limitele temei de concurs) şi nu a fost laureat.

Aproape toate proiectele prezentate şi premiate în concursul din 1997, sub diverse forme, propuneau distrugerea scenografiei urbane existente, care păstrează amintirea unor evenimente istorice memorabile, dintre care unele ne-au asigurat cel puţin libertatea de expresie de astăzi. Practic, se poate vorbi de o tendinţă a arhitecţilor, manifestată şi la acel moment, de ocupare a oricărui spaţiu urban liber, fără evaluarea tuturor consecinţelor ce decurg dintr-un astfel de demers profesional.

Astfel s-a dat intereselor mercantile un important gir profesional, de care arhitecţii respectivi sînt responsabili şi care şi astăzi, după aproape 10 ani, se constată că justifică intenţii de acelaşi fel.

Din păcate, în 1997, concursul pentru Piaţa Revoluţiei şi concluziile nefaste, care reieşeau din acesta, nu au stîrnit un interes deosebit societăţii civile, care la vremea aceea nu părea încă pregătită pentru dezbaterea unor teme de acest tip. Unele luări de poziţie cu adevărat tranşante împotriva desfiinţării, de fapt, a Pieţeii Palatului Regal (Piaţa Revoluţiei) şi în general despre responsabilitatea arhitecţilor şi urbaniştilor, alături de autorităţile administraţiei publice locale în operaţiunile urbane, de acest tip, s-au manifestat numai în ultima perioadă (vezi şi cazurile privind amplasarea Catedralei Neamului, construcţiile de lîngă catedrala Sfîntul Iosif, din Piaţa Charles de Gaulle sau al amplasării tristului monument „Ghilduş“ din aceeaşi Piaţă a Revoluţiei).

Proiectul actual pentru Piaţa Revoluţiei, elaborat de arh. Viorel Hurduc, în care se regăsesc intenţii demolatoare asemănătoare cu cele exprimate şi în propunerile premiate în concursul din 1997, fără să aibă o legătură compoziţională şi plastică directă cu acestea, a fost ales fără procedura unui concurs public de urbanism şi este agreat în mod regretabil de primarul general al Capitalei, fiind în consecinţă intens mediatizat, dar cu ecouri care nu fac parte din orizontul de aşteptare al iniţiatorilor.

arh. Alexandru PANAITESCU
anpanaitescu@yahoo.com

P.S. În altă ordine de idei, mai trebuie menţionat că arh. Viorel Hurduc nu a condus niciodată Ordinul Arhitecţilor din România – OAR, ci a fost, pînă în mai 2006, numai preşedintele Filialei teritoriale Bucureşti a OAR. Preşedintele Ordinului Arhitectilor din România, încă de la înfiinţarea acestuia în anul 2001, este arh. Şerban Sturdza, prezent în acelaşi număr al revistei *Dilema veche* (p. 10) cu un interviu foarte bine argumentat privind realităţile urbanistice ale Bucureştiului.

Nr. 133: Scrisoarea dlui Andrei Poamă

Dacă „istoria economică şi evoluţia demografică“ i-au răpit cetăţeanului contemporan posibilitatea dezbaterii directe – cum susţine dl Poamă –, atunci cu siguranţă nu i-au civilizat toate pasiunile pentru că locuitorii cartierului meu sînt nişte fanatici susţinători ai echipelor de fotbal care, anul trecut, au avansat, destul de miraculos, în ligile europene. Atunci cînd nu „depanează computere şi nu produc ciocolată“ locuitorii cartierului meu federalizează în jurul televizorului. Poate sună ciudat, dar asta fac, *la propriu*. Unul dintre ei, care a depănat cele mai multe computere, şi-a cumpărat cel mai mare televizor pe care l-am văzut vreodată şi îl aduce în spaţiul public (în micul parc amenajat de Primărie) ori de cîte ori echipele preferate se întîmplă să joace. În jurul acestuia se adună duzini de cetăţeni care fie nu depanează destule computere şi nu au bani de bilet, fie depanează prea multe şi nu mai au timp să ajungă la stadion, dar care se asociază stîrniţi de aceleaşi pasiuni pentru fotbal. Fireşte, restul locuitorilor sînt deranjaţi de aceşti fanatici şi invocă, în mod regulat, autoritatea statului pentru a-i proteja şi a le asigura seri şi nopţi liniştite. Ajunsă „la faţa locului“ autoritatea este contestată, se discută (nu fără competenţă) legi, se chestionează capacităţile intelectuale ale reprezentanţilor statului (poliţiştii), aceştia de regulă îşi exercită monopolul violenţei legitime, se primesc amenzi, se testează limitele cetăţeniei, se încalcă drepturile omului, se invocă drepturile civile, se interoghează justeţea regimului politic, se imaginează alternative de societăţi bune, se ameninţă cu răzmeriţe (nesupunere civilă), se invocă binele comun, patria, naţiunea şi „mîndria etnică“, se neagă, de către unii, existenţa acestora, se mai şi înjură, gesticulează, ameninţă ş.a.m.d.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Pe scurt, cel mai demonizat cuplu din România postcomunistă, fotbalul şi televizorul, la mine în cartier produce acest efect pervers întreţinînd, prin *mahalagismul faţă de stat,* o mică şcoală a cetăţeniei. În acest caz cît se poate de real, locuitorul democraţiei româneşti părăseşte siguranţa şi confortul apartamentului pentru a ieşi în spaţiul public. Aici îşi găseşte semeni, se asociază, „face gălăgie“ şi îşi testează cetăţenia, în sens invers, poate fi bătut de alţi semeni asociaţi sau amendat de către stat. Prin urmare, nu cred că televiziunea este mereu un duşman al politicii. Cum altfel să ne explicăm că, în vreme ce interesele îi îndeamnă pe aceşti cetăţeni microbişti să fie *domestici,* aceştia au pasiunea de a nu fi astfel.

Adrian GRAMA
amardeg@yahoo.com

Nr. 133: Articolul lui Marius Chivu „Îngropaţi Vama Veche“

Am fost iar în Vama mea Veche, care nu mai e veche deloc, e modernă şi foarte „trendy“. Acum nu poţi merge liniştit spre plajă fiindcă eşti în permanenţă claxonat de maşinile celor care ţin cu tot dinadinsul să pătrundă pînă aproape de nisip. Nu mai sînt nici umbreluţele din stuf specifice locului, anul acesta am văzut doar trei, undeva, în faţă la Catarge, poate la anul nu vor mai fi nici ele...

Sînt în schimb multe şezlonguri din plastic şi umbrele de soare cu diverse reclame la băuturi alcoolice. Ca în orice staţiune. Am înţeles că odinioară se făceau focuri seara pe plajă unde lumea se strîngea la poveşti şi cîntece la chitară. Şi acum se fac focuri noaptea, dar s-a schimbat complet repertoriul muzical, acum se cîntă slogane împotriva jandarmilor care mai patrulează pe plajă. Îţi dă sentimentul că eşti pe stadion, înconjurat de suporteri înfocaţi care scandează violent împotriva echipei adverse. Cîteodată se mai aruncă în foc, gest însoţit de un răget fioros, cîte o sticlă de bere sau vodcă, imediat ce a fost golită. Am văzut într-o dimineaţă un petrecăreţ mahmur uşurîndu-se în văzul tuturor printr-un gest normal, care poate a devenit deja un obicei, acolo pe plajă, în ultima vreme. L-am întrebat cu obidă: „De ce faci, mă, pe Vama mea?“. Mi-a răspuns mahmur că nu mai putea să se abţină. Asta să fie libertatea pe care ţi-o oferă locul?

Şi totuşi, în ciuda amărăciunii pe care o port în suflet, Vama îmi este prea dragă ca să renunţ la ea. Nu o cunosc decît de cîţiva puţini ani, şi nu am avut norocul să o prind în vremurile ei cu adevărat bune. Însă spiritul ei se simte, e încă viu.

Iubesc răsăriturile de soare pe *Boleroul* lui Ravel, îmi place ideea de epavă ca o amintire frumoasă peste care s-a aşternut timpul, îmi place să beau cafeaua la Ovidiu, pregătită chiar de el, îmi place amabilitatea localnicilor, nu vorbesc de cei care şi-au descoperit imediat un acut simţ al afacerilor, ci de cei care nu te lasă pe drumuri şi-ţi găsesc cîte un ungher unde să dormi, cu toată sărăcia lor, şi care sînt gata să intre cu tine-n vorbă şi cu o resemnare senină a trecerii timpului să-ţi spună povestea lor.

Iubesc dimineţile şi serile cînd poţi să zaci pe plajă, legănat de vreo baladă rock sau de valurile mării... Îmi plac oamenii cu care te împrieteneşti cu o naturaleţe care există numai acolo. Îmi plac gablonţurile pictate de studenţii la Arte plastice, iubesc corturile, care nu ştiu din ce motiv anume mă fac să mă simt în siguranţă, poate fiindcă sînt caracteristice locului, ca şi plasele de pescari care amintesc discret de originea satului.

Nu ştiu dacă schimbarea prin care trece locul se datorează publicităţii *Stufstock*-ului sau mişcării *Salvaţi Vama Veche* care nu ştiu, sincer, ce a salvat. Eu cred că oricum s-ar fi ajuns aici. Ideea e că nu poţi păstra lucrurile în starea lor pură, adamică, iniţială. Totul e în mişcare, în bine sau rău. Nimic nu poate rămîne în starea originală, la nesfîrşit. Important e să captezi esenţa a ceea ce a fost şi să te bucuri de lucrurile frumoase care încă sînt. Nu trebuie să le cauţi prea mult, dacă sînt în inima ta, le poţi proiecta foarte uşor în afară.

Am să mă întorc în Vama... Nu de alta, dar i-am promis lui Ovidiu că-i aduc data viitoare un tricou simplu, fără înscrisuri, de marinar.

Mona THEODOROPOL
mona_theo@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Forum Volvo – *Dilema veche***

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.700 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru 1 an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni.

Abonamentul extern costă 110 de euro pentru 1 an, cont: RO93BRDE445SV5-0236534 450 euro.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 217).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Război și pace

În țările Europei Centrale și de Est, cuvîntul „pace“ are altă biografie și, prin urmare, alt înțeles decît în Europa Occidentală. La noi, cînd se vorbea, înainte de 1989, de „lupta pentru pace“, toată lumea știa că, de fapt, era vorba despre lupta împotriva imperialismului, a capitalismului, a Pieței Comune și a Pactului Nord-Atlantic. În sintagma „lupta pentru pace“, accentul cădea asupra cuvîntului „luptă“. Cu alte cuvinte, lupta pentru pace era o specie a războiului și se glumea, adesea, spunîndu-se că vom lupta pentru pace pînă la ultimul om, pînă nu va mai rămîne piatră pe piatră. E drept, pacea și războiul nu pot exista decît îngemănate. Războiul e, necesarmente, tema obsesivă a celor care caută pacea, după cum o pace stabilă și convenabilă e țelul oricărui războinic.

„Lupta pentru pace“, clamată de țările lagărului socialist, era, prin urmare, ambalajul propagandistic al unui conflict ideologic. Conducătorii comuniști se răfuiau cu „dușmanul“, sub acoperirea, demagogică, a unei retorici pacifiste. Dar popoarele Europei răsăritene știau foarte bine cum stăteau, de fapt, lucrurile. Toți priveam cu simpatie spre Vest, ca spre un liman al normalității, al vieții prospere și libere. Occidentul, la rîndul lui, ne privea cu sinceră compasiune și, atît cît putea, atît cît i-o îngăduiau rigorile diplomatice și strategiile de conjunctură, se străduia să ne ajute. „Războiul rece“ era o realitate la nivelul cancelariilor statale, al elitelor conducătoare, al marilor confruntări de sistem. Dar popoarele însele, oamenii de pe stradă, nu se simțeau în conflict. Dimpotrivă. O caldă solidaritate ne unea, dincolo de limitele arbitrare impuse de Cortina de Fier.

După 1989, s-a întîmplat ceva neobișnuit și neașteptat. Războiul rece a luat sfîrșit, dar, odată cu el, s-a fisurat solidaritatea subterană dintre Est și Vest, ca și dintre fostele țări comuniste. Vestul a devenit un examinator exigent, un „standard“ mai mult sau mai puțin inaccesibil, iar Estul a devenit un elev capricios și resentimentar. Cît despre fostele țări comuniste, legate, vreme de aproape cinci decenii, de un destin comun, ele au intrat într-o surdă competiție: care din ele va ajunge prima în „marea familie“ europeană? În rezumat: înainte de 1989 vorbeam de „război“, dar trăiam într-un orizont al comuniunii fraterne, în vreme ce, după 1989, vorbim de „casa noastră comună“, dar trăim în tensiunea unei curse cu obstacole, a unor iritante departajări. Așa se face că între nemții din Est și cei din Vest relațiile erau mai prietenoase înainte de unificare, decît după. Nu vreau să spun că era mai bine înainte; căci simpatia tacită dintre Est și Vest nu ne ajuta prea mult să supraviețuim decent, pe cînd confruntările de-acum ne stimulează, ne provoacă, ne readuc la viață. Vreau doar să spun că integrarea europeană are, vrem, nu vrem, o componentă agonală, o anumită conotație de turnir. Și că înfăptuitorii ei trebuie să aibă talente strategice, decizie fermă, combativitate tenace. Aș risca să spun că procesul integrării europene e o versiune „pacifică“, administrativă, constructivă, o versiune îmbunătățită, „cu chip uman“, a „războiului rece“: o etapă superioară a lui. Numai cine are o înțelegere subtilă a *conflictelor* de mentalitate, a *diferențelor* greu conciliabile, a situațiilor *de front,* se va comporta adecvat în dinamica acestui proiect.

Dacă însă integrarea europeană e un fel de război cordial, aproape coregrafic, între Est și Vest, procesul care are loc *în interiorul* fostelor țări comuniste, pentru recuperarea democrației și a economiei de piață, este un război infinit mai dur, mai greu de gestionat. Ne luptăm cu trecutul nostru, cu supraviețuitorii vechilor structuri, cu lipsa noastră de experiență, cu balastul nostru istoric, cu noi înșine. Ne luptăm între noi, ne răstim unii la alții, ne înșelăm unii pe alții. N-am regăsit firescul evoluției, plăcerea de a coopera cinstit, după proceduri ferme și eficiente. Orice progres se obține prin străduințe disproporționate, baroce, de natură să ne topească vlaga și entuziasmul. Tot ceea ce, în condiții normale, e subînțeles, de la construcția de anvergură la detaliile cele mai neînsemnate, se cucerește, la noi, în tranșee, la baionetă, în asalt. E întotdeauna nevoie de cineva care să nu descurajeze dinaintea acestei „particularități locale“, de cineva care să traducă devălmășia în termeni europeni, traducînd, în același timp, termenii europeni în dialectele locului.

Războiul ideologic de pe vremea dictaturii a devenit, în tranziție, un război pentru supraviețuire. Abia acum există o miză reală și un risc pe măsură. Abia acum avem de dus o adevărată „luptă pentru pace“. Pentru pacea noastră, în primul rînd.

cu dilema la croitor

Corneliu Vadim Tudor a declarat că va veni cu 10.000 de oameni la CNSAS să vă arunce pe fereastră. Cum comentați?

Am sentimentul că la asediul Vienei au participat, alături de turci, mai puțini ostași români decît vrea să aducă acest creștin pîrît la porțile CNSAS, lucru care mă umple de mîndrie. Pe de altă parte, faptul că vicepreședintele Senatului se comportă ca un huligan de ultimă speță ar trebui să te pună pe gînduri, popor român!

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Curați în UE?

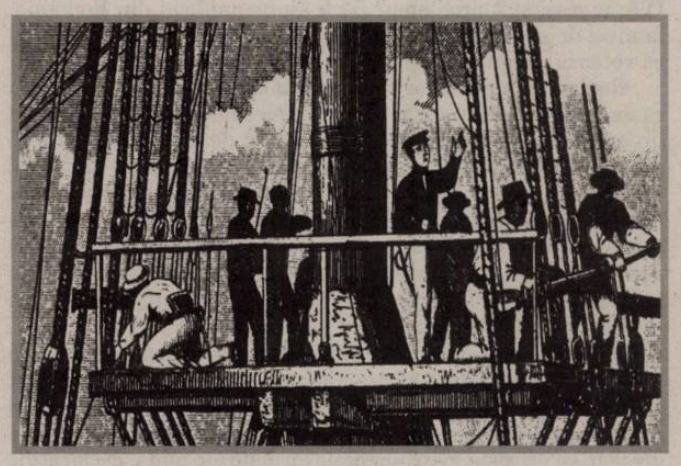

Se apropie raportul de țară și ocupațiunea noastră mintală și mediatică e cu totul alta. Mintea, morala și moralul ne stau la lupta cu dosarele, fiecare zi aduce noi bănuiți și dovediți, iar cererile către CNSAS tind să epuizeze măcar categoriile profesionale cele mai „vizibile“, dacă nu tot nomenclatorul meseriilor: s-au cerut dosarele parlamentarilor, aleșilor locali, prefecților, jurnaliștilor, profesorilor, preoților, sportivilor ș.a.m.d. În acest peisaj public mai degrabă agitat, aderarea la UE și situația „steguleților galbene și roșii“ a devenit un subiect de plan secundar. Ceea ce spune – cred – două lucruri despre societatea noastră: că avem un mare decalaj în „rezolvarea moștenirii comuniste“ și că aderarea la UE ne va găsi preocupați de trecut și slab informați în legătură cu viitorul.

Pe vremea guvernării PSD, funcționa destul de eficient pentru imaginea executivului un aparat de comunicare vecin cu propaganda: orice „înfăptuire“ – de la inaugurarea unui bloc la o expoziție de produse agricole – era ambalată și prezentată drept un nou pas pe calea aderării la Uniunea Europeană. Miniștrii se întreceau să apară la televizor și să spună ce pași importanți au făcut ministerele lor spre îndeplinirea criteriilor cerute de UE. Pentru orice fleac, era scoasă din buzunar comparația („am procedat ca în UE“) sau era invocată Înalta Poartă („așa ne cere Bruxelles-ul“). După raportul de țară din 2004 s-a dezbătut zile întregi dacă e negativ sau pozitiv, dacă ne critică sau ne încurajează, iar Mircea Geoană a făcut atunci cele mai ample tumbe de limbaj diplomatic pentru a vopsi negrul în alb și pentru a lustrui cenușiul unui raport care, la urma urmei, era așa și-așa: nu rostea de-a dreptul nici un adevăr fundamental, ci înregistra, tehnic, ce-am făcut și ce nu, unde stăm mai bine și unde mai prost. Guvernul PSD se obișnuise însă cu spiritul propagandei și nu știa să se poarte cinstit, deschis și democratic, acceptîndu-și greșelile: voia să anunțe zilnic realizări mărețe, crezînd că va putea profita astfel de euroentuziasmul din sondaje. Calculul era cinic, dar nu lipsit de eficiență: „or fi ei corupți, dar ne bagă în UE“, ar fi trebuit (în viziunea propagandiștilor PSD) să spună masele largi populare. Pînă la urmă, întîrzierile și nerealizările Guvernului n-au putut fi ascunse, chiar dacă realizările au fost evidente (în primul rînd creșterea economică). Bubuiala comunicațională pe tema aderării a adus însă în spațiul public o hiper-prezență a „ideii de aderare“, iar stilul propagandistic care prezenta totul – de la palmierii lui Agaton la sălile de sport ale lui Năstase – ca „noi succese pe calea aderării“ a amplificat, în mari categorii de public, sentimentul (oricum dominant) că aderarea la UE ne va rezolva problemele și ne va schimba rapid viața.

În acel context, Adrian Năstase a spus, la un moment dat, că tema Securității nu mai interesează pe nimeni – în afară de cei care „ling dosare“ la CNSAS; oamenii sînt preocupați de viitor, adică – evident – de aderarea la UE. Cu cîteva luni înainte de data aderării, realitatea îl contrazice: presa se hrănește abundent din subiectul dosarelor de Securitate, cifrele din sondaje arată că o mare parte a publicului dorește limpezirea situației foștilor securiști, partidele politice se dau de ceasul morții să iasă cît mai bine din valul de dezvăluiri, chiar Biserica începe să se agite. În schimb, temele legate de aderare nu numai că nu „fac“ audiență și tiraje, dar sînt lăsate în umbră și de comentatori, și de moderatori. În anii trecuți, raportul de țară era așteptat ca un măr copt, jurnaliștii începeau să bată toba cu mult timp înainte, miniștrii se întreceau în a trage spuza pe turta proprie, prezentîndu-și care mai de care succesele. Acum, cu o lună înainte de *ultimul raport de țară* (sună dramatic, ca un titlu de film, ca *Ultimul tren din Gun Hill* sau *Ultimul împărat!),* în presă abia mai e cîte-un loc pentru vreun „steguleț roșu“... Guvernul actual n-a avut, de la început, nici strategie, nici aparat de comunicare sistematic, așa încît succesele sale pe calea aderării n-au fost transformate în mesaje coerente din care poporul să înțeleagă că e pe calea cea bună și mult dorită. În plus, politicienii de la putere au construit, pe mai multe voci, subiecte colaterale și perdante – alegeri anticipate, ruperea Alianței și altele asemenea – ceea ce a accentuat haosul comunicațional. Peste toate, „meandrele concretului“ au așezat, ca temă de maximă importanță, dezvăluirea foștilor securiști. E bine că se întîmplă (chiar și mai tîrziu), dar faptul că abia după 16 ani ne străduim să-i scoatem din peisajul public pe securiști împiedică așezarea societății românești și ne face, pentru încă mult timp, prizonieri ai trecutului. Cu patru luni înainte de a ne vedea visul cu ochii, discutăm despre turnătoriile „benevole“ ale lui Vadim – care în tot acest timp a fost senator, candidat la președinție și „lider de opinie“ – și așteptăm noi dezvăluiri. Cu patru luni înainte de a adera la Uniunea Europeană, în loc să ne informăm despre ce ne așteaptă și să dezbatem noua noastră identitate și apartenență europeană, ne uităm cum înalți ierarhi afirmă la televizor, cu o senină obrăznicie, conform unei „logici“ pe care numai propaganda comunistă o mai utiliza, că dezvăluirea preoților turnători ar însemna un atac la „cea mai iubită instituție a poporului român“ – Biserica.

„Trebuie să intrăm curați în UE“ – spunea deunăzi președintele țării. Nu vom intra curați. Vom intra cu toată zgura sistemului totalitar, cu care ne tot mînjim de 16 ani, pentru că n-am știut sau n-am putut sau n-am vrut să ne curățăm la timp. Iar UE nu e baie cu petale de trandafiri: ne vom parfuma democratic și civic abia cînd, privindu-ne în oglindă, nu vom mai vedea umbrele Securității, cu dosarele și Vadimii lor.

ținerea de minte

„Dacă li se oferă prilejul, oamenii trag un pui de somn. Numai atunci cînd li se interzice n-o fac. În cartea sa, *Hoții somnului* (1996), un argument elocvent în favoarea mai multor ore de somn, profesorul universitar Stanley Coren prezintă un experiment în cadrul căruia membrii unei echipe de cercetători au fost lăsați să doarmă cît și cînd voiau. După o săptămînă, majoritatea trăgeau cîte un pui de somn de cîte o oră sau două, zilnic. Coren afirmă că oamenii care nu sînt privați de somn sînt de două ori mai puțin predispuși la infecții decît cei care suferă de ceea ce el numește «deficit de somn».“

(Tom Hodgkinson, *Ghidul leneșului,*
traducere din limba engleză
de Gabriel Stoian, Editura Nemira, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Luptăm cu corupţia sau cu percepţia ei?

Săptămîna trecută comentam rezultatele unui sondaj despre modul în care populaţia din România percepe corupţia diverselor categorii profesionale. Observam acolo că, deşi românii plătesc ei înşişi cel mai des la medic, la profesori şi la preoţi, tind totuşi să aibă o părere bună despre aceste categorii profesionale. La capătul negativ al spectrului se află politicienii şi oamenii de afaceri. În plus, aflăm de acolo că, la nivelul opiniei publice, rezultatele acestui Guvern, în ce priveşte lupta cu corupţia, sînt mai degrabă dezamăgitoare.

Astfel, 24% dintre respondenţi cred că de cînd acest Guvern este la putere, corupţia a crescut, iar 48% cred că a rămas la fel (destul de rău, dacă ne gîndim la contraperformanţa în domeniu a Guvernului Năstase). Doar 15% cred că am asistat la o scădere a corupţiei după ultimele alegeri, semn rău pentru Alianţa D.A. care a venit la putere cu un discurs vehement împotriva corupţiei. La întrebarea directă „Cît de mulţumiţi / nemulţumiţi sînteţi de activitatea Guvernului în ce priveşte reducerea corupţiei?“, 34% se declară foarte nemulţumiţi, 47% sînt nemulţumiţi şi doar 11% sînt mulţumiţi.

Constatăm totuşi că la întrebările privind opţiunile politice, Alianţa D.A. este în continuare favorită (43% la CURS în iulie, cu PSD pe locul 2 – 24%). Cum se explică această opţiune dacă doar 11% sînt mulţumiţi de modul în care Guvernul Alianţei D.A. a gestionat problema? Să fi ajuns publicul din România, la nivel de masă statistică, la un fel de cinism rafinat, spunînd că votează un guvern corupt?

Realist vorbind, chiar să fi crescut corupţia după 2004? Ştiu că nu este indicat să contrazici sondajele, dar de această dată am un argument bun. Corupţia nu a crescut de la ultimele alegeri, dintr-un motiv foarte simplu: avem un guvern mult mai slab. Corupţia în România este un fenomen politic şi înseamnă captura statului de către reţele de influenţă. Inevitabil, un guvern monocolor şi puternic pe poziţia sa, cum a fost cel al PSD, s-a manifestat ca un grup mai eficient de drenare a resurselor publice decît o poate face guvernul fragil actual, compus din patru partide, avînd şi un preşedinte jucător pe cap. Mai mult chiar, instrumentele de sancţionare existente doar formal pe vremea lui Năstase au început să funcţioneze graţie prezenţei în acest guvern a Monicăi Macovei şi a înlocuirii unor momîi ca Ioan Amarie cu personaje ca Daniel Morar. În plus, s-au făcut progrese în ce priveşte instrumentele formale (de pildă, declaraţiile detaliate de avere au scos la iveală „moştenirea“ mătuşii Tamara). Este adevărat că avem cazuri de corupţi celebri care încă nu s-au finalizat şi trenează enervant de mult la parchete, dar prin comparaţie situaţia s-a îmbunătăţit faţă de 2000-2004, atunci cînd respectivii erau pur şi simplu intangibili. PSD a avut un punct slab în corupţie şi îl mai are încă. În acelaşi timp, democraţii şi liberalii s-au pliat mai bine pe direcţia în care merge societatea. Românii dinamici, care formează clasa de mijloc în plină expansiune, dezvoltă intoleranţă la corupţie, la un cu totul alt nivel faţă de generaţiile vechi (care au învăţat în comunism că puterea, la orice nivel, aduce avantaje personale, aşa că e bine să fii umil pe lîngă putere, poate îţi pică şi ţie ceva). Au luat liberalii şi democraţii în serios noua tendinţă a publicului? Unii da, alţii nu, cu toţii au beneficiat de ea. Cert este că, dacă PSD sub Năstase funcţiona ca un S.A. pentru organizarea raţională a corupţiei, puterea actuală fragmentată nu e capabilă de o asemenea organizare. Sînt prea slabi pentru a fi la fel de corupţi ca pesediştii. Modul în care conservatorii şi democraţii se toarnă unii pe alţii la presă, privitor la fraude, nu face decît să arate că sînt cu ochii unii pe alţii şi nu pot coopera la fel de bine ca pesediştii pentru a frauda statul. În plus, actualul Guvern a inclus anticorpi ca Macovei, care au declanşat o mică febră cu ameţeli în sistem, cum se întîmplă cînd foloseşti antibiotice puternice. Dacă sistemul se manifestă cu febră şi transpiraţie înseamnă că a crescut sau a scăzut corupţia? Dacă politicienii fac dezvăluiri unii despre alţii înseamnă că avem mai multă corupţie acum sau atunci cînd tăceau mîlc? În fine, ce înţeleg oamenii prin corupţie şi ce măsurăm cu aceste întrebări de sondaj?

Impresia mea este că întrebările se referă la ceva, dar răspunsurile exprimă de fapt alte nemulţumiri. E ceva similar cu celebra întrebare legată de direcţia în care se îndreaptă România. De ani buni, obţinem răspunsuri negative. S-ar zice că după populaţia României, ţara se îndreaptă într-o direcţie greşită tocmai cînd a aderat la NATO şi e foarte aproape de UE. Se opune populaţia acestei direcţii, adică aderării la UE? Nici pe departe. În sondaje, exprimă chiar un euroentuziasm covîrşitor şi îngrijorător în neştiinţa lui. Atunci de ce nu ne convine direcţia? Explicaţia ar fi că la o întrebare atît de generală, omul îşi

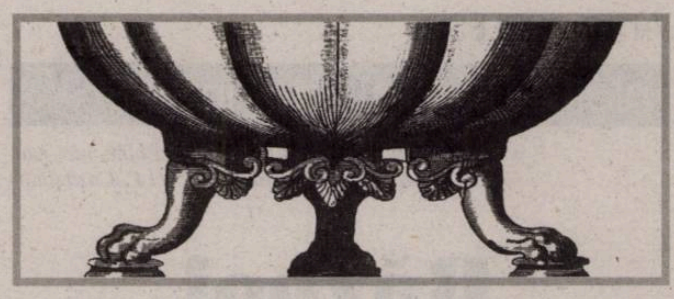

exprimă propria frustrare. Mie nu îmi merge bine, sînt nemulţumit de slujbă, de casă, de nevastă, deci ţara trebuie că se îndreaptă într-o direcţie greşită. Cam aşa este şi cu percepţia corupţiei. Mă enervează faptul că Adrian Năstase s-a îmbogăţit din funcţie, dar e încă liber bine-mersi şi scrie editoriale moralizatoare? E clar că Guvernul actual nu a făcut nimic împotriva corupţiei. Văd foarte bine că în judeţul meu găştile s-au schimbat între ele? La ce bun atunci declaraţiile noi de avere? Vedem mai multe scandaluri la televizor? Atunci e limpede că a crescut corupţia. Este un mod de a confunda puroiul cu microbul. Pentru guvernele care ar vrea să facă ceva cu corupţia apare următoarea dilemă: din moment ce corupţia şi percepţia corupţiei se arată a fi două fenomene separate, este mai bine să luptăm cu corupţia sau cu percepţia ei? E o dilemă mai complicată decît pare la prima vedere. De pildă, Vadim Tudor este văzut de publicul său ca un luptător cu corupţia, cînd toate soluţiile sale (dacă o puşcărie specială pentru corupţi se poate numi soluţie) se adresează, de fapt, percepţiei corupţiei. Dar despre asta în articolul viitor, cînd vom vedea de ce îl enervează pe Ivan Krastev, vechea noastră cunoştinţă, discursurile anticorupţie din Europa de Est.

presa despre...

Cîteva paradoxuri ale dosariadei

„Este irelevant dacă raportul generalului Bordea despre Vadim e autentic ori nu. Ce este relevant se poate găsi în colecţia sinistrei publicaţii *Săptămîna*. Poliţia politică făcută de Eugen Barbu, Vadim Tudor şi ciracii lor era de domeniul public. În paralel cu hărţuirea lor de către «organele abilitate», victimele erau acuzate public, puse la zid în văzul lumii şi batjocorite sub privirile îngrozite ale familiilor lor. De ce ar fi proba oferită de domeniul public mai puţin importantă decît cea produsă de arhivele secrete? (...). Cine altcineva decît Securitatea putea pune la dispoziţia unor Eugen Barbu şi Corneliu Vadim Tudor pagini din jurnalul privat al lui Ion Caraion, fragmente de corespondenţă şi transcrierea unor conversaţii telefonice particulare? De ce este mai odios să torni cu angajament decît fără angajament? Vadim Tudor nu are, probabil, nici angajament, nici diplomă de turnător. Are doar vocaţie şi palmares public de turnător“. (Dorin Tudoran, *Ziua,* 29 august crt.)

„Nici una dintre ţările postcomuniste nu a publicat dosarele pe Internet, ci doar numele, numele de cod şi perioada colaborării pentru ofiţerii şi informatorii fostelor poliţii politice, motivul fiind chiar în arhivele instituţiilor de represiune, tulburi ca apele Styxului. Şi acum se fac încurcături: a avea un dosar la Securitate, ca urmărit sau ca informator, este în mintea unor jurnalişti la fel de grav. Un reporter TV afirma, zilele trecute, că «Traian Băsescu este acuzat că are cel puţin dosar de urmărit al Securităţii». Fără un ghid, rol pe care-l are CNSAS, confuziile pot fi tragice, călăii mai uşor confundaţi cu victimele şi invers. Justiţia populară l-ar putea scoate pe C.V. Tudor erou, iar pe Corneliu Coposu colaborator al Securităţii, aşa cum l-a numit în 1993 Ion Iliescu, după publicarea într-una dintre revistele lui Adrian Păunescu a declaraţiilor date de acesta în anchetă.“ (Ioana Lupea, *Evenimentul zilei,* 28 august crt.)

„Nu cred că alegerile sînt un concurs de morală publică, aşa cum crede dl Liiceanu. Guvernarea este mai mult o chestiune de management. Un bun moralist îşi va petrece zile în şir peripatetizînd despre filosofia drepturilor omului, un bun politician va folosi acelaşi timp pentru a promova o lege a libertăţii presei (...). Eu cred că abia acum începem să sesizăm enormitatea: o fostă colaboratoare a Securităţii a făcut mai mult pentru democraţia din România decît au făcut legiuni întregi de foşti disidenţi (...). Sigur că ar fi fost preferabil ca Mona Muscă să-şi asume trecutul imediat după '90. Dar nu mă pot opri să nu mă întreb cine era Mona Muscă la acea dată? Ar fi fost mărturisirea ei primită cu aceeaşi înţelegere ca aceea a lui Alexandru Paleologu? Cunoscîndu-i, din publicistica lor, pe iacobinii noştri postrevoluţionari, mă tem că nu. Şi mă tem că mai binele ar fi fost în acest caz duşmanul binelui.“ (Dragoş Bucurenci, *Cotidianul,* 26 august crt.) (**C. G.**)

Lucian MINDRUŢA

talon de participare

Lumea îşi pune bigudiuri

Care-ncotro, iar eu la nuntă! Am adaptat un slogan din Rusia lui Ilf şi Petrov la o realitate dură a zilei de azi: lumea vrea să afle ce-ai făcut ieri la botez, cununie, înmormîntare. Lumea vrea să ştie cu cîte sute de euro era îmbrăcat socrul mare, ce diametru exact avea ghiulul mirelui şi ce artistă emerită a părului s-a ocupat de coafura miresei. Nu ce-ai semnat acum 25 de ani într-o casă conspirativă tristă, fără paiete şi aer condiţionat.

Tocmai de-aia, în vara deconspirării noastre, o emisiune fără dosare, dar cu livret de familie, strînge în faţa televizorului lumea. Lumea aia multă, îngrijorată că maioneza s-ar putea totuşi tăia, pe căldurile astea.

Dacă aţi fost plecaţi din tară (din motive pe care nu le înţeleg, e prea mişteaux aici!), vă lămuresc. E vorba de emisiunea de nunţi. O idee simplă, ca orice operă de geniu: dom'le, lumea se strînge la nuntă! Şi în general nu sînt nunţi cît timp avem noi de pierdut cu ochii în ochii afundaţi în rimel ai miresei... Şi-atunci, dai nunta la televizor. Oricare nuntă: a celebrităţilor şi-a anonimilor. A săracilor şi bogaţilor. Nunta românilor fericiţi, căci nici un alt sentiment nu e permis, sub pedeapsa cu moartea socială. Nuntă în toate detaliile, dacă se poate în 3D şi cu miros, cu mitocănisme şi naivităţi, cu lăcomie şi noastalgii lirice, de secol nouăspe. Cu manelişti umflaţi în pene (oare am voie să fac aluzia asta?) şi dizeuze ofilite, cu naşe cît butia din beciul de protocol de la Cotnari. Nunta, nuda, bre! Cu cît mai mult, cu atît mai bine: aşa că bag-o şi pe naşă cînd îşi ridică chiloţii şi-şi aranjează cocul cu vîrful unghiei!

Fireşte, un om modern ar fi mai degrabă ruşinat. În anul de graţie 2006, cînd toată lumea credea că vom ajunge să ne punem microprocesoare pe creier, noi ne punem bigudiuri puţin mai deasupra. În epoca despre care Brucan profeţea că mintea ne va sta unde ne sînt şi interesele, mintea noastră umblă după volane, tul şi cristale Swarovski. În anul curăţeniei morale, în luna dezvelirii statuiei de plastilină a Monei Muscă (sculptată de un artist anonim cu epoleţi), singura întrebare legitimă a naţiunii este dacă darul trebuie strigat nominal sau trebuie să îmbrace forma unui plic anonim. Culmea eleganţei, fără felicitare ori carte de vizită în el.

Aţi înţeles deci: postmodernismul românesc are un ce al lui: nu cunoaşte sentimente neremunerate. Iubeşte spectacolul, însă nu-i mai caută sensurile iniţiatice – oricum e greu să le găseşti pe sub masă.

Pe de altă parte, ce anume credeţi că îi leagă pe oameni mai tare? Participarea comună la: a) şedinţă; b) chef; c) furt; d) cor ostăşesc; e) accident de maşină.

Aţi ales *a?* Găsiţi-vă o viaţă – cum ar spune americanul. Cheful, furtul în grup sau fumatul în veceu sînt instituţiile sociale care construiesc naţiuni. Nu vorbele politicienilor şi nici măcar admiraţia pentru amantele lor. De-aia nunta, ca element de coeziune socială, bate de la mare distanţă orice ideologie. Năstase a înţeles el cîte ceva, *avant la lettre,* cînd a scos

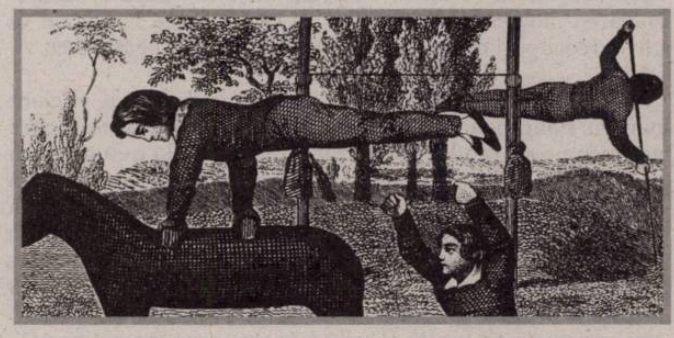

de la sertar pozele cu Dana mireasă. Era însă prea puţin, prea devreme. Şi oricum era nevoie de o revoluţie portocalie ca să putem începe să ne bucurăm din nou de trandafirii roşii din buchetul miresei.

Pe care, apropo, din cîte se aude, l-a prins o companie mică de producţie, nicidecum o mare şi şmecheră televiziune. Ca orice idee bună, emisiunea de nunţi e uşor de produs: pui camera în cort şi te mai duci să schimbi casetele. Pînă dimineaţă ai şi nunta şi alcoolemia rezolvate. E şi extrem de uşor de urmărit – poate face rating şi în secţia de neurologie a oricărui spital. Doar coma profundă te poate ţine, eventual, cu ochii în altă parte (dar vine asistenta şi rezolvă!). În rest, nici Alzheimer şi nici alţi producători celebri şi americani nu te pot împiedica să devii dependent de nunţile noastre româneşti. Fără număr!

E o lecţie aici, dacă vreţi să faceţi carieră în televiziune, ţineţi minte un principiu: lumea îşi pune bigudiuri. Nu probleme.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Aparenţele păcii

Rezoluţia 1701 a Consiliului de Securitate ONU include dezarmarea miliţiilor Hezbollah ca una dintre principalele condiţii pentru ca armistiţiul acceptat de Liban şi de Israel să devină o pace. A fost unul din punctele centrale ale tratativelor pentru mandatul forţelor internaţionale care se pregătesc să vegheze la respectarea rezoluţiei. Deocamdată, în aşteptarea căştilor albastre, armata israeliană nu s-a retras din sudul Libanului. Grijuliu cu aparenţele echidistante, secretarul general ONU a cerut Israelului ridicarea blocadei maritime şi terestre, iar conducerii Hezbollah – eliberarea celor doi militari evrei luaţi prizonieri la începutul conflictului. „În Liban trebuie să existe – aşa cum am fost de acord cu toţii – o singură lege, o singură autoritate, o singură armată", a spus Kofi Annan în etapa Beirut a vizitei sale. Dar FINUL – structura ONU alcătuită probabil din 15.000 de oameni – nu are mandat pentru a executa acest „trebuie". Pentru a face faţă reticenţelor guvernelor europene s-a precizat în ce condiţii li se va permite militarilor FINUL să angajeze forţa: este admisă folosirea oricăror mijloace pentru apărare. Nici vorbă de dezarmarea Hezbollah, în discuţiile preliminare considerată a fi una din condiţiile necesare ale armistiţiului. Armata libaneză nu are puterea de a pune în aplicare un astfel de plan. Iar declaraţiile şeicului Nasrallah, conducătorul luptătorilor şiiţi, sînt presărate cu atîţia „dacă", încît acoperă aproape toate situaţiile posibile: „Atîta timp cît armata Israelului este în Libanul de Sud, Hezbollah are dreptul să reziste şi, dacă pînă acum a dovedit o anumită rezervă şi toleranţă, îşi rezervă dreptul de a reacţiona cînd va fi cazul". El a explicat că, în sudul Libanului, Hezbollah îşi va arăta în public armele doar cu prilejul înmormîntărilor. „Politica noastră va evita etalarea armelor. Dacă armata libaneză va observa un om înarmat este dreptul ei să confişte arma." Atît despre dezarmare: nu vom arăta ceea ce s-a hotărît că nu trebuie văzut, dar care poate fi folosit cînd noi apreciem că aşa trebuie.

Hezbollah învinge la puncte pe terenul reconstrucţiei: bătălia se duce acum pentru conducerea Libanului. Guvernul oficial este în aşteptarea ajutoarelor internaţionale care vin într-un ritm lent, în timp ce Hezbollah organizează clinici unde se oferă asistenţă medicală de urgenţă, distribuie hrană şi medicamente şi, în prezenţa camerelor de luat vederi, cîte 12.000 de dolari tuturor celor ce pot demonstra că locuinţa lor a fost distrusă. Se presupune că banii vin din Iran, ţară care, alături de Siria, a susţinut şi a contribuit la lupta armată. Este de presupus că aceste acţiuni vor aduce Hezbollah-ului politic o influenţă sporită în Guvern.

După ce a clamat şi a sărbătorit victoria, şeicul Nasrallah afirmă că n-ar fi ordonat capturarea celor doi soldaţi israelieni, dacă ar fi ştiut că aşa vor începe cele 34 de zile de război, antrenînd atîtea distrugeri. Nu e doar un tribut plătit convenienţelor, ci şi un răspuns la adresa vocilor din Liban care pun la îndoială iniţiativele strategice ale lui Nasrallah, supunerea faţă de ayatolahul iranian Ali Khamenei; e o replică în dialogul cu partizanii proiectului de pace elaborat de prim-ministrul libanez Siniora *(Proiect pentru pace / Project for Peace)*, considerat de ei mai promiţător decît planul iranian *(Proiectul sfidării / Project of Defiance)*. Coaliţia condusă de dl Siniora propune un teritoriu al păcii în inima unei regiuni turbulente. Celălalt proiect consideră Libanul un fel de linia întîi a frontului care desparte civilizaţia islamică de cea a păgînilor, reprezentată de americani.

Susţinătorii din afară ai conflictului – Siria şi Iranul – ar vrea ca lupta să continue: „Fiecare generaţie de arabi urăşte Israelul mai mult decît cea precedentă" – a spus după încheierea armistiţiului preşedintele Siriei, Assad. Chiar dacă nu este integral adevărat, ura este adversarul căruia forţele ONU – cu o certă dominantă europeană – sînt chemate să-i facă faţă. Precedentele nu inspiră optimism. În 1992, în Somalia, în 1995, la Srebrenica, în 2000 în Liban, forţele internaţionale s-au retras de îndată ce au simţit că ura este mai puternică decît mandatul lor. Forţele de menţinere a păcii sînt trimise în focarele de conflict cu speranţa că pacea se va instaura de la sine, în absenţa războiului. Pînă la un punct aşa şi este: în urmă cu două săptămîni, pe locurile unde călătoreşte Kofi Annan, în Liban şi Israel, zburau avioane, cădeau bombe şi rachete. Dacă acalmia e doar aparentă, liniştea aceasta seamănă mai mult cu pacea decît cu războiul.

globul cubic

Parcările şi corupţia

În New York, oraş şi aşa destul de aglomerat, circulă şi cei 1700 de diplomaţi acreditaţi la Organizaţia Naţiunilor Unite. „Cu 1699 mai mult decît e nevoie" – spunea, sub protecţia anonimatului, un oficial municipal. Automobilele care se duc şi vin la şi de la şedinţele în plen, însoţitorii pe motocicletă provoacă ambuteiaje de durată. Diplomaţii plătesc, în medie, 18 milioane de dolari – amenzi pentru violarea regulilor de circulaţie –, iar, în 2002, Michael Bloomberg, primarul oraşului i-a „demascat" atît de violent pe diplomaţi pentru că parchează în locuri interzise, încît a fost nevoie de intervenţia lui Colin Powell, pe atunci secretar de stat al SUA, ca să-i împace. Chuk Shumer şi Hillary Clinton, senatori de New York, au introdus un amendament la Legea pentru ajutorul extern care să permită recuperarea sumelor neplătite, direct de la statele diplomaţilor rău-platnici. S-a descoperit o armă nouă: ruşinea. „După ce au studiat datele, doi economişti au stabilit că există o corelaţie directă între cei care parchează peste hidranţi şi gradul de corupţie din ţările de unde provin. Studiul lui Raymond Fisman şi Edward Miguel arată cum se comportă oamenii proveniţi din culturi diferite cînd sînt supuşi unor noi norme culturale. Astfel, între 1997 şi 2002, diplomaţii din Ciad au avut 142 de amenzi de parcare neplătite, în timp ce cei din Canada şi Regatul Unit – nici una. Rezultatele cercetării pentru 165 de ţări au fost aproape identice cu cele ale indicelui de corupţie, elaborat de organizaţia Transparency International, unde sînt clasificate ţările după percepţia gradului de necinste. În cazul sancţiunilor pentru parcare, diplomaţii din ţările cu indice scăzut de corupţie s-au comportat bine, chiar cînd ar fi putut scăpa de plata amenzii.(...) Orice sentiment al superiorităţii morale ar trebui însă să fie moderat, dacă şoferii din New York ar examina comportamentul salariaţilor ambasadei americane din Londra. Anul trecut, personalul ambasadei n-a mai plătit sumele pentru intrarea cu automobilul în perimetrul central. Datorează acum oraşului 716.000 de dolari". Sînt pe lume oraşe unde superioritatea morală rămîne intactă, fiind asigurată de autorităţi. Chiar acolo unde parcarea n-ar fi permisă, nimeni nu aplică nici o amendă: parcarea e permisă peste tot, pe două şi trei rînduri, iar corupţia e un viciu care aparţine exclusiv pietonilor. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Nevoia de nuanţe

„În halul în care ne aflăm acum, nu avem timp de nuanţe." Cine credeţi că este autorul acestei fraze? Probabil că vă vin în minte nume care înfioară hîrtia, personaje istorice renumite pentru radicalism, partizani ai guvernării în forţă, practicanţi ai pumnului în masă, copii ai cine ştie cărei revoluţii. Nici vobă. Fraza îi aparţine dlui Gabriel Liiceanu şi poate fi găsită în faimoasa scrisoare publică adresată dnei Mona Muscă. De obicei, îl ascult pe dl Liiceanu cu religiozitate. Mă număr printre admiratorii săi cei mai devotaţi. De data asta însă, m-am speriat. Nu doar pentru că eu, un spectator al filozofiei, cred că un filozof care părăseşte nuanţa se părăseşte pe sine, ci pentru că ducerea acestui gînd la ultimele sale consecinţe – lucru pe care, poate din cauza comoţiei, cred că dl Liiceanu nu l-a făcut – generează o ordine morală absurdă, cu care nu pot fi de acord.

Întîi, o scurtă observaţie despre nuanţe, mai precis despre ce înseamnă nuanţele în judecarea unei relaţii pe care cineva a avut-o cu Securitatea şi cu fostul regim. Nuanţele nu înseamnă nici mai mult nici mai puţin decît circumstanţele în care cineva a ajuns să lucreze cu/pentru fosta putere comunistă, ca şi comportamentul său ulterior. Pînă şi în procesele penale, judecătorul este obligat să ţină cont de circumstanţele în care s-a săvîrşit infracţiunea, dar şi de comportamentul făptuitorului, înainte, în timpul şi după comiterea faptei. Aşa sînt regulile statului de drept. În dreptul penal, circumstanţele sînt de două feluri: atenuante şi agravante. Rostul lor este tocmai acela de a calibra cît mai precis sancţiunea, de a-l supune pe infractor tratamentului penal cel mai just cu putinţă, proporţional cu fapta pe care a comis-o, în concreteţea ei. Cred cu tărie că nici o judecată, nici măcar cea morală şi, cu atît mai mult, cea pe care o facem noi azi, nu este corectă, dacă nu ia în considerare circumstanţele. Acestea sînt, de fapt, nuanţele.

Dacă vom judeca fără nuanţe, numai după ceea ce ne spun dosarele Securităţii şi, mai ales, numai după prezenţa sau absenţa unor probe certe: angajament, nume de cod, informări cu nume de cod etc., fără nici o altă nuanţă, vom ajunge la concluzii aberante. Tocmai lipsa de nuanţe duce la un rezultat pe care îl refuz: vinovaţii sînt Alexandru Paleologu şi Ştefan Augustin Doinaş, iar victimele Securităţii sînt Adrian Păunescu şi C.V. Tudor. Aşa scrie la dosare. Fără nuanţe. Fapte nude. Dnii Paleologu şi Doinaş au angajamente semnate, au informări date sub nume de cod. Dnii Tudor şi Păunescu nu au aşa ceva, dimpotrivă, ei ne aruncă zilnic în cap cu tone de dosare de urmărire. Şi chiar cred că nu au angajamente, pentru că genul lor de relaţie cu PCR depăşise faza delaţiunii oculte, era un amor viguros, pe faţă, în toată regula. În faţa acestei concluzii, ţip după nuanţe căci numai nuanţele mă pot duce spre adevărul moral al acelei lumi. În cazurile mai sus citate, trebuie să ies din dosarele Securităţii, din „fapte" şi să nuanţez puternic, tocmai pentru a obţine imaginea morală clară.

Înţeleg însă pe deplin exasperarea celor care s-au săturat de nuanţe în România de azi. Nuanţarea perpetuă duce la diluare. Din cauza infinitelor nuanţe nu s-a făcut, la vremea ei, lustraţia, din cauza nuanţelor nu mai sînt vinovaţi de dictatura ceauşistă decît vreo 30 de morţi, din cauza nuanţelor nu mai discernem personajele dramei. Într-un peisaj al nuanţelor nu mai există figuri conturate, personaje, obiecte, acţiuni, ci spectre, naturi imprecise, pete de umbră şi culoare. În spaţiul lipsit de rigoare al nuanţei poţi, cu oarece talent retoric, să disculpi orice. Vei găsi un firicel de bine în orice monstru, vreun fior de umanitate va fi trecut prin orice suflet ticăloşit, o undă de demnitate o fi străbătut, rece, orice coloană vertebrală flexibilă ca trestia, iar după identificarea acelei unice secunde în biografia de decenii a ticălosului, e numai o chestie de retorică să-l cureţi complet, să schimbi perspectiva, să aşezi totul cu susul în jos. Necesară altfel, nuanţa poate fi periculoasă atunci cînd, în loc să regleze imaginea şi să rafineze cadrul, îl deformează, îl alterează, îl recreează. Nuanţa bine speculată retoric îi poate face scăpaţi pe adevăraţii vinovaţi, sînt de acord. Şi acest lucru se întîmplă în România de 16 de ani. Trăim sub abuzul nuanţei. Din acest punct de vedere, repet, exasperarea în faţa nuanţării infinite este de înţeles. Dar colaborarea cu Securitatea, o culpă uriaşă pentru care răspunderea trebuie să existe în orice condiţii, trebuie privită cu nuanţe tocmai pentru a evita răspunsuri moralmente aberante, precum cele citate de mine mai sus.

Elaborarea judecăţii corecte în spectrul nuanţei cere, desigur, timp. Unii simt că nu îl mai avem, că trăim într-o urgenţă. Se tem, cred eu, de faptul că timpul la români are cu totul alt rost – aici, timpul curge mereu spre uitare şi nu spre dumirire. Dar, marasmul moral al României nu s-a declanşat ieri şi nici nu s-a precipitat în ultima vreme. De 16 ani orbecăim pe drumuri etice vagi, printre fiinţe care se recompun periodic ca într-un fel de lego sinistru, băltim într-un fel de echivoc fără speranţă. Societatea românească nu se află într-un pericol mai mare acum decît se afla acum doi sau trei ani (ba atunci mi se părea a fi într-un pericol mult mai mare) sau acum cinci ani sau acum zece

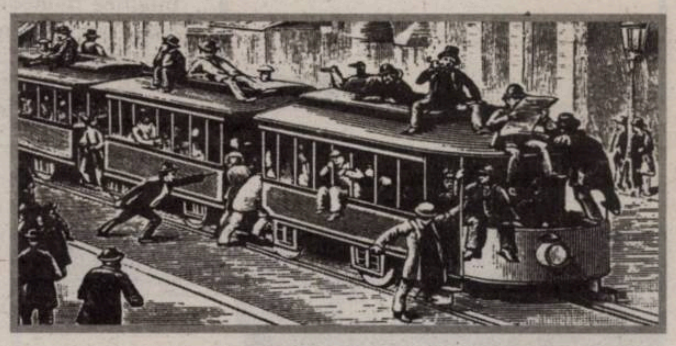

ani. Deschiderea arhivelor Securităţii pare că a produs un puseu de tensiune arterială în corpul cetăţii (deşi, tare mă tem că, în afara unei subţiri categorii sociale care e activă din punct de vedere civic, nimeni nu priveşte cu intensitate problema) şi ni se pare că trăim vremuri măreţe, că a sunat ceasul irepetabil al unei mari împliniri. Nu e chiar aşa. De va fi venit vreodată, ceasul acela a trecut de mult.

Oprirea abuzului de nuanţe nu se poate realiza prin eradicarea nuanţelor. Ele există şi lucrează acolo, în fapte, în împrejurări, în oameni, chiar dacă, prin ucaz, decidem să nu le mai vedem. În fond, nu e în chestie dacă avem sau nu nevoie de nuanţe. Avem tot timpul. Problema este aceea de a gestiona nuanţele cu onestitate şi răspundere, de a nu face albul negru şi negrul alb printr-o succesivă operaţiune de nuanţare.

ready made

„PROCES-VERBAL. Douăzeci şi opt iunie, orele 7 seara, anul 1883.

Noi C.N. Nicolescu comisarul secţiei 18 din Capitală fiind informat de D.D. Ocăşeanu şi V. Siderescu, că amicul lor dl. Mihail Eminescu, redactorul ziarului Timpul *ar fi fost atins de alienaţie mintală, că s-au dus la stabilimentul de băi din Str. Poliţiei, nr. 4, de acum 8 ore şi că încuindu-se în baie, pe dinăuntru, refuză să deschidă,*

Constatăm că la moment am mers la localitate, în str. Poliţiei, nr. 4, la stabilimentul de băi al casei Mitraşevski, unde am fost informat de oamenii de serviciu, că un domn, se află închis în camera nr. 17 şi că le-a cerut 10 ouă crude."

(Augustin Z.N. Pop, *Întregiri documentare la biografia lui Eminescu*, Editura Eminescu, 1983)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

7°

Stiloul de pe masa ta
de scris, avea o limfă
într-însu,-n care înota
o solitară nimfă

la care, ca printr-un ochean,
de bîlci, priveai, de-o boală
cuprins, – căci dama din ocean
rămînea goală-goală

cînd l-întorceai cu josu-n sus
şi te uitai în zare
prin tocul rezervor, – adus
pe Dunăre sau mare

de vaporenii-ntorşi din Vest
sau de prin calde suduri,
şi care traficau, pe şest,
şi cărţi de joc cu nuduri.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Jack Spintecătorul a urcat la volan!

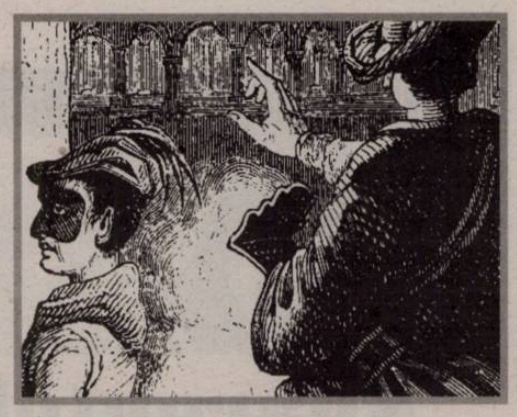

Dle preşedinte al Senatului, iată-mă-s din nou! Vă urez cele bune, de aici de la Bruxelles! Nu-ş' cum se face, dar cum merg pe străzi, cum mă uit prin vreo vitrină sau după vreo botină din cea mai fină, cum citesc un ziar, o carte, o bandă desenată sau doar gîndurile lui Ollie Rehn *& comp.*, orice-aş face, deodată, aşa, aproape că mă curentează ideea: *ia să-i mai scriu eu dlui Văcăroiu!*

Căci trecu vara, dle preşedinte! La noi, la Bucureşti, încă mai e cald – şi dacă dă cumva să scadă temperatura, repede o ridicăm la loc cu un lot de dosare de la CNSAS! Că bine zicea dl observator Paşcu de la PSD, alaltăieri, luni 28 august, uitîndu-se prin avionul cu care zburam spre Belgia: *Unde o fi domnu' Coşea, l-aţi văzut careva?* Şi, cînd colo, dl Coşea taman era pe prima pagină în *Ev. zilei*, la rubrica *Dvs. aţi scris în anii '80, noi vă răspundem acum!* În fine, aterizăm la Bruxelles, şi ce să vezi? 14 grade Celsius, mari şi late, plus o ploaie rară şi rece!

Nu vă mai plictisesc cu detalii. Aşadar, a început sesiunea de toamnă a Parlamentului European. Şi nici n-am ajuns bine aici şi deja am o veste bună! Nu ştiu dacă vă mai aduceţi aminte, dle Văcăroiu, dar în urmă cu cîţiva ani arheologii noştri trăgeau concluzia că strămoşii daci erau mari şmecheri. Pentru că nu mai suportau *complexul periferiei*, pentru că erau deja sătui să tot repete că *toate drumurile duc la Roma*, deşi prin Dacia nu prea erau drumuri (curios cum infrastructura ne tot pune probleme de 2000 de ani!), ei bine ei, dacii, s-au apucat – probabil de nervi – să falsifice monede romane! V-aduceţi aminte poate cum, acum vreo trei ani, debordau toate buletinele de ştiri de incriminări şi lamentaţii. În van cercat-au unii să explice că noi, cei de azi, sîntem abia verişori de gradul doi cu dacii; geaba pot demonstra savanţii că tot ce au în comun Burebista şi Băsescu sînt vreo patru litere şi că Decebal şi Mădălin Voicu abia dacă împart vreo notă muzicală. Nu şi nu: băşcălioşii de serviciu ai naţiei s-au ţinut de ştire ca orbul de băţ, concluzionînd că, vezi Doamne, *ăştia am fost şi tot ăştia am rămas, ieri cu falsul, azi cu jula* etc.

A 22-a scrisoare, cu o monedă în plic, spre dl Văcăroiu

Ei bine, iaca sînt în situaţia de a putea dezminţi aceste aserţiuni denigratoare! Aflaţi, dle Văcăroiu, că arheologii francezi au ajuns la concluzia că, în jurul anului 260 era noastră, verişorii noştri (de gradul patru) galii falsificau şi ei la greu sesterţi romani, încercînd astfel – ca şi dacii – să găsească o soluţie pentru penuria de monedă de pe piaţă. Repet: ce făceau dacii, făceau şi galii (şi probabil şi alţii, dar deja nu ne mai interesează).

De ce v-am spus aceste lucruri? Pentru că am o rugăminte pentru dvs., dle Văcăroiu. Rog scrieţi, la rîndu-vă, o scrisoare către onor ambasadorul Marii Britanii la Bucureşti şi rugaţi-l cu amabilitatea ce vă caracterizează să-şi bage – el şi ai lui de la Londra – minţile în cap. Explicaţi-le că ar fi o greşeală amară să aplice după 2007 un embargo de 7 ani pentru românii şi bulgarii care, asemeni celorlalţi cetăţeni din Estul ex-socialist, ar vrea să-şi caute de lucru în Anglia. De ce o discriminare a românilor şi bulgarilor? Cred că numai John Reid – ministrul de Interne din Guvernul Blair – şi Alistair Darling – colegul său de la Comerţ şi Industrie – ştiu. Dar, oare ştiu? Fie-mi iertat, dar eu cred că ei fac fente, servind englezilor, în ziarele de dimineaţă, pîinea prăjită în unt cu usturoi (care le place britonilor la micul dejun) şi mînjită cu un strat de cvasi-naţionalism socio-economic, antimodern şi antiliberal. Imaginea aceasta – pe care dragul domn Darling o sugera într-un discurs din 20 august a.c. – a unor hoarde de români şi de bulgari ce vor trece Mîneca, să-i ia şomerului briton asigurarea socială de la gură, este caraghioasă şi puerilă. E adevărat că Anglia are rata şomajului cea mai ridicată din ultimii şase ani – dar acest lucru nu are legătură (o ştiu economiştii reginei) cu fostul instalator polonez şi nici cu viitorul zidar român.

Dle Văcăroiu, Regatul Unit a avut în ultimii ani la Bucureşti nişte ambasadori foarte de treabă. Unul, ca să socializeze, s-a plimbat în maşină cu Andreea Marin, iar altul (acelaşi?) a polemizat cu Becali pe teme de fotbal. Poate ar fi cazul să le daţi şi o temă mai serioasă pentru acasă. Să transmită la Londra că ar fi niţel *stupid* să-i trateze pe români şi pe bulgari altfel decît pe cei aderaţi în mai 2004. Nu le convine vreun individ? Să-l împacheteze şi să-l expulzeze. Calcă pe bec, la Londra, vreun deţinător de paşaport românesc? Să-l judece aspru & just – pe cît de aspru & just ar trebui să-l judecăm şi noi pe spintecătorul vitezoman cu paşaport britanic care a spulberat în plin Bucureşti un regizor, un sunetist şi un taximetrist, într-o clipă.

În rest, dle Văcăroiu, la Bruxelles vine toamna.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Cum se fac legile

– adormirea şi interesul –

Pentru astăzi îmi propusesem o îndrăzneală. Voiam să arunc o privire curioasă în laboratorul legislativ! Să-mi bag degetul în creuzetul dreptăţii şi ordinii sociale! Să fiu aproape de înţelepţii pe care i-am ales ca să ne normeze viaţa! Să respir aerul maternităţii unde se nasc legile pe care trebuie să le respectăm! Pentru că, nu-i aşa, sînt bune pentru ansamblul naţiunii noastre, nu doar, ferească sfîntul, pentru cîţiva profitori.

Toate astea sună cam general, aşa că am decis să mă inspir din paginile primei publicaţii care mi-a căzut în mînă. S-a-ntîmplat să fie revista *22*. O citesc de mult (pentru că am ce), e nervoasă şi la obiect (nu poate să stea indiferentă) şi adună în jurul ei tot felul de oameni interesanţi (pentru că nu se-ocupă de fleacuri). Cu unii sînt de acord, cu alţii nu, dar, vorba englezului, aici e *food for thought*. Revista îţi dă de gîndit! Să fim sinceri, nu arată grozav, se vede că nu stă prea bine cu banii, dar, în termeni comerciali, e fruntaşă la raportul calitate-preţ. Sediul revistei e pe Calea Victoriei 120, într-un imobil cu rezonanţe istorice, dar cam delabrat. Asta e, nu sînt bani!

Dar în ţara unde averile nu se fac prin muncă, ci prin machiaverlîcuri, imobilele din buricul tîrgului trezesc pasiuni. Potrivit Legii tinerilor (350/2006), o fantomatică Fundaţie Naţională pentru Tineret va prelua tot patrimoniul fostului UTC. Acareturi şi bani. Anexa legii spune şi care ar fi imobilele supuse transferului. Dar, deşi UTC-ul a avut patrimoniu, nu glumă, în anexă se găseşte doar casa din Calea Victoriei! Mă rog, dacă-i lege nu-i tocmeală, bla, bla, bla, numai că imobilul nu a aparţinut niciodată UTC-ului, ci Ministerului Culturii! Iar acesta l-a dat în folosinţă Grupului pentru Dialog Social, editorul revistei *22*. Şi atunci, cum a ajuns imobilul în buclucaşa anexă? Şi de ce numai el? Singura explicaţie plauzibilă este că cineva care doreşte casa a încropit o fundaţie (fără sediu şi necunoscută Agenţiei Naţionale a Tineretului), după care a scrijelit o lege pe colţul mesei. Dar, vai, nici la „preluat" nu ne pricepem! Căci legea, prin anexa ei, e greşită! Iar şefii FNT, convinşi de adormirea parlamentară, cer acum evacuarea clădirii, prin somaţii agramate.

Revista *22* n-a stat pe gînduri şi a pus o întrebare simplă. **Cum a ajuns imobilul din Calea Victoriei în anexă?** Lia Olguţa Vasilescu (PRM), preşedinta Comisiei pentru învăţămînt, ştiinţă, tineret şi sport din Cameră: *„S-a votat în comisii şi în plen, aşa s-a ajuns. Nu mai avem ce povesti"*. Roberta Anastase (PD), membră a comisiei: *„Anexa nu s-a discutat în comisie. Cum, imobilul nu a aparţinut fostului UTC? De obicei, experţii comisiilor verifică dacă lucrurile dintr-o lege sînt conforme cu realitatea"*. Mihai Rădan (Uniunea Croaţilor), secretar al comisiei: *„Nu ştiu (cine a făcut anexa). Cineva care a avut informaţii, doar n-a spus prostii acolo! ANEXA NU S-A DISCUTAT, CONSIDERÎNDU-SE CĂ E UN DOCUMENT OARECUM VERIFICAT! Nu ştiu, nu sînt la curent, trece prin instanţă şi se rezolvă. Nimeni nu s-a dus să verifice fiecare obiectiv ca să vadă situaţia lui juridică"*. Tiberiu Toro (UDMR): *„Eu am fost unul din iniţiatorii legii în legislatura trecută, dar am trecut la apărare. Cred că n-am fost atenţi"*. Dragoş Iliescu (preşedinte Consiliul legislativ): *„Noi nu aveam posibilitatea să facem verificări de natura aceasta, să cerem acte de proprietate, (să vedem) cu ce titlu deţinea cineva imobilul respectiv. DACĂ INIŢIATORUL A SPUS AŞA ÎNSEAMNĂ CĂ AŞA ESTE! Părerea mea ar fi să consultaţi un avocat."* – (citate din interviurile realizate de Maria Bercea).

După o astfel de lectură halucinantă, mi-am pierdut brusc curiozitatea de a-i cunoaşte pe înţelepţii din creuzetul etc., etc. Mecanismul îmi devenise clar: iniţiatorii scriu ce vor, deputaţii votează ce cred, în rest – piară lumea! Unii vor casa, nimeni nu citeşte *22*. În penultimul număr ar fi găsit *food for thought*: Cătălin Avramescu (de ce dormim pe noi), Traian Ungureanu (ce pericole îi pasc pe adormiţi) şi Lucian Ţion (alţii sînt şi mai adormiţi). Esenţial, căci, în politică, adormirea ascunde interese.

BARBURISME

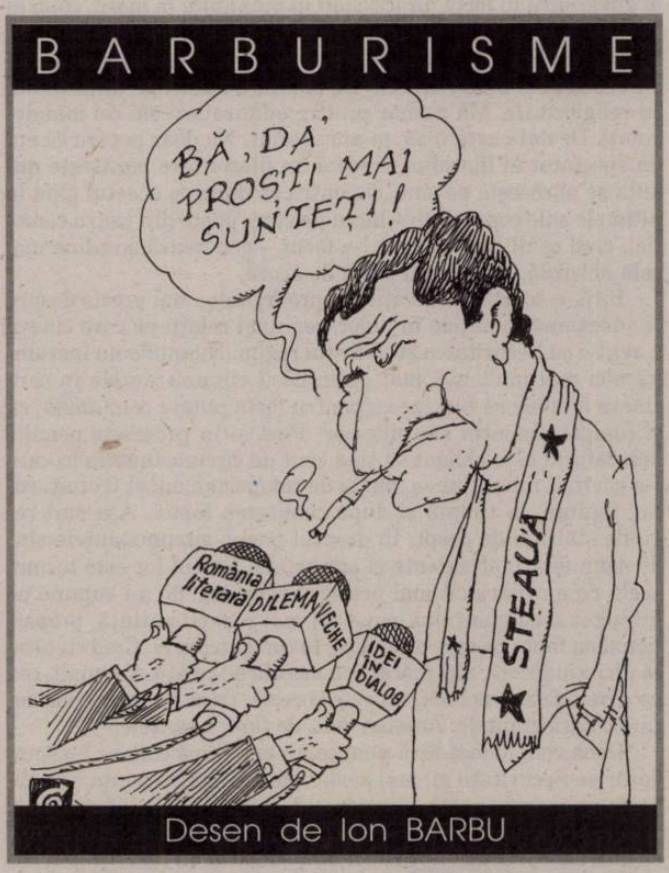

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

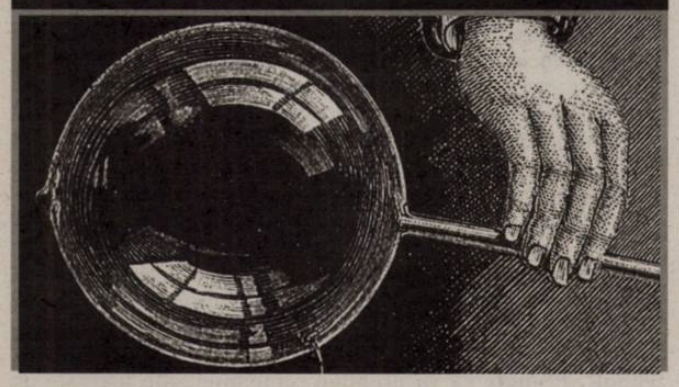

Muzica de odinioară

– pentru Mike Luster şi Rachel Reynolds –

Frămîntînd la colăcei. În cazna lumii-ntregi, Hristosul meu muri. Bucuria-i întru suflet. Priveşte-l pe Iisusul. Am ascultat cîntece de Sadie Spencer, Booth Campbell şi de alţii, culese în Arkansas de Marie Celestia Parker, prin anii '50 şi '60. E muzica populară în care bucuriile tinereţii, plăcerile bucătăriei, comèdiile iubirii şi dragostea de Domnul se contopesc într-o secvenţă rostogolitoare de balade cîntate cu voci aspre. Fiecare zi din săptămînă îşi primeşte tainul, dar duminica este de departe cea mai răsfăţată pentru că e ziua care miroase cel mai frumos, se îmbracă cel mai bine şi îi adună pe toţi în acelaşi loc. Rîul, muntele, valea, salcia, barca şi şarpele primesc şi ei ce-i al lor, la vremea din an care li se cuvine.

Acum cîteva duminici, Laura şi cu mine am stat în piaţa micului orăşel de munte, ascultînd corurile parohiale intonîndu-şi imnurile ce abia răzbăteau prin microfoanele chiţăitoare pentru a se topi în aerul apusului de culoarea lavandei. Am privit peste marea de capete sure, ca un cîmp de nea pufoasă sau o păşune cu oi dulce-adormite, şi am crezut că am murit şi am ajuns în Raiul greşit. Oricum, nu Raiul celor ca mine, ci un anglo-rai, extrem de serios, unde pacea şi sobrietatea domnesc în armonie. Raiul meu, dacă aşa ceva există, e brunet şi furios. Şi cu gură mare. Dar aici domnea liniştea vîrstei înaintate cîştigată an cu an. Oamenii aceştia căzuseră la pace cu ea şi se ridicau la ceruri în amurg pe fire subţiratice de muzică de odinioară. Şi cum cugetam eu la acestea, un bătrîn se întoarse către mine – poate că vorbisem cu voce tare –, îmi aruncă o privire şireată şi-mi spuse:

– Ştiu de unde vii. Ar trebui să vezi ce fierbe în capul meu.

Nici nu arăta prea bătrîn şi avea faţa colţuroasă a unui fermier care a trăit oarece la viaţa lui şi şi-a petrecut săptămîna meşterind la cine ştie ce măgăoaie de maşinărie. Era duminica lui – nu-i aşa –, dar nu se săturase, nici pe departe. Nici nu se distra cine ştie ce. Ei, privirea aceea a lui m-a readus cu picioarele pe pămînt. Oamenii. Îi iubesc. Cînd nu vînează, sînt atît de umani.

Sînt peste o sută de biserici în zona aceasta puţin populată, cam o biserică la fiecare douăzeci de persoane, fiecare diferind de cealaltă prin stil şi, probabil, pe ici, pe colo, prin interpretare şi accente. Tonul şi stilul predicatorilor se întipăresc după vreo două sau trei generaţii, ca un marker genetic şi iată-le, priviţi-le, fizionomiile dumnezeieşti ale locurilor de întîlnire.

În zonă şomajul nu e prea mare, sărăcia e prezentă şi durabilă, dar comunităţile se ancorează în bisericuţele lor şi oamenii trăiesc şi sînt îngropaţi de megieşii lor. Cei mai nărăvaşi evadează către oraş, unde poartă mereu în beregăţi un gust amar, ca de coajă de salcie, şi-şi fac de lucru meşterind la motoare prin garaje. Muzica în care au crescut se înalţă din linişte, atunci cînd lasă motoarele în ralanti şi dispare cînd fac vruuuummm. Colinele mele de-acasă, auzi-mă, Doamne. Mare eşti, Dumnezeule. Cînd îmbătrînesc, unii se întorc în rulote bengoase, cu antene de satelit.

traducere de Ioana AVĂDANI

DILEMATECA

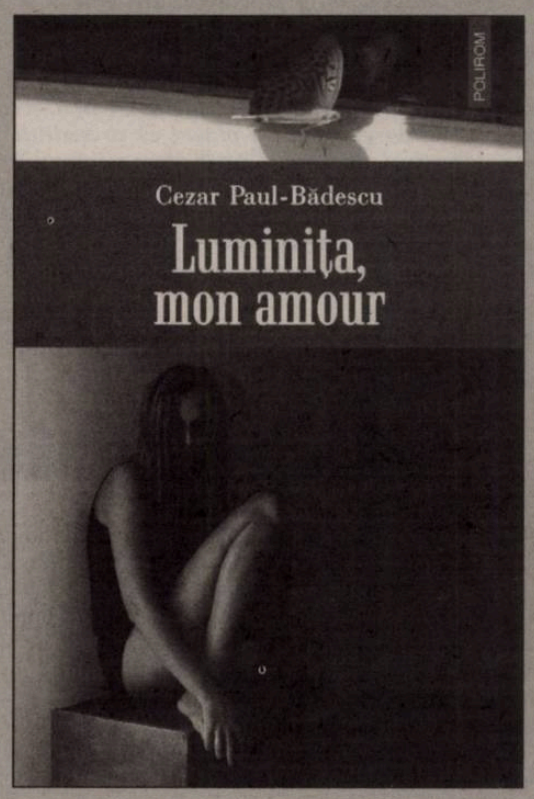

Cezar Paul-Bădescu
Luminiţa, mon amour
Editura Polirom, 2006

Andrei PIPPIDI

SOS București

De vînzare: casa unui profesor de pe vremuri

O cititoare, răspunzînd la apelul meu, îmi aduce aminte de una din casele vrednice de protecţie şi de respect din acest oraş. La capătul Podului Hasdeu dinspre mătăhăloasa Casă a Poporului, pe colţ, înconjurată altădată de o grădină care s-a tot îngustat, fiind încălcată de chioşcurile unui comerţ barbar, se găseşte, foarte dărăpănată astăzi, o clădire cu aspect de castel în miniatură, cu turnuleţe şi vitralii, în sfîrşit cu tot ce putea născoci gustul proprietarului pentru arhitectura apuseană.

Omul care a trăit acolo, pe nedrept uitat de cei mai mulţi, a fost Pompiliu Eliade (1869-1914). Nici o legătură cu ceilalţi doi Eliazi, cel cu statuie şi acela căruia cititorii care l-au descoperit ieri ar fi în stare să-i ridice una mîine. A predat la Universitatea din Bucureşti literatura franceză, pe care o cunoştea bine ca normalian şi doctor de la Sorbona (cu o teză despre *Influenţa franceză asupra spiritului public în România,* care nu putea decît să placă dascălilor săi, dar n-a avut o traducere în româneşte decît foarte tîrziu, în 1982). Studiile sale la Paris i-au îngăduit să lucreze în arhive, unde a urmărit cînd şi cum au învăţat tinerii noştri paşoptişti. O *Istorie a spiritului public în România în secolul al XIX-lea,* tot în franţuzeşte, s-a oprit la primul volum, apărut în 1905, în care era vorba de cele dintîi gazete şi de asociaţiile literare ale căror baze le-au pus, în preajma anului 1830, studenţii noştri la marile şcoli franceze. Un anumit snobism l-a făcut pe Pompiliu Eliade să-şi publice, sub titlul de *Causeries littéraires,* notele de lectură şi cronicile dramatice de la Paris, cultivînd astfel un gen de eseu în care a avut urmaşi pe Aureliu Weiss şi pe Benjamin Fundoianu. Din acest interes pentru literatura cea mai nouă, s-a apropiat de simbolism, ca şi prietenul său Ovid Densusianu: a fost cel care a introdus la noi opera lui Maeterlinck.

Era firesc ca această orientare să-l aducă în conflict cu *Sămănătorul* şi să-l expună criticilor devastatoare ale lui N. Iorga. Deşi polemica a dăunat carierei sale universitare, ea nu l-a împiedicat să devină directorul Teatrului Naţional, funcţie pe care a păstrat-o pînă în 1912. Judecăţile sale estetice nu erau fără greş, Lovinescu le găsea naive şi superficiale, aşa că l-a luat peste picior în *Memorii,* dar chiar din portretul pe care i l-a schiţat, se desprind bonomia personajului şi politeţea sa generoasă peste măsură. Ceea ce nu spune însă Lovinescu este că el însuşi a mers pe drumul deschis de către Pompiliu Eliade, atît prin lărgimea orizontului său de literatură comparată, cît şi prin reacţia sa sarcastică la curentul tradiţionalist şi naţionalist. Aşa încît criticul literar poate fi socotit un precursor.

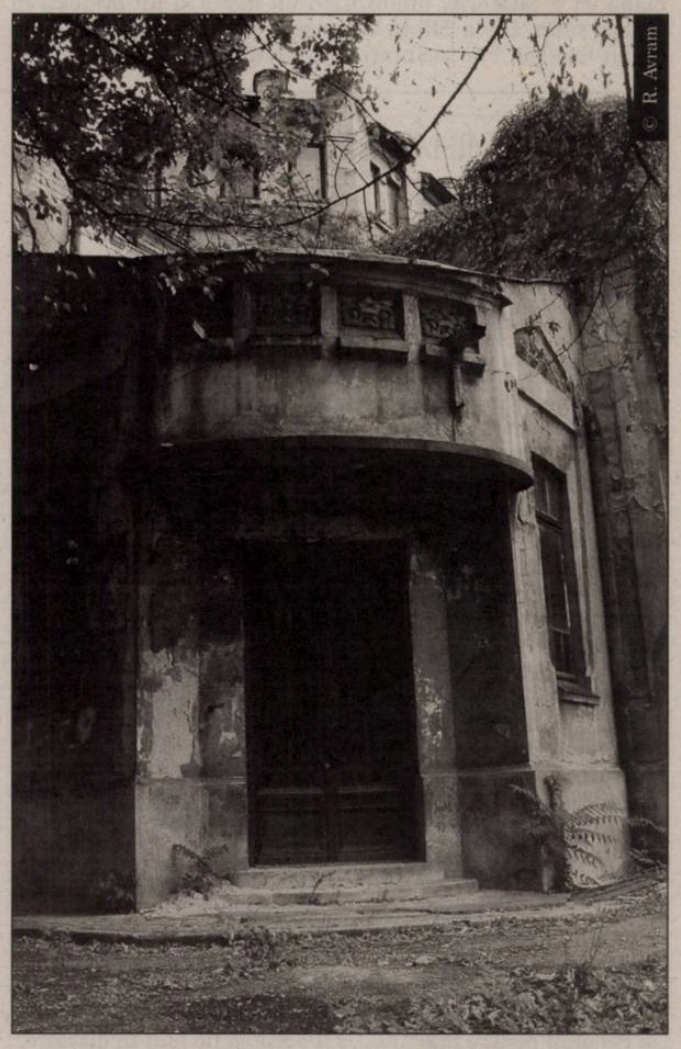

Ce se va întîmpla cu casa lui? De curînd a apărut, sub una din ferestre, anunţul că s-a vîndut. Nu se ştie cui. Energia frustă a întreprinzătorilor care prefac Bucureştii astăzi ar fi capabilă să radă acest desuet vestigiu al vremilor trecute ca să-i substituie un bloc de opt sau douăsprezece etaje. E de verificat regimul juridic al clădirii; dacă e monument istoric, sînt necesare nenumărate aprobări la orice intervenţie, dar, într-un fel sau altul, aceste obstacole pot fi ocolite. Despre cîteva cazuri care ilustrează această afirmaţie, am intenţia să scriu cu alt prilej. Deocamdată, am vrut doar să trag un semnal de alarmă şi să răspund întrebării care mi-a fost adresată cu privire la povestea bătrînei case.

CE MI-A PLĂCUT ŞI CE NU MI-A PLĂCUT LA „ANONIMUL“*

Mi-a plăcut că mi s-a dat mînă liberă să fac o selecţie care să mă reprezinte. Nu mi-a plăcut că, din motive prea numeroase pentru a le înşira aici, selecţia n-a mai semănat cu ce avusesem în cap...

Mi-a plăcut că am primit un munte de marmură de la preşedinţele Fundaţiei, care vroia o Capelă Sixtină, şi că i-am sculptat o scobitoare. Nu mi-a plăcut că preşedinţilor (de fundaţie, de festival, de juriu...) nu le place minimalismul...

Mi-a plăcut că ideea mea de a invita, în juriu, cîştigătorul anului trecut a fost pusă în practică. Nu mi-a plăcut că acesta a fost invitat chiar ca preşedinte al juriului: nu cred că regizorii sînt cei mai imparţiali judecători ai operei altora....

Mi-a plăcut să-l cunosc pe dl Ghobadi, pe care-l premiasem cu un an înainte pentru Ţestoasele pot zbura. *Nu mi-a plăcut că a fost atît de complicat să-l aducem în ţară, că engleza dumnealui era fix la nivelul unei conversaţii modeste (a avut translator din kurdă!) şi că, în aceste condiţii, un film precum* Mutual Appreciation *(fără subtitraj, foarte-vorbăreţ-woody-allenian şi-n plus american) n-a avut chiar nici o şansă...*

Mi-a plăcut că scurtmetrajele au avut atîta succes şi că tinerii se călcau în picioare să le vadă în săli. Nu mi-a plăcut că nu au fost reluate în camping decît după terminarea festivalului (cînd campingul s-a golit...) şi că nu au parte de un premiu al publicului...

Mi-a plăcut că premiul publicului pentru lungmetraj s-a dus la Iceberg. *Nu mi-a plăcut că unii au strîmbat din nas...*

Mi-a plăcut că filmele româneşti au fost bine primite şi că tinerii scenarişti-finalişti şi regizori-competitori s-au simţit bine. Nu mi-a plăcut că a trebuit să-i identific eu în mulţimea de invitaţi...

Mi-a plăcut că s-a construit o piscină. Nu mi-a plăcut că lumea era, toată ziua-bună ziua, ţup în ea...

Mi-a plăcut să-l văd pe Cristi Nemescu atît de fericit, alături de iubita sa cu care se ţinea tot timpul de mînă... **(a. l. ş.)**

** alte comentarii pe:* http://viatadecinefil.blogspot.com, http://www.cinemagia.ro/forum/viewtopic.php?t=8791

Adina POPESCU

Competitori şi *guests*

Carolina e suedeză, dar de ceva timp locuieşte la Berlin. Are în competiţie un scurt, *Setea,* despre înstrăinarea şi lipsa de comunicare dintre două femei, mamă şi fiică, „un film probabil prea serios pentru publicul de aici“. Prietenul ei care o însoţeşte la festival a fost dezamăgit de reacţia sălii, după proiecţie. El se declară doar un „susţinător“ al Carolinei; n-am înţeles prea bine cu ce se ocupă, doar că predă şi mai e, printre altele, şi *game tester*. Carolina a lucrat ca editor de imagine, dar i se pare plictisitor să-şi petreacă mai tot timpul în faţa unui computer. Vrea ceva mai multă „acţiune“!

Cei doi suedezi seamănă foarte bine între ei, ai zice că sînt frate şi soră. Amîndoi au tenul foarte alb, pistruiat, ochi albaştri, frizuri la fel. De fapt, sînt împreună de şase ani şi uneori „au probleme de cuplu“. Cum ar fi faptul că ea susţine că el „îi imită stilul“ şi invers. Un cuplu occidental, desigur, căci la noi astfel de probleme s-ar traduce prin lipsa de bani, uitatul după alte gagici etc. La ei, nu e cazul. Viaţa lor seamănă cu o călătorie, filmul fiind un motiv şi un pretext, în acelaşi timp. De la Sfîntu Gheorghe vor pleca la Belgrad, la un alt festival. Par încîntaţi de „Anonimul“, „totul aici a fost pe gratis, ne-am simţit răsfăţaţi!“, însă se poate intui faptul că festivalul „nu e pe stilul lor“. Un stil comun, se înţelege. Sînt mai degrabă citadini, genul de participanţi la TIFF. S-au plictisit în barca care i-a plimbat pe canale. Abia dacă au gustat din peştele preparat în toate felurile posibile, fiindcă sînt vegetarieni. Ea pentru că, la 17 ani, a renunţat brusc la carne. Fără nici o explicaţie. El deoarece crede că mîncatul cărnii şi producerea fleicilor, la un mod industrial, anulează comunicarea dintre om şi vacă, de pildă, sau ceva de genul ăsta.

Philippe e francez şi unul dintre actorii principali din filmul *The Iceberg* aflat în competiţie, la lungmetraj. Un ins expansiv, tonic, care vorbeşte binişor engleză, „spre deosebire de majoritatea compatrioţilor mei“. Descoperim că am fost împreună „la artificii“ pe 14 iulie, la turnul Eiffel. Noi doi şi încă vreo sută de mii de oameni. Nu ne-am văzut. El a părăsit însă Parisul pentru un orăşel din sud. Acolo lucrează, ca actor. Joacă în filme doar cînd este solicitat şi i se potriveşte rolul. În rest, creează şi recreează un acelaşi personaj. La limita comediei burleşti, a teatrului, a circului, nu înţeleg foarte bine. Mai puţină replică, mai mult „lucrează cu trupul“. Promite că va propune companiei sale teatrale un turneu şi în România.

Mladen are în competiţie un scurt de animaţie, e bosniac şi zîmbeşte tot timpul. „Aşa sînt ăştia cu animaţia, mereu la fel de veseli!“ – observă Carolina. Nu pare supărat nici de faptul că în Bosnia nu sînt fonduri pentru film. Situaţia e asemănătoare cu cea de la noi. Totuşi, Mladen încearcă să găsească „o portiţă“: coproducţii, cu subiecte de interes general, cum ar fi traficul de fiinţe umane, o temă pentru viitorul său film. A ajuns la Bucureşti cu o zi înainte de plecarea la Sfîntu Gheorghe, a băut toată noaptea şi n-a avut timp „să încerce“ patul de la Marriott. „A încercat“ doar duşul.

Pilar este producătoarea filmului marocan *Heaven's Doors,* cîştigătorul trofeului, şi mama celor doi regizori, Swel şi Imad Noury. „A fost un film cu buget mic, în jur de 400.000 de dolari. S-a filmat doar în două săptămîni. Copiii au lucrat chiar şi 22 de ore din 24.“ Nu le-a dat banii pentru că erau fiii ei, ci pentru că i-a plăcut scenariul. N-a vrut să vadă „produsul finit“ pînă la proiecţia de la Berlin. A fost plăcut impresionată. „Băieţii se completează foarte bine. Unul dintre ei e mai intelectual, celălalt e tehnic şi are un talent nativ pentru film“. Are peste 50, e îmbrăcată „de deltă“, în şort şi în şlapi, dar a terminat-o călătoria cu barca. Probabil că nu se aştepta la aşa ceva. Întreba din sfert în sfert de oră dacă mai e mult. Nici în primele zile nu prea a fost în formă. Şi-a revenit însă subit după proiecţia filmului. Cînd i-a fost înmînat trofeul, a plîns.

Magda MIHĂILESCU

Filmul potrivit la locul potrivit

La urma urmei, cred că acesta este rolul unui juriu, să aşeze, în dreptul premiilor puse în joc, filmele care le merită. În cazul nostru, al celor chemaţi să judecăm lungmetrajele de ficţiune, munca nu a fost nici prea grea, nici prea uşoară. Titlurile dintre care aveam de ales cele trei premii (plus două menţiuni) erau în număr doar de şapte, ceea ce este o înlesnire. Pe de altă parte, valorile relativ apropiate ale cîtorva dintre ele puteau da puţin de furcă. Acesta a fost punctul meu de vedere, eu considerînd selecţia omogenă, spre deosebire de altă opinie care a calificat-o de „inegală“. Drept să spun, nu văd cum ar arăta un grup de filme ale căror dimensiuni se suprapun perfect. Nici la marile competiţii, cele care vehiculează peste douăzeci de creaţii, nu găseşti un bloc de şapte „egale“. Oricît ar fi el de festival de categorie A, nu pleci acasă cu mai mult de trei-patru filme candidate sigure la un loc în cinemateca personală. Dacă de la „Anonimul“ ne-am ales cu trei – să zicem – înseamnă mult. Primul s-a impus, pentru toţi membrii juriului, *Heaven's Doors* al tinerilor fraţi marocani Swel şi Imad Noury. Mai importante, poate, decît argumentele profesioniste ale colegilor mei, mi se par intuiţiile unor tineri spectatori care mi-au mărturisit că aceasta ar fi fost şi alegerea lor, cuceriţi fiind de traseul narativ al destinelor încrucişate din povestea de pe ecran. Fără să neg calităţile camerei aceluiaşi film, căruia i-a revenit, în cele din urmă, şi Premiul pentru imagine, aş fi dorit să fie luat în discuţie, din acest unghi, şi *Batalla en el ciello,* al lui Carlos Reygadas. Chiar dacă cineastul mexican mi s-a părut prea îndîrjit în voinţa lui de a-şi afirma un stil regizoral (la debutul cu *Japon* era mai potolit, de aceea, poate, şi mai convingător), contribuţia operatorului Diego Martinez Vignatti rămîne remarcabilă. Oarecum stînjenit, la început, de iminenţa aducerii în prim-plan a colegului său Panahi, preşedintele juriului, Bahman Ghobadi, a consimţit că *Offside* merită premiul pentru regie. Cît despre *Iceberg,* aflat pe mica listă a preferinţelor tuturor, aplauzele amfiteatrului, în momentul anunţării Premiului publicului, ne-au spus că nu ne-am înşelat asupra acestei comedii belgiene despre seducţia periculoasă a logicii duse pînă la ultimele ei consecinţe.

Andrei CREŢULESCU

Little Things

O cucoană înlăcrimat/disperată încearcă să se sinucidă, cu toate că nu-i foarte convinsă – cine-ar fi? În flashback-uri meşteşugite îl vedem pe domnul ex, surprins în flagrant de mitocănie şi adulter – cucoana amînă momentul fatidic şi încearcă un apel la unul din serviciile care oferă asistenţă telefonică pentru sinucigaşi. „Dacă vreţi să vă omorîţi din dragoste, apăsaţi tasta unu“... Bim-bim-bem-bim-bem-bim-bem, aşteptaţi vă rog, muzică ambiental enervantă, echivalentul fetei din Ipanema *via* lifturi, o ştiţi – cucoana, care nu mai e disperată, ci siderată, apasă mecanic... „Dacă vreţi să folosiţi otravă, apăsaţi tasta...“ F... şi p... şi c... – vreau un om, nu un robot, zbiară cucoana la capătul puterilor. „Bună ziua, cu ce vă putem fi de folos?“ „Am un pistol şi...“ „Ce tip? Automat, cu butoiaş?“ „Un pistol... negru!!!“ „Aşteptaţi, vă rog!“ Bim-bim-bem-bim-bem...

Această variantă prescurtată a celui mai aplaudat scurt de ficţiune din competiţia „Anonimului“ dunărean nu se vrea decît un *tease* (premiantele vin şi la Bucureşti, în octombrie) şi o consemnare de drept. Dar *Hold Please* (Australia 2006, regia Chris Cudlipp) n-a fost singurul premiat în deltă – juriului i s-a părut că descoperă, în două filme teribil de diferite şi straniu de asemănătoare, povestea de dragoste supremă şi imposibilă. În *Le temps des cerises* (Franţa 2005, regia Jean-Julien Chervier), doi bătrîni care nu vorbesc aceeaşi limbă (ea recită din şansonete, el bate cîmpii despre demonstraţii) se întîlnesc, se iubesc... şi gata. În *Love Close-Up* (România 2006, regia Sebastian Voinea), doi tineri care nu vorbesc aceeaşi limbă (ea e rusoaică, el o rupe englezeşte „a little“), se întîlnesc, se iubesc... şi gata. Scena de dragoste din primul e atît de „in your face“ încît nu vezi nimic; în al doilea aproape nu există, dar ai senzaţia că vezi (şi trăieşti) totul. *Before Sundown,* să zicem. Şi să mai zicem că, de departe, cel mai de impact scurt al selecţiei s-a numit *Terra Incognita* (Elveţia 2005, regia Peter Volkart), mostră de inventivitate sensibil/vizuală, care aminteşte stilistic de *Zelig,* cu diferenţa uriaşă că „eroul“ lui Woody Allen se afla, ca din întîmplare, în cele mai divers/importante momente ale istoriei, în timp ce Igor Leschenko, eroul lui Volkart, caută un anume loc, fără încetare, pînă în ziua în care dispare... Deloc întîmplător, acest film a primit menţiunea specială Ovidiu Bose Paştina, în cel mai emoţionant moment al festivalului. Nu l-am cunoscut niciodată pe Bose – îmi doresc să cred că *Terra Incognita* i-ar fi mers la suflet.

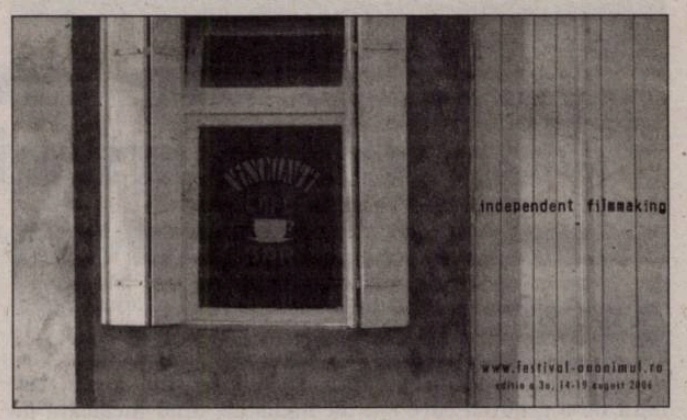

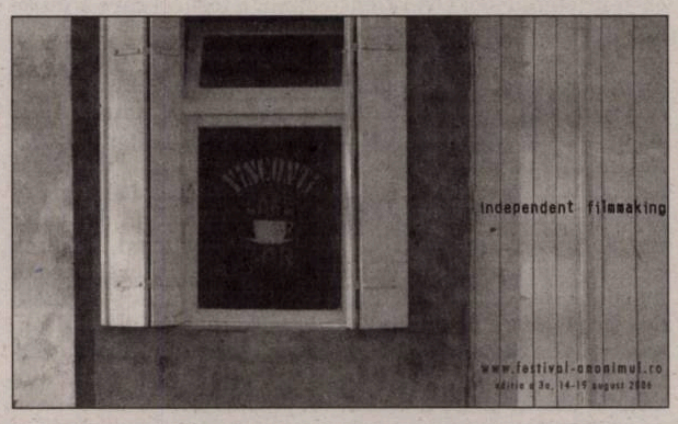

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Texte şi opinii de: *Michael ASTNER (scriitor) ● Magdalena BOIANGIU ● Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Mircea KIVU (sociolog) ● Octavian PALER (scriitor) ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Dan STANCIU ● Alex. Leo ŞERBAN ● Cristian TEODORESCU (scriitor) ● Vladimir TISMĂNEANU (profesor univ., University of Maryland) ● Cătălin TOLONTAN (jurnalist) ● Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU ● Ion VIANU (scriitor) ● **Coordonatorul temei:** Cezar PAUL-BĂDESCU*

Între „slavă ţie!“ şi „m-am săturat!“

Avem o lungă tradiţie de preaslăvire a patriei noastre dragi. De la Cîntarea României *a lui Alecu Russo la „Cîntarea României“ marca Nicolae Ceauşescu, de la „ţara mea de glorii“ la „am o ţară ca o floare“, de la „o Românie ca soarele sfînt de pe cer“ la „România, plai de dor“, „în lume nu-s mai multe Românii“ sau la directul „Trăiască Republica Socialistă România!“. Patria a fost transformată într-un soi de divinitate (una care, în funcţie de vremi, s-a îmbrăcat cu idealurile romantice, cu fotele şi iile sămănătoriste, cu uniformele verzi ale Legiunii sau cu salopetele clasei muncitoare), iar poporul a fost învăţat să se prosterneze în faţa ei.*

Cîţiva fii ai neamului au făcut din cînd în cînd opinie separată şi, în contra curentului general al osanalelor, au declarat că s-au săturat de România, au vorbit de „sufletul ca un cur“ al cetăţenilor ei sau au descris, cu lux de amănunte, la ce perversiuni sexuale ar supune ei ţărişoara. Gesturile lor au stîrnit reacţii violente şi au alimentat discursurile naţionaliste; acestea, la rîndul lor, au alimentat alte declaraţii scandaloase, care au stîrnit alte reacţii de indignare – şi tot aşa, într-un bulgăre de zăpadă al pasiunilor naţionale, cu plus sau cu minus.

Rezultatul a fost o serie de discursuri – pozitive sau negative – pătimaşe, deci lipsite de orice legătură cu realitatea. Căci, pînă la urmă, şi cînd îţi lauzi deşănţat ţara, şi cînd o vorbeşti de rău, faci de fapt acelaşi lucru: gîndeşti schematic, pasional, lipsit de nuanţe. Vrei să demonstrezi ceva, iar propaganda sufocă definitiv realitatea.

*Numărul de faţă propune un experiment: cum e să vorbeşti de bine şi, totodată, să critici România? Să spui şi ce-ţi place, dar şi ce nu-ţi place la ea. Să-i faci şi declaraţii de amor, dar să-i baţi şi obrazul. Se pot întîlni sub acelaşi acoperiş, în gîndirea aceleiaşi persoane, cele două discursuri? Este posibilă convieţuirea lor? După cum veţi vedea, deşi e dificil (căci polifonia e mai complicată decît monodia), nimic nu este imposibil. Iar întîlnirea celor doi poli discursivi spune mult mai multe despre ţara noastră, despre noi înşine şi despre felul cum ne raportăm la locul în care trăim, decît o întreagă istorie de osanale şi de contestări, luate separat. (**C. P.-B.**)*

Cristian TEODORESCU

România care mă revoltă

Încep să mă satur de vechea consolare că dacă în ţara asta lipsesc multe, ea îţi oferă în schimb marele avantaj că te împiedică să te plictiseşti. România e o ţară obositoare, cu tot mai puţine insule de bun-simţ şi de seninătate. O ţară în care starea de bine înseamnă isteria unui meci de fotbal cîştigat de nu ştiu ce echipă şi un scurt interval între două veşti proaste.

Normalitatea e un cuvînt pe care îl întrebuinţez cu tot mai multă prudenţă. Fiindcă ceea ce cred eu că ar fi normal e tot mai mult o excepţie. Pînă în 1990 speram că, după ce se va termina cu regimul lui Ceauşescu, energiile pozitive din această ţară se vor face precumpănitor simţite. Speram că se va termina cu domnia prostiei agresive, a incompeteţei instalate în funcţii de conducere, iar cînd l-am auzit pe fostul ministru de Interne, Postelnicu, declarînd „am fost un dobitoc!“, am tras nădejde că vorbele acestuia sînt începutul unui rapid proces de normalizare. Mă bizuiam – recunosc – pe aşa-zisa inteligenţă a românilor capabilă să refacă handicapuri istorice, dar şi pe ideea autohtonă că nu e dracul atît de negru. Îmi dau seama acum că toate acele speranţe şi proiecţii în viitor, ale unor scurte şi nu prea faste perioade din trecut, au fost nişte încercări de acomodare cu un prezent nenorocit şi cu un viitor care se anunţa jalnic. Cînd am văzut că securiştii intră în afaceri şi prosperă, în loc să pun asta pe seama unui mafiotism incipient, am comis tîmpenia de a-i acorda credit răposatului Mihai Botez, care explica acest fenomen ca pe o dovadă că securiştii încearcă să se integreze în noua societate. Apariţia milionarilor de mucava şi arestarea cîtorva dintre ei, de ochii lumii, m-au făcut să rîd, deşi ar fi trebuit să mă sperie. De-abia după ce am aflat de jaful de la Bancorex, cu toate acele credite neperformante împărţite în toate direcţiile politice, am avut un atac de panică. Dintr-o ţară aflată la bunul plac al unei oligarhii politice pe care o crezusem scoasă din joc, România ajunsese raiul slugilor acelei oligarhii, al securiştilor şi al protejaţilor acestora.

Eşecul lamentabil al regimului Constantinescu, începînd de la abandonul politic al fostului şef al statului, pînă la pulverizarea PNŢCD-ului, m-a vindecat, cel puţin de prostia de a mai crede în promisiunile „opoziţiei persecutate şi cinstite“ şi

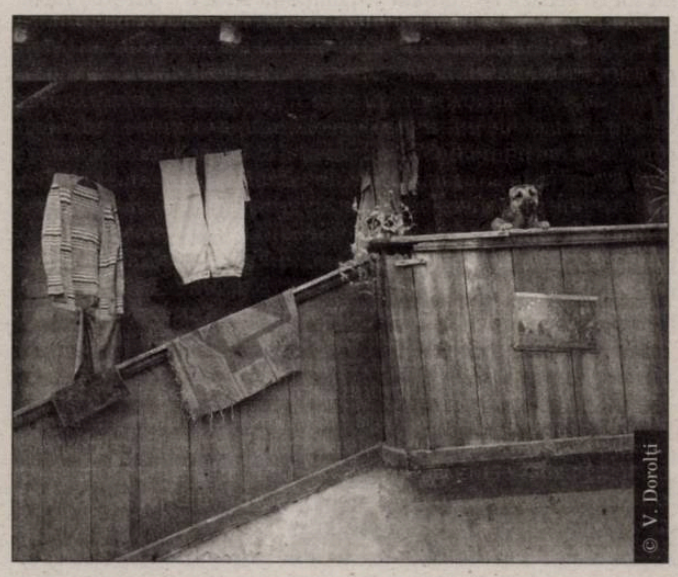

de iluzia că, chiar dacă nu se prea pricep să guverneze, cederiştii sînt măcar oneşti.

Fac acest inventar pentru că o mare parte din ceea ce îmi plăcea în România, după 1990, mă stinghereşte azi, ca şi cum mi-aş descoperi vicii de care nu-mi dădeam seama.

Din cultul prieteniei şi al vechilor mele amiciţii intelectuale, acelea care mă ajutau să mă simt liber în totalitarism, se alege praful, puţin cîte puţin, pe măsură ce aflu că oameni pe care contam aveau relaţii contractuale cu Securitatea. De la încrederea totală în cei apropiaţi, una dintre condiţiile libertăţii mele interioare, pînă la căderea lui Ceauşescu, am ajuns să mă îndoiesc acum chiar şi de cei pentru care aş băga mîna în foc. Nu pentru că mi-ar fi făcut rău cei pe care-i descopăr, azi, pe liste de informatori. Dar aflu, de-abia acum, că unii dintre ei, turnători sau securişti cu grad, au încercat să-mi înspăimînte nevasta şi să o folosească, pentru a mă convinge astfel să colaborez. Trecutul acela, vag simpatic, mi-a devenit odios, după ce am aflat de această tentativă de viol moral. Şi toate scuzele pe care am încercat să le găsesc turnătorilor care au cedat la şantaj sau la presiuni mi se par acum aproape la fel de imorale ca delaţiunile lor. (Nu-i bag în această oală pe foştii deţinuţi politici, pe care nu cred că am căderea să-i judec.)

România care îmi plăcea e din ce mai mică, se rezumă la cîţiva oameni. Iar România care îmi place e mai mult o virtualitate. Tinerii despre care nădăjduiam că ar putea s-o metamorfozeze se adaptează, pentru a reuşi, la lumea capitalismului de sorginte comunisto-securistică. Noul val de politicieni mă dezamăgeşte în tot mai mare măsură. Aceşti utecişti ai tuturor partidelor de azi au un comportament politic de remorcaţi la ideile altora, pe care le lustruiesc de dorul unor funcţii şi funcţiuţe. Tinerii care nu vor să aibă de-a face cu politica, tot mai numeroşi, îi disprеţuiesc, ca pe nişte fripturişti mărunţi.

Scade şi încrederea mea în capacitatea operaţională autohtonă a tinerilor care au plecat la studii în Occident. Cei mai mulţi nu vor decît să rămînă pe unde au ajuns. Şi nu pot fi învinovăţiţi că nu mai vor să audă de România. Ţărişoara e jenantă. Exportă prea mulţi hoţi, cerşetori, curve şi proxeneţi, în comparaţie cu procentul de oameni onorabili, care nu se văd, fiindcă despre ei nu se scrie în presă, şi nici n-are un trecut care să-i scuze în suficientă măsură prezentul infracţional vizibil.

Aş lăuda capacitatea noastră de asimilare a nou-veniţilor, faimoasa reţetă românească de supravieţuire, dacă aş băga de seamă că se lipeşte de noi punctualitatea nemţilor, orgoliul eficienţei raţionale a francezilor sau simplitatea îndrăzneaţă a americanilor. Marea noastră forţă asimilatorie e că îi facem pe nemţi să renunţe la punctualitate, pe francezi – să uite de raţionalitate, iar pe americani – să devină complicaţi şi temători.

Cine se miră, azi, că românii nu mai sînt capabili să asimileze rapid experienţa occidentală, în părţile ei bune, uită că, la vîrf, adică acolo de unde se face simţită forţa exemplului, n-are cine s-o facă. N-avem nemţi printre români, sus, cum s-a întîmplat pe vremea regelui Carol I, şi nici români franţuziţi şi revoluţionari, ca la 1848. Noi compătimim cu tot soiul de nulităţi post-ceauşiste, securişti şi activişti care continuă să creadă, cu succes, că ei sînt România.

Cei mai fericiţi/nefericiţi oameni din lume

Profesorul olandez Ruut Veenhoven, de la Universitatea Erasmus din Rotterdam, întocmeşte în fiecare an un clasament mondial al fericirii, alcătuit pe baza unui amplu sondaj de opinie; pentru cel al anului 2005, au fost intervievaţi 100.000 de subiecţi din 90 de ţări. Conform acestui clasament, românii sînt printre cei mai nefericiţi oameni din lume. Ţara noastră se plasează printre ultimele clasate.

Primul loc în topul celor mai fericite popoare îl ocupă maltezii: 74% dintre ei se consideră foarte mulţumiţi de viaţa pe care o duc. Urmează Danemarca, Elveţia şi Columbia, unde 71% din populaţie s-a declarat satisfăcută de situaţia personală. Printre primele zece ţări se află şi Canada, Finlanda şi Ghana, unde fericiţii sînt 69%.

Ţările cu cele mai nefericite popoare sînt Tanzania, Zimbabwe, Republica Moldova, România şi Ucraina, unde doar o parte, constituind 20% din populaţie, se consideră mulţumită de viaţă.

Sursa: Rompres, ianuarie 2006

Octavian PALER

Care Românie?

Întrebarea dvs. („Ce vă place şi ce nu vă place la România?“) mă aruncă în faţa altor întrebări. De care „Românie“ e vorba? De România lui Gigi Becali? De România lui Băsescu, Geoană sau C.V. Tudor? De România pe care o văd la televizor? De România pe care o văd pe stradă? De România leşinată acum de plăcerea bîrfelor cu „dosare“? De România care discută la TVR listele cu „mari români“? De România junâ care n-are timp să vadă cum se clatină frunzele în copaci sau cum se umple seara de metafizică, deoarece e ocupată să vorbească la telefonul mobil şi cînd urcă în tramvai, şi cînd coboară din tramvai, şi cînd traversează strada? De România în care prosperă mîrlănia? De România care a descoperit în lehamite o nouă formă de a îndura, liniştită, istoria? De România care urăşte bătrînii? De România care oscilează între înjurătură şi slugărnicie? De România trenurilor sordide? De România înnebunită acum de manele? De România care a reuşit în şaisprezece ani să-şi organizeze nişte dezamăgiri găunoase în care şi democraţia, şi libertatea arată urît? De România capabilă – se pare – să pună un grătar cu mititei pe orice golgotă? De România în care patriotismul este ori lătrător, ori inexistent? De România în care nici dramele nu sînt luate în serios? De România care, probabil, şi în iad ar fi „optimistă“?

Dacă aceasta e România, ei bine, declar categoric sub jurămînt: nu-mi place!

Dar mă grăbesc să adaug că sînt patriot cîtă vreme nu deschid televizorul sau nu ies pe stradă. Iubesc o Românie care n-a existat, poate, niciodată şi nici nu va exista. Dar o iubesc, fie şi ca ficţiune. Dintr-un motiv simplu. Am avut şi eu o mamă şi un tată.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 1 septembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„...pakat ca-i locuita!“

*Pe forumurile de pe net se discută mult despre România, despre situaţia în care ne aflăm, totul împănat cu „soluţii“, teorii (ale conspiraţiei sau nu), înjurături, naţionalisme, rasisme. Mulţi dintre cei care au timp să stea la o şuetă virtuală – de la oameni cu o gîndire mai articulată, la grafomani, teribilişti, băgători de seamă etc. – se pronunţă, siguri pe ei, despre cestiunile arzătoare la ordinea zilei. Am găsit pe un forum formulată chiar întrebarea „De ce vă place România?“ şi, cum intervenţiile nu erau chiar suburbane ca în alte părţi, am selectat cîteva răspunsuri. În fond, chiar şi un asemenea cor virtual, cu toate neajunsurile lui, poate să ne spună ceva despre felul cum gîndesc concetăţenii noştri. (În virtutea autenticităţii, am lăsat textele exact aşa cum erau – inclusiv fără diacritice şi cu formulele internautice specifice; am renunţat, în schimb, la smileuri pentru că ar fi fost greu de reprodus în varianta tipărită.) (**C. P.-B.**)*

● ***Cranberries*** – Am observat ca multa lume e „pro Romania“; as vrea sa vad si eu de ce va place aceasta tara, scrieti cateva motive, in afara patriotismului pt. care iubiti Romania.

● ***Cranberries*** – Ei bine, o sa incep eu, insa prin a spune ce NU imi place la Romania.

Cum sa iti placa o tara in care trebuie sa astepti 3 saptamani si sa te invoiesti de la serviciu ca sa ti se elibereze un buletin pt. ca au functionari publici de la politie program: 10-14, o tara in care trebuie sa stai la coada 4 ore ca sa iti eliberezi permisul de conducere, o tara in care daca cineva cu bani da cu masina peste tine nu pateste nimic, eventual este inchis 1-2 ani, unde legile sint doar pe hartie?

In alta ordine de idei, cum se poate frate ca in toata tara sa exista doar 4 (patru) reprezentante Adidas si nici un site gen www.adidas.ro?

● ***tembe*** – Hai sa va zic ce-mi place mie in Romania. Imi place ca din cind in cind gasesc pe cineva cu care pot discuta cite in luna si in stele. Imi place ca sint inca oameni care adora teatrul si concertele. Si-mi salta inima cind amicul din America se uita ca la felul 14 cind ii vorbesc de Linux. O sa ramina victima a Windows-ului multi ani de-acum incolo pentru ca nu se gindeste sa schimbe ceva (din prea mult patriotism poate).

● ***Vizitator*** – Hmm, am stat mult sa ma gandesc la ceva ce imi place la Romania, intr-un final am gasit ceva: imi place ca avem ce-a mai buna echipa de gimnaste din lume, insa cum e un „produs“ romanesc, sa vedem cat o sa tina si asta. témbe, adevarat, si totusi un „amic“ din Finlanda a facut Linux-ul.

● ***scorpioM*** – Or fi „fabricat“ finlandezii Linux-ul, vodka si sauna, dar sincer, nici un roman normal nu asteapta de la stat sa-i dea o casa, un job, o masina si sa faka ceea ce ii impune statul national mult iubit ca in vest. Am ramas tampit cand sotul lui vara-mea (olandez 100%) astepta linistit la „bratzele de munca“ sa ii vina un job potrivit calificarii lui.

Sincer, acilea ai un avantaj: procentajul de „stupid people“ e mai redus (asta-i partea buna), dar nu stiu cum numai astia ajung sa o conduca.

Imi aduc aminte de o poanta: „Avem o tara superba, pakat ca-i locuita!“

● ***Catalin S.*** – Cica: „Imi place in Romania pentru ca daca m-as lua de femei pe strada nu ma acuza nimeni de hartuire sexuala.“ Am auzit si eu asta de la niste americani...

„Imi place in Romania pentru ca femeile nu au basma pe fata si toate sînt un soi de curve cand le arati protofelul plin cu dolari.“ Am auzit si eu asta de la niste arabi...

„Imi place in Romania pentru ca timpul trece, leafa merge.“ Am auzit si eu asta la majoritatea romanilor...

● ***D0KT0RU*** – Mie imi place in Romania k e de Kcat! Toti stiu numai sa fure! asta e, cel mai jmeker se descurca! Poti sa ai 3 faculati, daca nu furi nu te-mbogatesti! N-ati vazut, daca le spui la straini de Romania ei stiu de tigani!

Asta e! „Viata merge inainte!“

● ***Apocraphya*** – „eram departe de-a fi implinit 30 de ani, cand s-a intamplat sa fac o pasiune pentru tara mea; o pasiune disperata, agresiva, din care nu exista scapare si care m-a hartzuit ani de-a randul. Tara mea! Voiam cu orice pretz sa ma agatz de ea – si nu aveam de ce sa ma agatz. Nu-i puteam gasi nici o realitate, nici prin prezentul si nici prin trecutul ei. Plin de furie ii atribuiam viitorul, i-l nascoceam, i-l infrumusetam, fara sa cred o clipa in el.“

In aceeasi situatie ma aflu si eu... in care se afla Emil Cioran cand scria *Tara Mea*.

● ***Cranberries*** – Foarte bine Apocraphya, cu ocazia asta mi-am amintit si eu de inca un lucru care imi place la romania: scriitori, actorii romani, care au un farmec aparte, inconfundabil, artistii romani in general. Eu cred ca multor romanii le place Romania pt. un simplu motiv: e tara pe care o cunosc, limba pe care o cunosc... chestia e instinctuala... e frica de necunoscut... Oh well, la mine nu e asha, detest monotonia, m-as duce oriunde, chiar daca mi-ar fi mai rau, macar ar fi altfel...

● ***AndyBuc.*** – Mie imi place Romania pentru ca aici m-am nascut... atat de simplu e.... Dak nu ma nashteam aici... ma mai uitam la Romania? nope... nu cred! Asha ca lucrurile se rezuma... doar la un lucru... nashterea... aaa... ca te-ai nascut aici shi nu iti place... ceea ce nu e asha de neobishnuit... asta e alta treaba...

● ***femista*** – Pai sigur! Acuma, daca ma nasc intr-o lada de gunoi, o iubesc la nebunie pt. ca acolo m-am nascut! E greu sa mai tii la sentimente din astea cand scoti un pic capul la suprafata si vezi k sînt locuri mult mai bune unde ai putea trai fericit... si pana la urma le-ai iubi si pe ele incetul cu incetul.

Cred ca argumentul cu „nasterea“ e unul prea slab...

Ai putea iubi Romania daca ai vedea ca are macar o tendinta de a se imbunatati, daca ai vedea-o si pe ea ca face efortul de a se face agreata, pt. ca dragostea nu poate fi numai unilaterala... nici macar aia de tzara.

● ***drops*** – lolz nice. cui nu place romania? motive negative pentru care nu imi place romania sînt multe, dar motive pozitive pentru care imi place romania sînt putine, oricum imi place in romania berea ursus, i like fetele din romania, fete ca in romania, gagici ca aici nu prea se gasesc, i like sarmalutza, fasole la cazan, padurea, cucul, in mare parte.... oricum nu tot ce zboara se mananca... romania suck's... parerea mea.

● ***una_dulce*** – imi place Romania si nu-mi place...

a fi roman inseamna: a te petrece <chefuri, baute, ieshiri foarte dese>, comoditate, lene, prostie, inventivitate, mandrie... etc. etc...

a nu fi roman inseamna: minte incuiata, acelasi lucru in fiecare zi, nu petreceri, nu cluburi/discoteci si alte alea... nu muzica proasta...

in fine! Romania e o tara foarte complexa din toate punctele de vedere. chiar daca as merge prin alte tari in vizita, tot in Romania am sa-mi cresc copii, am sa imbatranesc si am sa mor. asta in cazul in care nu-mi rezerva viatza vreo surpriza...

● ***whisper*** – ca se face paine buna, dom'le

● ***remote*** – Ca e fete frumoase.

● ***wiz*** – adevar graiesti

● ***Meduzza*** – si kebab mai bun ca in Romania nu am mancat in toata Europa (bineinteles pe unde m-am preumblat).

● ***dadu*** – mie imi place sa dau spagi!

● ***delia*** – Mie imi place Romania... pur si simplu... fara nici un motiv. Am zile – cand sînt foarte bine dispusa – si mi se par haiosi batranii care joaca table prin parcuri, perlele lui Becali, rasul si fatza lui Basescu, gradina japoneza din Herastrau...

Si aveti dreptate... cele mai frumoase femei sint in Romania.

● ***Cranberries*** – Da, intr-adevar in Romania sînt fete extrem de frumoase in comparatie cu celelalte din europa, am fost in franta si anglia, am privit pe marile bulevarde din londra si paris, femeile erau urate, in anglia erau neingrijite, in franta se ingrijeau atat de mult de propria persoana (atat femeile cat si barbatii) incat dadeau gres, femeile aveau o vestimentatie fada, predomina gri-ul si maro (cica asa e moda), toate parca aratau la fel, barbatii parca erau toti homosexuali cu fularele lor lungi, incredibil, nu exista barbat fara fular (din ala gen sal), in romania cand iesi pe strada, e o explozie de culoare, de fete, brunete, roscate, blonde, e imposibil sa nu vezi o fata frumoasa. Singurul dezavantaj e ca romancele se cuceresc ceva mai greu decat celelalte europence (nu vorbesc de cele care sint cucerite cand vad $$$, ci de femei in general), dar deh... calitate, nu cantitate.

● ***tembe*** – Pe mine una nu ma prea incalzeste treaba asta cu fetele frumoase. Eu ce castig am din asta? Nici unul. Ba poate imi iau si un cot in spate pentru ca se trezeste unul in tramvai sa faca loc la o fata frumoasa. Si nici macar nu pot sa-l injur, ca, deh, sint o doamna, nu se cade. Mie imi plac unele cladiri din Bucuresti, dar imi pare rau ca nu se gasesc multi ochi sa le priveasca si, eventual, oameni sa le renoveze. In rest... cam atat.

● ***aglaia*** – si imi place ca in Ro se intampla tot timpul ceva care sa te faca sa te miri de prostia omeneasca sau de cat de aberant e sistemul, ceea ce pentru mine a trecut de la a ma stresa, la a ma amuza de-a dreptul.

● ***sxy*** – Imi place Romania pentru ca este tzara tuturor posibilitatzilor, pt ca un om cu venituri medii in cine stie ce tzara a lumii aici este bogat, mare bashtan.

● ***Blue*** – uite de aia nu am nici cel mai mic gind sa plec.... in.ro, 100 de ani de acum o sa ai de unde sa scoti bani (dak te duce putin mintea) cat sa traieshti foaaaarte bine...

● ***Meduzza*** – uite de asta imi mai place mie in Romania, ca nu te plictisesti dom'le. pe vecinu il freaca de capra ta si nu de a lui, mai baga o zizanie ceva si gata cu plictiseala. viatza romanilor e imprevizibila si incitanta, nu stii niciodata de unde sare cutitu'.

● ***zahei*** – bah mie imi place Romania pentru ca traiul asta complicat si greoi ne forteaza sa fim inventivi. Aici nu prea ai cum sa te plictisesti pentru ca, imediat cum ai un respiro, apare (cu suspecta promptitudine) o noua problema in viata ta din cauza altcuiva care te-a neglijat sau nedreptatit pentru ca avea la randul sau deja prea multe probleme. Bucurestiul in special iti inoculeaza un simt al esteticii uritului si foarte uritului; simtul asta e necesar pentru a nu fi trist tot timpul, si astfel devii poet (poate la fel ca Arghezi de poet).

Ati fost vreodata la o piesa de la teatrul Cassandra? Acolo joaca studentii din ultimul an de la UNATC. Asta e unul din motivele pentru care imi place... „micul Paris“. Am stat ceva sa ma gandesc la asta. Daca stau sa ma gandesc de ce urasc Bucurestiul, atunci motive imi curg garla si trebuie sa beau ceva tare ca sa le opresc: tiganii, taranii urbani, fluxul de negrotei (cu „cultura“ voastra si a mamelor voastre cu tot), caninele comunitare, cainii vagabonzi si potaile de pripas, fauna de prin „Romana“ (in fata la McDonaltz), varietatea de fete burdusite de fite pe care am nesansa sa le intalnesc adesea, batranii si mai-putin-batranii cersetori, drogati, aurolaci, homlesi...

Am vazut anul asta un copil de vreo sase-sapte ani mort, intins pe jos in fata mcdonaldului din pasajul Universitatii. Cainele unui fan punk statea si il mirosea... mi-a venit sa... ma rog, m-a cuprins o senzatie pe care Bucurestiul ti-o da des. Iti vine sa urli, sa lovesti si, in cele din urma sa plangi si sa mori odata (dar nu mori, te duci doar sa te culci si speri ca se va sterge sau repara totul).

Cătălin TOLONTAN

(n)e-plăcerea

Frăţia pe stradă şi pe blog

„Gata, frate, te rezolvăm“, l-a liniştit puştiul aschimodic angajat la staţia de benzină. Nu era neliniştit şi nici nu-şi amintea să aibă vreun frate. Venise să facă plinul. A zîmbit stingher, deşi tocmai căpătase 20 de milioane de fraţi şi surori. Bun venit, acasă!

Nu e nevoie să revii din Danemarca în vizită la părinţi, cazul clientului de la benzinărie, ca să realizezi că România începe să semene cu o marmeladă umană. Dulce, candidă şi al naibii de greu de respins.

Distanţele dintre oameni dispar. Adresarea, limbajul, gesturile, toate sînt operate pe short-cut-urile noului mod de viaţă. „Tu“ a căpătat folosinţă universală, gramatica s-a simplificat la nivelul sms-urilor, pls – please, tks – mulţumesc, dc – daca, kkt – intraductibil)): Ce scapă limbajului se rezolvă prin atingere fizică. De pe aeroport, unde mîinile joacă rolul detectoarelor, şi pînă la bătutul pe umăr cu care se simte dator orice om care ţi-a vîndut ceva, România te îmbrăţişează amical, ca o uriaşă frăţie proteică.

Efectul se simte şi în spaţiul virtual. Strada şi-a exportat obiceiurile pe blogurile al căror număr a erupt. GoguPickard şi 6_Parastas îşi fac mărturisiri intime de la prima postare. Ady şi Xiluescu sînt la al doilea dialog şi au deja o relaţie bazată pe încredere.

Inevitabil însă, un duh rău se strecoară în singurul milimetru rămas între doi, zece sau o mie de români. Cum altfel se explică senzaţia permanentă de vrajbă dintre noi, cei care, zăriţi de sus, părem cufundaţi într-un exerciţiu naţional de spirală Yang?

Sîntem colocviali fără a fi cordiali şi practicăm apropierea care izbuteşte să îndepărteze. Ce limpede se vede asta pe net! Un dialog pe blog începe prin a mărturisi satisfacţia unanimă că oamenii îşi fac timp să discute atît de sincer, despre probleme importante ale războiului din Liban, ale numărului de calorii din alimente sau despre şansele Stelei în Champions League.

După cîteva postări, apare un duşman comun. De regulă, iniţiatorul temei. E adevărat că suspiciunea la adresa lui nu durează mult. Asta pentru că se trece imediat la verdict, ostilitate şi înjurătură. Faza Vinovatului Unic ţine cam 20 pînă la 30 de postări.

După care participanţii se încaieră între ei. Se divid în tabere. Stelişti contra dinamovişti, bătrîni *versus* tineri, graşi contra slabi. Apoi, apar subcategoriile. La cîteva minute după ce-şi descoperiseră suficiente valori comune încît să se sprijine pînă la moarte, steliştii pro-Becali se contrează cu steliştii anti-Becali. Chiar şi aceştia sînt de mai multe feluri.

În cazul unui dialog reuşit, totul se termină după 100-120 de replici, la finalul cărora topicul şi concordia iniţiale au rămas amintiri, iar ecranele participanţilor sînt ciuruite, după modelul lui Tom transformat în fîntînă arteziană în înfruntarea cu Jerry.

S-a întîmplat ceva grav? Ei aş, ce, nu ştii de glumă?! Mîine dimineaţă, apăsăm butonul cromat al calculatorului şi o luăm de la capăt, ca nişte fraţi.

Michael ASTNER

Plăcerea integrării *light*

Uite că nu mai ţin minte contextul în care Cristian Tudor Popescu, parcă în anul electoral 2004, declara, poate şocant pentru mulţi, că (citez din memorie) dacă România va ajunge ca Germania, el va emigra... Ca unul care a trăit ceva ani (în total vreo şase) în Germania şi care din 2000 a ales să trăiască din nou pe „plaiurile mioritice“ (cu o dezvoltare pe măsură, adică... mioritmică), am zîmbit înţelegător la afirmaţia tranşantă a căposului „gîndist“!

Acum, nici nu ştiu dacă mai are rost să scriu acest articol, introducerea de mai sus, nu-i aşa, înclină automat balanţa „plăcerilor“ româneşti în defavoarea „neplăcerilor“ şi aş putea închide cu un citat dintr-un alt scriitor, la fel de ieşit din comun în demersurile sale publicistice şi în poziţiile afirmate, adică din Traian Ungureanu care, într-un recent interviu dat chiar *Dilemei vechi* (nr. 131/2006), întrebat fiind de Simona Sora cum s-or integra ei, românii, în 2007, în Uniunea Europeană, a replicat cu tîlc: „Românii sînt destul de inteligenţi ca să ştie în ce trebuie să se integreze ei şi unde să-i lase pe ăilalţi să creadă că ne-am integrat“. Ca să nu citez scos din context, să reţinem că replica de mai sus a fost provocată de S. Sora prin relatarea ei despre mirarea spaniolilor (cu care intra în contact pe cînd era ataşat de presă la Institutul Cervantes) vizavi de faptul că „la noi există icoană în Parlament, că există acolo o cruce“, întrebînd-o permanent: „Dar voi nu sînteţi stat laic, voi în ce vă integraţi?“.

Dincolo însă de izul religios al contextului şi chiar dincolo de faptul că afirmaţia lui Ungureanu conţine cumva şi vechea „înţelepciune“ românească (?) conform căreia îi zici şefului, superiorului că, da, am înţeles, să trăiţi!, apoi faci ce ştii tu că-i mai bine (îndeobşte pentru tine) – pot spune că sînt cam de aceeaşi părere – sperînd, în acelaşi timp, că este şi adevărat (adică: *true)* ceea ce crede T.R.U., pentru că eu unul nu sînt chiar sută la sută convins de asta... Dar să revenim.

Afirmaţia cronicarului trăitor la Londra conţine o recunoaştere implicită a adaptabilităţii românilor, adaptabilitate pe care personal o înţeleg negreşit împreună cu reversul medaliei: românul (zic eu, sasul, teutonul român) se adaptează, mai degrabă decît se integrează! Deosebirea? Este enormă! A te integra înseamnă a lăsa într-atîta de la tine, încît în cele din urmă rişti să nu mai fii tu, să-ţi pierzi, pe scurt, identitatea. A te adapta, în schimb, nu presupune decît cel mult o *integrare light* (că să fiu în ton cu limbajul timpului meu), adică o acceptare şi respectare a regulilor-cadru – să zicem –, dar fără asimilarea lor intimă şi mai ales pînă la ultimele lor consecinţe (ceea ce ar aduce cu sine pierderea identităţii)!

Parcă văd că mulţi cititori vor da neîncrezători din cap: despre ce vorbeşte omul ăsta? Care identitate? Cea cu mi-

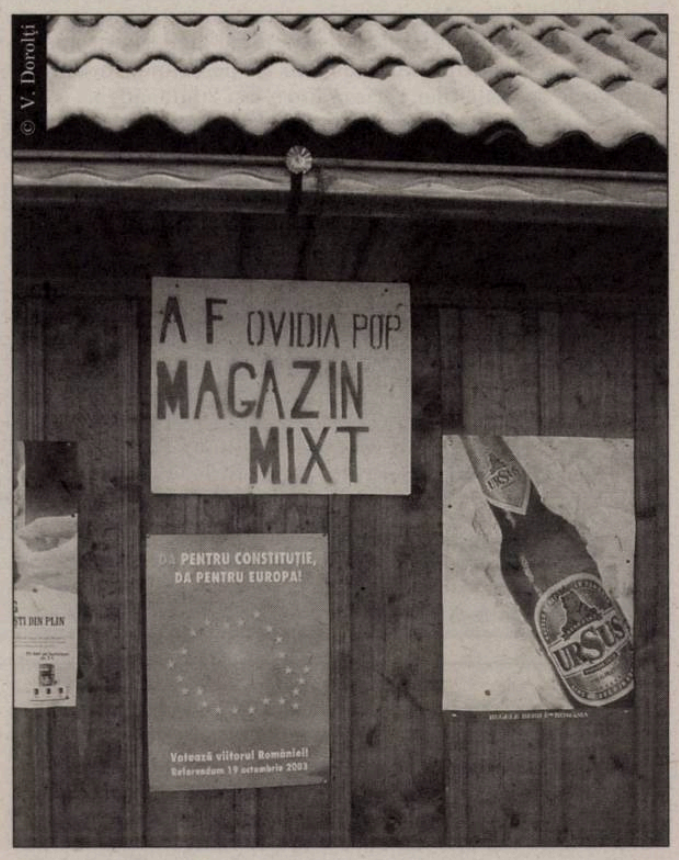

tici şi mici (care-mi plac – micii, vreau să spun)? Cea a lui „lasă, bre, că merge şi aşa“ (chestie care nu-mi place)? Cea a căpşunarului (adică omul obişnuit nevoit să plece-n lume ca să cîştige bani adevăraţi) (cui ar putea să-i placă astfel de nevoi?)? Cea a ţăranului ardelean care vorbeşte de „investigatorii“ care nu prea vin, referindu-se, de fapt, la investitori? Nu, evident că nu. Atunci care?

Nu ştiu. Adică mi-e foarte greu să spun ce-mi place la/în România şi nu mi-a plăcut la/în Germania, fără să cad în obişnuitele clişee. Aş putea risca afirmînd că românii (nu românii etnici, ci românii-cetăţeni) mai au o puternică „ştiinţă a vieţii“, un *savoir vivre* mult peste media europeană (în sens UE) (vorba reclamei: bei nemţeşte, te distrezi româneşte!). Cu toată văicăreala lor cu tot! Văicăreală care răzbate mereu inclusiv prin sondaje – privind fericirea, de exemplu, capitol la care românii ies, nu-i aşa, mereu prost, obişnuiţi fiind să declare că le merge prost, cînd adesea chiar cei interogaţi, de fapt, o duc (dacă vreţi: se descurcă...) cel puţin binişor! De, chestiuni de nuanţe. La care mulţi de pe la noi nu ţin – lucru care, evident, nu-mi place.

Şi hai să mai dau totuşi cîteva exemple mai ales din cele ce nu-mi plac: nu-mi plac, de exemplu, „naşii“ corupţi (pînă-n fundul buzunarului) şi nu-mi plac deloc cei care merg cu „naşul“, dar se plîng de trenuri, de condiţii; nu-mi place firescul cu care este azvîrlită o sticlă pet sau o cutie de la vreo bere pe geamul trenului, maşinii etc. (cu incidenţa măricea a celor care apoi spun că s-au săturat de mizeria din România...); nu-mi plac în general cei care se plîng de onor Statul care nu face, nu drege, nu nimic, dar pe care-l înşeală cu prima ocazie şi în general ori de cîte ori pot!

În fine, să închei cu senzaţia pe care am avut-o încă din timpul primei mele şederi în Germania, în 1992 (ca bursier DAAD), aceea că mai degrabă se va balcaniza Occidentul decît se vor occidentaliza Balcanii! O idee oarecum în rezonanţă cu replica lui Traian Ungureanu, înrăznesc să spun. În mod cert însă una deranjantă pentru toţi cei pentru care *occidental* este automat ceva exclusiv pozitiv şi *balcanic* – ceva exclusiv negativ. Doar că lucrurile nu stau chiar aşa – din (ne)fericire. După caz.

Ion VIANU

Cea mai frumoasă ţară

Am crezut, foarte multă vreme, că România e cea mai frumoasă ţară. Şi cînd trăiam aici, şi mai apoi, cînd am ajuns în exil. Chiar aşa era – frumoasă.

Mă întorc în locuri pe care le iubeam, sînt dezamăgit. Prea multe rîpi, prundişuri imense, coaste de munte golaşe, gunoaie (care se autoaprind). Nostalgia mea pentru România copilăriei a rămas neatinsă. S-a schimbat însă natura românească. La fiecare ploaie se mai surpă un drum, mai dispare un sat. Ţara o ia la vale. În peisaj, peste tot, fabrici închise te privesc chiorîş, cu ochii întunecaţi ai ferestrelor sparte. În Bucureşti sînt prea multe maidane, de te plimbi te latră cîinii, nu totdeauna din curţi. Oraşele sînt cam părăginite. Casele vechi încep să fie restaurate; cele noi – vorba unui arhitect: la o mie găseşti şi una frumoasă. Am trăit cu convingerea că nu numai veşnicia, şi bunul-gust s-a născut la sat. Nu m-am înşelat, dacă merg la Muzeul Ţăranului sau al Satului, am dovada. Dar nu ştiu cum se face că s-a pierdut simţul estetic, mai ales în oraşe. Ce e nou e strident, materialele sînt de doi bani, formele – pocite, există un fel de oroare de simetrie. Domină linii oblice, surplombe borţoase. Casele sînt prea mari, cu turnuleţe (nu de palatele rome vorbesc!). Parcă singura preocupare a celor ce clădesc e să-ţi dea în cap cu bogăţia lor. Totuşi vin şi ei de la ţară. Sînt prima, a doua generaţie, la ei acasă au văzut un pic de potriveală între lucruri. O tindă, o prispă. O anumită măsură. Unde e *gustul?* – A dispărut, sămînţa lui e de negăsit. În fine, greu de găsit.

Mă plimb, şi cam asta constat. Mai sînt oaze de frumuseţe, cîte un parc, o mănăstire. Un muzeu. Rare sînt astea! Oaze.

Nu ştiu cum mi-a venit termenul ăsta, de undeva din inconştient: postceauşismul multilateral dezvoltat. O angoasă, fără Europa nu putem, cu ea n-o să mai avem dreptul la mito... în fine.

Vrem în Europa cum voia Ionel Brătianu Ardealul fără ardeleni.

Toată lumea e anticomunistă. Bun. Dar nu regăsesc politeţea omului occidental, gustul pentru pluralitate. Gama controverselor e strîmtă. Uneori, mi se pare că trăim o situaţie paradoxală, chiar fantastică: ceauşismul anticeauşist.

Apar cărţi. Există poeţi, romancieri. Se publică ediţii complete (Freud, Jung, Biblia septuaginta). Dar, în genere, ducem lipsă de proiecte mari.

O să avem o reţea de autostrăzi, în secolul următor. Emigraţia: e un drept, un cîştig adevărat că poţi să pleci fără să „fugi“, fără să te rupi definitiv, îţi laşi o şansă.

Cîţi or să revină?

Bărbaţii: au maşini 4x4. S-a schimbat tipul omenesc. Nişte tipi cu feţe rotunde, cefe groase. Burtoşi, la treizeci de ani. Trăire bizară, deunăzi, într-un magazin: erau doi cumpărători, plus doi vînzători. Semănau între ei ca picăturile de apă. Eu pe ăştia nu-i ştiam. Totuşi nu cred că sînt extratereştri.

Femeile sînt bine. Parcă s-a refugiat în ele o anumită demnitate, vorbesc cu un fel de calm, sînt subţiri, puţin triste, puţin cercănate. Mă prind că visez la o lume de femei.

Vladimir TISMĂNEANU

Polemică *vs* pamflet

Greu de răspuns în cîteva cuvinte la aceste întrebări. Îmi place faptul că există polemici ce pun în discuţie valori care în alte părţi au fost de mult timp uitate. Îmi place că tinerii se interesează de lumea spiritului. Ori, mă rog, unii tineri. Nu-mi place însă că există încă o fascinaţie pentru teze şi ipoteze vetuste (la stînga şi la dreapta). Că mulţi mai cred în himerele unui autohtonism primordialist şi habar nu au de marile discuţii despre „comunităţi imaginate“ şi „inventarea tradiţiei“. Ori, la stînga, refuzul de a recunoaşte ce a fost comunismul şi care sînt consecinţele sale catastrofale în lumea în care ne este dat să trăim. Nu-mi place amatorismul prezentat drept erudiţie şi gîngăveala pompieristă a veşnicilor tribuni pentru orice ocazii. Îmi plac cei care nu se tem să spună adevărul, mai ales între tinerii jurnalişti.

Îmi place că există un real suflu cultural, în pofida diverselor profeţii de un negru pesimism. Îmi place că nu s-a abandonat speranţa într-o comunitate democratică onestă şi transparentă, chiar dacă vreme de 16 ani acest lucru a părut o utopie. Mă deprimă însă suspecta demagogie care pare să învăluie discuţiile serioase despre exorcizarea demonilor totalitari. Pamfletul iresponsabil care însoţeşte aplauzele pentru ponegrirea unora sau altora. Acea obscenitate publică, diagnosticată de Andrei Pleşu, care egalizează ceea ce este demn cu ceea ce este infam, în numele unui pseudo-moralism vîscos şi mereu dispus să se autocompătimească. Nu-mi place faptul că atîtea lucruri importante (asumarea trecutului, apărarea valorilor liberale) sînt luate în zeflemea, că se preferă o poantă derizorie unei analize riguroase. Că se poate scrie cu lamentabilă lejeritate orice despre oricine. Că poţi fi calomniat fără ca acest lucru să trezească mari indignări. Nu-mi plac lupii moralişti care îşi uită cu bizară voluptate propriile abdicări, compromisuri şi mici/mari complicităţi din acele vremuri de care ne place să credem că ne-am despărţit.

Mircea KIVU

Mîndria de a fi român

Mărturisesc că *(a)* nu ştiu de unde mi-a poposit pe scoarţă sintagma de mai sus, înclin să cred că era titlul unei emisiuni TV înainte de '89, şi că *(b)* mi se pare cam stupidă, probabil datorită contextului în care am făcut cunoştinţă cu ea. Nu este evident că tuturor le trezeşte aceeaşi reacţie, de vreme ce a fost inclusă în chestionarul utilizat în *Barometrul Relaţiilor Interetnice* (Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală – CRDE, Cluj, 2002), în vremea cînd acest subiect era considerat suficient de semnificativ încît să i se aloce fonduri de cercetare.

La prima vedere, nu sînt surprinzătoare răspunsurile subiecţilor din eşantionul reprezentativ pentru etnicii români: 87% s-au declarat de acord cu afirmaţia „Faptul că m-am născut român îmi dă un sentiment de mîndrie" (în rîndul vîrstnicilor, procentul este mai mare), în timp ce 7% au agreat că „Faptul că m-am născut român îmi dă un sentiment de ruşine". În acelaşi timp, numai 51% dintre subiecţii aceluiaşi eşantion au fost de acord că aceeaşi apartenenţă etnică le face viaţa mai uşoară (pentru 21%, apartenenţa etnică este un handicap material („Faptul că m-am născut român îmi face viaţa mai grea"). Mai pe scurt, apartenenţa la grupul etnic majoritar aduce mai degrabă satisfacţii simbolice decît practice.

Satisfacţiile simbolice nu constituie însă „beneficiul" exclusiv al majoritarului: în cazul maghiarilor, procentul celor care se declară mîndri de apartenenţa etnică dobîndită prin naştere este semnificativ mai mare (94%). Între cele două grupuri nu există diferenţe în privinţa percepţiei impactului practic asupra vieţii de zi cu zi: pentru 50% dintre maghiari, apartenenţa etnică face viaţa mai uşoară, iar pentru 22% o îngreunează.

În cazul ţiganilor (utilizarea termenului *ţigan* este o opţiune personală – în chestionarul aferent studiului citat s-a utilizat cel politic corect, dar inexistent în limba română vorbită – *rom),* lucrurile sînt clare – şi previzibile: ponderea celor care se declară mîndri de apartenenţa etnică este de 78% (valoarea este mică nu doar prin comparaţie cu celelalte grupuri, ci ţinînd cont că eşantionul a inclus sub această denominaţie doar pe cei care şi-au declarat această identitate), iar 11% acceptă că le este ruşine de apartenenţa etnică. În plan practic, apartenenţa la acest grup este preponderent recunoscută de membrii săi ca fiind un handicap: 41% sînt de acord că asta le face viaţa mai grea, şi 34% – că le-o face mai uşoară. Astfel se explică – dacă mai era nevoie – subreprezentarea acestui grup etnic în toate recensămintele (la ultimul recensămînt şi-au declarat apartenenţa la acest grup etnic 535.140 de persoane, în timp ce estimările specialiştilor variază între 1 şi 2 milioane.).

Este interesantă diferenţierea opiniilor între etnicii români din Transilvania şi cei din regat: în timp ce 90% din regăţeni se declară mîndri de apartenenţa etnică, transilvănenii o fac în proporţie de numai 82%. Mai departe, 54% din regăţeni – faţă de doar 45% din transilvăneni – cred că apartenenţa etnică le face viaţa mai uşoară. Explicaţia cred că trebuie căutată mai puţin în grupul de referinţă („românii") cît în diferenţa specifică. De regulă, regăţeanul se defineşte ca român mai degrabă prin raportare la „străinul" generic. În această ipostază, valorizarea propriei identităţi etnice poate fi interpretată ca un efort de obnubilare a unor complexe de inferioritate – străinătatea este mai bogată, mai puternică, mai civilizată etc. Dimpotrivă, românul transilvănean se raportează la grupuri definite (în cea mai mare măsură, ungurii, dar şi nemţii, ţiganii, sîrbii etc.). Pentru regăţean, a fi român înseamnă mai degrabă „a fi între ai tăi", „a fi acasă", decît o interacţiune reală, cum e în cazul celor din interiorul arcului carpatic. Nu întîmplător, conform datelor aceluiaşi sondaj, atunci cînd sînt întrebaţi care sintagme le descriu cel mai bine identitatea, regăţenii se raportează mai ales la coordonata naţională, în timp ce transilvănenii o preferă pe cea regională.

În acelaşi sondaj s-a cerut respondenţilor să-şi definească mai întîi propriul grup etnic, apoi pe celelalte, prin alegerea a trei atribute dintr-o listă. Românii „regăţeni" (cei din afara Transilvaniei) aleg mai multe atribute negative pentru maghiari (63% din ei au ales cel puţin un astfel de atribut, 18% le-au ales pe toate trei) decît cei din Transilvania (53%, respectiv 8%). Cu alte cuvinte, „criticismul" românilor faţă de maghiari, în speţă, şi faţă de „alţii", în general, e mai pronunţat atunci cînd ei nu au direct de-a face unii cu alţii. În general, datele sondajului arată că românii transilvăneni au o percepţie mai pozitivă decît regăţenii, faţă de toate grupurile etnice.

Români – Total	total de acord	mai degrabă de acord	nu prea sînt de acord	dezacord total	nu ştiu, nu răspund
Faptul că m-am născut român îmi dă un sentiment de mîndrie	70%	17%	6%	3%	4%
Faptul că m-am născut român îmi face viaţa mai uşoară	28%	24%	30%	10%	9%
Faptul că m-am născut român îmi dă un sentiment de ruşine	2%	5%	16%	72%	5%
Faptul că m-am născut român îmi face viaţa mai grea	7%	14%	27%	44%	8%

Ce ne place / ce nu ne place

Magdalena BOIANGIU

Îmi place pentru că aici sînt cei mai mulţi oameni pe care îi cunosc, nu-mi place pentru că pe mulţi dintre ei aş fi preferat să nu-i fi cunoscut.

Radu COSAŞU

Totul.

Cristian GHINEA

Îmi place de viaţa mea. Muncesc pînă nu mai pot, mă uit la filme seara cu soţia mea superbă, apoi citesc, mă culc şi mă trezesc dimineaţa ca să muncesc din nou. Stăm într-un apartament micuţ din centrul Bucureştiului, la care vom mai plăti rate încă 18 ani şi jumătate. Avem consum cultural substanţial, cum ar spune sociologii. Eu primesc cărţi gratis la redacţie. Comandăm des de la restaurantul chinezesc Hualong sau mîncăm la restaurantele tot mai multe, mai bune şi mai ieftine din centru. Apoi ne simţim vinovaţi şi facem sport ca să slăbim. Eu alerg în foarte bine întreţinutul parc Kiseleff, ascultînd BBC World la căşti. Nu, nu sînt cîini. Ne certăm pentru că nici unul nu are timp să cumpere cele necesare şi apoi ne împăcăm. Joc tenis şi bat tot mai des. Umblu mult cu taxiul într-o zonă de aprox. 4 km în cerc în jurul kilometrului 0, din care ies tot mai rar. Nu am maşină pentru că nu îmi place să conduc şi nu am făcut eforturi serioase să îmi cumpăr. V-am spus că muncesc mult? Din cauza asta mă apucă foarte des îngrozitoare depresii şi crize de lene, dar îmi trec.

Îmi place cînd călătoresc în interes de serviciu, anul ăsta am fost de două ori la Bruxelles, cîte o dată în Argentina, SUA şi Bulgaria. Îmi place întotdeauna să mă întorc şi numai la Aeroportul Otopeni, la aterizare, mi-e frică de avion, pentru că sînt nedrept de aproape de CASĂ ca să păţesc ceva. Îmi place să mă duc din cînd în cînd în satul în care am copilărit, să-mi întreţin iluzia că mai aparţin de el. Ies frecvent cu amicii la bere, unde aranjăm politica naţională şi mondială. Trăiesc într-o bulă în care fac ce îmi place. Şi muncesc mult mai mult de 8 ore pe zi pentru că nu am stare şi pentru că nu mă văd făcînd altceva, cu excepţia deselor crize de lene cînd mă văd făcînd orice altceva. Muncesc cu oameni aproximativ la fel de deştepţi ca mine (+/-) şi din cauza asta ne certăm des (nici nu vă închipuiţi!).

Îmi place pentru că România devine genul acela de ţară plicticoasă în care, dacă tragi din greu, ajungi să îţi placă să trăieşti. Am strîns trei ani bani pentru avans la apartamentul nostru şi a fost îngrozitor, dar am reuşit, fără ajutor de la stat şi fără să ne bazăm pe alţii. Da, sînt mîndru de mine şi asta îmi place.

Îmi place că trăiesc în cea mai bună epocă din istoria României. Nu mă credeţi? Încercaţi altă epocă, să vă văd. Cînd ar putea un tînăr deştept, modest, frumos, muncitor, cu origini umile şi arivist, ca mine să facă cele de mai sus? La paşopt? În interbelic? Pe vremea dacilor? Fiţi serioşi!

Dar, mai ales, îmi place pentru că dacă aş trăi la Paris, la New York, la Sofia sau la Buenos Aires aş face exact aceleaşi chestii.

Gata, am terminat, mă duc să îmi fac bagajul. Vineri plecăm la Paris să ne simţim bine la un an de la căsătorie. Da, e un clişeu, dar am vrut să văd Parisul.

Dumneavoastră nu aţi da pe afară de mulţumire de sine dacă aţi fi în locul meu? Gata, pa! Dacă vă ofticaţi de binele meu, să ştiţi că nu îmi mai place de dumneavoastră.

Apropo, la România nu îmi place restul.

Stela GIURGEANU

Brînza telemea de Sibiu. Şi roşiile pline de toată vara. Îmi mai plac şi Cheile Bicazului şi Lacul Roşu şi munţii şi marea în orele dimineţii şi spectaculoasele stînci de la Herculane. Şi multele legende ce se învîrteau odinioară în jurul acestor locuri ca firul în suveică. Şi cuvintele româneşti care o fac aşijderea. Prin care îţi poţi explica cele mai de neexplicat cotloane ale fiinţei, fără teama de a nu fi înţeles. Şi de-asta îmi place Caragiale şi umorul pur românesc. Acea băşcălie sănătoasă şi acele priviri hître ale românilor care „te pot face din cuvinte".

Nu îmi place neşansa pe care comunismul a dat-o românilor, nu îmi place că de neşansa asta ne ţinem încă legaţi ca de un colac pe care îl credem salvator, fiindu-ne frică să învăţăm să înotăm şi fără el. Nu îmi mai place că preferăm să adoptăm subculturi exterioare, denigrînd orice sentiment românesc de valoare şi mă întristează de-a dreptul că mulţi (prea mulţi) nu mai vor să fie români.

Cezar PAUL-BĂDESCU

Îmi place că aici găsesc oameni cu care pot comunica fără rest (puţini, e-adevărat, dar găsesc). Oameni cu care am un trecut comun, un *background* cultural comun, valori comune. O limbă comună, pînă la urmă. Oameni faţă de care nu trebuie să mă explic suplimentar, care îmi înţeleg pînă şi aluziile. Lucrul acesta îmi dă un sentiment de siguranţă şi îmi economiseşte energia.

Ce nu-mi place în România e că sînt multe alte lucruri care mă fac să-mi cheltuiesc energia în mod inutil. Lucruri care în ţările civilizate funcţionează de la sine, care fac parte din mecanismul social firesc şi care merg matematic – aici trebuie împinse de fiecare dintre noi, aşa cum împingi o maşină veche, cu bateria moartă şi rămasă şi fără benzină. Cele mai banale interacţiuni pe care le ai cu viaţa cotidiană sînt făcute să-ţi ceară mult mai mult efort decît ar fi normal şi să-ţi toace nervii. Nervi care oricum îţi sînt întinşi la maximum pentru că România este o ţară de-a dreptul isterică – de la nivelul cel mai de jos, al străzii, şi pînă la cele mai înalte medii. Şi, nu în ultimul rînd, dacă aici sînt cîţiva oameni cu care pot comunica în mod esenţial, cei mai mulţi concetăţeni ai mei au un mod de a gîndi şi de a se manifesta care îmi este cu mult mai străin decît al multor străini pe care i-am cunoscut.

Dan STANCIU

Nu-mi plac, la România, anumite cuvinte din grai sau din scris, cum ar fi: *căpăţînă, dîrz, horă, flăcău, (a) clefăi, popular, îngălare, sinteză, chichiţe, plămadă, indice, stih, bişniţă, pieptiş, fleaşcă, mărgăritar, neaoş, preasfinţia, mătăluţă, damigeană, război, săţios, obidă, (a) curma, nădejde, putină, leafă, ocară, şase, flecăreală, poruncă, ostaş, mîzgă, biruinţă, întrucît, cioareci, cuţu, modernizator, baftă, (a se) înfrupta, papanaş, naţional, brazdă, cutezanţă, (a) năduşi, odăjdii, lipici, cîş, (a) mînji, comemorare, oţelar, desiş, năclăit, halcă, mădular, potrivnic, rămăşiţă, plăcintă, vecie.*

Îmi plac altele.

Alex. Leo ŞERBAN

Îmi plac peisajele.

Nu-mi plac oamenii.

Ruxandra TUDOR

Ador satele de munte, păşunile, pajiştile pline de căpiţe de fîn, stînele din creierii munţilor, fragii, murele şi afinele de pe marginea potecilor, mirosul de răşină de brad şi de iarbă proaspăt cosită. M-aş întoarce oricînd în satul Breb din judeţul Maramureş sau la mănăstirea Horaiţa din Bucovina. Aş recomanda oricui să meargă pe Transfăgărăşan şi să urce pînă la lacul Bucura din Retezat. De ce România nu se opreşte aici?

De ce trebuie să fie infestată cu miros de urină, de mucegai şi de gunoi? De ce trebuie – (veşnic) înghesuit într-un birou mic şi plin de igrasie – să înduri toate mutrele unor funcţionari prea ocupaţi cu nimic şi mult prea sictiriţi pentru a te mai ajuta şi pe tine, nenorocitul, care nu ai altceva de făcut decît să vii înainte de închiderea programului să-ţi plăteşti *dările către stat?* De ce spitalele sînt pline de mizerie şi nepăsare? De ce devine isterică la cel mai mic strop de ploaie sau dacă Steaua se califică în grupele Ligii Campionilor? De ce e plină de *vechi,* de hoţi şi ignoranţi?

...pentru că nu cunoaşte cuvîntul *normalitate!*

Mircea VASILESCU

În România îmi plac mai multe lucruri: cîteva oraşe transilvane, peisajul deal-vale, unele sate care arată ca în secolul al XIX-lea şi, în general, „ideea de amestec" cultural, etnic, arhitectural, existenţial etc., etc. România e o ţară unde nu te poţi plictisi, e vioaie şi necomplezentă, îi „absoarbe" pe străinii care zăbovesc mai mult pe-aici, ne calcă pe nervi, dar ne seduce în final pe noi, cei care îi respirăm aerul din născare.

Nu-mi place că „poporul" se încăpăţînează să rămînă popor sau populaţie, dar nu reuşeşte să înjghebe cu adevărat o *societate* în sensul modern al termenului, cu oarece reguli mai clare (care să fie şi respectate), cu un „mod de viaţă" mai bine articulat şi mai coerent.

„Suport din ce în ce mai greu lipsa de educaţie“

– interviu cu Alexandru ANDRIEŞ –

Sînt sub influenţa unui film văzut de curînd, Nanny McPhee... *Prima întrebare este ce-ar trebui să ştie o dădacă despre Alexandru Andrieş?*

Nu e foarte complicat. În primul rînd, trebuie să ştie să facă masaj la spate pentru că pe mine mă doare coloana. N-am fost cuminte cînd eram mic, făceam grafică şi pictură şi nu i-am ascultat pe profesorii mei cînd îmi spuneau: „Nu mai sta aşa, c-o să te doară spatele!“. În al doilea rînd, trebuie să ştie să facă mîncare foarte bună. Şi să nu ţipe.

Am observat că multe din cîntecele tale au ca temă gripa, cu subramurile răceala şi guturaiul... Eşti bolnăvicios?

Dar nu-i adevărat, sînt doar două cîntece. Unul e „Am pneumonie“, pe care l-am scris pornind de la un cîntec tradiţional american care se numeşte chiar „Blues-ul pneumoniei“. La vremea aia nu prea ştiam englezeşte, dar mi s-a părut simpatică ideea. Al doilea se cheamă „Gripă“ şi l-am scris cînd încă nu începuse demenţa cu gripa aviară, deci n-are nici o legătură. Eram la mătuşa mea, în America, unde scriu eu cîntece, fiindcă acolo e linişte, şi mi s-a părut simpatic refrenul ăsta: „Cînd nu ştii ce-i cu tine înseamnă că ai gripă!“.

Ai caracter vizionar? Şi pe DVD, şi în concert, ai aşezat cîntecele „Andreea Marin Blues“ şi „Am o problemă“ (despre Ştefan Bănică Jr.) unul lîngă altul. Şi n-a trecut anul, şi-au făcut casă de piatră!

Asta-i adevărat, dar nu aş merge pînă acolo. Ambele cîntece au apărut pe albumul *Blues Expert*, lumea le cerea, iar eu nu prea le cîntam. La înregistrarea DVD-ului am zis să le cîntăm şi pe astea, unul lîngă altul, şi să scăpăm o dată de ăştia doi.

Părerea ta despre Andreea Marin coincide cu cea din cîntec?

Nu, pentru că nu pot să spun că o cunosc. Am făcut cunoştinţă cu ea la Iaşi, pe vremea cînd ea avea acolo o emisiune pentru copii, iar eu, probabil, eram cu un concert acolo (că n-am nici un alt motiv să merg la Iaşi). Ne-am mai întîlnit o dată în liftul televiziunii, deci n-am cum să am o părere bună sau proastă pentru că n-o cunosc! Sigur, nu mă interesează tipul de emisiune pe care-l face, dar nu m-ar interesa nicăieri în lume.

Pe Ştefan îl ştiu de mult, îi place rock-ul la modul serios. Îl cunosc de cînd era student, de la Costineşti, unde era cu Mihai Constantin şi unde ne-a şi cîntat cîteva rock'n'roll-uri. Nu avea trupă pe atunci. E de respectat, chiar şi pentru faptul că el cîntă pe viu cu o trupă. Cu ei, ca persoane reale, n-am nimic. Dar cîntecul „A.M. Blues“, care pleacă de la tipul de personalitate Andreea Marin şi tipul de emisiune şi tot ce înseamnă ea ca „vedetă de televiziune“, e un cîntec despre acest subiect: despre vedete apărute peste noapte care, din punctul meu de vedere, nu îşi merită apelativul. Nu cred că cineva care prezintă emisiuni, care prezintă vremea sau ştirile e o vedetă. Dar, oricum, eu sînt un cîrcotaş, cînd vine vorba de televiziune.

Cred că televiziunea este o descoperire foarte periculoasă şi cred că face mai mult rău decît bine. Creează dependenţă şi o fantastică lipsă de reacţie; creează falsa senzaţie de comunicare: de fapt, tu primeşti doar ce-ţi dau ei. Ajungi să fii foarte pasiv, la ora 5 ai serialul tău preferat.

Dar putem transfera asta şi la apariţiile tale discografice. Scoţi discuri des, ai o periodicitate bună; faci un fel de serial şi poate că ai putea crea dependenţă tu însuţi.

Da, eu n-am zis că sînt mai breaz, Doamne fereşte! Nu, e o diferenţă care se poate aplica la radio, la presă şi chiar şi la cîntece. Imaginaţia celui care primeşte are un rol foarte important. În clipa în care vorbim de televiziune, nu prea mai e loc de imaginaţie: ceea ce vezi, aia vezi. Şi mai e o problemă. Ca să existe, o televiziune depinde de cei care dau bani şi atunci tot ce-ţi spun, inclusiv ştirile, care ar trebui să fie peste tot aceleaşi, nu sînt aceleaşi.

Mergînd mai departe pe fir, toate femeile sînt o durere de măsea?! Că şi ele sînt aceleaşi.

(Rîde) Se pare c-ai ascultat albumul *Comandă specială!* Acela e un cîntec scris în perioada cînd mătuşa mea era în plin proces de divorţ şi evident c-am fost inspirat de ce auzeam în jurul meu. Acum cîţiva ani, ea a fost şi cea care m-a ajutat la discul *Muzică de divorţ*. Eu, nefiind căsătorit, nu ştiam exact ce se întîmplă cînd divorţezi.

Asta-mi explică o frază auzită într-unul din cîntece, o frază care trădează o îndelungată şi exersată viaţă de familie: „Ce faci, te mai uiţi sau îl sting?“.

Tot de la mătuşă-mea, pentru că mi-a făcut o listă. „Fii atent – mi-a zis – ce se întîmplă cînd stai căsătorit mult cu un om!“. Este o persoană extrem de inteligentă şi organizată. Acum cîteva zile am auzit la cineva o chestie pe care nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap s-o spun. A zis că nu se căsătoreşte deoarece căsătoria îi poartă ghinion! A fost amuzant.

Dar misogin eşti?

Întotdeauna m-a încurcat definiţia asta foarte mult, fiindcă eu chiar nu ştiu exact ce înseamnă misogin. Probabil contează foarte mult cine te întreabă. Cred că-n mintea fiecăruia graniţele definiţiei sînt foarte flexibile. Bănuiesc că nu sînt

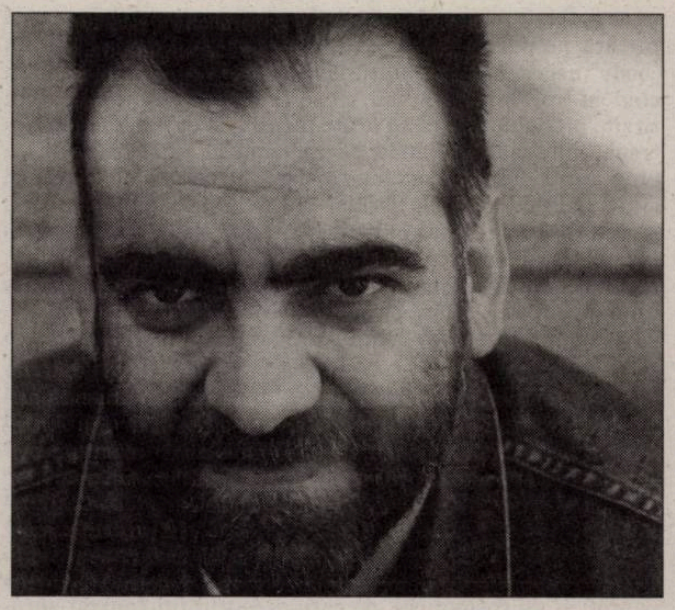

misogin. Pentru că nu mi-am propus să nu mă căsătoresc, de exemplu. Dar nici nu vreau să fac ceva obligatoriu din asta.

Mai ai un cîntec, „Bagă mîna în buzunar“, legat tot de o fată...

E foarte vechi. L-am scris cînd eram în anul I student la Arhitectură. A fost unul din primele mele cîntece. Altul a fost „La Rovine“, pe care l-am scris în perioada în care ABBA avea un succes teribil cu „Waterloo“. Şi am zis că avem şi noi Rovinele! Tot atunci am scris şi „Blues-ul mămicii“, pentru că aveam discuţii cu prietenii mei că nu se poate cînta blues în limba română. Eu le-am zis că e o prostie, am luat formula ritmică şi melodică de la „Hoochie Coochie Man“, al lui Muddy Waters, şi am făcut text în română. „Bagă mîna în buzunar“ e al treilea cîntec din vremea aia, care este cam pe tipul de şlagăr Elvis Presley. Au fost mai degrabă trei cîntece didactice, nu m-am gîndit că ele vor avea, cum s-a întîmplat, o asemenea priză la public.

Văd că porneşti tot timpul de la muzică, dar eşti foarte iubit de public datorită textelor.

Muzica, mai ales cînd e vorba de blues şi jazz, e compusă din tipare. Şi atunci foloseşti aceste tipare, iar ca să comunici publicului propriile-ţi idei, foloseşti textul. Simplu ca bună ziua!

Mă întorc la fata care trebuie scoasă în oraş şi... „bagă mîna în buzunar“. Deci eşti şi misogin, şi zgîrcit!?

(Rîde) Stăteam în gazdă la Piaţa Cosmonauţilor şi peste drum era căminul fetelor de la liceul de coregrafie. Tot timpul de la fereastra mea se vedea agitaţie la ele la cămin, toţi voiau să iasă în oraş cu fetele de la coregrafie şi ele deveniseră foarte fiţoase. Într-o seară, i-am auzit discutînd pe doi băieţi: „Băi, nu mai ţine la astea cu un suc şi o prăjitură... Dacă n-ai măcar 50 de lei, acolo, nu mai ies cu tine-n oraş!“. Şi de la fraza aia a plecat textul cîntecului.

Văd că lucrurile nu s-au schimbat prea mult, chiar dacă acum nu mai e vorba de o prăjitură de 10 lei, ci de un BMW ultimul tip.

Avînd în vedere că, din cîte spun specialiştii, aproape 80% din lucrurile care se vînd, se vînd datorită femeilor, în sensul că ele decid ce anume trebuie cumpărat, probabil că există o urmă de adevăr. Cred că nici măcar I-Pod-ul n-ar fi existat, dacă n-ar fi hotărît femeile că le trebuie ceva care să încapă în poşetă.

Ai scris un cîntec care se numeşte „BKL“...

Da, şi chiar n-am ştiut că ăsta e numărul maşinii lui. Aveam nevoie pe albumul acela de un cîntec foarte scurt, de genul „Ce oraş frumos...“. Ăsta e un subiect foarte bun, pentru că e genul de om care are mare succes la mase şi singura lui calitate sînt banii. Mi s-a părut simpatic să nu-i folosesc numele şi fiindcă se poartă şi la noi prescurtările, am zis să-i zic „BKL“. După aia am aflat, din *Academia Caţavencu*, că acela e chiar numărul de la maşină. N-are însă nici o importanţă, înseamnă c-am nimerit bine. Oricum, dacă e să mă gîndesc serios, probabil că e unul din puţinii oameni de afaceri cu bani mulţi, care nu e fost activist UTC sau PCR sau securist. Aşa că, nici nu ştii ce să zici!

Ai foarte puţine videoclipuri, de ce?

Pentru că videoclipul este un ambalaj, iar, într-o proporţie covîrşitoare, el devine mai important decît ce e înăuntru. Muzica e foarte proastă şi n-ai asculta-o dacă n-ar exista imaginile alea! E o metodă folosită spre a vinde ceva foarte ieftin şi foarte prost. Ceea ce, din punctul de vedere al producătorilor, e foarte bine. Pe de altă parte, cred că videoclipul e o metodă interesantă de comunicare, dar numai atunci cînd ai ceva de spus şi cînd are rost. Am făcut mai multe clipuri, dar multe dintre ele nu mi s-au părut destul de bune şi atunci nu le-am difuzat. Cele trei, pe care le-am pus pe primul DVD, sînt excepţiile.

Asta înseamnă că eşti un tip foarte pedant.

Şi foarte încăpăţînat. Cel puţin aşa eram...

Deci există o lungă listă de oameni cărora le-ai făcut viaţa amară şi cărora ar trebui să le ceri scuze...

Numai dacă mă gîndesc la înregistrarea primului meu disc, *Interioare*... M-am dus la prietenii din Post-Scriptum, din Timişoara, şi i-am pus să cînte. Ei insistaseră să scot disc. L-am rugat pe Dan Bădulescu să-mi dea chitara, că eu n-aveam chitara mea, şi prima jumătate de oră din înregistrare am pierdut-o încercînd să mă obişnuiesc cu chitara. După care am tras primul cîntec, „Poveste mică“. Şi tot trăgeam, şi Freddy Negrescu, neştiind că piesa e atît de scurtă, credea că ne întrerupem, că ceva nu e-n regulă. Pentru el, cîntecele trebuia să aibă trei minute. Apoi, cînd am încercat să cîntăm mai departe, nu mergea nimic. Se pare c-am făcut un mare scandal, eu nu-mi mai amintesc, dar mi-a spus Maria Ioana Mîntulescu. A doua zi, cînd am înregistrat, a fost gata discul în cîteva ore, dar ea mi-a zis să nu mai fac niciodată aşa ceva. Aia a fost prima dată cînd mi-am dat seama că nu e bine să fii atît de căpos. Însă cred că unele lucruri nici n-ar ieşi aşa, dacă n-aş fi. Asta, fireşte, nu înseamnă că e o calitate.

Am impresia că eşti un om care se şi izolează de lume. Uite, asta cu lipsa telefonului mobil îmi vine acum în cap...

Nu, aşa m-am obişnuit. Cînd stăteam în gazdă, unde era telefon, maică-mea suna zilnic să vadă dacă nu am răcit sau dacă nu mi-a căzut o cărămidă pe picior. Cînd aveam examene, avea emoţii, iar în clipa în care am terminat şi stăteam singur, am hotărît să nu-mi pun telefon. Am zis că e mai bine să o sun eu cînd am ceva de zis. Pe de altă parte, asta cred că vine dintr-o nevoie a mea de a avea un loc în care să mă retrag, dacă am ceva în cap. Acesta e un motiv pentru care majoritatea cîntecelor le scriu la mătuşă-mea, unde contactul cu lumea de acasă se rupe vrînd-nevrînd. În schimb, accept calculatorul, deşi nu ştiu să lucrez la el. Nu folosesc decît e-mailul, pentru că mi se pare o formă foarte bună de comunicare. Nu depinzi de oră şi de-aia îmi place.

În ce fel şi-a pus amprenta pe tine faptul că trăieşti în mediul universitar?

Suport din ce în ce mai greu lipsa de educaţie. Peste tot în lume, mediul universitar este un mediu de elită. Dacă te obişnuieşti să trăieşti în el, cînd te loveşti de lumea reală, ai un disconfort clar.

Ce crezi despre felul în care Bucureştiul se dezvoltă urbanistic?

Sîntem într-o perioadă de haos, nu numai urbanistic. Iar oraşul este un oraş extraordinar de frumos, care, dac-ar fi îngrijit şi curat şi administrat cu dragoste, ar sta lîngă cele mai frumoase din lume. Sigur, există şi kitsch-uri oribile, în zona Pipera, de exemplu. Poate şi pentru faptul că arhitectul e privit, încă, ca un prestator de servicii. La doctor, de exemplu, n-am auzit să vină unu' să zică: „Nu, dom'le, mie-mi dai pastilele alea!“. Arhitectura însă e legată foarte mult de zona financiară şi de cea a politicului. Un scriitor scrie ce vrea el, un pictor îşi cumpără culorile, dar cînd ajungi la case sau la filme, nu mai poţi să faci singur, din banii tăi. Depinzînd de cei care dau banii, ei încep să-ţi facă ordine în ogradă. De asemenea, de foarte multe ori, cînd se fac clădiri mari, ele trebuie să şi însemne ceva, aşa că se leagă de politic: „Uite, dom'le, cînd am fost noi la putere, am făcut casa asta!“.

Aşa o să fie şi cu Catedrala Mîntuirii?

Din fericire, nu sînt implicat în acest proiect. Cred că aşa ceva n-ar trebui să existe nici măcar ca idee de discuţie. A face aşa un obiect MARE, care, de fapt, nu înseamnă decît un orgoliu nemăsurat al acestor indivizi care comandă, nu are nici o legătură cu religia şi cu credinţa în Dumnezeu.

Tu ai proiectat case mari sau mici?

Numai case mici şi numai pentru oameni care m-au lăsat să-mi fac meseria. Adică extrem de rar. La case mari nu mi-a plăcut să lucrez. În meseria noastră, oricum, procentul e de 1 la 9. Doar o casă ajunge să fie, 9 rămîn în sertar, în stadiul de proiect. În raportul ăsta, eu cred că sînt destul de norocos: am făcut cîteva căsuţe.

Zi-ne o floare care-ţi place!

Ghiocelul... dar cred că sînt puţine flori care nu-mi plac. Dar ştii, nu-mi place să le văd tăiate şi puse în glastră! Aceasta e, cred, un motiv pentru care nu-mi place să duc flori.

Care-i ultimul film care ţi-a plăcut?

Domino al lui Tony Scott. Mi-a plăcut foarte tare cum e făcut. Dar nu e pentru public, e un fel de clip care ţine două ore şi ceva. Te ameţeşte, dacă nu eşti educat.

Ce muzici asculţi?

În ultima vreme, mai mult jazz. Una din descoperirile mele recente se cheamă CAB, nişte muzicieni senzaţionali: un fel de jazz-rock şi cu elemente de progresiv.

Ultimul banc bun pe care l-ai auzit!

Ultimul banc bun pe care l-am auzit e cu Iţic. Îi spune Iţic copilului său: „Uite, tu trebuie să te duci în Israel. E ţara noastră, Ţara Sfîntă, o să vii schimbat de acolo...“ Pleacă copilul, vine apoi acasă şi zice: „Ai avut dreptate, tată, n-aş fi crezut să mă schimbe atît de tare experienţa asta. Să ştii c-am trecut la creştinism!“. Tatăl, turbat, se duce la rabi şi-i povesteşte ce s-a întîmplat, iar rabi îi spune: „Ştii, şi eu am păţit exact la fel. Ce putem face!? Hai să ne rugăm la Dumnezeu!“. Şi în timp ce se roagă ei, se aude o voce: „Dar şi eu L-am trimis pe Fiul Meu în Israel!“.

a consemnat Ana M. CĂLIN

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

O voce din public

Cu două sau trei zile înainte de a lua, oficial, sfîrşit, Festivalul de la Avignon şi-a invitat oaspeţii – şi, firește, pe oricine altcineva interesat – la un fel de bilanţ al ediţiei 2006 (a şaizecea). În curtea unei mănăstiri (Cloître Saint-Denis, dacă nu mă înşel), unde funcţionau şi birourile festivalului, au fost aşezate pe două coloane, sub uriaşii platani în care scîrţîiau neîntrerupt cicalele, rînduri de bănci (simple, fără spătar), a fost înălţată, cu spatele la havuzul în care susura ademenitor apa, o estradă cu mese pentru „prezidiul" adunării (cum se zice pe la noi) şi au fost instalate microfoane pentru vorbitorii anunţaţi. Cei ce doreau să intervină, din asistenţă, aveau la dispoziţie un microfon fără fir, plimbat de colo-colo de doi tineri voluntari. La mesele de pe estradă au luat loc cei doi directori ai festivalului, Vincent Baudriller şi Hortense Archambault, „artistul asociat" (invitatul de onoare) al ediţiei, adică dansatorul şi coregraful Josef Nadj, precum şi, mai tîrziu, criticul şi profesorul Georges Banu, invitat să facă un *aperçu* al celor întîmplate în acea fierbinte lună iulie în Oraşul Papilor.

Nu am asistat la eveniment chiar de la început; cînd am ajuns acolo, vorbea Vincent Baudriller, ascultat de un număr apreciabil de oameni: cei ce nu încăpuseră pe bănci şedeau pe balustrada joasă a arcadelor ce înconjurau curtea ori se sprijineau de ghizdurile înalte ale fîntînii din colţul ei. Păreau, în majoritate, turişti curioşi (căldura fiind ucigătoare, chiar la 11 dimineaţa, toată lumea era îmbrăcată „informal", în haine deschise, tricouri, şorturi) şi erau, în genere, tăcuţi şi atenţi. La o margine a careului astfel format, o doamnă între 40 şi 50 de ani (poate mai mult?), cu pene galbene şi verzi în părul portocaliu, cu un fel de mască pictată pe partea superioară a feţei şi purtînd, peste un „body" negru, o fustă multicoloră de voal, jongla din cînd în cînd cu trei mingiuţe roşii, ca să-şi „facă mîna" pentru mai tîrziu, probabil, sau ca să arate tuturor că ea e la Avignon cu treabă, nu aşa... În ciuda microfoanelor, nu se auzea prea bine; contribuiau la asta şi cicalele (iarna era departe!), şi cîte-o pală de mistral, fierbinte însă ca un simun. Oricum, directorii citau destule cifre (festivalul fusese o izbîndă organizatorică) şi emiteau obişnuitele previziuni şi promisiuni. Nu era chiar plictisitor, dar nici tocmai palpitant nu era. La un moment dat, a luat cuvîntul Josef Nadj.

Nu apucasem să văd, din păcate, nici unul din cele patru sau cinci spectacole cu care îşi demonstrase acolo talentul, fantezia, inspiraţia, bravura, dar, cum se zice, numele lui era pe buzele tuturor: toată lumea vorbea despre el, îl evoca, îl pomenea, îl arăta cu degetul, îl lăuda. Fusese steaua festivalului. După o inteligentă – şi, pe alocuri, mişcătoare – elegie pe tema deculturalizării vieţii sociale de azi (acum cîţiva ani, spunea Nadj, pe strada principală din Avignon întîlneai o mulţime de librării, un cinematograf, un magazin cu muzică, acum vezi doar vitrine pline de pantofi şi de cosmetice), pe care accentul lui central-european o făcea şi mai emoţionantă, celebrul artist a trecut, printr-o asociaţie de idei care mi-a scăpat, la o operaţiune bizară: a scos din buzunar o tăietură de ziar şi a început să citească un articol în care era vorba (şi) despre el. Articolul, dedicat festivalului, apăruse – a menţionat Nadj – în *Le Figaro*≤ era semnat de o anume Véronique nu-mai-ştiu-cum şi vorbea, între altele, despre „proaspătul interes pentru muzica de jazz" al „artistului asociat". Or, a comentat interesatul, eu mă ocup de jazz de la vîrsta de 16 ani; doamna aceasta – pe care n-o cunosc, cu care n-am nimic – ar face mai bine să se lase de scris şi să se apuce de orice altceva; nu ştie ce vorbeşte; dezinformează oamenii.

Dintr-o dată, moleşeala care pusese stăpînire pe asistenţa împuţinată, între timp, şi cam somnolentă (trecuse de 1 şi jumătate) a dispărut ca prin farmec. Spiritele s-au aprins. Au răsunat aplauze şi hohote de rîs. O domnişoară tunsă băieţeşte a intervenit din public, acuzîndu-i dur pe critici că sînt aroganţi şi nu-i înţeleg pe artişti. O doamnă cu ochelari şi buze subţiri a tăiat scurt rumoarea precizîndu-i sec lui Nadj că ziarul incriminat era nu *Le Figaro*, ci *Le Monde*. Un domn pletos, cu barbă albă, a tunat că n-are importanţă unde, chestiunea e că articolul spune prostii. Un alt domn, cu mustăcioară tăiată îngrijit, a desfăşurat, într-o franţuzească uluitoare ca retorică şi sonoritate, o pledoarie aprigă în favoarea criticii (punctată de *bu-bu*-ielile unor spectatori indignaţi) şi a încheiat cu vorbele „Vă desfid, domnule Nadj!". Domnul Nadj a gungurit în microfon că el nu respinge critica în ansamblu, ci vrea doar să... „Să nu transformăm discuţia în controversă pe o temă care se reia în fiecare an" – a încercat să calmeze vacarmul din curtea mănăstirii unul dintre directori. „Huo!" – a strigat (pe franţuzeşte) un tip rotofei pe care-l văzusem cu trei seri înainte pe scenă, în *Barbarii*.

În toată această vreme, doamna cu penele tot încerca să pună şi ea mîna pe microfon, dar tinerii voluntari se făceau, manifest, că n-o observă. În nebunia de-aici, numai asta ne mai lipseşte – păreau să le transmită, pe muteşte, privirile expresive ale directorilor, care dirijau discret, de la distanţă, circulaţia obiectului.

Pînă la urmă, nu a mai putut fi totuşi ignorată. (În patria libertăţii, egalităţii şi fraternităţii?!) „Eu cred că e mai bine să vorbim despre artă şi despre puterea ei de a aduce pacea în lume" – a spus, cu o voce neaşteptat de firavă, femeia. Şi a tăcut.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Un romantic incurabil

● **Morrissey, *Ringleader of the Tormentors*, Sanctuary Records, 2006.**

Cum patria noastră muzicală nu pare dispusă să accepte o verificare periodică a lipsurilor sale, probabil din considerente ce au de-a face cu o suficienţă asemănătoare lehamitei, aceste plaiuri, îndeobşte cunoscute sub titulatura de „mioritice", nu s-au lăsat influenţate decît în foarte puţine situaţii de stilul cerebral şi ironic, elegant şi cosmopolit, fabricat – la pachet cu norii, ploaia, ceaţa sau perfidul Albion – de arhipelagul Marii Britanii. Dacă în ograda lor insulară, brigăzi artistice de tipul Joy Division sau, eventual şi ulterior, The Stone Roses (ca să nu mai vorbim de Police, U2 sau Radiohead) stabileau criteriile unor noi generaţii în muzică, reverberaţiile acelor mişcări de trupe ajungeau aici prea obosite de drum, bruiate fonic şi inconsistente ca să mai influenţeze vreun Gabi Cotabiţă virtual, în ipoteza, altminteri deloc plauzibilă, că acesta ar fi fost gata să abandoneze vreo Mamaie uşuratică pentru a se dedica unui studiu de caz Bowie, Ferry sau Morrissey. Concluzia, în felul ei cam antipatică pentru a putea fi privită cu îngăduinţă, este că probabilitatea ca România să fie la curent cu aventurile unui personaj atît de greu de categorisit ca Morrissey este cutremurător de mică. Iar ceea ce este cu adevărat haios (a se citi „grav") e că, în cazul în care numele *Morrissey* vă este cu desăvîrşire necunoscut, recursul la autoritatea The Smiths (care a impus, fără drept de apel, bizareria celui alintat *Mozzer* drept imagine-cult a muzicii britanice) nu doar că nu eludează meandrele concretului, dar este lipsit de orice fărîmă de sens. Acum, sincer, dacă „The More You Ignore Me" nu vă spune nimic, de ce aţi recunoaşte instantaneu „Bigmouth Strikes Again"? Doar pentru că The Smiths au însemnat şi înseamnă mai mult pentru istoria unor curente decît Morrissey, varianta solo, sau doar pentru că „The More You Ignore Me" nu are explozia contagioasă şi prospeţimea în stare pură din „Bigmouth"? Oricît ar suna de frumos, îmi este imposibil să cred, matematic şi omeneşte vorbind, că un termen al acestei ecuaţii poate face asemenea abstracţie de celălalt. Aşadar, pornind de la premisa enunţată mai sus, că plaiurile sau picioarele lor mioritice nu s-au învrednicit să vă divulge existenţa specimenului britanic *Morrissey*, daţi-mi voie să vă prezint un individ singular şi excentric, posesorul unei voci în care epoca victoriană se înfrăţeşte cu cel mai pur stil decadent, în care Hollywood-ul anilor '50 face casă bună cu post punkul, în care sentimentalismul marca James Dean se întîlneşte cu stările baudelairiene, în care Frank Sinatra este fratele lui David Bowie, în care teatralitatea distinsă nu are de-a face cu ipocrizia, în care melancolia cronică nu exclude forţa pătimaşă, în care lirismul nu este doar patetic şi efeminat, ci şi ironic, melodic şi vibrant. Vocea lui Morrissey face, într-adevăr, toate aceste combinaţii posibile, însă rezultatul acestor alăturări, dincolo de efectul imediat care poate fi, după gustul fiecăruia, provocator, seducător sau antipatic, nu prezintă fisuri, hibe sau rupturi, ci se păstrează într-o zonă de simplitate savantă, cît se poate de pop şi, finalmente, desăvîrşit britanică.

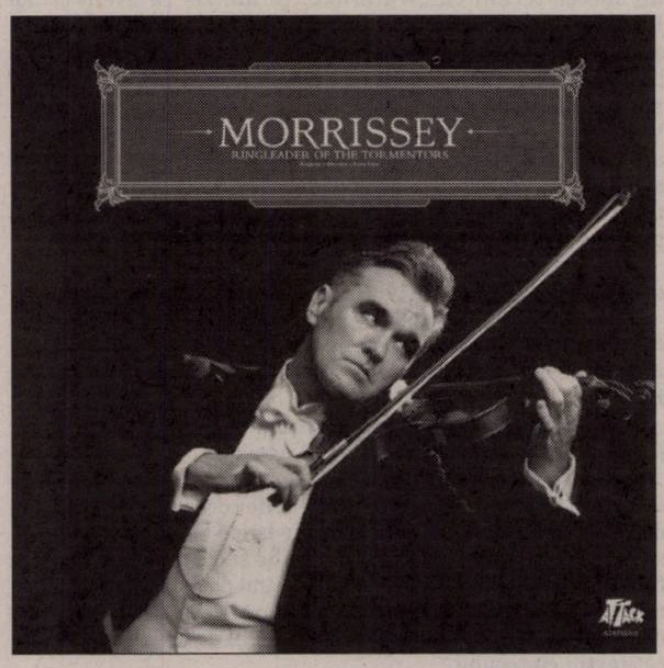

Ei bine, *Ringleader of the Tormentors* nu se sfieşte să vă livreze aceeaşi marcă înregistrată dintotdeauna. Surpriza acestui album (evident autoreferenţial, ca toate celelalte discuri pe care Morrissey le-a înregistrat după despărţirea de The Smiths) este că romanticul incurabil descoperă Roma şi, odată cu ea, pare să descopere şi sexul. Stenografia acestui proces se regăseşte pe „Dear God Please Help Me", iar concluzia, chiar şi pentru un excentric înveterat ca Morrissey, nu poate fi decît una singură: *the heart feels free*. Pînă la această eliberare, albumul începe tensionat şi dramatic, spectaculos şi inventiv, şi continuă, preţ de cîteva melodii, şi după acest anunţ bulversant. După care, o maturitate tihnită, eliberată şi lipsită de complicaţii tinde să aplatizeze peisajul pînă la sfîrşit. Nu e cazul să ne mirăm: *the heart feels free*.

Radu COSAŞU

O precizare

În numărul din luna august 2006 al revistei *Elle*, dna Oana Orlea – deşi subliniază pe bună dreptate cîte slăbiciuni poate avea memoria noastră – afirmă următoarele: că, la 16 ani, deci prin anii 1951-1952, elevă fiind, a fost demascată pentru viaţa ei în totală contradicţie cu morala socialistă a zilei, în ziarul *Scînteia tineretului*, într-un articol intitulat „Prinţesa dolarilor" şi semnat de Radu Cosaşu. Dna Oana Orlea susţine că îşi aduce foarte bine aminte de mizeriile din acel articol. Supun memoriei ei următoarea situaţie: în anul 1950, am fost exclus din redacţia acelui ziar (nuvelele mele dau seamă exact, aproape documentar, de ce...), trimis ca frezor necalificat la Uzinele „Timpuri noi" de unde am fost recrutat în armata Republicii Populare Romîne. Între anii 1951-1952 – cînd domnia sa fusese demascată în organul central al UTM – eram soldat, apoi caporal în unităţi militare din Oradea şi Cluj. Practic, era imposibil să scriu despre o „Prinţesă a dolarilor" din Bucureşti, într-un ziar care mă ţinea într-o dizgraţie stabilă. Ce a urmat din '53 pînă în '56, tot în nuvelistica mea se poate găsi şi citi. În fine, oricît îmi displac argumentele extraliterare, pot aduce martori, încă în viaţă după 50 de ani, chiar de la secţia de învăţămînt a acelui ziar, plus, pentru a-mi păstra surîsul, livretul meu militar.

Sînt recunoscut ca un scriitor care nu s-a temut să-şi privească tinereţea drept în ochi, toate „Supravieţuirile" mele se pot reduce la o carte a păcatelor. Vrea dna Orlea să mă împovăreze cu încă unul de care nu ştiam? Dacă mă confundă, conform unor ipoteze serioase ale martorilor mei? Dacă memoria domniei sale nu e impecabilă? Şi dacă orgoliul nu o va lăsa să-şi recunoască o eroare? În asemenea dileme, Nietzsche susţine că orgoliul învinge. Nu cred că păcătuiesc prin cinism dacă voi vedea în acest episod materie pentru încă o nuvelă, să-i zicem „După 50 de ani".

P.S. Am trimis această precizare şi lunarului *Elle*.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

bon de lectură

Afirmarea Europei

● **Jean Carpentier, François Lebrun (coordonatori), *Istoria Europei*, Editura Humanitas, 2006.**

Istoria Europei se înscrie în marile proiecte dezvoltate de Şcoala franceză. Am avut pe rînd o Istorie a vieţii private, o Istorie a familiei, o Istorie a femeilor, o Istorie a tinereţii, o Istorie a Franţei etc. şi acum ni se oferă această sinteză asupra Europei.

Considerînd Europa spaţiul geografic situat între Atlantic şi Ural, autorii îşi propun să studieze mai degrabă acele evenimente care au dus la o „anumită identitate europeană", momentele importante din istoria acestui continent care au avut drept efect „emergenţa unei unităţi europene realizate nu prin forţă, ci prin consimţămînt", delimitări necesare, dacă ar fi să ţinem cont de faptul că cele peste 500 de pagini nu aveau cum să acopere o zonă atît de vastă, cu civilizaţii şi culturi cît mai diferite. De altminteri, „diversităţile" surprinse în capitole scurte se ascund în spatele unor titluri în care cuvîntul-cheie, cuvîntul care „uniformizează" este: Europa.

Prima „Afirmare a Europei" are loc acum 10 milioane de ani cînd primii hominizi sînt întîlniţi în Grecia, dar abia în mileniile IV şi III se poate vorbi de naşterea unei „civilizaţii europene rurale", succedată de „naşterea polisului" şi de un timp al experienţelor. Atena, Sparta, Roma vor defini şi vor pune în aplicare modele diferite de sisteme politice: regimul aristocratic, democraţia, regatul, republica, imperiul. Între Atena, „educatoarea Eladei", şi cucerirea Romei de către vizigoţi în 410 se impune episodul creştinării împăratului Constantin care va duce la apariţia „Europei Creştine". Dacă primele cinci veacuri se caracterizează prin vaste migraţii, războaie necontenite, campanii de evanghelizare ce au drept efect separarea clară între un Occident fărîmiţat, marcat de germanizare şi de cultura latină, şi un Orient restructurat, marcat de slavizare şi de cultura greacă, următoarele cinci veacuri sînt dominate de o Europă feudală, agresivă şi în plină expansiune demografică şi economică, oprită la un moment dat de ciuma neagră din anii 1347-1352, de dificultăţi sociale, de crizele din sînul Bisericii, de războaie interne, şi un Orient rîvnit cînd de „latini", cînd de turci, iar căderea Constantinopolului la 1453 va aduce cît mai aproape pericolul reprezentat de o altă civilizaţie şi mai ales de o altă religie.

„Europa cuceritoare" este însă epoca marilor descoperiri geografice, a umanismului şi Renaşterii, a reformei religioase, absolutismului monarhic, a afirmării Rusiei lui Petru cel Mare, a despotismului luminat şi a filosofiei Luminilor. Ideile de libertate şi de naţiune, ieşite din efervescenţa intelectuală a secolului al XVIII-lea şi experimentate mai întîi de Revoluţia franceză, vor fi preluate de celelalte popoare, exaltate de romantism, liberalim şi elanul naţional într-o „Europă dominantă", într-un secol al XIX-lea care a cunoscut pacea şi progresul. Echilibrul acestei lumi avea să fie răsturnat în 1914, instaurînd războiul, dominaţia colonială, regimuri extremiste, de dreapta sau de stînga, divizînd-o în „Europa de Vest" şi „Europa de Est", prima îndreptată spre progres şi integrare, cea de-a doua supusă autorităţii şi ideologiei sovietice. Abia 1989 şi prăbuşirea „Zidului" vor readuce speranţe de reunificare a acestei Europe.

Dacă lăsăm deoparte folosirea în exces a cuvintelor Europa şi european, dacă trecem cu vederea peste faptul că totul capătă „adjectivul" european, chiar şi în epoci cînd acest cuvînt nu ar fi avut sens, sinteza se dovedeşte foarte utilă atît prin prezentarea sintetică a marilor evenimente care au marcat istoria acestui continent, cît mai ales prin faptul că fiecare capitol este urmat de documente bine alese, de hărţi, reprezentări, glosar de termeni, oferind astfel unui public cît mai larg – de la un novice, la un tînăr student, de la un profesor de istorie, la un intelectual grăbit – un instrument de lucru necesar.

Alice POPESCU

Biobibliografia lui Cohen

● **Mircea Mihăieş, *Viaţa, patimile şi cîntecele lui Leonard Cohen. Cu 32 de poeme traduse de Mircea Cărtărescu*, Editura Polirom, 2005.**

Nici opera şi nici viaţa lui Leonard Cohen nu au fost, decît pentru scurt timp, obiecte de adoraţie publică. El este un artist pentru cultul privat al altor artişti. Aşa încît, dacă doriţi o biografie factuală şi nu una textuală, după cum a fost viaţa protagonistului însuşi, nu cumpăraţi cartea lui Mircea Mihăieş, *Viaţa, patimile şi cîntecele lui Leonard Cohen. Cu 32 de poeme traduse de Mircea Cărtărescu*, pentru că nu vă place Leonard Cohen.

Dacă-aş avea un cap strălucitor / Şi lumea s-ar întoarce după mine / în tramvaie; / şi-aş putea să-mi întind corpul / prin apa scînteietoare / ca să înot pe lîngă peşti şi şerpi acvatici; / dac-aş putea să îmi distrug penajul / zburînd prea aproape de soare; / crezi c-aş rămîne în camera asta / ca să-ţi recit poeme şi să-mi fac / scandaloase iluzii / la oricare mişcare-a gurii tale? – se întreabă artistul în „Poem epic". Citind cartea, ai vrea să ştii acelaşi lucru. Ai vrea să ştii dacă timpul ar mai fi trecut atît de greu în viaţa lui, atît de greu încît să-i procure durerea şi frustrarea, binecuvîntarea şi promisiunea care au făcut fiecare album (cu o excepţie sau două) şi fiecare poem aproape perfecte sau dacă succesul imediat l-ar fi putut elibera fugerător, o dată pentru totdeauna, de stigmatul artei pentru a desăvîrşi în el călugărul budist zen din mănăstirea maestrului Joshu Sasaki Roshi.

...muzica lui Cohen reprezintă, chiar dincolo de intenţiile imediate ale autorului, „locul unde se întîlnesc Dumnezeu, sexul şi literatura" – spune Mircea Mihăieş citînd o sinteză completă a stilului cohenian. El structurează biografia artistului după cadenţa discografică şi bibliografică a evenimentelor, comentîndu-i opera (inclusiv romanele) cu acurateţe filologică şi competenţă de împătimit.

Leonard Cohen e un bărbat textual. Femeile care l-au iubit (sau nu) este posibil să fi trăit o experienţă hermeneutică niciodată dusă pînă la capăt. În „Cîntecul încornoratului", poetul îşi monitorizează cu o autoironie neagră alchimia interioară: *fapt e că mă transform în aur, devin aur. / E un proces îndelungat, se zice, / se-ntîmplă în etape. / Vă informez aşadar că deja m-am transformat / în noroi.* Condamnat să-şi întîlnească adevărata recunoaştere artistică abia la bătrîneţe, Cohen pare un jidov rătăcitor care nu şi-a părăsit niciodată marile toposuri interioare, ca de altfel nici marile iubiri: *Tu crezi că te voi părăsi. / Nu te voi părăsi. / Doar străinii călătoresc. / Pentru că totu-i al meu, / N-am unde să mă duc.* („Pentru că totu-i al meu")

Neînţeles de mase, a avut însă şansa de a fi iubit de elite. Datorăm, din fericire, traducerea a celor 32 de poeme din *Să comparăm mitologiile* şi *Cutia de mirodenii a pămîntului*, lui Mircea Cărtărescu, aşa încît un poem *hard*, cum este „Viitorul", poate fi, în sfîrşit, citat în limba română: *Daţi-mi noaptea nedormită / daţi-mi camera secretă / Singur sînt / şi-i vreme de tortură / Daţi-mi absolut control / Peste orice suflet gol / Şi vino lîngă mine-n silă, -n ură. / Daţi-mi drog şi sex anal / Pomul cel rămas pe deal, / Ultimul, / Vîrîţi-vi-l în rimă, / daţi-mi zidul din Berlin / daţi-mi monstrul din Kremlin / Viitorul, frate, este crimă.* Dacă oricum asta ne aşteaptă, şi eu zic că mai întîi s-o luăm spre Manhattan şi pe urmă spre Berlin.

Dilema veche vă recomandă

● Această idee a lui Mario Vargas Llosa în „cazul Günter Grass": „Nu înţeleg proporţiile exagerate pe care le-au luat în lume aceste dezvăluiri. Ele afectează opera lui? Nu. În civilizaţia spectacolului în care trăim, acest scandal, care pare enorm azi, va fi înlocuit de un altul, apoi uitat". (Radu Cosaşu)

● De vineri după-masă, cînd s-a aflat de tragicul accident în care au murit regizorul Cristian Nemescu şi *sound designer*-ul Andrei Toncu, ştiu că au fost oameni care au citit şi recitit articolul Anei Maria Sandu din *Re: publik* nr. 15-16, „Cristi de la scara C". Sînt, poate, ultimele mărturisiri consemnate în scris ale tînărului cineast şi, astăzi, nu poţi să le citeşti (şi reciteşti...) fără un nod în gît: „...mai încolo poate o să fac filme despre tinerii de 25 de ani...", „după ce o să mă mai liniştesc puţin o să mă apuc de montaj. Sper ca spre sfîrşitul anului, filmul să fie gata". În noaptea fatală, Cristi Nemescu şi „Otto" Toncu veneau de la Buftea, de la montaj... (Alex. Leo Şerban)

● Nu rataţi fantasticele aventuri ale fraţilor John şi Philippa Gaunt, din *Akhnaton şi djinnii captivi* şi *Babilonul djinnului albastru* (Seria „Copiii lămpii fermecate", Editura Corint Junior, 2006). Scriitorul britanic P.B. Kerr ţese o ingenioasă intrigă în jurul unei lămpi fermecate şi dezvăluie o lume magică, invizibilă pămîntenilor, cu personaje fantastice cu puteri magice, cu călătorii în locuri extraordinare şi oameni şi obiecte care apar şi dispar. (Ruxandra Tudor)

Andrei GORZO

dilematograf

Educativ

● ***Păpuşile ruseşti* / *Les Poupées Russes* (Franţa, 2005), de Cédric Klapisch.**

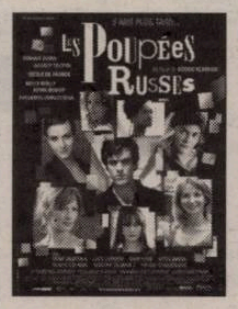

Păpuşile ruseşti e un film care curge uşor. E despre o viaţă care curge uşor. Poate că nu e o viaţă teribil de consistentă sau de utilă, dar în nici un caz nu e una goală sau searbădă – nu e „dezastrul" pe care-l vede beneficiarul ei, scriitorul Xavier (Romain Duris). Ce vrea el să spună este că, văzută ca naraţiune, viaţa lui nu e cine ştie ce: n-are o formă prea convingătoare, o direcţie sigură. La 30 de ani, scrie articole pentru reviste de *snowboarding*, „autobiografii" de celebrităţi mai tinere ca el şi seriale TV cu titluri ca *Dragoste pasională la Veneţia*. Bunicul lui îi spune că e „înzestrat să scrie despre lucruri importante", dar lucrul ăsta nu e la fel de evident şi pentru noi: Xavier nu pare îndeajuns de obsedat şi de îndîrjit; l-o fi frămîntînd ceva, dar lasă impresia că, atîta timp cît munca de „negru" îi va scoate în cale gagici precum Célia (o manechină care-şi publică memoriile), lucrurile importante pot să mai aştepte din partea lui. Ca să-i facă totuşi o plăcere bunicului, i-o prezintă pe logodnica lui, numai că de fapt nu e logodnica lui, ci prietena lui lesbiană, Isabelle (uluitoarea Cécile De France), care e pe jumătate siderată, pe jumătate gîdilată de toată comédia şi-şi poartă fustiţa de parcă n-ar mai fi folosit aşa ceva de la vîrsta de 5 ani. Xavier *a avut* o logodnică – în orice caz, o prietenă de cursă lungă (Audrey Tautou) –, dar s-au despărţit în urmă cu un an. Încă mai au relaţii – el are grijă de copilul ei (care nu e şi al lui) atunci cînd ea pleacă să demonstreze împotriva poluării, a violenţei şi a tuturor celorlalte rele de pe pămînt –, dar nu mai fac sex, deşi el e clar tentat o dată (îl salvează un telefon de la o cucerire de ultimă oră), iar ea, cu o altă ocazie, chiar îi face o propunere (el refuză înţelept, dar tot intră în belea). Aşadar, o viaţă nu foarte serioasă, trăită oarecum la voia întîmplării, dar, iarăşi, nu chiar un dezastru.

În primul rînd, e cît de cît consecventă cu alegerea făcută de Xavier acum cîţiva ani, în *Euro-mix (L'Auberge Espagnole*, 2002). Realizat tot de Cédric Klapisch, *L'Auberge* descria anul petrecut de Xavier la Barcelona, cu o bursă postuniversitară, alături de alte tinere speranţe ale Europei Unite; la sfîrşit, fiecare urma să-şi ia în primire slujba fixă, viitorul aranjat; Xavier refuza. În al doilea rînd, privite ca structuri narative cinematografice, toate vieţile sînt nişte dezastre: eroii de film au mereu un Destin de împlinit (o luptă de cîştigat, o planetă de salvat), dar adevărul e că cei mai mulţi dintre noi nu sîntem capabili de genul ăsta de evoluţie susţinută, unidirecţională, n-avem Destine cu *d* mare; avem impulsuri trecătoare, avînturi urmate de răzgîndiri, luăm ce ni se oferă şi ne mişcăm după cum bate vîntul. Modelul narativ dominant (cel hollywoodian) a insistat întotdeauna pe structuri solide şi pe eroi care ştiu ce vor, dar în cinema-ul francez mai există şi un alt model, mult mai deschis spre haosul experienţei (cu toate irelevanţele, dar şi cu toate plăcerile ei accidentale), şi cred că el datează de dinainte de Noul Val, ba chiar de dinainte de Jean Renoir – de la Flaubert şi marele său „roman fără subiect", *Educaţia sentimentală*. Riscul unei asemenea abordări este ca, după un timp, spectatorul să înceapă să se întrebe de ce povestea – dacă tot n-are o direcţie precisă, dacă se poate termina oricînd – nu se mai termină odată. Dar vînturările lui Xavier de la o femeie la alta, din oraş european în oraş european şi din mini-aventură în mini-aventură, sînt filmate cu un simţ atît de fermecător al divagaţiei, al incidentului lipsit de greutate şi al ocaziei care poate să apară de după colţ, şi sînt onorate cu atîtea brizbizuri filmice (momente de fantezie, secvenţe din telenovela pe care o scrie Xavier), încît eu, unul, n-aş fi vrut să se mai termine. În plus, de la un punct încolo, povestea începe să arunce ocheade către ceva mai închegat, mai solid din punct de vedere structural. Iar acel ceva aduce a telenovelă. Xavier se întîlneşte cu un amic englez care se pregăteşte să se însoare cu o balerină din Sankt Petersburg. Amicul îşi spune povestea şi îl informează pe Xavier (care nu poate să sufere clişeele romanţioase pe care le scrie) că „o poveste de dragoste e în primul rînd o poveste" – nu se poate închega în lipsa anumitor scene-cheie, a *acelor* scene (declaraţia solemnă, sărutul în asfinţit) care pe Xavier îl fac să se simtă penibil. *Păpuşile ruseşti* continuă educaţia sentimentală a lui Xavier. În privinţa sentimentelor, Klapisch e un realist – opusul unui comerciant cu siropuri: ne arată că eroul său este (şi probabil va rămîne) unul dintre bărbaţii aceia cărora stabilitatea sentimentală le e inaccesibilă – întotdeauna există ceva mai bun în altă parte; pînă şi pe englezul cel romantic ni-l arată încovoiat de rău de mare la propria lui nuntă. Dar tocmai de-aceea e un avocat atît de bun al siropului. Teza este că, uneori, vieţile noastre trebuie să devină telenovele, pentru a se salva de la haos. Ne trebuie cartea poştală, peronul de gară, cîntecul sentimental – fără ele n-avem o poveste, nu *sîntem* poveşti, ci dezastre. Uneori, trebuie să fim penibili.

trecerea prin reviste

Microsoft 16

Nu este numele unui nou concept Microsoft, ci doar numărul la care au ajuns conferinţele Microsoft. Revista timişoreană *Orizont,* care s-a făcut gazda lor, publică în nr. 7 transcrierea celei susţinute în data de 14 aprilie a.c., în Republica Moldova, la Chişinău (o premieră!), de ministrul de Externe Mihai Răzvan Ungureanu.

Tema aleasă de Ungureanu este Europa – sau, cum spune titlul din *Orizont,* care este al lui Ungureanu însuşi, „Europele din Europa". Istoricul ministru porneşte de la o evidenţă: aceea că, pînă la realitatea geo-politică pe care doresc s-o construiască cei de la Bruxelles şi Strasbourg, „Europa înseamnă o stare de spirit, un sistem de valori, gesturi identice, mentalităţi, aspiraţii şi chiar proiecte politice comune". Cel mai bun antidot împotriva scepticismului european ar fi – crede MRU – „o revenire fără ton patetic sau îngrijorat la originile acelei Europe pe care ne-o dorim cu toţii şi care înseamnă, poate, cea mai frumoasă utopie intelectuală a continentului din care facem parte." Evident, toată conferinţa este de citit cap-coadă – cu atît mai mult cu cît există (se vede din întrebările unora din asistenţă) „înţelegeri" pe dos sau concluzii paradoxale: după ce ministrul român pune întrebarea – pe care el însuşi o califică drept „delicată" – *„facem sau nu parte din Europa?"* (în subsidiar: „Unde este graniţa Europei?") şi după ce răspunde – frumos şi lămuritor – că „numai datorită experimentului enorm numit Uniunea Europeană, pentru prima oară în istorie, graniţa este doar figurată. Ea există numai pentru că trebuie să filtreze: nu opreşte sau iniţiază vreun război, nu este pretext de agresiune sau final de comparaţie. Pentru prima dată frontiera reprezintă o garanţie de contract european pentru foarte multe state din sud-estul Europei." – ei bine, după toate aceste raţionamente simţite, vine întrebarea-bombă: cineva vrea să ştie... „De ce nu există un UDMR românesc în Ucraina şi de ce România nu face nimic în această direcţie?"

Chiar dacă această conferinţă ocupă 5 pagini dense din publicaţie, există multe alte lucruri interesante în numărul din 28 iulie: un interviu consistent luat de Adriana Babeţi colegei noastre Simona Sora (care enumeră „şase pericole pentru literatura tînără"), un altul cu scriitoarea şi jurnalista Iolanda Malamen (care crede că „Nici un dialog cu un scriitor nu poate eşua"), încă unul cu Ion Caramitru (care mărturiseşte: „Pentru mine, teatrul este o formă de nelinişte") şi multe alte cronici şi recenzii (printre care una la *Băiuţeii* fraţilor Florian, semnată de Cristina Chevereşan). Aceasta din urmă este şi cea mai harnică: pe lîngă recenzia amintită, C.C. mai este prezentă şi cu un portret Truman Capote („unul dintre marii americani care mă fascinează iremediabil de fiecare dată cînd îl (re)citesc"), pornind de la filmul biografic lansat şi la noi. Şi tot C.C. este autoarea unei cărţi apărute la Editura Institutului Cultural Român – *Wounds and Deceptions. Decadent and Modernist Sensitivities on the Edge* –, care ar fi (spune o recenzie din acelaşi număr) „un studiu comparat ce îi alătură lui Oscar Wilde şapte *dandies* central-europeni" (Weininger, Blecher, Schulz, Kafka, Svevo, Musil şi al nostru Mateiu).

În fine, revista timişoreană mai cuprinde o anchetă (provocată de Robert Şerban) cu titlul „Ce vă calcă pe nervi?" – ce pare extensia pe patru pagini şi 14 respondenţi a „Mă enervez, deci exist"-urile mele... „Ce *mă* calcă pe nervi" este că unul dintre aceştia (Cătălin Lazurca, pe care nici nu-l cunosc) răspunde că îl „irită opiniile pedagogice ale lui Alex. Leo Şerban şi Adrian Schiop"; nu doar că nu am nimic în comun cu tînărul prozator Schiop, dar noţiunea de „pedagogie" îmi e total străină şi, da, mă *„irită"*... *À bon entendeur* etc. **(a. l. ş.)**

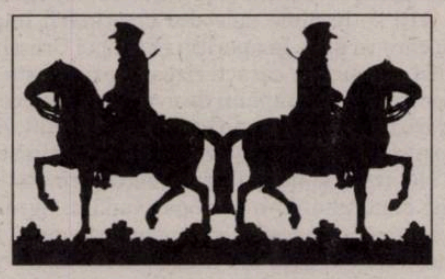

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

M.M... într-o *Traviată* locală

Dacă există un fenomen aiuritor – nu e cuvîntul exact, dar poate că pînă în final îl găsesc pe cel potrivit – în enorma hărmălaie morală a cazului M.M. ar fi insaţiabilul, devoratorul apetit pentru cultul personalităţii. Credeam că ne-a pierit pofta după eliberarea de Ceauşescu. Aş! Oameni serioşi, care nu-l suportau, care ziceau că mai bine le-ar cădea mîna dacă i-ar scrie numele (nu discut de cei care şi azi îl numesc, fără împleticire a limbii, „ctitorul ctitorilor") au recuperat repede, după '89, gustul pentru odă, elanul în ditiramb, într-o hiperactivitate a superlativelor.

Aşa cum are nevoie de fier, de calciu, de fosfor, mentalul nostru nu poate trăi sănătos fără exaltare, fără imnuri de slavă, fără idoli şi, pe cale de brutală consecinţă, fără blesteme, fără înfierări, fără demascări la fel de hohotitoare ca beatificarea marilor români. Ţară cu un înalt coeficient de grandomanie, ea e în permanentă criză, ca un hipodiabetic în insuficienţă de zahăr. (E clar că nu în România s-a născut cel care a formulat: „Vai de popoarele care au nevoie de eroi!".)

Toate astea, repet, după ce am scăpat teferi din imbecilităţile unui cult şi el nepereche în Europa. Nu, nu tocmai teferi, dacă ne gîndim la intensitatea cu care, din '89 încoace, s-au folosit strigăturile şi imaginile din fondul de aur, bătut în piatră, al telegramelor şi mesajelor inubliabile. Nu ştiu ca preşedintele de atunci al ţării să fi ridicat o mînă pentru a potoli mulţimile care scandau: „Iliescu apare, soarele răsare!". Nu am auzit ca preşedintele partidului de opoziţie să fi întrerupt, într-o şedinţă cu simpatizanţii săi, o frază ca asta: „Sîntem mîndri că putem fi contemporani cu dvs.", cerîndu-le să renunţe la ea.

Desigur, asemenea acute s-au stins cu vremea, căci, din fericire, nu mai avem preşedinţi de strălucirea soarelui şi nici oameni politici care să ne stîrnească ceauşistul sentiment al mîndriei de a fi contemporani cu ei; au mai rămas pe burtierele OTV-ului caraghioasele mesaje ale admiratorilor de Vadim şi Becali care, după ce îi glorifică buimac ca mîntuitori ai neamului, adaugă imediat că au nevoie de o butelie, de un medicament urgent şi un număr de telefon.

Cazul M.M. e de cu totul altă natură; după '89 înregistrăm o premieră în muzicologia cultului; pentru prima oară ne e dat să asistăm la spectacolul unei indignări care aruncă personalitatea din piscul admiraţiei în abisul celei mai violente detestări. Sentimentul de bază este al unui Alfredo dintr-o *Traviată* locală, actul III, cînd află că Violeta l-a trădat: am crezut în tine şi m-ai înşelat!, te-am crezut o sfîntă şi nu eşti decît o păcătoasă!, am strigat „Iată omul!" şi m-ai tras în piept, te-am luat drept o rază de soare şi nu eşti decît cel mai jalnic spectacol de după '89...

În plin catastrofism sentimental şi verbal se întrezăreşte, fulgerător, o luminiţă de intelectualitate: nevoia de nuanţă. Ea e repede stinsă, într-un recitativ categoric: sîntem într-un asemenea hal că nu avem nevoie de nuanţe între femeia de serviciu de la Securitate, M.M. şi generalul Pleşiţă. E o enormitate care, ferindu-ne de orice indignare facilă, provoacă mai degrabă cuminţenia acestor întrebări:

Cine v-a pus, doamnelor şi domnilor, să faceţi cultul personalităţii lui M.M.?

Cum mai puteţi, după '89, să vedeţi în vreun om politic român, fie el primul sau al doilea în sondaje, în lacrimogenie şi în rîso-filie, o rază de soare, un *ecce homo?*

Cine v-a pus să fiţi iar fraieri şi să vă lăsaţi din nou traşi în piept?

Nu, dragi prieteni (cum se zice în dulcele tele-stil), nu sînteţi aiuritori, ci de o naivitate catastrofală – termenul lui Sebastian, acum 70 de ani, şi încă în vigoare, pentru extazul lui Eliade în faţa Căpitanului.

În ce mă priveşte, Mona Muşcă nu m-a sensibilizat plăcut decît într-un singur sens, al cinema-ului, desigur, unicul loc unde, practic, cultul, veneraţia şi decepţiile nu mă zdrobesc.

De o viaţă stau sub semnul a două „M": Michèle Morgan şi Marilyn Monroe. Oricît am simpatizat-o, nu am pus-o niciodată lîngă ele şi nu m-am gîndit că ea ar putea fi o Michèle Morgan sau o Marilyn Monroe a politicii româneşti. Fiecare cu valorile şi reperele lui, cu limitele sale; mă limitez aşadar să nuanţez apăsat: cel mai jalnic spectacol după '89 nu a fost minciuna Monei Muscă, ci mineriada. Vai de popoarele care nu mai au nevoie de nuanţe!

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Automobilul din autobuz

Umblu un pic cu autobuzul. Şi de pe platforma autobuzului se văd altfel maşinile mici. Vezi fărîme de viaţă din Volksuri, Peugeoturi, Bemveuri, Mercedesuri, Porşeuri şi alte dihănii. Nu vezi mult, vezi secvenţe de un stop. Şi vezi rulînd geamuri de maşini ca şi cadrele dintr-un film. Decupaje de viaţă tîmpită. Unghii lungi storc coşul de pe piciorul în pantalon scurt. Grăsună făcînd muşcătura calului unui antricot de negru uriaş. Ochelari gigantici, cu marca înscrisă, pe nas mic băgat în Tico. Ţigara între degete. Cuţit între degete cu jonglerii. Cruce la pupat. Închinăciune în dreptul bisericii. Ţuguiat buze damă. Pîrlit părul de pe mînă cu bricheta. Vorbit la telefon mobil. Poziţia volan în piept, prin stat strîns de volan. Aranjare sîni mici, deranjare sîni mari. Dezbrăcare maiou. Îmbrăcare rochiţă. Rujat. Fardat. Dat pumni în volan. Tropăit. Făcut pipi în sticlă (bărbat). Strîns-degajat-strîns-degajat-strîns-degajat centura de siguranţă. Pumni în cap. Palmă peste ochi (bărbat către femeie). Citit *Libertatea.* Fluierat. Scuipat. Mîncat cu o mînă sandviciuri, mîncat pateuri, băut iaurt, mîncat şaorma, mîncat cipşi, floricele. Băut bere, suc, apă. Dansat din partea superioară a trupului pe muzică de radio. Muzică de radio. Pe bancheta din spate stau: flori, şepci, ochelari, copii, grase, părinţi. În înşiruirea asta de de toate, am văzut pe bancheta din spate un tată. La volanul unui 4x4 era un fiu. Tatăl era aruncat acolo. Pus cu furca. Istoria lui era urcată cu forţa în maşina aia de teren. Tatăl umbla dus de fiu. Unde vroia el. Fiecare curbă luată de fiu îl boşorogea pe tată. Tatăl era marionetă. Fiecare frînă strivea pieptul pierit de ani în fotoliul de piele şi confortabil al fiului. Închisoarea aia, care era maşina, făcea diferenţa de vîrstă, de generaţie cu mult mai mare. Bătrîneţea era moartă. Tinereţea era automat. Care avea moartea mai mare? Moşu' era lîngă moarte. Tînărul era în drum spre. Vor mai trece cîţiva ani pînă cînd tînărul va fi moş şi fiul lui îşi va duce moşul pe drumuri, acolo în spate, chiar în spatele scaunului de şofer. Erau hainele duse pe moş, erau haine cumpărate în vremuri cînd el strălucise. Erau hainele puse pe tînăr, erau hainele cumpărate acum, cînd el e plin de strălucire. Ce faţă de şarpe avea unul gata să apuce, ce faţă de dinozaur ieşea din cămaşa descusută la guler! Ce parfumuri zăceau pe subsuorii unuia, ce bube şi riduri groase traversau obrazul altuia! Statul în spate. Da. În spatele şoferului. În umbra lui. E, bineînţeles, moartea. Hahahaha.

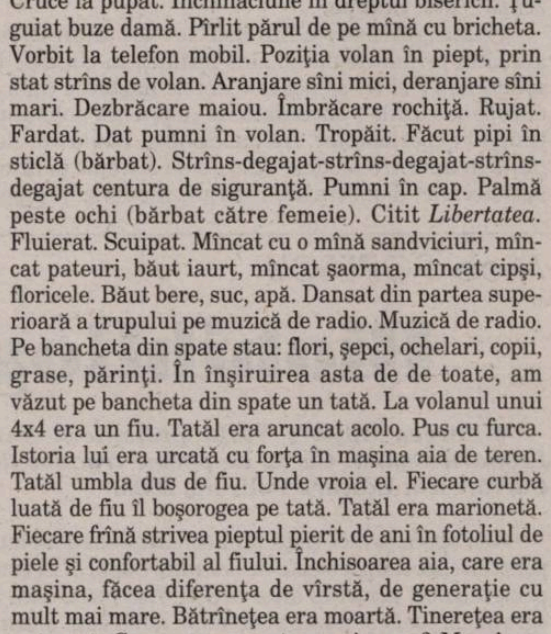

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Atei fără voie

Aveam vreo 14 ani, cînd am auzit pentru prima dată cuvîntul ateu. La ora de istorie, tovarăşul profesor ne vorbea despre credinţele dacilor şi enumera zeii şi divinităţile antice. „Dar noi astăzi sîntem atei“ – a ţinut să precizeze. Nimeni în clasă n-a schiţat nici un gest, timp de cîteva minute, apoi unul mai îndrăzneţ şi-a luat inima-n dinţi şi-a-ntrebat ce poate fi ateu şi de ce am fi noi aşa cum spune tovarăşul profesor. „Adică nu credem în nici un zeu“ – a explicat. „Nici în Dumnezeu?“ – a întrebat naivă o fetişcană, de parcă Dumnezeu n-ar fi fost tot zeu. „Nu, nici în Dumnezeu“ – a venit imediat replica. „Atunci de ce mai mergem la biserică?“ – o altă întrebare. „N-ar trebui să mai mergeţi la biserică“ – a reluat profesorul şi s-a pierdut în argumente prin care încerca să ne convingă cît de rea poate fi credinţa în Dumnezeu.

În capetele noastre a început atunci o întreagă derulare a zecilor de evenimente pe care am fi putut să le pierdem, dacă am fi ascultat poveţele dumnealui. Cum era să nu mergem la biserică cînd era atît de frumos? Sigur, copii fiind, nu alergam la biserică numai să ascultăm în linişte cuvintele Domnului, ci şi să ne revedem, să fim împreună cu ceilalţi, să primim binecuvîntarea preotului, să ne purificăm de greşelile noastre de peste an, să ne zbenguim, să ne rugăm şi cîte şi mai cîte. Cît de frumos era în Săptămîna Patimilor cînd satul întreg, cu mic cu mare, păşea în biserică cu flori în mînă, plîngîndu-l pe Mîntuitor, trecînd pe sub „masa plîngerii“! Cît de frumoase erau serile de Denii, cînd îngînam, alături de preot, de dascăl şi de ceilalţi, cîntece! Şi-atunci cînd ne plictiseam, ne alergam în jurul bisericii privind cu curiozitate şi obstinenţă pe geamul de la altar, întrebîndu-ne ce putea ascunde popa acolo de n-aveam voie să intrăm! Cu cîtă bucurie aşteptam ziua împărtăşaniei! Mama ne trezea de dimineaţă şi în haine noi ne trimitea la biserică de mînă cu bunica. Cu această ocazie aduna toată liota de nepoţi şi ne învăţa cum să ne comportăm în biserică, cum să ne închinăm sau ce rugăciuni ar trebui să spunem. Cîtă emoţie încercam cînd preotul ne întreba dacă am fost cuminţi, iar noi stînjeniţi, cu jumătate de gură recunoşteam c-am mai făcut cîte o năzdrăvănie, dar nu mai mult. Iar el, îngăduitor, ne da vinul binecuvîntat şi ne mîngîia pe creştet. Posturile nu prea le respectam cu rigurozitate, totuşi în ultima săptămînă, mama nu ne lăsa să ne atingem de nimic. Apoi în dimineaţa de Paşti nu îmbucam pînă cînd bunicul nu venea cu anafura sfinţită. Sau la Crăciun, sau la Bobotează.

Dar cele mai frumoase erau hramurile bisericii din luna lui august. Nelipsiţi eram. Fiindcă bunica şi mătuşile mele erau marile bucătărese ale satului ce preparau mîncarea şi dirijau pe toată lumea, prindeam îndrăzneală şi ne înfiinţam acolo cu trei ore înainte de a se aşterne masa. Întinşi pe jos, pe pleduri şi covoare, cu linguri aduse de acasă, ne adunam acolo toţi copiii satului. Mîncarea ni se părea cea mai gustoasă, iar o gogoaşă toată pudrată cu zahăr sau o felie de cozonac nu puteau fi înlocuite cu nici o delicatesă din lume. Urmau apoi merele, perele, strugurii, pepenii. Preotul şi dascălul tronau în capul mesei, binecuvîntînd petrecerea. Se spuneau poveşti, se făceau glume, veneau invitaţi, de peste două sate, descusuţi cu insistenţă şi iscusinţă de ţăranii mei. Copii, puzderie. Mîncam în prima zi de post şi ne ospătam a doua zi cu cele mai alese fripturi şi sarmale, ciorbe de potroace sau de perişoare. Tot satul oferea din prea plinul său, iar apoi, împreună, sătenii se bucurau de această sărbătoare a lui Dumnezeu. Nimeni nu era supărat şi, pentru două zile, toţi uitau de griji şi probleme.

Cum am fi putut să renunţăm la toate acestea doar pentru că, dintr-o trăsătură de condei, un profesor ne-a făcut atei? Atunci de ce rugăciunile bunicilor ne alungau durerile? De ce un „Tatăl Nostru“ ne ajuta să ajungem cu bine acasă de la şcoală, noaptea, pe drumul pustiu în care doar Dumnezeu ne-ar fi putut călăuzi paşii? Aşa fuseserăm educaţi, să trăim cu frica şi credinţa în Dumnezeu. Nu ştiu pe cine a convins tovarăşul profesor, dar ştiu că pe feţele noastre se citea neîncrederea. Şi cu toţii am fost pedepsiţi. Nu numai că am trecut la dicţionar (sper că vă mai aduceţi aminte acele mici carneţele numite vocabular) cuvîntul buclucaş, ci am primit să transcriem de o sută de ori în caiete propoziţia „Noi sîntem atei“. Ora următoare, un nefericit de copil recita sub tabloul tovarăşului Nicolae Ceauşescu cele o sută de propoziţii: „Noi sîntem atei. Noi sîntem atei. Noi sîntem atei“.

Nu cred că vreunul dintre noi a devenit ateu atunci, poate nici mai tîrziu, dar ani de zile această întîmplare mi-a rămas întipărită în minte. Ce l-a făcut pe tovarăşul profesor (un dascăl de la care am învăţat istoria naţională şi mitologică, unde Eminescu declama, în versuri măreţe, justeţea lui Vlad Ţepeş sau Barbu Delavrancea ne ajuta să-l înţelegem pe Ştefan cel Mare. Şi la acea epocă mi se păreau cele mai importante lecţii.) să se poarte aşa, într-un sat uitat de lume şi unde biserica era atît de importantă, nu prea ştiu să răspund. Gesturi automate într-o epocă impregnată de socialism ştiinţific sau chiar ateism? Cine mai poate şti.

libertatea de impresie

Sporturi extreme

În ultimii ani, a apărut în România moda aşa numitelor „sporturi extreme“ organizate de agenţii specializate pentru angajaţii firmelor cu bani, care stau toată ziua la birou şi simt uneori nevoia de mişcare. Fie că se dau la vale de pe stînci înalte, pe frînghii, fie că merg cu barca pe rîuri de munte sau că se plimbă cu ATV-ul prin păduri şi poieni, totul e cît se poate de atent supravegheat şi sigur. Organizatorii spun că orice accident e absolut exclus. În orice caz, participanţilor li se încheie şi asigurări speciale. Nimic nu e lăsat la voia întîmplării şi aventura e controlată pînă în cele mai mici amănunte. Sigur, se poate spune că asta nu mai e aventură, ci doar o simulare. Aşa şi este, dar alternativa nesimulată am trăit-o pe vremea lui Ceauşescu, atunci cînd poate nu ne doream decît o simplă distracţie şi ne alegeam cu cîte o aventură în toată regula. Cum altfel ar putea fi numită cazarea la cîte o cabană din vîrful muntelui, după o zi de mers, atunci cînd descopereai tot felul de insecte pe cearşafurile neschimbate un sezon întreg (poate că şi acum o mai fi la fel) sau cînd te opreai să dormi în cîte un refugiu prin al cărui acoperiş şiroia apa, taman peste sacul tău de dormit (mare şi greu, pe care-l căraseşi toată ziua în spinare)? Cum era, să nu găseşti nicăieri pîine şi să fii obligat să foloseşti foile unei verze pe care o mai aveai în rucsac, pe post de suport pentru întins diverse alte alimente rămase prin bagaje? Să mănînci adică pateu pe varză sau sardine pe varză şi cu marmeladă drept desert. Sau, după multe zile de umblat pe coclauri, cu picioarele pline de bătături, rosături şi înţepături de cuie de la „comozii“ bocanci ai epocii, să nu găseşti loc în tren. Să trebuiască să mergi în picioare pe culoar şi să inhalezi fumul de la ţigările celorlalţi călători (căci frigul era oricum ceva cu care te obişnuiseşi). Sport cu adevărat extrem (mai hard decît orice tiroliană, rapel sau rafting făcut astăzi în mod organizat sub privirea atentă a unui instructor, cu bărci, carabine şi corzi ultraverificate, capabile să ţină tone întregi) era cînd nici măcar pe culoarul trenului nu reuşeai să ajungi şi trebuia să stai pe scară. Se întîmpla mai ales în preajma măreţei zile de 1 Mai, cînd studenţii mergeau în grup la mare. Unii călătoreau sute de kilometri, agăţaţi la propriu pe dinafara uşilor vagoanelor. Poziţie din care uneori trebuiau să negocieze şi cu „naşul“ şpaga cuvenită pentru că nu aveau bilet (care oricum nu putea fi obţinut de la casele de bilete, în asemenea zile). Acum se caută locurile şi zilele mai friguroase pentru ca zăpada să fie mai bună pentru schi. Atunci frigul era toată iarna în casă. Iar unul din momentele de îndemînare era găsirea lumînărilor şi a chibriturilor pe întuneric, atunci cînd „se lua curentul“. Iar dacă acum doar angajaţii anumitor companii se pot bucura de aventuri organizate de firme particulare, atunci, de aventură beneficia întregul popor. De la pionierii testaţi în lupta cu soarele şi toxinfecţiile din taberele de pregătire a marilor manifestaţii, pînă la pensionarii pentru care statul organiza probe de stat la cozi, testîndu-le capacitatea de supravieţuire în condiţii extreme de caniculă sau ger. Mai era şi alergatul după maşina de marfă care urma să fie descărcată, un fel de probă de rugby cu surprize, pentru că nu ştiai totdeauna în dreptul cărui magazin se va descărca maşina şi nici ce alimente transporta (de altfel, nici nu conta prea mult, orice ar fi fost era la fel de bun). Ar fi poate o idee ca firmele private de specialitate să organizeze astăzi probe de tipul: primii 20 care apucă pachete de unt sau cum se cară mai uşor pe ploaie 30 de suluri de hîrtie igienică. Ori, cum se poate trăi de dimineaţă pînă seara cu marmeladă, vin spumos şi apă rece de la robinet. Desigur, la sfîrşitul zilei toţi participanţii ar fi invitaţi la un restaurant capitalist.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

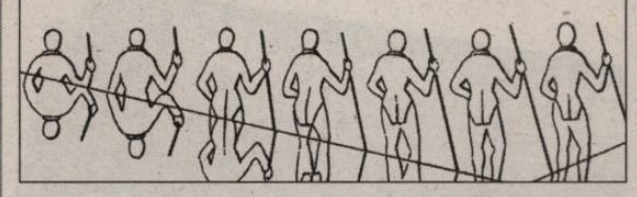

Parisul, hotelul şi românii

Să fii în vacanţă, la Paris, este visul (aproape) oricărei demoazele române respectabile. „Paris“ presupune un aer romantic, pe lîngă cel consumist *high-class* legat de marile case de modă şi producătorii de cosmetice; ca să nu mai vorbim de încărcătura culturală şi boemă. La care se adaugă recentele escapade ale Monicăi şi Irinelului în aceeaşi metropolă, transmiterea în direct a cărora a făcut din Paris, probabil, idealul şi mai multor române telespectatoare.

În ceea ce mă priveşte, nu am ales eu Parisul, după modelul Monicăi, ci aşa s-a nimerit să fie. Mai fusesem o dată, în tulburii ani '90, fără bani şi aproape fără casă. Acum lucrurile s-au mai schimbat. Am plecat ca orice turist care se respectă, şi anume printr-o agenţie. Mi-a crescut inima în piept pentru că am intrat, şi eu, în rîndul masei de consumatori care sînt obiectul industriei turistice. „Masă“ este un cuvînt potrivit pentru că avionul cu care am plecat era de-a dreptul înţesat de semeni de-ai noştri, familii respectabile cu copii, care plecau spre fabuloasa destinaţie. Nu mai erau românii mici şi timoraţi la contactul cu Occidentul, de altădată, ci viitorii cetăţeni europeni siguri pe banii şi drepturile lor. De la aeroport, majoritatea au luat taxi-uri, şi nu s-au mai tîrît cu bagajele pe scările metroului.

La hotel, alte revelaţii. Mentalitatea de Badea Cîrţan revine mereu, cînd intri în contact cu sisteme şi tehnologii cu care nu eşti la curent. Ca, de pildă, senzorii de uşi; senzorii de lumină; cartela cu care se deschide uşa, dar şi lumina; televizorul cu plasmă; butonul pe care apeşi şi obloanele coboară singure, în sus şi-n jos; cabina de duş, alături de cadă. Toate astea, pentru mulţi dintre românii anilor '80, pot genera pusee de admiraţie (ca să nu spunem, exagerat, extaz) de tipul celor ale papuaşilor în faţa mărgelelor strălucitoare.

Interesant de constatat e faptul că o parte dintre vizitatorii români, deja rodaţi în industria sus-pomenită, din anii '90 încoace, au depăşit nivelul Badea Cârţan. Şi au trecut la următorul, şi anume la cel mai critic, şi detaşat, al turistului iniţiat şi umblat, care-şi permite să observe mai curînd lucrurile negative decît pe cele demne de laudă. În această categorie intră familia de români pe care am întîlnit-o în hotelul nostru. Într-o dimineaţă, la destul de copiosul mic dejun (am uitat să mă extaziez şi în faţa mîncării abundente şi diverse, semn îmbucurător, înseamnă că am depăşit nivelul), am auzit vorbindu-se româneşte în spatele meu. Era, evident, familia neaoşă clasică, mamă, tată, copil unic, *middle* spre *upper class*, ca venituri. Cei trei s-au bucurat să ne descopere şi, fiind de-ai lor, şi-au dat drumul, cu sinceritate, la opinii. Doamna mi-a spus, primul lucru, că e de 10 zile în Paris şi se plictiseşte. Eu, care urma să stau doar 6 zile şi nu ştiam cum să înghesui în ele atîtea muzee, biserici şi străzi, am rămas uluită. Doamna a continuat, se săturase şi de cumpărături: în fond, cît poţi cumpăra? Parisul nu e ca Elveţia, a adăugat: acolo n-ai să vezi drogaţi şi *homeless*-i, ca pe malurile Senei. Cel mai mult le plăcuse zona nouă, din La Defense. Unde vrem să mergem astăzi? La Luvru? Nu merită: aglomeraţie mare. Singurul lucru care mai rentează e Versailles-ul, cînd merg fîntînile.

Continuarea discursului lor nu-şi mai are rostul. I-am urît pentru că mi-au întinat percepţia diafană asupra oraşului pe care ţineam s-o am. Cînd ne-am întîlnit a doua oară, am vrut să mă ascund de ei, dar lucrurile au luat o altă întorsătură: cei trei ne-au oferit biletele lor de RER spre Versailles pentru că plecau şi nu mai aveau nevoie de ele. Gestul lor de solidaritate a culturilor mici şi marginale în faţa celor înfloritoare şi cotropitoare m-a mişcat şi mi-a schimbat opinia. Datorită lor am văzut Versailles-ul (altfel, fiind mai departe, ar fi rămas pe lista de aşteptare). Aşa că, pînă la urmă, le pot trece cu vederea micile aere provinciale, de Chiriţe: în fond, e un sistem de apărare în faţa unei lumi impresionante şi mult mai avansate.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Borges, între timp

Ne surprinde nepăsarea „ciber-elitelor" contemporane faţă de posteritatea lui Jorge Luis Borges. Marele orb, noul Homer, argentinianul acesta eurocentric ar fi trebuit să fie adulat ca maestru al ficţiunii antisistem. Nu e de dreapta, nici de stînga. Nu e cruciat al restaurării vechiului regim, dar nici fanatic al nihilismului. Geometru de fagure, Borges pare să anticipeze „intelectualul virtual" din era culturii digitale.

După apariţia volumelor sale de proză fantastică, *Eseurile* lui Borges, editate acum la Polirom (2006), ne facilitează reîntîlnirea cu geniul combinatoriu, dar şi cu nostalgia „trecutului indestructibil", pe care autorul îl contemplă printr-o plasă de referinţe întreţesute cabalistic. Incitantă se dovedeşte lectura mai cu seamă prin capacitatea „hipertextului" borgesian de a genera simultaneităţi valorice în comuniune cu figurile unui panteon atemporal. Felul în care Borges citeşte – susţinînd că reciteşte fără pauze – respiră ludic un soi de impostură calculată. Cecitatea sa „omniscientă" ambiţionează să imite privirea lui Dumnezeu asupra umanităţii judecate din afara timpului.

Borges rămîne virtuosul memoriei articulate din iluminări secvenţiale. Dacă analizezi economia citatului, observi că erudiţia lui serveşte, în definitiv, tactica de a perpetua *promisiunea unei amintiri* revelatoare. Oricum, căutarea e mai importantă decît rezultatul, sugestia hermeneutică, mai persuasivă decît structura, aşa cum nuanţa contează mai mult decît ansamblul. Repede spus, Borges e credinciosul fără doctrină, misticul fără patrie, adeptul fără cauză. El visează să-şi supravieţuiască numai ca funcţie cognitivă (sau „particulă" conştientă) în resurecţia obştească a spiritelor alese. Se declară obosit de el însuşi, de capcana celebrităţii dezabuzate, de poza atîtor mistificări, pe cît de respingătoare la nivel social, pe atît de expresive în spaţiul imaginar, dar cu atît mai autentic, al bibliotecii.

Poetica sa heraclitiană – potrivit căreia scriitorii îşi creează precursorii şi orice lectură comportă invenţia permanentă a textului vizitat – îi permite să postuleze axialitatea faptului religios fără să adere la vreo dogmă: unicul său ataşament îmbrăţişează delirul sistematizat al lui Emmanuel Swedenborg (1688-1772), teozoful post-lutheran în ochii căruia *inteligenţa* funcţionează ca indispensabilă condiţie a mîntuirii. Suedezul e un *alter ego* borgesian: asemenea multor învăţaţi din veacul XVIII – aflaţi în răspăr cu matematicile pascaliene – el face arheologia cunoaşterii alchimice *(Opera philosophica et mineralia)*, pregătind, prin himere de o impecabilă aparenţă ştiinţifică, neognosticismul romantic, oniromanţia psihanalizei jungiene şi, pentru a spune astfel, moda Scripturilor *alternative*.

„Istoria universală este, probabil, istoria cîtorva metafore" – notează Borges – răsfăţîndu-ne cu metafizica lui diletantă, din care nu lipsesc stagnarea eleată, caleidoscopul nominalist, dubiul cartezian şi fiorul poliţist al enigmei cosmice. Nicăieri n-am mai întîlnit o asemenea lucidă participare la Marele Cod – trăit ca loterie a semnificaţiilor. Oglinzi baroce, realism magic, pasiune a gîndirii analitice, paradox vertiginos şi frigid extaz al clasicităţii, nici o tehnică intelectuală nu pare mai subtilă (adică mai complexă) decît arta borgesiană de a viola „sfera" necircumscrisă a intimităţii lui Dumnezeu.

Atenian exilat la Ierusalim, Borges „se preface în continuare că nu este orb"... Şi-ar fi dorit *epopteia* eleusină, mulţumindu-se finalmente cu patosul unui Iov strecurat, fraudulos, într-un dialog platonician. După nesfîrşite sforţări consacrate „respingerii timpului", Borges se supune duratei prin care „ni se dă totul, dar în mod treptat". De aceea – se confesa el în 1978 – problema timpului este problema noastră. Cine sînt eu? Cine este fiecare dintre noi? Cine sîntem? S-ar putea să aflăm cîndva acest lucru. S-ar putea să nu aflăm. Dar *între timp* – aşa cum a spus Sfîntul Augustin – „sufletul meu arde, fiindcă vreau să ştiu".

Ovidiu SECHEL

Nici o taină

Omul fără dileme e omul „fără nici o taină". Cînd se afirmă despre cineva că nu are nici o taină, nu se subliniază decît limitarea individului, scoţîndu-l din sfera omenescului. Nu e o afirmaţie laudativă, ci una limitativă, şi nu în sens de conturare a chipului, ci de precizare a încadrării în limită. În icoana „Sfintele Femei la Mormînt" taina – inclusiv taina omului – întruchipată de înger, se dezvăluie „deschisă şi neistovită" – după cum comentează André Scrima în *Timpul Rugului aprins*. El precizează, mai departe, că „îngerul cu aripile desfăşurate e aşezat; el stă pe sfericitatea simbolică a cosmosului – ca un martor apropiat şi acceptat al mormîntului gol, al Învierii. (...) aripile angelice simbolizează comunicarea iradiantă a energiilor divine. Aici, ele par într-adevăr înrudite, în desenul lor, cu nişte săgeţi radiale, cu razele unui cerc". Scrima observa că, dacă se plasează centrul cercului în punctul median al feţei îngerului, iar vîrfurile aripilor situate ca puncte de referinţă, se găseşte un unghi de 23° pentru aripa interioară şi unul de 90° pentru cea exterioară. Ele simbolizează astfel zenitul, adică locul solstiţial care desfiinţează umbra, iar a doua aripă echinocţiul. Aripile ar sugera aşadar „trecerea axului lumii de la înclinarea specifică condiţiei manifestate, la rectitudinea zenitală a Învierii".

Propun centrarea cercului în mîna ce arată subtil către mormîntul gol, pentru a sublinia că îngerul, adică tainicul, se lasă înglobat de limită, impusă aici de lemnul icoanei, include limita în întregime – adică sfintele femei şi mormîntul – şi depăşeşte înspre nemărginire bariera materială. Taina dumnezeiască şi – prin înrudire în iubire – taina omenească se des-tăinuie – chiar dacă univocă în planul metafizic – dilematic pe planul raţiunii naturale.

Taina invită persoana spre dialogul interior necontenit, iar persoana începe a simţi înlăuntrul fiinţei sale un interes inepuizabil faţă de Absolut, faţă de Supra-fiinţă, preceptă gentil în bucuria spirituală ca fiind mereu altfel sau altceva. Persoana lăsîndu-se astfel „desfăcută" către infinit primeşte revelaţia cu atît mai mult cu cît aceasta îi vorbeşte în situaţia ei concretă. Astfel încît des-tăinuirea nu va fi nicicînd o destăinuire generală, ci mereu mărturisită în contextul personal al celui ce o primeşte. Revelaţia spontană a tainei – şi în paranteză fie spus nu cred că aventura cu Dumnezeu poate fi autentică decît dacă e spontană, izvorînd mereu din inepuizabila lui iubire – obligă prin seriozitatea ei o decizie din partea umanului. Acestei invitaţii nu îi poţi rămîne indiferent, te plasează în situaţia-limită dintre „Da şi Nu", dintre „a Fi şi a Nu-fi".

Vorbindu-i concret, taina nu se impune barbar persoanei, ci, ascunzîndu-se mereu de orice clasificare, se dezvăluie în concret prin simbol. Simbolul foloseşte materia supusă experienţelor zilnice, precum în cazul icoanei lemnul, sau în alt nivel – tabloul; dar nu foloseşte materia nicicînd *ad litteram*. El spune „da" materiei, ca formă de exprimare, dar şi „nu" atunci cînd materia vrea să fie mai mult decît materie. Simbolul afirmă taina, dar în acelaşi moment al afirmării trebuie să o şi nege. În acest punct al afirmării sau negării ne putem poate împiedica în deschiderea noastră, într-o contradicţie logică. Nu este decît paradoxul divin, mod de exprimare apofatică, exprimare ce include cunoaşterea catafatică şi însoţitoarea ei, *via negationis*. Cunoaşterea apofatică deschide calea spre participarea directă la mister. Simbolul, în exemplul de faţă icoana, participă la puterea şi sensul celui simbolizat. Ca simbol de sfinţenie au icoanele însele sfinţenie, nu prin sine, ci prin participarea lor directă la sfinţenie. Omul în faţa simbolului simte însuşi invitaţia de participare nu la simbol, deci la icoană, ci la ceea ce este simbolizat, şi anume la sfinţenie. Tainicul se descoperă astfel doar atît cît să invite, doar atît cît să accentueze libertatea omului, doar atît cît să potenţeze persoana, el însuşi situîndu-se dincolo de libertate sau ne-libertate, dezvelindu-se nouă ca cifru (Jaspers).

Taina potenţează persoana, pentru că nu se impune autoritar, raţional, nici emoţional-sentimental, ceea ce nu ar însemna decît o formă de fanatism sau ascultare morală, aş spune chiar moralistă, ambele, forme de supunere în căutarea unei siguranţe metafizice, ci se exprimă ca un act al întregii persoane, act ce îşi găseşte supapa în credinţă, desfiinţînd categoria tomistă „ceea ce ştiu, nu trebuie să cred". Credinţa ca supremă pasiune (Kierkegaard) şi ca act al întregii persoane (Tillich) este cea mai personală exprimare a omului, a omenescului, avînd conţinut cognitiv, dar fiind şi act de simţire şi voinţă.

Taina se arată astfel în măreţia sa de-abia credinciosului unit cu Dumnezeu, nu ca explicaţie, ci ca semn de iubire. Cei ispitiţi să transforme cunoaşterea meta-fizică sau, în romăna părinţilor, supra-fiinţială, într-o cunoaştere matematică, urmăresc inconştient de a dezbrăca în viol taina sau cunoaşterea metafizică de caracterul ei de mare risc şi cutezanţă. În realitate nu înseamnă decît a coborî cu forţa materii de cunoaştere, ce fiinţial se află pe o treaptă epistemologică mai înaltă, pe una mai joasă. (Wust P.) Omul vrea să ştie o dată pentru totdeauna că nu există altă lume, pentru a se asigura în faţa neliniştilor metafizice.

Deşi taina conturează deschis, spre nemărginire, omul, dîndu-i în felul acesta chip, adică făcîndu-l persoană, şi doar *qua* persoană – capabilă de dialog, se regăseşte printre oameni şi aşa-zisul „om fără dileme" – expresia aparţine lui Andrei Pleşu – care se distinge ca fiind marele organizator, marele pedagog, marele vindecător. El decide, în numele nostru, ce vom gîndi, cum ne vom distra, cine binemerită admiraţia şi cine – dispreţul nostru.

Omul fără dileme ştie mai mult sau mai puţin, dar ce ştie, ştie sigur. Se remarcă de la mare distanţă şi numai după două cuvinte spuse de tine, de obicei numele, îţi dă poveţe, deosebind pentru tine binele de rău, frumosul de urît ş.a.m.d. Dacă nu spui nimic şi îl asculţi, vei fi imediat inteligent, de viitor, iar dacă ai să spui altceva decît un stereotip, vei afla, la fel de imediat, că ceva e în neregulă cu tine, că eşti problematic, deşi „băiat bun" de altfel.

Omul fără dileme accidentează persoana tocmai în taina ei, avînd pretenţia de absolut închipuit în faţa aproapelui. Omul fără dileme nu are conştiinţa că poate fi monstruos sau nedorit, şi dacă simte adversitate, încearcă să dovedească că trebuie iubit, respectat etc., înşirînd motive pentru iubire – deşi situaţia comică poate deveni foarte apăsătoare. Omul fără dileme nu poate dialoga, iar dacă te ascultă, îţi face o favoare personală, îndatorîndu-te în mintea lui şi mai mult faţă de „persoana" lui.

Să revenim totuşi la realitate, la taină, la persoană, destăinuindu-ne în nemărginirea ei celorlalţi şi mai ales nouă, cunoscîndu-ne pe noi înşine şi pe Dumnezeu, ca să putem exclama împreună cu Augustin: „M-am întors în mine să mă găsesc şi, Doamne! erai mai înlăuntrul meu, decît îmi eram eu însumi!".

Omul se cercetează şi înlăuntrul său găseşte o comoară (*Mt*. 13, 44-46). Dar pentru că nu ştia că o va găsi, nu poate fi el cel ce o găseşte, ci ea i se descoperă lui. Dacă atunci cînd nu căutam am găsit, cu cît mai mult vom găsi atunci cînd vom căuta.

Pleacă să vîndă tot ce are pentru a o cumpăra. Dar dacă a găsit-o pentru ce să o mai cumpere?! Dumnezeu îi spune: „trăieşte de acum, omule, într-o încleştare ca nimeni altul, omenescul, căci om ai devenit. Lasă tot ce greu sau uşor ai strîns pînă azi, căci Eu singur îţi sînt cea mai mare comoară. Şi cu bogăţia asta vei trăi de acum, în cea mai mare încleştare, dar tu şi Eu, doar noi doi vom şti, că tot lucrul tău de acum înainte, toată încleştarea ta nu va avea nici un fel importanţă pentru nici un singur om, pentru nimeni; şi totuşi trebuie, înţelegi tu, trebuie să fii cu entuziasm, şi trebuie, înţelegi tu, trebuie să Mă doreşti necontenit, pentru că asta este cea mai mare comoară".

Iar omul vînzînd răspunde: „chiar dacă, Doamne, sînt făcut ca cel mai prost din întreaga Ta lume, chiar de nu sînt în stare de nimic, mă voi chinui din răsputeri să Te vreau, şi nu îmi doresc nimic, nimic altceva". Nimeni nu-l va cunoaşte pe cel ce vinde totul pentru o perlă, ba chiar va fi prostul tîrgului. O! Taină sfîntă să poţi împlini voia Domnului tău, rîzînd de timpul lumii; taină sfîntă să te îndoieşti, că nu ai să poţi, din moment ce Dumnezeu nu poate sta departe de creatura Lui, pentru care pe Unul Fiul Său cu strălucire în pămînt l-a îngropat, ca cel ce se împiedică, să-L găsească, şi vînzînd să creadă, moştenind viaţa veşnică.

SPF
http://levinas.phenomenology.ro/
Celebrarea Centenarului lui Emmanuel Levinas în România

Colocviu internaţional
Filozofie şi responsabilitate
Bucureşti, 4-6 septembrie 2006

Deschidere: 4 sept., 10:00, Muzeul Naţional Cotroceni
Conferinţe: 4, 5 şi 6 septembrie: Facultatea de Filozofie
Dezbatere publică: 6 sept., 16:30, Institutul Francez

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Gestionarea nimicului

„Una din datoriile jurnalistice ar fi să spui: «astăzi nu avem nimic de spus sau tot ce vă puteam spune este rutină, trăncăneală, nimicuri. Aceleaşi fleacuri.» E păcat să simulezi. Şi totuşi ăsta e blestemul jurnalismului: un număr precis de pagini în fiecare zi sau săptămînă, lăsată de la Dumnezeu, chiar şi atunci cînd nu se întîmplă nimic. (...) Putem vorbi despre orice, fiindcă pînă la urmă cititorii uită; iar cititorii s-au obişnuit să uite citind prea multe ştiri lipsite de importanţă. Pe de altă parte, nici ei n-ar suporta să vadă o pagină albă. Pentru a afla că nu era nimic de aflat şi de citit, vor pagina scrisă de sus pînă jos. Şi, în felul ăsta, pentru a spune că nu ai ce spune într-un ziar, ajungi să scrii: «Cutare nu şi-a scris încă viitoarea carte.» Tot o ştire este şi a spune că Nimicul nu face nimic.“

Este cam lung citatul – recunosc – dar mi se pare atît de fain, încît nu m-a lăsat inima să mă opresc mai devreme. Pe de altă parte, deşi gîndeam asta, nu aş fi putut s-o spun mai bine ca maestrul. Maestrul, adică Umberto Eco (care a scris textul – din care am luat fragmentul de mai sus – în anul 1994, în cadrul rubricii sale din *l'Espresso)*.

Textul e valabil, desigur, pentru orice formă de agregare a mass-media, nu numai pentru ziare. Deci şi pentru televiziune. Unde mai pui că televiziunea şi-a făcut un titlu de glorie din gestionarea nimicului, chiar şi atunci cînd există destule evenimente demne de luat în seamă la ştiri. Prin urmare, atunci cînd este vară, lumea e plecată în concedii şi cei rămaşi la lucru sînt toropiţi de căldură, nu trebuie decît să lase să meargă în continuare, în virtutea inerţiei, morişca de reciclare a nimicului.

Ce te faci totuşi cînd se epuizează şi aceste resurse de nimic, care pot fi convertite în furaje?...

Ai luat la rînd toate accidentele de pe şoselele patriei, obţinute în cadrul „abonamentului“ pe care-l ai la poliţia rutieră. Ai stors cît ai putut, vreme de cîteva zile la rînd, cazul prinderii „pistolarului din Ferentari“. Ai mai dat şi o fugă la Costineşti să vezi ce spirală mai fac acolo yoghinii lui Bivolaru. Te-ai mai interesat în ce stadiu se mai află procesul „omului de afaceri Ovidiu Tender“. Ai arătat cum suferă oamenii din cauza caniculei, cum se scaldă copiii în fîntînile arteziene şi ai informat, în fiecare zi, despre numărul solicitărilor la serviciile de ambulanţă. Mai bagi o fumigenă de la INMH, care dă pentru a nu ştiu cîta oară „avertizare meteo cu cod galben“ pentru cîteva judeţe din ţară. Mai dai o declaraţie făcută de avocatul proprietarului Parcului Bordei. Mai găseşti ceva cu manelişti, ca de exemplu faptul că Salam vrea să devină actor de film. Nu ai lăsat deoparte nici generosul subiect al nunţilor sau al botezurilor. Întîi cele care au ca protagonişti vedete: al nu ştiu cîtelea botez al fiului Nadiei Comăneci, a nu ştiu cîta „nuntă a verii“, cum e cea a luptătorului Local Kombat Ionuţ Iftimoaie, sau a nu ştiu cîta primă năşie de botez săvîrşită de preşedintele PSD Mircea Geoană. Apoi, te ocupi şi de oamenii simpli, că şi pentru ei nunta sau botezul sînt evenimente epocale. Ai terminat cu nunţile, rămîi tot la petreceri şi dai imagini de la chermezele pe care le fac politicienii la şcolile de vară ale partidelor lor; apoi miuţele încinse la aceleaşi şcoli de vară între juniori şi seniori (toate – asezonate din belşug cu declaraţiile chefliilor sau ale fotbaliştilor ad-hoc). Apoi urmează izvorul nesecat al mondenităţilor preşedintelui Traian Băsescu. Mare veste, mare! Preşedintele s-a dus, împreună cu prima doamnă, la Festivalul de la Mamaia să-şi vadă ginerele (Bogdan, zis „Bodo“ de la Proconsul), dar şi finul (Dan Teodorescu de la Taxi); a fredonat melodia lui Marcel Pavel şi, la plecare, a declarat că de Marcel i-a plăcut cel mai mult. Apoi s-a întîlnit cu foştii colegi de şcoală şi „au depănat amintiri din vremea studenţiei“. A avut cu aceştia şi o petrecere, dar la care – cu părere de rău vă anunţăm – presa n-a avut acces. A doua zi, „a renunţat la costumul oficial“ (pentru a nu ştiu cîta oară) „şi, împreună cu soţia, a mers la una din bazele nautice ale Academiei navale «Mircea cel Bătrîn» unde s-a întîlnit din nou cu foştii colegi de facultate şi au depănat amintiri despre vremea cînd cu toţii erau studenţi la Institutul de Marină din Constanţa“ etc. etc.

Ei bine, ce faci tu, ştirist de televiziune, după ce ai epuizat toate aceste lucruri fundamentale, fără de care publicul nu ar putea să doarmă noaptea, şi ai mai rămas cu minute bune din jurnal care trebuie umplute?

Un bun exemplu pentru cum se poate ieşi din această situaţie specială ne-au oferit *Ştirile PRO TV,* care au difuzat duminica trecută un foarte interesant material cu oamenii care trăiesc în apropierea mării, dar nu au avut încă ocazia să meargă la plajă. Şi afli, cu această ocazie, că vînzătorii de pe litoral, chelnerii sau poliţiştii jinduiesc după o baie în mare şi visează să stea la soare în costum de baie, dar că la sfîrşitul sezonului rămîn bronzaţi cu urmele hainelor din dotare. Trist, nu? Dar nu despre cei în exerciţiul funcţiunii vrea să ne vorbească de fapt materialul, ci despre sărmanii săteni din satele de pe malul mării, care văd plaja doar de la distanţă. De data aceasta, reporterul PRO TV a avut noroc: s-a nimerit ca, atunci cînd era el pe-acolo, doi ţărani din partea locului să vrea în sfîrşit să facă, pentru prima dată vara aceasta, o baie în mare. Iar el să surprindă, pentru eternitate şi în beneficiul dreptului inalienabil la informare al cetăţeanului, drumul lor către plajă, discuţia dintre ei, momentul în care-şi dau hainele jos şi, în sfîrşit, mult aşteptata bălăcire. Iar cei doi bărbaţi, trecuţi de floarea vîrstei, se bucură de aceste momente de graţie „ca nişte copii“.

Iată cum vremurile de criză pot să ducă la lucruri cu adevărat minunate. Doi oameni se scaldă în mare! Aşa ceva rar îţi este dat să vezi!

De la Mariana Cosînzeana la Felix, *via* Iliescu

– convorbire cu Toni GRECU, liderul Grupului Divertis –

Impulsul de a-l invita pe Toni Grecu pe Divanul Dilemei vechi, *ca reprezentant al Grupului Divertis, a fost determinat de canicula care refuză orice subiect „profund" şi de dorinţa de a afla de la un om de pe şantierul hazului cum se vede umorul „de consum" evocat, citat, disprețuit, dar niciodată neglijat. Credeam că o să discutăm serios despre umor, despre gustul public şi alte savantlîcuri, dar oaspetele şi-a asumat rapid rolul său din Grup: părea că răspunde la vreo întrebare, de fapt îşi ţinea discursul lui, rîdea, altă întrebare, rîdea, noi după el şi ne-am distrat bine vreo două ore. Ceea ce vă dorim şi dumneavoastră. Montaţi rîsetele din* off *unde doriţi.*

Toni Grecu: Să începem!... Cu dosarele, nu? Continuăm cu dosarele şi terminăm cu dosarele!

Mircea Vasilescu: *Ai adus ceva în geantă?*

De mult timp am avut intenţia asta, să depun cererea la CNSAS. Întîi am abandonat-o, dar acum, cu relansarea asta puternică a subiectului, mi-am făcut cererea, dar am ajuns prea tîrziu, se închisese la CNSAS. Am fost într-o vineri, cînd au program scurt, pînă la 2, iar eu am ajuns pe la 4.

Andrei Pleşu: *E un semn!*

Da, e un semn!

Apa din Germania nu curge

Cezar Paul-Bădescu: *Înainte de '89, veneau „băieţii" să vă tragă de urechi, să vă zică „Hei, mai uşor!"?*

Nici eu şi nici colegii mei nu am fost abordaţi de vreun agent al Securităţii, cu poveţe directe. Dar ni s-a spus „Băieţi, mai uşor!", prin diverse personaje care aveau grijă de activitatea studenţească. Am avut nişte experienţe foarte interesante, nu direct cu Securitatea, pentru că, ori le eram simpatici şi lor, ori abordau manevre mai subtile, vorbeau cu alţii. După ce am terminat facultatea, eu am fost repartizat la Bacău, într-un loc minunat, la Poşta din Bacău. Am lucrat o perioadă ca inginer şi ştiu că acolo mai mulţi oameni, colegi de birou, au fost întrebaţi în legătură cu ceea ce povesteam eu în birou.

Andrei Pleşu: *Şi ce povesteai?*

De pildă, am scris o scenetă, o glumă, despre un baraj care curge. Personajele-clişeu ale unei piese dedicate barajului – cum se dădeau multe la TV – discută şi, la un moment dat, directorul şantierului spune – îl ia gura pe dinainte – „curge, pentru că apa românească nu este bună. Trebuie să aducem apă din Germania. Apa din Germania, dacă o opreşti, nu curge". Şi aşa mai departe... După ce am plecat eu de acolo (fusesem „avansat" la Moineşti), oamenii au trebuit să explice cine ce a spus. Moineştiul e un loc sublim. Dar în momentul acela pentru mine nu era cine-ştie-ce, pentru că tocmai terminasem facultatea, veneam dintr-un mediu studenţesc foarte interesant – spectacole, lume bună, contacte frumoase, excepţionale, chiar şi în vremea aia – şi m-am trezit cazat într-un cămin de nefamilişti, coleg de cameră cu un trompetist, angajat al schelei de foraj petrolier din Moineşti; el cînta la nunţile şefilor de la schelă şi în big-band-ul de jazz participant la diversele spectacole din „Cîntarea României".

Magdalena Boiangiu: *Cum s-a păstrat grupul, dacă v-aţi răspîndit după ce aţi terminat facultatea...?*

Nici noi nu ştim, zău. Din cauză că nu puteam face altceva. În 1981 ne-am înfiinţat, în '84 am terminat facultatea. Din '84 pînă în '89 am reuşit să rămînem împreună bătînd ţara în lung şi-n lat, cu trenurile, la diverse manifestări unde eram invitaţi. Am rămas în zona asta, agăţaţi de mediul studenţesc, lumea ne ştia, aveam mulţi fani, dădeam spectacole mai speciale în Club A...

Texte raşchetate

Radu Cosaşu: *Cum înfruntaţi cenzura?*

Sincer, pe noi cenzura ne-a ajutat mult. Să vă spun de ce. Scriam un text. Ni se cerea textul. Se întorcea raşchetat, cu roşu, cu puncte... Noi pe scenă citeam foaia primită, inclusiv observaţiile cenzorului. De exemplu: la un moment dat, era o scenetă studenţească despre unii care lucrau într-un laborator... Şi era acolo o replică: „Aparatul ăsta costă 5000 de dolari!". Cenzorul a tăiat cuvîntul „dolari" şi a scris „orice altă monedă". Pe scenă am spus: „Aparatul ăsta costă 5000 de orice altă monedă!". S-a prăbuşit sala de rîs.

Andrei Pleşu: *Era mai bună varianta cenzurii!*

Da! Mult mai veselă! Şi uite aşa ne-am jucat de-a şoarecele cu pisica, ani de zile, şi cred că am reuşit să fentăm cenzura. Dacă nu cumva ne-au dat senzaţia că am reuşit să-i fentăm. Şi cred că, de fapt, ăsta e adevărul.

Mircea Vasilescu: *Dar atunci vă simţeaţi subversivi?*

Da, dar nu aveam perspectiva consecinţelor. Era vîrsta, era nebunia. Ne distram!

Andrei Pleşu: *Eraţi în aceeaşi formulă?*

Da. Dar care s-a dezvoltat. În '87 au venit Gyuri Pascu şi Cătălin Mireuţă. Şi din '87 am rămas împreună. Eram toţi din Politehnică, doar Pascu făcuse Filologie.

Andrei Pleşu: *Nici unul, actorie?*

Nu. Nu am avut nici o treabă cu actoria.

Andrei Pleşu: *D-aia sînteţi buni! Pentru că nu aţi făcut studii de actorie!*

Magdalena Boiangiu: *V-aţi gîndit că umorul o să devină o profesie pe viaţă?*

Nu, niciodată! N-aveam cum să ne gîndim atunci. Cum să ne treacă nouă prin cap că vom ajunge – de pildă – să facem emisiuni la televizor?...

Magdalena Boiangiu: *Şi consideri că e spre binele vostru?*

Decît inginer în fabrică!? Am fost inginer pînă în '92.

O victimă a industriei socialiste

Mircea Vasilescu: *Cînd v-aţi dat seama că umorul vostru poate deveni un mod de viaţă şi o sursă de venituri?*

Cred că după '93-'94, cînd eu am fost silit de împrejurări să nu mai practic ingineria pentru că s-a închis fabrica.

Cezar Paul-Bădescu: *Ce fabrică era?*

Fabrica de calculatoare. O unitate de frunte a industriei. Construiam şi noi, după mintea şi cuceririle noastre, partea de IT a societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Ne consideram campionii campionilor, că nimeni nu se poate compara cu noi. Am umplut ţara cu discuri de masă, cum se spunea, discuri de memorie. Nişte namile, care aveau capacitatea de 200 MB, iar discul era antrenat de un motor trifazat. Nu pot să vă zic cum era! Cu aceste discuri a zburat Apollo 13 în cosmos, în 1972-1973. Or noi, spre sfîrşitul anilor '80, ne consideram campioni! La un an după Revoluţie toate au dispărut pentru că în '91 s-a „inventat" computerul adevărat şi... a fost momentul cînd ne-am zis „să ne facem artişti" că ingineria s-a săturat de noi.

Mircea Vasilescu: *V-aţi dorit voi să faceţi spectacole şi să deveniţi vedete de televiziune şi realizatori de emisiuni, sau treptat, puţin cîte puţin, oportunităţile, conjuncturile v-au adus în situaţia de a lucra permanent?*

Noi nu am avut ţinta asta. Nu aveam cum să o avem la vremea aceea. Ce era televiziunea pînă în '95? În '95 s-a făcut un salt. A fost primul contact de natură profesională cu televiziunea. Am avut şi în perioada '94-'95 unele probleme cu cenzura nouă. Iarăşi ne-am amintit cum era înainte de '90, dar de data asta la un alt nivel. Nu mai era vorba de un spectacol pe scenă, ci de o emisiune la televiziune. Ne-au oprit nişte emisiuni...

Andrei Pleşu: *Cine v-a oprit?*

Televiziunea naţională. Nişte persoane care nu mai sînt acum în TVR, pe vremea domnului Răzvan Teodorescu. Nu exista altă televiziune încă.

Cezar Paul-Bădescu: *Cum justificau?*

Tehnic: calitatea proastă a imaginii, sunetul înfundat, montajul greşit – nu putem da aşa ceva pe post, calitatea nu e bună. Din punct de vedere artistic – minunat, dar ne pare rău! Şi cu asta basta!

Proştii şi deştepţii

Mircea Vasilescu: *Cum vă scrieţi textele? Care e metoda, cum se ajunge la ceea ce vedem noi la televizor sau pe scenă?*

Brainstorming e mult spus. Lucrăm în echipă. Propunerea de bază, scheletul îl fac eu, îl prezint colectivului, apoi împărţim celelalte subiecte, în funcţie de ceea ce vedem pe televizor.

Andrei Pleşu: *Mă întreb cum e să ai umor cu termen fix? Pînă joi, trebuie să murim de rîs!*

E foarte complicat să faci divertisment de consum, divertisment comercial. Abia după ce am început să lucrăm la emisiuni săptămînale, ne-am dat seama cît de complicată e televiziunea. Pînă în 2000-2001 făceam emisiuni cînd aveam inspiraţie. Două-trei pe an. Cel mult patru! Cînd am intrat în pîine – ca să zic aşa – lucrurile s-au schimbat şi am dat de greu.

Magdalena Boiangiu: *Dar pîinea e bună?*

E bună! E bună, în sensul că se justifică efortul. Nu atît cît şi-ar dori fiecare. Dar, judecînd în comparaţie cu ce am mai făcut – am lucrat gratis, ani şi ani de zile, sau pe nimic sau aproape nimic – acuma sistemul este de aşa natură încît, dacă ai performanţă, ţi se răsplăteşte performanţa. Ceea ce e absolut corect.

Cezar Paul-Bădescu: *Dar, la ritmul în care lucraţi sînteţi nevoiţi să faceţi şi compromisuri din punctul de vedere al calităţii?*

Este inevitabil. Cîtă vreme faci televiziune comercială sau generalistă – cum se autodefinesc aceste posturi – nu ai cum să nu faci compromisuri.

Radu Cosaşu: *Cu ce şi cu cine?*

Primul compromis este legat de audienţă, de rating. Pe de altă parte, nu trebuie să-ţi pierzi identitatea, pentru că, dacă dai totul pe felia rating-ului, s-ar putea să te transformi

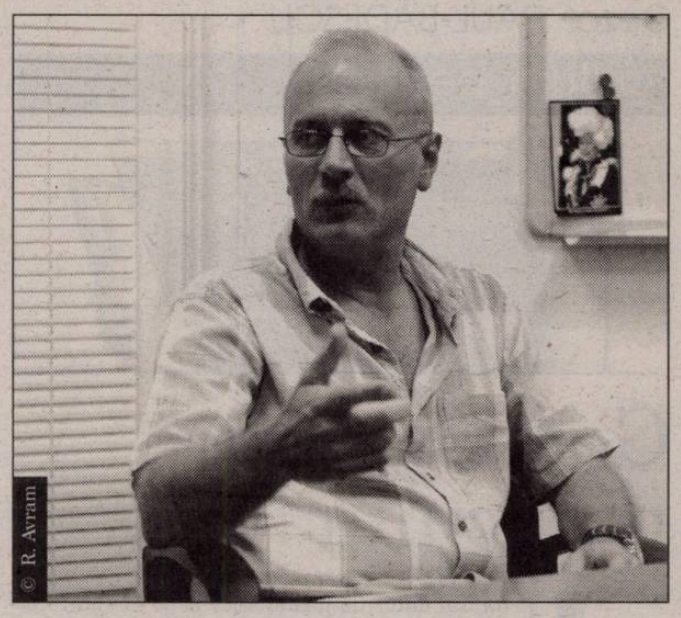

dintr-un om decent, într-o panaramă, într-un măscărici. Nu prea ne convine şi încercăm să ţinem echilibrul între subiectele decente, textele decente, inspirate în primul rînd de spaţiul politic, social şi de personajele accesibile. Pentru că telespectatorul trebuie să se identifice cu cineva din televizor, trebuie să se recunoască. Dacă nu pe el, măcar pe vecinul lui sau pe prietenul lui.

Magdalena Boiangiu: *În cazul acestui tip de emisiune, spectatorul nu trebuie să se simtă superior? „Uite ce tîmpit e ăla, eu sînt mai deştept!"*

Asta e obligatoriu în cazul umorului. Niciodată nu o să zică „eu sînt la fel de prost ca ăla". Eu sînt mai deştept, deşi poate fi la fel de prost sau poate chiar despre el e vorba. E şmecheria umorului aici. Cînd făceam spectacole la sală era fascinant. Fixam diverşi oameni în sală. Unii se distrau de cădeau pe spate, în timp ce alţii tăceau mîlc. Şi nu înţelegeam. Oare de ce? Dacă toată sala rîde, de ce sînt 3, 4, 5, 6 care nu rîd? N-au înţeles gluma. Sau, poate, nu le arde să rîdă. Nu vor să fie văzuţi de către vecini, de către cei din jur. Pentru că, dacă rîzi laolaltă cu plebea... trebuie să ai... trebuie să fii sobru... Fixat fiind pe un asemenea personaj, rămîneam cu ochii pe el şi îl urmăream pînă la sfîrşitul spectacolului. Unii se lăsau molipsiţi de rîs. Rîsul e molipsitor, asta e! Alţii, ori nu înţelegeau nimic, ori îi enerva ce vedeau, ori aveau un rîs interior, inteligent... Deşi... m-aş cam îndoi!

Magdalena Boiangiu: *Eu ţin minte cîteva spectacole ale voastre de dinainte, în sală. Hazul era declanşat de ambiguitate. Te prindeai şi rîdeai. Ne simţeam la fel de inteligenţi ca autorii. Mi se pare un raport mai sănătos decît cel de acum.*

Calitatea umorului a scăzut după Revoluţie. Umorul practicat înainte de 1989 era mult mai subtil. Pentru că se baza pe aluzie. Nu aveai voie să spui nume proprii. Nu puteai să te exprimi în clar, în nici un fel. Or, aluzia, în mod automat, poate fi decodificată doar de oameni subtili. După Revoluţie, dacă nu spuneai „Jos Iliescu", nu se uita nimeni la tine. N-avea rost să spui „jos acel domn cu zîmbet larg!". Ce-i asta? S-a terminat! Jos Iliescu! Şi cu asta basta! Ba puteai să pui şi mîna pe par, să-i dai la cap.

Radu Cosaşu: *Cel mai bun Iliescu din teatru este al vostru!*

Da... Cristian Greţcu. A rămas Iliescu pentru toată lumea, deşi mai joacă şi în alte glume. Cristian Greţcu mai speră ca Iliescu să revină la putere... dar cred că e singurul!

Fără bodyguard

Cezar Paul-Bădescu: *Cum resimţiţi concurenţa, competiţia cu Vacanţa Mare? Sînteţi aşa, ca Steaua cu Dinamo?*

Nici o legătură. Nu avem nici o treabă. Sînt două posturi diferite, două convenţii umoristice diferite.

Cezar Paul-Bădescu: *Dar într-o vreme concuraţi chiar pe acelaşi segment oral... orar...*

Niciodată! Oral ar fi mai complicat... Sună bine ca glumă... Nu. Nici măcar pe acelaşi segment orar n-am fost, pentru că televiziunile îşi protejează, în general, producţiile, şi nu vor să-şi pună piedici. Noi încercăm să ne păstrăm identitatea şi modul nostru de a face glume, aşa cum ne-am obişnuit. Compromisul cu audienţa e foarte periculos pentru că poate să-ţi meargă o perioadă, dar cînd publicul te părăseşte, o face definitiv şi brusc. O mulţime de vedete, care făceau furori la anumite televiziuni, în anumite perioade, au dispărut fără urmă şi nici nu vor mai reveni. E foarte dură televiziunea. Cred că este cea mai dură meserie din lume.

Cezar Paul-Bădescu: *Cum vă simţiţi ca vedete?*

Să fim serioşi! Sîntem persoane cu o anumită notorietate. N-am bodyguard, n-am Lincoln la poartă, n-am şofer, locuiesc în cartier... Ce să fac, cum să fiu vedetă?

Radu Cosaşu: *Nici unul dintre voi nu are vilă?*

Case... Unul sau doi au case, case pe pămînt.

Radu Cosaşu: *Aţi intrat pe lista „Marilor români"?*

Am vrut, dar nu ne-au primit: nu primesc grupuri!

Andrei Pleşu: *Cum se menţine coeziunea unui grup la ora actuală?*

De vină este, cred, faptul că sîntem moldoveni. Cu o singură excepţie: Gyuri Pascu. Şi sîntem mai molcomi... Mai ne enervăm... Dar ştiţi cum e, hai să mai bem o bere, hai că poate

ne trece... nu-i simplu. Avem momente de tensiune. Numai în rai e armonie totală. Aici, între noi, e mai greu. Dar, una peste alta, nici nu prea mai ştim să facem altceva.

Andrei Pleşu: *Dacă, Doamne fereşte, ar fi să fie să nu mai meargă, ce soluţie aveţi? Aveţi planul B?*

Oamenii adevăraţi nu au planul B!

Magdalena Boiangiu: *Cel puţin pînă acum nu s-a dovedit că vreunul ar vrea să ia gloria comună pe cont propriu şi ar vrea să facă singur ceva...*

Nu cred că a fost cazul. Dacă ar fi scîrţîit foarte tare treaba, dacă neînţelegerile ar fi fost, la un moment dat, de netrecut, de nesuportat, ne-am fi văzut fiecare de ale noastre. Nebun să fii, să stai într-o atmosferă de iad. Cine face asta? Noi fiind foarte diferiţi, s-a creat aşa, un fel de puzzle care a rezistat în timp. Nu ne-am suprapus, ne-am completat. De 25 de ani! Am transformat joaca, de fapt – că asta a fost, o joacă – în meserie, în ultimă instanţă.

Cezar Paul-Bădescu: *Cum a venit Jojo la voi?*

Jojo a venit acum 3-4 ani. Era o studentă oarecare: îşi căuta identitatea, dar mai mult pe partea muzicală. Jojo este o descoperire importantă pentru noi şi o surpriză foarte plăcută pentru că am constatat, într-un timp destul de scurt, că este o persoană dotată cu talent pentru comedie. Îi place să se arate, învaţă uşor texte, se descurcă uşor în faţa camerei. Îi vin mişcările, gesturile, tonurile, aproape de la sine.

Felix şi patronul

Andrei Pleşu: *Textele sînt scrise pînă la virgulă? Nu se improvizează nimic?*

Se improvizează în anumite locuri, în anumite situaţii – acolo unde sînt discuţiile conduse de mine, ca un interviu sau talk-show. Mai scap eu o întrebare netrecută în text, vine un răspuns trăznit... Eu sînt un fel de tampon între personaj şi spectator sau public. Eu sînt, practic, de partea publicului în raportul cu personajul. Rîd laolaltă cu publicul. Şi mă distrez. Şi nu-mi cenzurez pornirea asta pentru că, dacă aş cenzura-o, aş deveni şi eu personaj şi totul ar deveni mult mai fals. Ar pierde din savoare.

Cezar Paul-Bădescu: *Cum ştiţi că o formulă începe să mai fie interesantă? De exemplu, aţi renunţat la Tăticul cu chiuvetele. De ce?*

S-a banalizat.

Cezar Paul-Bădescu: *De unde ştiţi că s-a banalizat?*

Andrei Pleşu: *Cred că în primul rînd se plictisesc ei.*

Asta e clar. Primul lucru pe care trebuie să-l simţi în momentul cînd scrii o glumă este să-ţi placă ţie în primul rînd. Dacă îţi place ţie înseamnă că-i bine. La Tăticul s-au consumat personajele în cele 6 sezoane. Trei ani a durat. Şi mai este o problemă: dacă vezi că şi pe celelalte posturi de televiziune apare acelaşi tip de personaje, zici stop. E o inflaţie de oameni din bloc, de problematici mărunte, de glume de cvartal. Am decis să schimbăm şi să mergem într-un loc viran pentru comedie. Să vedem ce s-ar întîmpla cu un personaj venit din spaţiul oamenilor cu bani, nemobilaţi intelectual de nici un fel, plini de sine. Nişte dobitoci patenţi, cu copii cretini care nu duc lipsă de nimic, pentru ei 1000 de euro e preţul unei îngheţate. Şi am inventat această serie, cu numele *Felix şi Otilea;* vara asta – cel puţin – s-a potrivit extraordinar. În urmă cu doi ani, i-am spus Felix pentru că parodia un titlu cunoscut, *Felix şi Otilia* – deşi nu are nici o legătură.

Cezar Paul-Bădescu: *Acum, după vacanţă, credeţi că veţi avea probleme dacă o să-l atacaţi pe dl Voiculescu?*

De cînd colaborăm cu Antena 1, nu am avut vreo problemă de cenzură. Nu a cerut nimeni caseta înainte.

Cezar Paul-Bădescu: *Nu l-aţi „călcat pe bătături"?*

Ba da! Mai ales în programele de animaţie, unde a fost făcut în toate felurile. Cu antene în cap... Felix Caraiman se va întoarce, în sezonul de toamnă, pe micile ecrane, şi va avea mari probleme cu dosarul. Dar nu pot să vă spun mai mult pentru că e în fază de lucru şi nu se fac publice lucrurile astea. Cred că va fi interesant. Nu am sărit subiectul şi nu-l vom sări.

Politicienii îşi fac singuri textele

Andrei Pleşu: *Cît la sută este politică în umor, care este proporţia?*

Ca sursă de umor, cred că aproximativ 70%.

Magdalena Boiangiu: *Nu-i prea mult?*

Asta este identitatea noastră. Asta ne şi place să facem.

Mircea Vasilescu: *Mai prinde satira politică la public?*

Dacă este să judecăm după cifrele de audienţă, eu zic că da.

Magdalena Boiangiu: *Probabil că este singura formă sub care mai place politica.*

Sînt curios să văd următorul sondaj de opinie, aflat probabil în lucru, şi să văd care este poziţia Monei Muscă la categoria încredere. Vom vedea ce efecte a avut dezvăluirea dosarelor.

Cristian Ghinea: *Dar, dacă ar fi să rămînă pe locul 2, după Băsescu, credeţi că ar fi efectul lipsei de mediatizare sau pur şi simplu oamenilor nu le pasă?*

Cred că opinia publică din România reacţionează cu o mare întîrziere la tot ce se întîmplă pe scena politică. Oamenii reacţionează instantaneu doar la lucrurile dure, grave, care îi privesc în mod direct – cum ar fi preţurile, prăbuşirea unei bănci, micşorarea pensiilor, lucruri din astea. Dacă ieşim acum pe stradă şi întrebăm 10 oameni care-i problema lor, 3 or să spună pensiile, 3 – sănătatea şi 4 – mîncarea, preţurile la mîncare şi că nu au bani. Nu o să zică nimeni ceva despre Securitate. Astea sînt problemele unei elite, ale unor oameni aleşi să-şi ducă treaba pînă la capăt şi să cureţe mîlul. Dacă se va termina curînd e un semn că e manipulată. Dacă iar o să asistăm la o prăbuşire a subiectului pentru că vine toamna şi se întîmplă nu-ştiu-ce şi iar uităm de toate, înseamnă că e manipulare.

Andrei Pleşu: *Sînt subiecte despre care spuneţi „despre asta nu putem face glume", sau se poate glumi despre orice?*

Se poate glumi despre orice, cu o singură excepţie. Cu Dumnezeu nu poţi face glume. Mai trebuie să te respecţi şi pe tine: nu poţi face glume groase cu negrii, glume rasiale. Sau glume macabre, cu oameni bolnavi, cu oameni cu probleme. Nu se fac glume din asta. Nu prea e de rîs. Trebuie să faci glume cu proşti. Pe locul întîi sînt glumele cu proşti. Omul se uită şi spune: „Uite, ăla-i mai prost decît mine". După aceea, glumele cu politicieni. Din punctul nostru de vedere reprezintă o altă categorie.

Cristian Ghinea: *Cum vă simţiţi cu Băsescu? Pînă acum am avut preşedinţi scorţoşi... Năstase era o victimă sigură. Pe cînd Băsescu, face el singur glume pe seama lui. Mai poţi face glume pe seama lui?*

Eu cred că da, dar nu cu pretenţia de a-l depăşi. El se joacă pe sine mai bine decît altcineva care ar încerca să-l joace pe el. Chiar cu texte bine lucrate şi chinuite. Nu! Pentru că omul are în el un anumit mod de a se exprima, de a se comporta. E cu totul surprinzător. Plus faptul că rîde la propriile-i glume. La televiziune sînt hohotele de rîs ale aplaudacilor. El este propriul lui aplaudac. Şi rîsul e molipsitor. Nu mai poţi face însă spectacole şi emisiuni de televiziune fără reacţii. Dacă vezi o emisiune de umor fără reacţii, ai impresia că te uiţi la Realitatea TV. Fără reacţie funcţionează doar posturile de nişă – ştiri. În rest, toţi trebuie să aibă, acolo în spate, ceva.

Subversivitatea e perisabilă

Andrei Pleşu: *Aveţi modele?*

Ar fi. Nu ne putem îngădui să ne comparăm. E vorba de Monty Pithon, un grup englezesc de umor, care a făcut furori la vremea lui. Şi asta făceau şi ei, mult umor politic. Show, spectacole, filme artistice. Au avut o viaţă destul de lungă, ca grup. La un moment dat s-au despărţit şi fiecare şi-a urmat propria chemare. Unii au devenit actori de cinema, alţii – realizatori de televiziune, regizori. Nişte oameni excepţionali, cu mult talent, la un nivel superior. În România, nu. Din respect ar trebui să-i numesc pe cei mari din trecut. Toma Caragiu, uñ monstru sacru, şi soclul lui va rămîne neclintit mult timp de acum încolo. Marin Moraru, Dinică...

Magdalena Boiangiu: *Da, dar ei făceau umor pe nişte texte scrise de alţii. Eu mă gîndeam la Mircea Crişan.*

Ei erau actori. Interpreţi. Nu l-am prins pe Mircea Crişan. Foarte, foarte puţin. Nu-mi mai amintesc aproape nimic. Eram prea mic.

Mircea Vasilescu: *Nu aveaţi cîteodată senzaţia că sînteţi inadecvaţi cînd, pe vremea lui Ceauşescu, rîdeaţi de lucruri care erau de fapt de plîns?*

Nu, absolut deloc. Fără bancuri, am fi fost terminaţi cu toţii sau o mare parte dintre noi. Bancurile erau o supapă. Le spuneam în public şi nu mă gîndeam că o să vină cineva să mă tragă de mînecă. În '84, la Costineşti, la o gală a tînărului actor unde eram invitat, la o sală foarte specială, cu lume bună, am spus gluma cu programul tipărit al televiziunii române care încape pe un bilet de tramvai: telejurnalul de seară, telejurnalul de mijloc şi telejurnalul de noapte. Ce s-a mai rîs! Dar nu rîdeau normal. Cînd glumeai despre mîncare, despre lipsuri, căldură, cuplul conducător, oamenii nu reacţionau firesc... Basmul cu Făt-Frumos şi Ileana Cosînzeana se termina aşa: „Şi uite aşa, cei doi bătrîni au trăit mulţi ani fericiţi, reconfirmînd vorba proverbului «viaţa lungă, sărăcia poporului!»". Întîi s-a lăsat o linişte de mormînt. Erau 2000 de oameni în faţa noastră. Mi-am dat seama că e ceva straniu în sala aia. Eram la Iaşi, la Festivalul de umor, în 1983, cu Octavian Cotescu preşedinte de juriu. Mi-am dat seama că plutea ceva în aer din momentul cînd am rostit titlul basmului. Ne-au interzis numele Ileana Cosînzeana, nu aveam voie să spunem acest nume. Şi am spus: „Făt-Frumos şi Mariana Cosînzeana". În sală delir! Şi ne-am zis „bă, e nasol rău! Ăştia înţeleg tot!". Spunem toată povestea şi se apropie finalul, ştiam că acolo e buba mare – trebuia să-l spună Doru Antonesi. El, hotărît, ca moldoveanul gospodar, se ducea spre final. În sală se rîdea, se aplauda. Eu m-am tras un pic de la microfon şi îl avertizam „nu spune finalul!", dar el nu se uita la mine. Dacă vorbeam mai tare, se auzea la microfon. S-a dus omul decis – „reconfirmăm vorba proverbului, viaţa lungă, sărăcia poporului!". Mormînt! Toată lumea încremenită, cred că se aşteptau să iasă USLA, paraşutiştii... Trei secunde a durat liniştea. Mie îmi tremurau genunchii... După aia au început să bată din picioare, să tropăie, aplauzele păreau prea puţin... Nu mai puteau aplauda. Şi a ţinut aşa trei minute. Asta e reacţie la o glumă?! Oricît de bună ar fi gluma, nu poţi să baţi din picioare atîta timp.

Andrei Pleşu: *Sursa asta a dispărut.*

Imediat după Revoluţie m-am întîlnit cu Caramitru şi el mi-a spus: „De cine mai rîdem noi acuma? A dispărut omul nostru. De cine mai rîde poporul român?". Eu am răspuns: „Nu ştiu. Vedem noi, căutăm. Hai să mai aşteptăm un pic". N-am aşteptat mult! Şi concluzia a fost simplă. Ţinta mare şi unică s-a transformat în multe ţinte, mai mici şi destul de spumoase. În cazul dictaturilor, satira e obligată să aibă în vedere un singur personaj, un dictator. Ceilalţi nu contează. În democraţie e altceva. Paleta e mult mai largă. Dar şi publicul e diversificat. La ţinta unică, şi umoriştii, şi publicul reacţionau la fel, acum – ne-am „splitat".

Andrei Pleşu: *E datat ceea ce faceţi? Lumea de peste 20 de ani va mai găsi substanţă de rîs la textele de azi?*

Asta nu e problema noastră, este problema genului. E un gen periferic, trăieşte o zi, o săptămînă sau un an. O glumă nu-i ca un cîntec. O auzi o dată – rîzi, a doua oară – zîmbeşti, a treia oară... Asta-i nenorocirea acestui gen. El este foarte uşor alterabil. Nu avem pretenţia unei recunoaşteri peste vremi.

Dacă o fi să fie, halal de mama noastă! Dacă nu, noi datoria ne-am făcut-o!

Voi sînteţi fraieri!

Basm American

A fost odată ca niciodată, într-o ţară săracă, un sat de pescari săraci, săraci... Într-o zi unul dintre pescari îi spuse nevestei sale: femeie, eu plec în lume să-mi caut norocul. Văd că aici nu se mai poate. Şi porni spre Vest, căci vorba ceea: Fie pîinea cît de rea, /Eu vreau în America! Dar dorul de casă îl mistuia. Într-o bună zi, s-a trezit din visul american şi a revenit acasă. În timpul cît a lipsit, minune: pe vechiul loc, unde îşi lăsase casa şi familia, au apărut blocuri uriaşe de patru etaje, construcţii moderne, fabrici şi uzine, macarale argintii, buldozere schimbînd faţa pămîntului. Nu-şi mai găseşte casa, nici nevasta nu şi-o mai găseşte. Îşi găseşte însă copiii, făcuţi prin efortul demografic al întregului popor.

- Voi sînteţi copii mei?
- Da, nene, dar mata cine eşti?

Eu sînt tatăl vostru, întors acasă după mulţi ani. Dar mama unde este?

La uzină.

Şi ce face ea acolo?

Toarnă, toarnă betoane. E turnătoare.

Serios? În cazul ăsta eu am plecat. Să nu afle mama că am fost acasă. Vă rog! Vă rog!

Şi omul fugi, şi fugi, şi fugi, încotro văzu cu ochii, ceea ce vă dorim şi vouă.

Toni Grecu, Florin Constantin
Divertis 1982

Piaţa Obor va fi desfiinţată. A rezistat, ce e drept, cam mult. Cîteva sute de ani. Acum este vai de capul ei, e murdară, e insalubră, iar zarzavaturile îi sînt întinate de mafie. De fapt, din cauza asta va fi demolată. Sau cel puţin aşa susţine primarul sectorului 2, Onţanu. Care a încercat de toate, de la demiteri de inspectori, la restructurări în administraţia complexului; n-a fost chip să se scape însă de afacerile ilicite făcute la umbra conopidei, a morcovilor şi cartofilor. Aşa s-a decis smulgerea răului de la rădăcină. Şi construirea unui mall. Cum primul document care aminteşte de Piaţa Obor datează din 1702, ultimul va aparţine primarului Onţanu, în 2006. Că aşa vrea el. Şi cum trei sute de ani de istorie vor fi trecute în nefiinţă, fără drept de apel, un ultim reportaj despre culorile Oborului, dinaintea clădirii ce va să fie. Gri, modernă, cu două subsoluri, cu parter, trei nivele, parcări subterane, magazine scumpe, restaurante... ***(S. G.)***

Mirel BĂNICĂ

Piaţa Obor: inventar înainte de închidere

Repere profesionale

Vînzători de varză acră şi castraveţi muraţi ascunşi în spatele unor butoaie imense, vînzători de seminţe de gazon şi de floarea-soarelui, miez de nucă şi grîu decorticat, numit nu se ştie de ce „grîu arnăut". „Miroase" pentru cîrnaţi, boia de ardei iute sau dulce cu reflexe de aramă bătrînă şi gust de pişcătură de viespe, ambalată frumos în săculeţe de pînză tare. Vînzătorii de la tarabă: sîrbii, falşii ţărani plătiţi cu ziua care vînd roşii olandeze, dar şi castraveţi autohtoni, după sezon. Gardianul public rebotezat „poliţai comunitar" ce se plimbă inutil şi plin de importanţă, cu braţele îndepărtate de corp, robocopul de serviciu al sectorului II. Diverşi agenţi ai firmelor de pază private ce se ocupă cu orice, numai cu paza nu. Ţigani masivi ca hipopotamii de Nil, cu lanţuri de aur ca pe deget, ce descalecă tacticos din Jeep-urile negre pentru a încasa taxa de protecţie, sub ochii plini de solzi ai celor îmbrăcaţi în diverse uniforme oficiale. Ţărănci amărîte, debarcate dimineaţa cu primul tren de Giurgiu pentru a vinde doi căţei de usturoi şi trei fire de busuioc, rapid sancţionate de comisarii pieţei, ce se agită cu chitanţiere în mîini pe cîmpul de bătălie al fructelor şi legumelor, despoţi cu cei slabi, umili cu cei puternici. Meseriile auxiliare: vînzători ambulanţi de cafea, clătite, eclere şi alte dulci bunătăţi, cumpărătorul vizat fiind vînzătorul de la tarabă. Platforma logistică a „biznisului" este un vechi cărucior de supermarket, plimbat cu o mînă sigură printre cumpărători, în timp ce cealaltă prepară nessul la minut – cea mai frumoasă răzbunare a „spiritului" Oborului asupra obiectului fetiş al supermarketului aseptic: căruciorul de cumpărături. Un tip gen *fost-lucrător-la-institut-de-cercetare-în-electrotehnică*, cu un *look* ieşit direct din anii '80, propune spre vînzare cartoane frumos tăiate şi creioane marker negre pentru scrierea preţurilor ce se modifică în permanenţă, după reguli nescrise care scapă muritorilor de rînd.

Mărfuri oneste

Mulţimea fructelor şi legumelor de sezon, dintre care marea majoritate încă se mai încăpăţînează să nu vină din import. Ghivece şi oale smălţuite, blăni de oaie, scaune de lemn. Farfurii, oale, străchini, pahare de infinite forme şi culori, tacîmuri („reduceri pentru tinerii căsătoriţi" – după cum scria pe una dintre tarabe). Ţoiuri pentru ţuică zise şi *doi ochi albaştri, ochii lui Dobrin*, „şipci" pentru fumat ţigarete fără filtru, făcăleţe, linguri şi cuţit de tocat vinete, decupat artistic sub formă de lebădă. Stupi şi faguri de albine, clocitoare electrice, ceaune şi tigăi de tablă, chiar şi un asiatic vas „wok" din fontă produs la Ploieşti, cîntărind pe puţin 5 kilograme. Plus mulţimea undiţelor, momelilor, acvariilor, pompelor de aer şi a altor obiecte în legătură cu pasiunea fără leac a pescuitului.

Mărfuri efemere şi de proastă calitate

Baterii *Powasonic* şi alte asemenea, tigăi de teflon fără de teflon, pîine neagră înnegrită cu sintetice substanţe, carne avariată vîndută sub numele de pastramă, banane alterate. Brînză „veche" uitată prin salinele ţării, atît de sărată este. Lista este prea lungă. Dar nu despre aceste lucruri doresc să vă vorbesc. Ele vor fi invocate în curînd în exces, ca tot atîtea argumente în favoarea distrugerii şi termopanizării Pieţei Obor.

Ambianţă, spectacol, distracţie

Grămezi uriaşe de pepeni verzi şi galbeni, cîţiva turişti englezi pierduţi în furnicarul din piaţă, ce se fotografiază încîntaţi cu salbe de covrigi proaspeţi, pe sfoară traşi, ţinuţi în mîini ca un trofeu de vînătoare. Reportera mărunţică ce ţine în mîini un microfon cu sigla unui mare post de radio, dorind să realizeze un reportaj despre „igiena" Pieţei Obor, un subiect tot atît de „telefonat" ca şi consumul de îngheţată la Roma pe timp de vară. Spectacolul trist al pensionarilor, ce aleg cu grijă oase ce încă promit culinar prin prezenţa unor urme de carne. Precupeţe rele de gură, gata să înşele oricînd la cîntar, dar care adaugă uneori două-trei roşii în plus unor bătrîni chinuiţi, ca şi cum ar şti că uneori sufletul îţi poate fi salvat dăruind chiar şi o simplă ceapă. Vînzătorii de pepeni sau cei ce fac mici comisioane în piaţă, ce mai dansează uneori pe ritmurile îndrăcite ale unei sîrbe difuzată de tarabele „muzicale". Domnul Sandu, vînzător tarabă cosmetice, ce-şi strigă marfa cu o frumoasă voce baritonală: „Trăiţi în promoţie, astăzi toată oja de unghii la 10.000 de lei! Urmaţi-vă instinctul", mesaj publicitar de mare efect asupra fetelor de 14-15 ani şi gospodinelor de peste 50 de ani. Ţigănci zlătărese venite tocmai de la Satu-Mare pentru a vinde minunate rochii înflorate şi pentru a ghici viitorul trecătorilor prin piaţă, trecătorilor prin viaţă.

Fond sonor & olfactiv

Melopeea „trei la zece mii", dar şi subversivul „telefoane, telefoane, băieţii". Manele în buclă, în care mor duşmanii, loviţi direct în frunte cu cărămida de lei grei. Vînzătorii întotdeauna grăbiţi, împingînd ucigaş în mulţime „liza", căruciorul de transportat mărfuri, strigînd muzical *pardooon, pardooon*... Miros de cimbru şi de pepene galben spart din neatenţie sau din ambiţie, pentru a-l convinge pe un client îndărătnic de calitatea mărfii vîndute. Miros de mici şi cîrnaţi fripţi pe cărbune, ce se ridică învăluitor din grădinile de vară improvizate la „buza" pieţei. Poate aceleaşi cu cel care-i semnala în anii '30 celebrului aviator Papană, pilot pe „aeropoştala" Paris-Bucureşti, că a ajuns în spaţiul aerian al capitalei, după cum mărturisea într-un ultim interviu acest Mermoz al României. Miros de peşte, de Deltă, de Dunăre, de libertate acvatică şi promisiuni gastronomice. Şi, mai ales, mirosul inconfundabil şi inimitabil al legumelor şi fructelor proaspete, care au crescut în pămînt şi nu în soluţii proteice, sub lumina acidă a becurilor cu vapori de mercur. Ţelina încă miroase a ţelină, iar ardeiul gras a ardei gras şi nu invers, un miros pe care va trebui să ne obişnuim să-l pierdem. Nici un pliant publicitar colorat şi nici sistemele de iluminare savant dozate din supermarket-urile prezente şi cele ce vor veni în România nu-l vor putea înlocui.

Literatură şi artă

Caragiale vorbea în schiţa *La Moşi* de prezenţa *Moftului român*. Acum avem *Dilema veche*, *România literară*, dar şi *Asul verde*. Revista *Modelism* ne vorbeşte – iarăşi! – despre gloria apusă numită avionul IAR-80. Mult paranormal, danbrown-uri şi produsele derivate, cel mai recent fiind „codul lui Nostradamus". La tarabele cu cărţi de la marginea pieţei avem cutia de cărţi la 5000 de lei, cît o jumătate de ziar, unde dorm liniştite poeziile lui Labiş alături de *Prometeu eliberat* al lui P.B. Shelley în ediţie de buzunar din anii '60. „Galeria de artă" Obor, ce-şi află locul pe una dintre împrejmuirile pieţei. Predomină pădurile umbroase, cascadele înspumate, casele înzăpezite şi fetele cu gene lungi ce-şi plîng melancolia pe fonduri violete. Neguţătorii de flori de mină şi pietre lucioase, de ţinut în podul palmei – „pietre de zen", după cum stă scris de către o mînă neîndemînatecă pe cartonul însoţitor. Întîmplător, aceştia vînd şi un produs de culoare galben-incertă, prezentat ca fiind „pălincă de Ardeal", ambalată în sticle reciclate de Coca-Cola, fără îndoială tot un întăritor zen. Şi tot la capitolul artă, neîntrecutele ţigănci florărese din Obor ce pot realiza la comandă, după reţete transmise de-a lungul vremii, superbe combinaţii florale, după ochiul şi buzunarul clientului potenţial.

Alimente şi băuturi

Covrigii cu sare şi mac de la intrare în hale, ce curg neîncetat pe un jgeab de tablă lustruit de atîta covrigărie. Micii, nelipsiţii mici de Obor, devoraţi pe fugă, înainte de tren, la terminarea negoţului sau pe îndelete, de către pensionari ce-şi permit o mică „nebunie" financiară şi culinară. Colacii secuieşti ce se rumenesc lent deasupra jarului viu, înfăşuraţi pe cilindri metalici puşi în mişcare de lanţuri de bicicletă. Fagurii de miere, afinele şi alte fructe de pădure mîncate cu poftă direct din paharele de plastic, în care sînt vîndute, sau supa servită caldă în zilele de iarnă celor ce vînd la tarabă, de la fast-food-urile foarte, foarte „populare", improvizate în diferitele colţuri ale pieţei. Braga ce a dispărut de multă vreme, dar şi berea ce curge în valuri prin terasele improvizate. Vinul vărsat din butoaie ce au cepul închis cu lacăt, pentru ca băiatul de prăvălie să nu atenteze la cantitate, dar şi la calitate, prin sfîntul botez cu apă. Vinuri ieftine aduse din Basarabia, produse la Societatea Agricolă de Stat Bastavoi. Vinul pelin, vinul de vară al bucureştenilor de altădată, ce se iubea de minute cu micul, fleica şi grădina de vară, acum aproape dispărut din comerţ. Lista poate continua multă vreme de acum înainte...

Oraşul Bucureşti se schimbă cu mare viteză – un semn al vremurilor. Cei ce ne conduc doresc ca Piaţa Obor să fie modernizată, schimbată, condiţionată – într-un cuvînt, ea va fi mutilată, pînă la a-şi pierde complet aspectul de astăzi. Uitaţi-vă de exemplu la Piaţa Amzei ce a cunoscut un tratament asemănător şi a devenit o palidă umbră a ceea ce a fost odată. Nu sînt pentru păstrarea ei în condiţiile actuale, mai ales din punct de vedere al igienei, nici pentru perpetuarea micii mafii locale care une ori ajunge să-i blocheze funcţionarea. Dar mă deranjează foarte mult inconştienţa şi ignoranţa celor implicaţi în astfel de proiecte, ce nu vor să ţină seama de faptul că Piaţa Obor este un veritabil loc memorial al Bucureştiului, unde istoria şi memoria afectivă a acestui oraş şi-au dat întîlnire. Piaţa Obor trebuie modernizată înţelept, regîndită, curăţată fizic şi „financiar". Odată cu distrugerea anunţată a Pieţei Obor, va muri şi o parte a sufletului balcanic, matein, atît de pitoresc şi proteic, al acestui oraş. Iar halele industriale unde produsele multinaţionalelor sînt mai ieftine, lumina – strălucitoare, iar – aerul condiţionat nu-l vor putea înlocui niciodată.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Cineva care să ne judece

Au trecut cîteva săptămîni bune de la declanşarea marii dezbateri naţionale pe tema deconspirării fostelor slugi ale Securităţii. Am ascultat, am privit, am citit. De la distanţa timpului scurs între şocul Mona Muscă şi rîndurile de faţă – primele pe marginea acestui subiect – trag, cu amărăciune, cîteva concluzii.

Deconspirarea are miză politică şi nu e nici pe departe începutul acelui proces de asanare morală a societăţii româneşti, fenomen după care tînjim de atîta amar de ani. Faptul că apar, acum, voci grave sau trîmbiţe sonore, luînd chip de indivizi care se bat cu pumnii în piept, clamînd declanşarea unui proces ireversibil de curăţare a spaţiului public, mă face să fiu de două ori mai circumspect: în România, probabilitatea de rezolvare a unei probleme este invers proporţională cu cantitatea de vorbe rostite despre ea. În plus, luînd în calcul diversitatea punctelor de vedere exprimate, îmi pare extrem de potrivită şi adaptată contextului una dintre legile lui Murphy: dacă nu-i poţi convinge, zăpăceşte-i.

Şi, de fapt, chiar sîntem bezmetici. Pe cine să crezi? Comunismul pare din ce în ce mai departe, după şaisprezece ani au apărut nuanţe şi securişti „de bine" lîngă „torţionari". Unii cer soluţii radicale, alţii doar pedepse hilare, de genul „pensii mai mici pentru fostele slugi ale regimului comunist". Aflăm că s-a colaborat cu Securitatea din patriotism, de frică sau – vezi tiparul Vadim Tudor – din dorinţa de a face bine unor colegi de breaslă. Nuanţele şi interpretările, de neacceptat în urmă cu doar cîţiva ani, devin din ce în ce mai puternice, semn clar că românii uită. Şi, în vreme ce unii rostesc, oftînd, că deconspirarea s-a făcut prea tîrziu, sînt alţii care bat din palme, bucurîndu-se că ea s-a făcut exact la timpul potrivit, al sinuciderii memoriei colective. La aproape şaptesprezece ani distanţă de momentul căderii lui Ceauşescu, România are, în legătură cu securiştii, o memorie colectivă ca un bec cu filamentul rupt, legănat de vînt: se mai aprinde, se stinge, iar se mai aprinde şi apoi se stinge iar...

Cel mai dureros aspect al întregii dezbateri nu e însă, nici pe departe, cel legat de securiştii răi ori buni, de colaborarea mare, mică sau mijlocie cu Securitatea. Şi nu e nici acela al cazurilor stupefiante de tip Mona Muscă. Drama pe care o trăim constă în aceea că, în suspiciunea colectivă care ne-a cuprins, nu-i nimeni care să ne judece. Instanţele morale, şi aşa firave, ale României de ieri au fost decapitate. Cea mai sonora ghilotină a căzut peste Mona Muscă, întruchiparea neprihănirii în politică, pînă mai ieri. Din noua generaţie s-a rostogolit capul lui Carol Sebastian. A apărut apoi, fără a fi

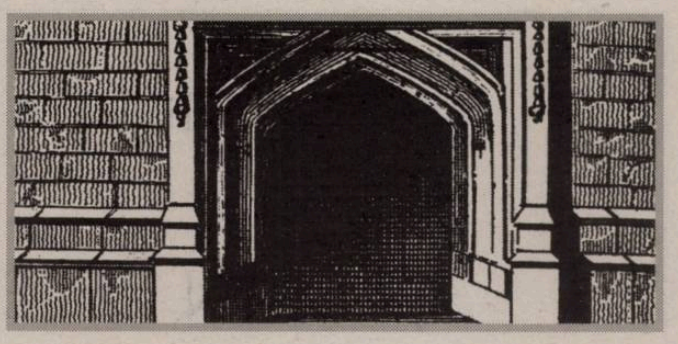

o noutate, dar adaptată la context, scrisoarea lui Andrei Pleşu către Ceauşescu. Brusc, cineva ne-a spus că am fost, de fapt, cîteva sute de mii de turnători. Şi, pentru ca starea de culpă să fie totală, au apărut şi cazurile unor minori recrutaţi de Securitate. Într-o atare situaţie – cum spuneam – judecătorii lipsesc. Iar, în absenţa judecătorilor, procesele se suspendă, nu-i aşa?

Împăcarea cu trecutul, atît de dragă unor personaje ca Ion Iliescu, e pe cale să se producă. Aparent, ea are culoarea roşie a unei vărsări de sînge în spaţiul public, dar, de fapt, nu e altceva decît o operaţiune strategică de distribuire uniformă a culpei. Într-o zi, foarte curînd, nu va mai fi nimeni în stare să arunce cu piatra. Şi-n felul acesta, ne vom preface, încă o dată, că am mai rezolvat o problemă.

AR TREBUI SĂ PUNEŢI MAI MULT PREŢ PE VOCILE NEÎNCREDERII EXTREME, PE EXPRIMAREA DE SINE CU MOŢ RĂCORITOR

● Din multele mesaje care curgeau pe ecran în timpul emisiunii *Mari români* de luni, 28 august (în general, pozitive, chiar entuziaste) am făcut o mică antologie personală cu cele înclinate, mai mult sau mai puţin, spre dilemă şi cogitaţiune, ba chiar cu un „ce" metafizic: „Un mare român nu s-a născut încă"; „Mari români sînt dacii"; „Marii români nu vor putea fi descoperiţi niciodată"; „Ar trebui să puneţi mai mult preţ pe baschetul românesc!". Şi un strigăt radical: „Ce vreţi, dom'le, cu emisiunea asta? Ce vă interesează pe voi care este cel mai mare român?". *Sms populi, vox dei*... (**M. V.**)

● Am auzit mai întîi vocile şi dialogul idiot la reclamele Pepsi Max, cu cele două lămîi („Chestia care iese din chestia asta, frate!", „Ce, eşti nebun?", „Soră-ta e foarte bună!" etc.). Acum le aud şi în alt spot, la un baton Kinder cu lapte: aceleaşi voci cretine, acelaşi dialog stupid, acelaşi „frate". S-or fi unit firmele Pepsi şi Kinder şi nu ştim noi? Oricum, dacă voiau să ne anunţe asta, puteau s-o facă simplu, că oricum ar fi fost mai inteligent decît aşa. (**C. P.-B.**)

● Un recent sondaj publicat în Marea Britanie a arătat că 53% dintre englezi cred că cetăţenii britanici de credinţă musulmană nu sînt fideli Coroanei. Asta înseamnă o creştere de 21 de procente faţă de rezultatele de acum cîţiva ani. Cei care ţin discursuri politic-corecte, orbi la realităţi, ar trebui să se gîndească la faptul că atentatele de anul trecut, ca şi tentativa de atentate de anul acesta, sînt cauza acestei creşteri a neîncrederii. Şi să privească spre Germania, care pînă de curînd credea că este la adăpost de eventuale atentate întrucît s-a pronunţat împotriva războiului din Irak. Teroriştii islamici nu par să fie sensibili la astfel de nuanţe... (**a. l. ş.**)

● Dacă vreodată vei avea vreun dubiu în ceea ce priveşte originea unei firme, uită-te cu atenţie la denumirea ei. Pentru firmele româneşti, un indiciu ar fi ciudăţenia şi, parţial, obscuritatea numelui. De exemplu, ce provenienţă poate avea o „firmă de ambalaje metalice pentru materiale chimice" care se numeşte „SC Bobiţă SRL"? Numai una românească! Bine spunea cineva că „ne aflăm sub semnul diversităţii lingvistice extreme". (**R. T.**)

● În săptămîna extrem de tristă care tocmai a trecut, o singură ştire m-a făcut să surîd: aceea care spunea că – potrivit unui studiu – „muuu"-ul vacilor este diferit în funcţie de zona din care provin acestea; cu alte cuvinte, că văcuţa din Scoţia mugeşte cu un alt „accent" decît văcuţa din Franţa! Probabil că aceasta încearcă să spună „muua", în timp ce surata ei scoţiană e mai zgîrcită cu exprimarea de sine. (**a. l. ş.**)

● La restaurantul „Doina" din Mamaia, totul pare să fi încremenit undeva, prin anii '80. Acelaşi miros de cantină, aceleaşi farfurii albe, cu dungă albastră, aceeaşi brînză cu roşii, pe post de aperitiv la cină, inconfundabilele „amandine", leşinat de dulci, cu moţ de frişcă „naturală", bonurile de masă pe care le dai chelneriţelor bătrîioare, în uniforme alb-negru, „mămoase": „Vă mai aduc pîinică?", „Vă rog, nu mai staţi cîte doi la masă, dacă e de patru persoane!", „Aicea mai trebe o ciorbiţă?". Totuşi, printre familiile clasice (mama, tata, plus doi copii cu colace), desprinse din acelaşi ta-

Cu ochii-n 3,14

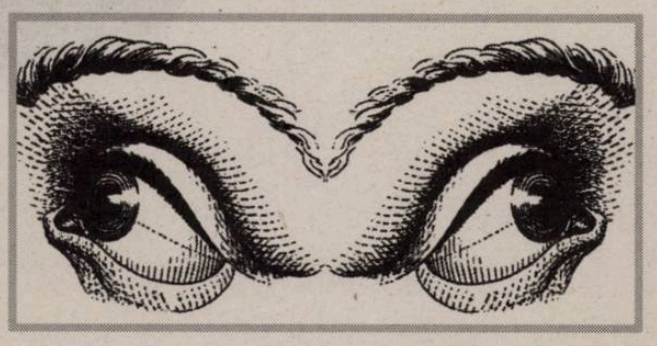

blou, mai poţi vedea cîte un tînăr tuciuriu, burtos, cu două telefoane pe masă şi cu un lanţ de două deşte la gît, semn că aparenţele „tranziţiei" trebuie salvate. (**A. P.**)

● CNN a prezentat documentarul *In the Footsteps of Bin Laden (Pe urmele lui Bin Laden)*. De acolo am aflat că, atunci cînd s-a înfiinţat, Al-Qaeda avea şi un set de reguli de comportament. De pildă, toţi recruţii trebuiau să cunoască bunele maniere. În plus, teroriştii ăştia nici nu sînt aşa de visători cum par, s-au organizat destul de birocratic: odată primit, fiecare recrut are dreptul la o călătorie anuală acasă, plătită de organizaţie, cu condiţia să-şi anunţe intenţia de călătorie cu două luni şi jumătate înainte. E răcoritor să ştii că îi chinuie şi pe ei birocraţia, deşi mă gîndesc că în cazul lor apar felurite probleme insurmontabile. De pildă, în cazul teroriştilor sinucigaşi, cum rămîne cu chitanţele? (**C. G.**)

ŞI CÎND TE GÎNDEŞTI CĂ ANGOASELE-CHEIE SE NASC FEMELE ŞI APOI DEVIN MASCULI

● Finlandezii sînt inepuizabili în ideile lor total inadecvate la groaznica seriozitate a lumii. După Mondialele de saună, Mondialele de cărat soţia, Mondialul de chemat animalele, în ţara asta de o imaginaţie fără frontiere a avut loc şi Campionatul Mondial de aruncat cu telefonul mobil. Aurul a revenit finlandezului Lassi Etelatalo, care a aruncat un Nokia la 89 de metri. Un olandez a cucerit medalia de argint cu o aruncare – ce-i drept, în afara ariei de concurs – care „a impresionat juriul". Şi cînd te gîndeşti că a existat o perioadă a războiului rece în care, pentru destindere şi echilibru în Europa, s-a propus finlandizarea continentului... Nu s-a prea reuşit. Mai încercăm o dată? (**R. C.**)

● Un salut confratern romancierului Petru Cimpoeşu, autorul neuitatului *Simion liftnicul*. Într-un admirabil interviu acordat Iolandei Malamen *(Ziua,* 24 august 2006), demn în toate angoasele sale literare, politice şi sociale, plin de acel bun-simţ al scepticului nemîntuit, prozatorul are grijă să numească printre cărţile sale preferate *Cevengur*-ul lui Andrei Platonov, „o capodoperă care la noi a trecut aproape neobservată". Aşa cred şi eu. Ţin la solidaritatea prin admiraţie (şi refuz!) ca la acest pix cu care scriu. (**R. C.**)

● *(continuare din numărul trecut)* Au făcut-o şi pe asta: l-au retrogradat pe Pluto, nu mai este planetă. La noi în redacţie, facem un club: prietenii lui Pluto. Credem că este ceva putred la mijloc, cum de le-a căşunat aşa brusc pe săraca fostă planetă? S-a avansat ipoteza că l-au prins pe Pluto că a fost turnător, l-a turnat pe Mickey Mouse. Oricum, de aici decurg fel de fel de încurcături. Cum îi vom spune lui Pluto de acum înainte? Ca în cazul Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei? Adică Fosta Planetă Pluto? Şi, în fine, întrebarea-cheie: cine vine în locul lui Pluto? (**C. G.**, cu contribuţia spontană: **a. l. ş.**, **M. B.** şi **I. P.**)

● Iată ce am mai aflat în ultimul timp de pe National Geographic şi de pe Animal Planet: cîrtiţa are himen regenerator; termitele sînt oarbe; majoritatea bibanilor de mare se nasc femele şi apoi devin masculi; delfinul de Amazon poate întoarce capul pînă la 90° în ambele părţi; doar 70% dintre şerpi depun ouă, restul nasc pui vii; există 40 de specii de şerpi de mare care au plămîni suficient de mari pentru a sta sub apă pînă la 8 ore; foca stă sub apă 11 ore, restul zilei odihnindu-se pe gheţar; puii de pelican sînt hrăniţi de mama pelican pînă la 2 ani şi jumătate, iar Stokes, cel mai veninos şarpe de mare, are un venin de 5 ori mai toxic decît cel al cobrei regale. (**M. C.**)

VORBA CUIVA: ÎN ANII NOŞTRI, LUCRURILE REINTRĂ PE FĂGAŞUL LOR NEPOTRIVIT

● Ziarul *Adevărul* cita în urmă cu cîteva zile nişte statistici potrivit cărora în România ar lucra circa 350 de mii de prostituate. Adică vreo 3 procente din populaţia feminină. Vorba cuiva, tot e mai bine să fii popor de curve decît de fanatici. (**A. M.**)

● Neavînd încotro, o beam uneori în anii gri sau negri ai orînduirii ăleia. Miercuri, 23 august 2006, am aflat (din cotidianul gratuit *Compact)* de unde-i vine numele: BRIFCOR = Băutură Răcoritoare Indigenă cu Fructe Carbonatată de Origine Română. (**D. S.**)

● O veste m-a cutremurat de bucurie şi speranţă, ca odinioară pe bunicii noştri: (poate) vin americanii! Cum în ultima vreme poliţiştii americani investesc din ce în ce mai mult în achiziţionarea patrupedelor cu ham-ham (în unele state, omorîrea unui cîine poliţist atrage după sine pedeapsa capitală!), dar cum n-au îndeajuns de mulţi, s-au gîndit să importe din Europa. Aici însă, surpriză! Piaţa cîinilor a devenit peste noapte nu una bună, ci una formidabilă. Şi nu numai că sînt scumpi, dar nu prea mai sînt... Şi atunci, uitîndu-mă eu pe fereastră: veniţi, fraţilor, în Constructorilor, că sînt mulţi şi sînt pe gratis! (**S. G.**)

● Festivalul de la Mamaia şi-a revenit la normal! După ani de zile în care prezentatorii erau ceva mai suportabili decît candidaţii, iată că lucrurile reintră pe făgaşul lor. Onoare participanţilor şi cîştigătorilor! Oroare de Brenciu & Măruţă! (**A. C.**)

● Natascha Kampush – adolescenta din Austria, scăpată săptămîna trecută din captivitatea unde o ţinea, de opt ani, răpitorul ei, care apoi s-a sinucis – a dat o declaraţie de presă unde, evitînd orice relatare despre viaţa ei intimă, afirmă: „În general, nu am sentimentul că tinereţea mea ar fi fost frustrată de trăirile fireşti, ba chiar am fost scutită de unele ispite, cum ar fi fumatul, băutura, anturajul nepotrivit". Îşi exprimă chiar regretul şi durerea: „El a fost o parte din viaţa mea şi acesta este motivul pentru care, într-un anume fel, încerc un sentiment de doliu după moartea lui". Poate că şi ea ar avea nevoie de o comisie de experţi care să-i explice caracterul criminal al acţiunii răpitorului. (**M. B.**)

HUMANITAS

ȘTEFAN ZELETIN
BURGHEZIA ROMÂNĂ

Un model de înţelegere a istoriei, de analiză pertinentă a evoluţiei economice şi sociale a societăţii româneşti, această carte oferă posibilitatea unei mai clare orientări în haosul vieţii sociale şi politice a României de după Primul Război Mondial.

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Pentru comenzi prin poştă
021/311 23 30; cpp@humanitas.ro

DILEMATECA
SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 1 septembrie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 4.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: *Călători, turiști, personaje, scriitori*
● ANCHETĂ: *Lecturi și stări*
● INTERVIU cu Gheorghe Crăciun:
„Un scriitor adevărat este un masochist incurabil"
● RECENZII: *Ce e de citit în vara aceasta?*
● REPORTAJ: *Lectura, antidot la trecerea timpului*
● PROFIL: Cristian Tabără
● DOCUMENTE: Irina Nicolau, *Mărturie de dincolo*

Dilemateca
Îți dă de citit

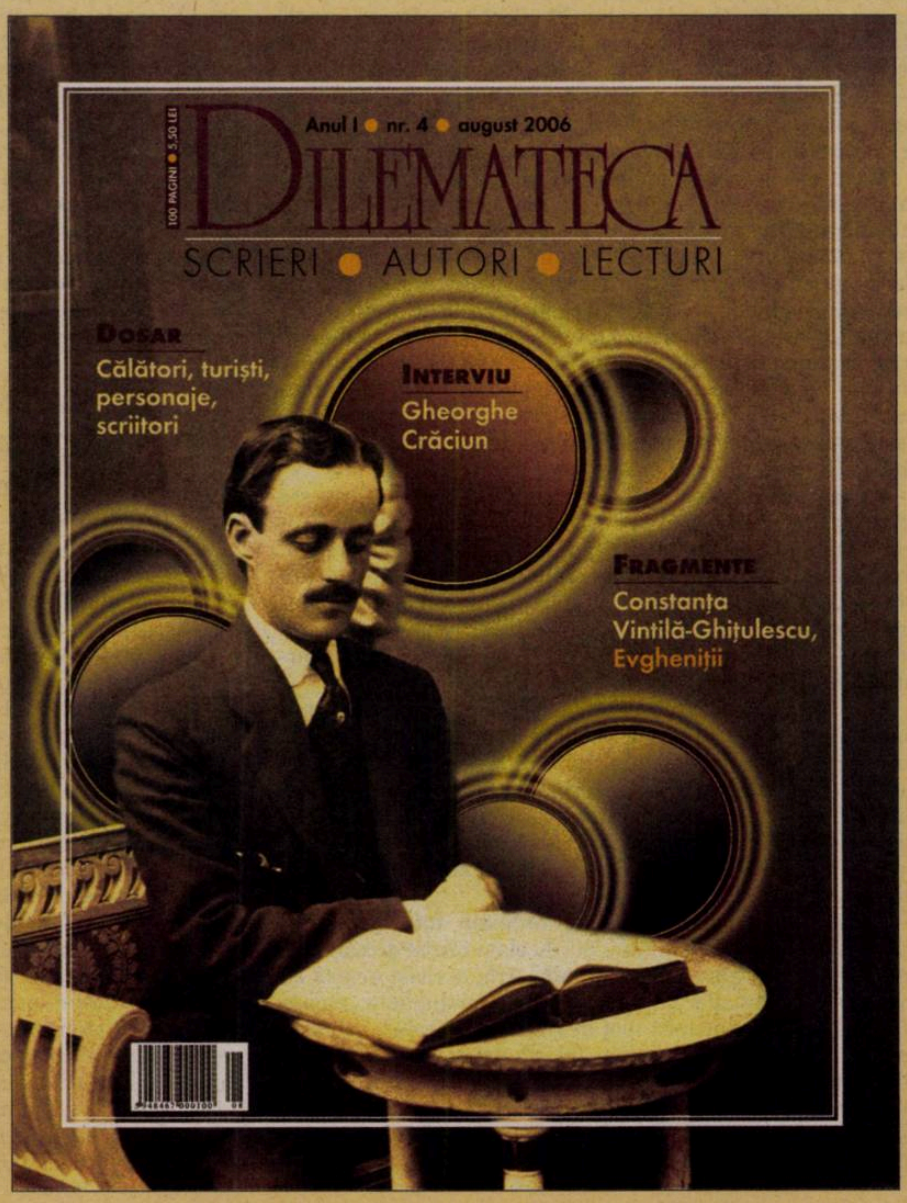

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 137 ● 8-14 septembrie 2006 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Fără titlu“
pagina **3**

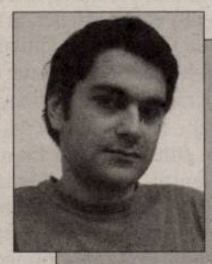

Marius Chivu
„Cum mi-am petrecut Şcoala de vară, ediţia 2006“
pagina **13**

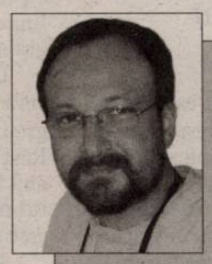

Cezar Paul-Bădescu
„Despre bani este vorba“
pagina **19**

Capitalism şi implicare socială

– al patrulea forum Volvo-Dilema veche –

© L. Muntean

„Banii sînt un fel de al şaselea simţ: fără ei, nu te poţi folosi de celelalte cinci.“

WILLIAM SOMERSET MAUGHAM

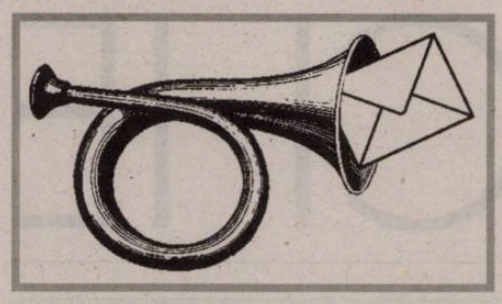

Nr. 133: Articolul lui Andrei Pleşu „Zelul demascator"

„Prostimea" care ignoră cruzimea torţionarilor

Nu ştiu cîţi or fi citit excelentul eseu „Zelul demascator" semnat de dl Andrei Pleşu şi publicat în *Dilema veche,* nr. 133, 11-17 august 2006. Iată ce scrie domnia sa, printre altele: „Trebuie însă să umblăm prin hîrtii şi prin destine cu maximă fineţe, cu discernămînt, cîntărind farmaceutic contexte, caractere, rezultate esenţiale de ansamblu şi nu doar accesorii episodice, de detaliu..."

Cu vreo douăzeci şi ceva de ani în urmă, eram preşedintele Colegiului Medicilor dintr-un judeţ. Într-o dimineaţă, la cabinetul de Explorări Funcţionale al spitalului în care lucram, am fost vizitat de către o colegă tînără, care lucra ca medic într-un dispensar medical urban... M-a privit speriată şi a început să plîngă. „N-am ştiut încotro s-o apuc", a şoptit printre lacrimi. „Pur şi simplu nu ştiu ce să fac." Pe scurt, semnase un angajament pentru Securitate. Totul începuse cu o lună în urmă cînd, la rugăminţile unei asistente, eliberase un certificat medical; pacientul îi lăsase lîngă piciorul biroului o plasă cu cîteva bucăţi de brînză. Protestase, nu vroia darul, însă pacientul nu a vrut să audă. Nici nu a apucat să aplice ştampila pe act, că în cabinet a intrat un miliţian. I-a cerut o declaraţie şi a invitat-o a doua zi dimineaţă la sediul Miliţiei. Timp de o lună a fost chemată zilnic şi obligată să aştepte ore în şir în faţa uşii, alături de borfaşi, beţivi şi scandalagii. Cînd era pe punctul de a-şi pierde minţile, a apărut un domn distins, prietenos, cu ochelari de soare; a invitat-o în cabinetul său, i-a oferit o cafea şi şi-a cerut scuze în locul „tablagiilor" analfabeţi şi mojici. „Noi, zicea el, cei care «servim patria», ştim să respectăm intelectualii ţării." Chiar comandantul, zicea el, îl trimisese să o ajute... Atît că... dat fiind faptul că se amestecase într-o anchetă, trebuia să aibă şi ei o justificare: ea urma să semneze un angajament. Ajunsă la acest punct al poveştii, doctoriţa m-a privit derutată. „Am avut de ales, s-a lamentat ea, de la 6 luni la 2 ani de puşcărie... sau să devin informatoare... Pînă la urmă, am semnat." Am încercat s-o liniştesc cum m-am priceput în acele clipe... Am sfătuit-o să scape de ei, să se prefacă bolnavă, să mimeze instabilitate psihică, să joace rolul de nebună.

Ani buni n-am mai întîlnit-o şi habar nu am cum s-o fi descurcat... Am zărit-o deunăzi în faţa unui complex comercial. Era căruntă, mi-a povestit despre copiii ei, studenţi; surîdea cu un fel de complicitate tristă. Privind-o cum se depărtează cărînd sacoşele cu cumpărături, uşor adusă de spate, mi-am imaginat cum ar fi decurs lucrurile dacă doctoriţa s-ar fi născut în locul şi în timpul deputatei Lavinia Şandru, iar dna deputat, această iacobină de salon, în locul doctoriţei... Fiecare om trebuie măsurat cu timpul care i-a fost hărăzit, „cîntărind farmaceutic contexte". A dezbate în presă sau la televiziune problemele de conştiinţă ale cuiva, fie el laş sau ipocrit, este ca şi cînd ai încerca să operezi pe creier un pacient fără nici o pregătire adecvată, întinzîndu-l direct pe tejgheaua unei cîrciumi comunale!

Şi Isus a fost ispitit... „Diavolul L-a dus pe un munte foarte înalt, i-a arătat toate împărăţiile lumii şi strălucirea lor, şi i-a zis: «Toate aceste lucruri Ţi le voi da Ţie, dacă Te vei arunca cu faţa la pămînt şi Te vei închina mie». «Pleacă Satană!», i-a răspuns Isus. «Căci stă scris: *Domnului Dumnezeul tău te vei închina şi numai Lui să-I slujeşti*». Atunci diavolul L-a lăsat." Din păcate, doctoriţei îi fusese confiscat Dumnezeul de către „educatori" încă din clasele primare! În spatele ei, în timpul ispitei, nu se afla Dumnezeu, ci o lume pentru care urgenţa zilnică era mai degrabă supravieţuirea, decît demnitatea.

Despre laşitate, fiecare dintre noi ar avea cîte ceva de spus... De spus sau de mărturisit? „E greu, scria Geo Bogza, să fii Sfîntul Petre în ziua Răstignirii!" Ceea ce mi se pare destul de mizerabil în societatea românească de astăzi este faptul că prostimea, ignorînd cruzimea torţionarilor, este mai revoltată de laşitatea victimelor.

Apropo de „cazul" doctoriţei, relatat mai sus... Eram preşedintele Colegiului, trebuia s-o apăr, să protestez, să răstorn pămîntul! Unde să mă fi dus? Directorul Sănătăţii era un politruc, chiar prim-secretarul coordona Securitatea; să mă fi dus la *România liberă* condusă de dl Paler? S-o fi căutat pe Ana Blandiana la Uniunea Scriitorilor? Să mă fi dus la Patriarhul Teoctist? În dictatură, pentru individ nu sînt decît două variante: în faţă, supunerea, în spate, hăul! Devălmăşia în care existăm astăzi poate fi, pînă la un punct, explicabilă... Cei care au colaborat orbeşte cu dictatura, evident, fără să comită crime, sînt îngroziţi cînd „anticomuniştii" propun să li se testeze gradul de laşitate şi încearcă să se refugieze sub umbrela vinovăţiei colective... Dar poate că şi mulţi „anticomunişti" ar intra în panică dacă s-ar propune să li se testeze şi lor, bunăoară, coeficientul de inteligenţă.

dr. Lucian PARASCHIVESCU
str. Ion Creangă 52, Alexandria

Nr. 133: Articolul lui Mariús Chivu „Îngropaţi V ama Veche"

Sînt o ignorantă...

Am avut momentele mele de ignoranţă, am fost în Vamă şi n-am văzut lanţurile de aur de la grumazul graşilor cu bani, n-am auzit manele nicăieri. Am văzut într-adevăr animatoarele care se unduiau la Berăria Germană, unde era aproape gol, am văzut jeep-uri şi ATV-uri fioroase călcînd Vama în picioare şi recunosc: m-au întristat... Nu era locul lor acolo, printre tineri porniţi la vînătoare de *love & peace,* soare & bronz, lenevit & zbînţuială.

Am văzut hamace şi oameni citind în moduri cît mai variate: unii absorbiţi de carte, alţii afişîndu-şi lectura; unii răsfoind paginile curioşi, alţii adormind pe aceeaşi pagină de cîteva zile...

Am văzut tarabele cu ochelari de plastic, cu prosoape în culori triste şi modele ratate, am observat pantofii lucioşi, şosetele din sandale, maiourile cu plasă sau frezurile lubrifiate... Am fost revoltată şi tolerantă, în acelaşi timp. Toleranţa o datorez prietenilor cu care am fost în Vamă: cînd eşti cu oameni care gîndesc la fel ca tine, trecerea prin Vamă devine, recunosc, o privire blurată, deturnată: am văzut kitsch-ul, dar nu m-am oprit asupra lui, ci asupra plaselor de pescuit puse la uscat pe nisip (surprinzătoare culori), a cîinilor prietenoşi şi frumoşi care vin să te încălzească cînd te ia frigul pe plajă...

Aş fi vrut să prind şi Vama descrisă de prieteni mai mari ca mine; mă regăsesc în povestirile lor despre cărţi, discuri, artişti... Ştiu că ceea ce apără de fapt Marius Chivu este tinereţea lui petrecută acolo. Şi mă bucur de revolta lui înflăcărată şi radicală. Mă bucur că-l bîntuie pasărea Phoenix... Bănuiesc că ceea ce ne dorim e o Vamă în care cultura să nu fie afiş, ci gînd intim, iar sentimentul de libertate să nu însemne întoarcere la gesturi neandertaliene. Cred că e important ca mersul în Vamă să rămînă o formă de viaţă civilizată, într-un mediu natural (în sensul de mare, soare, plus locuri/oameni necosmetizaţi). Prin civilizaţie înţeleg aici acele gesturi esenţiale, prin care omul îşi respectă şi semenul, şi locul în care se află; de fapt, cred că îmi doresc ca mersul în Vamă să rămînă o formă de iubire – leneşă, inspirată, nebunatică, înţelegătoare – a lumii de care alegi să te bucuri pentru cîteva zile.

Ioana MUNTENESCU
ioana_muntenescu@yahoo.co.uk
Bucureşti

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

Replici

Nr. 134: Vechi şi nou în Bucureşti

Sînt dintre cei care citesc cît mai multe observaţii privind „vremurile", încercînd să le discern atît cît sînt capabil. Dintre „surse" şi *Dilema veche*.

Aş face o sugestie. Cel puţin pentru Bucureşti unde sînt la ordinea zilei discuţiile privind construcţiile de clădiri. De la „vitale sardele" (Robert Turcescu) – văzute de mine încă la Eforie Nord şi *îngrozit* în Bucureşti („Brâncuşi" ori „Henry Coandă", ori...) – la călcarea în picioare a bunului-simţ profesional (turnurile din fier şi sticlă de lîngă catedrala Sf. Iosif şi biserica Armenească sau coteţul ridicat în şi peste ruine în Piaţa Palatului lîngă Biblioteca Carol I). După părerea specialiştilor (prof. arh. C. Renzo) sînt gafe profesionale (evident, incluzînd partea estetică specifică arhitecturii, aşa cum se judecă şi „design"-ul auto).

Sugestia: decît la talk-show-uri şi în presă să ascultăm sau să citim analişti ori... publicişti, ar trebui chemaţi acei *urbanişti* şi *arhitecţi* care au dat *autorizaţia*. Să ne explice ei ce nu ştim noi!

Petre CRISTESCU
Bdul C. Brâncoveanu nr. 99
Bucureşti

Nr. 135: Convingeri

„Nişte oameni fericiţi..."

Nu mă simt deloc confortabil în prezenţa celor care îşi exprimă, des şi cu aplomb, nenumăratele lor convingeri. În schimb, îmi plac cei care poposesc pentru reflecţie pe teritoriul îndoielii, cei pentru care afirmaţia lui Socrate – „ştiu că nu ştiu nimic" – este, cel puţin, un îndemn la chibzuinţă şi prudenţă în exprimarea unei idei. Sigur, nu poţi trăi într-un minim echilibru, cu tine şi cu lumea, dacă nu ai cîteva credinţe, fie ele şi convingeri, doar că nuanţarea şi îndoiala trebuie să fie oricînd gata să te salveze de ceea ce Gabriel Liiceanu numea „încremenirea în proiect". De altfel, cuvîntul *convingere,* cînd este folosit într-o polemică de orice natură, încearcă, adeseori, să aibă ascuţişul unei săbii de Toledo, dornică să-l îngenuncheze pe adversar. Între „eu cred" şi „eu sînt convins" sau „am convingerea că", diferenţa este mai mare decît ne imaginăm. „Cred că Dumnezeu există" poate spune şi credinciosul pentru care dogma este calea spre absolut şi cel care ajunge la divinitate pe drumul îndoielii. „Am convingerea că Dumnezeu există" este o afirmaţie care te trimite *ab initio* pe acel teritoriu unde părerea subiectului se vrea cal troian. În cele din urmă, cei care au mintea înţesată de convingeri sînt nişte oameni fericiţi şi, de multe ori, ei fac istoria. Convingerea este puternică, mobilizatoare, dominatoare. Îndoiala este fragilă, concesivă, vulnerabilă. Prima este o armă, cealaltă – o cale. Istoria omenirii demonstrează, fără putinţă de tăgadă, că nu Socrate, Montaigne sau Erasmus au ridicat şi dărîmat imperii. Consolator este totuşi faptul că în istoria spiritului uman, cei de mai sus şi mulţi alţii au construit cu ideile lor o formă de refugiu unde te poţi adăposti cînd realitatea este gata să te doboare.

Mirela PETRESCU
mirela_petrescu2006@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Poliţia**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.225 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru 1 an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni, cont lei R008BRDE445SV50236294450.

Abonamentul extern costă 110 de euro pentru 1 an, cont euro: RO93BRDE445SV50236534450.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 112).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Fără titlu

Am fost plecat în concediu. Am încercat să rup, pentru douăsprezece zile, toate contactele cu patria. Nu televizor, nu presă, nu telefon. La întoarcere, am recuperat, rapid, dulcea toxină autohtonă. Fusesem demascat, în *Gardianul,* prin bunăvoința domnului Mihai Pelin, rejudecat, în *Ziua,* de vechiul meu admirator Gabriel Andreescu, apărat de cîțiva reprezentanți ai societății civile, bălăcărit în toate felurile de internauți mai mult sau mai puțin anonimi (citez din memorie: „Pleșu e un porc!“), scuzat sau încurajat de alții. Mona Muscă promisese alegătorilor că nu va părăsi Parlamentul, Iustin Marchiș devenise „o Mona Muscă“ a clerului, Vadim Tudor îl amenința pe Mircea Dinescu cu defenestrarea. Mă simt acasă. Încerc, din răsputeri, să nu devin nostalgic. Înainte de '89, știam bine care sînt taberele și în care tabără sînt. Știam că unii colegi și, poate, cîțiva prieteni au făcut, constrînși de împrejurări sau de cine știe ce deranjamente lăuntrice, un târg indemn cu represiunea, știam că telefoanele se ascultau și că exista cenzură, chiar atunci (și mai ales) cînd, oficial, cenzura era desființată. Linia frontului era totuși clară. Securitatea știa și ea ce fel de individ sînt, ce gîndesc, de ce sînt în stare și de ce nu sînt în stare. O știa și cînd am fost dat afară din slujbă și din partid, și cînd mi-a propus să lucrez ca muncitor necalificat la fabrica de sticlă (în vreme ce nevesti-mii i se oferea un job asemănător la fabrica de ciorapi), și cînd mi-a plasat un echipaj de supraveghere în fața porții, cu ordinul să legitimeze pe toți cei care vor să mă viziteze, și cînd m-a obligat să părăsesc, fără familie, Bucureștiul, și cînd mi-a dat pașaport, sugerîndu-mi să nu mă mai întorc. Nu eram Doina Cornea, nici Radu Filipescu, nici Tudoran, nici Dinescu. Nu eram nici măcar Gabriel Andreescu. Sau Dan Petrescu. Nu eram în clasa de pericol „roșu“, dar nici în tăcuta și previzibila majoritate „verde“. Eram în eșalonul (s-o recunoaștem, nici el prea numeros) galben spre portocaliu. Dacă mi-ar fi spus atunci cineva că regimul comunist va cădea, că vom cunoaște democrația și libertatea și că, în noul context, voi deveni un personaj suspect, batjocorit cînd de foști colaboratori ai dictaturii, cînd de „ai mei“, aș fi zis că mi se flutură pe la nas o provocare obscenă. Dar tocmai asta trăiesc. Să reacționez? Să mă apăr? Să explic la nesfîrșit celor care mă fac crocodil că nu sînt crocodil? Are sens? Sau să tac, lăsînd calomnia să circule: „O fi ceva dacă nu zice nimic!“. Într-o primă etapă, am vrut să limpezesc lucrurile. L-am dat în judecată pe Gabriel Andreescu, am cîștigat, și am putut finanța, cu banii lui, primul număr al celei mai bune reviste de filosofie medievală de la noi. Dar a contat? Încurajat de supozițiile mediocru-perfide ale lui M. Pelin (vechi colaborator la *Flacăra* lui Adrian Păunescu), Andreescu recidivează cu o promptitudiune clinică. Nu sînt vinovat doar pentru că am trimis memorii conducerii țării, pentru a-mi reintra în drepturi. (În paranteză fie spus, memoriile cu pricina au fost publicate mai întîi, cu mulți ani în urmă, de *România Mare,* citate apoi, parțial, de Andreescu, în *Timpul* de la Iași și reluate acum de *Gardianul,* care, neprofesionist, a vîndut o gogoașă răsuflată drept bombă.) Dar mi se reproșează că, înainte de 1989, am publicat cărți și am ieșit de două-trei ori din țară. Eram, deci, om al regimului. Cu un asemenea zel al culpabilizării, vom ajunge să fim vinovați de profesie. N-am semnat un angajament? Nu-i nimic: poate vom găsi niscaiva note informative. Nu le găsim? Putem presupune că au fost distruse. Sau săpăm mai adînc: dăm peste vreun memoriu. Sau ne amintim că împricinatul a participat la vreo defilare de 1 Mai. Dacă a fost membru PCR și a avut și o funcție, cît de mică, lucrurile sînt simple. Dacă nu, o fi fost măcar utecist sau pionier sau șoim al patriei. Dacă a fost chirurg, o fi operat vreun grangure și i-a salvat viața. Dacă a fost tîmplar, o fi făcut scaunele Marii Adunări Naționale. Lucrurile pot merge oricît de departe. Dezvăluirile se țin lanț, problemele de conștiință asemenea. Ceea ce uităm să incriminăm e însuși sistemul care a scos din noi atîta mizerie omenească. Cît despre securiștii de meserie, ei dorm liniștiți, cu conștiința împăcată. Sînt sigur că se amuză copios, contemplînd efectul muncii lor de o viață. Intelectualii sînt compromiși, GDS-ul e fisurat, partidele istorice destabilizate. Pînă la urmă, toți, conștienți sau nu, lucrăm pentru fosta Securitate. Sub comuniști, ni se recomanda ura de clasă. Acum ni se recomandă intransigența oarbă și vrajba generalizată. Adversități private, frustrări psihanalizabile, coterii lucrative, invidii, orgolii, deliruri, tot ce e noroios în sufletele noastre trebuie stimulat și valorificat. Deconspirarea Securității se face simultan cu deconspirarea propriilor noastre fantasme și micimi. Ceea ce ar fi trebuit să ne aducă limpezire și prospețime morală, ne umple de lehamite și amărăciune. Noutatea e că, de data asta, pierdem pe mîna noastră. Îmi pare rău că m-am întors din concediu...

cu dilema la croitor

Credeți că generalul Pleșiță are vreo tresărire nervoasă cînd trece prin fața CNSAS?

Nicidecum. Pentru pensionarul de lux al Securității, CNSAS e un soi de casă de odihnă. Căci, după ce s-a căznit să-i smulgă barba lui Paul Goma, cu treizeci de ani în urmă, acum privește fericit cum intelectualii români se epilează reciproc.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Capitala europeană a termopanelor

Azi-dimineață, Google mi-a „dat“ 856.000 de rezultate cînd am căutat cuvîntul „termopan“ și 265.000 de rezultate pentru forma de plural. Nu mă îndoiesc că, la ritmul românesc de modernizare, urbanizare, reabilitare termică, construcții de locuințe, renovări de școli etc., etc., pînă va apărea acest articol prezența termopanului pe *www* va fi și mai mare.

Termopanul a devenit simbolul tranziției spre capitalism, semnul bunăstării și al occidentalizării, panașul celor care vor să arate lumii că au prosperat și „au intrat în rîndul lumii“, panaceul civilizator: ți-ai „tras“ termopane, exiști, ești „de-al nostru“, se cheamă că n-ai stat degeaba în era postcomunistă, ai priceput mersul Timpului, te-ai prins încotro bate Istoria. Acolo unde apare, termopanul poate naște invidii între rubedenii și vecini („ai văzut, dragă, pînă și amărîtu' ăla de Gogu și-a pus termopane“) sau mari investigații jurnalistice întru paza democrației și a banilor publici („Șeful Armatei, generalul Eugen Bădălan, a ordonat ca ferestrele sediului Ministerului Apărării să fie înlocuite cu geamuri termopane, iar clădirea să fie împînzită cu noi aparate de aer condiționat“, *Jurnalul național,* 5 septembrie crt.). Asortabil cu orice – blocuri ceaușiste, clădiri noi de birouri „clasa A“ sau vile burghezo-moșierești din cartierul Primăverii, confiscate, retrocedate și noilor capitaliști date – termopanul tinde să definească o eră în istoria României: peste ani, nu se va mai vorbi, ca acum, despre „regimul Iliescu“ și „regimul Constantinescu“, ci – transpartinic și apolitic – despre „era termopanului“. În fine, termopanul este – în această perioadă de tranziție marcată de diferențieri sociale, de învrăjbiri politice, de o proastă gestionare a pluralismului politic și cultural – elementul unificator: de la udemeriști la rromâni mari și de la rockeri la maneliști, de la adepți ai corectitudinii politice la neoconservatori creștini și de la angajați ai multinaționalelor la securiști pensionari, cu toții ne topim diferențele identitare în bazinul comun al acestei invenții tehnologice care, la noi, a căpătat o amprentă culturală puternică și o utilizare socială complexă. Etnologii și antropologii ar face bine să se apuce de studii sistematice pe tema „termopanul la români“, astfel încît arheologii viitorului să nu zgîndăre degeaba pămîntul întrebîndu-se ce și cum, fără să aibă și oarece consemnări de-acum, din vremea contemporanilor termopanului.

Invenție fără îndoială utilă și necesară, termopanul tinde să devină, în concepția unor edili și administratori, expresia deplină și suficientă a „noului“. S-a creat o mentalitate de tip termopan, în care mecanismul dominant este cel al înlocuirii. Așa cum locatarii de la bloc își schimbă ferestrele vechi cu unele noi, „uitînd“ că în ciuda tehnologiei nemțești blocul tot de tip ceaușist rămîne, primarii și arhitecții-șefi ai orașelor sînt porniți într-un iureș modernizator pe bază de substituție: radem o clădire veche cu ipsosării și colonade și punem în loc un bloc de sticlă. Căci, nu-i așa, renovarea e mai scumpă decît o construcție de la zero. Cea mai nouă țintă a primarilor Videanu și Onțanu este Piața Obor. De acord, e cam ponosită și ar avea nevoie de o aducere la standarde actuale. Dar soluția găsită e bazată pe principiul înlocuirii: se va face ceva „în loc de“, nu se va integra ce este acum cu eventuale construcții și amenajări noi care să-i sporească funcționalitatea, dar să nu-i omoare specificul și patina. Marea ipocrizie este că edilii anunță asemenea măsuri ca pe o necesitate ineluctabilă, dat fiind că Bucureștiul „trebuie să redevină o capitală europeană“. Presupun că, din deplasările lor în interes de serviciu prin capitalele europene, primarii noștri rămîn cu cîte o jumătate de impresie, atît cît le permite formația lor culturală: ici văd o placă de gresie, dincolo un paviment, mai încolo un fier forjat și, abia coborîți din avionul de întoarcere, se și reped să aplice în București ce-au „văzut“ la Viena ori Paris, pînă nu se iau cu politicalele și cu alte biznisuri valahe. Concentrați să nu uite ce culoare avea gresia, n-au apucat să observe că piața veche a Vienei, lăsată în pace cu fierăriile ei cu tot, e și funcțională, și modernizată, dar și frumoasă, și *veche;* n-au observat că la Helsinki, chiar în port, piața veche e și o atracție turistică, nu doar un loc numai bun de cumpărături; n-au observat că la Roma, Piazza Vittorio s-a renovat, dar tarabele „de tip vechi“ n-au fost alungate și nici nu li s-a pus în cap o parca-

re supraetajată, deși traficul e și acolo o problemă. Nu. Ai noștri vor progresul și numai progresul, iar ce au înțeles ei din ideea de progres nu face nici cît gazul acela miraculos care se pune între cele două straturi de sticlă și asigură superioritatea termopanului față de „trecut“. Nu mă îndoiesc că și în centrul istoric, și în alte locuri se va întîmpla la fel: se va distruge mult, „în numele noului“, și se va cîrpi enorm.

Tot ce mai lipsește pentru a consfinți triumful deplin al „erei termopanului“ este o nouă „Cîntare a României“, cu muncitori și muncitoare în salopete „de firmă“ dansînd pe marea scenă a țării cu ferestre de PVC în mîini și defilînd prin fața portretelor de o sută de metri pătrați ale vajnicilor noștri primari, atîrnate pe noile blocuri de sticlă. Nici măcar nu mi se mai pare o imagine de coșmar...

ținerea de minte

„...Cred că trebuie să suportăm cu plăcere consecințele egalității, cu limitele ei cu tot. Și pe urmă, noi avem un mare atu: capacitatea noastră de a ne face viața frumoasă. Din nimicuri. Că nu sîntem pretențioase. Ne mulțumim cu o floare, cu o rochie nouă, cu o vacanță la mare, cu o primăvară. Putem fi mult și bine egale cu Ei. Pot să ne ceară să fim deștepte, să fim instruite, să fim la nivelul lor, pot să ne ceară și leafa, pot să ne ceară orice. Nouă ne rămîne primăvara. Sau rochia cea nouă. Sau vacanța la mare. Noi putem și să muncim, și să arătăm bine – dacă trebuie –, să îngrijim un copil, să-i îngrijim pe ei, să-i iubim, să-i cicălim, să fim bune, rele, insuportabile, generoase, egale cu noi și egale cu ei. Nu credeți că sîntem formidabile?“

(Gina Patrichi, într-un interviu acordat Evei Sîrbu, în 1972, apărut în *Cinema* și reeditat în volumul *Interviuri uitate,* Editura ARA, 1995)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Sîntem prea obsedaţi de corupţie?

Vorbeam săptămîna trecută despre probleme ridicate de sondajele care măsoară percepţia corupţiei şi despre faptul că percepţia şi fenomenul ca atare par a fi două chestiuni diferite. Nu am inventat apa caldă, observaţia respectivă vine pe fondul unui scepticism tot mai accentuat în literatura de specialitate, privitor la măsurarea percepţiei corupţiei. Ivan Krastev (pe care l-am tot citat aici) aduce o critică necruţătoare acestor instrumente sociologice, arătînd că publicul din ţări foarte diferite, cum ar fi Polonia şi Rusia, răspunde în procente comparabile că trăieşte într-o ţară coruptă. Şi atunci care mai este diferenţa între semidictatura rusă condusă de oligarhii energetici şi democraţia poloneză acceptată în UE? Grea întrebare.

Cel mai elaborat instrument pentru percepţia corupţiei este indexul anual al Transparency International. Problema nu este că indicele nu e bine făcut, ci ce anume măsoară el. Dacă aproximăm nivelul de corupţie prin Indicele de percepţie pe 2005, rezultă că Polonia e mai coruptă decît Tunisia, Columbia şi Cuba (or include şi disidenţii din puşcării în eşantion?), iar România e chiar mai coruptă decît Ruanda şi China. Indicele Transparency ne spune multe despre starea de spirit, dar mai nimic despre starea de fapt. Un instrument concurent este dezvoltat în momentul de faţă de organizaţia Global Integrity (www.globalintegrity.org). Ei pleacă de la ideea că e foarte greu să măsori corupţia în sine, fiind un fenomen atît de divers şi comis de oameni care în general au tot interesul să ţină secretul, iar percepţia corupţiei ne e utilă doar pînă la un punct. Aşa că propun o măsurare a anticorupţiei, adică a instrumentelor pe care o societate le dezvoltă pentru a limita corupţia. Indexul lor se referă la o mulţime de indicatori – de la presă şi organizaţii civice la alegeri libere, achiziţii publice şi parchete puternice – toţi măsuraţi de un sistem de raportori şi recenzenţi care ar trebui să limiteze subiectivismul. Indexul a fost aplicat pentru 25 de ţări şi acum se extinde. Va fi interesant dacă ne vom situa mai bine în indexul anticorupţiei decît în indexul percepţiei, unde stăteam jalnic.

Revenind la teorie, se ridică întrebarea legitimă ce anume se poate face, din moment ce publicul tinde să creadă că multă gălăgie în jurul subiectului înseamnă că a crescut corupţia. Să revenim la Ivan Krastev. Paradoxal pentru un politolog liberal atît de influent, Krastev se arată iritat de discursul anticorupţie din zonă. Şi asta – spune el – pentru că a devenit o asemenea obsesie în fosta lume comunistă, încît totul este explicat prin acest fenomen. Sîntem săraci pentru că sîntem corupţi, sîntem subdezvoltaţi pentru că sîntem corupţi etc. Iar efectul pervers este că sînt delegitimate chiar guvernele care luptă cu corupţia. Explicaţia lui Krastev este că, cu cît un guvern încearcă să mişte lucrurile cu atît cazurile în sine sînt mai dezbătute şi mai controversate şi acest fapt nu face decît să crească vizibilitatea corupţiei. Ca să arunce cu totul în aer multe teme comune, Krastev mai spune că cu cît presa este mai liberă cu atît cinismul publicului creşte, pentru că oamenii tind să dea automat dreptate acuzaţiilor ridicate de presă, fără să mai aştepte verdictele instituţiilor (care întîrzie şi în care oricum nu au încredere). Mai mult chiar, toată această tevatură legată de corupţie nu face decît să dea apă la moară populiştilor, mai degrabă decît să rezolve problema în sine.

Să recunoaştem că Krastev are darul de a te pune pe gînduri. Dar are şi dreptate? Sîntem prea obsedaţi de corupţie? Părerea mea este că nu. Chiar Krastev spune, în eseurile sale, că rădăcina corupţiei în fostele state comuniste vine din redistribuirea averii publice către privaţi, proces inevitabil, dar şi cumplit de arbitrar şi corupt. Or, dacă este aşa, reţelele formate şi consolidate atunci nu au nici un motiv să se desfiinţeze. Corupţii nu vor spune: gata, dom'le, am furat destul, acum sîntem o societate capitalistă şi democratică, terminăm cu matrapazlîcurile. Din contră, reţelele politice de corupţie se prelungesc pentru a acapara resursele publice care cresc, pe măsură ce societăţile şi economiile noastre îşi revin. De la privatizări trec la contracte de infrastructură şi aschiziţii publice. Şi nu poţi să pui un moratoriu pe discursul anticorupţie, pînă rezolvăm alte probleme, cum ar fi subdezvoltarea şi sărăcia. Măcar pentru că nu poţi să îi ajuţi eficient pe săraci cu un stat corupt, pentru că resursele care ar trebui să meargă spre ei au tendinţa să se piardă pe drum. Krastev confundă şi el puroiul cu microbul. Chiar dacă riscăm ca publicul să fie confuz pe termen scurt şi populiştii să devină mai vizibili, nu există altă cale. Aşa cum facem dosariada prost, cu confuzie morală şi victime colaterale, dar per total procesul este pozitiv, aşa şi anticorupţia trenează prea mult, naşte eroi aberanţi şi corupţi care pozează în victime, dar e un proces prin care trebuie să trecem. Aş spune că sîntem obsedaţi de corupţie atît cît trebuie. Şi cum politicienii nu au nici un interes să meargă pînă la capăt, e nevoie de presiune publică pentru a menţine procesul pe şine.

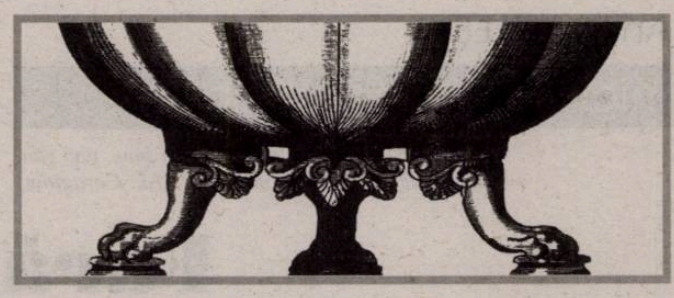

Este soluţia propusă de Alina Mungiu-Pippidi în ultimul număr al prestigioasei *Journal of Democracy* (www.journalofdemocracy.com/articles/gratis/Mungiu-Pippidi-17-3.pdf). Articolul pleacă de la constatarea că foarte multe iniţiative anticorupţie au eşuat pentru că s-au limitat la a transplanta instituţii occidentale create pentru societăţile unde corupţia e o excepţie, în societăţi unde corupţia e regula şi este dirijată de la vîrful statului. Aici se manifestă ceea ce autoarea numeşte *particularism*, adică un mod de organizare socială caracterizat prin distribuţia bunurilor publice pe baze non-universalistice, rezervate unei categorii anume. În aceste societăţi – continuă argumentaţia – paradoxul face ca strategiile anticorupţie să fie adoptate şi aplicate chiar în cooperare cu elita de pradă care controlează Guvernul şi, uneori, chiar şi instrumentele anticorupţie. Corupţia este un fenomen politic şi poate fi limitată doar prin instrumente politice, cum ar fi reţeta propusă de autoare: coaliţii anticorupţie care să includă presa şi politicienii interesaţi de curăţenie, făcînd astfel diferenţa între ei şi ceilalţi. Fiind de acord cu concluzia Alinei Mungiu-Pippidi nu pot decît să constat că în societăţile unde statul este capturat şi corupţia a devenit regulă, este nu doar binevenit să avem un public obsedat de corupţie, este şi singura soluţie.

presa despre...

Instituţii şi dosare

„CNSAS trebuie lăsat să funcţioneze autonom. Preşedintelui Băsescu, care se mîndreşte cu contactele sale dese cu CNSAS, trebuie să i se închidă accesul la un telefon pe cît de scurt, pe atît de roşu, amintindu-i-se că această instituţie este subordonată strict Parlamentului. Mi se pare ruşinos şi inacceptabil ca în urma unui troc secret între preşedinte şi patriarh, CNSAS să admită formarea unei comisii alcătuite din membri ai Colegiului şi reprezentanţi ai Sfîntului Sinod, care să trieze dosarele clericilor după alte criterii decît cele aplicate mirenilor. De ce ar fi mai nuanţată turnătoria unui prelat decît acelaşi păcat comis, poate în împrejurări disperate, de oricare alt simplu cetăţean? (Radu Călin Cristea, în *Cotidianul*, 5 septembrie crt.)

„...ce să fie rău cu cele sfinte? Guvernul, Parlamentul, politicienii se dau în stambă la televizor, se-nghiontesc, se bălăcăresc, iau lefuri strigătoare la cer şi la populaţie nu se gîndesc, că n-are lumea ce mînca... Pe cînd soboarele de preoţi, bătrîni venerabili, cu patrafire strălucitoare, cu bărbi pînă la brîu, toată ziua se roagă pentru binele obştesc, nu mai prididesc să sfinţească statui şi lăcaşuri de cultură, nu fac politică şi nu se-amestecă-n troaca comună. Ei predică iubirea, împărăţia lui Dumnezeu, viaţa veşnică... Cine să fie nebunul care să n-aibă încredere într-o asemenea înţeleaptă instituţie, plină ochi de preafericiţi, de înalt-preasfinţii, de protopopi şi de arhierei? (...) E drept, cîţiva intelectuali vînduţi papistaşilor, pocăiţilor, masonilor, Satanei într-un cuvînt, Doamne iartă-mă, mai observă cu timiditate, prin vreo revistă sau alta, că pînă şi această chintesenţă a sufletului naţional are cîteva neînsemnate scăderi, printre care un reacţionarism încăpăţînat, o neputinţă funciară de a se reforma, de a se adapta sau măcar de a încerca să-nţeleagă timpurile moderne, o pasivitate stupefiantă faţă de problemele societăţii, o rătăcire a învăţaţilor ei în speculaţii misticoide de doi bani, o repulsie faţă de democraţie şi-o cantonare în autoritarism demne de fundamentalismul islamic. Deschiderea dosarelor de Securitate ale înaltelor feţe preoţeşti – începînd cu cea mai înaltă, despre care se spun multe – va scutura poate puţin nu cea mai de încredere, ci cea mai închistată şi mai plină de trufie lumească instituţie a României de azi. (Mircea Cărtărescu, în *Jurnalul naţional*, 5 septembrie crt.)

Lucian MINDRUŢA

talon de participare

Celebritatea scuză mijloacele

Săptămîna asta, cîţiva politicieni au pus de-o lege care să-i dea la televizor. O lege adevărată, nu de jucărie. Fiecare are raţie: 10 minute pe lună. La televiziunile private, ca să fie siguri că vorbesc pe banii altora, aşa cum le place să călătorească, să doarmă, să piardă vremea. Mi-e teamă însă că, la cît de mult le place să se audă, le vor risipi pe toate dintr-o suflare, ca un adolescent disperat s-o convingă pe colega blondă că lipsa părinţilor nu-i face apartamentul mai periculos, în vreun fel...

E o lege a disperării. Oamenii ăştia nu înţeleg de ce lumea îl ascultă pe Băsescu, de ce e cu urechea ciulită la Becali. Politicienii fără chef, fără charismă, fără bun-simţ şi în general fără minte se înghesuie în acelaşi gînd „marinaru' ăla a monopolizat presa" şi se gîndesc, în mintea lor etatistă de găină de ceapeu, că o lege va rezolva iute ce-a creat, în ani buni, însăşi viaţa.

Din raţiuni umanitare, am să le explic pe scurt de ce sînt proşti.

Pentru că nu-i ascultă pe cei care au succes. Inclusiv pe Băsescu.

Nu, nu aşa, de acasă, înjurînd de mamă. Ci cu atenţie. Cu calm. Şi cu un profesor de română la îndemînă, eventual. Dacă nu s-ar enerva atît de repede, ar descoperi că cei mai populari dintre politicienii de scenă, ăia pe care televiziunea îi dă gratuit, au cîteva trăsături comune.

Cel mai important: ştiu să vorbească puţin. Cît de puţin? Nu zece minute, nu cinci, nu unul. Puţin, în discursul public, înseamnă cinci secunde.

Ce dracu' să faci cu cinci secunde? Poţi să spui lucruri care să rămînă în mintea oamenilor şi pe care ei să le repete a doua zi la slujbă. „Iarna nu-i ca vara." „Daţi-mi dosarul şi îl public!" „*Veni, vidi, vici*", „Luke, may the force be with you!"

Vedeţi, domnilor cu legea vorbitului, şmecheria cu comunicarea nu e să ţii omul în picioare pînă oboseşte, în timp ce-i explici. Şmecheria e să-l transformi într-un purtător de virus – acela al mesajului tău. Exact asta fac cei mai buni politicieni: construiesc mesaje pe care oamenii le pot relua, a doua zi la o bere. Ei sînt populari pentru că poţi să-i citezi şi au o concentraţie de 1 la mie (a ta, nu a lor...!). Şi pentru că au mesaj simplu, uşor de înţeles inclusiv în stîna de pe muntele Ciucaş în care ciobanul îşi ascute custura, cu gîndul la Mioara. Scuzaţi, am divagat.

În jargon profesional, aceste bucăţele de discurs se numesc *sound-bites*. Ele au evoluat în media americane, în care politicienii au înţeles că vor ajunge la televizor dacă vor fi în stare să livreze esenţa poziţiei lor, în cîteva cuvinte. Nu de dragul conciziei, ci al ratingului: oamenii nu mai au răbdare să stea la ştiri lungi şi talk-show-uri cu replici nesfîrşite...

Politicienii noştri amatori au însă o problemă şi mai mare decît bietul nostru rating: ei vor să arate că au citit cărţi şi că sînt deştepţi. Pentru asta, recurg la ce ştiu mai bine: limbajul de Ştefan Gheorghiu. Unul complicat, stufos, cu fraze compuse, multe

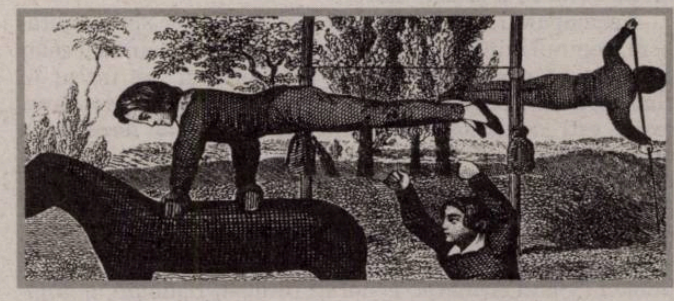

gerunzii şi multe infinitive. Ăştia care-au dat legea aia cu zece minute cred că superioritatea omului faţă de maimuţă e dată de lungimea propoziţiei. O fi aşa în cartea de biologie, însă nu la televizor. Pe ecran, maimuţa, dresată bine, face mai mult rating cu cîteva „ooo-uuu-aaa" decît un vorbitor cu zece fraze-puse-una-peste-alta. Televiziunea cere propoziţii simple: subiect, predicat, complement. Atît cît să-nţeleagă şi maimuţa.

Pune-te în pielea publicului. E un alt principiu de care n-au auzit oratorii ăştia pe care nu-i ascultă nimeni. Cei mai mulţi sînt aşa de obsedaţi de mesajul lor, încît nu folosesc nici unul dintre trucurile simple, care ţin legătura cu audienta. „V-aţi gîndit vreodată?" sau „Poate vă întrebaţi" sau „Oamenii vor să ştie" ori chiar „Dom'le, ştiţi ce-mi spune lumea pe stradă?". Par artificii demagogice însă, la fel ca şi celebrul medicament Placebo, au totuşi un efect.

Şi totuşi poţi să nu aplici nimic din sfaturile astea şi totuşi să ajungi la televizor? Bineînţeles. Te omori într-un fel imaginativ. Omori pe cineva care vorbeşte bine. Sau dai o lege atît de stupidă încît să se vorbească de ea. *Mission Completed.*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

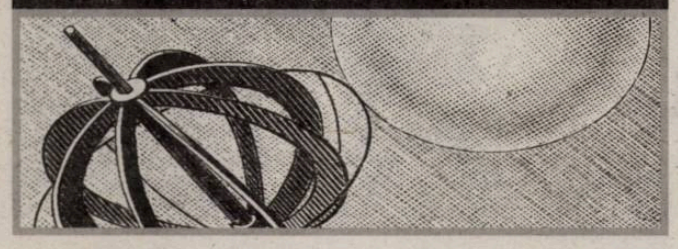

Universităţi de vară

Şcolile de vară se ţin la începutul toamnei şi nu e singura nepotrivire din definiţia şi structura lor. Nimeni nu învaţă nimic şi se verifică, în primul rînd, competenţa şi capacitatea de a comunica a şefilor care au fost, care sînt şi care vor să fie. Organizate de partidele politice pentru a-şi preciza sau defini liniile politice de viitor în consens cu militanţii – executanţi cu perspective de a ajunge în sferele unde se iau decizii – Şcolile de vară devin deosebit de importante în perioadele preelectorale: acolo se creează prima imagine a combatanţilor. La Universitatea de vară a Partidului Socialist Francez, ţinută la La Rochelle, se spera că o să se ajungă la un acord asupra candidatului unic al partidului pentru viitoarele alegeri prezidenţiale. Au trecut cinci ani de la rezultatul dezastruos din 2002, cînd candidatul stîngii, Lionel Jospin, nu a reuşit să intre în turul doi şi francezii, avînd de ales între candidatul de extremă dreaptă, Le Pen şi cel de dreapta, Jacques Chirac, l-au plebiscitat pe cel din urmă. Consecinţele acestei înfrîngeri nu au fost încă interiorizate, de unde şi multitudinea de pretendenţi pentru candidatură, oameni politici (foşti miniştri şi prim-miniştri) care cred despre ei că posedă farmecul obligatoriu pentru atragerea alegătorilor şi competenţele necesare pentru a da impulsul de optimism necesar ieşirii din criză. La referendumul pentru Constituţia Europei liderii socialişti au avut opţiuni diferite şi respingerea rezultată e imputabilă unora dintre ei.

Nu printre numele celebre se află cel cărora sondajele îi acordă cele mai multe şanse de a concura de la egal la egal cu candidatul aproape sigur al dreptei, ministrul de Interne, Nicolas Sarkozy. Ségolène Royal este deocamdată favorita potenţialilor alegători socialişti. Însă e evident că popularitatea ei în sondaje trezeşte reticenţele celor din conducerea partidului care ar trebui să-i asigure susţinerea necesară într-un proces electoral decisiv: sînt puse în discuţie şi e nevoie de rezolvări în domeniul economic, în cel social, în educaţie şi în problemele convieţuirii.

Ségolène Royal are în spate o carieră politică începută „la bază", prin posturi locale cîştigate în alegeri, a făcut parte din guvernele Bérégovoy şi Jospin cu responsabilităţi diferite, a propus legi şi s-a ocupat de cei loviţi de ele. De cînd nu mai dezminte intenţia de deveni candidatul unic al Partidului Socialist, preocuparea ei de a cîştiga alegerile s-a exprimat prin dorinţa de a atrage votul nehotărîţilor şi al celor de la stînga dreptei. La Universitatea de vară a fost singura „candidată la candidatură" care a refuzat dezbaterea cu tinerii socialişti, mărginindu-se la un simplu discurs, ceea ce i-a făcut pe rivalii ei din partid să-şi exerseze ironiile asupra unei femei, iată, neputincioase într-o luptă unde e nevoie de bărbăţie, la propriu şi la figurat. Alţii văd în această abţinere o manevră subtilă: refuzul de a lua parte la dezbaterile interne ale partidului i-ar permite să pară omul nou capabil să coaguleze energiile tuturor francezilor.

Rivalul ei (deocamdată doar în sondaje), ministrul de Interne, Nicolas Sarkozy, adoptă aceeaşi tactică: el se adresează celor care ar trebui atraşi de partea lui (votanţii Le Pen şi cei de la dreapta stîngii). Discursul său electoral e concentrat pe conceptul de „ruptură": eliminarea consecinţelor acţiunii politicienilor din generaţia lui mai '68, săptămîna de 35 de ore de muncă, uşurarea condiţiilor de acces în învăţămîntul superior, a laxismului în primirea străinilor pe teritoriu şi a altor reglementări generoase, greu de menţinut în condiţiile recesiunii. Astfel a fost ruinată Franţa, aşa au fost depreciate valorile; Sarkozy se adresează Franţei „care se trezeşte devreme şi munceşte din greu pentru a asigura hrana familiei şi educaţia copiilor şi căreia i se cer mereu alte sacrificii".

Dar şi Ségolène Royal se adresează aceloraşi categorii: „celor care muncesc din greu ca să cîştige necesarul pentru viaţă, demoralizaţi cînd văd că asistenţa socială îi plăteşte mai bine pe cei care nu fac nimic; e necesară o societate care să nu dea nimic fără a primi ceva în schimb".

Aşa cum se profilează acum, competiţia prezidenţială se va duce între două persoane şi nu între două programe, majoritatea va decide cine e mai capabil să-şi transpună promisiunile în legi, fără să scoată lumea în stradă. La Universităţile de vară se vede cine vrea să fie preşedinte. În celelalte anotimpuri se vede cine poate să fie preşedinte.

globul cubic

Ford în Rusia

Alexei Etmanov şi-a făcut „studiile" de reprezentant al clasei muncitoare în Brazilia, unde a fost invitat pentru două săptămîni de un colectiv sindical. Probabil că acolo a înţeles că sindicatul nu este o organizaţie care oferă doar bilete de cură la sanatoriu sau strînge banii pentru cadouri la aniversările membrilor săi. Metodele de lucru ale sindicalismul rus, aşa cum era conceput în epoca sovietică, nu îi puteau oferi nici un sprijin electricianului-sudor de la o filială a uzinelor constructoare de maşini Ford, de lîngă Sankt-Petersburg (1700 de salariaţi). Angajat în 2003, el a studiat condiţiile de muncă şi starea de spirit a colegilor lui şi a reuşit, în august 2005, să ţină un miting cu 1000 de participanţi, cu acest prilej fiind ales în fruntea sindicatului. „E adevărat că salariile noastre sînt mai mari ca în alte părţi – în medie 17.000 de ruble (aproximativ 500 de euro) – dar ne dorim acum şi altceva decît munca" – explică o salariată de la Ford (*Le Monde,* 14 iunie crt.).

Pînă acum revendicările ţin de abc-ul luptei sindicale: respectarea codului muncii, garanţii sociale, creşterea salariilor, al treisprezecelea salariu, participarea la profit. Muncitorii recunosc însă că lupta lor este posibilă pentru că Ford, la fel ca şi alte companii străine, recunoaşte rolul sindicatelor. Cotidianul francez îl citează şi pe inginerul Alexandr Redkin: „Sigur, primim ameninţări. Dar e mult mai bine decît la orice companie sută la sută rusească, unde regulile sînt mult mai stricte, salariile, îngheţate şi salariaţii pot fi oricînd daţi afară, la fel ca în comunism". La fel ca în comunism şi la fel ca în capitalism, liderii sindicali sînt adeseori cumpăraţi de conducerea companiilor şi sfîrşesc prin apărarea propriilor interese, uitînd de avîntatele mitinguri ale începuturilor. Deocamdată Etmanov crede că „lupta sindicală poate da o şansă construcţiei societăţii civile". Aşa a crezut, în urmă cu peste un sfert de secol (istoria l-a confirmat), şi un alt electrician, polonezul Lech Walesa... (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

„Îmi pare rău!"

Provocat de dl Turcescu într-una din cunoscutele sale emisiuni, dl Marius Oprea observa că nu există nici un om în această ţară care să spună, public, „îmi pare rău pentru ce am făcut în comunism". Mă grăbesc să subliniez că „îmi pare rău" este mai puţin decît „îmi cer iertare", deşi există un soi de vulgată care le consideră sinonime. „Îmi pare rău" este o evaluare, o privire în urmă, o regîndire a unui gest/act conştient din trecut, este recunoaşterea unei erori, este o răzgîndire. „Îmi pare rău" înseamnă, precis, „dacă aş fi acum în acea situaţie, aş face altfel". De asemenea, „îmi pare rău" se referă şi la lucruri din afara voinţei noastre – îmi pare rău că un tînăr atît de talentat a pierit într-un accident absurd, îmi pare rău că prietenul meu se poartă aşa, îmi pare rău că autorul meu favorit a scris ceva atît de neinspirat etc. Nu îţi poţi cere iertare pentru nici una dintre aceste triste întîmplări, poate numai să îţi pară rău. În plus, părerea de rău nu este mai mult decît o părere, o evaluare subiectivă, fără lansajul responsabil spre obiectivitate sau spre empatie. „Îmi cer iertare" e mult mai profund şi mult mai mult. E personal, e proba supremă de responsabilitate, e singura cale de readucere sub gestiunea umanului a propriilor erori care, prin efectele lor, au produs răul. „Îmi cer iertare" este, deja, un cap plecat în aşteptarea graţiei, este recunoaşterea faptului că greşeala mea de ieri nu a curs în vînt, ci a produs efecte în oameni; înseamnă că privesc victimele gestului meu în ochi şi că angajez decizia lor faţă de mine, cel care le-a greşit, în sensul că mă pot ierta sau nu. „Îmi cer iertare" este atît de puternic, încît chiar dacă iertarea nu este acordată, ceva în absolut tot s-a reparat. Dacă înţeleg bine, aproape nimeni nu mai speră la „îmi cer iertare" din partea celor care au dat concretele comunismului în România. Ne-am mulţumi şi cu „îmi pare rău". Dar nici măcar acesta nu vine. Pe acest fond, ce fel de curăţenie morală aşteptăm?

Foştii lideri ai ceauşismului, foştii securişti, foştii activişti ai partidului nu au regrete. Remuşcări, nici atît. Comunismul a sădit asemenea suflete în soldaţii săi, încît experienţa remuşcării este imposibilă. Cel mult, au justificări, alibiuri morale, explicaţii sofisticate. Dar, în general, mai toţi exprimă un fel de mîndrie de a fi făcut ceea ce au făcut şi afirmă un fel de consecvenţă care cere aplauze, susţinînd, pe mai departe, împotriva tuturor evidenţelor, că ceea ce au făcut ei a fost bine. Gesturile lor se înscriu, toate, în spaţiul nobil al apărării ţării, al patriotismului. Cvasiunanimitatea persoanelor descoperite că au fost oameni ai Securităţii spun că s-au ocupat cu antiterorismul, că s-au luptat cu teroriştii arabi, de ai impresia că România comunistă era un fel de Israel neştiut sau de Statele Unite ale administraţiei Bush *avant la lettre,* pur şi simplu asediată de ameninţări teroriste, de vreme ce atîţia oameni lucrau în acest gen de reţele. Faptul că nimeni nu asumă personal o parte din vina catastrofei comuniste arată că mentalul colectiv românesc este dominat de două „şcoli de gîndire" apărute în România de după 1989. Prima spune că toţi sîntem de vină. Era afirmată, imediat după 1990, de „împăciuitorişti". Adică, de dragul unei concordii sociale care era ameninţată de tensiunea, altfel firească, dintre grupul vinovat şi masa victimă, s-a propus calmarea spiritelor pe ideea universalităţii culpei. Dacă ai tăcut, ai vina ta. Dacă ai vorbit, ai vina ta. Doar disidenţii, rarisimi la noi, şi foştii deţinuţi politici, o categorie biologică pe cale de dispariţie, puteau să spună că nu sînt vinovaţi. În rest, noi toţi am greşit măcar o dată. Arsenalul argumentaţiei acestei teze era amplu, mergea de la evocări biblice la figuri retorice bune de psihanalizat, spunîndu-se, chiar, că trebuie să piară fizic generaţia care s-a născut sub comunism pentru ca România să redevină liberă, căci pînă şi pruncul, care a supt lapte comunist, are în el ceva ca o tară care îl face inapt pentru democraţie şi libertate. A doua linie de gîndire, pe cît de opusă pe atît de asemănătoare cu prima, spune că nimeni nu e de vină, ca şi cum comunismul este de esenţă extraterestră. Ruşii, evreii, anglo-americanii, toţi sînt de vină pentru marasmul comunist al României, numai noi, nu. Comunismul a fost, înainte de orice, produsul unui context istoric pe care noi nu l-am putut influenţa în nici un fel şi, mai mult, ca ideologie era cu totul străin acestui popor. Aşa-zisele mişcări muncitoreşti inventate de istoriografia comunistă nu au existat decît, maximum, ca mişcări sindicale, iar ideologia comunistă ca atare nu a exercitat nici o influenţă asupra vieţii intelectuale româneşti de dinainte de 1945. În plus, comuniştii au venit la putere fraudînd alegerile sub protecţia armatei sovietice. A nu se uita că marea majoritate a primilor lideri comunişti din România nu erau de naţionalitate română. Atunci, noi nu avem nici o vină, am încercat doar să ne adaptăm condiţiilor impuse de alţii, să supravieţuim, darwinian noilor date ale mediului.

Evident că ambele aceste opinii universaliste („toţi sîntem de vină", „nimeni nu e de vină") nu dau loc iertării. În primul caz, nu are cine să ierte şi în al doilea, nu are cine să ceară iertare. Ar fi, doar, loc pentru ceva păreri de rău. Dar nici acestea nu vin. Marchizul de Vauvernagues, moralistul francez de secol XVIII, pe care îl prefer oricînd mult mai cunoscutului său predecesor La Rochefoucauld, scrie că „ne simţim dezonoraţi şi depreciaţi în propriii noştri ochi în măsura în care credem că apărem astfel în ochii lumii – nu ne măsurăm greşelile după adevăr, ci după opinie". Mecanismul după care Pleşiţă sau Merce se simt nevinovaţi şi nerusinaţi este tocmai acesta: în mintea lor, nici un român nu condamnă comunismul ci, dimpotrivă, toţi îl regretă pe Ceauşescu, toţi plîng după anii '70.

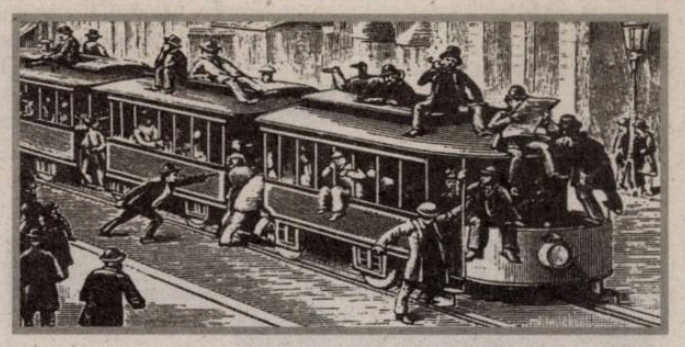

Totuşi, e de domeniul bunului-simţ că nu se poate ca lucrurile să stea aşa. Nu există regim dictatorial care să fie imputabil tuturor sau să fie neimputabil nimănui. În România, există vinovaţi şi victime, iar între vinovaţi, unii sînt mai vinovaţi ca alţii, iar între victime, unele au fost mai lovite decît altele. Dar amestecul de identităţi în relaţia victimă-călău din anii ceauşismului, nimic altceva decît prelungirea subtilă şi la scară de masă a îngrozitorului fenomen Piteşti din anii stalinismului, blochează, acum, nu doar penitenţa, ci şi regretul. Şi îmi pare foarte rău.

ready made

„INTEROGATORIU. Luat în ospiciul d-lui dr. Sutzu, d-lui Mihail Eminescu, conform jurnalului nr. 2894/89, de noi G.G. Bursan, membru delegat prin zisul jurnal, asistat de d-l procuror Henryk Catargiu şi de adjutantul de grefă N. Ionescu astăzi 13 iunie 1889:

ÎNTREBARE: Cum te cheamă?

RĂSPUNS: Sînt Matei Basarab, am fost rănit la cap de către Petre Poenaru, milionar, pe care regele l-a pus să mă împuşte cu puşca umplută cu pietre de diamant cît oul de mare."

(Augustin Z.N. Pop, *Întregiri documentare la biografia lui Eminescu,* Editura Eminescu, 1983)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

8º

Scoţîndu-ţi, a adio,
batista să mi-o fluturi,
în zorii roz de zio, –
din ea, un roi de fluturi

oranj cu mov, agale-şi
luă zborul şi, pe vas,
toţi zburătorii galeşi
mi-au fost şezut pe nas,

pe-obraji, pe ochi, iar unii
mai iubăreţi, pe buze.
Corabia avea funii
cît braţul şi cambuze

cu hrană pentru-oraşul
întreg, – dar acest roi
de inşi fragili, uriaşul
vas l-ar fi-ntors 'napoi

de-ar fi fost puşi la proră
în ham, – pentru ca ambii
în nici un sfert de oră
să ne rostim iar iambii

ca două stridii triste
la umbra unei orci...
Dacă mai ai batiste,
iubito, să le storci

de lacrimi şi, cu fierul
călcîndu-le, să mi le
trimiţi prin curierul
ce pleacă-n zece zile.

Al tău nostrom, *Vasile*

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

50 de ani de TVR

Amurit (străpuns în piept de coada unei pisici de mare, pesemne veninoasă) australianul Steve Irwin – băiatul acela simpatic de la TV, care avea obiceiul cu totul discutabil de a se juca cu crocodili în diverse colţuri ale lumii.

Cunosc un român care face exact acelaşi gen de cascadorii – şi încă (mai) este în viaţă. Numele său este Tudor Giurgiu; el e, spuneam, încă sănătos, deşi se află, de vreun an şi ceva, într-un ţarc în care se află mulţi oameni de treabă, dar şi un număr considerabil de şerpi, şerpoaice, caimani şi crocodiluţe, plus mîrtance şi cotoi avînd cozi impunătoare (dacă înţelegeţi ce spun!), mulţi dintre aceştia mai veninoşi decît lighioanele lui Irwin. Giurgiu e directorul Televiziunii Române publice. 3000 de perechi de ochi – ale angajaţilor săi – sînt fixate pe el. Plus o naţiune. Poate se întîmplă ca aceste rînduri să cadă în faţa cuiva din TVR – şi n-aş vrea să se supere. Nu vorbesc gratuit. Cu luni în urmă am fost membru într-o comisie parlamentară care a audiat (am mai spus-o, cred) cîteva zeci de oameni, parte din ei din TVR. Ce le-a fost dat urechilor mele să audă depăşeşte închipuirea omului comun. Trec peste.

Un număr de cvasi-hipnoză: închideţi puţin ochii... imaginaţi-vă că sîntem în anul 1956... fusese iarnă grea... în februarie, la Moscova, Hruşciov deviază de la linie şi spune, clar, că Stalin a făcut greşeli impardonabile... în martie, la Bucureşti, Gheorghiu-Dej abjura şi el cultul personalităţii – dar o scotea vinovată pe Ana Pauker, cea care deja croşeta de patru ani în afara partidului... tot în martie apare la chioşcuri primul număr al revistei *Film* (viitorul *Cinema,* revista care, în plin război rece, avea să publice primele postere cu vedete occidentale!)... prin mai, echipa de handbal-băieţi a României devenea campioană mondială, învingînd în finală echipa RFG... prin iunie, avea loc primul Congres al Scriitorilor din RPR (Tita Chiper, Dumnezeu s-o odihnească, avea volumul cu rapoartele citite acolo!)... prin octombrie, Dej mergea la Belgrad şi fixa cu Tito cadrul viitoarelor Porţi de Fier... prin noiembrie, ungurii făceau (contra)revoluţie la ei acasă, arătînd ipocrizia comunismului internaţionalist... şi, ei bine, iarăşi se făcea iarnă, *vîj-vîj*, şi prin decembrie începea să emită Televiziunea Română.

TVR împlineşte, aşadar, 50 de ani de existenţă. 50 de ani de cînd pilonul video-civilizaţiei române scotea antenele spre lume. 50 de ani de cînd zvonisticii naţionale – cel mai eficient, rapid şi greu de contrazis mijloc de comunicare în masă din România – i s-a opus cutia de lemn din sufragerie.

Imaginea – ca o coadă-nveninată ce stă să-nţepe

Uneori – şi mai ales la ţară – cutia era scoasă în geam, la prispă, ca să vină şi bărbaţii din vecini, să vadă şi ei meciurile de la Campionatul Mondial de Fotbal *Mexico '70*. Apoi, cutia de lemn a devenit de plastic. În loc de butoane, acuma-s senzori. Cele două culori d'anţărţ au devenit acum mai multe – şi, deşi sînt mai multe culori, parcă-s mai puţine nuanţe. Televizorul s-a mai mişcat şi el: din sufragerie în dormitor, de acolo în bucătărie, în birou sau chiar în baie. Depun mărturie: şi eu am prins ceva din acel început. Iurie Darie anima o emisiune pentru copii şi desena în cărbune; Daniela prezenta împreună cu păpuşa Aşchiuţă; urma desenul animat Mihaela, *by* Nell Cobar; Sanda Ţăranu zîmbea şi anunţa ce urmează. Cristian Ţopescu făcea (fără să ştie) talk-show de sport. Serialele de sîmbătă se chemau *Invadatorii,* mai apoi *Sfîntul*. Invitaţii fumau în studiouri! Emisiunea *Reflector* ataca *tam-tam-tana-nanam* subiecte delicate. Se copiau formate de emisiuni de divertisment din Italia şi – uneori – ele ieşeau mai bine pe strada Molière decît la Milano. TVR avea mijloace modeste, dar avea regizori şi actori-colaboratori ce puneau atîta suflet încît instituţia a tot fost, vreme de peste 20 de ani după '56, o adresă cu totul frecventabilă. În iulie 1969, cînd americanul Armstrong punea piciorul pe Lună, TVR a fost pe fază, în direct – spre deosebire de televiziunea sovietică, care a anunţat evenimentul drept al patrulea subiect al telejurnalului din seara următoarei zile.

Asta era partea văzută. Cea nevăzută doare. Multe dintre vedetele TVR lucrau direct cu Securitatea – dac-ar mai fi trăit azi, Tudor Vornicu ar fi trecut cam des pe la CNSAS. Anii cei mai penibili din viaţa instituţiei au fost ultimii '80 şi primii '90: genoflexiuni intrate în reflex în faţa puterii şi, mai ales, păgubitoare conduceri aflate într-o eternă căutare de sprijin politic. Din cei 50 de ani, vreme de 40 TVR n-a avut, în ţară, concurenţă. Azi, România are televiziuni particulare mai multe decît Anglia – care e ţara-mumă a televiziunii. Şi totuşi, românii rămîn consecvenţi: lor le place să fie minţiţi frumos, distraţi, *senzaţionalizaţi,* psihanalizaţi, manipulaţi prin televiziunile private, dar tot ei vor *adevărul* numai de la televiziunea de stat.

Închei aici. Totuşi, mai încape un mic sfat către şeful de azi al TVR şi către toţi urmaşii săi, cîţi or mai fi în veac: reflectaţi o clipă la soarta amărîtului de australian de care tocmai vorbeam; a devenit celebru fugărindu-se cu crocodilii şi a fost omorît de coada săltată a unei pisici de mare. *À bon entendeur...*

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Istoria islamică a Marii Britanii

În Marea Britanie trăiesc 1,6 milioane de musulmani. Imigraţi recent sau cetăţeni britanici cu acte în regulă. Comunitatea musulmană are o vechime respectabilă, este şi expresia trecutului colonial al Londrei. În timp, au apărut cartiere compacte de imigranţi din Pakistan, Afghanistan, Egipt, sau Bangladesh. Mulţi îşi caută bunăstarea, fie escaladînd ierarhia socială, fie accesînd generoasele ajutoare sociale. Unii sînt afacerişti opulenţi, oameni simpli sau chiar deputaţi, alţii trăiesc în ghetouri închise, în zonele muncitoreşti. Guvernările laburiste din '60-'70 au decis politica „multiculturalizării cu orice preţ". Franţa a fost zguduită de scandalul fetelor ce voiau să vină la şcoală cu vălul islamic pe cap. În Anglia, pot merge învăluite pînă la călcîie! Oraşele britanice s-au umplut de moschei, de ziare cu caractere arabe şi de şcoli islamice. Nimeni n-a vrut să ştie care este „curricula" sau mesajul. Marea Britanie i-a atras şi pe fanaticii urmăriţi de poliţie în ţările de origine. Londra promitea libertatea absolută de exprimare! În 1996, Regatul Unit era să piardă un contract fabulos cu Arabia Saudită, pentru echipamente militare, pentru că nu voia să-l expulzeze pe un astfel de răzvrătit. Acesta incita în ziarul său (din Londra) şi prin Internet la asasinarea regelui Fahd. Potenţialul conflict diplomatic a fost rezolvat prin concesii reciproce, dar problema a rămas. Iar Londra a devenit o staţie obligatorie pentru clericii musulmani itineranţi.

Mult timp, Londra s-a mîndrit cu multiculturalismul ei. Şi care, evident, nu se limita la musulmani. Economia avea de cîştigat, numai că liberalismul naiv a produs şi un import de ideologii agresive. Acum, sociologi, politicieni şi oameni simpli se întreabă cum s-a petrecut, chiar sub nasul lor, o radicalizare atît de gravă. Două treimi din britanicii ne-musulmani nu mai au încredere în cei de altă religie. Ce s-a întîmplat? Unde s-au dus idealurile utopice, născute din socialismul prost asimilat şi religia „flower-power", predicată pe Carnaby Street? Terenul a fost pregătit de avocaţii libertăţilor haotice şi ai iresponsabilităţii sociale. Cărţi, ziare, actori şi cîntăreţi, politicieni în căutare de mesaj au dictat că drepturile individului (preferabil de culoare, musulman, needucat, fără slujbă şi, obligatoriu, supărat!) prevalează asupra dreptului comunitar. O lume de valori era erodată continuu, cu sprijinul condimentelor la modă (vegetarieni miloşi, ecologişti militanţi, feministe nervoase). Au urmat revoltele din Brixton (sudul Londrei) din 1981-1985, mai violente decît Parisul lui 2005. Dar politicienii au închis ochii în faţa devastărilor. *„Multiculturalismul merită sacrificii! Nici şomerii albi şi creştini nu sînt mai breji. Mai ales după ce-au băut!"*

Numai că, în 2005 au avut loc atentatele atroce din metrou şi, mai ieri, complotul destinat să arunce în aer cîteva avioane de linie cu sute de pasageri. Aici nu mai e vorba de sărăcie sau prostie, ci de o ideologie. Dacă da, cît de adînc a pătruns ea în comunitatea musulmană? Un sondaj efectuat de *National Review* şi Channel 4 descoperă lucruri îngrijorătoare. 45% din musulmanii Marii Britanii cred că atentatul din 11 septembrie de la New York a fost orchestrat de SUA şi Israel. 25% spun că exploziile din 2005 de la Londra au fost justificate. 30% consideră că trebuie să lupte pentru ca Marea Britanie să devină stat islamic fundamentalist, guvernat de *sharia* (legea religioasă care include uciderea cu pietre pentru adulter sau apostazie, dar şi pedepse mai blînde – amputarea unuia sau mai multor membre; femeile să stea în banca lor, acoperite, tăcute şi caste). 62% cer interzicerea libertăţii de expresie (aceeaşi care i-a radicalizat). Cu luni în urmă, BBC a difuzat un lung interviu cu un lider musulman. Omul expunea toate astea, iar moderatoarea cerea detalii, fără reacţie, de parcă afla reţete culinare!

Britanicii înţeleg acum (greu) că, sponsorizînd multiculturalismul, au uitat de integrarea socială. Naivitatea intenţiilor de-atunci se răzbună acum sub forma unui apartheid cultural. Şi, culmea, global!

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Tînărul Werther la Decadence 2006

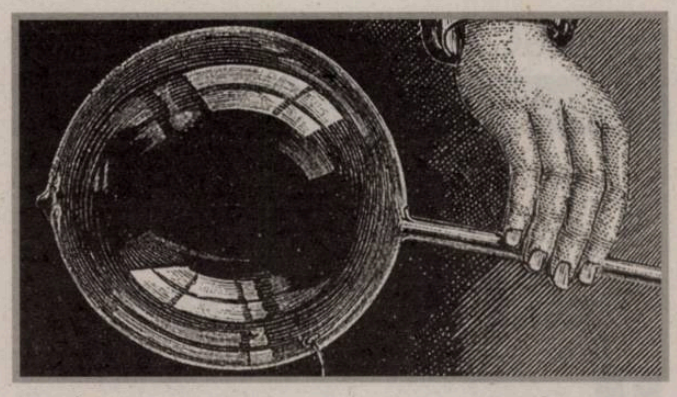

Werther era un tip aşezat între două ere, două secole, două milenii, purtînd un şort kaki de la Banana Republic, un tricou cu *Rebuild New Orleans* şi şlapi portocalii. Pe lîngă el trecea Decadence Parade, beată, obosită, asudată şi bătrînă, iar în juru-i se roteau continuu două cercuri de alamă: unul construit din bucuria dogmatică inflexibilă a generaţiei *baby boom* alunecînd uşure către mormînt, ca nişte moşcrăciuni chicotitori, iar al doilea avînd consistenţă întunecată, plină de lacrimile victimelor războiului civil şi de plîngerile împletite ale organismelor sufocate de lipsa de oxigen. Werther nu-l putea pricepe pe nici unul: nici pe primul, care s-ar fi potrivit firii sale relaxate, nici pe al doilea, care ar fi presupus angrenarea imediată într-o operaţiune de lucru manual. O hoardă de bărbaţi înalţi şi slăbănogi, cu pantalonaşi de plastic auriu, trecu printre cele două inele şi întunecă, pentru un moment, viziunea lui Werther asupra trecutului şi viitorului. Nu ştia prea bine dacă ar trebui să rîdă sau să părăsească scena în linişte şi să se arunce în Mississippi.

În minte i se derula o discuţie recentă. Cineva a întrebat o adunare: îi place cuiva de aici vreun scriitor german? Membrii adunării, care erau tipi citiţi, nu putură scoate prea multe sugestii şi, după o oră de aruncat nume pe masă, rămaseseră cu numai două: Bertolt Brecht şi Hans Magnus Enzensberger. De ce? Pentru că, decise Werther, Goethe şi filosofii, Thomas Mann şi Günter Grass, se îngrijeau de lume de parcă ar fi fost a lor şi îi foloseau substanţa ei gravă pentru a modela din ea cercuri de alamă. Grupul căuta cu disperare o cale de a scăpa de greutatea tot mai mare a lumii şi decise că îi preferă pe scriitorii francezi care găsesc că absurdul şi umorul constituie un model mai potrivit al viitorului. Francezii erau mai distractivi.

Distracţia era mai productivă. Bătrîneii din paradă se străduiseră din greu la costumele lor de pene şi la fustele lor din ierburi. Paietele costă bani. Paradele au nevoie de monitori, de muzică, de pileală, de calmante pentru dureri, de spectatori, de standuri cu mîncare, de turişti, aparate de fotografiat şi celulare. Producţia de speranţă este benefică din punct de vedere social, chiar dacă unui ochi mai puţin antrenat îi poate părea doar o probă de umor negru pe tema cărnii care se trece. Tristeţea, pe de altă parte, este un cerşetor paralitic care stă în mijlocul unei intersecţii, cu mîna întinsă, aşteptînd ca şoferii să-i arunce un bănuţ. În cazul nostru, nenorocirea stătea în capul paradei, cu mîna întinsă, iar petrecăreţii o călcară în picioare. Chiar peste ea trecură.

Werther simţi un fior de optimism.

P.S.1. Pe 31 august, 2006, la Gold Mine Saloon, o creatură care aducea a gîndac înfăşurată în gunoaie s-a arătat dintr-o hrubă a barului şi a ieşit la lumină, îngrozindu-i pe poeţii adunaţi acolo pentru a celebra *YAWP,* o revistă de artă apocaliptică. Gîndaco-fiinţa, al cărei nume era Richard Huelsenbeck, s-a dovedit a fi crescut şi propăşit în subconştientul New Orleans-ului după Katrina. Într-un interviu, Richard a pretins că este primul din milioane de astfel de sinistropode gata să invadeze oraşul.

P.S.2. Am primit vizita doctorului Andy Bilchbaum, fondatorul Mişcării pentru Corectarea Identităţii, care a adus unei întîlniri la vîrf pe tema Reconstrucţiei, soiul său unic de evlavie. Oficialii din New Orleans şi Louisiana, nebănuind că au fost trecuţi prin maşina de tocat a artei, şi-au permis, pentru o clipă, alinarea inocenţei. În clipa următoare, Dr. Andy i-a scufundat în baia acidă a creierilor lor ipocriţi. Am rîs de chestia asta la nişte apă de foc din Lituania..

traducere de Ioana AVĂDANI

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Unde sînt plăcuţele?

Cine a avut ocazia să vadă un oraş din Occidentul, pe care ne căznim să-l imităm, a putut observa, pe vechile clădiri clasate ca patrimoniu cultural al naţiunii, o placă pe care se explică trecătorului interesul istoric al zidului în faţa căruia s-a oprit. De fapt, nicăieri nu s-a neglijat această intenţie de a ocroti clădirea respectivă şi, totodată, de a solidariza populaţia cartierului cu trecutul acestuia, care-i ridică valoarea.

Aşa, la Praga, cutare casă în care au înnoptat Goethe sau Beethoven, ori – ca să rămînem la muzică – locul din Viena unde Mozart a scris *Nunta lui Figaro,* sau chiar la Istanbul casa – în care Liszt a dat un concert – sînt semnalate, nu atît pentru turişti, cît pentru localnicii de al căror respect e nevoie zi de zi. Sînt străzi din Londra pe care, casă lîngă casă, au locuit un jurist din secolul al XVIII-lea, un filantrop victorian şi Virginia Woolf. La Paris, un poet de la sfîrşitul romantismului şi altul simbolist au trăit la cîţiva paşi de casa unde a murit Chateaubriand, iar locuinţa unuia din revoluţionarii de la 1789 se învecina cu închisoarea în care avea să fie executat, sub ocupaţia germană, un ofiţer din Rezistenţă. Acolo sînt şi plăci care, în loc să reţină memoria unui nume înregistrat în *Larousse,* înşiră toată istoria acelui colţ de stradă, din Evul Mediu pînă azi. Nici Moscovei nu-i lipsesc aceste semne de reverenţă faţă de trecut: chiar dacă alături de acea clădire e Morga, pe o faţadă impunătoare stă scris că acolo era, înainte de Revoluţie, un institut al domnişoarelor nobile unde a predat istoricul Serghei Soloviov. O casă în cel mai înflorit stil Secession, în care Gorki l-a primit pe Romain Rolland, nu e departe de locuinţa lui Alexei Tolstoi şi pe aceeaşi stradă se vede o casă de secol XVII, perfect restaurată.

De la o vreme şi parcă tot mai des, Ministerele de Externe fac schimb între ele de statui de oameni celebri: îţi dau un Mustafa Kemal şi-ţi iau un Eminescu... Aceeaşi propagandă culturală plasează plăci comemorative. De curînd, s-a trimis un bust al lui Alexandru Ioan Cuza la Heidelberg şi, pe hotelul de acolo unde a murit domnitorul, s-a pus o placă. La Bucureşti există de mult asemenea semne de amintire pentru revoluţionarii bulgari care au găsit adăpost aici în veacul al XIX-lea: Hristo Botev şi, pe clădirea din Calea Moşilor roasă de o infamă mizerie, Liuben Karavelov.

Să vedem acum situaţia plăcilor care au fost sau există în prezent în Capitala noastră. Unele au rămas din vremea cînd aveau rostul de a marca individualitatea unei clădiri. De pildă, pe o casă de la începutul secolului trecut, la colţul străzii Costescu cu Dr. Constantin Istrati, o inscripţie aproape ştearsă laudă întemeierea unui azil de bătrîni în 1910 de către colonelul Gh. Sevasti Costescu. Locuinţa lui Macedonski, unde se aduna cenaclul său, la colţul cu Dorobanţi, era indicată de o placă, dar aceasta a dispărut odată cu casa. Pe strada Visarion, o căsuţă modestă a purtat o vreme placa prin care se amintea că Al.Vlahuţă a murit acolo, însă acum ea a fost scoasă, poate pentru a înlesni vînzarea. Nu de mult, pe strada Povernei, o casă unde locuise Luchian a fost demolată, deşi acest episod din viaţa pictorului era consemnat de o placă.

În cîteva cazuri, iniţiativa familiei a impus instalarea unei plăci: mai de mult pentru poetul George Magheru, în ultima vreme pentru Nichita Stănescu (pe un bloc din Piaţa Amzei) sau pentru Titus Popovici (str.V. Alecsandri, colţ cu General Coandă, fostă Pietăţii). Idolatria văduvei sau orgoliul urmaşilor pot aşadar să contribuie la statornicirea memoriei oraşului. Alteori, după 1990, un partid şi-a plătit astfel datoria faţă de şeful său: ţărăniştii au arătat prin inscripţii puse pe str. Caragea-Vodă şi pe bdul Dacia unde a locuit Maniu şi unde a fost arestat.

Sînt încă atîtea case a căror istorie se va stinge, dacă nu e fixată cîtă vreme mai există din aceia care-şi aduc aminte. De exemplu, P.S. Aurelian, economist şi prim ministru, a locuit pe str. Christian Tell (fostă Primăverii), Take Ionescu pe str. „Ionescu Tache" (zău!), Vintilă Brătianu pe str. Aurel Vlaicu (Ţăranilor), I.G. Duca pe str. Paul Greceanu, N. Filipescu în clădirea consulatului SUA, D.A. Sturdza în patriarhala casă în care este librăria Cărtureşti. Aceştia sînt, deocamdată, doar oamenii politici ai vechii Românii cărora ar trebui să li se întipărească locul în ţesătura care se deşiră a istoriei bucureştene.

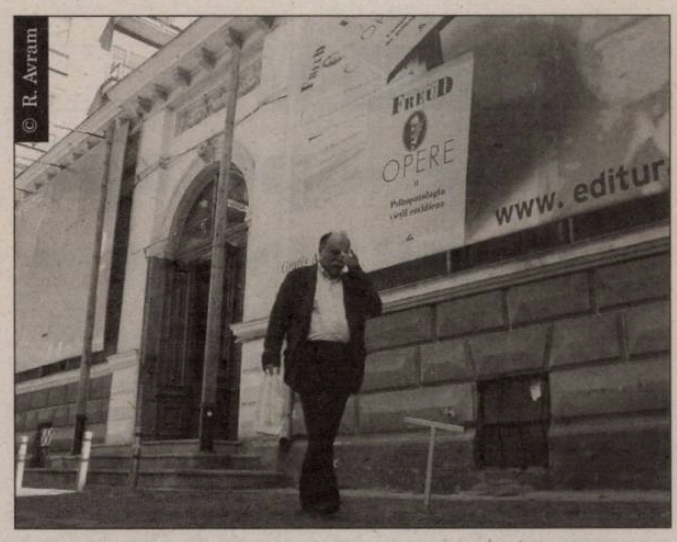

Iniţiatorii privaţi sau diplomaţia culturală nu pot să ţină locul unei concepţii unitare cu privire la istoria Capitalei. Rolul acesta îi revine Primăriei, care trebuie să consulte comunitatea experţilor pentru a găsi cea mai bună formulă. Un singur tip de placă ar fi atunci să identifice clădirile trecute sub protecţia statului şi, din placă în placă, trecătorul ar trebui să poată reconstitui istoria oraşului.

Cristi LUCA

nevroze

Uşor disconfort

Primul meu gînd a fost să scriu un „exerciţiu de admiraţie“ despre cea mai mare formaţie din lume. Să vă scriu despre istoria lor, despre cît de grozavi au fost de-a lungul a peste 40 de ani, despre impactul asupra unor generaţii de tineri din întreaga lume şi să termin cu experienţa mea la un concert de-al lor. Dar cum nu prea am reuşit să-mi conving nici măcar buni amici de măreţia lor (vorba aia, *You can't always get what you want),* mi-e frică să n-o dau în bară în acest articol. Să n-o mai lungesc, e vorba despre Rolling Stones. Degeaba strîmbaţi unii din nas, degeaba îmi daţi nume de alte formaţii, degeaba îmi spuneţi ca sînt nişte circari, nuanţele pălesc în faţa evidenţei. Nici timpurile şi nici cifrele nu sînt de partea voastră. Cei un milion jumate de oameni veniţi în Rio să-i vadă, au venit să vadă istorie. Punct. Gata introducerea (cam lungă, recunosc).

Pe 3 august, la Stuttgart, a avut loc un concert din turneul de promovare al ultimului lor album, *A Bigger Bang*. Curiozitatea unor cunoscuţi circumspecţi (cei care se îndoiesc de veridicitatea afirmaţiei mele că Stones e cea mai mare formaţie din lume) a fost mare. Asaltat de întrebările clasice, de genul: „Cum îs pe scenă?“, „Nu sînt terminaţi?“, „Cum a fost publicul?“, „dar organizarea?“, am dat invariabil acelaşi răspuns: „fabuloşi, extraordinari, minunaţi, măreţi, ce mai, totul perfect. Trebuie neapărat să-i vezi“. E un răspuns deşi entuziast, destul de sec. Nu, nu s-a întîmplat nimic special ce ar face delicioul oricărei prese. Ce să povesteşti? Cum biletele la concert îţi permiteau să călătoreşti cu orice mijloc de transport înainte şi după concert? Cum lumea intra civilizat pe stadion, ca la o piesă de teatru sau ca la operă? (pentru cîrcotaşii ce ştiu de incidentele de la concertele lor de prin anii '60, '70, am o veste: vremurile alea sînt de mult apuse). Cum publicul format din domni şi doamne era entuziasmat şi entuziasmant, în acelaşi timp? Cum am văzut o pereche de tineri bînd şampanie din cupe, înainte de concert? Am luat toate astea ca ceva normal, firesc şi emoţionant. În nici o cronică despre turneul lor nu am citit despre vreun incident. Se menţionează aceleaşi „stereotipuri“: atmosfera extraordinară, numărul mare de spectatori, se fac comparaţii de playlisturi: aici au cîntat „Ruby Tuesday“, în loc de „As Tears Go By“, Lisa Fischer *(backing* vocal al trupei) a fost fantastică la coverul după Ray Charles („Night time“) (fineţuri, cum ar veni), se povesteşte despre persoane ce îşi numără prezenţele la concertele Stones ca pe nişte medalii de onoare etc. etc. Pe scurt: show-ul fabulos de pe scenă şi din tribună, graţie celei mai mari formaţii din lume (repetiţia e binevenită).

După 10 zile, am fost la Arenele Romane, din Bucureşti, la concert Placebo. Aţi citit despre ei, în *Dilema veche,* cu ceva timp în urmă, într-un articol fain al lui Carmen Mezincescu. E categoric una dintre cele mai bune trupe din istoria rockului actual. Cei prezenţi la concert, şi nu numai, ştiţi precis unde vreau să bat. Despre cum un eveniment asemănător celui prezentat mai sus, capătă la noi un caracter de imprevizibilitate uşor disconfortant. Nu e vorba despre reprezentaţia în sine, aia a fost excelentă. Să vorbim despre „încălzire“. Ai venit la un concert rock, în aer liber? Bun, atunci dacă tot eşti rocker, să te ajutăm să intri cumva în atmosferă, călit. Aştepţi două ore, îngrămădit în ceilalţi, ca să poţi intra pe una din cele trei portiţe de cîte o singură persoană. Ţi se face rău, ameţeşti, nu-i nimic, ieşi din rînd, ca să poţi intra peste încă o oră. Ai cumva la tine sticle din plastic cu apă sau suc? Ştii prea bine că nu poţi intra cu ele, aşa că trebuie să le arunci. Nu găseşti vreun coş de gunoi, iarăşi nu-i nimic, aruncă-le pe jos, fix în poartă! O să aibă

grijă jandarmii să te atenţioneze (cei mai politicoşi o să te ţină chiar de mînă) să nu calci şi să aluneci peste mormanul de pet-uri din care se varsă sucurile. Ai intrat? Felicitări! Firma organizatoare o să-ţi dea steguleţe portocalii. *The future's bright, the future's orange.*

Orice manifestare de genul ăsta are, s-o recunoaştem, farmecul său. Nu ştii niciodată cum va fi, ţi se va pregăti mereu o surpriză. Înainte de un concert, film, piesă de teatru, meci sau o seară în discotecă (orice care să presupună prezenţa unui public), te încordezi şi porneşti uşor îngrijorat şi sceptic spre locul cu pricina. Fără voia ta, te poţi trezi în postura de suporter „ultras“, descoperi laturi necunoscute ale personalităţii tale şi ale semenilor tăi. S-ar putea să-mi spuneţi că exagerez, că „dom'le, nu-i chiar aşa“, dar cred că vigilenţa trebuie totuşi păstrată. Situaţii extreme necesită soluţii extreme. Nu cred că-i o chestie rea, numai că oboseşti la un moment dat. E disconfortant. În cele din urmă devii zen şi, zău, e păcat.

citit auzit

Filme – pe apă şi pe uscat

● În *Suplimentul de cultură* din 26 august – 1 septembrie, la rubrica sa „Trimisul nostru special“, Florin Lăzărescu face un rezumat al celei de-a treia ediţii a Festivalului „Anonimul“ – unde participase în calitate de finalist al concursului de scenarii.

Scrie Lăzărescu, la un moment dat: „...mi-ar plăcea să văd măcar un film cu cineva care merge pe apă. Şi cel mai potrivit loc pe care mi-l pot închipui pentru a vedea o asemenea producţie e Festivalul Internaţional de Film *(independent,* n.m.) «Anonimul», din Deltă...“

Dragă Florin Lăzărescu, află cu această ocazie că un film „cu cineva care merge pe apă“ există, e mexican şi a fost pe lista mea iniţială (sau preliminară)! Se numeşte *Sangre,* e debutul unui tînăr cineast pe nume Amat Escalante, iar producătorul filmului (care a participat anul trecut la Cannes, în „Un certain regard“) este nimeni altul decît Carlos Reygadas – regizorul celuilalt film mexican prezent la Cannes şi în Deltă, *Batalla en el cielo.* La finalul filmului (care seamănă, în multe privinţe, cu filmul lui Reygadas, însă este mai minimalist şi mai lipsit de virtuozităţi cameraman-istice), personajul principal iese din realitatea sîngeros-cenuşie în care trăia şi trece în „metafizică“ la propriu: calcă pe ape, ca un Isus chel, mustăcios şi cu un perceptibil strabism... Motivul pentru care am renunţat la *Sangre* în favoarea lui *Batalla...* stă în ce spuneam mai sus: al doilea film al lui Reygadas (după foarte aclamatul debut cu *Japòn*) este mai ambiţios, mai curajos şi mai spectaculos – din p.d.v. tehnic – decît cel al lui Escalante. Însă era obligatoriu să includ măcar *un* film din America Latină în competiţie – în condiţiile în care acest spaţiu geografic este, poate, cel mai fertil şi mai interesant în momentul de faţă! Era o reparaţie şi faţă de anul trecut, cînd un minunat film mexican *(Temporada de patos)* avusese ghinionul de a nu fi selecţionat. Din păcate, cei care discută o selecţie doar în termeni de „e bun“, „e aşa şi-aşa“, „e prost“ nu văd pădurea din cauza copacilor: anumite filme – în ciuda defectelor lor – sînt *pasionante* şi *necesare*. Cîteva rare capodopere puse deoparte (şi acelea contestate de unii, de altfel!), nici un film nu este „perfect“; însă există unele care „spun“ mai mult decît altele; care incită; care intrigă; care dau naştere unor fenomene – egal de puternice – de veneraţie sau contestaţie... Nu consensul călduţ pe anumite titluri, ci *acestea* sînt sarea şi piperul cinefiliei.

● Că veni vorba: ultimul număr al revistei de cinema *Positif* (iulie/august) dedică un dosar consistent „Hollywoodului anilor '70“. Probabil că această perioadă rămîne (alături de cea a anilor '30) una din cele mai seminale din cîte a cunoscut „Cetatea Filmului“. *Positif* îşi întreabă redactorii ce filme preferă din această „decadă prodigioasă“; titlurile care se repetă cel mai des sînt (în ordinea numărului de voturi): *The Deer Hunter, Taxi Driver, A Woman Under the Influence, Apocalypse Now, Days of Heaven, The Godfather 2, Nashville, The Scarecrow, Deliverance, Annie Hall, The Conversation, Manhattan, Two-Lane Blacktop, Badlands, Chinatown, Klute, Mean Streets, Alien, Five Easy Pieces, Jeremiah Johnson, Husbands, Eraserhead, The Godfather.* Cei mai citaţi cineaşti sînt (în aceeaşi ordine a voturilor): Francis Ford Coppola, Martin Scorsese, John Cassavetes, Robert Altman, Terrence Malick, Woody Allen, Michael Cimino, Sydney Pollack, John Boorman, Brian De Palma, Jerry Schatzberg, Alan J. Pakula, Sam Peckinpah, Arthur Penn, Monte Hellman, Roman Polanski, Bob Rafelson, Ridley Scott, Bob Fosse, George Lucas, Sidney Lumet, David Lynch, Steven Spielberg.

● *Positif* se întoarce şi asupra filmelor de la Cannes, comentînd 103 dintre acestea. Printre ele – *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii* şi *A fost sau n-a fost?*. Cronica la filmul lui Mitulescu are 18 rînduri şi începe aşa: „Mai puţin original decît *A fost sau n-a fost?* de Corneliu Porumboiu, filmul lui Cătălin Mitulescu interoghează şi el sfîrşitul unei domnii *(a lui Ceauşescu,* n.m.) cu un punct de vedere foarte personal“. Şi încheie: „Dacă justeţea scenariului şi a interpretărilor este eminamente convingătoare, viziunea distrugerilor produse de această dictatură rămîne, dimpotrivă, surprinzător de discretă“. Cronica la filmul lui Porumboiu este de trei ori mai lungă (are 54 de rînduri) şi începe aşa: „Corneliu Porumboiu ştie să compună planuri. Cadrajul îngrijit şi grizatru al unui oraş românesc în zori, apoi la apus. Lumina vag portocalie a felinarelor care se aprind unul cîte unul, apoi se sting. Tot atîtea dovezi ale unei măiestrii incontestabile. După care, odată talentul acesta demonstrat cu cea mai mare rigoare, urmează consecinţa decisivă: Corneliu Porumboiu are dreptul să facă mişto, mai mult, îşi arogă datoria de a o face. Pentru că scena centrală din *A fost sau n-a fost?* e un truc pe care, îndeobşte, nimeni nu-l face. O emisiune de televiziune, cadrată frontal, cu trei caraghioşi aliniaţi. (...) nu văd pe altcineva decît pe acei fini *guerrilleros* ai marii comedii italiene care să fi comis ceva echivalent. Era în 1976, şi se chema *Signore e signori, buonanotte* (semnat Monicelli, Comencini, Scola, Nanny Loy şi Luigi Magni, dacă nu vă e cu supărare; doar Dino Risi lipsea la apel)“. Şi încheie: „În afara episodului televizual care desfide normele, personajele sînt în general filmate în interioare şi în planuri fixe, gagurile survenind pe nepusă masă. Compoziţie, ritm, dialoguri, provocare. Încă de la primul său lungmetraj, băiatul ăsta ştie să le facă pe toate. *Ça promet*“.

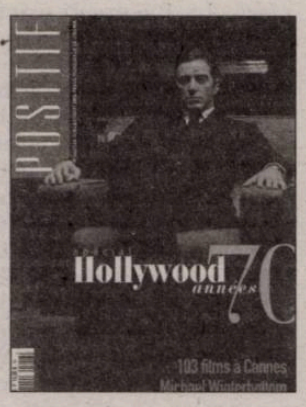

● Din acelaşi număr al *Positif*-ului, aflăm despre dispariţia – la sfîrşitul lunii mai – a unui mare cineast japonez, de două ori palmdorizat la Cannes (în 1983, pentru *Balada din Narayama*, şi în 1997, pentru *Anghila)*: Shohei Imamura. Avea 79 de ani. Şi, şase zile mai devreme, a unui actor fără de care filmul francez (în special comedia) ar fi de neconceput: Claude Piéplu. Avea 83 de ani. Într-o carieră care s-a întins pe mai bine de cinci decenii, Piéplu a jucat în filme semnate de Buñuel *(Farmecul discret al burgheziei* şi *Fantoma libertăţii),* Chabrol *(Les Noces rouges)*, Clouzot *(La Prisonnière),* Polanski *(Locatarul)*, Miller şi Mocky. Ni-l amintim în chip de Panoramix din *Asterix,* dar mai ales dînd replica – în filme precum *Les aventures de Rabbi Jacob, Hibernatus* sau *Jandarmul din Saint Tropez* – lui Louis de Funès... Actorul Piéplu simboliza o „anumită Franţă“: ceva între logoreea bombastică a generalului De Gaulle şi retorica găunoasă a preşedintelui Chirac. Claude Piéplu juca ridicolul galic – acel amestec inenarabil de îngîmfare şi fonfăială – ca nimeni altcineva. **(a. l. ş.)**

Din cauza unei neatenţii redacţionale, în numărul precedent, afişul alternativ al Festivalului „Anonimul“ a apărut fără precizarea copyright-ului: www.indy.ro.

Ne cerem scuze autorilor.

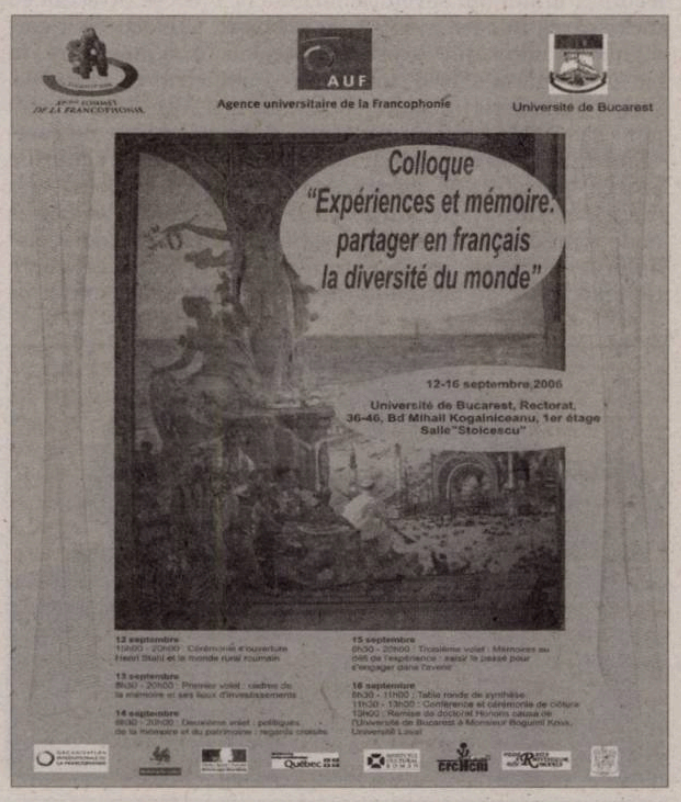

Texte şi opinii de: *Paula APREUTESEI (business strategy manager, Microsoft România) ● Cătălin AVRAMESCU (profesor univ., SNSPA) ● Tudor BÖLÖNI (managing partner, BAC Romania) ● Andrew COSTIN (avocat, membru al baroului din California) ● Daniel DĂIANU (economist) ● Lavinia HUIDAN (preşedinte EIT Forum Auto) ● Andi LĂZESCU (jurnalist) ● Solomon MARCUS (profesor univ., Facultatea de Matematică, Universitatea Bucureşti) ● Radu MATEESCU (director executiv, Fundaţia „Concept") ● Mihail NEAMŢU (eseist) ● Liviu PAPADIMA (conferenţiar univ., decanul Facultăţii de Litere, Universitatea Bucureşti) ● H.-R. PATAPIEVICI (eseist) ● Cristian PÂRVAN (secretar general, Asociaţia Oamenilor de Afaceri din România) ● Andrei PLEŞU ● Georgiana POGONARU (general manager, Romcolor) ● Voica POP (coordonator de proiecte, UNICEF) ● Lavinia RAŞCA (director, ASEBUSS) ● Adela ROGOJINARU (conferenţiar univ., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti) ● **Coordonatorul temei:** Mircea VASILESCU*

Capitalismul responsabil

Pe 12 iulie a avut loc, la Colegiul „Noua Europă", un nou forum Volvo-Dilema veche (organizat împreună cu Fundaţia „Life for life", şi Fundaţia „Concept"), cu tema „Acţiune versus *responsabilitate pasivă a companiilor". Au participat, ca de obicei, reprezentanţi ai mediului de afaceri, ai mediilor academice şi culturale, lideri de opinie, jurnalişti. Dezbaterile – moderate de H.-R. Patapievici – au pornit de la rezultatele raportului „Percepţia asupra responsabilităţii sociale a companiilor – cazul României", realizat la începutul lunii iunie de Fundaţia „Concept". Practic, Fundaţia „Concept" a trimis unui număr de 86 de companii un chestionar referitor la problemele firmelor şi ale societăţii româneşti, dar şi referitor la dorinţa / intenţia lor de a se implica în societate, de a-şi asuma, într-o formă sau alta, o* responsabilitate socială. *Au răspuns la chestionar doar 15 companii din cele 86 solicitate. Pesimiştii ar vedea aici lipsa de preocupare a capitalismului românesc pentru implicarea în societate. Optimiştii ar spune că pentru unii, probabil, această temă încă nu „s-a copt" şi, oricum, companiile care se implică în societate încep să fie tot mai multe şi tot mai vizibile.*

*Publicăm în aceste pagini cea mai mare parte a dezbaterilor. Cititorii îşi vor face singuri o părere despre modul în care managerii şi oamenii de cultură văd problema responsabilităţii sociale. Deşi intenţia a fost de a realiza o discuţie ceva mai concretă, din care să rezulte eventuale soluţii practice, se pare că dificultatea cea mai mare provine din faptul că e greu de găsit „capătul firului" de care să se poată trage pentru a descîlci ghemul. În orice caz, chiar şi fără a identifica practic şi concret „modul de întrebuinţare" al responsabilităţii sociale, forumul şi-a dovedit utilitatea prin faptul că adună la un loc oameni diferiţi, din domenii diferite, care descoperă că au interese şi valori comune şi sînt preocupaţi să pună pe agenda publică teme care pot contribui la definirea proiectului social al României de mîine. (**M. V.**)*

H.-R. PATAPIEVICI

Un mediu de afaceri neprietenos

Dezbaterea noastră porneşte de la un chestionar pe care Fundaţia „Concept" l-a adresat unui număr de 86 de companii, dintre care numai 15 au răspuns, astfel încît nu avem un studiu sociologic, ci mai degrabă o analiză a acestor răspunsuri. Am să prezint, pe scurt, care este pulsul mediului de afaceri de la noi în chestiunea responsabilităţii sociale.

Timpurile noi în care trăim – timpurile acelea din filmul în care Charlie Chaplin nu mai reuşea să asambleze piesele pe banda de montaj – au debutat printr-o succesiune de rupturi. Noi sîntem în continuare consecinţele acestor rupturi. Modernitatea a luat ca model politic revoluţiile şi nu mai scăpăm din resorturile lor; şi-a luat ca model teologic secularizarea şi trăim cu toţii – fie că sîntem religioşi, fie că nu – consecinţele acestui fapt; în fine, există şi un model sociologico-artistic al modernităţii, care constă în diabolizarea burghezului. Am evocat aceste trei rupturi pentru a plasa dezbaterea noastră în această lungă tradiţie europeană a diabolizării burghezului, care are drept premisă – sau drept consecinţă, nu-mi dau bine seama – desconsiderarea unei discipline filozofice foarte interesante care este economia. Ţin minte că în urma revoltei studenţeşti care a avut loc în Franţa în martie 2006, pentru că Guvernul condus de Dominique de Villepin lansase proiectul unei legi foarte impopulare, un profesor de la Oxford comenta la BBC că acesta este un exemplu de incultură economică endemică, tipică universităţilor franceze. Economia, după ce a fost decăzută din rangul ei de artă liberală, a fost lăsată pe mîna specialiştilor, iar noi funcţionăm într-un soi de incultură economică axată pe diabolizarea burghezului, a omului de afaceri, a mediului care produce, în fond, prosperitatea şi stabilitatea societăţii în care trăim.

Una dintre dilemele de la care putem porni este: „responsabilitate socială şi răspundere legală", pentru a identifica în primul rînd ce aşteaptă societatea de la mediul de afaceri. Societatea aşteaptă ca actorul economic să-şi plătească impozitele, să acţioneze non-distructiv asupra mediului, asupra ţesutului social şi asupra relaţiilor comunitare şi să producă bogăţie, permiţînd astfel şi altora să trăiască de pe urma acestui proces. Toate acestea ţin de firescul prezenţei sociale a actorului economic: dacă i se cere mai puţin înseamnă a tolera ilegalitatea; dacă i se cere mai mult înseamnă a pretinde un privilegiu. Răspunderea legală este ceva care stă sau cade împreună cu statul de drept. Dar societatea aşteaptă de la corporaţii şi de la antreprenori ceva mai mult: responsabilitate socială. Această cerinţă a apărut în momentul cînd, în anii '80, guvernele ţărilor democratice au început să colaboreze sau să aibă un dialog mai intens cu forurile de organizare ale societăţii civile. Pasul următor a fost că actorii economici înşişi au acceptat să aibă un dialog cu aceste forme organizate ale societăţii. Cînd o afacere devine foarte prosperă şi atinge cifre care depăşesc bugetul unei ţări mici sau medii, cînd depăşeşte graniţele unei singure ţări, nu mai e vorba doar de un actor economic, ci şi de un potenţial actor politic. Acţiunea multinaţionalelor devine astfel o afacere a întregii lumi, ceea ce a născut dezbaterea despre responsabilitatea socială. Nimeni nu mai pune astăzi în discuţie responsabilitatea socială – toată lumea este de acord că ea trebuie asumată de către actorii economici. Problema este dacă responsabilitatea socială trebuie reglementată juridic sau trebuie lăsată la latitudinea membrilor mediului de afaceri. În funcţie de orientarea etică sau filozofică a celor ce discută această temă, există două opţiuni: fie adoptarea unei legislaţii internaţionale – care să includă, desigur, şi elemente ale legislaţiilor naţionale; fie lăsarea acestor lucruri la liberul arbitru al fiecărei companii sau al fiecărui antreprenor. Argumentele celor care susţin, în dezbaterea internaţională, că responsabilitatea socială trebuie reglementată sînt, pe scurt, următoarele: drepturile omului şi mediul înconjurător trebuie apărate prin lege, ele nu pot fi lăsate la liberul arbitru al companiilor; activitatea multinaţionalelor trebuie să se supună unei legislaţii internaţionale, întrucît reglementările naţionale nu sînt suficiente; afacerile trebuie să-şi definească exact cîmpul de bătaie; riscul de a fi date în judecată va obliga companiile să respecte legea; multinaţionalele au puteri mult prea mari, care trebuie limitate.

La noi, percepţia asupra responsabilităţii sociale – aşa cum rezultă din răspunsurile la chestionar primite de la 15 companii din cele 86 chestionate – este întrucîtva diferită şi am să comentez pe scurt cîteva.

Problema cea mai importantă este corupţia. O alta este funcţionarea defectuoasă a administraţiei centrale şi locale, accentul căzînd pe incapacitatea legislaţiei de a funcţiona de la sine; altfel spus, legislaţia, chiar cînd este remarcabilă pe hîrtie, depinde de cel care este chemat să o aplice sau să observe buna ei funcţionare. În plus, nu există un concept unitar al legislaţiei. Atunci cînd vrei să-ţi croieşti un drum, eşti ca în junglă, înarmat cu o *machetă* cam ciuntită, iar piedicile vin din toate direcţiile pentru că în junglă copacii nu cresc ordonat, ca într-o grădină franţuzească: aşa e şi legislaţia noastră. Legile depind de capacitatea ori de bunăvoinţa celor chemaţi să le aplice. Ceea ce creează următoarea atitudine: eşti dispus să încalci legea, numai să fii lăsat în pace. Există o carte a lui Fernando de Soto care îşi pune întrebarea de ce capitalismul funcţionează în ţările occidentale, dar nu funcţionează în alte ţări. Răspunsul autorului este net: pentru că statutul juridic al proprietăţii este întotdeauna clar în ţările occidentale şi întotdeauna neclar în ţările unde nu funcţionează capitalismul şi pentru că, dacă vrei să deschizi o afacere în ţările occidentale, ai nevoie de n zile, iar în alte ţări ai nevoie de $n + m$, unde m poate fi de ordinul anilor. În România, mediul de afaceri nu este prietenos. Faţă de ţările occidentale, unde mediul este prietenos, iar legislaţia îi încurajează pe cei care vor să-şi asume responsabilitatea socială, la noi sînt două impedimente majore în calea celor care vor să se implice social: dificultatea de a-ţi asuma simpla răspundere legală (din cauza hăţişului legislativ) şi piedicile care apar atunci cînd vrei să faci ceva anume şi te trezeşti că instanţa administrativă îţi creează atîtea probleme, încît tragi concluzia că e mai bine să nu faci nimic.

*(cuvînt introductiv la Forumul Volvo-*Dilema veche, *12 iulie 2006)*

Lavinia HUIDAN

O platformă de comunicare

A trecut un an de cînd am început seria forumurilor „Volvo-*Dilema veche*". Iniţiativa a aparţinut revistei *Dilema veche,* care a editat un supliment despre „migraţia creierelor". A fost un subiect incitant pentru o companie precum Volvo, care are o viziune pe termen lung asupra viitorului, astfel încît susţine inteligenţa şi creativitatea tinerilor români. Am organizat un prim forum pe 31 august 2005, cu participarea loturilor olimpice de matematică şi fizică ale României. Tinerii care ne reprezintă la olimpiadele internaţionale şi-au putut da seama atunci că sînt iubiţi şi doriţi în România: chiar dacă unii dintre ei aleg să meargă în alte ţări, trebuie să ştie că noi nu-i uităm. Începînd cu acel forum, am realizat un parteneriat cu *Dilema veche* şi cu „New Europe College", propunîndu-ne să organizăm un ciclu de dezbateri care să aducă laolaltă oameni de cultură şi oameni de afaceri. În noiembrie anul trecut am discutat tema „Cultura şi afacerile – interese diferite sau valori comune?", explorînd în ce măsură cele două medii pot contribui la impunerea unor valori în societatea românească. Am continuat cu tema „Cultură corporatistă şi responsabilitate socială", în acelaşi format de dezbatere generală. Acum ne-am gîndit să adăugăm ceva la schimbul de idei foarte incitant şi foarte interesant care a avut loc pînă acum, şi să căutăm şi soluţii practice, pe care să le putem aplica. Alături de iniţiatorii Volvo şi *Dilema veche,* Fundaţia „Life for life" şi Fundaţia „Concept" au propus o abordare intersectorială, realizată cu ajutorul unui studiu efectuat de un grup de sociologi. Dorim să supunem dezbaterii dvs. aspectele *calitative* ale studiului care a avut ca temă „Percepţia asupra responsabilităţii sociale corporatiste" şi s-a bazat pe un chestionar la care au răspuns mai multe companii.

În cartea sa *Ce vom fi în Uniune?,* Daniel Dăianu mizează pe responsabilitatea elitelor politice şi intelectuale, pentru că România are de găsit un drum cît mai bun într-o Uniune Europeană aflată ea însăşi în mişcare. Aş adăuga că şi noi, organizatorii acestui forum, mizăm pe luciditatea şi pe disponibilitatea elitelor, pentru a realiza o platformă de comunicare între oamenii de cultură şi oamenii de afaceri, astfel încît să identificăm soluţii şi să le promovăm pe agenda publică. Sperăm ca acest forum să devină, folosind un termen din cartea lui Aurelian Crăiuţu, *Elogiul moderaţiei,* un *trimmer* – cel care contrabalansează corabia în plină furtună.

Responsabilitate socială, filantropie şi interese

Daniel Dăianu: Într-o societate, mediul de afaceri este influenţat şi de viziunea companiilor, şi de viziunea politicilor publice în materie de afaceri şi în materie de responsabilitate socială. Din această încrucişare trebuie să rezulte evoluţia pe termen lung a societăţii. Dl Patapievici a pus accentul pe rolul administraţiei într-o societate ca a noastră *(n. red.:* v. articolul din p. 9), unde problemele sînt ceva mai complicate decît într-o societate aşezată, şi nu întîmplător, căci există destule voci în cercurile de afaceri care acuză incoerenţa politicilor publice. A apărut în discuţie şi un alt aspect nou, legat de ceea ce s-a întîmplat în Franţa. Există cu siguranţă un deficit de înţelegere a fenomenelor economice, dar nu numai în rîndul populaţiei: la noi, el există şi în rîndul elitelor politice şi intelectuale. Dacă însă acest deficit devine prea mare, dacă oamenii nu înţeleg fenomenele economice, societatea în ansamblu se poate scufunda. Şi avem, chiar în miezul Europei, astfel de fenomene care pot să ne pună pe gînduri. Problematica educaţiei economice este deci foarte importantă. Există însă o anume raţionalitate economică în comportamentul oamenilor care poate împinge lucrurile pe făgaşul normal.

În România nici astăzi nu avem o asociaţie a întreprinzătorilor – avem cinci sau şase. Oamenii de afaceri, care sînt consideraţi foarte pragmatici şi care ar putea să-şi dea mîna pentru a rezolva împreună anumite probleme, nu reuşesc să găsească un numitor comun nici atunci cînd durerile lor sînt aceleaşi, nu sînt în stare să construiască o *agendă comună* pe care s-o prezinte Guvernului. De ce? Desigur, unele lucruri aplicate se fac – pentru că există acum şi cursuri de etică a afacerilor, şi o atitudine de responsabilitate socială (în care unii chiar cred, alţii doar o afişează).

Se vorbeşte despre necesitatea unei educaţii economice în şcoli. Dar să ne uităm cum arată terenurile de sport din şcoli: neîngrijite, pline de bălării... Ceea ce arată că nu ştim să avem grijă de copii. Dacă şcolile nu au bani, atunci de ce nu intervin comunitatea locală şi mediul de afaceri local? În oraşele europene sînt parcuri în care se împrejmuiesc cîteva zeci de metri pătraţi şi se amenajează un teren de baschet, pe care copiii pot face sport. La noi, comunităţile locale nu solicită aşa ceva, nu îşi pun problema că poate unii copii ajung să consume droguri sau să stea pe stradă pentru că nu au unde să-şi petreacă timpul liber, nu li se asigură nici un fel de condiţii.

H.-R. Patapievici: Cine este dezinteresat de viitorul copiilor?

Daniel Dăianu: Este foarte greu să-i convingi pe oamenii de afaceri. Omul de afaceri din România – pentru că se simte agresat, pentru că are probleme cu legislaţia, pentru că nu înţelege că organizaţia economică trebuie să fie un bun cetăţean – are o accepţie unilaterală şi mioapă a activităţii sale: crede că trebuie să fie orientată exclusiv spre profit. Ceea ce arată o anume imaturitate a cercurilor de afaceri.

Radu Mateescu: Acest forum urmăreşte să descopere în ce măsură interesele oamenilor de afaceri, ale elitelor culturale şi ale comunităţilor converg, în ce măsură pot fi ele armonizate. Dorim să aflăm în ce măsură mediul de afaceri doreşte să se implice în rezolvarea unor probleme ale societăţii, astfel încît ulterior, prin forţa pe care o au, împreună, elitele din afaceri şi elitele culturale, să putem promova pe agenda publică problemele şi soluţiile identificate. Trebuie să vedem dacă elitele din afaceri şi cele din mediul cultural şi educaţional pot avea un cuvînt mai puternic de spus în societatea românească.

Interese legitime şi moralitate

Cristian Pârvan: Aş vrea să dau două exemple pentru a plasa dezbaterea într-un context mai larg. Unul este cel al Statelor Unite – cea mai mare democraţie a lumii – care au refuzat să semneze acordul de la Kyoto, argumentînd prin stagnarea economică. Apoi, şi în Uniunea Europeană problemele ridicate aici sînt de mare actualitate, iar răspunsul oferit de organizaţia internaţională a patronilor este unul clar: da voluntariatului, nu obligativităţii.

Paula Apreutesei: În România, tot acest proces este la început. Marile corporaţii „importă" şi bagajul de cunoştinţe necesare, şi atitudinea faţă de responsabilitatea socială pe care le au în ţările de origine. Dar pentru companiile româneşti şi conceptul de responsabilitate, şi termenii discuţiei sînt noutăţi, aşa încît consider că dezbaterea propusă de acest forum este necesară. Sigur, responsabilitatea socială depinde de mărimea organizaţiei economice, de capacitatea ei de a investi în proiecte sociale sau culturale. Dar pînă la urmă, ceea ce contează este răspunderea pentru lucrul bine făcut. Compania poate să creeze un *cadru* pentru asumarea acestei răspunderi. La Microsoft, proiectele în care ne implicăm au o finalitate: dobîndirea aptitudinilor de tehnologia informaţiei. În România avem şapte centre în care vrem să instruim în acest an 400 de oameni, pentru a ne integra în politicile globale ale Microsoft, care doreşte să instruiască un sfert de miliard de oameni în utilizarea tehnologiei informaţiei. Faci bine acolo unde ai competenţa să faci bine.

Radu Mateescu: Compania are un interes clar în această direcţie? De ce doreşte să se implice în dezvoltarea comunităţii? Şi ce probleme aţi avut în înfiinţarea celor şapte centre?

Paula Apreutesei: De exemplu, doi ani de zile a durat pînă am convins un primar să dea o hotărîre de consiliu local prin care sediul, unde urma să funcţioneze centrul de instruire, să fie al lor, al comunităţii. Exista o anume suspiciune: „de ce aţi ales tocmai localitatea noastră?". Acum, primarul ne-a spus că va veni cu noi acolo unde vom mai deschide centre, pentru a-i convinge pe ceilalţi primari asupra utilităţii acestui lucru. Companiile însă nu pot să meargă zi de zi să discute cu autorităţile locale pentru a le convinge. Aşa încît am găsit o soluţie: lucrăm cu organizaţii neguvernamentale locale. ONG-urile sînt cele care, fiind implicate în viaţa de zi cu zi a comunităţilor, pot să medieze între oamenii de afaceri şi autorităţi. Îmi amintesc cum, copil fiind, duminica eram „scoşi la muncă patriotică" – o activitate care ar fi trebuit să fie voluntară; nu am amintiri foarte plăcute despre acele vremuri. Dar tinerii de astăzi sînt altfel, doresc să se implice în proiectele noastre pe bază de voluntariat, aşa încît, în legătură cu opţiunea între voluntariat şi obligativitate, în ceea ce priveşte responsabilitatea socială, optez pentru voluntariat. Cît despre interesul nostru, el este clar: dorim să avem oameni educaţi, cu aptitudini în tehnologia informaţiei.

Adela Rogojinaru: Consultarea oamenilor de afaceri asupra dorinţei de a se implica în proiecte sociale şi culturale este binevenită. Dar este destul de trist că din 86 de companii chestionate au răspuns numai 15, iar din răspunsurile lor rezultă că mediul de afaceri este neprietenos. Cred că modul în care punem problema responsabilităţii sociale este puţin greşit, dacă aşteptăm ca iniţiativa să pornească mai ales dinspre mediul de afaceri. Responsabilitatea trebuie să fie efectul unei relaţii, al unui dialog între cei interesaţi. Altminteri, companiile se vor bloca în obtuzitatea administraţiei, iar societatea civilă va spune că firmele sînt interesate exclusiv de profit. Statul trebuie să definească şi să urmărească, prin politicile sale, binele comun, iar companiile trebuie să îşi asume anumite intervenţii. Unele sînt intervenţii circumstanţiale, atunci cînd companiile încearcă să răspundă unui deficit (educaţional, de sănătate etc.) din comunitatea locală unde funcţionează. Dar de la companii se aşteaptă mai mult decît astfel de intervenţii oportune în mediul în care lucrează: se aşteaptă o formă de *moralitate corporativă,* o anume *conştiinţă* a responsabilităţii. Acest lucru este mult mai important pentru că această formă de moralitate poate constitui o bază pentru dialogul cu societatea civilă. Este moralitatea companiilor compatibilă cu moralitatea publică? Companiile încearcă să deblocheze acest dialog, iar în această privinţă sînt de partea companiilor. Unele grupuri din societatea civilă consideră că Statul ar trebui să reglementeze mai mult; dar dacă se întîmplă aşa, atunci dialogul se diminuează. Eu sînt în favoarea dialogului, şi nu a unei intervenţii mai accentuate din partea Statului.

Radu Mateescu: Problema este: sîntem dispuşi să punem laolaltă interesele companiilor şi interesele comunităţii?

Adela Rogojinaru: Aştept, de la mediul de afaceri, o declaraţie explicită mai fermă în privinţa *politicilor* de responsabilitate socială, în privinţa investiţiilor sociale pe care le urmăresc, astfel încît ele să poată apărea şi pe agenda publică. Din răspunsurile la chestionar ale companiilor rezultă însă lucruri îngrijorătoare: de exemplu, faptul că în continuare corupţia este văzută drept principala problemă a societăţii, de către mediul de afaceri.

Tudor Bölöni: Corupţia este o problemă pentru că ea creează avantaje unor companii în defavoarea altora. Atîta timp cît competitorul meu beneficiază, din cauza corupţiei, de avantaje pe care eu nu le am, eu nu pot fi mai altruist, nu mă pot implica mai mult în societate. Trebuie să fim mult mai realişti în legătură cu modul în care funcţionează lumea: marile investiţii în proiecte sociale au întotdeauna o răsplată politică. Eu lucrez la o companie de investiţii care este prezentă, în Est, şi pe pieţele din Bulgaria, Macedonia, Croaţia. Noi nu avem nici o legătură cu comunitatea locală decît prin oportunităţile pe care ni le oferă: posibilităţile de a investi, impozite mai mici etc. Avantajul unei astfel de companii este că poate pleca oricînd spre alte ţări care oferă oportunităţi de investiţii sau politici fiscale mai bune. Dacă concurenţa mea nu este obligată să aibă acelaşi comportament şi aceeaşi generozitate, eu nu voi risca niciodată banii firmei în proiecte sociale: oamenii de afaceri nu vor investi niciodată la nivel social, dacă nu vor sesiza o anume perspectivă de dezvoltare a ţării. Doar în timp, dacă lucrurile merg bine, ne putem da seama că trebuie să investim la nivel local pentru a ne putea creşte consumatori sau pentru a spori nivelul de pregătire al angajaţilor. Altfel, nu vom investi. Guvernul trebuie să-şi crească poporul şi să elaboreze politici de dezvoltare: dacă nu se întîmplă asta, se va vedea că firmele vin aici doar ca să vîndă nişte produse, nu să investească în societate.

Ce (nu) ştim unii despre alţii

Andi Lăzescu: Implicarea socială este, la urma urmei, un proces de comunicare: există în companii interesul de a cîştiga un anumit capital de încredere, ceea ce în lumea noastră devine tot mai complicat, pentru că există un exces de informaţie (din cauza globalizării, a Internetului etc.) şi un exces de mesaje publicitare, care ajung să nu-şi mai atingă scopul. Prin urmare, firmele merg pe această idee a dobîndirii unei încrederi pe termen mai lung, dincolo de campaniile de promovare „de moment". M-aş întoarce la un mecanism la care s-a referit Paula Apreutesei. Firmele pot face nişte lucruri bune pe plan social. Dar activitatea lor principală nu poate fi aceasta. Ce pot face ele mai bine este să pună resurse în proiecte care funcţionează: cineva trebuie să imagineze proiectele. Or, la noi, există o sărăcie în imaginarea de programe de implicare socială – de multe ori, pentru finanţare se aleg cam la întîmplare nişte proiecte. Ar fi foarte important, aşadar, să existe o legătură strînsă între companii şi ONG-uri. Trebuie identificate mecanisme prin care proiectele elaborate de societatea civilă să poată fi prezentate potenţialilor finanţatori din mediile de afaceri: am întîlnit destule cazuri cînd firmele doreau să investeas-

că în proiecte culturale sau sociale, dar nu prea aveau în ce. E foarte frumos şi uman să ajuţi un bolnav să facă o operaţie în străinătate, dar nu e suficient. Trebuie investit în proiecte care să aibă impact pe termen lung.

Un alt lucru care lipseşte în România este comunicarea între cei interesaţi. Se spune că ar fi necesară o mai mare implicare a companiilor în comunitate, dar pentru asta companiile trebuie să *ştie* care sînt problemele comunităţii. Or, administraţiile locale nu au mecanisme prin care să comunice sistematic care sînt problemele şi necesităţile. Este nevoie de un cadru sistematic de consultări prin care companiile să ştie care sînt proiectele şi resursele necesare.

Cît despre dilema „voluntariat" *vs* „obligativitate", cred că în unele domenii responsabilitatea socială trebuie legiferată: nu poţi face ce vrei, de pildă, în probleme de mediu înconjurător. Dar vom intra curînd în Uniunea Europeană şi mă tem că excesul de reglementare de la Bruxelles va pătrunde şi la noi – într-o ţară care oricum e complicată şi birocratizată. M-aş îndepărta de o asemenea perspectivă...

Solomon Marcus: Cunosc un număr mare de actori economici de succes pentru că provin dintre foştii mei studenţi de la matematică şi informatică; ei sînt oameni care se implică, atît în proiecte caritabile, cît şi în sprijinirea unor tineri de valoare să-şi continue studiile la universităţi din lume. M-am întrebat de ce totuşi nu sînt atît de frecvenţi oamenii de afaceri care să-şi asume responsabilitatea socială. Soluţiile se aşteaptă din partea unor elite. Mie mi se pare că problema principală ţine de mentalitate şi vine dintr-un trecut mai îndepărtat. Conform acestei mentalităţi, multe acte de corupţie sînt considerate de fapt acte de politeţe, de prietenie, de comportament civilizat. Iar a doua problemă este eşecul de anvergură al sistemului educaţional. Cuvîntul care mi se pare cel mai potrivit este unul preluat din fotbal: *offside*. Noi sîntem, din multe puncte de vedere, în situaţie de *offside:* ne aflăm în afara jocului. De ce au reuşit mulţi dintre foştii mei studenţi? Răspunsul este de o simplitate dezarmantă: pe lîngă faptul că au primit, în familie, o educaţie bună (căci educaţia de acasă e mai importantă decît cea primită în şcoală), *au făcut o baie de Occident.* Cîţiva ani petrecuţi în ţări avansate le-au schimbat mentalitatea. Din acest punct de vedere, cele două milioane de români care lucrează acum în străinătate reprezintă factorul cel mai important al schimbării la faţă a României. Mi se pare important să ne îndreptăm către tineri şi să le dăm posibilitatea să-şi schimbe mentalitatea. Mentalitatea este formată dintr-o serie întreagă de presupoziţii, de idei anterioare, moştenite, de care oamenii uneori nici nu sînt conştienţi, dar ele acţionează în comportamentul lor, ca un „dictator" de care nu ne dăm seama. Schimbarea mentalităţii la tineri înseamnă să-i determine să intre în joc, să nu mai stea în afara jocului.

Liviu Papadima: Am fost plăcut surprins că oamenii atît de diferiţi, care participă la această dezbatere, au fost de acord că responsabilitatea socială nu trebuie legiferată, ci trebuie lăsată la aprecierea companiilor. Ceea ce trebuie însă legiferat este abuzul generat de eventuala iresponsabilitate socială. Dar responsabilitatea socială a companiilor nu trebuie confundată cu mecenatul şi trebuie tratată cu măsură: nu trebuie să transferăm asupra companiilor nici responsabilităţile Statului sau ale Guvernului, nici ale comunităţilor locale. Ele trebuie să rămînă în primul rînd companii, dar pot face foarte mult acolo unde există zone de interes comun. O asemenea zonă este cea educaţională. Companiile au nevoie de mînă de lucru calificată, iar pentru mediul academic românesc una dintre marile probleme, la ora actuală, este că idealul absolvenţilor este să lucreze în multinaţionale, aşa încît o apropiere între cele două lumi este reciproc profitabilă. S-au făcut cîţiva paşi în această direcţie, prin cîteva întîlniri realizate de CODECS, la care au participat reprezentanţi cu putere decizională din partea universităţii şi reprezentanţi ai diverselor companii. Două lucruri au ieşit în evidenţă. Unul era previzibil: o distanţă kilometrică între felurile de a privi acest domeniu de interes comun de către cele două categorii: angajatorii reproşau – pe bună dreptate – că universitatea se află la mare distanţă de ceea ce le trebuie lor, iar academicii le reproşau angajatorilor dezinteresul. Al doilea lucru a fost slaba prezenţă a mediului de afaceri la aceste întîlniri.

Cu inocenţă, despre inventarul de probleme

Andrew Costin: Sînt de acord cu dl Liviu Papadima – reprezentanţii mediului de afaceri sînt slab reprezentaţi la astfel de dezbateri. În limba română există un termen pentru a defini companiile – persoană juridică (în engleză, de pildă, nu există). Termenul de *persoană juridică* implică un anumit grad de responsabilitate într-o comunitate, indiferent că eşti centru de profit al unei companii multinaţionale sau o firmă locală. În momentul cînd ai pătruns pe o piaţă, ţi-ai făcut nişte calcule foarte clare dinainte şi ştiai care este terenul de joc – mai corupt sau mai puţin corupt –, care sînt avantajele şi dezavantajele ş.a.m.d. Astfel de calcule au fost făcute de la început de toate firmele mari care au venit în România: ele ştiau foarte bine ce le aşteaptă. Anglo-saxonii au o mentalitate foarte frumoasă, conform căreia *fiecare contează;* ea se traduce în principiul *think globally, act locally.* Trebuie să acţionezi asupra celor din jurul lor. Decît să încercăm să legiferăm responsabilitatea şi moralitatea firmelor, este mai bine să încercăm să dăm nişte exemple celor din jurul nostru. Firmele vin aici pentru a face profit; unele se implică în comunitate, altele nu fac nimic, dar dau semnale în presă despre cît de grozave sînt ele. În afara Bucureştiului te izbeşti de realităţile triste din sate şi din micile oraşe unde nu se implică aproape nimeni. Actorii economici trebuie stimulaţi să se implice mai mult în aceste locuri. Sînt foarte puţini oameni de afaceri români care au acumulat un capital financiar şi care se implică în cultură şi artă; mai degrabă sînt tentaţi de echipe de fotbal sau de spectacole de divertisment. Aceşti oameni, în mare parte, nu au avut o educaţie de acest gen. Multinaţionalele, în schimb, au o anume tradiţie: ştiu să-şi facă şi imaginea, ştiu să ajute şi comunităţile.

Tudor Bölöni: Cred că sîntem cam inocenţi în această discuţie, iar clienţii pentru care lucrez eu sînt, de pildă, dintre cei mai puţin inocenţi. Ei urmăresc investiţia şi profitul. Sigur, se pot implica şi în proiecte sociale, într-o măsură mai mică sau mai mare. Dar Statul este acela care trebuie să ştie ce nevoi are, să-şi crească cetăţenii şi să le rezolve problemele, prin legiferare. O companie se poate implica, de pildă, cu un milion de dolari pe an; dar există probleme sociale şi culturale care au nevoie de un miliard, iar acest miliard nu poate veni decît de la bugetul de stat format din impozitele plătite de firme. Şi sînt probleme ample, de sistem, pe care investitorii privaţi nu le pot rezolva, oricît s-ar implica.

Cristian Pârvan: De exemplu, problema persoanelor în vîrstă, cu implicaţii uriaşe: de la cazuri sociale, ale celor bolnavi, care ocupă spitalele, pînă la faptul că în familii, oamenii au bătrîni de care nu se pot ocupa şi nici nu au unde să-i ducă. Dar un asemenea sistem lipseşte cu totul din România, şi nici o legislaţie în acest sens nu există.

Andrew Costin: Pentru ca o ţară să meargă bine, are nevoie de trei sisteme puse la punct: un sistem de sănătate, unul educaţional şi unul juridic. Or, la noi, aceste trei sisteme sînt cele mai putrede.

Cristian Pârvan: „Putrede" e un termen cam tare; nu sînt coerente şi funcţionale. Problema este că nu avem un sistem prin care să rezolvăm astfel de probleme în cadrul comunităţilor locale.

Voica Pop: Constat că se cer soluţii, dar nu îmi dau seama la ce fel de probleme ar trebui să răspundă ele. Există în management un principiu care spune că atunci cînd identifici corect problema, o parte din ea este şi rezolvată. Or, aici apar tot felul de idei, dar nu se pune punctul pe *i.* UNICEF a funcţionat în România prin colaborarea cu firme din vestul Europei, cu care am avut şi experienţe excelente, şi experienţe mai puţin bune. Nu cred că trebuie preluat în întregime un model. În plus, în ultimii ani, contribuţia firmelor din vestul Europei scade într-un ritm alarmant. Responsabilitatea lor socială pare să nu se mai manifeste la fel pe plan european. În schimb, am identificat în România un potenţial extraordinar al firmelor private, care sînt dornice să-şi asume responsabilităţi în domeniul nostru de activitate, şi anume bunăstarea şi educarea copiilor.

În ceea ce priveşte reglementarea responsabilităţii sociale, părerea mea este următoarea: dacă vrei să distrugi responsabilitatea socială, atunci reglementeaz-o.

Ce şi de ce se sponsorizează

Andrei Pleşu: Într-un fel, şi eu sînt puţin frustrat că nu reuşim să găsim soluţii şi răspunsuri, aşa cum ne-am propus în aceste forumuri. Dar pentru a avea răspunsuri, e nevoie de *întrebări precise;* pentru forumurile următoare ar trebui să ne gîndim la teme mai focalizate. Deocamdată, am rămas într-o nevoie generică de răspuns la întrebări încă neformulate sau formulate prea vag. Cred că ceea ce suferă în relaţia dintre oamenii de afaceri şi oamenii nevoiaşi este o anumită tehnică a dialogului. Ce sponsorizează oamenii de afaceri? Să facem un inventar rapid. Sponsorizează *hobby*-uri personale, iar acesta este un capitol mare şi foarte costisitor – dacă îi place fotbalul, sponsorizează fotbalul; dacă îi place muzica, sponsorizează muzica. Aici nu ne putem amesteca, este vorba despre libertăţile oamenilor. Al doilea tip de sponsorizări îl reprezintă chestiunile cu un mare conţinut de emotivitate, care te fac să suferi – bolnavi, copii, bătrîni; sînt nişte drame adevărate, iar reacţia emotivă în faţa lor e legitimă şi onorabilă. Dar depinde de apariţia la televizor sau în ziar a unor astfel de cazuri dramatice. În sfîrşit, se sponsorizează beneficii de imagine: nu sponsorizezi lucruri despre care nimeni nu ştie că le-ai sponsorizat, ci lucruri care intră în ochii şi în urechile oamenilor, care le rămîn în memorie. Sau mai sponsorizezi mici lucruri care ajung la tine întîmplător. Altfel, există lucruri care au nevoie de sponsorizări, dar la care nu ajung banii. Pînă acum, dialogul este unilateral: există potenţialii sponsori şi există „petenţii", dar ei nu ştiu unde să vină, nu ştiu unde e „ghişeul", nu ştiu cu cine trebuie să vorbească, sau vin în mod inadecvat la unii despre care îşi închipuie că ar dispune de resurse. Ar trebui făcut ceva pentru ca dialogul să fie bilateral. Nu am idei foarte spectaculoase în această privinţă, am mai degrabă idei băbeşti: eu, dacă aş fi patron, aş pune o urnă la intrarea instituţiei mele în care lumea să-şi pună problemele. Desigur, ar trebui apoi o echipă de doi oameni care să le selecteze (probabil că trei sferturi vor trebui aruncate la coş) şi să vadă ce este viabil din acele propuneri. Sau i-ar trebui, unui sponsor, o echipă minimală de consilierat, care să sondeze piaţa, să identifice nevoile, astfel încît să existe şi din partea sponsorului o mişcare către nevoiaş, pentru că nevoiaşul nu ştie să ceară. Şi pledez pentru sponsorizări mici, pentru proiecte bine identificate, care pot rezolva realmente ceva.

De ce nu se poate face mai mult? Desigur, este şi o problemă de educaţie. Dar aş spune, în apărarea oamenilor de afaceri, că este şi o problemă de context. Este greu să faci o afacere în România. Cred că oamenii de afaceri nu au nici timp, nici energie, nici disponibilitate pentru a se mai ocupa şi cu alte lucruri, după ce îşi încheie o zi grea de muncă în domeniul lor.

Lavinia Raşca: Eu cred că nu avem mai multe proiecte de responsabilitate socială şi pentru că nu sînt mai mulţi bani. Capitalismul românesc nu este format doar din mari companii, ci şi din cîteva mii de mici întreprinzători, aflaţi în faza de capitalizare, a căror primă responsabilitate este faţă de investitori şi faţă de angajaţi. Şi-au riscat banii şi trebuie să-i recupereze, aşa încît deocamdată au obligaţia de a face profit şi de a-şi plăti taxele. Dacă întreprinzătorii aceia care nu sînt responsabili social pentru că sînt prea ocupaţi cu profitul, cu angajaţii şi cu problemele zilnice, ar înţelege *ce este* responsabilitatea socială, s-ar face un pas înainte.

În România există programe de responsabilitate socială, există organizaţii de tineri care fac această intermediere între oamenii de afaceri şi comunităţile locale şi lucrurile încep să funcţioneze. Din păcate, mass-media nu este responsabilă social, nu publică ştiri despre astfel de activităţi pentru că le consideră reclamă, sau le pretind companiilor ca, dacă vor să se scrie despre aceste activităţi, să cumpere spaţiu de reclamă. Trebuie să-i facem pe oameni să înţeleagă că responsabilitatea socială este utilă comunităţii, nu doar companiei, nu înseamnă doar marketing şi bani, ci implică efort şi creativitate care se răsfrîng asupra tuturor.

Cătălin Avramescu: Predau la un departament de ştiinţe politice, de unde vor ieşi viitori funcţionari din administraţie, din instituţii naţionale sau internaţionale, dar şi viitori angajaţi în mediul privat. Pînă anul trecut, cînd am început să predau un curs de Etică, nu exista nici un alt curs de acest gen. Cred că ar trebui să existe cursuri de etică în majoritatea departamentelor de ştiinţe umane. Trebuie să avem o anumită sensibilitate naturală faţă de bine, dar trebuie să o şi educăm, ne trebuie şi o expunere sistematică a viitorilor lideri de opinie la unele probleme de etică.

Georgiana Pogonaru: Cred să succesul unei afaceri constă în inteligenţa emoţională: dacă întreprinzătorul are inteligenţă emoţională, poate avea şi succes. Dacă firma are empatia necesară pentru a rezolva problemele clienţilor şi problemele celor din jur, este un lucru bun. Că face acest lucru cu tam-tam, cu zgomot – se pare că este un atribut al societăţii moderne. După 1990, am aflat şi eu că, dacă nu ai imagine, nu ai nimic, şi uite aşa devenim cu toţii victimele propriului PR. Ne preocupă atît de mult, încît uităm să fim noi înşine. Companiile nu au timp: ne vin foarte multe cereri şi nu putem să intervenim noi, direct, ci prin ONG-uri care duc la capăt proiectele. Dar atunci cînd îmi pun în aplicare calităţile de bun administrator şi verific ce se întîmplă, constat că, uneori, ONG-urile cheltuiesc cu administraţia şi cu propriile salarii mai mult decît cu evenimentul sau proiectul pentru care au strîns fondurile. Apoi, vin la noi universităţi care cer bani, dar nu ne cer şi expertiza, nu ne întreabă cum am organiza noi realizarea acelui proiect. Cred că, la nivel de indivizi, trebuie să învăţăm cu toţii diferenţa dintre bani şi valoare: cînd vom învăţa acest lucru, cred că vom reuşi să dăm mai multă atenţie programelor de responsabilitate socială.

H.-R. Patapievici: Cred că la acest forum s-au dat cîteva răspunsuri. În primul rînd, la chestiunea dacă responsabilitatea socială trebuie reglementată prin lege sau nu, răspunsul unanim a fost *nu.* Ceea ce mă încurajează – înseamnă că participanţii la acest forum au un spirit liberal. O a doua concluzie este că responsabilitatea socială nu se poate manifesta decît acolo unde ea rentează pentru cel care o practică. Acesta nu este un răspuns cinic, ci unul realist. Responsabilitatea socială nu este o formă de filantropie. Dar numai sistemul legislativ este cel care face în aşa fel ca responsabilitatea socială să renteze. Un alt lucru pe care l-am aflat este că ne aflăm în faza întîlnirilor – salutate de cei mai mulţi dintre participanţi – şi facem un efort pentru a trece la faza cooperării. Pentru a trece la această fază, este nevoie de un inventar al problemelor; rămîne de văzut cine îl va face. Poate că mediul de afaceri împreună cu organizaţiile guvernamentale ar putea schiţa un asemenea inventar, ca şi o sinteză a intereselor comune ale oamenilor de afaceri şi ale mediilor culturale. Ar trebui apoi să căutăm şi mecanisme prin care se poate face într-adevăr ceva.

Mihail NEAMŢU

Busola filantropiei

Preţuind inteligenţa şi sensibilitatea, sponsorul adevărat nu poate fi decît cel care înţelege un truism vechi şi fundamental: rezolvarea nevoilor primare ale societăţii moderne cere o viziune culturală bine articulată. La fel cum democraţia nu prosperă fără elogiul politic al virtuţii, nici practica economică nu poate face din valoarea de schimb a pieţei o infailibilă busolă. Chiar dacă mizează pe resursele prezentului, antreprenorul de performanţă asumă confruntarea cu numeroase „imponderabile" ale vieţii: importanţa educaţiei în contrast cu păcatele psihologiei de masă, inerţia memoriei locale oglindită în natura invizibilă a credinţelor religioase sau arhitectura sofisticată a ideologiilor seculare.

Orice minte preocupată de reguli sau legităţi îşi pune aceste întrebări de-o apăsătoare generalitate. În acest răsad al neliniştii, artistul, savantul sau gînditorul îl pot întîlni pe bunul gospodar. Calculînd nu doar cifre de afaceri, ci miza unor dezvoltări instituţionale, acesta din urmă face, prin saltul dinspre concret către abstract, un mic pariu cu istoria. Trecerea de la elanul pragmatic la reflecţia de adîncime cere însă proba de rezistenţă a vocaţiilor. Peste acest prag, garantat printr-o grijă comună faţă de viitor, filantropul cordial şi beneficiarul onest se pot înţelege, cînd nu prietenește, atunci fructuos şi colegial.

Donatorul ideal nu evocă figura împătimită, plină de remuşcări, a celui care vrea „să dea" ca să-şi atenueze cîteva inavuabile insomnii. El nu este nici „mîna spartă", neglijentă faţă de modul, timpul şi măsura donaţiei. Nici ploconul, nici peşcheşul nu cunoaşte logica ascetică a darului. Sponsorul bun nu vede peste tot soluţii tehnocrate, nici nu pretinde că poate contempla rima adevărurilor ultime dintr-un biet proiect provincial. Mai modest, el recunoaşte sincopele dintr-un lanţ trofic dezechilibrat, ştiind totodată că nu este nici primul, nici ultimul vehicul al generozităţii. Filantropul emancipat îi ascultă cu francheţe pe acei „puţini aleşi" care au decis să nu trăiască „viaţa ca o pradă." Fără să piardă simţul sărbătorii şi gustul pentru detaşare, cel care dă şi cel care primeşte lucrează împreună cu valoarea primordială a încrederii. Cadoul dezinteresat încurajează naşterea de modele, iar nu idoli decerebraţi.

Bazele unei economii a profitului întîrziat se descoperă doar cînd ai puterea să te întorci din drum. Afli atunci că, în absenţa binelui public, povestea succesului individual poate rămîne o rapsodică amăgire, cu limpezimi fulgurante şi reuşite izolate. Cînd bocancul şiret al fotbalistului agramat face mai mult decît tîmpla unui istoric în formare, atunci viaţa spiritului este lăsată în plata hazardului. Pe scurt: refuzînd cultivarea elitelor, sectorul privat rămîne privat de admiraţia publică. El devine, aşa-zicînd, un sector sectar.

Proiectele culturale maturizate propun experienţa improvizaţiei benigne, într-o cheie ireductibilă la slogan şi comercializare. Revigorarea legăturii între „cunoaştere şi putere" este, chiar şi pentru ştiinţele exacte, profund insuficientă. Studiul academic al religiilor, bunăoară, nu trebuie neapărat absorbit într-o strategie geopolitică oportunistă. (Observăm, în treacăt, că triburile umanităţii se încaieră nu doar acolo unde domneşte ignoranţa, după cum nici iertarea semenilor nu se dă printr-un ucaz ateu.) Deşi poate evita boema, talentul entuziast – deci cu atît mai puţin geniul – nu visează de la început cîştigul financiar. Constantele perplexităţii teoretice – în filologie, pictură, filozofie sau istorie – impun printr-un refuz al utilităţii domestice. Această eminenţă nu doar cenuşie a gratuităţii merită sprijinită.

Nici un proiect umanist – lipsit chiar de imediată anvergură teologică – nu poate fi schiţat cu promisiunea unei recunoaşteri unanime. Elevul pasionat de greacă ori studentul diligent al arhivelor medievale are nevoie de timp pentru a da la iveală, prin munca sa adesea ignorată, un produs finit remarcabil şi – eventual – chiar vandabil (e.g., o traducere sau o ediţie critică). Filantropul oportun este, prin vocaţie, un înainte-mergător, prevenind sacrificarea talentului într-o aglomeraţie veselă de prostie şi ignoranţă. Scăderile lumii din care facem parte pot atinge uneori cruzimi neştiute. Încurajat de-o viziune superioară, sponsorul sagace ameliorează nu o imagine, ci un conţinut.

Lupta trebuie dată, aşadar, împotriva mediocrităţii gregare, iar victoria se obţine printr-o reaşezare a justelor ierarhii. Dihania nemiloasă a nefiinţei repurtează succesele cele mai facile. În timp ce inteligenţa şi sensibilitatea sînt sfioase, un indiciu cert al ratării este nonşalanţa. Vezi prostia şerpuind la drumul mare mai ales cînd suferă de mania comparaţiei: o vedetă ecranată decide, bunăoară, să măsoare imposibilul (e.g., Bach faţă în faţă cu „manelele"). În acest caz, descalificarea noţiunii de muzică e aproape automată. Dezorientarea populară se vindecă atunci nu cu uzul contradicţiei, ci printr-o acţiune unilaterală în beneficiul clasicilor uitaţi (e.g., un mare festival, un alt concert, o nouă înregistrare). Însă mai mult chiar decît gustul spectatorilor, se cuvine întreţinut apetitul actorilor tineri pentru piesele dificile, dar edificatoare, ale tradiţiei.

Dacă vrea să depăşească sensul de „pomană" – un gest meritoriu, dar limitat la relaţia „faţă-către-faţă" –, filantropia are nevoie, într-o societate tot mai complexă, de reflecţia asupra condiţiilor de posibilitate ale darului. Decuplată de la motorul discernămîntului, nici o virtute nu poate da roade. Fără să fie tratat cu răceală birocratică, darul nu trebuie risipit în labirintul bunelor intenţii. Spaţiul religios confirmă acest avertisment, prin abundenţa investiţiei în bunuri sterile sau urîţite (de la ziduri, faianţă, iconostase sau candelabre parohiale, pînă la veritabilele buncăre metropolitane ale culturii *kitsch* postbizantine). Se risipesc în continuare sume uriaşe pentru proiecte care înalţă trufia şi dărîmă bucuria, ratînd contactul cu oamenii capabili să ne îmbogăţească sufleteşte (i.e., iubitorii de arte şi carte). (Pentru editorii – şi filantropii – interesaţi: ne lipseşte o traducere românească a volumului îngrijit de Amy Kass (ed.), *The Perfect Gift: The Philanthropic Imagination in Poetry and Prose*, Bloomington, Indiana, 2002.)

Identitatea trecutului şi demnitatea viitorului trebuie apărate – nu doar din bugetul de stat – printr-o simfonie liturgică a credinţei, a speranţei şi a dragostei. Filantropul autentic – devenit el însuşi om de cultură – va înţelege că, la răscrucea acestei epifanii trinitare, viaţa capătă calităţi imemoriale.

Mircea VASILESCU

Cine are inventarul?

Aceste forumuri au marele avantaj că aduc împreună oameni cu idei şi perspective diferite, din medii diferite, care nu sînt puşi prea des în situaţia de a comunica unii cu alţii. Cred că aceasta este principala problemă: comunicarea între medii, între cei care au proiecte şi cei dispuşi să le finanţeze. S-a spus mai devreme că o soluţie ar fi ONG-urile; şi eu cred că astfel de structuri flexibile şi eficiente pot să asigure o anume coerenţă în construirea şi realizarea unor proiecte pe care companiile le pot finanţa. Dar ele nu pot face totul. Administraţia centrală şi (mai ales) locală ar trebui să fie în măsură să furnizeze măcar un *inventar* al problemelor şi al necesităţilor, astfel încît să se poată face, ulterior, şi o estimare a resurselor. Nu ştiu dacă vreo entitate din România poate să pună pe masă o asemenea *listă* a tipurilor de probleme în care ar fi nevoie de resurse financiare provenite din mediul privat, de *know-how*-ul şi de managementul pe care îl poate oferi experienţa întreprinzătorilor, astfel încît să le dea „material de lucru" companiilor dornice să-şi asume o anume responsabilitate socială. Deocamdată, companiile îşi manifestă responsabilitatea socială (din interese legitime, cu bună-credinţă, din pură generozitate, dintr-o viziune etică proprie sau din alte motive) mai mult sau mai puţin aleatoriu, dar predomină dimensiunea *afectivă:* unii patroni sînt impresionaţi de bolnavi sau de copiii orfani şi îi ajută material, alţii iubesc arta şi sponsorizează expoziţii sau oferă burse tinerilor artişti, alţii sînt buni creştini şi construiesc o biserică în satul natal ş.am.d. Toate acestea sînt lucruri bune, necesare şi întru totul respectabile. Dar e nevoie şi de un alt tip de demers, ceva mai sistematic, pornind de la o cunoaştere de ansamblu a problemelor, de la un *inventar* al situaţiilor în care Statul nu intervine, astfel încît e necesară o intervenţie a mediului de afaceri. Întrebarea mea este cine poate furniza o astfel de listă de probleme? Şi apoi, este mediul de afaceri în măsură să comunice societăţii, pe ansamblu, de ce resurse dispune pentru activităţi din sfera responsabilităţii sociale? Ca să se întîmple aşa ceva, ar fi nevoie de un anume spirit comunitar. Or, mi se pare că, din vremea satului tradiţional, care funcţiona după regulile sale, România nu mai are viaţă comunitară – sau în orice caz nu o are în sensul *modern* al termenului. De aceea, astfel de întîlniri între elitele culturale şi cele din afaceri mi se par necesare şi pentru că pot relansa, prin identificarea unor interese şi unor proiecte comune, spiritul comunitar.

Interes

7 dintre companiile chestionate au declarat că au interes să se implice în mare măsură în programe sociale (fie prin donaţii, fie prin investiţii), iar 6 au afirmat că nu au interes să se implice în aceste programe. (8 au declarat că au interes în mare şi foarte mare măsură, iar 7 că nu au interes.)

Responsabilitate

8 dintre cei intervievaţi consideră obligatorie perceperea companiilor ca entităţi ce trebuie să fie responsabile, implicîndu-se în comunitate/societate prin donaţii sau sprijin similar. Aceste companii au declarat că au desfăşurat astfel de acţiuni care să contribuie la dezvoltarea comunităţii prin creşterea calităţii vieţii locuitorilor acestora: modernizarea sistemului de educaţie, amenajarea de parcuri, crearea de locuri de muncă, transfer de cunoştinţe, creşterea calităţii serviciilor medicale, sponsorizarea activităţilor culturale.

Domenii de dezvoltare socială/comunitară

Domeniile de dezvoltare socială/comunitară în care companiile ar fi dispuse să se implice sînt, în general, legate direct de specificul activităţii fiecăreia: sănătate, construcţii-renovări, protecţia mediului înconjurător, educaţie, siguranţă online, alfabetizare digitală, cultură. Condiţiile în care s-ar realiza această implicare sînt legate de implicarea propriilor angajaţi şi a produselor proprii, de existenţa unui impact local concretizat prin crearea de imagine pentru companie şi realizarea unor efecte vizibile, de eficienţa utilizării fondurilor, de existenţa unui capital de încredere la nivelul celor care implementează acţiunile de dezvoltare socială, de existenţa unui parteneriat public-privat în care cei implicaţi să îşi realizeze sarcinile.

Sînt şi agenţi economici care consideră că pot aduce progres local fără a fi nevoie să participe la acţiuni comunitare, deoarece rolul companiilor este să ofere servicii de calitate care să răspundă unor nevoi ale unui anumit segment de consumatori. În acest proces se plătesc salarii, taxe şi dividende din care toţi cei implicaţi (Stat, angajaţi, angajatori) au de cîştigat. Astfel se consideră că, dacă companiile investesc permanent în îmbunătăţirea produselor şi serviciilor, îşi pregătesc şi plătesc bine angajaţii şi îşi achită obligaţiile faţă de terţi, acestea îşi îndeplinesc misiunea şi aduc progres în comunitatea locală.

Contribuţii la proiecte sociale

Impactul acţiunilor sociale, derulate pînă în acest moment de către diferitele companii, s-a simţit la nivelul motivării şi implicării angajaţilor. Problemele identificate în implementarea acestor proiecte sociale sînt legate de management.

Parteneriate

Companiile ar dori să facă parteneriate pentru promovarea unor programe sociale cu organizaţii care să fie eficiente şi care să aibă integritate.

(„Percepţia asupra responsabilităţii sociale a companiilor – cazul României", raport realizat de Fundaţia „Concept", iunie 2006)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 8 septembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Marius CHIVU

Cum mi-am petrecut Şcoala de vară

– episodul 2006 –

Anul acesta am fost a doua oară la Şcoala de vară (Cursurile de limba română, cultură şi civilizaţie) organizate de Institutul Cultural Român la Baia Mare. Ca şi anul trecut am acceptat să ţin prelegerile de literatură din curiozitate. Încă sînt impresionat de studenţii străini care, în loc să plece în vacanţă într-un loc exotic, plătesc să facă şcoală tocmai în România. Poate veţi spune că am prejudecăţi faţă de propria ţară. Nu neg. Veţi vedea însă că motivele lor sînt variate şi nu mai puţin surprinzătoare.

Monica, Marina şi Petar vin din Croaţia, Dijana şi Sloboda din Serbia. Toţi au urmat sau încă urmează cursuri de Balkan Studies. La fel şi Varvara din Grecia. Petar predă deja la Universitatea din Zagreb şi îşi dă doctoratul cu o teză despre limba băieşilor, nişte rudari din Nordul Croaţiei cu rădăcini transilvane. Marina predă engleză la un liceu, dar vrea să devină traducătoare. Tocmai a cîştigat una dintre bursele de trei luni oferite de ICR pentru traducători străini. Rie se află în România de doi ani: predă limba japoneză în Pitar Moş, la Facultatea de Limbi Străine. Şi ea a fost muşcată de un cîine comunitar. Pascale lucrează la Bruxelles şi, în perspectiva viitoarei noastre aderări la UE, cunoaşterea limbii române îi va lărgi perspectivele. Daniel e mîndru că e asturian. Nu-i ajunge să se ştie că e spaniol, vrea anume să reţinem că e din Zaragosa. Intrigat de cîte lucruri urîte a citit în presă despre românii care lucrează în Spania, a venit să vadă cum sîntem cu adevărat. În două luni, cu un manual gen învăţaţi-limba-română-fără-profesor, a reuşit să o vorbească aproape perfect. Tot din curiozitate au venit italianca Elisa, germanul Matthias, Talia, care a studiat limba română un an la Barcelona... Iar aceştia sînt numai cîţiva din cei 30.

Mă interesează în special contactul lor cu cele cîteva texte de literatură română pe care aleg să le discutăm împreună. Anul trecut am avut multe surprize. Am păstrat cîteva texte, pe altele le-am înlocuit. Le-am citit din nou „Silvester Andrei salvează abatajul“ şi multe alte texte omagiale ale perioadei. Au rîs şi au sesizat grotescul; Matthias (care locuieşte în Leipzig) ne-a vorbit despre literatura proletcultistă din fostul RDG. Identică. Din una în alta, am ajuns la *Good Bye Lenin!,* filmul lui Wolfgang Becker, şi la literatura unor Thomas Brussig sau Ulrich Plenzdorf, ambii traduşi de Humanitas. Pornind de la „Fîntîna lui Julien Ospitalierul“ am ajuns să le povestesc „Tinereţe fără bătrîneţe...“, în care Seiko a recunoscut un faimos basm japonez cu un prinţ care a părăsit fericirea eternă a unei împărăţii de pe fundul oceanului pentru a întîlni Moartea pe mal. Cum nu prea credeau că poezia se împacă cu realitatea cotidiană, în ultima prelegere le-am vorbit despre *happening*-ul liric petrilean al lui Ion Barbu şi le-am arătat fotografiile din *Antologia poeziei româneşti la zid*. Au fost fascinaţi, şi-au notat versuri din Bacovia, Ileana Mălăncioiu, Al. Philippide, Stratan, Ioan Es. Pop... apoi au plecat prin librării să cumpere albumul. Dar discuţiile literare continuau şi seara. Cu Elisa am vorbit despre Italo Calvino şi *Nostalgia* lui Cărtărescu, cu Petar despre Milorad Pavič, Daniel mi-a spus mîndru că Heroes del Silencio, rockerii mei spanioli favoriţi, şi Camilo José Cela sînt originari din Zaragosa, japoneza Rie m-a întrebat dacă Paul Daian e un poet bun.

Din seria dulci frivolităţi, le mai place România şi datorită manelelor. Fireşte, aş zice. Dacă Marina şi Talia ştiau pe dinafară versurile manelei „Fetele mele sînt fotomodele“, iar Daniel nu avea probleme în a o dansa ca într-un bairam de cartier transmis de Etno TV, Seiko m-a întrebat cum se traduce refrenul din „Dragostea din tei“: *„A-iii-a-hiiii, A-iii-a-hooo...“*. Ne-am împrietenit cu adevărat abia dansînd pe manele. În Serbia ei le spun manelelor „turbo-folk“ sau „narodnjaci“, în croată se numesc „cajke“, neamţul Matthias le-a etichetat drept „cheap-tehno“, Talia ne spune că în Spania manele sînt „Macarena“ şi „Asereje“, marile hituri internaţionale de acum cîţiva ani. Pentru cei interesaţi de *play-list*-ul petrecerii, am mai dansat pe Bijelo Dugme (Nasturele Alb, în traducere), pe „San Francisco“-ul lui Scott McKenzie, „Tengo la camisa negra“, pe „Dacă pleci“ al lui Cătălin Crişan, „Summer nights“, pe clasicul James Brown „I feel good“... Oricum, dacă n-aţi văzut neamţ dansînd buzuki sau spaniol dansînd cu o croată pe o manea sîrbă, cîntată de un bosniac, sau japonez cîntînd *„Am gagica cea mai tare tare“*, e ca şi cum n-aţi şti cu adevărat ce-i aia o petrecere! Cît despre berea românească ieftină, aşa am descoperit că „noroc“ în franceză se spune „cin-cin“, care în japoneză înseamnă „puţă“, care în croată înseamnă „fată“, care în italiană înseamnă „prost“, care în germană înseamnă „noroc“... Predestinare lingvistică, ne-am zis cu toţii şi am ciocnit! (Şi că tot veni vorba de cuvinte, vă dau trei declinări inventate de ei pe care eu le găsesc, în duioasa lor expresivitate involuntară, demne de folosit: „mă ororizez“, „te îngrijoresc“, „tu viseşti“...)

S-a vorbit mult despre România. Televiziunea locală le-a invitat pe Rie, Talia şi Marina la o emisiune intitulată *Fără prejudecăţi*. Şi acolo tot despre România s-a discutat. Marina a vorbit frumos despre „identitatea tulburată“ a românilor ca, de altfel, a oricărui popor din Balcani. Dar ei, toţi aceşti străini minunaţi care vor să înveţe limba română, ce-ar putea spune ei despre România într-o singură propoziţie? Vă las cu frazele lor sincere.

● „România înseamnă mai multe lucruri pentru mine: limba, lucrarea de doctorat, prietenii... Am o legătură deosebită cu această ţară şi e puţin greu să cuprind totul într-o singură propoziţie.“ (Petar, Croaţia)

● „De ce mă atrage această ţară de haos!?“ (Seiko, Japonia)

● „Un popor care aşteaptă trenul optimismului în timp ce «se refugiază» în serele banilor occidentali; un popor care încă nu surîde.“ (Daniel, Spania)

● „România este ţara contradicţiilor celor mai mari, umbre lungi ale trecutului; viitor în tinereţe; cultura bogată o descoperi la vederea a doua.“ (Suzana, Germania)

● „România e ţara care nu cunoaşte limite în toate domeniile.“ (Dijana, Serbia)

● „România e o ţară frumoasă şi românii n-ar trebui să fie obsedaţi de imagine lor.“ (Pascale, Franţa)

● „România este plină de dezorganizarea.“ (Rie, Japonia)

● „Mă voi întoarce pînă cînd o voi cunoaşte ca Italia (deci am o viaţă de călătorit!!).“ (Elisa, Italia)

● „Cînd ţ-aminteşti de România, vrei să săruţ momentul că ai trecut acolo.“ (Talia, Spania)

● „România e o ţară în care mă simt bine.“ (Marina, Croaţia)

Adela GRECEANU

Fotografii cu scriitori, oameni şi pisici

Oare cîţi dintre scriitorii pe care îi putem vedea (pe unii, din păcate, doar) în fotografiile lui Ion Cucu din expoziţia Călătoria *de la Muzeul Naţional al Literaturii Române au colaborat cu Securitatea? Îmi permit această întrebare cu nonşalanţa omului de 31 de ani. Şi tot cu naturaleţea cuiva care – slavă Domnului, – avea abia 14 ani în '89, îmi dă mîna să mă-ntreb: oare cine şi cîţi dintre tinerii scriitori de azi ar fi făcut-o? Şi încă: oare eu cum aş fi reacţionat faţă cu Secu'? Nu ştiu. În adolescenţă am declarat sus şi tare că nu mă voi machia niciodată şi, după nici o lună, am început să mă boiesc groaznic. Recunosc că îmi vine destul de greu să scriu despre o expoziţie de fotografii ale unor oameni pe care, în cea mai mare parte, nu i-am cunoscut. Cel mult, le-am citit unele dintre cărţi. Dar oare am văzut nişte poze sau nişte oameni? Lumea nu se împarte ca în piesele shakespeariene între buni şi răi. Lumea este mai degrabă o dramă cehoviană: fiecare are dreptate în felul său. Am învăţat asta de la Amos Oz şi de la Nora Iuga care apare în* Călătoria *lui Ion Cucu cu o poză, din 1987, ca dintr-un film mut şi din care eu îi recunosc doar privirea, nu şi coafura de sub pălărie. Bref, m-am dus să mai văd o dată expoziţia. Să văd oameni, nu scriitori. Să mă uit în ochii lor, atît cît îmi permite distanţa.*

În prima sală, printre multe portrete deja binecunoscute ale lui Nichita Stănescu la diferite vîrste, mă surprinde o fotografie din anii '80 cu Daniel Bănulescu şi Ioan Es. Pop. Mă surprinde fiindcă nu-i recunosc. Amîndoi au o podoabă capilară bogată, iar Ioan Es. Pop poartă mustaţă. Mie mi se par acum nişte oameni tineri. Acolo erau şi mai tineri. Alexandru Paleologu (cel care a mărturisit – singurul? – că a făcut pactul cu diavolul; unii de-atunci nu-l mai iubesc, alţii, dimpotrivă, îl iubesc şi mai mult, pentru curaj) îşi ţine la distanţă de o palmă ochelarii şi priveşte în sus prin ei, cu un ochi închis, verificîndu-le transparenţa. Era în 1998. În 1994, Mariana Marin avea deja privirea artistului mutilat la tinereţe. Aşa am prins-o şi eu. Pe nişte trepte mochetate, în 1991, Mircea Cărtărescu, Ion Bogdan Lefter şi Ion Mircea scriau de zor ceva pe genunchi. În 1980, Ioan Alexandru, în plină ninsoare, cu mîinile larg desfăcute, privea în sus, cu capul dat mult pe spate, nu teatral, ci ca într-o scenă felliniană. Privind portretul Angelei Marinescu din 1978, mă întreb dacă încă de pe-atunci adora catastrofele, cutremurele şi inundaţiile, după cum a declarat recent într-o anchetă din *Dilemateca*. Oare Adam Puslojic şi Marin Sorescu, aşa cum i-am văzut în fotografia din 1998, chiar aveau feţele alea prelungi, ca în pînzele lui El Greco? Cristian Popescu apare cu o claie de păr negru şi o privire de pe altă lume, de pe planeta Popescu, şi iar îmi vin în minte versurile *„ar trebui să-ţi înlocuiesc numele / ceea ce n-ar fi mare lucru / ca şi cum pentru a semnifica planeta Saturn / i-ai spune Rosetti chiar Lăbuş...“*.

În 1978, Tudor Octavian rîde şarmant, ca un actor de Hollywood. Aproape că i se aud hohotele. Are şi ceva mefistofelic, tocmai de-asta mă atrage. Mircea Sântimbreanu este mai înalt decît Ion Băieşu cu mai mult de un cap. Cineva care, din 1984 nu s-a schimbat aproape deloc, fiindcă o cunosc bine, este Ioana Diaconescu. Am salutat-o. O altă figură familiară, dar care m-a răscolit, este cea a lui Iustin Panţa. Aşa cum îl ştiu. Aşa cum mi-e dor de el. *„Auzi, tu crezi că eşti un om prost?“*, aşa îi întreba el pe oamenii cu care stătea la masă în crîşma sibiană Naţional de pe Podul Minciunilor. Iustin, care mi-a lansat prima carte la Sibiu, Iustin, care m-a învăţat să dansez tangouri rafinate cu cuvintele (daţi-mi voie să fiu patetică), Iustin, care a venit în casa părinţilor mei din Sibiu cu iubita lui, Cristina, şi ne-a întrebat dacă sîntem nişte oameni fericiţi, Iustin nu mai poate fi văzut decît în fotografii şi, din cînd în cînd, în anumite vise, dansînd chagallian pe deasupra lucrurilor şi a formelor de echilibru... Iată-l şi pe Mircea Ivănescu, în 1998, pe stradă, printre oameni – în Bucureşti, în Sibiu? – aşa cum nici el nu mai poate fi văzut fiindcă, din cîte mi se spune, nu mai iese din casă. Nu înţeleg ce-i cu trandafirii uscaţi – reali – de sub fotografia statuii lui Eminescu din faţa Ateneului. Să se fi ofilit aşa de rău „poetul naţional“? Sau, dimpotrivă, e un omagiu *poetic?* O imagine cam în ceaţă din 1979: Teodor Balş, Nicolae Dragoş şi Dorin Tudoran stau la o masă, iar la piciorul mesei, căscînd de mama focului, Ţica, o pisică tigrată. Dorin Tudoran, cel care l-a evitat pe stradă pe Gellu Naum ca să-l protejeze, fiindcă pe atunci tînărul poet era deja urmărit de Securitate. Ştiu asta de la Lyggia Naum...

Gellu Naum, în 2000, zîmbind uşor amuzat de situaţie, la Ziua Internaţională a Poeziei de la Uniunea Scriitorilor (cadrul multora dintre fotografii), pare chiar personajul său din *Copacul animal: „ceilalţi veneau mereu Aveau cărţi şi caiete / se apropiau de bătrîn îi puneau întrebări / (erau aceleaşi întrebări doar pasagerii se schimbau) / spuneau Te respectăm Iată are loc solemna ta comemorare / luăm notiţe stenografiem / [...] exprimă-ne mai clar şoapta aceea la care îţi dă dreptul / chitanţa ta de bătrîn / [...] bătrînul se zvîrcolea pe bălegar Şoptea NU Atîta şoptea“*.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIX FM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Cosana NICOLAE

campus graffiti

DADA la New York

– artă, modă şi muzee –

Cei care trec pe Fifth Avenue prin faţa magazinului de lux Bergdorf Goodman mai pot vedea, pînă la mijlocul lui septembrie, o serie de artefacte, fotografii şi postere care nu au neapărat legătură cu profilul *haute couture* al spaţiului în cauză. În fiecare dintre vitrinele mari cu manechine în poziţii provocatoare sînt puse afişe cu litere scrise haotic, fotografii sepia ale unor artişti care poartă mustăţile desenate de către Marcel Duchamp Giocondei, ilustrate prinse în faldurile unor fuste lungi de brocart sau obiecte disparate, cum ar fi: o scară, un scaun, mai multe roţi de lemn dinţate, nişte mîini elegante fără corp, un bust de lemn căruia îi ies raze de metal din gură, o femeie de mucava fără cap, alta în poziţia spînzuratului din Tarot, toate printre sertare, zăbrele, busole sau arcuri. Printre ele citim discret nume ca Luis Vuitton şi Giorgio Armani, dar şi titlul *DADA, The Museum of Modern Art, 18 June-11 September*.

De altfel, acest aranjament al vitrinelor seamănă izbitor cu amplasarea obiectelor eterogene pe care vizitatorii se înghesuie să le privească în New York, după ce acestea au trecut prin Paris şi Washington, şi care alcătuiesc prima expoziţie majoră de artă avangardistă DADA din 1966 încoace. Felul în care un magazin de haine, fie şi foarte select, aşa cum este Bergdorf Goodman, combină reclama pentru modă cu cea pentru expoziţia de artă de la MoMA nu face decît să ne atragă atenţia încă o dată asupra demarcaţiei elastice dintre „înalt“ şi „trivial“ în New York, unde totul se poate cu multă graţie.

Refugiaţii iconoclaşti de prin toate colţurile Europei nu au considerat dadaismul o mişcare artistică în sensul acceptat al cuvîntului, avînd caracteristici formale unitare, ci, mai degrabă, „un nou etos artistic din care, în modalităţi nebănuite, au apărut noi mijloace de expresie“ (Hans Richter). Ei au lăsat ca moştenire un scepticism adînc faţă de instituţiile politice şi culturale, precum şi diferite gesturi abrazive la adresa artei elitiste pe care le întîlnim şi astăzi la artiştii din sfera „independentă“. Dar cîte persoane înţeleg operele avangardei? Un *pisoir* semnat R. Mutt, un cap de lemn cu o riglă, un ceas şi un portofel înfipte în el, tabloul cu semnături şi ochiul „cacodylate“, o compoziţie metalică ce are în titlu cuvîntul „mireasă“, un film cu forme geometrice învîrtindu-se hipnotic la nesfîrşit sau lectura unui poem cacofonic, ce pare a fi compus de un extraterestru cu o inteligenţă ciudată, pot crea perplexitate. Unii se consolează cu ideea că, dacă se află într-un muzeu, ar fi cazul să fie vorba de artă: dar, din moment ce au de-a face cu arta dadaistă, ce au în faţă nu trebuie să însemne nimic din start. O altă reacţie, mai rafinată, caută teoria pe care încearcă să o demonstreze artiştii respectivi. Consumatorul de artă care ajunge la acest nivel este, în mod ideal, racordat la pretenţiile lumii artistice.

Critica actuală sugerează că unele din produsele DADA pot fi văzute mai degrabă ca dovezi ale unor tranzacţii culturale, decît ca obiecte estetice, ca negocieri între realitate şi contingenţele sale cu alte finalităţi. În plus, pentru avangardă, nimic nu este mai îndepărtat decît ideea de normă sau cea de rezonabil, iar „sunetele, culorile şi ritmurile sale spirituale“ subliniază – cum scria Tristan Tzara – relaţia „primitivă a artei cu mediul“. Dorind să „restaureze balanţa între rai şi iad“ şi să vindece „nebunia epocii“ (Hans Arp) primului război mondial, dar reacţionînd şi faţă de transformările aduse de noua cultură tehnologică de la începutul secolului XX, dadaiştii au conceput, în propria lor viziune, o revoluţie artistică menită atît să îmbrăţişeze, cît şi să critice modernitatea.

Artele vizuale, teatrul, literatura sau design-ul au fost pe rînd supuse nihilismului coroziv şi ironiei atotstăpînitoare a dadaiştilor. Strategiile lor inovatoare au inclus arta abstractă, colajul, fotomontajul, obiectele prefabricate industriale ridicate la rang de artă *ready mades*, ori spectacolele de tip farsă, unde au privilegiat hazardul, iraţionalul şi neverosimilul. Pe de altă parte, ei au reacţionat împotriva naţionalismului epocii lor, ca mişcare internaţională ce şi-a asumat din start condiţia cosmopolită, de reţea dincolo de graniţe statale, ceea ce s-a tradus artistic prin manifestele atotcuprinzătoare, poemele „simultaneiste“ recitate concomitent în mai multe limbi, lansarea unor reviste, în acelaşi timp, în mai multe oraşe, publicarea, în aceeaşi zi, a articolelor şi poeziilor, sau prin desele excursii europene şi transatlantice ale celor care au intrat sub umbrela avangardistă.

Expoziţia de care vorbeam se focalizează pe şase oraşe unde, între 1916 şi 1924, şi-au desfăşurat activităţile dadaiştii, şi anume, Zürich, New York, Berlin, Köln, Hanovra şi Paris. Acest tur de orizont îi cuprinde în ordine, printre alţii, pe Hans (Jean) Arp, Sophie Taeuber-Arp, Hannah Höch, Raoul Hausmann, George Grosz, John Heartfield, Kurt Schwitters, Max Ernst, Francis Picabia, Man Ray, Marcel Duchamp, Louis Aragon, Johannes Baader, Hugo Ball, André Breton, Jean Crotti, Paul Eluard, I.K. Bonset, Marcel Janco, Clément Pansaers, Tristan Tzara şi Hans Richter. Organizatorii au oferit două moduri de acces în săli, calea elveţiană şi cea newyorkeză, impunîndu-şi astfel propria viziune, aceea că dadaismul a pornit simultan din aceste două citadele. Pe aceeaşi temă însă, Tom Sandqvist, un profesor suedez de istoria artei, argumentează în cartea apărută de curînd, *Dada East: The Romanians of Cabaret Voltaire*, că întreaga mişcare îşi are originea şi rădăcinile în Europa de Est. Prin premisele sale diferite, el demonstrează implicit că avangarda istorică nu este deloc un domeniu de cercetare epuizat.

Simultan, la New York, în mica galerie Francis M. Naumann din Upper East Side, a existat şi o altă expoziţie, intitulată *Fiicele dadaismului newyorkez*, dedicată excentricei baronese de origine germană Elsa von Freytag-Loringhoven şi americancelor Clara Tish, Florine Stettheimer, Beatrice Wood, Katherine Dreier, ca şi britanicei Mina Loy. Tablourile, costumele şi obiectele artistice, ce le aparţin, stau dovadă pentru modalităţile lor originale de a submina regulile burgheze ale lumii lor. Iar Centrul Cultural Român din Manhattan organizează chiar în aceste zile o expoziţie prin care se onorează toţi autorii de origine română care au constituit atît nucleul activ al dadaismului, cît şi cronicarii cei mai asidui ai bazarului istoriei sale.

Florin DUMITRESCU

Profetul, Maşinile şi insecticidul

La data scrierii acestor rînduri, *Maşinile* n-au intrat încă în România. Filmul *Maşinile (Cars,* lungmetraj de animaţie) nu poate fi văzut pe ecranele patriei decît ca trailer; dar e deja prilej de promoţii şi acţiuni comerciale pentru copii în comerţul capitalist. După modelul unui lanţ trofic cu care ne-am obişnuit, anticiparea alimentează succesul filmului ce va să vină, care la rîndul lui va inspira consumul de hambugeri şi cosmeticale cu surprize. Industrie, frate! Globalizare, tată! Şi, mamă, ce mai profituri!

Experţii în istoria *cartoon*-ului au observat: povestea simpaticelor maşinuţe umanizate – cu ochi din parbrize, sprîncene din ştergătoare şi gură din mască de radiator – este inspirată de un desen animat din 1952, *One Cab's Family* („Taximetru şi ai lui“ – s-ar putea traduce). Era tot o fabulă cu automobile vorbitoare, gesticulînd şi reacţionînd ca nişte oameni. Aceeaşi tipologie de maşinuţe personificate, care privesc cu parbrizul, zîmbesc din radiator şi gesticulează cu toată caroseria... Aceeaşi intrigă bazată pe ambiţia vitezei, caracteristică auto-moto care, prin reciprocitate, îi animă pe oamenii din carne şi oase. Diferenţa majoră e la nivel de realizare. Scurtmetrajul lui Tex Avery de acum jumătate de veac îi poate apărea spectatorului contemporan ca un simplu crochiu în 2D al elaboratei producţii Disney-Pixar. Epigonism? Fără îndoială. Plagiat? În nici un caz. Artizanii 3D-ului, care au reanimat ideeea maşinuţelor vorbitoare, sînt fani declaraţi ai lui Tex Avery. Secvenţa cu tractarea maşinii accidentate din *Cars* – din cîte se comentează – face cu ochiul în mod evident către secvenţa similară, ca trasă la indigo, din *One Cab's Family*. Un tribut marelui Tex, desigur, cel care a influenţat animaţia modernă în chip decisiv.

Tex Avery (1908-1980), aşezat de unii specialişti alături Walt Disney şi Chuck Jones, a avut o carieră fără noroc,

care îl aseamănă izbitor cu personajele sale, victime ale seriilor nesfîrşite de gaguri absurde.

În anii '30, în cadrul colectivului de la Warner Bros care pregătea viitoarele Looney Tunes, Tex i-a inventat pe Daffy Duck şi pe Porky Pig; şi i-a conturat personalitatea lui Bugs Bunny. El este cel care, printre altele, l-a pus să spună „What's up doc?“ („Care-i treaba moşule?“, conform traducerii „canonice“ de la Cartoon Network, care îi dă lui Yosemite Sam prilejul să riposteze în dublaj: „Eu nu sînt moş!“). Schimbă tabăra în anii '40 pentru MGM, unde Tex Avery îl lansează pe Droopy, căţeloiul letargic, şi o sumedenie de alte personaje burleşti. Umorul, ingeniozitatea, nebunia – totul e prea concentrat ca să fie comercial. Contemporanii săi par să ţină greu pasul cu condensarea de gaguri, al căror umor sfidează uneori suportabilitatea omenească! Desenele viitorului – s-ar putea spune. Şi influenţa evidentă asupra unor moderni precum Simpsonii, Roger Rabbit sau Ren & Stimpy o confirmă. Ba chiar, în anii '50, Tex Avery proferează adevărate profeţii animate, în scurtmetrajele despre Maşina, Casa şi Televizorul viitorului: reflecţii sarcastice asupra „progresului“, al căror caracter absurd aminteşte de *nutopiile* tîrzii ale lui Jacques Tati. Nicăieri adaptabil, Avery se întoarce pentru o scurtă perioadă la Walter Lantz, unde îl lansează pe Chilly Willy...

Spre sfîrşitul anilor '60, norocul lui Tex Avery se schimbă în mod bizar. I se întîmplă ceea ce se poate numi consacrare, dacă n-ar avea aspectul unei ratări artistice. Solicitat pentru o serie de reclame animate, Avery lansează celebrele gîngănii pe care le combate insecticidul Raid: gîndacii, ţînţarii şi ceilalţi mici ticăloşi care nu au alt inamic serios decît spray-ul cu pricina. Atitudinile comice ale bîzîitoarelor, feţele lor îngrozite, răcnetul de „Raaaid!“ dinaintea pufăitului letal – au vîndut şi continuă să vîndă insecticidul cel mai faimos al lumii.

Dar iată că, la un sfert de veac de la moartea lui Avery, epigonii îl „bîzîie“ şi în domeniul publicităţii. E cazul noului insecticid Killtox, ai cărui *advertiseri* au ales calea, poate mai puţin glorioasă dar sigură, a adaptării din clasici. Şi cum ideea cu gîngăniile caraghioase şi-a dovedit pe deplin eficienţa, de ce n-ar adopta-o şi ei? – şi-au spus oamenii de la Killtox, cînd au decis să „se inspire“ de peste umărul gigantului Raid. Acelaşi gen de gîngănii antropomorfe – evident, la limita copierii –, aceeaşi comică teroare în faţa fisfîsului letal, pînă şi – da – acelaşi răcnet cu numele produsului...

Geniu prea fertil pentru contemporanii săi, Tex Avery ne-a lăsat o moştenire care continuă să rodească. Iar puntea dintre *cartoon* şi publicitate, pe care a realizat-o în ultima parte a vieţii, nu este întîmplătoare. Gagurile sale rapide, cvasi-irespirabile, îi inspiră în continuare pe creativii din *advertising*. Este şi cazul acelui telefon cu clapetă (Motorola parcă), în al cărui spot e reluat gagul-iluzie al camerei/casei/lumii rabatabile. O metaforă a universului, care ne-ar putea revela multiplele sale faţete, dacă acestea nu s-ar astupa una pe alta, într-un ritm ameţitor...

Elisabeta LĂSCONI

bon de lectură

Civilizaţia, poezia şi, poate, Graalul...

● ***Michael Cunningham, Zile exemplare, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2005.***

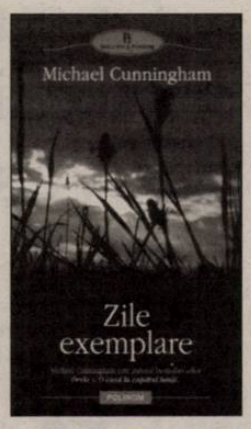

Zile exemplare apărut în 2005 şi publicat la noi cu o promptitudine remarcabilă (traducere de Rareş Moldovan, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2006) aduce surpriza altui Michael Cunningham, ca substanţă epică şi miză profundă, deşi, ca structură, pare să reia formula ternară din *Orele,* cartea care l-a consacrat pe autor prin două distincţii prestigioase (Premiul Pulitzer şi PEN / Faulkner Award).

Romanul are trei părţi şi fiecare se poate citi ca un microroman, egale ca întindere. Aşadar trei romane într-unul singur, traversînd trei secole de istorie americană şi propunînd trei meditaţii ce reflectă spiritul unor timpuri diferite despre singurătatea şi solidaritatea umană, despre legătura omului cu natura şi civilizaţia.

Prima poveste se petrece în secolul al XIX-lea, într-o Americă aflată la începuturile erei industriale, cea de-a doua poveste se plasează către sfîrşitul secolului al XX-lea, cînd terorismul devine un bun la îndemîna copiilor de 10-12 ani, a treia, într-o Americă postatomică dintr-un posibil secol al XXI-lea, în care convieţuiesc, într-un fel de haos al civilizaţiilor, oameni şi mutanţi, roboţi şi extratereştri. Cu o oarecare aproximare, s-ar părea că istoriile relatate se petrec la un secol una după cealaltă.

În fiecare dintre cele trei timpuri, Dumnezeu are de îndurat concurenţa absurdă a unui zeu zămislit de nebunia civilizaţiei: Zeul-Maşină pe care îl slujesc cu toţii într-o Americă din vremea lui Whitman, Zeul-Bombă care ordonează existenţele tuturor, hotărîndu-le viaţa, de la orarul cotidian şi pînă la neştiuta clipă a morţii, şi, în sfîrşit, un zeu fără nume care suge de viaţă planeta după cufundarea ei în haos, după experimente nucleare şi robotice.

Romanul seamănă cu un joc al permutărilor de nume şi roluri, în fiecare poveste apare un copil (de 13 sau 11 ani), Luke, şi un personaj feminin (Catherine – o tînără muncitoare sau Cat poliţista psiholog sau, cea mai misterioasă, Catareen şopîrla, din ultima istorie, cu tentă SF) şi unul masculin, Simon, bărbatul supus treptat unei alienări absurde: rutina aceloraşi mişcări cerute de maşină, mecanismul acţiunilor la bursă sau cea a programării pe care şi-o cunoaşte şi utilizează robotul.

În miezul fiecărei naraţiuni se află un inocent, gura lui rosteşte pasaje din poezia lui Walt Whitman, el le inoculează celorlaţi mesajul şi obsesia. În prima parte, un copil de 13 ani, Luke, le transmite Catherinei, iubita fratelui său Simon, mort cu puţin timp înainte de căsătorie, într-un accident de muncă în fabrică. În a doua, Catherine este singura care, amintindu-şi versurile din Whitman, intră în rezonanţă cu o ciudată reţea compusă din copii-kamikaze care detonează bombe legate de corpul lor, îmbrăţişîndu-şi victimele. În partea a treia, un robot rosteşte versuri de Whitman şi ele îl umanizează treptat.

Cititorul descoperă uluit legăturile ascunse dintre cele trei părţi, poate avea revelaţia a trei chei de lectură. Mai întîi o carte a dezumanizării omului, de la slujitorul maşinii pînă la robotul căruia îi rămîne să stăpînească pămîntul, cînd oamenii riscă să devină mutanţi pe o planetă trecută prin cataclismul atomic şi nu mai au altă cale de salvare decît zborul cosmic.

A doua este cartea poeziei. Întesat de pasaje din Walt Whitman, *Zile exemplare* este o interogaţie continuă despre funcţiile şi rostul poeziei în trei secole succesive de civilizaţie. Numai pentru inocenţi poezia mai deţine o funcţie aproape sacră, ei apelează la versuri ca la versetele biblice în momente de răscruce. Poezia încă poate să schimbe omul şi lumea, dar într-o lume a viitorului cei sensibili la sensurile şi mesajele ei sînt un robot, o şopîrlă şi un mutant...

A treia carte are în centrul ei vasul misterios, care apare în punctul de cotitură al fiecărei întîmplări, el emană o luminiscenţă stranie şi are nişte semne ciudate pe margine. Deşi toţi îi percep taina şi frumuseţea, nimeni nu îi sesizează nici natura mistică, nici nu ajunge să întrezărească măcar sensul ivirii lui. Sugerînd că ar fi Graalul, vasul deschide altă pistă de lectură: o istorie în care Graalul caută cavalerul pur care să pună întrebarea cuvenită şi să împlinească o *questă* ce ar salva omenirea prăbuşită în starea deplinei ignoranţe.

Trei microromane în alcătuirea unui roman provocator, care conduce pe mai multe căi şi hăţişuri pe cititorul care savurează o poveste bine întocmită de secol XIX, cu mari probleme sociale şi umane, care mulţumeşte şi pe amatorul de *thriller* psihologic şi care incită şi pe cei pasionaţi de istorii SF, cu roboţi, mutanţi, zbor cosmic, extratereştri cu diverse înfăţişări şi tipuri de inteligenţă şi comunicare. *Zile exemplare* este un roman care, la rîndul lui, cere mai mulţi cititori reali sau virtuali într-unul singur...

Lansare

Luni, 4 septembrie, la *Librăria mea* din Piteşti – un spaţiu foarte primitor, cu bar şi ceainărie, dar mai ales cu cîteva mii de titluri de carte, atent selectate şi aflate la îndemîna cititorilor pînă la orele mici ale dimineţii – s-a lansat cartea Constanţei Vintilă-Ghiţulescu, *Focul amorului, despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830* (Editura Humanitas, 2006). De asemenea, s-a prezentat numărul pe luna august al revistei *Dilemateca,* s-a vorbit îndelung despre presa culturală „centrală" şi şansele ei în provincie. Au intervenit Constanţa Vintilă-Ghiţulescu, Simona Sora şi Alexandru Ştirbu, directorul librăriei piteştene, care crede neştirbit în vorba lui C. S. Lewis: „N-am să găsesc niciodată o ceaşcă de ceai prea mare sau o carte prea lungă".

Dilema veche vă recomandă

● *S.O.S. – salvaţi-mi casa* (Olimpia, Alexandra şi o echipă de trei meseriaşi – Ionuţ, Nicu şi Ştefan): idei inspirate, îndrăzneţe, moderne şi uşor de aplicat. Soluţii utile care aduc schimbări uimitoare în casele pe gustul nimănui. Luni, ora 20,00, Prima TV. (Ruxandra Tudor)

● Unul din cele mai intense şi mai copleşitoare filme văzute în ultimul timp se numeşte *Zborul United 93* şi a intrat pe ecrane, după premiera mondială de la Cannes. Un film fără „vedete" (ar fi fost ridicol!), pe un scenariu ştiut (11 septembrie) şi cu o regie semnată de un britanic care a lucrat în televiziune (Paul Greengrass). Duceţi-vă cu o pereche de unghii în plus: eu, unul, mi le-am mîncat pe toate... (Alex. Leo Şerban)

● Tom Hodgkinson, *Ghidul leneşului. Mic tratat pentru leneşi rafinaţi* (traducere de Gabriel Stoian, Colecţia „Bonton", Editura Nemira, 2006). Sper ca nimeni să nu fie într-atît de leneş încît să nu ajungă pînă la finalul acestei foarte nostime pledoarii „împotriva culturii muncii din lumea occidentală". Acolo, la *The end,* se găsesc şase pagini cu literă mică şi densă, o bibliografie enormă a textelor studiate de autor – de la Nietzsche la Wilde, de la Lao Tzu la Montaigne – care ne îndreptăţesc să vedem în lenevie „o plăcere, o bucurie, o distracţie, dar şi o treabă grea". (Radu Cosaşu)

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Andrei GORZO

dilematograf

Unul pe an

● ***Margo* (România, 2006), de Ioan Cărmăzan.**

Eroina noului film al lui Ioan Cărmăzan, *Margo,* e o studentă numită Margo (Cristina Cioran), iar sloganul promoţional ne promite un film despre „viaţa ei, dincolo de plăcerile trecătoare". În ce-ar consta plăcerile respective, trecătoare sau durabile, încă nu m-am lămurit, dar haideţi să încercăm împreună. Dat fiind faptul că nici pînă la final nu aflăm la ce facultate merge Margo, cred că putem elimina liniştiţi plăcerile studiului. Bun, nici o pagubă. Atunci ce să fie? Petrecerile între fete? Dintr-astea tot vedem pe parcursul filmului: fetele sînt îmbrăcate sexy, rîd mult şi vorbesc numai despre sex, cu excepţia uneia, care din cînd în cînd observă că n-ar trebui să vorbească numai despre sex. De ce nu, dacă e atît de plăcut? Problema e că, înainte de a fi plăcut, e fals. Dosarul de presă ne asigură că ideea filmului „a pornit de la conversaţia unor tinere, pe care scenaristul George Dogaru a auzit-o în căminul studenţesc în care locuia; a transcris-o şi, cu cele trei pagini de dialoguri, s-a dus la profesorul său, regizorul Ioan Cărmăzan". Exact aşa şi sună: ca o conversaţie feminină de trei minute, transcrisă de o mînă inconfundabil masculină (şi cam tremurîndă, aş aprecia eu) şi reluată iar şi iar, prostioară cu prostioară, de două minţi la fel de masculine şi de febrile ca mîna care a asudat iniţial, una mai convinsă ca alta că *toate* studentele vorbesc aşa *tot timpul.* Dar să revenim la plăcerile lui Margo. Ea are o cameră video, pe care o foloseşte ca jurnal şi pe care o aduce şi la petrecerile alea, spre bucuria fetelor, care se pot exhiba lasciv sub ochiul ei. Ah, deci asta era! Marea lor plăcere e să-şi vîre decolteurile în camera lui Cărmăzan. Pardon, în camera lui Margo. Cărmăzan doar stătea şi el pe-acolo (datoria, ce să-i faci?) şi apoi, a insinua că un regizor român de distincţia şi de maturitatea lui (sau a lui Mircea Mureşan sau a lui Andrei Blaier) face filme pentru a-şi procura mici frisoane voyeuriste e curată rea-voinţă. Dar n-am vorbit despre bărbaţii trecători prin viaţa lui Margo, deşi nu sînt puţini şi nici uşor de uitat, fiind genul de bărbaţi care încă de la prima întîlnire vor să facă sex oral nu numai cu Margo, ci şi cu *muţunachele* ei drag. *Atît* sînt de plăcuţi.

Cam în acest punct aflăm că Margo e prostituată şi că tatăl ei vitreg (Vladimir Găitan) îi este şi proxenet. Şi, tot cam pe-acolo, filmul atinge, în sfîrşit, nivelul acela maxim de intransigenţă, accesibil numai lui Cărmăzan, unde nu mai tolerează nici măcar două minute consecutive de sens. Aflînd că mama ei a murit, Margo porneşte într-o călătorie purificatoare spre satul natal. Ştim că e o călătorie purificatoare pentru că Margo merge mult cu trenul, după care merge mult pe jos, trecînd peste podeţe şubrede, străbătînd codri deşi (te-aştepţi să dea nas în nas cu Gollum din *Stăpînul inelelor* şi să iasă împreună la poalele Muntelui Osîndei), urcînd o scară interminabilă (din fericire şi-a adus pantofii cu toc), însoţită mereu de piuiturile, pîrţurile electronice şi ding-dong-urile de *western spaghetti* ale muzicii lui Mircea Florian. Deci jos cu plăcerile trecătoare şi cizmuliţele roşii (ca ale lui Gheorghe Cozorici în *Ştefan cel Mare),* sus cu privirea tragică şi broboada neagră! Cărmăzan trage mult – enorm! – de înmormîntare (şi de praznic, unde primarul dezbate cu preotul misterul de nepătruns al alegerii unui cuvînt de gen feminin, „sulă", pentru a desemna un organ masculin – sula) şi trebuie să spun că insistenţa lui m-a mişcat; sigur că n-aş mai vrea să văd în viaţa mea un film de-al lui, dar l-aş lăsa să-mi filmeze înmormîntarea. (Şi nici nu m-aş supăra dacă ulterior ar distribui produsul în săli; nu pot să-mi imaginez cine ar da bani ca să vadă aşa ceva – în orice caz, nu eu –, dar nu pot să-mi imaginez nici cine ar da bani ca să vădă *Margo,* şi totuşi se vor găsi cîţiva.) Revenită în capitală, Margo se întîlneşte cu mama ei – căci *mai are una,* deşi n-am înţeles prea bine de unde vine. Dintr-o dimensiune paralelă? Posibil (e jucată de Maia Morgenstern). În orice caz, susţine că pe vremuri a fost şi ea una dintre „fetiţele" tatălui vitreg al lui Margo, deşi, după calculele mele, acesta ar fi trebuit să locuiască pe-atunci în sat, cu Margo şi cu mama ei. Putea fi şi acolo, şi acolo? Şi, chiar dacă putea, de ce s-ar fi obosit? Dacă deja era mare peşte la oraş, de ce s-ar mai fi obosit să se însoare (şi să coabiteze un timp, presupun) cu o biată văduvă de la ţară? Naiba să înţeleagă construcţiile lui Cărmăzan! Important e că iubirea învinge. Iubirea e un fotograf sensibil (Marius Florea Vizante) care o pozează o dată pe Margo, îşi petrece restul filmului cerîndu-i mîna prin telefon şi la final o întîmpină pe un peron de gară, ţinînd în braţe un muţunache cu care nici măcar nu încearcă să facă sex oral *(atît* e de sensibil). Aş mai adăuga că *Margo* e cel de-al treilea film al lui Cărmăzan în trei ani şi că încep să mă împac cu ideea; nu pot să nu simpatizez întrucîtva cu un om care filmează aşa cum respiră. Pe de altă parte, cei mai mulţi dintre noi nu consumăm atîţia bani publici la fiecare respiraţie.

trecerea prin reviste

Revista de lemn

Printre multele reviste pentru femei, pentru bărbaţi, pentru capitalişti, pentru maniaci sau pentru săraci cu duhul, au început să se găsească anumite publicaţii de specialitate. Pentru experţi în cîte un domeniu. De exemplu, pentru experţii în lemn, revista se numeşte chiar *Lemn Expert* (o publicaţie lunară). Întrebarea care ne vine imediat în minte este despre ce se poate scrie într-o aşa revistă, cum arată un editorial, cum se poate face în mod publicistic teoria lemnului (din care e şi chibritul)? Răsfoind-o, aflăm dintru început că este o revistă „cu distribuţie gratuită, care joacă rolul unui mediator între producătorii, importatorii, furnizorii şi comercianţii de utilaje, echipamente, instalaţii, unelte, scule şi materiale, pe de o parte, şi utilizatorii acestora din industria prelucrării lemnului şi industria mobilei, pe de altă parte". Trecem peste formula cu *mediatorul* (care ne-ar duce cu gîndul la medierea unui conflict cu fierăstraie şi aşchii) şi ajungem la editorialul al cărui titlu se asortează chiar perfect cu o publicaţie despre lemn: „Un NU hotărît imitaţiilor!". Autoarea, Nadia Dascălu, care zîmbeşte dintr-o poză alăturată, constată că „Vrem, nu vrem, lemnul, sub toate formele sale, face parte din viaţa noastră. Şi nu de ieri, de azi, ci dintotdeauna" (s-ar putea completa cu ideea că, după viaţă, e probabil să avem şi mai mult de-a face cu lemnul). Dintr-un articol al unui număr mai vechi, postat pe Internet, aflăm că în luna mai s-a ţinut la Palma de Mallorca primul „Congres mondial al mobilei". Unul din scopurile congresului fiind promovarea cooperării în domeniu „într-un moment în care aceasta poate fi un instrument destinat unei dezvoltări non-conflictuale a industriei lemnului din întreaga lume". Din nou mergem cu gîndul la posibile situaţii belicoase, cu lemne. Şi ne putem închipui şi indivizi în costume negre (magnaţi ai mobilei), coborînd din limuzine (cu ornamente de lemn la bord şi la portiere) şi urcînd scările unei mari săli de congrese din Palma de Mallorca, unde vor ţine conferinţe despre mobila lumii.

Din alte articole cuprinse în publicaţie se pot afla însă şi alte lucruri mai concrete şi utile specialiştilor sau chiar amatorilor în lucrul cu lemnul. De exemplu, cum se construieşte o fereastră din lemn, care sînt dimensiunile ideale, în funcţie de nevoia de lumină. Sau care sînt riscurile înghiţirii prafului de lemn într-un atelier. Subiecte tratate de-a dreptul ştiinţific, fără nici un fel de compromisuri. Revista te mai informează că pe plan mondial există o tendinţă de a se folosi în construcţii plăci compozite de tip „ciment-lemn". Te învaţă şi cum se fabrică asemenea plăci, ceva ce, evident, îi interesează numai pe specialiştii adevăraţi. Tot pentru *hard*-iştii în domeniu sînt şi informaţii despre tendinţele economice în domeniile principale din industria lemnului, la nivel mondial şi european, despre diferenţe între vest şi est, aşa încît cei interesaţi de o afacere în domeniu să-şi poată face un plan pe termen lung. Concluzia este că avem de-a face cu o publicaţie serioasă şi lemnoasă. E reconfortant să ştii că există oameni în România care publică texte de specialitate fără nici un fel de farafastîcuri, dar nu le-aş recomanda o asemenea lectură cititorilor *Dilemei vechi* decît dacă sînt specializaţi în prelucrarea lemnului (fiziceşte şi textualiceşte).
(A. M.)

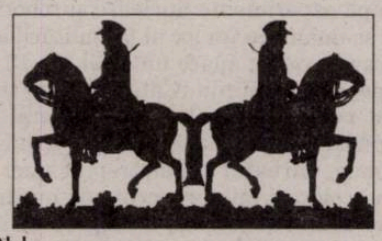

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Către fiul inexistent din Groenlanda

Mai mult decît fiule, prietene,

am citit ieri-noapte ceva foarte important pentru mine şi azi-dimineaţă m-a cuprins un sentiment de mult neîncercat, încă din prima tinereţe: să transcriu în caietele mele pasajele cele mai puternice din cărţile, eseurile, poeziile şi articolele care mă impresionau.

Acum, simt aceeaşi presiune efervescentă în a transcrie cele ce vor urma şi să ţi le transmit urgent. Sînt gîndurile unui tată, David Grossman din Ierusalim, la înmormîntarea fiului său, Uri, ucis la 12 august 2006 în războiul din Liban:

„Era un băiat care avea valorile lui, termen atît de bagatelizat şi luat în derîdere în ultimii ani. Căci în lumea noastră dementă, crudă şi cinică, nu e *cool* să crezi în valori. Sau să fi umanist. *Sau sensibil la nenorocirea altuia, fie el duşmanul tău pe cîmpul de luptă*. (subl. mea)

Am învăţat de la Uri că poţi şi trebuie să fii şi una, şi alta. Că trebuie, desigur, să ne apărăm în două sensuri: să ne apărăm viaţa, dar de asemenea să ne încăpăţînăm în a ne apăra sufletul, să-l apărăm de tentaţia violenţei şi a ideilor simpliste, de desfigurarea lui prin cinism, prin dispreţul epidemic faţă de celălalt, acestea fiind blestemele vieţii noastre în zona tragică în care trăim.

Uri avea pur şi simplu curajul de a fi el însuşi în orice situaţie, de a găsi tonul just în tot ce spunea şi făcea şi asta îl proteja de contaminarea, de desfigurarea, de degradarea sufletului. Erai (textul trece deseori de la persoana a treia la a doua – *n.m.)* stîngistul batalionului, dar erai respectat fiindcă rămîneai la ideile tale fără a renunţa la datoria militară. Îmi amintesc că mi-ai explicat «politica barajelor» fiindcă ai fost multă vreme la punctele acelea de control; îmi spuneai că, dacă în maşina controlată era un copilaş, încercai imediat să-l linişteşti şi să-l faci să rîdă şi-ţi aminteai de băieţaşul pe care îl înfricoşaseşi, *el detestîndu-te pe bună dreptate*. (subl. mea)

În aceste clipe, nu voi spune nimic despre războiul în care ai fost ucis. Noi, familia noastră, am pierdut acest război. Israelul, azi, urmează să-şi facă examenul său de conştiinţă şi noi ne vom strînge în durerea noastră, înconjuraţi de prieteni buni, ocrotiţi de dragostea atîtor oameni pe care nu-i cunoaştem şi cărora la mulţumim pentru sprijinul lor.

Aş vrea să ştim a împărtăşi împreună această solidaritate şi în alte împrejurări. Poate că aceasta este resursa noastră naţională cea mai preţioasă. Bogăţia noastră naturală. Aş vrea să putem fi mult mai sensibili unii faţă de alţii. Să ne eliberăm de violenţa şi de duşmănia care s-au infiltrat atît de adînc în existenţa noastră. Să ştim a ne răzgîndi, a ne salva, acum, în ultimul moment, căci ne aşteaptă vremuri foarte grele."

Dacă ai ajuns cu lectura pînă aici şi interesul nu ţi s-a topit odată cu banchiza de gheaţă pe care lucrezi – mereu am impresia că Groenlanda ta nu e deloc la curent cu fluxul telegramelor noastre europene –, trebuie să îţi adaug că acest tată este unul din cei mai importanţi scriitori din Israel şi nu exagerează cînd scrie de vremurile grele. El însuşi este considerat şi respectat ca om de stînga, în sensul israelian al termenului, ca un militant democrat, fie şi în minoritate, pentru o pace într-un conflict pe care majoritatea îl vede fără ieşire, fără altă soluţie decît războiul. Cu trei zile înainte de moartea fiului său, Grossman – să-ţi mai spun că e scriitorul meu preferat din Israel? – a semnat alături de alţi doi romancieri de renume mondial, Amos Oz şi A.B. Iehoshua, un apel către Guvern pentru încetarea războiului în Liban, îndreptăţit în ochii lor ca ripostă la atacurile teroriste, inutil însă în extinderea lui. Cu ceea ce Grossman numeşte splendid „o mîndrie timidă", recunosc că e şi poziţia mea; timidă fiindcă, numărîndu-mă printre prietenii lui necunoscuţi, ştiu că nu se poate judeca situaţia de acolo decît de cei care au aşteptat un autobuz în Tel Aviv, la Ierusalim. Aşa îmi spunea mama, de cîte ori abordam la ea acasă, la Tel Aviv, problema: „Mai întîi să urci într-un autobuz şi după aia să faci pe deşteptul venit din Europa...". Nu o dată m-am îndemnat să mă duc pînă la Ierusalim, să-i bat la uşă lui Grossman şi să-i spun cît ţin la cărţile lui. Ca de obicei, m-a reţinut timiditatea faţă de cei pe care îi admir. Ciudat, cu tine sînt capabil de indecenţă. Sper să nu te întrebi de ce ţi-am scris toate astea tocmai ţie, azi, şi de ce ţi-am subliniat cîteva cuvinte ale lui.

Încă o precizare. Urmare a precizării mele din numărul trecut, informez că la Biblioteca Academiei se poate găsi colecţia ziarului *Scînteia tineretului* în care, la 30 noiembrie 1951, a apărut un articol intitulat „Ce naşte din pisică şoareci mănîncă"; acel articol era semnat de 4 colege ale elevei Ioana Maria Cantacuzino, care o demascau violent, în spiritul epocii, pentru cosmopolitismul ei de „prinţesă a dolarilor". Acest articol nu a fost semnat de Radu Cosaşu, aşa cum îşi aminteşte dureros de fals şi iresponsabil scriitoarea Oana Orlea în interviul acordat recent revistei *Elle*.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Ne-a murit noul cod rutier. Veşnica lui cîrdăşenie!

Hai, e mişto! Se bagă carne nouă de cod rutier. Supermişto cod! O s-o belim mulţi, se vor scoate tot şmecherii. Păi, vreo trei zile vor fi poliţişti în intersecţii, trimişi de şefi la depunctat, după care, hai, nene, stă poliţistul la un rezon şi el, deoparte. Trei zile... hai, trei luni! Să-mi amintesc că cea mai tare chestie, care a lăsat urme pe cerebelul şoferului pînă azi, a fost chestia cu centura. Că te oprea şi te belea, dar şi aia a durat trei luni. Şi acum circulă fără centură şi Dumnezeu şi mă-sa şi dracu' cu copiii. E, asta e mişto în ţara care se cheamă Bucureşti, unde se aplică legile cît să ne dăm virili prin birouri. După un timp, noul cod rutier va fi vechi, putred şi îngropat. Căci, ce vrea românul nu e decît viaţă: să se învechească orice lege, orice cod, orice muiere, ca să le trădeze, calce cu voie de la justificare. Bă, boule, fii dracului un timp serios, că trec toate. A trecut Eminescu, darmite codul rutier. Înjurăm la Brâncuşi şi ni-l verticalizăm prin casă cu coloana lui cu tot, din vîrful căreia susură o căscăduţă, darmite să ne aia pe cod. Drumul e liber, băieţi! Moarte nou-născutului! La ţară, în cătunele unde poliţistul se arde cu o buruiană în cerul gurii cu primarul, cetăţenii de vază şi cei de varză, codul rutier e avort spontan. Ţara acolo se şterge undeva cu codul rutier de Bucureşti. Şi dacă mergem şi mai aproape de Bucureşti, codul nu contează decît pe cele trei autostrăzi de tot rîsul... Braşovul, Piteştiul şi Marea. Şi acolo, vrajă, ce, stă caschetarul zi şi noapte? Şi dacă stă, nu-mi vine mie pe limbă să-i belesc pe toţi miniştrii, prim-miniştrii actuali şi de transport care nu au făcut nici un petic de autostradă ca lumea, în fiecare petic e şpagă luată dublu şi dacă vii tu cu o pilă de la vreun ministru, de la prim-ministru pe la Poliţie, să vezi tu cum se iau carnetele. Bă, tată, numai proştii nu au pile. Românii şi ţiganii au. Tîmpitule, care citeşti acest articol! Fă-ţi o pilă pe viaţă! Un şpriţ, o raţă. Un ban. Nu te costă mult. Deci, Codul este cod de Bucureşti – asta ziceam – e cod de ochii lumii, de Europă proastă care se face că nu vede ce duhori ies din fiecare haină nouă scoasă de români pe tarabă. Da, ne place murdăria. Şi detergentului îi place. Cîrdăşia nu e a omului cu om, cîrdăşia e a tuturor cu toţi, a principiilor, a codurilor. Nu e nimic definibil, nimic cu siluetă sau cu coloană vertebrală. Se face mult caz de faptul că australianul ăla care-şi băga capul în gura crocodilului a murit înţepat de un peştişor. Cît de bou poate fi Crocodile Dundee nu insist acum, dar aici, în băgatul capului în muia sălbăticiunii, se citeşte şi ce se va alege de boul cod rutier care se bagă inconştient şi candid în gura sălbăticiunii de şoferi-poliţişti români.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Datoriile boierului

„Pre acéste vremi aş pohti să ştiu, cine nu iaste datoriu, din cât ne fiiarbem într-această ticăloasă ţară?“ – se întreba mitropolitul Antim Ivireanul „la leat 7220, luna ghenarie, în 13 zile“. Pe acele vremuri, într-adevăr, oamenii trăiau şi mureau în datorii. Testamentele sînt oglinda vie a acestei vieţi şi a acestor datorii. Testatorul are obligaţia morală de a consemna în scris sau de a povesti în faţa martorilor situaţia averii sale, astfel încît moştenitorii să nu fie „asupriţi“ cu datorii inexistente, dar şi creditorii să nu rămînă mofluji. Fiecare notează cu grijă tot ceea ce a împrumutat, de la cine, cînd, cît a restituit, cît a rămas. Datoriile sînt mai mari sau mai mici, după obrazul fiecăruia, după mărimea averii, după cît l-a lăsat punga să se întindă.

Marele clucer (fost) Grigore Filipescu are avere şi casă mare, dar şi datorii pe măsură, după cum recunoaşte: „datorie au rămas multă“. Pentru a nu rămîne „nimeni păgubaş“ cere executorului testamentar (în acest caz soţia, Ilinca) vinderea moşiilor şi plătirea datoriilor. Mai întîi, boierul ia bani cu împrumut de la rudele apropiate „sunt datoriu la dumnealui cumnatul Pantazi cu zapis taleri 50, mai sânt datoriu iar, dar fără zapis, taleri 129, cu banii cailor cu tot, care fac peste tot taleri 179. Mai mult datoriu nu sânt dumisale. Sânt datoriu la cumnatul Costandin postelnic cu un zapis taleri 250, care dobânda acestor bani mi-au iertat-o de bunăvoia dumisale toată“. Micile înţelegeri în familie presupun ajutor reciproc, anumite favoruri, cum ar fi iertarea de dobîndă, îngăduinţă şi restituirea banilor atunci cînd s-ar fi putut, cînd venitul moşiilor ar fi fost vîndut, de exemplu, sau vitele duse la tîrg ar fi adus un surplus sau boierul ar fi cîştigat ceva cu slujbele dregătoriei.

Rudele nu pot însă acoperi întreaga nevoie de bani a unei familii cu fete de măritat, copii de crescut şi educat, cu mari cheltuieli cotidiene. Şi atunci boierul se îndreaptă către cămătarii cunoscuţi. Aceştia, după ce fac o evaluare a clientului şi a posibilităţii de a-şi recupera suma, împrumută şi cer dobîndă pe fiecare zi: „mai sânt dumnealui clucerul Costandin fără zapis taleri 84. Sânt datoriu la Fotache Saigiul taleri 110 noi fără zapis, să i să plătească“. Unii nu se tocmesc şi la sfîrşitul fiecărui termen se înfăţişează la curtea boierului şi-şi cer dobînda: „mai sunt la Costandin căpitan datoriu taleri 100 noi, cu dobândă sută doi. De această dobândă până la sfârşitul lunii aprilie, încă de anul trecut, m-am plătit“. Alţii cer zăloage pentru a fi siguri că vor primi banii împrumutaţi: „sânt la Iteşa ovreica taleri 125 cu dobândă sută doi şi iaste mărgăritar la dânsa pecetluit şăruri 13“, în timp ce egumenului de la mănăstirea Slobozia îi dă cu împrumut 100 de taleri pentru care cere zălog zapisele unei moşii, Berileşti. De altfel, clucerul Grigore pierde această moşie întrucît nu reuşeşte să restituie suma în termenul prevăzut.

Alteori datoriile sînt mai mititele, dar, oricum ar fi, ele trebuie achitate: „sunt datoriu la părintele Costandin ot Radul Vodă taleri 18 noi. Sânt la egumenul ot Radu Vodă taleri 31, fără dobândă. [...] sânt şi la Lupul cu zapis taleri 15“.

Datoriile sînt făcute pentru treburile moşiei, pentru „nevoile“ casei în anii de secetă sau ciumă, de prigonire politică sau de războaie, dar şi mai multe sînt impuse de poziţia socială – cheltuieli de prestigiu necesare în menţinerea şi afişarea rangului, aici fiind incluse şi cheltuieli pentru alcătuirea unor dote cît mai mari: „sânt şi la jupan Dumitru de la prăvălia jupanului Pantazi taleri 30 pentru périne şi macaturi ce am luat [...] şi la Tănasie vistier cu zapis taleri 100 şi după nişte postav taleri 36“. Punerea în scenă a unor sărbători nupţiale spectaculoase cere alte cheltuieli şi-l determină să se împrumute: „la nunta fie-mea Zoiţii, având trebuinţă de bani, am pus această moşie (Ruşeţul – *n.n.)* zălog la părintele Cozma, egumen Mărgineanul, după cum scrie zapisul în taleri 200 şi mai bine“.

La 21 martie 1736, Grigorie Filipescu lasă soţiei şi copiilor, pe lîngă avere, o ladă de zapise în care datoriile sînt notate cu grijă. În fapt, ele fac parte din patrimoniul unei familii boiereşti. Cazul marelui clucer Filipescu nu este singular, multe alte case boiereşti sînt înglodate în datorii, întrucît bogăţiile lor constau în moşii şi vite, ţigani şi rumâni, nămestii şi acareturi, scule şi argintării, slujbe şi dregătorii şi mai puţin în bani lichizi. Zălogirea şi îndatorarea pe la cămătari, bancherii de ieri ai societăţilor moderne, vor duce la ruinarea multor familii, ridicarea altora noi. Cum „nevoile“ nu ţin pasul cu recoltele, boierii se împrumută şi speră că ploile le vor aduce bani „îndestul“ sau că preţul vitelor va fi mai bun anul acesta decît anul trecut.

libertatea de impresie

Siguranţa din taxiuri

S-a făcut multă vîlvă în jurul accidentelor tragice în care au murit artişti români cunoscuţi, din cauza unor şoferi străini iresponsabili. Din nefericire, accidente se produc însă mereu şi de cele mai multe ori, cu şoferi români. Şi, tot din nefericire, nu puţine sînt cu taxiuri. În cele două cunoscute cazuri, în care au murit Teo Peter şi Cristian Nemescu, taximetriştii n-au avut, se pare, nici o vină, ba chiar au fost victime. Cred însă că există o oarecare deosebire între cei accidentaţi sau chiar omorîţi în exerciţiul meseriei, într-un fel, la datorie, şi bieţii pasageri care ar fi trebuit să fie în siguranţă într-un mijloc de transport pe care-l plăteau. Poate că e timpul să se discute şi despre siguranţa pasagerilor din taxiuri. Ştiu că întreaga breaslă a taximetriştilor din Bucureşti şi-a plîns colegul omorît în accidentul de acum două săptămîni. Probabil că au strîns bani pentru familia lui şi îmi închipui că au făcut toate cele cuvenite într-o astfel de situaţie. N-am auzit însă ca firma de taxi să-şi fi pus problema să acorde despăgubiri familiilor pasagerilor omorîţi. Care n-au murit pe trotuar ci în *Loganul* galben (care am văzut cît e de rezistent) al unei firme de taxi căreia, într-un fel, se poate spune că-şi încredinţaseră soarta. Există desigur un vinovat în toată această poveste şi el va plăti probabil, cu închisoarea. Cred însă că atunci cînd te urci într-un taxi, răspunzătoare pentru ce ţi se întîmplă în acea maşină e în primul rînd firma respectivă. Nu pot să nu-mi aduc aminte că am avut cunoştinţe şi colegi accidentaţi, din fericire nu foarte grav, în taxiuri şi că eu însumi am trecut printr-un asemenea incident uşor, stînd în dreapta unui taximetrist *profesionist* care a făcut o manevră prea bruscă pentru reflexele unui şofer *obişnuit* din spate, care n-a mai putut frîna şi a intrat în noi. Maşina n-avea tetiere, iar pe mine m-a durut ceafa cîteva zile. Mai cred că pentru un şofer dement, care merge cu viteză mare prin oraş, există o mai mare probabilitate să se lovească de un taxi decît de un alt tip de maşină. Asta din cauza stilului *nepreventiv* de conducere pe care îl au mulţi taximetrişti (nu mă refer la cele două accidente tragice). Fiind şoferi foarte exersaţi şi îndemînatici, aceştia ajung de multe ori să nu mai pună preţ pe reguli simple şi care le sînt inconfortabile, cum ar fi să semnalizeze de fiecare dată cînd schimbă direcţia, să nu parcheze în mijlocul străzii, să evite manevrele bruşte şi aşa mai departe. Mentalitatea multora pare să fie aceea că dacă ei cîştigă bani din circulaţia cu maşina, li se cuvin mai multe drepturi şi priorităţi în trafic. Ceea ce nu e deloc adevărat. Se expun ei înşişi, poate fără să-şi dea seama şi, mai grav, îşi expun şi pasagerii (nu doar la accidente, ci şi la discuţii şi nervozităţi în trafic). Nu vreau să asociez moartea unui taximetrist cu defectele colegilor lui în viaţă, dar cred că moartea unor pasageri poate aduce în discuţie siguranţa din taxiuri, în general.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

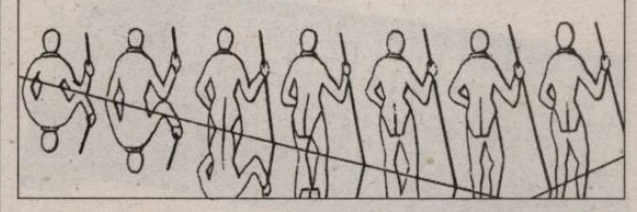

Zîmbete pariziene

Româna este doar una dintre multele limbi pe care le-am auzit vorbindu-se în jurul meu cînd am fost la Paris. Evident că se vorbea franceza, dar şi araba, japoneza, rusa, polona... Ieşind din foarte strîmtul meu cerc care, cumva, se învîrte între Universitate şi Romană în urbea noastră binecunoscută, şi-n care pînă şi reacţiile din priviri ale locuitorilor ei îmi sînt cunoscute, m-am trezit, deodată, într-o lume nu doar mai mare, ci mult mai diversă şi mai puţin previzibilă. Care joacă după alte reguli. Doamna care s-a revoltat în urma articolului meu despre Jimbolia (Dana Gluck, din comuna Giera, judeţul Timiş) ar fi fericită să constate că pînă şi o bucureşteancă trufaşă ca mine are sentimentul provinciei atunci cînd ajunge la Paris. Nu numai diferenţele de scală şi proporţii sînt semnificative aici, ci şi privirea de care vorbeam mai înainte: la Bucureşti, în metrou sau pe Magheru, am simţit-o de nenumărate ori pe cea curioasă, dar nu într-un sens plăcut, ci dornică să judece, cu precădere în defavoarea celui privit (la modul „ia uite-o şi p-aia, săraca, cum s-a îmbrăcat“; sau „ia te uită, ce ţoale are pe ea, de unde are banii?“). Delimitarea dintre spaţiul privat – intimitatea fiecăruia – şi cel colectiv, în care totul e la comun şi cu toţii ne pricepem la treburile tuturor e neclară, încă, la noi. În Anglia m-am plîns că e prea rigidă: acolo mi se părea că fiecare îşi vedea cu atîta osîrdie de propriile lui/ ei treburi, încît ajungea să fie chiar indiferent faţă de cei din jur. Abia la Paris mi s-a părut că am găsit fericita linie de mijloc: privirea oamenilor mi se părea caldă, uşor interesată de ceilalţi, dar nu iscoditoare.

Dar, pînă la urmă, aceste cugetări generale despre popoare şi obiceiurile lor, desprinse din experienţa străzii, rămîn empirice şi atît. Cert e că am întîlnit destui oameni, în metroul sau pe străzile pariziene, care să se uite la mine cu prietenie sau să-mi zîmbească, necunoscuţi fiind. Una din naivităţile mele legate de omenire e că aceasta, în diversele ei conglomerate, poate fi o mulţime prietenoasă şi comunicativă. Ei, la Paris tocmai senzaţia asta mi s-a adeverit. A fost pentru prima dată cînd idealul meu din copilărie, şi anume cel al autobuzului aglomerat în care îmi găsesc şi eu un loc călduţ, şi-a aflat o posibilă materializare. Fie o negresă mică cu multe codiţe şi mama ei aparent îmbufnată, fie o franţuzoaică de vîrstă medie, uşor ridată, dar cu o siluetă elegantă şi îmbrăcată neostentativ, dar distins, fie un cuplu format dintr-o tînără franţuzoaică nurlie şi un japonez, toţi păreau să se integreze în categoria de „stradă prietenoasă“.

De altfel, metroul franţuzesc nu a avut, asupra anarhicului mei creier românesc, nici pe departe acelaşi efect ca cel englezesc, unde cultura scrisă prima şi era chiar literă de lege. Mai puţine inscripţii, reguli şi aici, dar nu chiar la tot pasul. De pildă, obositorul refren londonez cu „Mind the gap!“, referitor la spaţiul dintre metrou şi peron, l-am auzit, la Paris, doar într-o singură staţie. Regulile se respectau, dar nu în mod fanatic, ci în limita bunului-simţ şi a înţelegerii omeneşti: la EuroDisneyland, oamenii de ordine îi îndepărtau pe prea entuziaştii fotografi, de cele mai multe ori copii sau adolescenţi, de pe strada pe unde urma să treacă Parada personajelor, dar nu cu asiduitate, ci cu calm, respectînd regula, dar tolerînd şi excepţiile posibile (un copil care stă pe marginea trotuarului ca să prindă şi el poza vieţii lui cu Minnie în rochie de seară).

Am avut sentimentul, pentru prima dată în micile mele peripluri prin alte ţări, că mi-ar plăcea să trăiesc şi în altă parte, că România e totuşi mică şi pierdută într-o lume mult mai mare, în care se poate şi fără cochetăriile ei cu pitorescul şi derizoriul, şi fără frustrările ei provinciale.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Botezul adevărului

CSAT ar putea hotărî ca dosarele clericilor colaboratori cu Securitatea să fie publicate. Cei ce se ştiu „cu musca pe căciulă“ au intrat pesemne în fibrilaţie. Există totodată inocenţi care se întreabă în ce măsură propunerea este acceptabilă, cîtă vreme preoţii se bucură de un „statut special“. Deconspirarea Securităţii provoacă deja unde seismice în stare să zguduie ierarhiile, opiniile personale ori credibilitatea instituţiilor. Pe parcursul acestui purgatoriu, vom traversa inevitabile decepţii: afli că vreun prieten era băgat în plasa Poliţiei politice, afli că unul dintre „idolii“ tăi trăia o viaţă dublă, împărţindu-se între aparenţele onorabile şi abjecţia contribuţiei oculte la eficacitatea represiunii comuniste. E groaznic.

Probabil că „adevărul doare“ cu atît mai mult cu cît epoca noastră dispreţuieşte durerea. Consumismul rimează cu hedonismul. „Să ne simţim cît mai bine, ocolind părţile neplăcute ale vieţii“ – iată sloganul zilei. Relativismul ambiant inhibă, la rîndul său, judecăţile bazate pe distincţia fundamentală dintre bine şi rău. Din asemenea motive contextuale, corul vocilor anti-dosariadă se aude mai tare decît e capabil să cînte. Asta nu înseamnă că funcţia catarctică a durerii de a descoperi adevărul şi-a pierdut relevanţa comunitară. Dimpotrivă: suferim împreună, pentru a redobîndi vigoarea interioară care ne lipseşte, de prea multă vreme, tuturora.

În chestiunea trecerii clerului prin filtrul CNSAS, două par să fie argumentele folosite. Unul, defavorabil, care se teme că veştejirea unor prestigii ar compromite organismul divino-uman care face legătura actualelor generaţii atît cu Dumnezeu, cît şi cu trecutul istoric al naţiunii. Celălalt, favorabil, care susţine că membrii clerului sînt cetăţeni ca oricare alţii şi că preoţimea are porunci morale mai exigente, aşa încît e cu atît mai mult datoare să se purifice de vina colaborării cu Securitatea.

Fie şi după atîta vreme, un securist sau un informator din TVR, dintr-o universitate sau dintr-o fostă întreprindere socialistă generează *indignarea* morală şi cerinţa de a nu-l mai vedea – dacă e cazul – într-o funcţie publică. Un turnător din rîndul clerului provoacă însă *sminteala* credincioşilor, de vreme ce pare omeneşte imposibil să nu presupui că delaţiunile sale *includeau* „date“ obţinute prin taina spovedaniei. Consecinţa unei asemenea stări de sminteală depăşeşte indignarea curentă. Ea poate antrena o dereglare metafizică suficient de gravă pentru a-l determina pe cel „vîndut“ să-şi piardă nu doar încrederea în părintele său spiritual, ci şi credinţa în Dumnezeu. Perversiunea rezidă în riscul ca adevărul – identificat cu Dumnezeu însuşi – să incite la apostazie. Preotul care şi-a trădat semenii ajunge să-şi expună victimele la pericolul de a-l trăda, la rîndul lor, pe Dumnezeu. În loc să se spînzure, Iuda face discipoli. Ce victorie mai subtilă ar putea savura demonul ateismului bolşevic, după ce a ratat diabolicul experiment din penitenciarul Piteşti?

Cum să reacţionăm? Cred că proclamarea adevărului constituie, o dată în plus, cel mai solid capital misionar al slujitorilor lui Hristos. Ar fi aberant să pretindem purificarea clasei politice şi să îngăduim, altminteri, zidirea Bisericii în „misterul fărădelegii“. Spre deosebire de alte categorii, clericii vinovaţi nu vor putea fi destituiţi, dat fiind că Biserica e autonomă în raport cu Statul. CNSAS face doar o muncă administrativă, pe baza legii deconspirării. Biserica însăşi e chemată să-şi judece, spiritual şi canonic, slujitorii care s-au dovedit nedemni de propria vocaţie. Oricum ar fi, e de sperat că mulţi dintre cei vizaţi se vor simţi ruşinaţi şi se vor retrage în pocăinţă. Iar obştea credincioşilor îi va ierta, cu fraternă compasiune, şi va crede, cu sporită evlavie, că Biserica *este* Trupul Înviat al lui Hristos. O Biserică astfel primenită îşi va regăsi centralitatea simbolică, demnitatea sacramentală şi autoritatea duhovnicească pe care Mîntuitorul i le-a hărăzit, mai presus de răutăţile veacului.

Augustin IOAN

Ornament

Identitatea ornamentului

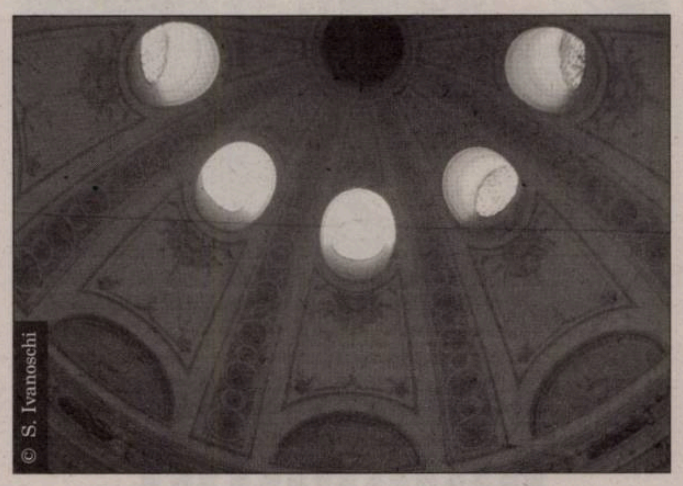

© S. Ivanoschi

Ornamentul este descris de modernitate ca fiind un surplus, un exces (chiar o „crimă“, vor spune ulterior modernii de felul lui Loos, de altfel un detailist de marcă); un *ce* adăugat operei de arhitectură în scopul de a-i intensifica vizibilitatea, „lizibilitatea“ şi, în proces, atributele estetice. Acest caracter de accesoriu, de secund în ordinea integrităţii operei, îl pune în condiţia de element dispensabil, fără sacrificii dramatice, atunci cînd opera trebuie să devină „esenţială“ aşa cum a dorit-o modernismul. Sacrificarea decoraţiei vine din acest statut subordonat pe care l-a deţinut, mai cu seamă în epoca de după revoluţia industrială, ca element care este adăugat după ce opera este gata în datele fundamentale ale alcătuirii sale. Dimpotrivă, în poststructuralism, ornamentul revine în atenţie, deodată cu tot ceea ce fusese marginal, exclus, periferic, neesenţial; a se vedea de pildă discuţia îndelungă din *Adevărul în pictură* al lui Derrida, asupra şireturilor perechii („greşite“...) de bocanci din tabloul de Van Gogh descris de Heidegger în *Originea operei de artă*.

Ornamentul pare a fi orientat: spre deosebire de celelalte elemente ale operei, mai cu seamă ale operei de arhitectură, el este/trebuie să fie distribuit mai ales în zonele de vizibilitate maximă, acolo unde poate fi perceput şi decodat, tinzînd aşadar spre exterior.

Realitatea este însă aceea că opera de arhitectură premodernă este decorată şi în zonele cu vizibilitate redusă, ba chiar şi în zonele practic inaccesibile privirii curente, lucru pe care, într-un fel ce poate fi socotit mai degrabă maliţios, l-a descoperit şi postmodernismul: aticul Chippendale al turnului fost ATT de la New York (Philip Johnson), adică partea cea mai spectaculos decorată a clădirii (azi Sony) nu ar fi vizibilă decît pentru păsările care l-ar vedea – din zbor. După ce am văzut la faţa locului obiectul în cauză, pot să afirm că este o interpretare tendenţioasă: aticul este vizibil atît de aproape, cît şi de departe şi, mai mult, contribuie activ la conturarea siluetei grupului de clădiri foarte înalte din proximitatea Central Park-ului, unde este situat. Decorarea turnurilor catedralelor gotice, care n-ar fi vizibile decît, poate, pentru un clopotar cocoşat, la fel de susţinută ca aceea a registrului inferior, nu se explică prin situarea în vizibilitate potenţială a clădirii, despre care ne vorbeşte definiţia. Aici, ornamentul se înrudeşte cu – cînd nu şade de-a dreptul lîngă – artele asociate arhitecturii (sculptură mică, pictură murală, mozaic etc.); împreună cu acestea el dă scară şi face cu putinţă de apropriat un obiect de arhitectură: în absenţa acestei scări de detaliu, casa rămîne mută, îl respinge pe acela ce o contemplă de aproape.

Altfel spus, prezenţa ornamenticii conferă un puternic efect de realitate casei, sugerează „înşurubarea în real“ a acesteia şi, astfel, o face credibilă. În cuvintele lui de Solà-Morales, decoraţia este *„something that enhances and embellishes reality, making it more tolerable“* (1997, 70). Lipsite de ornament, casele păstrează ceva din aerul increat al unei machete la scara 1:1 şi decorarea doar a anumitor zone în detrimentul întregului nu ar rezolva, ea singură, întreaga problemă. În fine, revenind la autorul citat adineauri, subscriu la opinia sa potrivit căreia arhitectura decorată acceptă o anumită „slăbiciune“ (dar – în textul lui de Solà-Morales – înţeleasă prin analogie cu „gîndirea slabă“ a lui Vattimo) care nu este de natură să trivializeze clădirea, ci, dimpotrivă, aşa cum spuneam adineauri, să o situeze în ceea ce arhitectul spaniol numeşte *„the condition of its greatest elegance and, ultimately, its greatest significance and import“* (70).

Ornamentul este de asemenea o constantă general-umană, ne mai spune definiţia (cu excepţia perioadei moderne care, exilîndu-l explicit, l-a făcut totuşi să fie amintit fie şi în ipostaza sa de „mare absent“ al operei). S-a vorbit despre rolul de ornament pe care l-a jucat, la marii arhitecţi moderni şi mai cu seamă la Mies van der Rohe, detaliul lucrat adeseori pînă la exces. Toate culturile l-au folosit, marea lor majoritate nu în ipostaza de accesoriu, de surplus, ci chiar ca element constitutiv, indispensabil al operei, de aceeaşi natură ontologică cu toţi ceilalţi „atomi“ ai acesteia. Rolul de „text“ magic, simbolic, cu multiple valenţe expresive care depăşesc simpla repetiţie „decorativă“, face din ornament un ingredient indisolubil al operei artistice şi mai cu seamă al operei arhitecturale, cu care face adeseori corp comun sau îi este concrescut – deşi adeseori printr-o altă tehnică decît edificarea propriu-zisă (incizie, pictare, mulaj sau sculptură, lipire a unui element preexistent).

Ornamentul şi identitatea

Ca şi opera din care face parte nemijlocită, ornamentul dă seama, „vorbeşte“ – mai mult chiar decît aceasta – despre epoca apariţiei sale; despre poporul în sînul căruia a apărut şi este folosit; despre dezideratele şi despre aspiraţiile acestei comunităţi. În acest context, merită amintită aici forma paroxistică a acestei identificări, pe care a reprezentat-o realismul socialist: aici, naţionalul era redus la „formă“, în speţă la ornamentică. Este un semn de recunoaştere a apartenenţei la grup sau chiar face accesibil acestei comunităţi un „text“ întemeietor sau liant al acelei comunităţi, text care, în absenţa acestui demers vizual, nu ar avea acces la comunitatea căreia îi este destinat.

Opera, în afară de a da seamă despre caracterul general al unui popor, are şi rolul (extrem de prizat de către promotorii regionalismului critic, de felul lui Kenneth Frampton sau Christian Norberg Schulz), de a diferenţia între grupuri mai restrînse geografic şi cultural, de felul regiunii sau chiar al localităţii, în detrimentul chiar al apartenenţei mai generale – etnice, bunăoară. Un astfel de caz este descris de Titus Popovici în romanul său autobiografic postum *Disciplina dezordinii:* sătenii români din Micşa erau extrem de mîndri de portul lor local, deşi acesta era evident unguresc (137).

Semnalarea apartenenţei la comunitatea restrînsă ori la grupul social prin intermediul ornamenticii ţine, de asemenea, de rolul evident al ierarhiilor de putere şi al prestigiului acestora. Acest adevăr ne este evidenţiat de exemple care ne stau la îndemînă: diseminarea prin intermediul ierarhiilor de putere a tipologiei şi, mai cu seamă, a decoraţiilor Palatului regal Peleş în arhitectura secundă de vile şi instituţii, ale vremii lor din oraşul Sinaia, diseminare conţinută în arealul de influenţă al acestui palat (vile ale zonei superioare şi mijlocii din localitate şi – cantitativ mai redus – din localităţile imediat învecinate, Azuga, Poiana Ţapului, Buşteni şi Comarnic).

Un alt exemplu este prestigiul celeilalte arhitecturi proprii epocii Carol I, eclectismul de şcoală franceză în mediul periferiilor Bucureştilor de odinioară; acest lucru este evidenţiat de difuziunea aproape instantanee (la scara istoriei) a unui mod de a locui, de a decora şi de a celebra prin arhitectură un mod de viaţă fără tradiţie anterioară în societatea bucureşteană periurbană. Studiile lui Constantin Joja, care discriminau între Bucureştii medievali şi cel eclectic, care i-a şi înlocuit, ar fi trebuit să ia în seamă caracterul de „palimpsest“ al Bucureştilor, în care straturile de stiluri şi, implicit, de suporturi ale acestora (i.e. de sisteme decorative) s-au înlocuit unele pe celelalte în chip violent. Astfel, concluzia sa privind specificul arhitecturii urbane ar fi fost, probabil, mai nuanţată: Bucureştiul nu are un specific cuantificabil; hazul (sau păcatul) său este nefixarea în formulă, inconsistenţa şi instabilitatea modelelor succesive, coexistenţa acestora în figuri sparte, rezultate nu ale unui gest deliberat, ci al accidentului istoric sau individual.

SPF http://levinas.phenomenology.ro/

Celebrarea Centenarului lui Emmanuel Levinas în România

Colocviu internațional
Filozofie și responsabilitate
București, 4-6 septembrie 2006

Deschidere: 4 sept., 10:00, Muzeul Național Cotroceni
Conferințe: 4, 5 și 6 septembrie: Facultatea de Filozofie
Dezbatere publică: 6 sept., 16:30, Institutul Francez

DILEMA VECHE OBSERVATOR CULTURAL · 22 · România liberă

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Despre bani este vorba

De cînd ţin această rubrică de comentariu TV, am întors pe toate părţile ideea de compromis pe care-l fac realizatorii şi prezentatorii de emisiuni. M-am întrebat de fiecare dată cum de se pot coborî atît de jos unii oameni. Cum a ajuns, de exemplu, Andreea Marin să se transforme dintr-un om decent, care prezenta ştirile, într-un monument de ipocrizie agresivă, aşa cum este acum? Cum a ajuns băiatul liniştit Dan Negru, cu bunul lui simţ bănăţean, să joace rolul de maimuţă urlătoare la circ? Ce a făcut-o pe Gabriela Vrînceanu Firea, cîndva poetă sau purtătoare de cuvînt a unui guvern proeuropean, să se transforme, la ordinele patronului Voiculescu, într-un preş roşu pe care să calce triumfător liderul extremist Corneliu Vadim Tudor? Cum se poate ca absolventa Facultăţii de Litere Teo Trandafir, un om inteligent şi cultivat, să se bată pe burtă cu maneliştii agramaţi pe care-i avea în fiecare emisiune a ei?

Dacă te iei numai după ce se vede, după suprafaţa lucrurilor, nu poţi ajunge la o explicaţie logică a acestor transformări din Dr. Jekyll în Mr. Hyde. Rămîi la nivelul constatărilor, aşa cum mi s-a întîmplat şi mie de fiecare dată cînd atingeam acest subiect. Un singur lucru nu am pus niciodată în discuţie: banii.

De curînd, lumea televizuală românească a intrat în ebuliţiune, la apariţia unui pretendent serios la unul din rolurile principale de pe scena audio-vizuală. Este vorba de un magnat turc, pe nume Aydin Dogan, proprietar al unui imperiu media, care vrea să-şi deschidă la noi în ţară un post de televiziune, Kanal D. Cum o televiziune puternică, una care să se impună şi să conteze, se face cu vedete, Dogan a organizat mai întîi de toate o vînătoare pe plaiurile mioritice. Vizate au fost vedetele de prim rang ale televiziunilor deja existente la noi: Andreea Marin, Teo Trandafir, Dan Negru, Robert Turcescu sau Lucian Mîndruţă. În faţa ofertei extrem de generoase a turcului, vedetele ghiaure au rămas cu gura căscată. Nu era vorba de Jelibon, sugiuc sau ghiudem, ci de peşcheş. De bani, mulţi bani.

Presa a aflat, printre altele, care a fost suma oferită lui Teo Trandafir: o primă de instalare de 400.000 de euro şi un salariu dublu cît avea la PRO TV, adică 50.000 de euro pe lună. Nu se ştie dacă Teo Trandafir a acceptat această sumă, ştim doar că a decis să plece de la PRO TV şi că şi-a trimis avocaţii să perfecteze o despărţire „amiabilă" de postul din Pache Protopopescu. Există voci care susţin că pe fir a intrat şi Antena 1, care o vrea pe Teo înapoi. În fine, vom vedea în ce port va ancora vedeta.

Pînă una-alta, să ne oprim la datele pe care le avem în momentul de faţă – banii care se învîrt în această lume – şi să punem din nou una din întrebările de la început: „Cum se poate ca absolventa Facultăţii de Litere Teo Trandafir, un om inteligent şi cultivat, să se bată pe burtă cu maneliştii agramaţi?". De data aceasta, răspunsul este foarte simplu.

Unii dintre cinstiţii noştri concetăţeni sînt în stare să facă moarte de om pentru suma de 25.000 de euro – şi asta doar dacă li s-ar da aceşti bani o singură dată, nu în fiecare lună. Din fericire, Teo nu trebuie să ucidă pe nimeni, la propriu. Trebuie doar să omoare omul de bun-simţ din ea însăşi şi să-şi convingă telespectatorii să facă acelaşi lucru în ceea ce-i priveşte. O nimica toată...

Mai interesant e că, dacă vedeta primeşte o sumă importantă pentru această trebuşoară, cei care se uită la ea la televizor o fac scoţînd bani din propriul buzunar. Bani care ajung să alimenteze, indirect, prin mecanismele publicităţii, cei 25.000 de euro lunari. Dacă vrei Teo (cu toată liota ei de manelişti, cu strîmbăturile ei penibile, cu tot spectacolul jalnic al unui om inteligent ajuns să facă giumbuşlucuri în copaia cu lături), ai Teo! Poţi chiar să te bălăceşti şi tu alături de ea. Pentru asta însă, trebuie s-o plăteşti.

Lucian POPESCU

Internetul leneş sau empirismul digital

În ultimele două luni am citit, cred, peste o sută de articole – publicate pe site-urile noilor ziare, în reviste sau pe bloguri prestigioase – despre „inteligenţa colectivă", „înţelepciunea mulţimii", „colectivism online" sau „maoism digital". Este o temă la modă, generată de succesul neaşteptat al unor site-uri precum Wikipedia, You Tube, Flickr sau My Space, site-uri care, într-un răstimp scurt, cu investiţii modeste, au reuşit să ajungă la milioane de vizitatori zilnic. Ele au readus zîmbetul în Silicon Valley şi senzaţia că Internetul a redevenit un Eldorado pentru investitori, după crahul dotcom-urilor de la sfîrşitul anilor '90. Este vorba despre site-uri al căror conţinut este generat de utilizatorii înşişi, asemenea tovarăşilor lui Tom Sawyer care s-au apucat să-i vopsească gardul în locul lui.

Cel mai influent articol critic la adresa acestor construcţii colective este „Digital Maoism", apărut în revista electronică „intelectuală" *Edge* şi semnat de Jason Lanier. Textul a fost un adevărat „cocteil Molotov" – după cum aprecia săptămîna trecută *The Guardian* – menit să arunce în aer entuziasmul privind inteligenţa colectivă dezvoltată de Internet. Ţinta articolului este proiectul Wikipedia — o enciclopedie online, ale cărei articole pot fi scrise de oricine doreşte, în deplin anonimat. Ea a devenit în ultimul timp foarte populară, fiind consultată şi citată mai des decît *Britannica, Encarta, Grolier's* sau *Columbia*. Lanier nu critică „experimentul" Wikipedia în sine, ci doar importanţa exagerată ce i se acordă, fetişizarea acestui „nou colectivism online", generator de înţelepciune ultimă. „Este ceva diferit de democraţia reprezentativă sau de meritocraţie" – spune el. Această idee a înţelepciunii absolute a mulţimii „a avut consecinţe dezastruoase cînd a fost folosită împotriva noastră de extrema stîngă sau de extrema dreaptă în diferite perioade istorice".

Entuziasmul pentru noile acţiuni colective – sugerează Lanier – a transformat web-ul într-o entitate aproape metafizică, o formă lipsită de cap, o aglomerare monstruoasă, înclinată spre accese de iraţionalitate. Individul îşi pierde locul său de element central în sistemul informaţiei, al cunoaşterii şi al culturii, iar unicitatea şi responsabilitatea lui se pierd treptat într-un ocean nediferenţiat de informaţii.

Într-un articol intitulat „Age of the Empirical", din penultima ediţie a prestigioasei *Policy Review*, John O. McGinnis, profesor de drept la Northwestern University, vorbeşte despre influenţa pe care o va avea dezvoltarea empirismului în ştiinţele sociale asupra politicilor publice. Printre altele, el spune că blogurile vor avea de aci înainte un rol important în promovarea interesului public în faţa „excesivei" forţe a grupurilor de interese sau a intereselor înguste sau „speciale" ce distorsionează democraţia modernă.

Cuvîntul-cheie al lui McGinnis e empirismul. Descoperirile empirice forţează în mai mare măsură decît oricînd în istorie ajungerea la consens în privinţa politicilor publice. Iar forţa empirismului provine din ce în ce mai mult de la computere. Ele creează o bogăţie de informaţii şi descoperiri factuale care, spune el, vor constitui pentru binele public „o ancoră" împotriva furtunilor partizane şi a valurilor intereselor speciale.

Blogurile vor amplifica puterea empirismului. Ele vor da în vileag falsele studii prin care grupurile de interese vor încerca să contrazică acele argumente empirice ce subminează bazele factuale ale poziţiei lor. Mulţi experţi din medii universitare sau din business scriu în mod regulat bloguri, iar opinia lor este din ce în ce mai citită sau luată în seamă.

Articolul a înregistrat un val de reacţii din partea multor personalităţi culturale şi mediatice (John Updike, de pildă, deplînge viitorul digital, ce va continua să ne inunde cu o masă de informaţii needitate, lipsite de acurateţe) sau a unor experţi ai Internetului, inclusiv din partea fondatorilor Wikipedia. Unul dintre ei argumentează că Wikipedia nu reprezintă un mecanism de producere a Adevărului, nu îşi propune să promoveze un „colectivism epistemic", prin care majoritatea decide ce e adevărat şi ce e fals, negînd autoritatea specialistului, ci este doar un proiect de colaborare eficientă a indivizilor, ce urmăresc un scop „intelectual".

Probabil Lanier are dreptate să atragă atenţia asupra posibilităţii – mai degrabă decît a realităţii – colectivizării web-ului, dar cred că greşeşte cînd consideră că Internetul ar putea întrece alte medii de comunicare şi informaţie în a uniformiza opiniile sau în a promova opinia majoritară.

Mai mult, cred că viziunea sa despre noile reţele de comunicare îşi are rădăcinile în străvechea dispută privind sistemele de operare obţinute de utilizator contra cost şi cele *open-source* (la care articolul face o referire scurtă), dar şi într-o concepţie oarecum neactuală privind statutul informaţiei în noua eră, după cum demonstrează Yochai Benkler, profesor de drept la Yale Law School, într-un volum recent apărut: *The Wealth Networks. How Social Production Transforms Markets Freedom*. Cartea e deseori citată poate şi pentru că autorul a optat pentru publicarea ei integrală pe Wikipedia.

E greu să ne imaginăm o fabrică nonprofit de automobile sau un combinat siderurgic care funcţionează pe bază de voluntariat. E însă cel mai firesc lucru să vedem cercetători lucrînd in institute finanţate de stat sau de organizaţii nonprofit, colaborînd între ei, publicînd în reviste, angajîndu-se în dezbateri. E la fel de normal să primim informaţii gratis şi nu pare deloc ieşit din comun să ne împărtăşim experienţele şi informaţiile cu alţii, fără să ne aşteptăm să fim retribuiţi pentru asta. Dacă, de pildă, doresc să-mi cumpăr un automobil, voi intra cu siguranţă pe forumuri specializate pentru a fi sigur că aleg modelul potrivit şi voi ţine cont de opiniile acelora ce-şi povestesc experienţele, chiar dacă habar n-am cine sînt.

Deşi astăzi informaţia are în mai mare măsură un caracter colectiv, acest fapt nu ştirbeşte individualitatea celor ce o produc. Reţelele comunicaţionale „sociale" de pe Internet concurează pieţele de informaţie generată de instituţiile mediatice tradiţionale tocmai prin implicarea indivizilor în crearea informaţiei.

În opinia mea, contrară aceleia a majorităţii analiştilor pe care îi citesc de vreo doi ani încoace, Internetul este un mediu conservator, puţin predispus să provoace revoluţii, explozii sau coagulări ideologice. Este, de asemenea, în ciuda aparenţelor, un mediu puţin propice avangardelor, programelor, manifestelor. Şi, cu toate că web-ul e plin de toate acestea, majoritatea s-au transformat în ruine. Marile proiecte, puternic finanţate, vezi dotcom-urile sau portalurile, au eşuat, în vreme ce bloguri sau site-uri precum *Arts and Letters Daily*, administrat de o singură persoană, rezistă foarte bine de mulţi ani. Chiar şi mult discutatul termen de „Web 2.0" îmi pare că descrie o mutaţie de ordin sociologic sau economic – el vorbeşte despre o importanţă sporită acordată serviciilor pe Internet şi, da, despre accentuarea interactivităţii şi a colaborării între utilizatori – mai degrabă decît una tehnologică. (În realitate, tehnologiile Ajax, ce definesc Web 2.0, sînt destul de dificil de implementat fie şi numai dacă ne gîndim la calificarea complexă de care au nevoie programatorii şi administratorii de site-uri.) Majoritatea aşa-numitelor revoluţii pe Internet îmi par doar entuziasme grăbite în faţa unor mici schimbări, ce nu vor produce vreo ruptură cu trecutul. Cred că Internetul, deşi gălăgios, e „leneş" prin natura lui – dacă ar fi să discutăm despre aceasta –, iar succesul noilor site-uri se datorează în mare parte unor aşteptări mai vechi de un deceniu.

De aceea cred că proiectul Wikipedia nu e unul colectivist, ci dovedeşte predispoziţia Internetului pentru empirism, pentru coagularea „leneşă", înceată, cîtuşi de puţin scutită de erori, dar continuu verificabilă şi verificată, perfectibilă, a informaţiilor. Aşa că în locul colectivismului sau maoismului digital constat un empirism digital.*

* Acest articol a fost scris cu pixul.

INSTYTUT POLSKI W BUKARESZCIE
INSTITUTUL POLONEZ LA BUCUREŞTI

Institutul Polonez
din Bucureşti
doreşte să angajeze
o **secretară.**

Cerinţe:

● studii superioare ● cunoaşterea limbii engleze ● cunoaşterea limbii polone (sau cel puţin dorinţa de a învăţa limba polonă) ● cunoaşterea solidă a culturii poloneze ● capacitate de lucru în echipă ● utilizare PC (MS Word) ● disponibilitate pentru un program de lucru flexibil ● creativitate şi simţul umorului

Responsabilităţi:

● conducerea secretariatului Institutului

Oferim un salariu competitiv şi un concediu generos.

Vă rugăm să trimiteţi un CV însoţit de o scrisoare de intenţie la nr. de fax: 021/224 56 93 sau la adresa de e-mail: institutul.polonez@culturapoloneza.ro pînă la ***15.09.2006****.*

Persoanele selecţionate vor fi contactate telefonic şi invitate la interviu, în zilele de 20-21.09.2006.

ideile oamenilor politici

Richard N. HAASS

India, Iran şi pledoaria pentru duble standarde

Un lucru important, dar care se pierde în controversele legate de Irak şi Iran, este o iniţiativă notabilă ce implică o a treia ţară al cărei nume începe tot cu „I": India. Congresul Statelor Unite a ratificat Iniţiativa de Cooperare Nucleară Civilă dintre Statele Unite şi India, semnată de preşedintele Bush în timpul vizitei sale din martie la New Delhi.

Înţelegerea deschide drumul pentru exporturile de tehnologii şi materiale nucleare americane în scopul folosirii lor în programul nuclear civil al Indiei. În schimb, India a garantat că va permite inspecţii internaţionale la reactoarele sale, aflate în funcţiune sau în curs de construcţie.

Acordul este important din cel puţin două motive. Primul motiv este acela că acordul simbolizează stabilirea unei noi relaţii geopolitice între cele mai mari democraţii ale lumii, care s-au aflat adesea în tabere diferite în timpul războiului rece. Această evoluţie poate fi de o importanţă istorică pentru că va conduce nu numai la întărirea legăturilor economice şi tehnologice între Statele Unite şi India, ci şi la o întărire a capacităţii lor de a răspunde împreună provocărilor regionale şi globale, de la proliferarea armelor nucleare pînă la schimbarea climatică.

Dar acordul dintre Statele Unite şi India atrage atenţia pentru un al doilea şi mult mai controversat motiv: faptul că ar putea să slăbească eforturile de a stopa proliferarea nucleară. Criticii spun că acordul subminează Tratatul de Neproliferare Nucleară (NPT) pentru că permite Indiei să aibă propriul cozonac (armele nucleare) şi să se înfrupte din el (pentru că-i permite accesul la energia şi tehnologia nucleară). Ei pretind că acordul creează un dublu standard, potrivit căruia doar anumite state pot să posede arme nucleare.

Ca să fim cinstiţi, criticii au dreptate, cel puţin parţial. Chiar este vorba despre un dublu standard. Dar asta nu constituie o noutate. Tratatul de neproliferare, vechi de patru decenii, este el însuşi bazat pe ideea unui dublu standard, care permite deţinerea de arme nucleare numai de către cinci state – China, Franţa, Rusia, Marea Britanie şi Statele Unite. Mai mult chiar, lumea pare că s-a obişnuit cu ideea că alte trei state – Israel, India şi Pakistan – posedă şi ele arme nucleare. Criticii acordului greşesc cînd spun că el creează un dublu standard care va deschide calea ca state precum Coreea de Nord şi Iran să-şi dezvolte arsenal nuclear.

Lumea are un bun motiv să fie mult mai puţin tolerantă faţă de Coreea de Nord sau Iran, în domeniul armelor nucleare, şi să respingă cererea lor de a fi tratate la fel ca India.

Nu toate statele sînt însă egale. India este o democraţie. Transparenţa şi respectarea legii sînt normele generale de comportament, iar Guvernul indian face tot ce poate pentru a lupta împotriva terorismului. Nu există nici un motiv să ne temem că India va promova proliferarea tehnologiei nucleare către terţe părţi; dimpotrivă, este hotărîtă să prevină acest lucru.

Dar aşa ceva nu este nici pe departe adevărat pentru Iran sau Coreea de Nord. Aceasta din urmă este societatea cea mai închisă, mai tiranică şi mai militarizată din lume, cu un trecut încărcat de exporturi iresponsabile de tehnologii periculoase. Iranul oferă sprijin oficial teroriştilor, iar preşedintele său a ameninţat public Israelul cu distrugerea totală. Lumea are un bun motiv să fie mult mai puţin tolerantă faţă de Coreea de Nord sau Iran, în domeniul armelor nucleare, şi să respingă cererea lor de a fi tratate la fel ca India.

Dacă există un pericol ascuns în acordul dintre Statele Unite şi India, acesta constă în posibilitatea ca atît Coreea, cît şi Iranul să tragă concluzia că este doar o chestiune de timp pînă ce lumea se va obişnui cu ideea că ele sînt state nucleare. Dar Statele Unite şi alte ţări trebuie să le dezamăgească.

China, ruta de tranzit pentru majoritatea mărfurilor care intră sau ies din Coreea, înţelege că, dacă vecinul său ar depăşi această linie roşie, ar risca represalii militare din partea Statelor Unite şi ar determina poate Japonia şi Coreea de Sud să-şi regîndească politica de a nu construi arme nucleare. Nici una dintre aceste posibilităţi nu este în interesul Chinei.

Din păcate, nu există nici un stat care să poată influenţa Iranul în măsura în care China poate interveni asupra Coreei. Situaţia este îngreunată şi de faptul că preţurile la petrol au atins deja un nivel record, în timp ce forţele terestre americane sînt ocupate în Irak, ceea ce reduce din credibilitatea ameninţărilor militare ale Statelor Unite la adresa Iranului.

Cu toate acestea, liderii iranieni ar fi neinspiraţi dacă ar continua programul nuclear şi dacă ar ignora o posibilă acţiune militară din partea Statelor Unite. Acestea fiind spuse, o lovitură preventivă a Statelor Unite nu este totuşi în interesul nici uneia dintre ţări. Posibilele represalii ale Teheranului sau o perturbare majoră a economiei mondiale fac ca riscul să fie prea mare.

Ambele ţări – şi chiar întreaga lume – vor fi mai cîştigate în cazul unei soluţii diplomatice, adică Iranul să accepte restricţii severe în cazul oricărei activităţi de îmbogăţire a uraniului şi să fie de acord să pună la dispoziţia inspectorilor internaţionali toate locaţiile şi mijloacele legate de programul său nuclear, în schimbul unor beneficii economice şi a unor garanţii de securitate ferme.

Calculele Iranului nu vor fi afectate de ceea ce s-a întîmplat între India şi Statele Unite. Politica Iranului este mai degrabă influenţată de problemele interne şi de capacitatea comunităţii internaţionale de a forma un front comun împotriva sa. Miza nici că ar putea fi mai mare. De Iran, şi nu de India, ar trebui să ne temem.

Richard N. Haass *este preşedinte al Council on Foreign Relations şi autorul volumului* The Opportunity: America's Moment to Alter History's Course.

Copyright: Project Syndicate, 2006
www.project-syndicate.org

Eneko LANDABURU

Realităţi dure despre puterea blîndă a Europei

Încă de cînd lumea bipolară a războiului rece a lăsat loc incertitudinilor actuale, discuţiile despre reaşezarea ordinii mondiale par a se concentra pe confruntarea dintre „puterea dură" *(hard power)* şi „puterea blîndă" *(soft power)*. Se ridică două întrebări esenţiale: a dovedit Irakul futilitatea „puterii dure", şi – dacă este aşa – ce altceva poate să asigure azi stabilitatea în lume?

Aceste întrebări fac ca dezbaterea privind „puterea blîndă" a Uniunii Europene să fie mai mult decît una de interes pur academic – putem oare să-i asigurăm pe cetăţenii noştri că UE deţine răspunsuri pentru neliniştile lor? Noi, cei din Uniunea Europeană, dăm tot mai des exemplul extinderii UE ca o ilustrare clară a statutului de „putere blîndă" a Europei. Dacă ne reamintim de începutul anilor '90, putem constata că am reuşit să evităm multe scenarii dezastruoase: cu excepţia tragică a fostei Iugoslavii, atenţia liderilor naţionali s-a îndreptat spre efortul benefic de aderare la Uniune. În ţările central-europene, opinia publică vede parteneriatul cu UE ca pe o şansă de „a se întoarce în Europa". Procesul de extindere a însemnat că Europa şi-a folosit „puterea blîndă" de care dispune, pentru a încuraja reformarea acestor societăţi.

Procesul care în mai 2004 a dus la primirea în Uniune a celui mai mare număr de noi membri ne-a demonstrat statutul de care noi, cei din UE, ne bucurăm. Lărgirea Uniunii ne-a făcut să apreciem atracţia pe care aceasta o constituie şi pentru alte state şi să ne dăm seama că instrumentele „puterii blînde" chiar sînt eficiente. Lărgirea Uniunii a constituit punctul central al reacţiei Europei la schimbările determinate de căderea Cortinei de Fier şi a constituit impulsul principal pentru dezvoltarea „puterii blînde" a UE. Schimbările actuale din Turcia ne demonstrează clar acest lucru.

Programul de reformă al Turciei şi angajarea noastră permanentă în susţinerea acestui program constituie cheia politicii de „putere blîndă" în estul Mediteranei, unde scenariul ideal ar viza schimbarea Hamas într-o versiune palestiniană a Partidului pentru Dezvoltare şi Justiţie (AKP) al premierului turc Recep Erdogan.

Există numeroase exemple ale influenţei europene la scală globală.

Pentru o testare mult mai riguroasă a „puterii blînde" a UE, ar trebui să ne uităm la Politica Europeană de Vecinătate (ENP), unde zăhărelul magic al aderării la UE nu se află în spatele fiecărei negocieri dificile de ordin tehnic. Dacă „puterea blîndă" este, aşa cum a definit-o Joseph Nye, celebrul politolog american care a inventat termenul, „capacitatea de a obţine ce îţi doreşti convingîndu-i pe alţii să adopte scopurile tale", atunci dorinţa ţărilor partenere cu noi în ENP de a atinge scopurile comune, care ţin de o agendă graduală pentru fiecare ţară, reflectă un adevărat succes al politicii de „putere blîndă"– o combinaţie dintre atracţie şi persuasiune.

Există de asemenea numeroase exemple ale influenţei europene la scală globală. Dincolo de exemplul euro, care este a doua monedă internaţională, mai este Protocolul de la Kyoto, al cărui impact în politica de mediu este din ce în ce mai important. Deşi actuala administraţie americană a refuzat cu obstinaţie să vadă dincolo de aspectele coercitive ale protocolului, sprijinul manifestat de mulţi guvernatori şi primari americani, precum şi planul amplu avînd ca scop eliminarea emisiilor de carbon din California, arată că Uniunea Europeană are dreptate să susţină Protocolul de la Kyoto.

În materie de comerţ, în relaţia cu China am insistat pentru respectarea proprietăţii intelectuale. Cu cît economiile europene se dezvoltă, cu atît mai mult trebuie să ne apărăm ideile. Asta conduce inevitabil la fricţiuni cînd răspundem hotărît, dar esenţa abordării noastre este o formă clasică de „putere blîndă", anume dialogurile consistente combinate cu asistenţa tehnică. Succesul acestei abordări constă în aceea că merge în direcţia şi nu împotriva prosperităţii economiei chineze – ne aşteptăm ca înseşi companiile chineze să facă presiuni pentru respectarea proprietăţii intelectuale.

Uniunea Europeană a început eforturile de reconstrucţie a unor state eşuate, chiar înainte ca acesta să fie un subiect la modă. Reforma justiţiei, consolidarea instituţiilor democratice, instruirea parlamentarilor, asistenţă acordată forţelor de poliţie, educaţia în materie de drepturile omului, promovarea implicării publicului în luarea deciziilor şi managementul frontierelor constituie toate arii în care UE are o bună experienţă, şi nu numai pe continentul nostru. Dacă vorbim despre organizarea şi monitorizarea alegerilor – care au luat amploare după 1989 – UE este un actor vizibil şi credibil. În afara Europei, trimitem în medie 12 misiuni pe an, în locuri diverse, de la Etiopia la Autoritatea Palestiniană şi Afganistan.

Aceste misiuni au arătat angajamentul Uniunii faţă de promovarea drepturilor omului şi democraţiei. Nu mai este nevoie să spunem că acest efort este cu totul justificat de propriul nostru interes, pentru că democraţiile sînt parteneri mai buni şi mai stabili. UE este un jucător real pe scena internaţională datorită garniturii sale de instrumente de „putere blîndă", deschisă şi cuprinzătoare. Totuşi, cetăţenii UE ar trebui să fie conştienţi că nu vor avea niciodată capacitatea de a influenţa evenimentele mondiale, aşa cum vor cei mai mulţi dintre ei, dacă nu sînt dispuşi să plătească un cost mai mare, fie în domeniul financiar, fie în domeniul reformelor politice şi instituţionale, pentru a pune la dispoziţia Europei şi instrumente ale „puterii dure", dîndu-i posibilitatea să acţioneze cu totul în afara umbrelei de securitate a Statelor Unite.

Eneko Landaburu *este directorul general pentru Relaţii Externe al Comisiei Europene. Articolul a fost publicat în revista* Europe's World *(Summer 2006), editată de Friends of Europe, think-tank din Bruxelles. Apare în* Dilema veche *cu acordul editorilor.*

traduceri
de Iulia BĂDESCU

Conn HALLINAN

Cum pot salva irlandezii Orientul Mijlociu

Istoria este povestea despre trecut pe care ne-o spunem în prezent. Dar felul în care mar - căm istoria – unde punem punctele, virgulele şi elipsele – nu depinde de ceea ce s-a întîmplat, ci de modul în care ne poziţionăm faţă de istorie şi de impactul pe care vrem să-l obţinem.

Aşa cum observă Rebecca Goldstein în studiul său consacrat filozofului Baruch Spinoza, există „tendinţe puternice în fiecare dintre noi să construim imagini ale Adevărului care favorizează împrejurările în care s-a întîmplat să ne naştem". Atît Israelul cît şi Hezbollahul au fiecare propria versiune a Adevărului.

Povestea a două poveşti

Tel Aviv – Teroriştii Hezbollah au atacat la 12 iulie o patrulă israeliană lîngă graniţa cu Libanul. Trei soldaţi au fost ucişi şi alţi doi răpiţi. Israelul a lansat un contraatac în încer - carea de a-i recupera pe cei doi soldaţi.

Aceasta este versiunea Israelului şi a Statelor Unite, şi în esenţă nu este greşită, deşi Associated Press şi Agenţia France-Press au relatat iniţial că nu era clar dacă soldaţii israelieni se aflau în Israel sau în Liban. Hezbollahul spune în esenţă aceeaşi poveste, deşi accentele cad diferit.

Beirut – Luptătorii din rezistenţă au cap - turat la 12 iulie doi membri ai armatei is - raeliene pentru a negocia, în schimbul lor, eli - berarea a trei soldaţi Hezbollah reţinuţi de Is - rael din 2000. Operaţiunea a făcut parte din eforturile de a scoate Israelul din zona fermelor Shebaa, teritoriu libanez.

Fiecare din aceste versiuni determină o serie de răspunsuri predictibile. Rachetele lansate de Hezbollah ameninţă suveranitatea Israelului; ele au fost lansate după ce Israelul a bombardat Libanul; Hezbollahul ignoră Rezoluţia 1559 a ONU, care îi cere să se dezarmeze; Israelul a ignorat cel puţin alte cinci rezoluţii prin care i se cerea să se retragă din Cisiordania şi de pe Înălţimile Golan; dar cum rămîne cu Holocaustul? cum rămîne cu Cruciadele? Iahve ne-a dat nouă acest pămînt. Allah ne-a dat această ţară.

Oamenii povestesc istoria în aşa fel încît să le ajute propria cauză şi să se asigure că ei sînt de partea cea bună. Dar astfel de poveşti pot ucide. Cînd poveştile sînt dublate de victimizare, pot perpetua ciclurile fără sfîrşit ale dreptăţii şi răzbunării. Este omenirea prizonieră a unei lumi a părerilor şi contrapărerilor subiective, condamnată ca Sisif la eforturi nesfîrşite şi la promisiuni deşarte? Nicidecum. Pentru a se ajunge la o soluţie de pace, sînt necesare cîteva ajustări la propriile poveşti, chiar dacă acestea ni se par a fi adevărul ultim. Există cel puţin un exemplu în istorie care sugerează o cale de a scurtcircuita gaura neagră a poveştilor paralele.

Miturile irlandezilor

Timp de 837 de ani, englezii şi irlandezii s-au războit unii cu alţii. Lucruri teribile s-au petrecut de-a lungul acestor secole, şi irlandezii spun poveşti nesfîrşite despre ele. Se ştie cînd a început: pe 23 august 1170, Richard de Clare – „Arcaşul", pentru irlandezi – a debarcat împreună cu 200 de cavaleri normanzi şi 1000 de ostaşi, lîngă Waterford, pe coasta de sud-est a Irlandei. A pus stăpînire pe oraş în cinci zile, apoi a mărşăluit spre nord şi a zdrobit o armată irlandeză lîngă Dublin.

Aşa a început cel mai lung război din istoria Europei. De-a lungul a mai mult de 40 de generaţii, irlandezii au mocnit de furie împotriva ocupaţiei, furie care a crescut tot mai mult şi care i-a aruncat într-o dementă sîngeroasă împotriva unor armate pe care nu puteau spera să le învingă.

Irlandezii numesc asta „lunga suferinţă" şi sînt în stare să recite ca pe o rugăciune: Războiul lui Hugh O'Neill cel Roşu împotriva Elisabetei I; Primul Război pentru Pămînt; Marea răscoală din '98; Războiul Dijmei; Emancipare Catolică; Revolta Fenienilor; al Doilea Război pentru Pămînt; Rebeliunea de Paşti.

Poveştile, poemele şi cîntecele pe care irlandezii le-au scris despre aceste evenimente învaţă fiecare generaţie ce este curajul şi rezistenţa, dar în acelaşi timp resădesc ura, tribalismul şi un soi de nebunie sinucigaşă, pe care poetul William Butler Yeats o numea „un exces de iubire". Pentru englezi, bărbaţii şi femeile de la fabrica de biscuiţi Jacob şi de la Poşta Naţională, care s-au revoltat în Duminica Paştelui a anului 1916, erau trădători şi teroriști. Britanicii au devastat Dublinul pentru a-i prinde pe rebeli şi apoi i-au executat în faţa zidurilor închisorii Kilmainham.

Pentru Yeats, rebeliunea a însemnat naşterea unei „teribile frumuseţi", una care a schimbat Irlanda pentru totdeauna şi care i-a ridicat pe liderii executaţi la rangul de martiri şi sfinţi. Ceea ce a început ca o provocare hi- merică împotriva Angliei în mijlocul primului război mondial, s-a transformat într-un mit cultural.

Care sînt poveştile pe care Hezbollah le va spune despre Bint Jbail, despre cum cea mai puternică armată din Orientul Mijlociu a fost incapabilă să-l cucerească după aproape o săptămînă de lupte sîngeroase? Aşa cum englezii au făcut cu Dublinul în 1916, şi israelienii au bombardat zona cu artileria, dar asta nu va înăbuşi povestea pe care Hezbollah o va spune despre cum a înfruntat puternica brigadă Golan.

Care sînt poveştile pe care israelienii le vor spune despre viaţa în adăposturi? Vor face comparaţia cu spiritul de la Masada, echivalentul evreiesc al Rebeliunii de Paşte? Îşi vor spune că, încă o dată, micul Israel a fost înconjurat de duşmani, din toate părţile?

Ambele versiuni au finaluri asemănătoare: o mulţime de morţi şi refugiaţi, prăbuşiri economice şi infrastructuri distruse. Dar ambele versiuni vor încuraja un tribalism care spune: „Noi sîntem deosebiţi, sîntem mai buni, sîntem stăpîni aici, iar răul pe care-l facem celorlalţi este anulat de răul pe care ceilalţi ni-l fac nouă".

Acordul din Vinerea Luminată (Good Friday Agreement)

Istoria nu se repetă complet, există cărări neumblate şi toate analogiile pot eşua. Precum oracolul din Delphi, şi Clio – muza istoriei – prezice ceea ce vrem ca ea să prezică. Dar istoria recentă a Irlandei chiar merită să fie studiată.

Începînd din 1992, principalii combatanţi din Irlanda de Nord au început să poarte negocieri, în principal din cauză că majoritatea din ambele comunităţi era sătulă de violenţa sectară. Nu a fost uşor, dar negocierile au dus la *Acordul din Vinerea Luminată*. Acest acord a adus în 1998 pacea pentru cea mai mare parte dintre catolicii şi protestanţii beligeranţi. A fost un proces la care Statele Unite au contribuit, spre deosebire de rolul jucat în recenta criză din Orientul Mijlociu.

Pentru a ajunge la o înţelegere, părţile au fost nevoite să lase în urmă o serie de mituri. Primul mit este acela că forţa va determina oamenii să facă ceea ce tu vrei ca ei să facă. Dacă rachetele Qassam şi Katiuşa nu au forţat Israelul să arunce prosopul, de ce Israelul o fi convins că bombele şi artileria ar face ca Hezbollah şi Hamas să renunţe? A sugera că arabii vor reacţiona diferit la violenţă decît evreii sau irlandezii constituie o judecată rasistă.

În loc să-i înspăimînte pe libanezi şi palestinieni, acest război mai degrabă i-a unit. Reacţia Israelului în Gaza şi Liban a determinat pur şi simplu o furie colectivă atît împotriva Israelului, cît şi a Statelor Unite. Un sondaj realizat de Centrul pentru Cercetare din Beirut arată că 89% dintre libanezi nu consideră că Statele Unite sînt un „negociator onest", iar 87% sprijină „atacurile cu rachete ca răspuns" ale Hezbollahului.

Chiar şi Al-Qaeda, care în mod curent îi numeşte pe şiiţi „cîini" şi „spin în coasta Islamului", a chemat la susţinerea rezistenţei în Liban. Într-adevăr, Israelul a reuşit să-i unească pe şiiţii Hezbollah cu sunniţii Hamas.

Al doilea mit este acela că poţi să schimbi ţara altora. Nu poţi să spui libanezilor ce politică internă ar trebui să aibe, nici palestinienilor că pot avea un stat, dar numai dacă este presărat cu colonii evreieşti şi înconjurat de un zid. Un astfel de stat palestinian nu este o ţară, ci o închisoare în aer liber, cam cum este Gaza astăzi.

Toate coloniile vor trebui retrase, graniţa va trebui stabilită pe linia verde din 1967 şi Ierusalimul va trebui împărţit. Ocupaţia este ilegală, imorală şi în mod sigur nu în interesul Israelului. În loc să-l asculte pe David Ben-Gurion, care a îndemnat Israelul să se retragă din teritoriile cucerite în 1967, Tel Avivul a stabilit acolo colonii şi a păstrat Ierusalimul de Est.

În schimb, palestinienii vor trebui să renunţe la dreptul de reîntoarcere pentru refugiaţi şi să accepte o înţelegere care să-i despăgubească pentru pămînturile pierdute în 1948. Indiferent de nedreptatea din spatele expulzărilor iniţiale, a cere Israelului să se autodesfiinţeze nu este un bun început de discuţie. Israelul este o ţară, dacă nu pentru alt motiv, măcar pentru acela că Holocaustul a făcut să fie aşa.

Dar Israelul nu poate continua să se ascundă în spatele argumentului că nu trebuie negociat cu „teroriştii". Dacă Anglia a putut să negocieze cu Sinn Fein şi cu Armata Republicană Irlandeză, atunci şi Israelul poate să negocieze cu Hezbollah şi Hamas. Israelul a organizat recent un seminar de două zile cu prilejul celei de-a 60-a aniversări a bombardării hotelului „Regele David" de către rezistenţa evreiască. Explozia a ucis 92 de oameni. Teroristul unuia este luptătorul pentru libertate al celuilalt.

Dacă Anglia a putut să negocieze cu Sinn Fein şi cu Armata Republi cană Irlandeză, atunci şi Israelul poate să negocieze cu Hezbollah şi Hamas.

Unii vor opune rezistenţă unei asemenea înţelegeri, aşa cum unii radicali catolici şi protestanţi din Irlanda de Nord au respins *Acordul din Vinerea Luminată*. Dar în Irlanda de Nord aceste forţe au fost din ce în ce mai marginalizate. Cu toată fragilitatea sa, acordul rezistă.

În ciuda celor opt secole de ocupaţie şi a celor 24 de ani de război civil, irlandezii din ambele tabere îşi minimalizează propriile poveşti naţionaliste şi găsesc un teren comun de dezbatere. Lumea nu are nevoie de alte mituri tribale şi poveşti care să ne spună că este bine să arunci în aer restaurantele sau să distrugi oraşele din sudul Libanului. E nevoie de soluţii reale şi de o ordine morală care să nu facă diferenţa între un copil evreu ucis şi un copil arab ucis. Viaţa plînge pentru ei la fel şi nici una dintre dureri nu atîrnă mai greu din cauza apăsării istoriei.

***Conn Hallinan** este analist de politică ex - ternă pentru Foreign Policy in Focus (www. fpif.org) şi conferenţiar în jurnalism la Universi - tatea California, Santa Cruz. Articolul este repro - dus de* Dilema veche *cu acordul FPIF.*

traducere de Iulia BĂDESCU

Andrei CIURCANU

Ora de linişte din Ferentari, pe strada Veseliei

Vechea poveste

Să te apuci să vorbeşti despre Ferentari, să îl cauţi de boală ca pe o bătrînă şi de geamuri sparte pe la blocurile comuniste e inutil. E ca şi cum ai lua la tăvălit, după ce alţii au făcut-o înaintea ta, o cîrpă ponosită şi plină de mizerii. Pentru ca după aceea să o aduci triumfător în faţa publicului pentru a-i arăta ceea ce e evident.

Că oamenii nu au bani, că străzile sînt vai de mama lor şi cîinii atacă pe la fiecare colţ de stradă, că locuinţele stau într-o rînă şi sînt gata să devină una cu pămîntul pentru vecie.

Dar cîţi dintre noi ştim că în toată România există doar patru străzi care au fost botezate strada Veseliei? Fiecare în cîte un colţ al ţării. Una în Arad, alta în inima Moldovei, la Piatra Neamţ, o alta în Tulcea şi cea mai în vogă şi, se pare, cu personalitate, cea din cartierul Ferentari, Bucureşti.

Acest Ferentari, un buboi plin de evenimente care, de fiecare dată cînd e spart, aduce pe prima pagină a ziarelor numai mizerii. Vezi cazul MISA, clanul Cămătaru, reţelele de trafic de droguri şi carne vie, pungaşi mărunţi şi găinari.

Cartierul Ferentari este locuit de 120.000 de oameni, din care 80% fac parte din minoritatea romă. Ferentari este considerat ca fiind zona în care sînt percepute cele mai mici taxe (pe o scală de 1 la 4, a fost considerată zonă de grad 4), egale cu cele percepute în zonele din jurul Bucureştiului (Direcţia de taxe a sectorului 5).

Cartierul are o proastă reputaţie în Capitală şi este cunoscut ca fiind centrul de acţiune al bandelor de trafic de droguri, prostituţie şi mafie. Acest lucru este confirmat de arestarea şefului clanului, Cămătaru, şi de recentele raiduri ale Poliţiei în zona Zăbrăuţi, după o serie de incidente cu droguri. Este singura zonă din Bucureşti care dispune de două secţii de Poliţie şi alte două secţii ale Jandarmeriei, numărul poliţiştilor fiind dublu faţă de alte zone din Capitală (www.wikipedia.org).

Strada Veseliei – episodul I

Din Timpuri Noi iei autobuzul 323. La a opta staţie ai ajuns. Ca să fiu mai clar, de la tîrgul de nimicuri din Toporaşi, mai mergi patru staţii şi cobori în faţa unui bloc cenuşiu unde, la umbra unui copac stufos, aştepţi tramvaiul 8. Singurul care se încumetă să intre în inima Ferentariului. După ce te-ai urcat, mai aştepţi să scîrţîie frînele de patru ori şi apoi ajungi pe strada Veseliei. Ai văzut molozul de gunoaie care te aşteaptă în prag? Ei bine, de acolo începe şi merge vreo 4-5 sute de metri, după care te duce pînă în buza ruginită a unei şine de tren părăsite, pentru ca mai apoi să te arunce cu iz iute şi miros de urină în strada Progresului.

Dacă nici aşa nu reuşeşti să ajungi, atunci întreabă pe orice bărbat pe care-l chiteşti că-i microbist, unde joacă Rapid II şi o să-ţi explice el mai bine.

Strada Veseliei e o bucată de asfalt în bălţile căreia se oglindeşte atît de bine România că te aştepţi la orice pas să îţi apară în faţă un Becali, apoi un Columbeanu cu o Lolită la braţ sau un Konstantinos Passaris nervos. E o fîşie de asfalt cu vile pompoase de Cotroceni, acoperite de iederă şi garduri înalte, presărate printre cocioabe liliputane cu ţevi şi tablă în loc de garduri. Cu maşini puternice care sfîrîie pe asfalt ca o bucată de costiţă pe grătar şi căruţe care străbat în cîntec tot Bucureştiul: „Fiare vechi luăm! Fiare vechi luăăăăăăm!".

Strada Veseliei e strada lui nenea **George** care are o tricicletă şi te întreabă, de cum te vede că scrii în carneţel, dacă îl pui şi pe el în ziar. De 15 ani îşi plimbă tricicleta obosită pe la pedale şi cară de două ori pe zi apă într-un butoi de 50 de litri, de la o cişmea. „Stau aici de cînd mă ştiu. E şi bine, e şi rău. Ce să spun... nu e mare veselie, dacă mă înţelegeţi" – rîde şugubăţ moşneagul, după care o ia din drum, în fluierat de buze supte.

E strada unde casele au copci zidăreşti pe la colţuri şi stau împuşcate pe la ferestre cu bucăţi de metal, care le intră în pielea tencuită pe la stolerii şi apoi îşi scot capetele prin burta de deasupra centurii.

Numărul 21 – Partidul pentru Patrie, partid legal constituit

Prin poarta întredeschisă se zăreşte o slăbătură de om. Îi vezi numai nasul tolănit pe o canapea soioasă în mijlocul curţii. Stă ca o bucată de ciocolată uitată în soare. Căldura te bate în cap şi apoi te ia uşor de la genunchi, se ridică pe la subsuoară, te gîdilă la urechi şi apoi urcă pe tîmple, se topeşte deasupra frunţii, exact acolo unde se pupă pielea cu primul fir de păr şi coboară să-ţi gîdile nasul cu picuri săraţi. Ţiganul nu mai poate de căldură. „E foarte cald, domnul meu, foarte cald" – bîiguie bărbatul. „Eu ce să vă spun. Mai degrabă mergeţi mai încolo, că e oameni mai deştepţi care să vă spună lucruri. E şi un partid."

O clădire albă, cu două etaje. Geamurile sînt închise. Un bărbat cu mustaţă marca Führer.

– Bună ziua. E cineva la partid?

– Nu. Nu e nimeni. Dar staţi să văd.

În spatele porţii, un televizor Diamant 210. Bărbatul se întoarce. Face semn că nu e nimeni.

– Ce faceţi cu televizorul ăsta?

– L-am adus că poate trebuie la partid.

– Sînteţi înscris?

– Nu sînt, dar nu vă pot da mai multe detalii. Ştiu că e înfiinţat de foştii deţinuţi politici, legionari, care au făcut închisoare pe timpul comunismului şi al lui Ceauşescu. E un partid care se încadrează în cererile legale: să respecte legile – partid legal constituit în 1994.

– Păi, şi televizorul de ce l-aţi adus dacă nu sînteţi membru?

– Păi, ca să fie.

Ferentari era o bandă de criminali al banezi, responsabilă de numeroase crime şi răpiri, motiv pentru care au fost acuzaţi de terorism de către Forţele de Securitate ale Serbiei. Ferentari a devenit ulterior un simpatizant al grupărilor separatiste albaneze. Banda era cunoscută ca un duşman al creştinilor. Musulmanii nu erau nici ei iertaţi de atacurile acestora. Cei care nu plăteau taxe erau vizaţi. Locuitorii din fosta zonă Kosovo se arată înspăimîntaţi cînd amintesc de numele bandei.

Un amplu material despre banda Ferentari a fost publicat în presă de reporterul Nigel Willington. El a realizat o serie de interviuri cu foşti membrii ai bandei, pe care ulterior le-a inserat în materialul său, „The Gangs of Kosovo" şi l-a publicat în The London Times (www.wikipedia.org).

Fără violenţă

„Nu e cum se zice la televizor, domnule. E la cîteva strade mai încolo. Dar aici nu e gălăgie." Dna **Botiţă** îşi plimbă ochii după maşinile mereu grăbite şi printre moviliţele de gunoi. Stă de 50 de ani aici. „Nu am lucrat toată viaţa că nu m-a lăsat bărbatul. A trebuit să stau cu copiii să îi cresc. E linişte. Noi nu ne băgăm în treburi necurate şi nici ei nu vin la noi." Care ei? „Ăia de îi arată la televizor. Să ştii, mamă, că eu stau aici de o viaţă şi nu i-am văzut. Dar nici nu-s curioasă, sinceră să fiu. Nimic nu s-a schimbat. Nici case, nici vile, nici oameni."

Tropa, tropa, tropa, tropa. Căruţele cu harbuji şi fier vechi scîrţîie alene. Abia acum îmi dau seama unde trag toate căruţele cu soliştii de dimineaţă de la mine din cartier. „Fiare vechi luăm! Fiare vechi luăăăăăăm!"

Strada Veseliei – episodul al II-lea

E strada unde pisica fălcoasă şi cîinele costeliv din filmele lui Kusturitza se fugăresc în voie şi scotocesc, mai abitir ca niciodată, în munţii de gunoi. E palma de şosea unde copii joacă poker cu cărţile de tarot ale bunicii, ţiganii sînt albi şi ciocolatii deopotrivă, aerul e uneori dulce, alteori iute de-ţi dau larimile, casele poartă sub coşmelii ţigănci tinere de-ţi vine să-ţi iei lumea în cap, cînd îţi zîmbesc din spatele fustelor vaporoase şi a ochilor negri, şi ţigănci trecute de a doua tinereţe, sleite de puteri de la atîta cărat fier vechi şi stoarse la sîni de la droaia de copii.

Strada Veseliei e strada unde oamenii spun vitejeşte că nu le e teamă de hoţi, dar la fiecare poartă stă lipit „Cîine rău". E strada unde joacă Rapid II, iar SC Industria Iutei angajează muncitori pentru răsucit sfori.

Unele companii de taxi (conform unor analize din 2003) au înregistrat la biroul primarului un act prin care refuză să aducă clienţi în zonă. De asemenea, şi transportul în comun este destul de restrîns (3 linii de autobuz şi 3 de tramvai, în comparaţie cu 11 linii de tramvai, 22 de linii de autobuz şi un troleibuz care tranzitează zona Rahova, la fel de întinsă ca Ferentari).

De cele mai multe ori, localnicii vorbesc despre Ferentari ca despre „Ferentax" sau „Ghettoland", datorită faptului că în această zonă mai pot fi văzute blocurile comuniste, fără geamuri şi parţial arse de la surse improvizate de căldură. De asemenea, cartierul mai este cunoscut sub numele de Bronx-ul României (www.wikipedia.org).

Să ne veselim niţel

Petrică are o cicatrice supurîndă exact în vîrful capului, de ai crede că abia a reuşit să nu-şi piardă scalpul. Lipit de un stîlp, trage plin de băutură, pînă la refuz, dintr-un muc de ţigară. Nici nu poate să vorbească. Degetele cu unghii groase, galbene, îi umblă aiurea prin nisip. „Eu stau aici de cînd lumea. Mă împac cu toţi şi nu mă cert cu nimeni. Mai beau cîte un pic, de-aia se mai supără baba pe mine."

Pantofii sînt despicaţi de la jumătate ca să intre în ei degetele butucănoase. „Nu e nici un pericol. Vă spun eu, care am mai dormit pe afară. Păi, dacă erau, nu mă jefuiau şi pe mine?"

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Crimă cu premeditare

Sorin Antohi a fost turnător, părintele Marchiş asemenea. Brusc, peste România mea a năvălit un miros greu, pestilenţial, de fecale. Ştiu, sună dur pentru acest colţ de pagină, dar, în actualul context, cred că exprimarea e potrivită. Reacţia mea – şi nu doar a mea! – la auzul veştilor despre Muscă, Antohi, Marchiş (Doamne, oare cine mai urmează?!) e aceea a unui om care, nebănuind nici o clipă ce-l aşteaptă, se vede aruncat brusc, fără explicaţii, într-o hazna. Şi, mai mult, e închis acolo pentru o perioadă nedefinită.

Mi-e silă şi nu mi-e milă. Creştineşte ar fi ca în aceste momente să învăţăm să iertăm. Şi, oricum, la cîte ne mai aşteaptă, iertarea e, de departe, singura noastră şansă. Dar sila tot mă apasă. Îmi scutur, bîntuit de greaţă, umărul pe care l-am atins, cîndva, de intelectualii subţiri adunaţi în conclavuri savante pe fotoliile Grupului pentru Dialog Social. Ori la Alianţa Civică. Eram mic şi prost şi mă uitam la ei cu admiraţie nesfîrşită, salivînd ca un cîine în aşteptarea osului. Voiam să mă fac mare şi să fiu ca ei. Acum mi-a trecut. Şi, în locul admiraţiei de odinioară, s-a instaurat sila. Brusc, peste figurile luminoase din trecut, înconjurate de aura înţelepciunii şi a neprihănirii, s-au ridicat semne uriaşe de întrebare: dacă şi EL a fost turnător, dacă şi EA a semnat un angajament cu Securitatea?

Nu mai am încredere în nimeni. Cînd tata a început să-mi spună acasă că, pe vremuri, l-au căutat şi pe el securiştii, l-am întrerupt brusc, strigîndu-i să se oprească. S-a speriat el, dar cel mai tare m-am speriat eu. Gîndul că ar putea fi şi el din aceeaşi categorie m-a curentat ca o muşcătură de viperă. Mi-e şi frică să mai întreb. De obicei, cînd se discută despre colaborarea cu Securitatea, ies din cameră, ca să nu aud.

Am vrut să ştiu, mi s-a părut cel mai important lucru dintre toate cele neştiute după 1989. Dar nici în cele mai negre gînduri n-am crezut că va fi aşa. Pe Antohi, Muscă, Marchiş şi toţi ai lor nu-i acuz pentru ce-au semnat atunci. Mă ştiu slab şi făcut din carne, muritor, laş, prin urmare. Dacă nu s-ar fi întîmplat să am norocul unei naşteri în anii tîrzii ai dictaturii, aş fi fost, probabil, la rîndul meu, un turnător. N-am, prin urmare, nici un merit şi nu aştept medalia neprihănirii. Dar pe toţi cei care, abia acum, ies public, mărturisindu-şi păcatul trădării îi acuz de crimă cu premeditare. Minţind şi tăinuind, ei au ucis speranţa şi şansele noastre de vindecare rapidă. Ei m-au ucis, luîndu-mi darul de preţ al încrederii în oameni.

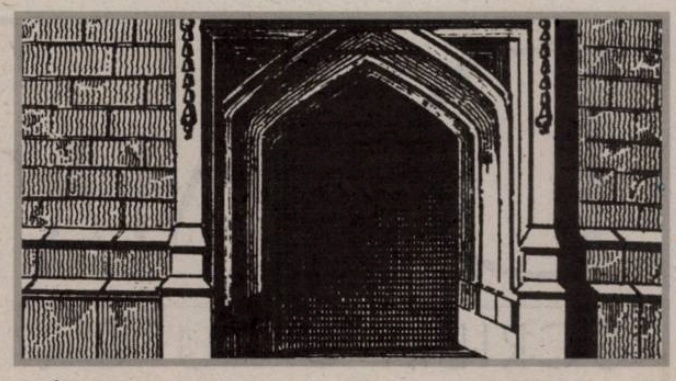

Îi vom ierta. Pentru că ne e dat să ne îngrijorăm mai tare de rezultatul unui meci România-Bulgaria decît de rezultatele deconspirării Securităţii ca Poliţie politică. Iertarea va veni din uitare şi din vina comună. O ceaţă grea va ascunde cadavrele minciunii sub amvonul lui Marchiş, apoi sub catedra lui Antohi... Asemeni lor, şi noi, ceilalţi, din dorinţa de a o lua de la capăt, vom învăţa să ascundem adevărul. Fetiţei mele nu-i voi spune niciodată că Sorin Antohi a fost turnător la Securitate. Şi-o voi lăsa să meargă la slujbele lui Marchiş de la Stavropoleos. Probabil că o voi însoţi şi eu. Dar, pentru cîteva luni sau poate chiar ani, ţin doliu după oamenii cîndva dragi, răpuşi de păcate şi minciună pe frontul României.

FIE ŞI DUPĂ UN 2-2 NEFERICIT, A FI NUANŢAT NU E O ATITUDINE CARE TOPEŞTE MARILE VALORI ROMÂNEŞTI SUB UN SINGUR NUME: MORCOVU

● E adevărat că românii au huiduit vîrtos imnul Bulgariei, e adevărat că suporterii bulgari au replicat scandînd „Ţiganii, ţiganii!“, dar incidente din acelea majore, hai să fim serioşi, nu s-au înregistrat. În jurul stadionului, balcanicii s-au cam bătut cu beţele steagurilor şi crengi de copaci, apoi „şi-au urat să meargă împreună în UE şi, pentru a fi mai expliciţi, au folosit degetele mijlocii...“. Aceste ultime detalii ghilimetate au fost oferite presei de şeful dispozitivului de jandarmi dislocat la stadion, Olimpiodor Antonescu. Fie şi după un 2-2 nefericit, nedrept şi inadmisibil, am puterea, ca nuvelist balcanic cum mă simt nu o dată, să salut acest prenume, Olimpiodor. (**R. C.**)

● Tocmai după ce au difuzat un autopromo, duminica trecută, în care se lăudau că ştirile lor sînt lipsite de nuanţă, cei de la Antena 3 şi-au cerut scuze de la telespectatori şi de la rudele lui Silviu Brucan că au anunţat decesul acestuia, pe cînd Brucan supravieţuise unei operaţii de anevrism de aortă. Poate că a fi nuanţat nu e chiar atît de rău... (**C. P.-B.**)

● Duminica trecută, pe Lipscani, un cetăţean etnic dă şi înjură la greu şi din senin doi poliţişti. Le zice de toate cele, de la organe la neamuri (şi cele în viaţă, şi cele decedate). Reacţia oamenilor legii: *Vă rugăm mult să vă calmaţi*. Nu cerut de acte, nu luare de poziţie, doar o atitudine deferentă şi un zîmbet încurcat pe buze. Iniţial, m-am gîndit să încerc şi eu să mă alătur cetăţeanului, că părea amuzant, dar pînă la urmă mi-a venit mintea la cap. *Kids, do not try this at home!* (**S. G.**)

● Căldura topeşte din nou asfaltul şi suceşte minţile cetăţenilor. Ieşind din magazinul Billa şi dînd cu moalele capului de căldură, un cetăţean exclamă: „Nenică, iar veni căldura! Aşa de rău că-mi topi şi semnalul de la telefon“. (**R. T.**)

● Din „Apelul pentru salvarea culturii române vii“ publicat recent, în afară de finalul ameninţător-apoteotic („Ora noastră se apropie!“), am mai reţinut următoarea

Cu ochii-n 3,14

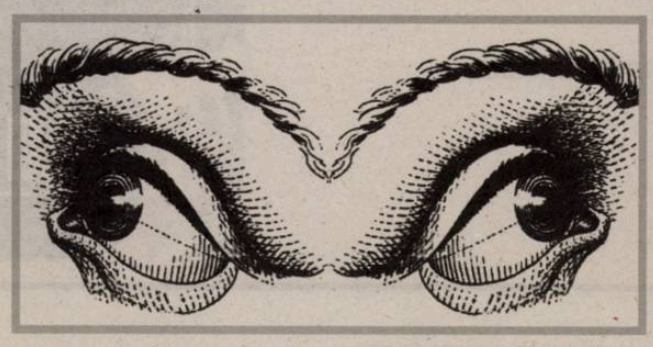

tentativă de definiţie a conceptului de „noi“: „Prin noi, prin marile valori româneşti, ţara noastră, în timp, poate să-şi schimbe imaginea în lume, care, se ştie, este, la ora actuală, execrabilă. «Noi» înseamnă cărţile noastre. Tablourile, sculpturile, spectacolele noastre. «Noi» înseamnă revistele naţionale: *România literară, Contemporanul, Convorbiri literare, Timpul, Steaua, Familia, Vatra, Dacia literară, Cronica, Viaţa românească, Jurnalul literar, Poesis* şi altele. Cîteva. Puţine. «Noi» înseamnă editurile noastre.“ Care va să zică, noi şi-ai noştri... (**M. V.**)

● *„Creditul pentru excursie în jurul lumii“, „Creditul pentru surpriza de la aniversarea de zece ani“, „Creditul pentru elicopter“, „Creditul pentru elefanţi“. Puteţi obţine toate aceste credite de la Banca Ţiriac, toate sub un singur nume: Creditul pentru Orice*, spune un anunţ afişat pe geamurile unei bănci. Pe mine, personal, m-ar interesa un credit pentru şerbet de fluturi cu aromă de pian sau de fotoliu îmbrăcat în sardele neutre. Se poate? (**D. S.**)

● Pe forumul cinemagia.ro, părerea unui june *user* despre actuala dosariadă: „Cand ai sub 30 de ani (cazul meu) iti da tastatura sa-i acuzi pe altii de colaborationism. Sunt sigur insa ca o parte din tinerii de azi ar fi dat pe goarna daca-l apucau pe Ceasca pentru o camera de camin, o repartitie mai buna, etc... La cit de ahtiati sunt unii studenti dupa tot felul de burse, mariri de note (astia cu maririle de note ar trebui cocosati cu bataia, te duci si tu cu morcovu la o restanta si dai peste 5-6 papitoi care vor 10 pe linie) nu cred ca se punea problema lipsei de lingai pentru Secu...“ (**a. l. ş.**)

ÎN VÎRFUL UNUI ARHI-NEMURITOR EXISTĂ DOI BĂRBAŢI (FOŞTI 4 SPRE 5) CARE VARSĂ UMBRELA

● 35.000 de dolari costă o călăuză care să te ducă pînă în vîrful Everestului. Cam cît o garsonieră, la mine, în Giuleşti. (**M. C.**)

● Arhiepiscopul de Alba Iulia, Andrei Andreicuţ, a recunoscut că a dat o notă informativă la Securitate despre un alt preot. A spus însă că referinţa sa a fost „*super*-pozitivă“. Nici nu ne puteam aştepta la altceva din partea unui *arhi*-episcop. (**A. M.**)

● Steve Irwin, eroul de pe Animal Planet care se lupta cu crocodili şi şerpi, a murit înţepat de o pisică de mare. Sincer, eu îl credeam nemuritor! (**M. C.**)

● La parterul unui bloc din apropierea Mall-ului Vitan există un cabinet de „Cosmetică, Frizerie, Coafură, Manichiură şi Pedichiură“. Ei bine, cum credeţi că se numeşte el? „Scaraoschi SRL“! Mă gîndesc cum ar suna o posibilă reclamă: „Cînd ieşi de la noi, arăţi ca dracu'!“. (**a. l. ş.**)

● *În atenţia misoginilor şi antifeminiştilor.* Circulă de mult următoarea butadă: „Femeile nu vor putea niciodată să joace bine şah fiindcă ele nu-s capabile să stea tăcute mai mult de-o oră“. Nu se ştie exact cine a formulat această răutăciune: ori Paul Keres, ori Anatoli Karpov, doi bărbaţi foşti campioni mondiali. Nu are importanţă, mai ales că nu e nici corectă în întregime, ci doar în a doua ei parte. (**R. C.**)

● „Poate ar fi bine să mai plecaţi totuşi şi în concediu“ – îi spune Radu Moraru (B1 TV, 4 spre 5 sept. a.c.) lui Gigi Becali. „Cum adică, să treacă două săptămîni şi să nu fac eu nimic?“ – zbiară invitatul. „Ei, vă mai odihniţi, vă mai aerisiţi...“ – cutează moderatorul. *„Io?“* – zbiară musafirul, cu aerul că e jignit că cineva crede că el ar fi nervos sau obosit. Cu cinci minute înainte, invitatul tocmai spusese – zbierat – că el se spînzură în direct dacă cineva îi scoate, lui, dosar de informator. Peste cinci minute, el va spune – zbierat – că se va spînzura în direct dacă un oponent al său va ajunge preşedinte înaintea lui. (**A. C.**)

● Ştiţi vorba curat românească „a vărsa din cadă şi părinţii odată cu apa“? Dacă n-aţi auzit-o decît pe cea cu copilul şi copaiele (anacronică, e drept), luaţi notiţe din traducerea lui Vasile V. Poenaru la cartea lui Konrad Lorenz, *Cele opt păcate ale omenirii civilizate* (Editura Humanitas, 2006), p. 81. (**S. S.**)

● În Baia Mare am văzut: un „Nicht (sic!) Bar Havana“, o „Umbrela SRL“, o covrigărie „Covrigul cercetaş“ şi un Restaurant „Elveţia“ – *since 2006*. (**M. C.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 1 septembrie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 4.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: *Călători, turiști, personaje, scriitori*
● ANCHETĂ: *Lecturi și stări*
● INTERVIU cu Gheorghe Crăciun:
„Un scriitor adevărat este un masochist incurabil“
● RECENZII: *Ce e de citit în toamna aceasta?*
● REPORTAJ: *Lectura, antidot la trecerea timpului*
● PROFIL: Cristian Tabără
● DOCUMENTE: Irina Nicolau, *Mărturie de dincolo*

Dilemateca
Îți dă de citit

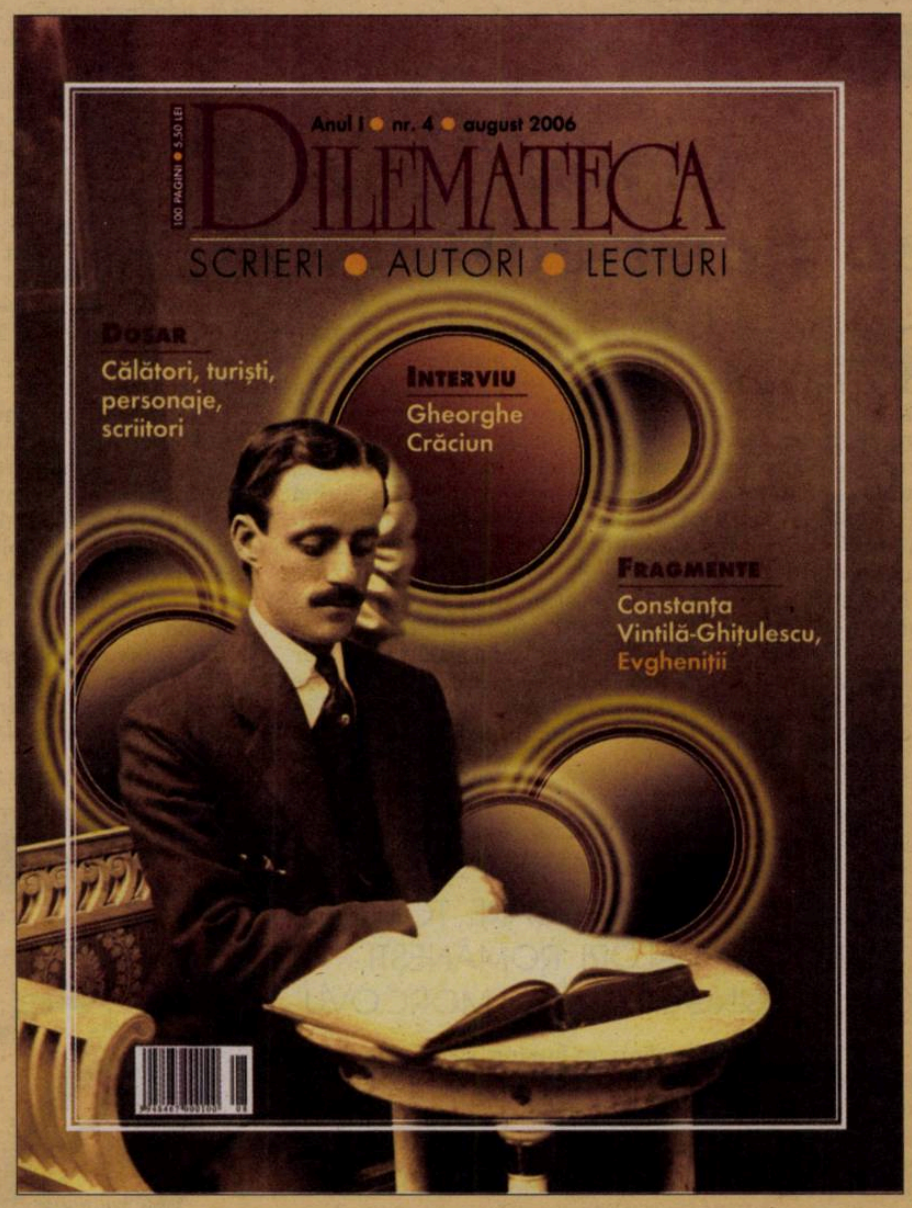

Luați o gură de cultură

În ce se scrie-n lumea asta pe partea de gastronomie a minții v-am gătat un "concentrat de cultură", un extract de cea mai bună gândire și cel mai ales umor, pentru a vă ferici câteva ceasuri în săptămână: "Aspirina", "Plai cu boi", "Dilema veche", "Dilemateca" și "România literară". Poftă bună să aveți, că masa ce-o alegeți vă poate aduce chiar mai mult decât credeți: de vă e pe plac să vă abonați la una dintre aceste bucate fine pentru rațiune, puteți fi câștigați prin tragere la sorți cu premii bogate, cum ar fi:

Premiul cel mai mare:
un Volvo S40
cu 10 CD-uri audiobook
www.volvocars.ro

Premiul cel mare:
10 valize cu cărți,
fiecare în valoare
de 590 RON

Premiul mare:
100 de premii
contravaloarea
abonamentului

Perioada promoției: 21 august 2006 – 3 noiembrie 2006.
Valoarea totală a premiilor: 80.780 RON.
Regulamentul poate fi consultat gratuit la sediul nostru sau: Școala Fiarelor 3, sector 1, București și pe site-urile www.dilemateca.ro și www.aspirinaonline.ro.

TALON de ABONAMENT
3 luni – 23RON (12 numere ale revistei)
6 luni – 46RON (24 numere ale revistei)
1 an – 90RON (50 numere ale revistei)
NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Prezenta constituie consimțământul meu expres și neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon. Semnătură*
*Rubrici obligatorii.

TALON de ABONAMENT
3 luni – 29RON (12 numere ale revistei)
6 luni – 56RON (24 numere ale revistei)
1 an – 110RON (50 numere ale revistei)
NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Prezenta constituie consimțământul meu expres și neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon. Semnătură*
*Rubrici obligatorii.

TALON de ABONAMENT
3 luni – 16RON (12 numere ale revistei)
6 luni – 31RON (24 numere ale revistei)
1 an – 61RON (50 numere ale revistei)
NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Prezenta constituie consimțământul meu expres și neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon. Semnătură*
*Rubrici obligatorii.

TALON de ABONAMENT
3 luni – 29RON (12 numere ale revistei)
6 luni – 57RON (24 numere ale revistei)
1 an – 113RON (50 numere ale revistei)
NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Prezenta constituie consimțământul meu expres și neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon. Semnătură*
*Rubrici obligatorii.

Abonează-te la una dintre publicațiile prezentate în taloane și poți câștiga:
1 Volvo S40 + 10 CD-uri audiobook
10 valize pline cu cărți
100 de premii contravaloarea abonamentului

CUM MĂ ABONEZ? Plătește prin mandat poștal sau prin bancă contravaloarea oricăruia din abonamentele de mai sus în contul lei RO08 BRDE 445S V502 3629 4450, deschis la BRD, Sucursala Dorobanți București, titular SATIRICON SRL, CUI 18006758.

CUM PARTICIP LA PROMOȚIE? Trimite talonul și dovada plății la CP 68 OP 63 București sau prin fax la 021-230.51.07 sau prin e-mail la abonamente@satiricon.ro și ești înscris în promoție.

S.C. SATIRICON SRL prelucrează datele dvs. cu caracter personal mai sus menționate în scopul de a desemna câștigătorul concursului și pentru activități gestionărești, fără a fi destăinuite terților. Conform Legii nr. 677/2001 beneficiați de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor, dreptul de a nu fi supus unei decizii individuale. Totodată, aveți dreptul de a vă opune prelucrării datelor personale care vă privesc și să solicitați ștergerea acestora, adresându-vă societății noastre cu o cerere scrisă, datată și semnată. De asemenea, vă este recunoscut dreptul de a vă adresa justiției. Datele dvs. nu vor fi transferate în străinătate. S.C. SATIRICON SRL este înregistrat ca operator cu nr. 3080.

TALON de ABONAMENT
3 luni – 29RON (12 numere ale revistei)
6 luni – 57RON (24 numere ale revistei)
1 an – 113RON (50 numere ale revistei)
NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Prezenta constituie consimțământul meu expres și neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon. Semnătură*
*Rubrici obligatorii.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. **138** ● 15-21 septembrie 2006 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“
pagina **3**

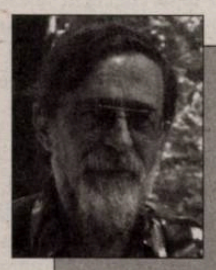

Vintilă Mihăilescu
„Revenire“
pagina **7**

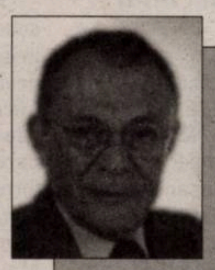

Michel Rocard
„Sîntem cu 5 ani mai înţelepţi?“
pagina **20**

Cetăţeni pe Internet

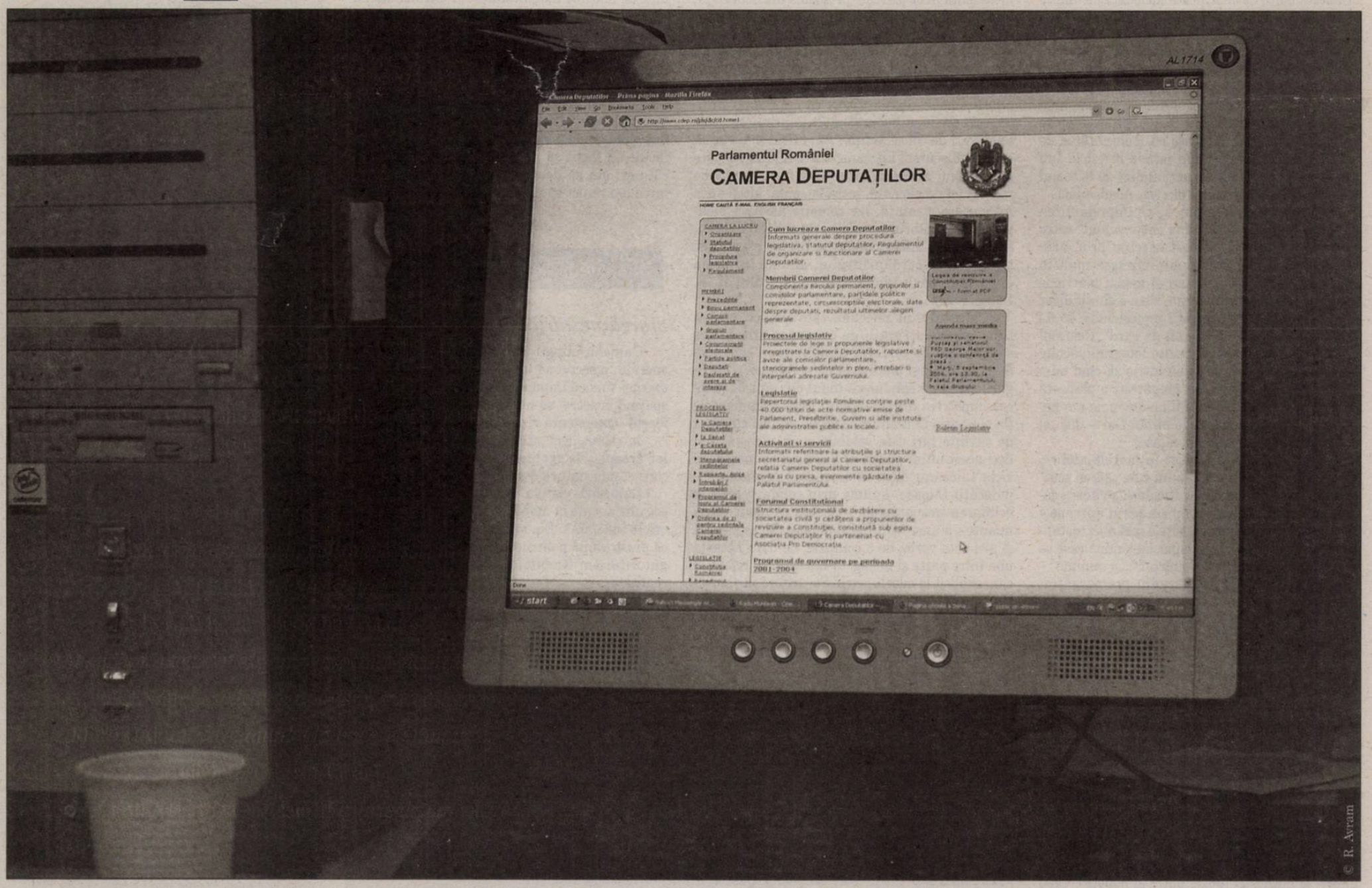

© R. Avram

„Vom crea o civilizaţie a inteligenţei în cyberspaţiu. Fie ca ea să fie mai umană şi mai dreaptă decît lumea pe care guvernele voastre au creat-o pînă acum.“

JOHN PERRY BARLOW, Declaraţia de Independenţă a Cyberspaţiului, 1996

5 948467 000018 37

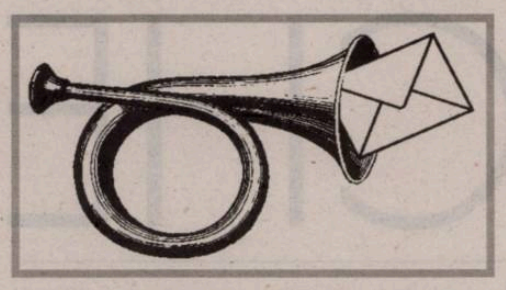

Replici

Nr. 136: Scrisoarea arhitectului Alexandru Panaitescu

Susţin întru totul punctul de vedere al lui Alexandru Panaitescu: *Nu construiţi edificii în Piaţa Palatului* în esenţă asta este. Mărturisesc că urmărind la TVRI prezentarea proiectului, am remarcat entuziasmul dlui primar, acurateţea machetei şi profesionalitatea cu care a fost prezentată de arhitectul proiectant. În 49 de ani de cînd mă ocup cu îndeletnicirile specifice arhitecturii, nu-mi amintesc să fi criticat vreodată vreun coleg, şi nici acum nu este aceasta intenţia mea. Consider însă o datorie morală şi un tribut obligatoriu profesorilor şi înaintaşilor noştri – şi Bucureştiului – *Nu distrugeţi Piaţa Palatului* cu noi edificii.

Dacă aţi fi avut fericita ocazie, ca tineri arhitecţi, să lucraţi alături de cei care au „intervenit" aici în anii '50 – foştii mei profesori – desigur că nu aţi fi uitat frămîntările profesionale şi zecile de nopţi nedormite ale prof. arh. Richard Bordenache cînd a proiectat faţada dintre clădirea fostului CC şi edificiul Creţulescu al arhitectului G.M. Cantacuzino. Simţea greutatea responsabilităţii care îl copleşea poate: o vizuală de sute de metri, dificultatea dictată de „pasul mic" al unei clădiri de locuinţe existente, o faţadă orientată nord, nevalorificată niciodată de umbre şi lumini, un aspect obligatoriu monumental etc. Aţi remarcat diferenţa de profunzime dintre pilaştrii orientaţi spre piaţă şi cei spre Calea Victoriei? Apoi arhitectul Alexandru Şerbescu – proiectantul scării exterioare a Palatului înspre biserica Creţulescu. Clădirea Palatului monumentală şi impozantă – spaţiul la dispoziţie extrem de redus; grea problemă; poate cu mentalitatea de astăzi s-ar fi ajuns pînă în faţada bisericii. Îmi amintesc cît s-a trudit în acel atelier de la etajul 3 al Proiect Bucureştiului din str. Academiei...

Îmi amintesc de asemeni că împrejmuirea metalică (gardul) se termina „neterminat" către biserica Creţulescu. A fost sarcina prof. arh. Nicolae Cucu. Construise şi proiectase mult în Bucureşti, edificiile lui stau şi astăzi mărturie demne de o capitală modernă. Nu s-a simţit deloc umilit ca, spre sfîrşitul vieţii profesionale, să fie chemat să proiecteze un „colţ de gard". Releveul minuţios al existentului, multe fotografii, schiţe pe care le ţinea secrete, pînă într-o zi, cînd mi-a spus: „Renzo – poţi să-mi pregăteşti o planşetă de 2 m cu o hîrtie pe ea? Mîine devreme am nevoie de ele". Eram colegi de birou! Dar – dar „el era Nicu Cucu" – cîte ne învăţase!

Dis-de-dimineaţă furişat în marele atelier, am fost micul martor al felului cum „s-a născut" – (după fixarea unei axe verticale şi a cîtorva capere pe verticală) ceea ce mi s-a părut aproape o minune – o volută imensă, altele mai mici, detaliile – totul parcă în cîteva clipe, cu o mînă care se plimba „pe clapele albe ale hîrtiei"; „o minune" – siguranţă – inspiraţie – studiu premergător, transă! De neuitat – în cîteva clipe totul era gata! La sosirea celorlalţi arhitecţi din atelier (Tiberiu Ricci, Dodo Mucaridis, Cristina Neagu, Alex. Şerbescu, Aida Ionescu, Elian, Crişan, Zaharia...) am savurat surprinderea, uimirea şi admiraţia din ochii lor. Linişte!

Acum cîteva zile, întors pentru puţin timp din Italia, şi fiindcă proiectul concurs din Piaţa Palatului era de actualitate, am mers să-i arăt soţiei cele ce v-am povestit. Dintre toate *voluta* gardului care oprea împrejmuirea Palatului, a dispărut, înlocuită cu o stîngace, inabilă şi oarecum impersonală continuare a gardului metalic peste treptele lui „Şerbescu".

Probabil că sînt, ca şi alţii din generaţia de arhitecţi ai anilor '50, un „depăşit"; ne-o spun uneori şi fiii noştri (peste puţin şi nepoţii). Cred că aşa este. Cît îi mai rămîne unui arhitect dacă nu mai crede în adevăratele valori şi îşi pierde orice urmă de sfială? „Piaţa Palatului" – avem dreptul să călcăm în picioare cu trufia noastră locul unde au murit, probabil inutil, atîţia tineri? Din decembrie este „loc sacru" – nu teren viran – loc demn de lespezi de mormînt. Şi „spaţiile" pot mărturisi. Şi spaţiile pot aminti episoade, suferinţe, istorie. Să fim cinstiţi – şi să nu încercăm cu facerea de bine să ştergem trecutul, pentru unii, desigur, incomod.

Renzo CARAŞU, arhitect
Italia

Nr. 136: Articolul lui Sever Voinescu „Nevoia de nuanţe"

Cred că dl Voinescu – involuntar, fără îndoială – comite câteva confuzii în articolul său, prima şi cea mai importantă dintre care se leagă de deja faimoasa scrisoare deschisă a lui Gabriel Liiceanu. Confuzia este una de plan: dl Voinescu citează corect, dar interpretează greşit. Mi se pare rezonabil de presupus că, tocmai datorită formaţiei de filozof a dlui Liiceanu, renunţarea la buna înţelegere a problemei nu e plauzibilă, ceea ce o lectură a întregii scrisori inevitabil arată. Mai jos, dl Liiceanu, conştient de inevitabila gradaţie a nuanţelor în colaborare, se pronunţă clar împotriva unei etici a celui mai mic rău, ceea ce implicit admite existenţa diferenţelor de grad: „Ce teorie!, mi-am zis. Pentru că există tâlhari şi mai mari pe lume, haide să pornim la drum către o transfigurare a României cu tâlharii mai mici. Pentru că România – asta este o fatalitate, nu-i aşa? – nu poate fi condusă decât de tot felul de căzături."

Aici ar trebui să fie evidentă diferenţa între problema aleasă de dl Voinescu – mişcarea înspre bine a societăţii, greoaie, dar acceptabilă (discursul este slab) – şi cea aleasă de dl Liiceanu – o transfigurare a României (discursul aici e tare). Problema aleasă de dl Voinescu este tratată, just şi moderat, în termenii legităţii, statului de drept, echilibrului şi oferă o soluţie generos ineficientă în ce priveşte problema dlui Liiceanu, anume cea a eticii, a spaţiului public care articulează politicul în termenii unui concurs de moralitate (analogia aparţine tot dlui Liiceanu). (Aici este destul de uşor de regăsit angajamentul etico-politic al dlui Liiceanu de pe vremea *Apelului către lichele;* mărturisesc că mă număr printre cei care s-au bucurat mult la primirea acestei dovezi de consecvenţă.) Am evitat mai sus să spun că discursul Liiceanu este unul radical pentru simplul motiv că nu este: nu este vorba de nici un fel de violenţă, intransigenţă, altfel spus întunecare a minţii, iar comoţia afectivă menţionată de autorul scrisorii este echivalabilă nu atacului fără discernământ, ci tocmai exercitării tăioase a discernământului, anume în forma eticii indignării (după o formulă a dlui H.-R. Patapievici).

Calculul dlui Liiceanu este explicit etic în toate părţile scrisorii (de ce ajunge atît de des afectivul să fie rezervat psihologiei în sens modern, amoral, şi pierdut eticii şi religiei?), iar figurile retorice care arată tonul dur sînt de judecat împotriva argumentelor: dacă argumentele ţin şi poziţia Liiceanu este solidă, atunci alegerea de cuvinte tari este valabilă şi ea. Să stabilim deci acest ultim punct: dl Voinescu spune că poziţia Liiceanu duce la o proastă gestionare a judecăţii tăioase, anume prin condamnarea şi achitarea iresponsabilă – pentru că neatentă la nuanţe – a unor varii figuri publice. Mi se pare că şi aici este vorba de o confuzie, de data aceasta una între parte şi întreg: dl Liiceanu se referă în chip explicit la adeziunea la Securitate ca vinovăţie, dar în nici un caz nu rezumă vinovăţia la semnarea angajamentului (ba mai mult, dl Liiceanu nu se dă înapoi de a nota figurile evident rele, în speţă comuniştii, emanaţia lor Iliescu şi apoi şi emanaţiile sale, care nu au angajament făcut public, dar care şi-au demonstrat vinovăţia cu vârf şi îndesat).

O dată clarificat acest punct, mai rămâne o explicaţie de dat, anume irelevanţa nu destul de evidentă a nuanţelor. Dl Liiceanu enumără el însuşi varii grade de colaborare şi nu poate fi deci învinuit de a nu înţelege că ele există; mai departe, tot în chip explicit include de la femei de serviciu până la generali între oamenii care au făcut Securitatea; în final, explică culpabilitatea apartenenţei la instituţie fără să califice vinovăţii particulare, anume pentru că nu contează pentru argumentul său – argumentul este că dna Muscă a colaborat şi este vinovată (oricare ar fi gradul), a minţit copios despre asta 15 ani prin omisiune şi a continuat apoi, confruntată cu dovezile, de această dată, să mintă, ceea ce este incompatibil cu demnitatea publică, şi asta cu atât mai grosolan evident cu cât demnitatea în cauză era una etică. Argumentul Liiceanu este de banalitatea evidentului în ordinea clasică a moralei (bunăoară principiul aristotelic al omogenităţii obiectelor cu principiul lor): nu se face adevăr dintr-un număr de minciuni, cel care minte ar trebui să nu pretindă adevărul, iar într-un mediu în care terfelirea adevărului este oricum la ordinea zilei, a demonstra că puţinii campioni ai moralităţii sînt figuri profund imorale (ori umbra de 16 ani de tăcere cu siguranţă că e mai sinistră decât angajamentul iniţial) creşte cu câteva ordine de mărime magnitudinea problemei moralităţii spaţiului public. De ce? Pe de o parte, pentru că lasă nereprezentat regnul binelui în lume, pe de altă parte, pentru că plasează răul nu numai în evidenţa sa ca rău, ci şi ca imitaţie sinistră a binelui, ceea ce face loc unui scepticism la fel de periculos cât este importantă dezamăgirea din care iese: „Românii sînt de-acum, datorită dvs., mai şubrezi sufleteşte. [...] De fapt asta aţi făcut: aţi făcut să ne pută totul. În curând, de câte ori am să deschid gura în public, nici pe mine n-o să pot să mă mai cred."

Titus ŢECHERĂ
kravien@yahoo.com

Actualităţi

Starea nestării

Oamenii stîngii tind să impună egalitatea, sperînd în secret să fie ei cei mai egali. Oamenii dreptei tind să impună inegalitatea de principiu sperînd în secret să nu fie ea foarte supărătoare, foarte contondentă vizavi de ei, de aspiraţiile lor.

În secret deci stînga visează de inegalităţi, iar dreapta, de egalitate fie şi aproximativă. Inconsistenţa naturală a unui maniheism ideatic.

Galbraith visa la o convergenţă capitalism/socialism, cumva ambidextru; locat fiind în V, îi era la îndemînă. Eu, locat în E, speram în secret că prostovănia politrucienilor va da de ruşine un autoritarism tîmpitologic prin inadecvarea la realitate.

Este inevitabilă reunirea trupeţilor pe pîlcuri pentru a insufla forţă unor idei de adopţie şi atunci chiar contează de la cine preiei, ce părinţi naturali au ideile fanion, ce pedigree au. Este o singură vînă de raţional şi bun-simţ: să mulţumeşti pe cît mai mulţi lezînd cît mai puţini, iată arta administrării. Este greu, cam greu. Mai ales, că ideea are iz creştin, iar fanii EU s-au nevoit să elimine orice posibile referiri de gen. Numai că excesul de reglemetnare numit Constituţia EU s-a cam risipit în vînt. Se va încerca o formă dreasă şi pînă la urmă se va accepta o cioară răsvopsită pentru că oamenii somnoroşi visează mai degrabă neverosimilul. Şi mult prea rar remediul unic: buna învoire. Şi atunci bolovanul ajunge prea des iar la poale şi preafericitul Sisif se poate reapuca de biznisul lui. Nestarea e starea lui.

Demian Valer VASILE
Arad

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Poliţia**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Floreasca nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.250 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru 1 an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni, cont lei: R008BRDE445SV50236294450.

Abonamentul extern costă 110 de euro pentru 1 an, cont euro: RO93BRDE445SV50236534450.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 112).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

București – Pălținiș, început de octombrie 1977

Cu dl Noica şi cu Gabriel, la gară, pentru trenul de Sibiu. Vine şi Petru Creţia, să ne ureze drum bun. Îmi amintesc că şi în jurul lui George Bălan se adunau, cînd pleca spre Sinaia, tot felul de prieteni şi admiratori. Dar erau, întotdeauna, foarte agitaţi, plesnind de concret, de contingenţă, de dinamism organizatoric. În jurul lui Noica, ceea ce se petrece e mai curînd o pierdere de densitate, o suspensie a determinărilor imediate. Prezenţa lui nu ne leagă. Ne dezleagă. Ne trece în posibil şi *ne face* posibili.

În tren. Dl Noica vrea să doarmă o jumătate de oră. Închide ochii, apleacă creştetul într-o parte şi aţipeşte. Aţipit, chipul lui are destinderea destrupării, pe care unghiul dantesc al nasului şi tăietura gurii o accentuează. Gabriel îmi spune abrupt: „Uită-te! Aşa o să arate şi mort!“

Ne amuzăm, în timpul călătoriei, să constatăm grija maniacală a dlui Noica faţă de trecerile de la frig la cald. Îşi pune paltonul şi basca de cîte ori deschidem fereastra compartimentului şi şi le scoate de cîte ori o închidem. Ne vorbeşte, rîzînd, despre ceea ce el numeşte o proaspăt descoperită înclinaţie spre băutură. E mirat – şi dojenitor – cînd vede că ne-am luat, pentru drum, mîncare de acasă. I se pare meschin. Trebuie să ai boieria restaurantului sau simţul aventurii, al riscului. Trebuie să înveţi să trăieşti boiereşte, chiar şi fără bani...

„Nu ştiu, din păcate, numele lucrurilor bune! Îmi plac, de cînd mă ştiu, ţigările de foi şi vinul roşu. Dar nu ştiu nici o marcă de ţigări de foi sau de vin.“

În autobuz spre Pălținiș: „Trebuie să-ţi lucrezi înfăţişarea. După patruzeci de ani nu mai ai voie să arăţi indecis, să arăţi oricum. Trebuie să se vadă pe chipul tău unde eşti situat, cine eşti“.

Odată ajunşi, trăim dezamăgirea financiară a scumpirii camerelor de hotel. Stăm toţi trei, cu valiza la picior, perplecşi, dinaintea celor cincisprezece lei adăugaţi sumei scontate. Bugetul vizitei noastre se dezechilibrează. Noica e trist să ne vadă descumpăniţi. Nu trebuie să ne facem griji. Va rezolva el totul. Mai întîi, cumpără imediat o sticlă de votcă. („Să am ce vă oferi cînd mă veţi vizita în camera mea.“) Îl vizităm. În camera lui e la fel de frig ca afară. Rugase, telegrafic, să se facă focul, dar cabanierul uitase. „O mică dezamăgire...“ Gabriel, intrepid, încearcă să aprindă focul. Eşec. Noica ricanează: „Nu eşti din familia lui Prometeu“. Preia operaţiunea, explicîndu-ne, serios, fiecare gest. Trebuie făcută o stivă de lemne, cu loc gol dedesubt. În locul cu pricina, agiţi o hîrtie aprinsă, pentru a „inerva“ astfel duhul focului. Trebuie răbdare. Şi multă hîrtie. Astfel „lucrat“ pe dedesubt, lemnul va sfîrşi prin a lua foc. Fiecare din manevrele „învăţătorului“ pare definitiv ineficientă (mai ales agitaţia de o ridicolă febrilitate a hîrtiei aprinse, sub surcelele insensibile). Şi totuşi, într-un tîrziu, efectul aşteptat se produce. Din grămăjoara precară de vreascuri, ţîşneşte, tatonant, o flacără.

*

Îi spun dlui Noica ceva despre tehnicile de abordare ale „celuilalt mai tînăr“, la care recurge, de obicei, un guru tibetan. Mi se pare că, fără să ştie, deţine aceste tehnici, ca pe o înzestrare nativă, ca pe o calitate a „naturii“ sale. „N-am nici o tehnică. Am dragoste. Cînd întîlnesc un tînăr, el îmi devine brusc mai important decît îmi sînt mie însumi.“

*

„Laudă-mi camera! Nu-mi lăuda nevasta, nu-mi lăuda opera, dar laudă-mi cămăruţa de la Pălținiș!“

*

După reuşita aprinderii focului: „Contează nu numai tehnica, ci şi raportul dintre cel care încearcă să stîrnească focul şi vatră. Aici eu sînt deja stăpîn. Mîna mea e pentru soba aceasta şi ea e pentru mîna mea.“

*

„Nu trebuie cîntărit, cînd faci cultură, rezultatul fiecărei zile. Abia săptămîna începe să conteze. Bilanţul ei e mai exact. Mai realist.“

*

„Noaptea trecută am avut un coşmar. Nu e rău. La trezire, poţi măcar să-ţi spui că, oricum ar fi, viaţa e mai bună decît un coşmar.“

cu dilema la croitor

Ce părere aveţi de confruntarea dintre Palatul Cotroceni şi cetăţeanul neturmentat din restaurantul Potcoava?

Ca în Republica de la Ploieşti, boborul, care pe vremea lui nea Nicu nu avea voie să consume băuturi alcoolice în incinta întreprinderii, îşi ia acum revanşa cu vîrf şi îndesat, interzicîndu-i preşedintelui României să ducă paharul cu şpriţ la gură în incinta restaurantului. Un pas mic pentru democraţie, dar mare pentru tîmpenia noastră naţională.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

La doi paşi de UE: unul înainte, altul înapoi

Cu doar cîteva săptămîni înaintea raportului de ţară, avem parte de o actualitate care arată nu numai incompatibilitatea noastră cu „standardele UE“ (ar fi bine dacă ar fi numai atît!), ci şi ipocrizia şi confuzia în care „funcţionează“ tînăra noastră democraţie. Chiar dacă politicienii îşi spun unii altora, *sotto voce,* „să fim cuminţi pînă la raportul de ţară“, jocurile de interese, nevricalele, poliţele pe care şi le au de plătit şi alte asemenea elemente specifice strică peisajul. Şi toţi se comportă de parcă „ăia“ de la Bruxelles nu s-ar prinde şi n-ar înţelege. Să privim la niscaiva *breaking news* româneşti.

Una dintre marile probleme este, după cum se ştie, funcţionarea justiţiei. Legea pentru înfiinţarea unei Agenţii de Integritate (care ar urma să verifice averile demnitarilor) a construit, în Parlament, alianţe aparent greu de imaginat: UDMR a ajuns să voteze în unele situaţii la fel ca PRM, PSD şi PC. Iar fostul poet Marko Bela şi fostul ziarist la *Scînteia* Sergiu Andon (actualmente membri ai coaliţiei de guvernămînt, cel puţin teoretic) au ajuns să-şi exprime indignarea din acelaşi motiv şi cam în acelaşi tip de discurs: şi unul, şi celălalt sînt nemulţumiţi că Monica Macovei „face intervenţii la Bruxelles“ pentru a determina votarea legii. Nu mai contează că Marko Bela se leagă, chipurile, de numărul mare de amendamente propuse de UDMR (democratic, care va să zică), iar Sergiu Andon vorbeşte ca la *Scînteia* pe vremuri, invocînd „neamestecul în treburile interne“ şi spunînd că „nu vrea să mute Stambulul la Bruxelles“. În fapte, UDMR (care totdeauna a fost percepută drept reformistă şi proeuropeană) se trezeşte în aceeaşi barcă putredă cu partidul de strînsură al lui Dan Voiculescu şi cu PRM.

Mai departe. Dan Voiculescu anunţă solemn că „ajuns cuţit os“ şi propune începerea procedurilor de suspendare a preşedintelui Traian Băsescu. În morga ridicolă a şefului PC, pătruns de importanţa momentului (căci doar anunţa o mare faptă de vitejie, nu?), se vedea întreaga distanţă dintre ce e-n guşă şi-n căpuşă: dedaţi, de nevoie, la democraţie, diverşi „foşti“ nu ştiu decît să-i mimeze procedurile, să-i instrumentalizeze regulile şi să se folosească, ipocrit, de posibilităţile pe care o societate democratică le oferă, dar sînt incapabili să priceapă semnificaţia politică a gesturilor lor. Suspendarea preşedintelui este, în toate ţările democratice, un lucru extrem de serios, şi nici un politician nu se trezeşte vorbind despre asta doar ca să mai ofere un subiect de ştiri. Dan Voiculescu a făcut-o. A doua zi, subiectul a murit – că aşa-i la „ştiri“.

Dar dacă nu poate fi suspendat din funcţie, poate îi putem suspenda măcar permisul de conducere. Două zile la rînd, la *Sinteza zilei,* pe Antena 3 s-a „dezbătut“ ieşirea la restaurant a preşedintelui cu cîţiva lideri ai PD, iar printre „cestiunile arzătoare“ s-a aflat şi aceasta: dacă preşedintele a băut şi apoi s-a urcat la volan. A rămas nelămurită, Poliţia rutieră va trebui să aştepte o altă ocazie. Dar să discuţi ore întregi despre te miri ce şi mai nimic este o ocupaţiune mintală cam sărăcuţă, care creează în public o falsă impresie despre „actualitate“. Pe de altă parte, reflexul preşedintelui de a telefona la televiziuni pentru a lămuri lucrurile în direct, a devenit un năravˇ. Putem înţelege că Traian Băsescu se vrea un preşedinte direct, popular, decontractat, fără morgă: iese cu „amicii“ la cîrciumă, dă telefon la televiziuni şi spune ce are de spus ş.a.m.d. Dar a ajuns să transforme acest „stil“ (cu contribuţia bucuroasă a presei, care capătă un subiect de ronţăit) într-un mod de viaţă şi de expunere în public care va sfîrşi prin a-i juca feste: e totuşi cu totul neserios să ieşi una-două la restaurante populare şi să te hlizeşti la camerele video aflate prin preajmă (culmea!) taman cînd dansezi cu „prima doamnă“. Nu i se poate cere lui Traian Băsescu să aibă clasă şi să fie rasat, dar o reechilibrare a raportului dintre „băile de mulţime“, ieşirile la şpriţ şi comportamentul instituţional ar fi mai mult decît necesară. De acord, ieşitul la restaurant cu maşina personală menţine locul în sondaje şi păstrează un stoc de voturi pentru alegerile viitoare; dar, pe de altă parte, îl transformă pe – totuşi – preşedintele României într-un personaj numai bun de vînat de către *paparazzi*. Mă tem însă că lui Traian Băsescu chiar îi place să fie vînat şi să „ţină prima pagină“ cu poze dansînd şi bancuri spuse la şpriţ.

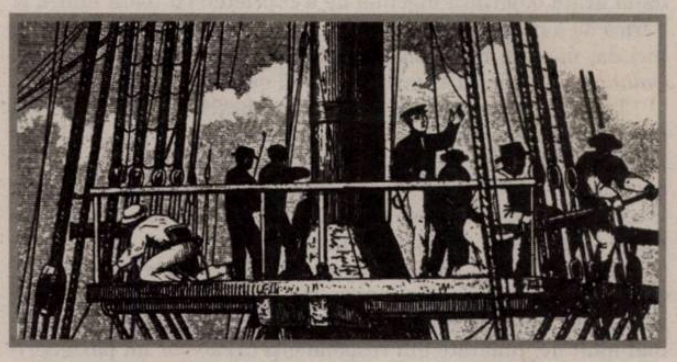

Cam aşa arată – în cîteva exemple – actualitatea politică românească. Plus – desigur – dosariada făcută aparent alandala, dar ale cărei efecte sînt „pe target“: deocamdată, vînzoleala cea mai mare este în PNL, iar intelectualii şi societatea civilă au de dezbătut cazul Sorin Antohi; dacă se scoate din mînecă şi dosarul vreunui actor cunoscut sau al vreunui cîntăreţ de muzică uşoară, o să aibă şi publicul larg un subiect de discuţie. Şi tot aşa, mai cu un dosărel bine ales, mai cu un şpriţ prezidenţial, mai cu un amendament care scoate un ochi şi taie o mînă Agenţiei de Integritate, ne îndreptăm voioşi spre UE, care ne va primi oricum la 1 ianuarie 2007. Treaba ei.

ținerea de minte

„În lumea literară, *Lolita* este un roman prost. Această carte nu merită atenţia vreunui cititor adult, din două motive la fel de serioase. Mai întîi, pentru că este o carte mohorîtă, mohorîtă, mohorîtă la modul pretenţios, afectat şi prostesc în cel mai înalt grad. Apoi, pentru că este o carte respingătoare.

Lolita nu e doar o adunătură fără perdea de substantive anglo-saxone, de verbe şi de scene explicite de violenţă sexuală. În ea depravarea este mult mai rafinată. Dl Nabokov, al cărui vocabular englezesc i-ar uimi pe editorii *Dicţionarului Oxford,* nu scrie o pornografie de cea mai joasă speţă. El scrie o pornografie spilcuită. Poate că nu aceasta este intenţia sa. Poate că îşi închipuie despre cartea lui că ar fi o comedie satirică şi un studiu de psihopatologie. Nu are importanţă. *Lolita* îţi întoarce stomacul pe dos.“

(Orville Prescott, *The New York Times,* 18 august 1958)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cei mai cuminţi dintre pămînteni

Acum vreo trei luni eram într-un restaurant din cochetul Georgetown, unde un catalan de toată isprava şi un turc simpatic şi ecologist din Berlin încercau să ne explice, mie şi unui politician polonez, de ce America este de vină pentru tot răul din lume. Eu şi polonezul încercam să le explicăm că există motive profunde, de ordin istoric, pentru care românii şi polonezii sînt proamericani. Catalanul a zîmbit şi mi-a trîntit fraza serii: „Voi, cei din Est, aţi fost prinşi într-o gaură neagră a istoriei, dar în vreo 20 de ani o să fiţi ca noi". I-am zis că ceva atît de arogant nu mai auzisem de multă vreme.

Experimentul descoperirii Americii într-un grup de 20 de europeni din 16 ţări ne-a învăţat foarte multe despre Europa însăşi. Iar momentul din Georgetown nu a fost singurul cînd ruptura cultural-istorică între vestul şi estul continentului s-a manifestat pregnant în micro-grupul nostru. Sistematic, mă situam – împreună cu polonezii şi, mai ales, cu cehii – mai aproape de americani şi mai departe de colegii din Franţa, Germania, Olanda şi Portugalia.

Am revăzut aceste amintiri cînd am citit rezultatele sondajului făcut de German Marshall Fund în 12 ţări europene plus SUA. Întîmplător, este aceeaşi organizaţie care mi-a oferit bursa americană (*http://www.gmfus.org/fellowships/mmf.cfm*) şi care are ca principală preocupare relaţiile transatlantice.

Sondajul a făcut deja ceva titluri de primă pagină, dar nu a fost comentat în profunzime. Românii ies de acolo drept un popor paradoxal, şi proamerican şi pro-UE, care vrea şi ca SUA să aibă un rol primordial în lume şi îşi doreşte şi întărirea puterii europene. Pare că nimic din frămîntările transatlantice sau din euroscepticismul vestului Europei nu ne-a ajuns. Sondajul arată o dorinţă ingenuă de a fi prieten cu toată lumea şi o frică de a nu cădea la mijloc. Dacă se discută politică, nu zice nici da, nici nu, fii ambiguu– aşa îl sfătuia nevasta popei din *Balanţa* pe bărbatul ei prea slobod la gură cînd se îmbăta.

Trebuie să precizez că aceste comentarii se referă la tendinţe, comentez diferenţele de procente între români şi alte popoare. Bineînţeles că există mulţi români antiamericani şi, dacă nu se regăsesc în aceste comentarii, îi rog să-şi îndrepte frustrarea spre societatea românească care nu le-a înţeles genialele convingeri, nu spre autorul comentariilor.

Sîntem cel mai proamerican popor dintre cele chestionate, cum au remarcat ziarele româneşti. Dar asta nu înseamnă că nu ne plac ceilalţi. Noi îi îndrăgim pe toţi. Singura ţară în care mai mult de jumătate din respondenţi (51%) vor un parteneriat mai strîns între SUA şi Europa este România. Andrei Pleşu spunea că a-i întreba pe români cu cine vor să fie aliaţi, cu americanii sau cu europenii, aduce a eterna întrebare adresată copilului: pe cine iubeşti tu mai mult, pe mama sau pe tata? Românii vor, de fapt, să se împace, să-i iubească pe amîndoi la fel.

Pe scala simpatiei (de la 1 la 100, nu procente, ci medii ale notelor date de respondenţi) faţă de Statele Unite, imediat după americanii înşişi, vin românii – 73. De remarcat că tendinţa în Europa este undeva la jumătate, cu 46 în Franţa şi cu 53 în Germania. Dar asta nu înseamnă că românii au ales între americani şi europeni, pentru că simpatia pentru UE este chiar mai mare – 82 pe aceeaşi scală.

Iar binomul SUA-UE nu e unicul caz în care vrem să fim drăguţi cu toţi. Singurul popor european, dintre cele chestionate unde rata de simpatie pentru Israel sare de jumătate este, exact!, poporul român – 51%. Doar americanii ne întrec – 61% (modul în care Israel îşi menţine buna imagine în America spune multe despre avantajele de a fi aliat de încredere şi de lungă durată cu SUA). Dar asta nu e tot: doar turcii ne întrec la simpatia faţă de entitatea numită în întrebare „poporul palestinian" (am fost mirat să constat că „poporul palestinian", atît de victimizat de media, nu întruneşte nicăieri nici măcar pragul neutru 50 – fluctuează undeva în jurul a 35, cu punctele maxime în Turcia – 47 şi România – 45). Apoi, românii sînt primii în ce priveşte simpatia pentru fiecare dintre următoarele ţări (cu excepţia poporului ţării respective): Italia, China, Marea Britanie, Germania, Spania şi Turcia (filmele de mare succes la public ale lui Sergiu Nicolaescu par că se referă la alţi turci). Şi, la asta chiar nu mă aşteptam: media de simpatie pentru Franţa este de 72 în Franţa şi 78 în România. Românii sînt mai filofrancezi decît francezii înşişi!

Probabil va rămîne proverbial faptul că românii (42%) sînt în mai mare măsură de acord cu politicile internaţionale ale preşedintelui Bush decît americanii – 40% (polonezii se apropie şi ei cu 40%). Vestul Europei este la mare distanţă, francezii şi germanii la 12%, englezii şi italienii la 20%. Cifrele nu trebuie absolutizate. A spune că românii îl aprobă pe Bush este o

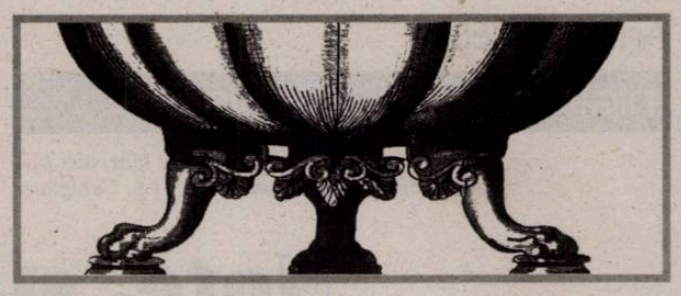

propoziţie greşită pentru că mai mulţi români (47%) îl dezaprobă. Doar prin comparaţie vestea este bună pentru actualul locatar de la Casa Albă.

Apropierea dintre Polonia şi România este vizibilă pe tot parcursul sondajului. La fel de vizibil este şi faptul că celelalte două ţări din Est sondate aici, Bulgaria şi Slovacia, pică undeva la mijloc. De ce? Este o întrebare. Oare conservatorimul rural şi antirusismul istoric (ambele mai accentuate în România şi Polonia) să facă diferenţa?

Parcă văd privirea compătimitoare a stîngii vest-europene şi a liberalilor fanatici anti-Bush din America, ca şi a noii clase de intelectuali români mimetici, care descoperă apa caldă a antiamericanismului. În logica lor, potrivit căreia istoria e o chestie care se va termina cînd toţi oamenii vor gîndi ca ei, românii şi polonezii din sondaje sînt retrograzi şi demni de dispreţ. Oricum, dacă acest nou secol va fi antiamerican, românii nu se grăbesc să intre în el.

presa despre...

Vom reuşi?

„Civilizaţia burgheză europeano-americană părea să fi ieşit învingătoare şi în al treilea război mondial, cel rece. Mulţi dintre noi au crezut atunci în ideile lui Francis Fukuyama, care vorbea despre «sfîrşitul istoriei», în sensul sfîrşitului unui coşmar. În definitiv, democraţia de tip american şi european (dar şi japonez, australian, sud-african etc.) îşi învinsese marele duşman, aşa cum biruise altădată şi asupra lui Hitler. Părea acum că toate statele lumii (cu trei-patru excepţii jalnice) fie că sînt deja democratice, fie că şi-au stabilit drept ideal democraţia. Lumea postmodernă, a tehnologiilor de vîrf, a Internetului şi-a multiculturalismului părea să nu mai aibă duşmani. În acea perioadă am scris şi eu *Postmodernismul românesc*, carte în care îmbrăţişam ideile cele mai avansate ale epocii: pluralism, toleranţă, emanciparea minorităţilor, echilibrul între localism şi globalizare. Citită azi, cartea mea, ca şi a lui Fukuyama, ca şi multe altele, se dovedeşte naivă. Cărţile de acest tip nu luau în seamă că, într-o lume cu viteze foarte diferite de viaţă şi dezvoltare, se creează, clipă de clipă, imense resentimente faţă de cei mai rapizi şi mai avansaţi. Ca popoare şi etnii întregi îşi dau seama că au pierdut deja cursa, politic, economic, cultural etc., şi că din această conştiinţă de loseri apare o respingere radicală a înseşi lumii care-i plasează în poziţia de retardaţi ai istoriei (...). Nu religia îi mînă-n luptă pe fundamentaliştii arabi. Religia e doar un simbol pentru sentimentul lor disperat că sînt în urma altora, pentru onoarea lor de popoare mîndre, dar retardate educaţional şi tehnologic, şi care nu văd cum ar putea fi recuperat acel decalaj (Mircea Cărtărescu, *Jurnalul naţional*, 12 septembrie crt.).

„După mii de atacuri teroriste, aceşti oameni învinşi de viaţă şi fascinaţi de moarte nu au reuşit nimic. Ei nu au schimbat viaţa popoarelor pe care spun că le apără, au lăsat omul arab pe mai departe mut de umilinţă în faţa unui frigider Siemens sau a unei femei dezinvolte şi au ridicat la linia orizontului stiva de morţi la care se spetesc, explodînd repetat şi plicticos. Vom reuşi? Sigur că da. Terorismul nu clinteşte puterea economiilor occidentale. Războaiele din Irak şi din Afganistan se complică haotic, dar Orientul Mijlociu se va schimba. Va dura mult pentru că nu poate dura puţin. Noi, est-europenii, ştim asta, după un război rece şi lent, de aproape 50 de ani. Dacă avem totuşi o problemă, atunci ea e incapacitatea elitelor academice şi mediatice occidentale de a se replia în direcţia cuvenită, strigînd: asta sîntem şi asta credem. Aici e pericolul, în sufletul diluat şi în mintea derutată ale omului public occidental. În rest, Al-Qaeda şi cei care atîrnă de acest paravan funebru sînt sortiţi eşecului. Islamul terorist va sîngera printre noi, pînă la capăt. Fără speranţă şi fără ieşire (Traian Radu Ungureanu, *Cotidianul*, 11 septembrie crt.)

(pe tema „11 septembrie", citeşte şi p. 20 „La faţa locului" – C. G.)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Ghilotine.ro

Există în România un site pe numele lui ghilotine.ro. Indiferent la fiorul pe care îl provoacă celor care şi-au petrecut adolescenţa visînd un post în Revoluţia Franceză, site-ul trimite din cînd în cînd cîte un mail cu ofertele speciale. Săptămîna asta, dacă nu ştiaţi, poţi cumpăra modelul Rolling RC440 Classic cu 30% reducere. Să cadă capetele, deci! De hîrtie!

Necazul cu ghilotina românească este că, după ce l-ai tăiat, capul se lipeşte singur la loc, într-un interval cuprins între două buletine de ştiri. „Capul plecat sabia nu-l taie", spuneau strămoşii cu care ne mîndrim. Între timp, tehnologia a făcut progrese: sabia nu mai taie bine nici un cap, erect, chel, genial sau bine machiat. Chiar şi celebra sabie Ninja, preferata lumii interlope şi simbol al neatîrnării faţă de Codul Penal, e neputincioasă în faţa elasticităţii gîturilor noastre.

De ce nu merge la noi Revoluţia Franceză? De ce nu putem executa cremenalul în piaţa publică fără să ne trezim apoi cu el, bine-mersi, secretar de stat la Agenţia pentru Politici Sectoriale şi Concentrice (organizaţie imaginară, însă la fel de ocupată ca una reală!). De ce Mitică ăsta al nostru din Regat rămîne domnul Hopa Mitică, indiferent de modificările survenite la centrul lui de greutate? De ce orice şef care taie şi spînzură nu reuşeşte nici măcar să omoare o muscă, d-apoi cultura de întreprindere de stat (OK, planul de afaceri se întîmplă să mai decedeze!).

Nu ştiu, dar pentru mine, ca jurnalist, e o uşurare. Nu trebuie să învăţ nici un personaj nou. Nu trebuie să caut prin arhive, să aflu istorii personale, să încerc să ghicesc un caracter ori o intenţie. N-am nevoie, deja ştiu. În 15 ani i-am învăţat pe toţi, iar ei sînt tot acolo, cu capetele bălăngănind din cînd în cînd în mod periculos, însă fără vreun efect fiziologic.

Se zice că deosebirea între conversaţie şi sex este că în conversaţie nu poţi mima vorbitul. În chestiunea atît de delicată a sexului cu poporul iară nu e nevoie să mimezi sentimentul ori interesul: poporului îi place şi aşa, mai ciobăneşte. De-aia se întoarce consecvent la iubirea înşelată ori la soţul violent şi alcoolic (ei, da, beţia puterii duce şi ea la afecţiuni ale ficatului naţional!).

Aşa e în sud, la popoarele mediteraneene şi marinegrene (adjectiv de producţie proprie, construit pe baza numelui Mării Negre). Vi-l mai aduceţi aminte pe Papandreu? Cine mai ştie cîţi ani a făcut politica asta nu va avea nici o problemă să-l vadă pe Iliescu premier peste un cincinal. Surpriza ar fi să nu.

Chiar să şi vrea, clasa politică nu se poate reînnoi. Nu vrea poporul, întrucît şi lui, ca şi mie, îi e mai uşor aşa, cu oameni pe care îi cunoaşte. Nu poţi lansa un deodorant nou fără 5 milioane de euro în publicitate – şi te aştepţi să poţi pune pe piaţă un politician curat, de 30 de ani, cu priză la fete şi click de la Axe, gratis? *No way, dude!*

Ajung imediat şi la actualitate. Dosarele de Secu, scoase

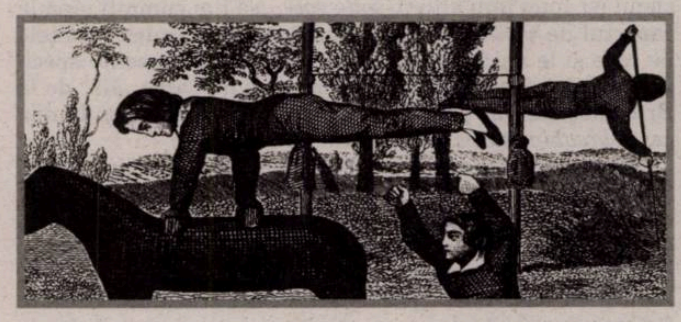

lunile acestea, ar trebui, şi-a făcut socoteala Europa morală, să facă ordine în societate şi să elimine reţelele de influenţă bazate tocmai pe informaţii din dosare. Numai că între timp, aceste reţele au fost înlocuite de unele mai bine realizate, mai trainice, cu material provenit tot de la Uniune: bancnotele de suta de euro. Făcute sul, din ele poţi construi cătuşe pentru politicienii prea grăbiţi cu reforma, lanţuri pentru jurnaliştii cu mari probleme de conştiinţă la micul dejun de la Hilton sau scuturi de hîrtie de ziar, în spatele căruia rezişti oricărui asediu de la Procuratură.

Şi de fapt, despre ce vorbim cînd vorbim despre asanarea morală? N-a încercat şi Ceauşescu, atunci cînd a asanat bălţile Dunării – ca să regretăm cu toţii cîteva decenii mai tîrziu? Şi dacă după asanarea morală vin alţii şi mai răi?

Asta e întrebarea veşnică în Carpaţi. Şi în ea găseşti, tasată, o istorie de sute de ani de mici ticăloşii şi mari deziluzii. Dar eu zic că merită să mai încercăm o dată. Ultima oară, promitem!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

După ce bat clopotele

Dacă, în dimineaţa de 12 septembrie 2006, eliminăm din buletinele de ştiri profesioniste grupajele dedicate comemorării victimelor actelor teroriste din urmă cu 5 ani, comentariile dedicate acestora şi veştile din teatrele de operaţiuni (Afganistan, Irak), putem verifica dacă e adevărat ce s-a spus atunci – că lumea se va schimba. Aflăm că s-a ajuns la un acord în privinţa formării unui nou Guvern palestinian cu reprezentanţi Hamas şi Fatah, că 43 de milioane de copii din lume nu pot merge la şcoală din cauza conflictelor armate, că o corabie s-a scufundat în largul insulelor Comore, din cauza vremii proaste, şi că oamenii de ştiinţă sînt aproape siguri că furtunile puternice sînt provocate de om: ele depind de temperatura apei la suprafaţa oceanului şi apa se încălzeşte din cauza încălzirii globale; mai aflăm că un număr record de indieni emigrează în Australia în căutarea locurilor de muncă şi că Australia îi acceptă cu plăcere, că rebelii ugandezi ies din ascunzători, că partidul lui Milo Djukanovici a cîştigat alegerile din Muntenegru, că trei ruşi au murit din cauza unui accident de aviaţie şi că la Paris a început procesul penal al notabilităţilor implicate într-o fraudă electorală în urma căreia, acum 17 ani, actualul preşedinte, Jacques Chirac, ar fi ajuns primarul Parisului. Ştiri de felul acesta existau şi în urmă cu cinci ani, dar noi le citim acum altfel.

Comemorarea victimelor de la 11 septembrie a fost nobilă şi solemnă, organizatorii au încercat să reînvie, prin regia imaginilor, solidaritatea copleşitoare din acele zile, sentimentul că toţi americanii sînt în primejdie şi că împreună trebuie să se apere. De la 11 septembrie 2001 au trecut însă 5 ani şi a devenit evident că memoria victimelor alimentează diferenţierile. Într-un raport al Senatului, elaborat de o comisie bipartizană şi adoptat în unanimitate, se formulează limpede ideea că războiul împotriva terorismului, anunţat de preşedintele Bush, se duce cu un inamic de pe alte cîmpuri de luptă decît cele din Afganistan unde se află trupele NATO sau ale coaliţiei din Irak, că înainte de 11 septembrie Departamentul de Stat şi FBI nu au ştiut sau nu au vrut să se angajeze integral în lupta împotriva formaţiunilor Al-Qaeda, că, dacă într-adevăr „nu există nici o persoană care să poată fi învinuită, indivizii şi instituţiile trebuie să-şi asume responsabilitatea pentru eşecul în oprirea acestor atacuri".

Pe dîra tragediei s-au luat atunci măsuri severe de limitare a drepturilor celor bănuiţi de a fi participat la acţiunea grupurilor teroriste musulmane, şi au fost scoşi de sub incidenţa procedurilor judiciare prizonierii capturaţi în aceste conflicte. Durata detenţiei, absenţa rezultatelor, abuzurile au indignat opinia publică mondială şi au pus în evidenţă ipocrizia mesajului care pretindea că lupta împotriva terorismului se duce pentru democratizarea politicii din ţările musulmane: democraţia e departe atît de noile instituţii din Afganistan şi Irak, cât şi de închisoarea Abu-Ghraib şi de baza de la Guantanamo.

Liderii europeni care nu au vrut să-i urmeze pe americani în campania lor de la Bagdad sînt confirmaţi acum în opţiunile lor: „Bătălia împotriva terorismului islamic va avea succes dacă vom cultiva respect pentru drepturile omului" – spunea cancelarul Germaniei Angela Merkel. Rezultatele unui sondaj publicat cu cîteva zile în urmă de *Marshall Fund* din Germania au arătat că 77% dintre europeni dezaprobă politica externă a Statelor Unite. În Statele Unite, după unele sondaje, doar 30% din electorat e alături de politica externă a administraţiei.

Atacurile de la Madrid şi Londra demonstrează însă că dezaprobarea nu e suficientă pentru asigurarea imunităţii. Motivele invocate de europeni pentru a se desolidariza de politica americană pot fi corecte, dar enunţarea lor nu-i salvează pe locuitorii continentului de purtătorii misiunii Marelui Califat. Cu excepţia discursului public din Statele Unite, toţi cei ce analizează conflictul cu Al-Qaeda sînt de acord că primejdia nu poate fi înlăturată în absenţa dialogului cu cercurile musulmane moderate, singurele capabile să-i izoleze pe extremişti şi să oprească fluxul noilor adepţi. Numai că în contextul actual cercurile moderate ezită să se desolidarizeze de acţiunile militanţilor: musulmanii care pledează pentru dialogul cu Occidentul sînt victime desemnate ale teroriştilor în aceeaşi măsură cu reprezentanţii Satanei. Nu inspiră optimism Raportul Senatului american cînd consideră că eşecul s-ar datora absenţei de imaginaţie. Nu imaginaţia îi caracterizează pe politicieni şi cu atît mai puţin pe cei americani.

globul cubic

Poporul elveţian

Nici paradisul nu mai e ce a fost. Elveţia – ţara cantoanelor, a ciocolatei Nestle, a secretului bancar şi a neutralităţii, a unei democraţii directe greu de copiat – îşi trăieşte complexele identitare asemeni cine ştie cărui teritoriu din Balcani: „Elveţia s-a format ideologic prin respingerea culturală a vecinului. Germanofonii fac totul ca să nu fie asimilaţi germanilor, locuitorii cantonului Tessin se înverzesc la faţă cînd sînt confundaţi cu italienii. Şi romanzii, în frunte cu locuitorii Genevei, nu se simt niciodată mai elveţieni decît cînd vizitează Franţa. Unde au, de regulă, o reşedinţă secundară. Toate acestea ţin de normalitatea aproape mecanică a unui popor care, pentru a exista, trebuie să se diferenţieze.

În ultimul timp, s-a modificat virulenţa tonului. S-a trecut de la hîră la arţag. Această tendinţă funestă are mai multe cauze. Poate că una dintre ele rezidă din felul cum publicitarii francezi îi prezintă pe cetăţenii elveţieni. Întotdeauna, elveţianul sau elveţianca de serviciu sînt prezentaţi ca nişte cretini din Alpi, de tipul celor din repertoriul căpitanului Haddock. Ni se arată zîmbetul elveţianului tîmp, în timp ce agită un baton de ciocolată. Mai recent, idiotul satului – din Elveţia, bineînţeles, – cu un accent marcat de o debilitate profundă strigă *Allez les Bleus!* Şi astea nu sînt decît două exemple".

După cum reiese din lectura acestui articol publicat în *La Tribune de Genève,* elveţienilor nu le trebuie mare lucru ca să se simtă jigniţi. Şi editorialistul continuă: „...caracterul sistematic al clişeului elveţian = nătărău denotă profunzimea dispreţului mediocraţilor francezi faţă de vecinii lor. De altfel şi belgienii ştiu cîte ceva despre asta". În concluzie: „Dispreţul nu poate fi cultivat nepedepsit într-o lume în care sîntem obligaţi să trăim la un loc, ţinînd seama de diferenţe. Noi avem nevoie de Franţa. Dar şi ea are nevoie de Elveţia. În Europa, în anotimpul acesta nu se poartă aroganţa". Nu şi dacă vii din ţara care dă tonul în modă. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Peisaj polonez cu foşti

Krynica e un fel de Sinaia poloneză – poate mai puţin pretenţioasă, dar, cu siguranţă, cel puţin la fel de elegantă ca staţiunea noastră regală. Drumul de la aeroportul din Cracovia pînă în staţiune, de peste 130 de km, arată exact ca o şosea românească: hîrtoape, găuri, asfalt vălurit, crăpături deprimante, plombe în formă de pleaşcă, pante iraţionale, marcaj aproximativ, semnalizare chioară. Şoferul meu, un domn trecut bine de 50 de ani, nu putea articula nici o vorbuliţă în engleză sau în franceză. Mă umileşte, la rîndu-i, cînd mă invită să vorbim în ruseşte – „ia iznaiu paruski", zic încurcat, şi nici acum nu ştiu dacă am zis bine, dar omul a înţeles mesajul. Aşadar, nu putem conversa. În schimb, e amabil. Pune un post de muzică veche, ceva gen Radio Romantic de la noi. De cîte ori începe un cîntec în engleză, dă mai tare şi îmi zîmbeşte larg, invitîndu-mă, din priviri, să fiu atent. Apoi, cînd vine un cîntec polonez, dă, discret, mai încet. Găsesc înduioşătoare această inadecvare amabilă şi ceva îmi spune că, deşi nu mă pot înţelege deloc cu el, omul are suflet bun. În această staţiune, am ajuns eu pe asemenea drum, condus de acest şofer, pentru a participa la un forum internaţional, unde urma să vorbesc despre situaţia din Balcani. Evenimentul principal al agendei însă a fost reunirea a patru foşti preşedinţi, un panel care se vroia un regal politic. Patru foşti preşedinţi ai Europei Centrale, oameni care au făcut istorie pentru ţările lor, stau la aceeaşi masă, vorbind despre Europa: Aleksander Kwasniewki (preşedinte al Poloniei între 1995 şi 2005), Rudolf Schuster (preşedinte al Slovaciei între 1999 şi 2004), Milan Kucan (preşedinte al Sloveniei între 1990 şi 2002) şi Algirdas Brazauskas (preşedinte al Lituaniei între 1993 şi 1998, dar şi şef al executivului de la Vilnius din 2001 pînă în 2006). Dl Kwasniewski, în calitate de gazdă, spune că nu crede că viitorii preşedinţi ai acestor ţări vor avea atîtea de făcut pe cîte au făcut cei de faţă. Corect. Ei şi-au trecut ţările prin postcomunism spre UE şi NATO, doi dintre ei trecînd, în prealabil, şi prin momentul istoric al obţinerii independenţei naţionale. Discuţiile însă sînt terne. Cu excepţia dlui Kwasniewski, ceilalţi trei citesc mici discursuri reprezentînd opiniile lor despre Europa unită de azi şi de mîine. Mi se par un fel de Ion Iliescu reprodus în alte limbi, posesori ai unui discurs care nu spune nimic. Dl Kwasniewski însă e în mare formă. „Prezenţa noastră la această masă dovedeşte că există viaţă după viaţă" – începe domnia sa prezentarea colegilor săi şi sala se încălzeşte brusc, în aplauze şi rîsete. Fostul şef de stat polonez e şarmant, articulat, manevrează abil o subtilă ironie şi e dispus la confesiuni care ştie bine că plac sălii: „Săptămîna trecută m-am întîlnit cu Bill Clinton şi am stat de vorbă, printre altele, şi despre această situaţie de fost preşedinte. I-am spus că eu o văd ca pe un amestec de *liberation and frustration*. Mi-a spus că se mai gîndeşte." Succesul său e total. La plecare, asistenţa se înghesuie să îi strîngă mîna şi să facă poze cu el. Sigur pe sine, relaxat, se lasă pradă mulţimii nu cu voluptate, ca dl Băsescu, ci cu amiciţie caldă, ca amicul său, Bill.

Cu o seară înainte, asistasem la o dezbatere despre actualitatea politică poloneză. Cum sînt interesat de subiect, am cerut cuvîntul, am spus cîte ceva şi am pus o întrebare. Aş vrea să ştiu ce mai înseamnă acum, pentru scena politică poloneză, Lech Walesa şi, mai ales, aş dori să aud opiniile experţilor polonezi despre căderea sa – cum poţi ajunge de la statutul de semizeu din 1989, la 1,01% în alegerile din 2005? Tăcere. Membrii panelului evită, evident, să vorbească despre Walesa. Coincidenţă, în aceeaşi seară văd la televiziunea poloneză festivalul de muzică uşoară de la Sopot. Invitat de onoare, Demis Roussos. Lumea îl primeşte cu ovaţii, iar arhicunoscutul refren „Good bye, my love, good bye!" se cîntă la nesfîrşit de către mulţimea în delir. În mijlocul ovaţiilor, pe fondul unui entuziasm colectiv aproape extatic, Roussos spune că poporul polonez e magic, ceea ce, firesc, aruncă în aer spectatorii şi, apoi, adaugă „sînt fericit că aici se află cel mai mare dintre polonezi, dl preşedinte Lech Walesa" şi se înclină plin de respect spre rîndul din faţa scenei. Camerele îl descoperă imediat pe legendarul lider al Solidarităţii. Ovaţiile sălii se diminuează sensibil. Se aplaudă rezervat şi se simte, evident, o rupere a entuziasmului produs de muzica grecului. Se aud chiar şi cîteva huiduieli, timide, e drept. Dintr-un colţ, un grup de oameni care par că nu au auzit ceea ce a spus masivul solist, continuă să cînte, într-o ciudată potrivire, „Good bye, my love, good bye!". Ceva mă intrigă.

A doua zi, într-o pauză, iau cafeaua cu un tînăr polonez. Abia a împlinit 25 de ani, e proaspăt ca o primăvară însorită şi nu pare să aibă inhibiţii. Îi spun că simt un fel de jenă a polonezilor faţă de Walesa şi că sînt stupefiat. Îl rog să mă contrazică. Nu o face şi, mai ales, e dispus să îmi explice. „E un simbol care a dezamăgit ca preşedinte. Atunci, vrem să fie un simbol. Dacă întrebi ceva despre Solidarnosc, oricine îţi va

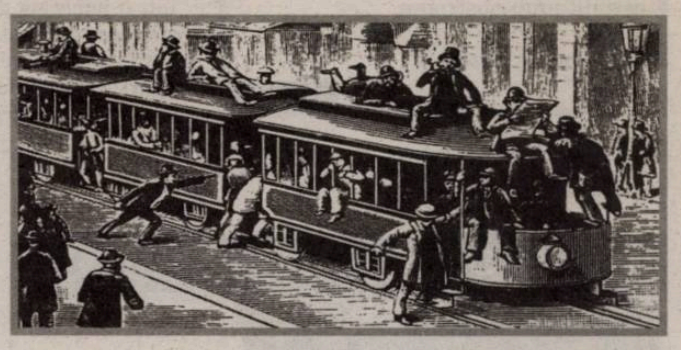

povesti o mie de lucruri. Cînd vine vorba despre prestaţia lui ca preşedinte, e uzuală o tăcere semnificativă. Vrem să rămînă un simbol şi nu un preşedinte."

Am toate acestea în minte, cînd văd căldura cu care este înconjurat Kwasniewski. Fostul lider al tineretului comunist din anii '70 şi fostul ministru în guvernele comuniste ale anilor '80, cu care Walesa se lupta pe viaţă şi pe moarte, a devenit cel mai de succes om politic din Polonia eliberată de Walesa. E ca şi cum Walesa, cu riscuri enorme, a pregătit o democraţie în care Kwasnievski avea să înflorească. Numiţi istoria cum vreţi, nedreaptă sau ironică, oarbă sau cinică, dar dosarul politic al lui Aleksandr Kwasniewksi din vremea democraţiei este impecabil. A cîştigat două mandate succesive de preşedinte, ambele în dauna lui Walesa. Primul, greu, cu 51,7% la 48,3%, al doilea, încă din primul tur, un adevărat *knock out,* cînd a reuşit să adune, din prima, 54%, iar Walesa a ajuns la un umilitor 1%. A condus impecabil Polonia spre NATO şi spre UE şi a dobîndit un prestigiu internaţional deosebit – zvonurile spun că i s-a oferit să preia funcţia politică supremă la NATO din 2007.

Nu pot să cred că Europa va fi a foştilor comunişti. Spun, purtat de *wishful thinking,* că Europa e a inteligenţilor cu farmec.

ready made

„Dragă Ovid,
Eşti în patria muzicii, a armoniei, a cristalului şi a şuncilor."

(Stavri Predescu, în *Scrisori către Ovid Densusianu,* vol. IV, Editura Minerva, 1989)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

9º

A fost de-ajuns ca, tristă,
guriţa-mi să te pupe,
să simţ cum, în batistă,-mi
ies fluturii din pupe

şi-şi iau spre tine zborul,
cînd din poşetă dau
s-o scoţ, – deşi mi-e borul
larg şi, în plus, mai au

loc pe calotă între
zambile, maci, zorele
şi violete mîndre, –
pe care Azorel e

neîntrecut în a le
preface-n zarzavat...
Dar ei, pe-al dumitale
chipiu s-au aşezat

în prelungirea propri [*sic!*]
mele dorinţi, Vasile,
căci, pe chei, trebia sobri
să fim (chit că nu zile

ne despărţeam, ci şapte-
opt săptămîni, cînd ai
să mă vezi dîndu-i lapte
copilului bălai

care-o să-ţi spuie „tati"!),
căci nu erai tu omu
să uiţi că,-ntre pramatii,
eşti ditamai nostromu.

A ta dorită, *Katty*

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Trecutul nostru, ca un tanga

Nimic nu e mai puţin sexy pe lumea asta decît nişte tinere în chiloţei de baie tanga ce scuipă seminţe pe plajă. Regret, am început direct cu concluzia. Reiau, pentru cei realmente interesaţi, povestea de la capăt: într-una dintre ultimele săptămîni ale lui august eram pe plajă la Mamaia, era cald şi frumos şi numai ce lîngă mine apare o familie – un soţ, o soţie şi cele două fiice ale lor. Era dimineaţă, pînă în ora zece, iar lumina soarelui era încă dulce. Şi apropo de dulceaţă: una dintre fiice să fi bătut spre 19 ani, cealaltă să se fi apropiat de 17... Ca la un semn, doamna şi domnişoarele au rămas în costume de baie. Mai ales cele ale celor două fetişcane erau foarte interesante. Nu e cazul aici să vă explic de ce corpul fiicelor se preta mai mult la îndrăzneala vestimentară decît corpul mamei. Nu am nici pregătirea şi nici cunoştinţele necesare pentru a vă explica detaliat ce eforturi poate face un slip tanga pe un corp de 19 ani. Sau pe o *lolită* de vreo 17 ani – arde-i-ar Dumnezeu să-i ardă pe toţi pedofilii din lume! Imaginaţi-vă că stăteam tolănit pe spate şi priveam altfel absent spre mare, şi doar întîmplarea a făcut, desigur, ca în calea privirilor mele plecate spre orizonturi să se înfigă cele trei siluete.

Să fi trecut ceva vreme. Ca la un semn, domnişoarele – ele însele tolănite de ceva vreme pe burtă – au început să spargă seminţe! Dinţii lor mici şi relativ albi au început să freamăte coji de floarea-soarelui, cu o îndemînare ce trăda mii de minute de experienţă prealabilă. Mînuţele lor drepte duceau seminţele la guriţe, acestea fremătau niţel, în aer se auzea ecoul unul *screanţ-treanţ*, apoi dintre buzişoarele lor ţîşneau *şpriuşti* nişte coji care în cele din urmă se înfigeau *ştiuc* în nisip. Într-o jumătate de oră, între şezlongurile lor se strînsese un strat serios de coji scuipate. Aşa e la noi, la mare: între scaune poţi lejer găsi mucuri de ţigări, sîmburi de piersici, dopuri de plastic sau coji de mizilic. *Bring – brang – brong*: uite-aşa intrau seminţele între fălcile domnişoarelor, acolo erau sparte între smalţuri şi, foarte repede, deşeurile erau ejectate cu un jet de aer printre dinţi. Alături de cele două fetişcane, mai spărgea seminţe şi mama lor. Ba nici tatăl, respectiv soţul, n-a rămas impasibil. Imaginaţi-vă patru guri sfîşiind seminţe de floarea-soarelui la doi metri de ochii şi urechea dvs. Acceptînd că părinţii pot fi prin definiţie blazaţi, revin la cele două fete, altfel atît de promiţătoare: nici una dintre ele nu părea a se gîndi vreo clipă că cineva dintre cei de-aproape ar fi putut fi – cum să spun? – surprins de fapta gurii lor. Fetele spărgeau seminţe cu un calm angelic şi cu un spor draconic.

Cum ex-Securitatea ne va scuipa în cap cojile dosarelor CNSAS.

Pe urmele acestor de altfel drăguţe tinere prost-crescute de pe plajă, tot în România se ridică, şi tot scuipată printre dinţi, vocea unor spărgători de coji de adevăr care vor să pună pe plaja lată a Internetului dosarele fostei Securităţi. În mintea acestor justiţiari, asta e soluţia unor decenii de împilări! Ei cred că Internetul e o chestie ce transformă tot ceea ce apare pe *www.* – hocus-pocus! – în tezaur public. Prinzi o filă de dosar, *şpriuşti*, o scuipi pe Internet, iar ea devine cu-atît mai adevărată cu cît e mai răspîndită. Aşa cum politrucii de ieri plasau gazete de perete la răspîntiile uliţelor, tot aşa ultratransparenţii de azi vor să plaseze dosarele în nodurile spaţiului digital. Aceasta va fi victoria postumă a ex-Securităţii: oceanul de mizerii strînse în dosarele ei se va revărsa „democratic" peste societatea românească, maculînd uniform pe toţi cei trăitori altădată. Să nu vă imaginaţi că în textele de la Secu se aflau numai secrete de stat, fapte de vitejie ale disidenţilor sau megadelaţiuni. Nu. De acolo vom putea afla – dacă la atîta ne va duce capul – ce avorturi au făcut acum 25 de ani unele dintre bunicile de azi, şi eventual la care dintre doctori. Vom afla detalii despre presupusele amante ale unor angajaţi ai teatrelor sau televiziunii. Vom afla care fost om politic s-a ţinut cu care fostă cîntăreaţă de muzică populară. Vom afla care au fost, cu o uşoară probabilitate, amanţii unor poetese, ale unor şefe de aprozar sau ale unor secretare de partid. Unii vor spune că da, asta vrem. În acest caz, curiozitatea naţională – dacă de atît e demnă – va fi servită. Tot trecutul ultimilor 50 de ani va deveni o uriaşă pagină a 5-a a scandalului de gang, iar bîrfa de altădată – atent notată de scribii securişti – va împrospăta bîrfa noastră de azi. Abia astfel – punînd aceste mizerii pe Internet – vom aduce ex-Securităţii un suprem elogiu. Trecutul nostru fi-va tabloidizat, iar descrierea lumii de azi va fi făcută cu ordurile cuprinse în paginile Poliţiei politice de ieri. Jurnalul lui Gheorghe Ursu, al Doinei Cornea sau al Monicăi Lovinescu încă nu-s pe net. În schimb, publicînd brute foile Securităţii, vom face din Poliţia politică a lui Ceauşescu cronicarul suprem al trecutului nostru!

Decît o Securitate care să ne scuipe seminţe de scandal în capul nostru tembelizat de-atîta transparenţă, poate-i de preferat o perspectivă fără detalii, dar credibilă, asupra celor realmente vinovaţi de ceea ce am trăit. La noi, încă mai sînt oameni ce confundă transparenţa cu decenţa. Acestora – şi celor în genere interesaţi – mă văd nevoit să le atrag bărbăteşte atenţia că, deseori, pe plajele lumii, ochiul se cam satură de explicitul chiloţeilor tanga şi ajunge să tînjească după abia sugeratul din cuta unei fuste.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Septembrie negru

Am trăit ziua de 11 septembrie 2001 cu cea mai sublimă încrîncenare din decembrie '89 încoace. Dacă în Bucureşti credeam că văd naşterea unui lumi noi, imaculată şi populată de îngeri cumsecade, prăbuşirea Gemenilor mi-a părut o pogorîre în bezna Evului Mediu. Dar ce metafore mai au suflu în faţa emoţiei fotografice absolute? Am pe retină corpul care sfîşia vertical aerul, paralel cu clădirea ce avea să se aştearnă, giulgiu de cioburi, azbest şi praf, peste întîlnirea lui cu graţia eternă. (Pe locul doi e chinezul care, cu bidineaua lui, ţine în loc coloana de tancuri din Tien An Men.) S-a dovedit apoi că noua lume era departe de a fi imaculată, iar îngerii aveau feţele murdare. Nici comparaţia cu Evul Mediu nu era chiar fericită. (Englezii îi zic Dark Ages, ştiu ei ceva!) Au rămas doar metafora războaielor Crucii contra Semilunei şi gustul de cenuşă care confirmă victoria lui Samuel H. asupra lui Francis F.

Da, mă tem de septembrie! În zilele acestei luni înşelătoare au dispărut ba Mao (uitat la putere), ba Hruşciov (gonit la ţară). La 20 de ani diferenţă între ei, preşedinţii americani McKinley şi Garfield au fost împuşcaţi. La fel, chilianul Allende. Lui Hammarsjöld, secretarul general ONU, i-a căzut avionul (ca lui Grigore Preoteasa). Într-alt septembrie a fost strangulată zglobia Isadora de propriu-i văl şi tot atunci au lăsat condeiul Rebreanu şi Samuel Butler. O cunoscută boală profesională i-a eliminat pe Jimi Hendrix şi John Bonham. Pe 1 septembrie 1939, Hitler a invadat Polonia. Stalin a făcut la fel după 16 zile. În '72 gruparea teroristă palestiniană Septembrie Negru a executat la München olimpicii Israelului. Iar pe 30 septembrie 1955, actorul James Dean, mare amator de curse, s-a zdrobit pe admirabilele şosele ale Californiei.

Septembrie îşi pune sigiliul negru şi pe drumurile deloc onorabile ale României. Nu doar în general, dovadă chiar week-end-ul trecut. Patru taţi şi-au dus copiii la pescuit cu un microbuz supraîncărcat. Bilanţ – 13 sicrie aliniate în faţa catedralei din Oneşti. Un derbedeu din Suceava, fiu de deputat PSD, circulă beat cu 120 km/h, acroşează o fetiţă de 8 ani din mîna mamei, o aruncă la 20 de metri şi fuge de la locul faptei. E prins la graniţă. Părinţii şi-au pierdut copilul, dar ce va păţi făptaşul? Potentatul va trage probabil sfori, criminalul va primi o pedeapsă cu reducere şi va fi eliberat în trei luni pentru purtare bună şi sănătate şubredă. Dacă nu va demonstra că fetiţa era-n stare de ebrietate! (Prezumţia de nevinovăţie a-nceput să mi se pară un subterfugiu vinovat.) La Galaţi, oraşul ce se crede un Indianapolis balcanic, se organizează – vorba vine – un festival moto. Un nătărău (vitezoman cu certificat) scapă motorul în public, răneşte grav trei tineri şi omoară o elevă de 12 ani. Poliţia şi Primăria îşi aruncă pisica, se ceartă pe articole şi atribuţii, speriate de vreo pedeapsă. Nu prea tare – dacă se va lua vreo măsură, se va limita la mutarea în alt judeţ! Ciudat, nimeni nu pare să creadă că motociclistul are vreo vină. El era la concurs! Făcea o „liniuţă"! Un bucureştean vioi înghesuie în Dacie 8 persoane, goneşte noaptea (spre discotecă) pînă cînd întîlneşte un copac. 7 morţi pe loc! Cînd scriu, maşina subprefectului de Timiş se izbeşte, pe drum drept, de un pom din judeţul Galaţi (?). Şoferul moare pe loc.

Desigur, de vină nu sînt doar odioşii kamikaze cu bani. În spatele tragediilor rutiere se ascunde un şir infinit de complicităţi – corupţie în acordarea permiselor şi controlul circulaţiei, muşamalizarea „cazurilor delicate", şoselele de unde se fură pe rupte. Indiferenţă, fiţe şi rapacitate. Iar toţi aceştia, miile de morţi „pe şoselele patriei", nu sînt celebri şi n-au căzut în vreun război. Nici naţional, nici dirijat de ONU sau NATO. Nu sînt eroi ai cine ştie cărui ideal înalt. Sînt victime triste ale războiului surd pe care îl poartă prostia, la fel de insidioasă şi eficientă ca Al-Quaeda. Dar pentru că ei sînt totuşi martiri, ar merita cîteva monumente. Eu le-aş face chiar în mijlocul şoselelor. Poate mai reduc traficul prostiei cu explozie internă.

BARBURISME

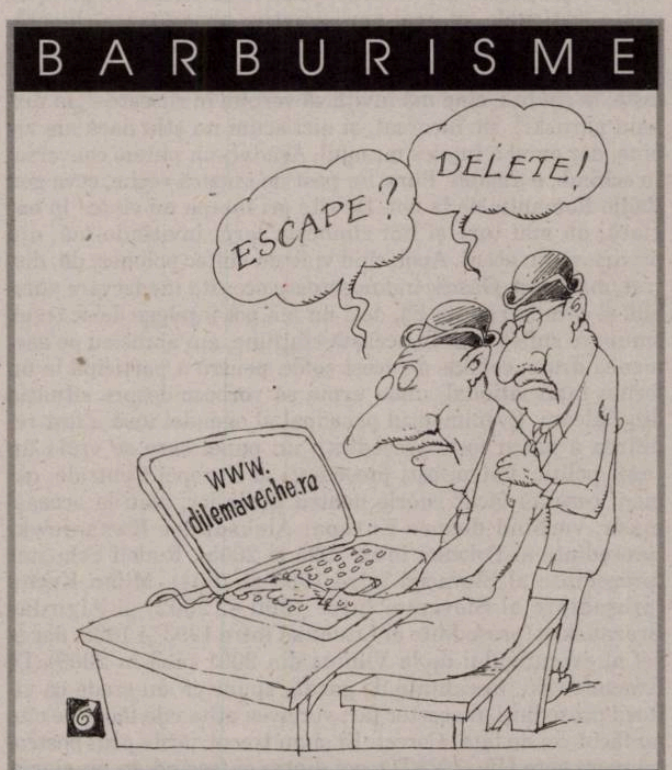

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Două filme despre New Orleans care se cer făcute

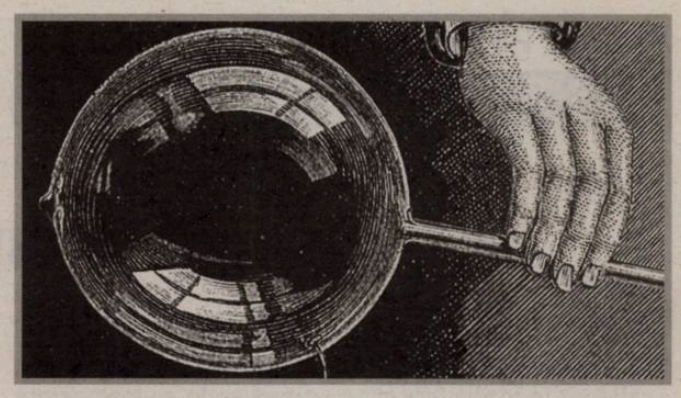

Linnzi Zaorski, chanteusa mea favorită, căina de zor seceta de oportunităţi artistice din New Orleans-ul post-K, laolaltă cu faptul că se află acum de partea cealaltă a barierei de 20 de ani şi e falită. Cînd s-a refugiat la New York, după furtună, nu a dus lipsă de cîntări. A lucrat noapte de noapte, cîteodată şi la cîte două cluburi odată. A dăruit cu mărinimie din timpul ei cînd am rugat-o să cînte în deschiderea unei seri de lectură pe care am susţinut-o la Bowery Poetry Club. Printre altele, a cîntat „Do you know what it means to miss New Orleans?“ („Ştii cum e să duci dorul New Orleans-ului?“) şi a lăcrimat în timp ce cînta şi nu mult după aceea, mi se pare, a decis să se întoarcă în oraş. Frumos gest, pornit din inimă, dar din ce să trăieşti?

I-am propus să joace într-un film, cît de curînd, pentru că arată exact cum trebuie, o combinaţie între o blondă glacială *à la* Hitchcock şi o comediană din perioada filmelor mute. Poate pentru că discuţia avea loc la Molly's, mi-am imaginat pentru ea un decor japonez în care să joace. Am visat acest scenariu: anul e 1936 şi împăratul Japoniei este măcinat de halucinaţii în care apare o cîntăreaţă americană de jazz. Îi apare în somn, noapte de noapte, în varii costume din perioada anilor '20 sau '30 şi îi cîntă cîntece care îl fac pe împărat să stea treaz toată noaptea şi să se zvîrcolească în aşternuturi. Ca să scape, împăratul călătoreşte *incognito* în America şi, într-o bună noapte, într-un club de jazz din New Orleans, o aude pe Linnzi şi îşi dă seama că ea este femeia din halucinaţiile lui. O răpeşte şi o duce cu el în Japonia, dar acolo ea este acuzată de spionaj şi arestată. În realitate, ea chiar este spioană şi este condamnată la moarte de un tribunal militar. După ce este executată (scuze, Linnzi, asta e singura parte mai nasoală), se întoarce să îi bîntuie pe membrii casei regale şi pe barosanii din armată. Aceştia îi aud cîntecele noapte de noapte. Pentru a pune capăt acestei nebunii a jazz-ului care le subminează moralul şi ţinuta, bombardează Pearl Harbour. Sau ceva de genul acesta. Nu sînt scenarist, dar îmi imaginez că un final apocaliptic cu referinţe istorice n-a făcut rău nimănui. Oricum, asta plus o grămadă de complicaţii, flashback-uri, flashînainte-uri, flash-uri în sus, flash-uri peste graniţe, i-ar oferi lui Linnzie exact vehiculul care îi trebuie. Acum nu mai avem nevoie decît de un scenarist, un regizor şi de producători.

După ce am visat acest rezumat, m-am dus acasă şi am citit *Soul Kitchen,* de Poppy Z. Brite, un roman grozav despre New Orleans. Este al treilea dintr-o serie care are în centrul ei un cuplu de maeştri ai restaurantelor, cam zărghiţi, dar adorabili, care trec prin tot felul de aventuri prin lumea semi-sinistră a locantelor locale. Poppy este un scriitor atît de viu şi de minunat încît am văzut filmul chiar în timp ce citeam cartea. *Soul Kitchen* este şi un roman cu cifru, care ia peste picior o mulţime de personaje reale şi este poate unul dintre cele mai durabile romane ale oraşului. Uraganul Katrina a lovit la doar cîteva zile după ce Poppy a terminat cartea. Pentru filmul acesta avem nevoie doar de regizor şi producători.

traducere
de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Revenire

La Buşteni, toamna a venit mai de mult, într-o zi de iulie. Eu m-am întors însă mai tîrziu, cu prima ploaie mocănească de toamnă tîrzie, la început de septembrie. Am stat cîteva zile pe prispă, privind negurile din Valea Albă şi încercînd să mă dumiresc ce-i cu mine, apoi am început să mă uit în dreapta şi-n stînga, să văd ce s-a mai petrecut pe lumea asta şi să mă reobişnuiesc, avid, cu ţărişoara noastră.

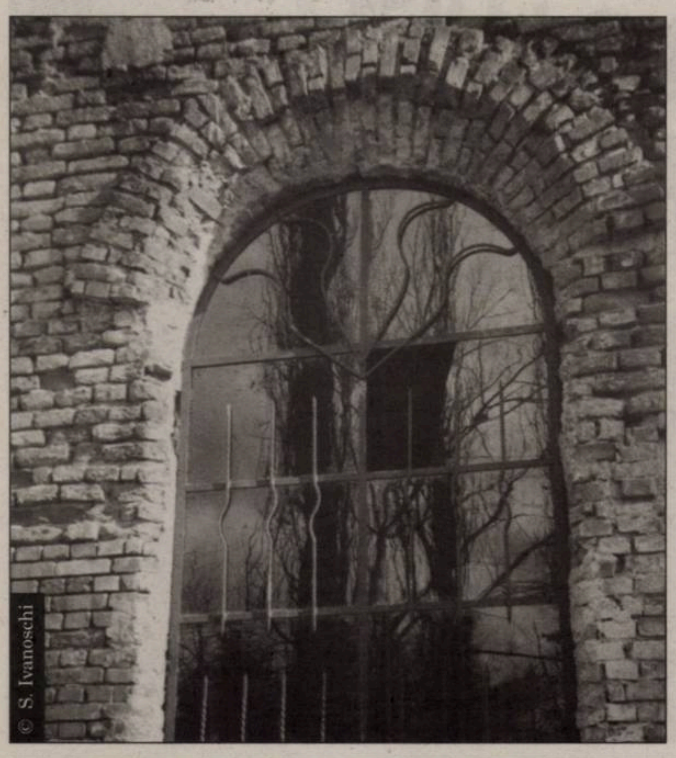

Am pornit-o mai întîi spre pădure, nesătul de miresme şi privelişti de care fusesem privat multă vreme. Pe drumeagul ce urca spre Gura Diham m-a întîmpinat o fetiţă de vreo patru-cinci ani, plîngînd de mama focului şi ţipînd printre sughiţuri la tatăl ei că vrea la Bucureşti. *De ce, Katy? Că acolo am calculatoooor!...* Zîmbesc şi dau să ies din pădure, spre Valea Cerbului. A fost însă dificil, aş spune chiar neplăcut, să străbat liziera de căcaţi a Munţilor Carpaţi. Privită de jos, din vale, e ca un fel de linie punctată, igienic-rozalie, care tiveşte marginea pădurii cît vezi cu ochii. În vale, peste sutele de corturi, se ridică un miros greu de gunoaie fermentate, prin care îşi face loc, din cînd în cînd, o boare firavă de mici. Bariera de la intrarea în vale este ridicată. Doar iarna, înainte de sărbători, Primăria postează acolo un funcţionar care ia banii de la fiecare maşină ce urcă pe Valea Cerbului. Oare de ce? Nu-mi bat capul şi mă întorc acasă, unde încep să răsfoiesc presa. Se strînsese din belşug, dar soţia mea îmi făcuse o selecţie bine dozată şi cît mai puţin indigestă. Mă scufund din primele minute în „dosariadă“. Nu înţeleg nimic. N-am înţeles de la început care este viziunea noastră asupra comunismului, memoriei, uitării şi răscumpărării acestuia. Să scrutăm vremurile comuniste de ce? Ca să nu se mai întîmple? Ca „ăia“ să nu ne mai conducă şi acum? Ca să ce? Fiecare ţară postcomunistă a făcut o alegere sau alta, mai bună sau mai proastă, mai corect pusă în practică, sau nu. Doar în *Cotidianul* găsesc ceva despre aceste alternative, din alte ţări foste surori, care la noi par a se topi laolaltă într-o evidenţă confuză: trebuie să terminăm definitiv cu comunismul! Credeam că acest lucru era clar din decembrie '89. Bine, o luăm de la capăt. Nu putem răspunde însă coerent nici de data aceasta dacă nu ne gîndim cît de cît consecvent încotro vrem să o apucăm, ce fel de societate proiectăm să fim. Fără un proiect de societate, un proiect de lustraţie rămîne un gest politic îndreptat doar spre trecut şi ca atare fără viitor. Dintr-o pagină de ziar îmi surîde un trecut plin de viitor: nu se poate, e tovarăşul Morega! Închid ochii şi îmi aduc aminte: Novaci, anii '80, la fiecare început de şcoală părinţii trebuiau să aducă zece ouă la „contracte“ pentru ca să aibă dreptul de a cumpăra un caiet dictando, o găină pentru aia, nu ştiu cît lapte pentru aialaltă, pentru ca tovarăşul Morega, şef la „cooperaţie“, să cîştige astfel şi anul acesta întrecerea socialistă. Şi o cîştiga de fiecare dată! A cîştigat şi de data asta, se pare, căci, iată ce scrie la ziar, domnul Morega a fost propus mare consilier al primului-ministru. (Peste cîteva zile am aflat la televizor că partidul s-a răzgîndit şi l-a păstrat doar lider liberal al Gorjului.) Alături, poza Monei Muscă pe cale să fie exclusă din partid. Poate că am lipsit prea mult, dar e ceva ce-mi scapă în toată această poveste. *Deci şi tu o aperi pe madam Muscă?* Îmi scapă o înjurătură: *tu nu vezi că nu asta e problema, ci lipsa criteriilor de judecată!? Ca să nu mai spun că...* Tac şi pun ziarele în garaj, taman bune pentru a aprinde cu ele viitorul grătar.

Schimb presa pe carte şi merg pînă la Sinaia la librărie. Iată, în sfîrşit, de cînd aşteptam o astfel de lucrare: *Intelectualii publici din România de după 1989,* de Adrian Gavrilescu! O cumpăr, alerg acasă şi mă pun pe citit. La pagina 67 aflu că soţia mea îmi este nevastă, iar la pagina 69 că s-ar putea ca şi reciproca să fie valabilă. Nu aflu însă dacă asta e de bine sau de rău. Şi nu prea mai aflu nimic altceva demn de reţinut, întreaga carte fiind la acest nivel subtil de acribie documentară. *Taci din gură şi zi mersi, ai văzut ce le-a făcut tuturor celorlalţi!* Ce le-a făcut? Chiar nu înţeleg, dacă îţi petreci timpul trăgînd de limbă administratorul de bloc şi pe doamna cea grasă de la personal, bineînţeles că este imposibil să nu nimereşti şi nişte picanterii secrete, dar asta nu se cheamă sociologie, Bourdieu român, nu se cheamă nimic! Eu n-am rămas decît cu un iz plăpînd şi puturos de frustrări pitice, pe care mă duc să mi-l clătesc cu o gură de vin roşu de Tohani. Ce amintiri, de cînd n-am mai băut aşa ceva! Hm, şi-a schimbat numele: *Sînge de taur*. Şi o prezentare: „Fetele din schimbul 3 îi mulţumesc producătorului pt. că Gigi de la sculărie a băut Sînge de Taur. *Sînge de taur,* bun pentru femei, dacă-l beau bărbaţii!“ Alo, domnu' producător, acesta este un vin, v-i-n, poate nu pricepi, nu viagra săracului pentru visele de taur comunal ale lui Sculărică din schimbul trei!

Refuz să mai beau, mă întorc pe prispă să privesc negurile din Valea Albă. De sus, de sub crucea de pe Caraiman, aud vocea poporului român spunîndu-mi verde-n faţă: *Sculărică c'est moi!*

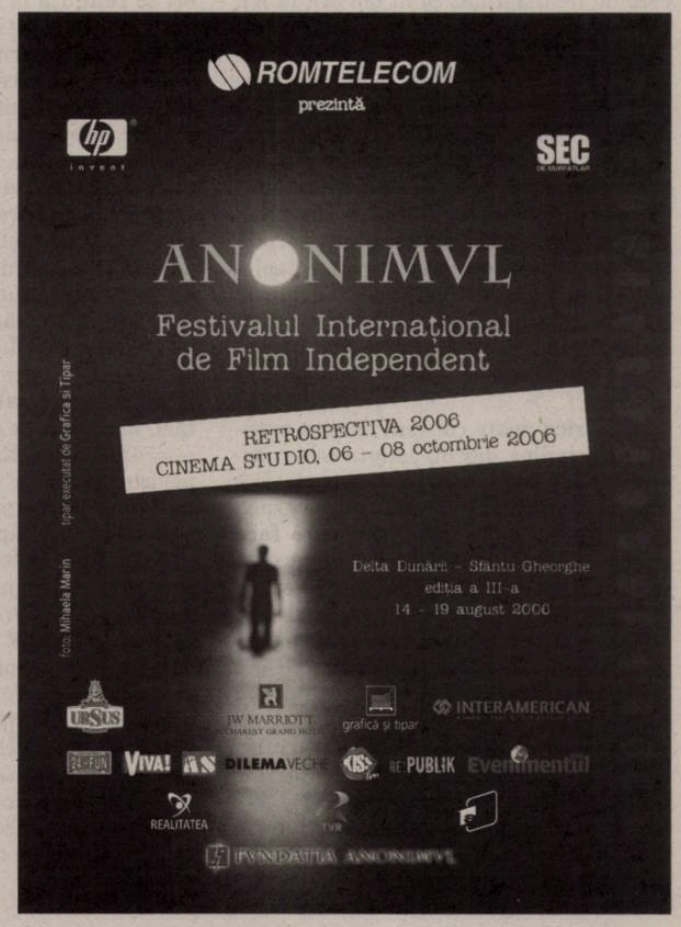

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Vîrstele Pieţei Palatului

Primele articole din această serie au atras cîteva scrisori ale cititorilor care însăilează un dialog pentru care le sînt recunoscător. De pildă, cineva care a călătorit în Sicilia face observaţia că acolo, cu toată arşiţa verii, monumentele istorice n-au la ferestre aparate de aer condiţionat. În schimb, aceste dizgraţioase cutii au apărut pe faţadele unor clădiri bucureştene unde n-ar fi avut ce căuta: Hanul lui Manuc, Cercul militar, Primăria Capitalei, Arhivele naţionale, ba chiar biserica Kretzulescu. Biserică cu aer condiţionat, dracu' a mai văzut! (confort maxim, nu?) Altui cititor, pe care mi-ar plăcea să-l cunosc fiindcă avem aceeaşi repulsie faţă de „ororile cu turnuleţe, termopane şi marmuri", îi pare rău că în Bucureşti şi în întreaga ţară lipsesc hărţile-inventar care să identifice şi, eventual, să comenteze monumentele de arhitectură. Pot să-i semnalez că asociaţia Pro Patrimonio a pus pînă acum în circulaţie trei asemenea hărţi: una pentru zona Lipscani, alta referitoare la „artizani şi meşteşugari în vechiul Bucureşti", precum şi traseul unui itinerariu cultural între Bucureşti şi Cîmpulung, intitulat „De la Manuc armeanul la comitele Laurenţiu". Aceste materiale pot fi achiziţionate la librăria Cărtureşti şi la sediul Pro Patrimonio din strada Plantelor.

Subiectele care îi preocupă cel mai mult pe bucureşteni în momentul de faţă, dacă se gîndesc la soarta oraşului lor – între paraginǎ vetustă şi improvizaţie pretenţioasă –, sînt desigur blocul din coasta catedralei Sf. Iosif şi proiectul de sistematizare a Pieţei Palatului. Despre cel dintîi va fi vorba cu altă ocazie, cînd voi avea timp să văd procesul-verbal al şedinţei Comisiei Monumentelor Istorice (CNMASI) în care s-a avizat favorabil ideea, care avea pe atunci tot sprijinul monseniorului Robu. Cît priveşte planurile de a modifica radical fizionomia pieţei, scenă pe care s-au jucat cîteva scene decisive din istoria României, sîntem încă,

sper, în faza consultărilor şi negocierilor.

Propunerea care – se zice – are acordul autorităţilor înseamnă fragmentarea acelui spaţiu, oricum neregulat şi chiar incoerent, în trei piaţete strîmte. Un ţarc al Ateneului şi altul cuprinzînd Palatul şi Fundaţia ar fi continuate de două construcţii noi P+6, înalte de 30 de metri, care s-ar ridica peste fostul Teatru de Păpuşi (fost „Excelsior", fost „Cărăbuş") şi peste petecul de verdeaţă în care acum se înghesuie o troiţă, statuia lui Maniu şi „Ţepuşa".

...Fie zis în treacăt, o asemenea aglomeraţie memorială este o polifonie stridentă, pe care o agravează bustul lui Coposu şi monumentul revoluţionarilor, la cele două capete ale pantei care coboară pe lîngă biserica Kretzulescu. Acest teren supraîncărcat ar avea dedesubt patru nivele, dintre care două destinate unui parking subteran. Rezultatul previzibil, în afară de şantierul deschis pentru cel puţin trei ani, ar fi frîngerea acestui spaţiu în compartimente sufocante, fără perspectivă.

Agresiunea plănuită, de o brutalitate fără precedent, zădărniceşte orice încercare de a prezerva simbolurile identităţii oraşului. Fiindcă, aşa cum este, Piaţa Palatului, pe care ne-am grăbit a o numi „a Revoluţiei", nu e frumoasă, e chiar mai trivială decît pînă în 1989, dar, ca un chip îmbătrînit, poartă urmele vîrstelor succesive care ne-au făcut ceea ce sîntem.

În prezent, coexistă acolo, oricît de dizarmonic, biserica pe care a clădit-o ginerele lui Brâncoveanu în 1722, palatul, din ale cărui etape vechi (1815, 1870) n-a mai rămas nimic, fiind refăcut de arhitectul N. Nenciulescu în 1930-1937, Fundaţia Regală (Biblioteca Universitară) care păstrează planurile lui Gottereau din 1891, deşi cu modificările la parterul faţadei adoptate după incendiul din 1989, fostul Minister de Interne al lui Carol al II-lea (1938) şi căsuţa din colţul străzii Dem. Dobrescu (cîndva Wilson, Kirov şi apoi Oneşti), coafată de o construcţie de sticlă după canonada din decembrie.

Despre evenimentele şi oamenii care au plămădit acest spaţiu aflat în primejdie vom vorbi săptămîna viitoare.

re: member

„Pentru islam, cultura autonomă este de neimaginat. Şi la noi era la fel, pînă acum cîteva secole. Omul de ştiinţă care face experimente a-nceput să se mişte prin Evul Mediu. Abia odată cu revoluţia ştiinţifică, cultura autonomă devine o temă de dezbatere cu Biserica. Astăzi sîntem într-un moment crucial. Atunci cînd intervin bioetica şi bioenergia se pune o problemă dramatică, întrucît pentru Biserică ordinea socială face parte dintr-o ordine formată teologic. Ordinea ştiinţifică şi cea culturală nu sînt dumnezeieşti. Din acest punct de vedere, creştinismul este mai aproape de islam şi de iudaism decît de Iluminism. (...)

Biserica poate conveni asupra tuturor principiilor, dar nu asupra celor născute odată cu Revoluţia franceză. E o dramă care nu găseşte soluţie, e carnea şi sîngele acestei lumi, din care face parte Biserica. Biserica Catolică este atletul acestei lumi. Căci contradicţia e fecundă: trebuie să o suporţi şi să o laşi să trăiască. A anula contradicţiile e drumul cel mai direct către infern.

Biserica, pe de o parte, caută pacea cu religiile, cum începuse deja papa Wojtyla, şi împreună cu pacea caută alianţa cu marile tradiţii ale ţărilor arabe, asiatice, africane. În perspectiva unei confluenţe se pot găsi şi compromisuri, adoptînd chiar şi unele principii laice liberale. (...) Wojtyla deschisese o nouă frontieră, evanghelizarea celor deja botezaţi. Acum trebuie să alegem: ori se renunţă la ideea lui Wojtyla, ori, dacă e să fie continuată, trebuie dat un mesaj mai puternic, mai emfatic. Care poate să provoace scandal. E ceea ce a ales să facă Ratzinger.

Nu trebuie uitat că, catolici şi islamici deopotrivă, sînt de acord că duşmanul cel mai mare al societăţii noastre este secularizarea, agnosticismul cel mai banal şi plebeu. Cel al oamenilor care la piaţă, cum scria Nietzsche, „rîd de acela ce-L caută pe Dumnezeu." (...)

Pînă la urmă, raţiunile de fond al aşa-zisului conflict între civilizaţii nu sînt religiile, niciodată nu sînt religiile, ci în mod esenţial politicile sociale. Astăzi, mai mult ca oricînd, e nevoie să ne mişcăm cu inteligenţă pentru a evita pericolul „crash"-ului. Invocarea unei întoarceri la Dumnezeul biblic este insuficientă, iar Papa ştie asta. După cum ştie că, dinspre teologia islamică, aceea care nu e deloc integralistă, se difuzează ideea unei Europe destinate procesului de ateizare. E cam mult de explicat, dar, potrivit teologiei islamice, ateismul este inclus în revelaţia creştină. Depinde de dogma reîncarnării. Conceptul revoluţionar de Dumnezeu care se face om este acuzaţia religioasă cea mai recurentă adusă creştinismului." (Massimo Cacciari, filozof, primar al Veneţiei, într-un interviu din *La Repubblica,* 11 septembrie crt.)

Texte şi opinii de: *Iulian COMĂNESCU (jurnalist şi blogger) ● Miron DAMIAN (forumist) ● Cristian LUPŞA (jurnalist şi blogger) ● Antonio MOMOC (asistent univ. drd. la Facultatea de Jurnalism, Universitatea Bucureşti) ● Răzvan, Gabriel, Marius Delaepicentru (cetăţeni activi pe Internet) ● Alexandru-Brăduţ ULMANU (profesor de jurnalism şi blogger) ● **Coordonatorul temei:** Cristian GHINEA*

Mai umană şi mai dreaptă?

Citatul de pe prima pagină a acestui număr vine din epoca naiv-iluminist-optimistă a Internetului. Da, a avut şi netul aşa ceva. Omul respectiv chiar credea că societatea de pînă atunci va fi dublată de o alta, mai umană şi mai dreaptă. Ca de fiecare dată cînd oamenii aşteaptă ca o tehnologie să schimbe firea umană, aflăm după aceea că aşteptările au fost exagerate. Pînă la urmă, de ce ar fi oamenii pe Internet „mai umani şi mai drepţi" decît sînt... pînă să intre pe Internet. Am ezitat. Era să zic „decît sînt în realitate". Dar este netul o altă realitate? Eu cred că este o prelungire precisă a acestei realităţi. Şi cum în realitatea asta există oameni de bun-simţ şi nesimţiţi, există oameni deştepţi şi proşti, toţi se regăsesc acum pe Internet. Doar că viteza a crescut, comunicarea este instantanee, accesul s-a democratizat, astfel încît nesimţiţii şi proştii sînt mai vizibili.

Ce se va întîmpla cu politica pe Internet? Va fi mai umană şi mai dreaptă? Va fi mai rapidă şi multidirecţionată, asta e cert. Centrii tradiţionali de putere (partidele, ziarele) primesc concurenţi noi (blogurile) şi se multiplică. Citeam de curînd nişte bloguri politice americane. Fenomenul este mult mai dezvoltat decît la noi şi pare că într-acolo ne îndreptăm. Dar lumea blogurilor americane nu e mai umană şi nici mai dreaptă. Am început cu cele liberale (Bush e un criminal de război, democraţia americană nu mai există, corporaţiile, creştinismul extremist şi evreii şi-au dat mîna şi conduc lumea etc.), am trecut apoi la cele conservatoare (trădătorii de patrie ne copleşesc, tot ce face Bush e bun, avortul şi Holocaustul sînt comparabile etc.). Nu există dialog decît pentru înjurături, mobilizarea se face la extreme. Desfiinţînd toate regulile, am desfiinţat şi buna-cuviinţă. Apoi, accesul la informaţii nu ne face mai deştepţi. Să cauţi informaţii pe Internet este ca şi cum ai încerca să sorbi cu picătura dintr-o piscină, zicea cineva pe web. Şi aşa este. Cauţi ceva şi găseşti mai multe decît te aştepţi. Dar această cantitate imensă de informaţie este aşezată de fiecare în propriii neuroni, tot după regulile vechi. Este primitivul reflex de a nu disona cognitiv. Adică tind să caut informaţia care se potriveşte ideilor pe care deja le am. Iar Internetul îţi permite să faci asta la un nivel superior. Dacă eşti extremist musulman, poţi să navighezi liniştit pe site-urile făcute de extremiştii musulmani, să nu simţi nici o disonanţă cognitivă cu lumea pe care vrei să o distrugi. Dacă eşti republican conservator creştin din Dakota, ai o lume internetică la dispoziţie din care poţi înţelege că lumea reală gîndeşte ca tine, cu excepţia unor idioţi liberali care te scot din sărite. Şi viceversa. Eu zic că Internetul nu schimbă nici lumea, nici politica. Sîntem la fel.

Andrei Pleşu a enervat mulţi internauţi cu ceva vreme în urmă printr-un articol în care se arăta dezamăgit de calitatea comentariilor scrise de cititori în josul articolelor din variantele electronice ale ziarelor. Principalul argument era anonimitatea. Inşi care se ascund bine aruncă zoaie cu o viteză incredibilă. Relaţia este disproporţionată: între un nume creat în ani de muncă şi un personaj fictiv creat în jumătate de minut, la înregistrare. Şi eu am simţit de multe ori această frustrare citind comentariile propriilor mele articole. Miron Damian, un forumist activ şi articulat care între timp publică uneori cu propriul nume în Cotidianul, *aduce în acest număr argumente bune şi savante, nu apărînd realitatea de acolo, ci explicînd-o. Scriam mai sus că Internetul nu e mai bun ca lumea de pînă acum, e la fel. Întîmplător, Damian vine spre acelaşi argument din direcţia contrară: Internetul este reflexul acestei lumi, nu este mai rău decît ea.*

*Mai avem la temă şi alte discuţii: ce se întîmplă cu presa tradiţională; ce se întîmplă cu partidele tradiţionale; discutăm cu cîţiva cetăţeni care se manifestă pe Internet. Dacă sîntem la fel ca pînă acum, mai răi sau mai buni, decide fiecare (**C. G.**)*

Cristian LUPŞA

Sute de analişti politici de fotoliu

În decembrie 2002, la o recepţie organizată în onoarea unui senator ce împlinea 100 de ani, liderul de atunci al republicanilor din Senat, Trent Lott, şi-a amintit melancolic şi uşor nostalgic de zilele trecute ale politicii din Mississippi.

„Cînd Strom Thurmond a candidat la preşedinţie, am votat pentru el" – a spus Lott. „Sîntem mîndri de asta. Iar dacă restul ţării ar fi făcut la fel, nu am mai fi avut atîtea probleme de-a lungul anilor."

Thurmond candidase în 1948 pe o platformă segregaţionistă. În acest context, discursul lui Lott era rasist, dar politicienii, jurnaliştii şi afaceriştii din public erau prea blazaţi de circuitul monden, ca să audă ceva nelalocul lui.

Dar Josh Marshall, autor al blogului *Talking Points Memo,* a auzit. Liderul Senatului îşi declara nostalgic suportul pentru politica rasistă a sudului, care a dezbinat America atîţia ani. Marshall şi apoi alţi bloggeri au refuzat să lase povestea să moară. La puţin timp după, Lott demisiona din postul de lider.

Momentul Lott a fost momentul în care Internetul a spart uşa şi s-a năpustit în viaţa politică pe care pînă atunci o pîndea doar prin geam. Cu cîţiva ani în urmă, Matt Drudge, zvonistul din spatele *Drudge Report,* publicase o informaţie care spunea că Bill Clinton ar fi avut relaţii sexuale cu o femeie aflată în practică la Casa Albă. Diferenţa era că Drudge publica o informaţie pe care o rumegau de cîteva săptămîni mai multe publicaţii americane. Replica lui Lott fusese ignorată de presa tradiţională.

Blogurile sînt doar unul din fenomenele Internet pe care politicienii şi media americană au început să le ia în serios după alegerile din 2004. Astăzi este o cursă nebună pentru supremaţie pe net şi tot mai mulţi politicieni folosesc Internetul pentru strîns bani, iar partidele şi candidaţii comunică cu suporterii prin bloguri sau mesaje audio şi video. În acelaşi timp, cantitatea de informaţie, aruncată în apele virtuale, a dat naştere la sute de analişti politici de fotoliu.

Penetraţia Internetului ajută cu siguranţă. Conform unui studiu, aproape 68% dintre americani sînt conectaţi la Internet, iar peste 40% din aceştia au conexiuni *broadband* (de bandă largă).

New York Times discuta în aprilie problema schimbărilor pe care Internetul le-a adus în viaţa politică: „Democraţii şi Republicanii folosesc tot mai des e-mailuri, site-uri interactive, bloguri de candidat şi de partid şi mesaje electronice pentru strîngerea de donaţii, mobilizarea alegătorilor şi chemarea la mitinguri" – scrie Adam Nagourney. „Internetul – spun ei – pare să fie mult mai eficient şi mai ieftin decît instrumentele tradiţionale ale politicii, cum ar fi bătutul la uşă sau telefoanele."

Cît de reprezentativ este un grup de cetăţeni care de multe ori ignoră orice fel de opinie contrară?

Dacă momentul Lott i-a făcut pe politicieni să realizeze că ce fac şi ce spun e monitorizat şi disecat de o serie de noi comentatori, momentul Howard Dean i-a convins să-şi transfere campaniile şi pe Internet. La prezidenţialele din 2004, Dean şi strategul său, Joe Trippi, au construit o bază de suporteri înfocaţi prin intermediul Internetului („Deaniacs"), suporteri care mai tîrziu au devenit o armată reală patrulînd din stat în stat şi promovîndu-l pe Dean. O bună parte dintre alegătorii care au ales să adere la reţelele virtuale unde puteau relaţiona cu alţii, ce le împărtăşeau ideile, au donat şi bani – un studiu al Institutului pentru Democraţie, Politică şi Internet arată că 80 % dintre alegătorii între 18 şi 34 de ani, care au donat bani pentru John Kerry, au făcut-o prin Internet.

La fel s-a întîmplat în prima rundă a alegerilor pentru scaunul de senator din Connecticut, cînd *challenger*-ul Ned Lamont a adunat majoritatea fondurilor prin Internet, iar campania sa a fost propulsată din obscuritate în cîştigătoare de către blogurile politice de stînga. Ca răspuns, Josepth Lieberman, senatorul în funcţie, a lansat Joe2006.com, un site prin care speră să mai recupereze din terenul pierdut.

Lupta pentru cea mai bună poziţionare virtuală a început devreme şi pentru prezidenţialele din 2008. Democratul Mark Warner, fost guvernator al statului Virginia, l-a angajat pe Jerome Armstrong, un blogger, să conducă campania online. Armstrong şi fondatorul influentului blog politic *Daily Kos,* Markos Moulitsas, sînt autori ai *Chrashing the Gates,* o carte ce vorbeşte despre era Internet a politicii americane democrate şi despre fenomenul *people-powered politics* reprezentat de blogurile politice.

John Kerry nu a renunţat nici el la aspiraţiile prezidenţiale şi recent a făcut o vizită la sediul *Facebook.com*, un site cu peste 9 milioane de utilizatori înregistraţi. Facebook e o reţea socială, unde utilizatorii încarcă informaţii personale, fotografii şi pot comunica cu prietenii. *Boston Globe* scrie că Facebook va începe în curînd să vîndă spaţiu publicitar candidaţilor, pentru o sumă încă secretă.

Această nouă democraţie virtuală e şi bună, şi rea, în funcţie de cum o priveşti. Pe de o parte, mulţi oameni au intrat într-un contact neintermediat cu viaţa politică şi cu candidaţii. Capacitatea de a analiza informaţii şi speech-uri care pînă nu demult erau bunuri de lux aflate în posesia mass media, au reimplicat oamenii în dialogul politic. Cetăţenii organizaţi virtual au devenit o forţă şi o voce pe care ceilalţi jucători la masa politică o ascultă cu atenţie.

Pe de altă parte, Internetul e un spaţiu dominat de nişe. Cît de reprezentativ este un grup de cetăţeni, care de multe ori ignoră orice opinie contrară ce ar putea crea o dezbatere? În acelaşi timp, dacă media tradiţionale îşi pierd rolul de broker dintre putere şi populaţie, cui îi va reveni rolul de a traduce mesajul îmbîrligat şi manipulator al politicienilor?

Aceste răspunsuri vor sosi, dar deocamdată toate tăberele din politica americană muncesc la strîngerea de forţe. Democraţii s-au mişcat mai repede pe frontul online şi pentru că organizarea la nivel local a fost dintotdeauna un punct slab al partidului. Republicanii însă nu sînt cu mult în urmă, iar cînd campaniile vor intra în linie dreaptă în 2008, contrele virtuale vor crea o nebunie nemaivăzută în politica americană.

***Cristian Lupşa** a fost masterand în Jurnalism la University of Missouri-Columbia, locuieşte în Washington D.C. şi are propriul blog la www.owlspotting.com.*

Rata de penetrare a Internetului (procentul populaţiei cu acces la Internet) în ţările UE este de 49%. Media mondială este de 15%. Ţările cu cea mai scăzută rată în Europa sînt: Albania – 2%; Bosnia – 5%; Moldova – 10%; Ucraina – 11%, Vatican – 12%.

Alte exemple: Statele Unite – 68%; China – 9%; Japonia – 67%; India – 4,5%; Germania – 60%; Coreea de Sud – 67%; Italia – 48%; Franţa - 44%; Brazilia – 14%; Mexic – 16%; Polonia – 27%, România – 23%

(după Internet World Stats http://www.internetworldstats.com)

Axa răului pe Internet:

http://www.korea-dpr.com/index.htm – pagina oficială a Coreeii de Nord. În secţiunea Lideri, „The Great Leader Kim Il Sung" salută popor, alături de fiul său, „The Great Leader Kim Jong IL". În comentariu se spune că ei sînt soarele naţiunii şi al umanităţii. Dacă aţi băgat bine asta în cap, puteţi trece la alte secţiuni, să petreceţi vacanţa sau să faceţi afaceri în Coreea de Nord.

http://www.ahmadinejad.ir – bloggul official al preşedintelui iranian Ahmadinejad. Blogg este mult spus, conţinutul este cam sărăcăcios. O fi în criză de distonocalm.

Al-Quaeda şi celelalte organizaţii teroriste mai vechi sau mai noi au descoperit şi ele că pot să se organizeze, să strîngă fonduri, să recruteze oameni şi să-i pregătească prin Internet. Un raport amănunţit puteţi găsi la acest link:

www.usip.org/pubs/specialreports/sr116.html (How Modern Terrorism Uses the Internet)

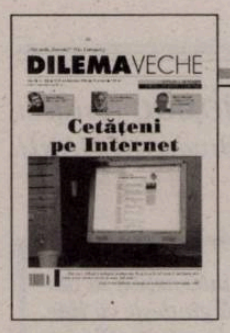

„Pare-se că a fi blogger e o mare chestie“

– interviu bidirecţionat cu Iulian COMĂNESCU, blogger la Hotnews.ro (http://blog.hotnews.ro/) –

(Evident, interviul a fost realizat pe Yahoo Messenger)

Ai plecat de la Evenimentul zilei, *unde erai şef de secţie, şi acum faci un blog tot mai apreciat la HotNews.ro? E o mişcare îndrăzneaţă. Ce ţi-a venit?*

Întîi am plecat ca să încerc să iau lucrurile pe cont propriu. Adică o firmuliţă de consultanţă media, cu previzibilul nume de Comănescu SRL. Pe urmă, bunul meu prieten Ioan Mărgărit, care a inventat HotNews.ro, mi-a propus un blog. Aşa s-a nimerit, ca să zic aşa.

Este blogul jurnalism? Mulţi din şcoala veche spun că nu se compară. Văd că tu faci cam ce făceai şi la EVZ: *te ocupi de media şi sări cu ştiri din domeniu.*

Păi, ce înseamnă „jurnalism“? Eu nu ştiu exact ce, în afară de definiţia academică. Dar sînt sigur că înseamnă comunicare. Nu ştiu exact nici ce înseamnă blogul. Ceva între ziar liniar, anticronologic şi forum, cu o tentă foarte personală, cred.

Ţie personal ţi se pare că mai eşti încă jurnalist, sau altceva, spune-i cum vrei?

Pînă în primii ani de după '90, toţi eram „ziarişti“. Acum ne-am făcut „jurnalişti“. Pe motiv că „ziarişti“ erau numiţi copiii care între războaie vindeau *Universul*, ediţie specială. Acum lumea îmi spune blogger. Ce e un nume, Romeo? Mi se pare că sînt ce-am fost şi un pic mai mult de atît. Învăţ chestii noi pe blog.

Ca de pildă?

Aflu cît de important şi de uşor e să pui o întrebare, în loc să te repezi cu răspunsurile. Îmi dau seama cît de avizaţi sînt cititorii. Realizez că forţa unui blog stă, ca la forum, în comunitatea „de subsol“. Care „subsol“, la mine, cuprinde directori executivi din presa scrisă, creativi cu state vechi în publicitate, vedete TV de talia lui Lucian Mîndruţă şi anonimi mai avizaţi ca mine în materie de *business*-ul cu care mă ocup, anume media.

Ţi s-a întîmplat să intre o „victimă“ care să nege ştirea ta?

Nu. Nuanţări. Nu mi s-a întîmplat nici în presa scrisă. Dau foarte rar „chifle“. A, ba da. Huidu m-a sunat fiindcă sugerasem că el şi Găinuşă îşi sporesc cota la renegocierea contractelor, fiindcă atunci apar zvonurile despre transferuri de milioane la PRO TV şi tot restul. Nu a postat, m-a sunat. Făcusem eroarea numită *post hoc, ergo propter hoc*. Zvonurile apăreau după aceea, eu am crezut că de aceea. Succesiunea temporală interpretată ca relaţie de cauzalitate.

Sînt reguli mai laxe? De pildă, am văzut că dai ştiri cu rezerva că trebuie verificate. Este o ocolire a regulilor clasice care spun că dai după verificări?

Nu. Eu zic că e ceva mai avansat. E drept că eu am anunţat că mă adresez oamenilor din breaslă şi că ştirile insuficient verificate trebuie luate ca atare, ca nişte capete de fir pentru colegi. Dar cred că şi cititorul ne-comunicator înţelege atunci cînd marchez o rezervă. Cred că ăsta e vitorul şi în presă. Nu există reguli stricte, de genul două, cinci, şapte, nouă surse. Iese Isărescu şi anunţă scăderea dobînzii de intervenţie la BNR. Avem o sursă, sîntem convinşi, dăm toţi. Avem şapte surse care spun că Macovei s-a dat în stambă. Iese ce-a ieşit. Erau şapte, crede-mă. *(referire la articolul despre consumul de alcool al ministrului de Justiţie. După o nouă anchetă,* Evenimentul zilei *şi-a cerut scuze pentru publicare* – n.red). Avem şapte surse care neagă că s-au întîlnit cu Vîntu în Creta. *Evenimentul zilei* dă un „tun“, pentru că era adevărat. Deci, tehnic vorbind, cred că atunci cînd ai dubii, trebuie să spui mai curînd povestea adevărului decît adevărul. Problema e să nu pierzi cititorul în labirint.

Bun, şi atunci care este efectul Internetului? Multiplicăm la infinit numărul de canale prin care putem să verificăm orice prin publicare?

Uită-te la transferul lui Teo. Am dat primul pe blog şi acum se confirmă. Le multiplicăm, nu ştiu dacă la infinit. Să luăm cazul Teo. Luni am aflat că ar putea pleca. Am dat, cu rezerva cuvenită. Marţi, a apărut în *EVZ*. Apoi, *NewsIn* a obţinut confirmarea, de la PR-ul TV, că avocaţii lui Teo discută cu Media Vision rezilierea contractului.

Te-au citat pe tine?

Nu m-au citat. Pe de o parte, nu eram singurul din presă care ştiam ceva. Era şi Petrişor, de la *EVZ*. Doar că el a avut un decalaj de o zi, din motive de ediţie tipărită. Pe de altă parte, blogul meu nu este citat. Uneori sînt contactat în chip de analist media. Dar ziariştii „clasici“ nu consideră blogul ca o sursă citabilă. Am discuţii de genul: „A apărut undeva?“, răspund: „Da, domnule, la mine pe blog“. „Aaah“, mi se răspunde. E ca şi cînd n-ar fi.

Este partea negativă a aceleiaşi monezi, nu ai constrîngeri, dar nici credibilitate. Nu ţi se pare corect?

Stai puţin, Cristi, de unde deduci tu că nu am credibilitate? Aici nu sînt de acord.

Nu tu personal, blogul ca mediu.

Ah! Eu vreau să am credibilitate şi cred că o am. Blogul ca mediu s-ar putea să n-aibă credibilitate din cauză că sînt mulţi idioţi pe Internet. Am o problemă mare cu libertatea de exprimare. Am citit undeva că Internetul ne va prosti pe toţi, fiindcă comunicarea se reduce imediat la invective şi, dacă am putea să ne cărăm pumni în dinţi, am face-o. Am spus-o şi alte dăţi: pe Blog.HotNews.ro, cenzura e la ea acasă. Validez pe cine am chef *(afişarea mesajelor este aprobată de deţinătorul blogului* – n.red), în funcţie de cît de coerent şi interesant e în răspunsuri.

De asta am început interviul cu o întrebare legată de pasul tău dinspre presa clasică spre blog. Mai sînt alţii ca tine?

Mai sînt alţii ca mine, desigur. Brăduţ Alex Ulmanu, la www.jurnalismonline.ro. Cătălin Tolontan, la www.blogsport.ro/tolontan. Ăştia sînt buni.

Poţi să trăieşti din asta dacă îţi propui?

Pare-se că a fi blogger e o mare chestie, eşti pe trend sau ceva de genul ăsta. La Praga, au căscat toţi ochii mari cînd au aflat ca sînt „blogger“. Un tip de la *Financial Times* mi-a cerut lecţii de blog etc. Poate sînt bloggeri care trăiesc din asta. Eu o fac pe gratis. Am un alt avantaj: *branding* personal. Pe blog vin oameni importanţi din media şi ajung la cafele cu ei pentru diferite contracte pentru firmă. De pildă, prin Internet (dar nu prin blog) au ajuns la mine nişte domni de la o firmă de consultanţă din America, pe nume Gerson-Lehman. Am oferit o consultaţie telefonică şi mi-a sosit prin poştă un cec.

OK, hai că e prea mult material deja. Mai ai ceva să transmiţi cititorilor tradiţionali?

Nu mai am că nu cred în cititori „tradiţionali“, mai ales la *Dilema veche*. Nu cred în diferenţele astea dintre „real“ şi „virtual“, „tradiţional“ şi „de Internet“. Interviul ăsta o să fie tipărit, nu?

Neapărat

Aş vrea să-l pun şi pe blog, după ce apare în *Dilema veche*. Bănuiesc că e OK. Tu ce le transmiţi cititorilor mei virtuali?

Să mai pună mîna şi pe-o carte.

Cool. www.gutenberg.net

Eu nu am loc de el întreg, la tine apare varianta „necenzurată“.

Nici eu nu am „loc“, că Internetul nu e nicăieri.

(aici mi s-a terminat „locul“, dar am găsit altul în p. 11, n. red.)

Alexandru-Brăduţ ULMANU

Cum devin cititorii utilizatori

Citiţi acest articol pe hîrtie sau pe net? E o întrebare importantă pentru un grup de oameni care scriu şi citesc sute de e-mailuri pe zi, se manifestă pe site-uri pe care le numesc bloguri şi folosesc o grămadă de cuvinte alcătuite din trei litere ce se pronunţă englezeşte. Aceşti oameni îşi spun *online publisheri, online manageri, online sales directors* sau alte denumiri care includ, obligatoriu, termenul *online*. Pentru ei, Internetul e nu doar o pasiune sau un mod de viaţă, aşa cum ne învaţă clişeul; e un mijloc de trai.

Internetul a început să producă bani. Se investeşte în publicitatea online şi, chiar dacă sumele sînt încă neglijabile în comparaţie cu suporturile tradiţionale de reclamă, ele cresc într-un ritm rapid. Deja în publicitatea online se bagă, anual, în România, trei sau patru milioane de euro. Vizionarii prevestesc că în cinci sau zece ani Internetul va fi peste presa scrisă. Aşa că pentru cei care îşi scriu „online“ pe cartea de vizită, utilizatorii sînt mai importanţi decît cititorii.

În condiţiile în care site-urile cu audienţă mare aduc deja în conturile proprietarilor sume de ordinul sutelor de mii de euro pe an, proprietarii şi managerii de presă încep să-şi dea seama că viitorul s-ar putea să nu stea în foşnetul hîrtiei de ziar, ci, mai degrabă, în clicurile de mouse.

Lumea presei e poziţionată bine în goana după audienţă pe net, aducătoare de cash. În clasamentul întocmit de serviciul de monitorizare a traficului Internet Trafic.ro, patru dintre cele mai populare zece site-uri din România sînt versiuni online ale unor publicaţii consacrate pe hîrtie. În acelaşi timp, aproape toate ziarele stagnează sau dau înapoi ca tiraj, însă cresc constant ca număr de utilizatori pe Internet.

Creşte însă şi concurenţa. Iar cei care nu ştiu să se folosească de avantajele şi particularităţile Internetului pierd.

Acum patru ani, topul celor mai bune zece site-uri de ştiri, potrivit Trafic.ro, arăta astfel: *Evenimentul zilei, Ziare.com, ProSport, Adevărul* (ziar care pe atunci trăgea cel mai mare tiraj din presă, vreo 150.000 de exemplare pe zi), *Ziua, Libertatea*, TVR, revista *Playboy, Cotidianul* şi *Gazeta Sporturilor*. Şapte cotidiene, un catalog online de publicaţii, o revistă pentru bărbaţi şi televiziunea publică.

În septembrie 2006, patru dintre site-urile enumerate mai sus nu mai sînt în top, iar codaşul din 2002 este în frunte: *Gazeta Sporturilor* e acum cel mai popular site de ştiri, urmat de *Evenimentul zilei, ProSport, Libertatea*, HotNews.ro (un site de ştiri fără un corespondent tipărit), *Jurnalul naţional, 9AM* (altă publicaţie exclusiv online), *Ziua, Adevărul* şi *Gândul*. Opt cotidiene şi două publicaţii online (dar, pentru că lucrurile evoluează rapid pe Internet, s-ar putea ca acest clasament să fie deja altul cînd citiţi aceste rînduri).

Adevărata bătălie pentru audienţă în mediul online abia acum începe. Multe dintre site-urile accesate astăzi de zeci de mii de utilizatori zilnic nici nu existau cu cîţiva ani în urmă. De fapt, unele nu existau nici măcar acum cîteva luni.

Fanii hotărîţi ai mediului online spun că ziarele se vor muta cu totul pe net sau vor dispărea. Realiştii spun că, pur şi simplu, aceste ziare şi-au găsit un nou mijloc de exprimare, complementar, şi că este posibil ca ediţiile – tipărită şi online – să se aibă ca fraţii şi să se ajute una pe alta întru prosperitatea familiei.

Ziarele cu site-uri bune de ştiri au un lucru despre care vorbesc cu plăcere mai degrabă economiştii decît jurnaliştii: valoare adăugată. Pe lîngă dezavantajul major că nu poate fi citit în tramvai sau pe WC (deşi anumiţi posesori de laptopuri mă contrazic), Internetul prezintă o serie de particularităţi care, odată exploatate, se transformă în avantaje.

Gazeta sporturilor (gsp.ro) are, zic cîrcotaşii, cel mai urît site din România. Culori imposibile şi o punere în pagină care te face să te gîndeşti la panourile pentru afişe din Piaţa Universităţii. Totuşi, e cel mai accesat site de ştiri din România. După cum explică Gusti Roman, cel care se ocupă de gsp.ro, cei din echipa site-ului nu mai sînt „lopătari“. Cu alte cuvinte, nu aruncă, cu lopata, conţinutul ediţiei tipărite pe net. Pe lîngă articolele din ziar, site-ul oferă actualizări frecvente, evoluţia meciurilor în timp real, filmuleţe cu golurile partidelor abia încheiate sau încă în desfăşurare, linkuri spre diverse pagini complementare, cum ar fi blogurile (jurnalele online ale) celor mai cunoscuţi comentatori ai ziarului, sau site-urile dedicate suporterilor principalelor echipe din ţară. Şi o mulţime de poze cu femei îmbrăcate sumar, care n-ar avea loc să se desfăşoare în paginile ziarului de hîrtie.

Experienţa ultimilor ani arată că un conţinut copiat sută la sută după ediţia tipărită este o soluţie care pierde teren. Spre deosebire de tipar, Internetul oferă spaţiu, practic nelimitat, posibilitatea de a oferi surse multiple de informaţie şi de a structura subiectele non-linear, cu ajutorul linkurilor, îmbinarea textului cu imagini, sunete şi alte elemente multimedia, interactivitate, posibilitatea de a actualiza informaţia pe măsură ce evenimentele se dezvoltă.

Pentru a crea o redacţie *online* e nevoie însă de resurse: bani, echipamente, cunoştinţe, un plan bine închegat, timp şi oameni care să înţeleagă şi jurnalismul şi mediul online. Iar puţine ziare din România sînt în acest moment capabile să investească asemenea resurse. În România, majoritatea site-urilor de ziare sînt încă realizate şi actualizate de departamentul tehnic, printr-o simplă operaţiune de copiere a articolelor tipărite în ediţia de hîrtie. Secţiile online alcătuite din jurnalişti din redacţiile ziarelor româneşti pot fi numărate pe degete şi cuprind, în cazurile cele mai fericite, maximum cinci sau şase oameni.

Odată cu creşterea pieţei de publicitate online însă, ziarele de la noi descoperă că poate fi profitabil să investeşti în Internet. Dacă încă citiţi această pagină pe hîrtie, ţineţi minte că, în chiar acest moment, cineva se gîndeşte cum să facă pentru a vă determina ca, în viitor, s-o accesaţi online.

Alexandru-Brăduţ Ulmanu *predă jurnalism la Universitatea din Bucureşti, este trainer la agenţia NewsIns şi are un blog despre media: jurnalismonline.ro.*

Exprimarea liberă face bine la nervi?

*Am adresat două întrebări cîtorva forumişti care mi-au atras atenţia. Mi-au atras atenţia mai mulţi, dar unii nu au răspuns anchetei noastre. Am încercat să reproduc în această pagină fragmente care să explice atenţia respectivă. Un moment dureros pentru presa pe hîrtie: cum spaţiul este mic, trebuie să tai din material. Meseria editorului este să decidă care parte trebuie scoasă. Pe Internet e altfel. De asta se şi scrie aşa de mult. Dar, iată întrebările: 1. Ce te mînă în luptă? Pentru ce scrii despre politică pe net?; 2. Dacă te gîndeşti la vremurile de dinainte de blog/exprimare, te simţi mai bine acum decît atunci? Eşti mai puţin nervos sau mai nervos? E o veche curiozitate personală: exprimarea liberă face bine la nervi sau dimpotrivă? **(C. G.)***

Răzvan (de pe www.sictir.org)

Pe Internet există viaţă inteligentă

1. Scriu despre politică la fel cum scriu despre oricare subiect care mă interesează: cu pasiune, cu logică şi cu o doză zdravănă de ironie. Scriu pe net din curiozitate. Mă bucur să văd că ideile mele rezonează cu ale altora, că produc reacţii, uneori rafinate şi inteligente. Îmi place netul pentru că este volatil, confortabil şi rapid, pentru că oamenii sînt sinceri sub umbrela anonimităţii, pentru că pe net eşti ceea ce scrii sau, mai bine spus, eşti percepţia altora despre ceea ce ai scris. Scriind pe net, îl provoc pe cititor să îmi ia ideea enunţată, să o descompună, să o combată, să o rafineze. Premiul acestui joc este descoperirea – mereu surprinzătoare – că pe Internet există viaţă inteligentă, că nu sînt un singuratic rătăcit în spaţiul virtual, că pot comunica cu oameni care cred în valori cu care nu se face paradă, oameni care înţeleg că lumea se schimbă începînd cu persoana I singular.

2. Scrisul îmi face bine atîta vreme cît stîrneşte o reacţie, de preferinţă una inteligentă. Mă simt puternic avînd la dispoziţie Internetul: pot nu numai să exprim, dar şi să comunic. A scrie mi se pare un efort dureros de solitar. Comunicarea, posibilitatea de a împărtăşi scrisul meu cu alţii este – pentru mine – o compensaţie magnifică. Faptul că pot să mă exprim nu mă face mai nervos. E o legătură inversă de cauzalitate: scriu pentru că sînt nervos, „sictirit" – cum spunem în mica noastră comunitate. Cred că n-aş putea scrie niciodată dacă aş avea o stare de spirit senină. Am mereu nevoie de ceva care să mă enerveze, să stîrnească în mine un sentiment, o reacţie, o ironie cît de mică. Odată exprimată această stare, defulezi prin teoretizare: nu mai vorbeşti despre mitocanul din tramvai care îţi scuipă seminţe pe bombeul pantofului, vorbeşti despre „obiceiul scuipatului seminţelor în tramvai", un mic drog intelectual care te scoate din realitate.

Cîntarea Europei

Pentru toţi nostalgicii comunismului, pentru toţi moşii debusolaţi care plîng în ianuarie la mormîntul lui Ceauşescu, pentru toate babele care o regretă pe Mirabela Dauer cu a ei „Magistrală albastră", pentru toţi troglodiţii care îl ridică în slăvi pe Tudor Vornicu şi pe Alexandru Bocăneţ, pentru gaşca de la Cenaclul „Flacăra" ce se umezeşte cînd îl vede pe dl Adrian Păunescu, pentru amicii din *Internaţionala* dlui Iliescu, pentru toţi aceştia, am o veste bună: „Cîntarea României" n-a murit. Propaganda deşănţată n-a murit. Nimic nu piere, totul se transformă. Marele Frate de la Răsărit a fost înlocuit de Marele Frate de la Apus. Restul e exact la fel. Ascultaţi această* melodie! Viaţa voastră nu va fi mai bună, dar măcar vă veţi simţi confortabil pentru o clipă. Noi, ăştialalţi, nu putem decît să ne plîngem în continuare de milă, nu atît pentru că ţara asta nu s-a dezbărat încă de reflexele ei comuniste, cît pentru sponsorizările de la stat pe care se duc banii noştri de taxe şi impozite. Aşteptăm cu interes şi: poeziile „Odă Culturii Europene" şi „Prietenia între popoare"; statuia ecvestră „Baroso – Întregitorul Europei"; sculpturile „Europa mamă" şi „Un continent – o Comisie – o unică voinţă"; nuvela „Un european din Răsărit"; Simfonia „Maastricht" şi simpozionul „1 ianuarie 2007 – România şi UE / Viaţa luminează-ne!".

(postat de Răzvan la 17 mai, 2006)

* http://www.mie.ro/_documente/evenimente/9mai/Europa%20-%20Master.mp3. În acest link de pe site-ul Ministerului Integrării poate fi ascultat un fel de imn de ziua Europei, compus în stil rock-pop-Mamaia care începe cu versurile: „Dacă plouă sau e soare / Sînt cu tine orice-ar fi / Peste tot noi vom învinge / Oamenii se vor uni / Am încredere în tine / Aliatul tău voi fi / O lume nouă se deschide / Soarele ne va zîmbi / (...) Acum venim în casa ta / Îţi vom aduce dragostea / Şi nu va trece nici un an / Vom fi stat european". Refren: „Europaaaa, acum ne-am regăsit / Europaaaa, un continent unit / Europaaaa ne aşteaptă azi la ea / De ziua ei să-i fim alături / Europaaaa este casa mea", *(n. red.)*.

Gabriel (de pe forumul liberalism.ro)

Exprimarea liberă a celorlalţi nu face bine la nervi

1. Cu riscul de a părea diafan şi ingenuu, pe scurt, idei mai degrabă teoretice, mai mult sau mai puţin fixe, despre importanţa exercitării puterii politice şi consecinţele concrete ale acesteia. Unele discuţii au potenţialul de a fi interesante şi importante; altele, de exemplu cele legate de pseudo-VIPuri politruce, nu. Cu alte cuvinte, politică şi politică.

2. Cu siguranţă nu. Genul ăsta de activitate radicalizează, fundamentalizează orice poziţie. Aceiaşi oameni fac afirmaţii şi susţin puncte mult mai „talibane" decît ar face-o în persoană, cu toţi nervii şi încrîncenarea de rigoare. Bineînţeles, există şi o oarecare maturitate care împiedică „vadimizarea" în urma contactului cu păreri contrare, însă e o raritate. Subsemnatului îi lipseşte în mod clar. Exprimarea liberă are un efect pozitiv în „economia de stres" a fiecăruia, aş spune eu, însă exprimarea liberă a celorlalţi, din contră. Asta cred că explică şi de ce o mare parte din activitatea online rămîne în contextul unor grupuri relativ omogene d.p.d.v. ideologic.

Franţa în Liban

Nu pot decît să rînjesc cu poftă la ideea că marii moralişti, marii evaluatori, judecători din zona UE îşi trimit trupele în Liban... Ia să vedem acum ce e şi ce nu e „disproporţionat", cînd inevitabil Hezbollah o să înceapă să-i bombarzeze non-stop :). Să-i vedem cum se descurcă ei, cu ideile lor sofisticate umaniste, socialiste, relativiste, post-structuraliste, cînd o să înceapă să-şi trimită cadavrele acasă cu avionu'. Ştiu, sînt sadic, însă mă pot preface că e pentru binele lor. Mă uitam mai devreme pe CNN unde o tanti foarte elegantă, din Ministerul de Externe al Franţei, ne povestea tacticos şi cu multă autoritate cum o să aibă ei *rules of engagement* clare şi cum şi-au pus generalii şi specialiştii la muncă să simuleze scenarii ş.a.m.d.... Muua ha ha ha ha ha... s-a mai încercat o dată... îi zicea Vietnam, şi cu toată planificarea şi sistematizarea şi operaţionalizarea şi statisticizarea care stăteau în spate la *rules of engagement*... ştim cu toţii ce a ieşit. Şi, ca să-mi duc sadismul monstruos pînă la paroxism, prognozez că orice s-ar întîmpla de rău, vina va fi, inevitabil, a Americii. Altfel nu se poate!

Ca să reiau o glumă mai veche şi nesărată, să-l paraşuteze pe Sartre la Hezbollah să le explice că nu există Dumnezeu şi că au un comportament ce denotă rea-credinţă, nu autenticitate :).

(postat de Gabriel pe http://forum.liberalism.ro la 26 august 2006)

Marius Delaepicentru sau Marius Mistreţu (activ pe forumul liberalism.ro, pe www.agonia.ro şi pe forumurile unor ziare; proprietar de restaurant în Japonia – www.lamarius.net)

Un calculator lipicios în Japonia

(cu întrebarea suplimentară: Cum este să ai restaurant în Japonia şi să combaţi la Bucureşti?)

1. Trăiesc într-un loc în care oamenii se ceartă foarte rar, iar cînd o fac, o fac mai mereu definitiv. Îmi plac discuţiile în contradictoriu, dar cu oarecare detaşare. Soţia mea japoneză este o pradă prea uşoară. Cedează repede pentru că e bine-crescută, dar o văd că suferă. Într-un fel, ceea ce fac pe net este o cale de a-mi păstra identitatea, de a-mi exersa limba română, altminteri limbă moartă pe o rază de 5000 km. Pînă şi în bucătărie ţin permanent deschis, pe o poliţă, deasupra bazinelor, un calculator lipicios. Într-un timp, moderam de la el, voluntar, forumul unui cotidian central. Acum îl folosesc mai ales ca receptor radio-TV sau pentru citit *Dilema veche*. Pe net nu scriu la întîmplare, ci numai atunci cînd am un disconfort intelectual major, precum şi timpul cerut de o reacţie cît de cît articulată. Intervenţiile sînt de cele mai multe ori reactive. Caut absurdul, clişeul, mitul, luate drept adevăr de către alţii. Şi le fac praf. Acolo unde se poate, strecor îndoieli (dacă mi-ar da vreodată prin cap să pornesc o afacere în România, aş vinde îndoieli, pentru că este penurie mare). În funcţie de calitatea contrareacţiilor, continuu sau mă las păgubaş. Răspunsurile grobiene (nu puţine) pe care le primesc au un rol pozitiv. Pe de o parte, ele sînt semnul lipsei argumentelor de dincolo, cum ar veni, am cîştigat eu, iar de cealaltă, violenţa lor mă ajută să-mi treacă dorul de ţară. Visele mele româneşti oricum cuprind numai peisaje montane, foarte puţin sau deloc umanizate, acolo unde-ţi ţiuie urechile de linişte. Păstrez România mea ca pe cel mai curat teren de vînătoare din lume. Ce fericire mai mare vreţi?

2. Exprimarea liberă face bine la nervi, dacă nu mizezi totul pe ea. Altfel, intri în fundături. Nu faci decît să îngroşi rîndul nostalgicilor. Pierzi tocmai frumuseţea libertăţii. Exprimarea liberă în scris mi-a adus doar creşterea numărului de ţigări fumate. Şi asta numai pentru că funciarmente mă screm la scris şi-mi închipui narcisiac că am şi stil. Scriu anevoie chiar şi o declaraţie de venit, altminteri deloc dătătoare de frustrări... Aici. Nu acolo.

Bomba cu clor

La cîţiva ani după război a fost găsită, în curtea localului din Polizu, o bombă germană cu clor. Fusese o vreme în care clorul era folosit ca substanţă chimică de luptă, în defensivă, în special în depresiuni şi inversiune termică atmosferică. Mai tîrziu clorul a fost înlocuit de fosgen, mult mai eficace. Bomba era într-o stare acceptabilă. Un instalator isteţ, nu mai ştiu dacă Pandele sau Izopandele (erau doi ce semănau leit), cum ziceam, instalatorul i-a dat o gaură şi i-a înşurubat un robinet. Astfel, clorul a putut fi folosit ani de zile într-unul din laboratoarele de chimie. Mulţi s-au folosit de el chiar pentru lucrările de absolvire sau de doctorat. Într-o bună zi, în jurul robinetului, metalul a cedat din cauza coroziunii avansate, scurgerile n-au mai putut fi controlate. Singura soluţie a fost ca ea să fie încărcată într-un camion şi plimbată prin oraş, pînă la epuizarea gazului. [Sfîrşit]

Ajuserăm şi noi să vedem cum s-a degradat bomba cu dosare, după miile de şantaje, scurgeri şi iritaţii. Nu ne rămîne decît să plimbăm dosarele pînă la epuizarea potenţialului lor toxic. Unii vor leşina intoxicaţi pe ulicele înguste, alţii vor tuşi niţel la cîte-un stop (neamţul e de vină), cîţiva vor lăcrima, Pandele a fost patriot, alergicii vor intra în şoc anafilactic, absolvenţii sînt de mult consilieri şi parlamentari, iar cei mai mulţi, în special cei cu nasul înfundat, nici măcar nu vor simţi că a trecut otrava prin sau pe lîngă ei. Vor avea doar o uşoară şi pasageră stare de rău.

(postat de Marius Mistreţu [Delaepicentru] pe www.agonia.ro la 26 august 2006)

Revenim în direct cu Iulian Comănescu

OK, am ieşit din emisie?

Nu, la voi e *break* de publicitate, la noi se mai vede. Aşadar, în exclusivitate pentru Blog.HotNews.ro, că nu încape în *Dilema veche:* a fost Patriciu pe la voi prin redacţie?

Da, o dată, la început.

Şi ce-a făcut p-acolo? Crezi că a citit vreo carte de Pleşu? Nu articole. Articole o fi citit.

Am stat vreo două ore de vorbă despre mersul general al lumii, despre cum trebuie să ai cultură ca să fii mare afacerist şi cît de culturalizaţi sînt marii şefi de corporaţii pe care i-a cunoscut. Nimic despre ce te-ai fi aşteptat, mi s-a părut foarte cool. *Am stat de vorbă întreaga redacţie adică. Nu ştiu despre vreo carte de Pleşu, dar părea citit.*

A, păi ce, crezi că m-aş fi aşteptat să-i comande lui Dinescu un pamflet anti-Băsescu, pe care acesta să-l citească la un congres al PNL? *Lol.* Hai să nu mai vorbim de asta. Hai să vorbim despre viitorul *Dilemei vechi.* La lansarea *Dilemei,* în 1993, i-am luat un interviu lui Andrei Pleşu. Am scos de la el următoarea afirmaţie: „Nu am dileme cu privire la *Dilema*". Parcă 1993 era. Ce (se poate spune din ce) vreţi să faceţi? Mie a început să-mi placă tot mai mult *Dilema veche*. Vremurile au ajuns-o din urmă, ca să zic aşa.

Asta e de bine sau de rău?

Păi... de bine, eu ştiu?!

Ai făcut o metaforă. Se putea înţelege că a îmbătrînit sau că era avangardistă.

În management sînt teoriile alea cu ciclul de viaţă al produselor, care pornesc de la copil-problemă, ajung vacă de muls *(cash cow)* şi sfîrşesc ca *dogs,* urîciuni pe care nu le vrea nimeni. Cred că *Dilema veche* e o vacă de muls la modul intelectual acum. Dar s-a mai întîmplat ceva. Echipa e mai bună. Înainte, temele alea erau cu totul plicticoase. Acum se adecvează... temporal.

Ai văzut site-ul nou al revistei?

Nou? Dă să văd.

www.dilemaveche.ro. şi www.dilema.ro. O persoană cu convingeri are o forţă egală cu cea a nouăzeci şi nouă de persoane mînate de interese – John Stuart Mill. Vezi ce citat cool *avem pe prima pagina?*

Bravo, domnule. Nu e tocmai ideea mea de site perfect, dar e site. De ce n-aţi comunicat?

Aşa sîntem noi, modeşti.

Nu e PR p-acolo? Uite, Doru Iftime e redactor-şef la *Plai cu boi* şi n-a anunţat nimeni.

O persoană modestă are o forţă egală cu cea a 1/99 nesimţit care se laudă... Nu zic să ne lăudăm. Dar nici... De unde aţi luat www.dilema.ro? Că precis îl avea cineva.

Da, îl aveam noi.

Da' nu făceaţi nimic cu el. Barem i-aţi luat bani buni lui Patriciu pe el? Bravo. Astea-s chestii pe care îmi face mare plăcere să le anunţ pe blog.

Interviu de Cristian GHINEA

Miron DAMIAN

De ce sînt forumurile mai bune decît presa

„Dom'le, eşti singurul care a trecut de la scrisul pe forumuri la jurnalism!" Aşa a sunat argumentul cu care Cristian Ghinea mi-a solicitat un articol pentru tema prezentului număr. În calitatea mea inedită ar fi trebuit să scriu o dare de seamă autobiografică, cu alte cuvinte să explic cum de am reuşit una ca asta. Mă tem că va trebui să refuz. Să scriu un articol despre mine ar fi o pedanterie impardonabilă, care mi-ar fi reproşată prompt pe forumurile unde particip. Ar aminti de cazul acelui politician care se autocaracteriza ca personaj fabulos, demn de un roman; fiind în realitate un personaj ridicol, demn de o anecdotă. Apoi a fi un caz inedit e una, a fi unul interesant sau important este cu totul altceva. Parafrazîndu-l pe Groucho Marx, un astfel de articol s-ar putea reduce la următoarea constatare: am ajuns, printr-un efort considerabil, de la starea de forumist absolut necunoscut la cea de jurnalist extrem de obscur şi, în cel mai bun caz, mediocru. Dar acestea sînt obiecţii evidente şi superficiale. Există una mai profundă, una care are legătură cu tema de faţă. Ar trebui să scriu despre cum am reuşit să depăşesc condiţia de forumist anonim. Or eu nu cred că asta este o condiţie pe care o depăşeşti; nu cred că jurnalistul Miron Damian care semnează articole în ziar este neapărat mai bun decît anonimul „Doc" care scrie comentarii pe forum.

Sînt două argumente aduse împotriva condiţiei de anonimitate. Primul spune că încurajează iresponsabilitatea. Asta e adevărat. Ascunşi în spatele unui „avatar" (adică a unui pseudonim şi a unei pseudofeţe) şi eliberaţi de grija de a răspunde personal pentru acţiunile lor, oamenii se pot dovedi mincinoşi, nestatornici, jignitori, abuzivi, obsceni, lipsiţi de logică, lipsiţi de bun-simţ, paranoici etc. N-aş putea să găsesc motive de laudă pentru această situaţie, decît tocmai în ceea ce este criticat. Da, există într-adevăr şi astfel de oameni, chiar dacă, de obicei, nu-i vedem şi nu-i auzim în public, altfel decît ca utilizatori anonimi de forumuri. Lumea virtuală dă astfel o garanţie de realism, chiar dacă realitatea este pe alocuri foarte neplăcută. Totuşi, astfel de utilizatori de forum reprezintă o minoritate care iese în evidenţă şi care acoperă o majoritate cît se poate de responsabilă. Iar eu găsesc că responsabilitatea unor forumişti anonimi este mai preţioasă şi mai lăudabilă tocmai pentru că nu este impusă din exterior, ci asumată ca opţiune personală.

Lucrurile stau oarecum similar şi în ce priveşte celălalt reproş la adresa anonimităţii; cel care spune că anulează identitatea. E adevărat, exact tehnologia care îţi permite să fugi de responsabilitate, ascunzîndu-te în spatele unui avatar, îţi permite la fel de bine să fugi de identitate vorbind printr-o multitudine de astfel de pseudo-persoane de împrumut. Şi sînt destui cei care fac asta – se numesc „clone" – uneori poartă conversaţii între ele, ca două păpuşi mînuite de acelaşi individ. Din nou, pare dificil să găseşti ceva de lăudat aici. Într-o lume în care jurnalişti şi politicieni deopotrivă se străduiesc, ca prim şi deseori unic scop, „să-şi facă un nume", practica asta de a vorbi cu porecla şi mutriţa unui personaj de desene animate pare un joc fără sens, copilărie ridicolă şi lipsită de importanţă.

Totuşi, situaţia asta ar putea fi comparată cu cea dintr-o instituţie care s-a întîmplat adesea să fie subiect de glume, dar pe care puţini ar putea-o numi lipsită de sens şi de importanţă. Mă refer la Parlamentul de la Westminster. Una din regulile nescrise ale Camerei Comunelor le interzice parlamentarilor britanici să se adreseze colegilor pe nume, în cursul dezbaterilor. Adresarea se face astfel: „onorabilul membru, reprezentantul din Ipswich", chiar dacă persoana cu pricina este cît se poate de cunoscută. Acum, asta poate părea doar un ritual vechi, tradiţional şi inutil. Numai că de regulă ritualurile vechi şi tradiţionale chiar au o utilitate, iar acesta nu face excepţie. A fi apelat în felul respectiv le reaminteşte permanent membrilor că mandatul şi identitatea lor parlamentară nu sînt oferite de un nume sau de vreo calitate personală; că sînt acolo doar ca reprezentanţi ai circumscripţiei care i-a ales, ai alegătorilor ale căror interese trebuie să le susţină. Similar, identitatea forumistică, pentru cine vrea să aibă aşa ceva, se capătă doar în calitate de reprezentant al unor puncte de vedere, de susţinător constant şi coerent al unor idei.

De fapt, comparaţia forumurilor cu venerabila instituţie democratică poate fi dusă mai departe. Anonimitatea este o garanţie de egalitate, pe un anumit jurnalist (sau politician) poţi să-l respecţi sau să-l dispreţuieşti, dar un avatar nu poate fi respectat, un pseudonim nu poate fi dispreţuit. Iar egalitatea este o condiţie esenţială pentru dezbatere. Separaţi-l pe cel care vorbeşte de restul, numiţi-l, puneţi-l la o tribună, şi o să vedeţi cum ceva straniu şi pervers se întîmplă cu ceilalţi: se transformă fie în turmă, fie în gloată. Fie vorbitorul le este superior şi îl ascultă în tăcere, fie le este inferior şi îl reduc la tăcere. Doar dacă omul le este egal, pot să facă şi una, şi alta; doar dacă stă în faţa lor, pot dezbate cu el. Mă grăbesc să spun că sînt multe situaţii în care unii oameni chiar trebuie ascultaţi, poate că există şi alte situaţii în care e bine să fie făcuţi să tacă. Tot ce spun aici este că nici jurnaliştii, ca susţinători ai unor opinii, şi nici politicienii, ca susţinători ai unor politici, n-ar trebui să fie în situaţia asta. Căci democraţia, la modul principial, nu poate funcţiona fără o astfel de dezbatere: deschisă, liberă şi directă; faţă în faţă (fie şi prin intermediul unui monitor) şi de pe poziţii egale. Sigur că există riscuri în asta, ton ridicat, spirite înfierbîntate, vorbe grele aruncate de-o parte şi de alta. Pentru asta există reguli, pentru asta există spicherul Comunelor, pentru asta există moderatorii de forum.

De asta nu înţeleg de ce sînt dispreţuite forumurile, sînt tratate ca un moft modern şi fără noimă, iar în realitate sînt, dincolo de irelevanta tehnologie, lucruri atît de vechi şi de onorabile. Poate că forumiştii care scriu în acest număr se vor jena, dintr-o modestie excesivă, să recunoască ce-i mînă în luptă; cele trei condiţii esenţiale pentru membrii unei comunităţi democratice: să-ţi pese, să te implici, să fii convins că eşti la fel de capabil ca oricine altcineva să stabileşti cum trebuie condusă respectiva comunitate. Uitaţi-vă cît de importante sînt temele dezbaterii din Parlamentul nostru, cu cîtă convingere autentică se duce aceasta. O fracţiune minusculă din realitatea oricărui forum. De asta spun că forumurile sînt, din acest punct de vedere, mai importante decît Parlamentul. Uitaţi-vă cîţi jurnalişti sînt atît de deranjaţi de îndrăzneala altora, colegi şi cititori, de a avea o opinie diferită, încît, fără să ţină cont de numărul lor, revarsă un şuvoi vehement de argumente ca să-i convingă să şi-o schimbe. Uitaţi-vă cîte polemici oneste există în presa noastră; forumurile sînt pline de ele. De asta spun că forumurile sînt, din acest punct de vedere, mai bune decît presa.

***Miron Damian** este activ pe forumuri sub numele „Doc", lucrează în domeniul IT şi scrie la* Cotidianul *articole de opinie.*

Project Gutenberg este un proiect care pune la dispoziţie variante electronice ale cărţilor (e-book). În prezent, site-ul www.gutenberg.org oferă 19.000 de cărţi.

Topul cărţilor descărcate pe site în ultimele 30 de zile (cifre din 10 septembrie):

1. *Fifteen Thousand Useful Phrases*, Grenville Kleiser (11.379 descărcări); 2. *The Adventures of Sherlock Holmes*, Sir Arthur Conan Doyle (9.252); 3. *The Notebooks of Leonardo Da Vinci*, Leonardo da Vinci (8.985); 4. *Kamasutra*, Vatsyayana (8.549); 5. *How to Speak and Write Correctly*, Joseph Devlin (7.161); 6. *Pride and Prejudice*, Jane Austen (6.639); 7. *The Art of War*, Sun-tzi (5.695); 8. *Aesop's Fables*, [Esop] (5.415); 9. *Ulysses*, James Joyce (5.019); 10. *The Time Machine*, H. G. Wells (4.929)

Topul autorilor în ultimele 30 de zile: 1. Arthur Conan Doyle (45.215); 2. Mark Twain (35.474); 3. William Shakespeare (25.332); 4. Charles Dickens (20.736); 5. H. G. Wells, (17.123); 6. Edgar Allan Poe, (15.262); 7. Jane Austen, (14.443); 8. Jules Verne, (13.087); 9. Grenville Kleiser (12.191); 10. Alexandre Dumas tatăl (11.756)

Antonio MOMOC

Revoluţia tot televizată va fi

Primul site al unui partid politic a apărut în SUA în 1996. În 2000, Internetul era deja masiv utilizat în campania electorală americană. Partidele din România s-au adaptat într-un mandat şi au construit campanii online în 2004.

În 2003, la sugestia strategului Joe Trippi, democratul Howard Dean a adunat online peste 25 de milioane de dolari (www.deanforamerica.com), iar netul a făcut ca un candidat pe care elita politică nu-l lua în serios să ajungă în doar şase luni între primii trei în cursa prezidenţială. Trippi a introdus sloganul „The Revolution Will Not Be Televised" tocmai pentru că a intenţionat să demonstreze că o campanie electorală se poate construi eficient şi fără ajutorul televiziunii.

Ca ministru al Propagandei, Paul Joseph Goebbels a pus accent nu pe broşurile la modă, postere sau pe pliante, ci pe un mijloc nou în perioada interbelică – radioul. După nazişti, comuniştii au perfecţionat propaganda. „Omul nou" a fost construit cu ajutorul cinematografului şi al televiziunii. Demonstraţiile de pe stadioane, congresele Partidului Comunist, vizitele în fabrici şi uzine erau transmise la televizor.

Coincidenţă sau nu, grupările politice extremiste din România lui 2006 intuiesc avantajele noilor mijloace de comunicare. Internetul e la el acasă la Partidul Noua Dreaptă, Partidul Noua Generaţie sau la România Mare.

Pe site-ul Partidului Noua Dreaptă (www.nouadreapta.org) găsim, alături de fotografia Căpitanului, detalii de contact a celei mai apropiate filiale, cu telefon şi adresă de e-mail. Internautul poate semna o adeziune la Noua Dreaptă şi află uşor cum să sprijine financiar şi logistic organizaţia politică.

La adresa de web png.ro, arhiva de documente include şi un montaj *made by* OTV cu salvatorul Gigi Becali pe care vizitatorul îl poate descărca în format avi. Filmul durează aproximativ 25 de minute şi redă reconstrucţia satului Vadu Roşca după potopul din 2005. Formularul de adeziune şi statutul PNG sînt incluse printre documentele online. Site-ul prezintă conducerea Partidului, dar contactul se poate face doar cu Secretariatul PNG, semn că managerii sînt ocupaţi, iar distanţa dintre alegători şi conducere este încă mare. Stîngăciile de pe site sînt de natură gramaticală şi apar la domeniul Ştiri, acolo unde citim despre bunul creştin Gigi care asistă la cîte o sfinţire, iar virgulele şi literele mari nu sînt tocmai la locul lor.

Pe pagina electronică a revistei *România Mare* (www.romare.ro), ca de obicei, adversarii tribunului sînt făcuţi albie de porci. Fruntaşii PRM ştiu bine că nu există un CNA al World Wide Web, iar pentru injuriile şi calomniile de pe net nu rişti să fii interzis. Ceea ce nu există pe net este site-ul oficial al partidului, la adresa www.prm.org.ro, *the page cannot be displayed*.

Limbajul vulgar, imaginile caricaturale sau discursul agresiv sînt specifice campaniei negative pe Internet folosită cu succes şi de Alianţa D.A. PNL – PD în 2004. Site-ul www.basescu.ro este activ şi astăzi, la aproape doi ani de la alegerile generale, în vreme ce pagina web a lui Adrian Năstase a dispărut la cîteva săptămîni după înfrîngerea electorală. Administratorii site-ului www.basescu.ro expun e-mailurile simpatizanţilor D.A. cu caricaturile injurioase, dar se declară a nu fi „responsabili de conţinutul vizualizărilor" specifice guerillei digitale. Pe site există şi un link către www.da.ro, dar pagina nu este funcţională, aşa cum pare acum şi Alianţa la guvernare.

În schimb, pagina www.pnl.ro stă foarte bine, actualizată, cu date de contact, telefon, fax, adresă de mail şi de web pentru filiale din ţară. Liderii nu şi-au lăsat numerele de telefon personale, dar oricum există cîte un e-mail. Mai mult, pe site-ul www.pd.ro putem găsi şi o hartă pentru a identifica mai lesne adresa sediului central.

Cel mai mare partid de opoziţie este şi mai mărinimos cu utilizatorii de net. Pe pagina psd.ro vizitatorul poate participa la sondaje de opinie, îşi poate lăsa adresa de e-mail pentru newsletter, iar pe forum se poate *chat*-ui live cu Mircea Geoană.

Mult mai la stînga, socialiştii români (www.psr.ro) au şi ei site, dar nu a mai fost actualizat de la începutul anului, de cînd au susţinut probabil ultima lor conferinţă de presă. Din cei aproape 30 de membri ai Biroului Permanent, şi-au postat telefoanele pe site doar 9 conducători socialişti. Mult mai bine organizată şi adusă la zi este pagina Partidului Alianţa Socialistă http://pasro.ro/, ale cărui documente includ şi Plenara din iulie 2006, dar şi un forum care îl concurează pe cel al PSD-ului.

Ca observaţie generală, partidele mici nu există pe web, cum nu există în viaţa politică. Partidul Pensionarilor este inexistent pe Internet. În aceeaşi situaţie sînt Partidul Forţa Democratică şi Partidul Ecologist Român, ale căror site-uri sînt de negăsit. Site-ul Uniunii Democrate Maghiare din România www.rmdsz.ro dezvăluie adresele de e-mail şi telefoanele la care poate fi contactată organizaţia, dar lipseşte comunicarea directă cu vizitatorul alegător, un minus al partidelor politice din România, în genere.

Spre deosebire de modelele occidentale, site-urile partidelor româneşti postează cu precădere informaţii unidirecţionale: comunicate de presă prost actualizate, albume foto depăşite, informaţii perimate despre lideri. Cîteva site-uri sînt interactive, organizaţia de partid comunicînd prin newsletter sau forum. Rare sînt situaţiile cînd vizitatorii pot identifica adresa de e-mail prin care să ia legătura cu liderii de partide, cu membrii aleşi sau cu candidaţii.

Senzaţia vizitatorului este că pagina de Internet este mai mult un fel de oficios electronic al partidului şi aproape deloc un canal de comunicare directă sau de întîlnire cu cei care înţeleg politicile în acelaşi fel. Ceea ce va să zică, în ciuda lui Joe Trippi, că, dacă se va întîmpla în 2006 în România, revoluţia va fi iarăşi televizată.

***Antonio Momoc** este asistent univ. drd. la Facultatea de Jurnalism, Universitatea Bucureşti.*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 15 septembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Adina RĂDULESCU-TUDOR

Flori din patru anotimpuri şi orez în cinci culori

Ce ştiu românii despre cultura chineză? Muzeul Naţional de Artă, prin intermediul curatorului Carmen Brad, specialist în artă extrem-orientală, a avut ideea unei expoziţii care are drept miză apropierea neiniţiaţilor de arta chineză modernă în stil tradiţional. Titlul expoziţiei, format din expresii idiomatice, – O sută de antichităţi şi flori din cele patru anotimpuri – *vorbeşte despre motivele decorative complexe şi despre piesele de artă cultă lucrate în tradiţia atelierelor de curte imperială. Piesele din fildeş, pietre semipreţioase,* cloisonné, *email pictat, porţelan şi gresie sînt în mare parte recuperări din reşedinţa oficială a CC al PCR, cadouri primite de familia Ceauşescu de la delegaţiile oficiale din China. Unele dintre ele n-au supravieţuit Revoluţiei, altele au rămas cu mici defecte, probabil ca urmare a grabei de a fi subtilizate. Oricum, e greu de imaginat un aranjament cu piese din fildeş pentru masa de lucru a literatului în biroul dictatorului sau ustensile de toaletă feminină prin preajma Elenei Ceauşescu. Nu aceasta era ideea. Aranjamentele din cadrul expoziţiei arată ceea ce un chinez obişnuit şi-ar pune în vitrină şi ce atmosferă ar crea astfel de alăturări, ţinînd cont de simbolurile, întotdeauna de bun augur, pozitive, în dorinţa de a transmite acest optimism.*

Abnegaţie. După o întrecere cu sine a artistului, ce durează uneori ani, piesele se arată într-o subită izbucnire de detalii, aproape imposibil de urmărit. În ciuda atmosferei create de glasurile astupate şi de muzica instrumentelor vechi, a căror intonare pare să vină din decorul obiectelor expuse, nerăbdarea ochiului îşi face jocul într-o îmbinare de culori, forme, motive şi idei. Dificultatea de a spiona 241 de personaje într-o sculptură de jumătate de metru lungime, ce evocă o imagine panoramică a Sărbătorii Bărcilor Dragon, pare să depăşească pînă şi încercarea de a fi creat cu minuţie de miniaturist întreaga scenă. Descifrarea fiecărui element nu este accesibilă decît celor ce se amestecă, precum Carmen Brad, cu această „pură demenţă“ a artiştilor, de care aminteşte admirativ. Cu acest gînd îşi pot însoţi necunoscătorii privirea către Lucrarea Diavolului (numită astfel de europeni) sau Ma Gu, divinitatea feminină a florilor, către piesele cu sute de straturi din lac, spre *cloisonné*-ul albastru sau jad-ul sobru, cu mai puţin decor şi culoare. Măcar la final nu-i mai umflă rîsul, ci au răspunsul corect, cînd scapă inocentă întrebarea: cîţi chinezi au loc în trei Bărci Dragon?

Şi/Sau îndeletnicire. Într-un anume fel, cultura chineză nu ne este deloc străină. E aproape de neconceput să nu găsim în bucătăria noastră, dacă nu chiar în vitrina din sufragerie, măcar un obiect artizanal *made in China*. Nu unul dintre cele care reţin straturile de istorie şi cultură

MaGu, Zeiţa florilor

chineză, ci unul care, de regulă, alterează cu împrumuturi arta tradiţională. Contează mai puţin, căci „chinezii au o îndemînare care aproape întotdeauna salvează şi cele mai modeste obiecte: dacă nu au desenul minunat, au măcar culoarea foarte frumoasă, dacă nu au execuţia extraordinară, te prinde forma“ – cum spune curatoarea. În plus, dacă ne raportăm la decor, atunci trebuie luat în calcul şi convingerea vizitatorului care, mizînd parcă pe faptul că secretul său va schimba ordinea lucrurilor, şoptea vinovat unei doamne: „Dacă e să ne gîndim la motive, toate drumurile duc în China“.

Mă întreb ce se întîmplă cînd, la închiderea programului, pleacă ultimii intruşi din lumea lor. Poate că divinităţile şi înţelepţii se adună într-un templu sau, dimpotrivă, se însingurează, după atîta curtoazie românească. Sau poate se strîng la o partidă de şah cu piese din fildeş, vînînd o divinitate masculină a războiului sau o femeie-războinic ce întruchipează regele şi regina urmaţi de slujitori, de soldaţi călare şi nemuritori daoişti. Asta dacă nu cumva se duc cu toţii la Sărbătoarea Bărcilor Dragon să mănînce orez în cinci culori şi să-şi dovedească astfel afecţiunea frăţească. Deşi nu exclud posibilitatea ca, rămaşi fără lumina pală şi inflexiunile de fată năzuroasă, mica scenă războinică să degenereze în banalul Kung Fu care să strice armonia decorativă, în compuneri variabile de flori, fructe, pensule, cărţi şi alte obiecte simbolice.

mergi pe mîna mea

Un fel de jurnal

Colecţia „Egografii“ a Editurii Polirom s-a îmbogăţit, la sfîrşitul anului 2005, cu însemnările lui Matei Călinescu din primii săi ani americani, intitulate, modest, *Un fel de jurnal* (1973-1981). Notele acoperă perioada 12 aprilie 1973 – 4 septembrie 1981 şi încep la trei luni după ce Matei Călinescu a ajuns în Statele Unite. Scopul însemnărilor a fost, după cum ne putem da seama, unul autoterapeutic: mai exact, acela de a-şi conserva identitatea, violent agresată de cantitatea de noutate pe care a presupus-o „transplantarea“ în lumea americană şi de grijile şi eforturile de a supravieţui în această lume. Însemnările lui Matei Călinescu prind şi noul univers în care se mişcă, şi patria socialistă din care a plecat. Este, într-un fel, teribil să vezi că, în America fiind, autorul este urmărit de stafia României ceauşiste, asupra căreia nu încetează să mediteze. *Un fel de jurnal* este o carte atipică pentru cultura română; pe de o parte, pentru că, dintr-o înaltă decenţă, Matei Călinescu a eliminat stridenţele, detaliile pur personale şi orice indiscreţie privitoare la alţii; pe de altă parte, pentru că lipseşte din ea orice urmă de răutate. Autorul jurnalului este oricum – insomniac, melancolic, îngrijorat, obosit, afectuos –, dar nu este niciodată rău. Într-o cultură în care răutatea ţine adesea loc de inteligenţă, această trăsătură mi-l face pe Matei Călinescu foarte preţios şi drag. În opera lui Matei Călinescu, *Un fel de jurnal* stă alături de *Amintiri în dialog* şi de *Portretul lui M,* dînd seamă de natura morală disciplinată, civilizată, reflexivă şi afectuoasă a acestui minunat autor.

Marta PETREU

Ana M. CĂLIN

Elegie pentru Vama Veche

Trupa Vama Veche s-a despărţit

E oficial. Toţi cei care vor să se îndrăgostească vara viitoare, trebuie să-şi caute alt refren de plecat de-a-casă. *„Gata, îmi vînd casetofonul“* nu mai e o soluţie, iar *„sînt pe autostradă, fac o baie cum ajung“* nu mai are farmec. *„Acuma stau c-o bere în mînă... şi o beau“* nu mai e o stare de moale melancolie, pe care s-o ai cînd *„în dreapta mea conduce cineva“*, iar *„vara asta am să mă-ndrăgostesc“* a devenit pur şi simplu *file unavailable*. Toate gagicile cu pielea udă, care trag însetate din ţigară, o să aştepte kile de ani ca sînul lor să mîngîie mîna cuiva. *„Vrei soare, soare îţi dau“* a devenit imposibil, *„pe stînci dacă vrei te sărut sau în apă, mi-e totuna“* – ceva grotesc, iar *„n-am făcut nimic acolo“* – o minciună meschină. Nu vom mai şti niciodată dacă *„durerea c-am plecat va fi mai mare decît norocul c-am venit“*, pentru că ni s-a pierdut unitatea de măsură şi pentru una, şi pentru alta. *„Vino să visăm sub apă“* e sinucidere curată, mai bine stăm pe mal, ascultăm manele şi uităm de The Band: *„We gathered together a long time ago, we said we will play the music we know, then we all agreed that will be just fun“*. Putem fi siguri că, între timp, s-au prins şi ei că *„It turned out to be more than aim, shoot and sometimes run“*. Ne-au făcut să uităm că *„we are all friends“* şi să înţelegem că se poate să *„do we pretend?“* sau să se ferească toţi, ruşinaţi, *„I hope not, at least not ME“*, prin conferinţe de presă.

Plutonieri majori Căpşună o să-ţi rîdă în nas, fiindcă îşi pot lua dreptul liniştiţi, acum că nu mai există nici un cîntec care să-i oblige să *„ţine tu şi spaga mea, dă-i-o lu' nevastă-ta“*. Iar curva regimentului va rămîne veşnic singură... bine, dar asta s-ar fi întîmplat oricum la intrarea în UE. Mersul trenurilor e dat peste cap, pentru că *„trenul accelerat Bucureşti-Mangalia“* NU mai pleacă *„în 5 minute de la linia 5“*, cel puţin nu cu Traian-cîntînd la pian. Faptul că ai *„doar 18 ani“*, eşti nebun, iubeşti şi nu ai bani, nu-ţi dă dreptul să strigi în autobuzul 368, sărutul ne-updatat a murit în ureche, iar *„poza noastră, 28 februarie, la metrou, la gară, ne iubim“* s-a îngălbenit şi, oricum, am rătăcit-o pe undeva, printre certurile care se ţin lanţ.

Băiete, n-o să te mai trezeşti niciodată *„într-un pat de femeie frumoasă“*, la piaţă o să mergi singur şi tot singur o să-ţi plăteşti merele, n-o să-ţi mai ţină nimeni cont cînd conduci peste 80, ea nu mai strigă *„Vreau copii!“*, iar tu ai scăpat de cereri în căsătorie la ora 1 noaptea. Oricum, nimeni nu le-a luat vreodată în serios. Ana a devenit un nume complicat şi greu de rostit, iar pentru copii nu mai există prinţese, doar morfină şi CD-uri. Primăvara a murit într-un accident de circulaţie, pe şoseaua dintre Vama Veche şi Vamă, cerul nu se mai umple cu prostii şi vîntul nu mai are nici un prieten din liceu. E posac şi nu mai ridică zmee, nu mai dă inspiraţie şi nu mai păstrează relaţii. A dispărut Omul plajei, cel care făcea dragoste cu ploaia şi vedea pistrui în stele. Nici televiziunile nu-l mai caută că au găsit un subiect mai fierbinte: cică, de săptămîna trecută, soarele răsare din blocul de vizavi! E oficial, nu mai există Vama Veche *„La radio“*, viaţa nu-i deloc simplă şi mişto, şi nu mă mai întrebaţi atîta dacă ne vedem, că ziua de joi s-a desfiinţat. S-aude, a unşpea?

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Texte

Subiectul care a încălzit lumea, anul acesta, la Gala Tînărului Actor „Hop“ de la Mangalia (unde, altminteri, a plouat şi a bătut vîntul o zi şi jumătate din patru – ca să nu mai deprim pe nimeni, zic că a fost foarte bine), subiectul, aşadar, care a agitat spiritele şi a dat furnicături, într-un fel sau altul, trupurilor, subiectul care a oferit materie de discuţie colocviului obligatoriu, *subiectul*, pe scurt, a fost limbajul textelor alese cu predilecţie de către concurenţi. Un limbaj, cum gingaş l-a calificat cineva, „plin de asperităţi“. Porcos, l-ar numi, fără fasoane, alţii. Oricum, un limbaj care nu a trecut neobservat, cum se întîmpla de obicei. Pentru lămurirea cititorului, trebuie spus că acest concurs al talentelor recente (absolvenţi din ultimii cinci ani ai diverselor şcoli superioare de învăţămînt teatral), care se desfăşura pe vremuri în „staţiunea tineretului“, Costineşti, şi care, în formula actuală, este patronat de UNITER, Ministerul Culturii şi Cultelor şi Primăria Municipiului Mangalia, are două secţiuni – Interpreţi individuali şi Grupuri –, că potenţialii concurenţi din septembrie sînt obligaţi să se supună încă din iulie unei selecţii operate de un juriu de specialişti, că participanţii (selecţionaţi, va să zică) la secţiunea Individual au de trecut, în faţa juriului de premiere, alcătuit tot din specialişti, două probe (una „impusă“, constînd în declamarea unui text stabilit de către organizatori, şi una „liberă“, cu texte propuse de ei) şi, în fine, că Gala are loc în sala Centrului Cultural (fosta Casă de Cultură) al oraşului, unde poate intra, fără bani, oricine doreşte, de la copiii de grădiniţă la pensionarii de vîrstă. Care, şi unii, şi ceilalţi, chiar intră.

Anul acesta, prin urmare, calul de bătaie al criticilor, directorilor de teatru, universitarilor etc., care s-au aflat în asistenţă şi care au luat parte apoi la colocviul din penultima dimineaţă a „evenimentului“, nu a mai fost, ca în alţi ani, prestaţia în sine a concurenţilor – la fel ca în alţi ani, majoritar mediocră –, ci fizionomia (şi mai ales fiziologia) textelor debitate de ei. Texte în care abundau referirile explicite la organe şi acţiuni omeneşti cu amplasare în jumătatea inferioară a persoanei, texte în care aceste referiri apăreau sporadic, dar viguros, şi texte în care aglomerarea lor producea un straniu efect de insensibilizare pe termen scurt a ascultătorului, urmat de o pornire greu reprimabilă a aceluiaşi de a se defula, la rîndul lui, în manieră asemănătoare (sau de a refula, precum ţevile înfundate cu... mă rog...), texte de autori români neomologaţi sau deja notorii în teatru şi texte de autori străini (traduşi, desigur, în româneşte), texte „lucrate“ uneori (dacă bine am înţeles) şi „la clasă“, preluate, alteori, din spectacole care se joacă în diverse teatre din Bucureşti şi din ţară, texte socotite de unii infecte şi de alţii, geniale. Texte.

Gala de la Mangalia nu este un festival de dramaturgie; nici măcar unul de regie. Concepţia lui iniţială – şi perpetuată, prin ani, în ciuda modificărilor de formă – avea/are în vedere punerea la dispoziţia tinerilor actori a unei ocazii de a se arăta în deplinătatea puterilor lor creatoare unui public compus, pe de o parte, din oameni de specialitate, pe care concurenţii de-acum îi vor întîlni pe tot parcursul vieţii lor profesionale fie ca parteneri, fie ca şefi artistici (regizori) sau administrativi (directori), fie ca observatori, comentatori şi, măcar parţial, făuritori (sau distrugători) de carieră şi renume în „breaslă“ şi în afara ei, şi, pe de altă parte, din oameni „obişnuiţi“, care îi vor recunoaşte (sau nu) pe stradă, abordîndu-i, în primul caz, fie cu admiraţie şi respect, ca pe nişte idoli, fie cu familiaritate dispreţuitoare, ca pe nişte lăutari cărora le lipeşti bancnota-n frunte, ca să-ţi „zică“, la ore mici, „una d-alea“. E de presupus, raţional, că un tînăr actor nu vine la Mangalia ca să „se exprime pe sine însuşi“, cum a declarat, cu multă superioritate, un concurent, şi nici ca să popularizeze operele virtuale ale cutărui autor descoperit de el pe Internet, cum ne-a informat, privind duşmănos pe sub sprîncene, un altul. Pentru a se detaşa pozitiv din mulţimea „celorlalţi“, pentru a se impune în spaţiul cîtorva zile şi pentru a pune temelia unei „impuneri“ de o viaţă întreagă, nimeni nu-şi poate permite să piardă timpul cu lucruri inutile – cam aşa sună lecţia pe care o predau, zilnic, nu doar ziarele, revistele, radiourile, televiziunile, ci şi realitatea din jurul nostru. Cum se face, atunci, că tinerii candidaţi la graţiile Thaliei (başca ale tuturor ziarelor, revistelor ş.a.m.d.) par să nu aibă habar de această învăţătură primară şi chiar primordială? Singura concluzie pe care eu, una, o pot extrage de aici este că, aşa cum nu ştie (nu vrea, nu poate) să-i pregătească pentru meserie, şcoala de teatru actuală, indiferent ce nume poartă şi unde se găseşte, nu ştie (nu vrea, nu poate) să-i pregătească nici pentru viaţă. Iar în ceea ce-i priveşte personal, actorii în mugure de acum nu au energia, interesul, inteligenţa – sau, pur şi simplu, norocul – de a găsi un punct de sprijin decît în texte. Altfel spus, în vorbe. Să fie oare vorbele urîte un ajutor atît de puternic? Şi împotriva cui?

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Eroi au fost, eroi sînt încă

● Muse, *Black Holes & Revelations*, Warner Bros, 2006.

OK. Poate că Muse nu au cele mai fericite versuri din lume. Poate că excesul de justiţiari, asasini, cavaleri spaţiali, fiinţe nepămîntene, găuri negre şi apocalipse de tot felul dăunează grav sănătăţii unui discurs muzical. Poate că o aserţiune atît de implacabilă ca „vei arde în iad pentru păcatele tale“ (postată ca refren chiar de la începutul albumului) nu va sensibiliza în mod deosebit sufletele agnostice sau pe cele deprinse cu jonglerii ironice. Poate că nu chiar jonglerii, dar ceva umbre de ironie ar fi trebuit să existe pe acest *Black Holes & Revelations*, măcar pentru a se înlătura, dacă acest lucru e posibil, efectul fascinant de pueril al unor farfurii zburătoare pe cale să aterizeze, al unor cai cutremurînd pămîntul şi al unor, probabil, lasere, toate de găsit şi auzit în introducerea pe care piesa „Knights of Cydonia“ (a unsprezecea şi cea din urmă) o serveşte sub forma graţioasă a unei fondante pe colivă. Poate că nu comicul involuntar este cea mai bună metodă prin care să-i determini pe unii semeni ai tăi să izbucnească în rîs. Şi poate că tot acest comic nu serveşte în mod deosebit unei cauze de o seriozitate lucie. În fine. Poate. Ceea ce rămîne însă fără dubiu este că, din punct de vedere muzical, *Black Holes & Revelations* are atîta forţă de persuasiune încît să te facă să treci cu vederea peste toate cusururile posibile. Şi imposibile.

Dacă s-a împămîntenit vreodată o comparaţie injustă referitoare la stiluri şi formaţii este cea care îi prezintă pe cei de la Muse ca pe o copie palidă şi la mîna a doua a mult mai titraţilor Radiohead. Dincolo de rădăcinile britanice ale ambelor formaţii şi dincolo de asemănarea izbitoare, însă involuntară, a vocilor lui Matt Bellamy şi Thom Yorke (cu un plus de forţă şi versatilitate pentru *frontman*-ul de la Muse şi de sensibilitate şi nuanţă pentru cel de la Radiohead), cele două trupe şi-au desfăşurat în paralel activităţile obştesti, introspective şi, de la un moment dat, accentuat excentrice la Radiohead, demonstrative şi dintotdeauna bombastic epice la Muse. Nici nu se putea altfel, atît timp cît nu există vreo îndoială că Matt Bellamy de la Muse ar fi în stare să-şi trucheze sinceritatea şi să se plieze şi după alte reguli decît ale sale. Şi este meritul total al acestei sincerităţi pătimaşe, ambiţioase şi autentice că un edificiu de o grandoare epică atît de demonstrativă cum este *Black Holes & Revelations* (ca dealtfel şi *Showbiz, Origin of Symmetry* şi *Absolution)* nu cedează tentaţiei de a se surpa în vecinătatea imediată a ridicolului. Efectul este asemănător unui film eroic care nu va excela niciodată prin profunzimi psihologice. Atît timp cît bătălia (în acest caz melodia) va aduna vibraţie, tensiune, dramă, patimă, încrîncenare, estetism brut şi un soi de clasicism romantic, toate posibilele capcane ale seriozităţii prea grave se vor spulbera ca să se transforme în mize pe viaţă şi pe moarte. Este un pariu riscant şi, doar cu o doză de inconştienţă dublată de un talent nativ şi o încredere oarbă în forţele proprii, poţi supravieţui acestei încercări inaccesibile relativiştilor sau dilematicilor din născare. E lucru cert: Matt Bellamy este ferit de dileme, iar pariul îi iese din plin. Lucrurile nu se opresc însă aici: Muse ridică pentru prima oară miza şi renunţă în bună măsură la exclusivitatea, pînă acum cîştigătoare, a chitarelor. Vă asigur, nu este un bluf, pentru că tot acel space rock de odinioară nu devine nici un moment mai eclectic prin fuziunea cu elementele de funk, dance, trance sau disco, ci se împrospătează, aparent mai comercial, dar, finalmente, la fel de contaminant, singular şi (ei bine, da) înălţător. Fără doar şi poate că *Black Holes & Revelations* este genul acela de album, vrednic de admirat, din care nu transpare nici o urmă de ipocrizie sau calcul tactic. OK. Poate că graniţa cu ridicolul este periculos de subţire. Dar de cînd a devenit teama de ridicol mai importantă decît muzica?

Vasile Dem. ZAMFIRESCU

Psihologul echipei naţionale

Imediat după meciul egal cu naţionala Bulgariei, pe care l-am resimţit ca pe o înfrîngere, poate şi pentru că am condus cu 2 - 0 pînă în minutul 81, am fost foarte supărat, nervos. Noaptea n-am dormit bine, iar a doua zi starea proastă s-a prelungit. Nu m-a mulţumit motivul că rezultatul slab periclitează calificarea. Am simţit că este şi altceva, mult mai important. În cele din urmă, m-am oprit la ideea că echipa naţională îmi pune în faţă o oglindă în care trebuie să văd mentalitatea noastră de învinşi.

De aceea, motivele invocate de jucători, responsabilii FRF etc. mi s-au părut nesatisfăcătoare. Nici acuzarea arbitrului că a acordat o lovitură liberă gratuită adversarilor, nici invocarea ghinionului, greşelilor individuale sau a lipsei de concentrare nu m-au mulţumit, deşi fiecare dintre explicaţii are partea ei de adevăr. Faptul că am primit cu uşurinţă şi al doilea gol şi că n-am putut, în ultimele 10 minute, să întoarcem rezultatul în favoarea noastră, aşa cum au reuşit danezii în calificarea trecută egalîndu-ne în ultimul minut de joc, are nevoie de alte cauze. Neputinţa paralizantă de a menţine avantajul şi de a cîştiga meciul pot proveni, în circumstanţe atît de favorabile, doar din mentalitatea de învinşi ascunsă în sufletul jucătorilor şi, poate, în sufletul nostru, al românilor.

Cum nimeni nu vrea să fie un *loser* este de presupus că acela care are totuşi mentalitate de învins nu va fi de acord cu ea, o va reprima şi va încerca să se comporte ca un învingător. Dacă un stimul intern sau extern o reactivează, ea va începe să-şi croiască drum spre conştiinţă. Nu ar fi exclus ca începutul mai slab al tricolorilor să fi fost provocat de războiul psihologic iniţiat de bulgari, ceea ce va fi pus în mişcare mentalitatea noastră de învinşi. Apoi, pînă în minutul 80, a predominat mentalitatea de învingător, care a dus la cele două splendide goluri ale naţionalei noastre.

Ce s-a întîmplat însă în fatidicele minute 81 şi 82, cînd am primit cele două goluri egalizatoare? Pe fondul oboselii jucătorilor, mentalitatea de învinşi a început din nou să urce spre suprafaţa psihicului. Mai întîi s-a manifestat doar prin proiecţie. Din psihologia inconştientului ştim că psihicul poate apela la acest mijloc de apărare cînd unul dintre conţinuturile sale neacceptate caută să pună stăpînire pe conştiinţă. Conflictul se rezolvă atribuindu-l persoanelor din exterior. Fotbaliştii români au atribuit bulgarilor mentalitatea lor de învinşi, presupunînd că aceştia, la scorul de 0 - 2, se vor resemna cu înfrîngerea. Că a fost doar o iluzie a dovedit-o tenacitatea adversarilor noştri, capabili să puncteze la primele noastre semne de slăbiciune.

Cînd am fost egalaţi, mentalitatea de învinşi ne-a copleşit: nu mai putem face nimic, timpul e prea scurt, nu avem cum să egalăm, îşi vor fi zis fotbaliştii. Şi într-adevăr, pînă la sfîrşit nu am mai reuşit nimic. Dacă ipoteza mea are măcar un sîmbure de adevăr, atunci angajaţi un psiholog la echipa naţională de fotbal a României, pentru a exorciza mentalitatea de învinşi!

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIXFM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Simona SORA

puzzlecturi

Sfaturi pentru un tînăr critic

● **Alexandru Muşina, *Supravieţuirea prin ficţiune*, Editura Aula, 2005.**

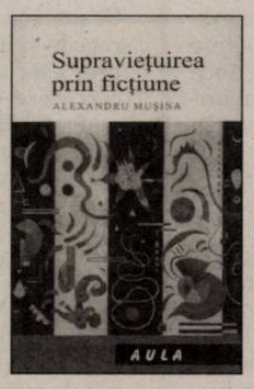

Printre regulile „de aur" ale cronicii literare, orice cronicar-aspirant a auzit măcar în treacăt sfatul de a nu scrie despre literatura străină. Adevărata cronică „de autoritate" se face – după una dintre cele mai puţin analizate leme ale cronicărelii – la cartea autohtonă. Restul e apanajul comparatiştilor, al specialiştilor în literatură universală sau al diletanţilor (în sens etimologic) entuziaşti. Acesta este primul şi cel mai important poncif pe care Alexandru Muşina – binecunoscutul poet, critic şi editor, mentorul sau măcar antrenorul cultural al „grupului de la Braşov" – îl pune în discuţie adunînd în acelaşi volum cîteva articole din anii '80, în majoritate cronici la traduceri. Nu însă orice traduceri, ci adevărate evenimente care au modificat, prin introducerea în circuitul românesc, percepţia asupra literaturii şi chiar gustul literar. Căci pentru Muşina – polemist radical cu orice tradiţie sau actualitate de-a gata, „vînător", cum se numeşte undeva – *traducţiile fac o literatură* şi încă une vie, deschisă şi esenţial interogativă faţă de propriile-i scopuri şi mecanisme retorice. Pentru critic (dar şi pentru poetul foarte special, mult mai conectat la „limbajul total") a fi atent doar la propriul ţarc literar nu înseamnă altceva decît o excludere arbitrară, care falsifică fatalmente lucrurile: „ceea ce numim obişnuit literatură română nu ar fi... decît o parte a tradiţiei literare româneşti, *cealaltă parte* constituind-o tocmai traducţiile în limba română, literatura care nu a fost scrisă în limba română, dar a devenit, prin traducere, şi a limbii române".

Exerciţiul de reducere la absurd pe care îl face Muşina în plin comunism, de a-şi imagina ce s-ar întîmpla într-o literatură care ar renunţa brusc la traduceri, era atunci, mult mai puţin hazardat decît ne-am putea imagina azi cînd sîntem copleşiţi de ultimele *boom*-uri literare. În anii '80 însă, cînd experienţa îngheţului stalinist era relativ aproape, iar cea a dezgheţului din anii '60, cu „babilonia" de adaptare care ne-a procopsit cu „cohorte de faulknerieni, kafkieni, marquezieni sau *nouveau roman-i*" – o experienţă de neurmat, absurdul despre care vorbeşte Muşina era oricînd renovabil. Iar cărţile epocale – aşa cum sînt *După Babel* de George Steiner, *O zi mai lungă decît veacul* de Cinghiz Aitmatov, *Memoriile lui Hadrian* de Marguerite Yourcenar, *Grecii şi iraţionalul* de E.R. Dodds sau *Structurile cotidianului* de Fernand Braudel – destul de puţin probabil să fie primite fără convulsii şi croşete într-o cultură supravegheată cum era cea română. Toate volumele discutate de Muşina aveau doza lor de subversivitate şi pentru fiecare ar fi interesant de ştiut cine a propus-o şi cine „i-a ţinut spatele" pînă la apariţie. Pentru că lectura acestor cărţi – şi a atîtor altora din colecţii precum „BPT", „Studii", „Romanul secolului XX" – au fost multă vreme şi pentru foarte mulţi singura „rezistenţă prin cultură"; iar în spatele lor a stat cîte un om care a ţinut morţiş ca ele să apară: Mihai Şora, Romul Munteanu şi alţi cîţiva, pe care nu-i mai ştim.

Cărţile despre care scrie Alexandru Muşina în aceste microeseuri sînt desigur „cărţi cu probleme", în majoritatea lor texte despre puterea politică, normalitate, umanitatea kitsch, despre (ironica) „diviziune continentală a muncii literare" între teoria (tehnologia) occidentalilor şi creativitatea (producţia) esticilor, despre „omul ireductibil" şi tautologica descoperire a ruralilor ruşi: „literatura nu are valoare şi implicit eficienţă... decît atunci cînd e literatură". Problema noastră totuşi nu mai e cum sunau aceste lucruri în 1983, ci cît de actuale şi de puţin frecventate sînt ele azi, cînd soluţiile noastre literare par a se fi epuizat între un automatism autoficţional şi carnavalesc muzeal...

Supravieţuirea prin ficţiune este cartea cuiva care ştie foarte bine din cît de multe poncife, minciuni, fariseisme şi reflexe condiţionate e făcută viaţa literară. Cineva care ştie (şi o mai şi spune) cît de grav dăunează profunzimii puterea în lumea literară. Cineva pentru care critica e convulsivă, ca frumuseţea şi ca poezia, şi pentru care „un bun critic literar e ca «specialistul» în manevrarea *joint*-ului din *Taking Off* al lui Forman, un negru «pocăit» care le explica părinţilor copiilor drogaţi cum se fumează marihuana pentru ca aceştia să simtă şi ei asemeni odraslelor". Un veritabil locuitor al „paradisului artificial" care e cititul, ale cărui cărţi le aşteptăm *(Paradisul artificial* e una dintre ele!) ca pe puţine altele.

Dilema veche vă recomandă

● Noul album Audioslave, *Revelations* (din păcate, primul single „Original fire" nu spune prea multe despre ce se află pe restul albumului). Şi nu neapărat pentru că e trupa mea favorită într-ale rock-ului alternativ american, dar pentru că acest Chris Cornell este una dintre cele mai bune voci ale rock-ului *ever* (VH1 dixit) şi pentru că Tom Morello, poate că nu ştie el prea multe, dar cu siguranţă e singurul chitarist care a învăţat lecţia lui Hendrix: chitara nu trebuie mîngîiată, îmblînzită, supusă, ci stîrnită, tachinată, zgîndărită, posedată cu nebunie şi pasiune violentă... Eric Clapton e un fel de *Mioriţa* la chitară, pe cînd Hendrix e *Ţiganiada* pe corzi. Tom Morello ştie. Ascultaţi "One and the same". (Marius Chivu)

● Reeditarea, în Colecţia „Cartea de pe noptieră" a *Frumoaselor adormite* de Yasunari Kawabata (trad. de Anca Focşeneanu), una dintre cele mai frumoase cărţi ale primului premiant Nobel japonez, despre supravieţuirea şi iluzia dorinţei, despre fantasme şi moarte. (Simona Sora)

● Fine şi crude, cinice şi tandre, ironice şi autoironice, grave, frivole, amicale uneori în acord şi mai ales în dezacord – aceste consemnări ale lui Sorin Lavric dintr-o convorbire despre Constantin Noica, în 1999, cu filozoful Alexandru Dragomir, care numai banal nu ştia să fie. Un Noica de o rară prospeţime a contradicţiilor sale, puse sub radarul unei inteligenţe *hors paire* dotate cu un simţ al observaţiei tăioase pe măsura farmecului (m)oral – *Adevărul literar şi artistic* din 9 septembrie 1996, paginile C1-C4. (Radu Cosaşu)

● Grigorescu. Mileniul III. Mai este de actualitate? Albumul *Nicolae Grigorescu* apărut la Monitorul Oficial demonstrează că se poate vorbi despre o prospeţime la nivelul imaginii, mai ales atunci cînd bunul gust şi informaţia de calitate se împrietenesc în fiecare dintre pagini. Reproducerile de calitate dau măsura exactă a operei lui Grigorescu şi au puterea de a te face, o dată în plus, să te îndrăgosteşti de multe dintre lucrări. Altele decît celebrele „Care cu boi". (Ruxandra Tudor)

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Andrei GORZO

dilematograf

Ce rămîne

● ***Zborul United 93* / *United 93* (SUA, 2006), de Paul Greengrass.**

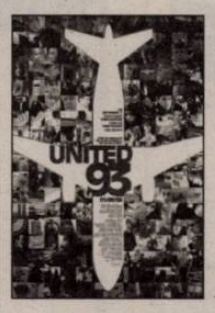

Unul dintre cele mai emoţionante lucruri din cîte am citit despre 11 septembrie 2001 a apărut, în săptămîna următoare, la rubrica de film (un loc ciudat – sau poate nu, avînd în vedere toate amintirile despre apocalipse cinematografice reactivate jenant, dar inevitabil, de imaginile acelea) a revistei *The New Yorker*. Inspirat de imaginea celor doi oameni care sar în gol ţinîndu-se de mînă, autorul, Anthony Lane, se întorcea la un poem de Philip Larkin – *Un mormînt din Arundel:* „Ultimul vers a devenit între timp o formulă consacrată de consolare şi, marţea trecută – în nenumărate feluri, în ultimele comunicări telefonice, în acele două mîini împreunate, în circumstanţe pe care Hollywoodul n-ar trebui să mai încerce să le întreacă –, şi-a dovedit încă o dată adevărul, cucerind calm ura şi turbarea în care se născuse crima. «Căci doar iubirea va rămîne după noi.»"

Primul „te iubesc" pe care-l auzim în răvăşitorul film al lui Paul Greengrass, *Zborul United 93,* e rostit (tot la telefon, dar în arabă) de Ziad Jarrah (Khalid Abdalla) chiar înainte de a se urca în avionul pe care fusese însărcinat să-l prăbuşească peste Casa Albă. E o tuşă neaşteptată şi justă, iar justeţea rezidă în faptul că e o tuşă şi atît – unică, graţioasă, rezultatul unei simple dorinţe de simetrie estetică –, nu prima dintr-o serie menită să-l „umanizeze" pe Ziad. De fapt, Greengrass nu încearcă să-i „umanizeze" nici pe terorişti, nici pe pasageri, conştient de faptul că, în acest context – docudramă, 11 septembrie, timp real –, orice demers de felul ăsta ar eşua în psihologia vulgară practicată îndeobşte de filmele-catastrofă. Dacă e să se aventureze cineva în minţile teroriştilor kamikaze, s-o facă mai întîi romancierii; sînt mai bine echipaţi pentru astfel de imersiuni, deşi se pare că încă nu suficient de bine (nici nuvela lui Martin Amis, *Ultimele zile ale lui Muhammad Atta,* nici romanul lui John Updike, *Terorist* – amîndouă apărute anul acesta, odată cu primele filme de anvergură despre 11 septembrie –, nu conving.) Ce poate să facă cinema-ul – chiar copleşitor de bine – este să te prindă înlăuntrul momentului: nu ştii cine sînt aceşti oameni din sala de aşteptare a aeroportului Newark International; auzi cîte ceva din ce-şi spun, dar prea puţin ca să intri în vieţile lor: doar zumzetul unei dimineţi normale – important în sine, dată fiind dimineaţa. Greengrass nu caută frumosul pentru că ştie că, dacă iluzia retrăirii acelei dimineţi e perfectă, îl vom găsi oricum – pe feţele trase, trezite prea devreme din somn, sau în lumina de ora opt, care bate din lateral în timp ce avionul aşteaptă un ordin întîrziat de decolare. În timpul acesta, controlorii de trafic de pe un alt aeroport încearcă să reia legătura întreruptă cu un alt avion – American 11. Ascultînd ultimul mesaj, înţeleg că e vorba despre un atentat terorist. Ascultîndu-l mai atent, înţeleg că e vorba despre mai multe avioane. Apoi îl vedem pe American 11 – un punct pe monitor – coborînd peste Manhattan. Apoi, cineva dă drumul la CNN. Tot ce se întîmplă are urgenţa panicată, bîjbîitoare, şi enormitatea presimţită, încă neînţeleasă, a nemaiîntîmplatului, şi sîntem la fel de bulversaţi ca martorii de pe ecran atunci cînd, pe fereastra turnului de control de pe Newark International, vedem cum cel de-al doilea avion – United 175 – loveşte Turnurile. Greengrass nu putea să-şi calculeze mai bine efectele. Pasagerii Zborului 93 sînt acum în aer. În foarte scurt timp vor fi luaţi ostatici. La puţin timp după aceea vor începe să-şi dea seama că nu sînt ostatici – doar atomi în materia unui obuz. Întrebarea e: ce faci atunci cînd îţi dai seama? Ne apropiem de singura sursă de reconfort a acestei poveşti, de şansa ei de *catharsis,* şi Greengrass are grijă să n-o supraexploateze, să n-o devalorizeze cu bombasticisme. Unul dintre pasageri se impune ca lider; se impune pur şi simplu, fără surle şi trîmbiţe dramaturgice, fără să fi beneficiat de vreun tratament preferenţial din partea camerei. Se conturează şi un plan – prea nenorocit ca să se lase contemplat fie şi o secundă de nişte priviri mai puţin disperate, dar, oricum, o tentativă de gîndire constructivă, de activitate umană cu noimă, într-un univers care se prăbuşeşte cu 1000 de kilometri la oră. Şi atunci, înainte de a porni la asalt, pasagerii pun mîna pe telefoane şi validează intuiţia lui Larkin. Sau nu? Larkin însuşi a numit-o „cvasi-intuiţie aproape adevărată" şi, cînd se stinge muzica vocilor care spun „te iubesc", începe alta, la fel de greu de uitat, dar mult mai puţin reconfortantă, muzica ultimelor rugăciuni (a creştinilor, a musulmanilor) care se întîlnesc undeva deasupra pămîntului – după toate aparenţele, *în gol*. Sau poate că dumneavoastră veţi găsi o consolare şi în întîlnirea asta. Greengrass nu încearcă să impună o semnificaţie – alta decît cea de celebrare a curajului pe care pasagerii l-au arătat atunci. El nu vrea decît să reconstituie – cu toată decenţa posibilă – ultimul lor zbor şi să ne ofere un loc; e treaba noastră să decidem cine a cîştigat atunci – dragostea sau neantul. Ce e clar este că, la un moment dat, dragostea s-a opus neantului. Şi ăsta e rostul ei.

trecerea prin reviste

Un parfum proaspăt

Nu este numele unui parfum marca Versace, ci al unei reviste bilunare de cultură ce apare la Cluj, editată de Fundaţia pentru Studii Europene „Ideea Europeană“ şi condusă de poetul Ion Mureşan: *verso*.

De cele mai multe ori, răsfoiesc revistele noastre literare ca pe nişte reviste de modă. Şi asta nu pentru că ar fi pline de poze cu fete frumoase îmbrăcate elegant, ci pentru că, deşi sînt bucşite de texte, nu am ce citi în ele. Rămînînd la comparaţia cu parfumurile, revistele noastre literare sau culturale aduc, în majoritatea cazurilor, cu Chanel nr. 5 (unul nici măcar original, ci contrafăcut de brava noastră industrie petrochimică). Acelaşi aer bătrînicios, stătut, aceleaşi mirosuri grele şi care, înspirate mai mult timp, îţi dau greaţă şi dureri de cap.

Dimpotrivă, *verso* este o revistă cu un nume cochet şi cu un design plăcut, în care chiar ai ce citi. (Fiind plecat mai mult timp din ţară, eu am descoperit-o cu oarecare întîrziere – primul număr care mi-a căzut în mînă este numărul 6, din 10-23 august 2006. Dar mai bine mai tîrziu...)

Cît despre aerul ei, deşi revista nu e făcută de nişte oameni tineri, este unul foarte proaspăt. Texte care ridică probleme, nu din acelea băltite ca în multe alte reviste, cronici de carte care spun, nuanţat, lucrurilor pe nume, nu din acelea complezente, bucăţi de literatură valoroasă, nu producţii ale nu ştiu cărui veleitar, grupaje de texte care dezbat chestiuni sensibile, nu făcute doar de dragul de a pune de-o discuţie, în care să ne arătăm ce deştepţi sîntem.

Iată, de exemplu, grupajul de texte iscat de o ştire publicată într-o *Dilematecă* trecută, despre un manual alcătuit de istorici francezi şi germani şi lansat de curînd în Germania. Plecînd de la acest exemplu, Alex. Cistelecan adresează întrebarea unor istorici români şi maghiari: se poate face acelaşi lucru şi la noi, putem să împăcăm perspectivele istoriografice româneşti şi ungureşti în acelaşi manual? Din răspunsuri, rezultă că un astfel de proiect ar putea fi o soluţie ingenioasă: „Deocamdată – chiar dacă nu se mai inflamează tonul discursului istoriografic din România şi Ungaria, ca în deceniile trecute – temele polemice şi divergente ale istoriografiei celor două ţări nu sînt încă soluţionate.“ (Doru Radosav); „Da, un manual istoric româno-maghiar ar fi mai mult decît necesar, măcar şi pentru că ar «lucra» la detabuizarea mentalului colectiv al celor două popoare. Şi ar avea ce să lucreze. Trianonul, de exemplu, este un tabu longeviv al românilor şi maghiarilor în acelaşi timp.“ (Péter Demény); „Efortul esenţial rămîne cel de a depăşi nivelul sensibilităţilor inflamate şi a identifica spaţiul lucid de comunicare. Nu se poate ignora existenţa unor puncte în jurul cărora fiecare dintre comunităţile majore ale Ardealului îşi concentrează emoţiile istorice.“ (Ioan Stanomir). În fine, iată o temă pe care de multe ori preferăm s-o ascundem sub covor şi pe care revista *verso* o discută firesc şi fără pudibonderii.

Şi, că tot spuneam că este o revistă cu aer tineresc, deşi nu e făcută de tineri (ah, prejudecăţile astea!), mă mai opresc şi la textul lui Ion Mureşan, care discută despre soarta revistelor declarate, la începuturile lor, drept reviste destinate tinerilor scriitori *(Luceafărul, Amfiteatru, Echinox, Contrapunct, Apostrof* etc.). Iar Ion Mureşan observă cum au îmbătrînit toate acestea: „Parcă e un blestem, numai revistele pentru tinerii scriitori îmbătrînesc. Blestemul acesta e, de altfel, şansa lor, căci spiritul literaturii, ca şi gripa aviară, izbucneşte într-un alt focar, sub alt titlu.“ Rezon! **(C. P.-B.)**

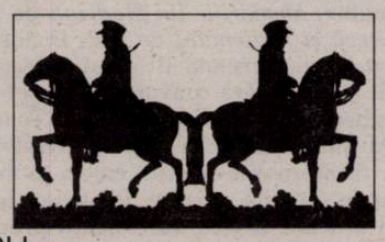

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Într-o după-amiază de sîmbătă a anului 2006

După-amiaza de sîmbătă (Editura Cartea Românească, ediţia a treia, 2006) a lui Valeriu Cristea este una din minunăţiile literaturii române scrise „sub comunişti“, da, sub o cenzură dură care, în 1988, nu prea a avut ce obiecta acestor frumuseţi pe cît de apolitice, pe atît de sfidătoare la adresa urîtului realist şi socialist. La prima suprafaţă, se poate spune că ceea ce autorul defineşte cu o perfidă candoare teoretică „roman“ e o carte de amintiri ale criticului, de la originile sale pînă în prezentul anului 1988, tratate sub o evidentă, dar nemaiîntîlnită influenţă Creangă-Dostoievski. E, în adînc, mult mai mult. Scrisul lui Valeriu Cristea e de o intensitate emoţională ieşită din comun, din scheme şi definiţii. Nicolae Manolescu, încă de la prima ediţie a cărţii, nu se sfia să afirme că Valeriu Cristea este „un psiholog de o adîncime şi o forţă a observaţiei cărora le găsesc cu greu termen de comparaţie la cei mai de seamă romancieri actuali“.

Ar fi prea banal, leneş de banal, să-l numesc pe Valeriu (niciodată nu ne-am spus pe numele mic şi ne-am vorbit doar cu „domnule“...) un critic-scriitor. Ce-i aia? El este unul din talentele cele mai apăsătoare ale conştiinţei noastre literare; avea talentul ochiului de a vedea dincolo de... Talentul inteligenţei artistice – altceva decît buna şi sănătoasa inteligenţă. Talentul de a simţi şi a complica la maximum, dar necesar, fermecător, vibrant. Muzical, fraza sa are acel *vibrato* decisiv între violonişti, vibraţia unui patetism lucid, brav şi ultimativ, pe care îl poseda la noi numai Lucian Raicu. Cum observa odată Proust, ne dăm seama tîrziu că toate calităţile unui mare scriitor se numesc talent.

Valeriu aparţine „bătrînei noastre inimi literare“, după o expresie a unui rus, Vladimir Makanin, pe care nu apucase să-l citească, să descopere în *Underground*-ul aceluia o formidabilă variantă a „două crime şi o pedeapsă“ într-o Moscovă elţîniană; l-ar fi entuziasmat, sînt sigur, ca pe mine. Aveam cîteva entuziasme comune – dincolo de, bineînţeles, literatura rusă – cinemaul, fotbalul (ţinea cu „U“ Cluj), Stan şi Bran, da... Nu ni le comunicam decît prin litere şi din priviri; îmi imputa – cu fineţe, în scris – jovialitatea mea excesivă, deşi ştiam că amîndoi iubeam viaţa în toate amănuntele ei fremătătoare, bulversante. Eu îl socoteam prea puţin frivol. Aveam prieteni comuni, dar noi doi nu ne simţeam decît solidari pe aceeaşi baricadă; lucra între noi nu o răceală, ci o pudoare, o timiditate reciproc surîzătoare, nici azi nu-s dispus să o analizez, fiindcă există ceva mult mai important de spus despre opera lui.

În această după-amiază de sîmbătă a anului 2006 mi se pare presant, urgent, obligatoriu şi mai ales plăcut să declar că Valeriu Cristea e autorul unui monument unic în literatura română şi, din cîte ştiu, a lumii: *Dicţionarul personajelor lui Dostoievski*. În acea „epocă de aur“ (căreia – scria el – „i-am fost ostil cum puţini alţii i-au fost“) nici unul dintre confraţii mei nu a ridicat – cu o energie în care truda de salahor intelectual se topea într-o inspiraţie genială care sfida „condiţili“ netrebnice – o asemenea construcţie cu adevărat de valoare mondială. Nu, nu exagerez: de cum a apărut primul volum, în 1988, s-a aflat că *Dicţionarul...* interesa la Moscova, la Roma, în America.

Nu suport uşor hărmălaia stupidă din jurul clasamentelor cu Mari Români; nu-mi trece prin minte să-l văd pe Valeriu acolo, între Carol I şi Becali, să mă păzească Cel de Sus şi din raftul de cărţi. Dar ar fi drept să mă mir cum de nici unul dintre culturnicii la putere azi nu s-a gîndit la traducerea *Dicţionarului...* în vreo limbă, cum se spune, majoră.

Pentru a fi corect, trebuie să precizez că nu mă mir de tăcerea care s-a lăsat în jurul monumentului. Ea, desigur, nu e enigmatică. Explicaţia e simplă: fiindcă freneticul şi incultul anticomunism nu poate să-i ierte lui Valeriu Cristea opţiunile lui politice de după '89. Nici eu nu l-am înţeles: un anticeauşist inflexibil în dispreţ (el a formulat acea fericită idee: disidenţa prin dispreţ), un credincios de fervoarea lui, un tolstoievskian condamnat la nesupunere anticonformistă, cum de a putut vedea mineriada – cu ochi buni şi melodramatici – ca pe o revoltă justă a celor obidiţi şi umiliţi? În acele zile grele, însă deloc rele pentru a pricepe ce ni se întîmplă, cum de a ţinut cu maniheismul de stînga împotriva celui de dreapta? În timp ce mulţi îl loveau, am preferat îngîndurarea şi nu am ajuns să-i cer explicaţii; nu eram de ajuns de intimi; dar, în '97, mi-a trimis *Bagaje spre paradis,* cu o dedicaţie pe care am plăcerea masochistă de a nu o pune pe hîrtie...

Se înserează; deschid cartea – o aud cum geme – la aceste două citate alese de el din *Fraţii Karamazov:* „Oamenii, cît or fi de răi, sînt adeseori mai naivi decît s-ar putea crede şi au o candoare pe care nimeni nu le-ar bănui-o. Ca oricare dintre noi, de altfel“. Şi: „Îl podidiră lacrimile. Era sentimental de felul lui. Hain şi sentimental“.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Froncofonia asfaltează România

Ţara toată-n sărbătoare! Francofonia azi ne asaltează! Francofonia străzi ea asfaltează! Ea dă spoială pe bulevarde! Ea pune semafoare, unde pe babă, de ani, o arde! Summit la nivel înalt ne trebuie ca să facem curat în lumea noastră mică. Ca pe vremea lui Ceauşescu. Doar că acum şpăgile merg repederepede şi interesul să ne ascundem gunoiul sub preş este mare-mare, nimeni nu e meschin să cerceteze ce şi cum. Băi, francofoane, ai semafoare! Băi, francofoane, ai asfalt, mocofane! Cine pe cine trădează? Ăştia care pun asfaltul ne rad bunul-simţ, ne distrug inteligenţa, ung gemul de asfalt pentru străini, nu pentru noi. Noi pe noi nu ne respectăm. De ce să ne respectăm şefii? Priveşte zelul acestor rataţi ai vremurilor noastre, acestor inşi care nu fac decît la comandă, care aşteaptă să primească privirea globală a francofonului. Ce este acest asfaltator decît un ratat? Incapabil să prevadă, este terminat de moment. Iar la moment pune asfalt prost care se duce dracului după francofonie. Deci, munca e în zadar. Semaforul? S-au trezit bărbaţi nişte poliţişti, strategi de mare calibru, să pună semafoare în Piaţa Victoriei, unde omorai nervi şi plesneai sînge la venă că nu puteai trece nici cu moartea, iar poliţistul şi-o trăgea cu Volkswagenul din dotare, undeva la umbră. Nu, nu iubim nimic din ce înseamnă laba în România, de ce? Fiindcă o practicăm şi noi. Şi din cînd în cînd se răzbună pe noi. Altfel, dacă nu s-ar răzbuna, n-am avea de ce s-o privim cu ostilitate. Am iubi ce cunoaştem mai bine. Am iubi lumea de sub roţi. Aşa, ce să iubim? Lumea francofonă e lumea de negri cuceriţi de francezi cînd trebuie şi cum trebuie. Şi lumea asta de negri e civilizată că doar îşi dă seama ce nasol e să te întorci în copac cu maimuţele. Dar noi? Noi, stirpe şi năravi, ne e bine să fim necivilizaţi, imorali la trecerea unei babe pe zebră. Că noi nu avem unde ne întoarce, rămînem unde sîntem, în şpăgi cu poliţiştii, în „ce, bă, sînt mai fraier? nu-mi aranjez şi eu nimic?“. Băltim în francofonie. Pe de altă parte, dacă nu am bălti, francofonia nu ne-ar mai face străzile. Aşa că oricît de prost eşti, tot primeşti recompensă, dacă se loveşte francofonia de tine. Cel mai mişto este îndemnul pe care-l aud de o săptămînă: în timpul francofoniei, circulaţi pe extrema dreaptă. Ce, bă? Du-te, bă, francofonii să ţină dreapta! noi o luăm pe toate părţile, în toate direcţiile. Voi ne-aţi făcut-o, noi vă vom face-o! Tot voi, francofoni, din toate ţările, o veţi fura! E ţara noastră, bă, francofoane, nu îţi dă mă-ta de mîncare? E asfaltul meu, banii tăi, şoselele noastre, maşinile noastre. Deci patru factori la unu, aşa că o să-ţi dau eu o lecţie cu regulile tale: vei vedea că nu te las să umbli ca năucul pe străzile mele. Nu, vei învăţa năuceala noastră... bun, oricum te vor conduce poliţişti români, securişti cu un mare grad de inteligenţă, aşa că îi cunosc, vor fi stresaţi un pic, dar vor conduce omorîndu-şi nervii puţini ca să ne ocolească, să ne împrăştie. Bă, francofoane, uiţi că noi aşa am cîştigat războaiele: pîrjolind fîntînile, dînd foc caselor, ocupînd, fără regulă, şoselele. Cap în gură, cui nu crede. Vrei, francofoane, cap în gură?

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Datoriile săracului

Nevoile şi cheltuielile săracului nu sînt atît de mari ca la casa unui boier, dar ele există şi îl determină să se împrumute pentru a mai trece peste o iarnă, pentru a-şi mărita o fată, pentru a-şi îngropa un membru al familiei sau pur şi simplu pentru a mînca a doua zi. În sate şi tîrguri, în mahalale şi oraşe, dughenele cămătarilor sînt deschise oricui, iar săracul îşi pune amanet boarfele, petecul de pămînt, locul de sub casă, recolta neculesă încă, vinul din vie, viţelul din burta vacii, zapise fără acoperire. Deseori alişverişurile se dovedesc a fi un risc şi creditorul, chiar de ar tîrî prin judecăţi toţi clironomii, să nu aibă de unde îşi recupera banii. Ene vameşul moare la 1779, lăsîndu-şi soţia sub un munte de datorii. Nici nu se aşază bine pămîntul pe groapa răposatului că „datornicii" se reped ca uliii asupra văduvei cerînd împlinirea datoriilor, dar, surpriză, nimic de dat, nimic de vîndut, deci nimic de luat. Spăsiţi, se retrag. Singur, Stan vătaful merge pînă la Divan, insistînd pentru primirea celor 46 de taleri ce cu zapis îi împrumutase mortului cu un an în urmă. Maria văduva se apără, cu martori, că n-are de unde. Părintele vlădica Grevenos povesteşte că „mortu Ene, bărbatul pîrîtei, era foarte sărac, că în viaţă cît au trăit, trăia cu milă du pe la boieri şi la moartea lui, necum că i-au rămas nimic, ci încă cu milă l-au îngropat". Duhovnicul întăreşte zisele Prea Sfinţiei Sale adăugînd că „l-a ispovidit la moarte şi l-au întrebat că să arate cevaşi din avutul lui şi au zis că nu are ce arăta, fiindcă nimic nu rămîne, fără numai datorie multă iaste". Aşadar de unde nu este, nici dumnealui Stan nu poate cere mai mult.

Săracii mor înglodaţi în datorii, dar cu speranţa că urmaşii vor recupera tot ceea ce ei puseseră amanet pentru a mai supravieţui o zi, trec toate cele în diiată şi lasă cu limbă de moarte scoaterea acestora de pe la creditori şi întregirea unui patrimoniu ce le dăduse cîndva siguranţa prosperităţii şi-i protejase de mizerie.

Baba Maria, fata logofătului Radu din Bucureşti, „căzînd la multă boală şi ajungînd la slăbiciune", face catagrafia averii sale, încercînd să strîngă toate la un loc, astfel încît să nu se uite: „o păreche dă cercei cîte un picior dă balş (rubin) şi cu luminile dă zmaragd (smarald)" se afla zălogită la Gheorghe hangiul pentru 22 de taleri, o altă pereche de cercei cu luminile de bălaşuri şi cu trei picioare de mărgăritar era pusă amanet la Stamate vameşul doar pentru 6 taleri, nouă şiruri de mărgăritare le lăsase amanet lui jupîn Hristea pentru 40 de taleri. La cele 21 de pogoane de vie cu moşii şi case din dealul Săratei trebuie să renunţe, întrucît nu poate restitui Mariei pîrcălăboaia cei 200 de taleri din zapis. În preziua morţii nu are nici măcar 3 taleri şi jumătate, chiria ce-o datora părintelui „clisiarhului dă Mitropolie" în casele căruia locuia, nici 20 de taleri cît s-ar cuveni feciorului Neacşu ce-i slujise cu credinţă sau calul „vinecior" pe care i-l promisese unui alt fecior (aici cu sens de slugă) drept simbrie. Moşii şi vite, „ce s-ar găsi", urmează a acoperi pogrebania (înmormîntare), pomenirile, sărindarele, slujbele. Alte rămăşiţe se împărţesc rudelor cu rol important în comemorare, întrucît orice nepoată, chiar de ar fi primit şi o rochie ponosită, are datoria de a aprinde o lumînare în amintirea sufletului răposatei.

Iordache, feciorul lui Ion Botezatul, ştie să-şi chiverniséască bine averea, astfel încît are de dat, dar şi de luat. Îi este dator lui Gavrilă vornicul cu taleri 10, dar şi lui Niculai ot Gherghiţa taleri 4; lui Tănase de la prăvălia lui Pantazi nu-i poate da decît 3 taleri, oprind ceilalţi 3 taleri pentru un baston pe care acesta „i l-a petrecut" (pierdut). Are de luat 16 taleri de la Ioana cîrciumăreasa, alţi 50 de taleri de la „cumnatul Ilie", pentru că-i este rudă îl iartă; păstrează ca zălog un ceas stricat „al Batiştii ceasornicar" de la care încă aşteaptă 3 taleri; în timp ce Iteşa ovreica îi ţine în grijă 100 de taleri. Ultima dorinţă a lui Iordache este, acum la 18 mai 1726, primirea trupului lui în sfînta Mitropolie ca loc de odihnă veşnică.

Regăsim, după cum se vede, personaje comune: Pantazi băcanul vinde pe datorie atît lui Iordache, cît şi boierului Grigore Filipescu; Iteşa ovreica este o cămătăreasă cunoscută şi de încredere în Bucureştiul anilor '30, boierul împrumută bani de la ea, iar Iordache îi încredinţează economiile sale.

Datoriile sînt la fel de comune, urmărindu-i pe toţi dincolo de mormînt.

libertatea de impresie

Păcatul pactului

Am în minte imaginea unui preot dintr-un mic orăşel de provincie, un om luminat, cu o alură demnă şi în acelaşi timp, mereu zîmbitor. Cu o pălărie cu boruri mari, la limita tradiţiei hainelor preoţeşti, cred, care-i dădea însă un aer aparte. Deşi în vîrstă, arăta încă foarte bine, cu o figură subţire şi deschisă. Vorbea de Dumnezeu cît se poate de firesc, fără a-şi muia vocea în tonuri orientale. Înainte de 1989 era urmărit de Securitate pentru că, în predici, făcea aluzii la adresa regimului comunist şi a lui Ceauşescu. El însuşi povestea cum odată, un ofiţer de Securitate a instalat în biserică un casetofon pus pe înregistrare, cu care spera să prindă pe bandă dovada unor spuse de-ale sale împotriva regimului. Preotul l-a văzut şi a aflat şi de casetofonul din priză. A scos din altar siguranţa corespunzătoare acelei prize, apoi a predicat mai înverşunat ca niciodată, sugerînd credincioşilor că regimul care-i oprima şi conducătorii lui ar fi fost, de-a dreptul, de sorginte diavolească. Cu mare dezamăgire, securistul avea să constate la sfîrşit că nu s-a înregistrat nimic. Se întîmpla pe la sfîrşitul anilor '70, cînd o asemenea joacă de-a şoarecele şi pisica era posibilă, dar riscantă. Acel preot a trecut cu umor, înţelepciune şi har preoţesc prin încercările la care l-au supus vremurile, devenind un exemplu pentru comunitatea lui. Şi ca el or fi fost mulţi alţii. Din păcate, nu toţi. Am auzit şi preoţi plini de admiraţie în faţa ideilor naţionaliste ale „mult iubitului conducător", cel care dădea ordin să le dărîme bisericile şi pentru a cărui activitate şi sănătate ei se rugau în faţa oamenilor adunaţi la slujbe. Alţii erau pur şi simplu oportunişti sau *cu frica lui Ceauşescu*. După Revoluţie s-au regăsit toate aceste categorii. Sînt în continuare mulţi preoţi luminaţi (la care s-au adăugat tineri şi cei care s-au eliberat de inhibiţiile din vechiul regim), dar sînt şi preoţi materialişti (ca să nu le zic altfel) şi încă mulţi naţionalişti, dacă nu cumva chiar naţional-comunişti (altfel, cum s-ar explica incitările mai mult sau mai puţin subtile împotriva străinilor şi bogaţilor, pe care le-am auzit în unele predici?). Greu de înţeles cum de unii slujitori ai Domnului au îmbrăţişat ceă mai pură ideologie ceauşistă şi cum de nu s-au dezbărat de ea nici pînă acum. Poate că explicaţia stă, printre altele, în cele ce de mult bănuiam, iar acum ni se confirmă oficial: înalţi ierarhi au colaborat cu Securitatea. Ei spun că, în ciuda angajamentului, n-au turnat pe nimeni sau că, în orice caz, n-au făcut rău nimănui. Mi se pare însă că esenţa aici o constituie faptul că au ajuns în vîrful ierarhiei, situaţie pentru care angajamentul semnat a putut constitui un fel de gaj şi un fel de recunoaştere a regimului care, la rîndul lui, i-a ajutat ulterior să obţină funcţii înalte. Poate că nu turnători de rînd trebuiau ei să devină, ci oameni ai Sistemului, bine înşurubaţi în fruntea preoţimii, înainte sau chiar după Revoluţie. Nu putem şti termenii, atmosfera discuţiilor pe care aceşti preoţi le purtau cu securiştii, dar acel tip de angajament miroase teribil de tare a pact cu diavolul. Mai ales că, aşa cum ne spun filozofii, diavolul e mai interesat de mănăstiri şi biserici decît de zonele laice. Din cîte aud, unii preoţi de rînd vorbesc, chiar în aceste zile, credincioşilor, cu multă vehemenţă despre „prigoana" la care ar fi supusă Biserica în prezent. Nu e încă limpede cît de mult a contribuit Securitatea la pervertirea unor slujitori ai Domnului. Ce ştim e că în lumea actuală există multe feluri de preoţi care par mai degrabă de partea cealaltă. Nu se pot uita scenele de acum cîţiva ani, în care nişte clerici ortodocşi greci au ajuns să-l scuipe pe Papa Ioan Paul al II-lea. Ne mirăm de obscurantismul unor pastori din civilizata Americă, opozanţi ai oricăror progrese ştiinţifice şi medicale, din motive religioase. Ne stupefiază habotnicii din Israel care nu vor să audă, în veci, de pace cu arabii. Ne revoltă cei care încă mai pedepsesc adulterul femeilor cu lapidarea, pe considerente tradiţional religioase şi ne îngrozesc imamii care întreţin războaiele „sfinte" prin predicile lor. Evident, nu ne-ar plăcea ca preoţimea noastră să ascundă vreo cît de mică asemenea parte întunecată.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

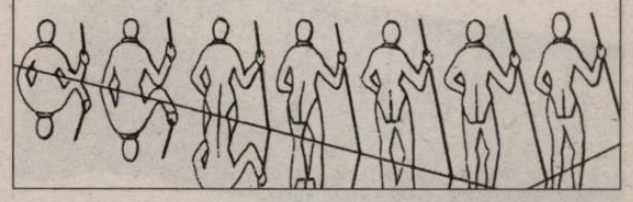

În tabără internaţională

După ce mi s-a întîmplat la Costineşti, în '90, cînd regimul tocmai se schimbase, şi nici măcar nu am fost în tabără, ci pur şi simplu am luat, împreună cu iubitul meu de atunci, locuri studenţeşti la căsuţele de lemn, am jurat să nu mai merg, niciodată, în condiţii proaste şi în locuri aflate sub vreo oblăduire colectivă. E drept, atunci spiritul de revoltă împotriva unora din ultimele reminiscenţe comuniste era maxim, şi de aceea ne-am permis să ne certăm cu şeful de cantină pentru că mîncarea era mizerabilă şi să reclamăm condiţiile din căsuţe. Răbufnirea de atunci le îngloba, implicit, şi pe cele, mocnite, din celelalte tabere şi excursii, de astă dată chiar comuniste, cum a fost cea de la Slănic Moldova, unde nu numai că am căzut cu patul, ci am ajuns să ne luăm la bătaie cu niscaiva gealaţi locali pentru bonurile de masă pe baza cărora se intra la discotecă.

Mă rog, să zicem, timpuri apuse. Nu şi dacă mai încercaţi, în ziua de azi, o tabără. O tabără este, prin definiţie, o instituţie care te organizează. Or, dacă toată viaţa ai fugit de astfel de instituţii şi ai refuzat încartiruirea, mersul în tabără poate fi cel puţin dificil. Nu trebuie să vă imaginaţi că e vorba de o tabără pentru adulţii trecuţi de 30, ce vor să retrăiască senzaţiile copilăriei. Nici pe departe, ci doar de o normală tabără de copii (printre care se afla şi al meu), de la o destul de bine cotată şcoală bucureşteană, nu oriunde, ci în Grecia. Deci, cu oarecari cheltuieli şi pretenţii: nu oricine şi-ar putea-o permite, dar părinţii din clasa noastră au putut, dînd şi destui bani de cheltuială copiilor. Condiţiile nu au avut nici o legătură cu cele de la căsuţele de lemn, copiii fiind cazaţi în camere destul de arătoase, cu 3 paturi, baie, bucătărie, terasă... Programul lor era, cel puţin aparent, bine organizat, cu destule excursii şi *entertainment*-uri.

Dar şi aşteptările noastre de cetăţeni democraţi, capitalişti, ai secolului XXI şi ai societăţii de consum, cu un picior în Europa, sînt altele. Un drum cu autocarul de 18 ore, cu cîteva opriri la toalete mediocre spre jegoase, cu plată, nu e o bucurie. Nici vizitarea Salonicului pe la 6 dimineaţa, chiauni de somn, nu e o soluţie. Şi nici aşteptatul, pe bagaje, în jur de 4 ore, pentru eliberarea camerelor. Toate astea începeau să-mi amintească deja, cu tristeţe şi revoltă, de Costineştiul anilor '90.

Întoarcerea în timp a fost şi mai pregnantă cînd, după foarte obositorul drum cu autocarul, ghida agenţiei de turism (Fabiola) a început să schimbe programul prestabilit. Excursia la Waterpark-ul grecesc trebuia să fie peste încă o zi, în aşa fel încît copiii să aibă timp să se odihnească. Ei, nu, a fost mutată în ziua imediat următoare, din nu ştiu ce interese ale agenţiei (cea românească dădea vina pe partenera ei grecească), cu copii morţi de oboseală. Am înghiţit cu greu modificarea, pînă cînd, în seara respectivei zile, am fost convocaţi pentru o nouă schimbare: croaziera la Skiathos, ce trebuia să fie peste multe zile, nu mai avea, brusc, alt loc, decît... iarăşi, în ziua ce urma. Atunci toate reziduurile Costineştiului de altădată au răbufnit din străfundurile mele oprimate, şi am luat cuvîntul, cu o violenţă care m-a uimit şi pe mine, împotrivă. Cert e că a avut efect, deşi mi-am făcut, probabil, o duşmancă din ghidă, şi s-a revenit, în cele din urmă, la programul prestabilit. Asta după ce îmi trecuseră prin minte toate teoriile posibile legate de turismul de grup, ieftin, de manipularea copiilor ca cei mai fraieri dintre beneficiari, şi de asocierile dintre grupurile de oameni ce se lasă pe mîna operatorilor de turism şi turmele, să zicem, de capre ce păşteau vesele pe plaiurile greceşti. Ce mai contează că efectul, practic, al revoltei, a fost că, atunci cînd chiar s-a plecat în croazieră, încă o mamă şi cu mine am fost lăsate în urmă pentru că nu s-a făcut numărătoarea în autocar, şi am ajuns grupul cu peripeţii, în cele din urmă. Victoria morală e importantă, şi micul pas înainte pe calea conştientizării drepturilor fiecăruia şi a demnităţii de client.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Minciuna

Cei care au bunăvoinţa de a urmări această rubrică vor fi constatat că nu m-am sustras actualităţii, de vreme ce am dedicat „dosariadei" un şir de articole. Observ că fenomenul se menţine în prim-plan, atît pentru că e haotic şi dubios instrumentalizat, cît şi pentru că tema *adevărului ascuns* rămîne – din decembrie '89 pînă astăzi – principala noastră povară simbolică. În ceea ce priveşte dosarele clerului, părerile s-au împărţit mai ales pe chestiuni de metodă şi trepte de indignare. Avem excepţionaliştii, care susţin că Bisericii îi revine dreptul de a se judeca singură pentru păcatele unora dintre ierarhi, aşa cum avem maximaliştii, care cer incriminarea „verigilor slabe" ale clasei sacerdotale cu un plus de severitate, dat fiind că Dumnezeu însuşi aşteaptă *mai mult* de la preoţi decît din partea laicilor.

Nu ştiu dacă preconizata „comisie" sinodală – chemată să-şi sancţioneze propriii membri! – va produce rezultate convingătoare şi retrageri dictate de pocăinţa veritabilă. În toria Bisericii a înregistrat cazuri de apostazie în vremuri de persecuţie (cînd cei „căzuţi" au fost iertaţi şi reprimiţi), dar nu şi cazuri în care urmaşii apostolilor *(„pescari de oameni")* s-au comportat ca nişte *vînători de oameni*. Haideţi totuşi să sperăm că, pe lîngă reacţia societăţii civile (care va cunoaşte oricum cuprinsul dosarelor), va fi pronunţat şi un verdict episcopal, de uz intern. Ce „încadrare" pretinde conduita unui păstor care, în loc să-şi pună sufletul pentru fiii săi duhovniceşti, în loc să plece pînă la marginea pămîntului pentru a regăsi „oaia" rătăcită, îşi mînă turma spre pierzanie?

Drama faustică scoasă acum din arhive pune în scenă *păcatele limbii*. După sfîntul apostol Iacob, *limba* – „lume a fărădelegii" – este un „rău fără odihnă, plină cu venin aducător de moarte". Prin acuzaţia apriorică pe care o induce, delaţiunea încalcă una dintre poruncile Decalogului („Să nu mărturiseşti strîmb împotriva aproapelui tău") şi se cufundă în mlaştina *minciunii* ca veracitate răsturnată. De la Tertulian pînă la Bossuet, *falsum testimonium* s-a numărat printre păcatele capitale. A minţi împotriva aproapelui tău e totuna cu sperjurul, pe care părinţii Bisericii îl asimilează, pe filieră augustiniană, ereziilor hristologice: minciuna e păcat împotriva Cuvîntului divin, identificat cu Adevărul. E drept că numeroşi autori patristici leagă minciuna de căderea adamică: ea ar fi reflexul naturii umane ontologic alterate din cauza păcatului originar. O atare genealogie nu o face mai puţin condamnabilă, inclusiv sub aspect social, dată fiind conexiunea dintre minciună şi falsitatea *conduitelor* inspirate de diavol.

Tipologia augustiniană a dubletului *mendacium-periurium* sugerează amploarea daunelor, dar şi ambiguitatea uneori intenţionată a celor ce folosesc această redutabilă armă din panoplia Necuratului, cunoscut şi sub porecla de „tată al minciunii". Doctorul african identifică opt specii de minciună: 1. cea doctrinară; 2. cea care nu foloseşte nimănui şi dăunează cuiva; 3. cea care dăunează cuiva şi îi serveşte altcuiva; 4. minciuna pură, spusă din plăcerea de a înşela; 5. cea motivată prin dorinţa de a te face plăcut – singura formă care nu dăunează nimănui, deşi serveşte cuiva; 6. cea menită să salveze bunuri materiale; 7. minciuna care salvează viaţa (celui care minte sau a altcuiva) şi 8. aceea care are menirea de a proteja puritatea corpului sau castitatea. După Petru Lombardul, minciuna e „periculoasă" *(perniciosum)*, „ludică" *(iocosum)* sau „utilă" *(officiosum)*. Amintiţi-vă cît de frecvent recomandă *Jurnalul fericirii* minciuna tactică în faţa securistului anchetator...

Există deci o diferenţă majoră între creştinul care alunecă din omenească slăbiciune, mintind pentru a-şi proteja semenii sau valorile, şi acela care acceptă zelos colaborarea cu răul, vînzîndu-şi aproapele în schimbul unor avantaje personale sau demnităţi nemeritate. Nu e aceasta diferenţa ireductibilă dintre Petru şi Iuda Iscarioteanul? Cred că se cuvine să facem (sau nu) exerciţiul lectiei cu gîndul la distanţa care continuă să-i despartă pe cei doi atît pe planul mîntuirii, cît şi în Împărăţia lui Dumnezeu.

Radu DRĂGAN

Şcoala din Atena

– sau de ce nu cred în ideea de generaţie –

„Generaţionismul" a fost o obsesie a criticii literare din anii '80. Pentru că totul e acum istorie, nu e poate inutil să reamintim faptele. „Generaţia 80" a fost un grup de poeţi din Cenaclul de Luni condus de Nicolae Manolescu, care au debutat în acelaşi an şi la aceeaşi editură, Cartea Românească. Alţi scriitori importanţi debutaseră în aceeaşi periodă, unul e astăzi un cunoscut dramaturg de expresie franceză, altul a devenit comentator politic, după ce a trăit mult timp în exil, dar nefăcînd parte din acel grup, ei nu sînt „optzecişti". Tentativa nu era originală, ci o replică *à rebours* a faimoasei fabrici proletcultiste de scriitori din anii '50. Privită retrospectiv, deşi număra cîţiva autori importanţi, este greu de spus că era vorba de o „generaţie" în adevăratul sens al cuvîntului.

Dar termenul a prins: am asistat astfel la apariţia „generaţiei '90", apoi a „generaţiei 2000" şi, pentru că modelul decenal al promoţiilor literare pare a fi inspirat din programele de dezvoltate economică a epocii comuniste, se pregăteşte probabil „generaţia 2010". Termenul şi-a pierdut astfel orice pertinenţă. „Generaţiile" au devenit un fel de cursă cu obstacole în care critica supralicitează, inventîndu-şi singură propriul obiect, în lipsă pare-se de orice alte criterii, în timp ce candidaţii la nemurirea literară încearcă să se demarcheze de predecesorii lor prin orice mijloace. Asistăm astfel, astăzi, la un trist spectacol al limbajului de mahala ridicat la rang de literatură a „generaţiei" cel mai proaspăt sosite pe piaţa literară.

Un reflex recent al „generaţionismului" este tentativa de a inventa o serie de criterii ad-hoc care să legitimeze o politică de grup: asistăm astfel la apariţia autoproclamatei „generaţii katehontice", nume bizar unde, sub acoperirea invocării unui termen paulician (care de altfel seamănă prea mult cu terminologia noiciană), credinţa în Dumnezeu şi studiile în străinătate devin criterii „generaţioniste".

De fapt modelul, mărturisit sau nu, al acestei obsesii merou provinciale a inteligheţiei româneşti este generaţia interbelică a Criterionului. Mi se pare totuşi problematic ca seria de argumente care justificau generaţionismul interbelic să mai fie valabilă astăzi: ele erau pur ideologice, generaţiile identificate de Mircea Vulcănescu erau structurate pe criterii istorice şi politice, chiar dacă evantaiul justificativ invocat era mult mai larg.

Ideea de elită spirituală promovată cu tenacitate de Noica (pe care, naiv şi fără succes de altfel, a şi încercat să o pună în aplicare prin anii '70), idee de extracţie platoniciană după cum bine se ştie, şi care subîntinde de altfel toate tentativele generaţioniste mai vechi sau mai noi, era o idee tipică a anilor '30 (inutil să-i subliniem legăturile cu dreapta politică a acelor ani) şi, dacă a fost reluată cincizeci de ani mai tîrziu, este pentru că prestigiul cultural al reprezentanţilor ei cei mai cunoscuţi contrastă flagrant cu mizeria realitate a culturii momentului.

Era, într-un fel, o formă de disidenţă culturală, deşi în acei ani Eliade începuse să fie republicat în ţară, şi îmi amintesc şi o neverosimilă ediţie Cioran, prin '87 sau '88, dacă nu mă înşel. Liderii de opinie întocmeau în revistele literare liste de „autori care promit", fiecare cenaclu îşi promova micul său cerc de *grouppies*, atmosfera era, pînă la urmă, previzibil de monotonă. Ideea de elită culturală, nu neapărat condamnabilă în sine, manipulată cum trebuie, e uşor de denaturat în politica de grup. Or, diferenţa dintre grup şi elită este aceea că grupul se compune din indivizi care, alegîndu-şi un şef, încearcă, nu rareori prin demagogie şi insolenţă, să se impună în lumea culturii. Elita este rareori altceva decît constatarea ulterioară a excelenţei unor creatori care şi-au marcat epoca, şi pe care conştiinţa colectivă îi aşază împreună. Chiar dacă operele lor fuseseră cum nu se poate mai diferite, un „aer de familie", care nu este decît reflexul ideilor şi problemelor epocii lor, îi face să apară ca o constelaţie pe cerul culturii.

Ceea ce-i ţine laolaltă este acel ceva greu de definit ce singularizează o operă care, paradoxal, şi-a marcat nu numai epoca, ci care o face să *rămînă*. Acest *ceva* (să-l numim valoare, sau excelenţă culturală, deşi termenii sînt inexacţi), singurul criteriu cu adevărat pertinent, e un criteriu marginal în politica de grup, deşi e în mod evident invocat ca o condiţie *sine qua non* generaţionistă.

Şi mă întreb: este grupul altceva decît moştenirea unui instinct al supravieţuirii fizice, devenit tentativă de supravieţuire spirituală? Pentru că dacă Eliade, spre exemplu, în ciuda vicisitudinilor actuale, este un nume care a rămas în cultură nu este pentru că a făcut parte din generaţia Criterionului. În cultură reuşita are un caracter cum nu se poate mai diferit de ceea ce se înţelege îndeobşte astăzi, cînd reuşita economică pare a fi singurul criteriu valabil şi, mai ales, este rezultatul unei munci solitare şi, cu rare excepţii, prost receptate în propria ei epocă. Generaţionismul nu poate fi valabil decît ca un criteriu *a posteriori*, el nu este de resortul criticii, ci de al istoriei literare, şi cu atît mai puţin poate fi proclamat de „generaţioniştii" înşişi. „Generaţia" nu este valabilă decît ca un criteriu post-mortem.

Şi îmi vine în minte Şcoala din Atena, celebra frescă a lui Rafael din *Stanza della Signatura* vaticană. Socrate, Platon şi Aristotel se găsesc aici în buna companie a lui Zenon şi Parmenide, a lui Epicur, Averroes, Xenophon, Diogene şi Euclid, chiar şi bătrînul Pythagora îşi găseşte un loc sub soare în acestă improbabilă tentativă a Renaşterii de a concilia filosofia antică cu religia creştină. Dar ce lecţie pentru „generaţionişti"! Secole bune îi despart, cîteodată, pe membrii acestei neverosimile „şcoli". Dar ei sînt toţi aici, sub soarele şi porticele unei Atene ideale, şi asta, această imagine, alături de ceea ce a rămas din ceea ce au gîndit (puţin uneori, dar cum spunea Eco, pînă la urmă ceea ce rămîne este doar numele) este ceea ce îi ţine împreună, „generaţie" ideală a unei lumi care nu mai există, a elogiului raţiunii, dar care a avut şi ea, dacă ne amintim doar animozitatea dintre unii membri ai adevăratei şcoli socratice, obsesiile, micimile, geloziile şi ranchiunele ei.

Şi mai este, desigur, portretul lui Rafael însuşi, strecurat în colţul din dreapta al frescei, ceea ce ne spune că, pînă la urmă, angelicul pictor avea şi el, poate, o oarecare înclinaţie „generaţionistă"....

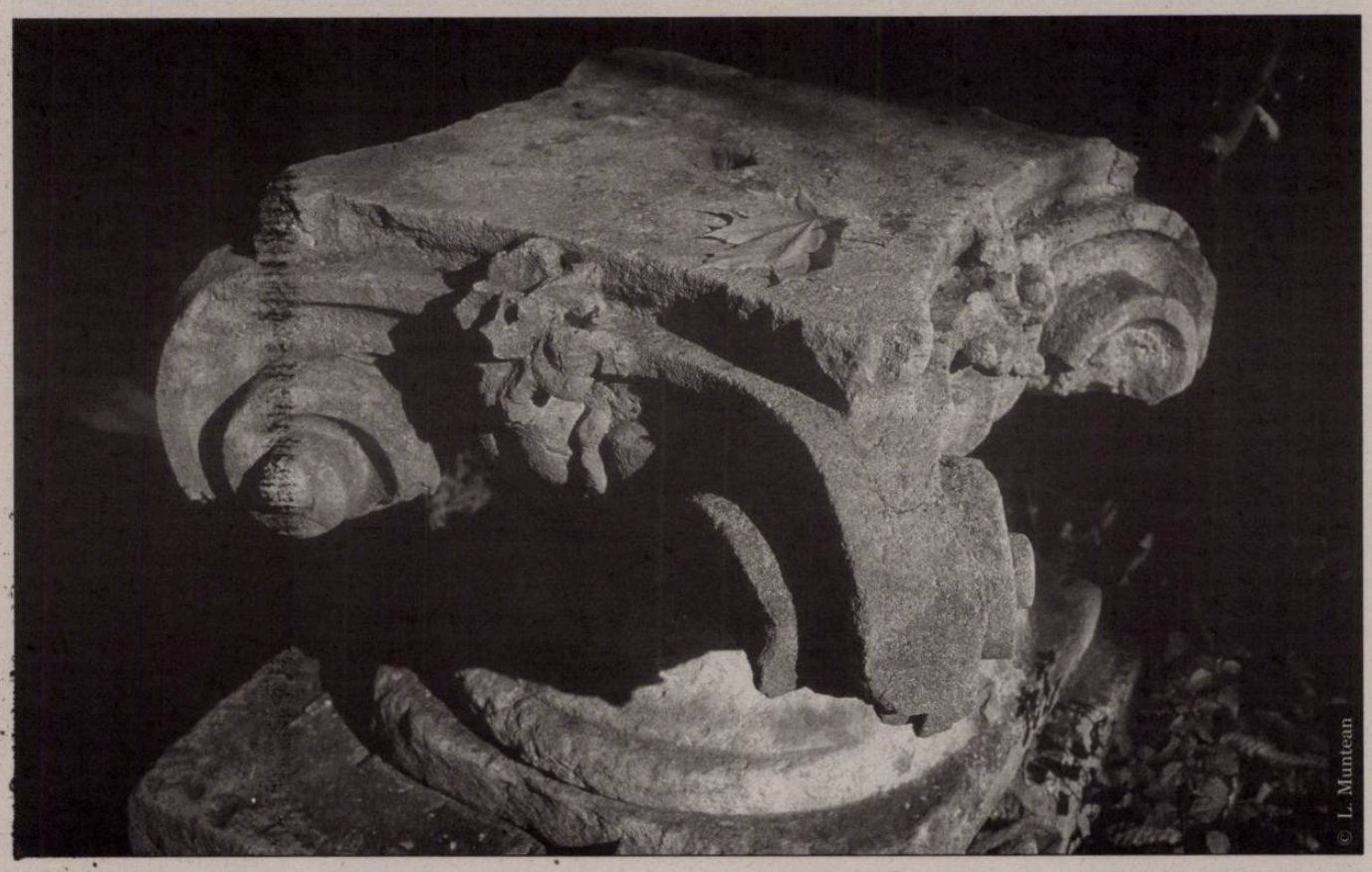

© L. Muntean

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Cacealmaua „profesioniştilor“

Scriam săptămîna trecută despre vînzoleala stîrnită în lumea vedetelor autohtone de descălecatul magnatului turc Dogan, care vrea să ctitorească şi la noi o televiziune. Se pare însă că agitaţia aceasta nu a fost întotdeauna opera turcului, cu ofertele lui de basm oriental, ci în unele cazuri chiar manevra conaţionalilor noştri, care s-au gîndit să profite şi ei de situaţie să mai iasă din amorţeală.

Presa vorbeşte, printre altele, de cazul lui Teo Trandafir, despre care la început dăduse chiar date concrete cu sumele avansate (că Dogan i-ar fi oferit dublu cît cîştigă la PRO TV, adică 50.000 de euro pe lună). Evoluţia ulterioară a lucrurilor a ridicat semne de întrebare legate de această poveste. Adică, după ce a plecat de la PRO TV ademenită de Dogan, Teo a început în mod curios tratativele cu Antena 1, care oricum nu ar fi în stare să-i ofere suma turcului, mult prea mare pentru piaţa de la noi. Dezlegarea misterului a venit imediat: nu se ştie dacă i-a făcut vreo propunere magnatul turc, dar presa dă ca sigură ipoteza că Teo Trandafir ar fi încercat să profite de vînzoleală şi a inventat toată povestea, ca să-l şantajeze pe Sîrbu să-i mărească salariul. (Ziceaţi că 25.000 de euro pe lună sînt bani mulţi? Ei, uite că unii îi consideră un mizilic şi vor încă şi mai mult.) Pe scurt, Teo s-ar fi dus la Sîrbu să-i spună că i s-a oferit dublu cît cîştigă la el, fiind sigură că boss-ul de la PRO TV va cădea în genunchi şi va plusa; numai că acesta nu e omul care să fie dus de nas de o cacealma, a zis pas şi i-a dat drumul să plece. Degeaba a revenit Teo şi a zis că ea se simte legată de PRO TV, că e dispusă să se sacrifice şi să rămînă chiar şi pe salariul pe care-l avea înainte, că omul a fost de neînduplecat. Aşa că Teo, rămasă în această toamnă minunată fără coledzi, este astăzi în discuţii cu Antena 1.

Bine-bine, vor zice unii, dar sumele pe care le cîştigă vedetele de televiziune pe alte meleaguri sînt de nu ştiu cîte ori mai mari decît cele pe care le iau prezentatorii de la noi. Păi cît cîştigă Oprah, Jay Leno sau Letterman? Cîştigă foarte mult, e-adevărat, numai că nu are nici un rost să comparăm situaţia de acolo cu cea de la noi. În primul rînd, în SUA e o altă piaţă – alte audienţe, un număr de telespectatori cu mult mai mare şi, prin urmare, alţi bani care se învîrt în industria publicitară. Apoi, hai să nu comparăm totuşi profesioniştii lor cu „profesioniştii“ noştri.

Şi, dacă tot vorbim de „profesioniştii“ noştri, nu mă pot abţine să nu dau şi un exemplu recent care să ilustreze nivelul la care ne aflăm. Duminica trecută, Antena 1 a lansat cu surle şi trîmbiţe grila de toamnă, printr-un show care a adus pe scenă toate vedetele Antenei şi care s-a numit *Gala grilei: simte ritmul*. S-a dorit un spectacol grandios, care să fie efigia postului din Băneasa, cu ce are el mai bun. Un fel de paradă a armatei într-o zi festivă, în care se iese cu tehnică de ultimă generaţie, combatanţii sînt îmbrăcaţi în uniforme de gală şi sînt învăţaţi să bată pasul de defilare la milimetru. Spectacolul de pe Antena 1 s-a dorit să fie aşa ceva, dar a fost doar o bramburească. Şi-a propus să fie o demonstraţie de forţă, dar a demonstrat doar neputinţa. A vrut să se constituie într-un fel de emblemă a postului şi a profesioniştilor lui, dar a fost doar o mostră de lipsă crasă de profesionalism. Un scenariu infantil, cu situaţii puse în scenă demne de brigada artistică a nu ştiu cărui cămin cultural sătesc, cîntece (ce se doreau un fel de imnuri ale emisiunilor postului) cu versuri idioate şi rime strîmbe, playback-uri proaste, în care vedetele nici măcar nu se osteneau să dea din gură aşa cum le cereau melodiile. Pe scurt, un spectacol însăilat şi penibil, deşi fusese înregistrat dinainte şi pregătit minuţios. Acesta este, de fapt, nivelul televiziunii noastre de divertisment – unul de cămin cultural. E adevărat, sătenii aplaudă încîntaţi, dar asta nu înseamnă mare lucru.

P.S.: Producătoarea acestui show a fost Dana Mladin, o altă profesionistă aflată, chipurile, pe lista lui Dogan.

Lucia Simona DINESCU

Tinereţea şi bătrîneţea Internetului

De la tînărul şi bezmeticul Internet (ca o invenţie relativ recentă a continentului american) la înţeleapta şi bătrîna carte de hîrtie (legată, prin forţa tradiţiei, de europenitate, cînd ni se spune, prin clişee, că Europa este „păstrătoarea“ tradiţiilor), distanţele nu sînt atît de mari. În ciuda diferenţelor constitutive între aceste două suporturi, „împachetarea“ lumii se face astăzi în hîrtie... digitală, un hibrid care amestecă mediile, fie că e vorba de printurile digitale, fie de scanările de carte, ca exemple la îndemînă. O lucrare de net-art sau o mostră de grafică Flash ajunge de multe ori să fie printată (parţial, bineînţeles) pentru a fi expusă în suport material, precum o carte poate ajunge să circule pe web, în nisipurile mişcătoare şi pierzătoare ale reţelei. Hîrtia coexistă cu ecranul, mai mult sau mai puţin simetric, în funcţie de ipostază, ca nişte medii complementare, precum demonicul coexistă cu angelicul în cultură, ca oricare alte categorii estetice inseparabile. Acest lucru nu înseamnă, evident, că raportul dintre tipar şi virtualitate este asemănător cu cel dintre angelic şi demonic, ci, dacă demonicul nu poate avea sens fără raportare la reversul său, nici Internetul nu poate fi înţeles fără trimitere la suportul de celuloză. E vorba de o încercare de a vedea mediile culturale în fenomenologia lor, în istorie şi în contexte particulare, mai degrabă decît de a le privi dintr-o perspectivă atemporală şi decontextualizată. Aceasta este „situaţiunea“ de fapt şi de drept care se remarcă, la o primă aruncătură de ochi, la începutul mileniului al treilea. În ciuda prejudecăţilor de tipul celor care reduc America la biţi, iar Europa, la celuloză (precum teza transformării Americii în realitate mediatică), contextul cultural actual nu este un soi pur, necontaminat, de „locuri comune“, ci mai degrabă un metisaj al mediilor, al genurilor şi al ideologiilor. Această falsă echivalare se înscrie în tendinţa superficială de a restrînge o formă de manifestare culturală, cu rădăcini în istoria mediilor culturii, la mitul contemporan al Internetului ca suport al nemuririi digitale, al conştiinţei planetare sau al memoriei colective.

Un mediu formativ

Dacă acesta este, pe scurt, contextul, care este „dilema“? Odată cu petrecerea oricărui „accident“ (în sensul lui Virilio) care zguduie lumea, titlurile informative online se conformează cu fenomenul de zdruncinare a realităţii din temelii, pentru a ne spune „pe ce lume trăim“ şi (ne) locuim. Dar este ciberspaţiul un mediu cultural unilateral şi uniformizator? La o ocheadă stăruitoare, răspunsul se vede unul negativ. În ciuda unor prejudecăţi care încep să prindă rădăcini amare, spaţiul virtual al Internetului nu înseamnă doar distracţie de tipul jocurilor ori conversaţii pornografice sau o simplă arhivare digitală a acţiunilor derulate în spaţiul fizic. Netul poate avea rol formativ, dacă este utilizat cu discernămînt şi dacă ştii să filtrezi şi să selectezi informaţia „potrivită“ din oceanul ambiguizat de informaţii şi dacă reuşeşti să transformi informaţia în cunoaştere. Mai mult, poate contribui la susţinerea unor mişcări social-etice sau la discutarea unor probleme ale realităţii fizice, precum în cazul Indymedia (România şi nu numai). Pentru jurnalişti, netul poate constitui o rampă de lansare a bombelor mediatice, informative. Pentru scriitori şi artişti, reţeaua poate fi o nouă modalitate de creativitate şi expresie, în timp ce activiştii pot să dezbată despre realităţile social-politice ale orei. „Mass-comedia“ însă de-abia acum începe...

Pentru că „dilema veche“ apare în momentul problematizării relaţiei dintre cele două medii, suporturi, culturi (etc.). Astfel, destinul cărţii pare astăzi, în multe forme, destinul Europei: deschiderea din „centru“ către propria „margine“ (marginalitate), pe de o parte, şi confruntarea/dialog/conflict cu alte continente, pe de altă parte. Falsa „tinereţe“ a netului poate fi echivalată cu la fel de falsa „tinereţe“ a Americii (de la frontierism la „visul“ distracţiei nesfîrşite), în termeni de vîrste cuantificabile deopotrivă temporal şi cultural, dacă e să comparăm tipografia cu Internetul, de pildă, sau America cu Europa. Lucrurile nu sînt însă atît de simple. „Regimul artelor şi al muniţiilor“ ne spune cu totul altceva. Prejudecăţile de acest fel trebuie răsturnate, iar lucrurile trebuie văzute în complexitate, în istorie şi în pluralitatea lor. Europa, chiar dacă se loveşte de un declin ideologic, nu e atît de bătrînă încît să fie anacronică, precum, de cealaltă parte, America nu e chiar atît de infantilă încît să fie anistorică. Ba mai mult, America creează istorie, dacă e să avem la îndemînă argumentul prezent al războiului din Irak şi toată obsesia terorismului importată în Europa. Ca să nu mai vorbesc de faptul că produce futurologie, americanii fiind prospectivi adesea fără un fundament al raţiunii critice cu care sîntem obişnuiţi noi, europenii, fie cei vestici, fie cei estici, cu excepţia scăpărilor (în special politice), vai, dureroase! Şi totuşi, Internetul se trage din tipografie (mintal, textual, psihologic vorbind), precum America din Europa, în spiritul „mediamorfozei“ şi al continuităţii culturale în pofida invaziei tehnologice şi al mult trîmbiţatei revoluţii ciberspaţiale, însă în direcţia diferenţei specifice.

Viteza îmbătrînirii

Îmbătrînirea Internetului se resimte ca venind cot la cot cu permanenta sa reciclare şi desfoliere de tipul pergamentului, ca orice copil care şi-a pierdut de mult inocenţa. Internetul, acest copil curios care experimentează continuu, la „etaj şi parter“, secătuindu-se, are totuşi avantajul de a-şi crea o nouă piele, după ce se zbîrceşte şi năpîrleşte, spre deosebire de semnele ireversibilităţii oricărei vîrste biologice. E vorba în primul rînd de potenţialul Internetului de a uimi la infinit cu noi interfeţe, instrumente, programe etc., dar în acelaşi timp de a-ţi da straniul sentiment că lucrurile se epuizează pe măsură ce le descoperi, că reţeaua îşi conţine în sine propria destrămare prin viteza promovată şi prin instabilitate şi efemeritate. Reţeaua se umple de „riduri“ hidoase datorită vitezei de derulare a informaţiei şi imploziei imaginilor, de ticuri şi bîlbîieli provocate de frenezia download-urilor, de isteria click-urilor labirintice şi a bătăilor de taste, de haosul erorilor de operare. Se consumă în spectrele căutării automate pe browsere şi se macină prin pop-ups-urile orbitoare sau prin lupele panoptice ale *cookies*-urilor, precum un oraş se epuizează prin reclamele-proteze şi prin ochii multiplicaţi ai camerelor de supraveghere. Totuşi, îşi găseşte mereu resurse de înnoire, chiar dacă implanturile şi inserturile, care i se fac, par uneori un silicon inserat sub o epidermă, iar acest aspect de prospeţime este menit să seducă internautul bulimic şi nesătul.

„Din polul plus“, într-adevăr, aşa apare portretul-robot al internautului: un înfometat perpetuu, deşi are în faţă atîta informaţie încît nu-i ajung mai multe vieţi (avataruri) să o îngurgiteze (fără a mai vorbi de faptul că prea multă informaţie înghiţită fără raţiune aduce reflexul greţii şi al vomei). Pare un însetat feroce, deşi se scaldă (se mai şi îneacă uneori sau se inundă în codurile revărsate sau în viruşii istovitori) în fluiditatea culturii, iar cînd aceasta e „sărată“ (supraîncărcată), pluteşte şi se deshidratează ca un naufragiat care nu găseşte apă dulce. În acel moment caută să naufragieze pe insula (oază a) unei cărţi „grele“ sau pe un „tîlk-show“ faţă în faţă. Deşi cărţile electronice sînt uşoare ca un fulg, la propriu, de ce oare cumpărăm cărţi de hîrtie, grele de ne dor mîinile cînd le cărăm în sacoşe sau de ne doare carnea cînd ele cad pe noi din raftul de sus al bibliotecii, în timp ce noi, cocoţaţi neputincioşi într-o poziţie echilibristică, primim cu stoicism toate vînătăile, cîrceii sau cucuiele (e şi asta o formă de augmentare a fiinţei umane, în afară de protezele tehnologice!)?

Reţeaua se umple de „riduri“ hidoase datorită vitezei de derulare a informaţiei şi imploziei imaginilor, de ticuri şi bîlbîieli provocate de frenezia download-urilor, de isteria click-urilor labirintice şi a bătăilor de taste, de haosul erorilor de operare.

Un posibil răspuns la întrebarea de mai sus este: pentru că avem nevoie să ne hidratăm după o partidă obositoare de surfing şi să ne tragem pentru o clipă sufletul sau pentru că uneori simţim nevoia să fim copii, iar alteori bătrîni. Dacă hîrtia pare astăzi un bătrîn întinerit, primenit prin influenţele noilor medii, Internetul pare un copil bătrîn, care a învăţat precoce logica zoom-urilor şi a undo-urilor, care aleargă frenetic pe autostrăzi şi prin portaluri liminale, care ajunge la extindere prin mecanismul *copy & paste* şi care se zbate într-o fază de extincţie veşnic amînată. E poate vorba de starea de hipertrofie culturală, de care vorbeşte Baudrillard, în care obezul şi obscenul coabitează şi totul este pixelizat sau siliconat după ultima modă, adică „la zi în cultură“ şi după (recentul) upgrade. Sau poate că e vorba de denudarea şi de transparenţa benefice pe care le aşteptăm, cu precădere politic gîndind, cînd e vorba de orice fel de mediu cultural. Cartea şi reţeaua trebuie văzute „la singular şi la plural“, în identitate şi în alteritate, în straturile complementare ale unui balans care temperează polarităţile, ca o moderaţie critică de care, într-adevăr, avem nevoie cu toţii, „dilematici“ sau mai puţin dilematici.

despre putere şi dreptate

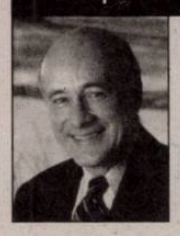

Joseph S. NYE

Învingători şi învinşi după 11 septembrie

11 septembrie 2001 este una din acele date care produc transformări în politica mondială. Aşa cum căderea Zidului Berlinului pe 9 noiembrie 1989 a însemnat sfîrşitul războiului rece, tot aşa atacurile Al-Qaeda din Statele Unite au deschis o nouă eră. Un grup non-guvernamental a ucis în acea zi mai mulţi americani decît a făcut-o Guvernul Japoniei cu atacul său surpriză din 7 decembrie 1941. Au trecut cinci ani din această nouă eră, cum ar trebui oare să-i caracterizăm?

Unii cred că 11 septembrie a dus la un „conflict al civilizaţiilor" între lumea islamică şi Occident. Într-adevăr, poate asta a intenţionat Osama bin Laden. Terorismul este o formă de teatru. Extremiştii ucid oameni nevinovaţi pentru a-şi dramatiza mesajul, pînă într-acolo încît să-şi şocheze şi să-şi îngrozească spectatorii. Se bazează şi pe ceea ce Clark McCauley şi alţii au numit „politica jujitsu", conform căreia un luptător mai mic se foloseşte de puterea duşmanului său mai mare pentru a-l înfrînge.

Bin Laden a sperat că Statele Unite vor fi atrase într-un război sîngeros în Afganistan, asemănător cu intervenţia Uniunii Sovietice de acum douăzeci de ani, care a creat un teren propice recrutărilor de luptători pentru Jihad. Însă americanii s-au folosit doar de o mică parte din forţa lor militară pentru a înlătura Guvernul taliban, au evitat pierderile disproporţionate de vieţi în rîndul civililor şi au fost capabili să creeze instituţii politice locale.

Departe de a fi una perfectă, prima rundă a confruntării a fost cîştigată de Statele Unite. Al-Qaeda şi-a pierdut locul de refugiu de unde plănuia atacuri; mulţi din liderii săi au fost ucişi, iar centrul său de comunicaţii a fost serios afectat. Apoi administraţia Bush a căzut victimă propriului orgoliu şi a comis colosala greşeală de a invada Irakul, fără un larg sprijin internaţional. Irakul a furnizat simbolurile, victimele din rîndul civililor şi un teren propice pentru recrutări, obiective pe care extremiştii Jihadului le rataseră în Afganistan. Irakul a fost cadoul făcut de George Bush lui Osama bin Laden.

Al-Qaeda şi-a pierdut capacitatea organizatorică, dar a devenit un simbol şi un punct de focalizare central în jurul căruia s-au adunat imitatori. Cu ajutorul Internetului, simbolurile şi materialele folosite la antrenamente au devenit disponibile în toată lumea.

Rezultatul viitoarelor runde din această confruntare cu terorismul Jihadului va depinde de abilitatea noastră de a evita capcana „politicii jujitsu". Acest lucru cere o utilizare mai intensă a „puterii blînde" *(soft power)* în locul recurgerii la puterea militară, aşa cum a făcut-o administraţia Bush. Această confruntare nu este un conflict între lumea islamică şi Occident, vorbim de fapt despre un război civil în Islam, între o minoritate de teroriştii şi o majoritate de credincioşi non-violenţi.

Extremismul Jihadului nu poate fi înfrînt decît dacă această majoritate cîştigă. Forţa militară, serviciile secrete şi cooperarea între forţele de poliţie trebuie folosite împotriva teroriştilor fanatici afiliaţi sau inspiraţi de Al-Qaeda, însă „puterea blîndă" este crucială în a atrage de partea noastră această majoritate non-violentă, lipsindu-i astfel pe extremişti de sprijinul propriilor societăţi.

Secretarul american al Apărării, Donald Rumsfeld, a spus cîndva că succesul în acest război înseamnă ca numărul teroriştilor, pe care i-am ucis sau i-am descurajat, să fie mai mare decît numărul teroriştilor recrutaţi. Ţinînd cont de acest criteriu, nu ne descurcăm prea bine. În noiembrie 2003, numărul oficial al teroriştilor insurgenţi din Irak a fost estimat la cinci mii. Anul acesta, a fost raportat un număr de douăzeci de mii. Generalul de brigadă Robert Caslen, însărcinat la Pentagon cu lupta împotriva terorismului, a declarat că „nu-i ucidem mai repede decît sînt creaţi alţii".

În modul cum folosim puterea militară se reflectă calculele lui Donald Rumsfeld. După 11 septembrie a existat un mare val de simpatie şi înţelegere din partea tuturor pentru riposta militară a Statelor Unite împotriva Guvernului taliban. Invadarea Irakului, o ţară fără legătură cu atacurile din 11 septembrie, a dus la o diminuare a înţelegerii faţă de Statele Unite, iar simpatia de care se bucurau SUA în state musulmane precum Indonezia a scăzut astăzi la jumătate din cele 75 de procente cîte se înregistrau în 2000. Episoade precum cele de la Abu Ghraib şi Haditha subminează simpatia pentru Statele Unite, nu numai în Irak, ci şi în întreaga lume.

Abilitatea de a combina „puterea blîndă" cu „puterea dură" *(hard power)* reprezintă o dovadă a „puterii inteligente" *(smart power)*. Cînd a invadat Ungaria şi Cehoslovacia în timpul războiului rece, Uniunea Sovietică a pierdut atractivitatea de care se bucura în Europa după al doilea război mondial. Cînd a lansat campania de bombardare a Libanului, Israelul a produs un număr atît de mare de victime în rîndul civililor, încît condamnarea anterioară a Hezbollahului de către Egipt, Iordania şi Arabia Saudită a devenit greu de susţinut în lumea arabă. De cealaltă parte, cînd au ucis civili musulmani nevinovaţi, aşa cum a făcut-o Jihadul Islamic din Egipt în 1993 sau al-Zarqawi la Amman în 2005, teroriştii extremişti şi-au redus şi ei propria atractivitate şi au pierdut din sprijin.

Musulmanii, incluzîndu-i şi pe islamişti, au păreri şi viziuni diferite, de aceea trebuie să fim prudenţi în elaborarea strategiilor care unesc forţele disparate ale duşmanilor noştri sub un singur steag. Cauză noastră este cea dreaptă şi avem numeroşi potenţiali aliaţi, dar eşecul nostru de a combina „puterea blîndă" cu cea „dură" într-o strategie inteligentă ar putea fi fatal.

1 septembrie 2006

***Joseph S. Nye** este profesor la Harvard şi autor al volumului* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

Copyright: Project Syndicate, 2006. www.project-syndicate.org

ideile oamenilor de stat

Michel ROCARD

Sîntem cu cinci ani mai înţelepţi?

La cinci ani de la atacurile Al-Qaeda asupra Statelor Unite ar trebui să profităm de ocazie pentru a evalua rezultatele ripostei Statelor Unite şi a comunităţii internaţionale. Atacurile şi reacţia de după au adus, în mod evident, o schimbare notabilă în relaţiile internaţionale, dar nu putem spune că în viitor nu se mai pot întîmpla atrocităţi similare. De ce nu ne simţim mai în siguranţă decît în urmă cu cinci ani?

La mai puţin de o săptămînă de la atacuri, preşedintele Bush a declarat deschis „războiul contra terorismului". Metafora războiului are singurul avantaj că evocă sus şi tare intensitatea contraatacului cerut de circumstanţe. În plus, conţine un apel implicit la mobilizare intensă.

Desigur, nimeni nu pune la îndoială dreptul Americii de a se apăra. Legitimitatea contraatacului violent n-a fost niciodată sub semnul întrebării. Dar metafora războiului implică conotaţii care, în cazul terorismului, sînt eronate şi contraproductive.

Războiul implică o luptă împotriva unor naţiuni, popoare sau state. Implică faptul că teritorii întregi şi populaţia care trăieşte acolo sînt considerate ostile. Războiul presupune armament şi structuri de comandă; în orice caz, războiul înseamnă confruntare militară cu adversari identificabili.

Din toate aceste perspective, conceptul de război nu ajută la nimic – ca să-l parafrazăm pe Donald Rumsfeld. O ameninţare care este mai degrabă extra-naţională decît internaţională poate fi combătută cu tehnici poliţieneşti, nu cu mijloace militare clasice.

Consecinţele negative ale acestei abordări greşite au devenit evidente. Se ştie acum că Guvernul Statelor Unite, poate parţial inconştient, a adoptat o imagine a Al-Qaeda cu totul eronată în raport cu realitatea. Şi-a imaginat că Al-Qaeda este organizată ierarhic, cu o structură de comandă omogenă – prototipul unui adversar pe care armata americană ar putea să-l atace şi să-l distrugă.

Însă Al-Qaeda este mai degrabă o sferă de influenţă încîlcită, cuprinzînd mici celule locale, care acţionează din proprie iniţiativă şi colaborează foarte rar, doar în cazul unor operaţiuni pe scară largă. În acelaşi timp, este greşit să punem pe acelaşi plan terorismul islamist cu cel practicat de gruparea bască ETA, de Tigrii Tamili din Sri Lanka sau de Armata Republicană Irlandeză. Aceste grupări au o bază teritorială şi sînt animate de interese naţionale, pe cînd terorismul islamic este opera unui număr foarte mic de indivizi care caută să răzbune „umilirea" de secole a lumii musulmane, determinată de colonizare, de subdezvoltarea economică şi de slăbiciune politică. Scopul teroriştilor islamici nu este altul decît distrugerea lumii occidentale „hegemonice", în ciuda dorinţei majorităţii naţiunilor musulmane de a trăi în pace.

Metafora războiului continuă să definească riposta Statelor Unite şi a cîtorva aliaţi ai Americii. Atracţia acestei metafore poate fi atribuită încrederii excesive pe care americanii o acordă nu numai armatei lor, ceea ce este de înţeles, ci şi forţei în general, ceea ce este mai puţin de înţeles în cazul unui popor inteligent. În orice caz, lansarea luptei împotriva terorismului sub formă de război i-a condus pe liderii americani la o multiplicare a operaţiunilor militare violente, care nu au absolut nici o şansă să cîştige simpatia lumii musulmane. Dimpotrivă.

Afganistanul e singurul caz în care o ripostă militară a fost de înţeles: la urma urmei, Guvernul său adăpostise temporar Al-Qaeda. Dar implicarea Irakului, care nu avea nimic de-a face cu Al-Qaeda sau cu atacurile din 11 septembrie, a fost o imensă greşeală, una care i-a întărit pe extremiştii islamici şi poate că i-a ajutat în recrutarea teroriştilor.

Neputincioasă, comunitatea internaţională nu face nimic. Rigiditatea şi brutalitatea comportamentului Americii – producînd mai multe victime civile decît cele de la 11 septembrie – au blocat orice intervenţie folositoare a unor state precum Algeria, Maroc, Iordania, Arabia Saudită sau Emiratele Arabe Unite. De asemenea, chemarea la război a înlăturat perspectiva unor negocieri serioase între Israel, Siria şi Liban. Atacînd una după alta ţările musulmane, Statele Unite şi aliaţii săi au creat impresia că Islamul însuşi este duşmanul, conducînd indubitabil la „conflictul civilizaţiilor" pe care America spune că vrea să-l evite.

Însă strategia Americii a eşuat. Forţa nu poate rezolva totul. Comunitatea internaţională trebuie să spună răspicat că islamul nu este duşmanul nostru şi că trebuie luptat cu terorismul în alt fel. Liderii politici musulmani, la rîndul lor, ar trebui să declare deschis că terorismul nu este opţiunea lor. Dacă ambele tabere pot să-şi reprime tentaţiile criminale, atunci speranţa unei reconcilieri culturale şi politice va renaşte.

***Michel Rocard,** fost prim-ministru al Franţei şi lider al Partidului Socialist, este membru în Parlamentul European.*

Copyright: Project Syndicate, 2006. www.project-syndicate.org

traduceri
de Iulia BĂDESCU

Îi vom asculta?

– fragmente din discursul preşedintelui George W. Bush, 5 septembrie 2006 –

● Scopul acestor extremişti sunniţi este să refacă întreaga lume musulmană potrivit imaginaţiei lor radicale. Ei resping posibilitatea de a trăi în pace cu lumea liberă. Iată ce spunea Osama bin Laden la începutul acestui an: „Moartea este mai bună decît viaţa pe pămînt alături de necredincioşi". Aceşti extremişti şi-au declarat ostilitatea fără compromis faţă de libertate. Este o prostie să crezi că poţi negocia cu ei.

● La începutul anilor 1900, un avocat exilat a scris o broşură numită *Ce este de făcut?* – unde expunea planul de a lansa o revoluţie comunistă în Rusia. Lumea l-a ignorat pe Lenin şi a plătit un preţ uriaş. În anii 1920, un pictor austriac ratat a publicat o carte în care şi-a expus intenţia de a crea un superstat arian în Germania, să se răzbune pe Europa şi să-i extermine pe evrei. Lumea l-a ignorat pe Hitler şi a plătit un preţ uriaş. Bin Laden şi teroriştii săi şi-au expus intenţiile la fel de clar ca Lenin şi Hitler. Îi vom asculta? Vom ignora ce ne spun aceşti oameni diabolici? America şi aliaţii noştri au decis deja. Noi luăm în serios cuvintele inamicilor noştri. Sîntem în ofensivă şi nu vom avea odihnă, nu ne vom retrage pînă cînd această ameninţare la adresa civilizaţiei nu va fi înlăturată.

● Imaginaţi-vă o lume în care ei controlează guverne şi îşi folosesc petrolul pentru a pedepsi naţiunile industrializate. Înarmaţi cu bombe nucleare, vor şantaja lumea liberă, vor răspîndi ideologia urii şi vor reprezenta o ameninţare mortală pentru poporul american. Dacă le vom permite să facă asta; dacă ne vom retrage din Irak, dacă nu ne vom îndeplini datoria de a-i sprijini pe aceia care vor să trăiască în libertate, peste 50 de ani istoria va privi în urmă cu o claritate necruţătoare şi ne va întreba de ce nu am făcut nimic.

● Se întrevede ziua cînd guvernele din Orientul Mijlociu îşi vor asculta cetăţenii, le vor permite să-şi folosească talentele şi vor depinde de voturile lor. Se întrevede ziua cînd cetăţenii de acolo se vor putea exprima liberi, cînd femeile se vor bucura de toate drepturile, cînd copiii vor fi educaţi pentru a reuşi în viaţă. Aceasta este marea luptă ideologică a secolului XXI – şi aceasta este chemarea generaţiei noastre. Toate naţiunile civilizate sînt prinse în această luptă între moderaţie şi extremism. Îi vom ajuta pe oamenii din Orientul Mijlociu să-şi cîştige libertatea şi vom lăsa copiilor şi nepoţilor noştri o lume mai sigură şi cu mai multe speranţe. Dumnezeu să vă binecuvînteze!

(varianta integrală la www.whitehouse.gov/news/releases/2006/09/20060905-4.html)

Petre IANCU

Minciuna totalitară

– de la născocire la crimă –

Cînd minciuna e bărbat şi iscă marile nenorociri, e un domn serios, înveşmîntat adesea în uniformă, poate cu drapelul naţional în mînă sau cu o carte sfîntă la subţioară. Cînd e femeie, e o damă bine. Calcă uşor, pe gleznе gingaşe, pe talpă de pantofi cu toc, de firmă, e bine îmbrăcată, împopoţonată şi perfect fardată. Doar cînd o pui sub duş ca s-o speli bine şi descoperi cît de abject arată fără perucă, fără ochelari, haine de lux şi fără mască, ai şansa de a realiza ce-i poate pielea. Iar picioarele nu-i sînt atît de scurte cum se spune. Altfel n-ar cere, mincinoşi profesionişti, îmbătrîniţi în răul securist, demisia unui preşedinte sub care pentru prima dată s-a trecut serios la deconspirarea maşinăriei represive comuniste.

Că minciuna are multe feţe nu e de mirare. Sînt tot atîtea cîte măşti de oameni buni există. Scornind o variantă proprie a mitului nietzschean al supraomului, nazismul calificase poporul, care-i dăduse omenirii pe Albert Einstein sau pe Sigmund Freud, drept adunătură de neoameni şi „dăunători". Funesta născocire şi altele asemenea aveau să ducă la un genocid considerat drept cea mai gravă cezură a civilizaţiei, care n-a ocolit nici România.

La securiştii din epoca lui Stalin, Gulagul era justificat de plăsmuirea, potrivit căreia partidul comunist, purtînd chipul paşnic al tătucii, ar fi fost, chipurile, înfailibil. Zeci de milioane aveau să-şi piardă viaţa doar pentru că oamenii n-au dibuit la timp minciuna.

La securiştii ceauşişti şi turnătorii sau ciracii lor ideologici (de felul unor Merce, Pleşiţă sau Vlad, al Voiculeştilor şi altor Barbu şi Vadim) se vehiculau şi alte cîteva pretexte din arsenalul „naţional". Asasinarea de nevinovaţi ca Gheorghe Babu Ursu n-a fost niciodată motivată oficial, nici măcar recunoscută de autorii lor morali. Timpurile se schimbaseră, iar crima nu mai putea fi înmulţită şi legitimată la fel de lesnicios ca-n era stalinistă. Totuşi, pe sub mînă, această crimă, ca şi omorul în efigie, în ziarele Securităţii, al unor intelectuali numiţi „transfugi" se îndreptăţea pasămite prin nevoia apărării ţărişoarei, a nevoilor şi a neamului. Crimele, chiar dacă nu erau legale, păreau să fie, prezentîndu-se ca acte patriotice.

Dacă deconspirarea Securităţii e să aibă o noimă, dincolo de restabilirea fie şi precară a unei justiţii călcate prea mult în picioare, ea nu poate ocoli restabilirea unui adevăr simplu şi deloc fardat. A adevărului că marea crimă în masă începe adesea cu o minciună aparent nevinovată sau cu „semiadevăruri" incluse apoi în falsurile ideologice ale sistemelor totalitare. Şi apoi, contrar unei opinii larg vehiculate, marile catastrofe datorate mîinilor însîngerate ale unora din oameni nu s-au petrecut adesea în afara oricărei legalităţi. S-a întîmplat frecvent ca o gogoaşă să se strecoare în logica şi litera unor legi strîmbe, precum cele rasiale, de la Nürnberg.

La rîndul ei, teocraţia şiită de la Teheran nu s-a sfiit să împrumute din panoplia hitleristă ameninţarea cu genocidul antievreiesc, ori să încerce, între alţii, prin intermediul şeicului Nasrallah şi a grupării sale Hezbollah, s-o pună în aplicare. Făcîndu-se ecoul stăpînului său de la preşedinţia iraniană, care ceruse ştergerea de pe hartă a statului evreu, liderul Hezbollah îşi exprimase speranţa că toţi evreii, oriunde s-ar afla în lume, vor emigra în Israel, pentru a putea fi exterminaţi cu toţii dintr-odată.

Or, statele europene şi societăţile civile, în speţă mass-media apuseană, au reacţionat pînă acum mult prea anemic la acest nou tip de fascism escamotat sub faldurile religiozităţii musulmane. În schimb, în Occident circulă acuzaţii grave formulate bunăoară la adresa Israelului, privind modul în care statul evreu, în mod vădit cel mai ameninţat din lume, a reacţionat la violarea teritoriului israelian de către teroriştii şiiţi şi-apoi s-a apărat de tirul de rachete ale Hezbollah. Aşa, de pildă, Amnesty International a susţinut că forţele israeliene ar fi comis crime de război atacînd obiective civile libaneze.

Aici minciuna nu e gogonată, ci subtilă şi se arată în hainele de gală îmbrăcate la dineurile cele mai somptuoase ale statelor de drept. Raportul organizaţiei înfierează feroce Israelul, în numele apărării drepturilor omului. Dar, în mod straniu, documentul ignoră modul în care Hezbollah s-a ascuns în spatele civililor libanezi, a propriilor familii, spre a-şi lansa încărcăturile mortale spre oraşele vecine. Or, dreptul internaţional permite apărarea în faţa oricărui atac, inclusiv cel dindărătul obiectivelor civile.

Unii justifică acuzele unilaterale la adresa Israelului, afirmînd că, fiind vorba de un stat, membru al ONU, i s-ar putea pune în cîrcă alte lucruri decît unei grupări teroriste. Dar şi Hezbollah face parte din Guvernul libanez. Se dă drept o grupare de „rezistenţă", fiind calificată astfel nu doar de Iran şi Siria, ci şi de numeroase alte state arabe şi islamice. Mai grav e că, spre deosebire de americani, nici măcar statele UE nu s-au putut hotărî să treacă gruparea pe lista celor teroriste, deşi a comis pînă şi-n Argentina atentate dintre cele mai sîngeroase. În fine, e greu de înţeles de ce o organizaţie, precum Amnesty, optează pentru a trece cu vederea evidenţa. Fapt e că războiul a fost teleghidat şi purtat prin interpuşi de către două state, ce-i drept nedemocratice, simţindu-se ameninţate de intervenţia apuseană în Irak şi Afganistan, dar nu mai puţin membre ale ONU. E poate legitim să i se ceară unei democraţii mai mult decît unui sistem totalitar. Nu însă a-i solicita să suporte agresiunea crudă, fără a se apăra cum poate ea mai bine, în limita legalităţii internaţionale. În fapt, israelienii n-au acoperit cu bombe „Hezbollahstanul", cum a numit un ziarist german sudul Libanului. În schimb, evreii şi-au riscat propriii militari, pentru a reduce numărul civilor ucişi de partea cealaltă a graniţei. A ţine seama de adevăr e poate instrumentul cel mai eficace pentru a preveni încălcarea drepturilor omului. Şi pentru a combate, oricînd şi oriunde, marile nenorociri iscate de invenţiile totalitare. A-l escamota, nega sau trunchia e ajutorul nepreţuit de care mai beneficiază încă teroriştii.

Petre Iancu *este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

UNDER THE HIGH PATRONAGE OF THE PRESIDENT OF ROMANIA

EASR IAHR RAHR founded 1997

www.easr.de www.iahr.dk www.rahr.ro

The European Association for the Study of Religions
The International Association for the History of Religions
The Romanian Association for the History of Religions

6TH EASR CONFERENCE
IAHR SPECIAL CONFERENCE

RELIGIOUS HISTORY OF EUROPE AND ASIA

BUCHAREST, 20-23 SEPTEMBER 2006

- Indian Religions and Buddhist Studies
- Iranian Religions
- Greek and Roman Religions
- Christianity in Late Antiquity
- Monotheisms in the Middle Ages
- Hermetic Currents and Esotericism
- Religious Interactions between Eastern and Western Europe
- The Reception of the East as the Other
- Religions and Modernity
- Mircea Eliade and His Legacy

CO-ORGANISERS:
Institutul Cultural Român
Ministry of Foreign Affairs
Ministry of Culture and Religious Affairs
Agence universitaire de la francophonie
The Centre for the History of Religions, University of Bucharest

partners sponsors media partners

Adina POPESCU

Scopul şi mijloacele

– o istorie recentă a aromânilor –

Duminică, 27 august. Străbatem Dobrogea cu un autocar, de la Constanţa trecem de Histria, mai mult ghicim undeva dincolo de cîmpul uşor vălurit, cu aspect arid, marea, apoi ajungem la răscrucea „2 cantoane“, un camion a tras pe dreapta, şoferul fumează pe vine o ţigară sub un copac pitic, cu crengi contorsionate, lăsăm în dreapta drumul spre Jurilovca, 17 km (o mai fi existînd Portiţa cu garizii ei cu tot, pe care îi mănînci ca pe seminţe şi cu vacile bezmetice care îţi intră noaptea în cort? Sau a devenit şi ea portitza.ro?), ne îndepărtăm deja de mare, infrastructura e la pămînt, d-aia nu vin străinii ca să ne viziteze patria, trecem prin Ciamurlia de Sus şi abia acum, departe de baltă, simţim cu adevărat locul, o senzaţie de apăsare, cerul e prea jos, vedem munţii trişti, cariaţi, păşunile „alpine“, oile, turme întregi de oi gri, iarbă galbenă în smocuri, case joase, parcă lipite de pămînt, secetă. Categoric, există aici o magie pe care puţini o pot înţelege şi care acum, în combinaţie cu cîntecele armâneşti ale celor din spatele autocarului, acompaniate de acordeon, povestind despre iubiri tragice ale unor tineri care nu erau de acelaşi neam şi nu se puteau căsători („muşata“ l-a trădat şi el a plecat departe, cu oile), devine copleşitoare; undeva, într-o altă mlăştinoasă „infrastructură“, cea a spaţiului real, ceva colcăie, se tîrîie prin smîrcuri, scuipă peşti, alungă ştimele, va ieşi curînd la suprafaţă, poate e chiar duhul acestui ţinut.

Ajungem la Eschibaba, vechea denumire turcească a comunei Stejarul, locuită în proporţie de 80% de aromâni. Coborîm din autocar în faţa cîrciumii satului unde primarul, îmbrăcat într-un elegant costum negru, ţine o scurtă cuvîntare, în care urează tuturor bun-venit şi ne invită „la pădure“ unde se va ţine serbarea. După două zile de „festivităţi“ deja înţelegem 80% dintre cuvintele lui în aromână. Pe mine încă mă fascinează echivalentul lor pentru „vorbă“: „zbor“. Într-adevăr, la modul simbolic, cuvintele îţi pot da uneori o senzaţie de plutire sau de ameţeală. Mulţimea începe să se agite în direcţia arătată de primar şi se mişcă din loc. E ca un pelerinaj. Conducătorii de grup (în vechime, de turmă, ocupaţia de bază a aromânilor fiind păstoritul) – numai bărbaţi – îşi vîntură acele toiege din lemn sculptat care se termină cu un cîrlig, pentru „a agaţă“ oile, un semn că trebuie urmaţi. E o distanţă de vreo doi kilometri. Ne apropiem de dealul pe al cărui platou e amenajată scena şi mesele „de-a-nvîrliga“, adică de jur-împrejur, după cum ne explică un domn în vîrstă care a mai fost şi în alţi ani la „Corlu Mari di Eschibaba“. Soarele apune şi peisajul devine dintr-odată blînd, în lumina de crepuscul. Duhul a adormit din nou.

O recomandare

„Adunarea parlamentară a Consiliului european recomandă Consiliului de Miniştri: să încurajeze statele din Balcani unde trăiesc aromâni să semneze şi să aplice Charta europeană a limbilor minoritare şi să le invite să susţină aromânii, mai ales în domeniile următoare: învăţămînt în limba lor maternă; servicii religioase în aromână în bisericile lor; jurnale, reviste, emisii de radio şi televiziune în limba aromână; susţinerea asociaţiilor lor culturale etc“. Recomandarea 1333 (din 1997) a fost unul dintre cele mai importante documente pe care le-am primit în mapa de presă la „Zilele Culturii Aromâne“ care indică de fapt şi scopul principal al Comunităţii Aromâne din România: recunoaşterea aromânilor drept minoritate naţională. Autorităţile române le-au spus că nu sînt destul de „vizibili“. De aceea au organizat un megaeveniment cultural la Constanţa unde au invitat „pe banii lor“ şi presa. „Ca să se convingă că limba noastră e diferită de limba română, că portul şi cîntecele noastre sînt diferite de cele româneşti, că, pe scurt, sîntem diferiţi!“ – spune preşedintele filialei Bucureşti a comunităţii, **Stelian Damov.** Dincolo de discuţiile filologice legate de aromână – limbă sau dialect –, argumentele lor seamănă cu nişte texte de PR. „Recunoaşterea ca minoritate e un mijloc, nu un scop! Noi nu ştim prea bine cine sîntem, ne pierdem identitatea“ – spun cîţiva tineri ce simt sau ce au învăţat de la cei mai în vîrstă. „Din moment ce sîntem plătitori de taxe la stat şi încă nişte buni plătitori, pentru că majoritatea aromânilor sînt angajatori, nu angajaţi (cuvinte rostite cu o mîndrie mai mult individuală, decît «naţională»), avem tot dreptul să cerem pentru copiii noştri ca limba aromână să fie predată în şcoli!“ – spun cei mai în vîrstă, cu oarecare afaceri şi funcţii. Gurile rele ar putea aprecia că, lăsînd la o parte „mijloacele“, „scopul“ ar fi obţinerea fondurilor europene pentru minorităţi. Un coleg ziarist a redus „problema“ la „vor şi ei să se întîlnească mai des, să bea o bere împreună şi să li se dea şi bani pentru asta!“.

Membrii comunităţii cred că principala piedică în calea demersurilor lor este faptul că nu sînt uniţi. Din nou gurile rele spun că sînt certaţi cu machidoni „importanţi“ şi influenţi, cum ar fi Hagi, Gigi Becali, chiar şi Ion Caramitru. De fapt, se pare că doar interesele sînt diferite. Pe lîngă Comunitatea Aromână din România, mai sînt cei care se consideră machedo-români, prin urmare nu vor să se constituie într-o minoritate. De ce? „Pentru că ţin de funcţie, de statut şi nu le pasă de neamul lor!“ – spune un tînăr membru al comunităţii. O altă dezamăgire a fost Neagu Djuvara, care ar fi declarat public că aromâna este un dialect. Personal, am înţeles destul de bine aromâna vorbită în România, în cadrul festivităţilor, însă cîntecele din autocar au rămas pentru mine un mister. Sunau mai degrabă a cîntece slave.

Trecînd peste „conflictele interne“ care ne interesează mai puţin, descoperim că apropiata aderare şi politicile în sine ale UE, care încurajează diversitatea, reprezintă un moment propice pentru aromânii de la noi, ca să devină „vizibili“. „După cel de-al doilea război mondial, Uniunea Europeană a reprezentat principala speranţă a aromânilor pentru a se menţine ca grup distinct. Felul în care aromânii se raportează la UE variază în funcţie de ţara în care trăiesc; de regulă, ei au aceeaşi percepţie ca autorităţile din ţara ai cărei cetăţeni sînt“ – afirmă profesorul universitar **Alexandru Gica** în prelegerea sa de la simpozionul „Aromânii şi Europa“. Una dintre „nuanţele“ discursului său mi se pare a fi o concluzie: „Există riscul de a trăi un moment naţionalist, în momentul în care toată Europa a renunţat la acest mod de a gîndi!“.

Festival şi festivism

Evenimentele de la „Zilele Culturii Aromâne“ au alcătuit pentru presă un program „draconic“ de la care unii dintre noi au mai şi chiulit, pentru a se reîmprieteni cu plaja din Mamaia şi cu ultimele zile de vară. Adevăratul motiv nu a fost atît lipsa de interes faţă de evenimente, cît lipsa de atractivitate a acestora. Şi, mai ales, imposibilitatea de a cunoaşte, hai să-i zicem pompos, adevăratul „spirit“ aromân. Aveai senzaţia că intri într-un cerc închis în care *ei* se cunosc între *ei*, se bucură între *ei* că vorbesc „pre limba lor“, se aplaudă între *ei*, pentru „realizări şi succese“, iar tu nu ai acces la „problemele“ lor decît superficial. Mă aşteptam la nişte întîlniri mai puţin protocolare, tocmai pentru a marca „diferenţele“ despre care îmi povestea Stelian Damov. Şi la nişte poveşti pe care nu le-am aflat.

Revenind la lipsa de atractivitate, într-un moment în care evenimentele sînt gîndite cît mai interactiv, de vină poate au fost şi locurile din Constanţa care au împrumutat ceva din „festivismul“ lor: Muzeul de Artă, un cub alb, cu atmosferă de saună în interior şi cu tablouri de Tonitza, prost puse în valoare, Biblioteca judeţeană care părea nevizitată din vremuri străvechi, Teatrul Liric cu plasatoarele ale căror singur job era să-ţi indice toaletele comuniste cu miros pătrunzător de clor şi, dincolo de toate acestea, o mare încă şic, încă atractivă.

Am participat la: expoziţia de artă plastică a artiştilor aromâni, unde am văzut nişte „păpîni“ înrămaţi şi m-au înduioşat, prezentarea de modă de la Teatrul Liric, haine stilizate cu accente hippie, deloc puse în valoare de către scenă, jumătate din simpozionul „Aromânii şi Europa“, de la hotel Iaki, graniţa între Mamaia „muncitorească“ şi „cea de lux“ (pe deasupra căreia nu trece telegondola), unde prăjiturile cu pepene galben au fost delicioase, şi am stat doar la un sfert din simpozionul „Frumuseţea la aromâni“ unde mă aşteptam la imagini, nu la vorbe.

© Foto: Gardianul

Corlu Mari

Impresionantă însă a fost „hora mare“ de la Eschibaba. Cîteva sute de aromâni adunaţi pe deal, în jurul meselor lungi din lemn, cu acoperiş din stuf, se regăsesc întrebînd de rudele despre care nu mai ştiu nimic, se cunosc abia acum, se salută cu exclamaţii şi chiote. Curînd, sentimentul de „autentic“, pe care nu l-am trăit pînă acum la „festivităţi“, devine din ce în ce mai acut, împărţi cu ei vinul bun şi sec, adus de la Cernavodă, sticlele de Quick Cola (nu ştiam că mai există o astfel de băutură care îmi reaminteşte de gustul „de molie“ al cofetăriilor copilăriei mele), apoi brînza proaspătă, tocana de oaie, la limita suportabilităţii unui ficat cumsecade. Te simţi unul de-al lor.

Totul începe paşnic, cu accente de *barbecue* tipic american, familiile (trei generaţii) socializează pe la mese, în timp ce copiii se joacă nesupravegheaţi pe pajişte, printre picioarele dansatorilor în port tradiţional. „Păpînii“, cei trecuţi de nouăzeci, cu chipuri atît de expresive încît nu pot fi redate decît prin imagine, mai mult tac, dar încă mai pot să bea „bini, bini“ paharul pînă la fund şi au venit aici, „la distracţie“. „Taci, taică, nu dezinforma presa!“ – îi dă coate unuia dintre ei aromânul între două vîrste din Constanţa, care nu se atinge de vin pentru că e cu maşina. „Noi am venit aici cu un *scop!*“ – şi îmi recită din nou poezia pe care deja o ştiu pe de rost. Bătrînul ascultă şi se complace din nou în tăcerea lui. Nu-l întreb nimic pentru că nu are nici un rost. Probabil că pentru el nu contează dacă va fi sau nu minoritar. El pur şi simplu *există*.

Poate că la români întreaga petrecere ar fi degenerat într-o beţie generală. La aromâni, a „degenerat“ în dans. O horă uriaşă, cu mai multe rînduri care converg spre centru, mai întîi bărbaţii, apoi femeile, la urmă de tot, copiii. Nu se amestecă pentru că „regula“ spune: mai întîi bărbatul, apoi femeia. Desigur, nu se mai respectă în societatea modernă decît la horă. Cu ani în urmă, această horă „acoperea“ un deal întreg, de la poale pînă la vîrf. Acum poţi doar privi, „conducătorii de grup“, în costumele lor Armani, cu toiegele în mîini, dansînd cu o frenezie şi cu o eleganţă aproape şamanică. În rest, doar o bucurie „de clan“, vie, nedisimulată.

Mi-au dat lacrimile pentru că mi-am amintit, în sfîrşit, o frîntură de poveste. Nu e genul de poveste pe care o căutam, o „aventură“. E o poveste personală, trunchiată, pe care probabil că nu o voi descoperi niciodată pe de-a-ntregul. Am găsit-o printre documentele familiei, semnată de bunica mea, în 1991. Şi sună cam aşa:

„La sfîrşitul secolului al-XVIII-lea, a sosit în România, în timpul domniei lui Grigore Ghica, un refugiat politic aromân, Ded Gion Luli, din Albania, localitatea Florida (?). Fusese un mare armator. Fiind urmărit pentru ideile sale politice, nu s-a mai reîntors în Albania. Un urmaş al lui, care se numea Dimitrie Diamandi Dedu, a devenit foarte bogat. Toate clădirile şi terenurile din jurul podului Şerban-Vodă erau ale lui, în afară de bani şi alte proprietăţi în Bucureşti şi în mediul rural (moşii). În această perioadă un grec, care se se numea Negroponte, s-a oferit să ia în arendă vămile ţării. I-a trebuit un gir pe care i l-a dat Dimitrie Diamandi Dedu. Grecul la un moment dat a dispărut şi ruda mea a trebuit să plătească girul care a constat într-o sumă foarte mare de bani care i-a diminuat averea.

Bunicul meu, Menelas Dedu, magistrat, s-a născut în anul 1875 şi a moştenit moşia din Bolintinul din Vale, case în strada Profesori (Bucureşti), bijuterii, bani şi obiecte de artă.

În anul 1904 a murit. Moşia s-a vîndut pentru a face zestre celor două fete şi tatălui meu. Pe parcurs totul s-a pierdut în regimul comunist. Tatăl meu a murit în 1962 şi a fost înmormîntat la Bellu cu ajutorul colegilor mei de serviciu care au contribuit la cheltuielile necesare. Tatăl meu nu mai avea pensie, deoarece regimul comunist ridicase toate pensiile foştilor magistraţi.

Maria Victoria Dedu“

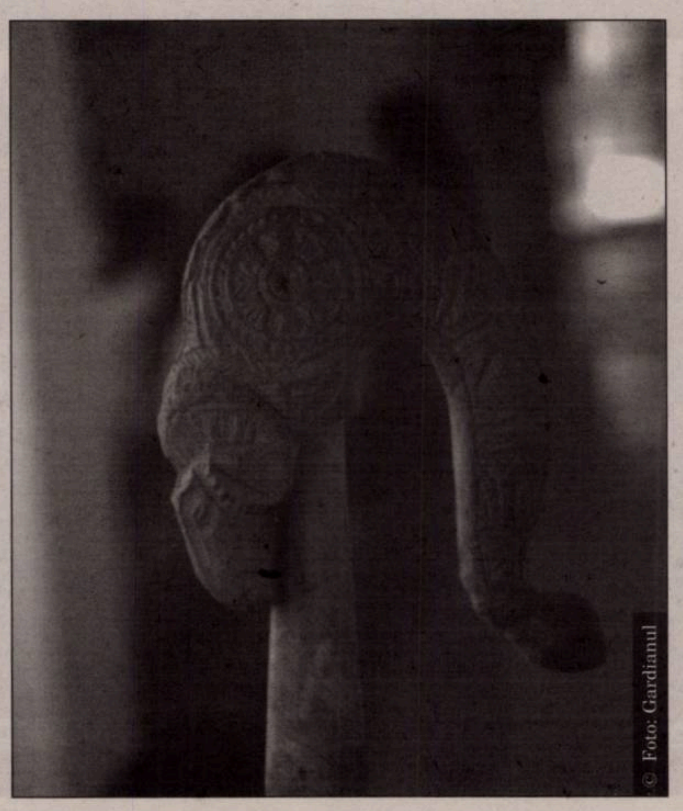
© Foto: Gardianul

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Domnu' Gigi şi nea Băsescu

Scena 1, actul 1:

„Păi d'aia nu vă convine vouă, la ziarişti, că am ieşit eu cel mai puternic... Aia e, da' n-aveţi ce face, că eu sînt cel mai puternic. Păi, arătaţi-mi mie unul mai puternic şi mai moral decît mine în ţara asta! Păi, eu am zis, să vină Ţiriac să punem amîndoi banii pe masă, să vedem care are mai mulţi... da' vouă nu vă convine că are Becali bani, da, mă, eu am bani, asta e diferenţa, că eu, dacă vreau, scot acum cincizeci de mii de dolari şi mă plimb cu un elicopter, în timp ce voi vă uitaţi cam aşa, că n-aţi văzut niciodată cum arată cincizeci de mii... Da', ce zic eu cincizeci de mii, că voi vă uitaţi lung şi la zece milioane de lei, d'aia nu vă convine, că are Becali bani..."

Scena 1, actul 2:

„Părerea mea este că domnu' Vulpe a auzit frînturi, au intrat într-o logică a dînsului, dar nu în logica discuţiei noastre, şi de aici se încearcă o chestiune, dom'ne, a fost o simplă masă, am servit masa de prînz, am ajuns pe la unu şi douăzeci şi vă dau un element în plus, ca să fiţi exact foarte corect informaţi: n-am plecat de la birou pînă cînd ministrul Apărării nu mi-a trimis şi propunerea pentru înlocuitor pentru domnul Bădălan şi, cînd am primit-o, am plecat liniştit, pentru că aveam şi propunerea pentru revocare, şi propunerea pentru înlocuitor, eu susţinînd vineri, cînd am primit propunerea pentru punere la dispoziţie a domnului Bădălan, că nu putem lăsa armata cu înlocuitor, deci am cerut ferm să-mi trimită înlocuitor. După ce am primit la birou şi propunerea pentru cel care ar putea să fie viitorul şef al Statului Major General, am plecat, dar acestea sînt lucruri publice, domnu' Vulpe, sau nu dumneavoastră vă spun, poate celorlalţi, care cred că astea-s secrete de stat... Numele şefului Statului Major General, revocarea era la Parchet... Doar ce n-aţi înţeles cu partidele, aia creează nişte dificultăţi, dar vă asigur că, dacă a fost imprimată, o putem restabili...".

Doi actori, aceeaşi scenă: Gigi Becali şi Traian Băsescu evoluînd în faţa publicului, luni, 11 septembrie 2006. Cei mai puternici doi oameni din România – după cum spun cercetări sociologice recente – au ieşit la rampă cu replicile favorite. Gigi Becali a vorbit despre bani şi puterea banilor. Traian Băsescu a vorbit despre putere şi exerciţiul puterii între Cotroceni şi cîrciumile favorite.

Pentru cei care îşi mai făceau iluzii, am o veste tristă: aşa arată România. Avem un preşedinte popular care ia masa şi şpriţul în oraş, după care dă explicaţii electoratului prin intervenţii telefonice televizate, şi avem un Gigi Becali cocoţat pe teancurile de dolari la înălţimea celui mai puternic om din ţară. Restul e istorie sau nici n-a existat vreodată.

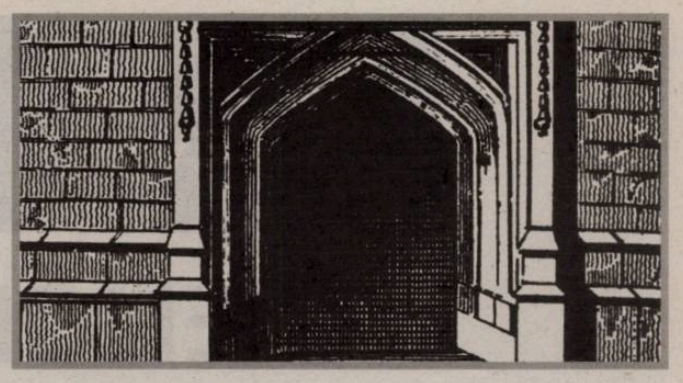

Şi totuşi – paradoxal, nu? – am o stare de bine. După ani mulţi în care am suferit văzînd diferenţele mari care ne separă de lumea civilizată, după nenumărate comparaţii între ce au ei şi n-avem noi, acum, ascultînd declaraţiile belicoase făcute, cu ochiul la portofel, de Gigi Becali şi văzîndu-l pe Traian Băsescu dînd explicaţii telefonice televizate despre ce-a discutat la cîrciumă, mă simt bine. M-am vindecat de iluzii şi nu mă mai doare. Zîmbesc, rînjesc şi încep să-mi fac planuri de afaceri despre cum aş putea aranja un foarte profitabil schimb de terenuri cu Armata, după care mă gîndesc să devin foarte popular, povestind, cu detalii, în gura mare şi obligatoriu la cîrciumă, întîlnirea mea de anul trecut cu preşedintele. Păzea, domnu' Gigi! Atenţie, nea Băsescule!

NEACŞU FACE OCHII MARI LA SZEGED DUPĂ MOARTE ÎNTR-UN INTERVIU PLIN DE FIŢE

● Nu înţeleg de unde atîta stupoare aflînd noi nume de informatori ai Securităţii! Păi, nu e Scrisoarea lui Neacşu către judele Braşovului primul text scris în limba română!? Aştia sîntem: „I pak dau ştire domniei voastre..." Since 1521. (**M. C.**)

● Strict autentic: o bună prietenă, care locuieşte la Roma de 24 de ani, se aşază la una din mesele *self-service*-ului rapid din coasta Casino-ului din Lido di Venezia – sediul Mostrei de cinema... Îşi aprinde o ţigară (lucru care, se pare, încă mai e posibil pe lumea asta!) şi cere junelui care strîngea prin jur un *portacenere* (scrumieră). Băiatul face ochii mari şi-i răspunde „Un portaCE?!". Prietena mea îl întreabă ce limbă vorbeşte, dacă italiană, nu, engleză, franceză, germană...? Tipul, mîndru şi sigur de sine, îi zice (într-o italiană, desigur, stricată): „Într-o limbă care n-o vorbeşti: română!". La care prietena mea, imperturbabilă, îi răspunde (într-o română perfectă): „O să te surprind: adu-mi o scrumieră!".(**a.l.ş.**)

● Nişte prieteni care voiau să ajungă în Croaţia cu maşina mi-au povestit următoarea întîmplare: ajunşi la Szeged noaptea, în plin festival de nu ştiu ce, după ce găsiseră cu greu la telefon o cameră într-o pensiune, au fost escortaţi de poliţia locală pînă la locul cu pricina. Cu firesc, cu politeţe şi cu o bună conversaţie în engleză care nu părea să aibă legătură (doar) cu apartenenţa Ungariei la Uniunea Europeană. (**S. S.**)

● La cîteva luni după ce Andrei Pleşu l-a întrebat pe Traian Radu Ungureanu ce pierde dacă nu îl interesează fotbalul şi TRU i-a răspuns corect „Nu pierdeţi nimic!", celebrul club argentinian Boca Juniors a inaugurat la 30 de km de Buenos Aires un cimitir pentru suporterii care doresc să poarte culorile echipei şi după moarte. Pe o parcelă a cimitirului Parque Iraola de Berazategui s-a amenajat un spaţiu pentru 30 de mii de morminte ornate cu culorile clubului. „Suporterul echipei Boca este pe viaţă şi chiar dincolo de ea", a declarat Orlando Salvestrini, un ştab al clubului... Mai sînt întrebări despre fotbal? (**R. C.**)

● „Îi deranjez pe foarte mulţi", a spus fostul premier Adrian Năstase într-un interviu recent *(Ziua,* 11 septembrie). Adevăr grăit-a, cunosc şi eu destui... (**M. V.**)

Cu ochii-n 3,14

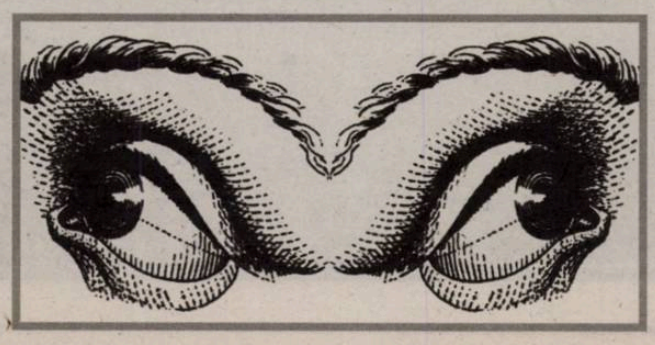

● Luni seara, graţie unei transmisiuni în direct a reporterului Oana Răduca, am mai aflat un cuvînt plin de fiţe – *testimonial*. Nu *mărturie,* nu *dovadă,* ci *testimonial!* Nu o dată, ci de trei ori! A se vorbi în cuvinte mai de gaşcă, *pls*. (adică *please* plin de fiţe!). (**R. T.**)

ROMÂNII SÎNT PRIMII GLOBALI DE VÎRSTA A TREIA AŞTEPTÎND SĂ ZBOARE CU SURPRINDERE ÎN STIL MANGA

● Am scris chestia asta la rubrica mea, dar e atît de tare încît merită spusă şi aici, pentru cititorii care nu au chef să citească politică: după un sondaj recent care măsoară simpatia faţă de alte ţări, românii sînt primii în ce priveşte simpatia pentru SUA, Italia, China, Marea Britanie, Germania, Spania şi Turcia (doar cu excepţia popoarelor respective). Şi, cel mai hazliu, rata de simpatie pentru Franţa este de 78 în România şi de 72 în... Franţa. Nu, nu este o greşeală: românii sînt mai filofrancezi decît francezii. (**C. G.**)

● Pensionarii români au depăşit, în sfîrşit, sfera parcului Cişmigiu. I-am văzut în număr mare pe vaporul Elisabeth III, din Neipori spre Skiathos, ceea ce îi face să intre şi ei în rîndul cetăţenilor globali de vîrsta a treia. (**I. P.**)

● În cadrul campaniei naţionale de Reabilitare a Puiului Convalescent după aviară, în reclamele TV puteţi vedea: un bucătar care, la supermarket, dă cu puii fripţi în cap clientelor trecute de prima tinereţe, pe motiv că „puiul nu face rău nimănui" şi un copil care fură un pui congelat de pe raftul unui alt magazin şi, acompaniat de o muzică poetică, îl aruncă în sus, aşteptînd să zboare. Privind un ultim grotesc cadru cu puiul izbindu-se de asfalt, mă întreb de ce spoturile respective nu au bulină cu „AP" şi-mi reamintesc, la un mod absurd, că „fiecare pasăre pre limba ei piere". (tot **A. P.**)

● Primarul oraşului Tg. Mureş a constatat „cu surprindere" că Lavinia Şandru a rămas gravidă „imediat" după conferinţa de presă în care l-a acuzat că ar fi prejudiciat bugetul local cu 31 de miliarde de lei. *No comment.* (**A. M.**)

● *Mioriţa* pusă în pagină în stil manga – o excelentă repovestire a baladei (cu final neaşteptat, optimist), ce poate fi găsită pe Liternet, în cadrul proiectului "Scornelius" iniţiat de Florin Dumitrescu (http://atelier.liternet.ro/articol.php?art=3793). De aici se poate extrage o concluzie: ne putem depăşi destinul ingrat, de popor perdant, numai dacă ne facem japonezi. Ceea ce nu e chiar imposibil. (**C. P.-B.**)

UNII S-AR BUCURA SĂ ÎNTOCMEASCĂ, PRINTRE PĂTURI ŞI AFIŞE, MAGIA VENEŢIEI CU UN NUME GIGINGAŞ

● Ca să i se accepte bugetul de austeritate, prim-ministrul italian Romano Podi a propus restrîngerea utilizării maşinilor se serviciu: experţii consideră că aproximativ 150.000-200.000 de automobile stau la dispoziţia demnitarilor şi funcţionarilor publici, plătite de contribuabili. S-a insistat şi pe necesitatea de a înlocui mărcile străine cu automobile *made in Italy*. Să risipim banii poporului în mod patriotic! Şi Prodi a schimbat maşina Audi 8, moştenită de la predecesorul său Berlusconi, cu o Lancia Thesis. Îi ştiu pe unii care s-ar bucura dacă Lancia asta ar deveni directivă a Uniunii Europene. (**M. B.**)

● Inevitabilul s-a produs: Gigi Becali a ieşit primul în clasamentul „Cei mai puternici 66 de români", realizat de revista *Banii noştri*. Ca să de-dramatizăm situaţia, vin şi eu cu o propunere: are curaj vreo gazetă sau vreun post TV să întocmească un clasament cu „cei mai politicoşi", „cei mai cumsecade", „cei mai cinstiţi" sau „cei mai bine educaţi" români? (**M. V.**)

● La intrarea în Parlamentul European dinspre Piaţa Luxembourg, pe lîngă cerşetoarea romă din România şi cerşetorul belgian blond cu un cîine – personaje de care cititorii consecvenţi ai *Dilemei vechi* ştiau deja –, a mai apărut un negru din (vorba sms-ului) Congo, care protestează împotriva abuzurilor politice din ţara sa. Spre deosebire de primii trei, congolezul doarme noaptea pe scările Parlamentului, printre pături şi afişe. Hotărît lucru, globalizarea nu e vorbă goală. (**A. C.**)

● Venezia *sempre*: un turist spaniol ajunge în Piazzale Roma (ultima legătură cu maşina înainte de ţinutul gondolelor), se urcă într-un taxi şi-i spune şoferului să-l ducă în Piazza San Marco. Taximetristul începe să rîdă (ca şi prietenul care mi-a povestit scena), la care spaniolul se borşeşte şi-l întreabă ce l-a apucat. „Păi, nu pot să vă duc", zice şoferul. Spaniolul se oftică şi mai tare: „Adică ce, banii mei nu sînt buni!?" „Nu-i vorba de asta, dar nu se poate merge pînă în Piazza San Marco cu maşina: Veneţia e o insulă!" „Insulă!? Cum să fie insulă?? Şi eu cum am ajuns pînă aici...?" Din misterele şi magia Veneţiei... (**a.l.ş.**)

● După cum se desfăşoară televiaţa politică în această ţară, cel mai puternic şi eficace cocktail (mai mult sau mai puţin Molotov) este acela compus din: incultură (100%), sminteală misticoidă (100%) şi multă, multă avere, totul explodînd într-o lăudăroşenie păcătoasă. Cu harul popular de-a diminutiva tot omul, nu va fi greu să i se găsească un nume gigingaş. (**R. C.**)

HUMANITAS

SCIENCE MASTERS

O SERIE LANSATĂ CONCOMITENT ÎN PESTE 50 DE ȚĂRI

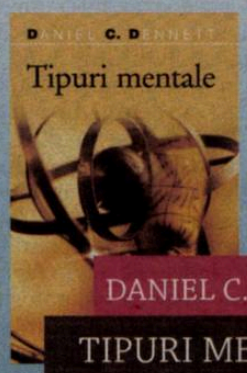

DANIEL C. DENNETT

TIPURI MENTALE

Ce procese au loc în mintea noastră? Ce deosebește mintea omului de cea a unui animal evoluat? Ce rol are limbajul? Cum a apărut conștiința? Acestea sunt întrebările pe care le pune Daniel C. Dennett, specialist în științele cognitive. Răspunsurile sale fac apel la paradigme mai vechi sau mai noi ale filozofiei, dar și la descoperiri recente din domeniul neurobiologiei sau al inteligenței artificiale.

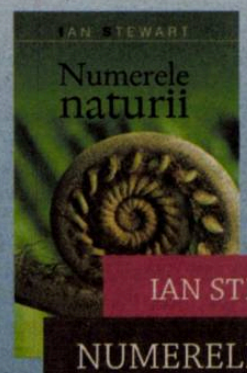

IAN STEWART

NUMERELE NATURII

Intelectul uman și cultura au inventat un sistem de raționamente care ne permite să recunoaștem, să clasificăm și să folosim formele: matematica. *Numerele naturii* vă înzestrează cu ochii matematicianului. După această călătorie prin matematică veți privi altfel lumea.

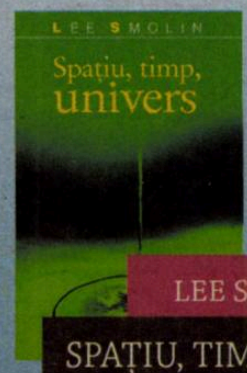

LEE SMOLIN

SPAȚIU, TIMP, UNIVERS

Spațiu, timp și univers prezintă cu eleganță, simplitate și claritate concepția actuală despre spațiu și timp. Cartea ne confruntă cu cele mai profunde și tulburătoare întrebări legate de natura universului.

Pentru comenzi prin poștă
021 311 23 30; cpp@humanitas.ro

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 1 septembrie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 4.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: *Călători, turiști, personaje, scriitori*

● ANCHETĂ: *Lecturi și stări*

● INTERVIU cu Gheorghe Crăciun:
„Un scriitor adevărat este un masochist incurabil"

● RECENZII: *Ce e de citit în toamna aceasta?*

● REPORTAJ: *Lectura, antidot la trecerea timpului*

● PROFIL: Cristian Tabără

● DOCUMENTE: Irina Nicolau, *Mărturie de dincolo*

Dilemateca
Îți dă de citit

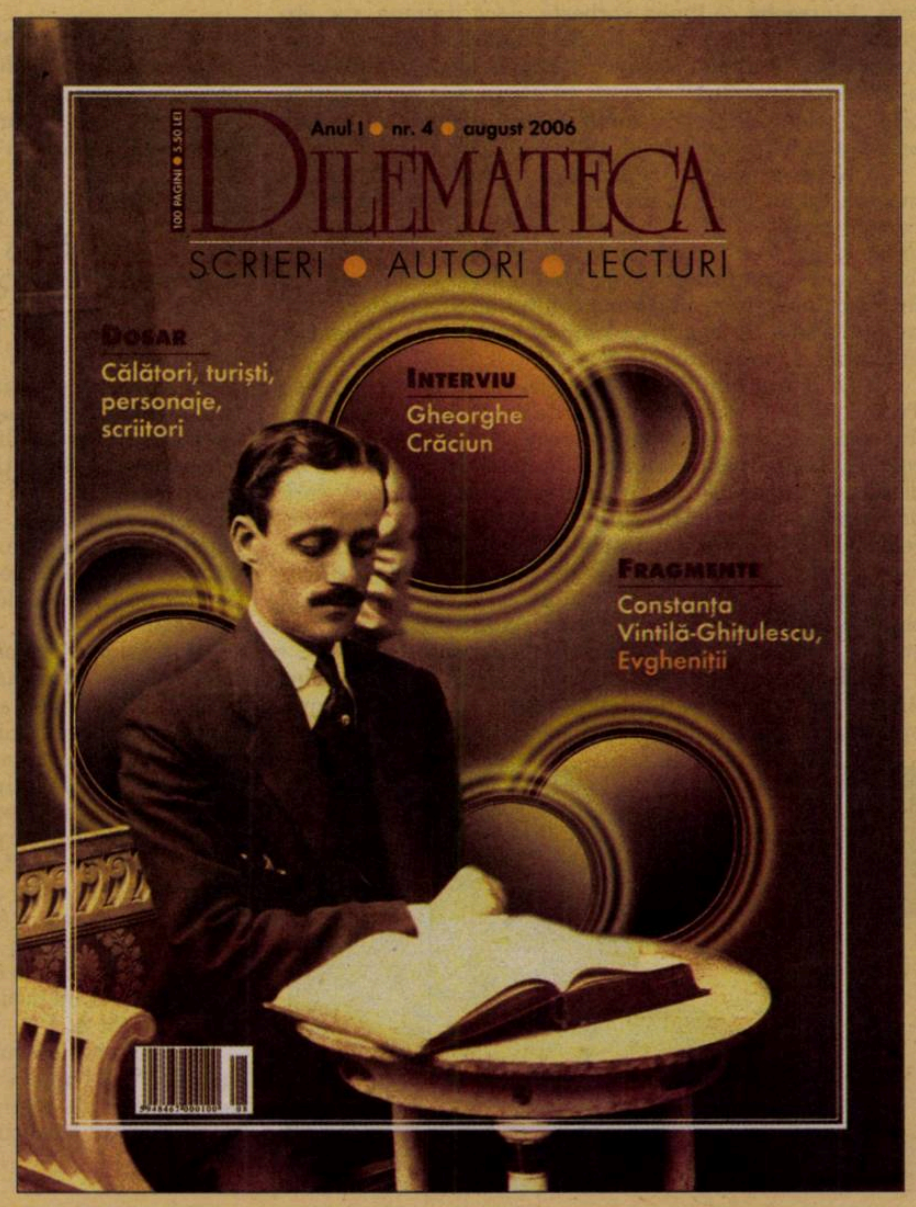

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. **139** ● 22-28 septembrie 2006 ● 24 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Mineriada de hîrtie“
pagina **3**

Oriana Fallaci:
„Sînt mîndră că mă atacă şi unii, şi ceilalţi“
pagina **19**

Anca Manolescu
„Spaţiu public, nu groapă de gunoi“
pagina **20**

Cu poliţia în UE

© R. Avram

„Formarea continuă suplimentară este necesară pentru a-i ajuta pe ofiţerii de poliţie şi pe agenţi.“

DIN RAPORTUL DE MONITORIZARE AL COMISIEI EUROPENE, 10 MAI 2006

5 948467 000018 38

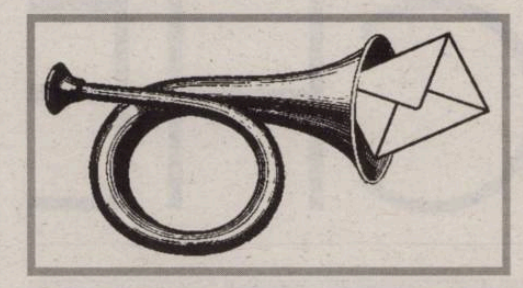

Nr. 136: Articolul
lui Matei Florian
„Un romantic incurabil"

Cu imensă bucurie şi uimire

Cu imensă bucurie am descoperit în nr. 136 al *Dilemei vechi* articolul dedicat lui Morrissey. Mărturisesc, şi cu uimire. Pentru că, la rîndul meu, nu credeam că există în ţara asta cineva care să-i dedice un articol lui Mozzer. Nu pentru că M. nu ar merita, ci pentru că, din motive care îmi scapă, muzica lui este ignorată aproape cu desăvîrşire în România. Doar Delta RFI are în playlist unele piese – mai noi şi mai vechi – ale genialului Morrissey, şi foooaaarte rar, ale The Smiths.

Sînt unul dintre, probabil, foarte puţinii români care „sînt la curent cu aventurile lui Morrissey". Pentru mine este un artist genial, un interpret uriaş – deşi autodidact! – o voce extraordinară. Mi-aş dori să ascult integral *Ringleader of the Tormentors,* dar din păcate nu l-am găsit în magazinele Capitalei noastre, oraşul Bucureşti.

Nici nu e de mirare, avînd în vedere cultura muzicală găunoasă a compatrioţilor noştri. În general, ne-am obişnuit să primim de-a gata opinii, topuri, preluăm tot ce e în vogă, deşi există destui artişti care fac muzică bună (asta nu înseamnă şi comercială). Cum, în Occident, The Smiths au fost lăsaţi, pe nedrept, în uitare, şi nici Morrissey nu este văzut prea bine, ar fi fost de mirare ca tocmai la porţile Orientului să fie cunoscuţi şi recunoscuţi.

Cît priveşte apetenţa şi afinitatea muzicalilor mioritici pentru sound-urile british, Sorin Chifiriuc şi a sa Roată au fost scurtă vreme sub vraja The Smiths. Prin anii '90 au făcut un cover după bijuteria numită „Some Girls Are Bigger Than Others", i-au zis „Vîntul", dar nu au suflat o vorbă cum că ar fi *cover* după The Smiths...

Şi, dacă românii au o figură nedumerită cînd rosteşti numele Morrissey, în schimb, turcii (!!!) îl cunosc destul de bine. Şi îl plac destul de mult. Atît de mult, încît concertul pe care Mozzer l-a susţinut la Istanbul, în iunie, a fost unul dintre cele mai reuşite din turneul său european. Pe cînd un concert Morrissey la Bucureşti?

In The Future When All's Well...

gabi G
gabi_maxxx@yahoo.com

Actualităţi

Închina-m-aş şi n-am cui

Au scris toate ziarele, deja, la ora la care eu vă scriu vouă pentru a scăpa de gustul amar. E un scris terapeutic, cum zicea Cioran. Dar poate că totuşi veţi găsi interesant felul în care s-a văzut de la Sibiu, cu ochii unui spectator întîmplător, decorarea lui Gigi Becali cu Crucea „Andrei Şaguna", de către mitropolitul Laurenţiu Streza.

Povestea, ca să aibă o morală, începe cu cîteva zile înainte de evenimentul cu pricina. Mă aflam pe o terasă străjuită de muşcate, sorbeam senină dintr-o cafea cu frişcă, alături de o fostă colegă, regăsită după ani. Îmi povestea despre concediul la Florenţa cînd, din paginile jurnalului de călătorie, a ţîşnit o informaţie surprinzătoare. Spunea cît s-a bucurat să vadă cu ochii ei anumite tablouri celebre. Precum „Primăvara" lui Boticelli, la care se închina în dormitor cînd era copilă, alături de sora ei şi... N-am lăsat-o să-şi continue povestirea. „Stai, cum ai zis? Vă închinaţi la «Primăvara» lui Boticelli? De ce?", am întrebat-o buimăcită. Răspunsul ei m-a făcut să nu-mi mai pot abţine rîsul: „Păi, era pe peretele de est...".

Joi, 14 septembrie, aceeaşi terasă, altă cafea. Momentul în care am plătit şi am pornit spre casă a coincis, într-o nefericită sincronizare, cu cel în care Gigi Becali ieşea din Catedrala Mitropolitană. Astfel că, pe bulevardul din faţa bisericii, a fost cît pe ce să devin captivă în marea de oameni care ieşeau de la slujba-spectacol. Faptele le ştiţi, vă voi descrie doar atmosfera.

Becali s-a oprit pe scări, alături de mitropolit, pentru ca sutele de enoriaşi & microbişti să îl admire în toată măreţia, iar camerele să îl imortalizeze cu crucea la rever, pentru ştirile de seară. Unii i-au întins scrisori, pe care el avea să le paseze uneia dintre gărzi, iar un scriitor local i-a dăruit cartea sa. „Ia-o bă, tu, că io nu citesc d-astea" – i-ar fi zis Becali unuia dintre străjeri.

Cele mai multe bătrînele veniseră la biserică pentru sărbătoarea Sfintei Cruci, fără să ştie de vizita lui Becali. Dar mai toate comentau că „e binevenit, că-i un om generos", astfel că, în faţa catedralei, enoriaşul s-a mixat perfect cu microbistul, rezultînd o maioneză de sute de oameni care s-au bulucit conducîndu-l, unii făcîndu-şi cruce din inerţie, alţii strigînd „Hai Steaua!".

Peste capetele tuturor se vedea o pancardă făcută dintr-o bucată de polistiren cu care se izolează blocurile. Pe ea, cei care i-ar fi putut fi consăteni lui Cioran, dacă filosoful nu s-ar fi salvat la timp, scriseseră: „Vivat Becali. Răşinarii te iubim!". De altfel, casa în care Cioran şi-a petrecut anii tinereţii era la doi paşi distanţă, pe strada Tribunei, iar alta, în care a stat o vreme Eminescu, era chiar acolo, peste drum de catedrală. Desigur, acestea-s lucruri care l-ar fi lăsat rece pe fanul Coehlo, mai ales în momentele acelea, în care se simţea, după cum avea să declare, „ca Mihai Viteazul la încoronare".

În timpul fanfaronadei, credeţi că mitropolitul Streza a roşit de ruşine sau a clipit a jenă? Nicidecum. De ce ar fi făcut-o? Se aude că Becali a dat două milioane de euro pentru restaurarea bisericii. Şi, pe de altă parte, vizita a avut mare succes la bobor. Altfel, cînd ar mai fi venit atîţia manelişti roş-albaştri, cu flori şi caiete în mîini (pentru autografe) la biserică?

Seara, dintr-o nevoie de a înţelege la ce şi de ce se închină oamenii, am căutat pe Google „Primăvara" lui Boticelli. Deşi criticii spun că în dansul zeilor şi-a graţiilor e o combinaţie ciudată de simboluri păgîne şi creştine sau chiar că pictura ar fi doldora de simboluri anticreştine, a te închina la „Primăvara" lui Boticelli nu mi s-a mai părut deloc caraghios, ci de-a dreptul fermecător.

Veronica NICULESCU
veronicanic@yahoo.fr

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Inactualităţi

Stadtbücherei. Samstag

Sîmbăta, la biblioteca oraşului german D., vin multe femei cu copiii lor. Tot ce urmează este spusa unei femei întunecate la faţă care ni s-a adresat fără să-şi întrerupă jocul cu copilul ei.

„Vorbiţi româneşte, aş vrea să vă întreb, căci şi bunicii mei vin din România, ştiţi cumva poate acum 150 de ani, au fost oameni care au plecat din România, indieni? Noi sîntem iugoslavi, sîntem consideraţi sîrbi, dar bunicii mei vorbeau româneşte – mi-a spus mama – şi erau blonzi cu ochi albaştri. Nu ştiu cum să vă explic, dar noi nu avem o limbă a noastră, o cultură, un statut, aşa cum au nemţii, de exemplu.

Nu ştiu nimic despre România, de aceea vă întreb. Da, trebuie să mă informez. Tare aş vrea să ştiu ce sîntem noi, de unde venim. Da, pe noi, români ne numeau, în Serbia. Eu nu vorbesc româneşte. Şi vedeţi, sînt închisă la culoare, şi mama mea, de fapt şi fiica, o vedeţi, şi aş vrea să ştiu ce să-i explic. Cum să-i spun ce este ea.

Şi închişi la culoare mai erau bunicul meu, adică părinţii sau bunicii bunicului, înţelegeţi poate că acum 300 de ani sau, să spunem, 400, s-a întîmplat ceva, nu ştiţi, au fost români care au plecat sau, mă înţelegi, poate se ştie ce a fost atunci. Dar nu, nu sînt indieni în România. Sigur, trebuie să fie gena dominantă. Bunicii mei nu erau aşa, piele deschisă, ochi albaştri, păr blond. Am încercat să aflu de unde apare. Da, din România, din Wallah sau cum îi spun, Wallach... Am crezut că poate ştiţi. Adineauri am întîlnit pe cineva tot aici şi era ca şi mine, am întrebat, exact ca şi noi, din Serbia. Dar nu sînt sîrbi, nu se ştie ce sînt. Noi sîntem ortodocşi, ştiţi. De religie ortodoxă. Tare aş vrea, dar cînd o să avem mai mulţi bani, să cumpăr o sală. O sală, un fel de club, să ne întîlnim între noi. Da, sîrbii au. Aşa cum au şi alţii. Dar eu nu mă simt ca ei. Aş vrea să fim între noi.

Sînt şi sătulă pînă peste cap că sînt închisă la culoare – sînteţi închisă la culoare, să mi se tot spună. Noi nu sîntem ţigani. Mi-a spus o colegă – lucram ca asistentă la spital – «Aa, eşti ţigancă». Nu sînt ţigancă. Şi cealaltă a zis, lasă, încetează. I-am răspuns: cum pot să fiu ţigancă dacă nu vorbesc ţigăneşte.

În Serbia sînt şi ţigani. Ştiţi, sînt unii care muncesc, sînt alţii care fură, care nu vor să muncească, sînt şi aşa, şi aşa. În familia mea mai toţi au fost oameni importanţi.

Am un unchi cercetător, microbiologie, la spital în Austria, alt unchi a fost, ştiţi, ceva mare pe un vapor.

La noi aşa a fost – sînt oameni deosebiţi care au făcut ceva. Şi asta trebuie să fi fost moştenit de undeva (din familie).

Uite, eu, de exemplu, pictez tot timpul, de cînd eram mică. Şi numai portrete. Iar fata mea la fel. Şi numai portrete. Este genetic, mi-a spus cineva, s-a transmis genetic.

Am gemeni, dar numai ea desenează, celălalt nu. Vedeţi cum stau lucrurile.

Despre România am văzut odată o emisiune la televizor, de mult, am vrut să înfiez un copil din România.

Dormeau pe jos: aş fi vrut să înfiez doi. Sînt căsătorită de 10 ani. Acum am gemeni. Dar înainte chiar vroiam să înfiez cîţiva copii din România.

Ştiţi firma – cea cu construcţiile acelea strîmbe din port – ei bine, el, şeful, a înfiat doi copii din România, nu, blonzi, frumoşi, foarte drăguţi.

Anca MUREŞAN
Bucureşti

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Starea reportajului**
- **Noi sîntem romi**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.320 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru 1 an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni, cont lei: R008BRDE445SV50236294450.

Abonamentul extern costă 110 de euro pentru 1 an, cont euro: RO93BRDE445SV50236534450.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 112).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Mineriada de hîrtie

România trece printr-un periculos acces de febră. În curtea Securității a fost aruncată o grenadă cu inelul tras, dar cineva de acolo a avut agerimea de a o arunca înapoi, așa încît explozia să aibă loc tot în ograda „civililor". Comunismul, cu toate relele lui, pare să fie, după ultimele dezvăluiri, produsul „elitelor" autohtone, respectiv al actualei „societăți civile". Chestia cu „moarte intelectualilor" n-a avut efectul scontat. Dar putem organiza acum o amplă operațiune de murdărire a lor. Îi putem lichida moralmente, cu rezultate spectaculoase. Pe de o parte, îi azvîrlim astfel în gheara oprobriului public (ei sînt vinovați pentru tot, ei sînt marii trădători, marile lichele, coloana a cincea a Securității) și, pe de altă parte, la adăpostul acestei noi mineriade de hîrtie, securiștii înșiși și comanditarii lor pot să doarmă liniștiți, dacă nu chiar să chefuiască euforic. Sînt „marginalizați". Sînt descărcați de vină, amînați pentru judecata de apoi. Elitele, organizate în „grupuri de presiune" și în „rețele" subversive, elitele moralizatoare, găunoase, cu prestigii măsluite și cu operă nulă, elitele putrede sînt responsabile pentru toate nefericirile poporului. Ei, elitiștii, ei, care fac pe „judecătorii națiunii", ei trebuie să dea socoteală pentru colectivizarea agriculturii, pentru Canal și pentru Pitești, pentru arestările și deportările din anii '50, pentru tezele din iulie, pentru cenzura ideologică și pentru foametea anilor '80. Ei l-au omorît pe Gheorghe Ursu, ei l-au bătut pe Paul Goma, ei l-au arestat pe Radu Filipescu, i-au terorizat pe Doina Cornea, pe Mircea Dinescu și pe Dorin Tudoran, și au înnegrit zilele lui Dan Petrescu și ale lui Gabriel Andreescu. Odată demascați, acești răufăcători, acești campioni ai masochismului (căci au lucrat constant împotriva lor înșiși), țara va intra în ordine. Vom putea construi o Românie nouă și curată. Cu Vadim Tudor vicepreședinte al Senatului și, poate, președinte, cu Ilie Merce parlamentar, cu Pleșiță invitat la televiziune ca expert în democrație, cu șmecheri prosperi, lepre obraznice și hoți veseli. Tot soiul de frustrări și resentimente, tot soiul de antipatii și răfuieli private sînt ambalate în vestmîntul nobil al campaniei pentru „adevăr". Uneori, cîntărind calibrul noilor activiști, am impresia că asist la o cruciadă a repetenților, bucuroși că au prins, în sfîrșit, un moment prielnic pentru a da de pămînt cu „tocilarii". Nu mai vrem „repere", „modele", portrete paluzibile. Vrem să ne bălăcim cu toții în zoaiele marasmului etic și ale mediocrității împărtășite! Cei mai slabi de înger sînt deja în comă. Ici-colo se aud voci patetice: „Nu mai credem în nimeni!", „Totul pute!". Realitatea e o combinație asfixiantă de vomisment și fecală. Ne putem imagina cu ușurință un ecran de televiziune pe care apar, solidari, membrii Comitetului Central al PCR și capii Securității, strigînd, ca altă dată Dinescu și Caramitru: „Am învins!".

O mulțime de petarde aiuritoare au explodat, de la o vreme, pe ecranele televizoarelor și în paginile ziarelor. Observatorul curios și neimplicat are dinainte o materie de studiu fabuloasă. Un întreg fișier de etică, sociologie, caracterologie, metafizică și teologie i se oferă abundent, spre analiză și reflexie. Din păcate nu sînt neimplicat, iar curiozitatea mea „științifică" e obosită. Dar trebuie să spun că lucrul care mă tulbură cel mai mult, din toată această tevatură, este ușurința cu care se pun în joc vieți și destine, frivolitatea cu care se distribuie zvonul, ipoteza, speculația ludică, pura (impură) opinie. Oricine poate spune orice despre oricine. Nu există amendă, nu există răspundere, nu există măsură. S-a dat drumul la libertatea de a imagina scenarii și culpabilități multicolore, ca într-un delirant joc de societate. Ne jucăm de-a îmbrîncitul în prăpastie, „în doi, în trei, în cîte cîți vrei". Prelucrăm teme dostoievskiene cu verva lui Labiche. Suspiciunea generalizată e de rigoare, condamnarea promptă a „aproapelui", chiar dacă aproximativă sau arbitrară, e la îndemînă.

În capul meu, judecata purtată asupra cuiva nu are consistență și sens, decît dacă se bizuie pe probe limpezi, puse pe masă odată cu verdictul. Deducțiile sofistice, bănuielile vagi, combinatorica mentală aventuroasă nu ajung pentru a incrimina un om. Riști să comiți un asasinat moral, să pui un om cumsecade sub un stigmat dezonorant. Riști, cu alte cuvinte, să devii mai vinovat decît cel pe care îl acuzi. Putem închipui și o situație în care dovezile sînt precare, dar acuzatorul se bucură de un capital masiv de încredere publică, cîștigat și verificat îndelung, prin isprăvi civice răsunătoare. Asemenea cazuri sînt rarisime, iar recursul la ele, chiar cînd e vorba de adevărate „monumente" de moralitate, nu scutește de incertitudine și eroare. La noi însă, avem de-a face cu o situație jenantă. Acuzațiile se fac fără probe convingătoare, iar cei care le fac n-au nici un profil. Gigi, sau Nelu, sau Maricica apar la televizor și dau cu tunul în „elite". Sau în cei pe care nu-i au la inimă. Cam asta făceau și unii mineri, cînd, în 1990, dădeau cu bîta în studenți și în tot ce li se părea că seamănă a intelectual. Trăim așadar spasmodic, din mineriadă în mineriadă. Acum e vremea mineriadei de hîrtie. Care va fi următoarea?

cu dilema la croitor

Ziarele scriu că în timpul revoltei de la Budapesta, s-a strigat, printre altele, „România de căcat". Ce părere aveți?

Sincer să fiu, n-aș fi crezut că mirosul o să ajungă pînă la Budapesta.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Noul antiintelectualism român

Dl Adrian Iorgulescu, ministrul Culturii, a declarat recent într-o emisiune la Realitatea TV că uniunile de creație ar trebui să ceară de la CNSAS dosarele membrilor lor și să-i „demaște" pe scriitorii și artiștii colaboraționiști (cei care au scris, compus, pictat despre PCR, despre „tovarășul și tovarășa"). În concepția domniei sale, un asemenea act ar face parte din procesul de curățenie morală a societății românești.

N-am nici un motiv să mă îndoiesc de bunele intenții ale dlui ministru. Nici nu sînt un oengist fervent, astfel încît să-i amintesc, eventual, că respectivele uniuni sînt organizații non-guvernamentale, deci nu se cuvine ca un reprezentant al Puterii să le „sugereze" ce au de făcut. Nici măcar nu mai iau în seamă că dl ministru însuși a fost, destulă vreme, președintele unei astfel de uniuni (Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor) și a ratat ocazia (nu era momentul?) de a cere publicarea dosarelor compozitorilor, ori de a „curăța" breasla de cei care ne-au împuiat auzul cu cîntece dedicate „eroului între eroi".

Mai semnificativ pentru confuzia în care trăim – și pe care dl ministru, cu siguranță fără să vrea, a sporit-o – mi se pare impulsul de a cere dosarele *pe categorii sociale:* într-o chestiune complicată precum colaborarea cu Securitatea, în care vinovățiile sînt individuale, dl Iorgulescu (liberal!) s-a alăturat corului care, trădînd un substrat marxist încă viu, solicită o curățenie morală „pe clase sociale" și țintește, cu prioritate, spre persoanele publice: jurnaliștii, scriitorii, artiștii, sportivii. Dacă în cazul politicienilor tratarea „colectivă" are sens – pentru că ei, prin deciziile lor, ne influențează viața, deci e important să știm dacă și în ce forme au colaborat cu Poliția politică în trecut – în rest, solicitările de a face ordine în diverse categorii socio-profesionale exprimă o viziune cam „clasistă" asupra societății și alimentează marxism-leninismul rezidual care încă dă tîrcoale prin spațiul public. Mă străduiesc să înțeleg logica solicitărilor cu care a fost bombardat CNSAS-ul în ultima vreme: poporul își face modele dintre personajele publice (precum artiștii, sportivii, scriitorii etc.), deci ca să facem curățenie, trebuie să arătăm care sînt adevăratele modele și să le demascăm pe cele false. Deocamdată însă, poporul suveran pare insensibil la așa ceva, din moment ce i-a votat de mai multe ori pe Adrian Păunescu și pe Corneliu Vadim Tudor și i-a făcut demnitari ai statului democratic, fără să țină cont de cariera lor de poeți de curte ai regimului comunist. Nici cei care îi comandă ample fresce lui Sabin Bălașa – inclusiv pe bani publici – nu par deranjați de activitatea lui anterioară, cînd îi „înfrumusețа" plastic pe Nicolae și Elena Ceaușescu. După cum nici cei care îi asigură audiența TV lui Ion Cristoiu nu se mai întreabă la ce ziar a lucrat înainte de '89 și ce scria acolo. Fatalitate: poporul suveran, cu buletinul de vot sau cu telecomanda, „face ordine" într-o manieră în care „curățenia morală" nu are loc. Cei care au colaborat *pe față, deschis,* cu vechiul regim, prin ceea ce au scris, sînt cunoscuți, dar asta nu ajută la nimic.

Cererile insistente de a dezvălui dosarele de colaboratori ai Securității pe categorii le dă însă apă la moară tocmai celor care au interesul să facă uitate manifestările lor *publice* de dinainte de 1989. Echipa de zgomote și scenarii încă funcționează, din fosta secție de propagandă comunistă a mai rămas cîte ceva, astfel încît, pe fondul solicitărilor de a-i dezvălui pe scriitorii și artiștii care au fost informatori ai Securității, se inventează povești otrăvite: disidenții ar fi fost creați de Securitate, iar membrii societății civile de azi fac pe democrații tocmai pentru că au ceva de ascuns. Pe scurt: elitele în curs de reconstrucție în România de azi sînt pline de păcătoși, nu sînt cu nimic mai prejos decît – să zicem – un fost redactor-șef la *Scînteia tineretului,* ori un autor de poezii dedicate partidului. Individualitățile nu mai contează, din moment ce *categoria* e pătată. După logica perversă utilizată masiv de propaganda comunistă, dacă un intelectual a călcat strîmb, atunci îi putem bănui și pe alții și sfîrșim prin a-i blama pe toți, la grămadă, cu perspectiva marxist-leninistă la îndemînă. Cei care livrează, prin ziare și pe la televiziuni, asemenea construcții ideologice, țintesc nu atît „discreditarea societății civile", ci ponegrirea unor *individualități* care au știut, și înainte de 1989, și după aceea, să se respecte pe sine ca indivizi și să îi respecte și pe ceilalți, ca oameni; au știut și știu să nu cînte în corurile de toate felurile, ci să aibă voci personale și distincte; au știut, pe scurt, să-și păstreze demnitatea și umanitatea.

Din toată această peltea în care dorința de senzaționalism a presei se combină cu abilitatea unora de a „strecura" subiecte pe agenda publică rezultă un fel de nou antiintelectualism. După ce aiureala tranziției a marginalizat *ideea de intelectual* și a desconsiderat *valorile intelectuale,* felul haotic în care ne jucăm de-a dosarele face restul: le dă apă la moară celor care, din frustrări sau din interese nu tocmai curate, vor să acrediteze ideea că *în ansamblu* intelectualii sînt niște mincinoși și niște lepre, de care trebuie să ne lipsim, așa cum la începutul anilor '90 discursul oficial era că intelectualii sînt plătiți de străinătate, deci trădători. În timp ce noi înghițim toate aceste zgomote, despărțirea de comunism e ratată din nou: nu sîntem capabili să demontăm *mecanismul* perfid prin care sistemul comunist a supus, vreme de decenii, o țară întreagă.

ținerea de minte

„Filistinii își închipuie că marile realizări în artă și știință pot fi doar opera unor oameni desăvîrșiți. Iată de ce aceștia din urmă ar trebui să fie în slujba unei entități la fel de divine ca aceea numită convențional «instanță morală». La început, filistinii ridică un piedestal pentru cel ales, iar acestuia îi vine greu să refuze monumentul impus. Apoi filistinii au plăcerea să poată spune: artistul e o ființă umană cu slăbiciunile sale, cine ar fi crezut? Dar dacă nu ar fi fost un om cu slăbiciuni, atunci nu ar fi fost un artist. Personalitățile fără pată nu scriu; le lipsesc energia și materia necesară pentru a se pedepsi și prin istovitorul exercițiu al scrisului."

(Daniela Dahn, scriitoare germană, într-un articol intitulat „Günter Grass sau alegerea silită a scrisului", în *Le Monde* din 1 septembrie crt.)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Comisia lui Sarkozy

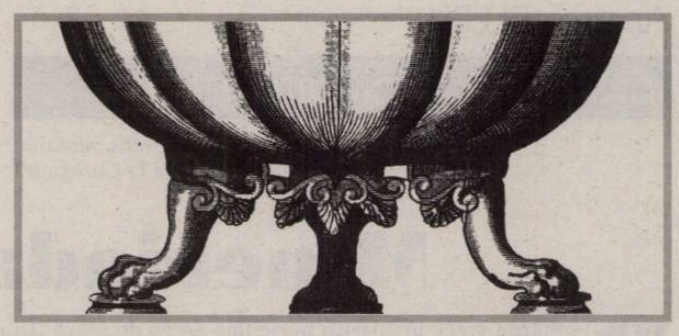

Aflat în precampanie pentru prezidenţialele din Franţa, actualul ministru de Interne Nicolas Sarkozy a trecut la Bruxelles testul de „eurocompatibilitate", după cum a titrat *Libération*. Sarkozy s-a lansat ca lider european, venind cu propuneri care au mai scuturat din blazarea ce domneşte după respingerea Tratatului Constituţional.

El reia o idee care circulă de ceva vreme, anume adoptarea unui minitratat care ar prelua din textul Constituţiei schimbările instituţionale necesare pentru ca deciziile să se ia mai uşor. Şi, pentru prima oară la un asemenea nivel, Sarkozy vine cu o propunere de calendar: textul ar urma să fie adoptat în timpul preşedinţiei germane în 2007 şi ratificat în timpul celei franceze în 2008. Cît despre conţinutul noului document, acesta ar trebui să preia din Constituţie elementele cu care toată lumea a părut a fi de acord în timpul dezbaterilor interne: extinderea majorităţii calificate pentru luarea deciziilor; instituirea unei preşedinţii permanente a UE (care să înlocuiască preşedinţia prin rotaţie) şi crearea funcţiei de ministru de Externe (care să înlocuiască funcţiile actuale de Înalt Reprezentant pentru Afaceri Externe şi Comisar pentru Afaceri Externe).

Dar, mai ales, Sarkozy a surprins printr-o propunere îndrăzneaţă de reformare a Comisiei. În prezent, fiecare stat membru desemnează un comisar. Cînd s-a lucrat textul Constituţiei, poziţia ţărilor mari (care doreau reducerea numărului de comisari) s-a ciocnit de atitudinea celor mici, care nu erau gata să renunţe la principiul egalităţii şi la propriul comisar. Textul final vorbea de o Comisie redusă, un număr de comisari egal cu două treimi din numărul ţărilor membre, fiecare stat avînd în mod egal dreptul de a numi comisari, prin rotaţie. Ar fi fost ceva asemănător cu Consiliul de Securitate al ONU (de altfel, un alt organism faimos pentru modul greoi de luare a deciziilor). Ei bine, Sarkozy merge mult dincolo de textul propusei Constituţii şi doreşte desemnarea de către Parlament a preşedintelui Comisiei, acesta urmînd să-şi aleagă echipa, validată apoi tot de Parlament. În viziunea sa, şeful Comisiei va negocia cu statele membre şi cu parlamentarii o reprezentare naţională cît mai echitabilă în Comisie.

Nu ar fi o simplă schimbare de organigramă. În prezent, este o aproximare cînd se vorbeşte despre Comisie ca fiind executivul UE. Instituţia actuală nu intră în tiparele clasice executiv-legislativ-judiciar, aşa cum nici UE nu seamănă cu statele clasice. O comisie cu un preşedinte care îşi alege comisarii şi este responsabil în faţa Parlamentului ar fi un salt spre un adevărat executiv european. În plus, Sarkozy propune şi cîteva schimbări în alegerea Parlamentului, pentru a-i consolida profilul. Concret, propune ca grupurile parlamentare trans-europene să se prezinte cu liste comune, iar pentru început partidele politice franceze şi germane, grupate pe familii politice, ar putea să candideze pe aceleaşi liste, urmînd ca scaunele să fie distribuite la nivel franco-german, ca şi cum ar fi o singură ţară. Astfel, schema formării Comisiei ar fi completă: fiecare grup pan-european s-ar prezenta în faţa alegătorilor şi cu propunerea sa de candidat pentru şefia Comisiei.

Cîte şanse au aceste propuneri să fie adoptate? Dacă vorbim despre un minitratat care să preia ce s-a convenit deja în textul Constituţiei, cred că s-ar putea ajunge la un acord destul de curînd. Ideea pluteşte în aer pînă la punctul cînd va deveni inevitabilă, cu condiţia ca federaliştii duri să accepte ideea că proiectul de Constituţie continentală este mort şi îngropat. Cît despre propunerea de reformare a Comisiei, aici şansele sînt mult mai puţine. Sarkozy a vorbit în acest punct mai mult ca un conferenţiar de *think-tank* şi mai puţin ca un politician, adică a lansat idei care doar pe termen mediu şi lung au şanse să fie acceptate, dacă îşi mai găsesc susţinători. Dar acest moment înseamnă mai mult decît extinderea campaniei electorale franceze la nivel european. Poate fi un bun semn că Europa e capabilă să genereze oameni de stat cu viziune, care să polarizeze propriile populaţii în jurul ideilor lor. Cu un Blair în retragere şi o Angela Merkel încă prea timidă, Sarkozy îşi face o intrare spectaculoasă pe scena europeană, avînd acel aer la limita între curaj istoric şi grandomanie, pe care liderii adevăraţi îl joacă natural.

Imediat după discursul de la Bruxelles, a făcut un gest la fel de spectaculos: a vizitat Casa Albă, unde s-a declarat un proamerican convins şi l-a criticat indirect pe Chirac pentru atitudinea din 2003, spunînd că opoziţia vehementă la planurile americane s-a dovedit a fi inutilă şi doar creatoare de noi probleme. Pe final de mandat, Tony Blair se vede confirmat în principiile sale de abordare a Americii (stai aproape de elefant, ca să-l poţi direcţiona) şi are urmaşi chiar în inima vechii Europe, prin Merkel şi Sarkozy.

Cît despre România, noi avem încă senzaţia că dilemele mari ale continentului nu ne privesc deloc. Într-o întîlnire dintre un grup de ziarişti germani şi un grup de ziarişti şi analişti români, organizată săptămîna trecută de ICR, am fost întrebaţi care e poziţia în România faţă de intrarea Turciei în UE şi faţă de o posibilă extindere spre Ucraina. Eu am răspuns că nu există asemenea dileme, România şi publicul său absentează de la aceste dezbateri. Părem a fi mulţumiţi că ne îmbarcăm, unde merge corabia este doar grija celor mari. Însă, odată devenită membră, România va trebui să depăşească stadiul de abordare gen Moş Crăciun: e fericită că a fost cuminte şi va primi cadouri. Cu toate probleme sale, România va fi o ţară importantă în UE, undeva între Polonia şi Olanda ca potenţial de voturi în mecanismele de decizie. Vom fi întrebaţi ce părere avem despre Turcia, despre Constituţie, despre reforma Comisiei. Şi ar fi bine să avem opinii articulate, altfel vom fi mereu doar masa de manevră a altora.

presa despre...

Gîlceava nesfîrşită

„În ultimele zile pare că se coagulează o coaliţie între partidele şi politicienii care-l detestă pe şeful statului. Înainte de alegerile din 2004, cercetările sociologice arătau că electoratul se polarizează în funcţie de sentimentele faţă de Traian Băsescu. Candidatul Alianţei la preşedinţie de atunci provoca mai mult emoţiile decît raţiunea alegătorilor, motiv pentru care ura sau simpatia faţă de Băsescu a fost unul dintre criteriile de vot.

Clasa politică trece acum printr-un proces similar. În ultimele zile pare că se coagulează o coaliţie între partidele şi politicienii care-l urăsc pe Traian Băsescu (...). Sentimentele puternice răvăşite de şeful statului n-ar fi o problemă dacă n-ar întuneca raţiunea politicienilor, cînd ele structurează poziţiile şi voturile în chestiuni importante, cum ar fi lupta anticorupţie, legile siguranţei naţionale sau situaţia Armatei. Ura are principalul defect că-l face dependent pe cel care urăşte de cel urît. Motiv pentru care celelalte puncte de referinţă, integrarea europeană, stabilitatea, interesul de a asigura conducerea MApN, riscă să fie subordonate impulsului de a-i riposta lui Traian Băsescu.

Ura faţă de Traian Băsescu este şi un instrument de marketing politic, le aduce resentimentarilor spaţiu mediatic, implicit notorietate şi o aură de putere – doar capeţi putere dacă loveşti în cel puternic (...). Populaţia a început să nu mai deosebească motivele, să nu mai poată fi capabilă să facă diferenţa între argumentele bune şi cele rele, în condiţiile în care conflictele se succed ameţitor. Rezultatul va fi că vor pierde toţi cei prinşi în gîlceava nesfîrşită, inclusiv şeful statului, cel care pariază pe forţa sentimentelor." (Ioana Lupea, *Evenimentul zilei,* 16 septembrie crt.). **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Brucan

Nu i-ar fi plăcut să vă plictisesc cu apologii, aşa că am să fiu nepoliticos: cînd m-am apucat de emisiunea cu el, am avut sentimentul că urma să joc un rol de figuraţie în *Jurasic Park,* versiunea cu dinozauri comunişti.

Partenerul meu avea toate datele: fost jurnalist stalinist, fost complotist de pe poziţii perestroikiste împotriva lui Ceauşescu, apoi fost fesenist, ba chiar unul mare de tot. Brucan n-a fost în GDS (deşi a mai mers la cîteva şedinţe), n-avea cine ştie ce respect faţă de societatea civilă (în esenţă, pentru că-i plăceau playerii, nu comentatorii), nu se încurca în politeţuri (de-aia a şi plătit odată 40 de milioane unui fruntaş ţărănist, pe care îl făcuse, *avant la lettre* de la CNSAS, securist!).

Şi totuşi, după 6 ani de întîlniri cu el în fiecare sîmbătă (atunci se înregistra emisiunea), Brucan mi-a rămas în memorie mai degrabă ca mamifer, decît ca saurian. Unul care a trăit, e drept, alături de dinozauri, însă a reuşit cumva să supravieţuiască extincţiei speciei dominante: activistul de partid.

Nu era genul lui, în fundul sufletului: era un om de lume, însă nu de mase. A trecut la stînga pentru că asta era singura orientare legitimă *(cool,* dacă vreţi o expresie mai modernă) după război, pentru un evreu român, a cărui soţie mai făcuse şi puşcărie. A fost sincer atunci? N-am nici o îndoială: nu era omul care să mimeze simpatia sau antipatia, chiar şi faţă de o idee.

Dar e însă mai complicat de atît, pentru că stîngistul Brucan iubea de fapt viaţa, fără culoare politică. A debutat înainte de 1940 în presă cu cronici mondene, mai exact, de restaurante. Avea nostalgia chefurilor dinainte de război, însă vorbea cu pasiune şi de fazanii de la mesele oficiale din vremea lui Stalin. Undeva, burghezul din el se distra destul de bine şi făcea muşchi, gata să iasă la suprafaţă odată cu schimbarea de regim. Semnatar al scrisorii celor 6, a devenit în acelaşi timp disident cu spate asigurat şi o anumită relaxare. A avut-o pînă la sfîrşit. Agent secret? Poate. Însă nu unul vorbăreţ: spre deosebire de 007, Brucan a murit înainte să-i aflăm întreaga poveste...

Spre sfîrşitul vieţii a devenit oricum un adversar elegant, la fel ca James Bond, cu toate că personajul Ceauşescu s-a convins probabil că au existat şi excepţii. N-a fost singura execuţie la care Brucan a fost pe-aproape. Ciorbea a păţit-o şi el, cu diferenţa c-a rămas în viaţă. Alţi demnitari au simţit, în grade mai mici, ce înseamnă să-ţi pună un profet o vorbă bună (sau rea), duminică la prînz.

N-a fost un om bogat. Cea mai mare realizare a familiei după 1990 a fost achiziţia unei Skode, de care era şi el foarte mîndru. A tras însă mai multe sfori decît milionarii de astăzi ai politicii. Într-o lume a patrioţilor cu cont individual în bancă, el a fost un sceptic dezinteresat. Într-o lume a românilor verzi şi ultraortodocşi, el a fost un ateu cu o privire sănătoasă asupra minţii noastre îngrădite de tradiţii. Ne-a dat o lecţie de democraţie, însă mulţi români nu i-au întors serviciul, măcar cu o prezumţie de nevinovăţie. Pînă la capăt a primit mai puţină recunoaştere decît merita.

Cineva îmi spune că Brucan a cerut moartea multor oameni, în articolele din anii '50. Am multe rude care au mers

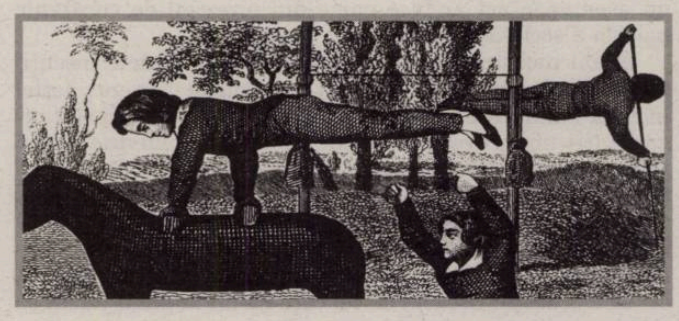

la puşcărie în aceiaşi ani, aşa că îmi permit luxul iertării (aproape) în cunoştinţă de cauză. E şi asta o ironie la care m-am gîndit adeseori: să faci emisiune cu un om pe care bunicul sau unchiul tău l-ar fi scuipat, de-ar mai fi trăit. Nu i-am povestit de asta niciodată – şi asta e singura părere de rău, la despărţire. Ce-ar fi zis Brucan? Sînt convins că găsea o filosofie în situaţia asta...

Eu ştiu doar un lucru: n-ar fi făcut emisiunea aceea dacă nu i-ar fi păsat de noi, de români. Aici era patria lui, indiferent de murdăriile pe care le aruncau, în fiecare săptămînă, antisemiţii de ocazie care scriau la redacţie.

Şi mai ştiu că a murit la locul de muncă: cu o carte alături. Pentru un om acuzat de lipsă de şcoală, e un final care seamănă foarte bine cu un început. În care el oricum nu credea...

Am plecat de lîngă el cu trei ani înainte de final – pentru că era prea puternic. Lumea mă întreba doar de el pe stradă – şi asta e pînă la urmă descurajant. Am simţit însă nevoia să spun tot ce ştiam. Uite, a avut loc doar pe o pagină. Şi-n şase ani ai vieţii noastre.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Aglomeraţie la centru

În Suedia, chemarea la urne pentru alegerile parlamentare a fost însoţită de referendumuri în felurite probleme de interes local. Printre ele şi cea a taxelor pentru automobilele care circulă în centrul capitalei, Stockholm. Cînd pătrund în zona centrală (aproximativ 3 kilometri, vreo 280.000 de locuitori şi 60% dintre locurile de muncă) automobilele plătesc o taxă în funcţie de oră, între 10 şi 20 de coroane – 1,5-2,10 euro – şi poate ajunge pînă la 60 de coroane pe zi. În ianuarie, două treimi dintre locuitorii interesaţi se opuneau acestei măsuri. Duminică, după ce a fost experimentată, fără aprobarea lor, aplicarea taxei a fost votată de 53% dintre cei solicitaţi să-şi spună părerea: cu ajutorul camerelor de luat vederi s-a demonstrat că traficul în centrul oraşului a fost diminuat cu 22%, frecventarea transportului în comun a crescut cu 6%, circulaţia a devenit mai fluidă, a scăzut numărul accidentelor de circulaţie şi concentraţia de substanţe toxice e cu 10% mai mică. Taxa e colectată de stat şi e folosită pentru ameliorarea transportului în comun şi a infrastructurii rutiere. Locuitorii din periferii sînt în continuare împotrivă. O fi fost o măsură de dreapta sau de stînga? Susţinută de consilieri de dreapta şi de stînga, respinsă la fel de echidistant, circulaţia din centrul oraşului se reglementează conform voinţei riveranilor, majoritatea plăteşte după ce s-a convins că măsura e raţională şi avantajele sînt mai mari decît dezavantajele, minoritatea acceptă pentru că majoritatea a respins argumentele produse de ea. E un sistem cu o eficienţă demonstrată, el se autoreglează continuu, permiţînd politicienilor să-şi adapteze discursul şi programul la dorinţele în permanentă schimbare ale electoratului.

Cîştigătorii alegerilor, Noii Moderaţi, partidul care a obţinut 48% din sufragii conducînd o alianţă cu încă trei partide de centru-dreapta, au suferit, în 2002, o categorică înfrîngere cînd s-au prezentat cu un program liberal: atunci ei propuneau reducerea impozitelor, dar şi restrîngerea beneficiilor de pe urma programelor sociale. Victoria de acum se explică prin coincidenţa unor factori caracteristici unei democraţii însuşite la nivelul mentalităţilor: după 12 ani la putere, social-democraţii şi-au epuizat inventivitatea şi capacitatea de a face faţă derivelor sistemului. Mai pe scurt şi mai pe înţeles, lumea s-a plictisit de ei. Într-o ţară unde abilitatea politicianului se exprimă prin felul cum produce schimbarea fără a impieta asupra stabilităţii, Noii Moderaţi, conduşi de Fredrik Reinfelt, şi-au adaptat discursul: au renunţat la schimbare şi au promis corectarea: „modelul nordic este în multe privinţe un model bun, dar e necesar ca indivizii să beneficieze de mai multe opţiuni", s-a spus în campania electorală. Oficial se admite că 6% din populaţia aptă de muncă e în şomaj. Alte cifre arată că de fapt e vorba de aproximativ 15% din populaţia activă, departe de piaţa muncii. „Diferenţa între a munci şi a sta degeaba trebuie să fie mai marcată. Ajutorul de şomaj trebuie să-l sprijine pe om după ce a pierdut un loc de muncă şi caută altul, nu un mod de trai pe termen lung" – susţin reprezentanţii noii majorităţi. Modelul suedez va fi corectat în funcţie de evoluţia economiei mondiale, de influenţele exercitate de imigraţie, de alţi factori interni sau externi, dovedindu-şi viabilitatea şi originalitatea

După ce s-au lepădat de comunism, lideri din Europa Centrală şi de Est au tot evocat modelul suedez crezînd că acesta este un fel de comunism care a reuşit: se dau ajutoare generoase pentru cei care – temporar sau definitiv – nu pot face faţă concurenţei, învăţămîntul, asistenţa medicală, la cei mai înalţi parametri, sînt accesibile tuturor, banii luaţi de la marele capital prin impozite întreţin democraţia. De fapt, e un capitalism mai reuşit decît altele, pentru că leagă, într-un mod inedit, proiectele individului de deschiderile oferite de societate, soluţie aplicabilă într-un spaţiu geografic unde valorile credinţei nu se exprimă prin ritualuri spectaculoase, ci prin cultul muncii şi al cinstei. Spaţiul electoral este intens colorat la centru şi majoritatea e dispusă să plătească amenzile necesare pentru a evita ambuteiajele.

globul cubic

Podul Charles

– Praga de Aur detestă banii –

Primăria oraşului Praga a anulat ordinul anterior, dat cu prea mare uşurinţă: se permitea firmei de marochinărie de lux, Louis Vuitton, să organizeze finala cursei de automobile vechi. Prestigioasa cursă străbătea circuitul Budapesta-Viena-Praga şi se încheia pe podul Charles, cel mai vechi pod de piatră din Europa Centrală, ca un omagiu adus acestei părţi a continentului. Primarul arondismentului central dăduse aprobarea care presupunea interzicerea circulaţiei normale pe pod, în ziua cursei fiind rezervat participanţilor şi invitaţilor lor. Republica Cehă îşi adună cu greu un guvern, aşa că decizia de aprobare a cursei a fost un pretext minunat pentru a afirma poziţii revoluţionare, departe de tratativele politicianiste pentru posturi în administraţie, contestînd acapararea monumentului simbol de către o companie privată de obiecte de lux: „Ar însemna să transformăm un monument al patrimoniului naţional într-o prostituată culturală de vînzare" – a declarat Martin Mejstrik, fost lider student al „revoluţiei de catifea", acum senator, atunci şi acum rezident în cartierul baroc care leagă podul Charles de Oraşul Vechi *(Le Monde,* 10/11 septembrie crt.).

Alţi membrii ai autorităţilor municipale s-au distanţat de această campanie pentru că n-au lipsit din ea accentele xenofobe şi spiritul luptei de clasă, prezente în special pe forumurile de pe Internet. „Filmul documentar realizat cu această ocazie va lansa Praga în lumea întreagă fără ca noi să cheltuim un ban" – se justifica Michael Gregor. Directoarea de comunicaţii pentru Europa a firmei Louis Vuitton, care a mai organizat asemenea evenimente mediatice şi marketing, a ţinut seama de proteste şi a deplasat circuitul cu cîţiva zeci de metri, pe chei, păstrînd vederea panoramică a castelului din Praga şi a malurilor Vltavei. Reţinerile aleşilor din capitala Cehiei pot fi înţelese: podul Charles este oricum un obiectiv turistic foarte cunoscut, înghesuiala e şi aşa foarte mare, ecourile cursei nu le erau absolut necesare. Dar, în principiu, e foarte greu să vinzi ceva, cînd consideri că negustoria este o operaţie josnică şi antipatriotică. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Se naşte o idilă, hop, hop, hop!

O spun de la început – nu ştiu ce să fac. Pe de-o parte, un duh irezistibil, neîndoielnic legat de sorgintea mea ploieşteană, mă face să vă spun ce am citit/auzit mai zilele trecute. Pe de altă parte, cîteva argumente raţionale mă opresc. Nu vreau cu nici un chip să dezamăgesc pe cei care aşteaptă de la mine rigoare, analiză pertinentă, observaţie fină. În plus, ţinuta *Dilemei vechi* obligă. Şi totuşi, nu mă pot abţine să nu transform rubrica mea, măcar pentru o dată, într-un colţ de zvonuri şi speculaţii simpatice. Ei bine, fie ce-o fi, o fac.

Condoleezza Rice, secretarul de stat american, este o prezenţă cu aleasă pregnanţă. Aerul de panteră neagră, farmecul sofisticat de felină cu blana preţioasă, eleganţa şi, nu în cele din urmă, inteligenţa epatantă sînt trăsături care, potenţate de puterea pe care o deţine, o fac pe doamna Rice cu adevărat fascinantă. Ochii pătrunzători, fruntea înaltă, talia sportivă, mîinile chopiniene sînt detalii senzuale ale unui portret care, altfel, se străduieşte să rămînă în limitele obligatoriului *all business*. Totuşi, nimeni nu poate uita apariţia dnei Rice în februarie 2005, pe aerodromul militar din Wiesbaden, îmbrăcată într-o haină neagră, lungă, în falduri, închisă cu opt butoni aurii de la guler pînă sub talie şi care, în bătaia vîntului, s-a deschis suficient cît să ofere privirii o fustă neagră care se termina peste genunchi şi o pereche de cizme de piele din cele înalte şi cu toc ascuţit.

În lumea diplomatică, ministrul de Externe canadian, Peter MacKay, ar putea obţine lesne titlul de cel mai dezirabil burlac. Nu doar pentru că cercul şefilor de diplomaţii cuprinde foarte puţini becheri atractivi, dar şi pentru că dl MacKay arată foarte bine la cei 41 de ani ai săi. Originar din Noua Scoţie, dl MacKay este într-o formă fizică excelentă, posedă un zîmbet strălucitor, blond şi viguros, de anglo-saxon crescut în aer curat, are o carieră politică cît se poate de lăudabilă, îi place să conducă automobile şi are opţiuni conservatoare (ceea ce, după tabla mea de valori, e un plus). Jeanne Moss, cunoscuta corespondentă CNN, l-a numit pe dl MacKay *a hunk* – expresie colocvială care desemnează un bărbat extrem de atractiv din punct de vedere sexual.

Ei bine, presa nord-americană este plină de aluzii în legătură cu dl MacKay şi dna Rice, deşi ea este cu 11 ani mai în vîrstă. Dna Rice a mai fost subiectul unor speculaţii romantice, după ce a fost văzută la Roma plimbîndu-se cu omologul ei italian, Massimo D. Alema, dar şi al unui zvon pe care nu pot să-l cred nici să mă pici cu ceară, în care era implicat fostul ministru de Externe britanic, Jack Straw. Zburînd împreună spre Irak la bordul avionului cu care secretarul de stat american călătoreşte de obicei, dna Rice a cedat dlui Straw patul ei şi asta a aprins imaginaţia unora. Mă grăbesc să adaug, de dragul adevărului, că invitaţiile la bordul avionului ei, cinele informale, întîlnirile *tête-à-tête* şi tutuiala fac parte din stilul diplomatic al dnei Rice, aşa că nu e suficient să aflăm despre cineva că s-a plimbat pe stradă cu dna Rice sau că au rămas singuri în spatele unei uşi închise, ca să ne imaginăm cine ştie ce.

În orice caz, acum două săptămîni, „Condi" Rice a vizitat, la invitaţia lui Peter MacKay, Noua Scoţie, iar desfăşurarea evenimentelor a scos din minţi pe ziariştii de la faţa locului. Mai întîi, prima cină. A apărut imediat informaţia că ar fi fost o cină la lumina lumînărilor. Purtătorul de cuvînt al dnei Rice a trebuit să declare în mod repetat că a fost o cină perfect luminată, nu de lumînări, ci de becuri, şi că nu a fost deloc privată, de vreme ce, alături de cei doi, au participat alţi 14 diplomaţi americani şi canadieni, iar 6 gărzi de corp s-au aflat permanent de o parte şi de alta a uşii. Deja, terenul pentru speculaţii era pregătit de declaraţiile cu care dl MacKay a întîmpinat pe omologul american, acesta spunînd că este un fan al lui „Condi", că îi urmăreşte cariera de mulţi ani şi că o admiră, ceea ce a făcut presa liberală din Canada să scrie, nici mai mult, nici mai puţin, că ministrul de Externe conservator abia acum ar fi ajuns la pubertate, ruşinînd pe toată lumea cu un comportament de elev de-a VII-a îndrăgostit de doamna profesoară. Asta şi pentru că, în faţa presei, el i-a spus mereu „Doamna Rice", iar ea i-a spus mereu „Peter". A doua zi dimineaţă, dl MacKay a spus presei că a aflat ceva nou despre „Condi", şi anume că îi place briza rece a Atlanticului de Nord şi că a dormit cu fereastra deschisă. Secretarul de stat american, cu oarecare timiditate, a spus că aşa este. În fine, la plecare, dna Rice a dezvăluit că, în cadrul vizitei, i-a fost prezentată părinţilor dlui MacKay, şi a adăugat: „întotdeauna e bine să ţii o strînsă legătură cu familia pentru că ţi se aminteşte mereu de ceea ce făceai cînd aveai 5 ani". Dl MacKay s-a cam fistîcit, iar dna Rice i-a zîmbit cu aerul „ştii tu ce vreau să spun".

Ca de obicei, oriunde apare şeful diplomaţiei americane,

apar protestatarii antirăzboi. De data asta, în faţa reşedinţei pe care dna Rice a ocupat-o în Noua Scoţie, unul dintre ei a afişat un banner pe care scria „Pete, Condi, Make Love Not War", ceea ce – ca să zic aşa – mi se pare corect. Tot de dragul adevărului, trebuie să adaug că PR-iştii celor doi şefi de diplomaţii neagă sistematic orice legătură romantică între şefii lor şi, deja, par exasperaţi de speculaţiile care nu se mai termină. Asta chiar dacă mai sus-pomenită Jeanne Moss de la CNN, prezentă în Noua Scoţie, susţine că i-a văzut pe Pete şi Condi într-o dimineaţă într-un magazin de gogoşi şi că ceea ce era acolo arăta foarte clar a întîlnire *(date)*. Sau poate era doar o gogoaşă.

Cu acest text, cariera mea de raportor monden din spaţiul diplomaţiei se termină, promit. Următorul subiect ar fi trebuit să fie legat de o croazieră de-a lungul fiordurilor pe care fostul ministru al Apărării norvegian, dna Kristin Krohn Devold, a oferit-o lui Donald Rumsfeld. Au pescuit, au cinat şi, pe seară, cînd s-a lăsat răcoare şi erau pe punte cu paharele în mînă, ea i-a făcut cadou un pulover pe care i l-a aşezat, tandru, pe umeri. Ei bine, nu! Asta, nu! Cu Donald Rumsfled, nu!

ready made

„Am intrat la oficiu şi am simţit acolo un miros de oameni străini. Am întrebat-o pe V.M.: «Cine a venit?» – «Au venit lăcătuşii»."

(O.I. Scorohodova, *Cum percep lumea exterioară*, Editura de Stat – Pedagogie şi Psihologie, 1950)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

10°

Parfumul freziei, de departe,
îi era cel mai drag
de cînd cetise într-o carte
cum boarea-i, pe sub prag,

se răspîndea, la însăşi finea
romanului, de parc'
ar fi tot emanat din sinea
acestuia,-ntr-un parc

(din care, din păcate, frezia
lipsea), sub nişte nori
la fel de cenuşii ca gresia,
dar nu aşa uşori,

încît, în clipa cînd duşmanca
de ploaie, cu stropi grei,
porni, – ea îşi uită pe banca
de lemn, romanul ei,

pe-a cărui anvelopă, cine
privirea-şi cobora
citea un nume nu prea bine
vizibil: DE KOBRA.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Dosariada, noua *Daciadă*

Adevărul e că noi, intelectualii, sîntem uşor ipocriţi. Eu am aflat despre colaborarea Monei Muscă prin septembrie anul trecut. Iar cine mi-a spus – şi nu era nici măcar membru al CNSAS! – a zis aşa: „Cum, Adi, nu ştii?! Dar e *de notorietate!*". Gabriel Liiceanu, în scrisoarea sa deschisă către împricinată, spunea într-o frază că tot prin toamna trecută a aflat – şi cred că nu din aceeaşi sursă. Mircea Dinescu a scris în *Gândul,* cu luni înainte, cel puţin două tablete în care era vorba de – citez aproximativ – o foarte simpatizată femeie politician, a cărei colaborare cu Secu e secretul lui Polichinelle ş.a.m.d. Nici nu era prea greu ca *gîndul* cititorului să ajungă la Mona M. – bănuiesc că autorul chiar asta voia. Iar revista *Academia Caţavencu,* cu vreo două săptămîni înaintea „deconspirării" persoanei în cauză (puteţi verifica), îi dăruia o primă pagină întreagă, în care dna Muscă apărea ca o variantă autohtonă a cîntăreţei Tina Turner, dar sub numele de *Tina Toarnă!* Nu mai spun ce se vorbea la Timişoara sau la Arad despre Mona Muscă, în medii care mai de care mai *avizate* în privinţa celei care era (sau doar ce fusese) ministra Culturii! Colac peste pupăză, mai zilele trecute a (re)apărut şi Traian Remeş, spunînd că el cunoştea chestia despre Mona M. încă din 2000! Mă mir că întrecerea „de cînd ştiam de Mona" s-a oprit doar aici!

Cum s-ar spune, cam toată lumea ştia de mult ceea ce era de ştiut despre Mona Muscă – şi totuşi, cînd ştirea s-a confirmat, toată lumea a părut surprinsă! Aproape îţi vine să crezi că Mona M. a fost ultima iniţiată în subiect! Ceea ce pare a confirma încă o dată că soţul încornorat află ultimul ceea ce ştie deja toată suflarea uliţelor – sau, altfel spus, că România rămîne un mare sat!

Eu am convingerea că povestea cu dosarele e de ceva vreme în faza manipulării făţişe. Deja cred că am ajuns în punctul în care nu ceea ce *dosariada* scoate la iveală este interesant, ci ceea ce ea camuflează. Mizez pe inteligenţa cititorului: nu mi se pare greu de bănuit care anume dintre subiectele actualităţii sînt ţinute în plan secund de această peltea subţire cu dosarele CNSAS, din care – hai să fim serioşi! – pînă acum am aflat de Mona M., plus de alţi cinci guvizi prinşi la întîmplare, plus de Sorin Antohi şi Iustin Marchiş, care s-au denunţat singuri.

Apetitul intelectualilor de a deconspira (alţi) intelectuali

În România, de fapt, e greu să ascunzi ceva. *Ascunzişul,* la noi, nu poate fi o strategie pe termen lung – ci e doar o stratagemă de moment. E un joc – în care nimeni nu e atît de tare încît să ajungă pînă la capăt. Şi, în virtutea acestei *maxime deschideri* pentru secretul altora, iată că vine şi rîndul intelectualilor – deşi rîndul politicienilor nu s-a terminat cîtuşi de puţin! În vară beam un ceva cu gheaţă cu un coleg de la Facultatea de Istorie. Am pus cap la cap ultimele zvonuri bîrfitoare şi ele dădeau cîteva nume: ba c-ar fi Antohi, ba c-ar fi Pippidi sau Romulus Rusan (ultimele două sper să nu se confirme vreodată). Ceea ce vreau să spun e că, în toată această poveste, intelectualul pare chiar mai expus decît politicianul – tocmai pentru că el vorbeşte despre valori, principii, morală şi păcat. Şi îşi cere să-l crezi – spre deosebire de politician, care şi el vorbeşte despre aceleaşi lucruri, dar nu merge pînă-ntr-acolo încît să aibă pretenţia de a fi crezut. Uneori îmi spun că această curiozitate în privinţa *dosarelor* intelectualilor este tocmai consecinţa credibilităţii de care ei, teoretic, se bucură. De unde deci acest apetit pentru deconspirarea intelectualilor (de către alţi intelectuali)? Întîi, pentru că, ei da, curiozitatea ca atare în acest mediu e legitimă. *Intelectual curios* mi se pare un pleonasm, după cum *intelectual necurios* cred că este o contradicţie în termeni. În al doilea rînd, această curiozitate de acum este fructul stării de suspiciune generalizată în care am trăit cu toţii – şi pînă în 1990, dar şi după. Suspiciunea perpetuă nu putea să nu (ne) ducă spre o formă de schizofrenie. Toţi, după ceva pelerinaj prin cercuri intelectuale, ne-am pus întrebarea: *nu cumva X era în stare să...? Nu cumva Y era cel care...?* Apoi, e limpede că intelectualilor le plac jucăriile; iar pentru unii dintre ei aceste dosare (ale altora) la care ajung prin virtutea împrejurărilor chiar asta sînt: nişte jucării cu care se pot amuza o vreme. A patra cauză: ca oricare dintre concetăţenii săi, intelectualul român are o insaţiabilă deschidere către bîrfă şi zvon. Vă imaginaţi că intelectualii-far ai naţiunii sînt imuni la aşa ceva? Aş! Peste 30-40 de ani, memoriile generaţiei din care eu fac parte, dacă vor fi cît de cît sincere, vor fi pline de bîrfe!

Şi într-al cincelea rînd: intelectualul român nu e doar *voyeur*-ist (în dosarele altora), ci şi uşor masochist (şi astfel cercul se închide). Ipocrizia generică de care vorbeam la început ne împiedică să ne asumăm acele detalii ce dau de înţeles că aceste dosare de ieri n-ar fi strict povestea unei generaţii – ci ar fi consecinţa unei întregi istorii. Tot ar fi ceva dacă *dosariada* va duce spre discutarea locului intelectualului în societatea românească, luînd în calcul nu efectele (ca acum), ci cauzele derapărilor politice. Dacă nu, *dosariada* va rămîne doar noua *Daciadă*.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Oriana, eu şi gemenii

E prima referinţă care m-a trimis la Oriana Fallaci. Era titlul unei nuvele de Adrian Rogoz din „Colecţia de povestiri ştiinţifico-fantastice". Autorul o diviniza pe ziarista italiană, drept care i-am căutat cărţile. În româneşte se tradusese doar *Dacă moare soarele.* O carte puternică şi senzuală, Oriana mişcîndu-se cu graţie şi inteligenţă felină printre astronauţii de la Cape Canaveral, elevi îndrăgostiţi de profesoara care nu-i bagă-n seamă. Dar care-i întreabă obsesiv cine sînt ei, cine e Dumnezeu, ce caută pe lună, de ce tocmai ei? Părea niţel altceva decît Brunea-Fox! În mijlocul unui interviu aparent calm cu Henry Kissinger (puternicul, voluminosul şi afemeiatul secretar de stat), chiar în timpul războiului din Vietnam, Oriana l-a executat brusc: *„Să vorbim şi despre război. Sînteţi cumva pacifist?"*. Indiferent cine era în faţa ei, şefi de stat sau lideri religioşi, interviul lua întotdeauna forma unui portret de autor. De multe ori al interlocutorului (Khomeini, Castro, Neil Armstrong, Duvalier, Fellini), dar întotdeauna al ei înseşi: *„orice interviu mă reprezintă întîi pe mine, cu ideile mele, cu temerile mele, cu temperamentul meu şi toate astea mă fac să pun întrebări"*. I s-a reproşat adesea că nu e ziaristă, ci mai degrabă o activistă a partidului condus de Robin Hood.

Din 1958 pînă în 1976 a publicat eseuri, romane, interviuri. Despre Hollywood, NASA, avort sau rasism, dar, cumva, de fiecare dată, subiectele, care oricum au viaţa lor, se răsturnau în albia fierbinte a uneia şi aceleiaşi teme: moartea. Moartea nemachiată, inevitabilă şi totuşi absurdă. Lipsită de fanfară sau onoruri. O moarte cu care convieţuise din copilărie, cînd intrase la Florenţa în mişcarea antifascistă, alături de tatăl său, politician liberal. În 1967 politica a reapărut în faţa ei, de data asta sub chipul marcat funest al unui insurgent grec. Alekos Panagoulis era un comunist care alesese soluţia teroristă pentru alungarea dreptei de la putere. În 1967 organizase o serie de atentate împotriva premierului de dreapta Papadopoulos. Atentatele au eşuat, iar el a fost închis de regimul coloneilor. A-ncercat să evadeze de atîtea ori încît a avut onoarea unei celule special construite. În 1973, a fost eliberat în urma unei amnistii generale. După două zile a fost intervievat de Oriana Fallaci şi a urmat o dragoste eternă. A durat trei ani – în '76, Panagoulis a fost strivit într-un regizat accident de maşină. Fallaci a scris atunci *Un uomo,* romanul despre care avea să spună întotdeauna că e cartea ei favorită. I s-au făcut oferte de la Hollywood, dar a refuzat ideea unei ecranizări ce putea trăda esenţele, doar de ea ştiute, ale acelui revoluţionar, amant, erou, activist, terorist, martir şi cine mai ştie cîte. După asta, a evadat din lumea scrisului.

Nu mult. În 1992 publica *Inshallah,* un roman semidocumentar despre atentatele sinucigaşe, oficializate de arabi în războiul libanez. Da, fusese reporter de război şi în Vietnam, şi în revoltele din Mexic din 1968, şi în Războiul din Golf. Scrisese, dar lumea rămînea surdă şi oarbă. Pentru signiora Fallaci, prăbuşirea gemenilor din 11 septembrie 2001 a fost prea mult. Deşi îi învinuise adesea pe americani de naivitate culturală (sau poate tocmai de aia), „tigroaica maşinii de scris" s-a aruncat în prima linie a războiului lumilor. Cu maximă virulenţă. Cartea rezultată, *Mînia şi Orgoliul,* a stîrnit o epidemie de psoriazis mental. Şi printre musulmanii culpabilizaţi, şi printre creştinii care-şi aşteaptă corecţi sfîrşitul, într-un Occident epuizat moral, pe care Oriana-l numea „Eurabia". Ultimul ei volum, *Forţa raţiunii,* încearcă să pătrundă sensul agresivităţii islamice, dar şi rădăcinile devitalizării Europei. Fiind o expertă, a citat şi aforismele pe care i le destăinuise de mult însuşi ayatollahul Khomeini. Iată unul: *„Bărbatul care a avut relaţii sexuale cu un animal, de exemplu cu o oaie, nu trebuie să-l mănînce. Ar comite un mare păcat."* Pe 15 septembrie, la Florenţa, Oriana a mutat bătălia cu cancerul în alt teren. Pe 16, Asociaţia Musulmanilor Italieni a comunicat că se bucură. *Una donna!*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

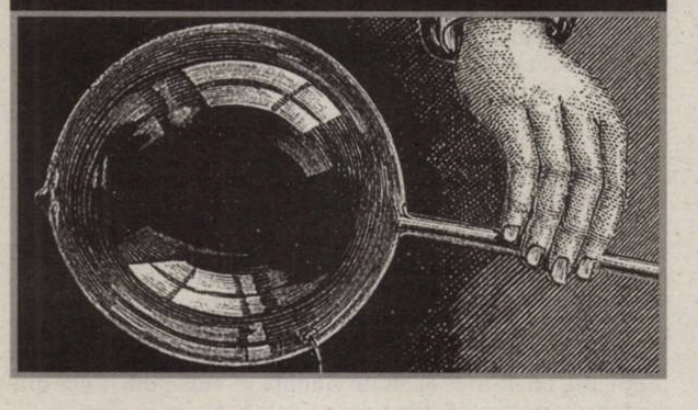

Intimitate

Nu am pretenţia că am inventat eu Internetul, dar să ştiţi că am prezis creşterea bloggingului încă din 1973, chiar înainte de apariţia computerului personal. Am scris atunci o poezie numită „Noua Gazetă" care spunea, printre altele: „Vreau să fiu redactorul unui ziar rău şi luminat la minte. / Ziarul va apărea de două ori pe zi, de patru ori pe noapte. / Cititorii vor fi afurisiţi, nervoşi şi gata să ucidă pentru cauză. / O să fie un belşug de cauze, cîte una pe ceas, iar în ediţiile de seară, una în fiecare minută. / Cauzele vor fi biologice şi spirituale şi vor incita la război pentru diferenţe moleculare. / Teroriştii moleculari aflaţi în ascunzişuri vor scrie scrisori redacţiei. / Două persoane, bărbat şi femeie, pe nume Toleranţă şi Intoleranţă, / vor avea în sarcină iubirea şi luminile".

Am citat pe larg din acest poem de tinereţe nu numai pentru că el face dovada faptului că sînt profet, ci şi pentru că scriam poezie a dracului de bună. Nu este recomandabil să îţi recitești operele de tinereţe, aşa cum nu este recomandabil să priveşti în trecut, cînd erai plin de viaţă, puternic, fălos şi strălucitor. Opusul lui „strălucitor" este „să n-ai habar". Pe bune, ăştia strică tinereţea pe tineri, dar asta numai dacă priveşti retrospectiv. Iar acesta este un lux căruia nu trebuie să i te dedai, dacă ai norocul să ajungi la bătrîneţe, pentru că trecutul este o oglindă care străluce şi îţi suge sufletul. În orice zi dată pe pămînt, mai mulţi sînt cei care mor din cauza căderii în oglinda trecutului, decît cei care cad de pe cal sau sînt striviţi în accidente rutiere.

Cînd am scris poezia aceea habar nu aveam că în 2006, orice persoană trăitoare pe lume va avea putinţa de a-şi transmite, zi de zi, cele mai intime gînduri către un nou sistem nervos public care-i uneşte pe toţi oamenii. În 1973, încă mai sufeream de trauma guvernelor totalitariste care urmăreau fiecare gînd al supuşilor lor şi foloseau cele aflate pentru a-i îngrozi şi a-i îngenunchea. Urmărirea era un lucru rău, intimitatea era sacrosanctă. În 2006, încă mai credem că intimitatea este un drept al omului şi îi aducem osanale prefăcute. Orice companie care foloseşte date personale, trebuie să trimită spre lume tone de angajamente inutile despre oh, vai, cît de scrupuloasă va fi în protejarea informaţiilor tale. În realitate, aceste angajamente nu sînt decît încă şi mai mulţi copaci ucişi doar pentru a respecta litera unor legi fără sens. Intimitatea înseamnă prea puţin în această epocă a computerelor personale. Oricine poate afla, în doar cîteva minute, tot ce vrea să afle despre tine şi cu toţii sînt gata să transmită oricui tot ce se vrea ştiut. De fapt, chiar mai mult decît se vrea ştiut.

Dorinţa de a expune în faţa lumii tot ce simte sau trăieşte cineva şi dorinţa de a tranforma acestea într-un buletin de ştiri urgent reprezintă un proces inexorabil, o boală care progresează şi duce la ştergerea oricărei diferenţe. Orice gînd embrionar sau incident trecător îmbracă o personalitate, un trup destinat consumului. Bloggerii produc trupuri moleculare umplute cu sentimente exacerbate, umflate de semnificaţii ca nişte baloane. Acest gen de comunicare nu este prietenos, este mai degrabă o ameninţare. Fluxul permanent de informaţii este o formă de viol. Evident, nu te sileşte nimeni să citeşti bloggurile tuturor sau să te laşi prins de clipocirea tot mai epileptică a televiziunii, dar eşti oricum prizonier, fără de scăpare. Tu – şi prin asta înţeleg „toţi" – eşti luat cu arcanul de înadată ce păşeşti în secolul XXI. Dacă te-ai născut înainte ca această comunicare să fi devenit obligatorie, te poţi simţi ademenit să priveşti în urmă, la un trecut oarecum mai nevinovat. Şi apoi poţi să cazi în el, ca o păsăruică orbită.

Mare răsfăţ să fii comentator săptămînal, şi nu unul minut-cu-minut!

traducere de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Mari români şi mici turnători

– tot o scrisoare deschisă –

Dragi concetăţeni,

Vă mai aduceţi aminte de bancul acela cu Ştrul care, handicapat din naştere, se duce, în cărucior, la centrul NASA de recrutare a cosmonauţilor, doar pentru a le spune că pe el să nu conteze? Ei bine, în această avalanşă de expertiză moral-civică din ultima vreme, mă simt şi eu dator să vă scriu pentru a vă spune că pe mine să nu contaţi: n-am fost informator (poate pentru că nu m-a racolat nimeni) şi nu am fost disident (probabil pentru că nu mi-a trecut prin cap aşa ceva). Şi nu voi fi comentator – şi cu atît mai puţin judecător – al celor care au fost şi una, şi alta (cazul cel mai răspîndit, se pare...) pentru simplul motiv că îmi lipsesc criteriile *publice* de a aprecia aceste fapte publice. Despre aspectul lor personal am şi eu, ca tot omul, părerile, sentimentele şi umorile mele – ba chiar şi propriile criterii morale – pe care le păstrez însă pentru discuţiile de taină cu soţia mea.

Nu mă interesează? Nu trebuie judecat? E prea tîrziu şi, ca atare, inutil?

Nici una din toate acestea. Este – ce-i drept – suspect de tîrziu, dar niciodată prea tîrziu şi cîtuşi de puţin inutil. Iar aceşti oameni trebuie judecaţi, iar această judecare (judecată?) ne priveşte pe toţi! Nu în asta constă – cred eu – problema, ci tocmai în faptul că ne priveşte pe *toţi,* că este deci o problemă *publică* (un „rău public", ce are deci acelaşi regim cu „binele public"), ce se cere discutată şi judecată, în consecinţă, după criterii *univoce* şi *comune*. Or, instituţiile legii nu au ajuns (încă) la o definiţie univocă a vinei incriminate, iar „societatea civilă" nu a avut şi nu are (încă) nici o viziune comună asupra problemei în discuţie.

În aceste condiţii, dosariada, cu ai săi (mai mult sau mai puţin) mari turnători, face o concurenţă neloaială – şi total nepotrivită! – „Marilor români" de la TVR. Vă mai aduceţi aminte, presupun, că toată lumea bună a criticat lipsa de criterii, mai exact totala bulibăşeală a criteriilor de comparare şi ierarhizare a acestor „mari români". Doar că, ceea ce era spus explicit, de la început, a devenit clar, şi pentru lumea bună, pe parcurs: „topul" nu era un scop, ci un mijloc, o modalitate de marketing pentru a vinde „maselor" o marfă greu vandabilă: puţină cultură. Din acest punct de vedere, emisiunea şi-a atins scopul. Dan C. Mihăilescu relata astfel o scenă de genul următor, petrecută undeva peste gard: *Iese Ştefan cel Mare! Ba nu, Carol I e mai tare!* Tudor Giurgiu este probabil încîntat: ce-şi putea dori mai mult decît ca oameni care, cu siguranţă, nu citiseră prea mult în viaţa lor despre Ştefan cel Mare sau Carol I, să se dispute acum în stradă care e mai tare dintre ei doi?

Acelaşi lucru se întîmplă şi în cazul „dosariadei". „Frizerul meu dezbate intens cazul Mona Muscă, taximetristul care m-a dus ieri la mall m-a abordat locvace în problema dosarului dlui Meleşcanu" – povesteşte Sever Voinescu. Foarte bine! Problema este însă dacă, în acest caz, asta s-a dorit? Oare e suficient sau necesar sau bine ca oameni care nu auziseră în viaţa lor despre părintele Marchiş sau despre Sorin Antohi să se dispute în stradă care e mai păcătos dintre ei? Există, într-adevăr, un registru în care cele două „competiţii" se întîlnesc: toată lumea vorbeşte atît despre „mari români", cît şi despre „mici turnători". Dar asta este ceea ce se urmărea?

Dacă aparenta bulibăşeală a criteriilor era o strategie în cazul „Marilor români", ea riscă să fie o imensă gafă în cazul „Micilor (sau marilor!) turnători". Şi, ciudat, nimeni nu pare a mai fi scandalizat de data aceasta, fiecare în parte şi toţi laolaltă fiind convinşi – s-ar zice – că se află în posesia adevăratelor criterii şi procedează aşa cum trebuie să procedeze. Iar ceea ce Sever Voinescu consideră, entuziast, o „recrudescenţă a moralei" nu este – mi-e teamă – decît o alimentare a mult prea umanei bîrfe. Dacă problema este însă a noastră, este publică, este naţională, ea nu poate fi tratată decît public şi naţional şi nu de la caz la caz, individual şi umoral: azi, Mona Muscă este pusă la zid fără drept de apel, dar peste cîteva zile, în cazul părintelui Marchiş, se suspendă judecata şi rămîn doar „întrebările"; pe Carol Sebastian l-au cam lichidat „colegii", dar în cazul lui Sorin Antohi „colegii" sînt mai degrabă reţinuţi; iar cînd se ajunge la incriminarea unui triunghi fatidic Vadim-Teoctist-Muscă, mie începe să-mi scape ceva, îmi iau criteriile şi mă duc să mă culc.

Şi totuşi, într-un fel este simplu: pentru a putea judeca, pentru a avea criterii adecvate de judecare, trebuie să ştii mai întîi ceea ce vrei. Or, aici revine marea noastră problemă: nu ştim ce vrem ca naţiune, nu avem un „proiect de societate". Este valabil şi în acest caz: ce vrem, de fapt, cu această lustraţie tîrzie ce se transformă într-o „dosariadă" precoce? Ca sistemul comunist să nu se repete? Ca, după atîţia ani de postcomunism, să nu ne mai conducă tot „ăia"? – normal, dar, mai exact, cine sîntem „noi" şi cine sînt „ăia"? Să-i pedepsim pe vinovaţi? – de acord, dar trebuie definită noţiunea de vină în acest caz, precum şi modalitatea de pedeapsă. Să înţelegem ce a fost comunismul ca să nu se mai repete şi să ne eliberăm de el? – foarte bine, dar atunci trebuie început în amonte de lustraţie. Toate aceste întrebări – şi alte cîteva – sînt legitime şi fiecare în parte poate sta – şi a stat în diferite ţări – la baza unui proiect de viitor şi a unor strategii sociale corespunzătoare şi (mai mult sau mai puţin) distincte. Toate acestea sînt *probleme sociale,* comune adică societăţii noastre ca societate şi nu doar *dileme morale* ale unora sau altora. Sînt probleme ce pot fi discutate şi ar fi trebuit dezbătute în spaţiul public. În aceasta constă „societatea civilă"!

Din păcate, problemele comune ale lustraţiei se destramă astfel sub ochii noştri într-o competiţie de cazuri particulare şi individuale, iar viziunea politică ia chipul psihologiei individuale, utilizată de fiecare după fire şi oportunităţi. Societatea civilă începe să semene astfel şi ea cu un fel de top de „mari civili", dosariada devenind şi o bună ocazie de primenire de toamnă a componenţei acestei societăţi selecte: ia să vedem, pe cine mai băgăm, pe cine mai scoatem?

După cum spuneam, pe mine să nu contaţi!

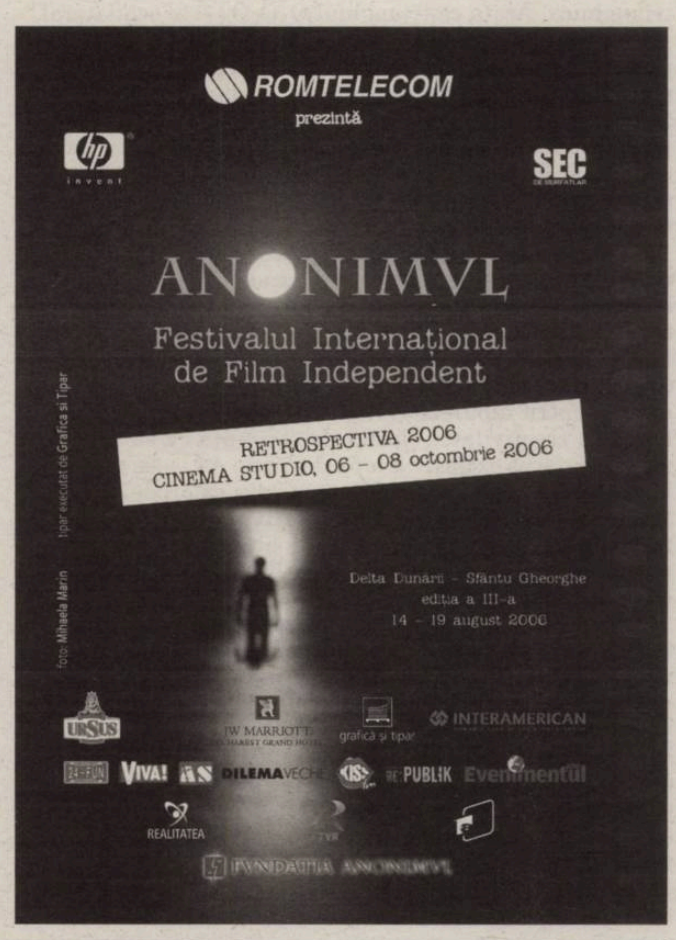

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Vîrstele Pieţei Palatului (II)

În afară de megalomania care-i gîdilă pe edilii Capitalei şi pe cîte un arhitect ambiţios, Piaţa are două probleme majore: una, că are nevoie de un mare parking subteran, şi cealaltă, că s-a format anarhic, prin intervenţii rupte de context.

Cît priveşte prima problemă, nu-mi îngădui, ca nespecialist, decît sugestii. De ce nu s-ar excava sub carosabil în spatele Muzeului de Artă, în zona dintre Sala Mică şi Sala Palatului, unde oricum sînt parcate zeci de maşini? Sau chiar, oricît ar fi de îndrăzneaţă propunerea – de costuri să nu mai vorbim –, demolarea Sălii Palatului, locul congreselor de aplaudaci ai partidului, ar înlătura o clădire mătăhăloasă şi urîtă, dînd astfel cîmp liber pentru cîştigătorii unui concurs de arhitectură.

Despre cum s-a înjghebat Piaţa, înregistrînd pe rînd transformările istorice prin care au trecut Bucureştii, ar fi mai multe de spus. Cel mai vechi dintre monumentele care străjuiesc acest spaţiu întins ca o palmă deschisă este biserica pe care Iordache Creţulescu a înălţat-o în 1722, cînd situaţia politică începuse să se stabilizeze, după tragedia în care pierise socrul său Brâncoveanu, iar osemintele aceluia fuseseră aduse să se odihnească sub o piatră fără nume la Sf. Gheorghe. Din hanul vecin n-a mai rămas nici urmă, fiind sacrificat în 1938, pentru a extinde curtea Palatului Regal, operaţie care a suprimat şi strada Sfîntul Ionică, cu amintirile ei sindicaliste, şi casa colonelului D. Creţulescu, unde s-au adunat la 11 februarie 1866 conspiratorii ce aveau să dea buzna în dormitorul lui Cuza. Biserica, o splendoare de veche artă românească, a fost restaurată de arhitectul Ştefan Bălş, iar blocul de alături, cu librăriile de la parter şi cu birourile Securităţii în creştet, este una din operele lui G.M. Cantacuzino. Nu pot să nu-mi aduc aminte că amîndoi aceşti boieri ai planşetei au suferit ani de zile în închisorile comuniste.

Traversînd Calea Victoriei în direcţia fostului CC, constatăm că frontul de blocuri „Romarta" a înlocuit un şirag de clădiri din secolul XIX, printre care faimoasa băcănie Dragomir Niculescu şi librăria „Hachette", care se înfigea adînc în piaţă. Între ele şi faţada de stil fascist care se potriveşte destinaţiilor succesive ale Ministerului de Interne din 1938 se întindea strada Raymond Poincaré. Bombardamentele îndreptate asupra Palatului Regal după 23 August 1944, care au distrus şi Teatrul Naţional, au deschis acel cap de perspectivă pe care Richard Bordenache l-a astupat cu calcanul decorat cu fîntîni arteziene căruia colegii arhitectului de la Şcoala din Roma îi ziceau în glumă „Palazzo Calcagna". În ultima vreme, guvernările postdecembriste au plasat acolo fiecare cîte un monument, în totală inadecvare unul cu altul şi cu fundalul pe care se profilează.

Între Palat şi Fundaţie se ridica, din 1939, statuia ecvestră a lui Carol I, întemeietorul bibliotecii. Cea mai frumoasă dintre cele trei lucrări cu care sculptorul Mestrovici a împodobit Capitala a fost topită de comunişti. Ar fi de văzut dacă, în arhivele muzeelor din Zagreb şi Split ale marelui artist croat, se mai găsesc documente care să permită restaurarea. Dar, din cauza celorlalte monumente cu care călăreţul regal s-ar potrivi ca nuca în perete, piaţa ar deveni un depozit de statui.

Acest perimetru mişcător este încadrat de cîteva puncte ferme: la nord, hotelul Hilton, fostul Athénée Palace (refăcut azi, din păcate, fără frizeria „Ionică" de pe vremuri) unde s-au împletit atîtea intrigi politice sau sentimentale; la vest, palatul, care, după incendiul din 1927, a căpătat forma actuală în 1935-1937, trecînd apoi prin încercarea focului în 1944 şi la sfîrşitul lui 1989. Latura de est începea cu Ateneul, construit în 1886 şi anii următori, după planurile arhitectului francez Albert Galleron. Acest gen de instituţie culturală, caracteristic pentru secolul XIX, mai există la Madrid şi la Geneva, pe cînd la Londra a devenit un club. Restaurantul „Cina", casa boierească a Neculeştilor, familie care poseda multe terenuri pe Podul Mogoşoaiei, pînă în Piaţa Amzei, se învecinează cu Fundaţia Regală, renăscută ca fenixul din cenuşă, dar fără cărţile ei preţioase, unele arse şi altele vîndute pe sub mînă. Casa din spatele ei, păstrată cîtva timp ca ruină şi care a adăpostit o expoziţie despre victimele Securităţii, fusese consulatul austro-ungar pe vremea lui Carol I. Clădirea care, pentru generaţia noastră, s-a identificat cu Comitetul Central, încheie această latură a pieţei.

Trimiterile la istoria mai veche sau mai nouă se încrucişează într-un joc complicat. A-i suprapune încă o intervenţie, cea mai agresivă, e desigur mai mult decît ar suporta acest spaţiu încărcat de trecut. E timpul să-l lăsăm în pace, mai ales că şi centrul politic s-a deplasat, fiind astăzi divizat între Piaţa Constituţiei, Cotroceni şi Piaţa Victoriei.

La 1907, Frédéric Damé, autorul unei preţioase descrieri a Bucureştilor în care a trăit, scria: „Primarul actual, domnul Mihail Cantacuzino, a pus la concurs un plan de sistematizare a oraşului. Sperăm ca acest proiect să fie aprobat pentru a fi executat în chip metodic şi cu spirit de continuitate". Şi adăuga, ca dovadă că ne cunoştea bine: „Vai, spiritul de continuitate este ceea ce lipseşte cel mai tare în România".

Cristi NEAGOE

artivisme

Se dă un triunghi oarecare ABC

Ne plimbam pe strada Arthur Verona cînd prietenul meu Lori, plin de entuziasm, mi-a arătat un stencil pe gardul sediului OAR. Îmi mai vorbise de el – era desenul unei probleme de geometrie în plan, cu tot cu „ce se dă" şi „ce se cere". Ca la carte, parcă-i şi vedeam coperta ruginie de carton moale, poros. Sentimentul de stranietate era prea mare ca să nu ne oprim. „Ia un triunghi oarecare ABC. Construieşte pe laturile lui triunghiurile echilaterale ABC', BCA', CAB'. Notează cu O_1, O_2 şi O_3 centrele acestor triunghiuri. Arată că triunghiul $O_1O_2O_3$ este echilateral."

Am mai văzut unul lîngă Ciuri-Buri, în Amzei, de unde-mi iau uneori de mîncare cînd mă grăbesc. Chiar sub placa comemorativă despre fosta găzduire a lui Nichita Stănescu de către respectivul imobil. Lori zice că stencilurile astea sînt ale lui Alexe. Lui Alexe îi place să lucreze cu tăieturi fine, cu filigrane, deci se prea poate să aibă dreptate. Pe site-ul lui (www.alexe.ro) am mai văzut cîteva care te duc cu gîndul la asta.

Nu contează prea mult de cine-s făcute, pe Alexe nu pare să-l intereseze foarte tare recunoaşterea internaţională, faima de *street artist*. El îşi face treaba de designer, fotograf şi ilustrator, foarte bine, e poate cel mai tare *packaging designer* din România, creează afişe, site-uri, din cînd în cînd mai colaborează cu Paul Derşidan la ceva visual-uri pentru albumele lui Yvat. Tot din cînd în cînd îşi foloseşte creativitatea lipsită de stridenţă ca să inventeze un scaun făcut exclusiv din foi de hîrtie A4 (care poate ţine vreo 150 kg), ca să fotografieze texturi şi culori de duminică, să facă stickere rotunde cu detalii secvenţiale, unităţi macroscopice de *real-life*. Şi multe alte chestii. Mergeţi pe site-ul lui, găsiţi acolo aproape tot. N-are sens să vă descriu eu ce puteţi vedea singuri.

Problema de geometrie ţine de şcoala generală, cred. Am încercat s-o rezolv, n-am reuşit. Textul de mai jos, acela cu italice, poate fi sărit de cei care n-au acum răbdare. El reprezintă o parte din introspecţiile mele de-a lungul cîtorva ore bune, în care am stat cu creionul în mînă deasupra hîrtiei încercînd să-mi amintesc ce s-a întîmplat cu cei 12 ani pe care i-am petrecut studiind intensiv matematica (cam 10-12 ore pe săptămînă) cu nişte profesori torţionari (de fapt, doar profa din liceu m-a ţinut sub un regim de teroare, restul au fost OK):

Ca să demonstrez că triunghiul respectiv e echilateral, trebuie fie să arăt că laturile sale sînt egale, fie că unghiurile lui au cîte 60 de grade. M-am gîndit mai întîi că, fiind centre de greutate în triunghiuri echilaterale, O_1, O_2 şi O_3 sînt în acelaşi timp şi punctele de intersecţie a bisectoarelor şi a înălţimilor din respectivele triunghiuri. De aici am putut trage cîteva informaţii despre care mi-am zis c-o s-ajute. De pildă, dacă numesc M_1 punctul de intersecţie dintre CO_1 şi AB, atunci lungimea lui O_1M_1 este o treime din lungimea lui $C'M_1$. Iar lungimea lui $C'M_1$ o pot afla din triunghiul dreptunghic $C'M_1A$. Avem $AC'=c$, $AM_1=c/2$, deci $C'M_1=c*sqr(5)/2$ (asta înseamnă „c înmulţit cu radical din 5, împărţit la 2"). Prin urmare, $O_1M_1= c*sqr(5)/6$. Voilà! *După care mi-am dat seama că, de fapt, nu prea am ce face cu informaţia asta, fiindcă nu pot afla cu ea nici măcar micul segment din latura O_1O_3 care se găseşte în interiorul triunghiului B'CA. Cu atît mai puţin segmentul din interiorul ABC. Drumul pe care o apucasem era greşit. Ar fi trebuit, poate, să mă leg de unghiuri, să demonstrez că sînt egale. Dar şi asta mi se părea destul de aiurea. Nu reuşeam să găsesc o figură măsurabilă în care să le încadrez, în afară de triunghiul căruia trebuia să-i demonstrez echiangularitatea, eşuînd să evit demonstraţia circulară. După care m-am complicat tot mai mult, identificînd relaţii inutile, rescriind, de fapt, aceleaşi lucruri pe care nu le ştiam în formule mai complicate. De pildă, folosind teorema lui Pitagora generalizată în triunghiul oarecare AO_1O_3 (care conţinea latura O_1O_3 de care aveam eu nevoie), am aflat nici mai mult, nici mai puţin decît că lungimea lui O_1O_3 este radical din 5 pe 3 înmulţit cu radical din c^2+b^2 minus $2bc*cos(O_1AO_3)$; a, b, c fiind notaţiile pe care le-am folosit pentru laturile triunghiului ABC (a=BC ş.a.m.d.). Na, acum ziceţi şi voi, ce să fac eu cu asta? Aş fi putut să dau şi celorlalte laturi o descriere similară a lungimii lor. Şi dup-aia?*

Am bătut cîmpii în felul acesta vreo patru ore sau mai bine, iar treaba asta m-a făcut să mă simt excelent, chiar dacă n-am ajuns nicăieri. Şi în liceu mi se întîmpla uneori să simt o bucurie intensă, fie că găseam sau nu rezolvarea elegantă a vreunei probleme geometrice. Procesul în sine era psihoactiv. Cîteva ore după aceea, privirea îmi era încărcată cu linii şi puncte, cu litere prime, secunde, terţe, dar şi cu multă încredere în funcţionarea ordonată a lumii. În mintea mea dansau secvenţial Menelaus, Ceva, Heron, Thales şi Pitagora, mai ales Pitagora. Îl preţuiam pe ascuns

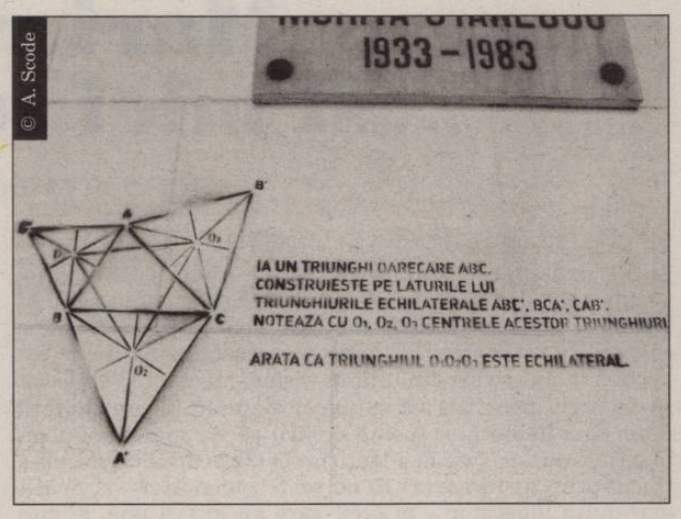

pe Euclid, chiar dacă ştiam că nu mai are de mult dreptate, decît într-o zonă foarte restrînsă. Asta mi-l apropia mai mult. Acum, ceea ce numesc „bucurie geometrică" are o legătură mai strînsă în capul meu cu ketamina decît cu nostalgia de licean. Aştept un stencil cu demonstraţia.

*Texte și opinii de: Alfred DUMITRESCU (psiholog) ● Stela GIURGEANU ● Mircea KIVU (sociolog) ● Marin MĂLDĂREANU (comisar-șef, Direcția de Ordine Publică a Poliției) ● Adina POPESCU ● Manuela ȘTEFĂNESCU (APADOR-CH) ● **Coordonatorul temei:** Andrei Manolescu*

O poză cu poliția

În zilele Revoluției, într-un vagon de metrou a dat buzna un milițian ce fusese fugărit: cu spaima citindu-i-se pe figură, cu nasturii de la uniformă rupți și cu epoleții atîrnînd. Nu știu dacă făcuse ceva sau dacă furia mulțimii se descărcase asupra lui doar pentru că purta acea uniformă urîtă, care ajunsese în conștiința populară să fie asociată represiunii comuniste. A fost momentul cotiturii, din care lucrurile au început să se schimbe, și de atunci, chiar au evoluat mult. Nu însă într-atît de mult încît să ne facă să uităm complet imaginea milițienilor din vremea comunismului. Există deja polițiști care se poartă ca la carte, dar reversul e încă mult prea prezent. Ziarele sînt pline de abuzuri și de infracțiuni săvîrșite tocmai de oamenii legii. O evoluție, în ultima vreme, ar fi că aceste abuzuri sînt dezvăluite și sancționate mai prompt. Iar polițiștii cu mentalități vechi sau care nu și-au înțeles rostul profesiei sînt surprinși tot mai des în ofsaid, într-o societate care se emancipează, are alte pretenții și reacționează la comportamente care altădată erau trecute cu vederea. Foarte multe asemenea abuzuri au fost chiar înregistrate video. Totul se vede astăzi și, dacă nu se vede, în cele din urmă tot se află, dar unii polițiști par a nu realiza acest lucru cît se poate de simplu. Ce se mai poate observa cu ochiul liber este că mulți polițiști au un comportament nesigur. Unora le e frică de consecințe, dacă au de-a face cu cineva care poate da un telefon superiorilor lor. Alții pornesc de la binecunoscuta prezumție de vinovăție. Pentru ei toți cetățenii sînt niște potențiali infractori. Sînt mai degrabă inamicii sau cei de la care se poate scoate ceva profit, decît cei pe care ar trebui să-i protejeze. Puțini polițiști par a avea conștiința că sînt plătiți din banii cetățenilor și, în orice caz, mult mai important în ochii lor pare a fi ce zic șefii, cei de la care-și primesc banii în mod efectiv și singurii care le pot crea probleme cu adevărat. În Marea Britanie, unde comportamentul polițiștilor e exemplar (chiar dacă se mai petrec și acolo abuzuri; anul trecut chiar a fost împușcat în metrou un nevinovat, considerat a fi terorist), dacă îi abordezi pe stradă pentru o informație sau o reclamație, poți avea surprize de proporții. Pentru că iau poziție de drepți și salută cu mîna la chipiu zicînd răspicat: „Yes, sir!". Cînd vi s-a întîmplat să vă salute un polițist român ca pe superiorul lui? Un alt experiment ar fi acela de a poza un polițist britanic. Vei constata cît de mîndru devine dintr-odată. E poate de prisos să mai spun ce fel de discuții se pot isca sau chiar în ce belele poți intra dacă vrei să faci o fotografie unui polițist din România. În cel mai bun caz, ești privit cu suspiciune. E un comportament care arată că mulți dintre polițiștii noștri „nu stau bine pe picioare", cum se spune. Pare fie că nu-și înțeleg menirea, fie că ar avea ceva de ascuns (ei știu mai bine ce). Se poartă ca și cum activitatea lor ar fi ceva rușinos. Încă ne miră situațiile în care reacționează prompt, sînt serviabili și ne rezolvă problemele. De ani buni Ministerul de Interne are consilieri britanici, ceea ce poate fi o alegere fericită în principiu, dacă nu cumva între timp s-or fi „adaptat" și aceștia la „realitățile" noastre.

*Mergînd însă mai departe... În America, un agent FBI povestea la un post de televiziune că, deși face periodic antrenamente fizice sau pentru folosirea armelor, numai o dată în toată cariera lui a fost obligat să folosească pistolul. În schimb – spunea el – nu e zi de lucru în care să nu se confrunte cu probleme etice. Lucruri pentru care a înțeles că trebuie să se pregătească în mod special. Polițiștii noștri au sau ar trebui să aibă, la rîndul lor, asemenea probleme și un asemenea gen de pregătire. În Occident autoritatea poliției e mare. Ea se bazează și pe un comportament constant și previzibil din partea oamenilor în uniformă. Chiar și la manifestațiile violente aceștia acționează după reguli știute de ambele părți. Demonstranții își descarcă furia asupra lor, aruncă cu pietre sau chiar cu sticle cu benzină și încasează, la rîndu-le, gaze lacrimogene sau bastoane de cauciuc. Chiar dacă destul de violent, totul seamănă cu un joc. Rar se folosesc alte tipuri de arme sau de obiecte. Iar în Marea Britanie, ca să dăm din nou acest exemplu, nu se fac niciodată arestări în timpul unei asemenea manifestații. Huliganii sînt însă filmați și dacă au săvîrșit ceva ieșit din comun sînt căutați mai tîrziu pentru a fi arestați. În altă ordine de idei, lumea din Occident se supune unor reguli pentru că i s-a dovedit prin exemple că asta nu e decît în folosul ei. Dacă ți se spune, de pildă, să te culci la pămînt, știi că așa e bine să faci și că, dacă ești nevinovat, nu are ce să ți se întîmple (cel puțin din partea oamenilor legii). Aici, nu e nimeni așa de sigur că nu i se întîmplă nimic într-o asemenea împrejurare. Nu vorbim de excepțiile care pot apărea oriunde, ci de situațiile curente, de atmosfera generală și de încrederea dintre cetățeni și polițiști. Iar în numărul de față încercăm să facem o poză, un instantaneu, poliției noastre (să vedem dacă stă) și a stadiului relației la care a ajuns cu cetățenii, cu doar trei luni înainte de mult așteptata recunoaștere a integrării noastre în lumea civilizată. (**A. M.**)*

Mircea KIVU

Polițistul, prietenul omului

Mai de mult, i se spunea Miliția. În (prea) scurt timp, pe aceleași mașini, clădiri și legitimații, silaba *mi-* a fost înlocuită cu *po-*, dar avea să mai treacă mult pînă la adevărata răsturnare (*AITILOP* fiind o instituție a epocii postmoderne). De fapt, întrebarea e dacă pînă la urmă răsturnarea (cea reală) s-a și produs. Ea ar presupune două procese: o redefinire a statutului asumat de purtătorul de uniformă și o schimbare radicală a modului de raportare a cetățeanului la reprezentanții instituției în cauză.

Pentru ca schimbarea să nu fie doar de titulatură, era necesar ca purtătorul de uniformă să se transforme, nu doar din SERgent în Agent, ci din instrument de exercitare a puterii, în instrument de exercitare a libertății individuale. Adică, să devină, din salariatul statului, salariatul cetățeanului. Desigur, el va continua să semneze statul de salarii (sau, mai nou, să-i fie alimentat cardul) tot de la stat, problema fiind dacă el exercită puterea cu care este învestit, în folosul cetățeanului sau în cel al autorității. Într-un stat democratic, autoritatea (demnitarul) este teoretic în serviciul cetățeanului, dar asta e chiar prea de tot abstract, adică mai e tare mult pînă acolo. De exemplu, dacă polițistul care stă dimineața pe strada Izvor cu misiunea de a opri circulația din sens invers, de cîte ori o mașină trebuie să facă la stînga pentru a intra în curtea Parlamentului s-ar muta cîțiva metri mai sus, unde ar încerca să *fluidizeze* o intersecție mereu sufocată, ar fi un pas în sensul enunțat mai sus. Evident, acest aspect al schimbării ține mai degrabă de mentalitatea celor care conduc instituția, și mai puțin de a executanților (omul în uniformă stă în intersecția respectivă pentru că a primit un consemn).

Cealălalt termen al ecuației este felul în care se raportează cetățeanul la omul cu uniformă (și alte accesorii, unele chiar contondente). Îmi amintesc o scenă petrecută cu ceva ani în urmă, cînd conduceam pe șoselele patriei avînd alături o simpatică englezoaică (pe pașaportul ei scria „supusă a Majestății Sale", deci nu chiar cetățean, asta ar explica cîte ceva). Inevitabil, în apropierea unui control radar, colegii de trafic de pe celălalt sens îmi semnalau cu farurile iminentul pericol (știți despre ce vorbesc, nu insist). Rugat să explic ce se întîmplă, am făcut-o cu oarece mîndrie patriotică (ce ingenioși sîntem, cîtă solidaritate etc.). Femeia s-a arătat tare mirată, replica ei fiind de genul „bine, dar omul ăla care goneşte ca nebunul îşi pune viaţa în pericol, ba mi-o pune şi pe a mea sau a altor semeni cu care riscă să se ciocnească în următoarele minute – eu mai degrabă aş semnala poliţistului prezenţa în zonă a unui inconştient periculos".

Sondajele de opinie arată ca între 40% şi 45% dintre adulţi declară că au încredere în poliţie, ceea ce e mai bine decît în cazul altor instituţii cu rol asemănător (justiţia, mai ales). Totuşi, procentul spune un lucru îngrijorător: este mai probabil ca, dacă un om asistă întîmplător la spargerea unei maşini, să prefere să nu se bage, decît să anunţe poliţia.

Am înţeles din istoria asta că alterarea relaţiei cetăţean-poliţist s-ar putea datora şi faptului că, din motive istorice, ne-am obişnuit să preferăm a nu avea de-a face cu omul în uniformă. Din partea unora (mai vîrstnici), reflexul ar putea fi explicat prin gesturi mai vechi (oare?) ale reprezentanţilor „organelor", întîlnirea cu ei soldîndu-se mai întotdeauna cu neplăceri mai mici sau mai mari, pentru că nu-mi amintesc din partea miliţienilor alte acţiuni decît cele punitive (asta, dacă fac abstracţie de filmele cu BD). Cît timp eu, cetăţean, mă voi păzi de a avea a face cu poliţistul, eficienţa acestuia, de a mă proteja de cei răi, va fi inevitabil scăzută.

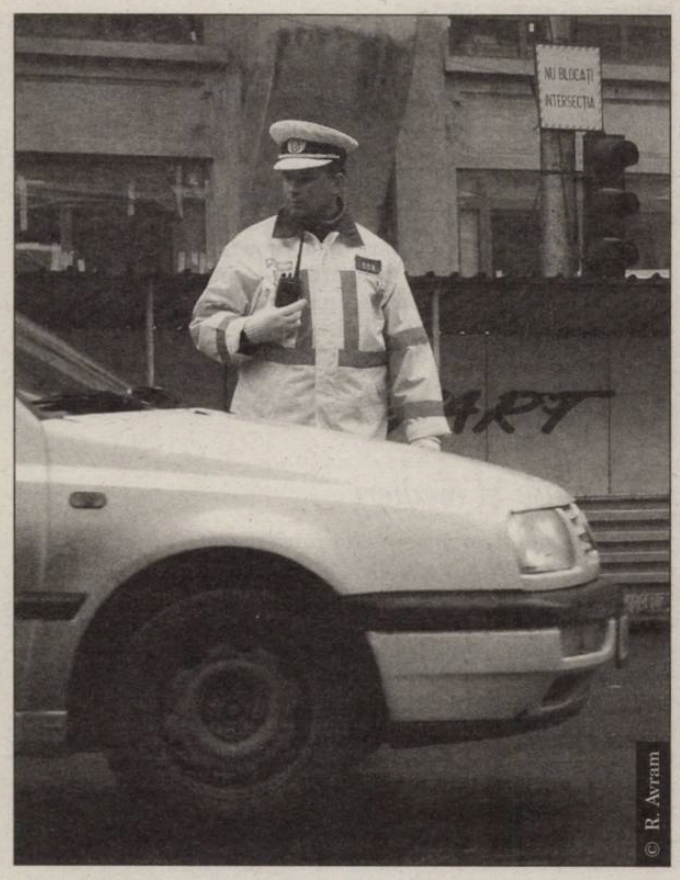

Conştienţi de asta, mai-marii poliţiei au iscat – sau se străduiesc să o facă – o nouă specie de poliţişti. Ei par a nu avea altă treabă în afara celei de a deveni simpatici. Li se spune poliţişti de proximitate, au fotografia afişată în holul blocului, de obicei poartă o mapă în locul bastonului de cauciuc. Sexul frumos e din ce în ce mai des prezent în echipaj. Se plimbă agale, cîte doi, mîncîndu-şi sandvişul, pe aleile cvartalului. Nu ştiu de ce, adolescenţii care obişnuiau să se giugiulească seara într-unul din „unghiurile moarte" dintre blocuri, şi care nu au văzut un miliţian decît în filmul susmenţionat, dispar subit la apariţia maşinilor nou-nouţe ale *AITILOP*iei. Asta înseamnă că mai e de lucrat.

Un bucureştean şi soţia acestuia au fost bătuţi de poliţişti ai Secţiei 22, sub privirile mai multor martori. „Vajnicii oameni ai legii" veniseră să aplaneze un conflict izbucnit între soţii Lucian şi Maria Tamaris şi un preot, vecin cu ei, pe care cei doi îl acuză că le-a încălcat proprietatea. *(Evenimentul zilei,* 29 iulie 2006)

Bărbatul bătut de cei patru poliţişti constănţeni a murit ieri-dimineaţă la Spitalul de Urgenţă Constanţa. (...) Pacientul nu şi-a revenit nici o clipă de la bătaia încasată pe 8 august, de la oamenii legii (...), el a fost văzut pe strada Portiţei din Constanţa, încercînd să descuie porţile unor case. Un vecin a chemat poliţia, care a trimis la sesizare două echipaje. Cei patru agenţi de poliţie au dezlegat misterul „spărgătorului de case". „Gionea era ameţit de băutură", au spus ei, şi avea un tirbuşon în mînă. Alarmă falsă, deci. Bărbatul nu încerca defel să pătrundă prin efracţie în casele oamenilor. Dar asta nu l-a iertat de corecţia poliţiştilor. Deşi nu a schiţat nici un gest de agresiune, Viorel Gionea a fost bătut cu pumnii şi picioarele ca pe ringul de K1. *(Gândul,* 19 august 2005)

Toată conducerea poliţiei Constanţa a fost demisă ieri, după ce patru tineri purtători de uniformă au băgat în comă un bărbat aflat în stare de ebrietate. Reprezentanţii Ministerului de Interne recunosc că violenţele poliţiştilor au devenit o adevărată problemă, ajungînd să se vorbească chiar de comportamente deviante. *(Cotidianul,* 12 august 2005)

Adrian Ion, de 40 de ani, din Răuceşti, judeţul Neamţ, a fost arestat la sfîrşitul săptămînii trecute după ce a bătut doi poliţişti şi le-a distrus maşina. El a fost acuzat de ultraj şi conducere sub influenţa alcoolului. *(Evenimentul zilei,* 10 mai 2005)

Arma de foc şi comunicarea

– interviu cu Marin MĂLDĂREANU, comisar-şef la Direcţia de Ordine Publică a Poliţiei –

Care-i situaţia în prezent cu formarea poliţiei comunitare, cea subordonată primăriilor?

Discuţia a început în 2005 şi e încă în desfăşurare. Legea 371 nu a ieşit aşa cum ar trebui şi, practic, gardienii publici, cu mici modificări în atribuţii, au fost transformaţi în poliţie comunitară. Unii propun acum ca toată poliţia de ordine publică şi circulaţie să treacă în subordinea primăriilor, alţii se opun şi atrag atenţia ce ar însemna să mai dai unui primar pe cap şi poliţia. Noi am făcut un proiect-pilot pe care l-am experimentat în cîteva municipii. Propunerea noastră este să fie sporite atribuţiile poliţiei comunitare cu probleme aflate în domeniul primăriilor: parcuri, cimitire, parcări, probleme de mediu şi controalele în zona comerţului. Nu credem că e cazul însă să dăm toată poliţia de ordine publică şi de circulaţie primăriilor. Noi am propus chiar să le detaşăm poliţişti de la noi, pînă se pune pe roate noua structură. Dar, unele oraşe cu posibilităţi financiare mai mari au deja asemenea poliţii. De exemplu, în judeţul Prahova toate oraşele au poliţie comunitară şi la fel şi aproape jumătate din comune.

Dar în momentul actual, nu e o confuzie între cele două tipuri de poliţie, între atribuţiile lor?

Ba da, e o confuzie, mai ales că sînt şi mai multe proiecte de lege şi pentru că deja unul dintre acestea, deşi avea aviz negativ de la Guvern, a trecut prin Senat. A fost respins apoi la Cameră. Mai e şi problema banilor pentru poliţiştii comunitari. Ei sînt plătiţi, la ora actuală, ca funcţionari publici şi au lefuri foarte mici. Noi am lăsat în suspensie în proiectul nostru această chestiune, pe care va trebui s-o rezolve Ministerul Finanţelor.

Între pasivitate şi abuz

Ştiu că unele neclarităţi sînt şi în legile care privesc acţiunile poliţiei şi că acestea vă creează probleme la anumite tipuri de intervenţie.

Noi avem un manual de bune practici în care am mai reglementat unele lucruri, am comasat reguli de procedură şi le-am pus într-o formă mai accesibilă pentru a fi mai uşor de reţinut. Dar mai avem probleme legislative. Nu mai există – cum se ştie – închisoare contravenţională. Foarte bine. Dar nu mai există nici munca în folosul comunităţii. Iar legea 61 privind amenzile contravenţionale e ineficientă pentru că multe asemenea amenzi nu sînt plătite şi nu pot fi executate. Executarea silită e foarte complicată, iar unele persoane nici nu sînt solvabile. Neplata amenzii nu se mai transformă deci nici în închisoare, nici în muncă în folosul comunităţii.

Am văzut şi am auzit că există diverse situaţii în care poliţiştii nu ştiu cum să acţioneze, au tot felul de reţineri? De ce se întîmplă asta?

Cred că la busculade, de exemplu, au reţineri să intervină mai energic pentru a nu fi acuzaţi că au lovit pe cineva sau mai ştiu eu ce.

Pe de altă parte, există în aceeaşi măsură şi intervenţii mult mai dure decît ar cere-o anumite situaţii.

Ce să spun, asta mai depinde şi de om.

Se fac testări periodice asupra poliţiştilor?

Se fac şi testări fizice, de cunoştinţe profesionale, de tactică. Sînt trimestriale şi obligatorii.

Sînt luate în serios sau sînt mai mult formale?

Noi încercăm să le facem cît mai serios, dar mai depinde şi de managerii din diverse locuri, de oamenii care le fac.

Cum ţineţi echilibrul între a-i încuraja pe poliţişti să-şi facă datoria, să intervină atunci cînd e cazul, şi a-i obliga să nu depăşească nişte limite în intervenţie?

Aici avem probleme majore în două situaţii care urmează a fi mai bine reglementate prin lege. Una priveşte uzul de armă. Azi sînt în vigoare nişte prevederi vechi. Se aşteaptă acum ca fiecare instituţie care are arme în dotare să-şi facă propriile reglementări care vor fi apoi înglobate în legislaţie. Noi am elaborat propriul proiect, în care luăm în considerare reglementările europene şi drepturile omului. Şi unde se prevede că se face uz de armă doar cînd se pune în pericol viaţa cuiva sau la infracţiuni foarte grave, de tipul atentatelor. Nu cred că mai e cazul să punem în noua lege situaţiile prevăzute acum şi care permit folosirea armei atunci cînd cineva nu opreşte la somaţie (nu e cazul, mai ales dacă n-ai indicii serioase că ar fi săvîrşit cine ştie ce infracţiune gravă). Uzul de armă nu trebuie să se facă aşa, în orice fel de împrejurare.

Acum se mai face uz de armă împotriva celor care nu se opresc la somaţie?

Se mai întîmplă. Dar, de obicei se trage în aer. A mai fost un caz la Hunedoara cînd un poliţist a tras asupra unui individ care l-a atacat cu toporul. Scena a fost şi filmată. Poliţistul a fost practic obligat să facă uz de armă, dar mai multe organizaţii pentru drepturile omului au criticat acea intervenţie. Situaţiile astea sînt, oricum, foarte delicate.

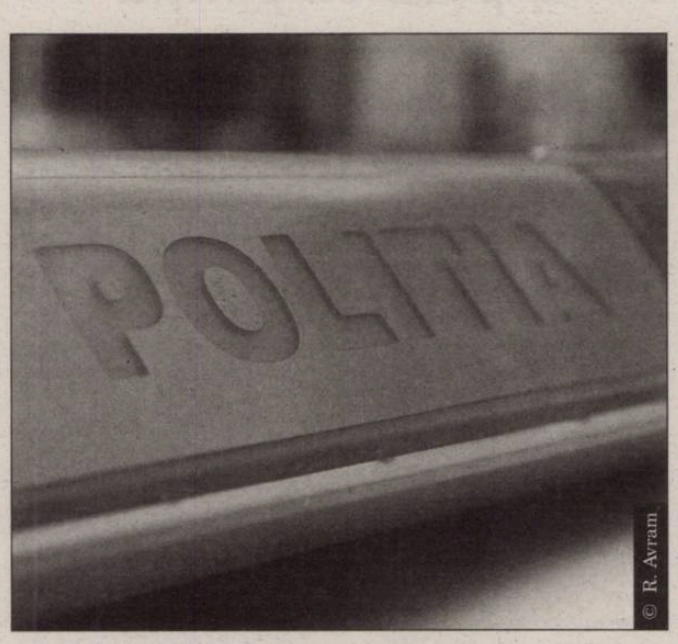

Dar mai avem un gen de cazuri care ar trebui mai bine reglementate. Este vorba de cele care reclamă intrarea poliţistului într-o zonă privată. Constituţia prevede că există anumite derogări care se fac prin lege de la principiul inviolabilităţii domiciliului. Or, printre aceste derogări se menţionează în Constituţie şi încălcarea ordinii publice. Or, legea care să prevadă aceste situaţii, nu există. Noi vrem să introducem în legea privind ordinea publică o prevedere care să dea voie poliţistului să intre într-o locuinţă sau într-o firmă privată, fără acordul proprietarului, în cazuri grave de încălcare a ordinii publice şi care nu pot fi rezolvate altfel. Acum, de exemplu, nu se poate interveni dacă cineva pune muzică foarte tare şi deranjează un cartier întreg. Dar sigur, şi asta e o iniţiativă care stîrneşte discuţii.

Ce se mai fură

Există anumite tipuri de infracţiuni cu care vă confruntaţi mai des în ultima vreme?

Ele depind de zonă şi chiar de sezon. Vara sînt mai multe tîlhării prin smulgeri de lănţişoare sau telefoane mobile. Cînd e cald, acestea sînt mai la vedere. În zonele rurale avem infracţiuni silvice foarte răspîndite, iar acum, toamna, încep furturile de produse agricole de pe cîmp, se fură în haită, cum se zice. Ne confruntăm de asemenea cu furturi de metale. De exemplu, se fură materiale de la stîlpii de înaltă tensiune şi au fost şi morţi, hoţi care s-au curentat.

Se mai fură din conductele de petrol?

S-au redus mult furturile mici, adică sînt mai puţini *bidonarii*, cum le ziceam noi. Cei care luau cu un bidon sau două. Acum se fură mai organizat. Am avut cazuri cu cisterne, sînt reţele întregi.

La furturile de produse agricole ce puteţi face? Cred că sînt la scară foarte mare. În unele sate e chiar un obicei. Şi ştiu că sînt zone în care, dacă cineva începe culesul, toţi ceilalţi merg şi ei pe cîmp să culeagă (chiar dacă recolta nu s-a copt). Pentru că, odată început culesul, nimeni nu mai e sigur că „nu se culege" şi de la el, dacă nu e de faţă.

Aici şi oamenii ar trebui să-şi angajeze paznici. Acum însă, poliţia are mai multe maşini şi e mai mobilă, poate parcurge distanţe mai mari, mai repede. Dar mai avem o problemă. Pînă acum, infracţiunile mici, de lovire sau ameninţare, erau soluţionate prin plîngeri prealabile care se depuneau la judecătorii. Legea s-a modificat şi toate aceste plîngeri se vor depune la poliţie. Vom primi în plus şi toate plîngerile anterioare depuse la judecătorii şi nesoluţionate. Noi estimăm că e vorba de vreo 180 de mii de asemenea plîngeri.

Reclamaţii şi medieri

Aici mi-aduc aminte de altă problemă a poliţiei. E vorba de pasarea oamenilor atunci cînd i se adresează cu vreo problemă. De încercarea de a-i descuraja să depună plîngere.

Unii preluau plîngerile şi le transmiteau la judecătorii. Alţii, în schimb, poate că nu doreau să se mai încarce cu tot felul de asemenea lucruri. Acum vor fi obligaţi să preia asemenea plîngeri. Sigur că poliţiştii vor fi astfel mai informaţi cu ce se întîmplă în cartierul lor, dar mă întreb cum ne vom descurca cu un asemenea volum de muncă. În plus, poliţiştii vor trebui să facă şi multe împăcări între părţi, pe care înainte le făceau judecătorii.

Sînt destul de pregătiţi poliţiştii pentru a şti cum să-i trateze pe oameni, cum să medieze un conflict?

S-au făcut o serie de cursuri cu specialişti din alte ţări. Recent cu elveţieni, care au pregătit nişte ofiţeri. Analiză tranzacţională zic ei acestui domeniu. Avem deja acum şi specialişti proprii în aşa ceva.

Dar a făcut fiecare poliţist un asemenea curs?

Nu neapărat cu străinii, dar în fiecare judeţ avem cîte doi formatori – cum se numesc ei –, unul pe zona urbană, altul pe zona rurală şi aceştia fac tot felul de pregătiri cu poliţiştii, inclusiv astfel de lucruri legate de comunicare. Dar aş mai spune un lucru. În ultima vreme a crescut foarte mult numărul infracţiunilor de ultraj la adresa poliţiştilor. Nu ştiu dacă e vorba de o creştere a agresivităţii autorilor sau de o scădere de autoritate a poliţiştilor. Ce ştiu însă e că s-au scos insulta şi calomnia din Codul Penal. Cu alte cuvinte, s-a dat liber şi la înjurat poliţişti. Foarte bine, nimic de comentat. Numai că, în legea noastră, dacă un poliţist jigneşte o persoană e considerat abuz în funcţie. Mi se pare că, din acest punct de vedere, nu există o echivalenţă între comportamentul cerut cetăţenilor obişnuiţi şi cel căruia trebuie să i se supună poliţiştii.

Poliţia constănţeană a ascuns timp de cinci zile faptul că un ofiţer superior, fost şef al serviciului Resurse Umane din cadrul IPJ Constanţa, aflat în stare de ebrietate, a omorît o femeie de 58 de ani care traversa strada pe trecerea de pietoni. După incident, comisarul Iulian Ploieşteanu a fugit de la locul faptei. Deşi presa a aflat despre caz, poliţia a refuzat să ofere informaţii, pe motiv că îl caută pe Omar Hayssam şi că poliţistul era în timpul său liber (...) Victima sa, Maria Solomon, era soacra unui poliţist. *(Evenimentul zilei,* 26 iulie 2006)

Un poliţist bucureştean şi tatăl său au fost reţinuţi ieri de procurori, după ce au încercat să mituiască un ofiţer de la poliţia Balş. (...) El şi tatăl său au fost prinşi de anchetatori chiar în momentul în care ofereau ofiţerului de la Poliţia Balş 1,8 milioane de lei. În schimbul şpăgii, ofiţerul ar fi trebuit să-l scape pe tînărul său coleg de o acuzaţie de viol. *(Evenimentul zilei*, 24 martie 2006)

Conducerea Inspectoratului de Poliţie al Judeţului Hunedoara a decis ieri sancţionarea a patru poliţişti, pentru lipsa de reacţie în cazul tinerei răpite şi duse „la produs" în Caransebeş (...). În 9 ianuarie, Alexandra F., în vîrstă de 21 de ani, a fost răpită de un cunoscut şi dusă într-un local de noapte din Caransebeş. Patronii localului au torturat-o, astfel încît să accepte să se prostitueze. După mai bine de o săptămînă, tînăra a reuşit să-şi sune familia. În momentul în care părinţii au alertat Poliţia Hunedoara rugîndu-i pe poliţişti să-i ajute să-şi recupereze fata, aceştia le-au răspuns că trebuie să se adreseze Poliţiei din Caransebeş. *(Evenimentul zilei*, 3 februarie 2006)

...verificarea gratiilor de la ferestrele din arest se face cu un *ciocan de lemn,* instrument cel puţin bizar pentru secolul XXI, care alimentează suspiciuni cu privire la modul real de utilizare. APADOR-CH cere renunţarea la acest obiect primitiv. (Din raportul APADOR-CH asupra vizitei în arestul secţiei 9 de poliţie din Bucureşti, 20 iulie 2006)

Procurorii anticorupţie de la Oradea au decimat practic poliţia de frontieră din cadrul Inspectoratului Judeţean al Poliţiei de Frontieră (IGPF) Satu Mare, trimiţînd în judecată nu mai puţin de 25 de agenţi de poliţie şi 4 ofiţeri (...). Din probele adunate de DNA reiese faptul că poliţiştii în cauză transformaseră intrările în spaţiul Schengen în puncte de colectare a mitei. Pe această filieră, în perioada 2003 – 2005 au plecat sau au revenit din Uniunea Europeană 1000 de persoane care nu puteau trece, în mod legal, graniţa. (*Gândul*, 4 iulie 2006)

Potrivit ultimului Eurobarometru, în ţările membre, în curs de aderare sau candidate la aderarea în Uniunea Europeană infracţionalitatea e considerată de cetăţeni ca fiind pe locul al treilea printre motivele de îngrijorare, după şomaj şi problemele economice. Cei mai îngrijoraţi de infracţionalitate sînt irlandezii (51%), urmaţi de ciprioţi (46%) şi lituanieni (44%). Pe locul al patrulea urmează danezii (43%). Cei mai puţini îngrijoraţi de această problemă se arată a fi luxemburghezii (10%). Românii sînt aproximativ la jumătatea clasamentului (28%). Procentul mediu în noile ţări membre UE este de 27%, iar în cele vechi de 22%.

Adina POPESCU

Forțe de ordine și cai putere

Gheorghe Andreșan a fost, pe rînd, șofer de autobuz, de TIR, taximetrist particular, șofer de autocar, de microbuz și, acum, din nou, taximetrist. „Am început să lucrez încă de pe vremea lui Ceaușescu, mai întîi la o autobază din București, unde făceam curse prin tot felul de sate din județele limitrofe. Mai ales înspre Giurgiu și Teleorman am mers. Pe vremea aia, milițienii erau mai cu frică și, mai ales fiind pe autobuz, nu am avut probleme... Acum nici nu-ți vine să crezi cît de inventivi au devenit ăștia de la circulație! Scornesc tot felul de acte pe care, chipurile, trebuie să le ai la tine sau se prefac că e ceva în neregulă cu licența, autorizația sau chiar cu verificarea RAR. Ba că n-are nu știu ce ștampilă, ba că ștampila e rotundă și că trebuia să fie una pătrată sau invers, ba că semnătura șefului de tură nu e valabilă...“

Șoferul ne povestește doar o mică parte din situațiile în care „a căzut la pace“ cu poliția. Sau „s-a înțeles“ cu agentul. Ori „l-a cinstit“. „I-a dat de-o bere.“ „L-a uns ca să nu mai scîrțîie din gură.“ „L-a înfruptat!“ „I-a plătit cotizația.“ „I-a dat dreptu' lui!“

În urma experiențelor sale personale, putem emite cîteva „reguli“ de bază care ne învață cum să procedăm ca să ieșim cît mai ieftin din confruntarea cu oamenii în uniformă.

Iată „regulile șoferului hîrșîit de meserie“:

● Dacă ai greșit, trebuie să fii cît mai umil. Să-ți recunoști greșeala. Să promiți că nu mai faci! „Și musai să inventezi o poveste înduioșătoare despre cei cinci copilași de acasă, despre mama bolnavă spre care te grăbeai sau, de ce nu, despre moartea unui prieten drag despre care tocmai ai aflat“ – ne sfătuiește Andreșan.

● „Dacă te-au prins cu radarul și aveai 75 în localitate, să nu începi să faci scandal că nu aveai viteză sau că aparatul lor e stricat! Nu reușești decît să-i enervezi și să-i determini să te ia la puricat. Și nu există să nu-ți mai găsească încă ceva, mai ales dacă ai o mașină mai veche de cîțiva ani... Cel mai bine este să încerci să fii înțelegător, să le spui că «asta e!, am cam exagerat cu viteza, cît e amenda? mamă! din ce o s-o plătesc eu acum?! cred că nu-i mai iau lu' ăla micu' geacă pentru la iarnă», bla-bla-bla... Vei vedea că ori îți vor trece în procesul-verbal o viteză mai mică, să zicem 68-69 km/h, ori vor zice: «Hai, nene, dă o sută, două aici și pleacă!»“

● Trebuie să fii un bun psiholog. Sînt unii care îți spun ei de la obraz: „hai, nene, să ne înțelegem!“. Dar pe alții trebuie să îi rogi. După negociere, următoarea etapă constă în „plasarea“ șpăgii. „Merge să ungi un polițist și dacă te-a prins beat la volan sau dacă ai făcut un accident fără victime. Și la alea cu victime merge, dar costă mult de tot și nu se bagă decît unii. Dar la chestiile astea, mai simple, se pretează aproape oricine!“ – spune Andreșan. „Dacă ești cu băutura în nas, fără 50 de dolari nu-ți scapi carnetul. Dacă ai făcut praf o mașină pentru că nu ai cedat trecerea sau ai trecut pe roșu, dai vreo 200 de dolari că să iasă culpa comună în procesul-verbal“ – mai adaugă el.

● Cum se dă șpaga? Bancnota se face sul, ori se îndoaie de mai multe ori, ori se introduce sub cartea de identitate, ori între ea și permis. „Chestia este să nu se vadă. Apoi ori dai noroc cu polițistul, așa, ca-n filme, ori îi dai actele.“

● Există însă și cazuri mai „speciale“. „Sînt unii care opresc mașinile de marfă sau pe ăștia care distribuie produse doar ca să facă rost de o ciungă pentru copii sau de un detergent pentru nevastă. Dacă nu ai actele în regulă, gaborul își face, fără rușine, aprovizionarea pe un an de zile. Am prieteni care au descărcat jumătate din furgonetă în curtea polițistului, pentru că nu aveau facturi și îi amenința ăla cu pușcăria“ – povestește șoferul.

● Ce ne facem însă, dacă polițistul este pus pe luat șpagă și caută motive de amendă? „Atunci este cel mai nasol pentru că nu știi cum să procedezi. Unii sînt foarte bățoși, se ceartă cu gaborul și cîteodată scapă. Dar altădată, dacă îl enervezi pe agent, în loc să i se facă frică, îți dă o amendă de nu te vezi...“ – explică șoferul „cu vechime“.

Din „regulile“ de mai sus, putem deduce o „lege“ a negocierii: trebuie să negociezi șpaga la sînge!

Pentru a înțelege și mai bine sistemul, vom analiza două exemple (furnizate de șoferul Marius G., din București):

a) șoferul Costel are o Dacie amărîtă de prin '85, care aproape că se dezmembrează pe șosea, în drum spre casa de la țară unde merge la culesul viei. Circulă cu viteză regulamentară, pentru că mașina nu poate da mai mult.

b) șoferul Geo conduce un 4x4 și se deplasează cu 220/h spre vila sa de la Snagov.

În ambele exemple, cel puțin un echipaj de poliție îi va opri pe cei doi șoferi.

În exemplul *a*, poliția îi va găsi nenumărate hibe mașinii lui Costel, iar amenda se va ridica la o sumă considerabilă. Acesta se va plînge că-i om sărac și că merge să-și culeagă amărîta de vie, pentru a obține un amărît de vin, pe care-l va vinde cu cincizeci de mii kilu', colegilor de serviciu, bugetari. După ce-i vor asculta povestea, polițiștii se vor înduioșa și vor băga în buzunar două, trei sute de mii, eventual smulgîndu-i lui Costel promisiunea că, peste ceva timp, se vor alege și cu o damigeană de vin, tot pe DN1, pe la Ciolpani.

În exemplul *b*, Geo nu va sta la discuții și nu va da nici un fel de explicații. Va marca repede o bancnotă mare pentru că se grăbește. Riscul lui Geo este însă ca polițiștii să fie nemulțumiți de atitudinea sa disprețuitoare și invidioși din cauză de „4x4“, așa că se simt încurajați să pluseze. Așadar, mărimea șpăgii poate fi stabilită de situația ta materială sau de marca mașinii. Totuși, în cele mai multe cazuri, timpul pierdut la negociere va fi același.

Pe baza observării fenomenelor ce apar frecvent pe șoselele patriei noastre, precum și pe baza unor experiențe trăite pe propria piele, se poate stabili că interacțiunea dintre șoferi și forțele de ordine „de la circulație“ este rezultatul variației valorii numerice a vitezei legale și determină, de cele mai multe ori, schimbarea direcției de mișcare a propriului tău autovehicol, care deviază spre dreapta, respectiv la marginea drumului.

Vă propunem următorul experiment:

Autorul: Vitezomanu' Gică; Locul experimentului: Șoseaua București-Urziceni; Șpaga: 500.000 lei.

Pe șoseaua București-Urziceni, Gică își experimenta cunoștințele de șoferie, circulînd într-o localitate cu 137 km/h. La o curbă, radarele poliției stăteau la datorie, ascunse în niște boscheți. Șoferul Gică a fost tras pe dreapta, în pofida faptului că era „dotat“ cu detector de radar.

„S-au șmecherit și și-au pus un buton separat prin care te înregistrează instantaneu, fără a mai da vreo șansă detectorului să-și facă banii. Asta am aflat mai tîrziu, după ce «am cotizat». Erau foarte mîndri de invenția lor“ – declară ulterior Gică.

Polițiștii n-au avut timp „să-l agațe“ pe șofer, așa că s-au lansat într-o urmărire, cu girofare. Gică a continuat experimentul: deși i-a văzut din timp, „i-a plimbat“ pînă în satul următor unde, în sfîrșit, a încetinit viteza. Apoi, a început scandalul.

„...cum îmi permit să circul cu viteza aia în localitate, de ce n-am oprit la semnalele agentului de circulație și au mai găsit ei că aveam și parbrizul spart. I-am lăsat să-și spună poezia în care îți explicau ce ai făcut și ce amenzi poți încasa pentru asta, bla, bla, bla... Au fost chiar amabili, dîndu-mi voie să aleg dintre două amenzi...“

Rezultatul experimentului: La un moment dat, unul dintre polițiști, care nu intervenise pînă atunci în discuție, l-a tras pe șofer de-o parte și i-a spus senin să „cotizeze“ un milion. Gică s-a prefăcut uimit, s-a dus pînă la mașină și s-a întors cu cinci sute de mii. Polițistul i-a luat fără să mai zică nimic, fără nici o jenă; a strîmbat puțin din nas și i-a făcut semn colegului să-i înapoieze șoferului actele.

(fragmente din *Manualul de Șpagă*. „Mărturiile“ aparțin participanților benevoli la campania „Nu da șpagă!“)

Stela GIURGEANU

Themis și mesagerul său rural

...Într-o comună din Prahova, Cerașu, într-o bună dimineață, un pădurar a prins un hoț. Hoțul tăia în neștire brazi de pe o proprietate privată (despre brazii ăștia aveam să aflu că ar fi avut cîteva sute de ani). Este așadar prins, legat și dus întins la secția de poliție. Aici, una din două: ori proprietarii se constituie parte civilă și-l aruncă (și pe sine așijderea) în tenebrele sistemului judiciar, ori totul rămîne la buna înțelegere, dosarul hoțului plecînd doar înspre Judeteană, unde probabil va fi fost pierdut într-un noian de alte dosare. În orice caz, de la secția de poliție, infractorul n-a putut ieși fără măcar o pedeapsă pilduitoare: i s-a impus, așadar, ca pe propriile puteri, cu caii personali, cu spatele particular... etc., să care din deal toți brazii tăiați (ilegal) și să îi depună (legal), taman în curtea proprietarilor. Așa s-au trezit aceștia, a doua zi, blocați, la propriu, în propriile case, de bușteni aduși de infractor, în spiritul legii. Pedeapsa i-a convenit însă de minune hoțului care se văita, nu de spate, ci de: „da' numa' nu mă dați în judecată, că vă aduc mintenaș și alții... cîți copaci vreți... și de-ai voștri, da, da' și de-ai altora, nu contează, numa' să mă lăsați să scap!“

...Cam acestea ar fi infracțiunile la sat. Cam acestea, pedepsele. Pentru că aici vorbim totuși de comunități mici, cuprinse de fenomenul „toată lumea cunoaște pe toată lumea“, de un timp molcom și cumva rupt de realitatea tumultului urban. Dacă de veșnicie mai dai, de infracțiuni „serioase“ nu prea.

„...Există mici găinării, cîte un scandal cu bătaie pe la discoteca locală, puțină violență în familie“ – îmi descrie, pe scurt, juristul primăriei din Comloșu Mare, tabloul infracțional al satului de frontieră, infracțiuni minore, care și astea se petrec însă „o dată la nu știu cîți ani!“.

Despre pedepsele aplicate hoților, „găinarilor“, aflu că funcționează cam același sistem de „bună vecinătate“. Aici, cultivatorii de pămînt au picat pînă la urmă la „pace“ cu hoții. Adică, după recoltare, aceștia au dreptul să intre pe tarla și să adune ce a mai rămas, ordonat și cu acordul proprietarului. Scopul acestei învoieli? Oricum se fură, măcar să se facă ordonat, nu „în devălmășie“.

Trecînd însă de micile tocmeli între hoț (care în aceste condiții își cam depășește statutul, devenind un fel de cunoscut de conjunctură al proprietarului), ajungem direct la oamenii legii. În primul rînd, cum arată sediul.

Dacă vă imaginați o încăpere banală, cu un șef de post care moțăie plictisit într-un colț, veți avea o mare surpriză.

Pentru că sediul de aici arată într-adevăr a sediu de poliție. (Aflu însă și că este cam printre singurele de acest fel din întregul județ.) Modern, echipat cu calculator multifuncțional, cu fax și imprimantă, cu telefoane și xerox. Cît despre transparență și accesibilitate, acestea te întîmpină încă de la ferestrele clădirii, unde sînt, direct afișate, numerele de mobil ale polițiștilor (trei la număr, patru cu șeful de poliție). Arest – mi se spune – nu există, dar în clipa în care cineva este reținut, este ori dus direct la Judeteană, ori Judeteana vine după el. Infractorul prins nu rămîne astfel, mai mult de 24 de ore în sat.

Care este relația oamenilor cu poliția? (și pun întrebarea asta, gîndindu-mă că de multe ori, la oraș, cînd trec pe lîngă cîte un om al legii, am impresia că ceva-ceva tot am făcut eu, chiar dacă nu știu, și că polițistul e musai că mă va dibui.)

„Cel puțin aici, la Comloș, a dispărut frica de poliție. Și cred că asta se datorează și faptului că șeful de post este un om calm, cu răbdare și un bun ascultător, dar și pentru că le-a impus celorlalți trei niște reguli de bun-simț.“

Despre șeful de post mai aflu cum că este un om „popular“, că „ajută în cazurile de evidență a populației“, că socializează cu sătenii pe la cîte un tenis sau fotbal, „dar care este și imparțial, cînd trebuie să fie imparțial“.

Ce înseamnă totuși să fii polițist la sat?

În primul rînd, chiar dacă doi dintre ei se mai ocupă și cu agricultura, unul avînd pămînt aici, iar șeful de post fiind un legumicultor cu sere, renumit în toată zona, și la sat ești polițist 24 de ore din 24. Se lucrează în ture, cel puțin unul dintre ei este de găsit tot timpul. Străzile? Sînt patrulate, iar de cînd toate posturile de poliție rurale din România au fost dotate cu mașini Logan, mașini inscripționate cu „Poliția Rurală“, patrulările au devenit de-a dreptul o adevărată plăcere.

Cît despre relația poliției de sat cu cea judeteană, și schițez aici o amintire de film american în care FBI-ul intră pe tarlaua unui oarecare post de poliție local, dînd peste nas șerifului neaoș cu aere de superioritate – mi se zîmbește: aici nu se întîmplă așa ceva. „Atît timp cît îți faci treaba, nimeni n-are nimic cu tine. Nu intervine nimeni peste ei. De socializat? De obicei se întîlnesc la diverse evenimente, Ziua Poliției, sau pe la cîte un eveniment de prin administrație...“

Întreb și despre descentralizarea poliției, cum a afectat această decizie atribuțiile și activitatea poliției rurale.

„Pînă la urmă – mi se mai răspunde – într-o comunitate rurală, poliția este și comunitară, și de proximitate...“ fiind, pe scurt, mesagerul total al lui Themis, zeița justiției, în orice direcție ar fi el chemat.

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 22 septembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

Nu există control din afara sistemului

– Interviu cu Manuela ŞTEFĂNESCU de la APADOR-CH –

Ştiu că instituţia la care lucraţi (Asociaţia pentru Apărarea Drepturilor Omului – Comitetul Helsinki) s-a ocupat de-a lungul timpului de abuzurile săvîrşite de poliţişti. Aţi observat vreo evoluţie în această privinţă, în ultima vreme? S-a schimbat ceva?

În 2002, s-a obţinut în sfîrşit demilitarizarea poliţiei, o chestiune cerută cu insistenţă, ani de-a rîndul, de către societătatea civilă din România. Demilitarizarea ar fi trebuit, aşa cum doream noi, să aibă drept primă şi cea mai importantă consecinţă, schimbarea atitudinii poliţiştilor şi a relaţiei dintre poliţişti şi persoanele fizice. Din păcate, acest lucru nu prea s-a întîmplat sau nu prea se vede în momentul de faţă. Ideea era a unei relaţii normale între poliţist şi cetăţeni, nu cea de teamă, care duce pînă la urmă la o retragere, la o reacţie aproape de apărare din partea persoanelor. În al doilea rînd, demilitarizarea, în viziunea noastră, trebuia să aibă drept consecinţă o reglementare a investigaţiilor eventualelor abuzuri ale poliţiei. Pentru că, pînă în 2002, eventualele abuzuri erau investigate de parchetul militar, pentru că poliţiştii erau militari şi exista suspiciunea unei acoperiri a acestor abuzuri.

Exista un fel de solidaritate de breaslă, de castă?

Exact. Prin demilitarizare, procurorii civili anchetează abuzurile. Nu s-au făcut nici aici mari progrese. Se pare că există încă un fel de reţinere faţă de autoritatea poliţienească. Totuşi, au mai început să apară trimiteri în judecată, au fost cazuri de acest fel, dar rar şi, în orice caz, nu aşa cum era de aşteptat. Eforturile din ţară şi din afară au început să-şi arate nişte roade la nivel de conducere în minister şi în poliţie. La nivelele de sus a început să se admită ideea că poliţia nu poate fi în afara oricărui control şi că nu trebuie să beneficieze de imunitate. Rezultatul este că însăşi poliţia, cu o promptitudine pe care nu o ştiam în urmă cu un an sau doi, a declanşat propriile anchete la abuzuri, săvîrşite de propriii angajaţi. Pot să dau drept exemplu cazul de anul trecut de la Constanţa, în care nişte poliţişti care au bătut un om care a şi murit, au fost anchetaţi, şi unul sau doi dintre ei au fost chiar scoşi din poliţie. E adevărat, nu ştim care e situaţia lor penală, dacă au fost trimişi sau nu în judecată. Vorbim şi de cazul recent de la Reghin în care văd că imediat s-a declanşat ancheta în cadrul poliţiei. Rămîne să vedem şi care sînt sancţiunile şi mai ales dacă se iau şi măsuri de ordin mai general. Şi aici am în vedere, în primul rînd, o mai strictă reglementare a uzului de armă. Se spune, printre altele, că se face uz de armă numai dacă viaţa cuiva e în pericol şi asta e corect, dar aceasta trebuie să fie unica situaţie în care se poate folosi arma. Apoi, trebuie să se vadă aici dacă a fost vorba de un pericol real pentru poliţişti şi atunci trebuie cercetat şi care le e profesionalismul, de ce au ajuns într-un aşa pericol, de ce nu l-au putut evita. Şi trebuie văzută şi proporţionalitatea. Adică de cercetat echivalenţa dintre eventuala armă, cu care au fost atacaţi poliţiştii, şi cea de foc, cu care au răspuns şi care are efectele pe care le ştim. Aici apare ideea proporţionalităţii intervenţiei şi se pare că la Reghin a fost vorba de o folosire excesivă a forţei.

Aţi constatat un gen de abuzuri tipice din partea poliţiştilor?

Acum cîţiva ani puteam să vorbim despre metode brutale de interogare a suspecţilor, scopul fiind să-i facă să recunoască. Fie cazurile de acest gen s-au rărit, fie ele nu mai ajung la cunoştinţa publicului. Vă pot spune că APADOR-CH a reluat, după o pauză de mai mulţi ani, vizitele în aresturile secţiilor de poliţie. Pot să vă spun că ceva a început să se mişte. Nu e încă bine, dar parcă sînt condiţii mai acceptabile decît în perioada în care am mai făcut asemenea vizite, în anii '97-'98. Totuşi, încă e vorba de condiţii proaste, din ce am văzut. Adică unele condiţii duc la umilirea şi desfiinţarea psihică a deţinuţilor. La Slobozia, de exemplu, nu au nici un fel de facilităţi igienice în camere şi de fiecare dată cînd vor să meargă la baie trebuie să apeleze la bunăvoinţa supraveghetorului, ceea ce pune o serie de probleme. Iar după ora zece nu-i mai scoate nimeni la baie, iar în camere au cel mult nişte sticle goale în care să-şi facă nevoile. Aresturile din Bucureşti sînt toate la subsol şi vă rog să credeţi că e extrem de obositor să stai 24 de ore din 24 numai cu lumină electrică. Un lucru comun care, după ştiinţa mea, e în toate aresturile, e nerespectarea unei condiţii esenţiale, şi anume a confidenţialităţii discuţiei dintre deţinut şi avocat. Locul unde se desfăşoară asemenea discuţii sînt extrem de strîmte şi discuţia se face totdeauna sub supravegherea unui poliţist. Deci o persoană suspectă nu-şi poate face apărarea în condiţii cît de cît acceptabile.

Poliţia invocă necesitatea siguranţei acestor întrevederi?

Se invocă nenumărate pretexte şi mai ales prevenirea unor eventuale schimburi de acte sau obiecte între avocat şi deţinut, ceea ce e ridicol pentru că, pe de-o parte, deţinutul e percheziţionat din nou, la reintroducerea lui în celulă, iar pe de altă parte, prezumţia că avocatul se poate preta la ceva ilegal e inacceptabilă. Noi insistăm că se poate accepta o supraveghere vizuală de la distanţă, adică poliţistul să vadă ce se întîmplă, dar nu să şi audă. Problema se pune şi în privinţa convorbirilor telefonice pe care deţinuţii au dreptul să le dea din arest. Corespondenţa e în principiu secretă, dar destinatarul e totdeauna cunoscut. Cei care îşi apelează rude, prieteni sau avocaţi, din arest (telefonic sau prin scrisori), sînt obligaţi să completeze nişte fişe care se transmit procurorului de caz. Acesta ştie totdeauna cît a durat o convorbire şi cu cine a vorbit sau cui a scris deţinutul, pe timpul cît a stat în arest. În plus, telefoanele publice sînt într-o cameră cu supraveghetor şi n-au mai mult de 18 m² deci acesta, şi dacă nu vrea, tot aude ce vorbeşte deţinutul.

Reîntorcîndu-ne la poliţie în general, ce ar trebui făcut pentru normalizarea tuturor lucrurilor de care aţi pomenit? E nevoie de schimbarea legilor, de un alt mod de instruire a poliţiştilor sau de selectarea lor?

De toate la un loc. În plus, ar fi nevoie de o reverificare periodică a poliţiştilor sub toate aspectele, inclusiv din punct de vedere fizic. Dar pe lîngă toate astea, e nevoie de existenţa reală şi eficientă a unui control din afara sistemului. Asta s-a încercat prin înfiinţarea a ceea ce se cheamă Autoritatea Teritorială de Ordine Publică, formată din consilieri judeţeni, persoane care reprezintă (nu se ştie cum) comunitatea, cîţiva specialişti şi, culmea, chiar şeful poliţiei judeţene, şeful sindicatului poliţiştilor sau chiar şi şefii jandarmilor sau ai gardienilor publici, deveniţi poliţie comunitară.

Cu alte cuvinte, se verifică singuri.

Exact. Cei care reprezintă poliţia sau jandarmeria nu au ce căuta într-un astfel de organism de monitorizare. Dar, în primul rînd, pentru a fi eficient, un asemenea organism ar trebui să aibă şi putere de decizie. Ei dau însă doar un aviz consultativ. Prin urmare, ceea ce spun ei poate fi sau nu luat în considerare de poliţia judeţeană. Deci, în continuare, controlul din afara sistemului nu funcţionează, avem un sistem închis care se autocontrolează.

A apărut vreo schimbare de cînd s-a înfiinţat poliţia comunitară? E vreo diferenţă între aceasta şi cealaltă?

Aici este şi pentru mine un mare semn de întrebare. Deocamdată nu mi-e clar nici cu ce se ocupă poliţia comunitară. Ştiu doar că poliţiştii comunitari sînt subordonaţi direct primăriei care-i selectează şi îi plăteşte. E un paralelism cu cealaltă poliţie, o situaţie care poate încuraja pe toată lumea să nu facă nimic sau se pot dubla într-o acţiune şi să iasă ceva de genul unei situaţii petrecute în urmă cu două săptămîni în care doi tineri au fost bătuţi de nişte poliţişti comunitari. Trebuie să vedem acum care poliţie trebuia de fapt să facă acea investigaţie şi ce măsuri a luat primăria împotriva respectivilor poliţişti comunitari.

„Nu se poate depista predispoziţia la mită“

– interviu cu psihologul Alfred DUMITRESCU –

Asistăm destul de des în mod direct sau prin intermediul presei la întîmplări cu poliţişti care se comportă inadecvat. Fie intervin cu o forţă nejustificată în unele cazuri, fie stau de-o parte sau nu ştiu ce să facă în alte cazuri. Denotă asta o confuzie în legătură cu rostul pe care-l au în societate, o idee neclară sau greşită a statutului unui poliţist?

Bine a spus cine a spus că puterea nelimitată corupe în mod nelimitat. Cred că aici despre asta e vorba. Despre limitele puterii cu care sînt învestiţi poliţiştii. Scandaluri cu poliţie abuzivă există peste tot. Să ne amintim de celebrele înregistrări din Los Angeles, de acum cîţiva ani, care au provocat şi răzmeriţe de stradă, sau de împuşcarea unui brazilian nevinovat în metrou, suspectat de poliţia din Londra că ar fi avut asupra lui o bombă. Dar cred că trebuie trecut aici de fenomenal, de faptul divers, şi mers către atitudinea generalizată a unui corp profesional care are menirea să insufle cetăţenilor un sentiment justificat de siguranţă. Mie mi se pare că poliţia s-a schimbat evident faţă de perioada de dinainte de 1990. Cred însă că marea dificultate de acum a poliţiştilor e că sînt parcă reîntorşi aşa, spre o atitudine dinainte de '90. Mă refer de exemplu la situaţiile în care echipajele de poliţie par infinit mai preocupate de coloana oficială care urmează să treacă peste cîteva minute, decît de toate neregulile pe care le văd. De parcă rostul lor principal pe lumea asta ar fi să protejeze notabilităţile. Deşi teoretic, salariul le vine din taxele pe care le plătim noi, practic, cei care-i ţin pe statul de plată sînt şefii lor. Superiorul e mult mai aproape decît principiile.

Ar trebui deci găsit un sistem care să-i facă să înţeleagă răspunderea pe care o au faţă de cetăţeni?

Observ o serie de schimbări instituţionale, de tipul poliţie comunitară şi altele. Dar cred că scopul trebuie să fie ca poliţia să devină destinată în primul rînd protecţiei cetăţenilor şi nu a instituţiilor sau a demnitarilor.

Credeţi că e doar o problemă de organizare sau că se fac şi greşeli în selectarea sau instruirea poliţiştilor?

Mi se pare că riscăm să punem o greutate mult prea mare pe umerii poliţistului obişnuit. Am văzut în ultimul timp asemenea poliţişti care, ca indivizi, aveau atitudinea oricărui poliţist dintr-o ţară civilizată. Dar cred că aceştia nu se pot opune presiunilor care vin din sistem, mai ales cînd e aşa ierarhizat. Nu le putem cere să reziste unor asemenea presiuni, mai ales într-un sistem în care comanda întîi se execută şi apoi se discută.

Totuşi există destule situaţii care depind de poliţist ca individ şi în care se constată că el nu ştie cum să reacţioneze. E temător faţă de eventuala funcţie sau de relaţiile pe care le are cel pe care ar trebui să-l amendeze. E umilit într-un caz şi apoi îşi descarcă nervii la următorul.

Cred că asta ţine în ultimă instanţă de aceeaşi problemă a autorităţii. E o dificultate pe care nu o au doar poliţiştii, ci o întîlnesc şi la tinerii care lucrează în companii private. Aş spune că asta ţine chiar de o istorie a naţiei, a modului în care copiii sînt crescuţi de părinţi, o istorie a modului în care ne raportăm la autoritate. Din păcate, trăim încă într-un sistem binar în care autoritatea e distribuită fie în poziţie de slugă, fie în poziţie de stăpîn. Iar oamenii care funcţionează într-un sistem nu ştiu niciodată care sînt limitele. În primul rînd, care e gradul lor de libertate, de acţiune, de exprimare. Nu ştiu niciodată unde riscă să calce pe bec şi să fie sancţionaţi, şi oamenii tind, în asemenea condiţii, mai degrabă să fie pasivi, să nu reacţioneze, decît să facă vreo greşeală.

Credeţi că educaţia oamenilor, în sensul pe care l-aţi spus (ce au învăţat la un moment dat la şcoală sau de la părinţi), poate fi compensată, într-o măsură satisfăcătoare, de o instruire bună, de nişte cursuri făcute la serviciu, despre drepturile şi îndatoririle pe care le au şi, evident, de nişte reglementări cît se poate de clare?

La modul teoretic şi ideal, da. La modul practic, cred că lucrurile se petrec foarte lent din punctul acesta de vedere. O evoluţie discretă pe parcursul mai multor generaţii. Pentru că oamenii care sînt în poziţia de a-i instrui sînt, la rîndul lor, produsul aceluiaşi sistem de valori, aceloraşi norme şi atitudini de viaţă. Adică *jupîneala* nu e cantonată nici în familie şi nici la nivelul ierarhic superior al unei instituţii. Cu ea ne-am născut, cu ea am crescut şi cu ea încă trăim. Pînă cînd excepţiile de la acest sistem vor atinge o masă critică, va mai trece timp şi nu cred că lucrurile se pot schimba peste noapte, doar prin modificarea normelor.

Am auzit recent că în Bulgaria ar fi pe cale să se instituie un sistem de testare psihologică pentru poliţişti, prin care ar urma să fie pusă în evidenţă eventuala predispoziţie de a lua mită. Credeţi în valabilitatea unui asemenea test?

E hazos. Sigur că psihologii, ca orice fel de profesionişti, sînt gîdilaţi în orgoliul lor, atunci cînd se creează o mitologie de felul acesta în jurul instrumentelor pe care se presupune că ei le posedă. Dar aşa ceva nu există. Problema asta mi-am pus-o chiar ieri văzînd pe stradă un individ care a încălcat dintr-odată o mulţime de reguli de circulaţie chiar în centrul Bucureştiului. Nu era nici un echipaj de poliţie în zonă. Întrebarea e în ce măsură ar putea exista nişte teste psihologice care să-i depisteze pe psihopaţii ăştia îngrozitori care ne pun, din ce în ce mai mult, pe toţi în pericol pe stradă. Concluzia este că nu există nici un instrument psihologic atît de fin încît să poată face diferenţa între o tendinţă psihopatică strunită de un eu suficient de sănătos şi posibilitatea ca această tendinţă chiar să se realizeze. Nu cred deci că se poate elabora un instrument care să măsoare sensibilitatea la mită.

Pînă unde pot merge aceste teste psihologice, la ce sînt ele utile?

Ele pot pune în evidenţă situaţiile flagrante, anormale, faţă de restul. Dar acest rest poate cuprinde extrem de multe cazuri în care posibilitatea derapajului este foarte mare. Nu cred că va exista vreodată un instrument psihologic care să ne permită să-i îndepărtăm dintre noi (şi nu ştiu cine am fi *noi ăia bunii)* pe cei răi, din toate punctele de vedere. Ca să nu mai spun că în chestiunea cu mita, pentru marea majoritate a oamenilor predispoziţia e doar o chestiune de numere. Adică depinde de cît de mare e mita. Cine nu e *predispus* la zece euro e poate sensibil la o sută sau la o mie. Iar dacă vorbim de cifre cu mai multe zerouri, predispoziţia creşte exponenţial. În principiu, singurul lucru care poate face diferenţa e – cred – un sistem destul de coerent, care să le dea oamenilor suficient de multă responsabilitate şi suficient de multă libertate, aşa încît ei să ştie că decizia le aparţine şi că răspund pentru ea: nici că sînt împinşi de sistem într-o anume direcţie, nici că sînt blocaţi. Cred că e mai mult o problemă de organizare decît de alegere a unor persoane (şi de unde să găsim nişte oameni atît de perfecţi!). Oamenii sînt aşa cum sînt. Important e ca sistemul (şi vorbim aici de poliţie!) să le încurajeze dimensiunea de proactivitate faţă de cetăţean şi să nu-i împingă către latura de abuz.

Interviurile din paginile 11-12
au fost realizate de Andrei MANOLESCU

„E momentul să povestim despre ce a fost“

– interviu cu Cătălin MITULESCU –

Săptămîna trecută, Institutul Cultural Român a organizat la Cinematograful Studio avanpremiera filmului Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii *de Cătălin Mitulescu, scenariul Cătălin Mitulescu şi Andreea Vălean, cu Dorotheea Petre, Ionuţ Blecheru, Jean Constantin, Mircea Diaconu, Carmen Ungureanu, Cristian Văraru ş.a. Dorotheea Petre – în rolul Evei – a cîştigat la Cannes Premiul „Une Certain Regard“ pentru „Cea mai bună actriţă“.*

Aţi intrat la Facultatea de Geologie în 1993, apoi aţi lucrat în Italia ca pizzaiollo. *Cum v-aţi decis să urmaţi cursurile de regie film?*

Cred că în liceu s-a născut pasiunea mea de a scrie la o revistă a şcolii nişte nuvele; apoi mă duceam în fiecare zi la cinematecă. Chiuleam de la şcoală şi mergeam să văd filmele lui Antonioni, Pasolini, Fellini, Forman. Toate peliculele erau alb-negru; uneori stăteam pe jos pentru că nu mai erau locuri. Atunci se vindeau bilete pe sub mînă la suprapreţ. Era o meserie chestia asta, ca la meci... Am văzut de curînd săli de cinema goale, care se închid, şi mi-am adus aminte de cozile de la Cinema Patria. Era alt timp. Revenind, cred că am avut, ca orice regizor, pasiunea de a povesti. Cred că de la asta pleacă totul. Nuvelele mele erau foarte vizuale şi m-am gîndit că aş putea face film. Nu am luat o decizie imediat. Am plecat din ţară după doar doi ani de Geologie.

Cum v-aţi descurcat ca emigrant?

Am plecat din România foarte decis şi cu o mare energie. Aveam 20 de ani. Dormeam prin trenuri, în săli de aşteptare. Voiam să văd cum e acolo şi să cîştig bani. Acolo, în nordul Italiei, pe lacul Maggiore, m-am format, m-am împlinit cumva. Am lucrat ca ucenic în construcţii, apoi în restaurante. Eram foarte tînăr şi îmi plăceau regulile. Respectam acea relaţie ucenic-maestru. Îmi plăcea să lucrez bine, să fiu un ucenic bun. Am intrat într-un restaurant spălînd vase, apoi, în cîteva luni, am învăţat să fac blatul la pizza. Nu e uşor să-l faci bine. Exista un secret şi aici. Apoi am învăţat bucătărie italiană de la un sard foarte simpatic. Iarna, cînd ploua tot timpul şi nu erau foarte mulţi clienţi, am ajuns să ţin eu singur un restaurant: trebuia să fac pizzele, mă duceam în bucătărie şi pregăteam spaghetele, îmi scoteam repede şorţul, îmi puneam papionul şi serveam clienţi la masă. Şi trebuia să le fac pe toate foarte bine. Mi-a plăcut spiritul acela lombard, avea o rigoare care mi-a prins bine la vîrsta aceea şi mai ales mi-a prins bine ucenicia. Acest statut nu mai există la noi, nu mai este respectat şi asta ne lipseşte.

Zece ani mai tîrziu aţi ajuns la Cannes cu scurtmetrajul Trafic, *pentru care aţi şi fost premiat cu Palme D'Or.*

Da, eu m-am întors din Italia în 1996, atunci cînd a cîştigat alegerile Emil Constantinescu. Tocmai obţinusem acte în regulă, permis de rezidenţă, aveam un statut foarte bun în Italia, dar călătoria se terminase. M-am hotărît să mă întorc acasă, să fac regie de film.

Cum credeţi că se explică interesul regizorilor pentru trecut şi, în mod particular, pentru perioada comunistă? Nae Caranfil a dat tonul cu E pericoloso sporgersi *în 1993.*

Cred că eu, ca şi alţi regizori de vîrsta mea, pînă în anul 1990 aveam foarte multe frămîntări. Citeam mult, ne preocupau lucruri despre care nu puteam vorbi, dictatura ne ţinea sub o presiune care a creat ceva în noi. Acel „avem ceva de spus“. Cam toţi regizorii care s-au aplecat asupra

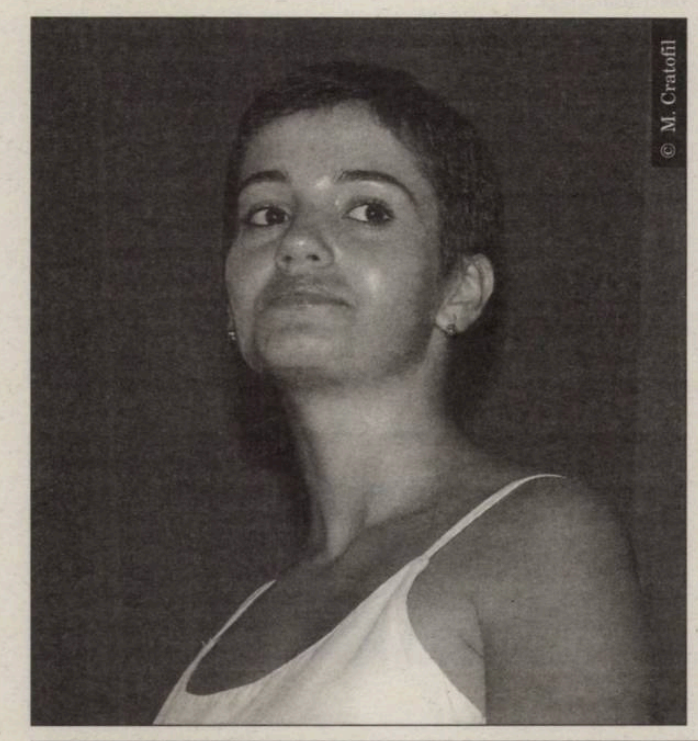
© M. Cratofil

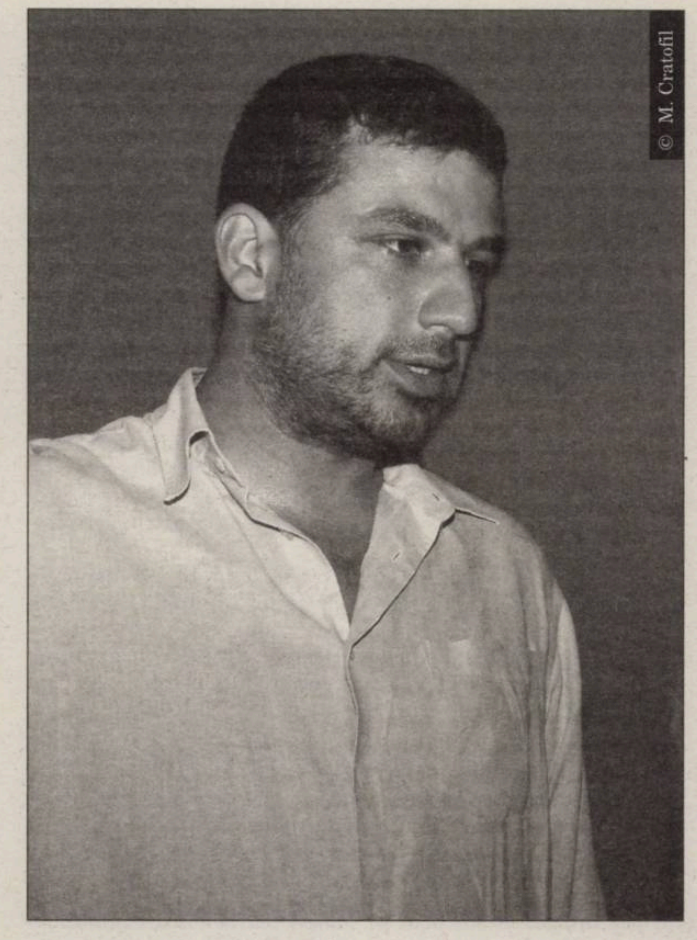
© M. Cratofil

anilor 1989 avem aceeaşi vîrstă. Sîntem aceeaşi generaţie. Revoluţia a însemnat un vulcan şi un haos, economia de piaţă, mineri, alegeri, toată nebunia asta care ne-a mîncat timpul. Iar acum lucrurile au ajuns să se decanteze, a trecut îndeajuns timp, lucrurile s-au liniştit cumva. Acum e momentul să povestim despre ce a fost. Asta e meseria noastră, sîntem regizori.

În Le Figaro Magazine *din 26 august a apărut o scurtă cronică la film, semnată de Anthony Palou. După ce rezumă filmul, cronicarul încheie: „Primul lungmetraj al lui Cătălin Mitulescu este un film aproape proustian – mizînd pe senzaţiile venind dinspre trecut – despre o lume care, din fericire, nu mai există“. Aţi apelat la emoţie ca miză principală a filmului?*

Totul a plecat dintr-o dorinţă foarte puternică. Am simţit nevoia să mă întorc în acel timp şi să spun o poveste de atunci. Andreea Vălean, scenarista filmului, a venit cu ideea să facem o poveste din aceea vreme. Am intrat în acel joc, au intervenit amintirile, apoi scrierea scenariului a însemnat desigur articularea unei poveşti, dar mai mult decît atît am pus cap la cap o înşiruire de situaţii, de emoţii. Lista acelor emoţii şi întîmplări era foarte lungă şi s-a construit în film ca o cronică de familie. Pentru mine aceste poveşti au însemnat o regăsire personală. Asta este miza mea. Ca spectatorii să se identifice cu aceste emoţii şi asta să îi însenineze, să-i liniştească. Asta le propun eu.

Ce s-a schimbat în români după decembrie '89?

Dacă mă doare ceva acum este ura românească, blocajul ăsta în clişee de tot felul. Ura te face prost, într-un fel. Am încercat să găsesc prin film o soluţie să scăpăm de această tară. Cred că după Revoluţie s-a pierdut o anumită limpezime. În timpul dictaturii lucrurile erau cumva aşezate, românii avînd conştiinţa propriei tragedii. După 1989, lumea românească s-a tulburat foarte mult şi nici nu ne-am dat seama de ceea ce se întîmplă cu noi, am pierdut o anumită conştiinţă pe care eu încerc să o regăsesc şi aş vrea să transmit asta prin film şi publicului meu. E vorba de limpezimea noastră, ca popor. Să regăsim timpul în care să ne gîndim la ce se întîmplă cu noi.

O altă meteahnă românească este acel „prea tîrziu“, fie că e vorba de deconspirarea colaboratorilor sau despre discutarea momentului Revoluţiei.

Mi-a fost teamă că filmul meu vine prea devreme, în nici un caz prea tîrziu. Nu este prea tîrziu. Pentru mine, e un timp potrivit. Dacă spectatorii au aplaudat şi le-a plăcut înseamnă că filmul a venit într-un moment potrivit.

Cum a fost primit filmul în cinematografele din Franţa?

Am păstrat legătura cu producătorul francez în fiecare zi în această perioadă şi pot spune că, faţă de filmele care au intrat în cinematografe miercuri, 30 august, *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii* a cîştigat un procent de 20% de spectatori. Celelalte filme au rămas constante sau au pierdut. Asta înseamnă că place. Cei care ies din sală vorbesc despre el prietenilor şi asta atrage şi alţi spectatori. Am făcut 12.000 de spectatori în 10 zile, ceea ce, pentru un film de autor, nu e puţin lucru. Sper că acest tip de reclamă, din vorbă în vorbă, să funcţioneze şi la noi. Pînă acum toate proiecţiile au avut ecouri foarte bune, cum a fost şi cea organizată de Institutul Cultural Român la Cinema Studio.

Care sînt proiectele dvs. privind filmul de scurtmetraj? Dacă aţi fi pus în situaţia de a face un film despre integrarea României în Uniunea Europeană, care ar fi elementele ce nu ar trebui să lipsească?

Nu am nici un proiect de scurtmetraj pe care l-aş putea regiza. Lucrez la un lungmetraj cu titlul *Un balon în formă de inimă*, care e în fază de scenariu.

Mie nu-mi place să speculez lucrurile imediat, mai ales că încă nu se întîmplă nimic *(rîde)*. Scenariul la care lucrez e de actualitate, dar integrarea în UE nu se prea simte în relaţia dintre Veli, cameristă pe litoral, şi iubitul ei, Anechiţoaia, proaspăt intrat într-o bandă de hoţi de buzunare.

Ce film românesc constituie pentru dvs. un bun reper cinematografic?

Mi-au plăcut mult *Duminică la ora 6* al lui Lucian Pintilie şi filmul „de diplomă“ al lui Dan Piţa, *La vie en rose*. Sînt magice. Lui Dan Piţa i-am fost chiar ucenic. Ucenicia e de mare preţ. Serios.

Care sînt atuurile „generaţiei aşteptate“ a cineaştilor români?

Au o solidă cultură cinematografică formată în perioadă comunistă, dar şi-au păstrat perseverenţa şi după 1989. Au multe lucruri de spus şi, în primul rînd, sînt norocoşi pentru că au şansa să construiască totul de la început.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

colţul scurt

Zilele Bucureştiului în Centrul istoric

● Vineri, 22 septembrie, de la ora 18, la Institutul Cultural Român are loc o întîlnire cu tinerii scriitori germani Tanja Dückers, Karin Duve, Marcel Beyer, Inka Parei şi Julia Schoch, întîlnire moderată de Nora Iuga şi Horaţiu Decuble.

● Tot vineri, de la ora 18,30, la Institutul Cervantes, conferinţa profesorului de istorie generală şi comparată a religiilor Francisco Diez de Velasco „Mircea Eliade şi Eugenio d'Ors – istoria unei admiraţii reciproce“.

● Şi tot vineri, de la ora 23, pe TVR Cultural, filmul *Camera fiului* („Palm d'Or“ la Cannes în 2001), regia Nanni Moretti, cu Nanni Moretti, Laura Morante şi Jasmine Trinca.

● Sîmbătă, de la ora 19, la Sala Agronomia, concert Tiamat, în deschidere Kratos şi Grimegod.

● Tot sîmbătă, de la ora 23, la Kristal Glam Club, party cu ATB.

● În acest week-end, în Centrul istoric au loc manifestările din cadrul „Zilelor Bucureştiului“.

● Pînă la sfîrşitul lunii, la Galeria UNA, expoziţia de fotografie „Bucarest en dix mots“.

● La Galeria H'art, instalaţia „Mit Technik“ – Gili Mocanu.

● La Muzeul Ţăranului Român, expoziţia de pictură pe sticlă „România – Senegal, Dialog pe drumul sticlei“.

● La Muzeul Naţional de Artă, expoziţia de pictură românească modernă „Culorile grădinii în peisajul românesc 1850-1955“. (**M. C.**)

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIXFM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Alexandru MATEI

Cîteva ore cu Emmanuel Lévinas

(notă informativă de bun-simţ)

Asist chiar acum la lucrările colocviului *Un secol cu Emmanuel Lévinas,* organizat de Societatea Română de Fenomenologie, cu concursul Organizaţiei Internaţionale a Francofoniei, a Institutului Francez şi a Asociaţiei pentru Celebrarea Centenarului Emmanuel Lévinas. „Managerul" acestei manifestări este însă Cristian Ciocan, cel datorită căruia dezbaterea filozofică din Bucureşti nu mai e, de cîtăva vreme, o îndeletnicire de castă.

E miercuri, ultima zi. Mă aflu într-o sală din noul sediu al Facultăţii de Filozofie, cel din Splaiul Independenţei, alături de fenomenologi profesionişti sau diletanţi veniţi din Franţa, Japonia, Belgia, Italia, Elveţia, Ungaria, Lituania, Iran şi, desigur, România. Am laptopul la mine, la fel ca alţi participanţi, şi intru şi eu, pentru o oră-două, în pielea cercetătorului internaţional, adevăratul cercetător, cel ce reuşeşte să studieze şi să trăiască de pe urma studiilor sale.

Ce poate face cineva care cercetează opera nu neapărat prodigioasă, dar extraodinar de puternică a celui mai important gînditor iudaic din secolul trecut? Citeşte, desigur; scrie. Dar, în primul rînd, gîndeşte. Oamenii din jurul meu gîndesc, chiar acum. Şi nu oricum, ci, aşa cum au ales, de mult, în prelungirea unei tradiţii „logocentrice" venite de la vechii greci: gîndesc abstract. Nu produc în urma acestui efort nici un obiect. Chiar în acest moment, ei se gîndesc/vorbesc despre diferenţa dintre societate şi comunitate, în urma lucrării prezentate de M. Tavakol, profesor la Universitatea din Teheran: „Max Scheler, Emmanuel Lévinas and Islamic Philopsophy. A Comparative Approach on the Concept of Responsibility". În acest colocviu, nimeni nu leagă cunoaşterea de putere; nimeni nu foloseşte ceea ce ştie pentru a-şi umple contul capitalului simbolic, nimeni nu vrea nimic altceva de la cuvintele pe care le rosteşte decît să le facă să intre în dialog. La ce bun?

Acest tip de activitate – care presupune pasiune şi solidaritate, atenţie, multă muncă şi o mare dragoste pentru expresia lingvistică – caracterizează ceea ce are esenţial cultura europeană, chiar dacă ea n-a ştiut asta întotdeauna. Aceste dialoguri „lipsite de finalitate" au construit o civilizaţie. Protocolul cunoaşterii care se desfăşoară aici, sub ochii mei, stă la baza a ceea cunoaştem sub numele de civilizaţie occidentală. Curios, asemenea dezbateri intelectuale, desfăşurate în spaţii austere, în cadre extrem de codificate – astfel încît tradiţia se construieşte de-a lungul istoriei ca un edificiu grandios şi complicat, a cărui realitate (citeşte adevăr) devine, la rîndul lui, un subiect de dezbatere – aveau mize foarte grele: politice, în primul rînd. Propoziţiile canonizate ale marilor cărturari medievali aveau forţă de ghilotină şi

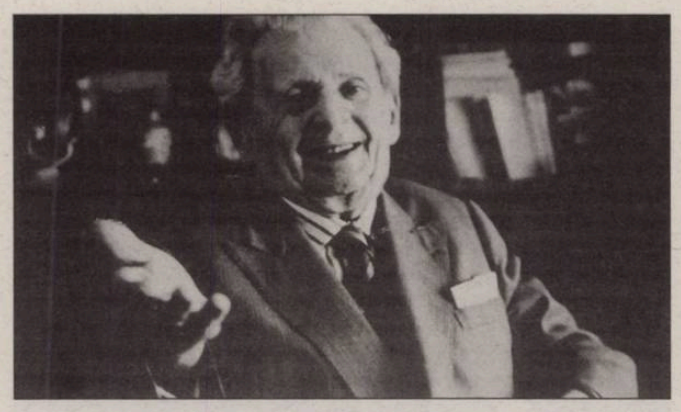

reuşeau, pas cu pas, să colonizeze minţile oamenilor pînă cînd realitatea ajungea să le copieze umil. La întrebarea ce e lumea, cineva ne poate răspunde numai convocîndu-şi propria cultură, adică propoziţiile în care crede. Pentru a şti, trebuie să crezi.

Astăzi însă, nici o miză politică nu mai animă disputele intelectuale. Areopagul fenomenologilor, de pildă, seamănă cu un club de colecţionari susţinut exclusiv de pasiunea şi – probabil – orgoliul membrilor. Desigur, în mod excepţional, politica profită de excelenţa unei cariere intelectuale, aşa cum se întîmplă cu consilierul de stat pentru cultură şi religie Bogdan Tătaru-Cazaban, medievist renumit la numai 29 de ani, cel care a inaugurat acest colocviu luni, 4 septembrie, la Muzeul Naţional Cotroceni. Este însă o excepţie care confirmă regula: singura miză a cercetării intelectuale de astăzi este aceea de a conserva un imens tezaur cultural şi, odată cu el, propria noastră identitate culturală. Dar, repet, la ce bun?

Am scris „identitate" şi am scris „credinţă". În felul acesta, pot introduce cititorul în lumea textelor lui Emmanuel Lévinas. Simplu spus, el crede în Celălalt. Se vorbeşte foarte mult despre alteritate în zilele noastre multiculturale. Cum o înţelege Lévinas ca temă filozofică? Ca pe un presupus al oricărui adevăr – sau, ca să ne păstrăm coerenţa, al oricărei credinţe. Mai clar: atunci cînd credem în ceva, mai întîi trebuie să avem răbdarea, respectul, curiozitatea, empatia de a-l asculta; de a-l vedea, de a-l pipăi, de a-l mirosi; abia după aceea urmează să-l identificăm. Orice cunoaştere trebuie să pornească de la celălalt, nu de la sine, nu de la acelaşi. Trebuie ca celălalt să fie invitat şi aşteptat. Trebuie ca adevărul să fie căutat din depărtare, pornind de la noi ca cei-aflaţi-înfaţa-celuilalt. Trebuie – va adăuga apoi Lévinas – ca fiinţa (aceea pe care, după Heidegger, metafizica occidentală ar fi uitat-o) să presupună fiindul: universalul presupune particularul ca pe o permanentă garanţie şi provocare *(De l'existence à l'existant* este una dintre primele lucrări ale lui Lévinas care, apărute în plină vogă a existenţialismului, în 1947, a fost lansată în librării însoţită de un bandou pe care scria: „În această carte nu este vorba despre angoasă"). Ceea ce realizează în mod strălucit filozoful de origine lituaniană este abordarea tematicilor metafizice pornind de la concretul intersubiectiv al vieţii: relaţia cu celălalt presupune adevărul sau, altfel spus, *conceptul soseşte întotdeauna al doilea*. De aici ia naştere o abordare a limbajului nu ca structură de sens, ci ca intermediere a comunicării, preliminară sensului; ca revelator al adevărului pornind de la dimensiunea sa pragmatică: limbajul este ceea ce se adresează cuiva.

Desigur, etica levinasiană poate cădea în capcana benzii lui Moebius. Într-o lectură deconstructivistă, celălalt devine la un moment dat tocmai eu, atunci cînd celălalt este total, omogen, inexpugnabil. Să nu ne ascundem după deget: combătîndu-l pe Heidegger, în *Totalitate şi Infinit*, Lévinas porneşte, desigur, de la ontologia autorului *Fiinţei şi timpului* – adică de la celălalt. Dar îi opune alte propoziţii, pe care le consideră mai apropiate adevărului. Inexorabil, atunci cînd îşi propune propriile propoziţii, Lévinas se afirmă pe sine – nu altfel putem explica notorietatea cîştigată în urma publicării, în 1961, a acestei lucrări. Aceasta rămîne regula constitutivă a oricărei pragmatici: a afirma înseamnă în acelaşi timp a face cu şi a face împotrivă; a locui şi a în-locui. Nu voi merge pînă la a afirma – marxist, desigur – că orice pragmatică are în vedere o revoluţie, în sensul propriu acestui termen, dar gîndirea adevărului pornind de la celălalt izvorăşte de fapt tot din orizontul lui *noi:* noi trebuie să pornim de la celălalt.

Am ajuns să atribui dezbaterii intelectuale la care asist semnificaţii pe care nu le are. E vorba, pînă la urmă, de ceva mult mai simplu. Un colocviu ca acesta n-are nimic spectaculos în sens comun, doar dacă printre intervenienţi nu se găsesc unii înzestraţi cu excepţionale calităţi retorice. Cei care participă la el au învăţat însă, alături de propoziţii generatoare de meditaţii – unele de o rară frumuseţe, pentru că Lévinas este şi un foarte bun scriitor –, o sumă de practici cotidiene şi un fel de a vedea viaţa pe care alţii nu le vor stăpîni niciodată şi care ne pot ajuta să trăim mai bine, satisfăcuţi de ceea ce putem afla despre noi înşine.

Poate spun prostii, dar aşa îmi place mie să cred – şi contează ceea ce cred, nu?

Bogdan POPA

Tinerii fac istorie la propriu şi la figurat

● ***Acasă ieri şi azi. Locuri, oameni, obiceiuri. Tinerii cercetează istoria. Concursul ISTORIA MEA – EUSTORY, ediţia a IV-a, 2005-2006*, volum îngrijit de Mirela-Luminiţa Murgescu şi Adelina Oana Ştefan, Editura Dominor, 2006.**

În 1973, după o idee născută într-o discuţie purtată de industriaşul şi filantropul Kurt A. Körber cu preşedintele vest-german Gustav Heinemann, fundaţia celui dintîi a lansat sub patronajul instituţiei preşedinţiei federale un concurs de cercetare istorică pentru tineri. După trei decenii se organizează periodic competiţii similare în alte 18 ţări europene, reunite din 2001 în Reţeaua EUSTORY, coordonată din Hamburg de Fundaţia Körber.

România, unde prima ediţie a avut loc în 2000, se numără printre membrii fondatori ai reţelei, fiind de asemenea şi unul dintre cei mai activi. O serie de instituţii publice şi private sprijină desfăşurarea concursului, aflat de asemenea sub înaltul patronaj al instituţiei prezidenţiale. Nucleul dur este reprezentat din 2004 de Asociaţia DRIFI, care se defineşte ca rezultat al colaborării, de lungă durată, dintre cadre didactice universitare şi doctoranzi, ţelul fiind crearea unui spaţiu de dialog academic real.

Regula fundamentală a Concursului ISTORIA MEA-EUSTORY este originalitatea. Consiliul ştiinţific, în care se întîlnesc istorici de valoare de la Bucureşti, Cluj şi Iaşi, oferă prin alegerea temei un stimul important. Copilăria şi adolescenţa, tehnicile şi tehnologiile, solidaritatea umană şi, în cazul ediţiei a IV-a, 2005/2006, sentimentul de „acasă", văzut prin locuri, oameni şi obiceiuri – au fost teme aproape niciodată abordate în cercetarea profesionistă. Tinerii participanţi (vîrsta limită este 20 de ani) sînt încurajaţi să îşi aleagă singuri tema, să identifice izvoarele relevante, să pună deschis întrebări în jurul lor, să dea propriile răspunsuri. Istoria orală şi-a arătat potenţialul, uneori şi limitele, arhive de stat sau private s-au deschis generos, şi treptat au apărut cercetări îndrăzneţe. Un bun obicei al organizatorilor este tipărirea unei antologii din lucrările premiate la fiecare ediţie.

Lansarea volumului îngrijit de Mirela-Luminiţa Murgescu şi Adelina Oana Ştefan sub titlul *Acasă ieri şi azi. Locuri, oameni, obiceiuri. Tinerii cercetează istoria. Concursul ISTORIA MEA – EUSTORY, ediţia a IV-a, 2005-2006*, publicat de harnica Editură Dominor, a avut loc pe 5 septembrie. În public s-au găsit, alături de cîţiva dintre autorii debutanţi la o vîrstă fragedă, participanţii la Academia EUSTORY organizată sub titlul „Multiple cultures & civilizations: blessing or threat?". La Bucureşti, Sighişoara, Tîrgu Mureş şi Sibiu, cîştigători ai competiţiilor din 9 ţări europene au avut de făcut faţă unui program încărcat, cuprinzînd, pe lîngă întîlniri cu personalităţi politice şi culturale, o serie de ateliere de lucru dedicate unor teme ca diversitatea culturală în spaţiul urban, impactul religiilor şi relaţia dintre multiculturalism, globalizare şi cultura tinerilor. Academia organizată în România face parte dintr-o serie nou gîndită, cu evenimente similare, în acest an, la Berlin, Kiev şi Lvov, Veneţia. Reţeaua EUSTORY este într-o continuă căutare a celor mai bune forme pentru a populariza cercetarea istoriei de către tineri, în scopul „dezarmării" acesteia, a înlocuirii conflictelor potenţiale cu dialoguri deschise de înţelegerea şi asimilarea trecutului.

Amplul studiu semnat de Mirela-Luminiţa Murgescu introduce cititorul în atmosfera ediţiei. Tema „Acasă ieri şi azi" nu a descurajat, ci a născut o întrebare, a cărei simplitate ascunde în realitate sentimente diverse, nostalgie, fericire sau tristeţe. Jurnalele de cercetare, ce însoţesc obligatoriu lucrarea propriu-zisă, au dezvăluit, în unele cazuri, propriile răspunsuri ale tinerilor. Subtitlul „Locuri, oameni, obiceiuri" a fost interpretat, bineînţeles, în moduri cu totul diferite, de unde diversitatea temelor adoptate. Cele două editoare ale volumului au ales din cele 133 de lucrări, cu 310 autoare şi autori, 17 fragmente divizate în antologie, pe subteme ca: diferenţele dintre oraş şi sat, case memoriale şi muzee, istorii de familie, convieţuiri între etnii sau religii, şi, evident, plecări, strămutări, dezrădăcinări.

Există teme clar îndrăzneţe şi teme aparent banale, dar o asemenea distincţie ar fi greşită: a încerca să afli dacă Transilvania este într-adevăr „acasă" pentru români şi maghiari nu pune în umbră monografiile dulcilor tîrguri moldoveneşti; internatul sau apartamentul în care locuim chiar înseamnă „acasă"; acele lucrări ce tratează teme strict contemporane vor deveni surse ale studiilor viitoare.

Cartea nu este destinată unei lecturi rapide. Optimismul este sentimentul care mă domină după încă o ediţie, după încă un volum EUSTORY. Societatea românească de azi este sucită, dar faptul că iniţiative cultural-educative, pornite din iniţiativă privată, atrag un tineret, hulit de mulţi, este reconfortant.

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Simona SORA

puzzlecturi

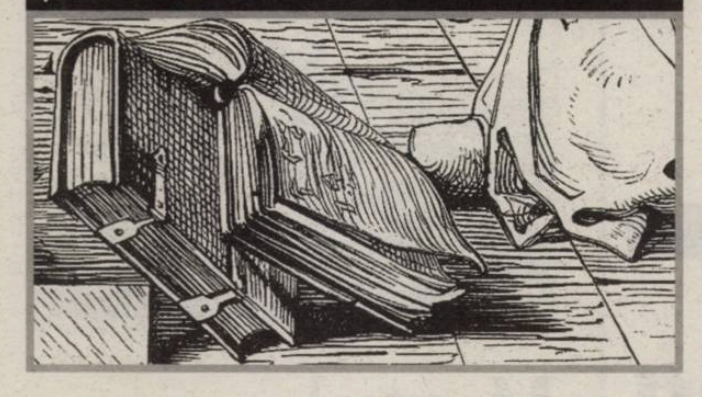

Festinul (din biblioteca) Babettei

● **Adriana Babeţi, *Ultimul sufleu la Paris. 69 de reţete culinare*, Cuvînt înainte de Silviu Lupescu, Editura Polirom, 2006.**

Ospăţul Babettei e filmul cu schepsis al lui Gabriel Axel din 1987 (oscarizat în 1988 drept cel mai bun film străin) care la noi e ştiut mai mult din scris decît din văzut. Adriana Babeţi (în *Suplimentul de cultură)* şi Sanda Niţescu (în *Dilema veche)* au scris despre ideea de-a face din „redeşteptarea gustului" o miză de-a dreptul filozofică. În savuroasa sa rubrică din *Suplimentul...* ieşean, adunată acum în volum, Adriana Babeţi lasă acest film, antologic în multe privinţe, să facă şi sinteza. Dacă punctul de plecare fusese cea mai veche carte de bucate, *Ars coquinaria* a lui Apicius, care a împrumutat şi titlul rubricii, filmul lui Axel încheie partea aplicată a încercării gastronomiceşti în care scriitoarea pune laolaltă nu doar poveşti, oameni, întîmplări fabuloase, povestite cu talentul (şi nonşalanţa) unei prozatoare de mare clasă, ci şi convingerea (în final molipsitoare) că arta culinară nu este cu nimic mai prejos faţă de celelalte arte. „Cursul scurt", cum îşi numeşte Adriana Babeţi itinerarul local şi global prin bucătăriile (literare) ale lumii, este o minunată călătorie în care protagonista este însoţită de personajele gurmande ale literaturii şi vieţii – de la Ulise la coana Lucsiţa a lui Caragiale, de la Pantagruel la des Esseintes, de la Eugeniu de Savoia, eliberatorul Timişoarei, la maestrul cofetar Rosenauer –, de personaje reale (cîţiva heteronimi?) sau prieteni scriitori aflaţi te miri unde.

La fel ca Babette Hersand, eroina (la propriu) a filmului pomenit, Adriana Babeţi organizează, cu umor, ironie şi mare poftă, un ospăţ internautic între Timişoara, Iaşi şi „Bucale", alături de un dialog savuros cu o bibliotecă însufleţită de bunătăţile, mirodeniile şi combinaţiile evocate. Descendentă (livrescă) a contelui Cristofor Nitzky, cel care organizase în 1779, la castelul său de pe malurile Begăi, un experiment (probabil) unic în analele artei culinare, Adriana Babeţi se identifică (ironic) mai degrabă cu amicul acestuia, Gottfried von Brettschneider, „mare latinist al vremii, prieten cu însuşi Lessing", convocat la Timişoara pentru a prepara şi degusta (timp de 14 zile) 67 dintre reţetele lui Apicius. Ce-au mîncat cei doi, într-o izolare mai mult decît erotică? Aflăm doar un fel principal, cît să căutăm neapărat cartea: „uger de scroafă umplut cu arici de mare săraţi, chimen, piper, cusut, fript şi mîncat cu *hallec...*"

Cu un ochi în carte, cu altul în marmită şi cu al treilea ochi în sufletul (şi stomacul greu încercat) al protagoniştilor, Adriana Babeţi reface nu doar „raţiunea gurmandă" a întîmplărilor, ci şi o logică a poftei sau (în bună tradiţie şeherezadică) a punerii poftei în cui. Totul e dozat în povestirile acestea cu pretext *gourmet,* de la *captatio*-ul retoric (ce mai scriem/gătim săptămîna aceasta) la luptele amazonice cu analfabeţii „artei cochinărelii", de la evocări nostalgice (cofetarul ieşean Felix Barla) sau enervate (foietarea revistelor de femei) la bestiariile caragialeşti sau rabelaisiene. Cînd Adriana Babeţi ne povesteşte ce mănîncă personajele literare sau scriitorii preferaţi, textul se întinde ca o masă între convivi ce se văd, schimbă o vorbă, degustă. Amfitrioana are ceva pentru fiecare: cui îi place Cărtărescu să se înfrupte din *Levantul,* cine suferă de nostalgie să guste, cu Ulise, din bucatele cam greţoase pregătite de porcarul Eumen, cine vrea ciocolată să dea o raită prin *food movies*-urile recente...

Iar cine n-are altă treabă decît să facă o cronică literară la o carte atît de bună de ţi se topeşte pe... pupilă, musai trebuie să urmărească Personajul A. (vă amintiţi, cel din *Femeia în roşu).* Personaj care, în *Ultimul sufleu la Paris,* muşcă dintr-o roşie lîngă uşa liftului de la Hotel Negoiu, are trăiri mistice degustînd pentru prima dată ciulamaua sudistă, reface (după 20 de ani) „circuitul optim al porcului în cultură", savurează, la Toscana, un Chianti „cu cocoş negru pe tricou", ţine gastrojurnal şi, ajuns (personajul A.) la Paris, se îneacă fatalmente cu miere. Personajul A., posesorul unei miraculoase insule transportate într-o poşetă (fără exagerări, printre şurubelniţe, bricege, truse de supravieţuire, lipseşte doar Vineri) şi ale cărui aventuri fac tot deliciul acestei cărţi.

Dilema veche vă recomandă

• Reclama la Orange cu ciorapii care se joacă de-a v-aţi ascunselea, în special faza cu ciorapul alb cu picăţele care se ascunde în pahar şi se deghizează cu un pai... Nici sloganul nu e rău: „Important e cît de bine ştii să te laşi găsit!" (Marius Chivu)

• Serialul dramatic „Sorin Antohi în ochii celorlalţi" continuă în *Observator cultural* (nr. 81): opinia publică descoperă, cu o stupoare demnă de cauze mai bune, că un mare intelectual nu este neapărat şi un mare caracter... Banalissim. Naivii de serviciu să citească şi substanţialul dosar Mircea Eliade, care cuprinde două texte excepţionale: cel al lui Matei Călinescu şi cel al lui Caius Dobrescu; Eliade nu doar că a tăinuit celor mai buni prieteni, ba chiar şi soţiei, adevărul despre trecutul său legionar, dar i-a minţit în faţă! (Şi nu, nu s-a „spovedit" nici în al 12-lea ceas...) Atîta consecvenţă în păstrarea unui secret mi-l face pe Eliade, pentru o dată, fascinant. (Alex. Leo Şerban)

• Atenţiune! Ieri, 21 septembrie, a fost echinoxul de toamnă; ziua a fost egală cu noaptea. De azi, una începe să scadă, iar cealaltă creşte. În actualul context cosmic se impune mai mult ca niciodată vorba de bază şi fără de istov: rămîne cum am vorbit! (Radu Cosaşu)

DILEMAVECHE DILEMATECA

Cîştigătoarea concursului prezentat de revistele *Dilema veche* şi *Dilemateca* şi avînd ca premiu o excursie pentru două persoane la Tîrgul Internaţional de Carte de la Frankfurt este doamna ANA BOARIU din Mediaş.

Andrei GORZO

dilematograf

„În toţi şi-n toate"

● ***Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii* (România, 2006), de Cătălin Mitulescu.**

Dorotheea Petre, vedeta filmului *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii,* a fost binecuvîntată cu o prezenţă filmică de mare clasă – dominatoare, dar subtilă, directă, dar misterioasă. Joacă rolul Evei, elevă în clasa a XI-a la un liceu din Bucureştiul anului 1989, care e mutată la o şcoală profesională atunci cînd e găsită vinovată de distrugerea unui bust al lui Ceauşescu. Adevăratul vinovat e prietenul ei, Alexandru, care în momentul accidentului încerca să-şi programeze următorul atentat la virginitatea fetei *şi totodată* să-şi perfecţioneze schemele de karate – două acţiuni care nu se pot combina decît cu efecte dezastruoase asupra echilibrului unui băiat de 17 ani, deşi numai un băiat de 17 ani s-ar gîndi să le combine. Deşi Alexandru votează, odată cu restul clasei, pentru excluderea Evei din UTC, ea refuză să-l toarne. „Dacă plîngi, plec imediat!", îşi somează ea mama atunci cînd sînt convocate amîndouă la cancelarie. Nu e o adolescentă revoltată – ce-i acolo e mult mai rar: e vorba despre bun-gust moral, despre un stil interior care pînă la 17 ani a avut timp să se definească, să descopere demoralizanta lipsă de stil – de graţie – a celor din jur şi să-şi dezvolte o strategie de supravieţuire. Dumnezeu ştie cum a reuşit să facă toate astea pînă la 17 ani, dar, cu Dorotheea Petre în rol, e clar că aşa e: e clar că Eva vede foarte bine mizeria acestei lumi (începînd cu a părinţilor ei, care o încurajează să se împace cu Alexandru pentru că e fiu de securist) şi, chiar dacă n-o comentează, emană în permanenţă un fel de îndărătnicie calmă, o stăpînire de sine bazată pe o cunoaştere precoce şi exactă a valorii sinelui – sinele e o proprietate privată pe care „ei" nu trebuie s-o naţionalizeze, e regatul ei mîndru, decis să nu se coboare decît la un minimum de contacte diplomatice cu „democraţia populară" care-l împresoară. Pare atît de pregătită să stea şi să reziste, încît sîntem oarecum surprinşi atunci cînd aflăm că, de fapt, vrea să fugă din ţară. Complicele ei e Andrei, băiatul de care s-a apropiat după despărţirea de Alex (Andrei şi Alex: sună ca un cuplu de rivali dintr-o comedie optzecistă cu liceeni) şi care, pentru maximum de antiteză, e fiu de disident. Problema e fratele ei, Lalalilu (Timotei Duma), care o iubeşte atît de mult încît se simte în stare să ucidă pe oricine ar supăra-o. „Cine te-a supărat?", îl întreabă cineva. „Ceauşescu", răspunde precis-Lalalilu, care, apropo, are şapte ani. De-aici încolo, supărarea devine obsesie în toată regula.

Adevărul e că Lalalilu mi s-a părut puţintel cam obsedat încă de la început. „Toţi românii au avut dinţi de lapte?", întreabă el. „Şi Ceauşescu?" Maică-sa îl roagă să nu mai vorbească despre Ceauşescu, dar parcă ar exista alte subiecte! El şi prietenii lui îl taxează pe Alexandru de „securist" şi se oferă să lupte alături de Andrei; se joacă de-a trecerea Dunării într-un submarin; tatăl lui îl regalează cu imitaţia lui de Ceauşescu; singurii băieţi din viaţa surorii lui sînt un băiat de disident şi un băiat de securist: impresia generală e că, pe vremea aceea, toate minţile erau invadate de dictator, ca de o tumoare, încă de la vîrsta biberonului. Or eu, în calitate de congener al regizorului Cătălin Mitulescu (vîrsta mea la Revoluţie era aproximativ egală cu media dintre vîrstele celor doi fraţi), pot să depun mărturie că nu era aşa: numele de Ceauşescu nu era atît de important pentru noi; pentru noi, important era numele de Pif. Dar Mitulescu vrea atît de tare ca filmul lui să fie totalizant şi exemplar, încît nu poate să respecte limitele perspectivei pe care şi-a ales-o (a copilului şi a adolescentului); schematizează şi totodată supraîncarcă – toarnă comunism cu lopata. Asta nu pare să-i deranjeze pe spectatorii care erau copii sau adolescenţi în 1989; după toate aparenţele, filmul dezlănţuie în ei un adevărat dezmăţ al nostalgiilor şi trebuie spus că, într-adevăr, are cu ce: Mitulescu e foarte bun pe detalii (mi-a plăcut la nebunie ţigănuşul care vrea şi el să cînte în brigada artistică şi bineînţeles că nu e lăsat; sau eleva-problemă – adică singura machiată – de la coada coloanei de pioniere), iar operatorul Marius Panduru construieşte pe ideea de lume în amurg şi pare să oprească timpul la „minutul magic" în care pînă şi griurile ceauşismului tîrziu se încălzesc şi radiază. Problema e că acumularea pătimaşă de obiecte din recuzita comunismului nu garantează autenticitatea viziunii şi că fiorul recunoaşterii nostalgice nu ţine loc de cunoaştere; iar în lipsa cunoaşterii, a acelei autenticităţi mai profunde, nostalgia e doar un fel de destrăbălare – nu înseamnă nimic. Lalalilu ne va reprezenta în cursa Oscarului pentru Cel mai bun film străin, şi n-am nimic împotrivă: Academiei Americane de Film îi place să vadă copii drăguţi în filmele străine (aşa îi e mai uşor să le ierte pentru păcatul de a fi străine) şi Mitulescu nu e omul care să se dea înapoi de la efecte de tip „mînca-l-ar mama" (escrocul ni-l arată pe Lalalilu făcînd un balon de gumă şi nu taie decît după ce balonul i-a explodat în năsuc). Îi urez noroc drăguţului anticeauşel, dar nu cred în el nici o secundă.

trecerea prin reviste

Cel mai deştept site

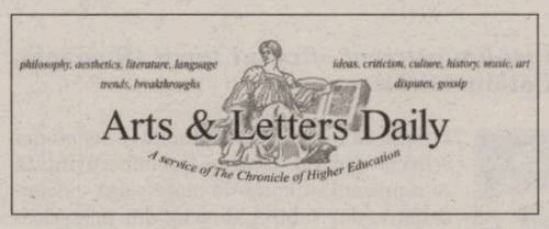

De data aceasta vreau să recomand nu o revistă, ci o revistă a revistelor. De fapt, *Arts & Letters Daily* (http://www.aldaily.com/) este mai mult decît o revistă a presei. Am fost tare uimit să aflu din *Dilema veche* (articolul lui Lucian Popescu din nr. 137) că site-ul este actualizat de o singură persoană. Mi-l închipui, bînd cafele în faţa calculatorului, citind frenetic şi sortînd pătimaş. *Aldaily.com* este un portal al inteligenţei, o revistă a presei academice, semiacademice şi a presei *mainstream,* pe subiecte ce ţin de dezbateri, filosofie, relaţii internaţionale, istorie, cultură, arte, pînă la bîrfe inteligente şi ştiinţa nimicului. Site-ul este simplu şi voit sobru, de parcă trebuie să faci linişte cînd intri pe el: şşşt, sînt oameni care gîndesc aici!

Cititorul frenetic care face site-ul adună acolo o mulţime de articole, recenzii, eseuri disponibile pe net, îţi spune cam despre ce este vorba, uneori cu ironie, de cele mai multe ori cu detaşare şi te trimite spre pagina revistei respective să citeşti.

Ce pot să spun mai mult? Dacă încep să vă povestesc despre articolele de acolo, sînt prea multe. Să luăm primul articol de la secţiunea „eseuri şi opinii", de astăzi, miercuri, 13 septembrie, pe la prînz. *Aldaily.com* îţi aruncă mănuşa: „Discursul «Rivers of Blood» al lui Enoch Powell l-a costat cariera şi a făcut ca timp de decenii imigraţia să devină o chestiune de nedezbătut în Marea Britanie". Dacă te interesează, mergi mai departe şi citeşti articolul (există şi o trimitere la discursul original al lui Powell – acesta a fost un politician conservator faimos, poate ultimul visător la Imperiul Britanic, care a avertizat împotriva legilor antidiscriminare ce protejau comunităţile de imigranţi, prejudiciind însă identitatea britanică).

Dacă v-a stîrnit interesul, *Aldaily* vă trimite la articolul din revista americană *New Criterion* (www.newcriterion.com): „Should he have spoken?", de Roger Scruton. Ideea pe scurt este că, după ce media şi intelectualii l-au făcut praf pe Powell, acuzîndu-l de rasism (deşi el a negat, au existat greve în sprijinul său şi sondajele au arătat că era sprijinit de public), a pune la îndoială, în orice fel, politicile multiculturale faţă de minorităţi a devenit un mijloc de sinucidere publică. Fără dezbatere timp de decenii, Anglia se trezeşte după atentatele din metroul londonez în faţa dilemei: şi dacă Powell a avut dreptate?

Dar, pentru a ajunge la ideile astea, Scruton ne plimbă fermecător prin istorie, trece prin Eneida (Powell însuşi a avut o formaţie clasică), prin istoria liberalismului britanic, vorbeşte despre Imperiul victorian şi ce a lăsat în urmă, analizează amănunţit politicile de imigraţie, constată că nu ar fi putut publica acest articol într-o revistă britanică pentru că risca şi el eticheta de rasism şi dă un şut elegant cenzurii intelectuale introduse de noua stîngă.

Dacă s-a nimerit să cădem pe un articol mai de dreapta (deşi foarte echilibrat), să nu înţelegeţi că www.aldaily.com este unul din acele site-uri (atît de enervant de multe) în care oamenii care gîndesc exact la fel se adună să se gratuleze reciproc, înjurînd restul lumii. Nici pe deaprte. Pe *Aldaily* eşti trimis la articole şi de stînga, şi de dreapta (asta dacă vrei neapărat să ţii scorul), recenzii şi de colo, şi de colo, toate însă bune, din care înveţi ceva fără să te simţi împuns cu degetul: uite aşa trebuie să gîndeşti! Ai aproape siguranţa că oriunde apeşi în site, dai peste un articol echilibrat, cu care poţi să nu fii de acord, dar nici nu-l poţi ignora. *Trolii* de stînga sau de dreapta să stea departe de site-ul ăsta, le-ar putea induce nişte disonanţe neplăcute. Ceilalţi pot gusta o oază de echilibru, într-o lume atît de divizată, cu o Americă atît de divizată. **(C. G.)**

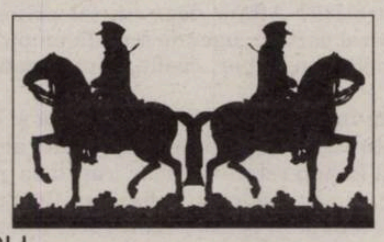

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Un lăcaş al „gîndirii româneşti în acţiune"

Nu cred că sînt deplasat în enervarea crescîndă pe care mi-o provoacă ipocrizia comentariilor sarcastice ori de cîte ori apare în viaţa politică ideea de restaurant. Ideea şi chiar localul... S-a făcut un caz imens din prezenţa foarte familiară a preşedintelui ţării într-un local de lîngă Palatul Cotroceni; s-a făcut haz îndelung la intenţia opoziţiei de a ocupa acelaşi local în timpul unor tratative la Palat, unde fusese invitată şi refuzase să se prezinte; decît tratative acolo, mai bine o trataţie la „Golden Blitz"; s-a renunţat, dar condeiele şi faxurile nu au tăcut cîteva zile; s-au consacrat pagini multe zguduitoarei dezvăluiri a unui consiliu de taină între prim-ministru şi cîţiva prieteni de-ai săi într-un alt restaurant bucureştean, pe malul unui lac; doi ziarişti s-au dus cu o barcă motorizată, la acelaşi restaurant, şi au stat de vorbă ore întregi, telefilmaţi şi teletransmişi în direct, cu chelnerii roind în jurul lor – uite aşa, na, ca o sfidare a serviciilor care urmăresc pas cu pas liderii de opinii antiprezidenţiale. Cinstit vorbind, nu m-am simţit cutremurat.

Merg mai departe şi zic că, şi înainte de '89, restaurantul a avut locul său eminent în viaţa cioclopedică a ţării. În pofida microfoanelor şi a urechilor treze, în răspăr cu partidul care ura visceral cafeneaua ca loc al reacţionarilor burghezi şi leneşi, „Capşa" era „Capşa", nopţile lui Zaharia Stancu la sfat cu conducerea *Gazetei literare* nu erau secrete, „albele" se aduceau din tipografia de peste drum, acolo, la miez de noapte, cu ultimele porunci ale cenzurii, luate în derîdere, dar executate între două şvarţuri şi încă un coniac; tot la un restaurant se adunau frecvent cei mai dîrzi critici literari nonconformişti, stabilind alianţe, negociind sfere de influenţă, premii, contraofensive împotriva autorităţilor care ajunseseră să numere de cîte ori apărea cuvîntul „partid" în *România literară;* nu mă duc pînă la a „cînta" restaurantul Uniunii Scriitorilor cu tot ce a însemnat el pentru „ideile în dialog" şi non-dialog ale vremii, pentru „tezele şi antitezele" de la Bucureşti, căci şi astea au existat, oricît s-a turnat în pahare şi dosare. Pentru mine, localul familial şi familiar constituie o constantă a vieţii noastre publice, ba chiar şi intime. El aparţine agorei româneşti în orice orînduire, fie ea o dictatură antonesciană (vezi şi *Jurnalul* lui Sebastian) sau comunistă, cu atît mai mult pe vremea asta de „dialog social"; aş spune chiar că revenirea restaurantului în centrul vieţii politice este o înfrîngere a talk-show-urilor tot mai plicticoase şi ineficiente, un refuz al telepălăvrăgelii, al noii mari trăncăneli necunoscute celui care a consacrat acest spaţiu ca primordial în mişcarea ideilor, controverselor, bîrfelor, bancurilor fără de care, mă-nţelegi, ne-am sufoca.

Tocmai din cauza lui, a lui Caragiale, mă irită tratarea caricaturală şi minimalizatoare de care au parte în mass-media birtul, barul, bodega, crîşmele, cafeneaua, cofetăria (de neuitat, Noica şi Ricu Wald discutînd la „Nestor"!), plăcintăria, marile şi micile restaurante din România noastră tranzitivă spre transcendent şi înapoi în contingent. În numele sentimentului caragialian al fiinţei (pe care nici Cioran nu ni-l poate lua) protestez împotriva bagatelizărilor la care sînt supuse sistematic aceste lăcaşuri ale „gîndirii româneşti în acţiune".

Da, primesc! Sînt tradiţionalist, da, sînt reacţionar, da, da, da, de trei ori da, sînt caragialian şi îi zic „bravo!" domnului preşedinte, „bravo!" domnului premier, „bravo!" tuturor miniştrilor, senatorilor şi deputaţilor care *evadează din sistem* – sistemul de prejudecăţi şi protocol – şi se duc să pună ţara la cale între două-trei şprituri, patru cafele şi, eventual, într-un tîrziu, o ciorbă de burtă. Unde să se pună ţara la cale mai cu spor dacă nu într-un local intim? În Parlament? La Guvern? La Cotroceni? S-a văzut ce a ieşit... O socoteală elementară ne arată că marile idei şi expresiile lor bătute în piatră de acolo au ţîşnit, din spaţiul acesta întins de la „Capşa" şi „Café de la Paix", pînă la „Cocoşatu'" şi „Golden Blitz"-ul de azi. Dintr-o biată simigerie s-a înălţat revelaţia nemuritoare: „Ne trebuie o tiranie ca-n Rusia!". Într-un local nicicum de pierzanie s-a descoperit „lacuna" dintotdeauna în problema pedepsei cu moartea. Într-un cafiné central s-au aplicat cele mai răsunătoare palme din politica naţională. Nu s-a observat îndeajuns că pînă şi lecţia cea mai consistentă privitoare la arta prozatorilor români s-a slujit tot de o berărie. Tatăl nostru, Ion Luca, în cele „Cîteva păreri" ale domniei sale, ce cerea? Cerea ca orice poveste interesantă, cu conflict, suspans şi emoţii, să nu se lăbărţeze în blablauri filozofice şi morale, ci să capteze „sunetul halbei de bere" pocnite în fruntea unuia dintre interlocutori: „Vreau să aud halba trîntită în capul celui din faţă...". Nu e postmodern? Ei, taci...! Spre gloria „Capşei", să consemnez că, prin '40, Eugen Ionescu – cf. memoriei de computer a lui Dan Amedeu Lăzărescu –, ieşind din local şi văzînd cum coboară dinspre Teatrul Naţional spre Cercul Militar o demonstraţie legionară, a emis pentru prima oară un ţipăt cumplit: „Rinocerii! Rinocerii!". Incalculabile sînt şi vor rămîne consecinţele unui caşcaval pané, ale unei fripturi în sînge cu cartofi prăjiţi, ale unei saramuri dure, ale unor papanaşi-ca-la-mama şi ale atîtor tării plus nesul aferent asupra evoluţiei ideilor de interes naţional desfăşurate la o masă riguros rezervată. Da, sînt pentru restauranţie în viaţa ideilor noastre politice, morale şi eţetera.

Peste o lună, la 21.10.2006, acest articol va împlini un an de la apariţia sa în *Dilema veche.* Indiferent cît de sesizabilă sau insesizabilă a fost ironia lui, mai important este că pledoaria pentru restauranţie a fost înţeleasă *mot-à-mot* la cel mai înalt nivel şi că în constelaţia noastră nemuritoare, de la „Capşa" la „Golden Blitz" a apărut „La Potcoava" din Giuleşti.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Mortul accidentat de la groapă nu se mai întoarce, dar se cumpără

Şi eu pot omorî cu maşina. Mă urc cu roţile pe un trup. Bag 100 pe oră în inima vreunui copil şi-l iau pe parbriz. Sînt nevasta lui Păunescu, sînt fiul unui parlamentar, Tărniceanu, sînt puşcaşul marin şi-l calc pe Teo Peter, sînt arabul cu supermaşină care l-a ucis pe regizorul Nemescu, sînt eu, bă! Eu omor tot ce vreţi în ţara asta şi mă scot. Vă iau la omor ce are viaţa voastră mai scump şi scap, să mor eu... cumpăr tot, mă ajut de prieteni, de duşmani, de bani, de relaţii, de moarte, de viaţă şi scap. Cumpăr tot, o cumpăr pe mă-ta moartă, dragul meu cititor, pe fi-tu în sicriu, iubitul meu cititor, pe gagica ta rece, nemuritorul meu cititor. Am dreptul meu de a cumpăra. Nu, nu-ţi cumpăr sicriul celui drag, dar vin după o juma de an şi cu cît eşti mai sărac cu atît mai puţin te cumpăr. Te fac cîrpă, te fac hîrtie igienică şi ne înţelegem. Bă, nu te vreau pe tine, nu vreau înţelegerea ta, nu, nu, nu, vreau libertatea mea. Vreau asta, să se uite că am fost criminal... nu greşit, asta aranjez eu la poliţie, nu, nu, asta nu mă pasionează... asta e simplu... testele la cauciucuri, testele de viteză, testele că nu e aia, e ailaltă, că am suflat în fiolă cînd nu trebuie, totul se poate mistifica... bă, poate nu am văzut roşu din cauza poliţiei, că a pus semaforul prea jos... nenorociţii au făcut-o special. Pe ăştia, pe poliţişti, îi fac prin şefi. Ăia sînt gaşcă între ei, aşa că îl cumpăr pe unul, îi cumpăr pe toţi. Bun, pe tine, cititorule, cînd te omor, să-ţi ştii preţul, nefericitule, să ştiu o treabă, să ştiu repede de la cît să negociez în jos. Că te fac cu bani, te fac din vorbe, fac ceva cu durerea ta. Mă gîndesc la durerea mea. La mine – nu-mi pasă că ţi-a murit, că ai murit şi tu atunci, nu, te cumpăr cît eşti de hoit şi cu cît eşti mai hoit cu atît ies mai ieftin. Nu am conştiinţă, am bani, nu-mi pasă de morală că am bani, la cît e morala asta, o iau din „Europa" de la chinezi mai ieftină. Vreau viaţa mea, bă, cititorule. Adică dacă ţi-a murit mă-ta, de ce să mor şi eu în puşcărie? Păi, de ce? Eu mişc, tai pîine, bă, sînt puternic, mişc, trăiesc, mut ţara din loc, o duc în lume, în Europa. Mă-ta moartă pe cine ajută, copilaşul tău, că nici nu-i dăduseră dinţişorii de lapte, pe cine ajută? Pe nimeni, bă, pe nimeni. Numai eu trăiesc, numai eu respir. Chiar şi dintre mine şi tine, numai eu respir! Tu? Tu, bă? Tu nu trăieşti fără bani, banii mei te ajută să-ţi iei şi tu o casă, unde murdăria vînzării e mai suportabilă. Da, tu mi-ai vîndut copilaşul, mama, nu pot să mă culc şi cu nevastă-ta, dacă tot facem o chestie. Hai, la preţul ăsta, mă laşi la nevastă-ta, da? Oho, nu vrea ea? Cît mă costă, bă, pe bune, cît mă costă ca să uiţi tu şi ea să consimtă? Hai, bă, ce dracu'? Dacă e vie, ce-mi pasă mie? Pot cumpăra tot ce e viu şi mort în jurul tău. Tu tot eşti mort! Mai mort ca mă-ta, copilaşul tău!

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Plastografii

Oare ce-l face pe un individ să persiste în greşeală? Pedeapsa, fie că este vorba de bătaie, puşcărie sau amendă, îl determină să-şi controleze comportamentul? Sau năravul din fire n-are lecuire? Şi, odată pornit pe o anumită cale, drum de întoarcere nu mai există?

La 1 septembrie 1798, Vasile, fiul lui Mişul simigiul, ajunge pentru a nu-ştiu-cîta-oară la puşcărie. De fapt, ultimii şapte ani şi i-a petrecut mai mult înăuntru decît afară, speriindu-şi soţia cu nenumăratele fărădelegi comise una după alta, cu îndrăzneală şi fără nici un fel de remuşcare. De şapte ani – povesteşte Maria – Vasile, „avînd patima blestemăţiilor“, a îngrozit toată mahalaua umblînd cu pistolul şi puşca la brîu, ameninţînd, jefuind şi înşelînd pe toată lumea. Mai întîi s-ar fi „atins de lucrurile domneşti“ şi-a fost pedepsit cu „puşcăria şi ocna“. Apoi de „cele bisericeşti“ şi, cum era şi firesc, odată prins, ajunge din nou la ocnă. Dar perseverent, Vasile obţine iertarea şi-şi promite probabil să nu se mai lase atît de uşor în mîinile zapciilor. Şi, aventurile încep...

Sub Alexandru Moruzi (1793-1796), Vasile, „numindu-se că e diacon“ fără a fi însă „hirotonisit“, şi-a pus patrafir de gît, barba o avea deja, potcap pe cap şi mătănii în mîini, şi s-a apucat să oficieze slujbe pe la diferite biserici. Într-o seară a citit Sfînta Liturghie la biserica din mahalaua Silvestrului, în altă seară „s-au cutezat“ de a ţinut slujba de vecernie la biserica de la Curtea Veche. Preoţii s-au speriat şi l-au dat pe mîna armăşeilor. Ridicat la gros, Vasile este certat cu bătaie şi scos afară din politia Bucureştiului. Dar asta nu-l împiedică să-şi vadă de ale lui treburi.

© S. Ivanoschi

Ajuns în satele din judeţul Ilfov, şi-a suflecat mînecile şi-a trecut la înşelat, minţind cu seninătate, falsificînd răvaşe şi zapise, plastografiind peceţi, pretinzînd că este trimis domnesc, îmbrăcînd haina slujitorului asiduu şi neîndurător. Primele victime sînt ţăranii: „au luat parale de la cei ce aveau oi şi le-au dat răvaş ca să nu se supere dă beilic; prin grai zicea aşa, iar în răvaş scrie adeverinţă de dus la ocnă“. Zapciii ajung prea tîrziu şi nu mai găsesc decît răvaşele mincinoase cu poruncă de dus la ocnă. Iar Vasile merge mai departe şi, pentru că tot e slujitor domnesc şi are voie orice, opreşte în drum un popă, îl aruncă cît colo şi-i confiscă calul, spunîndu-i că aşa-i porunca domnească şi, de vrea să se certe cu cineva, să se certe cu Vodă. Mofluz, popa nu putu decît să privească nătîng cum cal şi călăreţ se pierd în zare şi să povestească apoi zapciilor toate cele întîmplate. Dar nici nu se încheie bine acest episod că o altă grozăvie avea loc în satul următor unde, intrînd într-o cîrciumă şi aflînd din vorbă-n vorbă de una, de alta, îi zise cîrciumarului că vine direct de la Bucureşti cu răvaş de la dumnealui vornicul Golescu, prin care îl face deplin stăpîn pe cîrciumă. Dumnealui cîrciumarul n-are decît să meargă la Bucureşti şi să se răfuiască cu vornicul. Cum n-avea de gînd să stea, făcu ce făcu şi păcăli şi calfa, află unde sînt ascunşi banii şi pe aici ţi-e drumul, către alt sat, către alţi naivi uşor de păcălit. „Făcînd pecetea dumnealui biv vel armaş şi cu nume că e om al slujbei armăşeşti“, Vasile cutreieră ţara în lung şi-n lat, ridicînd birul de la ţiganii domneşti. Doi ani a huzurit Vasile, banii se vărsau în buzunarele sale, iar fraieri de păcălit se găseau pe toate drumurile. Pînă într-o zi...

Codul penal alcătuit la 1783, în prima domnie a lui Alexandru Ipsilanti, prevede pedepse foarte aspre pentru plastografiere: „Cînd să va dovedi bine vina plastografii şi dă au cursu dintr-aceea plastografie vreo mare stricăciune şi păcătuire, să i se tae capul; iară de nu să va fi făcut întocmai cum s-au zis, atunci să-l perioriseaască (adică să-l surghiunească la un loc) şi acolo să-şi petreacă viaţa cu închisoarea“. Or, Vasile al nostru este – după cum se vede – maestru în alcătuirea oricărui răvaş, în imitarea oricărei semnături, în prefacerea oricărei peceţi, în transformarea propriei persoane în orice aduce profit. Nu că ar fi fost foarte greu, la acea vreme oamenii simpli nu ştiau carte, nici nu cunoşteau atît de bine actele oficiale. Cît despre haină... nu-l face ea pe om? Vasile profită de neştiinţa şi naivitatea semenilor, de teama faţă de cei puternici prezentă în minţile supuşilor nu neapărat pentru a se îmbogăţi, ci pentru a mai trăi încă o zi. Aşadar, după pravilă ar fi trebuit să primească grea pedeapsă, dar şi de data aceasta nu este decît aruncat în temniţă pînă „va plăti jafurile acestea“.

Pentru societatea românească de la 1800 mult mai important era recuperarea pagubelor decît pedepsirea vinovatului. Iar Vasile, eliberat pe chezăşie, se va fi străduit să-şi ducă mai departe renumele de plastograf, în alt sat, în alt judeţ...

Iaromira POPOVICI

bazar

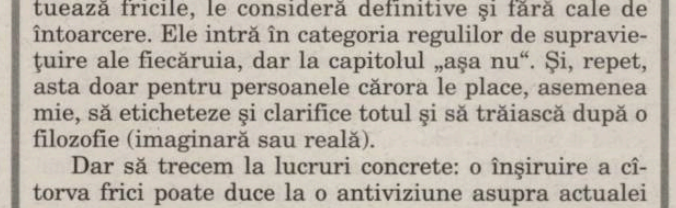

Lift şi control

Cu timpul, se pare că am adunat tot mai multe frici. Unele dintre ele, în alte epoci, mi s-au părut tranzitorii, pe altele nici nu le-am băgat în seamă: ele însă, odată cu acumularea de experienţe negative şi de frustrări (nu neapărat pentru că eu aş fi avut mai multe decît media oamenilor obişnuiţi din lumea asta), au prins colţuri lîbere şi confortabile, în creierul meu şi s-au statornicit bine-mersi acolo. Ce legătură au toate acestea cu societatea de consum şi cultura populară, lucruri despre care scriu îndeobşte, implicit sau explicit, veţi spune? Sînt, probabil, nişte efecte ale ei asupra unei minţi problematizante. Pot fi considerate consecinţele negative ale lumii nebune şi grăbite în care trăim: lucruri necontrolabile, pe care nu avem cum să le stăpînim, şi atunci preferăm să le evităm, pur şi simplu.

Fricile, în viziunea mea, se leagă de dorinţa de a ţine, cît de mult posibil, lucrurile sub control, şi de a reduce riscurile de toate felurile. Asemănătoare cu tabuurile tradiţionale, ele reprezintă efectul unor interdicţii survenite după experienţe negative: cu singura diferenţă că oamenii de felul meu, care îşi exprimă şi statuează fricile, le consideră definitive şi fără cale de întoarcere. Ele intră în categoria regulilor de supravieţuire ale fiecăruia, dar la capitolul „aşa nu“. Şi, repet, asta doar pentru persoanele cărora le place, asemenea mie, să eticheteze şi clarifice totul şi să trăiască după o filozofie (imaginară sau reală).

Dar să trecem la lucruri concrete: o înşiruire a cîtorva frici poate duce la o antiviziune asupra actualei stări mişcătoare a societăţii în care trăim. Mai ales că multe din fricile mele se leagă de diverse tipuri de mişcare.

Cea dintîi – să zicem – e legată de lifturi. Am rămas, odată, demult, într-un lift de pe şoseaua Giurgiului, într-un mod semidramatic, semicomic: venind de la o aniversare cu o bucată de tort, cu frişcă, în mînă, liftul ne-a zguduit, ne-a dus pînă la ultimul etaj (tortul a sărit pe noi), apoi s-a oprit. Nu ne-am lovit (eram cu mama mea), am scăpat cu viaţă şi fără „leziuni“, dar impactul asupra creierului meu a rămas. De atunci pot urca aproape oricîte etaje, mai curînd decît să iau liftul. E adevărat, m-am întrebat ce aş face dacă aş locui într-un zgîrie-nori, la etajul 30 şi ceva... dar mi-am dat seama că şansele sînt minime. Oricum, am locuit o perioadă la etajul 9, şi făceam drumul pe scări, fără probleme, de trei ori pe zi, în medie. De ce mi-e frică de lift? Nu pentru că e vorba de un spaţiu închis, nu sînt claustrofobă. Ci pentru că oprirea lui între etaje, în cazul în care se întîmplă, nu poate fi rezolvată, decît într-un anume timp, după ce vine cineva din bloc (dacă te aude) sau echipa de intervenţie (dacă ai telefonul la tine şi dacă răspunde); deci depinde de tine doar într-o anumită măsură şi, în rest, e, în mare măsură, incontrolabilă. E drept că un şofer de taxi mi-a spus că există o manetă, undeva sus, cel puţin la unele lifturi, care deschide uşa, şi te poţi salva singur: e posibil să fie, dar sîntem învăţaţi să nu acţionăm singuri, ca-n filmele care ne plac, dar despre care ştim că sînt ficţiune şi atît, şi să aşteptăm instrucţiuni sau ajutor de undeva.

Cert e că statul în lift, în aşteptarea „echipei de intervenţie“, îţi dă sentimentul de neputinţă. Imposibilitatea planificării acţiunilor viitoare, a calculării consecinţelor, pe care o trăieşti în scurtul prizonierat, poate fi simptomatică pentru temerile noastre, în general. Povestea cu destinul care ne scapă de sub control, şi pe care nu-l putem stăpîni pînă la capăt, indiferent cîte măsuri concrete ne luăm (asigurări de toate felurile, conturi în bancă, pensii plătite din timpul vieţii, contracte prenupţiale, controale medicale...) rămîne frustrantă şi fără soluţie. Pentru curajoşi şi stoici, rămîne valabilă varianta „iau liftul, şi asta e, văd ce se întîmplă, mă descurc eu“. Pentru fricoşii calculaţi şi problematizanţi rămîn, întotdeauna, scările.

libertatea de impresie

Vechiul an şcolar

A început un nou an şcolar (în stil vechi) şi aşa cum scria un cotidian „Hărdău şi-a sunat singur clopoţelul“, pentru că profesorii au organizat, ca şi anul trecut, un chiul în masă (oricum, începutul şcolii vinerea era o adevărată invitaţie la boicot). De fapt, n-a fost chiar aşa, multe şcoli au început la timp şi poate nu atît pentru că profesorii s-au gîndit la copii, ci pentru că le-a fost frică să nu-şi piardă din lefuri. Nişte salarii care – e adevărat – sînt de-a dreptul ruşinoase. Societatea are însă profesori de banii pe care-i dă, deşi nu cred că ar fi de aşteptat ca la salarii mai mari aceştia să se schimbe brusc (mă gîndesc, de exemplu, la judecători, care cîştigă mai mult şi despre care, în general vorbind, nu cred că se poate spune că sînt nici mai muncitori şi nici mai luminaţi decît profesorii). Cadrele didactice (care – aţi observat – de fiecare dată cînd au revendicări devin „dascăli“) sînt însă perfect reprezentate de liderii lor de sindicat. Probabil, dacă ai lua toţi profesorii din toate şcolile din România şi i-ai pune într-un malaxor şi i-ai amesteca bine-bine şi ai scoate apoi un rezultat perfect mediu, acesta ar fi Aurel Cornea. La fel şi cu profesorii universitari, amestecaţi bine-bine, rezultatul final mediu ar fi un Răzvan Bobulescu (sper să nu se supere pe mine cei care sînt peste medie). Marea problemă e însă că foarte mulţi dintre „dascăli“ abia dacă reuşesc să se ţină cu vreo doi paşi în urma tendinţelor şi cerinţelor societăţii, la fel ca şi manualele, făcute, evident, de oameni din aceeaşi breaslă. (Încă o dată: să mă ierte profesorii de treabă, de care sînt sigur că înţeleg la ce mă refer). E adevărat că Şcoala, ca şi Biserica, trebuie să fie un loc mai conservator, însă nu retrograd, aşa cum am impresia că este de multe ori. De altfel, cele două instituţii merg adesea mînă în mînă. La multe şcoli, anul a început cu o slujbă religioasă. Pare cea mai bine gîndită metodă de a demonetiza Biserica în ochii copiilor. Mulţi dintre aceştia, abia reîntîlniţi după vacanţă şi avînd multe de povestit, nu fac decît să-i ignore total pe oamenii în odăjdii. Alţii însă, mai rău, găsesc chiar o bună ocazie de a face bancuri pe seama „fonfăielilor“ acestora (şi de ce o trebui să aibă unii tonuri aşa false cînd îl slujesc pe Dumnezeu?). Cam ceea ce făceam noi pe vremea cînd, la începutul şcolii, se ţineau discursuri cu citate din Ceauşescu. Astăzi însă, pe 15 septembrie, la şcoli ai ocazia să vezi demnitari pe viu, ţinînd discursuri. Fie că sînt de la Ministerul Educaţiei, fie că sînt de la Administraţia domeniului public, vorbesc în faţa elevilor care, de cele mai multe ori, nici n-aud ce se spune în faţă. Nu mai pomenesc de cei mici, din clasa întîi, acolo, care nici nu cunosc personajele respective şi nu înţeleg absolut nimic din ce se întîmplă. Ceremoniile inadecvate par a fi însă la noi un adevărat talent. Atunci cînd nu sînt boicotate.

Andrei MANOLESCU

Teodor BACONSKY

turn înclinat

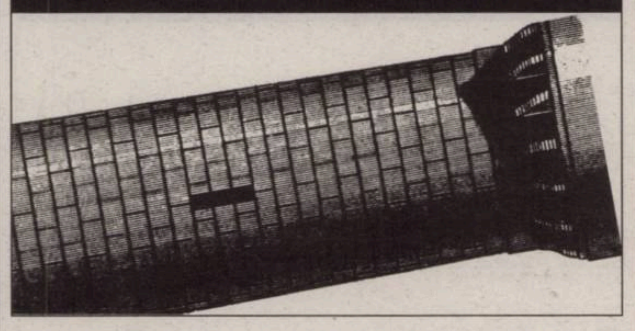

Biserica şi Steaua

Nu m-aş angaja pe post de Stagirit în solda lui Alexandru Macedon-Becali, nici dacă mi-ar propune de zece ori suma pe care î-a oferit-o lui Dan Pavel. Ca să dai meditaţii, trebuie totuşi să ai o minimă afinitate cu elevul. Cum mă bucur de o fire mai curînd serenă, îl tolerez fără probleme pe compatriotul meu, Becali, ca pe o pată de culoare violentă în tabloul pestriţ al societăţii româneşti. Ce-i drept, omul n-are carte, dar are parte – în conformitate cu noua paradigmă a unei Românii care a deprins arta democratică de a-şi rade elitele. E certamente pitoresc. Are „echipă", are palat la şosea, apare necontenit pe sticlă, unde ne repetă, obsesiv, un singur mesaj: că e sortit să conducă ţara, ca un arhanghel al transhumanţei, ca un conducător binecuvîntat, care vorbeşte prost şi sincer, dă cu pumnul, înjură viguros duşmanul şi bate mătănii.

Îi este de acum clar, orişicui, că „patronul Stelei" foloseşte fotbalul ca pîrghie de PR politic. Oricît va fi fost bietul om de criticat prin presă, am început să ne obişnuim, fatalist, cu ideea că el îşi va săpa o nişă în viitorul Parlament. Circulă supoziţia că aventura publică a lui Becali ar fi telecomandată, cu intenţia de a limita marja extremismului neocomunist de primă generaţie. Presupun totuşi că diferenţa dintre un Becali-întors-cu-cheiţa şi unul perfect autonom e nesemnificativă. Şi constat, pe de altă parte, că BOR – printr-o parte mai sensibilă a ierarhiei sale – a început să-l cultive asiduu şi să prindă pe cheptu-i de Războinic Galactic tot ce are dînsa mai de preţ în materie de onoruri, decoraţii, ordine & medalii.

Ce semnal ne transmite astfel Biserica strămoşească? În primul rînd acela că, deşi a fost mereu de partea guvernelor în funcţie, acum – că tot a început deconspirarea trecutului securistic – e dornică să-şi stabilească alianţe preventive cu anumite forţe politice „pravoslavnice". În faţa acestei opţiuni empatice, nu ne rămîne decît să admitem că Becali e creştinul prin excelenţă, modelul oricărui tînăr european, omul care îmbină pilduitor smerenia cu jertfelnicia, curajul misionar cu dragostea de glie, delăsarea celor lumeşti cu implicarea comunitară şi cercetarea celor sfinte cu virtutea demofiliei. Dar mai e ceva: dacă tot nu are nevoie de intelectuali creştini – aşa cum a demonstrat în 16 ani, de cînd ignoră eforturile apologetice ale unor oameni de talia unui Sorin Dumitrescu –, secţiunea becaliană a Sinodului vrea să ne demonstreze că nu există cale mai scurtă către inima sa decît aderenţa necritică, primitivă şi sentimentală la *actuala situaţie din BOR*, oricît de prestigioase ar fi vocile ce susţin, dimpotrivă, că ograda Bisericii trebuie plivită de buruiana delaţiunii, vindecată de simonie şi de mediocritate spirituală.

Eu îl cunosc de mult pe ÎPS Laurenţiu Streza, noul eparhiot din Sibiu şi mandatar al ortodoxiei în versiune de mahala. E un om cumsecade, fost preot de mir şi tată a multor copii, pe care îi ţine şi azi sub aripa sa ocrotitoare, cu însărcinări pe la Mitropolie. M-am bucurat, de pildă, să-l văd slujind, frăţeşte, alături de mitropolitul Bartolomeu al Clujului, pe care nu-l prea îndrăgea. Are deci şi laturi bune. Pe de altă parte, pot înţelege cît este de greu să nu te pierzi (cu firea) atunci cînd te aşezi pe scaunul lui Şaguna şi Bălan. Să-l fi copleşit însă această emoţie succesorală pînă la eclipsa discernămîntului? Nu afirm, Doamne fereşte, că ar fi fost normal ca Becali, proaspăt beneficiar de victorie sportivă, să nu fi fost primit în audienţă, ori să nu fi fost poftit în catedrală. Dar de aici pînă la a-i acorda suprema distincţie bisericească din Transilvania era de parcurs o cale pe care laureatul nu a punctat-o nici cu diplome, nici cu fapte creştineşti – altele decît acelea, impur populiste, din faţa camerelor de televiziune. În calitate de creştin, cred că Becali crede. Are felul său animist de a frecventa divinitatea, gîndind că ea l-a distribuit – dincolo de păcatele zilnice – în rolul acesta de mesia suburban. De vreme ce Biserica strămoşească i-a pus medalia la rever, Becali trebuia, fireşte, să o primească. A făcut-o cu atît mai mult cu cît înţelege acum că o *anumită parte* a Bisericii e pregătită să-i sprijine cariera politică tot atît de eficient ca şi galeria echipei pe care şi-a cumpărat-o. Biserica şi Steaua... E doar o chestiune de tarif.

„Un om liber este ambasadorul perplexităţii"

– interviu cu Mihail NEAMŢU –

Aş vrea să vă întreb: de ce istoria religiilor? Care este locul dvs. în cadrul echipei de la Archaeus *şi cu ce proiect personal vă înseraţi acolo?*

Archaeus este singura revistă română de istorie a religiilor – un spaţiu deschis studiului istoric al diferitelor tradiţii religioase, dar şi mediul reflecţiei articulate conceptual. Animatorii acestei reviste, în primul rînd Eugen Ciurtin şi Mihaela Timuş, au introdus în cercetarea comparată noi rigori şi exigenţe exemplare. Dovadă este numărul foarte mare de colaboratori străini care au onorat paginile acestui periodic (alături de *Studia Asiatica)*. Eu personal coordonez studiile şi recenziile primite de la diverşi colaboratori pentru rubrica „creştinism patristic" alături de „antichitatea tîrzie." Sînt bucuros să vă spun că această revistă a publicat de-a lungul anilor contribuţiile unor numeroşi cercetători români consacraţi acestor domenii: Bogdan Tătaru-Cazaban, Gabriela Cursaru, Corin Braga, Ovidiu Olar, Dragoş Mîrşanu, Leo Stan, Dragoş Giulea, Claudiu Biliuţă. Pe lîngă publicaţiile în domeniul istoriei creştinismului, periodicul nostru a mai găzduit semnăturile multor colegi şi prieteni, printre care îmi face plăcere să-i menţionez pe Andrei Oişteanu, Vlad Alexandrescu, Cristina Neagu, Marius Lazurca, Martin Bodinger, Daniela Dumbravă, Eduard Iricinschi, Bogdan Honciuc, Radu Drăguloiu şi alţii, lista rămînînd – evident – deschisă.

În ceea ce mă priveşte, am fost cooptat în redacţia *Archaeus* într-un moment de cotitură în parcursul meu formativ, nu fără cîţiva ani de apropieri şi tatonări. Abandonam şansa specializării în fenomenologia continentală, prin aprofundarea dialogului cu „dilemele istoriei". Eram la sfîrşitul primei facultăţi, cînd remarcam cu tristeţe că şcoala românească de filozofie nu insistă deloc pe istoricitatea formelor de gîndire. Ca absolvent al Facultăţii de „Istorie – *nota bene* – şi Filozofie" din Cluj-Napoca poţi fi un expert în Platon, cu grave lacune de cunoaştere a istoriei culturii greceşti. Desigur, există situaţii încă mai spectaculoase: devoţi ai Sf. Toma d'Aquino care nu cunosc nici măcar rudimentar Biblia sau specialişti în Derrida care nu ştiu nimic despre războiul franco-algerian din 1962. Nu vreau să fiu greşit înţeles: vina nu este neapărat individuală, ci ţine în primul rînd de autismul sistemului educaţional, stimulat şi de compartimentalizarea studiului liceal şi universitar.

Credeţi într-o ierarhie a genurilor publicistice într-un domeniu cum este cel al istoriei religiilor?

Toate lucrurile făcute temeinic îşi au demnitatea şi importanţa lor. O recenzie inteligentă poate fi mai revelatoare decît o duzină de articole, reciclate eventual într-un volum. Ca şi teologia, istoria religiilor este, într-un anumit sens, o disciplină totală care, pentru a funcţiona sănătos, are nevoie de geniul complementarităţii. Fără o asceză şi un discernămînt ospitalier, istoria religiilor nu poate supravieţui. Prin urmare, într-o revistă cum este *Archaeus* descoperirile arheologului se întîlnesc cu documentele muzeografului, iar comentariul generalist al filozofului se odihneşte în penumbra editărilor critice ale clasicistului minuţios.

Unitatea de ansamblu a unei traiectorii individuale sau colective se vede mai ales în momentul alcătuirii bibliografiilor, puncte de acumulare şi sinteză pentru oricare generaţie. În ultimă instanţă, este vorba despre virtuosul cerc hermeneutic. Recenziile semnalează apariţia unor studii sau monografii, iar monografiile şi studiile se construiesc prin referinţa indispensabilă la recenzii. La noi, încercări modeste, precum „recenziile" sau „notele bibliografice", contează încă foarte puţin în alcătuirea dosarele doctorale, fără să mai vorbim despre formarea studenţilor din facultăţile umaniste. În sfîrşit, seniorii universitari, doborîţi de sarcini administrative sau excedaţi de numărul de cursuri predate, adoptă arareori inserţia în lumea „marginalilor". Astfel se titularizează schizofrenia, excomunicarea reciprocă, în timp ce cultura dialogului şi dezbaterea ideilor îşi prelungesc vacanţa.

Pe de altă parte, genurile literare, adoptate de un cercetător, sînt dictate şi de maturitatea instituţiilor academice din care face parte. La titlurile menţionate deja în lista dvs. aş adăuga traducerile şi... interviul. Dacă redactorii *Archaeus* au ajuns să dea interviuri, în pofida tinereţii lor, aceasta se întîmplă pentru că disciplina, pe care ei o reprezintă, nu are suficientă recunoaştere instituţională. Nici una din Universităţile autohtone nu se poate lăuda, pe lîngă Facultatea de Filozofie sau Teologie, cu un departament de tipul *religious studies* (o formulă deja abandonată în unele medii anglo-saxone; dar asta e o altă poveste). Vorbind despre ierarhii, mi se pare anormal ca acest lucru să treneze de mai bine de cincisprezece ani, în ţara lui Eliade şi Culianu. Mă bucur însă că sînt multe instituţii gata să redeschidă acest subiect, cu cîteva săptămîni înainte ca România să găzduiască Congresul european de istoria religiilor, la Bucureşti.

Mărunţişurile memoriei şi umilinţa detaliului

Cum aţi ajuns la teologie şi cărei nevoi personale îi răspunde studiul acesteia? Care ar putea fi raportul instituţional dintre teologie şi celelalte discipline umaniste?

Am fi nişte locuitori ai „insulei fericiţilor" dacă am putea da răspunsuri exhaustive la o asemenea întrebare. Mi-ar plăcea deci să spun, măcar într-o primă instanţă, „nu ştiu". Nevoile profunde ale interiorităţii noastre depăşesc întotdeauna limitele raţiunii discursive. Nu vom afla niciodată de ce sau cum o disciplină ne consumă cu pasiune timp de-o viaţă (iar, măcar pentru teologi, mai mult decît atît). Nici în vara lui 1995, cînd decideam la Arad să încep pregătirile pentru examenul de admitere la Facultatea de Filozofie, nici la Londra, în 2005, cînd îmi pregătesc doctoratul în Teologie, n-am văzut o contradicţie între cele două discipline. Pentru antici, pe care îi consider cei mai buni dintre contemporanii noştri, filozofia era sinonimă cu teologia.

După cum vedeţi, refuz să accept pînă la capăt separaţia kantiană între cunoaşterea cu pretenţii de universalitate, avînd drepturi depline în spaţiul „public", şi o anumită practică religioasă „privată", care nu reprezintă decît expresia unei „nevoi personale". Aspiraţiile noastre profunde sînt mereu legate de visul comunităţii umane căreia nu i-am refuzat adopţia. Timpul pe care-l dedic studiului şi practicii teologiei este rezultatul unui vot de încredere acordat cu generozitate de-o vie comunitate eclezială, chiar dacă nu întotdeauna vizibilă. Apartenenţa la tradiţia creştină răsăriteană îmi este suficientă pentru a asuma deschis „primejdia mărturisirii".

Mai este ceva. În matricea gîndirii şi meditaţiei creştine, teologia este contiguă cu noţiunea de revelaţie. Peniţa teologului ce-şi risipeşte cerneala pe ciornele istoriei, foloseşte călimara unui Logos increat, dar întrupat. Absolutul a acceptat umilinţa contextualizării imanente. Numai cu această precizare aş putea subscrie la enunţul lui Aby Warburg: „Der lieber Gott steckt im Detail". Cunoaşterea teologică se hrăneşte din mărunţişurile memoriei, din Scripturi, dar şi din tradiţia care i-a devenit ecou şi promisiune. Neobosit semiotician, teologul poate cultiva nestingherit prietenia cu istoricul, filologul sau filozoful de profesie. Pasiunea pentru adevăr şi umilinţa de-a recunoaşte importanţa detaliului fac numitorul comun al acestei întreprinderi amicale şi colegiale.

Refuzul îmbălsămării

În final, o întrebare personală: în ce fel vă regăsiţi în orizontul generaţiei dvs.?

Vă mărturisesc, sincer, că nu mi-am pus încă această problemă. În plus, sînt convins că delicata chestiune a regăsirii într-un orizont de generaţie poate rămîne, pentru multe decenii, restantă. Structural, sînt înclinat să refuz apelul la abstracţii simbolice cînd este vorba, înainte de toate, despre întîlnirea cu adevărul unic al persoanei umane. Această sensibilitate apriorică se traduce politic într-o opţiune pentru liberalismul anglo-saxon, adversar al gîndirii de castă, al sociologizărilor marxiste şi, evident, al hermeneuticii suspiciunii. Pot cultiva prietenia cu oameni de toate vîrstele şi provenienţele geo-culturale, încărcaţi adesea cu istorii subiective foarte diferite. Cu alte cuvinte, refuz să citesc eticheta înainte de-a consulta meniul. Cred că un om inteligent şi liber trebuie să fie un ambasador al perplexităţii, refuzînd deliciile morbide ale îmbălsămării prin ralierea la diferite „grupări" sau „generaţii" deja obosite de atîta devenire.

Observ că noţiunea de „generaţie" revine obsesiv în cronicile, mai cu seamă cele literare, ale unor recenţi culturali. Vorbim de aproape două secole despre integrarea europeană, dar părem a frecventa cu zel numai bursa de pariuri a cluburilor româneşti de presă. Pasiunea de chibiţ a celor care configurează echipe, dau pronosticuri şi redactează clasamente mă lasă rece, ştiind că şi trece, întocmai ca valul dunărean din *Glossa* şi, evident, Viena lui Eminescu. Apelul insistent la categorii atît de omogene, cum este conceptul de „generaţie", denotă nu atît complexele precocităţii, cît nesiguranţa retardării. Sper că-mi veţi ierta orgoliul acestei divagaţii.

Pentru a vă răspunde totuşi la întrebare, mi-aş dori să mă regăsesc – ca un tînăr mai puţin ştiutor – în orizontul de excelenţă al unor cărturari care şi-au sacrificat biografia pentru a întemeia nu atît o generaţie, cît mai ales o şcoală. Dintre toţi aceia care şi-au investit energiile pentru a crea nu doar opere, ci mai ales instituţii (resuscitînd discipline avortate, redresînd catedre, facultăţi sau departamente închise, modelînd formativ studenţii, girînd uneori anonim burse de studii, revitalizînd edituri academice, coordonînd colecţii de carte, ş.a.m.d.) doresc să-l amintesc pe dl Mihai Şora. Fiu de preot ortodox, „elev" al lui Mircea Eliade, autor al unui strălucit debut filozofic în Franţa postbelică, arbitru al moderaţiei, gînditor al utopiei personaliste, maestru fidel al unor ucenici brilianţi şi, mai ales, paznic de far în anii de beznă orbitoare ai comunismului, Mihai Şora este modelul nemediatizat al unei generaţii de români *sans (mais aussi hors) frontières,* dintre care unii mi-au fost dascăli şi foarte mulţi colegi. Fără să-i clasicizez o clipă, le port tuturor o imensă recunoştinţă.

a consemnat
Ovidiu PECICAN

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

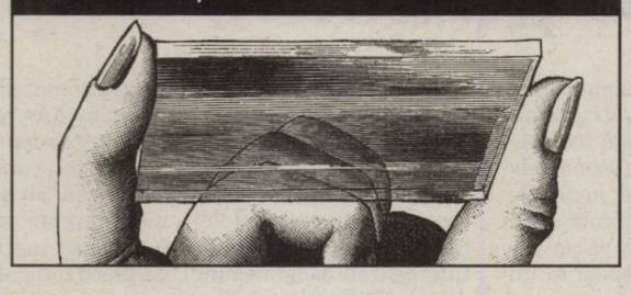

Fruntariile aderării

Telespectatorii din ţară nu-i prea dau importanţă şi cele mai multe firme de cablu nici nu mai au acest canal în oferta lor. Privit din ţară, pare un post inexistent şi nimeni nu-i acordă atenţie. Nici măcar şefii televiziunii, iar TVR International este de mult timp un cimitir al elefanţilor, unde sînt trimişi angajaţii de care ar vrea să scape şi de care birocraţia unei instituţii de stat îi împiedică să se debaraseze. TVR International a devenit de multă vreme un fel de „sub covor", unde gospodina harnică crede că gunoiul ascuns nu va fi văzut de nimeni. Pentru românii din afara graniţelor însă, TVR International este foarte important, mai ales că emisiunile acestui post pot fi văzute şi gratuit pe Internet. Ce pot urmări, prin urmare, cei care vor să-şi păstreze legăturile cu patria-mumă?

Ei au deschis, de exemplu, într-o duminică televizorul (sau calculatorul) pe TVRi, unde începe o emisiune a cărei voce din *off* le picură, duios, în auz: „Ţară cu plaiuri de o neasemuită frumuseţe, hărăzită de Dumnezeu să fie aşezată la răspîntia încercărilor istoriei, cetate a rezistenţei împotriva străduaniei marilor imperii de a o stăpîni, România a făcut din străjuirea hotarelor un simbol al dîrzeniei şi tenacităţii" (muzică maiestuoasă de fanfară, ca la jurnalele din anii '50, voce dîrză şi însufleţită, cu exact acelaşi timbru ca în vremurile de glorie ale propagandei comuniste). „Indiferent cum s-au numit apărătorii de hotar – plăieşi, străjeri, potecaşi, mărginaşi, cordonaşi, mai apoi grăniceri şi în prezent poliţişti de frontieră – esenţa misiunii lor a rămas aceeaşi, şi cu anumite particularităţi, în funcţie de perioadele istorice parcurse: în timp de pace, străjuirea hotarelor şi menţinerea ordinii, iar în vremuri de restrişte participarea la efortul unitar al poporului de a opri sau alunga duşmanul." Apoi se face un mic istoric al meseriei de grănicer, se vorbeşte de Ştefan cel Mare sau de „cel dintîi întregitor de neam şi ţară, Mihai Viteazul", despre actul de naştere al grănicerilor moderni, întocmit de Cuza, sau despre cum grănicerii „s-au acoperit de glorie" în toate războaiele pe care le-a dus patria. Apoi se trece la perioada de după „cea de-a doua conflagraţie mondială" şi se povesteşte cum apărătorii fruntariilor ţării şi-au făcut întotdeauna datoria, trecînd de la Ministerului de Interne la MApN şi viceversa. Nici un cuvînt, desigur, despre serviciile aduse patriei în acea perioadă, în lupta împotriva elementelor duşmănoase, care încercau să treacă graniţa pentru a scăpa de lagărul comunist.

Şi astfel ajungem în zilele noastre, cînd a fost înfiinţată poliţia de frontieră (imaginile ne arată nişte agenţi pe ATV-uri negre, cu căşti asortate). De data aceasta, muzica triumfalistă se schimbă într-o partitură modernă şi lejeră. „În prezent, poliţiştii de frontieră sînt funcţionari publici cu statut special şi acţionează în slujba comunităţii" – adaugă vocea (act ratat, pentru că nici o clipă, înainte, nu ni se spusese că ar fi acţionat şi altfel decît în slujba comunităţii).

„Una dintre priorităţile aderării ţării noastre la Uniunea Europeană o constituie crearea sistemului integrat pentru securitatea frontierei" – şi discursul continuă de data aceasta în limba gri europeană, despre procesul de instruire a poliţiştilor de frontieră, cu o „infrastructură şcolară modernă", „un management instituţional eficient" şi „îndeplinirea atribuţiilor la nivelul standardelor Uniunii Europene". Imaginile prezintă interioare luminoase, săli moderne de fitness, calculatoare, multe calculatoare, cu tineri concentraţi în faţa ecranului, aparatură şi alte mijloace tehnice din dotare. Şi concluzia: „Pe viitorii absolvenţi îi putem numi fără să greşim europoliţişti."

Credeaţi că discursul arhaizant, cu „fruntariile ţării", şi poncifele propagandei naţional-comuniste nu au loc lîngă „îndeplinirea atribuţiilor la nivelul standardelor Uniunii Europene"? Iată că se poate. După cum ne spun tribunii, vom fi ce-am fost şi mai mult decît atît. Adică, deşi în pieptul de aramă ne va bate în continuare o inimă de rromân, vom şti să îmbrăcăm şi haine evropeneşti, că aşa-i acum la modă.

Oriana Fallaci: „Sînt mîndră că mă atacă şi unii, şi ceilalţi"

Pe 12 decembrie 2001, cînd a apărut în librării, cartea Orianei Fallaci La Rabbia e l'Orgoglio *(„Mînia şi Orgoliul") s-a vîndut în 200.000 de exemplare. Într-o singură zi. De atunci se retipăreşte întruna. Oriana Fallaci nu mai publicase nimic din 1991; îşi împărţea viaţa între Florenţa natală şi New York, refuzînd publicitatea, interviurile, apariţiile TV şi chiar contactele cu oamenii (în afara cîtorva prieteni apropiaţi). Suferea de cancer: spunea că s-a îmbolnăvit în 1991, din cauza inhalării fumului de la sondele din Kuweit, incendiate de armata lui Saddam Hussein. La 60 de ani, plecase corespondent pe frontul din Irak, după ce de-a lungul carierei nu ratase nici unul dintre conflictele lumii: Vietnam, America Latină, războiul indo-pakistanez, Orientul Mijlociu. Cu războiul se familiarizase din copilărie: la 14 ani, a luptat în Rezistenţa italiană alături de tatăl său. A intervievat mari lideri politici (de la Golda Meir la ayatolahul Khomeini şi de la Henry Kissinger la Yasser Arafat), iar interviurile sale sînt astăzi obiect de studiu în toate marile şcoli de jurnalism din lume. A scris cărţi, traduse în treizeci de limbi şi vîndute în milioane de exemplare. A afirmat întotdeauna idei de stînga, dar a criticat întotdeauna stînga pentru felul în care se complace în reţetele comode ale ideologiei.* Mînia şi Orgoliul *i-a adus mai multe procese în Italia şi în Franţa: a fost acuzată de instigare la violenţă împotriva islamului şi de rasism. Scrisă într-un limbaj direct, sub impresia atentatelor din 11 septembrie 2001, cartea avertizează asupra pericolului ireductibil al fundamentalismului islamist şi critică politicienii occidentali pentru incapacitatea de a găsi soluţii în apărarea civilizaţiei occidentale, pentru ipocrizia cu care se prefac că nu „văd" problema, pentru lipsa de curaj.*

Oriana Fallaci a murit în noaptea de 16-17 septembrie crt. într-o clinică din Florenţa, oraşul ei natal.

Fragmentele de mai jos sînt selectate dintr-o lungă conversaţie pe care Oriana Fallaci a avut-o în decembrie 2001, la New York, cu Carlo Rossella (fost director al săptămînalului Panorama*), şi Lucia Annunziata, jurnalistă la RAI, şi au apărut în revista* Panorama.

Oriana Fallaci, 1963

Despre pasiune

„În *Mînia şi Orgoliul* susţin că Bin Laden este doar actualul vîrf al aisbergului: acea parte a muntelui care se ridică din abisurile propriei orbiri şi care, de la 1400, nu ştie să producă decît religie. Susţin că adevăratul protagonist al acestui război sfînt nu este el, ci acel Munte. Şi o repet. Dar nu pot nega, nimeni nu poate nega că Bin Laden este un mare personaj. E în aceeaşi măsură în care era un mare personaj Khomeini. Pentru că, în ciuda perfidiei sale, a dispreţului său faţă de ceilalţi, este, ca şi Khomeini, un personaj născut din pasiune. Făcut din pasiune. Noi nu mai avem personaje făcute din pasiune, născute din pasiune. Pentru a le găsi, trebuie să ne întoarcem în trecut. La Sfîntul Francisc, la Sfînta Tereza, chiar la Torquemada. La Danton, la Marat, la Robespierre. La Napoleon, la Nelson, la Mazzini, la Garibaldi, la Cavour. La Lenin, la Stalin, la Churchill care, pentru a lupta contra lui Hitler, le-a promis englezilor «lacrimi şi sînge». La Mao Tze Dun, la Ho Shi Min. Şi aici mă opresc pentru că, de o jumătate de secol, Occidentul n-a dat decît lideri contrafăcuţi. Nenorociţi sau mediocri care sînt lideri doar cu numele. Singurul personaj pe care l-a produs Occidentul în ultimii cincizeci de ani este Karol Wojtyla. Un om al credinţei, un om al bisericii. În rest, chiar şi în artă, în muzică, în pictură, în afară de Picasso n-am avut decît contrafăcuţi. Ştii de ce? Pentru că am pierdut pasiunea. Pentru că am înlocuit pasiunea cu raţionamentele. Mai rău: cu hedonismul, cu cultul comodităţii, cu moliciunea. Şi cu conceptul unei egalităţi care aplatizează, nivelează, stinge genialitatea şi personalitatea. Şi astfel stinge arta, stinge poezia. Spuneţi-mi unde este, de o jumătate de secol, arta? Unde este poezia? Avem ştiinţa şi gata, tehnologia şi gata, bunăstarea şi gata. Dar nu se poate trăi doar cu ştiinţa şi gata, cu tehnologia şi gata, cu bunăstarea şi gata. Nu se poate trăi fără pasiune. Eu nu ştiu să trăiesc fără pasiune. Tot ceea ce fac, fac din pasiune şi cu pasiune. Scriu din pasiune, mă supăr din pasiune, înjur din pasiune, mă bat cu pasiune. Şi, pentru Dumnezeu: mica mea carte este izvorîtă din pasiune. Sînt sigură că oamenii o citesc nu numai pentru că spun adevărul, ci pentru că îl spun cu pasiune".

Despre interviuri

„Nu mă recunosc niciodată în ce scriu alţii despre mine. Cînd văd un articol despre mine, mi se pare că citesc ceva despre o persoană pe care n-o cunosc. O străină. Cît despre interviuri, le detest, pentru că mi-au atribuit întotdeauna, lucruri pe care nu le spusesem. Asta mi-a displăcut întotdeauna pentru că, după cum ştiţi, la interviuri mă pricep. Jurnalismul făcut prin interviuri, eu l-am inventat. Iar interviurile mele au fost întotdeauna riguroase, precise, corecte. N-am trădat niciodată pe nimeni. Chiar dacă era vorba despre o persoană pe care o uram sau nu o respectam, eram atentă să redau cu fidelitate ce mi-a spus acea persoană. Nimeni nu m-a putut acuza că am inserat în răspunsurile lui o inexactitate sau o minciună. A încercat Kissinger, dar a trebuit să-şi înghită imediat calomnia. *À propos* de extrem de antipaticul Kissinger: în cartea sa *Anii de la Casa Albă,* de altfel o carte în care declară că m-a întîlnit pentru-«a intra în Panteonul meu de personaje mondiale», înşiră vorbe despre un interviu pe care nu l-am făcut şi nici măcar nu l-am cerut: cu liderul nord-vietnamez Le Duc Tho. După apariţia cărţii i-am transmis că nu face nici cît o ceapă degerată ca istoric. Ce istoric e acela care povesteşte lucruri niciodată întîmplate?"

Despre independenţa de gîndire

„Italienii nu prea înţeleg independenţa de gîndire, independenţa cetăţeanului care gîndeşte cu propriul creier şi refuză să se lase acaparat de tabere şi de ideologii. Aşa sînt ei obişnuiţi, să se lase înregimentaţi, să fie cu Guelfii sau cu Ghibelinii, cu catolicii sau cu protestanţii, cu reformiştii sau contrareformiştii, cu papa sau cu împăratul, cu francezii sau cu austriecii, cu americanii sau cu ruşii, şi nu-l înţeleg pe cel care nu e nici cu unii, nici cu alţii, şi vede şi greşelile unora, şi pe ale celorlalţi. E o boală centenară a italienilor, de care încă nu s-au vindecat. Uneori mă întreb dacă se vor vindeca vreodată. Cum ştie toată lumea, am luat poziţie împotriva războiului din Vietnam în 1967, cînd am fost prima dată la Saigon. De pe front am scris lucruri destul de dure despre ceea ce consideram că este un conflict fără sens. Şi în 1968 la fel. Bineînţeles, comuniştii de atunci au fost foarte mulţumiţi. Plini de entuziasm, au preluat fragmente din reportajele mele, de exemplu din acela în care descriam bătălia de la Dak-To. În editorialele lor îmi atribuiau chiar rolul de eroină şi nimeni dintre ei nu s-a îndoit de ceea ce scriam. Recunoscători şi seduşi, nord-vietnamezii m-au invitat atunci la Hanoi: privilegiu pe care nu prea îl acordau nici măcar tovarăşilor lor de partid. Cu aceiaşi ochi, cu aceleaşi urechi, cu acelaşi creier, cu aceeaşi judecată independentă, m-am dus la Hanoi. Şi acolo am văzut regimul cel mai stalinist, mai tiranic, mai fascist, pe care îl cunoscusem de cînd îmi făceam meseria. Din asta au rezultat articole încă şi mai dure decît acelea pe care le scrisesem din Saigon. Deschide-te, cerule! Comuniştii, care mă exaltaseră atîta, m-au agresat, m-au insultat mai mult decît oricînd în viaţa mea de pînă atunci. Nici unul n-a încercat un examen de conştiinţă, nici unul nu s-a întrebat dacă ce scrisesem din Nord era la fel de adevărat ca reportajele scrise din Sud. Şi nimeni dintre simpatizanţii şi «tovarăşii lor de drum» n-a lăudat onestitatea unei femei care, cu aceeaşi candoare, denunţa răul acolo unde îl întîlnea. Eroina a devenit un personaj reprobabil. Persoana cumsecade a devenit o delincventă. Cea care spunea adevărul, o mincinoasă. (...) Dreapta şi stînga nu sînt decît cele două faţete ale aceluiaşi chip. Chipul bigotismului, al intoleranţei, al incapacităţii de a fi liberi şi de a gîndi cu propriul creier. În Italia, cine nu e de o parte sau de alta, cine nu e Guelf sau Ghibelin devine automat un păcătos. Un eretic bun de ars pe rug. Eu mă simt însă foarte mîndră că sînt, în acest sens, o păcătoasă, o eretică de ars pe rug. Sînt mîndră că nu am umbrele politice, că nu aparţin nici unui grup sau club sau lobby, că mă atacă şi unii, şi ceilalţi. Este cel mai mare compliment care se poate aduce onestităţii şi curajului meu."

prezentare şi traducere
de Mircea VASILESCU

Anca MANOLESCU

Spaţiu public, nu groapă de gunoaie

Stau pe o stradă liniştită, unde maşinile trec relativ rar – un privilegiu în Bucureştii de astăzi, nu scutit totuşi de neplăceri. De două, trei ori pe săptămînă, de prin cartier şi de niciunde, se adună o droaie de adolescenţi fără căpătîi care joacă fotbal. Comunică prin răcnete şi înjurături groase, monotone; izbesc cu mingea în garduri de zăngănesc geamurile casei şi piuie alarma tuturor maşinilor. Acesta este modul lor de a se manifesta. Ei par să ignore faptul că, în spaţiul comun al oraşului, nu ai dreptul să îi împroşti pe ceilalţi cu vacarmul plin de murdării verbale care te locuieşte. Din cînd în cînd chem poliţia care, cu o promptitudine de admirat, îi îndepărtează. Mai mult n-are ce le face. Dar ei revin, netulburaţi, după cîteva zile.

În spaţiul comun al oraşului, există măcar această posibilitate de a impune, fie şi pasager, respectarea decenţei. În spaţiul public, o asemenea măsură autoritară nu există; ea ar intra în contradicţie cu libertatea de expresie, bun definitoriu al democraţiei, de apărat mai întîi de toate. Mecanismele de eliminare a indecenţei, murdăriei şi violenţei sînt, în acest spaţiu, mult mai complicate; mizează pe responsabilitatea actorilor publici şi pe reacţia populaţiei. Sentinţele judecătoreşti nu par să fie eficace, deocamdată, în această privinţă. Ca şi fotbaliştii de cartier, cei care folosesc injuria, minciuna ofensatoare, calomnia, drept mijloace de expresie publică, îşi continuă netulburaţi manevrele după ce sînt condamnaţi. Aşa încît revista *România Mare* îşi poate răspîndi în continuare murdăriile, cîtă vreme are bani de tipărire şi de procese, cîtă vreme găseşte cititori. Aşa încît, pe postul Antena 3, Mihai Pelin şi Petru Romoşan pot să-şi deverseze asupra lui Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu şi Andrei Pleşu elucubraţiile cinice şi acuzaţiile mincinoase, cum că s-ar fi împăcat foarte bine cu regimul comunist, de la care au tînjit sau au tras foloase; tot acolo, Victor Roncea îşi poate desface calabalîcul fabulaţiilor infamante despre „reţeaua" A. Pleşu, G. Liiceanu, M. Dinescu, iar I. Cristoiu îl întreabă, admirativ, cum a reuşit să adune dovezi atît de riguroase. Aşa încît, Gabriel Andreescu îşi poate relua netulburat, în ziarul *Ziua*, calomniile, prezentate drept „analiză de caz", cum că e de crezut că Andrei Pleşu ar fi colaborat cu Securitatea. Şi nu am epuizat exemplele. Oamenii aceştia nu par să ţină seama de faptul că minciuna şi denigrarea, voluntare, reiterate, practicate ca discurs public, le împuţinează fiinţa lăuntrică, le minează capacităţile intelectuale, le dezagregă respectabilitatea socială.

„Cazul" lui Gabriel Andreescu e în mod special ciudat. S-a opus curajos, ca disident, regimului totalitar. Dar acum, în libertatea democraţiei, practică tocmai „valorile" fostului regim şi ale Poliţiei lui politice. Ridică suspiciunea cu totul neverosimilă la rangul de criteriu cert de judecată şi de acuzare; încearcă să discrediteze vocile de elită; puţin îi pasă de instituţia justiţiei şi de deciziile ei (prezentîndu-şi „implicaţia personală" în „cazul Pleşu" nu menţiona şi condamnarea în procesul de calomnie pe care i l-a intentat cel din urmă). Asemenea calomniatori – şi mediile care îi găzduiesc – nu fac decît să participe la manevrele de tip Securitate, adaptate astăzi spaţiului democratic. Intelectualii ponegriţi sînt, alături de cîţiva alţii, voci importante, ascultate, care pledează pentru eliminarea foştilor ofiţeri de Securitate şi a colaboratorilor ei din clasa politică. Procesul acesta pare astăzi să se fi deblocat, să aibe şanse ceva mai consistente de reuşită. Nu e de mirare aşadar că cei vizaţi i se opun cu mijloacele lor specifice. Li se alătură – şi aceasta e de mirare – oameni chinuiţi de cine ştie ce resentimente.

Manevrele lor sînt de înţeles, de deconstruit, de combătut. Istorici sau analişti ai comunismului şi ai Securităţii o fac: Marius Oprea, Stelian Tănase, Vladimir Tismăneanu, Stejărel Olaru, printre alţii, au publicat masiv pe această temă. De curînd, Smaranda Vultur pleda, alături de Radu Filipescu, în revista *22*, pentru ca Mona Muscă să livreze informaţie publică despre metodele Securităţii.

Dar membrii fostei Securităţi şi cei care le împrumută stilul s-au adaptat vremurilor noi. Opozanţii de marcă nu mai sînt combătuţi, ca în comunism, prin manevre secrete, care să le anihileze expresia publică (încercări de intimidare, înscenări, constrîngere la exil, pierderea statutului social, domiciliu supravegheat, izolare). Azi, într-un spaţiu public încă bătut de vînturi, căruia mare parte din actori refuză să îi asume regulile, calomnia reiterată poate trece drept fapt cert, minciuna – drept ştire, ponegrirea intelectualilor importanţi – drept corectitudine politică. Nu „secretul de stat" e astăzi arma de tip securist, ci zgomotul uniformizant, lansat pe piaţa mediatică. În el, deconspirările reale se amestecă nestînjenit cu denigrarea, victimele sînt trecute la rubrica colaborator, notele date sub presiunea anchetei sau cele obligatorii, în regim comunist, sînt asimilate curent cu turnătoria cea mai gravă, delaţiunile lui C.V. Tudor către amicii săi – şefi securişti – nu sînt de ajuns pentru a-l califica drept informator. Un vacarm mediatic, precum cel al fotbaliştilor de cartier, încearcă să îi cufunde pe toţi sub aceeaşi culpă.

Nu chiar pe toţi. Foşti generali de Securitate se laudă în piaţa publică cu curajul patriotic de a fi oprimat prin mijloace imunde populaţia, cu vigilenţa de a-i fi spionat şi combătut pe intelectualii disidenţi, cu colaborările pe care au izbutit să le obţină prin presiuni şi intimidări. „Lăsaţi securiştii să vină la mine!" – spune C.V. Tudor, contrafăcînd, cu cinism smintit, o expresie christică. Azi, *în spaţiul public,* securiştii de vocaţie pot fi echivalaţi cu „pruncii", cu neprihăniţii şi îşi pot urma nestingheriţi afacerile politice. Cei care stau în atenţia, dezbaterea sau sub acuzaţia publică sînt: *a)* cîteva personaje de consistenţă publică (oameni de cultură sau politicieni) care au acceptat să colaboreze cu Securitatea; *b)* oameni care militează pentru curăţarea clasei politice şi a căror discreditare se încearcă cu metode de tip securist.

Alături de întinderea suspiciunii asupra „duşmanilor", aceste metode, reciclate „democratic", urmăresc să minimalizeze şi să desfiinţeze pînă la urmă rolul CNSAS, instituţia abilitată să aducă probele colaborării unei persoane publice cu Securitatea. Calomniatorii nu au nevoie de dovezi şi vor ca nici publicul să nu le mai aştepte, ci să se lase convins, înaintea oricărei dovezi şi argumentaţii reale, de acuze cît mai sulfuroase, mai fantasmagorice, mai nefondate. Ei urmăresc să anestezieze ori chiar să suspende discernămîntul şi judecata din partea populaţiei, a actorilor publici, a instituţiilor statului. La ocazii se foloseşte, pentru intimidare, şi injuria groasă. Nu-mi venea să îmi dau crezare urechilor cînd, la o emisiune a lui Robert Turcescu, intervenţia telefonică a lui C.V. Tudor a constat în trei injurii birjăreşti, rostite cu parapon tacticos, la adresa invitatei din studio. Mai amplu nu s-a putut exprima vicepreşedintele Senatului, căci realizatorul emisiunii i-a tăiat comunicarea. Ce reacţie au colegii lui, senatorii, faţă de asemenea „replică politică"? Ce fel de Senat asigură ei României, dacă tolerează un asemenea comportament?

Ca simplu cetăţean, nu pot influenţa prestaţia senatorilor decît, indirect şi prea puţin eficace, prin vot. Nu pot schimba nici programul „conservator" al unor media precum ziarul *Ziua* ori postul Antena 3 (cel din urmă avînd banalul cinism de a declara pe site-ul său că nu acceptă să vehiculeze injuria şi calomnia).

Ce pot face totuşi, ca simplu cetăţean, pentru ca în spaţiul public să nu se mai deverseze atîta gunoi? Pot spera şi pot pleda ca informaţia riguroasă, discernămîntul, judecata corectă să cîştige loc precumpănitor în media şi să influenţeze masiv opinia publică. Pot spera că, astfel, metodele de tip securist şi totalitar vor fi împinse treptat în marginea spaţiului public, că se vor descalifică în ochii cetăţenilor dispuşi la un efort de judecată.

Pe fundalul acesta, am regretat că, tocmai pentru a vorbi despre tehnica suspiciunii, care antrenează pericolul de a discredita orice autoritate morală, Robert Turcescu apelează *stilistic* la egalizare: pune pe aceeaşi linie, în *Dilema veche* nr. 136, colaborarea Monei Muscă şi a lui Carol Sebastian cu Securitatea şi memoriul adresat lui Ceauşescu de Andrei Pleşu, după ce, din cauza pretextului „meditaţia transcendentală", fusese trimis la „munca de jos". Faptul că Andrei Pleşu era un spirit liber, pe care regimul îl percepea ca incomod, curajul solidarităţii lui cu Mircea Dinescu, disidenţa în timpul comunismului, toate acestea pot fi puse, fie şi numai stilistic, la rînd cu atitudinea colaborării? „Cineva care să ne judece" îşi intitulează Robert Turcescu textul, ca avertisment împotriva anihilării instanţelor morale în societatea românească.

Dar, înainte de a apela la judecata altora, trebuie să judecăm şi să discernem noi înşine, să nu ne lăsăm prinşi în jocul verdictului uniformizant. Autorităţile morale ale spaţiului public nu se construiesc doar prin efortul lor, mereu hărţuit de diversiuni ori contestări. Se construiesc şi prin efortul nostru de a le judeca pertinent, de a le cîntări, recunoaşte, confirma autoritatea. În genere, autorităţile morale nu sînt oameni de o liniară perfecţiune, premianţi toată viaţa la toate materiile. În cazul României, sînt oameni care au refuzat să facă, în comunism, compromisuri majore, care au avut, la un moment dat, curajul să se opună sistemului, care după '90 au construit instituţii valabile, au luptat pentru îndepărtarea sechelelor mentale şi instituţionale ale comunismului. La un cu totul alt nivel, sfinţii sînt, şi ei, departe de modelul vieţii liniare. Cei mai cunoscuţi ne pun în faţă, dimpotrivă, oameni care pot asuma şi depăşi crize grave, care se pot „converti", se pot reorienta decisiv în direcţia dreptăţii.

Revenind în România de astăzi, atitudinea pe care părintele Iustin Marchiş a avut-o în faţa acuzaţiilor de a fi colaborat cu fosta Securitate mi se pare, în acest cadru, de reţinut. În emisiunile de la Realitatea TV, cea a lui Cornel Nistorescu şi *Ediţia specială* unde s-a aflat în dialog cu Gabriel Liiceanu, două lucruri mi s-au părut de luat în seamă: întîi, că a regretat şi a cerut iertare celor ce sînt legaţi de el duhovniceşte nu doar pentru cele cîteva note de protocol întocmite, ci pentru faptul de a fi fost obligat să aibă de a face cu Securitatea. Apoi a distins foarte net condiţia de cetăţean, supus fără excepţie legilor ţării, şi condiţia de om al Bisericii, refuzînd pentru cea din urmă sustragerea de la investigarea colaborării cu Securitatea. De altfel, întregul dialog între părintele Marchiş şi Gabriel Liiceanu a fost un exerciţiu de discernămînt şi de judecată reală, în care interlocutorii se limpezeau şi se nuanţau unul pe celălalt; un exerciţiu benefic pentru noi toţi.

Rodica BINDER

Traficanţi de realităţi...

Atacurile asupra simţului realităţii au trecere mai ales în perioadele de criză cînd „cererea“ de agenţi PR (Public Relations / Relaţii Publice) sporeşte dramatic. Şi cum între timp criza a devenit permanentă, branşa prosperă spectaculos, intrînd şi în vizorul mass-media pe care de altfel, o poate cel mai adesea influenţa. Deja în 1997 revista *Die Zeit* publica un amplu documentar despre strategul PR al premierului Tony Blair, pe nume Peter Mandelson, supranumit „prinţul întunericului, Machiavelli, Rasputin“, el fiind cel care l-a ajutat pe liderul laburist să ajungă la putere. Iar în această vară în care puternicele crize locale au creat un continuum global, postul public de televiziune germano-francez ARTE a difuzat un documentar intitulat „Marionetele puterii. Doctorii Spin“. O lună mai tîrziu şi în revista *Der Spiegel* un foarte dens documentar îi scoate din umbră pe „maeştrii manipulării“, dezvăluindu-le cîteva din strategiile secrete.

V-aţi întrebat vreodată cum a izbutit Nicolae Ceauşescu să aibă parte în Occident de o imagine favorabilă în timpul războiului rece, cînd în România situaţia generală se deteriora văzînd cu ochii? Cum, după ce au fost, timp de cîteva luni, ostaticii trupelor lui Saddam Hussein în timpul primului Război din Golf, locuitorii din Kuweit City au reuşit dintr-o dată să intre în posesia a mii de steguleţe americane şi chiar britanice, pe care să le fluture cu entuziasm în faţa camerelor de luat vederi? La prima întrebare, răspunsul îl poate furniza agenţia Burson-Marsteller, specializată în „managementul de crize“, aceeaşi care, între altele, a mai lustruit şi imaginea Juntei militare din Argentina, considerînd drept „eliberare“ acapararea puterii după zece ani de război civil.

Cea de-a doua nedumerire a fost spulberată de chiar cel care a formulat-o într-un ton subversiv, într-un discurs rostit în faţa Consiliului Naţional de Securitate din Statele Unite. Numele său – John Rendon, profesia – şeful agenţiei cu acelaşi nume din Washington, specializată în „mobilizarea opiniei publice“. Agenţia Rendon este considerată drept parte a „inventarului american de război“, ea a pregătit invazia din Panama, a explicat opiniei publice americane necesitatea bombardării masive a Afganistanului, iar, uneori, agenţii ei au sosit la faţa locului chiar înaintea militarilor, aşa cum s-a întîmplat în Kuweit în 1991, desigur, pentru a împărţi steguleţe... John Rendon se autointitulează „un combatant pe terenul informaţiilor“: le fabrică, le manipulează, creează o opinie publică emoţionată... Agenţiile PR au devenit, în ultimii ani, o branşă mult mai lucrativă decît agenţiile de publicitate şi fiindcă produsele acestora din urmă sînt mai perisabile decît conspiraţiile strategice ale „Doctorilor Spin“. O altă cauză a spectaculoasei prosperităţi a unei branşe, a cărei activitate frizează adesea propaganda, s-ar datora şi mediatizării intense a proceselor şi mecanismelor specifice democraţiei. În sfîrşit – dar deloc în ultimă instanţă – încrederea opiniei publice în caracterul veridic al cuvîntului scris sau rostit, în veracitatea iconografiei TV – fac extrem de eficiente aceste activităţi pe care Edward Bernay, părintele PR în sensul lor modern, le definea astfel: „a controla şi influenţa masele (după o cunoaştere prealabilă a Psyché-ului colectiv) conform propriei noastre dorinţe, fără ca ele să-şi dea seama de aceasta“. Bernay, nepotul lui Sigmund Freud, a pus bazele „cristalizării opiniei publice“, deja în anii 20 ai secolului trecut. La 98 de ani, el declara sociologului Stuart Ewen, care a redactat o istorie a PR, că Goebbels însuşi ar fi avut în bibliotecă toate cărţile lui. Dar să ne întoarcem în prezent.

Aţi mai citi cu aceeaşi încredere ziarele, ştiind că 40% din informaţiile publicate sînt furnizate de agenţiile PR, de centralele de marketing, de firme, concerne şi asociaţii de toate felurile, că ele pătrund în mass-media sub forma unor nevinovate ştiri, studii, investigaţii... În Germania, celor circa 30.000 de ziarişti specializaţi în politică şi economie le „corespund“ între 15.000 şi 18.000 de agenţi PR – estimează specialiştii –, în timp ce în Statele Unite balanţa înclină vădit în favoarea acestora din urmă.

Există însă motive de a ne teme că „sprijinul“ dat ziariştilor de agenţiile PR va deveni din ce în ce mai consistent şi în Europa. Deja la Mecca europeană a „lobby-ismului“, la Bruxelles, există 15.000 de reprezentanţi ai unor grupuri de interese. Iar PR flanchează de minune tocmai lobby-ismul. În fond nu ar fi vorba decît de „a face fapte bune şi de a culege laude“ – crede un alt decan al branşei, Harold Burson, care are azi venerabila vîrstă de 85 de ani şi a cărui agenţie a fost implicată în deja pomenita cosmetizare a imaginii dictatorului Ceauşescu în lumea liberă. În interviul publicat în chenar în revista *Der Spiegel,* Burson crede că ziariştii au nevoie de PR tocmai pentru a pricepe sensul real al unor întîmplări haotice. Oamenii „cred“ în ceea ce se petrece în imediata lor vecinătate şi, dacă un eveniment poate fi „coborît“ în această „proximitate locală“, el devine credibil. Firește că ne-am putea întreba dacă nu cumva agenţii PR creează ei înşişi haosul, pentru a pune apoi în circulaţie propriile versiuni şi a le infiltra în mass-media, a „sugera“ interviurile dorite, a înscena evenimente şi chiar războaie – nu doar fictive – ca cel din pelicula *Wag the Dog,* ci chiar reale?

O apropiere între agenţii PR din zilele noastre şi „nominaliştii“ actanţi ai vechii dispute scolastice, adepţi ai formulei *nomina ante res,* pare la prima vedere hazardată dacă nu chiar vulgară. Dar de îndată ce activitatea unui „Doctor Spin“ este luată sub lupă, observatorul are revelaţia transmutaţiei unei realităţi date într-una diferită, sub efectul unei anumite strategii discursive în spaţiul comunicării publice. Cuvintele sînt acum cele care „creează“ realitatea.

Că linia de demarcaţie între PR şi propagandă este extrem de labilă o ştie prea bine şi ziaristul, şi cetăţeanul de rînd şi mai ales Doctor Spin. Spre deosebire de propaganda comunistă pe care cei care au avut parte de „binefacerile“ dictaturii roşii o ignorau din capul locului, prefăcîndu-se doar, din raţiuni de supravieţuire, că o acceptă, manipularea opiniei publice de către PR, în interese politice sau ideologice, cu cît este mai discretă, mai subversivă cu atît este mai eficace. Unul din adversarii cei mai vehemenţi ai maeştrilor manipulării, John Stauber, fondatorul serviciului independent de informaţii PR Watch, a tras deja un semnal de alarmă: în loc de a demasca propaganda, mass-media a devenit ea însăşi un canal de propagandă. Potrivit aceluiaşi duşman al manipulării, autor a numeroase cărţi şi studii de specialitate – între care şi volumul *Industria minciunii* –, problema reală nu este propaganda, ci controlul asupra problemelor care ne preocupă“ sau care „ar trebui să ne preocupe“ – m-aş simţi tentată să adaug.

***Rodica Binder** este jurnalistă la Deutsche Welle, Bonn.*

Cu fiecare click,
121.ro
comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
"Pofta de lecturã"
împreunã cu
DILEMATECA şi DILEMAVECHE

"Creația: ...singurul surâs al tragediei noastre."
Friedrich Nietzsche

Dacă Nietzsche ar fi fost copywriter-ul nostru, acesta era sloganul unei campanii de recrutare*

the group
brandstalk advertising Nicola Porter Novelli HOUSE MEDIA OT INVESTMENT TOUCH
*aşteptăm CV-uri la office@thegroup.ro

„Să arunci lucrurile, să faci curăţenie şi să gîndeşti în schimb“

– interviu cu Christian MADSBJERG –

Conduce o echipă de 50 de oameni deştepţi, al căror principal job e să gîndească. Şi au clienţi corporaţii multinaţionale, precum Adidas-Salomon, Tine, Jordan, din SUA, Coreea de Sud, ţările scandinave şi din alte părţi ale lumii. Este asociat la ReD Associates, una dintre agenţiile-lider în inovaţia sofisticată, dezvoltare de produs şi strategie inovativă. A primit de două ori premiul Danish Design *şi a fost inclus între primii 100 de lideri, de către magazinul* Berlinske Nyhedsmagasin. *A absolvit Ştiinţe politice la Universitatea din Danemarca şi Teorie arhitecturală la Universitatea din Londra. Christian Madsbjerg a fost selectat în programul German Marshal Fund pentru tinerii lideri europeni, în vara acestui an, unde a fost coleg cu autoarea interviului.*

Deţii şi conduci o companie în domeniul inovaţiei sofisticate, în industriile creative. Ce înseamnă acest domeniu?

Industriile creative reprezintă un domeniu vast, cu multe, multe arii de aplicare. La bază, au de-a face cu noţiunile de schimbare şi capitalism. Capitalismul a însemnat, cîndva, să creezi produse pentru oameni care nu prea aveau de nici unele. Pe atunci, acestea răspundeau unor lipsuri. Acum, cam toată lumea găseşte tot ceea ce are nevoie şi trebuie să vii cu modele noi ale produselor şi ofertelor tale, să le faci interesante şi relevante. Este tot mai greu să ocupi segmente de piaţă mizînd doar pe tehnologie. Singurul mod în care te poţi impune este crearea unui nou ritm, a unui *suflu* nou pentru un produs; aşa funcţionează creativitatea.

Un exemplu?

Dacă luăm ipod-ul, acesta are tehnologie Samsung, nu este Apple, dar felul în care este împachetat, designul său, felul în care este conectat la Internet printr-un serviciu foarte simplu – toate acestea înseamnă un nou mod de a trata muzica. Întregul concept – designul, modelul de business, relaţia cu soft-ul *i-tunes music store,* felul în care tratează muzica precum un singur cîntec, felul în care personalizează muzica fiecăruia – toate acestea dau un concept nou: de a asculta muzica, de a avea cantităţi imense de muzică în ipod, o adevărată colecţie de CD-uri.

Tehnologia nu este nouă, există din anii '80, nou este felul în care tratează muzica, în care o face relevantă pentru oameni. Cheia este: să înţelegi ce vor oamenii, fără să-i întrebi. Pentru că, dacă-i întrebi, atunci ei nu vor şti ce să spună: ei vor spune *„mai ieftin şi mai bun“* sau ceva în genul acesta. Ford, fondatorul Ford Motors (producărul auto), spunea: *„Dacă aş fi întrebat oamenii ce îşi doresc, ar fi răspuns că vor un cal mai rapid, şi nu o maşină nouă“.*

„Nu aş crea niciodată o nevoie, aş identifica o nevoie“

Dacă utilizezi un sondaj sau un focus-grup, oamenii spun, de obicei, minciuni sau nu vor şti ce să spună, pentru că nu ştiu ce nevoi au. Există o serie de ştiinţe foarte puternice, psihologia, antropologia (care studiază fiinţa umană şi viaţa fiinţei umane), etnografia (care adună date despre viaţa oamenilor şi identifică tipare de comportament – *patterns* – în viaţa lor), ştiinţe de cîteva sute de ani, iar aceste ştiinţe au fost utilizate pentru a studia omul. Informaţiile astfel obţinute, viziunea pe care o obţii de acolo te ajută să dezvolţi produsele.

Pe baza acestor elemente, poţi să utilizezi instrumente creative şi de design pentru a obţine noi moduri de a trata un anume produs. Atenţia se mută de la produs la modul în care îl tratezi.

Acesta este conceptul: să utilizezi ştiinţa – ştiinţele exacte, matematica –, pentru a culege sistematic date despre viaţa oamenilor. De exemplu, nucleul ipod-ului este gratuitatea, software-ul e gratis şi, dacă dai la o parte nucleul, constaţi că banii provin din altă parte, dintr-un concept.

Dacă înţeleg bine, diferenţa faţă de industria publicităţii este aceea că nu creezi imaginea unui produs / companii, ci chiar produsul în sine?

Nu aş crea niciodată o nevoie. Aş identifica acea nevoie, aş căuta să înţeleg ceea ce le trebuie oamenilor. De exemplu, am creat un produs pentru compania germană Adidas, a fost un produs care să-i ajute pe oameni să facă mai mult sport.

În urma unui studiu, mai ales în rîndul femeilor, am constatat că nu le este deloc uşor să se apuce de sport şi, odată ce au început, să continue. Întreaga industrie de profil tratează însă mişcarea ca pe ceva minunat. Dar nu este aşa, doare, nu e amuzant, nu e interesant, uneori te plictiseşte. Este ceva pe care-l faci în viaţă pentru că trebuie, este un mijloc pentru a atinge un scop.

Şi trebuie să faci eforturi să fii consecvent.

Exact. Dacă, de exemplu, oamenii merg la sala de fitness, ei îşi cumpără abonamente pe termen lung, pentru care plătesc mulţi bani. Şi trebuie să meargă la sală, pentru a nu pierde banii. Sau îşi cumpără echipament scump, pentru a se auto-obliga să-l folosească. Sau folosesc alte motivaţii psihologice, de exemplu, promit prietenilor: *„astăzi voi alerga 20 de km“.* Sau îşi inventează tot felul de reguli care i-ar face să se simtă prost dacă nu le respectă.

Noi am creat un software care îţi permite să îţi stabileşti o ţintă şi să poţi monitoriza dacă o respecţi sau nu. Acest mic program, pus în pantoful de sport, contorizează cît ai alergat, de exemplu. Dar partea şi mai interesantă este îmbinarea inovaţiei tehnologice cu inovaţia în vînzări – un alt deget pe claviatura pianului; canalul de vînzări a devenit compania de asigurări. Am mers la companiile de asigurări din SUA şi i-am întrebat: *„cît de mult cheltuiţi pentru persoanele supraponderale, cît v-ar ajuta dacă acestea ar face sport?“.* Şi au spus: *„o grămadă de bani. Dacă îi faceţi pe clienţii noştri să meargă 10.000 de paşi pe zi, atunci noi le reducem acestora costurile asigurării cu 20%“.* 20% înseamnă o reducere consistentă la costurile asigurării în SUA. Ideea capitalistă din spatele ofertei este că, odată ce-ai întrerupt programul de sport, atunci ai pierdut şi reducerea. Am mers mai departe şi modelul a fost propus unor companii-gigant (General Motors, Ford etc.), cu mii de angajaţi. În pachetele oferite salariaţilor, erau reduse costurile asigurării dacă aceştia se ţineau de sport. Ca rezultat, compania Adidas a vîndut mii de pantofi-sport în locul cîtorva perechi prin magazine. Întregul mod de a gîndi afacerea a fost diferit, iar acest lucru a plecat de la studierea vieţii de fiecare zi, transformarea acestor date într-un model comercial de business, care îi ajută pe oameni în stilul lor de viaţă. Creativitatea nu înseamnă să alegi între culorile negru şi albastru, să faci un design minunat sau să scrii un text publicitar nemaipomenit, creativitatea înseamnă să creezi soluţii relevante pentru oameni şi care utilizează toate elementele valorilor unei companii pentru a crea noul. Pentru mine, dacă este vorba de un produs cu adevărat bun, acesta se va vinde singur.

Adică produsele pe care le creaţi nu au nevoie de publicitate?

Bineînţeles că au. Dar de mai puţină. Publicitatea trebuie folosită pentru ca să spună pieţei că există un nou produs. Dar să foloseşti publicitatea pentru a convinge oamenii că ei au o nevoie este greşit. Şi adesea pachetul nostru vine cu o scădere a costurilor de publicitate ale clientului. Nu trebuie să mai faci atît de multă publicitate dacă produsul ţinteşte nevoi reale, oamenii au pur şi simplu nevoie de acel produs.

Sînt copywriteri care se simt frustraţi creînd o imagine făcută să stimuleze consumul...

Consumatorii sînt astăzi mult mai inteligenţi decît acum 20 de ani, sînt mult mai capabili să înţeleagă mesajele media. Mai ales tinerii, ei vor onestitate, simplitate şi claritate. Şi vor cele mai bune produse.

Voi trece la politică. Compania ta a avut vreodată clienţi politicieni sau formaţiuni politice? Sigur, aceştia nu produc bunuri, dar oferă servicii.

Sînt două domenii de care sînt foarte interesat acum. Unul este sectorul public: spitalele, de exemplu. Acestea sînt făcute pentru doctori şi pentru asistente, nu pentru pacienţi. Să înţelegi cum se simte un pacient este important – e bolnav şi vede acei pereţi albi şi alţi bolnavi în jurul lui, asta îl îmbolnăveşte şi mai mult.

Al doilea domeniu: politicienii, funcţionarii publici. Iniţiativele lor sînt făcute pe un fel de *brainstorming* al lor, ei vin cu propriile idei. Dacă cineva crede că un „client“ are aceleaşi valori ca şi el, atunci greşeşte grav. Iar politicenii nu au datele, nu au analiza şi aruncă banii pe tot felul de iniţiative stupide, bazate pe intuiţia lor.

Dar ei utilizează uneori sondaje, nu sînt de ajuns?

Nu. E demonstrat ştiinţific, există o diferenţă între bacterii şi oameni. Cînd te uiţi la o bacterie la microscop, ea nu îşi schimbă comportamentul doar pentru că te uiţi. Dar dacă te uiţi la oameni dîndu-le un sondaj, ei îşi schimbă comportamentul. Prin urmare, trebuie să mergi dincolo de ceea ce ei cred că tu vrei să auzi de la ei.

Şi ce vor ei să audă despre ei.

Adică o minciună. Nu una gravă, dar oamenii mint mult.

Într-un mod inocent.

Foarte. Dacă te bazezi pe felul în care oamenii vor să fie reprezentaţi, greşeşti şi ajungi să cheltuieşti mult pe lucruri nerelevante. Utilizarea sondajelor şi a focus-grupurilor este greşită în inovaţie. Sondajele sînt bune pentru a testa, pentru a înţelege: îţi place un produs roşu sau negru, îţi place asta sau cealaltă, dar nu să afli ce vor oamenii.

Un exemplu clasic, dacă întrebi pe cineva ce citeşte, Financial Times *sau* Playboy, *va spune* Financial Times, *chiar dacă are* Playboy-*ul în diplomat.*

Da. Şi va spune că primul lucru pe care îl citeşte este editorialul. Fals. E *life-style*-ul.

„Nu l-aş lua vreodată client pe George W. Bush“

Sîntem în America, astfel că merg mai departe cu provocarea: ca exerciţiu de imaginaţie, ce i-ai spune lui George W. Bush, dacă ţi-ar fi client?

Nu cred că l-aş lua vreodată client.

De ce?

Nu-mi place. Nu vreau să-l ajut. Noi spunem adesea „nu“.

De ce? E important să existe un fel de empatie cu clienţii?

Este. Am în compania mea unii dintre cei mai deştepţi oameni pe care i-am întîlnit şi, dacă vin cu un proiect care nu le place, vor demisiona. Dacă vin cu un proiect cu George W. Bush, vor înceta să lucreze pentru mine. Asta înseamnă să ai oameni deştepţi în jurul tău. Sînt din domeniul ştiinţelor sociale, dar nu neapărat. Există matematicieni, ingineri, biologi foarte creativi. Cînd eşti deştept, găseşti soluţii noi la o serie de lucruri.

Cum i-ai putut recruta pe cei mai deştepţi?

Ei vor cele mai bune proiecte, proiecte care să-i provoace intelectual. Unii dintre ei vor spune că nu e vorba de proiecte, ci de oameni. Cred că una o atrage pe cealaltă. Avem în firmă oameni care se mută din SUA, din Coreea de Sud în Danemarca, pentru că ei găsesc aici un loc unde pot să gîndească. Pot să observe o lume în schimbare.

E Danemarca un astfel de loc?

Nu, dar compania noastră este. De fapt, multe firme din Danemarca sînt vizionare în felul în care abordează viitorul. Nu prea avem producţie (industrială) în Danemarca, ceea ce producem noi îndeosebi sînt idei.

Un fel de ţară „ideatică“, pentru a face un joc de cuvinte.

E o ţară în care o mare parte din populaţie are educaţie înaltă, lucrează în cercetare, dezvoltare, în tehnologiile curate (centrale eoliene, panouri solare), care au de-a face cu felul în care este înţeles omul. Mai este ceva – pe care îl observă mai degrabă un străin –, un fel de atitudine faţă de consum: anume că simplul consum, achiziţia de lucruri este un lucru urît, e ceva negativ. Unii numesc această atitudine minimalism, dar este doar vorba de a avea suficient. De ce să îţi cumperi trei maşini dacă nu ai nevoie de ele? Cumperi un autovehicul mic. În China, o astfel de atitudine nu ar fi înţeleasă, ei ar spune: *„tocmai am cumpărat asta, de ce să nu am acest obiect?“.*

Sau, dacă mergi în Rusia, acolo există un alt sentiment al banului, ceea ce este în regulă, e doar diferit. Atitutinea aceasta a noastră faţă de consum, unii o consideră frumoasă, să cumperi doar lucruri care îţi plac foarte mult. Mobila pe care o producem, de exemplu, dacă îmi cumpăr un scaun, îl iau să îmi placă şi peste 30 de ani să-l las copiilor, nu am nevoie de mai mult. E un scaun superb, perfect, cumpăr unul în loc să iau mereu altele noi. Înseamnă să reduci isteria consumului şi să ai puţine lucruri, care îţi plac un timp îndelungat. Acest mod de gîndire este foarte scandinav şi asociaţi sau colegi de-ai mei, care nu sînt originari din Danemarca, vin pentru o astfel de atitudine. Simt că pot trăi o viaţă curată, dacă arunc o serie de lucruri şi, în schimb, gîndesc. Dacă ne uităm la societatea americană, e plină de lucruri, noi urîm lucrurile şi, cînd ne place ceva, trebuie să fie cu adevărat bun. Această atitudine se mută şi peste Ocean, o vedem la tot mai mulţi clienţi.

Estul înaintează cu o viteză mult mai mare decît adormita Europă

Dar ţările din Europa de Est? Au industriile creative un rol pe această parte de continent?

Personal, nu ştiu foarte multe despre Europa de Est, cu toate că avem în curs un proiect pentru o companie finlandeză interesată de această regiune. Pot să observ însă că pieţele emergente se mişcă foarte, foarte repede. Eu călătoresc mult, în Coreea, China, Singapore, Malaezia, India şi văd această rapiditate acolo. În Vest există un fel de idee generală despre viitor: noi vom fi capul, iar Estul – picioarele şi mîinile. Nu e adevărat. Au ingineri brilianţi, designeri străluciţi şi înaintează cu o viteză mult, mult mai mare decît adormita Europă. Cred că pieţele emergente vor ajunge foarte curînd la acelaşi nivel de competitivitate cu Vestul. Va fi o situaţie nouă pentru toţi. Şi nu îmi este teamă, din contră, mi se pare fantastic, îmi place asta, dacă firme din Danemarca sau Germania vor da faliment pentru că sînt companii în India sau România mai creative, mai competitive, cu produse mai bune e OK. E mersul lucurilor. Este situaţia globală în care ne aflăm, înseamnă că trebuie să fii foarte deştept. Şi să nu fii local, să fii global în abordare. Te uiţi la unele ţări, Franţa, Germania, sînt oameni acolo care nu vorbesc engleza. Şi sînt locuri unde nu poţi plăti cu card Visa. Rămîn în urmă, în multe, multe feluri pentru că sînt convinşi că sînt suficient de buni. Şi pot fi depăşiţi, la un moment dat, de ţări ca România, China.

Cum te vezi în următorii zece ani?

Foarte diferit decît acum. Nu pot prevedea decît următorii doi, trei ani. Văd deja atît de multe schimbări în viaţa mea de pînă acum, încît nu ştiu. Aş vrea să scriu nişte cărţi.

De specialitate?

Nu. Mai degrabă un roman.

a consemnat Manuela PREOTEASA

pagină realizată în colaborare cu EurActiv.ro şi Hotnews.ro, unde puteţi citi varianta integrală a interviului.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Caricatura

Românii s-au amorezat de o caricatură. Dacă e să dai crezare sondajelor de opinie, arătăm cu toţii ca nişte fraieri legaţi la ochi, incapabili să vadă ridicolul situaţiei. Caricatura pe care unii o iau drep glumă bună iese, periodic, pe micile ecrane, face băi de mulţime, dă indicaţii preţioase, se lasă fotografiată şi mîngîiată ca un Mesia modern, aducător de pace, vindecare şi bunăstare. Deşi făcută din linii strîmbe şi înnodate, caricatura pozează în suliţă verticală ruptă din soare: vorbeşte despre mîntuire şi credinţă, îndeamnă la post şi rugăciune, ia faţă smerită de mirean cumpătat. Cîteodată, se plictiseşte şi devine părintele naţiunii: din amvonul improvizat în studiourile de televiziune ori lătrînd scurt prin telefon, ţine predici despre români şi România. Uluiţi sau, poate, fermecaţi ca în faţa unei grămezi de bălegar, pe care n-o spală nici o ploaie, cetăţenii României viitor-europene rămîn pe loc, privindu-l şi ascultîndu-i lătratul scurt, presărat, din cînd în cînd, cu hăhăieli bizare.

Dacă ai un pic de umor, e distractiv, deşi pare o combinaţie nefericită între Pinocchio şi Hitler: minte mult şi strigă din toţi rărunchii. Din cînd în cînd, articulează, cu aer savant, tot felul de inepţii, iar alte caricaturi, deghizate în moderatori de televiziune, dau ochii peste cap, fermecate de rostirile dumisale.

Caricatura a născut prozeliţi. După chipul şi asemănarea lui, se ridică în poziţie bipedă, emiţînd pretenţia de a fi băgate în seamă de întreaga suflare a ţării, alte şi alte desene strîmbe. Să fii şui în toate privinţele a devenit motiv de mîndrie. La colţ de stradă sau pe culoarele Academiei se discută despre modelul originar al caricaturilor înconjurătoare. Lumea românească îi comentează spusele, conturile, promisiunile şi gesturile. Îl crede. Unii vor să fie ca el, şi asta se vede din ce în ce mai des la televizor, pe stradă sau în sălile de spectacole. Nesimţirea e confundată cu puterea, iar vulgaritatea ţine loc de curaj, în timp ce banii, ah, banii!, fac cît două biblioteci citite şi-un doctorat dat.

Caricatura de care s-au amorezat românii şi-a făcut un plan. Profitînd de neatenţia celor din jur, a evadat din colţul paginii şi se vrea cap de afiş. Sau de ziar. Umblă beată de fericire şi anesteziată de lungile priviri galeşe pe care i le aruncă pomanagiii. Se visează primadonă în corul analfabeţilor pe care-l ascultă, zi de zi, românii prin intermediul

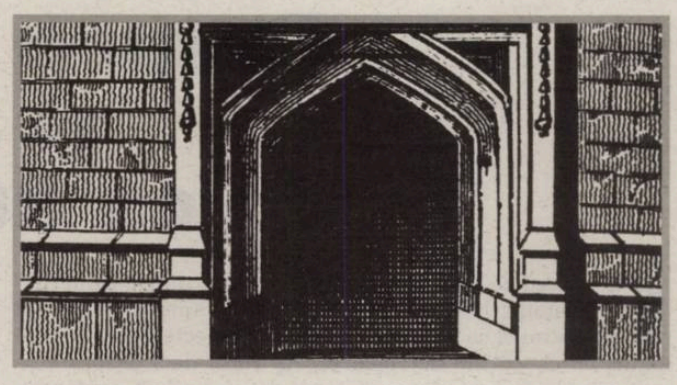

televizoarelor.

Caricatura aceasta n-are nume. Şi nici umor n-are. E însă multiplicată în mii de copii şi afişată cînd pe stradă, cînd pe gardurile palatelor în care se adăposteşte puterea, cînd pe micile ecrane sau pe marile stadioane. Vrei, nu vrei, dai cu ochii de ea sau face tot ce poate, ca să ţi se bage în ochi.

Vestea bună e că, pentru orice glumă proastă, există un sfîrşit. Vestea rea e că nimeni nu ştie cît timp sîntem în stare să ne amuzăm de glumele proaste.

Cu ochii-n 3,14

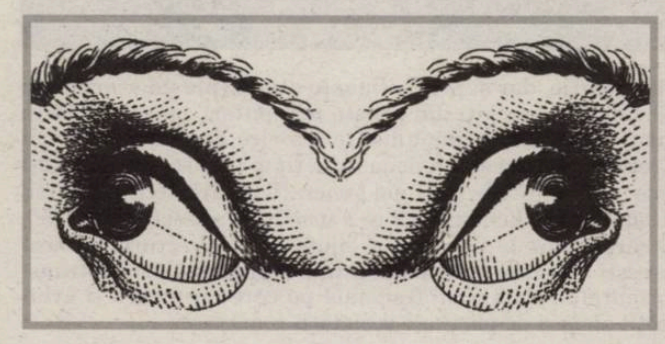

UN MARE ROMÂN ÎL POCNEŞTE SCURT PE CELĂLALT MARE ROMÂN ŞI SPUNE CĂ ACELA A FOST MOMENTUL SĂU DE ILUMINARE. „VĂD ÎN ASTA O TANDRĂ SFIDARE A IPOCRIZIEI" – ZICE PĂLMUITUL –, „ASTA MI-A DESCHIS APETITUL PENTRU TEATRU"

● Codul rutier nu mai intră în vigoare deocamdată. Va fi completat, între altele, cu posibilitatea „înţelegerii amiabile", fără obligaţia prezentării la poliţie, în cazul ciocnirilor uşoare. Ceea ce îmi aminteşte un banc de pe vremuri: două maşini se ciocnesc, cei doi şoferi coboară supăraţi, unul îl pocneşte scurt pe celălalt. „De ce dai, dom'le" – zice pălmuitul –, „dumneata nu ştii să înjuri?". Cum se vede, există diverse grade de „înţelegere amiabilă"... (**M. V.**)

● Într-un reportaj prin ţară realizat de TVR, un bătrînel întrebat care crede că este cel mai mare român a dat un răspuns de o prudenţă aproape neromânească: „Nu ştiu, taică! Io sînt bătrîn, nu-mi mai amintesc". (**M. C.**)

● *New York Times* scrie despre prietenia de ultimă oră care îi leagă pe Patrick Kennedy, politician democrat din Rhode Island, şi Jim Ramstad, republican de frunte din Minnesota. Kennedy a fost oprit de poliţie în mai, după ce a intrat într-o barieră, vorbea incoerent şi era convins că se duce să voteze o lege, deşi era miezul nopţii şi oricum Congresul era în vacanţă. Cît despre Ramstad, acesta îşi aminteşte cu nostalgie de acea zi de iulie din 1981, tocmai îşi încheiase primul mandat de senator, cînd s-a trezit mahmur într-o puşcărie din Dakota de Sud, după ce provocase scandal într-un hotel. Spune că acela a fost momentul său de iluminare, cînd s-a convins că are o problemă. Aşa că, după ce democratul Kennedy a păţit necazul şi a vuit presa, republicanul Ramstad i-a dat telefon şi s-a oferit să-i fie persoană de sprijin, necesară pentru cei care urmează cure de dezintoxicare. Cei doi sînt prieteni acum şi se întîlnesc regulat cu alţi politicieni cu probleme similare. Ziarul spune că grupul seamănă cu orice altă întîlnire din Washington, cu excepţia faptului că se bea doar apă minerală şi oamenii mai plîng din cînd în cînd. Iar Ramstad opinează că, dacă „am transforma Congresul într-o adunare de gen Alcoolicii Anonimi, unde oamenii ar trebui să spună ceea ce gîndesc şi să gîndească ceea ce spun, am avea un Congres mai bun". (**C. G.**)

© S. Ivanoschi

● În Madagascar, la fiecare 3 ani, oamenii dezgroapă cîte un schelet, dansează cu el o zi întreagă, după care îl îngroapă din nou. Văd în asta o tandră sfidare a morţii şi cel mai pur elogiu adus dansului. (**M. C.**)

● Credeam că Andreea Marin este campioana absolută a ipocriziei printre vedetele TV de la noi. După ce am văzut-o pe Teo Trandafir la emisiunea lui Robert Turcescu, am început să-mi reconsider clasamentul. (**C. P.-B.**)

● Că tot făcu Ghinea numărul despre bloguri, forumuri şi alte prostioare: pe unul dintre acestea (singurul pe care intru, de altfel), o frumoasă domnişoară (ştiu cine e, dar nu spun nici cu pistolul la tîmplă!) scrie astfel (memorabil, zic eu) despre Silviu Brucan: „Doar imi pare rau ca n-a apucat sa vada Romania la 20 de ani dupa revolutie. Si mai avea atat de putin". Şi aceeaşi, pe alt topic al aceluiaşi forum: „Ieri dimineata l-am vazut pe Andrei Serban in pantaloni scurti iar asta mi-a deschis apetitul pentru teatru. Nice legs!". (**a. l. ş.**)

PREA MULT MIŞTO ŞI UN HOHOT DE RÎS BIOLOGIC FAC PARTE DIN ACELAŞI RITUAL INCONŞTIENT

● Am făcut prea mult mişto de celebrul domn Blatter, preşedintele Federaţiei Internaţionale de Fotbal, pentru ca acum să nu recunosc că m-a lăsat uşor visător, chiar paf: unde vrea domnia sa să-l împace pe Zidane cu Matterazzi, după gestul acela incalificabil al francezului din finala Mondialului? Pe insula Robben, acolo unde a făcut ani de închisoare Nestor Mandela! (**R. C.**)

● În dimineţile nesuferite şi posomorîte cum a fost cea de astăzi (marţi, 19 septembrie, *n. m.),* vă recomand emisiunile despre nimic. De exemplu, *Dimineaţa devreme* cu Dan Capatos şi Cristina Cioran (de la 7,00 la 9,00, pe Antena 1). „Matinalul este o combinaţie între un jurnal de ştiri şi un show de autor" despre nimic. Cei doi rîd (aproape tot timpul) din nimic, mai beau o gură de cafea, mai citesc de pe prompter o ştire despre nimic, iar rîd, iar prompter, iar rîd, iar nimic. „În fiecare zi, de luni pînă vineri, telespectatorii Antenei 1 se vor trezi în hohot de rîs..." – singurul lucru cu care sînt de acord. (**R. T.**)

● Dacă vreţi să descoperiţi Veneţia în adevăratele ei culori, adică după lăsarea serii şi după plecarea turiştilor, dacă vreţi să fiţi singur cu ea şi să rămîneţi o noapte întreagă pe străzile ei pustii (pentru că, după o anumită oră, toate cafenelele, restaurantele şi hotelurile ei se închid), a vă înarma doar cu apă şi mîncare nu este de ajuns. Toaletele portabile sau o reglare a ceasului biologic ar fi o idee salvatoare, cele publice închizîndu-se la 9 seara şi deschizîndu-se de-abia la 6 dimineaţa. Iar dacă vă gîndiţi: „Mergem la gară, gara-i gară, e deschisă toată noaptea", ei bine, toaleta ei e închisă... tot pînă la 6 dimineaţa! (**S. G.**)

● La Singapore, unde se desfăşoară sesiunile de lucru ale FMI şi ale Băncii Mondiale, nu se vor ţine tradiţionalele manifestaţii de protest: autorităţile au refuzat vizele pentru virtualii demonstranţi. Paul Wolfowitz, preşedintele Băncii Mondiale, a făcut mai multe demersuri ca să înduioşeze Guvernul, pledînd pentru autorizare, şi a obţinut un oarecare succes: au fost aprobate manifestaţii într-un perimetru restrîns, cu lozinci controlate şi o totală interdicţie a obiectelor contondente. Bietul preşedinte, nu poate fără „anti": manifestanţii fac parte din acelaşi ritual care mai cuprinde şi iertarea datoriilor, şi predicile de bună purtare pentru cei săraci. (**M. B.**)

● La turneul de tenis BCR Open Romania, a cărui finală s-a desfăşurat duminică, 17 septembrie, înfruntarea finală a participanţilor (Melzer, Austria şi Volandri, Italia) a fost interesantă, chiar pentru neaveniţii ca mine: atît prin jocul strîns şi palpitant, cît şi printr-un soi de dialog al sunetelor guturale, emise inconştient, efect al efortului şi concentrării celor doi participanţi. Cred că Melzer, învingătorul, a fost emiţătorul unor „a"-uri mai înflăcărate, cu o tentă războinică. (**I. P.**)

DE CÎND S-AU PUS SEMAFOARE PE ŞEST ÎN VIAŢA DE APOI, INIMA ÎŢI BATE MAI TARE

● Cînd în marea intersecţie din Piaţa Victoriei nu erau semafoare, indiferent de trafic, în 5 minute tot ieşeai. Acum, de cînd s-au pus semafoare, păzite permanent de poliţie şi 2-3 civili, stai pe puţin cîte un sfert de oră. Dacă ai o zi proasă sau vii dinspre Dorobanţi, mai bine parchezi undeva şi bei o cafea. (**S. S.**)

● Conform unui sondaj, 60% dintre creştini sînt convinşi că nici Iisus n-ar mai merge la biserică dacă ar mai trăi, iar 43% cred că Biserica modernă îi îndepărtează pe oameni de creştinism. Sfătuiesc autorităţile BOR ca respectivii respondenţi să fie exorcizaţi pe şest. (**M. C.**)

● Reîncarnare publicitară: „Noi, roşiile, ne considerăm cu adevărat împlinite abia în viaţa de apoi, în sosul de tomate REGAL". (**D. S.**)

● Supus cum sînt pe viaţă scriitoarei Sei Şonagon, doamnă de onoare la curtea împărătesei Sadako în anul 1000, citesc de zece ori această ştire la zi în 2006: noul născut din familia imperială a Japoniei se numeşte Hisahito. *Hisa* înseamnă şi eternitate, şi seninătate (!!), iar *hito,* om virtuos; nu ştiu unde să încadrez această frumuseţe de gînd: la ceea ce ea numeşte, în *Însemnările de căpătîi,* „lucruri cu osebire strălucite" sau printre „lucruri la care îţi bate inima mai tare". (**R. C.**)

Despre zona Ateneului Român şi a Palatului Regal, cea atît de discutată astăzi

Eu cred că în afara unui juriu sau a unui forum profesional, la fel ca alţi arhitecţi-urbanişti, nu mă pot instaura ca instanţă ce critică proiecte de autor (desigur, cu excepţiile de rigoare). Aş vorbi deci despre dezvoltarea de proiecte în zonă şi nu de un proiect neatestat, după ştiinţa mea. Iată cîteva idei, poate nu prea originale, care sper că-i „bîntuie“ şi pe alţii dintre confraţii mei.

În această zonă centrală există două spaţii care evoluează în prezent şi tind către o personalitate mai pronunţată. Este vorba mai întîi de Ateneul Român şi Palatul Regal, ca un spaţiu principal cu funcţie culturală, înconjurat, pe cel puţin două laturi, de un dinamic şi convenabil comerţ de susţinere (restaurante, cafenele de calitate, modă etc.). Acest loc este foarte bine legat de Calea Victoriei şi poate oferi o porţiune importantă din visul traseelor pietonale atît de necesare Centrului bucureştean. Pe latura perpendiculară se conturează foarte bine, graţie iniţiativei arhitectului Şerban Sturdza şi a altor confraţi, un alt ax cultural: Grădina Icoanei – Ateneu, ce parcurge frumoasa stradă Pictor Verona.

Al doilea spţiu, pe care l-aş numi de „memorie politică şi socială“, cuprinde: biserica Creţulescu, fostul Minister de Interne, devenit apoi CC al PCR (proiect al arh. Emil Nădejde, unchiul meu şi realizat de ing. Prager), clădirile de debut către Nord a Căii Victoriei, cu tristele mărturii subterane ale perioadei de după 1945 (Blocul „Romarta“) şi zona verde de memorial al sacrificiilor unor români din aceeaşi perioadă. Bineînţeles, zona cuprinde şi un tronson al Palatului Regal. Aş menţiona că toate aceste clădiri reprezintă aportul însumat, de o foarte bună calitate, a unor arhitecţi şi ingineri, de-a lungul unei perioade de cîteva sute de ani. Prezenţa încă aici a bisericii Creţulescu ar putea părea de necrezut după presiunile demolatoare începute de către noua putere a anilor '50-'60. Trebuie însă recunoscută diferenţa de abordare a arhitecturii şi urbanismului în perioadele Ghe. Gheorghiu-Dej şi Ceauşescu. În prima perioadă, forţa tagmei arhitecţilor funcţiona încă

© Rompres

prin inerţie, dar şi prin influenţe directe ale unor arhitecţi de calitate, asociaţi din păcate noii puteri, cu rezultate în menţinerea unor monumente istorice de genul bisericii Creţulescu. În cea de a doua însă, timp în care personalităţi zise „cultivate“ ale unei noi generaţii de arhitecţi au participat din plin la dezastrul ce a urmat, în special în anii '80, şi care a dus la demolarea bijuteriei arhitecturii brâncoveneşti – Mănăstirea Văcăreşti, s-a produs o uriaşă transformare de poziţie profesională pe care au avut-o şi arhitecţii alături de părţi ale societăţii româneşti.

Un ultim aspect asupra căruia aş insista este ideea exprimării volumetrice a „locului“ cu cele două funcţiuni principale ale sale pe care le-am pomenit, în noul concept de dezvoltare. Sînt un convins admirator al Piramidei Luvrului şi consider că este un foarte bun exemplu de integrare modernă inovatoare. Noul trebuie adăugat cu măsură şi exprimat într-o manieră contemporană, dar care să evite excese cum ar fi uriaşele suprafeţe vitrate, atît de la modă în capitala noastră. În viitor, în opinia mea, clădirile existente trebuie să-şi păstreze prezenţa dominantă şi intervenţiile să aibă loc ca un soi de sculptare a spaţiului, conducînd la noi atribute ale „construitului“. Prioritătile viitoare de îmbunătăţire a „locului“ vor fi bineînţeles: dispariţia parcărilor la sol, o marcare a legăturilor dintre centrele şi axele de interes menţionate (de tipul piaţă muzical-culturală) prin construcţii de mică înălţime deasupra solului şi deschise în săpătură, toate acestea completate de o amplă activitate de „urbanism verde“. Este, în fine, momentul ca intervenţiile peisagistice de calitate să aibă loc nu numai pe domeniile noilor îmbogăţiţi, ci şi în spaţiul public.

Sper că prin cele scrise nu am supărat prea mulţi dintre confraţii care şi-au regăsit poate aici idei proprii deja exprimate. Dar menţionez că în ultimele luni nu am putut să mă ţin la curent cu dezbaterea profesională în toată complexitatea ei. Aş fi bucuros dacă gîndurile mele ar putea într-un fel contribui la îmbogăţirea acestui loc atît de important pentru Bucureşti.

Şerban NĂDEJDE
Arhitect – Urbanist
Vicepreşedinte al Asociaţiei Profesionale a Urbaniştilor din România – APUR

N. red.: Acest articol trebuia să apară în numărul *Vechi şi nou în Bucureşti*. Din păcate, îl publicăm acum, după neaşteptata dispariţie a autorului.

Luaţi o gură de cultură

Ştiţi ce se scrie-n lumea asta pe partea de gastronomie a minţii v-am gătat un "concentrat de cultură", un extract de cea mai bună gândire şi cel mai ales umor, pentru a vă ferici câteva ceasuri în săptămână: "Aspirina", "Plai cu boi", "Dilema veche", "Dilemateca" şi "România literară". Poftă bună să aveţi, că masa ce-o alegeţi vă poate aduce chiar mai mult decât credeţi; de vă e pe plac să vă abonaţi la una dintre aceste bucate fine pentru raţiune, puteţi fi câştigaţi prin tragere la sorţi cu premii bogate, cum ar fi:

Premiul cel mai mare:
un Volvo S40
cu 10 CD-uri audiobook
www.volvocars.ro

Premiul cel mare:
10 valize cu cărţi,
fiecare în valoare
de 590 RON

Premiul mare:
100 de premii
contravaloarea
abonamentului

Perioada promoţiei: 21 august 2006 – 3 noiembrie 2006.
Valoarea totală a premiilor: 80.280 RON.
Regulamentul poate fi consultat gratuit la sediul nostru (str. Ştefan Furnica 3, sector 1, Bucureşti) şi pe site-urile www.dilemaveche.ro şi www.aspirinaonline.ro.

TALON de ABONAMENT

☐ 3 luni – 23RON (12 numere ale revistei)
☐ 6 luni – 46RON (24 numere ale revistei)
☐ 1 an – 90RON (50 numere ale revistei)
NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Prezenta constituie consimţământul meu expres şi neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon. Semnătură*
*Rubrici obligatorii.

TALON de ABONAMENT

☐ 3 luni – 29RON (3 numere ale revistei)
☐ 6 luni – 56RON (6 numere ale revistei)
☐ 1 an – 110RON (12 numere ale revistei)
NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Prezenta constituie consimţământul meu expres şi neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon. Semnătură*
*Rubrici obligatorii.

TALON de ABONAMENT

☐ 3 luni – 16RON (3 numere ale revistei)
☐ 6 luni – 31RON (6 numere ale revistei)
☐ 1 an – 61RON (12 numere ale revistei)
NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Prezenta constituie consimţământul meu expres şi neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon. Semnătură*
*Rubrici obligatorii.

TALON de ABONAMENT

☐ 3 luni – 29RON (12 numere ale revistei)
☐ 6 luni – 57RON (24 numere ale revistei)
☐ 1 an – 113RON (50 numere ale revistei)
NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Prezenta constituie consimţământul meu expres şi neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon. Semnătură*
*Rubrici obligatorii.

Abonează-te la una dintre publicaţiile prezentate în taloane şi poţi câştiga:
1 Volvo S40 + 10 CD-uri audiobook
10 valize pline cu cărţi
100 de premii contravaloarea abonamentului

CUM MĂ ABONEZ? Plăteşte prin mandat poştal sau prin bancă contravaloarea oricăruia din abonamentele de mai sus în contul lei RO08 BRDE 445S V502 3629 4450, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular SATIRICON SRL, CUI 18006758.

CUM PARTICIP LA PROMOŢIE? Trimite talonul şi dovada plăţii la CP 68 OP 63 Bucureşti sau prin fax la 021.230.51.07 sau prin e-mail la abonamente@satiricon.ro şi eşti înscris în promoţie.

S.C. SATIRICON SRL prelucrează datele dvs. cu caracter personal mai sus menţionate în scopul de a vă oferma câştigătorul concursului şi pentru activităţi promoţionale, fără a fi dezvăluite terţilor. Conform Legii nr. 677/2001 beneficiaţi de dreptul de acces, de intervenţie asupra datelor, dreptul de a nu fi supus unei decizii individuale. Totodată, aveţi dreptul de a vă opune prelucrării datelor personale care vă privesc şi să solicitaţi pierderea acestora, adresându-vă societăţii noastre cu o cerere scrisă, datată şi semnată. De asemenea, vă este recunoscut dreptul de a vă adresa justiţiei. Datele dvs. nu vor fi transferate în străinătate. S.C. SATIRICON SRL este înregistrat ca operator cu nr. 3080.

TALON de ABONAMENT

☐ 3 luni – 29RON (12 numere ale revistei)
☐ 6 luni – 57RON (24 numere ale revistei)
☐ 1 an – 113RON (50 numere ale revistei)
NUME*
PRENUME*
ADRESĂ*
TEL.* E-mail
Prezenta constituie consimţământul meu expres şi neechivoc privind prelucrarea datelor cu caracter personal cuprinse în acest talon. Semnătură*
*Rubrici obligatorii.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul III, nr. 140 ● 29 sept. – 5 oct. 2006 ● 24 + 4 pagini ● 2,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Lucruri aiuritoare“
pagina **3**

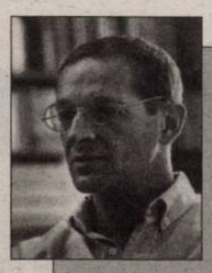

În exclusivitate
Péter Nádas
despre situaţia din Ungaria
pagina **20**

MŢR sută la sută
un supliment editat în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român

Starea reportajului

5 948467 000018 39

„Ce trebuie să rămîie în chip firesc după sfîrşitul lumii? Un reporter.“
NICOLAE IORGA

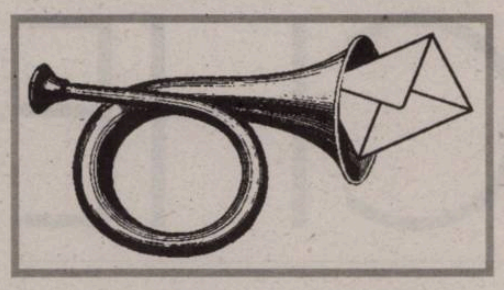

Nr. 135: Articolul lui Andrei Pippidi „Casa din Buzeşti“

Proiectul „Case care plîng“

Articolul dlui Pippidi din nr. 135, „Casa din Buzeşti“ semnalează, din nefericire, o problemă mult mai gravă a spaţiului urban din Bucureşti. Vă vorbesc din perspectiva unui student la Arhitectură, martor la desfăşurarea fenomenului cultural arhitectonic de la noi – fenomen controversat prin lipsa lui de coerenţă şi saturat de dezbateri, întrebări şi lamentări a căror personaj principal este întrupat în viitorul cadrului urban. Moştenirea genetică a perioadei comuniste şi mai ales pretenţiile demiurgice ale planificatorilor ei au lăsat noul Bucureşti cu numeroase defecte congenitale. Printre multe altele, problema patrimoniului construit este discutat *ad nauseam,* tocmai pentru că suferă cel mai mult în contextul evoluţiei urbanistice a oraşului nostru. Este o problemă pe cît de acută, pe atît de prost administrată. Pe scurt, autorităţile ţin prea puţin seama de evoluţia naturală a ţesăturii oraşului în timp, iar vechile construcţii (şi mai ales case) nu-şi găsesc un loc (binemeritat, de altfel) în planurile noului Bucureşti.

Casa din str. Buzeşti nu constituie un exemplu izolat. Împreună cu alţi colegi de facultate, fac parte dintr-un proiect care şi-a propus inventarierea construcţiilor cu valoare arhitecturală şi o oarecare vechime, dar, cu toate acestea, victime al unui destin tragic – paragină, demolare, abandon... Multe dintre acestea sînt, dincolo de starea lor fizică, obturate de panouri publicitare gargantuelice, umbrite de construcţii noi (blocuri, bănci) din beton şi sticlă, agresate din toate direcţiile – în loc să fie valorificate şi transformate în repere, pentru a asigura o dezvoltare urbanistică coerentă şi cu respect faţă de trecut.

Sute de case suferă asemenea celei din str. Buzeşti nr. 42. Ajunge o plimbare în zona străzilor Mîntuleasa – Romulus – Popa Soare – Plantelor, ori în zona Maria Rosetti, pentru a înţelege evanescenţa centrului vechi al Bucureştilor. Şi nu numai... Abundenţa acestor case ignorate, multe cu un trecut istoric bogat, dar lăsate în voia timpului şi a ravagiilor sale, abandonate, jefuite şi ascunse, trădează o acută lipsă de viziune înspre trecut a modernizatorilor şi autorităţilor competente. Întocmai cum a considerat dl Pippidi, aceştia nu au nici o scuză pentru situaţia acestor construcţii, iar ceea ce se întîmplă ilustrează modul în care *banul* dictează poluarea şi denaturarea cadrului de viaţă a celor mulţi, victime a unor organizaţii rapace şi indivizi filistini, insensibili la frumos. Nu poţi avea un viitor fără un trecut.

Aceasta este, din nefericire, situaţia. Proiectul nostru studenţesc, intitulat „Case care plîng“, speră să atenţioneze publicul, utilizatorii, dar şi administratorii spaţiului urban, de pregnanţa acestei probleme, mai ales în contextul iminentei noastre aderări la Uniunea Europeană. Nu dorim ca aceste case să dispară în neantul timpului şi al intereselor, fără să lase măcar o amintire. Multe construcţii deja nu mai pot fi salvate, şi poate vom putea să dăm un exemplu usturător din destinul lor de martiri pe rugul ignoranţei şi lăcomiei. Însă destule mai pot fi valorificate şi integrate inteligent şi în mod responsabil, prin protejare şi nu prin mumificare.

Radu VLAD
seamus136@gmail.com

Nr. 134: Articolul lui Mircea Vasilescu „Piaţa muncii din UE şi probleme de acasă“

Despre imigranţi, numai de... rău

Cînd un vecin ţi se invită la o petrecere în care eşti doar tu şi familia, ce-i spui? Că nu e binevenit sau nu mai ai loc la masă (şi că oricum n-ai chef de el)? Nu. Îi spui „Lasă că ne vedem altă dată, să fim doar noi, să mai putem discuta“. O scuză, aşadar, plauzibilă. Ce altceva este „grija“ Marii Britanii de a asigura locuinţe, şcoli şi spitale pentru imigranţii români? Imigranţii sînt o categorie de nedorit în orice societate bine aşezată. Nu neapărat pentru pericolul potenţial de a lua locul de muncă al cetăţenilor ţării respective, căci joburile bine plătite au fost şi vor fi „rezervate“ băştinaşilor. Dar pentru o tendinţă de alterare a valorilor pur naţionale ale societăţii respective. Atîta timp cît imigraţia nu capătă proporţii de masă, acest fenomen nu e vizibil. Dar cînd deja ajungi să auzi pe stradă vorbindu-se curent în altă limbă – pe care tu, nativ, nu o înţelegi –, cînd chiar în magazine se poate întîmpla să fii servit de indivizi nevorbitori de limba ta, există clar convingerea că ai fost cucerit la tine acasă. Pe termen lung, efectele se amplifică. A doua generaţie va fi deja de „autohtoni“, dar va moşteni metehnele părinţilor, crescuţi şi educaţi în altă societate. Că ne convine sau nu, trebuie să acceptăm dorinţa ţărilor civilizate de a se proteja, în primul şi în primul rînd cultural. Olanda, spre exemplu, a înăsprit recent condiţiile de imigrare chiar pentru cei veniţi pe bază de căsătorie. Examenul de cetăţenie este unul din cele mai serioase. De ce? Pentru că, de ani buni, au fost asaltaţi de zeci de mii de turci, a căror practică era „oarecum“ balcanică: veneau, dobîndeau cetăţenie, divorţau şi apoi se însurau din nou cu altă persoană, Turcia evident, pe care o aduceau fără probleme şi însoţită de toate rudele de gradul întîi. Reportera TVR la *Eurovision*-ul de anul acesta s-a mirat nonşalant, în transmisie directă, văzînd că Olanda a acordat 12 puncte Turciei. Dar aştepta în schimb ca Spania să ne ofere nouă punctajul maxim. De ce oare, că ne iubesc pe noi spaniolii? Mai mult ca niciodată, lumea e în mişcare. Ţările dezvoltate se confruntă cu fenomenul de îmbătrînire şi totodată cu o diferită orientare pe piaţa profesiilor. Instalatorii polonezi sau căpşunarii români nu ar fi avut nici o şansă într-una din ţările Europei de Vest, dacă acolo ar fi fost presiune pe aceste joburi. Realitatea e că imigranţii ocupă locuri de muncă pe care ceilalţi nu le mai vor. Realitatea e că imigranţii sînt flămînzi, muncesc mult, nu fac grevă, nu se sindicalizează, sînt o masă uşor controlabilă şi manevrabilă. Pînă la un punct. Pericolul de care Anglia şi Europa se tem este că mîine, copiii noştri, născuţi cu drepturi depline pe teritoriul lor, vor fi mai motivaţi, mai „proaspeţi“ şi mai dinamici decît copiii lor. În rest, vorbe multe.

Mihaela COSTIN
mcostin2001@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 133: Munca la export

Un job în UE

Care dintre noi nu-şi doreşte un job bine plătit în UE? Un job în UE sună mai bine decît „slujba“, „serviciul“ de sorginte românească şi parcă are un impact mai puternic. Iar cînd spun UE, nu mă gîndesc la cel din 2007, care se pare că ne va conţine şi pe noi plus eterna noastră vecină din Sud, nici măcar la recent extinsa Uniune din 2004. Nu, UE în mintea noastră, a ăstora tineri care vrem de la început un job bine plătit şi o viaţă mai bună, pe cale de consecinţă, (cu noul nostru mod de gîndire unilateral dezvoltat), UE – cum spuneam – se referă la ţări cu tradiţie în Uniune, care „duc în spate“, cu resurse materiale, restul visului european. State dezvoltate, cu o situaţie financiară de invidiat, chiar dacă Spania, o destinaţie atît de dorită de unii, nu se numără, în fapt, printre acestea. Iar recent, UE înseamnă chiar inima Uniunii, Belgia, respectiv Bruxelles. Oportunităţi sînt destule şi mai multe, dacă am fi deja membrii UE. Orice poate fi legat de instituţiile Uniunii sau alte organisme colaterale (un termen care, din varii motive, a devenit destul de *trendy* în prezent) ne suscită interesul. De aici şi numeroasele facultăţi şi mastere cu denumiri lungi, „specializate“ pe UE, orice ar putea însemna asta.

Experienţa este opţională, CV-ul se poate trimite online, alături de *cover letter/motivation letter/letter of application,* după caz. Eşti informat că răspunsul poate veni sau nu, în funcţie de numărul de aplicanţi.

Cînd salariul este pe hîrtie chiar şi peste 2000 de euro, mai-mai că îţi zboară imaginaţia peste hotare. Dar demersul se dovedeşte a fi mult mai complex în sine. Ar cam trebui să te duci la interviu pe banii tăi şi nimeni nu îţi garantează că îl vei şi obţine. Apare şi chestiunea interogaţiei *Do you have a working permit for the European Union?* – ah, nu mai vine şi integrarea asta! Ai de tradus şi legalizat documente, vorba cuiva păţit – „doar pe mama n-a trebuit s-o legalizez“ – iar realitatea costului de trai din acele oraşe vizate îţi poate diminua serios din salariul sus-numit. Poate şi de asta, studii ale IER (Institutul European din România) susţin că ulterior momentului 2004 nu a avut loc acea aşteptată şi temută migraţie a forţei de muncă din noile state membre către celelalte. Explicaţia Institutului ar fi aceea că „inerţia moştenită de la sistemul pre-tranziţional de opt dintre cele zece noi state membre pe piaţa forţei de muncă, manifestată printr-o mobilitate redusă a forţei de muncă şi o înclinaţie de factură educaţional-culturală către stabilitate, a avut drept consecinţă un flux migraţionist mult mai redus, decît cel aşteptat, către economiile mai dezvoltate din UE, chiar şi în condiţiile în care anumite state (Regatul Unit, Irlanda, Danemarca, Suedia) nu au impus bariere considerabile în calea mobilităţii forţei de muncă provenite din noile state membre, nici chiar în primii ani post-extindere“ (www.ier.ro). Ce explicaţie elaborată, aşa-i!? Ba chiar se pare că, pe termen lung, această temută migraţie ar putea fi avantajoasă pentru Uniune, confruntată (ca şi România, de altfel) cu problema îmbătrînirii forţei de muncă. Asta sună bine în teorie pentru noi ăştia care vrem să lucrăm în UE, dar oare ne dă, de fapt, mai multe şanse de a găsi un job în zona mai îmbelşugată a Uniunii? Şi noi care speram că intrarea în UE ne va permite o mai facilă circulaţie şi şanse la un job mai bun în afara ţării... Vom vedea.

Cert este că şi din această perspectivă se vorbeşte din ce în ce mai serios despre o Europă „cu două viteze“, una bogată şi alta săracă, una dezvoltată şi alta mai puţin... Una care va trebui „să ducă în spate“ restul... şi acolo vrem noi, ăştia, să ajungem.

A.C. TUDOR
ac_tudor@yahoo.com

În ceea ce priveşte teme pentru următoarele numere, aş veni cu propunerile: „Senzaţionalul ca promovare a non-valorilor de către mass-media“, „Perioada REAL-TV“, „TUPEUL – accesoriu *trendy*“.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Noi sîntem romi**
- **Comunismul ca brand**
- **Cultura urbană**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1,
011641 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.525 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Şcoala Florească nr. 3, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO08BRDE445SV50236294450 RON, deschis la BRD, Sucursala Dorobanţi Bucureşti, titular Satiricon srl, CUI 18006758, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 113 lei pentru 1 an, 57 lei pentru 6 luni şi 29 lei pentru 3 luni, cont lei: R008BRDE445SV50236294450.

Abonamentul extern costă 110 de euro pentru 1 an, cont euro: RO93BRDE445SV50236534450.

Relaţii la telefon: 230.51.08; 231.35.00 (interior 112).

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Lucruri aiuritoare

Aflu că Sorin Ilfoveanu, unul din cei mai importanți artiști români contemporani, a demisionat din funcția de rector al Academiei de Arte Frumoase din București. În vacarmul cotidian, o asemenea știre nici nu se aude. Nu mai reacționăm decît la informații asurzitoare și la scandaluri de iarmaroc. Dar pentru cine are urechi de auzit, demisia domnului Ilfoveanu e imediat clasabilă la *breaking news*. Spectaculoasă e mai ales conjunctura care motivează o asemenea decizie. Pentru a avea activitate didactică, artistul e obligat de lege să-și ia, mai întîi, titlul de doctor. E ca și cum ni s-ar spune că Tonitza sau Ressu sau Corneliu Baba nu mai pot avea elevi, cîtă vreme nu scriu vreun op „științific“, de natură să le confirme capacitățile. Legiuitorul a dat, cu această lege, măsura eclatantă a ignoranței sale. El nu știe cum arată o clasă de pictură sau de sculptură sau de grafică, nu știe cum arată o clasă de actorie sau de canto, nu știe, nici măcar, cum arată o oră de sport. Căci legea se aplică tuturor acestor domenii. Fostul campion la săritura în înălțime nu poate da lecții învățăceilor săi, dacă nu scrie, înainte de a începe, o teză de doctorat despre oase, ligamente și mușchi. În aceste condiții, George Enescu n-ar putea da lecții de vioară, fără să obțină o patalama academică *magna cum laude*. Doctorat n-au avut nici Elisabeth Schwarzkopf, nici Rodin, nici Aura Buzescu. Nicăieri în lume învățămîntul artistic nu amestecă lucrurile în asemenea hal, transferînd exigențele de la Politehnică sau Litere, într-un domeniu de cu totul altă speță. Rezultatele acestei omogenizări comice nu vor întîrzia să apară. Academiile de Artă își vor pierde cei mai merituoși profesori. Vor exista artiști care, din nevoia de a supraviețui, se vor căzni să încropească lucrări de doctorat formale, acceptate, formal, de comisii de specialitate stînjenite de ridicolul situației. Ierarhiile academice, titlurile academice, competențele academice vor fi măsluite. Realitatea delicată a pedagogiei artistice va primi, primește deja, lovitura tîmpă a bocancului birocratic. Sorin Ilfoveanu nu va pierde nimic în urma acestei agresiuni. Dimpotrivă. Va avea mai mult timp pentru vocația lui. Școala românească însă va căpăta cîteva riduri în plus, iar administrația autohtonă se va face, încă o dată, de rușine.

Pregătirea Bucureștiului pentru rolul de gazdă a Francofoniei a amintit, celor mai în vîrstă, febrilitățile gospodărești pe care le stîrneau, pe vremuri, vizitele oficiale mai simandicoase. Orașul era brusc spălat, decorat, asfaltat (de obicei numai pe traseul de protocol), așa încît oaspeții să vadă lucrurile în roz. În fond, ce e rău în asta? Ospitalitatea „tradițională“ obligă. Gospodina se agită, asudă, astupă găurile din perete și ascunde gunoiul sub preș. Ce contează că bucureșteanul nu e la fel de bine primit în orașul lui, pe cît e de bine primit străinul? Contează că, pînă la urmă, se face cîte ceva, cît de cît, contează că lucruri care păreau urgente de mult își află, în sfîrșit, șansa de realizare. Pentru mine, de pildă, Francofonia a adus o schimbare profundă a vieții zilnice. Ani de-a rîndul mi-am stricat diminețile încercînd să mă strecor cu mașina dinspre strada Paris, prin Piața Victoriei, către fostul bulevard Ana Ipătescu. Totul era pe bază de priorități riguroase și, rareori, pe bază de amabilitate. Cînd eram grăbit, mi se părea că n-am să apuc niciodată o breșă în șuvoiul de automobile care veneau dinspre centru. „Ce bun ar fi un stop!“ – îmi spuneam mereu, fără nici o speranță. Or, iată că Francofonia a adus stopuri. Și tot ea a provocat reasfaltarea cîtorva străzi laterale, amenajarea mai cochetă a pieței din fața Guvernului și alte cîteva delicatețuri agreabile. Care va să zică se poate! Care va să zică se știe cam ce ar trebui făcut și, la o adică, se găsesc și resursele necesare. Dacă prindem și vreo reuniune NATO sau vreo conferință OSCE, poate se repară și Căderea Bastiliei sau se normalizează Centrul Istoric. Sînt optimist. Intrăm în Europa. Avem toate șansele ca, după zececincisprezece întruniri la vîrf și cinci-șase vizite la nivel de șefi de stat, să obținem, în sfîrșit, Bucureștiul la care visăm.

Numai de n-ar desființa iarăși stopurile din Piața Victoriei, imediat după încheierea balului francofon!

cu dilema la croitor

Am intrat au ba în Casa Europeană?

Coana Europa ne-a deschis ușa, numai că noi sîntem la ora asta în situația poeților basarabeni sosiți acum vreo zece ani în vizită oficială la profesorul Paul Miron, în căsuța sa din Freiburg. Sfioasa delegație s-a descălțat înaintea pragului, lăsînd pe hol vreo 26 de pantofi. Înspăimîntați de bazarul oriental de la ușa profesorului, vecinii au sunat la poliție. Lucrurile s-au lămurit, pînă la urmă, dar imaginea miriapodului estic care și-a lăsat încălțările la intrare ni se potrivește și nouă asăzi.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

De ce nu sîntem pregătiți pentru UE

În limba italiană (de a cărei expresivitate mă declar definitiv sedus) există un cuvînt foarte simpatic: *il guastafeste*. Literal, se traduce prin „stricătorul de sărbători“ sau „stricătorul de petreceri“. Dincolo de semantică, termenul are, în uzul italienilor, conotații și nuanțe care îl ridică la rangul de concept: tipul cam mofluz, dar lucid, cam antipatic, dar cu picioarele pe pămînt, care, atunci cînd toți se veselesc, printr-un gest sau printr-o vorbă le aduce aminte de vreo trebușoară care nu le justifică prin nimic veselia. În cinstea raportului de țară și a veștii bune (de care nu mă mai îndoiam de mult) că vom adera la UE pe 1 ianuarie 2007, îmi asum rolul de *guastafeste* și reamintesc, pe această cale, că încă nu sîntem pregătiți să devenim o țară europeană modernă. Și nu numai pentru că încă mai avem probleme cu pesta porcină ori cu lupta împotriva corupției, cum scrie la raport. Nici pentru că nu avem capacitatea de a „absorbi fondurile europene“. Acestea sînt chestiuni *tehnice* pentru care se pot găsi soluții *tehnice*, aplicabile în timp, inclusiv prin folosirea experienței altor țări. Dacă privim lucrurile *pe fond*, cum spun politicienii, cred că nu sîntem pregătiți să intrăm în UE pentru că România nu este încă o *societate* europeană modernă. Nimic nu funcționează, în România, ca un *sistem* coerent, bazat pe reguli clare și pe valori asumate. Un caz recent ar trebui să ne pună pe gînduri, pentru că are semnificații dincolo de consecințele sale imediate.

Destituirea cu felicitări

Teodor Baconsky a fost destituit, pe nepusă masă, din funcția de secretar de stat la Ministerul de Externe, aparent în urma reducerii generale a posturilor de secretar de stat. Alte explicații n-au fost, în afară de cea oferită de destituitul însuși: s-a preferat eliminarea din schemă a cuiva care nu avea carnet de partid. Formal, lucrurile sînt în deplină regulă: premierul îi numește pe secretarii de stat și îi poate destitui după criterii stabilite de executiv sau de coaliția de guvernămînt: putem raporta la Bruxelles că „instituțiile statului funcționează“. Dar și în acest caz, și în multe altele, lucrurile nu pot fi privite *doar* formal și instituțional, ci trebuie acordată întîietate *fondului*. Teodor Baconsky este unul dintre cei mai buni diplomați pe care îi avem. Comentînd destituirea sa, ziarele au insistat asupra performanței sale celei mai vizibile: vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România, în care – ca ambasador la Sfîntul Scaun – a avut un rol major. Ceea ce este perfect adevărat, dar incomplet: competența în diplomație se exprimă și se verifică în timp, prin consecvență, adesea prin gesturi mici și neștiute de public, și doar rareori „iese în scenă“ cu rezultate spectaculoase precum vizita Papei. Or, Teodor Baconsky și-a ilustrat competențele și *dincolo* de acest eveniment de excepție. La Vatican (știu din surse „de la fața locului“) era considerat cel mai bun ambasador pe lîngă Sfîntul Scaun. (Iar să fii ambasador la Vatican – un stat special, cu reguli speciale, cu un protocol complicat și o țesătură politico-diplomatică extrem de complexă – înseamnă mai mult și *altceva* decît să fii ambasador într-o capitală „obișnuită“.) La Lisabona (tot din surse „de la fața locului“) era văzut drept cel mai bun ambasador din capitala lusitană. De la Vatican a fost retras înainte de termen pentru că se schimbase Guvernul, iar noua putere își avea „oamenii săi“; de atunci, relațiile României cu Sfîntul Scaun au recăzut în mediocritate. De la Lisabona a venit pentru a contribui, din Centrală, la noua politică externă a României. Dar dincolo de faptele în sine care-i marchează cariera și dincolo de competențele „strict“ tehnice, Teodor Baconsky aduce în diplomație o alură intelectuală și un *stil* rar întîlnite în zilele noastre chiar și printre diplomații unor țări mai răsărite decît România. Există mulți diplomați competenți, dar foarte puțini diplomați *cu stil*. Mi s-a întîmplat să cunosc unul singur care impresionează deopotrivă prin anvergura intelectuală și prin competențele „strict“ tehnice și care, practic, se identifică deplin cu noblețea și stilul acestei profesii: Sergio Romano, istoric și profesor, fost ambasador al Italiei la NATO și la Moscova, figură respectată a vieții intelectuale italiene și om de un rafinament rarisim.

Pe scurt: un astfel de diplomat este destituit *pur și simplu*. Nu rezultă că ar fi greșit cu ceva ori că nu mai era bun pentru postul respectiv, dimpotrivă: și-a făcut treaba foarte bine. Astfel încît Guvernul nostru ar putea patenta o formulă originală pe plan mondial: *destituirea cu felicitări*.

Voioși, în UE

Poate că legătura între acest „caz“ și aderarea la UE e cam ocolită: în definitiv, ocupațiunea noastră mintală e, de multă vreme, numărul steguleților roșii și galbene. Și totuși, cred că „ocolul“ nu e inutil. Această destituire spune ceva nu despre cariera unui diplomat (căci, n-am nici o îndoială, Teodor Baconsky își va urma vocația), ci despre o chestiune (prea) răspîndită în România: lipsa de reguli și criterii, desconsiderarea meritelor și a competențelor. Societățile liberale occidentale sînt construite (și) pe meritocrație, plasarea oamenilor în anumite posturi (ori destituirea lor) *are sens*. La noi, deocamdată, nu: voia întîmplării sau falsele criterii sînt mai puternice. Or, Uniunea Europeană se bazează pe criterii și pe reguli (uneori prea multe și prea sofisticate). Avem o voioșie în a încălca regulile care, pe termen scurt, ne menține într-o serioasă incompatibilitate cu UE.

ținerea de minte

„În cadrul anului european și pentru ediția a șasea a «Francezei, așa cum ne place», Ministerul Culturii și Comunicării propune creativității publicului zece cuvinte. Aceste zece cuvinte sînt: *frumusețe, încă, flacără, inspirat, litanie, nuanță, pasăre, cineva, utopie, călătorii*. Iar AFAL (Association française d'amitié et de liaison – Asociația franceză pentru prietenie și legături), în parteneriat cu amazon. fr, îi invită pe toți tinerii între optsprezece și treizeci și cinci de ani care au sufletul poetic, pana ușoară, inventivă și originală să participe la concursul internațional al celor zece cuvinte ale francofoniei. (...)

Dacă această manifestare va avea succesul pe care-l merită, anul viitor aventura va trebui luată de la capăt cu cuvintele *altundeva, culoare, mîine, speranță, a federaliza, nomad, ciuboțica-cucului, rîs, sarabandă* și *transgresiune*, sau – căci dicționarul fericirii n-a fost niciînd atît de populat – cu *azur, a mișca, cascadă, împreună, bucurie, amestec, împărțire, pasiune, privighetoare* și *soare*. Un lucru e sigur: nici *vacă*, nici *oaie*, nici *porc* nu vor fi vreodată propuse creativității adolescenților. Aceste cuvinte sînt mult prea stîngace, prea lente, prea greoaie, prea prozaice, prea dizgrațioase, prea aftoase pentru a fi primite să danseze în ringul cu stele.“

(Alain Finkielkraut, la 16 martie 2001, în *Imperfectul prezentului*, traducere de Alice Georgescu, Editura Hasefer, 2005)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Articol cu laude

În sfîrşit, Comisia a publicat raportul decisiv pentru aderarea României, oprind numărătoarea la 1 ianuarie 2007. Formal vorbind, mai rămîne co-decizia Parlamentului European şi acordul final al şefilor de state adunaţi în Consiliul European de iarnă. Dar Comisia avea cuvîntul decisiv, fiind instituţia însărcinată cu monitorizarea României. Doar o tîmpenie catastrofală în plan intern ar putea să schimbe ceva în Parlament şi Consiliu. Ceva emoţii mai vin dinspre cele cîteva state care nu au ratificat Tratatul de aderare, incluzînd aici Franţa şi Germania, dar, întrucît au susţinut pînă acum că aşteaptă acest raport al Comisiei, ar trebui ca procedurile să se termine la timp.

E timpul pentru un scurt bilanţ. Riscăm ca asta să fie o săptămînă istorică şi să treacă pe lîngă noi în enervări provocate de aglomerarea francofonă şi alte chestiuni pe care le vom uita repede. Cred că este momentul să dăm cezarilor ce le aparţine şi să recunoaştem că între 1999 şi 2007 România a reuşit ceea ce puţini credeam atunci că se poate întîmpla. Văd că acum se naşte moda să scrii despre cît de mult vom avea de suferit şi cît vom plăti aderarea. E şi asta o contrareacţie la euroentuziasmul atît de nedilematic de pînă acum. Una peste alta, Uniunea Europeană are meritul de a fi un experiment istoric care a reuşit să dea anumitor societăţi impulsul şi banii necesari pentru ieşirea din subdezvoltare. Mă refer aici la Spania, Portugalia, Irlanda, Grecia. Nu e cazul să trecem de la extaz la agonie, fără să plasăm costurile şi beneficiile în perspectivă comparativă. Iar beneficiile vor fi indubitabil mai mari.

Cînd au fost făcuţi primii paşi, în 1997-1999, acest moment părea iluzoriu. Inflaţia se măsura atunci în trei cifre, se făceau liste brambura cu întreprinderi mamut care trebuiau închise; PRM, PDSR şi minerii ameninţau cu revolte de stradă; ţărăniştii şi democraţii se certau pe restituirea pădurilor. Cînd au început negocierile în 1999, aderarea acelei Românii părea a fi cam ce este acum aderarea Turciei: un proces ce se măsoară în decenii şi nu e foarte cert cum se va termina. Pe de o parte, a fost vorba despre un noroc istoric: am prins ultimul val al entuzismului vestului de a se deschide spre est. Dar asta nu trebuie să oculteze faptul că, totuşi, această clasă politică şi-a propus un obiectiv şi l-a realizat. Mi-am propus azi să laud nişte politicieni, dintre cei care ne scot din sărite de obicei.

Cine este deci „de vină" pentru aderare? În primul rînd, CDR. Acea relicvă a istoriei recente a făcut cîţiva paşi care au fost decisivi şi a scos în cîţiva ani România din zona gri a postceauşismului, ducînd-o spre deschiderea negocierilor. În primul rînd, CDR a realizat prima schimbare paşnică şi democratică a puterii într-o ţară care pînă atunci trecea ca fiind blocată într-o semidemocraţie, cam ce sînt azi Belarus sau fostele republici sovietice care se termină în „stan". În al doilea rînd, în modul lor bîlbîit, guvernările de dinainte de 2000 au realizat deschideri economice importante, lăsînd apoi guvernele următoare să culeagă roadele (creşteri economice semnificative şi constante începînd cu anul 2000). Este de menţionat şi Emil Constantinescu, care a fixat orientarea disperată spre Vest ca unică politică externă, lucru care nu a mai fost întors ulterior.

În fine, cu toate lipsurile sale, premierul Adrian Năstase a menţinut cele începute anterior. Deşi acum pare că nu e mare lucru, orientarea europeană fermă a lui Năstase în 2000 a fost o surpriză. Protecţionismul economic obtuz şi închistarea epocii Văcăroiu au fost date uitării şi Năstase a luat ascultător notiţe de la FMI, drept pentru care creşterea economică s-a menţinut pe toată perioada mandatului său. Naţionalismul găunos de dinainte de 1996 a fost abandonat, optînd pentru un discurs aţos despre guvernarea concretă. Imaginea unui Năstase cocoţat pe camion, alături de Păunescu şi Vadim Tudor întru salvarea economiei româneşti de reforma capitalistă, nu anunţa guvernarea sa. Cu alte cuvinte, a candidat socialist şi a condus liberal în economie, respectînd şi el un tipar de comportament în Europa postcomunistă. În plus, şi-a asumat politic integrarea şi a pus presiune pe sistemul administrativ pentru a urma calendarul de drum. Mai trebuie menţionate două personaje care au dus pe umeri greul negocierilor: ministrul Vasile Puşcaş şi secretarul de stat Leonard Orban.

Limitele acelui Guvern s-au văzut în două domenii vitale: democratizarea şi corupţia. România a părut atunci un exemplu bizar de ţară cu un picior în Uniune, dar cu probleme serioase în ce priveşte libertatea de expresie şi organizarea onestă a alegerilor. Cît despre corupţie, acesta a fost punctul slab al lui Năstase. De fapt, punctul forte (depinde de perspectivă), dat fiind că sistemul raţionalizat de colectare a „plusvalorii" din economie era coordonat de sus, după cum demonstrează acum procurorii.

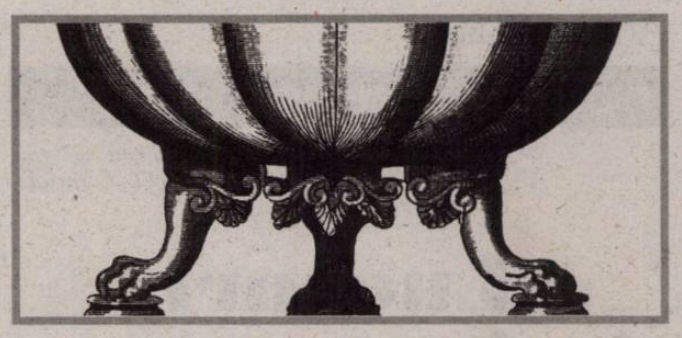

Actuala coaliţie de guvernare a potolit grijile europenilor în ce priveşte democratizarea şi a avut inspiraţia de a juca cu Monica Macovei la deschidere în ce priveşte corupţia. Din nou, şefii politici – Băsescu şi Tăriceanu – au meritul de a fi menţinut presiunile pe sistemul administrativ şi de a fi urmărit politic măcar acest obiectiv, cu toate crizele, provocate tot de ei, prin care au trecut.

În cei şapte ani ce s-au scurs de la începerea negocierilor, obiectivul aderării a dat clasei politice un scop comun major şi a asigurat o oarecare coerenţă. Rămîne de văzut ce altceva i-ar mai putea uni de acum înainte.

presa despre...

Limba puterii sau a contra-puterii

„Francezii par angajaţi într-o luptă de ariergardă pe continent şi în lume, oscilînd între apropieri ezitante şi izbucniri arogante (vezi Chirac către est-europeni, cu «aţi pierdut o bună ocazie să tăceţi»). Din motive evidente, precum demografia, limba franceză pierde în favoarea altora, ca engleza sau spaniola (...). Este de neînţeles de ce oameni precum Chirac leagă azi imaginea ţării lor de iniţiative ridicole şi nefuncţionale, precum crearea cu bani de la buget de replici francofone la Google şi CNN sau epurarea limbii de neologisme prin lege. Asta, cînd sînt atîtea domenii în care Franţa este lider mondial, ce pot fi promovate ca lecţii de bună practică: excelente servicii publice, multinaţionale de mare succes, premiere tehnologice, o lungă tradiţie în ştiinţă şi explorare, cea mai vizitată ţară din lume (75 de milioane de turişti pe an, mult înaintea SUA, cu doar 50 de milioane; o fi vreun motiv pentru care toţi oamenii aştia vin să vadă Franţa, nu?).

Dincolo de problemele ştiute, sînt multe lucruri care merg bine în Hexagon, anume chiar acelea care se bizuie pe globalizare, francezii demonstrînd că se numără printre cîştigători în această cursă. Paradoxal, în loc să radieze energie şi optimism cum te-ai aştepta, elita politico-intelectuală franceză are tot timpul un aer provincial, trist şi înţepat: în perpetuă defensivă, dezvoltă paranoia de cetate asediată, deşi atacatori nu există. De exemplu, stăpînit de această maladie intelectuală, fostul premier Lionel Jospin este de părere că «dacă franceza nu mai poate fi limba puterii, atunci trebuie să fie limba contra-puterii». Este exact tentaţia căreia trebuie să-i reziste Franţa: aceea de a se cantona într-o previzibilă litanie anti-globalistă şi antiamericană, ca o bătrînă curtezană care se agaţă de singurul refren cu priză la puţinii admiratori rămaşi. Bine ar fi ca zilele astea, la Bucureşti, să se demonstreze că Organizaţia Francofoniei este mai mult decît un forum de vorbe goale sau o linie Maginot simbolică împotriva Commonwealth.

Dacă Chirac cheltuieşte un miliard de euro pe an doar pentru a avea audienţă la tiradele sale împotriva inamicilor iluzorii («mondializarea», neoliberalismul etc.), atunci sînt bani aruncaţi. Dar o Franţă destinsă şi optimistă, cu idei fezabile pentru Balcani, Transnistria, Africa sau orice altceva, poate fi un model de urmat. Impresia mea este că antreprenorii francezi, versatili şi poligloţi, deşi priviţi cu scepticism la ei acasă, îşi fac din plin datoria în a ţine sus steagul tricolor. În schimb, politicienii şi liderii de opinie francezi au mari restanţe în direcţia asta." (Sorin Ioniţă, *Evenimentul zilei,* 26 septembrie crt.) **(C.G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

La despărţirea de Oriana Fallaci

Tu îl contrazici, el sare să te omoare: unde e civilizaţia, la tine sau la el? Asta e întrebarea la care moraliştii Occidentului se codesc să răspundă, în numele corectitudinii politice.

Vorbesc despre controversa dintre Papă şi lumea islamică. Mai precis, acea parte a ei care crede că vorbele au atîta forţă încît merită să agăţi de ele o grenadă şi să scoţi cuiul mulţumind lui Allah.

Sînt comentatori care spun că de fapt Islamul e mai degrabă furios pe un Occident lipsit de Dumnezeu, care nu se mai duce la biserică. Însă asta ar trebui să scoată America din bucluc şi să-i îngrijoreze pe europeni, ceea ce evident nu e cazul. Alţii cred că lumea occidentală a transformat un complex de vinovăţie, în cazul Israelului, într-o nedreptate istorică la adresa palestinienilor...

Oricum ajungeam aici, chiar şi fără motive. Civilizaţia islamică a fost o chestie mişto, pînă cînd motorul ei, driveul original s-a oprit, la fel ca şi în cazul bizantinilor, acum cîteva sute de ani, înecat în comentariile teologilor şi cutume. Chiar controlată de clerici, societatea a încercat să evolueze spre modernitatea europeană, la fel cum a făcut întreaga lume. Singura problemă a fost că în Islam, religia (care se uită teribil de urît la eretici) n-a permis şi o evoluţie a ideilor: oamenii şi-au cumpărat maşini, aer condiţionat, însă n-au putut găsi pe piaţă produsul numit ateism. N-au putut renunţa public la Dumnezeu, pentru că treaba asta avea în primul rînd consecinţe administrative grave – ba chiar moartea, adusă de compatrioţii care se grăbeau să intre în rai, peste rînd. Societăţile islamice n-au generat o mişcare ateistă, aşa cum s-a întîmplat cu cele creştine. Cel puţin nu una care să producă scrieri, dezbateri şi curente de opinie serioase. N-a ajutat cu nimic moarea cîtorva apostaţi *undercover,* cum a fost scriitorul egiptean Farag Foda, ucis după o dezbatere în care a fost obraznic cu un şeic. S-a întîmplat în 1992, nu în Evul Mediu. De la Revoluţia Franceză încoace, importul de ateism a mers cu mult mai prost decît exportul de ţiţei din ţările islamice. Iar contacul mediat între culturi rămîne firav: o religie care verifică ideile la ambalaj, să vadă unde sînt produse, nu poate să încurajeze traducerile din limbile păgîne.

Aşa se face că societăţile islamice pot să producă reacţii medievale, cum erau uralele palestinienilor din 11 septembrie. Chiar şi oamenii educaţi din mijlocul lor sînt absolut siguri că Dumnezeu există şi că, în mod sigur, cel care există e chiar Dumnezeul lor. Lipsa de dubii e cea care te face să te arunci în aer. Dar şi lipsa de Darwin. Lipsa de educaţie în materie de istorie geologică a pămîntului, care exclude cîteva din învăţăturile lui Moise şi Allah la un loc. Lipsa de quarci. De Big Bang. Inventatori ai astronomiei, arabii n-au nici un cosmodrom. Foarte trist, mai ales că îşi permit.

O să ziceţi că lucrurile astea lipsesc şi dintr-un sătuc necăjit din judeţul Olt, România. E adevărat, însă aici *frica de Dumnezeu* înseamnă chiar asta: spaima că Ăl de Sus se va supăra dacă faci ceva. Aşa că mai bine nu faci nimic.

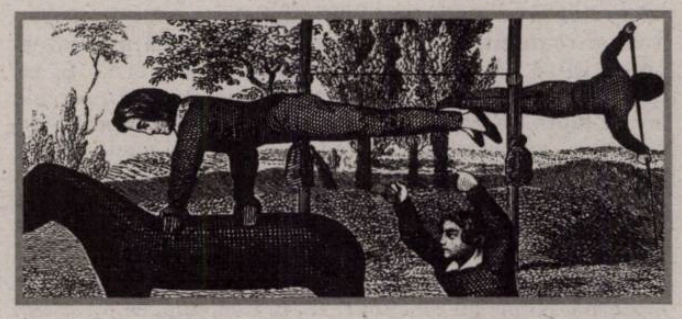

Cînd clericii au condus lumea creştină, europenii au ars pe rug pentru vina de a bănui că totuşi Biblia nu poate fi folosită pentru a explica sistemul solar. Raţiunea a învins pînă la urmă, ca să folosesc un nesfîrşit loc comun. Însă nu definitiv, pentru că asul din mîna al Bibliei, raiul frumos decorat şi cald n-a putut fi învins de perspectiva cosmosului gol şi rece. Pînă la filmele SF, care au introdus navele spaţiale cu încălzire centrală. Şi ele, occidentale.

Islamul n-are nici un plan de cucerire. Problema lui e că n-are nici un plan în afara salvării individuale a credinciosului, care ajunge cumva în rai, dacă e băiat bun. Sau rău, din perspectiva noastră. E o dificultate pe care o împarte cu creştinismul şi pe care o rezolvă identic, prin implicare socială. Cu o singură diferenţă, pe care Papa a observat-o şi a fost nevoit s-o retragă: pentru unii, să faci bine înseamnă să donezi sînge, nu să-l risipeşti... Mă refer la trupele americane din Irak, bineînţeles!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Evenimente

Pe 18 septembrie, în rubrica de luni, unde se anunţă evenimentele săptămînii următoare, *BBC NEWS* aştepta discursurile în Adunarea Generală ONU ale preşedinţilor Bush şi Ahmadinejad, rezultatul alegerilor din Yemen, numirea lui Shinzo Abe în fruntea partidului de guvernămînt din Japonia, ceea ce va duce la ocuparea funcţiei de prim-ministru, procesul scriitoarei Elif Safak acuzată de insultă la adresa „turcicităţii", vizita preşedintelui Pakistanului în SUA, retragerea trupelor israeliene din Sudul Libanului, conferinţa Partidului Laburist din Marea Britanie şi rezultatul meciului de golf dintre jucătorii americani şi deţinătorii europeni ai Cupei. Toate acestea s-au întîmplat, dar primul plan a fost ocupat de evenimente pe care nu le aştepta nimeni.

Nopţi la rînd, s-a derulat filmul cu incendii în piaţa centrală a Budapestei, jandarmii s-au bătut cu manifestanţii care cereau demisia lui Gyurcsány: el recunoscuse public că, pentru a cîştiga alegerile, partidul său minţise în legătură cu perspectivele ridicării nivelului de trai. Mărturisirea fusese făcută în contextul unei şedinţe cu conducerea partidului socialist pentru a impune adoptarea unor reforme economice dureroase. Formaţiunile politice din opoziţie sînt de acord cu demisia prim-ministrului şi din vîrful buzelor se distanţează de violenţă. Sincron cu criza guvernamentală din Polonia – desprinderea unei formaţiuni naţionaliste din alianţa guvernamentală – situaţia din Ungaria completează simptomatologia fragilităţii din ţările foste comuniste. Cînd luptă pentru putere, toate partidele promit, cîştigă politicienii cu vocabularul cel mai populist; odată ajunşi în posturile rîvnite nu sînt capabili să se ţină de cuvînt. Între politicienii care vor să ajungă la conducerea statului pentru a stabiliza poziţia cercului lor de prieteni (adesea doar complici) şi populaţia sortită să se descurce cu franjurile unei libertăţi trăite în sărăcie, se consolidează nucleele naţionaliste şi extremiste, demagogii gata să garanteze cu persoana lor măreţia care o să fie, prin revenirea la un trecut care nu a existat. Uniunea Europeană nu are mijloace pentru a influenţa într-un sens sau altul evoluţia politică a noilor membri, comisarilor nu le rămîne decît speranţa că eforturile de supraveghere a corupţiei, de corectă direcţionare a fondurilor europene, consolidarea instituţiilor statului de drept vor dezinfecta climatul politic, vor modifica echilibrul dintre dezamăgiţii revoluţiilor democratice şi ucenicii aproximativ cinstiţi ai capitalismului.

În contrast cu atmosfera insurecţională din Ungaria, în Thailanda o adevărată lovitură de stat s-a produs în cea mai deplină linişte. În ianuarie avuseseră loc manifestaţii masive: se cerea şi acolo demisia prim-ministrului Thaksin Shinawatra, după ce se dovedise că el şi familia lui nu plătiseră impozitele şi vînduseră active importante ale averii lor unor investitori din Singapore. În Sud, insurgenţa musulmană crea un fond de instabilitate, punînd în dificultate puterea. În februarie, Thaksin a dizolvat Parlamentul şi în aprilie au fost alegeri anticipate, cîştigate de el cu 57% din voturi, rezultat contestat de opoziţie şi apoi de Curtea Constituţională. Thaksin îşi vedea de treabă. Zvonurile despre eventualitatea unei lovituri de stat militare căpătau tot mai multă consistenţă. Aşa că telegrama care-l anunţa pe Thaksin la New York că militarii au luat puterea nu ar fi trebuit să fie o surpriză. Regele a legitimat acţiunea militarilor, viaţa decurge normal, şcolile funcţionează, Bursa n-a reacţionat, anunţată, cenzura nu provoacă, deocamdată, frustrări majore, cîrtelile nemulţumiţilor nu sînt asurzitoare, generalul din fruntea juntei a promis că va organiza într-un an alegeri generale şi că va regla criza din Sudul musulman. Ştie despre ce vorbeşte, el şi-a cîştigat gradele în forţele speciale anti-insurecţie care au acţionat acolo între anii 1970-1980.

Au devenit evenimente şi dialogul papei cu musulmanii, şi rezultatul referendumului elveţian: 67% au fost de acord cu înăsprirea condiţiilor azilului politic. La Moscova, tinerii bolşevici au ocupat, pentru scurt timp, sediul Ministerului de Finanţe, iar duminică vor fi alegeri în Brazilia, Austria, Bosnia. Mîine, la Varşovia, se va desfăşura cea de a 56-a ediţie a competiţiei Miss World, iar prim-ministrul maghiar Gyurcsány promite că în prima zi lucrătoare de după congresul de pe 24 octombrie, Partidul Socialist se va muta. Va părăsi fostul sediu al Partidului Comunist. Problema e dacă va mai fi partid de guvernămînt.

globul cubic

Minciuni

Un expert polonez în imagine susţine că „o persoană sănătoasă la cap minte de două ori pe zi. Bolnavii nu mint, dar ei rămîn zăvorîţi în spitale psihiatrice" (Piotr Tymochowicz, *Przekrój*, Varşovia).

În Ungaria, criza s-a declanşat cînd s-a aflat că premierul Ferenc Gyurcsáni a spus adevărul, nu cînd a minţit. Era simplu de verificat şi pînă atunci: el spunea că nivelul de trai e bun şi orice cetăţean avea cum să-şi dea seama dacă e aşa sau nu. În timpul demonstraţiilor de săptămîna trecută, observînd cum peluzele din preajma Parlamentului maghiar deveneau murdare de noroi, un gazetar britanic scria că, deşi ura faţă de premierul mincinos era fizic sensibilă, ploaia şi mizeria făceau aproape imposibilă exaltarea, exprimată în primele zile doar prin violenţă. „Sînt convins că premierul s-a folosit de găleata cu adevăr pentru a se adresa aripii de stînga din propriul partid ca să-i convingă că e necesară o schimbare. Iar eu sînt convins că politicienii ştiau care e soluţia cea mai bună pentru ţara lor, dar se îndoiau că electoratul va vota cu ei dacă i se va spune adevărul gol-goluţ. E nevoie de politicieni cinstiţi, dar ar fi nevoie şi de un electorat onest, gata să admită că uneori are de optat între două soluţii dezagreabile. Aceasta e dilema generală a democraţiilor. În ultimele săptămîni mi s-a spus acelaşi lucru în Republica Cehă, Polonia şi România. Mulţi dintre partizanii reformelor economice cred că guvernele în funcţie se tem să introducă schimbări adevărate şi nici nu sînt destul de oneste cînd îşi expun intenţiile. Schimbările dorite de partizanii economiei de piaţă aduc beneficii, în primul rînd, oamenilor înstăriţi şi lovesc în cei săraci. Situaţie greu de vîndut şi nu doar în Est: cred că Romano Prodi şi Angela Merkel, în Italia şi Germania, vor avea necazuri cînd vor dori să pună în practică schimbările dorite – schimbări nici pe departe atît de fundamentale pe cît ar fi necesar. În urmă cu două decenii, oamenii din Ungaria mă invidiau pentru norocul nostru de a o avea pe Margaret Thatcher. Era destul de dificil de explicat că noi, în Marea Britanie, nu ne simţeam chiar atît de fericiţi. Schimbările determinate de ea – pentru care mulţi europeni luptă încă – au fost oare impuse prin onestitate şi prin asumarea impactului?" (Mark Mardell – *Jurnal european*, BBC, 21 septembrie crt.) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

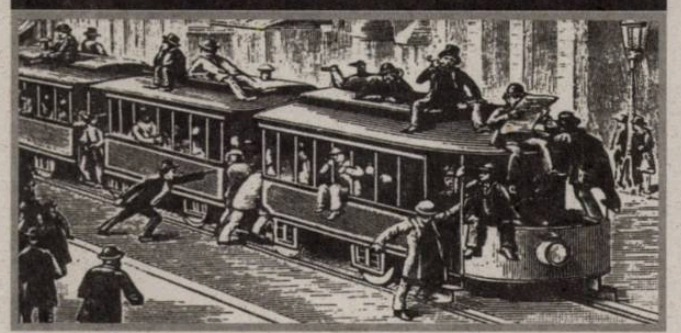

Note despre 1.01.2007

O bucurie interzisă. Apropiata aderare a României la Uniunea Europeană, un moment care are sens numai dacă e privit din perspectiva destinului naţional şi nu din aceea a evoluţiei noastre postcomuniste, ne găseşte mai obosiţi, mai derutaţi şi mai lipsiţi de viziune decît am fost vreodată. Mai vechile sau mai recentele frămîntări din cetate ne-au epuizat sau, mai grav, ne-au blazat. Cu sau fără participarea noastră afectivă, cu sau fără înţelegerea noastră, pe 1 ianuarie 2007 se va face dimineaţă în România, după decenii de beznă şi un ultim deceniu de crepuscul. Sigur, o asemenea frază poate fi imediat ridiculizată prin citarea maestrului Nae Caţavencu, cel împăcat cu lumea de la finalul capodoperei: „Am luptat şi am progresat: ieri obscuritate, azi lumină! Ieri bigotismul, azi liber-pansismul! Ieri întristarea, azi veselia!..." Cît de uşor poate fi aruncat în derizoriu orice, cînd uzezi autoritatea geniului caragialian! Există, la noi, un abuz de Caragiale care produce cam aceleaşi efecte ca şi abuzul de alcool: te face să crezi că realitatea e o glumă. Dar cui îi poate totuşi folosi ridiculizarea momentului? S-a creat o modă printre „analiştii" fini de la noi: să strîmbi din nas la Europa. La unii, este o aliniere la o modă. Intelectualii Europei sînt mai degrabă sceptici sau, cel mai adesea, rezervaţi cînd vine vorba despre UE şi, în general, la noi există convingerea că cel care se îndoieşte e mai inteligent decît cel care crede, că cel care stă e mai deştept decît cel care face şi că cel care mîrîie e mai aproape de adevăr decît cel care aplaudă. Apoi, e şi umoare politică. Nu am nici o îndoială că, dacă 1 ianuarie ne-ar fi prins sub echipa Năstase-Geoană, jurnalistul fălcos cu privire de hipopotam anesteziat, dar şi mica morsă inteligentă ar fi jubilat fără rezerve. Dar aştea sînt, la urma urmei, speculaţii. Fapt este că bucuria momentului ne este aproape interzisă de o propagandă tîmpă: „aderarea la UE nu va schimba nimic pe fond, ba chiar vor veni scumpiri, să nu ne facem iluzii etc.". Dacă sîntem euforici, sîntem proşti. Dacă deschidem şampanii, sîntem festivişti. Dacă ne îmbrăţişăm unii cu alţii, sîntem patetici. Aderarea la UE trebuie primită sobru, cu o grimasă de Sisif care, în plus, ştie şi de ce face ce face şi ce îl aşteaptă. Dacă se poate, e bine-venită şi o înjurătură scrîşnită la adresa Guvernului Tăriceanu.

Puţină politică. România are o singură şansă să poată valorifica deplin aderarea şi acea unică şansă stă într-o viziune de tip conservator. Din păcate, nici una dintre forţele politice majore sau minore din spectrul politicii noastre nu o are. Din păcate, nici una dintre figurile politice importante nu o susţine. România are nevoie acum de un conservatorism luminat, adaptat istoriei ei. Acest conservatorism se poate reduce la următoarele: în plan intern – funcţionarea deplină a separaţiei puterilor, independenţa totală a presei, moralitate înainte de legalitate, stat de drept puternic şi restrîns, iar în plan extern – consecvenţă în legătura transatlantică.

Merite. Se spune că meritul aderării aparţine poporului român. O reverenţă nemeritată, un fals, o mostră de populism găunos. Meritul aderării noastre aparţine, înainte de toate, Europei de dinainte de 1 ianuarie 2007. Tot ceea ce am făcut pe acest drum i se datorează. Cu atît mai puţin este meritorie clasa politică. Această clasă politică ne-a adus în situaţia de fi cei din urmă în Europa, de a prinde trenul cînd tocmai pleca din gară, de a ne întîlni, gîfîind şi cu mare întîrziere, destinul. „Un om politic este acela care împlineşte destinul poporului său şi nu acela care i-l creează". Nu mai ştiu cine a spus vorbele astea, dar le-a zis bine.

Sufletul Europei. Două citate tulburătoare. Papa Ioan Paul al II-lea, în cadrul unei audienţe acordate la 7 noiembrie 2003 conducătorilor Fundaţiei Europene Creştin-Democrate: „Fondatorii Europei, Adenauer, De Gasparri şi Schumann au pus credinţa lor creştină în centrul vieţii lor politice. Cum putem trece cu vederea faptul că în 1951, înaintea delicatelor negocieri care au dus la adoptarea Tratatului de la Paris, au dorit să se întîlnească într-o mănăstire benedictină de la malul Rinului pentru meditaţie şi rugăciune?". Jacques Delors, preşedinte al Comisiei Europene, în faţa unei adunări de lideri religioşi europeni, în februarie 1993: „Nu putem reuşi cu proiectul european numai pe baza expertizei legale sau a know-how-ului economic. Dacă în următorii 10 ani nu vom reuşi să dăm Europei un suflet, să-i dăm spiritualitate şi sens, jocul se va sfîrşi". Sîntem în 2006, nu?

Bibliografie. În lectura lui Leo Strauss, *Republica* lui Platon nu vorbeşte despre o cetate ideală, ci despre natura politică a realităţii. De revizitat dialogul platonician prin lentila straussiană.

ready made

„Că ifen întră şi în trupul cuvintelor şi zgîrcindu-le pricinuieşte scăderea, bunăoar în loc de *viiaţă* poci zice *viaţă*, în loc de *amiiază* poci zice *amiază* şi dimpotrivă, ridicînd pe ifen din mijloc, să lungeşte cuvîntul pricinuind adăugire de o slovă."

(Costache Conachi, „Meşteşugul stihurilor româneşti", în Olimpia Berca, *Poetici româneşti*, Editura Facla, 1976)

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
Un dialog în FM în care întrebările nu rămîn fără răspuns
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

11°

În raza lămpii cu petrol
visa că dacă are
s-o scoaţă progresiv din rol, –
cu banii cei pe care

îi va agonisi (nemai-
plătind un combustibil
netrebnic de prin luna mai
şi,-n plus, necomestibil)

îşi va deschide,-n orice caz,
un magazin, în peaţa
oraşului, de lămpi cu gaz, –
într-astfel că şi veaţa

i se va lumina frumos
ca, la teatru, rampa...
Cînd, căutînd ceva pe jos
şi luînd în mînă lampa,

aceasta se izbi de masa
pe care sta un vraf
de stofe-n lucru, 'nalt cît casa,
făcîndu-i-se praf.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Francofoni din toate ţările, uimiţi-vă!

Anglofonii, cînd e să fie maliţioşi, le iese bine. Alaltăieri trăgeam fără să vreau cu urechea şi – ce auzeam? – auzeam un englez spunînd că francofonia e o bună ocazie pentru Franţa de a-şi pansa orgoliile întîlnindu-se cu unele dintre fostele sale colonii. Vai, ce răutate! – mi-am spus eu imediat. Unde pui că francofonia ca atare e plecată din capetele unor lideri afro-asiatici, în epoca de destindere şi de mari speranţe de la finele anilor '60. Şi unde mai pui că noi, românii, eram francofoni cu mult înainte de apariţia (în martie 1970) *Organizaţiei Internaţionale a Francofoniei*. În urmă cu peste două secole, limba franceză a intrat la noi nu dinspre Vest (cum ai crede), ci dintre Est, odată cu ofiţerii ruşi parfumaţi cu colonie (= *apă de Köln),* vorbitori de *păsărească* (= limba de la Paris) şi curtenitori care, în drumul lor spre *cornul* Imperiului Otoman, mai puneau în trecere ceva coarne boierilor noştri moldoveni. Şi uite-aşa, prin alcovuri, scrisorele, amantlîcuri şi cărţi cu dedicaţie, a pătruns la noi franceza. Şi nimeni n-a mai putut-o scoate.

Nu că n-ar fi încercat. În august 1948, patronînd o reformă a învăţămîntului de pomină, Gheorghiu-Dej & Leonte Răutu (ultimul, ipocrit şi cinic, citea franţuzeşte bine!) au decis s-o mai termine cu limba lui Voltaire – ocazie cu care au impus limba lui Jdanov ca obligatorie în şcoli. Pe undeva, era logic. Foştii ofiţeri ţarişti, ce adăstaseră la Iaşi cu-o sută şi mai bine de ani înainte, erau de mult oale şi ulcele. Ceva asemănător se pregăteau să devină şi urmaşii lor – mai ales cei care, tocmai pe baza înrudirii, tăiau lemne prin Gulagul siberian. Din 1948 şi pînă pe la sfîrşitul anilor '50, cea mai simplă cale – pentru un român – de a ajunge şi el în Gulagul naţional în calitate de *cosmopolit* era să citească volume franţuzeşti şi să se şi laude cu asta. Şi totuşi, în '63-'64, pe tăcute, rusa a pierdut statutul de materie obligatorie şi, *par miracle*, franceza a reapărut, discretă, în şcoli. De ce taman franceza a luat *peu à peu* locul rusei? Pe de-o parte, era intenţia lui Dej & Ceauşescu de a arăta că România comunistă, iată, se întoarce la tradiţii, la latinitate bla-bla-bla. Şi mai era ceva: la mijlocul anilor '60, De Gaulle – liderul şi simbolul Franţei – a intrat în *querelle* cu NATO şi cu americanii. Pe cît de rebel era De Gaulle în Vest, pe-atît de rebel se visa Ceauşescu în Est. În ochii Bucureştiului, o fi fost franceza o limbă occidentală, dar nu era *imperialistă* (precum engleza).

Să rezum: să nu fie cu supărare cumătrului Chirac şi celorlalţi *amis* roz, galbeni sau ciocolatii, democraţi sau tiranişori, care ne-au călcat ţara zilele astea, dar asta e situaţia: franceza la noi a apărut prin fanarioţi şi prin ruşi, a dispărut sub sovietici şi a reapărut cînd bolşevicii autohtoni au avut nevoie de ea în propria lor linie politică naţionalistă!

Mama mea îl ţinea pe Alain Delon în şifonier!

Ei bine, acestea fiind spuse, trec la miezul viu al poveştii mele: ştiut-au oare aceşti oaspeţi francofoni, care ne-au adus două zile libere şi o săptămînă de *embouteillages,* la Bucureşti că aici, pe-acest pămînt milenar locuit de-atîţia oameni noi, se află cel mai teribil monument ce-a onorat vreodată un actor francez? S-a-nvrednicit să le spună cineva? Alo, *monsieur* Cristi Preda, aţi prins acest detaliu în pliante?

Dacă nu, e păcat. Ei bine, în această ţară încercată de năvălirea atîtor graiuri, pe-această insulă de latinitate cînd turcită, cînd slavizată, cînd maghiarizată etc., aici şi niciunde altundeva, timp de decenii, mii de mioare carpato-danubiano-pontice s-au sacrificat pe altarul francofoniei, dîndu-şi blana şi lîniţa – *pourquoi?* – pentru ca fiecare casă mai acătări de români să aibă într-un şifonier, pe un cuier, undeva, măcar un Alain Delon! A fost de-ajuns ca numitul actor să apară, într-un film din anii '60, într-o haină de blană mai aparte şi, la celălalt capăt al continentului, pe la cîte un colţ de stradă din fiecare orăşel, imediat, umilele noastre unităţi de cooperaţie meşteşugărească au afişat, cu mîndrie, *Executăm scurte de blană şi alendeloane!*

Eh, oui! Şi eu am purtat *alendelon,* şi tu, şi Florin Piersic, şi Iurie Darie, şi Aurelian Andreescu, şi Dan Spătaru, şi fotbalistul Oblemenco; nu mai vorbesc de *mesdames*: avea Angela Similea un *alendelon* pînă-n pămînt că toţi cameramanii din TVR ar fi vrut să lucreze măcar o zi în subteran! Pînă la apariţia în masă a blugilor, *alendeloanele* au fost la noi principala conexiune vestimentară cu Vestul. N-aveai slujbă? Te numeau ziarele „parazit". Erai pletos? Te tundea secretarul UTC. N-aveai copii? Regimul îţi lua „taxă de celibat". În schimb, dacă aveai *alendelon*, toţi plutonierii străzilor te întrebau cu respect: *Nu vă supăraţi, unde l-aţi făcut? E-aşa de frumos...!*

Ei bine, *chers* francofoni de pretutindeni, careva dintre dvs. fiţi, vă rog, amabil şi telegrafiaţi-i lui Alain Delon – el însuşi ajuns la vîrsta ridurilor mai groase decît haina –, din partea mea, doar aceste cuvinte: *Mon frère, ce şmecher fuseşi! Două decenii, tu singur, ai îmbrăcat mii şi mii de români şi românce – şi încă pe banii lor!*

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Garfield sau miracolele ştiinţei

Deşi plănuisem să scriu despre Garfield, m-am luat cu altele. Acum recuperez, căci a încetat din viaţă cu (aproape) exact 125 de ani în urmă. (Număr interesant – 5 la puterea a treia, dacă asta o-nsemna ceva). În plus, mă amuză să scriu aşa ceva în timp ce radioul mestecă voios raportul de ţară, iar pe geam pătrunde zvonul nazal al francofoniei. Ministrul Ungureanu zice că e vorba de „o olimpiadă a politicii externe româneşti", că România a jucat la *sommet* „un rol extrem de important pe scena politică internaţională" şi, mă rog, că *finis coronat opus*. O fi.

James Abram Garfield a fost ultimul preşedinte cu barbă al SUA şi primul care era stîngaci. Un preşedinte cum azi nu se mai fac! Născut în 1831 în Ohio, după doi ani a rămas orfan de tată. De voie, de nevoie, a fost pilot pe fluviu, fermier şi dulgher, dar, lucru rar, n-a uitat de şcoală. Cu folos – la 25 de ani era profesor universitar, a fost ales apoi decan şi deputat republican în Congresul statului. În războiul de secesiune s-a-nrolat voluntar pentru cauza abolirii sclaviei şi a făcut ce ştia mai bine – să avanseze. A participat la bătălii, a primit decoraţii pentru curaj, a ajuns general-maior. Simultan cu războiul, a făcut şi pasul către politica mare de la Washington. Lanceput, senatorul de Ohio a călcat pe bec (nepăsîndu-i că Edison încă nu-l inventase!). Mai precis, milita pentru executarea sumară a tuturor liderilor sudişti! Sau măcar pentru exilarea lor. (În ţările de unde veniseră sclavii?) După război, politicianul Garfield a preferat moderaţia. Mai avea doar o treaptă! Şi, în 1880, republicanii l-au desemnat candidat la preşedinţie. A cîştigat căci, la aşa carieră, erau de aşteptat fapte glorioase. N-a fost să fie.

Garfield a intrat în Casa Albă pe 4 mai 1881. A fost continuu tracasat de un arţăgos senator de New York, contestatar al numirilor făcute de noul preşedinte. Pe 2 iulie, a plecat să-şi vadă soţia, convalescentă de malarie în New Jersey. Pe vremea aceea nu existau agenţi care să-l păzească pe şeful statului, cu arme-n dinţi şi electronică-n urechi. N-aveau nici măcar becul lui Edison (inventat între timp)! De fapt, nici Serviciul Secret nu exista încă! Preşedintele american chiar era o persoană publică, oricine se putea apropia de el nestînjenit. În gara din Washington, un avocat sărit, Charles Guiteau, s-a apropiat discret cu un pistol barosan, a tras în Garfield de două ori, după care s-a dat deoparte şi a aşteptat să fie arestat. Era supărat că nu fusese numit consul general în Franţa. Ai zice că, într-un anume fel, senatorul de New York avea dreptate!

Garfield n-a murit pe loc. Toate ziarele publicau ediţii speciale despre sănătatea lui, iar între două apariţii scriau noutăţile pe panouri expuse în faţa redacţiilor. Cu toate detaliile. „Preşedintele a vomitat azi-noapte de două ori şi i s-au administrat cu succes două clisme" – scria *New York Herald*. În timp ce Garfield era mai mult inconştient, la căpătîiul său au fost convocate cele mai luminate minţi ale Americii. Nu doar medici, în fond sîntem în toiul revoluţiei tehnologice!

Graham Bell, celebrul inventator al telefonului, a improvizat un detector de metale bazat pe „inducţia telefonică". Se spera că aparatul va depista unde sînt gloanţele rămase în trup. Dar, ciudat, aparatul indica mereu că preşedintele ar fi fost plin de gloanţe. S-a înţeles după o vreme că el reacţiona la arcurile metalice ale saltelei! În schimb, corpul inginerilor navali a construit un dispozitiv care să uşureze suferinţa preşedintelui. Era o cutie uriaşă plină cu gheaţă, apa rece se scurgea peste un filtru textil, iar un ventilator sufla prin acesta, către pat, aerul fierbinte al Washingtonului. Maşinăria era cam ineficientă (în 58 de zile a topit 250 de tone de gheaţă), dar a reuşit să păstreze temperatura la 27°C. În van! Înconjurat de medici neconsolaţi, preşedintele şi-a dat ultima suflare în seara de 19 septembrie. În funcţie i-a urmat vicele Chester Adams, care s-a dovedit, pare-se, ceva mai priceput la angajările de personal. Iar inginerii au brevetat primul aparat de aer condiţionat.

BARBURISME

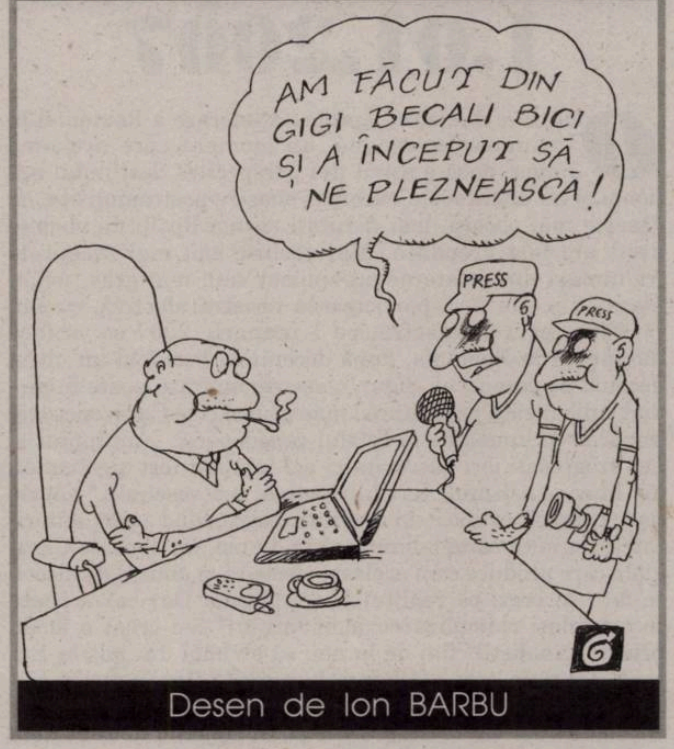

Desen de Ion BARBU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

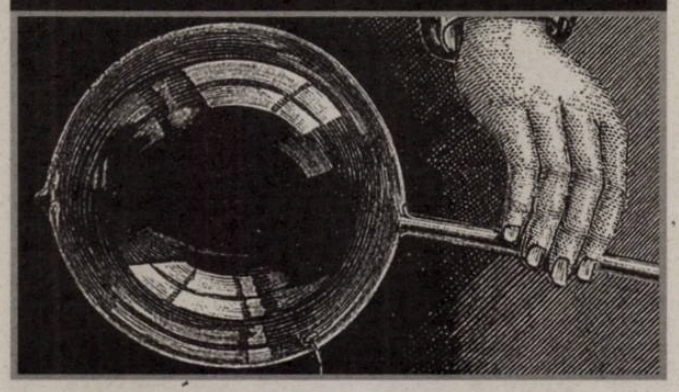

...Printre taximetrişti

Am ţinut un timp o listă a oraşelor cu cei mai smintiţi taximetrişti. Rio de Janeiro a rămas în fruntea topului cel mai mult. Nu aveam decît a rosti „taxi în Rio“ şi gustul acela amar al groazei mi se suia în beregată, aşa cum păţeam cînd maşina se hurduca în jos pe Corcovado, în volute spiralate ocolind vehicule în mişcare, structuri staţionare şi cîrduri de pietoni fragili. Singurele drumuri mai direct conectate cu Raiul decît cele din Rio sînt, probabil, cele din Martinica, unde fiecare curbă este marcată de troiţele ridicate în memoria celor care au murit acolo în ultimele ore. Puternicele credinţe păgîne ale celor din Martinica, precum şi cele ale brazilienilor sînt singurul lucru care îi împiedică pe locuitori să paralizeze. Scăderea puterii credinţei ar fi o modalitate excelentă de a reduce numărul victimelor accidentelor de circulaţie.

În Martinica nu m-am plimbat cu taxiul. Dacă aş fi făcut-o, nu m-aş afla acum aici, să continui cu lista asta.

Vă relatez azi din ceea ce pare să devină noul lider: Bucureşti, România. La prima vedere, străzile Bucureştiului nu par atît de mortale pe cît sînt. Construite pentru căruţe şi birje în secolul trecut, sînt înguste, dar nu imposibil de. Pe timpul îngheţaţilor seculi ai comunismului, străzile astea şi-au făcut treaba cum trebuie pentru că maşini nu erau cine ştie cîte. Odată cu venirea capitalismului, maşinile s-au înmulţit de trei ori mai repede ca oamenii. Bucureştiul, aflat acum în al treilea plan cincinal de construcţie a capitalismului, este un imens loc de parcare prin care se scurg, precum mercurul în filoanele de cărbune, taxiuri juruite distrugerii. O metaforă cam preţioasă, ştiu, dar am informaţii la prima mînă. Şoferii diferitelor tărăboanţe cu acte, care bîntuie Bucureştiul, sînt o castă gureşă. Asemenea taximetriştilor din întreaga lume, ei beneficiază de luxul de a-şi revărsa asupra călătorilor întreaga lor înţelepciune. Tot taximetristul bucureştean îşi începe prelegerea cu cîteva remarci introductive despre îngrozitorul ghinion al ţării lui, urmat de soluţii care merg de la cvasirezonabil la grotesc. Apoi, pe măsură ce filosofia se încălzeşte, încep să ia faţa altor maşini, să dea nas în nas cu camioanele, să sară în faţa ambulanţelor, să o ia pe trotuare în urmărirea ciurdelor de pietoni înspăimîntaţi şi să oprească brusc la stopuri, pe la jumătatea intersecţiei. Fiecare manevră este însoţită de un argument politico-filosofic.

Am încercat, la un moment dat, să-mi pun centura de siguranţă. „Ce – a exclamat cu dispreţ şoferul – oi fi american!“ „Da – am spus – şi nu vreau să mor.“ Cu toate astea, nu am mai încercat cascadoria aia cu centura, căci ceva din vocea lui m-a molipsit de eroismul lui. Adică, cine eram eu să refuz să mor ca toată lumea? Pe restul şederii mele, m-am sfidat pe mine însumi şi legea, aruncîndu-mă glonţ înainte pe străzi, alături de aceşti cavaleri ai Apocalipsei. Pînă la ultima cursă. Eram aproape de hotelul meu şi mă felicitam în gînd pentru performanţa de a fi supravieţuit. Prematur, după toate aparenţele. Acest ultim taximetrist mi-a spus, de îndată ce am trecut de hotarele feudei sale (care erau, mi-am dat seama, şi cele ale minţii sale):

– Ştii ochiul ăla de peşte din televizor?

Îl văzusem.

– Da.

– Ei bine, ochiul ăla te priveşte.

OK. Nu eram încă foare sigur unde bate, aşa că am întrebat:

– Vrei să spui că ne spionează?

Omul a zîmbit misterios şi m-a privit, în timp ce, simultan, a intrat direct în fundul maşinii din faţa noastră. M-am proptit în bordul maşinii, am levitat cîteva secunde şi am aterizat din nou, în bune condiţii. Din fericire, mergeam cam cu şase kilometri la oră, dar taxiul tot a fost şifonat.

– Niciodată, mi-a spus primul meu editor, să nu scrii chestii pe care le auzi de la taximetrişti.

Corect. Dar cînd după vorbe vin şi fapte, pur şi simplu nu ai de ales.

traducere de Ioana AVĂDANI

121.ro
comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
“Pofta de lecturã“
împreunã cu
DILEMATECA şi DILEMAVECHE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Despre oameni şi cîini

Piaţa vechiului sat înghiţit de Bucureşti, cu crucea ei de piatră din colţul străzii, s-a transformat recent într-un mic parc cu zece bănci şi zece coşuri de gunoi. Plimb cîinele şi dau să trec prin parculeţ. O voce din vecini mă avertizează: *Nu-i pentru cîini!* Omu' stă pe un scăunel în faţa porţii. Îl aud bombănind mai departe printre dinţi şi seminţe: *Fir'aţi ai dracului cu potăile voastre cu tot!* De atunci mă pîndeşte de fiecare dată şi se uită cu mînie după mine cînd fac cale întoarsă, ocolind micuţul parc. Nu are ceva anume cu mine, cîinii de rasă, cu proprietar şi îngrijiţi, sînt cei care îl scot din sărite. Pe maidanezii oropsiţi ai sorţii, care se împerechează pe apucate printre băncile părculeţului, îi hrăneşte şi îi apără.

Se ascute lupta de clasă!... – mă gîndesc în sinea mea şi îl trag pe Bigy înapoi în curtea noastră cu ziduri înalte.

Zilele trecute, în timp ce tatonam străzile părăsite pe moment de maidanezi, dintr-o curte a ţîşnit un Rotweiler şi s-a înfipt direct în blana lui Bigy. Din fericire nu a apucat să-l omoare. Simt însă că eu l-aş fi omorît pe el fără remuşcări. Apoi îmi dau seama că nu are nici o vină, că asta e menirea lui şi că pentru a-şi arăta colţii l-au cumpărat şi îl cresc stăpînii săi. *Born to kill* – îmi şopteşte, jumate ironic, jumate trist, un vecin. Ce sentiment plăcut de putere trebuie să ai dacă poţi să te plimbi pe stradă cu un *killer* personal în lesă!...

L-am trezit din somn. Sare speriat într-o parte şi începe să latre neconvingător. Eu sar în partea opusă. E mare, dar costeliv şi jigărit. E derutat, nu ştie ce să facă, să mă muşte sau să fugă. Îl privesc drept în ochi: oare cui i-o fi mai frică dintre noi doi? Mă priveşte la rîndul lui şi parcă are o revelaţie: se întoarce cu spatele, se face covrig şi se culcă la loc pe un pat de frunze căzute lîngă bordură.

– Nu-i place!... – mă aflu şi eu în vorbă cu o doamnă în vîrstă, în papuci şi halat, care ademeneşte un maidanez cu o bucată de pîine.

– Cred şi eu, s-a obişnuit cu carne – îmi explică bătrînica. În fiecare zi îi dau cîte o bucăţică de carne, s-a obişnuit, vine şi stă în faţa porţii, mă păzeşte şi îşi aşteaptă masa. E aşa de blînd şi de bun! Da' ce să faci, mai sînt şi zile proaste în viaţă – filosofează bătrîna doamnă, cu un zîmbet calm pe buze: azi s-a terminat pensia...

Haita de cîini din mijlocul străzii îmi dă fiori. Noroc că sînt cu maşina şi reuşesc să trec nevătămat printre ei. Sînt însă, evident, furioşi, latră şi aleargă după maşină. *Îşi apără teritoriul* – îmi explică doctorul veterinar la care tocmai mă duceam. *Sînt maidanezi?* – mă interesez eu. *Nu, sînt cîini cu stăpîni, care în fiecare seară îi scot la „plimbare“, lăsîndu-i liberi în faţa casei. Cînd le-am spus că e periculos şi pentru cîini, şi pentru oameni, era să mă bată: Îmi spui tu ce să fac cu cîinele meu în casa mea?* E de fapt strada noastră, nu casa lui – mă gîndesc eu, revoltat. Proprietaru' român nu-i însă proprietar destul, dacă nu iese la portiţă să strige că „iel e proprietaru'“! Şi dacă poate să-şi trimită doar cîinele, mare şi fioros, la portiţă, cu atît mai bine: surplus de imagine cu economie de timp.

Mai schimb două vorbe cu veterinarul, cumpăr ce am de cumpărat şi ies înapoi în stradă. De alături tocmai iese o tipă la vreo 14-15 ani, mişcînd din fund în acelaşi ritm cu dogul danez care o însoţeşte. Se opreşte în mijlocul străzii să schimbe o vorbă cu nişte prieteni. Dogul se aşază lîngă ea, tot în mijlocul străzii. Cu toţii se uită la mine să vadă pe unde o să trec cu maşina.

O intervenţie pe un forum: „Văd că au interzis circulaţia oamenilor şi a maşinilor prin centru, ca să nu-i deranjeze pe francofoni. S-au gîndit însă, oare, să interzică şi circulaţia cîinilor vagabonzi? Sînt curios ce s-ar spune despre noi în lume dacă preşedintele Chirac (sau cineva din suita lui, mă rog...) ar pleca muşcat de un maidanez român? Un cîine maidanez, vreau să spun, că «maidanezi» sîntem cu toţii, noi, românii, aşteptînd să fim adoptaţi de Europa. Sau castraţi...“ Maidanezii şi identitatea naţională, o temă despre care un coleg bulgar a scris o cărticică. În Bulgaria, despre maidanezii lor.

– Aştia nu muşcă, vă spun eu! Dacă ştii să le vorbeşti, nu muşcă... Ascultaţi ce vă spun eu, 99% dintre cei care au fost muşcaţi de cîini, au fost muşcaţi de cîini cu stăpîni, namile de astea care mănîncă doar boabe, cred şi eu că se reped la picioarele oamenilor cînd scapă pe stradă! Cîinii vagabonzi, săracii, sînt cumsecade, vă spun eu! Nu toţi, e adevărat, dar majoritatea. Avem şi noi un maidanez care trăieşte la intrarea în bloc, e aşa de blînd, are un aer aşa de melancolic!... Nu a muşcat niciodată pe nimeni, are casa lui – i-au pus nişte vecine de la parter un coş în care doarme. Cîinele e şi după sufletu' omului...

– Da' pe mine tocmai a vrut să mă muşte! – îi arăt eu o gaură zdravănă în cracul pantalonului.

– Păi, dacă nu sînteţi din bloc... – îmi explică omul, regretînd parcă faptul că sînt străin de loc.

Una dintre cele mai frumoase analize a unuia dintre cei mai faimoşi antropologi se referă la luptele de cocoşi din Bali. Nu cocoşii îl interesau însă pe Geertz, bineînţeles, ci balinezii, cultura acestora, visele şi spaimele lor, toate exprimate *sui generis* în luptele pe viaţă şi pe moarte din arenele pentru cocoşi. Şi societatea română ar putea fi citită în povestea cîinilor săi...

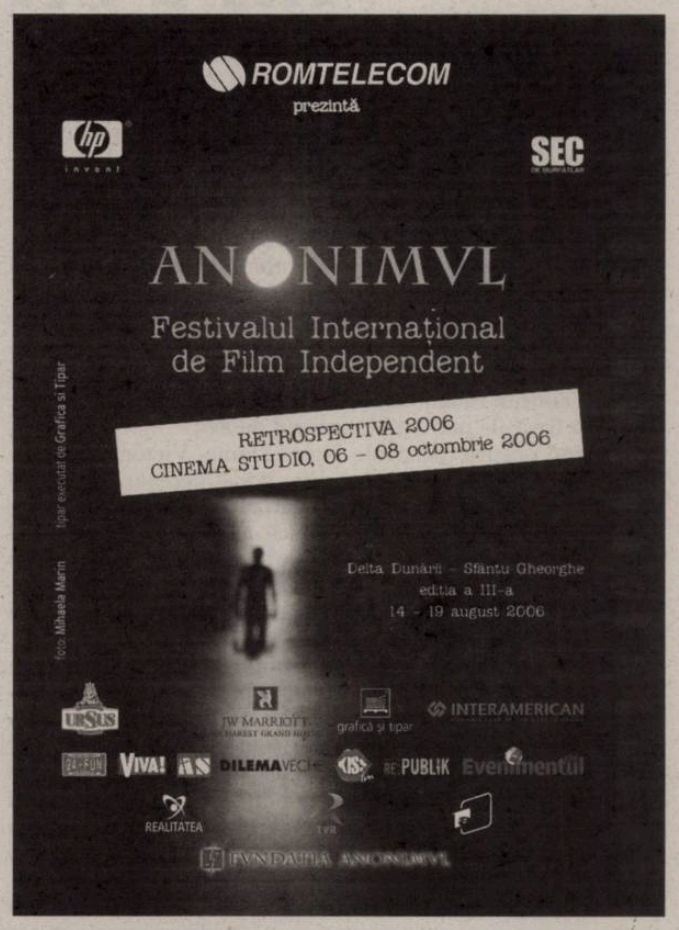

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Cathedral Plaza

Nedumeririle sau indignările exprimate aici şi controversele pe care ele le-ar putea isca nu sînt de natură estetică.

Hai să zicem: nu numai. Ele caută să îndeplinească o funcţie de care un oraş civilizat nu se poate lipsi, aceea de a semnala ce trebuie păstrat din moştenirea de clădiri a trecutului, mai ales cînd aceasta este ameninţată. Pe tema asta am publicat de altfel o antologie de texte, tocmai pentru a furniza reperele pe care se pot sprijini cele două politici care se confruntă, cea conservatoare şi cea revoluţionară. Cartea se cheamă *Bucureşti – istorie şi urbanism*, Editura Dominor, 2001.

După cum spuneam săptămîna trecută, construcţia care se ridică alături de catedrala romano-catolică din Bucureşti a stîrnit proteste vehemente. Ea a provocat chiar o intervenţie diplomatică neobişnuită, o scrisoare a cardinalului secretar de stat al Vaticanului către preşedintele României. Cu toate acestea, ultimul cuvînt n-a fost încă rostit şi el este aşteptat din partea justiţiei. Poate că, de aceea, n-ar fi de prisos să se aducă la cunoştinţa publicului în ce condiţii s-a luat hotărîrea în jurul căreia se desfăşoară disputa.

E vorba de o suprafaţă de 186 m^2 situată la Est de biserica Sf. Iosif, un teren viran pe care nu s-a construit nimic de două sute de ani. În 1996 a apărut ideea de a plasa acolo un imobil de 50 m înălţime. Deşi respinsă, ea revine după doi ani în forma unui proiect al SRL-ului Millenium Building Development care, de astă dată, propunea o clădire de 75 m înălţime, cu 4 subsoluri, parter şi 19 etaje. Surprinzător, avînd în vedere evoluţia ulterioară, acordul monseniorului arhiepiscop Robu a fost obţinut şi s-a manifestat prin scrisoarea de la 19 noiembrie 1999, adresată ministrului de atunci al Culturii, Ion Caramitru. La acea dată, în afară de funcţia sa principală (birouri şi comerţ), imobilul urma să aibă şi o destinaţie culturală.

În aceste condiţii, a avut loc şedinţa Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice care a aprobat să se construiască un turn înalt de 74 m, la intersecţia străzilor Luterană cu General Berthelot. Acea şedinţă de la 24 februarie 2000 am condus-o eu în calitatea pe care încă o mai aveam, de preşedinte al Comisiei. N-am putut uita că majoritatea colegilor prezenţi atunci au votat contra opiniei pe care o susţinusem. Întrucît acel vot a fost secret, n-am decît procesul-verbal pentru a preciza poziţiile adoptate de cei care au luat cuvîntul.

Arhitectul Hermann Fabini a reacţionat prompt, arătînd că înălţimea imobilului trebuie redusă la jumătate, cca 30 m, deci maximum 10 nivele. Al. Beldiman a declarat că ar dori alte propuneri referitoare la volumetrie. Monica Mărgineanu, arheolog şi istoric al arhitecturii, „nu crede că trebuie să susţinem nevoia construirii unui punct înalt", deoarece „prezenţa clădirii este foarte dură şi nu se creează un dialog cu vecinătăţile". De aceeaşi părere era şi Anca Brătuleanu: „Construcţia propusă este zdrobitoare, masivă, depăşeşte contrastul care ar da echilibru". La care arhitectul N.Vlădescu a răspuns: „Armonia rezultă din contrast, nu din similitudine". Recunoscînd că limitarea înălţimii noii construcţii la cornişa caselor învecinate ar fi „soluţia cea mai confortabilă", profesorul Aurelian Trişcu a fost totuşi în favoarea proiectului, considerînd că s-ar aduce astfel în peisaj accentul care sugerează un program cultural şi a evocat silueta campanilei de la bisericile italiene.

Regretatul Al. Cişmigiu a lipsit de la şedinţă, dar îl însărcinase pe prietenul lui, inginerul C. Pavelescu, să ne transmită punctul său de vedere. Scrisoarea nu ne-a fost însă comunicată, iar despre conţinutul ei, acum, cînd amîndoi aceşti mari specialişti nu mai sînt în viaţă, am aflat de la domnul inginer Dan Ionescu: profesorul Cişmigiu, deşi avusese o importantă colaborare la proiect, fusese cuprins de scrupule şi nu-l mai găsea acceptabil.

Rezultatul votului a stabilit o înălţime de 15 m pentru construcţiile din zonă, cu două excepţii: 60 m la o clădire de la intersecţia General Budişteanu – Calea Griviţei şi 74 m pentru imobilul alipit de catedrală, cu un parking subteran pe 4 nivele, parter, mezanin şi 14 etaje. Destinaţia culturală s-a pierdut pe drum. Ca urmare, arhiepiscopul, încă de la 3 iulie 2001, şi-a retras acordul şi a cerut Comisiei să interzică lucrarea. Printre argumente: accidentul grav produs la biserica Armenească de săpăturile la temelia altei clădiri colosale şi legea, mereu încălcată, care impune o zonă de protecţie de 100 m în jurul monumentelor istorice (în acest caz, Sf. Iosif şi palatul mitropolitan romano-catolic).

Între timp, fusese numit un alt ministru, Răzvan Theodorescu, iar Comisia avea alt preşedinte şi altă componenţă, aşa că putea dezavua verdictul precedent. Totuşi, avizul a rămas neschimbat, ca şi cum numai pe temei juridic ar fi posibil să se revină asupra lui. Dar o nouă Comisie este pe cale de a-şi lua în primire mandatul şi ea va avea de examinat dosarul Cathedral Plaza. Mari interese financiare sînt în joc şi îmi închipui că se va recurge iarăşi la acel „lanţ al slăbiciunilor" care face să depindă un hatîr de altul. E ultimul moment pentru a opri desfigurarea monumentului şi a cartierului întreg.

Adrian MIHALACHE

e-cultura

Hipermedia pe vremea lui Petru Rareş

Am revizitat, vara aceasta, mănăstirile bucovinene, avînd ca însoţitor – mai bun decît orice ghid – cartea lui Sorin Dumitrescu, *Chivotele lui Petru Rareş şi modelul lor ceresc*. Am putut verifica astfel soliditatea argumentelor autorului privind sursele teologice ale programului iconografic iniţiat de mitropolitul Grigorie Roşca şi materializat în faimoasele fresce exterioare ale Moldoviţei, Voroneţului, Humorului etc. Ca orice demers inovator, cartea lui Sorin Dumitrescu stimulează gîndirea critică şi reflecţia independentă. Simpla contemplare a armoniei coloristice, extazierea în faţa „albastrului de Voroneţ", a „verdelui de Suceviţa", a „ocrului de Humor" rămîn nişte experienţe incomplete, dacă nu depăşim nivelul senzaţiilor vagi şi nu ne simţim îndemnaţi să deslušim semnificaţia pe care o capătă frescele pentru vizitatorul de azi.

Scriind despre catedrala Notre Dame, Victor Hugo impunea ideea că limbajul imaginilor a fost necesar doar atîta vreme cît cartea era rară şi alfabetizarea redusă. Tehnologia tiparului avea să răspîndească mesajele într-un mod mai eficient decît frescele, vitraliile şi statuile. De aici ideea că *ceci tuera cela*, cartea va înlocui catedrala. Ca scriitor, Victor Hugo era convins de virtuţile superioare ale textului faţă de limbajul vizual sau sonor.

Gutenberg publică primele incunabule chiar în anul în care Ştefan cel Mare urcă pe tron şi începe vastul său program de edificare a aşezămintelor de cult. Pictura exterioară apare în vremea ofensivei reformei religioase, bine susţinută cu tipărituri. Cu toate acestea, ar fi o eroare să credem că înflorirea, în Moldova, a discursului prin imagini s-ar fi datorat doar neştiinţei de carte corelată cu absenţa tehnologiei tiparului. Dimpotrivă, privitorul de azi îşi poate da seama că autorul programului iconografic, în speţă Grigorie Roşca, realiza instinctiv modul în care interferenţa dintre imagini şi combinaţia lor cu sonorităţile muzicale sporeau forţa de impact a mesajului. Astăzi, cînd hipermedia ne-a obişnuit cu discursul neliniar care combină în succesiuni deseori capricioase semne eterogene – texte, imagini, sunete –, înţelegem mai bine caracterul vizionar al demersului eclesiastic de atunci.

Nu putem citi două texte deodată, dar putem vedea mai multe imagini în acelaşi timp, iar, în muzica numită „cultă", putem auzi simultan mai multe melodii. Este esenţial faptul că frescele ocupă suprafaţa exterioară în întregul ei, imaginile fiind grupate tematic. „Judecata din Urmă" şi „Marele Praznic Ceresc" ocupă poziţii fixe: prima pe peretele vestic, a doua pe absida altarului şi pe cele două abside laterale. Celelalte teme – „Luarea Constatinopolului", „Acatistul Maicii Domnului", „Izgonirea din Rai", „Arborele lui Ieseu" etc. – ocupă poziţii variabile pe zidurile de sud şi de nord. Reprezentarea fiecărei scene trebuia să se conformeze canonului bizantin, existau însă grade de libertate în privinţa poziţionării relative a imaginilor. În pictarea bisericilor, s-a recurs la o metodă foarte des utilizată în zilele noastre, aceea a permutărilor sistematice în vederea găsirii, prin experimente succesive, a grupajului optim, aşa cum a fost el realizat la Voroneţ (unde fresca „Judecăţii din Urmă", finalizată în 1546, succede cu doar cinci ani pe cea din Capela Sixtină, a lui Michelangelo). Rezultă astfel ceea ce Sorin Dumitrescu numeşte „articularea asociativă", adică ansamblul de legături vizuale, dar şi conceptuale, dintre imagini, efect întru totul similar celui produs de conexiunile pe care hiperlink-urile le realizează în discursul hipermedia, cu suport electronic, din cultura noastră informaţională. Astfel, asocierea dintre „Izgonirea din Rai" şi „Ispitirile Sfîntului Antonie" creează legătura conceptuală dintre păcatul originar şi redempţiunea prin ascetism. „Luarea Constantinopolului", cu icoana Fecioarei deasupra zidului, este corelată cu viziunea Rugului Aprins, simbol al Fecioarei, sugerînd că evenimentul cel mai dramatic din istoria creştinătăţii răsăritene n-ar fi fost o catastrofă finală, ci o experienţă purificatoare, născătoare de noi speranţe. „Martiriul Sfîntului Ioan cel Nou", „Minunile Sfîntului Nicolae" şi figurile Sfinţilor Mucenici se leagă într-o afirmare autoritară a unităţii şi forţei credinţei militante. Privirea simultană a temelor, dar şi cea în succesiune, prin înconjurarea bisericii, oferă mai mult decît o lectură, o percepţie multiplă, cvasiauditivă a vizualului. Aşa cum muzica dă posibilitatea audiţiei simultane a mai multor discursuri, frescele moldoveneşti, departe de a fi simple benzi desenate care povestesc liniar o istorie, stimulează, prin asocierile variabile dintre imagini, reflecţia asupra polisemiei mesajului religios, al cărui sens nu este restrîns la afirmaţia unică, dogmatică, ci este construit de însuşi privitorul care parcurge cu răbdare multiplicitatea traseelor vizuale. Muzica şi lumina îşi joacă, şi ele, rolul, în acest ansamblu hipermedia sofisticat. Am avut prilejul să înconjor, la miezul nopţii, biserica Moldoviţei, într-o procesiune desfăşurată la lumina lumînărilor, în sunetul cîntărilor bizantine. Altfel sclipeau frescele, altfel se legau, decît în timpul zilei, iar muzica potenţa receptivitatea celui care participa la eveniment. Precum navigatorul din lumea virtuală, exploratorul frescelor bucovinene interacţionează cu ele, activînd mereu alte asocieri, care nasc alte semnificaţii. Între hipermedia de pe vremea lui Petru Rareş şi cea din zilele noastre diferenţa nu este de concepţie, ci de realizare: doar suportul electronic le desparte.

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Texte şi opinii de: *Ioana AVĂDANI (director, Centrul pentru Jurnalism Independent)* ● *Iulian COMANESCU (analist media)* ● *Radu COSAŞU (scriitor)* ● *Răzvan IONESCU (redactor-şef,* Evenimentul zilei) ● *Roxana LUPU (redactor-şef adjunct,* Opinia studenţească, *Iaşi)* ● *Marius TUCĂ (director,* Jurnalul naţional) ● *Cornel NISTORESCU (jurnalist)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

Manualele de jurnalism din România, profesorii de jurnalism, mai ales, afirmă, aproape fără excepţie, că reportajul este un gen jurnalistic depăşit, aproape inexistent. Dovada supremă pe care o aduc cel mai adesea este cea practică: nici un ziar nu mai publică reportaje; televiziunile au renunţat şi ele la acest lux mult prea costisitor.

Adevărul poate fi şi de această dată tot undeva la mijloc. E drept că nu se mai publică reportaje, dar cred că nici nu se înghesuie prea mulţi să le scrie. Concursurile jurnalistice premiază la această categorie, alegînd cu greu cîştigătorii. Puţini dintre ei revin printre premianţi în ediţiile ulterioare, puţini dintre ei ajung vreodată să publice în volum. În fine, şi mai puţini „eşuează" în proză. Reportajul – tot în manuale scrie – este undeva la graniţa dintre jurnalism şi literatură. Eu aş spune altfel. Poate că este chiar pămîntul acela reavăn, fişia aceea de cîţiva metri lăţime, care separă două lumi. Pe vremea lui Brunea-Fox, cele două lumi erau regate surori. Ziaristul era om de litere, de condei, care cîştiga un ban şi o notorietate jurnalieră publicînd la gazetă ce nu se potrivea prea bine în volum. Jurnalistul de azi este omul cu telefonul într-o ureche, laptop-ul pe genunchi, tasta F5 înroşită de atîtea send and receive *şi, mai ales, cu mecanismele reglate pentru a prinde şi specula momentul. Clipa. Bomba. Prima pagină. Scandalul. Sîngele şi carnea proaspătă. Fără metaforă şi fără artificii tehnice. Cît mai direct şi cît mai şocant, să-i placă lu' şefu' şi să zbîrnîie rotativa un tiraj cît mai mare.* Deadline*-ul nu mai sperie pe nimeni. Este principala regula a ziaristului de azi. Ce nu este predat la timp nu mai apare.*

Clipa, bomba, prima pagină, scandalul...

*Reportajul este altceva. Reportajul este pîndă, răbdare, căutare, relaxare, timp aparent pierdut pe detalii. Reportajul este fructul copt în tihnă, pe care îl îngrijeşti, îl cultivi şi îl păzeşti pînă cînd îi vine vremea. Reportajul nu-i un tun pe care îl dai şi fugi. Reportajul este exerciţiu continuu, căutarea frumuseţii construcţiei. Mai este cineva interesat de aşa ceva? Mai are cineva răbdare să citească sau să scrie asta? Nu ştiu să răspund acestei întrebări decît pentru mine. Citesc cu plăcere orice îmi pică în mînă şi este bine scris. Caut cu plăcere reportajele care mai apar sporadic în presă şi pe multe le rescriu în minte după propriile mele preferinţe. Nu cred în fatalismul dispariţiilor, cum nu cred în miracolul absolut al noilor tehnologii. Cred că orice va exista atîta timp cît cineva îşi va dori acel lucru. Şi mai cred că nici gloria şi nici căderile nu sînt eterne sau absolute. Faceţi un concurs corect şi motivant pentru reportaj şi vor apărea peste noapte subiecte magice. Lansaţi o revistă lunară cu această temă şi îşi va găsi imediat nişa. Cine nu crede să pună pariu cu mine. Am deja în minte cîteva subiecte care se scriu aproape de la sine. Şi nu mă refer nici la copiii străzii, nici la politicienii corupţi, nici la casele construite ilegal, nici la scandalurile din fotbal... (**R. T.**)*

Ioana AVĂDANI

Poveşti! Cine mai are timp?

Povestaşul era una dintre cele mai respectate *instituţii* din bătrîni. El umbla din sat în sat, ducînd veştile şi poveştile, informînd, amuzînd şi educînd... Ia staţi! Păi aiestea sînt funcţiile jurnalismului, nu? Ceea ce face din povestaşul nostru prototipul reporterului *freelance*. Un culegător (cultivator? vînător?) de informaţii, aflat în slujba comunităţii şi satisfăcîndu-i acesteia nevoia de a şti (căci dreptul a venit cu mult mai tîrziu, atribut al democraţiilor moderne).

Dincolo de funcţia sa utilitară, de colportor de *news for use* – veşti de la cumătrul de peste deal, de la fetele măritate în alte sate, despre preţurile din tîrg şi cancanurile mondene ale eventualei curţi nobiliare –, povestaşul primordial disemina şi consolida mituri, credinţe comune şi cuvinte aşijderea. Povestea era mediul său de comunicare în masă.

Ani buni mai tîrziu, locul poveştii ambulante a fost luat de către ceea ce numim azi, cu un cuvînt oarecum tehnic în sonoritate, reportaj. Ne învaţă cărţile de jurnalism că „reportajul este o felie de viaţă" – adică un material de mari dimensiuni, care radiografiază un personaj, un loc sau un fenomen. E un material cu detalii „vii", cu elemente de culoare, narativ (sau descriptiv, după caz), care cere imersarea reporterului (şi prin el, a consumatorului de presă) în respectiva felie de viaţă.

Şi-a cunoscut perioada de glorie în anii de succes ai „ziarului pe hîrtie", cînd genul se numea, cu pompă şi panaş, *grand reportage*. Un *grand* care obligă. Era un soi de giuvaer al coroanei şi genul era atît de aproape de artă încît era tratat cu respectul datorat artiştilor, cules în volume şi studiat la şcoală, la orele de literatură (ceea ce pe nedrept mi l-a facut antipatic pe Geo Bogza – şi îmi fac acum publică *mea culpa*). A pătruns în televiziune cu acelaşi aplomb, la vremea în care oamenii acestei lumi erau mai puţin mobili şi călătoriile, ceva cu mult mai puţin obişnuit. El aducea lumea în faţa ochilor noştri, o povestea pentru noi şi pentru asta i se datora respect şi apreciere.

Reportajul este un soi de negare a naturii exterioare a jurnalismului (de la care, în genere, cerem să fie „obiectiv", imparţial şi echidistant), pentru că cere empatie cu subiectul, vibraţie, „teză". Este şi o negare a nevoii de viteză, de instantaneu, de „acum" a jurnalismului de azi, căci el cere timp, căutare, cercetare, luarea în posesie a subiectului, reflexie. Cere timp şi de la cititor/ascultător/spectator – căci povestea se cere spusă pe îndelete. Şi pentru a treia oară neagă reportajul natura jurnalismului contemporan, cînd cere culoare, volută, cuvinte potrivite şi ritm în frază, fără a se mulţumi cu frazele mitraliate pe *crawl*-ul ecranului sau cu titlurile „de maxim cinci cuvinte".

Şi dacă reportajul pare aşa de străin jurnalismului de azi (aşa cum îl ştim – un pic nevrotic şi capricios), de ce ne mai plîngem, de ce ne văităm că ne lipseşte şi îi căinăm absenţa din ziare şi de pe ecrane? Căci există un consens aproape general că reportajul a dispărut aproape de tot din mediile noastre, înlocuit fiind de ştire brută, *infotainment* şi, pe ici, pe colo o execuţie mediatică avînd pretenţii de investigaţie. Poate că, pur şi simplu, vremea lui a trecut, asemenea genului epistolar, poate că „nu mai corespunde".

Cred însă că ne grăbim cu lamentaţiile. Daţi (ca mine) un *search* pe Google cu „reportaj" şi o să vedeţi ce obţineţi. Ce m-a surprins este multitudinea de ziare locale care adăpostesc încă acest gen, chiar şi în variantele online. Dar poate că m-am lăsat surprinsă pe nedrept. Presa locală are mai multă aplecare spre naraţie şi „local", spre culoare şi empatie. Nu pentru că ea este diferită în esenţă de cea „centrală", ci pentru că este, prin natura ei, mai apropiată de comunitatea pe care o serveşte şi mai atentă la preferinţele ei. Şi doar ştiam că la Moldova nasc şi acum *grands reporters* – şi vîna lor narativă, forţa povestirii lor este uluitoare. *Opinia studenţească* din Iaşi dă, an de an, laureaţi ai premiilor de jurnalism la secţia reportaj – şi asta nu poate fi doar o fericită întîmplare. Ştiu jurnalişti botoşeneni care şi-au strîns reportajele în volum, de citit de drag. La Bacău, la anualele gale ale presei locale, chiar şi personajele controversate au poveşti aşa de frumos spuse că mai-mai că...

Presei centrale îi vine mai greu să găsească o poveste pentru tot s(t)atul. În plus, cînd un subiect generos se anunţă, el vine tot din zona presei locale, care îl va fi identificat şi „ridicat la fileu" prin vreun corespondent local (nu întotdeauna acelaşi care a găsit subiectul pe plan local). Publică şi „centralele" reportaje, dar ele sînt de departe mai puţin *grand*, temele sînt mai mult urbane şi atît de aproape de divertisment că îşi pierd virtutea de a povesti de dragul poveştii.

Televiziunea încă mai adăposteşte, pe ici pe colo, reportaje. Grilele de programe sînt însă destul de rigide şi înghesuite şi nu mai au – fizic – spaţiu pentru poveştile de inimă. Găsesc reportajele noastre televizate un pic manieriste, cu aceleaşi mijloace de expresie – imagini frumoase, de film de artă, texte liricoide, muzici de alean dătătoare şi voci tărăgănate pierzîndu-se în silabele finale. Subiectul le mai salvează pe unele dintre ele, dar dacă ar avea cineva fantezia de a mandata cinci echipe de televiziune să facă reportaje pe acelaşi subiect, mă tem că, de la a doua proiecţie, am avea un permanent sentiment de *déjà-vu*.

Radioul este încă şi mai vitreg, ca mediu de *grand reportage*, cu sutele de staţii de tip *jukebox:* muzică cu 3 minute de ştiri „la fix", şi alea luate din ziare (o pervertire a raportului de viteză între radio – poate cel mai aproape de informaţia instant, din cauza „ciclului tehnologic" scurt – şi ziar, care ar trebui să ofere „informaţie cu valoare adăugată", dacă tot apare la o zi după petrecerea evenimentului).

Găsim – cum am spus – încă reportaj pe Internet (sau măcar referiri la el). Dar unde vor fugi poveştile în lumea digitală, cînd aceasta va deveni prevalentă? Şi cine va sta acolo, în realitatea virtuală, să le citească? Revoluţia digitală pune jurnalismului probleme de redefinire, din multe puncte de vedere: al genurilor, al funcţiilor sale, al audienţelor, al platformelor de distribuţie, al tehnologiilor şi obişnuinţelor de recepţie. Multiplicarea surselor de informaţie şi divertisment, apariţia televiziunii digitale, care oferă telespectatorului un control mult sporit asupra „pachetului" de programe – toate acestea vor duce la o individualizare a modelelor de consum mediatic, la o fragmentare a audienţei pînă la grupuri atît de restrînse încît şi publicitatea va trebui să se reinventeze. Mai mult, constrîns timp de o sută de ani la rolul de receptor, „cetăţeanul obişnuit" are încă de pe acum ocazia de a deveni el însuşi furnizor de informaţie şi opinie, adresate tuturor şi nimănui. Din punct de vedere al „spaţiului editorial", Internetul este generos (sau indiferent?) – în el încape mult, aproape orice; loc berechet pentru poveşti personale –, dar pot fi acestea un substitut, fie el şi palid unilateral de *grand reportage?*

Rămîne doar să ne imaginăm că spaţiul virtual este el însuşi un *grand reportage* cu miriade de faţete, o lume de povestaşi încremeniţi în faţa computerelor, spunîndu-şi fiecare povestea locului său, a inimii sale sau a istoriei sale, o lume de bloguri ce se visează ziare „de familie" (la propriu). Şi încă să ne imaginăm hoarde de ascultători avizi de naraţiunea cu har, de culoare şi „empatie pentru subiect", bîntuind prin Internet în căutarea unei comunităţi de care să aparţină şi, slăvită fie interactivitatea (!), întrebînd la uşa blogului: „Şi? Şi?".

„Un bun reporter vede lucrurile interesante într-un eveniment, pe care un reporter mediocru nu le vede. De ce? Pentru că mintea lui a fost atît de antrenată, că într-o clipă vede toate părţile evenimentului, tot ce îl înconjoară, şi dincolo de eveniment, îţi descoperă toate faţetele. Şi cînd ochiul lui şi mintea lui sînt aşa de antrenate că aproape natural scot la iveală interesul latent din oameni şi din lucruri, destul de curios, spunem că omul are nas pentru ştiri." FRED FULLER SHELD

„Reportajul este o poveste care se spune: o poveste adevărată. Reportajul se situează în eveniment. Îl luminează, îl pune în perspectivă şi dă substanţă informaţiei brute. În presa tipărită, reportajul este esenţial. Reportajul vizualizează informaţia, o autentifică şi îi conferă credibilitate. Mai mult ca niciodată, cititorul are nevoie să i se povestească lumea în care trăieşte. (...) Jurnalismul trăitului permite părăsirea potecilor bătute. El colorează realitatea cea mai banală. Reportajul nu este un lux. Dar în măsura în care sînt povestitori, reporterii rămîn înainte de toate, jurnalişti care informează." JEAN-DOMINIQUE BOUCHER

UN GEN LITERAR PERIMAT?!

Marius TUCĂ
director *Jurnalul naţional*

„Singura specie care mai poate da lovitura“

Jurnalul naţional *este cam singura publicaţie care investeşte foarte mult în reportaj. De ce aţi ales să faceţi acest lucru?*

Pentru că este o specie care va conta foarte mult, în România, în anii care urmează. E un gen de care cititorii *Jurnalului naţional* sau ai altor ziare vor avea nevoie.

De ce credeţi că celelalte publicaţii nu acordă la fel de multă atenţie reportajului?

Probabil că în momentul acesta nu este atît de prizat de public sau nu vinde atît de mult pe cît ar crede cei care nu acordă spaţii mari pentru reportaj. Eu cred că încet-încet se va stinge toată nebunia asta, tot ce înseamnă superficial, neprofesionist, iar reportajul va fi unul dintre genurile cele mai citite. Este şi motivul pentru care noi investim atîta. Mai mult, în *Jurnalul de duminică* publicăm reportajele unor mari autori ai genului – Brunea-Fox, Geo Dumitrescu etc.

Cum a venit ideea unei caravane de reportaj?

Am făcut mai multe drumuri în provincie şi mi-am dat seama că Bucureştiul, pe undeva, seamănă cu un turn de fildeş. Că înseamnă cu totul altceva decît înseamnă România în general, că este cumva izolat de ceea ce înseamnă România reală. Sigur că şi Bucureştiul înseamnă o Românie reală, dar e o părticică din cea adevărată. Şi de aici a venit şi ideea caravanei – să descoperim România.

Cînd am început, a venit cineva la noi şi a spus că a înregistrat la OSIM sintagma „Redescoperirea României“ şi atunci i-am zis şi noi la fel pentru că despre asta era vorba, despre o redescoperire. Şi am observat că, în afară de premii şi de faptul că cititorii, în lunile de vară, citesc mai mult reportaje, caravana a avut un succes extraordinar în cele două ediţii.

Care vă este publicul-ţintă?

Este cel pe care îl ţinteşte toată lumea şi îl are doar *Jurnalul naţional*. Publicul tînăr, dinamic, cu studii, cu venituri foarte mari.

Cu venituri mari?

În primul rînd. Este publicul cel mai important pentru noi, dar *Jurnalul naţional* a devenit, cu sau fără voia noastră un ziar de familie, care e citit de toţi membrii acesteia. Şi de adolescentul de 14-15 ani, şi de cei de 17-18, şi de cei de 30-35.

Aceasta se întîmplă şi datorită faptului că aveţi suplimente şi încercaţi să captaţi cît mai multe segmente de public.

Este adevărat, dar ziarul se adresează în primul rînd familiei. De la *Jurnalul de sănătate* care e pentru toată familia, pînă la – să zicem – *Jurnalul de bucătărie*. Şi bineînţeles, ediţiile de colecţie, care sînt cu totul şi cu totul speciale – acolo poţi să găseşti şi reportaje, şi mărturii, şi documente...

Cum credeţi că s-a modificat reportajul în ultimii ani?

În mometul în care se va investi în reportaj, acesta va deveni cea mai redutabilă armă pentru jurnaliştii şi pentru presa din România. Redutabilă în sensul că va fi cel mai important gen şi cred că e păcat că nu se se investeşte suficient, iar un reportaj de televiziune nu se poate compara cu nimic, poate doar cu o investigaţie.

Credeţi că această specie mai poate da lovitura?

Cred că este singura care mai poate da lovitura. De la ce să aştepţi altceva? De la monden, de la can-can? Nu avem de la ce. Reportajul ne ajută în primul rînd să vedem mai bine cine sîntem, mai mult decît orice alt gen, fie că e vorba de interviu sau orice altceva, poate arăta că sîntem şi frumoşi, nu numai urîţi, poate să arate şi România *reală*, dar şi România *eternă* şi *fascinantă* – mai există bucăţi importante de Românie care sînt eterne şi fascinante. Poate fi cea mai frumoasă oglindă a genurilor publicistice, dar şi cea mai necruţătoare lupă pentru ce înseamnă România.

„Calităţile cele mai necesare ale reporterului constau în capacitatea de a sesiza intuitiv şi instantaneu semnificaţiile, precum şi în abilitatea de a le regrupa pentru a oferi cititorului ansambluri sintetice ce pot fi descifrate imediat.“ JEAN-PAUL SARTRE

„Sînt oameni care nu sînt făcuţi să fie reporteri. Ei nu vor găsi niciodată apa în mare. Îi trimiţi să facă un reportaj *în uzină, şi ei se întorc cu raportul financiar şi cu catalogul de maşini.“ MICHEL VOIROL*

Răzvan IONESCU
redactor-şef *Evenimentul zilei*

„Nu a existat o şcoală de reportaj în presa românească“

De ce credeţi că se acordă atît de puţin spaţiu acestei specii? Este una care nu vinde?

Nu este cel mai bun mijloc de a vinde un ziar în România şi nicăieri în lume. Specia aceasta s-a pierdut în ultimii ani pentru că nu a existat o şcoală de reportaj în presa românească. În general, presa românească are o problemă legată de şcoală şi de pregătirea oamenilor; mai întîi va trebui să învăţăm să scriem corect o ştire. Aşa cum s-a format oarecum o şcoală de jurnalism de investigaţie, fără ca ea să aibă o structură instituţionalizată. Mă refer la ceea ce s-a întîmplat în marile redacţii din România – s-au format mulţi jurnalişti români, buni pe investigaţie, pentru că a fost nevoie ca această presă să se dezvolte şi la noi. Mai este şi o problemă de resurse, şi acesta este unul dintre motivele pentru care reportajul nu s-a dezvoltat.

Reportajul este costisitor.

Este foarte costisitor şi e greu pentru un ziar din România să delege unu, doi, trei oameni. De cele mai multe ori, ca să iasă treabă bună, trebuie să ai şi fotograf, şi şofer, trebuie să ai un buget pentru diurnă, deplasare, timp. Este specia jurnalistică cea mai cronofagă. Şi sînt puţine ziare capabile să aloce aceste resurse. *Evenimentul zilei* este singurul ziar din România care are o secţie de investigaţii, în adevăratul sens al cuvîntului, şi o secţie de reporteri speciali, care acoperă partea de reportaj; ei se pot documenta atît cît au nevoie, nu au *deadline*-uri.

Credeţi că este nevoie de talent pentru a scrie reportaj sau este ceva pentru care te antrenezi, pur şi simplu?

E nevoie de talent în general ca să poţi fi jurnalist. Cred că pentru specia „reportaj“ trebuie să ai condei şi să reuşeşti ulterior chiar să ţi-l educi. Sînt cîteva condiţii pe care mulţi oameni de pe pămîntul ăsta le pot îndeplini: să fii curios, să ai capacitate de observaţie a detaliilor care fac povestea. Se găsesc însă foarte puţini care să aibă tenacitatea de a deveni jurnalişti, să plece de la primul reportaj pe care îl fac în clasa a V-a şi să ajungă la cele ale lui Cornel Nistorescu din anii '70-'80, sau cele ale lui Brunea-Fox din anii '30.

Cum îşi aleg subiectele reporterii de la Evenimentul zilei, *au libertate totală?*

Există o libertate destul de mare, fără ca aceasta să ne strice nouă planificarea editorială. Spre exemplu, cazul reportajului de la Tanacu, scris după ce s-a încheiat toată povestea de acolo; a fost o chestiune planificată evident în şedinţa de sumar împreună cu board-ul editorial al ziarului. În şedinţă s-a stabilit cine să se ocupe de asta, în funcţie de cei 3-4 oameni care ar putea face un reportaj bun acolo.

Aceasta este doar jumătate. Cealaltă jumătate o fac oamenii cu propunerile lor, în special cei care scriu reportaj periodic şi, de cele mai multe ori, ideile lor sînt îmbrăţişate, şi apoi aceştia duc treaba mai departe.

Credeţi că aveţi un public canalizat sau cu apetenţă înspre actualitate, înspre partea strict informativă?

Asta nu ţine foarte mult de public. Poate că, spre deosebire de alte ziare, publicul *Evenimentului zilei* are mai puţin timp. Ceea ce duce către concluzia că are şi mai puţin timp pentru a citi un reportaj aşezat, bine scris, pe care îl consumi în primul rînd pentru savoarea observaţiei şi a scriiturii.

Nu îl citeşti în metrou...

Nu. Îl citeşti în diagonală, îl scanezi şi îţi propui să-l citeşti seara. Dar nu cred că noi ar trebui să facem astăzi alegeri în funcţie de cît timp liber are publicul. Un reportaj de ziar îţi ia 15 minute ca să-l citeşti. Dacă e o temă foarte importantă, un text foarte bun, bine scris şi foarte bine documentat, poţi să-i furi aceste 15 minute şi celui mai grăbit cititor.

Evenimentul zilei este un ziar care a reuşit să-şi creeze în timp atribute ale brandului: capacitatea de a se conecta foarte repede la evenimente, de a oferi rapid, în timpul cel mai scurt, povestea acestora. Relatări de la întîmplări petrecute chiar cu o seară înainte sau chiar foarte tîrziu, în ziua precedentă a apariţiei ziarului. Din acest punct de vedere, reportajul ar putea să nu-şi găsească locul. Pe de altă parte, este şi un fel de motto al ziarului: Evenimentul zilei *spune povestea pînă la capăt*.

Ce înseamnă a spune povestea pînă la capăt?

A spune povestea pînă la capăt, la multe dintre evenimentele întîmplate în România, înseamnă să ai la final şi analiza şi *feature*-ul, dar şi reportajul. Aceasta s-a întîmplat şi în cazul inundaţiilor, şi în cazul Tanacu. Şi asta va trebui să facem de fiecare dată cînd închidem ciclul unui mare eveniment.

Este reportajul o specie care tinde să dispară?

Plăcerea cititului de poveşti în ziare va rămîne şi peste 30 de ani cînd ziarele vor deveni un vehicul retro de consum, de întoarcere a oamenilor la o viaţă normală, aşa cum se întîmplă încă de pe acum cu locuinţele. Aşa se va întîmpla şi cu ziarele, care nu vor mai fi foarte utile şi funcţionale în bătălia cu Internetul şi cu celelalte mijloace avansate tehnologic. Dar oamenii îşi vor dori după o perioadă, care probabil a şi început, să se întoarcă la plăcerea de a citi şi de a răsfoi hîrtie de ziar şi de a citi poveşti dimineaţa la cafea.

Cornel NISTORESCU
jurnalist

„Un fel de amor iepuresc cu fiecare subiect“

Dvs. v-aţi format cu reportajele lui Brunea-Fox şi Geo Bogza. Cît credeţi că mai sînt utile acum operele acestora, unui tînăr reporter care trebuie să se adapteze cerinţelor pieţei?

Măcar pentru istoria culturii şi civilizaţiei. Dacă am publica astăzi texte de Oriana Falacci sau Brunea-Fox, s-ar citi la fel de bine ca şi atunci. Numai că este o foame cretină de impact imediat, de succes cu orice preţ, o foame a mizelor mici. Şi atunci se tem foarte mulţi să publice. Mulţi dintre cei care conduc ziare sînt străini de textele asteă. Oamenii care joacă un rol în culturile unor ziare sau reviste habar nu au că aşa ceva există sau că se poate face sau că, printr-un asemenea tip, se pot scrie şi aborda viaţa şi lumea din jur.

Totdeauna sînt utile textele care pun în evidenţă sensibilitatea, cunoaşterea şi înţelegerea profundă a realităţii, un punct de vedere aproape subiectiv literar asupra ei. Omul nu-i atît de vită încît să-i dai numai ştiri şi scandaluri.

Credeţi că este fundamental diferit ce se scrie acum, de ce se scria odată?

Da, sigur.

Este aceasta o evoluţie firească a reportajului?

Nu e evoluţie, e involuţie.

Pentru că vorbiţi de involuţie, credeţi că şi publicul a suferit un fel de mutaţie? Mai puţină receptivitate, sensibilitate?

Nu ştiu în ce măsură este rezultatul unei îndepărtări de cultură şi de mijloacele de exprimare şi în ce măsură este rezultatul unei grabe nebune. Toată lumea este pe o fugă isterică, într-o competiţie nebună şi nu mai există plăcerea aceea de a citi tabletele din *România literară*, *Luceafărul* şi din revistele culturale, pe care o aveau oamenii care lucrau în industrie, agricultură, care se refugiau în mediul ăsta. S-a terminat!

Acum iei Libertatea *şi o citeşti în metrou...*

Nu numai, dar te grăbeşti, n-ai timp, eşti disperat să supravieţuieşti, să ajungi, să cîştigi. Nu mai există melancolie, lectură plină de angoase, de semne de întrebare, de nelinişti....

Deci e vorba şi de contextul social pînă la urmă.

Absolut. Sîntem o societate fugărită care încă nu şi-a găsit fotoliile în care să se aşeze pentru meditaţie. Sîntem o societate fugărită de bani, de slujbe, de spaime economice, de integrare...

Eu nu cred că omul va rămîne aşa. Dacă nu, avem o problemă. Omul de un anume nivel. Niciodată cititorul de *Libertatea* nu va fi un cititor de Ion Barbu. Nu se poate. Şi ar fi nedrept ca românului care se-mbăta ca porcul să-i pretindem să înţeleagă sau să savureze discursurile lui Cicero. Nu le savura nici atunci, iar acum nici acestuia care bea la mahala pînă pică şi-şi bate nevasta cu parul nu putem să îi pretindem să înţeleagă Blaga sau Barbu sau Nedelciu. Lumea e împărţită pe căprării, procente şi segmente, de cînd e ea. Nu trebuie să facem educaţie socialistă ca să mai credem în omul multilateral dezvoltat. Am trăit o dată o iluzie! S-a terminat! E un regret că nu se poate, dar asta e.

Va rămîne un loc pentru lucrurile de calitate în presă cînd societatea va cîştiga tihna, răgazul şi relaxarea pentru a-şi pune întrebări asupra unor lucruri importante. Şi atunci probabil că reportajul va fi o formă de cunoaştere, o formă de comunicare, redescoperită.

Mai găsiţi în presa de azi reportaje care să vă atragă atenţia?

Rar, cîteva. Atunci cînd am fost în jurii la concursuri de reportaj, am mai citit 2-3 în cîteva pagini de revistă. Dar în ziare, foarte puţin.

Credeţi că subiectele dvs. de reportaj mai au astăzi căutare? Ar mai merge cineva să stea trei zile într-o puşcărie sau

în mahalale sau în oraşe total anonime şi anodine?

Reportajul poate fi făcut şi la colţ de stradă, şi într-o căruţă, şi într-un avion. Pentru că prin orice loc trece o lume, trebuie doar s-o vezi că trece şi cum se petrece.

Credeţi că se poate face acum un reportaj la colţ de stradă? Nu e nevoie neapărat de subiect?

Numai idioţii vor să scrie numai de la explozia de la Hotelul Inter. Toţi proştii vor să scrie reportaj acolo. Cînd viaţa din jurul tău îţi dă cu barosul în cap e foarte uşor să scrii articole. Dar reportajul mai presupune şi altceva decît subiect.

Dacă v-aţi reapuca de reportaj, care ar fi primul loc unde v-aţi duce?

Într-o parcare de tiruri turceşti pe Valea Oltului. Tiruri turceşti cu curve, aş scrie despre cei care lipesc cauciucuri şi despre cîrciumari care fac ciorbă de burtă. M-aş angaja la bucătărie să lucrez acolo.

Credeţi că mai este nevoie de oameni talentaţi sau, pur şi simplu, de oameni care să se antreneze să scrie?

Ce e talentul? Materia cenuşie care te ajută să înţelegi viaţa şi să te minunezi în faţa limitelor tale în a o înţelege. Te minunezi, dar în acelaşi timp te temi că nu înţelegi şi încerci să foloseşti cuvîntul pentru a exprima aceste nelinişti şi neînţelegeri pe care le ai, raporturile contradictorii cu realitatea.

Poate că ăsta e talentul! Şi să munceşti mereu, şi după ce termini relaţia asta cu mediul, cu un subiect, cu o lume, cu un om, să te muţi, să te duci mai departe şi iar să o iei de la capăt şi să repeţi jocul acesta al cunoaşterii. Dacă o faci numai de două ori, nu ai talent. Trebuie să faci asta toată viaţa fără să ştii dacă merită, dacă vei avea vreo recompensă, dacă te va recunoaşte cineva că ai făcut un lucru deosebit.

De ce v-aţi lăsat, la un moment dat?

Nu m-am lăsat niciodată cu adevărat, mi-am asumat o responsabilitate managerială, dar nu m-am lăsat. Nu m-a alungat nimeni şi îmi place să folosesc mijloacele reportajului în orice fel de text şi mod de a mă exprima. Nu sînt un analist complet, sînt un povestitor. Încerc să povestesc lucrurile şi să le descopăr o semnificaţie.

Care credeţi că e marea diferenţă între ceea ce se scrie acum şi reportajele care se făceau odată?

Reportajele de *atunci* erau un exerciţiu intelectual, mental, stilistic, dar şi o fugă de realitate. Era un mod duplicitar de a povesti ceva despre realitate. Pentru că, dacă mă uit pe un text de-al meu, cu creionul în mînă – în unele locuri nu mai ţin minte ce-am vrut să spun – am să-ţi arăt că sînt foarte multe strîmbe.

Şopîrle, cum se numeau...

Da. Strecurînd aceste mesaje cifrate, am crezut nu că lansez nişte sticle în ocean, ci că spun nişte lucruri care nu se puteau spune şi că totuşi nu vom fi copleşiţi de o memorie falsă. Că tot ce-am trăit în comunism a fost o minunăţie şi-o frumuseţe. Şi astfel am încercat să spun folosind diverse trucuri.

Din păcate, nu asta era soluţia. Să cîrtesc. Şi nu eu singur. Falsă soluţie. Trebuia să cîrtim toţi, să ne organizăm, să luptăm, nu să cîrtim fiecare într-un colţ şi printre rînduri. De aceea mulţi nici nu mai pot citi pentru că nu înţeleg. Ironiile alea au avut un sens în context. Şi rămîne valoarea literară în sine. Dacă e pe vreundeva. Dar modul nostru de a încerca să ne salvăm nu a fost corect. Şi nici nu era corect să te poţi salva de unul singur. Aici nu poţi să te aperi de unul singur în faţa unei dictaturi.

Şi-a construit sistemul comunist o imagine de indestructibil care nu exista în realitate?

Da, o imagine total contrafăcută şi falsă. De asta unii oameni încă mai cred că era bună. Aparenţa era copleşitoare. Te convingea de orice, descalifica orice, era o ideologie care putea să-l păcălească pe omul simplu, cum n-a putut-o face alta. Măcar o valoare etică au aceste texte ale mele pentru că cei care se prindeau, se simţeau încurajaţi, nu se simţeau singuri. Se gîndeau că mai există cineva care încearcă să reziste.

Am fost unul din marii campioni ai chiulitului în comunism. Atîtea trucuri am folosit ca să chiulesc, să nu muncesc. Am chiulit odată o săptămînă şi m-am dus la mine, în Drumul Taberei unde stăteam, şi am urcat în 10 blocuri cu liftul pînă la etajul 10 şi am coborît pe scări. Şi am scris ce-am văzut eu coborînd pe scări. Ce-am mirosit, ce-am văzut, ce-am simţit. Era mai mult o lume de mirosuri şi sunete, decît un univers conturat. Se numea „Coborînd pe 10 scări". Aşa a apărut în *Flacăra* şi de fapt se vroia, în mintea mea, o coborîre în infernul decăderii din comunism.

Sau am scris despre unii care se chinuiau să doboare un stejar de pe vîrful unui munte. Ce frig, ce înjurături, un tractor vechi care se strica, mai mîncau, mai făceau bancuri tîmpite şi pînă la urmă au reuşit să doboare stejarul. Care era găunos, bun de nici măcar o grindă, mai degrabă de rumeguş. Iar toată echipa de muncitori era adevărată, numai că nu era pe vîrful muntelui şi nu era un stejar, era un copac. Eu am ridicat întîmplarea la rangul de parabolă şi băteam în cu totul altceva. Era revolta iepuraşului în raport cu sistemul.

Şi acum, de ce nu se desfăşoară reportajul, dacă s-au topit toate chingile?

Există cîteva reportaje care au avut succes. De exemplu, am trimis pe cineva în Grecia cu călăuzele, alături de muncitori români care mergeau pe jos, clandestin, la muncă. Asta pentru că un văr de-al meu avea meseria asta, călăuză pentru cei care se duceau clandestin la muncă în Grecia la portocale.

> *„Cel mai bun reporter nu este acela care oferă cititorului cel mai mic raţionament gata făcut sau cea mai mică sinteză, ci acela care îl conduce discret, dar ferm, să realizeze această sinteză printr-un demers simplu şi personal, pornind de la fapte." PHILIPPE GAILLARD*

Şi l-am trimis pe unul de la *Evenimentul zilei*, l-am băgat în gaşcă şi a făcut o poveste de călătorie interesantă. I-am pus pe cîţiva să rămînă în afară, dincolo de graniţă şi să se întoarcă în România fără paşaport, să povestească ce li s-a întîmplat la intrarea în ţară. Am lansat poveşti şi scenarii de viaţă. Pe cîţiva i-am pus să emigreze în ţări comuniste: Coreea, Cuba, să scrie cum a fost la ambasade şi cum i-au primit ăia. Am destule scenarii de reportaj. Am lansat astfel seria „incognito", care a făcut o mică carieră în *Evenimentul zilei*. E o radiografiere de lumi cu alte mijloace decît prin lirism. Era un plonjeu mascat, o investigaţie, o lume privită dinlăuntru, fără filtre.

De ce nu mai avem mari reporteri, nume sonore?

Nu e piaţă. Dă premii multe, dă o leafă mare, onorează-l pe cel care face lucruri extraordinare şi sigur se naşte şi piaţa asta. Cîtă vreme toată lumea ignoră...!

Să fie pe cale de dispariţie reportajul?

E ca un organ, dacă nu-l foloseşti, el se atrofiază. Şi un gen literar poate să moară. Deşi nu cred. Noi tindem să credem că lumea este România. Sau că România e lumea. Genul acesta de relatare există. Nu se pune problema dispariţiei lui. În România există o invazie a bulevardierului şi, din cauza generaţiei schimbate pe mare fugă şi fără prea mulţi partizani, se aşază o anume criză. Dar eu nu cred că este o situaţie dramatică şi definitivă.

Reportajul este pentru exerciţiul calofil, pentru plăcerea de a scrie frumos şi deştept. Numai pentru asta tot merită. Să te joci. Şi cît te poate ajuta un cuvînt. Cît poţi stoarce din el. Şi cîtă expresivitate poţi vedea într-un lucru în care alţii văd o simplă tufă, un simplu om sau un simplu cal trecînd. E vorba de minte, de curiozitate, de îndoială, de nelinişte, de plăcerea de a pune o virgulă cum trebuie acolo, plăcerea scrisului. Ce e pînă la urmă asta? Un mod de a vedea lucrurile, un mod de a trăi.

Radu COSAŞU
scriitor

„Ceea ce a distrus totuşi reportajul e televiziunea"

Ce s-a petrecut în perioada comunistă de aţi fost nevoit să renunţaţi la reportaj?

Am fost dat afară de la *Scînteia Tineretului* şi interzis din '56 să mai fiu în presă pentru „teoria adevărului integral" susţinută la Conferinţa Tinerilor Scriitori, deci dat afară din post cu apostila aia din cartea de muncă *ostil orînduirii socialiste*. Cu chestia aia făceai reportaj în cap 100 de ani, reportaj cu ştreangu' la gît. De atunci înainte n-am mai avut voie să scriu. N-am mai putut să mai fac reportaj.

Cum s-a întîmplat asta?

S-a întîmplat în urma unei cuvîntări la prima şi ultima conferinţă pe ţară a tinerilor scriitori în care am cerut să nu mai fim cenzuraţi în reportaje, în ceea ce scriem. Eram eu, Nicolae Ţic, Eugen Mandric – toată grupa de la *Scînteia Tineretului* – şi ceream să nu mai fim cenzuraţi în ceea ce scriem despre realităţile pe care trebuie să le reflectăm în tot dramatismul lor; nu te lăsau să scrii asemenea chestiuni.

Era vorba atunci despre toate contradicţiile socialismului, nu te mai lăsau să le scrii ca atare şi erai cenzurat. Şi m-am ridicat şi am spus cu exemple cum sînt cenzurate reportajele noastre cu ce cuprind ele mai puternic, mai viu, mai dramatic, în numele unui spirit de partid care cerea numai idilism.

Nicolae Ţic şi cu mine am fost daţi afară şi n-am mai putut să mergem nicăieri, că se pleca în reportaj cu delegaţie, cu foi de drum, nici vorbă să ne mai apară numele. Am început să fac, ca să zic aşa, ficţiune. Şi atunci pot să mulţumesc partidului şi guvernului de atunci că m-au făcut scriitor.

Aşa aţi intrat în literatură...

Am început să şi citesc mult. Cu reportajul am terminat-o atunci cam pentru totdeauna. Reportaj am făcut vreo 10 ani şi, ca să vă dau o dimensiune, eram de foarte multe ori criticat că sînt prea în cotidian; eu am „făcut" mult Bicazul. Hidrocentrala de la Bicaz. Acolo era Tita Chiper – pe care eu o consider unul dintre cei mai buni reporteri din cîţi am avut –, lucra la ziarul de şantier de acolo. Şi ceea ce scriam de acolo era socotit în epocă mic-burghez, muncitorii mei erau nişte mici burghezi în salopetă muncitorească, după expresia vremii, erau bănuiţi că sînt nişte mici burghezi din cauza umanităţii lor. Noi căutam atunci chipul uman al acestor constructori. Erau nişte oameni foarte simpatici şi vii. Nelozincari. Dacă nu erau lozincari, dacă nu erau cu comunismul nu suna bine. Noi căutam o umanitate care nu era în presa de atunci.

Ea poate fi găsită prin cărţile pe care le-am scris pînă în '56. N-aş spune că m-am făcut de rîs cu ele, dar nici nu vin să spun *bă, uite bă, ce se scria*. Aveau un anume caracter nonconformist faţă de reportajele lozincarde şi cenzurate din presă. Nonconformist faţă de vremea aceea, nu faţă de vremea de azi. Era un nonconformism pe care, dacă ai fi citit presa de atunci, ai fi văzut că erau nişte reportaje... alea stas, alea partinice – cum se spune – erau în mare contrast cu ele. Şi la această cuvîntare, exact acum 50 de ani, m-am ridicat şi am spus că nu mai putem accepta cenzura. După asta, 12 ani nu că n-am mai putut scrie reportaj, nu mai puteam semna sub nici o formă. Şi atunci m-am îndreptat spre literatură, cinema, fără să am drept de semnătură, cam pînă prin '59.

Credeţi că evoluţia reportajului e una firească, se face reportaj sănătos acum?

Ca reportaj putem discuta de calitatea lui – nu firescul, normalul. Eu nu pot să înţeleg cum poate exista o presă fără reportaj.

La structură şi la stil mă refer. La modul cum a evoluat.

Există – zic eu – reportajele *Dilemei vechi* şi reportajele *Opiniei studenţeşti*, de o cu totul altă factură şi calitate decît ceea ce apare în presă. Sînt cîteva reportaje în presa de cotidian pe care le pot remarca, dar, în general, nu se mai „merge" pe reportaj, ci pe un fel de anchetă, de investigaţie pe care eu nu le asimilez. Dar există.

Sînt cîteva talente, Raluca Ion, de exemplu, care a publicat şi la noi. Dar e mai mult o idee de reportaj, îndeajuns de obsedat de eseistică. Reportajele ei sînt mai degrabă pe idei originale decît ca stil reportericesc. Cum facem noi la *Dilema veche* sau voi, la *Opinia studenţească*. N-aş putea să remarc mai departe altele. Dar reportajul este obligatoriu în orice presă.

Simţiţi nevoia să citiţi ceva din urmă? Din reportaj?

Sigur că da. *Ţară de piatră, de foc şi de pămînt*. Alea sînt clasice, extraordinarele clasice ale reportajului românesc. Nu ştiu dacă mai sînt astăzi oameni care le citesc, dar sînt fundamentale. Şi Brunea-Fox cu leprozeriile, cu Bucureştiul lui. Bogza s-a lăsat şi el o vreme de reportaj, dar Călinescu, care nu avea un mare gust pentru reportaj, spune cuvintele decisive: „Talentul autorului în această direcţie e mare". Punct.

De ce credeţi că se acordă atît de puţin spaţiu reportajului? Exceptînd cîteva reviste, nu există aproape nimic mai mult de 4000 de semne.

Eu aş merge mai departe şi aş spune că nu se mai scriu cărţi de reportaj. Adică, o carte de reportaj pare inadecvată, nu interesează prea mult. Eu zic că din cauza politicului. Ancheta politică, demascările, înfierările... se stă de vorbă cu cineva numai în interes de politică. Mie nu mi-a făcut nimeni un reportaj despre viaţa unui om politic ca atare. Decît dacă are interes să tragă ceva din asta. Un reportaj despre dimineaţa unui prim-ministru n-am citit.

Concurenţa a distrus reportajul literar?

Da, absolut. Pe vremuri, Bogza, Fox, ei erau de fapt televiziunea. Erau teleaşti, descriau ce se întîmplă de la Gara de Nord pînă la Roşia Montană. Pe de altă parte, televiziunea – care nu este numai un blestem, chiar şi pentru oameni normali aşa ca noi – este unul din cele mai minunate unelte de suprarealism.

Montajul prin zapat este o chestiune care ţine, pentru mine, de suprarealism. A zapa şi a monta cum vreau eu de la Mezzo la History, intră într-un anume tip de reportaj, deloc *fiction*, în care pot să montez şi să racordez cum vreau eu la mine acasă. Or asta mă face să nu mai am nici o surpriză în faţa reportajului literar. A slăbit în faţa imaginii concrete, vizuale. El e firesc să nu mai aibă mare putere.

E pe moarte?

Nu e pe moarte atîta timp cît mai avem reporteri foarte buni, dar nu mai este prioritar, nu se impune. Nu mai e vremea în care Bogza şi Brunea-Fox scriau mari reportaje din tăbăcării, din leprozerii. Acum se duc cu aparatul de filmat acolo şi-ţi descriu o leprozerie. Ce să mai fac eu cu reportajul meu literar? E o problemă care intră în conflictul dintre cuvînt şi imagine astăzi.

Deci, ca atare nu-i pe moarte, e într-un conflict care aparţine vremii noastre, de care ţii sau nu seama. În alte părţi se mai scrie reportaj. Adică în presa americană, engleză, franceză, am cîţiva reporteri pe care îi citesc avid. Balzac spunea că voia să scrie ca să facă concurenţă stării civile. Astăzi, orice Balzac trebuie să facă concurenţă televiziunii, nu stării civile. Aşa şi cu reportajul – cum se zice – literar.

interviuri realizate de Roxana LUPU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 29 septembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Iulian COMANESCU

Mulţi reporteri, prea puţine reportaje

Reportajul ne lipseşte tuturor – şi ziarişti, şi cititori –, în presa românească. Şi totuşi, nu e clar ce s-ar întîmpla dacă cei cîţiva redactori-şefi teferi la cap care există în Bucureşti ar începe, brusc, să ne ceară nouă, ziariştilor, să scriem poveşti lungi cu întîmplări atipice şi oameni interesanţi. Publicaţiile ca *Flacăra,* care promovează, încă de la primele numere, genul, au vîndut în ani de zile cam cît vinde *Libertatea* la Constanţa şi Cluj într-o zi.

Nu trebuie să ne mirăm, deoarece în presa românească nu există consens în privinţa a ceea ce înseamnă „reportaj". Iar asta se poate vedea într-un scurt şi incomplet istoric.

Ce-a fost întîi

În primii ani de după 1990, reportajul se făcea în secţia de „Social", care era şi este oarecum o invenţie românească. Consta, de regulă, în descrieri mizerabil-exotice şi naraţiuni care arătau cît de rău era la noi şi că nu avem nici o şansă să ieşim din starea asta. Sau, în argoul cinic al profesiei: „Babe violate" şi „Mortul şi mireasa". „Reportajul" era visul oricărui „boschetar" (ziarist de crime şi violuri) care, din cînd în cînd, îşi putea etala ezitările gramaticale pe mai mult de un sfert de pagină. Asta, dacă baba violată se mărita cu nepotul de soră sau mortul învia.

Oricum, pe vremea aceea nu se publicau „ştiri" şi „reportaje", „editoriale" şi „analize". Presa se făcea cu „materiale" şi „articole", care însemnau nişte paleşti de vreo trei pagini de „manuscris". Aşa se chema dactilograma, fiindcă uneori doamna Mimi, dactilografa ei, a dactilogramei, era cuprinsă de inspiraţie divină şi începea să bată nu cu degetele de la picioare, ci cu cele de la mîini.

Cum se ştie, în iunie 1992, Ion Cristoiu a terminat cu „materialele" şi a cerut de la „boschetari" relatări scurte, de două paragrafe. El a păstrat însă ceva din optica reportajului în ziarul pe care l-a făcut, revoluţionarul şi scandalosul *Eveniment al zilei*. Multe din ştiri (sau invenţii) puteau fi încadrate la fapt divers; conţineau o anecdotă. Am amintit în altă parte găina prinsă fără bilet în autobuz şi toate celelalte. Reportajul a supravieţuit, deghizat în fabulaţiile din *Evenimentul*. Alte ziare, ca *Ora,* au inventat şi ele pagini gen „Uliţele oraşului", în care beţivii se încăierau în autobuze, iar aurolacii jefuiau bătrîne.

Crima din Ferentari şi căsoiul din Cartierul Francez

Către mandatul Constantinescu, viaţa a devenit mai tristă, iar „reportajul social" s-a transformat în „investigaţie" sau „anchetă". Cu doi sau trei ani înainte, moartea lui Ioan Luchian Mihalea constituise obiectul unei lungi serii de articole, în care abundau detaliile sordide. Prin '96, metoda a fost aplicată cu succes de Lidia Popeangă şi Alexandru Racoviceanu la *Evenimentul zilei,* sau de secţia „24 de ore" de la *Libertatea*. Prin ziare se vedea cam ce vedeţi azi la Ştirile Pro TV de la ora 17: porcării de ultimă speţă întoarse pe toate feţele, cu un soi de calofilie inversă. Adjectivele împănau pagina, precum sclipiciul, tricoul fetelor de la discoteca sătească. Se făceau întreceri între monstrul din lacul Bicaz şi chinezul din valiză. Publicul citea, iar ziariştii de investigaţii aveau maşină la scară şi deconturi după pofta inimii.

A urmat ofensiva trusturilor străine în România. Prin '99, *Libertatea,* titlu aparţinînd trustului Ringier din 1993, a copiat *Blick,* echivalentul elveţian al ziarului german *Bild*. Succesul a fost instantaneu, spaţiul pentru crime şi violuri s-a restrîns şi pe ultima pagină au început să apară diferite curiozităţi, gen specialiştii finlandezi au constatat că secretul longevităţii e beţia inveterată sau puiul de găină cu patru picioare, de data asta cu poză de pe Reuters. *Libertatea* a mai preluat din formula *Blick* cele două pagini din mijloc, pe nume „Panorama", în care Elena Alexa, Sorin Golea şi Paul Badea relatau despre partida de poker a secolului (prin Ardeal, între nişte interlopi) sau despre succesele în muncă ale radiestezistului Pandele.

Sîngele, viermii, buteliile care explodează, babele moarte au rămas, nu se ştie de ce, mai ales apanajul jurnalelor TV. Presa scrisă a devenit mai optimistă – sau cel puţin mai normală, aplicată/specifică. Au apărut rubricile cu tematică clară, precum „Acasă la..." din *Unica*. „Materialele" au început să se numească *home story, backstage* („culise") sau *making of* (tot „culise", de la realizarea unui film, clip sau album), ceea ce dincolo de anglomanie denotă şi intenţii clare. Subiectele bine alese au devenit mai importante decît poveştile bine spuse, iar publicul le-a consumat nu fiindcă admira stilul reporterului, ci fiindcă era interesat de căsoiul Oanei Cuzino sau de bancurile lui Florin Călinescu din platoul *Chestiunea zilei*.

Cu ţara-n gît în „Caravana Jurnalul"

Aşa s-a ajuns în prezent, cînd reportajul e vizibil şi lizibil, în diferite ipostaze. Dincolo de materiale bine scrise, dar puţin citite din *Flacăra* sau *Plai cu boi, Jurnalul naţional* pare a fi cîştigat tiraj pe seama „Caravanei Jurnalul", unde echipa coordonată de Valentin Zaschievici produce texte caracterizate prin stil neted, gramatică, ortografie, despre termocentrala de şisturi bituminoase de la Aninoasa şi altele asemănătoare. *Academia Caţavencu* îşi asumă genul într-o rubrică remarcabilă, una din cele mai durabile şi mai bine scrise din revistă, „Reportaj cu ţara-n gît". *Evenimentul zilei* are o secţie de reporteri speciali coordonată de Călin Cosmaciuc, care acoperă prompt, clar şi de la faţa locului, evenimente ca uraganul Katrina sau conflictul dintre Israel şi Hamas.

Cît despre reportajul TV, el aproape nu există, la fel cum emisiunile publicistice (altceva decît ştiri, talk-showuri şi *Surprize, surprize)* bune se pot număra pe degetele de la o mînă. Sporadic, *Observatorul* include materiale din zona reportaj-anchetă, în spatele cărora stă Tudor Artenie. *Bazar,* de pe TVR 2, este un proiect turistic, girat de Sign Factor, firma lui Lucian Mîndruţă, şi pus pe roate de Răzvan Marc şi Ana-Maria Caia.

Mai mic, mai simpatic, mai puţin relevant

Incompleta şi poate nedreapta trecere în revistă de mai sus arată că reportajul lipseşte cu desăvîrşire în România, dar se ipostaziază sublim într-o serie întreagă de produse jurnalistice, caracterizate prin notele definitorii ale genului: subiectivitate sensibilă şi asumată, naraţiune, tehnica *feature,* adică atenţia îndreptată spre un eveniment mai puţin relevant ca ştire propriu-zisă, dar singular prin importanţa acordată de ziar şi modalitatea colorată/implicată de abordare. Este şi motivul pentru care avem atîţia reporteri, dar atît de puţine reportaje. Nu e însă cazul să ne jeluim. În

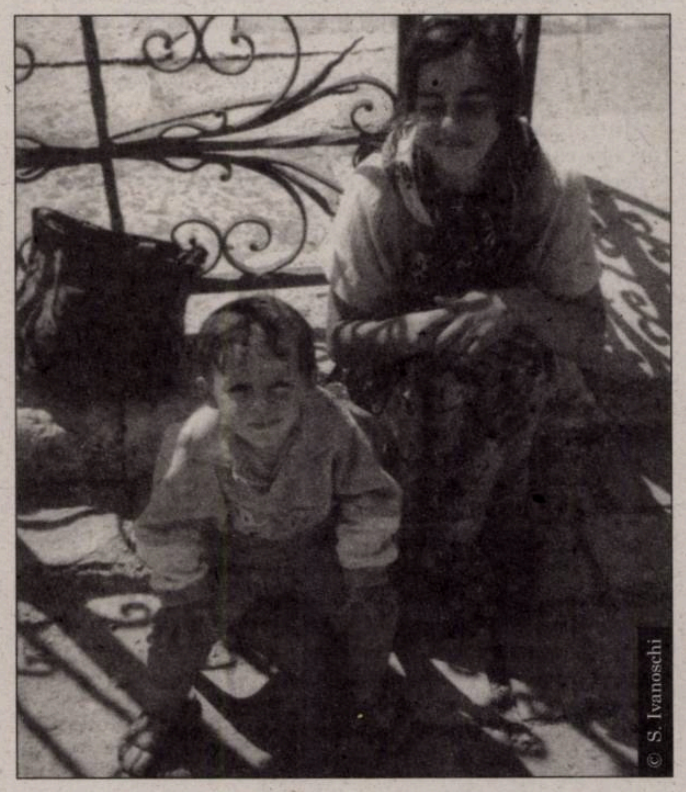
© S. Ivanoschi

toată lumea, ziarele se micşorează, iar pozele tipărite în ele se măresc. „Reportajul" nu mai are nimic de-a face cu ilizibila bibliografie propusă la facultăţile de jurnalism, constînd în divagaţiile lui Bogza sau lamentaţiile stîngiste ale lui Brunea-Fox. La fel cum Internetul determină o cultură a fragmentului, presa devine şi ea un *bric-à-brac*. Anecdota ia locul poveştii, paragraful, pe cel al textului. Ne-am putea îngrijora din acest motiv, dar chiar şi „materialul" de faţă riscă să devină unul... prea lung.

Îi mulţumim Roxanei Lupu pentru colaborarea la realizarea acestui număr.

Cimitirul leproşilor

...Nu peisajul dezolant, habitaţia părăginită stau în centrul preocupărilor lor (le socot provizorii, un purgatoriu precedînd vindecarea, plecarea acasă), ci fiola Chaulmoogra, doctorul, orice prezenţă generatoare de iluzii. Asta-i preocupă. Celelalte sînt trecătoare, fac parte din „decorul" pasager al surghiunului. Ca bunăoară cimitirul. Nu bănuiam că e aşa de aproape, cînd prin nu ştiu ce macabră asociaţie l-am întrebat pe doctorul Ţuchel, după vizitarea lazaretului, în curte:

– Unde sînt îngropaţi?

– Uite colea, după gardul acela!

Lîngă zidul propriei lor case! M-am cutremurat. Din cîte mărturii ale batjocurii cu care administraţia sanitară îi gratifică pe leproşi, pe aceasta am considerat-o cea mai cinică, mai aberantă. Un ţintirim la cîţiva paşi de laviţa pe care dorm! De săliţa în care femei, bărbaţi, băieţi tineri se adună la ceasul cinei!

Nefericiţii îl văd prin fereastră, îl văd cînd ies afară şi trec pe lîngă scunda împrejmuire de mărăcini ridicată ca să nu intre oile, le apare de oriunde s-ar uita.

– Domnule doctor, găsesc că e o cruzime să aibă cimitirul veşnic sub ochi. E ca eşafodul instalat sub fereastra condamnatului la moarte, cu mult înainte de ora execuţiei. Dar aceştia sînt oameni nevinovaţi, dintre care unii încă adolescenţi, nu criminali fioroşi. Ceva mai departe nu se putea?

– Ba da, dar s-au opus organele sanitare... A refuzat obştea. Pe considerente de profilaxie... Din repulsie... Spuneau ţăranii că li se infectează popuşoiul, că se spurcă pămîntul... Cei mai puţin cîrcotaşi au fost ăştia din lazaret. S-au deprins. Nu-i impresionează apropierea de cimitir. Nici nu-l bagă în seamă...

(...)

Acum doi ani şi jumătate, colonia a mai primit un membru. Răspundea şi el la numele de Cătălin (Ion) şi era propriul frate al leprosului mai vechi. S-au revăzut aici, şi de atunci fratele mai mare e obligat să asiste neputincios la suferinţele mezinului, un băiat de 15 ani, asupra căruia maladia şi-a dezlănţuit întreaga furie. Sărmanul Ion a ajuns morfinoman.

Cu lacrimi în ochi mi-a vorbit Gheorghe de suferinţele cumplite ale fratelui său mai mic:

– Îl dor toate oasele. Nu se mişcă din pat. Cînd îl apucă durerile se încovrigă, ca atunci cînd omori şarpele. Îşi vinde pîinea să-şi poată cumpăra morfină. Cînd n-o are, e vai de zilele lui! De el mă doare, nu de boala de care sufăr eu, domnule ziarist. De la mine a luat-o? Domnul doctor zice că nu. Atunci de unde?

L-am văzut pe acest biet copil cînd am vizitat dormitorul. O umbră. Slab, prăpădit, cu ochii mari, rătăciţi, nu făcea decît să ne ceară disperat mîntuitorul stupefiant:

– Nu vreau mîncare, daţi-mi morfină!

Înţelegeţi de ce m-am simţit stînjenit de prezenţa lui Gheorghe Cătălin? Cum să-l bănuiesc la numai cîţiva metri în urma noastră, cînd tocmai vorbeam de... Ca şi cum mi-ar fi ghicit gîndul, mi s-a adresat, timid:

– Îmi daţi voie să vă conduc la cimitir?

Am traversat curtea. În partea opusă, un gard. Leprosul a deschis o portiţă şi, simplu:

– Aici sîntem noi îngropaţi.

Nu m-am uitat la el. M-am silit să nu dau relief cuvintelor sale printr-o tresărire, mi-am tăinuit pe cît posibil emoţia. Am privit petecul de pămînt unde sînt înmormîntaţi anual – cum mi s-a spus – cinci-şase leproşi. Cîteva moviliţe ca de sobol, fără nici un semn şi risipite, patru cruci de lemn strîmbe, putrezite de intemperii... Nici o floare. Doar buruieni de stepă, ţepoase, colbăite. Printre cruci păşteau nu ştiu ce iarbă secretă, numai lor vizibilă, cîteva din oile leproşilor, jigărite şi aducînd cumplit cu stăpînii lor. Apoi, cît vezi cu ochii cîmpul, un cîmp uniform şi descoperit, ce trebuie să fie teribil iarna.

(...)

Fără să-l privesc, îl întreb pe Cătălin cu o voce albă, impersonală:

– Mulţi morţi?

– Mulţi...

– Dar de ce atît de puţine cruci?

– Păi le mai iau băieţii, să facă foc iarna!

august 1928

(F. Brunea-Fox, *Reportajele mele. 1927-1938*, Editura Eminescu, 1979)

MȚR SUTĂ LA SUTĂ

un supliment editat de **Dilema veche** în colaborare cu **Muzeul Ţăranului Român**

„După 1989, în România, la Muzeul Ţăranului Român, s-a petrecut o minune despre care oamenii trebuie să ştie. Pictorul Horia Bernea, împreună cu nişte oameni care au crezut în harul lui, au făcut să renască un muzeu centenar şi l-au dus pînă la cea mai înaltă distincţie pe care o poate primi un muzeu în Europa. Miracol românesc să fi fost? Eu aşa cred. Şi mai cred că minuni de acest fel românilor le vine mai uşor să înfăptuiască, decît să le recunoască şi să le facă loc în memoria lor.“

Irina Nicolau, *Dosar sentimental*

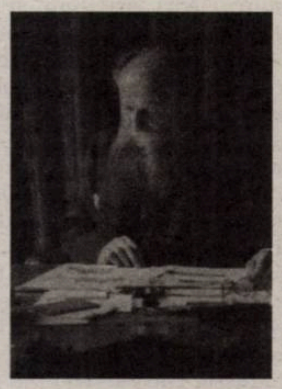

Ioana POPESCU

PARTEA CARE NU SE VEDE

„Muzeul Ţăranului Român este singurul muzeu din România care dispune de un laborator de antropologie culturală. Aici cercetătorii cercetează (...), se îndoiesc şi caută, într-o perioadă cînd multă lume crede că a găsit“.

Irina Nicolau, *Dosar sentimental*

Dicţionarul Explicativ al Limbii Române defineşte *lista* ca o enumerare de persoane, fiinţe, obiecte, date, înşirate într-o anumită ordine. Exemplele pe care le oferă acoperă o arie multicoloră care se întinde de la lista de bucate sau catalogul clasei, la pomelnic sau la foaia de zestre. În registrul minor sînt consemnate listele de bagaje, de invitaţi, de eadouri, de idei, de bancuri, de nume sau de preţuri.

Irina Nicolau credea cu tărie în importanţa listelor, nu numai ca instrument de lucru, ci şi ca formă de comunicare a cercetării ştiinţifice. De aceea, în 2002, a decis că laboratorul de cercetare al Muzeului Ţăranului Român a atins momentul în care putea redacta *Cartea albă a cercetării, 1990-2002*. În fapt, a rezultat o listă de liste, care începe cu *Publicaţiile în muzeu* (cărţi bibliofile, cărţi-albume, reviste, calendare, foi, pliante, mape, afişe, agende, cărţi poştale), continuă cu *cărţile publicate de către specialişti* la diverse edituri, cu *discografia* (seria „Ethnophonie“ – casete audio, CD-uri), cu expoziţii, cabinete de studiu, texte de muzeu, cu *proiectele de acţiune culturală* (Şcoala Satului, concerte, produse audiovizuale, cursuri pentru tineri, ateliere de creativitate pentru copii) şi se încheie cu *activitatea ştiinţifică* (realizarea şi valorificarea Arhivei de Imagine, realizarea şi actualizarea Arhivei Timpului Prezent, colocvii, simpozioane şi ateliere naţionale şi internaţionale organizate de Muzeu şi, în sfîrşit, editarea revistei anuale de antropologie şi muzeologie *Martor)*.

Inutil să adaug că listele au crescut în continuare, mai ales în 2006, anul centenar al Muzeului Ţăranului Român, că se dezvoltă proiecte noi, de importanţă internaţională, şi că o simplă consemnare cantitativă a termenilor fiecărei categorii este elocventă, exprimată fie şi numai prin cifre: 109 publicaţii, 25 de CD-uri şi 26 de casete audio, 39 de programe de acţiune culturală, 6 programe de cercetare, 20 de videofilme şi 10 numere anuale din revista *Martor*.

Recitesc aceste inventare care acoperă 60 de pagini A4. Îmi amintesc că acelaşi *DEX* vorbea despre *inventar viu, inventar mort, inventar imobil, inventar locativ* etc. *Inventar viu:* îmi închipui că aici ar trebui menţionaţi toţi specialiştii care, după o perioadă de început în care au avut de înfruntat preconcepţia generală că cercetătorii nu au ce căuta într-un muzeu, au reuşit nu numai să-şi demonstreze utilitatea, dar să şi *contamineze* instituţii similare. E dificil să o fac, cu atît mai mult cu cît unii au optat în timp pentru alte cariere, alţii ni s-au alăturat recent, iar alţii ne-au părăsit fizic definitiv, chiar dacă îi simţim alături şi ne inspiră în continuare. *Inventar mort:* nemulţumiri, frustrări, idei şi proiecte pierdute pe drum, elanul de început al baricadei. *Inventar imobil:* să fie vorba despre rafturile de bibliotecă pline de cărţi-obiect, de volume elegante de text şi imagine, de discuri, de casete audio şi video, dulapuri întregi de cutii şi sertare cu clişee pe sticlă şi fotografie veche şi nouă? Nimic nu este atît de imobil pe cît pare şi nimic nu e mai plin de surprize decît destinul acestor obiecte. *Inventar locativ:* aţi fi uimiţi să aflaţi ce eforturi financiare şi de creativitate a depus Muzeul, pentru optimizarea spaţiilor şi adecvarea lor la funcţiile noi, cerute de programele recente; dar pentru cine are curiozitatea să afle toate aceste poveşti, sîntem permanent aici, la Muzeul Ţăranului Român.

MARTOR

„Cînd am intitulat această revistă *Martor*, nu am avut prostul gust sau intenţia de a viza semnificaţia greacă a termenului [...]. Problema «martorului» şi a «mărturiei» se pune în sens ambivalent – în strînsă legătură cu problematica dezvoltată de Muzeul Ţăranului. Horia Bernea vorbeşte despre o muzeografie mărturisitoare, în timp ce Gérard Althabe constată refuzul de a muzeifica obiectul în calitate de purtător de cuvînt al universului rural tradiţional. [...] «Străin din interior, implicat şi ne-implicat în realitatea pe care o studiază» (Daniel Fabre), intelectualul nu este oare, prin forţa lucrurilor, un martor care – vindecat de iluzia perfectei obiectivităţi – participă la configurarea unei mentalităţi în acelaşi timp în care o observă şi o gîndeşte? Dincolo de observaţia participativă, nu este el modelat prin chiar efortul hermeneutic, la fel cum este determinat parţial de momentul şi contextul în care acţionează? A asuma această dublă condiţie, de observator şi participant la realitatea românească actuală, pare să dea, în cazul nostru, un sens mai adecvat termenilor care ne preocupă. [...] Nu gîndim această revistă ca fiind un proiect definitiv formulat.

Ne propunem mai degrabă să înregistrăm eforturile şi traseul unor cercetări muzeale şi antropologice propuse de Muzeul Ţăranului.

Şi să «mărturisim».“

Fragment din cuvîntul înainte al primului număr:
L'interrogation retrouvée *de Anca Manolescu, redactor-şef al revistei*

Lista apariţiilor

1996: „Străinul autohton“; 1997: „Între-vederi“; 1998: „Şcoala Sociologică de la Bucureşti după 50 ani“. Cu suplimentul „Iosif Berman“ şi suplimentul „Moartea şi înmormîntarea în Gorjul de Nord“ de Ernest Bernea; 1999: „Obiect practicat, obiect interpretat“. Cu suplimentul „Muzeul de la Şosea“ de Petre Popovăţ; 2000: „Bucureştiul în timpul comunismului: rezistenţă, normalitate, supravieţuire“. Cu suplimentul „Versuri din Flori“ de Irina Nicolau; 2001: „Românii şi Balcanii“; 2002: „Anii '80 şi bucureştenii“; 2003-2004: „Între Patrii“; 2005: „Culorile tranziţiei“.

Petre POPOVĂŢ

MUZEUL DE LA ŞOSEA

Spre sfîrşitul secolului al XIX-lea se cristalizase ideea înfiinţării unui muzeu naţional, în care să fie expuse şi obiecte de artă ţărănească, de a căror valoare nu se mai îndoia nimeni. E drept, exista Muzeul Naţional de Antichităţi ce cuprindea şi astfel de piese, însă nu era organizat pe baze ştiinţifice. Obiectele cele mai heteroclite erau îngrămădite într-o deplorabilă neorînduială, ceea ce-l va face pe Al. Tzigara-Samurcaş să constate mai tîrziu: „O mai mare babilonie nu se poate, nici un amestec mai monstruos". Se simţea nevoia construirii unui nou muzeu.

În 1900 se profită de existenţa clădirii fostei monetării a statului (pe locul unde fusese palatul Mavroghenilor) din şoseaua Kiseleff nr. 3, pentru a se organiza aici un muzeu etnografic. Ministrul Spiru Haret îi cere pictorului Juan Alpar (Ioan Al. Paraschivescu) să se ocupe de adunarea obiectelor ce fuseseră expuse la Expoziţia de la Paris şi să le depoziteze în clădirea viitorului muzeu. După moartea sa, este înlocuit de un alt pictor, Ipolit Strîmbulescu, care, pînă la 1906, îmbogăţeşte colecţia prin numeroase achiziţii făcute profesional, pe teren. Eroul principal al creării Muzeului de Artă naţională a fost Al. Tzigara-Samurcaş. Studiile temeinice de istoria artei şi muzeografie în Germania şi Franţa, îl îndreptăţeau să militeze pentru înfiinţarea unui adevărat muzeu. La 1 octombrie 1906 el este numit director al Muzeului Etnografic, de Artă naţională, Artă decorativă şi Artă industrială, titulatură ce este modificată succesiv pînă în 1915, cînd instituţia se va numi Muzeul naţional „Carol I". Sediul iniţial: pe locul fostei monetării, în aşteptarea noii clădiri, proiectate de arh. N. Ghica-Budeşti şi a cărei piatră fundamentală a fost pusă la 30 iunie 1912.

Urmează o perioadă grea, caracterizată prin lipsa de fonduri din partea autorităţilor. Este motivul pentru care Muzeului, în forma actuală, i-au fost necesari 40 de ani de construcţie. A suferit lovituri ce s-au abătut asupra lui ca un blestem: inundaţii, cutremure, bombardamente sau încercarea de a-l transforma în cazarmă pentru armata „eliberatoare". Dar cel mai cumplit lucru a fost transformarea de către noii veniţi la putere în Muzeul Lenin-Stalin şi, apoi, în cel al partidului comunist, unde erau expuse falsuri, menite să legitimeze o nelegiuire. Colecţiile strînse cu trudă de Samurcaş sînt surghiunite într-o clădire neadecvată (palatul Ştirbey de pe Calea Victoriei).

Coşmarul ia sfîrşit la 5 februarie 1990, cînd pe acest loc se naşte Muzeul Ţăranului Român.

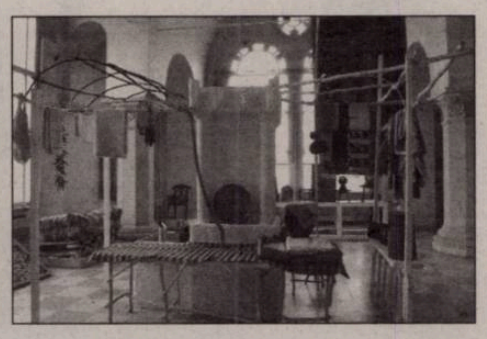

Mirela FLORIAN

MUZEUL BOIERULUI

Construit la jumătatea secolului al XVII-lea de către boierul Udrişte Năsturel, logofătul lui Matei Basarab, conacul de la Fierăşti (astăzi, comuna Herăşti, jud. Giurgiu) a reprezentat o ciudăţenie în arhitectura timpului. Clădirea din piatră în stil italian, fără foişor, pridvor sau scară monumentală exterioară, cu un plan în formă de L, gîndită să adăpostească două locuinţe gemene pentru cei doi fraţi Năsturel, a adus în satul de cîmpie, construit din case de chirpici, un element de maximă modernitate. „Casa de Piatră", cum a fost păstrată de memoria locului, face parte dintr-un ansamblu monumental care cuprinde şi biserica ctitorită de Elina Doamna, sora boierului Năsturel şi soţia Domnitorului Matei Basarab. În secolul al XIX-lea, alături de conac a fost ridicată locuinţa boierilor Stolojeni, familie care a contribuit şi ea la modernizarea satului şi care a determninat identificarea comunităţii locale cu întregul sit arhitectural. Un mare incendiu, naţionalizarea comunistă şi părăsirea au distrus „Casa de Piatră", care a fost restaurată abia în anii '60 şi transformată în muzeu. Hereşti, *satul cu palatul,* s-a transformat astfel cu vremea în *satul cu muzeul.* Este important de reţinut că ţăranii locului s-au simţit permanent reprezentaţi şi valorizaţi de existenţa acestui ansamblu arhitectural.

Ideea creării la Herăşti a unui muzeu al boierimii s-a născut după 1990, ca proiect al Muzeului Ţăranului Român. Opţiunea se baza pe nevoia publicului de a cunoaşte o realitate istorică şi socială anulată sau diabolizată în timpul comunismului, pe faptul că în România, boierii de ţară au avut un rol cultural important pentru comunităţile rurale în care au vieţuit şi pe dorinţa de a revitaliza prin acţiuni culturale un sat cu o tradiţie încă vie a relaţiei cu conacul. S-a întîmplat ca, tocmai în anul în care Muzeul Ţăranului împlineşte un veac de existenţă, să poată fi lansat proiectul, printr-o manifestare-eveniment, intitulată *Nunta de la Hereşti.* Ideea acestei expoziţii-spectacol, la care să participe, alături de publicul bucureştean, comunitatea locală, aparţine maestrului Dan Nasta, care nu a pregetat să investească în acest proiect creativitate, energie şi, nu în ultimul rînd, piese din colecţia proprie. Videodocumentarul *Grădina boierului Nasta,* realizat de specialiştii Muzeului, a inaugurat seria de viitoare seri boiereşti, organizate de către chiar reprezentanţii celor mai importante neamuri din aristocraţia românească.

În anul 2007, se va desfăşura un amplu proces de restaurare a „Casei de Piatră", pentru ca apoi să fie demarate cercetările pentru realizarea unei bănci balcanice de memorie orală şi vizuală referitoare la boierii de ţară. În paralel cu ateliere de restaurare organizate cu studenţi arhitecţi, cu ateliere comune (meşteri ţărani, artişti şi arhitecţi) de prelucrare a chirpiciului şi cu dezbateri muzeologice, specialiştii Muzeului vor desfăşura campanii ample pentru achiziţionarea de obiecte, imagini şi documente, culese împreună cu poveştile lor.

Muzeul Boierului Român de la Herăşti va deveni astfel un centru cultural cu programe multiple, realizate în colaborare atît cu boierii, cît şi cu sătenii.

TĂRANUL RECENT ŞI "PATRIMONIUL" SĂU

Într-un film documentar dedicat MŢR, H.-R. Patapievici afirma că un asemenea muzeu „stă sau cade împreună cu capacitatea lui de a aduna în jurul lui, la anumite date, oameni capabili să reproducă obiectele din el". Patapievici se referea, concret, la tîrgurile de meşteşugari, dar viza, abstract, mult mai mult. Să înţelegem de aici că muzeul ar trebui să anime (eventual să reanime) şi să întreţină o „lume autentică" dincolo de lumea sa muzeografică? Cum ar spune, poate, acelaşi Patapievici, dincolo de Muzeul Ţăranului se află însă, în prezent, „ţăranul recent". Iar relaţia acestuia cu lumea, în general, şi cu artizanatul, în particular, este una diferită – şi este firesc să fie aşa.

Aşa, adică cum?

Mulţi „conservatori" se comportă ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic în ultima sută, două de ani, punînd în scenă, cu dubioasă consecvenţă, artefacte şi obiceiuri „ca pe vremuri", deoarece sînt ca pe vremuri şi în măsura în care sînt ca pe vremuri. Apoi, îi premiază pe autorii acestor creaţii populare *autentice* deoarece au avut bunul simţ de a rămîne, la rîndul lor, ca pe vremuri... Nici „artizanii" şi nici „artizanatul" nu sînt însă – şi nu au cum să fie – „ca pe vremuri". A susţine contrariul este un fals intelectual, mai mult sau mai puţin nevinovat. Este semnificativ astfel că una dintre cele mai importante şi credibile reţele de comercializare a artizanatului din lume îşi promovează obiectele nu garantînd „autenticitatea" lor, ci afirmînd că acestea sînt făcute cu demnitate *(made in dignity)!*

Meseriaşii care produc în prezent astfel de obiecte o fac din alte motive şi pentru alt public. Uneori fac şi altceva şi în alt fel. În fine, unii scot la iveală lucruri frumoase, chiar dacă, uneori, diferite de ceea ce ştiam, iar alţii, încercînd să reproducă „cele din bătrîni", o fac prost şi produc lucruri urîte.

Despre toate acestea este cazul să se discute pe îndelete. Şi public, căci ne priveşte pe toţi, ţine de cultura şi de identitatea noastră naţională şi modul în care ne (mai) raportăm la acestea. Cel puţin aceasta a fost ideea noastră cînd am stabilit realizarea în 2007 a unui ciclu de dezbateri despre „ţăranul recent".

De asemenea, toată această producţie „neo-artizanală", pestriţă şi vie, trebuie urmărită şi la ea acasă, cunoscută mai bine şi descrisă mai detaliat. Mai mult decît atît: trebuie „tezaurizată", căci într-un deceniu, două, va dispărea, la rîndul său. În acest sens – şi reluînd o idee mai veche a Irinei Nicolau –, o nouă secţie a Muzeului se va îndeletnici cu identificarea, achiziţionarea şi elaborarea unei „colecţii a ţăranului recent". Ce va intra aici? Exact aceasta este problema: criteriile clasice ale „autenticului" funcţionează doar cu greu în acest caz, astfel încît trebuie început cu însăşi ideea unei astfel de colecţii: ce este, de fapt, acest „neo-artizanat"?

TÂRGURI ŞI SĂRBĂTORI

Sărbătorescul mai presus de toate! Cam aşa ar putea fi interpretată una dintre concluziile sondajului referitor la consumul cultural, realizat de Centrul de Studii şi Cercetări în Domeniul Culturii. În topul preferinţelor „culturale" ale românilor par a fi tîrgurile şi alte soiuri de sărbători. Şi au dreptate, căci ceea ce lipseşte parcă cel mai mult tranziţiei noastre agitate este spiritul aşezat al sărbătorii – altceva decît simpla petrecere. Nu este de mirare astfel că muzeele, primăriile şi alte instituţii pline de iniţiativă se bat pentru organizarea de „tîrguri", formulă sigură de succes.

Un tîrg nu este însă neapărat ceva simplu şi evident. Nu este suficient să ai un spaţiu în care să chemi nişte „meşteri". Ba chiar, dacă te mulţumeşti cu atît, s-ar putea să ai nişte surprize neplăcute. Un adevărat tîrg, un tîrg reuşit, presupune o anumită armonie, o îmbinare a comercialului şi culturalului, totul contopit în practica sărbătorii. Presupune de asemenea o combinaţie inefabilă dintre bunul gust cu gustările bune...

Muzeul Ţăranului Român are şi el tîrgurile sale, devenite tradiţionale: „Tîrgul de mărţişor", „Tîrgul de Florii", „Tîrgul iconarilor" (de Ziua Crucii) şi „Tîrgul de Sfîntul Nicolae". Visează însă şi la altele: „Colecţia de vară a ţăranului român" (de fapt, mai mult a ţărăncii...), dar şi „Vinurile ţăranului român", apoi „Tîrgul de la Şosea", care să populeze şi să anime o săptămînă întreagă „rondul" şi „parcul" de-a lungul şoselei Kiseleff, dar şi simplul tîrg de duminică, unde bucureştenii să vină să-şi „facă piaţa" ca la ţară şi să schimbe o vorbă ca la portiţă.

Bucureştii merită un tîrg!

Vintilă MIHĂILESCU

CINE ESTE "ŢĂRANUL" DIN MUZEU?

Trebuie să o spunem limpede şi aşezat de la început: Muzeul Ţăranului Român, aşa cum se prezintă el acum ca operă a lui Horia Bernea, nu este un muzeu al ţăranului român! Dar al cui, atunci? Să privim.

„Începem să facem liste de nume pentru noul muzeu" – îşi aduce aminte Irina Nicolau în jurnalul său. „Cum să-i spunem? Cum e mai potrivit? Doamne, pentru ce nu am păstrat hîrtia! Ştiu precis că Horia le numerotase şi că ajunsesem la vreo douăzeci şi ceva de nume. Muzeul Ţăranului Român lui i-a scăpat, dar nu-i plăcea. După cîteva ceasuri a fost ales tocmai acest nume care, cel puţin în primii ani, pe mulţi i-a enervat. *Ţăran?* Este peiorativ, pretindeau francezii. *Român?* Este limitativ şi politic incorect, pretindeau alţii. Mai tîrziu ne-a părut şi nouă rău că nu i-am zis Muzeul Ţăranului, pur şi simplu." Iar mai tîrziu: „După un an şi ceva, încă ne mai luptăm să adăugăm numelui un subtitlu – muzeu naţional de arte şi tradiţii. Renunţăm. Tot răul spre bine: am fi intrat într-o familie de muzee europene cu care nu avem nimic în comun". Al cui este deci acest muzeu, la cine se referă el de fapt, cine este acest „ţăran român" din titlul său?

Tatonările evocate mai sus ne oferă deja cîteva sugestii: a) păcat că nu s-a rămas la „muzeul ţăranului" şi b) în orice caz, nu face parte din familia muzeelor de „arte şi tradiţii". La acestea se adaugă referirea la MŢR ca „muzeu naţional de antropologie" şi respingerea frecventă a viziunii „pur" etnografice: „Este normal să existe un muzeu naţional de antropologie – declară Horia Bernea la o masă rotundă găzduită de ziarul *Cotidianul* din 18 iunie 1993. Este cazul ca o ţară ce se mîndreşte atît de mult cu singura civilizaţie care o poate apăra efectiv în ochii Europei (cu toate că şi această imagine începe să se nuanţeze!), să aibă în capitala ei un muzeu de antropologie, un muzeu naţional care să se ocupe de ce a fost, de ce este acest om tradiţional şi totodată să fie mărturie pentru viitorime. Un reper fundamental pentru oricine va încerca să priceapă şi să înţeleagă această naţie." În timpul aceleiaşi discuţii, Gabriel Liiceanu se întreabă, practic retoric, „dacă vorbind de antropologie (Horia Bernea) nu are în vedere în primul rînd salvarea unui tip uman"? Răspunsul rămîne unul evident afirmativ: „Numele muzeului (...) luminează cu precizie un nou «obiect», *omul tradiţional*" – explică Irina Nicolau (op. cit.: 21, *subl. autoarei).*

Omul tradiţional

O primă „translaţie" deci: „ţăranul român" este, de fapt, omul tradiţional. Nu este vorba despre un muzeu *etnografic* al speciei particulare *ţăranul român* sau din România ci, mai cuprinzător, despre un muzeu *antropologic* al genului proxim, *omul tradiţional*. Trebuie să mergem deci mai departe şi să întrebăm cine este atunci acest „om tradiţional"?

Omul tradiţional este plasat dincolo de diversitatea şi istoricitatea tradiţiilor sale particulare („etnografice"). După cum remarcă Gérard Althabe, modul de aşezare a obiectelor în muzeu „marchează eliminarea din expoziţie a unei dimensiuni ce ţine de *timpul istoric*". Sau, formulat altminteri de către Andrei Pippidi: „timpul istoriei e străbătut în toate sensurile, fiindcă aici domneşte durata îndelungată a *arhetipurilor*". Acest „om tradiţional" este deci, în tipicitatea tipului său, a-istoric. El este totodată o matrice, un „model" al tuturor variaţiunilor şi devenirilor sale. După cum constată în continuare Andrei Pippidi, „spaţiul pe care-l conturează (muzeul, *n.n.)* nu e al geografiei, ci al *unităţii primordiale" (subl. noastră).* „Vom studia satul, omul actual, ţăranul aşa cum este – declară la rîndul său Bernea –, dar vom înţelege ce s-a întîmplat numai dacă avem, bine configurat, în Muzeu, *«modelul»* – satul tradiţional". Deschis la prefaceri şi la „timpul prezent", Muzeul Ţăranului Român ţine să păstreze o ancorare fermă şi permanentă în acest „model" arhetipal, fără de care *sensul* acestei lumi a „ţăranului român" s-ar risipi şi s-ar pierde în *semnificaţiile* ţăranilor de ieri şi de azi.

Această viziune arhetipală reiterează – mai exact reconstruieşte – viziunea dominantă în perioada interbelică, pe care antropologia de astăzi ar numi-o „esenţialistă" şi pe care Henri Stahl o critica sub denumirea de „idealism teologic". Există astfel evidente analogii între această idee de „tip" şi aceea de „matrice stilistică" a lui Lucian Blaga, iar „modelul satului tradiţional" despre care vorbeşte Bernea nu este departe formal de „satul-idee" al aceluiaşi Blaga.

Ţăranul român şi integrarea europeană

Nu este vorba însă de o revenire la „muzeografia tradiţională", la etnografismul naţional – şi naţionalist – al „culturii populare" din perioada de formare şi consolidare a naţiunii române. „Nu vrem să adăugăm încă o variantă la galeria de caricaturi care, din secolul al XVIII-lea, a produs aproape la fiecare cincizeci de ani una sau două imagini diferite ale ţăranului român" – ţine să precizeze Irina Nicolau într-un dialog cu antropologul francez Gérard Althabe, care ţine să precizeze la rîndul său: „Expoziţia este adesea obiectul unei neînţelegeri; unii văd în această articulare dintre lumea ţărănească tradiţională şi creştinismul ortodox evocarea nostalgică a unui univers dispărut, care poate nici nu a existat vreodată; aceştia presimt deriva către expresia unei identităţi naţionale care se închide în jurul unei specificităţi ce o separă de altele. Este vorba în acest caz de o lectură de-a gata, care traduce refuzul efortului de a pătrunde în expoziţie, mai exact în sensul pe care aceasta îl poartă în ea însăşi."

Există deci o diferenţă notabilă: „tipul uman" al „omului tradiţional" în şi prin care este privit „ţăranul român" iese din cadrele „apriorismului românesc", depăşeşte frontierele naţionalului, fără a deveni însă cîtuşi de puţin străin acestuia. „Omul tradiţional" este conceput ca fiind „adevăratul" om european: „Omul «european» a existat cu adevărat prin ţăran. Muzeul nostru va fi o privire integratoare asupra omului european" – declară programatic Irina Nicolau, fiind de fapt, în această privinţă, ecoul convingerilor profunde ale lui Horia Bernea. „Cred că cel mai uşor se poate uni Europa pe temeiurile omului tradiţional – susţine acesta în dialogul publicat în *Cotidianul*. Mi se pare mult mai apropiat de un ţăran de aici, în ceea ce este profund uman şi profund civilizaţiei sale, unul din Spania sau din sudul Franţei, decît burghezul sau orăşeanul de la 1800, care era mult mai tributar unor habitusuri şi unor concepţii de viaţă locale. Asta e sigur." Iar Gabriel Liiceanu consideră în dialogul amintit că, de fapt, este vorba despre „universalitatea de tip uman pe care o reprezintă ţăranul". Dincolo de aceste extensii, referinţa de bază pentru Horia Bernea pare a fi însă într-un mod profund cea europeană.

Se conturează astfel întregul paradox al MŢR: ca muzeu al *ţăranului român*, el se vrea, de fapt, un muzeu al *autohtonului european!*

Dimensiunea creştină

Acest autohton european, adică „adevăratul" european, nu este doar un „om tradiţional"; el este şi un *om creştin*. Mai exact, este „adevăratul" creştin, cel de dinainte de marea schismă: este vorba despre o „spiritualitate foarte bine circumscrisă, pentru că este cea de dinaintea schismei" – explică Bernea în dialogul amintit. „Unitatea Europei trebuie căutată îndărăt", anume în acest trecut îndepărtat cînd „eram uniţi", continuă acesta. „Atunci nu-i vorba de muzeul unui tip uman care are drept axă a vieţii lui credinţa?" – se întreabă, din nou, pe jumătate retoric, Gabriel Liiceanu. „Sigur!" – îi răspunde, fără să ezite, Andrei Pleşu. Cu precizarea că nu este vorba despre credinţă în general, ci despre creştinism. Adevăratul creştinism...

Dimensiunea patriotică

Autenticitatea ţăranului român se întîlneşte deci cu europeanul autentic, viziunea europeană grefîndu-se astfel fără contorsiuni pe patriotismul naţional. „Cine nu crede în virtuţile acestui neam, în ce are el mai bun, ascuns sub crusta mizerabilă a josniciei şi aculturaţiei, în posibilitatea de a scoate la iveală aceste virtuţi şi a le face evidente nu are ce căuta aici" – declara, la un moment dat, Horia Bernea. Nu există nici un strop de emfază patriotardă în această sentinţă şi în altele similare, ci doar un sentiment încrezător de „dragoste de neam" dintr-o specie uitată, dar nu dispărută. Acest „patriotism" are însă rădăcini mult mai adînci decît profunzimile sentimentului. Ele se găsesc în cele spuse mai sus şi ar putea fi trasate astfel: viitorul Europei (deci al nostru, al tuturor!) ţine de regăsirea unităţii sale spirituale; aceasta poate fi aflată în trecutul „omului tradiţional", în ipostaza sa „locală" şi specifică de „om creştin", aşa cum a existat el pe tot cuprinsul continentului înainte de marea schismă; „ţăranul român", în dimensiunea sa de „tip uman", este mai aproape – tocmai prin întîrzierile sale istorice – de acest fond spiritual comun, atît de creştinismul originar (prin ortodoxia sa, implicit sau explicit continuatoare a „adevăratului creştinism"), cît şi de tradiţie, prin perpetuarea, fie şi fragmentară, a unei spiritualităţi specifice sau măcar prin disponibilitatea încă mare a unor creaţii ale sale ce pot depune mărturie despre această spiritualitate: „omul tradiţional de aici este poate cel mai interesant, pentru că este la confluenţă pe o multitudine de straturi istorice, aproape de negăsit în altă parte într-o măsură atît de mare" – susţine Bernea în dialogul din *Cotidianul*.

De la Ţăranul român la Omul autentic

Ne putem întreba însă ce are în comun ţăranul român de acum cu autohtonul european pre-schismatic? Empiric, mai nimic! Pentru Bernea, ceea ce îi leagă, numitorul lor comun, este acest „om tradiţional", care ne apare astfel mai clar în calitatea sa de construcţie ideatică. Acesta nu este un tip social sau etnic, nu este ţăranul român sau cel din Spania sau din sudul Franţei, cum pretinde Bernea la un moment dat. De fapt, pe Bernea nici nu l-a interesat cum au trăit ţăranii din Spania sau din sudul Franţei sau cum trăiesc în prezent ţăranii din Maramureş, să spunem. Muzeul Ţăranului Român nu expune nici un fel de ţărani! „Omul tradiţional" este un soi de ideal-tip, nu unul epistemologic însă, ci axiologic: este tipul ideal, este *Omul autentic*. Omul unei lumi autentice, în care Bernea credea cu tărie şi pe care o identifica, explicit, cu lumea tradiţională, lumea „omului tradiţional". Probabil că Bernea ar fi trebuit să mărturisească, parafrazîndu-l pe Flaubert: *l'homme traditionnel c'est moi!...*

Nu este astfel de mirare că MŢR este greu de plasat în alternativa clasică „muzeu de societate *versus* muzeu de artă". Deşi se foloseşte de ambele dimensiuni, MŢR nu pune în scenă nici *adevărul* muzeelor etnografice, nici *frumosul* muzeelor de artă, ci mai degrabă un *ethos*, ba chiar, într-un fel, *binele*. Este grăitor în acest sens faptul că Andrei Pleşu încheie filmul dedicat Muzeului mărturisind că, pentru el, intrarea în MŢR îi evocă de fiecare dată întruparea legilor cetăţii din dialogul lui Platon.

Ţăranul a murit, trăiască moştenitorii!

În acest sens şi cu acest sens, Muzeul este o operă desăvîrşită şi împlinită. Ce îi poate urma, în consecinţă? Ce mai pot face urmaşii, deci?

Am repetat cu toate ocaziile, în ultima vreme, că „ţăranul a murit". Este o banalitate formulată bombastic pentru a atrage atenţia asupra acestei evidenţe cu care încă nu ne obişnuim, se pare. O evidenţă consumată de mult în Occident. Un eveniment mai recent în ţara noastră şi care lasă încă loc dubiilor: să fi murit, să nu fi murit?... Şi confuziilor: „moartea ţăranului" nu se referă la moartea fizică a tuturor ţăranilor şi nici nu înseamnă dispariţia culturală a tuturor trăsăturilor „ţărăneşti", ci are în vedere faptul major al dizolvării societăţii ţărăneşti ca mod de viaţă şi viziune despre lume. Moartea, adică, a unui *tip de societate* privit în unitatea şi integritatea sa normativă, şi nu a unui stil individual de viaţă, pe care cîţiva indivizi îl pot împărtăşi în anumite condiţii şi într-o anumită măsură. Aceştia nu mai alcătuiesc o „societate ţărănească", după cum cetăţenii New York-ului nu s-au transformat pentru o zi într-o societate tradiţională atunci cînd, din cauza căderii reţelelor electrice, s-au întors cu toţii la folosirea lumînărilor!

Dar mai este ceva foarte important în această „moarte": ea nu este doar relativ recentă, ci este trăită şi relativ angoasant sau în orice caz incomod, căci întreaga noastră identitate naţională s-a întemeiat în imaginea Ţăranului. Dacă acesta „a murit", noi cine mai sîntem?

Ei bine, sîntem urmaşii lui! Sîntem, că ne place sau nu (şi unora le place, iar altora nu...), moştenitorii Ţăranului Român. Arta va consta în modul de consumare al acestei „despărţiri", în ceea ce francezii numesc (iar psihanaliştii şi antropologii comentează pe larg) *faire le deuil*. După o vreme a „întrupării" *Ţăranului Român*, vine şi o vreme a despărţirii de acesta. Despărţire necesară, căci altminteri există riscul – ne avertizează tot înţelepciunea tradiţională – ca acesta să se transforme în moroi şi să se întoarcă să mănînce din neam...

În acest context, rolul Muzeului va fi, poate, de a da formă şi expresie acestei „mari treceri".

„Ideea unui «proces al comunismului» la sate mi-a venit în 1990. Visam o expoziţie făcută în subsolul tehnic, unde puteau fi izolate patru camere mici, igrasioase, şi o fostă baie cu faianţa crăpată, oglinda aburită şi o cadă imundă. Îmi imaginam cada cu apă în care să plutească ziare de epocă printre busturile din bronz ale lui Lenin, Stalin, Gheorghiu-Dej, scufundate." (Irina Nicolau)

Visul a renăscut. Anul acesta muzeul a realizat o expoziţie despre anii 1950... la Viena. În 2007 sperăm să ne manifestăm şi acasă.

100 DE ANI DE MUZEU LA ȘOSEA

Ioana POPESCU

OBSERVATOR VIZUAL

„Observatorul vizual" este un program recent al Muzeului Ţăranului Român, lansat de către Departamentul de antropologie vizuală. El presupune întîlniri periodice cu tineri iubitori de fotografie şi video-documentar, pentru a comunica şi a dezbate discursuri vizuale pe o temă dată. Avem convingerea că, în graba de zi cu zi, uităm să observăm şi să consemnăm crîmpeiele de viaţă din jurul nostru. De aceea, încercăm să ne cunoaştem lumea, sub deviza: *vezi, observi, priveşti, înţelegi.*

Am dorit, pentru prima întîlnire, o temă apropiată, la îndemînă şi mai ales *la îndeochi*. Am ales Bucureştiul. Îl cunoaştem? Ne preocupă? Îl arătăm şi celorlalţi? E important să ne împăcăm cu el? Putem să-l iubim? Aşadar, Bucureştiul, prin ochii fiecăruia, oraşul în imagini şi cuvinte.

Au venit tineri, nu mulţi, dar buni. Buni, pentru că erau pregătiţi: fără să le fi cerut cineva, simţiseră nevoia să consemneze în imagini ceea ce le trezise curiozitatea, iritarea, compasiunea sau admiraţia, în viaţa lor de zi cu zi, în oraşul pe care îl locuiesc de mai mult sau mai puţin timp. Am descoperit prin ochii lor feţe necunoscute ale urbei, maidane transformate în terenuri de joacă de către copiii înşişi, ferestre-decupaje de lumină în bezna unor străzi mărginaşe, unde oamenii nu se feresc de transparenţă, am fost puşi în faţa unor adevărate strategii comportamentale de folosire a mijloacelor de transport în comun; pe scurt, documentele lor vizuale s-au constituit într-o primă colecţie de memorie a timpului prezent, deosebit de valoroasă, pe care sperăm să o publicăm într-un album.

Vom continua, aşa încît, dragi tineri colaboratori, *la bună vedere!*

Speranţa RĂDULESCU

COLECŢIA ETHNOPHONIE

„Ethnophonie" este, la începutul anilor '90, numele unei colecţii de casete consacrate muzicilor de tradiţie orală din România. Înainte de a sucomba, strivită de dificultăţi financiare (1996), colecţia îşi cîştigă în România o serie de tineri simpatizanţi. Ea este remarcată, în mod neaşteptat, de o revistă franceză de mare prestigiu: *Trad Musique*.

În 2000 colecţia reînvie, gravată pe CD-uri însoţite de ample broşuri bilingve (engleză-franceză, apoi română-engleză). Realizatorii ei sînt decişi să facă imposibilul pentru a prelungi colecţia pe termen indefinit, la acelaşi nivel calitativ. După cel de-al şaptelea disc, autorii înţeleg că, chibzuindu-şi micile subvenţii şi venituri, au şanse să izbutească, chiar în contextul prăbuşirii dramatice a industriei mondiale a discului.

Prin 2002 apar primele ecouri favorabile consistente, majoritatea provenind din Occident: Elveţia, Franţa, Marea Britanie, Austria, Suedia, Germania, Polonia. În 2004, unul din discurile colecţiei – *Muzică ţigănească din Transilvania* – este nominalizat pentru Premiul criticii germane a discului *(Preis der Deutschen Schallplattenkritik)*. Revista *Song Lines* publică, sub o semnătură celebră, recenzii măgulitoare pentru discurile 005-010 – cel mai apreciat din ele fiind *Muzică veche din Moldova de Sus*. Revista *Cahiers de musique traditionnelle* consemnează şi ea cîteva preţioase elogii pe marginea seriei. Posturi de radio străine difuzează, ocazional sau cu regularitate, piese din colecţia „Ethnophonie". În universităţile americane, austriece şi franceze, discurile sînt folosite pentru ilustrarea unor cursuri referitoare la muzicile Europei de răsărit. Producători de filme recurg la muzica colecţiei pentru ilustrarea operelor lor documentare sau artistice. Broşuri şi pliante turistice le recomandă vizitatorilor să-şi achiziţioneze din România întreaga colecţie „Ethnophonie".

La finele anului 2004, Academia Charles Cross examinează întreaga colecţie – care numără pe atunci 10 CD-uri –, după care o propune pentru Premiul Coup de coeur, la categoria „Musiques traditionnelles". Premiul este proclamat la Arles, în 16 iulie 2005.

Începînd din 2002, realizatorii se hotărăsc să-şi denumească „Ethnophonie" toate gesturile pe care le comit: cercetările de teren aprofundate în diferite regiuni ale ţării, concertele, animaţiile muzicale, conferinţele, cărţile şi broşurile etnomuzicologice. Gestul lor este justificat de faptul că toate urmăresc popularizarea muzicii de tradiţie orală şi împunerea sa ca o alternativă genuină de calitate pentru muzica folclorică oficială, susţinută în continuare în România de majoritatea instituţiilor culturale de stat, de medii, de oamenii politici şi de bogătaşii de plastic ai tranziţiei.

„Ethnophonie" va participa la festivităţile legate de centenarul Muzeului, lansîndu-şi ultima producţie: *Aromânii din Andon Poci, Albania. Cîntări şi povestiri,* CD însoţit de o amplă şi ambiţioasă broşură (în română, aromână, engleză, greacă şi albaneză).

ANUNŢURI

În perioada 6-8 octombrie a.c. va avea loc un colocviu internaţional dedicat centenarului Muzeului Ţăranului Român. Vă invităm să participaţi la dezbaterile ce vor avea loc, dar şi la masa rotundă dedicată în întregime muzeului nostru, semnificaţiei şi rolului acestuia în cultura românească.

Vineri 6 octombrie la 9,30 se deschide colocviul, apoi se vizitează muzeul. La ora 12,00 începe masa rotundă, urmată de o pauză, iar de la 16,00 dezbaterea despre „Muzee, Societate şi Identitate în România". Sîmbătă, 7 octombrie, de la 10,00 la 11,30 vor fi prezentate studii de caz despre muzee din Bulgaria, Statele Unite ale Americii şi spaţiul iberic, din perspectiva punerii în scenă a identităţii. De la ora 12,00 încep prezentările despre „Muzeele spaţiului naţional", cu referiri la cel italian, turc, polonez şi unguresc. După pauză, de la 16,00, începe secţiunea „Ce fel de identitate pentru ce fel de muzee?". Duminică, 8 octombrie, programul este scurt: „Înfăţişări ale ţăranului", de la 10,00 la 12,00.

Ciprian VOICILĂ

ATELIER *Un veac de singularitate şi cinci ani de copilărie*

„Şcoala Satului a fost organizată după 1994. În 1996, Şcoala Satului s-a îmbogăţit cu cîteva piese tari, nişte bănci şcolare şi planşe de botanică şi zoologie din anii '40-'50. Am încercat să lucrăm cu copiii în acest spaţiu, dar treaba merge greu. Ceea ce ar trebui să fie o colaborare susţinută şi mai ales sistematică cu şcolile lipseşte. Profesorii preferă să plimbe copiii prin săli ca pe nişte turme de oi. Ideea unor lecţii despre sat cel mai adesea îi îngrozeşte. Va trebui să insistăm."

Irina Nicolau, *Dosar sentimental*

În anul 2001, Irina Nicolau a înfiinţat la Muzeul Ţăranului Român un atelier de creativitate adresat copiilor din Capitală. Interesul Muzeului era acela de a se oglindi şi în ochii copiilor, aceştia primind, în schimb, cîteva ore gratuite în care se familiarizau cu universul de credinţe şi practici tradiţionale, o lume care stă pitită prin cărţile de etnografie şi aşteaptă să fie scoasă la lumină cînd şi cînd. Timp de cinci ani atelierul s-a metamorfozat în diverse chipuri. Obiectele şi textele compuse de copii au fost expuse în fiecare an pe 1 iunie în cadrul expoziţiei-happening „Atelierul de creativitate – *The best off*", în care am avut ca parteneri fideli fundaţiile World Vision, Sfîntul Dimitrie, Harap Alb, Icoana şi Foc.

În anul şcolar 2006-2007, îi aşteptăm pe toţi cei interesaţi cu următorul program: Ruxandra Grigorescu va face cu cei mici pictură pe diverse suporturi (pînză, lemn, sticlă), modelaj, desene şi texte cu tema „costumul şi masca"; Beatrice Iordan va pune pe picioare un teatru de umbre şi un teatru de păpuşi; George Turliu va face cursuri de fotografie (pentru cei care posedă un aparat de fotografiat), desene şi poveşti, doamna Lidia Stareş îi va conduce pe copii în propriul atelier de croitorie şi ţesături, în timp ce Călin Torsan le va divulga secrete nebănuite despre instrumentele muzicale tradiţionale, făcîndu-le mici demonstraţii.

Am ales din textele pe care copiii le-au lăsat ca amintire Atelierului cîteva care tratează tema viselor. L-am pus pe fiecare dintre ei să îşi scoată o foaie de hîrtie şi să îmi descrie pe o parte a ei cel mai frumos vis, iar pe cealaltă să îmi povestească un coşmar. Am redat textele exact aşa cum au fost scrise pentru că eu cred că ceea ce oamenii mari numesc „greşeli gramaticale" sau „de ortografie", pe care, chipurile, le comit cei mici, pentru mine aduc un plus de originalitate. Să nu uităm că gramatica este şi ea un joc inventat de cei mari.

Visul meu cel bun

– Este ora nouă, strigă mama!

Mă duc în pat şi adorm.

Visez doi oameni, unul în haine de împărat şi altul vai de el. Cel în haine de împărat mi-a cerut să-i dau ceva, orice. Eu i-am spus: „De ce să-ţi dau, tu eşti bogat, dar el e sărac, îi dau lui" şi atunci am văzut că era Iisus şi împăratul era Diavolul. *(Patricia)*

Un vis frumos

Am visat că eram prinţesa Anastasia şi că stăteam într-un palat elegant cu servitori îmbrăcaţi în pantaloni negri şi o cămaşă verde. Şi că făceau pregătiri pentru o nuntă. Atunci mi-a spus cineva că mă voi căsători cu un prinţ mare de vreo patru metri. Atunci eu m-am speriat, dar cînd l-am văzut, am remarcat că e un prinţ frumos. Atunci m-am căsătorit cu el şi pe uşă a venit alt prinţ care arăta la fel ca el. Ei au început să se certe şi unul dintre ei s-a prefăcut în nisip. *(Alexandra)*

Un vis urît

Am visat că... Un balaur chinezesc pe nume Barcley venise să atace ţara lui Cucului. Toţi soldaţii fuseseră omorîţi de către balaurul chinezesc. În ţara lui Cucului era pustiu. Nimeni nu era afară, doar un balaur care distrugea casele oamenilor. Cucului fusese închis într-o temniţă. Barcley a lăsat numai lacrimi şi cenuşă în urma lui. Ţara, numită Alfa, a dispărut şi s-a transformat în Slovacia. Şi am mai visat că azi Barcley trăieşte printre noi, deghizat în om. *(Porojan Andreea)*

Georgeta ROŞU

COLECŢIE CENTENARĂ

Muzeul Ţăranului Român deţine cea mai bogată colecţie de obiecte ţărăneşti din România. Cele aproape 90.000 de piese aflate în patrimoniul său sînt tot atîţia martori care pot ajuta pe contemporanii noştri să înţeleagă cultura satului.

Colecţia de ceramică cuprinde circa 18.000 de piese reprezentative pentru producţia celor aproape 200 de centre de olărit din România. Alături de acestea se află şi inventarul complet al unor ateliere de olar din Hunedoara şi Vîlcea, datînd din secolul trecut, şi care ajută la conturarea unei reprezentări complexe a acestui meşteşug. Cea mai veche piesă de ceramică datată poartă inscripţia 1746.

Colecţia de port numără aproape 20.000 de obiecte reprezentînd piese de costum din toate provinciile româneşti, începînd cu prima jumătate a secolului al XIX-lea. Personalităţi precum Sabina Cantacuzino, Elisa I. Brătianu, Principesa Maria sau colecţionari ca Dimitrie Comşa şi Octavian Roguski au donat Muzeului obiecte remarcabile, adevărate opere de artă ţărănească.

Cele peste 10.000 de piese care alcătuiesc *colecţia de ţesături pentru interior,* confecţionate din in, cînepă, bumbac, borangic, sînt un fond care a fost constituit, pe de o parte, la iniţiativa lui Al. Tzigara Samurcaş (1577 de obiecte), iar pe de altă parte, în urma unor ample cercetări de teren organizate sub conducerea lui Tancred Bănăţeanu, cînd au fost achiziţionate 3400 de piese. Ţesăturile din lînă, datînd, în marea lor majoritate, de la începutul secolului al XIX-lea, sînt de o mare diversitate zonală şi funcţională, dar mai cu seamă, sînt frumoase.

Aproape 8000 de piese formează patrimoniul *colecţiei de lemn, mobilier şi feronerie*. Acest număr considerabil de piese se datorează şi unor donaţii importante făcute de personalităţi şi instituţii: membrii familiilor Brătianu, Kalinderu, Tătărăscu, Ministerul Domeniilor, Poşta Română etc. Donaţii importante provin şi de la asociaţiile „Furnica" şi „Domniţa Maria", care aveau ca obiect de activitate promovarea tradiţiei. Contribuţii la îmbogăţirea colecţiilor au avut şi intelectualii satelor, cum ar fi învăţătorii Simeon Albu din Petrila (Hunedoara) şi Ion Bota din Cetea (Alba) sau preoţi ca D. Popovici din Fărcaşa (Bacău). Panait Panaitescu a donat cavalul lui Badea Cârţan, la care acesta a cîntat la Expoziţia Internaţională de la Paris din 1900. Achiziţii extrem de importante sînt casa şi poarta lucrate de Antonie Mogoş din Ceauru (Oltenia), aduse la muzeu în 1907 şi expuse într-o sală ca dovadă a măiestriei şi ingeniozităţii ţăranului român. Icoanele pe sticlă şi pe lemn, izvoadele pentru icoane, xilogravurile, veşmintele preoţeşti, vasele liturgice, troiţele şi crucile alcătuiesc *colecţia de obiecte religioase* al cărei număr cuprinde în jur de 3000 de piese.

Dan POPESCU

Patru expoziţii

– pentru o singură lună –

În ultima vreme sînt întrebat din toate părţile cum îmi dau seama că un artist va confirma, sau dacă pot face ceea ce englezii numesc educated guess. *Ei bine, răspunsul meu este acesta: cei care vor confirma sînt cei informaţi de ce se petrece în jurul lor în arta timpului, cei care au obsesia artei de dimineaţa pînă seara, care sînt dispuşi să sacrifice comoditatea, pîinea, matrimoniul pentru ce fac şi privesc fiecare expoziţie ca încă un pas... înainte, fireşte. Şi talentul contează, însă de la el se porneşte.*

Lanţurile lui Gili

Gili Mocanu este unul dintre aceşti artişti. Trebuie să mărturisesc că la început totul a fost foarte ermetic pentru mine. N-am sesizat miza imediat. Şi presupun că orice privitor, care nu a stat de vorbă cu Gili, nu poate să „recompună dinozaurul" dintr-o ochire. Prima expoziţie pe care am văzut-o a fost „Fără inspiraţie" din 2003 de la Clubul Prometheus. Reţin foarte bine apusurile... sau răsăriturile în alb şi negru care mi s-au părut sumbre şi pictate în manieră idiotică. Numai că tocmai în incertitudinea apus / răsărit se juca totul. Alegerea alb/negru nu era rod al hazardului. Gili a vrut să picteze răsăritul/apusul „cel mai generic cu putinţă". Aici e toată cheia proiectului lui. Acum cîteva luni îmi mărturisea că nici nu mai vrea să retuşeze lucrări mai vechi ce aveau mici zgîrieturi. „Nu contează... asta e viaţa lor, au şi ele accidente ca şi noi, şi, de altfel... ce contează tehnica, ea nu mai impresionează pe nimeni... întrebarea e: ai prins ideea?". Lucrările lui Gili sînt produse postconceptuale în care ideea impune o anumită reducţie a formei. Desenele sînt sintetice, pictura ajunge de multe ori să arate a desen tehnic sau a grafism primitiv. În „Mit technik" de la galeria H'art, Gili mai ridică un nivel al edificiului proiectului personal. În aceeaşi logică, el reduce limbajul la cele două sunete primare: consoana şi vocala, adică C şi O. O este sunetul mamă, iar C este spargerea guturală a primului. Ele pot forma legături, iar înlănţuirea lor produce... restul. Cu astfel de legături între atomi audio primari încearcă Gili să deseneze caligrame-lucruri ce nu se plasează nici în 2D, nici în 3D. Sînt desene atomiste în 2,5D.

Sofaua lui Suzi

La Galeria Hag de pe Maria Rosetti avem parte de Suzi – adică Suzana Dan – cu expoziţia „Ofertă specială" şi cu un text dement ce însoţeşte expoziţia, scris, fireşte, de Ştefan Tiron. O domnişoară feministă mi-a imputat că folosesc sintagme falocrate precum „Suzi este mică şi cochetă" şi că acest lucru este intolerabil în era postfeministă. Într-adevăr, deşi mică, Suzi e numai forţă şi putere în expoziţia asta. Într-o galerie minusculă, veţi vedea variantele *upgrade* ale sofalei lui Freud. Obiectele sînt flamboiante, de parcă Frida Kahlo şi Jean Paul Gaultier au lucrat în tandem prin mîna lui Suzi. Am să vă mai rog să admiraţi cum se cuvine piesa de rezistenţă: un Stalin blond, uşor secţionat la spate, şi frumos ca un înger de tipul *fashion guys* în care nu te poţi încrede.

Kim Jong Il la Cluj

Dacă treceţi prin Cluj, va conjur să treceţi pe la singura galerie privată serioasă de acolo: Plan B. E o iniţiativă a lui Mihai Pop şi Adrian Ghenie, iar expoziţia curentă sună promiţător: e vorba de lansarea unui album de fotografie intitulat *Memoria totală – Coreea de Nord a lui Kim Jong Il* de Eva Munz, Christian Kracht şi Lukas Nikol. Aceşti artişti s-au dus în Coreea de Nord pentru a face fotografii. Să nu vă imaginaţi că totul s-a petrecut simplu, nici vorbă. Fiecare jurnalist care ajunge acolo este însoţit, „ghidat", „îndrumat". El poate fotografia numai ce i se înscenează, pe scurt, face parte dintr-o mare instalaţie propagandistică a regimului. Fotografiază pietoni ce fac figuraţie special pentru jurnaliştii străini, mărfurile apar tot la comandă, totul e regizat. Albumul este însoţit de cel mai bine plasat text cu putinţă: citate din *Manualul de artă cinematografică* al cărui autor e chiar dictatorul, un pasionat de film şi un fan total al formaţiei... Pink Floyd.

Gorzo la mnac

La final vreau să vă pregătesc pentru un festin. Dumitru Gorzo va avea pe 5 octombrie o expoziţie personală la Muzeul Naţional de Artă Contemporană. E vorba de pictură, şi nu numai, iar în invitaţie întîlnim un subtitlu în... latină: *Salve fiat Romuli nepos*. După o bună investigaţie aflu că sintagma înseamnă „Salut nepot al lui Romulus" şi că are o istorie amuzantă în spaţiul carpato-danubiano-pontic. Mai precis, un italian din secolul XVIII, pe nume Antonio Cosimelli, ofiţer al regimentului de grăniceri din Năsăud, se îndrăgosteşte de locurile năsăudene şi maramureşene, descoperă latinitatea localnicilor despre care spune că se trag din stirpea quiriţilor, şi numeşte patru sate cu cele patru cuvinte din fraza spusă de Iosif II cînd vizitează locurile. Avem astfel satul Salve, satul Fiat, Romuli şi Nepos. La MNAC, Gorzo va face spectacol, aşa cum ne-a obişnuit deja.

P.S. În altă ordine de idei, eu sînt de părere că îngroziitoarea Ţeapă din Piaţa Revoluţiei trebuie dinamitată într-un *performance* grandios. Numai aşa poate fi salvată de blestemul prostului gust absolut.

Aron BIRO

Shock rock show la Cluj

Cluj-Napoca pune umărul, în perioada 6-7 octombrie, la asaltul muzicii metal din România anului 2006, cu un set de trei trupe ale căror cariere tatonează marginea prăpastiei: finlandezii Catamenia, goticii resuscitaţi Crematory şi shock-rockerii americani W.A.S.P.

Evenimentul pune Clujul pe harta focarelor muzicii metal şi constituie un important item de CV pentru ambiţioşii organizatori de la Promusic. Festivalul Maximum Rock (şi revista al cărei nume îl poartă) se fixează în conştiinţa colectivă prin ediţia a V-a, contribuind la descentralizarea mişcării de gen în România şi reuşind, iată, să se deschidă internaţional. Capul de afiş este, în funcţie de categoria de vîrstă din care privim lucrurile, Crematory (pentru generaţia nouăzecistă) sau W.A.S.P. (pentru generaţia optzecistă). Printre calităţile nemţilor de la Crematory se numără faptul că poartă un nume terminat în Y (element de brand în preajma anului 1990) şi sînt capabili să îşi cînte piesele de la coadă la cap. Grupul s-a bucurat de un suport important în presa rock autohtonă, care i-a transformat dintr-o trupă de mijloc de clasament în Europa, într-una care trezeşte aşteptări şi nostalgii, la noi. De cealaltă parte, W.A.S.P. activează sub semnul extravaganţei şi este trupa de impact a festivalului, imaginea lor fiind legată de vedeta Blackie Lawless şi spectacolele cu hălci de carne catapultate peste public, ori tinere torturate cu elemente de butaforie.

Dacă tinerii blackeri de la Catamenia vin la Cluj să îşi termine concertul prematur încheiat la prima lor vizită (2005, Cantina Observatorului, tot la Cluj, motivul oficial al *interrupt*-usului – infecţie în gît din cauza diferenţei de temperatură Finlanda-Cluj), iar Crematory speră să prindă o felie din tortul succesului metalului gotic la publicul român, saturat în ultimul an cu o listă lungă de trupe relevante, în cazul celor de la W.A.S.P. motivele sînt cel puţin dubioase. Festivalul reia, prin spiritul promovat (şi textul afişului), lupta împotriva drogurilor, de unde au lăsat-o Animal X, 3 Sud Est şi Cristiana Răduţă în 2002. La data respectivă, Comisia Interministerială de Organizare a Prevenirii Consumului Ilicit de Droguri a lansat campania „Consumul de droguri încotro?", punînd în sarcina artiştilor pomeniţi misiunea de sensibilizare a tineretului. În viziunea organizatorilor clujeni, misiunea de sensibilizare a tineretului consumator de black / gotic / shock rock este atribuită celor de la W.A.S.P., una din trupele pentru care lupta cu drogurile a constituit o eternă provocare şi o persistentă răscruce de drumuri. Nu ştim dacă trupele invitate au citit / înţeles afişul şi nu putem afirma clar dacă demersul îndrăzneţ este o dovadă de umor subversiv sau un manifest sincer din partea unor *insiders* în problema acuzată. Astfel, festivalul se înscrie în aceeaşi categorie de evenimente cu participarea lui Steven Seagal la campania împotriva violenţei din şcoli. Aşteptăm din partea organizatorilor primul festival stoner-rock antidrog ori, de ce nu, un concert de Crăciun cu Marilyn Manson.

mergi pe mîna mea

Maestrul şi Margareta

Master i Margarita. Îmi place cum sună în ruseşte numele romanului lui Mihail Bulgakov, prezent în România şi la TVR 2, ca serial. Ştiam de film încă din iulie 2005, pe cînd mă aflam la Moscova tocmai în scotocirea topografiei din roman. La Mosfilm se filmase cu păţanii şi buclucuri, chiar dacă nu atît de grave pe cît se zvoneşte că s-ar fi întîmplat dacă s-ar fi filmat *Macbeth*. Poate că filmul lucrat în 2005 ca o lecţie de anatomie, de regizorul Vladimir Bortko, nu este spectaculos neapărat, dar el îi este loial textului bulgakovian, compensînd cenzura de odinioară asupra autorului şi capodoperei sale. Poate că cenuşiul din film al Moscovei sovietizate şi enkavedizate este oarecum tendenţios, culorile vii de la Balul Satanei neputînd să şteargă imaginile prăfuite, cu griul lor greoi, din realitatea moscoviţilor cu creiere spălate. Dar mie îmi place aşa. Ba chiar simt o dulce durere în torace cînd aud muzica tragică a filmului şi zăresc profilul romancierului meu preferat, grefat pe peliculă ca un împărat melancolic şi solitar, al nimănui, tocmai pentru că ar putea fi, este, al multora din generaţia mea.

Trei personaje sînt magistral încarnate în serialul semnat de Vladimir Bortko: Woland (Oleg Basilaşvili), Margareta (Anna Kovalciuk) şi Koroviev (Alexandr Abdulov). Maestrul (Alexandr Galibin), Azazello (Alexandr Filipenko) şi Ivan Bezdomnîi (Vladislav Galkin) sînt şi ei destul de pregnanţi, chiar dacă jocul lor actoricesc nu atinge cotele maximale ale primilor trei citaţi. Personajele biblice, Pilat (Kiril Lavrov) şi Yeshua (Serghei Bezrukov) par scoase din pergamente candide şi naive, dar au trecere estetică destulă. Cel mai riscant închipuit este tocmai excesiv ludicul şi farseurul Behemoth (pronunţat în ruseşte Beghemot): un motan ceva mai puţin de un metru înălţime, dar prea motan – aş spune – prea puţin drăcos-uman. Îmi place însă înţelepciunea tăioasă şi rece a lui Woland (oare cine îşi mai aduce aminte de Oleg Basilaşvili, care a jucat în *Gară pentru doi*, cu Ludmila Gurcenko, după cum mi-a atras atenţia profesorul Mihai Zamfir, alături de care am tot căutat varii posibili behemoţi stradali, aflîndu-ne noi la Festivalul „Zile şi nopţi de literatură" de la Neptun) şi frumuseţea tăcută, dar vie şi cîrlionţată a Margaritei, şi ludicul misterios al lui Koroviev. Îmi place nevroza proletcultistă şi apoi anti-proletcultistă a lui Ivan Bezdomnîi. Nu-mi place vampirismul oţios al Hellei şi, poate, nici alura uneori prea thanatică a lui Azazello. Îmi place meditaţia culpabilă a lui Pilat din Pont şi candoarea suprainiţiatică a lui Yeshua.

Ruxandra CESEREANU

colţul scurt

Un week-end în Bucureştiul francofon

● Vineri, în Piaţa Revoluţiei, de la ora 19, concerte Loredana, Nfaly Kouyate & Dunyakan, iar de la ora 22, filmul *Abounna* (r. Mahamat Saleh Haroun).

● La Muzeul Naţional de Artă: în sufrageria Regală, expoziţia de scultură Antoine Bourdelle; în Sala Auditorium, expoziţie de fotografie Constantin Brâncuşi; în Sala Tronului, expoziţia de pictură „Culorile grădinii în peisajul românesc" (Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Ştefan Luchian, Kimon Loghi, Theodor Pallady ş.a.); în Corp Ştirbei, *„Mot à main*. Imagine şi scriitură în arta din Belgia".

● La Muzeul Ţăranului Român: „Senegal-România, dialog pe drumul sticlei" – 90 de picturi pe sticlă.

● La Muzeul Naţional de Istorie: „Istoria prieteniei româno-franceze. Secolele XIX-XX. Artişti români în dialog cu spiritualitatea franceză" – mărturii documentare şi obiecte aparţinînd lui Traian Vuia şi Henri Coandă, medalii şi decoraţii franceze oferite unor români, documente atestînd cooperarea româno-franceză (Kogălniceanu, Titulescu ş.a), plus o expoziţie de grafică şi pictură: Dărăscu, Luchian, Iulia Hasdeu, Petraşcu, Pallady ş.a.

● La Muzeul Municipiului Bucureşti: expoziţia filatelică „La Francophonie par ses timbres".

● La Teatrul Naţional, patru expoziţii propuse de „Cité des Sciences et de L'Industrie" din Paris şi de Universitatea din Bucureşti şi o expoziţie cu afişe, fotografii, steaguri, vederi – „La Francophonie en 1000 visages".

● La Galeria UNA, expoziţia de fotografie „La Caravane de dix mots". (**M. C.**)

viața scenei / scena vieții

Ce apus superb, ...u-i ...rţii ...ă-sii!

Scriind, acum două săptămîni, despre Gala Tînărului Actor „Hop“ de la Mangalia şi amintind, cu (inutil) regret, faptul că majoritatea participanţilor s-au remarcat nu prin virtuţile lor interpretative, ci prin limbajul excesiv de crud al textelor debitate, m-am pomenit că ajung – ca întotdeauna cînd vine vorba despre insuficienţa profesională a noilor generaţii de „slujitori ai scenei“ – la chestiunea şcolii de teatru şi a neputinţei (neştiinţei/ne-voinţei) sale de a-i pregăti pe studenţi pentru meserie sau, cel puţin, pentru viaţă. Ce să-i faci, am şi eu o idee fixă: că destinul fiecărui om depinde, în măsură decisivă, de felul cum este „dresat“ la vîrste fragede să priveasscă existenţa lumii şi propria sa existenţă înăuntrul acesteia. Desigur, nu-mi închipui – nici măcar eu, cea bănuită de către „dascălii“ de la UNATC că umblu să surp temeliile edificiului lor didactic – că vreunul dintre profesori îşi învaţă discipolii să vorbească spurcat (să vorbească, în general...) pe scenă ori să cultive cu dinadinsul în repertoriul personal scrierile înţesate de măscări. Mă tem însă că şcoala nu face nimic pentru a le lămuri studenţilor diferenţa dintre ficţiune şi realitate, ca şi dintre ceea ce e permis să faci pe stradă (dacă părinţii nu te-au educat corespunzător) şi ceea ce e bine să faci pe scenă, sau dintre naturaleţea cotidiană şi firescul artistic. Or, lucrurile tocmai în acest punct se încurcă.

Entuziasmul celor care au apreciat „stilul dur“ al textelor emise în competiţia mangaliotă (desfăşurată – e un amănunt ce trebuie mereu evidenţiat – într-o sală *publică* şi liber accesibilă oricărei persoane) se motiva prin calităţile literare ale acestor texte, ba chiar prin poezia gingaşă pe care, sub cantităţile consistente de înjurături şi vorbe porcoase, erai invitat să o descoperi şi să o degusti. Aici, mi se pare mie, răsună o retorică suspectă şi, o spun de-a dreptul, profund necinstită; pe deasupra, periculoasă. Metafora crinului din mocirlă, a nuferilor care cresc doar în lacurile cu nămol la fund (ca să-l parafrazez *ad hoc* pe Blaga) este nu doar răsuflată ca procedeu artistic, dar şi, în ipostază cotidiană, distorsionată în chip nefericit. Cultul antieroului, al „ticălosului cu suflet de înger“ produce, dincolo de un număr de filme agreabile, şi tricouri cu inscripţia provocatoare „De puta madre“ (în spaniolă – ortografiat pe textilele autohtone, adesea, cu greşeli –, „Din mamă tîrfă“), dar şi indivizi care distrug, sub ochii nevăzători ai cetăţenilor laşi, un întreg vagon de metrou, la orele de seară tîrzie (vagoane vechi, e adevărat, pe unde nu se plimbă bunicuţii comici ai firmelor de pază). Subumanii duhnind a nespălare care terorizează, răcnind şi înjurînd, femeile bătrîne şi copiii de grădiniţă prin autobuzele „de cartier“ sînt, te pomeneşti, acele fiinţe cu inimă tandră din compoziţiile cutărui autor contemporan sensibil la grăuntele de aur de sub straturile de mucegai – arghezian, pasămite. Vandalii spurcaţi la gură de pe stadioanele noastre or fi nişte sentimentali timizi.

Nu vreau să spun că arta, fie ea şi în formele cel mai grav adulterate, este responsabilă de pervertirea inimaginabilă a vieţii *publice* româneşti, dar, în acelaşi timp, mă îndoiesc amarnic că acest gen de complezenţă „anticonvenţională“ aduce vreun serviciu cuiva – literaturii sau societăţii. În plus, nici nu are nimic a face aici, după părerea mea, libertatea de creaţie, exprimarea plenară, originalitatea etc. Este vorba, pur şi simplu, despre o reţetă care, dovedindu-se aducătoare de succes pe piaţa literară actuală (vezi romanele foarte premiate ale feluritelor domnişoare „fără prejudecăţi“), a început să fie aplicată mecanic, fără vreo motivaţie intimă autentică, de toţi cei ce-şi închipuie că au ceva de spus lumii. Iar pentru orice român care a învăţat a citi, zice Caragiale, cel mai greu lucru e să nu scrie.

Întru acestea, situaţia teatrului, ca artă esenţialmente *civică,* devine curat dilematică. Oricît de multe ifose „estetice“ şi-ar da un practician al spectacolului – actor, regizor, director de teatru –, realitatea vie a scenei îi impune să ţină seama de oamenii cărora li se adresează şi de care depinde *efectiv* existenţa sa, nu numai spirituală. Pretextul îndeobşte arborat la montarea unor texte cu limbaj şocant este că prin ele se încearcă atragerea spre teatru a unor noi categorii de spectatori, care (vorba unui concurent de la Mangalia) „să se regăsească“ în realitatea astfel descrisă. Orice minimă anchetă în rîndul publicului arată însă că persoanele presupuse drept ţintă (ori să zic *target,* ca să înţeleagă toată lumea?) a acestui tip de literatură nu calcă deloc prin teatre sau dacă totuşi se duc acolo, prin cine ştie ce întîmplare, se duc nu spre a regăsi pe scenă mediul în care trăiesc zi de zi, ci pentru a „evada“ în lumi mai bune, fie acestea şi lumile artificiale ale unei dramolete de doi bani – unde, în orice caz, nimeni nu rosteşte vorbe urîte. În fine, rostitorii de replici tari neatingînd mai niciodată – nu ştiu cum se face... – performanţa profesională, nici pe iubitorii de bravură în stare genuină nu se poate conta fără riscuri. Şi-atunci? Cui serveşte această jalnică, în fond, trivializare? Scenei nu, cu siguranţă, şi nici vieţii. Poate, artei pure?

Florin DUMITRESCU

Avon: parfumeria livrescă

Se întîmpla în America, pe vremea în care Coca-Cola se vindea în apoteci, iar blugii abia îşi extinseseră uzul, de la nădragi marinăreşti, la salopetă de miner. Pe atunci, David McConnell, iubitor de Shakespeare şi apostol entuziast al clasicismului englez, vindea cărţi din poartă în poartă, după un sistem care – la ei acolo – a fost dintotdeauna socotit foarte onorabil. Banii din vînzarea cărţilor ar fi trebuit să îi asigure studiosului David plata colegiului la care era înscris.

Afacerea mergea greu. Oamenii nu se dădeau în vînt după cărţi, nici atunci. Oricîtă muncă de lămurire ducea David (ba cu înălţarea spirituală, ba cu educaţia copiilor, ba cu prietenul omului – cartea, ba cu trăitul mai multor vieţi...), abia dacă reuşea să plaseze o mică parte a rafturilor sale acelor americani dintr-o bucată, care se mărgineau la răsfoitul Bibliei. Dar David McConnell avea un prieten chimist, mai puţin întreprinzător, dar mai norocos în domeniul lui. Acestuia, după mai multe combinări de substanţe, îi reuşiseră nişte pomezi şi nişte poţiuni care păreau să le tenteze tot mai mult pe cucoanele din zonă... Era vremea în care nici cosmetica nu se desprinsese de farmacie, nici femeile din puritana Americă nu se dădeau în vînt după sulemeneli.

Librarul comis-voiajor a avut atunci o idee. Ce ar fi să ne îmbinăm interesele? – i-a propus prietenului cu eprubete. Şi iată-l pe David McConnell perindîndu-se din nou, din uşă-n uşă, de data asta vînînd mai cu seamă clientela de sex feminin, cu cărţile într-o mînă şi flacoanele de cîrmîz în cealaltă. – „Iată cărţile, sînt nemaipomenite etc., dar asta nu e tot: dacă le cumpăraţi, veţi primi cadou o senzaţională alifie împotriva negilor...“ Era ceea ce se numeşte azi în marketing un *cross-promotion,* o promoţie încrucişată între doi producători, între două interese, între două segmente de piaţă.

Unii dintre noi se pot gîndi la celebrele pachete din anii '80, în care librarii te obligau să cumperi cel mai dorit best-seller de la Editura Univers, doar alături de o greu vandabilă conservă de peşte oceanic etc. Şi cum, pe atunci, foamea de carte era mare...

Nu e cazul promoţiilor lui McConnell, la care tentaţia clientelei nu către cărţi mergea, ci tocmai către ceea ce completa pachetul: azi un parfum, mîine o pudră... Pe măsură ce business-ul se urnea, David McConnell s-a văzut silit să admită realitatea: doamnele erau atrase mai mult de cosmeticale decît de cărţi.

O fi avut inima strînsă, atunci cînd a luat în sfîrşit decizia care avea să-i contrabalanseze definitiv obiectul de activitate. Bazîndu-se pe expertiza amicului spiţer şi pe propriile aptitudini de afaceri, David McConnell avea să înfiinţeze o firmă de cosmetice. Librăria ambulantă avea să rămînă un hobby, pentru ca apoi să dispară, încet, înghiţită de parfumerie. Avea să se păstreze însă tipul de comerţ: din poartă în poartă, din om în om. Şi pentru că publicul-ţintă era constituit în mare parte din femei, McConnell avea să angajeze ca vînzătoare tot femei. De atunci, compania lui McConnell avea să crească spectaculos, pînă la cucerirea primatului mondial în materie de produse cosmetice şi de îngrijire. În tot acest timp, regula avea să fie păstrată: vînzătoare în exclusivitate femei, care merg cu mostre din om în om; şi cu precădere din femeie în femeie... Ceea ce a pornit sub titulatura de California Perfume Company avea să se impună sub numele de marcă Avon.

În botezarea brandului său de cosmetice, David şi-a strecurat, sublimînd-o ca pe un parfum, întreaga sa pasiune pentru Shakespeare: Avon, de la Stratford-upon-Avon, locul de baştină a marelui Will.

Epilog De cîţiva ani, compania multinaţională Avon a dezvoltat şi o gamă de cosmetice pentru bărbaţi; şi a permis în sfîrşit bărbaţilor să intre în forţa de vînzări, pînă atunci exclusiv feminină. Un semn al vremurilor? Fără îndoială. O armată de vestale slujind un cult al frumuseţii exclusiv feminine – prea arăta discriminatoriu în era egalităţii. Discriminatoriu faţă de bărbaţi, evident...

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Timpurile noi de altădată

• Timpuri Noi, *Back in Business,* Media Pro Music, 2006.

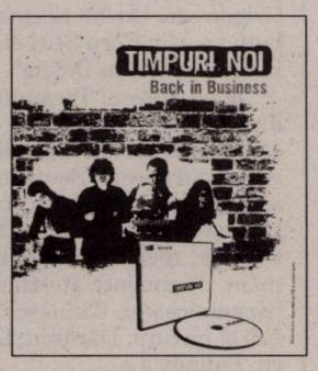

La felul cum se prezintă muzica românească în anul de graţie 2006, nu cred să existe vreo perspectivă idilică din care să nu prisosească obiecţiile. De aici însă şi pînă la tentaţia irevocabilă de a haşura totul în negru, ar trebui să se interpună cîteva oaze de certitudine care să mai astîmpere intransigenţa şi să îndemne la calm. Or fi destule feluri prin care poţi reprezenta un drac, dar, în cazul în care eşti pornit să demonstrezi că şi muzica patriei tale este aşa ceva, n-ar fi rău să observi că exemplarul despre care vorbeşti nu este atît de negru cum pare la prima vedere. De bine, de rău, pufăit sau caraghios, vaporul de altădat' n-a mai naufragiat în derizoriu, ci s-a raliat (cu cel din urmă val) cerinţelor UE pe drumul, imperios necesar, al integrării în nişte structuri auditive măcar civilizate, dacă nu multilateral dezvoltate. Este imposibil să nu distingi, chiar şi la o ascultare rapidă, că 2006 se aude altfel (şi mai bine) decît 1990. Dacă primii ani de la Revoluţie nu propuneau decît două grupări de efervescenţă şi inventivitate totale, Timpuri Noi şi Sarmalele Reci, anii ce au urmat aveau să diversifice treptat, aproape insesizabil, oferta, pentru ca acum, fără ca lucrurile să se odihnească pe vreun strat de roze, să trăim binefacerile progresului, măcar şi prin întrebarea pertinentă „Cît de actual mai sună Timpuri Noi?“. Nu ştiu alţii cum citesc povestea asta, dar simplul fapt că o întrebare ca cea de mai sus are legitimitate astăzi este un semn de (oarecare) bunăstare imposibil de contestat. Este însă la fel de adevărat că doar cu o întrebare nu apar ghioceii, cum la fel de legitim este că orice întrebare aşteaptă şi un răspuns. Ori dacă răspunsul va fi cît se poate de tranşant, şi anume „Timpuri Noi, fără să schimbe mare lucru din reţeta de odinioară, sună la fel de actual şi după 13 ani de la albumul de debut“, concluzia ce se impune, oricît de măgulitoare pentru Artan, Iliescu & Co, are toate datele să fie cam tristă şi prea puţin îngăduitoare cu prefacerile muzicale pe care le-a suferit România în peste un deceniu de tranziţie. Fără să aduc ca argument covorul de roze, această ipoteză de lucru, deloc măgulitoare faţă de progresul pe care îl invocam, este infirmată de realităţile aflate pe *Back in Business:* Timpuri Noi 2006 nu mai pot avea prospeţimea din 1993. Slavă Domnului, acesta este un lucru normal pentru orice societate de consum care funcţionează după nişte reguli normale. În schimb, miza acestui album, aşa cum este el alcătuit – 4 piese noi, alte 6 clasice, dar reorchestrate, 7 remixuri – este, cred, de găsit în altă parte. Exceptînd remixurile, în general reuşite, în special cele de la „Adeline“, „Tanţa“ şi „Vecina“ (unde senzualitatea se pretează unor disponibilităţi electro), *Back in Business* nu pare să-şi fi propus altceva decît să readucă atenţia înspre una dintre acele formaţii fără de care istoria muzicii de pe aici ar trebui să se simtă scalpată. Da, îl avem pe „Luca“ şi pe acel „Emigrant USA“, le avem pe „Veta“, „Adeline“, „Vecina“, avem „Victoria“. În completare, există o oarecare Adela care cu „Umbrela“ ei pare hotărîtă să nu dezmintă nimic din tot ceea ce era odinioară. Ei bine, tot acel „atunci“ devenit „acum“ se schimbă fără ca această schimbare să semene cu vreo metamorfoză complicată, ci, din contră, să capete cel mai firesc aer din lume. Nu e nici o mare grozăvie la mijloc: Timpuri Noi au păţit ceea ce trebuiau să păţească şi, odată cu trecerea vremii şi prea lunga lor absenţă, s-au transformat în clasici. Dacă veţi căuta şi altceva pe acele trei piese insolite, altele decît „Umbrela“, „Rock'n Roll“, „Asteroidul“, „Tata“, probabil că nu veţi afla nimic deosebit în afara unui plus de seriozitate în versuri şi a unei, eventual, lipse de orizont în muzică. Este clar: demersurile lor inventive au luat sfîrşit şi a venit vremea să ne bucurăm de revenirea unor clasici. Pentru cei cărora li se va părea puţin, reamintesc că *Back in Business* conţine nişte remixuri foarte bune.

Simona SORA

puzzlecturi

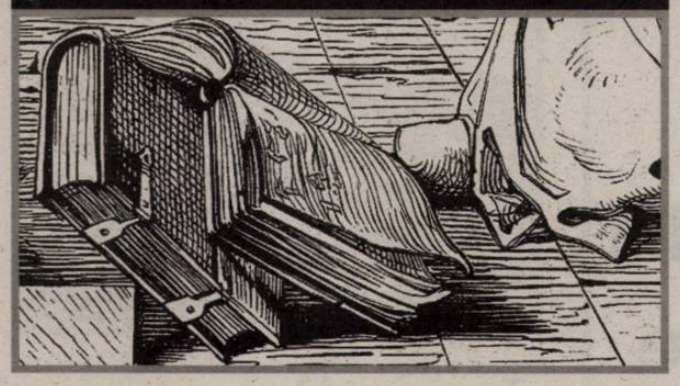

Meditaţii despre subrealitatea primă

● **Constantin Fântâneru, *Interior*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Simona Popescu, Editura Polirom, 2006.**

Interbelic din generaţia criterionistă, experimentalist (stilistic) şi trăirist de factură personală, Constantin Fântâneru este şi el un „caz" al literaturii române. *Interior,* romanul său de debut (şi singurul, de altfel), a prefaţat însă nu doar prolificul an literar românesc 1933, ci şi o nouă manieră de a scrie proză – o proză poetico-filozofică despre inutilitate, disoluţie, subumanitate, dar în egală (şi paradoxală) măsură despre căutarea fericirii. Bine primit în epocă, marginalizat mai apoi de canoane, „restituit" în anii '80, însă rămas, alături de alţi necanonici, într-un *underground* incert, privit cînd ca un „caz clinic", cînd ca un „destin frînt", Fântâneru a fost citit (alături de H. Bonciu, Max Blecher sau Mihail Sebastian) ca un scriitor de nişă care a deschis, întîmplător, la 25 de ani, un drum neumblat. Şi, într-un fel, poate aşa şi este. Căci luat în sine, scos din epocă, dar şi din contextul celorlalte scrieri ale sale (cartea despre Blaga, cartea de poeme *Rîsul morţilor de aur), Interior* nu e nici pe departe o capodoperă. Citit azi, el are mai degrabă un interes documentar, de autoscopie programatică, de document uman insolit. Ceea ce la Blecher (cu care a fost comparat) ori la Ion Vinea (în *Lunaticii)* era o veritabilă coborîre în infern sau o radiografie a ethosului unei generaţii, la Fântâneru rămîne o flanare disforică la marginea existenţei. Un tînăr de 20 de ani, Călin Adam, deambulează năuc spre marginile Bucureştilor interbelici, trăieşte mici întîmplări – nuclee vide de semnificaţie – cu vrăbii, capre sau foşti colegi de facultate, iubeşte iubirea, evocînd femei-fetiţe reale sau imaginare, personaje bucolice sau alter-ego-uri mistice, într-un cuvînt caută, *se caută* acolo unde nu se poate găsi. Privit însă în contextul poetic şi critic al operei sale (inclusiv al postumelor), dar şi în ansamblul unor afinităţi de fond cu o literatură a autenticităţii şi cu alţi mari „autişti" ai literaturii – aşa cum o face Simona Popescu în excelentul său studiu introductiv –, Fântâneru ne apare ca un mare neînţeles, un ermetic pur. Fântâneru ar fi, astfel, un precursor al literaturii „bizarei aventuri de a fi om" (Blecher), al unui existenţialism paradoxal, metafizic, în care carcasa e miezul, interiorul e exteriorul, iar trupul e sufletul. Nu întîmplător, autoarea *Exuviilor* aminteşte felul în care Fântâneru definea corporalitatea în cartea sa despre Blaga: „Împovărîndu-l cu o imensă sarcină mitică, Lucian Blaga întrebuinţează conceptul «trup» în locul noţiunii învechite de «suflet». În lirism, facultatea înţelegerii şi dotaţia sensibilităţii profunde o are «trupul». Fiorul creatural, deznădejdea, dezolarea în trup se cuibăresc".

Este, desigur, tentant să-i atribuim lui Fântâneru – elenist şi, se pare, profesorul de greacă al lui Noica – intenţia unui roman filozofic. Mai mult, de a vedea în *Interior* o replică la concepţia despre corp din *Phaidon,* dialog comentat pe vremuri de scriitor cu Constantin Noica. Concepţia platoniciană despre trup din *Phaidon* este o dizertaţie a filozofului înaintea şi în perspectiva morţii. Înainte de a bea otrava şi preocupat în egală măsură de Xantipa şi de propriul picior amorţit, pe care îl freacă îndelung, Socrate reia ideea imortalităţii sufletului în opoziţie cu mortalitatea „vieţuitoarei". Singura posibilitate, conchide filozoful, de a scăpa de sub opresiunea trupului este aceea de a reduce pe cît posibil orice schimb cu acesta şi de a aştepta „cunoaşterea deplină" (care o exclude pe cea senzorială) de după moarte. Călin Adam, nebunul adamic al lui Fântâneru, se situează în exterior pentru a se putea recompune interior. El nu poate trece de o anume subrealitate, a simţurilor, pe care o încearcă iluzoriu şi compulsiv.

Exerciţiile de recompunere fizică ale adolescentului tulburat din *Interior* evocă, fără doar şi poate, şi lectura meditaţiilor carteziene despre filozofia primă, exerciţiile lui Descartes de a separa „firea corporală" de spirit sau de a dovedi ştiinţific că „există o lume şi oamenii au trupuri". Doar că gîndirea (şi organul ei spiritual) e înlocuită la prozatorul-poet de simţire (şi organul ei trupesc). Parcurgînd în sens invers celebra experienţă a lui Descartes cu topirea bucăţii de ceară, Călin din *Interior* se transfigurează în oglinda tapetului de pe pereţii propriei camere, a unor limite date, *se adună:* „Stau în mijlocul odăii; privesc cu atenţie pereţii. Au fost tapetaţi odată. Tapetul de hîrtie s-a despicat în fişii lungi... Foşnirea fărîmicioasă a tapetului, firele de praf, tencuiala ce-mi cade pe degete, mă surprind, subit, foarte plăcut. Trec într-un nou plan de certitudine şi capăt neta senzaţie a existenţei corporale. Crăpătura peretelui, rana tapetului se transformă pe nesimţite în nişte ochi omeneşti care mă privesc expresiv, animaţi. Culoarea albăstruie-ştearsă a hîrtiei desemnează pare-se un obraz cu ten mat, cu mişcări din buze, cu o semnificativă grimasă... Mă adunai bucată cu bucată, în urma unei catastrofale risipiri în vis". La Fântâneru însă, miza nu e filozofică, ci poetică, de cunoaştere prin limbajul total care e poezia. *Interior* e, astfel, mai degrabă un jurnal poematic al unor stări (senzaţii) provocate de o fatală separare: aceea între interiorul propriu şi exteriorul promiscuu, minat de „poezia societăţii". Deşi, în fond, Fântâneru vorbeşte (şi aici stă modernitatea lui surprinzătoare) despre o imposibilă separare, căci eforturile discontinue ale protagonistului romanului de a găsi motive de bucurie în lume sînt orientate spre exterior, spre senzaţiile necontrolabile ale trupului, spre euforia panteistă a acestuia.

Interiorul e exterior – iată care pare să fie dilema personajului lui Fântâneru, la fel cum realitatea e subreală, la fel cum, în timpul vieţii, trupul se poate suprapune adesea peste suflet, întunecîndu-l.

Dilema veche vă recomandă

● Re: *Dilema veche* nr. 123: „O comedie dărîmătoare, enormă, invers proporţională cu îngustimea punctului de vedere – care are tupeul să recurgă la convenţiile sleite ale unui talk-show. E aproape incredibil ce poate face Corneliu Porumboiu într-un cadru fix, cu trei actori puţin cunoscuţi şi cîteva voci din off! *A fost sau n-a fost?* este, a fost şi va fi cel mai hilar film «despre» Revoluţia română." (Alex. Leo Şerban)

● Cel mai fascinant reportaj al săptămînii trecute: „Amintiri din epoca de aur cu manechinele lui Ceauşescu" (*Cotidianul,* 23-24 septembrie). Două pagini semnate de Anca Nicoleanu, cu frumoşii şi frumoasele care prezentau creaţiile de modă de la Apaca, Avîntul Îmbrăcăminţii, Sporul, Centrala tricotajelor, cu tinereii manechini alde Călin Popescu Tăriceanu, Marian Oprişan şi Cătălin Botezatu, cu tinerelele „mamei Zina" de la Casa de Modă Venus, cu parade ale modei regizate de Adrian Sîrbu, cu o Elena Ceuşescu care adormea în timpul prezentărilor de la Apaca... Şi ce au ajuns azi toate acele vedete ale socialismului monden. Ce traiectorii de viaţă, ce curbe de destin! Francofon, îţi vine să întrebi: *Aimez-vous Balzac?* (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

La şosea

● ***Maşini / Cars* (SUA, 2006), de John Lasseter.**

Maşini este noul lungmetraj de animaţie realizat de studioul Pixar – responsabil, în ultima vreme, pentru *Monsters, Inc., În căutarea lui Nemo* şi *Incredibilii.* Este şi primul lungmetraj de animaţie lansat la noi într-o versiune dublată (dar şi în original). E o alegere destul de ciudată pentru demersul de autohtonizare pe care-l implică dublajul: spre deosebire, să spunem, de *Shrek,* ale cărui referinţe erau universale, *Maşini* e profund înrădăcinat într-o mitologie sută la sută americană – a Şoselei 66, a orăşelelor crescute pe marginea ei, a vremurilor de glorie ale mersului cu maşina – şi, teoretic, poezia asta nu prea se pupă cu accentul lui Valentin Uritescu. Dar după ce-am văzut ambele versiuni pot să vă spun că, dacă e musai să vedeţi *Maşini,* puteţi foarte bine să-l vedeţi dublat. Veţi pierde vocea lui Paul Newman (în rolul unei maşini din anii '50, hîrbuită, dar încă elegantă – gîndiţi-vă la Newman în *Culoarea banilor* –, capabilă să-i dea clasă ultimului tip de maşinuţă talentată, dar impulsivă şi arogantă – gîndiţi-vă la Tom Cruise în acelaşi film) şi, odată cu ea, veţi pierde un întreg strat de mitologie americană (viaţa lui Newman a gravitat, la un moment dat, în jurul curselor de maşini, dar, chiar şi fără conexiunea asta, e viaţa lui *Newman,* şi istoria ce reverberează în mormăitul ăla de *grizzly* n-are cum să se regăsească în imitaţia lui Marcel Iureş). Dar dialogurile româneşti sînt bine lucrate şi toate interpretările sînt bune (în rolul principal, Florian Ghimpu obţine, replică după replică, exact aceleaşi efecte ca modelul său, Owen Wilson). Există cîteva momente de ciocnire interculturală, ca atunci cînd Uritescu (în rolul unui camion mic, ruginit şi de la ţară) începe brusc să cînte „Pe uliţa mîndrei mele". Şi, de cîte ori îl auzeam pe Uritescu vorbind despre prestigioasa Cupă Piston, mi se părea că aud un cuvînt obscen (deşi e posibil ca problema să fi fost mai mult la mine). Şi, după ce-ai auzit atîtea voci de români plîngîndu-se de inexistenţa unor autostrăzi moderne, e *extrem* de ciudat să auzi una plîngîndu-se de *existenţa* lor. Dar discursul ăsta sună aiurea şi în original. Nu. Dublajul e OK. Filmul e problema.

Începe bine, cu debutul eroului în Cupa Piston. Eroul e o maşină de curse pe nume Fulger. Toate personajele filmului sînt maşini şi, iniţial, vrei să vezi cum se vor descurca realizatorii ca să le facă expresive. În cazul lui Fulger e simplu: îţi devine simpatic din secunda în care îţi dai seama că gura lui (grătarul de la radiator) conţine şi o limbă care, în momentele de fericire sau de efort, tinde să iasă afară. Din acelaşi motiv l-am simpatizat imediat şi pe Mack, tirul care-l transportă pe Fulger: felul lui de a se distra pe drum este să scoată limba la propria lui imagine, reflectată în fundul unei cisterne (dacă nu cumva e vorba despre o sugestie porcoasă adresată cisternei). Nu pot să spun că m-am înnebunit după lumea în care ne introduce filmul – un Autopolis în care nu există nici măcar şoferi, d-apoi pietoni –, dar pot să înţeleg de ce le-ar plăcea copiilor. Cel puţin pînă în momentul în care maşinile încetinesc şi încep să vorbească. Secţiunea centrală e un fel de oră de dirigenţie ţinută într-un orăşel uitat de pe marginea Şoselei 66, Radiator Springs, unde nimereşte Fulger atunci cînd cade din Mack în drum spre următoarea cursă. Acuma, înţeleg de ce, pe lîngă aventură, trebuiau să existe nişte lecţii şi pilde, dar nu înţeleg de ce trebuiau *trîntite* în capul aventurii (în loc să fie strecurate între un gag şi o cascadorie) şi chiar nu înţeleg de ce trebuiau să fie atît de bleg-sentimentale. Partea în care tînărul şi egoistul Fulger, în urma întîlnirii cu hîrbuita, dar încă eleganta maşină din anii '50, realizează că tinereţea trece, e OK, dar condamnarea prezentului ultratehnologizat şi ultracompetitiv – cu autostrăzile lui infernale, care au aruncat în obscuritate glorioasa Şosea 66 – e cu totul altă poveste: în primul rînd, e de neînţeles pentru copii (fie ei şi americani); în al doilea rînd, sună absurd într-un film ultratehnologizat produs de un studio ultracompetitiv; în al treilea rînd, e gargară, ca şi povestea eroinei – o frumoasă Porsche care a abandonat viaţa frenetică şi superficială pe care o ducea la L. A. şi s-a stabilit în Radiator Springs, unde maşinile sînt simple şi au suflet bun. Ce-i asta? Sună a fantezie stas de corporatist care-şi plînge de milă. Cui se adresează acest film? Sînt convins că maşinuţele alea simple şi cu suflet bun votează cu Bush (cu Năstase în versiunea dublată). A-i pupa în fund pe „oamenii simpli" e o activitate cu tradiţie în cinema, dar tot nu mă aşteptam să mai văd vreodată un moment liric cu tractoare: ce-i drept, este şi cel mai comic moment din film, dar, oricum, *tractoare!* Ce-i asta – Pixar 2006 sau Mosfilm 1950? Din fericire mai există şi o altă tradiţie (şi n-a inventat-o Lars Von Trier): cum am ajuns acasă mi-am pus o comedie americană din 1937, *Nimic sfînt,* în care eroul, tot un citadin egoist, ajunge tot într-un orăşel din ăsta tihnit, ocolit de răul modernităţii, şi cum ajunge e muşcat de picior de un copil. După aceea m-am simţit mai bine.

trecerea prin reviste

Ce ne (mai) spun astrele?

Trebuie să recunosc: am dat treizeci şi cinci de mii pe *Karma* (deşi credeam că treburile astea spirituale complicate nu au preţ!) ca să mă amuz, dar şi ca să descopăr în ce mod acele reviste şi broşuri care apăreau imediat după '90, cînd „s-a dat drumul la zodii şi la paranormal", inventate de doi, trei pseudoziarişti cu iniţiativă, la o bere, şi scoase mai apoi în tiraje fabuloase au devenit astăzi mai „profi", mai atractive, mai inteligente.

Aşadar, primul instinct în momentul în care mi-am deschis în autobuz *Karma* mea, numărul 4, mai exact un „ghid practic pentru viaţă, dragoste şi viitor", a fost să mă uit la caseta redacţională. Oare ce trust investeşte în astfel de publicaţii? Al cui o fi brandul? Din ce magi, cititori în stele, astrologi, harry potteri o fi alcătuită redacţiunea? Spre surprinderea mea, am găsit un grup de presă care se termina cu S.R.L., adresa unui Oficiu Poştal şi un e-mail pe gmail. Totuşi senzaţia de „revistă făcută în cadă" (apropo de băuturile spirtoase cu arome de vodcă şi de rom, comercializate tot în acele vremuri tulburi şi efervescente, în acelaşi timp) mi-a fost alungată imediat, cînd pe pagina 3, i-am cunoscut, cu poze, pe „specialiştii de serviciu": un psiholog al cărui mare vis e o călătorie în Tibet, o „paranormală" care vrea să călătorească în Orientul îndepărtat, un jurnalist-scriitor care, desigur, visează să scrie o carte senzaţională „care să-l facă celebru în întreaga lume" şi un soi de magiciană care şi ea vrea să scrie tot o carte. Atunci m-am lămurit că e treabă serioasă şi am purces la lectură!

Mai întîi am aflat de la horoscopul clasic că şi în luna septembrie s-ar putea să cheltui mai mult decît îmi pot permite (ceea ce e perfect justificabil, dacă dau banii pe tot felul de „experimente" tipărite!), iar de la cel chinezesc că mă voi bucura ca un copil de venirea toamnei, „de parcă aş păstra în amintire emoţia primei zile de şcoală" (din nou justificabil – fără bani, ce altceva să fac decît să mă plimb pe străzi şi să colectez castane?).

Karma mi-a demonstrat în mai puţin de o jumătate de oră că se poate „citi" în orice: în bobi, în stele, în mîzgălelile pe care le facem atunci cînd vorbim la telefon, pentru că ele „sînt proiecţii fizice ale unor dorinţe adesea ascunse", în ochi („Aveţi ochii ieşiţi din orbite? Vă caracterizează o voinţă de fier şi nu vă place să fiţi întrerupt sau contrazis."), în vise („Dacă visaţi cuie înseamnă că vă puteţi simţi «bătuţi în cuie», semn al unei situaţii care stagnează, dar şi că e posibil să fi rămas peste zi cu tricoul prins în ceva cum ar fi o clanţă!") şi în nori! Ei bine, pentru nori e o „tehnică" specială: trebuie să ieşiţi din casă, să priviţi cerul, după care să închideţi ochii; cînd îi deschideţi iar, culoarea primului nor pe care vi se opreşte privirea are un mesaj – dacă e roz, vă aşteaptă o nouă relaţie sentimentală, dacă e albastră, veţi avea succes în afaceri, dacă e verzuie înseamnă fericire, iubire, bogăţie, iar dacă e neagră... eu, care nu sînt o „specialistă", zic să vă luaţi umbrela!

Pe lîngă articolele despre ghiceli, descîntece şi alte blesteme, *Karma* este într-un permanent dialog cu cititorii săi. „Magiciana" redacţiei răspunde scrisorilor şi e-mail-urilor, prezice viitorul, are viziuni (pe unul care îşi căuta perechea potrivită l-a sfătuit ca aşternuturile din patul în care doarme să fie albastre sau verzi) şi, cînd e depăşită de situaţie, apelează la divinitate care cînd e Universul, cînd Maica Domnului sau, pur şi simplu, trimite oamenii la Mănăstirea Cocoşu să se roage ori, după caz, la doctor ca să se opereze de hernie. Un alt „specialist" descifrează visele cititorilor. De exemplu, Andreea din Constanţa a avut următorul vis: „L-am visat pe Hienă de la Animal X cum încerca să mă sărute, numai că eu l-am refuzat şi i-am spus că am un prieten". Nu vă zic ce semnificaţie are visul Andreei. Sînt convinsă însă că doar cei născuţi sub semnul Cîinelui vor putea să se prindă şi singuri. **(A. P.)**

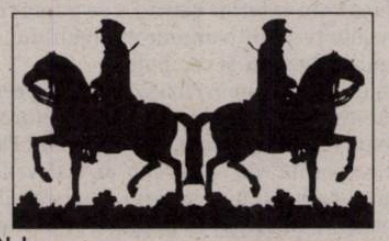

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Către Consiliul de Onoare al Uniunii Scriitorilor

Stimaţi membri ai Consiliului de Onoare al Uniunii Scriitorilor, vă solicit azi un efort de atenţie confraternă pentru judecarea unei fapte a cărei gravitate cred că nu o veţi trata cu indiferenţă:

În *România literară* nr. 35/2006, Mircea Mihăieş a reluat dintr-un interviu al Oanei Orlea acordat revistei mondene *Elle,* acuzaţia conform căreia aş fi scris în 1952 un articol în *Scînteia Tineretului* prin care – susţinea dînsul – îi „pavam acesteia drumul spre închisoare". Textul lui M.M. avea un aiuritor sentiment triumfal, o bucurie a demascării mele de o vulgaritate care se înscria în actuala stilistică a delaţiunii isterice şi aistorice. Autorul dădea răcnet de satisfacţie descoperind că în urmă cu 55 de ani, cum ar veni ca ieri, R.C. a fost pavatorul unui drum spre închisoare pentru o elevă înfierată, în limbajul epocii, ca reacţionară şi cosmopolită.

Am precizat imediat, calm, că era imposibil să fi scris eu acel denunţ, explicam sobru de ce, şi în următoarele trei zile, la Biblioteca Academiei, s-a găsit în colecţia ziarului respectiv, articolul despre care O.O. zicea „că-şi aduce foarte bine aminte", pînă la titlu şi semnătura mea. Articolul descoperit (datat 30 noiembrie 1951!) avea alt titlu şi era semnat de patru colege din liceul unde învăţa acea „prinţesă a dolarilor". *Evenimentul zilei* – cu un supratitlu pe care nu l-am visat în cei 75 de ani de viaţă: „Radu Cosaşu nevinovat" – şi apoi *România literară* au publicat facsimilul cu cele 4 semnături ale turnătoarelor de serviciu. Nu-mi aduc aminte ca, după '89, în presa noastră literară, o diatribă să fie spulberată în 72 de ore şi să nu mai rămînă din ea decît o infamie.

Am aşteptat – cu o naivitate care, desigur, nu aparţine inocenţei de mult străine scrisului meu – reacţia lui M.M. la această covîrşitoare dovadă a iresponsabilei sale grabe în a colporta amintirile total inexacte ale scriitoarei O.O. Nu ascund că am dus naivitatea mea pînă la benigna perversitate de a lua din bibliotecă *De veghe în oglindă* (Editura Cartea Românească, 1988!), citind şi contemplînd ore întregi splendorile de acolo. Dacă pentru cei cîţiva cu care în acele zile am discutat cazul, enigma era acel *trou noir* din memoria O.O., pentru mine misterul, de ani şi ani, rămîne cum de un scriitor de talia lui M.M., capabil să vibreze ca nimeni altul, la noi, cel puţin, la jurnalele lui Gide, Pavese sau Radu Petrescu, să se degradeze, să se desfigureze, săptămînal, în logica monotonă şi stilistica destrăbălată a unor pamflete anticomuniste scrise (după o definiţie perfectă a lui Michnik) cu „logica şi topica urii comuniste". Mi s-a rîs nu o dată în faţă şi la telefon: „Lasă-l în pace... Nu ştii că a înnebunit?". Nu o cred nici azi – şi oricum, chiar cînd a scris „o infecţie" ca aceea privitoare la „torţionarul ideologic Ianoşi din anii '50", am avut respectul faţă de el şi faţă de mine, faţă de amîndoi – căci de atîtea ori ne-am bucurat de ceea ce scriam şi unul, şi altul... – să subliniez că involuţia lui literară este pentru mine stupefiantă. Nu trebuie să fi abisal ca să înţelegi că de cînd mi-am exprimat în scris această stupefacţie – între respect şi regret – ura eseistului s-a declanşat prompt, transparent şi fără inteligenţă.

Reacţia lui M.M. nu a fost de natură să-mi scadă glicemia, crescută – recunosc – atît de îngrijorător încît mi-a trecut prin minte gîndul normal de a-i da în judecată pe ambii mei defăimători, cerîndu-le daune la un nivel care să-mi asigure o bătrîneţe liniştită... Neruşinarea cu care M.M. şi-a prezentat „scuzele de rigoare" mă sileşte însă a renunţa la orice gînd care riscă să fie ori derizoriu, ori prea vesel. Cu documentul celor 4 semnături sub ochi, M.M. a înţeles să aibă ca rigoare tot ura irepresibilă, permanent gonflabilă. Ca atare, scuzele sale, fără urma vreunei remuşcări, au fost imediat însoţite de o justificare a acelei „oarecari uşurinţe" cu care a creditat memoria dnei O.O. El a dat tot atîta credit acelui fals cît dovezii care-l spulberă! Cu o uşurinţă nu oarecare, ci întru totul prostească, nevinovăţia acuzatului este tratată la fel ca aiureala iresponsabilă a acuzatoarei. Lui M.M. nu i se taie respiraţia frazei; el ne explică de ce, cu o logică de Beria: chiar dacă nu a scris acel articol, R.C. l-ar fi putut scrie, în urmă cu 55 de ani! Textual: „...am pe retină imaginea unor contribuţii ale lui R.C. din anii '50 care nu făceau cu totul implauzibilă paternitatea unui astfel de articol". Nu ştiu ce are pe retină, dar pe hîrtie a rămas entuziasmul său la vigoarea cu care „pavatorul" şi-a denunţat păcătoşeniile publicistice din anii '50. Cred că e mai plauzibilă afirmaţia lui M.M. înscrisă pe coperta a 4-a a *Logicii* mele: „Rareori autodenunţul, în literatura română, a mers atît de departe". *(Logica,* Editura Fundaţiei PRO, 2004) Şi cum nici o mizerie nu e desăvîrşită dacă nu ajunge la laşitate, cu aceeaşi rigoare se emite „speranţa", da, speranţa, că „O.O. îşi va recunoaşte eroarea"...! „Sau – acest «sau» fiind culmea speranţei curat-murdare – ca O.O. să aducă argumentele incontestabile că nu a făcut afirmaţia fără acoperire".

Dacă există ceva incontestabil în scrisul lui M.M. este prezenţa unui nepotolit Javert. Noroc că nu am fost şi nu voi fi vreodată un Jean Valjean. M.M. se găseşte în acea stare morală care nu-i permite să se recunoască în săvîrşirea unor infamii. După ce am supravieţuit urii de clasă, urii de rasă, vom trăi în breasla noastră rigorile unei uri literare? Vă solicit – refuzînd scuzele lui – convocarea unei şedinţe a Consiliului de Onoare pentru a discuta acest caz de degradare morală. În aşteptarea deciziei dvs., citesc cartea lui M.M. despre Leonard Cohen.

E foarte frumoasă. Mirarea mea – oricîte ştiu despre ruptura dintre caracter şi talent – rămîne necurmată.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Jegoşii care ne vînd maşini

Mărturisesc că mă uit după maşini pe stradă. Şi merg chiar cu mîinile şi vorbele mai departe. Cînd am timp, ajung chiar în patul lor, reprezentanţa, dealer-ul, franciza, showroom-ul. Cert este că pun botul la vrăjile de la televizor... 8999 incluse toate taxele, 10.000, 12.000, incluse toate taxele şi cu aer condiţionat, şi cu ABS, şi cu Radio CD. Am umblat şi la VW, şi la Citroën, şi la Toyota, şi la Seat, şi la Skoda, şi la Chevrolet, şi la Renault, şi la Peugeot. Dragoste la prima vedere nu am mai văzut, ca atunci cînd mi s-a întîmplat cu Peugeotul 206-307. Şi dacă e să merg şi să-mi spun totuşi ce mi-aş lua, aş spune că nu mi-aş lua decît nimic, pe locul întîi. Pe locul doi, o Toyota ce se duce la 13.000 cu şmecherii minime. Pe locul trei, un Opel ce ar trebui să vină prin decembrie. În rest, nimic. Bun, să mă duc şi în sus spre Mercedes, BMW? Să mă duc, dar tot nu găsesc ceva să-mi placă. Sigur, superconfort, dar în rest o măgăoaie cu care nu mă identific. Volvo mi-a plăcut de cînd eram mic. Acum, cînd îl privesc, mă gîndesc să-mi aştept bătrîneţea, poate o să-mi mai aducă ceva din senzaţia pe care o aveam pe vremuri: mîndrie că-mi place aşa ceva. Dar, parcă nu borfeturile astea de gînduri le-aş înşira pe funie. Nu, ceea ce este nemaipomenit este ochiul de peşte prăjit al dealer-ului. Nu-ţi vine să crezi ce tîmpiţi vînd maşini. Indiferent de marcă. Cretinii cu ochi de peşte nici nu te privesc. Nu, tu eşti un ţigan de pe stradă pe care te pot înlocui oricînd cu alt ţigan. Idioţii nu ştiu să se poarte cu sine, darmite cu tine. Plini de fiţe în cap, îşi dau măsura prostiei purtîndu-se besmetic cu tine. Nu, tu nu contezi, deşi i-ai intrat în magazin. Clar asta. De cele mai multe ori vorbesc pe telefoane exact cînd tu vrei să-i întrebi ceva. Şi nu se pot opri din telefonie. Apoi, nu salută. Apoi, încep să înşire cifre şi litere. Dar nu înşiră cu virgulă, nu, turuie fără încetare vreun minut. Nu te dumireşti decît că în dotarea standard e un canci, în rest nişte prostii cu care nici nu poţi porni la drum. Orice ofertă, orice ai face, pute a minciună. La Citroën m-a luat un cretin şi mi-a zis: „Mata, ce faci, cumperi oferta sau maşina?" Şi ca să mă umilească a început tembelul să-mi contrazică reclama pe care firma lui şi-o făcea pe televizor de luni în şir. Incredibil. Iar maşina de la 9000 a ajuns uşor la 12.000 de euro. Bă, dar cine i-a pus să vorbească cu clienţii pe aceşti papagali? Dar dacă zic doar de Citroën e ca şi cum aia de la Citroën ar zice că am ceva cu maşina lor, iar ceilalţi de la celelalte reprezentanţe şi-ar zice că n-au, tată, nici un cusur. Fals, sînt o apă şi un pămînt. Şi VW, Seat, Skoda, Renault, Mercedes, BMW. Se uită la tine ca la gîndaci. De ce dracu' ai cumpăra de la ei? De ce dracu' să le dai bani acestor coate-goale unşi cu zahăr ars? Ei ce înţeleg din viaţa lor, dacă nici să te cumpere nu-s în stare? Din gura lor ca moara ieşi mai bou decît ai intrat şi mai fără chef decît te-ai născut. Cînd te întreabă ca nişte maimuţe: „Ce doriţi?", îţi spun de fapt: „Ieşi în gura mă-tii afară!". Nu, nu mai cred ca pe vremea cînd iubeam Volvo că o carte le-ar subţia creierul acestor inşi, nu, eu cred ca Brucan că, după generaţia mea care trebuie să moară, trebuie să moară şi generaţia acestor fără creier, ca să apară o generaţie cu chef de viaţă. Deci, sînt obligat la reîncarnare ca să-mi placă o maşină. De la preţ, la reclamă, componente de bază şi vînzător.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Calpuzanii

S-au strîns iarăşi acolo pe malul apei, unde rîul face o cotitură. Copacii şi tufişurile ascund bine insuliţa inundată în zilele ploioase, dar adăpost bun în zilele sufocate de căldura verii. Şi-au pus căruţele în rînd, să se ferească de furia soarelui, au dat drumul cailor, iar ei, calpuzanii, şi-au dat jos toate sculele, au aprins focul şi s-au apucat de lucru. Tocmai primiseră 400 de taleri de argint, tot unul şi unul, şi promiseseră să-i înmulţească şi să-i sporească.

Iovan sîrbul sosise de la Dii, trimis fiind de către Emin aga să „cumpere vite de la neguţătorii de aici din ţară", dar ajuns în Valea Aninilor din judeţul Teleorman dă peste Gheorghe. „Amăgindu-l" cu vorbe, Gheorghe îi zise că ce vite, n-ar fi mai bine să se îmbogăţească şi încă repede, „că ştie el nişte ţigani zlătari, carii pot să facă dintr-un leu doi". Şi uite aşa, lăsîndu-se purtat de mirajul bogăţiei, în loc să cumpere vite, dădu banii pe mîna ţiganilor cu speranţa că a doua zi va primi 800 de taleri de argint. Ce de bănet! Îi va ajunge şi pentru vite şi pentru multe altele şi tot îi va rămîne. Toată noaptea visă la toate acestea, toată noaptea jindui şi se perpeli, aşteptînd ivirea zorilor.

Calpuzanii se apucară să topească plumbul, să-l toarne în forme numai de ei ştiute, să şlefuiască apoi monedele obţinute, să refacă cu grijă şi migală fiecare detaliu, fiecare semn, fiecare linie. Lucrară toată noaptea şi dimineaţa îi întinseră negustorului 800 de taleri de plumb frumoşi şi atît de asemănători cu arginţii că nici lui Iovcea nu-i venea să creadă şi-ntrebă de nu era de rău strălucirea puternică, de nu cumva s-ar fi prins cineva că nu erau tocmai taleri de argint curat, de n-ar fi atras asupra sa pedeapsa domnească. Calpuzanii avură pe dată răspuns la îndoielile sale şi-l sfătuiră „să-i îngroape în patruzeci de zile, ca să-i dreagă". Abia plecă Iovan, numărînd şi socotind bănetul ce-i picase peste noapte, că ei, calpuzanii, împărţiră adevăraţii arginţi, ridicară corturile şi trecură în alt judeţ pentru a li se pierde urma şi-a petrece în chefuri şi sastiseli.

La prima plată, lucrurile atît se complicară... Iovan descoperi că fusese înşelat, stăpînul îi ceru banii sau vitele pentru care îi luă copiii şi soţia, deveniţi robi pentru datorii, Gheorghe dispăru peste noapte, iar el, ogar înfricoşat, alergă din judeţ în judeţ în căutarea ţiganilor, oprindu-se la fiecare şatră, învinuind orice bulibaşă întîlnit, ducînd în fiare la isprăvnicat orice ţigan obraznic. Şi, într-o zi, apărură şi zlătarii lui care luară drumul temniţei.

Pravilele împărăteşti, la cartea 60, titlul 60, glăsuiesc astfel: „cel ce face monedă mincinoasă, împreună cu cei ce le vor fi într-ajutor sau lucrători să li se taie mîinile". La titlul 44 se precizează: „cel ce cu vicleşug va vinde sau va cumpăra bani de cositor sau de plumb, tot asemenea să se pedepsească". Calpuzani şi complici sînt aşadar aspru pedepsiţi, dar prieteşugurile şi mai ales „obrazul" împricinatului dictează legea într-o societate a ierarhiilor de tot felul. Înainte de a fi judecaţi şi de a se pronunţa o sentinţă, la 2 iulie 1795, doi dintre calpuzani pieriseră deja în temniţă, bolnavi de boala lingorii, iar ceilalţi, eliberaţi din cauza aceleiaşi boli, îşi vor fi sfîrşit zilele undeva într-un cort, pe malul unei ape, privind cum plumbul fierbinte se amestecă cu argintul sub forma unei monede cît mai aproape de perfecţiune. Iovan, complice şi infractor, scapă ca prin urechile acului de osînda ce după pravilă i s-ar fi cuvenit, adică tăierea mîinilor. Prieteşugului dintre stăpînul banilor, Emin aga, şi vodă Moruzi schimbă verdictul: „şi după rugăciunea prietenului nostru Emin aga otuzbiroglu, iată că nu numai s-au iertat sîrbul de osînda ce i se cuvenea a-şi lua, ci însă şi acei taleri 360 (suma recuperată de la calpuzani – *n.n.)* i s-au dat în mîna lui, a se uşura din datoria aceasta". „Fii sănătos" îi urează în finalul sentinţei Vodă prea dornicului de bogăţii şi naivului Iovan.

Calpuzanii de ieri, falsificatorii de azi n-au fost şi nu sînt prea înfricoşaţi de pedepse atunci cînd argintul atît de dorit poate fi obţinut nu trudind cu braţele, ci folosind isteţimea şi iscusinţa în încercarea de a fabrica originalul în copii infinite.

libertatea de impresie

Toamna între maşini paralele

Am multe frunze galbene pe parbriz... De la copacii de pe Kiseleff. Vine toamna, în timp ce noi stăm la o coadă nesfîrşită de maşini din Piaţa Victoriei către Piaţa Revoluţiei. Cerul întunecat în mijloc şi senin în zare aduce a ploaie. Pe altă bandă, o cucoană blondă (prin luna septembrie), zace plictisită într-un Z3. Bate darabana cu unghiile lungi şi mov în rama portierei. În faţa ei, o Dacie-papuc tremură la ralanti, cu tablele curgînd, plină de sîrme şi obiecte mizerabile, cu trei oameni aşezaţi peste ele, doi bărbaţi şi o femeie cu basma. E un frigider „Fram" acolo. Frigiderul copilăriei, de mult uitat, cu clanţa lui mare şi rotunjimi de automobil Wartburg. Peste şi pe sub „Fram" sînt arcuri, scaune şi saltele. Nu e clar dacă oamenii se mută sau adună fier vechi (şi orice altceva?). Mai degrabă ultima variantă. Z3-ul cucoanei va ajunge şi el, la un moment dat, tot aşa, un hîrb. Deocamdată luceşte plin de nervi şi cai-putere, obligat de împrejurări să-i ţină în frîu. Vine toamna, şi noi ne plictisim în maşini. Individul în cămaşă albastră din Fordul Mondeo de alături îşi aprinde o ţigară. Mai avansăm cîţiva metri. În dreptul meu ajunge o bruneţică ciufulită într-o Mazdă mică. Are un radio cu ecran roşu. Îmi surprinde o clipă privirea şi mă trezesc, nici mai mult, nici mai puţin, că scoate limba la mine. Tot roşie. Şi ea se plictiseşte. Mă fac mic în scaunul meu, cu privirea ţintă înainte, ca şi cum n-aş fi văzut nimic. Steagurile de la hotelul nou, pe colţ cu prelungirea Dacia (bulevardul celor două closete) flutură a toamnă. O fată cu mijlocul gol traversează strada. E bronzată şi are gropiţe în şale. E îmbrăcată de parcă n-ar vrea să se despartă de vară. În curînd însă, va veni vremea doamnelor cu fuste lungi şi umbrele, vor dispărea genunchii şi buricele, vor veni culorile pastelate, galbenul de octombrie şi trotuare ude de ploaie. La radio e un cîntec romantic – Juliette Greco. O altă amintire din copilărie. Ca şi „Fram"-ul. De ce e toamna plăcută şi tristă, în acelaşi timp? Cineva mai în vîrstă mi-a spus odată că toamna e o perioadă cînd orice e încă posibil, luminoasă şi blîndă, plină de struguri, pepeni şi prune. Dar, spre deosebire de mai cruda primăvară, care promite vara, toamna aduce cu ea perspectiva iernii, cînd totul îngheaţă şi devine cristal. De asta e tristă. Picături mari se împrăştie pe parbriz. O stropeală rară din norul cel negru din mijlocul cerului. Omul cu cămaşa albastră a terminat ţigarea. Deschide geamul şi bate aerul cu mîna să iasă fumul. Nu se mai vede nici Z3-ul şi nici *papucul* cu fier vechi şi ruginit. Nu-i mai zăresc nici în oglinzi. Probabil sînt mai în faţă, după duba albă cu număr de Satu Mare. La începutul Căii Victoriei, şoferul ei era agitat şi încerca tot felul de manevre ca să treacă mai în faţă. Acum s-a liniştit (în centrul Bucureştiului, chiar şi unul care conduce dubă ajunge să constate că mai trebuie şi să stea). Ne apropiem de Piaţa Revoluţiei, metru cu metru. Ce frumos ar putea să fie Bucureştiul dacă ar fi frumos. Mai ales toamna. Se întrevede Piaţa. O mare de maşini şi autobuze ondulate de fumul gazelor de eşapament. Un adevărat deşert pentru pietoni. Era mai bine la şosea. La frunzele galbene ale toamnei, care iată, vine de fiecare dată, nedezmînţit, în aceeaşi perioadă a anului, adică tocmai toamna, în ciuda încălzirii globale care topeşte în fiecare an o suprafaţă de gheaţă cît Texasul. Probabil că blonda din Z3 ar întreba dacă în Texas e gheaţă. E cel mult toamnă, stimată doamnă!

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

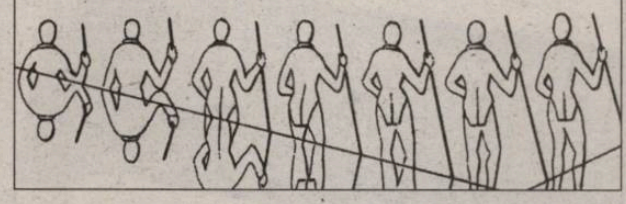

Flori sălbatice şi manele soft

Provincia neaoşă, mai ales în zonele de cîmpie, nu se remarcă, în general, prin nimic spectaculos; ba din contră, printr-o senzaţie înecăcioasă de prăfuit şi monoton. Rar găseşti un colţ care să ţi se pară special, şi cu care să simţi că ai niscaiva afinităţi. Mai ales dacă eşti orăşean prin excelenţă, sensibil mai curînd la şuierul maşinilor în trombă decît la cel al vîntului prin frunze; şi adormind mai dulce în agitaţia străzii decît în liniştea cîmpului.

Totuşi, cu ocazia unui reportaj într-un oraş de provincie (al cărui nume nu-l mai dau, ca să nu se mai simtă nimeni jignit precum doamna din Jimbolia), am găsit, din pură întîmplare, un loc care să-mi contrazică prejudecăţile citadine: o curte cu flori (a uneia din casele vizitate). Nu i-aş spune frumoasă, nici măcar îngrijită sau organizată după vreun principiu grădinăresc. Era sălbatică, florile creşteau libere, după bunul lor plac, nu ştiu dacă fuseseră alese special, iar alăturarea lor era şi ea aleatorie: aerul de libertate se pare că le priise, pentru că erau uriaşe, şi semeţe, sfidînd, într-o nepăsare îndrăzneaţă, orice ordine. Printre ele nu prea aveai loc să treci, decît, eventual, luînd-o prin urzici: aţi ghicit, locul semăna puţin cu cel pe care trebuia să-l parcurgi – şi să te lupţi cu el – pînă să ajungi la Castelul Frumoasei din Pădurea Adormită, după ce cunoscuta vrăjitoare îşi băgase nasul şi-l făcuse (aproape) inaccesibil. Dincolo de grădina îndrăzneaţă, evident, nu era nici o prinţesă adormită (cel puţin la prima vedere). Erau doar o cişmea, un WC în curte, care nici măcar nu se închidea bine, şi în imediata apropiere a căruia un porc grohăia pe limba lui; o puzderie de găini, care intrau, libere şi ele, pe teritoriul florilor, cu mici întreruperi din partea unei gospodine, de genul celei din *Zdreanţă*, care venea să le uşuiască din cînd în cînd; şi, rar, o mîţă cu privire pătrunzătoare şi un cîine jumulit, în tranzit amîndoi.

Restul oraşului nu avea, cu siguranţă, nimic idilic. Oamenii erau indiferenţi, şi posibil interesaţi de tine doar dacă le ofereai ceva: o poveste senzaţională sau, presupun, un avantaj material. Uneori, îi simţeai chiar violenţi în apucături, fără s-o arate direct şi fără să le faci nimic. Mulţi dintre ei erau ascultători de manele, despre care o fată din zonă mi-a explicat că pot exprima sentimente „curate", şi că nu toate sînt vulgare. Există şi manele „de bine", am aflat de la ea, care nu supără pe nimeni cu nimic. Drept mostră mi-a pus una pe telefon, cîntată de Adrian Copilu Minune: aşa „curată" era şi mai hidoasă, prin evidenta inadecvare şi aspiraţiile (nereuşite) spre genul muzicii – să zicem – uşoare.

Idile de tip manea puteai trăi şi pe viu, odată ce te încumetai să te mişti prin zonă: era suficient să te deplasezi cu maxi-taxi-ul. Şoferul, un puşti şi atît, plin de coşuri, era un fel de vedetă locală: în spatele lui i se afla prietena, liceeana tipică, cu coadă, şi fără vreo trăsătură distinctivă. Ca s-o impresioneze, cocoşelul pe patru roţi îşi trata oarecum de sus pasagerii, răspunzîndu-le greu la întrebări, luîndu-le tarife diferenţiate şi vorbind cu ei în timp ce alte cîteva persoane îl pisau pe omniprezentul mobil. (E drept că în acelaşi maxi-taxi, dacă te concentrai, puteai auzi şi conversaţii mai profunde, de astă dată între femei, dintre care două despre operaţii şi morfină, una purtată chiar în engleză – precum şi comentariile de pe margine ale celor care înţelegeau limba lui Shakespeare). Oricum, era mai bine aşa, pentru că varianta cealaltă de deplasare locală era autostopul, iar feţele celor care ţi-o ofereau treceau, deja, în cealaltă categorie de manele: *hard* şi *XXL*. Şi aşa, de la poezia frustă a florilor semisălbatice, uitate în libertatea lor, la prozaismul ieftin al culturii de tip manea, tot acolo ajungem: la iremediabila, şi inegala, deci mereu surprinzătoarea, Românie profundă de cîmpie.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

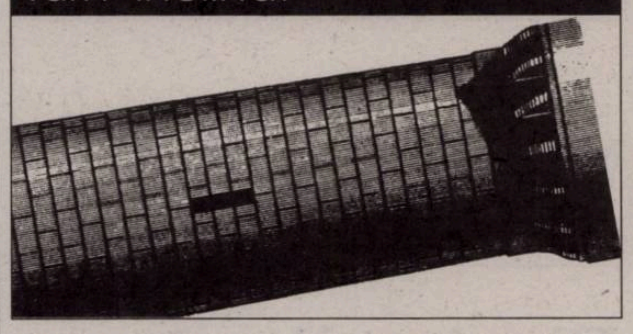

Imperativ

Reflectez de mult asupra creştin-democraţiei, marea absentă din arena publică a „noii" Românii. De ce nu a inspirat creştinismul o acţiune politică asumată de electorat? Nu susţinem, într-o difuză vulgată, că „ne-am născut creştini"? Nu avem orgoliul (inocent) de a ne lăuda cu religiozitatea acestui neam, ca semn că relaţia cu Dumnezeu ne întemeiază identitatea colectivă şi marchează destinul fiecărui român, fie acesta om de rînd, lider vremelnic, slujitor al altarului sau al culturii naţionale? Da, de multe ori da. Avem şi noi, ca orice popor care a primit Evanghelia, un mesianism rezidual. Ni se pare, în ceasurile bune sau rele, că putem conta pe sentimentul alecţiunii. Cum se explică, atunci, lipsa unei doctrine politice şi a unui proiect de societate care să celebreze spiritul Revelaţiei fără să cadă în parodia populistă a Maglavitului, fără să se opună modernităţii (parţial neconsumate) sau „Europei" în care – după cîtă muncă irosită! – sîntem finalmente „integraţi"?

O primă explicaţie stă – cred – în chiar faptul că nu am depăşit modernitatea. Nu trăim apusul Iluminismului, aşa cum se întîmplă în democraţiile centenare ale Occidentului. Democraţia a răsărit înainte de comunism şi a fost distrusă pe durata dictaturii roşii, iar ce avem de 16 ani încoace e mai curînd „original" decît autentic. Dacă am fi bifat febrilitatea anticlericală, bătăliile pentru laicitate sau dacă am fi asumat deja revoltele mentale postbelice, am fi fost, poate, mai receptivi la înţelepciunea perenă a Tradiţiei. Din cauza parantezei totalitare, noi preluăm însă anacronicele programe „transgresive" ale anilor '60, ceea ce explică pe undeva atmosfera năucitoare în care ne mişcăm.

Aş mai nota un motiv: acela că Biserica majoritară nu s-a despovărat de colaborarea unora dintre *feţele* sale cu regimul comunist. Creştin-democraţia nu poate înflori decît într-un Stat liber, care adăposteşte, fără imixtiuni sau condiţionări financiare, o Biserică liberă. Cîtă vreme nu se legiferează despărţirea principială dintre Biserică şi Stat, nu vom scăpa de era şantajului reciproc. În loc să colaboreze spre binele comun al naţiunii, cele două entităţi vor susţine, ca nişte cîrje, „omul bolnav" al societăţii noastre dezbinate, contraselective şi demotivate. O Biserică aservită Statului (prin dosare de Securitate, salarii pentru cler sau fonduri pentru întreţinerea lăcaşurilor) nu-şi poate exercita vocaţia de a corija, prin judecăţi de autoritate spirituală, nici mediocritatea clasei politice, nici legăturile mafiote ale cleptocraţiei, ca să nu mai vorbim de nedreapta polarizare a resurselor de care această ţară continuă să dispună.

E cert că există ierarhi care-i privesc cu ochi răi pe adepţii purificării prin intermediul publicării dosarelor de Securitate. Li se pare că noi nu ştim să iertăm, că veştejim geniul Ortodoxiei sau că subapreciem „daunele" adevărului scos din „context". Ei nu pricep că miza acestui proces vizează şansa ca BOR să devină arbitrul profetic al unei societăţi reconciliate, dar mai ales instanţa morală a unei vieţi publice orientate către serviciul comunitar, în detrimentul politicianismului tribal, la adăpostul căruia se dezvoltă corupţia, duplicitatea şi abuzul.

Dacă BOR îşi va dobîndi autonomia, exersîndu-şi funcţia critică, atunci „nişa" electorală a creştin-democraţiei se va legitima în sînul elitelor, generînd elite şi schimbînd, treptat, standardele „recunoaşterii" oricărui politician demn de vot. E realmente anormal că PPE – cea mai vastă familie politică din Parlamentul European – nu are deocamdată un partener plauzibil în România. Această carenţă nu poate fi rezolvată prin declaraţii de conjunctură, ci numai prin efortul creator de a redesena instituţiile, astfel încît actorii scenei politice să joace alte roluri, sub cupola unui nou contract social. România nu va profita de etapa europeană, atîta vreme cît Biserica Ortodoxă se va complace în ambiguităţile „tranziţiei". Pentru ca 2007 să devină o dată majoră, e imperativ ca asanarea politicii să primească binecuvîntarea unei Biserici eliberate de lestul demonic al vechiului regim.

Mirel BĂNICĂ

Ordinea kitsch

Dacă Adevărul este întotdeauna frumos, frumuseţea nu este întotdeauna adevărată" – Paul Evdochimov, *Arta icoanei*

A scrie despre kitsch-ul religios contemporan este un exerciţiu dificil şi necesar. Necesar, pentru a arăta că putem lua act faţă de barbaria destructurantă a kitsch-ului, printr-o tentativă de definire şi explicare a acestuia. Dificil, pentru că practica a arătat că cei ce „luptă" împotriva kitsch-ului, religios sau nu, se adresează de regulă unui public rafinat, mai puţin predispus în a fi afectat de maladia kitsch-ului. Cel mult se pot semnala problemele existente, dar este imposibil să se furnizeze o soluţie, dacă nu pentru eradicarea lui, cel puţin pentru stoparea vitezei sale de răspîndire. Kitsch-ul este un concept universal, permanent, prezent în toate ţările şi culturile, legat de un raport particular al omului cu modernitatea. O atitudine „spirituală" universală – am putea spune fără teamă de a greşi – de unde şi dificultatea de a-l circumscrie eficient.

Imposibila definiţie

De-a lungul vremii, au fost propuse nenumărate definiţii ale kitsch-ului, cel ce se manifestă nu doar în arta religioasă, ci şi în existenţa cotidiană. Ştefan Cazimir, într-o carte dedicată lui I.L.Caragiale, crede că numitorul comun al tuturor înfăţişărilor kitsch-ului îl reprezintă tendinţa de uniformizare, de „entropizare" a lumii. Utilizat în acest contex, termenul de *entropie* este foarte apropiat de cel utilizat în fizica termodinamică: tendinţa omogenizării componentelor unui sistem prin anularea spontană a diferenţelor de temperatură. Trăim într-o civilizaţie „călduţă", unde autenticul, spart în mii de bucăţi, se amestecă aleatoriu cu creaţia mecanică şi imitaţia facilă, ajungîndu-se astfel rapid la anularea diferenţelor creatoare de sens ale existenţei.

Nu se poate separa proliferarea kitsch-ului, inclusiv în domeniul religios, de multiplicarea formelor imitative născute din tehnica industrială, legate de atavica dorinţă a omului de consum al artei, indiferent de extracţia sa socială. Esteticianul şi psihologul austriac Herman Broch semnalează un interesant paradox: modernitatea industrială a dat naştere kitsch-ului, dar odată cu trecerea timpului şi prin ştergerea memoriei artelor tradiţionale, kitsch-ul a devenit cheia de lectură a întregii societăţi. Motivul? Kitsch-ul a migrat din domeniul material în cel spiritual, devenind un principiu ordonator al vieţii omului european. Mai mult decît o categorie estetică sau sociologică, kitsch-ul a devenit un mod de viaţă.

Kitsch-ul lucrează eficient la toate nivelurile, căci el se adresează cu precădere non-conştientului. Rezultatul: o morală kitsch, în legătură cu „specia inferioară a convenţiei" – după cum afirmă esteticianul maghiar Istvan Hermann. Utilizînd o fericită formulă aparţinînd aceluiaşi Ştefan Cazimir, am putea defini deci kitsch-ul ca pe un „inventar al absenţei", ca pe o sumă de lipsuri: lipsă de personalitate, lipsă de adevăr, lipsă de caracter. Arta kitsch nu este altceva decît mediocritate camuflată, trufaşă şi plină de pretenţii. Ea nu mai ridică nici o problemă de interpretare, dînd naştere unui sentiment de confort spiritual, generator de plăceri estetice facile. Kitsch-ul este un revelator al „bolii de civilizaţie" de care suferă întreaga societate, fiind vorba de devalorizarea generală a acesteia, şi nu doar a anumitor valori constitutive, cum ar fi de pildă cele religioase.

Kitsch-ul religios

Din punct de vedere al gustului artistic, kitsch-ul religios nu constituie o excepţie de la regulă. El proliferează voios atît în rîndurile fidelilor din „primul cerc" al bisericii, dacă ne este permisă această expresie, preoţi şi credincioşi, cît şi a celor care o frecventează sporadic. Cu toate acestea, kitsch-ul religios prezintă cîteva trăsături specifice. În studiul *Kitsch-ul, arta fericirii,* Abraham A. Moles trasează o linie dreaptă între secularizarea accelerată a societăţii intrate în epoca modernă şi răspîndirea kitsch-ului religios în societăţile contemporane. Explicaţia furnizată de autor acestei „alianţe" se bazează în primul rînd pe extraordinara „eficacitate" a kitsch-ului şi a modului său virulent de propagare, favorizat de mijloacele tehnice avute la dispoziţie pentru a prolifera. Emoţia estetică resimţită în faţa unei opere de artă religioasă stă la baza producerii şi difuzării acesteia. Arta kitsch recuperează această emoţie firească în profitul său, încercînd să o adapteze gustului şi dorinţelor ascunse ale unui public cît mai larg. Pe nesimţite, kitsch-ul religios se transformă într-un „sistem estetic de comunicare" în masă – după cum spune Abraham Moles. Mulţimea începe să vorbească o nouă limbă, limba kitsch-ului. Dar oare cu ce preţ?

Kitsch-ul „creştin" (cu necesare ghilimele!) este cel mai bun indiciu al unei colosale *pierderi de substanţă teologică* fundamentală, creată şi decantată de-a lungul vremii şi care nu mai poate fi înlocuită atît de uşor, odată distrusă. „Icoanele" reprezentînd Chriştii încununaţi de spini, lăcrimînd pe etamină, sau Madonne patetice şi voluptuoase frîngîndu-şi disperate mîinile privind spre ceruri, total străine de spiritul Ortodoxiei, nu mai reprezintă de multă vreme „sarea pămîntului" în ochii celor puţini care doresc să ştie ce se petrece cu adevărat.

Să fim bine înţeleşi: nu dorim să amestecăm teologia cu exerciţiul estetic, facil moralizator! De fapt, orice tentativă de a scrie despre kitsch cere această necesară lămurire. Pe de o parte, ateii sau cei care pur şi simplu au cunoştinţe extrem de sumare de teologie (iar marea masă a credincioşilor ortodocşi nu excelează în domeniu din cauza lipsei minimei cateheze) nu pot remarca ce reprezintă această pierdere de substanţă teologică. Şi nici distanţa enormă ce există între arta religioasă veritabilă şi locul sacru pîrjolit de instalarea durabilă a kitsch-ului. Pe de altă parte, credincioşii şi o parte însemnată a preoţilor trăiesc într-o voioasă ignoranţă faţă de kitsch, pentru a nu spune că-l încurajează în mod direct. Ei se ridică, paradoxal, tocmai împotriva acelora care contestă baia de kitsch cu care s-au obişnuit. La un moment dat, kitsch-ul devine o formă de putere, diferitele sale forme de expresie ajungînd să se interconecteze malign. Prinşi în această teribilă ţesătură, orice contestaţie împotriva ordinii kitsch din arta religioasă este interpretată de „administratorii sacrului" ca o ofensă personală, trist celebra „trufia în sutană" reacţionînd prompt în aceste cazuri. Vă invit să faceţi o experienţă: intraţi într-o biserică ortodoxă unde se găsesc „icoane" *made in China* (nu va fi foarte greu să o găsiţi, din păcate) şi reclamaţi slujitorului altarului inadecvarea canonică a obiectului. Nu vă fie teamă de răspuns şi de modul în care el va fi furnizat. Doar aşa veţi înţelege mai bine gravitatea stării de fapt.

(va urma)

Surse

Ştefan Cazimir, *I.L. Caragiale faţă cu kitsch-ul*, Bucureşti, 1988

Herman Broch, *Quelques remarques à propos du kitsch*, Paris, 2001

Istvan, Herman, *Kitsch-ul, fenomen al pseudoartei* (trad. din limba maghiară de Gh. Fischer), Bucureşti, 1973

Paul Evdochimov, *Arta icoanei*, Bucureşti, 1992

Abraham Moles, *Le kitsch, art du bonheur*, Paris, 1971

Maurice Halbwachs, *Les cadres sociaux de la mémoire*, Paris, 1936

Christos Yannaras, *The "Unseemly Form"*, Athens, 1989

Teodor Baconsky, *Iacob şi îngerul – 45 de ipostaze ale faptului religios*, Bucureşti, 1996

Sambata, 30 septembrie, ora 19.00

CREATORUL DE TEATRU

de Thomas Bernhard

în româneşte de Alexandra Zoicaş

cu:

MARCEL IUREŞ, VALERIA SECIU

CONSTANTIN DRĂGĂNESCU

AFRODITA ANDRONE

VITALIE BANTAŞ

regia: Alexandru DABIJA

O ipocrizie, domnule. Şi tocmai de aceea este teatru. Interpretarea este o falsitate. Şi noi iubim falsităţile interpretate. Aşa mi-am scris eu comedia: ipocrit. Aşa o interpretăm: ipocrit. Aşa este receptată: ipocrit. Scriitorul este ipocrit. Actorii sunt ipocriţi. Şi spectatorii sunt şi ei ipocriţi. Şi totul la un loc este o întreagă absurditate. Să nu mai amintesc că e vorba de o perversitate care durează deja de mii de ani. Teatrul este o perversitate de mii de ani după care omenirea este înnebunită. Şi de aceea este atât de înnebunită după ea: pentru că este înnebunită după propria ei ipocrizie. Şi nicăieri altundeva nu poate fi ipocrizia mai mare şi mai fascinantă decât la teatru.

www.teatrulact.ro

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

TEATRUL ACT

ABB

DILEMA VECHE

Gândul

24 FUN

PORT.ro

www.onlinegaliery.ro

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Eficienţă culturală

Deşi nu face paradă cu asta, TVR 2 a devenit, de ceva vreme, un adevărat post cultural de televiziune. I-a lăsat pe alţii să o declare, iar el a construit în această direcţie, încet şi sigur. Fără „tradiţii“ şi folclorisme mai mult sau mai puţin de artizanat, fără talk-show-uri docte, dar de fapt extrem de plicticoase, fără să ne furnizeze poze ridicole de cultură cu „C“ mare. De ceva vreme, cele mai bune filme, de autor, se văd la TVR 2 (ultima dată, săptămîna trecută, am revăzut un Tarantino – *Reservoir Dogs*). Tot aici sînt şi seriale valoroase – am putut urmări *Decalogul* lui Kieslowski, acum se difuzează *Maestrul şi Margareta* după Bulgakov.

Dar unde a cîştigat TVR 2 pariul cu televiziunea de calitate şi, prin urmare, cultura, este la capitolul producţiilor proprii. Ideea e simplă: educaţia la televizor şi cultura sînt mult mai eficiente atunci cînd sînt implicite, cînd sînt livrate prin calitatea actului televizual. Emisiunile de pe TVR 2 sînt, în majoritatea cazurilor, inteligente şi bine făcute. Mă refer, de exemplu, la excelentele reportaje din cadrul emisiunii *D'ale lui Mitică* (într-o vreme în care reportajul a cam dispărut de pe micile noastre ecrane), la ingeniozitatea celor de la *Planeta Moldova* care, sub aparenţa glumei, pun în discuţie tot felul de probleme serioase (cum se face televiziune la noi, identitatea noastră, politica noastră etc.) sau la eseurile experimentale prezentate sub titlul *Transfer*. Asta ca să dau cîteva exemple, din zone foarte diferite.

Tot o emisiune remarcabilă, pe TVR 2, este şi *Omul între soft şi moft* – produsă de Cornel Mihalache. Am observat că atunci cînd materialele sînt şi realizate de el, lucrurile stau chiar foarte bine. De exemplu, ultima ediţie, de duminica trecută, cea care-l avea ca protagonist pe Matei Vişniec, era interesantă şi atît, dar nu a avut sclipirea celei de cu o săptămînă înainte, cînd materialul era realizat chiar de Cornel Mihalache.

Reportajul de acum două săptămîni ni l-a prezentat pe Tanasie Lolescu, un ţăran din Hobiţa care, în 1953, a încercat să dea jos cu un tractor „Coloana infinitului“. Povestea omului, spusă calm, pe prispa casei, era însoţită în film – cu o tehnică a contrapunctului foarte bine condusă – de inserturi din jurnalele de actualităţi propagandistice ale vremii.

Lolescu era, pe atunci, secretar cu probleme organizatorice pe raion şi, cum se apropia Festivalul mondial al tineretului, „s-a pus problema să strîngem fonduri pentru festival şi a fost acţiunea de strîngere a fierului vechi“.

Povestirea este de-a dreptul halucinantă: „Primul secretar îmi zice: «Ce-ar fi, mă, să dăm jos *(aparte:* să mă scuze domnişoara), să dăm jos sula lu' Tătărăscu? Băi, Lolescule, să iei măsuri s-o dăm jos, să scotem bani de-acolo!».“ După ce a încercat fără succes să facă rost de un utilaj de la SOVROM, s-a dus la şcoala de tractorişti de la Vădeni (contrapunct cu jurnal de epocă, în care ni se arată tineri cu căciuli ţărăneşti pe cap şi care se uită admirativ la un tractor; vocea din *off* ne spune: „Una dintre primele şcoli de tractorişti. Fiorul începuturilor – de epocă, de viaţă, de mentalitate – transfigurează feţele acestor tineri, însoţeşte gesturile lor, le transformă în document istoric.“).

În fine, n-o mai lungesc. Fostul activist vorbeşte despre cum era văzut Brâncuşi de consătenii săi („cioplitoru' ăla în piatră care trăieşte la Paris şi a venit cu o franţuzoaică care mănîncă şerpi şi broaşte, cică“) şi ajunge să povestească, cu detaşare şi amuzament, cum a legat coloana cu lanţuri şi cum se poticnea tractorul s-o dărîme.

Şi, ca şi cum povestea de pînă atunci nu fusese de ajuns, omul mărturiseşte că, după ce a ieşit la pensie, s-a „ocupat puţin de situaţia lu' Brîncuşi“, care trebuie „sărbătorit de jos în sus“ (aşa cum bine a învăţat el din anii comunismului glorios) şi că, de altfel, el a constituit în Hobiţa, în 2001, „prima lojă masonică ţărănească din ţară şi din lume“. „Eu sînt venerabilul acestei loje“ – precizează, modest, Tanasie Lolescu.

Pe scurt, un reportaj realizat cu fineţe şi fără caricaturizări inutile. Şi care *face* mult mai multă cultură decît o duzină de talk-show-uri cu pretenţii.

Cosmin POPAN

Cu blogul la jurnalist

Am cerut cîte 1500 de semne de la trei jurnalişti rodaţi, pe un subiect cu contur promiţător în spaţiul web românesc: blogurile jurnalistice. Pentru că fenomenul e cu potenţial şi pentru că buricele degetelor îi mănîncă prin definiţie, solicitaţii s-au aşternut la mai mult şi-a ieşit în cele din urmă o anchetă cît tot spaţiul ce mi-a fost alocat. Pînă să le dăm replica, fugim repede peste Ocean şi spunem că primul webblog a fost citat pe un site normal de ştiri încă din 1998 şi că Yahoo! şi-a asigurat, în septembrie 2005, serviciile primului blogger pentru grupul său media. Îl cheamă Kevin Sites şi-a trecut înainte pe la CNN şi NBC. Despre tastat de dragul tastatului vs *jurnalism pe bune, motivaţii şi deontologii în blogurile jurnalistice să vorbim, prin urmare.*

Care este motivul pentru care mai ţineţi un blog pe lîngă rubrica de la gazetă?

Florin Dumitrescu *(B24FUN,* şi nu numai) – textier.blogspot.com

De la o vreme, resimţeam celebrul paradox al presei româneşti, care a generat deja o droaie de discuţii: cu cît societatea se democratizează, se emancipează, se europenizează mai mult, cu atît libertatea presei pare să se răstrîngă. Am suportat rigori mai degrabă economice decît politice, atunci cînd, în februarie, mi-a fost respins un articol despre Teo Peter, de către cinci publicaţii, pe motiv că „ştii, acum vine Valentine's Day şi dăm chestii mai relaxate“. Ce trebuia să fac? Să aştept Halloween-ul? Articolul mi-a intrat totuşi la un ziar; după aceea a fost preluat online în neştire şi a obţinut un rating de speriat. Dincolo de acest exemplu sînt dezvăluirile, dezvrăjirile, sînt de-tabuizările pe care am ambiţia să le practic, dar care incomodează instanţele conservatoare, ca să nu zic reacţionare, din media. Concluzia: un ziar e ceva minunat, un trust de presă e un ceva sublim, dar nu rareori pot fi inamicii informării, ai exprimării libere, ai traficului de opinii. Webul, în schimb, e spaţiul libertăţii celei mai neîngrădite. Iar blogul e un format la fix pentru jurnalistul de opinie. Mi-am pornit blogul ca o arhivă de articole publicate în alte părţi. Pe măsură ce au sporit acceptarea publică, interesul celorlalţi, reacţiile de un fel sau altul, am crescut şi eu cota de autonomie şi de originalitate a postărilor. Nu mi-am fixat un public anume. Am vizat anumite tematici (ciocnirea culturilor, cultură şi societate etc.). Demograficul mi-l fac *post factum*. Am mulţi cititori tineri şi foarte tineri, pentru că medium-ul este (încă) unul tineresc. Dar nu îmi modific specificul de dragul lor; îmi modulez cîteodată vocea, dau link-uri explicative acolo unde scriu prea erudit. Dar nu îmi propun să fiu mai simpatic decît sînt de obicei.

Ştefan Beldie *(Gazeta Sporturilor)* – beldie.blogspot.com

Blogul meu este un proiect iniţiat de ziar şi predat în grija editorială a lui Andrei Vochin. Aici, analizele mele au posibilitatea de a intra într-o dezbatere publică la care pot participa şi eu. Este important pentru ziarist să primească mereu un *feedback* la ceea ce publică. Se adresează tuturor celor care au curiozităţi legate de aspecte mai puţin dezbătute de presa sportivă a acestui moment, cum sînt, de exemplu, analizele pe care eu le realizez. Aşa cum multe televiziuni sau ziare au ales să acopere diverse nişe de interes public, aşa şi eu am decis să acopăr această nişă. Avantajul ţine de faptul că, dacă o televiziune acoperă o nişă dintr-un motiv economic, eu mi-o acopăr din pasiune pentru fotbal.

Cristian Manafu *(Campaign)* – manafu.blogspot.com

Obiectivele s-au schimbat de-a lungul timpului. Am avut două tentative încă din 2004-2005, însă nu am reuşit să fiu constant. Abia în decembrie anul trecut mi-am promis să îl actualizez aproape zilnic şi pînă acum m-am ţinut de cuvînt.

Pentru un jurnalist, un blog este un alt *tool* prin care se poate adresa atît cititorilor, cît şi celor despre care scrie. E o modalitate de a atrage atenţia asupra unor subiecte care îl interesează, multe care nu se încadrează în politica editorială a instituţiei media pentru care lucrează, sau a atrage atenţia anumitor personaje. Pentru un jurnalist specializat, este o sursă de idei ce pot veni de la cititori, dar mai mult de la posibili interlocutori.

Sînt blogurile româneşti o sursă credibilă de informaţie?

Florin Dumitrescu

Cititorii cer blogurilor mai mult opinie şi mai puţin ştire. Ceea ce – vedem acum – e totuşi greu de furnizat. Paradoxal, nu? Ani de zile i s-a reproşat jurnalistului român că nu e în stare să dea ştiri obiective, imparţiale, BBC-istice; că are veleităţi de analist şi porniri de comentator cişmigist. Acum iar nu e bine: cică „nu avem content“ pe partea de opinie. Normal: cititorii îi resping natural pe păreriştii care mestecă şi ei aceleaşi idei preconcepute primite de la „marii analişti ai neamului“. Oamenii caută puncte de vedere proaspete, necorupte, apropiate de interesele cetăţeanului. Blogurile jurnalistice, precum Hotnews sau Jurnalismonline, sînt administrate de profesionişti: profi de jurnalism, analişti media. Ei fac presă *citizen-oriented* nu din obligaţie, ci din convingere etică. Asta e societatea civilă reală: fără bursieri, fără activişti scoşi cu forcepsul de Soros! Sînt oameni responsabili care, dacă lansează în premieră ştiri prea crude pentru a fi verificate, semnalează din reflex profesional că e vorba de un zvon, de un „cică“, de un „se spune că“.

Ştefan Beldie

Unele da, altele nu. Sînt bloguri care oferă informaţii ce se verifică şi oferă credibilitate celor care le publică. Este un fenomen asemănător jurnalismului clasic. Convingi o audienţă că ai credibilitate prin ceea ce publici zilnic. Totuşi, blogurile româneşti sînt un pic diferite de cele externe. Pentru că fenomenul blogging are deja o oarecare tradiţie în vestul Europei sau în SUA, acolo s-au dezvoltat afaceri în jurul lor. Acestea au profesionalizat uşor bloggerii care au ajuns să cîştige sume importante. În România, bloggingul pare, uneori, însoţit de pasiunea pentru dispută şi mai puţin de cea pentru informaţie.

Cristian Manafu

Dacă întrebarea vizează „sursă pentru ziarişti“, răspunsul meu ar fi: „sînt un punct de pornire şi o sursă de inspiraţie“. Au fost multe ştiri (nu neapărat importante pentru marea masă de cititori) ajunse în paginile unor publicaţii pornind de la post-uri lansate pe diverse bloguri. Dacă întrebarea vizează „sursă pentru cititori“, atunci lucrurile se „complică“ puţin. Majoritatea cititorilor de bloguri sînt scriitorii de bloguri, deci alte surse de informaţii. Chiar dacă informaţia nu e credibilă (şi puţini sînt bloggerii care verifică informaţiile), ea circulă din blog în blog. Aşadar, problema credibilităţii şi verificării informaţiei nu se prea pune între bloggeri. Sînt mulţi care scriu cu simţul responsabilităţii, după cum sînt mulţi cei care combat iniţiativele incredibile, aruncate doar de dragul de a atrage atenţia.

Blogurile sînt pentru toată lumea în primul rînd o sursă alternativă faţă de publicaţiile tradiţionale. La nivel mondial, sînt cîţiva bloggeri care au mai multă credibilitate decît multe publicaţii cu vechime.

Ar trebui reglementat / autoreglementat în vreun fel spaţiul blogurilor?

Florin Dumitrescu

Blogosfera se autoreglementează natural, în timp (real) şi spaţiu (virtual). Dacă cineva o să enunţe vreodată „legile blogului“, acestea vor semăna nu cu un decalog, ci cu legile fizicii sau ale biologiei; vor descrie, nu vor prescrie. Regimul din China cenzurează, îngrădeşte, controlează Internetul, dar nu poate controla conştiinţele cetăţenilor. China are cea mai mare comunitate blog. Azi închid un jurnalist, mîine torturează un blogger, lichidează un disident, dar nu îi pot reduce la tăcere pe toţi. La noi se conturează, de la o vreme, anumite forme de agregare a bloggerilor şi se „ridică“ anumite instanţe tutelare, totul se întîmplă democratic, deschis, prieteneşte. Totul este supus acceptării individuale a fiecăruia. Poţi intra sau dezerta oricînd. Nu e un ţarc, ci o comunitate liber consimţită. Se mai stîrnesc anumite gelozii puştăneşti apropo de „cine-i cel mai vechi blogger“, „care-i tartorul bloggerimii“. Nimeni nu face legea, nimeni nu „rulează“. Nimeni, adică toţi: deopotrivă ţinătorii de blog şi cititorii – utilizatorii de net în general. Nu e comunism: e comuniune.

Ştefan Beldie

Se poate pentru că deja se conturează şi la noi o comunitate. Aproape fiecare blogger postează link-uri spre blogurile altor jurnalişti online şi se creează o legătură strînsă în acest spaţiu. Ideea de blogging presupune multă libertate şi e greu să impui norme. O serie de practici ale jurnalismului clasic au fost preluate pe bloguri şi vedem, de exemplu, că un subiect preluat pe un blog are mereu citată sursa. Pe măsură ce se vor face unii paşi spre profesionalizarea activităţii, vor exista asociaţii ale bloggerilor care vor promova anumite principii şi valori. Este greu să reglementezi blogosfera în acest moment pentru că însăşi ideea de blogging presupune multă libertate.

Cristian Manafu

Există mai multe „reguli“ de etichetă în blogging şi recomandări pentru cei ce abia descoperă fenomenul, pe care le urmează cine doreşte. Dar nu cred că ar putea cineva impune ceva în blogosferă. Bloggingul e ceva personal. Nu are politică editorială.

O ţară nu se poate afla în criză morală; persoanele sînt în criză morală

– despre situaţia din Ungaria, cu scriitorul Péter NÁDAS –

Sándor Friderikusz *este unul dintre cei mai activi şi elevaţi jurnalişti de televiziune din Ungaria, fiind mereu în sincron cu cele mai importante şi „fierbinţi" evenimente petrecute pe mapamond. În fiecare seară, timp de o oră, are o emisiune în direct la ATV – un post independent (şi cel mai inteligent) de televiziune din Ungaria. În seara zilei de 19 septembrie crt., printre invitaţii cu care a „disecat" regretabilele evenimente petrecute recent la Budapesta (generate de discursul premierului Ferenc Gyurcsány, într-o şedinţă cu „uşile închise") a fost şi* ***Péter Nádas,*** *scriitor maghiar de renume european, pe care, deşi se află în prezent cu o bursă de creaţie la Berlin, „copilul teribil al jurnalisticii" a reuşit, prin intermediul tehnicii moderne, să-l „teleporteze" în emisiune.*

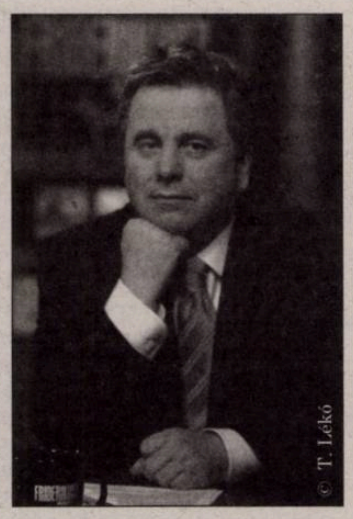

Sándor Friderikusz

Şedinţa care a generat întregul scandal a avut loc în data de 26 mai 2006 în localitatea Balatonöszöd. Anumite pasaje cu expresii mai picante (dar fireşti pentru limbajul folosit în secolul XXI, mai ales într-un cerc de prieteni – opinia traducătoarei) din discursul înregistrat au fost transmise aproximativ în acelaşi timp presei scrise şi audio-vizuale în data de 17 septembrie; abia apoi a apărut textul integral al discursului. Încă în seara de 17 septembrie s-au declanşat manifestaţiile şi mitingurile de protest, cerîndu-se demisia premierului.

Ungaria corupţiei şi a privilegiilor

Sándor Friderikusz: *Domnule Péter Nádas, ştiu că vă aflaţi cu o bursă de creaţie la Berlin, astfel că prin intermediul Internetului urmăriţi evenimentele petrecute la Budapesta şi în Ungaria, şi din presa maghiară, dar şi din presa germană şi internaţională – asta pentru că din cauza vandalismului nostru, am reuşit să urcăm în topul internaţional al informaţiilor din presă. Cum am ajuns pînă acolo încît politicienii din opoziţie să susţină că există o relaţie de tip cauză-efect între minciuna politică şi vandalism?*

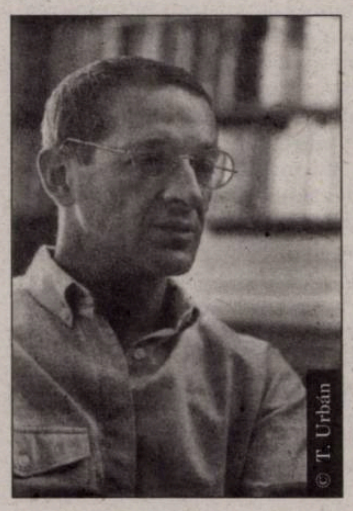

Péter Nádas

Péter Nádas: Cred mai degrabă că problema trebuie privită într-o corelaţie mult mai vastă: ce se întîmplă în ţările central-est-europene, unde democraţia a ocupat locul socialismului? Ce se întîmplă în Polonia, unde populismul de dreapta a ajuns la putere şi este reprezentat de fraţii Kaczynski? Ce se întîmplă în Cehia, unde din iunie încoace nu există Guvern, cauzele fiind asemănătoare cu cele existente în viaţa politică din Ungaria: o profundă divizare a populaţiei? Ce se întîmplă în Slovacia, unde există Guvern, dar are membri cu orientări de extremă dreaptă, fasciste? Ce se întîmplă în Slovenia, care pînă acum a fost un stat-model, din toate punctele de vedere? Toată lumea ştia că în Slovenia există o mişcare de dreapta, o mişcare conservatoare, dar nu şi conservatori-naţionalişti şi, mai ales, fascişti. Acum au apărut subit probleme la graniţa cu Croaţia, de ambele părţi ale liniei de demarcaţie înmulţindu-se patrulele. Deci, se pare că în această parte a Europei s-a terminat dinamica schimbărilor de regim, s-au epuizat rezervele; cred că e vorba mai ales de rezervele umane, de cele ale conştiinţei, iar idei noi nu există, nici un partid nu are idei noi, astfel că aceste ţări sînt conduse pe drumul deşertului...

S.F.: *Este posibil şi este permis să se caute o corelaţie între minciuna politică deconspirată duminică, 17 septembrie (mai exact, au fost deconspirate doar cîteva propoziţii, iar în textul integral al discursului, care a durat 25 de minute, această minciună s-a mai nuanţat puţin, ne-a fost proiectată într-o altă imagine), şi vandalismul care s-a petrecut noaptea trecută* (17/18 septembrie, *n. t.)?*

P.N.: Şeful statului a afirmat că tot ce s-a petrecut în clădirea televiziunii şi în jurul acesteia au fost acte de delincvenţă, iar acest lucru este adevărat, şi nu se obişnuieşte să se confunde cu viaţa politică, sînt două fenomene complet diferite. Acesta este un aspect al problemelor, iar celălalt e discursul rostit de premier în timpul şedinţei grupului parlamentar al social-democraţilor. Discurs care, din punctul meu de vedere, este excelent, e apogeul retoricii, cu tot cu expresiile sale mai puţin elegante, pe care nu le-aş numi nici obscene, nici triviale, nu, pentru că sînt la locul lor. În stilistică am o oarecare competenţă. Totul este în ordine cu acest discurs. Un om decis, binecuvîntat cu aptitudini retorice bune, încearcă să-şi convingă propriii tovarăşi (parcă social-democraţii îşi spun unii altora tovarăşi) că această ţară nu mai poate fi condusă pe baza sistemului de privilegii. Iar în cei 16 ani, toate guvernele care au fost la putere au guvernat în numele unui sistem de privilegii de natură feudală sau socialistă, deci au împărţit ceva ce n-a fost al lor. Ei bine, conform practicilor europene, acum acest lucru nu este posibil. Din momentul în care am devenit ţară membră a UE, sîntem obligaţi să suportăm şi noi efectul stringent al legilor care sînt valabile pentru toate ţările membre, iar dacă vrem într-adevăr să rămînem în UE, trebuie să vrem să reducem deficitul bugetar la 3%, prin urmare, trebuie să întreprindem ceva. Iar ceea ce trebuie să întreprindem nu este un program de austeritate, ci o reformă pentru întregul sistem al bugetului de stat, în care corupţia, la cotele la care se află în prezent în Ungaria, nu are ce căuta, şi nici privilegiile n-au ce căuta, toate astea trebuie rase. Gyurcsány în numele *acestui* program s-a lansat în lupta electorală, l-a şi anunţat, fără îndoială că n-a prezentat atît de dramatic situaţia, aşa cum o prezentase în faţa tovarăşilor săi, dar nici într-un caz n-a făcut un secret din asta.

A manifestat o anume lipsă de sensibilitate, ceea ce pentru un politician democrat nu este permis, dar nu pentru că nu e moral sau pentru că e inacceptabil din punct de vedere moral; toată lumea minte cum vrea, fiecare e responsabil pentru propriile sale minciuni. Ar fi trebuit să fie puţin mai sensibil, dar se pare că nu dispune de această sensibilitate.

S.F.: *Ar fi trebuit să spună ceva prin care să-şi evidenţieze mai bine sensibilitatea?*

P.N.: Ar fi trebuit să-şi ceară iertare nu numai de la propriii alegători, ci de la toţi cetăţenii ţării, pentru că el este premierul Ungariei – de fapt, şi-a început guvernarea cu afirmaţia că ar dori să fie premierul tuturor ungurilor –, şi în nici caz să nu se bucure pentru divulgarea discursului său, deşi eu înţeleg şi treaba asta. Tot ce face are o logică politică, la fel, o retorică bună, un discurs bun în prezenţa tovarăşilor săi, toate astea servesc interesele ţării, dar nu fac faţă moralei convingerii, ci moralei responsabilităţii, iar acestea sînt categorii cunoscute în filozofia politică. În interesul responsabilităţii asumate faţă de ţară este în stare să se confrunte cu propriii săi tovarăşi, trece peste nemulţumirile acestora şi vrea să-i convingă. Acesta este un aspect. Celălalt aspect e responsabilitatea asumată pentru minciună, iar din punctul meu de vedere aici s-a dovedit insensibil: este acel gen de bucurie care conţine o idee politică raţională sau un interes politic, manifestarea acelei bucurii că în sfîrşit totul a devenit public, iar de acum înainte putem vorbi deschis despre problemele ţării. Dar despre astea ar fi putut vorbi deschis şi pînă acum, în asta constă observaţia mea critică.

Europa – lumea gîndirii pragmatice

S.F.: *Începînd de ieri, un argument invocat în permanenţă este declaraţia lui László Sólyom, preşedintele republicii, care se poate sintetiza aproximativ astfel: „Divulgarea discursului rostit de Gyurcsány a generat o criză morală în Ungaria, iar reacţiile premierului au accentuat această criză, pentru că a amestecat responsabilitatea personală cu evaluarea politicii ultimilor 16 ani. Nici un scop nu poate legitima pe nimeni să pericliteze încrederea celorlalţi în democraţie, cu atît mai puţin ca acest lucru să fie făcut în mod conştient, ba mai mult, cu mîndrie". Ungaria este sau nu într-o criză, iar dacă da, este vorba de o criză morală?*

P.N.: Sînt absolut de acord cu declaraţia preşedintelui republicii, după părerea mea este vorba de o declaraţie foarte echilibrată, la urma urmei nici nu putea să procedeze altfel. A rămas în cadrul propriilor atribuţii. În calitatea mea de persoană particulară, aş afirma, nu împotriva declaraţiei preşedintelui ţării, ci mai degrabă în paralel cu aceasta, că o ţară nu poate să fie într-o criză morală, *persoanele* sînt într-o criză morală. Acest lucru îl susţin nu numai filozofii eticii, dar şi teologii: morala sau etica reprezintă o problemă personală, croită pe măsura fiecărei persoane. Deci, dacă cineva e în criză, atunci acel cineva e însuşi premierul sau persoana care a dat publicităţii discursul respectiv. În mod ciudat, am citit într-o publicaţie din străinătate, cred că într-un ziar german, o observaţie referitoare la acest aspect: nicăieri nu apare întrebarea cum de a ajuns să fie dat publicităţii acest discurs. E vorba despre un text destinat unei şedinţe cu „uşile închise", deci cineva nu l-a destinat publicităţii, dar altcineva l-a oferit publicităţii, ceea ce înseamnă că-n democraţie nu merită să minţi pentru că, mai devreme sau mai tîrziu, minciuna ajunge să fie dată publicităţii, ceea ce nu-l disculpă pe acel cineva care a făcut treaba asta şi care, probabil, e din grupul parlamentar al socialiştilor. Deci, aceste două persoane pot să aibă o responsabilitate morală pe care, pe de o parte, trebuie să şi-o clarifice în cadrul propriului partid, iar pe de altă parte, în faţa propriei conştiinţe. Dar ţara nu se află într-o criză morală, după părerea mea, nici preşedintele republicii, nici eu.

S.F.: *Revenind la discursul rostit în luna mai de către Ferenc Gyurcsány, care este părerea dvs. în privinţa faptului că în Ungaria nu se consideră condamnabilă practicarea, timp de decenii, a minciunii, ci faptul că cineva îşi recunoaşte minciuna, asta tocmai ca în viitor să pună capăt acestei practici? Deci, vrea să renunţe la minciună, dar toţi ceilalţi rămîn „curaţi", nu pot fi acuzaţi că au mînţit dacă nu-şi recunosc minciuna; în acelaşi timp, se cere capul celui care recunoaşte că a mînţit. Cum stăm cu un asemenea sistem de norme?*

P.N.: Fireşte, este vorba despre un sistem fals de norme. Eu am citit cu mare plăcere discursul integral, repet, este un discurs excelent, cu tot cu expresiile sale mai puţin elegante, expresii pe care toată lumea le foloseşte în mod firesc la locul de muncă, inclusiv cei care acum sînt revoltaţi; cel mult am putea fi revoltaţi dacă s-ar folosi aceste expresii într-un discurs cu caracter personal ţinut la o şedinţă a Consiliului Episcopal, discurs care apoi ar deveni public. Dar atunci revolta ar fi treaba enoriaşilor. Eu nu consider că ar fi vreo problemă deosebită, problema e că însuşi statul nu funcţionează, iar asta-i responsabilitatea Guvernului. (...)

S.F.: *Ce se întîmplă dacă se concretizează acel scenariu conform căruia Gyurcsány trebuie să plece din fruntea Guvernului, iar apoi totul revine cum fusese înainte, cu alte cuvinte, aceleaşi minciuni vor caracteriza nu numai viaţa politică, ci şi întreaga viaţă publică? Aceeaşi mulţime a minciunilor, specifică şi pentru ultimii 16 ani, o să ne înconjoare din toate părţile? Sau, dacă rămîne Gyurcsány, am avea garanţia sau cel puţin şansa să afirmăm că de acum înainte începe o nouă eră în viaţa publică, o eră din care să lipsească minciuna?*

P.N.: Nu există nici un fel de garanţie în acest sens, dar nu văd nici o posibilitate legislativă sau constituţională ca Gyurcsány să plece din fruntea Guvernului, acest lucru ar putea fi cel mult consecinţa unei anume psihoze a maselor, a unor demonstraţii masive şi lupte stradale, dar să ne ferească Dumnezeu şi să ne ferim pe noi înşine să ajungem pînă acolo, pentru că ni s-ar deschide nişte perspective extrem de nefaste: aceasta este politica pumnului, nicidecum a unei forme normale de a face politică, mai ales o politică democratică.

S.F.: *Ce ar urma după aceea, de ce spuneţi „să ne ferească Dumnezeu"?*

P.N.: De fapt, nu există alternative. Există o singură posibilitate: Ungaria nu este într-o stare privilegiată, nimeni nu-i plăteşte datoriile, nu poate cheltui mai mult decît produce, şi produce atît cît produc cetăţenii ei. În scopuri sociale poate să împartă doar atît cît a produs. Astfel că trebuie să se renunţe la conştiinţa sau la dorinţa privilegiului. Dintre cele două partide mari, unul a avut şi are un program privind restabilirea bugetului de stat, cum anume trebuie ţinut în frîu, dar după părerea mea este un program slab, nu-i suficient de puternic, premierul e un om puternic, dar programul său e mai degrabă unul de stabilitate, de echilibrare, nu este încă adevăratul program care să vizeze reformele reale. Celălalt partid nici măcar nu are un asemenea program, deci n-a avut ce să ne ofere, deocamdată ne-a oferit doar un sistem de a împărţi banii în stil socialist, deşi este vorba despre conservatori-naţionalişti, dar s-ar putea să aibă în secret şi ei un program care să conţină măsuri de austeritate, care abia mai tîrziu să ajungă publice. N-am de unde să ştiu asta. Dar situaţia Ungariei s-ar deteriora în cazul în care ar cădea Guvernul condus de Gyurcsány. S-ar deteriora pe mai multe planuri. Viktor Orbán are foarte mulţi adepţi care-l adoră şi-l respectă, dar pe plan internaţional prestigiul său e destul de slab. Pentru Ungaria, ca partener de discuţii, n-aş crede că ar fi pozitiv în momentul de faţă să fie reprezentată la masa negocierilor de Viktor Orbán: se pare că acum poziţia lui pe scena internaţională nu corespunde cerinţelor şi normelor care există în Europa. Unul dintre politicieni, Gyurcsány, are simţul realităţii, celălalt politician, Orbán, nu are simţul realităţii – aceasta este marea diferenţă dintre ei; Europa este lumea realităţilor, politica întotdeauna a fost şi este lumea realităţilor, iar Europa în mod special este lumea unei gîndiri pragmatice.

Convorbire transmisă în direct de către ATV, post independent de televiziune din Ungaria, în seara zilei de 19 septembrie crt.; mulţumesc şi pe această cale atît scriitorului Péter Nádas, cît şi realizatorului de televiziune Sándor Friderikusz, care şi-au dat acordul pentru preluarea şi traducerea acestei convorbiri, în exclusivitate pentru Dilema veche. ***(A. P.)***

traducere din maghiară şi prezentare de
Anamaria POP

Florin POENARU

„În fiecare zi 56“

– mesaj de la demonstranţii maghiari –

O nouă dimineaţă, liniştită, la Budapesta, de data asta cu mai mult soare. Ritmul cotidian al oraşului, cu turiştii care trec podul în Buda, spre castel, şi cu funcţionarii înghesuiţi în maşini, spre birouri, nu lasă impresia că ceva ieşit din comun se întîmplă. Sunetul unei maşini de poliţie rupe monotonia şi visarea şi te întoarce cu cinci ore în urmă, în miezul nopţii. Budapesta e un oraş sub asediu, iar societatea maghiară, o multiplă factură.

Anatomia Pieţei

Mitingurile din Piaţa Parlamentului încep în jurul orei 18,00, adică după orele de program. Oamenii se adună treptat şi pe la 22,00 manifestaţia atinge apogeul. Familii cu copii de mînă, tineri, bătrîni, cerşetori. Cei mai mulţi poartă steaguri, pancarte sau fac poze. E greu de spus care steag e mai frecvent: cel al Ungariei de azi, al Ungariei dintre cele două războaie sau steagul imperial. Toţi îl înjură pe primministru şi îi cer demisia. Aplaudă cînd e cazul, fluieră cînd se enumeră „realizările“ Guvernului şi cîntă folk patriotic. Pe margine, o lume pestriţă. Micii comercianţi de bere, covrigi, popcorn şi cîrnaţi băgaţi în pîine. Turişti care fac poze şi nu înţeleg nimic. Motociclişti fioroşi, gură-cască, trecători. Au apărut şi jurnalişti: polonezi, cehi, slovaci, nemţi. BBC-ul era deja prezent. Ziariştii români de la Prima au luat cîteva imagini, au fumat o ţigară şi au plecat obosiţi, dar fericiţi, să caute un loc unde să bea o bere. În spatele gardurilor de protecţie şi al scenei, se află un cordon firav de scutieri plictisiţi. Ştiu că la Parlament nu o să se întîmple mai nimic şi că acţiunea va fi undeva prin oraş, peste cîteva ore. Mirosul de fasole preparată pe un aragaz militar vechi îmi aduce aminte de iarna portocalie din Ucraina, unde am fost observator la alegeri. Cerşetorii şi bătrînii dau roată ademeniţi de miros. Se zvoneşte că se va sta toată noaptea, de data asta, mai ales că ameninţarea ploii a dispărut. Pe la 22,30, o parte din manifestanţi pleacă spre casă: familiile cu copii, tinerii cu bicicletele legate, pînă atunci, de gardurile jandarmeriei şi bătrînii care au mîncat deja fasole. Alte tipuri de oameni îşi fac apariţia. Tineri (sau mai puţin tineri) raşi în cap sau cu tunsori punk, haine cu glugă şi basmale. Îşi iau cîte o bere şi stau pe margine, pînă cînd va sosi momentul. Pe la 23,00, jurnaliştii (în majoritate fotografi) ocupă poziţiile la ieşirea din piaţă. Aşteptarea e anevoioasă, aşa că între timp mai fumează o ţigară, mai mănîncă un corn şi îşi probează căştile de protecţie şi masca antigaz. În jumătate de oră sau o oră, din cei aflaţi pe margine se vor forma grupuri compacte, de aproximativ 100-200 de persoane, care vor merge spre oraş. Nu e clar dacă obiectivul pentru seara asta va fi Radioul Naţional sau sediul Partidului Socialist. Pe la 1,00 lucrurile s-au clarificat. Demonstranţii s-au ciocnit cu poliţia la Blaha Luiza ter, au incendiat o maşină de poliţie şi au fost risipiţi cu tunuri de apă şi gaze lacrimogene. Seara trecută, acelaşi scenariu, la o scala mai mică, la Deak Ter, la Oktogon şi la Nyugati (toate locuri simbolice ale Budapestei). Acum e linişte, doar cîte o maşină a poliţiei aduce aminte de cele întîmplate aseară. În cîteva ore, scenariul de mai sus se va relua întocmai în Piaţa Parlamentului. Pînă cînd?

Demisia şi soluţia

Pînă la demisia Guvernului Gyurcsáni – spun manifestanţii. Dar premierul a declarat ferm că nu demisionează, iar inteligheţia chiar îl roagă să nu o facă, pentru a nu ceda huliganilor de pe stradă. FIDESZ, prin vocea lui Orban, cere guvern de tehnocraţi pentru a scoate ţara din criza economică şi socială în care se află. Recitiţi cu voce tare fraza abia încheiată şi vedeţi ce nu e în regulă! E prima dată cînd Orban nu pretinde guvernarea pentru el şi partidul lui şi lasă loc unui compromis. Şocant din partea unui partid care are printre obiective lipsa de compromisuri. Răspunsul vine tot din stradă: Ungaria e o ţară neguvernabilă în acest moment. Oricine va lua puterea se va nărui politic pentru mult timp, pentru că ar trebui să adopte măsuri de austeritate fără precedent în Ungaria, şi deci atît de nepopulare, încît o revenire la putere, într-un timp previzibil, ţine de domeniul ficţiunii absurde. Toate partidele ştiu asta şi nimeni nu vrea să dispară din politică salvînd Ungaria de la colaps economic. Soluţia pentru Ungaria e mutarea ei în altă parte şi reîntoarcerea cînd economia se va simţi mai bine. Adică peste vreo patru ani. Adică nu e o soluţie. După ani de protecţie socială nesusţinută de creştere economică, statul a ajuns în colaps. Maghiarii află acum că o duc prost, deşi li se spunea că o duc bine. Şi mai mult: că trebuie să o ducă şi mai prost o perioadă, pentru ca abia apoi să o ducă la fel de prost ca acum, dar cu perspective certe de a o duce mai bine. Totodată, societatea ungară mai descoperă ceva zilele astea: că nu au alternativă politică. Au crezut în socialişti, dar i-au minţit. Nu i-ar mai vota. Pe cine atunci? Opoziţia e un partid cu legături mai mult sau mai puţin vizibile cu extrema dreaptă şi cu gînduri de naţionalizare a unor obiective considerate de importanţă naţională.

Context

E deja de la sine înţeles să crezi că dezvăluirile despre minciunile prim-ministrului au dus la demonstraţiile din aceste zile. Cum se întîmplă de obicei, pretextul e luat drept cauză. Maghiarii au aflat mai devreme că premierul a minţit cînd, după alegeri, acesta a declanşat terapia-şoc. Taxe peste taxe, mărirea TVA-ului de la 15 la 20% şi noi impozite pe salarii. De pe casetă nu au aflat decît că premierul ştie să înjure. Mai mult, Ungaria aşteaptă, la finalul acestei luni raportul de evaluare privind aderarea la euro. Este evident pentru toată lumea că raportul va fi negativ şi va recomanda amînarea aderării.

Primul obiectiv al demonstranţilor a fost televiziunea publică (care nu prea mai e publică pentru că se află într-un proces de privatizare neclar) şi nu întîmplător. La începutul lunii septembrie, premierul Gyurcsáni a primit o scrisoare apăsată de la Arne Wessberg, preşedintele Asociaţiei Europene de Media. Acesta îi reproşa starea deplorabilă în care se află televiziunea maghiară, supusă în mod constant presiunilor şi influenţelor politice. Angajaţi din televiziune se plîng, sub adăpostul anonimatului, că presiunea Guvernului este decisivă în lipsa independenţei editoriale.

'56

Maghiarii comemorează 50 de ani de la invazia sovieticilor. Revoluţia maghiară de atunci a rămas simbolul luptei împotriva opresiunii (oricare ar fi ea). „În fiecare zi 56“ este unul dintre sloganurile demonstranţilor. Într-o seară de protest la Parlament, un bătrîn îmi spune că, pentru el, lupta împotriva lui Gyurcsáni şi a partidului său (adică a fostului Partid Comunist reformat) înseamnă răzbunarea pentru invazia ruşilor din 1956, un fel de revanşă peste timp. Ironia face ca monumentul eroilor sovietici să se afle în aceeaşi piaţă cu Televiziunea maghiară devastată. Nu va fi o comemorare uşoară.

***Florin Poenaru** este masterand la Central European University, Budapesta.*

“Creaţia: ...singurul surâs al tragediei noastre.”
Friedrich Nietzsche

Dacă Nietzsche ar fi fost copywriter-ul nostru, acesta era sloganul unei campanii de recrutare*

the group

brandstalk advertising Nicola Porter Novelli HOUSE MEDIA bt INVESTMENT TOUCH

*aşteptăm CV-uri la office@thegroup.ro

Iaromira POPOVICI

Grecia pentru buzunarul (aproape) oricui

O vacanţă în Grecia însemna, cel puţin pentru mine, antichitate, cultură clasică, mitologie, dar şi pitoresc, romantism, case albe, străduţe înguste, plante exotice... În macedoneanul Neipori, staţiune relativ nouă (de vreo 10 ani încoace) la Marea Egee, am descoperit însă alte realităţi şi semnificaţii: vile pătrăţoase, fără preocupare pentru stil; magazine mici şi amestecate, cu patroni suspicioşi; preţuri mici şi foarte mici; foarte mulţi români, aproape numai români, pe plaja lor e ca la noi, la Costineşti. Spiritul Greciei, pe care, chiar dacă nu-l ştiam cine ştie ce, îl simţisem la Halkidiki pe la mijlocul anilor '90, parcă nu era prezent aici. Pînă şi tradiţionalele pisici se lăsau aşteptate: în cele din urmă, a salvat situaţia o mîţă cu zgardă de pe balconul vecin, care îşi făcea plimbarea în fiecare dimineaţă, mimînd vînătoarea de vrăbii.

La Neipori

Cum am mai amintit, la Neipori am ajuns cu o tabără de copii: deci, s-ar putea spune, tot printr-o modalitate de turism ieftin. Nu auzisem nimic, pînă atunci, de staţiunea asta, dar toţi spuneau că e nouă şi foarte frumoasă. Se pare că, în sezonul ce tocmai se încheie, Neipori a fost una din „destinaţiile anului". Sau cel puţin aşa susţin cele cîteva ghide de la agenţiile Neotur şi Fabiola cu care am vorbit, acolo. De ce o numeau frumoasă cei care mai fuseseră deja? Tocmai, probabil, din cauza lipsei de farmec, un soi de simplitate fără cotloane ascunse, care se arată dintr-o dată, uşor de perceput: case aproape albe, mari, drepte, cu terase; palmieri, rodii şi alte plante exotice (pentru noi), sădite corect, la distanţe egale; străzi şi ele drepte, paralele, toate ducînd, evident, la mare; o faleză uriaşă, principala „arteră comercială" neoficială, spaţiu al micilor tranzacţii spectaculoase cu vînzătorii ambulanţi şi adăpost al parcurilor de distracţii.

Şi evident, prin preţurile convenabile: o vacanţă de 10 zile aici îi costase, pe românii în cauză, între 150 şi 200 de euro, de persoană – cazarea. Iar camerele nu erau rele, ci decente ca mărime şi decor, avînd două avantaje enorme, mai ales pentru cei doritori de economii: bucătărie, cu plită electrică şi frigider, şi nişte terase enorme. Ambele încăperi, inexistente în hotelurile româneşti, nici atunci cînd camera costă 100 de euro pe noapte, îşi au ca principală utilitate „prepararea" şi „servirea" (două cuvinte bine înfipte în acelaşi vocabular de specialitate hotelier) meselor: am văzut destule cupluri *middle-aged* savurîndu-şi romantica cină, la lumînare, pe măsuţele de plastic de pe terasele vilelor de la Neipori.

Românii doritori de mese preparate la domiciliu, şi nu numai, erau destul de cunoscuţi comersanţilor locali, nu neapărat într-un mod foarte plăcut. Pentru că, odată intrat în primul minimarket local, descopereai că vînzătorii ştiu cîteva cuvinte în româneşte, de genul „mulţumesc" şi „cît costă"; dar, în acelaşi timp, te şoca suspiciunea lor exagerată: trebuia să laşi la intrare orice altă pungă, iar odată pătruns în sanctuarul destul de mediocru al consumului grecesc, unul din cei 3-4 angajaţi era mereu cu ochii pe tine, doar-doar te-o prinde cu mîţa-n sac. Acest tip de comportament deloc ospitalier trebuie să fi avut cel puţin două cauze: cea dintîi – lipsa camerelor de luat vederi şi a sistemelor de alarmă, probabil mult prea costisitoare pentru micii investitori locali; cea de-a doua – evident, „buna" faimă a turiştilor prezenţi în această variantă elenă a Costineştiului de acum (nu cel studenţesc de altădată, ci unul strict popular), cu precădere români, amatori de chilipiruri, bănuim.

Pentru cei mai îndrăzneţi dintre turişti, care aveau curajul să mai renunţe, din cînd în cînd, la confortul claustrofob al meselor la domiciliu, exista şi varianta teraselor. Majoritatea lor avînd, culmea, chiar meniuri în limba română. Nu contează că respectivii patroni mai confundau „la grătar" cu „la cuptor" sau îţi ofereau aberaţii de tipul „friptură de muşchi"; intenţia prietenoasă rămîne. Ca să te aibă de client, patronii şi chelnerii strigau după tine, la strada mare, în binecunoscutul stil grecesc. Odată prins în plasă, nu ţi se aducea neapărat ce era mai bun, dar ţi se aducea repede, şi mai gustos decît ceea ce ai fi putut mînca în Costineştiul românesc la acelaşi preţ: de pildă, un *gyros* sandviş de-al lor (o şaorma) foarte consistent, costa 1,5 euro. Dacă puteau să te păcălească şi nu erai atent la notă, pe care ţi-o puteau face şi într-un fel de română aburită, te păcăleau. Dacă îi prindeai, îşi cereau scuze şi spuneau că a fost o greşeală.

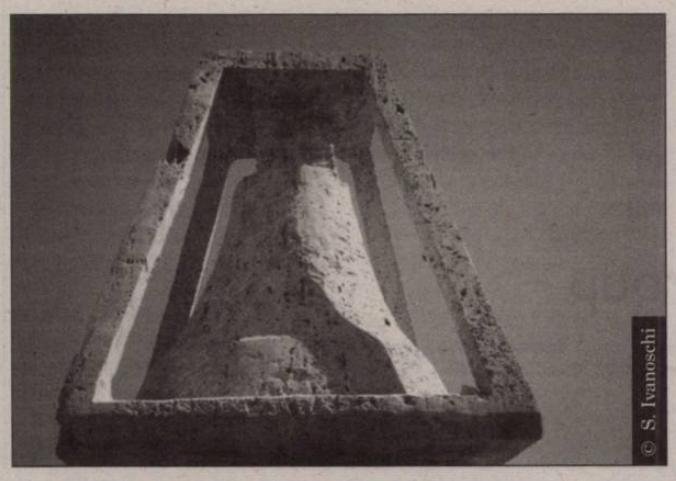

Mustăcioşi, văduve negre şi mîndri senegalezi

Uşor intrigată de aceste noi şi contradictorii comportamente, am intrat în vorbă cu unii dintre comercianţii locali. La primul magazin spre faleză, suspiciunea era maximă. La intrare stătea o doamnă peste 50 de ani, îmbrăcată în negru din cap pînă-n picioare, dar cochetă, cu coc şi lanţ de aur la gît. Am întrebat-o pe mai tînăra ahee de la casă de ce respectiva doamnă era în negru, şi mi-a spus că aşa fac femeile la ei după ce le mor soţii, şi doliul ăsta poate să dureze cîţiva ani sau toată viaţa. Mi-a mai spus că „văduva neagră" era patroana, iar ea şi soţul ei, mustăciosul de la intrare, erau angajaţi. Cert e că nici atitudinea patroanei nu se putea numi prietenoasă: era un amestec de bună-cuviinţă forţată şi distanţă afişată faţă de clienţi. Patronii şi vînzătorii greci nu păreau să se ghideze după principiul „clientul nostru, stăpînul nostru", ci mai curînd după unul ce ar putea suna cam aşa: „dacă nu-i place, să plece". Am avut chiar o discuţie „de specialitate" cu aceeaşi vînzătoare, despre pungile de plastic: enervîndu-mă că îmi dădea prea puţine şi punea toate lucrurile cumpărate la grămadă, fără să ţină seama de deosebiri, i-am cerut mai multe pungi; atunci grecoaica mi-a spus o grosolănie care m-a uluit: ştiu că în ţara voastră pungile se plătesc (şi cînd mă gîndesc cît am luptat, cu vorba şi scrisul, în anii '90, pentru pungi de plastic gratuite!).

Nu toţi patronii erau atît de distanţi: domnul, şi el de vîrsta a treia, de la magazinul următor, şi el patron, împreună cu soţia, era mult mai prietenos şi nu se supăra dacă nu cumpărai de la el. Ba, pe deasupra, îţi mai prevestea şi vremea în următoarele două ore. Vîrsta a treia, la Neipori (şi, probabil, în general, în Grecia), părea respectată şi preţuită: nenumăraţi astfel de patroni locali şi văduve negre se plimbau ţanţoşi/e prin faţa magazinelor sau restaurantelor proprii, în loc să se limiteze la creşterea nepoţilor, ca la noi.

Tradiţia părea să aibă, la ei, mai mult de spus: mai puţin maleabili şi gata să facă pe plac oricui vine din exterior, cei cîţiva greci neiporezi, cu care am vorbit, nu păreau prea încîntaţi de intrarea lor în UE. Cei doi tineri prezentabili, în stil neaoş, de la terasa Theo spuneau că le-a mers mai prost după şi, deşi aveau pînă-n 30 de ani, nu păreau deloc entuziaşti. Da, desigur, o fi avut Uniunea niscaiva efecte asupra legislaţiei şi corupţiei, dar altfel, strict material, nu o duceau mai bine acum.

O cu totul altă perspectivă o aveau vînzătorii ambulanţi de pe plajă, printre care cîţiva senegalezi. Unul dintre ei spunea că a venit în Grecia pentru că tatăl lui jucase fotbal aici, dar că grecii nu-i iubesc pe negri, că sînt înguşti la minte şi nu-i de trăit la ei, o să plece în Franţa... Pînă atunci, vindea genţi, în general de piele, al căror preţ oscila între 5 şi 20 de euro. Mai puteai găsi, pe fundalul mării, la aceiaşi senegalezi, dar şi la pakistanezi şi la mulţi alţii, următoarele: statuete stil african, portofele, bijuterii, jucării mecanice (printre care unele – atracţia sezonului – îşi dădeau jos pantalonii şi-şi arătau sexul, dacă băteai din palme – nu glumesc), icoane care se aprind, haine la grămadă, oricare cu 2 euro, doar să scotoceşti prin ele, pantofi *idem*, desperecheaţi (hazul era să le găseşti perechea...). Farmecul era tocmai tocmeala (un joc pe care l-am învăţat şi datorită căruia mi-am luat trei genţi, trei portofele şi două statuete africane, printre care o pisică uriaşă de lemn), care se putea practica atît la tarabe, cît şi în magazinele mai respectabile: adevăratele doamne din grup şi-au achiziţionat, toate, cîte o haină de piele cam cu 110 euro.

Pe vapor

Nu am stat tot timpul în Neipori. Într-una din zile, agenţia Fabiola ne-a dus într-o croazieră pe insula Skiathos (nu mai amintesc din nou toate peripeţiile legate de excursia asta, despre care am scris deja). *Clou*-ul întregii poveşti era călătoria cu vaporul *Elizabet III,* botezat astfel după soţia căpitanului Kostas, posesor a încă două corăbii. Afacerea părea să meargă foarte bine, pentru că vaporul era arhiplin, iar *entertainment*-urile curgeau gîrlă. Voci alerte anunţau, în diverse limbi, de la bar, că oricine se poate poza cu căpitanul Kostas, doar pentru doamne existînd o condiţie: să-i dea un „pupic" după. Mai tîrziu, aceleaşi voci ne-au informat că sîntem invitaţi la *sirtaki*. Însuşi căpitanul Kostas, cu cele două fete ale sale şi o nepoată, au apărut, în carne şi oase, să pornească dansul: erau foarte pricepuţi, dar modul lor de a agita spiritele, avînd, în mînă, şi un băţ, mai în glumă, mai în serios, mi s-a părut un pic rudimentar şi din topor. Ceilalţi călători de pe vapor nu păreau însă să sesizeze acest lucru, ba erau chiar încîntaţi că cineva îi scoate din amorţeala cotidiană. Aşa că, în curînd, întreaga punte bubuia de paşii dansatorilor, într-o veselie generală. Atunci am realizat că pasagerii vaporului au dreptate să se distreze, mai ales că li se promisese Metaxa, după, dacă erau performanţi. Şi că atitudinea mea dispreţuitoare se datora, de fapt, doar exageratei mele frici de ridicol, care mă împiedica să particip.

Aşa că, după ce distracţia s-a terminat, co-vaporenii mei – majoritatea tot români – părîndu-mi-se brusc mai umani, am purces să-i întreb despre cum au ajuns în Grecia, dacă sînt mulţumiţi... Aşa am aflat că, majoritatea dintre ei, oameni de vîrsta a doua şi a treia, destul de modest îmbrăcaţi, la sfatul agenţiilor de turism din ţară cărora li s-au adresat, au ales Neipori (tot de acolo porniseră în croazieră) şi nu regretau. Preţul era mai bun decît pe litoralul românesc, unde nu numai serviciile sînt mediocre, ci şi vremea nesigură, deci nu merită. Cum şi-au permis să-şi petreacă o vacanţă în Grecia, chiar pensionari fiind? Unii au strîns bani tot anul, pe alţii i-au mai ajutat copiii, cîţiva mai au cîte o afacere... Cert e că, uitîndu-mă la ei cum dansau fericiţi pe vapor, în bermude şi desculţi, indiferenţi la ordinea paşilor sau la kilogramele în plus, am avut o revelaţie: în sfîrşit, şi românii aparţinînd unei clase ce se străduieşte să devină mijlocie, chiar pensionari, încep să-şi permită o vacanţă decentă în străinătate. Călătoriile vîrstei a treia, binemeritate după o viaţă de muncă şi obişnuite pentru locuitorii statelor din UE sau SUA, încep să nu mai fie, nici pentru români, doar o poveste.

Această constatare m-a făcut să mai trec cu vederea ce nu mi-a plăcut la staţiunea Neipori şi să văd părţile ei bune: marea şi plaja curate, nepoluate, vremea bună, preţurile mici... Poate, cu timpul, şi turiştii, deocamdată bucuroşi, pur şi simplu, că au ieşit în lume, vor şti să-şi ceară drepturile mai tranşant şi să nu se mulţumească cu orice.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Aşteptîndu-l pe Nancă

Copii fiind, una dintre cele mai mari distracţii era să-l urmărim pe Nancă. Ne aşezam la pîndă, pitiţi pe după tufele de gard viu din faţa blocului, şi-l aşteptam să apară. Stăteam, pîndeam şi, într-un tîrziu, uşile balconului de la etajul unu se închideau zăngănind geamurile, iar, după fix trei minute, pe treptele înguste de la intrarea în bloc apărea Nancă. Ce figură! Costum în carouri colorate, pantofi roşii sau galbeni, ochelari de soare în formă de stea şi, de fiecare dată, o altă culoare a părului. Nancă se vopsea: o săptămînă brunet, o altă săptămînă roşcat sau cu şuviţe, dar recordul l-a bătut într-o vară, cînd a rezistat pînă aproape de căderea frunzelor, cu plete blonde. Mama zicea că are perucă, însă nimeni n-a ştiut vreodată dacă lucrurile stăteau cu adevărat aşa. Pentru noi, copiii care căscam ochii mari la fiecare apariţie a lui pe treptele blocului, asta n-avea importanţă. Unul ca Nancă nu mai exista! Ne lăudam cu el la şcoală, îi vindeam imaginea de clovn prin tabere sau în vacanţele petrecute la bunici. Cîteodată organizam pînde cu invitaţi: colegi de şcoală, amici de cartier, puşti nou-veniţi în bloc sau în oraş. Ni se părea că toată lumea trebuie să-l vadă pe Nancă şi ne comportam ca atare. Iar el apărea de fiecare dată după trei minute, se oprea puţin cît să-şi aprindă o ţigară pe trepte, apoi pleca pe alee cu mîinile fluturînd bezmetice deasupra pantalonilor cadrilaţi, ca la o caraghioasă prezentare de modă.

Nimeni n-a ştiut vreodată cu ce se ocupa Nancă. Noi am fi băgat mîna în foc că lucrează la circ, dar în oraş nu exista nici un circ şi Nancă era în fiecare zi acasă. În plus, nimeni nu l-a văzut vreodată făcînd vreo scamatorie sau vreo jonglerie în faţa blocului. De fapt, ce s-o mai lungim, dacă n-ar fi avut haine bizare şi păr colorat, Nancă ar fi trecut neobservat şi nepîndit de nimeni. Cînd a murit şi au intrat vecinii să-i aprindă o lumînare, toată lumea s-a crucit: Nancă cel strălucitor şi colorat n-avea nici măcar pat în casă. Dormea pe o saltea întinsă în mijlocul camerei, vegheat de două umeraşe pe care atîrnau costumele lui preferate, în carouri. În unul dintre ele l-au şi îngropat.

Să nu mă întrebaţi de ce şi nici să nu mi-o luaţi în nume de rău, dar, cînd văd, în zilele marelui *sommet* al francofoniei, cum s-a colorat Bucureştiul, mi-aduc aminte de Nancă, Dumnezeu să-l ierte! Steaguri, afişe multicolore, asfalt proaspăt turnat, pînda trecătorilor după maşinile cu girofar şi coloanele oficiale... Timp de o săptămînă, cineva ne flutură prin faţa ochilor mult sclipici, răstimp în care oraşul schimbă, zi de zi, peruci strălucitoare. Nimeni nu ştie la ce ne foloseşte, dar căscăm ochii mari şi ne uităm lung.

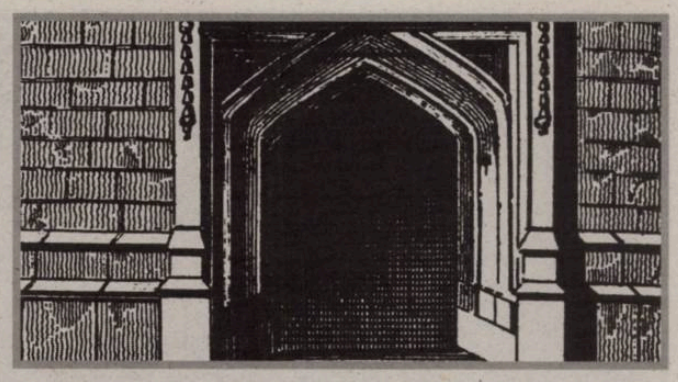

Dincolo de sclipici şi steaguri e locul gol pe care atîrnă, înainte şi după, umeraşele încărcate de costume colorate. N-avem noi multe, dar, învăţaţi să ne schimbăm tichia după cum ne cere soarta, pozăm, preţ de cîteva zile, în francofoni, după care ne întoarcem pe salteaua din camera goală, aşteptînd momentul potrivit pentru o nouă reprezentaţie.

PUTEAM SĂ ZIC CĂ ANA LUGOJANA, DE-A LUNGUL ISTORIEI NOASTRE, N-A TRĂDAT ŢARA CLINTON LA ORA 6,03 CU CĂLUŢII DE MARE: E CLAR CĂ N-AU CUM

● Aş vrea să fac un mic denunţ în interes comunitar: sîmbătă seară am luat un taxi Meridian din str. Atena pînă la Grădina Icoanei. A făcut 43,20 lei, deşi aparatul de taxat nu arăta decît, cică, data (sau ora) (!). În urma altercaţiei cu şoferul mi-a căzut portofelul, dar n-am realizat decît cînd am coborît. Am sunat la firma respectivă. Individul a fost identificat (indicativ 332, gras, tuciuriu), am luat legătura cu el, mi-a explicat că este prin şoseaua Giurgiului şi că, dacă vreau să-mi recuperez portofelul, trebuie să-i plătesc cursa pînă la mine. Am fost de acord. A ajuns. Am plătit cît arăta aparatul: 174 (acum nu mai arăta data; sau ora). Mi-a spus: „Puteam să zic că n-am găsit nimic, corect?“ Corect. Mi-a dat portofelul. Cardurile erau la locul lor. Dar lipsea o bancnotă de 500. E clar că nu toţi vom intra în UE în acelaşi timp. Sau Meridian. (**a. l. ş.**)

● Miercuri, 20 sept., Sofia Loren a împlinit 72 de ani. Este cea mai în vîrstă femeie care a pozat goală pentru celebrul calendar Pirelli, arhiepiscopul de Genova a declarat că, deşi Vaticanul nu este de acord cu clonarea umană, în cazul ei se poate face o excepţie, iar acum o lună, în urma unui sondaj pe Internet, a fost votată „simbolul frumuseţii naturale“. Cu această ocazie, mărturisesc public că o iubesc neîncetat de pe vremea cînd repetam „Ana Lugojana“ în corul grupei mijlocii de la grădiniţă. (**M. C.**)

© S. Ivanoschi

Cu ochii-n 3,14

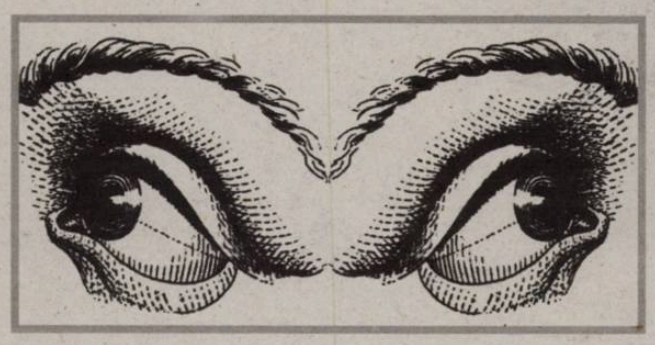

● Cea mai tare replică pe parcursul recentului *sommet* mi s-a părut a fi cea a primarului Videanu (difuzată luni 25 septembrie crt., pe Radio România Actualităţi). Întrebat cît de apropiat se simte de limba franceză, domnia sa a spus: *Eu simt francofon, dar vorbesc anglofon.* Încă o dovadă în plus că nu, noi n-am trădat pe nimeni de-a lungul istoriei noastre; doar că între ce simţeam şi ce vorbeam era o mică diferenţă. (**A. C.**)

● Bill Clinton împreună cu vechiul său prieten Jacques Chirac şi cu alţi şefi de stat şi de guvern au participat la începutul săptămînii trecute la adunarea UNITAID, un organism care îşi propune – printre altele – finanţarea medicamentelor din impozitele percepute pe biletele de avion. În faţa fiecărui diplomat era o tăbliţă pe care scria ce ţară reprezintă. Pe tăbliţa lui Clinton scria... Bill Clinton. Pînă la urmă, pe tăbliţă s-a scris, „Fundaţia Clinton“. Deşi, mă gîndesc că ţara Clinton n-ar fi una antipatică. (**M. B.**)

● Pe 23 septembrie, la ora 6,03, a venit totuşi toamna. (**S. G.**)

● Din seria dilemelor cu căluţii de mare, încă una: oare căluţii de mare scot ei vreun sunet care ar putea fi luat drept nechezat subacvatic, că de tropăit e clar că n-au cum? (**M. C.**)

BUCUREŞTIUL AR FI MORT ŞI DEZBRĂCAT LA EMISIUNEA *NAŞUL,* ICNIND LA FIECARE VORBĂ CA SĂ-L LASE O TURĂ

● Vinerea trecută a fost în Bucureşti mitingul bicicliştilor. Dacă ar fi mai mulţi oameni care s-ar duce la serviciu cu bicicleta (cum fac occidentalii), Bucureştiul ar fi mai puţin aglomerat şi mai puţin poluat. Ne plîngem că nu se mai poate circula pe străzile Capitalei, dar, dacă se poate, ne lăfăim în 4x4. Bicicleta e pentru sărăntoci! (**C. P.-B.**)

● La nesfîrşit, fără ruşine, fără cea mai mică urmă de repect, cei de la OTV difuzează poze cu Dumitru Tinu mort şi plin de sînge în zăpadă, mort şi plin de sînge pe masa de la morgă, mort şi spălat de sînge, dar vînăt şi lovit, mort şi îmbrăcat, mort şi dezbrăcat, mort... Dacă sînt aşa de şocată, să schimb canalul – ce atîtea mutre şi văicăreli! – nu-i aşa, stimaţi colegi de la CNA? (**R. T.**)

● Luni seara, la emisiunea *Naşul,* Gigi Grosu, „bărbatul care a fost bătut de Adi Mutu“, a demonstrat magistral o parte din trăsăturile fundamentale ale poporului român (deşi el e machedon, de neam!). Înclinaţia spre bîrfă (ce a mîncat şi ce a băut fiecare fotbalist la cîrciuma respectivă), spre minciună, băşcălia, şmechereala, prostia, plînsu' de milă (cîte lacrimi a vărsat el alături de logodnica sa!), creativitatea în exces (într-o noapte n-a avut somn şi s-a apucat să scrie o carte despre ce a păţit) şi alte cîteva. La capitolul inventivitate, am reţinut: „Unchiul meu a fost un sportiv adevărat. Adică n-a dat-o din Cola în Fanta!“. Dacă-i p'aşa, cu Sprite-ul cum rămîne? (**A. P.**)

● Ştie cineva despre ce vorbeşte zilnic Mircea Badea cu maşiniştii şi personalul din platoul Antenei 3, răsfoind, din ce în ce mai ambalat, nişte ziare? Sau de ce-o fi icnind la fiecare vorbă sugerînd şuşe, şmenuri, aparteuri? Sau cît îi dă lui Voiculescu ca să-l lase şi pe el o tură? (**S. S.**)

CU FOTOLII DIN PIELE, FOTBALUL ARE IDEI ÎN JURUL CELOR 258 DE POSTURI DE JANDARMI CU PĂRUL SCURT

● Un francez s-a apucat de construit submarine de lux, cu 1 pînă la 61 de locuri, cu fotolii din piele şi aer condiţionat. Primele submarine vor fi gata în 2008 şi au fost cumpărate în avans de arabi saudiţi. Francezul oferă gratuit cursurile de condus submarinul. (**M. C.**)

După sîngeroasele bătălii stradale dintre galeria stelistă şi jandarmii călare şi pe jos, s-a ajuns peste trei zile la următoarele idei înscrise pe banerele victimelor, afişate sîmbătă la meciul cu Bistriţa: „Un copil nu s-a mai născut, forţele de ordine l-au omorît, s-o sune cineva pe maică-sa...“; „Sîntem la spital... revenim!“; „Schimb fular şi steag cu mască de gaze şi vestă antiglonţ!“. Cea mai cuprinzătoare şi vertiginoasă formulă rămîne, indiscutabil: „Dec. '89, iunie '90, sept. 2006, aceeaşi mentalitate, doar uniformele schimbate“. Cea mai concisă, aceea înscrisă pe spatele tricourilor purtate de jucătorii Stelei: „Trageţi!“. Să se mai plîngă cineva că fotbalul nu are idei... (**R. C.**)

● Rog frumos secretariatul nostru de redacţie să monteze ştirea următoare în continuarea celei cu fotbalul. Ziarul *Gândul* a titrat apăsat acest eveniment: „Tîrgul de joburi pentru absolvenţi n-a interesat pe nimeni“. După o expresie a reporterului, „s-au pus la bătaie“ 22.000 de locuri de muncă pe întreaga ţară, 6000 la nivel de Bucureşti şi nu s-a „omorît“ nimeni. Singurul asalt s-a înregistrat în jurul celor 258 de posturi de jandarmi scoase la concurs de Regimentul 30 Gardă Mihai Viteazul, cu salarii începînd de la 10 milioane... (**R. C.**)

● Miss Italia 2006 a fost aleasă Claudia Andreatti, din Trento. Pînă aici, nimic neobişnuit. „Problema“ este că fata e tunsă scurt, băieţeşte, fapt nemaivăzut la o *miss* Italia. Ceea ce a generat, într-un ziar serios precum *Corriere della Sera,* titlul de prima pagină „Claudia, la miss con i capelli corti“ şi accentul pe unicitate: „unica temerară cu părul scurt din concurs“. Sigur că nu e *politically correct,* dar nici nu mi se pare cu totul ilegitim pentru un popor precum cel italian să le pretindă participantelor la *miss* să aibă *i capelli lunghi.* (**M. V.**)

HUMANITAS

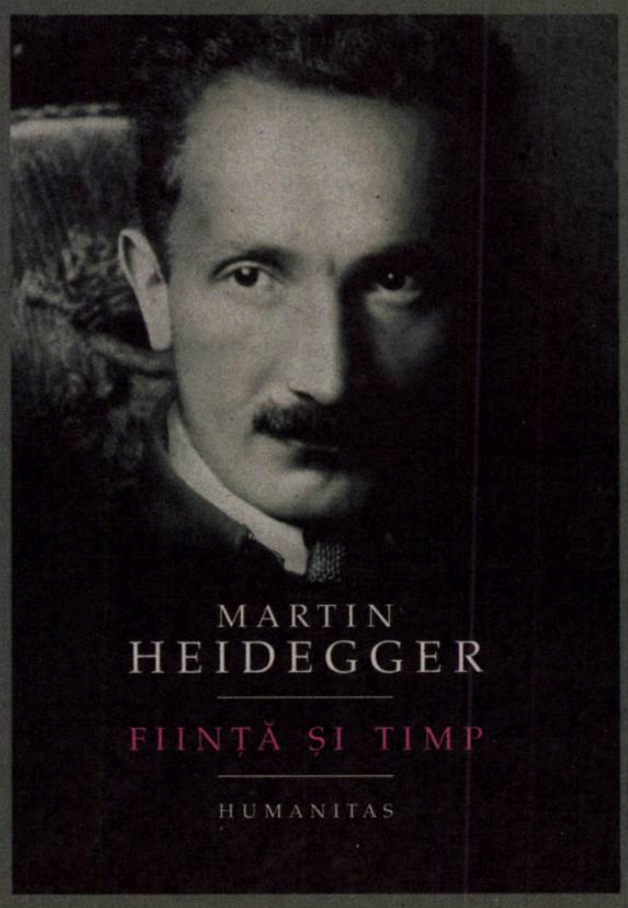

Martin Heidegger
Ființă și timp

Ființă și timp este una dintre cele mai ambițioase cărți ale filozofiei, ea nefiind egalată – prin efortul ei de a înțelege și de a explica „totul" – decât de *Critica rațiunii pure* a lui Kant și de *Fenomenologia spiritului* a lui Hegel. Miza acestei cărți este totodată imensă și limitată.

GABRIEL LIICEANU

Pentru comenzi prin poștă
021 311 23 30; cpp@humanitas.ro

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 29 septembrie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 5.
Doar 5,5 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: *Ce a făcut filmul din carte, ce a făcut cartea din film*
● ANCHETĂ: *Ce ați fi vrut/putut fi dacă nu ați fi fost scriitor/scriitoare?*
● INTERVIU cu Angela Marinescu:
„Sînt o «doamnă» frustrată, agresivă și melancolică"
● REPORTAJ: *Piața de carte britanică*
● FRAGMENTE: *Derapaj* de Ion Manolescu
● DOCUMENTE: *O scrisoare inedită a lui Gellu Naum*
● *RECOMANDĂRI* ● *RECENZII* ● *NOUTĂȚI EDITORIALE*

Dilemateca
Îți dă de citit